శ్రీరస్తు.

శ్రీయోగీశ్వరాయనమః.

శ్రీమదఖిలనిగమాన్తమణిమయసౌధ విహరణశీల నిజశక్తి
వైభవ సముదఞ్చచ్చతుర్దశభువన రక్షాదక్షతార్క్ష్య
వాహనాంశాసఞ్జాత శ్రీవేదవ్యాసప్రణీతమ్
బ్రాహ్మ్యాద్యష్టాదశమహాపురాణాన్తర్గతమ్.

ఏతత్షోడశసఙ్ఖ్యాకమ్.

శ్రీమత్స్యపురాణమ్.

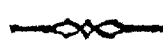
నివృత్తి-వీరాస్వామిశాస్త్రిణా
లేఖకప్రమాదజనితదోషరహితంయథాతథా
సంశోధితమ్.
ఆన్ధ్రవచనరూపమత్స్యపురాణసారసఙ్గ్రహసహితమ్.

శ్రీమదష్టాదశమహాపురాణోద్ధారకబిరుదాఙ్కితేన
పువ్వాడ-వేంకటరాయార్యేణ
స్వీయ
వర్తమానతరఙ్గిణీముద్రాక్షరశాలాయాం
ధాతృసంవత్సర ఫాల్గుణమాసి ముద్రితమ్
సకలజనమనోల్లాసకరంవిజయతేతరామ్.

౧౮౭౭ సం॥ ఫిబ్రవరి ౧౪ తేది.

శ్రీరస్తు.

అవతరణిక.

శ్రీసత్యజ్ఞానానందాది స్వరూపుండును, జగజ్జన్మస్థేమభంగాది కారణీభూతుండును, సకలపురుషార్థసిద్ధి హేతుభూత సన్మార్గ నిరోధక దుష్టదైత్య కంటకోద్ఘాటన చాతురీధురీణుండును, సకలచరాచరాత్మక ప్రపంచ నిర్మాణచతుర చతుర్ముఖజన్మనికేతనీభూత నాభీకమలుండును, నిజశక్తివిలాస వైభవస్వీకృతాపరిచ్ఛిన్నమత్స్యస్వరూపుండును నగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి పరిపూర్ణ కృపారసావిష్టుండై భువనజన మనోల్లాసకరంబగు బ్రహ్మాద్యష్టాదశ మహాపురాణంబులలో బదియాఱవదియగు నిప్పురాణమును వైవస్వతమనువుకునుపదేశించుటచేని దిమాత్స్యంబనిబఱంగె.

౧—ఇందు జగత్సృష్టి, పితృవంశాను క్రమణిక, శ్రాద్ధకల్పము, సోమోత్పత్తి, సూర్యచంద్రవంశ వివరణములు, అష్టాదశపురాణముల వివరణము, క్రియాయోగము, నవగ్రహస్వరూపములు, పితృపిండమాహాత్మ్యము, ప్రవరలవివరణము, ఉభయతోముఖీగోదానము, రాజధర్మములు, స్వప్నాను కీర్తనాదులు, వాస్తువిద్యయు, దేవతాప్రతిమాలక్షణాదులు, షోడశమహాదానములు, వైన్యరాజకార్తవీర్యయయాతివజ్రాంగచరిత్రలు, ప్రయాగాద్యనేక క్షేత్రనదీ మాహాత్మ్యములు, త్రిపురదహనము, పార్వతీపరమేశ్వరులవివాహము, కుమారోత్పత్తి, తారకవిజయము, నృసింహప్రాదుర్భావము, పద్మోద్భవమాహాత్మ్యము, అంధకాసురవధయు, సావిత్ర్యుపాఖ్యానము, వామనచరిత్రము, క్షీరసాగరమథనము, దేవాసురయుద్ధము, ఈమొదలగు నానావిధధర్మంబులు, చిత్రవిచిత్రోపాఖ్యానంబులు గలిగియున్నయవి. కావున సుధాధారానిష్యందమాధురీధురీణంబగు నిప్పురాణపఠన శ్రవణాదులచే మనుజులు సకల దురితంబులంద్రోచి ధర్మాదినానావిధ పురుషార్థములను బొందెదరు.

౨—ఇప్పురాణంబును కాళీఘట్ట నాగరప్రతితోడను, దొరతనమువారి సర్వకళాశాలలోని ప్రతితోడను, ప్రళయజిత్పురనివాసియగు నివృత్తివీరాస్వామిశాస్త్రులవారిప్రతితోడను కాశీనాగయ్యగారిప్రతితోడను, సంప్రతించి లేఖక జనితప్రమాదదోషంబులను వారించి ముద్రాక్షరాంకితము జేయంబడినది.

౩—ఇప్పురాణము సంస్కృతభాషచే నుండుటవలన సకలజనులకు సుబోధమగునటుల ప్రథమభాగములో గొంతవఱ్ఱకు శిష్ట్యరాజు లక్ష్మణరాయనివారిచేతను, పిదపనాచేతను రచియింపబడిన నాంధ్రవచన సారసంగ్రహము నిందుతో జేర్చియున్నాడను.

౪—ప్రథమతః కూర్మపురాణావతరణికయందు దెలిపినమాడ్కి కౌర్మమార్కండేయ మాత్స్యపురాణములను ముద్రించినాడ, పిదపపద్మపురాణము ముద్రించెదనని మార్కండేయ పురాణావతరణికయందు గనుపఱిచి యుంటినిగాని, దానికిని బ్రహ్మాండపురాణమునకును, ప్రత్యంతరములు దొరకకుండుటచే బ్రకృతమునాగరను తెలుగు లిపులతోనుండెడి అగ్ని పురాణమును ముద్రించుట కుపక్రమించినాడ గాన క్షిప్రముగానే చందాదారులకు సంచికలను బంపుచున్నాడను.

౫—ఈలోకంబునజనించెడి మానవులు లోకహితంబులగు కార్యములయందు బ్రవర్తించుట ధర్మముగావున కులాచార మతాచారాద్యనేక ధర్మములను సాంగోపాంగముగ దెలిపెడియష్టాదశ మహాపురాణంబులు జీర్ణములగుచుండుటను యోచించివాటిని ముద్రాక్షరాంకితములు జేయుటపరమధర్మమని సుగుణసంపత్తులుగల పుణ్యపురుషులు కొందఱు నన్ను బ్రేరేపించినందున నేనికార్యంబునందు బూనుకొనినాడ.

వి జ్ఞా ప న ము.

మతాభిమాన ప్రవిష్టులగు సుధీజనులారా ! కూర్మపురాణావతరణికలోనే గనుపరచినప్రకారము బ్రాహ్మపాద్మ శైవాగ్నేయ లైంగ వారాహ స్కాంద గారుడ బ్రహ్మాండపురాణములను వ్రాయించియుండినను, ప్రత్యంతరములులేక వాటిని క్షిప్రముగ ముద్రాక్షరాంకితములు జేయుట కనుకూలించకుండుటచే లోకోపకారచింతగల సుజనులు తమతమ ప్రదేశములయందు విచారించి లభించెడిపురాణములను క్రయమునకుగాని లేక వాటికి ప్రతికలనుగాని వ్రాయించి నాకుబంపెడిపక్షమునకు అందుకు తగులుబడియయ్యెడి మూల్యమును ముందుగానే బంపుచున్నాడను గాన నట్టియుపకారచింతగల పురుషుల లిఖితములను వీక్షించుటకు సదా నిరీక్షింపుచున్నాడను.

౧౮౭౭ సం॥
ఫిబ్రవరి ౧౫ తేది.

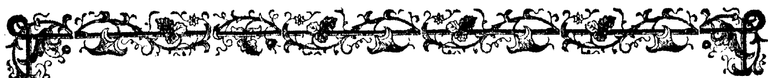
పువ్వాడ-వేంకటరావు.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమత్స్యపురాణవిషయసూచికా.

పుటసఙ్ఖ్యా.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్స్యపురాణము.

శ్లో॥ శుక్లామ్బరధరంవిష్ణుంశశివర్ణంచతుర్భుజమ్ ।
ప్రసన్నవదనంధ్యాయేత్సర్వవిఘ్నోపశాన్తయే॥౧॥

యస్యాజ్ఞయాజగత్స్రష్టావిరిఞ్చిఃపాలకోహరిః । సంహర్తాకాలరుద్రాఖ్యో
నమస్తస్మైపినాకినే॥ ౨ ॥ నారాయణంనమస్కృత్యనరంచైవనరోత్తమమ్ । దేవీం
సరస్వతీంవ్యాసంతతోజయముదీరయేత్ ॥ ౩ ॥ అజోపియఃక్రియాయోగాన్నారా
యణఇతిస్మృతః । త్రిగుణాయత్రివేదాయనమస్తస్మైస్వయమ్భువే ॥ ౪ ॥ దిక్కా
లాద్యనవచ్ఛిన్నానన్తచిన్మాత్రమూర్తయే । స్వానుభూత్యైకమానాయనమశ్శాన్తా
యతేజసే ॥ ౫ ॥ * సూతమేకాన్తమాసీనంనైమిశారణ్యవాసినః।మునయోదీర్ఘస
త్రాన్తేపప్రచ్ఛుర్దివ్యసంహితామ్ ॥ ౬ ॥ ప్రవృత్తాసుపురాణానాంధర్మ్యాసులలితా
సుచ । కథాసుశౌనకాద్యాస్తమభినన్ద్యముహుర్ముహుః ॥ ౭ ॥ కథితానిపురాణాని
యాన్యస్మాకంత్వయానఘ । తాన్యేవామృతకల్పానిశ్రోతుమిచ్ఛామహేపునః॥౮॥
థంససర్జభగవాన్మత్స్యరూపిత్వమాశ్రితమ్ । భైరవత్వంభవస్యాపిపురారిత్వంనిగ
ద్యతే ॥ ౯ ॥ † కుతోహేతోఃకపాలిత్వంజగామసవృషధ్వజః । ఏతత్సర్వంసమాచ
క్ష్వసూతవిస్తరతఃక్రమాత్ ॥ ౧౦ ॥ త్వద్వాక్యస్యామృతస్యేవనతృప్తిరిహజాయతే॥
ాతః ॥ పుణ్యంపవిత్రమాయుష్యమిదానీంశృణుతద్విజాః॥ ౧౧ ॥ మాత్స్యంపురా
మఖిలంయజ్జగాదగదాధరః । పురారాజామనుర్నామచీర్ణవాన్పరమంతపః॥౧౨॥
త్రే రాజ్యంసమారోప్యక్షమావాన్రవినన్దనః । మలయస్యైకదేశేతుసర్వాత్మ
ణసంయుతః ॥ ౧౩ ॥ సమదుఃఖసుఖంచైవప్రాప్తవాన్యోగముత్తమమ్ । బభూ
రదశ్చాస్యవర్షాయుతశతేగతే ॥ ౧౪ ॥ వరంవృణీష్వేత్యువాచప్రీతాత్మాకమ
సనః । ఏవముక్తోఽబ్రవీద్రాజాప్రణమ్యచపితామహమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఏకమేవాహమి
ఛామిత్వత్తోవరమనుత్తమమ్ । భూతగ్రామస్యసర్వస్యస్థావరస్యచరస్యచ॥ ౧౬॥
వేయంరక్షణాయాలంప్రళయేసముపస్థితే । ఏవమస్త్వితివిశ్వాత్మాతత్రైవాన్త

* సూతమేకాగ్రమాసీనం. † కథంచలోకపాలత్వం.

మత్స్యావతారకథనమ్.

రధీయత ॥ ౧౭॥ పుష్పవృష్టిశ్చమహతీఖాత్పపాత*సురార్పితా । కదాచిదాశ్రమే
తస్యకుర్వతఃపితృతర్పణమ్॥౧౮ ॥ పపాత† పాణ్యోరుపరిశఫరీ§జలసంయుతా। దృ
ష్ట్వాతచ్ఛఫరీరూపంసదయోయంమహీపతిః ॥ ౧౯ ॥ రక్షణాయాకరోన్మత్స్యంసత
స్మిన్కరకోదకే । అహోరాత్రేణచైకేనషోడశాఙ్గులివిస్తృతః॥ ౨౦ ॥ సోఽభవా
న్మనుముద్వీక్ష్యపాహిపాహీతిచాబ్రవీత్ । సతమాదాయమణికేప్రాక్షిపజ్జలచా
రిణమ్ ॥ ౨౧ ॥ తత్రాపిచైకరాత్రేణహస్తత్రయమవర్ధత । పునఃప్రాహార్తనాదేన
సహస్రకిరణాత్మజమ్॥ ౨౨ ॥ సమత్స్యఃపాహిపాహీతిత్వామహంశరణంగతః। త
తస్సకూపేతంమత్స్యంప్రాహిణోద్రవినన్దనః ॥ ౨౩ ॥ యదానమాతిచక్రన్దతదామ
త్స్యస్సరోవరే । క్షిప్తస్సపృథుతామాగాత్పునర్యోజనసమ్మితామ్॥౨౪ ॥ తత్రాప్యా
హపునర్దీనఃపాహిపాహీతితంనృపమ్।తతస్సమనునాక్షిప్తోగఙ్గాయామభ్యవర్ధత॥౨౫॥
యదాతామఖిలాంవ్యాప్తదాబ్ధౌప్రాక్షిపన్నృప। తదాసముద్రమఖిలంవ్యాప్యాసౌ
సముపస్థితః॥౨౬॥ తదాప్రాహమనుర్భీతః‡ కోఽసిత్వమసురేశ్వరః । అథవావాసు
దేవస్త్వమన్యఈదృక్కథంభవేత్ ॥ ౨౭ ॥ యోజనాయుతవింశత్యాకస్యతుల్యం
భవేద్వపుః । జాతస్త్వంమత్స్యరూపేణమాంఖేదయసికేశవ ॥ ౨౮ ॥ హృషీకేశ
జగన్నాథజగద్ధామనమోస్తుతే । ఏవముక్తస్సభగవాన్మత్స్యరూపీజనార్దనః ॥ ౨౯॥
సాధుసాధ్వితిహోవాచసత్యంజ్ఞాతంత్వయాఽనఘ।అచిరేణైవకాలేనమేదినీమేది
నీపతే ॥ ౩౦ ॥ భవిష్యతిజలేమగ్నాసశైలవనకాననా । నౌరియంసర్వదేవానాం
నికాయేనవినిర్మితా ॥ ౩౧ ॥ మయాజీవనికాయస్యరక్షణార్థంమహీపతే। స్వేదాణ్డ
జోద్భిదాయేచయేచజీవాజరాయుజాః॥౩౨॥ అస్యాంనిధాయసర్వాంస్తాననాథాత్పా
హిసువ్రత । యుగాన్తవాతాభిహతాయదాచలతినౌర్నృప ॥ ౩౩ ॥ శృఙ్గేఽస్మి
న్మమరాజేన్ద్ర నిబధేహిత్వంచమాన్యథా । తతోలయాన్తేసర్వస్యస్థావరస్యచరస్య
చ ॥ ౩౪ ॥ ప్రజాపతిస్త్వంభవితాజగతఃపృథివీపతే । ఏవంకృతేయుగస్యాదౌసర్వ
జ్ఞోభగవానృషిః ॥ ౩౫ ॥ మన్వన్తరాధిపశ్చాపిదేవపూజ్యోభవిష్యసి॥౩౬॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే మత్స్యావతార
కథనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

మనవేమత్స్యరూపకేశవోక్తావాన్తరప్రళయః.

సూతః ॥ ఏవముక్తోమనుస్తేనపప్రచ్ఛాసురసూదనమ్ । కియద్భిర్భగవాన్వ
ర్షైర్భవిష్యత్యన్తరక్షయః ॥ ౧ ॥ సత్త్వానిచకథంనాథరక్షిష్యేమధుసూదన ।త్వ

* సురార్చితా. † పాణేరుపరి. § బల. ‡ రోహిణ.

యా సహాపునర్యోగంకథంవాభవితామమ ॥ ౨ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ అద్యప్రభృత్యనా
వృష్టిర్భవిష్యతిమహీతలే। యావదబ్దశతంసాగ్రందుర్భిక్షం * మరణావహమ్॥ ౩ ॥
తతోఽల్పసత్త్వక్షయదారశ్మయస్సప్తదారుణాః। సప్తసప్తేర్భవిష్యన్తిప్రతప్తాఙ్గార
వర్షిణః ॥ ౪ ॥ ఔర్వానలోఽపివికృతింగమిష్యతియుగక్షయే । దృష్ట్వాగ్నిశ్చాపిపా
తాళాత్సఙ్కర్షణముఖోద్గతః ॥ ౫ ॥ భవస్యాపిలలాటోత్థతృతీయనయనానలః। త్రి
జగన్నిర్దహన్ క్షోభంనయిష్యతిమహీపతే॥ ౬ ॥ ఏవందగ్ధామహీసర్వాయదాస్యా
ద్భస్మసన్నిభా । ఆకాశంసూర్యసన్తప్తంభవిష్యతిపరన్తప ॥ ౭ ॥ తతస్సదేవన
క్షత్రంజగద్యాస్యతిసంక్షయమ్। సంవర్తోభీమనాదశ్చద్రోణశ్చణ్డోవలాహకః॥ ౮ ॥
విద్యుత్పతాకశ్శోణస్తుసప్తైతేలయవారిదాః । అగ్నిప్రస్వేదసమ్భూతాఃప్లావయి
ష్యన్తిమేదినీమ్ ॥ ౯ ॥ సముద్రాః † క్షోభమేష్యన్తిసప్తైక్యేనవ్యవస్థితాః। ఏతేచైకా
ర్ణవంసర్వంకరిష్యన్తిజగత్త్రయమ్ ॥ ౧౦ ॥ దేవనావమిమాంగృహ్యసత్త్వంబీజా
దిసఞ్చయమ్। ఆరోప్యరజ్జుయోగేనమత్ప్రదత్తేనసువ్రత ॥ ౧౧ ॥ సంయమ్యనావం
మచ్ఛృఙ్గేమత్ప్రభావాభిరక్షితః । ఏకస్స్థాస్యసిదేవేషుదగ్ధేష్వపిపరన్తప ॥ ౧౨ ॥
సోమసూర్యావహంబ్రహ్మచతుర్లోకసమన్వితః। నర్మదాచనదీపుణ్యామార్కణ్డేయో
మహానృషిః ॥ ౧౩ ॥ భవోవేదఃపురాణానివిద్యాభిస్సహితోధ్రువః । త్వయాసా
ర్ధమిదంసర్వంస్థాస్యత్యన్తరసంక్షయే ॥ ౧౪ ॥ ఏవమేకార్ణవేజాతేచాక్షుషాన్త
రసంక్షయే । వేదాన్ప్రవర్తయిష్యామిత్వత్సర్గాదౌమహీతలే ॥ ౧౫ ॥ సూతః ॥
ఏవముక్త్వాసభగవాంస్తత్రైవాన్తరధీయత। మనురప్యాస్థితోయోగంవాసుదేవప్ర
సాదజమ్ ॥ ౧౬ ॥ అభ్యసన్యావదాభూతసమ్ప్లవఃపూర్వసూచితః । కాలేయథో
క్తేసఞ్జాతేవాసుదేవముఖోద్గతే ॥ ౧౭ ॥ శృఙ్గీప్రాదుర్బభూవాథమత్స్యరూపీజనా
ర్దనః । అనన్తోరజ్జురూపేణమనోఃపార్శ్వముపాగమత్ ॥ ౧౮ ॥ భూతానిసర్వా
ణ్యాకృష్యయోగేనారోప్యధర్మవిత్ । భుజఙ్గరజ్జ్వామత్స్యస్యశృఙ్గేనావమయోజ
యత్ ॥ ౧౯ ॥ ఉపశృఙ్గంస్థితస్తస్యప్రణిపత్యజనార్దనమ్। ఆభూతసమ్ప్లవేతస్మిన్నతీ
తేయోగశాయినా ॥ ౨౦ ॥ పృష్టేనమనునాపూర్వంపురాణంమత్స్యరూపిణా ।
తదిదానీంప్రవక్ష్యామిశృణుధ్వమృషిసత్తమాః ॥ ౨౧ ॥ యద్భవద్భిఃపురాపృష్టస్సృ
ష్ట్యాదికమహంద్విజాః । తదేవైకార్ణవేతస్మిన్మనుఃపప్రచ్ఛకేశవమ్ ॥ ౨౨ ॥ మనుః॥
ఉత్పత్తింప్రళయంచైవవంశాన్మన్వన్తరాణిచ । వంశానుచరితంచైవభువనస్యచవిస్త
రమ్॥ ౨౩ ॥ దానధర్మంచవిధింశ్రాద్ధకల్పంచశాశ్వతమ్ । వర్ణాశ్రమవిభాగంచత
థేష్టాపూర్తసంజ్ఞితమ్ ॥ ౨౪ ॥ దేవతానాంప్రతిష్ఠాదిసర్వంవ్యాహర్తుమర్హసి ॥

---

* నిర్జనావహమ్.   † శ్లేషమాపన్నాస్సప్తైక్యేన.

మత్స్యః ॥ మహాప్రళయకాలేతుపతదాసీత్తమోమయమ్ ॥౨౫॥ ప్రసుప్తమివచాతర్క్యమప్రజ్ఞాతమలక్షణమ్ । అవిజ్ఞేయమవిజ్ఞాతంజగత్స్థాస్నుచరిష్ణుచ ॥౨౬॥ తతస్స్వయమ్భూరవ్యక్తఃప్రభవఃపుణ్యకర్మణామ్ । వ్యఞ్జయన్నేవతచ్ఛీఘ్రంప్రాదురాసీత్తమోనుదః ॥ ౨౭ ॥ అతీన్ద్రియఃపరోవ్యక్తాదన్తర్యామీసనాతనః । నారాయణఇతిఖ్యాతస్సఏషస్స్వయముద్బభౌ ॥ ౨౮ ॥ స్వశరీరమభిధ్యాయన్సిసృక్షురఖిలం

॥ బ్రహ్మాణ్డసృష్టిః ॥

జగత్ । అపఏవససర్జాదౌతాసువీర్యమపాసృజత్ ॥ ౨౯ ॥ తదేవాణ్డంసమభవద్ధేమరూపంపరంమహత్ । సంవత్సరసహస్రంతదసూర్యంతమసావృతమ్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రవిశ్యాన్తర్మహాతేజాస్స్వయమేవాత్మసమ్భవమ్ । ప్రహాయమాత్స్యమవ్యక్తంవిష్ణుత్వమగమత్పునః ॥ ౩౧ ॥ తదన్తర్భగవానేషసూర్యస్సమభవత్పునః । ఆదిత్యశ్చాదిభూతత్వాద్బ్రహ్మాబ్రహ్మపరత్వతః ॥ ౩౨॥ దివ్యంతదాసమభవత్తదణ్డంశకలద్వయమ్। సచాకరోద్దిశస్సర్వామధ్యేవ్యోమచశాశ్వతమ్॥ ౩౩॥ జరాయుమేత్యసఞ్జాతాశ్శైలాస్తస్యాభవంస్తదా।యదుల్బంచాభవన్మేఘాఃస్రోతాంసిసరితస్తథా॥ ౩౪॥ సప్తసర్వేసముద్రాశ్చనానారత్నసమన్వితాః। నద్యోథనాడ్యస్సఞ్జాతాస్స్రోతాంసిసరితస్తథా ॥ ౩౫ ॥ సప్తసర్వేసముద్రాశ్చతేపిచాన్తర్జలోద్భవాః । లవణేక్షుసురాద్యాశ్చనానారత్నసమన్వితాః ॥ ౩౬॥ సిసృక్షురభవద్దేవఃప్రజాపతిరరిన్దమః। యత్తేజస్తత్రతస్యైవమార్తాణ్డస్సమజాయత॥ ౩౭॥ మృతేఽణ్డేజాయతేయస్మాన్మార్తాణ్డస్తేనసంస్మృతః । రజోగుణమయంయత్తద్రూపంతస్యమహాత్మనః ॥ ౩౮ ॥ చతుర్ముఖస్సభగవానభూల్లోకపితామహః । యేనసృష్టంజగత్సర్వంసదేవాసురమానుషమ్ ॥ ౩౯ ॥ తమవేహిరజోరూపంమహత్తత్త్వముదాహృతమ్ ॥ ౩౯½॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదేమత్స్యప్రోక్తావాన్తరప్రళయాది కథనంనామద్వితీయోఽధ్యాయః.

మనుః ॥ చతుర్ముఖత్వమగమత్కస్మాల్లోకపితామహః । కథంచలోకానసృజద్బ్రహ్మాబ్రహ్మవిదాంవరః ॥ ౧ ॥ మత్స్యః ॥ తపశ్చచారప్రథమమమరాణాంపితామహః । ఆవిర్భూతాస్తతోవేదాస్సాఙ్గోపాఙ్గపదక్రమాః ॥ ౨ ॥ పురాణంధర్మశాస్త్రాణిప్రథమంబ్రహ్మణాస్మృతమ్ । నిత్యశబ్దమయంపుణ్యంశతకోటిప్రవిస్తరమ్ ॥ ౩ ॥ అనన్తరంతువక్త్రేభ్యోవేదాస్తస్యవినిస్సృతాః । మీమాంసాన్యాయవి

॥ స్రష్టృకృతమానసప్రజాదిసృష్టిః ॥

ద్యాశ్చప్రమాణాష్టకసంయుతాః ॥ ౪ ॥ వేదాభ్యాసరతస్యాస్యప్రజాకామస్యమానసాత్ । మనసఃపూర్వసృష్టావైజాతాస్తేనైవమానసాః ॥ ౫ ॥ మరీచిరభవత్పూర్వ

తృతీయోఽధ్యాయః

ర్వం తతోఽత్రిర్భగవానృషిః । అఙ్గిరాశ్చాభవత్పశ్చాత్పులస్త్యస్తదనన్తరమ్ ॥ ౬ ॥
తతః పులహనామా వై తతః క్రతురజాయత । ప్రచేతాశ్చ తతః పుత్రో వసిష్ఠశ్చాభవ-
త్పునః ॥ ౭ ॥ పుత్రో భృగురభూత్తత్ర నారదోఽపి చిరాదభూత్ । దశైతాన్మా-
నసాన్పుత్రాన్ శివపుత్రానజీజనత్ ॥ ౮ ॥ తత్పుత్రానథ వక్ష్యామి హ్యాత్మహీనా-
స్ప్రజాపతే । అఙ్గుష్ఠాద్దక్షిణాద్దక్షః ప్రజాపతిరజాయత ॥ ౯ ॥ ధర్మస్తు నాభిదే-
శాత్తు హృదయాత్కుసుమాయుధః । భ్రూమధ్యాదభవత్క్రోధో లోభశ్చాధరస-
మ్భవః ॥ ౧౦ ॥ బుద్ధేర్మోహస్సమభవదహఙ్కారాదభూన్మనః । ప్రమోదశ్చాభ-
వత్కణ్ఠాన్మృత్యుర్లోచనయోర్నృప ॥ ౧౧ ॥ ఏతే నవ సుతా రాజన్కన్యా చ దశమీ
పునః । అఙ్గజా ఇతి విఖ్యాతా దశామీ బ్రహ్మణస్సుతాః ॥ ౧౨ ॥ మనుః ॥ బుద్ధేర్మో-
హో హ్యహఙ్కారాన్మనోఽభూదితి కీర్తితమ్ । అహఙ్కారసుతః కో వా బుద్ధిర్నా-
మ కిముచ్యతే ॥ ౧౩ ॥ మత్స్యః ॥ సత్త్వం రజస్తమశ్చైవ గుణత్రయముదాహృతమ్ ।
సమావస్థితిరేతేషాం ప్రకృతిః పరికీర్తితా ॥ ౧౪ ॥ కేచిత్ప్రధానమిత్యాహురవ్య-
క్తమపరే జగుః । ఏతదేవ సమం సృష్టం కరోతి వికరోతి చ ॥ ౧౫ ॥ గుణేభ్యః క్షుభ్య-
మాణేభ్యస్త్రయో దేవా విజజ్ఞిరే । ఏకా మూర్తిస్త్రయో భాగా బ్రహ్మవిష్ణుమ-
హేశ్వరాః ॥ ౧౬ ॥ అవికారాత్ప్రధానాత్తు మహత్తత్త్వం ప్రజాయతే । మహాని-
తి యతః ఖ్యాతిర్లోకానాం జాయతే సదా ॥ ౧౭ ॥ అహఙ్కారస్స మహతో జాయ-
తే మానవర్ధనః । ఇన్ద్రియాణి తతః పఞ్చ వక్ష్యే బుద్ధివశాని తు ॥ ౧౮ ॥ ప్రాదుర్భవ-
న్తి చాన్యాని తథా కర్మవశాని తు । శ్రోత్రం త్వక్చక్షుషీ జిహ్వా నాసికా చ యథాక్రమ-
మ్ ॥ ౧౯ ॥ పాయూపస్థం హస్తపాదం వాక్చేతీన్ద్రియసఙ్గ్రహః । శబ్దస్స్పర్శశ్చ
రూపం చ రసో గన్ధశ్చ పఞ్చమః ॥ ౨౦ ॥ ఉత్సర్గానన్దమాదానగతివాచశ్చ యాః క్రి-
యాః । మన ఏకాదశం చైషాం కర్మబుద్ధిగుణాన్వితమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇన్ద్రియావయవా-
స్సూక్ష్మా యాన్యుశన్తి మనీషిణః । శయన్తి యస్మాత్తన్మాత్రాః శరీరం తేన తత్స్మృత-
మ్ ॥ ౨౨ ॥ శరీరయోగాజ్జీవశ్చ శరీరం రక్షతే బుధః । మనస్సృష్టం వికురుతే నోద్య-
మానం సిసృక్షయా ॥ ౨౩ ॥ ఆకాశం శబ్దతన్మాత్రాదభూచ్ఛబ్దగుణాన్వితమ్ । ఆకా-
శవికృతేర్వాయుశ్శబ్దస్పర్శగుణోఽభవత్ ॥ ౨౪ ॥ వాయోశ్చ స్పర్శతన్మాత్రాత్తేజ
ఆవిరభూత్తతః । త్రిగుణం చ వికారేణ తచ్ఛబ్దస్పర్శరూపవత్ ॥ ౨౫ ॥ తేజో వికారా-
దభవత్తత ఆపశ్చతుర్గుణమ్ । రసతన్మాత్రసమ్భూతం శబ్దస్పర్శరసాత్మకమ్ ॥ ౨౬ ॥
*భూమిస్తు గన్ధతన్మాత్రాదభూత్పఞ్చగుణా తతః । ప్రాయో గన్ధగుణా సా తు బుద్ధిరేషాం
గరీయసీ ॥ ౨౭ ॥ ఏభిస్సమ్పాదితం భుఙ్క్తే పురుషః పఞ్చవింశకః । ఈశ్వరో వా చ

* రూపం గన్ధగుణాత్మా తు పరేషాం యా బలీయసీ.

కశ్చాపిజలాత్మకథ్యతేబుధైః ॥ ౨౮ ॥ ఏవంషడ్వింశకంప్రోక్తంశారీరమిహమానవమ్ । సాఙ్ఖ్యంసఙ్ఖ్యాత్మకత్వాచ్చకపిలాదిభిరుచ్యతే ॥ ౨౯ ॥ ఏతత్తత్త్వాత్మకం కృత్వాజగద్వేధాజీజనత్ । సావిత్రీంలోకసృష్ట్యర్థంహృదికృత్వాసమాస్థితః॥ ౩౦॥ తతస్తాంజపతస్తస్యభూత్వాదేహాదకల్మషమ్ । స్త్రీరూపమకరోదర్ధమర్ధంపురుష

॥ సరస్వతీమోహాద్బ్రహ్మణఃపఞ్చముఖోత్పత్తిః ॥

రూపవత్ ॥ ౩౧ ॥ శతరూపాచసఙ్ఖ్యాతాసావిత్రీచనిగద్యతే । సరస్వత్యథగాయత్రీబ్రహ్మాణంచపరన్తప॥ ౩౨ ॥ తతస్స్వదేహసమ్భూతామాత్మజామిత్యకల్పయత్ । సఆస్తేవ్యథితస్తత్రకామబాణార్దితోవిభుః ॥ ౩౩ ॥ అహోరూపమహోరూపమితిచాహప్రజాపతిః । తతోవసిష్ఠప్రముఖాభగినీమితిచుక్రుశుః ॥ ౩౪ ॥ బ్రహ్మానకిఞ్చిద్దదృశేతన్ముఖాలోకనాదృతః । అహోరూపమహోరూపమితిప్రాహపునః పునః ॥ ౩౫ ॥ తతఃప్రణామసక్తాంతుపురస్తాదవలోకయత్ । అథప్రదక్షిణంచక్రే సాపితుర్వరవర్ణినీ ॥ ౩౬ ॥ పుత్రేభ్యోలజ్జితస్యాస్యతద్రూపాలోకనేచ్ఛయా। ఆవిర్భూతమథోవక్త్రందక్షిణంపాణ్డుగణ్డవత్ ॥ ౩౭ ॥ విస్మయస్ఫురదోష్ఠంచపాశ్చాత్యముదగాత్తతః।చతుర్థమభవత్పశ్చాద్వామంకామశరాతురమ్॥౩౮॥ తతోఽన్యదభవత్తస్యకామాతురతయాతథా । ఉత్పతన్త్యాస్తదాకాశమాలోక్యచకుతూహలాత్॥ ౩౯ ॥ సృష్ట్యర్థంయత్కృతంతేనతపఃపరమదారుణమ్ । తత్సర్వంనాశమగమత్స్వసుతోపగమేచ్ఛయా॥ ౪౦ ॥ *తతోర్ధ్వవక్త్రమభవత్పఞ్చమంతస్యధీమతః । ఆవిర్భూతంచతత్తైవతద్వక్త్రమపరంప్రభోః ॥ ౪౧ ॥ సతుతానబ్రవీద్బ్రహ్మావ్యగ్రానాత్మనిసమ్భవాన్ । ప్రజాస్సృజధ్వంసమ్భూతాస్సదేవాసురమానుషాః ॥ ౪౨ ॥ ఏవముక్తాస్తతస్సర్వేసస్సృజుర్వివిధాఃప్రజాః । గతేషుతేషుసృష్ట్యర్థంప్రణామవనతామిమామ్ ॥ ౪౩ ॥ ఉపయేమేసవిశ్వాత్మాశతరూపామనిన్దితామ్ । సబభూవతయాసార్ధమతికామాతురోవిభుః ॥ ౪౪ ॥ సలజ్జాంచకమేదేవఃకమలోదరమన్దిరే । యావదబ్దశతందివ్యంయథాఽన్యఃప్రాకృతోజనః॥౪౫ ॥కాలేనమహతాతస్యతద్వత్పుత్రోఽభవన్మనుః । స్వాయమ్భువఇతిఖ్యాతస్సవిరాడితినశ్శ్రుతమ్॥౪౬॥ తద్రూపగుణసామాన్యాదధిపూరుషఉచ్యతే।వైరాజాయత్రతేజాతాప్రభవస్సంశితవ్రతాః ॥ ౪౭ ॥ స్వాయమ్భువామహాభాగాస్సప్తసప్తతథాపరే।స్వారోచిషాద్యాస్సర్వేతేబ్రహ్మతుల్యస్వరూపిణః ॥ ౪౮ ॥ ఉత్తమప్రముఖాస్తద్వదేతేషాంసప్తమోఽధునా ॥ ౪౮½ ॥

* * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేమత్స్యమనుసంవాదేబ్రహ్మణోవేదా
ద్యుత్పత్తిర్నామతృతీయోఽధ్యాయః.

---

* తతఃపునస్సమభవత్పఞ్చమం

మనుః॥ అహోహ్యాకష్టతరంచైతదఙ్గజాగమనంప్రభో । కథమద్యేవ్యామగమ
త్కర్మణా కేనపద్మజః ॥ ౧ ॥ పరస్పరంచసమ్బన్ధస్సగోత్రాణామభూత్కథమ్ । వై
వాహికస్తత్సుతానాంఛిన్ధిహ్యేతత్సుసంశయమ్॥ ౨ ॥ మత్స్యః॥దివ్యామయాదిస్సృ
ష్టిస్తురజోగుణసముద్భవా । అతీన్ద్రియేన్ద్రియాతీతాహ్యతీన్ద్రియశరీరకా ॥ ౩ ॥
దివ్యతేజోమయీరూపదివ్యజ్ఞానసముద్భవా । నమర్త్యైరన్తతశ్శక్యా వేదితుంమాం
సచక్షుషా ॥ ౪ ॥ యథాభుజఙ్గాస్సర్వేషామాకారోపిశ్వపక్షిణామ్ । విన్దన్తిమా
ర్గందివ్యానాం వేదాపవనమానవాః ॥ ౫ ॥ కార్యాకార్యేసదేవానాంశుభాశుభఫ
లేప్రభో । యస్మాత్తస్మాత్తురాజేన్ద్రతద్విచారోన్నృణాంశుభః॥ ౬ ॥ అయంచసర్వ
విద్యానామధిష్ఠాతాచతుర్ముఖః । గాయత్రీబ్రహ్మణస్తత్రహ్యఙ్గజాతానిగద్యతే॥ ౭ ॥
అమూర్తిమూర్తిమద్వాపిమిథునంతత్ప్రచక్షతే। విరిఞ్చిర్యత్రభగవాన్యత్రతత్రదేవీసరస్వ
తీ॥ ౮॥ భారతీయత్రయత్రైవతత్రతత్రప్రజాపతిః । యథారవేశ్ఛరహితాఛాయా
నోదృశ్యతేక్వచిత్ ॥ ౯ ॥ గాయత్రీబ్రహ్మణఃపార్శ్వంతత్రైవనవిముఞ్చతి । వేద
రాశిస్స్మృతోబ్రహ్మాసావిత్రీతదధిష్ఠితా ॥ ౧౦ ॥ తస్మాన్నకశ్చిద్దోషస్స్యాత్సావిత్రీగ

మన్మథాయవిరిఞ్చిదత్తశాపస్తత్పరీహారశ్చ

మనాద్విభోః । తయావినాఽజ్ఞానయుతఃప్రజాపతిరభూత్పురా ॥ ౧౧ ॥ స్వసుతో
పగమాద్బ్రహ్మాశశాపకుసుమాయుధమ్ । యస్మమాపీహాభవతామనస్సంక్షోభితం
శరైః॥ ౧౨ ॥ *తతస్త్వాంకామకోపేనరుద్రోభస్మీకరిష్యతి । తతఃప్రసాదయామాస
సకామదేవశ్చతుర్ముఖమ్॥౧౩ ॥ † నమామకారణాచ్ఛప్తుంత్వమిహార్హసిమానద ।
అహమేవంవిధస్సృష్టస్త్వయైవచతురానన॥ ౧౪ ॥ ఇన్ద్రియక్షోభజనకస్సర్వేషామే
వదేహినామ్। స్త్రీపుంసోరభిచారేణమయాసర్వత్రసర్వదా ॥ ౧౫ ॥ క్షోభ్యంమ
నఃప్రయత్నేనత్వయాప్రోక్తంపురాప్రభో । కురుప్రసాదంభగవన్స్వశరీరాప్తయే
పునః ॥ ౧౬ ॥ బ్రహ్మా ॥ వైవస్వతేఽన్తరేప్రాప్తేయాదవాన్వయసమ్భవః।రామో
నామసదామర్త్యోమత్సత్వబలమాశ్రితః ॥ ౧౭ ॥ అవతీర్యపురధ్వంసీద్వారకామధి
వత్స్యతి । తద్భ్రాతుస్తత్సమోభూత్వాతదాపుత్రత్వమేష్యసి ॥ ౧౮ ॥ ఏవంశరీ
రమాసాద్యభుక్త్వాభోగానశేషతః । తతోభరతవంశాన్తేభూత్వావత్సనృపాత్మ
జః ॥ ౧౯ ॥ విద్యాధరాధిపత్యంచయావదాభూతసమ్ప్లవమ్ । స్వయోనింధర్మతః
ప్రాప్య‡మత్సారూప్యంగమిష్యసి॥ ౨౦ ॥ ఏవంశాపప్రసాదాభ్యాంముదితఃకుసుమా
యుధః । శోకప్రమోదాభిహతస్సజగామయథాగతమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఋషయః ॥ దే
వోత్తయఇతిప్రోక్తోయద్వంశేకామసమ్భవః । కథంచదగ్ధోరుద్రేణకిమర్థంకుసుమా

* తస్మాత్త్వద్దేహమచిరాద్రుద్రోభస్మీకరిష్యతి. † నమామకారణాచ్ఛప్తుం. ‡ మత్సమీపం.

యుధః॥ ౨౨ ॥ భరతస్యాసుతస్యాస్యకాచసృష్టిఃపురాఽభవత్ । ఏతత్సర్వంసమా
చక్ష్వమూలతస్సర్వధాహినః॥ ౨౩ ॥ సూతః ॥ యాసాదేహార్ధసమ్భూతాగాయ
త్రీబ్రహ్మవాదినీ । జననీసుమనోదేవీశతరూపాజితేన్ద్రియా ॥ ౨౪ ॥ రతిర్మనస్తపో
వృద్ధిరహ్వాదిక్సన్తమస్తథా । తతస్తుశతరూపాయాంసప్తాపత్యంవ్యజీజనత్ ॥ ౨౫॥
యేమరీచ్యాదయఃపుత్రామానసాస్తస్యధీమతః। తేషామయమభూల్లోకస్సర్వవిద్యా

॥ వామదేవకృతజరామరణరహితజనసృష్టిః ॥

త్మకఃపురా ॥ ౨౬ ॥ తతోఽసృజద్వామదేవంత్రిశూలవరధారిణమ్। సనత్కుమారం
చవిభుఃపూర్వేషామపిపూర్వజమ్ ॥ ౨౭ ॥ వామదేవోపిభగవానసృజన్ముఖతోద్వి
జాన్ । క్షత్రియానసృజద్బాహ్వోర్విట్ఛూద్రానూరుపాదయోః॥ ౨౮॥ విద్యుతో
శనిమేఘాంశ్చరోహితేన్ద్రధనూంషిచ । ఇన్ద్రాణాంచససర్జాదౌపర్జన్యంచతతఃపర
మ్॥ ౨౯ ॥ తతస్సాధ్యగణానీశస్త్రినేత్రాదసృజత్పునః । కోటితశ్చతురాశీతింజరా
మరణవర్జితాన్ ॥ ౩౦ ॥ వామదేవోఽసృజద్దేవాన్బ్రహ్మణావినివారితః । నైవంవి
ధాభవేత్సృష్టిర్జరామరణవర్జితా ॥ ౩౧ ॥ శుభాశుభాత్మికాయాతుసైవసృష్టిఃప్ర
శస్యతే । ఏవంససర్జకల్పాదౌసృష్టిస్థాణురథోఽభవత్ ॥ ౩౨ ॥ స్వాయమ్భువో
మనుర్ధీమాంస్తపస్తప్త్వాఽతిదుస్తరమ్ । పత్నీమవాపతుష్టాత్మాహ్యనన్తానామనామ

॥ స్వాయమ్భువమనుసన్తతిః ॥

తః ॥ ౩౩ ॥ ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌమనుస్తస్యామజీజనత్ । ధర్మస్యకన్యాంచతు
రాంసూనృతాంనామభామినీమ్॥ ౩౪॥ ఉత్తానపాదస్తనయామాపమన్దరగామినీమ్।
అయంపతిరయంమత్తఃకీర్తిమాన్ధ్రువమేవచ ॥ ౩౫ ॥ ఉత్తానపాదోజనయత్సూనృ
తాయాంప్రజాపతిః । ధ్రువోవర్షసహస్రాణికృత్వాదివ్యతపఃపురా ॥ ౩౬॥ దివ్య
రూపంతతస్స్థానమథస్త్రాగ్బ్రహ్మణోభువః। ఏనంతుపురతఃకృత్వాధ్రువంసప్తర్షయ
స్స్థితాః ॥ ౩౭॥ ధన్యానామమనోఃకన్యాధ్రువాచ్ఛిష్టిమజీజనత్ । అగ్నికన్యాతుసు
చ్ఛాయాశిష్టేరాధత్తవైసుతాన్॥ ౩౮॥ రిపుంరిపుఞ్జయంవృత్రంవృకలంవృకతేజసమ్।
చాక్షుషంబ్రహ్మదౌహిత్ర్యాంవైరిణ్యాంసరిపుఞ్జయః ॥ ౩౯ ॥ విరణస్యాత్మజాయాం
తునడ్వలాయాంచచాక్షుషః। జనయామాసతనయాన్దశశూరానకల్మషాన్॥ ౪౦ ॥
ఊరుఃపురుశ్శతద్యుమ్నస్తపస్వీసత్యవాక్కవిః।అగ్నిష్టోమోఽతిరాత్రశ్చసుదృష్టిరప
రాజితః ॥ ౪౧ ॥ అభిమన్యుశ్చదశమోనడ్వలాయాంసచాక్షుషః । ఊరుశ్చజన
యత్పుత్రాన్షడాగ్నేయంధామసూత్రతాన్ ॥ ౪౨ ॥ అఙ్గంసుమనసంస్వాతింక్ర
తుమఙ్గిరసంశిబిమ్ । పితృకన్యాసునీథావైవేనమఙ్గాదజీజనత్॥ ౪౩ ॥ వేనమన్యా
యినంవిప్రామమన్థుస్తత్కరాదభూత్ । పృథుర్నామమహాతేజాస్సపుత్రౌద్వావ
జీజనత్ ॥ ౪౪ ॥ అన్తర్ధానంహవిర్ధానంశిఖణ్డిన్యామజీజనత్ । హవిర్ధానష్షడాగ్నే

యాస్యంతి పణ్ణాజ్జనయత్సుతాన్ ॥ ౪౫ ॥ ప్రాచీనబర్హిషం శుక్రం గయం కృష్ణం ప్రజాజి
నౌ । ప్రాచీనబర్హిర్భగవాన్మహాత్మాఽఽసీత్ప్రజాపతిః ॥ ౪౬ ॥ హవిర్ధానాః ప్రజా
స్తేన బహవస్సమ్ప్రవర్తితాః । సువర్ణాశ్వా మహాభాగా దశ భక్తసుతాః ప్రభో ॥ ౪౭ ॥
సర్వే ప్రాచేతసా నామ ధనుర్వేదస్య పారగాః । అత్రైవోపచితా వృక్షా బభుర్లోకే స
మన్తతః ॥ ౪౮ ॥ దేవాదేశాద్ధవ్యవాహో హ్యదహద్రవినన్దన । సోమకన్యాభవత్పత్నీ
మానసా నామ విశ్రుతా ॥ ౪౯ ॥ * తేభ్యస్తు దక్షమేకం సా పుత్రమగ్ర్యమజీజనత్ ।
దక్షాదనన్తరం కృష్ణానౌషధాంశ్చ సమన్తతః ॥ ౫౦ ॥ అజీజనత్సోమకన్యాఽనన్తాం భ
ద్రవతీం తథా । సోమాంశస్య చ తస్యాపి దక్షస్యామితకోటయః ॥ ౫౧ ॥ తాసాం తు
విస్తరం వక్ష్యే లోకే యా వ్యవతిష్ఠితమ్ । ద్విపాదాశ్చాభవన్కేచిత్కేచిద్బహుపదా
జనాః ॥ ౫౨ ॥ † ఉలూకముఖాశ్చ ఋక్షకర్ణాః కర్ణప్రావరణాస్తథా । § వ్యాఘ్రాన
నాస్తథా కేచిత్కేచిత్పిఙ్గాననాస్తథా ॥ ౫౩ ॥ శ్వసూకరముఖాః కేచిత్కేచిదుష్ట్ర
ముఖాస్తథా । జనయామాస ధర్మాత్మా మ్లేచ్ఛాన్సర్వాననేకశః ॥ ౫౪ ॥ సృ
ష్ట్వా చ మానసాన్దక్షస్స్త్రియః ప్రీత్యామజీజనత్ । దేవాసురమనుష్యాదితాభ్యస్సర్వ
మభూజ్జగత్ ॥ ౫౫ ॥ * * * * * *

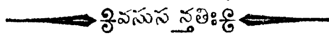
ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమను సంవాదే బ్రహ్మణస్స్వపుత్రీగమనాది
కథనం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః.

※ దక్షసృష్ట్యాదివివరణమ్ ※

ఋషయః ॥ దేవానాం దానవానాం చ గన్ధర్వోరగరక్షసామ్ । ఉత్పత్తిం వి
స్తరేణాథ సూత బ్రూహి యథావిధి ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ సఙ్కల్పాద్దర్శనాత్స్పర్శాత్పూ
ర్వేషాం సృష్టిరుచ్యతే । దక్షాత్ప్రాచేతసాదూర్ధ్వం సృష్టిర్మైథునసమ్భవా ॥ ౨ ॥
ప్రజాస్సృజేత్యథాదిష్టః పూర్వం దక్షస్స్వయమ్భువా । యథా పచ ససర్జాదౌ తథైవ
శృణుత ద్విజాః ॥ ౩ ॥ యథా తు సృజతస్తస్య దేవర్షిగణపన్నగాః । తే వృద్ధిమగమ
న్లోకాస్తథా మైథునయోగతః ॥ ౪ ॥ దక్షః పుత్రసహస్రాణి పఞ్చాశద్వాప్యజీజనత్ ।
తాంస్తు దృష్ట్వా మహాభాగాన్సిసృక్షుర్వివిధాః ప్రజాః ॥ ౫ ॥ నారదః ప్రాహ హర్యశ్వా
న్దక్షపుత్రాన్సమస్థితాన్ । భూమేః ప్రమాణం తజ్జ్ఞాత్వా అత ఊర్ధ్వం సమాసతః ॥ ౬ ॥
తతస్సృష్టిం విశేషేణ కురుధ్వమృషిసత్తమాః । తే తు తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రయయుస్స
ర్వతోదిశమ్ ॥ ౭ ॥ అద్యాపి న నివర్తన్తే సముద్రాదివ సిన్ధవః । హర్యశ్వాదిషు నష్టే
షు పునర్దక్షః ప్రజాపతిః ॥ ౮ ॥ వైరిణ్యామేవ పుత్రాణాం సహస్రమసృజత్ప్రభుః । శ

* తతస్తు. † వలీముఖాశ్చ ఋక్షకర్ణాః. § అశ్వఋక్షముఖాః.

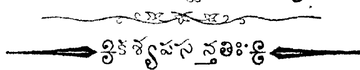
బలానామ తేవిప్రాస్సమేతాస్సృష్టిహేతవః॥౯॥ నారదోఽనుగతఃపశ్చాత్సపునఃపూ
ర్వవత్సుతాన్। భువఃప్రమాణంసర్వత్రజ్ఞాత్వాభ్రాతౄన్పునఃపునః ॥ ౧౦ ॥ ఆగ
త్యచాథసృష్టించకరిష్యథవిశేషతః । తేపితేనైవమార్గేణజగ్ముర్భ్రాతౄన్యథాపు
రా॥ ౧౧ ॥ తతఃప్రభృతినభ్రాతుఃకనీయాన్మార్గమృచ్ఛతి । అన్విష్యదుఃఖమాప్నో
తి తేనతాంపరివర్జయేత్ ॥ ౧౨ ॥ తతస్తేష్వపినష్టేషుషష్టింకన్యాఃప్రజాపతిః । వైరి
ణ్యాంజనయామాసదక్షఃప్రాచేతసస్తథా॥౧౩॥ ప్రాదాత్సదశధర్మాయకాశ్యపాయ
త్రయోదశ ।సప్తవింశతిసోమాయచతస్రోఽరిష్టనేమయే॥౧౪॥ ద్వేచైవభృగుపుత్త్రా
య ద్వేకృశాశ్వాయధీమతే। ద్వేచైవాఙ్గిరసేతద్వత్తాసాంనామానివిస్తరాత్ ॥౧౫॥
శృణుధ్వందేవమాతౄణాంప్రజావిస్తరమాదితః । మరుత్వతీవసుర్జామీ రేవాభాను
రరున్ధతీ ॥ ౧౬॥ సఙ్కల్పాచముహూర్తాచసాధ్యావైవిశ్వభామినీ । ధర్మపత్న్యస్స
మాఖ్యాతాస్తాసాంపుత్రాన్నిబోధత ॥ ౧౭ ॥ విశ్వాన్దేవాంస్తువిశ్వాచసాధ్యాసా
ధ్యానజీజనత్। మరుత్వత్యాంమరుత్వన్తోవసోస్తువసవస్తథా॥౧౮॥ భానోస్తుభానవ
స్తద్వన్ముహూర్తాయాంముహూర్తకాః । రేవాయాంఘోషనామానో నాగవీథ్యా
స్తుజామిజాః ॥ ౧౯ ॥ పృథివీతలసమ్భూతమరున్ధత్యామజాయత । సఙ్కల్పాయాం

తుసఙ్కల్పోవసుసృష్టింనిబోధత ॥ ౨౦ ॥ జ్యోతిష్మన్తస్తుతేదేవావ్యాపకాస్సర్వ
తోదిశమ్ । వసవస్తేసమాఖ్యాతాస్తేషాంసర్గంనిబోధత॥ ౨౧ ॥ ఆపోధ్రువశ్చసోమ
శ్చధరశ్చైవానిలోఽనలః । ప్రత్యూషశ్చప్రభాసశ్చవసవోఽష్టౌప్రకీర్తితాః ॥ ౨౨ ॥
ఆపస్యపుత్త్రాశ్చత్వారశ్శాన్తోవైదణ్డపవచ । సామ్బోపిమణివక్త్రశ్చయజ్ఞరక్షా
ధికారిణః ॥ ౨౩ ॥ ధ్రువస్యకాళఃపుత్త్రస్తువర్చాస్సోమాదజాయత । ధరస్య
మారుతస్యాపిధర్మపుత్త్రావుభౌస్మృతౌ ॥ ౨౪ ॥ కల్పానీనస్తతఃప్రాణోరమ
ణశ్శిశిరోపిచ । తతశ్చహవ్యవాహస్యపుత్త్రత్రయమభూన్నృప ॥ ౨౫ ॥ శా
ఖస్తుప్రథమస్తేషాంవిశాఖస్తుతతఃపరమ్ । అపత్యంకృత్తికానాంతుకార్తికేయస్తత
స్స్మృతః ॥ ౨౬ ॥ ప్రత్యూషస్యవిభుఃపుత్త్రఋషిస్తామ్రస్యదేవలః । విశ్వకర్మా
ప్రభాసస్యపుత్త్రశ్శిల్పిప్రజాపతిః ॥ ౨౭ ॥ ప్రాసాదభవనోద్యానప్రతిమాభూషణాది
షు । అగారారామకూపేషుస్మృతస్సోఽమరవర్ధకిః ॥ ౨౮॥ అజైకపాదహిర్బుధ్న్యో
విరూపాక్షోఽథరైవతః । హర్యశ్వోబహురూపశ్చప్రబకశ్చసురేశ్వరః ॥ ౨౯ ॥ సా
విత్రశ్చజయన్తశ్చపినాకీచాపరాజితః । ఏతేరుద్రాస్సమాఖ్యాతాఏకాదశగణేశ్వ
రాః॥౩౦॥కోటయశ్చతురాశీతిస్తత్పౌత్త్రాశ్చాక్షయాస్స్మృతాః। దిక్షుసర్వాసుయే

రక్షాం ప్రకుర్వన్తిగణేశ్వరాః ॥ ౩౧ ॥ పుత్త్రాః పౌత్త్రాస్స్మృతాశ్చైతే పురాణా గర్భసమ్భవాః ॥ ౩౨ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే దక్షసృష్టికథనంనామ పఞ్చమోఽధ్యాయః.

॥ కశ్యపసన్తతిః ॥

సూతః॥ కశ్యపస్య ప్రవక్ష్యామి పత్నీభ్యః పుత్త్రపౌత్త్రకమ్। అదితిశ్చ దితిశ్చైవ అరిష్టా సురసా దనుః ॥ ౧ ॥ సురభిర్వినతా తద్వత్తామ్రా క్రోధవశా ఇళా। కద్రూర్విశ్వా మునిస్తద్వత్తాసు పుత్త్రాన్నిబోధత ॥ ౨ ॥ తుషితా నామ యే దేవాశ్చాక్షుషస్యాన్తరే మనోః । వైవస్వతేఽన్తరే చైతే ఆదిత్యా ద్వాదశ స్మృతాః ॥ ౩ ॥ ఇన్ద్రో ధాతా భగస్త్వష్టా మిత్రోఽథ వరుణో యమః । వివస్వాన్ సవితా పూషా అంశుమాన్ విష్ణురేవ చ ॥ ౪ ॥ ఏతే సహస్రకిరణా ఆదిత్యా ద్వాదశ స్మృతాః। మారీచాత్కశ్యపాత్ప్రాప పుత్త్రానదితిరుత్తమాన్ ॥ ౫ ॥ కృశాశ్వస్య ఋషేః పుత్త్రా దేవప్రహరణాస్స్మృతాః । ఏతే దేవగణా విప్రాః ప్రతిమన్వన్తరాదిషు ॥ ౬ ॥ ఉత్పద్యన్తే ప్రలీయన్తే కల్పే కల్పే పితే చ హి। దితిః పుత్త్రద్వయం లేభే కశ్యపాదితి నశ్శ్రుతమ్॥ ౭ ॥ హిరణ్యకశిపుశ్చైవ హిరణ్యాక్షస్తథైవ చ । హిరణ్యకశిపోస్తద్వజ్జాతం పుత్త్రచతుష్టయమ్ ॥ ౮ ॥ ప్రహ్లాదశ్చాప్యనుహ్లాదస్సంహ్లాదో హ్లాద ఏవ చ । ప్రహ్లాదపుత్రా ఆయుష్మాన్ శిబిర్బాష్కల ఏవ చ॥ ౯ ॥ విరోచనశ్చతుర్థశ్చ స బలిం పుత్త్రమాప్తవాన్ ।బలేః పుత్త్రశతం త్వాసీద్బాణో జ్యేష్ఠస్తతో ద్విజాః ॥౧౦॥ ధృతరాష్ట్రస్తథా సూర్యచన్ద్రమా దుర్యోధనాదయః। నికుమ్భనాభో గుర్వక్షః కుక్షిభీమో విభీషణః ॥ ౧౧ ॥ ఏతే సుతాస్సుబహవో బాణో జ్యేష్ఠో గుణాధికః । బాణస్సహస్రబాహుశ్చ సర్వాస్త్రగుణసంయుతః ॥ ౧౨ ॥ తపసా తోషితో యస్య పురే వసతి శూలభృత్ । మహాకాలత్వమగమత్సామ్యోఽభూచ్చ పినాకినః॥ ౧౩ ॥ హిరణ్యాక్షస్య పుత్త్రోఽభూద్ధుర్ధరశ్శకునిస్తథా। భూతసన్తాపనశ్చైవ మహానాభస్తథైవ చ ॥ ౧౪ ॥ ఏతేభ్యః పుత్త్రపౌత్త్రాణాం కోటయస్సప్తసప్తతిః। మహాబలా మహాకాయా నానారూపా మహౌజసః ॥ ౧౫ ॥ దనుః పుత్త్రశతం లేభే కశ్యపాద్బలదర్పితమ్ । విప్రచిత్తిః ప్రధానోఽభూద్యేషాం మధ్యే మహాబలః ॥ ౧౬ ॥ ద్విమూర్ధా శకునిశ్చైవ తథా శఙ్కుశిరాస్తథా । మరీచిరయ్మథనశ్చైవ ఇరోగర్గతరస్తథా ॥ ౧౭ ॥ విద్రావణశ్చ ఫేనశ్చ కేతువీర్యశ్శతహ్రదః । ఇన్ద్రజిత్సత్యజిచ్చైవ వజ్రనాభస్తథా మయః ॥ ౧౮ ॥ ఏకవక్త్రో మహాబాహుర్వజ్రాక్షస్తారకస్తథా । అసిలోమా విలోమా చ రిపుర్బాణో మహాసురః ॥ ౧౯ ॥ స్వర్భానుర్వృషపర్వా చ ఏవమా

ద్వ్యాదనోస్సుతాః । స్వర్భానోస్సుప్రజా కన్యా శచీ చైవ పులోమజా ॥ ౨౦ ॥ ఉప
ధా చ మయస్యాపి తథా మన్దోదరీ కుహూః । శర్మిష్ఠా సున్దరీ చైవ చన్ద్రా చ వృషపర్వ
ణః ॥ ౨౧ ॥ పులోమా కాలకా చైవ వైశ్వానరసుతా హితా । బహ్వపత్యే మహాస
త్త్వే మారీచస్య పరిగ్రహే ॥ ౨౨ ॥ తయోష్షష్టిసహస్రాణి దానవానామభూత్సదా ।
పౌలోమాన్కాలకేయాంశ్చ మారీచోఽజనయత్పునః ॥ ౨౩ ॥ అవధ్యా యే నరా
ణాం వై హిరణ్యపురవాసినః । చతుర్ముఖాల్లబ్ధవరాన్నిహతా విజయేన తే ॥ ౨౪ ॥ విప్ర
చిత్తిస్సింహికాయాం సైంహికేయమజీజనత్ । హిరణ్యకశిపోర్వై భాగినేయాస్త్ర
యోదశ ॥ ౨౫ ॥ వత్సశ్శల్యశ్చ రాజేన్ద్ర బలో వాతాపిరేవ చ । ఇల్వలో నముచిశ్చై
వ సస్సర్గోఽశ్వాఞ్జనస్తథా ॥ ౨౬ ॥ నరకః కాలనాభశ్చ సరమాభస్తథైవ చ । అల్పవీర్యశ్చ
విఖ్యాతా దనువంశస్య వర్ధనాః ॥ ౨౭ ॥ సంహ్లాదస్య తు దైత్యస్య నివాతకవచాస్సుతాః ।
అదన్తస్సర్వదేవానాం గన్ధర్వోరగరక్షసామ్ ॥ ౨౮ ॥ యే హతా బలమాశ్రిత్య అర్జునేన
రణాజిరే । షట్కన్యా జనయామాస తామ్రా నామాని మే శృణు ॥ ౨౯ ॥ శుకీ శ్యేనీ చ
భాసీ చ సుగ్రీవా గృధ్రికా శుచిః । శుకీ శుకానులూకాంశ్చ జనయామాస ధర్మతః ॥ ౩౦ ॥
శ్యేనం శ్యేనీ తథా భాసీ కురరానప్యజీజనత్ । గృధ్రీ గృధ్రాన్కపోతాంశ్చ పారావ
తవిహఙ్గమాన్ ॥ ౩౧ ॥ హంససారసకారణ్డప్లవాన్ శుచిరజీజనత్ । అజాంశ్చ మేషో
ష్ట్రఖరాన్ సుగ్రీవా చాప్యజీజనత్ ॥ ౩౨ ॥ ఏష తామ్రాన్వయః ప్రోక్తో వినతాయా
నిబోధత । గరుడః పతతాం నాథ అరుణశ్చ పతత్రిణామ్ ॥ ౩౩ ॥ సౌదామినీ తథా కన్యా
యేయం నభసి విశ్రుతా । సమ్పాతిశ్చ జటాయుశ్చ అరుణస్య సుతావుభౌ ॥ ౩౪ ॥ స
మ్పాతిపుత్రో బభ్రుశ్చ శీఘ్రగశ్చాపి విశ్రుతః । జటాయుః కర్ణికారశ్చ శీఘ్రగామీ
చ విశ్రుతః ॥ ౩౫ ॥ సారసో రజ్జువాలశ్చ అరుణశ్చాపి తత్సుతః । తేషామనన్తమభవత్ప
క్షిణాం పుత్రపౌత్రకమ్ ॥ ౩౬ ॥ సురసాయాస్సహస్రం తు సర్పాణామభవత్పురా ।
సహస్రశిరసాం కద్రూస్సహస్రం నృపసువ్రత ॥ ౩౭ ॥ ప్రధానాస్తేషు విఖ్యాతాష్షడ్విం
శతిరరిన్దమాః । శేషవాసుకికర్కోటశఙ్ఖైరావతకమ్బళాః ॥ ౩౮ ॥ ధనఞ్జయమ
హానీలపద్మావతరతక్షకాః । ఏలాపుత్రమహాపద్మధృతరాష్ట్ర*వలాహకాః ॥ ౩౯ ॥
శఙ్ఖపాలమహాశఙ్ఖపుష్పదంష్ట్రశుభాననాః । శఙ్కురోమా చ నహుషో వామనః పా
ణినిస్తథా ॥ ౪౦ ॥ కపిలో దుర్ముఖో వాపి పతఞ్జలిరితి స్మృతాః । ఏషామనన్తమభ
వత్సర్వాణాం పుత్రపౌత్రకమ్ ॥ ౪౧ ॥ ప్రాయశో యత్పురా దగ్ధం జనమేజయమన్దిరే ।
రక్షోగణం క్రోధవశా స్వనామానమజీజనత్ ॥ ౪౨ ॥ దంష్ట్రిణాం నియుతం తేషాం భీ
మోక్షయమనీనయత్ । రుద్రాణాం చ గణం తద్వద్గోమహిష్యో వరాఙ్గనాః ॥ ౪౩ ॥
సురభిర్జనయామాస కశ్యపాన్నృపతేః పురా । మునిర్మునీనాం మహతాం గణమప్సరసాం

* మహాబలాః.

తథా ॥ ౪౪ ॥ తథాకిన్నరగన్ధర్వానరిష్టాజనయద్బహూన్ । తృణవృక్షలతాగుల్మమి
రాసర్వమజీజనత్ ॥ ౪౫ ॥ విశ్వాతుయక్షరక్షాంసిజనయామాసకోటిశః। ఏతేక
శ్యపదాయాదాఃకీర్తితాశ్చసహస్రశః ॥ ౪౬ ॥ ఏషమన్వన్తరేరాజన్సర్గస్స్వారోచి
షేస్మృతః । తతస్త్వేకోనపఞ్చాశన్మరుతఃకశ్యపోఽదితేః ॥ ౪౭ ॥ జనయామాస
ధర్మజ్ఞాన్సర్వానమరవల్లభాన్ ॥ ౪౮ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే మత్స్యప్రోక్త
కశ్యపసన్తతికథనంనామ షష్ఠోధ్యాయః.

ఋషయః॥ దితేఃపుత్రాఃకథంజాతామరుతోదేవవల్లభాః । దేవైర్జగ్ముశ్చసా
పత్న్యాఃకస్మాత్సఖ్యమనుత్తమమ్॥ ౧ ॥ సూతః ॥ పురాదేవాసురేయుద్ధేహతేషు
హరిణాసురైః । పుత్రపౌత్రేషుశోకార్తాగత్వాభూలోకముత్తమమ్ ॥౨॥ సమ
న్తపఞ్చకేతీర్థేసరస్వత్యాస్తటేశుభే। భర్తురారాధనపరాతపఉగ్రంచచారహ॥ ౩॥
సాదితిర్దేవసన్తానస్సమృషిరూపేణసువ్రతా।ఫలాహారాతపస్తేపేకృచ్ఛ్రచాన్ద్రాయ
ణాదిభిః ॥ ౪ ॥ యావద్వర్షశతంసాగ్రంజ్వరశోకభయాకులా । తతస్సాతపసాత

॥ దిత్యైవసిష్ఠాద్యుక్తమదనద్వాదశీవ్రతస్వరూపమ్. ॥

ప్తావసిష్ఠాదీనపృచ్ఛత॥ ౫ ॥ కథయన్తుభవన్తోమేపుత్రశోకవినాశనమ్ । వ్రతంసౌ
భాగ్యఫలదమిహలోకేపరత్రచ ॥ ౬ ॥ ఊచుర్వసిష్ఠప్రముఖామదనద్వాదశీవ్రతమ్ ।
యస్యప్రభావాదభవత్సుతశోకవివర్జితా ॥ ౭ ॥ ఋషయః ॥ శ్రోతుమిచ్ఛామహే
సూతమదనద్వాదశీవ్రతమ్ । సుతానేకోనపఞ్చాశద్యేనలేభేపునర్దితిః ॥ ౮ ॥ యద్వ
సిష్ఠాదిభిఃపూర్వందిత్యైకథితపూర్వకమ్ । విస్తరేణప్రవక్ష్యామిమత్స్యకాశాన్నిబోధ
త ॥ ౯ ॥ చైత్రమాసేసితేపక్షేద్వాదశ్యాంనియతవ్రతః । స్థాపయేదవ్రణంకుమ్భం
సితతణ్డులపూరితమ్ ॥ ౧౦ ॥ నానాఫలయుతంతద్వదిక్షుఖణ్డసమన్వితమ్ । సితవ
స్త్రయుగచ్ఛన్నంసితచన్దనచర్చితమ్ ॥ ౧౧ ॥ నానాభక్ష్యసమోపేతంసహిరణ్యం
తుశక్తితః । తామ్రపాత్రంగుడోపేతంతస్యోపరినివేశయేత్ ॥ ౧౨ ॥ తస్మాదుపరికా
మంతుకదలీదళసంస్థితమ్ । కుర్యాచ్ఛర్కరయోపేతాంరతింతస్యచవామతః॥౧౩॥
గన్ధంధూపంచదీపంచనైవేద్యంచైవకారయేత్ । తదభావేతదాకుర్యాత్కామకేశ
వయోర్వపుః ॥ ౧౪ ॥ కామనామ్నాహరేర్భవ్యంస్నాపయేద్గన్ధవారిణా । శుక్లపు
ష్పాక్షతతిలైరర్చయేన్మధుసూదనమ్ ॥ ౧౫ ॥ కామాయపాదౌసమ్పూజ్యజఙ్ఘేసౌ
భాగ్యదాయచ । ఊరూస్మరాయేతిపునర్మన్మథాయేతివైకటిమ్ ॥ ౧౬ ॥ స్వచ్ఛో
దరాయేత్యుదరంబాహూపఞ్చశరాయవై। * హృదయంసర్వభూతాయఅనఙ్గాయే

* పృథూదరాయేత్యుదరం.

త్యూరో హరేః ॥ ౧౭ ॥ ముఖం పద్మముఖాయేతి ప్రసూనధనుషే భ్రువౌ । నమస్సర్వాత్మనే మౌళిమర్చయేదితి కేశవమ్ ॥ ౧౮ ॥ తతః ప్రభాతే తం కుమ్భం బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్స్వయం చాలవణవ్రతః ॥ ౧౯ ॥ భుక్త్వా తు దక్షిణాం దద్యాదిదం మన్త్రముదీరయేత్ । ప్రీయతామత్ర భగవాన్కామరూపీ జనార్దనః ॥ ౨౦ ॥ హృదయే సర్వభూతానాం య ఆనన్దోఽభిధీయతే । ఉదయే సవితుస్స్నానం కృత్వా దానం విధీయతే ॥ ౨౧ ॥ అనేన విధినా సర్వం మాసి మాసి సమాచరేత్ । ఉపవాసీ త్రయోదశ్యామర్చయేద్విష్ణుమవ్యయమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఫలమేకం చ సమ్ప్రాశ్య ద్వాదశ్యాం భూతలే శయేత్ । తతస్త్రయోదశే మాసి ఘృతధేనుసమన్వితామ్ ॥ ౨౩ ॥ శయ్యాం దద్యాదనఙ్గాయ సర్వోపస్కరసంయుతామ్ । కాఞ్చనం కామదేవం చ శుక్లాం గాం చ పయస్వినీమ్ ॥ ౨౪ ॥ వస్త్రైర్ద్విజం సపత్నీకం పూజ్య భక్త్యా విభూషణైః । శయ్యాగవాదికం దద్యాత్ప్రీయతామిత్యుదీరయేత్ ॥ ౨౫ ॥ హోమం శుక్లతిలైః కుర్యాత్కామనామాని కీర్తయేత్ । గవ్యేన సర్పిషా దద్యాత్పాయసేన చ ధర్మవిత్ ॥ ౨౬ ॥ విప్రేభ్యో భోజనం కుర్యాద్విత్తశాఠ్యవివర్జితః । ఇక్షుదణ్డాంస్తతో దద్యాత్పుష్పమాలాశ్చ శక్తితః ॥ ౨౭ ॥ యః కుర్యాద్విధినాఽనేన మదన * ద్వాదశీవ్రతమ్ । సర్వపాతకనిర్ముక్తః ప్రాప్నోతి హరిసాత్మతామ్ ॥ ౨౮ ॥ ఇహ లోకే † వరాన్పుత్రాన్సౌభాగ్యం శివమశ్నుతే । యస్స్మరస్సంస్మృతో విష్ణురానన్దాత్మా మహేశ్వరః ॥ ౨౯ ॥ సుఖార్థం కామరూపేణ స్మరేదఙ్గజమీశ్వరమ్ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా చకారేదం దితిస్సర్వమశేషతః ॥ ౩౦ ॥ కాశ్యపో వ్రతమాహాత్మ్యాదాగత్య పరయా ముదా । చకార చ కృశాం భూయో రూపయౌవనశాలినీమ్ ॥ ౩౧ ॥ వరేణ ఛన్దయామాస సా చ వవ్రే పరం వరమ్ । పుత్త్రం శక్రవధార్థాయ సమర్థమమితౌజసమ్ ॥ ౩౨ ॥ వరయామి మహాత్మానం సర్వామరనిషూదనమ్ । ఉవాచ కశ్యపో వాక్యమిన్ద్రహన్తారమూర్జితమ్ ॥ ౩౩ ॥ ప్రదాస్యామ్యహమేతేన కిన్త్వేతత్క్రియతాం శుభే । ఆపస్తమ్బః కరోత్విష్టిం పుత్త్రీయామద్య సువ్రతే ॥ ౩౪ ॥ విధాస్యామి తతో గర్భమహం శక్రనిషూదనమ్ । ఆపస్తమ్బస్తతశ్చక్రే పుత్త్రేష్టిం ద్రవిణాధికామ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇన్ద్రశత్రుం లభస్వేతి జుహావ చ సవిస్తరమ్ । దేవైశ్చ యుయుధుర్దైత్యా విముఖాశ్చైవ దానవాః ॥ ౩౬ ॥ దిత్యాం గర్భమ

॥ దిత్యై కాశ్యపప్రోక్తగర్భిణీధర్మాః ॥

ధాయుగ్రం కాశ్యపః ప్రాహ తాం పునః । త్వయా యత్నో విధాతవ్యస్తస్మిన్గర్భే వరాననే ॥ ౩౭ ॥ సంవత్సరశతం త్వేకమస్మిన్నేవ తపోధనే । సన్ధ్యాయాం నైవ భోక్త

* ద్వాదశీమిమామ్.

† వరాన్పుత్రాన్సౌభాగ్యఫలమశ్నుతే.

వ్యంగర్భిణ్యావరవర్ణిని ॥ ౩౮ ॥ నస్థాతవ్యం నగన్తవ్యం వృక్షమూలేషు సర్వదా। ఉప
స్కరేషు నవసేన్ముసలోలూఖలాదిషు ॥ ౩౯ ॥ జలం నచావగాహేచ్ఛశూన్యాగా
రం చ వర్జయేత్ ।వల్మీకేషు నతిష్ఠేత నచోద్విగ్నమనా భవేత్ ॥౪౦॥విలిఖేన్న నఖైర్భూ
మిమఙ్గారేణ నభస్మనా । నశయ్యాసు సమావిష్టేద్వ్యాయామం చ వివర్జయేత్ ॥౪౧॥
నతుషాఙ్గారభస్మాస్థికపాలేషు సమావిశేత్ । వర్జయేత్కలహం లోకే గాత్రభఙ్గం త
థైవ చ ॥ ౪౨ ॥ నముక్తకేశాతిష్ఠేత నాశుచిస్స్యాత్కదాచన । నశయీతోత్తర
శిరా నచాపరశిరాః క్వచిత్ ॥ ౪౩ ॥ నవస్త్రహీనా నోద్విగ్నా నచార్ద్రచరణా సతీ ।
నామఙ్గళ్యాం వదేద్వాచం నచ హాస్యాధికా భవేత్ ॥ ౪౪ ॥ కుర్యాచ్చ గురుశుశ్రూ
షాం నిత్యం మాఙ్గళ్యతత్పరా । సర్వౌషధీభిరుష్ణేన వారిణా స్నానమాచరేత్ ॥ ౪౫ ॥
కృతరక్షా సుభూషా చ వాస్తుపూజనతత్పరా । తిష్ఠేత్ప్రసన్నవదనా భర్తృప్రియహితే
రతా ॥ ౪౬ ॥ దానశీలా తృతీయాయాం పార్వత్యా నక్తమాచరేత్ । ఇతివృత్తా భ
వేన్నారీ విశేషేణ తు గర్భిణీ ॥ ౪౭ ॥ యస్తు తస్యా భవేత్పుత్రశ్శీలాయుర్వృద్ధిసం
యుతః । అన్యథా గర్భపతనమవాప్నోతి నసంశయః ॥ ౪౮ ॥ తథా త్వమనయా వృ
త్త్యా గర్భే త్వం యత్నమాచర । స్వస్త్యస్తు తే గమిష్యామి తథేత్యుక్తస్తయా పు
నః ॥ ౪౯ ॥ పశ్యతాం సర్వభూతానాం తత్రైవాన్తరధీయత । తతస్సా కశ్యపోక్తే

శత్రుజననభియా ఇన్ద్రకృత దితిగర్భచ్ఛేదనమ్.

న విధినా సమతిష్ఠత ॥ ౫౦ ॥ బలభిత్స తథేన్ద్రోపి దితేః పార్శ్వముపాగతః । విహా
య దేవసదనం తాం శుశ్రూషాపరస్స్థితః ॥ ౫౧ ॥ దితేశ్ఛిద్రాన్వితః ప్రేప్సురభవత్పాక
శాసనః । వినీతో భవదవ్యగ్రః ప్రశాన్తవదనో బహిః ॥ ౫౨ ॥ అజానన్నుసరన్తస్యా
మాత్మనాశుభమాచరన్ । తతో వర్షశతాన్తే సా న్యూనే తు దివసైస్త్రిభిః ॥ ౫౩ ॥ మే
నే కృతార్థమాత్మానం ప్రీత్యా విస్మితమానసా । అకృత్వా పాదయోశ్శౌచం శయానా
ముక్తమూర్ధజా ॥ ౫౪ ॥ నిద్రాభరసమాక్రాన్తా దివా పరవశా క్వచిత్ । తతస్తదన్త
రం లబ్ధ్వా ప్రవిశ్యాన్తశ్శచీపతిః ॥ ౫౫ ॥ వజ్రేణ సప్తధా చక్రే తం గర్భం త్రిదశాధిపః ।
తతస్సప్తసుతా జాతాః కుమారాస్సూర్యవర్చసః ॥ ౫౬ ॥ రుదన్తస్సప్త తే బాలా నిషి
ద్ధా దానవారిణా । భూయోపి రుదమానాంస్తాన్ సైకైకం సప్తధా పునః ॥ ౫౭ ॥ చిచ్ఛే
ద వృత్రహన్తా వై పునస్తముదరస్థితః । ఏవమేకోనపఞ్చాశచ్ఛ్రుత్వా తే రుదితా భృశ
మ్ ॥ ౫౮ ॥ ఇన్ద్రో నివారయామాస మారుదధ్వం పునః పునః । తతశ్చ చిన్తయామాస కి
మేతదితి వృత్రహా ॥ ౫౯ ॥ ధర్మస్య కస్య మాహాత్మ్యాత్పునస్సఞ్జీవితాస్త్వమీ । విది
త్వా ధ్యానయోగేన మదనద్వాదశీఫలమ్ ॥ ౬౦ ॥ నూనమేతత్పరిణతమత్ర వా కృష్ణ
పూజనాత్ । వజ్రేణ నిహతాస్సద్యో న వినాశమిహాప్నుయుః ॥ ౬౧ ॥ ఏకోప్యనేక
తామాప యస్మాదుదరగోప్యయమ్ । అవధ్యాహ్యభవన్నేతే తస్మాద్దేవా భవన్తి

చ ॥ ౬౨ ॥ తస్మాన్మారుదఇత్యుక్త్వారుదన్తోగర్భసంస్థితాః । మారుతానామతేనామ్నాభవన్తోమఖభాగినః ॥ ౬౩ ॥ తతఃప్రసాద్యదేవేశఃక్షమస్వేతిదితింపునః। అర్థశాస్త్రంసమాస్థాయమయైతద్దుష్కృతంకృతమ్ ॥ ౬౪ ॥ కృత్వామరుద్గణందేవైస్సామాన్యంహిసురాధిపః । దితింవిమానమారోప్యనిన్యేయస్ససుతాందివమ్॥ ౬౫॥ యజ్ఞభాగభుజోజాతామరుతస్తేనతేజనాః । తేజగ్ముఃరైక్యంచసురైఃకామంతేసురవల్లభాః ॥ ౬౬ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే మరుదుత్పత్తౌమద
నద్వాదశీవ్రతంనామసప్తమోఽధ్యాయః.

విరిఞ్చికృతపృథురాజ్యాభిషేకాదిః

ఋషయః ॥ ఆదిసర్గస్త్వయాసూతకథితోవిస్తరేణనః । ప్రతిసర్గశ్చయేతేషామధిపాంస్తాన్వదస్వనః ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ యదాభిషిక్తస్సకలాధిరాజ్యేపృథుర్ధరిత్ర్యాంసుమరాధిపేన । తదోషధీనామధిపంచకారయజ్ఞవ్రతానాంతపసాంచసోమమ్ ॥ ౨॥ నక్షత్రతారాద్విజవృక్షగుల్మలతావితానస్యచరుక్మగర్భమ్ । అపామధీశంవరుణంధనానాంరాజ్ఞాంప్రభుంవైశ్రవణంచతద్వత్ ॥ ౩ ॥ విష్ణుంరవీణామధిపంవసూనామగ్నించలోకాధిపతించకార । ప్రజాపతీనామధిపంచదక్షంచకారశక్రంమరుతామధీశమ్ ॥ ౪ ॥ దైత్యాధిపానామథదానవానాంప్రహ్లాదమీశంచయమంపితౄణామ్ । పిశాచరక్షఃపశుభూతయక్షవేతాళరాజ్ఞామథశూలపాణిమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రాలేయశైలంచపతింగిరీణామీశంసముద్రంసరిన్నదీనామ్।గన్ధర్వవిద్యాధరకిన్నరాణామీశంపునశ్చిత్రరథంచకార ॥ ౬ ॥ నాగాధిపంవాసుకిముగ్రవీర్యంసర్పాధిపంతక్షకమాదిదేశ । దిగ్వారణానామధిపంచకారగజేన్ద్రమైరావతనామధేయమ్ ॥ ౭ ॥ సుపర్ణమీశంపతతాంహయానాంరాజానముచ్చైశ్శ్రవసంచకార । సింహంమృగాణాంవృషభంచకారప్లక్షంపునస్సర్వవనస్పతీనామ్॥ ౮ ॥ పితామహఃపూర్వమథాభ్యషిఞ్చద్దిశాంపునస్సర్వదిశాధినాథాన్। పూర్వేణదిక్పాలమథాభ్యషిఞ్చన్నామ్నాసుధర్మాణమరాతికేతుమ్॥ ౯ ॥ తతోఽధిపందక్షిణతశ్చకారసర్వేశ్వరంశఙ్ఖపదాభిధానమ్ । సుకేతుమన్తందిగధీశమీశంచకారపశ్చాద్భువనాణ్డగర్భః ॥ ౧౦ ॥ హిరణ్యరోమాణముదగ్దిగీశంప్రజాపతిస్సోమపతించకార । అద్యాపికుర్వన్తిదిశామధీశాశ్శబ్దంవహన్తస్తుభువోఽభిరక్షామ్॥ ౧౧ ॥ చతుర్భిరేభిఃపృథునామధేయోనృపోభిషిక్తఃప్రథమంపృథివ్యామ్। మన్వన్తరేచాధిగతేతదైవవైవస్వతంచక్రురిమంపృథివ్యామ్॥ ౧౨॥

గతేఽన్తరే చాక్షుషనామధేయే వైవస్వతాఖ్యే చ పునః ప్రవృత్తే । ప్రజాపతిస్సోఽస్య చరాచరస్య బభూవ సూర్యాన్వయవంశచిహ్నః ॥ ౧౩ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే విరిఞ్చికృతపృథురాజ్యాభిషేకాదికథనం నామాష్టమోఽధ్యాయః.

మన్వన్తరవివరణమ్.

సూతః ॥ ఏవం శ్రుత్వా మనుః ప్రాహ పునరేవ జనార్దనమ్ । పూర్వేషాం చరితం బ్రూహి మనూనాం మధుసూదన ॥ ౧ ॥ మత్స్యః ॥ మన్వన్తరాణి సర్వాణి మనూనాం చరితం చ యత్ । ప్రమాణం చైవ కాలస్య తదుత్పత్తిం సమాసతః ॥ ౨ ॥ ఏకచిత్తః ప్రశాన్తాత్మా శృణు మార్తాణ్డనన్దన । యామా నామ పురా దేవా హ్యాసన్స్వాయమ్భువేఽన్తరే ॥ ౩ ॥ పూర్వే చ ఋషయస్సర్వే యే మరీచ్యాదయస్స్మృతాః । ఆగ్నీధ్రశ్చాతిబాహుశ్చ పుత్త్రస్సవన ఏవ చ ॥ ౪ ॥ జ్యోతిష్మాన్ద్యుతిమాన్హవ్యో మేధా మేధాతిథిర్వసుః । స్వాయమ్భువస్యైవ మనోర్దశైతే వంశవర్ధనాః ॥ ౫ ॥ ప్రతిసర్గమమీ కృత్వా జగ్ముస్తే పరమం పదమ్ । ఏతత్స్వాయమ్భువం ప్రోక్తం స్వారోచిషమతః పరమ్ ॥ ౬ ॥ స్వారోచిషస్య తనయాశ్చత్వారో దేవవర్చసః । నభో నభస్యః* ప్రభృతిర్భరతః కీర్తివర్ధనాః ॥ ౭ ॥ దత్తో నిశ్చ్యవనస్స్తమ్బః ప్రాణః కాశ్యప ఏవ చ । ఊర్వో బృహస్పతిశ్చైవ సప్త సప్తర్షయోఽభవన్ ॥ ౮ ॥ తతో దేవాస్తు తుషితాస్స్మృతాః స్వారోచిషేఽన్తరే । హవీన్ద్రస్సుకృతో మూర్తిరాపో జ్యోతిరయస్స్మయః ॥ ౯ ॥ వసిష్ఠస్య సుతాస్సప్త యే ప్రజాపతయస్తదా । ద్వితీయమేతత్కథితం మన్వన్తరమతః పరమ్ ॥ ౧౦ ॥ తృతీయం తు ప్రవక్ష్యామి తథా మన్వన్తరం శుభమ్ । మనుర్నామోత్తమో యత్ర దశపుత్త్రానజీజనత్ ॥ ౧౧ ॥ ఇషస్సహస్యఊర్జశ్చ శుచిశ్శుక్రస్తథైవ చ । మధుశ్చ మాధవశ్చైవ నభస్యోఽథ నభస్తథా ॥ ౧౨ ॥ సహః కనీయానేతేషాముదారః కీర్తివర్ధనః । భానవస్తత్ర దేవాస్స్యురూర్జాస్సప్తర్షయస్స్మృతాః ॥ ౧౩ ॥ † కాకరణ్డిః కురణ్డిశ్చ దాఖ్యః ఖణ్డః ప్రవాహణః । మితశ్చ సమ్మితశ్చైవ సప్తైతే యోగవర్ధనాః ॥ ౧౪ ॥ మన్వన్తరం చతుర్థం తు తామసం నామ విశ్రుతమ్ । ‡ కవిః పృథుస్తథా చాగ్నిరశ్వః కపిల ఏవ చ ॥ ౧౫ ॥ § తథైవ జన్యధీమన్తౌ మునయస్సప్త తామసే । సాధ్యా దేవగణా

* ప్రభృతిర్భావనః.

† కాకరణ్డిశ్చ బుద్ధిశ్చ సఖ్యః ప్రవహణస్స్మృతిః

‡ కావ్యః.

§ అహన్యహన్యనామహనా.

యత్రకథితాస్తామసేఽన్తరే ॥ ౧౬ ॥ అకల్మషస్తథాధన్వీతపోబలతపోధనౌ । త
పోరతిస్తపస్యశ్చసుతపాశ్చపరన్తపః ॥ ౧౭ ॥ తపోమూర్తిస్తపోనాథస్సర్వేసప్తర్షిస
త్తమాః । తామసస్యసుతాస్సర్వేదశవంశవివర్ధనాః ॥ ౧౮ ॥ పఞ్చమస్యమనో
స్తద్వద్రైవతస్యాన్తరంశృణు । దేవబాహుస్సుబాహుశ్చపర్జన్యస్సోమపోమునిః ॥ ౧౯ ॥
హిరణ్యరోమాసప్తాశ్వస్సప్తైతేఋషయస్స్మృతాః । దేవాశ్చభూతరజసస్తథాప్రకృ
తయస్స్మృతాః ॥ ౨౦ ॥ అరుణస్తత్త్వదర్శీచధృతిమాన్హవ్యపస్స్వజిత్ । * యుక్తోనిరు
త్సుకస్సత్యోనిమేషోఽన్తఃప్రకాశకః ॥ ౨౧ ॥ ధర్మవీర్యబలోపేతాదశైతేరైవతాత్మ
జాః । చాక్షుషస్యాఽన్తరేదేవాలేఖానామపరిశ్రుతాః ॥ ౨౨ ॥ వసవోఽథప్రవాచాఽ
థపారిసూవాదివౌకసః । చాక్షుషస్యాఽన్తరేప్రోక్తాదేవానాంపఞ్చయోనయః ॥ ౨౩ ॥
భృగుస్సుధామావిరజాస్సహిష్ణుర్నాదఏవచ । వివస్వానత్రినామాచసప్తసప్త
ర్షయోఽపరే ॥ ౨౪ ॥ ఊరుప్రభృతయస్తద్వచ్చాక్షుషస్యసుతాదశ । ప్రోక్తాస్స్వాయ
మ్భువే † వంశేయేమయాపూర్వమేవతు ॥ ౨౫ ॥ అన్తరంచాక్షుషస్యైతన్మయాతేపరి
కీర్తితమ్ । సప్తమంచప్రవక్ష్యామియద్వైవస్వతముచ్యతే ॥ ౨౬ ॥ అత్రిశ్చైవవసిష్ఠశ్చ
కాశ్యపోగౌతమస్తథా । భరద్వాజస్తథాయోగీవిశ్వామిత్రఃప్రతాపవాన్ ॥ ౨౭ ॥
జమదగ్నిశ్చసప్తైతేసామ్ప్రతంయేమహర్షయః । సాధ్యావిశ్వేచరుద్రాశ్చమరుతో
వసవోఽశ్వినౌ ॥ ౨౮ ॥ ఆదిత్యాశ్చసురాస్తద్వత్సప్తదేవగణాస్స్మృతాః । ఇక్ష్వా
కుప్రముఖాశ్చాపితస్యపుత్రాస్స్మృతాభువి ॥ ౨౯ ॥ మన్వన్తరేషుసర్వేషుసప్తసప్త
మహర్షయః । కృత్వాధర్మస్యసంస్థానంప్రయాన్తిపరమంపదమ్ ॥ ౩౦ ॥ సావర్ణేస్తు
ప్రవక్ష్యామిమనోర్భావితథాఽన్తరమ్ । అశ్వత్థామాశరద్వాంశ్చకౌశికోగాలవస్త
థా ॥ ౩౧ ॥ శతానన్దఃకాశ్యపశ్చరామశ్చఋషయస్స్మృతాః । ‡ ధృతిర్వరీయాన్య
వనస్సువర్ణోవిష్ణురేవచ ॥ ౩౨ ॥ చరిష్ణురిజ్యస్సుమతిర్బృహచ్ఛ్రోత్రశ్చవీర్యవాన్ । భావినో
దశసావర్ణేర్మనోఃపుత్రాఃప్రకీర్తితాః ॥ ౩౩ ॥ రౌచ్యాదయస్తథాఽన్యేపిమనవస్స
మ్ప్రకీర్తితాః । రుచేఃప్రజాపతేఃపుత్రోరౌచ్యోనామభవిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ మనుర్భూ
తేస్సుతస్తద్వద్భౌత్యోనామభవిష్యతి । తతస్తుమేరుసావర్ణిర్బ్రహ్మసూనుర్మనుస్స్మృ
తః ॥ ౩౫ ॥ క్రతుశ్చఋతుధామాచవిష్వక్సేనోమనుస్తథా । అతీతానాగతాశ్చై
తేమనవస్సప్తకీర్తితాః ॥ ౩౬ ॥ పూర్ణోయుగసాహస్రమేభిర్వ్యాప్తానరాధిప ।
సఙ్కీర్తితంసర్వమిదంమయాతుపృథివీపతే ॥ ౩౭ ॥ స్వేస్వేఽన్తరేసర్వమిదము
త్పాద్యసచరాచరమ్ । కల్పావసానేతేసర్వేముచ్యన్తేబ్రహ్మణాసహ ॥ ౩౮ ॥

---

* అన్యో. † చేమే. ‡ భృగుర్వరేణ్యశ్చవనస్సుపుత్రోధృతిరేవచ.

ఏతే యుగసహస్రాన్తే వినశ్యన్తి పునః పునః । బ్రహ్మాద్యా విష్ణుసాయుజ్యం యాతా యాస్యన్తి వై ద్విజాః ॥ ౩౯ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే చతుర్దశమన్వన్తరానుకీర్తనం నామ నవమోఽధ్యాయః.

ఋషయః ॥ బహుభిర్ధరణీ భుక్తా భూపాలైః శ్రూయతే పురా । పార్థివాః పృథివీయోగాత్పృథివీ కస్య యోగతః ॥ ౧ ॥ కిమర్థం చ కృతా సంజ్ఞా భూమేః కిం పారిభాషితా । గౌరితీయం చ విఖ్యాతా సూత కస్మాద్బ్రవీహి నః ॥ ౨ ॥ సూతః ॥ వంశే స్వాయ

॥ బ్రాహ్మణకృతవేనమథనమ్. ॥

మ్భువేత్వాసీదఙ్గో నామ ప్రజాపతిః । మృత్యోశ్చ దుహితా తేన పరిణీతా తు దుర్ముఖా ॥ ౩ ॥ సునీథా నామ తస్యా భూద్వేనో నామ సుతః పురా । అధర్మనిరతః కామీ బలవాన్వసుధాధిపః ॥ ౪ ॥ లోకేప్యధర్మకృజ్జాతః పరభార్యాపహారకః । మమన్థుర్బ్రాహ్మణాస్తస్య బలాద్దేహమకల్మషాః ॥ ౫ ॥ తత్కాయాన్మథ్యమానాత్తు నిష్పేతుర్మ్లేచ్ఛజాతయః ॥ శరీరే మాతురంశేన కృష్ణాఞ్జనసమప్రభాః ॥ ౬ ॥ పితురఙ్గస్య చాంశేన ధార్మికో ధర్మకారకః ॥ ఉత్పన్నో దక్షిణాద్ధస్తాత్సధనుః *కవచీ శరీ ॥ ౭ ॥ దివ్యతేజోమయవపుస్సరత్నకనకాఙ్గదః । పృథురేవాభవత్తస్మాత్తతః పృథురజాయత ॥ ౮ ॥ స విప్రైరభిషిక్తస్తు తపః కృత్వాఽతిదుష్కరమ్ । విష్ణోర్వరేణ సర్వస్య ప్రభుత్వమగమత్ప్రభుః ॥ ౯ ॥ నిస్స్వాధ్యాయవషట్కారం నిర్ధనం వీక్ష్య భూతలమ్ । దగ్ధుమైచ్ఛత్తతః కోపాచ్ఛరేణామితవిక్రమః ॥ ౧౦ ॥ తతో గోరూపమాస్థాయ భూః పలాయితుమైచ్ఛత । పృష్ఠతోఽనుగతస్తస్యాః పృథుర్దీప్తశరాసనః ॥ ౧౧ ॥ తతస్స్థిత్వైకదేశే తు కిం కరోమీతి సాబ్రవీత్ । పృథురప్యవదద్వాక్యమీప్సితం దేహి సువ్రతే ॥ ౧౨ ॥ సర్వస్య జగతశ్శీఘ్రం స్థా

॥ పృథ్వ్యాదికృతధరణీదోహనమ్ ॥

వరస్య చరస్య చ । తథేతి చాబ్రవీద్భూమిం దుదోహ చ నరాధిప ॥ ౧౩ ॥ స్వకే పాణౌ పృథుర్వత్సం కృత్వా స్వాయమ్భువం మనుమ్ । తదన్నమభవద్దుగ్ధం ప్రజా జీవన్తి యేన వై ॥ ౧౪ ॥ ఋషిభిర్దుహ్యమానాయాం వత్సస్సోమస్తథాఽభవత్ । దోగ్ధా బృహస్పతిరభూత్పాత్రం వేదాస్తపో రసః ॥ ౧౫ ॥ దేవైశ్చ వసుధా దుగ్ధా దోగ్ధా మైత్రస్తథాఽభవత్ । ఇన్ద్రో వత్సస్సమభవత్క్షీరమూర్జస్కరం బలమ్ ॥ ౧౬ ॥ దేవానాం కాఞ్చనం పాత్రం పితౄణాం రాజతం తథా । అన్తకశ్చాఽభవద్దోగ్ధా యమో వత్సస్స్వధా రసః ॥ ౧౭ ॥ ప్రవాళపాత్రం నాగానాం తక్షకో వత్సకోఽభవత్ । విషం క్షీరం తతో దోగ్ధా

---

* సశరో గదీ.

ధృతరాష్ట్రోఽభవత్పునః॥ ౧౮ ॥ అసురైరపిదుగ్ధేయమాయసేశక్రపీడనమ్ । పాత్రే మాయాంతథావత్సఃప్రహ్లాదిశ్చవిరోచనః॥ ౧౯ ॥ దోగ్ధా * విమూర్ధస్తత్రాసీన్మాయాయేనప్రవర్తితా । యక్షైశ్చవసుధాదుగ్ధాపురాన్తర్ధానమీప్సుభిః ॥ ౨౦ ॥ కృత్వావైశ్రవణంవత్సమామపాత్రేమహీపతే। ప్రేతరక్షోగణైర్దుగ్ధాధరారుధిరముల్బణమ్॥ ౨౧ ॥ రౌప్యనాభోఽభవద్దోగ్ధాసుమాలీవత్సఏవతు । గన్ధర్వైశ్చపునర్దుగ్ధా వసుధాసాప్సరోగణైః ॥ ౨౨ ॥ వత్సంచిత్రరథంకృత్వాగన్ధాన్పద్మదళేతథా । దోగ్ధావసురుచిర్నామగానవేదస్యపారగః ॥ ౨౩ ॥ గిరిభిర్వసుధాదుగ్ధారత్నాని వివిధానిచ। ఔషధానిచదివ్యానిదోగ్ధామేరుర్మహాబలః॥ ౨౪॥ వత్సోఽభూద్ధిమవాంస్తత్రపాత్రంశైలమయంపునః। వృక్షైశ్చవసుధాదుగ్ధాక్షీరంఛిన్నప్రరోహణమ్॥ ౨౫॥ పలాశపాత్రేదోగ్ధాతుసాలఃపుష్పలతాకులః। ప్లక్షోఽభవత్తతోవత్సస్సర్వవృక్షవనాధిపః॥ ౨౬ ॥ ఏవమన్యైశ్చవసుధాతథాదుగ్ధాయథేప్సితమ్ । ఆయుర్ధనంచసౌఖ్యంచపృథౌరాజ్యంప్రశాసతి ॥ ౨౭ ॥ నదరిద్రస్తథాకశ్చిన్నరోగీనచపాపకృత్ । నోపసర్గో ‡నవైరోత్తిఃపృథౌరాజ్యంప్రశాసతి॥ ౨౮ ॥ నిత్యంప్రముదితాలోకాదుఃఖశోకవివర్జితాః । ధనుష్కోట్యాచశైలేన్ద్రానుత్సార్యసమహాబలః ॥ ౨౯ ॥ భూమణ్డలంసమంచక్రేలోకానాంహితకామ్యయా । నగరగ్రామదుర్గాణినచాయుధధరానరాః॥ ౩౦॥ § పుత్రాదిభిర్నదుఃఖంచనశ్శాస్త్రస్యచాదరః। నాసీతిమస్తఃపురుషాః పృథౌరాజ్యంప్రశాసతి॥ ౩౧ ॥ కథితానిచపాత్రాణితత్క్షీరంచమయాతవ । యేషాంయేనరుచిస్తత్రతేభ్యోదేయంవిజానతా ॥ ౩౨ ॥ యజ్ఞశ్రాద్ధేషుసర్వేషుమయాతుభ్యంనివేదితమ్ । దుహితృత్వంగతాయస్మాత్పృథోఃపృథ్వీతతోమహీ ॥ ౩౩ ॥ తదానురాగయోగాచ్చపృథివీవిశ్రుతాబుధైః ॥ ౩౪ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేమత్స్యమనుసంవాదే పృథ్వాది కృతధరణీదోహనంనామదశమోఽధ్యాయః

సూర్యవంశానువర్ణనమ్

ఋషయః॥ఆదిత్యవంశమఖిలంవదసూతయథాక్రమమ్।సోమవంశంచతత్త్వజ్ఞ యథావద్వక్తుమర్హసి ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ వివస్వాన్కశ్యపాత్పూర్వమదిత్యామభవత్పురా । తస్యపత్నీత్రయమభూత్సంజ్ఞారాజ్ఞీప్రభాతథా ॥ ౨॥ రేవతస్యసుతారాజ్ఞీరైవతంసుషువేసుతమ్। ప్రభాప్రభాతంసుషువేత్వాష్ట్రీసంజ్ఞాతథామనుమ్॥ ౩॥ యమశ్చయమునాచైవయమలౌతౌబభూవతుః । తతస్తేజోమయంరూపమసహన్తీ వివస్వతః ॥ ౪ ॥ నారీముత్పాదయామాసస్వశరీరాదనిన్దితామ్ । త్వాష్ట్రీస్వరూ

* ద్విమూర్ధాతత్రాసీన్మాయా. ‡ నచార్తోభూత్ప్రజా. § పుత్రాతిశయదుఃఖంచ.

పరూపేణ నామ్నా ఛాయేతి భామినీ॥౫॥ కింకరోమీతి పురతస్సంస్థితా తాం స భాషత। ఛా
యే త్వం భజ భర్తారం మదీయం చ వరాఙ్గనే॥ ౬ ॥ అపత్యాని మదీయాని మాతృస్నేహే
న పాలయ। తథేత్యుక్త్వా చ సా దేవముగాద్ధర్మ్యాయసువ్రత ॥ ౭ ॥ కామయామాస
దేవోఽపి సంజ్ఞేయమితి చాదరాత్। జనయామాస సావర్ణిం మనుం మానుషరూపిణమ్॥౮॥
సవర్ణత్వాచ్చ సావర్ణో మనోర్వైవస్వతస్య తు। తతశ్శనిం చ తపతీం విష్టిం సైవ క్ర
మేణ తు ॥ ౯ ॥ ఛాయాయాం జనయామాస సంజ్ఞేయమితి భాస్కరః। ఛాయా స్వ
పుత్రేష్వధికం స్నేహం చక్రే మనో తదా ॥ ౧౦ ॥ పూర్వో మనుస్తతః క్షాన్తః యమ
శ్చ క్రోధమూర్ఛితః। స తర్జయామాస తదా పాదముద్యమ్య దక్షిణమ్॥ ౧౧ ॥ శశా
ప చ యమం ఛాయా భక్ష్యతే క్రిమిసఙ్కులైః। పాదోఽయమేకో భవతః పూయశోణితవి
స్రవః ॥ ౧౨ ॥ నివేదయామాస పితుర్యమశ్శాపమమర్షితః। నిష్కారణమహం శప్తో
మాత్రా దేవ సకోపయా ॥ ౧౩ ॥ బాలభావాన్మయా తద్వదుద్యతశ్చరణస్సకృత్।
మనునా వార్యమాణాపి మమ శాపమదాద్విభో ॥ ౧౪ ॥ ప్రాయేణ మాతా నాస్మాక
మసమస్నేహతో యతః। దేవోఽప్యాహ యమం భూయః కింకరోమి మహామతే॥ ౧౫॥
మౌర్ఖ్యాత్కస్య న దుఃఖస్యాదథవా కర్మసన్తతేః। అనివార్యో భవస్యాపి కా కథాఽ
న్యేషు జన్తుషు ॥ ౧౬ ॥ కర్తారం కర్మపాకస్తు సక్రిమీన్స్తుతుయిష్యతి। క్లేదం చ రుధిరం
చైవ పుంసోఽయమపనేష్యతి ॥ ౧౭॥ ఏవముక్తస్తపస్తేపే యమస్తీవ్రం మహాయశాః।
గోకర్ణతీర్థే వైరాగ్యాత్ఫలమూలానిరాశనః ॥ ౧౮ ॥ ఆరాధయన్మహాదేవం వర్షాణా
మయుతాయుతమ్। వరం ప్రాదాన్మహాదేవస్సన్తుష్టశ్శూలభృత్తదా ॥ ౧౯ ॥ వవ్రే
స లోకపాలత్వం పితృలోకస్య పాలనమ్। ధర్మాధర్మాత్మకస్యాపి జగతస్తు పరీక్షణ
మ్ ॥౨౦ ॥ ఏవం స లోకపాలత్వమగమచ్ఛూలపాణినా। పితౄణామాధిపత్యం చ ధ
ర్మాధర్మస్య చానఘ ॥ ౨౧ ॥ వివస్వానథ*తత్త్వజ్ఞస్సంజ్ఞాయాః కర్మచేష్టితమ్। త్వ

త్వష్టృకృతసూర్యతేజశ్శాతనమ్.§

ష్టుస్సమీపమగమద్దాచచక్షే సరోషవాన్ ॥ ౨౨॥ తమువాచ తతస్త్వష్టా సాన్త్వపూ
ర్వం తదా వచః। తదాఽసహన్తీ భగవంస్తేజస్తీవ్రం తమోనుదమ్ ॥ ౨౩ ॥ బడబా
రూపమాస్థాయ త్వత్సకాశాదిహాగతా। నివారితా మయా సా చ త్వద్భయేన దివాక
ర॥ ౨౪॥ యస్మాదవిజ్ఞాతమనా మత్సకాశం త్వమాగతా। తస్మాన్మదీయం భవనం ప్రవే
ష్టుం న త్వమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తా జగామాశు మేరుదేశమనిన్దితా। బడబారూప
మాస్థాయ భూతలే సమ్ప్రతిష్ఠితా ॥ ౨౬ ॥ తస్మాత్ప్రసాదం కురు మే యద్యనుగ్ర
హభాగహమ్। అపనేష్యామి తే తేజః కృత్వా యన్త్రే దివాకర॥ ౨౭ ॥ రూపం తవ కరి
ష్యామి లోకానన్దకరం ప్రభో। తథేత్యుక్తస్స రవిణా భ్రమౌ కృత్వా దివాకరమ్॥ ౨౮ ॥

---

* తజ్జ్ఞాత్వా సంజ్ఞాయాః.   § మత్సకాశం సమాగతా.

పృథక్చకార తత్తేజశ్చక్రం విష్ణోః ప్రకల్పయత్ । త్రిశూలంచాపి రుద్రస్య వజ్రమిన్ద్రస్య
చాధికమ్ ॥ ౨౯ ॥ దైత్యదానవసంహర్తుస్సహస్రకిరణాత్మకమ్। రూపంచాప్రతిమం
చక్రే త్వష్టా తేజోహృతం మహత్ ॥ ౩౦ ॥ నశశాకాథ సన్ద్రష్టుం యదా రూపం
రవేః పునః । అద్యాపి చ తతః పాదౌ న కశ్చిత్కారయేద్రవేః ॥ ౩౧ ॥ యః కరోతి స పా
పిష్ఠగతిమాప్నోతి నిన్దితామ్ । కుష్ఠరోగమవాప్నోతి లోకేఽస్మిన్దుఃఖసంయుతః॥ ౩౨॥
తస్మాన్న ధర్మకామార్థీ చిత్రేష్వాయతనేషు చ। న కశ్చిత్కారయేత్పాదౌ దేవదేవస్య ధీ
మతః॥ ౩౩ ॥తతస్స భగవాన్గత్వా భూర్లోకమమరాధిపః । కామయామాస కామా
ర్తో ముఖ మేవ దివాకరః॥ ౩౪॥ అశ్వరూపేణ మహతా తేజసా చ సమావృతః । సంజ్ఞా చ
మనసా క్షోభమగమద్భయపీడితా॥ ౩౫॥ నాసాపుటాభ్యాముత్సృష్టః పరోఽయమితి
శఙ్కయా । తస్య రేతస్స్రవాజ్జాతావశ్వినావితి నిశ్చితమ్ ॥ ౩౬॥ దస్రౌ ప్రస్రో
తస్సఞ్జాతౌ నాసత్యౌ నాసికాం గతౌ । జ్ఞాత్వా చిరాచ్చితం దేవం సన్తోషమగమత్పర
మ్ ॥ ౩౭ ॥ విమానేనాగమత్స్వర్గం పత్న్యా సహ ముదాన్వితః । సావర్ణోఽపి మనుర్మే
రావద్యాప్యాస్తే తపోధనః॥ ౩౮ ॥ శనిస్తపోబలాదాప గ్రహసామ్యం తతః పునః ।
యమునా తపతీ చైవ పునర్నద్యౌ బభూవతుః ॥ ౩౯ ॥ విష్టిర్ఘోరాత్మికా తద్వత్కాల
త్వే న వ్యవస్థితా । మనోర్వైవస్వతస్యాథ దశ పుత్రా మహాబలాః॥ ౪౦ ॥ ఇళస్తు ప్ర
థమస్తేషాం *పుత్రేష్టౌ సమజాయత।ఇక్ష్వాకుః కుశనాభశ్చ అరిష్టో ధృష్ట ఏవ చ॥ ౪౧॥
నరిష్యన్తః కరూశశ్చ శర్యాతిశ్చ మహాబలః।. పృషధ్రోఽథ నాభాగస్సర్వే తే దివ్యమా
నుషాః ॥ ౪౨॥ అభిషిచ్య మనుః పుత్రమిళం జ్యేష్ఠం స ధార్మికః। జగామ తపసే భూ
యో †హిమవచ్ఛిఖరం పరమ్॥ ౪౩ ॥ అథ దిగ్విజయసిద్ధ్యర్థమిళః ప్రాయాన్మహీమిమా

॥ ఇతి సూర్యవంశస్యేళస్య శరవణే స్త్రీరూపప్రాప్తిః ॥

మ్ । భ్రామ్యన్ద్వీపాని సర్వాణి క్ష్మాభృతస్సమ్ప్రధర్షయత్ ॥ ౪౪ ॥ జగామోపవ
నే శమ్భోరశ్వారూఢః ప్రతాపవాన్ । కల్పద్రుమలతాకీర్ణం నామ్నా శరవణం మహ
త్ ॥ ౪౫ ॥ రమతే తత్ర దేవేశశ్శమ్భుస్సోమార్ధశేఖరః । ఉమయా సహితస్తత్ర పురా
శరవణే కృతః ॥ ౪౬ ॥ పున్నామ సత్త్వం యత్కిఞ్చిదాగమిష్యతి నో వనే । స్త్రీత్వ
మేష్యతి తత్సర్వం దశయోజనమణ్డలే ॥ ౪౭ ॥ అజ్ఞాతసమయో రాజా వృతశ్శర
వణే పురా । స్త్రీత్వమాప విశన్నేవ బడబాశ్వోఽభవత్తదా॥ ౪౮॥ పురుషత్వే కృతం
సర్వం స్త్రీరూపే విస్మృతం నృప । ఇళేతి సాభవన్నారీ పీనోన్నతఘనస్తనీ ॥ ౪౯ ॥
ఉన్నతశ్రోణిజఘనా పద్మపత్రాయతేక్షణా । పూర్ణేన్దువదనా తన్వీ విలాసోల్లసితే
క్షణా ॥ ౫౦ ॥ స్థూలోన్నతాయతభుజా నీలకుఞ్చితమూర్ధజా । తనులోమా సుదశ
నా మృదుగమ్భీరభాషిణీ ॥ ౫౧ ॥ శ్యామాగౌరేణ వర్ణేన హంసచారణగామినీ । కా

---

* పుత్రేష్ట్యాం † మహేన్ద్రవనమాలయమ్,

మరూపగుణోపేతా తనుతామ్రనఖాఙ్కురా ॥ ౫౨ ॥ భ్రమమాణా వనే తస్మిన్చిన్తయామాస భామినీ । కో మే పితా వా భ్రాతా వా కా మే మాతా భవేదిహ ॥ ౫౩ ॥ కస్య భర్తురహం దత్తా కియత్స్వస్యామి భూతలే । సా చిన్తయన్తీ దదృశే సోమపుత్రేణ చాఙ్గనా ॥ ౫౪ ॥ ఇళారూపసమాక్షిప్తమనసా వరవర్ణినీమ్ । బుధస్తత్కామయామాస తాం వనే కామపీడితః ॥ ౫౫ ॥ పిశఙ్గాకారవాన్దణ్డీ సకమణ్డలుపుస్తకః । వేణుదణ్డకృతానేకపవిత్రకగణో నృప ॥ ౫౬ ॥ ద్విజరూపశిఖీ బ్రహ్మ నిగదన్ క్ష్మామణ్డలే । బహుభిశ్చాన్వితో ధాత్రైస్సమిత్పుష్పకుశోదకైః ॥ ౫౭ ॥ కిలాన్విష్యన్ వనే తస్మిన్నాజుహావ సతామిళామ్ । బహిర్వనస్యాన్తరితః కిల పాదపమణ్డలే ॥ ౫౮ ॥ ససమ్భ్రమమకస్మాచ్చ సోపాలమ్భమిదం వచః । త్యక్త్వాగ్నిహోత్రశుశ్రూషాం క్వ గతా మన్దిరాన్మమ ॥ ౫౯ ॥ ఇయం విహారవేళా తే గమితా తవ సామ్ప్రతమ్ । ఏహ్యేహి పృథులశ్రోణి నాయాతా కేన హేతునా ॥ ౬౦ ॥ ఇయం సాయన్తనీ వేళా విహారస్యాతివర్తతే । కృత్వోపలేపనం పుష్పైరలఙ్కురు గృహం మమ ॥ ౬౧ ॥ సా త్వబ్రవీద్విస్మృతాహం సర్వమేతత్తపోధన । ఆత్మానం తవ శీలం చ కులం చ వద మేఽనఘ ॥ ౬౨ ॥ బుధః ప్రోవాచ తాం తన్వీమిళాం దైవ వరవర్ణినీమ్ । అహం చ కాముకో నామ బహువిద్యో బుధస్స్మృతః ॥ ౬౩ ॥ తేజస్వినః కులే జాతః పితా మే బ్రాహ్మణాధిపః । ఇతి సా తస్య వచనాత్ప్రవిష్టా బుధమన్దిరమ్ ॥ ౬౪ ॥ *రమ్యాస్తమ్భసమాకీర్ణం దివ్య † ముక్తావినిర్మితమ్ । ఇళా కృతార్థమాత్మానం మేనే తస్య వనస్థితా ॥ ౬౫ ॥ అహో గేహమహో రూపమహో ధనమహో కులమ్ । మమ చాస్య పురా భర్తురహో లావణ్యముత్తమమ్ ॥ ౬౬ ॥ రేమే చ సా తేన సమమతికాలమిళా తతః । సర్వభోగమయే గేహే యథేన్ద్రభవనే తథా ॥ ౬౭ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే సూర్యవంశవర్ణనం నామైకాదశోఽధ్యాయః.

ఇళాన్వేషణార్థమిక్ష్వాకుప్రభృతీనాం శరవణగమనమ్.

సూతః ॥ అథాన్వేషన్తో రాజానం భ్రాతరస్తస్య మానవాః । ఇక్ష్వాకుప్రముఖా జగ్ముస్తదా శరవణాన్తికమ్ ॥ ౧ ॥ తతస్తే దదృశుస్సర్వే బడబామగ్రతః స్థితామ్ । రత్నపల్యాణకిరణదీప్తకాయామనుత్తమామ్ ॥ ౨ ॥ పల్యాణప్రత్యభిజ్ఞానాత్సర్వే తే విస్మయం గతాః । అయం చన్ద్రప్రభో నామ వాజీ తస్య మహాత్మనః ॥ ౩ ॥ అగమద్బడబారూపముత్తమం కేన హేతునా । తతస్తు మైత్రావరుణిం పప్రచ్ఛుస్తే పురోధసమ్ ॥ ౪ ॥

రమ్యస్తమ్భ. † మాయా.

కిమిత్యేతదభూచ్చిత్రం వద యోగవిదాం వర । వసిష్ఠోప్యబ్రవీత్సర్వం దృష్ట్వా తజ్జ్ఞానచ
క్షుషా ॥ ౫ ॥ సమయశ్శమ్భుదయితాకృతశ్శరవణే పురా । యః పుమాన్ప్రవిశేద
త్రస నారీత్వమవాప్స్యతి ॥ ౬ ॥ అయమశ్వోపి నారీత్వమగాద్రాజ్ఞా సహైవ తు ।
పునః పురుషతామేతి యథాఽసౌ ధనదోపమః ॥ ౭ ॥ తథైవ యత్నః కర్తవ్య ఆరాధ్యాథ
పినాకినమ్। తతస్తే మానవా జగ్ముర్యత్ర దేవో మహేశ్వరః ॥ ౮ ॥ తుష్టువుర్వివిధైస్స్తోత్రైః
పార్వతీపరమేశ్వరౌ। తావూచతురలఙ్ఘ్యోయం సమయః కింతు సామ్ప్రతమ్ ॥ ౯ ॥ ఇ
క్ష్వాకోరశ్వమేధేన యత్ఫలం స్యాత్తదావయోః। దత్వాఽకిమ్పురుషో వీరస్స భవిష్య
త్యసంశయః॥ ౧౦॥ తథేత్యుక్త్వా తతస్తే తు జగ్ముర్వైవస్వతాత్మజాః। ఇక్ష్వాకోరశ్వ
మేధేన ఇళా కిమ్పురుషోఽభవత్ ॥ ౧౧॥ మాసమేకం పుమాన్వీరస్స్త్రీ చ మాసమభూత్పు
నః। బుధస్య భవనే*తిష్ఠన్నిళా గర్భధరాఽభవత్ ॥ ౧౨ ॥ అజీజనత్పుత్రమేకమనేకగు
ణసంయుతమ్। బుధ ఉత్పాద్య తం పుత్రం స్వర్గమేవాగమత్తతః॥ ౧౩॥ ఇళస్య నామ్నా త

స్త్రీరూపిణ ఇళస్య ఐళోత్పత్తిః

ద్వర్షమిళావృతమభూత్తదా। సోమార్కవంశజో రాజా ఐళోభూద్వంశవర్ధనః॥ ౧౪॥
ఏవం పురూరవాః పుంసో రభవద్వంశవర్ధనః । ఇక్ష్వాకోరర్కవంశ్యస్య తథైవోక్తస్త
పోధనాః ॥ ౧౫ ॥ ఇళా కిమ్పురుషత్వే చ సుద్యుమ్న ఇతి చోచ్యతే। పునః పుత్రత్రయ
మభూత్సుద్యుమ్నస్యాపరాజితమ్॥ ౧౬॥ ఉత్కలోఽథ గయస్తద్వద్ధరితాశ్వోఽథ వీ
ర్యవాన్। ఉత్కలస్యోత్కలా నామ గయస్య తు గయా మతా ॥ ౧౭ ॥ హరితాశ్వస్య
దిక్పూర్వా విశ్రుతా కురుభిస్సహ। ప్రతిష్ఠానేఽభిషిచ్యాథ స పురూరవసం యుతమ్॥ ౧౮॥
జగామేళో వ్రతం భోక్తుం దివ్యవర్షఫలాశనమ్ । ఇక్ష్వాకురస్య దాయాదో మధ్యదే
శమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౯॥ నరిష్యన్తస్య పుత్రోఽభూచ్ఛకో నామ మహాబలః । నాభా
గస్యాప్యమ్బరీషస్య ధృష్టస్య తు సుతత్రయమ్॥ ౨౦॥ ధృష్టకేతురథోఽరణ్యో ధృష్టపుత్రా
స్త్రిధైర్యవాన్ । ఆనర్తో నామ శర్యాతేస్తత్కన్యా చైవ దారికా॥ ౨౧॥ ఆనర్తస్యాఽ
భవత్పుత్రో రోచమానః ప్రతాపవాన్। ఆనర్తో నామ దేశోఽభూన్నగరీ చ కుశస్థలీ॥ ౨౨॥
రోచమానస్య రేవోభూద్రేవాద్రైవత ఏవ చ । కకుద్మాంశ్చాపరో నామ్నా జ్యేష్ఠః పు
త్రశతస్య చ॥ ౨౩॥ రేవతీ తస్య సా కన్యా భార్యా రామస్య విశ్రుతా। కరూశస్య తు కా
రూశా బహవః ప్రథితా భువి ॥ ౨౪ ॥ పృషధ్రో గోవధాచ్ఛూద్రో గురుశాపాదజాయత।
ఇక్ష్వాకువంశం వక్ష్యామి శ్రుణుధ్వమృషిసత్తమాః॥ ౨౫॥ ఇక్ష్వాకోః కుక్షినామాఽ
థ వికుక్షిర్నామ దేవరాట్ । జ్యేష్ఠః పుత్రశతస్యాసీద్దశ పఞ్చ చ తత్సుతాః ॥ ౨౬ ॥
మేరోరుత్తరతస్తే తు జాతాః పార్థివసత్తమాః। చతుర్దశోత్తరం చాన్యశతమన్వం తదా

* తిష్ఠన్నిళో భవనే బుధాత్.

భవత్ ॥ ౨౭ ॥ మేరోర్దక్షిణతో యే వై రాజానస్సమ్ప్రకీర్తితాః । జ్యేష్ఠః కకుత్స్థనా
మాభూత్తత్సుతశ్చ సుయోధనః ॥ ౨౮ ॥ తస్య పుత్రః పృథుర్నామ విశ్వశాఖః పృథోస్సు
తః । ఇన్దుస్తస్య చ పుత్రోఽభూద్యువనాశ్వస్తతోఽభవత్ ॥ ౨౯ ॥ శ్రావస్తస్య మహాతే
జా వత్సకస్తత్సుతోఽభవత్ । నిర్మితా యేన శ్రావా గౌడదేశే ద్విజోత్తమాః ॥ ౩౦ ॥
వత్సాద్విహర్షకశ్చాభూత్కువలాదస్తత్సుతోఽభవత్ । దున్దుమారత్వమగమద్దున్దో
ర్నాశేన యః పురా ॥ ౩౧ ॥ తస్య పుత్రాస్త్రయో జాతా దృఢాశ్వో దణ్డ ఏవ చ । కపి
లాశ్వశ్చ విఖ్యాతో దౌన్దుమారిః ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౨ ॥ దృఢాశ్వస్య ప్రమోదస్తు హర్య
శ్వస్తస్య చాత్మజః । హర్యశ్వస్య నికుమ్భోఽభూత్సంహతాశ్వస్తతోఽభవత్ ॥ ౩౩ ॥
అకృతాశ్వో రణాశ్వశ్చ సంహతాశ్వసుతావుభౌ । యువనాశ్వో రణాశ్వాత్తు మాన్ధా
తా తత్సుతోఽభవత్ ॥ ౩౪ ॥ మాన్ధాతుః పురుకుత్సోఽభూద్ధర్మకేతుశ్చ పార్థివః । ముచు
కున్దశ్చ * విఖ్యాతశ్చక్రవర్తీ ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౫ ॥ పురుకుత్సస్య పుత్రోఽభూద్వసుదో
నర్మదాపతిః । సమ్భూతిస్తస్య పుత్రోఽభూత్త్రిధన్వా చ తతోఽభవత్ ॥ ౩౬ ॥ త్రి
ధన్వనస్సుతో జాతస్త్రయ్యారుణ ఇతి స్మృతః । తస్య సత్యవ్రతో నామ తస్మాత్సత్యర
థస్స్మృతః ॥ ౩౭ ॥ తస్య పుత్రో హరిశ్చన్ద్రో హరిశ్చన్ద్రస్య లోహితః । లోహితా
చ్చ వృకో జాతో వృకాద్బాహురజాయత ॥ ౩౮ ॥ సగరస్తస్య పుత్రోఽభూద్రాజా పర
మధార్మికః । ద్వే భార్యే సగరస్యాపి ప్రభా భానుమతీ తథా ॥ ౩౯ ॥ తాభ్యామారాధితః
‡ పూర్వమౌర్వో వై పుత్రకామ్యయా । ఔర్వస్తుష్టస్తయోః ప్రాదాద్యథేష్టం వరము
త్తమమ్ ॥ ౪౦ ॥ ఏకా షష్టిసహస్రం తు సుతమేకం తథాఽపరా । జగృహే వంశకర్తారం ప్ర
భా § గృహ్ణాత్సుతాన్బహూన్ ॥ ౪౧ ॥ ఏకం భానుమతీ పుత్రమసృజద్వాఽసమఞ్జసమ్ ।
ఏకా షష్టిసహస్రం సుసువే సా రవిప్రభా ॥ ౪౨ ॥ ఖనన్తః పృథివీం దగ్ధా విష్ణునా యేన
మార్గణే । అసమఞ్జస్య తనయో హ్యంశుమాన్నామ విశ్రుతః ॥ ౪౩ ॥ తస్య పుత్రో దిలీపస్తు
దిలీపాత్తు భగీరథః । యేన భాగీరథీ గఙ్గా తపస్తప్త్వాఽవతారితా ॥ ౪౪ ॥ భగీరథస్య త
నయో నాభాగ ఇతి విశ్రుతః । నాభాగస్యామ్బరీషోఽభూత్సిన్ధుద్వీపస్తతోఽభవత్ ॥ ౪౫ ॥
తస్యాయుతాయుః పుత్రోఽభూదృతుపర్ణస్తతోఽభవత్ । తస్య కల్మాషపాదస్తు సర్వక
ల్పస్తతోఽభవత్ ॥ ౪౬ ॥ తస్యానరణ్యః పుత్రోఽభూన్నిఘ్నస్తస్య సుతోఽభవత్ । ని
ఘ్నపుత్రావుభౌ జాతావనమిత్రరఘూన్నృపౌ ॥ ౪౭ ॥ అనమిత్రో వనమగాద్భవితా సు
కృతే నృప । రఘోరభూద్దిలీపస్తు దిలీపాదజకస్తథా ॥ ౪౮ ॥ దీర్ఘబాహురజా
జ్జాతస్త్వజపాలస్తతోఽభవత్ । తతో దశరథో రాజా తస్య పుత్రచతుష్టయమ్ ॥ ౪౯ ॥
నారాయణాంశజాస్సర్వే రామస్తేష్వగ్రజోఽభవత్ । రావణాన్తకరస్తద్వద్రఘూ
ణాం వంశవర్ధనః ॥ ౫౦ ॥ వాల్మీకిస్తస్య చరితం చక్రే భార్గవసత్తమః । తస్య పుత్రౌ

---

* విఖ్యాతశ్శత్రుజిచ్చ.   ‡ పూర్వమౌర్వాగ్నిః   § గృహ్ణా.

కుశలవావిక్ష్వాకుకులవర్ధనౌ ॥ ౫౧ ॥ అతిథిస్తుకుశాజ్జజ్ఞేనిషధస్తస్యచాత్మజః । న
లస్తునిషధాత్తస్మాన్నభస్తస్మాదజాయత ॥ ౫౨ ॥ నభసఃపుణ్డరీకోఽభూత్క్షేమధన్వా
తతస్స్మృతః । తస్యపుత్రోఽభవద్వీరోదేవానీకఃప్రతాపవాన్ ॥ ౫౩ ॥ అహీనగుస్త
స్యసుతస్సహస్రాశ్వస్తతఃపరః।తతశ్చన్ద్రావలోకస్తుతారాపీడస్తతోఽభవత్ ॥౫౪॥
తస్యాత్మజశ్చన్ద్రగిరిర్భానుచిత్రస్తతోఽభవత్ । శ్రుతాయురభవత్తస్మాద్భారతే
యోనిపాతితః ॥ ౫౫ ॥ నలౌద్వావేవవిఖ్యాతౌవంశేకశ్యపసమ్భవే । వీరసేనసు
తస్తద్వన్నైషధశ్చాపరోనృపః ॥ ౫౬ ॥ ఏవంవివస్వతోవంశేరాజానోభూరిదక్షి
ణాః । ఇక్ష్వాకువంశప్రభవాఃప్రాధాన్యేనప్రకీర్తితాః॥౫౭॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే సూర్య
వంశవర్ణనంనామద్వాదశోఽధ్యాయః.

పితృవంశానువర్ణనమ్

మనుః ॥ భగవఞ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామిపితౄణాంవంశముత్తమమ్ । రవేశ్చశ్రా
ద్ధదేవత్వంసోమస్యచవిశేషతః॥ ౧ ॥ మత్స్యః ॥ అహంతేకథయిష్యామిపితౄణాం
వంశముత్తమమ్ । స్వర్గేపితృగణాస్సప్తత్రయస్తేషామమూర్తయః ॥ ౨॥ మూర్తి
మన్తోఽథచత్వారస్సర్వేషామమితౌజసః । అమూర్తయఃపితృగణావైరాజస్యప్రజాప
తేః॥ ౩ ॥ యజన్తియాన్దేవగణావైరాజాఇతివిశ్రుతాః। దివితేయోగవిభ్రష్టాఃప్రా
ప్తుంలోకాన్సనాతనాన్ ॥ ౪ ॥ పునర్బ్రహ్మదినాన్తేతుజాయన్తేబ్రహ్మవాది
నః। సమ్ప్రాప్యతాంస్మృతింభూయోయోగంసాఙ్ఖ్యమనుత్తమమ్ ॥ ౫ ॥ సిద్ధింప్ర
యాన్తియోగేనపునరావృత్తిదుర్లభామ్ । యోగినామేవదేయానితస్మాచ్ఛ్రాద్ధా
నిదాతృభిః ॥ ౬ ॥ ఏతేషాంమానసీకన్యాపత్నీహిమవతోమతా। మైనాకస్తస్యదా
యాదః*క్రౌఞ్చస్తస్యసుతోఽభవత్ ॥ ౭॥ క్రౌఞ్చద్వీపస్స్మృతోయేనచతుర్థోఘృతసం
జ్ఞకః । మేనాతుసుషువేతిస్రఃకన్యాయోగవతీస్తతః ॥ ౮ ॥ ఉమైకపర్ణాఽపర్ణాచ
తీవ్రవ్రతపరాయణాః। రుద్రస్యైకాభృగోశ్చైకాజైగిషవ్యస్యచాపరా ॥ ౯ ॥ దత్తా
హిమవతాబాలాస్సర్వలోకతపోధికాః ॥ ఋషయః ॥ కస్మాద్దాక్షాయణీపూర్వం
దదాహాత్మానమాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ హిమవద్దుహితాతద్వత్కథంజాతామహీతలే ।
శఙ్కరస్యకృతాఽవజ్ఞాకథంవైబ్రహ్మసూనునా ॥ ౧౧ ॥ దక్షేణలోకజననీసూత
విస్తరతోవద॥ సూతః॥ దక్షస్యయజ్ఞేవితతేప్రభూతవరదక్షిణే ॥ ౧౨ ॥ † సమాగతే
షుదేవేషుప్రోవాచపితరంసతీ।కిమర్థంతాతభర్తామేయజ్ఞేఽస్మిన్ననిమన్త్రితః॥ ౧౩॥
అయోగ్యఇతితామాహదక్షోయజ్ఞేమహేశూలభృత్ । ఉపసంహారకోరుద్రస్తేనామఙ్గళ

---

* క్రౌఞ్చస్తస్యాగ్రజోఽభవత్. † సమాహూతేషు.

భాగయమ్ ॥ ౧౪ ॥ చక్రేఽథ సతీ దేహం త్యక్ష్యామీతి తదుద్భవమ్ । దశానాం
త్వం చ భవితా పితౄణామేకపుత్రికా ॥ ౧౫ ॥ త్వత్కృతే త్వశ్వమేధశ్చ రుద్రాద్వై నా
శమేష్యతి । ఇత్యుక్త్వా యోగమాస్థాయ స్వదేహోద్భవతేజసా ॥ ౧౬ ॥ నిర్దహన్తీ
తదాత్మానం సదేవాసురకిన్నరైః । కింకిమేతదితి ప్రోక్తా గన్ధర్వగణగుహ్యకైః ॥ ౧౭ ॥
ఉపగమ్యాబ్రవీద్దక్షః ప్రణిపత్యాథ దుఃఖితః । త్వమస్య జగతో మాతా జగత్సౌభాగ్యదే
వతా ॥ ౧౮ ॥ దుహితృత్వం గతా దేవి మమానుగ్రహకామ్యయా । న త్వయా రహి
తం కించిద్బ్రహ్మాణ్డేఽస్తి చరాచరమ్ ॥ ౧౯ ॥ ప్రసాదం కురు ధర్మజ్ఞే మాం న త్యక్తుమి
హార్హసి । ప్రాహ దేవీ యదారబ్ధం తత్కార్యం మే న సంశయః ॥ ౨౦ ॥ కిం త్వవశ్యమ
హం మన్యే హతో యజ్ఞశ్చ శూలినా । ప్రసాద్య లోకసృష్ట్యర్థం తపః కార్యం మమాన్తి
కే ॥ ౨౧ ॥ ప్రజాపతిస్త్వం భవితా దశానాం మఙ్గళప్రదః । మదంశేనాఙ్గనాష్షష్టిర్భవి
ష్యన్త్యఙ్గజాస్తవ ॥ ౨౨ ॥ మత్సన్నిధౌ తపః కుర్వన్ప్రాప్స్యసే యోగముత్తమమ్ ।
ఏవముక్తోఽబ్రవీద్దక్షః కేషు కేషు మయాఽనఘే ॥ ౨౩ ॥ తీర్థేషు చ త్వం ద్రష్టవ్యా స్తోతవ్యా
కైశ్చ నామభిః ॥ దేవీ ॥ సర్వదా సర్వభూతేషు ద్రష్టవ్యా సర్వతో భువి ॥ ౨౪ ॥ సప్త
లోకేషు యత్కిఞ్చిద్రహితం న మయా హి తత్ । తథాపి యేషు స్థానేషు ద్రష్టవ్యా సిద్ధిమీ

॥ దక్షాయ దేవీప్రోక్తస్వీయాష్టోత్తరశతస్థానాని. ॥

ప్సుభిః ॥ ౨౫ ॥ స్మర్తవ్యా భూతికామైర్వా తాని వక్ష్యామి తత్త్వతః । వారాణస్యాం
విశాలాక్షీ నైమిశే లిఙ్గధారిణీ ॥ ౨౬ ॥ ప్రయాగే లలితా దేవీ కాముకా గన్ధమాదనే ।
మానసే కుముదా నామ విశ్వాపి శ్వేశ్వరే విదుః ॥ ౨౭ ॥ మానామ విశ్వకాయాం తు
ఇచ్ఛాయాం మదనోత్కటా । గోమన్తే గోమతీ నామ మన్దారే కామచారిణీ ॥ ౨౮ ॥
మదోత్కటా చిత్రరథే జయన్తీ హస్తినాపురే । కన్యాకుబ్జే తథా గౌరీ రమ్భా మలయప
ర్వతే ॥ ౨౯ ॥ నన్దా హిమవతః పృష్ఠే గోకర్ణే భద్రకర్ణికా । స్థాణేశ్వరే భవానీతి బిల్వ
కే బిల్వపత్రికా ॥ ౩౦ ॥ శ్రీశైలే మాధవీ నామ భద్రా భద్రేశ్వరే తథా । జయా వరా
హశైలే తు కమలా కమలాలయే ॥ ౩౧ ॥ పుష్కరే పురుహూతేతి కేదారే మార్గదా
యినీ । రుద్రకోట్యాం తు రుద్రాణీ కాలీ కాళఞ్జరే గిరౌ ॥ ౩౨ ॥ మహాలిఙ్గే తు కపిలా
మకుటే మకుటేశ్వరీ । సాలగ్రామే మహాదేవీ శివలిఙ్గే శివప్రియా ॥ ౩౩ ॥ మాయా
పుర్యాం కుమారీ తు సన్తానే లలితా తథా । ఉత్పలాక్షే సహస్రాక్షీ హిరణ్యాక్షీ మ
హోత్పలే ॥ ౩౪ ॥ గయాయాం మఙ్గళా నామ విపులా పురుషోత్తమే । విపాశా
యామమోఘాక్షీ పాటలా పుణ్డ్రవర్ధనే ॥ ౩౫ ॥ నారాయణీ సుపార్శ్వే తు త్రికూటే
భద్రసున్దరీ । విపులే విపులా నామ కల్యాణీ మలయాచలే ॥ ౩౬ ॥ కోట్యక్షీ కోటితీర్థే
తు సుగన్ధా మాగధే వనే । కుబ్జామ్రకే త్రిసన్ధ్యా తు గఙ్గాద్వారే రతిప్రియా ॥ ౩౭ ॥ శివ
కుణ్డే సునన్దా చ నన్దినీ దేవికాతటే । రుక్మిణీ ద్వారవత్యాం తు రాధా బృన్దావనే వనే ॥ ౩౮ ॥
దేవకీ మధురాయాం తు పాతాలే పరమేశ్వరీ । చిత్రకూటే తథా సీతా విన్ధ్యే విన్ధ్యని

వాసినీ ॥ ౩౯ ॥ సహ్యాద్రావేకవీరాతుహరిశ్చన్ద్రేతుచన్ద్రికా । రమణారామతీర్థేతుయమునాయాంమృగావతీ ॥ ౪౦ ॥ కరవీరేమహాలక్ష్మీరుమాదేవీవినాయకే । ఆరోగ్యావైద్యనాథేతుమహాకాలేమహేశ్వరీ ॥ ౪౧ ॥ అభయాశుష్కతీర్థేతుస్మృతిర్వావిన్ధ్యకన్దరే । మాణ్డవ్యేమాణ్డకీనామస్వాహామాహేశ్వరేపురే ॥ ౪౨ ॥ ఛాగలాణ్డేప్రచణ్డాచచణ్డికాఽమరకణ్టకే । సోమేశ్వరేవరారోహాప్రభాసేపుష్కరావతీ ॥ ౪౩ ॥ దేవమాతాసరస్వత్యాంపారాపారతటేమతా । మహాలయేమహాభాగాపయోష్ణిపిఙ్గళావతీ ॥ ౪౪ ॥ సింహికాకృతశౌచేతుకార్తికేయే * యశస్కరీ । ఉత్పలావర్తకేలోలాసుభద్రాసిన్ధుసఙ్గమే ॥ ౪౫ ॥ మాతాసిద్ధవనేలక్ష్మీరనఙ్గాభరతాశ్రమే । జాలన్ధరేవిశ్వముఖీతారాకిష్కిన్ధపర్వతే ॥ ౪౬ ॥ దేవదారువనేపుష్టిర్మేధాకాశ్మీరమణ్డలే । † ఉమాదేవీహిమాద్రౌతుతుష్టిర్వస్త్రేశ్వరీతథా ॥ ౪౭ ॥ కపాలమోచనేశుద్ధిర్మాతాకాయావరోహణే । శఙ్ఖోద్ధారేధ్వనిర్నామధృతిఃపిణ్డారకేతథా ॥ ౪౮ ॥ కలాతుచన్ద్రభాగాయామచ్ఛోదేశూలధారిణీ । వేణాయామమృతానామబదర్యామూర్వశీతథా ॥ ౪౯ ॥ ఓషధీచోత్తరకురౌకుశద్వీపేకుశోదకీ । మన్మథాహేమకూటేతుకుముదేసత్యవాదినీ ॥ ౫౦ ॥ అశ్వత్థేవన్దనీయాతువిధిర్వైశ్రవణాలయే । గాయత్రీవేదవదనేపార్వతీశివసన్నిధౌ ॥ ౫౧ ॥ దేవలోకేతథేన్ద్రాణీబ్రహ్మాస్యేతుసరస్వతీ । సూర్యబిమ్బేప్రభానామమాతౄణాంవైష్ణవీతథా ॥ ౫౨ ॥ అరున్ధతీసతీనాంతురామాసుచతిలోత్తమా । చిత్తేబ్రహ్మకలానామశక్తిస్సర్వశరీరిణామ్ ॥ ౫౩ ॥ ఏతదుద్దేశతఃప్రోక్తంనామాష్టశతముత్తమమ్ । అష్టోత్తరంచతీర్థానాంశతమేతదుదాహృతమ్ ॥ ౫౪ ॥ యస్స్మరేచ్ఛృణుయాద్వాపిసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే । ఏషుతీర్థేషుయఃకృత్వాస్నానంపశ్యతిమాంనరః ॥ ౫౫ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తఃకల్పంశివపురేవసేత్ । యస్తుమత్పరమఃకాలంనయత్యేతేషుమానవః ॥ ౫౬ ॥ సహిత్వాబ్రహ్మసదనంపదమభ్యేతిశాఙ్కరమ్ । మన్నామాష్టశతంయస్తుశ్రావయేచ్ఛివసన్నిధౌ ॥ ౫౭ ॥ తృతీయాయామథాష్టమ్యాంబహుపుత్రోభవేన్నరః । గోదానేశ్రాద్ధదానేవాఅహన్యహనివాపునః ॥ ౫౮ ॥ దేవతార్చావిధౌవిద్వాన్పరంబ్రహ్మాధిగచ్ఛతి ॥ సూతః ॥ ఏవంవదన్తీసాతత్రదదాహాత్మాసమాత్మనా ॥ ౫౯ ॥ స్వాయమ్భువోఽపికాలేనదక్షఃప్రాచేతసోఽభవత్ । పార్వతీచాభవద్దేవీశివదేహార్ధధారిణీ ॥ ౬౦ ॥ మేనాగర్భసముత్పన్నాభుక్తిముక్తిఫలప్రదా । అరున్ధతీజపన్త్యేతదవాప్తాయోగముత్తమమ్ ॥ ౬౧ ॥ పురూరవాశ్చరాజర్షిర్లోకానిష్టానగాత్పరాన్ । యయాతిఃపుత్త్రలాభంచధనలాభంచభార్గవః ॥ ౬౨ ॥

---

* తుశాజ్కరీ. † భీమాదేవీ.

తథాన్యే దేవదైత్యాశ్చ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాస్తథా। వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చ బహవస్స్మృత్వా సిద్ధిం యథేప్సితమ్ ॥ ౬౩ ॥ యస్త్వేతల్లిఖితం తిష్ఠేత్పూజ్యతే దేవసన్నిధౌ। న తత్ర శోకో దౌర్గత్యం కదాచిదపి జాయతే ॥ ౬౪ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే గౌరీనామాష్టోత్తరశతకథనం నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః.

పితృవంశీయాచ్ఛోదోపాఖ్యానమ్.

సూతః॥ లోకాస్సోమపథా నామ యత్ర మారీచనన్దనాః। వర్తన్తే దేవపితరో యాన్దేవా భావయన్త్యలమ్ ॥ ౧ ॥ అగ్నిష్వాత్తా ఇతి ఖ్యాతా యజ్వానో యత్ర సంస్థితాః। అచ్ఛోదా నామ తేషాం తు మానసీ కన్యకా సరిత్ ॥ ౨ ॥ అచ్ఛోదం నామ చ సరః పితృభిర్నిర్మితం పురా। అథ తత్ర తపశ్చక్రే దివ్యం వర్షసహస్రికమ్ ॥ ౩ ॥ ఆజగ్ముః పితరస్తుష్టాః కిల దాతుం చ తే వరమ్। దివ్యరూపధరాస్సర్వే దివ్యమాల్యానులేపనాః ॥ ౪ ॥ సర్వే యువానో బలినః కుసుమాయుధసన్నిభాః। తన్మధ్యే మావసుం నామ పితరం వీక్ష్య సాఙ్గనా ॥ ౫ ॥ వవ్రే వరార్థినీ సఙ్గం కుసుమాయుధపీడితా। యోగభ్రష్టా తు సా తేన వ్యభిచారేణ భామినీ ॥ ౬ ॥ ధరాం సా స్పృశతీ పూర్వం పపాతాథ భువస్స్థలే। తథా చ మావసుర్యస్మాదిచ్ఛాం చక్రే న తాం ప్రతి ॥ ౭ ॥ ధైర్యేణ తస్య సా లోకే అమావాస్యేతి విశ్రుతా। పితౄణాం వల్లభా తస్మాత్తస్యా అక్షయకారకా ॥ ౮ ॥ అచ్ఛోదాఽధోముఖీ దీనా లజ్జితా తపసః క్షయాత్। సా పితౄన్ప్రార్థయామాస పునరాత్మసమృద్ధయే ॥ ౯ ॥ విలజ్జమానా పితృభిరిదముక్తా తపస్వినీ। భవిష్యదర్థమాలోక్య దేవకార్యం చ తే తదా ॥ ౧౦ ॥ ఇదమూచుర్మహాభాగాః ప్రసాదాచ్ఛుభయా గిరా। దివి దివ్యశరీరేణ యత్కిఞ్చిత్క్రియతే బుధైః ॥ ౧౧ ॥ తేనైవ తత్కర్మఫలం భుజ్యతే వరవర్ణిని। సద్యః ఫలన్తి కర్మాణి దేవత్వే ప్రేత్య మానుషే ॥ ౧౨ ॥ తస్మాత్త్వం పుత్రి తపసః ప్రాప్స్యసే ప్రేత్య తత్ఫలమ్। అష్టావింశే భవిత్రీ త్వం ద్వాపరే *మీనయోనిజా ॥ ౧౩ ॥ వ్యతిక్రమ్య పితౄణాం త్వం కష్టం కులమవాప్స్యసి। తస్మాద్రాజ్ఞో వసోః కన్యా త్వమవశ్యం భవిష్యసి ॥ ౧౪ ॥ కన్యా భూత్వా చ లోకాన్స్వాన్పునః ప్రాప్స్యసి దుర్లభాన్। పరాశరస్య వీర్యేణ సుతమేకమవాప్స్యసి ॥ ౧౫ ॥ ద్వీపే తు బదరీప్రాయే బాదరాయణమచ్యుతమ్। స వేదమేకం బహుధా విభజిష్యతి తే సుతః ॥ ౧౬ ॥ పౌరవస్యాత్మజౌ ద్వౌ తు సముద్రాంశస్య శన్తనోః। విచిత్రవీర్యతనయస్తదా చిత్రాఙ్గదో నృపః ॥ ౧౭ ॥ ఇమావుత్పాద్య తనయౌ క్షత్రియావస్య ధీమతః। ప్రోష్ఠపద్యష్టకారూపా పితృలోకే భవిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ నామ్నా సత్యవతీ లోకే పితృలోకే తథాఽష్ట

* మత్స్య.

కా। ఆయురారోగ్యదా నిత్యం సర్వకామఫలప్రదా ॥౧౯॥ భవిష్యసి పరే లోకే నదీత్వం
చ గమిష్యసి। పుణ్యతోయా సరిచ్ఛ్రేష్ఠా లోకేష్వచ్ఛోదసంజ్ఞితా ॥౨౦॥ ఇత్యుక్త్వా స గ
ణస్తేషాం తత్రైవాన్తరధీయత। సాప్యవాప సుచారిత్రఫలం యత్ర కథితం పురా ॥౨౧॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే పితృవంశీయాచ్ఛోదో
పాఖ్యానవర్ణనం నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః.

దానవాదిపితృగణాః

సూతః ॥ విభ్రాజా నామ తోఽన్యే తు దివి సన్తి సువర్చసః। లోకే బర్హిషదో య
త్ర పితరస్సన్తి సువ్రతాః ॥ ౧ ॥ యత్ర బర్హిణయుక్తాని విమానాని సహస్రశః । సఙ్క
ల్పబర్హిషో యత్ర తిష్ఠన్తి ఫలదాయినః ॥ ౨ ॥ తత్రాభ్యుదయశాలాసు మోదన్తే శ్రా
ద్ధదాయినః । యాన్దానవాసురగణా గన్ధర్వాప్సరసాం గణాః ॥ ౩ ॥ యక్షరక్షోగణా
శ్చైవ యజన్తి దివి దేవతాః । పులస్త్యపుత్రాశ్శతశస్తపోయోగ* బలాన్వితాః ॥ ౪ ॥
మహాత్మానో మహాభాగా భక్తానామభయప్రదాః। ఏతేషాం† పీవరీ కన్యా మానసీ దివి
విశ్రుతా ॥ ౫ ॥ యోగినీ యోగమాతా చ తపశ్చక్రే సుదారుణమ్ । ప్రసన్నో భగ
వాంస్తస్యా వరం వవ్రే చ సా హరేః ॥ ౬ ॥ యోగవన్తం సురూపం చ భర్తారం విజితేన్ద్రి
యమ్। దేహి దేవ ప్రసన్నస్త్వం యది మే వదతాం వర ॥౭॥ ఉవాచ దేవో భవితా వ్యాస
పుత్రో యదా శుకః। భవిత్రీ తస్య భార్యా త్వం యోగాచార్యస్య సువ్రతే ॥ ౮ ॥ భవిష్యతి
చ తే కన్యా కృత్తిర్నామ్నా చ యోగినీ । పాఞ్చాలాధిపతేర్దేయా మానుషస్య త్వయా
తదా ॥ ౯॥ జననీ బ్రహ్మదత్తస్య యోగసిద్ధాదయస్సుతాః। కృష్ణో గౌరః ప్రభుశ్శమ్భు
ర్భవిష్యన్తి చ తే సుతాః ॥ ౧౦ ॥ మహాత్మానో మహాభాగా గమిష్యన్తి పరం పదమ్ ।

ద్విజాదిపితృగణగణనమ్

తానుత్పాద్య పునర్యోగాత్సవరా మోక్షమేష్యసి॥ ౧౧ ॥ సూతః ॥ అమూర్తిమన్తః
పితరో వసిష్ఠస్య సుకాలినః। నామ్నా తు మానసాస్సర్వే సర్వే తే ధర్మమూర్తయః ॥౧౨॥
జ్యోతిర్భాసిషు లోకేషు యే వసన్తి దివః పరమ్ । విరాజమానాః క్రీడన్తి యత్ర తే శ్రా
ద్ధదాయినః ॥ ౧౩ ॥ సర్వకామసమృద్ధేషు విమానేష్వభివాదకాః । కింపునః శ్రాద్ధ
దా విప్రా భక్తిమన్తః క్రియాన్వితాః ॥ ౧౪ ॥ గౌర్నామ కన్యా తేషాం తు మానసీ దివి
రాజతే । శుక్రస్య దయితా పత్నీ సాధ్యానాం కీర్తివర్ధనీ ॥ ౧౫ ॥ మరీచిగర్భా నా
మ్నా తు లోకే మార్తాణ్డమణ్డలే । పితరో యత్ర తిష్ఠన్తి హవిష్మన్తోఽఙ్గిరస్సుతాః ॥ ౧౬ ॥
తీర్థశ్రాద్ధప్రదా యాన్తి యే చ క్షత్రియసత్తమాః । రాజ్ఞాం తు పితరస్తే వై స్వర్గ
మోక్షఫలప్రదాః॥ ౧౭ ॥ ఏతేషాం మానసీ కన్యా యశోదా లోకవిశ్రుతా । పత్నీ సా

* సమన్వితాః. † బదరి.

శుమతస్యేష్టాస్నుషాపఞ్చవనస్యతు ॥౧౮॥ జననీచదిలీపస్యభగీరథపితామహీ।లో
కాఃకామదుఘానామకామభోగఫలప్రదాః॥౧౯॥యేస్వధానామపితరోయత్రతిష్ఠ
న్తితేసుతాః।ఆజ్యపానామలోకేషుకర్దమస్యప్రజాపతేః॥౨౦॥ పులహస్యచదాయా
దావైశ్యాస్తాన్భావయన్తిచ । యత్రశ్రాద్ధకృతస్సర్వేపశ్యన్తియుగపద్గతాః ॥ ౨౧ ॥
మాతృభ్రాతృపితృష్వసృసఖిసమ్బన్ధిబాన్ధవాః । అపిజన్మాయుతైర్దృష్టాననుభూతా
న్సహస్రశః ॥ ౨౨ ॥ ఏతేషాంమానసీకన్యావిరజానామవిశ్రుతా। యాపత్నీనహు
షస్యాసీద్యయాతేర్జననీతథా ॥ ౨౩ ॥ ఏకాష్టకాభవత్పశ్చాద్బ్రహ్మలోకంగతాస
తీ।త్రయఏతేగణాఃప్రోక్తాశ్చతుర్థంతువదామ్యహమ్॥౨౪॥లోకాస్తుమానసానామ్నా
బ్రహ్మాణఃపురిసంస్థితాః । ఏతేషాంమానసీకన్యాధర్మదానామవిశ్రుతా ॥ ౨౫ ॥ సో
మపానామపితరోయత్రతిష్ఠన్తిశాశ్వతాః। ధర్మమూర్తిధరాస్సర్వేపరతోబ్రహ్మణస్స్థి
తాః ॥ ౨౬ ॥ ఉత్పన్నాస్స్వధయాతేతుబ్రహ్మత్వంప్రాప్యయోగినః । కృత్వాసృ
ష్ట్యాదికంసర్వంమానసేసామ్ప్రతంస్థితాః॥౨౭॥ నర్మదానామతేషాంతుకన్యాతోయ
వహాసరిత్। భూతానియాపావయతిదక్షిణాపథగామినీ ॥ ౨౮ ॥ తేభ్యస్సర్వేతుమ
నవఃప్రజాసర్గేషునిర్మితాః । జ్ఞాత్వాశ్రాద్ధానికుర్వీతధర్మభావేనసర్వదా ॥ ౨౯॥
*తేభ్యఏవపునఃప్రాప్తప్రసాదాద్యోగసన్తతిః। పితౄణామాదిసర్గేతుశ్రాద్ధమేవ

శ్రాద్ధేదేయాదేయవస్తువివరణమ్.

వినిర్మితమ్॥౩౦॥ సర్వేషాంరాజతం†పాత్రంపితౄన్ప్రీణాతిసర్వదా।దత్తంస్వధా
పురోధాయపితౄనుద్దిశ్యసర్వదా ॥ ౩౧ ॥ అగ్నిష్వాత్తయమాభ్యాంతుకార్యమా
ప్యాయనంబుధైః।అగ్న్యభావేపివిప్రస్యపాణావథజలేపివా ॥ ౩౨ ॥ అజాకర్ణేశ్వ
కర్ణేవాగోష్ఠేవాథశివాన్తికే।పితౄణాముత్తమంస్థానందక్షిణాదిక్ప్రశస్యతే॥ ౩౩॥
ప్రాచీనావీతముదకంతిలాస్సవ్యాఙ్గమేవచ । దర్భామాంసంచపాఠీనంగోక్షీరంమ
ధురోరసః ॥ ౩౪ ॥ § ఖడ్గవార్ధ్రీణసంచైవమధుశ్యామాకశాలయః । యవనీ
వారముద్గేక్షుగుడపుష్పఘృతానిచ ॥ ౩౫ ॥ వల్లభానిప్రశస్తానిపితౄణామేవసర్వ
దా । గ్రాహ్యాణ్యేతానివక్ష్యామిశ్రాద్ధేవర్జ్యానియానిచ ॥ ౩౬ ॥ మసూరశణనిష్పా
వరాజమాషకుళుత్థకాః । పద్మబిల్వార్కధుత్తూరపారిభద్రకరూషికాః ॥ ౩౭ ॥ న
దేయాఃపితృకార్యేషుపయశ్చాజావికంతథా । కోద్రవోద్దాలకరకకపిత్థమధుకాత
సీ ॥ ౩౮ ॥ ఏతాన్యపినదేయానిపితృభ్యశ్శ్రియమిచ్ఛతా । పితౄన్ప్రీణాతియో
భోక్తాతేపునఃప్రీణయన్తితమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఇచ్ఛన్తిపితరస్పుష్టింస్వర్గారోగ్యంప్రజాఃఫల
మ్।దేవకార్యాదపిపునఃపితృకార్యంవిశిష్యతే॥౪౦॥ దేవతానాంపితౄణాంతుపూర్వ
మాప్యాయనంస్మృతమ్। శీఘ్రప్రసాదాస్త్వక్రోధాఃప్రశాన్తాస్స్థిరసౌహృదాః॥ ౪౧॥

---

* సర్వంపాత్రేభ్యఏవస్యాచ్ఛ్రాద్ధమేవవినిర్మితమ. † పాత్రమథవారాజతాన్వితమ్.
§ ఖడ్గలోహామిషంచైవ.

శాన్తాత్మానశ్శౌచపరాస్సతతంప్రియవాదినః । భక్తానురక్తాస్సుఖదాఃపితరఃపూర్వదేవతాః ॥ ౪౨ ॥ హవిష్మతామాధిపత్యేశ్రాద్ధదేవోరవిస్స్మృతః। ఏతద్వస్సర్వమాఖ్యాతంపితృవంశానుకీర్తనమ్ ॥ ౪౩ ॥ పుణ్యంపవిత్రమాయుష్యంకీర్తనీయంసదానృభిః ॥ ౪౪ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమను సంవాదే ద్విజాదిపితృగణ
గణనంనామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః.

ఋషయః॥ శ్రుత్వైతత్సర్వమఖిలంమనుఃపప్రచ్ఛకేశవమ్।శ్రాద్ధకాలంచవివిధంశ్రాద్ధభేదంతథైవచ ॥ ౧ ॥ శ్రాద్ధేషుభోజనీయాయేయేచవర్జ్యాద్విజాతయః । కస్మిన్వాసరభాగేవాపితృభ్యశ్శ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ ౨ ॥ కస్మిన్దత్తంకథంయాతిశ్రాద్ధంచమధుసూదన । విధినాకేనకర్తవ్యంకథంప్రీణాతితత్పితౄన్ ॥ ౩ ॥ మత్స్యః॥ కుర్యాదహరహశ్శ్రాద్ధమన్నాద్యేనోదకేనవా । పయోమూలఫలైర్వాపిపితృభ్యః ప్రీతిమాహరేత్ ॥ ౪ ॥ నిత్యంనైమిత్తికంకామ్యంత్రివిధంశ్రాద్ధముచ్యతే । నిత్యం తావత్ప్రవక్ష్యామిఅర్ఘ్యావాహనవర్జితమ్ ॥ ౫ ॥ అదైవతంవిజానీయాత్పార్వణం

పార్వణశ్రాద్ధేనియోజ్యబ్రాహ్మణాః

పర్వసుస్మృతమ్ । పార్వణంత్రివిధంప్రోక్తంశృణుతావన్మహీపతే ॥ ౬ ॥ పార్వణే యేనియోజ్యాస్తుతాన్శృణుష్వనరాధిప । పఞ్చాగ్నిస్స్నాతకశ్చైవత్రిసుపర్ణష్షడఙ్గవిత్ ॥ ౭ ॥ శ్రోత్రియశ్శ్రోత్రియసుతోవిధివాక్యవిశారదః। సర్వజ్ఞోవేదవిత్సత్రీ జ్ఞాతవంశకులాన్వితః॥౮॥ పురాణవేత్తాధర్మజ్ఞస్స్వాధ్యాయజపతత్పరః। శివభక్తః పితృపరస్సూర్యభక్తోఽథవైష్ణవః ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మణ్యోయోగవిచ్ఛాన్తోవిజితాత్మా సుశీలవాన్ । భోజయేచ్చాపిదౌహిత్రంయత్నతశ్శ్వశురంగురుమ్ ॥ ౧౦ ॥ విట్పతింమాతులంబన్ధుమృత్విగాచార్యసోమపాన్ । యశ్చవ్యాకురుతేవాచంయశ్చమీమాంసతేఽధ్వరమ్॥౧౧॥సామస్వరవిధిజ్ఞశ్చపఙ్క్తిపావనపావనాః। సామగోబ్రహ్మచారీచదేవభక్తోఽథబ్రహ్మవిత్ ॥ ౧౨ ॥ యత్రైతేభుఞ్జతేశ్రాద్ధంతదేవపరమార్థవత్।

పార్వణశ్రాద్ధేవర్జ్యబ్రాహ్మణాః

ఏతేయోజ్యాఃప్రయత్నేనవర్జనీయాన్నిబోధమే॥ ౧౩ ॥ పతితస్తత్సుతఃక్లీబఃపిశునవ్యఙ్గరోగిణః । కునఖీశ్యావదన్తస్తుకుణ్డగోళకపాళకాః॥౧౪॥ పరివిత్తిర్నియుక్తాత్మామత్తోన్మత్తశ్చదారుణః।బైడాలబకవృత్తిశ్చదమ్భీదేవలకాదయః॥౧౫॥కృతఘ్నానాస్తికాస్తద్వన్మ్లేచ్ఛదేశనివాసినః।త్రిశఙ్కుబర్బరోడ్రాన్ధ్రచీనద్రవిడకొఙ్కణాన్॥ ౧౬। వర్జయేల్లిఙ్గినస్సర్వాన్శ్రాద్ధకాలేషుధర్మవిత్ । సర్వేతేశ్రాద్ధకాలేతుత్యాజ్యాః

॥ శ్రాద్ధనిమన్త్రణాదివిధిః ॥

బ్రహ్మవాదిభిః ॥ ౧౭ ॥ పూర్వేద్యురపరేద్యుర్వా వినీతాత్మా నిమన్త్రయేత్ । నిమన్త్రితాస్తు పితర ఉపతిష్ఠన్తి తాన్ద్విజాన్ ॥ ౧౮ ॥ వాయురూపాశ్చ గచ్ఛన్తి తథాసీనానుపాసతే। దక్షిణం జానుమాలభ్య త్వం మయాఽత్ర నిమన్త్రితః॥ ౧౯ ॥ ఏవం నిమన్త్ర్య నియమం శ్రావయేత్పితృభక్తిమాన్। అక్రోధనైః శౌచపరైః సతతం బ్రహ్మవాదిభిః॥ ౨౦॥ భవితవ్యం భవద్భిస్తు మయా చ శ్రాద్ధ*కారిణా। పిత్ర్యయజ్ఞం తు నిర్వర్త్య పార్వణస్య తు యోగ్నిమాన్॥ ౨౧॥ పిణ్డాన్వాహార్యకం కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధమిన్దుక్షయే తథా। గోమయేనానులిప్తే తు దక్షిణాప్రవణావనౌ॥ ౨౨ ॥ శ్రాద్ధం సమారభేద్భక్త్యా గోష్ఠే వా జలసన్నిధౌ । అగ్నిమాన్నిర్వపేత్పిత్ర్యం చరుం వా సమముష్టిభిః ॥ ౨౩ ॥ భవితవ్యం భవద్భిశ్చ సావధానైః పరన్తప । పితృభ్యో నిర్వపామీతి సర్వం దక్షిణతో న్యసేత్ ॥ ౨౪ ॥ అభిఘార్య తతః కుర్యాన్నిర్వాపత్రయమగ్రతః । తే వితస్త్యాయతాః కార్యాశ్చతురఙ్గులవిస్తృతాః ॥ ౨౫ ॥ దర్వీత్రయం ప్రకుర్వీత ఖాదిరం రజతాన్వితమ్ । రత్నిమాత్రం పరిశ్లక్ష్ణం హస్తాగ్రాకారముత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఉదపాత్రం చ కాంస్యం తు మేక్షణం తు సమిత్కుశాన్ । తిలపాత్రాణి సద్వాసో గన్ధధూపానులేపనమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఆహరేదపసవ్యం తు సర్వం దక్షిణతః శనైః । ఏవమాసాద్య తత్సర్వం భవనస్యాగ్రతో భువి ॥ ౨౮ ॥ గోమూత్రేణ తు లిప్తాయాం గోమయేన తు మణ్డలమ్ । అక్షతాభిస్సపుష్పాభిస్సమభ్యర్చ్యాపసవ్యవత్ ॥ ౨౯ ॥ విప్రాణాం క్షాలయేత్పాదావభివన్ద్య పునః పునః । ఆసనేషూపక్లృప్తేషు దర్భవత్సు విధానతః ॥ ౩౦ ॥ ఉపస్పృష్టోదకాన్విప్రానుపవేశ్యానుమన్త్రయేత్ । ద్వౌ దైవే పిత్ర్యకార్యే త్రీనేకైకముభయత్ర వా ॥ ౩౧ ॥ భోజయేదీశ్వరోఽపీహ న కుర్యాద్విస్తరం బుధః। దేవపూర్వం నియోజ్యాథ విప్రానర్ఘ్యాదినా బుధైః ॥ ౩౨॥ అగ్నౌ కుర్యాదనుజ్ఞాతో విప్రైర్విప్రో యథావిధి। స్వగృహ్యోక్తవిధానేన కాంస్యే కృత్వా చరుం తతః ॥ ౩౩ ॥ అగ్నీషోమయమాభ్యాం తు కుర్యాదాప్యాయనం బుధః । దక్షిణాగ్నౌ ప్రణీతే చ య ఏకాగ్నిర్ద్విజోత్తమః ॥ ౩౪ ॥ యజ్ఞోపవీతీ నిర్వృత్య తతః పర్యుక్షణాదికమ్ । ప్రాచీనావీతినా కార్యమేతత్సర్వం విజానత ॥ ౩౫ ॥ షడ్వై తస్మాద్ధవిశ్శేషాత్పిణ్డాన్కృత్వా తథోదకమ్ । దద్యాదుదకపాత్రం తు సలిలం సవ్యపాణినా ॥ ౩౬ ॥ కృత్వాఽపసవ్యం దత్త్వైతద్దర్భయుక్తో విమత్సరః । విధాయ లేఖాం యత్నేన నిర్వపేదవనేజనమ్ ॥ ౩౭ ॥ దక్షిణాభిముఖః కుర్యా

॥ పిణ్డప్రదానాదివిధిః ॥

త్కరే దర్భం విధాయ వై । నిధాయ పిణ్డమేకైకం సర్వాన్దర్భోపరి క్రమాత్ ॥ ౩౮ ॥ నినయేదథ దర్భేషు నామగోత్రానుకీర్తనైః । తేషు దర్భేషు స్వం హస్తం నిమృజ్యా

* కర్మణి.

ల్లేపభాగినామ్ ॥ ౩౯ ॥ తథైవచతతఃకుర్యాత్పునఃప్రత్యవనేజనమ్ । పిణ్డానేతానన్న
ముసత్కృత్యగన్ధధూపార్హణాదిభిః ॥ ౪౦ ॥ ఏవమావాహ్యతత్సర్వంవేదమన్త్రైర్య
థోదితైః । ఏకాగ్నేర్హ్యేకఏవస్యాన్నిర్వాపోదర్విణాతథా ॥ ౪౧ ॥ తతఃకృత్వా
న్తరైర్దద్యాత్తత్పత్నీభ్యఃకుశాన్పృథక్ । తద్వత్పిణ్డాదికంకుర్యాదావాహనవిసర్జన
మ్ ॥ ౪౨॥ తతోగృహీత్వాపిణ్డేభ్యోమాత్రాస్సర్వాఃక్రమేణతు। తానేవవిప్రాన్ప్ర
థమంప్రాశయేద్యత్నతోనరః॥౪౩॥ యస్మాదగ్న్యధృతాన్మాత్రాన్భక్షయన్తిద్విజాత
యః । అన్వాహార్యకమిత్యుక్తంతస్మాదన్నంనభక్షయేత్ ॥౪౪॥ పూర్వందత్వాతు
తద్ధస్తేసపవిత్రంతిలోదకమ్ ।తత్పిణ్డాగ్రంప్రయచ్ఛేత్తుతథైషామస్త్వితిబ్రువన్ ॥ ౪౫॥
వర్ణయన్భోజయేదన్నమిష్టంపూతంచసర్వదా । వర్జయేత్తుత్వరాంక్రోధంస్మర
న్నారాయణంహరిమ్ ॥ ౪౬ ॥ తృప్తాఞ్జ్ఞాత్వాతతఃకుర్యాద్వికిరంసర్వమన్తికే । సో
దకంచాన్నముద్ధృత్యసలిలంప్రక్షిపేద్భువి ॥ ౪౭ ॥ ఆచాన్తేషుపునర్దద్యాజ్జలపుష్పా
క్షతోదకమ్ । స్వస్తివాచనికంసర్వంపిణ్డోపరిసమాచరేత్ ॥ ౪౮ ॥ దేవాద్యన్తం
ప్రకుర్వీతశ్రాద్ధనాశోఽన్యథాభవేత్ । విసృజ్యవిప్రాన్ప్రణతస్తేషాంకృత్వాప్రద
క్షిణమ్ ॥ ౪౯ ॥ దక్షిణాందిశమాకాఙ్క్షన్పితౄన్యాచేతమానవః। దాతారోనోఽ
భివర్ధన్తాంవేదసన్తతిరేవనః ॥ ౫౦॥ శ్రద్ధాచనోమావ్యగమద్బహుదేయంచనోస్త్వ
తి। అన్నంచనోబహుభవేదతిథీంశ్చలభేమహి ॥ ౫౧ ॥ యాచితారశ్చనస్సన్తుమా
చయాచిష్మకంచన । ఏతచ్చసతతంప్రోక్తమన్వాహార్యంతుపార్వణమ్॥ ౫౨ ॥ య
థేన్దుసంక్షయేతద్వదన్యత్రాపినిగద్యతే । పిణ్డాంస్తుగోజవిప్రేభ్యోదద్యాదగ్నౌజ
లేపివా ॥ ౫౩॥ విప్రాగ్రతోవావికిరేద్వయోరప్యథవాఽశయేత్ । పత్నీతుమధ్య
మంపిణ్డంప్రాశయేద్వినయాన్వితా ॥ ౫౪ ॥ ఆధత్తపితరోగర్భంకుమారంపుష్క
రస్రజమ్ । యథేహపురుషోసదిత్యన్నంసన్తానవర్ధనమ్ ॥ ౫౫ ॥ తావన్నిర్వాపణం
విద్యాద్యావద్విప్రావిసర్జితాః। వైశ్వదేవంతతఃకుర్యాన్నివృత్తేపితృకర్మణి ॥ ౫౬॥
ఇష్టైస్సహతతశ్శాన్తోభుఞ్జీతపితృసేవితమ్ । పునర్భోజనమధ్వానంయానమాయాస
మైథునమ్ ॥ ౫౭ ॥ శ్రాద్ధకృచ్ఛ్రాద్ధభుక్చైవసర్వమేతద్వివర్జయేత్ । స్వాధ్యా
యంకలహంవైరందివాసుప్తంచసర్వదా ॥ ౫౮ ॥ అనేనవిధినాశ్రాద్ధంనరస్త్వబ్దే
వినిర్వపేత్ । కన్యాకుమ్భవృషస్థేఽర్కేకృష్ణపక్షేతుసర్వశః॥ ౫౯॥ యత్రయత్రప్ర
దాతవ్యంసపిణ్డీకరణాత్మకమ్।తత్రానేనవిధానేనదేయమగ్నిమతాసదా ॥ ౬౦ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే శ్రాద్ధకల్పే
నిమన్త్రణాది కథనంనామ షోడశోధ్యాయః.

॥ సాధారణశ్రాద్ధకాలనిర్ణయః ॥

సూతః ॥ అతఃపరంప్రవక్ష్యామివిష్ణునాయదుదీరితమ్ । శ్రాద్ధంసాధారణంనామభుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్॥౧॥ అయనేవిషువేయుగ్మేసామాన్యేచార్కసఙ్క్రమే। అమావాస్యాష్టకాచైవకృష్ణపక్షేచతుర్దశీ ॥ ౨ ॥ ఆర్ద్రామఘారోహిణీషుద్రవ్యబ్రాహ్మణసన్నిధౌ । గజచ్ఛాయావ్యతీపాతేవిష్టివైధృతివాసరే ॥ ౩ ॥ వైశాఖస్యతృతీయాయాంనవమ్యాంకార్తికస్యతు । పఞ్చదశ్యాంతుమాఘస్యనభస్యేవత్రయోదశీ॥౪ ॥ యుగాదయస్స్మృతాహ్యేతేదత్తస్యాక్షయకారకాః। తథామన్వన్తరాదౌచదేయంశ్రాద్ధంవిజానత॥ ౫ ॥ ఆశ్వయుక్శుక్లనవమీద్వాదశీకార్తికేతథా।తృతీయాచైత్రమాసస్యతథాభాద్రపదస్యచ ॥ ౬ ॥ అమావాస్యాఫాల్గునస్యపౌషస్యైకాదశీతథా । ఆషాఢస్యాపిదశమీమాఘమాసస్యసప్తమీ ॥ ౭ ॥ శ్రావణేచాష్టమీకృష్ణాతథాషాఢేచపూర్ణిమా । కార్తికీఫాల్గునీచైత్రీజ్యైష్ఠీపఞ్చదశీతథా ॥ ౮ ॥ మన్వన్తరాదయశ్చైతాదత్తస్యాక్షయకారకాః । యస్మిన్మన్వన్తరస్యాదౌరథమాపదివాకరః ॥ ౯ ॥ మాఘమాసస్యసప్తమ్యామథసారథసప్తమీ ॥ పానీయమప్యత్రతిలైర్విమిశ్రందద్యాత్పితృభ్యఃప్రయతోమనుష్యః ॥ ౧౦॥ శ్రాద్ధంకృతంతేనసమాస్సహస్రంరహస్యమేతత్పితరోవదన్తి ॥ వైశాఖముపరాగేషురథోత్సవమహాలయే ॥ ౧౧ ॥ తీర్థాయతనగోష్ఠేషుద్వీపోద్యానగృహేషుచ । వివిక్తేషూపలిప్తేషుశ్రాద్ధందేయంవిజానత ॥ ౧౨ ॥ విప్రాన్పూర్వేఽపరేచాహ్నివినీతాత్మానిమన్త్రయేత్ । శీలవ్రత

॥ సాధారణశ్రాద్ధవిశ్వేదేవాద్యర్చావిధిః ॥

గుణోపేతాన్వయోరూపసమన్వితాన్ ॥ ౧౩ ॥ ద్వౌదైవేపితృకార్యేత్రీనేకైకముభయత్రవా । భోజయేత్సుసమృద్ధోఽపినప్రసజ్యేతవిస్తరే ॥౧౪॥ విశ్వాన్దేవాన్యవైః పుష్పైరభ్యర్చ్యాసనపూర్వకమ్ । పూరయేత్పాత్రయుగ్మంతుస్థాప్యదర్భపవిత్రకమ్॥౧౫॥శన్నోదేవీత్యపఃక్షిప్త్వాయవోఽసీతియవానపి। గన్ధపుష్పైశ్చసమ్పూజ్యవిశ్వేదేవంప్రతిన్యసేత్॥ ౧౬ ॥ విశ్వేదేవాసఇత్యాభ్యామావాహ్యవికిరేద్యవాన్।గన్ధపుష్పైరలఙ్కృత్యయాదివ్యేత్యర్ఘ్యముత్సృజేత్ ॥ ౧౭॥అభ్యర్చ్యతాభ్యాముత్సృష్టఃపితృయజ్ఞంసమారభేత్ । దర్భాసనానికృత్వాదౌత్రీణిపాత్రాణిపూరయేత్ ॥ ౧౮॥ సపవిత్రాణికృత్వాదౌశన్నోదేవీత్యపఃక్షిపేత్ । తిలోఽసీతితిలాన్క్షిప్త్వాగన్ధపుష్పాదికంపునః ॥ ౧౯ ॥ పాత్రంవనస్పతిమయంతథాపర్ణమయంపునః । జలజంచాపికుర్వీతతథాసాగరసమ్భవమ్ ॥ ౨౦ ॥ సౌవర్ణంరాజతంవాపిపితౄణాంపాత్రముచ్యతే । రజతస్యకథావాపిదర్శనందానమేవచ ॥ ౨౧ ॥ రాజతైర్భాజనైరేషామథవారాజతాన్వితైః । వార్యపిశ్రద్ధయాదత్తమక్షయాయోపకల్పతే ॥ ౨౨॥ తథార్ఘ్యపాత్రేపిణ్డేపిపితౄణాంరాజతంమతమ్ । శివనేత్రోద్భవంయస్మాత్తతస్త

త్రిపితృవల్లభమ్ ॥ ౨౩ ॥ అమఙ్గళంతద్యత్నేనదేవకార్యేషువర్జయేత్ । ఏవంపాత్రాణిసఙ్కల్ప్యయథాలాభంవిమత్సరః ॥ ౨౪ ॥ యాదివ్యేతిపితుర్నామగోత్రైర్దర్భకరోన్యసేత్ । పితౄనావాహయిష్యామి*కథేత్యుక్తస్తతఃపునః ॥ ౨౫ ॥ ఉశన్తస్త్వాతథాయన్తుఋచాచావాహయేత్పితౄన్ । యాదివ్యేత్యర్ఘ్యముత్సృజ్యదద్యాద్గన్ధాదికంతతః ॥ ౨౬ ॥ వస్త్రోత్తరందేవపూర్వంకృత్వాసంస్రవణాదితః । పితృపాత్రేనిధాయాథశేషముత్తరతోన్యసేత్ ॥ ౨౭ ॥ పితృభ్యస్స్థానమసీతినిధాయపరిషేచయేత్ । తత్రాపిపూర్వవత్కుర్యాదగ్నికార్యంవిమత్సరః ॥ ౨౮ ॥ ఉభాభ్యామపిహస్తాభ్యామాహృత్యపరివేషయేత్ । ప్రశాన్తచిత్తస్సలిలందర్భపాణిరశేషతః ॥ ౨౯ ॥ గుణైస్తురూపశాకాద్యంనానాభక్ష్యైస్తథైవచ । అన్నంతుస్వాదు

॥ సాధారణశ్రాద్ధేదేయమాంసభేదాః ॥

వక్షీరంగోఘృతంశర్కరాన్వితమ్ ॥ ౩౦ ॥ మాసంప్రీణాతివైసర్వాన్పితౄనిత్యాహకేశవః । ద్వౌమాసౌమత్స్యమాంసేనత్రీన్మాసాన్హారిణేనతు ॥ ౩౧ ॥ ఔరభ్రేణాథచతురశ్శాకునేనాథపఞ్చకమ్ । షణ్మాసాంశ్ఛాగమాంసేనతృప్యన్తిపితరస్తథా ॥ ౩౨ ॥ సప్తలోహస్యమాంసేనఅష్టావైణేయజేనతు । పృషతస్యతుమాంసేనతృప్తిర్మాసాన్నవైవతు ॥ ౩౩ ॥ దశమాసాంస్తుతృప్యన్తివరాహమహిషామిషైః । శశకూర్మకయోర్మాంసంమాసానేకాదశైవతు ॥ ౩౪ ॥ సంవత్సరంతుగవ్యేనపయసాపాయసేనతు । రౌరవేణతుతృప్యన్తిమాసాన్పఞ్చదశైవతు ॥ ౩౫ ॥ వార్ధ్రీణసస్యమాంసేనతృప్తిర్ద్వాదశవార్షికీ । కాలశాకేనవాఽనన్త్యంఖడ్గమాంసేనచైవతు ॥ ౩౬ ॥ యత్కిఞ్చిన్మధునామిశ్రంగోక్షీరఘృతపాయసమ్ । దత్తమక్షయమి

॥ శ్రాద్ధేఅభిశ్రవణాదివిధిః ॥

త్యాహుఃపితరఃపూర్వదేవతాః ॥ ౩౭ ॥ స్వాధ్యాయంశ్రావయేత్పిత్ర్యంపురాణాన్యఖిలానిచ । బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రాణాంస్తవానివివిధానిచ ॥ ౩౮ ॥ ఇన్ద్రాగ్నిసోమసూక్తానిపావమానానిశక్తితః । బృహద్రథన్తరంతద్వజ్జ్యేష్ఠసామసరౌహిణమ్ ॥ ౩౯ ॥ తథైవశాన్తికాధ్యాయంమధుబ్రాహ్మణమేవచ । మణ్డలబ్రాహ్మణంతద్వత్ప్రీతికారిచయత్పునః ॥ ౪౦ ॥ విప్రాణామాత్మనశ్చాపితత్సర్వంసముదీరయేత్ । భుక్తవత్సుతతస్తేషుభోజనోపాన్తికేనృప ॥ ౪౧ ॥ సార్వవర్ణికమన్నాద్యంకనీయాంసావధారణాత్ । సముత్సృజేద్భుక్తవతామగ్రతోవికిరేద్భువి ॥ ౪౨ ॥ అగ్నిదగ్ధాస్తుయేజీవాయేప్యదగ్ధాఃకులేమమ । భూమౌదత్తేనతృప్యన్తుతృప్తాయాన్తుపరాంగతిమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఏషాంనమాతానపితానబన్ధుర్నగోత్రశుద్ధిర్నతథాగతేషు । తత్తృప్తయేన్నంభువిదత్తమేతత్ప్రయాన్తులోకాయసుఖాయతద్వత్ ॥ ౪౪ ॥ అసంస్కృతప్ర

*కుర్విత్యుక్తస్తు.

మీతానాంత్యాగినాంకులయోషితామ్ । ఉచ్ఛిష్టభాగధేయస్యదర్భేషువికిరేచ్చ
యః॥ ౪౫ ॥ తృప్తాన్జ్ఞాత్వోదకందద్యాత్సకృద్విప్రకరేతదా । ఉపలిప్తేమహీపృష్ఠే
గోశకృన్మూత్రవారిణా ॥ ౪౬ ॥ నిధాయదర్భాన్విధివద్దక్షిణాగ్రాన్ప్రయత్నతః ।
సర్వవర్ణేనచాన్నేనపిణ్డాంస్తుపితృయజ్ఞవత్ ॥ ౪౭ ॥ అవనేజనపూర్వంతునామగో
త్రేణమానవః । గన్ధధూపాదికందద్యాత్కృత్వాప్రత్యవనేజనమ్ ॥ ౪౮ ॥ కృత్వాప
సవ్యంసవ్యేనప్రణిపత్యప్రదక్షిణమ్।పితృమానీథనాత్కార్యంవిధివద్దర్భపాణినా॥౪౯॥
దీపప్రజ్వలనంతద్వత్కుర్యాత్పుష్పార్చనంబుధః । అథాచాన్తేషుచాచమ్యదద్యాదా
పస్సకృత్సకృత్ ॥ ౫౦ ॥ తథాపుష్పాక్షతైఃపశ్చాదక్షయ్యోదకమేవచ । సలిలంనా
మగోత్రేణదద్యాచ్ఛక్త్యాచదక్షిణామ్ ॥ ౫౧ ॥ గోభూహిరణ్యవాసాంసిభవ్యాని
శయనానిచ । దద్యాద్యదిష్టంవిప్రాణామాత్మనఃపితురేవచ ॥ ౫౨ ॥ విత్తశాఠ్యేన
రహితఃపితృభ్యఃప్రీతిమాహరేత్ ।తతస్స్వధావాచనికంవిశ్వేదేవేష్వథోదకమ్॥ ౫౩॥
దత్వాశీఃప్రతిగృహ్ణీయాద్ద్విజేభ్యఃప్రాఙ్ముఖోబుధః । ప్రీతానఃపితరస్సన్తుసన్త్విత్యు
క్తైఃపునర్ద్విజైః ॥ ౫౪ ॥ గోత్రంతథావర్ధతాంనస్తథేత్యుక్తశ్చతైఃపునః। దాతారో
నోభివర్ధన్తామితిచైవముదీరయేత్ ॥ ౫౫ ॥ ఏతాస్సత్యాశిషస్సన్తుసన్త్విత్యుక్తశ్చ
తైఃపునః । స్వస్తివాచనికంకుర్యాత్పిణ్డానుద్ధృత్యభక్తితః ॥ ౫౬॥ ఉచ్ఛేషణంతుత
త్తిష్ఠేద్యావద్విప్రావిసర్జితాః। తతోగృహబలింకుర్యాదితిధర్మోవ్యవస్థితః ॥ ౫౭ ॥
ఉచ్ఛేషణంభూమిగతమజిహ్మస్యాశఠస్యచ । దాసవర్గస్యతత్పిత్ర్యంభాగధేయంప్ర
చక్షతే ॥ ౫౮ ॥ పితృభిర్నిర్మితంపూర్వమేతదాప్యాయనంసదా । అపుత్రాణాం
సపుత్రాణాంస్త్రీణామపినరాధిప ॥ ౫౯ ॥ తత్రస్థానగతస్స్థిత్వాపరిగృహ్యోద
పాత్రకమ్ । వాజేవాజేఇతిజపన్కుశాగ్రేణవిసర్జయేత్ ॥ ౬౦ ॥ బహిఃప్రదక్షిణం
కుర్యాత్పదాన్తేప్రష్ఠాత్స్వనువ్రజేత్ । బన్ధువర్గేణసహితఃపుత్రభార్యాసమన్వి
తః ॥ ౬౧ ॥ నివృత్త్యప్రణిపత్యాథప్రపూజ్యాగ్నింసమన్త్రవిత్ । వైశ్వదేవంప్ర
కుర్వీతనైత్యకంబలిమేవచ ॥ ౬౨ ॥ తతస్తువైశ్వదేవాన్తేసగోత్రసుతబాన్ధవః । భు
ఞ్జీతాతిథిసంయుక్తస్సర్వంపితృనిషేవితమ్॥ ౬౩ ॥ ఏతచ్చానుపనీతోపికుర్యాత్సర్వే
షుపర్వసు । శ్రాద్ధంసాధారణంనామసర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౬౪ ॥ భార్యావిరహి
తోప్యేతత్ప్రవాసస్థోపిభక్తిమాన్ । శూద్రోప్యమన్త్రవత్కుర్యాదనేనవిధినాబు

ఆభ్యుదయికశ్రాద్ధనిర్ణయః

ధః ॥ ౬౫ ॥ తృతీయమాభ్యుదయికంవృద్ధిశ్రాద్ధంతదుచ్యతే । ఉత్సవానన్దసమ్భారే
యజ్ఞోద్వాహాదిమఙ్గలే ॥ ౬౬ ॥ మాతరఃప్రథమంపూజ్యాఃపితరస్తదనన్తరమ్ ।
తతోమాతామహారాజన్విశ్వేదేవాస్తథైవచ ॥ ౬౭ ॥ ప్రదక్షిణోపచారేణదధ్యక్ష
తఫలోదకైః । ప్రాఙ్ముఖోనిర్వపేత్పిణ్డాన్దూర్వయాచకుశైర్యుతాన్ ॥ ౬౮ ॥ సమ్ప్ర

న్నమిత్యభ్యుదయేప్రియతామిత్యుదీరయేత్ । యుగ్మాద్విజాతయఃపూజ్యావస్త్రకా
ర్తస్వరాదిభిః ॥ ౧౯॥ తిలార్థేతుయవైఃకార్యంనాన్దీశబ్దానుపూర్వకమ్। మఙ్గళ్యా
నిపిసర్వాణిపాఠయేద్ద్విజపుఙ్గవాత్ ॥ ౨౦ ॥ ఏవంశూద్రోపిసామాన్యంవృద్ధిశ్రా
ద్ధేపిసర్వదా । నమస్కారాదిమన్త్రేణకుర్యాన్మన్త్రంవినాబుధః॥ ౨౧ ॥ దానప్ర
దానంశూద్రస్యఇత్యాహభగవాన్ప్రభుః । దానేనసర్వకామాప్తిస్తస్యసఞ్జాయతే
యతః ॥ ౨౨ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే శ్రాద్ధకల్పేసా
ధారణశ్రాద్ధాదివిధిర్నామ సప్తదశోధ్యాయః.

బ్రాహ్మణాదీనామాశౌచనిర్ణయఏకోద్దిష్టాదిధిశ్చ.

సూతః॥ ఏకోద్దిష్టమథోవక్ష్యేయదుక్తంచక్రపాణినా। మృతేపుత్త్రైర్యథా
కార్యమాశౌచంచపితర్యపి ॥ ౧ ॥ దశాహంశావమాశౌచంబ్రాహ్మణేషువిధీయతే।
క్షత్రియేషుద్వాదశాహంపక్షోవైశ్యేషుచైవహి ॥ ౨ ॥ శూద్రేషుమాసమాశౌ
చంసపిణ్డేషువిధీయతే । నైశంచాకృతచూడస్యత్రిరాత్రంపరతస్స్మృతమ్ ॥ ౩ ॥ జన
నేప్యేవమేవంతుసర్వవర్ణేషుసర్వదా । అస్థిసఞ్చయనాదూర్ధ్వమఙ్గస్పర్శోవిధీ
యతే ॥ ౪ ॥ ప్రేతాయపిణ్డదానంతుద్వాదశాహంసమాచరేత్ । పాథేయంతస్య
తత్ప్రోక్తంయతఃప్రీతికరంమహత్ ॥ ౫ ॥ తస్మాత్ప్రేతపురంప్రేతోద్వాదశాహే
ననీయతే । గృహాపుత్త్రకళత్రాదిద్వాదశాహంప్రపశ్యతి ॥ ౬ ॥ తస్మాన్నిధేయమా
కాశేదశరాత్రంపయస్తథా । తస్యతాపోపశాన్త్యర్థమధ్వశ్రమవినాశనమ్ ॥ ౭ ॥
ఏకాదశాహేవిప్రాణాంద్విజానేకాదశైవతు। క్షత్రాదిసూతకంతత్తుభోజయేదయుతే
ద్విజాః ॥ ౮ ॥ ద్వితీయేహ్నిపునస్తద్వదేకోద్దిష్టంసమాచరేత్। నావాహనాగ్నౌక
రణేదైవహీనంవిధానతః ॥ ౯ ॥ ఏకంపవిత్రమేకార్ఘ్యమేకపిణ్డోవిధీయతే । ఉపతి
ష్ఠతామిదందేయంపశ్చాద్దేయంతిలోదకమ్ ॥౧౦॥ స్వదితంవికిరేబ్రూయాద్విసర్గేచా
భిరమ్యతామ్ । శేషాఃపూర్వవదత్రాపికార్యావేదవిదోవిదుః ॥ ౧౧॥ అనేనవిధినా
సర్వమనుమాసంసమాచరేత్ । సూతకాన్తేద్వితీయేఽహ్నిశయ్యాందద్యాద్విచక్ష
ణః ॥ ౧౨॥ కాఞ్చనంపురుషంతద్వత్ఫలవస్త్రసమన్వితమ్ । సమ్పూజ్యద్విజదామ్ప
త్యంనానాభరణభూషణైః ॥ ౧౩ ॥ వృషోత్సర్గంప్రకుర్వీతదేయాచకపిలాశుభా ।
ఉదకుమ్భశ్చదాతవ్యోభక్ష్యభోజ్యసమన్వితః ॥ ౧౪ ॥ యావదబ్దంనరశ్రేష్ఠసతి
లోదకపూర్వకమ్ । తతస్సంవత్సరేపూర్ణేసపిణ్డీకరణంభవేత్ ॥ ౧౫ ॥ సపిణ్డీక
రణాదూర్ధ్వంప్రేతఃపార్వణభాగ్భవేత్ ।వృషోత్సర్గంసుతఃకుర్యాత్పిత్రోశ్చైకాదశే
హని ॥ ౧౬ ॥ అథవాపుణ్యకాలేతువిధినావృషముత్సృజేత్। వృషోత్సర్గంసుతోమా

తుఃకుర్యాదేకాదశేహని ॥ ౧౭ ॥ సహాపాసంవిధిపశ్చైవపితర్యపిచజీవతి । వృద్ధి
పూర్వేషుయోగ్యశ్చగృహస్థశ్చభవేత్తతః ॥ ౧౮ ॥ సపిణ్డీకరణశ్రాద్ధందేవపూర్వం
నియోజయేత్ । పితౄనేవాశయేత్తత్రపృథక్ప్రేతంవినిర్దిశేత్ ॥ ౧౯ ॥ గన్ధోదకతిలై
ర్యుక్తంకుర్యాత్పాత్రచతుష్టయమ్ । అర్ఘ్యార్థంపితృపాత్రేషుప్రేతపాత్రంప్రసేచయే
త్ ॥ ౨౦ ॥ తద్వత్సఙ్కల్ప్యచతురఃపిణ్డాన్పిణ్డప్రదస్తథా । యేసమానాఇతిద్వా
భ్యామాద్యంతువిభజేత్త్రిధా ॥ ౨౧ ॥ చతుర్థస్యపునఃకార్యంనకదాచిదతోభవే
త్ । తతఃపితృత్వమాపన్నస్సర్వతఃపుష్టిమాగతః ॥ ౨౨ ॥ అగ్నిష్వాత్తాదిమధ్యత్వం
ప్రాప్నోత్యమృతముత్తమమ్ । సపిణ్డీకరణాదూర్ధ్వంతస్మైతస్మాన్నదీయతే ॥ ౨౩ ॥
పిత్రాదిష్వేవదాతవ్యంతత్పిణ్డోయేషుసంస్థితః । తతఃప్రభృతిసఙ్క్రాన్త్యాముపరాగా
దిపర్వసు ॥ ౨౪ ॥ త్రిపిణ్డమాచరేచ్ఛ్రాద్ధమేకోద్దిష్టంమృతాహని । ఏకోద్దిష్టంపరిత్య
జ్యమృతాహేన్యత్సమాచరేత్ ॥ ౨౫ ॥ తత్స్యైవపితృహాసస్స్యాన్మాతృభ్రాతృవినా
శకః । మృతాహేపార్వణంకుర్వన్నధోధోయాతిమానవః ॥ ౨౬ ॥ సమ్ప్రాప్తేతుకులా
భావఃప్రేతేషుతుయతోభవేత్ । ప్రతిసంవత్సరంతస్మాదేకోద్దిష్టంసమాచరేత్ ॥ ౨౭ ॥
యావదబ్దంచయోదద్యాదుదకుమ్భంవిమత్సరః । ప్రేతాయాన్నసమాయుక్తంసోశ్వ
మేధఫలంలభేత్ ॥ ౨౮ ॥ ఆమశ్రాద్ధంయదాకుర్యాద్విధిజ్ఞశ్శ్రాద్ధదస్తథా । తేనా
గ్నౌకరణంకుర్యాత్పిణ్డాంస్తేనైవనిర్వపేత్ ॥ ౨౯ ॥ త్రిభిస్సపిణ్డీకరణాన్నాస్మృతత్రి
తయంపితా । యదాప్రాప్స్యతికాలేనతదాముచ్యేతబన్ధనాత్ ॥ ౩౦ ॥ ముక్తోఫలో
పభోగిత్వంప్రాప్నోతికుశమార్జనాత్ । లేపభాజశ్చతుర్థాద్యాఃపిత్రాద్యాఃపిణ్డభాగి
నః ॥ ౩౧ ॥ పిణ్డదస్సప్తమస్తేషాంసాపిణ్డ్యంసాప్తపౌరుషమ్ ॥ ౩౨ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదేశ్రాద్ధకల్పేసపిణ్డీకరణాది
శ్రాద్ధవిధిర్నామాష్టాదశోఽధ్యాయః.

ద్విజాదికృతశ్రాద్ధేనపితృతృప్తివిషయః.

ఋషయః ॥ కథంకవ్యానిదత్తానిహవ్యానిచజనైరిహ । గచ్ఛన్తిపితృలోక
స్థాన్ప్రాపకఃకోత్రగద్యతే ॥ ౧ ॥ యదిమర్త్యోద్విజోభుఙ్క్తేహూయతేయదిచాన
లే । శుభాశుభాత్మకంప్రేతదత్తంతద్భుజ్యతేకథమ్ ॥ ౨ ॥ సూతః ॥ వసూన్వద
న్తిచపితౄన్రుద్రాంశ్చైవపితామహాన్ । ప్రపితామహాంస్తథాదిత్యానిత్యేవంవైదికీ
శ్రుతిః ॥ ౩ ॥ నామగోత్రేపితౄణాంతుప్రాపకంహవ్యకవ్యయోః । శ్రాద్ధస్యమ
న్త్రాశ్శ్రద్ధాచఉపయోజ్యాశ్చభక్తితః ॥ ౪ ॥ అగ్నిష్వాత్తాదయస్తేషామాధిపత్యే
వ్యవస్థితాః । నామగోత్రంకాలదేశాఃభవాన్తరగతానపి ॥ ౫ ॥ ప్రాణినఃప్రీణయ
న్త్యేతేతదాహారత్వమాగతాన్ । దేవోయదిపితాజాతశ్శుభకర్మానుయోగతః ॥ ౬ ॥

తస్యాన్నమమృతం భూత్వా దివ్యత్వేప్యనుగచ్ఛతి । దైత్యత్వే భోగరూపేణ పశుత్వే చ తృణం భవేత్ ॥ ౭ ॥ శ్రాద్ధాన్నం వాయురూపేణ సర్పత్వేప్యుపతిష్ఠతి । పానం భవతి యక్షత్వే గృధ్రత్వే పి తథామిషమ్ ॥ ౮ ॥ దనుజత్వే తథా మాయా ప్రేతత్వే రుధిరోదకమ్ । మనుష్యత్వేన్నపానాని నానాభోగరసం భవేత్ ॥ ౯ ॥ రతిశక్తిః స్త్రియః కాన్తా భోజ్యం భోజనశక్తితా । దానశక్తిస్సవిభవా రూపమారోగ్యమేవ చ ॥ ౧౦ ॥ శ్రాద్ధపుష్పమిదం ప్రోక్తం ఫలం బ్రహ్మసమాగమః । ఆయుః పుత్రాన్ధనం విద్యాం స్వర్గం మోక్షం సుఖాని చ ॥ ౧౧ ॥ రాజ్యం చైవ ప్రయచ్ఛన్తి ప్రీతాః పితృగణా నృణామ్ । శ్రూయతే చ పరం మోక్షం ప్రాప్తాః కౌశికసూనవః ॥ ౧౨ ॥ పఞ్చభిర్జన్మసమ్బన్ధైర్గతా విష్ణోః పరం పదమ్ ॥ ౧౩ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే శ్రాద్ధకల్పే ద్విజాదిదత్తశ్రాద్ధఫలానుభవకథనం నామైకోనవింశతితమోఽధ్యాయః.

॥ కౌశికదాయాదకృతశ్రాద్ధాత్తేషాం విష్ణులోకప్రాప్తిః ॥

ఋషయః ॥ కథం కౌశికదాయాదాః ప్రాప్తా యోగముత్తమమ్ । పఞ్చభిర్జన్మసమ్బన్ధైః కథం కర్మక్షయోఽభవత్ ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ కౌశికో నామ ధర్మాత్మా కురుక్షేత్రే మహానృషిః । నామతః కర్మతస్తస్య సుతాంస్తాన్నిబోధత ॥ ౨ ॥ ఖసృపః క్రోధనో హింస్రో మిథునః కవిరేవ చ । వాగ్దుష్టః పితృవర్తీ చ గర్గశిష్యాస్తదాఽభవన్ ॥ ౩ ॥ పితర్యుపరతే తేషామభూద్దుర్భిక్షముల్బణమ్ । అనావృష్టిశ్చ మహతీ సర్వలోకభయఙ్కరీ ॥ ౪ ॥ గర్గాదేశాద్వనే దోగ్ధ్రీం చరన్తస్తే తపోధనాః । భక్షయామః కపిలామేతాం వయం క్షుత్పీడితా భృశమ్ ॥ ౫ ॥ ఇతి చిన్తయతాం పాపమఘం ప్రాహ తదానుజః । యద్యవశ్యమియం వధ్యా శ్రాద్ధరూపేణ యోజ్యతామ్ ॥ ౬ ॥ శ్రాద్ధే నియోజ్యమానేయం పాపం నశ్యతి నో ధ్రువమ్ । తతః సర్వైరనుజ్ఞాతః పితృవర్తీ తదానుజః ॥ ౭ ॥ చక్రే సమాహితః శ్రాద్ధముపయుజ్య చ తాం పునః । ద్వౌ దైవే భ్రాతరౌ కృత్వా పిత్ర్యే త్రీణ్యప్యనుక్రమాత్ ॥ ౮ ॥ తథైకమతిథిం కృత్వా శ్రాద్ధదస్స్వయమేవ తు । చకార మన్త్రవచ్ఛ్రాద్ధం స్మరన్పితృపరాయణః ॥ ౯ ॥ పినాగాం వత్సకోపి గురవే తు నివేదితః । వ్యాఘ్రేణ నిహతా ధేనుర్వత్సోఽయం ప్రతిగృహ్యతామ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం సా భక్షితా ధేనుస్సప్తభిస్తైస్తపోధనైః । వైదికం బలమాశ్రిత్య క్రూరకర్మణి నిర్భయాః ॥ ౧౧ ॥ తతః కాలాచ్చకృష్టాస్తే వ్యాధా దాశపురేఽభవన్ । జాతిస్మరత్వం ప్రాప్తాస్తే పితృభావేన భావితాః ॥ ౧౨ ॥ యత్కృతం క్రూరకర్మాపి శ్రాద్ధరూపేణ తైస్తదా । తేన తే భవనే జాతా వ్యాధానాం క్రూరకర్మణామ్ ॥ ౧౩ ॥ పిత్ర్యాణాం చైవ

మహాత్మ్యాజ్జ్ఞానతో జాతిస్మరాస్తు తే । తేనవైరాగ్యయోగేనఆస్థాయానశనంపు
నః ॥౧౪॥ జాతిస్మరాస్సఞ్జాతా మృగాః కాలఞ్జరే గిరౌ । నీలకణ్ఠస్యపురతఃపితృభా

॥ శ్రీకౌశికదాయాదానాంపృథగ్జన్మాన్తరప్రాప్తిః ॥

వానుభావితాః ॥ ౧౫ ॥ తత్రాపిజ్ఞానవైరాగ్యాత్ప్రాణానుత్సృజ్యధర్మతః । లోకై
రవేక్ష్యమాణాస్తేతీర్థగతోఽనశనేన తు ॥ ౧౬ ॥ మానసేచక్రవాకాస్తేసఞ్జాతాస్స
ప్తయోగినః । నామతఃకర్మతస్సర్వాన్సప్తబుధ్వంద్విజసత్తమాః ॥ ౧౭ ॥ సుమనాః
కుముదశ్శుద్ధశ్ఛిద్రదర్శీసునేత్రకః । అనేత్రశ్చాంశుమాంశ్చైవసప్తైతేయోగపార
గాః ॥ ౧౮ ॥ యోగభ్రష్టాస్త్రయస్తేషాంబభూవుశ్చాల్పచేతనాః । దృష్ట్వావిభ్రా
జనామానముద్యానే స్త్రీభిరన్వితమ్ ॥ ౧౯ ॥ క్రీడన్తంవిపులైర్భోగైర్మహాబలపరా
క్రమమ్ । పాఞ్చాలాన్వయసమ్భూతంప్రభూతబలవాహనమ్ ॥ ౨౦ ॥ రాజ్యకా
మోఽభవత్త్వేకస్తేషాంమధ్యేజలౌకసామ్ । పిత్రువర్తీచయోవిప్రశ్శ్రాద్ధకృత్పితృవత్స
లః ॥ ౨౧ ॥ అపరౌమన్త్రిణౌదృష్ట్వాప్రభూతబలవాహనౌ । మన్త్రిత్వేచక్రతుశ్చే
చ్ఛామస్మిన్మర్త్యేద్విజోత్తమాః ॥ ౨౨ ॥ తస్మిన్నేయోగేతునిమగ్నాస్తేబభూవుర్ద్వి
జోత్తమాః । విభ్రాజపుత్రస్త్వేకోఽభూద్బ్రహ్మదత్తఇతిస్మృతః ॥ ౨౩ ॥ మన్త్రిపు
త్రౌతథోభౌచకణ్డరీకసువాలకౌ । బ్రహ్మదత్తోఽభిషిక్తస్సుపురోహితవిపశ్చితా ॥ ౨౪ ॥
పాఞ్చాలరాజోవిక్రాన్తస్సర్వశాస్త్రవిశారదః । యోగవిత్సర్వజన్తూనాంరుతవేత్తా
భవత్తదా ॥ ౨౫ ॥ తస్యరాజ్ఞోఽభవద్భార్యాదేవలస్యాత్మజాశుభా । సన్నతిర్నా
మవిఖ్యాతాకపిలాయాఽభవత్పురా ॥ ౨౬ ॥ పితృకార్యేనియుక్తత్వాదభవద్బ్ర
హ్మవాదినీ । తయాచకారసహితస్సరాజ్యంరాజనన్దనః ॥ ౨౭ ॥ కదాచిదుద్యా

॥ శ్రీకీటమిథునసంవాదః ॥

నగతస్తయాసహసపార్థివః । దదర్శకీటమిథునమనఙ్గకలహాకులమ్ ॥ ౨౮ ॥ పిపీలి
కామనునయన్స్వరితఃకీటకాముకః । పఞ్చబాణాభితప్తాఙ్గస్సగద్గదమువాచహ ॥ ౨౯ ॥
నత్వయాసదృశీలోకేకాముకీవిద్యతేక్వచిత్ । మధ్యేక్షామాతిజఘనాబృహద్వక్షో
రుగామినీ ॥ ౩౦ ॥ సువర్ణవర్ణాసుశ్రోణీసుస్నిగ్ధాచారుహాసినీ । సులక్షణేత్రరదనా
గుడశర్కరవత్సలా ॥ ౩౧ ॥ భోక్ష్యసేమయిభుక్తేత్వంస్నాసిస్నాతేతథామయి ।
ప్రోషితేసతిదీనాత్వంక్రుద్ధేపిభయచఞ్చలా ॥ ౩౨ ॥ కిమర్థంవదకల్యాణిసరోషవద
నాస్థితా । సాతమాహసకోపాన్తుకిమాలపసిమాంశఠ ॥ ౩౩ ॥ త్వయామోదకచూ
ర్ణంతుమాంవిహాయాభిలష్యతా । ప్రదత్తేనవ్యతిక్రాన్తేదినేన్యస్యాస్సమర్పితమ్ ॥ ౩౪ ॥
పిపీలికః ॥ త్వత్సాదృశ్యాన్మయాదత్తమన్యస్యావరవర్ణిని । తదేకమపరాధంమేత్తుస్తు
మర్హసిభామిని ॥ ౩౫ ॥ నైతదేవంకరిష్యామిపునఃక్వాపిహిసువ్రతే । స్పృశామిపా
దౌసత్యేనప్రసీదప్రణతస్యమే ॥ ౩౬ ॥ సూతః ॥ ఇతితద్వచనంశ్రుత్వాసాప్రసన్నా

భవత్తతః। ఆత్మానమర్పయామాస మోహనాయపిపీలికా ॥ ౩౭ ॥ బ్రహ్మదత్తోప్యశేషం
తజ్జ్ఞాత్వా విస్మయమాగమత్ । సర్వసత్త్వరుతజ్ఞత్వాత్ప్రభావాచ్చక్రపాణినః ॥ ౩౮ ॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మాత్స్యమనుసంవాదే ఖస్పృహాదికృతశ్రాద్ధ
ఫలానుభవకథనం నామ వింశతితమోఽధ్యాయః.

చక్రవాకచతుష్టయస్య బ్రాహ్మణజన్మప్రాప్తిః

ఋషయః ॥ కథం సత్త్వరుతజ్ఞోఽభూద్బ్రహ్మదత్తో ధరాతలే । తే చాభవన్క
స్య కులే చక్రవాకచతుష్టయమ్ ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ తస్మిన్నేవ పురే జాతా తే తు చక్రా
హ్వయాస్తదా । వృద్ధద్విజస్య దాయాదా విప్రా జాతిస్మరా ద్విజాః ॥ ౨ ॥ ధృతిమాం
స్తత్త్వదర్శీ చ విద్యాచణ్డస్తథోత్సుకః । నామతః కర్మతశ్చైవ తే సుదరిద్రస్య తే సుతాః ॥ ౩ ॥
తపసే బుద్ధిరభవత్తదా తేషాం ద్విజన్మనామ్ । యాస్యామః పరమాం సిద్ధిమిత్యూచుస్తే
ద్విజోత్తమాః ॥ ౪ ॥ తతస్తద్వచనం శ్రుత్వా సుదరిద్రో మహాతపాః । ఉవాచ దీన
యా వాచా కిమేతదితి పుత్రకాః ॥ ౫ ॥ అధర్మ్యకామాన్స్వధివత్పితా తానభ్యచోదయత్ ।
వృద్ధం పితరముత్సృజ్య దరిద్రం వనవాసినః ॥ ౬ ॥ కోను ధర్మోఽత్ర భవితా మర్త్యః కాం
గతిమేతి హి । ఊచుస్తే కల్పితా వృత్తిస్తవ తాత వదస్వ మే ॥ ౭ ॥ వృత్తమేతత్పురో
రాజ్ఞస్స తే దాస్యతి పుష్కలమ్ । ధనం గ్రామసహస్రాణి ప్రభాతే పఠతస్తదా ॥ ౮ ॥
యే విప్రముఖ్యాః కురుజాఙ్గలేషు వ్యాధాస్తథా దాశపురే మృగాశ్చ । కాళఞ్జరే సప్త
చ చక్రవాకా యే మానసే తే వయమత్ర సిద్ధాః ॥ ౯ ॥ ఇత్యుక్త్వా పితరం జగ్ముస్తే వనం
తపసే పునః । వృద్ధోఽపి రాజభవనం జగామాత్మార్థసిద్ధయే ॥ ౧౦ ॥ అణుహో నా
మ విభ్రాజః పాఞ్చాలాధిపతిః పురా । పుత్రార్థీ దేవదేవేశం హరిం నారాయణం ప్రభు
మ్ ॥ ౧౧ ॥ ఆరాధయామాస విభుం తీవ్రవ్రతపరాయణః । తతః కాలేన మహతా
తుష్టస్తస్య జనార్దనః ॥ ౧౨ ॥ వరం వృణీష్వ భద్రం తే హృదయే నేప్సితం నృప । ఏవముక్త
స్తు దేవేన వవ్రే వరమనుత్తమమ్ ॥ ౧౩ ॥ పుత్రం మే దేహి దేవేశ మహాబలపరాక్రమమ్ ।
పారగం సర్వశాస్త్రాణాం ధార్మికం యోగినాం వరమ్ ॥ ౧౪ ॥ సర్వసత్త్వరుతజ్ఞం మే
దేహి యోగినమాత్మజమ్ । ఏవమస్త్వితి విశ్వాత్మా తమాహ పరమేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥
పశ్యతాం సర్వదేవానాం తత్రైవాన్తరధీయత । తతస్స తస్య పుత్రోఽభూద్బ్రహ్మద
త్తః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౬ ॥ సర్వసత్త్వానుకమ్పీ చ సర్వసత్త్వబలాధికః । సర్వసత్త్వ

బ్రహ్మదత్తసన్నతిసల్లాపః

రుతజ్ఞశ్చ సర్వసత్త్వేశ్వరేశ్వరః ॥ ౧౭ ॥ అహసద్యేన *యోగాత్మా సపిపీలికరా
గతః । యత్ర తత్కీటమిథునం రమమాణమవస్థితమ్ ॥ ౧౮ ॥ తతస్సా సన్నతిర్దృష్ట్వా

* ధర్మాత్మా

తంహసన్తంసువిస్మితా । కిమప్యాశఙ్కమానాతమపృచ్ఛన్నరేశ్వరమ్ ॥ ౧౯ ॥
సన్నతిః ॥ అకస్మాదతిహాసస్తేకిమర్థమభవన్నృప । హాస్యహేతుంనజానామియద
కాలేకృతంత్వయా ॥ ౨౦ ॥ సూతః ॥ అవదద్రాజపుత్రోఽపిసపిపీలికభాషితమ్।
రాగాదేవసముత్పన్నమేతద్ధాస్యంవరాననే ॥ ౨౧ ॥ నచాన్యత్కారణంకిఞ్చిద్ధాస్య
హేతోస్సుపిస్మితే।నచామన్యతతద్దేవీవైపిపీలికమిదంవచః ॥ ౨౨ ॥ అహమేవాపహసి
తానజీవిష్యేత్వయాఽధునా । కథంపిపీలికాలాపంమర్త్యోవేత్తినరేశ్వర ॥ ౨౩ ॥ త్వ
యాఽహమేవహికథంహసితాకిమతఃపరమ్ । తతోఽసిరుత్తరోరాజాజిజ్ఞాసుస్తత్పురో

బ్రహ్మదత్తస్యప్రభాతేవృద్ధద్విజదర్శనమ్.

హరేః ॥ ౨౪ ॥ ఆస్థాయనియమంతస్థౌసప్తరాత్రమకల్మషః । స్వప్నేప్రాహహృ
షీకేశఃప్రభాతేపర్యటన్పురి ॥ ౨౫ ॥ వృద్ధద్విజోయస్తద్వాక్యంసర్వంజ్ఞాస్యత్య
శేషతః । ఇత్యుక్త్వాన్తర్దధేవిష్ణుఃప్రభాతేఽథనృపఃపురాత్ ॥ ౨౬ ॥ నిర్గచ్ఛన్మన్త్రి
సహితస్సభార్యోవృద్ధమగ్రతః । తతస్తంవృద్ధమాయాన్తంసనృపస్సన్దదర్శహ ॥ ౨౭ ॥
బ్రాహ్మణః ॥ యేవిప్రముఖ్యాఃకురుజాఙ్గలేషువ్యాధాస్తథాదాశపురేమృగాశ్చ। కా
లఞ్జరేసప్తచచక్రవాకాయేమానసేతేవయమత్రసిద్ధాః ॥ ౨౮ ॥ సూతః ॥ ఇత్యా
కర్ణ్యవచస్తాభ్యాంసతయాఽపముమోహతః । జాతిస్మరత్వమగమత్తౌచమన్త్రివరావు
భౌ ॥ ౨౯ ॥ కామశాస్త్రప్రణేతాచబాభ్రవ్యశ్చసువాలకః । పఞ్చాలాఇతిదేశేషు
విశ్రుతస్సర్వశాస్త్రవిత్ ॥ ౩౦ ॥ కణ్డరీకోఽపిశుద్ధాత్మావైద్యశాస్త్రప్రవర్తకః। భూ
త్వాజాతిస్మరౌశోకాత్పతితావగ్రతస్తదా ॥ ౩౧ ॥ హావయం * యోగవిభ్రష్టాహా
గతాఃకర్మబద్ధనాః । ఏవంవిలప్యబహుశస్త్రయస్తేయోగపారగాః ॥ ౩౨ ॥ విస్మ
యాచ్ఛ్రాద్ధమాహాత్మ్యమభినన్ద్యపునఃపునః । తతస్తస్మైధనందత్వాప్రభూతంగ్రా
మసంయుతమ్ ॥ ౩౩ ॥ విసృజ్యబ్రాహ్మణంతంచవృద్ధంధనముదాన్వితమ్। ఆత్మీయం
నృపతిఃపుత్రంనృపలక్షణసంయుతమ్ ॥ ౩౪ ॥ విష్వక్సేనాభిధానంతురాజారాజ్యేభ్య
షేచయత్ । మానసేమిళితాస్సర్వేతతస్తేయోగినాంవరాః ॥ ౩౫ ॥ బ్రహ్మదత్తా
దయస్తస్మిన్పృథక్త్వావిమత్సరాః । సన్నతిశ్చావదద్దృష్ట్వామయైతత్కాలకారిత
మ్ ॥ ౩౬ ॥ రాజన్యోగఫలంసర్వంయదేతదభిలష్యతే । తథేతిప్రాహరాజాతుపునస్తా
మభినన్దయత్ ॥ ౩౭ ॥ త్వత్ప్రసాదాదిదంసర్వంమయైతత్ప్రాప్యతేఫలమ్।తతస్తే
యోగమాస్థాయసర్వఏవమనోమయమ్ ॥ ౩౮ ॥ బ్రహ్మరన్ధ్రేణపరమంపదమాపు
స్తపోబలాత్ । ఏవమాయుర్ధనంవిద్యాంస్వర్గంమోక్షంసుఖానిచ ॥ ౩౯ ॥ ప్రయ
చ్ఛన్తిసుతాన్రాజ్యంనృణాంప్రీతాఃపితామహాః । యఇదంపితృమాహాత్మ్యంబ్రహ్మ

* యోగవిభ్రష్టాఃక్వాగతాః.

దత్తస్యచద్విజాః ॥ ౪౦ ॥ ద్విజేభ్యశ్శ్రావయేద్యోవాశ్రుణోత్యథపఠేతవా। కల్ప
కోటిశతంసాగ్రంబ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ౪౧ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే శ్రాద్ధకల్పేపితృమాహా
త్మ్యేక్షిసృపాదీనాంజన్మాన్తరేబ్రహ్మలోకప్రాప్తి
కథనం నామైకవింశతితమోఽధ్యాయః

ఋషయః ॥ కస్మిన్కాలేచతచ్ఛ్రాద్ధమనన్తఫలదంభవేత్ । కస్మిన్వాసర
భాగేతుశ్రాద్ధకృచ్ఛ్రసమాచరేత్ ॥ ౧ ॥ సూతః॥అపరాహ్ణాతుసమ్ప్రాప్తేహ్యభిజి
ద్రౌహిణోదయే । యత్కిఞ్చిద్దీయతేతత్రతదక్షయముదాహృతమ్॥ ౨॥ తీర్థానియా
నిశస్తానిపితౄణాంవల్లభానిచ । నామతస్తానివక్ష్యామిసఙ్క్షేపేణద్విజోత్తమాః॥ ౩॥

పితృతృప్తికరగయాదితీర్థకథనమ్.

పితృతీర్థంగయానామసర్వతీర్థవరంశుభమ్। తత్రాస్తేదేవదేవేశస్స్వయమేవపితా
మహః ॥ ౪ ॥ తత్రైషాపితృభిర్గీతాగాథాభాగమభీప్సుభిః । ఏష్టవ్యాబహవఃపు
త్రాయద్యేకోపిగయాంవ్రజేత్ ॥ ౫ ॥ యజేతవాశ్వమేధేననీలంవావృషముత్సృ
జేత్ । తథావారాణసీపుణ్యాపితౄణాంవల్లభాసదా ॥ ౬ ॥ తత్రావిముక్తసాన్ని
ధ్యంభుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ । పితౄణాంవల్లభంతద్వత్పుణ్యంచవిమలేశ్వరమ్॥ ౭॥పి
తృతీర్థంప్రయాగంతుసర్వకామఫలప్రదమ్ । వటేశ్వరంతుసుభగంసర్వకామఫలప్రద
మ్ ॥ ౮ ॥ వటేశ్వరస్తుభగవాన్మాధవేనసమన్వితః । యోగనిద్రాశ్రయస్తద్వత్స
దావసతికేశవః ॥ ౯ ॥ దశాశ్వమేధికంపుణ్యంగఙ్గాద్వారంతథైవచ।నన్దాథలలితా
తద్వత్తీర్థంమాయాపురంశుభమ్ ॥ ౧౦ ॥ తీర్థంబ్రహ్మసరస్తద్వచ్ఛతద్రుసలిలేహ్ర
దః। తీర్థంతునైమిశంనామసర్వతీర్థఫలప్రదమ్ ॥ ౧౧ ॥ గఙ్గోద్భేదంతుగోమత్యాం
యత్రోద్భూతస్సనాతనః । తథాయజ్ఞవరాహస్తుదేవదేవశ్చశూలభృత్ ॥ ౧౨ ॥
యత్రతత్కాఞ్చనంద్వారమష్టాదశభుజోహరః।* నేమిస్తుహరిచక్రస్యశీర్ణాయత్రాభ
వత్పురా ॥ ౧౩ ॥ తదేవనైమిశారణ్యంసర్వతీర్థనిషేవితమ్ । దేవదేవస్యతత్రాపి
వారాహస్యచదర్శనమ్ ॥ ౧౪ ॥ యఃప్రయాతిసపూతాత్మానారాయణపదంవ్రజే
త్। కృతశౌచంమహారణ్యంసర్వపాపనిషూదనమ్ ॥ ౧౫ ॥ యత్రాస్తేనరసింహస్తు
స్వయమేవజనార్దనః । తీర్థమిక్షుమతీనామపితౄణాంవల్లభంసదా ॥ ౧౬ ॥ సఙ్గ
మేయత్రతిష్ఠన్తిగఙ్గాయాఃపితరస్సదా । కురుక్షేత్రంమహాపుణ్యంసర్వతీర్థసమన్వి
తమ్॥ ౧౭ ॥ తథాచసరయూఃపుణ్యాసర్వదేవనమస్కృతా । ఇరావతీనదీతద్వత్పి
తృతీర్థాధివాసినీ ॥ ౧౮ ॥ యమునాదేవికాకాళీచన్ద్రభాగాదృషద్వతీ । నదీవేణు
మతీపుణ్యాపారావేత్రవతీతథా ॥ ౧౯ ॥ పితౄణాంవల్లభాహ్యేతాశ్శ్రాద్ధేకోటి

---

* నాభిస్తు.

గుణాన్వితాః । జమ్బూమార్గం మహాపుణ్యం యత్ర మార్గో హి లక్ష్యతే॥ ౨౦ ॥ అద్యాపి పితృతీర్థం తత్సర్వకామఫలప్రదమ్। నీలకుణ్డమితి ఖ్యాతం పితృతీర్థం ద్విజోత్తమాః॥ ౨౧॥ తథా భద్రసరః పుణ్యం సరో మానసమేవ చ । మన్దాకినీ తథాచ్ఛోదా విపాశాథ సరస్వతీ ॥ ౨౨ ॥ పూర్వం మిత్రపదం తద్వద్వైద్యనాథం మహాఫలమ్। శిప్రానదీ మహాకాలం తథా కాళఞ్జరం శుభమ్ ॥ ౨౩ ॥ వంశోద్భేదం ఫలోద్భేదం గఙ్గోద్భేదం మహాఫలమ్ । భద్రాస్పదం విష్ణుపదం నర్మదాద్వారమేవ చ ॥ ౨౪ ॥ గయాపిణ్డప్రదానేన సమాన్యాహుర్మహర్షయః । ఏతాని పితృతీర్థాని సర్వపాపహరాణి చ ॥ ౨౫ ॥ స్మరణాదపి లోకానాం కిము శ్రాద్ధకృతాం నృణామ్ । ఓఙ్కారం పితృతీర్థం చ కావేరీ కపిలోదకమ్ ॥ ౨౬ ॥ సమ్భేదశ్చణ్డవేగాయాస్తథైవామరకణ్టకమ్ । కురుక్షేత్రాచ్ఛతగుణం తస్మిన్స్నానాదికం భవేత్ ॥ ౨౭ ॥ శుక్లతీర్థం చ విఖ్యాతం తీర్థం సోమేశ్వరం పరమ్ । సర్వవ్యాధిహరం పుణ్యం శతకోటిఫలాధికమ్ ॥ ౨౮ ॥ శ్రాద్ధదానే తథా బ్రహ్మస్నానస్వధ్యాయం జలసన్నిధౌ। కాయావరోహణం నామ తథా చర్మణ్వతీ నదీ॥ ౨౯॥ గోమతీ వరుణా తద్వత్తీర్థమౌశనసం పరమ్ । భైరవం భృగుతుఙ్గం చ గౌరీతీర్థమనుత్తమమ్॥ ౩౦ ॥ తీర్థం వైనాయకం నామ వస్త్రేశ్వరమతః పరమ్। తథా పాపహరం నామ పుణ్యా చ తపతీ నదీ॥ ౩౧ ॥ మూలతాపీ పయోష్ణీ చ పయోష్ణీసఙ్గమస్తథా। మహాబోధిః పాటలా చ నాగతీర్థమవన్తికా ॥ ౩౨ ॥ తథా వేణునదీ పుణ్యా మహాశాలం తథైవ చ। మహారుద్రం మహాలిఙ్గం దశార్ణా చ నదీ శుభా॥ ౩౩॥ శతరుద్రా శతాహ్వా చ తథా విశ్వపదం పరమ్ । అఙ్గారవాహికా తద్వన్నదౌ తౌ శోణఘర్ఘరౌ ॥ ౩౪ ॥ కాళికా చ నదీ పుణ్యా వితస్తా చ నదీ తథా । ఏతాని పితృతీర్థాని శస్యన్తే స్నానదానయోః ॥ ౩౫ ॥ శ్రాద్ధమేతేషు యద్దత్తం తదనన్తఫలప్రదమ్। ద్రోణీవటనదీ ధారా సరిద్వరనదీ తథా॥ ౩౬॥ గోకర్ణం గజకర్ణం చ తథా చ పురుషోత్తమమ్ । ద్వారం చ కర్ణద్వారం చ కృష్ణతీర్థం సరస్వతీ ॥ ౩౭ ॥ నదీ మణిమతీ నామ తథా చ గిరికర్ణికా । ధూతపాపం తథా తీర్థం సముద్రో దక్షిణస్తథా ॥ ౩౮ ॥ ఏతాని పితృతీర్థాని శ్రాద్ధమానన్త్యమశ్నుతే । తీర్థం మేఖలకం నామ స్వయమేవ జనార్దనః ॥ ౩౯ ॥ యత్ర శార్ఙ్గధరో విష్ణుర్మేఖలాయామవస్థితః। తథా మన్దోదరీతీర్థం తీర్థం వంశనదీ తథా ॥ ౪౦ ॥ తథా చామరనాథం చ మహీశాలనదీ తథా । చిత్రకూటం చ మరోత్కటం తథా జన్మేశ్వరం మహత్ ॥ ౪౧ ॥ అర్జునం త్రిపురం చైవ సిద్ధేశ్వరమతః పరమ్ । శ్రీశైలం శాఙ్కరం తీర్థం నారసింహమతః పరమ్ ॥ ౪౨ ॥ మహేన్ద్రం చ తథా పుణ్యం తథా శ్రీశఙ్కరసఞ్జ్ఞితమ్ । ఏతేష్వపి దదచ్ఛ్రాద్ధమనన్తఫలమశ్నుతే ॥ ౪౩ ॥ దర్శనాదపి చైతాని సద్యః పాపహరాణి వై । తుఙ్గభద్రానదీ పుణ్యా త్రిసన్ధ్యాతీర్థముత్తమమ్ ॥ ౪౪ ॥ ఏతత్తీర్థం మహాపుణ్యం తథా భీమనదీ సరిత్ । భీమేశ్వరం కృష్ణవేణీ కావేరీ వఞ్జులా నదీ ॥ ౪౫ ॥

నదీగోదావరీపుణ్యాత్రిసన్ధ్యాతీర్థముత్తమమ్ । తీర్థంత్రైయమ్బకంనామసర్వతీర్థన
మస్కృతమ్ ॥ ౪౬ ॥ యత్రాస్తేభగవానీశస్స్వయమేవత్రిలోచనః । శ్రాద్ధమేతే
షుతీర్థేషుదత్తంకోటిగుణంభవేత్ ॥ ౪౭ ॥ స్మరణాదపిపాపానినశ్యన్త్యాశుతథా
ద్విజాః । శ్రీపర్ణాచనదీపుణ్యాదానతీర్థమనుత్తమమ్ ॥ ౪౮ ॥ తథావంశనదీధారాశి
వాధారాతథైవచ । భావతీర్థంచవిఖ్యాతంపఞ్చతీర్థంచశాశ్వతమ్ ॥ ౪౯ ॥ పుణ్యం
రామేశ్వరంతద్వదేలాపురమలమ్పురమ్ । అఙ్గభూతంచవిఖ్యాతమాపాణ్డరమలమ్బ
కమ్॥ ౫౦ ॥ నామ్నానోకేశ్వరంతద్వదేకామ్రకమతఃపరమ్ । గోవర్ధనంహరిశ్చన్ద్రం
సరఃపుణ్యంపృథూదకమ్ ॥ ౫౧ ॥ సహస్రాక్షంహిరణ్యాక్షంతథాచకదళీనదీ ।
రామచిత్రాజితాచైవతథాసౌమిత్రిసఙ్గమమ్ ॥ ౫౨ ॥ ఇన్ద్రకీలంమహానాదంతథా
చప్రియమాలకమ్ । ఏతాన్యపిసదాశ్రాద్ధప్రశస్తాన్యధికానితు ॥ ౫౩ ॥ ఏతేషుస
ర్వదేవానాంసాన్నిధ్యంవిదితంయతః । దానంచైతేషుసర్వేషుభవేత్కోటిశతా
ధికమ్ ॥ ౫౪ ॥ బాహుదాచనదీపుణ్యాతథాసిద్ధవనంశుభమ్ । తీర్థంపాశుపతంనామ
నదీపర్వతికాతథా ॥ ౫౫ ॥ శ్రాద్ధమేతేషుసర్వేషుదత్తంకోటిశతోత్తరమ్ । తథైవ
పితృతీర్థంతుయత్రగోదావరీనదీ ॥ ౫౬ ॥ యుతాలిఙ్గసహస్రేణసర్వాన్తరజలావ
హా । జామదగ్న్యస్యతీర్థంతుక్రమాదాయురనుత్తమమ్ ॥ ౫౭ ॥ ప్రతీకస్యభయా
ద్భిన్నాయత్రగోదావరీనదీ । తత్తీర్థంహవ్యకవ్యానామప్సరోయుగసంజ్ఞితమ్ ॥ ౫౮ ॥
శ్రాద్ధాగ్నికార్యదానేషుతథాకోటిశతాధికమ్ । తథాసహస్రలిఙ్గంచరాఘవేశ్వ
రముత్తమమ్ ॥ ౫౯ ॥ ఇన్ద్రఫేనానదీపుణ్యాయత్రేన్ద్రఃపతితఃపురా । నిహత్యనము
చింశక్రస్తపసాస్వర్గమాప్తవాన్ ॥ ౬౦ ॥ తత్రదత్తంనరైశ్శ్రాద్ధమనన్తఫలదంభ
వేత్ । తీర్థంతుపుష్కరంనామశాలగ్రామంతథైవచ ॥ ౬౧ ॥ శోణపాదశ్చవిఖ్యా
తోయత్రవైశ్వానరాలయమ్ । తీర్థంసారస్వతంనామస్వామితీర్థంతథైవచ ॥ ౬౨ ॥
మలదస్యనదీపుణ్యాకౌశికీచన్ద్రికాతథా । విదర్భాచతథావైరాపయోష్ణీప్రాఙ్ముఖా
పురా ॥ ౬౩ ॥ కావేరీచోత్తరాకార్యాతథాజాలన్ధరోగిరిః । ఏతేషుశ్రాద్ధతీర్థేషుశ్రా
ద్ధమానన్త్యమశ్నుతే ॥ ౬౪ ॥ లోహదణ్డంతథాతీర్థంచిత్రకూటస్తథైవచ । విన్ధ్య
యోగేశ్వరంగఙ్గాతథానద్యాస్తటంశుభమ్ ॥ ౬౫ ॥ కుబ్జామ్రకంతుతత్తీర్థమూర్వ
శీపులినంతథా । సంసారమోచనంతీర్థంతథైవఋణమోచనమ్ ॥ ౬౬ ॥ ఏతేష్వపిచ
తీర్థేషుశ్రాద్ధమానన్త్యమశ్నుతే । అట్టహాసంతథాతీర్థంగౌతమేశ్వరమేవచ ॥ ౬౭ ॥
తథావసిష్ఠతీర్థంతుహారీతంతుతతఃపరమ్ । బ్రహ్మావర్తంకుశావర్తంహయతీర్థంతథైవ
చ ॥ ౬౮ ॥ పిణ్డారకంచవిఖ్యాతంశఙ్ఖోద్ధారంతథైవచ । ఘటేశ్వరంబిల్వకంచనీల
పర్వతమేవచ ॥ ౬౯ ॥ సుగ్రీవంధరణీతీర్థంరామతీర్థంతథైవచ । అశ్వతీర్థంచవిఖ్యా
తమానన్త్యంశ్రాద్ధదానయోః ॥ ౭౦ ॥ తీర్థంవేదశిరోనామతథైవోద్యవతీనదీ । తీర్థం
చవసుదంనామఛాగలాణ్డంతథైవచ ॥ ౭౧ ॥ ఏషుశ్రాద్ధప్రదాతారఃప్రయాన్తిపర

మంపదమ్ । తథాచబదరీతీర్థంగణతీర్థంతథైవచ ॥ ౭౨ ॥ జయన్తంవిజయంచైవశు
క్రతీర్థంతథైవచ । శ్రీపతేశ్చతథాతీర్థంతీర్థంరైవతకంతథా ॥ ౭౩ ॥ తథైవశారదా
తీర్థంభద్రకాళేశ్వరంతథా । వైకుణ్ఠతీర్థంచపరంభీమేశ్వరమథాపివా ॥ ౭౪ ॥ ఏషు
శ్రాద్ధప్రదాతారఃప్రయాన్తిపరమాంగతిమ్ । తీర్థంమాతృగృహంనామకరవీరంతథైవ
చ ॥ ౭౫ ॥ జలేశ్వరంచవిఖ్యాతంగౌరీశిఖరమేవచ । లకులీశస్యతీర్థంతుకర్దమాలం
తథైవచ ॥ ౭౬ ॥ దణ్డిముణ్డికరంతద్వత్పుణ్డరీకపురంతథా । సప్తగోదావరంతీర్థం
సర్వతీర్థేశ్వరేశ్వరమ్ ॥ ౭౭ ॥ తత్రశ్రాద్ధంప్రదాతవ్యమనన్తఫలమీప్సుభిః । ఏష
తూద్దేశతఃప్రోక్తస్తీర్థానాంసఙ్గమోమయా ॥ ౭౮ ॥ వాగీశోఽపినశక్నోతిగదితుం
కిముమానవః । సత్యంతీర్థందయాతీర్థంతీర్థమిన్ద్రియనిగ్రహమ్ ॥ ౭౯ ॥ వర్ణాశ్రమా
ణాంగేహేపితీర్థంసముదాహృతమ్ । ఏషుతీర్థేషుయచ్ఛ్రాద్ధంతత్కోటిగుణమిష్య
తే ॥ ౮౦ ॥ యస్మాత్తస్మాత్ప్రయత్నేనతీర్థశ్రాద్ధంసమాచరేత్ । ప్రాతఃకాలే

॥ శ్రాద్ధకాలనిర్ణయః ॥

ముహూర్తాంస్త్రీన్పూర్వాహ్ణస్తావదేవతు ॥ ౮౧ ॥ మధ్యాహ్నస్త్రిముహూర్త
స్స్యాదపరాహ్ణస్తతఃపరమ్ । సాయాహ్నస్త్రిముహూర్తస్స్యాచ్ఛ్రాద్ధంతత్రనకార
యేత్ ॥ ౮౨ ॥ రాక్షసీనామసావేలాగర్హితాసర్వకర్మసు । అహ్నోముహూ
ర్తావిఖ్యాతాదశపఞ్చచసర్వదా ॥ ౮౩ ॥ తత్రాష్టమోముహూర్తోయస్సకాలఃకుత
పస్స్మృతః । మధ్యాహ్నేసర్వదాయస్మాన్మన్దీభవతిభాస్కరః ॥ ౮౪ ॥ తస్మాదనన్త
ఫలదస్తదారమ్భోభవిష్యతి । మధ్యాహ్నఃఖడ్గపాత్రంచతథానేపాలకమ్బళః ॥ ౮౫ ॥
దీపోదర్భాస్తిలాగావోదౌహిత్రశ్చాష్టమస్స్మృతః । పాపంకుత్సితమిత్యాహుస్తస్య
సన్తాపకారిణః ॥ ౮౬ ॥ అష్టావేతేయతస్తస్మాత్కుతపాఇతివిశ్రుతాః । ఊర్ధ్వం
ముహూర్తాత్కుతపాద్యన్ముహూర్తచతుష్టయమ్ ॥ ౮౭ ॥ ముహూర్తపఞ్చకంచైత
త్స్వధాభవనమిష్యతే । విష్ణోర్దేహసముద్భూతాఃకుశాఃకృష్ణాస్తిలాస్తథా ॥ ౮౮ ॥
శ్రాద్ధస్యలక్షణాయేమేతత్ప్రాహుర్దివిదేవతాః । తిలోదకాఞ్జలిర్దేయోజలస్థైస్తీర్థ
వాసిభిః ॥ ౮౯ ॥ సదర్భహస్తేనైకేనశ్రాద్ధసేచనమిష్యతే । పుణ్యంపవిత్రమాయు
ష్యంసర్వపాపవినాశనమ్ ॥ ౯౦ ॥ పురామత్స్యేనకథితంతీర్థశ్రాద్ధానుకీర్తనమ్ ।
శృణోతియఃపఠేద్వాపిశ్రీమాన్సఞ్జాయతేనరః ॥ ౯౧ ॥ శ్రాద్ధకాలేచకర్తవ్యంతథా
తీర్థనివాసిభిః । సర్వపాపోపశాన్త్యర్థమలక్ష్మీనాశనంపరమ్ ॥ ౯౨ ॥ ఇదంపవిత్రం
యశసాంనిదానమిదంమహాపాపహరంచపుంసామ్ । బ్రహ్మార్కరుద్రైరభిపూజి

తంచశ్రాద్ధస్యమాహాత్మ్యముక్తంతత్త్వజ్ఞాః ॥ ౯౩ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే శ్రాద్ధకల్పేపితృప్రీతికర
తీర్థకాలకథనంనామద్వావింశతితమోఽధ్యాయః.

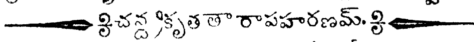
చన్ద్రవంశవర్ణనప్రారమ్భశ్చన్ద్రోత్పత్తిశ్చ.

ఋషయః ॥ సోమఃపితౄణామధిపఃకథంశాస్త్రవిశారద । తద్వంశ్యాయే
చరాజానోబభూవుఃకీర్తివర్ధనాః ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ ఆదిష్టోబ్రహ్మణాపూర్వమత్రి
స్సర్గవిధౌపురా । అనుత్తరంనామతపస్సృష్ట్యర్థంతప్తవాన్విభుః ॥ ౨ ॥ యదా
నన్దకరంబ్రహ్మజగత్క్లేశనాశనమ్ । బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రాణామభ్యన్తరమతీన్ద్రి
యమ్ ॥ ౩ ॥ శాన్తకృచ్ఛాన్తమనసాంతదన్తర్నయనేస్థితమ్ । మహాన్తంతపసోవిప్రాః
పరమానన్దకారకమ్ ॥ ౪ ॥ కస్మాదుమాపతిస్సార్ధముమయాతదధిష్ఠితమ్ ।తద్దృష్ట్వా
చాష్టమాంశేనతస్మాత్సోమోఽభవచ్ఛిశుః ॥ ౫ ॥ అథసుస్రావనేత్రాభ్యాంతత్తేజశ్చా
మ్బుసమ్భవమ్ । దీపయన్విశ్వమఖిలంజ్యోత్స్నయాసచరాచరమ్ ॥ ౬ ॥ తద్దిశో
జగృహుర్ధామస్త్రీరూపేణసుతేచ్ఛయా । గర్భోఽభూత్తాసుదరేతాసామాస్థితశ్చా
యుతత్రయమ్ ॥ ౭ ॥ ఆశాస్తంముముచుర్గర్భమశక్తాధారణేతతః । సమాదాయా
థతంగర్భమేకీకృత్యచతుర్ముఖః ॥ ౮ ॥ యువానమకరోద్బ్రహ్మాసర్వాయుధధరంన
రమ్ । స్యన్దనేథసహస్రాశ్వేవేదశక్తిమయేప్రభుః ॥ ౯ ॥ ఆరోప్యలోకమనయ
దాత్మనస్సపితామహః । తతోబ్రహ్మర్షిభిఃప్రోక్తమస్మత్స్వామీభవత్వయమ్ ॥ ౧౦ ॥
ఋషిభిర్దేవగన్ధర్వైరోషధీభిస్తథైవచ । తుష్టువుస్సోమదైవత్యైర్బ్రహ్మోద్యామ
న్త్రసఙ్గ్రహైః ॥ ౧౧ ॥ స్తూయమానస్యతస్యాభూదధికోధామసఞ్చయః। తేజో
వితానాదభవద్భువిదివ్యౌషధీగణః ॥ ౧౨ ॥ తద్దీప్తిరధికాతస్మాద్రాత్రౌభవతిసర్వ
దా । తదోషధీశస్సోమోభూద్ద్విజేశశ్చనిగద్యతే ॥ ౧౩ ॥ వేదధామరసశ్చా
పియదిదంచన్ద్రమణ్డలమ్ । క్షీయతేవర్ధతేచైవశుక్లేకృష్ణేచసర్వదా ॥ ౧౪ ॥
వింశతిశ్చతథాసప్తదక్షఃప్రాచేతసోదదౌ । రూపలావణ్యసంయుక్తాస్తస్మైకన్యాస్సు
వర్చసః ॥ ౧౫ ॥ తతఃపద్మసహస్రాణాంసహస్రాణిదశైవతు । తపశ్చచారసీతాం
శుర్విష్ణుధ్యానైకతత్పరః ॥ ౧౬ ॥ తతస్తుష్టస్తుభగవాంస్తస్మైనారాయణోహరిః ।

చన్ద్రకృతరాజసూయయాగః.

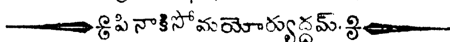
వరంవృణీష్వచోవాచపరమాత్మాజనార్దనః॥౧౭॥ తతఃప్రాప్యవరంసోమశ్శక్రలోకేవ్ర
జామ్యహమ్ । ప్రత్యక్షమేవభోక్తారోభవన్తుమమమన్దిరే ॥ ౧౮ ॥ రాజసూయే
సురగణాబ్రహ్మాద్యాస్సన్తుమేద్విజాః । రక్షఃపాలశ్శివోస్మాకమాస్తాంశూలధరో
హరః॥౧౯॥తథేత్యుక్తస్సమాజహ్రేరాజసూయేతువిష్ణునా । హోతాత్రధ్వర్యు

గురుర్భృగూహ్యుద్గాతాఽభూచ్చతుర్ముఖః॥ ౨౦॥ బ్రహ్మత్వమగమత్తస్య ఉపద్రష్టా హరిస్స్వయమ్। సదస్యాస్సనకాద్యాస్తు రాజసూయవిధౌ స్మృతాః॥ ౨౧॥ చమసాధ్వర్యవస్తత్ర విశ్వేదేవా దశైవ తు। త్రైలోక్యం దక్షిణా తేన ఋత్విగ్భ్యః ప్రతిపాదితమ్ ॥ ౨౨॥ తతస్సమాప్తేఽవభృథే తద్రూపాలోకనేప్సవః। కామబాణాభితప్తాఙ్గా నవ దేవ్యః ప్రపేదిరే॥ ౨౩ ॥ లక్ష్మీర్నారాయణం త్యక్త్వా సినీవాలీ చ కర్దమమ్। ద్యుతిర్విభావసుం తద్వత్తుష్టిర్ధాతారమవ్యయమ్ ॥ ౨౪ ॥ ప్రభా ప్రభాకరం త్యక్త్వా హవిష్మన్తం కుహూః పతిమ్। కీర్తిర్జయన్తం భర్తారం వసుర్మారీచికశ్యపమ్ ॥ ౨౫ ॥ ధృతిస్త్యక్త్వా పతిం దేవీ సోమమేవాభజంస్తదా। స్వకీయా ఇవ సోమోఽపి కామయామాస తాస్తదా ॥ ౨౬॥ ఏవం కృతాపచారస్య తాసాం భర్తృగణస్తదా। న శశాకాపచారాయ శాపైశ్శస్త్రాదిభిః పునః॥ ౨౭॥ తథాప్యరాజత విభుర్దశధా భావయన్దిశః। సోమః ప్రాప్యాథ దుష్ప్రాప్యమైశ్వర్యమృషిసత్కృతమ్ ॥ ౨౮ ॥ సురలోకైకనాథత్వమాప్తస్స తపసా తదా।

॥ చన్ద్రకృతతారాపహరణమ్. ॥

కదాచిదుద్యానగతామపశ్యదనేకపుష్పాభరణోపశోభామ్॥ ౨౯ ॥ బృహన్నితమ్బస్తనభారనమ్రాం పుష్పావతంసామతిదుర్మదాఙ్గీమ్ । భార్యాం చ తాం దేవగురోరనఙ్గబాణాభిరామాయతచారునేత్రామ్ ॥ ౩౦ ॥ తారాం స తారాధిపతిస్స్మరార్తః కేశేషు జగ్రాహ వివిక్తభూమౌ । సాపి స్మరార్తా సహ తేన రేమే తద్రూపకాన్త్యా హృతమానసేవ ॥ ౩౧ ॥ చిరం విహృత్యాథ జగామ తారాం విధుర్గృహీత్వా స్వగృహం తతోఽపి । న తృప్తిరాసీత్స్వగృహేఽపి తస్య తారానురక్తస్య సుఖాగమేషు ॥ ౩౨ ॥ బృహస్పతిస్తద్విరహాగ్నిదగ్ధస్తద్ధ్యాననిష్ఠైకమనా బభూవ। శశాక శాపం న చ దాతుమస్మై న మన్త్రశస్త్రాగ్నివిషైశ్చ తస్య ॥ ౩౩ ॥ తస్యాపకర్తుం వివిధైరుపాయైర్నైవాపచారైరపి వాగధీశః ॥ స యాచయామాస తతస్తు దైన్యాత్సోమం స్వభార్యార్థమనఙ్గతప్తః॥ ౩౪ ॥ స యాచ్యమానోఽపి దదౌ న తారాం బృహస్పతేస్తత్సుఖపాశబద్ధః । మహేశ్వరేణాథ చతుర్ముఖేన సాధ్యైర్మరుద్భిస్సహ లోకపాలైః॥ ౩౫ ॥ దదౌ యదా తాం న

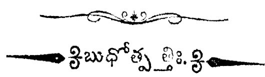

॥ పినాకిసోమయోర్యుద్ధమ్. ॥

కథఞ్చిదిన్దుస్తదా శివః క్రోధపరో బభూవ । యో వామదేవః ప్రథితః పృథివ్యామనేకరుద్రార్చితపాదపద్మః॥ ౩౬॥ తతస్సశిష్యో గిరిశః పినాకీ బృహస్పతిస్నేహవశానుబద్ధః। ధనుర్గృహీత్వాజగవం పురారిర్జగామ భూతేశ్వరసిద్ధజుష్టః॥ ౩౭॥ యుద్ధాయ సోమేన విశేషదీప్తస్తృతీయనేత్రానలభీమవక్త్రః। సహైవ జగ్ముస్స్వగణేశకోట్యా వింశచ్చతుష్షష్టిరథాశ్వయుక్తాః ॥ ౩౮ ॥ యక్షేశ్వరః కోటిశతైరనేకైర్యుతోఽన్వగాత్స్యన్దనసంస్థితానామ్। వేతాళయక్షోరగకిన్నరాణాం పద్మేన చైకేన తథార్బుదేన॥ ౩౯॥ లక్షైస్త్రిభిర్ద్వాదశభీ రథానాం సోమోఽప్యగాత్తత్ర వివృద్ధమన్యుః । నక్షత్రదైత్యాసుర

సైన్యయుక్తశ్శనైశ్చరాఙ్గారకవృద్ధతేజాః ॥ ౪౦ ॥ జగ్ముర్భయం సప్త తథైవ లోకాశ్చచాల సద్వీపసముద్రగర్భా । స సోమమేవాభ్యగమత్పినాకీ గృహీతదీప్తాస్త్రవిశాలవహ్నిః ॥ ౪౧ ॥ అథాభవద్భీషణభీమసేనసైన్యస్య తస్యాపి మహాహవోఽసౌ । అశేషసత్త్వక్షయకృత్ప్రవృద్ధస్తీక్ష్ణాయుధాస్త్రజ్వలనైకరూపః ॥ ౪౨ ॥ శస్త్రైస్తథాన్యోన్యమశేషసైన్యం ద్వయోర్జగామ క్షయముగ్రతీక్ష్ణైః । పతన్తి శస్త్రాణి తథా బలాని స్వర్భూమిపాతాళతలం దహన్తి ॥ ౪౩ ॥ రుద్రః కోపాద్బ్రహ్మశీర్షం ముమోచ సోమోఽపి సోమాస్త్రమమోఘవీర్యమ్ । తయోర్నిపాతేన చ దివ్యభూమ్యోర్ధరాన్తరిక్షస్య చ భీతిరాసీత్ ॥ ౪౪ ॥ తతస్తు యుద్ధే జగతః క్షయాయ ప్రవృద్ధమానే చ పితామహోఽపి । అన్తః ప్రవిశ్యాథ కథం కథఞ్చిన్నివారయామాస సురైస్సహైవ ॥ ౪౫ ॥ అకారణం కిం క్షయకృజ్జనానాం సోమ త్వయాపీదమకార్యకార్యమ్ । యస్మాత్పరస్త్రీహరణాయ సోమ త్వయా కృతం యుద్ధమిదం నిభీషమ్ ॥ ౪౬ ॥ పాపగ్రహస్త్వం భవితా జనేషు శాన్తోఽప్యలం నూనమభీప్సితం తే । భార్యామిమామర్పయ వాక్పతేస్త్వం న చావమానోఽస్తి పరస్వహారే ॥ ౪౭ ॥ సూతః ॥ తథేతి చోవాచ హిమాంశుమాలీ యుద్ధాదపాక్రామదతః ప్రశాన్తః । బృహస్పతిస్తాముపగృహ్య తారాం హృష్టో జగామ స్వగృహం సరుద్రః ॥ ౪౮ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే
చన్ద్రోత్పత్త్యాదికథనం నామ త్రయోవింశతితమోఽధ్యాయః.

॥ బుధోత్పత్తిః ॥

సూతః ॥ తతస్సంవత్సరస్యాన్తే ద్వాదశాదిత్యసన్నిభః । దివ్యపీతామ్బరధరో దివ్యాభరణభూషణః ॥ ౧ ॥ తారోదరాద్వినిష్క్రాన్తో ద్వాదశాదిత్యసన్నిభః । సర్వార్థశాస్త్రవిద్ధీమాన్త్సర్వశాస్త్రప్రవర్తకః ॥ ౨ ॥ నామ యద్రాజపుత్రీయం విశ్రుతం గజవైద్యకమ్ । రాజ్ఞస్సోమస్య పుత్రత్వాత్తస్య పుత్రో బుధస్స్మృతః ॥ ౩ ॥ జాతమాత్రస్స తేజాంసి సర్వాణ్యేవాజయద్బలీ । బ్రహ్మాద్యాస్తత్ర చాజగ్ముర్దేవదేవర్షిభిస్సహ ॥ ౪ ॥ బృహస్పతిగృహే సర్వే జాతకర్మోత్సవోద్యతాః । అపృచ్ఛంస్తే సురాస్తారాం కేన జాతః కుమారకః ॥ ౫ ॥ తతస్సా లజ్జితా తేషాం న కిఞ్చిదవదత్తదా । పునః పునస్తదా పృష్టా లజ్జయన్తీవ రాఙ్గనా ॥ ౬ ॥ సోమస్యేతి చిరాదాహ తతోఽగృహ్ణాద్విధుస్సుతమ్ । బుధ ఇత్యకరోన్నామ ప్రాదాద్రాజ్యం చ భూతలే ॥ ౭ ॥ అభిషేకం తతః కృత్వా యువానమకరోద్విభుః । గ్రహసామ్యం ప్రదాయాథ బ్రహ్మా బ్రహ్మర్షిసంయుతః ॥ ౮ ॥ పశ్యతాం సర్వలోకానాం తత్రైవాన్తరధీయత । ఇలోదరే తు ధర్మి

పురూరవచరితమ్.

ష్ఠంబుధఃపుత్త్రమజీజనత్ ॥ ౯ ॥ అశ్వమేధశతంసాగ్రమకరోద్యస్స్వతేజసా। పు
రూరవాఇతిఖ్యాతస్సర్వలోకనమస్కృతః ॥ ౧౦ ॥ హిమవచ్ఛిఖరేరమ్యేసమారా
ధ్యజనార్దనమ్ । లోకైశ్వర్యమగాద్రాజా*సప్తద్వీపాధిపస్తథా ॥౧౧॥ కేశిప్రభృ
తయోదైత్యాకోటిశోయేనఘాతితాః । ఊర్వశీయస్యపత్నీత్వమగమద్రూపమోహి
తా॥ ౧౨ ॥ సప్తద్వీపావసుమతీసశైలవనకాననా । ధర్మేణపాలితాతేనసర్వలోక
హితైషిణా॥ ౧౩ ॥ చామరగ్రాహిణీ కీర్తిస్సదాచైవాఙ్గవాహికా । విష్ణుప్రసాదా
ద్దేవేన్ద్రోఽదదావర్ధాసనంతదా ॥ ౧౪ ॥ధర్మార్థకామాన్ధర్మేణసమమేవాభ్యపాలయ
త్। ధర్మార్థకామాస్తంద్రష్టుమాజగ్ముఃకౌతుకాత్పురా॥ ౧౫ ॥ జిజ్ఞాసవస్తచ్చరితం
కథంపశ్యతినస్సమమ్ । భక్త్యాచక్రేతతస్తేషామర్ఘ్యపాద్యాదికంనృపః ॥ ౧౬ ॥ ఆ
సనత్రయమానీయదివ్యంకనకభూషణమ్। నివేశ్యాథాకరోత్పూజామీషద్ధర్మేఽధికాం
పునః ॥ ౧౭ ॥ జగ్మతుస్తేతుకామార్థావతికోపంనృపంప్రతి । అర్థశ్శాపమదాత్తస్మై
లోభాత్త్వంనాశమేష్యసి ॥ ౧౮ ॥ కామోప్యాహతవోన్మాదోభవితాగన్ధమాదనే।
కుమారవనమాశ్రిత్యవియోగాదుర్వశీభవాత్ ॥ ౧౯ ॥ధర్మోప్యాహచిరాయుస్త్వం
ధార్మికశ్చభవిష్యసి । సన్తతిస్తవరాజేన్ద్రయావచ్చన్ద్రార్కతారకమ్ ॥ ౨౦ ॥
శతశోవృద్ధిమాయాతునానాశంభువియాస్యతి । ఇత్యుక్త్వాన్తర్దధుస్సర్వేరాజారా
జ్యంతదాన్వభూత్ ॥ ౨౧ ॥ అహన్యహనిదేవేన్ద్రంద్రష్టుంయాతిసరాజరాట్ । క
దాచిదారుహ్యరథందక్షిణామ్బరచారిణమ్ ॥ ౨౨ ॥ సార్ధసూర్యేణసోపశ్యన్నీయమా
నామథామ్బరే । కేశినాదానవేన్ద్రేణచిత్రలేఖామథోర్వశీమ్ ॥ ౨౩ ॥ తంవినిర్జిత్య
సమరేదధౌబాధస్స్వపాణినా । బుధపుత్త్రేణవాయవ్యమస్త్రంముక్త్వాయశోర్థి
నా॥ ౨౪ ॥ తథాశక్రోపిసమరేయేనవజ్రీవినిర్జితః । మిత్రత్వమగమద్దేవైరదాదిన్ద్రా
యచోర్వశీమ్ ॥ ౨౫ ॥ తతఃప్రభృతిమిత్రత్వమగమత్పాకశాసనః।సర్వలోకాతిశా
యిత్వంబలమూర్జంయశశ్శ్రియమ్ ॥ ౨౬ ॥ ప్రాదాద్వజ్రీతుసన్తుష్టోగేయతాంభ
రతేనచ ।సాపురూరువసఃప్రీత్యైగాయన్తీచరితంమహాత్ ॥౨౭॥లక్ష్మీస్స్వయంవరం
నామభరతేనప్రవర్తితమ్ । మేనకామూర్వశీంరమ్భాంనృత్యేతేతితదాఽదిశత్ ॥ ౨౮ ॥
ననర్తసలయంతత్రలక్ష్మీరూపేణచోర్వశీ । సాపురూరవసందృష్ట్వానృత్యన్తీకామపీ
డితా ॥ ౨౯ ॥ విస్మృతాభినయంసర్వంతత్పురాభరతోదితమ్ । శశాపభరతఃక్రో
ధాద్వియోగాదస్యభూతలే ॥ ౩౦ ॥ పఞ్చపఞ్చాశదబ్దానిలతాసూక్ష్మాభవిష్యసి ।
పురూరవాఃపిశాచత్వంతత్రైవానుభవిష్యతి ॥ ౩౧ ॥ తతస్తమూర్వశీగత్వాభర్తార
మకరోచ్చిరమ్ । శాపాన్తేభరతస్యాథఊర్వశీబుధసూనుతః ॥ ౩౨॥ అజీజనత్సుతా

---

* సప్తద్వీపానిసప్తధా.

నష్టానాహుతస్తాన్నిబోధత । ఆయుర్దృఢాయురశ్వాయుర్ధనాయుశ్చధృతిర్మతిః॥౩౩॥
శుచిర్వీరశ్శతాయుశ్చసర్వేదివ్యబలౌజసః । ఆయుషోనహుషఃపుత్త్రోవృద్ధశర్మాత

శ్రీ చన్ద్రవంశ్యరజిచరితమ్.

థైవచ ॥ ౩౪ ॥ రజీరనోవిపాప్మాచవీరాఃపఞ్చమహారథాః । రజేఃపుత్త్రశతంజ
జ్ఞేరాజేయాఇతివిశ్రుతాః ॥ ౩౫ ॥ రజిరారాధయామాసనారాయణమకల్మషమ్ ।
తపసాతోషితోవిష్ణుర్వరంప్రాదాన్మహీపతేః ॥ ౩౬ ॥ దేవాసురమనుష్యాణాము
భూన్త్సవిజయీతదా । అథదైవాసురంయుద్ధమభూద్వర్షశతత్రయమ్ ॥ ౩౭॥ ప్రహ్లా
దశక్రయోర్భీమంనకశ్చిద్విజయీతయోః। తతోదేవాసురైఃపృష్టఃప్రాహదేవశ్చతు
ర్ముఖః ॥ ౩౮ ॥ అనయోర్విజయీకస్స్యాద్రజిర్యత్రేతిసోబ్రవీత్ । జయాయప్రార్థి
తోరాజాసహాయస్త్వంభవస్వనః ॥ ౩౯॥ దైత్యైఃప్రాహయదిస్వామీవోభవామి
తతస్త్వలమ్ । నాసురైఃప్రతిపన్నంతత్ప్రతిపన్నంసురైస్తదా ॥ ౪౦ ॥ స్వామీభవ
త్వమస్మాకంసఙ్గ్రామేనాశయవిద్విషః । తతోవినాశితాస్సర్వేయేఽవధ్యావజ్రపాణి
నా ॥ ౪౧॥ పుత్త్రత్వమగమత్తుష్టస్తస్యేన్ద్రఃకర్మణావిభుః।దత్త్వేన్ద్రాయతదారా
జ్యంజగామతపసేరజిః ॥ ౪౨ ॥ రజిపుత్త్రైస్తదాచ్ఛిన్నంబలాదిన్ద్రస్యవైభవమ్।
యజ్ఞభాగంతురాజ్యంచతతోగుణబలాన్వితైః ॥౪౩॥ రాజ్యభ్రష్టస్తథాశక్రోరజి
పుత్త్రైర్నిపీడితః । ప్రాహవాచస్పతిందీనఃపీడితోస్మిరజేస్సుతైః ॥ ౪౪ ॥ నయజ్ఞ
భాగోరాజ్యంచరాజేయానాంబృహస్పతే।రాజ్యలాభాయమేయత్నంవిధత్స్వధిష
ణాధిప ॥ ౪౫ ॥ తతోబృహస్పతిశ్శక్రమకరోద్బలదర్పితమ్ । గ్రహశాన్తింవిధానే
నపౌష్టికేనచకర్మణా ॥ ౪౬॥ సగత్వామోహయామాసరజిపుత్త్రాన్బృహస్పతిః।
జినధర్మంసమాస్థాయవేదబాహ్యంసవేదవిత్ ॥ ౪౭ ॥ వేదమార్గపరిభ్రష్టాం
శ్చకారధిషణాధిపః । వేదబాహ్యాన్పరిజ్ఞాయహేతువాదసమన్వితాన్॥ ౪౮॥ జఘా
నశక్రోఽథరణేసర్వాన్ధర్మబహిష్కృతాన్ । నహుషస్యప్రవక్ష్యామిపుత్త్రాన్సప్తై

శ్రీ చన్ద్రవంశ్యయయాతిచరిత్రారమ్భః.

వధార్మికాన్ ॥ ౪౯ ॥ యతిర్యయాతిస్సంయాతిరుద్భవఃపాఞ్చిరేవచ। సంయాతిర్మే
ఘసంయాతిస్సప్తైతేవంశవర్ధనాః ॥ ౫౦॥ యతిఃకుమారభావేపియోగీవైఖానసోఽ
భవత్ । యయాతిరకరోద్రాజ్యంధర్మైకశరణస్తదా ॥ ౫౧॥ శర్మిష్ఠాతస్యభార్యా
భూద్దుహితావృషపర్వణః । భార్గవస్యాత్మజాతద్వద్దేవయానీచసువ్రతా ॥ ౫౨ ॥
యయాతేఃపఞ్చదాయాదాస్తాన్ప్రవక్ష్యామినామతః । దేవయానీయదుంపుత్త్రం
తుర్వసుంచాప్యజీజనత్ ॥ ౫౩ ॥ తథాద్రుహ్యమనుంపూరుంశర్మిష్ఠాజనయత్సుతాన్।
యదుఃపూరుశ్చభవతపసాంవైవంశవర్ధనౌ॥ ౫౪ ॥ యయాతిర్నాహుషశ్చాసీద్రా
జాసత్యపరాక్రమః । పాలయామాసచమహీమీజేచవివిధైర్మఖైః ॥ ౫౫ ॥ అతిభ

క్త్వాపితౄనర్చ్యదేవాంశ్చప్రయతస్సదా। అథాఽసృజత్ప్రజాస్సర్వాయయాతిరప
రాజితః ॥ ౫౬ ॥ సశాశ్వతీస్సమారాజాప్రజాధర్మేణపాలయన్ । రామర్ఛజ
న్మహాఘోరాంనాహుషోరూపనాశినీమ్ ॥ ౫౭ ॥ జరాభిభూతఃపుత్రాన్సరాజా
వచనమబ్రవీత్ । యదుంపూరుంతుర్వసుంచద్రుహ్యుంచానుంచపార్థివః॥౫౮॥ యౌ
వనేనచవఃకామాన్యువాయువతిభిస్సహ । విహర్తుమహమిచ్ఛామిసాహ్యంకురుతపు
త్రకాః॥ ౫౯ ॥ తంపుత్రోదేవయానేయఃపూర్వజోయదురబ్రవీత్ । కింసాహ్యం
భవతఃకార్యమస్మాభిర్యౌవనేనతు ॥ ౬౦ ॥ యయాతిరబ్రవీత్పుత్రాన్జరామేప్రతి
గృహ్యతామ్ । యౌవనేనత్వదీయేనచరేయంవిషయానహమ్ ॥ ౬౧॥ యజతోదీర్ఘ
సత్రైర్మేశాపాచ్చోశనసోమునేః । కామార్థపరిణామోఽద్యతప్యేహంతేనపుత్ర
కాః ॥ ౬౨ ॥ తాంస్స్వకేనశరీరేణజరామేకఃప్రశాస్తువః। అహంతన్వాభినవయా
యువాకామానవాప్నుయామ్ ॥ ౬౩ ॥ నతేతస్యప్రత్యగృహ్ణన్యదుప్రభృతయోజ
రామ్ । చత్వారస్తాన్సరాజర్షిరశపచ్చేతినశ్శ్రుతమ్॥ ౬౪॥ తమబ్రవీత్తతఃపూరుః
కనీయాన్సత్యవిక్రమః । రాజన్గృహీత్వాభినవంయౌవనంత్వంసుఖీచర॥ ౬౫ ॥ అ
హంజరాంతవాదాయరాజ్యేస్థాస్యామితేజ్ఞయా । ఏవముక్తస్సరాజర్షిస్తపోవీర్యస
మాశ్రయాత్ ॥౬౬॥ సఞ్చారయామాసజరాంతదాపుత్రేమహాత్మని । పౌరవేణా
థవయసారాజాయౌవనమాస్థితః ॥ ౬౭ ॥ యాయాతేనప్రవయసారాజ్యంపూ
రురకారయత్ । తతోవర్షసహస్రాన్తేయయాతిరపరాజితః ॥ ౬౮ ॥ అతృప్తఇవ
కామానాంపూరుంపుత్రమువాచహ । త్వయాదాయాదవానస్మిత్వమేవంశక
రస్సుతః ॥ ౬౯ ॥ పౌరవోవంశఇత్యేవఖ్యాతింలోకేగమిష్యతి । తతస్సనృపశార్దూ
లఃపూరుంరాజ్యేభిషిచ్యచ॥ ౭౦॥ కాలేనమహతాపశ్చాత్కాలధర్మముపేయివాన్।
పూరువంశంప్రవక్ష్యామిశ్రుణుధ్వమృషిసత్తమాః॥౭౧॥ యత్రతేభారతాజాతాభ
తారన్వయవర్ధనాః ॥ ౭౨॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే
యయాతిచరితే బుధాద్యుత్పత్తికథనంనామ
చతుర్వింశతితమోఽధ్యాయః.

ఋషయః ॥ కిమర్థంపౌరవోవంశశ్శ్రేష్ఠత్వంప్రాపభూతలే । శ్రేష్ఠస్యాపి
యదోర్వంశఃకిమర్థంహీయతేశ్రియా ॥ ౧ ॥ అన్యచ్చయయాతేశ్చరితంసూతవిస్తర
తోవద । యస్మాత్పుణ్యతమాయుష్యమభినన్ద్యంసురైరపి ॥ ౨ ॥ సూతః ॥ ఏతదే
వపురాపృష్టశ్శతానీకేనశౌనకః । పుణ్యంపవిత్రమాయుష్యంయయాతిచరితంమహ
త్ ॥ ౩ ॥ శతానీకః ॥ యయాతిఃపూర్వకోఽస్మాకమష్టమోయఃప్రజాపతేః।కథం

సశుక్రతనయాం లేభే పరమరూపిణీమ్ ॥౪॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం విస్తరేణ తపోధన । ఆనుపూర్వ్యాచ్చ మే శంస పురోర్వంశధరాన్నృపాన్ ॥ ౫ ॥ శౌనకః ॥ యయాతిరాసీద్రాజర్షిర్దేవరాజసమద్యుతిః । తం శుక్రవృషపర్వాణౌ వవ్రాతే వై యథా పురా ॥ ౬ ॥ తత్తేఽహం సమ్ప్రవక్ష్యామి పృచ్ఛతో రాజసత్తమ । దేవయాన్యాశ్చ సంయోగం యయాతేర్నాహుషస్య చ ॥ ౭ ॥ సురాణామసురాణాంచ సమజాయత వై మిథః । ఐశ్వర్యాదథ సమ్పర్కస్త్రైలోక్యే సచరాచరే ॥ ౮ ॥ జిగీషయా తతో దేవాః ప్రవవ్రురాఙ్గిరసం మునిమ్ । పౌరోహిత్యే చ యజ్ఞార్థే కావ్యం తూశనసం పరే ॥ ౯॥ బ్రాహ్మణౌ తావుభౌ నిత్యమన్యోన్యస్పర్ధినౌ భృశమ్ । తత్ర దేవా నిజఘ్నుర్యాన్దానవాన్యుధి సఙ్గతాన్ ॥ ౧౦ ॥ తాన్పునర్జీవయామాస కావ్యో విద్యాబలాశ్రయాత్ । తతస్తే పునరుత్థాయ యోధయాఞ్చక్రిరే సురాన్ ॥ ౧౧ ॥ అసురాస్తు నిజఘ్నుర్యాన్సురాన్సమరమూర్ధని । న తాన్సఞ్జీవయామాస బృహస్పతిరుదారధీః ॥ ౧౨ ॥ న హి వేద స తాం విద్యాం యాం కావ్యో వేద వీర్యవాన్ । సఞ్జీవినీం తతో దేవా విషాదమగమన్పరమ్ ॥ ౧౩ ॥ అథ దేవా భయోద్విగ్నాః కావ్యాదుశనసస్తతః । ఊచుః కచముపాగ

॥ దేవప్రార్థనయా కచకృతశుక్రసమీపగమనమ్ ॥

మ్య జ్యేష్ఠం పుత్రం బృహస్పతేః ॥ ౧౪॥ భజమానాన్భజస్వాస్మాన్కురు సాహాయ్యముత్తమమ్ । యాఽసౌ విద్యా నివసతి బ్రాహ్మణేఽమితతేజసి ॥ ౧౫ ॥ శుక్రే తామాహర క్షిప్రం భాగభాఙ్నో భవిష్యసి । వృషపర్వణస్సమీపే తు శక్యో ద్రష్టుం త్వయా ద్విజః ॥ ౧౬ ॥ రక్షేత్సదానవాంస్తత్ర న చ రక్షత్యదానవాన్ । తమారాధయితుం శక్తో నాన్యః పూర్వతమో మునే ॥ ౧౭ ॥ దేవయానీం చ దయితాం సుతాం తస్య మహాత్మనః । తామారాధయితుం శక్తో నాన్యః కశ్చిదృతే త్వయా ॥ ౧౮ ॥ శీలమాధుర్యదాక్షిణ్యైరాచారేణ దమేన చ । దేవయాన్యాం చ తుష్టాయాం విద్యాం సమ్ప్రాప్స్యసి ధ్రువమ్ ॥ ౧౯ ॥ తథేత్యుక్తః కచః ప్రాయాద్బృహస్పతిసుతస్తదా ।తదాభిపూజితో దేవైస్సమీపం వృషపర్వణః ॥ ౨౦ ॥ స గత్వా త్వరితో రాజన్దేవైస్సమ్పూజితః కచః। అసురేన్ద్రపురే శుక్రం దృష్ట్వా వాక్యమువాచ హ ॥౨౧॥ కచః॥ ఋషేరఙ్గిరసః పౌత్రం పుత్రం సాక్షాద్బృహస్పతేః । నామ్నా కచ ఇతి ఖ్యాతం శిష్యం గృహ్ణాతు మాం భవాన్ ॥ ౨౨ ॥ బ్రహ్మచర్యం చరిష్యామి తతోఽహం పరమం గురౌ । అనుమన్యస్వ మాం బ్రహ్మన్సహస్రపరివత్సరాన్ ॥ ౨౩ ॥ శుక్రః॥ కచ సుస్వాగతం తేఽస్తు ప్రతిగృహ్ణామి తే వచః । అర్చయిష్యేఽహమర్చ్యం త్వామర్చితోఽస్తు బృహస్పతిః ॥ ౨౪ ॥ శౌనకః ॥

॥ కచకృతశుక్రశుశ్రూషా. ॥

కచస్తు తం తథేత్యుక్త్వా ప్రతిజగ్రాహ తద్వ్రతమ్ । ఆదిష్టం కవిపుత్రేణ శుక్రేణోశనసా స్వయమ్ ॥ ౨౫ ॥ వ్రతస్య వ్రతకాలం స యథోక్తం వై గృహీతవాన్ । ఆరాధయ

న్నుపాధ్యాయందేవయానీంచభారత ॥ ౨౬ ॥ నిత్యమారాధయిష్యంస్తాంయువా
యౌవనగోచరామ్ । గాయన్నృత్యైశ్చవాద్యైశ్చదేవయానీమతోషయత్ ॥ ౨౭॥
సంశీలయన్దేవయానీంకన్యాంసమ్ప్రాప్తయౌవనామ్। పుష్పైఃఫలైఃప్రేషణైశ్చతో
షయామాసభారత ॥ ౨౮ ॥ దేవయాన్యపితంవిప్రంనియమవ్రతధారిణమ్ । లలనా
దేహాసంస్కారంరహఃప్రీత్యాఽవదత్తదా॥ ౨౯॥పఞ్చవర్షశతాన్యేవంకచస్యచరతో
వ్రతమ్ । తత్రతీవ్రవ్రతంబుద్ధ్వాదానవాస్తంతదాకచమ్ ॥ ౩౦ ॥ గారక్షన్తంవనే
దృష్ట్వారహస్యేకమమర్షితాః।జఘ్నుర్బృహస్పతేర్ద్వేషాద్విద్యారక్షార్థమేవచ॥౩౧॥
హత్వాసాలావృకేభ్యశ్చప్రాయచ్ఛంస్తిలశఃకృతమ్ । తతోగావోనివృత్తాస్తాఅగో
పాస్స్వంనివేశనమ్॥౩౨॥తాదృష్ట్వారహితాగాస్తుకచేనాభ్యాగతేవనాత్ । ఉవాచ
వచనంకాలేదేవయాన్యథభార్గవమ్॥౩౩॥ దేవయానీ॥హుతంచైవాగ్నిహోత్రంతే
సూర్యశ్చాస్తఙ్గతఃప్రభో । అగోపాశ్చాగతాగావఃకచశ్చైవనదృశ్యతే ॥ ౩౪ ॥
వ్యక్తంహతోమృతోవాపికచస్తాతభవిష్యతి । తంవినానచజీవామివచస్సత్యంబ్రవీమి
తే ॥ ౩౫॥ శుక్రః॥ అయమేహీతిశబ్దేనమృతంసఞ్జీవయామితమ్।తతస్సఞ్జీవినీం
విద్యాంప్రయుజ్యాకచమాహ్వయత్ ॥ ౩౬ ॥ ఆహూతఃప్రాదురభవత్కచోదృ
ష్టస్సవిద్యయా । సపునర్దేవయాన్యోక్తఃపుష్పాహారేయదృచ్ఛయా॥ ౩౭ ॥ వనంయ

కచోజ్జీవనవిషయకశుక్రదేవయానీసంవాదః.

యౌకచోవిప్రాఃపఠన్బ్రహ్మచశాశ్వతమ్ । తతోద్వితీయంతంహత్వాపునఃకృత్వాచ
మార్ణవత్ ॥ ౩౮ ॥ ప్రాయచ్ఛన్బ్రాహ్మణాయైవసురాయామసురాస్తదా । దేవ
యాన్యథభూయోఽపిపితరంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౯ ॥ పుష్పాహారప్రేషణకృత్కచస్తా
తనదృశ్యతే । బృహస్పతేర్మృతఃపుత్రోగతఃప్రేతగతింకచః ॥ ౪౦ ॥ శుక్రః ॥ విద్య
యాజీవితోఽప్యేషపునస్తేకరవాణికిమ్ । నైవంశుచోమారుదదేవయానినత్వాదృశీమ
ర్త్యమనుప్రశోచేత్ ॥ ౪౧ ॥ యస్యాస్తవబ్రహ్మగణాశ్చసేన్ద్రాస్సేన్ద్రాశ్చదేవావ
సవోఽశ్వినౌచ। సురద్విషశ్చైవజగత్తుసర్వముపస్థితామత్తపసఃప్రభావాత్ ॥ ౪౨ ॥
అశక్యోఽసౌజీవయితుంద్విజాతిస్సఞ్జీవితోమ్రియతేచైవభూయః ॥ దేవయానీ ॥
యస్యాఙ్గిరావృద్ధతమఃపితామహోబృహస్పతిశ్చాపిపితాతపోనిధిః ॥ ౪౩ ॥ సబ్ర
హ్మచారీచతపోధనశ్చసదోత్థితఃకర్మసుచైవదక్షః । కచస్యమార్గంప్రతిపత్స్యేన
భోక్ష్యేప్రియోహిమేతాతకచోఽభిరూపః ॥ ౪౪ ॥ శౌనకః ॥ సత్వేవముక్తోదే
వయాన్యామహర్షిస్సంరమ్భేణవ్యాజహారకావ్యః । అసంశయంమామసురాద్వి
షన్తియేమేశిష్యంతద్గతాసూదయన్తి ॥ ౪౫ ॥ అబ్రాహ్మణంకర్తుమిచ్ఛన్తిహామే
ఏభిర్యథాప్రస్తుతదానవైర్హి । తత్కర్మణోఽప్యస్యభవేదిహాన్తఃకంబ్రహ్మహత్యానద
హేదపీన్ద్రమ్ ॥ ౪౬ ॥ సతేనహూతోవిద్యయాచోపహూతశ్శనైర్వాచంజఠరే
వ్యాజహార। తమబ్రవీత్కేనచోపనీతోమమోదరేతిష్ఠసిబ్రూహివిప్ర॥ ౪౭॥

॥ ఉదరస్థకచశుక్రసంవాదః ॥

కచః॥భవత్ప్రసాదాన్నజహాతిమాంస్మృతిస్సర్వంస్మరేయంయచ్చయథాచవృత్తమ్।
నత్వేవనస్యాత్తపసఃక్షయోమేతతఃక్లేశంఘోరతరంసహామి ॥ ౪౮॥ అసురైస్సురా
యాంభవతోఽస్మిదత్తోహత్వాదగ్ధ్వాచూర్ణయిత్వాచకావ్య।బ్రాహ్మీంమాయాంత్వా
సురీత్వన్యమాయాత్వయిస్థితేకథమేవాతివర్తతే॥ ౪౯ ॥ శుక్రః ॥ కింతేప్రియంకర
వాణ్యద్యవత్సవధేనయత్తేనమేజీవితంస్యాత్ । నాన్యత్రకుక్షేర్మమభేదనేనదృశ్యే
త్కచోమద్గతోదేవయాని ॥ ౫౦ ॥ దేవయానీ ॥ ద్వౌమాంశోకావగ్నికల్పౌదహే
తాంకచస్యనాశస్తవచాభిఘాతః । కచస్యనాశేమమనాస్తిశర్మతవోపఘాతేజీవి
తుంనాస్మిశక్తా ॥ ౫౧ ॥ శుక్రః ॥ సంసిద్ధరూపోసిబృహస్పతేస్సుతయత్త్వాంభ
క్తంభజతేదేవయానీ।విద్యామిమామాప్నుహిజీవనీంత్వంనచేదిన్ద్రఃకచరూపీత్వమ
ద్య॥ ౫౨ ॥ నివర్తతేపునర్జీవన్కశ్చిదన్యోమమోదరాత్ । బ్రాహ్మణంవర్జయిత్వై
కంతస్మాద్విద్యామవాప్నుహి ॥ ౫౩ ॥ పుత్త్రోభూత్వాభావయిత్వామమత్వంత
స్మాద్దేహాత్తవనిష్క్రాన్తిరస్తు । సమువాచతచ్చాధర్మవతామపేక్షాంగురోస్సకా
శాత్ప్రాప్యవిద్యాంసవిద్యః ॥ ౫౪ ॥ భిత్త్వాకుక్షింనిర్విచక్రామవిప్రఃకచోభిరూపోద
క్షిణంబ్రాహ్మణస్య।ప్రాలేయాద్రేశ్శుక్లముద్భిద్యశృఙ్గంరాత్ర్యాగమేపౌర్ణమాస్యా
మివేన్దుః ॥ ౫౫ ॥ దృష్ట్వాచతంపతితంబ్రహ్మరాశింసంస్థాపయామాసతతఃకచోపి।
విద్యాంసిద్ధాంతామవాప్యాభివాద్యతతఃకచస్తంగురుమిత్యువాచ॥ ౫౬॥ కచః॥ వ్రత
స్యదాతారమనుత్తమస్యనిధింనిధీనాంచపరంపరాణామ్ । యేనాద్రియన్తేగురుమ

॥ సురాయాశ్శుక్రదత్తశాపః ॥

ర్చనీయంపాపాన్లోకాస్తేవ్రజన్త్యప్రతిష్ఠాన్ ॥ ౫౭ ॥ శౌనకః ॥ సురాపానాద్వం
చనాంప్రాపయిత్వాసంజ్ఞానాశంచేతసశ్చాపిఘోరమ్ । దృష్ట్వాకచంచాపితథాభి
రూపంపీతంతథాసురయామోహితేన ॥ ౫౮ ॥ సముత్థాయమహానుభావస్త
దోశనావిప్రహితంచికీర్షుః । కావ్యస్స్వయంవాక్యమిదంజగాదసురాపానాత్ప్రత్య
స్తజ్ఞాతశఙ్కః ॥ ౫౯ ॥ శుక్రః॥ యోబ్రాహ్మణోద్యప్రభృతీహకశ్చిన్మోహాత్సురాం
పాస్యతిమన్దబుద్ధిః । అపేతధర్మాబ్రహ్మహాచైవసస్యాదస్మిల్లోకేగర్హితస్స్యాత్పరే
చ ॥ ౬౦ ॥ మయాచేమాంవిప్రధర్మోక్తసీమాంమర్యాదాంచస్థాప్యతాంసర్వలో
కే । సన్తోవిప్రాశ్శుశ్రువాంసోగురూణాందేవలోకాశ్చోపశృణ్వన్తుసర్వే ॥ ౬౧ ॥
శౌనకః ॥ ఇతీదముక్త్వాసమహానుభావస్తపోనిధీనాంనిధిరప్రమేయః। తాన్దానవాం
శ్చైవవిమూఢబుద్ధీనిదంసమాహూయవచోభ్యువాచ॥ ౬౨॥ శుక్రః ॥ ఆచక్షేవోదా
నవాబాలిశాస్తుశిష్యఃకచోవత్స్యతిమత్సమీపే । సఞ్జీవినీంప్రాప్యవిద్యామమాయాం

తుల్యప్రభావో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మభూతః ॥ ౬౩ ॥ శౌనకః ॥ గురోఋషిత్వా సకా
శేచదశవర్షశతానిచ।అనుజ్ఞాతఃకచోగన్తుమియేషత్రిదశాలయమ్॥౬౪॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గతశౌనకశతానీక
సంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయాతిచరితేకచవృత్తా
న్తకథనంనామపఞ్చవింశతితమోఽధ్యాయః.

కచదేవయానీసంవాదః

శౌనకః ॥ సమావృత్తంతుదత్తంతంవిసృష్టంగురుణాతతః । ప్రస్థితంత్రిదశా
వాసందేవయాన్యబ్రవీదిదమ్ ॥ ౧ ॥ దేవయానీ ॥ ఋషేరఙ్గిరసఃపౌత్రవృత్తే
నాభిజనేనచ । భ్రాజసేవిద్యయాచైవతపసాచదమేనచ॥ ౨ ॥ ఋషిర్యథాఙ్గిరా
మాన్యఃపితుర్మమమహాయశాః । తథామాన్యశ్చపూజ్యశ్చమమభూయోబృహస్ప
తిః ॥ ౩ ॥ ఏవంజ్ఞాత్వావిజానీహియద్బ్రవీమితపోధన । వ్రతస్థనియమోపేతయ
థావర్తామ్యహంత్వయి ॥ ౪ ॥ ససమావృత్తవిద్యోమాంభక్తాంనత్యక్తుమర్హసి।గృ
హాణపాణింవిధివన్మమమన్త్రపురస్కృతమ్ ॥ ౫ ॥ కచః ॥ పూజ్యోమాన్యశ్చభ
గవాన్యథామమపితాతవ । తథాత్వమనవద్యాఙ్గి*పూజనీయోత్తమాశుచి॥౬॥ఆత్మ
ప్రాణైఃప్రియతమాభార్గవస్యమహాత్మనః । త్వంభద్రేధర్మతఃపూజ్యాగురుపుత్రీస
దామమ ॥ ౭ ॥ గురుర్నిత్యంపూజ్యతమోమాన్యశ్శుక్రఃపితాతవ। దేవయానితథై
వత్వంనైవంమాంవక్తుమర్హసి ॥ ౮ ॥ దేవయానీ ॥ గురుపుత్రస్యపుత్రోమేనతు
త్వమసిమేపితుః।తస్మాన్మాన్యశ్చపూజ్యశ్చమమాపిత్వంద్విజోత్తమ॥౯ ॥ అసురైర్హ
న్యమానేచకచత్వయిపునఃపునః।తదాప్రభృతియాప్రీతిస్తాంత్వంవేత్సినవేత్సిమే॥౧౦॥
సౌహార్దేచానురాగేచవేత్థమేభక్తిముత్తమామ్।నమామర్హసిధర్మజ్ఞత్యక్తుం‡శక్తాం
మనోరమామ్ ॥ ౧౧ ॥ కచః ॥ అనియోజ్యేనియోగేమాంనియుంక్షేశుభవ్రతే।
ప్రసీదసుభ్రూస్త్వమహ్యంత్వంగురోర్గురుతరాశుభే ॥ ౧౨ ॥ యత్రోషితంవిశాలాక్షిత్వ
యాచన్ద్రనిభాననే । తత్రాహముషితోభద్రేకుక్షౌకావ్యస్యభామిని॥౧౩॥ భగినీధ
ర్మతోమేత్వంమైవంవోచశ్శుభాననే । సుఖేనాధ్యుషితోభద్రేనమన్యుర్విద్యతేమ
మ॥౧౪॥ ఆపృచ్ఛేత్వాంగమిష్యామిశివమస్తుచమేపథి। అవిరోధేనధర్మస్యకర్తవ్యో
స్మికథాన్తరే ॥ ౧౫ ॥ అప్రమత్తోత్థితానిత్యమారాధయగురుంమమ ॥ దేవయానీ॥
యదిమాంధర్మకామార్థంప్రత్యాఖ్యాస్యసిధర్మతః ॥ ౧౬ ॥ తతఃకచనతేవిద్యాసిద్ధి
మేషాగమిష్యతి ॥ కచః ॥ గురుపుత్రీతికృత్వాహంప్రత్యాచక్షేనదోషతః ॥ ౧౭॥
గురుణాచాభ్యనుజ్ఞాతాకామమేవంశ్రయస్వమామ్। ఆర్షంధర్మంబ్రువాణోఽహందేవ
యానియథాత్వయా ॥ ౧౮ ॥ శప్తోనార్హోఽస్మిశాపస్యకామతోఽపినధర్మతః। తస్మా

* పూజనీయోత్తమోత్తమా. ‡ శక్తామనాగసామ్.

ద్భవత్యాయః కామోనతథాసభవిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ ఋషిపుత్త్రోఽనతేకశ్చిత్వాంపాణింగృహీష్యతి । ఫలిష్యతినమేవిద్యాత్వద్వచశ్చేతితత్తథా ॥ ౨౦ ॥ అధ్యాపయిష్యామిచయంతస్యవిద్యాఫలిష్యతి ॥ శౌనకః ॥ ఏవముక్త్వానృపశ్రేష్ఠదేవయానీంకచస్తదా ॥ ౨౧ ॥ త్రిదశేశాలయంశీఘ్రంజగామద్విజపుఙ్గవాః । తదాగమమభిప్రేక్ష్యదేవాస్సేన్ద్రపురోగమాః ॥ ౨౨ ॥ బృహస్పతేశ్చసదసికచమాహుర్ముదాన్వితాః ॥ దేవాః ॥ యత్త్వమస్మద్ధితంకర్మకృతవాన్మహదద్భుతమ్ ॥ ౨౩ ॥ నతేజసాప్రణసితాభాగభాక్త్వంభవిష్యసి ॥ ౨౪ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గత శౌనక శతానీక సంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనేయయాతిచరితేదేవయానీకచసంవాదోనామషడ్వింశతితమోఽధ్యాయః.

శర్మిష్ఠాదేవయాన్యోర్విరోధకారణమ్.

శౌనకః ॥ కృతవిద్యేకచేప్రాప్తేహృష్టరూపాదివౌకసః । కచాదధీత్యతాంవిద్యాంకృతార్థాభరతర్షభ ॥ ౧ ॥ సర్వఏవసమాగమ్యశతక్రతుమథాబ్రువన్ । కాలస్తేవిక్రమస్యాద్యజహిశత్రూన్పురన్దర ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తస్తుసహితైస్త్రిదశైస్తైర్వరాస్తదా । తథేత్యుక్త్వాసంక్రుద్ధసోఽపశ్యద్విజనేస్త్రియః ॥ ౩ ॥ క్రీడన్తీనాంతుకన్యానాంవనేచైత్రరథోపమే । వాయుభూతస్సవస్త్రాణిసర్వాణ్యేవాహ్యామిశ్రయత్ ॥ ౪ ॥ తతోజలాత్సముత్తీర్యకన్యాస్సహితాస్తదా । వస్త్రాణిజగృహుస్తానియథానాన్యదనేకశః ॥ ౫ ॥ తత్రవాసోదేవయాన్యాశ్శర్మిష్ఠాజగృహేతదా । వ్యతిక్రమమజానన్తీదుహితావృషపర్వణః ॥ ౬ ॥ తతస్తయోర్మిథస్తత్రవిరోధస్సమజాయత । దేవయాన్యాశ్చరాజేన్ద్రశర్మిష్ఠాయాశ్చతత్కృతే ॥ ౭ ॥ దేవయానీ ॥ యస్మాద్గృహ్ణాసిమేవస్త్రంశిష్యాభూత్వామమాసురి । సముదాచారహీనాయానతేశ్రేయోభవిష్యతి ॥ ౮ ॥ శర్మిష్ఠా ॥ ఆసీనంచశయానంచపితాతేపితరంమమ । స్తౌతిపృచ్ఛతిచాభీక్ష్ణంనీచస్థస్సువినీతవత్ ॥ ౯ ॥ యాచతస్త్వంచదుహితాస్తువతఃప్రతిగృహ్ణతః । సుతాహంస్తూయమానస్యదదతోనతుగృహ్ణతః ॥ ౧౦ ॥ అనాయుధాసాయుధాయాంకింత్వంకుప్యసిభిక్షుకి । లప్స్యసేప్రతియోద్ధారంనచత్వాంగణయామ్యహమ్ ॥ ౧౧ ॥ శౌనకః ॥ సవిస్మయాందేవయానీంనతాంసక్తాంచవాససి । శర్మిష్ఠాప్రాక్షిపత్కూపేతతస్స్వపురమావ్రజత్ ॥ ౧౨ ॥ హతేయమితివిజ్ఞాయశర్మిష్ఠాపా

యయాతికృతకూపస్థదేవయాన్యుద్ధరణమ్.

పనిశ్చయా । అసమ్ప్రేక్ష్యగతాతస్మాత్క్రోధవేగపరాయణా ॥ ౧౩ ॥ చేతవ్యందేశమభ్యాగాద్యయాతిర్నహుషాత్మజః । శ్రాన్తయుగ్యశ్శ్రాన్తహయోమృగలిప్సుఃపిపాసితః ॥ ౧౪ ॥ నాహుషిఃప్రేక్ష్యమాణోథసనిపానేగతోదకే । దదర్శకన్యాంతాం

తత్రదీప్తామగ్నిశిఖామివ ॥ ౧౫ ॥ తామపృచ్ఛత్సతత్రైవకన్యామమవర్ణినీమ్ । సా
న్త్వయిత్వానరశ్రేష్ఠస్సామ్నాపరమవల్గునా ॥ ౧౬ ॥ కాత్వంచారుముఖీశ్యామా
సుమృష్టమణికుణ్డలా । దీప్తాధ్యాయసిచాత్యర్థంకస్మాచ్ఛోచసిచాతురా॥ ౧౭॥ కథం
చపతితాహ్యస్మిన్కూపేవీరుత్తృణావృతే । దుహితాచైవకస్యత్వంవదసర్వంసుమ
ధ్యమే ॥ ౧౮ ॥ దేవయానీ ॥ యోసౌదేవైర్హతాన్దైత్యానుత్థాపయతివిద్యయా ।
తస్యశుక్రస్యకన్యాహంసమాంనూనంనమన్యతే ॥ ౧౯ ॥ ఏషమేదక్షిణోరాజన్పా
ణిస్తామ్రనఖాఙ్గులిః । సముద్ధరగృహీత్వామాంకులీనస్త్వంహిమేమతః ॥ ౨౦ ॥ జా
నామిత్వాంచశంసన్తివీర్యవన్తంయశస్వినమ్ । తస్మాన్మాంపతితాంకూపాదస్మాదు
ద్ధర్తుమర్హసి ॥ ౨౧ ॥ శౌనకః ॥ జాతామథబ్రాహ్మణీంస్త్రీంవిజ్ఞాయనహుషా
త్మజః । గృహీత్వాదక్షిణేపాణావుజ్జహారతతోఽవటాత్ ॥ ౨౨ ॥ ఉద్ధృత్యచైనాం
తరసాతస్మాత్కూపాన్నరాధిపః । ఆమన్త్రయిత్వాసుశ్రోణీంయయాతిస్స్వపురం
యయౌ॥ ౨౩ ॥ దేవయానీ ॥ త్వరితంచూర్ణికేగచ్ఛసర్వమాచక్ష్వమేపితుః। నేదా
నీంతుప్రవేక్ష్యామినగరంవృషపర్వణః ॥ ౨౪ ॥ శౌనకః ॥ సాత్వపిత్వరితంగత్వా
చూర్ణికాఽసురమన్దిరమ్ । దృష్ట్వాకావ్యమువాచేదంకమ్పమానాపిచేతనా ॥ ౨౫ ॥
ఆచచక్షేమహాభాగాదేవయానీవనేహతా। శర్మిష్ఠయామహాప్రాజ్ఞదుహిత్రావృష
పర్వణః ॥ ౨౬ ॥ శ్రుత్వాదుహితరంకావ్యస్తదాశర్మిష్ఠయాహతామ్ । త్వరయా
నిర్యయౌదుఃఖాన్మార్గమాణశ్చతాంవనే ॥ ౨౭ ॥ బాహుభ్యాంసమ్పరిష్వజ్యదుఃఖి
తోవాక్యమబ్రవీత్ । ఆత్మదోషైర్నియచ్ఛన్తిసర్వేదుఃఖంసుఖంజనాః ॥ ౨౮ ॥ మ
న్యేదుశ్చరితంతేఽస్తితస్యేయంనిష్కృతిఃకృతా ॥ దేవయానీ ॥ నిష్కృతిర్వాస్తు
మావాస్తుశృణుష్వావహితోమమ ॥ ౨౯ ॥ శర్మిష్ఠయాయదుక్తాస్మిదుహిత్రావృషప
ర్వణః । సత్యంకిలేతిచప్రాహహ్యేనామస్మినచాధికా ॥ ౩౦ ॥ వచనంతీక్ష్ణపరుషం
క్రోధరక్తేక్షణాభృశమ్ । స్తువతోదుహితాసిత్వంయాచతఃప్రతిగృహ్ణతః ॥ ౩౧ ॥
సుతాహంస్తూయమానస్యదదతోఽప్రతిగృహ్ణతః । ఇతిమామాహశర్మిష్ఠాదుహితా
వృషపర్వణః ॥ ౩౨ ॥ క్రోధసంరక్తనయనాదర్పపూర్ణాననాతతః । యద్యహంస్తు
వతస్తాతదుహితాప్రతిగృహ్ణతః ॥ ౩౩ ॥ ప్రసాదయిష్యేశర్మిష్ఠామిత్యుక్తశ్చాబ్రవీ
త్పితా ॥ శుక్రః ॥ స్తువతోదుహితానత్వంభద్రేనప్రతిగృహ్ణతః ॥ ౩౪ ॥ అతస్త్వం
స్తూయమానస్యదుహితాదేవయాన్యసి । వృషపర్వైవతద్వేదశక్రోరాజాచనాహు
షః॥ ౩౫ ॥అచిన్త్యంబ్రహ్మనిర్ద్వన్ద్వమైశ్వర్యంహిబలంమమ॥ ౩౫॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గత శౌనకశతానీక
సంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయాతిచరితేదేవయానీ
శర్మిష్ఠావిరోధాదికథనంనామ సప్తవింశతితమోఽధ్యాయః

శ్రీశుక్రదేవయానీసంవాదః శ్రీ

శుక్రః ॥ యఃపరేషాంనరోనిత్యమతివాదాంస్తితిక్షతి । దేవయానివిజానీహి తేనసర్వమిదంజితమ్ ॥ ౧ ॥ యస్సముత్పతితంక్రోధంనిగృహ్ణాతిహయంయథా।సయన్తేత్యుచ్యతేసద్భిర్నయోరశ్మిషుసజ్జతే ॥ ౨ ॥ యస్సముత్పతితంక్రోధంనియచ్ఛతిచధర్మతః । దేవయానివిజానీహి తేనసర్వమిదంజితమ్ ॥ ౩ ॥ యస్సముత్పతితంకోపంక్షమయైవనిరస్యతి । యథోరగస్త్వచంజీర్ణాంసవైపురుషఉచ్యతే॥ ౪ ॥ యశ్చభావయతేధర్మంయోఽతిమాత్రంతితిక్షతి। యశ్చతప్తోనతపతిభృశంసోర్థస్యభాజనమ్ ॥ ౫ ॥ యోయజేదశ్వమేధేనమాసిమాసిశతంసమాః । యస్తర్స్యతిచాన్నేన తయోరక్రోధనోవరః ॥ ౬ ॥ యఃకుమారాఃకుమార్యశ్చవైరంకుర్యురచేతసః। నతత్ప్రాజ్ఞస్తుకుర్వీతవిదుస్తేనబలాబలమ్ ॥ ౭ ॥ దేవయానీ ॥ వేదాహంతాతబాలాపికార్యాణాంతుగతింయతః । క్రోధేచైవాతివాదేవా వేదచాపిబలాబలే ॥ ౮ ॥ శిష్యస్యాశిష్యవృత్తేర్హినక్షన్తవ్యంబుభూషతా । అసత్సఙ్కీర్ణవృత్తేషువాసోమమనరోచతే ॥ ౯ ॥ పుంసోయేనాభినన్దన్తివృత్తేనాభిజనేనచ । నతేషునివసేత్ప్రాజ్ఞశ్శ్రేయోర్థీపాపబుద్ధిషు ॥ ౧౦ ॥ యేత్వేనమభిజానన్తివృత్తేనాభిజనేనచ । తేషుసాధుషువస్తవ్యంసవాసశ్శ్రేష్ఠఉచ్యతే ॥ ౧౧ ॥ తన్మేమథ్నాతిహృదయమగ్నికామఇవారణిమ్ । వాగ్దురుక్తంమహాఘోరందుహితుర్వృషపర్వణః ॥ ౧౨ ॥ నతస్మాద్దుష్టవచనంమన్యేలోకేషుత్రిష్వపి । యస్సపత్నశ్శ్రియం దీప్తాంహీనశ్రీఃపర్యుపాసతే ॥ ౧౩ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేమత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గత శౌనకశతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనేయయాతిచరితేశుక్రదేవయానీసంవాదకథనంనామాష్టావింశతితమోఽధ్యాయః.

శ్రీశుక్రవృషపర్వసంవాదః శ్రీ

శౌనకః॥తతఃకావ్యోభృగుశ్శ్రేష్ఠస్సమన్యురుపగమ్యహ । వృషపర్వాణమాసీనమిత్యువాచత్వరాన్వితః ॥ ౧ ॥నాధర్మశ్చరితోరాజన్సద్యఃఫలతిగౌరివ । శనైరావర్త్యమానస్తుమూలాన్యపినికృన్తతి ॥ ౨ ॥ యోహితాత్మనిపుత్రేషునచేత్పశ్యతినప్తృషు । పాపమాచరితంకర్మత్రివర్గమతివర్తతే ॥ ౩ ॥ ఫలత్యేవధ్రువంపాపంగురుభుక్తమివోదరే । యదాఘాతయతావిప్రంకచమాఙ్గిరసంతదా ॥ ౪ ॥ అపాపశీలంధర్మజ్ఞంశుశ్రూషుంమద్గృహేరతమ్ । వధాదనర్హతస్తస్యవధాచ్చదుహితుర్మ

షు ॥ ౫ ॥ వృషపర్వన్నిబోధత్వంత్యక్ష్యామిత్వాంసబాన్ధవమ్ । స్థాతుంత్వద్విషయే
రాజన్నశక్ష్యామిత్వయాసహ॥ ౬ ॥ అద్యైవమాభిజానాసిదైత్యంమిథ్యాప్రలాపి
నమ్ । యతస్త్వమాత్మనోదీర్ణాందుహితాంసముపేక్షసే ॥ ౭ ॥ వృషపర్వా ॥
స్వధర్మమమృషావాదంత్వయిజానామిభార్గవ । త్వయిసత్యంచధర్మంచతత్ప్రసీద
తునోభవాన్ ॥ ౮ ॥ యద్యస్మానపహాయత్వమితోయాస్యసిభార్గవ । సముద్రంస
మ్ప్రవేక్ష్యామనాన్యదస్తిపరాయణమ్ ॥ ౯ ॥ శుక్రః ॥ సముద్రంప్రవిశధ్వంవాదిశో
వాప్రజతాసురాః । దుహితుర్నాప్రియంశ్రోతుంశక్తోహందయితాహిమే ॥ ౧౦ ॥
ప్రసాద్యతాందేవయానీజీవితంహ్యత్రమేస్థితమ్ । యోగక్షేమకరస్తేహమిన్ద్రస్యే
వబృహస్పతిః ॥ ౧౧ ॥ వృషపర్వా ॥ యత్కిఞ్చిదసురేన్ద్రాణాంవిద్యతేవసుభార్గ
వ । భువిహస్తిగవాశ్వంచతస్యత్వంమమచేశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ శుక్రః ॥ యత్కిఞ్చిద
స్తిద్రవిణందైత్యేన్ద్రాణాంమహాసురాః । తస్యేశ్వరోస్మియదితేదేవయానీప్రసాద్య
తామ్ ॥ ౧౩ ॥ శౌనకః ॥ తతస్తుత్వరితశ్శుక్రస్సరాజ్ఞాసమమాయయౌ । ఉవా

శర్మిష్ఠాయాదాసీత్వప్రాప్తికథనమ్.

చచైనాంసుభగేప్రతిపన్నంవచస్తవ ॥ ౧౪ ॥ దేవయానీ ॥ యదిత్వమీశితాతాతరా
జ్ఞోవిత్తస్యభార్గవ । నాభిజానామితత్తేహంరాజావదతుమాంస్వయమ్ ॥ ౧౫॥వృ
షపర్వా ॥ యంకామమభిజానాసిదేవయానిశుచిస్మితే । తత్తేహంసమ్ప్రవక్ష్యామి
యద్యపిస్యాత్సుదుర్లభమ్ ॥ ౧౬ ॥ దేవయానీ ॥ దాసీంకన్యాసహస్రేణశర్మిష్ఠామ
భికామయే । అనుయాస్యతుమాంతత్రయత్రదాస్యతిమేపితా ॥ ౧౭ ॥ వృషపర్వా॥
ఉత్తిష్ఠధాత్రిగచ్ఛత్వంశర్మిష్ఠాంశీఘ్రమానయ । యంచకామయతేకామందేవయా
నీకరోతుతమ్ ॥ ౧౮॥శౌనకః॥ తతోధాత్రీతత్రగత్వాశర్మిష్ఠామిదమబ్రవీత్ । ఉత్తిష్ఠ
భద్రేశర్మిష్ఠేజ్ఞాతీనాంసుఖమావహ॥ ౧౯ ॥ త్యజతిబ్రాహ్మణశ్శిష్యాన్దేవయాన్యాప్ర
చోదితః । యంసాకామయతేకామంసకార్యోద్యత్వయానఘే ॥ ౨౦ ॥ దాసీత్వ
మభిజానాసిదేవయాన్యాస్సుశోభనే ॥ శర్మిష్ఠా ॥ యంచకామయతేకామంకర
వాణ్యహమద్యతామ్॥౨౧ ॥ మాగాన్మన్యువశంశుక్రోదేవయానీచమత్కృతే ॥ శౌ
నకః ॥ తతఃకన్యాసహస్రేణవృతాశిబికయాతదా ॥ ౨౨॥ పితుర్నిదేశాత్త్వరితాని
ష్క్రామపురోత్తమాత్ ॥ శర్మిష్ఠా॥ అహంకన్యాసహస్రేణదాసీభిఃపరివారితా॥౨౩॥
అనుత్వాంతత్రయాస్యామియత్రదాస్యతితేపితా ॥ దేవయానీ ॥ స్తువతోదుహితా
నాహంయాచతఃప్రతిగృహ్ణతః॥ ౨౪॥ స్తూయమానస్యదుహితాకథందాసీభవిష్యసి॥
ర్మిష్ఠా ॥ యేనకేనచిదార్తానాంజ్ఞాతీనాంసుఖమావహేత్ ॥౨౫॥ అనుయాస్యామ్య
హంతత్రయత్రదాస్యతితేపితా ॥ శౌనకః ॥ ప్రతిశ్రుతేదాసభావేదుహిత్రావృషప
ర్వణః ॥ ౨౬ ॥ దేవయానీనృపశ్రేష్ఠపితరంవాక్యమబ్రవీత్ । ప్రవిశ్యామిపురంతా
తతుష్టాస్మిద్విజసత్తమ ॥ ౨౭ ॥ అమోఘంతవవిజ్ఞానమస్తివిద్యాబలంచతే । ఏవ

ముక్తో ద్విజశ్రేష్ఠో దుహిత్రా సుమహాయశాః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవివేశ పురే హృష్టః పూజితస్స
ర్వదానవైః ॥ ౨౯ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గత శౌనక
శతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయాతిచ
రితే శర్మిష్ఠాయాః దేవయానీదాసీత్వప్రాప్తికథనం
నామైకోనత్రింశతితమోఽధ్యాయః

దేవయానీ వనవిహారః.

శౌనకః ॥ అథ దీర్ఘేణ కాలేన తస్మిన్నేవ నృపోత్తమ । వనం తదేవ నిర్యాతా క్రీడా
ర్థం వరవర్ణినీ ॥ ౧ ॥ తేన దాసీసహస్రేణ సార్ధం శర్మిష్ఠయా తదా । తమేవ దేశం స
మ్ప్రాప్తా యథాకామం చచార సా ॥ ౨ ॥ తాభిస్సఖీభిస్సహితా సర్వాభిర్ముదితా
భృశమ్ । క్రీడన్త్యోఽభిరతాస్సర్వాః పిబన్త్యో మధుమాధవే ॥ ౩ ॥ ఖాదన్త్యో వివిధాన్భ
క్ష్యాన్విదశన్త్యః ఫలాని చ । పునశ్చ నాహుషో రాజా మృగలిప్సుర్యదృచ్ఛయా ॥ ౪ ॥
తమేవ దేశం సమ్ప్రాప్తో జలలిప్సుస్సకర్శితః । దదర్శ దేవయానీం చ శర్మిష్ఠాం తాశ్చ యో
షితః ॥ ౫ ॥ పిబన్త్యో లలమానాశ్చ దివ్యాభరణభూషితాః । ఉపవిష్టాం చ దదృశే దే
వయానీం శుచిస్మితామ్ ॥ ౬ ॥ రూపేణాప్రతిమాం తాసాం స్త్రీణాం మధ్యే వరాఙ్గనామ్ ।

యయాతిదేవయానీసంవాదః.

శర్మిష్ఠయా సేవ్యమానాం పాదసంవాహనాదిభిః ॥ ౭ ॥ యయాతిః ॥ ద్వాభ్యాం కన్యాస
హస్రాభ్యాం ద్వే కన్యే పరివారితే । గోత్రే చ నామనీ చైవ ద్వయోః పృచ్ఛామ్యహం య
తః ॥ ౮ ॥ దేవయానీ ॥ ఆఖ్యాస్యామ్యహమాదత్స్వ వచనం మే నరాధిప । శుక్రో నా
మాసురగురుస్సుతాం జానీహి తస్య మామ్ ॥ ౯ ॥ ఇయం చ మే సఖీ దాసీ యత్రాహం
తత్ర గామినీ । దుహితా దానవేన్ద్రస్య శర్మిష్ఠా వృషపర్వణః ॥ ౧౦ ॥ యయాతిః ॥
కథం చ తే సఖీ దాసీ కన్యేయం వరవర్ణినీ । అసురేన్ద్రసుతా సుభ్రూః పరం కౌతూహ
లం హి మే ॥ ౧౧ ॥ దేవయానీ ॥ సర్వ ఏవ నరవ్యాఘ్ర విధానమనువర్తతే । విధినా
విహితం మత్వా మా విచిత్రం యథా నృప ॥ ౧౨ ॥ రాజవద్రూపవేషస్తే బ్రాహ్మీం *
వాచం బిభర్షి చ । కిం నామా త్వం కుతశ్చాసి కస్య పుత్రోఽసి శంస మే ॥ ౧౩ ॥ య
యాతిః ॥ బ్రహ్మచర్యేణ కృత్స్నో మే వేదశ్శ్రుతిపథం గతః । రాజాహం రాజపుత్రి
శ్చ యయాతిరితి విశ్రుతః ॥ ౧౪ ॥ దేవయానీ ॥ కేనాప్యర్థేన నృపతే ఇమం దేశం సమా
గతః । జిఘృక్షుర్వారిజం కిఞ్చిదథవా మృగలిప్సయా ॥ ౧౫ ॥ యయాతిః ॥ మృగ
లిప్సురహం భద్రే పానీయార్థమిహాగతః । బహుధాప్యనుయుక్తోఽస్మి తదనుజ్ఞాతుమ

* భాషాం.

ర్షసి ॥ ౧౬ ॥ దేవయానీ ॥ ద్వాభ్యాంకన్యాసహస్రాభ్యాందాస్యాశర్మిష్ఠయా
సహ।త్వదధీనాస్మిభద్రంతేసఖాభర్తాచమేభవ॥౧౭॥ యయాతిః॥స్యాదౌశనసిభద్రం
తేనత్వామర్హోఽస్మిభామిని । అవైవాహ్యాశ్చరాజానో దేవయానిపితుస్తవ ॥ ౧౮॥
దేవయానీ ॥ సంసృష్టంబ్రహ్మణాక్షత్రంక్షత్రంచబ్రహ్మసంస్థితమ్ । ఋషిశ్చఋ
షిపుత్త్రశ్చనాహుషాద్యభజస్వమామ్ ॥ ౧౯ ॥ యయాతిః॥ ఏకదేహోద్భవా
వర్ణాశ్చత్వారోపివరాననే।పృథగ్ధర్మాఃపృథక్శౌచాస్తేషాంవైబ్రాహ్మణోవరః॥౨౦॥
దేవయానీ ॥ పాణిగ్రహోనాహుషాయంనపుంభిస్సేవితఃపురా। త్వంపాణిమగ్ర
హీర్మేగ్రేవృణోమిత్వామహంతతః॥ ౨౧॥ కథంతుమేమనస్విన్యాఃపాణిమన్యఃపుమా
న్స్పృశేత్।గృహీతమృషిపుత్త్రేణస్వయంవాప్యృషిణాత్వయా॥౨౨॥ యయాతిః॥
క్రుద్ధాదాశీవిషాత్సర్పాజ్జ్వలనాత్సర్వతోముఖాత్ । దురాధర్షతరోవిప్రఃపురుషే
ణవిజానతా॥ ౨౩ ॥ దేవయానీ ॥ కథమాశీవిషాత్సర్పాజ్జ్వలనాత్సర్వతోముఖాత్।
దురాధర్షతరోవిప్రఇత్యాత్థపురుషర్షభ ॥ ౨౪ ॥ యయాతిః ॥ దశేదాశీవిషస్త్వే
కంశస్త్రేణైకశ్చవధ్యతే । హన్తివిప్రస్సరాష్ట్రాణిపురాణ్యపిచకోపతః ॥ ౨౫ ॥
దురాధర్షతరోవిప్రస్తస్మాద్భీరుమతోమమ । అతోదత్తాంహిపిత్రాత్వంభద్రేనవివ

శుక్రాభ్యనుజ్ఞాతస్యయయాతేర్దేవయానీపరిగ్రహః

హేవ్యహమ్ ॥ ౨౬ ॥ దేవయానీ ॥ దత్తాంవహసిపిత్రాత్వంమాంహిరాజన్వృ
తోమయా।మాయాచతోభయంనాస్తిదత్తాంచప్రతిగృహ్ణతః॥౨౭॥ శౌనకః॥త్వరితం
దేవయాన్యాథప్రేషితాపితురాశ్రమమ్ । సర్వంనివేదయామాసధాత్రీతస్మైయ
థాశ్రుతమ్ ॥ ౨౮ ॥ శ్రుత్వైవచసరాజానందర్శయామాసభార్గవః । దృష్ట్వైవ
చాగతంవిప్రంయయాతిఃపృథివీపతిః ॥ ౨౯ ॥ వవన్దేబ్రాహ్మణంకావ్యంప్రాఞ్జలిఃప్ర
తిస్థితః । తంచాథాభ్యవదత్కావ్యస్సామ్నాపరమవల్గునా ॥ ౩౦ ॥ దేవయానీ ॥
రాజాయంనాహుషస్తాతదుర్గేమేపాణిమగ్రహీత్ । నమస్తేదేహిమామస్మైలోకే
నాన్యంపతింవృణే॥ ౩౧ ॥ శుక్రః॥వృతోఽనయాపతిర్వీరసుతయాత్వంమమేచ్ఛయా।
గృహాణేమాంమయాదత్తాంమహిషీంనహుషాత్మజ ॥ ౩౨ ॥ యయాతిః ॥ అధ
ర్మోనస్స్పృశేదేవంపాపంమాస్యాచ్చభార్గవ । వర్ణసఙ్కరజోబ్రహ్మన్నితిత్వాంప్రా
ణోమ్యహమ్ ॥ ౩౩॥ శుక్రః॥అధర్మాత్త్వాంచమోక్ష్యామివరంవరయచేప్సితమ్।
అస్మిన్వివాహేమాగ్లాసీరహంపాపంనుదామితే ॥ ౩౪॥ వహస్వభార్యాంధర్మేణదే
వయానీంశుచిస్మితామ్ । అనయాసహసమ్ప్రీతిమతులాంత్వమవాప్నుహి॥ ౩౫ ॥
ఇయంచాపికుమారీతేశర్మిష్ఠావార్షపర్వణీ। సమ్పూజ్యాసతతంరాజన్నచైనాంశయ

నేహ్యాయ ॥౩౬॥ శౌనకః॥ ఏవముక్తో యయాతిస్తు శుక్రం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్। జగామస్వ
పురంహృష్టస్సోనుజ్ఞాతో మహాత్మనా॥ ౩౭ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గత శౌనకశతానీక
సంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయాతిచరితే యయాతికృత
దేవయానీగ్రహణంనామ త్రింశతితమోఽధ్యాయః.

శౌనకః ॥ యయాతిస్స్వపురంప్రాప్య మహేన్ద్రపురసన్నిభమ్ । ప్రవిశ్యా
న్తఃపురంతత్ర దేవయానీంన్యవేశయేత్ ॥౧॥ దేవయాన్యాశ్చానుమతే సుతాంతాం
వృషపర్వణః । అశోకవనికాభ్యాశే గృహంకృత్వా న్యవేశయేత్ ॥ ౨॥ వృతాందా
సీసహస్రేణశర్మిష్ఠామాసురాయణీమ్। వాసోభిరన్నపానైశ్చ సంవిభజ్యసుసంవృతా
మ్॥౩॥ దేవయాన్యాతుసహితస్సనృపోనహుషాత్మజః । విజహారబహూనబ్దాన్దేవవ
న్ముదితోభృశమ్ ॥ ౪॥ ఋతుకాలేతుసమ్ప్రాప్తే దేవయానీవరాఙ్గనా। లేభేగర్భం
ప్రథమతఃకుమారంచవ్యజాయత ॥ ౫॥ గతేవర్షసహస్రేతుశర్మిష్ఠావార్షపర్వణీ।దద
ర్శయౌవనప్రాప్తా వృతుంసాకమలేక్షణా ॥౬॥ చిన్తయామాసధర్మజ్ఞాత్వృతౌప్రా
ప్తేతుభామినీ । ఋతుకాలశ్చసమ్ప్రాప్తోనచకశ్చిత్పతిర్వృతః ॥ ౭ ॥ కింప్రాప్తం
కిన్నుకర్తవ్యంకథంకృత్వాకృతంభవేత్ । దేవయానీయయాతింసావృతాసమ్ప్ర
ప్తయౌవనా ॥ ౮ ॥ యథాతయావృతోభర్తా తథైవాహంవృణోమితమ్ ।
రాజ్ఞాపుత్రఫలందేయమితిమేనిశ్చితామతిః॥ ౯ ॥ యదిదానీంసధర్మాత్మారహో

శర్మిష్ఠాయయాత్యోస్సంవాదః.

మేదర్శనంవ్రజేత్ ॥ శౌనకః ॥ అథనిష్క్రమ్యరాజాసౌతస్మిన్కాలేయదృచ్ఛ
యా ॥ ౧౦ ॥ అశోకవనికాభ్యాశే శర్మిష్ఠాసహితస్స్థితః। తమేకంరహసందృష్ట్వా
శర్మిష్ఠాచారుహాసినీ ॥ ౧౧ ॥ ప్రత్యుద్గమ్యాఞ్జలింకృత్వా రాజానంవాక్యమబ్రవీత్ ।
శర్మిష్ఠా॥ సోమస్యేన్ద్రస్యవిష్ణోశ్చయమస్యవరుణస్యచ॥౧౨॥ తవవానాహుషగృహే
కస్స్త్రియంద్రష్టుమర్హతి। రూపాభిజనశీలాంహిత్వంరాజన్వేత్సిమాంసదా॥ ౧౩
సాత్వాంయాచేభికామార్తా ఋతుందేహినరాధిప॥ యయాతిః ॥ వేద్మిత్వాంశీలసం
పన్నాందైత్యకన్యామనిన్దితామ్ ॥ ౧౪ ॥ రూపంతు తేనపశ్యామిసూచ్యగ్రమపినిన్ది
తమ్ । మమాబ్రవీత్తదాశుక్రో దేవయానీంయదావహమ్ ॥ ౧౫॥ నేయమాహ్వాయి
తవ్యాతేశయనే వార్షపర్వణీ ॥ శర్మిష్ఠా॥ ననర్మయుక్తంవచనంహినస్తినస్త్రీషురా
జన్నవివాహకాలే ॥ ౧౬ ॥ ప్రాణాత్యయే సర్వధనాపహారే పఞ్చానృతాన్యాహురపా
తకాని। పృష్టాస్తుసాక్ష్యేప్రవదన్తియేన్యథాభవన్తిమిథ్యావచనానరేన్ద్ర ॥ ౧౭ ॥
ఏకార్థతాయాంతుసమాహితాయాంమిథ్యావదన్తంహ్యనృతంహినస్తి॥యయాతిః॥

రాజా ప్రమాణం భూతానాం స వినశ్యేన్మృషా వదన్ ॥ ౧౮ ॥ అర్థకృచ్ఛ్రమపి ప్రా
ప్య న మిథ్యా వక్తుముత్సహే ॥ శర్మిష్ఠా ॥ సమావేతౌ మతౌ రాజన్ పతిస్సఖ్యాశ్చ యః ప
తిః ॥ ౧౯ ॥ సమం వివాహమిత్యాహుస్సఖ్యా మేసి పతిర్యతః ॥ యయాతిః ॥ దాతవ్యం
యాచమానస్య ఇతి మే వ్రతమాహితమ్ ॥ ౨౦ ॥ త్వం చ యాచసి కామం మాం బ్రూ
హి కిం కరవాణి తే ॥ శర్మిష్ఠా ॥ అధర్మాత్పాహి మాం రాజన్ ధర్మం చ ప్రతిపాదయ ॥ ౨౧ ॥
త్వత్తోఽపత్యవతీ లోకే చరేయం ధర్మముత్తమమ్ । త్రయ ఏవాధనా రాజన్ భార్యా దా
సస్తథా సుతః ॥ ౨౨ ॥ యం తే సమధిగచ్ఛన్తి యస్యైతే తస్య తద్ధనమ్ । దేవయా
న్యా భుజిష్యాస్మి వశ్యా చ తవ భార్గవీ ॥ ౨౩ ॥ సా చాహం తు త్వయా రాజన్ భరణీయా
భజస్వ మామ్ ॥ శౌనకః ॥ ఏవముక్తస్తయా రాజా తథ్యమిత్యభిజజ్ఞివాన్ ॥ ౨౪ ॥ పూ
జయామాస శర్మిష్ఠాం ధర్మం చ ప్రతిపాదయన్ । స సమాగమ్య శర్మిష్ఠాం యథాకామ
మవాప్య చ ॥ ౨౫ ॥ అన్యోన్యం చాపి సమ్పూజ్య జగ్మతుస్తౌ యథాగతమ్ । తస్మి
న్సమాగమే సుభ్రూశ్శర్మిష్ఠా వార్షపర్వణీ ॥ ౨౬ ॥ లేభే గర్భం ప్రథమతస్తస్మాచ్చ నృ
పసత్తమాత్ । ప్రజజ్ఞే చ తతః కాలే రాజన్ రాజీవలోచనా ॥ ౨౭ ॥ కుమారం దేవగ
ర్భాభమాదిత్యసమవర్చసమ్ ॥ ౨౮ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీక సంవాదే చన్ద్రవంశా
నువర్ణనే యయాతిచరితే శర్మిష్ఠాయయాతిసంవాదో
నామైకత్రింశోఽధ్యాయః.

శ్రీశర్మిష్ఠాదేవయాన్యోః పుత్త్రవిషయకసల్లాపః.

శౌనకః ॥ శ్రుత్వా కుమారం జాతం తు దేవయానీ శుచిస్మితా । చిన్తయామాస
గార్తా శర్మిష్ఠాం ప్రతి భారత ॥ ౧ ॥ తతోఽభిగమ్య శర్మిష్ఠాం దేవయాన్యబ్రవీదిదమ్ ॥ దేవ
యానీ ॥ కిమిదం వృజినం సుభ్రూః కృతం తే కామలుబ్ధయా ॥ ౨ ॥ శర్మిష్ఠా ॥ ఋషిః కశ్చి
దాగత్య ధర్మాత్మా వేదపారగః । స మయా నువరః కామం ప్రార్థితో ధర్మసంహితమ్ ॥ ౩ ॥
నాహమన్యాయతః కామమాచరామి శుచిస్మితే । తస్మాదృషేర్మమాపత్యమితి సత్యం
బ్రవీమి తే ॥ ౪ ॥ దేవయానీ ॥ శోభనం భీరు సత్యం చేదథ సంజ్ఞాయతే ద్విజః । గో
త్రనామాభిజనతశ్శ్రోతుమిచ్ఛామి తం ద్విజమ్ ॥ ౫ ॥ శర్మిష్ఠా ॥ ఓజసా తేజసా చై
వ దీప్యమానం రవిం యథా । తం దృష్ట్వా మమ సమ్ప్రష్టుం శక్తిర్నాసీచ్ఛుచిస్మితే ॥ ౬ ॥
దేవయానీ ॥ యద్యేతదేవం శర్మిష్ఠే న మన్యుర్విద్యతే మమ । అపత్యం యది తే లబ్ధం
జ్యేష్ఠం శ్రేష్ఠాత్తు వై ద్విజాత్ ॥ ౭ ॥ శౌనకః ॥ అన్యోన్యమేవముక్త్వా చ సమ్ప్రహాస్య చ
తే మిథః । జగామ భార్గవీ వేశ్మ తథ్యమిత్యభిజానతీ ॥ ౮ ॥ యయాతిర్దేవయాన్యాం
తు పుత్త్రౌ వ్యజనయన్నృప । యదుం చ తుర్వసుం చైవ శక్రవిష్ణూ ఇవాపరౌ ॥ ౯ ॥ తస్మా
దేవ తు రాజర్షేశ్శర్మిష్ఠా వార్షపర్వణీ । ద్రుహ్యుం చానుం చ పూరుం చ త్రీన్కుమారానజీ

జనత్ ॥౧౦॥తతఃకాలేతుకస్మింశ్చిద్దేవయానీశుచిస్మితా । యయాతిసహితారాజన్ని
ర్జగామరహితంవనమ్॥ ౧౧॥ దదర్శచతదాతత్రకుమారాన్దేవరూపిణః। క్రీడమానాన్శు
చీన్ముగ్ధాన్విస్మితాచేదమబ్రవీత్ ॥౧౨॥ దేవయానీ॥కస్యైతేదారకారాజన్దేవపుత్రోప
మాశ్శుభాః। వర్చసారూపతశ్చైవదృశ్యన్తేసదృశాస్తవ॥౧౩॥శౌనకః॥ ఏవంపృష్ట్వా
తురాజానంకుమారాన్పర్యపృచ్ఛత । కింనామధేయంగోత్రంవఃపుత్రకాఃకస్యపణ్డి
తాః॥ ౧౪ ॥ విబ్రూతమేయథాతథ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామితత్త్వహమ్। తేదర్శయన్ప్ర
దేశిన్యాతమేవనృపసత్తమమ్ ॥ ౧౫ ॥ శర్మిష్ఠాంమాతరంచైవతస్యామూచుశ్చదా
రకాః ॥ శౌనకః ॥ ఇత్యుక్త్వాసహితాస్తేతురాజానముపచక్రముః॥ ౧౬॥ నాభ్యన
న్దతతాన్రాజాదేవయాన్యాస్తదాన్తికే । క్రన్దన్తస్తేతుశర్మిష్ఠామభ్యయుర్బాలకాస్త
దా ॥ ౧౭ ॥ శ్రుత్వాతుతేషాంబాలానాంసవ్రీడఇవపార్థివః। దృష్ట్వాతుతేషాంబా
లానాంప్రణయంపార్థివంప్రతి ॥ ౧౮ ॥ బుద్ధ్వాచతత్త్వతోదేవీశర్మిష్ఠామిదమబ్రవీ
త్ ॥ దేవయానీ ॥ మదధీనాసతీకస్మాదకార్షీర్విప్రియంమమ॥ ౧౯ ॥ త్వమేవాసు
రధర్మంతమాస్థితానబిభేషిమామ్ ॥ శర్మిష్ఠా ॥ యదుక్తమృషిరిత్యేవంతత్సత్యంచా
రుహాసినీ ॥ ౨౦ ॥ న్యాయతోధర్మతశ్చైవచరన్తీనబిభేమితే । యదిత్వయావృతో
భర్తావృతఏవమయాతదా ॥ ౨౧ ॥ సఖిభర్తాహిధర్మేణభర్తాభవతిశోభనే । పూ
జ్యాసిమమమాన్యాచజ్యేష్ఠాచబ్రాహ్మణీహ్యసి॥౨౨॥త్వత్తోపిహిమేపూజ్యతమోరాజ
ర్షిఃకింనవేత్థతత్ ॥శౌనకః॥శ్రుత్వాతస్యాస్తతద్వాక్యందేవయాన్యబ్రవీదిదమ్ ॥ ౨౩॥
రాజన్నాద్యేహవత్స్యామివిప్రియంమేత్వయాకృతమ్ । సహసోత్పతితాంశ్యా
మాందృష్ట్వాతాంసాశ్రులోచనామ్ ॥ ౨౪ ॥ తూర్ణంసకాశంకావ్యస్యప్రస్థితాంవ్య
థితస్తదా । అనువవ్రాజసమ్భ్రాన్తఃపృష్ఠతస్సాన్త్వయన్నృపః ॥ ౨౫॥ న్యవర్తతన
సాచైవక్రోధసంరక్తలోచనా। అవిబ్రువన్తీకిఞ్చిత్సారాజానంసాశ్రులోచనా॥౨౬॥
అచిరాదేవసమ్ప్రాప్తాకావ్యస్యోశనసోఽన్తికమ్। సాతుదృష్ట్వైవపితరమభివాద్యా
గ్రతస్స్థితా ॥ ౨౭ ॥ అనన్తరంయయాతిస్తుపూజయామాసభార్గవమ్॥ దేవయానీ॥
అధర్మేణజితోధర్మఃప్రవృత్తమధరోత్తరమ్॥ ౨౮ ॥ శర్మిష్ఠయానివృత్తాస్మిదుహిత్రా
వృషపర్వణః । త్రయోస్యాంజనితాపుత్రారాజ్ఞాతేనయయాతినా ॥ ౨౯ ॥ దుర్భ
గాయామమద్వౌతుపుత్రౌతాతబ్రవీమితే । ధర్మజ్ఞఇతివిఖ్యాతఏషరాజాభృగూద్వ

——◆ యయాతేశ్శుక్రదత్తశాపః. ◆——

హ॥ ౩౦ ॥ అతిక్రాన్తశ్చమర్యాదాంకావ్యైతత్కథయామితే॥శుక్రః॥ధర్మజ్ఞస్త్వం
మహారాజయోఽధర్మమకృథాఃప్రియమ్ ॥ ౩౧ ॥ తస్మాజ్జరాత్వామచిరాద్ధర్షయి
ష్యతి*మానద॥యయాతిః॥ఋతుంవైయాచమానాయాభగవన్నన్యచేతసా॥ ౩౨॥

* దుర్జయ.

మహితుర్దానవేన్ద్ర త్వం ధర్మమేతత్కృతం మయా । ఋతుం వై యాచమానాయా
న దదాతి పుమాన్వృతః॥౩౩॥ భ్రూణహేత్యుచ్యతే బ్రహ్మన్స చేహ బ్రహ్మవాదిభిః ।
ఋతుకామాం స్త్రియం యస్తు గమ్యాం రహసి యాచితః॥౩౪॥ నోపైతి స హి ధర్మేషు
భ్రూణహేత్యుచ్యతే బుధైః। ఇత్యేతాని సమీక్ష్యాహం కారణాని భృగూద్వహ॥౩౫॥
అధర్మభయసంవిగ్నశ్శర్మిష్ఠాముపజగ్మివాన్ ॥ శుక్రః ॥ నన్వహం ప్రత్యవేక్ష్యస్తే మ
దధీనోఽసి పార్థివ॥ ౩౬ ॥ ధర్మలోపే పతత్యేవ మిథ్యాచరసి పార్థివ । మిథ్యాచర
సి ధర్మం త్వం చౌర్యవానసి పార్థివ ॥ ౩౭ ॥ ॥ శౌనకః॥ క్రుద్ధేనోశనసా శప్తో యయా
తిర్నాహుషస్తదా । పూర్వం వయః పరిత్యజ్య జరాం సద్యోఽన్వపద్యత॥ ౩౮॥ యయా
తిః ॥ అతృప్తో యౌవనేనాస్మి దేవయాన్యాం భృగూద్వహ ।ప్రసాదం కురు మే బ్రహ్మన్జ
రేయం న విశేత మామ్ ॥ ౩౯ ॥ శుక్రః ॥ నాహం మృషా వదామ్యేతజ్జరాం ప్రాప్తోసి పా
ర్థివ । జరాం త్వేతాం త్వమన్యస్మై సంక్రామయ యదిచ్ఛసి ॥ ౪౦ ॥ యయాతిః॥
రాజ్యభాక్స భవేద్బ్రహ్మన్పుణ్యభాక్కీర్తిభాక్తథా । యో మే దద్యాద్వయః పు
త్రస్తద్భవాననుమన్యతామ్ ॥ ౪౧ ॥ శుక్రః ॥ సంక్రామయిష్యసి జరాం య
థేష్టం నహుషాత్మజ । మామనుధ్యాయ భావేన న చ పాపమవాప్స్యసి ॥ ౪౨ ॥ వ
యో దాస్యతి తే పుత్రో యస్స రాజా భవిష్యతి । ఆయుష్మాన్కీర్తిమాంశ్చైవ బహ్వ
పత్యస్తథైవ చ ॥ ౪౩ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయా
తిచరితే యయాతేర్జరాప్రాప్తికథనం నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః.

పుత్రైస్సహ యయాతేర్జరాప్రదాననిమిత్తకసంవాదః.

శౌనకః ॥ జరాం ప్రాప్య యయాతిస్తు స్వపురం ప్రాప్య చైవ హి । పుత్రం
జ్యేష్ఠం వరిష్ఠం చ యదుమిత్యబ్రవీద్వచః ॥ ౧ ॥ యయాతిః ॥ జరావలీ చ మాం పుత్ర
పలితాని చ పర్యగుః । కావ్యస్యోశనసశ్శాపాన్న చ తృప్తోస్మి యౌవనే ॥ ౨ ॥ త్వం య
దో ప్రతిపద్యస్వ పాప్మానం జరయా సహ । యౌవనేన త్వదీయేన చరేయం విషయానహ
మ్ ॥ ౩ ॥ పూర్ణే వర్షసహస్రే తు పునస్తే యౌవనం త్వహమ్। దత్త్వా స్వం ప్రతిపత్స్యా
మి పాప్మానం జరయా సహ ॥ ౪ ॥ యదుః ॥ జరాయాం బహవో దోషాః పానభోజనకా
రితాః । తస్మాజ్జరాం న తే రాజన్గ్రహీష్య ఇతి మే మతిః ॥ ౫ ॥ సితశ్మశ్రుధరో దీనో జర
యా శిథిలీకృతః । వలీసన్నతగాత్రస్తు దుర్దర్శో దుర్బలః కృశః ॥ ౬ ॥ అశక్తః కార్యకర
ణే పరిభూతస్స యౌవనైః । సహోపజీవిభిశ్చైవ తజ్జరాం నాభికామయే॥ ౭॥ సన్తి తే
బహవః పుత్రా మత్తః ప్రియతరా నృప । జరాం గ్రహీతుం ధర్మజ్ఞ పుత్రమన్యం బ్రవీహి
వై ॥ ౮ ॥ యయాతిః॥ యస్త్వం మే హృదయాజ్జాతో వయస్స్వం న ప్రయచ్ఛసి । తస్మాద

రాజ్యభాక్తాతప్రజాతవభవిష్యతి॥౯॥యయాతిః॥ తుర్వసో ప్రతిపద్యస్వపాప్మానంజ
రయాసహ। యౌవనేనచరేయంవైవిషయాంస్తవపుత్రక॥౧౦॥పూర్ణేవర్షసహస్రేతే
పునర్దాస్యామియౌవనమ్।తథైవప్రతిపత్స్యామిపాప్మానంజరయాసహ॥ ౧౧॥ తుర్వ
సుః॥నకామయేజరాంతాతకామభోగప్రణాశినీమ్ । బలరూపాంతకరిణీంబుద్ధిప్రాణ
నాశినీమ్॥౧౨ ॥ యయాతిః॥ యస్త్వంమేహృదయాజ్జాతోవయస్స్వంనప్రయచ్ఛసి
తస్మాత్ప్రజాసముచ్ఛేదంతుర్వసోతవయాస్యతి ॥ ౧౩ ॥ సంకీర్ణాచారధర్మేష
ప్రతిలోమేషుపుత్రక।పిశితాశిషుచాన్త్యేషుమూఢరాజాభవిష్యసి ॥ ౧౪ ॥ గురు
దారప్రసక్తేషుతిర్యగ్యోనిగతేషుచ।మ్లేచ్ఛేషుపశుధర్మేషుపాపేషుప్రసవిష్యసి॥౧౫॥
శౌనకః॥ఏవంతుతుర్వసుంశప్త్వాయయాతిస్సుతమాత్మజమ్।శర్మిష్ఠాయాస్సుతంజ్యేష్ఠం
ద్రుహ్యుంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬॥యయాతిః॥ద్రుహ్యోత్వంప్రతిపద్యస్వవర్ణరూప
నాశినీమ్ । జరాంవర్షసహస్రంమేయౌవనంస్వంప్రయచ్ఛతత్ ॥ ౧౭ ॥ పూర్ణే
ర్షసహస్రేతుతేప్రదాస్యామియౌవనమ్ । స్వంచాదాస్యామిభూయోపిపాప్మాన
జరయాసహ ॥ ౧౮॥ ద్రుహ్యుః॥ నరాజ్యంనరథంనాశ్వంజీర్ణోభుంక్తేనచస్త్రియ
నోరాగశ్చాస్యభవతినజరాంతేనకామయే ॥ ౧౯॥ యయాతిః ॥ యస్త్వంమేహృ
దయాజ్జాతోవయస్స్వంనప్రయచ్ఛసి।తస్మాద్ద్రుహ్యోప్రియఃకామోనతేసమ్పత్స్య
తేక్వచిత్ ॥ ౨౦ ॥ ఉడుపప్లవసన్తారోయత్రనిత్యంభవిష్యతి । ఆరాజ్యభాగభ
స్తత్వంతత్రప్రాప్స్యసిసాన్వయః ॥ ౨౧ ॥ యయాతిః ॥ అనోత్వంప్రతిపద్యస్వపా
ప్మానంజరయాసహ । ఏవంవర్షసహస్రంతుచరేయంయౌవనేనతే ॥ ౨౨ ॥ అను
జీర్ణశ్శిశురివాదత్తేకాలేన్నమశుచిర్యథా । నజుహోతిచకాలేగ్నింతాంజరా
నాభికామయే ॥ ౨౩ ॥ యయాతిః ॥ యస్త్వంమేహృదయాజ్జాతోవయస్స్వం
ప్రయచ్ఛసి । జరాదోషస్త్వయోక్తోయస్తస్మాత్త్వంప్రతిపత్స్యసే ॥ ౨౪ ॥ ప్రజాశ్చ
యౌవనంప్రాప్తావినశిష్యన్త్యనోతవ । అగ్నిప్రస్కన్దనపరాస్త్వంచాప్యేవంభ
విష్యసి ॥ ౨౫ ॥ యయాతిః ॥ పురోత్వంమేప్రియఃపుత్రస్త్వంవరీయాన్భవిష్యసి
జరావలీచమేతాతపలితానిచపర్యగుః ॥ ౨౬ ॥ కావ్యస్యోశనసశ్శాపాన్నచతృప్త
స్మియౌవనే । పూరోత్వంప్రతిపద్యస్వపాప్మానంజరయాసహ ॥ ౨౭ ॥ కించిత్కా
లంచరేయంవైవిషయాన్వయసాతవ । పూర్ణేవర్షసహస్రేవైప్రతిదాస్యామియౌవన
మ్ ॥ ౨౮ ॥ స్వంచైవప్రతిపత్స్యామిపాప్మానంజరయాసహ ॥ శౌనకః॥ ఏవముక్త
ప్రత్యువాచపూరుఃపితరమఞ్జసా ॥ ౨౯ ॥ యథాత్థత్వంమహారాజతత్కరిష్యామితే
వచః । ప్రతిపత్స్యామితేరాజన్పాప్మానంజరయాసహ ॥ ౩౦ ॥ గృహాణయౌవనం
మత్తశ్చరకామానభీప్సితాన్।జరయాఽహంప్రతిచ్ఛన్నోవయోరూపధరస్తవ॥ ౩౧।
యౌవనంభవతేదత్వాచరిష్యామియథేచ్ఛయా॥ యయాతిః॥ పురోప్రీతోస్మితేవత్స

రాం మే తాం దదామి తే ॥౩౨॥ సర్వకామసమృద్ధాస్తే ప్రజా రాజ్యం భవిష్యతి॥౩౩॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయాతిచరితే యయాతిపుత్రసంవాదో నామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః.

శౌనకః ॥ ఏవముక్తస్స రాజర్షిః కావ్యం స్మృత్వా మహావ్రతమ్ । సఙ్క్రామయామాస జరాం తదా పుత్రే మహాత్మని ॥ ౧ ॥ పౌరవేణాథ వయసా యయాతిర్నహుషాత్మజః । ప్రీతియుక్తో నరశ్రేష్ఠశ్చచార విషయాన్ప్రియాన్ ॥ ౨ ॥ యథాకామం యథోత్సాహం యథాప్రీతి యథాసుఖమ్ । ధర్మావిరుద్ధం రాజేన్ద్రో యథార్హతి స ఏవ హి ॥ ౩ ॥ దేవానతర్పయద్యజ్ఞైశ్శ్రాద్ధైరపి పితామహాన్ । దీనాననుగ్రహైరిష్టైః కామైశ్చ ద్విజసత్తమాన్ ॥ ౪ ॥ అతిథీనన్నపానైశ్చ విశశ్చ ప్రతిపాలనైః । ఆనృశంస్యేన శూద్రాంశ్చ దస్యూన్నిగ్రహణేన చ ॥ ౫ ॥ ధర్మేణ చ ప్రజాస్సర్వా యథావదనురఞ్జయన్ । యయాతిః పాలయామాస సాక్షాదిన్ద్ర ఇవాపరః ॥ ౬ ॥ స రాజా సింహవిక్రాన్తో యువా విషయగోచరః ।అవిరోధేన ధర్మస్య చచార సుఖముత్తమమ్॥ ౭॥ స సమ్ప్రాప్య సుఖం కామాన్ తృప్తః ఖిన్నశ్చ పార్థివః। కాలం వర్షసహస్రం తు సస్మార మనుజాధిపః ॥ ౮ ॥ పరిచిన్త్య స కాలజ్ఞః కాలాః కాంక్షీ చ వీర్యవాన్ । పూర్ణం మత్వా స తం కాలం పూరుం పుత్రమువాచ హ॥ ౯॥ న జాతు కామః కామానాముపభోగేన శామ్యతి। హవిషా కృష్ణవర్త్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే॥౧౦॥ యత్పృథివ్యాం వ్రీహియవం హిరణ్యం పశవస్స్త్రియః । * ఏకస్యాపి న పర్యాప్తం తస్మాత్తృష్ణాం పరిత్యజేత్ ॥ ౧౧॥ యథాసుఖం యథోత్సాహం యథాకామమరిన్దమ । సవితా విషయాః పుత్ర యౌవనేన మయా తవ ॥ ౧౨ ॥ పూరో ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే గృహాణేదం స్వయౌవనమ్ । రాజ్యం చైవ గృహాణేదం త్వం హి మే ప్రియకృత్సుతః ॥ ౧౩ ॥ శౌనకః ॥ ప్రతిపేదే జరాం రాజా యయాతిర్నాహుషస్తదా । యౌవనం ప్రతిపేదే చ పూరుస్స్వం పునరాత్మజః॥ ౧౪ ॥ రాజ్యేభిషేక్తుకామం తం పూరుం పుత్రం కనీయసమ్। బ్రాహ్మణప్రముఖా వర్ణా ఇదం వచనమబ్రువన్॥౧౫॥ ప్రకృతయః॥ కథం శుక్రస్య దౌహిత్రం దేవయాన్యాస్సుతం ప్రభో । జ్యేష్ఠం యదుమతిక్రమ్య రాజ్యం పూరోః ప్రదాస్యసి ॥౧౬॥ జ్యేష్ఠో యదుస్తవ సుతస్తుర్వసుస్తదనన్తరః । శర్మిష్ఠాయాస్సుతో ద్రుహ్యుస్తథానుః పూరురేవ

—— ॥ యయాతిపౌరసంవాదః ॥ ——

* నాలమేకస్య తత్సర్వమితి పశ్యన్న ముహ్యతి.

చ ॥ ౧౭॥ కథం జ్యేష్ఠమతిక్రమ్య కనీయాన్రాజ్యమర్హతి।ఏతత్సమ్బోధయామస్త్వాం ధర్మంత్వమనుపాలయ ॥ ౧౮ ॥ యయాతిః॥ బ్రాహ్మణప్రముఖావర్ణాస్సర్వేశృణ్వన్తుమేవచః । జ్యేష్ఠంప్రతియథారాజ్యంనదేయంమేకథఞ్చన ॥ ౧౯ ॥ మమజ్యేష్ఠేన యమనానియోగోనానుపాలితః। ప్రతికూలఃపితుర్యశ్చనసపుత్త్రస్సతాంమతః॥౨౦॥ మాతాపిత్రోర్వచనకృద్ధితఃపథ్యశ్చయస్సుతః । సపుత్త్రఃపుత్త్రవద్యశ్చవర్తతేపితృమాతృషు॥ ౨౧ ॥ యదునాహమవజ్ఞాతస్తథాతుర్వసునాపిచ। ద్రుహ్యునాచానునాచైవమయ్యవజ్ఞాకృతాభృశమ్ ॥ ౨౨ ॥ పూరుణామేకృతంవాక్యంమానితంచవిశేషతః । కనీయాన్మమదాయాదోజరాయేనధృతామమ ॥ ౨౩ ॥ మమకామస్సచ కృతఃపూరుణాపుత్త్రరూపిణా। శుక్రేణచవరోదత్తఃకావ్యేనోశనసాస్వయమ్॥౨౪॥ పుత్త్రోయస్త్వానువర్తేతసరాజాపృథివీపతిః । భవన్తఃప్రతిజానన్తుపూరూరాజ్యేభిషిచ్యతామ్ ॥ ౨౫ ॥ ప్రకృతయః ॥ యఃపుత్త్రోగుణసమ్పన్నోమాతాపిత్రోర్హితస్సదా । సర్వశోఽర్హతికల్యాణంకనీయానపిసప్రభుః ॥ ౨౬ ॥ అర్హఃపూరురిదం రాజ్యంయఃప్రియఃప్రియకృత్తవ । వరదానేనశుక్రస్యనశక్యంవక్తుముత్తరమ్ ॥ ౨౭॥ శౌనకః ॥ పౌరజానపదైస్తుష్టైరిత్యుక్తోనాహుషస్తదా । అభిషిచ్యతతఃపూరుంరాజ్యేస్వంసుతమాత్మజమ్ ॥౨౮॥ దత్వాచపూరవేరాజ్యంవనవాసాయదీక్షితః।పురాత్సనిర్యయౌరాజాబ్రాహ్మణైస్తాపసైస్సహ ॥ ౨౯ ॥ యదోస్తుయాదవాజాతాస్తుర్వసోర్యవనాస్సుతాః। ద్రుహ్యోస్సుతావైభోజాస్తుఅనోస్తుమ్లేచ్ఛజాతయః ॥ ౩౦ ॥ పూరోస్తుపౌరవోవంశోయత్రజాతోసిపార్థివ।ఇదంవర్షసహస్రాణియోరాజ్యంకారయితుంవశీ॥ ౩౧ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయాతిచరితే చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః.

శౌనకః ॥ ఏవంసనాహుషోరాజాయయాతిఃపుత్త్రమీప్సితమ్ । రాజ్యేభిషిచ్యముదితోవానప్రస్థోఽభవన్మునిః॥ ౧॥ ఉషిత్వావనవాసంసబ్రాహ్మణైస్సహసంశితః । ఫలమూలాశనోదాన్తోయయాతిస్స్వరితోగతః ॥ ౨॥ సగతస్సుఖవాసంచన్యవసన్ముదితస్సుఖమ్ । కాలస్యనాతిమహతశ్శక్రేణవినిపాతితః ॥ ౩ ॥ న్యపతత్ప్రచ్యుతస్స్వర్గాదప్రాప్తోమేదినీతలమ్ । స్థితఆసీదన్తరిక్షేసతదేతిశ్రుతంమయా॥౪ ॥ తత ఏవంపునశ్చాపిగతస్స్వర్గమితిశ్రుతిః। రాజ్ఞావసుమతాసార్థమష్టకేనచవీర్యవాన్॥౫॥ ప్రతర్దనేనశిబినాసమేత్యకిలసంసది ॥ శతానీకః ॥ కర్మణాకేనసదివంపునఃప్రాప్తోమహీపతిః ॥ ౬ ॥ కథమిన్ద్రేణభగవన్పాతితోమేదినీతలే । సర్వమేతదశేషేణశ్రోతుమిచ్ఛామితత్త్వతః ॥ ౭ ॥ కథ్యమానంత్వయావిప్రదేవర్షిగణసన్నిధౌ। దేవరా

జనమోహ్యాసీద్యయాతిః పృథివీపతిః ॥ ౮ ॥ వర్ధనః కిల వంశస్య విభావసుసమద్యుతిః । * తస్యాపి స్తీర్ణవంశస్య సత్యకీర్తేర్మహాత్మనః ॥ ౯ ॥ చరితం శ్రోతుమిచ్ఛామి దివి చేహ

॥ యయాతేర్వానప్రస్థధర్మస్వీకారః ॥

చ సర్వశః ॥ శౌనకః ॥ హన్త తే కథయిష్యామి యయాతేరుత్తమాం కథామ్ ॥ ౧౦ ॥ దివి చేహ చ పుణ్యార్థాం సర్వపాపప్రమోచనీమ్ । యయాతిర్నాహుషో రాజా పూరుం పుత్రం కనీయసమ్ ॥ ౧౧ ॥ రాజ్యేఽభిషిచ్య ముదితః ప్రవవ్రాజ వనం తదా । అన్త్యేషు స వినిక్షిప్య పుత్రాన్యదుపురోగమాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఫలమూలాశనో రాజా వనేఽసౌ న్యవసచ్చిరమ్ । సంశితాత్మా జితక్రోధస్తర్పయన్పితృదేవతాః ॥ ౧౩ ॥ అగ్నీంశ్చ విధివజ్జుహ్వన్వానప్రస్థవిధానతః । అతిథీన్పూజయన్నిత్యం వన్యేన హవిషా విభుః ॥ ౧౪ ॥ శిలోఞ్ఛవృత్తిమాస్థాయ శేషాన్నకృతభోజనః । పూర్ణం సహస్రం వర్షాణామేవం వృత్తిరభూన్నృపః ॥ ౧౫ ॥ అమ్బుభక్షస్సమాస్సాంస్త్రీన్నాసీన్నియతవాఙ్మనాః । తతశ్చ వాయుభక్షోఽభూత్సంవత్సరమతన్ద్రితః ॥ ౧౬ ॥ పఞ్చాగ్నిమధ్యే చ తపస్తేపే సంవత్సరం పునః । ఏకపాదస్థితో వాసీత్షణ్మాసాననిలాశనః ॥ ౧౭ ॥ పుణ్యకీర్తిస్తతస్స్వర్గం జగామావృత్య రోదసీ ॥ ౧౮ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే యయాతిచరితే షట్త్రింశోఽధ్యాయః.

॥ శక్రయయాతిసంవాదః ॥

శౌనకః ॥ స్వర్గతస్తు స రాజేన్ద్రో నివసన్దేవసద్మని । పూజితస్త్రిదశైస్సాధ్యైర్మరుద్భిర్వసుభిస్తథా ॥ ౧ ॥ దేవలోకాద్బ్రహ్మలోకం సఞ్చరన్పుణ్యకృద్వశీ । అవసత్పృథివీపాలో దీర్ఘకాలమితి శ్రుతిః ॥ ౨ ॥ స కదాచిన్నృపశ్రేష్ఠో యయాతిశ్శక్రమాగమత్ । కథాన్తే తత్ర శక్రేణ పృష్టస్స పృథివీపతిః ॥ ౩ ॥ శక్రః ॥ యదా పూరుస్తవ రూపేణ రాజన్జరాం గృహీత్వా ప్రచచార లోకే । తదా స రాజ్యం సమ్ప్రదాయైవ తస్మై త్వయా కిముక్తః కథయేహ సత్యమ్ ॥ ౪ ॥ యయాతిః ॥ గఙ్గాయమునయోర్మధ్యే కృత్స్నోఽయం విషయస్తవ । మధ్యే పృథివ్యాస్త్వం రాజా భ్రాతరోఽన్త్యాధిపాస్తవ ॥ ౫ ॥ తే తేఽధిపాశ్శిష్టతమాస్తితిక్షవో తథాతితిక్షుశ్చాతితిక్షోర్విశిష్టః । అమానుషేభ్యో మానుషశ్చ ప్రధానో విద్వాంస్తథైవావిదుషః ప్రధానః ॥ ౬ ॥ ఆక్రుశ్యమానో నాక్రోశేన్మన్యురేవం తితిక్షతే । ఆక్రోష్టారం నిర్దహతి సుకృతం చాస్య విన్దతి ॥ ౭ ॥ నారుస్తుదస్స్యాన్న నృశంసవాదీ న హీనతః పరమప్యాదదీత । యయాస్య వాచా పర ఉద్విజేత న తాం వదేదుశతీం పాపలో

* తస్యాపికీర్ణవంశస్య.

క్యామ్ ॥ ౮ ॥ అరున్తుదంపరుషంతీక్ష్ణవాచంవాక్కణ్టకైర్వితుదన్తంమనుష్యమ్ ।
విద్యాదలక్ష్మీకతమంజనానాంముఖేనిబద్ధాంనిరృతింవహన్తమ్ ॥ ౯ ॥ సద్భిఃపు
రస్తాదభిపూజితస్స్యాత్సద్భిస్తథాపృష్ఠతోనన్దితస్స్యాత్ । సదాసతామతివాదం
తితిక్షేత్సతాంవృత్తంచాదదీతార్యవృత్తః ॥ ౧౦ ॥ వాక్సాయకావదనాన్నిష్పతన్తియై
రాహతశ్శోచతిరాత్ర్యహాని । పరస్యనామర్మసునిష్పతన్తితాన్పణ్డితోనావసృజేత్ప
రేషు ॥ ౧౧ ॥ నాస్తీదృశంసంవననంత్రిషులోకేషుకిఞ్చన । యథామైత్రీచభూతే
షుదానంచమధురాచవాక్ ॥ ౧౨ ॥ *తస్మాత్సాన్త్వంసదావాచ్యంనవదేత్పరుషం
క్వచిత్ । పూజ్యాన్సమ్పూజయేద్దద్యాన్నాభిశాపంకదాచన ॥ ౧౩ ॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీక సంవాదే చన్ద్రవం
శానువర్ణనే యయాతిచరితే షట్త్రింశోఽధ్యాయః.

యయాత్యష్టకసంవాదః

ఇన్ద్రః ॥ సర్వాణికర్మాణిసమాప్యరాజన్గృహాన్పరిత్యజ్యవనంగతోఽసి । పృ
చ్ఛామితత్వాంనహుషస్యపుత్రకేనాసితుల్యస్తపసాయయాతే ॥ ౧ ॥ యయాతిః ॥
నాహందేవమనుష్యేషునగన్ధర్వమహర్షిషు । ఆత్మనస్తపసాతుల్యంకఞ్చిత్పశ్యామి
వాసవ ॥ ౨ ॥ ఇన్ద్రః ॥ యదావమంస్థాస్సదృశశ్శ్రేయసశ్చపాపీయసశ్చావిదిత
ప్రభావః । తస్మాల్లోకాహ్యన్తవన్తస్తవేమేక్షీణేపుణ్యేపతితోస్యద్యరాజన్ ॥ ౩ ॥
యయాతిః ॥ సురర్షిగన్ధర్వనరావమానాత్క్షయంగతామేయదిశక్రలోకాః । ఇచ్ఛే
యంతత్సురలోకాద్విహీనస్సతాంమధ్యేపతితుందేవరాజ ॥ ౪ ॥ ఇన్ద్రః ॥ సతాం
సకాశేపతితోసిరాజంశ్చ్యుతఃప్రతిష్ఠాంయత్రలబ్ధాసిభూయః । ఏవంవిదిత్వాతుపున
ర్యయాతేనతేవమాన్యాస్సదృశాశ్శ్రేయసశ్చ ॥ ౫ ॥ శౌనకః ॥ తతఃప్రహాయామర
రాజజుష్టాన్పుణ్యాల్లోకాన్పతమానంయయాతిమ్ । సమ్ప్రేక్ష్యరాజర్షివరోఽష్టక
స్తమువాచసద్ధర్మనిధానగోప్తా ॥ ౬ ॥ అష్టకః ॥ కస్త్వంయువావాసవతుల్యరూ
పస్స్వతేజసాదీప్యమానోయథాగ్నిః । పతస్యుదీర్ణామ్బుధరాన్ధకారాత్ఖాత్ఖేచరా
ణాంప్రవరోయథార్కః ॥ ౭ ॥ దృష్ట్వాచత్వాంసూర్యపథాత్పతన్తంవైశ్వానరార్క
ద్యుతిమప్రమేయమ్ । కిన్నుస్విదేతత్పతతీతిసర్వేవితర్కయన్తఃపరిమోహితాస్స్మః ॥ ౮ ॥

దృష్ట్వాచత్వాధిష్ఠితందేవమార్గేశక్రార్కవిష్ణుప్రతిమప్రభావమ్ । ప్రత్యుద్గతాస్త్వాం
వయమేవసర్వేతత్త్వంపాతేతవజిజ్ఞాసమానాః ॥ ౯ ॥ నచాపిత్వాంధృష్ణుమఃప్రష్టు
మగ్రేనచత్వమస్మాన్పృచ్ఛసిదేవయంస్మః । తత్త్వాంపృచ్ఛామిస్పృహణీయరూపంక
స్యత్వంవాకింనిమిత్తంత్వమాగాః ॥ ౧౦ ॥ భయంతుతేవ్యేతువిషాదమోహౌ

* తస్మాత్సాన్త్వం.

త్యజాశుదేవేన్ద్రసమానరూప। త్వాంవర్తమానంహిసతాంసకాశేనాలంప్రసోఢుంబ
లహాపిశక్రః॥౧౧॥సన్తఃప్రతిష్ఠాహిసుఖచ్యుతానాంజయన్తిదేవామరరాజకల్ప। తేస
జ్జతాస్స్థావరజఙ్గమేశాఃప్రతిష్ఠితస్త్వంసదృశేషుసత్సు॥౧౨॥ ప్రభురగ్నిఃప్రతపనేభూ
మిరావపనేప్రభుః । ప్రభుస్సూర్యఃప్రకాశేచసతాంచాభ్యాగతఃప్రభుః ॥ ౧౩॥

ఇతి శ్రీమాత్స్యపురాణే శౌనకశతానీక సంవాదే చన్ద్రవం
శానువర్ణనే యయాతిచరితే సప్తత్రింశోఽధ్యాయః.

॥ యయాత్యష్టకసంవాదః ॥

యయాతిః॥ అహంయయాతిర్నహుషస్యపుత్రఃపూరోఃపితాసర్వభూ
తావమానాత్। ప్రభ్రంశితస్సురసిద్ధర్షిలోకాత్పరిచ్యుతఃప్రపతామ్యల్పపుణ్యః ॥౧॥
అహంహిపూర్వోవయసాభవద్భ్యస్తేనాభివాదంభవతాంనప్రయుఞ్జే । యోవిద్య
యాతపసాజన్మనావావృద్ధస్సపూజ్యోభవతిద్విజానామ్ ॥౨॥ అష్టకః॥అవాదీస్త్వంవ
యసాస్మిప్రవృద్ధఇతివైరాజన్నభ్యధికఃకథఞ్చిత్ । యోవైవిద్వాన్వయసాసన్ప్రవృ
ద్ధస్సఏవపూజ్యోభవతిద్విజానామ్ ॥ ౩॥యయాతిః ॥ ప్రతికూలంకర్మణాంపాపమా
హుస్తద్వర్తినాంప్రవణోపాపలోకః । సన్తోఽసతాంనానువర్తన్తిచైతద్యథాహ్యై
షామనుకూలాస్తథాసన్॥౪ ॥ అభూద్ధనంమేవిపులంమహద్వైవిచేష్టమానోనాధిగ
న్తాతదస్మి।ఏవంప్రధార్యాత్మహితేనివిష్టోయోవర్తతేసవిజానాతిజీవమ్॥౫॥ నానాభా
వాబహవోజీవలోకేదైవాధీనానష్టచేష్టాధికారాః । తత్తత్ప్రాప్యనవిహన్యేతధీ
రోదిష్టంబలీయఇతిమత్వాత్మబుద్ధ్యా ॥ ౬ ॥ సుఖంహిజన్తుర్యదివాపిదుఃఖందైవాధీ
నంవిన్దతేనాత్మశక్త్యా।తస్మాద్దిష్టంబలవన్మన్యమానోనసంజ్వరేన్నాపిహృష్యేత్కదా
చిత్ ॥ ౭॥ దుఃఖేనముహ్యేతసుఖేనహృష్యేత్సమేనవర్తేతసదైవధీరః। తస్మాద్దిష్టంబల
వన్మన్యమానోనసంజ్వరేన్నాపిమాయేత్కదాచిత్ ॥౮॥ భయేనముహ్యామ్యష్టకాహం
కదాచిత్సన్తాపోమేమానసోనాస్తికశ్చిత్ । ధాతాయథామాంవిదధాతిలోకేధ్రువంత
థాహంభవితేతిమత్వా॥౯ ॥ సంస్వేదజాణ్డజోద్భిజ్జాస్సరీసృపాఃక్రిమయో
యథాప్సుమత్స్యాః । తథాశ్మానస్తృణకాష్ఠంచసర్వందిష్టక్షయేస్వాంప్రకృతింభజ
న్తే ॥ ౧౦ ॥ అనిత్యతాంసుఖదుఃఖస్యబుద్ధ్వాకస్మాత్సన్తాపమష్టకాహంభజేయమ్ ।
కింకుర్యాంవైకిఞ్చకృత్వానతప్యేత్తస్మాత్సన్తాపంవర్జయామ్యప్రమత్తః ॥ ౧౧ ॥ శౌన
కః ॥ ఏవంబ్రువాణంనృపతింయయాతిమథాష్టకఃపునరేవాన్వపృచ్ఛత్ । మాతామ
హంసర్వగుణోపపన్నంయత్రస్థితంస్వర్గలోకేయథాచ ॥ ౧౨ ॥ అష్టకః ॥ యేయే
లోకాఃపార్థివేన్ద్రప్రధానాస్త్వయాభుక్తాయంచకాలంయథాచ।తన్మేరాజన్బ్రూ
హిసర్వంయథావత్క్షేత్రజ్ఞవద్భాషసేత్వంహిధర్మమ్ ॥ ౧౩ ॥ యయాతిః ॥ రాజా

హమాసంభువిసార్వభౌమ స్తతోలోకాన్మహతాంసఞ్చరన్వై। తత్రావసంవర్ష సహ
స్రమాత్రంతతోలోకంపరమస్మ్యభ్యుపేతః॥౧౪॥ తతఃపురీంపురుహూతస్యరమ్యాం
సహస్రద్వారాంశతయోజనాన్తామ్ । తత్రావసంవర్ష సహస్రమాత్రంతతోలోకం
పరమస్మ్యభ్యుపేతః ॥ ౧౫ ॥ తతోదివ్యమజరంప్రాప్యలోకంప్రజాపతేర్లోకపతేర్దు
రావమ్ । తత్రావసంవర్ష సహస్రమాత్రంతతోలోకంపరమస్మ్యభ్యుపేతః ॥ ౧౬ ॥
దేవస్యదేవస్యనివేశనేచవిజిత్యలోకానవసంయథేష్టమ్ । సమ్పూజ్యమానస్త్రిదశై
స్సమస్తైస్తుల్యప్రభావద్యుతిరీశ్వరాణామ్ ॥ ౧౭ ॥ తథావసంనన్దనేకామరూపీసంవ
త్సరాణామయుతంశతానామ్ । సహాప్సరోభిర్విచరన్పుణ్యగన్ధాన్పశ్యన్నగాన్పుష్పి
తాంశ్చారురూపాన్ ॥ ౧౮॥ తత్రస్థితంమాందేవసుఖేషుయుక్తంకాలేఽతీతేమహతి
తతోఽతిమాత్రమ్।దూతోదేవానామబ్రవీదుగ్రరూపోధ్వంసేత్యుచ్చైస్త్రిఃప్లుతేనస్వ
రేణ ॥ ౧౯ ॥ ఏతావన్మేవిదితంరాజసింహతతోభ్రష్టోహంనన్దనాత్క్షీణపుణ్యః । వా
చోశ్రౌషంచాన్తరిక్షేసురాణాంసానుక్రోశాశ్శోచతాంమానవేన్ద్ర॥ ౨౦ ॥అహోబా
కష్టంక్షీణపుణ్యోయయాతిఃపతత్యసౌపుణ్యకృత్పుణ్యకీర్తిః। * తానబ్రువంపాత్యమా
న స్తతోహంసతామధ్యేనిపతేయంబ్రువన్తు ॥ ౨౧ ॥ తైరాఖ్యాతాభవతాంయజ్ఞ
భూమిస్సమీక్ష్యచేమాంత్వరితముపాగతోస్మి । హవిర్గన్ధైర్దర్శితాయజ్ఞభూమిర్ధూమా
పాఙ్గంప్రతిగృహ్యప్రతీతః ॥ ౨౨ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదేచన్ద్రవంశానువర్ణనే
యయాతిచరితేయయాత్యష్టకసంవాదోనామాష్టత్రింశోఽధ్యాయః.

అష్టకః ॥ యదావసన్నన్దనేకామరూపీసంవత్సరాణామయుతంశతానామ్,
కింకారణంకార్తయుగప్రధానహిత్వాచత్వంవసుధామన్వపద్యః ॥ ౧ ॥ యయా
తిః ॥ జ్ఞాతిస్సుహృత్స్వజనోవాయథేహక్షీణేవిత్తేమానవైస్త్యజ్యతేహి । తథా
చతత్రక్షీణపుణ్యంమనుష్యంత్యజన్తిసద్యస్సేశ్వరాదేవసఙ్ఘాః ॥ ౨ ॥ అష్టకః ॥
కథంతత్రక్షీణపుణ్యాభవన్తిసంముహ్యతేతత్రమనోతిమాత్రమ్ । కింవావిశిష్టాఃకస్య
ధామోపయాన్తితద్వైబ్రూహిక్షేత్రవిత్త్వంమతోమే॥౩॥ యయాతిః॥ఇమంభౌమం
నరకంతేపతన్తిలాలప్యమానానరదేవసర్వే। తేకఙ్కగోమాయు ‡ బిడాశనార్థంక్షి
తౌవివృద్ధింబహుధావ్రజన్తి ॥ ౪ ॥ తస్మాదేతద్వర్జనీయంనరేణదుష్టంలోకేగర్హణీ
యంచకర్మ । ఆఖ్యాతంతేపార్థివసర్వమేవభూయశ్చేదానీంవదతేకింవదామి ॥ ౫॥
అష్టకః ॥ యథాతుతాన్వైతుదన్తేవయాంసితథాగృధ్రాశ్శితికణ్ఠాఃపతఙ్గాః । కథం
భవన్తికథంమాభవన్తినభౌమమన్యంనరకంశృణోమి ॥౬॥ యయాతిః ॥ ఊర్ధ్వందే

* స్థానాద్భువం.   ‡ బలాశనార్థం.

హోతకర్మణాజృమ్భమాణాద్వ్యక్తంపృథివ్యామనుసఞ్చరన్తి । ఇమంభౌమంనరకం
తేపతన్తినావేక్షన్తేవర్షపూగాననేకాన్ ॥ ౭ ॥ షష్టింసహస్రాణిపతన్తివ్యోమ్ని త
థాఽశీతింపరిసంవత్సరాణి । తాన్వైతుదన్తేపతతఃప్రపాతంభీమాభౌమారాక్షసా
స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాః ॥ ౮ ॥ అష్టకః ॥ యదేతాంస్తేసమ్పతతస్తుదన్తిభీమాకారారాక్షసా
స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాః । కథంభవన్తికథమాభవన్తికథమ్భూతాగర్భభూతాభవన్తి ॥ ౯ ॥
యయాతిః ॥ అసృగ్రేతఃపుష్పఫలానుపృక్తమన్వేతిసద్యఃపురుషేణసృష్టమ్ । తస్యైత
స్యరజఆపద్యతేవైసగర్భభూతస్సముపైతితత్ర ॥ ౧౦ ॥ వనస్పతీంశ్చౌషధీశ్చావిశన్తి
హ్యపోవాయుంపృథివీంచాన్తరిక్షమ్ । చతుష్పదంద్విపదంచాపిసర్వమేవమ్భూతా
గర్భభూతాభవన్తి ॥ ౧౧ ॥ అష్టకః ॥ అన్యద్వపుర్విదధాతీహగర్భముతాహోస్వి
త్స్వేనకామేనయాతి । ఆపద్యమానోనరయోనిమేతామాచక్ష్వమేసంశయంపృచ్ఛ
తస్త్వమ్ ॥ ౧౨ ॥ శరీరభేదాదిసముచ్ఛ్రయాంశ్చచక్షుశ్శ్రోత్రేలభతేకేనసం
జ్ఞామ్ । ఏతత్త్వంనస్సర్వమాచక్ష్వపృష్టఃక్షేత్రజ్ఞంత్వాంతాతమన్యామసర్వే ॥ ౧౩ ॥
యయాతిః ॥ వాయుస్సముత్కర్షతిగర్భయోనిమృతౌరేతఃపుష్పఫలానుపృక్తమ్ । సత
త్రతన్మాత్రకృతాధికారఃక్రమేణసంవర్ధయతీహగర్భమ్ ॥ ౧౪ ॥ సజాయమానోవిగృహీ
తగాత్రస్సంజ్ఞామధిష్ఠాయతతోమనుష్యః । సశ్రోత్రాభ్యాంవేదయతీహశబ్దంసర్వం
రూపంపశ్యతిచక్షుషాతు ॥ ౧౫ ॥ ఘ్రాణేనగన్ధంజిహ్వయాథోరసంచత్వచాస్ప
ర్శంమనసావేదభావమ్ । ఇత్యష్టకేహోపచితంహివిద్ధిమహాత్మనఃప్రాణభృతశ్శరీ
రే ॥ ౧౬ ॥ అష్టకః ॥ యస్సంస్థితఃపురుషోదహ్యతేవానిఖన్యతేవాపినిఘృష్యతే
చ । అభావభూతస్సవినాశమేత్యకథమాత్మానంచేతయతేపరస్తాత్ ॥ ౧౭ ॥ యయా
తిః ॥ హిత్వాసోఽసూన్సుప్తవన్నిష్టనిత్వాపురోధాయసుకృతందుష్కృతంచ । అన్యాం
యోనింపుణ్యపాపానుసారాంహిత్వాదేహంవిశతేరాజసింహ ॥ ౧౮ ॥ పుణ్యాంయో
నింపుణ్యకృతోవిశన్తిపాపాంయోనింపాపకృతోవ్రజన్తి । కీటాఃపతఙ్గాశ్చభవన్తిపా
పానమేవివక్షాస్తిమహానుభావ ॥ ౧౯ ॥ చతుష్పదాద్విపదాష్షట్పదాశ్చతథాభూ
తాగర్భభూతాభవన్తి । ఆఖ్యాతమేతన్నిఖిలేనసర్వంభూయస్తుకింపృచ్ఛసిరాజసిం
హ ॥ ౨౦ ॥ అష్టకః ॥ కింస్విత్కృత్వాలభతేతాతలోకాన్మర్త్యశ్శ్రేష్ఠాంస్తపసావిద్య
యాచ । తన్మేపృష్టశ్శంససర్వంయథావచ్ఛుభాన్లోకాన్యేనగచ్ఛేత్క్రమేణ ॥ ౨౧ ॥ య
యాతిః ॥ తపశ్చదానంచశమోదమశ్చహ్రీరార్జవంసర్వభూతానుకమ్పా । స్వర్గస్య
లోకస్యవదన్తిసన్తోద్వారాణిసప్తైవమహాన్తిపుంసామ్ ॥ ౨౨ ॥ నశ్యన్తిమానేనత
మోఽభిభూతాఃపుంసస్సదైవేతివదన్తిసన్తః । అధీయమానఃపణ్డితంమన్యమానోయో
విద్యయాహన్తియశఃపరస్య ॥ ౨౩ ॥ తస్యాన్తవన్తస్తుభవన్తిలోకానచాస్యతద్బ్రహ్మఫ
లందదాతి । చత్వారికర్మాణ్యభయఙ్కరాణిభయంప్రయచ్ఛన్త్యయథాకృతాని ॥ ౨౪ ॥
మానాగ్నిహోత్రముతమానమౌనంమానేనాధీతముతమానయజ్ఞః । నమానమా

న్యోముదమాదదీతనసన్తాపంప్రాప్నుయాచ్చావమానాత్ ॥ ౨౫॥ సన్తస్తతః పూజయ
న్తీహలోకే నాసాధవస్సాధుబుద్ధింలభన్తే । ఇతిదద్యాదితియజ ఇత్యధీయ ఇతివ్రత
మ్ ॥౨౬॥ ఇత్యేతానిభయాన్యాహుస్తానివర్జ్యానినిత్యశః। యేచాశ్రయంమానయన్తే
పురాణంమనీషిణో మానసమార్గరుద్ధమ్॥౨౭॥తన్నిశ్శ్రేయస్తైజసంరూపమేత్యపరాం
శాన్తింప్రాప్నుయాత్ప్రేత్యచేహ ॥ ౨౮॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదేచన్ద్రవంశానువర్ణనేయయా
తిచరితేఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః.

అష్టకాయయయాత్యుపదిష్టగృహస్థాదిధర్మాః

అష్టకః॥ చరన్గృహస్థఃకథమేతిధర్మాన్కథంభిక్షుఃకథమాచార్యకర్మా।వాన
ప్రస్థఃప్రస్థితేసన్నివిష్టోబహూన్యస్మిన్సమ్ప్రతివేదయన్తి ॥ ౧ ॥ యయాతిః॥ ఆహూ
తాధ్యాయీగురుకర్మస్వచోద్యఃపూర్వోత్థాయీచరమంచోపశాయీ । మృదుర్దా
న్తోధృతిమానప్రమత్తస్స్వాధ్యాయశీలస్సిధ్యతిబ్రహ్మచారీ ॥ ౨ ॥ ధర్మాగతంప్రా
ప్యధనంయజేతదద్యాత్సదైవాతిథీన్భోజయేచ్చ । అనాదదానశ్చపరైరదత్తంసైషా
గృహస్థోపనిషత్పురాణీ ॥ ౩ ॥ స్వవీర్యజీవీవృజినాన్నివృత్తోదాతాపరేభ్యోనపరో
పతాపీ । తాదృఙ్మునిస్సిద్ధిముపైతిముఖ్యాంవసన్నరణ్యేనియతాహారచేష్టః॥ ౪ ॥ అశి
ల్పజీవీగుణవాంశ్చైవనిత్యంజితేన్ద్రియస్సర్వతోవిప్రయుక్తః। అనోకశాయీలఘులిప్స
మానశ్చరన్దేశానేకచరస్సభిక్షుః॥ ౫॥ రాత్ర్యాయయాచాభిహితాశ్చలోకాభవన్తి
కామాభిజితాస్సుఖాశ్చ। తామేవరాత్రింప్రయతేతవిద్వానరణ్యసంస్థోభవితుంయతా
త్మా॥౬॥దశైవపూర్వాన్దశచాపరాంశ్చజ్ఞాతీనథాత్మానమథైకవింశమ్। అరణ్యవాసీ
సుకృతందధాతిముక్త్వారణ్యేస్వశరీరధాతూన్॥౭॥ అష్టకః॥కతిస్విదేవమునయఃక
తిమౌనానిచాప్యుత । భవన్తీతితదాచక్ష్వశ్రోతుమిచ్ఛామహేవయమ్ ॥ ౮ ॥ య
యాతిః ॥ అరణ్యేవసతోయస్యగ్రామోభవతిపృష్ఠతః । గ్రామేవావసతోఽరణ్యం
సమునిస్స్యాన్నరాధిప ॥ ౯ ॥ అష్టకః ॥ కథంస్విద్వసతోఽరణ్యేగ్రామోభవతిపృష్ఠతః॥
గ్రామేవావసతోఽరణ్యంకథంభవతిపృష్ఠతః ॥ ౧౦ ॥ యయాతిః॥ నగ్రామ్యానుపయు
ఞ్జీతయశ్చారణ్యోమునిర్భవేత్ । తథాస్యవసతోఽరణ్యేగ్రామోభవతిపృష్ఠతః॥౧౧ ॥
అనగ్నిరనికేతశ్చాప్యగోత్రచరణోమునిః । కౌపీనాచ్ఛాదనంయావత్తావదిచ్ఛేచ్చచీ
వరమ్ ॥ ౧౨ ॥ యావత్ప్రాణాభిసన్ధానంతావదిచ్ఛేచ్చభోజనమ్ । తథాస్యవస
తోగ్రామేఽరణ్యంభవతిపృష్ఠతః ॥ ౧౩॥ యస్తుకామాన్పరిత్యజ్యత్యక్తకర్మాజితేన్ద్రి
యః । ఆతిష్ఠేచ్చమునిర్మౌనంసలోకేసిద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ ౧౪ ॥ ధౌతదన్తంకృత్త
నఖంసదాస్నాతమలఙ్కృతమ్ । అసితంసితకర్మస్థంకస్తంనార్చితుమర్హతి॥ ౧౫ ॥

తపసాకర్శితఃక్షామఃక్షీణమాంసాస్థిశోణితః । సచలోకమిమంజిత్వాలోకంవిజయతేఽపరమ్ ॥ ౧౬ ॥ యదాభవతినిర్ద్వన్ద్వోమునిర్మౌనంసమాస్థితః । అథలోకమిమంజిత్వాలోకంవావిజయతేపరమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఆస్యేనతుయదాహారంగోవన్మృగయతేమునిః । అథాస్యలోకఃపూర్వోయస్సోఽమృతత్వాయకల్పతే ॥ ౧౮ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశాను వర్ణనే
యయాతిచరితే గృహస్థాద్యాశ్రమధర్మ విచారో నామ
చత్వారింశోఽధ్యాయః

అష్టకః ॥ కతరస్త్వేతయోఃపూర్వం దేవానామేతిసాత్మ్యతామ్ । ఉభయోర్ధావతోరాజన్సూర్యాచన్ద్రమసోరివ ॥ ౧ ॥ యయాతిః ॥ అనికేతంగృహస్థేషు కామవృత్తేషుసంయతః । గ్రామఏవవసన్భిక్షుస్తయోఃపూర్వతరంగతః ॥ ౨॥ అప్రాప్యదీర్ఘమాయుశ్చయఃప్రాప్తోవికృతించరేత్ । తప్యేతయదితత్కృత్వాచరేత్సోన్యత్తతస్తపః॥ ౩ ॥ యద్వైనృశంసంతదపథ్యమాహుర్యస్సేవతేఽధర్మమనర్థబుద్ధిః । అస్వోప్యనీశస్సతథైవరాజంస్తదార్జవంససమాధిస్తదార్యమ్ ॥ ౪ ॥ అష్టకః॥ కేనాద్యత్వంతుప్రహితోసిరాజన్యువాస్రగ్వీదర్శనీయస్సువర్చాః । కుతఆగతఃకతమస్యాందిశిత్వముతాహోస్విత్పార్థివంస్థానమస్తి ॥ ౫ ॥ యయాతిః ॥ ఇమంలోకంనరకంక్షీణపుణ్యఃప్రవిష్టఊర్ధ్వంగగనాద్విప్రకీర్ణః । ఉక్త్వాహంవఃప్రపతిష్యామ్యనన్తరంత్వరన్తిమాంబ్రహ్మణోలోకపాలాః॥ ౬ ॥ సతాంసకాశేతువృతఃప్రపాతస్తేసఙ్గతాగుణవన్తస్తుసర్వే । శక్రాచ్చలబ్ధోహివరోమయైషపతిష్యతాభూమితలంనరేన్ద్ర ॥ ౭ ॥ అష్టకః ॥ పృచ్ఛామిత్వాంమాప్రపతప్రపాతేయదిమేలోకాఃపార్థివాస్సన్తిమేఽత్ర । యద్యన్తరిక్షేయదివాదివిస్థితాఃక్షేత్రజ్ఞంత్వాంతస్యధర్మస్యమన్యే॥ ౮ ॥ యయాతిః ॥ యావత్పృథివ్యాంవిహితంగవాశ్వంసహారణ్యైఃపశుభిఃపక్షిభిశ్చ । తావల్లోకాదివితేసంస్థితావైతథావిజానీహినరేన్ద్రసింహ ॥ ౯ ॥ అష్టకః ॥ తాంస్తేదదామిమాప్రపతప్రపాతేయేమేలోకాదివిరాజేన్ద్రసన్తి । యేచాన్తరిక్షేయదివాదివిశ్రితాస్తానాక్రమక్షిప్రమమిత్రసింహ ॥ ౧౦ ॥ యయాతిః ॥ నాస్మద్విధోబ్రాహ్మణోబ్రహ్మవిచ్చప్రతిగ్రహేవర్తతేరాజముఖ్య । యథాప్రదేయంసతతంద్విజేభ్యస్తథాఽదదంపూర్వమహంనరేన్ద్ర॥ ౧౧ ॥ నాబ్రాహ్మణఃకృపణోజాతుజీవేద్యాచాపిస్యాద్బ్రాహ్మణీవీరపత్నీ । సోహంయదైవాకృతపూర్వంచరేయంవివిత్సమానఃకిముతత్రసాధు ॥ ౧౨ ॥ ప్రతర్దనః ॥ పృచ్ఛామిత్వాంస్పృహణీయరూపప్రతర్దనోహంయదిమేసన్తిలోకాః।యద్యన్తరిక్షేయదివాదివిశ్రితాఃక్షేత్రజ్ఞంత్వాంతస్యధర్మస్యమన్యే ॥ ౧౩ ॥ యయాతిః ॥ సన్తిలోకాబహవస్తేనరేన్ద్రఅప్యేకైకస్సప్తసప్తాప్యహాని । మధుచ్యుతోఘృతపృక్తావిశోకాస్తేనాన్తవన్తఃప్రతిపాలయ

న్తి ॥ ౧౪ ॥ ప్రతర్దనః ॥ తాంస్తేదదామిమాప్రపతప్రపాతేయేమేలోకాస్తవతేవై
భవన్తు । యద్యన్తరిక్షేయదివాదివిశ్రితాస్తానాక్రమక్షిప్రమపేతమోహః ॥ ౧౫ ॥
యయాతిః ॥ నతుల్యతేజాస్సుకృతంకామయేతయోగక్షేమంపార్థివపార్థివస్య ।
దేవాదేశాద్వ్యాపదంప్రాప్యవిద్వాంశ్చరేన్నృశంసంహినజాతురాజా ॥ ౧౬ ॥ ధర్మ్యం
మార్గంచేతయానోయశస్యంకుర్యాత్తపోధర్మమవేక్షమాణః । నమద్విధోధర్మబుద్ధి
స్సదైవకుర్యాదేవంకృపణంమాంయథాత్థ ॥ ౧౭ ॥ కుర్యామపూర్వంనకృతంయదా
న్యైర్వివిత్సమానఃకిముతత్రసాధు । బ్రువాణమేవంనృపతింయయాతింనృపోత్తమో
వసుమానబ్రవీత్తమ్ ॥ ౧౮ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదేచన్ద్రవంశానువర్ణనే
యయాతిచరితే యయాత్యష్టకాదిసంవాదోనామైక
చత్వారింశోఽధ్యాయః.

వసుమాన్ ॥ పృచ్ఛామ్యహంవసుమానౌషదశ్విర్యద్యస్తిలోకోదివిమహ్యంన
రేన్ద్ర । యద్యన్తరిక్షేప్రథితోమహాత్మన్ క్షేత్రజ్ఞంత్వాంతస్యధర్మస్యమన్యే ॥ ౧ ॥ య
యాతిః ॥ యద్యన్తరిక్షేపృథివీదిశశ్చయత్తేజసాతపతేభానుమాంశ్చ । లోకాస్తా
వన్తోదివిసంస్థితావైతేనాన్తవన్తఃప్రతిపాలయన్తి ॥ ౨ ॥ వసుమాన్ ॥ తాంస్తేద
దామిమాప్రపతప్రపాతేయేమేలోకాస్తవతేవైభవన్తు । క్రీణీష్వైతాంస్తృణకేనా
పిరాజన్ప్రతిగ్రహస్తేయదిసమ్యక్ప్రదుష్టః ॥ ౩ ॥ యయాతిః ॥ నమిథ్యాహంవిక్ర
యంవైస్మరామివృథాగృహీతంశిశుకాచ్ఛఙ్కమానః । కుర్యాన్నచైవాకృతపూర్వ
మన్యైర్విధిత్సమానోవసుమన్నసాధు ॥ ౪ ॥ వసుమాన్ ॥ తాంస్త్వంలోకాన్ప్రతి
పద్యస్వరాజన్మయాదత్తాన్యదినేష్టఃక్రయస్తే । నాహంతాన్వైప్రతిగన్తానరేన్ద్రసర్వే
లోకాస్తావకావైభవన్తు ॥ ౫ ॥ శిబిః ॥ పృచ్ఛామిత్వాంశిబిరౌశీనరోఽహంమమాపిలోకా
యదిసన్తితాత । యద్యన్తరిక్షేయదివాదివిశ్రితాఃక్షేత్రజ్ఞంత్వాంతస్యధర్మస్యమ
న్యే ॥ ౬ ॥ యయాతిః ॥ యత్త్వంవాచాహృదయేవాపివిద్వన్పరీప్సమానాన్నావమంస్థాన
రేన్ద్ర । తేనాత్యన్తందివిలోకాశ్రితాస్తేవిద్యుద్రూపాస్స్వనవన్తోమహాన్తః ॥ ౭ ॥
శిబిః ॥ తాంస్త్వంలోకాన్ప్రతిపద్యస్వరాజన్మయాదత్తాన్యదినేష్టఃక్రయస్తే । నచా
హంతాన్ప్రతిపత్స్యేఽద్యదత్త్వాయస్మిన్గత్వానానుశోచన్తిధీరాః ॥ ౮ ॥ య
యాతిః ॥ యథాత్వమిన్ద్రప్రతిమప్రభావస్తేచాప్యనన్తానరదేవలోకాః । తథాద్య
లోకేనరమేఽన్యదత్తేతస్మాచ్ఛిబేనాభినన్దామివాచమ్ ॥ ౯ ॥ అష్టకః ॥ నచేదేకైకశో
రాజన్లోకాన్నఃప్రతినన్దసి । సర్వంప్రదాయభవతేగన్తారోనరకంవయమ్ ॥ ౧౦ ॥
యయాతిః ॥ యదర్హోఽహంతద్వదధ్వంసన్తస్సత్యాభిదర్శినః । అహంతునాభిగృష్ణో

మియతత్ప్రాప్తంనమయాపురా ॥ ౧౧॥ అష్టకః॥అలిప్సమానస్యతుమేయదుక్తంనతత్త
థాస్తిహనరేన్ద్రసింహ । అస్యప్రదానస్యయదేవయుక్తంతత్ఫలంతేభవితవ్యంభ
విష్యమ్ ॥ ౧౨ ॥ కస్యైతేప్రతిదృశ్యన్తేరథాఃపఞ్చహిరణ్మయాః । యేనారుహ్య
నరాలోకానభివాఞ్ఛన్తిశాశ్వతాన్ ॥ ౧౩ ॥ యయాతిః ॥ భవతాంసమచైవైతే
రథాభాన్తిహిరణ్మయాః । ఉచ్చైస్సన్తఃప్రకాశన్తేజ్వలన్తోఽగ్నిశిఖాఇవ ॥ ౧౪ ॥
ఆరుహ్యైతేషుగన్తవ్యంభవద్భిశ్చమయాష్టక ॥ అష్టకః॥ ఆతిష్ఠస్వరథంరాజన్విక్రమ
స్వవిహాయసా ॥ ౧౫ ॥ వయమప్యత్రయాస్యామోయదాకాలోభవిష్యతి ॥ యయా
తిః ॥ సర్వైరిదానీంగన్తవ్యంసహస్వర్గజితోవయమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏషనోవిరజాఃపన్థా
దృశ్యతేదేవసద్మనః॥ శౌనకః॥ తేఽధిరుహ్యరథంసర్వేప్రయాతాన్నృపతేన్నృపాః॥౧౭॥
ఆక్రామన్తోదివంభాభిర్ధర్మేణావృత్యరోదసీ ॥ అష్టకః ॥ అహంమన్యేపూర్వమేకోఽభి
గన్తాసఖాచేన్ద్రస్సర్వథామేమహాత్మా ॥ ౧౮ ॥ కస్మాదేవంశిబిరౌశీనరోఽయంఏకో
త్యగాత్సర్వవేగేనవాహాన్ ॥ యయాతిః॥ అదదాద్దేవయానాయయావద్విత్తమత
ద్విత్తః ॥ ౧౯ ॥ ఉశీనరస్యపుత్రోఽయంతస్మాచ్ఛ్రేష్ఠోహివశ్శిబిః। దానందమస్సత్య
మథోహ్యహింసాహ్రీశ్శ్రీస్తితిక్షాసతతమానృశంస్యమ్ ॥ ౨౦ ॥ రాజన్నేతాన్యప్ర
మేయాణిరాజ్ఞిశిబౌస్థితాన్యప్రతిమేసుబుద్ధౌ । ఏవంవృత్తంహ్రీనిషేధోబిభర్తిత
స్మాచ్ఛిబిరగన్తారథేన ॥ ౨౧ ॥ శౌనకః ॥ అథాష్టకఃపునరేవాన్వపృచ్ఛన్మాతామ
హంకౌతుకాదిన్ద్రకల్పమ్ । పృచ్ఛామిత్వాంనృపతేబ్రూహిసత్యంకుతశ్చకశ్చాసిసు
తశ్చకస్య ॥ ౨౨ ॥ కృతంత్వయాయద్ధినతస్యకర్తాలోకేత్వదన్యోబ్రాహ్మణఃక్షత్రి
యోవా ॥ యయాతిః ॥ యయాతిరస్మినహుషస్యపుత్రఃపూరోఃపితాసార్వభౌమ
స్త్విహాసమ్॥ ౨౩ ॥ గుహ్యంమన్త్రంమామకేభ్యోబ్రవీమిమాతామహోఽహం
భవతాంప్రకాశమ్। సర్వామిమాంపృథివీంనిర్జిగాయప్రస్థేబద్ధ్వాహ్యదదంబ్రాహ్మణే
భ్యః॥ ౨౪ ॥ మేధ్యానశ్వానేకశతాన్సురూపాంస్తదాదివఃపుణ్యభాజోభవన్తి ।
అదామహంపృథివీంబ్రాహ్మణేభ్యఃపూర్ణామిమామఖిలాంసర్వరత్నైః॥౨౫ ॥ గోభి
స్సువర్ణైశ్చధనైశ్చముఖ్యైస్తత్రాసన్గాశ్శతశస్త్వర్బుదాని। సత్యేనమేద్యౌశ్చవసున్ధరా
చతథైవచాగ్నిర్జ్వలతేమానుషేషు ॥ ౨౬॥ నమేవృథావ్యాహృతమేవవాక్యంసత్యం
హిసన్తఃప్రతిపూజయన్తి । సాధ్వష్టకప్రబ్రవీమీహసత్యంప్రతర్దనంచౌషదశ్వంతథై
వ॥ ౨౭ ॥ సర్వేచదేవామునయశ్చలోకాస్సత్యేనపూజ్యాఇతిమేమనోగతమ్। యో
నస్స్వయంస్వర్గజితాంయథావృత్తంనివేదయేత్ ॥ ౨౮ ॥ అనసూయుర్ద్విజాగ్రే
భ్యస్సభజేన్నస్సలోకతామ్ ॥ శౌనకః ॥ రాజన్మహాత్మాసయయాతిరేవంస్వైర్దౌ
హిత్రైస్తారితోఽమిత్రసాహః ॥ ౨౯ ॥ త్యక్త్వామహీంపరమోదారకర్మాస్వర్గంగ
తఃకర్మభిర్వ్యాప్యపృథ్వీమ్ । ఏవంసర్వంవిస్తరతోయథావదాఖ్యాతంతేచరితంనా

హుషస్య ॥ ౩౦ ॥ వంశో యస్య ప్రథితః కౌరవేయ యస్మిన్ జాతస్త్వం మనుజేన్ద్ర కల్పః ॥ ౩౦౪ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకశతానీకసంవాదే చన్ద్రవంశానువర్ణనే
యయాతిచరితం నామ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః.

యయాతిచరితం సమాప్తమ్.

యదువంశానువర్ణనమ్.

సూతః ॥ ఇత్యేతచ్ఛ్రావకాద్రాజా శతానీకో నిశమ్య తు । విస్మితః పరయా ప్రీత్యా పూర్ణచన్ద్ర ఇవాబభౌ ॥ ౧ ॥ పూజయామాస నృపతిర్విధివచ్చాథ శౌనకమ్। రత్నైర్గోభిస్సువర్ణైశ్చ వాసోభిర్వివిధైస్తథా ॥ ౨ ॥ ప్రతిగృహ్య తతస్సర్వం యద్రాజ్ఞా ప్రహితం ధనమ్ । దత్వా చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ శౌనకోఽన్తరధీయత ॥ ౩ ॥ ఋషయః ॥ యయాతేర్వంశమిచ్ఛామశ్శ్రోతుం విస్తరతోఽనఘ । యదుప్రభృతిభిః పుత్రైర్యథా లోకే ప్రతిష్ఠితః ॥ ౪ ॥ సూతః ॥ యదోర్వంశం ప్రవక్ష్యామి జ్యేష్ఠస్యోత్తమతేజసః । విస్తరేణానుపూర్వ్యాచ్చ గదతో మే నిబోధత ॥ ౫ ॥ యదోః పుత్రా బభూవుర్హి పఞ్చ దేవసుతోపమాః । మహారథా మహేష్వాసా నామతస్తాన్నిబోధత ॥ ౬ ॥ సహస్రజిదథో జ్యేష్ఠః క్రోష్టుర్నీలోఽజకో లఘుః । సహస్రజేస్తు దాయాదశ్శతజిన్నామ పార్థివః ॥ ౭ ॥ శతజేరపి దాయాదాస్త్రయః పరమకీర్తయః । హైహయశ్చ హయశ్చైవ తథా వేణుహయశ్చ యః ॥ ౮ ॥ హైహయస్య తు దాయాదో ధర్మనేత్రః ప్రతిశ్రుతః । ధర్మనేత్రస్య కున్తిస్తు సంహతస్తస్య చాత్మజః ॥ ౯ ॥ సంహతస్య చ దాయాదో మహిమా నామ పార్థివః । ఆసీన్మహిమతః పుత్రో భద్రశ్రేణ్యః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౦ ॥ వారాణస్యామభూద్రాజా ప్రథితః పూర్వమేవ తు । భద్రశ్రేణ్యస్య పుత్రోఽభూద్దుర్దమో నామ పార్థివః ॥ ౧౧ ॥ దుర్దమస్య సుతో ధీమాన్కనకో నామ వీర్యవాన్ । కనకస్య తు దాయాదాశ్చత్వారో లోకవిశ్రుతాః ॥ ౧౨ ॥ కృతవీర్యః కృతాగ్నిశ్చ కృతధర్మా తథైవ చ।

కార్తవీర్యార్జునచరితమ్

కృతౌజాశ్చ చతుర్థోఽభూత్కృతవీర్యాత్తు సోఽర్జునః ॥ ౧౩ ॥ జాతః కరసహస్రేణ సప్తద్వీపేశ్వరో నృపః । వర్షాయుతం తపస్తేపే దుశ్చరం పృథివీపతిః ॥ ౧౪ ॥ దత్తమారాధయామాస కార్తవీర్యోఽత్రిసమ్భవమ్। తస్మై దత్తా వరాస్తేన చత్వారః పురుషోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ పూర్వం బాహుసహస్రం తు స వవ్రే రాజసత్తమః। అధర్మం చరమాణస్య సద్భిశ్చాపి నివారణమ్ ॥ ౧౬ ॥ యుద్ధేన పృథివీం జిత్వా ధర్మేణైవానుపాలనమ్ । సఙ్గ్రామే వర్తమానస్య వధశ్చైవాధికాద్భవేత్ ॥ ౧౭ ॥ తేనేయం పృథివీ సర్వా సప్త

ద్వీపాస్సపర్వతాః । సప్తోదధిపరిక్షిప్తాః క్షాత్రేణవిధినాజితాః ॥ ౧౮ ॥ యుద్ధేబాహు
సహస్రంవై ఇచ్ఛతస్తస్యధీమతః। రథైర్ధ్వజైశ్చసంజజ్ఞేఇత్యేవమనుశుశ్రుమః॥ ౧౯॥
దశయజ్ఞసహస్రాణి రాజ్ఞాంద్వీపేషువైతదా । నిరర్గళానివృత్తాని శ్రూయన్తేతస్యధీ
మతః॥ ౨౦॥ సర్వేయజ్ఞాస్సావభృథాస్తస్యాసన్భూరిదక్షిణాః। సర్వేకాఞ్చనయూ
పాస్తేసర్వేకాఞ్చనవేదికాః ॥ ౨౧ ॥ సర్వదేవైస్సుసంప్రాప్తైర్విమానైస్సైన్యైరల
ఙ్కృతాః । గన్ధర్వైరప్సరోభిశ్చనిత్యమేవోపశోభితాః॥ ౨౨ ॥ యస్యయజ్ఞేజగౌగా
థాంగన్ధర్వోనారదస్తథా । కార్తవీర్యస్యరాజర్షేర్మహిమానంనిరీక్ష్యసః ॥ ౨౩ ॥
ననూనంకార్తవీర్యస్యగతింయాస్యన్తిక్షత్రియాః । యజ్ఞైర్దానైస్తపోభిశ్చవిక్రమేణ
శ్రుతేనచ ॥ ౨౪ ॥ సహిసప్తసుద్వీపేషుఖడ్గీచక్రీశరాసనీ। రథీద్వీపాన్యనుచరన్యో
గీపశ్యతితస్కరాన్॥ ౨౫ ॥ పఞ్చాశీతిసహస్రాణివర్షాణాంసనరాధిపః। సర్వరత్న
స్సుసమ్పూర్ణశ్చక్రవర్తీబభూవహ ॥ ౨౬ ॥ సఏవపశుపాలోఽభూత్క్షేత్రపాలస్సఏ
వహి । సఏవవృష్ట్యాపర్జన్యోయోగిత్వాదర్జునోఽభవత్ ॥ ౨౭ ॥ యోఽసౌబాహు
సహస్రేణజ్యాఘాతకఠినత్వచః । భాతిరశ్మిసహస్రేణశారదేనేవభాస్కరః ॥ ౨౮॥
ఏషనాగమనుష్యాణాంమాహిష్మత్యాంమహాద్యుతిః । కర్కోటకసుతంజిత్వాపురన్త
త్రనివేశయత్॥ ౨౯ ॥ ఏషవేగంసముద్రస్యప్రావృట్కాలేభజేతవై । క్రీడన్నేవము
ఖోద్భిన్నప్రతిస్రోతోమహీపతిః ॥ ౩౦ ॥ లలనాఃక్రీడితాస్తేనప్రతిస్రగ్దామమాలికాః।
యస్యభ్రుకుటిసన్త్రాసాచ్ఛఙ్కితాభ్యేతినర్మదా ॥ ౩౧ ॥ ఏకోభుజసహస్రేణజగ్రా
హసమహార్ణవమ్ । కరోత్యావృత్తవేగాంతునర్మదాంప్రావృడుత్థితామ్ ॥ ౩౨ ॥
తస్యబాహుసహస్రేణక్షోభ్యమానేమహోదధౌ।భవన్త్యాలీననిశ్చేష్టాఃపాతాళస్థామ
హాసురాః ॥ ౩౩॥ స్థాలీకృత్యమహావీచినక్రమీనమహాతిమిమ్। మారుతావిద్ధఫేనౌఘ
మావర్తాక్షిప్తదుస్సహమ్ ॥ ౩౪ ॥ కరోత్యాలోడయన్నేవదోస్సహస్రేణసాగ
రమ్ । మన్దరక్షోభచకితాహ్యమృతోత్పాదశఙ్కితాః ॥ ౩౫ ॥ తదాతిచలమూర్ధా
నోభవన్తిచమహోరగాః । సాయాహ్నేకదళీఖణ్డానివాసస్తిమితాఇవ॥ ౩౬ ॥
ఏషబద్ధ్వాధనుర్జ్యాయాముత్థితఃపఞ్చభిశ్శరైః। లఙ్కాయాంమోహయిత్వాతుబల
వాన్రావణంబలాత్ ॥ ౩౭ ॥ నిర్జిత్యబద్ధ్వాఽతిరయంమాహిష్మత్యాంబబన్ధచ। తతో
గత్వాపులస్త్యస్తుఅర్జునంసమ్ప్రసాదయన్ ॥ ౩౮ ॥ ముమోచరక్షఃపౌలస్త్యంపు
లస్త్యేనేహసాన్త్వితః । తస్యబాహుసహస్రస్యబభూవుర్జ్యాతలస్వనాః॥ ౩౯॥ యు
గాన్తాగ్నిసహస్రస్యఆస్ఫోటాహ్యశనేరివ । అహోబచిత్రంవిధేర్వీర్యంభార్గవో
యంయదాచ్ఛినత్ ॥ ౪౦ ॥ తద్వైసహస్రంబాహూనాంహైమంతాళవనంయథా।
యద్భార్గవస్తుసఙ్క్రుద్ధోహ్యర్జునంశస్తవాన్ప్రభుః॥ ౪౧ ॥ యస్మాద్వనంప్రదగ్ధం
వైవిశ్రుతంమమహైహయ । తస్మాత్తేదుష్కరంకర్మకృతమన్యోహరిష్యతి ॥ ౪౨ ॥

అర్జునో నామకార్తవీర్యస్సచరాజా భవిష్యతి । ఛిత్వా బాహుసహస్రం తే ప్రమథ్య తరసా బలీ॥ ౪౩ ॥ తపస్వీ బ్రాహ్మణః కశ్చిత్త్వాం వధిష్యతి భార్గవః । తస్య రామస్తదా త్వాసీన్మృత్యుశ్శాపేన ధీమతః ॥ ౪౪ ॥ వరశ్చైవం తు రాజర్షేస్స్వయమేవ వృతః పురా । తస్య పుత్రశతం త్వాసీత్తేచ తత్ర మహారథాః ॥ ౪౫ ॥ కృతాస్త్రా బలినశ్శూరా ధర్మాత్మానో మహాబలాః । శూరసేనశ్చ శూరశ్చ వృష్ణిః కృష్ణస్తథైవ చ॥ ౪౬ ॥ జయధ్వజశ్చ వై కర్తా అవన్త్యశ్చ విశాంపతే । జయధ్వజస్య పుత్రస్తు తాలజఙ్ఘో మహాబలః॥ ౪౭ ॥ తస్య పుత్రశతాన్యేవ తాలజఙ్ఘా ఇతి శ్రుతాః । తేషాం పఞ్చ కులాః ఖ్యాతా హైహయానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౪౮ ॥ వీతిహోత్రాశ్చ శార్యాతా భోజాశ్చావన్త్యస్తథా । తుణ్డికేరాశ్చ విక్రాన్తాస్తాలజఙ్ఘాస్తథైవ చ ॥ ౪౯ ॥ వీతిహోత్రసుతశ్చాపి ఆనర్తో నామ వీర్యవాన్ । దుర్జయస్తస్య పుత్రస్తు బభూవామిత్రకర్శనః ॥ ౫౦ ॥ సద్భావేన మహారాజః ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్ । కార్తవీర్యోఽర్జునో నామ రాజా బాహుసహస్రవాన్ ॥ ౫౧ ॥ యేన సాగరపర్యన్తా ధనుషా నిర్జితా మహీ । యస్తస్య కీర్తయేన్నామ కల్య ఉత్థాయ మానవః॥ ౫౨ ॥ న తస్య విత్తనాశస్స్యాన్నష్టం చ లభతే పునః । కార్తవీర్యస్య యో జన్మకథాం యదిహ ధీమతః ॥ ౫౩ ॥ యథావత్స్విష్టపూతాత్మా స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౫౪ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే చన్ద్రవంశానువర్ణనే కార్తవీర్యార్జునమహిమానువర్ణనం నామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః.

అర్జునం ప్రతి ద్విజరూపసూర్యాగమనమ్.

ఋషయః ॥ కిమర్థం తద్వనం దగ్ధం భార్గవస్య మహాత్మనః । కార్తవీర్యేణ విక్రమ్య సూత ప్రవద పృచ్ఛతామ్॥ ౧ ॥ రక్షితా స తు రాజర్షిః ప్రజానామితి నశ్శ్రుతమ్। స కథం రక్షితా భూత్వా ప్రాదహత్తత్తపోవనమ్ ॥ ౨ ॥ సూతః ॥ ఆదిత్యో ద్విజరూపేణ కార్తవీర్యముపస్థితః । తృప్తిమేకాం ప్రయచ్ఛస్వ ఆదిత్యోఽహం నరేశ్వర॥ ౩ ॥ కార్తవీర్యః ॥ భగవన్ కేన తే తృప్తిర్భవిత్రీ వై దివాకర। కీదృశం భోజనం దద్మి శ్రుత్వా తు విదధామ్యహమ్ ॥ ౪ ॥ ఆదిత్యః ॥ స్థావరం దేహి మే సర్వమాహారం దదతాం వర । తేన తృప్తో భవేయం వై సా మే తృప్తిర్హి పార్థివ ॥ ౫ ॥ కార్తవీర్యః ॥ న శక్యాస్స్థావరాస్సర్వే తేజసా చ బలేన చ । నిర్దగ్ధుం తపతాం శ్రేష్ఠ త్వామేవ ప్రణమామ్యహమ్ ॥ ౬ ॥ ఆదిత్యః॥ తుష్టస్తేఽహం శరాన్ దద్మి అక్షయాన్ సర్వతోముఖాన్।యే ప్రక్షిప్తా జ్వలిష్యన్తి మమ తేజస్సమన్వితాః ॥ ౭ ॥ ఆవిష్టా మమ తేజోభిశ్శోషయిష్యన్తి స్థావరాన్। శుష్కాన్ భస్మీకరిష్యామి తేన తృప్తిర్నరాధిప॥ ౮ ॥ సూతః ॥ తతశ్శరాంస్తదాదిత్యస్త్వర్జునాయ ప్రయచ్ఛత । తతో దదాహ సమ్ప్రాప్తాన్ స్థావరాన్ సర్వమేవ చ॥ ౯ ॥ తథా

గ్రామాశ్రమాంశ్చైవ ఘోషాణి నగరాణి చ । తపోవనాని రమ్యాణి వనాన్యుపవనాని చ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం సర్వం సమదహత్తతస్సర్వాంశ్చ పక్షిణః । నిర్వృక్షా నిస్తృణా భూమిః కృతా ఘోరేణ తేజసా ॥ ౧౧ ॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు * భార్గవో జలమాస్థితః । దశ వర్ష సహస్రాణి తత్రాస్తే స మహానృషిః ॥ ౧౨ ॥ పూర్ణే వ్రతే మహాతేజా ఉదతిష్ఠత్తపోధనః । సోఽపశ్యదాశ్రమం దగ్ధమర్జునేన మహామునిః ॥ ౧౩ ॥ క్రోధాచ్ఛశాప రాజ

॥ క్రోష్టుసన్తతిః ॥

ర్షిం కీర్తితం వో యథా మయా । క్రోష్టోస్తు శృణు రాజేన్ద్ర వంశముత్తమపూరుషమ్ ॥ ౧౪ ॥ యస్యాన్వయేఽథ సమ్భూతో విష్ణుర్వృష్ణికులోద్వహః । క్రోష్టోరేవాభవత్పుత్రో వృజినీవాన్మహారథః ॥ ౧౫ ॥ వృజినీవతశ్చ పుత్రోఽభూత్స్వాహో నామ మహాబలః । స్వాహపుత్రోఽభవద్రాజా ఉషఙ్గో వదతాం వరః ॥ ౧౬ ॥ తతః ప్రసూతిమిచ్ఛన్వై ఉషఙ్గస్స్యోగ్రమాత్మనః । చిత్రీ చిత్రరథశ్చాస్య పుత్రః కర్మభిరన్వితః ॥ ౧౭ ॥ అథ చైత్రరథిర్వీరో జజ్ఞే విపులదక్షిణః । శశిబిన్దురితి ఖ్యాతశ్చక్రవర్తీ బభూవ హ ॥ ౧౮ ॥ అత్రానువంశశ్లోకోఽయం గీతస్తస్మిన్పురాభవత్ । శశిబిన్దోస్తు పుత్రాణాం శతానామభవచ్ఛతమ్ ॥ ౧౯ ॥ ధీమతాం చాభిరూపాణాం భూరిద్రవిణతేజసామ్ । తేషామతిప్రధానానాం పృథుసత్త్వో మహాబలః ॥ ౨౦ ॥ పృథుశ్రవాః పృథుయశాః పృథుధర్మా పృథుఞ్జయః । పృథుకీర్తిః పృథుమనా రాజానశ్శశిబిన్దవః ॥ ౨౧ ॥ శంసన్తి చ పురాణజ్ఞాః పృథుసత్త్వమనుత్తమమ్ । అనన్తరం సుయజ్ఞశ్చ ప్రజ్ఞస్య తనయోఽభవత్ ॥ ౨౨ ॥ ఉశనా తు సుయజ్ఞస్య యో రరక్ష పృథివీమిమామ్ । ఆజహారాశ్వమేధానాం శతముత్తమధార్మికః ॥ ౨౩ ॥ తితిక్షురభవత్పుత్ర ఔశనశ్శత్రుతాపనః । మరుత్తస్తస్య తనయో రాజర్షీణామనుత్తమః ॥ ౨౪ ॥ ఆసీన్మరుత్తతనయో వీరః కమ్బలబర్హిషః । పుత్రస్తు రుక్మకవచో విద్వాన్కమ్బలబర్హిషః ॥ ౨౫ ॥ నిహత్య రుక్మకవచః పరాన్కవచధారిణః । ధన్వినో వివిధైర్బాణైరవాప్య పృథివీమిమామ్ ॥ ౨౬ ॥ అశ్వమేధే దదౌ రాజన్బ్రాహ్మణేభ్యస్తు దక్షిణామ్ । యజ్ఞే స రుక్మకవచః కదాచిత్పరవీరహా ॥ ౨౭ ॥ జజ్ఞిరే పఞ్చ పుత్రాస్తు మహావీర్యా ధనుర్భృతః । రుక్మేషుః పృథురుక్మశ్చ జ్యామేఘః పరిఘో హరిః ॥ ౨౮ ॥ పరిఘం చ హరిం చైవ విదేహే స్థాపయత్పితా । రుక్మేషురభవద్రాజా పృథురుక్మస్తదాశ్రయః ॥ ౨౯ ॥ తేభ్యః ప్రవ్రాజితో రాజా జ్యామేఘోఽథ యదాశ్రమే । ప్రశాన్తశ్చాశ్రమస్థశ్చ బ్రాహ్మణేనావబోధితః ॥ ౩౦ ॥ జగామ ధనురాదాయ దేశమన్యం ధ్వజీ రథీ । నర్మదాం నృప ఏకాకీ కేవలం వృత్తికామతః ॥ ౩౧ ॥ ఋక్షవన్తం గిరిం గత్వా భుక్తమన్యైరుపావిశత్ । జ్యామేఘస్యాభవద్భార్యా శైబ్యా పరిణతా సతీ ॥ ౩౨ ॥ అపుత్రోఽప్యవసద్రాజా భార్యామన్యాం న విన్దత । తస్యాసీద్విజ

* ఆపవో.

మోయుద్ధేతత్రకన్యామవాప్యసః॥ ౩౩॥ భార్యాతూవాచసన్త్రాసాత్తేసాకన్యా
సులోచనా। భార్యార్థేతుసమానీతాకథయస్వేతిలమ్పటా ॥ ౩౪॥ నాహంప్రసూ
తాపుత్త్రేణనాన్యాపత్న్యభవత్తవ। స్నుషాసమ్బన్ధకస్తేనసతమేనసుతేనతే ॥౩౫॥
భార్యాముఖవాచసన్త్రాసంస్నుషేయంతేసువిశ్రుతా। ఏవముక్త్వాబ్రవీదేనంకస్యచేయం
స్నుషేతిచ ॥౩౬॥ జ్యామేఘః॥యంత్వంజనిష్యసేపుత్త్రంతస్యభార్యాభవిష్యతి।త
స్మాత్సతపసోగ్రేణకన్యాయాంసమ్ప్రసూయతే॥౩౭ ॥ పుత్త్రంవిదర్భంసుభగాశై
బ్యాపరిణతాసతీ। రాజపుత్త్రౌచవిద్వాంసౌస్నుషాయాంక్రథకైశికౌ ॥ ౩౮ ॥లో
మపాదంతృతీయంతుపుత్త్రంపరమధార్మికమ్। తస్యాంవిదర్భోజనయచ్ఛూరాన్రణ
విశారదాన్ ॥ ౩౯ ॥ లోమపాదాత్మజఃపుత్త్రోజ్ఞాతిస్తస్యచఆత్మజః। కైశికస్యవి
ధిఃపుత్త్రస్తస్మాచ్చైబ్యాన్నృపాస్స్మృతాః ॥ ౪౦ ॥ ఘ్రవోవిదర్భపుత్త్రస్తుకున్తిస్త
స్యాత్మజోభవత్। కున్తేర్వృషస్సుతోజజ్ఞేరణధృష్టఃప్రతాపవాన్ ॥ ౪౧ ॥ ధృష్టస్య
పుత్త్రోధర్మాత్మానివృత్తిఃపరవీరహా। వరితోఽస్యనివృతేఃపుత్త్రోనామ్నాసతువిదూర
థః ॥ ౪౨ ॥ దశార్హపుత్త్రోవ్యోమస్తువ్యోమాజ్జీమూతఉచ్యతే। జీమూతపుత్త్రో
విమలస్తస్యభీమరథస్స్మృతః॥ ౪౩॥ సుతోభీమరథస్యాసీత్స్మృతోనవరథఃకిల।తస్యవా
సీద్దృఢరథశ్శకునిస్తస్యచాత్మజః ॥ ౪౪ ॥ తస్మాత్కరమ్భఃకారమ్భోదేవరాతోబ
భూవహ। దేవక్షత్త్రోఽభవద్రాజాదేవరాతాన్మహాయశాః ॥౪౫॥ దేవగర్భసమో
జజ్ఞేదేవక్షత్త్రనన్దనః। మధుర్నామమహాతేజాఃమధోఃపురువసుస్తథా॥ ౪౬ ॥ ఆ
సీత్పురువసోఃపుత్త్రఃపురుద్వాన్పురుషోత్తమః।జన్తుర్జజ్ఞేహవైదర్భ్యాంభద్రసేన్యాం
పురుధ్వజః ॥ ౪౭ ॥ ఐక్ష్వాకీచాభవద్భార్యాయతస్తస్యామజాయత। సాత్వతస్స
త్వసంయుక్తస్సాత్వతాంకీర్తివర్ధనః ॥ ౪౮ ॥ ఇమాంవిసృష్టింవిజ్ఞాయజ్యామేఘస్య
మహాత్మనః। ప్రజావానేతిసాయుజ్యంరాజ్ఞస్సోమస్యధీమతః ॥ ౪౯ ॥ సాత్వతా
త్సత్వసమ్పన్నాకౌసల్యాసుషువేసుతాన్। భాగినంభజమానంతుదివ్యందేవావృధం
నృపమ్॥౫౦ ॥ అన్ధకంచమహాభోజంవృష్ణించయదునన్దనమ్। తేషాంసర్గాశ్చచత్వా
రోవిస్తరేణైవతాన్ఛృణు॥౫౧॥భజమానస్యసృఞ్జయ్యాంబాహ్యకాయాంచబాహ్య
కాః।సృఞ్జయస్యసుతేద్వేతుబాహ్యకాస్తుతదాఽభవన్॥౫౨॥తస్యభార్యేభగిన్యౌద్వే
సుషువాతేబహూన్సుతాన్।నిమించకృమిలంచైవవృష్ణింపరపురఞ్జయమ్॥౫౩॥ తేబా
హ్యకాయాంసృఞ్జయ్యాంభజమానాద్విజజ్ఞిరే। జజ్ఞేదేవావృధోరాజాబన్ధూనాంమి
త్రవర్ధనః॥౫౪॥అపుత్త్రశ్చాభవద్రాజాచచారపరమంతపః।పుత్త్రస్సర్వగుణోపేతో
మమభూయాదితిస్పృహన్॥౫౫॥సంయోజ్యమన్త్రమేవాద్యంవర్ణరాజమనుస్పృశ
త్।సదోపస్పర్శనాత్తస్యచకారప్రియమాపగా॥ ౫౬ ॥కల్యాణత్వాన్నరపతేస్తస్మై

సానిమ్నగోత్తమా । చిన్తయాథ పరీతాత్మా జగామాథ వినిశ్చయమ్ ॥ ౫౭ ॥ నాధిగ
చ్ఛేయ్యహం నారీం యస్యామేవంవిధస్సుతః । జాయేత తస్మాదద్యాహం భవామ్యథ స
హస్రజా ॥ ౫౮ ॥ అథ భూత్వా కుమారీ సా బిభ్రతీ పరమం వపుః । జ్ఞాపయామాస రా
జానం తామియేష మహావ్రతః ॥ ౫౯ ॥ అథ సా నవమే మాసి సుషువే సరితాం వరా ।
పుత్త్రం సర్వగుణోపేతం బభ్రుం దేవావృధాన్నృపాత్ ॥ ౬౦ ॥ అనువంశే పురాణ
జ్ఞా గాయన్తీతి పరిశ్రుతాః । గుణాన్దేవావృధస్యాథ కీర్తయన్తో మహాత్మనః ॥ ౬౧ ॥
యథైవ శృణుమో దూరాత్సంపశ్యామస్తథాఽన్తికాత్ । బభ్రుశ్శ్రేష్ఠో మనుష్యాణాం
దేవైర్దేవావృధస్సమః ॥ ౬౨ ॥ షష్టిశ్చ షట్చ పురుష సహస్రాణి చ సంయుతిమ్ । ఏతేఽ
మృతత్వం సమ్ప్రాప్తా బభ్రోర్దేవావృధాన్నృపాత్ ॥ ౬౩ ॥ యజ్ఞదానపతిర్వీరో బ్ర
హ్మణ్యస్సుదృఢవ్రతః । రూపవాన్సుమహాతేజాశ్శ్రుతవీర్యధరస్తథా ॥ ౬౪ ॥ సుర
నాభస్య దుహితా సుషువే చతురస్సుతాన్ । కుకురం భజమానం చ సాగ్నిం కమ్బళబర్హి
షమ్ ॥ ౬౫ ॥ కుకురస్య సుతో వృష్ణిః వృష్ణేస్తు తనయో ధృతిః । కపోతరోమా తస్యా
థ తైత్తిరిస్తస్య చాత్మజః ॥ ౬౬ ॥ తస్యాసీత్తురగః పుత్త్రస్సఖా విద్వాన్నలం కిల । ఖ్యా
యతే తస్య నామ్నా సనన్దనోదరదున్దుభిః ॥ ౬౭ ॥ తస్మిన్ప్రవితతే యజ్ఞే అభిజాతః పు
నర్వసుః । అశ్వమేధం తు పుత్త్రార్థమాజహార నరోత్తమః ॥ ౬౮ ॥ తస్య మధ్యేఽతిరాత్రస్య
సభ్యమధ్యాత్సముత్థితః । అతస్తు విద్వాన్కర్మజ్ఞో యజ్వా దేవపునర్వసుః ॥ ౬౯ ॥ తస్యా
స్తాః పుత్త్రమిథునం బభూవావర్జితం కిల । ఆహుకశ్చాహుకీ చైవ ఖ్యాతౌ మతిమతాం వ
రౌ ॥ ౭౦ ॥ ఇమాంశ్చోదాహరన్త్యత్ర శ్లోకాన్ప్రతిమమాహుకమ్ । సోపసఙ్గానుకర్షాణాం
సధ్వజానాం వరూథినామ్ ॥ ౭౧ ॥ రథానామథ మేఘానాం సహస్రాణి దశైవ తు । నాస
త్యవాదీ నాతేజా నాయజ్వా నాసహస్రదః ॥ ౭౨ ॥ నాశుచిర్నాప్యవిద్వాన్హి యో భో
జేష్వభ్యజాయత । ఆహుకస్య భృతిం ప్రాప్తో నిత్యేతాద్వైతదుచ్యతే ॥ ౭౩ ॥ ఆహు
కశ్చాప్యవన్తీషు స్వసారం చాహుకీం దదౌ । ఆహుకాత్కాశ్యదుహితా ద్వౌ పుత్త్రౌ సు
షువే సతీ ॥ ౭౪ ॥ దేవకం చోగ్రసేనం చ దేవగర్భసమావుభౌ । దేవకస్య సుతా వీరా
జజ్ఞిరే త్రిదశోపమాః ॥ ౭౫ ॥ దేవవానుపదేవశ్చ సుదేవో దేవరక్షితః । తేషాం స్వ
సారస్సప్తాసన్వసుదేవాయ తా దదౌ ॥ ౭౬ ॥ దేవకీ శ్రుతదేవీ చ యశోదా చ యశో
ధరా । శ్రీదేవీ సత్యదేవీ చ సుతాపీ చేతి సప్తమీ ॥ ౭౭ ॥ నవోగ్రసేనస్య సుతాః కంస
స్తేషాం తు పూర్వజః । న్యగ్రోధశ్చ సునామా చ కఙ్కశ్శఙ్కుశ్చ భూయసః ॥ ౭౮ ॥
సుతన్తూ రాష్ట్రపాలశ్చ శుద్ధముష్టిస్సుముష్టిదః । తేషాం స్వసారః పఞ్చాసన్కంసా కం
సవతీ తథా ॥ ౭౯ ॥ సుతన్తూ రాష్ట్రపాలీ చ కఙ్కా చేతి వరాఙ్గనా । ఉగ్రసేనస్స
హాపత్యో వ్యాఖ్యాతాః కుకురోద్భవాః ॥ ౮౦ ॥ భజమానస్య పుత్త్రోఽథ రథముఖ్యో విదూ
రథః । రాజా వై దేవశూరశ్చ విదూరథసుతోఽభవత్ ॥ ౮౧ ॥ రాజాధిదేవస్య సుతౌ
జజ్ఞాతే దేవసమ్మితౌ । నియమవ్రతప్రధానౌ తౌ శోణాశ్వశ్శ్వేతవాహనౌ ॥ ౮౨ ॥

శోణాశ్వస్యసుతాఃపఞ్చశూరారణవిశారదాః । శమీచగదశర్మాచనికృతశ్శత్రుశత్రుజిత్ ॥ ౮౩ ॥ శమీపుత్త్రఃప్రతిక్షత్రఃపరిక్షత్త్రస్యచాత్మజః । పరిక్షత్రసుతోభోజో హృదికస్తస్యచాత్మజః ॥ ౮౪ ॥ హృదికస్యాభవత్పుత్త్రాదశభీమపరాక్రమాః । కృతవర్మాగ్రజస్తేషాంశతధన్వాచమధ్యమః ॥ ౮౫ ॥ దేవార్హశ్చైవనాభశ్చభీషణశ్చమహాబలః । అజాతోవనజాతశ్చకనీయకకరమ్భకౌ ॥ ౮౬ ॥ దేవార్హస్యసుతోవిద్వాన్జజ్ఞేకమ్బళబర్హిషః । అసమఞ్జాస్సుతస్తస్యతమోజాస్తస్యచాత్మజః ॥ ౮౭ ॥ అజాతపుత్త్రస్యసుతోప్రజాయతమమాయకః । తమోజపుత్త్రావిక్రాన్తాస్త్రయాఃపరమకీర్తయః ॥ ౮౮ ॥ సుదంష్ట్రశ్చసునాభశ్చకృష్ణఇత్యనుకీర్తితః । అన్ధకానామిమంవంశంకీర్తయన్తిచనిత్యశః ॥ ౮౯ ॥ ఆత్మనోవిపులంవంశంప్రజావానాప్నుతేనరః ॥ ౯౦ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే చన్ద్రవంశానువర్ణనే సహస్రజితోవృష్ణివంశకథనంనామ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ గాన్ధారీచైవమాద్రీచవృష్ణిభార్యేబభూవతుః। గన్ధారీజనయామాససుమిత్రంనన్దవర్ధనమ్ ॥ ౧ ॥ మాద్రీయుధాయుతంపుత్త్రంతతోవైదేవమీఢుషమ్। అనమిత్త్రంశిబించైవపఞ్చాత్రకృతలక్షణాః ॥ ౨॥ అనమిత్రసుతోనిఘ్నోనిఘ్నస్య

॥ స్యమన్తకోపాఖ్యానమ్. ॥

పితుర్ద్వౌసుతౌ। ప్రసేనశ్చమహావీర్యశ్శక్తిసేనశ్చతావుభౌ ॥ ౩ ॥ స్యమన్తకంప్రసేనశ్చమణిరత్నమనుత్తమమ్।పృథివ్యాంసర్వరత్నానాంరాజాచాసావభూన్మణిః॥౪॥ హృదికృత్వాతుబహుశోవర్ణితుంమాంప్రజాయతే । గోవిన్దోనచతంలేభేశక్తోపినజహారతమ్ ॥ ౫ ॥ కదాచిన్మృగయాంయాతఃప్రసేనస్తేనభూషితః । జయశబ్దంసశుశ్రావబిలశబ్దేనపూరితమ్ ॥ ౬ ॥ తతఃప్రవిశ్యసబిలంప్రసేనోఋక్షమైక్షత । ప్రసేనంచతదాఋక్షఃఋక్షంచాపిప్రసేనజిత్ ॥ ౭ ॥ హత్వాఋక్షఃప్రసేనంతుతతస్తంమణిమాదదౌ । అదృష్టస్తుహతస్తేనసహ్యాన్తర్బిలమాగాత్తతః ॥ ౮ ॥ ప్రసేనంతుహతంజ్ఞాత్వాగోవిన్దఃపరిశఙ్కితః । గోవిన్దేనహతోవ్యక్తంప్రసేనోమణికారణాత్ ॥ ౯ ॥ గోవిన్దస్తుగతోఽరణ్యంమణిరత్నేనభూషితమ్। తందృష్ట్వాసఙ్గతస్తేనగోవిన్దఃప్రత్యువాచహ॥ ౧౦ ॥ హన్మిచైనందురాచారంశత్రుభూతంహివృష్ణిషు। అథదీర్ఘేణకాలేనమృగయానిర్గతఃప్రభుః ॥ ౧౧ ॥ యదృచ్ఛయాచగోవిన్దోబిలస్యాభ్యాశమాగతః।తందృష్ట్వాసుమహాశబ్దంసచక్రేఋక్షరాడ్బలీ॥౧౨॥శబ్దంశ్రుత్వాతుగోవిన్దఃఖడ్గపాణిఃప్రవిశ్యచ।అపశ్యజ్జామ్బవన్తంతుఋక్షరాజంమహాబలమ్॥ ౧౩॥ తతస్తూర్ణంహృషీకేశోబిభ్రద్గాత్రంమహాబలమ్ । జామ్బవన్తంతుజగ్రాహక్రోధసంరక్తలోచనః ॥ ౧౪ ॥ దృష్ట్వాచైనంతదాఋక్షఃకర్మభిర్వైష్ణవైఃప్రభుమ్ । తత

స్తుష్టస్తుభగవాన్సర్వేణైనమరోచయత్ ॥ ౧౫ ॥ చక్రప్రహారేణవిభోత్వత్తోహం
మరణంవృణే।కన్యాప్రాప్తామమసుతాభర్తారంత్వామవాప్నుయాత్ ॥ ౧౬ ॥ తతో
యంమణిఃప్రసేనంతుహత్వాప్రాప్తోమయావిభో । తతస్సజామ్బవాన్స్తంమణిం
ప్రాదాచ్ఛవిష్ణవే ॥ ౧౭ ॥ తతస్తుజామ్బవన్తంతుహత్వాచక్రేణసప్రభుః । కృత
కర్మామహాబాహుస్సకన్యాంమణిమాహరత్ ॥ ౧౮ ॥ దదౌసత్రాజితాయైనంసర్వ
సాత్వతసంసది । తేనమిథ్యాప్రవాదేనవిముక్తస్సతథావిభుః ॥ ౧౯ ॥ తతస్తుయా
దవాస్సర్వేవాసుదేవంతదాఽబ్రువన్ । అస్మాకంమనసిత్వాసీత్ప్రసేనస్తుత్వయా
హతః ॥ ౨౦ ॥ కేకయోసౌదదౌభార్యాదశపుత్త్రాయతస్సుతా । సముత్పన్నసు
తాసుభ్రూస్సర్వలోకేషువిశ్రుతా ॥ ౨౧ ॥ ఖ్యాతిమత్వామహాసత్వాభఙ్గకారా
తుపూర్వజా। అథసాబ్రువతీతస్మాద్భఙ్గకారానుపూర్వజా ॥ ౨౨॥ సుషువేసాకుమా
ర్యాంతుపృథాంకమలలోచనామ్।సత్యభామావరాస్త్రీణాంవ్రతినీవదృఢవ్రతా॥౨౩॥
తథాపద్మవతీచైవతాశ్చకృష్ణాయతాందదౌ । అనమిత్రాచ్ఛినిర్జజ్ఞేకనిష్ఠాద్వృష్ణినన్ద
నాత్ ॥ ౨౪ ॥ సత్యవాంస్తస్యపుత్త్రస్తుసాత్యకిస్తస్యచాత్మజః । సత్యవాన్యుయు
ధానశ్చసితేనశ్చప్రతాపవాన్ ॥ ౨౫ ॥ అసఙ్గోయుయుధానస్యధునిస్తస్యాత్మజోభ
వత్ । ధునేరసన్వరఃపుత్త్రఇతిశైనాఃప్రకీర్తితాః ॥ ౨౬ ॥ అనమిత్రాన్వయో
హ్యేషవ్యాఖ్యాతోవృష్ణివంశజః । అనమిత్రసమోయజ్ఞేపృథ్వ్యాంవీరోయుధాజి
తః ॥ ౨౭ ॥ అన్యౌతుతనయౌవీరౌఋషభఃక్షత్రపవచ । ఋషభఃకాశిరాజస్య
సుతాంభార్యామవిన్దత ॥ ౨౮ ॥ జయన్తస్యజయన్త్యాంతుపుత్త్రాస్సముభవంస్తతః।
సదాయజ్వాతివీరశ్చశ్రుతవానతిథిప్రియః ॥ ౨౯ ॥ అక్రూరంసుషువేతస్మాత్సదాయ
జ్వాతిదక్షిణః । రత్నకన్యాంచశైబ్యస్యఅక్రూరస్తామవాప్తవాన్ ॥ ౩౦ ॥ పుత్త్రా
నుత్పాదయత్తస్యామేకాదశమహాబలాన్ । ఉపలమ్భంసదాలమ్భముత్కలంచార్య
మేవచ॥ ౩౧ ॥ సితేతరంసదాపక్షంశత్రుఘ్నంచారుమేవచ।సుధర్మంధర్మధుగ్ధర్మావ
థమానింతథైవచ ॥ ౩౨ ॥ ధర్మభృద్ధార్ష్ణిధర్మాణంవృష్ణిమానంతథైవచ । సర్వేచ
ప్రతిష్ఠాతారోరత్నాయాంజజ్ఞిరేసుతాః ॥ ౩౩ ॥ అక్రూరాదుగ్రసేనాయాం
సుతౌద్వౌకులనన్దనౌ । దేవవానుపదేవస్తుజజ్ఞాతేదేవసమ్మితౌ ॥ ౩౪ ॥ అశ్వి
న్యాంచతతఃపుత్త్రాఃపృథుర్విపృథురేవచ।అశ్వత్థామాసుబాహుశ్చసుపార్శ్వశ్చగవే
షణః॥ ౩౫ ॥ ధృష్ణుర్నేమిస్సువర్ణశ్చధర్మోథస్వాతిరేవచ । అభూమిర్బహుభూమిశ్చ
శర్విష్ఠాశ్రవణస్తథా ॥ ౩౬ ॥ ఇమాంమిథ్యాభిశస్తింయాంవేదకృష్ణాదపోహితామ్।
నసమిథ్యాభిశాపేనఅభిశాప్యస్తికేనచిత్ ॥ ౩౭॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేచన్ద్రవంశానువర్ణనేవృష్ణివంశకథనంనామ
పఞ్చచత్వారింశోఽధ్యాయః.

శ్రీ మత్స్య పురాణే.

❀ చన్ద్రవంశాన్తర్గతశూరవంశః. ❀

సూతః ॥ ఐక్ష్వాకీసుషువేశూరంఖ్యాతమద్భుతమీఢుషమ్ । పౌరిష్యాంజజ్ఞిరే
శూరాద్భోజాయాంపురుషాదశ ॥ ౧ ॥ వసుదేవోమహాబాహుఃపూర్వమానకదు
న్దుభిః। దేవభాగస్తతోజజ్ఞేతతోదేవశ్రవాఃపునః ॥ ౨ ॥ అనాధృష్టిశ్శినిశ్చైవనన్దశ్చై
వసృఞ్జయః । శ్యామస్సామీకసంయూపాఃపావనస్యవరాఙ్గనాః ॥ ౩ ॥ శ్రుతకీర్తిః
పృథాచైవశ్రుతదేవీశ్రుతశ్రవా । రాజాధిదేవీచతథాపఞ్చైతావీరమాతరః ॥ ౪ ॥
కృతస్యచశ్రుతాదేవీసుగ్రహంసుషువేసుతమ్ । కైకేయాచ్ఛ్రుతకీర్తిస్తుజజ్ఞేసోన్త
రితాన్నృపాన్॥ ౫ ॥ శ్రుతశ్రవాపిచైద్యంతుసునీథంసమపద్యత ।బర్హిషాద్ధర్మశారీ
రస్సమ్బభూవారిమర్దనః ॥ ౬ ॥ అథసఖ్యేపివృద్ధస్యకున్తిభోజేపృథాందదౌ । ఏవం
కున్తీసమాఖ్యాతావసుదేవస్యసాపృథా ॥ ౭ ॥ వసుదేవేనసాదత్తాపాణ్డోర్భార్యా
హ్యనిన్దితా । పాణ్డోరర్థేనసాజజ్ఞేదేవపుత్త్రాన్మహారథాన్ ॥ ౮ ॥ ధర్మాద్యుధిష్ఠి
రోజజ్ఞేవాయోర్జజ్ఞేవృకోదరః । ఇన్ద్రాద్ధనఞ్జయశ్చైవశక్రతుల్యపరాక్రమః ॥ ౯ ॥
మాద్రవత్యాంచజనితావశ్విభ్యామితిశుశ్రుమః । నకులస్సహదేవశ్చరూపశీలగుణాన్వి
తౌ॥ ౧౦ ॥ రోహిణీపౌరవీచైవఖ్యాతమానకదున్దుభేః । లేభేజ్యేష్ఠంసుతంరామం
సారణంచరణప్రియమ్ ॥ ౧౧ ॥ దుర్దమంవదమంశుభ్రింపిణ్డకంచమహాహనుమ్ ।
చిత్రాక్షేత్రేకునార్యాస్తురోహిణ్యాంజజ్ఞిరేతయా ॥ ౧౨ ॥ దేవక్యాంజజ్ఞిరేశౌరి
స్సుషేణఃకీర్తిమానపి । ఉదాసీభద్రసేనశ్చఋషిదాసస్తథైవచ ॥ ౧౩ ॥ షష్ఠోభ
ద్రవిదేహశ్చకంసస్సర్వానపాతయత్ । ప్రథమావాహ్యమావాస్యావా[illegible]భవి
ష్యతి ॥ ౧౪ ॥ తస్యాంజజ్ఞేమహాబాహుఃపూర్వంకృష్ణఃప్రజాపతిః । అనుజాత్వాభవ
త్కృష్ణాసుభద్రాకలభాషిణీ॥ ౧౫ ॥ దేవక్యాస్సుమహాతేజాజజ్ఞేశూరాభవత్సఖా।
సహదేవస్తుతామ్రాయాంజజ్ఞేశౌరికులోద్వహః ॥ ౧౬॥ ఉపాసంగన్ధరంలోభంతన
యందేవరక్షితమ్ । ఏకానంశంచసుభగంకంసస్తానభ్యఘాతయత్ ॥ ౧౭ ॥ విజయం
రోచమానంచవర్ధమానంచదేవలమ్। ఏతేసర్వేమహాత్మానఉపదేవ్యాఃప్రజజ్ఞిరే॥ ౧౮॥
అగావహోమహాత్మాచవృకదేవ్యాంవ్యజాయత । వృకదేవ్యాస్స్వయంజజ్ఞేనన్దకో
నామనామతః॥ ౧౯॥ సప్తకందేవకీపుత్త్రంమదనాసుషువేసుతమ్ । గవేషణంమహా
భాగంసఙ్గ్రామేథపరాజితమ్ ॥ ౨౦ ॥ శ్రద్ధాదేవ్యావిహారేతువనేపిచరతాపురా ।
వైశ్యాయామదదాచ్ఛౌరిఃపుత్త్రంకౌశలమగ్రజమ్ ॥ ౨౧ ॥ సుతౌద్వావథరాజా
నాశౌరేరాస్తాంపరిగ్రహే । ముణ్డశ్చకపిలశ్చైవవసుదేవాన్గజోబలీ॥ ౨౨ ॥ జరానా
మనిషాదోభూత్ప్రథమస్సధనుర్ధరః। సౌభద్రశ్చభవశ్చైవమహాసత్త్వౌభూవతుః॥ ౨౩॥
దేవభాగసుతశ్చాపినామ్నాసావుద్ధవస్స్మృతః । పణ్డితంప్రథమంప్రాహుదేవశ్రవస

మోత్తమమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఐక్ష్వాకీపుత్త్రిసులభదనావృష్టేర్యశస్వినీ । నిర్ధూతశత్రుశ్శ
త్రుఘ్నశ్శ్రీద్ధస్తస్మాదజాయత ॥౨౫॥* గణ్డూషాయామపత్యాయాంకృష్ణస్తుష్టస్సు
తాన్దదౌ । జామ్బవత్యాస్సుతావేతౌద్వౌచసత్కృతలక్షణౌ ॥ ౨౬ ॥ చారుదేష్ణ
శ్చసామ్బశ్చవీర్యవన్తౌమహాబలౌ । తన్త్రిపాలశ్చతన్త్రిశ్చనన్దనస్యసుతావుభౌ ॥౨౭॥
శమీకపుత్త్రాశ్చత్వారోవిక్రాన్తాస్త్రిమహాబలాః । విరజశ్చధనుశ్చైవశ్యామశ్చ
సృఞ్జయస్తథా ॥ ౨౮॥ అనపత్యోభవచ్ఛ్యామస్సృఞ్జయస్తువనంయయౌ । జగ్మస్స
మానభోజత్వంరాజర్షిత్వమవాప్నుయుః ॥ ౨౯ ॥ కృష్ణస్యజన్మాభ్యుదయంయః
కీర్తయతినిత్యశః । శృణోతిమానవోనిత్యంసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ ౩౦ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేచన్ద్రవంశానువర్ణనేశూరవంశాదికథనంనామ
షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః.

॥ శ్రీకృష్ణవంశానువర్ణనమ్. ॥

సూతః ॥ అథదేవోమహాదేవఃపూర్వంకృష్ణఃప్రజాపతిః । విహారార్థంసదే
వేశోమానుషేష్విహజాయతే ॥ ౧ ॥ దేవక్యాంవసుదేవేనతపసాపుష్కరేక్షణః ।
చతుర్బాహుస్తుసఞ్జాతోదివ్యరూపోజ్జ్వలశ్రియా ॥ ౨ ॥ శ్రీవత్సలక్షణందేవందృ
ష్ట్వాదివ్యైశ్చలక్షణైః । ఉవాచవసుదేవస్తంరూపంసంహరవైప్రభో ॥ ౩ ॥ భీతోఽ
హందేవకంసస్యతతస్త్వేతద్బ్రవీమితే । మమపుత్త్రాహతాస్తేనజ్యేష్ఠాస్తేభీమవిక్ర
మ ॥ ౪ ॥ వసుదేవవచశ్శ్రుత్వారూపంసంహరదచ్యుతః । అనుజ్ఞాప్యతతశ్శౌరింన
న్దగోపగృహేఽనయత్ ॥ ౫ ॥ దత్త్వైనంనన్దగోపస్యరక్ష్యతామితిచాబ్రవీత్ । అత
స్తుసర్వకల్యాణంయాదవానాంభవిష్యతి ॥ ౬ ॥ అయంతుగర్భోదేవక్యాజాతఃకంసం
హనిష్యతి ॥ ఋషయః ॥ కఏషవసుదేవస్తుదేవకీచయశస్వినీ ॥౭॥ నన్దగోపశ్చకస్త్వే
షయశోదాచమహావ్రతా । యోవిష్ణుంజనయామాసయంచతాతేత్యభాషత ॥ ౮ ॥
యాగర్భంజనయామాసయాచైనంచాభ్యవర్ధయత్ ॥సూతః॥పురుషఃకశ్యపస్త్వాసీద
దితిస్త్రీచయాస్మృతా ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మణఃకశ్యపస్యాంశఃపృథివ్యాస్త్వదితిస్తథా ।
అథకామాన్మహాబాహుర్దేవక్యాస్సముపూజయత్ ॥ ౧౦॥ యేతయాకాంక్షితానిత్య
మజాతస్యమహాత్మనః । సోవతీర్ణోమహీందేవఃప్రవిష్టోమానుషీంతనుమ్ ॥ ౧౧ ॥ మో
హయన్సర్వభూతానియోగాత్మాయోగమాయయా । నష్టేధర్మేతథాయజ్ఞైర్విష్ణు
ర్వృష్ణికులేప్రభుః ॥ ౧౨॥ కర్తుంధర్మస్యసంస్థానమసురాణాంప్రణాశనమ్ । రుక్మిణీ
సత్యభామాచసత్యానాగ్నజితీతథా ॥ ౧౩ ॥ సుధామాచతథాశైబ్యాగాన్ధారీలక్ష
ణాతథా । మిత్రవిన్దాచకాళిన్దీదేవాజామ్బవతీతథా ॥ ౧౪ ॥ సుసీమాచతథామాద్రీ

* కరూ.

కౌసల్యావిజయాతథా । ఏవమాదీనిదేవీనాంసహస్రాణితుషోడశ॥ ౧౫ ॥ రుక్మిణీజ
నయామాసపుత్త్రాంరణవిశారదమ్। చారుదేష్ణంమహాశూరంప్రద్యుమ్నంచమహాబ
లమ్ ॥ ౧౬ ॥ సుచారుంభద్రచారుంచసుదేష్టంభద్రమేవచ । పరశుశ్చారుగుప్తశ్చ
చారుభద్రస్సుచారుకః॥ ౧౭ ॥ చారుహాసఃకనిష్ఠశ్చకన్యాచారుమతీతథా । జజ్ఞిరే
సత్యభామాయాంభానుర్భ్రమరవీక్షణః ॥ ౧౮॥ రోహితోదీప్తిమాంశ్చైవతామ్ర
వక్త్రోజలన్ధరః । చతస్రోజజ్ఞిరేతేషాంస్వసారస్తుయవీయసః॥ ౧౯ ॥ జామ్బవత్యా
స్సుతోజజ్ఞేసామ్బస్సమితిశోభనః । మిత్రవాన్మిత్రవిన్దశ్చమిత్రవిన్దావరాఙ్గనా॥ ౨౦ ॥
మిత్రబాహుస్సునీతశ్చనాగ్నజిత్యాఃప్రజాహిసా। ఏవమాదీనిపుత్త్రాణాంసహస్రాణి
నిబోధత ॥ ౨౧ ॥ అశీతించసహస్రాణివాసుదేవసుతాస్తథా । లక్షమేకంతథాప్రో
క్తంపుత్త్రాణాంతుద్విజోత్తమాః॥ ౨౨ ॥ ఉపసఙ్గస్యతుసుతౌవజ్రస్సంక్షిప్తఏవచ।
భూరాన్ధ్రసేనోభూరిశ్చగవేషణసుతావుభౌ॥ ౨౩ ॥ ప్రద్యుమ్నస్యతుదాయాదోవై
దర్భ్యాంబుద్ధిసత్తమః । అనిరుద్ధోరణేరుద్ధోయజ్ఞశ్చమృగకేతనః ॥ ౨౪ ॥ కాస్యాప
శ్వతనయాసామ్బాల్లేభేపుత్త్రాంస్తరస్వినః। సత్యప్రకృతయోదేవాఃపఞ్చవీరాఃప్రకీ
ర్తితాః ॥ ౨౫ ॥ తిస్రఃకోట్యఃప్రవీరాణాంయాదవానాంమహాత్మనామ్ । షష్టిశ్శత
సహస్రాణివీర్యవన్తోమహాబలాః ॥ ౨౬ ॥ దేవాంశాస్సర్వఏవేహఉత్పన్నాస్తేమ
హౌజసః । దేవాసురేహతాయేచఅసురాయేమహాబలాః ॥ ౨౭ ॥ ఇహోత్ప
న్నామనుష్యేషుబాధన్తేసర్వమానవాన్ । తేషాముత్సాదనార్థాయఉత్పన్నోయా
దవేకులే ॥ ౨౮ ॥ కులానాంశతమేకంచయాదవానాంమహాత్మనామ్ । సర్వమేత
త్కులంయావద్వర్తతేవైష్ణవేకులే ॥ ౨౯ ॥ విష్ణుస్తేషాంప్రణేతాచప్రభుత్వేచవ్యవ
స్థితః । నిదేశస్థాయినస్తస్యకథ్యన్తేసర్వయాదవాః ॥ ౩౦ ॥ ఋషయః ॥ సప్త
ర్షయఃకుబేరశ్చయక్షోమాణిహరస్తథా । శాలాకిర్నారదశ్చైవసిద్ధోధన్వన్తరిస్త
థా॥ ౩౧ ॥ ఆదిదేవస్తథావిష్ణురేభిస్తైస్సహదైవతైః । కిమర్థంసజ్జికాభూతాస్స్మృ
తాస్సమ్భూతయఃకతి॥ ౩౨ ॥ భవిష్యాఃకతిచైవాన్యేప్రాదుర్భావామహాత్మనః । బ్ర
హ్మక్షత్త్రేషుశాన్తేషుకిమర్థమిహజాయతే॥ ౩౩ ॥ యదర్థమిహసమ్భూతోవిష్ణుర్వృ
ష్ణ్యన్ధకోత్తమః । పునఃపునర్మనుష్యేషుతన్నఃప్రబ్రూహిపృచ్ఛతామ్ ॥ ౩౪ ॥ సూ
తః ॥ న్యస్యదివ్యాంతనుంవిష్ణుర్మానుషేష్విహజాయతే । యుగేత్రపరావృత్తేకా
లేప్రశిథిలేవిభుః॥ ౩౫ ॥ దేవాసురవిమర్దేషుజాయతేహరిరీశ్వరః । హిరణ్యకశిపౌ
నిత్యంత్రైలోక్యంప్రాక్ప్రశాసతి ॥ ౩౬ ॥ బలినాధిష్ఠితేచైవపురాలోకత్రయేక్ర
మాత్ । సఖ్యమాసీత్పరమకందేవానామసురైస్సహ ॥ ౩౭ ॥ యుగాఖ్యాద
శసమ్పూర్ణాహ్యాసీదవ్యాకులంజగత్ । నిదేశస్థాయినశ్చాపితయోర్దేవాస్సమాప్త
థా ॥ ౩౮ ॥ బలిర్విమర్దాయతదాసమ్ప్రవృద్ధస్తుదారుణః । దేవానామసురాణాం
చఘోరఃక్షయకరోమహాన్ ॥ ౩౯ ॥ ధర్తుంధర్మవ్యవస్థానంజాయతేమానుషేష్విహ।

దేవాసురయుద్ధప్రస్తావః

భృగోశ్శాపనిమిత్తంతు దేవాసురకృతే తదా ॥ ౪౦ ॥ ఋషయః ॥ కథం దేవాసుర
కృతే వ్యాహారం ప్రాప్తవాంస్తతః । దేవాసురం యథావృత్తం తన్నః ప్రబ్రూహి పృచ్ఛ
తామ్ ॥ ౪౧ ॥ సూతః ॥ తేషాం దాయనిమిత్తం తే సఙ్గ్రామాస్తు సుదారుణాః । వారా
హాద్యా దశ ద్వౌ చ షణ్డామర్కాన్తరే స్మృతాః ॥ ౪౨ ॥ నామతస్తు సమాసేన శ్రుణు
తేషాం వివక్షితామ్ । ప్రథమో నారసింహస్తు ద్వితీయశ్చాపి వామనః ॥ ౪౩ ॥ తృతీయ
స్తు వరాహశ్చ చతుర్థోఽమృతమన్థనః । సఙ్గ్రామః పఞ్చమశ్చైవ సఞ్జాతస్తారకామ
యః ॥ ౪౪ ॥ షష్ఠో హ్యాసీద్బకాఖ్యస్తు సప్తమస్త్రైపురస్తథా । అన్ధకారోఽష్టమస్తే
షాం నవమో వృత్రఘాతకః ॥ ౪౫ ॥ ధాత్రశ్చ దశమః ప్రోక్తస్తతో హాలాహలస్స్మృ
తః । ప్రథితో ద్వాదశస్తేషాం ఘోరః కోలాహలస్తథా ॥ ౪౬ ॥ హిరణ్యకశిపుర్దైత్యో
నరసింహేన సూదితః । వామనేన బలిర్బద్ధస్త్రైలోక్యక్రమణే పురా ॥ ౪౭ ॥ హిరణ్యా
క్షో హతో ద్వన్ద్వే ప్రతివాదే తు దైవతైః । దంష్ట్రయా తు వరాహేణ సముద్రస్తు ద్విధా
కృతః ॥ ౪౮ ॥ ప్రహ్లాదో నిర్జితో యుద్ధే ఇన్ద్రేణామృతమన్థనే । విరోచనస్తు ప్రాహ్లా
దిర్నిత్యమిన్ద్రవధోద్యతః ॥ ౪౯ ॥ ఇన్ద్రేణైవ చ విక్రమ్య నిహతస్తారకామయే । అస
కృద్వాసుదేవేషు ఆససాద విరోచనః ॥ ౫౦ ॥ నిహతా దానవాస్సర్వే త్రైలోక్యే త్ర్య
మ్బకేణ తు । అసురాశ్చ పిశాచాశ్చ దానవాశ్చాన్ధకే వధే ॥ ౫౧ ॥ హతా దేవమను
ష్యైస్తే పితృభిశ్చైవ సర్వశః । సంసక్తో దానవైర్ధాత్రో ఘోరో హాలాహలో హతః ॥ ౫౨ ॥
తదా విష్ణుసహాయేన మహేన్ద్రేణ నివర్తితః । తతో ధ్వజో మహేన్ద్రేణ మాయయాచ్ఛ
న్నస్తు యోగవిత్ ॥ ౫౩ ॥ ధ్వజో లక్ష్మణమావిశ్య విప్రచిత్తిస్సహానుజః । దైత్యాశ్చ
దానవాశ్చైవ సంయుతాః కృష్ణసంయుతాః ॥ ౫౪ ॥ జయకోలాహలే సర్వాదేవైః
పరివృతాస్తథా । యజ్ఞస్యావభృథే జిత్వా షణ్డామర్కౌ తు దైవతైః ॥ ౫౫ ॥ ఏతే దేవా
సురా వృత్తాస్సఙ్గ్రామా ద్వాదశైవ తు । దేవాసురక్షయకరాః ప్రజానాం చ హితాయ
వై ॥ ౫౬ ॥ హిరణ్యకశిపూ రాజా వర్షాణామర్బుదం విభో । ద్విసప్తతిస్తథాఽబ్దానాం
నియుతాన్యధికాని తు ॥ ౫౭ ॥ అశీతిం చ సహస్రాణి త్రైలోక్యైశ్వర్యతాం గతః ।
పర్యాయేణ తు రాజాభూద్బలిర్వర్షాయుతం పునః ॥ ౫౮ ॥ షష్టిర్వర్ష సహస్రాణి నియు
తాని చ వింశతిః । బలే రాజ్యాధికారస్తు యావత్కాలం బభూవ హ ॥ ౫౯ ॥ తావత్కా
లం తు ప్రహ్లాదో నివృత్తో హ్యసురైస్సహ । ఇన్ద్రాస్త్వేతే విజ్ఞేయా అసురాణాం మహౌ
జసః ॥ ౬౦ ॥ దైత్యసంస్థమిదం సర్వమాసీద్దశయుగం పునః । త్రైలోక్యమిదమవ్య
గ్రం మహేన్ద్రేణానుపాల్యతే ॥ ౬౧ ॥ అసపత్నమిదం సర్వమాసీద్దశయుగం పునః ।
ప్రహ్లాదస్య హృతే తస్మింస్త్రైలోక్యే కాలపర్యయే ॥ ౬౨ ॥ పర్యాయేణ తు సమ్ప్రాప్తే
త్రైలోక్యం పాకశాసనే । తతోఽసురాన్పరిత్యజ్య శుక్రో దేవానగచ్ఛత ॥ ౬౩ ॥

యజ్ఞేదేవానథగతందితిజాఃకావ్యమాహ్వయన్ । కింత్వన్నోనిమిషతాంరాజ్యంత్య
క్త్వాయజ్ఞంపునర్గతః ॥ ౬౪ ॥ స్థాతుంనశక్నుమోహ్యత్రప్రవిశామోరసాతలమ్ ।
ఏవముక్తోబ్రవీద్దైత్యాన్విషణ్ణాన్సాన్త్వయన్గిరా ॥ ౬౫ ॥ మాభైర్విధారయిష్యామి
తేజసాస్వేనవోసురాః । మన్త్రాశ్చౌషధయశ్చైవరసాశ్చసుఖవత్పరమ్ ॥ ౬౬ ॥ కృ
త్స్నానిమయితిష్ఠన్తిపాదస్తేషాంసురేశ్వరైః । తత్సర్వంవఃప్రదాస్యామియుష్మదర్థే
భృతంమయా ॥ ౬౭ ॥ తతోదేవాస్తుతాన్దృష్ట్వావృతాన్కావ్యేనధీమతా । సమ
న్త్రయన్తిదేవావైసంవిగ్నాస్తుజిఘృక్షయా ॥ ౬౮ ॥ కావ్యోహ్యాసదృశంసర్వంవ్యా
వర్తయతినోబలాత్ । సాధుగచ్ఛామహేతూర్ణంయావన్నాధ్యాపయన్తివై ॥ ౬౯ ॥
ప్రసహ్యహత్వాశిష్యాంస్తుపాతాళంప్రాపయామహే । తతోదేవాస్తుసంరబ్ధాదా
నవానుపసృత్యచ ॥ ౭౦ ॥ తతస్తేవధ్యమానాస్తుకావ్యమేవాభిదుద్రువుః । తతఃకా
వ్యస్తుతాన్దృష్ట్వాతూర్ణందేవైరభిద్రుతాన్ ॥ ౭౧ ॥ రక్షాంకావ్యేనసంహృత్యదేవా
స్తేఽథాసురార్దితాః । కావ్యందృష్ట్వాస్థితందేవానిర్విశఙ్కాస్సురాన్బహూన్ ॥ ౭౨ ॥

॥ శుక్రదానవసంవాదః ॥

తతఃకావ్యోనుచిన్త్యాథబ్రహ్మణోవచనంహితమ్ । తానువాచతతఃకావ్యఃపూర్వవృ
త్తమనుస్మరన్ ॥ ౭౩ ॥ త్రైలోక్యంవోహృతంసర్వంవామనేనత్రిభిఃక్రమైః । బలి
ర్బద్ధోహతోజమ్భోనిహతశ్చవిరోచనః ॥ ౭౪ ॥ మహాసురా*ద్వాదశచసఙ్గ్రామేషు
సురైర్హతాః । తైస్తైరుపాయైర్భూయిష్ఠంనిహతావఃప్రధానతః ॥ ౭౫ ॥ కేచిచ్ఛి
ష్టాస్స్వయూయంవోయుద్ధంనాస్తీతిమేమతిః । నీతయోవోవిధాతవ్యాఉపాస్యాఃకా
లపర్యయమ్ ॥ ౭౬ ॥ యాస్యామ్యథమహాదేవంప్రార్థితంవిజయావహమ్ । అప్రతీ
పాంస్తతోమన్త్రాన్దేవాత్ప్రాప్స్యేమహేశ్వరాత్ ॥ ౭౭ ॥ యుద్ధ్యామహేపునర్దేవాం
స్తతఃప్రాప్స్యథవైజయమ్ । తతస్తేకృతసంవాదాదేవాదీంశ్చతథాసురాః ॥ ౭౮ ॥ న్య
స్తశస్త్రావయంసర్వేనిశాన్నాహారవర్జినః । వయంతపశ్చరిష్యామస్సంవృతావల్క
లైర్వనే ॥ ౭౯ ॥ ప్రహ్లాదస్యవచశ్శ్రుత్వాసత్యాభివ్యాహృతంతుతత్ । తతోదే
వాన్యవర్తన్తవిజ్వరాముదితాశ్చతే ॥ ౮౦ ॥ న్యస్తశస్త్రేషునిర్వృత్తాస్తదా
దేవాసురాస్తథా । తతస్తానబ్రవీత్కావ్యఃకిఞ్చిత్కాలముపాస్యథ ॥ ౮౧ ॥
నిరుత్సుక్తాస్తపోయుక్తాఃకాలంకార్యార్థసాధకమ్ । పితుర్మమాశ్రమస్థావైసమ్ప్రతీ
క్ష్యతదానవాః ॥ ౮౨ ॥ తత్సంవిశ్యాసురాన్కావ్యోమహాదేవముపద్యత ॥ శుక్రః ॥

॥ శుక్రకృతతపః ॥

మన్త్రానిచ్ఛామ్యహందేవయేనసన్తిబృహస్పతౌ ॥ ౮౩ ॥ పరాభవాయదేవానా
మసురాణాంజయాయచ । ఏవముక్తోబ్రవీద్దేవోవ్రతంత్వంచరభార్గవ ॥ ౮౪ ॥ పూ

* ద్వాదశను.

ణ్ణేవర్ష సహస్రే శుకణధూమమవాక్శిరాః । యదిపశ్యసిభద్రం తేతతోఽమన్త్రానవా
ప్స్యసి॥ ౮౫ ॥ తథేతిసమనుజ్ఞాప్య శుక్రస్తు భృగునన్దనః।ప్రాదౌ సంస్పృశ్య దేవస్యబా
ఢమిత్యబ్రవీద్వచః ॥ ౮౬ ॥ వ్రతంచరామ్యహం దేవత్వయాదిష్టోద్య వై ప్రభో। తతో
నుసృష్టో దేవేనకుణ్డధారోఽహ్యధూమకృత్ ॥ ౮౭ ॥ తదాతస్మిన్గతే శుక్రేఽహ్యసురా
ణాంహితాయవై । మన్త్రార్థంతస్యవసతిబ్రహ్మచర్యంమహేశ్వరే ॥ ౮౮ ॥ తంబు
ద్ధ్వానీతిపూర్వంతు రాజ్యేన్యస్తం తదాసురైః । అస్మింశ్ఛిద్రేతదామర్షాద్దేవాస్తేసమ
భిద్రుతాః ॥ ౮౯ ॥ ధన్వినోఽస్త్రాయుధాస్సర్వే బృహస్పతిపురస్సరాః । దృష్ట్వాఽ
సురగణాఞ్దేవాఃప్రగృహీతాయుధామునే ॥ ౯౦ ॥ ఉత్పేతుస్సహసా తే వై సన్త్ర
స్తాంస్తాన్వచోఽబ్రువన్। న్యస్తశస్త్రేఽభయే దత్తే ఆచార్యే వ్రతమాస్థితే ॥౯౧॥ దత్త్వా
భయంనోఽహ్యభయంసమ్ప్రాప్తానో జిఘాంసయా।అనాచార్యావయందేవాస్త్యక్తశ
స్త్రాస్థ్యుపస్థితాః ॥ ౯౨ ॥ చీరకృష్ణాజినధరాం నిష్క్రియానిష్పరిగ్రహాః। రణేవి
జేతుం దేవాశ్చ నశక్ష్యామః కథఞ్చన ॥ ౯౩॥ అయుద్ధేన ప్రపశ్యామశ్శరణం కావ్యమా
తరమ్ । ప్రపద్యస్తత తో భీతాస్తేభ్యోఽదాదభయంతుసా॥ ౯౪॥ నభేత్తవ్యం న భేత్త
వ్యంభయంత్యజతదానవాః । మత్సన్నిధౌ వర్తతాం వోనభీర్భవితుమర్హతి॥౯౫ ॥
తథాచాభ్యుపపన్నాంస్తాన్దృష్ట్వా దేవానథాసురాః । అభిజఘ్నుః ప్రసహ్యైతేనవి
చార్యబలాబలమ్ ॥ ౯౬ ॥ తతస్తాన్వధ్యమానాంస్తు దేవైర్దృష్ట్వాఽసురాంస్తథా ।
దేవీక్రుద్ధాబ్రవీద్దేవాన్నరేన్ద్రాన్వఃకరోమ్యహమ్॥౯౭॥ సంభృత్యసర్వసమ్భారానిన్ద్ర
బాహ్యచరాంస్తథా । తాన్స్తమ్భ్యయద్యోగబలాద్యోగయుక్తాతపోధనా॥ ౯౮ ॥
తతస్తేస్తమ్భితం దృష్ట్వా ఇన్ద్రం దేవాస్తు మూకవత్ । ప్రాద్రవంస్తతతో భీతా ఇన్ద్రం
దృష్ట్వా వశీకృతాః ॥ ౯౯ ॥ గతేషుసురసఙ్ఘేషు శక్రంవిష్ణురభాషత । మాంత్వం
ప్రవిశభద్రం తే వధిష్యే తాంసురోత్తమ ॥ ౧౦౦॥ ఏవముక్తస్తతో విష్ణుంప్రవివేశపుర
న్దరః। విష్ణునారక్షితం దృష్ట్వా దేవీక్రుద్ధావచోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౦౧ ॥ ఏషత్వాంవిష్ణునా
సార్ధం దహామిమఘవన్బలాత్ । మిషతాం సర్వభూతానాం దృశ్యతాంమే తపోబల
మ్ ॥౧౦౨ ॥ తథాభిభూతా తే దేవా ఇన్ద్రవిష్ణూబభూవతుః । కథంముచ్యావసన్తి
సావిష్ణురిన్ద్రమభాషత ॥ ౧౦౩ ॥ ఇన్ద్రోఽబ్రవీజ్జహిహ్యేనాంయావన్నౌనదహేత్ప్ర
భో। విశేషాదభిభూతోఽస్మిత్వత్తో హనహిమాచిరమ్॥౧౦౪॥ తతస్సమీక్ష్యవిష్ణుస్స్వాం
స్త్రీవధాత్కృచ్ఛ్రమాస్థితః। అభిధ్యాయతతశ్చక్రమాపన్నత్తరణోత్తమమ్॥౧౦౫॥
తతస్తుత్వరయాయుక్తశ్శీఘ్రకారీభయాన్వితః। జ్ఞాత్వావిష్ణుస్తతస్తస్యాఃక్రూరం
దేవ్యాశ్చికీర్షితమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ క్రుద్ధస్స్వమస్త్రమాదాయశిరశ్చిచ్ఛేదవైభయాత్।

॥ భృగుదత్తవిష్ణుశాపోభృగుభార్యోజ్జీవనంచ ॥

తందృష్ట్వా స్త్రీవధం ఘోరంచుక్రోధభృగురీశ్వరః ॥ ౧౦౭ ॥ తతోఽభిశప్తో భృగు
ణా విష్ణుర్భార్యావధే తదా। యస్మాత్తేజానతోధర్మమవధ్యాస్త్రీనిషూదితా॥౧౦౮॥

తస్మాత్త్వంసప్తకృత్వోహిమానుషేషూపపత్స్యసే। తతస్తేనాభిశాపేననష్టేధర్మేపు
నఃపునః ॥ ౧౦౯ ॥ లోకస్యచహితార్థాయజాయతేమానుషేష్విహ।అనువ్యాహృ
త్యవిష్ణుంచతదాదాయశిరోమునిః॥ ౧౧౦॥ సమానీయతతఃకాయముద్గృహ్యేదమ
బ్రవీత్ । ఏషత్వాంవిష్ణునాదేవిహతాంసన్ధారయామ్యహమ్ ॥ ౧౧౧ ॥ యదికృ
త్స్నోమయాధర్మోజ్ఞాయతేచరితోఽపివా। తేనసత్యేనజీవస్వయదిసత్యంబ్రవీమ్యహ
మ్॥౧౧౨॥తతస్తాంప్రోక్ష్యశాన్తాభిరద్భిర్జీవేతిసోఽబ్రవీత్ ।తతోఽభివ్యాహృతేతస్యదేవీ
సఞ్జీవితాతదా॥౧౧౩॥తతస్తాంసర్వభూతానిదృష్ట్వాసుప్తోత్థితామివ । సాధుసాధ్వితి
చక్రుస్తేవచసాసర్వతోదిశమ్॥ ౧౧౪॥ఏవంప్రత్యాహృతాతేనదేవీసాభృగుణాతదా।
మిషతాందేవతానాంచతదద్భుతమివాభవత్ ॥ ౧౧౫ ॥ అసమ్భ్రాన్తేనభృగుణాప
త్నీసఞ్జీవితాపునః । దృష్ట్వాచేన్ద్రోఽనలభతశర్మకావ్యభయాత్పునః॥ ౧౧౬॥ ప్రజాగ

॥ శుక్రంప్రతిఇన్ద్రప్రేరితజయన్త్యాగమనమ్ ॥

రేతతశ్చేన్ద్రోజయన్తీమిదమబ్రవీత్ । సఞ్చిన్త్యమఘవావాక్యంస్వాంకన్యాంపా
కశాసనః॥ ౧౧౭ ॥ ఏషకావ్యోహ్యమిత్రాయవ్రతంచరతిదారుణమ్। తేనాహంవ్యాకు
లఃపుత్రికృతోమతిమతాభృశమ్॥౧౧౮॥ గచ్ఛసంశ్రావయస్వైనంశ్రమాపనయనై
శ్శుభైః । తైస్తైర్మనోఽనుకూలైశ్చఉపచారైరతన్ద్రితా ॥ ౧౧౯ ॥ కావ్యమా
రాధయస్వైనంయథాతుష్యేత్సద్విజః । గచ్ఛత్వంతస్యదత్త్వాశుప్రయత్నంకురు
మత్కృతే ॥ ౧౨౦ ॥ ఏవముక్తాజయన్తీసావచస్సంగృహ్యవైపితుః । అగచ్ఛద్యత్ర
ఘోరంసతపఆరభ్యతిష్ఠతి॥ ౧౨౧॥ తందృష్ట్వాసుపిబన్తంసాకణధూమమవాఙ్ముఖమ్।
యక్షేణపాత్యమానంచకుణ్డధారణయాతనామ్॥౧౨౨॥దృష్ట్వాచతంపాత్యమానందే
వీకావ్యమవస్థితా । స్వస్వరూపధరందృష్ట్వావపుషావృత్తిమాస్థితా ॥ ౧౨౩॥ పిత్రా
యథోక్తంవాక్యంసాకావ్యేకృతవతీతథా । గీర్భిశ్చైవానుకూలాభిస్స్తువన్తీవల్గుభా
షిణీ॥౧౨౪॥గాత్రసంవాహనైఃకాలేసేవమానాత్వచస్సుఖైః।వ్రతచర్యానుకూలాభి
రువాసబహులాస్సమాః ॥ ౧౨౫ ॥ పూర్ణేధూమవ్రతేతస్మిన్ఘోరేవర్షసహస్రకే।
వరేణచ్ఛన్దయామాసకావ్యంప్రీతోభవస్తదా ॥ ౧౨౬ ॥ మహేశ్వరః ॥ ఏతద్వ్రతం
త్వయైకేనచీర్ణంనాన్యేనకేనచిత్ ।తస్మాద్వైతపసాబుద్ధ్యాశ్రుతేనచబలేనచ ॥౧౨౭॥
తేజసాచసురాన్సర్వాంస్త్వమేకోఽభిభవిష్యసి । * యథాభిలషితంబ్రహ్మన్విద్య
తేభృగునన్దన ॥ ౧౨౮ ॥ ప్రతిపత్స్యసితత్సర్వంనానువాచ్యంశుకస్యచిత్ । సర్వా
భిభావితేనిత్యంభవిష్యసిద్విజోత్తమ ॥ ౧౨౯ ॥ ఏతాన్దత్త్వావరాంస్తస్మైభార్గ
వాయభవఃపునః । ప్రజేశత్వంధనేశత్వమవధ్యత్వంచవైదదౌ॥ ౧౩౦॥ ఏతాన్లబ్ధ్వా
వరాన్కావ్యస్సమ్ప్రహృష్టతనూరుహః। హర్షాత్ప్రాదుర్బభౌతస్యదివ్యస్తోత్రంమ

* యచ్చకిఞ్చిదపి.

శుక్రకృతమహేశ్వరస్తుతిః

హేశ్వరే॥ ౧౩౧॥ తథాతిర్యక్స్థితశ్చైవతుష్టువేనీలలోహితమ్॥ శుక్రః॥ నమో స్తు శితిక
ణ్ఠాయకనిష్ఠాయసువర్చసే ॥౧౩౨॥ లేలిహానాయకావ్యాయ*వత్సరాయాన్ధసఃపతే।
కపర్దినేకరాళాయహర్యక్షువరదాయచ ॥ ౧౩౩ ॥ సంస్తుతాయస్తుతార్థాయదేవ
దేవాయరంహసే।ఉష్ణీషిణేసువక్త్రాయసహస్రాక్షాయమీఢుషే॥౧౩౪॥ వసురేతా
యరుద్రాయతపసే†కృత్తివాససే । ‡హ్రస్వాయవ్యుప్తకేశాయసేనాన్యేరోహి
తాయచ ॥ ౧౩౫ ॥ కపయేరాజవృక్షాయతక్షకక్రీడనాయచ । సహస్రబాహవే
చైవసహస్రనయనాయచ ॥ ౧౩౬ ॥ సహస్రశిరసేచైవబహురూపాయవేధసే ।
హరాయబహురూపాయశ్వేతాయపురుషాయచ ॥ ౧౩౭ ॥ గిరీశాయమనోజ్ఞాయ
చిత్తినేసుక్షతాయచ । సన్తృప్తాయసుహస్తాయధన్వినేభార్గవాయచ॥౧౩౮॥ నిష
ఙ్గిణేచతారాయ§సాఖ్యాయక్షపణాయచ । తామ్రాయచైవభీమాయఉగ్రాయచ
శివాయచ ॥ ౧౩౯ ॥ మహాదేవాయశర్వాయవిరూపాయశివాయచ । హిరణ్యా
యవిశిష్టాయజ్యేష్ఠాయమధ్యమాయచ ॥ ౧౪౦ ॥ బభ్రవేచపిశఙ్గాయపిఙ్గళాయా
రుణాయచ । పినాకినే¶చేషుమతేచిత్రాయరోహితాయచ ॥ ౧౪౧ ॥ దున్దుభా
యైకపాదాయఅజయేబుద్ధిదాయచ । మృగవ్యాధాయసర్వాయస్థాణవేభీషణాయ
చ ॥ ౧౪౨ ॥ బహునేత్రాయపథ్యాయసునేత్రాయేశ్వరాయచ । కపాలినేకవీరా
యమృత్యవేత్ర్యమ్బకాయచ ॥ ౧౪౩ ॥ వాస్తోష్పతేపినాకాయముక్తయేకేవలా
యచ । ఆరణ్యాయగృహస్థాయయతయేబ్రహ్మచారిణే ॥ ౧౪౪ ॥ సాఙ్ఖ్యాయచైవ
యోగాయవ్యాధినేదీక్షితాయచ । + అన్తర్హితాయశర్వాయభవ్యేశాయశమా
యచ ॥ ౧౪౫ ॥ రోహితేచేకితానాయబ్రహ్మిష్ఠాయమహర్షయే।చతుష్పదాయమే
ధ్యాయరక్షిణేశీఘ్రగాయచ ॥ ౧౪౬ ॥ శిఖణ్డినేకరాళాయదంష్ట్రిణేవిశ్వవేధసే।
భాస్కరాయప్రదీప్తాయదీప్తాయచసుమేధసే ॥ ౧౪౭ ॥ క్రూరాయవికృతాయైవ
బీభత్సాయశివాయచ । సౌమ్యాయచైవపుణ్యాయధార్మికాయశుభాయచ॥౧౪౮॥
అవధ్యాయామృతాయైవనిత్యాయశాశ్వతాయచ । వ్యావృత్తాయయవిష్ఠాయభర
తాయచరక్షసే ॥ ౧౪౯ ॥ క్షేమ్యాయసహమానాయసత్యాయచఋతాయచ ।
❦ కాట్యాయరాసభాయైవశూలినేదివ్యచక్షుషే॥౧౫౦ ॥ సోమపాయాజ్యపాయైవ
ధూమపాయోష్మపాయచ।శుచయేపరిధానాయసద్యోజాతాయమృత్యవే ॥ ౧౫౧॥
పిశితాశాయశర్వాయమేఘాయవిద్యుతాయచ । వ్యావృత్తాయవరిష్ఠాయభరతా
యచరక్షసే ॥ ౧౫౨ ॥ త్రిపురఘ్నాయ÷దీప్తాయచక్రాయరోమశాయచ । తిగ్మా

---

* వత్సరాయవనస్పతే. † చిత్ర. ‡ ఊశాయముక్త. § పఖ్యాయ. ¶ వసుమతే.
+ అనాహితాయ. ❦ కర్త్రేపరాసవేచైవ. ÷ తీర్థాయ.

యుధాయదక్షాయసమిద్ధాయపులస్తయే ॥౧౫౩॥ రోచమానాయచణ్డాయస్ఫీతాయ
ఋషభాయచ । ప్రతినేయుజ్ఞమానాయశుచయేచోర్ధ్వరేతసే ॥ ౧౫౪ ॥ అసుర
ఘ్నేనఘుఘ్నాయమృత్యుఘ్నేచాన్తకాయచ । కృశానవేప్రశాన్తాయవహ్నయేకిం
శిలాయచ ॥ ౧౫౫ ॥ రక్షోఘ్నాయపశుఘ్నాయవిఘ్నాయశ్వసితాయచ । అనాహ
తాయసర్వాయవ్యాపినేతాపనాయచ ॥ ౧౫౬ ॥ అనాశ్రితాయదేవాయసమిత్య
ధిష్ఠితాయచ । కృష్ణాయచజయన్తాయలోకానామీశ్వరాయచ ॥ ౧౫౭ ॥ హిరణ్య
బాహవేచైవపాశాయచసమాయచ । సుకన్యాయసుసవ్యాయఈశానాయసుచక్షు
షే ॥ ౧౫౮ ॥ క్షిప్రేషవేసుధన్వాయప్రథమాయశివాయచ । కపిలాయపిశఙ్గాయ
మహాదేవాయధీమతే ॥ ౧౫౯ ॥ మహాకామాయదీప్తాయరోదనాయసహాయచ ।
దృఢధన్వినేకవచినేరథినేచవరూథినే ॥ ౧౬౦ ॥ భృగునాథాయశుక్రాయగహ్వరే
ష్ఠాయవేధసే । అమోఘాయప్రశాన్తాయఅమృతాయవృషాయచ ॥ ౧౬౧ ॥ నమో
స్తుతుభ్యంభగవన్మహతేకృత్తివాససే । పశూనాంపతయేతుభ్యంభూతానాంపతయే
నమః॥౧౬౨॥ప్రణవఋగ్యజుస్సామ్నేస్వాహాయచస్వధాయచ । వషట్కారాత్మ
నేచైవతుభ్యంమన్త్రాత్మనేనమః ॥౧౬౩॥ స్రష్ట్రేధాత్రేతథాకర్త్రేహర్త్రేచక్షపణా
యచ । భూతభవ్యభవిష్యాయతుభ్యంకర్మాత్మనేనమః ॥ ౧౬౪ ॥ వసవేచైవసాధ్యా
యరుద్రాదిత్యాశ్వినాయచ।నిర్గుణాయగుణజ్ఞాయవ్యాకృతాయకృతాయచ ॥౧౬౫॥
స్వయమ్భువేప్రజాయైవఅపూర్వప్రథమాయచ। ప్రజానాంపతయేచైవతుభ్యంబ్రహ్మా
త్మనేనమః ॥ ౧౬౬ ॥ ఆత్మేశాయాత్మవశ్యాయసర్వస్యాతిశయాయచ।సర్వభూతా
త్మభూతాయతుభ్యంభూతాత్మనేనమః ॥ ౧౬౭ ॥ నిర్గుణాయగుణజ్ఞాయవ్యాకృతా
యాకృతాయచ । విరూపాక్షాయమిత్రాయతుభ్యంసాక్ష్యాత్మనేనమః ॥ ౧౬౮ ॥
పృథివ్యైచాన్తరిక్షాయదివ్యాయచమహాయచ । జనస్తపాయసత్యాయతుభ్యం
లోకాత్మనేనమః ॥ ౧౬౯ ॥ అవ్యక్తాయమహాన్తాయభూతాదేరిన్ద్రియాయచ । ఆ
త్మజ్ఞాయవిశిష్టాయతుభ్యంసర్వాత్మనేనమః॥౧౭౦॥నిత్యాయచాత్మలిఙ్గాయసూక్ష్మా
యచేతనాయచ । బుద్ధాయవిభవేచైవతుభ్యంమోక్షాత్మనేనమః ॥ ౧౭౧ ॥ నమ
స్తేత్రిషులోకేషునమస్తేపరతస్త్రిషు । సత్యాన్తేషుమహాన్తేషుచతుర్షుచనమో
స్తుతే ॥ ౧౭౨ ॥ నామస్తోత్రేమయాహ్యస్మిన్యదపివ్యాహృతంభవేత్ । మద్భ
క్తఇతిబ్రహ్మణ్యతత్సర్వంక్షన్తుమర్హసి॥ ౧౭౩ ॥ సూతః ॥ ఏవమాభాష్యదేవేశమీ
శ్వరంనీలలోహితమ్ । బహ్వతిప్రణతస్తస్మైప్రాఞ్జలిర్వాగ్యతోఽభవత్ ॥ ౧౭౪ ॥
కావ్యస్యగాత్రంసంస్పృశ్యహస్తేనప్రీతిమాన్భవః । నికామందర్శనందత్త్వాతత్రైవా
న్తరధీయత ॥ ౧౭౫ ॥ తతస్సోఽన్తర్హితేతస్మిన్దేవేశానుచరేతదా। తిష్ఠన్తీంపా
ర్శ్వతోదృష్ట్వాజయన్తీమిదమబ్రవీత్ ॥౧౭౬॥శుక్రః॥ కస్యత్వంసుభగేకావాదుఃఖితే

స ప్త చ త్వా రిం శో ఽ ధ్యా యః

॥ శుక్రజయన్తీసల్లాపః ॥

మయిమతిఖితా । మహతాతపసాయుక్తం కిమర్థంమాంజుగోపసి ॥ ౧౭౭ ॥ అనయాసం స్థితాభక్త్యాప్రశ్రయేణ*యమేనచ। స్నేహేనచైవసుశ్రోణిప్రీతోఽస్మివరవర్ణిని॥ ౧౭౮ ॥ కిమిచ్ఛసివరారోహేకస్తేకామస్సమృధ్యతామ్ । తత్తేసమ్పాదయామ్యద్యయద్యపిస్యాత్సుదుర్లభమ్ ॥ ౧౭౯ ॥ ఏవముక్తాబ్రవీదేనంతపసాజ్ఞాతుమర్హసి। చికీర్షితంహిమేబ్రహ్మంస్త్వంహివేదయథాతథమ్ ॥ ౧౮౦ ॥ ఏవముక్తోఽబ్రవీదేనాందృష్ట్వాదివ్యేనచక్షుషా । మయాసహత్వంసుశ్రోణిదశవర్షాణిభామిని ॥ ౧౮౧ ॥ సర్వభూతైరదృశ్యాత్వంసమ్ప్రయోగమిహేచ్ఛసి । దేవిఇన్దీవరశ్యామేవరార్హేవామలోచనే॥ ౧౮౨ ॥ ఏవంవృణోమికామంత్వాంయదిచేద్వల్గుభాషిణి । ఏవంభవతుగచ్ఛావోగేహంమేమత్తకాశిని॥ ౧౮౩ ॥ తతస్సగృహమాగత్యజయన్త్యాఃపాణిముద్వహత్ । తయాసహభవద్దేవ్యాదశవర్షాణిభార్గవః ॥ ౧౮౪ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాంమాయయాసంవృతఃప్రభుః। కృతార్థమాగతంజ్ఞాత్వాకావ్యంసర్వేదితేస్సుతాః॥ ౧౮౫ ॥ అభిజగ్ముర్గృహంతస్యముదితాస్తేదిదృక్షవః । గతాయదానపశ్యన్తిమాయయాసంవృతంగురుమ్ ॥ ౧౮౬ ॥ లక్షణంతస్యతద్బుద్ధ్వాప్రతిజగ్ముర్యథాగతమ్ । బృహస్పతిస్తుసంరుద్ధంకావ్యంజ్ఞాత్వావరేణతమ్ ॥ ౧౮౭ ॥ ప్రీత్యర్థందశవర్షాణిజయన్త్యాహిత

॥ దైత్యానాంకపటవేషగురుకృతవిద్యాభ్యాసః ॥

కామ్యయా । గురుస్తదన్తరంలబ్ధ్వాదైత్యానామిన్ద్రచోదితః ॥ ౧౮౮ ॥ కావ్యస్యరూపమాస్థాయఅసురాన్సముపాహ్వయత్ । తతస్తానాగతాన్దృష్ట్వాబృహస్పతిరువాచహ ॥ ౧౮౯ ॥ స్వాగతంమమయాజ్యానాంప్రాప్తోఽహంవోహితాయవై । అహంవోఽధ్యాపయిష్యామివిద్యాప్రాప్తాతుయామయా॥ ౧౯౦ ॥ తతస్తేహృష్టమనసోవిద్యార్థముపపేదిరే । పూర్ణేకావ్యాత్తతస్తస్మిన్సమయేదశవార్షికే ॥ ౧౯౧ ॥ సమయాన్తేదేవయానీతతోత్పన్నాఇతిశ్రుతిః । బుద్ధించక్రేతతస్సోఽపివైయాజ్యానాంప్రత్యవేక్షణే ॥ ౧౯౨ ॥ దేవిగచ్ఛామ్యహంద్రష్టుంమమయాజ్యాన్శుచిస్మితే । విభ్రాన్తప్రేక్షణేసాధ్వి † త్రివర్ణాయతలోచనే ॥ ౧౯౩ ॥ ఏవముక్తాబ్రవీదేనంభజభక్తాన్మహావ్రత । ఏషధర్మస్సతాంబ్రహ్మన్నధర్మంలోపయామితే ॥ ౧౯౪ ॥ తతోగత్వాసురాన్దృష్ట్వాదేవాచార్యేణధీమతా । వఞ్చితాన్కావ్యరూపేణతతఃకావ్యోఽబ్రవీత్తుతాన్ ॥ ౧౯౫ ॥ కావ్యంమాంవోవిజానీధ్వమయమాఙ్గిరసోవిభుః। వఞ్చితా § బతయూయంతేసర్వేశ్రుణుతదానవాః॥ ౧౯౬ ॥ శ్రుత్వాతథాబ్రువాణంతంసమ్భ్రాన్తాస్తేతదాఽభవన్ । ప్రేక్షన్తస్తావుభౌతత్రస్థిరాసీనౌశుచిస్మితౌ ॥ ౧౯౭ ॥ సమ్ప్రమూఢాస్తతస్సర్వేప్రబుధ్యన్తనకిఞ్చన । అబ్రవీత్సమ్ప్రమూఢేషుకావ్యస్తానసురాంస్తదా ॥ ౧౯౮ ॥ ఆచార్యోవోహ్యహంకావ్యోదేవాచార్యోయమఙ్గిరాః । అనుగ

---

* దమేనచ. † విష్టే. § ఏవయూయంతేసర్వే.

చ్ఛన్తుమాందైత్యాస్త్యజతైనంబృహస్పతిమ్ ॥ ౧౯౯ ॥ ఇత్యుక్తాహ్యసురాస్తేనతా
వుభౌసమవేత్యచ । యథాపురావిశేషంతునజానన్త్యుభయోస్తయోః ॥ ౨౦౦ ॥
బృహస్పతిరువాచైనానసమ్భ్రాన్తస్తపోధనః। కావ్యోవోఽహం*గురుర్దైత్యామద్రూ
పోఽయంబృహస్పతిః ॥ ౨౦౧॥ సమ్మోహయతిరూపేణమామకేనైవవోఽసురాః। శ్రు
త్వాతస్యవచస్తేవైసమేత్యోచుర్వచోధృవమ్ ॥ ౨౦౨ ॥ అయంనోదశవర్షాణిస
తతంశాస్తివైప్రభుః । ఏవవైగురురస్మాకమన్తరేప్సురయంద్విజః ॥ ౨౦౩ ॥ తతస్తే
దానవాస్సర్వేప్రణిపత్యాభివాద్యచ । వచనంజగృహుస్తస్యచిరాభ్యాసేనమోహి
తాః॥ ౨౦౪ ॥ ఊచుస్తమసురాస్సర్వేక్రోధాత్సంరక్తలోచనాః । అయంగురుర్హి
తోఽస్మాకంగచ్ఛత్వంనాసినోగురుః ॥ ౨౦౫ ॥ భార్గవోవాఙ్గిరోవాపిభగవానేష
నోగురుః । స్థితావయంనిదేశేఽస్యసాధుత్వంగచ్ఛమాచిరమ్॥ ౨౦౬॥ ఏవముక్త్వాఽ
సురాస్సర్వేప్రాపద్యన్తబృహస్పతిమ్। యదానప్రతిపద్యన్తకావ్యేనోక్తంమహద్ధిత
మ్॥ ౨౦౭॥ చుకోపభార్గవస్తేషామవలేపేనతేనతు । బోధితామాయయాయస్మాన్న
మాంభజతదానవాః ॥ ౨౦౮ ॥ తస్మాత్ప్రనష్టసంజ్ఞావైపరాభవమవాప్స్యథ । ఇ
తివ్యాహృత్యతాన్కావ్యోజగామాథయథాగతమ్ ॥ ౨౦౯ ॥ శప్తాంస్తానసురాన్
జ్ఞాత్వాకావ్యేనసబృహస్పతిః।కృతార్థస్తుతదాహృష్టస్స్వరూపంప్రత్యపద్యత॥౨౧౦॥
బుద్ధ్వాహతానసురాన్జ్ఞాత్వాతత్రైవాన్తరధీయత । తతఃప్రనష్టేతస్మింస్తువిభ్రాన్తా

పునశ్శుక్రంప్రతిదానవాగమనమ్

దానవాఽభవన్॥౨౧౧॥ అహోధిగ్వఞ్చితాస్తేనపరస్పరమథాఽబ్రువన్।పృష్ఠతోఽభి
ముఖాశ్చైవతాడితాఙ్గిరసేనతు॥ ౨౧౨ ॥ వఞ్చితాస్స్మోఽధునాతేనస్వకృత్యేనతుమా
యయా । తతస్తుపరితుష్యాస్తేతమేవత్వరితాయయుః ॥ ౨౧౩ ॥ ప్రహ్లాదమగ్రతఃకృ
త్వాకావ్యస్యానుపదంపునః। తతఃకావ్యంసమాసాద్యతేఽవతస్థురవాఙ్ముఖాః॥౨౧౪॥
ఆగతాన్సపునర్దృష్ట్వాకావ్యోయాజ్యానువాచహ। మయాసమ్బోధితాస్సర్వేయ
స్మాన్మాంనాభినన్దథ॥ ౨౧౫ ॥ తతస్తేనావమానేనగతాయూయంపరాభవమ్। ఏవం
బ్రువాణంశుక్రంతుబాష్పసన్దిగ్ధలోచనాః ॥ ౨౧౬ ॥ ప్రహ్లాదస్తంతదోవాచమాస్మాం
స్త్వంత్యజభార్గవ । స్వాశ్రయాన్భజమానాంశ్చభక్తాంశ్చభజభార్గవ ॥ ౨౧౭॥ త్వ
య్యదృష్టేవయంతేనదేవాచార్యేణమోహితాః । భక్తాన్నార్హసివైహాతుంతపోదీ
ర్ఘేణచక్షుషా ॥ ౨౧౮ ॥ యదినస్త్వంనకురుషేప్రసాదంభృగునన్దన । అవజ్ఞాతా
స్త్వయాహ్యద్యప్రవిశామోరసాతలమ్ ॥ ౨౧౯ ॥ జ్ఞాత్వాకావ్యోయథాతత్త్వం
కారుణ్యాదనుకమ్పయా । ఏవంప్రత్యనునీతోవైతతఃకోపంనియమ్యసః ॥ ౨౨౦ ॥

---

* గురుర్దైత్యాఃకుహకోయం.

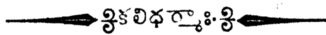
శుక్రః ॥ ఉవాచైనంనభేతవ్యంనగన్తవ్యంరసాతలమ్ । అవశ్యంభావినోహ్యర్థాః
ప్రాప్తావో*ముమచాగ్రతః ॥ ౨౨౧ ॥ నశక్యమన్యథాకర్తుందిష్టంహిబలవత్తరమ్।
సంజ్ఞాప్రనష్టావోయాజ్యాఃకాలేనప్రతిపత్స్యథ॥ ౨౨౨॥ దేవైర్జితానకుత్రాపిపాతా
ళంప్రతిపత్స్యథ । ప్రాప్తఃపర్యయకాలోవఇతిబ్రహ్మాభ్యభాషత ॥౨౨౩॥ మత్ప్రసా
దాచ్చత్రైలోక్యంభుక్తంయుష్మాభిరూర్జితమ్। యుగాఖ్యాదశసమ్పూర్ణాదేవానాక్ర
మ్యమూర్ధని ॥ ౨౨౪ ॥ ఏతావదేవవఃకాలంబ్రహ్మారాజ్యంప్రభాషత । రాజ్యంసావ
ర్ణికేతుభ్యంపునఃకిలభవిష్యతి ॥ ౨౨౫ ॥ లోకానామీశ్వరోభావ్యస్తవపౌత్రఃపున
ర్బలిః । ఏవంకిలమిథఃప్రోక్తఃపౌత్రస్తేవిష్ణునాస్వయమ్ ॥ ౨౨౬ ॥ తదాహృతేషు
లోకేషుతాస్తాస్తస్యాభవన్కిల । యస్మాత్ప్రవృత్తయశ్చాస్య సకాశాదభిసన్ధి
తాః॥౨౨౭॥ తస్మాదనేనప్రీతేనకృత్స్నందత్తంస్వయమ్భువా । దేవరాజ్యేబలిర్భా
వ్యఇతిమామీశ్వరోబ్రవీత్ ॥ ౨౨౮॥ తస్మాదదృశ్యోభూతానాంకాలాపేక్షస్సతిష్ఠతి।
ప్రీతేనచామరత్వంచదత్తంతుభ్యంస్వయమ్భువా ॥ ౨౨౯ ॥ తస్మాన్నిరుత్సుకస్త్వం
వైపర్యాయసహితోఽసురైః । నహిశక్యంమయాతుభ్యంపురస్తాద్విప్రభాషితు
మ్॥ ౨౩౦ ॥బ్రహ్మణాప్రతిషిద్ధోహంభవిష్యజ్ఞానతాప్యభౌ । ఇమౌతుశిష్యౌద్వౌమ
హ్యంసమ్మతౌవైబృహస్పతేః॥ ౨౩౧॥ దైవతైస్సహసంయుక్తాసురాన్వైవారయిష్య
థ।ఇత్యుక్తాహ్యసురాస్సర్వేకావ్యేనాక్లిష్టకర్మణా॥ ౨౩౨ ॥ హృష్టాస్తథాయయుస్స
ర్వేప్రహ్లాదేనసహాసురాః। అవశ్యంభావ్యమర్థంతుశ్రుత్వాశుక్రేణభాషితమ్॥ ౨౩౩॥
సకృదాశంసమానాస్తుజయంశుక్రేణభాషితమ్ । దంశితాస్సాయుధాస్సర్వేతతోదే
వాన్సమాహ్వయన్ ॥ ౨౩౪ ॥ దేవాస్తథాసురాన్దృష్ట్వాసఙ్గ్రామేసముపస్థితాన్।
సర్వేసమ్భృతసమ్భారాదేవాస్తాన్సమయోధయన్ ॥ ౨౩౫ ॥ దైవాసురేతత
స్తస్మిన్వృత్తమానేశతంసమాః । అజయన్నసురాదేవాంస్తతోదేవాస్త్వమన్త్ర
యన్ ॥ ౨౩౬ ॥ యజ్ఞేనోపాసయామోద్యతతోజేష్యామహేఽసురాన్ । తతస్స
మ్మన్త్రయద్దేవాశ్శణ్డామర్కౌతుతావుభౌ॥౨౩౭॥యజ్ఞేనోపాహ్వయిష్యామస్త్వత
తానసురాన్ద్విజాః। తతోగ్రహౌగృహీష్యామస్సహజిత్వాతుదానవాన్॥ ౨౩౮॥
ఏవంకృత్వాభిసన్ధానంశణ్డామర్కావసురానగుః । తతోదేవాజయంప్రాప్తాదానవా
శ్చపరాజయమ్ ॥ ౨౩౯ ॥ శణ్డామర్కౌపరిత్యక్తాదానవాహ్యబలాస్తదా । ఏవం
దైత్యాఃపురాకావ్య † కోపేనాభిహతాస్తథా॥౨౪౦॥ దేవైర్దైత్యాఃపరాభూతాశ్శ
ణ్డామర్కావుపాశ్రితాః । కావ్యకోపాభిభూతాస్తేఅనాథాశ్చసర్వతః॥ ౨౪౧॥
నిరస్యమానాదేవైశ్చవివిశుస్తేరసాతలమ్ । ఏవంనిరుధ్యతైర్దైవైర్జితాఃకృచ్ఛ్రేణదా

విష్ణోర్భృగుశాపనిమిత్తకధర్మాద్యవతారాః.

నవాః॥ ౨౪౨ ॥ తతఃప్రభృతిశాపేనభృగునైమిత్తికేనచ । జజ్ఞేపునఃపునర్విష్ణుర్ధర్మే

* మయిజాగ్రతి. † శాపేనా.

ప్రశిథిలేప్రభుః ॥ ౨౪౩ ॥ కుర్వన్ధర్మవ్యవస్థానమసురాణాంనిబర్హణమ్ । ప్రహ్లాదస్య
తునిర్దేశేనస్థాస్యన్త్యసురాశ్చయే॥ ౨౪౪॥ మనుష్యవధ్యాంస్తాన్సర్వాన్బ్రహ్మాభి
వ్యాహరత్ప్రభుః। ధర్మాన్నారాయణస్యాంశాత్సమ్భూతశ్చాక్షుషేఽన్తరే॥ ౨౪౫॥
యజ్ఞంవైవర్తయామాసుర్దేవావైవస్వతేఽన్తరే । ప్రాదుర్భావేతతస్తస్యబ్రహ్మా
ప్యాసీత్పురోహితః ॥ ౨౪౬ ॥ యుగాఖ్యాయాంచతుర్థ్యాయామాపన్నేష్వసురేషు
వై । హిరణ్యాక్షవధార్థాయహిరణ్యకశిపోస్తథా ॥ ౨౪౭ ॥ ద్వితీయేనారసింహాఖ్యే * రుద్రోప్యాసీత్పురోహితః । బలిసంస్థేషులోకేషుత్రేతాయాంసప్తమంప్ర
తి ॥ ౨౪౮ ॥ తృతీయంవామనస్యార్థేధర్మేణతుపురోధసా । ఏతాస్తిస్రస్స్మృతా.
స్తస్యదివ్యాస్సమ్భూతయశ్శుభాః॥ ౨౪౯ ॥ మానుషాస్సప్తయేన్యేతుశాపజాస్తాన్ని
బోధత । త్రేతాయుగేఽథప్రథమేదత్తాత్రేయోబభూవహ ॥ ౨౫౦ ॥ నష్టేధర్మే
చతుర్థోసౌమార్కణ్డేయఃపురోహితః । పఞ్చమఃపఞ్చదశ్యాంచత్రేతాయాంసమ్బ
భూవహ ॥ ౨౫౧ ॥ మాన్ధాతాచక్రవర్తీతుతస్యౌతథ్యఃపురోహితః । ఏకోనవింశ
త్రేతాయాంసర్వక్షత్రాన్తకృద్విభుః ॥ ౨౫౨ ॥ జామదగ్న్యస్తథాషష్ఠోవిశ్వా
మిత్రపురస్సరః । చతుర్వింశేయుగేరామోవసిష్ఠేనపురోధసా॥ ౨౫౩॥సప్తమోరా
వణస్యార్థేజజ్ఞేదశరథాత్మజః। అష్టమోద్వాపరేవిష్ణురష్టావింశేపరాశరాత్ ॥ ౨౫౪॥
వేదవ్యాసస్తథాజజ్ఞేజాతూకర్ణ్యపురస్సరః । కర్తుంధర్మవ్యవస్థానమసురాణాంనిబ
ర్హణమ్ ॥ ౨౫౫ ॥ బుద్ధోనవమకోజజ్ఞేతపసాపుష్కరేక్షణః । దేవక్యాంవసుదేవేన
ద్వైపాయనపురస్సరః ॥ ౨౫౬ ॥ తస్మిన్నేవయుగేక్షీణేసన్ధ్యాశిష్టేభవిష్యతి । క
ల్కిర్విష్ణుయశానామపారాశర్యపురస్సరః ॥ ౨౫౭ ॥ దశమోభావిసమ్భూతో
యాజ్ఞవల్క్యఃపురోహితః। సర్వాంశ్చభూతాన్స్త్రిమితాన్పాషణ్డాంశ్చైవసర్వ
తః॥ ౨౫౮ ॥ ప్రగృహీతాయుధైర్విప్రైర్వృతశ్శతసహస్రశః । నిశ్శేషాన్ఛూద్ర
రాజ్ఞస్తుతదాచాన్తంకరిష్యతి॥ ౨౫౯ ॥ బ్రహ్మద్విషస్సపత్నాంస్తుసంహృత్యైవతతః
ప్రభుః । పఞ్చవింశేస్థితఃకల్కిశ్చరితార్థస్ససైనికః ॥ ౨౬౦ ॥ శూద్రాన్సంశోధ
యిత్వాతుసముద్రాన్తేచవైస్వయమ్ । ప్రవృత్తచక్రోబలవాన్సంహారంతుకరిష్య
తి ॥ ౨౬౧ ॥ ఉత్పాటయిత్వావృషలాన్ప్రాయశస్తానధార్మికాన్ । తతస్తదాన
వైఃకల్కిశ్చరితార్థస్ససైనికః॥ ౨౬౨ ॥ ప్రజాస్సంశోధయిత్వాతుసముద్రాన్తేశయి
ష్యతి।అకస్మాత్కోపనాన్యోన్యంహనిష్యన్తీహమోహితాః॥ ౨౬౩ ॥ క్షపయిత్వాత
తోఽన్యోన్యంభావితార్థేనచోదితాః। తతఃకలౌవ్యతీతేతుసదేవోన్తరధీయత॥ ౨౬౪॥

నృపేష్వథప్రణష్టేషుప్రజానాంసఙ్గ్రహాత్తదా । రక్షణేతునివృత్తేషుహత్వాచాన్యో

* భద్రోప్యాసీత్పురోహితః.

స్యమహాహవే ॥ ౨౬౫ ॥ పరస్పరంచహత్వాతునిరాక్రన్దాస్సుదుఃఖితాః । పురాణి
హిత్వాగ్రామాంశ్చతుల్యత్వేనిష్పరిగ్రహాః ॥ ౨౬౬ ॥ ప్రణష్టాశ్రమధర్మాగ్ధానష్టవ
ర్ణాశ్రమాస్తథా । అట్టశూలాజనపదాశ్శివశూలాశ్చతుష్పథాః॥ ౨౬౭ ॥ ప్రమదాః
కేశశూలిన్యోభవిష్యన్తికలౌయుగే । హ్రస్వదేహాయుషశ్చైవభవిష్యన్తివనౌక
సః॥ ౨౬౮ ॥ నదీపర్వతసేవిన్యోమూలపత్రఫలాశనాః । చీరచర్మాజినధరాస్సఙ్క
రంఘోరమాశ్రితాః ॥ ౨౬౯ ॥ ఉత్పన్నావాదాస్స్వల్పస్వాబుద్ధివాదాల్పకాఃప్ర
జాః । ఏవంకష్టమనుప్రాప్తాఃకలౌసఙ్కరకేతథా॥ ౨౭౦ ॥ తదాక్షయంగమిష్యన్తి
సార్ధంకలియుగేజనాః । క్షీణేకలియుగేతస్మింస్తతఃకృతమవర్తత ॥ ౨౭౧ ॥ ఇత్యే
తత్కథితంసమ్యగ్దేవాసురవిచేష్టితమ్ । యదువంశప్రసఙ్గేనసమాసాద్వైష్ణవంయ
శః॥ ౨౭౨ ॥తుర్వసోస్తుప్రవక్ష్యామిపూరోర్ద్రుహ్యోరనోస్తథా॥ ౨౭౩॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే చన్ద్రవంశానువర్ణనేయదువంశేకృష్ణజన్మాది
కథనంనామసప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః.

॥ తుర్వసుప్రభృతీనాంసన్తతికథనమ్. ॥

సూతః॥తుర్వసోస్తుసుతోగర్గోగోభానుస్తస్యచాత్మజః।గోభానోస్తుసుతోధీర
స్త్రిశరిశ్చాపరాజితః ॥ ౧ ॥ కరన్ధమస్తుత్రిశరేరనన్తస్తస్యచాత్మజః । దుష్యన్తఃపౌ
రవశ్చాసీత్తస్యపుత్రోహ్యకల్మషః ॥ ౨ ॥ ఏవంయయాతిశాపేనజరాసఙ్క్రమ
తఃపురా । తుర్వసోఃపౌరవంవంశంప్రవివేశపురాకిల ॥ ౩ ॥ దుష్యన్తస్యతుదాయా
దోవరూథోనామపార్థివః । వరూథాత్తుతథాణ్డీరశ్చత్వారస్తస్యచాత్మజాః ॥ ౪ ॥
పాణ్డ్యశ్చకేరళశ్చైవచోళఃఫల్గుస్తథైవచ । తేషాంజనపదాస్స్ఫీతాఃపాణ్డ్యాశ్చోళా
స్సకేరళాః ॥ ౫ ॥ ద్రుహ్యోస్తుతనయశ్శూరోబభ్రుస్సేతుస్తథైవచ । సేతుపు
త్రస్తుభద్రశ్చగాన్ధారస్తస్యచాత్మజః ॥ ౬ ॥ ఖ్యాయతేయస్యనామ్నాసౌగాన్ధా
రోవిషయోమహాన్ । గాన్ధారదేశజాస్తత్రతురగావాజినాంవరాః ॥ ౭ ॥ గాన్ధా
రపుత్రోధర్మస్తుఘృతస్తస్యాత్మజోఽభవత్ । ఘృతాత్తువిద్రుమోజజ్ఞేప్రచేతాస్తస్య
చాత్మజః ॥ ౮ ॥ ప్రచేతసఃపుత్రశతంరాజానస్సర్వఏవతే । మ్లేచ్ఛరాజ్యాధిపా
స్సర్వేఉదీచీందిశమాశ్రితాః ॥ ౯ ॥ అనోశ్చైవసుతావీరాస్త్రయఃపరమకీర్తయః।
సభానరశ్చాక్షుషశ్చపరమేష్ఠిస్తథైవచ ॥ ౧౦ ॥ సభానరస్యపుత్రస్తువిద్వాన్కో
లాహలోనృపః । కోలాహలస్యధర్మాత్మాసఞ్జయోనామవిశ్రుతః ॥ ౧౧ ॥ సఞ్జయ
స్యాభవత్పుత్రోవీరోరాజాపురఞ్జయః । జనమేజయోమహారాజాపురఞ్జయసుతో
భవత్ ॥ ౧౨ ॥ జనమేజయస్యరాజర్షేర్మహాశాలోభవత్సుతః । ఆసీదిన్ద్రసమో
రాజాప్రతిష్ఠితయశాబభౌ ॥ ౧౩ ॥ మహామనాస్సుతస్తస్యమహాశాలస్యధార్మికః।

సత్తద్వీపేశ్వరోజజ్ఞేచక్రవర్తీమహామనాః॥ ౧౪॥ మహామనాస్తుద్వౌపుత్రౌజనయా
మాసవిశ్రుతౌ । ఉశీనరశ్చధర్మజ్ఞస్తితిక్షుశ్చైవతావుభౌ ॥ ౧౫ ॥ ఉశీనరస్యపత్న్య
స్తుపఞ్చరాజర్షిసమ్భవాః । భృశానరాకృశీదర్శాయాచదేవీదృషద్వతీ॥ ౧౬॥ ఉశీ
నరాత్సుతాస్తాసుజజ్ఞిరేచకులోద్వహాః । తపసోన్తేచమహతోజాతావృద్ధస్యధార్మి
కాః ॥౧౭॥ భృశాయాంచభృశఃపుత్రోనరాయాంనరఏవచ । కృశ్యాంకృశిస్తుదర్శా
యాంసువ్రతోనామవిశ్రుతః॥౧౮॥దృషద్వత్యాస్సుతశ్చాపిశిబిరౌశీనరోనృపః। శిబేస్తు
శిబయఃపుత్రాశ్చత్వారోలోకవిశ్రుతాః॥౧౯॥ పృథుద్వృథశ్చసౌవీరఃకేకయోభద్రక
స్తథా । తేషాంజనపదాస్స్ఫీతాఃకేకయాభద్రకాస్తథా ॥ ౨౦॥ సౌవీరాశ్చైవపౌ
రాశ్చభృగవఃకేకయాస్తథా। సౌవీరస్యసుతోఽప్యష్టౌకృశేస్తుకృశళాస్సుతాః॥౨౧॥
నరాయానరరాష్ట్రస్తుతితిక్షోస్తనయాన్ఛృణు।తితిక్షురభవద్రాజాపూర్వస్యాంది
శివిశ్రుతః॥ ౨౨॥వృషద్రథస్సుతస్తస్యతస్య * ఫేనోభవత్సుతః। ‡ ఫేనస్యసుతపాజ
జ్ఞేసుతపస్తనయోబలిః॥ ౨౩ ॥ జాతోమనుష్యయోన్యాంతుక్షీణేవంశేప్రజేచ్ఛయా।
మహాయోగీతుసబలిర్బద్ధోయోవిష్ణునాపురా ॥ ౨౪ ॥ పుత్రానుత్పాదయామాస
క్షేత్రజాన్పఞ్చపార్థివాన్ । అఙ్గంసజనయామాసవఙ్గంసుంహకమేవచ ॥౨౫ ॥
పుణ్డ్రంకలిఙ్గంచతథాత్రిలిఙ్గంక్షత్రముచ్యతే । బాలేయాబ్రాహ్మణాశ్చైవతస్యవం
శకరాఃప్రభో ॥ ౨౬ ॥ బలయేబ్రహ్మణాదత్తోవరఃప్రీతేనధీమతే । మహాయోగి
త్వమాయుశ్చకల్పస్యపరిమాణకమ్॥ ౨౭ ॥ సఙ్గ్రామేచాప్యజేయత్వంధర్మేమతిమ
నుత్తమామ్ । త్రైలోక్యదర్శనంచైవప్రాధాన్యంప్రసవేతదా ॥౨౮ ॥ జయంవాఽ
ప్రతిమంయుద్ధేధర్మేతత్త్వార్థదర్శనమ్ । చతురోనియతాన్వర్ణాన్త్సవైస్థాపయితాప్ర
భుః ॥ ౨౯ ॥ తేషాంవంశధరాఃపఞ్చఅఙ్గవఙ్గాస్సుంహకాః । పుణ్డ్రాఃకలిఙ్గాశ్చత

— దీర్ఘతమసఉత్పత్త్యాదికథనమ్ —

థాఅఙ్గస్యచనిబోధత ॥ ౩౦ ॥ ఋషయః ॥ కథంబలేస్సుతాఃపఞ్చజాతాస్తస్యమ
హాత్మనః।కింనామ్నీమహిషీతస్యజనితాకతమోమునిః ॥౩౧ ॥ కథంచోత్పాదితాస్తే
నతన్నఃప్రబలౌహిపృచ్ఛతామ్ । మాహాత్మ్యంచప్రభావంచనిఖిలేనవదస్వనః॥౩౨॥
సూతః ॥ ఉచథ్యోఽఙ్గిరసఃపుత్రఃఖ్యాతఆసీదృషిఃపురా । పత్నీవైమమతానామ
బభూవాస్యమహాత్మనః ॥ ౩౩ ॥ ఉచథ్యస్యయవీయాన్వైభ్రాతృపత్నీమకామయ
త్। తస్యచాసీదవరజఃపురోధాయోదివౌకసామ్॥ ౩౪॥ బృహస్పతిర్బృహత్తేజా
మమతామేత్యకామతః । ఉవాచమమతాతంతుదేవరంవరవర్ణినీ ॥ ౩౫ ॥ అన్త
ర్వత్న్యస్మితేభ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యచవిరమ్యతామ్ । అయంతుమేమహాగర్భఃకుక్ష్యాత్తవ
బృహస్పతే ॥ ౩౬॥ ఔచథ్యోభ్రాతృజస్త్వేషషడఙ్గంవేదముద్గిరన్ । అమోఘరేతా
స్త్వంచాపినమాంయభితుమర్హసి॥౩౭ ॥ అస్మిన్నేవంగతేకాలేయథావామన్యసేభ

* సేనో. ‡ సేనస్య.

వాఙ్। ఏవముక్తస్తయాసమ్యగ్బృహత్తేజాబృహస్పతిః॥౩౮॥కామాత్మనోమహాత్మా
పినసకామమవారయత్ ।సమ్బభూవాథధర్మాత్మాతయాసార్ధమకామయా॥౩౯॥
ఉత్సృజన్తంతుతద్రేతోగర్భస్థస్సోఽభ్యభాషత । భోతాతకష్టమేతద్ద్వయోర్నాస్తి
హసంస్థితిః ॥ ౪౦ ॥ అమోఘరేతాస్త్వంచాపిపూర్వంచాహమిహాగతః । శశాప
తంతతఃక్రుద్ధఏవముక్తోబృహస్పతిః ॥ ౪౧ ॥ పుత్రంజ్యేష్ఠస్యవైభ్రాతుర్గర్భస్థంకా
మవానృషిః । యస్మాత్త్వమీదృశేకాలేసర్వభూతహితేప్సితే ॥ ౪౨ ॥ మామేవము
క్తవాంస్తస్మాత్తమోదీర్ఘంప్రవేక్ష్యతి । తతోదీర్ఘతమానామశాపాదృషిరజాయ
త ॥ ౪౩ ॥ ఉత్పన్నోఽయోర్బృహత్కీర్తిర్బృహస్పతిరివాపరః । ఊర్ధ్వరేతాస్తతస్సో
ఽవసన్వైభ్రాతురాశ్రమే ॥ ౪౪ ॥ గోధర్మంసౌరభేయాంస్త్రీమ్యృషభీంగతవాం
స్తుసః । తస్యభ్రాతాపితృవ్యోవైచకారభరణంతదా ॥ ౪౫ ॥ తస్మిన్నివసతస్తస్య
యథాచాగమ్యగోవృషః । యజ్ఞార్థమాహృతంబర్హిశ్చఖాదసురభీసుతః॥ ౪౬॥జగ్రా
హతందీర్ఘతమాశ్శృఙ్గయోస్తంచతుష్పదమ్। తేనాసౌనిగృహీతస్తునచచాలపదాత్ప
దమ్ ॥ ౪౭ ॥ తతోఽబ్రవీద్వృషస్తంవైముఞ్చమాంబలినాంవర । నమయాసాదిత
స్తాదృబలవాంశ్చవనేక్వచిత్ ॥ ౪౮ ॥ భవతోఽత్రసమంవాపినహిమేబలమక్షయమ్।
ముఞ్చతాతేతిచపునఃప్రీతస్తేఽహంవరంవృణు॥ ౪౯ ॥ ఏవముక్తోఽబ్రవీదేనంజీవన్సత్వాం
క్వయాస్యసి । ఏషత్వాంనవిమోక్ష్యామిపునస్త్వాహచతుష్పదః॥౫౦॥ ఋషభః॥
నాస్మాకంవిద్యతేతాతపాతకంస్తేయమేవవా । భక్ష్యాభక్ష్యంతథాచైవపేయాపే
యంతథైవచ ॥ ౫౧ ॥ ద్విపదాంబహవోహ్యేతేధర్మానైతేగవాంస్మృతాః। కా
ర్యాకార్యంనవైచిత్ర్యంగమ్యాగమ్యంతథైవచ॥౫౨॥ సూతః ॥ గవాంధర్మంసవై
శ్రుత్వాసమ్భ్రాన్తస్తువిసర్జితః । భక్త్యాఽన్నపానదానాత్తుగోపతింతంప్రసాదయ
త్ ॥ ౫౩ ॥ ప్రసాదితేగతేతస్మిన్గోధర్మోభక్తితశ్శ్రితః। మనసైవసమాదధ్యౌతన్ని
ష్ఠస్తత్పరాయణః ॥ ౫౪ ॥ తతోఽయవీయసఃపత్నీంగౌతమస్యాభ్యపద్యత । తస్యావ
లేపంమత్వాతుసోనచ్యావీవనక్షమః ॥ ౫౫ ॥ గోధర్మంతుపరంమత్వాస్నుషాంతా
మభ్యపద్యత । నిర్భర్త్స్యతాంతథామూర్ధ్నాబాహుభ్యాంసమ్ప్రగృహ్యచ॥ ౫౬॥
భావ్యమర్థంతుతంజ్ఞాత్వామహాత్మాతామువాచహ । విపర్యయంతుతంబుద్ధ్వామా
హాత్మ్యత్తమువాచసా ॥ ౫౭ ॥ విపర్యయంతుతంలబ్ధ్వాఅనడ్వాన్ననివర్తసే।గమ్యా
గమ్యంనజానీషేగోధర్మాత్ప్రార్థయన్స్నుషామ్ ॥ ౫౮ ॥ దుర్వృత్తత్వాత్త్యజా
మ్యద్యగచ్ఛవానేనకర్మణా। కాష్ఠేసమూహేప్రక్షిప్యగఙ్గాయాంపిసముత్సృజత్ ॥౫౯॥
యస్మాత్త్వంమాంప్రబుద్ధస్వభర్తవ్యోదురనుష్ఠితః । తమూహ్యమానంవేగేనస్రోత

బలిభార్యాయాందీర్ఘతమసస్సన్తానోత్పత్తిః

సోఽభ్యాశమాగతః ॥ ౬౦ ॥ జగ్రాహతంసధర్మాత్మాబలిర్వైరోచనిస్తథా । అన్తః
పురేజుగోపైనంభక్ష్యభోజ్యైశ్చతర్పయన్ ॥ ౬౧ ॥ ప్రీతశ్చైనంవరేణాథఛన్దయా

మాసవై బలిమ్ । తస్మాచ్చ సవరం వవ్రే పుత్రార్థమసురోత్తమః ॥ ౬౨ ॥ సన్తా
నార్థం మహాభాగ భార్యాయాం మమ మానద। పుత్రాన్ధర్మార్థతత్త్వజ్ఞానుత్పాదయితు
మర్హసి ॥ ౬౩ ॥ ఏవముక్తస్స దేవర్షిస్తథాస్త్విత్యుక్తవాన్ప్రభుః । తతస్స రాజా
స్వాం భార్యాం సుదేష్ణాం నామ ప్రాహిణోత్ ॥ ౬౪॥ అన్ధం వృద్ధం చ తం జ్ఞాత్వా న సా
దేవీ జగామ హ । శూద్రీం ధాత్రేయికాం తస్మా అన్ధాయ ప్రాహిణోత్తదా ॥ ౬౫ ॥
తస్యాం కక్షీం చ కాణ్డిం చ శూద్రయోన్యామృషిర్వశీ । జనయామాస ధర్మాత్మా శూ
ద్రాన్నిత్యేవమాదికాన్ ॥ ౬౬ ॥ ఉవాచ తం బలీ రాజా దృష్ట్వా కక్షీవదాదికాన్ । అధీ
తాన్నృషిధర్మజ్ఞానీశ్వరాన్బ్రహ్మవాదినః ॥ ౬౭ ॥ శుద్ధాన్ప్రత్యక్షధర్మాణశ్శుదిమ
ద్బుద్ధిసంయుతాన్ । మమైవమితి హోవాచ తం దీర్ఘతమసం బలిః ॥ ౬౮ ॥ నేత్యు
వాచ తతస్తం వై మమైవమితి చాబ్రవీత్ । ఉత్పన్నాశ్శూద్రయోనౌ తు న తే మేత్రేఽసు
రోత్తమ ॥ ౬౯ ॥ అన్ధం వృద్ధం చ మాం జ్ఞాత్వా సుదేష్ణా మహిషీ తవ । ప్రాహిణోద్దే
వమానాన్మే శూద్రాం ధాత్రేయికాం నృప ॥ ౭౦ ॥ తతః ప్రసాదయామాస బలిస్తమృ
షిసత్తమమ్ । బలిస్సుదేష్ణాం తాం దేవీం భర్త్సయామాస దానవః ॥ ౭౧ ॥ పునశ్చై
నామలఙ్కృత్య ఋషయే ప్రత్యపాదయత్ । తాం స దీర్ఘతమా దేవీమలఙ్కృతవతీం
తదా ॥ ౭౨ ॥ దధ్నా లవణమిశ్రేణ అభ్యక్తం మధుకేన చ । లిహమానా జుగుప్సన్తీ
త్వా పాదతలమస్తకమ్ ॥ ౭౩ ॥ తతస్త్వం ప్రాప్స్యసే దేవి పుత్రాన్వై స్వమన
సేప్సితాన్ । తస్య సా తద్వచో దేవీ సర్వం కృతవతీ తదా ॥ ౭౪ ॥ తస్య సాఽపానమాసా
ద్య దేవీ పరిహరత్తదా । తామువాచ తతస్సోఽథ యత్తే పరిహృతం శుభే ॥ ౭౫ ॥ వినాఽ
పానం కుమారం తు జనయిష్యసి పూర్వజమ్ ॥ సుదేష్ణా ॥ నార్హసి త్వం మహాభాగ పు
త్రం మే దాతుమీదృశమ్ ॥ ౭౬ ॥ తోషితస్తు యథాశక్తి ప్రసాదం కురు మే ప్రభో ॥
దీర్ఘతమాః ॥ తవాపచారాద్దేవ్యేష నాన్యథా భవితా శుభే ॥ ౭౭ ॥ దేవ్యాఽపానం వి
నా జాతః పుత్రస్తే దాస్యతే ఫలమ్ । తస్యాపానం వినా చైవ యోగ్యో భావీ భవిష్య
తి ॥ ౭౮ ॥ తస్యా దీర్ఘతమాఙ్గేషు కుక్షౌ స్పృష్ట్వేదమబ్రవీత్ । ప్రాశితం దధి యద్వ్యగ్రే మ
మాఙ్గస్థం శుచిస్మితే ॥ ౭౯ ॥ తేన తే పూరితో గర్భః పౌర్ణమాస్యామివోడురాట్ ।
భవిష్యన్తి కుమారాస్తే పఞ్చ దేవసుతోపమాః ॥ ౮౦ ॥ తేజస్వినః పరాక్రాన్తా యజ్వా
నో ధార్మికాశ్చ తే ॥ సూతః ॥ అఙ్గాదఙ్గస్సుదేష్ణాయా జ్యేష్ఠపుత్రో వ్యజాయత ॥ ౮౧ ॥
వఙ్గస్తథా కలిఙ్గస్తు పుణ్డ్రస్సుంహస్తథైవ చ । అఙ్గాదయస్తు పఞ్చైతే బలేః పుత్రాస్తు
క్షేత్రజాః ॥ ౮౨ ॥ ఇత్యేతే దీర్ఘతమసా సుతా దత్తాస్తథా బలేః । ప్రతిష్ఠామాగతా
స్తస్య బ్రాహ్మణ్యం కారణం యతః ॥ ౮౩ ॥ తతో మానుషయోన్యాం స జనయామాస
వై ప్రజాః । తతస్తు దీర్ఘతమసం సురభిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮౪ ॥ విచార్య యస్మాద్గో
ధర్మం త్వం ప్రమాణీకృతం ప్రభో । భక్త్యా ప్రపద్య యోఽస్మాకం తేన ప్రీతాస్మి చాన
ఘ ॥ ౮౫ ॥ తస్మాత్తుభ్యం తమో దీర్ఘమాఘ్రాయాపనయామ్యహమ్ । బార్హ

స్వపత్యంతువిధివత్ప్రాప్స్యయత్తిష్ఠతిత్వయి॥ ౮౬॥ జరాంమృత్యుంతమశ్చైవమాఘ్రా
యాపనుదామి తే । సద్యస్త్వాఘ్రాతమాత్రేతుహ్యాతేతమసివైమునేః॥౮౭॥ ఆయా
మ్యాన్వపుషాచైవచక్షుష్మాంశ్చతతోఽభవత్ । గవాహ్యాతేతమసివై గోతమస్తుతతో
భవత్ ॥ ౮౮ ॥ కక్షీవానపిగత్వాసౌసహపిత్రాగిరివ్రజమ్ । దృష్ట్వాపితుస్సమీపే
వై ఉపాతిష్ఠచ్చిరంతపః ॥ ౮౯ ॥ తతఃకాలేనమహతాతపసాభావితస్తుసః । విధూ
య* శూద్రాంతుతనుంబ్రాహ్మణ్యంప్రాప్తవాన్ప్రభుః॥౯౦॥తతోఽబ్రవీత్పితాతంవై
పుత్త్రవానస్మ్యహంత్వయా।సత్పుత్త్రేణతుధర్మజ్ఞకృతార్థోఽహంయశస్వినా॥౯౧॥
ముక్త్వాత్మానమసావేవప్రాప్తవాన్బ్రహ్మణఃక్షయమ్। బ్రాహ్మణ్యంప్రాప్యకక్షీవా
న్త్సహస్రమసృజత్సుతాన్॥౯౨॥కూశ్మాణ్డాగౌతమాస్తేవైసుతాఃకక్షీవతస్స్మృతాః।
ఇత్యేషదీర్ఘతమసోబలేర్వైరోచనస్యచ॥ ౯౩ ॥సమాగమోవఃకథితస్సన్తతిశ్చోభ
యోస్తథా । బలిస్తానభివాద్యాహపఞ్చపుత్త్రానకల్మషాన్ ॥ ౯౪ ॥ కృతార్థస్సో
పిధర్మాత్మాయోగమాయావృతస్స్వయమ్। అదృశ్యస్సర్వభూతానాంకాలాపేక్షీస

॥ అఙ్గవంశః ॥

వైప్రభుః ॥ ౯౫॥ తత్రాఙ్గస్యతుదాయాదోరాజాసీద్దధివాహనః।దధివాహనపుత్త్ర
స్తురాజాదధిరథస్స్మృతః ॥ ౯౬॥ ఆసీద్దధిరథాపత్యంవిద్వాన్ధర్మరథోనృపః । సహి
ధర్మరథశ్శ్రీమాన్దేవవిష్ణుపదేగిరౌ॥ ౯౭ ॥ సోమశ్శక్రేణవైరాజ్ఞాసహప్రీతోమహా
త్మనా । సమోధర్మరథస్యాపిపుత్త్రశ్చిత్రరథఃకిల॥ ౯౮॥ తస్యచైత్రరథఃపుత్త్రస్త
స్మాద్దశరథఃకిల। రోమపాదఇతిఖ్యాతోయస్యశాన్తాసుతాఽభవత్॥ ౯౯॥ అథదాశ
రథిర్వీరశ్చతురఙ్గోమహాయశాః। ఋశ్యశృఙ్గప్రసాదేనజజ్ఞేస్వకులవర్ధనః॥౧౦౦॥చ
తురఙ్గస్యపుత్త్రస్తుపృథులాక్షఇతిస్మృతః। పృథులాక్షసుతశ్చాపిచమ్పోనామబభూ
వహ॥ ౧౦౧ ॥ చమ్పస్యతుపురీచమ్పాపూర్వంయామాలినీభవత్ ।పూర్ణభద్రప్రసా
దేనహర్యఙ్గోఽస్యసుతోఽభవత్ ॥౧౦౨॥ జజ్ఞేవిభాణ్డకాచ్చాస్యవరణశ్శత్రువారణః।
అవతారయామాసమహీంమన్త్రైర్వాహనముత్తమమ్॥౧౦౩॥హర్యఙ్గస్యతుదాయా
దోజాతోభద్రరథఃకిల। అథభద్రరథస్యాసీద్బృహత్కర్మాజనేశ్వరః ॥ ౧౦౪ ॥ బృ
హద్భానుస్సుతస్తస్యతస్మాజ్జజ్ఞేబృహన్మనాః।బృహన్మనాస్తురాజేన్ద్రోజనయామాస
వైసుతమ్॥౧౦౫॥ నామ్నాజయద్రథంవీరంయస్మాజ్జాతోబృహద్రథః।ఆసీద్బృహద్రథ
స్యాపివిశ్వజిజ్జనమేజయః॥౧౦౬॥ దాయాదస్తస్యచాఙ్గో వైయస్మాత్కర్ణోఽభవన్నృ
పః।కర్ణస్యవృషసేనస్తువృషసేనిస్తదాత్మజః ॥ ౧౦౭॥ ఏతేఽఙ్గాత్ప్రవంశస్సర్వే రా
జానఃకీర్తితామయా।విస్తరేణానుపూర్వ్యాచ్చపూరోశ్శ్రుణుతద్విజాః ॥ ౧౦౮॥
ఋషయః ॥ సూతాత్మజఃకథంకర్ణఃకథమఙ్గస్యచాత్మజః । ఏతదిచ్ఛామహేశ్రోతు

---

* చాత్మనః కాయం.

యుత్యన్తకుశలోహ్యాసి॥ ౧౦౯ ॥ సూతః ॥ బృహద్భానోస్సుతోజజ్ఞే నామ్నా రాజా
బృహన్మనాః । తస్యపత్నీద్వయంహ్యాసీచ్చైద్యస్యతనయేశుభే॥ ౧౧౦ ॥ యశోదేవీ
చసత్యాచతయోర్వంశమిమంశ్రుణు । జయద్రథంతురాజానంయశోదేవీవ్యజీజన
త్ ॥ ౧౧౧ ॥ సాబృహన్మనసస్సత్యావిజయంనామవిశ్రుతమ్ । విజయస్యబృహత్పు
త్రస్తస్యపుత్రోబృహద్రథః ॥ ౧౧౨ ॥ బృహద్రథస్యపుత్రస్తుసత్యకర్మామహా
మనాః।సత్యకర్మసుతశ్చాపిసూతస్త్వతిరథస్స్మృతః॥౧౧౩॥ యఃకర్ణంప్రతిజగ్రాహతే
నకర్ణస్తుసూతజః।ఏతద్వస్సర్వమాఖ్యాతంయత్కర్ణంప్రతిచోదితమ్॥౧౧౪॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే చన్ద్రవంశానువర్ణనేతుర్వస్వాదిసన్తతికథ
నంనామాష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః.

॥ పూరువంశః ॥

సూతః॥ పూరోఃపుత్రోమహాతేజారాజాసీజ్జనమేజయః । ప్రాచీన్వతస్సుత
స్తస్యయఃప్రాచీమకరోద్దిశమ్ ॥ ౧ ॥ ప్రాచీన్వతసుతశ్చాపిమనస్యుశ్చతతోభవత్ ।
రాజావాతాయుధోనామమనస్యోరభవత్సుతః॥౨॥ * దాయాదస్తస్యచాప్యాసీచ్ఛు
న్ధుర్నామమహీపతిః । ‡ శజ్యోర్బహువిధఃపుత్రస్సమ్పాతిస్తస్యచాత్మజః॥౩॥
† సమ్పాతేస్తుహ్యహంవాదీభద్రాశ్వస్తస్యచాత్మజః।భద్రాశ్వస్యఘృతాచ్యాంతుద
శాప్సరసిసూనవః ॥ ౪ ॥ ఋచేపుశ్చవిలేపుశ్చకక్షేపుశ్చతథైవచ । ఘృతేపుశ్చవి
చేపుశ్చస్థణ్డిలేపుర్బలేపుచ॥౫॥ధర్మేపుస్సన్నతేపుశ్చపుణ్యేపుశ్చేతివైదశ। ఋచేపో
ర్జ్వలనానామభార్యావైతక్షకాత్మజా ॥ ౬ ॥ తస్యాంసఞ్జనయామాసఅన్తినారం
మహీపతిః । అన్తినారోమనస్విన్యాంపుత్రాన్జజ్ఞేవరాన్ఛుభాన్ ॥ ౭ ॥ అంశుంనర
పతింవీరంత్రిహానుంచాపిధార్మికమ్ । గౌరీకన్యాతృతీయాచమాన్ధాతుర్జననీశుభా॥౮॥
ఆసీత్పుత్రీరజసతీకన్యాంపుత్రానజీజనత్ ।బ్రహ్మవాదపరీతాంస్తుఉపదానాంతథా
పిచ॥౯॥ ఉపదానాసుతాన్లేభేచతురస్తునిజాత్మజాన్। దుష్యన్తమథదుష్యన్తంప్రవీర
మనఘంతథా॥ ౧౦ ॥ చక్రవర్తీతతోజజ్ఞేదుష్యన్తాత్సమితిఞ్జయః। శకున్తలాయాం
భరతోయస్యనామ్నాతుభారతాః ॥ ౧౧ ॥ దుష్యన్తంప్రతిరాజానంవాగువాచాశ
రీరిణీ । మాతాభస్త్రాపితుఃపుత్రోయేనజాతస్సఏవసః ॥ ౧౨ ॥ భరస్వపుత్రం
దుష్యన్తసత్యమాహశకున్తలా। రేతోధాస్త్రాయతేపుత్రఃపరేతంచయమక్షయా
త్ ॥ ౧౩॥ త్వంచాస్యధాతాగర్భస్యనావమంస్థాశ్శకున్తలామ్। భరతస్యవినష్టేషు
తనయేషుపురాకిల ॥ ౧౪ ॥ పుత్రాణాంమాతృకోపేనయుగపత్సంక్షయఃకృతః।
తతోమరుద్భిరానీయపుత్రస్సతుబృహస్పతేః ॥ ౧౫ ॥ సఙ్క్రామితోభరద్వా

---

* దాయాదస్తస్యచాప్యాసీద్ధున్ధుర్నామ. ‡ ధున్ధోర్బహువిధః. † సంయాతేస్తు.

శ్రీభరద్వాజోత్పత్తిస్తత్సన్తతిశ్చ

జోమరుద్భిర్భరతస్యచ ॥ ఋషయః ॥ భరతస్యభరద్వాజః పుత్త్రార్థంమారుతైః క
థమ్ ॥ ౧౬ ॥ సఙ్క్రామితోమహాతేజాస్తన్నోబ్రూహియథాతథమ్ ॥ సూతః ॥
పత్న్యామాసన్నసత్త్వాయాముచథ్యేసంస్థితేభువి ॥ ౧౭ ॥ భ్రాతుర్భార్యాంసదృ
ష్ట్వాతుబృహస్పతిరువాచతామ్। ఉపతిష్ఠస్వలఙ్కృత్యమైథునాయచమేశుభే ॥ ౧౮ ॥
వినయేనోపదేష్టవ్యస్త్వయామేవరవర్ణిని । ఏవముక్తాబ్రవీదేనమన్తర్వత్నీత్వహంప్ర
భో ॥ ౧౯ ॥ గర్భఃపరిణతశ్చాయంబ్రహ్మవ్యాహరతేగిరా । అమోఘరేతాస్త్వం
చాపిధర్మంచైవంవిగర్హితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తోబ్రవీదేనాంస్వయమేవబృహస్పతిః।
నోపదేష్టవ్యోవినయస్త్వయామేవరవర్ణిని ॥ ౨౧ ॥ కర్షమాణఃప్రసహ్యైనాంమైథు
నాయోపచక్రమే। తతోబృహస్పతింగర్భోధర్షమాణఉవాచహ ॥ ౨౨ ॥ సన్నివిష్టోహ్య
హంపూర్వమిహతావద్బృహస్పతే । అమోఘరేతాస్త్వంతాతనావకాశఇహద్వ
యోః ॥ ౨౩ ॥ ఏవముక్తస్సగర్భేణకుపితఃప్రత్యువాచహ ॥ బృహస్పతిః ॥ యస్మాత్త్వమీ
దృశేకాలేసర్వభూతహితేసతి ॥ ౨౪ ॥ ప్రతిషేధసియస్మాత్త్వంతమోదీర్ఘంప్రవే
క్ష్యతి। తతఃకామంసన్నివృత్యతస్యానన్దంబృహస్పతిః ॥ ౨౫ ॥ తద్రేతస్త్వపతద్భూమౌని
వృత్తంశిశుకోఽభవత్ । సద్యోజాతంకుమారంతుదృష్ట్వాతంమమతాఽబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥
గమిష్యామిగృహంస్వంవైభరస్వైనంబృహస్పతే। ఏవముక్త్వా *గతాయాంతుపిత్రా
త్యాగీకృతోప్యసౌ ॥ ౨౭ ॥ మాతాపితృభ్యాంత్యక్తంతుదృష్ట్వాతంమరుతశ్శిశుమ్ ।
జగృహుస్తేభరద్వాజంమరుతఃకృపయాన్వితాః ॥ ౨౮ ॥ తస్మిన్కాలేతుభరతోబ
హుభిఃక్రతుభిర్విభుః । కామ్యైర్నైమిత్తికైర్యజ్ఞైరయజత్పుత్త్రలిప్సయా ॥ ౨౯ ॥ యత
స్సయజమానస్తుపుత్త్రంనాసాదయత్ప్రభుః । తతఃక్రతుంమరుత్స్తోమంపుత్త్రార్థంస
ముపాహరత్ ॥ ౩౦ ॥ తేనతేమరుతస్తస్యమరుత్స్తోమేనతుష్టువుః । ఉపనిన్యుర్భ
రద్వాజంపుత్త్రార్థంభరతాయవై ॥ ౩౧ ॥ దాయాదోఙ్గిరసస్సూనోరౌరసస్తుబృహ
స్పతేః। సఙ్క్రామితోభరద్వాజోమరుద్భిర్భరతంప్రతి ॥ ౩౨ ॥ భరతస్తుభరద్వా
జంపుత్త్రంప్రాప్యతతోబ్రవీత్ । ఆదాయత్వాంహితార్థాయకృతార్థోఽహంత్వ
యావిభో ॥ ౩౩ ॥ పూర్వంతువితథేతస్మిన్కృతేవైపుత్త్రజన్మని। తతస్త్వవితథోనా
మభరద్వాజోనృపోఽభవత్ ॥ ౩౪ ॥ తస్మాదేవభరద్వాజాద్బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియా
భువి । ద్వ్యాముష్యాయణకౌలీనాస్స్మృతాస్తుద్వివిధాహితే ॥ ౩౫ ॥ తతోజాతేష్వ
వితథేభరతోపి †వనంయయౌ। భరద్వాజాభిధంపుత్త్రమభిషిచ్యచతంనృపః ॥ ౩౬ ॥
దాయాదోఽవితథస్యాభూద్భువమన్యుర్మహాయశాః । మహాభూతోపమాఃపుత్త్రా

---

* గతాసాతుగతాయాంసోపితంత్యజత్. † దివం.

శ్చత్వారోభవమన్యవః॥౩౭॥ బృహత్క్షత్రోమహావీర్యోనరోగర్గశ్చవీర్యవాన్ । నర
స్యసఙ్కృతిఃపుత్త్రస్తస్యపుత్త్రౌమహాయశాః॥౩౮॥ గర్గశ్చరన్తిదేవశ్చసాఙ్కృతే
స్తావుభౌస్మృతౌ । గర్గస్యచైవదాయాదశ్శిబిర్విద్వాన్బభూవహ ॥ ౩౯ ॥ స్మృతా
శ్శైబ్యాస్తతోగర్గ్యాఃక్షత్రోపేతాద్విజాతయః। ఆహార్యతనయశ్చైవధీమానాసీత్త
రక్షుకః ॥ ౪౦ ॥ తస్యభార్యావిశాలాతుసుషువేపుత్త్రకత్రయమ్ । త్ర్యూషణం
పుష్కరంచైవకపించైవమహాయశాః ॥ ౪౧ ॥ తరక్షుకసుతాహ్యేతేసర్వేబ్రాహ్మ
ణతాంగతాః । కావ్యానాంతుసుతాహ్యేతేత్రయఃప్రోక్తామహర్షయః ॥ ౪౨॥ గర్గా
స్సఙ్కృతయఃకావ్యాఃక్షత్రోపేతాద్విజాతయః । సంవృతాఙ్గిరసఃపుత్త్రైఃబృహ
త్క్షత్రశ్చవక్ష్యతే ॥ ౪౩ ॥ బృహత్క్షత్రస్యదాయాదోహస్తీనామబభూవహ । యేనే
దంనిర్మితంపూర్వంపురంతుగజసాహ్వయమ్ ॥ ౪౪॥ హస్తినశ్చాపిదాయాదాస్త్ర
యఃపరమకీర్తయః । అజామీఢోద్విమీఢశ్చపురుమీఢస్తథైవచ॥ ౪౫॥ అజామీఢస్య
భార్యాస్తుతిస్రఃకన్యాఃకులోద్వహాః । నీలినీధూమినీచైవకేశినీచైవవిశ్రుతాః॥ ౪౬॥
సతాసుజనయామాసపుత్త్రాన్వైదేవవర్చసః। తపసోన్తేసుమహతోజాతావృద్ధస్య
ధార్మికాః ॥ ౪౭ ॥ భరద్వాజప్రసాదేనవిస్తరంతేషుమేశృణు । అజామీఢస్యకే
శిన్యాంకణ్వస్సమభవత్కిల ॥ ౪౮ ॥ మేధాతిథిస్సుతస్తస్యతస్మాత్కాణ్వాయనాద్వి
జాః । అజామీఢస్యధూమిన్యాంబృహద్వానభవన్నృపః ॥ ౪౯ ॥ బృహద్బృహద్వ
తఃపుత్త్రోబృహతశ్చబృహన్మనాః। బృహన్మనసస్సుతశ్చాపిబృహద్ధనురితిస్మృతః॥ ౫౦॥
బృహద్ధనోర్బృహదిషుఃపుత్త్రస్తస్యజయద్రథః। అశ్వజిత్తనయస్తస్యసేనజిత్తస్య
చాత్మజః ॥ ౫౧ ॥ అథసేనజితఃపుత్త్రాశ్చత్వారోలోకవిశ్రుతాః । రుచిరాశ్వశ్చ
కావ్యశ్చరాజాదృఢరథస్తథా ॥ ౫౨॥ వత్సశ్చావన్తికోరాజాయస్యైతేపరివర్తకాః॥
రుచిరాశ్వస్యదాయాదఃపృథుసేనోమహాయశాః ॥ ౫౩॥ పృథుసేనస్యపారస్తుపా
రాన్నీపోథజజ్ఞివాన్ । నీపస్యైకశతంచాసీత్పుత్త్రాణామమితౌజసామ్॥౫౪॥ నీపా
ఇతిసమాఖ్యాతారాజానస్సర్వఏవతే । తేషాంవంశకరశ్శ్రీమాన్నీపానాంకీర్తివర్ధ
నః॥ ౫౫॥ * కాశ్యపస్సమరోనామసచేష్టసమరోఽభవత్ । సమరస్య † చరోభా
నుస్సుదశ్వఇతితేత్రయః ॥ ౫౬ ॥ పుత్త్రాస్సర్వగుణోపేతాఃపారపుత్త్రఃపృథుర్భ
వః । పృథోస్తుసుకృతోనామసుకృతేనేహకర్మణా ॥ ౫౭ ॥ జజ్ఞేసర్వగుణోపేతోవి
భ్రాజస్తస్యచాత్మజః। విభ్రాజస్యతుదాయాదస్త్వణుహోనామవీర్యవాన్॥౫౮॥
బభూవశుకజామాతా కృత్వాభర్తామహాయశాః । అణుహస్యతుదాయాదోబ్ర
హ్మదత్తోమహీపతిః ॥ ౫౯ ॥ యుగదత్తస్సుతస్తస్యవిష్వక్సేనోమహాయశాః । వి
భ్రాజఃపునరాజాతస్సుకృతేనేహకర్మణా ॥ ౬౦ ॥ విష్వక్సేనస్యపుత్త్రస్తుఉదక్సే

---

* కావ్యశ్చ.   † పరఃపారస్సదశ్వఇతి.

నోబభూవహ । పాల్యాయస్తస్యపుత్త్రస్తు తస్యాసీజ్జనమేజయః ॥ ౧౧ ॥ ఉగ్రా
యుధేన తస్యార్థే సర్వే నీపాః ప్రణాశితాః ॥ ఋషయః ॥ ఉగ్రాయుధః కస్య సు
తః కస్య వంశే చ కథ్యతే ॥ ౧౨ ॥ కిమర్థం తేన తే నీపాస్సర్వే వై సమ్ప్రణాశితాః ॥
సూతః ॥ ఉగ్రాయుధస్సూర్యవంశ్యస్తపస్తేపే పరాక్రమే ॥ ౧౩ ॥ స్థాణుభూతోఽబ్ద
సాహస్రం తం భేజే జనమేజయః । తస్య రాజ్యం ప్రతిశ్రుత్య నీపానాం జగ్మివాన్ప్ర
భుః ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచ సాన్త్వం వివిధం జఘ్నతుస్తే హ్యుభావపి। హన్యమానాగతా
నోచేద్యస్మాద్ధితోన్నమేవచ ॥ ౧౫ ॥ శరణాగతదీక్షార్థం తస్మాదేష శయామి వః ।
యది మే స్థితపస్తప్తం సర్వాన్తకకరో యమః ॥ ౧౬ ॥ తతస్త్వాకృష్యమాణాస్తు య
మేన పురతస్తథా । కృపయా పరయావిష్టో జనమేజయమూఢివాన్ ॥ ౧౭ ॥ అజానతా
నిమాన్వీరాంస్త్వన్యైరక్షితుమర్హసి ॥ జనమేజయః ॥ పరేషాం మోదురాచారో భవితా
రోస్యకింకరాః ॥ ౧౮ ॥ తథేత్యుక్తస్తతో రాజా యమేన యుయుధే చిరమ్ । వ్యాధి
భిర్నరకైః పాశైర్యమేన సహ తాన్బలాత్ ॥ ౧౯ ॥ విజిత్య మునయే ప్రాదాత్తద
ద్భుతమివాభవత్ । యమస్తుష్టస్తతస్తస్మై ముక్తిజ్ఞానం దదౌ వరమ్ ॥ ౨౦ ॥ సర్వే
యథోచితం స్మృత్వా జగ్ముస్తే కృష్ణమవ్యయమ్ । ఏషాం తు చరితం గృహ్య హన్యతే నాప
మృత్యుభిః ॥ ౨౧ ॥ ఇహలోకే పరే చైవ సుఖమక్షయమశ్నుతే । అజామీఢస్య నీలి
న్యాం విద్వాన్ జజ్ఞే యవీనరః ॥ ౨౨ ॥ ధృతిమాంస్తస్య పుత్త్రస్తు తస్య సత్యధృతిస్స్మృ
తః । అథ సత్యధృతేః పుత్త్రో దృఢనేమిః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨౩ ॥ దృఢనేమేస్సుతశ్చా
పి సుధర్మా నామ పార్థివః । ఆసీత్సుధర్మతనయస్సార్వభౌమః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨౪ ॥
సార్వభౌమేతి విఖ్యాతః పృథివ్యామేకరాడ్బలీ । తస్యాన్వవాయే మహతి మహాపౌరవ
నన్దనః ॥ ౨౫ ॥ మహాపౌరవపుత్త్రస్తు రాజా రుక్మరథస్స్మృతః । అథ రుక్మరథస్యాపి
సుపార్శ్వో నామ పార్థివః ॥ ౨౬ ॥ సుపార్శ్వతనయశ్చాపి సుమతిర్నామ ధార్మికః ।
సుమతేరపి ధర్మాత్మా రాజా సన్నతిమానపి ॥ ౨౭ ॥ తస్యాపి సన్నతిమతః కృతో నామ
సుతో మహాన్ । హిరణ్యనాభినశ్శిష్యః కౌసల్యస్య మహాత్మనః ॥ ౨౮ ॥ చతుర్వింశతిధా
యేన ప్రోక్తాస్తాస్సామసంహితాః । స్మృతాస్తే ప్రాచ్యసామానః కార్త్తిర్నామేహ సామ
గః ॥ ౨౯ ॥ కార్త్తేరుగ్రాయుధస్యాసౌ మహాపౌరవవర్ధనః । విజితో యేన విక్రమ్య పృ
షత్తస్య పితామహః ॥ ౩౦ ॥ నీలో నామ మహారాజా పాఞ్చాలాధిపతిర్బలీ । ఉగ్రా
యుధస్య దాయాదః క్షేమ్యో నామ మహాయశాః ॥ ౩౧ ॥ క్షేమ్యాత్సునీథస్సంజజ్ఞే
సునీథస్య నృపంజయః । నృపంజయాచ్చ విరథా ఇత్యేతే పౌరవాస్స్మృతాః ॥ ౩౨ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే చన్ద్రవంశానువర్ణనే పూరువంశ
కథనం నామైకోనపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

అజామీఢవంశవర్ణనమ్.

సూతః॥ అజామీఢస్యనీలిన్యాంనీలస్సమభవత్సుతః । నీలస్యతపసోగ్రేణసుశా
న్తిరుదపద్యత ॥ ౧ ॥ పురజిచ్చసుశాన్తేస్తుపృథుశ్చపురజిత్సుతః । భద్రాశ్వఃపృథు
దాయాదోభద్రాశ్వతనయాన్ఛృణు ॥ ౨॥ ముద్గలశ్చజయశ్చైవవారాహశ్చపృథు
స్తథా । యవీయానతివిక్రాన్తఃకపిలశ్చైవపఞ్చమః॥ ౩ ॥ పఞ్చానాంచైవపఞ్చాలా
స్తేషాంజనపదాస్స్మృతాః। పఞ్చానాంరక్షిణోహ్యేతేదేశానామితినశ్శ్రుతమ్ ॥ ౪॥
ముద్గలస్యాపిమౌద్గల్యాఃక్షత్రోపేతాద్విజాతయః । ఏతేహ్యాఙ్గిరసఃపక్షేసంస్థితాః
కణ్వముద్గలాః ॥ ౫ ॥ ముద్గలస్యసుతోజజ్ఞేబ్రహ్మిష్ఠస్సుమహాయశాః । ఇన్ద్రసే
నాహ్వయస్తస్యవధ్ర్యశ్వస్తస్యచాత్మజః ॥ ౬ ॥ వధ్ర్యశ్వాన్మిథునంజజ్ఞేమేనకా
యామితిశ్రుతిః । దివోదాసస్తురాజర్షిరహల్యాచయశస్వినీ ॥ ౭ ॥ శరద్వతస్తు
దాయాదమహల్యాసమ్ప్రసూయత । శతానన్దమృషిశ్రేష్ఠంతస్యాపిసుమహాత
పాః ॥ ౮ ॥ తస్యసత్యధృతిర్నామధనుర్వేదస్యపారగః । ఆసీత్సత్యధృతేశ్శుక్లమ
మోఘంధార్మికస్యతు ॥ ౯ ॥ స్కన్నంరేతస్సత్యధృతేర్దృష్ట్వాచాప్సరసంజ
లే । మిథునంతత్రసఞ్జజ్ఞేతస్మిన్సరసిసంశ్రితమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతస్సరసితస్మింస్తుక్రమ
మాణంమహీపతిః । దృష్ట్వాజగ్రాహకృపయాశన్తనుర్మృగయాంగతః ॥ ౧౧ ॥ ఏతే
శరద్వతఃపుత్త్రాఃప్రోక్తాగౌతమాఃపరే। అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామిదివోదాసస్యవై

దివోదాససన్తతిః.

ప్రజాః ॥ ౧౨ ॥ దివోదాసస్యదాయాదోధర్మోమిత్రాయతిర్నృపః । మైత్రాయణ
వరస్సోపిమైత్రేయస్తుతతస్స్మృతః ॥ ౧౩ ॥ ఏతేవంశధృతోదక్షాఃక్షత్రభేదాస్తుభా
ర్గవాః । రాజాచైత్యవరోనామమైత్రేయస్యసుతస్స్మృతః ॥ ౧౪ ॥ అథచైత్యవరా
ద్విద్వాన్సుదాసస్తస్యచాత్మజః। అజామీఢాత్పునర్జాతఃక్షీణేవంశేతుసోమకః॥౧౫॥
సోమకస్యసుతోజన్తుర్హతేతస్మిన్ఛతంవిభో । పుత్త్రాణామాజమీఢస్యసోమకస్యమ
హాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ మహిషీత్వాజమీఢస్యధూమినీపుత్త్రగృద్ధినీ । పుత్త్రాభావే
తపస్తప్త్వాశతవర్షాణిదుశ్చరమ్ ॥ ౧౭ ॥ హుత్వాగ్నింవిధివత్సమ్యక్పవిత్రీకృతభో
జనా । అగ్నిహోత్రకుశేష్వేవసుష్వాపసుమహావ్రతా ॥ ౧౮ ॥ తస్యాంవిధూ
తపాపాయామాజమీఢస్సమేయివాన్ । ఋక్షంసఞ్జనయామాససధూమవర్ణంశతా
గ్రజమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఋక్షాత్సంవరణోజజ్ఞేకురుస్సంవరణాత్తతః । యఃప్రయాగమతి
క్రమ్యకురుక్షేత్రమకల్పయత్ ॥ ౨౦ ॥ కృష్ట్వైవతుమహారాజోవర్షాణిసుబహూ
న్యథ। కృష్యమాణస్తతశ్శక్రో*తతస్తస్మైవరందదౌ॥ ౨౧॥ పుణ్యంచరమణీయంచకు

* భయాత్తస్మై.

రుక్షేత్రంచతత్స్మృతమ్।తస్యాన్వవాయస్సుమహాన్వస్యనామ్నాతుకౌరవాః॥ ౨౨॥
కురోస్తుదయితాఃపుత్రాస్సుధన్వాజహ్నురేవచ । పరిక్షిచ్చమహాతేజాఃప్రజనశ్చారి
మర్దనః॥౨౩॥సుధన్వనస్తుదాయాదఃపుత్రోమతిమతాంవరః । చ్యవనస్తస్యపుత్రస్తు
రాజాధర్మార్థతత్త్వవిత్ ॥ ౨౪॥ త్యాగశీలఃక్రిమిర్నామఈష్టేయజ్ఞాన్మహాతపాః।
క్రిమేఃపుత్రోమహావీర్యఃఖ్యాతఇన్ద్రసమోవిభుః ॥ ౨౫ ॥ చైద్యోపరిచరోవీరోవసు

॥ చైద్యవంశః ॥

ర్నామాన్తరిక్షగః । చైద్యోపరిచరాజ్జజ్ఞేగిరికాసప్తవైసుతాన్॥౨౬ ॥ మహారథో
మగధరాడ్విశ్రుతోయోబృహద్రథః । పుత్రశ్రవాఃకుశశ్చైవచతుర్థోహరివాహ
నః॥౨౭ ॥ పఞ్చమశ్చయజుశ్చైవమత్స్యఃకాలస్తుసప్తమః । బృహద్రథస్యదాయా
దఃకుశాగ్రోనామవీర్యవాన్॥ ౨౮ ॥ కుశాగ్రస్యాత్మజశ్చైవవృషభోనామవిశ్రుతః।
వృషభస్యతుదాయాదఃపుష్పవాన్నామపార్థివః॥ ౨౯॥పుష్పఃపుష్పవతశ్చైవరాజా
సత్యధృతిస్స్మృతః । సుధన్వాతస్యదాయాదస్తస్మాత్సర్వశ్చజజ్ఞివాన్॥ ౩౦॥ సర్వ
స్యభువనఃపుత్రస్తస్మాజ్జజ్ఞేబృహద్రథః । ద్వైతస్యశకలేకాలేజరయాసన్ధితశ్చ
సః॥ ౩౧ ॥ జరయాసన్ధితోయస్మాజ్జరాసన్ధస్తుసస్మృతః । జేతాససర్వక్షత్రస్య
జరాసన్ధోమహాబలః॥ ౩౨ ॥ జరాసన్ధస్యపుత్రస్తుసహదేవఃప్రతాపవాన్ । సహ
దేవాత్మజశ్శ్రీమాన్సోమవిత్సుమహాయశాః॥౩౩॥శ్రుతశ్రవాస్సోఽపిమదోమాగధాః
పరికీర్తితాః । యజుస్త్వజనయత్పుత్రంసురథంనామపార్థివమ్॥ ౩౪ ॥ సురథస్య
తుదాయాదోవీరోరాజావిదూరథః।విదూరథసుతశ్చాపిసార్వభౌమఇతిస్మృతః॥౩౫॥
*సార్వభౌమాజ్జయత్సేనోరజతస్తస్యచాత్మజః । †రజతస్యమహాభౌమస్త్వయుతా
యుస్తతోఽభవత్॥౩౬॥అక్రోధనోయుతాయోశ్చతస్మాద్దేవాతిథిస్స్మృతః । దేవాతి
థేస్తుదాయాదోదక్షఏవబభూవహ ॥ ౩౭ ॥ దక్షాజ్జజ్ఞేభీమసేనోదిలీపస్తస్యచాత్మ
జః । దిలీపస్యప్రదీపస్తుతస్యపుత్రాస్త్రయస్స్మృతాః॥ ౩౮ ॥ దేవాపిశ్శన్తనుశ్చై
వబాహ్లీకశ్చేతితేతథా। బాహ్లీకస్యచదాయాదాస్సప్తబాహ్లీశ్వరాస్స్మృతాః॥౩౯॥
దేవాపిస్తుహ్యభిధ్యాతఃప్రజాభిరభవన్మునిః ॥ ఋషయః ॥ ప్రజాభిస్సకిమర్థంవైఅ
భిధ్యాతోనృపాత్మజః ॥ ౪౦ ॥ కోదోషోరాజపుత్రస్యప్రజాభిస్సముదాహృతః ॥
సూతః ॥ కిలాసీరాజపుత్రస్తుకుష్ఠితంనాభ్యపూజయన్ ॥ ౪౧ ॥ కార్త్స్న్యేవై
తత్రదేవానాంక్షత్రంప్రతిద్విజోత్తమాః । భవిష్యంకీర్తయిష్యామి శన్తనోస్తునిబో
ధత॥ ౪౨॥ శన్తనుస్త్వభవద్రాజావిద్వాంసోవైమహాభిషక్।ఇమంచోదాహరన్త్య
త్రశ్లోకంప్రతిమహాభిషక్॥ ౪౩ ॥ యంయంకరేణస్పృశతిజీర్ణంరోగిణమేవవా । పు

* సార్వభౌమాజ్జయత్సేనఃపచితిస్తస్య.

† పచితేస్తు.

శన్తనువంశః

నర్యా వాచ భవతి తస్మాత్తం శన్తనుం విదుః ॥ ౪౪ ॥ ఏతదర్థం శన్తనుత్వం ప్రజాభిరిహ కీ
ర్తితమ్ । తతోఽవృణోత్స భార్యార్థం శన్తనుర్జాహ్నవీం నృపః ॥ ౪౫ ॥ తస్యాం దేవవ్ర
తం నామ కుమారం జనయద్విభుః । కాలీ విచిత్రవీర్యం తు దాశేయీ జనయత్సుతమ్ ॥ ౪౬ ॥
శన్తనోర్దయితం పుత్రం శాన్తాత్మానమకల్మషమ్ । కృష్ణద్వైపాయనశ్చైవ క్షేత్రే వై
చిత్రవీర్యకే ॥ ౪౭ ॥ ధృతరాష్ట్రం చ పాణ్డుం చ విదురం చాప్యజీజనత్ । ధృతరాష్ట్ర
స్తు గాన్ధార్యాం పుత్రాఞ్జనయచ్ఛతమ్ ॥ ౪౮ ॥ తేషాం దుర్యోధనో జ్యేష్ఠస్సర్వక్షత్ర
స్య స ప్రభుః । మాద్రీ రాజ్ఞః పృథా చైవ పాణ్డోర్భార్యే బభూవతుః ॥ ౪౯ ॥ దేవదత్తాస్సు
తాః పఞ్చ పాణ్డోరర్థే తు జజ్ఞిరే । ధర్మాద్యుధిష్ఠిరో జజ్ఞే వాతాజ్జాతో వృకోదరః ॥ ౫౦ ॥
ఇన్ద్రాద్ధనఞ్జయశ్చైవ శక్రతుల్యపరాక్రమః । విఖ్యాతౌ వై సుతౌ మాద్రీ సుషువే ద్విజ
సత్తమాః ॥ ౫౧ ॥ నకులం సహదేవం చ మాద్ర్యశ్విభ్యామసూయత । పఞ్చైవ పాణ్డ
వేభ్యస్తు ద్రౌపద్యాం జజ్ఞిరే సుతాః ॥ ౫౨ ॥ ద్రౌపద్యజనయజ్జ్యేష్ఠం ప్రతివిన్ధ్యం యుధి
ష్ఠిరాత్ । శ్రుతసేనం భీమసేనాచ్ఛ్రుతకీర్తిం ధనఞ్జయాత్ ॥ ౫౩ ॥ చతుర్థం శ్రుతవ
ర్మాణం నకులాత్సమ్ప్రసూయత । సహదేవాచ్ఛతానీకం ద్రౌపదేయాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౫౪ ॥
తేభ్యః పరే పాణ్డవేయాః షడేవాన్యే మహారథాః । హైడిమ్బో భీమసేనస్య పుత్రో జ
జ్ఞే ఘటోత్కచః ॥ ౫౫ ॥ సుభద్రాయాం తథా పార్థాదభిమన్యురజాయత । యౌ
ధేయం దేవకీ చైవ పుత్రం లేభే యుధిష్ఠిరాత్ ॥ ౫౬ ॥ కాశ్యాం జలధరా భీమాజ్జజ్ఞే వై
సర్వగం సుతమ్ । సుహోత్రం తనయం మాద్రీ సహదేవాత్ప్రసూయత ॥ ౫౭ ॥ క
రేణుమత్యాం చైద్యాయాం నిరమిత్రస్తు నాకులిః । అభిమన్యోః పరిక్షిత్తు పుత్రః పరపు
రఞ్జయః ॥ ౫౮ ॥ జనమేజయః పరిక్షిత్తః పుత్రః పరమధార్మికః । బ్రహ్మాణం కార
యామాస స మఖే వాజసనేయకమ్ ॥ ౫౯ ॥ స వైశమ్పాయనేనైవ శప్తః కిల మహర్షి
ణా । న స్థాస్యతీహ దుర్బుద్ధే తవైవ వచనం భువి ॥ ౬౦ ॥ యావత్స్థాస్యతి లోకే త్వం తా
వదేవ ప్రవత్స్యతి । క్షత్రస్య విజయం జ్ఞాత్వా తతః ప్రభృతి సర్వశః ॥ ౬౧ ॥ అభిగమ్య
స్థితశ్చైవం నృపం చ జనమేజయమ్ । తతః ప్రభృతి శాపేన క్షత్రియస్య తు యాజినః ॥ ౬౨ ॥
క్షత్రస్య యాజినః కేచిచ్ఛాపాత్తస్య మహాత్మనః । పౌర్ణమాసేన హవిషా ఈజే తస్మి
న్ప్రజాపతిమ్ ॥ ౬౩ ॥ స వైశమ్పాయనేనైవ ప్రవిశన్వారితస్తతః । పరిక్షితస్సుత
స్సో వై పౌరవో జనమేజయః ॥ ౬౪ ॥ ద్విరశ్వమేధమాహృత్య మహావాజసనేయ
కః । ప్రవర్తయిత్వా తత్సర్వమృషిర్వాజసనేయకమ్ ॥ ౬౫ ॥ వివాదే బ్రాహ్మణైస్సార్థ
మభిశప్తో వనం యయౌ । జనమేజయాచ్ఛతానీకస్తస్మాజ్జజ్ఞే సువీర్యవాన్ ॥ ౬౬ ॥
తతస్తం వై శతానీకం పుత్రం రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ । అథాశ్వమేధేన తతశ్శతానీ
కస్య వీర్యవాన్ ॥ ౬౭ ॥ జజ్ఞేఽధిసీమకృష్ణాఖ్యస్సామ్ప్రతం యో మహాయశాః ।

తస్మి౯శాసతిరాజ్యంతుయుష్మాభిరిదమాహృతమ్ ॥ ౬౮ ॥ దుష్కరందీర్ఘసత్రంవై త్రీణివర్షాణిపుష్కరే । వర్షద్వయంకురుక్షేత్రేదృషద్వత్యాంద్విజోత్తమాః ॥ ౬౯ ॥

శ్రీభవిష్యద్రాజకథనమ్.

ఋషయః ॥ *భవిష్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామోరాజాతోరోమహర్షణ । పురాకిలయదేతద్వైవ్యతీతంకీర్తితంత్వయా ॥ ౭౦ ॥ ఏషువైస్థాస్యతిక్షత్రముత్పత్స్యన్తేన్నృపాశ్చయే । తేషామాయుఃప్రమాణంచనామతశ్చైవతాన్నృపా౯ ॥ ౭౧ ॥ కాలంయుగప్రమాణంచయుగదోషాన్యుగక్షయమ్ । సుఖదుఃఖంయుగస్యాస్యధర్మాధర్మవిచేష్టితమ్ ॥ ౭౨ ॥ ఏతత్సర్వంప్రసఙ్ఖ్యాయపృచ్ఛతాంబ్రూహినఃప్రభో ॥ సూతః ॥ యథామేకీర్తితంపూర్వంవ్యాసేనాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౭౩ ॥ భావ్యంకలియుగంచైవతథామన్వన్తరాణిచ । అనాగతానిసర్వాణిబ్రువతోమేనిబోధత ॥ ౭౪ ॥ అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామిభావినోయేనృపాస్తథా । ఇక్ష్వాకోరన్వయేచైవపౌరవేచాన్వయేచయే ॥ ౭౫ ॥ ఏషుసంస్థాస్యతేతద్వద్యదిక్ష్వాకుకులంస్మృతమ్ । తాన్సర్వాన్కీర్తయిష్యామిభవిష్యేకథితాన్నృపా౯ ॥ ౭౬ ॥ తేభ్యోఽపరేయేప్యన్యేచఉత్పత్స్యన్తేనృపాఃపునః । క్షత్రియాఃపారవాశ్శూద్రాస్తథాన్యేతుబహిశ్చరాః ॥ ౭౭ ॥ ఆన్ధ్రాఃపౌణ్డ్రాఃకళిఙ్గాశ్చమూళికాయవనాస్తథా । కైవర్తాభీరశబరాయేచాన్యేమ్లేచ్ఛజాతయః ॥ ౭౮ ॥ పర్యాయతఃప్రవక్ష్యామినామతశ్చైవతాన్నృపా౯ । అధిసీమకృష్ణోయశ్చైషాంప్రథమంవర్తతేనృపః ॥ ౭౯ ॥ తస్యాన్వవాయేవక్ష్యామిభవిష్యాన్కథితాన్నృపా౯ । అధిసీమకృష్ణపుత్రస్తు †విచక్షుర్భవితానృపః ॥ ౮౦ ॥ గఙ్గయాతుహృతేతస్మిన్నగరేనాగసాహ్వయే । ‡ త్యక్త్వావిచక్షుర్నగరంకౌసమ్బ్యాంతునివత్స్యతి ॥ ౮౧ ॥ భూరిశ్రేష్ఠస్సుతస్తస్యతతశ్చిత్రరథస్స్మృతః । భవిష్యాష్టౌసుతాస్తస్యమహాబలపరాక్రమాః ॥ ౮౨ ॥ శుచిద్రథశ్చిత్రరథాద్వృష్టిమాంశ్చశుచిద్రథాత్ । వృష్టిమతస్సుషేణశ్చభవిష్యతిపునర్నృపః ॥ ౮౩ ॥ తస్మాత్సుషేణాద్భవితాసునీథోనామపార్థివః । నృపాత్సునీథాద్భవితా ÷నృచక్షుస్సుమహాయశాః ॥ ౮౪ ॥ నృచక్షుషస్తుదాయాదోభవితావైసుఖీలవః । సుఖీలవసుతశ్చాపిభావీరాజాపరిప్లవః ॥ ౮౫ ॥ పరిప్లవసుతశ్చాపిభవితాసుతపానృపః । మేధావీతస్యదాయాదోభవిష్యతినృపస్యతు ॥ ౮౬ ॥ మేధావినస్సుతశ్చాపిభవిష్యతిపురఞ్జయః । కురుభావ్యస్సుతస్తస్యనిర్మమస్తస్యచాత్మజః ॥ ౮౭ ॥ బృహద్రథోనిర్మమాద్వైవసుధామోబృహద్రథాత్ । వసుధామాచ్ఛతానీకోభవిష్యోదయనస్తతః ॥ ౮౮ ॥ భవిష్యోదయనాద్వీరోరాజాభావీమహీనరః । మహీనరాత్మజశ్చైవదణ్డపాణిర్భవిష్యతి ॥ ౮౯ ॥ దణ్డపాణేర్నిరామిత్రోనిరామిత్రాత్తుక్షేమకః । అస్యానువంశశ్లోకోయంగీతోవిప్రైఃపురాత

* భవిష్యంశ్రోతుమిచ్ఛామఃప్రజానాం. † నృచకోభవితా. ‡ నృచకోనగరంత్యక్త్వా. ÷ నృచక్రస్సు.

నైః ॥ ౯౦ ॥ బ్రహ్మక్షత్రస్యయోయోనిర్వంశోదేవర్షిసత్కృతః । క్షేమకంప్రాప్యరాజానంసంస్థాస్యతిసవైకలౌ ॥ ౯౧ ॥ ఇత్యేషపౌరవోవంశోయథావదిహకీర్తితః । ధీమతఃపాణ్డుపుత్త్రస్యఅర్జునస్యమహాత్మనః ॥ ౯౨ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేచన్ద్రవంశానువర్ణనేపూరువంశానుకీర్తనంనామపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

* చన్ద్రవంశస్సమాప్తః *

అగ్నివంశవర్ణనమ్.

ఋషయః ॥ యేభూయాస్సుర్ద్విజాతీనామగ్నయస్సూతసర్వదా । తానిదానీంసమాచక్ష్వతద్వంశంచానుపూర్వశః ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ యోఽసావగ్న్యభిమానీతుస్మృతస్స్వాయమ్భువేఽన్తరే । బ్రహ్మణోమానసఃపుత్త్రస్తస్మాత్స్వాహావ్యజీజనత్ ॥ ౨ ॥ పావకంపవమానంచశుచిమగ్నిశ్చయేస్మృతాః । నిర్మథ్యఃపవమానోఽగ్నిర్వైద్యుతఃపావకస్స్మృతః ॥ ౩ ॥ శుచిరగ్నిస్స్మృతస్సౌరస్సునాఖ్యాశ్చైవతేత్రయః । పవమానాత్మజోహ్యగ్నిర్హవ్యవాహస్సఉచ్యతే ॥ ౪ ॥ పావకిస్సహరక్షస్తుకవ్యవాహస్సుతశ్శుచేః । దేవానాంహవ్యవాహోఽగ్నిఃప్రథమం* బ్రాహ్మణస్స్మృతః ॥ ౫ ॥ సహరక్షఃపురాణాంతుత్రయాణాంతేత్రయోఽగ్నయః । ఏతేషాంపుత్త్రపౌత్త్రాణాంచత్వారింశన్నవైవతు ॥ ౬ ॥ వక్ష్యామినామతస్తాన్వైప్రవిభాగేనతత్పృథక్ । పావకిర్లౌకికోహ్యగ్నిఃప్రథమంబ్రాహ్మణస్స్మృతః ॥ ౭ ॥ బ్రహ్మౌదనాగ్నిస్తత్పుత్త్రోభరతోనామవిశ్రుతః । వైశ్వానరోహ్యన్యసుతోవహన్హవ్యంమహారసమ్ ॥ ౮ ॥ అమృతార్థేమహాన్యేనమథితఃపుష్కరోదధిః । యోఽథర్వాలౌకికోహ్యగ్నిర్దక్షిణాగ్నిస్సవైస్మృతః ॥ ౯ ॥ భృగోఃప్రజాతోవచనాద్దక్షిణాథర్వణస్తథా । తస్మాత్సలౌకికోహ్యగ్నిఃపాచ్యస్సోఽథర్వణస్తథా ॥ ౧౦ ॥ అథయఃపవమానస్తునిర్మథ్యోఽసౌసఉచ్యతే । సచవైగార్హపత్యోఽగ్నిఃప్రథమంబ్రాహ్మణస్స్మృతః ॥ ౧౧ ॥ తతస్సభ్యావసథ్యౌచశంసన్యాస్తుసుతావుభౌ । తతష్షోడశనద్యస్తుచకమేహవ్యవాహనః ॥ ౧౨ ॥ యఃఖల్వాహవనీయోఽగ్నిరభిమానీద్విజస్స్మృతః । కావేరీంకృష్ణవేణీంచనర్మదాంయమునాంతథా ॥ ౧౩ ॥ గోదావరీంవితస్తాంచచన్ద్రభాగామిరావతీమ్ । విపాశాంకౌశికీంచైవశతద్రూంసరయూంతథా ॥ ౧౪ ॥ సీతాంమనస్వినీంచైవహ్లాదినీం

---

* బ్రహ్మణస్సుతః.

స్థావసథ్యంతథా । తాన్షోడశధాత్మానంప్రవిభజ్యపృథక్పృథక్ ॥ ౧౫ ॥ తథాతు విహారంస్థానుధిష్ణ్యేశస్సమ్బభూవహ । స్వాభిచారాత్స్మృతోధిష్ణ్యస్తాసూత్పన్నాస్తుధిష్ణియాః ॥ ౧౬ ॥ ధిష్ణ్యేషుజజ్ఞిరేతస్మాత్తతస్తేధిష్ణియాస్స్మృతాః । ఇత్యేతేవైనదీపుత్రాధిష్ణ్యేష్వభ్యుపపేదిరే ॥ ౧౭ ॥ తేషాంవిహరణీయాశ్చఉపస్థేయాశ్చ తాఞ్ఛృణు । విభుఃప్రవాహణోఽగ్నీధ్రస్తత్రస్థాధిష్ణియాఃపరే ॥ ౧౮ ॥ విహరన్తియథాస్థానంపుణ్యాహేసముపక్రమే । అత్రధిష్ణ్యానిహావ్యానామగ్నీనాంశృణుతక్రమమ్ ॥ ౧౯ ॥ వాసవోఽగ్నిఃకృశానుర్యోద్వితీయోన్తరవేదికః । సమ్రాడగ్నిముఖాహ్యేనానుపతిష్ఠన్తితాన్ద్విజాః ॥ ౨౦ ॥ పర్జన్యఃపవమానస్తుతృతీయస్సోనుదిశ్యతే। * పావకాగ్నిస్సమూహ్యస్తుఉత్తరస్సోగ్నిరుచ్యతే ॥ ౨౧ ॥ హవ్యసూదోహ్యసంసృష్టశ్శామిత్రస్సవిభావ్యతే । ఋతుధామాసువర్జ్యోతీరౌద్రవర్యస్సఉచ్యతే ॥ ౨౨ ॥ బ్రహ్మజ్యోతిస్సువర్ధామాబ్రహ్మస్థానేసఉచ్యతే । అజైకపాదుపస్థేయస్సవైశాల్యస్సభీయకః ॥ ౨౩ ॥ † అనిర్దేశ్యోహ్యహిర్బుధ్న్యోబహిరన్తస్సదక్షిణః।పుత్రాహ్యేతేతుసర్వస్యఉపస్థేయాద్విజోత్తమాః ॥ ౨౪ ॥ తతోవిహరణీయాంస్తువక్ష్యామ్యష్టౌతుతత్సుతాన్। హోత్రీయస్యసుతోహ్యగ్నిర్బర్హిషోహవ్యవాహనః ॥ ౨౫ ॥ ప్రశాస్త్రగ్నిఃప్రచేతాస్తుద్వితీయశ్శంసదాయకః । తతోహ్యగ్నిర్విశ్వదేవఃబ్రాహ్మణాచ్ఛంసిరుచ్యతే ॥ ౨౬ ॥ ‡ అపాంయోనిస్స్మృతశ్చాసీత్పోతుర్నామవిభావ్యతే।ధిష్ణ్యఆహరణాహ్యేతేసోమేనేజ్యన్తవైద్విజాః ॥ ౨౭ ॥ తతోయఃపావకోనామ్నాఅధ్వర్యోర్గర్భఉచ్యతే । అగ్నిస్సోవభృథోజ్ఞేయోవరుణేనసహేజ్యతే ॥ ౨౮ ॥ హృదయస్తత్సుతోహ్యగ్నిర్జఠరేఽసౌనృణాంపచన్ । మన్యుమాఞ్జాఠరస్యాగ్నేర్దేవపాగ్నిసుతస్స్మృతః ॥ ౨౯ ॥ పరస్పరోత్థితోహ్యగ్నిస్సతోభూతానినిర్దహేత్ । అగ్నిర్మన్యుమతఃపుత్రోఘోరస్సంవర్తకస్స్మృతః ॥ ౩౦ ॥ పిబన్నగ్నిస్సవసతిసముద్రేబడబాముఖే। సముద్రవాసినఃపుత్రస్సహరక్షోవిభావ్యతే ॥ ౩౧ ॥ సహరక్షుస్సుతః § క్షామోగేహాన్యావసతేనృణామ్ । క్రవ్యాదాగ్నిస్సుతస్తస్యపురుషానత్తివైమృతాన్ ॥ ౩౨ ॥ ఏతేతుపావకస్యాగ్నేర్ద్విజైఃపుత్రాఃప్రకీర్తితాః। తతోముఖ్యస్త్వసౌవీర్యాద్గన్ధర్వైర్ద్వసురాహృతః ॥ ౩౩ ॥ మథితోయస్త్వరణ్యాంతుసోగ్నిరగ్నింసమిన్ధతే । ఆయుర్నామాతుభగవాన్పశౌయత్రప్రణీయతే ॥ ౩౪ ॥ ఆయుషోమహిషః ¶ పుత్రస్సంహితాగ్నిస్తుతత్సుతః । + పాకయజ్ఞేష్వభీమానీహుతంహవ్యంభునక్తియః ॥ ౩౫ ॥

---

* పావకోన్యస్తుముఖ్యస్స్యాదుత్తరస్సోగ్నిరుచ్యతే.　　† అన్తర్దిశో.

‡ అపాంయోనిస్స్మృతశ్చాసీత్తత్రా.　　§ కామోగృహేసఞ్చరతే.

¶ పుత్రోఽదవానాగ్నిస్తు.　　+ సర్వస్మాద్దేవలోకాచ్చహుతంహవ్యంబిభర్తియః.

పుత్రోఽస్య సహసో హ్యగ్నిరద్భుతస్స మహాయశాః। అద్భుతస్య సుతో వీరో దేవాంశ
స్తు మహాన్ స్మృతః ॥ ౩౬ ॥ వీరస్యాగ్నేస్సుతః కర్ణః కర్ణస్యాగ్నేస్సుతః కవిః । ప్రా
యశ్చిత్తేష్వభిమానీ హుతం హవ్యం భునక్తి యః॥ ౩౭॥ వివిధాగ్నిసుతో హ్యర్కో హ్యా
గ్నేస్తస్య సుతాష్టకమ్ । కామాధిష్ఠేష్వభిమానీ రక్షోహా ప్రతికృచ్ఛ్రయః ॥ ౩౮ ॥
సురభిర్వసుమర్యాదో * హర్యశ్వశ్చైవ రుక్మవాన్ । † ప్రవర్గ్యో క్షుమవాం
శ్చైవ ఇత్యష్టౌ చ ప్రకీర్తితాః ॥ ౩౯ ॥ శుచ్యగ్నేస్తు ప్రజా హ్యేషా అగ్నయశ్చ చ
తుర్దశ । ఇత్యేతే హ్యగ్నయః ప్రోక్తాః ప్రణీతా యే హి చాధ్వరే ॥ ౪౦ ॥ సమన్వితాని
సర్గేమే యామైస్సహ సురోత్తమైః । స్వాయమ్భువేఽన్తరే పూర్వమగ్నయస్తేఽభిమా
నినః॥ ౪౧ ॥ ఏతే విహరణీయేషు చేతనాచేతనేష్విహ । స్థానాభిమానినోఽగ్నిషు ప్రా
గాసన్ హవ్యవాహనాః ॥ ౪౨ ॥ కామ్యనైమిత్తికే యజ్ఞే ప్రేతకర్మస్వవస్థితాః ।
పూర్వమన్వన్తరేఽతీతే శుక్రైర్యామైశ్చ తైస్సహ ॥ ౪౩ ॥ ఏతే దేవగణైస్సార్ధం ప్ర
థమస్యాన్తరే మనోః। ఇత్యేతా యోనయో హ్యుక్తాః స్థానాఖ్యా జాతవేదసామ్ ॥ ౪౪॥
తేనైవ తు ప్రసంఖ్యాతాస్సామ్ప్రతం నోగతేష్విహ । మన్వన్తరేషు సర్వేషు లక్షణం
జాతవేదసామ్ ॥ ౪౫ ॥ స్వారోచిషాదిషు జ్ఞేయం సావర్ణ్యన్తేషు సప్తసు । మన్వన్త
రేషు సర్వేషు నానారూపప్రయోజనైః॥ ౪౬ ॥ వర్తన్తే వర్తమానైశ్చ యామైర్దేవై
స్సహాగ్నయః । అనాగతైస్సురైస్సార్ధం వర్తన్తేఽనాగతాగ్నయః ॥ ౪౭ ॥ ఇత్యేష
నిచయోఽగ్నీనాం మయా ప్రోక్తో యథాక్రమమ్।విస్తరేణానుపూర్వ్యా చ కిమన్యచ్ఛ్రో
తుమిచ్ఛథ ॥ ౪౮॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే అగ్నివంశవర్ణనం నామైకపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

కర్మయోగః

ఋషయః ॥ ఇదానీం ప్రాహ యద్విష్ణుః పృష్టః పరమముత్తమమ్ । త్వమిదా
నీం సమాచక్ష్వ ధర్మాధర్మస్య విస్తరమ్ ॥ ౧ ॥ ఏవమేకార్ణవే తస్మిన్మత్స్యరూపీ జనా
ర్దనః । విస్తారమాదిసర్గస్య ప్రతిసర్గస్య చాఖిలమ్ ॥ ౨॥ కథయామాస విశ్వాత్మా మ
నవే సూర్యసూనవే । కర్మయోగం చ సాఙ్ఖ్యం చ యథావద్విస్తరాన్వితమ్॥ ౩ ॥ శ్రో
తుమిచ్ఛామహే సూత కర్మయోగస్య లక్షణమ్। యస్మాదవిదితం లోకే న కిఞ్చిత్తవ సు
వ్రత॥౪॥ సూతః॥ కర్మయోగం ప్రవక్ష్యామి యథావచ్ఛ్రుతిభాషితమ్। జ్ఞానయోగ
సహస్రాద్ధి కర్మయోగః ప్రశస్యతే ॥ ౫॥ కర్మయోగోద్భవం జ్ఞానం తస్మాత్తత్పరమం
పదమ్ । కర్మజ్ఞానోద్భవం బ్రహ్మ న చ జ్ఞానమకర్మణః॥ ౬ ॥ తస్మాత్కర్మణి యుక్తాత్మా
తత్త్వమాప్నోతి శాశ్వతమ్ । వేదోఽఖిలో ధర్మమూలమాచారశ్చైవ తద్విదామ్॥ ౭॥

* [illegible] స్యశ్చైవ.   † వరేణ్యో క్షుమవాంశ్చైవ.

అష్టావాత్మగుణాస్తస్మిన్ప్రధానత్వేనసంస్థితాః । దయాసర్వేషుభూతేషుక్షాన్తిర
ప్యాతురస్యతు ॥ ౮ ॥ అనసూయాతథాలోకేశౌచమన్తర్బహిర్ద్విజాః। అనాయా
సస్తుకార్యేషుమఙ్గళ్యాచారసేవనమ్ ॥ ౯ ॥ నచద్రవ్యేష్వకార్పణ్యమర్థేషూపార్జి
తేషుచ । తథాఽస్పృహాపరద్రవ్యేపరస్త్రీషుచసర్వదా॥ ౧౦ ॥ అష్టావాత్మగుణాః
ప్రోక్తాఃపురాణస్యతుకోవిదైః।అయమేవక్రియాయోగోజ్ఞానయోగస్యసాధకః॥౧౧।
కర్మయోగంవినాజ్ఞానంకస్యచిన్నేహదృశ్యతే।శ్రుతిస్మృత్యుదితంధర్మముపతిష్ఠేత్ప్ర
యత్నతః ॥ ౧౨ ॥ దేవతానాంపితౄణాంచమనుష్యాణాంచసర్వదా। * కుర్యాద
హరహర్యజ్ఞైర్దేవర్షిగణతర్పణమ్॥౧౩ ॥ స్వాధ్యాయేనార్చయే† దృషీన్హోమైర్దే
వాన్యథావిధి । పితౄన్శ్రాద్ధేనదన్నాద్యైర్భూతానిబలికర్మణా॥౧౪॥ పఞ్చైతేవిహి
తాయజ్ఞాఃపఞ్చసూనాపనుత్తయే । ఖణ్డనీపేషిణీచుల్లీజలకుమ్భీప్రమార్జనీ ॥ ౧౫ ॥
పఞ్చసూనాగృహస్థస్యతేనస్వర్గంనగచ్ఛతి । తత్పాపనాశనాయాలంపఞ్చయజ్ఞాః
ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౬॥ద్వావింశతితథాచాష్టౌయేసంస్కారాఃప్రకీర్తితాః । తద్యుక్తోఽపిన
మోక్షాయయస్త్వాత్మగుణవర్జితః ॥ ౧౭॥ తస్మాదాత్మగుణోపేతశ్శ్రుతికర్మసమా
చరేత్ । గోబ్రాహ్మణానాంవిత్తేనసర్వథాభద్రమాచరేత్ ॥ ౧౮ ॥ గోభూహిర
ణ్యవాసోభిర్గన్ధమాల్యాదికేనచ । పూజయేద్బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రవస్వాత్మకంశివ
మ్॥౧౯ ॥ వ్రతోపవాసైర్విధివచ్ఛ్రద్ధయాచవిమత్సరః । యోసావతీన్ద్రియశ్శాన్త
సూక్ష్మోవ్యక్తస్సనాతనః ॥ ౨౦ ॥ వాసుదేవోజగన్మూర్తిస్తస్యసమ్భూతయోహ్య
మీ। బ్రహ్మవిష్ణుశ్చభగవాన్మార్తాణ్డోవృషవాహనః ॥ ౨౧ ॥ అష్టౌచవసవస్తద్వదే
కాదశగణాధిపాః । ‡ ద్వాదశైవతథాదిత్యాఃపితరోమాతరస్తథా ॥ ౨౨ ॥ ఇమా
విభూతయఃప్రోక్తాశ్చరాచరసమన్వితాః । బ్రహ్మాద్యాశ్చతురోమూలమవ్యక్తాధిపతే
స్మృతాః ॥ ౨౩ ॥ బ్రహ్మణాచాథసూర్యేణవిష్ణునాథశివేనవా । అభేదాత్పూజి
తేనస్యాత్పూజితంసచరాచరమ్ ॥ ౨౪ ॥ బ్రహ్మాదీనాంపరంధామత్రయాణామపి
సంస్థితమ్ । దేవమూర్తిరతఃపూషాపూజనీయఃప్రయత్నతః ॥ ౨౫॥ తస్మాదగ్నిద్వి
జముఖంకృత్వాసమ్పూజయేదిమాన్ । దానైర్వ్రతోపవాసైశ్చజపహోమాది
నానరః ॥ ౨౬ ॥ ఇతిక్రియాయోగపరాయణస్యవేదాన్తశాస్త్రస్మృతివత్సలస్య।
వికర్మభీతస్యసదానకిఞ్చిదప్రాప్యమస్తీహపరేచలోకే ॥ ౨౭ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే కర్మయోగకథనంనామ
ద్విపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

---

* కుర్యాదహరహర్యజ్ఞైర్భూతర్షి. † నార్చయేన్మునీన్. ‡ లోకపాలాగ్రహాశ్చైవ.

పురాణసఙ్ఖ్యానుక్రమణికా.

ఋషయః ॥ పురాణసఙ్ఖ్యామాచక్ష్వ సూత విస్తరతః క్రమాత్ । దానవ్రతమశేషంచ యథావదనుపూర్వశః ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ ఇదమేవ పురాణేష్మిన్పురాణపురుషస్తథా । యదుక్తవాన్స విశ్వాత్మా మనవే తన్నిబోధత ॥ ౨ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ పురాణం సర్వశాస్త్రాణాం ప్రథమం బ్రహ్మణా స్మృతమ్ । అనన్తరం చ వక్త్రేభ్యో వేదాస్తస్య వినిర్గతాః ॥ ౩ ॥ పురాణమేకమేవాసీత్తదా కల్పాన్తరేఽనఘ । త్రివర్గసాధనం పుణ్యం శతకోటిప్రవిస్తరమ్ ॥ ౪ ॥ నిర్దగ్ధేషు చ లోకేషు వాజిరూపేణ వై మయా । అఙ్గాని చతురో వేదాః పురాణన్యాయవిస్తరః ॥ ౫ ॥ మీమాంసా ధర్మశాస్త్రం చ పరిగృహ్యాత్మసాత్కృతమ్ । మత్స్యరూపేణ తు పునః కల్పాదావుదకార్ణవే ॥ ౬ ॥ అశేషమేతత్కథితముదకాన్తర్గతేన చ । శ్రుత్వా జగాద చ మునీన్ప్రతి దేవాంశ్చతుర్ముఖః ॥ ౭ ॥ ప్రవృత్తిస్సర్వశాస్త్రాణాం పురాణస్యాభవత్తతః । కాలేనాగ్రహణం దృష్ట్వా పురాణస్య తతో నృప ॥ ౮ ॥ వ్యాసరూపమహం కృత్వా సంహరామి యుగే యుగే । చతుర్లక్షప్రమాణేన ద్వాపరే ద్వాపరే సదా ॥ ౯ ॥ తదష్టాదశధా కృత్వా భూలోకేస్మిన్ప్రకాశ్యతే । అద్యాపి దేవలోకేస్మిన్ శతకోటిప్రవిస్తరమ్ ॥ ౧౦ ॥ తదర్థోత్ర చతుర్లక్షం సంక్షేపేణ నివేశితమ్ । పురాణాని దశాష్టౌ చ సామ్ప్రతం తదిహోచ్యతే ॥ ౧౧ ॥ నామతస్తాని వక్ష్యామి శృణుధ్వమృషిసత్తమాః । బ్రహ్మణాఽభిహితం పూర్వం యావన్మాత్రం మరీచయే ॥ ౧౨ ॥ బ్రాహ్మం తద్దశసాహస్రం పురాణం పరికీర్తితమ్ । లిఖిత్వా తచ్చ యో దద్యాజ్జలధేనుసమన్వితమ్ ॥ ౧౩ ॥ వైశాఖే పౌర్ణమాస్యాం చ బ్రహ్మలోకే మహీయతే । ఏతదేవ యదా పద్మమభూద్ధైరణ్మయం జగత్ ॥ ౧౪ ॥ తద్వృత్తాన్తాశ్రయం బ్రహ్మ పాద్మమిత్యుచ్యతే బుధైః । పాద్మం తు పఞ్చపఞ్చాశత్సహస్రాణీహ గద్యతే ॥ ౧౫ ॥ తత్పురాణం చ యో దద్యాత్సువర్ణకమలాన్వితమ్ । జ్యేష్ఠమాసే తిలైర్యుక్తం సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ ॥ ౧౬ ॥ వారాహకల్పవృత్తాన్తమధికృత్య పరాశరః । యత్రాహ ధర్మానఖిలాంస్తదుక్తం వైష్ణవం విదుః ॥ ౧౭ ॥ * త్రయోవింశతిసాహస్రం తత్పురాణం విదుర్బుధాః । తదాషాఢే తు యో దద్యాద్ఘృతధేనుసమన్వితమ్ ॥ ౧౮ ॥ పౌర్ణమాస్యాం విశుద్ధాత్మా స పదం యాతి వైష్ణవమ్ । శ్వేతకల్పప్రసఙ్గేన ధర్మాన్వాయురిహాబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ యదేతద్వాయవీయం స్యాద్రుద్రమాహాత్మ్యసంయుతమ్ । † ద్వాదశైవ సహస్రాణి పురాణం తదిహోచ్యతే ॥ ౨౦ ॥ శ్రావణ్యాం శ్రావణే మాసి గుడధేనుసమన్వితమ్ । యో దద్యాద్దధిసంయుక్తం బ్రాహ్మణాయ కుటుమ్బినే ॥ ౨౧ ॥ శివలోకే స పూతాత్మా కల్పమేకం వసేన్నరః । యత్రాధికృత్య గాయత్రీం వర్ణ్యతే ధర్మవిస్తరః ॥ ౨౨ ॥ వృత్రాసురవధోపేతం తద్భాగవతముచ్యతే ।

* విష్ణ్వాఖ్యమష్టసాహస్రం తత్పురాణం విదుర్బుధాః
* చతుర్వింశతిసాహస్రం

† చతుర్వింశతిసాహస్రం పురాణం.

సారస్వతస్యకల్పస్యకథాయాంస్యుర్నరాధిప॥ ౨౩॥ తద్వృత్తాన్తోద్భవంలోకేతద్భా
గవతముచ్యతే । లిఖిత్వాతచ్చయోదద్యాద్ధేమసింహసమన్వితమ్ ॥ ౨౪ ॥ పౌర్ణ
మాస్యాంప్రోష్ఠపద్యాంసయాతిపరమంపదమ్ । అష్టాదశసహస్రాణిపురాణంతత్ప్రకీ
ర్తితమ్ ॥ ౨౫ ॥ యత్రాహనారదోధర్మాన్బృహత్కల్పాశ్రయాంస్త్విహ । పఞ్చ
వింశత్సహస్రాణినారదీయంతదుచ్యతే ॥ ౨౬ ॥ ఆశ్వయుజ్యాంపఞ్చదశ్యాంయోద
ద్యాద్ధేనుసంయుతమ్।పరాంసిద్ధిమవాప్నోతిపునరావృత్తిదుర్లభామ్ ॥ ౨౭ ॥ యత్రా
ధికృత్యశకునీన్ధర్మాధర్మవిచారణమ్ । వ్యాఖ్యాతంస్యాజ్జైమినయేపక్షిభిర్ధర్మచారి
భిః॥ ౨౮ ॥ మార్కణ్డేయేనకథితంతత్సర్వంవిస్తరేణతు । పురాణంనవసాహస్రంమా
ర్కణ్డేయమిహోచ్యతే ॥ ౨౯॥ తత్ప్రియచ్ఛేల్లిఖిత్వాయస్సౌవర్ణకరిసంయుతమ్।
కార్త్తిక్యాంపౌణ్డరీకస్యక్రతోశ్చఫలభాగ్భవేత్ ॥౩౦ ॥ యత్తదీశానకల్పస్యవృత్తాన్త
మధికృత్యచ । వసిష్ఠాయాగ్నినాప్రోక్తమాగ్నేయంతత్ప్రచక్షతే ॥ ౩౧ ॥ లిఖి
త్వాతచ్చయోదద్యాద్ధేమపద్మసమన్వితమ్ । మార్గశీర్ష్యాంవిధానేనతిలధేనుయు
గంతథా ॥ ౩౨ ॥ తచ్చషోడశసాహస్రంసర్వక్రతుఫలప్రదమ్ । యఃప్రదద్యాన్నర
స్సోఽథస్వర్గలోకేమహీయతే ॥ ౩౩ ॥ యత్రాధికృత్యమాహాత్మ్యమాదిత్యస్యచతు
ర్ముఖః । అఘోరకల్పవృత్తాన్తప్రసఙ్గేనజగత్స్థితిమ్॥ ౩౪ ॥ మనవేకథయామాసభూ
తగ్రామస్యలక్షణమ్ । చతుర్దశసహస్రాణితథాపఞ్చశతానిచ ॥ ౩౫ ॥భవిష్యచరి
తప్రాయంభవిష్యంతదిహోచ్యతే । తత్పౌషమాసియోదద్యాత్పౌర్ణమాస్యాంవి
మత్సరః ॥ ౩౬ ॥ * గుడధేనుసమాయుక్తమగ్నిష్టోమఫలంలభేత్ । రాథన్తర
స్యకల్పస్యవృత్తాన్తమధికృత్యతు ॥ ౩౭ ॥ సావర్ణినానారదాయకృష్ణమాహాత్మ్య
ముత్తమమ్ । యత్రబ్రహ్మవరాహస్యచరితంవర్ణ్యతేముహుః ॥ ౩౮ ॥ తదష్టాదశ
సాహస్రం‡బ్రహ్మకైవర్తముచ్యతే । యోదద్యాన్మాఘమాసేతుబ్రాహ్మణాయకు
టుమ్బినే ॥౩౯ ॥ పౌర్ణమాస్యాంసభవనంబ్రహ్మలోకేమహీయతే । యత్రాగ్నిలి
ఙ్గమధ్యస్థఃప్రాహదేవోమహేశ్వరః॥ ౪౦ ॥ యత్తదీశానకల్పస్యవృత్తాన్తమధికృత్య
చ।కల్పితంలైఙ్గమిత్యుక్తంపురాణంబ్రహ్మణాస్వయమ్ ॥ ౪౧॥ తదేకాదశసాహస్రం
ఫాల్గున్యాంయఃప్రదాపయేత్ ।తిలధేనుసమాయుక్తంసయాతిశివసాత్మ్యతామ్ ॥ ౪౨॥
అర్ధనారీశ్వరందేవంకృత్వాదేయంతుతత్ఫలమ్ । మహావరాహస్యపునర్మాహాత్మ్య
మధికృత్యచ॥ ౪౩॥ విష్ణునాభిహితంక్షోణ్యైతద్వారాహమిహోచ్యతే । మానవ
స్యప్రసఙ్గేనకల్పస్యమునిసత్తమాః ॥ ౪౪ ॥ చతుర్వింశత్సహస్రాణితత్పురాణమి
హోచ్యతే । కాఞ్చనంగరుడంకృత్వాతిలధేనుసమన్వితమ్ ॥ ౪౫ ॥ దద్యాచ్చై
త్ర్యాంపౌర్ణమాస్యాంబ్రాహ్మణాయకుటుమ్బినే । వరాహస్యప్రసాదేనపదమా

* గుడకుమ్భ. ‡ బ్రహ్మవైవర్త.

ప్నోతివైష్ణవమ్॥౪౬॥ యత్రమాహేశ్వరాన్ధర్మానధికృత్యచషణ్ముఖః । కల్పేతత్పు
రుషేవృత్తచరితైరుపబృంహితమ్ ॥ ౪౭ ॥ స్కాన్దంనామపురాణంతన్నిర్మమేసత్ర
యోదశమ్ । సహస్రాణాంశతంచైకమితిమర్త్యేషువర్ణ్యతే ॥ ౪౮ ॥ పరిలిఖ్యచ
యోదద్యాద్ధేనుశూలసమన్వితమ్।సశైవంపదమాప్నోతి*నరోవిచ్ఛిన్నబన్ధనః॥ ౪౯॥
త్రివిక్రమస్యమాహాత్మ్యమధికృత్యచతుర్ముఖః।త్రివర్గమభ్యధాత్తచ్చవామనంతత్ప్ర
కీర్తితమ్ ॥ ౫౦ ॥ † చతుర్దశసహస్రాణికూర్మకల్పానుగంశివమ్ । యచ్చతద్వి
షువేదద్యాద్వైష్ణవంయాత్యసౌపదమ్ ॥ ౫౧ ॥ యత్రధర్మార్థకామానాంమోక్ష
స్యచరసాతలే । మాహాత్మ్యంకథయామాసకూర్మరూపీజనార్దనః ॥ ౫౨ ॥ ఇన్ద్ర
ద్యుమ్నప్రసఙ్గేనమునిభ్యశ్శక్రసన్నిధౌ ।‡ కూర్మంతుషట్సహస్రాణిలక్ష్మీకల్పానుషఙ్గి
తమ్ ॥ ౫౩ ॥ యోదద్యాదయనేకూర్మంహేమకూర్మసమన్వితమ్ । గోసహస్ర
ప్రదానస్యఫలంసమ్ప్రాప్నుయాన్నరః ॥ ౫౪ ॥ శ్రుతీనాంయత్రకల్పాదౌప్రవృ
త్త్యర్థంజనార్దనః । మత్స్యరూపేణమనవేనరసింహోపవర్ణనమ్ ॥ ౫౫ ॥ అధికృ
త్యాబ్రవీత్సప్తకల్పవృత్తంమునీశ్వరాః । తన్మాత్స్యమితిజానీధ్వంసహస్రాణిచతుర్ద
శ ॥ ౫౬ ॥ § యుగాదౌహేమమత్స్యేనధేన్వాచైవసమన్వితమ్। అలఙ్కృతాయ
విప్రాయకాంస్యపాత్రంసకల్పకమ్ ॥ ౫౭ ॥ యోదద్యాత్పృథివీతేనదత్తాభవతిసా
కిల। యదాచగారుడేకల్పేవిశ్వాణ్డాద్గరుడోద్భవమ్ ॥ ౫౮ ॥ అధికృత్యాబ్రవీద్విష్ణు
ర్గారుడంతదిహోచ్యతే । తదష్టాదశచైకంచసహస్రాణీహపఠ్యతే ॥ ౫౯ ॥ ¶
సౌవర్ణహంససంయుక్తంయోదదాతిపుమానిహ । సిద్ధింసలభతేముఖ్యాంశివలోకే
చసంస్థితిమ్ ॥ ౬౦ ॥ బ్రహ్మాబ్రహ్మాణ్డమాహాత్మ్యమధికృత్యాబ్రవీత్పునః । తచ్చ
ద్వాదశసాహస్రంబ్రహ్మాణ్డంద్విశతాధికమ్ ॥ ౬౧ ॥ భవిష్యాణాంచకల్పానాంశ్రూ
యతేయత్రవిస్తరః । తద్బ్రహ్మాణ్డపురాణంచబ్రహ్మణాసముదాహృతమ్ ॥ ౬౨ ॥
యోదద్యాత్తద్వ్యతీపాతేజౌర్ణాయుగ్స్వర్ణసంయుతమ్ । రాజసూయసహస్రస్యఫ
లమాప్నోతిమానవః॥౬౩॥(యత్రనన్దీశ్వరస్సాక్షాదృషిభిఃపృష్టవాన్పురా । సృష్టిసం
హారకర్తారమీశ్వరంయత్రచోక్తవాన్ ॥ దేవాసురాణాంసఙ్గ్రామంపురాణంశైవ
సంజ్ఞితమ్ । చతుర్వింశతిసాహస్రంపురాణంతత్ప్రకీర్త్యతే ॥ మాఘమాసేచతుర్ద
శ్యాంకృష్ణపక్షేజనేశ్వర । శివవ్రతాయదాతవ్యంతత్ప్రలేపాదిభోజనైః ॥ మన్వ
న్తరశతంసాగ్రంరుద్రలోకేమహీయతే) । చతుర్లక్షమిదంప్రోక్తంవ్యాసేనాద్భుత
కర్మణా ॥ మత్పితుర్మమపిత్రాచమయాతుభ్యంనివేదితమ్ । ఇదంలోకహితార్థాయ
సంక్షిప్తంపరమర్షిణా॥ ౬౪ ॥ ఇదమద్యాపిదేవేషుశతకోటిప్రవిస్తరమ్ । ఉపభేదా

---

* ఉపరాగేగతేరవౌ. † పురాణందశసాహస్రమ్. ‡ సప్తదశసహస్రాణిలక్ష్మీ.
§ విషువే. ¶ సౌవర్ణహంసమిథునసంయుక్తంవిషువేనరః.

స్ప్రవక్ష్యామిలోకేఽస్మిన్సమ్ప్రతిష్ఠితాః ॥ ౫౫ ॥ పాద్మేపురాణేయత్ప్రోక్తంనరసింహోపవర్ణనమ్ । తచ్చాష్టాదశసాహస్రంనారసింహమిహోచ్యతే ॥ ౫౬ ॥ నన్దాపురాణంతత్ప్రోక్తంసఙ్ఖ్యానమితికల్ప్యతే । నన్దాయయత్రమాహాత్మ్యంకార్త్తికేయేనవర్ణ్యతే ॥ ౫౭ ॥ యత్రసామ్బంపురస్కృత్యభవిష్యోపకథాత్మకమ్ । ప్రోచ్యతేతత్పునర్లోకేసామ్బమేవశుచివ్రతాః ॥ ౫౮ ॥ ఏవమాదిత్యసంజ్ఞంచతత్రైవపరిగద్యతే । అష్టాదశేభ్యస్తుపృథక్పురాణంయత్రదృశ్యతే ॥ ౫౯ ॥ విజానీధ్వంద్విజశ్రేష్ఠాస్తదేతేభ్యోవినిర్మితమ్ । పఞ్చాఙ్గానిపురాణస్యవ్యాఖ్యానమితరత్స్మృతమ్ ॥ ౬౦ ॥

సర్గశ్చప్రతిసర్గశ్చవంశమన్వన్తరాణిచ । వంశానుచరితంచేతిపురాణంపఞ్చలక్షణమ్ ॥ ౬౧ ॥ బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రాణాంమాహాత్మ్యంభువనస్యచ । సంహారంచప్రదృశ్యేతపురాణేపఞ్చవర్ణకే ॥ ౬౨ ॥ ధర్మశ్చార్థశ్చకామశ్చమోక్షశ్చపరికీర్త్యతే । సర్వేష్వపిపురాణేషుతద్విరుద్ధేషుయత్ఫలమ్ ॥ ౬౩ ॥ సాత్త్వికేషుచకల్పేషుమాహాత్మ్యమధికంహరేః । రాజసేషుచమాహాత్మ్యమధికంబ్రహ్మణోవిదుః ॥ ౬౪ ॥ తద్వదగ్నేశ్చమాహాత్మ్యంతామసేషుశివస్యచ । సఙ్కీర్ణేషుసరస్వత్యాఃపితౄణాంచనిగద్యతే ॥ ౬౫ ॥ ఇమమష్టాదశానాంచపురాణానామనుక్రమమ్ । యఃపఠేద్ధవ్యకవ్యేషుసయాతిభవనంహరేః ॥ ౬౬ ॥ అష్టాదశపురాణానికృత్వాసత్యవతీసుతః । భారతాఖ్యానమతులంచక్రేతదుపబృంహితమ్ ॥ ౬౭ ॥ లక్షేణైకేనతత్ప్రోక్తంవేదార్థపరిబృంహితమ్ । వాల్మీకినాచయత్ప్రోక్తంరామోపాఖ్యానముత్తమమ్ ॥ ౬౮ ॥ బ్రహ్మణాభిహితంతచ్చశతకోటిప్రవిస్తరమ్ । ఆహృత్యనారదాయైవతేనవాల్మీకయే పునః ॥ ౬౯ ॥ వాల్మీకినాచలోకేతుధర్మకామార్థసాధనమ్ । ఏవంసపాదాఃపఞ్చైతేలక్షామర్త్యేప్రకీర్తితాః ॥ ౭౦ ॥ పురాతనస్యకల్పస్యపురాణంతద్విదుర్బుధాః । ధన్యంయశస్యమాయుష్యంపురాణానామనుక్రమమ్ ॥ ౭౧ ॥ యఃపఠేచ్ఛృణుయాద్వాపిసోఽపియాతిపరాంగతిమ్ । ఇదంపవిత్రంయశసాంనిదానమిదంపితౄణామపివల్లభంస్యాత్ ॥ ౭౨ ॥ ఇదంచదేవేష్వమృతాయనిత్యమిదంమహారోగహరంహిపుంసామ్ ॥ ౭౩ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే పురాణసఙ్ఖ్యానుక్రమణికాకథనంనామ త్రిపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

నక్షత్రపురుషవ్రతమ్.

సూతః ॥ అతఃపరంప్రవక్ష్యామిదానధర్మానశేషతః । వ్రతోపవాససంయుక్తాన్యథామత్స్యోదితాన్మనోః ॥ ౧ ॥ మహాదేవస్యసంవాదంనారదస్యచధీమతః । యథావృత్తంప్రవక్ష్యామిధర్మకామార్థసాధనమ్ ॥ ౨ ॥ కైలాసశిఖరాసీనమపృచ్ఛ

న్నారదః పురా । త్రిపురారిమనఙ్గారిముమార్ధధరం హరమ్ ॥ ౩ ॥ నారదః ॥ భ
గవన్దేవదేవేశ బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్రనాయక । శ్రీమదారోగ్యరూపాయుర్భాగ్యసౌభా
గ్యసమ్పదా ॥ ౪ ॥ సంయుక్తస్తవ విష్ణోర్వా పుమాన్స్త్రీ కథం భవేత్ । నారీ వావి
ధవా సర్వా గుణసౌభాగ్యసంయుతా ॥ ౫ ॥ క్రమాన్ముక్తిప్రదం దేవ కిఞ్చిద్వ్రతమి
హోచ్యతామ్ ॥ శ్రీఈశ్వరః ॥ సమ్యక్పృష్టం త్వయా బ్రహ్మన్సర్వలోకహి
తావహమ్ ॥ ౬ ॥ శ్రుతమప్యత్ర యచ్చాన్యత్తద్వ్రతం శృణు నారద । నక్షత్రపురుషం
నామ వ్రతం నారాయణార్చనమ్ ॥ ౭ ॥ పాదాది కుర్యాద్విధివద్విష్ణునామానికీర్తయన్ ।
* ప్రతిమాం వాసుదేవస్య మూలర్క్షాది ప్రపూజయేత్ ॥ ౮ ॥ చైత్రమాసం సమాసాద్య కృ
త్వా బ్రాహ్మణవాచనమ్ । సితపక్షే చ విధివత్స్నో మోమూలేన సంయుతః ॥ ౯ ॥ మూ
లే నమో విశ్వధరాయ పాదౌ గుల్ఫావనన్తాయ చ రోహిణీషు । జఙ్ఘేఽభిపూజ్యే వరదా
య చైవ ద్వే జానునీ చాశ్వికుమారఋక్షే ॥ ౧౦ ॥ పూర్వోత్తరాషాఢయుగేషు తథో
రూ నమః శివాయేత్యభిపూజనీయమ్ । పూర్వోత్తరాఫల్గునిసంయుగే చ మేఢ్రం నమః
పఞ్చశరాయ పూజ్యమ్ ॥ ౧౧ ॥ కటిం నమః శార్ఙ్గధరాయ విష్ణోః సమ్పూజయేన్నారద
కృత్తికాసు । తథార్చయేద్భాద్రపదద్వయే చ పార్శ్వే నమః కేశినిషూదనాయ ॥ ౧౨ ॥
కుక్షిద్వయం నారద రేవతీషు దామోదరాయేత్యభిపూజనీయమ్ । తథానురాధాసు
చ మాధవాయ నమస్తథోరఃస్థలమేవ పూజ్యమ్ ॥ ౧౩ ॥ పృష్ఠం ధనిష్ఠాసు చ పూజనీయ
మఘౌఘవిధ్వంసకరాయ తద్వత్ । శ్రీశఙ్ఖచక్రాసిగదాధరాయ నమో విశాఖాసు భు
జాశ్చ పూజ్యాః ॥ ౧౪ ॥ హస్తేపి హస్తాన్మధుసూదనస్య నమోఽభిపూజ్యా మధుకై
టభారేః । పునర్వసావఙ్గులిపర్వభాగాః సామ్నాం నధీశాయ నమోఽభిపూజ్యాః ॥ ౧౫ ॥
భుజఙ్గనక్షత్రదినే నఖాని సమ్పూజయేన్మత్స్యశరీరిణశ్చ । కూర్మస్య పాదౌ శరణం వ్ర
జామి జ్యేష్ఠాసు కణ్ఠం హరిరర్చనీయః ॥ ౧౬ ॥ శ్రోత్రే వరాహాయ నమోఽభిపూజ్యే
జనార్దనస్య శ్రవణేన సమ్యక్ । పుష్యే ముఖం దానవసూదనాయ నమో నృసింహాయ
చ పూజనీయమ్ ॥ ౧౭ ॥ నమో నమః కారణవామనాయ స్వాతీషు దన్తాగ్రమథార్చ
నీయమ్ । ఆస్యం హరేర్భార్గవనన్దనాయ సమ్పూజనీయం ద్విజవారుణేషు ॥ ౧౮ ॥
నమోస్తు రామాయ మఘాసు నాసా సమ్పూజనీయా రఘునన్దనస్య । మృగోత్తమాఙ్గే
నయనేఽభిపూజ్యే నమోస్తు తే రామ విఘూర్ణితాక్ష ॥ ౧౯ ॥ బుద్ధాయ శాన్తాయ
నమో లలాటం చిత్రాసు సమ్పూజ్యతమం మురారేః । శిరోఽభిపూజ్యం భరణీషు విష్ణో
ర్నమోస్తు విశ్వేశ్వర కల్కిరూప ॥ ౨౦ ॥ ఆర్ద్రాసు కేశాః పురుషోత్తమస్య సమ్పూ
జనీయా హరయే నమస్తే । ఉపోషితేనర్క్షదినేషు భక్త్యా సమ్పూజనీయా ద్విజపు

* ప్రీత్యర్థం.

జ్గవాస్స్యైః ॥ ౨౧ ॥ పూర్ణేవ్రతే సర్వగుణాన్వితాయ వాగ్రూపశీలాయ చ సామగాయ । హైమీం విశాలాయతబాహుదణ్డాం ముక్తాఫలేన్ద్రోపలవజ్రజుష్టామ్ ॥ ౨౨ ॥ గుడస్య పూర్ణే కలశే నివిష్టాం మూర్తిం హరేర్వస్త్రయుగేన సహైవ । శయ్యాం తథోపస్కరభాజనాదియుక్తాం ప్రదద్యాద్ద్విజపుఙ్గవాయ ॥ ౨౩ ॥ యద్యత్ప్రియం కించిదిహాస్య దేయం తత్తద్ద్విజాయాత్మహితాయ సర్వమ్ । మనోరథాన్నస్సఫలాన్కురుష్వ హిరణ్యగర్భాచ్యుతరుద్రరూపిన్ ॥ ౨౪ ॥ సలక్ష్మీకం సభార్యాయ కాఞ్చనం పురుషోత్తమమ్ । శయ్యాం చ దద్యాన్మన్త్రేణ గ్రన్థిభేదవివర్జితామ్ ॥ ౨౫ ॥ యథా న విష్ణుభక్తానాం వృజినం జాయతే క్వచిత్ । తథా సురూపమారోగ్యమర్ఘ్యం దద్యాచ్చ కేశవే ॥ ౨౬ ॥ యథా న లక్ష్మ్యా శయనం తవ శూన్యం జనార్దన । శయ్యా మమాప్యశూన్యాస్తు కృష్ణ జన్మని జన్మని ॥ ౨౭ ॥ ఏవం నివేద్య తత్సర్వం వస్త్రమాల్యానులేపనమ్ । నక్షత్రపురుషజ్ఞాయ విప్రాయాథ విసర్జయేత్ ॥ ౨౮ ॥ భుఞ్జీతాతైలలవణం సర్వర్క్షేష్వప్యుపోషణమ్ । భోజనం చ యథాశక్త్యా విత్తశాఠ్యవివర్జితః ॥ ౨౯ ॥ ఇతి నక్షత్రపురుషమువాప్య విధివత్స్వయమ్ । సర్వాన్కామానవాప్నోతి విష్ణులోకే మహీయతే ॥ ౩౦ ॥ బ్రహ్మహత్యాదికం కిఞ్చిద్యదత్రాముత్ర వా కృతమ్ । ఆత్మనా వాథ పితృభిస్తత్సర్వం నాశమాప్నుయాత్ ॥ ౩౧ ॥ ఇతి పఠతి శృణోతి వాథ భక్త్యా పురుషవరోత్రతమఙ్గనా చకుర్యాత్ । కలికలుషవిదారణం మురారేస్సకలవిభూతిఫలప్రదం చ పుంసామ్ ॥ ౩౨ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గతేశ్వరనారదసంవాదే నక్షత్రపురుషవ్రతకథనం నామ చతుఃపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

ఆదిత్యశయనవ్రతమ్.

నారదః ॥ ఉపవాసేష్వశక్తస్య తదేవ ఫలమిచ్ఛతః । అనాయాసేన రోగాద్వా కిమిష్టం వ్రతముచ్యతామ్ ॥ ౧ ॥ శ్రీఈశ్వరః ॥ ఉపవాసేష్వశక్తానాం నక్తభోజనమిష్యతే । యస్మిన్వ్రతే తదప్యత్ర శ్రూయతాం వై వ్రతం మహత్ ॥ ౨ ॥ ఆదిత్యశయనం నామ యథావచ్ఛఙ్కరార్చనమ్ । యేషు నక్షత్రయోగేషు పురాణజ్ఞాః ప్రచక్షతే ॥ ౩ ॥ యదా హస్తేన సప్తమ్యామాదిత్యస్య దినం భవేత్ । సూర్యస్య వారే సఙ్క్రాన్తిస్తిథిస్స్యాత్సర్వకామదా ॥ ౪ ॥ ఉమామహేశ్వరస్యార్చామర్చయేత్సూర్యనామభిః । సూర్యార్చాం శివలిఙ్గం చ సగృహే పూజయేదతః ॥ ౫ ॥ ఉమాపతేశ్శివస్యాపి న భేదో దృశ్యతే క్వచిత్ । యస్మాత్తస్మాన్నృపశ్రేష్ఠ గృహే శంతు సమర్చయేత్ ॥ ౬ ॥ హస్తే చ సూర్యాయ నమోస్తు పాదావర్కాయ చిత్రాసు చ గుల్ఫదేశమ్ । స్వాతీషు జఙ్ఘే పురుషోత్తమాయ ధాత్రే విశాఖాసు చ జానుదేశమ్ ॥ ౭ ॥ తథానురాధాసు నమోఽభిపూజ్య మూరుద్వయం చైవ సహస్రభానోః । జ్యేష్ఠాస్వనఙ్గా

యనమోస్తుగుహ్యమిన్ద్రియసోమాయకటించమూలే॥ ౮ ॥ పూర్వోత్తరాషాఢ
యోగేచనాభింత్వాష్ట్రే నమస్సప్తతురఙ్గమాయ । తీక్ష్ణాంశవేచశ్రవణేచకుక్షింపృ
ష్ఠంధనిష్ఠాసువికర్తనాయ॥ ౯ ॥ వక్షస్స్థలంధ్వాన్తవినాశనాయజలాధివర్క్షే ప్రతిపూజ
నీయమ్ । పూర్వోత్తరాభాద్రపదద్వయేచబాహూనమశ్చణ్డకరాయపూజ్యౌ॥ ౧౦॥
సామ్నామధీశాయకరద్వయంచ సమ్పూజనీయంద్విజరేవతీషు । నఖానిపూజ్యానిత
థాశ్వినీషునమోస్తుసప్తాశ్వధురన్ధరాయ ॥ ౧౧ ॥ కఠోరధామ్నేభరణీషుకణ్ఠం
దివాకరాయేత్యభిపూజనీయమ్ । గ్రీవాగ్నిఋక్షేపరమమ్బుజేశంసమ్పూజయేన్నా
రదరోహిణీషు ॥ ౧౨ ॥ మృగోత్తమాఙ్గేదశనాఃపురారేస్సమ్పూజనీయాఽరవయేన
మస్తే । నమస్సవిత్రేతిచశఙ్కరేచ నాసాభిపూజ్యాథపునర్వసౌచ॥ ౧౩ ॥ లలా
టమమ్బురుహావల్లభాయపుష్యేఽలకాయేత్రశరీరధారిణే। సార్పేఽథమౌలింవిబుధ
ప్రియాయమఘాసుకర్ణావితిగోగణేశ ॥ ౧౪ ॥ పూర్వాసుగోబ్రాహ్మణనన్దనాయ
నేత్రాణిసమ్పూజ్యతమానిశమ్భోః । అథోత్తరాఫల్గునిభేభ్రువౌచవిశ్వేశ్వరాయేతి
చపూజనీయా ॥ ౧౫ ॥ నమోస్తుపాశాఙ్కుశపద్మశూలకపాలఖట్వాఙ్గధనుర్ధరా
య । గజాసురానఙ్గపురాన్ధకాదివినాశమూలాయనమశ్శివాయ ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యాది
శస్త్రాణిచపూజయిత్వావిశ్వేశ్వరాయేతిశిరోభిపూజ్యమ్। భోక్తవ్యమత్రైవమతై
లశాకమమాంసమక్షారమభుక్తశేషమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యేవంద్విజనక్తానికృత్వాదద్యా
త్పునర్వశీ । శాలేయతణ్డులప్రస్థమౌదుమ్బరమయేఘృతమ్ ॥ ౧౮ ॥ సంస్థాప్యపా
త్రేవిప్రాయసహిరణ్యంనివేదయేత్ । సప్తమేవస్త్రయుగ్మంచపారణేత్వధికంభ
వేత్ ॥ ౧౯ ॥ చతుర్దశేతుసమ్ప్రాప్తేపారణేనారదాబ్దికే । బ్రాహ్మణాన్భోజయే
ద్భక్త్యాగుడక్షీరఘృతాదిభిః ॥ ౨౦ ॥ కృత్వాథకాఞ్చనంపద్మమష్టపత్రంసకర్ణి
కమ్ । శుద్ధమష్టాఙ్గుళంతచ్చపద్మరాగదళాన్వితమ్ ॥ ౨౧ ॥ శయ్యాంచలక్షణాంకృ
త్వావిరుద్ధగ్రన్థివర్జితామ్ । సోపధానవితానాంచస్వాస్తీర్ణవ్యజనాశ్రయామ్॥ ౨౨ ॥
పాదుకోపానహచ్ఛత్రచామరాసనదర్పణైః । భూషణైరపిసంయుక్తాంఫలవస్త్రాను
లేపనైః ॥ ౨౩ ॥ తస్మిన్నిధాయతత్పద్మమలఙ్కృత్యగుణాన్వితామ్ । కపిలాంవ
స్త్రసంయుక్తాంసుశీలాంచపయస్వినీమ్॥ ౨౪ ॥ హేమశృఙ్గీంరౌప్యఖురాంసవత్సాం
కాంస్యదోహినీమ్ । దద్యాన్మన్త్రేణపూర్వాహ్ణే అభిజిన్నాభిలఙ్ఘయేత్ ॥ ౨౫ ॥
యథైవాదిత్యశయనమశూన్యంతవసర్వదా । కాన్త్యాధృత్యాశ్రియారత్యాతథా
మేసన్తువృద్ధయః ॥ ౨౬ ॥ యథానదేవాశ్శ్రియాంసంత్వదన్యమనఘంవిదుః।తథా
మాముద్ధరాశేషదుఃఖసంసారసాగరాత్ ॥ ౨౭ ॥ తతఃప్రదక్షిణీకృత్యప్రణమ్యచవి
సర్జయేత్ । శయ్యాగవాదితత్సర్వంద్విజస్యభవనంనయేత్ ॥ ౨౮ ॥ నైతద్విశీలా
యననాస్తికాయకుతర్కదుష్టాయవినిన్దకాయ । ప్రకాశనీయంవ్రతమిన్దుమౌళేర్య

శ్చాపినిన్ద్రామధికాంవిధత్తే ॥ ౨౯ ॥ భక్త్యాయదాన్త్యాయచసుహృన్మేతదాఖ్యేయమా
నన్దకరంశివస్య। ఇదంమహాపాతకహృన్నరాణామప్యత్తుయం వేదవిదోవదన్తి॥ ౩౦॥
నబన్ధుపుత్రైర్నబలైర్వియుక్తఃపత్నీభిరానన్దకరస్సురాణామ్ । నాభ్యేతిరోగంనచ
శోచ్యదుఃఖంయాచాథనారీకురుతేఽతిభక్త్యా ॥ ౩౧ ॥ ఇదంవసిష్ఠేనపురాఽర్జునేన
కృతంకుబేరేణపురన్దరేణ । యత్కీర్తనాదప్యఖిలానినాశమాయాన్తిపాపానినసంశ
యోఽత్ర॥ ౩౨॥ ఇతిపఠతిశృణోతివాయఇత్థంరవిశయనంపురుహూతవల్లభస్స్యాత్ ।
అపినరకగతాన్పితౄనశేషానపిదివమానయతీహయఃకరోతి ॥ ౩౩ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గతేశ్వర నారదసం
వాదే ఆదిత్యశయనవ్రత కథనంనామపఞ్చపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

శ్రీకృష్ణాష్టమీవ్రతమ్.

ఈశ్వరః ॥ కృష్ణాష్టమీమతోవక్ష్యే సర్వపాపప్రణాశనీమ్ । శాన్తిర్ముక్తిశ్చ
భవతియథాపుంసాంవిశేషతః ॥ ౧ ॥ శఙ్కరంమార్గశిరసిశమ్భుంపౌషేభిపూజయే
త్ । మాఘేమహేశ్వరందేవంమహాదేవంచఫాల్గునే ॥ ౨ ॥ స్థాణుంచైత్రేశివంత
ద్వైశాఖేప్యర్చయేన్నరః। జ్యేష్ఠేపశుపతిఃపూజ్యఆషాఢేహ్యుగ్రమర్చయేత్ ॥౩॥
పూజయేచ్ఛ్రావణేశర్వంనభస్యేత్ర్యమ్బకంతథా । హరమాశ్వయుజేమాసితథేశా
నంచకార్తికే ॥ ౪ ॥ కృష్ణాష్టమీషుసర్వాసు* శక్త్యాసమ్పూజయేచ్ఛివమ్ । గోభూ
హిరణ్యవాసోభిశ్శివభక్తాశ్చయోషితః॥ ౫ ॥ గోమూత్రంగోఘృతంక్షీరంతిలాన్యథ
కుశోదకమ్ । గోశృఙ్గోదకరీషార్కబిల్వపత్రదధీనిచ ॥ ౬ ॥ పఞ్చగవ్యంచసమ్పూజ్య
శఙ్కరంపూజయేన్నిశి । అశ్వత్థంచవటంచైవోదుమ్బరంప్లక్షమేవచ॥ ౭ ॥ పాలా
శంజమ్బువృక్షంచవిదుష్టఙ్మహర్షయః। మార్గశీర్షాదిమాసాభ్యాంద్వాభ్యాంద్వా
భ్యామనుక్రమాత్ ॥౮॥ఏతైకందన్తధవనంప్రోక్తేష్వేతేషుభక్షయేత్ । దద్యాత్సమా
ప్తేదధ్యన్నంవితానధ్వజచామరమ్ ॥ ౯ ॥ దేవాయదద్యాద్ఘణ్టాంశ్చకృష్ణాంగాంకృష్ణ
వాససీ । † ద్విజానాంతామ్రకుమ్భాంశ్చపఞ్చరత్నసమన్వితాన్ ॥ ౧౦ ॥
గావఃకృష్ణాస్సువర్ణాశ్చవాసాంసివివిధానిచ । అశక్తస్తుపునర్దద్యాద్గామేకామతిభ
క్తితః ॥ ౧౧ ॥ విత్తశాఠ్యంనకుర్వీతకుర్వన్దోషమవాప్నుయాత్ । కృష్ణాష్టమీము
పోష్యైవంసప్తకల్పశతత్రయమ్ ॥ ౧౨ ॥ పుమాన్త్సమ్పూజితోదేవైశ్శివలోకేమ
హీయతే ॥ ౧౩ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గతేశ్వర నారదసం
వాదే కృష్ణాష్టమీవ్రతకథనంనామ షట్పఞ్చాశోఽధ్యాయః.

---

* భక్త్యా.   † ద్విజానాముదకుమ్భాంశ్చ.

॥ రోహిణీచన్ద్రశయనవ్రతమ్ ॥

నారదః ॥ దీర్ఘాయురారోగ్యకులాభివృద్ధి యుక్తః పుమాన్సర్వగుణాన్వితః స్యాత్ । ముహుర్ముహుర్జన్మని యేన సమ్యగ్వ్రతం సమాచక్ష్వ తదిన్దుమౌళే ॥ ౧ ॥ ఈశ్వరః ॥ త్వయా సమ్యగిదం పృష్టమముత్రాక్షయకారకమ్ । రహస్యం తవ వక్ష్యామి యత్పురాణవిదో విదుః ॥ ౨ ॥ రోహిణీచన్ద్రశయనం నామ వ్రతమిహోత్తమమ్ । తస్మిన్నారాయణస్యార్చామర్చయేదిన్దునామభిః ॥ ౩ ॥ యదా సోమదినే * శుక్లా భవేత్పఞ్చదశీ క్వచిత్ । అథవా బ్రహ్మనక్షత్రం పౌర్ణమాస్యాం ప్రజాయతే ॥ ౪ ॥ తదా స్నానం నరః కుర్యాత్పఞ్చగవ్యేన సర్షపైః । ఆప్యాయస్వేతి చ జపేద్విద్వానష్టశతం పునః ॥ ౫ ॥ శూద్రోఽపి పరయా భక్త్యా పాషణ్డాలాపవర్జితః । సోమాయ వరదాయాథ విష్ణవే చ నమో నమః ॥ ౬ ॥ కృతజప్యస్స్వభవనమాగత్య మధుసూదనమ్ । పూజయేత్ఫలపుష్పైశ్చ సోమనామాని కీర్తయన్ ॥ ౭ ॥ సోమాయ శాన్తాయ నమోస్తు పాదావనన్తధామ్నేతి చ జానుజఙ్ఘే । ఊరుద్వయం చాపి జలోదరాయ సమ్పూజయేన్మేఢ్రమనఙ్గబన్ధోః ॥ ౮ ॥ నమో నమః కామసుఖప్రదాయ కటిశ్శశాఙ్కాయ సదార్చనీయా । తథోదరం చాప్యమృతోదరాయ నాభిశ్శశాఙ్కాయ నమోర్చనీయః ॥ ౯ ॥ నమోస్తు చన్ద్రాయ ముఖం ప్రపూజ్యం దన్తా ద్విజానామధిపాయ పూజ్యాః । ఆస్యం నమశ్చన్ద్రమసేతి పూజ్యమోష్ఠౌ † కుముద్వనప్రియాయ ॥ ౧౦ ॥ నాసాం చ నాథాయ తదోషధీనామానన్దబీజాయ పునర్భ్రువౌ చ । నేత్రద్వయం పద్మవిభఞ్జనాయ ఇన్దీవరశ్యామకరాయ శౌరేః ॥ ౧౧ ॥ నమస్సమస్తాధ్వరవన్దితాయ కర్ణద్వయం దైత్యనిషూదనాయ । లలాటమిన్దోరుదధిప్రియాయ కేశాస్సుషుమ్నాధిపతేఽభిపూజ్యాః ॥ ౧౨ ॥ శిరశ్శశాఙ్కాయ నమో మురారేర్విశ్వేశ్వరాయేతి నమః కిరీటమ్ । పద్మప్రియే రోహిణి వామలక్ష్మీసౌభాగ్యసౌఖ్యామృతచారుకాయే ॥ ౧౩ ॥ దేవీం సు సమ్పూజ్య సుగన్ధపుష్పైర్నైవేద్యధూపాదిభిరిన్దుపత్నీమ్ । సుప్త్వా చ భూమౌ పునరుత్థితేన స్నాత్వా చ విప్రాయ హవిష్యయుక్తః ॥ ౧౪ ॥ దేయః ప్రభాతే సహిరణ్యవారికుమ్భో నమః పాపవినాశనాయ । సమ్ప్రాశ్య గోమూత్రమమాంసమన్నమక్షారమష్టావథ వింశతిం చ ॥ ౧౫ ॥ గ్రాసాన్పయస్సర్పియుతానుపోష్య భుక్త్వేతిహాసం శ్రుణుయాన్ముహూర్తమ్ । కదమ్బనీలోత్పలకేతకాని జాతీసరోజం శతపత్రకం చ ॥ ౧౬ ॥ అమ్లానకుబ్జాన్యథ సిన్ధువారం పుష్పం పునర్నారదమల్లికాయాః । శుక్లం చ విష్ణోః కరవీరపుష్పం శ్రీచమ్పకం చన్ద్రమసః ప్రదేయమ్ ॥ ౧౭ ॥ శ్రావణాదిషు సర్వేషు క్రమాదేతాని సర్వదా । యస్మిన్మాసే వ్రతాదిస్స్యాత్తత్పుష్పైరర్చయేద్ధరిమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవం సంవత్సరం యావదుపోష్య విధివన్నరః । వ్రతాన్తే శయనం దద్యాద్దర్పణోపస్కరాన్వితమ్ ॥ ౧౯ ॥ రోహిణీచన్ద్రమిథునం కారయిత్వా తు కాఞ్చనమ్ । చన్ద్రఃషడఙ్గు

* యుక్తా.   † తుకౌమోద.

లంకుర్యాద్రోహిణీంచతురఙ్గుళామ్ ॥ ౨౦ ॥ ముక్తాఫలాష్టకయుతంశతనేత్రపటావృ
తమ్ । క్షీరకుమ్భోపరిపునఃకాంస్యపాత్రాక్షతాన్వితమ్ ॥ ౨౧ ॥ సువస్త్రైర్భూ
షణంచైవతథాశక్త్యంచభోజనమ్ । దద్యాన్మన్త్రేణపూర్వాహ్ణేశాలీక్షుఫలసంయు
తమ్॥ ౨౨ ॥ శ్వేతామథసువర్ణాస్యాంరౌప్యఖురసమన్వితామ్ । సవస్త్రభాజనాం
ధేనుందద్యాన్మన్త్రేణశోభనామ్ ॥ ౨౩ ॥ భూషణైర్ద్విజదమ్పత్యమలఙ్కృత్యగు
ణాన్వితమ్ । చన్ద్రోఽయంవిప్రరూపేణసభార్యఇతికల్పయేత్ ॥ ౨౪ ॥ యథానరో
హిణీకృష్ణశయ్యాంసన్త్యజ్యగచ్ఛతి । సోమరూపస్యతేతద్వన్మమాభేదోస్తుభూతి
భిః ॥ ౨౫ ॥ యథాత్వమేవసర్వేషాంపరమానన్దమూర్తిదః । భుక్తిర్ముక్తిస్తథాభ
క్తిస్త్వయిచన్ద్రాస్తుమేదృఢా ॥ ౨౬॥ ఇతిసంసారభీతస్యముక్తికామస్యచానఘ ।
రూపారోగ్యాయుషామేతద్విధాయకమనుత్తమమ్॥ ౨౭ ॥ ఇదమేవపితౄణాంచస
ర్వదావల్లభంమునే । త్రైలోక్యాధిపతిర్భూత్వాసప్తకల్పశతత్రయమ్॥ ౨౮ ॥ చ
న్ద్రలోకమవాప్నోతివిద్వాన్భూత్వావిముచ్యతే । నారీవారోహిణీచన్ద్రశయనం
యాసమాచరేత్ ॥ ౨౯ ॥ సాపితత్ఫలమాప్నోతిపునరావృత్తిదుర్లభమ్ । ఇతిపఠ
తిశృణోతివాయఇత్థంమధుమథనార్చనమిన్దుకీర్తనేన ॥ ౩౦ ॥ మతిమపిచదదాతిసో
పిశౌరేర్భవనగతఃపరిపూజ్యతేమరౌఘైః ॥ ౩౧ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమను సంవాదాన్తర్గతే
శ్వరనారదసంవాదే రోహిణీచన్ద్రశయనవ్రత
కథనంనామ సప్తపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

॥ తటాకాదిప్రతిష్ఠావిధిః ॥

సూతః ॥ జలాశయగతంవిష్ణుమువాచరవినన్దనః । తటాకారామకూపేషు
వాపీషునలినీషుచ॥ ౧ ॥ విధింపృచ్ఛామిదేవేశదేవతాయతనేషుచ । కేతత్రచర్త్వి
జో నాథ వేదీవాకీదృశీభవేత్ ॥ ౨ ॥ దక్షిణాబలయఃకాలస్స్థానమాచార్యఏవచ । ద్ర
వ్యాణికానిశస్తానిసర్వమాచక్ష్వతత్త్వతః॥ ౩ ॥ శ్రీమత్స్యః॥ శృణురాజన్మహాబా
హోతటాకాదిషుయోవిధిః । పురాణేష్వితిహాసోఽయంపఠ్యతేవదతాంవర॥ ౪ ॥
ప్రాప్యపక్షంశుభంశుక్లంనాతీతేచోత్తరాయణే। పుణ్యేఽహ్నివిప్రకథితేకృత్వాబ్రా
హ్మణవాచనమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణేదేశేతటాకస్యసమీపతః । చతుర్హస్తాం
శుభాంవేదించతురశ్రాంచతుర్ముఖామ్ ॥ ౬ ॥ తథాషోడశహస్తశ్చమణ్డపశ్చచతుర్ము
ఖః । వేద్యాశ్చపరితోగర్తాఽరత్నిమాత్రాస్త్రిమేఖలాః ॥ ౭ ॥ నవసప్తాథవాపఞ్చ
నాతిరిక్తానృపాత్మజ । వితస్తిమాత్రాయోనిస్స్యాత్సాసప్తాఙ్గుళవిస్తృతా ॥ ౮ ॥ గ
ర్తాశ్చత్రిస్రశ్శస్తాస్స్యుస్త్రిపర్వోచ్ఛ్రితమేఖలాః। సర్వతస్సర్వవర్ణాస్స్యుఃపతాకాధ్వ

జసంయుతాః ॥ ౯ ॥ అశ్వత్థోదుమ్బరప్లక్షవటశాఖాకృతాని తు। మణ్డపస్య ప్రతిదిశం
ద్వారాణ్యేతాని కారయేత్ ॥ ౧౦ ॥ శుభాస్స్మృతాష్ట హోతారో ద్వారపాలా స్తథా
ష్టవై । అష్టౌ తు జాపకాః కార్యా బ్రాహ్మణా వేదపారగాః ॥ ౧౧ ॥ సర్వలక్షణసమ్పూ
ర్ణో మన్త్రవిద్విజితేన్ద్రియః । కులశీలసమాయుక్తస్స్థాపకస్స్యాద్ద్విజోత్తమః ॥ ౧౨ ॥
ప్రతిగర్తేషు కలశయజ్ఞోపకరణాని చ । వ్యజనం చామరే శుభ్రే తామ్రపాత్రం సువిస్త
రమ్ ॥ ౧౩ ॥ తతస్త్వనేకవర్ణాస్స్యుర్బ్బలయః ప్రతిదైవతమ్ । ఆచార్యః ప్రక్షిపేద్భూ
మావనుమన్త్రవిచక్షణః ॥ ౧౪ ॥ త్ర్యరత్నిమాత్రయూపస్స్యాత్క్షీరవృక్షవినిర్మితః ।
యజమానప్రమాణో వా సంస్థాప్యో భూతిమిచ్ఛతా ॥ ౧౫ ॥ హేమాలఙ్కారిణః కా
ర్యాః పఞ్చవింశతి ఋత్విజః । కుణ్డలాని చ హైమాని కేయూరకటకాని చ ॥ ౧౬ ॥ త
థాఙ్గులిపవిత్రాణి వాసాంసి వివిధాని చ । దక్షిణాశ్చ సమాస్సర్వా ఆచార్యే ద్విగుణం
స్మృతమ్ ॥ ౧౭ ॥ దద్యాచ్ఛయనసంయుక్తమాత్మనశ్చాపి యత్ప్రియమ్ । సౌవ
ర్ణౌ కూర్మమకరౌ రాజితౌ మత్స్యడుణ్డుభౌ ॥ ౧౮ ॥ తామ్రౌ కులీరమణ్డూకావాయస
శ్శింశుమారకః । ఏవమాసాద్య తత్సర్వమాదావేవ విశాం పతే ॥ ౧౯ ॥ శుక్లమాల్యామ్బ
రధరశ్శుక్లగన్ధానులేపనః । సర్వౌషధ్యుదకస్నాతస్స్నాపితో వేదపుఙ్గవైః ॥ ౨౦ ॥
యజమానస్సపత్నీకః పుత్రపౌత్రసమన్వితః । పశ్చిమద్వారమాశ్రిత్య ప్రవిశేద్యా
గమణ్డపమ్ ॥ ౨౧ ॥ తతో మఙ్గళశబ్దేన భేరీణాం నిస్స్వనేన చ । రజసా మణ్డలం కుర్యా
త్పఞ్చవర్ణేన తత్త్వవిత్ ॥ ౨౨ ॥ షోడశారం తతశ్చక్రం పద్మగర్భం చతుర్ముఖమ్ । చతు
రశ్రం చ పరితో వృత్తం మధ్యే సుశోభనమ్ ॥ ౨౩ ॥ వేద్యాం చ పరితః కృత్వా గ్రహాన్
లోకపతీం స్తతః । విన్యసేన్మన్త్రతస్సర్వాన్ప్రతిదిక్షు విచక్షణః ॥ ౨౪ ॥ కూర్మా
దీన్స్థాపయేన్మధ్యే వారుణం మన్త్రమాశ్రితః । బ్రహ్మాణం చ శివం విష్ణుం తత్రైవ
స్థాపయేద్బుధః ॥ ౨౫ ॥ వినాయకం చ విన్యస్య కమలామమ్బికాం తథా । శాన్త్య
ర్థం సర్వలోకానాం భూతగ్రామం న్యసేత్తతః ॥ ౨౬ ॥ పుష్పాక్షతఫలైర్యుక్తమే
వం కృత్వాఽధివాసనా । కుమ్భాంశ్చ రత్నగర్భాంస్తాన్వారిణా పరిపూరితాన్ ॥ ౨౭ ॥
వస్త్రాదిభిరలఙ్కృత్య ద్వారపాలాన్సమన్తతః । జపధ్వమితి తాన్బ్రూయాదాచా
ర్యస్త్వధిపూజయేత్ ॥ ౨౮ ॥ బహ్వృచౌ పూర్వతస్స్థాప్యౌ దక్షిణేన యజుర్విదౌ ।
సామగౌ పశ్చిమే తద్వదుత్తరేణ అథర్వణౌ ॥ ౨౯ ॥ ఉదఙ్ముఖో దక్షిణతో యజమాన
ఉపావిశేత్ । యజధ్వమితి తాన్బ్రూయాద్యాజకాన్పునరేవ తు ॥ ౩౦ ॥ ఉత్కృ
ష్టమన్త్రజప్యేన తిష్ఠధ్వమితి జాపకాన్ । ఏవమాదిశ్య తాన్సర్వాన్పర్యుక్ష్యాగ్నిం స
మర్చయేత్ ॥ ౩౧ ॥ జుహుయాద్వారుణైర్మన్త్రైరాజ్యం చ సమిధ స్తథా । ఋత్వి
గ్భిశ్చైవ హోతవ్యం వారుణైరేవ సర్వతః ॥ ౩౨ ॥ గ్రహేభ్యో విధివద్ధుత్వా తథే
న్ద్రాయేశ్వరాయ చ । మరుద్భ్యో లోకపాలేభ్యో విధివద్విశ్వకర్మణే ॥ ౩౩ ॥

అష్టపఞ్చాశోఽధ్యాయః

రాత్రిసూక్తంచరౌద్రంచపావమానంసుమఙ్గళమ్ । జపేరన్పౌరుషంసూక్తంపూర్వతోబహ్వృచాఃపృథక్ ॥ ౩౪ ॥ శాక్తంరౌద్రంచసౌమ్యంచకూశ్మాణ్డంజాతవేదసమ్। సౌరంసూక్తంజపేరంస్తేదక్షిణేతుయజుర్విదః ॥ ౩౫ ॥ వైరాజంపౌరుషంసూక్తంసౌపర్ణంరుద్రసంహితామ్ । శ్యైతంచపఞ్చనిధనంగాయత్రంజ్యేష్ఠసామచ॥ ౩౬ ॥ వామదేవ్యంబృహత్సామరౌరవంచరథన్తరమ్ । గవాంవ్రతంవికర్ణంచరక్షోఘ్నంవయనంతథా ॥ ౩౭ ॥ గాయేరన్సామగారాజన్పశ్చిమద్వారమాశ్రితాః । అథర్వణాశ్చోత్తరతశ్శాన్తికంపౌష్టికంతథా ॥ ౩౮ ॥ జపేరన్మనసాదేవమాశ్రితావరుణంప్రభుమ్ । పూర్వేద్యురభితో * మన్త్రైరేవంకృత్వాధివాసనమ్॥౩౯ ॥ గజాశ్వరథవల్మీకాత్సఙ్గమాద్ధ్రదగోకులాత్ । మృదమాదాయకుమ్భేషుప్రక్షిపేచ్చత్వరాత్తథా ॥ ౪౦ ॥ రోచనాంయవసిద్ధార్థాన్గన్ధాన్గుగ్గులుమేవచ । స్నపనంతస్యకర్తవ్యంపఞ్చగవ్యసమన్వితమ్ ॥ ౪౧ ॥ ప్రత్యేకంతుమహామన్త్రైరేవంకృత్వావిధానతః। ఏవంక్షిపతిబాహ్యస్థైర్విధియుక్తేనకర్మణా॥౪౨॥ తతఃప్రభాతేవిమలేసఞ్జాతేఽథశతంగవామ్ । బ్రాహ్మణేభ్యఃప్రదాతవ్యమష్టషష్టిశ్చవాపునః ॥ ౪౩ ॥ పఞ్చాశదథషట్త్రింశత్పఞ్చవింశతిరేవచ । తతస్సాంవత్సరప్రోక్తేశుభేలగ్నేసుశోభనే ॥ ౪౪॥ వేదశబ్దైస్సగాన్ధర్వైర్వాద్యైశ్చవివిధైఃపునః । కనకాలఙ్కృతాంకృత్వాజలేగామవతారయేత్ ॥ ౪౫ ॥ సామగాయచసాదేయాబ్రాహ్మణాయవిశాంపతే । పాత్రీమాదాయసౌవర్ణాంపఞ్చరత్నసమన్వితామ్॥ ౪౬॥ తత్రనిక్షిప్యమకరమత్స్యాదీంశ్చైవసర్వతః । ధృతాంచతుర్భిర్విప్రేన్ద్రైర్వేదవేదాఙ్గపారగైః॥ ౪౭ ॥ మహానదీజలోపేతాందధ్యక్షతసమన్వితామ్। ఉత్తరాభిముఖైర్న్యస్తాంజలమధ్యేఽవతారయేత్ ॥ ౪౮ ॥ ఆథర్వణేనసామ్నాచపునర్వామేతదేవచ । ఆపోహిష్ఠేతిమన్త్రేణక్షిప్త్వాఽగత్యచమణ్డపమ్ ॥ ౪౯ ॥ పూజయిత్వాసదస్తత్రబలిందద్యాత్సమన్తతః। పునర్దినానిహోమోఽన్యంచత్వారిమునిసత్తమాః॥ ౫౦॥ చతుర్థేకర్మకర్తవ్యందేయాతత్రాపిశక్తితః । దక్షిణారాజశార్దూలవరుణస్యక్షమాపణమ్॥ ౫౧ ॥ కృత్వాతుయజ్ఞపాత్రాణియజ్ఞోపకరణానిచ । ఋత్విగ్భ్యస్తుసమందత్వామణ్డపంవిభజేత్పునః॥౫౨॥ హేమపాత్రీంచశయ్యాంచస్థాపకాయనివేదయేత్ । తతస్సహస్రంవిప్రాణామథవాష్టశతంతథా ॥ ౫౩ ॥ భోజనీయంయథాశక్తిపఞ్చాశద్వాథవింశతిః। ఏవమేషపురాణేషుతటాకవిధిరుచ్యతే ॥ ౫౪ ॥ కూపవాపీషుసర్వాసుతథాపుష్కరిణీషుచ । ఏషఏవవిధిర్దృష్టఃప్రతిష్ఠాసుతథైవచ॥ ౫౫॥ మన్త్రతస్తువిశేషస్స్యాత్ప్రాసాదోద్యానభూమిషు । అయంత్వశక్తావర్థేనవిధిర్దృష్టస్స్వయమ్భువా ॥ ౫౬ ॥ అ

---

* రాత్రావేవం.

ల్పేష్వేకాగ్నివత్కుర్యాద్విత్తశాఠ్యాదృతే నృణామ్ । ప్రావృట్కాలేస్థితంతోయమగ్నిష్టోమసమంస్మృతమ్॥ ౫౭ ॥శరత్కాలేస్థితంయత్స్యాత్తదుక్థ్యఫలదాయకమ్। వాజపేయాతిరాత్రాభ్యాంహేమన్తేశిశిరేస్థితమ్ ॥ ౫౮ ॥ అశ్వమేధసమంప్రాహుర్వసన్తసమయేస్థితమ్ । గ్రీష్మేప్యవస్థితంతోయంరాజసూయాద్విశిష్యతే ॥ ౫౯ ॥ ఏతాన్మహారాజవిశేషధర్మాన్కరోతియోత్యర్థవిశుద్ధబుద్ధిః । సయాతిరుద్రాలయమాశుపూతః కల్పాననేకాన్దివిమోదతేచ ॥ ౬౦ ॥ అనేకలోకాన్సమహర్జనాదీన్భుక్త్వాపరార్ధద్వయమఙ్గనాభిః । సహైవవిష్ణోఃపరమంపదం యఃప్రాప్నోతితద్యోగఫలేనభూయః ॥ ౬౧ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గతేశ్వరనారదసంవాదే
తటాకవిధికథనంనామాష్టపఞ్చాశోఽధ్యాయః.

శ్రీ ఆరామప్రతిష్ఠావిధిః. శ్రీ

ఋషయః ॥ పాదపానాంవిధింసూతయథావద్విస్తరాద్వద । విధినాకేనకర్తవ్యంపాదపోద్యాపనంబుధైః ॥ ౧ ॥ యేచలోకాస్స్మృతాస్తేషాంతానిదానీంవదస్వనః । యత్ఫలంలభతేప్రేత్యనభూమినతటాకిషు ॥ ౨ ॥ తత్సర్వంశ్రోతుమిచ్ఛామోవక్తుమర్హసిసువ్రత ॥ సూతః ॥ పాదపానాంవిధింవక్ష్యేతథైవోద్యానభూమిషు ॥ ౩ ॥ తటాకవిధివత్సర్వమాసాద్యజగదీశ్వర । ఋత్విఙ్మణ్డలసమ్భారానాచార్యంస్థాపయేద్బుధః॥ ౪॥ బ్రాహ్మణాన్పూజయేత్తద్వద్ధేమవస్త్రానులేపనైః । సర్వౌషధ్యుదకైస్సిక్త్వావిటపాన్తవిభూషితాన్ ॥ ౫ ॥ వృక్షాన్మాల్యైరలఙ్కృత్యవాసోభిర్వేష్టయేత్తతః । సూచ్యాసౌవర్ణయాకార్యంసర్వేషాంకర్ణవేధనమ్ ॥ ౬ ॥ అఞ్జనంచైవదాతవ్యంతద్వద్ధేమశలాకయా । ఫలానిసప్తచాష్టౌవాకలధౌతానికారయేత్ ॥ ౭ ॥ ప్రత్యేకంసర్వవృక్షాణాంసప్తధాన్యాధివాసయేత్ । సప్తధాన్యేస్థితాన్కృత్వావస్త్రగన్ధానులేపనైః ॥ ౮ ॥ ధూపానుధూపితాన్ఛిత్రాంస్తామ్రపాత్రైరధిష్ఠితాన్। కుమ్భాన్సర్వేషువృక్షేషుస్థాపయిత్వానరేశ్వర ॥ ౯ ॥ సహిరణ్యానశేషాంస్తాన్కృత్వాబలినివేదనమ్।యథాస్వంలోకపాలానామిన్ద్రాదీనాంవిధానతః ॥ ౧౦ ॥ వనస్పతేశ్చవిధివద్ధోమఃకార్యోద్విజాతిభిః । తతశ్శుక్లామ్బరధరాంసౌవర్ణకృతశేఖరామ్ ॥ ౧౧ ॥ సకాంస్యదోహనాంస్వర్ణశృఙ్గాభ్యాంచసుశీలినీమ్ । పయస్వినీంవృక్షమధ్యాదుత్సృజేద్గాముదఙ్ముఖీమ్॥౧౨॥ తతోఽభిషేకమన్త్రేణవాద్యమఙ్గళగీతకైః । ఋగ్యజుస్సామమన్త్రైశ్చవారుణైరభితస్తథా ॥ ౧౩ ॥ తైరేవకుమ్భైస్స్నపనంకుర్యుర్బ్రాహ్మణపుఙ్గవాః। స్నాతశ్శుక్లామ్బరధరోయజమానోఽభిపూజయేత్ ॥ ౧౪ ॥గోభిర్విభవతస్సర్వానృత్విజస్తాన్సమాహితః। హేమసూ

త్త్రైస్సకటకైరఙ్గులీయైః పవిత్రకైః ॥ ౧౫ ॥ వాసోభిశ్శయనీయైశ్చ తథోపస్కర
పాత్రకైః। క్షీరేణ భోజనం దద్యాద్యావద్దినచతుష్టయమ్॥ ౧౬ ॥ హోమశ్చ సర్షపైః
కార్యో యవైః కృష్ణతిలైరపి। పాలాశసమిధశ్శస్తాశ్చతుర్థేఽహ్ని తథోత్సవః ॥ ౧౭॥
దక్షిణా చ పునస్తేభ్యో దేయా తత్ర స్వశక్తితః। యద్యదిష్టతమం కించిత్తత్తద్దద్యాదమ
త్సరః॥ ౧౮ ॥ ఆచార్యం ద్విగుణం దత్వా ప్రణిపత్య క్షమాపయేత్ । అనేన విధినా యస్తు
కుర్యాద్వృక్షోత్సవం బుధః॥ ౧౯ ॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి పదం చానన్త్యమశ్ను
తే। యశ్చైకమపి రాజేన్ద్ర వృక్షం సంస్థాపయేన్నరః ॥ ౨౦ ॥ సోపి స్వర్గే వసేద్రా
జన్ * యావదిన్ద్రశతత్రయమ్ । భూతాన్భవ్యాంశ్చ మనుజాంస్తారయేద్ద్రుమసమ్మి
తాన్॥ ౨౧ ॥ పరమాం సిద్ధిమాప్నోతి పునరావృత్తిదుర్లభామ్ । య ఇదం శృణుయా
న్నిత్యం శ్రావయేద్వాపి మానవః ॥ ౨౨ ॥ సోపి సమ్పూజితో దేవైర్బ్రహ్మలోకే మ
హీయతే ॥ ౨౩ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే వృక్షారోపణ
మాహాత్మ్యకథనం నామైకోనషష్టితమోఽధ్యాయః.

సౌభాగ్యశయనవ్రతమ్.

శ్రీమత్స్యః॥ తథైవాన్యత్ప్రవక్ష్యామి సర్వకామఫలప్రదమ్। సౌభాగ్యశయ
నం నామ యత్పురాణవిదో విదుః ॥ ౧ ॥ పురా దగ్ధేషు లోకేషు భూర్భువస్స్వర్మహాది
షు । సౌభాగ్యం సర్వభూతానామేకస్థమభవత్తదా ॥ ౨ ॥ తచ్చ వైకుణ్ఠమాస్థాయ
విష్ణోర్వక్షస్స్థలే స్థితమ్ । తతః కాలేన మహతా పునస్సర్గవిధౌ నృప ॥ ౩ ॥ అహఙ్కా
రావృతే లోకే ప్రధానపురుషాత్మకే । స్పర్ధాయాం చ ప్రవృత్తాయాం కమలాసనకృష్ణ
యోః ॥ ౪ ॥ లిఙ్గాకారా సముద్భూతా వహ్నిజ్వాలాఽతిభీషణా । తస్యాభితప్తస్య
హరేర్వక్షసస్తద్వినిస్సృతమ్॥౫॥ యద్వక్షస్స్థలమాశ్రిత్య విష్ణోస్సౌభాగ్యమాస్థితమ్।
రసభూతం న తద్యావదప్నోతి వసుధాతలమ్ ॥ ౬ ॥ ఉత్క్షిప్తమన్తరిక్షాత్తద్బ్రహ్మ
పుత్రేణ ధీమతా । దక్షేణ పీతమాత్రం తు రూపలావణ్యకారకమ్ ॥ ౭ ॥ బలం తేజో
మహజ్జాతం దక్షస్య పరమేష్ఠినః । శేషం యదపతద్భూమావష్టధా తదజాయత ॥ ౮॥
తతస్త్వోషధయో జాతాస్సప్త సౌభాగ్యదాయకాః। ఇక్షవస్తవరాజశ్చ నిష్పావో జా
జిధాన్యకమ్ ॥ ౯ ॥ వికారవచ్చ గోక్షీరం కుసుమ్భకుసుమం తథా । లవణం చాష్టమం
చాత్ర సౌభాగ్యాష్టకముచ్యతే ॥ ౧౦ ॥ పీతం యద్బ్రహ్మపుత్రేణ యోగజ్ఞానవిదా
పురా । దుహితా సాభవత్తస్య యా సతీత్యభిధీయతే॥ ౧౧॥ లోకానతీత్య లావణ్యా

* యావదిన్ద్రాయుతత్రయమ్.

ల్లలితా తేనచోచ్యతే । త్రైలోక్యసున్దరీ మేనాముపయేమే పినాకభృత్ ॥ ౧౨ ॥
సా సౌభాగ్యమయీ దేవీ భుక్తిముక్తిఫలప్రదా । తామారాధ్య పుమాన్భక్త్యా నారీ వా
కిం న విన్దతి ॥ ౧౩ ॥ మనుః॥ కథమారాధనం తస్యా జగద్ధాత్ర్యా జనార్దన । యద్విధా
నం జగన్నాథ తత్సర్వం త్వం వదస్వ మే॥ ౧౪॥ శ్రీమత్స్యః॥ వసన్తమాసమాసాద్య తృతీ
యాయాం జనప్రియ । శుక్లపక్షస్య పూర్వాహ్ణే తిలైః స్నానం సమాచరేత్ ॥ ౧౫ ॥
తస్మిన్నహని సా దేవీ కిల విశ్వాత్మనా సతీ । పాణిగ్రహణికైర్మన్త్రైరుదూఢా వరవర్ణి
నీ ॥ ౧౬ ॥ తయా సహైవ దేవేశం తృతీయాయామథార్చయేత్ । ఫలైర్నానావి
ధైః పుష్పైర్ధూపనైవేద్యసంయుతైః ॥ ౧౭ ॥ ప్రతిమాం పఞ్చగవ్యేన తథా గన్ధోద
కేన చ । స్నాపయిత్వార్చయేద్గౌరీం చన్ద్రశేఖరసంయుతామ్ ॥ ౧౮ ॥ నమోఽస్తు
పాటలాయై చ పాదౌ దేవ్యాః శివస్య చ । శివాయేతి చ సఙ్కీర్త్య జయాయై గుల్ఫయో
ర్ద్విజ॥ ౧౯ ॥ త్ర్యమ్బకాయేతి రుద్రస్య భవాన్యై జఙ్ఘయోర్యుగమ్ । శివం భద్రేశ్వ
రాయేతి విజయాయై చ జానునీ॥ ౨౦ ॥ సఙ్కీర్త్య హరికేశాయ తథోరూ వరదే నమః ।
ఈశానాయ ఇతి కటిం శఙ్కరాయేతి శఙ్కరమ్॥ ౨౧॥ కుక్షిద్వయం చ కాళిన్యై శూ
లినం శూలపాణయే । మఙ్గళాయై నమస్తుభ్యముదరం చాభిపూజయేత్ ॥ ౨౨ ॥ స
ర్వాత్మనే నమస్తుభ్యమీశాన్యై చ కుచద్వయమ్ । శివం వేదాత్మనే తద్వద్రుద్రాణ్యై
కణ్ఠమర్చయేత్ ॥ ౨౩ ॥ త్రిపురఘ్నాయ విశ్వేశమనన్తాయై కరద్వయమ్ । త్రిలోచ
నాయేతి హరం బాహూ కాలానలప్రియే ॥ ౨౪ ॥ సౌభాగ్యభవనాయేతి భూషణాని స
మర్చయేత్ । స్వాహాస్వధాయై చ ముఖమీశ్వరాయేతి శూలినమ్॥ ౨౫ ॥ అశోకమధు
వాసిన్యై పూజ్యావోష్ఠౌ విభూతిదౌ । స్థాణవేతి హరం తద్వదాస్యం చన్ద్రముఖప్రి
యే ॥ ౨౬ ॥ నమోఽర్ధనారీశహరమసితాఙ్గీతి నాసికామ్ । నమ ఉగ్రాయ లోకేశం
లలితేతి పునర్భ్రువౌ ॥ ౨౭ ॥ శర్వాయ పురహన్తారం వాసన్త్యై తు తథాలకాన్ । న
మః శ్రీకణ్ఠనాథాయ శివం కేశాంస్తథార్చయేత్ ॥ ౨౮ ॥ భీమోగ్రసమరూపిణ్యై శి
రస్సర్వాత్మనే నమః । శివమభ్యర్చ్య విధివత్సౌభాగ్యాష్టకమగ్రతః ॥ ౨౯ ॥ స్థాప
యేద్ఘృతనిష్పావకుసుమ్భక్షీరజీరకాన్ । తవరాజేక్షులవణం కుసుమ్భకమథాష్ట
కమ్ ॥ ౩౦ ॥ దత్తం సౌభాగ్యకృద్యస్మాత్సౌభాగ్యాష్టకమిత్యగః । ఏవం నివేద్య తత్స
ర్వమగ్రతశ్శివయోస్తతః ॥ ౩౧ ॥ చైత్రే శృఙ్గోదకం ప్రాశ్య స్వపేద్భూమావరిన్దమ ।
పునః ప్రభాతే తు తథా కృతస్నానజపశ్శుచిః ॥ ౩౨ ॥ సమ్పూజ్య ద్విజదామ్పత్యం మా
ల్యవస్త్రవిభూషణైః । సౌభాగ్యాష్టకసంయుక్తం సువర్ణప్రతిమాద్వయమ్ ॥ ౩౩ ॥
ప్రీయతామత్ర లలితా బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ । ఏవం సంవత్సరం యావత్తృతీయా
యాం సదా మునే ॥ ౩౪ ॥ ప్రాశనే దానమన్త్రే చ విశేషం తన్నిబోధ మే । గో
శృఙ్గోదకమాద్యా స్యాద్వైశాఖే గోమయం పునః ॥ ౩౫ ॥ జ్యేష్ఠే మన్దారపుష్పం చ

బిల్వపత్రంతు చాస్మృతమ్ । శ్రావణే దధి సమ్ప్రాశ్యం నభస్యే తు కుశోదకమ్ ॥ ౩౬ ॥
క్షీరమాశ్వయుజే మాసి కార్త్తికే పృషదాజ్యకమ్ । మార్గోత్తమాఙ్గే గోమూత్రం పౌ
షే సమ్ప్రాశయేద్ఘృతమ్ ॥ ౩౭ ॥ మాఘే కృష్ణతిలాం స్తద్వత్పఞ్చగవ్యం చ ఫాల్గు
నే । లలితా విజయా భద్రా భవానీ కుముదా శివా ॥ ౩౮ ॥ వాసుదేవీ తథా గౌరీ మఙ్గ
ళా కమలా సతీ । ఉమా చ దానకాలే తు ప్రియతామితి కీర్త్తయేత్ ॥ ౩౯ ॥ మల్లికా
శోకకమలకదమ్బోత్పలమల్లికామ్ । కుబ్జకం కరవీరం చ బాణమమ్లానకుఙ్కుమమ్ ॥ ౪౦ ॥
సిన్ధువారం చ సర్వేషు మాసేషు క్రమశస్స్మృతమ్ । జపాకుసుమ్భకుసుమం మాలతీ శతప
త్రకమ్ ॥ ౪౧ ॥ యథాలాభం ప్రశస్తాని కరవీరం చ సర్వదా । ఏవం సంవత్సరం యావ
దుపోష్య విధివన్నరః ॥ ౪౨ ॥ స్త్రీ కుమారీ పుమాన్వాపి శివం చాభ్యర్చ్య భక్తితః ।
వ్రతాన్తే శయనం దద్యాత్సర్వోపస్కరసంయుతమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఉమామహేశ్వరం హై
మం వృషభం చ గవా సహ । స్థాపయిత్వాథ శయనే బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ ౪౪ ॥
అన్యాన్యపి యథాశక్తి మిథునాన్యమ్బరాదిభిః । ధాన్యాలఙ్కారగోదానైరభ్యర్చ్య
విసిమన్త్రితమ్ ॥ ౪౫ ॥ విత్తశాఠ్యేన రహితః పూజయేద్గతవిస్మయః । ఏవం కరోతి
యస్సమ్యక్సౌభాగ్యశయనవ్రతమ్ ॥ ౪౬ ॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి పదం చానన్త్య
మశ్నుతే । ఫలస్యైకస్య * నాత్యాగమేతత్కుర్వన్సమాచరేత్ ॥ ౪౭ ॥ యతః కీ
ర్తిమవాప్నోతి ప్రతిమాసం నరాధిప । సౌభాగ్యారోగ్యరూపాయుర్వస్త్రాలఙ్కార
భూషణైః ॥ ౪౮ ॥ న వియుక్తో భవేద్రాజ్యాద్వర్షార్బుదశతత్రయమ్ । యస్తు ద్వాద
శవర్షాణి సౌభాగ్యశయనవ్రతమ్ ॥ ౪౯ ॥ కరోతి సప్త చాష్టౌ వా శ్రీకణ్ఠభవనేఽమరైః ।
పూజ్యమానో వసేత్సమ్యగ్యావత్కల్పాయుతం నరః ॥ ౫౦ ॥ నారీ వా కురుతే యాత్ర
కుమారీ వా నరేశ్వర । సాపి తత్ఫలమాప్నోతి దేవ్యనుగ్రహలాలితా ॥ ౫౧ ॥ శృణు
యాదపి యశ్చైతత్ప్రదద్యాదథవా మతిమ్ । సోఽపి విద్యాధరో భూత్వా స్వర్గలోకే చి
రం వసేత్ ॥ ౫౨ ॥ ఇదమిహ మదనేన పూర్వమిష్టం శతధృతినా కృతవీర్యసూనునా చ ।
కృతమథ వరుణేన నన్దినాఽన్యైః కిము జననాథ తదద్భుతం మహత్స్యాత్ ॥ ౫౩ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదాన్తర్గతేశ్వర
నారదసంవాదే సౌభాగ్యశయనవ్రతకథనం
నామ షష్టితమోఽధ్యాయః.

నారదః ॥ భూర్లోకోఽథ భువర్లోకస్స్వర్లోకోఽథ మహర్జనః । తపస్సత్యం చ సప్తై
తే దేవలోకాః ప్రకీర్త్తితాః ॥ ౧ ॥ పర్యాయేణ తు సర్వేషామాధిపత్యం కథం భవేత్ ।
ఇహలోకే శుభం రూపమాయురారోగ్యమేవ చ ॥ ౨ ॥ లక్ష్మీశ్చ విపులా నాథ కథం స్యాత్పు

---

* చ త్యాగమేత.

ఈ అగ్నిమారుతయోశ్శాపః. ఈ

రసూదన । ఏతన్మే భగవన్సర్వం యథావద్వక్తుమర్హసి ॥ ౩ ॥ ఈశ్వరః॥ పురాహు తాశనస్సార్థం మారుతేన మహీతలే । ఆదిష్టః పురుహూతేన వినాశాయ సురద్విషామ్॥ ౪ ॥ నిర్దగ్ధేషు తతస్తేన దానవేషు సహస్రశః। *తారకః కమలాక్షశ్చ కాలదంష్ట్రః పరావసుః ॥ ౫ ॥ విరోచనశ్చ సఙ్గ్రామాదపయాతాస్తపోధన । అన్తస్సముద్రమావిశ్య సన్నివేశమకుర్వత ॥ ౬ ॥ అశక్యా ఇతి తేప్యగ్నిమారుతాభ్యాముపేక్షితాః । తతః ప్రభృతి వై దేవాన్మనుష్యాన్సభుజఙ్గమాన్॥ ౭ ॥ సమ్పీడ్య చ మునీన్సర్వాన్ప్రవిశన్తి పునర్జలమ్ । ఏవం యుగసహస్రాణి దానవాః పఞ్చ సన్తి చ ॥ ౮ ॥ జలమధ్యగతా బ్రహ్మన్పీడయన్తి జగత్త్రయమ్ । తతః పునరథోవాచ మారుతావమరాధిపః ॥ ౯ ॥ ఆదిదేశాచిరాదమ్బునిధిరేష విశోష్యతామ్ । యస్మాదస్మద్విషాం చైవ శరణం వరుణాలయః ॥ ౧౦ ॥ తస్మాద్భవద్భ్యామద్యైవ శోషమేష ప్రణీయతామ్ । తావూచతుస్తతశ్శక్రముభౌ తౌ బలసూదనమ్ ॥ ౧౧ ॥ అధర్మ ఏష దేవేన్ద్ర సాగరస్య విశోషణమ్ । యస్మాజ్జీవనికాయస్య మహతస్సంక్షయో భవేత్ ॥ ౧౨ ॥ తస్మాన్న పాపం భూయిష్ఠముత్సహావః పురన్దర । యస్య యోజనమాత్రేపి జీవకోటిశతాని వై ॥౧౩॥ నివసన్తి సురశ్రేష్ఠ స కథం నాశమర్హతి । ఏవముక్తస్సురేన్ద్రస్తు కోపాత్సంరక్తలోచనః॥ ౧౪ ॥ ఉవాచేదం వచో రోషాదుద్దిశ్యాగ్నిం చ పావకమ్ । న ధర్మాధర్మసంయోగం ప్రాప్నువన్త్యమరాః క్వచిత్ ॥ ౧౫॥ భవతోస్తు విశేషేణ మాహాత్మ్యే నావతిష్ఠతోః। మదాజ్ఞాలఙ్ఘనం యస్మాన్మారుతేన సమన్వితః ॥ ౧౬ ॥ మునివ్రతానహింసాది పరిగృహ్య న కిం కృతమ్ । ధర్మార్థశాస్త్రరహితం శత్రుం ప్రతివిభావసో ॥ ౧౭ ॥ తస్మాదేకేన వపుషా మునిరూపేణ మానుషే । మారుతేన సహం లోకే తవ జన్మ భవిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ యదా చ మానుషత్వేపి గణ్డూషశోషితః । భవిష్యత్యుదధిస్త్వత్తో హ్యనన్తదా దేవత్వమాప్స్యసి ॥ ౧౯ ॥ ఇతి శాపాత్పతితౌ తత్క్షణాత్తౌ మహీతలే । అవాపతురేకదేహేన కుమ్భాజ్జన్మ తపోధన ॥ ౨౦ ॥ మిత్రావరుణయోర్వీర్యాద్వసిష్ఠస్యానుజోఽభ

ఈ అగస్త్యోత్పత్తిః ఈ

వత్ । అగస్త్య ఇత్యుగ్రతపాస్సమ్బభూవ పునర్మునిః ॥ ౨౧ ॥ నారదః ॥ సమ్భూతస్స కథం బ్రహ్మంస్తావసిష్ఠస్యాభవన్మునిః । కథం చ మిత్రావరుణౌ పితరౌ తస్య తౌ స్మృతౌ ॥౨౨॥ జన్మ కుమ్భాదభూచ్చాస్య కథం వా పురసూదన । ఏతదాచక్ష్వ భగవన్యథావద్విబుధోత్తమ ॥ ౨౩ ॥ ఈశ్వరః ॥ పురా పురాణపురుషః కదాచిద్గన్ధమాదనే । భూత్వా ధర్మసుతో విష్ణుశ్చచార విపులం తపః ॥ ౨౪ ॥ తపసా తస్య భీతేన విఘ్నార్థం ప్రేషితావుభౌ । శక్రేణ మాధవానఙ్గావప్సరోగణసంయుతౌ ॥ ౨౫ ॥ యదా న గీతవాద్యేన నా

---

* కాలకః.

ద్రహారాదినాహారిః ॥ నకామమాధవాభ్యాంచ * విషయాగ్నౌ త్రిచక్రమే ॥ ౨౬ ॥
తదా కామమధుస్త్రీణాం విషాదమగమద్గణః। సంక్షోభాయ తతస్తేషాం స్వోరుదేశాన్న
రాగ్రజః ॥ ౨౭ ॥ నారీముత్పాదయామాస త్రైలోక్యజనమోహినీమ్। సంక్షుబ్ధా
స్తథా దేవాస్తథైవ చ సురావుభౌ ॥ ౨౮ ॥ అప్సరోభిస్సమస్తం హి దేవాంస్తానబ్ర
వీద్ధరిః । ఊర్వశీతి చ నామ్నేయం లోకే ఖ్యాతిం గమిష్యతి ॥ ౨౯ ॥ తతః కామయమానా
నేన మిత్రేణాహూయ చోర్వశీ। ఉక్తా మాం రమయస్వేతి బాఢమిత్యబ్రవీచ్చ సా ॥ ౩౦ ॥
గచ్ఛన్తీ ప్రాస్తరే తస్మిన్ స్తోకమిష్టివరేక్షణా । వరుణేన వృతా పశ్చాద్వరుణం నాన్వమ
న్యత ॥ ౩౧ ॥ మిత్రేణాహం వృతా పూర్వమద్య భార్యా న తే ప్రభో । ఉవాచ వరు
ణశ్చిత్తం మయి విన్యస్య గమ్యతామ్ ॥ ౩౨ ॥ గతాయాం బాఢమిత్యుక్త్వా మిత్ర
శ్శాపముదాత్తరా । గచ్ఛ త్వం మానుషే లోకే భజ సోమసుతాత్మజమ్ ॥ ౩౩ ॥ భ
జస్వేతి యతో వేశ్యా ధర్మపత్నీ యయా కృతః । జలకుమ్భే తతో వీర్యం మిత్రేణ వరుణేన
చ ॥ ౩౪ ॥ ప్రక్షిప్తమథ సఞ్జాతౌ ద్వావేవ మునిసత్తమౌ । నిమిర్నామ నృపః పూ
ర్వం స్త్రీభిర్ద్యూతమదీవ్యత ॥ ౩౫ ॥ తదన్తరే జగామాథ వసిష్ఠో బ్రహ్మణస్సుతః। తస్య
పూజామకుర్వంస్తు శశాప స మునిర్నృపమ్ ॥ ౩౬ ॥ విదేహస్త్వం భవస్వేతి శప్తస్తేనా
ప్యసౌ మునిః । అన్యోన్యశాపాచ్చ్యుతయోర్ద్విశరీరవిచేతసోః ॥ ౩౭ ॥ జగ్మతుశ్శా
పనాశాయ బ్రహ్మాణం పద్మసమ్భవమ్ । అథ బ్రహ్మసమాదేశాల్లోచనేష్వవసన్ని
మిః ॥ ౩౮ ॥ నిమేషాస్త్వేవ లోకానాం తద్విశ్రామాయ నారద । వసిష్ఠోప్యభవత్తస్మిన్
జలకుమ్భే తు పూర్వవత్ ॥ ౩౯ ॥ తతశ్శ్వేతశ్చతుర్బాహుస్సాక్షసూత్రకమణ్డలుః।
అగస్త్య ఇతి శాన్తాత్మా బభూవ ఋషిసత్తమః ॥ ౪౦ ॥ మలయస్యైకదేశే తు † వై
ఖానసవిధానతః । సభార్యస్సంవృతో విప్రైస్తపశ్చక్రే సుదుష్కరమ్ ॥ ౪౧ ॥ తతః కా
లేన మహతా ‡ తారకాదిప్రపీడితమ్ జగద్వీక్ష్య స కోపేన పీతవాన్వరుణాలయమ్ ॥ ౪౨ ॥
విన్ధ్యవృద్ధిక్షయకృతః మృత్యుర్యన్యో విధాయ చ। కాలకూటం వృథా చక్రే శ్వేతకేతోర్న
తృప్తికృత్ ॥ ౪౩ ॥ తతోస్య వరదాస్సర్వే బభూవుశ్శఙ్కరాదయః। బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ
భగవాన్వరదానాయ జగ్మతుః ॥ ౪౪ ॥ వరం వృణీష్వ భద్రం తే యదభీష్టం భవేన్మ
నే॥ అగస్త్యః ॥ యావద్బ్రహ్మసహస్రాణాం పఞ్చవింశతికోటయః ॥ ౪౫ ॥ వైమా
నికో భవిష్యామి దక్షిణాచలవర్త్మని । మద్విమానోదయే కుర్యాద్యః కశ్చిత్పూజనం మ
మ ॥ ౪౬ ॥ స సప్తలోకాధిపతిః పర్యాయేణ భవిష్యతి ॥ ఈశ్వరః ॥ ఏవమస్త్వితి తే
ప్యుక్త్వా జగ్ముర్దేవా యథాగతమ్ ॥ ౪౭ ॥ తస్మాదర్ఘ్యః ప్రదాతవ్యో హ్యగస్త్యస్య సదా
బుధైః ॥ నారదః ॥ కథమర్ఘ్యప్రదానం తు కర్తవ్యం తస్య వై ప్రభో ॥ ౪౮ ॥ విధానం
యదగస్త్యస్య పూజనం తద్వదస్వ మే ॥ ఈశ్వరః ॥ ప్రత్యూషసమయే విద్వాన్కు

* విషయాన్ప్రతి చక్షుషః. † వైశ్వానరవిధానవిత్ ‡ కాలకాది.

ర్యాదస్యోదయేసతి ॥ ౪౯ ॥ స్నానంశుక్లతిలైస్తద్వచ్ఛుక్లమాల్యామ్బరోగృహీ ।
స్థాపయేదవ్రణంకుమ్భంమాల్యవస్త్రవిభూషితమ్ ॥ ౫౦ ॥ పఞ్చరత్నసమాయుక్తం
ఘృతపాత్రేణసంయుతమ్॥అఙ్గుష్ఠమాత్రంపురుషంతథైవసౌవర్ణముత్తాయతబాహు
దణ్డమ్ ॥ ౫౧ ॥ చతుర్భుజంకుమ్భముఖేనిధాయధాన్యానిరత్నామ్బరసంయుతాని।
సకాంస్యపాత్రాక్షతశుక్తియుక్తంమన్త్రేణదద్యాద్ద్విజపుఙ్గవాయ ॥ ౫౨ ॥ ఉత్తి
వ్యలమ్బోదరదీర్ఘబాహురనన్యచేతా*౽యముదఙ్ముఖస్య। శ్వేతాంచదద్యాద్యదిశ
క్తిరస్తిరౌప్యాంఖురైర్హేమముఖీంసవత్సామ్ ॥ ౫౩ ॥ ధేనుంతతఃక్షీరవతీంప్రణ
మ్యసవస్త్రఘణ్టాభరణాంద్విజాయ । † ఆసప్తరాత్రాదుదయేర్ఘ్యమస్యదాతవ్యమే
తత్సకలంనరేణ ॥ ౫౪ ॥ యావత్సమాస్సప్తదశాథవాస్యురథోర్ధ్వమప్యత్రవదన్తి
కేచిత్ ॥ కాశపుష్పప్రతీకాశహ్యాగ్నిమారుతసమ్భవ ॥ ౫౫॥ మిత్రావరుణయోఃపు
త్రకుమ్భయోనేనమోస్తుతే।ప్రత్యబ్దంచ ‡ ఫలత్యాగమేవంకుర్వన్సముష్యాతి॥౫౬॥
హోమంకుర్యాత్తతఃపశ్చాద్వర్జయేన్మనసాఫలమ్।అనేనవిధినాయస్తుపుమానర్ఘ్యం
నివేదయేత్ ॥ ౫౭ ॥ ఇమంలోకమవాప్నోతిరూపారోగ్యసమన్వితః। ద్వితీయేనభు
వర్లోకంస్వర్లోకంచతతఃపరమ్॥౫౮॥సప్తలోకానవాప్నోతిసప్తార్ఘ్యాన్యఃప్రయచ్ఛతి।
ఇతిపఠతిశృణోతివాయఏతద్వసుయుగళాఙ్గభవస్యసత్ప్రదానమ్ ॥ ౫౯ ॥ మతిమ
పిచదదాతిసోపివిష్ణోర్భవనగతఃపరిపూజ్యతేఽమరౌఘైః ॥ ౫౯౧॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమను సంవాదాన్తర్గతేశ్వరనారదసంవాదే
అగస్త్యోత్పత్తి తత్పూజాదికథనంనామైక షష్టితమోఽధ్యాయః.

అనన్తతృతీయావ్రతమ్.

మనుః ॥ సౌభాగ్యారోగ్యఫలదమముత్రాక్షయకారకమ్ । భుక్తిముక్తిప్ర
దందేవతన్మేబ్రూహిజనార్దన॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ యదుమాయాఃపురాదేవఉవా
చాన్ధకసూదనః । కైలాసశిఖరాసీనోదేవ్యాపృష్టస్తదాకిల ॥ ౨ ॥ కథాసుసమ్ప్ర
వృత్తాసుధర్మ్యాసులలితాసుచ । తదిదానీంప్రవక్ష్యామిభుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్॥ ౩ ॥
ఈశ్వరః ॥ శృణుష్వావహితాదేవితథైవానన్తపుణ్యకృత్ । నరాణామథనారీణా
మారాధనమనుత్తమమ్ ॥ ౪ ॥ నభస్యేవాథవైశాఖేమాఘేవామార్గశీర్షకే । శు
క్లపక్షతృతీయాయాంస్నాతస్సద్గౌరసర్షపైః ॥ ౫॥ గోరోచనాంచగోమూత్రంకృష్ణ
గోశకృతంతథా । దధిచన్దనసమ్మిశ్రంలలాటేతిలకంన్యసేత్ ॥ ౬ ॥ సౌభాగ్యారో
గ్యకృత్తస్మాత్తత్సదాలలితాప్రియమ్ । ప్రతిపక్షంతృతీయాసుదధానఃపీతవాససీ॥ ౭॥

* యమదిఙ్ముఖస్య. † ఆసప్తరాత్రోదయమూర్ధ్వమస్య. ‡ ఫలైర్యోగమేవం.

ధారయేదథరక్తానినారీచేత్పతిసంయుతా । విధవావాత్వరక్తానికుమారీశుక్లవాస
సీ ॥ ౮ ॥ దేవీంచపఞ్చగవ్యేనతతఃక్షీరేణకేవలమ్ । స్నాపయేన్మధునా * తద్వత్పు
ష్పగన్ధోదకేనతు ॥ ౯ ॥ పూజయేచ్ఛుక్లపుష్పైస్తుఫలైర్నానావిధైరపి । ధాన్యకై
ర్జీరలవణైర్గుడక్షీరఘృతాన్వితైః ॥ ౧౦ ॥ శుక్లాక్షతతిలైరర్చ్యాంతతోదేవీంసమర్చ
యేత్ । పాదాద్యభ్యర్చనంకుర్యాత్ప్రతిపక్షంవరాననే ॥ ౧౧ ॥ వరదాయైనమః
పాదౌతథాగుల్ఫౌశ్రియైనమః। అశోకాయైనమోజఙ్ఘేపార్వత్యైజానునీతథా॥౧౨॥
ఊరూమఙ్గళకారిణ్యైవామదేవ్యైతథాకటిమ్ । పద్మోదరాయైజఠరమురఃకామశ్రి
యైనమః ॥ ౧౩ ॥ కరౌసౌభాగ్యదాయిన్యైబాహూహారముఖప్రియే । ముఖందర్ప
ణవాసిన్యైస్మరదాయైస్మితంనమః॥ ౧౪ ॥ గౌర్యైనమస్తథానాసాముతులాయైచ
లోచనే । తుష్ట్యైలలాటఫలకంకాత్యాయిన్యైనమశ్శిరః ॥ ౧౫ ॥ నమోగౌర్యై
నమోధృత్యైనమఃకాల్యైనమశ్శ్రియై । రమ్భాయైలలితాయైచవాసుదేవ్యైనమో
నమః ॥ ౧౬ ॥ ఏవంసమ్పూజ్యవిధివదగ్రతఃపద్మమాలిఖేత్ । పత్రైర్ద్వాదశభిర్యు
క్తంకుఙ్కుమేనసకర్ణికమ్॥ ౧౭ ॥ పూర్వేతువిన్యసేద్గౌరీమపర్ణాంచతతఃపరే । భ
వానీందక్షిణేతద్వద్రుద్రాణీంచతతఃపరే ॥ ౧౮ ॥ విన్యసేత్పశ్చిమేసౌమ్యాంతథా
మదనవాసినీమ్। వాయవ్యేపాటలాముగ్రాముత్తరేణతథాప్యుమామ్ ॥ ౧౯ ॥ సా
ధ్యాంసత్యాంశుభాంసౌమ్యాంమఙ్గళాంకుముదాంసతీమ్। రుద్రంచమధ్యేసంస్థాప్య
లలితాంకర్ణికోపరి ॥ ౨౦ ॥ కుసుమైరక్షతైర్వాపినమస్కారేణవిన్యసేత్ । గీతమ
ఙ్గళనిర్ఘోషంకారయిత్వాసువాసినీః ॥ ౨౧ ॥ పూజయేద్రక్తవాసోభీరక్తమాల్యా
నులేపనైః । సిన్దూరంస్నానచూర్ణంచతాసాంశిరసిదాపయేత్ ॥ ౨౨ ॥ సిన్దూరం
కుఙ్కుమస్నానముపదిష్టంయతస్తతః । తథోపదేష్టారమపిపూజయేద్యత్నతోగురు
మ్ ॥ ౨౩ ॥ సమ్పూజ్యతేగురుర్యత్రసర్వాస్తస్యఫలాఃక్రియాః । నభస్యేపూజయే
ద్గౌరీముత్పలైరసితైస్సదా ॥ ౨౪ ॥ ఆశ్వినేబన్ధుజీవైశ్చకార్తికేశతపత్రకైః । జాతీ
పుష్పైర్మార్గశీర్షేపౌషేపీతైఃకురణ్టకైః ॥ ౨౫ ॥ కున్దకుఙ్కుమపుష్పైశ్చమాఘేదే
వీంసమర్చయేత్ । సిన్ధువారేణజాత్యావాఫాల్గునేపూజయేదుమామ్ ॥ ౨౬ ॥ చై
త్రేతుమల్లికాశోకైర్వైశాఖేగన్ధపాటలైః । జ్యేష్ఠేకమలమన్దారైరాషాఢేచజపా
మ్బుజైః ॥ ౨౭ ॥ కదమ్బైరథమాలత్యాశ్రావణేపూజయేత్సదా । గోమూత్రంగోమ
యంక్షీరందధిసర్పిఃకుశోదకమ్ ॥ ౨౮ ॥ బిల్వపత్రార్కపుష్పంచయవాగోశృఙ్గవా
రిచ । పఞ్చగవ్యంచబిల్వంచప్రాశయేత్క్రమశస్సదా ॥ ౨౯ ॥ ఏతద్భాద్రపదాద్యం
తుప్రాశనంక్రమశస్స్మృతమ్। ప్రతిపక్షంచమిథునంతృతీయాయాంవరాననే॥ ౩౦ ॥భో
జయిత్వార్చయేద్భక్త్యావస్త్రమాల్యానులేపనైః । పుంసఃపీతామ్బరందద్యాత్స్త్రియః

* తద్వత్పుణ్యగన్ధోదకేనతు.

కౌసుమ్భవాససీ॥౩౧॥నిష్పావజాజీలవణమిక్షుదణ్డంగుడాన్వితమ్। నార్యాదద్యాత్ఫ
లంపుంసస్సువర్ణోత్పలసంయుతమ్॥ ౩౨ ॥ యథానదేవిదేవస్త్వాంపరిత్యజ్యేహగచ్ఛతి।
తథామాముద్ధరాశేషదుఃఖసంసారసాగరాత్॥౩౩॥ కుముదావిమలానన్దాభవానీవ
సుధాశివా । లలితాకమలాగౌరీసతీరమ్భాచపార్వతీ॥౩౪॥ నభస్యాదిషుమాసేషు
ప్రియతామిత్యుదీరయేత్ । వ్రతాన్తేశయనందద్యాత్సువర్ణకమలాన్వితమ్ ॥ ౩౫ ॥
మిథునానిచతుర్వింశద్ద్వాదశాథసమర్చయేత్ । అష్టావష్టావథపునరనుమాసంస
మర్చయేత్॥ ౩౬ ॥ పూర్వందత్వాఽథగురవేశేషానభ్యర్చయేత్తతః।ఉక్తాఽనన్తతృ
తీయైషాసదాఽనన్తఫలప్రదా ॥ ౩౭ ॥ సర్వపాపహరాదేవిసౌభాగ్యారోగ్యవర్ధనీ।
నచైనాంవిత్తశాఠ్యేనకదాచిదపిలఙ్ఘయేత్ ॥ ౩౮ ॥ నరోవాయదివానారీవిత్తశా
ఠ్యాత్పతత్యధః । గర్భిణీసూతికానక్తంకుమారీవాథరోగిణీ ॥ ౩౯ ॥ యదాశు
ద్ధాతదాఽన్యేనకారయేత్ప్రయతస్సదా । ఇమామనన్తఫలదాంయస్తృతీయాంసమాచ
రేత్॥ ౪౦ ॥ కల్పకోటిశతంసాగ్రంశివలోకేమహీయతే। విత్తహీనోపికుర్వీతవర్ష
త్రయముపోషణమ్ ॥ ౪౧ ॥ పుష్పమన్త్రవిధానైశ్చసోపితత్ఫలమాప్నుయాత్ ।
నారీవాకురుతేయాతుకుమారీవిధవాతథా ॥ ౪౨ ॥ సాపితత్ఫలమాప్నోతిగౌర్యను
గ్రహలాలితా । ఇతిపఠతిశృణోతివాయఇత్థంగిరితనయా * వ్రతముగ్రలోకసం
స్థమ్॥ ౪౩॥మతిమపిచదదాతిసోపిదేవైరమరవధూజనకిన్నరైశ్చపూజ్యః॥౪౪॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదేఅనన్తతృతీయావ్రతకథ
నంనామద్విషష్టితమోఽధ్యాయః.

రసకల్యాణతృతీయావ్రతమ్.

ఈశ్వరః ॥ అథాన్యామపివక్ష్యామితృతీయాంపాపనాశనీమ్ । రసకల్యా
ణినీమేతాంపురాకల్పవిదోవిదుః ॥ ౧॥ మాఘమాసేతుసమ్ప్రాప్తేతృతీయాంశుక్ల
పక్షకే । ప్రాతర్గవ్యేనపయసాతిలైస్స్నానంసమాచరేత్ ॥ ౨ ॥ స్నాపయేన్మధు
నాదేవీంతథైవేక్షురసేనచ । గన్ధోదకేనతుపునఃపూజయేత్కుఙ్కుమేనవై॥౩॥ద
క్షిణాఙ్గానిసమ్పూజ్యతతోవామానిపూజయేత్ । లలితాయైనమోదేవ్యాఃపాదంగు
ల్ఫంచపూజయేత్ ॥ ౪॥ జఙ్ఘాంజానుంతథేశాన్యైతథైవోరుంశ్రియైనమః। మదా
లసాయైతుకటిమపర్ణాయైతథోదరమ్॥ ౫ ॥ స్తనంమదనవాసిన్యైప్రమదాయైచక
న్ధరమ్ । తథాభుజాగ్రంమాధవ్యైకమలాయైఉపస్మితే॥ ౬॥భ్రూలలాటంచరుద్రా
ణ్యైశఙ్కరాయైతథాఽలకాన్।మకుటంవిన్ధ్యవాసిన్యైపునఃకాన్త్యైతథాలకాన్॥౭॥
మదనాయైలలాటంతుమోహనాయైపునర్భ్రువమ్। నేత్రంచన్ద్రార్ధధారిణ్యైతుష్ట్యై

* వ్రతమిన్ద్రి.

చవదనంపునః ॥ ౮ ॥ ఉత్కణ్ఠిన్యైనమఃకణ్ఠమమృతాయైనమస్స్తనమ్। అభయాయై
వామబాహుంవిశోకాయైనమఃకరమ్॥ ౯ ॥ హృదయంమన్మథప్రాయేపాటలాయైత
థోదరమ్।కటింసురతవాసిన్యైతథోరుంత్ర్యమ్బకప్రియే॥౧౦॥జానుజఙ్ఘేనమోగౌర్యై
గాయత్ర్యైగుల్ఫమర్చయేత్ । ధరాధరాయైపాదంతువిశోకాయైనమశ్శిరః॥ ౧౧॥
నమోభవాన్యైకామిన్యైవాసుదేవ్యైజగచ్ఛ్రియై । ఆనన్దాయైనన్దాయైసుభ
ద్రాయైనమోనమః॥ ౧౨ ॥ ఏవంసమ్పూజ్యవిధివద్ద్విజదామ్పత్యమర్చయేత్ । భో
జయిత్వాన్నపానేనమధురేణవిమత్సరః ॥ ౧౩ ॥ సలడ్డుకంవారికుమ్భంశుక్లామ్బర
యుగద్వయమ్।దత్వాసువర్ణకమలంగన్ధమాల్యైరథార్చయేత్ ॥౧౪॥ ప్రియతామత్ర
కుముదాగృహ్ణీయాల్లవణవ్రతమ్ । అనేనవిధినాదేవీంమాసిమాసిసమర్చయేత్ ॥౧౫॥
లవణంవర్జయేన్మాఘేఫాల్గునేతుగుడంపునః। తవరాజంతథాచైత్రేవర్జ్యంతుమధుమా
ధవే ॥ ౧౬ ॥ పానకంజ్యేష్ఠమాసేతుతథాషాఢేతుజీరకమ్ । శ్రావణేవర్జయేత్క్షీరం
దధిభాద్రపదేతథా॥౧౭॥ ఘృతమాశ్వయుజేతద్వదూర్జేవర్జ్యాచమల్లికా। ధాన్యకం
మార్గశీర్షేతుపౌషేవర్జ్యాతుశర్కరా॥ ౧౮ ॥ వ్రతాన్తేకరకంపూర్ణంమాసేమాసే
తుదాపయేత్ । దద్యాద్ద్వికాలవేళాయాంభక్ష్యపాత్రేణసంయుతాః ॥ ౧౯ ॥ ల
డ్డుకాశ్శ్వేతవర్తీశ్చసంయావమథపూరికాః । ఘాటికాఘృతపూరాంశ్చపిష్టాపూ
పాశ్చమణ్డకాః ॥ ౨౦ ॥ క్షీరంశాకంచదధ్యన్నమిణ్డుర్యోశోకవర్జితః । మాఘాది
క్రమశోదద్యాదేతానికరకోపరి ॥ ౨౧ ॥ కుముదామాలతీగౌరీరమ్భాభద్రాజయాశి
వా । ఉమారతీసతీతద్వన్మఙ్గలారతిలాలసా ॥ ౨౨ ॥ క్రమాన్మాఘాదిసర్వత్రప్రియ
తామితికీర్తయేత్ । సర్వత్రపఞ్చగవ్యంచప్రాశనంసముదాహృతమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఉప
వాసేభవేన్నిత్యమశక్తోనక్తమిష్యతే । పునర్మాఘేతుసమ్ప్రాప్తేశర్కరాంకరకో
పరి ॥ ౨౪ ॥ కృత్వాతుకాఞ్చనీంగౌరీంపఞ్చరత్నసమన్వితామ్। హేమమఙ్గుష్ఠమా
త్రాంచసాక్షసూత్రకమణ్డలుమ్ ॥ ౨౫ ॥ చతుర్భుజామిన్దుయుతాంసితనేత్రపటావృ
తామ్ । తద్వద్గోమిథునంశుక్లంసువర్ణాఢ్యంసితామ్బరమ్ ॥ ౨౬ ॥ సవస్త్రభాజనం
దద్యాద్భవానీప్రియతామితి । అనేనవిధినాయస్తురసకల్యాణినీవ్రతమ్ ॥ ౨౭ ॥ కు
ర్యాత్ససర్వపాపేభ్యస్తత్క్షణాదేవముచ్యతే । నవార్బుదసహస్రంతునదుఃఖీజాయ
తేనరః ॥ ౨౮ ॥ అగ్నిష్టోమసహస్రేణయత్ఫలంతదవాప్నుయాత్ । నారీవాకురు
తేయాతుకుమారీవావరాననే॥ ౨౯ ॥ విధవావావరాకీవాసాపితత్ఫలభాగినీ । సౌ
భాగ్యారోగ్యసమ్పన్నాగౌరీలోకేమహీయతే॥౩౦ ॥ ఇతిపఠతియఇత్థంయశ్శృణో
తిప్రసఙ్గాత్సకలకలుషముక్తఃపార్వతీలోకమేతి । మతిమపిచనరాణాంయోదదాతి
ప్రియార్థంవిబుధపతిజనానాంనాయకస్స్యాదమోఘః ॥ ౩౧ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే రసకల్యాణినీ
తృతీయావ్రత కథనంనామత్రిషష్టితమోఽధ్యాయః.

ఆర్ద్రానన్దతృతీయావ్రతమ్.

ఈశ్వరః॥ తథైవాన్యాం ప్రవక్ష్యామి తృతీయాం పాపనాశనీమ్। నామ్నా లోకే తు విఖ్యాతామార్ద్రానన్దకరీమిహ ॥ ౧ ॥ యదా శుక్లతృతీయాయామాషాఢర్క్షం భవేత్క్వచిత్ । బ్రహ్మర్క్షం తు మృగర్క్షం వా హస్తమూలర్క్షమేవ చ ॥ ౨ ॥ దర్భగన్ధోదకైః స్నానం తదా సమ్యక్సమాచరేత్ । శుక్లమాల్యామ్బరధరశ్శుక్లగన్ధానులేపనః ॥ ౩ ॥ భవానీమర్చయేద్భక్త్యా శుక్లపుష్పైస్సుగన్ధిభిః। మహాదేవేన సహితాముపవిష్టాం మహాసనే ॥ ౪ ॥ వామదేవ్యై నమః పాదౌ శఙ్కరాయ నమో హరమ్ । జఙ్ఘే శోకవినాశిన్యై ఆనన్దాయ నమః ప్రభోః ॥ ౫ ॥ రమ్భాయై పూజయేదూరూ శివాయ చ పినాకినః। ఆనన్దిన్యై కటిం దేవ్యాశ్శూలినం శూలపాణయే ॥ ౬ ॥ మాధవ్యై చ కటిం నాభిమథ శమ్భోర్భవాయ వై। స్తనావానన్దకారిణ్యై శఙ్కరస్యేన్దుమౌళయే ॥ ౭ ॥ ఉత్కణ్ఠిన్యై నమః కణ్ఠం నీలకణ్ఠాయ వై హరమ్ । కరావుత్పలధారిణ్యై భద్రాయ జగతాం పతే ॥ ౮ ॥ బాహూ చ పరిరమ్భిణ్యై నృత్తశీలాయ వై హరమ్। దేవ్యా ముఖం విలాసిన్యై వృషేశాయ పునర్విభోః ॥ ౯ ॥ స్మితం చ స్మరలీలాయై విశ్వవక్త్రాయ వై విభుమ్ । నేత్రే మదనవాసిన్యై విశ్వధామ్నే త్రిశూలినమ్ ॥ ౧౦ ॥ భ్రువౌ నృత్తప్రియాయై చ తాణ్డవేశాయ శూలినమ్। దేవ్యా లలాటమిన్ద్రాణ్యై హవ్యవాహాయ వై విభోః ॥ ౧౧ ॥ స్వాహాయై మకుటం దేవ్యా విభోర్గఙ్గాధరాయ వై । విశ్వకాయా విశ్వముఖౌ విశ్వపాదకరౌ శివౌ ॥ ౧౨ ॥ ప్రసన్నవదనౌ వన్దే పార్వతీపరమేశ్వరౌ । ఏవం సమ్పూజ్య విధివదగ్రతశ్చ పునః పునః ॥ ౧౩ ॥ పద్మోత్పలాని రజసా నానావర్ణాని కారయేత్ । శఙ్ఖచక్రే సకటకే స్వస్తికాఙ్కుశచామరాః ॥ ౧౪ ॥ యావన్తః పాంసవస్తత్ర రజసః పతితా భువి । తావద్వర్ష సహస్రాణి శివలోకే మహీయతే ॥ ౧౫ ॥ చత్వారి ఘృతపాత్రాణి సహిరణ్యాని శక్తితః । దత్త్వా ద్విజాయ కరకముదకాన్నసమన్వితమ్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రతిపక్షం చతుర్మాసం యావదేవం సమర్చయేత్ । తతస్తు చతురో మాసాన్పూర్వవత్కరకోపరి ॥ ౧౭ ॥ చత్వారి సక్తుపాత్రాణి తిలపాత్రాణ్యనన్తరమ్ । గన్ధోదకం పుష్పవారి చన్దనం కుఙ్కుమోదకమ్ ॥ ౧౮ ॥ దుగ్ధం మధు ఘృతం చైవ గోశృఙ్గోదకమేవ చ । పుష్పోదకం తథా వారి కృష్ణచూర్ణసమన్వితమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఉశీరసలిలం తద్వద్యవచూర్ణోదకం తతః । తిలోదకం చ సమ్ప్రాశ్య వసేన్మార్గశిరాదిషు ॥ ౨౦ ॥ మాసేషు పక్షద్వితయం ప్రాశనం సముదాహృతమ్ । సర్వత్ర శుక్లపుష్పాణి ప్రశస్తాని సదార్చనే ॥ ౨౧ ॥ దానకాలే చ సర్వత్ర మన్త్రమేతదుదీరయేత్ । గౌరీ మే ప్రియతాం నిత్యమఘనాశాయ మఙ్గళా ॥ ౨౨ ॥ సౌభాగ్యాయాస్తు లలితా భవానీ సర్వసిద్ధయే। సంవత్సరాన్తే లవణం గుడకుమ్భం కుఙ్కుమం తథా ॥ ౨౩ ॥ చన్దనం నేత్రపట్టం చ సహిరణ్యామ్బుజేన చ। ఉమామహేశ్వరం హైమం తద్వదిక్షుఫలైర్యుతమ్ ॥ ౨౪ ॥ సాస్తరావరణాం శయ్యాం సోపధానాం నివేదయేత్ । సపత్నీకాయ విప్రాయ గౌరీ మే ప్రియతామితి ॥ ౨౫ ॥ ఆర్ద్రానన్దకరీ నా

మతృతీయాపాపనాశనీ । యాముపోష్యనరోయాతిశమ్భోస్తత్పరమంపదమ్॥౨౬॥ ఇహలోకేవరానన్దంప్రాప్నోతిధనసమ్పదమ్ । ఆయురారోగ్యసన్తత్యానక్వచిచ్ఛోకమాప్నుయాత్ ॥ ౨౭ ॥ యఇదంశృణుయాన్నిత్యంశ్రావయేద్వాపిమానవః । నారీవాకురుతేయాతుకుమారీవిధవాపివా॥ ౨౮ ॥ సాపితత్ఫలమాప్నోతిదేవ్యనుగ్రహలాలితా। ప్రతిపత్సుముపోష్యైవంమన్త్రార్చనవిధానవిత్ ॥౨౯॥ రుద్రాణీలోకమాప్నోతిపునరావృత్తిదుర్లభమ్। శక్రలోకేసగన్ధర్వైఃపూజ్యతేఽబ్దాయుతత్రయమ్॥ ౩౦॥*

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదేఆర్ద్రానన్దతృతీయా
వ్రతకథనంనామ చతుష్షష్టితమోఽధ్యాయః.

అక్షయతృతీయావ్రతమ్.

ఈశ్వరః ॥ అథాన్యామపివక్ష్యామితృతీయాంసర్వకామదామ్ । యస్యాందత్తంహుతంజప్తంసర్వంభవతిచాక్షయమ్ ॥ ౧ ॥ వైశాఖశుక్లపక్షేతుతృతీయాయాముపోషితః । అక్షయంఫలమాప్నోతిసర్వస్యసుకృతస్యచ॥౨ ॥ సాతథాబ్రహ్మణోపేతావిశేషేణతుపూజితా। తత్రదత్తంహుతంజప్తంసర్వమక్షయముచ్యతే॥౩॥ అక్షయాసన్తతిస్తస్యాస్తస్యాంసుకృతమక్షయమ్ । అక్షతైఃపూజ్యతేవిష్ణుస్తేనసాప్యక్షయాస్మృతా ॥ ౪ ॥ అక్షతైస్తునరస్స్నాతోవిష్ణోర్దత్త్వాతథాఽక్షతాన్। విప్రేషుదత్త్వాతానేవతథాసక్తున్సుసంస్కృతాన్॥౫॥ తదన్నభుఙ్మహాభాగఫలమక్షయమశ్నుతే । ఏకామప్యుక్తవత్కృత్వాతృతీయాంవిధివన్నరః ॥ ౬ ॥ ఏతామనుతృతీయాయాంసర్వాసాంతుఫలంలభేత్ । తృతీయాయాంసమభ్యర్చ్యసోపవాసోజనార్దనమ్ ॥ ౭ ॥ రాజసూయఫలంప్రాప్యగతిమగ్ర్యాంచవిన్దతి ॥ ౮ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదేఅక్షయతృతీయా
వ్రత కథనంనామ పఞ్చషష్టితమోఽధ్యాయః.

సారస్వతవ్రతమ్

మనుః ॥ అధునాభారతికేనవ్రతేనమధుసూదన । తథైవజ్ఞానసౌభాగ్యమతివిద్యాసుకౌశలమ్ ॥ ౧ ॥ అభేదశ్చాపిదమ్పత్యోస్తథాబన్ధుజనస్యచ । ఆయుశ్చవిపులంపుంసాంతన్మేకథయమాధవ॥ ౨ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ సమ్యక్పృష్టంత్వయారాజఞ్ఛృణుసారస్వతంవ్రతమ్।యస్యసఙ్కీర్తనాదేవసాతుష్యతిసరస్వతీ ॥ ౩ ॥ యోయద్భక్తఃపుమాన్కుర్యాదేతద్వ్రతమనుత్తమమ్ । తద్వాసరాదౌసమ్పూజ్యవిధానేనసమారభేత్ ॥ ౪ ॥ అథవాఽదిత్యవారేణగ్రహతారాబలేనచ । పాయసంభోజయేద్విప్రాన్కృత్వాబ్రాహ్మణవాచనమ్॥ ౫॥ శుక్లవస్త్రాణిదత్త్వాతుసహిరణ్యా

నిశ్త్కీతః । గాయత్రీంపూజయేద్భక్త్యాశుక్లమాల్యానులేపనైః ॥ ౬ ॥ యథానదేవిభగవాన్బ్రహ్మాలోకపితామహః । త్వాంపరిత్యజ్యసన్తిష్ఠేత్తస్మాద్భవవరప్రదా ॥ ౭ ॥ వేదశాస్త్రాణిసర్వాణినృత్తగీతాదికంచయత్ । త్వదధీనంయథాదేవితథామేసన్తుసిద్ధయః॥ ౮ ॥ లక్ష్మీర్మేధాపరాపుష్టిర్గౌరీతుష్టిఃప్రభామతిః।ఏతాభిఃపాహిచాష్టాభిస్తనుభిర్మాంసరస్వతి ॥ ౯ ॥ ఏవంసమ్పూజ్యగాయత్రీంవీణాక్షమణిధారిణీమ్। శుక్లపుష్పాక్షతైర్భక్త్యాసకమణ్డలుపుస్తకామ్ ॥ ౧౦ ॥ మౌనవ్రతేనభుఞ్జీతసాయంప్రాతశ్చధర్మవిత్ । పఞ్చమ్యాంప్రతిపక్షంచపూజయేచ్చసువాసినీమ్॥౧౧ ॥ తస్యైవతణ్డులప్రస్థంఘృతపాత్రేణసంయుతమ్। క్షీరందద్యాద్ధిరణ్యంచగాయత్రీప్రియతామితి॥౧౨॥సన్ధ్యాయాంచతథామౌనమేతత్కుర్వన్సమాచరేత్। నాన్తరాభోజనంకుర్యాద్యావన్మాసాస్త్రయోదశ ॥ ౧౩ ॥ సమాప్తేతువ్రతేదద్యాద్భోజనంశుక్లతణ్డులైః।పూర్ణంసవస్త్రయుగ్మంచగాంచవిప్రాయశోభనామ్ ॥ ౧౪ ॥ దేవ్యావితానఘణ్టంచసితనేత్రపటావృతామ్ । చన్దనంవస్త్రయుగ్మంచదధ్యన్నంకరకంపునః ॥ ౧౫ ॥ తతోపదేష్టారమపిభక్త్యాసమ్పూజయేద్గురుమ్। విత్తశాఠ్యేనరహితోవస్త్రమాల్యానులేపనైః ॥ ౧౬ ॥ అనేనవిధినాయస్తుకుర్యాత్సారస్వతంవ్రతమ్ । విద్యావానర్థసంయుక్తోరక్తకణ్ఠశ్చజాయతే॥ ౧౭ ॥ సరస్వత్యాఃప్రసాదేనబ్రహ్మలోకేమహీయతే। నారీవాకురుతేయాతుసాపితత్ఫలభాగినీ ॥ ౧౮ ॥ బ్రహ్మలోకేవసేద్రాజన్యావత్కల్పాయుతత్రయమ్ । సారస్వతంవ్రతంయస్తుశృణుయాదపియఃపఠేత్ ॥ ౧౯ ॥ విద్యాధరపురేసోపివసేత్కల్పాయుతత్రయమ్ ॥ ౧౯½ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే సారస్వత
వ్రతకథనంనామ షట్షష్టితమోఽధ్యాయః.

గ్రహణస్నానవిధిః

మనుః ॥ చన్ద్రాదిత్యోపరాగేషుయత్స్నానమభిధీయతే । తదహంశ్రోతుమిచ్ఛామిద్రవ్యమన్త్రవిధానతః॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ యస్యరాశింసమాక్రమ్యభవేద్గ్రహణ * సమ్భవః । తత్రస్నానంప్రవక్ష్యామిమన్త్రౌషధివిధానతః॥౨॥చన్ద్రోపరాగేసమ్ప్రాప్తేకృత్వాబ్రాహ్మణవాచనమ్ । సమ్పూజ్యచతురోవిప్రాఞ్ఛుక్లమాల్యానులేపనైః ॥ ౩ ॥ పూర్వమేవోపరాగస్యసమాసాద్యౌషధీగణమ్ । స్థాపయేచ్చతురఃకుమ్భానవ్రణాన్సాగరానివ ॥ ౪ ॥ రథాశ్వగజవల్మీకసఙ్గమహ్రదగోకులాత్ । రాజద్వారప్రదేశాచ్చమృదమానీయనిక్షిపేత్ ॥ ౫ ॥ పఞ్చగవ్యంచకుమ్భేషుశుద్ధముక్తా

* సమ్ప్లవః.

ఫలానిచ । రోచనాంపద్మశఙ్ఖౌచపఞ్చరత్నసమన్వితౌ ॥ ౬ ॥ స్ఫటికంచన్దనంశ్వే
తంతీర్థవారిససర్షపమ్ । గజదన్తంసకుముదంతథైవోశీరగుగ్గులు ॥ ౭ ॥ ఏతత్స
ర్వంవినిక్షిప్యకుమ్భేష్వావాహయేత్సురాన్ । సర్వేసముద్రాస్సరితస్తీర్థానిజలదాన
దాః ॥ ౮ ॥ ఆయాన్తుయజమానస్యదురితక్షయకారకాః । యోసౌవజ్రధరోదేవ
ఆదిత్యానాంప్రభుర్మతః॥ ౯ ॥ సహస్రనయనశ్చన్ద్రగ్రహపీడాంవ్యపోహతు । ము
ఖంయస్సర్వదేవానాంసప్తార్చిరమితద్యుతిః ॥ ౧౦ ॥ చన్ద్రోపరాగ* సమ్భూతాం
గ్రహపీడాంవ్యపోహతు । యఃకర్మసాక్షీభూతానాంధర్మోమహిషవాహనః॥ ౧౧ ॥
యమశ్చన్ద్రోపరాగోత్థపీడామత్రవ్యపోహతు । రక్షోగణాధిపస్సాక్షాత్ప్రళయాన
లసన్నిభః॥౧౨॥ ఖడ్గహస్తోతిభీమశ్చ† గ్రహపీడాంవ్యపోహతు । ఖడ్గపాశధరోదేవ
స్సదామకరవాహనః ॥ ౧౩ ॥ సజలాధిపతిశ్చన్ద్రగ్రహపీడాంవ్యపోహతు। ప్రాణ
రూపేణయోలోకాన్పాతికృష్ణమృగప్రియః ॥ ౧౪ ॥ వాయుశ్చన్ద్రోపరాగోత్థాం
గ్రహపీడాంవ్యపోహతు । యోసౌనిధిపతిర్దేవఃఖడ్గశూలగదాధరః ॥ ౧౫ ॥ చన్ద్రో
పరాగసమ్భూతాంగ్రహపీడాంవ్యపోహతు । యోసావిన్దుధరోదేవఃపినాకీవృషవా
హనః॥౧౬॥ చన్ద్రోపరాగపాపానిశీఘ్రంనాశయశఙ్కర। త్రైలోక్యేయానిభూ
తానిస్థావరాణిచరాణిచ ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కయుక్తానితానిపాపంహరన్తుమే।
ఏవమామన్త్రితైఃకుమ్భైరభిషిక్తోగుణాన్వితైః ॥ ౧౮ ॥ ఋగ్యజుస్సామమన్త్రై
శ్చశుక్లమాల్యానులేపనైః । పూజయేద్వస్త్రగోదానైర్బ్రాహ్మణానిష్టదేవ
తాన్ ॥ ౧౯ ॥ ఏతానేవతతోమన్త్రానాలిఖ్యకనకాన్వితాన్ । స్థాపయేయుశ్చ
తైఃకుమ్భైర్యజమానంద్విజోత్తమాః ॥ ౨౦ ॥ వస్త్రఖణ్డేథవాపట్టేహేమరత్న
సమన్వితాన్ । యజమానస్యశిరసినిదధ్యుస్తేద్విజోత్తమాః ॥ ౨౧ ॥ తతోతి
వాహయేద్వేలాముపరాగానుగామినీమ్ । ప్రాఙ్ముఖఃపూజయిత్వాతునమస్యన్నిష్ట
దేవతాః ॥ ౨౨ ॥ చన్ద్రగ్రహేవినిర్వృత్తేకృతగోదానమఙ్గళః । కృతస్నానాయత
ద్వస్త్రంబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ ౨౩ ॥ అనేనవిధినాయస్తుగ్రహణస్నానమా
చరేత్ । నతస్యగ్రహపీడాస్యాన్నచబన్ధుజనక్షయః ॥ ౨౪ ॥ పరమాం § శుద్ధిమా
ప్నోతిక్షేమమారోగ్యముత్తమమ్ । సూర్యగ్రహేసూర్యనామసదామన్త్రంప్రకీర్త
యేత్ ॥ ౨౫ ॥ అధికంపద్మరాగంచకపిలాంచసుశోభనామ్। ప్రయచ్ఛేద్విత్తసమ్ప
న్నశ్చన్ద్రసూర్యోపరాగయోః ॥ ౨౬ ॥ యఇదంశృణుయాన్నిత్యంశ్రావయేద్వా
సమాహితః । సర్వపాపవినిర్ముక్తశ్శివలోకేమహీయతే॥ ౨౭ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే చన్ద్రసూర్యోప
రాగస్నానవిధికథనంనామ సప్తషష్టితమోఽధ్యాయః.

* సమ్భూతామగ్నిపీడాం. † రక్షఃపీడాం. § సిద్ధిమాప్నోతిపునరావృత్తిదుర్లభామ్.

సప్తమీస్నపనవ్రతమ్.

నారదః ॥ కిముద్వేగాద్భుతేకృత్యమలక్ష్మీః కేనహన్యతే । మృతవత్సాభిషే
కాదికార్యేషుచకిమిష్యతే॥౧॥ఈశ్వరః ॥ పురాకృతానిపాపానిఫలన్త్యస్మింస్తపోధ
న।రోగదుఃఖాదిరూపేణతథైవేష్టవధేనచ ॥ ౨ ॥ తద్వినాశంచవక్ష్యామిసదాకల్యా
ణకారకమ్ । సప్తమీస్నపనంనామజనపీడావినాశనమ్ ॥ ౩ ॥ బాలానాంమరణం
యత్రక్షీరపానాంప్రదృశ్యతే । తద్వద్వృద్ధనరాణాంచయావనేచాపివర్తతామ్॥౪॥
శాన్తయేతత్రవక్ష్యామిమృతవత్సాదికేచయత్ । ఏతదేవాద్భుతోద్వేగచిత్తభ్రమవి
నాశనమ్ ॥ ౫ ॥ భవిష్యతిచవారాహేయత్రకల్పేతపోధన । వైవస్వతంచతత్రాపి
యత్రాన్తరమనుత్తమమ్ ॥ ౬ ॥ భవిష్యతిచతత్రాపిపఞ్చవింశతిమంతథా । కృతం
నామయుగంతత్రహైహయాన్వయవర్ధనః ॥ ౭ ॥ భవితానృపతిర్వీరఃకృతవీర్యఃప్ర
తాపవాన్ । సప్తద్వీపమఖిలంపాలయిష్యతిమణ్డలమ్ ॥ ౮ ॥ యావద్వర్షసహ
స్రాణిసప్తసప్తతినారద । జాతమాత్రంతుతత్రాపియావత్పుత్రశతంతథా ॥ ౯॥
చ్యవనస్యతుశాపేనవినాశముపయాస్యతి । సహస్రబాహుశ్చతతోభవితాతస్యవై
సుతః ॥ ౧౦ ॥ సంయుతశ్శఙ్ఖచక్రాదిచక్రవర్తిత్వలక్షణైః । కృతవీర్యస్తదాగత్యస
హస్రాంశుందివాకరమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఉపవాసవ్రతైర్దివ్యైర్వేదసూక్తైశ్చనారద। పు
త్రస్యజీవనాయాలమేతత్స్నానమవాప్స్యతి ॥ ౧౨ ॥ కృతవీర్యేణవైపృష్టఇదంవ
క్ష్యతిభాస్కరః । అశేషదుఃఖశమనంకలికల్మషనాశనమ్ ॥ ౧౩ ॥ సూర్యః॥ అలం
క్లేశేనమహతాపుత్రస్తవనరాధిప । భవిష్యతిచిరంజీవీకిన్తుకల్మషనాశనమ్॥ ౧౪ ॥
సప్తమీస్నపనంవక్ష్యేసర్వలోకహితాయవై।జాతస్యమృతవత్సాయాఃసప్తమేమా
సినారద ॥ ౧౫ ॥ అథవాశుక్లసప్తమ్యామేతత్సర్వంప్రశామ్యతి । గ్రహతారాబలం
లబ్ధ్వాకృత్వాబ్రాహ్మణవాచనమ్ ॥ ౧౬॥ బాలస్యజన్మనక్షత్రతిథిదేవాన్యజేద్బుధః।
తద్వద్వృద్ధనరాణాంచకృత్యంస్యాదితరేషుచ ॥ ౧౭ ॥ గోమయేనానులిప్తాయాం
భూమావేకాగ్రవత్తదా । తణ్డులైరక్తశాలీయైర్బహుగోక్షీరసంయుతైః ॥ ౧౮ ॥
నిర్వపేత్సూర్యరుద్రాభ్యాంతన్మాత్రాభ్యాంవిధానతః । కీర్తయేత్సూర్యదైవత్యంస
ప్తార్చిశ్చఘృతాహుతీః ॥ ౧౯ ॥ జుహుయాత్సూర్యసూక్తేనతద్వద్రుద్రాయనార
ద। హోతవ్యాస్సమిధస్తత్రతథైవార్కపలాశయోః ॥ ౨౦ ॥ యవకృష్ణతిలైర్హో
మఃకర్తవ్యోఽష్టశతంపునః । వ్యాహృతీభిరథాజ్యేనతథైవాష్టశతంపునః ॥ ౨౧ ॥
హుత్వాస్నానంచకర్తవ్యంమఙ్గళార్థేనధీమతా । విప్రేణవేదవిదుషావిధివద్దర్భపా
ణినా ॥ ౨౨ ॥ స్థాపయిత్వాఽథచతురఃకుమ్భాన్కోణేషుశోభనాన్ । పఞ్చపఞ్చపు
నర్మధ్యేదధ్యక్షతసమన్వితమ్ ॥ ౨౩ ॥ స్థాపయేదవ్రణంకుమ్భంసప్తార్చ్యేనాభిమన్త్రి
తమ్। సౌరభ్యేణాథతోయేనపూర్ణాన్పల్లవసంయుతాన్ ॥ ౨౪ ॥ సర్వాంస్సర్వౌ
షధియుతాఞ్ఛ్వేతదూర్వాఫలాయుతాన్ । పఞ్చరత్నైశ్చసంయుక్తాన్వాసోభిః

పరివేష్టితాం ॥ ౨౫ ॥ గజాశ్వరథవల్మీకసఙ్గమహ్రదగోకులాత్ । సంశుద్ధమృదమాదాయ సర్వేష్వథ నిధాపయేత్ ॥ ౨౬ ॥ చతుష్వథ చకుమ్భేషు పఞ్చమం చాపి మధ్యమమ్ । వేష్టయేద్వస్త్రయుగ్మేన సౌరాన్మన్త్రానుదీరయేత్ ॥ ౨౭ ॥ సప్తభిశ్చాథ నారీభిరవ్యఙ్గాఙ్గాభిరేవ చ । పూజితాభిర్యథాశక్త్యా మాల్యవస్త్రవిభూషణైః ॥ ౨౮ ॥ సవిప్రాభిశ్చ కర్తవ్యం మృతవత్సాభిషేచనమ్ । దీర్ఘాయురస్తు బాలోఽయం జీవవత్సా చ భామినీ ॥ ౨౯ ॥ ఆదిత్యశ్చన్ద్రమాస్సార్ధం గ్రహానక్షత్రమణ్డలైః । శక్రశ్చ లోకపాలాశ్చ బ్రహ్మా విష్ణుర్మహేశ్వరః ॥ ౩౦ ॥ ఏతే చాన్యే చ దేవౌఘాస్సదా పాన్తు కుమారకమ్ । మాత్రాశనిగ్రహాహుతభుఙ్మా చ బాలగ్రహాః క్వచిత్ ॥ ౩౧ ॥ పీడాం కుర్వన్తు మా మాతుర్జనకస్య జనస్య వై । తతశ్శుక్లామ్బరధరః కుమారః పరిసంయుతః ॥ ౩౨ ॥ పద్మజం పూజయేద్భక్త్యా సదస్యాంశ్చ గురూన్పునః । కాఞ్చనీం చ తతః కృష్ణతిలపాత్రోపరిస్థితామ్ ॥ ౩౩ ॥ ప్రతిమాం ధర్మరాజస్య గురవే తు నివేదయేత్ । వస్త్రకాఞ్చనరత్నౌఘైర్భక్ష్యైస్సఘృతపాయసైః ॥ ౩౪ ॥ పూజయేద్బ్రాహ్మణాంస్తద్వద్విత్తశాఠ్యవివర్జితః । భుక్త్వా చ గురుణా దైవ్యముచ్చార్యా ధర్మసన్తతిః ॥ ౩౫ ॥ దీర్ఘాయురస్తు బాలోఽయం యావద్వర్షశతం సమాః । యత్కిఞ్చిదస్య దురితం తత్క్షిప్తం వడబానలే ॥ ౩౬ ॥ బ్రహ్మా రుద్రో వసుస్స్కన్దో విష్ణుర్దేవో హుతాశనః । రక్షన్తు సర్వదుఃఖేభ్యో వరదాస్సన్తు సర్వదా ॥ ౩౭ ॥ ఏవమాదీని వాక్యాని వదన్తం పూజయేద్గురుమ్ । శక్తితః కపిలాం దద్యాత్ప్రణిపత్య విసర్జయేత్ ॥ ౩౮ ॥ చరుం చ పుత్రసహితా ప్రణమ్య రవిశఙ్కరౌ । హుతశేషం తదాశ్నీయాదాదిత్యాయ నమోఽస్త్వితి ॥ ౩౯ ॥ ఇదమేవాద్భుతోద్వేగదుస్స్వప్నేషు చ శస్యతే । కర్తుర్జన్మాదిఋక్షాణాం దేవాన్త్సమ్పూజయేత్తదా ॥ ౪౦ ॥ శాన్త్యర్థం శుక్లసప్తమ్యామేవం కుర్వన్న సీదతి । సచానేన విధానేన దీర్ఘాయురభవన్నృపః ॥ ౪౧ ॥ సంవత్సరాణాం ప్రయుతం శశాస పృథివీమిమామ్ । పుణ్యం పవిత్రమాయుష్యం సప్తమీస్నపనం రవేః ॥ ౪౨ ॥ కథయిత్వా ద్విజశ్రేష్ఠం తత్రైవాన్తరధీయత । ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేద్ద్రవ్యమిచ్ఛేద్ధుతాశనాత్ ॥ ౪౩ ॥ ఈశ్వరాజ్జ్ఞానమన్విచ్ఛేద్గతిమిచ్ఛేజ్జనార్దనాత్ । ఏతన్మహాపాతకనాశనం స్యాదప్యక్షయం వేదవిదో వదన్తి ॥ ౪౪ ॥ శృణోతి యశ్చైనమనన్యచేతాస్తస్యాపి సిద్ధిం మునయో వదన్తి ॥ ౪౫ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే సప్తమీస్నపనవ్రతకథనం నామాష్టషష్టితమోఽధ్యాయః.

॥ కల్యాణభీమద్వాదశీవ్రతమ్. ॥

మనుః ॥ కథమారోగ్యమైశ్వర్యమనన్తమమరేశ్వర । స్వల్పేన తపసా దేవ భ

వేన్మోక్షస్సదానృణామ్ ॥ ౧ ॥ కిమజ్ఞాతంమహాదేవత్వత్ప్రసాదాదధోక్షజ । అ
ల్పకేనాపితపసామహాఫలమిహోచ్యతామ్ ॥ ౨ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ పురారథన్త
రేకల్పేపరిపృష్టోమహాత్మనా । మన్దరస్థోమహాదేవఃపినాకీబ్రహ్మణాస్వయమ్ ॥ ౩॥
ఇతిపృష్టస్సవిశ్వాత్మాబ్రహ్మణాలోకభావనః । ఉమాపతిరువాచేదంమనసఃప్రీతికార
కమ్॥ ౪ ॥ ఈశ్వరః॥ అస్మాద్రథన్తరాత్కల్పాత్త్రయోవింశతిమేయదా। వారా
హోభవితాకల్పస్తస్యమన్వన్తరేశుభే ॥ ౫ ॥ వైవస్వతాఖ్యేసఞ్జాతేసప్తమేస
ప్తలోకకృత్ । ద్వాపరాఖ్యంయుగంతచ్చసప్తవింశత్తమంయదా ॥ ౬ ॥ తస్యా
న్తేసుమహాతేజావాసుదేవోజనార్దనః । భారావతరణార్థాయత్రిధావిష్ణుర్భవిష్య
తి ॥ ౭ ॥ ద్వైపాయనోమునిస్తద్వద్రౌహిణేయోథకేశవః । కంసారిఃకేశిమథనః
కేశవఃక్లేశనాశనః ॥ ౮ ॥ పురీద్వారవతీనామసాంప్రతంయాకుశస్థలీ । దివ్యాను
భావసంయుక్తాసానివాసాయశార్ఙ్గిణః ॥ ౯ ॥ త్వష్టామమాజ్ఞయాబ్రహ్మన్కరిష్యతి
జగత్పతేః । తస్యాంకదాచిదాసీనస్సభాయామమితద్యుతిః ॥ ౧౦ ॥ భార్యాభి
ర్వృష్ణిభిర్భూయోసుహృద్భిరివదక్షిణైః । కురుభిర్దేవగన్ధర్వైస్సహితఃకైటభార్ద
నః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవృత్తేషుపురాణేషుధర్మసంవాదినీషుచ । కథాన్తేభీమసేనేనపరిపృ
ష్టఃప్రతాపవాన్ ॥ ౧౨ ॥ త్వయాపృష్టస్యధర్మస్యరహస్యస్యాస్యభేదకృత్ । భవి
తాసతదాబ్రహ్మన్కర్తాచైవవృకోదరః ॥ ౧౩ ॥ప్రవర్తకోఽస్యధర్మస్యపాణ్డుసూ
నుర్మహాబలః । యస్యతీక్ష్ణోవృకోనామజఠరేహవ్యవాహనః॥ ౧౪॥ మయాదత్తేస
ధర్మాత్మాతేనచాసౌవృకోదరః।మతిమాన్దానశీలశ్చనాగాయుతబలోమహాన్ ॥ ౧౫ ॥
భవిష్యత్యజరస్సాక్షాత్కన్దర్పఇవమూర్తిమాన్ । ధార్మికస్యాప్యశక్తస్యతీవ్రాగ్ని
త్వాదుపోషణే ॥ ౧౬ ॥ ఇదంవ్రతమశేషాణాంవ్రతానామధికంయతః । కథయిష్య
తివిశ్వాత్మావాసుదేవోజగద్గురుః ॥ ౧౭ ॥ అశేషయజ్ఞఫలదమశేషాఘవినాశనమ్।
అశేషదుఃఖశమనమశేషామరపూజితమ్ ॥ ౧౮ ॥ పవిత్రాణాంపవిత్రంయన్మఙ్గళా
నాంచమఙ్గళమ్ ।. భవిష్యాణాంభవిష్యంచపురాణానాంపురాతనమ్ ॥ ౧౯॥ వాసు
దేవః ॥ యద్యష్టమీచతుర్దశ్యోర్ద్వాదశీష్వపిభారత। అన్యేష్వపిదినర్క్షేషునశక్తస్త్వ
ముపోషితుమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతఃపుణ్యామిమాంభీమతిథింపాపప్రణాశనీమ్ । ఉపోష్యవి
ధినానేనగచ్ఛేద్విష్ణోఃపరంపదమ్॥ ౨౧॥ మాఘమాసస్యదశమీయదాశుక్లాభవేత్త
దా। ఘృతేనాభ్యఞ్జనంకృత్వాతిలైస్స్నానంసమాచరేత్ ॥ ౨౨ ॥ తథైవవిష్ణుమ
భ్యర్చ్యనమోనారాయణేతిచ। కృష్ణస్యపాదౌసమ్పూజ్యశిరస్సర్వాత్మనేనమః॥౨౩॥
వైకుణ్ఠాయేతివైకణ్ఠమురశ్శ్రీవత్సధారిణే। శఙ్ఖినేచక్రిణేతద్వద్గదినేవరదాయచ॥౨౪॥
సర్వంనారాయణస్యైవంసమ్పూజ్యావాహయేత్క్రమాత్ । దామోదరాయేత్యు
దరంమేఢ్రంపఞ్చశరాయవై ॥ ౨౫ ॥ ఊరూసౌభాగ్యనాథాయజానునీభూతధారి

ణే। నమోఽతులాయవైజఘ్నేపాదౌవిశ్వసృజేనమః ॥ ౨౬ ॥ నమోదేవ్యైనమశ్శా
న్త్యైనమోలక్ష్మ్యైనమశ్శ్రియై । నమఃపుష్ట్యైనమస్తుష్ట్యైనమోధృత్యైనమోన
మః॥ ౨౭ ॥ నమోవిహఙ్గనాథాయవాయువేగాయపక్షిణే । విషప్రమథనాయేతిగరు
డంచాభిపూజయేత్ ॥ ౨౮ ॥ ఏవంసమ్పూజ్యగోవిన్దముమాపతివినాయకౌ । గన్ధమా
ల్యైస్తథాధూపైర్భక్ష్యైర్నానావిధైరపి॥ ౨౯॥ గవ్యేనపయసాసిద్ధాంకృసరామథ
వాగ్యతః । సర్పిషాసహభుక్త్వాతాంగత్వాశతపదంబుధః ॥ ౩౦ ॥ న్యగ్రోధంద
న్తకాష్ఠంస్యాదథవాఖాదిరంబుధః। గృహీత్వాధావయేద్దన్తాన్నాచాన్తఃప్రాగుదఙ్ము
ఖః॥ ౩౧॥ బ్రూయాత్సాయన్తనీంకృత్వాసన్ధ్యామస్తమితేరవౌ।నమోనారాయణా
యేతిత్వామహంశరణంగతః ॥ ౩౨॥ ఏకాదశ్యాంనిరాహారస్సమ్యగభ్యర్చ్య కేశవమ్।
రాత్రించసకలాంస్థిత్వాస్నానంచపయసాతతః ॥ ౩౩ ॥ సర్పిషావాపిహవనంహు
త్వాబ్రాహ్మణపుఙ్గవైః।సహైవపుణ్డరీకాక్షద్వాదశ్యాంక్షీరభోజనమ్ ॥ ౩౪ ॥ కరి
ష్యామియతాత్మాఽహంనిర్విఘ్నంకురుమేవ్రతమ్ । ఏవముక్త్వాస్వపేద్భూమావితి
హాసకథాంపునః ॥ ౩౫ ॥ శ్రుత్వాప్రభాతేసఞ్జాతేనదీంగత్వావిశాంపతే । స్నా
నంకృత్వామృదాతద్వత్పాషణ్డానపివర్జయేత్ ॥ ౩౬ ॥ ఉపాస్యసన్ధ్యాంవిధివత్కృ
త్వాచపితృతర్పణమ్ । ప్రణమ్యచహృషీకేశంమమలంవార్మీశ్వరమ్ ॥ ౩౭ ॥
గృహస్యపురతశ్శక్త్యామణ్డపంకారయేద్బుధః । దశహస్తమథాష్టౌవాతత్రకుర్యాద్వి
శాంపతే ॥ ౩౮ ॥ చతుర్హస్తాంశుభాంకుర్యాద్వేదీమరినిషూదన । చతుర్హస్త
ప్రమాణంచవిన్యసేత్తత్రతోరణమ్ ॥ ౩౯ ॥ ప్రలమ్బ్యకలశంతత్రమాషమాత్రేణసం
యుతమ్ । ఛిద్రేణజలసమ్పూర్ణమధఃకృష్ణాజినేస్థితః ॥ ౪౦ ॥ తస్యధారాంచశిర
సాధారయేత్సకలాంనిశామ్ । ధారాభిర్బహుభిర్భూరిఫలంవేదవిదోవిదుః॥ ౪౧ ॥
యస్మాత్తస్మాత్కురుశ్రేష్ఠధారాధార్యాస్తుశక్తితః । తథైవవిష్ణోశ్శిరసిక్షీరధారాం
ప్రదాపయేత్ ॥ ౪౨ ॥ అరత్నిమాత్రంకుణ్డంచకృత్వాతత్రత్రిమేఖలమ్ । యో
నిచక్రంతుతత్కృత్వాబ్రాహ్మణైర్యవసర్పిషీ ॥ ౪౩ ॥ తిలాశ్చవిష్ణుదైవత్యైర్మ
న్త్రైరేకాగ్నివత్తదా । కృత్వాచవైష్ణవంసమ్యక్చరుంగోక్షీరసంయుతమ్ ॥ ౪౪॥
మాషమాత్రప్రమాణంతుధారామాజ్యస్యపాతయేత్ । జలకుమ్భాన్మహావీరస్థాపయి
త్వాత్రయోదశ ॥౪౫॥ భక్ష్యైర్నానావిధైర్యుక్తాన్సితవస్త్రైరలఙ్కృతాన్।యు
క్తానౌదుమ్బరైఃపాత్రైఃపఞ్చరత్నసమన్వితాన్ ॥ ౪౬ ॥ చతుర్భిర్బహ్వృచైర్హోమ
స్తత్రకార్యోహ్యుదఙ్ముఖైః । రుద్రజాపశ్చతుర్భిశ్చయజుర్వేదపరాయణైః ॥ ౪౭ ॥
వైష్ణవానిచసామానిచతురస్సామవేదినః । అరిష్టవర్గసహితా నభితఃపరిపాఠయే
త్ ॥౪౮ ॥ఏవంద్వాదశతాన్విప్రాన్వస్త్రమాల్యానులేపనైః।పూజయేదఙ్గులీయైశ్చ
కటకైర్హేమభూషణైః ॥ ౪౯ ॥ వాసోభిశ్శయనీయైశ్చవిత్తశాఠ్యవివర్జితః । ఏవం

తుష్టాఽతినేయాచగీతమఙ్గళనిస్స్వనైః ॥ ౫౦॥ ఉపాధ్యాయస్యచతతోద్విగుణం
సర్వమేవతత్ । తతఃప్రభాతేవిమలేసముత్థాయత్రయోదశ॥ ౫౧ ॥ గావోదద్యా
త్కురుశ్రేష్ఠసౌవర్ణశృఙ్గసంయుతాః । పయస్విన్యశ్శీలవత్యఃకాంస్యదోహసమన్వి
తాః ॥ ౫౨ ॥ రౌప్యఖురాస్సవస్త్రాశ్చచన్దనేనాభిషేచితాః । తాశ్చతేషాంతతో
దద్యాద్భక్ష్యభోజ్యసమన్వితాః ॥ ౫౩ ॥ కృత్వాచబ్రాహ్మణాన్సర్వాన్భక్త్యా
పరమయాయుతః।భుక్త్వాచాక్షారలవణమాత్మనాచవిసర్జయేత్ ॥ ౫౪॥ అనుగమ్య
దాన్యష్టౌపుత్త్రభార్యాసమన్వితః। ప్రియతామత్రదేవేశఃకేశవఃక్లేశనాశనః॥౫౫
శివస్యహృదయంవిష్ణుర్విష్ణోశ్చహృదయంశివః। యథాఽన్తరంనపశ్యామితథామేస్వ
స్తిరాయుషి ॥ ౫౬ ॥ ఏవముచ్చార్యతాన్కుమ్భాన్గావశ్చశయనానిచ । వాసాం
సిచైవసర్వేషాంగృహాణిప్రాపయేద్బుధః॥ ౫౭ ॥అథావేబహుశయ్యానామేకామపి
సుసంస్కృతామ్। శయ్యాందద్యాద్ద్విజాతీనాంసర్వోపస్కరసంయుతామ్॥౫౮॥ఇ
తిహాసపురాణానివాచయిత్వాతివాహయేత్ । తద్దినంద్విజశార్దూలయఇచ్ఛేద్విపు
లాంశ్రియమ్॥౫౯॥తస్మాత్సత్వంసమాలమ్బ్యభీమసేనవిమత్సరః । కురువ్రతమిదంస
మ్యక్స్నేహాద్గుహ్యంమయేరితమ్॥ ౬౦॥ త్వయాకృతమిదంవీరత్వన్నామ్నాఖ్యంభవి
ష్యతి । సాభీమద్వాదశీహ్యేషాసర్వపాపప్రణాశినీ॥ ౬౧ ॥ యాతుకల్యాణినీనామ
పురాకల్పేషుపఠ్యతే । త్వమాదికర్తాభవసౌకరేస్మిన్కల్పేమహావీరవరప్రదానే॥౬౨॥
యస్యాస్స్మరన్కీర్తనమప్యశేషంవినష్టపాపస్త్రిదశాధిపస్స్యాత్ । కృత్వాచయాం
మప్సరసామధీశావేశ్యాకృతానవ్యభవాన్తరేషు ॥ ౬౩ ॥ ఆభీరకన్యాతికుతూ
హలేనసైవోర్వశీసమ్ప్రతినాకపృష్ఠే । జాతాథసావైశ్యకులోద్భవాపిపులోమక
న్యాపురుహూతపత్నీ ॥ ౬౪ ॥ తత్రాపితస్యాఃపరిచారికేయంమమప్రియాసమ్ప్ర
తిసత్యభామా । స్నాతఃపురామణ్డలమేషతద్వత్తేజోమయంవేదశరీరమాప ॥ ౬౫॥
అస్యాంచకల్యాణతిథౌవివస్వాన్సహస్రధారేణసహస్రరశ్మిః । ఇదమేవకృతంమ
హేన్ద్రముఖ్యైర్వసుభిర్దేవసురారికోటిభిశ్చ ॥ ౬౬ ॥ ఫలమస్యనశక్యతేఽభివక్తుం
యదిజిహ్వాయుతకోటయోముఖేస్యుః । కలికలుషవిదారిణీమనన్తామితికథయిష్యతి
యాదవేన్ద్రసూనుః ॥ ౬౭ ॥ అపినరకగతాన్పితౄనశేషానలముద్ధర్తుమిహైవయః
కరోతి । యఇదమనుశృణోతిచాతిభక్త్యాపరిపఠతీహపరోపకారహేతోః ॥ ౬౮ ॥
తిథిమిహసకలార్థదాంనరేన్ద్రస్సచచతురాననసామ్యతాముపైతి । కల్యాణినీనామ
పురాబ్జగర్భాద్ద్వాదశీమాఘుదినేఽభిపూజ్యా ॥ ౬౯ ॥ సాపాణ్డుపుత్త్రేణకృ
తాభవిష్యత్యనన్తపుణ్యాఽనఘభీమపూర్వా॥ ౭౦ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే కల్యాణభీమద్వాదశీ
వ్రత కథనం నామైకోనసప్తతితమోఽధ్యాయః.

అనఙ్గశయనవ్రతమ్.

బ్రహ్మా ॥ వర్ణాశ్రమాణాంప్రభవఃపురాణేషుమయాశ్రుతః । సదాచారాశ్చ భగవన్ధర్మశాస్త్రవినిశ్చయాః॥ ౧ ॥ పుణ్యస్త్రీణాంసదాచారంశ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః । పతివ్రతానాందేవేశచరితంపరికీర్తయ ॥ ౨॥ ఈశ్వరః ॥ యస్మిన్నేవ యుగేబ్రహ్మన్సహస్రాణిచషోడశ । వాసుదేవస్యభార్యాణాంభవిష్యన్త్యమ్బుజోద్భవ ॥౩॥తాభిర్వసన్తసమయేకోకిలాలికులాకులే । పుష్పితోపవనోత్ఫుల్లకహ్లారసరసస్తటే ॥ ౪ ॥ నిర్ఝరాపానగోష్ఠేషుప్రసక్తాభిరలఙ్కృతః। కురఙ్గనయనశ్శ్రీమాన్మాలతీకృతశేఖరః ॥ ౫ ॥ గచ్ఛన్సమీపమార్గేణసామ్బఃపరపురఞ్జయః । సాక్షాత్కన్దర్పరూపేణసర్వాభరణభూషితః॥ ౬॥ అనఙ్గశరతప్తాభిస్సాభిలాషాభిరీక్షితః। ప్రవృద్ధోమన్మథస్తాసాంభవిష్యతియదాత్మని॥ ౭ ॥ తదాఽవేక్ష్యజగన్నాథస్సర్వతో జ్ఞానచక్షుషా । శాపంవక్ష్యతితాస్సర్వావోహరిష్యన్తిదస్యవః ॥ ౮ ॥ మత్పరోక్షం

శ్రీకృష్ణశాపాత్తత్పత్నీనాం వేశ్యాత్వప్రాప్తిః.

యతఃకామాత్ప్రవృత్తమీదృగ్విచేష్టితమ్। తత్ప్రసాదాదితోదేవఇదంవక్ష్యతిశార్ఙ్గభృత్ ॥ ౯ ॥ తాభిశ్శాపాభితప్తాభిర్భగవాన్భూతభావనః । ఉత్తారభూతందాసీత్వం సమదాద్బ్రహ్మణఃప్రియమ్॥ ౧౦ ॥ ఉపదేక్ష్యత్యథాఖ్యానంభావికర్మణికారకమ్। భవతీనాంమునిర్దాల్భ్యోయద్వ్రతంకథయిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ తదేవోత్తారణాయాలం దాసీత్వేఽపిభవిష్యతి।ఇత్యుక్త్వాతాఃపరిత్యజ్య * గతోఽన్తర్ధానమీశ్వరః॥౧౨॥తతఃకాలేనమహతాభారావతరణేకృతే । నివృత్తేమౌసలేతద్వత్కేశవేఽపిదివంగతే॥ ౧౩ ॥ శూన్యేయదుకులేసర్వేచోరైరపిజితేఽర్జునే।హృతాసుకృష్ణపత్నీషుదాసభోగ్యాసు చార్బుదైః ॥౧౪ ॥ తిష్ఠత్సుదుఃఖదౌర్భాగ్యసన్తప్తాసుచతుర్ముఖ । ఆగమిష్యతియోగాత్మాదాల్భ్యోనామమహాతపాః ॥ ౧౫॥ తాస్తమర్ఘ్యైశ్చసమ్పూజ్యప్రణిపత్యపునఃపునః। లాలప్యమానాబహుశోబాష్పపర్యాకులేక్షణాః॥ ౧౬॥స్మరన్త్యోవివిధాన్భోగాన్దివ్యమాల్యానులేపనాన్।భర్తారంజగతామీశమనన్తమపరాజితమ్ ॥ ౧౭ ॥ దివ్యానుభావాంచపురీంనానారత్నగృహాణిచ। ద్వారకావాసినస్సర్వాన్దేవభూతాన్కుమారకాన్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రశ్నమేతత్కరిష్యన్తిమునేరభిముఖంస్థితాః॥ స్త్రియః॥ దస్యుభిర్భగవన్సర్వాఃపరిభుక్తావయంబలాత్ ॥ ౧౯ ॥ స్వధర్మచ్యవనేఽస్మాకమస్మిన్నశ్శరణంభవాన్ । ఆదిష్టానిపురాబ్రహ్మన్కేశవేనచధీమతా॥౨౦॥కస్మాదీశేనసంయోగంప్రాప్యవేశ్యాత్వమాగతాః। వేశ్యానామపియోధర్మస్తన్నోబ్రూహితపోధన ॥ ౨౧ ॥ కథయిష్యతితత్తాసాంయద్దాల్భ్యశ్చకితాననః॥ దాల్భ్యః ॥ జలక్రీడావిహారేషుపురాసరసిమానసే ॥ ౨౨ ॥ భవతీనాంసగర్వాణాంనారదోఽభ్యాశమాగ

* గతేద్వారవతీశ్వరే.

మత్ । హుతాశనసుతాస్సర్వాభవత్యోఽప్సరసఃపురా ॥ ౨౩ ॥ అప్రణామా
వలేపేనపరిపృష్టస్సయోఽగవిత్ । కథంనారాయణోఽస్మాకంభర్తాస్యాదిత్యుపోష
ణమ్ ॥ ౨౪ ॥ తస్మాద్వస్త్రీప్రదానంచశాపశ్చాయమభూత్పురా । శయ్యాద్వయ
ప్రదానేనమధుమాధవమాసయోః ॥ ౨౫ ॥ సువర్ణోపస్కరాస్సర్వాఃప్రదేయాశ్శు
క్లపక్షయోః । భర్తానారాయణోనూనంభవిష్యత్యన్యజన్మని॥ ౨౬ ॥ యదకృత్వా
ప్రణామంమేరూపసౌభాగ్యమత్సరాత్ । పరిపృష్టోఽస్మితేనాశువియోగోవోభవిష్య
తి ॥ ౨౭ ॥ చోరైరపహృతాస్సర్వావేశ్యాత్వంసమవాప్స్యథ । ఏవంనారదశా
పేనకేశవస్యచధీమతః ॥ ౨౮ ॥ వేశ్యాత్వమాగతాస్సర్వాభవన్త్యఃకామమోహి
తాః । ఇదానీమపియద్వక్ష్యేతచ్ఛృణుధ్వంవరాఙ్గనాః ॥ ౨౯ ॥ పురాదైవాసురే
యుద్ధేహతేషుశతశస్సురైః । దానవాసురదైత్యేషురాక్షసేషుతతస్తతః ॥ ౩౦ ॥
తేషాంనారీసహస్రాణిశతశోఽథసహస్రశః । పరిణీతానియానిస్యుర్బలాద్భుక్తానియా
నితు ॥ ౩౧ ॥ తానిసర్వాణిదేవేశఃప్రోవాచవదతాంవరః । వేశ్యాధర్మేణవర్తధ్వ
మధునానృపమన్దిరే ॥ ౩౨ ॥ భక్తిమత్యోవరారోహాస్తథాదేవకులేషుచ । రాజాన
స్స్వామినస్తుభ్యంసూతకంచాపితత్సమమ్॥ ౩౩ ॥ భవిష్యతిచసౌభాగ్యంసర్వాసా
మపిశక్తితః । యఃకశ్చిచ్ఛుల్కమాదాయగృహమేష్యతివైసదా ॥ ౩౪ ॥ అచ్ఛద్మ
నైవోపచార్యస్తతదాన్యత్రదామ్భికాత్ । దేవతానాంచవిప్రాణాంపుణ్యేఽహ్నిసము
పస్థితే॥ ౩౫ ॥ గోభూహిరణ్యధాన్యానిప్రదేయానిచశక్తితః । బ్రాహ్మణేభ్యోవరా
రోహాఃకార్యాణివివిధానిచ॥ ౩౬ ॥ యచ్చాన్యచ్చవ్రతంసమ్యగుపదేక్ష్యామ్యహం
తతః । అవిచారేణసర్వాభిరనుష్ఠేయంచతత్పునః ॥ ౩౭ ॥ సంసారోత్తారణా
యాలమేతద్వేదవిదోవిదుః । యదాసూర్యదినేహస్తఃపుష్యోవాథపునర్వసూ॥౩౮ ॥
భవేత్సర్వౌషధిస్నానంసమ్యఙ్నారీసమాచరేత్ । తదాపఞ్చశరస్యాపిసన్నిధానత్వ
మేష్యతి ॥ ౩౯ ॥ అర్చయేత్పుణ్డరీకాక్షమనఙ్గస్యానుకీర్తనైః । కామాయపాదౌస
మ్పూజ్యజఙ్ఘేవైమోహకారిణే॥ ౪౦॥ మేఢ్రంకన్దర్పనిధయేకటింప్రీతిమతేనమః । నా
భింసౌఖ్యసముద్రాయవాసనాయతథోదరమ్ ॥ ౪౧ ॥ హృదయంహృదయేశాయస్త
నావానన్దకారిణే । ఉత్కణ్ఠాయచవైకణ్ఠమాస్యమాహ్లాదకారిణే॥ ౪౨ ॥ వామాఙ్గం
పుష్పచాపాయపుష్పబాణాయదక్షిణమ్ । నమోఽనఙ్గాయవైమౌలింవిలోలాయేతి
మూర్ధజాన్॥౪౩॥ సర్వాత్మనేశిరస్తద్వద్దేవదేవస్యపూజయేత్ । నమశ్శివాయశా
న్తాయపాశాఙ్కుశధరాయచ ॥ ౪౪ ॥ గదినేపీతవస్త్రాయశఙ్ఖచక్రధరాయచ । న
మోనారాయణాయేతికామదేవాత్మనేనమః ॥ ౪౫ ॥ నమశ్శాన్త్యైనమఃప్రీత్యైన
మోరత్యైనమోనమః । నమఃపుష్ట్యైనమస్తుష్ట్యైనమస్సర్వార్థసమ్పదే॥ ౪౬ ॥ ఏ
వంసమ్పూజ్యగోవిన్దమనఙ్గాత్మానమీశ్వరమ్ । గన్ధైర్మాల్యైస్తథాధూపైర్నైవేద్యై

శ్చైవకామినీ॥ ౪౭ ॥ తతఆహూయధర్మజ్ఞంబ్రాహ్మణంవేదపారగమ్ । అవ్యఙ్గావ
యవంపూజ్యగన్ధధూపార్చనాదిభిః ॥ ౪౮ ॥ శాలేయంతణ్డులప్రస్థంఘృతపాత్రేణ
సంయుతమ్ । తస్మైవిప్రాయసాదద్యాన్మన్మథఃప్రియతామితి॥౪౯॥ యథేష్టాహారభు
క్తేతుతమేవద్విజసత్తమమ్ । రత్యర్థంకామదేవోయమితిచిత్తేనధార్యతామ్॥ ౫౦ ॥
యద్యదిచ్ఛతివిప్రేన్ద్రస్తత్తత్కుర్యాద్విలాసినీ । సర్వభావేనచాత్మానమర్పయేత్స్మి
తభాషిణీ॥౫౧॥ ఏవమాదిత్యవారేణసదాతద్వ్రతమాచరేత్ । తణ్డులప్రస్థదానంచ
యావన్మాసాస్త్రయోదశ॥౫౨॥ తతస్త్రయోదశేమాసేసమ్ప్రాప్తేతస్యభామినీ ।
విప్రస్యోపస్కరైర్యుక్తాంశయ్యాందద్యాద్విలక్షణామ్ ॥ ౫౩॥ సోపధానకవిశ్రామాం
స్వాస్తరావరణాంశుభామ్ । ప్రదీపోపానహచ్ఛత్రపాదుకాసనసంయుతామ్॥౫౪॥
సపత్నీకమలఙ్కృత్యహేమసూత్రాఙ్గులీయకైః । సూక్ష్మవస్త్రైస్సకటకైర్ధూపమా
ల్యానులేపనైః ॥ ౫౫ ॥ కామదేవంసపత్నీకంగుడకుమ్భోపరిస్థితమ్ । తామ్రపా
త్రాసనగతంహేమసూత్రపటావృతమ్ ॥ ౫౬ ॥ సకాంస్యభాజనోపేతమిక్షుదణ్డస
మన్వితమ్ । దద్యాదనేనమన్త్రేణతథైకాంగాంపయస్వినీమ్॥ ౫౭ ॥ యథాన్తరం
నపశ్యామికామకేశవయోస్సదా । తథైవసర్వకామాప్తిరస్తువిష్ణోసదామమ॥౫౮॥
యథానకామినీదేహాత్ప్రయాతితవకేశవ । తథామమాపిదేవేశశరీరేషుకురుప్ర
భో ॥ ౫౯ ॥తథాచకాఞ్చనందేవంప్రతిగృహ్యద్విజోత్తమః । *కోఽదాత్కామో
దదాతీతివైదికంమన్త్రముచ్చరేత్ ॥ ౬౦ ॥ అనఙ్గఃప్రతిగృహ్ణాతిఅనఙ్గోవైదదాతి
చ । అనఙ్గస్తారకోభాభ్యామనఙ్గాయనమోనమః ॥ ౬౧ ॥ తతఃప్రదక్షిణీకృత్యవిసృ
జ్యద్విజపుఙ్గవాన్।శయ్యాగవాదికంసర్వంబ్రాహ్మణస్యగృహంనయేత్ ॥ ౬౨ ॥ త
తఃప్రభృతియోఽన్యోవైరత్యర్థంగృహమాగతః। సమాన్యశ్చోపచారేణససమ్పూజ్యో
భవేత్తదా ॥ ౬౩ ॥ ఏవంత్రయోదశంయావన్మాసమేకంద్విజోత్తమమ్ । తర్ప
యేతయథాకల్పంప్రోషితేన్యస్సమర్చయేత్ ॥ ౬౪ ॥ తదనుజ్ఞయాచవస్తవ్యం
యావదబ్దాగమోభవేత్ । ఆత్మనోపితథావిఘ్నోగర్భసూతకరాజతః ॥ ౬౫ ॥
దైవోవామానుషోవాస్యాదుపరాగేణపాతతః। సాశర్కరానష్టపఞ్చాప్తసఙ్ఖ్యాస
మాపయేత్ ॥ ౬౬ ॥ తథాపిచద్విజందేవంయథాశక్త్యాసమర్చయేత్ । ఏతద్ధిక
థితంసమ్యగ్భవతీనాంవిశేషతః ॥ ౬౭ ॥ స్వధర్మోయంయతోభావ్యోవేశ్యానామిహ
సర్వదా । పురుహూతేనయత్ప్రోక్తందానవేషుపురామయా॥ ౬౮ ॥ తదిదంసా
మ్ప్రతంసర్వంభవతీష్వనుయుజ్యతే। సర్వపాపప్రశమనమనన్తఫలదాయకమ్॥౬౯॥
కల్యాణినీనాంకథితంతత్కురుధ్వంవరాఙ్గనాః । కరోతియాశేషమఖణ్డమేతత్క-

* కామోఽదాత్కామో.

ల్యాణినీమాధవలోకసంస్థా ॥ ౨౦ ॥ సాపూజితాదేవగణైరశేషై రానన్దకృత్స్థాన ముపైతివిష్ణోః॥ శ్రీమత్స్యః ॥ తపోధనస్త్వభిధాయచైత దనఙ్గదానవ్రతమఙ్గనానా మ్॥ ౨౧॥ స్వస్థానమేవ్యంసు స్తత్యపితాస్సవ్రతంచరిష్యన్తిచదేవయానే॥ ౨౨॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే అనఙ్గ
శయనవ్రతకథనంనామ సప్తతితమోఽధ్యాయః.

అశూన్యశయనవ్రతమ్.

బ్రహ్మా ॥ భగవన్పురుషస్యేహ స్త్రియాశ్చవిరహాదికమ్। శోకవ్యాధిభయం దుఃఖంనభవేద్యేనతద్వద ॥ ౧॥ ఈశ్వరః ॥ శ్రావణస్యద్వితీయాయాంశుక్లాయాం మధుసూదనః। క్షీరార్ణవేసలక్ష్మీకస్సదావసతికేశవః ॥ ౨ ॥ తస్యాంసమ్పూజ్యగో విన్దంసర్వాన్కామానవాప్నుతే । గోభూహిరణ్యదానానిసప్తకల్పశతాయుత మ్॥ ౩ ॥ అశూన్యశయనంనామద్వితీయాసాప్రకీర్తితా। తస్యాంసమ్పూజయేద్విష్ణు మేభిర్మన్త్రైర్విధానతః ॥ ౪ ॥ శ్రీవత్సధారిన్శ్రీకాన్తశ్రీవాసశ్రీపతేఽవ్యయ । గా ర్హస్థ్యంమాప్రణాశంమేయాతుధర్మార్థకామద ॥ ౫ ॥ అగ్నయోమాప్రణశ్యన్తు దేవతాఃపురుషోత్తమ । పితరోమాప్రణశ్యన్తుమత్తోదామ్పత్యభేదనమ్॥ ౬॥ లక్ష్మ్యా వియుజ్యసేదేవనకదాచిద్యథాభవాన్ । తథాకళత్రసమ్బన్ధోదేవమామేవియుజ్య తామ్ ॥ ౭ ॥ లక్ష్మ్యానశూన్యంవరదయథాతేశయనంసదా । శయ్యామమాప్య శూన్యాతుతథైవమధుసూదన ॥ ౮ ॥ గీతవాదిత్రనిర్ఘోషందేవదేవస్యకారయేత్ । ఘణ్టాభవేదశక్తస్యసర్వవాద్యమయీయతః ॥ ౯ ॥ ఏవంసమ్పూజ్యగోవిన్దమశ్నీ యాత్తైలవర్జితమ్ । నక్తమక్షారలవణంయావద్యాసచతుష్టయమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతఃప్ర భాతేసఞ్జాతేలక్ష్మీపతిసమన్వితామ్ । దీపాన్నభాజనైర్యుక్తాంశయ్యాందద్యాద్వి లక్షణామ్ ॥ ౧౧॥ పాదుకోపానహచ్ఛత్రచామరాసనసంయుతామ్। అభీష్టోపస్క రైర్యుక్తాంశుక్లమాల్యానులేపనామ్ ॥ ౧౨ ॥ సోపధానకవిశ్రామాంఫలైర్నానావి ధైర్యుతామ్ । తదాభరణగన్ధైశ్చయథాశక్త్యాసమన్వితామ్ ॥ ౧౩ ॥ అవ్యఙ్గాఙ్గా యవిప్రాయశ్రోత్రియాయకుటుమ్బినే। దాతవ్యావేదవిదుషే * సర్వక్రతుకృతేక్వచి త్॥ ౧౪ ॥ తత్రోపవేశ్యదామ్పత్యమలఙ్కృత్యవిధానతః । పత్న్యాస్తుభాజనంద ద్యాద్భక్ష్యభోజ్యసమన్వితమ్ ॥ ౧౫ ॥ బ్రాహ్మణస్యాపిసౌవర్ణముపస్కరసమన్వి తామ్ । ప్రతిమాందేవదేవస్యప్రదద్యాద్దక్షిణాన్వితామ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏవంయస్తుపుమా న్కుర్యాదశూన్యశయనంహరేః। విత్తశాఠ్యేనరహితోనారాయణపరాయణః॥ ౧౭॥ నతస్యపత్న్యావిరహఃకదాచిదపిజాయతే । నారీవావిధవాబ్రహ్మన్యావచ్చన్ద్రా

* భావేనాఽపతితాయచ.

రకం తారకమ్॥ ౧౮॥ నవిరూపంనశోకార్తందాంపత్యంజాయతేక్వచిత్ ।నపుత్త్రపశు రత్నానితదయంయాన్తిపితామహ॥ ౧౯ ॥ సప్తకల్పసహస్రాణిసప్తకల్పశతానిచ। కుర్వన్నశూన్యశయనంవిష్ణులోకేమహీయతే ॥ ౨౦ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే అశూన్యశయనద్వితీయావ్రతకథనం నామైకసప్తతితమోఽధ్యాయః.

⟶ అఙ్గారకవ్రతమ్ ⟵

ఈశ్వరః॥ శృణుచాన్యద్భవిష్యంయద్రూపసమ్పత్తిదాయకమ్ । భవిష్యతి యుగేబ్రహ్మన్ద్వాపరాన్తేపితామహ ॥ ౧ ॥ పిప్పలాదేనకథితంయుధిష్ఠిరపురో మహత్ । తపన్తంనైమిశారణ్యేపిప్పలాదంమహామునిమ్ ॥ ౨ ॥ అభిగమ్యతథా చైనంప్రశ్నమేతత్కరిష్యతి । యుధిష్ఠిరోధర్మసూనుర్ధర్మయుక్తంతపోనిధిమ్ ॥ ౩ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ కథమారోగ్యమైశ్వర్యమనపిధర్మేమతిస్తథా । అవ్యఙ్గతాశివేభక్తిర్వి ష్ణౌవాపిభవేత్కథమ్॥ ౪॥ ఈశ్వరః॥ తస్యోత్తరమిదంబ్రహ్మన్పిప్పలాదస్యధీమతః। శృణుష్వయద్వక్ష్యతిసధర్మపుత్త్రాయధార్మికః ॥ ౫ ॥ పిప్పలాదః ॥ సాధుపృష్టంత్వ యాభద్రశ్రేయసాంకథయామితే । అఙ్గారవ్రతమిత్యేతత్సర్వంవక్ష్యామితేనృప॥ ౬ ॥ అత్రాప్యుదాహరన్తీమమితిహాసంపురాతనమ్ । విరోచనస్యసంవాదంభార్గవస్యచ ధీమతః ॥ ౭ ॥ ప్రహ్లాదస్యసుతందృష్ట్వాద్వాదశవర్షాకృతింకృతీ । రూపేణాప్రతిమం కాన్త్యాప్రహసన్భృగునన్దనః ॥ ౮ ॥ సాధుసాధుమహాబాహోవిరోచనశివంతవ । తత్తదాహస్మితందృష్ట్వాపప్రచ్ఛాసురసూదనః ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మన్కిమర్థమేతత్తేహాస్య మాకస్మికంకృతమ్ । సాధుసాధ్వితిచోక్త్వామాంసర్వంచైతద్వదస్వమే॥ ౧౦॥ తమే వంవాదినంశుక్రఉవాచవదతాంవరః। విస్మయాద్వ్రతమాహాత్మ్యాదేతద్ధాస్యంకృ తంమయా ॥ ౧౧ ॥ పురాదక్షవినాశాయకుపితస్యత్రిశూలినః । అపతద్భీమవక్త్ర

⟶ అఙ్గారకోత్పత్తిః ⟵

స్యస్వేదబిన్దుర్లలాటజః ॥ ౧౨ ॥ భిత్వాససప్తపాతాళంనిర్దహన్సప్తసాగరాన్। అనేకవక్త్రనయనోజ్వలజ్వలనభీషణః॥ ౧౩ ॥ వీరభద్రఇతిఖ్యాతః* కరపాదాయు తాయుధః । కృత్వాసౌయజ్ఞమథనంపునర్భూతలమాశ్రితః ॥ ౧౪ ॥ త్రిజగన్నిర్దహ న్భూయఃశివేనవినివారితః । కృతంత్వయావీరభద్రదక్షయజ్ఞవినాశనమ్॥౧౫॥ఇదా నీమలమేతేనలోకదాహేనకర్మణా । శాన్తిప్రదాతాసర్వేషాంగ్రహాణాంమధ్యగో భవ ॥ ౧౬ ॥ ప్రక్షిప్యతేజనాఃపూజాంకరిష్యన్తివరాన్మమ । అఙ్గారకఇతిఖ్యాతిం గమిష్యసిధరాత్మజ॥ ౧౭॥ దేవలోకేద్వితీయంతుతవరూపంభవిష్యతి । యేచత్వాం

* కరపాదాయుతావృతః.

పూజయిష్యన్తి చతుర్థ్యాం తు దినే నరాః॥ ౧౮॥ రూపమారోగ్యమైశ్వర్యం తేష్వనన్తం భవిష్యతి । ఏవముక్త స్తదా శాన్తిమగమత్కామరూపధృత్ ॥ ౧౯॥ సఞ్జాత స్తత్క్షణా ద్రాజన్గృహీత్వా మగమత్పునః। స కదాచిద్భవాం స్తస్య పూజార్ఘ్యాదికముత్తమమ్॥ ౨౦॥ దృష్టవాన్క్రియమాణం చ శూద్రత్వేన వ్యవస్థితః । తేన త్వం రూపవాఞ్జాత స్సురశత్రుకులోద్వహ ॥ ౨౧ ॥ వివిధా చ రుచిర్జ్ఞాతా యస్మాత్తవ విదారగా । విరోచన ఇతి ప్రాహు స్తస్మాత్త్వాం దేవమానవాః॥ ౨౨ ॥ శూద్రేణ క్రియమాణస్య వ్రతస్య తవ దర్శనాత్ । ఈదృశీం రూపసమ్పత్తిం దృష్ట్వా విస్మితవానహమ్ ॥ ౨౩ ॥ సాధు సాధ్వితి తేనోక్త స్సుమహామాహాత్మ్యముత్తమమ్ । పశ్యతోఽపి భవేద్రూపమైశ్వర్యం కిము కుర్వతః ॥ ౨౪ ॥ యస్మాచ్చ భక్త్యా ధరణీసుతస్య విబుధ్యమానేన గవాది దానమ్ । ఆలోకితం తేన సురారిగర్భ సమ్భూతిరేషా తవ దైత్యజాతా ॥ ౨౫ ॥ పిప్పలాదః ॥ అథ తద్వచనం శ్రుత్వా భార్గవస్య మహాత్మనః। ప్రహ్లాదనప్తనోధీరః పునః పప్రచ్ఛ విస్మితః॥ ౨౬॥ విరోచనః ॥ భగవంస్తద్వ్రతం సమ్యక్ శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః। దీయమానం తు తద్దానం మయా దృష్టం భవాన్తరే ॥ ౨౭ ॥ మాహాత్మ్యం చ విధానం చ యథావద్వక్తు

॥ అఙ్గారకపూజాక్రమః ॥

మర్హసి। ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా విప్రః ప్రోవాచ విస్తరాత్ ॥ ౨౮॥ శుక్రః ॥ చతుర్థ్యఙ్గారక దినం యదా భవతి దానవ। మృదా స్నానం తదా కుర్యాత్పద్మరాగవిభూషితః॥ ౨౯ ॥ అగ్నిర్మూర్ధా దివో మన్త్రం జపంస్తావదుదఙ్ముఖః । శూద్రస్తూష్ణీం స్మరన్భౌమమాస్తే భోగవివర్జితః ॥ ౩౦ ॥ అథాస్తమిత ఆదిత్యే గోమయేనానులేపయేత్ । ప్రాఙ్గణం పుష్పమాలాద్యైరక్షతాభిస్సమన్తతః॥ ౩౧॥ అభ్యర్చ్యాభిలిఖేత్పద్మం కుఙ్కుమేనాష్టపత్రకమ్ । కుఙ్కుమస్యాప్యభావే తు రక్తచన్దనమిష్యతే ॥ ౩౨॥ చత్వారః కరకాః కార్యాః భక్ష్యభోజ్య సమన్వితాః । తణ్డులై రక్తశాలీయైః పద్మరాగైశ్చ సంయుతాః॥ ౩౩॥ చతుష్కోణేషు తాన్కృత్వా ఫలాని వివిధాని చ । గన్ధమాల్యాదికం సర్వం తథైవ వినివేదయేత్ ॥ ౩౪॥ సువర్ణశృఙ్గీం కపిలామథార్చ్య రూప్యైః ఖురైః కాంస్యదోహాం సవత్సామ్ । ధురన్ధరాం రత్నవతీం చ సౌమ్యాం దాస్యామి దీప్తామ్బర సంయుతాం చ ॥ ౩౫ ॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రం పురుషం సురూపం సౌవర్ణమప్యాయత బాహుదణ్డమ్। చతుర్భుజం హేమమయం సుతామ్రపాత్రే గుడస్యోపరి ధాన్యయుక్తే॥ ౩౬ ॥ సామస్వరజ్ఞాయ జితేన్ద్రియాయ పాత్రాయ శీలాన్వయ సంయుతాయ । దాతవ్యమేతత్సకలం ద్విజాయ కుటుమ్బినే కించిదదామ్భికాయ॥ ౩౭॥ భూమిపుత్ర మహాభాగ స్వేదోద్భవ పినాకినః । రూపార్థీ త్వాం ప్రపన్నోఽస్మి గృహాణార్ఘ్యం నమోఽస్తు తే ॥ ౩౮ ॥ మన్త్రేణానేన దత్త్వార్ఘ్యం రక్తచన్దనవారిణా। తతోఽర్చయేద్విప్రవరం రత్నమాల్యామ్బరాదిభిః॥ ౩౯ ॥ దద్యాన్మన్త్రేణ తేనైవ భౌమం గోమిథునాన్వితమ్ । శయ్యాం చ భక్తితో దద్యాత్సర్వోపస్కరసంయుతామ్ ॥ ౪౦ ॥ యద్యదిష్టతమం లోకే యచ్చా

స్వర్ణయుతంగృహే । తత్తద్గుణవతే దేయంతదేవాక్షయమిచ్ఛతా ॥ ౪౧ ॥ ప్రదక్షిణం తతఃకృత్వా విసృజేద్ద్విజపుఙ్గవమ్ । నక్తమక్షారలవణమశ్నీయాద్ఘృతసంయుతమ్ ॥ ౪౨ ॥ భక్త్యాయస్తుపుమాన్కుర్యాద్దేవమఙ్గారకాష్టకమ్ । చతురోవాథవాతస్య యత్పుణ్యంతద్వదామి తే ॥ ౪౩ ॥ రూపసౌభాగ్యసమ్పన్నః పునర్జన్మనిజన్మని । విష్ణౌవాపిశివేభక్తస్సప్తద్వీపాధిపోభవేత్ ॥ ౪౪ ॥ సప్తకల్పసహస్రాణిరుద్రలోకేమహీయతే । తస్మాత్త్వమపిదైత్యేన్ద్ర వ్రతమేతత్సమాచర ॥ ౪౫ ॥ పిప్పలాదః ॥ ఇత్యేవముక్త్వా భృగునన్దనోపి జగామదైత్యశ్చ చకారసర్వమ్ । త్వంచాపిరాజన్కురుసర్వమేతద్యతోక్షయంవేదవిదోవదన్తి ॥ ౪౬ ॥ ఈశ్వరః ॥ తథేతిసమ్పూజ్య సపిప్పలాదం వాక్యంచకారాద్భుతవీర్యకర్మా । శృణోతియశ్చైనమనన్యచేతాస్తస్యాపిసిద్ధింభగవాన్విధత్తే ॥ ౪౭ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే పిప్పలాదయుధిష్ఠిరసంవాదే అఙ్గారకవ్రతకథనంనామ ద్విసప్తతితమోఽధ్యాయః.

శ్రీశుక్రగురుపూజావిధిః

పిప్పలాదః॥ అథాతశ్శృణుభూపాలప్రతిశుక్రప్రశాన్తయే । యాత్రారమ్భేఽవసానేచతథాశుక్రోదయేష్విహ ॥ ౧ ॥ రాజతేవాపిసౌవర్ణే కాంస్యపాత్రేఽథవాపునః । శుక్లపుష్పామ్బరయుతే సితతణ్డులపూరితే ॥ ౨ ॥ విధాయరాజతంశుక్రంశుచిముక్తాఫలాన్వితమ్ । మన్త్రిణానేనతత్సర్వంసామగాయనివేదయేత్ ॥ ౩ ॥ నమస్తేసర్వలోకేశనమస్తేభృగునన్దన । కవేసర్వార్థసిద్ధ్యర్థంగృహాణార్ఘ్యంనమోస్తుతే ॥ ౪ ॥ ఏవమస్త్యోదయేకుర్యాద్యాత్రాదిషుచభారత । సర్వకామానవాప్నోతివిష్ణులోకేమహీయతే ॥ ౫ ॥ యావచ్ఛుక్రస్యనకృతాపూజాసోమాలికైశ్శుభైః । వటుకైఃపూరికాభిశ్చఅపూపైశ్చణకైరపి ॥ ౬ ॥ తావన్నవాన్నంనాశ్నీయాత్స్త్రీభిః కామార్థసిద్ధయే । తద్వద్వాచస్పతేఃపూజాంప్రవక్ష్యామియుధిష్ఠిర ॥ ౭ ॥ సువర్ణపాత్రేసౌవర్ణమమరేశపురోహితమ్ । పీతవస్త్రామ్బరయుతంకృత్వాస్నానంసుసర్షపైః ॥ ౮ ॥ పలాశాశ్వత్థభఙ్గేనపఞ్చగవ్యజలేనచ । పీతామ్బరాఙ్గవసనోఘృతహోమంతుకారయేత్ ॥ ౯ ॥ ప్రణమ్యచగవాసార్ధంబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । నమస్తేవచసాంనాథవాక్పతేఽథబృహస్పతే ॥ ౧౦ ॥ క్రూరగ్రహైఃపీడితానామవనాయనమోనమః । సదాక్షేత్రీన్తావస్యకాన్తేయయాత్రాస్వభ్యుదయేషుచ ॥ ౧౧ ॥ కుర్వన్బృహస్పతేఃపూజాంసర్వాన్కామానవాప్నుతే ॥ ౧౨ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే పిప్పలాదయుధిష్ఠిరసంవాదే గురుశుక్రపూజావిధిర్నామ త్రిసప్తతితమోఽధ్యాయః.

కల్యాణసప్తమీవ్రతమ్

బ్రహ్మో॥ భగవన్దుఃఖసంసారసాగరోద్ధారకారకమ్ । కిఞ్చిద్వ్రతంసమా
చక్ష్వస్వర్గారోగ్యఫలప్రదమ్ ॥ ౧ ॥ ఈశ్వరః॥ సౌరధర్మాన్ప్రవక్ష్యామి నామ్నాకల్యా
ణసప్తమీ । విశోకసప్తమీతద్వత్ఫలాఢ్యాపాపనాశనీ॥ ౨॥ శర్కరాసప్తమీపుణ్యా
తథాకమలసప్తమీ । మన్దారసప్తమీతద్వత్సప్తమీశుభసప్తమీ ॥ ౩ ॥ సర్వేఽన
న్తఫలాఃప్రోక్తాస్సర్వేదేవర్షిపూజితాః । విధానమాసాంవక్ష్యామియథావదనుపూ
ర్వశః॥ ౪ ॥ యదాతుశుక్లసప్తమ్యామాదిత్యస్యదినంభవేత్ । సాతుకల్యాణినీనా
మవిజయాభువికథ్యతే ॥ ౫ ॥ ప్రాతర్గవ్యేనపయసాస్నానమస్యాంసమాచరేత్ ।
తతశ్శుక్లామ్బరఃపద్మమక్షతాభిఃప్రకల్పయేత్ ॥ ౬ ॥ ప్రాఙ్ముఖోఽష్టదళేమధ్యేతద్వ
ద్వృత్తాంచకర్ణికామ్। పుష్పాక్షతాభిర్దేవేశంవిన్యసేత్సర్వతఃక్రమాత్ ॥ ౭ ॥ పూ
ర్వేణతపనాయేతిమార్తాణ్డాయేతివైతతః । యామ్యేదివాకరాయేతివిధాత్రేతిచనై
రృతే ॥ ౮ ॥ పశ్చిమేవరుణాయేతిభాస్కరాయేతిచానిలే । సౌమ్యేవికర్తనాయేతి
రవయేచాష్టమేదళే ॥ ౯ ॥ ఆదావన్తేచమధ్యేచనమోస్తుపరమాత్మనే । మన్త్రైరే
భిస్సమభ్యర్చ్యనమస్కారాన్తదీపితైః ॥ ౧౦ ॥ శుక్లవస్త్రైఃఫలైర్భక్ష్యైర్ధూపమా
ల్యానులేపనైః । స్థణ్డిలేపూజయేద్భక్త్యాగుడేనలవణేనచ॥ ౧౧ ॥ తతోవ్యాహృతిమ
న్త్రేణవిసృజ్యద్విజపుఙ్గవాన్। శక్త్యాతంపూజయేద్భక్త్యాగుడక్షీరఘృతాదిభిః॥౧౨॥
తిలపాత్రంహిరణ్యంచబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । ఏవంనియమకృత్సుప్త్వాప్రాతరు
త్థాయమానవః॥ ౧౩ ॥ కృతస్నానజపోవిప్రైస్సహైవఘృతపాయసమ్ । భుక్త్వా
చవేదవిదుషేబైడాలవ్రతవర్జితమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఘృతపాత్రంసకనకంసోదకుమ్భంనివేద
యేత్ । ప్రియతామత్రభగవాన్పరమాత్మాదివాకరః ॥ ౧౫ ॥ అనేనవిధినాసర్వం
మాసిమాసిసమాచరేత్ । తతస్త్రయోదశేమాసిగాశ్చదద్యాత్త్రయోదశ॥ ౧౬ ॥
వస్త్రాలఙ్కారసంయుక్తాస్సువర్ణాస్యాఃపయస్వినీః । ఏకామపిప్రదద్యాద్వావిత్తహీ
నోపిమత్సరః ॥ ౧౭ ॥ నవిత్తశాఠ్యంకుర్వీతవిత్తమోహాత్పతత్యధః। అనేనవిధినా
యస్తుకుర్యాత్కల్యాణసప్తమీమ్ ॥ ౧౮ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సూర్యలోకేమహీ
యతే । ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యమనన్తమిహజాయతే ॥ ౧౯ ॥ సర్వపాపహరాని
త్యంసర్వదైవతపూజితా । సర్వదుష్టోపశమనీసదాకల్యాణసప్తమీ॥ ౨౦ ॥ ఇమా
మనన్తఫలదాంయస్తుకల్యాణసప్తమీమ్ । శృణోతిపఠతేచేహసోపిపాపైఃప్రముచ్య
తే ॥ ౨౧ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే కల్యాణసప్తమీవ్రతకథనంనామ
చతుస్సప్తతితమోఽధ్యాయః.

విశోకసప్తమీవ్రతమ్.

ఈశ్వరః ॥ విశోకసప్తమీం తద్వద్వక్ష్యామి మునిపుఙ్గవ । యాముపోష్య నరశ్శోకం న కదాచిదిహాశ్నుతే ॥ ౧ ॥ మాఘే శుక్లతిలైస్స్నాత్వా పఞ్చమ్యాం శుక్లపక్షతః । కృతాహారః కృసరయా దన్తధావనపూర్వకమ్ ॥ ౨ ॥ ఉపవాసవ్రతం కృత్వా బ్రహ్మచారీ భవేన్నిశి । తతః ప్రభాతే చోత్థాయ కృతస్నానజపశ్శుచిః ॥ ౩ ॥ కృత్వా తు కాఞ్చనం పద్మమర్కాయేతి చ పూజయేత్ । కరవీరేణ రక్తేన రక్తవస్త్రయుగేన చ ॥ ౪ ॥ యథా విశోకం భువనం త్వయి చాదిత్య సర్వదా । తథా విశోకతా మే స్యాత్త్వద్భక్తిః ప్రతిజన్మని ॥ ౫ ॥ ఏవం సమ్పూజ్య షష్ఠ్యాం తు శక్త్యా సమ్పూజయేద్ద్విజాన్ । సుప్త్వా సమ్ప్రాశ్య గోమూత్రముత్థాయ కృతనైత్యకః ॥ ౬ ॥ సమ్పూజ్య విప్రానన్నేన గుడపాత్రసమన్వితమ్ । తద్వస్త్రయుగ్మం పద్మం చ బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ ౭ ॥ అతైలలవణం భుక్త్వా సప్తమ్యాం మౌనసంయుతః । తతః పురాణశ్రవణం కర్తవ్యం భూతిమిచ్ఛతా ॥ ౮ ॥ అనేన విధినా సర్వముభయోరపి పక్షయోః । కుర్యాద్యావత్పునర్మాఘశుక్లపక్షస్య సప్తమీమ్ ॥ ౯ ॥ వ్రతాన్తే కలశం దద్యాత్సువర్ణకమలాన్వితమ్ । శయ్యాం సోపస్కరాం దద్యాత్కపిలాం చ పయస్వినీమ్ ॥ ౧౦ ॥ అనేన విధినా యస్తు విత్తశాఠ్యవివర్జితః । విశోకసప్తమీం కుర్యాత్స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౧౧ ॥ యావజ్జన్మసహస్రాణాం సాగ్రం కోటిశతం భవేత్ । తావన్న శోకమభ్యేతి సుఖం ప్రాప్నోతి మానవః ॥ ౧౨ ॥ యం యం ప్రార్థయతే కామం తం తం ప్రాప్నోతి పుష్కలమ్ । నిష్కామః కురుతే యస్తు స పరం బ్రహ్మ గచ్ఛతి ॥ ౧౩ ॥ యః పఠేచ్ఛృణుయాద్వాపి విశోకాఖ్యాం చ సప్తమీమ్ । సోఽపి త్రిలోకమాప్నోతి న దుఃఖీ జాయతే క్వచిత్ ॥ ౧౪ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే విశోకసప్తమీవ్రతకథనం నామ
పఞ్చసప్తతితమోఽధ్యాయః.

ఫలసప్తమీవ్రతమ్.

ఈశ్వరః ॥ అన్యామపి ప్రవక్ష్యామి నామ్నా తు ఫలసప్తమీమ్ । యాముపోష్య నరః పాపాద్విముక్తస్స్వర్గభాగ్భవేత్ ॥ ౧ ॥ మార్గశీర్షే మాసి శుభే పఞ్చమ్యాం నియతవ్రతః । షష్ఠీముపోష్య కమలం కారయిత్వా తు కాఞ్చనమ్ ॥ ౨ ॥ శర్కరాసంయుతం దద్యాద్బ్రాహ్మణాయ కుటుమ్బినే । రూపం చ కాఞ్చనం కృత్వా ఫలస్యైకస్య ధర్మవిత్ ॥ ౩ ॥ దద్యాద్ద్వికాలవేళాయాం భానుర్మే ప్రియతామితి । శక్త్యా చ విప్రాన్సమ్పూజ్య సప్తమ్యాం క్షీరభోజనమ్ ॥ ౪ ॥ కృత్వా కుర్యాత్ఫలత్యాగం యావత్స్యాత్కృష్ణసప్తమీ । తామప్యుపోష్య విధివదనేనైవ క్రమేణ తు ॥ ౫ ॥ తద్వద్ధేమఫలం దత్త్వా సువర్ణకమలాన్వితమ్ । శర్కరాపాత్రసంయుక్తం వస్త్రమాల్యసమన్వితమ్ ॥ ౬ ॥ సంవత్సరమనేనైవ విధినోభయసప్తమీ । ఉపోష్య దద్యాత్క్రమశస్సూర్యమన్త్రాను

దీరయేత్ ॥ ౭ ॥ భానురర్కో రవిర్బ్రహ్మా సూర్యశ్శుక్రో హరిశ్శివః। శ్రీమాన్విభావసుస్త్వష్టా అరుణః ప్రియతామితి ॥ ౮ ॥ ప్రతిమాసంచ సప్తమ్యామేకైకం నామకీర్తయేత్ । ప్రతిపక్షం ఫలత్యాగమేతత్సర్వం సమాచరేత్ ॥ ౯ ॥ వ్రతాన్తే విప్రమిథునం పూజయేద్వస్త్రభూషణైః । శర్కరాకలశం దద్యాద్ధేమపద్మఫలాన్వితమ్ ॥ ౧౦ ॥ యథా నవిఫలాః కామాస్త్వద్భక్తానాం సదారవే । తథాఽనన్తఫలావాప్తిర్భవేజ్జన్మని జన్మని ॥ ౧౧ ॥ ఇమామనన్తఫలదాం కుర్యాద్యః ఫలసప్తమీమ్ । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా సూర్యలోకే మహీయతే ॥ ౧౨ ॥ సురాపానాదికం కించిద్యదత్రాముత్ర వా కృతమ్। తత్సర్వం నాశమాయాతి యః కుర్యాత్ఫలసప్తమీమ్॥ ౧౩ ॥ కుర్వాణస్సప్తమీమేషాం సతతం సఙ్గవర్జితః । భూతభవ్యాంశ్చ పురుషాంస్తారయేదేకవింశతిమ్ ॥ ౧౪ ॥ యశ్శృణోతి పఠేద్వాపి సోఽపి కల్యాణభాగ్భవేత్ ॥ ౧౫ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే ఫలసప్తమీవ్రత కథనం

నామ షట్సప్తతితమోఽధ్యాయః.

శర్కరాఫలసప్తమీవ్రతమ్.

ఈశ్వరః॥ శర్కరాసప్తమీం వక్ష్యే తద్వత్కల్మషనాశనీమ్ । ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం యథాఽనన్తం ప్రజాయతే॥ ౧॥ మాఘస్యసితపక్షేతు సప్తమ్యాం నియతవ్రతః । ప్రాతస్స్నాత్వా తిలైశ్శుక్లైశ్శుక్లమాల్యానులేపనైః ॥ ౨ ॥ స్థణ్డిలే పద్మమాలిఖ్య కుఙ్కుమేన సకర్ణికమ్ । తస్మిన్నమస్సవిత్రేతి గన్ధం పుష్పం నివేదయేత్ ॥ ౩ ॥ స్థాపయేదుదకుమ్భం చ శర్కరాపాత్రసంయుతమ్ । శుక్లైర్వస్త్రైరలఙ్కృత్య శుక్లమాల్యానులేపనైః॥ ౪ ॥ సువర్ణాశ్వసమాయుక్తం మన్త్రేణానేన పూజయేత్ । విశ్వదేవమయో యస్మాత్త్వం వేదేషు చ పఠ్యతే ॥ ౫ ॥ త్వమేవ సర్వం దేవేశ జగదేతచ్చరాచరమ్ । పఞ్చగవ్యం తతః పీత్వా స్వపేత్తత్పార్శ్వతః క్షితౌ ॥ ౬ ॥ సౌరం సూక్తం స్మరన్నాస్తే పురాణశ్రవణేన తు । అహోరాత్రే గతే పశ్చాదష్టమ్యాం కృతనైత్యకః॥ ౭ ॥ తత్సర్వం వేదవిదుషే బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ । భోజయేచ్ఛక్తితో విప్రాఞ్ఛర్కరాఘృతపాయసైః ॥ ౮ ॥ భుఞ్జీతాతైలలవణం స్వయమప్యథ వాగ్యతః । అనేన విధినా సర్వం మాసిమాసి సమాచరేత్ ॥ ౯ ॥ సంవత్సరాన్తే శయనం శర్కరాకలశాన్వితమ్ । సర్వోపస్కరసంయుక్తం తథైకాం గాం పయస్వినీమ్॥ ౧౦ ॥ గృహం చ శక్తిమాన్దద్యాత్సమస్తోపస్కరాన్వితమ్ । సహస్రేణాథ నిష్కాణాం కృత్వా దద్యాచ్ఛతేన వా॥ ౧౧ ॥ దశభిర్వా త్రిభిర్వాపి నిష్కైరేకేన శక్తితః । సువర్ణాశ్వః ప్రదాతవ్యః పూర్వవద్విప్రవాచనమ్ ॥ ౧౨ ॥ నవిత్తశాఠ్యం కుర్వీత కుర్వన్దోషాన్సమశ్నుతే।

అమృతంపిబతోవక్త్రాత్సూర్యస్యామృతబిన్దవః । నిపేతుర్యేధరాయాంవై శాలిముద్గేక్షవస్స్మృతాః ॥ ౧౩ ॥ శర్కరాపరతస్తస్మాదిక్షుసారోఽమృతాత్మవాన్ । ఇష్టా రవేరతఃపుణ్యాశర్కరాహవ్యకవ్యయోః॥ ౧౪॥ శర్కరాసప్తమీచేయంవాజిమేధఫలప్రదా । సర్వదుఃఖప్రశమనీపుత్త్రపౌత్త్రప్రవర్ధినీ ॥ ౧౫॥ యఃకుర్యాత్పరయాభక్త్యాసపరంబ్రహ్మగచ్ఛతి । కల్పమేకంవసేత్స్వర్గేతతోయాతిపరాంగతిమ్॥౧౬॥ ఇదమనఘశృణోతియస్స్మరేద్వాపరిపఠతీహసురేశ్వరస్యలోకే।మతిమపిచదదాతిసోఽపిదేవైరమరవధూజనమాలయాఽభిపూజ్యః ॥ ౧౭ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శర్కరాసప్తమీవ్రతకథనంనామ
సప్తసప్తతితమోఽధ్యాయః.

కమలసప్తమీవ్రతమ్.

ఈశ్వరః ॥ అతఃపరంప్రవక్ష్యామితద్వత్కమలసప్తమీమ్ । యస్యాస్సఙ్కీర్తనాదేవతుష్యతీహదివాకరః ॥ ౧॥ వసన్తామలసప్తమ్యాంస్నాతస్సన్గౌరసర్షపైః। తిలపాత్రేచసౌవర్ణంనిధాయకమలంశుభమ్ ॥ ౨ ॥ వస్త్రయుగ్మయుతంకృత్వాగన్ధపుష్పైస్సమర్చయేత్ । నమఃకమలహస్తాయనమస్తేవిశ్వధారిణే ॥ ౩ ॥ దివాకరనమస్తుభ్యంప్రభాకరనమోఽస్తుతే । తతోద్వికాలవేళాయాముదకుమ్భసమన్వితమ్॥ ౪॥ విప్రాయదద్యాత్సమ్పూజ్యవస్త్రమాల్యవిభూషణైః । శక్తిశ్చేత్కపిలాందద్యాదలఙ్కృత్యవిధానతః ॥ ౫ ॥ అహోరాత్రేగతేపశ్చాదష్టమ్యాంభోజయేద్ద్విజాన్ । యథాశక్త్యాథభుఞ్జీతసప్తమ్యాంతైలవర్జితమ్ ॥ ౬ ॥ అనేనవిధినాశుక్లసప్తమ్యాం మాసిమాసిచ । సర్వంసమాచరేద్భక్త్యావిత్తశాఠ్యవివర్జితః ॥ ౭ ॥ వ్రతాన్తేశయనందద్యాత్సువర్ణకమలాన్వితమ్ । గాంచదద్యాత్స్వశక్త్యాచసువర్ణాంచపయస్వినీమ్॥ ౮ ॥ భాజనాసనదీపాదీన్దద్యాదిష్టానుపస్కరాన్ । అనేనవిధినాయస్తుకుర్యాత్కమలసప్తమీమ్ ॥ ౯ ॥ లక్ష్మీమనన్తామభ్యేతిసూర్యలోకేచమోదతే। కల్పేకల్పే తథాలోకాన్సప్తగత్వాపృథక్పృథక్ ॥ ౧౦ ॥ అప్సరోభిఃపరివృతస్తతోయాతిపరాంగతిమ్।పతద్వ్రతంయశ్శృణుయాత్సమగ్రంపఠేచ్చభక్త్యాథమతిందదాతి॥౧౧॥ సోఽప్యత్రలక్ష్మీమచలామవాప్యగన్ధర్వవిద్యాధరలోకభాక్స్యాత్ ॥ ౧౨ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే కమలసప్తమీవ్రతకథనంనామాష్ట
సప్తతితమోఽధ్యాయః.

॥ మన్దారసప్తమీవ్రతమ్. ॥

ఈశ్వరః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి సర్వపాపవినాశనీమ్ । సర్వకామప్రదాం పుణ్యాం నామ్నా మన్దారసప్తమీమ్ ॥ ౧ ॥ మాఘస్యామలపక్షే తు పఞ్చమ్యాం లఘుభుఙ్నరః । దన్తకాష్ఠం తతః కృత్వా షష్ఠ్యాముపవసేన్నరః ॥ ౨ ॥ విప్రాన్ సమ్పూజయిత్వా తు మన్దారం ప్రాశయేన్నిశి । తతః ప్రభాత ఉత్థాయ కృతస్నానః పునర్ద్విజాన్ ॥ ౩ ॥ భోజయేచ్ఛక్తితః కృత్వా మన్దారకుసుమాష్టకమ్ । సౌవర్ణం పురుషం తద్వత్పద్మహస్తం సుశోభనమ్ ॥ ౪ ॥ పద్మం కృష్ణతిలైః కృత్వా తామ్రపాత్రేఽష్టపత్రకమ్ । హేమమన్దారకుసుమైర్భాస్కరాయేతి పూర్వతః ॥ ౫ ॥ నమస్కారేణ తద్వచ్చ సూర్యాయేత్యనలే దలే । దక్షిణే తద్వదర్కాయ తథార్యమ్ణేతి నైరృతే ॥ ౬ ॥ పశ్చిమే వేదధామ్నేతి వాయవ్యాం చణ్డభానవే । పూష్ణేత్యుత్తరతః పూజ్యమానన్దాయేత్యతః పరమ్ ॥ ౭ ॥ కర్ణికాయాం చ పురుషం స్థాప్య సర్వాత్మనేతి చ । శుక్లవస్త్రైస్సమావేష్ట్య భక్ష్యమాల్యఫలాదిభిః ॥ ౮ ॥ ఏవమభ్యర్చ్య తత్సర్వం దద్యాద్వేదవిదే పునః । భుఞ్జీతాతైలలవణం వాగ్యతః ప్రాఙ్ముఖో గృహీ ॥ ౯ ॥ అనేన విధినా సర్వం సప్తమ్యాం మాసి మాసి చ । కుర్యాత్సంవత్సరం యావద్విత్తశాఠ్యవివర్జితః ॥ ౧౦ ॥ ఏవమేతత్సమాప్తాన్తే తు విధాయ కలశోపరి । గోభిర్విభవతస్సార్ధం దాతవ్యం భూతిమిచ్ఛతా ॥ ౧౧ ॥ నమో మన్దారనాథాయ మన్దారభవనాయ చ । త్వం రవే తారయస్వాస్మానస్మాత్సంసారసాగరాత్ ॥ ౧౨ ॥ అనేన విధినా యస్తు కుర్యాన్మన్దారసప్తమీమ్ । విపాప్మా స సుఖీ మర్త్యశ్శక్రేణవివిమోదతే ॥ ౧౩ ॥ ఇమాం మహాఘపటలభీషణధ్వాన్తదీపికామ్ । గచ్ఛన్ప్రగృహ్య సంసారశర్వర్యాం న స్ఖలేన్నరః ॥ ౧౪ ॥ మన్దారసప్తమీమేతామీప్సితార్థఫలప్రదామ్ । యః పఠేచ్ఛృణుయాద్వాపి సోఽపి పాపైః ప్రముచ్యతే ॥ ౧౫ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మన్దారసప్తమీవ్రతకథనం
నామైకోనాశీతితమోఽధ్యాయః.

॥ శుభసప్తమీవ్రతమ్. ॥

ఈశ్వరః ॥ అథాన్యామపి వక్ష్యామి శోభనాం శుభసప్తమీమ్ । యాముపోష్య నరో భోగాన్ప్రాప్య దుఃఖాత్ప్రముచ్యతే ॥ ౧ ॥ పుణ్యే చాశ్వయుజే మాసి కృతస్నానజపశ్శుచిః । వాచయిత్వా తతో విప్రానారభేచ్ఛుభసప్తమీమ్ ॥ ౨ ॥ కపిలాం పూజయేద్భక్త్యా గన్ధమాల్యానులేపనైః । నమామి సూర్యసమ్భూతామశేషభువనాలయామ్ ॥ ౩ ॥ త్వామహం శుభకల్యాణశరీరాం సర్వసిద్ధయే । అథ కృత్వా తిలప్రస్థం తామ్రపాత్రేణ సంయుతమ్ ॥ ౪ ॥ కాఞ్చనం వృషభం కుర్యాద్వస్త్రమాల్యగుడాన్వితమ్ । ఫలైర్నానావిధైర్భక్ష్యైర్ఘృతపాయససంయుతైః ॥ ౫ ॥ దద్యాద్వికాల

వేశాయామర్యమా ప్రియతామితి। పఞ్చగవ్యం తు సమ్ప్రాశ్య స్వపేద్భూమావమత్సరః॥ ౬॥ తతః ప్రభాతే సఞ్జాతే భక్త్యా సన్తర్పయేద్ద్విజాన్ । అనేనవిధినా దద్యాన్మాసిమాసి సదా నరః ॥ ౭ ॥ వాససీ వృషభం హైమం తద్వద్గోచన్దనం భవేత్ । సంవత్సరాన్తే శయనమిక్షుదణ్డగుడాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ సోపధానకవిశ్రామభాజనాసనసంయుతం । తామ్రపాత్రే తిలప్రస్థం సౌవర్ణవృషభం తథా ॥ ౯ ॥ దద్యాద్వేదవిదే సర్వం * వివస్వాన్ప్రీయతామితి । అనేనవిధినా విద్వాన్కుర్యాద్యశ్శుభసప్తమీమ్ ॥ ౧౦॥ తస్య శ్రీర్విమలా కీర్తిర్భవేజ్జన్మని జన్మని । అప్సరోగణగన్ధర్వైః పూజ్యమానస్సురాలయే॥ ౧౧ ॥ వసేద్గణాధిపో భూత్వా యావదాభూతసమ్ప్లవమ్ । కల్పాదావవతీర్ణస్తు సప్తద్వీపాధిపో భవేత్ ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మహత్యాసహస్రస్య భ్రూణహత్యాశతస్య చ । నాశాయాలమిమాం పుణ్యాం పఠ్యతే శుభసప్తమీమ్॥ ౧౩॥ ఇమాం పఠేద్యశ్శృణుయాన్ముహూర్తం పశ్యేత్ప్రసఙ్గాదపి దీయమానమ్ । సోఽప్యత్ర సర్వాఘవిముక్తదేహః ప్రాప్నోతి విద్యాధరనాయకత్వమ్ ॥ ౧౪ ॥ యావత్సమాస్సప్త నరః కరోతి యస్సప్తమీస్సప్తవిధానయుక్తాః । స సప్తలోకాధిపతిః క్రమేణ భూత్వా పదం యాతి పరం మురారేః॥ ౧౫ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే శుభసప్తమీవ్రతకథనం నామాశీతితమోఽధ్యాయః.

విశోకద్వాదశీవ్రతమ్

మనుః ॥ కిమభీష్టవియోగశోకసఙ్ఘాదలముద్ధర్తుముపోషణవ్రతం చ । విభవోద్భవకారి భూతలేఽస్మిన్భవభీతేరపి సూదనం చ పుంసః ॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ పరిపృష్టమిదం జగత్ప్రియం యద్విబుధానామపి దుర్లభం † మహచ్చ । తవ భక్తిమతస్తథాపి వక్ష్యే వ్రతమిన్ద్రాసురమానవేషు గుహ్యమ్ ॥ ౨ ॥ పుణ్యమాశ్వయుజే మాసి విశోకద్వాదశీవ్రతమ్ । దశమ్యాం లఘుభుగ్విద్వానారభేన్నియమేన తు ॥ ౩ ॥ ఉదఙ్ముఖః ప్రాఙ్ముఖో వా దన్తధావనపూర్వకమ్ । ఏకాదశ్యాం నిరాహారస్సమభ్యర్చ్య చ కేశవమ్ ॥ ౪ ॥ శ్రియం చాభ్యర్చ్య విధివద్భోక్ష్యమేవ పరేఽహని । ఏవం నియమకృత్సుప్త్వా ప్రాతరుత్థాయ మానవః॥ ౫ ॥ స్నానం సర్వౌషధైః కుర్యాత్పఞ్చగవ్యజలేన చ। శుక్లమాల్యామ్బరస్తద్వత్పూజయేచ్ఛ్రీశముత్పలైః ॥ ౬ ॥ విశోకాయ నమః పాదౌ జఙ్ఘే చ వరదాయ వై । శ్రీశాయ జానునీ తద్వదూరూ చ జలశాయినే ॥ ౭ ॥ కన్దర్పాయ నమో గుహ్యం మాధవాయ నమః కటిమ్ । దామోదరాయేత్యుదరం పార్శ్వే తు విపులాయ వై ॥ ౮ ॥ నాభిం చ పద్మనాభాయ హృదయం మన్మథాయ వై । శ్రీధరాయ నమో వక్షః కరౌ మధుభిదే నమః ॥ ౯ ॥ చక్రిణే వామబాహుం చ దక్షిణం గదినే నమః।

---

* విశ్వాత్మా. † మహత్వాత్.

వైకుణ్ఠాయనమఃకణ్ఠమాస్యంయజ్ఞముఖాయవై ॥ ౧౦ ॥ నాసామశోకనిధయేవాసు
దేవాయచాక్షిణీ । లలాటంవామనాయేతిహరయేతిపునర్భ్రువౌ ॥ ౧౧॥ అలకాన్మా
ధవాయేతికిరీటంవిశ్వరూపిణే । నమస్సర్వాత్మనేతద్వచ్ఛిరఇత్యభిపూజయేత్ ॥౧౨॥
ఏవంసమ్పూజ్యగోవిన్దంధూపమాల్యానులేపనైః । తతస్తుమణ్డపంకృత్వాస్థణ్డిలంకా
రయేన్మృదా॥ ౧౩ ॥ చతురశ్రంసమన్తాచ్చారత్నిమాత్రముదక్ప్లవమ్ । సూక్ష్మంహృ
ద్యంచపరితోవప్రత్రయసమావృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ త్ర్యఙ్గులోచ్ఛ్రితవిస్తారస్తద్విస్తారే
ద్విరఙ్గుళమ్ । స్థణ్డిలస్యోపరిష్టాత్తుభిత్తిరష్టాఙ్గులాభవేత్ ॥ ౧౫ ॥ నదీవాలుకయా
శూర్పేలక్ష్మ్యాఃప్రతికృతింన్యసేత్ । స్థణ్డిలేశూర్పమారోప్యలక్ష్మీమిత్యర్చయేద్బు
ధః ॥ ౧౬ ॥ నమోదేవ్యైనమశ్శాన్త్యైనమోలక్ష్మ్యైనమశ్శ్రియై।నమఃపుష్ట్యైనమ
స్తుష్ట్యైవృష్ట్యైహృష్ట్యైనమోనమః ॥ ౧౭ ॥ విశోకదుఃఖనాశాయవిశోకావరదా
స్తుమే । విశోకాచాస్తుసన్తత్యైవిశోకాసర్వసిద్ధయే ॥ ౧౮ ॥ తతశ్శుక్లామ్బరై
శ్శూర్పంవేష్ట్యసమ్పూజయేత్ఫలైః।భక్ష్యైర్నానావిధైస్తద్వత్సువర్ణకలశేనచ॥౧౯॥
రజనీషుచసర్వాసుపిబేద్దర్భోదకంపునః । తతస్తుగీతనృత్యాదికారయేత్సకలాంనిశా
మ్ ॥ ౨౦ ॥ యామత్రయేవ్యతీతేతుతతఉత్థాయమానవః । అభిగమ్యచవిప్రాణాం
మిథునానిసమర్చయేత్ ॥ ౨౧ ॥ శక్తితస్త్రీణిచైకంవావస్త్రమాల్యానులేపనైః।
శయనానిచపూజ్యానినమోస్తుజలశాయినే ॥ ౨౨ ॥ తతస్తుగీతవాద్యాన్తేరాత్రౌ
జాగరణేకృతే । ప్రభాతేచజలస్నానంకృత్వాదమ్పత్యమర్చయేత్ ॥ ౨౩ ॥ భోజ
నంచయథాశక్త్యావిత్తశాఠ్యవివర్జితః । భుక్త్వాశ్రుత్వాపురాణానితద్దినంచాతివా
హయేత్॥ ౨౪ ॥ అనేనవిధినాసర్వంమాసిమాసిసమాచరేత్ । వ్రతాన్తేశయనందద
ద్యాద్గుడధేనుసమన్వితమ్ ॥ ౨౫ ॥ సోపధానకవిశ్రామస్వాస్తరావరణంశుభమ్ ।
యథానలక్ష్మీర్దేవేశత్వాంపరిత్యజ్యగచ్ఛతి ॥ ౨౬ ॥ తథాసురూపమారోగ్యమశో
కశ్చాస్తుమేసదా । యథాదేవేనరహితానలక్ష్మీర్జాయతేక్వచిత్ ॥ ౨౭ ॥ తథా
విశోకతామేఽస్తుభక్తిరగ్ర్యాచకేశవే । మన్త్రేణానేనశయనంగుడధేనుసమన్విత
మ్ ॥ ౨౮ ॥ శూర్పంచలక్ష్మ్యాసహితందాతవ్యంభూతిమిచ్ఛతా । ఉత్పలంకరవీ
రంచబాణమమ్లానకుఙ్కుమమ్ ॥ ౨౯ ॥ కేతకీసిన్దువారంచమల్లికాగన్ధపాటలమ్ ।

గుడధేన్వాదిదానాని.

కదమ్బంకుఙ్కుమంచాపిశస్తాన్యేతానిసర్వదా॥ ౩౦ ॥ మనుః ॥ గుడధేనువిధానం
చసమాచక్ష్వజగత్పతే। కింరూపంకేనమన్త్రేణదాతవ్యంతదిహోచ్యతామ్॥ ౩౧॥
శ్రీమత్స్యః ॥ గుడధేనువిధానస్యయద్రూపమిహయత్ఫలమ్ । తదిదానీంప్రవక్ష్యామి
సర్వపాపవినాశనమ్॥ ౩౨ ॥ కృష్ణాజినంచతుర్హస్తంప్రాగ్గ్రీవంవిన్యసేద్భువి।గోమ

యేనానులిప్తాయాం దర్భానాస్తీర్య సర్వతః ॥ ౩౩ ॥ లఘ్వైణకాజినం తద్వద్వత్సస్య ప
రికల్పయేత్ । ప్రాఙ్ముఖీం కల్పయేద్ధేనుముదగాస్యస్సవత్సకామ్ ॥ ౩౪ ॥ ఉత్తమా
గుడధేనుస్స్యాత్తదా భారచతుష్టయమ్ । వత్సం భారేణ కుర్వీత భారాభ్యాం మధ్యమా
స్మృతా ॥ ౩౫ ॥ అర్ధభారేణ వత్సస్స్యాత్కనిష్ఠా భారకేణ తు । చతుర్థాంశేన వత్సస్స్యా
ద్గృహీ విత్తానుసారతః ॥ ౩౬ ॥ ధేనువత్సౌ న్యసేదేవం సితమాల్యామ్బరావృతౌ ।
శుక్తికర్ణావిక్షుపాదౌ సితముక్తాఫలేక్షణౌ ॥ ౩౭ ॥ సితసూత్రసిరాజాలౌ సితకమ్బ
లకమ్బలౌ । తామ్రమస్తకపృష్ఠౌ తౌ సితచామరరోమకౌ ॥ ౩౮ ॥ విద్రుమభ్రూయు
గోపేతౌ నవనీతస్తనాన్వితౌ । క్షౌమపుచ్ఛౌ కాంస్యదోహావిన్ద్రనీలకతారకౌ ॥ ౩౯ ॥
సువర్ణశృఙ్గాభరణౌ రాజితాఖురసంయుతౌ । నానాఫలసమాయుక్తౌ ఘ్రాణగన్ధకరణ్డ
కౌ ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేవం రచయిత్వా తౌ ధూపదీపైరథార్చయేత్ । యా లక్ష్మీస్సర్వ
భూతానాం యా చ దేవేష్వవస్థితా ॥ ౪౧ ॥ ధేనురూపేణ సా దేవీ మమ * పాపం
వ్యపోహతు । దేహస్థా యా చ రుద్రాణీ శఙ్కరస్య చ యా ప్రియా ॥ ౪౨ ॥ ధేనురూ
పేణ సా దేవీ మమ పాపం వ్యపోహతు । విష్ణోర్వక్షసి యా లక్ష్మీస్స్వాహా యా చ విభా
వసోః ॥ ౪౩ ॥ చన్ద్రార్కఋక్షతారాణామనురూపా చ యా రమా । చతుర్ముఖస్య
యా లక్ష్మీర్యా లక్ష్మీర్ధనదస్య చ ॥ ౪౪ ॥ యా లక్ష్మీర్లోకపాలానాం సా ధేనుర్వరదా
స్తు మే । స్వధా యా పితృముఖ్యానాం స్వాహా యజ్ఞభుజాం తథా ॥ ౪౫ ॥ ధేనురూ
పేణ సా దేవీ మమ పాపం వ్యపోహతు । సర్వపాపహరే దేవి త్వం శాన్తిం ప్రయచ్ఛ
మే ॥ ౪౬ ॥ ఏవమామన్త్ర్య తాం ధేనుం బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ । విధానమే
వం ధేనూనాం సర్వాసామిహ పఠ్యతే ॥ ౪౭ ॥ యాస్తు పాపవినాశిన్యః పఠ్యన్తే † దశ ధే
నవః । తాసాం స్వరూపం వక్ష్యామి నామాని చ నరాధిప ॥ ౪౮ ॥ ప్రథమా గుడధేను
స్స్యాద్ఘృతధేనుస్తథాపరా । తిలధేనుస్తృతీయా తు చతుర్థీ జలసంజ్ఞితా ॥ ౪౯ ॥ ప
ఞ్చమీ రసధేనుస్స్యాత్షష్ఠీ ధాన్యాహ్వయా తథా । సప్తమీ శర్కరాధేనురష్టమీ లవణ
స్య చ ॥ ౫౦ ॥ రత్నధేనుశ్చ నవమీ దశమీ స్యాత్స్వరూపతః । కుమ్భాస్స్యుర్ద్రవధేనూ
నామితరాసాం తు రాశయః ॥ ౫౧ ॥ సువర్ణధేనుం చాప్యత్ర కేచిదిచ్ఛన్తి మానవాః ।
నవనీతేన తైలేన తథాऽన్యేऽపి మహర్షయః ॥ ౫౨ ॥ ఏతదేవ విధానం స్యాత్త ఏవోపస్క
రాస్స్మృతాః । మన్త్రావాహనసంయుక్తాస్సదా పర్వణి పర్వణి ॥ ౫౩ ॥ యథా
శ్రద్ధం ప్రదాతవ్యా భుక్తిముక్తిఫలప్రదాః । గుడధేనుప్రసఙ్గేన సర్వాస్తావన్మయోది
తాః ॥ ౫౪ ॥ అనేకయజ్ఞఫలదాస్సర్వపాపహరాశ్శుభాః । వ్రతానాముత్తమం య
స్మాద్విశోకద్వాదశీవ్రతమ్ ॥ ౫౫ ॥ తదఙ్గత్వేన చైవాత్ర గుడధేనుః ప్రశస్యతే । అ
యనే విషువే పుణ్యే వ్యతీపాతేऽథవా పునః ॥ ౫౬ ॥ గుడధేన్వాదయో దేయాస్సోప

---

* శాన్తిం ప్రయచ్ఛతు.　　† నవ.

రాగాదివర్జిను । విశోకద్వాదశీపుణ్యాసర్వపాపహరాశుభా ॥ ౫౭ ॥ యామువో వ్యనరోయాతితద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ । ఇహలోకేచసౌభాగ్యమాయురారోగ్యమేవ చ ॥ ౫౮ ॥ వైష్ణవంపదమాప్నోతిమరణేస్మరణాద్ధరేః । నవార్బుదసహస్రాణిద శచాష్టౌచధర్మవిత్ ॥ ౫౯ ॥ నచోగ్రదుఃఖదౌర్గత్యంతస్యసజ్జాయతేనృప । నారీవా కురుతేయాతువిశోకద్వాదశీవ్రతమ్ ॥ ౬౦ ॥ నృత్తగీతపరానిత్యంసాపితత్ఫలమా ప్నుయాత్ । తస్మాదగ్రేహరేర్నిత్యమనన్తంగీతవాదనమ్ ॥ ౬౧ ॥ కర్తవ్యంభూతి కామేనభక్త్యాతుపరయాముదా । ఇతిపఠతియఇత్థంసర్వదాయస్తుసమ్యఙ్మధుమర నరకారేరర్చనంసాధుపశ్యేత్ ॥ ౬౨ ॥ మతిమపిచనరాణాంయోదదాతీన్ద్రలోకే వసతిసవిబుధౌఘైఃపూజ్యతేకల్పమేకమ్ ॥ ౬౩॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే విశోకద్వాదశీవ్రత గుడధేన్వాదిదానకథనం నామైకాశీతితమోఽధ్యాయః.

⟶ శ్రీధాన్యాదిపర్వతదానాని ⟵

నారదః ॥ భగవఞ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామిదానమాహాత్మ్యముత్తమమ్ । యదక్ష యంపరేలోకేదేవర్షిగణసేవితమ్ ॥ ౧ ॥ ఈశ్వరః ॥ మేరోఃప్రదానంవక్ష్యామిదశ ధామునిసత్తమ । యత్ప్రదానాన్నరోలోకానాప్నోతిసురపూజితాన్ ॥ ౨ ॥ పురాణేషుచవేదేషుయజ్ఞేష్వాయతనేషుచ । నతత్ఫలమధీతేషుకృతేష్విహయదశ్ను తే ॥ ౩ ॥ తస్మాద్విధానంవక్ష్యామిపర్వతానామనుక్రమాత్ । ప్రథమోధాన్యశై లస్స్యాద్ద్వితీయోలవణాచలః ॥ ౪ ॥ గుడాచలస్తృతీయస్తుచతుర్థోహేమపర్వ తః । పఞ్చమస్తిలశైలస్స్యాత్షష్ఠఃకార్పాసపర్వతః ॥ ౫ ॥ సప్తమోఘృతశైలశ్చర త్నశైలస్తథాఽష్టమః । రాజతోనవమస్తద్వద్దశమశ్శర్కరాచలః ॥ ౬ ॥ వక్ష్యేవి ధానమేతేషాం యథావదనుపూర్వశః । అయనేవిషువేపుణ్యే వ్యతీపాతేదినక్ష యే ॥ ౭ ॥ శుక్లపక్షతృతీయాయాముపరాగేశశిక్షయే । వివాహోత్సవయజ్ఞే షుద్వాదశ్యామథవాపునః ॥ ౮ ॥ శుక్లాయాంపఞ్చదశ్యాంవాపుణ్యర్క్షేవావిధానతః । తీర్థేవాయతనేవాపిగోష్ఠేవాప్రాఙ్గణేవనే ॥ ౯ ॥ ధాన్యశైలాదయోదేయాయథా శాస్త్రంవిజానతా । మణ్డపంకారయేద్భక్త్యాచతురశ్రముదఙ్ముఖమ్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రా గుదక్ప్రవణేదేశేప్రాఙ్ముఖంవావిధానతః । గోమయేనానులిప్తాయాంభూమావా స్తీర్యవైకుశాన్ ॥ ౧౧ ॥ తన్మధ్యేపర్వతంకుర్యాద్విష్కమ్భపర్వతాన్వితమ్ । ధా న్యద్రోణసహస్రేణభవేద్గిరిరిహోత్తమః ॥ ౧౨ ॥ పఞ్చశతైర్మధ్యమస్స్యాత్త్రిని షస్స్యాత్త్రిభిశ్శతైః । మేరుర్మహావ్రీహిమయశ్చమధ్యేసువర్ణవృక్షత్రయసంయుత

స్స్యాత్ ॥ ౧౩॥ పూర్వేణ ముక్తాఫలవజ్రయుక్తో యామ్యేన గోమేధికపుష్యరాగైః ॥ ప
శ్చాచ్చ గారుత్మతనీలరత్నైస్సౌమ్యేన వైడూర్యసరోజరాగైః ॥ ౧౪ ॥ శ్రీఖణ్డఖణ్డైర
భితః ప్రవాలైర్లతాన్వితశ్శుక్తిశిలాతలస్స్యాత్ । బ్రహ్మా చ విష్ణుర్భగవాన్పురారిర్దివా
కరోప్యత్ర హిరణ్మయస్స్యాత్ ॥ ౧౫॥ మూర్ధన్యవస్థానమమత్సరేణ * కార్యం త్వనేకై
స్సురసిద్ధసఙ్ఘైః । చత్వారి శృఙ్గాణి చ రాజతాని నితమ్బభాగేష్వపి రాజతస్స్యాత్ ॥ ౧౬॥
తథేక్షువణ్డావృతకన్దరస్తు ఘృతోదకప్రస్రవణశ్చ దిక్షు । శుక్లామ్బరాణ్యమ్బుధరావ
ళిస్స్యాత్పూర్వేణ పీతాని చ దక్షిణేన ॥ ౧౭ ॥ వాసాంసి పశ్చాదథ కర్బురాణి రక్తాని
చైవోత్తరతో ఘనాళిః । రౌప్యాన్మహేన్ద్రప్రముఖాంస్తథాష్టౌ సంస్థాప్య లోకాధిపతీ
న్క్రమేణ ॥ ౧౮ ॥ నానాఫలాళిశ్చ సమన్తతస్స్యాన్మనోహరం మాల్యవిలేపనం చ । వి
తానమస్యోపరి పఞ్చవర్ణమమ్లానపుష్పాభరణాన్వితం చ ॥ ౧౯ ॥ ఇత్థం నివేశ్యామర
శైలమగ్ర్యం మేరోస్తు విష్కమ్భగిరీన్క్రమేణ । తురీయభాగేన చతుర్దిశం తైస్సంస్థాప
యేత్పుష్పవిలేపనాఢ్యమ్ ॥ ౨౦ ॥ పూర్వేణ మన్దరమనేకఫలైశ్చ యుక్తం యుక్తం గ
జైః కనకరుద్రకదమ్బచిహ్నమ్ । కామేన కాఞ్చనమయేన విరాజమానమాకారయేత్కు
సుమవస్త్రవిలేపనాఢ్యమ్ ॥ ౨౧ ॥ క్షీరారుణోదసరసా చ వనేన చైవం రౌప్యేణ శు
క్తిఘటితేన విరాజమానమ్ । యామ్యే చ గన్ధమదనోఽత్ర నివేశనీయో గోధూమసఞ్చ
యమయః కలధౌతజమ్బ్వా ॥ ౨౨ ॥ హైమేన యక్షపతినా ఘృతమానసేన వస్త్రైశ్చ
రాజతవనేన సుసంయుతస్స్యాత్ । పశ్చాత్తిలాచలమనేకసుగన్ధపుష్పైస్సౌవర్ణపిప్ప
లహిరణ్మయహంసయుక్తమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఆకారయేద్రజతపుష్పవనేన తద్వద్వస్త్రాన్వి
తం దధిసితోదసరస్తథాగ్రే । సంస్థాప్య తం విపులశైలమథోత్తరేణ శైలం సుపార్శ్వ
మపి † కాంస్యమయం సువప్రమ్ ॥ ౨౪॥ పుష్పైశ్చ హేమవటపాదపశేఖరాన్తమాకా
రయేత్కనకధేనువిరాజమానమ్ । మాక్షీకభద్రసరసా చ వనేన తద్వద్రౌప్యేణ భాస్వ
రవతా చ వనం విధాయ ॥ ౨౫॥ హోమశ్చతుర్భిరథ వేదపురాణవిద్భిర్దాన్తైరనిన్ద్యచరి
తాకృతిభిర్ద్విజేన్ద్రైః । పూర్వేణ హస్తమితమత్ర విధాయ కుణ్డం కార్యస్తిలైర్యవఘృ
తేన సమిత్కుశైశ్చ ॥ ౨౬ ॥ రాత్రౌ చ జాగరమనుద్ధతతూర్యనాదైరావాహనం చ క
థయామి శిలోచ్చయానామ్ । త్వం సర్వదేవగణధామనిధే విరుద్ధమస్మద్గృహేష్వమర
పర్వత నాశయాశు ॥ ౨౭ ॥ క్షేమం విధత్స్వ కురు శాన్తిమనుత్తమాం నస్సమ్పూజితః పర
మభక్తిమతా మయా హి ॥ త్వమేవ భగవానీశో బ్రహ్మా విష్ణుర్దివాకరః ॥ ౨౮ ॥ మూ
ర్తామూర్తం పరం బీజమతః పాహి సనాతన । యస్మాత్త్వం లోకపాలానాం విశ్వ
మూర్తేశ్చ మన్దిరమ్ ॥ ౨౯ ॥ రుద్రాదిత్యవసూనాం చ తస్మాచ్ఛాన్తిం ప్రయచ్ఛ మే ।

* కార్యం త్వనేకైశ్చ మునద్విజాద్యైః. † మాష.

యస్మాదశూన్యమమరైర్నారీభిశ్చ శిరస్తవ॥ ౩౦॥ తస్మాన్మాముద్ధరాశేషదుఃఖసంసా
రసాగరాత్ । ఏవమభ్యర్చ్య తం మేరుం మన్దరంచాపి పూజయేత్ ॥ ౩౧ ॥ యస్మా
చ్చైత్రరథేన త్వం భద్రాశ్వవర్షేణ చ। శోభసే మన్దర క్షిప్రమతస్తుష్టికరో భవ ॥ ౩౨ ॥
యథా చూడామణిర్జమ్బూద్వీపే త్వం గన్ధమాదన । గన్ధర్వవనశోభావానతః కీర్తిర్దృ
ఢాస్తు మే ॥ ౩౩ ॥ యస్మాత్త్వం కేతుమాలేన వైభ్రాజేన వనేన చ । హిరణ్మయాశ్వ
త్థశిరాస్తస్మాత్పుష్టిర్దృఢాస్తు మే ॥ ౩౪ ॥ ఉత్తరైః కురుభిర్యస్మాత్సావిత్రేణ వనేన చ ।
సుపార్శ్వ రాజసే నిత్యమతశ్శ్రీరక్షయాస్తు మే ॥ ౩౫ ॥ ఏవమామన్త్ర్య తాన్స
ర్వాన్ప్రభాతే విమలే పునః । స్నాత్వా తు గురవే దద్యాన్మధ్యమం పర్వతోత్తమ
మ్ ॥ ౩౬ ॥ విష్కమ్భపర్వతాన్దద్యాదృత్విగ్భ్యః క్రమశో మునే । గావో దేయా
శ్చతుర్వింశదథవా దశ నారద ॥ ౩౭ ॥ శక్తితస్సప్త చాష్టౌ వా పఞ్చ దద్యాదశక్తిమాన్ ।
ఏకాం చ గురవే దద్యాత్కపిలాం చ పయస్వినీమ్ ॥ ౩౮ ॥ పర్వతానాం చ సర్వేషామే
ష ఏవ విధిస్స్మృతః । త ఏవ పూజనే మన్త్రాస్త ఏవోపస్కరాస్స్మృతాః ॥ ౩౯ ॥ గ్ర
హాణాం లోకపాలానాం బ్రహ్మాదీనాం చ నాకినామ్ । స్వమన్త్రైస్సర్వశైలేషు హోమా
మశ్శైలేషు పఠ్యతే ॥ ౪౦ ॥ ఉపవాసీ భవేన్నిత్యమశక్తో నక్తమిష్యతే । విధానం స
ర్వశైలానాం క్రమశశ్శృణు నారద ॥ ౪౧ ॥ దానకాలేషు యే మన్త్రాః పర్వతేషు చ య
త్ఫలమ్ । అన్నం బ్రహ్మ యతః ప్రోక్తమన్నం ప్రాణాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౪౨ ॥ అన్నాద్భ
వన్తి భూతాని జగదన్నేన వర్తతే । అన్నమేవ యతో లక్ష్మీరన్నమేవ జనార్దనః ॥ ౪౩ ॥
ధాన్యపర్వతరూపేణ పాహి తస్మాన్నగోత్తమ । అనేన విధినా యస్తు దద్యాద్ధాన్యమ
యం గిరిమ్ ॥ ౪౪ ॥ మన్వన్తరశతం సాగ్రం దేవలోకే మహీయతే । అప్సరోగణగన్ధ
ర్వైరాకీర్ణైశ్చ విరాజితమ్ ॥ ౪౫ ॥ విమానేన దివః పృష్ఠమాయాతి ఋషిసేవితమ్ ।
కర్మక్షయే రాజరాజ్యమాప్నోతీహ న సంశయః ॥ ౪౬ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే ఈశ్వరనారదసంవాదే ధాన్యపర్వతదాన
మాహాత్మ్యకథనం నామ ద్వ్యశీతితమోఽధ్యాయః.

లవణపర్వతదానమ్.

ఈశ్వరః॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి లవణాచలముత్తమమ్ । యత్ప్రసాదా
న్నరో లోకానాప్నోతి శివసంయుతాన్ ॥ ౧ ॥ ఉత్తమష్షోడశద్రోణైః కర్తవ్యో లవణా
చలః । మధ్యమస్స్యాత్తదర్ధేన చతుర్భిరధమస్స్మృతః ॥ ౨ ॥ విత్తహీనో యథాశ
క్త్యా ద్రోణాదూర్ధ్వం తు కారయేత్ । చతుర్థాంశేన విష్కమ్భపర్వతాన్కారయేత్పృ

థక్ ॥ 3॥ విధానంపూర్వవత్కుర్యాద్బ్రహ్మాదీనాంచసర్వదా । * తద్వద్హేమతరూన్సర్వాన్ లోకపాలాన్నివేశయేత్ ॥ ౪ ॥ సరాంసివనవృక్షాదీం స్తద్వదత్రాపికారయేత్ । కుర్యాజ్జాగరణంరాత్రౌ దానమన్త్రాన్నిబోధమే॥ ౫॥ సౌభాగ్యరసమ్భూతోయతోఽయంలవణోరసః। తదాత్మకత్వేనచమాంపాహిత్వంపర్వతోత్తమ॥ ౬॥ యస్మాదన్యరసాస్సర్వేనోత్కటాలవణంవినా। ప్రియంచశివయోర్నిత్యంతస్మాచ్ఛాన్తిపరోభవ ॥ ౭ ॥ విష్ణుదేహసముద్భూతంయస్మాదారోగ్యవర్ధనమ్ । తస్మాత్పర్వతరూపేణపాహిసంసారసాగరాత్ ॥ ౮ ॥ అనేనవిధినాయస్తుదద్యాల్లవణపర్వతమ్ । ఉమాలోకేవసేత్కల్పంతతోయాతిపరాంగతిమ్ ॥ ౯ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే లవణపర్వతదానమాహాత్మ్య
కథనంనామ త్ర్యశీతితమోఽధ్యాయః.

గుడపర్వతదానమ్.

ఈశ్వరః ॥ అతఃపరంప్రవక్ష్యామిగుడపర్వతముత్తమమ్ । యత్ప్రదానాన్నరస్స్వర్గమాప్నోతిసురపూజితమ్ ॥ ౧ ॥ ఉత్తమోదశభిర్భారైర్మధ్యమఃపఞ్చభిర్మతః । త్రిభిర్భారైఃకనిష్ఠస్స్యాత్తదర్ధేనాల్పవిత్తవాన్ ॥ ౨ ॥ తద్వదావాహనంపూజా హేమవృక్షసురార్చనమ్ । విష్కమ్భపర్వతాం స్తద్వత్సరాంసివనదేవతాః॥ 3 ॥ హోమంజాగరణంచైవలోకపాలాధివాసనమ్ । ధాన్యపర్వతవత్కుర్యాదిమంమన్త్రముదీరయేత్ ॥ ౪ ॥ యథాదేవేషువిశ్వాత్మాప్రవరోఽయంజనార్దనః । సామవేదస్తువేదానాంమహాదేవస్తుయోగినామ్ ॥ ౫ ॥ ప్రణవస్సర్వమన్త్రాణాంనారీణాంపార్వతీయథా । తథారసానాంప్రవరస్సదైవేక్షురసోమతః॥ ౬॥ మమతస్మాత్పరాంలక్ష్మీంప్రయచ్ఛగుడపర్వత।యస్మాత్సౌభాగ్యదాయిన్యాత్వం † భ్రాతాత్వంగుడపర్వత ॥ ౭ ॥ నివాసశ్చాపి ‡ పార్వత్యాస్తస్మాత్త్వంపాహిసర్వదా । అనేనవిధినాయస్తుదద్యాద్గుడమయంగిరిమ్ ॥ ౮ ॥ పూజ్యమానస్సగన్ధర్వైర్గౌరీలోకేమహీయతే । తతఃకల్పశతాన్తేతుసప్తద్వీపాధిపోభవేత్ ॥ ౯ ॥ ఆయురారోగ్యసమ్పన్నశ్శత్రుభిశ్చాపరాజితః॥౯౪ ॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే గుడపర్వతదానమాహాత్మ్య
కథనంనామచతురశీతితమోఽధ్యాయః.

* తద్వద్హేమమయాన్సర్వాన్. † శ్రౌతాత్మా. ‡ పార్వత్యాస్తస్మాచ్ఛాన్తింప్రయచ్ఛమే.

౹ సువర్ణపర్వతదానమ్. ౹

ఈశ్వరః ॥ అథపాపహరంవక్ష్యేసువర్ణాచలముత్తమమ్ । యస్యప్రసాదాద్భువనంవైరిఞ్చంయాతిమానవః ॥ ౧ ॥ ఉత్తమఃపలసాహస్రంమధ్యమఃపఞ్చభిశ్శతైః । తదర్ధేనాధమస్తద్వదల్పవిత్తోపిశక్తితః ॥ ౨ ॥ దద్యాదేకపలాదూర్ధ్వంయథాశక్త్యావిమత్సరః । ధాన్యపర్వతవత్సర్వంవిదధ్యాన్మునిపుఙ్గవ ॥ ౩ ॥ విష్కమ్భశైలాంస్తద్వచ్చఋత్విగ్భ్యఃప్రతిపాదయేత్ । నమస్తేబ్రహ్మవిద్యాయ * బ్రహ్మగర్భాయతేనమః ॥ ౪ ॥ యస్మాదనన్తఫలదస్తస్మాత్పాహిశిలోచ్చయ । యస్మాదగ్నేరపత్యంత్వంయస్మాదల్పంజగత్పతేః ॥ ౫ ॥ హేమపర్వతరూపేణతస్మాత్పాహినగోత్తమ । అనేనవిధినాయస్తుదద్యాత్కనకపర్వతమ్ ॥ ౬ ॥ సయాతిపరమంబ్రహ్మలోకమానన్దకారకమ్ । తత్రకల్పశతంతిష్ఠేత్తతోయాతిపరాంగతిమ్ ॥ ౭ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే కనకపర్వతదాన మాహాత్మ్య
కథనంనామపఞ్చాశీతితమోఽధ్యాయః.

౹ తిలపర్వతదానమ్. ౹

ఈశ్వరః ॥ అతఃపరంప్రవక్ష్యామితిలశైలంవిధానతః । యత్ప్రదానపరోయాతివిష్ణులోకమనుత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ ఉత్తమోదశభిర్ద్రోణైర్మధ్యమఃపఞ్చభిర్మతః । త్రిభిఃకనిష్ఠోవిప్రేన్ద్రతిలశైలఃప్రకీర్తితః ॥ ౨ ॥ పూర్వవచ్చాపరాన్సర్వాన్విష్కమ్భానభితోగిరేః । దానమన్త్రంప్రవక్ష్యామియథావన్మునిపుఙ్గవ ॥ ౩ ॥ యస్మాన్మధువధేవిష్ణోర్దేహస్వేదసముద్భవాః । తిలాఃకుశాశ్చమాషాశ్చతస్మాచ్ఛన్నోభవత్వహ ॥ ౪ ॥ హవ్యకవ్యేషుయస్మాచ్చతిలాఏవాభిరక్షణమ్ । భవాదుద్ధరశైలేన్ద్రతిలాచలనమోస్తుతే ॥ ౫ ॥ ఇత్యామన్త్ర్యచయోదద్యాత్తిలాచలమనుత్తమమ్ । సవైష్ణవపదంయాతిపునరావృత్తిదుర్లభమ్ ॥ ౬ ॥ దీర్ఘమాయురవాప్నోతిపుత్రివత్వంచమానవః । పితృభిర్దేవగన్ధర్వైఃపూజ్యమానోదివంవ్రజేత్ ॥ ౭ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే తిలపర్వతదానమాహాత్మ్యకథనం
నామ షడశీతితమోఽధ్యాయః.

౹ కార్పాసపర్వతదానమ్. ౹

ఈశ్వరః ॥ కార్పాసపర్వతస్తద్వద్వింశద్భారైరిహోత్తమః । దశభిర్మధ్యమఃప్రోక్తఃకనిష్ఠఃపఞ్చభిస్స్మృతః ॥ ౧ ॥ భారేణాల్పధనోదద్యాద్విత్తశాఠ్యవివర్జితః ।

---

* బ్రహ్మబీజాయ.

ధాన్యపర్వతవత్సర్వమాసాద్యమునిపుఙ్గవ ॥ ౨ ॥ ప్రభాతాయాంతుశర్వర్యాందద్యా
దిదముదీరయేత్ । త్వమేవావరణంయస్మాల్లోకానామిహసర్వదా ॥ ౩ ॥ కార్పా
సాద్రేనమస్తుభ్యంమమాఘంత్వమతోనుద । ఇతికార్పాసశైలేన్ద్రంయోదద్యాచ్ఛ
ర్వసన్నిధౌ ॥ ౪ ॥ రుద్రలోకేవసేత్కల్పంతతోరాజాభవేదిహ ॥ ౪౫ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే కార్పాసాద్రిదానమాహాత్మ్య
కథనంనామ సప్తాశీతితమోఽధ్యాయః.

ఘృతపర్వతదానమ్.

ఈశ్వరః॥అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిఘృతాచలమనుత్తమమ్ । తేజోమయం
ఘృతందివ్యంమహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ వింశత్యాఘృతకుమ్భానాముత్తమస్స్యా
ద్ఘృతాచలః । దశభిర్మధ్యమఃప్రోక్తస్త్వధమఃపఞ్చభిస్స్మృతః॥ ౨॥ అల్పవిత్తోపికుర్వీ
తద్వాభ్యామిహవిధానతః । విష్కమ్భపర్వతాంస్తద్వచ్చతుర్భాగేనకల్పయేత్ ॥౩॥
శాలితణ్డులపాత్రాణికుమ్భోపరినివేదయేత్ । కారయేత్సంహతానుచ్చాన్యథాశో
భంవిధానతః ॥ ౪ ॥ వేష్టయేచ్ఛుక్లవాసోభిరిక్షుదణ్డఫలాదిభిః । ధాన్యపర్వతవత్స
ర్వంవిధానమిహపఠ్యతే ॥ ౫ ॥ అధివాసనపూర్వంతుతద్వద్ధోమంసురార్చనమ్ ।
ప్రభాతాయాంతుశర్వర్యాంగురవేతన్నివేదయేత్ ॥ ౬ ॥ విష్కమ్భపర్వతాంస్తద్వ
ద్ఋత్విగ్భ్యశ్శాన్తమానసః । సంయోగాద్ఘృతముత్పన్నంయస్మాదమృతతేజసః॥౭॥
తస్మాద్ఘృతార్చిర్విశ్వాత్మాప్రీయతామత్రశఙ్కరః । యస్మాత్తేజోమయంబ్రహ్మ
ఘృతేతద్వద్వ్యవస్థితమ్ ॥ ౮॥ ఘృతరూపేణతస్మాత్త్వంపాహినఃపర్వతాఽనిశమ్।
అనేనవిధినాయస్తుదద్యాద్ఘృతమయంగిరిమ్॥౯॥ మహాపాతకయుక్తోపిలోకమాప్నో
తిశాఙ్కరమ్ । హంససారసయుక్తేనకిఙ్కిణీజాలమాలినా॥ ౧౦॥ విమానేనాప్సరో
భిశ్చసిద్ధవిద్యాధరైర్వృతః।విహరేత్పితృభిస్సార్ధంయావదాభూతసమ్ప్లవమ్॥౧౧॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే ఘృతాచలదానమాహాత్మ్యకథనం
నామాష్టాశీతితమోఽధ్యాయః.

రత్నపర్వతదానమ్.

ఈశ్వరః ॥ అతఃపరంప్రవక్ష్యామిరత్నాచలమనుత్తమమ్ । యత్ప్రదానా
న్నరోయాతివిష్ణులోకమనుత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ ముక్తాఫలసహస్రేణపర్వతస్స్యాదను
త్తమః । మధ్యమఃపఞ్చశతికస్త్రిశతేనాధమస్స్మృతః ॥ ౨ ॥ చతుర్థాంశేనవిష్క
మ్భపర్వతాస్స్యుస్సమన్తతః।పూర్వేణవజ్రగోమేదైర్దక్షిణేనేన్ద్రనీలకైః॥ ౩ ॥ పుష్య

శాగయుతః కార్యోవిద్వద్భిర్గన్ధమాదనః । వైడూర్యవిద్రుమైః పశ్చాత్సమ్మిశ్రో విపులా
చలః ॥ ౪ ॥ పద్మరాగైస్ససౌవర్ణైరుత్తరేణాపి విన్యసేత్ । ధాన్యపర్వతవత్సర్వం మన్త్రా
ర్చనవిధిస్స్మృతః ॥ ౫ ॥ తద్వదావాహనం కుర్యాద్వృక్షాన్దేవాంశ్చ కాఞ్చనాన్ ।
పూజయేత్పుష్పధూపాద్యైః ప్రభాతే గతమత్సరః ॥ ౬ ॥ పూర్వవద్గురుఋత్వి
గ్భ్యఇమం మన్త్రముదీరయేత్ । యథా దేవగణాస్సర్వే సర్వరత్నేష్వవస్థితాః ॥ ౭ ॥
సచరత్నమయో నిత్యమతః పాహి మహాచల । యస్మాదన్నప్రదానేన తుష్టిం ప్రకురుతే
హరిః ॥ ౮ ॥ సదా రత్నప్రదానేన తస్మాన్నః పాహి పర్వత । అనేనవిధినా యస్తుద
ద్యాద్రత్నమయం గిరిమ్ ॥ ౯ ॥ సయాతి వైష్ణవం లోకమమరేశ్వరపూజితమ్ । యా
వత్కల్పశతం సాగ్రం వసేత్త్విహ నరాధిప ॥ ౧౦ ॥ రూపారోగ్యగుణోపేతస్సప్తద్వీ
పాధిపో భవేత్ । బ్రహ్మహత్యాదికం కించిద్యదత్రాముత్ర వాకృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ తత్సర్వం
నాశమాయాతి గిరిర్వజ్రహతో యథా ॥ ౧౨ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రత్నాచలదానమాహాత్మ్య
కథనం నామైకోననవతితమోఽధ్యాయః.

రౌప్యపర్వతదానమ్.

ఈశ్వరః ॥ అతః పరం ప్రవక్ష్యామి రౌప్యశైలమనుత్తమమ్ । యత్ప్రదానా
న్నరో యాతి సోమలోకం ద్విజోత్తమ ॥ ౧ ॥ దశభిః పలసాహస్రైరుత్తమో రజతాచలః ।
పఞ్చభిర్మధ్యమః ప్రోక్తస్తదర్ధేనాధమస్స్మృతః ॥ ౨ ॥ అశక్తో వింశతేరూర్ధ్వం కారయే
ద్భక్తితస్సదా । విష్కమ్భపర్వతాంస్తద్వత్తురీయాంశేన కల్పయేత్ ॥ ౩ ॥ పూర్వవద్రా
జతాన్కుర్యాన్మన్దరాదీన్విధానతః । కలధౌతమయాంస్తద్వల్లోకేశాన్కారయేద్బు
ధః ॥ ౪ ॥ బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కవత్కార్యో నితమ్బోఽత్ర హిరణ్మయః । రాజతస్స్యాదతోఽన్యే
షాం సర్వస్మిన్నిహ కాఞ్చనమ్ ॥ ౫ ॥ శేషం చ పూర్వవత్కుర్యాద్ధోమజాగరణాదికమ్ । ద
ద్యాత్తతః ప్రభాతే తు గురవే రజతాచలమ్ ॥ ౬ ॥ విష్కమ్భశైలాన్ఋత్విగ్భ్యః పూజ్య
వస్త్రవిభూషణైః । ఇమం మన్త్రం పఠేద్దద్యాద్దర్భపాణిర్విమత్సరః ॥ ౭ ॥ పితౄణాం
వల్లభం యస్మాద్విష్ణోర్వా శఙ్కరస్య చ । పాహి రాజత తస్మాత్త్వం శోకసంసారసాగ
రాత్ ॥ ౮ ॥ ఇత్థం నివేద్య యో దద్యాద్రజతాచలముత్తమమ్ । గవామయుతసాహస్ర
ఫలమాప్నోతి మానవః ॥ ౯ ॥ సోమలోకే సగన్ధర్వైః కిన్నరాప్సరసాం గణైః । పూజ్యమా
నో వసేద్విద్వాన్యావదాభూతసంప్లవమ్ ॥ ౧౦ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రజతాచల దానమాహాత్మ్య
కథనం నామ నవతితమోఽధ్యాయః.

శర్కరాపర్వతదానమ్.

ఈశ్వరః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి శార్కరాచలముత్తమమ్ । యస్యప్రదానాద్విష్ణ్వర్కరుద్రాస్తుష్యన్తి సర్వదా ॥ ౧ ॥ అష్టభిశ్శర్కరాభారైరుత్తమస్స్యాన్మహాచలః । చతుర్భిర్మధ్యమః ప్రోక్తో భారాభ్యామధమస్స్మృతః ॥ ౨ ॥ భారేణ చార్ధభారేణ కుర్యాద్యస్స్వల్పవిత్తవాన్ । విష్కమ్భపర్వతాన్కుర్యాత్తురీయాంశేన మానవః ॥ ౩ ॥ ధాన్యపర్వతవత్సర్వమాసాద్యామరసంయుతమ్ । మేరోరుపరి తద్వచ్చ స్థాప్యం హేమతరుత్రయమ్ ॥ ౪ ॥ మన్దారః పారిజాతశ్చ తృతీయః కల్పపాదపః । ఏవం వృక్షత్రయం మూర్ధ్ని సర్వేష్వపి నివేశయేత్ ॥ ౫ ॥ హరిచన్దనమన్దారౌ పూర్వపశ్చిమభాగయోః । నివేశ్యౌ సర్వశైలేషు విశేషాచ్ఛర్కరాచలే ॥ ౬ ॥ మన్దరే కామదేవస్తు ప్రత్యగ్వక్త్రస్సదా భవేత్ । గన్ధమాదనమధ్యే తు ధనదస్స్యాదుదఙ్ముఖః ॥ ౭ ॥ ప్రాఙ్ముఖో హేమమూర్తిస్తు హంసస్స్యాద్విపులాచలే । హైమీ సుపార్శ్వే సురభిర్దక్షిణాభిముఖీ భవేత్ ॥ ౮ ॥ ధాన్యపర్వతవత్సర్వమావాహనముఖాదికమ్ । కృత్వాఽథ గురవే దద్యాన్మధ్యమం పర్వతోత్తమమ్ ॥ ౯ ॥ ఋత్విగ్భ్యశ్చతురశ్శైలానిమాన్మన్త్రానుదీరయేత్ । సౌభాగ్యామృతసారోఽయం పరమశ్శర్కరాచలః ॥ ౧౦ ॥ తస్మాదానన్దకారీ త్వం భవ శైలేన్ద్ర సర్వదా । అమృతం పిబతాం యే తు నిపేతుర్భువి శీకరాః ॥ ౧౧ ॥ దేవానాం తత్సముత్థోఽయం పాహి నశ్శర్కరాచల । మనోభవధనుర్మధ్యాదుద్భూతశ్శర్కరాచలః ॥ ౧౨ ॥ తన్మయోఽసి మహాశైల పాహి సంసారసాగరాత్ । యో దద్యాచ్ఛర్కరాశైలమనేన విధినా నరః ॥ ౧౩ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తస్స యాతి * శివమన్దిరమ్ । చన్ద్రతారార్కసఙ్కాశమధిరుహ్యానుజీవిభిః ॥ ౧౪ ॥ సహైవ యానమాతిష్ఠేత్స తు విష్ణుప్రభో దివి । తతః కల్పశతాన్తే తు సప్తద్వీపాధిపో భవేత్ ॥ ౧౫ ॥ ఆయురారోగ్యసమ్పన్నో యావజ్జన్మాయుతత్రయమ్ । భోజనం శక్తితో దద్యాత్సర్వశైలేష్వమత్సరః ॥ ౧౬ ॥ సర్వత్రాక్షారలవణమశ్నీయాత్తదనుజ్ఞయా । పర్వతోపస్కరాన్స

ధర్మమూర్త్యుపాఖ్యానమ్.

ర్వాన్ప్రాపయేద్బ్రాహ్మణాలయమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఆసీత్పురా బృహత్కల్పే ధర్మమూర్తిర్నరాధిపః । సుహృచ్ఛక్రస్య నిహతా యేన దైత్యాస్సహస్రశః ॥ ౧౮ ॥ సోమసూర్యాదయో యస్య తేజసా విగతప్రభాః । భవన్తి శతశో యేన శత్రవశ్చ పరాజితాః ॥ ౧౯ ॥ యదృచ్ఛారూపధారీ చ మనుష్యేష్వపరాజితః । తస్య భానుమతీ నామ భార్యా త్రైలోక్యసున్దరీ ॥ ౨౦ ॥ లక్ష్మీరివ స్వరూపేణ నిర్జితామరసున్దరీ । రాజ్ఞస్తస్యాగ్రమహిషీ ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ ॥ ౨౧ ॥ నారీదశసహస్రాణాం మధ్యే శ్రీరివ జాయతే । నృపకోటి

---

* హరి.

సహస్రేణకదాచిన్నప్రముచ్యతే ॥ ౨౨ ॥ కదాచిదాస్థానగతః పప్రచ్ఛస్వపురోధ
సమ్ । విస్మయేనాన్వితోరాజావసిష్ఠమృషిసత్తమమ్॥ ౨౩ ॥ భగవన్కర్మణాకేన
మమలక్ష్మీరనుత్తమా । కస్మాచ్చవిపులంతేజోమచ్ఛరీరేసదోత్తమమ్ ॥ ౨౪ ॥ వసి
ష్ఠః॥ పురాలీలావతీనామవేశ్యాశివపరాయణా । తయాదత్తశ్చతుర్దశ్యాంగురవేలవ
ణాచలః ॥ ౨౫ ॥ హేమవృక్షామరైస్సార్ధంయథావద్విధిపూర్వకమ్ । శూద్రస్సువ
ర్ణకారశ్చనామ్నాసొణ్డోభవత్తదా ॥ ౨౬ ॥ భృత్యోలీలావతీగేహేతేనహైమావి
నిర్మితాః । తరవోఽమరముఖ్యాశ్చశ్రద్ధాయుక్తేనపార్థివ ॥ ౨౭ ॥ అతిరూపేణస
మ్పన్నాఘటయిత్వావినాభృతిమ్ । ధర్మకార్యమితిజ్ఞాత్వానగృహ్ణాతికథంచన॥ ౨౮॥
*ఉల్లాసితాశ్చతత్పత్న్యాసౌవర్ణామరపాదపాః। లీలావతీగృహేపార్శ్వేపరిచర్యా
చపార్థివ॥ ౨౯ ॥ కృతాతాభ్యామశాఠ్యేనద్విజశుశ్రూషణాదినా। సాచలీలావతీవే
శ్యాకాలేనమహతాతథా ॥ ౩౦ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తాజగామశివమన్దిరమ్। యో
సౌసువర్ణకారోపిదరిద్రోప్యతిసత్యవాన్ ॥ ౩౧ ॥ నమూల్యమాదాద్వేశ్యాతస్సభ
వానిహసామ్ప్రతమ్। సప్తద్వీపపతిర్జాతస్సూర్యాయుతసమప్రభః॥ ౩౨॥ భార్యా
సువర్ణకారస్యతరవోహేమనిర్మితాః । సమ్యగుల్లాసితాభక్త్యాసేయంభానుమతీత
వ॥ ౩౩ ॥ ఉల్లాసనాదుత్కటరూపమస్యాస్సఞ్జాతమస్మిన్ప్రియసుదాధిపత్యమ్ । య
స్మాత్కృతంతత్పరిచారకర్మఅనుద్ధతాభ్యాంలవణాచలస్య ॥ ౩౪ ॥ తస్మాచ్చలోకే
ష్వపరాజితత్వమారోగ్యసౌభాగ్యయుతాచలక్ష్మీః । తస్మాత్త్వమప్యత్రవిధానపూ
ర్వం ధాన్యాచలాదీన్దశధాకురుష్వ॥ ౩౫ ॥ తథేతిసమ్పూజ్యసధర్మమూర్తిః పాదౌ
వసిష్ఠస్యదదౌచసర్వాన్ । ధాన్యాచలాదీన్విధివత్పురారేర్లోకంగతోసౌసురపూజ్య
మానః ॥ ౩౬ ॥ పశ్యేత్తుభక్త్యాయదిదీయమానం స్పృశేదథోయఃపురుషోదరిద్రః।
శృణోతిభక్త్యాథమతిందదాతికల్మషస్సోపిదివంప్రయాతి ॥ ౩౭ ॥ దుఃఖస్యప్రశమ
ముపైతి† పూజ్యమానైశ్శైలేన్ద్రైర్భవభయభేదనైర్మనుష్యః । యఃకుర్యాదితిమ
నిపుఙ్గవేహభక్త్యాశాన్తాత్మాసకలగిరీన్ద్రసమ్ప్రదానమ్॥ ౩౮ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే ఈశ్వరనారదసంవాదేశర్కరాచల
దానమాహాత్మ్యకథనంనామైకనవతితమోఽధ్యాయః.

శ్రీగ్రహయజ్ఞవిధావయుతహోమవిధిః.శ్రీ

సూతః ॥ వైశమ్పాయనమాసీనమపృచ్ఛచ్ఛౌనకఃపురా । సర్వకామాప్త
యేనిత్యంకథంశాన్తికపౌష్టికమ్ ॥ ౧ ॥ వైశమ్పాయనః ॥ శ్రీకామశ్శాన్తికామో

---

* ఉజ్జ్వాలితాశ్చ. † పఠ్యమానైశ్శైలేన్ద్రైర్భవ.

వా గ్రహయజ్ఞంసమాచరేత్ । వృష్ట్యాయుఃపుష్టికామోవాతథైవాభిచరన్పునః॥౨॥ యేనగ్రహవిధానేనతన్మేనిగదతశ్శృణు। సర్వశాస్త్రాణ్యనుక్రమ్య * సంక్షిప్తంగ్రన్థవిస్తరమ్ ॥ ౩ ॥ గ్రహశాన్తింప్రవక్ష్యామిపురాణశ్రుతిచోదితామ్ । పుణ్యేఽహ్నివిప్రకథితేకృత్వాబ్రాహ్మణవాచనమ్॥౪॥ గ్రహాన్గ్రహాధిదేవాంశ్చస్థాప్యహోమం సమాచరేత్ । గ్రహయజ్ఞస్త్రిధాప్రోక్తఃపురాణశ్రుతికోవిదైః ॥ ౫ ॥ ప్రథమోఽయుతహోమస్స్యాల్లక్షహోమస్తతఃపరమ్। తృతీయఃకోటిహోమస్స్యాత్సర్వకామఫలప్రదః ॥ ౬ ॥ అయుతేనాహుతీనాంచనవగ్రహవిధిస్స్మృతః । తావత్తస్య విధింవక్ష్యేపురాణశ్రుతిభాషితమ్ ॥ ౭ ॥ గృహస్యోత్తరపూర్వేణమణ్డపంకారయేద్బుధః । † రుద్రాయతనభూమౌవాచతురశ్రముదక్ప్లవమ్ ॥ ౮ ॥ దశహస్తమథాష్టౌవాహస్తంకుర్యాద్విధానతః । తస్యద్వారాణిచత్వారికర్తవ్యానిచదక్షిణే॥ ౯ ॥ గర్తస్యోత్తరపూర్వేణవితస్తిద్వయవిస్తృతామ్ । వప్రద్వయయుతాంవేదింవితస్త్యుచ్ఛ్రియసమ్మితామ్ ॥ ౧౦ ॥ సంస్థాపనాయదేవానాంచతురశ్రాముదక్ప్లవామ్। అగ్నిప్రణయనంకృత్వాతస్యామావాహయేత్సురాన్॥౧౧॥దేవతానాంతతస్స్థాప్యావిం

॥ నవగ్రహావాహనాదిః ॥

శతింద్వాదశాధికామ్। సూర్యస్సోమోభూమిసుతోబుధోజీవస్సితోఽర్కజః॥౧౨॥ రాహుఃకేతురితిప్రోక్తాగ్రహాలోకహితావహాః । మధ్యేతుభాస్కరంవిద్యాచ్ఛశినంపూర్వదక్షిణే ॥ ౧౩ ॥ దక్షిణేలోహితంవిద్యాద్బుధంపూర్వోత్తరేణతు । ఉత్తరేణగురుంవిద్యాత్పూర్వేణైవతుభార్గవమ్ ॥ ౧౪ ॥ పశ్చిమేతుశనింవిద్యాద్రాహుంపశ్చిమదక్షిణే । పశ్చిమోత్తరతఃకేతుంస్థాపయేచ్ఛుక్లతణ్డులైః ॥ ౧౫ ॥ భాస్కరస్యేశ్వరంవిద్యాదుమాంచశశినస్తథా । స్కన్దమఙ్గారకస్యాపిబుధస్యాపితథాహరిమ్ ॥ ౧౬ ॥ బ్రహ్మాణంచగురోర్విద్యాచ్ఛుక్రస్యాపిశచీపతిమ్ । శనైశ్చరస్యతుయమంరాహోఃకాలంతథైవచ ॥ ౧౭ ॥ కేతూనాంచిత్రగుప్తంతుసర్వేషామధిదేవతాః । అగ్నిరాపఃక్షితిర్విష్ణురిన్ద్రఐన్ద్రీచదేవతా ॥ ౧౮ ॥ ప్రజాపతిశ్చసర్పాశ్చబ్రహ్మాప్రత్యధిదేవతాః । వినాయకంతథాదుర్గాంవాయుమాకాశమేవచ ॥ ౧౯॥ ఆవాహయేద్వ్యాహృతిభిస్తథైవాశ్వికుమారకౌ। స్థాపయేద్రక్తమాదిత్యమఙ్గారకసమన్వితమ్ ॥ ౨౦ ॥ సోమశుక్రౌతథాశ్వేతౌబుధజీవౌచపిఙ్గలౌ । మన్దరాహూతథాకృష్ణౌధూమ్రంకేతుగణంవిదుః ॥ ౨౧ ॥ గ్రహవర్ణానిదేయానివాసాంసికుసుమానిచ । ధూపామోదోఽత్రసురభిరుపయుజ్యశ్చనిర్మలః॥ ౨౨ ॥ ప్రత్యేకంప్రాపయేత్ప్రాజ్ఞఃఫలంపుష్పసమన్వితమ్ । గుడోదనంరవేర్దద్యాత్సోమాయఘృతపాయసమ్॥ ౨౩॥

* గ్రహయజ్ఞంసమాచరేత్.

† రుద్రహస్తమితంవాస్యాత్.

అఙ్గారకాయ సంయావం బుధాయ క్షీరపిష్టకమ్। దధ్యన్నం గురవే దద్యాచ్ఛుక్రాయ తు
ఘృతోదనమ్ ॥ ౨౪ ॥ శనైశ్చరాయ కృసరమాజమాంసం చ రాహవే । చిత్రౌ
దనం చ కేతుభ్యస్సర్వాన్భక్ష్యైస్తథార్చయేత్ ॥ ౨౫ ॥ ప్రాగుత్తరేణ తస్మాత్తు దధ్యక్ష

కలశస్థాపనాదిః

తవిభూషితమ్ । చూతపల్లవసఞ్ఛన్నం ఫలవస్త్రయుగాన్వితమ్॥ ౨౬ ॥ పఞ్చరత్నస
మాయుక్తం పఞ్చపూగయుతం తథా । స్థాపయేదవ్రణం కుమ్భం వరుణం తత్ర విన్య
సేత్ ॥ ౨౭ ॥ గఙ్గాద్యాస్సరితస్సర్వాస్సముద్రాశ్చ సరాంసి చ । గజాశ్వరథవల్మీక
సఙ్గమహ్రదగోకులాత్ ॥ ౨౮ ॥ మృదమానీయ విప్రేన్ద్ర సర్వౌషధిసమన్వితమ్ ।
స్నానార్థం విన్యసేత్తత్ర యజమానస్య ధర్మవిత్ ॥ ౨౯ ॥ సర్వేస్సముద్రాస్సరితస్తీ
ర్థాని జలదా నదాః । ఆయాన్తు యజమానస్య దురితక్షయకారకాః ॥ ౩౦ ॥ ఏవమా
వాహయేదేతానమరాన్మునిసత్తమ । హోమం సమారభేత్సర్పిర్యవవ్రీహితిలాది
నా॥ ౩౧ ॥ అర్కః పలాశః ఖదిరః అపామార్గోఽథ పిప్పలః । ఉదుమ్బరశ్శమీ దూర్వా
కుశాశ్చ సమిధః క్రమాత్ ॥ ౩౨ ॥ ఏకైకస్యాష్టశతమష్టావింశతిరేవ వా । హోత
వ్యా మధుసర్పిర్భ్యాం దధ్నా చైవ సమన్వితాః॥ ౩౩ ॥ ప్రాదేశమాత్రా అశిఖా అశా
ఖా అపలాశినీః । సమిధః కల్పయేత్ప్రాజ్ఞస్సర్వకర్మసు సర్వదా ॥ ౩౪ ॥ దేవానా
మపి సర్వేషాముపాంశు పరమార్థవిత్ । స్వేన స్వేనైవ మన్త్రేణ హోతవ్యాస్సమి
ధః పృథక్ ॥ ౩౫ ॥ హోతవ్యం చ ఘృతం తత్ర చరుభక్ష్యాదికం పునః । మన్త్రైర్ద
శాహుతీర్హుత్వా హోమో వ్యాహృతిభిస్స్మృతః ॥ ౩౬ ॥ ఉదఙ్ముఖాః ప్రాఙ్ముఖా
వా కుర్యుర్బ్రాహ్మణపుఙ్గవాః । మన్త్రవన్తస్తు కర్తవ్యాశ్చరవః ప్రతిదైవతమ్ ॥ ౩౭ ॥

నవగ్రహాదీనాం హోమమన్త్రాః

హుత్వా పశ్చాచ్చరుం సమ్యక్తతో హోమం సమాచరేత్ । ఆకృష్ణేనేతి సూర్యా
య హోమః కార్యో ద్విజన్మనా॥ ౩౮ ॥ ఆప్యాయస్వేతి సోమాయ మన్త్రేణ జుహు
యాత్పునః। అగ్నిర్మూర్ధేతి భౌమాయ మన్త్రేణ జుహుయాత్తతః॥ ౩౯ ॥ * ఉద్బుధ్యస్వే
తి మన్త్రోఽయముక్తస్సోమసుతాయ వై। బృహస్పతే † అతియదర్యమన్త్రేణేతి గురోర్మ
తమ్॥ ౪౦ ॥ ‡ శుక్రన్తే అన్యదితి చ శుక్రస్యాపి నిగద్యతే। శనైశ్చరాయ చ పునశ్శన్నో దేవీ
తి హావయేత్ ॥ ౪౧ ॥ కయానశ్చిత్ర ఆభువదితి రాహోరుదాహృతమ్ । కేతుం కృ
ణ్వన్నితి బ్రూయాత్కేతూనామపి శాన్తయే॥ ౪౨ ॥ ఆవో రాజేతి రుద్రస్య బలిం హో
మం సమారభేత్ । ఆపో హి ష్ఠేత్యుమాయాస్తు స్యోనేతి స్వామినస్తథా ॥ ౪౩ ॥ విష్ణోరి
దం విష్ణురితి త్వామిచ్ఛేతి స్వయమ్భువః । ఇన్ద్రమిద్ధరీవహత ఇతీన్ద్రాయ పరికీర్తిత
మ్॥ ౪౪ ॥ తథా యమస్య చాయం గౌరితి హోమః ప్రకీర్తితః। కాలస్య బ్రహ్మజజ్ఞానమితి

* అగ్నే వివస్వదుషస ఇతి సోమ. † పరిదీయా రథేనేతి. ‡ అన్నాత్పరిస్రుతేతి.

మన్త్రైః ప్రశస్యతే ॥ ౪౫ ॥ చిత్రగుప్తస్యరాజానమితి వేదవిదోవిదుః । అగ్నిందూతంవృణీమహఇతివహ్నేరుదాహృతః॥ ౪౬ ॥ ఉదుత్తమంవరుణమిత్యపాంమన్త్రైః ప్రశస్యతే । భూమేఃపృథివ్యన్తరిక్షమితి వేదేషుపఠ్యతే ॥ ౪౭ ॥ సహస్రశీర్షాపురుషఇతివిష్ణోరుదాహృతమ్ । ఇన్ద్రాయేన్ద్రోమరుత్వఇతిశక్రస్యశస్యతే ॥ ౪౮ ॥ ఉత్తానపర్ణేసుభగఇతిశచ్యాస్సమాచరేత్ ।ప్రజాపతేఃపునర్హోమః ప్రజాపతఇతిస్మృతః॥ ౪౯॥ * నమోఅస్తుసర్పేభ్యఇతిసర్పాణాంమన్త్రఉచ్యతే । ఏషబ్రహ్మాయఋత్విజఇతిబ్రహ్మణ్యుదాహృతః ॥ ౫౦ ॥ వినాయకస్యచానూనమితిమన్త్రైర్బుధైస్స్మృతః । జాతవేదసేసునవామఇతిదుర్గాయామన్త్రఉచ్యతే ॥ ౫౧ ॥ ప్రాణానాంగ్రన్థిరసీతిప్రాణస్యపరికీర్తితః । ఆదిప్రసన్నస్యతేరేతసఆకాశస్యఉదాహృతః ॥ ౫౨ ॥ ఏషావృషామపోర్వాఇతిఅశ్వినోమన్త్రఉచ్యతే । పూర్ణాహుతించమూర్ధానందివఇత్యభిపాతయేత్ ॥ ౫౩॥ అథాభిషేకమన్త్రైణవాద్యమఙ్గళగీతకైః । పూర్ణకుమ్భేన

౩ యజమానాభిషేకమన్త్రాః. ౩

తేనైవ సోమమూర్తేప్రాగుదఙ్ముఖైః ॥ ౫౪॥ అవ్యఙ్గావయవైర్బ్రహ్మణహేమసగ్ధామభూషితైః । యజమానస్యకర్తవ్యంచతుర్భిస్స్నపనంద్విజైః ॥ ౫౫ ॥ సురాస్త్వామభిషిఞ్చన్తుబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః । వాసుదేవోజగన్నాథస్తథాసఙ్కర్షణోవిభుః ॥ ౫౬ ॥ ప్రద్యుమ్నశ్చానిరుద్ధశ్చభవన్తువిజయాయతే । ఆఖణ్డలోఽగ్నిర్భగవాన్యమోవైనిరృతిస్తథా ॥ ౫౭ ॥ వరుణఃపవనశ్చైవధనాధ్యక్షస్తథాశివః । బ్రహ్మణాసహితాస్సర్వేదిక్పాలాఃపాన్తుతేసదా ॥ ౫౮ ॥ కీర్తిర్లక్ష్మీర్ధృతిర్మేధాపుష్టిశ్శ్రద్ధాక్రియామతిః । బుద్ధిర్లజ్జావపుశ్శాన్తిస్తుష్టికాన్తిశ్చమాతరః॥ ౫౯ ॥ ఏతాస్త్వామభిషిఞ్చన్తుధర్మపత్న్యస్సమాగతాః । ఆదిత్యశ్చన్ద్రమాభౌమఃబుధజీవసితార్కజాః ॥ ౬౦ ॥ గ్రహాస్త్వామభిషిఞ్చన్తురాహుఃకేతుశ్చతర్పితాః । దేవదానవగన్ధర్వాయక్షరాక్షసపన్నగాః ॥ ౬౧ ॥ ఋషయోమునయోగావోదేవమాతరఏవచ । దేవపత్న్యోద్రుమానాగాదైత్యాశ్చాప్సరసాంగణాః ॥ ౬౨ ॥ అస్త్రాణిసర్వశస్త్రాణిరాజానోవాహనానిచ । ఔషధానిచరత్నానికాలస్యావయవాశ్చయే॥ ౬౩ ॥ సరితస్సాగరాస్సర్వేతీర్థానిజలదానదాః। ఏతాస్త్వామభిషిఞ్చన్తుసర్వకామార్థసిద్ధయే ॥ ౬౪ ॥ తతశ్శుక్లామ్బరధరశ్శుక్లమాల్యానులేపనః । సర్వౌషధైస్సర్వగన్ధైస్స్నపితోద్విజపుఙ్గవైః ॥ ౬౫॥ యజమానస్సపత్నీకఋత్విజస్తుసమాహితః। దక్షిణాభిఃప్రయత్నేనపూజయేద్గతవిస్మయః ॥ ౬౬ ॥ సూర్యాయకపిలాంధేనుంశఙ్ఖంసోమాయదాపయేత్ । భౌమాయరక్తవృషభంసోమపుత్రాయకాఞ్చనమ్॥ ౬౭ ॥ గురవేపీతవాసాంసిశుక్రాయాశ్వంతుదాపయేత్ । కృష్ణాయకృష్ణగా

---

* నమోఅస్తునాగేభ్యఇతినాగానాంమన్త్రఉచ్యతే.

ర్దేయాశుభలక్షణసంయుతా ॥ ౬౮ ॥ ఆయసంరాహవేదద్యాత్కేతుభ్యశ్ఛాగ
ముత్తమమ్ । సువర్ణేనసమాఃకార్యాయజమానేనదక్షిణాః ॥ ౬౯ ॥ సర్వేషామ
థవాగావోదాతవ్యాహేమభూషితాః । సువర్ణమథవాదద్యాద్గురుర్వాయేనతుష్య
తి॥ ౭౦ ॥ స్వమన్త్రేణైవదాతవ్యాస్సర్వాస్సర్వత్రదక్షిణాః। కపిలేసర్వధేనూనాం

॥ కపిలాదిధేనుదానమన్త్రాః ॥

పూజనీయాసిరోహిణీ ॥ ౭౧ ॥ సర్వతీర్థమయీయస్మాదతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే ।
పుణ్యస్త్వంశఙ్ఖపుణ్యానాంమఙ్గళానాంచమఙ్గళః ॥ ౭౨ ॥ విష్ణునావిధృతోనిత్య
మతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే । ధర్మస్త్వంవృషరూపేణజగదానన్దకారక ॥ ౭౩ ॥ అష్ట
మూర్తేరధిష్ఠానమతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే । హిరణ్యగర్భగర్భస్థంహేమబీజంవిభావ
సోః ॥ ౭౪ ॥ అనన్తపుణ్యఫలదమతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే। పీతవస్త్రయుగంయస్మా
ద్వాసుదేవస్యవల్లభమ్ ॥ ౭౫ ॥ ప్రదానాత్తస్యమేవిష్ణోరతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే।
విష్ణోస్త్వమశ్వరూపేణయస్మాదమృతసమ్భవః ॥ ౭౬ ॥ ఇన్ద్రార్కవాహనంనిత్య
మతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే । యస్మాత్త్వంపృథివీసర్వాధేనుఃకేశవసన్నిభా ॥ ౭౭॥
సర్వపాపహరానిత్యమతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే । గవామఙ్గేషుతిష్ఠన్తిభువనానిచతు
ర్దశ ॥ ౭౮ ॥ యస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యాదతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే । యస్మాదాయ
సకర్మాణితవాధీనానిసర్వదా ॥ ౭౯ ॥ లాఙ్గలాద్యాయుధాదీనితస్మాచ్ఛాన్తిం
ప్రయచ్ఛ మే । యస్మాత్త్వంసర్వయజ్ఞానామఙ్గత్వేనవ్యవస్థితః ॥ ౮౦ ॥ యానం
విభావసోర్నిత్యమతశ్శాన్తింప్రయచ్ఛ మే । యస్మాదశూన్యంశయనంకేశవస్యశివ
స్యచ ॥ ౮౧ ॥ తస్మాన్మమాప్యశూన్యంస్యాచ్ఛయ్యాదానాజ్జన్మనిజన్మని । యథాసర్వేషుర
త్నేషుసర్వేదేవావ్యవస్థితాః॥ ౮౨ ॥తథాశాన్తింప్రయచ్ఛన్తురత్నదానేనమేసురాః।
యథాభూమిప్రదానస్యకళాంనార్హన్తిషోడశీమ్॥ ౮౩ ॥దానాన్యన్యానిమేశాన్తిర్భూ
మిదానాద్భవత్విహ । * ఏవంసమ్పూజయిత్వాతువిప్రాన్మాత్సర్యవర్జితః ॥ ౮౪ ॥
వస్త్రాలఙ్కారరత్నాద్యైర్మాల్యగన్ధానులేపనైః । అనేనవిధినాయస్తుగ్రహయజ్ఞం
సమాచరేత్ ॥ ౮౫ ॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతిప్రేత్యస్వర్గేమహీయతే। యస్తు
పీడాకరోనిత్యమల్పవిత్తస్యవాగ్రహః॥ ౮౬॥ తంచయత్నేనసమ్పూజ్యశేషానప్యర్చ
యేద్ద్విజః। గ్రహాగావోనరేన్ద్రాశ్చబ్రాహ్మణాశ్చవిశేషతః ॥ ౮౭ ॥ పూజితాః
పూజయన్త్యేతేనిర్దహన్త్యవమానితాః।తస్మాన్నదక్షిణాహీనంకర్తవ్యంభూతిమిచ్ఛ
తా ॥ ౮౮ ॥ సమ్పూర్ణయాదక్షిణయాయస్మాదేకోపితృప్యతి । సదైవాయుత
హోమోయంనవగ్రహమఖేస్థితః ॥ ౮౯ ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషుప్రతిష్ఠాదిషుక
ర్మసు । నిర్విఘ్నార్థంమునిశ్రేష్ఠతథోద్వేగాద్భుతేషుచ ॥ ౯౦ ॥ కథితోఽయుత

* ఏవంసమ్పూజయేద్భక్త్యావిత్తశాఠ్యవివర్జితః

లక్షహోమవిధిః

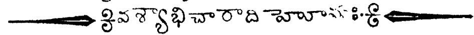
హోమోఽయం లక్షహోమస్తు శృణు॥ వైశమ్పాయనః॥ సర్వకామాప్తయే యస్మాల్లక్షహోమం విదుర్బుధాః॥ ౯౧॥ పితౄణాం వల్లభం సాక్షాద్భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్। గ్రహతారాబలం లబ్ధ్వా కృత్వా బ్రాహ్మణవాచనమ్॥ ౯౨॥ గృహస్యోత్తరపూర్వేణ మణ్డపం కారయేద్బుధః। రుద్రాయతనభూమౌ వా చతురశ్రముదఙ్ముఖమ్॥ ౯౩ ॥ దశహస్తమథాష్టౌ వా హస్తాన్కుర్యాద్విధానతః। ప్రాగుదక్ప్రవణాం భూమిం కారయేద్యత్నతో నరః ॥ ౯౪ ॥ ప్రాగుత్తరం సమాసాద్య ప్రదేశం మణ్డపస్య తు । శోభనం కారయేత్కుణ్డం యథావల్లక్షణాన్వితమ్ ॥ ౯౫ ॥ నవగ్రహమఖే కుణ్డం హస్తమాత్రం ప్రశస్యతే । చతురశ్రం సమం కుర్యాద్యోనివక్త్రం సమేఖలమ్ ॥ ౯౬ ॥ చతురఙ్గులవిస్తారా మేఖలా తద్వదుచ్ఛ్రితా । ప్రాగుదక్ప్రవణా కార్యా సర్వతస్సమవిస్తృతా॥ ౯౭॥ శాన్త్యర్థం సర్వలోకానాం నవగ్రహమఖస్స్మృతః । మానహీనాధికం కుణ్డమనేకభయదం భవేత్ ॥ ౯౮ ॥ యస్మాత్తస్మాత్సుసమ్పూర్ణం శాన్తికుణ్డం విధీయతే। అస్మాద్దశగుణః ప్రోక్తో లక్షహోమస్స్వయమ్భువా ॥ ౯౯ ॥ ఆహుతీభిః ప్రయత్నేన దక్షిణాభిస్తథైవ చ । ద్విహస్తవిస్తృతం తద్వచ్చతుర్హస్తాయతం పునః॥ ౧౦౦॥ లక్షహోమే భవేత్కుణ్డం యోనివక్త్రం సమేఖలమ్ । తస్యైవోత్తరపూర్వేణ వితస్తిత్రయసమ్మితమ్ ॥ ౧౦౧ ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణం తద్వచ్చతురశ్రం సమన్తతః । విష్కమ్భోచ్ఛ్రితః ప్రోక్తస్స్థణ్డిలం విశ్వకర్మణా॥ ౧౦౨॥ సంస్థాపనాయ దేవానాం వప్రత్రయసమావృతమ్ । ద్వ్యఙ్గులోచ్ఛ్రితో వప్రః ప్రథమస్సముదాహృతః॥ ౧౦౩॥ అఙ్గులోచ్ఛ్రయసంయుక్తం వప్రద్వయమథోపరి। త్ర్యఙ్గుళస్తస్య విస్తారస్సర్వేషాం కథ్యతే బుధైః ॥ ౧౦౪ ॥ దశాఙ్గులోచ్ఛ్రితా భిత్తిస్స్థణ్డిలస్య తథోపరి । తస్మిన్నావాహయేద్దేవాన్పూర్వవత్పుష్పతణ్డులైః ॥ ౧౦౫ ॥ ఆదిత్యాభిముఖాస్సర్వాస్సాధిప్రత్యధిదేవతాః । స్థాపనీయా మునిశ్రేష్ఠ నాన్తరేణ పరాఙ్ముఖాః ॥ ౧౦౬ ॥ గరుత్మానధికస్తత్ర సమ్పూజ్యశ్శ్రియమిచ్ఛతా । సామధ్వనిశరీరస్త్వం వాహనం పరమేష్ఠినః ॥ ౧౦౭ ॥ విషపాపహరో నిత్యమతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛ మే । పూర్వవత్కుమ్భమామన్త్ర్య తద్వద్ధోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౦౮ ॥ సహస్రాణాం శతం హుత్వా సమిత్సఙ్ఖ్యాదికం పునః । ఘృతకుమ్భం వసోర్ధారాం పాతయేదనలోపరి ॥ ౧౦౯ ॥ ఔదుమ్బరీమథార్ద్రాం చ ఋజ్వీం కోటరవర్జితామ్ । బాహుమాత్రాం స్రుచం కృత్వా న్యసేత్స్తమ్భద్వయోపరి ॥ ౧౧౦ ॥ ఘృతధారాం తతస్సమ్యగగ్నేరుపరి పాతయేత్ । శ్రావయేత్సూక్తమాగ్నేయం వైష్ణవం రౌద్రమైన్దవమ్॥ ౧౧౧॥ మహావైశ్వానరం సామ జ్యేష్ఠసామ చ పాఠయేత్ । స్నానం చ యజమానస్య పూర్వవత్స్వస్తివాచనమ్॥ ౧౧౨॥

దాతవ్యాయజమానేనపూర్వవద్దక్షిణాపృథక్ । కామక్రోధవిహీనేనఋత్విగ్భ్యశ్శా
న్తచేతసా॥ ౧౧౩ ॥ నవగ్రహమఖేవిప్రాశ్చత్వారో వేదవాదినః । అథవాఋత్విజౌ
శాన్తౌద్వావేవశ్రుతికోవిదౌ ॥ ౧౧౪ ॥ కార్యావయుతహోమేచనప్రసజ్యేతవిస్త
రమ్ । తద్వద్ద్వాదశవాష్టౌవాలక్షహోమేతుఋత్విజః ॥ ౧౧౫ ॥ కర్తవ్యాశ్శ
క్తితస్తద్వచ్చతురోవావిమత్సరాః । నవగ్రహమఖేసర్వంలక్షహోమేదశోత్తర
మ్ ॥ ౧౧౬ ॥ భక్త్యాదద్యాన్మునిశ్రేష్ఠభూషణాన్యపిశక్తితః । సువస్త్రాణిచహై
మానికటకానిచశక్తితః ॥ ౧౧౭ ॥ కర్ణాఙ్గుళీయచిత్రాణికణ్ఠసూత్రాణిశక్తిమాన్ ।
నకుర్యాద్దక్షిణాహీనంవిత్తశాఠ్యేనమానవః ॥ ౧౧౮ ॥ అదదల్లోభమోహాభ్యాం కులక్ష
యమవాప్నుయాత్ । అన్నదానంయథాశక్త్యాదాతవ్యంభూతిమిచ్ఛతా ॥ ౧౧౯ ॥
అన్నహీనఃకృతోయస్మాద్దుర్భిక్షఫలదోభవేత్ । అన్నహీనోదహేద్రాష్ట్రంమన్త్ర
హీనస్తుఋత్విజః ॥ ౧౨౦ ॥ యజమానమదాక్షిణ్యోనాస్తియజ్ఞసమోరిపుః । అ
తినాల్పధనఃకుర్యాల్లక్షహోమంనరఃక్వచిత్ ॥ ౧౨౧ ॥ తస్మాత్పీడాకరోనిత్యం
యఏవభవతిగ్రహః । తమేవపూజయేద్భక్త్యాద్వౌవాత్రీన్వాయథావిధి ॥ ౧౨౨ ॥
ఏకమభ్యర్చయేద్భక్త్యాబ్రాహ్మణంవేదపారగమ్ । దక్షిణాభిఃప్రయత్నేనబహూన
ప్యల్పవిత్తవాన్ ॥ ౧౨౩ ॥ లక్షహోమస్తుకర్తవ్యోయథావిత్తంభవేద్గృహే ।
యతస్సర్వానవాప్నోతిసర్వాన్కామాన్విధానతః॥ ౧౨౪ ॥ పూజ్యతేశివలోకేచవ
స్వాదిత్యమరుద్గణైః । యావత్కల్పశతాన్యష్టావథమోక్షమవాప్నుయాత్ ॥౧౨౫॥
సకామోయస్త్విమంకుర్యాల్లక్షహోమంయథావిధి । సర్వాన్కామానవాప్నో
తిపదమానన్త్యమశ్నుతే॥౧౨౬॥ పుత్రార్థీలభతేపుత్రాన్ధనార్థీలభతేధనమ్ । భా
ర్యార్థీశోభనాంభార్యాంకుమారీశోభనంపతిమ్ ॥ ౧౨౭ ॥ భ్రష్టరాజ్యస్తథా
రాజ్యంశ్రీకామశ్శ్రియమాప్నుయాత్ । యంయంకామయతేకామంసవైభవతిపు
ష్కలః ॥ ౧౨౮ ॥ నిష్కామఃకురుతేయస్తుసపరంబ్రహ్మగచ్ఛతి । తస్మాచ్ఛతగుణః

కోటిహోమవిధిః

ప్రోక్తఃకోటిహోమస్స్వయమ్భువా ॥ ౧౨౯ ॥ అహుతీభిఃప్రయత్నేనదక్షిణా
భిఃఫలేనచ । పూర్వవద్గ్రహదేవానామావాహనవిసర్జనమ్ ॥ ౧౩౦ ॥ హోమ
మన్త్రాస్తఏవోక్తాస్స్నానేదానేతథైవచ । కుణ్డమణ్డపవేదీనాంవిశేషోఽయంనిబోధ
మే ॥ ౧౩౧ ॥ కోటిహోమేచతుర్హస్తంచతురశ్రంసమన్తతః । యోనిచక్రద్వ
యోపేతంతదప్యాహుస్త్రిమేఖలమ్ ॥ ౧౩౨ ॥ ద్వ్యఙ్గుళాభ్యుచ్ఛ్రితాకార్యా
ప్రథమామేఖలాబుధైః । త్ర్యఙ్గుళాభ్యుచ్ఛ్రితాతద్వద్ద్వితీయాపరికీర్తితా ॥౧౩౩॥
ఉచ్ఛ్రయేవిస్తరేచైవతృతీయాచతురఙ్గుళా । ద్వ్యఙ్గుళశ్చైవవిస్తారఃపూర్వమేవ
ప్రశస్యతే ॥ ౧౩౪ ॥ వితస్తిమాత్రాయోనిస్స్యాత్షట్సప్తాఙ్గులవిస్తృతా । కూర్మ
పృష్ఠోన్నతామధ్యేపార్శ్వయోశ్చాఙ్గులోచ్ఛ్రితా ॥ ౧౩౫ ॥ గజోష్ఠసదృశీత

ద్వాదాయతా చ్ఛిద్రసంయుతా । ఏతత్సర్వేషు కుణ్డేషు యోనిలక్షణముచ్యతే॥ ౧౩౬॥
మేఖలోపరి సర్వత్ర అశ్వత్థదళసన్నిభమ్ । వేదిశ్చ కోటిహోమే స్యాద్వితస్తీనాం
చతుష్టయమ్ ॥ ౧౩౭ ॥ చతురశ్రం సమన్తాత్తు త్రిభిర్వప్రైస్సమాసతః। వప్రమానం
చ పూర్వోక్తం వేదీనాం చ తథోచ్ఛ్రియాః ॥ ౧౩౮ ॥ తథా షోడశహస్తస్స్యాన్మణ్డ
పశ్చ చతుర్ముఖః । పూర్వద్వారే చ సంస్థాప్య బహ్వృచం వేదపారగమ్॥౧౩౯॥ యజు
ర్విదం తథా యామ్యే పశ్చిమే సామవేదినమ్ । అథర్వవేదినం తద్వదుత్తరే స్థాపయేద్బు
ధః॥౧౪౦ ॥ అష్టౌ చ హౌమికాః కార్యా వేదవేదాఙ్గవేదినః । ఏవం ద్వాదశ తాన్విప్రా
న్వస్త్రమాల్యానులేపనైః ॥ ౧౪౧ ॥ పూర్వవత్పూజయేద్భక్త్యా సర్వాభరణభూష
ణైః। రాత్రిసూక్తం చ రౌద్రం చ పావమానం సుమఙ్గళమ్॥ ౧౪౨ ॥ పూర్వతో బహ్వృ
చశ్శాన్తిం పఠన్నాస్తఉదఙ్ముఖః । శాక్రం రౌద్రం చ సౌమ్యం చ కూశ్మాణ్డం శాన్తిమే
వ చ॥౧౪౩॥ పాఠయేద్దక్షిణద్వారి యజుర్వేదినముత్తమమ్। సౌపర్ణమథ వై రాజమా
గ్నేయం రౌద్రసంహితామ్॥౧౪౪॥ జ్యేష్ఠసామ తథా శాన్తిం ఛన్దోగః పశ్చిమే పఠేత్।
శాన్తిసూక్తం చ సౌరం చ తథా సంవరణం శుభమ్ ॥ ౧౪౫॥ పౌష్టికం స మహారాజము
త్తరేణాప్యథర్వవిత్। పఞ్చభిస్సప్తభిర్వాపి హోమః కార్యోఽథ పూర్వవత్ ॥ ౧౪౬॥
స్నానే దానే చ మన్త్రాస్స్యుస్తఏవ మునిసత్తమ। వసోర్ధారావిధానం చ లక్షహోమా
ద్విశిష్యతే॥౧౪౭॥ అనేన విధినా యస్తు కోటిహోమం సమాచరేత్ । సర్వాన్కా
మానవాప్నోతి తతో విష్ణుపదం వ్రజేత్ ॥ ౧౪౮॥ యః పఠేచ్ఛృణుయాద్వాపి గ్రహయ
జ్ఞత్రయం నరః। సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా పదమిన్ద్రస్య గచ్ఛతి॥ ౧౪౯ ॥ అశ్వమేధసహ
స్రాణి దశ చాష్టౌ చ ధర్మవిత్ । కృత్వా యత్ఫలమాప్నోతి కోటిహోమాత్తదశ్ను
తే॥౧౫౦ ॥ బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి భ్రూణహత్యార్బుదాన్యపి। కోటిహోమే

నశ్యన్తి యథావచ్చివభాషితమ్ ॥ ౧౫౧ ॥ వశ్యకర్మాభిచారాది తథైవోచ్చాటనా
దికమ్ । నవగ్రహమఖం కృత్వా తతః కామ్యం సమాచరేత్ ॥ ౧౫౨ ॥ అన్యథా ఫల
దం పుంసాం న కామ్యం జాయతే క్వచిత్ । తస్మాదయుతహోమస్య విధానం పూర్వ
వచ్చరేత్ ॥ ౧౫౩ ॥ వృత్తం చోచ్చాటనే చాపి తథా చ వశ్యకర్మణి । త్రిమేఖలం
చైకవక్త్రం త్వ్యరత్నిం విస్తరేణ తు ॥ ౧౫౪ ॥ పలాశసమిధశ్శస్తా మధుగోరోచ
నాన్వితాః । చన్దనాగరుణా తద్వత్కుఙ్కుమేనాభిషేచితాః ॥ ౧౫౫ ॥ హోమ
యేన్మధుసర్పిర్భ్యాం బిల్వాని కమలాని చ । సహస్రాణి దశైవోక్తాస్సర్వథైవస్వయ
మ్భువా ॥ ౧౫౬ ॥ వశ్యకర్మణి బిల్వానాం పద్మానాం చైవ ధర్మవిత్ । సుమిత్రాన్న
ఆప ఓషధయ ఇతి హోమయేత్॥ ౧౫౭॥ న చాత్ర స్థాపనం కార్యం న చ కుమ్భాభిషేచనమ్।
స్నానం సర్వౌషధైః కృత్వా శుక్లపుష్పామ్బరో గృహీ ॥ ౧౫౮ ॥ కణ్ఠసూత్రైస్సక
టకైరఙ్గులీయైః పవిత్రకైః।సూక్ష్మవస్త్రాణి దేయాని శుక్లాగావస్సకాఞ్చనాః॥ ౧౫౯॥

అవశ్యానివశంకుర్యాత్సర్వశత్రుబలాన్యపి। అమిత్రాణ్యపిమిత్రాణిహోమాదేవం
భవన్తిహి ॥ ౧౬౦ ॥ విద్వేషణాభిచారేచత్రికోణంకుణ్డమిష్యతే। ద్విమేఖలంద్రో
ణముఖంహస్తమాత్రంతుసర్వతః ॥ ౧౬౧ ॥ హోమంకుర్యుస్తతోవిప్రారక్తమా
ల్యానులేపనాః। నివీతాలోహితోష్ణీషాలోహితామ్బరధారిణః ॥ ౧౬౨ ॥ నరవా
హనయుక్తాస్స్యుర్జపాకుసుమసన్నిభాః। సమిధోవామహస్తేనశ్యేనాస్థిలవసంయు
తాః॥ ౧౬౩ ॥ హోతవ్యాముక్తకేశైస్తుధ్యాయద్భిరశివంరిపోః। దుర్మిత్రాస్త
స్మైసన్తుతథాహుంఫడితిచ ॥ ౧౬౪ ॥ శ్యేనాభిచారమన్త్రేణక్షురంసప్తాభిమ
న్త్రితమ్। ప్రతిరూపంరిపోఃకృత్వాక్షురేణపరికర్తయేత్ ॥ ౧౬౫॥ ద్వేష్యరూపస్యశ
కలాంస్తథైవాగ్నౌవినిక్షిపేత్।గ్రహయజ్ఞవిధానంతుసహైవాభిచరన్నరః॥౧౬౬॥
విద్వేషిణంతథాకుర్వన్నైతదేవంసమాచరేత్। ఇహైవఫలదంపుంసామేతన్నాము
త్రశోభనమ్ ॥ ౧౬౭ ॥ తస్మాచ్ఛాన్తికమేవాత్రకర్తవ్యంభూతిమిచ్ఛతా। గ్రహయ
జ్ఞత్రయంకుర్యాద్విత్తశాఠ్యవివర్జితః ॥ ౧౬౮ ॥ సవిష్ణోఃపదమాప్నోతిపునరావృత్తి
దుర్లభమ్। యఇదంశృణుయాన్నిత్యం * శ్రావయేద్వాసమాహితః॥౧౬౯॥నతస్య
గ్రహపీడాస్స్యాన్నచబన్ధుజనక్షయః । గ్రహయజ్ఞత్రయంగేహేలిఖితంయస్యతిష్ఠ
తి॥౧౭౦॥ పీడానచైవబాలానాంనరోగోనచబన్ధనమ్। అశేషయజ్ఞఫలదమశేషాఘవి
నాశనమ్ ॥ ౧౭౧ ॥ కోటిహోమంవిదుఃప్రాజ్ఞాఃభుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్। అశ్వమే
ధఫలంప్రాహుర్లక్షహోమంద్విజోత్తమాః ॥ ౧౭౨॥ ద్వాదశాహసమస్తద్వన్న
వగ్రహముఖస్స్మృతః। ఇతికథితమిదానీముత్సవానన్దహేతుస్సకలకలుషహారీదేవయ
జ్ఞాభిషేకః॥ ౧౭౩॥ పరిపఠతియఇత్థంయశ్శృణోతిప్రసఙ్గాదభిభవతిసశత్రూనాయు
రారోగ్యయుక్తః ॥ ౧౭౩౪ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే వైశమ్పాయనశౌనకసంవాదే గ్రహ
యజ్ఞశాన్తివిధానయుతహోమాది కథనం
నామద్వినవతితమోఽధ్యాయః.

శ్రీనవగ్రహస్వరూపకథనమ్.

ఈశ్వరః ॥ పద్మాసనఃపద్మకరఃపద్మగర్భసమద్యుతిః। సప్తాశ్వస్సప్తరజ్జుశ్చ
ద్విభుజస్సవితారవిః॥౧॥ శ్వేతశ్శ్వేతామ్బరధరశ్శ్వేతాశ్వశ్శ్వేతభూషణః। గదా
పాణిర్ద్విబాహుశ్చకర్తవ్యోవరదశ్శశీ ॥ ౨ ॥ రక్తమాల్యామ్బరధరశ్శక్తిశూలస
మన్వితః। చతుర్భుజోమేషగమోవరదస్స్యాద్ధరాసుతః॥ ౩ ॥ పీతమాల్యామ్బరధ

* పఠేద్వాపి.

రః కర్ణికారదళద్యుతిః । ఖడ్గచర్మగదాపాణిస్సింహస్థో వరదో బుధః ॥ ౪ ॥ దేవదైత్య గురూ తద్వత్పీతశ్వేతౌ చతుర్భుజౌ । దణ్డినౌ వరదౌ కార్యౌ సాక్షసూత్రకమణ్డలూ ॥ ౫ ॥ ఇన్ద్రనీలద్యుతిశ్శూలీ వరదో గృధ్రవాహనః । ప్రాసబాణాసనధరః కర్తవ్యోఽర్కసుత స్సదా ॥ ౬ ॥ సదాకరాళః ఖడ్గీ చ చర్మశూలధర స్తథా । నీలస్సింహాసనస్థశ్చ రాహు రత్ర ప్రశస్యతే ॥ ౭ ॥ ధూమ్రా ద్విబాహవస్సర్వే గదినో వికృతాననాః । గృధ్రాసనగతా నిత్యం కేతవో న్యవరప్రదాః ॥ ౮ ॥ సర్వే కిరీటినః కార్యా గ్రహా లోకహితావహాః । ద్వ్యఙ్గులేనోచ్ఛ్రితాస్సర్వే శతమష్టోత్తరం సుఖాః ॥ ౯ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే నవగ్రహస్వరూపకథనం నామ
త్రినవతితమోఽధ్యాయః.

శివచతుర్దశీవ్రతమ్.

నారదః ॥ భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి వ్రతం శ్రేష్ఠం మహీతలే । భుక్తిముక్తిఫలాయాలం తత్పునర్వక్తుమర్హసి ॥ ౧ ॥ ఈశ్వరః ॥ ఏవముక్తో బ్రవీచ్ఛమ్భురయం వాఙ్మయపారగః । మత్సమ స్తపసా బ్రహ్మన్పురాణశ్రుతివిస్తరే ॥ ౨ ॥ ధర్మోయం వృషరూపేణ నన్దినామా గణాగ్రణీః । ధర్మాన్మాహేశ్వరాన్వక్ష్యత్యతః ప్రభృతి నారద ॥ ౩ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ ఇత్యుక్త్వా దేవదేవేశ స్తత్రైవాన్తరధీయత । నారదోపి చ శుశ్రూషుః పప్రచ్ఛ నన్దికేశ్వరమ్ ॥ ౪ ॥ అదృష్టస్త్వం శివే నేహ వద మాహేశ్వర వ్రతమ్ ॥ నన్దికేశ్వరః ॥ శృణుష్వావహితో బ్రహ్మన్వక్ష్యే మాహేశ్వరం వ్రతమ్ ॥ ౫ ॥ త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం నామ్నా శివచతుర్దశీమ్ । మార్గశీర్షే త్రయోదశ్యాం సితాయామేకభోజనః ॥ ౬ ॥ ప్రార్థయేద్దేవదేవేశం త్వామహం శరణం గతః । చతుర్దశ్యాం నిరాహారస్సమభ్యర్చ్య మహేశ్వరమ్ ॥ ౭ ॥ సౌవర్ణం వృషభం దత్త్వా భోక్ష్యామీతి పరేఽహని । ఏవం నియమకృత్సుప్త్వా ప్రాతరుత్థాయ మానవః ॥ ౮ ॥ కృతస్నానజపః పశ్చాదుమయా సహితం శివమ్ । పూజయేత్కమలైశ్శుభ్రైర్గన్ధమాల్యానులేపనైః ॥ ౯ ॥

పాదౌ నమశ్శివాయేతి శిరస్సర్వాత్మనే నమః । లలాటం త్రినేత్రాయ నేత్రాణి హరయే నమః ॥ ౧౦ ॥ ముఖమిన్దుముఖాయేతి శ్రీకణ్ఠాయేతి కణ్ఠకమ్ । సద్యోజాతాయ కర్ణౌ తు వామదేవాయ వై భుజౌ ॥ ౧౧ ॥ అఘోరహృదయాయేతి హృదయం పరిపూజయేత్ । స్తనౌ తత్పురుషాయేతి తథేశానాయ చోదరమ్ ॥ ౧౨ ॥ పార్శ్వే చానన్తధర్మాయ జ్ఞానరూపాయ వై కటిమ్ । ఊరూ చానన్తవైరాగ్యసింహాయేతి ప్రపూజయేత్ ॥ ౧౩ ॥ అనన్తైశ్వర్యనాథాయ జానునీ త్వర్చయేద్బుధః । ప్రధానాయ నమో జఙ్ఘే గుల్ఫౌ వ్యోమాత్మనే నమః ॥ ౧౪ ॥ నమః పరమరూపాయ పృష్ఠమభ్యర్చయేన్నరః । వ్యోమకేశాత్మరూపాయ కేశాన్పృష్ఠం పినాకధృత్ ॥ ౧౫ ॥ పుష్ట్యై నమ స్తథాత్

స్త్వైః పార్వతీంచాపిపూజయేత్ । తతస్తువృషభంహైమంహేమకుమ్భసమన్విత
మ్॥ ౧౬ ॥ శుక్లమాల్యామ్బరయుతంపఞ్చరత్నసమన్వితమ్ । భక్ష్యైర్నానావిధై
ర్యుక్తంగురవేవినివేదయేత్ ॥ ౧౭ ॥ ప్రీయతాందేవదేవోఽత్రసద్యోజాతఃపినాక
ధృత్ । బ్రాహ్మణాన్భక్త్యాభోజ్యైశ్చతర్పయేచ్ఛక్తితశ్శుచిః ॥ ౧౮ ॥ పృషదాజ్యం
చసమ్ప్రాశ్యస్వపేద్భూమావుదఙ్ముఖః । పఞ్చదశ్యాంతతఃపూజ్యవిప్రాన్భుఞ్జీతవా
గ్యతః ॥ ౧౯ ॥ తద్వత్కృష్ణచతుర్దశ్యామేతత్సర్వంసమాచరేత్ । చతుర్దశీషుస
ర్వాసుకుర్యాత్పూర్వవదర్చనమ్॥ ౨౦ ॥ యేతుమాసావిశేషాస్తుతాన్నిబోధక్రమా
దిహ । మార్గశీర్షాదిమాసేషుక్రమాదేవముదీరయేత్ ॥ ౨౧ ॥ శఙ్కరాయనమస్తే
స్తునమస్తేగరకన్ధర । త్ర్యమ్బకాయనమస్తేస్తుమహేశ్వరతతఃపరమ్॥ ౨౨ ॥ నమ
స్తేస్తుమహాదేవస్థాణవేచతతఃపరమ్।నమఃపశుపతేనాథనమస్తేశమ్భవేపునః ॥ ౨౩॥
నమస్తేపరమానన్దనమస్సోమార్ధధారిణే । నమోభవాయభీమాయత్వామహంశర
ణంగతః ॥ ౨౪ ॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరందధిసర్పిఃకుశోదకమ్ । పఞ్చగవ్యంత
థాబిల్వంకర్పూరంవాగరుంయవాః॥౨౫॥తిలాశ్చకృష్ణావిధివత్ప్రాశనంక్రమశస్స్మృ
తమ్ । ప్రతిమాసంచతుర్దశ్యామేకైకంప్రాశనంస్మృతమ్ ॥ ౨౬ ॥ మన్దారైర్మాల
తీభిశ్చతథాధత్తూరకైరపి । సిన్దువారైరశోకైశ్చమల్లికాభిశ్చపాటలైః ॥ ౨౭ ॥
అర్కపుష్పైఃకదమ్బైశ్చశతపత్ర్యాతథోత్పలైః।ఏకైకేనచతుర్దశ్యామర్చయేత్పార్వ
తీపతిమ్॥౨౮॥పునశ్చకార్తికేమాసేసమ్ప్రాప్తేతర్పయేద్ద్విజాన్। అన్నైర్నానా
విధైర్భక్ష్యైర్వస్త్రమాల్యవిభూషణైః ॥ ౨౯ ॥ కృత్వానీలవృషోత్సర్గంశ్రుత్యుక్త
విధినానరః । ఉమామహేశ్వరంహైమంవృషభంచగవాసహ ॥ ౩౦ ॥ ముక్తాఫలా
ష్టకయుతంసితనేత్రపటావృతామ్ । సర్వోపస్కరసంయుక్తాంశయ్యాందద్యాత్సుశో
భనామ్ ॥ ౩౧ ॥ తామ్రపాత్రోపరిపునశ్శాలితణ్డులసంయుతమ్ । స్థాప్యవిప్రాయ
శాన్తాయవేదవ్రతధరాయచ ॥ ౩౨ ॥ అవ్యఙ్గాయచసౌమ్యాయసదాకల్యాణకారి
ణే । జ్యేష్ఠసామవిదేదేయంనచకువ్రతినేక్వచిత్ ॥ ౩౩ ॥ సపత్నీకాయసమ్పూజ్య
వస్త్రమాల్యవిభూషణైః । గుణజ్ఞేశ్రోత్రియేదద్యాదాచార్యేతత్త్వవేదిని॥ ౩౪ ॥
గురౌసతిగురోర్దేయంతదభావేద్విజాతయే । నవిత్తశాఠ్యంకుర్వీతకుర్వన్దోషమవా
ప్నుయాత్ ॥ ౩౫ ॥ అనేనవిధినాయస్తుకుర్యాచ్ఛివచతుర్దశీమ్। సోఽశ్వమేధసహ
స్రస్యఫలమాప్నోతిమానవః ॥ ౩౬ ॥ బ్రహ్మహత్యాదికంకిఞ్చిద్యదత్రాముత్రవాకృ
తమ్ । పితృభిర్భ్రాతృభిర్వాపితత్సర్వంనాశమాప్నుయాత్ ॥ ౩౭ ॥ దీర్ఘాయు
రారోగ్యకులాభివృద్ధిరత్రాక్షయాముత్రచతుర్భుజత్వమ్ । గణాధిపత్యందివికల్ప
కోటిశతాన్యుషిత్వాపదమేతిశమ్భోః ॥ ౩౮ ॥ నబృహస్పతిరప్యనన్తమస్యాఃఫల
మిన్ద్రోఽపివినామహోవివక్తుమ్। నచసిద్ధగణోప్యలంనచాహం యదిజిహ్వాయుతకో

టయోఽపివర్తేత్ ॥ ౩౯ ॥ భవత్యమరవల్లభస్సరతియః పఠేద్వాలిశః శృణోత్యపి విమత్సరస్సకలపాపనిర్మోచనీమ్ । ఇమాం చతుర్దశీమమరకామినీకోటయస్స్వవర్తిత మనిన్దితం కిముసమాచరేద్యస్సదా ॥ ౪౦ ॥ యా వాఽథ నారీ కురుతేఽతిభక్త్యా భర్తారమాపృచ్ఛ్య సుతాన్గురూన్వా । సాపి ప్రసాదాత్పరమేశ్వరస్య పరం పదం యాతి పినాకపాణేః ॥ ౪౧ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే నన్దికేశ్వర నారదసంవాదే శివచతుర్దశీ
వ్రతకథనం నామ చతుర్నవతితమోఽధ్యాయః.

॥ ఫలత్యాగవ్రతమ్. ॥

నన్దికేశ్వరః ॥ తథా సర్వఫలత్యాగమాహాత్మ్యం శృణు నారద । యదక్షయం పరం లోకే సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౧ ॥ మార్గశీర్షే శుభే మాసే తృతీయాయాం మునే వ్రతమ్ । ద్వాదశ్యామథవాఽష్టమ్యాం చతుర్దశ్యామథాపి వా ॥ ౨ ॥ ఆరభేచ్ఛుక్లపక్షస్య కృత్వా బ్రాహ్మణవాచనమ్ । అన్యేష్వపి చ మాసేషు పుణ్యేషు మునిసత్తమ ॥ ౩ ॥ సదక్షిణం పాయసేన భక్తితః పూజయేద్ద్విజాన్ । అష్టాదశానాం ధాన్యానామన్యత్ర ఫలమూలకమ్ ॥ ౪ ॥ వర్జయేదేకవర్షం తు పినై వౌషధకారణమ్ । సవృషం కాఞ్చనం రుద్రం ధర్మరాజం చ కారయేత్ ॥ ౫ ॥ కూశ్మాణ్డం మాతులుఙ్గం చ వార్తాకం పనసం తథా । ఆమ్రామ్రాతకపిత్థాని కలిఙ్గమథ వారుకమ్ ॥ ౬ ॥ శ్రీఫలాశ్వత్థబదరం జమ్బీరం కదలీఫలమ్ । కర్ద్దమం దాడిమం శక్త్యా కలధౌతాని షోడశ ॥ ౭ ॥ మూలకామలకం జమ్బూతిన్త్రిణీకరమర్దకమ్ । తక్కోలైలాకజమ్బీరకరీరకుటజం శమీ ॥ ౮ ॥ ఉదుమ్బరం నాళికేరం ద్రాక్షాథ బృహతీద్వయమ్ । రౌప్యాని కారయేచ్ఛక్త్యా ఫలానీమాని షోడశ ॥ ౯ ॥ తామ్రం తాళఫలం కుర్యాదగస్తిఫలమేవ చ । పిణ్డీతకాశ్మర్యఫలం తథా సూరణకన్దకమ్ ॥ ౧౦ ॥ రక్తాలుకాకన్దకం చ కేతకామ్లాకచిర్భటమ్ । చిత్రవల్లీఫలం తద్వత్కూటశాల్మలికాఫలమ్ ॥ ౧౧ ॥ యామ్యనిష్పావమధుకవటేఙ్గుదపటోలకమ్ ॥ తామ్రాణి షోడశైతాని కారయేచ్ఛక్తితో నరః ॥ ౧౨ ॥ ఉదకుమ్భద్వయం కృత్వా ధాన్యోపరి సవస్త్రకమ్ । తతశ్చ కారయేచ్ఛయ్యాం శయ్యోపరి సవాససమ్ ॥ ౧౩ ॥ *తామ్రపాత్రద్వయోపేతం యమరుద్రవృషాన్వితమ్ । ధేన్వా సహైవ శాన్తాయ విప్రాయాథ కుటుమ్బినే ॥ ౧౪ ॥ సపత్నీకాయ సమ్పూజ్య పుణ్యేఽహ్ని వినివేదయేత్ । యథా ఫలేషు సర్వేషు వసన్త్యమరకోటయః ॥ ౧౫ ॥ తథా సర్వఫలత్యాగవ్రతాద్భక్తిశ్శివేఽస్తు మే । యథా శివశ్చ ధర్మశ్చ సదానన్తఫలప్రదౌ ॥ ౧౬ ॥ తద్యుక్తఫలదానేన తౌ స్యా

---

* భక్ష్య.

తాంఫలదా సదా । యథాఫలాన్యనన్తాని శివభక్తేషు సర్వదా ॥ ౧౭ ॥ తథాఽనన్తఫలావాప్తిరస్తు మే జన్మజన్మని । యథాభేదం న పశ్యామి శివవిష్ణ్వర్కపద్మజాన్ ॥ ౧౮ ॥ తథా మమాస్తు విశ్వాత్మా శఙ్కరశ్శఙ్కరస్సదా । ఇతి దత్వా తు తత్సర్వమలఙ్కృత్య విభూషణైః ॥ ౧౯ ॥ శక్తశ్చేచ్ఛయనం దద్యాత్సర్వోపస్కరసంయుతమ్ । అశక్తస్తు ఫలాన్యేవ యథోక్తాని విధానతః ॥ ౨౦ ॥ తథోదకుమ్భసంయుక్తం శివధర్మానకాఙ్క్షనా । విప్రాయ దత్వా భుఞ్జీత వాగ్యతః ఫలవర్జితమ్ ॥ ౨౧ ॥ అన్యానపి యథాశక్త్యా భోజయేద్ద్విజపుఙ్గవాన్ । ఏతద్భాగవతానాం చ శైవవైష్ణవయోగినామ్ ॥ ౨౨ ॥ శుభం సర్వఫలత్యాగవ్రతం వేదవిదో విదుః । నారీభిశ్చ యథాశక్త్యా కర్తవ్యం మునిపుఙ్గవ ॥ ౨౩ ॥ ఏతస్మాన్న పరం కిఞ్చిదిహలోకే పరత్ర చ । వ్రతమస్తి మునిశ్రేష్ఠ యదనన్తఫలప్రదమ్ ॥ ౨౪ ॥ సువర్ణరూప్యతామ్రేషు యావన్తః పరమాణవః । భవన్తి పూజ్యమానేషు ఫలేషు మునిసత్తమ ॥ ౨౫ ॥ తావద్యుగసహస్రాణి రుద్రలోకే మహీయతే । ఏతత్సమస్తకలుషాపహరం నరాణాం సఞ్జీవనాయ మనుజేషు చ సర్వదా స్యాత్ ॥ ౨౬ ॥ జన్మాన్తరేష్వపి న పుత్రవియోగదుఃఖమాప్నోతి ధామ చ పురన్దరదేవజుష్టమ్ । యో వా శృణోతి పురుషోల్పధనః పఠేద్వా దేవాలయేషు భవనేష్వపి ధార్మికాణామ్ ॥ ౨౭ ॥ పాపైర్విముక్తవపురత్ర పదం మురారేరానన్దకృత్పదముపైతి శివస్య సోపి ॥ ౨౮ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే ఫలత్యాగవ్రత మాహాత్మ్యకథనం
నామ పఞ్చనవతితమోఽధ్యాయః.

ఆదిత్యవారనక్తవ్రతమ్.

నారదః ॥ యదారోగ్యకరం పుంసాం యదనన్తఫలప్రదమ్ । యచ్ఛాన్తయే చ మర్త్యానాం వద నన్దీశ తద్వ్రతమ్ ॥ ౧ ॥ నన్దికేశ్వరః ॥ యత్తద్విశ్వాత్మనో ధామ పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్ । సూర్యాగ్నిచన్ద్రరూపేణ తత్త్రిధా జగతి స్థితమ్ ॥ ౨ ॥ తదారాధ్య పుమాన్విప్రః ప్రాప్నోతి కుశలం సదా । తస్మాదాదిత్యవారేషు సదా నక్తాశనో భవేత్ ॥ ౩ ॥ యదా హస్తేన సంయుక్తమాదిత్యస్య దినం భవేత్ । తదా శనిదినే కుర్యాదేకభక్తం విమత్సరః ॥ ౪ ॥ నక్తమాదిత్యవారేణ భోజయిత్వా ద్విజోత్తమాన్ । పత్రైర్ద్వాదశభిర్యుక్తం రక్తచన్దనపఙ్కజమ్ ॥ ౫ ॥ విలిఖ్య విన్యసేత్సూర్యం నమస్కారేణ పూర్వతః । దివాకరం తథాగ్నేయం వివస్వన్తం తతః పరమ్ ॥ ౬ ॥ భగం తు నైరృతే దేవం వరుణం పశ్చిమే దలే । మహేన్ద్రమనిలే తద్వదాదిత్యం చ తథోత్తరే ॥ ౭ ॥ శాన్తమీశానభాగే తు నమస్కారేణ విన్యసేత్ । కర్ణికాపూర్వపత్రే తు సూర్యస్య తురగాన్న్యసేత్ ॥ ౮ ॥ దక్షిణే యమనామానం మార్తాణ్డం పశ్చిమే దలే । ఉత్తరేణ రవిం దేవం కర్ణికాయాం తు భాస్కరమ్ ॥ ౯ ॥ రక్తపుష్పోదకేనార్ఘ్యం

సతిలారుణచన్దనమ్ । తస్మిన్పద్మే తతోదద్యాదిమంమన్త్రముదీరయేత్ ॥ ౧౦ ॥ కాలాత్మా సర్వభూతాత్మా వేదాత్మా సర్వతోముఖః । యస్మాదగ్నీన్ద్రరూపస్త్వంనమస్తేప్రాగ్దివాకర ॥ ౧౧ ॥ అగ్నిమీళేనమస్తుభ్యమిషేత్వోర్జేతిభాస్కరమ్ । అగ్న ఆయాహివరదనమస్తేజ్యోతిషాంపతే ॥ ౧౨ ॥ అర్ఘ్యందత్వావిసృజ్యాథనిశితైలవివర్జితః । భుఞ్జీతవత్సరాన్తేతుకాఞ్చనంకమలోత్తమమ్॥ ౧౩॥ పురుషంచయథాశక్త్యాకుర్వీతద్విభుజంతథా । సువర్ణశృఙ్గీంకపిలాంమహార్ఘ్యాంరౌప్యాంఖురైఃకాంస్యదోహాంసవత్సామ్॥౧౪॥ పూర్ణేగుడస్యోపరితామ్రపాత్రేనిధాయపద్మంపురుషంచదద్యాత్ । సమ్పూజ్యశయ్యాన్స్రగ్ధూపవస్త్రైర్ద్విజంచరత్నైరథవాపిశక్తైః॥ ౧౫ ॥ ప్రకాశయిత్వాపురుషంచపద్మందద్యాదనేకవ్రతదానకాయ । అవ్యఙ్గరూపాయజితేన్ద్రియాయ కుటుమ్బినేదేయమనుద్ధతాయ॥ ౧౬ ॥ నమోనమఃపాపవినాశనాయవిశ్వాత్మనేసప్తతురఙ్గమాయ । సామర్గ్యజుర్ధామనిధేవిధాత్రేభవాబ్ధిపోతాయజగత్సవిత్రే॥ ౧౭ ॥ ఇత్యనేనవిధినాసమాచరేదబ్దమేకమిహయస్తుమానవః । సోఽధిరోహతివినష్టకల్మషస్సూర్యధామసకలామరార్చితః ॥ ౧౮ ॥ కర్మసంక్షయమవాప్యభూపతిశ్శోకదుఃఖభయరోగవర్జితః । సోభవేద్భువనసప్తసంయుతోధర్మమూర్తిరమితాయురాత్మవాన్ ॥ ౧౯ ॥ యాచభర్తృగురుదేవతత్పరావేదకర్తురిహనక్తమాచరేత్ । సాపిలోకమమరౌఘపూజితంయాతినారదపదంనసంశయః॥ ౨౦ ॥ యః పఠేదథనరశ్శృణోతివాపత్యమానసమథవానుమోదతే । సోపిశక్రభవనేదివౌకసైః పూజ్యతేఽబ్దశతకోటివిస్తరమ్॥ ౨౧ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమాత్స్యపురాణే ఆదిత్యవారనక్తవ్రతమాహాత్మ్యకథ
నంనామ షణ్ణవతితమోఽధ్యాయః.

॥ సఙ్క్రాన్త్యుద్యాపనవ్రతమ్ ॥

నన్దికేశ్వరః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిసఙ్క్రాన్త్యుద్యాపనంపరమ్ । యదక్షయంపరేలోకేసర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౧ ॥ విషువేవాయనేచాపిసఙ్క్రాన్తివ్రతమాచరేత్ । పూర్వేద్యురేకభక్తేనదన్తధావనపూర్వకమ్॥ ౨॥ సఙ్క్రాన్తివాసరేప్రాప్తేతిలైస్స్నానంసమాచరేత్ । రవిసఙ్క్రాన్తిమణేభూమౌచన్దనేనాష్టపత్రకమ్ ॥ ౩ ॥ పద్మంసకర్ణికంకుర్యాత్తస్మిన్నావాహయేద్రవిమ్ । కర్ణికాయాంన్యసేత్సూర్యమాదిత్యంపూర్వతస్తతః॥౪॥ నమస్సప్తార్చిషేయామ్యేఽగ్నేయ్యేఋఙ్మణ్డలాయచ । తతస్సవిత్రేవారుణ్యేమారుతేతపనాయవై ॥ ౫ ॥ మార్తాణ్డముత్తరేవిష్ణుమైశాన్యాంవిన్యసేత్తతః । గన్ధమాల్యఫలైర్భక్ష్యైస్స్థణ్డిలేపూజయేత్తతః ॥ ౬ ॥

ద్విజాయసోదకుమ్భంతుఘృతపాత్రంహిరణ్మయమ్ । కమలంచయథాశక్త్యాకార
యిత్వానివేదయేత్ ॥ ౭ ॥ చన్దనోదకపుష్పైశ్చదేవాయార్ఘ్యంన్యసేద్బుధః । విశ్వా
యవిశ్వరూపాయవిశ్వధామ్నేస్వయమ్భువే ॥ ౮ ॥ నమోనన్తాయధాత్రేచయజు
షాంపతయేనమః । అనేనవిధినాసర్వంమాసిమాసిసమాచరేత్ ॥ ౯ ॥ సంవత్సరాన్తే
ఘృతపాయసేనసన్తర్ప్యవహ్నింద్విజపుఙ్గవాంశ్చ।కుమ్భాన్సదద్యాద్దశధేనుయుక్తా
న్సరత్నహైరణ్మయపద్మయుక్తాన్ ॥ ౧౦ ॥ పయస్వినీశ్శీలవతీశ్చదద్యాద్ధేమాగ్రశృ
ఙ్గాశ్చఖురైశ్చరౌప్యైః । గాస్సప్తపఞ్చాథసకాంస్యదోహామాల్యామ్బరావాచతు
రోప్యశక్తః ॥ ౧౧ ॥ దౌర్గత్యయుక్తఃకపిలామథైకాంనివేదయేద్బ్రాహ్మణపుఙ్గవా
య । హైమీంచదద్యాత్పృథివీమశేషామాకార్యరౌప్యామథవాపితామ్రామ్ ॥ ౧౨ ॥
పైష్టీమశక్తస్తుతథైవధాయసౌవర్ణ * సూర్యేణసమంప్రదద్యాత్ । నవిత్తశాఠ్యం
పురుషోఽత్రకుర్యాత్కుర్వన్నధోయాతినసంశయోఽత్ర ॥ ౧౩ ॥ యావన్మహేన్ద్రప్ర
ముఖాశ్చలేన్ద్రాః పృథ్వీచసప్తాబ్ధియుతాచయావత్ । తావత్సగన్ధర్వగణైరశేషైస్స
మ్పూజ్యతేనారదనాకపృష్ఠే ॥ ౧౪ ॥ తతస్తుకర్మక్షయమాప్యసప్తద్వీపాధిపస్స్యా
త్కులశీలయుక్తః। స్పష్టిస్సుఖేఽవ్యఙ్గవపుస్సభార్యఃప్రభూతపుత్రాన్వయ † వన్ది
తాఙ్ఘ్రిః ॥ ౧౫ ॥ ఇతిపఠతిశృణోతివాథభక్త్యావిధిమఖిలంరవిసఙ్క్రమేషుపు
ణ్యమ్ । మతిమపిచదదాతిసోపిదేవైరమరపతేర్భవనేభిపూజ్యతేచ ॥ ౧౬ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే సఙ్క్రాన్త్యుద్యాపనవ్రతకథనంనామ
సప్తనవతితమోఽధ్యాయః.

విభూతిద్వాదశీవ్రతమ్.

నన్దికేశ్వరః ॥ అథాన్యదపివక్ష్యామివిష్ణోర్వ్రతమనుత్తమమ్। విభూతిద్వా
దశీనామసర్వామరనమస్కృతా ॥ ౧ ॥ కార్తికేచైత్రవైశాఖేమార్గశీర్షేఽథఫా
ల్గునే । ఆషాఢేచదశమ్యాంతుశుక్లాయాంలఘుభుఙ్నరః ॥ ౨ ॥ కృత్వాసాయన్త
నీంసన్ధ్యాంగృహ్ణీయాన్నియమంనరః । ఏకాదశ్యాంనిరాహారస్సమభ్యర్చ్యజనార్ద
నమ్ ॥ ౩ ॥ ద్వాదశ్యాంద్విజసంయుక్తఃకరిష్యేభోజనంవిభో । తదవిఘ్నంమమా
వాస్తుసఫలంమధుసూదన ॥ ౪ ॥ నమోనారాయణాయేతివాచ్యంచస్వపతానిశి।
తతఃప్రభాతఉత్థాయ ‡ కృతస్నానజపశ్శుచిః ॥ ౫ ॥ పూజయేత్పుణ్డరీకాక్షంగన్ధమా
ల్యానులేపనైః । విభూతయేనమఃపాదావిశోకాయచజానునీ ॥ ౬ ॥ నమశ్శివా
యేత్యూరూచవిశ్వమూర్తేనమఃకటిమ్ । కన్దర్పాయనమోమేఢ్రమాదిత్యాయన
మఃకరౌ ॥ ౭ ॥ దామోదరాయేత్యుదరమాదిదేవాయచస్తనౌ । మాధవాయేత్యు

* శూర్పేణ. † వన్దితాఙ్ఘ్రిః. ‡ గాయత్ర్యష్టశతంజపేత్.

రోఽవిష్ణోః కణ్ఠం వైకుణ్ఠినే నమః ॥ ౮ ॥ శ్రీధరాయ ముఖం కేశాన్ కేశవాయేతి నారద ।
పృష్ఠం శార్ఙ్గధరాయేతి శ్రవణే ధనదాయ వై ॥ ౯ ॥ స్వనామ్నా శఙ్ఖచక్రాసిగదాజలజ
పాణయే । శిరస్సర్వాత్మనే బ్రహ్మన్నమ ఇత్యభిపూజయేత్ ॥ ౧౦ ॥ మత్స్య
ముత్పలసంయుక్తం హైమం కృత్వా తు శక్తితః । ఉదకుమ్భసమాయుక్తమగ్రతస్స్థా
పయేద్విభోః ॥ ౧౧ ॥ గుడపాత్రం తిలైర్యుక్తం పీతవస్త్రాభివేష్టితమ్ । కృత్వా
జాగరణం కుర్యాదితిహాసకథాదినా ॥ ౧౨ ॥ ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం బ్రాహ్మణా
య కుటుమ్బినే । సకాఞ్చనోత్పలం దేవం సోదకుమ్భం నివేదయేత్ ॥ ౧౩ ॥ యథా న ముచ్య
సే విష్ణో సదా సర్వవిభూతిభిః । తథా మాముద్ధరాశేషదుఃఖసంసారకర్దమాత్ ॥ ౧౪ ॥
దశావతారరూపాణి ప్రతిమాసం క్రమాన్మునే । దత్తాత్రేయం తథా వ్యాసముత్పలేన సమ
న్వితమ్ ॥ ౧౫ ॥ దద్యాద్దేవం సమాయావత్పాషణ్డానభివర్జయేత్ । సమాప్యైవం యథాశ
క్త్యా ద్వాదశద్వాదశీర్నరః ॥ ౧౬ ॥ సంవత్సరాన్తే లవణపర్వతేన సమన్వితామ్ । శయ్యాం
దద్యాన్మునిశ్రేష్ఠ సురవేధేనుసంయుతామ్ ॥ ౧౭ ॥ గ్రామం చ శక్తిమాన్దద్యాత్క్షేత్రం చ భ
వనాన్వితమ్ । గురుం సమ్పూజ్య విధివద్వస్త్రాలఙ్కారభూషణైః ॥ ౧౮ ॥ అన్యానపి య
థాశక్త్యా భోజయిత్వా ద్విజోత్తమాన్ । తర్పయేద్వస్త్రగోదానైరత్నాదిధనసఞ్చ
యైః ॥ ౧౯ ॥ అల్పవిత్తో యథాశక్త్యా స్తోకం స్తోకం సమాచరేత్ । యశ్చాప్యతీవ నిస్స్వ
స్స్యాద్భక్తిమాన్మాధవం ప్రతి ॥ ౨౦ ॥ పుష్పార్చనవిధానేన స కుర్యాద్వత్సరత్రయమ్ । అనే
న విధినా యస్తు విభూతిద్వాదశీవ్రతమ్ ॥ ౨౧ ॥ కుర్యాత్పాపవినిర్ముక్తః పితౄణాం తా
రయేచ్ఛతమ్ । జన్మనాం శతసాహస్రం న పాపఫలభాగ్భవేత్ ॥ ౨౨ ॥ న వా వ్యాధి
ర్భవేత్తస్య న దారిద్ర్యం న బన్ధనమ్ । వైష్ణవో వాథ శైవో వా భవేజ్జన్మని జన్మని ॥ ౨౩ ॥
యావద్యుగసహస్రాణాం శతమష్టోత్తరం భవేత్ । తావత్స్వర్గే వసేద్బ్రహ్మన్భూప

పుష్పవాహనోపాఖ్యానమ్.

తిశ్చ పునర్భవేత్ ॥ ౨౪ ॥ పురా రథన్తరే కల్పే రాజాఽఽసీత్పుష్పవాహనః । నామ్నా
లోకేషు విఖ్యాతస్తేజసా సూర్యసన్నిభః ॥ ౨౫ ॥ తపసా తస్య తుష్టేన చతుర్వక్త్రేణ
నారద । కమలం కాఞ్చనం దత్తం యథా కామగమం మునే ॥ ౨౬ ॥ లోకైస్సమస్తైర్న
గరవాసిభిస్సహితో నృపః । ద్వీపాని సురలోకాంశ్చ యథేష్టం వ్యచరత్సదా ॥ ౨౭ ॥
కల్పాదౌ సప్తమే ద్వీపే తస్య పుష్కరవాసినా । లోకేన పూజితం యస్మాత్పుష్కర
ద్వీపముచ్యతే ॥ ౨౮ ॥ తదేవ బ్రహ్మణా దత్తం యానమస్య యతోఽమ్బుజమ్ । పుష్ప
వాహనమిత్యాహుస్తస్మాత్తం దేవదానవాః ॥ ౨౯ ॥ నసాధ్యమస్యాస్తి జగత్త్రయే
పి బ్రహ్మామ్బుజస్థస్య తు తస్య రాజ్ఞః । తపోఽనుభావాదథ తస్య పత్నీ నారీసహస్రైరభివ
న్ద్యమానా ॥ ౩౦ ॥ నామ్నా చ లావణ్యవతీ బభూవ సా పార్వతీవేష్టతమా భవస్య ।
తస్యాస్సుతానామయుతం బభూవ ధర్మాత్మనామగ్ర్యధనుర్ధరాణామ్ ॥ ౩౧ ॥ తథా

త్మజాంస్తామథవీక్ష్యరాజాముహుర్ముహుర్విస్మయమాససాద ।సోఽభ్యాగతంవీక్ష్య
మునిప్రవీరంప్రచేతసంవాక్యమిదంబభాషే ॥ ౩౨ ॥ పుష్పవాహనః ॥ కస్మాద్విభూ
తిరచలాఽమరమర్త్యపూజ్యాజాయాంచరూపవిజితామరసున్దరీయమ్ । భార్యామ
మాల్పతపసాపరితోషితేనదత్తాతథామ్బుజగృహాంమునివర్యదత్తామ్ ॥ ౩౩ ॥ యస్మా
త్ప్రవిష్టమపికోటిశతంనృపాణాంసామాత్యకుఞ్జరరథౌఘజనావృతానామ్। నోలక్ష్య
తేక్వగతమమ్బరమధ్యఇన్దుస్తారాగణైరివవృతఃపరితస్స్ఫురద్భిః ॥ ౩౪ ॥ తస్మాత్కి
మన్యజననీజఠరోద్భవేనధర్మాదికంకృతమశేషఫలాప్తిహేతు। స్వామిన్మయాఽథతన
యైరథవాఽనయాపిమద్భార్యయాతదఖిలంకథయప్రచేతాః ॥ ౩౫ ॥ ప్రచేతాః ॥

——— ప్రచేతఃకథిత పుష్పవాహనపూర్వచరితమ్ ———

ప్రభవాన్తరితంసమీక్ష్యపుణ్యాంపృథివీపతేఃప్రసభవిభూతిహేతువృత్తమ్ । జన్మాఽభ
వత్తవతులుబ్ధకులేపిరాజన్జాతోభవాననుదినంకిలపాపకారీ ॥ ౩౬ ॥ వపురప్యభూ
త్తవపురాపరుషాఙ్గసన్ధిదుర్గన్ధిసత్వభయతాపకరంప్రజానామ్ । నచతేసుహృజ్జనగణ
స్సుతబన్ధువర్గోనచతేపితానజననీచతదా ॥ ౩౭ ॥ అభిసమ్మతాపరమభీష్టతమాచప
త్నీవిముఖాతుపర్వతచరాప్యభవత్ । ఆసీదనావృష్టిరతీవరౌద్రాకదాచిదాహారని
మిత్తమస్మిన్ ॥ ౩౮ ॥ క్షుత్పీడితేనభవతాతుయదానకించిదాసాదితంధాన్యఫలా
దికంచ । తదాతుదృష్టంమహదమ్బుజాఢ్యంసరోవరంపఙ్కపరీతరోధః ॥ ౩౯
పద్మాన్యథాదాయతతోబహూనిగతఃపురంవైదిశనామధేయమ్ । తన్మూల్యలాభా
యపురంసమస్తంభ్రాన్తంత్వయాశేషమహస్తదాసీత్ ॥ ౪౦ ॥ క్రేతానకశ్చిత్కమ
లేషుజాతఃక్లాన్తఃపరంక్షుత్పరిపీడితశ్చ । ఉపవిష్టస్త్వమేకస్మిన్సభార్యోభవనాఙ్గ
ణే॥ ౪౧ ॥ అథమఙ్గళశబ్దశ్చత్వయారాత్రౌమహాఞ్ఛ్రుతః। సభార్యస్తత్రగతవాన్య
త్రాసీన్మఙ్గళధ్వనిః ॥ ౪౨ ॥ తత్రమణ్డపమధ్యస్థావిష్ణోరర్చావలోకితా । వేశ్యానఙ్గ
వతీనామవిభూతిద్వాదశీవ్రతమ్ ॥ ౪౩ ॥ సమాప్యమాఘమాసస్యద్వాదశ్యాంలవ
ణాచలమ్ । నివేదయన్తీగురవేశయ్యాంచోపస్కరాన్వితామ్॥ ౪౪ ॥ అలఙ్కృత్య
హృషీకేశంసౌవర్ణామరపాదపాః । తాంచదృష్ట్వాతతస్తాభ్యామిదంచపరిచిన్తి
తమ్ ॥ ౪౫ ॥ కిమేభిఃకమలైఃకార్యంపరంవిష్ణురలఙ్కృతః । ఇతిభక్తిస్తదాజాతా
దమ్పత్యస్యనరేశ్వర॥ ౪౬ ॥ తత్రసఙ్గాత్సమభ్యర్చ్యకేశవంలవణాచలే। శయ్యాం
చపుష్పప్రకరైఃపూజయిత్వాచసర్వశః ॥ ౪౭ ॥ అథానఙ్గవతీతుష్టాతాభ్యాంధేను
శతత్రయమ్ । దీయతామాఢదేశాథకలధౌతపలత్రయమ్॥ ౪౮ ॥ నగృహీతంతతస్తా
భ్యాంమహత్సత్త్వావలమ్బనాత్ ।అనఙ్గవత్యాచపునస్తాభ్యామన్నంచతుర్విధమ్॥౪౯॥
ఆనీయవ్యాహృతంచాత్రభుజ్యతామితిభూపతే। తాభ్యాంతదాతథేత్యుక్తంభోక్ష్యా
వశ్శ్వోవరాననే ॥ ౫౦ ॥ ప్రసఙ్గాదుపవాసేన * గతారాత్రిశ్శుభావహా। జన్మప్రభృ

* గతారాత్రిస్తదావయోః.

తిపాపిష్ఠా వా వాం దేవి శుభవ్రతే॥ ౫౧ ॥ తత్ప్రసఙ్గాత్త్వయోర్యద్య ధర్మలేశస్త్వతోఽన
ఘ। ఇతి జాగరణం తాభ్యాం తత్ప్రసఙ్గాదనుష్ఠితమ్॥ ౫౨ ॥ ప్రభాతే తు తయా దత్తా శ
య్యా సలవణాచలా। గ్రామాశ్చ గురవే భక్త్యా విప్రేభ్యో ద్వాదశైవ తు ॥ ౫౩ ॥
వస్త్రాలఙ్కారసంయుక్తా గావశ్చ కనకాన్వితాః। భోజనం చ సుహృన్మిత్రదీనాన్ధకృప
ణైస్సమమ్ ॥ ౫౪ ॥ తద్వల్లుబ్ధకదమ్పత్యం పూజయిత్వా విసర్జితమ్। స భవాఁల్లుబ్ధ
కో జాతస్సపత్నీకో జనేశ్వర ॥ ౫౫ ॥ పుష్కరప్రభవాత్తస్మాత్కేశవస్య చ పూజ
నాత్। వినష్టాశేషపాపస్య తవ పుష్కరమన్దిరమ్॥ ౫౬ ॥ తస్య వ్రతస్య మాహాత్మ్య
దల్పేన తపసా నృప। అదాత్కామగమం యానం లోకనాథశ్చతుర్ముఖః॥ ౫౭ ॥ సన్తు
ష్టస్తవ రాజేన్ద్ర బ్రహ్మరూపీ జనార్దనః। సాప్యనఙ్గవతీ వేశ్యా కామదేవస్య సాప్రి
తమ్ ॥ ౫౮ ॥ పత్నీ సపత్నీ సఞ్జాతా సా స్యాత్ప్రీతిరితి శ్రుతా। లోకేష్వానన్దజననీ
సకలామరపూజితా ॥ ౫౯ ॥ తస్మాదుత్సృజ్య రాజేన్ద్ర పుష్కరం త్వం మహీతలే।
గఙ్గాతటం సమాసాద్య విభూతిద్వాదశీవ్రతమ్ ॥ ౬౦ ॥ కురు రాజేన్ద్ర నిర్వాణమవ
శ్యం సమవాప్స్యసి ॥ నన్దికేశ్వరః ॥ ఇత్యుక్త్వా స మునిర్బ్రహ్మన్ తత్రైవాన్తరధీ
యత ॥ ౬౧ ॥ రాజా యథోక్తం చ పునరకరోత్పుష్పవాహనః। ఇమామాచరతో బ్ర
హ్మన్నఖణ్డఫలభాగ్భవేత్ ॥ ౬౨ ॥ యథాకథంచిత్కాలేన ద్వాదశ ద్వాదశీష్వనే।
కర్తవ్యా భక్తితో దేయా విప్రేభ్యో దక్షిణా అపి॥ ౬౩ ॥ విత్తశాఠ్యం న కుర్వీత భక్త్యా
తుష్యతి కేశవః। ఇతి కలుషవిదారణం నరాణాం పఠతి హి యశ్శృణోతి వాథ భక్త్యా॥ ౬౪॥
మతిమపి చ దదాతి దేవలోకే వసతి * స రోమసమాని వత్సరాణి॥ ౬౫॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే విభూతిద్వాదశీవ్రతమాహాత్మ్య
కథనం నామాష్టనవతితమోఽధ్యాయః.

॥ దేవవ్రతాదివ్రతషష్టికథనమ్. ॥

నన్దికేశ్వరః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి వ్రతషష్టిమనుత్తమామ్। రుద్రేణా
భిహితాం దివ్యాం మహాపాపప్రణాశనీమ్ ॥ ౧ ॥ నక్తమబ్దం చరిత్వా తు గవా సార్ధం
కుటుమ్బినే। హైమం చక్రం త్రిశూలం చ దద్యాద్విప్రాయ వాససీ॥ ౨ ॥ శివో రుద్రోఽ
హమస్మీతి శివలోకే మహీయతే। ఏతద్దేవవ్రతం నామ మహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౩ ॥
యస్త్వేకం త్వేకభక్తేన సంక్షిపేద్ధివృషాన్వితామ్। ధేనుం తిలమయీం దద్యాత్స పదం
యాతి శాఙ్కరమ్॥ ౪॥ ఏతద్రుద్రవ్రతం నామ పాపశోకవినాశనమ్। యస్తు నీలోత్పలం
హైమం శర్కరాపాత్రసంయుతమ్ ॥ ౫ ॥ ఏకాన్తరితనక్తాశీ సమాన్తే వృషసంయు
తమ్। స వైష్ణవపదం యాతి లీలావ్రతమిదం స్మృతమ్ ॥ ౬ ॥ ఆషాఢాదిచతుర్మాస

---

* సకోటిశతాని వత్సరాణి.

మాభ్యఙ్గంవర్జయేన్నరః । భోజనోపస్కరందద్యాత్సయాతిభవనంహరేః ॥ ౭ ॥
జనప్రీతికరంనౄణాంప్రీతివ్రతమిహోచ్యతే । వర్జయిత్వామధౌయస్తుదధిక్షీరఘృ
తైక్షవమ్॥ ౮ ॥ దద్యాద్వస్త్రాణిసూక్ష్మాణిరసపాత్రేణసంయుతమ్ । సమ్పూజ్య
విప్రమిథునంగౌరీమేప్రీయతామితి ॥ ౯ ॥ ఏతద్గౌరీవ్రతంనామ*సదామోహవినాశ
నమ్ । పుష్యాదౌచత్రయోదశ్యాంకృత్వానక్తమథోపునః ॥ ౧౦ ॥ అశోకంకాఞ్చ
నంకృత్వాఇక్షుయుక్తందశాఙ్గులమ్ । విప్రాయవస్త్రసంయుక్తంప్రద్యుమ్నఃప్రీయ
తామితి ॥ ౧౧ ॥ కల్పంవిష్ణుపదేస్థిత్వావిశోకస్స్యాత్పునర్నరః । ఏతత్కామవ్రతం
నామసదాశోకవినాశనమ్॥ ౧౨ ॥ ఆషాఢాదివ్రతాద్యేతువర్జయేన్నఖకృన్తనమ్ ।
వార్తాకంచచతుర్మాస్యంమధుసర్పిర్గుడాన్వితమ్ ॥ ౧౩ ॥ కార్తిక్యాంతత్పునర్హైమం
బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । సరుద్రలోకమాప్నోతిశివవ్రతమిదంస్మృతమ్ ॥ ౧౪ ॥
వర్జయేద్యస్తుపుష్పాణిహేమన్తేశిశిరావృతే । పుష్పత్రయంచఫాల్గున్యాంకృత్వాశ
క్త్యాథకాఞ్చనమ్ ॥ ౧౫ ॥ దద్యాత్త్రికాలవేళాయాంప్రీయేతాంశివకేశవౌ । ద
త్త్వాపరంపదంయాతిసౌమ్యవ్రతమిదంస్మృతమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఫాల్గునాదితృతీయాయాం
లవణంయస్తువర్జయేత్ । సమాప్తేశయనందద్యాద్గృహంచోపస్కరాన్వితమ్॥౧౭॥
సమ్పూజ్యవిప్రమిథునంభవానీప్రీయతామితి । గౌరీలోకేవసేత్కల్పంసౌభాగ్యవ్రత
ముచ్యతే॥ ౧౮॥ సన్ధ్యామౌనంనరఃకృత్వాసమాప్తేఘృతకుమ్భకమ్ । వస్త్రయుగ్మం
తిలాన్ఘణ్టాంబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ ౧౯ ॥ లోకంసారస్వతంయాతిపునరా
వృత్తిదుర్లభమ్ । ఏతత్సారస్వతంనామరూపవిద్యాప్రదాయకమ్ ॥ ౨౦ ॥ లక్ష్మీము
భ్యర్చ్యపఞ్చమ్యాముపవాసీభవేన్నరః । సమాప్తేహేమకమలందద్యాద్ధేనుసమన్వి
తమ్॥ ౨౧ ॥ సపదంవైష్ణవంయాతిలక్ష్మీవాఞ్జన్మజన్మని । † ఏతత్సౌఖ్యవ్రతంనామ
దుఃఖశోకవినాశనమ్ ॥ ౨౨ ॥ కృత్వోపలేపనంశమ్భోరగ్రతఃకేశవస్యవా । యావ
దబ్దంపునర్దద్యాద్ధేనుంజలఘటాన్వితామ్॥ ౨౩ ॥ జన్మాయుతంసరాజాస్యాత్తతశ్శి
వపురంవ్రజేత్ । ఏతచ్ఛుద్ధివ్రతంనామసదాపాపవినాశనమ్ ॥ ౨౪ ॥ అశ్వత్థంభా
స్కరంగఙ్గాంప్రణమ్యైకత్రవాగ్యతః । ఏకభక్తంనరఃకుర్యాదబ్దమేకంవిమత్సరః॥౨౫॥
వ్రతాన్తేవిప్రమిథునంపూజ్యంధేనుత్రయాన్వితమ్ । వృషంహిరణ్మయందద్యాత్సోశ్వ
మేధఫలంలభేత్ ॥ ౨౬ ॥ ఏతత్కీర్తివ్రతంనామభూతికీర్తిఫలప్రదమ్ । ఘృతేనస్న
పనంకృత్వాశమ్భోర్వాకేశవస్యవా ॥ ౨౭ ॥ అక్షతాభిస్సపుష్పాభిఃకృత్వాగోమ
యమణ్డలమ్ । సమాప్తేహేమకమలంతిలధేనుసమన్వితమ్ ॥ ౨౮ ॥ శుద్ధమష్టాఙ్గు
ళందద్యాచ్ఛివలోకేమహీయతే । సామగాయయుతశ్చైతత్కామధుగ్వ్రతము
చ్యతే॥ ౨౯॥ నవమ్యామేకభక్తంతుకృత్వాకన్యాంచశక్తితః । భోజయిత్వాసమం

* భవానీలోకదాయకము.   † ఏతత్సమ్పద్వ్రతంనామ.

దద్యాద్ధేమకఞ్చుకవాససీ॥౩౦॥ * హేమవిప్రాయచపునర్దద్యాచ్ఛివపురంవ్రజేత్।
జన్మార్బుదంసురూపీస్యాచ్ఛత్రుభిశ్చాపరాజితః॥ ౩౧ ॥ ఏతద్వీరవ్రతంనామనారీ
ణాంచసుఖప్రదమ్। ఏతత్సమాచరేద్యస్తుపఞ్చదశ్యాంపయోవ్రతమ్॥౩౨॥ సమాప్తే
శ్రాద్ధకృద్దద్యాద్గాశ్చపఞ్చపయస్వినీః।వాసాంసిచపిశఙ్గానిజలకుమ్భయుతానిచ॥౩౩॥
సయాతివైష్ణవంలోకంపితౄణాంతారయేచ్ఛతమ్। కల్పాన్తేరాజరాజస్స్యాత్పి
తృవ్రతమిదంస్మృతమ్॥ ౩౪ ॥ చైత్రాదిచతురోమాసాన్జలందద్యాదయాచితమ్।
వ్రతాన్తేమణికందద్యాదన్నవస్త్రసమన్వితమ్॥ ౩౫ ॥ తిలపాత్రంహిరణ్యంచబ్ర
హ్మలోకేమహీయతే। కల్పాన్తేనృపతిర్నూనమానన్దవ్రతముచ్యతే॥ ౩౬ ॥ పఞ్చా
మృతేనస్నపనంకృత్వాసంవత్సరంవిభోః। వ్రతాన్తేతుపునర్దద్యాద్ధేనుంపఞ్చామృ
తైర్యుతామ్॥ ౩౭ ॥ విప్రాయదద్యాచ్ఛఙ్ఖంచసపదంయాతిశాఙ్కరమ్। రాజా
భవతికల్పాన్తే† రాజ్యవ్రతమిదంస్మృతమ్॥ ౩౮॥ వర్జయిత్వాపుమాన్మాంసమబ్దాన్తే
గోప్రదోభవేత్। తద్వద్ధేమమృగందద్యాత్సోశ్వమేధఫలంలభేత్॥ ౩౯ ॥ అహిం
సావ్రతమిత్యుక్తంకల్పాన్తేనృపతిర్భవేత్। బ్రహ్మలోకమవాప్నోతిపునరావృత్తిదు
ర్లభమ్॥ ౪౦ ॥ మాఘమాస్యుషసిస్నానంకృత్వాదమ్పత్యమర్చయేత్। భోజయి
త్వాయథాశక్తిమాల్యవస్త్రవిభూషణైః॥ ౪౧ ॥ సూర్యలోకేవసేత్కల్పంసూ
ర్యవ్రతమిదంస్మృతమ్।ఆషాఢాదిచతుర్మాస్యంప్రాతస్స్నాయీభవేన్నరః॥ ౪౨ ॥
విప్రేషుభోజనందద్యాత్కార్తిక్యాంగోప్రదోభవేత్। సవైష్ణవపదంయాతివిష్ణువ్ర
తమిదంస్మృతమ్॥ ౪౩ ॥ నిత్యామేవార్చనంవిష్ణోఃకల్పాన్తేరాజరాడ్భవేత్। అయ
నాదయనంయావద్వర్జయేత్పుష్పసర్పిషి॥ ౪౪ ॥ తదన్తేపుష్పదామానిఘృతధేన్వా
సహైవతు। దత్వాశివపదంయాతివిప్రాయఘృతపాయసమ్॥ ౪౫ ॥ ఏతచ్ఛీలవ్ర
తంనామశీలారోగ్యఫలప్రదమ్।సన్ధ్యాదీపప్రదోయస్తుసమాంతైలంవివర్జయేత్॥ ౪౬॥
సమాప్తేవాపిదద్యాచ్చచక్రశూలేచకాఞ్చనే। వస్త్రయుగ్మంచవిప్రాయతేజస్వీస
భవేదిహ॥ ౪౭ ॥ రుద్రలోకమవాప్నోతిదీపవ్రతమిదంస్మృతమ్। కార్తికేకృత్తికా
దౌయఃప్రాశ్యగోమూత్రయావకమ్॥ ౪౮ ॥ నక్తంచరేదబ్దమేకమబ్దాన్తేగోప్రదోభ
వేత్। గౌరీలోకేవసేత్కల్పంతతోరాజాభవేదిహ॥ ౪౯ ॥ ఏతద్గౌరీవ్రతంనామ
సదాకల్యాణకారకమ్। వర్జయేచ్చైత్రమాసేతుయస్తుగన్ధానులేపనమ్॥౫౦॥ శుక్తిం
గన్ధభృతందత్వావిప్రాయశ్వేతవాససీ। వారుణంపదమాప్నోతిదీప్యవ్రతమిదంస్మృ
తమ్॥ ౫౧ ॥ వైశాఖేపుష్పలవణం ‡ వర్జయేద్ఘటగోప్రదః। భుక్త్వావిష్ణుపదేకల్పం
స్థిత్వారాజాభవేదిహ॥ ౫౨॥ § ఏతత్కాన్తివ్రతంనామకాన్తికీర్తిఫలప్రదమ్। బ్రహ్మా
ణ్డంకాఞ్చనంకృత్వాతిలరాశిసమన్వితమ్॥ ౫౩ ॥ త్ర్యహంతిలప్రదోభూత్వావహ్నిం

* హైమంసింహంచవిప్రాయదత్త్వాశివ. † ధృతి. ‡ వర్జయిత్వాతుగోప్రదః § ఏతత్కాన్తి.

సన్తర్ప్య చ ద్విజాన్ । సమ్పూజ్య విప్రమిథునం మాల్యవస్త్రవిభూషణైః ॥ ౫౪ ॥ శ
క్తితస్త్రిపలాదూర్ధ్వం విశ్వాత్మా ప్రీయతామితి । పుణ్యేఽహ్ని దద్యాత్స పరం బ్రహ్మ
యాత్యపునర్భవమ్ ॥ ౫౫ ॥ ఏతత్కృష్ణవ్రతం నామ నిర్వాణపదదాయకమ్। యశ్చో
భయముఖీం దద్యాత్ప్రభూతకనకాన్వితామ్॥ ౫౬ ॥ దినం పయోవ్రతే తిష్ఠేత్స యా
తి పరమం పదమ్ । ఏతద్దేవవ్రతం నామ పునరావృత్తిదుర్లభమ్ ॥ ౫౭ ॥ త్ర్యహం ప
యోవ్రతే స్థిత్వా కాఞ్చనం కల్పపాదపమ్ । పలాదూర్ధ్వం యథాశక్త్యా తణ్డులైశ్చో
పసంయుతమ్ ॥ ౫౮ ॥ దత్త్వా బ్రహ్మపదం యాతి కల్పవ్రతమిదం స్మృతమ్ । మాసో
పవాసీ యో దద్యాద్ధేనుం విప్రాయ శోభనామ్ ॥ ౫౯ ॥ స వైష్ణవం పదం యాతి భీమ
వ్రతమిదం స్మృతమ్। * దద్యాద్వింశత్పలాదూర్ధ్వం మహీం కృత్వాథ కాఞ్చనీమ్॥ ౬౦॥
దినం పయోవ్రతస్తిష్ఠేద్రుద్రలోకే మహీయతే। † ధరావ్రతమిదం ప్రోక్తం సప్తకల్పశ
తానుగమ్ ॥ ౬౧ ॥ మాఘమాస్యథ చైత్రే వా గుడధేనుప్రదో భవేత్ । గుడవ్రతస్తృ
తీయాయాం గౌరీలోకే మహీయతే ॥ ౬౨ ॥ మహావ్రతమిదం నామ పరమానన్దకార
కమ్ । పక్షోపవాసీ యో దద్యాద్విప్రాయ కపిలాద్వయమ్ ॥ ౬౩ ॥ స బ్రహ్మలోక
మాప్నోతి దేవాసురసుపూజితః । కల్పాన్తే స చ రాజా స్యాత్ప్రభావ్రతమిదం స్మృత
మ్॥ ౬౪ ॥ వత్సరం త్వేకభక్తాశీ సభక్ష్యజలకుమ్భదః । శివలోకే వసేత్కల్పం ప్రా
ప్తివ్రతమిదం స్మృతమ్ ॥ ౬౫ ॥ నక్తాశీ త్వష్టమీషు స్యాద్వత్సరాన్తే తు ధేనుదః । పౌ
రన్దరం పదం యాతి సుగతివ్రతముచ్యతే ॥ ౬౬ ॥ విప్రాయేన్ధనదో యస్తు వర్షాదిచతురః
పుమాన్ । ఘృతధేనుప్రదోఽన్తే చ స పరం బ్రహ్మ గచ్ఛతి ॥ ౬౭ ॥ వైశ్వానరవ్రతం
నామ సర్వపాపప్రణాశనమ్ । ఏకాదశ్యాం తు నక్తాశీ యశ్చక్రం వినివేదయేత్ ॥ ౬౮ ॥
సమాన్తే వైష్ణవం హైమం స విష్ణోః పదమాప్నుయాత్ । ఏతత్కృష్ణవ్రతం నామ కల్పా
న్తే రాజ్యలాభకృత్ ॥ ౬౯ ॥ పాయసాశీ సమాన్తే తు దత్త్వా విప్రాయ గోయుగమ్ ।
లక్ష్మీలోకే వసేత్కల్పమేతద్దేవీవ్రతం స్మృతమ్ ॥ ౭౦ ॥ సప్తమ్యాం నక్తభుగ్దద్యా
త్సమాన్తే గాం పయస్వినీమ్। సూర్యలోకమవాప్నోతి భానువ్రతమిదం స్మృతమ్॥ ౭౧॥
చతుర్థ్యాం నక్తభుగ్దద్యాత్సమాన్తే హేమవారణమ్। వ్రతం వైనాయకం నామ శివలోక
ఫలప్రదమ్॥ ౭౨॥ మహాఫలాని యస్త్యక్త్వా చతుర్మాస్యం ద్విజాతయే । హైమాని కార్తి
కే దద్యాద్గోయుగేన సమం నరః ॥ ౭౩ ॥ ఏతత్ఫలవ్రతం నామ విష్ణులోకఫలప్రదమ్।
యశ్చోపవాసీ సప్తమ్యాం హేమాన్తే హేమపఙ్కజమ్॥ ౭౪॥ గాం చైవ శక్తితో దద్యా
త్సమాన్తే ఘటసంయుతామ్।ఏతత్సౌరవ్రతం నామ సూర్యలోకఫలప్రదమ్॥ ౭౫॥ ద్వాద
శ ద్వాదశీర్యస్తు సమాప్యోపోషణం ద్విజః । గోవస్త్రకాఞ్చనైర్విప్రాన్పూజయేచ్ఛ
క్తితో నరః ॥ ౭౬ ॥ పరం పదమవాప్నోతి విష్ణువ్రతమిదం స్మృతమ్ । కార్తిక్యాం
యో వృషోత్సర్గం కృత్వా నక్తం సమాచరేత్ ॥ ౭౭ ॥ శైవం పదమవాప్నోతి వృషవ్రత

---

* దదాందింశత, [illegible]. † అగి. వ్రతమిదం.

మిదంస్మృతమ్ । కృచ్ఛ్రాన్తే గోప్రదః కుర్యాద్భోజనం శక్తితః పదమ్॥ ౭౮ ॥ విప్రా
ణాం శాఙ్కరం యాతి ప్రాజాపత్యమిదం వ్రతమ్। చతుర్దశ్యాం తు నక్తాశీ సమాన్తే గోధన
ప్రదః ॥ ౭౯ ॥ శైవం పదమవాప్నోతి త్రైయమ్బకమిదం వ్రతమ్ । సప్తరాత్రోషి
తో దద్యాద్ఘృతకుమ్భం ద్విజాతయే ॥ ౮౦ ॥ ఘృతవ్రతమిదం ప్రాహుర్బ్రహ్మలో
కఫలప్రదమ్ । కుశశాయీ సమాం దద్యాద్ధేనుమన్తే పయస్వినీమ్ ॥ ౮౧ ॥ శక్రలోకే
వసేత్కల్పమిదమిన్ద్రవ్రతం స్మృతమ్। అనగ్నిపక్వమశ్నాతి తృతీయాయాం తు యో
నరః ॥ ౮౨ ॥ గాం దత్త్వా శివమభ్యేతి పునరావృత్తిదుర్లభమ్। బృహదానన్దకృత్స్వం
సాం శివవ్రతమిదం స్మృతమ్ ॥ ౮౩ ॥ హైమం పలద్వయాదూర్ధ్వం రథమశ్వయుగా
న్వితమ్ । దత్త్వా కృతోపవాసస్స్యాద్దివి కల్పశతం వసేత్ ॥ ౮౪ ॥ తదన్తే రాజరాజ
స్స్యాదశ్వవ్రతమిదం స్మృతమ్। తద్వద్ధేమరథం దద్యాత్కరిభ్యాం సంయుతం నరః॥ ౮౫॥
సత్యలోకే వసేత్కల్పసహస్రమథ భూపతిః । భవేదుపోషితో భూత్వా కరివ్రతమి
దం స్మృతమ్॥ ౮౬ ॥ * ఫలమాసంపరిత్యక్త్వా సమాన్తే గోప్రదో భవేత్। యక్షాధి
పత్యమాప్నోతి సస్సుఖవ్రతముచ్యతే ॥ ౮౭ ॥ నిశి కృత్వా జలే వాసం ప్రభాతే గోప్రదో
భవేత్ । వారుణం లోకమాప్నోతి వరుణవ్రతముచ్యతే॥ ౮౮॥ చాన్ద్రాయణం చ యః
కుర్యాద్ధైమం చన్ద్రం నివేదయేత్ । చన్ద్రవ్రతమిదం ప్రోక్తం చన్ద్రలోకఫలప్రదమ్॥ ౮౯॥
జ్యేష్ఠే పఞ్చతపాస్సాయం హేమధేనుప్రదో దివమ్ । యాత్యష్టమీచతుర్దశ్యో రుద్రవ్ర
తమిదం స్మృతమ్॥ ౯౦॥ † సకృత్కరశతం కుర్యాత్తృతీయాయాం శివాలయే। సమాప్తే
ధేనుదో యాతి భవానీవ్రతముచ్యతే॥ ౯౧॥ మాఘే నిశ్యార్ద్రవాసాస్స్యాత్సప్తమ్యాం
గోప్రదో భవేత్ । దివి కల్పముషిత్వేహ రాజా స్యాత్తాపకవ్రతమ్ ॥ ౯౨ ॥ త్రి
రాత్రోపోషితో దద్యాత్ఫాల్గున్యాం భవనం శుభమ్ । ఆదిత్యలోకమాప్నోతి ధామవ్ర
తమిదం స్మృతమ్ ॥ ౯౩ ॥ త్రిసన్ధ్యం పూజ్య దమ్పత్యముపవాసీ విభూషణైః । అన్తే
చ సమవాప్నోతి మోక్షమిన్ద్రవ్రతాదిహ ॥ ౯౪ ॥ దత్త్వా సితద్వితీయాయామిన్దో
ర్లవణభాజనమ్। సమాన్తే గోప్రదో యాతి విప్రాయ శివమన్దిరమ్॥ ౯౫॥ కల్పాన్తే రాజ్య
లాభస్స్యాత్సోమవ్రతమిదం స్మృతమ్। ప్రతిపత్స్వేకభక్తాశీ సమాప్తే కపిలాప్రదః॥ ౯౬॥
వైశ్వానరపదం యాతి శిఖివ్రతమిదం స్మృతమ్ । దశమ్యామేకభక్తాశీ సమాప్తే దశ ధే
నుదః ॥ ౯౭ ॥ దిశశ్చ కాఞ్చనీర్దద్యాద్బ్రహ్మాణ్డాధిపతిర్భవేత్ । బ్రహ్మేశమచ్యుతం
శమ్భుం సమభ్యర్చ్య ద్విజోత్తమః ॥ ౯౮ ॥ ఏతద్విప్రవ్రతం నామ మహాపాతకనాశ
నమ్ । యః పఠేచ్ఛృణుయాద్వాపి వ్రతషష్టిమనుత్తమామ్ ॥ ౯౯ ॥ మన్వన్తరశ
తం సోఽపి గన్ధర్వాధిపతిర్భవేత్ । షష్టివ్రతం నారద పుణ్యమేతత్తవోదితం విశ్వజనీనమ

---

* ఉపవాసం.   † సకృత్కరకం.

ద్వ్యమ్॥౧౦౦॥శ్రోతుంయదిచ్ఛాతమదీరయస్వవిప్రేషుకింవాకథనీయమస్తి॥౧౦౧॥
ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే నన్దికేశ్వర నారదసంవాదే షష్టివ్రత
కథనంనామైకోన శతతమోఽధ్యాయః.

స్నానవిధిః.

నన్దికేశ్వరః ॥ నైర్మల్యంభావశుద్ధిశ్చవినాస్నానంనవిద్యతే । తస్మాన్మనో
విశుద్ధ్యర్థంస్నానమాదౌవిధీయతే ॥ ౧ ॥ అనుద్ధృతైరుద్ధృతైర్వాజలైస్స్నానం
విధీయతే । తీర్థంప్రకల్పయేద్విద్వాన్మూలమన్త్రేణమన్త్రవిత్ ॥ ౨ ॥ నమోనారా
యణాయేతిమూలమన్త్రముదాహృతమ్ । దర్భపాణిస్తువిధినాత్వాచాన్తఃప్రయత
శ్శుచిః॥ ౩ ॥ చతుర్హస్తసమాయుక్తంచతురశ్రంసమన్తతః । ప్రకల్ప్యావాహయే
ద్గఙ్గామేభిర్మన్త్రైఃపృథక్పృథక్ ॥ ౪ ॥ విష్ణుపాదప్రసూతాసివైష్ణవీవిష్ణుదేవతా ।
పాహినస్త్వేనసస్తస్మాదాజన్మమరణాన్తికాత్ ॥ ౫ ॥ తిస్రఃకోట్యోర్ధకోటీచతీ
ర్థానాంవాయురబ్రవీత్ । దివిభూమ్యన్తరిక్షేచతానితేసన్తిజాహ్నవి ॥ ౬ ॥ నన్దినీ
త్యేవతన్నామదేవేషునళినీతిచ । దక్షాపృథ్వీచవిహగావిశ్వకామాశివప్రదా ॥ ౭ ॥
విద్యాధరాసుప్రసన్నాతథాలోకప్రసాదినీ । క్షేమ్యాచజాహ్నవీచాథతథాశాన్తిప్ర
దాయినీ॥ ౮ ॥ ఏతానిపుణ్యనామానిస్నానకాలేప్రకీర్తయేత్ । భవేత్సన్నిహితాత
త్రగఙ్గాత్రిపథగామినీ ॥ ౯ ॥ సప్తవారాభిజప్తేనకరసమ్పుటయోజితమ్ । మూర్ధ్నికు
ర్యాజ్జలంభూయస్త్రిచతుఃపఞ్చసప్తవా ॥ ౧౦ ॥ స్నానంకుర్యాన్మృదాతద్వదా
మన్త్ర్యానువిధానతః । అశ్వక్రాన్తేరథక్రాన్తేవిష్ణుక్రాన్తేవసున్ధరే॥ ౧౧ ॥ మృత్తికే
హనమేపాపంయన్మయాదుష్కృతంకృతమ్ । ఉద్ధృతాసివరాహేణకృష్ణేనశతబా
హునా ॥ ౧౨ ॥ నమస్తేసర్వలోకానాంప్రభవారణిసువ్రతే । ఏవంస్నాత్వాతతః
పశ్చాదాచమ్యాథవిధానతః ॥ ౧౩ ॥ ఉత్థాయవాససీశుక్లేశుద్ధేచపరిధాయవై ।
తతస్తుతర్పణంకుర్యాత్త్రైలోక్యాప్యాయనాయవై॥ ౧౪ ॥ దేవాయక్షాస్తథానా
గాగన్ధర్వాప్సరసస్సురాః । క్రూరాస్సర్పాస్సుపర్ణాశ్చతరవోజిహ్మగాఃఖగాః ॥ ౧౫॥
విద్యాధరాజలధరాస్తథైవాకాశగామినః । నిరాధారాశ్చయేజీవాయేచధర్మరతా
స్తథా॥ ౧౬ ॥ తేషామాప్యాయనాయైతత్క్రియతేజలతర్పణమ్ । కృత్వోపవీతం
దేవేషునివీతీతుభవేత్తతః ॥ ౧౭ ॥ మనుష్యాంస్తర్పయేద్భక్త్యాబ్రహ్మపుత్రానృషీం
స్తథా । సనకశ్చసనన్దశ్చతృతీయశ్చసనాతనః॥ ౧౮ ॥ కపిలశ్చాసురిశ్చైవవోఢుః
పఞ్చశిఖాస్తథా । సర్వేతేతృప్తిమాయాన్తుమద్దత్తేనామ్బునాసదా ॥ ౧౯ ॥ మరీ
చిమత్ర్యఙ్గిరసంపులస్త్యంపులహంక్రతుమ్ । ప్రచేతసంవసిష్ఠంచభృగుంనారదమే
వచ ॥ ౨౦ ॥ దేవాన్బ్రహ్మఋషీన్సర్వాంస్తర్పయేదక్షతోదకైః । అపసవ్యం

తతఃకృత్వాసవ్యంజాన్వాచ్యభూతలే ॥ ౨౧ ॥ అగ్నిష్వాత్తాస్తథాసౌమ్యాహవిష్మన్తస్తథోష్మపాః । సుకాలినోబర్హిషదస్తథాచైవాజ్యపాఃపునః॥ ౨౨ ॥ సన్తర్ప్యచపితౄన్భక్త్యాసతిలోదకకాఞ్చనైః । యమాయధర్మరాజాయమృత్యవేచాన్తకాయచ ॥ ౨౩ ॥ వైవస్వతాయకాలాయసర్వభూతక్షయాయచ । ఔదుమ్బరాయదధ్నాయనీలాయపరమేష్ఠినే॥ ౨౪ ॥ వృకోదరాయచిత్రాయచిత్రగుప్తాయవైనమః। దర్భపాణిస్తువిధినాపితౄన్సన్తర్పయేత్తతః ॥ ౨౫ ॥ పిత్రాదీన్నామగోత్రేణతథామాతామహానపి । సన్తర్ప్యవిధివద్భక్త్యాఇమంమన్త్రముదీరయేత్ ॥ ౨౬ ॥ యేబాన్ధవాఽబాన్ధవాయేయేఽన్యజన్మనిబాన్ధవాః। తేతృప్తిమఖిలాయాన్తుయశ్చమత్తోఽమ్బువాఞ్ఛతి ॥ ౨౭ ॥ తతఆచమ్యవిధివదాలిఖేత్పద్మమగ్రతః । అక్షతాభిస్సపుష్పాభిస్సతిలారుణచన్దనమ్ ॥ ౨౮ ॥ అర్ఘ్యందత్వాప్రయత్నేనసూర్యనామానికీర్తయేత్ । నమస్తేవిష్ణురూపాయనమోవిష్ణుముఖాయవై ॥ ౨౯ ॥ సహస్రరశ్మయేతుభ్యంప్రభాకరనమోస్తుతే । నమస్తేశివసర్వేశనమస్తేభక్తవత్సల ॥ ౩౦ ॥ జగత్స్వామిన్నమస్తేస్తుసద్యోజాతేనభూషిత । నమస్తేసర్వలోకేశజగత్సుప్తవిబోధక ॥ ౩౧ ॥ సుకృతందుష్కృతంవాపిసర్వంపశ్యసిసర్వదా । సత్యదేవనమస్తేస్తుప్రసీదమమభాస్కర ॥ ౩౨ ॥ దివాకరనమస్తేఽస్తుప్రభాకరనమోస్తుతే । ఏవంసూర్యంనమస్కృత్వాత్రిఃకృత్వాచప్రదక్షిణమ్ ॥ ౩౩ ॥ ద్విజంగాంకాఞ్చనంస్పృష్ట్వాతతోవిష్ణుగృహంవ్రజేత్ ॥ ౩౩½ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే నన్దికేశ్వర నారదసంవాదే
స్నానవిధిర్నామ శతతమోఽధ్యాయః.

॥ ప్రయాగమాహాత్మ్యప్రారమ్భః ॥

నన్దికేశ్వరః ॥ అతఃపరంప్రవక్ష్యామిప్రయాగస్యోపవర్ణనమ్ । మార్కణ్డేయేనకథితంయత్పురాపాణ్డుసూనవే ॥ ౧ ॥ భారతేతుయథావృత్తేప్రాప్తరాజ్యేపృథాసుతే । ఏతస్మిన్నన్తరేరాజాకున్తీపుత్రోయుధిష్ఠిరః॥ ౨ ॥ భ్రాతృశోకేనసన్తప్తశ్చిన్తయానఃపునఃపునః । ఆసీత్సుయోధనోరాజాఏకాదశచమూపతిః ॥ ౩ ॥ అస్మాన్సన్తాప్యబహుశస్సర్వేతేనిధనంగతాః । వాసుదేవంసమాశ్రిత్యపఞ్చశేషాస్తుపాణ్డవాః ॥ ౪ ॥ హత్వాభీష్మంచద్రోణంచకర్ణంచైవమహాబలమ్ । సుయోధనంచరాజానంపుత్రభ్రాతృసమన్వితమ్ ॥ ౫ ॥ రాజానోనిహతాస్సర్వేయేచాన్యేశూరమానినః । కింనోరాజ్యేనగోవిన్దకింభోగైర్జీవితేనవా ॥ ౬ ॥ ధిక్కష్టమితిసఞ్చిన్త్యరాజావైక్లబ్యమాగతః । నిశ్చేష్టోథనిరుత్సాహఃకిఞ్చిత్తిష్ఠన్నధోముఖః ॥ ౭ ॥ లబ్ధసంజ్ఞోయథారాజాఽచిన్తయత్సపునఃపునః । కామేగతిర్నియోగోవానియమస్తీర్థమేవవా ॥ ౮ ॥ యేనాహమాశుముచ్యేయమహాపాతకకిల్బిషాత్ । యత్రస్థిత్వా

నరోయాతివిష్ణులోకమనుత్తమమ్ ॥ ౯ ॥ కథంపృచ్ఛామివైకృష్ణంయేనేదంకారితో
స్మ్యహమ్ । ధృతరాష్ట్రంకథంపృచ్ఛేయస్యపుత్రశతంహతమ్ ॥ ౧౦ ॥ వ్యాసం
కథమహంపృచ్ఛేయస్యగోత్రంకులంహతమ్। ఏవంవైక్లబ్యమాపన్నేధర్మపుత్రేయు
ధిష్ఠిరే ॥ ౧౧ ॥ రుదన్తఃపాణ్డవాస్సర్వేభ్రాతృశోకపరిప్లుతాః । యేచతత్రమహా
త్మానస్సమేతాపాణ్డవాస్స్మృతాః॥ ౧౨ ॥ కున్తీచద్రౌపదీచైవయేచతత్రసమాగతాః।
భూమౌనిపతితాస్సర్వేరుదన్తశ్చసమన్తతః॥ ౧౩॥ * వారాణస్యాంమార్కణ్డేయస్తే

ధర్మజంప్రతిమార్కణ్డేయాగమనమ్.

నజ్ఞాతోయుధిష్ఠిరః । యదాసౌదుఃఖమాపన్నోరుదమానస్సుదుఃఖితః॥ ౧౪ ॥ అచిరే
ణైవకాలేనమార్కణ్డేయోమహాతపాః । సమ్ప్రాప్తోహస్తినపురంరాజద్వారేసతిష్ఠ
తి ॥ ౧౫ ॥ ద్వారపాలోపితందృష్ట్వారాజ్ఞఃకథితవాన్ద్రుతమ్। మార్కణ్డేయోద్రష్టు
కామోద్వారితిష్ఠతివైమునిః ॥ ౧౬ ॥ త్వరితోధర్మపుత్రస్తుద్వారమాగాత్త
తఃపరమ్ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ స్వాగతంతేమహాప్రాజ్ఞస్వాగతంతేమహామునే ॥ ౧౭ ॥
అద్యమేసఫలంజన్మహ్యద్యమేతారితంకులమ్। అద్యమేపితరస్తుష్టాస్త్వయితుష్టేమహా
మునే ॥ ౧౮ ॥ అద్యాహంపూతదేహోస్మియత్త్వయాసహదర్శనమ్ । నష్టికే
శ్వరః॥సింహాసనముపస్థాప్యపాదశౌచార్చనాదిభిః॥ ౧౯ ॥ యుధిష్ఠిరోమహాత్మానం
పూజయామాసతంమునిమ్।మార్కణ్డేయస్తతస్తుష్టోరాజానంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥
ఆఖ్యాహిత్వరితంరాజన్కిమర్థంరుదితంత్వయా । కేనవావిక్లబీభూతోకావ్యథాకిం
తవాప్రియమ్॥౨౧॥యుధిష్ఠిరః॥ అస్మాకంచైవయద్వృత్తంరాజ్యస్యార్థేమహామునే।
ఏతత్సర్వంవిదిత్వాతు † చిన్తావశముపాగతః॥ ౨౨॥ మార్కణ్డేయః॥శృణురాజన్మహా
బాహోతు తధర్మవ్యవస్థితమ్। నైవందృష్టంరణేపాపంయుధ్యమానస్యధీమతః॥౨౩॥
కింపునఃక్షత్రధర్మేణక్షత్రియస్యపిశేషతః । తదేవంహృదయేకృత్వాతస్మాత్పాపంనచి
న్తయేత్ ॥ ౨౪ ॥ తతోయుధిష్ఠిరోరాజాప్రణమ్యశిరసామునిమ్ । ప్రణమ్యపునయో
పేతస్సర్వపాతకనాశనమ్ ॥ ౨౫ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ పృచ్ఛామిత్వాంమహాప్రాజ్ఞని
త్యత్రైకాల్యదర్శినమ్ । కథయస్వసమాసేనయేనముచ్యేతసఙ్కటాత్ ॥ ౨౬ ॥
మార్కణ్డేయః ॥ శృణురాజన్మహాప్రాజ్ఞయన్మాంపృచ్ఛసిభారత । ఏవంసాక్ష్యేన
గోగేనతీర్థైచైవయుధిష్ఠిర ॥ ౨౭ ॥ కింపునర్వ్యాహృతైఃపుణ్యంకీర్తితంహిమహా
ప్రభో । ప్రయాగగమనంశ్రేష్ఠంనరాణాంపుణ్యకర్మణామ్ ॥ ౨౮ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిరసంవాదే ప్రయాగ
మాహాత్మ్యంనామైకోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

---

* వారాణస్యాంచమార్కణ్డేస్తేన. † చానిమాసమాగతః.

యుధిష్ఠిరః ॥ భగవఞ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి పురాకల్పే యథాస్థితమ్ । కథం ప్రయాగగమనం నరాణాం తత్ర కీర్తితమ్ ॥ ౧ ॥ మృతానాం కా గతిస్తత్ర స్నాతానాం చైవ కిం ఫలమ్ । వసతాం చ ప్రయాగే తు బ్రూహి తేషాం తు కా గతిః ॥ ౨॥ ఏతన్మే సర్వమాఖ్యాహి పరం కౌతూహలం హి మే ॥ మార్కణ్డేయః ॥ బ్రహ్మణా దేవముఖ్యేన యచ్ఛ్రుతం తత్ర యత్ఫలమ్ ॥ ౩ ॥ పురా ఋషీణాం విప్రాణాం కథ్యమానం మయా శ్రుతమ్। కథయామి మహారాజ యథేష్టం యచ్చ తే ఫలమ్ ॥ ౪ ॥ ఆప్రయాగాత్ప్రతిష్ఠానాద్యత్పరం వాసుకేర్హ్రదాత్ । కమ్బలాశ్వతరౌ నాగౌ నాగశ్చ బహుమూలకః ॥ ౫ ॥ ఏతత్ప్రజాపతేః క్షేత్రం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ । తత్ర స్నాత్వా దివం యాన్తి యే మృతా నపునర్భవాః ॥ ౬ ॥ తత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా రక్షాం కుర్వన్తి సర్వదా । అన్యే చ బహవస్తీర్థాః సర్వపాపహరాః శుభాః ॥ ౭ ॥ నాశక్యం కథితుం రాజన్బహువర్షశతైరపి । సంక్షేపేణ ప్రవక్ష్యామి ప్రయాగస్యానుకీర్తనమ్ ॥ ౮ ॥ షష్టిర్ధనుస్సహస్రాణి యాం తు రక్షన్తి జాహ్నవీమ్ । యమునాం రక్షతి సదా సవితా సప్తవాహనః॥ ౯ ॥ ప్రయాగం తు విశేషేణ స్వయం రక్షతి వాసవః । మణ్డలం రక్షతి హరిర్దైవతైస్సహ సన్తతః ॥ ౧౦ ॥ తం వటం రక్షతి శివః శూలపాణిర్మహేశ్వరః । స్థానం రక్షన్తి వై దేవాస్సర్వపాపహరం శుభమ్ ॥ ౧౧ ॥ అధర్మేణావృతో లోకో నైవ గచ్ఛతి తత్పదమ్ । స్వల్పం మహద్వా యత్పాపం యదా తస్యాం నరాధిప ॥ ౧౨ ॥ ప్రయాగం స్మరతః పుంసస్సర్వపాపం సంక్షయమ్। దర్శనాత్తస్య తీర్థస్య నామసఙ్కీర్తనాదపి ॥ ౧౩ ॥ మృత్తికాలేపనాచ్చాపి నరః పాపాత్ప్రముచ్యతే । పఞ్చ కుణ్డాని రాజేన్ద్ర తేషాం మధ్యే తు జాహ్నవీ ॥ ౧౪ ॥ ప్రయాగస్య ప్రవేశాత్తు పాపం నశ్యతి తత్క్షణాత్ । యోజనానాం సహస్రేషు గఙ్గాం యస్స్మరతే నరః ॥ ౧౫ ॥ అపి దుష్కృతకర్మాసౌ లభతే పరమాం గతిమ్ । కీర్తనాన్ముచ్యతే పాపాద్దృష్ట్వా భద్రాణి పశ్యతి ॥ ౧౬ ॥ అవగాహ్య చ పీత్వా తు పునాత్యాసప్తమం కులమ్ । సత్యవాదీ జితక్రోధో హ్యహింసాపరమస్థితః ॥ ౧౭ ॥ ధర్మానుసారీ తత్త్వజ్ఞో గోబ్రాహ్మణహితే రతః । గఙ్గాయమునయోర్మధ్యే స్నాతో ముచ్యేత కిల్బిషాత్ ॥ ౧౮ ॥ మనసా చిన్తితాన్కామాంస్తాంశ్చ ప్రాప్నోతి సర్వదా । తతో గత్వా ప్రయాగం తు సర్వదేవాభిరక్షితమ్ ॥ ౧౯ ॥ బ్రహ్మచారీ వసేన్మాసం పితౄన్ దేవాంశ్చ తర్పయేత్ । ఈప్సితాన్లభతే కామాన్యత్ర యత్రాభిజాయతే ॥ ౨౦ ॥ తపనస్య సుతా దేవీ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతా । సమాగతా మహాభాగ యమునా యత్ర నిమ్నగా ॥ ౨౧ ॥ తత్ర సన్నిహితో నిత్యం సాక్షాద్దేవో మహేశ్వరః। దు

ష్ప్రాపంమానుషైఃపుణ్యంప్రయాగేతుయుధిష్ఠిర ॥ ౨౨ ॥ దేవదానవగన్ధర్వాఋ
షయస్సిద్ధచారణాః। తదుపస్పృశ్యరాజేన్ద్రస్వర్గలోకేమహీయతే॥౨౩॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిరసంవాదే ప్ర
యాగమాహాత్మ్యేద్వ్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కణ్డేయః ॥ శృణురాజన్ప్రవక్ష్యామిమాహాత్మ్యంపునరేవతు । య
చ్ఛ్రుత్వాసర్వపాపేభ్యోముచ్యతేనాత్రసంశయః ॥ ౧ ॥ ఆర్తానాంచదరిద్రాణాం
నిశ్చితంవ్యవసాయినామ్ । స్థానముక్తంప్రయాగంతునాఖ్యేయంహికదాచన ॥ ౨ ॥
వ్యాధితోయదివాదీనఃక్రుద్ధోవాపిభవేన్నరః । గఙ్గాయమునమాసాద్యయస్తుప్రా
ణాన్పరిత్యజేత్ ॥ ౩ ॥ దీప్తకాఞ్చనవర్ణాభైర్విమానైస్సూర్యసన్నిభైః । గన్ధర్వా
ప్సరసాంమధ్యేస్వర్గేమోదతిమానవః ॥ ౪ ॥ ఈప్సితాన్లభతేకామాన్వదన్తిఋషి
పుఙ్గవాః । సర్వరత్నమయైర్దివ్యైర్నానాధ్వజసమాకులైః ॥ ౫ ॥ వరాఙ్గనాస
మాకీర్ణైర్మోదతేశుభలక్షణైః । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషైఃప్రసుప్తఃప్రతిబుధ్యతే ॥ ౬ ॥
యావన్నస్మరతేజన్మతావత్స్వర్గేమహీయతే । తతస్స్వర్గాత్పరిభ్రష్టఃక్షీణకర్మా
దివిచ్యుతః ॥ ౭ ॥ హిరణ్యరత్నసమ్పూర్ణేసమృద్ధేజాయతేకులే। తదేవస్మరతేతీర్థం
స్మరణాత్తత్రగచ్ఛతి ॥ ౮ ॥ దేశస్థోయదివారణ్యేవిదేశేవాథవాగృహే। ప్రయాగం
స్మరమాణోపియస్తుప్రాణాన్పరిత్యజేత్ ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మలోకమవాప్నోతివదన్తిము
నిపుఙ్గవాః । సర్వకామఫలావృక్షామహీయత్రహిరణ్మయా ॥ ౧౦ ॥ ఋషయో
మునయస్సిద్ధాస్తత్రలోకేసగచ్ఛతి । స్త్రీసహస్రావృతేరమ్యేమన్దాకిన్యాస్తటేశు
భే॥౧౧ ॥ మోదతేఋషిభిస్సార్ధంసుకృతేనేహకర్మణా। సిద్ధచారణగన్ధర్వైఃపూజ్య
తేదివిదైవతైః ॥ ౧౨ ॥ తతస్స్వర్గాత్పరిభ్రష్టోజమ్బూద్వీపపతిర్భవేత్ । తతశ్శు
భానికర్మాణిచిన్తయానఃపునఃపునః ॥ ౧౩ ॥ గుణవాన్విత్తసమ్పన్నోభవతీహనసం
శయః । కర్మణామనసావాచాసత్యేధర్మేవ్యవస్థితః ॥ ౧౪ ॥ గఙ్గాయమునయోర్మ
ధ్యేయస్తుగ్రామంసమ్ప్రయచ్ఛతి।సువర్ణమణిముక్తాశ్చయదివాన్యత్ప్రతిష్ఠితమ్॥ ౧౫॥
స్వకార్యేపరకార్యేవాదేవతాభ్యర్చనేపివా । సఫలంతస్యతీర్థంతుయథోక్తఫలమ
శ్నుతే ॥ ౧౬ ॥ ఏవంతీర్థేనగృహ్ణీయాత్పుణ్యేష్వాయతనేషుచ । నిమిత్తేషుచసర్వే
షుఅప్రమత్తోభవేద్ద్విజః॥౧౭॥ కపిలాంపాటలాంవర్ణేయస్తుధేనుంప్రయచ్ఛతి। స్వర్ణ
శృఙ్గీంరౌప్యఖురాం * కాంస్యదోహాంపయస్వినీమ్॥౧౮॥ప్రయాగేశ్రోత్రియంశ్రాద్ధే
భోజయిత్వాయథావిధి। శుక్లామ్బరధరంశాన్తంధర్మజ్ఞంవేదపారగమ్॥౧౯॥భోగా
స్తస్యప్రదాతవ్యాగఙ్గాయమునసఙ్గమే । వాసాంసిచమహార్హాణిరత్నానివివిధాని

చ॥ ౨౦ ॥ యావద్రోమాణితస్యాగోస్సన్తిగాత్రేషుసత్తమ । తావద్వర్షసహస్రా
ణిస్వర్గలోకేమహీయతే ॥ ౨౧ ॥ యత్రాసౌలభతేజన్మసాగౌస్తత్రాభిజాయతే।
నచపశ్యతితంఘోరంనరకంతేనకర్మణా॥ ౨౨॥ ఉత్తరాన్సకురూన్ప్రాప్యమోదతే
కాలమక్షయమ్ । గవాంశతసహస్రేభ్యోదద్యాదేకాంపయస్వినీమ్ ॥ ౨౩ ॥ పుత్త్రా
దారాంస్తథాభృత్యాన్గౌరేకాప్రతితారయేత్ । తస్మాత్సర్వేషుదానేషుగోదానం
తువిశిష్యతే ॥ ౨౪ ॥ దుర్గమేవిషమేఘోరేమహాపాతకసఙ్కులే। గౌరేవరక్షాం
కురుతేతస్మాద్దేయాద్విజాతయే ॥ ౨౫ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిరసంవాదే ప్రయాగ
మాహాత్మ్యే త్ర్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

యుధిష్ఠిరః ॥ యథాయథాప్రయాగస్యమాహాత్మ్యంకథితంత్వయా । తథా
తథాప్రముచ్యేఽహంసర్వపాపైర్నసంశయః॥ ౧॥ భగవన్కేనవిధినాకర్తవ్యోధర్మ
నిశ్చయః । ప్రయాగేయోవిధిఃప్రోక్తస్తన్మేబ్రూహిమహామునే ॥ ౨ ॥ మార్క
ణ్డేయః ॥ కథయిష్యామితేవత్సతీర్థయాత్రావిధిక్రమమ్ । ఆర్షేణచైవవిధినాయథాదృ
ష్టోయథాశ్రుతః ॥ ౩ ॥ ప్రయాగతీర్థయాత్రార్థీయఃప్రయాతినరఃక్వచిత్ । బలీవర్దం
సమారూఢశ్శృణుతస్యాపియత్ఫలమ్॥ ౪ ॥ నరకేవసతేఘోరేగవాంక్రోధోహిదా
రుణః । సలిలంచనగృహ్ణన్తిపితరస్తస్యదేహినః ॥ ౫ ॥ యస్తుపుత్త్రాంస్తథాబా
ల్యాంలాలయేత్పాలయేత్తథా । యథాత్మానంతథాసర్వంస్నానంవిప్రేషుదాపయే
త్ ॥ ౬ ॥ ఐశ్వర్యలోభమోహాద్వాగచ్ఛేద్యానేనయోనరః । నిష్ఫలంతస్యతత్తీ
ర్థంతస్మాద్యానంవివర్జయేత్ ॥ ౭ ॥ గఙ్గాయమునయోర్మధ్యేయస్తుకన్యాంప్రయచ్ఛ
తి। ఆర్షేణైవవిధానేనయథావిభవసమ్భవమ్ ॥ ౮ ॥ నసపశ్యతితంఘోరంనరకంతే
నకర్మణా । ఉత్తరాన్సకురూన్గత్వామోదతేకాలమక్షయమ్ ॥ ౯ ॥ పుత్త్రాన్దా
రాంశ్చలభతేధార్మికాన్రూపసంయుతాన్ । తత్రదానంప్రదాతవ్యంయథావిభవస
మ్భవమ్ ॥ ౧౦ ॥ తేనతీర్థఫలంచైవవర్ధతేనాత్రసంశయః । స్వర్గేతిష్ఠతిరాజేన్ద్ర
యావదాభూతసమ్ప్లవమ్ ॥ ౧౧ ॥ వటమూలంసమాసాద్యయస్తుప్రాణాన్విముఞ్చ
తి । సర్వలోకానతిక్రమ్యశివలోకంసగచ్ఛతి ॥ ౧౨ ॥ తత్రతేద్వాదశాదిత్యాస్తప
న్తేరుద్రమాశ్రితాః । నిర్దహన్తిజగత్సర్వంవటమూలంనదహ్యతే ॥ ౧౩॥ నష్టేచన్ద్రా
ర్కపవనేయదాచైకార్ణవంజగత్ । స్వపతేతత్రవైవిష్ణుపరమాత్మాపునఃపునః॥ ౧౪॥
దేవదానవగన్ధర్వాఋషయస్సిద్ధచారణాః । సదాసేవన్తితత్తీర్థంగఙ్గాయమునసఙ్గ
మే ॥ ౧౫ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రప్రయాగంసంశితంచతత్ । యత్రబ్రహ్మాదయో
దేవాదిశశ్చసదిగీశ్వరాః ॥ ౧౬ ॥ లోకపాలాశ్చసాధ్యాశ్చపితరోలోకసమ్మతాః।

సనత్కుమారసహితా స్తథా వై పరమర్షయః ॥ ౧౭ ॥ అఙ్గిరప్రముఖాశ్చైవ తథా
బ్రహ్మర్షయోఽపరే । యమునా నాగాస్సుపర్ణాశ్చ సిద్ధాశ్చక్రచరాశ్చ యే ॥౧౮॥ సరితస్సా
గరాశ్శైలా స్తథా విద్యాధరాశ్చ యే । హరిశ్చ భగవానాస్తే ప్రజాపతిపురస్సరః ॥౧౯॥
గఙ్గాయమునయోర్మధ్యం పృథివ్యా జఘనం స్మృతమ్ । ప్రయాగం రాజశార్దూల త్రిషు
లోకేషు విశ్రుతమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతః పుణ్యతమం నాస్తి త్రిషు లోకేషు భారత । శ్రవణాత్త
స్య తీర్థస్య నామసఙ్కీర్తనాదపి ॥ ౨౧ ॥ మృత్తికాలమ్భనాద్వాపి నరః పాపాత్ప్రము
చ్యతే । తత్రాభిషేకం యః కుర్యాన్మకరస్థే దివాకరే ॥ ౨౨॥ స తుల్యఫలమాప్నోతి
రాజసూయాశ్వమేధయోః । న వేదవచనాత్తాత న లోకవచనాత్తథా ॥ ౨౩ ॥ మతి
రుత్క్రమణీయా తే ప్రయాగగమనం ప్రతి । కోటితీర్థసహస్రాణి షష్టికోట్య స్తథాప
రాః ॥ ౨౪ ॥ తేషాం సాన్నిధ్యమత్రైవ సతతం కురునన్దన । యా గతిర్యోగయుక్తస్య
సత్త్వస్థస్య మనీషిణః ॥ ౨౫ ॥ సా గతి స్త్యజతః ప్రాణాన్గఙ్గాయమునసఙ్గమే । న తేజీ
వన్తి లోకేఽస్మిన్యత్ర యత్ర యుధిష్ఠిర ॥ ౨౬ ॥ యే ప్రయాగం న సమ్ప్రాప్తా స్త్రిషు లో
కేషు విశ్రుతమ్ । ఏవం దృష్ట్వా తు యస్తీర్థం ప్రయాగం పరమం పదమ్ ॥ ౨౭ ॥ ముచ్యతే
సర్వపాపేభ్యశ్శశాఙ్క ఇవ రాహుణా । కమ్బళాశ్వతరౌ నాగౌ యమునాదక్షిణే త
టే ॥ ౨౮ ॥ తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ ముచ్యతే సర్వపాతకైః । తత్ర గత్వా చ సంస్థానం
మహాదేవస్య ధీమతః ॥ ౨౯ ॥ నరస్తారయతే పూర్వాన్దశాతీతాన్దశాపరాన్ । కృ
త్వాభిషేకం తు పునస్సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ ॥౩౦॥ స్వర్గలోకమవాప్నోతి యావదా
భూతసమ్ప్లవమ్ । పూర్వభాగే తు గఙ్గాయా స్త్రిషు లోకేషు భారత ॥ ౩౧ ॥ కూ
పం చైవ తు సాముద్రం ప్రతిష్ఠానం తు విశ్రుతమ్ । బ్రహ్మచారీ జితక్రోధ స్త్రిరాత్రం య
ది తిష్ఠతి ॥ ౩౨ ॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ । ఉత్తరేణ ప్రతిష్ఠా
నాద్భాగీరథ్యాస్తు పూర్వతః ॥ ౩౩ ॥ హంసప్రపతనం నామ తీర్థం త్రైలోక్యవిశ్రుత
మ్ । అశ్వమేధఫలం తత్ర స్నానమాత్రేణ భారత ॥ ౩౪॥ యావచ్చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ
తావత్స్వర్గే మహీయతే । ఉర్వశీపులినే రమ్యే విపులే హంసపాణ్డురే ॥ ౩౫ ॥ పరి
త్యజతి యః ప్రాణాఞ్ఛృణు తస్యాపి యత్ఫలమ్ । షష్టిర్వర్షసహస్రాణి షష్టిర్వర్షశ
తాని చ ॥ ౩౬ ॥ వసతే పితృభిస్సార్ధం సూర్యలోకే నరాధిప । ఉర్వశీం తు సదా ప
శ్యేద్దేవలోకే నరాధిప ॥ ౩౭ ॥ పూజ్యతే సతతం తత్ర ఋషిగన్ధర్వకిన్నరైః । తతస్స్వర్గప
రిభ్రష్టః క్షీణకర్మా దివిచ్యుతః ॥ ౩౮ ॥ ఉర్వశీసదృశీనాం తు కన్యానాం లభతే శతమ్ ।
పృథివ్యామాసముద్రాయాం మహాభోగపతిర్భవేత్ ॥౩౯॥ ధనధాన్యసమాయుక్తో హ్య
సౌ భవతి నిత్యశః । గవాం చాశ్వసహస్రాణాం బహూనాం తు పతిర్భవేత్ ॥ ౪౦ ॥ మధ్యే
నారీసహస్రాణాం బహ్వీనాం చ పతిర్భవేత్ । దశగ్రామసహస్రాణాం భోక్తా భవతి ని
త్యశః ॥ ౪౧ ॥ కాఞ్చీనూపురశబ్దైశ్చ సుప్తోఽసౌ ప్రతిబుధ్యతే । భుక్త్వా తు భోగాన్విపు

లాం స తీర్థం లభతే పునః ॥ ౪౨ ॥ శుక్లామ్బరధరో నిత్యం నియతస్సంయతేన్ద్రియః ।
ఏకకాలం తు భుఞ్జానో మాసం మోక్షగతిర్భవేత్ ॥ ౪౩ ॥ సువర్ణాలఙ్కృతానాం తు నా
రీణాం లభతే శతమ్ । సభుక్త్వా విపులాన్భోగాన్ స తీర్థం లభతే పునః ॥ ౪౪ ॥ అథ
సన్ధ్యావటే రమ్యే బ్రహ్మచారీ జితేన్ద్రియః । ఉపాసీత శుచిస్సన్ధ్యాం బ్రహ్మలోకమవా
ప్నుయాత్ ॥ ౪౫ ॥ కోటితీర్థం సమాసాద్య యస్తు ప్రాణాన్పరిత్యజేత్ । కోటివ
ర్ష సహస్రాణాం స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౪౬ ॥ తతస్స్వర్గాత్పరిభ్రష్టః క్షీణకర్మా
దివశ్చ్యుతః । సువర్ణమణిముక్తాఢ్యే కులే జాయేత రూపవాన్ ॥ ౪౭ ॥ తతో భోగవతీం
గత్వా వాసుకేరుత్తరేణ తు । దశాశ్వమేధికం నామ తీర్థం తత్రాపరం భవేత్ ॥ ౪౮ ॥
కృతాభిషేకస్తు నరస్సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ । ధనాఢ్యో రూపవాన్దక్షో దాతా భవ
తి ధార్మికః ॥ ౪౯ ॥ చతుర్వేదేషు యత్పుణ్యం సత్యవాదిషు యత్ఫలమ్ । అహింసా
యాం తు యో ధర్మో గమనాదేవ తత్ఫలమ్ ॥ ౫౦ ॥ కురుక్షేత్రసమా గఙ్గా యత్ర తత్రావ
గాహితా । తస్మాద్దశగుణా సా హి కాళిన్ద్యా యత్ర సఙ్గతా ॥ ౫౧ ॥ యత్ర గఙ్గా మహా
భాగా బహుతీర్థా తపోధనా । సిద్ధక్షేత్రం తదుభయం నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౫౨ ॥
క్షితౌ తారయతే మర్త్యాన్నాగాంస్తారయతే హ్యధః । దివి తారయతే దేవాంస్తేన త్రిపథ
గా స్మృతా ॥ ౫౩ ॥ యావదస్థీని గఙ్గాయాం తిష్ఠన్తే యస్య దేహినః । తావద్వర్షస
హస్రాణి స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౫౪ ॥ తీర్థానాం తు పరం తీర్థం నదీనాముత్తమా
నదీ । మోక్షదా సర్వభూతానాం మహాపాతకినామపి ॥ ౫౫ ॥ సర్వత్ర సులభా గ
ఙ్గా త్రిషు స్థానేషు దుర్లభా । గఙ్గాద్వారే ప్రయాగే చ గఙ్గాసాగరసఙ్గమే ॥ ౫౬ ॥
తత్ర స్నాత్వా దివం యాన్తి యే మృతాస్తేఽపునర్భవాః । సర్వేషామేవ భూతానాం పా
పోపహతచేతసామ్ ॥ ౫౭ ॥ గతిమన్వేషమాణానాం నాస్తి గఙ్గాసమా గతిః । పవిత్రా
ణాం పవిత్రం చ మఙ్గళానాం చ మఙ్గళమ్ ॥ ౫౮ ॥ మహేశ్వరశిరోభ్రష్టా సర్వపాపహ
రా శుభా ॥ ౫౯ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిర సంవాదే ప్రయాగ
మాహాత్మ్యే చతురుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

మార్కణ్డేయః ॥ శృణు రాజన్ప్రయాగస్య మాహాత్మ్యం పునరేవ చ । య
చ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౧ ॥ మానసం నామ తీర్థం
తు గఙ్గాయా ఉత్తరే తటే । త్రిరాత్రోపోషితస్స్నాత్వా సర్వాన్కామానవాప్ను
యాత్ ॥ ౨ ॥ ఏతత్ఫలమవాప్నోతి తత్తీర్థం లభతే పునః । అకామో వా సకా
మో వా గఙ్గాం ప్రాప్య విముచ్యతే ॥ ౩ ॥ మృతస్తు లభతే స్వర్గం నరకం చ న పశ్యతి ।
అప్సరోగణసఙ్కీర్ణైస్సుప్తస్సో ప్రతిబుధ్యతే ॥ ౪ ॥ హంససారసయుక్తేన విమానేన

సగచ్ఛతి । బహువర్షసహస్రాణాం రాజేన్ద్ర దివి భుజ్యతే ॥ ౫ ॥ తతస్స్వర్గాత్ప
రిభ్రష్టః క్షీణకర్మా దివశ్చ్యుతః । సువర్ణమణిముక్తాఢ్యే జాయతే మహితే కులే ॥ ౬॥
షష్టితీర్థసహస్రాణి షష్టికోటిశతానిచ । మాఘమాసే గమిష్యన్తి గఙ్గాయమునస
ఙ్గమే ॥ ౭ ॥ గవాంశతసహస్రస్య సమ్యగ్దత్తస్య యత్ఫలమ్ । ప్రయాగే మాఘ
మాసే తు త్ర్యహస్స్నాతస్య తత్ఫలమ్ ॥ ౮ ॥ గఙ్గాయమునయోర్మధ్యే కార్షాగ్నిం
యస్తు సాధయేత్ । అవ్యఙ్గాఙ్గో హ్యరోగస్తు పఞ్చేన్ద్రియసమన్వితః ॥ ౯ ॥ యావ
న్తి రోమకూపాణి తస్య గాత్రేషు దేహినః । తావద్వర్షసహస్రాణి స్వర్గలోకే మహీ
యతే ॥ ౧౦ ॥ తతస్స్వర్గాత్పరిభ్రష్టో జమ్బూద్వీపపతిర్భవేత్ । సభుక్త్వా
విపులాన్భోగాం స్తత్తీర్థం లభతే పునః ॥ ౧౧ ॥ జలప్రవేశం యః కుర్యాత్సఙ్గమే లోక
విశ్రుతే । రాహుగ్రస్తో యథా సోమో విముక్తస్సర్వపాతకైః ॥ ౧౨ ॥ సోమలోకమ
వాప్నోతి సోమేన సహ మోదతే । షష్టివర్షసహస్రాణి షష్టివర్షశతానిచ ॥ ౧౩॥
స్వర్గే చ శక్రలోకేస్మిన్నృషిగన్ధర్వసేవితే । పరిభ్రష్టస్తు రాజేన్ద్ర సమృద్ధే జాయతే
కులే ॥ ౧౪ ॥ అధశ్శిరాస్తు యో జ్వాలామూర్ధ్వపాదః పిబేన్నరః । శతవర్షస
హస్రాణి స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౧౫ ॥ పరిభ్రష్టస్తు రాజేన్ద్ర చాగ్నిహో
త్రీ భవేన్నరః । భుక్త్వా తు భోగాన్విపులాం స్తత్తీర్థం లభతే పునః ॥ ౧౬ ॥ యస్స్వ
దేహం ద్విధా కృత్వా శకునేభ్యః ప్రయచ్ఛతి । విహఙ్గైరుపభుక్తస్య శృణు తస్యాపి య
త్ఫలమ్ ॥ ౧౭ ॥ శతవర్షసహస్రాణి సోమలోకే మహీయతే । తతస్స్వర్గాత్పరి
భ్రష్టో రాజా భవతి ధార్మికః ॥ ౧౮ ॥ గుణవాన్రూపసమ్పన్నో భవతి ప్రియదర్శనః।
భుక్త్వా తు భోగాన్విపులాం స్తత్తీర్థం లభతే పునః ॥ ౧౯ ॥ యామునే చోత్తరే కూలే
ప్రయాగస్య తు దక్షిణే । ఋణప్రమోచనం నామ తీర్థం తు పరమం స్మృతమ్ ॥ ౨౦ ॥
ఏకరాత్రోషితస్స్నాత్వా ఋణైస్సర్వైః ప్రముచ్యతే । సూర్యలోకమవాప్నోతి హ్య
నృణీ చ సదా భవేత్ ॥ ౨౧ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిరసంవాదే ప్రయాగమా
హాత్మ్యే షష్ఠ్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

యుధిష్ఠిరః ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా ప్రయాగస్య యత్త్వయా పరికీర్తితమ్ । విశు
ద్ధం మేద్య హృదయం ప్రయాగస్య తు కీర్తనాత్ ॥ ౧ ॥ అనాశకఫలం బ్రూహి భగవం
స్తత్ర కీదృశమ్ । కం చ లోకమవాప్నోతి విశుద్ధస్సర్వకిల్బిషైః ॥ ౨ ॥ మార్కణ్డేయః॥
శృణు రాజన్ప్రయాగస్య త్వనాశకఫలం విభో। ప్రాప్నోతి పురుషో ధీమాఞ్ఛ్రద్దధానో
జితేన్ద్రియః ॥ ౩ ॥ అహీనాఙ్గో హ్యరోగశ్చ పఞ్చేన్ద్రియసమన్వితః । అశ్వమేధ
ఫలం తస్య గచ్ఛతస్తు పదే పదే॥౪॥ కులాని తారయేద్రాజన్దశపూర్వాన్దశాపరాన్।

ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యస్స గచ్ఛేత్పరమం పదమ్ ॥ ౫ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ మహాభాగ్యం
హి ధర్మస్య యత్త్వం వదసి మే ప్రభో। అల్పేనైవ ప్రయత్నేన బహూన్ధర్మానవాప్ను
యాత్ ॥ ౬ ॥ అశ్వమేధైస్తు బహుభిః ప్రాప్యతే సాత్త్వికైరపి। ఇమం త్వం సంశయం
బ్రూహి పరం కౌతూహలం హి మే ॥ ౭ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ శృణు రాజన్మహద్గుహ్యం
మహాపాపప్రణాశనమ్ । పద్మగర్భేణ యత్ప్రోక్తమృషీణాం సన్నిధౌ పురా ॥ ౮ ॥
పఞ్చయోజనవిస్తీర్ణం ప్రయాగస్య తు మణ్డలమ్ । ప్రవేశో యస్య తద్భూమావశ్వమే
ధః పదే పదే ॥ ౯ ॥ వ్యతీతాన్పురుషాన్సప్త భవిష్యాంశ్చ చతుర్దశ । నరస్తారయతే స
ర్వాన్యస్తు ప్రాణాన్పరిత్యజేత్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం జ్ఞాత్వా తు రాజేన్ద్ర సదా శ్రద్ధాపరో
భవ । అశ్రద్దధానాః పురుషాః పాపోపహతచేతసః ॥ ౧౧ ॥ న ప్రాప్నువన్తి తం స్థానం
ప్రయాగం దేవరక్షితమ్ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ స్నేహాద్వా ద్రవ్యలోభాద్వా యే తు కామవ
శం గతాః ॥ ౧౨ ॥ కథం తీర్థఫలం తేషాం కథం పుణ్యమవాప్నుయుః । విక్రయస్సర్వ
భాణ్డానాం కార్యాకార్యమజానతః ॥ ౧౩ ॥ ప్రయాగే కా గతిస్తస్య తన్మే బ్రూహి మ
హామతే ॥ మార్కణ్డేయః ॥ శృణు రాజన్మహద్గుహ్యం సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౧౪ ॥
మాసమేకం నరస్స్నాయాత్ప్రయాగే నియతేన్ద్రియః। ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో య
థా దిష్టం స్వయమ్భువా ॥ ౧౫ ॥ శుచిస్తు ప్రయతో భూత్వాఽహింసకశ్శ్రద్ధయాన్వితః।
ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యస్స గచ్ఛేత్పరమం పదమ్ ॥ ౧౬ ॥ విస్రబ్ధపాతకానాం తు
ప్రయాగే శృణు యత్ఫలమ్। త్రికాలమేవ స్నాయీత ఆహారం భైక్షమాచరేత్ ॥ ౧౭ ॥ త్రి
భిర్మాసైః ప్రముచ్యేత ప్రయాగే నాత్ర సంశయః । అజ్ఞానేన తు తత్సర్వం తీర్థయాత్రాది
కం భవేత్ ॥ ౧౮ ॥ సర్వకామసమృద్ధస్తు స్వర్గలోకే మహీయతే । స్థానం చ లభతే
నిత్యం ధనధాన్యసమాకులమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవం జ్ఞానేన సమ్పూర్ణస్సదా భవతి భోగవాన్।
తారితాః పితరస్తేన నరకాత్ప్రపితామహాః ॥ ౨౦ ॥ ధర్మానుసారి ధర్మజ్ఞ త్వయా పృ
ష్టః పునః పునః । త్వత్ప్రియార్థం మయా ప్రోక్తం గుహ్యమేతత్సనాతనమ్ ॥ ౨౧ ॥ యుధిష్ఠి
రః ॥ అద్య మే సఫలం జన్మ హ్యద్య మే తారితం కులమ్। ప్రీతోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి దర్శనాద్దే
వ తే మునే ॥ ౨౨ ॥ త్వద్దర్శనాత్తు ధర్మాత్మన్ముక్తోఽహం సర్వకిల్బిషైః । ఇదానీం వేద
చాత్మానం భగవన్హతకిల్బిషమ్ ॥ ౨౩ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ దిష్ట్యా తే సఫలం జన్మ
దిష్ట్యా తే తారితం కులమ్ । కీర్తనాద్వర్ధతే పుణ్యం శ్రుత్వా పాపం ప్రణశ్యతి ॥ ౨౪ ॥

॥ యమునాస్నానమాహాత్మ్యమ్ ॥

యుధిష్ఠిరః ॥ స్నానేన యమునాయాం తు కిం ఫలం వై మహామునే । ఏతన్మే సర్వమా
ఖ్యాహి యథా దృష్టం యథా శ్రుతమ్ ॥ ౨౫ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ తపనస్య సుతా దేవీ త్రి
షు లోకేషు విశ్రుతా । సమాఖ్యాతా మహాపుణ్యా యమునా తత్ర నిమ్నగా ॥ ౨౬ ॥
యేనైవ నిస్సృతా గఙ్గా తేనైవ యమునా గతా। యోజనానాం సహస్రేషు కీర్తనాత్పా
పనాశనీ ॥ ౨౭ ॥ తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ యమునాయాం యుధిష్ఠిర । కీర్తనాల్ల

భ తేపుణ్యం దృష్ట్వా భద్రాణి పశ్యతి ॥ ౨౮ ॥ అవగాహ్య చ పీత్వా వా పునాత్యాసప్త
మం కులమ్ । తస్యాం స్నానఫలా దేవ సయాతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౨౯ ॥ అగ్నితీర్థమితి
ఖ్యాతం యమునా దక్షిణే తటే । పశ్చిమే ధర్మరాజస్య తీర్థం చ నరకం స్మృతమ్॥ ౩౦॥
తత్ర స్నాత్వా దివం యాన్తి యే మృతాస్తేఽపునర్భవాః । ఏవం తీర్థాని సర్వాణి యము
నాదక్షిణే తటే ॥ ౩౧ ॥ ఉత్తరేణ ప్రవక్ష్యామి ఆదిత్యస్య మహాత్మనః । తీర్థం నిరఞ్జనం
నామ యత్ర దేవాస్సవాసవాః ॥ ౩౨ ॥ ఉపాసతే సదా సన్ధ్యాం నిత్యం కాలే యుధిష్ఠి
ర। దేవాస్సేవన్తి తత్తీర్థం యే చాన్యే విబుధా జనాః ॥ ౩౩ ॥ సదా దానపరో భూత్వా
కురు తీర్థాభిషేచనమ్ । అన్యే చ బహవస్తీర్థాస్సర్వపాపహరాస్స్మృతాః॥ ౩౪॥ తేషు
స్నాత్వా దివం యాన్తి యే మృతాస్తేఽపునర్భవమ్ । గఙ్గా చ యమునా చైవ ఉభే తుల్య
ఫలే స్మృతే ॥ ౩౫ ॥ కేవలం జ్యేష్ఠభావేన గఙ్గా సర్వత్ర పూజ్యతే । ఏవం కురుష్వ
కౌన్తేయ సర్వతీర్థాభిషేచనమ్ ॥ ౩౬ ॥ యావజ్జీవకృతం పాపం తత్‌క్షణాదేవ నశ్యతి।
య ఇదం కల్య ఉత్థాయ పఠతే చ శృణోతి చ॥ ౩౭ ॥ ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యస్స్వర్గలో
కం స గచ్ఛతి ॥ ౩౮ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయ యుధిష్ఠిరసంవాదే ప్రయాగ
మాహాత్మ్యే షడుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

యుధిష్ఠిరః ॥ శ్రుతం హి బ్రహ్మణా ప్రోక్తం పురాణం పుణ్యకీర్తనమ్। తీర్థానాం
తు సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ ॥ ౧ ॥ సర్వే పుణ్యాః పవిత్రాశ్చ గతిశ్చ పరమా స్మృ
తా । పృథివ్యాం నైమిశం పుణ్యమన్తరిక్షే చ పుష్కరమ్ ॥ ౨ ॥ త్రయాణామపి లో
కానాం కురుక్షేత్రం విశిష్యతే । సర్వాణి తాని సన్త్యజ్య కథమేకం ప్రశంససి ॥ ౩ ॥
ప్రయాగే తు త్వయా ప్రోక్తమశ్రద్ధేయమనుత్తమమ్। గతిం చ పరమాం దివ్యభోగాంశ్చై
వ యథేప్సితాన్ ॥ ౪ ॥ కిమర్థమల్పయోగేన బహుధర్మం ప్రశంససి । ఏతన్మే సంశ
యం బ్రూహి యథా దృష్టం యథా శ్రుతమ్ ॥ ౫ ॥ మార్కణ్డేయః॥ అశ్రద్ధేయం న వక్త
వ్యం ప్రత్యక్షమపి యద్భవేత్ । నరస్యాశ్రద్దధానస్య పాపోపహతచేతసః॥౬॥ అశ్రద్దధా
నో హ్యశుచిర్దుర్మతిస్త్యక్తమఙ్గలః। ఏతే పాతకినస్సర్వే తేనేదం భాషితం మయా ॥ ౭॥
శృణు ప్రయాగమాహాత్మ్యం యథా దృష్టం యథా శ్రుతమ్ । ప్రత్యక్షం చ పరోక్షం చ య
థా తథ్యం భవిష్యతి॥౮॥న చైవ హ్యన్యదృష్టం చ యథా దృష్టం యథా శ్రుతమ్। శాస్త్రం
కృత్వా ప్రమాణం చ యుజ్యతే యోగమాత్మనా ॥ ౯ ॥ క్లిశ్యతే చాపరస్తత్ర నైవ యో
గమవాప్నుయాత్ । జన్మాన్తరసహస్రేభ్యో యోగం లభ్యతి మానవః॥ ౧౦ ॥ య
థా యోగసహస్రేణ యోగో లభ్యేత మానవైః । యస్తు సర్వాణి రత్నాని బ్రాహ్మణే

భ్యః ప్రయచ్ఛతి ॥ ౧౧ ॥ తేనదానేనదత్తేనయోగోలభ్యేతమానవైః । ప్రయాగేతు
మృతస్యేదంసర్వంభవతినాన్యథా ॥ ౧౨ ॥ ప్రయాగహేతుంవక్ష్యామిశ్రద్ధధానస్య
భారత । యథాసర్వేషుభూతేషుసర్వత్రైవచదృశ్యతే ॥ ౧౩ ॥ బ్రహ్మైవనాస్తి
యత్కించిదబ్రాహ్మమితిబోధ్యతే । ఏవంసర్వేషులోకేషుబ్రహ్మసర్వత్రపూజ్య
తే ॥ ౧౪ ॥ తథాసర్వేషుతీర్థేషుప్రయాగఃపూజ్యతేబుధైః । పూజ్యతేతీర్థరాజ
శ్చసత్యమేవయుధిష్ఠిర ॥ ౧౫ ॥ బ్రహ్మాపిస్మరతేనిత్యంప్రయాగంతీర్థముత్తమమ్ ।
తీర్థరాజమనుప్రాప్యనచాన్యత్కించిదర్హతి ॥ ౧౬ ॥ కోహిదేవత్వమాసాద్యమాను
షత్వంచికీర్షతి । అనేనైవప్రమాణేనజ్ఞాస్యసియుధిష్ఠిర ॥ ౧౭ ॥ యథాపుణ్యత
మంనాస్తితథైవకథితంమయా ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ శ్రుతంహియత్త్వయాప్రోక్తంవిస్మి
తోహంపునఃపునః ॥ ౧౮ ॥ కథంయోగేనతత్ప్రాప్తిఃస్వర్గవాసంతుకర్మణా ।
దాతావైలభతేభోగాన్కథంవైకర్మణఃఫలమ్ ॥ ౧౯ ॥ కానిదానానిపృచ్ఛామిపున
ర్యైఃప్రాప్యతేమహీ ॥ మార్కండేయః ॥ శృణురాజన్ప్రవక్ష్యామియథోక్తకరణీం
మహీమ్ ॥ ౨౦ ॥ గామగ్నింబ్రాహ్మణంశాస్త్రంకాంచనంసలిలంస్త్రియః । మా
తరంపితరంచైవయేనిందన్తినరాధమాః ॥ ౨౧ ॥ నతేషామూర్ధ్వగమనమితిప్రాహప్ర
జాపతిః।ఏవంయోగస్యసంప్రాప్తిస్థానంపరమదుర్లభమ్ ॥ ౨౨ ॥ పతన్తినరకేఘో
రేయేనరాఃపాపకర్మిణః।హస్త్యశ్వంగామనడ్వాహంమణిముక్తాదికాంచనమ్॥౨౩॥
పరోక్షంహరతేయస్తుదానంనైవప్రయచ్ఛతి । నతేగచ్ఛన్తివైస్వర్గందాతారోయత్ర
భోగినః ॥ ౨౪ ॥ అనేకకర్మణాయుక్తఃపచ్యతేనరకే[illegible] ॥ మార్కండేయః॥ శృ
ణురాజన్మహాప్రాజ్ఞయథోక్తాచారలక్షణమ్ ॥ ౨౫ ॥ వివిధానిచరత్నానిగావోము
క్తాశ్చకాంచనమ్ । పరోపకారతో[illegible]ప్రయచ్ఛతి ॥ ౨౬ ॥ సవైగచ్ఛ
తిచస్వర్గంసుఖంపరమాంగతిమ్ । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన[illegible]ధ
నమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఏవంస్వర్గాపవర్గౌవాశుభాన్లభతేనరః । అన్యాయార్జితవిత్తేననరకం
యాతిదారుణమ్ ॥ ౨౮ ॥ యోన్యస్యహృత్వారత్నానిప్రయచ్ఛేత్సరోయది । ర
త్నాధిపస్యతత్పుణ్యంహృతాన్యస్యఫలంలభేత్ ॥ ౨౯ ॥ ఏతత్సర్వంసమాసేనకథి
తంరాజసత్తమ । పృచ్ఛమానాయయచ్చాన్యత్పుణ్యంతత్సర్వంకథయామితే ॥ ౩౦ ॥ యుధి
ష్ఠిరః ॥ అథతీర్థంహ్యనుసరన్కేనవాకర్మణామునే । తీర్థయాత్రాఫలంమర్త్యోలభ
తేతద్వదస్వమే ॥ ౩౧ ॥ మార్కండేయః ॥ శృణురాజన్ప్రవక్ష్యామితీర్థయాత్రావి
ధిక్రమమ్ । ప్రతిగ్రహాదుపావృత్తస్సంతుష్టోయేనకేనచిత్ ॥ ౩౨ ॥ అహంకారవిము
క్తాత్మాసతీర్థఫలమశ్నుతే । అకోపనశ్చరాజేన్ద్రసత్యవాదీదృఢవ్రతః ॥ ౩౩॥ ఆత్మో
పమశ్చభూతేషుసతీర్థఫలమశ్నుతే । ఏవంయోగంచధర్మంచదాతారంచయుధిష్ఠి
ర ॥ ౩౪ ॥ యచ్చసత్యమసత్యంవాఅస్తినాస్తీతియత్ఫలమ్ । నిరుక్తంతుప్రవక్ష్యా

మియథాహాస్వయమబ్జజః ॥ ౩౫ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిరసంవాదే ప్రయాగ మాహాత్మ్యేసప్తోత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

మార్కణ్డేయః॥శృణురాజన్ప్రయాగస్యమాహాత్మ్యంపునరేవతు। నైమిశంపుష్కరంచైవగోతీర్థంసిన్ధుసాగరమ్ ॥ ౧ ॥ గయాచైత్రథమాకంచగఙ్గాసాగరమేవచ । ఏతేచాన్యేచబహవోయేచపుణ్యాశ్శిలోచ్చయాః ॥ ౨ ॥ దశతీర్థసహస్రాణి త్రింశత్కోట్యస్తథాపరే । ప్రయాగేసంస్థితానిత్యమేవమాహుర్మనీషిణః ॥ ౩ ॥ త్రీణిచాప్యగ్నికుణ్డానియేషాంమధ్యేచజాహ్నవీ । ప్రయాగాదభినిష్క్రాన్తాసర్వదేవనమస్కృతా ॥ ౪ ॥ తపనస్యసుతాదేవీత్రిషులోకేషువిశ్రుతా । యమునాగఙ్గయాసార్ధంసఙ్గతాలోకపావనీ ॥ ౫ ॥ గఙ్గాయమునయోర్మధ్యేపృథివ్యాజఘనంస్మృతమ్ । ప్రయాగంరాజశార్దూలకళాంనార్హన్తిషోడశీమ్ ॥ ౬ ॥ తిస్రఃకోట్యర్ధకోటీచతీర్థానాంవసురబ్రవీత్ । దిఃభువ్యన్తరిక్షేచతత్సర్వంజాహ్నవీగతమ్ ॥ ౭ ॥ ప్రయాగసమధిష్ఠానాకమ్బళాశ్వతరౌప్రభూ । భోగితల్పగతస్త్వేషా వేదిరేషాప్రజాపతేః ॥ ౮ ॥ తత్రవేదాశ్చయజ్ఞాశ్చమూర్తిమన్తోయుధిష్ఠిర । ప్రజాపతిముపాసన్తేఋషయశ్చతపోధనాః ॥ ౯ ॥ యజన్తేక్రతుభిర్దేవాస్తథాచక్రధరానృపాః। తతఃపుణ్యతమంనాస్తిత్రిషులోకేషుభారత ॥ ౧౦ ॥ ప్రభావాత్సర్వతీర్థేభ్యఃప్రభవత్యధికంవిభో । యత్రగఙ్గామహాభాగాసదేశస్తత్తపోవనః ॥ ౧౧ ॥ సిద్ధక్షేత్రంచవిజ్ఞేయంగఙ్గాతీరసమన్వితమ్ । ఇదంసత్యంవిజానీయాత్సాధూనామాత్మజస్యచ ॥ ౧౨॥ సుహృదశ్చవిశేషేణశిష్యస్యానుగతస్యచ । ఇదంధన్యమిదంస్వర్గ్యమిదంసేవ్యమిదంసుఖమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఇదంపుణ్యమిదంకీర్త్యంపావనంధర్మముత్తమమ్ । మహర్షీణామిదంగుహ్యంసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౧౪ ॥ అధీత్యచద్విజోప్యేతన్నిర్మలంస్వర్గమాప్నుయాత్ ।యస్త్విదంశృణుయాన్నిత్యంతీర్థంపుణ్యంసదాశుచిః॥ ౧౫ ॥ జాతిస్మరత్వంలభతేనాకపృష్ఠేచమోదతే । ప్రాప్యన్తేతానితీర్థానిసద్భిశ్శిష్టానుదర్శిభిః ॥ ౧౬ ॥ స్నాహితీర్థేషుకౌరవ్యనచవక్రగతిర్భవేత్ । త్వయాచసమ్యక్పృష్టేనకథితానిమయావిభో ॥ ౧౭ ॥ తారితాఃపితరస్సర్వేతథైవచపితామహాః । ప్రయాగస్యతుసర్వేతేకళాంనార్హన్తిషోడశీమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవంజ్ఞానంచయోగంచతీర్థంచైవయుధిష్ఠిర । బహుక్లేశేనయుజ్యన్తేనతేషామితరాగతిః ॥ ౧౯ ॥ త్రికాలంచజపఞ్జ్ఞానంస్వర్గలోకంగమిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయ యుధిష్ఠిరసంవాదే ప్రయాగ మాహాత్మ్యే అష్టోత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

యుధిష్ఠిరః॥ కథంస్వర్గ్యమిదంప్రోక్తంప్రయాగస్యమహామునే । ఏతన్మేసర్వమాఖ్యాహియథాహిమమతారయేత్ ॥ ౧ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ శృణురాజన్మహాబాహో ప్రోక్తంసర్వమిదంజగత్ । బ్రహ్మావిష్ణుస్తథాసోమో దేవతాః ప్రభురవ్యయః ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మాసృజతిభూతాని స్థావరంజఙ్గమంచయత్ । తాన్యేతానిపరేలోకే విష్ణుస్సంవర్ధతేప్రజాః ॥ ౩ ॥ కల్పాన్తేతత్సమగ్రంహిరుద్రస్సంహరతేజగత్ । తదాహరతిచాప్యేతన్నకదాచిద్వినశ్యతి ॥ ౪ ॥ ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం యఃపశ్యతిసపశ్యతి। అత్రయేత్వవతిష్ఠన్తి తేయాన్తిపరమాంగతిమ్ ॥ ౫ ॥ యుధిష్ఠిరః॥ ఆఖ్యాహిమేయథాతత్త్వంయథైవాతిష్ఠతేశ్రుతిః । కేనవాకారణేనైవతిష్ఠన్తేలోకసత్తమాః ॥ ౬ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ ప్రయాగేయేనవసతిబ్రహ్మావిష్ణుర్మహేశ్వరః । కారణంతత్ప్రవక్ష్యామిశృణుత్వంతద్యుధిష్ఠిర ॥ ౭ ॥ పఞ్చయోజనవిస్తీర్ణంప్రయాగస్యతుమణ్డలమ్ । తిష్ఠన్తిరక్షణార్థాయపాపకర్మనివారణాత్ ॥ ౮ ॥ యస్మిన్నజహ్యాత్స్వకంపాపంనరకంచనపశ్యతి । ఏవంబ్రహ్మాచవిష్ణుశ్చప్రయాగేనిత్యమీశ్వరః ॥ ౯ ॥ ఉత్తరేణప్రతిష్ఠానాచ్ఛద్మనాబ్రహ్మతిష్ఠతి । మహేశ్వరోవటోభూత్వాయావదాభూతసంప్లవమ్ ॥ ౧౦ ॥ యేచాన్యేబహవశ్చైవతిష్ఠన్తిచయుధిష్ఠిర । స్వరాజ్యంకురురాజేన్ద్రభ్రాతృభిస్సహితోఽనఘ ॥ ౧౧ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిరసంవాదే ప్రయాగమాహాత్మ్యే నవోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

నన్దికేశ్వరః ॥ భ్రాతృభిస్సహితస్సర్వైర్ద్రౌపద్యాసహభార్యయా । ప్రయాగంసమనుప్రాప్యస్నాత్వాసకృతనైత్యకః ॥ ౧ ॥ బ్రాహ్మణేభ్యోనమస్కృత్వాగురుదేవాన్పితౄంస్తర్ప్యచ । వాసుదేవోఽపితత్రైవక్షణేనాభ్యాగమత్తదా ॥ ౨ ॥ పాణ్డవైస్సహితైస్సర్వైః పూజ్యమానస్సమాధవః । కృష్ణోఽథసహితైస్సర్వైస్సోఽభ్యషిఞ్చద్యుధిష్ఠిరమ్ ॥ ౩ ॥ ఏతస్మిన్నన్తరేచైవమార్కణ్డేయోమహామునిః । తతస్స్వస్తీతిచోక్త్వాచక్షణాదాశ్రమమభ్యగాత్ ॥ ౪॥ యుధిష్ఠిరోఽపిధర్మాత్మాభ్రాతృభిస్సహసోఽవసత్ । మహాదానంతతోదత్త్వాధర్మసూనుర్యుధిష్ఠిరః ॥ ౫ ॥ యస్త్విదంకల్యఉత్థాయమాహాత్మ్యంపఠతేనరః। ముచ్యతేసర్వపాపేభ్యోరుద్రలోకంసగచ్ఛతి॥ ౬॥ వాసుదేవః ॥ మమవాక్యంచకర్తవ్యంత్వయాస్నేహాద్యుధిష్ఠిర । నిత్యంయజస్వజుహ్వస్వప్రయాగేవిగతజ్వరః ॥ ౭ ॥ ప్రయాగంస్మరవైనిత్యంతస్మాత్కురుయుధిష్ఠిర। స్వయంప్రాప్స్యసిరాజేన్ద్రస్వర్గలోకంనసంశయః ॥ ౮ ॥ ప్రయాగమనుగచ్ఛేద్వావసతేవాపియోనరః।సర్వపాపవిముక్తాత్మారుద్రలోకేమహీయతే॥ ౯ ॥ ఋషిభిఃక్రతవఃప్రోక్తాదేవైశ్చాపియథాక్రమమ్ । నహిశక్యాదరిద్రేణయజ్ఞాఃకర్తుంమహీపతే ॥ ౧౦॥ బహూపకరణాయజ్ఞానానాసమ్భారవిస్తరాః।ప్రాప్యన్తేపార్థివైరే

వసన్మృద్ధైర్ధ్యానశైలైశ్చవిత్ ॥ ౧౧ ॥ యోఽదరిద్రైరపివిధిశ్శక్యః ప్రాప్తుం యుధిష్ఠిర। తుల్యో యజ్ఞఫలైః పుణ్యైస్తన్నిబోధవదామి తే ॥ ౧౨ ॥ ఋషీణాం పరమం గుహ్యమిదం రాజర్షిసత్తమ । తీర్థానుగమనం పుణ్యం యజ్ఞేభ్యోఽపి విశిష్యతే ॥ ౧౩ ॥ దశతీర్థసహస్రాణి త్రింశత్కోట్యస్తథాపరాః । మాఘమాసే గమిష్యన్తి గఙ్గాయాం భరతర్షభ ॥ ౧౪ ॥ స్వస్థో భవ మహారాజ భుఙ్క్ష్వ రాజ్యమకణ్టకమ్ । పునర్ద్రక్ష్యసి రాజేన్ద్ర యజమానో విశేషతః ॥ ౧౫ ॥ నన్దికేశ్వరః ॥ ఇత్యుక్త్వా స మహాభాగో మార్కణ్డేయో మహాతపాః । యుధిష్ఠిరస్య నృపతేస్తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౧౬ ॥ పునస్తత్ర సమాప్లావ్య గాత్రాణి సగణో నృపః। యథోక్తేన విధానేన పరాం నిర్వృతిమాగతః ॥ ౧౭ ॥ తదా త్వమపి దేవర్షే ప్రయాగాభిముఖో భవ । అభిషేకం తు కుర్యా ద్యః కృతకృత్యో భవిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ సూతః ॥ ఏవముక్త్వాథ నన్దీశస్తత్రైవాన్తరధీయత। నారదోఽపి జగామాథ ప్రయాగాభిముఖస్తథా ॥ ౧౯ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే నన్దికేశ్వరనారదసంవాదే ప్రయాగమాహాత్మ్యపరిసమాప్తిర్నామ దశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

* ఇతి ప్రయాగమాహాత్మ్యమ్. *

॥ భూగోళవర్ణనప్రారమ్భః ॥

ఋషయః ॥ కథం మాత్స్యే న కథితో భువనస్య తు విస్తరః। మన వేతత్సమాచక్ష్వ యాథాతథ్యేన సూతజ ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ కథితం మత్స్యరూపేణ విష్ణునా మణ్డలం భువః। సాబ్ధిద్వీపాది భూగోళం మనవే భానుసూనవే ॥ ౨ ॥ తత్సర్వం వో మహావక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిపుఙ్గవాః । దేవేశ్వరం చ విశ్వేశం విష్ణుం వై కారణాత్మకమ్ ॥ ౩ ॥ వక్తా మోఽథ భూగోళం ప్రాహ ప్రాఞ్జలిరగ్రతః ॥ మనుః ॥ భగవఞ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి విస్తరాన్మణ్డలం భువః ॥ ౪ ॥ విస్తారతః కియత్ప్రోక్తం కతి ద్వీపాస్ససాగరాః। కథం మేరుస్థితస్తత్ర పతన్మే బ్రూహి కేశవ ॥ ౫ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ శృణు సర్వం ప్రవక్ష్యామి విస్తరాన్మణ్డలం భువః। సప్తద్వీపాన్సముద్రాంశ్చ యాథాతథ్యేన తే మనో ॥ ౬ ॥ పఞ్చాశత్కోటివిస్తారం యోజనానాం ధరాతలమ్ । తత్ర సప్తసముద్రైశ్చ సప్తద్వీపైస్సమావృతమ్ ॥ ౭ ॥ లవణేక్షుసురాసర్పిర్దధిక్షీరజలార్ణవైః। జమ్బూప్లక్షశాల్మలిశ్చ కుశః క్రౌఞ్చస్తు పఞ్చమః ॥ ౮ ॥ శాకః పుష్కరనామా సౌ ద్వీపః సగణైః పరివేష్టితః ॥ ౯ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే భూగోళే ఏకాదశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీద్వీపాదిపరిమాణకథనమ్.

ఋషయః ॥ కతిద్వీపాస్సముద్రాశ్చ పర్వతాః కతి చ ప్రభో । కియన్తి చైవ వర్షాణి తేషు నద్యశ్చ కాస్స్మృతాః ॥ ౧ ॥ మహాభూతప్రమాణం చ లోకాలోకస్తథైవ చ । పర్యయః పరిమాణం చ గతిశ్చన్ద్రార్కయోస్తథా ॥ ౨ ॥ ఏతద్బ్రూహి చ నస్సర్వం విస్తరేణ యథార్థతః । త్వదుక్తం దేవ సకలం శ్రోతుమిచ్ఛామహే వయమ్ ॥ ౩ ॥ సూతః ॥ ద్వీపభేదసహస్రాణి శతధా ఖణ్డశతాని చ । న శక్యతే క్రమేణైవ వక్తుం వై సకలం జగత్ ॥ ౪ ॥ సప్తైవ సమ్ప్రవక్ష్యామి చన్ద్రాదిత్యగ్రహైస్సహ । తేషాం మనుష్యాస్తర్కేణ ప్రమాణాని ప్రవక్ష్యతే ॥ ౫ ॥ అచిన్త్యాః ఖలు యే భావా న తాంస్తర్కేణ సాధయేత్ । ప్రకృతిభ్యః పరం యచ్చ తదచిన్త్యస్య కారణమ్ ॥ ౬ ॥ సప్తవర్షం ప్రవక్ష్యామి జమ్బూద్వీపం యథావిధమ్ । విస్తారం మణ్డలం యస్య యోజనైస్తన్నిబోధత ॥ ౭ ॥ యోజనానాం సహస్రాణి శతం ద్వీపస్య విస్తరమ్ । నానాజనపదాకీర్ణం పురైశ్చ వివిధైశ్శుభైః ॥ ౮ ॥ సిద్ధచారణసంకీర్ణం పర్వతైరుపశోభితమ్ । సర్వధాతుపినద్ధైస్తైశ్శిలాజాలసముద్గతైః ॥ ౯ ॥ పర్వతప్రభవాభిశ్చ నదీభిస్తు సమన్తతః । ప్రాగాయతా మహావర్షాః షడిమే వర్షపర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ అవగాహ్య త్వుభయతస్సముద్రౌ పూర్వపశ్చిమౌ । హిమప్రాయశ్చ హిమవాన్ హేమకూటశ్చ హేమవాన్ ॥ ౧౧ ॥ పర్వతస్సుముఖశ్చాపి నిషధః పర్వతో మహాన్ । చాతుర్వర్ణ్యస్స సౌవర్ణో మేరుశ్చోల్బమయస్స్మృతః ॥ ౧౨ ॥ చతుర్వింశత్సహస్రాణి విస్తీర్ణస్స చతుర్దిశమ్ । వృత్తాకృతిప్రమాణశ్చ చతురశ్రసమాహితః ॥ ౧౩ ॥ నానావర్ణైస్స వై పార్శ్వైః ప్రజాపతిగణాన్వితః । నాభిబన్ధనసమ్భూతో బ్రహ్మణోऽవ్యక్తజన్మనః ॥ ౧౪ ॥ పూర్వతశ్శ్వేతవర్ణస్స్యాదితి వర్ణాః ప్రకీర్తితాః । నీలశ్చ వైడూర్యమయశ్శ్వేతః పీతో హిరణ్మయః ॥ ౧౫ ॥ మయూరబర్హవర్ణస్తు శాతకుమ్భమయస్తథా । ఏతే పర్వతరాజానస్సిద్ధచారణసేవితాః ॥ ౧౬ ॥ తేషామన్తే చ విష్కమ్భో నవసాహస్ర ఉచ్యతే । మధ్యే ఇళావృతం నామ మహామేరోస్సమన్తతః ॥ ౧౭ ॥ చతుర్వింశత్సహస్రాణి విస్తీర్ణం యోజనైస్సమమ్ । మధ్యే తస్య మహామేరుర్విధూమ ఇవ పావకః ॥ ౧౮ ॥ వేద్యర్ధం దక్షిణే మేరురుత్తరార్ధం తథోత్తరే । వర్షాణి యాని సప్తాత్ర తేషాం వై సప్త పర్వతాః ॥ ౧౯ ॥ ద్వే ద్వే సహస్రే విస్తీర్ణా యోజనైర్దక్షిణోత్తరమ్ । జమ్బూద్వీపస్య విస్తారస్తేషామాయామ ఉచ్యతే ॥ ౨౦ ॥ నీలశ్చ నిషధశ్చైవ తాభ్యాం హీనాశ్చ యే పరే । శ్వేతశ్చ హేమకూటశ్చ హిమవాఞ్ఛృఙ్గవాంశ్చ యః ॥ ౨౧ ॥ జమ్బూద్వీపప్రమాణేన ఋషభః పరికీర్తితః । తస్మాద్ద్వాదశభాగేన హేమకూటోऽపి హీయతే ॥ ౨౨ ॥ హిమపశ్చిమభాగేన తస్మాదేవ ప్రహీయతే । అష్టాశీతిసహస్రాణి హేమకూటో మహాగిరిః ॥ ౨౩ ॥ అశీతిర్హిమవాఞ్ఛైలః ఆయతః

పూర్వపశ్చిమే । ద్వీపస్యమణ్డలీభావాద్ధ్రాసవృద్ధిఃప్రకీర్త్యతే ॥ ౨౪ ॥ వర్షాణాం
పర్వతానాంచయథాభేదంతథోత్తరమ్ । తేషాంమధ్యేజనపదాస్తానివర్షాణిసప్త
వై॥ ౨౫॥ ప్రపాతవిషమైస్తైస్తుపర్వతైరావృతానితు । సప్తతానినదీభేదైరగమ్యా
నిపరస్పరమ్ ॥ ౨౬ ॥ వసన్తితేషుసత్త్వానిభూతజాతానిసర్వతః । ఇమంహైమవ
తంవర్షంభారతంనామవిశ్రుతమ్ ॥ ౨౭ ॥ రమ్యకాదపరంశ్వేతంవిశ్రుతంతద్ధిరణ్య
కమ్ । హిరణ్యకాత్పరంవర్షంశృఙ్గవన్తంకురుస్మృతమ్ ॥ ౨౮ ॥ తథాస్యాంస్త్వేతివి
జ్ఞేయేద్వేవర్షేదక్షిణోత్తరే । దీర్ఘాణితస్యచత్వారిమధ్యమంతదిళావృతమ్ ॥ ౨౯ ॥
పూర్వతోనిషధస్యేదంవేద్యర్థందక్షిణంస్మృతమ్। పరంచేలావృతంపశ్చాద్వేద్యర్థం
తుతదుత్తరమ్ ॥ ౩౦॥ ఉదగాయతోమహాశైలోమాల్యవాన్నామపర్వతః। ద్వా
త్రింశతాసహస్రేణప్రతీచ్యాంసమహాగిరిః ॥ ౩౧ ॥ మాల్యవాన్వైసహస్రైకఆనీ
లనిషధావధి । ద్వాత్రింశత్యేవముప్యుక్తఃపూర్వతోగన్ధమాదనః॥ ౩౨ ॥ విపులశ్చసు
పార్శ్వశ్చసర్వరత్నవిభూషితౌ । పరిమణ్డలతోమధ్యేమేరుఃకనకపర్వతః॥ ౩౩॥చా
తుర్వర్ణ్యస్సవర్ణశ్చతురశ్రసమన్వితః। నానావర్ణసమస్తేషుపూర్వాన్తేశ్వేతఉచ్య
తే॥ ౩౪ ॥ పీతంతుదక్షిణేతస్యభృఙ్గారక్తాన్వితంపరమ్ । తస్యచోత్తరతోరక్తశ్వే
తవర్ణసమన్వితః ॥ ౩౫ ॥ భూమేర్మధ్యస్థితోమేరుశ్చతురాశీతిరుచ్ఛ్రితః। యోజ
నానాంసహస్రాణిసౌవర్ణోరత్నసానుమాన్ ॥౩౬ ॥ తద్వచ్ఛోడశాధస్తాదష్టావిం
శతిరుచ్ఛ్రితః।విస్తరాత్త్రిగుణశ్చాస్యపరిణాహస్సమన్తతః॥౩౭॥సపర్వతోమహా
దివ్యోదివ్యౌషధిసమన్వితః । భువనైరావృతస్సర్వైర్జాతరూపపరిష్కృతైః॥౩౮॥
తత్రదేవగణాస్సర్వేగన్ధర్వాసురరాక్షసాః । శైలరాజేప్రమోదన్తేసర్వతోప్సరస
స్తథా॥ ౩౯ ॥ సతుమేరుఃపరివృతోభువనైర్భూతభావనైః । యస్యేమేచతురోదే
శానానాపార్శ్వేషుసంస్థితాః ॥ ౪౦ ॥ భద్రాశ్వోభారతశ్చైవకేతుమాలశ్చపశ్చి
మే। ఉత్తరాశ్చైవకురవఃకృతపుణ్యప్రతిశ్రయాః ॥౪౧ ॥ విష్కమ్భపర్వతాస్తద్వ
న్మన్దరోగన్ధమాదనః।విపులశ్చసుపార్శ్వశ్చసర్వరత్నవిభూషితాః॥౪౨॥అరుణోమా
నసంచైవసితోదంభద్రసంజ్ఞితమ్ । తేషాంచోపరిచత్వారిసరాంసిచవనానిచ ॥ ౪౩॥
తథాభద్రకదమ్బస్తుమన్దరేగన్ధమాదనే । జమ్బూప్లక్షౌతథాశ్వత్థోవిపులేవావటఃపర
మ్॥౪౪ ॥ గన్ధమాదనపార్శ్వేతుపశ్చిమేవరమణ్డపః । ద్వావింశస్తుసహస్రాణియో
జనైస్సర్వతస్సమః ॥ ౪౫ ॥ తత్రతేశుభకర్మాణఃకేతుమాలాఇతిశ్రుతాః । తత్రకా
లానరాస్సర్వేమహాసత్త్వామహాబలాః ॥ ౪౬ ॥ స్త్రియశ్చోత్పలవర్ణాభాస్సర్వా
స్తాఃప్రియదర్శనాః । తత్రదివ్యోమహావృక్షఃపనసఃపత్రభాసురః॥ ౪౭ ॥ తస్యపీత్వా
ఫలరసంజీవన్తిహిసమాయుతమ్ । మాల్యవతశ్చపార్శ్వేతుపూర్వేపూర్వాపరా
న్తికాః ॥ ౪౮ ॥ ద్వాత్రింశత్త్రిసహస్రాణియోజనానాంతదుచ్యతే । భద్రా
శ్వాస్తత్రవిజ్ఞేయానిత్యంముదితమానసాః ॥ ౪౯ ॥ భద్రసాలవనంతత్రకాలామ్రశ్చమ

హాద్రుమః । తత్రతేపురుషాశ్శ్వేతామహోత్సాహామహాబలాః ॥ ౫౦ ॥ స్త్రి
యఃకుముదవర్ణాభాస్సున్దర్యఃప్రియదర్శనాః । చన్ద్రప్రభాశ్చన్ద్రవర్ణాఃపూర్ణచన్ద్ర
నిభాననాః ॥ ౫౧ ॥ చన్ద్రశీతలగాత్రాశ్చస్త్రియశ్చోత్పలగన్ధికాః । దశవర్షసహ
స్రాణితేషామాయురనామయమ్ ॥ ౫౨ ॥ కాలామ్రరసపానాత్తుసర్వేచస్థిరజీ
వనాః ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్తవాన్నృషీన్బ్రహ్మోవర్షాణితునిసర్గతః ॥ ౫౩ ॥ సర్వంము
యానుగ్రహాకంభూయఃకింవర్ణయామివః । ఏతచ్ఛ్రుత్వావచస్తేతుఋషయస్సంశిత
వ్రతాః ॥ ౫౪ ॥ జాతకౌతూహలాస్సర్వేప్రత్యూచుస్తంముదాన్వితాః ॥ ఋషయః ॥
పూర్వాపరౌసమాఖ్యాతౌద్వౌతుదేశౌమహామతే ॥ ౫౫ ॥ ఉత్తరాణాంచవర్షాణాం
పర్వతానాంచసంస్థితిమ్ । ఆఖ్యాహినోయథాతత్త్వంయేచపర్వతవాసినః ॥ ౫౬ ॥
ఏవముక్తస్తుఋషిభిస్తేభ్యస్త్వాఖ్యాతవాన్పునః ॥ సూతః ॥ శృణుధ్వం * మునయస్స
ర్వేపూర్వంనోక్తానివైమయా ॥ ౫౭ ॥ దక్షిణేనతునీలస్యనిషధస్యోత్తరేణతు । వర్షం
చరమ్యకంనామయత్రజీవన్తివైప్రజాః ॥ ౫౮ ॥ జాతిప్రధానావిమలాజాయన్తేతత్ర
మానవాః । శుక్లాభిజనసమ్పన్నాస్సర్వేతేప్రియదర్శనాః ॥ ౫౯ ॥ తత్రాపిచమ
హాన్వృక్షోన్యగ్రోధోరాజతేమహాన్ । తస్యపీత్వాఫలరసం పిబన్తోవర్తయన్తి
వై ॥ ౬౦ ॥ దశవర్షసహస్రాణిదశవర్షశతానిచ । జీవన్తితేమహాభాగాసదాహృ
ష్టానరోత్తమాః ॥ ౬౧ ॥ ఉత్తరేణతుశ్వేతస్యశృఙ్గపార్శ్వస్యదక్షిణే । వర్షంహిర
ణ్యకంనామతత్రహైరణ్యకానదీ ॥ ౬౨ ॥ మహాబలామహాసత్త్వానిత్యంముదితమా
నసాః । శుక్లాభిజనసమ్పన్నాస్సర్వేతేప్రియదర్శనాః ॥ ౬౩ ॥ ఏకాదశసహస్రాణి
వర్షాణాంచనరోత్తమాః । ఆయుఃప్రమాణంజీవన్తిశతానిదశపఞ్చతు ॥ ౬౪ ॥ తస్మిన్వ
ర్షేమహావృక్షో † హ్యశ్వత్థఃపత్రశాఖవాన్ । తస్యపీత్వాఫలరసంజీవన్తేతత్రమాన
వాః ॥ ౬౫ ॥ శృఙ్గసాహ్వస్యశృఙ్గాణిరమ్యాణిచమహాన్తివై । ఏకంమణిమయం
తత్రద్వితీయంతత్రకాఞ్చనమ్ ॥ ౬౬ ॥ సర్వరత్నమయంత్వేకంభవనైరుపశోభితమ్ ।
ఉత్తరేచాస్యశృఙ్గస్యసముద్రాన్తస్యదక్షిణే ॥ ౬౭ ॥ కురవస్తత్రతద్వర్షంపుణ్యంసిద్ధని
షేవితమ్ । తత్రవృక్షామధురసాదివ్యామృతజలాపగాః ॥ ౬౮ ॥ వృక్షాశ్చతేప్రసూ
యన్తేఫలాన్యాభరణానిచ । సర్వకామప్రదాతారఃకేచిద్వృక్షామనోరమాః ॥ ౬౯ ॥
వస్త్రాణిచప్రసూయన్తేసర్వభక్ష్యాంశ్చషడ్రసాన్ । అపరేక్షీరిణోనామవృక్షాస్త
త్రమనోరమాః ॥ ౭౦ ॥ భోజనంతేప్రయచ్ఛన్తిషడ్రసంచామృతోపమమ్ । సర్వామ
ణిమయాభూమిస్సూక్ష్మకాఞ్చనవాలుకా ॥ ౭౧ ॥ సర్వత్రశుభసంస్పర్శానిష్పఙ్కా
నిరుజాశుభా । దేవలోకాచ్చ్యుతాస్తత్రశుభాజాయన్తిమానవాః ॥ ౭౨ ॥ శుక్లా
భిజనసమ్పన్నాస్సర్వేచస్థిరయౌవనాః । మిథునానిప్రసూయన్తేస్త్రియశ్చాప్సరసో

* యానివర్షాణిపూర్వోక్తానిచవైమయా.

లకుచః.

ప్రమాః ॥ ౨౩ ॥ తేషాం తే క్షీరిణాం క్షీరం పిబన్తి హ్యమృతోపమమ్ । సమంచ జాయ
తే యుగ్మం సమం చైవాభివర్ధతే ॥ ౨౪ ॥ సమే వై శీలరూపే చ సమం చైవ మ్రియ
న్తి తే । ఏకైకమనురక్తాశ్చ చక్రవాకా ఇవ ధ్రువమ్ ॥ ౨౫ ॥ అనామయా విశోకాశ్చ
నిత్యం ముదితమానసాః । దశవర్షసహస్రాణి శతాని దశ పఞ్చ చ ॥ ౨౬ ॥ జీవన్తి తే
మహాసత్త్వా న చాన్యాస్త్రి ప్రవర్తతే ॥ సూతః ॥ ఏవమేవ నిసర్గో వై వర్షాణాం భార
తాదినామ్॥ ౨౭ ॥ దృష్టః పరమతత్త్వజ్ఞైర్భూయః కిం కథయామి వః । వ్యావృతే త్వేవ
మృషయస్సూతపుత్రేణ ధీమతా ॥ ౨౮ ॥ ఉత్తరశ్రవణే భూయః పప్రచ్ఛుస్సూతన
న్దనమ్॥ ౨౯ ॥ * * * * * * *

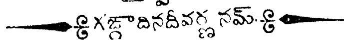
ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే ద్వీపాది వర్ణనం
నామ ద్వాదశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

భారతవర్షవర్ణనమ్.

ఋషయః ॥ యదిదం భారతం వర్షం యస్మిన్ స్వాయమ్భువాదయః । చతు
ర్దశైతే మనవః ప్రజాస్తత్ర ససృజిరే ॥ ౧ ॥ ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామస్త్వత్తో నిగదసత్త
మ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా ఋషీణాం తు ప్రాబ్రవీద్రోమహర్షణిః ॥ ౨ ॥ పౌరాణికస్తథా సూ
తో ఋషీణాం భావితాత్మనామ్ । బుద్ధ్యా విచార్య బహుధా విమృశ్య చ పునః పునః ॥ ౩ ॥
తద్వ్యాహృతే తు సమ్యఖ్యాయ స్స ఉవాచ ముదాన్వితః । అథ వః కథయిష్యామి వర్షేఽస్మి
న్భారతే ప్రజాః ॥ ౪ ॥ ఇదం తు మధ్యమం వర్షం శుభాశుభఫలోదయమ్ । దక్షిణస్య
సముద్రస్య హిమాహ్వస్యాపి చోత్తరమ్ ॥ ౫ ॥ వర్షం తద్భారతం నామ యత్రేమా భా
రతే ప్రజాః । భరణాత్తు ప్రజానాం వై ననుభారత ముచ్యతే ॥ ౬ ॥ నిరుక్తవచనాచ్చై
వ వర్షం తద్భారతం స్మృతమ్ । ఏతత్స్వర్గశ్చ మోక్షశ్చ మధ్యమశ్చ ఇతి స్మృతః ॥ ౭ ॥
న ఖల్వన్యత్ర మర్త్యానాం భూమిః కర్మవిధౌ స్మృతా । భారతస్యాస్య వర్షస్య నవ భేదా
న్నిబోధత ॥ ౮ ॥ ఇన్ద్రద్వీపః కశేరుశ్చ తామ్రపర్ణో గభస్తిమాన్ । నాగద్వీపస్తథా
సౌమ్యో గన్ధర్వస్త్వథ వారుణః ॥ ౯ ॥ *అయం తు నవమస్తేషాం ద్వీపస్సాగరసంవృతః ।
యోజనానాం సహస్రం తు ద్వీపోయం దక్షిణోత్తరః ॥ ౧౦ ॥ ఆయతస్తు కుమారీ
భ్యో గఙ్గాయాః ప్రభవోఽవధిః । తిర్యగూర్ధ్వం తు విస్తీర్ణో సహస్రాణి నవైవ తు ॥ ౧౧ ॥
ద్వీపో హ్యుపనివిష్టోయం మ్లేచ్ఛైరన్తేషు సర్వశః । యవనాశ్చ కిరాతాశ్చ తథాన్తే
పూర్వపశ్చిమే ॥ ౧౨ ॥ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా మధ్యే శూద్రాశ్చ భాగశః ।
ఇజ్యాయుధవణిజ్యాభిర్వర్తయన్తో వ్యవస్థితాః ॥ ౧౩ ॥ తేషాం సంవ్యవహారోయం వర్త

* భారతో.

తే చ పరస్పరమ్ । ధర్మార్థకామసంయుక్తో వర్ణానాం చ స్వకర్మసు ॥ ౧౪ ॥ సఙ్కల్పప
చ్యమానాత్తు ఆశ్రమాణాం యథావిధి । ఇహ స్వర్గాపవర్గార్థం ప్రవృత్తిరితి మానుషీ ॥ ౧౫ ॥
యస్త్వయం నవమో ద్వీపస్తిర్యగ్గామీ మహః ప్రకీర్తితః । య ఏనం జనయేత్కృత్స్నం స స
మ్రాడితి కీర్త్యతే ॥ ౧౬ ॥ అయం లోకస్తు వై సమ్రాడన్తరిక్షం విరాట్ స్మృతః । స్వరా
డసౌ స్మృతో లోకః పునర్వక్ష్యామి విస్తరమ్ ॥ ౧౭ ॥ సప్తైవాస్మిన్మహావర్షే విస్తృ
తాః కులపర్వతాః । మహేన్ద్రో మలయస్సహ్యశ్శుక్తిమానృక్షవానపి ॥ ౧౮ ॥ విన్ధ్య
శ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తైతే కులపర్వతాః । తేషాం సహస్రశశ్చాన్యే పర్వతాస్తు సమీ
పతః ॥ ౧౯ ॥ అభిజ్ఞాతాః పర్వవన్తో విపులాశ్చిత్రసానవః । అన్యే తేభ్యః ప్రతిజ్ఞాతా
హ్రస్వాస్స్వల్పోపజీవినః ॥ ౨౦ ॥ తైర్విమిశ్రా జనపదా ఆర్యా మ్లేచ్ఛాశ్చ సర్వతః । పి

గఙ్గాదినదీవర్ణనమ్

బన్తి బహుళా నద్యో గఙ్గాం సిన్ధుం సరస్వతీమ్ ॥ ౨౧ ॥ శతద్రూం చన్ద్రభాగాం చ య
మునాం సరయూమపి । శరావతీం వితస్తాం చ విపాశాం దేవికాం కుహూమ్ ॥ ౨౨ ॥
గోమతీం ధూతపాపాం చ బాహుదాం చ దృషద్వతీమ్ । కౌశికీం చ తృతీయాం తు నిశ్చీ
రీం గణ్డకీం తథా ॥ ౨౩ ॥ బహులోహిత్య ఇత్యేతా హిమవత్పాదనిస్సృతాః । వేదస్మృ
తిం వేత్రవతీం వితస్తాం సిన్ధుమేవ చ ॥ ౨౪ ॥ పర్ణాసాం నర్మదాం చైవ కావేరీం మహతీం
తథా । పారాం చన్ద్రవతీం యూపాం విదిషాం వేణుజీవికామ్ ॥ ౨౫ ॥ శిప్రామవ
న్తీం కాన్తీం చ పారియాత్రానునిస్సృతాః । శోణం మహానదం చైవ నన్దినీం సుకృశాం
కృశామ్ ॥ ౨౬ ॥ మన్దాకినీం దేవపర్ణాం చిత్రకూటాం తథైవ చ । తమసాం పిప్పలాం
శోణాం కరతోయాం తథామ్బికామ్ ॥ ౨౭ ॥ చిత్రోపలాం విశాలాం చ మధురాం బ
హువాహినీమ్ । ముక్తిం మన్దాకినీం లజ్జాం మకుటోద్భిదికామపి ॥ ౨౮ ॥ ఋక్షవ
తః ప్రసూతాస్తా నద్యోఽమలజలాశ్శుభాః । తాపీం పయోష్ణీం నిర్విన్ధ్యాం శిప్రాం చ వృష
భాం నదీమ్ ॥ ౨౯ ॥ వేణీం వైతరణీం చైవ విశ్వమాలాం కుముద్వతీమ్ । తోయాం చై
వ మహాగౌరీం దుర్గమాం తు శిలాం తథా ॥ ౩౦ ॥ విన్ధ్యపాదప్రసూతాస్తాస్సర్వాశ్శీ
తజలాశ్శుభాః । గోదావరీ భీమరథీ కృష్ణవేణీ చ వఞ్జులా ॥ ౩౧ ॥ తుఙ్గభద్రా సుప్ర
యోగా బాహ్యా కావేరి రేవ చ । దక్షిణాపథనద్యస్తాస్సహ్యపాదాద్వినిస్సృతాః ॥ ౩౨ ॥
కృతమాలా తామ్రపర్ణీ పుష్పజా హ్యుత్పలా అపి । మలయప్రసృతా నద్యస్సర్వాశ్శీతజలా
శ్శుభాః ॥ ౩౩ ॥ విషమా సర్పకుల్యా చ ఇక్షుజా త్రిదివాచలా । తామ్రపర్ణీ తథా మూలీ శ
రారీ విమలా తథా ॥ ౩౪ ॥ మహేన్ద్రతనయాస్సర్వాః ప్రఖ్యాతాశ్శుభగామినీః । కాశికా
సుకుమారీ చ మన్దగా మన్దవాహినీ ॥ ౩౫ ॥ కృపా పలాశినీ చైవ శుక్తిమత్పర్వతోద్భవాః ।
సర్వాః పుణ్యజలాః పుణ్యాస్సమగ్రాశ్చ సముద్రగాః ॥ ౩౬ ॥ ఏతాః పుణ్యజలా నద్యో మ
హేన్ద్రతనయాశ్శుభాః । విశ్వస్య మాతరస్సర్వాస్సర్వపాపహరాశ్శుభాః ॥ ౩౭ ॥

కురుపాఞ్చాలాదిదేశాః.

తాసాంనద్యుపనద్యశ్చ శతశోథసహస్రశః। తాస్త్విమే కురుపాఞ్చాలాస్సాళ్వాశ్చై
వసజాఙ్గలాః ॥ ౩౮॥ శూరసేనా భద్రకారా బోధాశ్శతపథేశ్వరాః। వత్సాః
కిరాతాః కుల్యాశ్చ కాశికోసలకోసలాః ॥౩౯॥ అవన్తాశ్చాను లిఙ్గాశ్చ మూకాశ్చైవా
న్ధకైస్సహ। మధ్యదేశ్యాజనపదాః ప్రాయశః పరికీర్తితాః॥ ౪౦॥ ధన్యస్సదేశో మన్త
వ్యోయత్ర గోదావరీనదీ । పృథివ్యామపికృత్స్నాయాంసప్రదేశో మనోరమః ॥ ౪౧॥
యత్రగోవర్ధనానామ నగరీచవినిర్మితా। రామప్రియార్థంసుగ్రీవ ఋక్షైర్దివ్యాస్తథౌష
ధీః ॥ ౪౨ ॥ భరద్వాజేన మునినాయత్ప్రియార్థేవతారితా । తస్మాత్సప్రవరోదే
శో తేనజజ్ఞే మనోరమః ॥ ౪౩ ॥ బాహ్లీకా రాజధాన్యాశ్చ ఆభీరాః కాలతోయకాః। ప
రాన్ధాశ్చైవ శూద్రాశ్చ పహ్లవాశ్చైవ ఖణ్డితాః ॥ ౪౪ ॥ గాన్ధారా యవనాశ్చైవ సిన్ధు
సౌవీరమద్రకాః । శకా హ్రూణాః కళిఙ్గాశ్చ పారదాహారమూర్తికాః॥ ౪౫ ॥ రామ
ఠాః కణ్ఠకారాశ్చ కేకయాదశనాసికాః । క్షత్రియోపనివేశాశ్చ వైశ్యాశ్శూద్రజనా
అపి ॥ ౪౬ ॥ ఆత్రేయాశ్చభరద్వాజాః ప్రస్థలాస్సరమేరకాః । లమ్బకాస్స్థలబాణా
శ్చసైనికాస్సహజాఙ్గలైః ॥ ౪౭ ॥ ఏతేదేశా ఉదీచ్యాస్తు ప్రాచ్యాన్దేశాన్నిబోధత। అ
ఙ్గావఙ్గామద్గురకా అన్తర్గిరబహిర్గిరాః॥౪౮॥ తతః ప్లవఙ్గమాతఙ్గయమకామలవర్ణకాః।
సుహ్మోత్తరాప్రవిజయా భార్గవా గేయమాళవాః ॥ ౪౯॥ ప్రాగ్జ్యోతిషాశ్చపుణ్డ్రా
శ్చవిదేహాస్తామ్రలిప్తకాః। సాళ్వామాగధగోనర్దాః ప్రాచ్యాంజనపదాస్స్మృతాః॥౫౦॥
తేషాంపరే జనపదా దక్షిణాపథవాసినః । పాణ్డ్యాశ్చ కేరళాశ్చైవ చోళాః కుల్యాస్త
థైవచ ॥ ౫౧ ॥ సేతుకా మూషికాశ్చైవ కుపథా చారవాసికాః । నవరాష్ట్రా
మాహిషకాః కళిఙ్గాశ్చైవసర్వశః ॥౫౨॥ కావేర్యశ్చ మహాశ్రీకాః కేరాఖ్యాస్సవ
రాస్తథా । పులిన్దావిన్ధ్యభూతాశ్చ మూషకాదణ్డకైస్సహ ॥ ౫౩ ॥ కులపాశ్చనిరా
భాశ్చ రూపసాస్తారకైస్సహ । నదనాస్తథాతరుణికాయేచసర్వాకరాస్తథా॥ ౫౪॥
వాసిక్యాశ్చైవయేచాన్యేయేచైవాన్తరనర్మదాః । భారుకచ్ఛాసమాహేయాస్సహ
సారస్వతైస్సహ॥ ౫౫ ॥ కాశ్మీరాశ్చైవ సౌరాష్ట్రా ఆనర్తాహ్యర్బుదైస్సహ । ఇత్యే
తే అపరాన్తాస్తుశృణు తే విన్ధ్యవాసినః ॥ ౫౬ ॥ మలకాశ్చకరూషాశ్చ మేలకాశ్చోల
కైస్సహ । ఆన్ధ్రాశ్చషోడశార్ణాశ్చ భోజాః కిష్కిన్ధకైస్సహ ॥ ౫౭॥ గోనర్దాః కో
సలాశ్చైవ త్రైపురావైదికాస్తథా । తుమురాతుమ్బురాశ్చైవ పడుమానైరథైస్స
హ ॥ ౫౮ ॥ ఉత్తరాశ్చదశార్ణాశ్చైవ కామ్భోజామాగధైస్సహ । కౌసలాః కోస
లాశ్చైవ వైకపురావేదికాస్తథా ॥ ౫౯ ॥ మర్మరాఘూర్జరాశ్చైవ తావద్గృహబ
లైస్సహ । అన్తపాస్తుణ్డికారాశ్చ వీతిహోత్రాహ్యవన్తయః ॥ ౬౦ ॥ ఏతేజ
నాపదాః ఖ్యాతాః విన్ధ్యపృష్ఠనివాసినః । అతోదేశాన్ప్రవక్ష్యామి పర్వతాశ్రయిణశ్చ

యే ॥ ౬౧ ॥ నీహారాహిమవర్గాశ్చకున్తోదాకుశలావహాః। కర్ణప్రావరణాశ్చాపి ఊ
ష్ణాదర్శాస్సమద్రకాః ॥ ౬౨॥ త్రిగర్తామణ్డలాశ్చైవకిరాతాశ్చామరైస్సహ॥ సూ
తః॥ చత్వారిభారతేవర్షేయుగానిమునయోఽబ్రువన్॥ ౬౩॥ కృతంత్రేతాద్వాపరం
చకలిశ్చేతిచతుర్యుగమ్ । తేషాంస్వరూపంవక్ష్యామిహ్యుపరిష్టాత్తుకృత్స్నశః॥౬౪॥
ఏతచ్ఛ్రుత్వాతుఋషయఉత్తరంపునరేవతే । శుశ్రూషవోముదాయుక్తాహ్యబ్రు
వన్రోమహర్షణిమ్ ॥ ౬౫ ॥ ఋషయః॥ జమ్బూద్వీపస్యవిస్తారంతథాన్యేషాంద్వి
జోత్తమ । ద్వీపానాంవాసినాంతేషాంవృక్షాణాంప్రబ్రవీహినః ॥ ౬౬ ॥ యచ్చాకి

॥ కిమ్పురుషాదివర్షవర్ణనమ్. ॥

మ్పురుషంవర్షంహరివర్షంతథైవచ । ఆచక్ష్వైవయథాతత్త్వంకీర్తితంభారతంత్వ
యా॥౬౭॥పృష్టశ్చైవతథావిప్రైర్యథాపృష్టంవిశేషతః। ఉవాచర్షిఃపురాణానియ
థాచైవనరోత్తమ॥ ౬౮॥ సూతః॥ శుశ్రూషాయదివోవిప్రాస్తచ్ఛృణుధ్వమతన్ద్రి
తాః। జమ్బూఖణ్డఃకిమ్పురుషేసుమహాన్నన్దనోపమః ॥ ౬౯॥ దశవర్షసహస్రాణిస్థి
తిఃకిమ్పురుషేస్మృతః । జాయన్తేమానవాస్తత్ర * నిష్టప్తకనకప్రభాః॥ ౭౦ ॥ వర్షే
కిమ్పురుషేపుణ్యేవృక్షోమధువహస్స్మృతః। తస్యకిమ్పురుషాస్సర్వేపిబన్తోరసముత్త
మమ్ ॥ ౭౧ ॥ అనామయాహ్యశోకాశ్చనిత్యంముదితమానసాః । సువర్ణవర్ణాశ్చ
నరాస్స్త్రియశ్చాప్సరసోపమాః ॥౭౨॥ పరంకిమ్పురుషాద్వర్షంహరివర్షంప్రచక్షతే।
నరారాజతసఙ్కాశాజాయన్తేతత్రమానవాః ॥ ౭౩ ॥ దేవలోకచ్యుతాస్సర్వేదే
వరూపాశ్చసర్వశః । హరివర్షేనరాస్సర్వేఇచ్ఛన్తీక్షురసంశుభమ్ ॥౭౪॥ నజరాబా
ధతేతత్రపతేజీవన్తివైచిరమ్। † ఏకాదశసహస్రాణితేషామాయుఃప్రకీర్తితమ్॥౭౫॥
మధ్యమంయన్మయాప్రోక్తంనామ్నావర్షమిలావృతమ్ । నతత్రసూర్యస్తపతితేనజీ
ర్యన్తిమానవాః ॥ ౭౬ ॥ నచన్ద్రసూర్యౌనక్షత్రంనతత్రపవనానలే। పద్మప్రభాఃప
ద్మవర్ణాఃపద్మపత్రనిభేక్షణాః ॥ ౭౭॥ పద్మగన్ధానువర్ణాశ్చజాయన్తేతత్రమానవాః।
జమ్బూఫలరసాహారమశ్నన్తస్తేసుగన్ధినః ॥ ౭౮ ॥ దశపఞ్చసహస్రాణివర్షాణాం
తేనరోత్తమాః । ఆయుఃప్రమాణంజీవన్తివర్షేయేతుఇలావృతే॥ ౭౯ ॥తస్యజమ్బూఫ
లరసంనదీభూత్వాప్రసర్పతి। మేరుంప్రదక్షిణంకృత్వాజమ్బూమూలంగతాపునః॥ ౮౦॥
తంపిబన్తిసదాతుష్టాజమ్బూరసమిలావృతే । జమ్బూఫలరసంపీత్వానజరాబాధతే
చతాన్ ॥ ౮౧ ॥ నక్షుధానక్లమశ్చాపినమృత్యుర్నచవైజరా । తత్రజామ్బూన
దంనామకనకందేవభూషణమ్ ॥ ౮౨ ॥ ఇన్ద్రగోపప్రతీకాశంజాయతేవాస్వయం
చయత్ । సర్వేషాంవర్షవృక్షాణాంశుభఃఫలరసస్తుసః ॥ ౮౩ ॥ సఞ్జాతంతుకా
ఞ్చనంశుభ్రంజాయతేదేవభూషణమ్ । తేషాంమూత్రంపురీషంవాదిక్ష్వష్టాసుచస-

---

* సుతప్త.

† త్రయోదశ.

ర్వదా ॥ ౪౪ ॥ ఈశ్వరానుగ్రహాద్భూమిస్తేషాంతుగ్రసతేతుతాన్ । రక్షఃపిశాచ
యక్షాశ్చసర్వే హేమయుతాస్తుతే ॥ ౪౫ ॥ హేమకూటేతుగన్ధర్వావిజ్ఞేయాస్సా
ప్సరోగణాః।సర్వేనాగానిషేవన్తేశేషవాసుకితక్షకాః॥౪౬॥ మహామేరౌత్రయస్త్రిం
శతః క్రీడన్తేచాజ్ఞయాసురాః । నీలవైడూర్యయుక్తేఽస్మిన్సదా బ్రహ్మర్షయోఽవ
సన్॥ ౪౭ ॥ దైత్యానాందానవానాంచశ్వేతఃపర్వతఉచ్యతే।శృఙ్గవాన్పర్వతశ్శ్రే
ష్ఠఃపృథివ్యాఃప్రతిసఞ్చరః ॥ ౪౮ ॥ ఇత్యేతానిమయోక్తానినవవర్షాణిభారతే । భూ
తైరపినిపిష్టానిగతిమన్తిధ్రువాణిచ॥ ౪౯ ॥ తేషాంవృద్ధిర్బహువిధాదృశ్యతేదేవమా
నుషైః । అశక్యాపరిసఙ్ఖ్యాతుంశ్రద్ధేయావైమయోదితా॥౫౦॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే భారతాదివర్షవర్ణనం నామ
త్రయోదశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ పురూరవఃపూర్వచరితమ్ ॥

మనుః ॥ చరితంబుధపుత్రస్యజనార్దనమయాశ్రుతమ్ । త్రిధాశ్రాద్ధవిధిఃపు
ణ్యస్సర్వపాపప్రణాశనః ॥ ౧ ॥ విమలంచైవసర్వేషాంఫలముచ్చైస్తథాశ్రుతమ్ ।
కృష్ణాజినప్రదానంచవృషోత్సర్గంతథైవచ ॥ ౨ ॥ శ్రుత్వారూపంనరేన్ద్రస్యబుధపు
త్రస్యమాధవ । కౌతూహలంసముత్పన్నంతన్మమాచక్ష్వపృచ్ఛతః॥ ౩ ॥ కేనకర్మ
విపాకేనసతురాజాపురూరవాః । అవాపతాదృశంరూపంగతిశ్చపరమోత్తమా ॥ ౪॥
దేవాంస్త్రిభువనశ్రేష్ఠాన్గన్ధర్వాంశ్చమనోరమాన్ । ఉర్వశీసఙ్గమంత్యక్త్వాసర్వ
భావేనతంనృపమ్ ॥ ౫ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ శృణుకర్మవిపాకేనయేనరాజాపురూరవాః ।
అవాపతాదృశంరూపంసౌభాగ్యమపిచోత్తమమ్॥ ౬ ॥ అతీతేజన్మనిపురాయోఽయం
రాజాపురూరవాః । మద్రదేశేమహాస్వాసోభూమిపశ్చాభ్యుషేఽన్తరే॥ ౭॥ పూ
ర్వంసర్వైర్నృపగుణైర్యుక్తఃపరపురఞ్జయః । నృపోసౌధనవాన్జాతః కేవలంరూ
పవర్జితః॥౮॥ ఋషయః॥ పురూరవామద్రపతిఃకర్మణాకేనపార్థివః । బభూవకర్మణాకే
నరూపవాంశ్చైవభూతలే ॥ ౯ ॥ సూతః ॥ ద్విజగ్రామేద్విజశ్రేష్ఠానామ్నైవా
సీత్పురూరవాః । నద్యాఃకూలేమహారాజపూర్వజన్మనిపార్థివః ॥ ౧౦ ॥ సతు
మద్రపతీరాజాయస్తునామ్నాపురూరవాః । తస్మిఞ్జన్మన్యసౌవిప్రాఃద్వాదశీషుస
సదానఘ ॥ ౧౧ ॥ ఉపోష్యపూజయామాసరాజ్యకామోజనార్దనమ్ । ద్వాదశీషు
చకారాసౌస్నానమభ్యఙ్గపూర్వకమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఉపవాసఫలాత్ప్రాప్తంరాజ్యంమ
ద్రేష్వకణ్టకమ్ । ఉపోషితస్సదాభ్యఙ్గాద్రూపహీనోవ్యజాయత ॥ ౧౩ ॥ ఉపో
షితైర్నరైస్తస్మాత్స్నానమభ్యఙ్గపూర్వకమ్ । వర్జనీయంప్రయత్నేనరూపఘ్నంతత
త్పరంనృప ॥ ౧౪ ॥ ఏతత్తేకథితంతస్యయద్వృత్తంపూర్వజన్మని । మద్రేశ్వరత్వే

చరితంశృణుతస్యమహీపతేః ॥ ౧౫॥ తస్యరాజగుణైస్సర్వైస్సముపేతస్యభూపతేః।
జనానురాగోనైవాసీద్రూపహీనస్యతస్యవై ॥ ౧౬ ॥ రూపకామస్సమద్రేశస్తపసే
కృతనిశ్చయః । రాజ్యంమన్త్రిగతంకృత్వాజగామహిమపర్వతమ్ ॥ ౧౭ ॥ వ్యవ
సాయద్వితీయస్తపద్యాఖ్యమేవమహాయశాః । ద్రష్టుంసతీర్థసదనంపర్వతస్యాస్యమ
స్తకే ॥ ౧౮ ॥ ఉగ్రంతపస్తప్తుమిచ్ఛన్రాజావైసపురూరవాః । ఇరావతీతివిఖ్యా
తామపశ్యత్సుమనోహరామ్॥ ౧౯ ॥ తుహినగిరిభవాంమహోగ్రవేగాంతుహిన
గభస్తిసమానశీతలామ్ । తుహినసదృశవర్ణకాన్తాంతుహినయశాస్సరితందదర్శ
రాజా॥ ౨౦ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే పురూరవసఃహిమవద్వర్ణనం
నామ చతుర్దశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

ఇరావతీవర్ణనమ్.

సూతః ॥ సదదర్శనదీంరమ్యాంపుణ్యాంహైమవతీంశుభామ్ । గన్ధర్వగణస
ఙ్కీర్ణాంనిత్యంశక్రనిషేవితామ్ ॥ ౧ ॥ సురేభమదసంసిక్తవరగన్ధసమన్వితామ్ ।
మధ్యేనశక్రచాపాభాంతస్మిన్వహతిసర్వదా ॥ ౨ ॥ తపస్విశరణోపేతాంమహా
బ్రాహ్మణసేవితామ్।దదర్శతపనీయాభాంమహారాజఃపురూరవాః ॥ ౩ ॥ అచ్ఛా
చ్ఛనుతపానీయాంయయారాజాపురూరవాః । పాణ్డుహంసావళిచ్ఛత్రాంకాశచా
మరవీజితామ్॥౪॥స్వాభిషేకార్థమిచ్ఛన్తీంపశ్యన్ప్రీతింపరాంయయౌ।పుణ్యాంసుశీ
తలాంహృద్యాంమనసఃప్రీతివర్ధనీమ్ ॥౫ ॥ క్షయవృద్ధియుతాంసౌమ్యాంసోమమూర్తి
మివాపరామ్ । సుశీతశీఘ్రపానీయాంద్విజసఙ్ఘనిషేవితామ్ ॥౬॥ సుతాంహిమవత
శ్శైశ్రేష్ఠాంశుకద్వీపవిరాజితామ్। అమృతస్వాదుసలిలాంసారసైరుపశోభితామ్॥౭॥
స్వర్గారోహణనిశ్శ్రేణీంసర్వకల్మషనాశినీమ్ । అగాధ్యంసముద్రమహిషీంమహ
ర్షిగణసేవితామ్ ॥ ౮ ॥ సర్వలోకస్యచౌత్సుక్యకారిణీంసుమనోహరామ్ । గోకు
లాకులతీరాంచరమ్యాంశైవాలవర్జితామ్ ॥ ౯ ॥ హంససారససఙ్ఘుష్టాంజలజైరు
పశోభితామ్ । ఆవర్తనాభిగమ్భీరాంద్వీపోరుజఘనస్థలీమ్ ॥ ౧౦ ॥ నీలనీరజనేత్రా
న్తాముత్ఫుల్లకమలాననామ్ । హిమాభఫేనవసనాంచక్రవాకస్తనీంశుభామ్॥ ౧౧॥
బలాకపఙ్క్తిదశనాంచలన్మత్స్యావళిభ్రువమ్ । స్వజలోద్భవమాతఙ్గరమ్యకుమ్భ
పయోధరామ్॥ ౧౨॥ హంసనూపురసంయుక్తాంమృణాళవలయావళిమ్ । తస్యాం
రూపమదోన్మత్తాగన్ధర్వానుగతాస్తథా ॥ ౧౩ ॥ మధ్యాహ్నసమయేరాజన్క్రీ
డన్త్యప్సరసాంగణాః । తామప్సరోవినిర్ముక్తాంవహన్తీంకుసుమావళిమ్॥ ౧౪ ॥ స్వ
తీరద్రుమసమ్భూతనానాగన్ధసుగన్ధినీమ్ । తరఙ్గశతసఙ్క్రాన్తసూర్యమణ్డలదుర్దృ

శామ్॥ ౧౫ ॥ సురేభజనితాఘాతవప్రద్వయవిభూషితామ్ । శక్రేణజుష్టసలిలాం దేవస్త్రీకుచచన్దనైః ॥ ౧౬ ॥ సంయుతంసలిలంయస్యాంవట్వదైరుపసేవితమ్। తస్యాస్తీరభవావృక్షాస్సుగన్ధికుసుమాన్వితాః ॥ ౧౭ ॥ మరన్దాకృష్టసమ్భ్రాన్త భ్రమరస్వనితాకులాః । తస్యాస్తీరేరతింయాన్తిసదాకామవశంగతాః ॥ ౧౮ ॥ తపోధనాస్సమునయస్సహదేవాస్సహాప్సరాః । లభన్తేయత్రసిక్తాజ్ఞా దేవేభ్యఃప్రీతమానసాః ॥ ౧౯ ॥ స్త్రియఆనాకిబహుళాఃపద్మేన్దుప్రతిమాననాః । యాంబిభర్తిసదాతోయందేవసఙ్ఘైర్నిషేవితమ్ ॥ ౨౦ ॥ * పలీనంమృగబృన్దైశ్చవ్యాధసఙ్ఘైరపీడితమ్ । సతామరసపానీయంసతారగగనాకులమ్ ॥ ౨౧॥ తదాపశ్యన్యయారాజా సతామీప్సితకర్మదామ్ । యాంచతీరభవైఃకాశైఃఫుల్లైశ్ఛన్నాంశుసన్నిభైః॥ ౨౨॥ రాజతేవిధృతాకాశైరన్యైస్తీరమహాద్రుమైః । యాసదావిపిధైర్విప్రైర్దేవైశ్చాపినిషేవ్యతే ॥ ౨౩ ॥ యాచసదాసకలాఘవినాశంభక్తజనస్యకరోత్యచిరేణ । యానుగతాసరితాంహికదమ్బైర్యానుగతాసతతంహిమనీరైః ॥ ౨౪ ॥ యాచసుతానివపాతిమనుష్యాన్యాచయుతాసతతంహిమృగౌఘైః । యాచసురాసురసిద్ధమహర్షీన్పాతిసదాహిమహీరోదకమిశ్రా ॥ ౨౫ ॥ యుక్తాచకేసరిగణైఃకరిబృన్దయానాసన్నానయుక్తసలిలాపిసువర్ణవర్ణా । సూర్యాంశుతాపపరివృద్ధజలాహిమాంశుతుల్యామ్బుకాచసహసాదదృశేన్పేణ ॥ ౨౬॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే పురూరవచరితేఇరావతీనదీవర్ణనం నామపఞ్చదశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

ఈ హిమవత్పర్వతవర్ణనమ్.ఈ

సూతః॥ఆలోకయన్నదీంరమ్యాంతత్సమీరగతక్లమః। సగచ్ఛన్నేవదదృశేహిమవన్తంమహాగిరిమ్ ॥ ౧ ॥ ఖముల్లిఖద్భిర్బహుభిర్యుతంశృఙ్గైస్తుపాణ్డురైః । పక్షిణామథసఙ్ఘాచారైఋషీణాంసిద్ధిదంశుభమ్ ॥ ౨ ॥ నదీప్రపాతసఞ్జాతమహాశబ్దంసమన్తతః । అసంశ్రితాన్యశబ్దంతుశీతతోయమనోహరమ్ ॥ ౩ ॥ దేవదారువనైర్నీలైఃకృతకృత్యస్సమద్రరాట్ । మేఘోత్తరీయకంశైలందదర్శసనరాధిపః॥ ౪ ॥ శ్వేతమేఘకృతోష్ణీషంచన్ద్రార్కమకుటంక్వచిత్ । హిమానులిప్తసర్వాఙ్గంక్వచిద్ధాతువిచిత్రితమ్ ॥ ౫ ॥ చన్దనేనానులిప్తాఙ్గందత్తపఞ్చాఙ్గుళంయథా । శీతప్రదంనిదాఘేపిశిలావిషమసఙ్కటమ్॥ ౬॥ సాలక్తకైరప్సరసాంముద్రితంచరణైఃక్వచిత్। ఆపానభూమిగళితైర్గన్ధర్వాప్సరసాంక్వచిత్ ॥ ౭ ॥ స్పృష్టసూర్యాంశుభిఃక్వాపి

* పులిన్దైర్మృగసఙ్ఘైశ్చవ్యాఘ్రబృన్దై.

క్వచిచ్ఛీతసమావృతమ్ । దరీముఖైః క్వచిద్భీమైః పిబన్తం సలిలం మహత్ ॥ ౮ ॥ క్వచిద్విద్యాధరగణైః క్రీడద్భిరుపశోభితమ్ । ఉపగీతం తథా ముఖ్యైః కిన్నరాణాం గణైః క్వచిత్ ॥ ౯ ॥ పుష్పైస్సన్తానకాదీనాం దివ్యైస్తముపశోభితమ్ । భుక్తోజ్ఝితాభిర్మాలాభిః కుసుమానాం తథా క్వచిత్ ॥ ౧౦ ॥ మృదితాభిస్సమాకీర్ణం గన్ధర్వాణాం మనోరమమ్ । నిరుద్ధపవనైర్దేశైర్నీలశాడ్వలమణ్డితైః ॥ ౧౧ ॥ క్వచిచ్ఛకుసుమైర్యుక్తమత్యన్తరుచిరం శుభమ్ । మృగైస్తథానుచరితం దన్తిభిశ్చ మహోద్ధతమ్ ॥ ౧౨ ॥ యత్ర సింహనినాదేన త్రస్తానాం భైరవం రవమ్ । దృశ్యతే నచ సంత్రాన్తం గజానామాకులంకులమ్ ॥ ౧౩ ॥ తపద్భిస్తాపసైర్యస్య కుఞ్జదేశోప్యలఙ్కృతః । రత్నైర్యస్య సముత్పన్నైస్త్రైలోక్యం చాప్యలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ అహీనశరణం నిత్యమహీనజనసేవితమ్ । అహీనః పశ్యతి గిరిమహీనమథ సప్పదా ॥ ౧౫ ॥ అల్పేన తపసా యత్ర సిద్ధిం ప్రాప్యన్తి తాపసాః । యస్య దర్శనమాత్రేణ సర్వకల్మషనాశనమ్ ॥ ౧౬ ॥ మహాప్రపాతసమ్పాతనదీభిర్వేగితామ్బుభిః । వాయునీతైస్సదాత్యుక్షీకృతదేశం క్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౧౭ ॥ అనమ్బుజలదైశ్శుభ్రైః క్వచిద్ధసితముచ్ఛ్రితైః । నిత్యార్కతాపవిషమైరగమ్యైర్మనసావృతమ్ ॥ ౧౮ ॥ దేవదారుమహావృక్షప్లక్షశాఖినిరన్తరైః । వంశైశ్చ స్తమ్భసాకారపాదపైరుపశోభితమ్ ॥ ౧౯ ॥ సింహానునాదితగుహం మహాశృఙ్గాగ్రనిర్ఝరమ్ । శబ్దలభ్యామ్బువిషమం హిమసంరుద్ధకన్దరమ్ ॥ ౨౦ ॥ దృష్ట్వా తు తం చారునితమ్బభూమిం మహానుభావస్స తు మద్రరాజః । బభ్రామ తత్రైవ నృపః ప్రదేశం స్వవాసయోగ్యం చ సమాససాద ॥ ౨౧ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే పురూరవచరితే హిమవత్పర్వత
వర్ణనం నామ షోడశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ హిమవత్పర్వతవృక్షాదివర్ణనమ్. ॥

సూతః ॥ తస్యైవ పర్వతేన్ద్రస్య ప్రదేశం సుమనోహరమ్ । అగమ్యం మానుషైరన్యైర్దైవయోగాదుపాగతః ॥ ౧ ॥ ఇరావతీ సరిచ్ఛ్రేష్ఠా యస్మాద్దేశాద్వినిర్గతా । మేఘశ్యామం చ తం దేశం ద్రుమషణ్డైరనేకశః ॥ ౨ ॥ సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ కర్ణికారైస్సశాల్మలైః । న్యగ్రోధైశ్చ తథాశ్వత్థైశ్శిరీషైశ్శింశుపాద్రుమైః ॥ ౩ ॥ శ్లేష్మాతకైరామలకైర్హరీతకవిభీతకైః । భూర్జైస్సముఞ్జకైర్బాణైర్వృక్షైస్సప్తచ్ఛదైరపి ॥ ౪ ॥ మహానిమ్బైస్తథా నిమ్బైర్నిర్గుణ్డీభిర్హరిద్రుమైః । దేవదారుమహావృక్షైస్తథా కాలేయకద్రుమైః ॥ ౫ ॥ పద్మకైశ్చన్దనైర్బిల్వైః కపిత్థైరక్తచన్దనైః । వా

తామ్రపిష్టకాఖ్యైరశ్వకర్ణైస్తథార్జునైః ॥ ౬ ॥ హస్తికర్ణైస్సుమనసైః కోవిదారైస్సు
పుష్పితైః । ప్రాచీనామలకైశ్చాపి మధూకైస్సవరాటకైః ॥ ౭ ॥ ఖర్జూరైర్నాళి
కేరైశ్చ ప్రియాలైశ్చామ్రాతకద్రుమైః । తన్తుమాలైర్ధవైర్భవ్యైః కాశ్మీరైఃపర్ణిభి
స్తథా ॥ ౮ ॥ జాతీఫలైఃపూగఫలైఃకట్ఫలైస్సల్లకీఫలైః । మన్దారైఃకోవిదారైశ్చకిం
శుకైఃకుసుమాంశుకైః ॥ ౯ ॥ పలాశైశ్శాల్మలీభేదైర్వేతసైర్జలవేతసైః । రక్తార
గ్వైశ్చసారగ్వైర్హిఙ్గుభిస్సుప్రియఙ్గుభిః ॥ ౧౦ ॥ * రక్తాశోకైస్తథాశోకైఃకురుకైర్ఘు
విరూఢకైః । ముచుకున్దైస్తథాకున్దైఃకోటరూషసరూషకైః ॥ ౧౧ ॥ కిఙ్కిరాతైఃకి
రాతైశ్చ కేతకైర్వనకేతకైః । శోభాఞ్జనైరఞ్జనైశ్చశుకలిఙ్గనిచోళకైః ॥ ౧౨ ॥
సపర్ణైశ్చశయనైర్ద్రుమశ్రేష్ఠైస్తథాసనైః । మన్మథస్యశరాకారైస్సహకారైర్మ
నోరమైః ॥ ౧౩ ॥ పీతయూథికవల్లీకైశ్శ్వేతయూథికయాతథా । జాత్యాచవష్పక
జాత్యాచతుష్పకైశ్చసతుష్పకైః ॥ ౧౪ ॥ మోచైశ్చోచైశ్చలికుచైస్తిలబిల్వకు
సుమ్భకైః । తథాచశుష్మచరణైర్వరుణైఃకామవల్లభైః ॥ ౧౫ ॥ పుష్పాఙ్కురైశ్చ
వకులైఃపారిభద్రహరిద్రకైః । ధారాకదమ్బైఃకుటజైఃకదమ్బైర్గిరికూటజైః ॥ ౧౬ ॥
ఆక్రాన్తమూర్ధకకుభైఃకకుభైఃకమనీయకైః । కర్కన్ధుబదరైర్నిమ్బైర్బిల్వైరివమదో
ద్ధతైః ॥ ౧౭ ॥ రక్తైఃపాలీవనైర్వల్లైర్దాడిమైశ్చప్లక్షద్రుమైః । బన్ధూకైశ్చసబన్ధూ
కైః కుబ్జకానాంతుజాతిభిః ॥ ౧౮ ॥ కుసుమైఃపాటలాభిశ్చమల్లికాకరవీరకైః ।
కురువకైర్హిమవజ్జైర్జమ్బుభిర్మృదుజమ్బుభిః ॥ ౧౯ ॥ బీజపూరైస్సకర్పూరై
ర్గురుభిశ్చాగరుద్రుమైః । బిమ్బైశ్చప్రతిబిమ్బైశ్చసన్తానకవితానకైః ॥ ౨౦ ॥ తథా
† తుఫలవృక్షైశ్చహిన్తాలఫలధన్వికైః । తృణశూన్యైఃకరీషైశ్చశాకైశ్చమదనైస్త
థా ॥ ౨౧ ॥ పీలుభిర్ధాతకీభిశ్చచిరిబిల్వసవాలుకైః । తిన్త్రిణీకైస్తథాలోధ్రైర్వి
డఙ్గైఃక్షీరికాద్రుమైః ॥ ౨౨ ॥ అశ్మాతకైస్తథాఙ్కోలైస్తథాచమధుకద్రుమైః । భల్లా
తకైరిన్ద్రవనైర్వల్మీకైస్సిన్ధువారకైః ॥ ౨౩ ॥ నాగకేసరవృక్షైశ్చసుకేసరమనోర
మైః । కరమర్దైఃకాసమర్దైరరిష్టకవరిష్టకైః ॥ ౨౪ ॥ రుద్రాక్షైర్ద్రాక్షసమ్భూతై
స్సనిమ్బైఃపుత్రజీవకైః । తక్కోలైర్గావకైశ్చాపిత్వద్రుమైఃపారివేతసైః ॥ ౨౫ ॥ ప్ర
తానైఃపిప్పలీనాంచనాగవల్లీభిరుత్తమైః । మరీచానాంతథాగుల్మైఃపద్మైశ్చవనమా
లికైః ॥ ౨౬ ॥ మృద్వీకామణ్డలైర్ముఖ్యైరతిముక్తకమణ్డలైః । వకులైర్వ్యాక్రకీనాంచ
ప్రతానైస్సఫలైశ్శుభైః ॥ ౨౭ ॥ కూశ్మాణ్డానాంప్రతానైశ్చపటోలాలాబువల్లి

* రక్తాశోకైస్తథాశోకై రావకైః.

† గుగ్గులువృక్షైశ్చ.

కైః। చిరణ్టస్యప్రతానైశ్చపటలైఃకరవేల్లకైః ॥ ౨౮ ॥ కార్కోటకవితానైశ్చవా
ర్తాకైర్బృహతీఫలైః । రాజమాషాతసీషణ్డైశ్శ్యామాకైశ్చ వివిధైస్తథా॥ ౨౯ ॥ కన్దై
ర్విదార్యాచతథాకరోమైస్స్వాదుసంయుతైః । సబిడారీవిష్ణుసారాజతువత్త్వగ్వి
వర్ధితైః॥౩౦॥ సునిష్పావకవృక్షైశ్చగవిఖువకవాస్తుకైః।సువర్చలాభిస్సర్వాభిస్సర్ష
పాభిస్తథైవచ॥౩౧॥కాకోలీక్షీరకాకోలీవృక్షైశ్చసుమనోహరైః।కాసమర్దైస్తథా
పాలైస్తథాకట్ఫలచక్రకైః॥౩౨॥తథాక్షీరికశాకైశ్చకాలశాకేనవైతథా। శిమ్బిధా
న్యైస్తథాధాన్యైస్సర్వైర్నిరవశేషతః॥ ౩౩॥ ఓషధీభిర్విచిత్రాభిర్దీప్యమానాభిరేవ
చ । ఆయుష్మద్భిస్సస్యాభిర్వన్యాభిశ్చనరాధిప ॥ ౩౪ ॥ జరామృత్యుభయఘ్నా
భిఃక్షుద్భయఘ్నాభిరేవచ । సౌభాగ్యజననీభిశ్చలతాభిశ్చాప్యనేకశః॥౩౫॥ తత్రవే
ణులతాభిశ్చతథాకీచకవేణుభిః। కాశైశ్శరాజకాశైశ్చకాశగుల్మైస్తథైవచ॥౩౬॥
కుశగుల్మైస్తథారమ్యైర్గుల్మైశ్చేక్షోర్మనోరమైః। కార్పాసద్రుమసఙ్ఘేనదుర్లభేనశు
భేనచ ॥ ౩౭ ॥ తథాచకదలీషణ్డైర్మనోహారిభిరుత్తమైః । తథామరకతప్రస్థప్రదేశై
శ్శాడ్వలాన్వితైః ॥ ౩౮ ॥ హరిత్పుష్పసమాయుక్తైఃకుఙ్కుమస్యచభాగశః । భృ
ఙ్గరాజజటామాంసిగ్రన్థికైస్తుమురాఙ్గదైః॥ ౩౯ ॥ స్వర్ణపుష్పాయథాభూమిర్నానా
పుష్పైస్తథాపరైః । జమ్బీరికాభూతృణకైస్సరసైఃకకుభైస్తథా ॥ ౪౦ ॥ శృఙ్గబే
రాజమోదాభిఃసుహకైశ్చప్రియాళుకైః । జలజైశ్చతథావర్ణైర్నానావర్ణైస్సుగన్ధి
భిః॥ ౪౧ ॥ ఉదయాదిత్యసఙ్కాశైఃపూర్ణచన్ద్రనిభైస్తథా । తపనీయసవర్ణైశ్చఅ
తసీపుష్పసన్నిభైః॥ ౪౨ ॥ శుకపత్రనిభైశ్చాన్యైస్స్థలపాలైశ్చభాగశః। పఞ్చవర్ణై
స్సమాకీర్ణైర్బహువర్ణైస్తథైవచ ॥ ౪౩ ॥ ద్రష్టృదృష్ట్యభిహితముద్రైఃకుసుమైశ్చన్ద్రస
న్నిభైః । తథావహ్నిశిఖాకారైర్గజవక్త్రనిభైశ్శుభైః॥౪౪ ॥ నీలోత్పలైస్సకర్పూ
రైర్గుఞ్జాతకకశేరుకైః । శృఙ్గాటకస్యగాలైశ్చభరళైశ్చస్థలోత్పలైః ॥ ౪౫ ॥
జలజైస్స్థలజైర్మూలైఃఫలైఃపుష్పైర్విశేషతః।వివిధైశ్చైవనీవారైర్మునిభోజ్యైర్నరాధి
ప ॥ ౪౬ ॥ నతద్ధాన్యంనతత్స్వల్పంనతచ్ఛాకంనతత్ఫలమ్ । నతన్మూలంనతత్కన్దం
నతత్పుష్పంనరాధిపః ॥ ౪౭ ॥ నాకలోకోద్భవంనిత్యంనరలోకోద్భవంచయత్ । అ
నూపోత్థంవనోత్థంచయత్రయత్రాస్తిపార్థివః ॥ ౪౮ ॥ సదాపుష్పఫలంసర్వమజ
ర్యమృతయోగతః । మద్రేశ్వరస్సదదృశేతపసోర్థోపయోగతః ॥ ౪౯ ॥ దదృశేచ
తథాతత్రనానారూపపతత్రిణః । మయూరాఞ్చితపత్త్రాంశ్చకాకకఙ్కాంశ్చకోకి
లాన్ ॥ ౫౦ ॥ బకాన్కాదమ్బకాన్హంసాన్కోయష్టీన్ఖఞ్జరీటకాన్ । కుక్కు

టాన్కాష్ఠకూటాంశ్చఖట్వాఙ్గాన్లుబ్ధకీం స్తథా॥ ౫౧ ॥ గోక్ష్వేడకాం స్తథాకుమ్భాన్
ధార్తరాష్ట్రాన్ఛుచ్ఛకాన్ఘకాన్ । ధాతుకాంశ్చక్రవాకాంశ్చకటుకాన్టిట్టిభాన్దృ
భాన్ ॥ ౫౨॥ పుత్రప్రియాంల్లోమహృష్టాన్గోచర్మగిరివర్తకాన్ । పారావతాంశ్చ
కమలాఞ్ఛారికాజీవజీవకాన్ ॥ ౫౩ ॥ లావవర్తకవర్తాంశ్చరక్తవత్సప్రభద్రకాన్।
తామ్రచూడాన్స్వర్ణచూడాన్కుక్కుటాన్కాష్ఠకుబ్జకాన్ ॥ ౫౪ ॥ కపిఞ్జలాన్క
లవికాం స్తథాకుఙ్కుమచూడకాన్ । భృఙ్గరాజాన్సారపాదాన్భుల్లిఙ్గాన్పిణ్డమా
నవాన్ ॥ ౫౫ ॥ మఞ్జులీతకదాత్యూహాన్వల్గధాన్యాత్రాంస్తపత్రకాన్ । భార
ద్వాజాం స్తథాచాషాంస్సుపర్ణానఞ్జలీయకాన్॥ ౫౬ ॥ భౌమపుత్రాంస్సదాజ్వా
లాన్సుపర్ణాన్భజనాస్తికాన్ । ఏతాంశ్చాన్యాంశ్చబహుశఃపక్షిసఙ్ఘాన్మనోహ
రాన్ ॥ ౫౭ ॥ శ్వాపదాన్వివిధాకారాన్మృగాంశ్చైవమహామృగాన్ । వ్యాఘ్రా
న్కేసరిణస్సింహాన్ద్వీపినశ్శరభాన్వృకాన్॥ ౫౮॥ ఋక్షాం స్తరక్షూంశ్చమృగాన్గో
లాఙ్గూలాంశ్చవానరాన్ । శశకాన్మశకాన్దంశాన్మార్జారాన్వాయువేగినః॥ ౫౯ ॥
మూషికాన్నకులాన్కాంశ్చిచ్ఛివనోడవకాలకాన్ । తథామత్తాంశ్చమాతఙ్గాన్గో
మహిష్యశనాన్వృకాన్ ॥ ౬౦ ॥ చామరాన్సృమరాంశ్చైవచతథాగౌరముఖాం
స్తథా । ఉరభ్రాంశ్చతథామేషాంస్సారఙ్గానథకుక్కుటాన్ ॥ ౬౧ ॥ తరక్షూన్వృ
షకాన్ఋక్షాన్పక్వాన్ఖురాన్మృగాన్ । నీలాన్మృగాన్మర్కటకాన్మహానీలాం
శ్చరావకాన్ ॥ ౬౨ ॥ శ్వదంష్ట్రాన్నామశరభాన్కోరకారకసఞ్చరాన్। కరాళా
న్నృతమాలాంశ్చకాలపుచ్ఛాంస్తతోరణాన్॥౬౩॥ ఉష్ట్రాన్ఖడ్గాన్వరాహాంశ్చతుర
ఙ్గవరగర్దభాన్ । ఏతానన్విష్యముద్దేశో విరుద్ధాంశ్చపరస్పరమ్ ॥ ౬౪ ॥ అవిరుద్ధాం
శ్చతేతస్మిన్నిర్వృతింపరమాంయయౌ । తదాశ్రమంపరంపుణ్యంసతుమద్రేశ్వరో
నృపః॥౬౫॥ తత్ప్రభావాత్ప్రభాయుక్తంస్థావరైర్జఙ్గమైస్తథా । హింసన్తిహినచా
న్యోన్యంహింసకాస్తుపరస్పరమ్॥౬౬॥ క్రవ్యాదాఃప్రాణినస్తత్రసర్వేక్షీరఫలాశినః।
నిర్మితంతచ్చతద్వద్వైచాత్రిణాతుమహాత్మనా॥౬౭॥ శిలాయాంనిమ్నదేశేచావసత్త
త్రస్వయంనృపః । పయఃక్షరన్తితేదివ్యమమృతస్వాదుసన్నిభమ్॥౬౮॥ క్వచిద్గ్రామ్యా
మహిష్యశ్చక్వచిద్గావశ్చసర్వశః । గోక్షీరేణచసమ్పూర్ణాదధ్నాచాన్యత్రవాబ
హు ॥ ౬౯ ॥ సోపశ్యత్పరమాంప్రీతిమవాపవసుధాధిపః। సరాంసితత్రదివ్యానినద్య
శ్చవిమలోదకాః ॥ ౭౦ ॥ ప్రణాళికాన్యశోష్యాణిశీతలానిచభాగశః । కన్దరాణిచ
శైలస్యసుసేవ్యానిపదేపదే ॥ ౭౧ ॥ హిమపాతోనతత్రాస్తేసమన్తాత్పఞ్చయోజ
నమ్ । ఉపత్యకాసుశైలస్యశిఖరేషునవిద్యతే॥ ౭౨ ॥ తత్రాస్తిరాజఞ్ఛిఖరంపర్వ
తేన్ద్రస్యపాణ్డురమ్ । హిమపానంసమాదాయఘనాఃకుర్వన్తిసంహతాః॥ ౭౩ ॥
తత్రాస్తిచాపరంశృఙ్గంసదాతోయఘనావృతమ్ । నిత్యమేవాభివర్షన్తిశిలాభిశ్శి
ఖరంపరమ్ ॥ ౭౪ ॥ తత్పరంసుమనోహారియత్రకామహరోహరః । సురముఖ్యోప

యోగిత్వాచ్ఛాఖినస్సఫలాస్సదా ॥ ౭౫ ॥ సదోపగీతభ్రమరాస్సురస్త్రీభిస్సేవితా
స్సురాః । సర్వపాపక్షయకరం శైలస్యైవ మనోహరమ్ ॥ ౭౬ ॥ వానరైః క్రీడమా
నాశ్చ దేశే దేశే నరాధిప । హిమపుఞ్జీకృతాస్తత్ర పూర్ణబిమ్బసమప్రభాః॥ ౭౭ ॥ త
మాశ్రమం సమన్తాచ్చ హిమసంరుద్ధకన్దరైః। శైలవాటైః పరివృతమగమ్యం మనుజైస్స
దా ॥ ౭౮ ॥ పూర్వారాధితభాగ్యోఽసౌ మహారాజః పురూరవాః । తమాశ్రమమను
ప్రాప్తో దేవదేవప్రసాదతః ॥ ౭౯ ॥ తమాశ్రమం శ్రమహరం సుగన్ధం చ మనోరమమ్ ।
సుపుష్పితైః కుసుమశతైరలఙ్కృతం కృతం స్వయం రుచిరమథాత్రిణా శుభమ్ ॥ ౮౦ ॥
సుయోగదం మునివరసేవితం మహాచ్ఛుభావహం స తు దదృశేథ మద్రరాట్ ॥ ౮౧॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే పురూరవచరితే హిమవతివృత్తా
దివర్ణనం నామ సప్తదశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

పురూరవసోఽత్ర్యాశ్రమగమనమ్.

సూతః ॥ తత్రాయతే మహాశృఙ్గే మహావర్ష్మే మహాహిమే । తృతీయం తు తయో
ర్మధ్యే శృఙ్గమత్యన్తముచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౧ ॥ నిత్యాతపోత్తప్తశిలం తథాపి శ్రమవర్జితమ్ ।
తస్యాధస్తాద్వృత్తు షడ్దే దేశభాగే తు పశ్చిమే ॥ ౨ ॥ జాతీలతాపరిక్షిప్తం వివరం చా
రుదర్శనమ్ । దృష్ట్వైవ కౌతుకావిష్టస్తం ప్రవేశ మహీపతిః॥ ౩ ॥ తమసా చాభినిర్వి
ష్టం నల్వమాత్రం మహీపతిః । నల్వమాత్రమతిక్రమ్య సుప్రభాభరణోజ్జ్వలమ్ ॥ ౪ ॥
సముచ్ఛ్రితమథాత్యన్తగమ్భీరపరివర్తులమ్ । న తత్ర సూర్యస్తపతి న విరాజతి చన్ద్ర
మాః ॥ ౫ ॥ తథాపి దివసాకారప్రకాశం తమహర్నిశమ్ । క్రోశాధికపరీణాహ సర
సా చ విరాజితమ్ ॥ ౬ ॥ సమన్తాత్సరసస్తస్య శైలలగ్నా తు వేదికా । సౌవర్ణై రాజ
తైర్వృక్షైర్విద్రుమైశ్చైవ శోభితా ॥ ౭ ॥ నానామాణిక్యకుసుమైస్సుప్రభాభర
ణోజ్జ్వలైః । తస్మిన్సరసి పద్మాని పద్మరాగచ్ఛదాని చ ॥ ౮ ॥ వజ్రకేసరయుక్తాని
సుగన్ధీని తథా వ్యతి । పత్రైర్మరకతైర్నీలైర్వైడూర్యైశ్చ మహీపతే ॥ ౯ ॥ కర్ణికా
శ్చ తథా తేషాం జాతరూపాశ్చ పార్థివ । తస్మిన్సరసి భూమిర్యా న సా పఙ్కసమాకు
లా ॥ ౧౦ ॥ నానారత్నైరుపచితా జలజానాం సమాశ్రయా । కపర్దకానాం శు
క్తీనాం శఙ్ఖానాం చ మహీపతే ॥ ౧౧ ॥ మకరాణాం చ మత్స్యానాం జలజానాం చ క
చ్ఛపైః । తత్ర మరకతఖణ్డాని వజ్రాణి చ సహస్రశః॥ ౧౨ ॥ పద్మరాగేన్ద్రనీలాని మ
హానీలాని పార్థివ । పుష్యరాగాణి రమ్యాణి తథా కార్కోటకాని చ ॥ ౧౩ ॥ తుబుక
స్య చ ఖణ్డాని తథా విష్ణుమణేరపి । రాజావర్తకముఖ్యాని రుధిరాక్షస్య చాప్యథ॥ ౧౪॥
సూర్యేన్దుకాన్తయోశ్చైవ పీలోర్వైరాతలస్య చ। జ్యోతీరసస్య రమ్యస్య సమకస్య

ష్టభాగశః ॥ ౧౫॥ పురోరగబలాఙ్గానాంస్ఫాటికస్యతథైవచ। గోమేధవిత్తకానాం
చధూళీమరకతస్యచ ॥ ౧౬ ॥ వైడూర్యసౌగన్ధికయో స్తథారాజమణేర్నృప। ఖ
ఙ్గస్యచైవముక్తస్యతథాబ్రహ్మమణేరపి ॥ ౧౭ ॥ ముక్తాఫలానాంశుద్ధానాంతారా
విగ్రహధారిణామ్।సుఖోష్ణంచైవతత్తోయంస్నానాచ్ఛీతవినాశనమ్ ॥ ౧౮ ॥ వైడూ
ర్యసుశిలామధ్యేసరస్తత్రోపశోభితమ్ । ప్రమాణేచతథాభూతేద్వేచరాజన్ధనుశ్శ
తే ॥ ౧౯ ॥ చతురశ్రంతథారమ్యంనిర్మితంచతథాత్రిణా । బిలద్వారిసమోద్దేశేత
త్రచాపిహిరణ్మయే ॥ ౨౦ ॥ ప్రదేశస్తురాజేన్ద్రద్వీపేతస్మిన్మనోహరే। తథాపు
ష్కరిణీరమ్యాతస్మిన్నాద్రిజచ్ఛిలాతలే ॥ ౨౧ ॥ సుశీతామలపానీయాజలజైశ్చవిరా
జితా । ఆకాశప్రతిమారాజంశ్చతురశ్రామనోహరా॥ ౨౨ ॥ తస్యాస్తదుదకంస్వా
దులఘుశీతంసుగన్ధిచ । నతుష్ణోతితథాకణ్ఠంకుక్షింనాపూరయత్యపి॥ ౨౩ ॥ తృప్తిం
విధత్తేపరమాంశరీరేచమహత్సుఖమ్ । మధ్యేచతస్యాశ్చకృతఃప్రాసాదస్తపసాత్రి
ణా ॥ ౨౪ ॥ రుక్మసేతుప్రదేశశ్చసర్వరత్నమయశ్శుభః । శశాఙ్కరశ్మిసఙ్కాశః
ప్రాసాదోరాజతోహింసః ॥ ౨౫ ॥ రత్నవైడూర్యసోపానోవిద్రుమామలసాలకః ।
ఇన్ద్రనీలమహాచక్రోజాతరూపవిభూషితః ॥ ౨౬॥ పద్మరాగమహాస్తమ్భస్తథామర
కవేదికః।రత్నాంశుజాలస్ఫురితోరమ్యోదృష్టిమనోహరః॥౨౭॥ ప్రాసాదేతత్రభగ
వాన్దేవదేవోజనార్దనః । * భోగిభోగావలీసుప్తస్సర్వాలఙ్కారభూషితః॥౨౮॥
జానురాకుఞ్చితశ్చైవదేవదేవస్యచక్రిణః। ఫణీన్ద్రసన్నివిష్టోఙ్ఘ్రిర్ద్వితీయశ్చనరాధి
ప॥౨౯॥ లక్ష్మ్యామాసక్తదృష్టిస్తుశేషభోగప్రశాయినః।ఫణీన్ద్రభోగవిన్యస్తబా
హుదణ్డోపశోభితః ॥ ౩౦ ॥ అఙ్గుష్ఠపృష్ఠవిన్యస్తదేవశీర్షోదరంశుభమ్ । ఏకస్తుదే
వదేవస్యద్వితీయస్సుప్రసారితః ॥ ౩౧ ॥ సమాకుఞ్చితజానుస్థమణిబన్ధసుశోభితః।
కిఞ్చిదాకుఞ్చితశ్చైవనాభిదేశేతథాస్థితః॥ ౩౨ ॥ తృతీయస్తుకరస్తస్యచతుర్థంతు
తథాశృణు । ఆత్తసన్తానకుసుమఘ్రాణదేశానువర్తనమ్ ॥ ౩౩ ॥ లక్ష్మ్యాసంవా
హ్యమానాఙ్ఘ్రిఃపద్మపత్రనిభైఃకరైః । సన్తానమాల్యముకుటహారకేయూరభూషిత
మ్॥ ౩౪ ॥ భూషితంచతథాదేవమఙ్గదైరఙ్గులీయకైః। ఫణీన్ద్రఫణవిన్యస్తచారుర
త్నశిఖోజ్జ్వలమ్॥ ౩౫ ॥ జ్ఞానినామప్యగమ్యంతంప్రతిష్ఠితమథాత్రిణా । సిద్ధాభిపూ
జ్యంసతతంసతతంకుసుమాన్వితమ్ ॥ ౩౬ ॥ దివ్యగన్ధానులిప్తాఙ్గందివ్యధూపేనధూ
పితమ్ । సరస్సైస్సఫలైర్హృద్యైస్సిద్ధైరుపహృతైస్సదా ॥ ౩౭ ॥ శోభితోత్తమపా
ర్శ్వంతందేవముత్పలశీర్షకమ్ । తతస్సమ్ముఖముద్వీక్ష్యవవన్దేసనరాధిపః ॥ ౩౮ ॥
జానుభ్యాంశిరసాచైవగత్వాభూమితలంతదా । నామ్నాంసహస్రేణతథాతుష్టావ
మధుసూదనమ్ ॥ ౩౯ ॥ ప్రదక్షిణమథోచక్రేసతూత్థాయపునఃపునః । రమ్యమాయ

---

* భోగిభోగసమాసీనస్సర్వాలఙ్కార.

తత్సంస్పృష్ట్వా తత్రోవాసాశ్రమే పునః ॥ ౪౦ ॥ జలాద్బహిర్గుహాం కాంచిదాశ్రిత్య సుమనోహరామ్ । తపశ్చకార తత్రైవ పూజయన్మధుసూదనమ్ ॥ ౪౧ ॥ నానావిధైస్తథా పుష్పైః ఫలమూలైస్సగౌరవైః । నిత్యం త్రిషవణస్నాయీ ఆవహ్నిపూజాపరాయణః ॥ ౪౨ ॥ దైవవాపీజలైః కుర్వన్సతతం ప్రాణధారణమ్ । సర్వాహారపరిత్యాగం కృత్వా స మనుజేశ్వరః ॥ ౪౩ ॥ అనాశ్రితగుహాశాయీ కాలం నయతి పార్థివః । త్యక్తాహారక్రియశ్చాపి కేవలం నియతో నృపః ॥ ౪౪ ॥ న తస్య గ్లానిమాయాతి శరీరం చ తదద్భుతమ్ । ధ్రువం స రాజా తపసి ప్రసక్తస్సమ్పూజయన్దేవవరం సదైవ ॥ ౪౫ ॥ తత్రాశ్రమే కాలమువాస కించిత్స్వర్గోపమే దుఃఖమవిన్దమానః ॥ ౪౬ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే పురూరవచరితే పురూరవసోఽత్రాశ్రమగమనాదికథనం నామాష్టాదశోత్తరశతతమోఽధ్యాయః ।

గన్ధర్వైస్సహాప్సరసాం నానావిధక్రీడావిహారవర్ణనమ్.

సూతః ॥ తత్రాశ్రమపదే రమ్యే త్యక్తాహారపరిచ్ఛదః । క్రీడావిహారం గన్ధర్వైః పశ్యన్నప్సరసాం సహ ॥ ౧ ॥ కృత్వా పుష్పోచ్చయం గుర్వ్యం గ్రథయిత్వా తథా స్రజమ్ । అగ్రం నివేద్య దేవాయ గన్ధర్వేభ్యస్తథా దదౌ ॥ ౨ ॥ పుష్పోచ్చయప్రసక్తానాం క్రీడన్తీనాం యథాసుఖమ్ । వేశ్యానాం పిపిధాకారాన్పశ్యన్నపి న పశ్యతి ॥ ౩ ॥ కాచిత్పుష్పోచ్చయే సక్తా లతాజాలేన వేష్టితా । నస్వీయజనసన్త్యక్తా కాన్తేనాపి సముజ్ఝితా ॥ ౪ ॥ కాచిత్కమలగన్ధాఢ్యా నిశ్శ్వాసపవనాహతైః । మధుపైరాకులముఖీ కాన్తేన పరిమోక్షితా ॥ ౫ ॥ మకరన్దసమాక్రాన్తనయనా కాచిదఙ్గనా । కాన్తనిశ్శ్వాసవాతేన నిరజస్కకృతేక్షణా ॥ ౬ ॥ కాచిదుచ్చీయ పుష్పాణి దదౌ కాన్తస్య కామినీ । కాన్తసఙ్గ్రథితైః పుష్పైరరాజకృతశేఖరా ॥ ౭ ॥ ఉచ్చీయ స్వయముద్గ్రథ్య రమణ్యా హితశేఖరమ్ । కృతకృత్యమివాత్మానం మేనే మన్మథవర్ధనమ్ ॥ ౮ ॥ అన్యస్మిన్గహనే కుఞ్జే విశేషకుసుమాలతాః । కాచిదేవం రహోయానీత్వా గ[illegible]శేన రిరంసునా ॥ ౯ ॥ కాన్తసన్దానితలతాకుసుమాని విచిన్వతీ । సర్వాభ్యః కాచిదాత్మానం మేనే సర్వగుణాధికామ్ ॥ ౧౦ ॥ కాచిత్పశ్యతి భూపాలం నళినీషు పృథక్పృథక్ । క్రీడమానా సగన్ధర్వైరసమా నామ కామినీ ॥ ౧౧ ॥ కాచిచ్చాతాడయత్కాన్తముదకేన శుచిస్మితా । తాడ్యమానాఽథ కాన్తేన ప్రీతిం కాచిదుపాయయౌ ॥ ౧౨ ॥ కాన్తేన తాడయామాస జాతస్వేదా వరాఙ్గనా । అదృశ్యత వరారోహాస్తాస్సనృత్యత్పయోధరాః ॥ ౧౩ ॥ కాన్తానుతాడితా కృష్టకేశపాశనిబన్ధనా । కేశాకులముఖీ భాతి మధుపైరివ పద్మినీ ॥ ౧౪ ॥ స్వచక్షుస్సదృశైః పుష్పైస్సఞ్ఛన్నే నళినీవనే । భర్త్రా కాచిచ్చిరాత్ప్రాప్తా కాన్తేనాన్విష్య యత్నతః ॥ ౧౫ ॥ స్నాతా శీతాపదేశేన కాచిత్ప్రాహాఙ్గనా భృశమ్ । రమణాలిఙ్గనం

చక్రే మనోభిలషితం చిరమ్ ॥ ౧౬॥ జలార్ద్రవసనం సూక్ష్మమఙ్గలీనం శుచిస్మితా ।
ధారయన్తీ జనం చక్రే కాచిత్తత్ర సమన్మథమ్॥ ౧౭॥ కంచమాల్యగుణైః కాచిత్తాడ్యమానే
నాతృప్యతామ్భసి । అద్యాసస్త్రాష్టపతితం రమణం ప్రాహసచ్చిరమ్ ॥ ౧౮ ॥ కాచి
ల్లగ్నసఖీదత్తజానుదేశేన ఖాన్తరే । సమ్భ్రాన్తా కాన్తరమణా కాచిద్దృష్టా హతం చి
రమ్॥ ౧౯॥ కాచిద్దృష్టీకృతాదిత్యా కేశానస్తోపకారిణీ । శిలాతలగతా తత్ర దృష్టా కా
మార్తచక్షుషా ॥ ౨౦ ॥ కృతమాల్యం విలులితం సజాతైర్నత్యం సుచకుఙ్కుమమ్। రత్న
కాఞ్చనకాన్తాభమభవత్తత్సరోదకమ్ ॥ ౨౧ ॥ సుస్నాతదేవగన్ధర్వదేవరామాగణే
నచ। పూజ్యమానం చ దదృశే తత్ర దేవం జనార్దనమ్ ॥ ౨౨ ॥ క్వచిచ్చ దదృశే రాజా ల
తాగృహగతాః స్త్రియః । మణ్డయన్త్యః స్వగాత్రాణి కాన్తసన్న్యస్తమానసాః॥ ౨౩॥
కాచిదాదర్శనవ్యగ్రకరా దూతీముఖోద్గతమ్ । శృణ్వతీ కాన్తవచనమధికాన్తమథా
బభౌ ॥ ౨౪ ॥ కాచిత్సత్వరితా దూత్యా భూషణానాం విపర్యయమ్ । కుర్వాణా నై
వ బుబుధే మన్మథావిష్టచేతసా ॥ ౨౫ ॥ వాయునున్నాతిసుగన్ధిభిః కుసుమాకరమణ్డితే।
క్వచిత్ప్రబన్ధ్యోర్యాదదృశే ప్రదేశే నీలశాద్వలే ॥ ౨౬ ॥ పాయయామాస రమణం పయః
కాచిద్వరాఙ్గనా । కాచిత్ప్రహావరం రోహా కాన్తపాణిసమర్పితమ్ ॥ ౨౭ ॥ కా
చిత్స్వనేత్రచపలనీలోత్పలయుతం పయః । పీత్వా ప్రపచ్ఛ రమణం క్వ గతే తే మమోత్ప
లే ॥ ౨౮ ॥ త్వన్నైవ పీతౌ నూనం వై ఇత్యుక్తా రమణేన సా । తథాపి దిత్వా ముగ్ధత్వా
ద్బభూవ వ్రీడితా చిరమ్॥ ౨౯ ॥ కాచిత్కాన్తార్పితం సుభ్రూః కాన్తపీతావశేషితమ్।
సవిశేషరసం పానం పపౌ మన్మథవర్ధనమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఆపానగోష్ఠీషు తథా తాసాం నన
రపుఙ్గవః । శుశ్రావ వివిధం గీతం తన్త్రీస్వరవిమిశ్రితమ్ ॥ ౩౧ ॥ ప్రదోషసమయే
తాశ్చ దేవదేవం జనార్దనమ్। రాజన్త్సదోపనృత్యన్త్యో నానావాద్యపురస్సరాః॥ ౩౨॥
యామమాత్రే గతే రాత్రౌ వినిర్గత్య గుహాముఖాత్ । ఆవసన్తి యుతాః కాన్తైస్తత్ద్వి
రచితాం గుహామ్॥ ౩౩॥ నానాగన్ధాన్వితతలాం నానాగన్ధసుగన్ధినీమ్ । నానావిచిత్ర
శయనాం కుసుమోత్కరమణ్డితామ్॥ ౩౪॥ ఏవమప్సరసాం పశ్యన్ క్రీడితాని స పర్వతే।
తపస్తేపే మహారాజః కేశవార్పితమానసః ॥ ౩౫ ॥ తమూచుర్నృపతిం గత్వా గన్ధ
ర్వాప్సరసాం గణాః । రాజన్త్స్వర్గోపమం దేశమిమం ప్రాప్తోఽస్యరిన్దమ ॥ ౩౬ ॥ వ
యం హి తే ప్రదాస్యామో మనసః కాఙ్క్షితాన్వరాన్ । తానాదాయ గృహం గచ్ఛ తి
ష్ఠేహ యది వా పునః ॥ ౩౭ ॥ పురూరవాః॥ అమోఘదర్శనాః సర్వే భవన్తశ్చామి
తౌజసః । వరం వితరతా దేతత్ప్రసాదం మధుసూదనః ॥ ౩౮ ॥ ఏవముక్త్వా త్వ
థోక్తైస్తైస్తు రాజా పురూరవాః । తత్రోవాస సుఖీ మాసం పూజయానో జనార్దన
మ్ ॥ ౩౯ ॥ ప్రియ ఏవ సదైవాసీద్గన్ధర్వాప్సరసాం నృపః । తుతుషుస్సజ్జనా రాజ్ఞస్త
స్యాలౌల్యేన కర్మణా॥ ౪౦ ॥ మాసస్య మధ్యే స నృపః ప్రవిష్టస్తమాశ్రమం రత్నసహస్ర

చిత్రమ్ । ఉవాసమాసంప్రియయకృత్స్నమగ్రంశీతోష్ణభేదైర్నృపఫాల్గునస్య ॥ ౪౧ ॥
ఫాల్గునామలపక్షాన్తే రాజాస్వప్నే పురూరవాః । తస్యైవ దేవదేవస్య శుశ్రావ గది
తం శుభమ్ ॥ ౪౨ ॥ రాత్ర్యామస్యామతీతాయామాత్రిణా త్వం సమేష్యసి । తేన
రాజన్త్వనాగమ్య కృతకృత్యో భవిష్యసి ॥ ౪౩ ॥ స్వప్నమేవం స రాజర్షిర్దృష్ట్వా దే
వేన్ద్రవిక్రమః । ప్రత్యూషకాలే పధివత్స్నాత్వా తత్ర ప్రాయో జితేన్ద్రియః ॥ ౪౪ ॥ కృతకృత్యో
ఉవసతా౽మమర్చయిత్వా జనార్దనమ్ । తత్రాన్తరే౽త్రిరాగత్య తస్థౌ చాత్ర శ్రియా జ్వ
లన్ ॥ ౪౫ ॥ స్వప్నం తు దేవస్య తథా న్యవేదయత ధార్మికః । తతశ్శుశ్రావ వచనం
దేవతానాం సమీరితమ్ ॥ ౪౬ ॥ ఏవమేవ మహీపాల నాత్ర కార్యా విచారణా । ఏవం
ప్రసాదం సమ్ప్రాప్తో దేవదేవాజ్జనార్దనాత్ ॥ ౪౭ ॥ కృతదేవార్చనో రాజా తథా
హుతహుతాశనః । సర్వాన్కామానవాపాశు వరదానేన కేశవాత్ ॥ ౪౮ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే పురూరవసో వరలాభో నామైకో
నవింశత్యుత్తరశతతమో౽ధ్యాయః.

కైలాసాదిపర్వతవర్ణనమ్.

సూతః ॥ తస్యాశ్రమస్యోత్తరతస్త్రిపురారినిషేవితః । నానారత్నమయై
శ్శృఙ్గైః కల్పద్రుమవిభూషితైః ॥ ౧ ॥ మధ్యే హిమవతః పృష్ఠే కైలాసో నామ పర్వతః ।
తస్మిన్నివసతి శ్రీమాన్కుబేరస్సహ గుహ్యకైః ॥ ౨ ॥ అప్సరోనుగతో రాజా మోదతే హ్యా
లకాధిపః । కైలాసపాదసమ్భూతం పుణ్యం శీతజలం శుభమ్ ॥ ౩ ॥ మన్దారకుసుమరజః
పూరితం దేవసంయుతమ్ । తస్మాత్ప్రభవతే దివ్యా నదీ మన్దాకినీ శుభా ॥ ౪ ॥ దివ్యం చ చ
న్దనవనం తస్యాస్తీరే మహచ్ఛుభమ్ । ప్రాగుత్తరేణ కైలాసం దివ్యసౌగన్ధికం గిరిమ్ ॥ ౫ ॥
సర్వధాతుమయం దివ్యం సువేలం పర్వతం ప్రతి । చన్ద్రప్రభో నామ గిరిస్సముద్రోదక
సన్నిభః ॥ ౬ ॥ తత్సమీపే సరో దివ్యమచ్ఛోదం నామ విశ్రుతమ్ । తస్మాత్ప్రవహతే
దివ్యా నదీత్వచ్ఛోదకా శుభా ॥ ౭ ॥ తస్యాస్తీరే వనం దివ్యం మహచ్చైత్రరథం శుభమ్ ।
తస్మిన్గిరౌ నివసతి మాణిభద్రస్సహానుగః ॥ ౮ ॥ యక్షసేనాపతిః క్రూరైర్గుహ్యకైః
పరివారితః । పుణ్యా మన్దాకినీ నామ నదీత్వచ్ఛోదకా శుభా ॥ ౯ ॥ మహీమణ్డలమధ్యే
తు ప్రవిష్టా చ మహోదధిమ్ । కైలాసదక్షిణాప్రాచ్యాం శివం సర్వౌషధిం గిరిమ్ ॥ ౧౦ ॥
మనశ్శిలామయం దివ్యం శబలం పర్వతం ప్రతి । లోహితో హేమశృఙ్గస్తు గిరిస్సూర్యప్ర
భో మహాన్ ॥ ౧౧ ॥ తస్య పాదే మహద్దివ్యం లోహితం సుమహత్సరః । తస్మాత్ప్రవ
హతే లోకే లౌహిత్యశ్చ నదో మహాన్ ॥ ౧౨ ॥ దేవారణ్యం విశోకం చ తస్య తీరే మహ
ద్వనమ్ । తస్మిన్గిరౌ నివసతి యక్షో మాణిధరో వశీ ॥ ౧౩ ॥ సౌమ్యైస్సుధార్మికైశ్చై
వ గుహ్యకైః పరివారితః । కైలాసాత్పశ్చిమే దేశే కకుద్మానుదితో గిరిః ॥ ౧౪ ॥ కకుద్మ

తిచరుద్రస్యహ్యుత్పత్తిస్త్రికకుద్మతః। తదఞ్జనంత్రైకకుదంశైలంత్రికకుదంప్రతి॥౧౫॥
తస్యపాదేమహద్దివ్యంమానసంసిద్ధసేవితమ్ । తస్మాత్ప్రభవతేపుణ్యాసరయూ
లోకపావనీ ॥ ౧౬ ॥ తస్యాస్తీరేవనందివ్యంవైభ్రాజంనామవిశ్రుతమ్ । కుబేరాను
చరస్తస్మిన్ప్రహేతితనయోవశీ ॥ ౧౭ ॥ *బ్రహ్మధోనిర్నివసతిరాక్షసోఽనన్తవి
క్రమః । కైలాసాత్పశ్చిమాశాయాందివ్యస్సర్వౌషధిర్గిరిః ॥ ౧౮ ॥ అరుణఃపర్వత
శ్రేష్ఠోరుక్మధాతువిభూషితః । భవస్యదయితశ్శ్రీమాన్పర్వతోహేమసన్నిభః॥౧౯॥
శాతకుమ్భమయైర్దివ్యైశ్శిలాజాలైస్సమాచితః । శతసఙ్ఖ్యైస్తాపనీయైశ్శృఙ్గైర్దివమి
వోల్లిఖన్ ॥ ౨౦ ॥ ముఞ్జవాన్సుమహద్దివ్యోదుర్గశైలోమహాచ్ఛ్రితః । తస్మిన్గి
రౌనివసతిగిరిశోధూమ్రలోహితః ॥ ౨౧ ॥ తస్యపాదాత్ప్రభవతిశైలోదంనామవై
సరః । తస్మాత్ప్రభవతేపుణ్యానదీశైలోదకాశుభా ॥ ౨౨ ॥ సాచక్షుశీతయోర్మ
ధ్యేప్రవిష్టాపశ్చిమోదధిమ్ । అస్త్యుత్తరేణకైలాసంశివస్సర్వౌషధిర్గిరిః ॥ ౨౩॥ గౌ
రస్తుపర్వతశ్రేష్ఠోహరితాలవనంప్రతి । హిరణ్యశృఙ్గస్సుమహాన్దివ్యౌషధిమయోగి
రిః ॥ ౨౪ ॥ తస్యపాదేమహద్దివ్యంసరఃకాఞ్చనవాలుకమ్ । రమ్యంబిన్దుసరోనామ

శ్రీగఙ్గోత్పత్తిః

యత్రరాజాభగీరథః ॥ ౨౫ ॥ గఙ్గార్థీసతురాజర్షిరువాసబహులాస్సమాః । దివం
యాస్యన్తిమేపూర్వేగఙ్గాతోయాప్లుతాస్థితాః ॥ ౨౬ ॥ తత్రత్రిపథగాదేవీప్రథమం
తుప్రతిష్ఠితా । సోమపాదాత్ప్రసూతాసాసప్తధాప్రవిభజ్యతే ॥ ౨౭ ॥ యూపా
మణిమయాస్తత్రచితయశ్చహిరణ్మయాః । తత్రేష్ట్వాక్రతుభిస్సిద్ధాశ్శక్రస్సురగణైస్స
హ ॥ ౨౮ ॥ దివ్యచ్ఛాయాపథస్తత్రనక్షత్రాణ్యనుమణ్డలమ్ । దృశ్యన్తేభాసురారా
త్రౌదేవీత్రిపథగాతుసా ॥ ౨౯ ॥ అన్తరిక్షందివంచైవప్లావయిత్వాభువంగతా । భ
వోత్తమాఙ్గేపతితాసంరుద్ధాయోగమాయయా ॥ ౩౦ ॥ తస్యాధోబిన్దవఃకేచిత్క్రు
ద్ధాయాఃపతితాభువి । కృతంతుతైర్బిన్దుసరస్తతోబిన్దుసరస్స్మృతమ్ ॥ ౩౧ ॥ తత
స్తస్యానిరుద్ధాయాభవేనసహసారుషా । జ్ఞాత్వాతుతస్యాభిప్రాయంక్రూరందేవ్యా
శ్చికీర్షితమ్ ॥ ౩౨ ॥ భిత్త్వావిశామిపాతాళంస్రోతసాగృహ్యశఙ్కరమ్ । అథావ
లేపంసజ్ఞాత్వాతస్యాఃక్రూరంతుశఙ్కరః ॥ ౩౩ ॥ తిరోభావయితుంబుద్ధిరాసీదఙ్గే
షుతాంనదీమ్ । ఏతస్మిన్నేవకాలేతుదృష్ట్వారాజానమగ్రతః ॥ ౩౪ ॥ ధమనీసన్తతం
క్షీణంక్షుధావ్యాకులితేన్ద్రియమ్ । అనేనతోషితశ్చాహంనద్యర్థంపూర్వమేవ
తు ॥ ౩౫ ॥ బుద్ధ్వాస్యవరదానంతుతతఃకోపంన్యయచ్ఛత । బ్రహ్మణోవచనంస్మృ
త్వాయదుక్తంధారయన్నదీమ్ ॥ ౩౬ ॥ తతోవిసర్జయామాససంరుద్ధాంస్వేనతే
జసా । నదీభగీరథస్యార్థేతపసోగ్రేణతోషితా ॥ ౩౭ ॥ తతోవిసర్జయామాససప్త

* బ్రహ్మధానో.

స్రోతాంసిగఙ్గయా । త్రీణిప్రాచీమభిముఖంప్రతీచీంత్రీణ్యథైవతు ॥ ౩౮ ॥ స్రోతాం
సిత్రిపథాయాస్తుప్రత్యపద్యన్తసప్తధా ।నలినీహ్లాదినీచైవప్లావనీచైవప్రాగ్గతాః॥౩౯॥
సీతాచక్షుశ్చసిన్ధుశ్చతిస్రశ్చైవప్రతీచిగాః । సప్తమ్యనుగతాతాసాందక్షిణేతుభగీ
రథమ్ ॥ ౪౦ ॥ తస్మాద్భాగీరథీసావైప్రవిష్టాదక్షిణోదధిమ్ । సప్తచైతాఃపావయ
న్తివర్షంతుహిమసాహ్వయమ్॥ ౪౧ ॥ సీతాచక్షుశ్చసిన్ధుశ్చతిస్రశ్చైవసుశోభనాః ।
తాన్దేశాన్ప్లావయన్తిస్మమ్లేచ్ఛప్రాయాంశ్చసర్వశః ॥ ౪౨ ॥ సశైలాన్కురా
నన్ధ్రాన్బర్బరాన్యవనాన్త్రికాన్ ।పుల్కసాశ్చకులత్థాశ్చఅఙ్గలోక్యాధరాశ్చయే॥౪౩॥
హిమవన్తంద్విధాకృత్వాప్రవిష్టాఃపశ్చిమోదధిమ్ । అప్లాటూంశ్చమరూంశ్చైవకా
లకాంశ్చైవశూలికాన్॥ ౪౪ ॥ ఖరానావర్తకాఞ్ఛ్వాఖాన్పల్లవాన్దరదాఞ్ఛకాన్।
ఏతాన్జనపదాంశ్చైవప్లావయన్త్యుదధింగతాః ॥ ౪౫ ॥ దరదాన్కుటాం
శ్చైవగాన్ధారానౌరసాన్కురూన్ । శివపౌరానిన్ద్రమరూన్శాలీయాంశ్చైవతేజ
సా ॥ ౪౬ ॥ సైన్ధవారట్టకామ్బోజాన్పథాన్భీమగౌరికాన్ । శునోముఖాను
ష్ట్రీముఖాన్తిసిన్ధురేతాన్నిషేవతే ॥ ౪౭ ॥ గన్ధర్వాన్కిన్నరాన్యక్షాంస్తథావిద్యా
ధరోత్తమాన్ । కలాపాన్గ్రామకాంశ్చైవతథాకిమ్పురుషాన్ఖసాన్ ॥ ౪౮ ॥ కిరా
తాంశ్చపులిన్దాంశ్చకురూన్వైభారతానపి । పాఞ్చాలాన్కౌశికాన్మత్స్యాన్మాగ
ధాఙ్గాంస్తథైవచ ॥ ౪౯ ॥ బ్రహ్మోత్తరాంశ్చవఙ్గాంశ్చతామ్రలిప్తాంస్తథైవచ ।
ఏతాన్జనపదానార్యాన్గఙ్గాపావయతేశుభా ॥ ౫౦ ॥ తతస్తుప్లావనీపిన్ధ్యేప్రవి
ష్టాదక్షిణోదధిమ్ । తతస్తుహ్లాదినీపుణ్యాప్రాచీమభిముఖాయయౌ ॥ ౫౧ ॥ ప్లావయ
న్త్యవకాంశ్చైవనిషాదానపిసర్వశః। ధీవరానృషికాంశ్చైవతథానీలముఖానపి॥౫౨॥
కళిఙ్గదాతిక్కాంశ్చైవకుశికాన్త్స్వర్గభూమికాన్ । స్త్రీషణ్డలైస్సముద్రస్యపాదో
ద్భూతాంశ్చసర్వశః ॥ ౫౩ ॥ తతస్తునన్దినీచాపిప్రాచీమేవదిశంయయౌ । కుపథా
న్ప్లావయన్తీసాఇన్ద్రద్యుమ్నసరఃప్రతి ॥ ౫౪ ॥ యథాత్వేషయథాదేశాంశ్చైత్రశ
జుపదానపి । మధ్యేనగ్రానకఠరానోష్ఠప్రావరణానపి ॥ ౫౫ ॥ ఇన్ద్రద్వీపసము
ద్రాన్తేప్రవిష్టాలవణోదధిమ్।తతస్తుప్లావనీప్రాయాత్ప్రాచీమాశాంజవేనతు॥౫౬॥
తోమరాన్ప్లావయన్తిస్మహంసమార్గాన్ససమూహకాన్ । పూర్వాన్దేశాంశ్చసేవ
న్తీభిత్వాసాబహుధాగిరిమ్ ॥ ౫౭ ॥ కర్ణప్రావరణాన్ప్రాప్యగతాసాచముఖానపి ।
సిక్త్వాసపర్వతమరూన్గత్వావిద్యాధరాన్యయౌ ॥ ౫౮ ॥ శమీమణ్డలగోష్ఠంతుసాప్ర
విష్టామహాత్సరః । తాసాంనద్యుపనద్యశ్చశతశోఽథసహస్రశః ॥ ౫౯ ॥ ఉపగచ్ఛ
న్తితాంనద్యోయతోవర్షతివాసవః । తీరేవస్వౌకసారాయావనంసురభినామత
త్ ॥ ౬౦ ॥ హిరణ్యశృఙ్గోవసతివిద్వాన్కౌబేరకోవశీ । యజ్ఞాదపేతస్సుమహానమి

తౌజాస్సువిక్రమః ॥ ౬౧ ॥ తత్రచాన్యైఃపరివృతోవిద్వద్భిర్బ్రహ్మరాక్షసైః। కుబే
రానుచరాహ్యేతేచత్వారస్తత్సమాశ్రితాః ॥ ౬౨ ॥ ఏవమేవతువిజ్ఞేయాసిద్ధిఃపర్వ
తవాసినామ్। పరస్పరేణాపిగుణాఃధర్మతఃకామతోర్థతః॥౬౩॥ హేమకూటస్యపృష్ఠే
తుసర్పాణాంతుసరస్స్మృతమ్। సరస్వతీప్రభవతితస్మాజ్జ్యోతిష్మతహ్రదాత్ ॥ ౬౪॥
అవగాఢాహ్యుభయతస్సముద్రౌపూర్వపశ్చిమౌ। సరోవిష్ణుపదంనామనిషధేపర్వతో
త్తమే॥ ౬౫॥ తస్మాద్ద్వయంప్రభవతిగాన్ధారీచకులాచతే । మేరోఃపార్శ్వాత్ప్రభవ
తిహ్రదశ్చన్ద్రప్రభోమహాన్ ॥ ౬౬ ॥ జమ్బూశ్చైవనదీపుణ్యాతస్మాజ్జామ్బూనదం
స్మృతమ్।పయోదస్తుహ్రదోనీలస్సుశుభఃపుణ్డరీకవాన్ ॥౬౭॥ పుణ్డరీకపయోదాశ్చత
స్మాద్ద్వేసమ్ప్రసూయతే । పరంతుశీతశైలస్యస్మృతముత్తరమానసమ్ ॥౬౮॥ జ్యో
త్స్నాచామృతకాన్తాచతస్మాద్ద్వేసమ్ప్రసూయతే । హ్రదాఃకురుషువిఖ్యాతాఃప
ద్మమీనకులాకులాః॥ ౬౯॥ నామ్నాతువైజయానామద్వాదశోదధిసన్నిభాః। తేభ్య
శ్శాన్తిశ్చసధ్వీచద్వేనద్యౌసమ్ప్రసూయతః ॥ ౭౦ ॥ కిమ్పురుషాద్యానియాన్యష్టౌ
తేషుదేవోనవర్షతి । ఉద్భిజ్జాన్యుదకాన్యత్రప్రభవన్తిసరిద్వరాః ॥ ౭౧ ॥ ఋషభో
బాలకశ్చైవవజ్రోమైనాకఏవచ । వినివిష్టాఃప్రతిదిశంనిమ్నగాలవణామ్భసి ॥ ౭౨ ॥
చన్ద్రకాన్తస్తథాద్రోణోసుమహాంశ్చశిలోచ్చయః। ఉదగాయతాఉదీచ్యంతేహ్య
వగాఢామహోదధిమ్ ॥ ౭౩ ॥ చక్రోరుధికరశ్చైవతథానారదపర్వతః । ప్రతీ
చ్యామాగతాస్తేవైప్రవిష్టాలవణోదధిమ్ ॥ ౭౪ ॥ జీమూతోద్రావణశ్చైవమైనాక
శ్చైవపర్వతః । ఆయతాస్తేమహాశైలాస్సముద్రందక్షిణంప్రతి ॥ ౭౫ ॥ వజ్రమైనా
కయోర్మధ్యేవిదిశందక్షిణాపథే । తత్రసంవర్తకోనామసోగ్నిఃపిబతితజ్జలమ్॥ ౭౬ ॥
అగ్నిస్సముద్రవాసస్తుఔర్వస్సబడబాముఖః । ఇత్యేతేపర్వతావిష్టాశ్చత్వారోల
వణోదధిమ్ ॥ ౭౭ ॥ ఛిద్యమానేషుపక్షేషుపురాశక్రస్యవైభయాత్ । తేషాంతు
దృశ్యతేచన్ద్రశ్శుక్లేకృష్ణేసమాకృతిః ॥ ౭౮ ॥ తేభారతస్యవర్షస్యసహాయేనప్రకీర్తి
తాః । మహాంసితత్రదృశ్యన్తేచన్ద్రోనాన్యత్రచోదితః ॥ ౭౯ ॥ ఉత్తరోత్తరమేతే
షాంవర్షముద్దిశ్యతేగుణైః । ఆరోగ్యాయుఃప్రమాణాభ్యాంధర్మతఃకామతోర్థతః॥౮౦॥
సమ్మర్చితానిభూతానితేషుధర్మేణభాగశః । వసన్తినానాజాతీనితేషువర్షేషుతాని
వై॥౮౧ ॥ ఇత్యేవంధారయద్విశ్వంపృథ్వీంజగదిదంస్థితాః॥౮౨॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే కైలాసాదిపర్వతకథనం

నామ వింశత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

॥ శాకద్వీపవర్ణనమ్. ॥

సూతః ॥ శాకద్వీపస్య వక్ష్యామి యథావదిహ నిశ్చయః । కథ్యమానం నిబోధ
ధ్వం శాకద్వీపం ద్విజోత్తమాః ॥ ౧ ॥ జమ్బూద్వీపస్య విస్తారాద్ద్విగుణస్తస్య విస్తరః ।
విస్తారాత్త్రిగుణశ్చాపి పరిణాహస్సమన్తతః ॥ ౨ ॥ క్షీరోదధిపరిక్షిప్తో ద్వీపోఽయం
ద్విగుణేన తు । తత్ర పుణ్యా జనపదాశ్చిరాచ్చ మ్రియతే జనాః ॥ ౩ ॥ కుత ఏవ తు దుర్భిక్షం
క్షమా తేజోయుతేష్విహ । తత్రాపి పర్వతాశ్శుభ్రాస్సప్తైవ మణిభూషితాః ॥ ౪ ॥
శాకద్వీపాదిషు జ్ఞేయం సప్త సప్త సమాశ్రితాః । ఋజ్వాయతాః ప్రతిదిశం నివిష్టా
వర్షపర్వతాః ॥ ౫ ॥ రత్నాకరాద్రినామానస్సారవన్తో మహాబలాః । సమో
దితాః ప్రతిదిశం ద్వీపవిస్తరమానతః ॥ ౬ ॥ ఉభయత్రావగాఢాశ్చ లవణక్షీరసాగరౌ ।
శాకద్వీపే తు వక్ష్యామి సప్త దివ్యాన్మహాచలాన్ ॥ ౭ ॥ దేవర్షిగన్ధర్వయుతాః ప్రథ
మో మేరురుచ్యతే । ప్రాగాయతస్తు సౌవర్ణ ఉదయో నామ పర్వతః ॥ ౮ ॥ తత్ర
మేఘాస్తు వృష్ట్యర్థం ప్రభవన్తి సహస్రశః । తస్యాపరేణ సుమహాన్ జలధారో మహాగి
రిః ॥ ౯ ॥ స ఏవ చన్ద్రస్సమాఖ్యాతస్సర్వౌషధిసమన్వితః । తస్మాన్నిత్యముపాదత్తే
వాసవః పరమం జలమ్ ॥ ౧౦ ॥ నారదో నామ సంప్రోక్తో దుర్గశ్శైలో మహాచలః । త
త్రాపి చ సముత్పన్నౌ పూర్వం నారదపర్వతౌ ॥ ౧౧ ॥ తస్యాపరేణ సుమహాఞ్ఛ్యా
మో నామ మహాగిరిః । అతశ్శ్యామత్వమాపన్నాః ప్రజాః పూర్వమిమాః కిల ॥ ౧౨ ॥
స ఏవ దున్దుభిర్నామ శ్యామః పర్వతసత్తమః । శబ్దమృత్యుః పురా తస్మిన్ దున్దుభిస్తాడి
తస్సురైః ॥ ౧౩ ॥ రత్నమాలాన్తరమయశ్శాల్మలశ్చాన్తరాళకృత్ । తస్యాపరేణ
రజతో మహానస్తగిరిస్స్మృతః ॥ ౧౪ ॥ స ఏవామృత ఇత్యుక్తో దేవైర్యత్రామృతం పు
రా । సమ్భృతం చ హృతం చైవ మాతురర్థే గరుత్మతా ॥ ౧౫ ॥ అస్యాపరే చామ్బికేయ
స్సుమనాశ్చైవ సంస్మృతః । హిరణ్యాక్షో వరాహేణ తస్మిఞ్ఛైలే నిషూదితః ॥ ౧౬ ॥
ఆమ్బికేయాత్పరే రమ్యస్సర్వౌషధినిషేవితః । విభ్రాజస్తు సమాఖ్యాతస్స్ఫాటికస్తు స
మాచితః ॥ ౧౭ ॥ యస్మాద్విభ్రాజతే వహ్నిర్విభ్రాజస్తేన వై స్మృతః । స ఏవ కేశ
వేత్యుక్తో యతో వాయుః ప్రవాతి తే ॥ ౧౮ ॥ తేషాం వర్షాణి వక్ష్యామి పర్వతానాం ద్వి
జోత్తమాః । శృణుధ్వం నామతస్తాని యథావదనుపూర్వశః ॥ ౧౯ ॥ ద్వినామాన్యే
వ వర్షాణి యథైవ గిరయస్తథా । ఉదయస్యోదయం వర్షం జలధారేతి విశ్రుతమ్ ॥ ౨౦ ॥
నామ్నా గతభయం నామ వర్షం తత్ప్రథమం స్మృతమ్ । ద్వితీయం జలధారస్య సుకు
మారమితి స్మృతమ్ ॥ ౨౧ ॥ తదేవ శైశిరం నామ వర్షం సమ్పరికీర్తితమ్ । రైవతస్య
చ కౌమారం తదేవ చ సుఖోదయమ్ ॥ ౨౨ ॥ శ్యామపర్వతవర్షం తదనీచకమిదం స్మృ
తమ్ । ఆనన్దకమితి ప్రోక్తం తదేవ మునిభిశ్శుభమ్ ॥ ౨౩ ॥ అస్తస్యాపి శుభం వర్షం వి

జ్ఞేయంకుసుమోత్తరమ్ । తదేవశివమిత్యుక్తంవర్షంసోమకసంజ్ఞితమ్॥ ౨౪ ॥ ఆమ్బి
కేయస్యమైనాకంక్షేమకంచైవతత్స్మృతమ్ । కైశోరపర్వతస్యాపిమహాద్రుమమితి
స్మృతమ్ ॥ ౨౫ ॥ తదేవధ్రువమిత్యుక్తంవర్షంవిభ్రాజసంజ్ఞికమ్ । ద్వీపస్యపరిణా
హశ్చహ్రస్వదీర్ఘత్వమేవచ॥ ౨౬ ॥ జమ్బూద్వీపేనసఙ్ఖ్యాతస్తస్యమధ్యేవనస్పతిః।
శాకోనామమహావృక్షః ప్రజాస్తస్యసహానుగాః ॥ ౨౭ ॥ ఏతేషుదేవగన్ధర్వాస్సి
ద్ధాశ్చసహచారణైః । విహరన్తిసమత్వేనదృశ్యమానాశ్చతైస్సహ ॥ ౨౮ ॥ తత్ర
పుణ్యాజనపదాశ్చాతుర్వర్ణ్యసమన్వితాః । తేషునద్యశ్చవైసప్తప్రతివర్షంసముద్ర
గాః ॥ ౨౯ ॥ ద్విర్నామ్న్యశ్చైవతాస్సర్వాగఙ్గాసప్తవిధాస్మృతా । ప్రథమాసుకు
మారీతిగఙ్గాశివజలాశుభా ॥ ౩౦ ॥ అనుతప్తాచనామ్నైషానదీసమ్పరికీర్తితా । సు
కుమారీతపస్సిద్ధాద్వితీయానామతస్సతీ ॥ ౩౧ ॥ మన్దాచపావనీచైవతృతీయాపరికీ
ర్తితా । శిబికాచచతుర్థీస్యాత్త్రివిధాచపునస్స్మృతా ॥ ౩౨ ॥ ఇక్షుశ్చపఞ్చమీజ్ఞే
యాతథైవచపునఃకుహూః । వైశ్యకాచామృతాచైవషష్ఠీసమ్పరికీర్తితా ॥ ౩౩ ॥
సుకృతాచగభస్తిశ్చసప్తమీపరికీర్తితా । ఏతాస్సప్తమహాభాగాఃప్రతివర్షంశివోద
కాః ॥ ౩౪ ॥ పావయన్తిజనంసర్వంశాకద్వీపనివాసినమ్ । అభిగచ్ఛన్తితాశ్చాన్యా
నదానద్యస్సరాంసిచ ॥ ౩౫॥ బహూదకపరిస్రావాద్యతోవర్షతివాసవః । తాసాంతు
నామధేయానిపరిమాణంతథైవచ ॥ ౩౬ ॥ నశక్యంపరిసఙ్ఖ్యాతుంపుణ్యాస్తాస్స
రిదుత్తమాః । తాఃపిబన్తిమహాహృష్టానదీర్జనపదాస్తుతే ॥ ౩౭ ॥ ఏతేషాంత
నయాఃప్రోక్తాఃప్రమోదాశ్చాపివైశివాః । ఆనన్దాశ్చసుఖాశ్చైవక్షేమకాశ్చన
దైస్సహ ॥ ౩౮ ॥ వర్ణాశ్రమాచారయుతాదేశాస్తేసప్తవిశ్రుతాః । ఆరోగ్యాబలి
నశ్చైవసర్వేమరణవర్జితాః ॥ ౩౯ ॥ అవసర్పిణీనతేష్వస్తితథైవోత్సర్పిణీపు
నః । నతత్రాస్తియుగావస్థాచతుర్యుగకృతాక్వచిత్ ॥ ౪౦ ॥ త్రేతాయుగస
మఃకాలస్తథాతత్రప్రవర్తతే । శాకద్వీపాదిషుజ్ఞేయంపఞ్చస్వేతేషుసర్వశః॥౪౧॥
దేశస్యతువిభాగేనకాలస్స్వాభావికస్స్మృతః । నతేషుసఙ్కరఃకశ్చిద్వర్ణాశ్రమకృ
తఃక్వచిత్ ॥ ౪౨ ॥ ధర్మస్యచాన్యథాచారాదేకాన్తసుఖినఃప్రజాః । నతేషుమా
యాలోభోవాఈర్ష్యాసూయాభయంకుతః ॥ ౪౩ ॥ విపర్యయోనతేష్వస్తినదణ్డో
నచదాణ్డికాః । స్వధర్మేణచధర్మజ్ఞాస్తేరక్షన్తిపరస్పరమ్ ॥ ౪౪ ॥ పరిమణ్డలస్తుసు
మహాన్ద్వీపశ్చకుశసంజ్ఞితః । నదీజలైఃప్రతిచ్ఛన్నస్సర్వతశ్చాభ్రసన్నిభైః॥ ౪౫ ॥
సర్వధాతువిచిత్రైశ్చమణిద్రుమవిభూషితైః । అన్యైశ్చవివిధాకారైరమ్యైర్జనప
దైస్తథా ॥ ౪౬ ॥ వృక్షైఃపుష్పఫలోపేతైస్సర్వతోధనధాన్యవాన్ । నిత్యంపుష్ప

॥ కుశద్వీపవర్ణనమ్. ॥

సమాయుక్తస్సర్వరత్నసమన్వితః ॥ ౪౭ ॥ ఆవృతః పశుభిస్సర్వైర్వర్గైర్నానావిధైశ్చ సర్వశః । ఆనుపూర్వ్యాత్సమాసేన కుశద్వీపం నిబోధత ॥ ౪౮ ॥ అథ తృతీయం వక్ష్యామి కుశద్వీపస్య కృత్స్నశః । కుశద్వీపే సురామోఽబ్ధిస్సర్వతః పరివారితః ॥ ౪౯ ॥ శాకద్వీపస్య విస్తారాద్ద్విగుణేన సమన్వితః । తత్రాపి పర్వతాస్సప్త విజ్ఞేయా రత్నయోనయః ॥ ౫౦ ॥ రత్నాకరాస్తథా నద్యస్తేషాం నామాని మే శృణు । ద్వినామానశ్చ తే సర్వే శాకద్వీపే యథా తథా ॥ ౫౧ ॥ ప్రథమస్సూర్యసఙ్కాశః కాముదో నామ పర్వతః । విద్రుమోచ్చయ ఇత్యుక్తస్స ఏవ చ మహీధరః ॥ ౫౨ ॥ సర్వధాతుమయైశ్శృఙ్గైశ్శిలాజాలసమన్వితైః । ద్వితీయః పర్వతస్తత్ర ఉన్నతో నామ విశ్రుతః ॥ ౫౩ ॥ హేమపర్వత ఇత్యుక్తస్స ఏవ చ మహీధరః । హరితాళమయైశ్శృఙ్గైర్ద్వీపమావృత్య సర్వశః ॥ ౫౪ ॥ బలాహకస్తృతీయస్తు కాలాఞ్జనమయో గిరిః । ద్యుతిమాన్నామతః ప్రోక్తస్స ఏవ చ మహీధరః ॥ ౫౫ ॥ చతుర్థః పర్వతో ద్రోణో యత్రౌషధ్యో మహాగిరౌ । విశల్యకరణీ చైవ మృతసఞ్జీవనీ తథా ॥ ౫౬ ॥ పుష్పవాన్నామ స ప్రోక్తః పర్వతస్సుమహాన్వితః । కఙ్కస్తు పఞ్చమస్తేషాం పర్వతో నామ సారవాన్ ॥ ౫౭ ॥ కుశేశయ ఇతి ప్రోక్తస్స చ పృథ్వీధరస్స్మృతః । దివ్యపుష్పఫలోపేతో దివ్యవీరుత్సమన్వితః ॥ ౫౮ ॥ షష్ఠస్తు పర్వతస్తత్ర మహిషో మేఘసన్నిభః । స ఏవ తు పునః ప్రోక్తో హరిరిత్యభివిశ్రుతః ॥ ౫౯ ॥ తస్మిన్సోఽగ్నిర్నివసతి మహిషో నామ యోఽప్సుజః । కకుద్మాన్పర్వతస్తత్ర తన్నామ్నా సహ భావ్యతే ॥ ౬౦ ॥ స ఏవ మన్దరో జ్ఞేయస్సర్వధాతుసమన్వితః । మన్ద ఇత్యేవ యో ధాతురపాం మధ్యే ప్రకాశతే ॥ ౬౧ ॥ అపాం విదారణాచ్చైవ మన్దరస్స నిగద్యతే । తత్ర రత్నాన్యనేకాని స్వయం రక్షతి వాసవః ॥ ౬౨ ॥ ప్రజాపతిరుపాదాయ ప్రజాభ్యో వ్యదదాత్స్వయమ్ । తేషామన్తరవిష్కమ్భో ద్విగుణస్స విభాగశః ॥ ౬౩ ॥ ఇత్యేతాః పర్వతాస్తత్ర కుశద్వీపే ప్రభాషితాః । తేషాం వర్షాణి వక్ష్యామి సప్తైవ చ విభాగశః ॥ ౬౪ ॥ కాముదస్య కాముదం వర్షమున్నతం చైవ తత్స్మృతమ్ । ఉన్నతస్యాపరిజ్ఞేయం వర్షం లోహితసంజ్ఞితమ్ ॥ ౬౫ ॥ వేణుమణ్డలకం చేతి తదేవ పరిశబ్ద్యతే । బలాహకస్య జీమూతం తత్ర థాకారమిత్యపి ॥ ౬౬ ॥ ద్రోణస్య హరికం నామ లిమ్పకం చ తదేవ హి । కఙ్కస్యాపి కురుర్నామ మతిమచ్చైవ తత్స్మృతమ్ ॥ ౬౭ ॥ మాహిషం మహిషస్యాపి పునశ్చాపి ప్రభాకరమ్ । కకుద్మతస్తు తద్వర్షం కపిలం నామ విశ్రుతమ్ ॥ ౬౮ ॥ ఏతాన్యుపనివిష్టాని సప్త సప్త పృథక్పృథక్ । వర్షాణి పర్వతాశ్చైవ నదీస్తేషు నిబోధత ॥ ౬౯ ॥ తత్రాపి నద్యస్సప్తైవ ప్రతివర్షం హి తాస్స్మృతాః । ద్వినామవ

త్వస్తాస్సర్వాస్సర్వాః*పుణ్యజలాస్స్మృతాః॥ ౭౦॥ ధూతపాపానదీసాహియోనిశ్చై
వపునస్స్మృతా । సీతాద్వితీయాచైవేహసాసైవహినిశాస్మృతా॥ ౭౧॥ తృతీయాతువి
తృష్ణాహ్వాపవిత్రాసైవచస్మృతా। చతుర్థీహ్లాదనీత్యుక్తాచన్ద్రమాఇతిచస్మృతా॥ ౭౨॥
విద్యుచ్చపఞ్చమీప్రోక్తాశుక్లాచైవనిగద్యతే । పఞ్చాషష్ఠీతువిజ్ఞేయాపునస్సైవవిభా
వరీ॥ ౭౩ ॥ మహతీసప్తమీప్రోక్తాపునస్సైవధృతిస్స్మృతా।అన్యాస్తాభ్యఃపరిజ్ఞాతాశ్శ
తశోథసహస్రశః ॥ ౭౪ ॥ అనుగచ్ఛన్తితానద్యోయతోవర్షతివాసవః । ఇత్యేవస
న్నివేశోయంకుశద్వీపస్యవర్ణితః ॥ ౭౫ ॥ శాకద్వీపస్యవిస్తారఃప్రోక్తశ్చైవసనాత
నః । శాకద్వీపస్సముద్రేణవృతఃక్షీరోదకేనతు ॥ ౭౬ ॥ సర్వతస్తుమహాన్ద్వీపశ్చ
న్ద్రవత్పరివేష్టితః । విస్తారాన్మణ్డలాచ్చైవక్షీరోదాద్ద్విగుణస్స్మృతః ॥ ౭౭ ॥ అ

॥ క్రౌఞ్చద్వీపవర్ణనమ్. ॥

తఃపరంప్రవక్ష్యామి క్రౌఞ్చద్వీపంయథాతథమ్ । కుశద్వీపస్యవిస్తారాద్ద్విగుణస్తస్య
విస్తరః ॥ ౭౮ ॥ ఘృతోదకస్సముద్రోసౌక్రౌఞ్చద్వీపేనసంవృతః । చక్రనేమి
క్రమేణైవవృతోవృత్తేనసర్వశః ॥ ౭౯ ॥ తస్మిన్ద్వీపేనరాశ్శ్రేష్ఠాఃక్రౌఞ్చస్తుప్రథ
మోగిరిః । క్రౌఞ్చాత్పరఃపావకాఖ్యఃపావకాదన్ధకారకః ॥ ౮౦ ॥ అన్ధకారాత్ప
రశ్చాపిదేవవాన్నామపర్వతః । దేవాస్తస్యపరేచాపిదేవకోటిస్తథోచ్యతే॥ ౮౧॥
దేవవత్పర్వతాచ్చాపిగోవిన్దోనామపర్వతః। గోవిన్దాత్పరతశ్చాపిపుణ్డరీకోమహాగి
రిః॥ ౮౨॥ ఏవంరత్నమయాస్సప్తక్రౌఞ్చద్వీపేతుపర్వతాః । పరస్పరస్యద్విగుణం
విష్కమ్భావర్షపర్వతాః॥ ౮౩॥ వర్షాణితస్యవక్ష్యామినామతస్తాన్నిబోధత । క్రౌ
ఞ్చస్యకుశలోదేశఃపావకస్యతుచానుగః ॥ ౮౪ ॥ తతోనుగాత్పరశ్చోష్ణస్మృతీ
యోదేశఉచ్యతే । ఉష్ణాత్పరఃపావనకఃపావనాదన్ధకారకః ॥ ౮౫ ॥ అన్ధకారకదే
శాత్తుమునిదేశస్తతఃపరమ్ । మునిదేశాత్పరోవాపిప్రోచ్యతేచన్ద్రనిస్స్వనః॥ ౮౬ ॥
రక్తాన్తరఙ్గనారఙ్గైర్బహుభిస్సప్రియఙ్గుభిః । సిద్ధచారణసఙ్కీర్ణోదేవప్రాయశ్శుచిస్స్మృ
తః ॥ ౮౭ ॥ స్మృతాస్తత్రైవనద్యస్తుప్రతివర్షంగతాశ్శుభాః । గౌరీకుముద్వతీచైవ
సన్ధ్యారాత్రిర్మనో † రమా॥ ౮౮॥ ఖ్యాతిశ్చపుణ్డరీకాచగఙ్గాసప్తవిధాస్స్మృతా।తా
సాంసహస్రశశ్చాన్యాసద్యోయాస్తత్సమీపగాః ॥ ౮౯ ॥ అభిగచ్ఛన్తితానద్యో
బహులాస్సబహూదకాః । తేషాంనిసర్గోదేశానామానుపూర్వ్యేణసర్వశః ॥ ౯౦ ॥
నశక్యోవిస్తరాద్వక్తుమాసాంవర్షశతైరపి । నోపసర్గఃప్రజానాంతుసంహారోయశ్చ

॥ శాల్మలద్వీపవర్ణనమ్. ॥

తేషువై॥ ౯౧ ॥ అతఊర్ధ్వంతువక్ష్యామిశాల్మలస్యనిబోధత । శాల్మలోద్విగుణో

* ప్రత్యక్షజలాస్స్మృతాః. † జవా.

ద్వీపః క్రౌఞ్చద్వీపస్య విస్తరాత్ ॥ ౯౨ ॥ పరివార్య సముద్రం చ దధిమణ్డోదకం స్థితః । తత్ర పుణ్యా జనపదాశ్చిరాచ్చ మ్రియతే జనః ॥ ౯౩ ॥ కుతఏవ హి దుర్భిక్షం క్షమాతేజోయుతా హి తే । ప్రథమః సూర్యసఙ్కాశస్సుమనా నామ పర్వతః ॥ ౯౪ ॥ పీతస్తు మధ్యమస్తత్ర శాతకుమ్భమయో గిరిః । నామ్నా సర్వసుఖో నామ సర్వౌషధిసమన్వితః ॥ ౯౫ ॥ ద్వితీయశ్చైవ సౌవర్ణో శృఙ్గపత్రాజిరో గిరిః । స నామ్నా లోహితో నామ దివ్యో గిరివరో మహాన్ ॥ ౯౬ ॥ సుమనాః కుశలో దేశస్సుఖోదరకస్సుఖోదయః । రోహితారకస్తృతీయస్తు రోహితో నామ విశ్రుతః ॥ ౯౭ ॥ నవరత్నాన్యనేకాని స్వయం రక్షతి వాసవః । ప్రజాపతిరుపాదాయ ప్రసన్నో వ్యదధత్స్వయమ్ ॥ ౯౮ ॥ న తత్ర నద్యో వర్షం వా శీతోష్ణం వాన్యదప్రియమ్ । వర్ణాశ్రమాణాం వార్తా వా త్రిషు ద్వీపేషు విద్యతే ॥ ౯౯ ॥ నదీజానచదణ్డోస్తినేష్వ్యసూయాభయంతథా । ఉద్భిదాన్యుదకాన్యత్ర గిరిప్రస్రవణాని చ ॥ ౧౦౦ ॥ భోజనం షడ్రసం తత్ర తేషాం స్వయముపస్థితమ్ । అధమోత్తమో న తేష్వస్తి న లోభో న పరిగ్రహః ॥ ౧౦౧ ॥ అశోకా బలవన్తశ్చ పకాన్తసుఖినః ప్రజాః । త్రింశద్వర్షసహస్రాణి మానసీం సిద్ధిమాశ్రితాః ॥ ౧౦౨ ॥ సుఖమాయుశ్చ రూపం చ ధర్మైశ్వర్యం తథైవ చ । శాల్మలాదిషు విజ్ఞేయం ద్వీపేషు త్రిషు సర్వశః ॥ ౧౦౩ ॥ వ్యాఖ్యాతం శాల్మలాదీనాం ద్వీపానాం తు విధిస్తథా ॥ ౧౦౩౪ ॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే శాకద్వీపాదివర్ణనం
నామైకవింశత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ గోమేధద్వీపవర్ణనమ్. ॥

సూతః ॥ పరిమణ్డలేన సద్వీపశ్చక్రవత్పరివేష్టితః । సురోదేన సముద్రేణ ద్విగుణేన సమన్వితః ॥ ౧ ॥ * గోమేధకం తు వక్ష్యామి షష్ఠద్వీపం ద్విజోత్తమాః । సురోదకసముద్రశ్చ గోమేధేన సమావృతః ॥ ౨ ॥ శాల్మలస్య తు విస్తారాద్ద్విగుణస్తస్య విస్తరః । తస్మిన్ద్వీపే తు విజ్ఞేయౌ పర్వతౌ ద్వౌ సమాహితౌ ॥ ౩ ॥ ప్రథమస్సుమనా నామ జాత్యఞ్జనమయో గిరిః । ద్వితీయః కుముదో నామ సర్వౌషధిసమన్వితః ॥ ౪ ॥ శాతకుమ్భమయః శ్రీమాన్విజ్ఞేయస్సుమహాచ్ఛ్రితః । సముద్రేక్షురసోదేన వృతో గోమేధకస్త్వఖః ॥ ౫ ॥ షష్ఠేన తు సముద్రేణ సురోదాద్ద్విగుణేన తు । ధాతకిః కుముదశ్చైవ హవ్యపుత్రౌ సువిశ్రుతౌ ॥ ౬ ॥ సౌమనసం ప్రథమం తేషాం ధాతకీఖణ్డముచ్యతే । ధాతకేస్తు స్మృతం తద్వై ప్రథమం ప్రథమస్య తు ॥ ౭ ॥ గోమేధం యత్స్మృతం వర్షం నామ్నా సర్వసుఖం తు తత్ । కుముదస్య ద్వితీయస్య ద్వితీయం కుముదం తు తత్ ॥ ౮ ॥

* గోమేదకం.

ఏతౌ ద్వౌ పర్వతౌ జ్ఞేయౌ వృత్తౌ సర్వసముచ్ఛ్రితౌ। పూర్వే ద్వీపస్య తస్యైవ సుమనా నామ
పర్వతస్స్థితః॥ ౯॥ ప్రాగాయతైస్స పాదైస్తు ఆసముద్రాదితి స్థితిః । పశ్చాద్వై కుము
దశ్చాపి ఏవమేవ స్థితస్తు తైః॥ ౧౦॥ ఏతైః పర్వతపాదైస్తు స దేశో వై ద్విధాకృతః। ద్వీప
స్య దక్షిణార్ధే తు ధాతకీఖణ్డముచ్యతే ॥ ౧౧ ॥ కుముదం తూత్తరే తస్య ద్వితీయం వర్ష
ముత్తమమ్ । ఏతౌ జనపదౌ ద్వౌ తు గోమేధస్య తు విశ్రుతౌ ॥ ౧౨ ॥ ద్వీపేన పుష్క

పుష్కరద్వీపవర్ణనమ్.

రేణాసౌ వృతశ్చేక్షురసోదకః । సముద్రేణ మహాభాగో గోమేధ ద్విగుణేన తు॥ ౧౩॥ పు
ష్కరే పర్వతశ్శ్రీమాంశ్చిత్రసానుర్మహాగిరిః । కూటైశ్చిత్రైర్మణిమయైశ్శిలాజాల
సముద్గతైః ॥ ౧౪ ॥ ద్వీపస్య తస్య పూర్వార్ధే చిత్రసానుస్స్థితో మహాన్ । దరీమణ్డల
సాహస్రవిస్తీర్ణః పఞ్చవింశతిః॥ ౧౫ ॥ ఊర్ధ్వం చైవ చతుర్వింశద్యోజనానాం మహా
చలః । ద్వీపస్యార్ధే పరిక్షిప్తః పశ్చిమో మానసో గిరిః ॥ ౧౬ ॥ స్థితో వేలాసమీపే
తు నవశ్చన్ద్ర ఇవోదితః । యోజనానాం సహస్రాణి హ్యూర్ధ్వం పఞ్చాశదుచ్ఛ్రి
తః ॥ ౧౭ ॥ తస్య పుత్రో మహావీరః పశ్చిమార్ధే తు రక్షితా । పూర్వార్ధే పర్వత
స్యాపి ద్విధా దేశస్తు సంస్మృతః ॥ ౧౮ ॥ స్వాదూదకేనోదధినా పుష్కరః పరివారితః।
విస్తారాన్మణ్డలాచ్చైవ గోమేధద్విగుణేన తు ॥ ౧౯ ॥ దశవర్షసహస్రాణి తేషు జీవన్తి
వై ప్రజాః । విపర్యయో న తేష్వస్తి ఏతత్స్వాభావికం స్మృతమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఆరోగ్యం
సుఖబాహుళ్యం మానసీం సిద్ధిమాశ్రితాః । సుఖమాయుశ్చ రూపం చ త్రిషు ద్వీపేషు స
ర్వశః ॥ ౨౧ ॥ అధమోత్తమా న తేష్వాసాం తుల్యాస్తే రూపశీలతః । న తత్ర వధ్యవధ
కా నేర్ష్యాసూయాభయం న చ ॥ ౨౨ ॥ న లోభో న చ దణ్డో వా న లౌల్యం న చ విగ్రహః ।
సత్యానృతే న తేష్వాస్తాం ధర్మాధర్మౌ తథైవ చ॥ ౨౩ ॥ వర్ణాశ్రమాణాం వార్తా వా పా
శుపాల్యం వణిక్కృషిః । త్రయీ విద్యా దణ్డనీతిశ్శుశ్రూషా దణ్డ ఏవ చ॥ ౨౪ ॥ న తత్ర
వర్షం నద్యో వా శీతోష్ణం నైవ విద్యతే । ఉద్భిజ్జాన్యుదకాని స్యుర్గిరిప్రస్రవణాని చ ॥ ౨౫॥
తుల్యోత్తరకురూణాం తు కాలస్తత్ర తు సర్వదా । సర్వతస్సుఖకాలో సౌ జరాక్లేశవివ
ర్జితః ॥ ౨౬ ॥ సర్గస్తు ధాతకీఖణ్డే మహావీరే తథైవ చ । ఏతే ద్వీపాస్సముద్రైస్తు స
ప్తసప్తభిరావృతాః॥ ౨౭॥ ద్వీపస్యానన్తరో యస్తు సముద్రస్తత్సమస్తు వై । ఏవం ద్వీ
పసముద్రాణాం వృద్ధిర్జ్ఞేయా పరస్పరమ్ ॥ ౨౮ ॥ అపాం చైవ సముద్రాకాత్సముద్ర ఇతి వి
శ్రుతః । సరిద్వింసన్త్యో వర్షేషు ప్రజా యత్ర చతుర్విధాః॥ ౨౯ ॥ ఋషిరిత్యేవ రమణో
వర్షితం తేన తేషు చ । ఉదయతీన్దౌ చ పూర్ణే చ సముద్రః పూర్యతే సదా ॥ ౩౦ ॥ ప్ర
క్షీయమాణే బహులే క్షీయతే తను తేచ వై । ఆపూర్యమాణే హ్యుదధిరాత్మనైవాభి
పూర్యతే ॥ ౩౧ ॥ తతో వై క్షీయమాణస్య స్వాత్మనైవ చ తత్క్షయః । ఉదయాత్ప

తుసంయోగాత్పృష్ఠాత్త్యాపోయథాస్వయమ్ ॥ ౩౨ ॥ తథాసతిసముద్రోఽపివర్ధతే
హ్యుదయేవిధోః । అన్యోన్యస్యాతిరిక్తాస్తావర్ధన్త్యాపోహ్రసన్తిచ॥౩౩॥ఉదయాస్తమ
యేష్విన్దోఃపక్షయోశ్శుక్లకృష్ణయోః । తుయోవృద్ధిస్సముద్రస్యసోమవృద్ధిక్షయా
తథా॥ ౩౪ ॥ దశోత్తరాణిపఞ్చాహురఙ్గులానాంశతానితు । అపాంవృద్ధిక్షయౌ
దృష్టస్సముద్రాణాంచపర్వసు ॥ ౩౫ ॥ ద్విరావృత్తాత్స్మృతోద్వీపఃప్రదధావుదధిస్స్మృ
తః । ఉద్గీర్ణత్వాచ్చగిరయఃపర్వతత్వాచ్చపర్వతాః ॥ ౩౬ ॥ శాకద్వీపేతువైశా
కఃపర్వతస్తేనచోచ్యతే । కుశద్వీపేకుశస్తమ్బోమధ్యేజనపదస్యతు ॥ ౩౭ ॥ క్రౌ
ఞ్చద్వీపేగిరిఃక్రౌఞ్చస్తస్యనామ్నాసఉచ్యతే । శాల్మలశ్శాల్మలద్వీపేపూజ్యతేసమ
హాద్రుమః ॥ ౩౮ ॥ గోమేధకేతుగోమేధఃపర్వతస్తేనచోచ్యతే । న్యగ్రోధఃపుష్క
రద్వీపేపుష్కరస్తేనసస్మృతః ॥ ౩౯ ॥ పూజ్యతేఽత్రమహాదేవోబ్రహ్మణోఽవ్యక్తజ
న్మనః । తస్మిన్నేవసతిత్వష్టాసాక్షైవ్యస్స్థఃప్రజాపతిః॥౪౦॥ తత్రదేవాఉపాసన్తేత్ర
యస్త్రింశత్సహర్షిభిః । సతత్రపూజ్యతేదేవోదేవదేవోత్తమశ్చసః॥౪౧॥ జమ్బూ
ద్వీపేప్రవర్తన్తేగత్నానిసుబహూన్యపి । ద్వీపేషుతేషుసర్వేషుప్రజానాంక్రమశస్తు
వై॥ ౪౨ ॥ ఆర్యవాన్బ్రహ్మచర్యేణసత్యేనచద*మేనచ । ఆరోగ్యాయుఃప్రమాణా
భ్యాంద్విగుణంద్విగుణంతతః ॥ ౪౩ ॥ ద్వీపేషుశాల్మలాద్యేషుయదుక్తంవర్షకేతు
తత్ । గోపాయన్తేప్రజాస్తత్రనజరామృత్యుపీడితాః ॥౪౪॥ భోజనంచాప్రయత్నేన
సదాస్వాయముపస్థితమ్ । షడ్రసంతుమహావీర్యంతత్రతేభుఞ్జతేజనాః ॥ ౪౫ ॥ పరే
ణపుష్కరస్యాథఆవృత్యావస్థితోమహీమ్ । స్వాదూదకస్సముద్రస్తుసమన్తాత్పరివే
ష్టితః ॥ ౪౬ ॥ స్వాదూదకస్యపరతశ్శైలోస్తిపరిమణ్డలః । ప్రకాశశ్చాప్రకాశశ్చ
లోకాలోకస్సఉచ్యతే॥ ౪౭ ॥ ఆలోకస్తస్యచార్వాక్చనిరాలోకస్తతస్తతః । లో

పృథివ్యాదిమహాభూతవివరణమ్.

కవిస్తారమాత్రంతుపృథ్వ్యర్థముదకావృతమ్ ॥ ౪౮॥ ప్రవిచ్ఛిన్నంసమన్తాత్తుఉదకేనా
వృతంమహత్ । భూమేర్దశగుణాహ్యాపస్సమన్తాత్తావయుర్మహీమ్॥౪౯॥ అద్భ్యశ్చ
దశగుణశ్చాగ్నిఃసర్వతోధారయన్పయః । అగ్నేర్దశగుణోవాయుర్ధారయఞ్జ్యోతి
రావృతః ॥ ౫౦ ॥ తిర్యక్చమణ్డలోవాయుర్భూతాన్యావేష్ట్యధారయన్ । తథాపి
దండశాకాశంవాతోర్ధ్వంభూతానిధారయన్ ॥ ౫౧ ॥ సమారోగులికాకారోబహ్వాండశగు
ణోనభః । భూతానీకందశగుణోమహాభూతానిధారయన్ ॥ ౫౨ ॥ మహాంస్తతో
హ్యసత్వేనఅవ్యక్తేనతుధార్యతే। ఏవంపరస్పరోత్పన్నాధార్యతేచపరస్పరమ్॥౫౩॥
ఆధారాధేయభావేనవికారాస్తేవికారిణా । పృథ్వ్యాదయోవికారాస్తేపరిచ్ఛిన్నాః

* బలేనచ.

పరస్పరమ్ ॥ ౫౪ ॥ పరస్పరాధికాశ్చైవపరివిష్టాఃపరస్పరమ్ । యస్మాత్ప్రవిష్టాస్తే
న్యోన్యంతస్మాత్స్థిరతరంగతాః ॥ ౫౫ ॥ అథత్తేహ్యవశిష్టాస్తువిశేషాన్యోన్యవేశ
నాత్ । పృథ్వ్యాదయస్తువాయ్వన్తాఃపరిచ్ఛిన్నాస్తుతత్రవై ॥ ౫౬ ॥ భూతే
భ్యఃపరతస్తేభ్యోఅలోకస్సర్వతస్సమః । తథాహ్యలోకఆకాశేపరిచ్ఛిన్నానిసర్వ
శః ॥ ౫౭ ॥ పాత్రేమహతిపాత్రాణాంయథైవాన్తర్గతానిచ । భవన్త్యన్యోన్యహీ
నానిపరస్పరసమాశ్రయాత్ ॥ ౫౮ ॥ యథాహ్యలోకఆకాశేతథాత్వన్తర్గతా
మతా । కృత్స్నాన్యన్యానిసత్త్వానిఅన్యోన్యస్యాధికానితు ॥ ౫౯ ॥ యావదేతాని
భూతానితావదుత్పత్తిరుచ్యతే । జన్తూనామిహసంసారే భూతేష్వన్తర్గతంతు
వై ॥ ౬౦ ॥ ప్రత్యాఖ్యాయేహభూతానితావదుత్పత్తిరుచ్యతే । తస్మాత్పరిమితేర్భే
దాస్స్మృతాఃకార్యాత్మకాస్తువై ॥ ౬౧ ॥ తేకారణాత్మకాశ్చైవతథైవమహదాదయః ।
ఇత్యేషసన్నివేశోవైపృథివ్యాక్రాన్తభాగశః ॥ ౬౨ ॥ సప్తద్వీపసముద్రాయాయా
థాతథ్యేనవైమయా । విస్తారాజ్జగతశ్చైవయథామానేనచైవహి ॥ ౬౩ ॥ విశ్వ
రూపంప్రధానస్యపరిణామైకదేశికమ్ । ఏతావత్సన్నివేశోయంమయాసమ్యక్ప్ర
భాషితః ॥ ౬౪ ॥ ఏతావదేవశ్రోతవ్యంసన్నివేశస్తుపార్థివ । అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యా
మిసూర్యాచన్ద్రమసోర్గతిమ్ ॥ ౬౫ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భూగోళే గోమేధాదిద్వీపవర్ణనం
నామ ద్వావింశత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

ఇతిభూగోళమ్.

ఖగోళప్రారమ్భః.

సూతః॥ సూర్యాచన్ద్రమసావేతౌభ్రమన్తౌయావదేవతు । సప్తద్వీపసముద్రా
ణాంభూతానాంభూతివిస్తరః ॥ ౧॥ విస్తరార్ధంపృథివ్యాస్తుభవేదన్యత్రబాహ్యతః । ప
ర్యాసపరిమాణాచ్చచన్ద్రాదిత్యౌచభాగశః ॥ ౨ ॥ పర్యాసపరిమాణాభ్యాంబుధైస్తు
ల్యందినేస్మృతమ్ । అవతీమాతియోలోకాన్యస్మాత్సూర్యాత్పరిక్రమన్ ॥ ౩ ॥ అ
యనాత్తుప్రకాశేనఅవనాత్సరవిస్స్మృతః । భూయోభూయఃప్రవక్ష్యామిప్రమాణంచ
చన్ద్రసూర్యయోః ॥ ౪॥ సప్తద్వీపసముద్రాయాంభ్రమణంచన్ద్రసూర్యయోః । మ
హత్త్వాన్మహాశబ్దోయస్మిన్నర్థోనిపాత్యతే ॥ ౫ ॥ అస్యభారతవర్షస్యవిష్కమ్భ
స్తుల్యతస్స్మృతః । మణ్డలంభాస్కరస్యాథయోజనైస్తన్నిబోధత ॥ ౬ ॥ నవయో
జనసాహస్రవిస్తారోమణ్డలస్యతు । విస్తారాత్త్రిగుణశ్చాపిపరిణాహోర్కమణ్డ

తే ॥ ౭ ॥ విష్కమ్భాన్మణ్డలాచ్చైవభాస్కరాద్ద్విగుణశ్శశీ । అతఃపృథివ్యావక్ష్యామిప్రమాణంయోజనైఃపునః ॥౮॥ సప్తద్వీపసముద్రాయావిస్తారోమణ్డలస్యతు । ఇత్యేతదిహసఙ్ఖ్యాతంపురాణేపరిమాణతః ॥ ౯ ॥ తద్వక్ష్యామిప్రసఙ్ఖ్యాతంయావద్భిరభిమానిభిః । అభిమానినోహ్యతీతాయేతుల్యాస్తేసామ్ప్రతేష్విహ ॥ ౧౦ ॥ దేవాదెవైరతీతాస్తురూపైర్నామభిరేవచ । తస్మాద్ధిసామ్ప్రతైర్దేవైర్వక్ష్యామివసుధాతలమ్ ॥ ౧౧ ॥ దివ్యస్యసన్నివేశోవైసామ్ప్రతైరేవకృత్స్నశః। శతార్ధకోటివి

భూపరిమాణమ్.

స్తారాపృథివీకృత్స్నశస్స్మృతా ॥ ౧౨ ॥ తస్యాశ్చార్ధప్రమాణేనమేరోశ్చైవోత్తరోత్తరమ్।పృథివ్యాశ్చాపివిస్తారాద్యోజనానాంతువైపునః॥౧౩॥ భూమేర్మధ్యంప్రతిదిశంకోటిరేకాతుసాస్మృతా । తథాశతసహస్రాణామేకోననవతింపునః ॥ ౧౪ ॥ పఞ్చాశచ్చసహస్రాణిపృథివ్యార్ధస్యవిస్తరః। పృథివ్యావిస్తరంకృత్స్నంయోజనైస్తన్నిబోధత ॥ ౧౫ ॥ తిస్రఃకోట్యస్తువిస్తారాత్సఙ్ఖ్యాతాసాచతుర్దిశమ్ । తథాశతసహస్రాణామేకోనాశీతిరుచ్యతే ॥ ౧౬ ॥ సప్తద్వీపసముద్రాయాఃపృథివ్యాస్సతువిస్తరః । విస్తరాత్త్రిగుణంచైవపృథివ్యన్తస్యమణ్డలమ్ ॥ ౧౭ ॥ గణితంయోజనానాంతుకోట్యస్త్వేకాదశస్మృతాః।తథాశతసహస్రాణిసప్తత్రింశాధికానితు॥౧౮॥ ఇత్యేతద్వైప్రసఙ్ఖ్యాతంపృథివ్యన్తరమణ్డలమ్ । తారకాసన్నివేశస్యదివియావత్తుమణ్డలమ్ ॥ ౧౯ ॥ పర్యాయసన్నివేశస్యభూమేర్యావత్తుమణ్డలమ్ । పర్యాయపరిమాణాభ్యాంభూమేస్తుల్యందివంస్మృతమ్॥ ౨౦॥ మేరోఃప్రాచ్యాందిశాయాంతుమానసోత్తరమూర్ధని । వస్వౌకసారామాహేన్ద్రీపురీహేమపరిష్కృతా ॥ ౨౧ ॥ దక్షిణేనపునర్మేరోర్మానసస్యైవపృష్ఠతః । వైవస్వతోనివసతియమస్సంయమనేపురే ॥ ౨౨ ॥ ప్రతీచ్యాంచపునర్మేరోర్మానసస్యైవమూర్ధని । సుఖానామపురీరమ్యావరుణస్యాపిధీమతః ॥ ౨౩ ॥ దిశ్యుత్తరాయాంమేరోస్తుమానసస్యైవమూర్ధని। తుల్యామహేన్ద్రపుర్యాస్తుసోమస్యాపివిభావరీ ॥ ౨౪ ॥ మానసస్యోత్తరేపృష్ఠేలోకపాలాశ్చతుర్దిశమ్ । స్థితాధర్మవ్యవస్థార్థంధర్మసంరక్షణాయచ ॥ ౨౫ ॥ లోకపా

సూర్యసఞ్చారకథనమ్.

లోపరిష్టాత్తుసర్వతోదక్షిణాయచ। కాష్ఠాగతస్యసూర్యస్యగతింతస్యనిబోధత॥౨౬॥ దక్షిణోపక్రమేసూర్యఃక్షిప్తేషురివగచ్ఛతి । జ్యోతిషాంచక్రమాదాయసతతంపరిగచ్ఛతి॥ ౨౭ ॥ మధ్యగశ్చామరావత్యాంయదాభవతిభాస్కరః । వైవస్వతేసంయమనేఉదయంస్తత్రప్రదృశ్యతే ॥ ౨౮ ॥ సుఖాయామర్ధరాత్రంతువిభాయామస్తమేతిచ । వైవస్వతేసంయమనేమధ్యాహ్నేతురవిర్యదా॥౨౯॥సుఖాయామథవారుణ్యాముత్తిష్ఠన్సతుదృశ్యతే।విభాయామర్ధరాత్రంతుమాహేన్ద్ర్యామస్తమేతిచ॥౩౦॥

సుఖాయామథవారుణ్యాంమధ్యాహ్నేచార్యమాయదా । విభాయాంసోమపుర్యాం
తుఉత్తిష్ఠతివిభావసుః ॥ ౩౧ ॥ రాత్ర్యర్ధమమరావత్యామస్తమేతియమస్యచ । సో
మపుర్యాంవిభాయాంతుమధ్యాహ్నేచార్యమాయదా ॥ ౩౨ ॥ మాహేన్ద్ర్యామమ
రావత్యాముద్గచ్ఛతిదివాకరః। అర్ధరాత్రంసంయమనేవారుణ్యామస్తమేతిచ॥ ౩౩॥
సశీఘ్రమేవపర్యేతిభాస్కరోఽలాతచక్రవత్ । భ్రమన్వైభ్రమమాణానిఋక్షా
ణిచలతేరవిః ॥ ౩౪ ॥ ఏవంచతుర్షుపార్శ్వేషుదక్షిణాన్తేషుసర్పతి । ఉదయాస్తమ
యేవాసావుత్తిష్ఠతిపునఃపునః॥ ౩౫ ॥ పూర్వాహ్ణేచాపరాహ్ణేచద్వౌతుదేవాలయౌ
తుసః । తపత్యేకంచమధ్యాహ్నేమధ్యాహ్నేతాభిరేవచ॥ ౩౬॥ ఉదితోవర్ధమానా
భిర్మధ్యాహ్నేతపతేరవిః।అతఃపరంహ్రసన్తీభిర్గోభిరస్తంసగచ్ఛతి ॥ ౩౭॥ ఉదయా
స్తమయాభ్యాంతుస్మృతేపూర్వాపరేతువై । యద్వత్పురస్తాత్తపతితద్వత్పృష్ఠే
తుపార్శ్వయోః॥ ౩౮ ॥ యత్రోదయస్తుదృశ్యేతతేషాంసఉదయస్స్మృతః । ప్రణా
శంగచ్ఛతేయత్రతేషామస్తస్సఉచ్యతే॥ ౩౯ ॥ సర్వేషాంతూత్తరేమేరుర్లోకాలో
కస్తుదక్షిణే । విదూరభావాదర్కస్యభూమేర్లోకాగతస్యచ ॥ ౪౦ ॥ హ్రియన్తేర
శ్మయోయస్మాత్తేనరాత్రౌనదృశ్యతే। ఊర్ధ్వంశతసహస్రాంశుస్స్థితస్తత్రప్రదృశ్య
తే॥ ౪౧॥ ఏవంపుష్కరమధ్యేనయదాభవతిభాస్కరః । త్రింశద్భాగంచమేదిన్యాం
ముహూర్తేనసగచ్ఛతి ॥ ౪౨ ॥ యోజనానాంసహస్రస్యఇమాంసఙ్ఖ్యాంనిబోధత ।
ఊర్ధ్వంశతసహస్రాణామేకత్రింశచ్చసాస్మృతా ॥ ౪౩ ॥ పఞ్చాశచ్చసహస్రాణిత
థాన్యాన్యధికానిచ । మౌహూర్తికీగతిర్హ్యేషాసూర్యస్యతువిధీయతే ॥ ౪౪ ॥ ఏతే
నక్రమయోగేనయదాకాష్ఠాంతుదక్షిణామ్। పరిగచ్ఛతిసూర్యోసౌమాసంకాష్ఠముదగ్ది
నే ॥ ౪౫ ॥ మధ్యేనపుష్కరస్యాథభ్రమతేదక్షిణాయనే । మానసోత్తరమేరోస్తు
అన్తరంత్రిగుణంతుతత్ ॥ ౪౬ ॥ సర్వతోదక్షిణాయాంతుకాష్ఠాయాంతన్నిబోధత ।
నవకోట్యఃప్రసఙ్ఖ్యాతాయోజనైఃపరిమణ్డలమ్ ॥ ౪౭ ॥ తథాశతసహస్రాణిచత్వా
రింశచ్చపఞ్చచ । అహోరాత్రాత్పతఙ్గస్యగతిరేషావిధీయతే॥ ౪౮ ॥ దక్షిణాద్వి
నివృత్తోఽసౌవిషువస్థోయదారవిః । క్షీరోదస్యసముద్రస్యోత్తరతోపిదిశశ్చరన్॥౪౯॥
మణ్డలంవిషువేచాపియోజనైస్తన్నిబోధత । తిస్రఃకోట్యస్తుసమ్పూర్ణంవిషువస్యాపి
మణ్డలమ్ ॥ ౫౦ ॥ తథాశతసహస్రాణివింశత్యేకాధికాపునః। శ్రావణేచోత్తరేకా
ష్ఠాంచిత్రభానుర్యదాభవేత్ ॥ ౫౧ ॥ గోమేధకస్యద్వీపస్యఉత్తరాంచదిశంచరన్।
ఉత్తరాయాఃప్రమాణేతుకాష్ఠాయామణ్డలస్యతు ॥ ౫౨ ॥ దక్షిణోత్తరమధ్యానితా
నివిన్ద్యాద్యథాక్రమమ్।స్థానంజరద్గవంమధ్యేతథైరావతముత్తమమ్॥ ౫౩॥ వైశ్వా
నరందక్షిణతోనిర్దిష్టమిహతత్త్వతః। నాగవీథ్యుత్తరావీథిరజవీథ్యాస్తుదక్షిణే॥౫౪॥
ఉభేఆషాఢమూలంతుఅజవీథ్యుదయాస్త్రియః। అభిజిత్సర్వతస్స్వాతీనాగవీథ్యుత్త

రాస్త్రయః॥ ౫౫ ॥ అశ్వినీకృత్తికాయామ్యా నాగవీథిస్త్రయస్స్మృతా । రోహిణ్యార్ద్రా మృగశిరా నాగవీథిరితిస్మృతా ॥ ౫౬ ॥ పుష్యాశ్లేషాపునర్వస్వోర్వీథిశ్చైరావతీస్మృతా । తిస్రస్తువీథయో హ్యేతా ఉత్తరోమార్గ ఉచ్యతే ॥ ౫౭ ॥ పూర్వ ఉత్తరఫల్గున్యోర్మఘాచైవార్షభాభవేత్ । పూర్వోత్తరాప్రోష్ఠపదేగోవీథీరేవతీ స్మృతా ॥ ౫౮ ॥ శ్రవణంచశ్రవిష్ఠాచవారుణంవాజరద్గవమ్ । ఏతాస్తువీథయస్తత్ర మధ్యమోమార్గఉచ్యతే ॥ ౫౯ ॥ హస్తాచిత్రాతథాస్వాతీనాగవీథిరితిస్మృతా । విశాఖామైత్రమైన్ద్రంచమృగవీథిరిహోచ్యతే॥ ౬౦ ॥మూలపూర్వోత్తరాషాఢావీథిర్వైశ్వానరీస్మృతా । స్మృతాస్తిస్రస్తువీథ్యస్తా మార్గేవైదక్షిణేపునః ॥ ౬౧ ॥ కాష్ఠయోరన్తరంత్వేతద్వక్ష్యతేయోజనైఃపునః।ఏతచ్ఛత * సహస్రాణామేకవింశత్తువైస్మృతమ్॥ ౬౨॥ శతానిత్రీణిచాన్యానిత్రయస్త్రింశచ్చయోజనైః। కాష్ఠయోరన్తరంహ్యేతద్యోజనానాంప్రకీర్తితమ్॥ ౬౩॥ కాష్ఠయోర్లేఖయోశ్చైవఅయనేదక్షిణోత్తరే। తద్వక్ష్యామిప్రసఙ్ఖ్యాయయోజనైస్తన్నిబోధత॥ ౬౪ ॥ ఏకైకమన్తరం తద్వదుక్తాన్యేతానిసప్తభిః । సహస్రైరపియుక్తానితతోన్యైఃపఞ్చవింశతిః ॥ ౬౫ ॥ లేఖయోఃకాష్ఠయోశ్చైవబాహ్యాభ్యన్తరయోశ్చరన్ । అభ్యన్తరంసపర్యేతిమణ్డలానుత్తరాయణే ॥ ౬౬ ॥ బాహ్యతోదక్షిణేచైవసతతంసూర్యమణ్డలమ్ । చరన్నశ్చాదుదీచ్యాంతుఅశీతంమణ్డలంశతమ్ ॥ ౬౭ ॥ తరణిర్దక్షిణేతావద్భ్రమతేమణ్డలానితు । ప్రమాణంమణ్డలస్యాపియోజనానాంనిబోధత ॥ ౬౮ ॥ యోజనానాంసహస్రాణిదశచాష్టౌతతస్స్మృతః । అధికాన్యష్టపఞ్చాశద్యోజనానితువైపునః ॥ ౬౯ ॥ విష్కమ్భోమణ్డలస్యైవతిర్యక్సతువిధీయతే । అహస్తుచరతోనాభేస్సూర్యస్యైవమణ్డలక్రమాత్ ॥ ౭౦ ॥ కులాలచక్రపర్యన్తోయథాచన్ద్రోరవిస్తథా । దక్షిణేచక్రవత్సూర్యస్తథాశీఘ్రంనివర్తతే ॥ ౭౧ ॥ తస్మాత్ప్రకృష్టాంభూమింతుకాలేనాల్పేనగచ్ఛతి। సూర్యోద్వాదశభిశ్శీఘ్రంముహూర్తైర్దక్షిణాయనే॥ ౭౨ ॥ త్రయోదశార్ధమృక్షాణాంమధ్యేచాకురమణ్డలమ్। ముహూర్తైస్తానిఋక్షాణినవచాష్టాదశైశ్చరన్॥ ౭౩॥ కులాలచక్రమధ్యస్థోయథామన్దంప్రసర్పతి । ఉదగ్యానేతథాసూర్యస్సర్పతేమన్దవిక్రమః ॥ ౭౪ ॥ తస్మాద్దీర్ఘేణకాలేనభూమింసోల్పాంప్రసర్పతి । సూర్యోద్వాదశభిశ్శీఘ్రంముహూర్తైర్దక్షిణాయనే ॥ ౭౫॥ సూర్యోష్టాదశభిరహ్నాముహూర్తైరుదగాయనే। త్రయోదశానాంమధ్యేతుకాష్ఠానాంచరతేరవిః॥ ౭౬॥ముహూర్తైస్తానిఋక్షాణిరాత్రౌద్వాదశభిశ్చరన్। తతోమన్దతరంతాభ్యాంచక్రంతుభ్రమతేతతః॥ ౭౭॥ మృత్పిణ్డఇవమధ్యస్థోభ్రమతేఽసౌధ్రువస్తథా।ముహూర్తైస్త్రింశతాతావదహో

* సహస్రాణామేకత్రింశత్తు.

రాత్రంధ్రువోభ్రమేత్ ॥ ౭౮ ॥ ఉభయోఃకాష్ఠయోర్మధ్యేభ్రమతేమణ్డలానితు। ఉత్తరక్రమణాత్తస్యదివామన్దగతిస్తతః ॥ ౭౯ ॥ తస్యైవతుపునర్నక్తంశీఘ్రాసూర్యస్యవైగతిః । దక్షిణక్రమణేచాపిదివాశీఘ్రంవిధీయతే॥ ౮౦ ॥ గతిస్సూర్యస్యవైనక్తంమన్దాచాపిపునస్స్మృతా । ఏవంగతివిశేషేణవిభజన్రాత్ర్యహానితు ॥ ౮౧ ॥

అథవీథ్యాందక్షిణాయాంలోకాలోకస్యచోత్తరే । లోకసన్తానతోహ్యేషవైశ్వానరపథాద్బహిః॥ ౮౨ ॥ వ్యుష్టాయాంతుప్రభాసౌరీపుష్కరాత్సమ్ప్రవర్తతే।పార్శ్వేభ్యోబాహ్యతస్తావల్లోకాలోకస్యపర్వతః ॥ ౮౩॥ యోజనానాంసహస్రాణిదశోర్ధ్వంచోచ్ఛ్రితోగిరిః । ప్రకాశశ్చాప్రకాశశ్చపర్వతఃపరిమణ్డలమ్ ॥ ౮౪ ॥ నక్షత్రచన్ద్రసూర్యాశ్చగ్రహాస్తారాగణైస్సహ । అభ్యన్తరేప్రకాశన్తేలోకాలోకస్యవైగిరేః ॥ ౮౫ ॥ ఏతావానేవలోకస్తునిరాలోకస్తతఃపరమ్ । లోకఆలోకనేధాతుర్నిరాలోకస్త్వలోకతః॥ ౮౬ ॥ లోకాలోకౌతుసన్ధత్తేయస్మాత్సూర్యఃపరిభ్ర

॥ కాలవిభాగాదికథనమ్ ॥

మన్ । తస్మాత్సన్ధ్యేతితామాహురుషావ్యుష్ట్యోర్యదన్తరమ్ ॥ ౮౭ ॥ ఉషారాత్రిస్స్మృతావిప్రైర్వ్యుష్టాచాపిదినంస్మృతమ్ । త్రింశత్కలాముహూర్తస్తుఅహస్తేదశపఞ్చచ ॥ ౮౮ ॥ హ్రాసోవృద్ధిరహర్భాగైర్దివసానామథోభువి । సన్ధ్యాముహూర్తమాత్రాయాంహ్రాసవృద్ధీతుతేస్మృతే॥ ౮౯ ॥ లేఖాప్రభృత్యథాదిత్యేత్రిముహూర్తావిదుర్బుధాః । ప్రాతఃకాలమథోవిప్రాభాగశ్చాహ్నస్సపఞ్చమః ॥ ౯౦ ॥ తస్మాత్సఙ్గమకాలోహిముహూర్తాస్సఙ్గతాస్త్రయః। మధ్యాహ్నేత్రిముహూర్తాశ్చతస్మాత్కాలాదనన్తరమ్ ॥ ౯౧ ॥ తస్మాన్మధ్యన్దినాత్కాలాదపరాహ్ణఇతిస్మృతః । త్రయఏవముహూర్తాస్తుసన్ధ్యాకాలాస్స్మృతాబుధైః ॥ ౯౨ ॥ అపరాహ్ణేవ్యతీతేతుకాలస్సాయంతదుచ్యతే। దశపఞ్చముహూర్తాహ్నోముహూర్తాస్త్రయఏవచ॥ ౯౩॥ దశపఞ్చముహూర్తావైఅహస్తువిషువంస్మృతమ్ । వర్ధత్యహ్నానాత్రభూతోఅయనేదక్షిణోత్తరే ॥ ౯౪ ॥ అహస్తుగ్రసతేరాత్రింరాత్రిస్తుగ్రసతేత్వహః । శరద్వసన్తయోర్మధ్యేవిషువంతువిధీయతే ॥ ౯౫ ॥ ఆలోకతస్స్మృతోలోకఅలోకాలోకఉచ్యతే । లోకపాలాస్స్థితాస్తస్యలోకాలోకస్యమధ్యతః ॥ ౯౬॥ చత్వారస్తేమహాత్మానస్తిష్ఠన్త్యాభూతసమ్ప్లవమ్। సుధామాశ్చైవవైరాజకర్దమశ్చప్రజాపతిః॥ ౯౭॥ హిరణ్యరోమాపర్జన్యఃకేతుమాన్రాజసత్తమః । నిర్ద్వన్ద్వోనిరభీమానీనిర్మమోనిష్పరిగ్రహః ॥ ౯౮ ॥ లోకస్యమధ్యేతాఃపాలాస్స్థితాస్తేవైతేచతుర్దిశమ్। ఉత్తరంయద

గస్త్యస్యశృఙ్గందేవనిషేవితమ్॥౯౯॥పితృయానస్స్మృతఃపన్థావైశ్వానరపథాద్బహిః॥
తత్రాసంస్తేప్రజాకామాఋషయోహ్యగ్నిహోత్రిణః ॥ ౧౦౦ ॥ లోకస్యసన్తా
నకరాఃపిత్ర్యయానేపథిస్థితాః। భూతారమ్భకృతంకర్మహ్యాశిషశ్చవిశామ్పతే॥౧౦౧॥
ఆరభన్తేలోకకామాస్తేషాంపన్థాస్సదక్షిణః। చరన్తితేపరంధర్మంస్థాపయన్తియుగే
యుగే ॥ ౧౦౨॥ * సతతంతపసాచైవచోదనాభిశ్శ్రితేనచ । ఇచ్ఛాద్వేషకృతశ్చైవ
మైథునోపగతాశ్చవై॥ ౧౦౩ ॥ తథాకామకృతేనైవసేవనాద్విషయస్యచ । జాయ
మానాస్తుపూర్వేచపశ్చిమానాంగృహేషుతే ॥ ౧౦౪ ॥ పశ్చిమాశ్చైవపూర్వేషాం
జాయన్తేనిధనేష్విహ । ఏవమావర్తమానాస్తేవర్తన్త్యాభూతసమ్ప్లవమ్ ॥ ౧౦౫ ॥
అష్టాశీతిసహస్రాణిఋషీణాంగృహమేధినామ్ । సవితుర్దక్షిణంమార్గమాశ్రిత్యా
భూతసమ్ప్లవమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ క్రియావతాంప్రసఙ్ఖ్యైషాయేశ్మశానానిభేజిరే। లోకసం
వ్యవహారార్థంభూతానాంప్రకృతేనచ ॥ ౧౦౭ ॥ ఇచ్ఛాద్వేషకృతాచ్చైవమైథునో
పక్రమాచ్చవై । తథాకామకృతేనేహసేవనాద్విషయస్యచ ॥ ౧౦౮ ॥ ఇత్యేతైః
కారణైస్సిద్ధాశ్శ్మశానానీహభేజిరే । ప్రజైషిణస్సప్తర్షయోద్వాపరేష్విహజజ్ఞి
రే ॥ ౧౦౯ ॥ సన్తతింతేజుగుప్సన్తేతస్మాన్మృత్యుర్జితస్తుతైః । అష్టాశీతిసహస్రాణి
తేషామప్యూర్ధ్వరేతసామ్ ॥ ౧౧౦ ॥ ఉదక్పన్థాతుపర్యన్తమాశ్రితాభూతసమ్ప్ల
వాత్ । తేషాంప్రయోగాల్లోకస్యమిథునస్యచవర్ధనాత్ ॥ ౧౧౧ ॥ ఇచ్ఛాద్వేష
నివృత్త్యాచసూత్యారమ్భవిసర్జనాత్ । ఇత్యేతైఃకారణైశ్శుద్ధైస్తేమృతత్త్వంచభేజి
రే॥ ౧౧౨ ॥ ఆభూతసమ్ప్లవస్థానమమృతత్వంవిభావ్యతే । త్రైలోక్యస్థితకాలో
హీనపునర్మార్గగామినామ్ ॥ ౧౧౩ ॥ భ్రూణహత్యాశ్వమేధాచపాపపుణ్యనిభోప
రమ్ । ఆభూతసమ్ప్లవాన్తేతుసంక్షయేచోర్ధ్వరేతసామ్॥ ౧౧౪ ॥ ఊర్ధ్వోత్తరమృ
షిభిస్తుధ్రువోయత్రతుసంస్థితః । ఏతద్విష్ణుపదందివ్యంతృతీయంవ్యోమ్నిభాస్వర
మ్ ॥ ౧౧౫ ॥ యత్రగత్వానశోచన్తితద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ । ధర్మేధ్రువస్యతిష్ఠన్తి
యేతులోకస్యకాఙ్క్షిణః ॥ ౧౧౬ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేఖగోళేసూర్యసఞ్చారాదికథనంనామత్రయో
వింశత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః.

* సన్తత్యాతపసాచైవమర్యాదాభిస్స్మృతేనచ.

॥ ధ్రువసఞ్చారకథనమ్ ॥

ఏతాంశ్రుత్వాకథాందివ్యామబ్రువన్రోమహర్షణిమ్ । సూర్యాచన్ద్రమసోశ్చారంగ్రహాణాంచైవసర్వశః ॥ ౧ ॥ ఋషయః ॥ భ్రమన్తికథమేతాని జ్యోతీంషిరవిమణ్డలే । అవ్యూహేనైవసర్వాణితథైవాసఙ్కరేణతు ॥ ౨ ॥ కశ్చభ్రామయతేతానిభ్రమన్తియదివాకథమ్ । ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామస్తన్నోనిగదసత్తమ ॥ ౩ ॥ భూతసమ్మోహనంహ్యేతద్బ్రువిహినోవదతాంవర ॥ సూతః ॥ భూతసమ్మోహనంహ్యేతద్బ్రువతోమేనిబోధత ॥ ౪ ॥ ప్రత్యక్షమపిదృశ్యన్తిసమ్మోహయతివైప్రజాః । యోऽసౌచతుర్దశర్క్షేషుశింశుమారోవ్యవస్థితః ॥ ౫ ॥ ఉత్తానపాదపుత్రోऽసౌమేఢీభూతోధ్రువోదివి । సైవభ్రమన్భ్రామయతిచన్ద్రాదిత్యౌగ్రహైస్సహ ॥ ౬ ॥ భ్రమన్తమనుపర్యన్తినక్షత్రాణితుచక్రవత్ । ధ్రువస్యమనసావర్షాభ్రమతోజ్యోతిషాంగణాః ॥ ౭ ॥ వాతానీకమయైఃపాశైర్ధ్రువస్యపరిసర్పణః । తేషాంభేదశ్చయోగశ్చ కాలాచారాస్తథైవచ ॥ ౮ ॥ అస్తోదయాస్తథోత్పాతాఅయనేదక్షిణోత్తరే । విషువద్గ్రహవర్ణాశ్చసర్వమేతద్ధ్రువేరితమ్ ॥ ౯ ॥ జీమూతానామతేమేఘాయదేభ్యో

॥ మేఘసఞ్జ్ఞకలకథనమ్. ॥

జీవసమ్భవః । ద్వితీయమావహోవాయుర్మేఘాస్తేష్వభిసంశ్రితాః ॥ ౧౦ ॥ ఇతో యోజనమాత్రేచఅధ్యర్ధార్ధకృతాఅపి । వృష్టిసర్గస్సదాతేషాంధారాసారాఃప్రకీర్తితాః ॥ ౧౧ ॥ పుష్కరావర్తకానామయేమేఘాఃపక్షసమ్భవాః । శక్రేణపక్షాశ్ఛిన్నా వైపర్వతానాంమహౌజసామ్ ॥ ౧౨ ॥ కామగానాంసమృద్ధానాంభూతానాంహిత మిచ్ఛతామ్ । పుష్కరానామతేమేఘాబృంహన్తస్తోయధారిణః ॥ ౧౩ ॥ పుష్కరావర్తకానామకారణేనేహశబ్దితాః । నానారూపధరాశ్చైవమహాఘోరస్వనాశ్చ తే ॥ ౧౪ ॥ కల్పాన్తేవృష్టికర్తారఃకల్పాన్తాగ్నినియామకాః । వాయ్వాధారావహన్తి స్మసంయుక్తాఃకల్పసాధకాః ॥ ౧౫ ॥ యాన్యస్యాణ్డస్యభిన్నస్యప్రాకృతస్యాభవం స్తథా । యస్మిన్బ్రహ్మాసముత్పన్నశ్చతుర్వక్త్రస్స్వయంప్రభుః ॥ ౧౬ ॥ తాన్యేవా ణ్డకపాలానిసర్వేమేఘాఃప్రకీర్తితాః । తేషామాప్యాయనంధూమస్సర్వేషామవిశేష తః ॥ ౧౭ ॥ తేషాంశ్రేష్ఠశ్చపర్జన్యశ్చత్వారశ్చైవదిగ్గజాః । గజానాంపర్వతానాం చమేఘానాంభోగిభిస్సహ ॥ ౧౮ ॥ కులమేకంద్విధాభూతంయోనిరేకాజలంస్మృ తమ్ । పర్జన్యశ్చైవవర్షాసుహేమన్తేశీతసమ్భవః ॥ ౧౯ ॥ తుషారవర్షంవర్షన్తివృ ద్ధ్యాహ్యత్రవివృద్ధయే । షష్ఠఃపరివహోనామవాయుస్తేషాంపరాయణమ్ ॥ ౨౦ ॥ యోऽసౌబిభర్తిభగవాన్గఙ్గామాకాశగోచరామ్ । దివ్యామృతజలాంపుణ్యాంత్రిప థస్యోపరిస్థితామ్ ॥ ౨౧ ॥ తస్యానిష్యన్దితంతోయందిగ్గజాఃపృథుభిఃకరైః । శీకరా న్సమ్ప్రముఞ్చన్తినీహారఇతిసంస్మృతః ॥ ౨౨ ॥ దక్షిణేనగిరిర్యోऽసౌహేమకూట ఇతిస్మృతః । ఉదగ్ఘిమవతశ్చైవముత్తరఃప్రాచ్యదక్షిణే ॥ ౨౩ ॥ పుణ్డ్రానామ్నా

సమాఖ్యాతంనగరంతత్ర వైస్మృతమ్।తస్మిన్నివర్తతేవర్షంతత్తుషారసముద్భవమ్॥౨౪॥
తతోహిమవతేవాయుర్హిమవన్తసముద్భవః। ఆనయత్యాత్మవేగేనసిఞ్చమానోమహా
గిరిమ్ ॥ ౨౫ ॥ హిమవన్తమతిక్రమ్యవృష్టిశేషంతతఃపరమ్। ఇహాభ్యేతితతఃపశ్చాద
పరాతువివృద్ధయే॥౨౬॥మేఘాశ్చాప్యాయనంచైవసర్వమేతత్ప్రకీర్తితమ్ । సూర్య
ఏవతువృష్టీనాంస్రష్టాసముపదిశ్యతే ॥ ౨౭॥ వర్షంఘర్మంహిమంరాత్రిస్సన్ధ్యేచైవత
థాదినమ్ । శుభాశుభఫలానీహధ్రువాత్సర్వంప్రవర్తతే ॥ ౨౮॥ ధ్రువేణాధిష్ఠితశ్చై
వసూర్యోఽయంసంప్రవర్షతి । సర్వభూతశరీరేషుఆపోహ్యనుసమాశ్రయాః॥ ౨౯ ॥
దహ్యమానేషుతేష్వేవంజఙ్గమస్థావరేషుచ । ధూమభూతాస్తుతాహ్యాపోనిష్క్రా
మన్తీహసర్వశః ॥ ౩౦ ॥ తేనచాభ్రాణిజాయన్తేస్థానమభ్రమయంస్మృతమ్ । తే
జోభిస్సర్వభూతేభ్యోహ్యాదత్తేరశ్మిభిర్జలమ్ ॥ ౩౧ ॥ సముద్రాద్వాయుసంయోగా
ద్వహన్త్యాపోగభస్తయః । తతస్త్వృతువశాత్కాలేపరివర్తన్దివాకరః॥ ౩౨ ॥ నయ
త్యపోథమేఘేభ్యశ్శుక్లాశ్శుక్లైస్తురశ్మిభిః । అభ్రస్థాఃప్రపతన్త్యాపోవాయునాసముదీ
రితాః॥ ౩౩ ॥ తతోవర్షతిషణ్మాసాన్సర్వభూతవివృద్ధయే। వాయవ్యంస్తనితంచై
వవిద్యుతస్త్వగ్నిజాస్స్మృతాః॥ ౩౪ ॥ మేహనాచ్చమిహేర్ధాతోర్మేఘత్వంవ్యఞ్జయ
న్తిచ । నభ్రశ్యన్తేతతోహ్యాపస్తస్మాదభ్రస్యవైస్థితిః ॥ ౩౫ ॥ అస్టాసౌవృష్టిసర్గస్య
ధ్రువేణాధిష్ఠితోరవిః । ధ్రువేణాధిష్ఠితోవాయుర్వృష్టింసంహరతేపునః ॥ ౩౬ ॥
ఖేననిస్సృతసూర్యేణచరన్తేఋక్షమణ్డలమ్ । చారస్యాన్తేవిశన్త్యర్కంధ్రువేణ

సూర్యరథపరిమాణాదికథనమ్.

సమధిష్ఠితాః ॥ ౩౭ ॥ తతస్సూర్యరథస్యాపిసన్నివేశంప్రచక్షతే । స్థితేనై
కేనచక్రేణపఞ్చారేణత్రినాభినా॥ ౩౮॥ హిరణ్మయేనాణునాఅష్టచక్రైకనేమినా।
చక్రేణభాస్వతాసూర్యస్స్యన్దనేనప్రసర్పితా ॥ ౩౯ ॥ దశయోజనసాహస్రోవి
స్తారాయామఉచ్యతే । ద్విగుణశ్చరథోపస్థాదీషాదణ్డఃప్రమాణతః ॥ ౪౦ ॥ సతస్య
బ్రహ్మణాసృష్టోరథోహ్యర్థవశేనతు। అసఙ్గఃకాఞ్చనోదివ్యోయుక్తస్సుశీఘ్రగైర్హ
యైః ॥ ౪౧ ॥ ఛన్దోభిర్వాజిరూపైస్తైర్యథాచక్రంసమాస్థితమ్ । వారుణస్యరథస్యేహ
లక్షణైస్సదృశంతుతత్ ॥ ౪౨ ॥ తేనాసౌసర్పతేవ్యోమ్నిభాస్కరోఽనుదినందివి ।
రథాఙ్గానితుసూర్యస్యప్రత్యఙ్గానిరథస్యతు ॥ ౪౩ ॥ సంవత్సరస్యావయవైఃకల్పితా
నియథాక్రమమ్।అరానేమ్యస్తుసూర్యస్యఏకచక్రంతువైస్మృతమ్॥౪౪॥అరాస్సంవత్స
రాఃపఞ్చనేమయస్త్వృతవస్స్మృతాః । రాత్రిర్వరూథోధర్మశ్చధ్వజఊర్ధ్వంసము
చ్ఛ్రితః॥ ౪౫ ॥ యుగాక్షకోటీతేతస్యఅర్థకామావుభౌస్మృతౌ। తస్యకాలాస్త్వసం
తాఘోణాదన్తపఙ్క్తిఃక్షణాభువి॥ ౪౬॥ నిమేషాశ్చానుకర్షోస్యఈషాచాస్యకలాస్స్మృ

తా । సప్తాశ్వరూపాశ్ఛన్దాంసి వహన్తే వాయురంహసః ॥ ౪౭ ॥ గాయత్రీ చైవ త్రి
ష్టుప్చ జగత్యనుష్టుబేవ చ । పఙ్క్తిశ్చ బృహతీ చైవ ఉష్ణిగేవ తు సప్తమః ॥ ౪౮ ॥ అక్షమ
క్షేనిబద్ధస్తు ధ్రువే చాక్షస్సమర్పితః । సహ చక్రో భ్రమత్యక్షస్సహాక్షో భ్రమతి ధ్రు
వః ॥ ౪౯ ॥ అక్షస్సహైవ చక్రేచ భ్రమతే సౌ ధ్రువేరితః । ఏవమర్థవశాత్తస్య సన్ని
వేశో రథస్య తు ॥ ౫౦ ॥ తథా సంయోగభావేన సిద్ధిరై భాస్కరో రథః । తేనాసౌ
తరణిర్దేవో నభసస్సర్పతే దివమ్ ॥ ౫౧ ॥ యుగాక్షకోటీ తే తస్య దక్షిణే స్యన్దనస్య తు ।
ధ్రువేణ చ గృహీతోఽసౌ రశ్మినా భ్రమతే రవిః ॥ ౫౨ ॥ మణ్డలాని భ్రమన్తి స్యుః ఖేచరస్య
రథస్య తు । కులాలచక్రవద్భానం మణ్డలం సర్వతో దిశి ॥ ౫౩ ॥ యుగాక్షకోటీ తే తస్య
వాతోర్వి స్యన్దనస్య తు । సజాం భ్రమతే క్రమవతో మణ్డలే సర్వతో దిశమ్ ॥ ౫౪ ॥
భ్రమతస్తస్య రశ్మీకం మణ్డలేషూత్తరాయణే । వర్ధతే దక్షిణేష్వభ్యం భ్రమతే మణ్డలా
నితు ॥ ౫౫ ॥ యుగాక్షకోటిసమ్బద్ధౌ ద్వౌ రశ్మీ స్యన్దనస్య తు । ధ్రువేణ ప్రగృహీతౌ తౌ
తపన్తావథ తే రవిమ్ ॥ ౫౬ ॥ ఆకృష్యేతే సమాయాన్తౌ ధ్రువేణ సమధిష్ఠితౌ । త
థాసోభ్యన్తరే సూర్యో భ్రమన్తే మణ్డలాని తు ॥ ౫౭ ॥ * అశీతిమణ్డలశతం కాష్ఠయో
రుభయోన్తరమ్ । ధ్రువేణ ముచ్యమానేన పురా రశ్మియుగేన తు ॥ ౫౮ ॥ తథైవ బాహ్యత
స్సూర్యో భ్రమన్తే మణ్డలాని తు । ఉద్వేష్టయన్వై వేగేన మణ్డలాని తు గచ్ఛతి ॥ ౫౯ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే ఖగోళే ధ్రువసఞ్చారాది కథనం నామ
చతుర్వింశత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

వసన్తాదిష్వృతుషు సూర్యగణభేదకథనమ్

సూతః ॥ సరథోఽధిష్ఠితో దేవైర్మాసే మాసే యథాక్రమమ్ । తతో వహత్యథా
దిత్యో బహుభిరృషిభిస్సహ ॥ ౧ ॥ గన్ధర్వైరప్సరోభిశ్చ సర్పగ్రామణిరాక్షసైః । ఏ
తే వసన్తి వై సూర్యే మాసౌ ద్వౌ ద్వౌ క్రమేణ తు ॥ ౨ ॥ ధాతార్యమా పులస్త్యశ్చ పులహ
శ్చ ప్రజాపతిః । ఉరగో వాసుకిశ్చైవ సకణాదశ్చ తావుభౌ ॥ ౩ ॥ తుమ్బురుర్నా
రదశ్చైవ గన్ధర్వౌ గాయకేశ్వరౌ । కృతస్థలాప్సరాశ్చైవ యామకాపుఞ్జికస్థలా ॥ ౪ ॥
గ్రామణీ రథగృత్స్నశ్చ రథౌజాశ్చైవ తావుభౌ । రక్షో హేతిః ప్రహేతిశ్చ యాతుధా
నావుభౌ స్మృతౌ ॥ ౫ ॥ మధుమాధవయోర్హ్యేష గణో వసతి భాస్కరే । వసేద్గ్రీ
ష్మే తు ద్వౌ మాసౌ మిత్రశ్చ వరుణశ్చ వై ॥ ౬ ॥ ఋషిరత్రిర్వసిష్ఠశ్చ నాగౌ తక్షకరమ్భ
కౌ । మేనకా సహజన్యా చ గన్ధర్వౌ చ హాహాహుహూ ॥ ౭ ॥ రథన్తరశ్చ గ్రామణ్యౌ
రథకృచ్చైవ తావుభౌ । పౌరుషేయోధనశ్చైవ యాతుధానౌ చ తౌ స్మృతౌ ॥ ౮ ॥
ఏతే వసన్తి వై సూర్యే మాసయోశ్శుచిశుక్లయోః । ఏతే వసన్తి సూర్యే చ నివసన్తిస్మ

* ఆసీత్తన్మణ్డలశతం.

దేవతాః ॥ ౯ ॥ ఇన్ద్రశ్చైవవివస్వాంశ్చ అఙ్గిరాభృగురేవచ । ఏలాపుత్త్రస్త
థాసర్పశ్శఙ్ఖపాలశ్చపన్నగః ॥ ౧౦ ॥ విశ్వావసూగ్రసేనౌచప్రాతశ్చైవరథస్వహః।
ప్రమ్లోచాచా* ప్సరాశ్చైవానుమ్లోచాచైవతేఉభే॥౧౧॥యాతుధానాస్తథాహేతి
ర్వ్యాఘ్రశ్చైవతుతావుభౌ । నభోనభస్యయోరేతేవసన్తితుదివాకరే ॥ ౧౨ ॥
మాసౌద్వౌదేవతాస్సూర్యేవసన్తిచశరదృతౌ । పర్జన్యశ్చైవపూషాచభారద్వాజ
శ్చగౌతమః ॥ ౧౩ ॥ చిత్రసేనశ్చగన్ధర్వస్తథాచసురుచిశ్చయః । విశ్వాచీచఘృతా
చీచఉభేతేపుణ్యలక్షణే ॥ ౧౪ ॥ నాగశ్చైరావతశ్చాపివిశ్రుతశ్చధనఞ్జయః। సేనజి
చ్చసుషేణశ్చసేనానీగ్రామణీతథా ॥ ౧౫ ॥ పౌరావారౌచద్వావేతౌయాతుధా
నావుభౌస్మృతౌ । వసన్త్యేతేచవైసూర్యేమాసయోస్త్వేషఊర్జయోః ॥ ౧౬ ॥
హైమన్తికౌచద్వౌమాసౌనివసన్తిదివాకరే । హంసోభగశ్చద్వావేతౌకశ్యపశ్చక్రతు
శ్చవై ॥ ౧౭ ॥ భుజఙ్గశ్చమహాపద్మస్సర్పఃకర్కోటకస్తథా । చిత్రసేనశ్చగన్ధర్వో
ఘృతాచ్యాయుశ్చైవమానినౌ ॥ ౧౮ ॥ అప్సరాఃపూర్వచిత్తిశ్చగాన్ధర్వీచోర్వశీతథా।
తార్క్ష్యశ్చారిష్టనేమిశ్చసేనానీగ్రామణీచతౌ ॥ ౧౯ ॥ సహశ్చైవసహస్యేచవస
న్త్యేతేదివాకరే । విద్యుత్స్ఫూర్జశ్చతావుగ్రౌయాతుధానావుభౌస్మృతౌ ॥ ౨౦ ॥
తతశ్శైశిరయోశ్చాపిమాసయోర్నివసన్తితే। త్వష్టాచైవతథావిష్ణుర్జమదగ్నిస్సకౌశి
కః॥ ౨౧ ॥ కాద్రవేయౌతథానాగౌకమ్బళాశ్వతరావుభౌ । గన్ధర్వోధృతరాష్ట్రశ్చ
సూర్యవర్చాశ్చతావుభౌ ॥ ౨౨ ॥ తిలోత్తమాప్సరాశ్చైవదేవీరమ్భామనోరమా।
గ్రామణీరుతజిచ్చైవసత్యజిచ్చమహాయశాః ॥ ౨౩ ॥ బ్రహ్మోపేతశ్చవైరక్షో
యజ్ఞోపేతశ్చవైతథా । ఇత్యేతేనివసన్తిస్మద్వౌద్వౌమాసౌదివాకరే॥౨౪॥స్థానాభి
మానినోహ్యేతేగణాద్వాదశసత్తమాః । సూర్యమాప్యాయయన్త్యేతేతేజసాతేజ
ఉత్తమమ్ ॥ ౨౫ ॥ గ్రథితైస్తైర్వచోభిశ్చస్తువన్తిఋషయోరవిమ్ । గన్ధర్వాప్సరస
శ్చైవగీతనృత్తైరుపాసతే ॥ ౨౬ ॥ విద్యాగ్రామణినోయక్షాఃకుర్వన్తిస్మేశసఙ్గ్ర
హమ్ । సర్పాస్సర్పన్తివైసూర్యంయాతుధానగణాఅపి ॥ ౨౭ ॥ వాలఖిల్యాస్త్వ
యాన్తిస్మపరివార్యోదయాద్రవిమ్ । ఏతేషామేవదేవానాంయథావీర్యంయథావ
యః ॥ ౨౮ ॥ యథాయోగంయథాధర్మంయథాతత్త్వంయథాబలమ్ । తథాతప
త్యసౌసూర్యస్తేషాంవృద్ధిస్తుతేజసామ్ ॥ ౨౯ ॥ భూతానామశుభంసర్వంవ్యపోహ
యతితేజసా । మానవానాంశుభంహ్యేతద్ధ్రియన్తేదురితంతుయత్ ॥౩౦॥ దురితం
శుభచారాణామపహన్తిక్వచిత్కృతమ్ । ఏతేభ్రమన్తిసూర్యేణసహైతేసానునా
దివి ॥ ౩౧ ॥ తపన్తశ్చజయన్తశ్చహ్లాదయన్తశ్చవైప్రజాః । గోపయన్తిస్మభూతాని
ఇహతేహ్యనుకమ్పయా ॥ ౩౨ ॥ స్థానాభిమానినామేతత్స్థానంమన్వన్తరేషువై।

---

* ప్రమ్లోచన్త్యప్సరాశ్చైవానుమ్లోచన్తితథైవచ.

అతీతానాగతానాంచవర్తన్తేసామ్ప్రతంచయే॥ ౩౩ ॥ ఏవంవసన్తివైసూర్యేసప్త
శాస్తుచతుర్దశ । చతుర్దశసువర్తన్తేగణామన్వన్తరేష్విహ ॥ ౩౪ ॥ గ్రీష్మేహిమేచ
వర్షాసుముఞ్చమానాయథాక్రమమ్ । ఘర్మంచహిమతోయంచయథాక్రమమహర్ని
శమ్ ॥ ౩౫ ॥ గచ్ఛత్యసావ్రతవశాత్పరివృత్తరశ్మిర్దేవాన్పితౄంశ్చమనుజాంశ్చ
సతర్పయన్వై । శుక్లేచపూర్ణాన్తమనుక్రమేణకళాక్షయేనైవపునఃపిబన్తి ॥ ౩౬॥
సోమేనయచ్చామృతమస్యసృష్టంకృష్ణక్షయేరశ్మిషురక్షితంతత్ । సర్వామృతంత
త్పితరఃపిబన్తిదేవాశ్చసౌమ్యాశ్చతథైవకావ్యాః ॥ ౩౭ ॥ సూర్యేణగోభిర్హివివ
ర్ధితాభిఃపునశ్చతైరేవసముచ్ఛ్రితాభిః । పుష్టాభివృష్ట్యాభిరివౌషధాభిర్మర్త్యాం
స్తథాన్నేనసమేధయన్తి ॥ ౩౮ ॥ అమృతేనతృప్తిరర్ధమాసంసురాణాంమాసంసు
ధాభిస్స్వధయాపితౄణామ్ । అన్నేనజీవన్త్యనిశంమనుష్యాస్సూర్యస్స్వయంతద్ధిబి
భర్తిగోభిః ॥ ౩౯ ॥ ఇత్యేషఏకచక్రేణసూర్యస్తూర్ణంప్రవర్తతే । తత్రతైరక్రమైర
శ్వైస్సర్పతేసాదినక్షయే ॥ ౪౦ ॥ హరిర్హరిద్భిర్హ్రియతేతురఙ్గమైఃపిబన్త్యసౌగో
హరిభిస్సహస్రధా । పునఃప్రయచ్ఛత్యథతాశ్చయోహరిస్సమూహ్యమానోహరిభి
స్తురఙ్గమైః ॥ ౪౧ ॥ అహోరాత్రంరథేనాసావేకచక్రేణవైభ్రమన్ । సప్తద్వీప
సముద్రాంతుసప్తభిస్సప్తభిర్హృతమ్॥ ౪౨ ॥ఛన్దోరూపైస్తుతైరశ్వైర్యతశ్చక్రందివ
స్పతిః। కామరూపైస్సకృద్యుక్తైఃకామగైస్తైర్మనోజవైః ॥ ౪౩ ॥ హరితైరవ్యయైఃపిఙ్గై
రీశ్వరైర్బ్రహ్మవాదిభిః । వాహ్యతేఽనన్తరంచైవమణ్డలందివసఃక్రమాత్ ॥ ౪౪॥
కల్పాదౌసమ్ప్రయుక్తాశ్చవహన్త్యాభూతసమ్ప్లవమ్ । ఆవృతోవాలఖిల్యైశ్చభ్ర
మతేరాత్ర్యహానితు ॥ ౪౫ ॥ గ్రథితైస్స్వవచోభిశ్చస్తూయమానోమహర్షిభిః। సే
వ్యతేగీతనృత్యైశ్చగన్ధర్వాప్సరసాంగణైః ॥ ౪౬ ॥ పతఙ్గైఃపతగైరశ్వైర్భ్రామ్య

శ్రీచన్ద్రమణ్డలపరిమాణాదికథనమ్. శ్రీ

మాణోదివస్పతిః । పీధ్యాఽనయాపిచరతేనక్షత్రాణితథాశశీ ॥ ౪౭ ॥ హ్రాసవృ
ద్ధీతథైవాస్యరశ్మయస్సూర్యవత్స్మృతాః । త్రిచక్రోభయతోశ్వశ్చవిజ్ఞేయశ్శశినోర
థః ॥ ౪౮ ॥ అపాంగర్భాత్సముత్పన్నోరథస్సాశ్వస్ససారథిః। సుతారైస్తైస్త్రిభిశ్చ
క్రైర్యుక్తశ్శుక్లైర్హయోత్తమైః॥ ౪౯ ॥ దశభిస్సారసైర్దివ్యైరసఙ్గైస్తైర్మనోజవైః।
సకృద్యుక్తరథేరశ్మిర్వహన్త్యశ్వాయుగక్షయాత్ ॥ ౫౦॥ సమ్ప్రతిష్ఠితేరథేతస్మిన్
శ్వేతచక్రాశ్వవాంశ్చవై । అశ్వాస్తమేకవర్ణాశ్చవహన్తేశఙ్ఖవర్చసః ॥ ౫౧ ॥
అజశ్చతమఖశ్చైవవృషోవాజీనరోహయః । అశ్మశ్చసప్తధాతుశ్చహంసోవామో
మృగస్తథా॥ ౫౨ ॥ ఇత్యేతేనామభిస్సర్వేదశచన్ద్రహయోత్తమాః।ఏతేచన్ద్రమ
సందేవంవహన్త్యశ్వాయుగక్షయమ్॥ ౫౩॥ దేవైఃపరివృతస్సోమఃపితృభిశ్చైవగచ్ఛతి।

సోమశ్చ శుక్లపక్షాదౌ భాస్కరే పరతః స్థితే ॥ ౫౪ ॥ ఆపూర్యతే పరో భాగస్సోమస్య తు అహఃక్రమాత్ । తతః పితృక్షయం సోమం యుగపద్వ్యాప్యతే రవిః ॥ ౫౫ ॥ పీతం పఞ్చదశాహం తు రశ్మినైకేన భాస్కరః । ఆపూరయంస్తదేవేమం భాగం భాగమహఃక్రమాత్ ॥ ౫౬ ॥ సుషుమ్నాపూర్యమాణస్య శుక్లే వర్ధన్తి తాః కలాః । తస్మాద్ధ్రసన్తి వై కృష్ణే శుక్లే హ్యాప్యాయయన్తి చ ॥ ౫౭ ॥ ఇత్యేవం సూర్యవీర్యేణ చన్ద్రస్యాప్యాయితం వపుః । పౌర్ణమాస్యాం ప్రదృశ్యేత శుక్లే సమ్పూర్ణమణ్డలః ॥ ౫౮ ॥ ఏవమాప్యాయితస్సోమశ్శుక్లపక్షేష్వహఃక్రమాత్ । తతో ద్వితీయాప్రభృతి బహుళస్య చతుర్దశీమ్ ॥ ౫౯ ॥ అపాం సారమయస్యేన్దోః రసమాత్రాత్మకస్య తు । పిబన్త్యమ్బుమయం దేవా మధు సౌమ్యం తథామృతమ్ ॥ ౬౦ ॥ సమ్భృతం వర్ధమానే చ అమృతం సూర్యతేజసా । భక్ష్యార్థమాగతం సోమం పౌర్ణమాస్యాముపాసతే ॥ ౬౧ ॥ ఏకరాత్రం సురైస్సార్ధం పితృభిరృషిభిశ్చ వై । సోమస్య శుక్లపక్షాదౌ భాస్కరాభిముఖస్య తు ॥ ౬౨ ॥ ప్రక్షీయతే పరో భాగః పీయమానః కలాక్రమాత్ । త్రయస్త్రింశచ్ఛతాస్సార్ధం త్రయస్త్రింశత్తథైవ చ ॥ ౬౩ ॥ త్రయస్త్రింశత్సహస్రాణి దేవాస్సోమం పిబన్తి వై । ఇత్యేవం పీయమానస్య కృష్ణే వర్ధన్తి తాః కలాః ॥ ౬౪ ॥ క్షీయన్తే చ తతః కృష్ణే శుక్లే హ్యాప్యాయయన్తి చ । ఏవం దినక్రమాత్పీతే దేవైరపి నిశాకరే ॥ ౬౫ ॥ పీత్వార్ధమాసం గచ్ఛన్తి అమావాస్యాం సురాశ్చ తే । పితరశ్చాపితిష్ఠన్తి అమావాస్యాం నిశాకరమ్ ॥ ౬౬ ॥ తతః పఞ్చదశే భాగే కిఞ్చిచ్ఛిష్టే నిశాకరే । తతోఽపరాహ్ణే పితరో జఘన్యే దివసే పునః ॥ ౬౭ ॥ పిబన్తి ద్వి*కలం కాలం శిష్టాస్తస్య కలాస్తు యాః । వినిభ్రష్టం త్వమావాస్యాం గభస్తిభ్యస్తథామృతమ్ ॥ ౬౮ ॥ అర్ధమాససమాప్తౌ తు పీత్వా గచ్ఛన్తి తేఽమృతమ్ । సౌమ్యా బర్హిషదశ్చైవ అగ్నిష్వాత్తాశ్చ యే స్మృతాః ॥ ౬౯ ॥ కవ్యాశ్చైవ తతః ప్రోక్తాః పితరస్సర్వ ఏవ తే । సంవత్సరాస్తు వై కావ్యాః పఞ్చాబ్దా యే ద్విజాః స్మృతాః ॥ ౭౦ ॥ సౌమ్యాస్తత ఋతవో జ్ఞేయా మాసా బర్హిషదస్తథా । అగ్నిష్వాత్తాస్తథైవ పితృసర్గోఽపమ ద్విజాః ॥ ౭౧ ॥ పితృభిః పీయమానాయాం పఞ్చదశ్యాం తు వై కలాః । యావన్న క్షీయతే తస్య భాగః పఞ్చదశస్తు సః ॥ ౭౨ ॥ అమావాస్యాం తథా తస్య అన్తరా పూర్యతే పరః । వృద్ధిక్షయౌ వై పక్షాదౌ షోడశ్యాం శశినస్స్మృతౌ ॥ ౭౩ ॥ † ఏవం సూర్యసముద్దేశాత్క్షయవృద్ధీ నిశాకరే । తారాగ్రహాణాం వక్ష్యామి స్వర్భానోస్తు రథం పునః ॥ ౭౪ ॥ యః ప్రయాతి సుశుభ్రైస్తు సోమపుత్రస్య వై రథః । యుక్తో హయైః పిశ

॥ బుధాదిగ్రహరథాశ్వకథనమ్. ॥

ఙ్గైస్తు ‡ అష్టభిర్వాతరంహసైః ॥ ౭౫ ॥ శ్వేతః పిశఙ్గస్సారఙ్గో నీలశ్శ్యామోఽపి లోహితః ।

---

* లవం. † ఏవం సూర్యనిమిత్తైషా క్షయవృద్ధిర్నిశాకరే. ‡ వశిభిర్వాతసమ్భవైః.

శ్వేతశ్చ హరితశ్చైవ చిత్రవర్ణా స్తథైవచ॥ ౭౬ ॥ అష్టభిస్తైర్మహాభాగైరుత్తమైర్వా
తరంహసైః । తతోభౌమరథశ్చాపి అష్టాఙ్గః కాఞ్చనస్స్మృతః ॥ ౭౭ ॥ అష్టభిర్లోహితై
రశ్వైస్సధ్వజైరగ్నిసమ్భవైః । సర్పతేవై కుమారోసావృజువక్రాతివక్రగః ॥ ౭౮ ॥
తతస్త్వాఙ్గిరసో విద్వాన్ దేవాచార్యో బృహస్పతిః । గౌరాశ్వేనతు రౌక్మ్యేణ స్యన్దనేన
విసర్పతి॥ ౭౯ ॥ యుక్తేనాష్టాభిరశ్వైశ్చ ధ్వజైరగ్నిసముద్భవైః । అబ్దం వసతియో
రాశౌ సదిశం తేన గచ్ఛతి ॥ ౮౦ ॥ యుక్తేనాష్టభిరశ్వైశ్చ సధ్వజైరగ్నిసమ్భవైః ।
రథేన తు ప్రవేగేన భార్గవస్తేన గచ్ఛతి॥ ౮౧॥ తతశ్శనైశ్చరోప్యశ్వైశ్శబలైర్వాతరంహ
సైః। కార్ష్ణాయసం సమారుహ్య స్యన్దనం యాత్యసౌ శనైః॥ ౮౨॥ స్వర్భానోస్తు తతోష్టా
శ్వాః కృష్ణావై వాతరంహసః । రథం తమోమయం తస్య వహన్తస్సముదక్షితాః॥ ౮౩॥
ఆదిత్యమేతి సోమం చ తమస్సర్వేషు పర్వసు । తతః కేతుమతశ్చాశ్వా అష్టాఙ్గా వాతరం
హసః ॥ ౮౪ ॥ పలాలధూమవర్ణాభాః కేతోరశ్వాస్సుదారుణాః । ఏతే వాహా గ్రహా
ణాం వై మయా ప్రోక్తా రథైస్సహ ॥ ౮౫ ॥ సర్వేధ్రువనిబద్ధాస్తే నిబద్ధా వాతరశ్మిభిః।
ఏతే వై భ్రమమాణాస్తే యథా యోగం వహన్తి తే ॥ ౮౬ ॥ వాయవ్యాభిరదృశ్యాభిః
ప్రబద్ధా వాతరశ్మిభిః । పరిభ్రమన్తి తద్బద్ధాశ్చన్ద్రసూర్యగ్రహా దివి ॥ ౮౭ ॥ యావ
న్త్యను పర్యేతి ధ్రువం తేజ్యోతిషాం గణాః । యథా నద్యుదకేనౌస్తు ఉదకేన సమూ
హ్యతే ॥ ౮౮ ॥ తథా దేవగృహాణి స్యురూహ్యన్తే వాతరంహసా । తస్మాద్యదత్ర
దృశ్యన్తే వ్యోమ్ని దేవగృహా దివి ॥ ౮౯ ॥ యావత్యశ్చైవ తారాస్స్యుస్తావ
త్యశ్చ మరీచయః । సర్వా ధ్రువనిబద్ధాస్తా భ్రమన్త్యో భ్రామయన్తి తమ్ ॥ ౯౦ ॥
తథా భ్రమన్తి జ్యోతీంషి వాతావిద్ధాని సర్వశః । అలాతచక్రవద్యాన్తి వాతచక్రేరితా
నితు॥ ౯౧ ॥ యస్మాత్ప్రవహతే తాని ప్రవహస్తేన సస్మృతః। ఏవం ధ్రువేనియుక్తోసౌ
భ్రమతి జ్యోతిషాం గణః ॥ ౯౨ ॥ ఏష తారామయో జ్ఞేయశ్శింశుమారో ధ్రువో దివి ।
యదహ్నా కురుతే పాపం దృష్ట్వా తాని విముచ్యతే ॥ ౯౩ ॥ శింశుమారశరీరస్థా
యావన్త్యస్తారకా మతాః । వర్షాణి దృష్ట్వా జీవన్తి తావదేవాధికాని తు ॥ ౯౪ ॥ శిం
శుమారాకృతిం జ్ఞాత్వా ప్రవిభాగేన సర్వశః । ఉత్తానపాదస్తస్యాథ విజ్ఞేయశ్చోత్త
రేహనౌ ॥ ౯౫ ॥ యజ్ఞోదరే తు విజ్ఞేయో ధర్మో మూర్ధానమాశ్రితః। హృది నారాయణ
స్సాధ్యా హ్యశ్వినౌ పూర్వపాదయోః ॥ ౯౬॥ వరుణశ్చార్యమా చైవ పశ్చిమే తస్య స
క్థిని। శిశ్నే సంవత్సరో జ్ఞేయో మిత్రశ్చాపానమాశ్రితః॥ ౯౭॥ పుచ్ఛేఽగ్నిశ్చ మహేన్ద్ర
శ్చ మారీచః కాశ్యపో ధ్రువః । ఏష తారామయస్తమ్బో నాస్తమేతి న చోదయమ్॥ ౯౮॥
నక్షత్రచన్ద్రసూర్యాశ్చ గ్రహాస్తారాగణైస్సహ। తన్ముఖాభిముఖాస్సర్వే చక్రభూతా
దివి స్థితాః ॥ ౯౯ ॥ ధ్రువేణాధిష్ఠితాశ్చైవ ధ్రువమేవ ప్రదక్షిణమ్। పర్యాన్తి చ సుర

శ్రేష్ఠం మేఢీభూతం ధ్రువం దివి ॥ ౧౦౦॥ ఆగ్నీధ్రకాశ్యపానాంతు తేషాం సవరమో ధ్రువః । ఏక ఏవ భ్రమత్యేష మేరోరన్తరమూర్ధని॥ ౧౦౧ ॥ జ్యోతిషాంచక్రమాదాయ ఆకర్షంస్తమధోముఖః । మేరుమాలోకయన్నేవ ప్రతియాతి ప్రదక్షిణమ్॥ ౧౦౨॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే ఖగోళే సూర్యమణ్డలాది కథనం నామ
పఞ్చవింశత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ అగ్నిసూర్యయోః పరస్పర తేజోనుప్రవేశకథనమ్. ॥

ఋషయః ॥ యదేతద్భవతా ప్రోక్తం శ్రుతం సర్వమశేషతః। కథం దేవగృహాణి స్యుః పునర్జ్యోతీంషి వర్ణయ ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ ఏతత్సర్వం ప్రవక్ష్యామి సూర్యాచన్ద్రమసోర్గతిమ్ । యథా దేవగృహాణి స్యుస్సూర్యచన్ద్రగ్రహాస్తథా॥ ౨ ॥ అగ్నేర్వ్యుష్టౌ రజన్యాం వై బ్రహ్మణోఽవ్యక్తయోనినః । అవ్యాకృతమిదం త్వాసీన్నైశేన తమసావృతమ్ ॥ ౩ ॥ చతుర్భ్రితావశిష్టేస్మిన్బ్రహ్మణా సమధిష్ఠితే। స్వయమ్భూర్భగవాంస్తత్ర లోకకర్తాఽర్థసాధకః ॥ ౪ ॥ ఖద్యోతరూపో విచరన్నావిర్భావం విచిన్తయన్। జ్ఞాత్వాగ్నిం స తు కాలే వై వయం పృథ్వీం చ సర్వశః॥ ౫॥ సంహృత్య సమ్ప్రకాశార్థం త్రిధా తు వ్యభజత్పునః। పాచకో యస్తు* లోకేస్మిన్పావకస్సోఽగ్నిరుచ్యతే॥ ౬ ॥ యశ్చాసౌ తపతే సూర్యశ్శుచిరగ్నిస్తు సస్మృతః। వైద్యుతో జాఠరస్సౌమ్యో వైద్యుతశ్చాప్యనిన్ధనః ॥ ౭ ॥ తేజోభిశ్శామ్యతే కశ్చిత్కశ్చిదేవోప్యనిన్ధనః । కాష్ఠేనాన్యస్తు నిర్మథ్యస్సౌమ్యశ్శామ్యతి పావకః ॥ ౮ ॥ అర్చిష్మాన్పవమానోఽగ్నిర్నిష్ప్రభస్సౌమ్యవీక్షణః। యశ్చాసౌ మణ్డలే శుక్లే నిరుష్ణస్సమ్ప్రకాశతే॥ ౯॥ † ప్రభా సౌరీ త్రిభాగేన అస్తం యాతి దివాకరేః । అగ్నిమావిశతే రాత్రౌ తస్మాత్సూర్యాత్ప్రకాశతే ॥ ౧౦ ॥ ఉత్తిష్ఠతి పునస్సూర్యే అస్తమగ్నిస్సమావిశేత్ । పాదేన తేజసశ్చాగ్నేస్తస్మాత్సతపతే దివా ॥ ౧౧ ॥ ప్రకాశం చ తథోష్ణం చ సౌర్యాగ్నేయౌ తు తేజసా । పరస్పరానుప్రవేశాదాప్యాయేతే దివానిశమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఉత్తరే చైవ భూమ్యర్ధే తథా హ్యగ్నిశ్చ దక్షిణే। ఉత్తిష్ఠతి పునస్సూర్యే రాత్రా వా విశతే హ్యపః ॥ ౧౩ ॥ తస్మాత్తామ్రా భవన్త్యాపో దివారాత్రిప్రవేశనాత్ ।అస్తంగతే పునస్సూర్యే అహో వై ప్రవిశత్యపః ॥ ౧౪ ॥ తస్మాన్నక్తం పునశ్శుక్లా హ్యాపో దృశ్యన్తి భాసురాః । ఏతేన క్రమయోగేన భూమ్యర్ధే దక్షిణోత్తరే ॥ ౧౫ ॥ ఉదయాస్తమయే హ్యత్ర అహోరాత్రం విశత్యపః। యశ్చాసౌ తపతే సూర్యస్సోపః పిబతి రశ్మిభిః ॥ ౧౬ ॥ సహస్రపాదస్త్వేషోఽగ్నిర్వ్రతః కుమ్భనిభస్తు సః । ఆదత్తే స తు నాడీనాం సహస్రేణ సమన్తతః ॥ ౧౭ ॥ ఆపో నదీసముద్రేభ్యో హ్రదకూపేభ్య ఏవ చ । తస్య రశ్మిసహస్రం తు శీతవర్షాదివానిశమ్ ॥ ౧౮ ॥ తాసాం చతుశ్శతం నాడ్యో వర్షన్తే చిత్రమూర్తయః । చన్దనాశ్చైవ మేధ్యాశ్చ కాన్తకా

* లోకేస్మిన్పార్థివస్సోఽగ్నిరుచ్యతే. † ప్రభా సౌరీ తు పాదేన.

శ్వేతపాస్తథా ॥ ౧౯ ॥ అమృతానామతాస్సర్వారశ్మయోవృష్టిసర్జనాః । హిమ
ద్రవాశ్చతేభ్యోన్యంరశ్మయస్త్రిదశస్మృతాః ॥ ౨౦ ॥ చన్ద్రాతారాగ్రహాస్సర్వా
శ్శీతాభానోర్గభస్తయః । పతామేధ్యాస్తథానాన్యాశ్చహ్లాదిన్యోహిమసర్జనాః ॥ ౨౧ ॥
శుక్లాశ్చకకుభశ్చైవగావోవిశ్వభృతశ్చయాః । శుక్లాస్తానామతస్సర్వాస్త్రిశతం
ఘర్మసర్జనాః ॥ ౨౨ ॥ సమంబిభర్తితాస్సర్వాన్మనుష్యాన్దేవతాఃపితౄన్ ।
మనుష్యానోషధీభిశ్చస్వధయాచపితౄనపి ॥ ౨౩ ॥ అమృతేనసురాన్సర్వాంస్త్రి
తతంపరివర్తయన్ । వసన్తేచైవగ్రీష్మేచశతైస్సతపతేత్రిభిః ॥ ౨౪ ॥ వర్షాసుచై
వశరదిచతుర్భిస్సమ్ప్రవర్షతి । హేమన్తేశిశిరేచైవహిమోత్సర్గంత్రిభిఃపునః ॥ ౨౫ ॥
ఓషధీషుబలంధత్తేస్వధాచసుధయాపునః । భూయోమరత్వమమృతేత్రయస్త్రిషు
నియచ్ఛతి ॥ ౨౬ ॥ ఏవంరశ్మిసహస్రంతుసౌరంలోకార్థసాధనమ్ । భిద్యతేఋ
తుమాసాద్యసహస్రంబహుధాపునః ॥ ౨౭ ॥ ఇత్యేతన్మణ్డలంశుక్లంభాస్వరంలోక
సంజ్ఞితమ్ । నక్షత్రగ్రహసోమానాంప్రతియోగిభిరేవచ ॥ ౨౮ ॥ చన్ద్రఋక్ష

॥ చన్ద్రాదీనాంసూర్యకిరణాప్యాయనతకథనమ్. ॥

గ్రహాస్సర్వేవిజ్ఞేయారశ్మిసమ్భవాః । సుషుమ్నాసూర్యరశ్మిర్యాక్షీణంశశినమేధ
తే ॥ ౨౯ ॥ హరికేశఃపునస్తస్మిన్యోవైనక్షత్రయోనికృత్ । దక్షిణేవిశ్వకర్మాతుర
శ్మిరాప్యాయయేద్బుధమ్ ॥ ౩౦ ॥ విశ్వావసుస్తుయఃపశ్చాచ్ఛుక్రయోనిస్తుసస్మృ
తః । సంవర్ధనస్తుయోరశ్మిస్సయోనిర్లోహితస్యతు ॥ ౩౧ ॥ షష్ఠస్తత్వభూర
శ్మిర్యోనిస్తుబృహస్పతేః । శనైశ్చరంపునశ్చాపిరశ్మిరాప్యాయయేత్స్వరాట్ ॥ ౩౨ ॥
నక్షీయన్తేయతస్తానితస్మాన్నక్షత్రతాస్మృతా । క్షేత్రాణ్యేతానివైసూర్యమాపత
న్తంగభస్తిభిః ॥ ౩౩ ॥ తేషామన్తక్షేత్రాణిసూర్యోనక్షత్రతాంగతః । అస్మా
ల్లోకాదముంలోకంతీర్థానాంసుకృతాత్మనామ్ ॥ ౩౪ ॥ తారణాత్తారకాణ్యేతేశుక్ల
త్వాచ్చైవతారకాః । దివ్యానాంపార్థివానాంచవంశానాంచైవసర్వశః ॥ ౩౫ ॥
తపస్తేజసోయోగాదాదిత్యస్తేనచోచ్యతే । భవతిస్యన్దనార్థేతుధాతురేషనిగద్య
తే ॥ ౩౬ ॥ సవనాత్తేజసశ్చైవతేనాసౌసవితాస్మృతః । బహ్వర్థశ్చన్ద్రఇత్యేష
ప్రధానేధాతురుచ్యతే ॥ ౩౭ ॥ శుక్లత్వేహ్యమృతత్వేచశీతత్వేహ్లాదనేపిచ । సూ
ర్యాచన్ద్రమసోర్దివ్యేమణ్డలేభాస్వరేఖగే ॥ ౩౮ ॥ జలతేజోమయేశుక్లేవృత్తకుమ్భ
నిభేశుభే । విశన్తికర్మదేవాస్తుస్థానాన్యేతానిసర్వశః ॥ ౩౯ ॥ మన్వన్తరేషుసర్వే
షుఋక్షసూర్యగ్రహాశ్రయాః । తానిదేవగృహాణిస్యుస్స్థానాఖ్యానిభవన్తిహి ॥ ౪౦ ॥
సౌరంసూర్యోవిశత్స్థానంసౌమ్యంసోమస్తథైవచ । శౌక్రంశుక్రోవిశత్స్థానంషోడశా
రప్రభాస్వరమ్ ॥ ౪౧ ॥ బృహస్పతిర్బృహత్త్వంచలోహితంచాపిలోహితః । శనై

శ్చరోపిశర్థానమేవంశానైశ్చరంతథా ॥ ౪౨ ॥ బుధోపివై బుధస్థానంస్వర్భానుర్భా
నుమేవచ । నక్షత్రాణితుసర్వాణినక్షత్రాణ్యావిశన్తివై ॥ ౪౩ ॥ జ్యోతీంషిసుకృ
తామేతేజ్ఞేయాదేవగృహాస్తువై । స్థానాన్యేతానితిష్ఠన్తియావదాభూతసంప్లవ

సూర్యాద్యుత్పత్తికథనమ్.

మ్ ॥ ౪౪ ॥ మన్వన్తరేషుసర్వేషుదేవస్థానానియానివై । అభిమానినోనుతిష్ఠన్తితా
నిదేవాఃపునఃపునః ॥ ౪౫ ॥ అతీతాంశ్చసహాతీతైర్భావ్యాభావ్యైస్సురైస్సహా । వ
ర్తన్తేవర్తమానైస్తుసురైస్సార్ధంతుస్థానినః ॥ ౪౬ ॥ సూర్యోదేవోవివస్వాంశ్చఅష్ట
మస్త్వదితేస్సుతః । ద్యుతిమాన్ధర్మయుక్తస్తుసోమోదేవోవసుస్స్మృతః ॥ ౪౭ ॥శు
క్రోదైత్యస్తువిజ్ఞేయోభార్గవోఽసురయాజకః । బృహస్పతిర్వేధసశ్చదేవాచార్యోఙ్గిర
స్సుతః ॥ ౪౮ ॥ బుధోమనోహరశ్చైవఋషిపుత్త్రస్తుసస్స్మృతః । శనైశ్చరోవి
రూపశ్చసంజ్ఞాపుత్త్రోవివస్వతః ॥ ౪౯ ॥ అగ్నేర్వికేశ్యాంజజ్ఞేతుయువాసఃకేతవో
నృప । నక్షత్రనామ్నాఋక్షాణిదాక్షాయణ్యస్తుతాస్స్మృతాః ॥ ౫౦ ॥ స్వర్భా
నుస్సింహికాపుత్త్రోభూతసన్తాపనోఽసురః । చన్ద్రార్కగ్రహనక్షత్రేష్వభిమా
నీప్రకీర్తితః ॥ ౫౧ ॥ స్థానాన్యేతానిచోక్తానిస్థానిన్యశ్చైవదేవతాః । శుక్లమగ్నిమ
యందివ్యంసహస్రాంశోర్వివస్వతః ॥ ౫౨ ॥ సహస్రాంశుస్త్విషస్థానమమ్మయం
తైజసంతథా । పుష్ట్యస్థానంమనోజ్ఞస్యహర్షరశ్మిర్బృహస్పతిః ॥ ౫౩ ॥ శుక్రష్షో
డశరశ్మిస్తుయశ్చదేవోహ్యపాంస్వయమ్ । లోహితోనవరశ్మిస్తుస్థానమాప్యంతుత
స్యతత్ ॥ ౫౪ ॥ బుధోద్వాదశరశ్మిస్తుహరితాభంతువేధసమ్ । అష్టరశ్మిఃకుమారస్తు
కృష్ణోవృద్ధస్యవాస్వయమ్ ॥ ౫౫ ॥ స్వర్భానోర్ధామసంస్థానంభూతసన్తాపనాలయ
మ్ । శుక్లానామ్నాతుసూర్యస్యరశ్మయస్తుహిరణ్మయాః ॥ ౫౬ ॥ తారాణాంతావకా

సూర్యాదిమణ్డలపరిమాణకథనమ్.

హ్యేతాశ్శుక్లత్వాచ్చైవతారకాః । నవయోజనసాహస్రోవిష్కమ్భస్సవితుస్స్మృ
తః ॥ ౫౭ ॥ మణ్డలంత్రిగుణంచాస్యవిస్తారోభాస్కరస్యతు । ద్విగుణస్సూర్యవిస్తారా
ద్విస్తారశ్శశినస్స్మృతః ॥ ౫౮ ॥ విస్తారంమణ్డలంచాస్యవైపుల్యాచ్ఛశినస్స్మృతమ్ । స
ర్వోపరినిసృష్టానిమణ్డలానితుతారకాః ॥ ౫౯ ॥ యోజనార్ధప్రమాణానితాభ్యోహ్న్యానిగు
ణానితు । తుల్యోభూత్వాతుస్వర్భానుస్తదధస్తాత్ప్రసర్పతి ॥ ౬౦ ॥ ఉద్ధృత్యపా
ర్థివీంఛాయాంనిర్మితాంమణ్డలాకృతిమ్ । బ్రహ్మణశ్చబృహత్స్థానంతృతీయంతుతమో
మయమ్ ॥ ౬౧ ॥ ఆదిత్యాన్నిస్సృతోగచ్ఛేత్పర్వసు । ఆదిత్యమేతిసో
మాచ్చపునస్సౌరేషుపర్వసు ॥ ౬౨ ॥ స్వభాసానుదతేయస్మాత్స్వర్భానురితిసస్స్మృ

తః । చన్ద్రాత్షోడశో భాగో భార్గవస్య విధీయతే ॥ ౬౩ ॥ విష్కమ్భాన్మణ్డలాచ్చైవ
యోజనానాంతు సస్మృతః । భార్గవాత్పాదహీనస్తు విజ్ఞేయో వై బృహస్పతిః॥ ౬౪ ॥
బృహస్పతేఃపాదహీనౌ వక్రసౌరావుభౌ స్మృతౌ । విస్తారాన్మణ్డలాచ్చైవపాదహీన
స్తయోర్బుధః ॥ ౬౫ ॥ తారానక్షత్రరూపాణి వపుష్మన్తీహ యాని వై । బుధేనసమ
రూపాణి విస్తారాన్మణ్డలాచ్చవై ॥ ౬౬ ॥ తారానక్షత్రరూపాణి హీనానితుపరస్పర
మ్ । * శతానిపఞ్చచత్వారిత్రీణిద్వాదశచైవచ ॥ ౬౭ ॥ తతోపరినివిష్టానిమణ్డలా
నితుతారకాః । యోజనార్ధప్రమాణాని తేభ్యోహ్రస్వంనవిద్యతే ॥ ౬౮ ॥ ఉపరి
ష్టాత్త్రయస్తేషాంగ్రహాయేక్రూరసర్పిణః । సౌరిశ్చాఙ్గిరసోవక్రో విజ్ఞేయామన్దచా
రిణః ॥ ౬౯ ॥ తేభ్యోధస్తాద్రాహుకేతూపునశ్చాన్యేమహాగ్రహాః । సోమశ్శు
క్రోబుధశ్చైవభార్గవశ్చేతిశీఘ్రగాః ॥ ౭౦ ॥ యావన్తిదేవబుఋణికోట్యస్తావచ్చ
తారకాః । సర్వేషాంతుగ్రహాణాంవై సూర్యోధస్తాత్ప్రసర్పతి॥ ౭౧ ॥ విస్తీర్ణంమ
ణ్డలంకృత్వాతస్యోర్ధ్వంచరతేశశీ।నక్షత్రమణ్డలంచాపిసోమాదూర్ధ్వంప్రసర్పతి॥ ౭౨॥
నక్షత్రేభ్యోబుధశ్చోర్ధ్వంబుధాదూర్ధ్వంతుభార్గవః। వక్రస్తుభార్గవాదూర్ధ్వంవక్రా
దూర్ధ్వంబృహస్పతిః॥ ౭౩ ॥ తస్మాచ్ఛనైశ్చరశ్చోర్ధ్వందేవాచార్యాత్పరస్స్మృతః।
శనైశ్చరాదతశ్చోర్ధ్వంజ్ఞేయంసప్తర్షిమణ్డలమ్ ॥ ౭౪ ॥ సప్తర్షిభ్యోధ్రువశ్చోర్ధ్వ
మాసక్తంత్రిదివంధ్రువే । ద్విగుణేషుసహస్రేషుయోజనానాంశతేషుచ ॥ ౭౫ ॥
గ్రహాన్తరముథైకైకమూర్ధ్వంనక్షత్రమణ్డలాత్ । తారాగ్రహాన్తరాణిస్యురుపర్యు
పరితేస్మృతాః ॥ ౭౬ ॥ గ్రహాశ్చచన్ద్రసూర్యౌచదివిదివ్యేనతేజసా । నక్షత్రేషు
చయుజ్యన్తేగచ్ఛన్తోనియతక్రమాత్ ॥ ౭౭॥ చన్ద్రార్కగ్రహనక్షత్రానీచోచ్చగృ
హసంస్థితాః। సమాగమేతుభేదేనపశ్యన్తియుగపత్ప్రజాః॥ ౭౮॥పరస్పరాస్థితాహ్యే
వంయుజ్యన్తేచపరస్పరమ్। అసఙ్కరేణచక్రేణతేషాంయోగాస్తువైబుధైః ॥ ౭౯॥
ఇత్యేషసన్నివేశోవఃపృథివ్యాజ్యోతిషామపి । ద్వీపానాముదధీనాంచపర్వతానాంత
థైవచ ॥ ౮౦ ॥ వర్షాణాంచనదీనాంచయేచదేవేషుసన్తివై । ఇత్యేషోర్కవశేనై
వసన్నివేశస్తుజ్యోతిషామ్ ॥ ౮౧ ॥ ఆద్యన్తప్రాన్తతోమధ్యంసక్షేపస్తుధ్రువాశ్రితః।
సర్వతస్తేషువిస్తీర్ణోవృత్తాకారఇవోచ్ఛ్రితః ॥ ౮౨ ॥ లోకసంవ్యవహారార్థమీశ్వ
రేణవినిర్మితః । కల్పాదౌబుద్ధిపూర్వంతుస్థాపితోయంస్వయమ్భువా ॥ ౮౩॥ ఇత్యే
షసన్నివేశోవస్సర్వస్తుజ్యోతిషాత్మకః । వైశ్వరూపంప్రధానస్యపరిణామోస్యయ

* సాష్టషట్పఞ్చచత్వారిత్రీణిద్వేఏకఏవచ.

స్మృతః॥ ౨౪ ॥ నైవశక్యఃప్రసఙ్ఖ్యాతుంయాథాతథ్యేనకేనచిత్ । గతాగతంమను
ష్యేణజ్యోతిషాంమాంసచక్షుషా॥ ౨౫ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే ఖగోళపరిసమాప్తి కథనంనామ
షడ్వింశత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

ఇతిఖగోళమ్.

॥త్రిపురాసురోపాఖ్యానప్రారమ్భః॥

ఋషయః॥కథంజగామభగవాన్పురారిత్వంమహేశ్వరః। దదాహసకథందే
వస్తన్నోవిస్తరతోవద ॥ ౧ ॥ పృచ్ఛామస్త్వాంవయంసర్వేబహుమానాత్పునఃపునః।
త్రైపురంచయథామర్గంమయమాయావినిర్మితమ్ ॥ ౨ ॥ దేవేనైకేషుణాదగ్ధంతథా
త్వంవదమానద ॥ సూతః॥శృణుధ్వంత్రైపురందేవోయథాదాహితవాన్భవః॥ ౩ ॥
మయోనామమహామాయీమాయానాంజనకోఽసురః । నిర్జితస్సతుసఙ్గ్రామేతతా
పపరమంతపః ॥ ౪ ॥ తపస్యన్తంతుతంవిప్రాదైత్యస్త్రిపర్యనుగ్రహాత్ ।తస్యైవకృ
తముద్దిశ్య తే తేపతుఃపరమంతపః॥ ౫ ॥ విద్యున్మాలీచబలవాంస్తారకాక్షస్తువీర్యవాన్।
మయతేజస్సమాక్రాన్తౌ తేపతుర్మయపార్శ్వగౌ ॥ ౬ ॥ లోకాదేవాయథామూర్తా
స్త్రయస్త్రయఇవాగ్నయః । లోకత్రయంతాపయన్తస్తే తేపుర్దానవాస్తపః ॥ ౭ ॥
హేమన్తేజలశయ్యాసుగ్రీష్మేపఞ్చతపాస్తథా । వర్షాసుచతథాకాశేతుపయన్తస్త
పఃప్రియాః ॥ ౮ ॥ సవనాత్ఫలమూలానిస్వాదూనిచమృదూనిచ। అన్యథారచితా
హారాఃపఙ్కేనావృతవల్కలాః॥౯॥ మగ్నాశ్శైవాలపాశేషుసమలేష్వమలేషుచ।
నిర్మాంసాశ్చతథాజాతాఃకృశాధమనిసన్తతాః ॥ ౧౦ ॥ తేషాంతపఃప్రభావేనాబ
భౌవిద్రుమంతథా । నిష్ప్రభంచజగత్సర్వంమన్దతేజావిభావసుః॥ ౧౧ ॥ దహ్యమా
నేషులోకేషుత్రైస్త్రిభిర్దానవాగ్నిభిః । తేషాంమధ్యేజగద్బన్ధుఃప్రాదుర్భూతఃపితా

॥మయాదీనాంవరప్రదానార్థంబ్రహ్మావిర్భావః॥

మహః ॥ ౧౨ ॥ తతస్తేలోకకర్తారంతందృష్ట్వాసహసాగతమ్।స్వయంపితామహం
దైత్యానేముస్తుష్టువురేవచ॥ ౧౩ ॥ అథతాన్దానవాన్బ్రహ్మాతపసాతపనప్రభాన్ ।
ఉవాచహర్షపూర్ణాఙ్గాన్హర్షపూర్ణముఖేక్షణః ॥ ౧౪ ॥ వరదోహంహివోవ
త్సాస్తపస్తోషితఆగతః । భవతామీప్సితంయద్వానవిచారంతదుచ్యతామ్ ॥ ౧౫ ॥
ఇత్యేవముచ్యమానాస్తుప్రసన్నంప్రపితామహమ్ । విశ్వకర్మామయఃప్రాహప్రహర్షో
త్ఫుల్లలోచనః ॥ ౧౬ ॥ దేవదైత్యాఃపురాదేవైస్సఙ్గ్రామేతారకాహ్వయే । నిర్జి
తాశ్చహతాశ్చైవనిస్త్రింశైరాయుధైరపి ॥ ౧౭ ॥ దేవైస్సదాతివిద్ధాఙ్గాఖా

ధితా భయవేపితాః । శరణం నైవజానీయుస్సర్వథా శరణార్థినః॥ ౧౮॥ సోహం తపఃప్ర
భావేన భవద్భక్త్యా తథైవ చ । ఇచ్ఛామి దుర్గం తత్కర్తుం యద్దేవైరపి దుర్గమమ్ ॥ ౧౯ ॥
తస్మింశ్చ త్రిపురే దివ్యే మత్కృతే కృతినాం వర । కృత్యానాం జలజానాం చ దోషాణాం
వహ్నితేజసామ్॥ ౨౦ ॥ దేవప్రహరణానాం చ దేవానాం చ ప్రజాపతే। అలఙ్ఘనీయం
భవతు త్రిపురం యది తే ప్రియమ్ ॥ ౨౧ ॥ విశ్వకర్మా ఇతీవోక్తస్సతదా విశ్వకర్మణా।
ఉవాచ ప్రహసన్వాక్యం మయ దైత్యగణాధిప ॥ ౨౨ ॥ సర్వామరత్వం నైవాస్తి న
సద్వృత్తస్య దానవ । తస్మాత్స్వర్గవిధానం హి తృణాదపి విధీయతామ్ ॥ ౨౩ ॥ పితా
మహవచశ్శ్రుత్వా ఇత్యేవం దానవో మయః । ప్రాఞ్జలిః పునరప్యాహ బ్రహ్మాణం పద్మ
సమ్భవమ్ ॥ ౨౪ ॥ యత్తదేకేషుణా మార్గం సకృన్ముక్తేన సంగ్రహేత్ । సచనస్సంయు
గే హన్యాదవధ్యశ్చైవ తతో భవేత్ ॥ ౨౫ ॥ ఏవమస్త్వితి చాప్యుక్త్వా మయం దేవః పి
తామహః । స్వప్నే లబ్ధో యథార్థౌఘస్తథైవాదర్శనం యయౌ ॥ ౨౬ ॥ గతే పి
తామహే దైత్యా గత్వా వహ్నిరివ ప్రభాః । వరదృప్తా బభూవుస్తే తపసా చ మహాబ
లాః ॥ ౨౭ ॥ మయస్త్వథ మహాబుద్ధిర్దానవో ఋషిసత్తమాః । దుర్గం వ్యవసితః క
ర్తుమితి చిన్తయతే తథా ॥ ౨౮ ॥ కథం నామ భవేద్దుర్గం తన్మయా త్రిపురం కృతమ్ । వ
త్స్యతే తత్పురం దివ్యం మత్తః కో న్యో న సంశయః ॥ ౨౯ ॥ యథా చైకేషుపాతేన త
త్పురం న విహన్యతే। దేవైస్తథా విధాతవ్యం మయా మతివిచారణాత్ ॥ ౩౦ ॥ విస్తరో
యోజనశతమేకైకస్య పురస్య తు । కార్యం తేషాం చ విష్కమ్భమేకైకం శతయోజన
మ్ ॥ ౩౧ ॥ పుష్యయోగే చ నిర్మాణం పురాణాం చ భవిష్యతి । పుష్యయోగేన చ ది
వి సమేష్యన్తి పరస్పరమ్ ॥ ౩౨ ॥ పురాణ్యేకప్రహారేణ సతాని చ హనిష్యతి । ఆయ
సం తు క్షితితలే రాజతం తు నభస్స్థలే ॥ ౩౩ ॥ రాజతస్యోపరిష్టాచ్చ సౌవర్ణం భవితా పు
రమ్। ఏవం త్రిభిః పురైర్యుక్తం త్రిపురం తద్భవిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ శతయోజన*విష్కమ్భై
రన్తరైస్తద్దురాసదమ్ । అట్టాలకైర్యన్త్రశతఘ్నిభిశ్చ సశక్తిశూలోపలకమ్పనై
శ్చ ॥ ౩౫ ॥ ద్వారైర్మహామన్దరమేరుకల్పైః ప్రాకారశృఙ్గైశ్చ విరాజమానమ్ । స
తారకాఖ్యేన మయేన గుప్తం స్థితం చ గుప్తం తటిమాలినా చ ॥ ౩౬ ॥ కో నామ హన్తుం
త్రిపురం సమర్థో ముక్త్వా త్రినేత్రం భగవన్తమేకమ్॥ ౩౭॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే మయాదీనాం బ్రహ్మాదత్తవరా
దికథనం నామ సప్తవింశత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః.

---

* విస్తారైరన్తరైః.

॥ త్రిపురనిర్మాణకథనమ్ ॥

సూతః ॥ ఇతి సఞ్చిన్త్య దైత్యేన్ద్రో దివ్యోపాయప్రభావజమ్। చకార త్రిపురం దివ్యం మనస్సఞ్చారచారితమ్ ॥ ౧ ॥ ప్రాకారాన్తరమార్గేణ ఇహ చాత్ర చ గోపురమ్ । రాజమార్గ ఇతశ్చాపి విపులం భవనాదిభిః ॥ ౨ ॥ ఇహ చాట్టాలకద్వారమిహ చాట్టాలగోపురమ్ । రథ్యోపరథ్యాశ్చ ఇత ఇహ చాత్ర చ చత్వరమ్ ॥ ౩ ॥ ఇదమన్తఃపురస్థానం రుద్రాయతనమత్ర చ। అవటాని * తటాకాశ్చ అత్ర వాప్యస్సరాంసి చ॥ ౪॥ ఆరామాశ్చ శుభాశ్చాత్ర ఉద్యానాన్యత్ర చాత్ర చ । విసర్గమోదానవానాం భవత్యత్ర మనోహరః ॥ ౫॥ ఇత్యేవం మానసం † మార్గం కల్పయిత్వాసురారిణా। మయేన తత్పురం సృష్టం త్రిపురం త్వితి విశ్రుతమ్ ॥ ౬ ॥ కార్ష్ణాయసమయం యత్తన్మయేన విహితం పురమ్ । తారకాఖ్యోఽభిత స్తత్ర కృతస్థానాధిపోఽభవత్ ॥ ౭॥ యచ్చ పూర్ణేన్దుసఙ్కాశం రాజతం నిర్మితం పురమ్। విద్యున్మాలీ బలీ తత్ర విద్యుద్గణ ఇవామ్బరే॥ ౮॥ సువర్ణవికృతం యత్తన్మయేన విహితం పురమ్ । స్వయం చావస్మయ స్తత్రగత స్తదధిపః ప్రభుః ॥ ౯॥ తారకస్య పురం తత్తు శతయోజనమన్తరమ్ । విద్యున్మాలిపురం చాపి శతయోజనమన్తరమ్॥ ౧౦ ॥ మేరుపర్వతసఙ్కాశం మయస్యాపి పురం మహత్ । పుష్యసంయోగమాత్రేణ కాలేన స మయః పురా॥౧౧॥ కృతవాం స్త్రిపురం ‡ దైత్య స్త్రినేత్రస్యేవ పుష్పకమ్ । యేన యేన మయో యాతి ప్రకుర్వాణః పురం పురాత్ ॥ ౧౨॥ ప్రతస్థే తత్ర తత్రైవ ప్రచక్రే మాయయా స్వయమ్ । కామగామమయాన్యత్ర శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౩ ॥ రత్నాన్వితాని శోభన్తే భవనాని సురద్రుహామ్। ప్రాసాదశతజుష్టాని కూటాగారోత్కటాని చ ॥ ౧౪ ॥ సర్వాణి కామగాని స్యు స్సర్వలోకమయాని చ । సోద్యానవాపీకూపాని సపద్మసరవన్తి చ॥ ౧౫ ॥ అశోకవనరమ్యాణి కోకిలారుతవన్తి చ । చిత్రశాలా విశాలాని చన్ద్రశాలోత్తమాని చ ॥ ౧౬ ॥ సప్తాష్టాదశభౌమాని సుకృతాని మయేన చ। బహుస్వర్ణపతాకాని స్రగ్దామాలఙ్కృతాని చ ॥ ౧౭ ॥ కిఙ్కిణీజాలశబ్దాని గన్ధవన్తి మహాన్తి చ । సుసంయుక్తోపలిప్తాని పుష్పనైవేద్యవన్తి చ ॥ ౧౮ ॥ సాజ్యధూమాన్ధకారాణి సపూర్ణకలశాని చ । గగనావరణాభాన్తి హంసపఙ్క్తినిభాని చ॥ ౧౯ ॥ పఙ్క్తీకృతాని రాజన్తే గృహాణి త్రిపురే పురే । ముక్తాకలాపైర్లమ్బద్భిర్హసన్తీభిశ్శశిశ్రియమ్॥ ౨౦ ॥ మల్లికాజాతిపుష్పాఢ్యైర్ధూపగన్ధాధివాసితైః। పఞ్చేన్ద్రియసుఖై ర్నిత్యం సమైస్సత్పురుషైరివ॥ ౨౧ ॥ హేమరాజతలోహాశ్చ మణిరత్నాఞ్జనాన్వితాః। ప్రాకారా స్త్రిపురే తస్మిన్గిరిప్రకరసన్నిభాః ॥ ౨౨ ॥ ఏకైకస్మిన్పురే తస్మిన్గోపురాణాం శతం శతమ్ । సపతాకధ్వజపటం దృశ్యతే గిరిశృఙ్గవత్ ॥ ౨౩॥ నూపురారావరమ్యాణి త్రిపురేన్తఃపురాణ్యపి । స్వర్గాతిరిక్తశ్రీర్భాతి తత్ర కన్యాపురేషు చ ॥ ౨౪ ॥ ఆరా

---

* తడాగాని. † తత్రాకల్పయత్పురకర్మవిత్. ‡ దైత్యస్త్రినేత్రఃపుష్పకం యథా.

మైశ్చ విహారైశ్చ తడాకావటపల్వలైః । సరోభిశ్చ సరిద్భిశ్చ వనైశ్చోపవనైరపి ॥ ౨౫॥
* దివ్యభోజ్యోపభోగ్యాని నానారత్నయుతానిచ । పుష్పోత్కరైశ్చ సుభగా స్త్రిపురే
చోపనిర్గమాః ॥ ౨౬॥ పరిఘాశతగమ్భీరా కృతా మాయావినా పురా ॥ నిశమ్య తద్దుర్గవి
ధానముత్తమం కృతం మయేనాద్భుతకర్మణా చ ॥ ౨౭॥ దితేస్సుతా దైత్యవరాజవైరిణ
స్సహస్రశః ప్రాపురనన్తవిక్రమాః । తదాసురైర్గర్వితవైరిమర్దనైః కరీన్ద్రశైలేన్ద్ర
మృగేన్ద్రసన్నిభైః ॥ ౨౮ ॥ బభూవ పూర్ణం త్రిపురం భయైర్యథా యథాప్సరం భూరిజ
లైర్ఘనవ్రజైః ॥ ౨౮½ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే త్రిపుర నిర్మాణకథనం
నామ అష్టావింశత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీమయకృతత్రిపురే దైత్యదానవాదిప్రవేశః.

సూతః ॥ నిర్మితే † త్రిపురే దుర్గే పూర్ణే త్వసురపుఙ్గవైః । తద్దుర్గం దుర్గతాం
ప్రాప బద్ధవైరైస్సురాసురైః ॥ ౧ ॥ సకళత్రాస్సపుత్రాశ్చ శస్త్రవన్తోఽన్తకోపమాః ।
మాయావిష్టాని వివిశుర్గృహాణి ప్రేషితాశ్చ తే ॥ ౨ ॥ సింహైర్వనమివానేకైర్నక్రైరి
వ మహార్ణవః । శేషాశ్చైవాతిపారుష్యైశ్శరీరమివరోగభిః ॥ ౩ ॥ తద్వద్బలిభిర
ధ్యస్తం తత్పురం దేవతారిభిః । త్రిపురం సఙ్కులం జాతం దైత్యకోటిశతాకులమ్ ॥ ౪॥
సుతలాదపి నిష్పన్నం పాతాళాద్దానవాలయాత్ । ఉపతస్థుర్నభో దుర్గం యే చ గిర్యుప
జీవినః ॥ ౫॥ యో యం ప్రార్థయతే కామం సమ్ప్రాప్తస్త్రిపురాలయాత్ । తస్య తస్య మ
యస్తత్ర మాయయా విదధాతి సః ॥ ౬ ॥ సచన్ద్రేషు ప్రదోషేషు సామ్బుజేషు సరస్సు
చ । ఆరామేషు సచూతేషు తపోవనవనేషు చ ॥ ౭ ॥ వ్యఙ్గాశ్చన్దనదిగ్ధాఙ్గా మాతఙ్గా
స్సముదా ఇవ । మృష్టాభరణవస్త్రాశ్చ మృష్టస్రగనులేపనాః ॥ ౮ ॥ ప్రియాభిః ప్రియ
కామీభిర్హావభావప్రసూతిభిః । నారీభిస్సన్తతం రేముర్ముదితాశ్చైవ దానవాః ॥ ౯ ॥
మయేన నిర్మితే స్థానే మోదమానా మహాబలాః । అర్థే ధర్మే చ కామే చ విదధుస్తే మతిం
స్వయమ్ ॥ ౧౦ ॥ తేషాం త్రితయయుక్తానాం త్రిపురేఽమరవైరిణామ్ । జగామ సుమ
హాన్కాలస్స్వర్గస్థానాం యథా తథా ॥ ౧౧ ॥ శుశ్రూషన్తే పితౄన్పుత్రాః పత్నీన్ప
త్న్యశ్చ యత్నతః । విముక్తకలహాశ్చాపి సానురాగాః పరస్పరమ్ ॥ ౧౨ ॥ నాధర్మం
త్రిపురస్థానాం లభతేఽనృతవాగపి । అర్చయన్తి దితేః పుత్రాస్త్రిపురాయతనే హర
మ్ ॥ ౧౩॥ ‡ పుణ్యాహశబ్దా విప్రాణాం ఆశీర్వాదాశ్చ సర్వశః । + సిఞ్జన్మఞ్జుళమఞ్జీర
వేణువీణారవా మృదు ॥ ౧౪ ॥ హాసశ్చ వరనారీణాం చిత్తవ్యాకులకారకః । త్రిపురే దాన
వేన్ద్రాణాం శ్రూయతే రమతాం సదా ॥ ౧౫ ॥ తేషామర్చయతాం దేవాన్బ్రాహ్మ

* దివ్యోపభోగభోగ్యాని.
† త్వాసురే దుర్గే మయేనాసురశిల్పినా.
‡ పురాణగానశబ్దాశ్చ.
+ స్వనశ్చ శఙ్ఖభేరీణాం వీణావేణురవా అపి.

కాంశ్చ నమస్యతామ్ । ధర్మకామార్థతన్త్రాణాం మహానాకులో వ్యజాయత ॥ ౧౬ ॥

॥ లోభాదీనాం త్రిపురప్రవేశః ॥

* కదాచిదత్ర లోభశ్చ క్రోధశ్చైవ తథైవ చ । కలిశ్చ కలహశ్చైవ వివిశుస్త్రిపురం సహ ॥ ౧౭ ॥ సన్ధ్యాకాలే ప్రవిష్టాస్తే త్రిపురం చాసురాలయమ్ । బాధన్తే తే జనాన్ఘోరాశ్శరీరాణి యథామయాః ॥ ౧౮ ॥ సర్వ ఏవ విశన్తస్తు మయేన త్రిపురేఽసురాః । † తానుత్పాతాంస్తథా దృష్ట్వా విమృశన్తి స్మ దానవాః ॥ ౧౯ ॥ ఉదితే తు సహస్రాంశౌ తేజస్విభాకరే రవౌ । మయస్సభామావివేశ భాస్కరాభామివామ్బుజమ్ ॥ ౨౦ ॥ మేరుకూటనిభే రమ్యే ఆసనే స్వర్ణమణ్డితే । ‡ నివేశితస్సభామధ్యే స్థితస్తోయధరో యథా ॥ ౨౧ ॥

॥ దానవానాం మయజ్ఞాపితయామినీదృష్టదుష్టస్వప్నాః ॥

పార్శ్వయోస్తారకాక్షశ్చ విద్యున్మాలీ చ దానవౌ । ఉపవిష్టౌ మయస్యాన్తే హస్తినః కలభావివ ॥ ౨౨ ॥ తతోఽమరారయశ్శిష్టా విశిష్టాస్సురాఙ్గణే । ఉపవిష్టా ద్రుఢం దృష్ట్వా దేవానాం దేవరాడివ ॥ ౨౩ ॥ సర్వేషు దానవేన్ద్రేషు సుఖాసనగతేషు చ । మయో మాయాభిజనక ఇత్యువాచ స దానవాన్ ॥ ౨౪ ॥ ఖేచరా దైత్యరాజానో భో భో దానవసత్తమాః । అసురా రాక్షసాశ్చైవ సర్వే దాక్షాయణీసుతాః ॥ ౨౫ ॥ నిశామయధ్వం యస్స్వప్నో మయా దృష్టో భయావహః । § త్రయశ్చ తిస్రః పురుషాః ప్రమదాశ్చ మహాబలాః ॥ ౨౬ ॥ మహాక్రోధా హ్యుగ్రముఖాః ప్రవిష్టాస్త్రిపురం దివా । ప్రవిశ్య రుషితాస్తే చ పురం చాతులవిక్రమాః ॥ ౨౭ ॥ ప్రవిష్టాశ్చ శరీరాణి భూత్వా బహుశరీరిణః । నగరం త్రిపురం చైవ తమసా సముపస్థితమ్ ॥ ౨౮ ॥ సగృహం సహ + యుష్మాభిస్సవాజిరథకుఞ్జరమ్ । ఉలూకచఞ్చుకా నారీ నగ్నారూఢా ఖరాసనమ్ ॥ ౨౯ ॥ సహ స్త్రీభిర్హసన్తీ సా చుక్షుభే ప్రమదా యథా । పురుషశ్చేన్దుతిలకశ్చతురఙ్ఘ్రిస్త్రిలోచనః ॥ ౩౦ ॥ యేన సా ప్రమదా నూనం దృష్టా చాహం విబోధితః । ఈదృశీ ప్రమదా దృష్టా మయా చాతిభయావహా ॥ ౩౧ ॥ మయా చైవంవిధస్స్వప్నో నిశాయాం దితినన్దనాః । దృష్టః కథన్న కష్టోయమసుఖం నో భవిష్యతి ॥ ౩౨ ॥ యది వోఽహం తు మా రాజో యదిదం వేత్థ రే హితమ్ । నిబోధధ్వం సుమనసో న చాసూయితుమర్హథ ॥ ౩౩ ॥ కామం చేర్ష్యాం చ రోషం చ త్యక్త్వా నియతమానసాః । సత్యే శమే దమే చాథ మునివాదేఽవతిష్ఠత ॥ ౩౪ ॥ శాన్తయశ్చ ప్రయుజ్యన్తాం పూజ్యతాం చ మహేశ్వరః । యది సామాన్యస్వప్నస్యైవం హ్యుపశమో భవేత్ ॥ ౩౫ ॥ కుప్యతే నో ధ్రువం దేవో దేవదేవస్త్రిలోచనః । యతోత్పాతాశ్చ దృశ్యన్తే సదా చ త్రిపురేఽసురాః ॥ ౩౬ ॥ కలహం వర్జయన్తశ్చ ఆర్జయన్తస్తథార్జవమ్ । స్వప్నశాన్తిం ప్రతీక్షధ్వం కాలోదయమథా

---

*మిథ్యాఽలక్ష్మీరసూయా చ బుభుక్షా చ తథైవ చ. † స్వప్నే భయావహాన్ దృష్ట్వా విమృశన్తి స్మ దానవాః.
‡ ఆసీనః కాఞ్చనగిరేశ్శృఙ్గే తోయధరో యథా. § చతస్రః ప్రమదాస్తత్ర త్రయో మర్త్యా భయావహాః.
+ యుష్మాభిస్సాగరామ్భసి మజ్జితమ్.

పిబా ॥ ౩౭ ॥ శ్రుత్వా దాక్షాయణీపుత్త్రా ఇత్యేవంమయభాషితమ్। క్రోధవ్యాకు

—— త్రైపురజనానామధర్మప్రవృత్తిః. ——

లనేత్రాశ్చశిష్టాచారవినాశకాః ॥ ౩౮ ॥ * వినాశముపపశ్యన్తిఅలక్ష్మ్యావ్యాపితా
సురాః । తత్రైవదృష్ట్వాతేన్యోన్యంసక్రోధంలోహితేక్షణాః ॥ ౩౯ ॥ సద్యో
దైవపరిధ్వస్తాదానవాస్త్రిపురాలయాః । హిత్వాసత్యంచధర్మంచఅకార్యాణ్యుప
చక్రముః॥ ౪౦ ॥ ద్విషన్తిబ్రాహ్మణాన్పుణ్యాన్నార్చయిష్యన్తిదేవతాః। గురూంశ్చై
వావమన్యన్తేఅన్యోన్యంచాపిచుక్రుశుః॥ ౪౧ ॥ కలహేషుససజ్జన్తేఅధర్మేషురమన్తి
చ । పరస్పరంచనిన్దన్తిసదాచాప్రియవాదినః॥ ౪౨ ॥ ఉచ్చైర్గురూన్ప్రభాషన్తేనా
భిభాషన్తిపూజితాన్ । అకస్మాత్సాశ్రునయనాజాయన్తేసచముత్సుకాః ॥ ౪౩ ॥ ద
ధిసక్తూన్పయశ్చైవకపిత్థానిచరాత్రిషు । భక్ష్యన్తేశేరతేచాపిఉచ్ఛిష్టాస్సంవృతా
స్తథా॥ ౪౪ ॥ మూత్రంకృత్వానస్పృశన్తిఅకృత్వాపాచశౌచనమ్ । నిర్విశన్తిస్మశ
య్యాసుశౌచాచారవివర్జితాః ॥ ౪౫ ॥ సజుగుచన్తిభయాచ్చైవమార్జారాణాంయ
థాఖగాః। † భార్యాఃపతీన్స్వనిన్దన్తితేపిపత్నీశ్చనిర్ఘృణాః॥ ౪౬ ॥ పురాసుశీలాభూత్వా
చదుశ్శీలత్వముపాగతాః। దేవాంస్తపోధనాంశ్చైవబాధన్తేత్రిపురాలయాః॥ ౪౭ ॥ ము
ఘూనాంబ్రాహ్మణానాంచతేవినాశాయరక్షితామ్ । విప్రియాణ్యేవవిప్రాణాంకుర్వా
ణాఃకలహైషిణః ॥ ౪౮ ॥ వైభ్రాజకంవనంచైవతథాచైత్రరథంవనమ్ । అశోకంచా
వరాశోకంసర్వర్తుకథయాపిచ ॥ ౪౯ ॥ స్వర్గంచదేవతావాసంపూర్వదేవాబలా
న్వితాః । ధ్వంసయన్తిస్వయంసిద్ధాస్తపోధనవనానిచ ॥ ౫౦ ॥ విధ్వస్తదేవాయత
నాశ్రమాశ్చసంభగ్నదేవధ్వజయూపకాశ్చ । జగద్బభూవాసురరాజజుష్టమభిద్రుతం
సర్వమివారిబృన్దైః ॥ ౫౧ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే త్రిపురవాసిభ్యోమ
యోక్తదుస్స్వప్నదర్శనాది కథనంనామైకోనత్రింశదు
త్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ సుశీలేషుప్రసుప్తేషుదానవేషుదురాత్మసు । లోకేషూత్సాద్యమా
నేషుతపోధనవనేషుచ ॥ ౧ ॥ సింహనాదేనదైత్యానాంభయభీతేషుజన్తుషు। త్రై
లోక్యేభయసమ్మూఢేతమోన్ధత్వముపాగతే॥ ౨॥ ఆదిత్యావసవస్సాధ్యాఃపితరోమరు

—— బ్రహ్మదర్శనార్థమాదిత్యాదిదేవతానాంసత్యలోకగమనమ్. ——

తాంగణాః । భీతాశ్శరణంజగ్ముర్బ్రహ్మాణంప్రపితామహమ్ ॥ ౩ ॥ తేతుస్వ
ర్ణాంబుజాసీనందదృశుస్సముపాగతాః । తేతమూచుస్సహితాఃప్రణమ్యప్రపితామ

---

* అలక్ష్మీర్నిర్ఋతిఃకలిఃక్రోధానసూయాప్రాప్తాస్తథాసురాః.
† భార్యాంగత్వానశుద్ధ్యన్తిరజోవృత్తిషు.

హమ్॥ ౪ ॥ దేవాః ॥ వరదృప్తాస్తథైతేచ దానవాస్త్రిపురాలయాః। బాధన్తేస్మాన్యథాదేవ ప్రేష్యాన్వై స్వామినోఽనఘ॥ ౫॥ చరామః పృథివీం సర్వాం మృగాః సింహభయాదివ । దానవానాం భయాత్తద్వద్భ్రమామః ప్రపితామహ॥ ౬॥ పుత్రాణాం నామధేయానికళత్రాణ్యసురాధిప। దానవైర్బాధ్యమానానాం విస్మృతానీహ నోఽనఘ ॥ ౭ ॥ దేవవేశ్మప్రభఙ్గాశ్చ ఆశ్రమభ్రంశనానిచ దానవైర్లోభమోహాన్ధైః క్రియన్తే పాపబుద్ధిభిః ॥ ౮ ॥ యదిన త్రాయసేలోకాన్ దానవేభ్యశ్చవిభ్రమాన్ । ప్రేత్యస్యకాలేనిర్దేహం నిర్మానుషమిదం జగత్ ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం త్రిదశైరుక్తః పద్మయోనిః పితామహః । ప్రత్యాహ త్రిదశాన్సేన్ద్రాన్నిస్తుతుల్యాననప్రభాన్ ॥ ౧౦ ॥ దానవానాం వినాశాయ తథామతిమతాం వరాః । తస్మాద్ద్వారశ్చ సమ్ప్రాప్తో యః పురోక్తో మయాఽమరాః ॥ ౧౧ ॥ తచ్చ తేషామధిష్ఠానం త్రిపురే త్రిదశర్షభాః । ఏకేషుపాతమోక్షేణ హన్తవ్యం తత్పురం యతః॥ ౧౨॥ భవతాం చ న పశ్యామి ఏకమప్యమరర్షభాః। యస్త్వేకప్రహారేణ పురం హన్యాత్స దానవమ్ ॥ ౧౩ ॥ త్రిపురాణ్యల్పవీర్యేణ శక్యం హన్తుం శరేణ తు । ఏకం ముక్త్వా మహేశానం మహాదేవం జగత్పతిమ్ ॥ ౧౪॥ తే యూయం యది మన్యధ్వం క్వను విధ్వంసకం హరమ్ । యాచామస్సహితా దేవం త్రిపురం స హనిష్యతి॥ ౧౫॥కృతః పురాణాం విష్కమ్భో యోజనానాం శతం శతమ్। యథాచైకప్రహారేణ హన్యాద్దేవం మయం న తు ॥ ౧౬॥ పుష్యయోగేన యుక్తాని క్షణమేకస్థితాని తు। పురాణ్యేకప్రహారేణ ధక్ష్యతీతి త్రిలోచనః ॥ ౧౭ ॥ తతో దేవేశ్వరః ప్రోక్తో యాస్యామ ఇతి ముఃఖితైః । పితామహస్సురైస్సార్ధం భవసంసదమాగతః ॥ ౧౮ ॥ తే భవం

ఈశ్వరదర్శనార్థం బ్రహ్మాది దేవతానాం కైలాసగమనమ్.

భూతభవ్యేశం * జగత్సంహారకం ప్రభుమ్ । పశ్యన్తిస్మ మయా సార్థం సన్దినాచ మహాత్మనా॥ ౧౯ ॥ అగ్నివర్ణమయం దేవమగ్నిపుఞ్జనిభేక్షణమ్।అగ్న్యాదిత్యసహస్రాభమగ్నివర్ణవిభూషణమ్ ॥ ౨౦ ॥ చన్ద్రావయవలక్ష్మాణం చన్ద్రసౌమ్యతరాననమ్। అగమ్యం తముజం దేవం మదనారిం త్రిలోచనమ్ ॥ ౨౧ ॥ సర్వేషాం సర్వదం శమ్భుం గోపతిం పార్వతీపతిమ్ ॥దేవాః॥ నమోభవాయ శర్వాయ రుద్రాయ వరదాయచ ॥ ౨౨ ॥

బ్రహ్మాది దేవకృత మహాదేవ స్తుతిః.

పశూనాం పతయే నిత్యముగ్రాయ చ కపర్దినే। మహాదేవాయ భీమాయ త్ర్యమ్బకాయ విశామ్పతే ॥ ౨౩ ॥ ఈశ్వరాయ భగఘ్నాయ నమస్త్వన్ధకఘాతినే । నీలగ్రీవాయ భీమాయ వేధసే వేధసాం పతే ॥ ౨౪ ॥ కుమారశత్రునిఘ్నాయ కుమారజననాయ చ। విలోహితాయ ధూమ్రాయ ధరాయ క్రథనాయ చ ॥ ౨౫ ॥ నిత్యం నీలశిఖణ్డాయ శూలినే దివ్యశాయినే। ఉరగాయ సునేత్రాయ హిరణ్యవసురేతసే॥ ౨౬॥అచిన్త్యాయామ్బి

* గిరిశం శూలపాణినమ్.

కాభర్త్రే సర్వదేవస్తుతాయచ । వృషధ్వజాయ*చణ్డాయజటినేబ్రహ్మచారిణే॥౨౭॥ తప్యమానాయసలిలేబ్రహ్మణ్యాయాజితాయచ । విశ్వాత్మనేవిశ్వసృజేవిశ్వమావృత్యతిష్ఠతే ॥ ౨౮ ॥ నమోస్తుదివ్యసేవ్యాయప్రభవేసర్వసమ్పదామ్ । అభిగమ్యాయకామ్యాయ † సవ్యాపారాయసర్వదా ॥ ౨౯ ॥ భక్తానుకమ్పినేతుభ్యందిశతేజన్మనోగతిమ్ ॥ ౨౯½ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానేదేవకృత మహేశ్వర స్తవాదికథనం నామత్రింశదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

సూతః॥ బ్రహ్మాద్యైస్స్తూయమానస్తుదేవదేవోమహేశ్వరః। వాచస్పతిమువాచేదందేవానాంక్వభయంమహత్ ॥ ౧ ॥ మహేశ్వరః ॥ భోభోదేవాస్స్వాగతంవోబ్రూతయద్ధిమనోగతమ్ । యద్దేయంవాప్యదేయంవానాదేయంచమయాహితత్ ॥ ౨ ॥ యదభీష్టంభవతామంతద్దదామిసురర్షభాః । యుష్మాకమిహాముఖ్యానాంకృతోహంవిబుధర్షభాః ॥ ౩ ॥ చరామిమహదత్యుగ్రంయచ్చాపిపరమంతపః।యుష్మద్ద్వేష్యామమద్వేష్యాఃకష్టాఃకష్టతరామమ ॥ ౪ ॥ తథామద్భవమాపన్నాయుష్మాకంభవఏవచ । తఏవముక్తాదేవేనప్రేష్ణాసబ్రహ్మకాస్సురాః ॥ ౫ ॥ రుద్రమాహుర్మహాభాగాభాగాహ్వాస్సర్వఏవతు ॥దేవాః॥ భగవన్దానవైస్తప్తంరౌద్రంరౌద్రపరాక్రమైః ॥ ౬ ॥ లోకేషూత్పాట్యమానేషుత్వాంవయంశరణంగతాః।మయోనామదితేఃపుత్రస్త్రినేత్రకలహప్రియః ॥ ౭ ॥ త్రిపురంయేనతద్దుర్గంకృతంపాణ్డురగోపురమ్ । తదాశ్రిత్యపరందుర్గందానవావరనిర్భయాః ॥ ౮ ॥ బాధన్తేఽస్మాన్మహాదేవప్రేష్యాన్వైస్వామినోయథా । ఉద్యానానిచభగ్నానినన్దనాదీనియానిచ॥ ౯ ॥ వరాశ్చాప్సరసస్సర్వారమ్భాద్యాదనుజైర్హృతాః । ఇన్ద్రోపవాహ్యాశ్చగజాఃకుముదాఞ్జనవామనాః ॥ ౧౦ ॥ ఐరావణోయథావాహ్యందేవానాంచమహేశ్వర । యేచన్ద్రమూహుర్హ్వాహయాస్తేపిసర్వేహృతాస్తుతైః ॥ ౧౧ ॥ జాతాస్తుదానవానాంతేరథయోగ్యాస్తురఙ్గమాః । యేరథాయేగజాయేశ్వాయాస్స్త్రియోయచ్చనోవసు ॥ ౧౨ ॥ తచ్చాప్యపహృతందైత్యైస్సంశయోజీవితేపునః। త్రినేత్రఏవముక్తస్తుదేవైశ్శక్రపురోగమైః ॥ ౧౩ ॥ ఉవాచదేవాన్దేవేశోవరదోవృషవాహనః ॥ మహాదేవః ॥ వ్యపగచ్ఛతువోదేవామహాదానవజంభయమ్ ॥ ౧౪ ॥ తదహంత్రిపురంధక్ష్యేక్రియతాంయద్బ్రవీమితత్ । యదిచ్ఛతమయాదగ్ధుంత్రిపురంసహదానవైః ॥ ౧౫ ॥ రథమౌపయికంమహ్యంసజ్జయధ్వంకిమాస్యతే । దిగ్వాససా

* ముణ్డాయ. † స్తుత్యాయార్యాయ.

॥ శ్రీఈశ్వరారోహణయోగ్యరథనిర్మాణమ్ ॥

తథోక్తాస్తే సపితామహకాస్సురాః ॥ ౧౬॥ తథేత్యుక్త్వా మహాదేవం చక్రుస్తే రథము
త్తమమ్ । ధరాం కూబరకౌ తుల్యౌ జఙ్ఘే పార్శ్వే శుభే ఉభే ॥౧౭॥ అధిష్ఠానం శిరో మేరు
రక్షో మన్దర ఏవ చ । చక్రుశ్చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ చక్రే కాఞ్చనరాజతే ॥ ౧౮ ॥ కృష్ణ
పక్షం చ శుక్లం చ పక్షద్వయమపీశ్వరాః। రథనేమిద్వయం చక్రుర్మేఘాన్బ్రహ్మపురస్స
రాః॥౧౯॥ ఆదిద్వయం తక్షుకం చ యన్త్రిమేతాశ్చ దేవతాః।కమ్బళాశ్వతరాభ్యాం వై
నాగాభ్యాం సమవేష్టయన్॥౨౦॥భార్గవశ్చాఙ్గిరాశ్చైవ బుధోఽఙ్గారక ఏవ చ।శనైశ్చర
స్తథైవాత్ర సర్వే తే దేవసత్తమాః ॥ ౨౧ ॥ వరూథం గగనం చక్రుశ్చారురూపం రథం చ
వై। కృత్వా ద్విజిహ్వాత్రితయం త్రిగుణం శాతకౌమ్భకమ్ ॥ ౨౨ ॥ మణిముక్తేన్ద్రనీలా
కం కృతం లత్యం తదాసురైః । గఙ్గా సిన్ధుశ్శతద్రూశ్చ చన్ద్రభాగా ఇరావతీ ॥ ౨౩ ॥
వితస్తా చ విపాశా చ యమునా గణ్డకీ నదీ । సరస్వతీ దేవికా చ సీతా థ సరయూరపి॥౨౪॥
ఏతాస్సరిద్వరాస్సర్వాశ్శృణు సజ్జీకృతా రథే।ధార్తరాష్ట్రాశ్చ యే నాగా యే చ కర్కో
టకాత్మజాః ॥ ౨౫ ॥ వాసుకేః కులజా యే చ యే చైరావతవంశజాః। తే సర్వా దర్ప
సమ్పన్నాస్తత్ర తూణీరమాశ్రితాః॥ ౨౬॥ఉపతస్థుశ్శరా భూత్వా నానాజాతిసముద్భ
వాః । సురసా సరమా కద్రూర్వినతా శుచిరేవ చ ॥ ౨౭ ॥ తృష్ణా బుభుక్షా యా చోగ్రా
వేదనా చిత్రసమ్భవా । బ్రహ్మవధ్యాశ్చ గోవధ్యా అశ్వవధ్యా భయానకాః॥ ౨౮ ॥ గ
దా భూత్వా చ శక్త్యశ్చ తస్థూ రథవరేఽవ్యయాః । యుగం కృతయుగం చాత్ర చాతుర్హో
త్రం ప్రబోధనమ్ ॥ ౨౯ ॥ చతుర్వర్ణాశ్చ సలిలా బభూవుర్వర్ణకుణ్డలాః । తద్యుగం
యుగసఙ్కాశం రథశీర్షే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౩౦ ॥ ధృతరాష్ట్రేన నాగేన బద్ధం విషవతా మ
హత్ । ఋగ్వేదాస్సామవేదాశ్చ యజుర్వేదా హ్యథర్వణాః॥ ౩౧ ॥ వేదాశ్చత్వా
ర ఏవైతే చత్వారశ్చతురఙ్గమాః । అన్నదానపురోగాణి యాని దానాని కానిచిత్ ॥౩౨॥
తాన్యాసన్వాజినాం తేషాం భూషణాని సహస్రశః । పద్మద్వయం తక్షకశ్చ కార్కోట
కధనఞ్జయౌ ॥ ౩౩ ॥ నాగా బభూవురేవైతే హయానాం దృఢబన్ధనాః। ఓఙ్కారప్ర
భవాస్సోమాస్సర్వాశ్చైవ క్రతుప్రియాః॥ ౩౪ ॥ ఉపద్రవాః ప్రతీహారాః పశుబన్ధవ్య
వస్థితాః । యజ్ఞోపవాహ్యాన్యేతాని తస్మిన్లోకరథే శుభే ॥ ౩౫ ॥ మణిముక్తాప్రవాళా
నిభూత్వా చైవ సహస్రశః । ప్రతోదం ప్రణవశ్చాసీత్తదగ్రే చ వషట్కృతమ్ ॥ ౩౬ ॥
సినీవాలీ కుహూ రాకా తథా భానుమతీ శుభా । యోక్త్రిణ్యాసంస్తురఙ్గాణామపస
ర్పణవిగ్రహాః ॥ ౩౭॥ కృష్ణాన్యపి చ పీతాని నీలమాఞ్జిష్ఠకాని చ। వ్యజనాని పతాకాస్సు
ర్బభూవుః పవనేరితాః॥౩౮॥చతుర్భిశ్చ త్రితం షడ్భిర్ధనుస్సంవత్సరోఽభవత్ ।అజరాజ్యా
భవచ్చాపి సావిత్రీ ధనుషో దృఢా ॥ ౩౯ ॥ కాలో హి భగవాన్రుద్రస్తం చ సంవ
త్సరం విదుః । తస్మాదుమా కాళరాత్రీ ధనుషో జ్యాజరాభవత్ ॥ ౪౦ ॥ సమర్థస్త్రిపు
రం దగ్ధుం భగవాన్నీలలోహితః। సఇషుర్విష్ణుసోమాగ్నిత్రిదైవతమయోఽభవత్ ॥౪౧॥

ఆసనంహ్యగ్నిరభవచ్ఛల్యస్సోమశ్శిఖాహరిః । తేజసోత్తేజయామాస ఇషోస్తేజోయ
థాభవత్ ॥ ౪౨ ॥ తస్మిన్‌శరాగ్రేసంక్రుద్ధో వాసుకిర్నాగపార్థివః। తేనసంహార
ణార్థాయముమోచాశీవిషంజ్వలత్ ॥౪౩॥ కృత్వాభూమింరథశ్రేష్ఠందివ్యందివ్యప్రభా
వతః।లోకాధిపతిమభ్యేత్య ఇదంవచనమబ్రువన్॥ ౪౪॥ సుకృతోయంరథోస్మాభిస్తవగీ
ర్వాణశత్రుహన్। ఇమమాస్థాయత్రిపురందహప్రదహతాంవర॥౪౫॥ తంమేరుశిఖరా
కారంత్రైలోక్యంరథరూపిణమ్। ప్రశస్యదేవతాస్తాశ్చరథంపశ్యతుశంకరః ॥ ౪౬॥
ముహుర్దృష్ట్వారథంసాధుహృష్టోవిషమలోచనః । ఉవాచసేన్ద్రానమరానమరాధి
పతిర్వచః ॥ ౪౭ ॥ సుకృతోయంరథఃక్లిప్తోయుష్మాభిర్మమదేవతాః । ఈదృశీరథస
మ్పత్తిర్యన్త్రాశీఘ్రంవిధీయతామ్ ॥ ౪౮ ॥ ఇత్యుక్త్వాదేవదేవేనదేవావిద్ధాఇవే
షుభిః । అవాపుర్మహతీంచిన్తాంకథంకార్యంభవేదితి॥ ౪౯ ॥ మహాదేవస్యదేవోన్యః
కోనామసదృశోభవేత్ । ముక్త్వాచక్రాయుధందేవంసోప్యస్యఇషుమాశ్రితః॥ ౫౦॥
ధురియుక్తాశ్చఖిద్యన్తోఘటన్తఇవపర్వతైః । సారథిస్త్వస్యకశ్చస్యాదితిచాన్యోన్యమ
బ్రువన్ ॥ ౫౧॥ వధ్యాశ్చదృశ్యతేదేవైర్లోకనాథస్యధూర్జటేః। అహంసారథిరిత్యు
క్త్వాజగ్రాహాశ్వాంస్తతోహ్యజః ॥ ౫౨ ॥ తతోదేవైశ్చగన్ధర్వైస్సింహనాదోమ
హాన్కృతః । ప్రతోదహస్తంతందృష్ట్వాఆరురోహరథంహరః ॥ ౫౩ ॥ ఆరోహతిర

త్రిపురసంహారార్థమీశ్వరప్రస్థానమ్.

థందేవేఅశ్వాహరభరాతురాః । జానుభిఃపతితాభూమౌరజోజగ్రుసహురేవచ॥౫౪॥
వేదాఃకృత్వాథదేవాశ్చనభీమాన్పర్వసంస్థితాన్ । ఉజ్జహారపితృన్సర్వాన్సుపు
త్రానివదుఃఖితాన్ ॥౫౫॥ తతస్సింహరవోభూయోబభూవరణభైరవః। జయశబ్దశ్చ
దేవానాంసమ్బభూవాచ్యుతోపమః ॥ ౫౬ ॥ తదోంకారమయంగృహ్యప్రతోదంవ
రదఃప్రభుః । స్వయమ్భూర్భగవాన్వాహ్యాననుమన్త్ర్యయథాతథమ్ ॥ ౫౭॥ గ్రస
మానాఇవాకాశంధున్వన్తఇవమేదినీమ్ । ముఖేభ్యస్సంసృతిందేవాఉద్గిరన్తఇవా
శుగాః ॥ ౫౮ ॥ స్వయమ్భువాచోద్యమానాశ్చోదితేనకపర్దినా । వ్రజన్త్యశ్వాశ్చ
జవనాఃక్షయకాలఇవానిలాః ॥ ౫౯ ॥ అభ్యచ్ఛ్రాయవినిర్మాణంధ్వజయష్టిమను
త్తమామ్ । ఆక్రమ్యనన్దీవృషభమాస్తేతత్రయథేచ్ఛయా ॥ ౬౦ ॥ అథర్వాఙ్గిరసౌదే
వౌదణ్డహస్తౌరవిప్రభౌ । రథచక్రౌచరక్షేతాంరుద్రస్యప్రియకారకౌ ॥ ౬౧ ॥ శేష
శ్చభగవాన్నాగోహ్యనన్తోన్తకరోన్నృణామ్ । విషహస్తోరథంయాతిదిధక్షున్నివదా
నవాన్ ॥ ౬౨ ॥ యమోమహిషమాస్థాయమకరంవరుణస్తథా । ద్రవిణాధిపతి
ర్వ్యానంసురాణామధిపోద్విపమ్ ॥ ౬౩ ॥ మయూరంశతచన్ద్రంచకూజన్తంకిన్నరం
యథా । స్కన్దోహ్యారుహ్యవరదోజుగోపస్వరథంపితుః॥ ౬౪॥ నన్దీశ్వరశ్చభగవా
ఞ్ఛూలమాదాయవీర్యవాన్।పృష్ఠతఃపార్శ్వతశ్చాపిలోకస్యక్షయకృద్యథా ॥ ౬౫ ॥
ప్రమథాశ్చాగ్నివర్ణాణస్సాగ్నిజ్వాలాఇవాచలాః । అనుజగ్మూరథంసర్వేనక్రా

ఇవమహార్ణవమ్ ॥ ౬౬ ॥ * భృగుర్భరద్వాజవసిష్ఠగౌతమాః క్రతుః పులస్త్యః
పులహస్తపోధనాః । మరీచిరత్రిర్భగవానథాఙ్గిరాః † ప్రాచేతసాద్యాః ప్రయయు
ర్మహర్షయః ॥ ౬౭ ॥ హరమజితమజం ప్రతుష్టువుస్తే వచనవిశేషవిచిత్రభూషణైః ।
రథవరమధిరుహ్య కాఞ్చనం చ వ్రజతి సపక్షమివాపరేఽమ్బరే ॥ ౬౮ ॥ కరివరవృషభా
మేఘసన్నిభాస్తే సజలపయోదనినాదనాదినః । ప్రమథగణాః పరివార్య దేవదేవం రథమ
భితః ప్రయయుస్స్వదర్పయుక్తాః ॥ ౬౯ ॥ మకరతిమితిమిఙ్గిలాదిసఙ్ఘాః ప్రళయ ఇవార్ణవ
మావ్రజన్తి తూర్ణమ్ । త్రిపురరథవరోఽతిభాసురోఽహ్యశనినిపాతపయోదనిస్వనః ॥ ౭౦ ॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే ఈశ్వరస్య త్రిపురవిజయ
ప్రస్థానకథనం నామైకత్రింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీ నారదస్య త్రిపురగమనమ్

సూతః॥ పూజ్యమానే రథే తస్మిన్యాతే దేవవరైస్సహ । దేవేషు చ సదర్పేషు గ్రం
ప్రమథేషు చ సాధ్విసి ॥ ౧ ॥ విశ్వేశ్వర ఘోషేణ నర్దమానే మహావృషే । జపత్సు
విప్రేషు తదా గచ్ఛత్సు తురగేషు చ ॥ ౨ ॥ వ్యోమాఙ్గణాత్సముత్పత్య మహర్షిర్నా
రదః ప్రభుః । కాన్త్యా చన్ద్ర ఇవాస్తోర్ణం త్రిపురం పురమాగతః ॥ ౩ ॥ ఉత్పాతకం చ దై
త్యానాం త్రిపురేఽవర్ధతే ధ్రువమ్ । నారదశ్చాత్ర భగవాన్ప్రాదుర్భూతస్తపోధనః ॥ ౪ ॥
ఆగతం జ్వలనాభాసం సమేతా దైత్యదానవాః । ఉత్తస్థుర్నారదం దృష్ట్వా అభివాదన
వాదినః ॥ ౫ ॥ తమర్ఘ్యేణ చ పాద్యేన మధుపర్కేణ చేశ్వరాః । నారదం పూజయామాసు
ర్బ్రహ్మాణమివ వాసవః ॥ ౬ ॥ స తస్య పూజాం పూజార్హః ప్రతిగృహ్య తపోధనః ।
నారదస్సుఖమాసీనః కాఞ్చనే పరమాసనే ॥ ౭ ॥ తతో హిరణ్యగర్భస్యార్ధమాసీనో
దానవేశ్వరః । ఆసీనం నారదం ప్రేక్ష్య మయస్త్వథ మహాసురః ॥ ౮ ॥ అబ్రవీద్వచ

శ్రీ నారదం ప్రతి మయకృతోత్పాతనిమిత్తప్రశ్నః

నం తుష్టో హృష్టరోమాననేక్షణః । ఔత్పాతికం పురేఽస్మాకం యథా నాన్యత్ర కుత్రచి
త్ ॥ ౯ ॥ వర్తతే వర్తమానం చ జ్ఞాతుం శక్తోఽసి నారద । దృశ్యన్తే భయదాస్స్వప్నా
భజ్యన్తే చ ధ్వజాః పురే ॥ ౧౦ ॥ వినా చ వాయునా కేతుః పతతే చ తథా భువి । అట్టా
లకాశ్చ భజ్యన్తే సపతాకాస్సగోపురాః ॥ ౧౧ ॥ హింస హింసేతి శ్రూయన్తే గిరశ్చ భ
యదాః పురే । నాహం బిభేమి దేవానాం సేన్ద్రాణామపి నారద ॥ ౧౨ ॥ ముక్త్వై
కం వరదం స్థాణుం భక్తాభయకరం హరమ్ । భగవన్నాస్త్యవిదితం ముక్త్వా తేషు తవా
నఘ ॥ ౧౩ ॥ అనాగతమతీతం చ భవాన్జానాసి తత్త్వతః । తదేతన్నో భయస్థా

---

* భృగుర్వసిష్ఠశ్చ్యవనః పర్వతో నారదస్తథా । అనుజగ్ముః రథం శార్వమన్యే చ పరమర్షయః ॥
† పరాశరాగస్త్యకుశామహర్షయః.

సముత్పాతాభినివేదితుమ్ ॥ ౧౪ ॥ కథయస్వ మునిశ్రేష్ఠ ప్రయత్నేన తు నారద । ఇత్యు
క్తో నారదస్తేన మయేనామయవర్జితః ॥ ౧౫ ॥ నారదః ॥ శృణు దానవతత్త్వేన భవ

॥ మయకృతౌత్పాతికప్రశ్నానాం నారదకృతప్రత్యుత్తరమ్. ॥

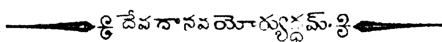
త్యౌత్పాతికం యథా । ధర్మేతి ధారణే ధాతుర్మాహాత్మ్యే చోపపద్యతే ॥ ౧౬ ॥ ధారణే
చావధరణే ధర్మ ఏష నిరూప్యతే । స ఇష్టప్రాపకో ధర్మ ఆచార్యైరుపదిశ్యతే ॥ ౧౭ ॥
ఇతరశ్చానిష్టఫల ఆచార్యైరుపదిశ్యతే । దుర్మార్గం గచ్ఛతో మార్గే మార్గే సతి పి మా
ర్గతః ॥ ౧౮ ॥ వినాశస్తస్య నిర్దేశ్య ఇతి ధర్మవిదో విదుః । త్వం హి ధర్మం యథా మూఢ
స్సహైభిర్దైత్యదానవైః ॥ ౧౯ ॥ అవాచీనాని దేవానాం కురుషే సహ యావాన్ ।
తదేతాన్యేవ మాద్యాః ఉత్పాతవిదితాని చ ॥ ౨౦ ॥ వైనాశికాని దృశ్యన్తే దానవా
నాం తథైవ చ । ఏష రుద్రస్సమాస్థాయ రౌద్రం లోకమయం రథమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఆయాతి
త్రిపురం దగ్ధుం మయ త్వాం చ సురానపి । స త్వం మహేజ సంనిత్యం ప్రపద్యస్వ మహేశ్వ
రమ్ ॥ ౨౨ ॥ యాస్యసే సహపుత్రైశ్చ దానవైస్సహ మానద । ఇత్యేవమావేద్య భ
యం నారదః ప్రస్తుతం వచః ॥ ౨౩ ॥ దానవానాం పునర్ధీమాన్ దేవేశపురమాగతః ।
నారదే తు మునౌ యాతే మయో దానవనాయకః ॥ ౨౪ ॥ శూరానుద్బోధయన్నేవ
మువాచ స హి దానవః । శూరాశ్చ జాతపుత్రాశ్చ కృతకృత్యాశ్చ దానవాః ॥ ౨౫ ॥
యుధ్యధ్వం దైవతైస్సార్ధం కర్తవ్యం హి న వో భయమ్ । హతా వయం భవిష్యామస్సర్వే
సురసభాసదః ॥ ౨౬ ॥ దేవాన్హత్వా సేన్ద్రాన్ కాలహత్వా లోకాన్ భోక్ష్యామహే వ
యమ్ । అట్టాలకేషు తిష్ఠధ్వం సన్నద్ధాశ్శస్త్రపాణయః ॥ ౨౭ ॥ దంశితాయుధసంఘాశ్చ
తిష్ఠధ్వం ప్రోద్యతాయుధాః । పురాణి త్రీణి చైతాని యథాస్థానేషు దానవాః ॥ ౨౮ ॥
తిష్ఠన్త్వలఙ్ఘనీయాని భవన్త్వి త్రిపురాణి చ । నభోగా ప్రమథాశ్శూరాః దేవాశ్చ విది
తా హి వః ॥ ౨౯ ॥ తే ప్రయత్నేన వార్యాశ్చ విదార్యాశ్చైవ సాయకైః । ఇతి దనుత
నయాన్మయస్తథోక్త్వా సురరణకారణవారణే వచాంసి ॥ ౩౦ ॥ యాధి నిజమ నసావి
వక్తమానో గగనపురం సహసా వివేశ రాజా । అథ హరజవిశుద్ధభావో భవమభిపూజ్య
దిగమ్బరం చ వాగ్భిః ॥ ౩౧ ॥ శరణమథ జగామ దేవదేవం యమమదనాన్ధకయజ్ఞదే
వఘాతిమ్ । మయమభయపదైషిణం ప్రపన్నం స ఖలు బుబోధ తృతీయనేత్రదీప్తః ॥ ౩౨ ॥
తదభిమతమదాచ్ఛశాఙ్కమౌళిస్స చకితనిర్భయ ఏవ దానవేన్ద్రైః ॥ ౩౩ ॥ ✱

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే నారదమయసంవాదాది
కథనం నామ ద్వాత్రింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ నారదస్య త్రిపురాదీశ్వరం ప్రతి ప్రత్యాగమనమ్. ॥

సూతః ॥ తతో రణే దేవబలం నారదోఽభ్యాగమత్పునః । త్రిపురాత్తత్ర చాగత్య

సభాయామాస్థితస్స్వయమ్ ॥ ౧ ॥ ఇళావృతమితిఖ్యాతంతద్వర్షంవిస్మితంయతః ।
యత్రయజ్ఞోభవేద్వృత్తోబలిర్యత్రైవసంస్థితః ॥ ౨ ॥ దేవానాంయజ్ఞభూమిర్యా
త్రిషులోకేషువిశ్రుతా । వివాహాఃక్రతవశ్చైవజాతకర్మాదికాఃక్రియాః ॥ ౩ ॥ దే
వానాంయత్రవృత్తానికన్యాదానానియానిచ । రేమేనిత్యంభవస్తత్రసహాయైఃపార్షదై
ర్గణైః ॥ ౪ ॥ లోకపాలాస్తథాయత్రతస్థుర్మేరుగిరౌయథా । మధుపిఙ్గళనేత్రస్తు
చన్ద్రావయవభూషితః ॥ ౫ ॥ దేవానామధిపఃప్రాహభగవాంశ్చమహేశ్వరః । గ
గనేచరన్త్రిపురందానవానాంప్రదృశ్యతే ॥ ౬ ॥ విమానైశ్చపతాకాభిర్ధ్వజైశ్చస
మలఙ్కృతమ్ । ఇదంవిత్తమిదంఖ్యాతంవహ్నివద్విషమోపమమ్ ॥ ౭ ॥ ఏతేజ్జనగి
రిప్రఖ్యాఃసకుణ్డలకిరీటినః । ప్రాకారగోపురాగ్రేషులక్ష్యన్తేదానవాస్స్థితాః ॥ ౮ ॥
ఇమేచతోయదాభాసాదనుజావికృతాననాః । నిర్గచ్ఛన్తిపురాద్దైత్యాదానవావిజ
యైషిణః ॥ ౯ ॥ సత్వంసురశతైస్సార్ధంసవాహనవరాయుధైః । సహైవమామకై
ర్భృత్యైర్గత్వావ్యాపాదయాసురాన్ ॥ ౧౦ ॥ అహంతురథమాస్థాయనిశ్చలోబల
మాస్థితః । పురఃపుంస్యగన్ధాన్స్థితస్యాస్యవిజయాయవః ॥ ౧౧ ॥ యదాతుపుష్య
యోగేనఏకత్వంయాస్యతేపురమ్ । తదైతన్నిర్దహిష్యామిశరేణైకేనవాసవ ॥ ౧౨ ॥
ఏవముక్తోభగవతారుద్రేణేన్ద్రస్సురేశ్వరః । యయౌచత్రిపురంజేతుంతేనసైన్యేనసం
వృతః ॥ ౧౩ ॥ * ఆక్రాన్తరథపాదాతైర్మేఘగిర్యోఘసన్నిభైః । కృతసింహరవోప్పే
తైరుద్వమద్భిరివామ్బుదైః ॥ ౧౪ ॥ తేననాదేనత్రిపురదానవాయుద్ధలాలసాః । చే
రుస్సద్రుమపుశ్చాపియుయుధుఃఖేగణేశ్వరైః ॥ ౧౫ ॥ అన్యేపయోధరారావాపయో

దేవదానవయోర్యుద్ధమ్.

ధరనిభాబభుః । ససింహనాదవాదిత్రతాడితాడయామాసురుత్థితాః ॥ ౧౬ ॥ దేవా
నాంసింహనాదశ్చసర్వతూర్యరవోమహాన్ । గ్రస్తందైత్యపురందేవైశ్చన్ద్రస్తో
యధరైరివ ॥ ౧౭ ॥ చన్ద్రోదయసముద్ధూతఃపూర్యమాణఇవార్ణవః । త్రిపురంప్రబ
భౌతద్వత్క్షుభమురూపైస్సురాస్సురైః ॥ ౧౮ ॥ ప్రాకారేషుతథాతత్రగోపురేషుతథాప
రే । అట్టాలకాన్సమారుహ్యకేచిత్తత్పుర్యివాసినః ॥ ౧౯ ॥ స్వర్ణమాలాధరాశ్శూ
రాఃప్రభాసిత† కృపాణికాః । కేచిన్నదన్తిదనుజాస్తోయపూర్ణాఇవామ్బుదాః ॥ ౨౦ ॥
ఇతశ్చేతశ్చధావన్తఃకేచిముక్తాంతవాససః । కిమేతదితిపప్రచ్ఛురన్యోన్యంగృహనిస్సృ
తాః ॥ ౨౧ ॥ కిమేతన్నవిజానామిజ్ఞానమునర్తితంహిమే । జానామిమాతఃకస్యేతి
కాలోత్రపరమోమహాన్ ॥ ౨౨ ॥ కోఽప్యసౌపృథివీపాలస్సింహస్యరథమాస్థితః । వ
ర్తతేత్రిపురంపీడ్యదేహంవ్యాధిరివోత్థితః ॥ ౨౩ ॥ కఏషోస్తుసఏషోస్తుకాపృచ్ఛాసమ్ప్ర

* ప్రకీర్ణరథఖీర్ణైస్తైస్సదైస్సైఃశార్ఙ్గదాంగజైః. † కరామ్బరాః.

మేసతి। ఏహ్యాయుధమథాదాయభవితవ్యంభవిష్యతి॥ ౨౪॥ ఇతి తేన్యోన్యమావిగ్నా
ఉత్తరోత్తరభాషిణః। ఆసాద్యాసాద్యపృచ్ఛన్తిదానవాస్త్రిపురాలయాః॥ ౨౫॥
తారకాఖ్యపురేదైత్యాస్తారకాఖ్యపురేసురాః। నిర్యాతాఃకుపితాస్తూర్ణంబిలాదివ
మహోరగాః॥ ౨౬॥ ప్రధావన్తస్తుతేదైత్యాఃప్రమథాధిపయూథపైః। గర్వితా
నాంతతస్తేషాందర్పితానాంచసర్వదా॥ ౨౭॥ రూపాణిజజ్వలుఃకోపాదగ్నీనా
మివదక్షిణః। తతోబృహన్తిచాపానిభీమనాదానిసర్వశః॥ ౨౮॥ నికృత్యజఘ్ను
రన్యోన్యమిషుభిఃప్రాణభోజనైః। మార్జారమృగభీమాస్యాన్వ్యాఘ్రగాన్వికృతాన
నాన్॥ ౨౯॥ దృష్ట్వాదృష్ట్వాహసన్త్యుచ్చైర్దానవారూపసమ్పదః। బహుభిఃపరిఘా
కారైఃకృష్యన్తాంధనుషాంశరాః॥ ౩౦॥ ఆస్మాభిర్వఃప్రవేక్ష్యన్తేతటాకానివపక్షిణః।
మృతాశ్చప్రతియుధ్యధ్వంహనిష్యామోనివర్తతామ్॥ ౩౧॥ భీమరూపాశ్చతా
న్సర్వాన్దానవాన్యుద్ధదుర్మదాన్। ఇత్యేవంపరుషాణ్యుక్త్వాపార్షదాదానవర్ష
భాః॥ ౩౨॥ బిభిదుస్సాయకైర్ఘోరైస్సూర్యపాదైరివామ్బుదాన్। ప్రమదాఅపిసిం
హాఖ్యాస్సింహవిక్రాన్తవిక్రమాః॥ ౩౩॥ గణ్డశైలశిలావృక్షైర్బిభిదుర్దైత్యదానవాన్।
అమ్బుదైస్సామ్బుదారోఘైస్సవ్యాకులమివామ్బరమ్॥ ౩౪॥ దానవాకులమత్య
ర్థంతద్బలైస్సజులంబభౌ। వికృష్టచాపాదైత్యేన్ద్రాస్సృజన్తిశరదుర్దినమ్॥ ౩౫॥
ఇన్ద్రచాపాన్వితోరస్కాజలదాఇవదుర్దినమ్। ఇషుభిస్తాడ్యమానాస్తుభూయోభూ
యోగణేశ్వరాః॥ ౩౬॥ చక్రతుర్దేహనిర్యాసంస్వర్ణధాతుమివాచలాః। తథావృ
క్షశిలాశైలవజ్రశూలపరశ్వధైః॥ ౩౭॥ చూర్ణ్యన్తేఽభిహతాదైత్యైరుస్స్వనద్భిర్హా
తాఇతి। తారకాఖ్యోజయత్యేషఇతిదైత్యాహ్యఘోషయన్॥ ౩౮॥ జయతీన్ద్రశ్చ
రుద్రశ్చఏవమూచుర్గణేశ్వరాః। దారితావారితాబాణైర్యోధాస్తస్మిన్బలార్ణవే॥ ౩౯॥
నిస్వనన్త్యమ్బుసమయేజలగర్భాఇవామ్బుదాః। కరైశ్ఛిన్నైశ్శిరోభిశ్చధ్వజైశ్ఛత్రై
శ్చకుణ్డలైః॥ ౪౦॥ యుద్ధభూమిర్భయవతీమాంసశోణితపూరితా। వ్యోమ్నిచాప్లుత్య
చాప్లుత్యతాళమాత్రంవరాయుధైః॥ ౪౧॥ దృఢాహతాఃపతన్త్యగ్ర్యందానవాఃప్ర
మథాస్తథా। సిద్ధాహ్యప్సరసశ్చైవచారణాశ్చనభోగతాః॥ ౪౨॥ దృఢప్రహార
హృషితాస్సాధుసాధ్వితిచుక్రుశుః। అన్యాహతాశ్చపియతిదేవదున్దుభయస్తథా॥ ౪౩॥
నదన్తోమేఘశబ్దేన * వృషభాఇవరోషితాః। మయూఖాఇవచాదిత్యంనద్యస్సిన్ధుపతిం
యథా॥ ౪౪॥ విశన్తిక్రుద్ధవదనావల్మీకమివపన్నగాః। తారకాఖ్యపురేతద్వదసురాస్సు
రతాడితాః॥ ౪౫॥ సశస్త్రానిపతన్తిస్మయుగాన్తఇవభూధరాః। యోధయన్తిత్రి
భాగేనత్రిపురేతుగణేశ్వరాః॥ ౪౬॥ విద్యున్మాలీమయశ్చైవతత్రాయాతౌసహా
నుగౌ। తాభ్యాంనిపతమానాభ్యాందానవాభ్యాంగణేశ్వరాః॥ ౪౭॥ త్రాసితాని

---

* శరభాఇవరోషితాః.

హతాశ్చైవ భగ్నాశ్చ ద్రుమవద్రణే । విద్యున్మాలీ చ దైత్యేన్ద్రో గిరీన్ద్రసదృశో
బలీ ॥ ౪౮ ॥ ఆదాయ పరిఘం నన్దిం తాడయామాస దానవః । స నన్దీ దానవేన్ద్రేణ పరి
ఘేణ కృథాహతః ॥ ౪౯ ॥ భ్రమతే స ధునా భగ్నః పురా నాగాయణో యథా । న
న్దీశ్వరే హతే తత్ర గణపాః ఖ్యాతవిక్రమాః ॥ ౫౦ ॥ దుద్రువుర్జాతసంరమ్భా విద్యున్మా
లిం మహాసురమ్ । ఘణ్టాకర్ణశ్శఙ్కుకర్ణో మహాకాళశ్చ పార్షదః ॥ ౫౧ ॥ తతస్స సా
యకైస్సర్వాన్గణాంశ్చ గణపాకృతిమ్ । భూయో భూయః పునశ్చాపి గణేశ్వరమహా
త్తరాన్ ॥ ౫౨ ॥ భిత్త్వా భిత్త్వా ననాదోచ్చైర్గర్జన్నభస్యమ్బుధరో యథా । తస్య నావిత
శబ్దేన సనన్దీ దినకృత్ప్రభః ॥ ౫౩ ॥ సంజ్ఞాం లబ్ధ్వా తతస్సోఽపి విద్యున్మాలినమాద్రవత్ ।
రుద్రదత్తం తతో దీప్తం దీప్తానలసమప్రభమ్ ॥ ౫౪ ॥ వజ్రం వజ్రనిభాఙ్గస్య తస్య నన్దీ ససర్జ
ర్జ హ । నన్దినో భుజనిర్ముక్తం ముక్తాఫలవిభూషితమ్ ॥ ౫౫ ॥ పపాత వక్షసి తదా వజ్రం
దైత్యస్య భీషణమ్ । స తత్రాభిహతో దైత్యో వజ్రసంహననోఽపరః ॥ ౫౬ ॥ పపాత
వజ్రేణ హతశ్శక్రేణాద్రిరివాద్రిణః । దైత్యేశ్వరే వినిహతే తేన నన్దినా కులనన్దినా ॥ ౫౭ ॥
* చుక్రుశుర్గణపాస్సర్వే దుద్రువుశ్చైవ దానవాః । దుఃఖామర్షపరీతాస్తే విద్యున్మా
లిని పాతితే ॥ ౫౮ ॥ భూమౌ శైలమహావృష్టిం ససృజుర్దానవోత్తమాః । † ప్రపాత్య
మానా గిరిభిస్తరుభిశ్చ గణేశ్వరాః ॥ ౫౯ ॥ కర్తవ్యం న విదుః కించిద్వధ్యమానా హ్యధా
ర్మికైః । తతోఽసురవరశ్శ్రీమాంస్తారకాక్షః ప్రతాపవాన్ ॥ ౬౦ ॥ స తరూణాం గిరీ
ణాం వై తుల్యరూపధరో బభౌ । భిన్నోత్తమాఙ్గా గణపా భగ్నపాదాననాస్తథా ॥ ౬౧ ॥
విరేజుర్భుజగా మన్త్రైర్గ్రస్యమానా యథా తథా । మయేన మాయయా పీడ్యేన వధ్యమా
నా గణేశ్వరాః ॥ ౬౨ ॥ భ్రమన్తి బహుశబ్దాలాః పఞ్జరేషు వాగ్యథా । స చాసుర
వరశ్శ్రీమాంస్తారకాక్షః ప్రతాపవాన్ ॥ ౬౩ ॥ దదాహాత్యద్భుతం సర్వం శుష్కం వన
మివానలైః । తారకాక్షేణ వార్యన్తే శరవర్షైస్తథా గణాః ॥ ౬౪ ॥ భ్రమన్తే క్రమశ
స్సర్వే పఞ్జరేషు శకునా యథా । మయేన మాయయా నిహతాస్తారకాక్షేణ చేషుభిః ॥ ౬౫ ॥
గణేశాపి ధురా జాతా జీర్ణమూలా ఇవ ద్రుమాః । భూయశ్చ సాగరం హ్యగ్నిం సింహ
వ్యాఘ్రాహిభుజఙ్గమాన్ ॥ ౬౬ ॥ గిరీన్ద్రాంశ్చ హరీన్వ్యాఘ్రానృక్షాన్గరుడపక్షి
ణః । శరభానష్టపాదాంశ్చ ఆపః పవనమేవ చ ॥ ౬౭ ॥ మయో మాయాబలేనైవ
పాతయామాస శత్రుషు । స తారకాక్షేణ మయేన మాయయా సమ్మోహ్యమానా
వివశా గణేశ్వరాః ॥ ౬౮ ॥ నాశక్నువంస్తే మనసాపి చేష్టితుం యథేన్ద్రియార్థం
మునినాభిసంవృతాః । దివాకరాగ్న్యన్తరికుఞ్జరోరగైర్హరీన్ద్రవ్యాఘ్రైర్గ్రసితా తు
రాక్షసైః ॥ ౬౯ ॥ తే వధ్యమానాస్తమసాపి మోహితాస్సముద్రమధ్యేష్వివ జీవ
కాఙ్క్షిణః । సమ్బాధ్యమానేషు గణేశ్వరేషు ప్రమథ్యమానేషు సురేషు తేషు ॥ ౭౦ ॥

---

* చుక్రుశుర్దానవాస్సర్వే ద్రుద్రువుశ్చ గణాధిపమ్. † తేపీడ్యమానా గురుభిర్గిరిభిశ్చ గణేశ్వరాః.

తతస్సురాణాంప్రవరాస్తురక్షితుంరిపోర్బలంసంవివిశుస్సహాయుధైః । యమోధనే
శోవరుణశ్చభాస్కరస్తథాకుమారోఽమరకోటిసంయుతః ॥ ౨౧ ॥ స్వాయంచ
వజ్రీవరనాగవాహనస్సవజ్రపాణిస్సురలోకపూజితః । సచోడునాథస్సురైర్నిశా
కరస్సుచారుపఙ్క్త్యోద్యమానోమహాద్యుతిః ॥ ౨౨ ॥ బలంరిపూణాంప్రమథాశ్చవీక్షి
తుంరిపోర్బలంసంవివిశుర్మదోద్ధతాః । యథావనంగర్వితకుఞ్జరాధిపైర్యథానభ
స్సామ్బుధరంసమీరణైః ॥ ౨౩ ॥ యథైవసింహైర్ద్విజనేషుగోకులంతథాబలంచత్రి
దశైరభిద్రుతమ్ । కృతప్రహారాతురదీనమానసంబలంసమేత్యాథమయస్సమోసృజ
త్ ॥ ౨౪ ॥ తముల్బణంస్వాన్తముదగ్రరోచిషావిద్యోతనాస్త్రేణతథైవదేవరాట్ ।
వినాశయామాసయథాచచంద్రమాదివాకరోమోహరిశార్వరంతమః ॥ ౨౫ ॥
స్వజ్యోతిషాంజ్యోతిరివోష్ణవాన్హరిర్విపాతయామాసశరేణసాదరమ్ । తజ్జ్యోతి
షాతేనతమఃప్రనష్టంననాశతూర్ణంత్రిదశాధిపేన ॥ ౨౬ ॥ తతోపకృష్టేతమసిప్రభావా
దస్త్రప్రభావేచవివర్ధమానే । దిగ్లోకపాలైర్గణనాయకైశ్చకృతోమహాన్సింహరవో
ముహూర్తమ్ ॥ ౨౭ ॥ కోటీంభగ్నాస్త్వసురోత్తమాస్తేభిన్నోత్తమాఙ్గాశ్శరపూ
రితాఙ్గాః । దేవేతరాదేవవరాభిభూతాస్సీదన్తిపఙ్కేషుయథాగజేన్ద్రాః ॥ ౨౮ ॥
శక్త్యాయస్స్వశక్త్యాచమయూరకేతుర్దణ్డేనచోగ్రేణచధర్మరాజః । పాశేనచోగ్రేణవ
నేశ్వరోపిగణేశ్వరాస్తేఘనసన్నికాశాః ॥ ౨౯ ॥ పూర్ణాహుతిస్నిగ్ధశిఖిప్రకాశాఉ
త్సాదయన్తోదనుపుత్రవృన్దాః । వృన్దాన్యథేన్ద్రారినయఃపతన్తోమయస్తుదేవానభి
రక్షితారమ్ ॥ ౩౦ ॥ తారాత్మజందేవవరంకుమారంశరేణభిత్త్వాముహురారసిత్వా ।
సతారకాక్షస్త్రిదశాబభాషేకృత్వాప్రహారంప్రవిశాన ధీరాః ॥ ౩౧ ॥ పురాణి
దైత్యేన్ద్రబలేనయుక్తాఃప్రాణానుమూర్ఛన్సరమాప్యవాప్యమ్ ॥ పునఃకరిష్యామరణం
సమేతాగిరంతుశ్రుత్వాసతుతారకాక్షః ॥ ౩౨ ॥ విశీర్ణశస్త్రధ్వజచర్మవాహాః
జయైషిణస్తేజితకాశినశ్చ । గణేశ్వరాలోకనరాధిపాంశ్చమయస్యశ్రుత్వాదిపతా
రకాక్షః ॥ ౩౩ ॥ వచోతికాలోత్థితజోపమాత్కోపవేశతూర్ణంత్రిపురంసహైవ । ది
తేస్సుతైర్యుద్ధవివృద్ధదర్పైస్తతస్సశఙ్ఖానకభేరిభీమమ్ ॥ ౩౪ ॥ ససింహనాదంహర
సైన్యమాబభౌసుమాతపోఘోరసుభీమగహ్వరమ్ । యథామహాద్రేర్వరసింహనాది
తంతథాచయుద్ధంసురదానవానామ్ ॥ ౩౫ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానేదేవదానవయోర్యుద్ధకథనం
నామత్రయస్త్రింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దేవవిసర్జితమయస్యత్రిపురప్రవేశః ॥

సూతః॥ మయోమహారణంకృత్వామాయావీదానవేశ్వరః । వివేశతూర్ణం
త్రిపురమభ్రనీలమివామ్బరమ్ ॥ ౧ ॥ సదీర్ఘముష్ణంనిశ్వస్యదానవాన్వీక్ష్యమధ్య

గః । దగ్ధ్వాలోకత్రయేప్రాప్తేతథాకాలఇవాపరః ॥ ౨ ॥ ఇన్ద్రోఽపికమ్పతేయస్య స్థితోయుద్ధేసురాగ్రతః । సచాపినిధనంప్రాప్తోవిద్యున్మాలీమహాయశాః ॥ ౩ ॥ దుర్గం తంత్రిపురంయస్యనసమంవిద్యతేపరమ్ । తస్మాదేషోలయఃప్రాప్తోనదుర్గంకారణంక్వచిత్ ॥ ౪ ॥ కాలస్యవశగంసర్వందుర్గందుర్గాన్తరంచయత్ । కాలేక్రుద్ధేకథంతస్మాత్త్రాణాన్నోద్యభవిష్యతి ॥ ౫ ॥ లోకేషుత్రిషుయత్కించిద్దృశ్యతేనిశ్చయాత్మకమ్ । కాలస్యతద్వశఃపూర్వమితిపైతామహోవిధిః ॥ ౬ ॥ అస్మాకంప్రభవేద్యోగాదసద్ధార్యమితాత్మని । లఙ్ఘనేకస్సమర్థస్స్యాదృతేదేవాన్మహేశ్వరాత్ ॥ ౭ ॥ నాస్థానమిన్ద్రేనయమేవరుణేనచవిత్తపే । స్వామీయఏషదేవానాందుర్జయస్సమరేక్వచిత్ ॥ ౮ ॥ ఐశ్వర్యస్యఫలంయత్రప్రభుత్వస్యచయత్ఫలమ్ । తదహందర్శయిష్యామియావద్విధిమహాంగతః ॥ ౯ ॥ వాపీమమృతతోయేనపూర్ణాంస్రక్ష్యామితామహామ్ । ఉపజీవన్తియాందైత్యాస్సఞ్జీవనమివౌషధమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఇతిసఞ్చిన్త్యమనసామయో

శ్రీ మయకృతమాయామృతవాపీనిర్మాణమ్. శ్రీ

మాయావినాంవరః । అసాక్షీన్మాయయయావాపీంరమ్యామివపితామహః ॥ ౧౧ ॥ ద్వియోజనాయతాందీర్ఘాంపూర్ణాంయోజనవిస్తృతామ్ । మాధుర్యరసవీచీభిశ్చిత్రరూపాంకథామివ ॥ ౧౨ ॥ చన్ద్రరశ్మ్యాసకల్పస్యపుష్పస్యామృతగన్ధినః । పూర్ణాంపరమతోయస్యగుణపూర్ణామివాఙ్గనామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఉత్పలైఃకుముదైఃపద్మైర్వృతాంకాదమ్బకైస్తథా । చన్ద్రభాస్కరసఙ్కాశైర్గృహారాభరణైర్యుతామ్ ॥ ౧౪ ॥ హంసైర్మధురవాచాలైశ్చారుచామీకరప్రభైః । కామేషుభిరివాకీర్ణాందీప్యతేరమణీమివ ॥ ౧౫ ॥ సృష్ట్వామయస్సతాంవాపీంగఙ్గామివమహేశ్వరః । తస్యాంప్రక్షేపయామాసవిద్యున్మాలినమాదృతః ॥ ౧౬ ॥ సవాప్యాంమజ్జితోదైత్యోదేవశత్రుర్మహాబలః । ఉత్తస్థావిన్ధనైరిద్ధస్సంవర్ధితఇవానలః ॥ ౧౭ ॥ మయస్యచాఞ్జలింకృత్వాతారకాత్సోఽభివాదితః । విద్యున్మాలీతువచనంమయమేవమభాషత ॥ ౧౮ ॥ క్వనన్దీసహరుద్రేణవృతఃప్రమథజమ్బుకైః । యుధ్యమానశ్చనిష్పిద్యమయాదేహేషుమోహినః ॥ ౧౯ ॥ ప్రసాదాదేవరుద్రస్యభవామఃప్రభవిష్ణవః । త్వద్వాపినహతేయుద్ధేభవిష్యామోయమాసనమ్ ॥ ౨౦ ॥ విద్యున్మాలివచస్త్వేవంనిశమ్యాత్యన్తమూర్జితమ్ । సమ్పరిష్వజ్యసాన్ద్రాక్షఏవమాహమహాసురః ॥ ౨౧ ॥ విద్యున్మాలిన్నమేరాజ్యమభిప్రేతంనజీవితమ్ । త్వయావినామహాబాహోత్వదర్థేనమహాసుర ॥ ౨౨ ॥ మయామృతమయీవాపీచైషామాయాబలేనతు । సృష్టాదానవదైత్యానాంహతానాంజీవవర్ధనీ ॥ ౨౩ ॥ దిష్ట్యాత్వాందైత్యపశ్యామియమలోకాదిహాగతమ్ । నిర్గతోనిర్ధనస్యేహభాగ్యాదివమహానిధిమ్ ॥ ౨౪ ॥ దృష్ట్వాదృష్ట్వాతుతాంవాపీంమాయయాతువినిర్మితామ్ । హృష్టాస్తాంవీక్ష్యదైత్యేన్ద్రాఇదంవచనమబ్రువన్ ॥ ౨౫ ॥ దాన

వాయుధ్యతేదానీంప్రమథైస్సహానిర్భయాః । మయేననిర్మితావాపీహతాన్సఞ్జీ
వయిష్యతి ॥ ౨౬ ॥ తతఃక్షుబ్ధామ్బుధిరివ భేరీసాతుభయఙ్కరీ । వాద్యమానారవైరు
చ్చైరారసీతిపునఃపునః ॥ ౨౭ ॥ శ్రుత్వా భేరీరవం ఘోరం మేఘసన్నాదసన్నిభమ్ ।
నిష్పతన్తిసురాస్తూర్ణంత్రిపురాయుద్ధలాలసాః ॥ ౨౮ ॥ లోహరాజతసౌవర్ణైఃకటకై
ర్మణిభూషితైః । ఆముక్తామణ్డలైర్హారైర్మకుటైరపిచోత్కటైః ॥ ౨౯ ॥ ధూమా
యన్తేహ్యపిరతంలలన్తఇవపావకాః । ఆయుధానిసమాదాయకోటిశోదృఢవిక్ర
మాః ॥ ౩౦ ॥ నృత్యమానాఇవనటాగర్జన్తఇవతోయదాః । కరోత్క్షిప్తాఇవగజా
స్సింహాఇవచనిర్భయాః ॥ ౩౧ ॥ హ్రదాఇవచగమ్భీరాస్సూర్యాఇవచతాపినః । య
మాఇవచదైత్యేన్ద్రాస్త్వరయన్తేబలంమహత్ ॥ ౩౨ ॥ ప్రమథాహ్యపిసోత్సాహాః
గరుడోత్పాతపాదినః । యుయుత్సవోఽపిధావన్తిదానవాన్దానవారయః ॥ ౩౩ ॥ నన్దీ
శ్వరేణప్రమథాస్తారకాఖ్యేణదానవాః । చక్రుస్సదైత్యాస్సఙ్గ్రామంచోద్యమానాబ
లేనతే ॥ ౩౪ ॥ తోమరైశ్చన్ద్రసఙ్కాశైశ్శూలైశ్చానలసన్నిభైః । బాణైశ్చదృ
ఢనిర్ముక్తైరభిజఘ్నుఃపరస్పరమ్ ॥ ౩౫ ॥ శరాణాంసృజ్యమానానామసినాంచని
పాత్యతామ్ । రూపాణ్యాసన్మహోల్కానాంపతన్తీనామివామ్బరాత్ ॥ ౩౬ ॥
శక్తిభిర్భిన్నహృదయానిర్దయాహతపాతితాః । నిరయేష్వివనిర్మగ్నాఃకూజన్తేప్ర
మథాస్సురాః ॥ ౩౭ ॥ హేమకుణ్డలజుష్టానికిరీటమకుటానిచ । శిరాంసివ్యాపతన్తిస్మ
గిరికూటనిభానిచ ॥ ౩౮ ॥ శిలీముఖైఃపట్టిసైశ్చఖడ్గైఃపరశుభిస్తథా । ఛిన్నాఃకరిక
రాకారాఃభుజాఃపేతుర్ధరాతలే ॥ ౩౯ ॥ గర్జన్తిసహసంహృష్టాఃప్రమథాభీమగర్జ
నాః । సాధయన్తిపరేసిద్ధాయుద్ధంగాన్ధర్వముద్ధ్రితమ్ ॥ ౪౦ ॥ ప్రమథాభాసితు
లవద్దానవాభాసిదర్పితాః । ఇతిచోచ్చారయన్వాచంచారణారణభూగతాః ॥ ౪౧ ॥
పరిఘైరాహతాఃకేచిద్దానవైశ్శఙ్కరానుగాః । వమన్తోరుధిరంవక్త్రైస్స్వర్ణధాతు
మివాచలాః ॥ ౪౨ ॥ ప్రమథైరపిగీర్వాణైర్దారితాస్సురశత్రవః । ద్రుమైశ్చగిరిశృ
ఙ్గైశ్చబహవోఽపహతారణే ॥ ౪౩ ॥ సూదితాన్సూదితాన్దైత్యానన్యేదానవపుఙ్గ
వాః । ఉత్క్షిప్యచిక్షిపుర్వాప్యాంమయదానవచోదితాః ॥ ౪౪ ॥ తేచాపిభాస్వ
రైర్దేహైస్స్వర్గలోకాదివాగతాః ॥ అమరాః ॥ ఉత్తిష్ఠన్త్యాయమానాద్యాస్తద్రూ
పాభరణామ్బరాః ॥ ౪౫ ॥ అథైకోదానవాఃప్రాప్యచాపప్రత్యేకపణాదివ । ఆస్ఫోట్య
సింహనాదైశ్చకృత్వాధావంతథాసురాన్ ॥ ౪౬ ॥ దానవాఃప్రమథానేతాన్ప్రస
ర్పథకిమాస్యతే । హతానపిదివావాపీపునస్సఞ్జీవయిష్యతి ॥ ౪౭ ॥ ఏవంశ్రుత్వాశ
ఙ్కుకర్ణస్తథాహ్యశనిసన్నిభః । సమాగత్యతుదేవేశమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౮ ॥
సూదితాస్సూదితాదేవప్రమథైరసురాహ్యమీ । ఉత్తిష్ఠన్తేపునర్భీమాస్సస్యాఇవజలో

క్షితాః ॥ ౪౯ ॥ అస్మింస్త్రిపురే వాపీ * పూర్ణామృతరసాహ్వయా । నిహతా నిహతా
యత్ర క్షిప్తా జీవన్తి దానవాః ॥ ౫౦ ॥ ఇతి వ్యజ్ఞాపయద్దేవం శఙ్కుకర్ణో మహేశ్వరమ్ ।
దానవానాం బలే మూర్ఛా కోపశ్చాసీత్సుదారుణః ॥ ౫౧ ॥ తారకాక్షస్తు భీమాక్ష
స్తారకాక్ష ఇవామ్బుదః । అభ్యధావత్సుసఙ్క్రుద్ధో మహాదేవరథం ప్రతి ॥ ౫౨ ॥ త్రిపు
రే ఘుతదోత్కృష్టభేరీశఙ్ఖరవోఽభవత్ । దానవానుద్ధతాన్ దృష్ట్వా దేవదేవరథం మ
హత్ ॥ ౫౩ ॥ తేతత్రసస్స్కృతా దేవాస్తారకాక్షేణ సంయుగే । జ్ఞాత్వా క్షోభమగా
ద్రుద్రస్స్వయమ్భుశ్చ పితామహః ॥ ౫౪ ॥ తాభ్యాం దేవసరిత్స్థాభ్యామన్వితస్స ర
థోత్తమః । † అసంధవన్తమా సాద్య సీదతే గుణవానివ ॥ ౫౫ ॥ ధాతుతుయాద్దేహ
మిదం గ్రీష్మే నద్యామివోదకమ్ । శైథిల్యం యాతి స రథస్స్నేహోపి ప్రకృతో య
థా ॥ ౫౬ ॥ శరాదేథ బలాద్దేవస్సిద్ధిస్తం స రథోత్తమమ్ । ఉజ్జహార మహాప్రాణస్త్రై
లోక్యం రథరూపిణమ్ ॥ ౫౭ ॥ శరాదపి చ నిష్క్రమ్య పీతవాసా జనార్దనః । వృషరూపం
మహత్కృత్వా రథం జగ్రాహ దుర్ధరమ్ ॥ ౫౮ ॥ విషాణాభ్యాం చ త్రైలోక్యం రథ
మేవ మహారథః । ప్రగృహ్యోద్వహతే విష్ణుః కులం కులమహాన్యథా ॥ ౫౯ ॥ తా
రకాక్షోపి దైత్యేన్ద్రో గిరీన్ద్ర ఇవ పక్షవాన్ । ‡ పరిఘేణ సతానశ్వాన్ప్రహ్మేణం
హతవాంశ్చ సః ॥ ౬౦ ॥ స తారకాక్షాభిహతః ప్రతోదం న్యస్య కూబరే । విజజ్వా
ల ముహుర్బ్రహ్మా పునశ్చ సంసముద్గిరన్ ॥ ౬౧ ॥ తత్ర దైత్యైర్మహానాదో
దానవైశ్చాపి భైరవః । § తతో వృషమయో విష్ణుస్త్రిపురం ప్రవివేశ హ ॥ ౬౨ ॥ తత్రా

॥ వృషరూపి విష్ణుకృత మాయామృత వాపీపానమ్ ॥

మృతరసాం వాపీం గత్వా జలజమణ్డితామ్ । శతపత్రవనాఢ్యాం చ కహ్లారోదగన్ధి
నీమ్ ॥ ౬౩ ॥ పపౌ స న్యూనమ్యా దైత్యేన్ద్రాన్ వృషరూపధరో హరిః । వాపీం పీత్వా
సురేన్ద్రాణాం పీతవాసా జనార్దనః ॥ ౬౪ ॥ నర్దమానో మహాబాహుః ప్రవివేశ శరం
తతః । తతోసురా భీమగణైశ్చ గర్జితాః ప్రహారసంవర్ధితశోణితాపగాః ॥ ౬౫ ॥ ప
రాఙ్ముఖా భీమగణైః కృతా రణే యథా మృగాః కేసరిణా మహావనే । స తారకాక్షస్త్ర
టిమాలిరేవ చ మయేన సార్ధం ప్రమథైరభిద్రుతాః ॥ ౬౬ ॥ పురం పరావృత్య గతాశ్చ
రాసురాః యథా శరీరం పవనాదయోగతాః । గణేశ్వరా హ్యుత్కటగర్వశాలినో మ

---

* పూర్ణామృతరసామ్బుసా. † అనాయతనమాసాద్య.

‡ అభ్యద్రవత్తదా దేవం బ్రహ్మాణం ప్రభుమీశ్వరమ్.

§ రథచరణకరోప్య వాపయుద్ధే వృషభవపుర్వృషభేన్ద్రపత్రపూతః । దితితనయబలం విమథ్య సర్వం త్రిపురపురం ప్రవివేశ కేశవః ॥ సజలజలజరాజితాం సమస్తాం కుముదవరోత్పలఫుల్లపఙ్కజాఢ్యామ్ । సురగురురపిబత్స హాజలాన్తామఖిలమివార్ణవమగ్నిరివార్వసమ్భవః ॥

హన్త్రీస్త్రీశ్వరమణ్ముఖాయుధి ॥ ౬౭ ॥ వినేదురుచ్చైర్జహసుశ్చగుర్మ్యదాజమయేమచ ద్రిశ్చదిగీశ్వరైస్సహ ॥ ౬౮ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే దేవదానవయోర్యుద్ధే
దేవగణపరాజితమయాదీనాం త్రిపురప్రవేశ కథనంనామ
చతుస్త్రింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దేవపరాజితమయదానవానాం దైన్యకథనమ్. ॥

సూతః ॥ ప్రమథైస్సమరేభగ్నాస్త్రైపురాస్తేమయాదయః । వివిశుస్త్రి పురంభీతాఃప్రమథైర్భగ్నగోపురమ్॥ ౧ ॥ శీర్ణదంష్ట్రాయథానాగాభగ్నశృఙ్గాయ థావృషాః । యథావిపక్షాశ్శకునామేఘాఃక్షీణోదకాయథా ॥ ౨ ॥ మృతప్రాయా స్తథాదైత్యాఃదైన్యేనవికృతాననాః । బభూవుస్తేవిమనసఃకథంకార్యంభవేదితి॥ ౩॥ అథతాన్మ్లానమనసస్తదాతామరసాననః।ఉవాచదైత్యాన్దైత్యానాంపరమోధిపతి ర్మయః॥ ౪ ॥ కృత్వాఘోరాణియుద్ధానిప్రమథైస్సహసామరైః।త్రాసయిత్వాసురా న్యుద్ధేప్రమథానమరైస్సహ ॥ ౫ ॥ విజిత్యప్రథమందైత్యాఃపశ్చాత్తైరపితాడితాః। ప్రవిష్టానగరంత్రస్తాఃప్రమథైర్భృశదుఃఖితాః ॥ ౬ ॥ * అప్రియంవోమహత్ప్రా ప్తందేవైర్నాస్త్యత్రసంశయః । వృషాణామివనోభఙ్గశ్శృఙ్గభఙ్గసమోభవత్ ॥ ౭॥ అహోబలాకాలస్యహిబలమహోకాలోఽతిదుర్జయః । యత్రేదృశస్యదుర్గస్యఉపరో ధోయమాగతః ॥ ౮ ॥ ఏవంవదతిదైత్యేన్ద్రేమయేబుద్ధిమతాంవరే।బభూవుర్నిష్ప్ర ప్రభాదైత్యాగ్రహాస్సూర్యోదయేయథా॥ ౯ ॥ వాపీపాలాస్తతోభ్యేత్యనభఃకాలఇ వామ్బుదాః । మయమాహుర్యమప్రఖ్యంప్రాఞ్జలిప్రశ్రయాన్వితాః॥ ౧౦ ॥ యాసా మృతరసాగూఢావాపీవైనిర్మితాత్వయా । సదేవాసురశార్దూలపీతాకేనాపిసంవృ తా ॥ ౧౧ ॥ సమాకులోత్పలవనాసమీనాణ్డజపఙ్కజా । వాపీవాద్యత్వయాసృ ష్టామృతసఞ్జీవనాత్మికా ॥ ౧౨ ॥ పీతానోవృషరూపేణకేనచిద్దైత్యనాయక । వా పీపాలవచశ్శ్రుత్వామయోఽసురవరఃప్రభుః॥ ౧౩ ॥ కష్టమేతత్సకృత్ప్రోచ్యదితిజా నిదమబ్రవీత్ । మయామాయాబలకృతావాపీపీతాఽసురాయది ॥ ౧౪ ॥ వినష్టా స్మనసన్దేహస్త్రిపురందానవాగతమ్ । నిహతాన్నిహతాన్దైత్యానాజీవయతిదేవ తైః॥ ౧౫ ॥ వాపీయదిహిసావాపీపీతానోపీతవాససా । కోన్యోమన్మాయయాగు ప్తాంవాపీమమృతదాయినీమ్ ॥ ౧౬ ॥ పాస్యతేవిష్ణుమజరంవర్జయిత్వాగదా

* అప్రియంక్రియతేవ్యక్తం.

ధరమ్।సుగుహ్యమపిదైత్యానాంనాన్యస్యవిదితంయతః॥ ౧౭ ॥ యత్రయతోర్ధ్వశైలం జ్ఞాతంవిబుధైస్సర్వతోముఖైః। సమోయంరుచిరోదేశోవిద్రుమోవిగతాచలః॥౧౮॥ తేవయంవిరథాస్తస్మాద్బాధన్తేస్మాన్గణాస్సురాః। తేయాయంయదిమన్యధ్వంసాగరోపర్యధిష్ఠితాః ॥ ౧౯ ॥ ప్రమథానాంమహావేగంసహామహామనోజవమ్। ఏతేషాంచసమారమ్భాస్తస్మిన్సాగరసమ్ప్లవే ॥ ౨౦ ॥ నిరుత్సాహాభవిష్యన్తిదుర్గేమార్గంవినామరాః। యుధ్యతాంనిఘ్నతాంశత్రూనసహితానాంద్రవిష్యతామ్ ॥ ౨౧ ॥ సాగరోమ్బరసఙ్కాశశ్శరణంనోభవిష్యతి। ఇత్యుక్త్వాసమయోదైత్యాన్దైత్యా

॥ త్రిపురైస్సహదానవానాంసాగరప్రవేశః ॥

నామధిపస్తదా॥ ౨౨ ॥ త్రిపురేణయయౌతూర్ణంసాగరంసిన్ధువల్లభమ్। సాగరేశ్వరసఙ్కాశముత్పాతపురంవరమ్ ॥ ౨౩॥ అవతస్థుఃపురాణ్యేవగోపురాభరణేనతు। అపక్రాన్తేథత్రిపురేత్రిపురారిస్త్రిలోచనః ॥ ౨౪ ॥ పితామహముువాచేదంవేదవాదవిశారదమ్ । పితామహాద్యభంభీతాదానవాభగవాన్హితే ॥ ౨౫ ॥ విపులంసాగరంసర్వేదానవాస్త్రిపురైస్సహ । యతఏవహితేయాతాస్త్రిపురేణతుదానవాః ॥ ౨౬ ॥ తతఏవహిలాంస్తూర్ణంప్రాపయస్వపితామహ । సింహనాదంతతఃకృత్వాదేవాదేవరథంతదా ॥ ౨౭ ॥ పరివార్యయయుర్హృష్టాస్సాయుధాఃపశ్చిమోదధిమ్। తతోఽమరామరగురుంపరివార్యశివంహరమ్॥ ౨౮ ॥ అనుయాన్తోయయుస్తూర్ణంసాగరందానవాలయమ్।అథచారుపతాకభూషితంవాపటహాడమ్బరశఙ్ఖనాదితమ్*॥ ౨౯ ॥ త్రిపురమభిసమీక్ష్యదేవతావిబుధబలాఃప్రణమర్యథాఘనాః।అసురవరపురేపిదారుణేజలధరఇవమృదఙ్గగహ్వరః॥౩౦ ॥ దనుతనయనినాదమిశ్రితఃప్రతినిధిసఙ్క్షుభితార్ణవోపమ్।అథభువనపతిర్గతిస్సురాణాంమృగవదుపస్థితమూఢలుబ్ధబుద్ధిః॥౩౧॥ త్రిదశగణపతీన్నిశామయధ్వంత్రిపురసికేతనదానవోపరిష్టాత్ । యమవరుణకుబేరషణ్ముఖైస్తైస్సహగణపైరపినస్థినావరేణ ॥ ౩౨ ॥ విహితబలిబలాభిఘోరభూతంయదుదధిమధ్యగతాఃపురేణతస్థుః। సనురగణవృతస్సమూర్ధ్వఈశోహ్యుదధిమగాత్త్రిపురంనిహన్తుమేకః ॥ ౩౩ ॥ ఇతిపరిగణయుతోదితేస్తనూజాహ్యవతస్థుర్గ్లవణార్ణవోపరిష్టాత్ । అభిభవత్రిపురంసదానవేన్ద్రైశ్శరవర్షైస్సహైశ్చవజ్రకల్పైః ॥ ౩౪ ॥ అహమపిరథవర్యమాశ్రితస్సురగణవర్యభవామిపృష్ఠతః । అసురవరవధార్థముద్యతానాంప్రతివిదధామిసుఖాయవోఽనఘః॥౩౫॥ఇతిభవవచనప్రచోదితోదశశతనయనవపుస్సముద్యతః।త్రిపురపురజిఘాంసయాహరిఃప్రవికసితామ్బుజలోచనోయయౌ॥౩౬॥*

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే త్రిపురసహితదానవానాంసాగరప్రవేశాదికథనంనామపఞ్చత్రింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః॥ తాన్నిహన్తుం స మఘవానసురానమరేశ్వరః । లోకపాలాయయు
స్సర్వేస్తథైవగణపాశ్చయే ॥ ౧ ॥ ఈశ్వరేణోదితాస్సర్వే ఉత్పేతుశ్చామ్బరే తదా।
ఖగాశ్చ విరేజుస్తే పక్షవన్త ఇవాచలాః॥ ౨॥ ప్రయయుస్తత్పురం హన్తుం శరీరం వ్యా
ధయో యథా । శస్త్రైః పటహసంఘోషైర్మృదఙ్గైః పణవైరపి ॥ ౩ ॥ నాదయన్తః పురే దే
వా దృష్టాస్త్రిపురవాసిభిః । హరః ప్రాప్త ఇతీవోక్త్వా బలినస్తే మహాసురాః ॥ ౪ ॥
ఆజగ్ముః పరమం క్షోభమత్యయేష్వివ సాగరాః । సురతూర్యరవం శ్రుత్వా దానవా భీ
మవిక్రమాః ॥ ౫ ॥ వినేదుర్నాదయన్తో హి నానావాద్యాన్యనేకశః । తూర్యాణ్యపూ
రితవీర్యాస్తే పరస్పరకృతాగసః ॥ ౬ ॥ పూర్వదేవాశ్చ దేవాశ్చ సూదయన్తః పర
స్పరమ్ । ఆకాశేపి సమ్ప్రక్ష్య తేషాం దేహాని కృన్తనమ్॥ ౭ ॥ ప్రవృద్ధం యుద్ధమతులం
ప్రహారకృతనిస్వనమ్ । ప్రతపన్త ఇవాదిత్యాః ప్రజ్వలన్త ఇవాగ్నయః ॥ ౮ ॥ శ్వ
సన్త ఇవ నాగేన్ద్రాః భ్రమన్త ఇవ పక్షిణః । జృమ్భన్త ఇవ శార్దూలా గర్జన్త ఇవ తోయ
దాః ॥ ౯ ॥ గిరీన్ద్రా ఇవ కమ్పన్తో దానవాశ్చ మహాబలాః । వివృద్ధోర్మితరఙ్గౌఘ
క్షుభ్యన్త ఇవ సాగరాః ॥ ౧౦ ॥ ప్రమథాశ్చ మహాశూరా దానవాశ్చ మహాబలాః।
యుయుధుర్నిశ్చలా భూత్వా వజ్రా ఇవ మహాబలాః ॥ ౧౧ ॥ కార్ముకాణాం వికృ
ష్టానాం బభూవుర్దారుణా రవాః । కల్పానుగానాం మేఘానాం యథా వియతి వాయు
నా ॥ ౧౨ ॥ *భయం మే శరణం యాతః కుప్యసి త్వం మృతో హ్యసి । ప్రహారాశుస్థి
తో భూత్వా పహి దగ్ధ్యయపౌరుషమ్ ॥ ౧౩ ॥ గృహాణ ఛిన్ధి భిన్ధీతి ఖాద మారయ దార
య । ఇత్యూచురుచ్చైరన్యోన్యం ప్రయయుర్యమసాదనమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఖడ్గాభివజ్జి
తాః కేచిత్కేచిచ్ఛిన్నాః పరశ్వధైః । కేచిన్ముద్గరభిన్నాఙ్గాః కేచిద్బాహుహతాశ్చ
తే॥ ౧౫ ॥ పట్టిసైరోన్నటతాః కేచిత్కేచిచ్ఛూలవిదారితాః । దానవాశ్శరపుష్పాభా
స్సబాణాః పర్వతా ఇవ ॥ ౧౬ ॥ నిపతన్త్యర్ణవజలే భీమనక్రతిమిఙ్గిలే । వ్యసుభిశ్శర
విద్ధాఙ్గైః పవమానైస్సురేతరైః ॥ ౧౭ ॥ సమ్బభూవార్ణవే శబ్దస్సజలామ్బుదనిస్వనః।
తేన శబ్దేన చోద్విగ్నా నక్రాస్తిమితిమిఙ్గిలాః ॥ ౧౮ ॥ మత్తాలోహితగన్ధేన క్షోభయ
న్తో మహార్ణవమ్ । పరస్పరేణ కలహం కుర్వాణా భీమమూర్తయః॥ ౧౯ ॥ ఏవమన్తోభక్ష
యన్తశ్చ దానవానాం చ లోహితమ్। సరథాన్సాయుధాన్సాశ్వాన్సపత్త్రాభరణా
మ్బరాన్ ॥ ౨౦॥ అగ్రసంస్థిమయోదైత్యాన్ద్రావయన్తో జలేచరాః।యుద్ధం యో
ధాసురాణాం చ ప్రమథానాం చ వర్తతే ॥ ౨౧ ॥ అమ్బరే చ తథా యుద్ధం యోధ
యన్తో జలేచరాః । యథా భ్రమన్తి ప్రమథాస్సదైత్యాస్తథా భ్రమన్తే తిమయస్సన
క్రాః ॥ ౨౨ ॥ తథైవ ఛిన్దన్తి పరస్పరన్తు తథైవ క్రన్దన్తి చ భిన్నదేహాః । రణాననేసజ్జ

---

* ఆహుశ్చాభయమాభైష్ఠీత్తు యోఽస్యనిభృతో హ్యసి.

రసంశ్రవద్భిస్సురాసురైశ్చక్రతిమిఙ్గిలైశ్చ ॥ ౨౩ ॥ కృతోముహూర్తేనసముద్రదే
శస్సురక్తతోయస్ససముద్రబిన్దవః । సితంమహామేఘధరపర్వతాభం ద్వారైర్మహో
త్తుంగంత్రిపురస్యశక్రః ॥ ౨౪ ॥ నిపీడ్యతస్థౌ మహతాబలేనయుక్తస్సురేశో మహతాజవేన।
తదాన్తరేవైతనుజోహరస్యబాలార్కజాంబూనదతుల్యవర్ణః ॥ ౨౫ ॥ స్కన్దః పుర
ద్వారమతోరురోధబాలోప్యశృఙ్గంప్రపతన్నివార్కః । యమశ్చవిత్తాధిపతిస్సదేవై
స్సోపాంపతిః పాశవరాయుధాశ్చ ॥ ౨౬ ॥ దేవారిణస్తస్యపురస్యద్వారమాపశ్చిమం
పశ్చిమతోనిరుద్ధమ్ । తస్యాపిరుద్రస్తపనాయుతాభస్సహోనుమైర్గ్దవరథేనదేవః ॥ ౨౭ ॥
తన్మన్దిరేద్వారమరేః పురస్యరుద్ధ్వావతస్థేభగవాంస్త్రినేత్రః । తుఙ్గానివేశ్మానిస
గోపురాణిసువర్ణకైలాసశశిప్రభాణి ॥ ౨౮ ॥ ప్రహ్లోదయూపాప్రమథావరుద్ధ్వాజ్యో
తీంషిమేఘాఇవసాశ్మవర్షాః । ఉత్పాట్యచోత్పాట్యగృహాణితేషాంసశైలమాలాస
నవేదికాని ॥ ౨౯ ॥ ప్రక్షిప్యచోక్షిప్యసముద్రమధ్యేకాలామ్బుదానాఃప్రమథావినే
దుః । రక్తానివార్ష్మనకనైర్మల్యాఙ్గః సాశోకఖణ్డానిసకోకిలాని ॥ ౩౦ ॥ * గ్రహాణహే
నాథపితస్సుతేతిభ్రాతేతికాన్తేతిప్రియేతిచాపి । ఉత్పాట్యమానేషుగృహేషునార్యో
హ్యనార్యశబ్దాన్బహుధాప్రచుక్రుశుః ॥ ౩౧ ॥ కళత్రపుత్రేషుయజీవనాశేతస్మిన్ప
రేరుద్రబలేప్రవృత్తే । మహాసురామారుతతుల్యవేగాగణేశ్వరాఃకోపయుతాస్సమే
యుః ॥ ౩౨ ॥ పరశ్వధైస్తత్రశిలోపమైశ్చత్రిశూలవజ్రోత్తమకమ్పనైశ్చ । శరీరసద్మ
క్షపణంసుఘోరంయుద్ధంప్రవృద్ధందృఢవైరబద్ధమ్ ॥ ౩౩ ॥ అన్యోన్యముద్దిశ్యనిపద్గతాం
చప్రధావతాంచైవపినిఘ్నతాంచ । శబ్దోబభూవాఽమరదానవానాంయుగాన్తకా
లేష్వివసాగరాణామ్ ॥ ౩౪ ॥ ప్రణ్టైరజస్రంక్షతజంవమన్తఃకోపోపరక్తాబహుధా
నదన్తః । గణేశ్వరాస్తేసురపుఙ్గవాశ్చయుద్ధాయశబ్దంమహదుద్గిరన్తః ॥ ౩౫ ॥ మా
ర్గాస్తథాలోహితకర్దమాశ్చస్వర్ణేష్టకాస్ఫాటికభిత్తిచిత్రాః । కృతాముహూర్తేన
ముఖేనగస్తంభిమోన్నత్తమార్గానకరోత్పరాశమ్ ॥ ౩౬ ॥ కోపావృతాక్షస్సతుతారకా
క్షస్సాత్మోస్సద్రుక్షోగిరినాచవీరః । తస్మిన్క్షణేద్వారవరంరరక్షరుద్ధంహరేణాప్రప్యత
విక్రమేణ ॥ ౩౭ ॥ సతత్రప్రాకారగతాంశ్చభూతాన్నాగాంసురాన్ప్రూతపతీంశ్చతద్వ
త్ । ప్రహారిణస్సన్నిధియదప్యయుక్తాఃపురాద్వినిష్క్రమ్యనాశఘోరమ్ ॥ ౩౮ ॥ తత
స్సదైత్యోన్నతపర్వతాభోయుధాయుధానాగవరాభిగుప్తా । సవారితోరుద్రరథంజి
ఘృక్షుఃక్యధార్ణవంపర్వణివాంబుభీమమ్ ॥ ౩౯ ॥ నష్టాస్సురాస్తేగిరిశస్తుదేవశ్చతుర్ముఖో
గ్నిశ్చత్రిలోచనశ్చ । తేతారకాక్షాభిగతాగతౌజాఃభయుధావాయువశాత్సము
ద్రాః ॥ ౪౦ ॥ తతోగిరీశశ్చపితామహశ్చక్షోభ్యమాణాస్సురథోవ్యబర్స్థః । బిభేదన
ద్దీసబలాభిపన్నఃకుమాజన్నిధానంచకరోతిఘోరమ్ ॥ ౪౧ ॥ పక్షంతుబిగ్వేదతురఙ్గమస్యపృ

* గ్రహాణహేతాత.

ష్ఠేపదస్యాస్య వృషస్య చైకమ్ । తస్థౌ భవస్సోద్యతచాపబాణః పురస్య తత్సఙ్గమమీక్షమాణః॥౪౨॥ తదా భవపదన్యాసాద్వేదస్య వృషభస్య చ । పేతుస్తనాశ్చ దన్తాశ్చ పీడితస్య త్రిశూలినా॥౪౩॥ తతః ప్రభృతి చాశ్వానాం స్తనా దన్తా గవాం స్తథా । గూఢాస్సముభవం స్తేన అదృశ్యత్వముపాగతాః॥౪౪॥ తారకాక్షస్తు భీమాక్షో రోషాద్రక్తాననేక్షణః । రు

శ్రీ నన్దికేశ్వర తారకాక్ష యుద్ధమ్. శ్రీ

ద్రాన్తికే సుసఙ్క్రుద్ధో నన్దినం కులనన్దినమ్॥ ౪౫॥ పరశ్వధేన తీక్ష్ణేన నన్దినం దానవేశ్వరః । తత్క్షయామాస వై తత్ర చన్దనం సరసం యథా ॥ ౪౬ ॥ పరశ్వధహతశ్శూరో శైలాదిశ్శరభో యథా । దుద్రావ ఖడ్గం నిష్కృష్య తారకాక్ష జిఘాంసయా ॥ ౪౭ ॥ స తేన సితధారేణ తారకాక్షం గణేశ్వరః। యజ్ఞోపవీతమార్గేణ చిచ్ఛేద చ ననాద చ॥౪౮॥ తతస్తస్మిన్ విసిహతే శఙ్ఖశబ్దస్సభైరవః । గణేశ్వరైః కృతస్తత్ర తారకాక్షే నిషూదితే ॥ ౪౯ ॥ ప్రమథారసితం శ్రుత్వా వాదిత్రస్వనమేవ చ । మయశ్చ స్వస్య పార్శ్వస్థం విద్యున్మాలినమబ్రవీత్ ॥ ౫౦ ॥ బహువదనపదాంకి మేష శబ్దో నదతాం శ్రూయతి భిన్నసాగరాభః। వద వచ తటిమాలి కింకి మేతద్గజపాలారురుధుగ్గజానుకింవా ॥ ౫౧॥ ఇతి మయవచనాంకుశార్దితస్స విద్యున్మాలి రవిరివ సోంశుమాలీ । రణశిరసి సమాగతాసురాంస్తాన్నిజగాదేతి మరిన్ద మోతిహృష్టాత్॥ ౫౨ ॥ యమవరుణమహేన్ద్రరుద్రవీర్యస్తవ శయనే నిధిరేష తారకాక్షః । సకలసమరశీర్షః పర్వతేన్ద్రాద్రియుధో యః పతితహీననిరస్తస్తారకాక్షో గణేన్ద్రైః ॥ ౫౩ ॥ ముదితముపనిశమ్య తారకాక్షం అతిదీప్తానలభీషణాయతాక్షమ్ । హృషిత సకలలోకనేత్రసక్తాః ప్రమథాస్తోయముచో యథా నదన్తి ॥ ౫౪ ॥ ఇతి సుహృద్వచో నిశమ్య తత్త్వం తటిమాలేస్సమయస్సువర్ణమాలీ। రణశిరసి సితాఞ్జనాచలాభో నిజగాదైనమిదం మయో వచోన్యత్ ॥౫౫॥ విద్యున్మాలిన్యథా యుక్తం తత్కరిష్యామి విక్రమాత్ । యథా హ్యస్య స నిర్ముక్తం భవేత్పరభయార్దితమ్॥ ౫౬ ॥ విద్యున్మాలీ తతః క్రుద్ధో మయశ్చ త్రిపురేశ్వరః । ప్రమథాన్ జఘ్నురాదిష్టాస్సహితాస్తైర్మహాసురైః ॥ ౫౭ ॥ యేన యేన గతస్తం తం విద్యున్మాలీ మయశ్చ సః। తేన తేన పరం శూన్యం ప్రమథైః ప్రకృతైః కృతమ్ ॥ ౫౮ ॥ అథ యమవరుణహృదఙ్గశఙ్ఖఘోషైః పటహడిండిమవాద్యకప్రఘోషైః। సకలతలవపుశ్చ సింహనాదైః పరమభిపూజ్య తథాసురావితస్థుః॥ ౫౯ ॥ సమ్పూజ్యమానో దితిజైర్మహాత్మభిస్సహాస త్రిరశ్మిప్రతిమోమయోబభౌ । అభిష్టుతస్సత్వరతైస్తపోధనైర్యథా భగీశ్శృఙ్గా రుదితో దివాకరః॥ ౬౦ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే త్రిపురదాహే దేవాసుర యుద్ధే తారకాక్షవధో నామ షట్త్రింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ తారకాఖ్యే హతే యుద్ధే ఉత్సార్య ప్రమథాన్మయః । ఉవాచ దానవాన్భూయో భూయస్సంత్రస్తయా వృతాన్ ॥ ౧ ॥ అసురేన్ద్రా ధునా సర్వే శృణుధ్వం మత్ప్రభాషితమ్ । యత్కర్తవ్యం మయా చైవ యుష్మాభిశ్చ మహాబలైః ॥ ౨ ॥ పుష్యం సమేష్యతే కాలే చన్ద్రశ్చన్ద్రనిభాననాః । యత్రైకం త్రిపురం సర్వం క్షణమేకం భవిష్యతి ॥ ౩ ॥ సజన్తోర్నిహతః కాలో నోజరాగ్రం స తేనఖాః । ముహూర్తయత యః కాలః కోకిలా వాసితేన వై ॥ ౪ ॥ స కాలః పుష్యయోగస్య పురస్య చ మయా కృతః । కాలే తస్మిన్పురే యస్తు సమ్యగ్భావయతి సంహతమ్ ॥ ౫ ॥ స ఏవ దాహయేత్తూర్ణం బలినైకేషుణాసురాః । యావత్ప్రణాలయం యచ్ఛ నోధయధ్వం మహాసురాః ॥ ౬ ॥ తం కృత్వా హృదయే చైవ పాలయధ్వమిదం పురమ్ । మాహేశ్వరరథం హ్యేకం సర్వప్రాణివిభాషణమ్ ॥ ౭ ॥ విముఖీకుర్వతాత్యర్థం యథా నోత్సృజతే శరమ్ । తత ఏవం కృతే స్మాభిస్త్రిపురస్యాభిరక్షణే ॥ ౮ ॥ ప్రతీక్షిష్యన్తి దివసాః పుష్యయోగం దివౌకసః । నిశమ్య తు మయస్యైవం దానవాస్త్రిపురాలయాః ॥ ౯ ॥ ముహుస్సింహరవం కృత్వా మయమూచుర్యమోపమాః । ప్రయత్నేన వయం స్వరేయ త్వయా మయ భాషితమ్ ॥ ౧౦ ॥ తథా కుర్మో యథా రుద్రో న మోక్ష్యతి పురేశ్వరమ్ । అద్య దాస్యామ సజ్ఞామం రుద్రస్య తు జిఘాంసవః ॥ ౧౧ ॥ కథయన్తి దితేః పుత్రాః హృష్టాభిన్నతనూరుహాః । కథం స్థాస్యతి దాస్వన్తం త్రిపురం శాశ్వతం ధ్రువమ్ ॥ ౧౨ ॥ అథాననం వా భవితా నారాయణపదాలయమ్ । హా స్యామో న వయం సర్వం యస్మాన్నో త్యక్ష్యతి నో భవాన్ ॥ ౧౩ ॥ అదైవతమదైత్యం వా లోకం ద్రక్ష్యన్తి మానవాః । ఇతి సంశ్రుత్య సంహృష్టాస్త్రిదశాస్త్రిదశారయః ॥ ౧౪ ॥ ప్రదోషే ముదితా భూత్వా చేరుర్మన్మథ

॥ చన్ద్రోదయాదివర్ణనమ్ ॥

చారుతామ్ । ఏవముక్తోదయాగ్రస్థః ఉదయాద్రౌ మహారుణః ॥ ౧౫ ॥ తమః ఉత్సార్య భగవాన్చన్ద్రోద్యాప్యుత సోమ్బరే । కుముదాలఙ్కృతో హాసో యథాప్సు సివిజృమ్భతే ॥ ౧౬ ॥ సింహో యథా చోపవిష్టో వై శూర్యశిఖరే మహాన్ । విష్ఠోర్యథా చ విస్తీర్ణో హరేశ్వరసి సజ్గతః ॥ ౧౭ ॥ తథా చ గాఢే తమసి చన్ద్రోఽత్రినయనోద్భవః । భాతి జతే భాజయన్లోకాన్భ్రాజ జ్యోత్స్నావసేచనమ్ ॥ ౧౮ ॥ శీతాంశావుదితే చన్ద్రే జ్యోత్స్నాపూర్ణే పురే సురాః । చన్ద్రాంశుభిర్దీప్యతే తదనుదీప్తైస్సుదీపితైః ॥ ౧౯ ॥ ప్రదోషే తాన్యలంచక్రుర్గృహాణ్యాత్మానమేవ చ । రథ్యాసు రాజమార్గేషు ప్రాసాదేషు గృహేషు చ ॥ ౨౦ ॥ దీపాశ్చ ప్నుకపుష్పాభాసదీప్యన్తే ప్రదీపితాః । గృహేష్వభ్రేషు తే దీపాస్స్నేహపూర్ణాః ప్రదీపితాః ॥ ౨౧ ॥ గృహాణి వసుమన్త్యేషాం నవరత్నమయాని చ । జ్వలన్తో దీపయన్దీప్తాశ్చన్ద్రోదయ ఇవ గ్రహాః ॥ ౨౨ ॥ చన్ద్రాంశుభిర్భూహ్యాతమస్తనుదీప్తైస్తు దీపితైః । మన్దప్రైత్రిఃకులమివ పీడ్యతే త్రిపురే తమః ॥ ౨౩ ॥ తస్మిన్పురే వై తరుణః ప్రదోషే చన్ద్రాట్టహాసే తరుణప్రదోషే । రథ్యా

గ్రహో వై దనుజాః పురే ముహుస్సహాఙ్గనాభిశ్చ తతో విరేజుః ॥ ౨౪ ॥ వినోదితా యే వృష
భధ్వజస్య పక్షే ప్రవస్తే మకరధ్వజస్య । తత్రాసురేష్వాసురపుఙ్గవేషు సర్వాఙ్గనాస్సా
దుయితా బభూవుః ॥ ౨౫ ॥ కలప్రలాపేషు చ దానవీనాం వీణాప్రలాపేషు చ మూర్ఛితే
షు । మత్తప్రలాపేషు చ దానవానాం సచాపబాణో మదనో ముమన్థ ॥ ౨౬ ॥ తమాంసి నై
శాని హృతం విహృత్య జ్యోత్స్నావిధానేన జగద్ధితాయ । వైరోహిణీం తాం దయితాము
వాప్య చన్ద్రప్రభాభిః కురుతే హి రాజ్యమ్ ॥ ౨౭ ॥ స్థితైవ కామస్య తు పాదమూలే కా
చిద్వరస్త్రీ స్వకపోలమూలే । విశేషితం చారువతీ కరోతి తేనాననం స్వం సకలం కరో
తి ॥ ౨౮ ॥ దృష్ట్వాననం మణ్డలదర్పణస్థం పరం సతాజ్ఞీరమణీరతాపి । తేనైవ భావేన ర
తీవ వాసరో రోమాంచితైర్గాత్రవరైర్యువత్యాః ॥ ౨౯ ॥ రతానురాగాద్రమణేషు
చాన్యాస్స్వలజ్జతాయాన్తి ముదాభిభూతాః । ద్విపా యథా ఘూర్ణ్మదినావసానే పే
పీయతే చాతిరసానువిద్ధా ॥ ౩౦ ॥ విమార్గతే న్యాదప్రియం ప్రసన్నా కాచిత్ప్రియ
స్యాతిచిరాత్ప్రసన్నా । అసత్ప్రలాపేషు పసుప్రసన్నా గోశీర్షపఙ్కైర్హరిచన్దనై
శ్చ ॥ ౩౧ ॥ పఙ్క్తీకృతాః జీవతరాసురాణాం మనోజ్ఞరూపాతు చిరా బభూవుః ।
పూర్ణేన్దుకృతస్యైవ సువర్ణకుమ్భాః తు తాధరోష్ఠధృతరోపరక్తమ్ ॥ ౩౨ ॥ రమన్తి దై
త్యా దయితానురక్తాస్తన్త్రీప్రలాపేషు పునస్స్వరక్తాః । క్వచిత్ప్రలాపం మధురాభిధా
నం కామస్య బాణేషు కృతం ప్రధానమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఆపానభూమిషు సుఖప్రదేశో దితేస్సుతా
నాం సమహీప్య గేయమ్ । గేయం ప్రవృత్తం త్వథ నాదయన్తి పిబన్తి పగూఢాగరుమహా
ఙ్గవారి ॥ ౩౪ ॥ కేచిత్ప్రియాస్తత్ర చ సాధయన్తి కేచిత్ప్రియాస్సుప్రతిబోధయన్తి
సూతప్రసూనప్రభవాశ్చ గన్ధాస్ప్రసూయతే వై త్రిపురేషు గన్ధః । కేచిత్స్వనో నూపు
రమేఖలానాం శబ్దశ్చ గన్ధోయదికోకిలానామ్ ॥ ౩౫ ॥ ప్రియోపగూఢాశయనోప
గూఢా కాచిత్ప్రియా గాఢగరుమహాఙ్గవారి । సబాలశష్పాఙ్కురపల్లవానాం నవామ్బు
యుక్తా ఇవ భూమిరాసీత్ ॥ ౩౬ ॥ శశాఙ్కపాదైరవశోభితే చ ప్రసాదవజ్జేషు సురా
ఙ్గనానామ్ । మాధుర్యభూతాభరణా మహాన్తస్సనా బభూవుర్మదనేషు తుల్యాః ॥ ౩౭ ॥
పానేన భేదం దయితా తు వేలం కపోలమాజిఘ్రతి కిం నమేదమ్ । ఆరోహచక్రశ్రోణిమిమం
విశాలం దీనోన్నతాం కాఞ్చనమేఖలాఢ్యామ్ ॥ ౩౮ ॥ రథ్యాసు చన్ద్రోదయభాసి
తాసు నరేన్ద్రమార్గేషు చతుష్పథేషు । దైత్యా మహాయూథగతా భ్రమన్తి తారాయ
థా చన్ద్రమసోదినాన్తే ॥ ౩౯ ॥ సుధాంశుహాసేష్వసురాలయేషు ప్రేక్షాసు చాస్యామదలో
లభావాః । సన్దోలయన్తే కిల సన్ప్రహాసం పృథ్వ్యాని కాఞ్చీగుణకృష్టనాదాః ॥ ౪౦ ॥
అమ్లానమాలాశ్చ తిచాఙ్గనానాం సముత్సుకానాం మతిహర్షితానామ్ । శ్రూయన్తి వా
చః కలధౌతకల్పా వాపీషు చాన్యే కలహంసశబ్దాః ॥ ౪౧ ॥ కాఞ్చీకలాపాశ్చ సమా
గమేరాః ప్రేష్యాస్సదా మాస్యకృతస్యబాలాః । దృశ్యన్తి తేష్వాసురాఙ్గనానాం

ప్రియాలయానామన్మథమార్గణానామ్ ॥౪౨॥ చిత్రామ్బరాశ్చోద్ధృతకేశపాశాస్సన్దోలమానాశ్శుభేసురాణామ్ ।సుచారువేషాభరణైరుపేతాస్తారాగణైర్ద్యౌరివసాసచన్ద్రా ॥ ౪౩ ॥ సన్దోళనాధ్వానితభిన్నసూత్రాకాఞ్చీకలాపాఞ్చితరత్నకీర్ణా । శయ్యాభూమిశ్చిత్రితాతైర్విభాన్తిచన్ద్రస్యపార్శ్వేష్వపగతేవచిత్రా ॥ ౪౪ ॥ సచన్ద్రికేచోపవనప్రదేశేరుతేషుకాన్తేషుచకోకిలానామ్ । శరవ్యయంప్రాపపురేసురాణాంప్రక్షీణబాణోమదనశ్చచార ॥ ౪౫ ॥ ఇతిత్రిపురపురేసురద్విషాణాంసపదిహపశ్చిమకౌముదీతదాసీత్ । రణశిరసితదాభవిష్యతాంవైభవతురగైఃకృతసఙ్క్షయోపహారీణామ్॥౪౬॥చన్ద్రోద్యకున్దకుముదాకరహారవర్ణోభాగ్యక్షయేధనపతీవనరోవివర్ణః।ఛాయావ్యయంమహదుపేత్యనభాతితద్వజ్జ్యోత్స్నావితానరహితోభ్రసమానవర్ణః॥ ౪౭ ॥ చన్ద్రప్రభామరుణసారథినాభిభూయనిష్టప్తకాఞ్చనరథాఙ్గసమానబిమ్బః । భిత్వోదయాద్రిశిఖరేముహురేవసూర్యోభాత్యమ్బరేతిమిరతోయవహాన్నిరస్య॥ ౪౮॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేత్రిపురోపాఖ్యానే చంద్రోదయాదివర్ణనంనామ
సప్తత్రింశదుత్తరశతతమోధ్యాయః.

సూతః॥ఉదితేతుసహస్రాంశౌమేరుభాసాజ్జ్వరేరవౌ।ననర్దచబలంకృత్స్నంయుగాన్తఇవసాగరః ॥ ౧ ॥ సహస్రనయనోదేవస్తతశ్శక్రఃపురన్దరః । సమహేన్ద్రస్సవరుణస్త్రిపురంప్రయయౌహరః ॥ ౨ ॥ తేనానావిధరూపాశ్చప్రమథాతిప్రమాథినః। యయుస్సింహరవైర్ఘోరైర్వాదిత్రైశ్చనదైరపి॥౩॥ తతోవాదితవాదిత్రైస్సాతపత్రైస్సహధ్వజైః। బభూవతద్బలందివ్యంవనంప్రచలితంయథా ॥ ౪ ॥ తథాపతన్తంసమ్ప్రేక్ష్యరౌద్రంరుద్రబలంమహత్ । సఙ్క్షోభోదానవేన్ద్రాణాంసముద్రప్రతిమోభవత్ ॥ ౫ ॥ తేషాంప్రాసాసిపట్టాకశక్తిశూలపరశ్వధాః । శరాంసిచాపవజ్రాణిగురూణిముసలానిచ ॥ ౬ ॥ ప్రగృహ్యాకోపరక్తాక్షాస్సపక్షాఇవపర్వతాః । నిర్జగ్ముర్దానవఘటాఘనాఇవఘనాగమే ॥ ౭ ॥ విద్యున్మాలిన్నమస్తేవైసమయాదితినన్దనాః । వన్దమానాస్సమానేదుర్దేవాదేవైస్సురారయః॥౮॥ మత్తవ్యైకృతబుద్ధీనాంజయేవానిశ్చితాత్మనామ్ । అచలానివరాంన్యాసకాస్తత్ఫలానాంయథాపురా॥౯॥విగర్జన్తఇవామ్భోదాహ్యమ్భోదసదృశత్విషః। ప్రబుద్ధాయుద్ధకుశలాఃపరస్పరకృతాగసః॥ ౧౦॥ ధూమాయన్తిజ్వలద్భిశ్చఆయుధైశ్చన్ద్రభాస్వరైః । కోపాద్వాయుద్ధలోభాద్వాచూర్ణయన్తఃపరస్పరమ్ ॥ ౧౧ ॥ వజ్రాహతాఃపతన్త్యన్యేఅన్యేచక్రవిదారితాః । బాణైర్విదారితాశ్చాన్యేపతన్తిహ్యుదధేర్జలే॥ ౧౨॥భిన్నస్రగ్దామహారాశ్చప్రభ్రష్టామ్బరభూషణాః। తిమినక్రముఖేష్వేవపతన్తిప్రమథాస్సురాః॥ ౧౩॥గదానాంముసలానాంచతోమరప్రాసవాజినామ్। వజ్రశూలర్ష్టిపాతానాంపతితానాం

చసర్వశః॥ ౧౪ ॥ గిరిశృఙ్గోపలానాంచ ప్రేరితానాంప్రపత్రిభిః । దేవానాందానవా
నాంచసధూమానాంరవిత్విషామ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆయుధానాంమహానోఘస్సాగరాఘేషు
తత్యపి । క్షీణవేగైస్తుతై స్తత్రసురాసురకరేరితైః॥ ౧౬॥ ఆయుధాఖైస్తునక్రాణాం
క్రియతే సఙ్క్షయోమహాన్। క్షుద్రాణాంగజయోర్యుద్ధేయథాభవతిసఙ్క్షయః॥ ౧౭॥
దేవాసురగణేయద్వత్తిమినక్రక్షయోఽభవత్। విద్యున్మాలీచవేగేనవిద్యున్మాలఇవా

శ్రీనన్దికేశ్వరవిద్యున్మాలినోర్యుద్ధమ్ శ్రీ

మ్బుదః॥౧౮॥విద్యున్మాలీఘనాకారంనన్దీశ్వరమభిద్రుతః।స్వకంనామాత్రివదతేష్వవా
చవదతాంవరః॥౧౯॥ నన్దినంయుధిశైలాదిందానవోయుధినిశ్చితః।యుద్ధాకాఙ్క్షీవబల
వాన్త్వయాహాస్యకటాననః॥ ౨౦ ॥యుధిత్వదానీంమాజీవన్ముచ్యసేనన్దికేశ్వర।త్వ
మేవంవాదినందైత్యంనన్దీశస్తపతాంవరః॥౨౧॥ఉవాచప్రహసంస్తత్రవాక్యాలఙ్కా
రభూషితః।దానవాదమకామానాంనైషోవసరఇత్యుత ॥ ౨౨ ॥ శక్తోహన్తుంకిమా
త్మానంజాతిదోషాద్వికత్థసే। యుధితావన్మయాపూర్వంనిహతోదితిజాయవా॥౨౩॥
ఇదానీంతుకథంత్వాహంనహింస్యేకులదూషణమ్ । * ఆకాశంధారయేద్దోర్భ్యాం
పాతయేద్వాదివాకరమ్ ॥ ౨౪ ॥ సోపిమాంశక్నుయాన్నైషవచక్షుర్భ్యామపివీ
క్షితుమ్ । ఇత్యేవంమన్త్రియంస్తత్రనన్దినాప్రతిమోబలే ॥ ౨౫ ॥ బిభేదైకేషుణా
దైత్యఃకరిణేవఇవామ్బుదమ్ । విక్షతస్యశరస్తస్యపపౌరుధిరముత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥
సూర్యస్త్వాత్మప్రభావేనయథార్ణవజలేతథా । సతుతేనప్రహారేణప్రమథాజాతరో
షితాః ॥ ౨౭ ॥ హస్తేనవృక్షముత్పాట్యచిక్షేపగజరాడివ । వాద్యోభిపన్నస్సత
రుశ్శీర్ణపుష్పోమహారథాః॥ ౨౮ ॥ విద్యున్మాలీశరైశ్ఛిన్నఃపపాతపతగేశవత్। వృక్ష
సాలోకితంభిన్నందానవేనవరేషుభిః ॥ ౨౯ ॥ రోషమాహారయంస్తీవ్రంనన్దీశ్వరసువి
గ్రహః । సోద్యస్యకరమారావేరవేసర్ధ్రుకరేప్రభమ్॥ ౩౦॥ దుద్రావహన్తుంసక్రూ
రంమహిషంగజరాడివ । తమాపతన్తంవేగేనవేగేవాయుసమోబలీ॥ ౩౧ ॥ విద్యు
న్మాలీశరశతైఃపూరయామాసనన్దినమ్ । శరకణ్టకితైర్గాత్రైశ్శైలాదిశ్యోదివీక్షి
తః ॥ ౩౨॥ ఆరగృహ్యాపురంతస్యసుహతఃప్రయయాజవాత్ । విలమ్బితాస్యోవిశిరో
భ్రామితశ్చరణేరథః ॥ ౩౩॥ పపాతమునిశాపేనసాదిత్యోరథోయథా। అన్తరా
న్నిర్గతశ్చైవమాయయాసదితేస్సుతః ॥ ౩౪ ॥ ఆజఘానతదాశక్త్యాశైలాదింసమ
వస్థితమ్ । తామేవతువినిష్కృష్యశక్తింశోణితభూషితామ్ ॥ ౩౫ ॥ విద్యున్మాలి
నముద్దిశ్యచిక్షేపప్రమథాగ్రణీః।తయాభిన్నతనుత్రాణోవిభిన్నహృదయస్తదా॥౩౬॥
విద్యున్మాల్యపతద్భూమావజ్రాహతఇవాచలః । విద్యున్మాలీవినిహతేసిద్ధచారణకి
న్నరాః ॥ ౩౭ ॥ సాధుసాధ్వితిచోక్త్వాస్తేయయుర్దేవముమాపతిమ్ । నన్దినాసా

* సాగరంలఙ్ఘయేద్దోర్భ్యాం.

దితేర్దైత్యేవిద్యున్మాలౌహతేమయః ॥ ౩౮ ॥ దదాహప్రమథానీకంనలకుగ్నిరివో
ద్ధితః । శూలనిర్దారితోరస్కాగదాచూర్ణితమస్తకాః ॥ ౩౯ ॥ ఇషుభిర్గాఢవిద్ధాశ్చ
ప్రపతన్తిమహార్ణవే । అథవజ్రధరోఽయమోర్ధదస్సహానన్దిస్సహాణ్ముఖోగుహః ॥ ౪౦ ॥
మయమాసురవీరసంయతంప్రహరఙ్ఛస్త్రగణైర్వృతాఽరయః । నాగస్తునాగాధిపతే
స్సతార్క్ష్యంమయోవదార్యేషువరైశ్చతూర్ణమ్ ॥ ౪౧ ॥ యమంచవిత్తాధిపతిం
చభిత్వారరాజమన్దాస్త్రిర్మ్బుదవత్తదానీమ్ । తతస్సురైఃప్రమథగణైశ్చదానవాదృ
ఢాహతాశ్ఛిత్తమదర్పవిక్రమాః ॥ ౪౨ ॥ భృశానువిద్ధాస్త్రిపురంప్రపేదిరేయ
థాసురాశ్చక్రధరేణసంయుగే । తతశ్చశఙ్ఖానకభేరిసఙ్కులాస్ససింహనాదాదనుపు
త్రభేదకాః ॥ ౪౩ ॥ కపర్దినస్సైన్యప్రవృతాస్సమంతతోనిపత్యమానాఽశనివజ్రసన్నిభాః ॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే త్రిపురదాహే విద్యున్మాలివ
ధాదికథనంనామ అష్టత్రింశదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ అథదైత్యపురాభావేపుష్యయోగోబభూవహ । బభూవతత్రసం
యుక్తంతద్యోగేనపురత్రయమ్ ॥ ౧ ॥ *తత్రత్రినయనోదేవోభ్రామయన్నిశితంశర
మ్। ముమోచత్రిపురేతూర్ణంత్రినేత్రస్త్రిపురాధిపః ॥ ౨ ॥ తేనముక్తేనబాణేనబాణ
పుష్పసమప్రభమ్ । ఆకాశంస్వర్ణసఙ్కాశంకృతంతస్యవిరాజితమ్ ॥ ౩ ॥ ముక్త్వాత్రి

॥ ఈశ్వరేణైకేషుణాత్రిపురదాహః ॥

దైవతమయంత్రిపురేతంశరోత్తమమ్ । దిగ్ధిగ్ధిగితిచచక్రన్దకష్టంకష్టమితిబ్రువన్ ॥ ౪ ॥
వైదూర్యందైవజాదృష్ట్వాశైలాదిర్గజవత్తతః । కిమిదంత్వితిపప్రచ్ఛశూలపాణింత్రిలో
చనమ్ ॥ ౫ ॥ తతశ్శశాఙ్కతిలకఃకపర్దీపరమార్తవత్ । ఉవాచనన్దినంభక్తంసమ
యోద్యవినఙ్క్ష్యతి ॥ ౬ ॥ అథనన్దీశ్వరస్తూర్ణమగాన్మారుతవద్బలీ । శరస్త్రిపురమా
గత్యత్రిపురస్తుపివేశసః ॥ ౭ ॥ సమయంవీక్ష్యగణపఃప్రాహకాఞ్చనసన్నిభః । వి
నాశస్త్రిపురస్యాస్యప్రాప్తోమయసుదారుణః ॥ ౮ ॥ అనేనైవగ్రహేణత్వంమయా
పక్రమశీఘ్రితః । తచ్ఛ్రుత్వానన్దివచనంధృఢభక్తోమయస్తదా ॥ ౯ ॥ తేనైవగ్రహము
ఖ్యేనత్రిపురాదపసర్పితః । సోఽపిహుఃపత్రపుటవద్భిత్వాచైవపురత్రయమ్ ॥ ౧౦ ॥
త్రిధాభవద్ధుతాశశ్చసోమోనారాయణస్తదా । శరతేజఃపరీతానిపురాణిద్విజపుఙ్గ
వాః ॥ ౧౧ ॥ దుష్పుత్రదోషాద్దహ్యన్తేకులాన్యేతాన్యథాతథా । మేరుమన్దర
కల్పానిమన్దిరాణిగృహాణిచ ॥ ౧౨ ॥ సకవాటగవాక్షాణివలభీశోభితానిచ । ప్రా
సాదాద్యానిరమ్యాణికూటాగారోత్కటానిచ ॥ ౧౩ ॥ ప్రమదాశతపుష్టానిధనధా
న్యయుతానిచ । బద్ధధ్వజపతాకానిస్వర్ణరౌప్యమయానిచ ॥ ౧౪ ॥ గ్రహాణితస్మిం

---

* తతోబాణత్రిధాభవత్త్రిదేవతమయంహరః.

స్త్రిపురేదానవానాముపద్రవే । దహ్యన్తేదహనాభానిదహనేనసహస్రశః॥ ౧౫ ॥
ప్రాసాదాగ్రేషుహర్మ్యేషుహ్యశోకోపవనేషుచ । వాతాయనస్థితాశ్చాన్యాహ్యాకా
శేషుతలేషుచ ॥ ౧౬ ॥ రమణైరుపగూఢాశ్చరమణ్యోరమణైస్సహ । దహ్యన్తేదా
నవేన్ద్రాణామగ్నినాదయితాస్త్రియః ॥ ౧౭ ॥ కాచిత్ప్రియంసమాలిఙ్గ్యఅశక్తాగ
న్తుమన్యతః । అన్యాప్రియస్యపఞ్చత్వంగతాగ్నేర్వదనేభయమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఉపసర్ప
తమేకాతువిసర్పిచహుతాశనమ్। ఉవాచశతపత్రాక్షీసహస్రాక్షీకృతాఞ్జలిః॥ ౧౯ ॥
హవ్యవాహనభార్యాహంపరస్యపరతాపనా । ధర్మసాక్షీత్రిలోకస్యనమాంత్వంస్ప్ర
ష్టుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ సహితస్స్వాహయాదేవస్స్వధయాచాపిసువ్రత । చరేణా
ప్రేహిస్వందేహంగ్రహంచరహితంహిమే ॥ ౨౧ ॥ ఏకాపుత్రముపాదాయబాలకం
దానవాఙ్గనా।హుతాశనసమీపస్థాఇత్యువాచహుతాశనమ్ ॥ ౨౨ ॥ బాలోఽయం
దుఃఖలబ్ధశ్చమయాపావకపుత్రక । నార్హస్యేనముపాదాతుం యదితేషణ్ముఖప్రి
య॥ ౨౩ ॥ భూయాత్ప్రియంపరిష్వజ్యపీడితాదానవాఙ్గనా । నిపతన్త్యర్ణవజలేని
ఙ్ఘానవిభూషణా ॥ ౨౪ ॥ హామాతఃపుత్రతాతేతిమాతులేతిచవిహ్వలాః। చుక్రుశు
స్త్రిపురేనార్యఃపావకజ్వాలవేష్టితాః ॥ ౨౫ ॥ యథాదహతిశీతాగ్నిస్సామ్బుజం
జలజాకరమ్ । తథాస్త్రీచక్రపద్మానిదహతిత్రిపురేఽనలః ॥ ౨౬ ॥ తుషారరాశిక
మలాకరాణాంయథాదహత్యమ్బుజకంనిశాన్తే । తథైవసోఽగ్నిస్త్రిపురాఙ్గనా
నాందదాహచక్రాణిచపఙ్కజాని ॥ ౨౭ ॥ శరాగ్నితాపాత్సుఖభ్రుతానాంసర్వా
ఙ్గనానామతికోమలానామ్ । బభూవకాఞ్చీగుణనూపురాణామాక్రన్దఆసాంచతదా
తిమిశ్రమ్ ॥ ౨౮ ॥ దగ్ధాన్యర్ధచన్ద్రాణిసతోరణానివిస్తీర్ణహర్మ్యాణిచవేదికాని ।
దగ్ధానిదగ్ధానిహరన్తితత్రపతన్తిత్రాణార్థమివార్ణవౌఘే ॥ ౨౯ ॥ గృహైఃపతద్భిర్జ్వ
లనావలీఢైరసౌసముద్రేసలిలంప్రతప్తమ్ । కుపుత్రదోషైఃప్రపతాన్విరుద్ధంయథాకు
లంయానిధనాన్వితస్య ॥ ౩౦ ॥ గృహైఃప్రతప్తైఃక్వథితంసమన్తాత్తదార్ణవేతోయము
దీర్ణవేగే।విత్రాసయామాసతిమీన్సనక్రాంస్తిమిఙ్గిలాంస్తక్వథితంతథాన్యాన్॥ ౩౧
దగ్ధఃపురోమన్దరపాదకల్పఃప్రాకారవర్గస్త్రిపురంపపాత । తైరేవసార్ధంభవనైఃపపా
తశబ్దంమహాన్తంజనయత్సముద్రే ॥ ౩౨ ॥ సహస్రశృఙ్గైర్భవనైర్యదాసీత్సహస్రశృఙ్గై
స్సఇవాచలేన్ద్రః। నామావశేషంత్రిపురంప్రజజ్ఞేహుతాశనాహారవతీప్రయుక్తః॥ ౩౩ ॥
ప్రదహ్యమానేనపురేణతేనదహత్సపాతాళదివంప్రతప్తమ్ । దుఃఖంమహత్ప్రాప్తజ
లావమగ్నంతస్మిన్గృహేనేగతవాన్మయోఽసౌ॥ ౩౪ ॥ శ్రుత్వాతతశ్చదేవేశోఽరిన్ద్రో
వజ్రధరస్తథా । శశాపతంగృహంచైవమయంచదితినన్దనమ్ ॥ ౩౫ ॥ అసేవ్యమప్ర
తిష్ఠంచభయేనచసమావృతమ్ । భవిష్యతేమయగృహంనిత్యమేవయథానలః ॥ ౩౬ ॥
యస్యయస్యచదేవస్యభవిష్యతిపరాభవః । ద్రక్ష్యన్తితేత్రిపురంఖణ్డంతత్రైకంతా

వకంజనాః ॥ ౩౭ ॥ తదేతదద్యాపి గృహం మయస్యామయవర్జితమ్ । సౌఖ్యం సమా
ప్నుతే భూయో మయో నాస్య గృహే పరమ్॥ ౩౮ ॥ ఋషయః॥ భగన్త్సమయో
యేన గ్రహేణ ప్రపలాయితః। తస్యానోకతమాఖ్యాహి మయస్యతమసోద్భవమ్ ॥ ౩౯॥
సూతః ॥ దృశ్యన్తే దృశ్యతే యత్ర ధృవస్తత్ర మయో మహాన్ । దైవైర్విష్ణోర్మయస్త్వా
పితస్మయోద్విగ్నమానసైః ॥ ౪౦ ॥ తతోయుతశ్శిలా వేశ్మ స్త్రీణాంస్థం వైకరిష్యతి।
తత్తృష్యదేవాయాస్యన్తిమయమాసురముత్తమమ్ ॥ ౪౧॥ ఏవంశప్త్వాపురం తంచ
మయందైత్యోఽసురాధిపః । అర్థితో విరరామాశు సహసా త్రిశుః ప్రతాపవాన్ ॥ ౪౨ ॥
పూజయన్తశ్చ భూతేశం సర్వే తుష్టాః పురీశ్వరమ్ । సపూజ్యమానస్త్రిదశైస్సదేవై
స్సమీత్యమానైర్గణనాయకైశ్చ ॥ ౪౩॥ హన్తాదవ్వల్గురజ్గ్రుహుశ్చ దేవా జగుశ్చ గీతం
త్రిపురాపదానామ్ । ననర్తురుచ్చైశ్చ విభక్తహస్తాః పితామహోబావన్దతతం మహే
శ్వరమ్ ॥ ౪౪ ॥ ప్రగృహ్య చాపం విససర్జ భూతాన్ రథాత్సముత్ప్లుత్య సురార్తి త్రిలో
చనః । ఏవం త్రిపురం స్వర్గం దైవతైస్సదురాసదైః॥ ౪౫ ॥ హరేణైకేషుణా దగ్ధం
విక్షిప్తం మకరాలయే । య ఇదం రుద్రవిజయం పఠతే విజయావహమ్॥౪౬॥విజయం త
స్య సజ్గ్రామే దిశతే సవృషధ్వజః।పితౄణాం చ నివాపేషు య ఇదం శ్రావయిష్యతి॥౪౭॥
తస్యానన్తరం నవేశ్యన్తే సర్వే యజ్ఞే దృషోసురాః। ఇదం స్వస్త్యయనం పుణ్యం ఇదం పుం
సవనం మహాన్ ॥ ౪౮ ॥ ఇదం శ్రుత్వా పఠిత్వా తు రుద్రలోకే మహీయతే॥౪౯॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే త్రిపురోపాఖ్యానే త్రిపురదాహే త్రిపు
రసంహార సమాప్తికథనం నామ ఏకోనచత్వారిం
శదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

అమావాస్యాకాలనిర్ణయ ఐళకృతపితృతృప్త్యాదినిర్ణయశ్చ.

ఋషయః ॥ కథం గచ్ఛత్యమావాస్యాం మాసి మాసి దివం నృపః । ఐళః పురూ
రవాః సూత తర్పయేచ్చ కథం పితౄన్ ॥ ౧ ॥ ఏతదిచ్ఛామహే శ్రోతుం ప్రభావం తస్య
ధీమతః ॥ సూతః॥ ఏతదేవ తు పప్రచ్ఛ మనుస్స మధుసూదనమ్ ॥ ౨ ॥ సూర్యపుత్రా
య వోవాచ యథా తన్మే నిబోధత ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ తస్యాహం ప్రవక్ష్యామి ప్రభావం
విస్తరేణ తు॥ ౩ ॥ ఐళస్య దివి సంయోగం సోమేన సహ ధీమతా । సోమాచ్చైవామృ
తప్రాప్తిః పితౄణాం తర్పణం తథా ॥ ౪ ॥ సౌమ్యా బర్హిషదః కావ్యా అగ్నిష్వాత్తా
స్తథైవ చ । యదా చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ నక్షత్రేణ సమాగతౌ ॥ ౫ ॥ అమావాస్యా
న్నివసత ఏకరాత్రైకమణ్డలే। తదా స గచ్ఛతి ద్రష్టుం దివాకరనిశాకరౌ ॥ ౬ ॥ అమా
వాస్యాంచ దివసే మాతామహపితామహౌ । అభివాద్య స్థితౌ తత్ర కాలాపేక్షం స
తిష్ఠతి ॥ ౭ ॥ అసఙ్కన్దమానసోమాద్య పిత్రర్థేన పరిశ్రవాన్ । ఐళః పురూరవా విద్వాం

సమాశ్రాద్ధదికీర్షయా ॥ ౮ ॥ తతస్సదివిసేనుం వై హ్యుపతస్థే పితౄనపి । ద్విలవం
చకుహూమాత్రం తావుభౌ చనిధాయసః ॥ ౯ ॥ సినీప్రమాణాస్వల్పాతుకుహూ
మాత్రముపాసతే । కుహూమాత్రబలోద్దేశం జ్ఞాత్వా కుహుముపాసతే ॥ ౧౦ ॥
తముపాస్యసదాసోమకాలాపేక్షీప్రతీక్షతే । సుధామృతంతుసోమాద్వైస్రవస్తంత
స్యతృప్తయే ॥ ౧౧ ॥ దశభిఃపఞ్చభిశ్చైవసుధామృతపరిస్రవైః । కృష్ణపక్షభుజాం
ప్రీతిరుహ్యాతేపరమాంశుభిః ॥ ౧౨ ॥ సద్యోభిరక్షతాతేనసౌమ్యేనమధునాచసా ।
నివాపేరథదత్తేషుపిత్ర్యేణవిధినాతువై ॥ ౧౩ ॥ సుధామృతేనసౌమ్యేనతర్పయామా
సవైపితౄన్ । సౌమ్యాబర్హిషదఃకావ్యాఅగ్నిష్వాత్తాస్తథైవచ ॥ ౧౪ ॥ ఋతు
రగ్నిస్స్మృతోవిప్రైరృతుస్సంవత్సరంవిదుః । జజ్ఞిరేఋతవస్తస్మాదృతవోహ్యార్త
వాభవన్ ॥ ౧౫ ॥ పితరోర్ధమాసాజ్జ్ఞోవైయేచతేఋతుసూనవః ।పితామహాస్యసు
తవోమాసాచహ్యష్టసూనవః ॥ ౧౬ ॥ ప్రపితామహాస్స్మృతాదేవాఃపఞ్చాబ్దాబ్రహ్మ
ణస్సుతాః । సౌమ్యాబర్హిషదశ్చైవఅగ్నిష్వాత్తాశ్చతేత్రిధా ॥ ౧౭ ॥ గృహస్థాయే
తుయజ్వానోహవిర్యజ్ఞార్తవశ్చయే । స్మృతాబర్హిషదస్తేవైపురాణేనిశ్చయంగ
తాః ॥ ౧౮ ॥ గృహమేధినశ్చయజ్వానోఅగ్నిష్వాత్తార్తవాస్స్మృతాః । అష్టకాపత
యఃకావ్యాఃపఞ్చహ్యబ్దానిచోచ్ఛ్రిత ॥ ౧౯ ॥ తేషుసంవత్సరోహ్యగ్నిస్సూర్యస్తు
పరివత్సరః । సోమస్త్విద్వత్సరశ్చైవసోమశ్చైవానువత్సరః ॥ ౨౦ ॥ రుద్రస్తువత్స
రస్తేషాంపఞ్చాబ్దాయేయుగాత్మకా । కాలేనాధిష్ఠితస్తేషాంచన్ద్రమాస్రివతేసుధా
మ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతేస్మృతాదేవకృత్యాసోమపాశ్చోష్మపాశ్చయే । తాంస్తేనతర్పయా
మాసయావదాసీత్పురూరవాః ॥ ౨౨ ॥ యస్మాత్ప్రసూతయేసోమోమాసిమాసివి
శేషతః । తతస్సుధామృతంతద్వైపితౄణాంసోమపాయినామ్ ॥ ౨౩ ॥ ఏత
త్తదమృతంసోమస్సుధాచమధుచైవహి । తతఃపీతసుధంసోమంసూర్యోసావేకరశ్మి
నా ॥ ౨౪ ॥ యుగాన్తరోదితేచైవచన్ద్రేఖోపరిస్థితే । ఆప్యాయయన్తిససుధం
సోమంతుసోమపాయినమ్ ॥ ౨౫ ॥ నిశ్శేషావైకలాఃపూర్వాయుగతప్యాయతే
పురా । సుషుమ్నాప్యాయమానస్యభాగంభాగమహఃక్రమాత్ ॥ ౨౬ ॥ దేవైః
పీతసుధంసోమంపురాపశ్చాత్పిబేద్రవిః । పీతంపఞ్చదశాహంతురశ్మినైకేనభాస్క
రః ॥ ౨౭ ॥ ఆప్యాయ[illegible]సుషుమ్నేనభాగంభాగమహఃక్రమాత్ । సుషుమ్నా
ప్యాయమానస్యశుక్లేవర్ధన్తివైకలాః ॥ ౨౮ ॥ తస్మాద్ధ్రసన్తివైకృష్ణాశ్శుక్లాహ్యా
ప్యాయయన్తిచ । ఏవంసాసూర్యవీర్యేణచన్ద్రస్యాప్యాయితాతనుః ॥ ౨౯ ॥ పౌ
ర్ణమాస్యాంసదృశ్యేతశుక్లస్సమ్పూర్ణమణ్డలః । ఏవమాప్యాయితస్సోమఃక్షీయతే
చపునఃపునః ॥ ౩౦ ॥ సమృద్ధిరేవసోమస్యపక్షయోశ్శుక్లకృష్ణయోః । ఇత్యేషపిత్
మాన్సోమస్స్మృతస్తద్వత్సుధాత్మకః ॥ ౩౧ ॥ కాన్తఃపఞ్చదశైస్సార్ధంసుధామృతపరి

శ్రవైః । అతఃపరంప్రవక్ష్యామిపర్వణామన్వయాశ్చయే॥ ౩౨॥ యథాగ్రన్థిభిఃపర్వా
ణిఆవృతానీక్షు వేణు నామ్।తయార్ధమాసా స్తస్యర్తుశుక్లకృష్ణాస్తువైస్మృతాః॥౩౩ ॥
పూర్ణమాసస్యయోర్భేదే గ్రన్థయస్సన్ధయస్తథా। అర్ధమాసస్యపర్వాణిద్వితీయాప్ర
భృతీనిచ ॥ ౩౪ ॥ అగ్న్యాధానక్రియాస్తస్మాన్క్రియన్తేపర్వసన్ధిషు । తస్మాత్తుపర్వ
ణోఽప్యాదౌప్రతిపద్యాదిసన్ధిషు ॥ ౩౫ ॥ సాయాహ్నేహ్యనుమత్యాయద్వౌలవౌకా
లఉచ్యతే । లవౌద్వావేవకాలోఽయఃకాలోజ్ఞేయోఽపరాహ్ణికః ॥ ౩౬ ॥ ప్రకృతిఃకృ
ష్ణపక్షస్యకాలేపన్నేపరాహ్ణికే। సాయాహ్నేప్రతిపత్త్యశ్చసకాలఃపౌర్ణమాసకః॥౩౭॥
వ్యతీపాతేస్థితేసూర్యేలేఖామూర్ధంయుగాన్తరే । యుగాన్తరోదితేచైవచన్ద్రేలే
ఖోపరిస్థితే ॥ ౩౮ ॥ పూర్ణమాసావ్యతీపాతౌయదాపశ్యేత్పరస్పరమ్। యావన్తౌ
తువ్యతీపాతేయస్మిన్కాలేవ్యవస్థితా ॥ ౩౯ ॥ తత్రైవసూర్యముద్దిశ్యదృష్ట్వాసఖ్యా
తుమర్హసి । సవైవసక్రియాకాలష్టస్తఃకాలోఽభిధీయతే॥౪౦॥ పూర్ణేన్దుఃపూర్ణపక్షే
తురాత్రిసన్ధిషుపూర్ణిమా । తస్మాదాప్యాయనేయేదావ్యతీపాతేతుపూర్ణిమా॥౪౧॥
చన్ద్రాదిత్యాపరాహ్ణేతుపూర్ణత్వాత్పూర్ణిమాస్మృతా । యస్మాత్తామనుమన్యన్తే
పితరోదైవతైస్సహ ॥ ౪౨ ॥ తస్మాదనుమతిర్నామపూర్ణిమాప్రతిమాస్మృతా । అ
త్యర్థంరాజతేయస్మాత్పౌర్ణమాస్యాంనిశాకరః ॥ ౪౩ ॥ రఞ్జనాచ్చైవచన్ద్రస్యరా
కేతికవయోవిదుః । అమావసేతమ్పృక్తౌతుదర్శనాదర్ధఉచ్యతే ॥ ౪౪ ॥ ద్వౌద్వౌల
వావమావాస్యాంసకాలస్సర్వసన్ధిషు । ద్వ్యక్షరఃకుహుమాత్రశ్చపూర్వకాలస్తుస
స్మృతః ॥ ౪౫ ॥ దృష్టచన్ద్రాత్వమావాస్యామధ్యాహ్నప్రభృతీహవై । దివాతదూ
ర్ధ్వంరాత్రౌంతుసూర్యేప్రాప్తేతుచన్ద్రమాః ॥ ౪౬ ॥ సూర్యేణసహసోద్గచ్ఛే
త్ప్రాతస్సానాత్తువైతతః । సమాగమ్యలవౌద్వౌతుమధ్యాహ్నేన్నిపతద్రవిః॥ ౪౭ ॥
ప్రతిపచ్ఛుక్లపక్షస్యచన్ద్రమాస్సూర్యమణ్డలాత్ । నిర్ముచ్యమానయోర్మధ్యేతయో
ర్మణ్డలయోస్తువై॥ ౪౮ ॥ తస్మాద్దివాహ్యమావాస్యోగృహ్యతేయోదివాకరః । కు
హేచ్ఛికాకినాలేక్తుంయస్మాత్కాలస్సమాప్యతే॥ ౪౯ ॥ తత్కాలసమితాహ్యేషా
అమావాస్యాంకుహూస్స్మృతా । సినీవాలీప్రమాణంతుక్షీణపవనిశాకరః ॥ ౫౦ ॥
అమావాస్యాంవిశత్యర్కంసినీవాలీతదాస్మృతా । అనుమాతీశ్చరాకాచప్రమాణం
తుకుహూస్తథా ॥ ౫౧ ॥ ఏతాసాంద్విలవఃకాలఃకుహూమాత్రాకుహూస్మృతా।
ఇత్యేషపర్వసన్ధీనాంకాలోవైద్విలవస్స్మృతః ॥ ౫౨ ॥ పర్వణాంతుల్యకాలస్తుబహ్వా
కృతివషట్క్రియా। చన్ద్రసూర్యవ్యతీపాతేసామవైపూర్ణిమేఉభే॥౫౩॥ప్రతిపత్ప్రతి
పన్నస్తుపర్వకాలోద్విమాత్రకః।కాలఃకుహూసినీవాల్యోసముద్రౌద్విలవస్స్మృతః॥౫౪॥
అర్కనిర్మణ్డలేసోమఃపర్వకాలఃకలాస్మృతః। యస్మాదాపూర్యతేసోమఃపఞ్చదశ్యాం

తుపూర్ణిమా ॥ ౫౫ ॥ దశభిఃపఞ్చభిశ్చైవకలాభిర్దివసక్రమాత్ । తస్మాత్పఞ్చ
దశేసోమకలావైనాస్తిషోడశీ ॥ ౫౬ ॥ తస్మాత్సోమస్యవిప్రోక్తాపఞ్చదశ్యాంమహా
క్షయః । ఇత్యేతేపితరోదేవాస్సోమపాస్సోమవర్ధనాః ॥ ౫౭ ॥ ఆర్తవాసాత్సతా
వాబ్దా దేవాస్తాంభావయన్తిహి । అతఃపరంప్రవక్ష్యామి పితౄఞ్ఛ్రాద్ధభుజస్తు

ఇతిశ్రాద్ధభోక్తృపితృనిర్ణయస్తద్గతినిర్ణయశ్చ.

యే ॥ ౫౮ ॥ తేషాంగతించసత్వంచప్రాప్తింశ్రాద్ధస్యచైవహి । నమృతానాంగతిశ్శ
క్యాజ్ఞాతుంవాపునరాగతిః ॥ ౫౯ ॥ తపసాహిప్రసిద్ధేనకింపునర్మాంసచక్షుషా । అ
త్రదేవాన్పితౄంశ్చైవపితరోలౌకికాస్స్మృతాః ॥ ౬౦ ॥ తేషాంతేధర్మసామర్థ్యాన్స్మృ
తాసాయోజ్యగాద్విజైః । యదిచాశ్రమధర్మేణసమ్ప్రతిష్ఠానైర్వ్యవస్థితాః ॥ ౬౧ ॥
అన్యేచాత్రప్రసిద్ధాస్తిశ్రద్ధాయుక్తేషుకర్మసు । బ్రహ్మచర్యేణతపసాయజ్ఞేనక్రియయా
భువి ॥ ౬౨ ॥ శ్రాద్ధేనవిద్యయాచైవాన్నప్రధానసప్తధా । కర్మస్వేతేషుమేసక్తా
వర్తన్త్యాదేహపాతనాత్ ॥ ౬౩ ॥ దేవైస్తైఃపితృభిస్సార్ధంసూక్ష్మైస్సోమపైస్త
థా । స్వర్గతాదివిమోదన్తేపితృవన్తముపాసతే ॥ ౬౪ ॥ ప్రజావతాంప్రసిద్ధేషాము
క్తాశ్రాద్ధకృతాంచవై । తేషాంనివాపదత్తానితత్కులీనైస్తుబాన్ధవైః ॥ ౬౫ ॥ మా
సంశ్రాద్ధంహిభుఞ్జానాస్తృప్యన్తేసోమలౌకికైః । ఏతేమనుష్యాఃపితరోమాసశ్రా
ద్ధంభుజస్తువై ॥ ౬౬ ॥ తేభ్యఃపరేతుయేత్వన్యేసఙ్కీర్ణాకర్మయోనిషు । భ్రష్టాశ్చా
శ్రమధర్మేషుస్వధాస్వాహావివర్జితాః ॥ ౬౭ ॥ భిన్నాదేహాదురావస్థాప్రేతభూతా
యమక్షయే । స్వకర్మాణ్యనుశోచన్తోయాతనాస్థానమాగతాః ॥ ౬౮ ॥ దీర్ఘా
శ్చైవాతిశుష్కాశ్చశ్మశ్రులాశ్చవివాససః । క్షుత్పిపాసాభిభూతాస్తేవిద్రవన్తితత
స్తతః ॥ ౬౯ ॥ సరిత్సరస్తడాగానిపుష్కరిణ్యశ్చసర్వశః । పరాన్నాన్యభికాఙ్క్ష
న్తఃకాల్యమానాస్తతస్తతః ॥ ౭౦ ॥ స్థానేషుపాత్యమానాయేయాతనాస్తేషుతేషు
వై । శాల్మల్యాంవైతరణ్యాంతుకుమ్భ్యాంకారస్కవాలుకే ॥ ౭౧ ॥ అసిపత్రవనేచై
వపాత్యమానాస్స్వకర్మభిః । తత్రస్థానాంతుతేషాంవైదుఃఖితానామశాయినా
మ్ ॥ ౭౨ ॥ తేషాంలోకాన్తరస్థానాంబాన్ధవైర్నామగోత్రతః । భూమావాస్తృతద
ర్భేషుదత్తాఃపిణ్డాస్త్రయస్తువై ॥ ౭౩ ॥ ప్రాప్తాస్తుతర్పయన్త్యేవప్రేతస్థానేష్వధిష్ఠి
తాః । అప్రాప్తాయాతనాస్థానంప్రభ్రష్టాయేచపఞ్చధా ॥ ౭౪ ॥ పశ్చాద్యేస్థావరాన్
తేవైభూతానీకేప్రయత్నతః । యేచాన్యేస్థావరాస్తేవైభూతదీప్తైస్స్వకర్మభిః ॥ ౭౫ ॥
నానారూపాసుజాతేసుతిర్యగ్యోనిషుమూర్తిషు । యదాహారాభవన్త్యేతేతాసుతా
స్వితియోనిషు ॥ ౭౬ ॥ తస్మింస్తస్మింస్తదాహారేశ్రాద్ధందత్తంతుప్రీణయేత్ । కాలే
న్యాయాగతంపాత్రేవిధినాప్రతిపాదితమ్ ॥ ౭౭ ॥ ప్రాప్నువన్త్యన్నమాదత్తంయత్రయ
త్రచతిష్ఠతి । యథాగోషుప్రతిష్ఠాసువత్సోవిన్దతిమాతరమ్ ॥ ౭౮ ॥ తద్వచ్ఛ్రాద్ధేషుదృష్టో

స్తోమస్త్రిః ప్రాపయతే పురమ్। ఏవం హ్యావికలం శ్రాద్ధం శ్రద్ధాదత్తం మనుర్బ్రవీత్ ॥ ౮౯ ॥
సనత్కుమారః ప్రోవాచ పశ్యన్దివ్యేన చక్షుషా। గతాగతజ్ఞః ప్రేతానాం ప్రాప్తిం శ్రా
ద్ధస్య చైవ హి ॥ ౯౦ ॥ కృష్ణపక్షస్త్వహస్తేషాం శుక్లః స్వప్నాయ శర్వరీ। ఇత్యేతే
పితరో దేవా దేవాశ్చ పితరస్తథా ॥ ౯౧ ॥ అన్యోన్యపితరో హ్యేతే దేవాశ్చ పితరో
దివి। ఏతే తు పితరో దేవా మనుష్యాః పితరస్తు వై ॥ ౯౨ ॥ పితా పితామహశ్చైవ తథైవ
వ ప్రపితామహః। ఇత్యేష విషయః ప్రోక్తః పితౄణాం సోమపాయినామ్ ॥ ౯౩ ॥
ఏతత్పితృమహత్త్వం హి పురాణే నిశ్చయం గతమ్। ఇత్యేష సోమసూర్యాభ్యామైళస్య చ
సమాగమః ॥ ౯౪ ॥ అవాప్తిః శ్రద్ధయా చైవ పితౄణాం చైవ తర్పణమ్। పర్వణాం
చైవ యః కాలో యాతనాస్థానమేవ చ ॥ ౯౫ ॥ సమాసాత్కీర్తితస్తుభ్యం సర్గ ఏష స
నాతనః। వైరూప్యాయన తత్సర్వం కథితం త్వేకదేశకమ్ ॥ ౯౬ ॥ అశక్యం పరిసఙ్ఖ్యా
తుం శ్రద్ధేయం భూతిమిచ్ఛతా। స్వాయమ్భువస్య దేవస్య ఏష సర్గో మయేరితః ॥ ౯౭ ॥
విస్తరేణానుపూర్వ్యా చ భూయః కిం కథయామి వః ॥ ౯౮ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మన్వన్తరానుకీర్తనే అమావాస్యాకాలనిర్ణయాది
కథనం నామ చత్వారింశదుత్తర శతతమోధ్యాయః.

❖ నిమేషాదిదివ్యసంవత్సరాన్తకాలనిర్ణయః ❖

ఋషయః ॥ చతుర్యుగాని యాని స్యుః పూర్వే స్వాయమ్భువేన్తరే। ఏషాం ని
సర్గం సఙ్ఖ్యాం చ శ్రోతుమిచ్ఛామి విస్తరాత్ ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ పృథివీద్యుప్రసఙ్గేన మ
యా ప్రాగుదాహృతమ్। తేషాం చతుర్యుగం త్వేవం తద్వక్ష్యామి నిబోధత ॥ ౨ ॥ ప్రస
ఙ్ఖ్యాయ హి సఙ్ఖ్యాయ విస్తారాచ్చైవ కృత్స్నశః। లౌకికేన ప్రమాణేన నిష్పద్యాబ్దం తు మా
నుషమ్ ॥ ౩ ॥ న చాపీహ ప్రసఙ్ఖ్యాయ వక్ష్యామీహ చతుర్యుగమ్। నిమేషతుల్యకాలా
ని మాత్రాలఘ్వక్షరాణి చ ॥ ౪ ॥ కాష్ఠా నిమేషా దశ పఞ్చ చైవ త్రింశచ్చ కాష్ఠా గణయే
త్కలాం తు। త్రింశత్కలాశ్చైవ భవేన్ముహూర్తస్తైస్త్రింశతా రాత్ర్యహనీ సమే
తే ॥ ౫ ॥ అహోరాత్రే విభజతే సూర్యో మానుషలౌకికః। రాత్రిస్స్వప్నాయ
భూతానాం చేష్టాయై కర్మణామహః ॥ ౬ ॥ పిత్ర్యే రాత్ర్యహనీ మాసః ప్రవిభాగస్త
యోః పునః। కృష్ణపక్షస్త్వహస్తేషాం శుక్లస్స్వప్నాయ శర్వరీ ॥ ౭ ॥ త్రింశద్యే మానుషా
మాసాః పిత్ర్యమాసస్స ఉచ్యతే। శతాని త్రీణి మాసానాం షష్ట్యా వాభ్యధికాని తు ॥ ౮ ॥
పిత్ర్యస్సంవత్సరో హ్యేష మానుషేణ విభావ్యతే। మానుషేణైవ మానేన వర్షాణాం
యచ్ఛతం భవేత్ ॥ ౯ ॥ పితౄణాం తాని వర్షాణి సఙ్ఖ్యాతాని తు త్రీణి వై। దశ చైవా
ధికా మాసాః పితృసఙ్ఖ్యేహ కీర్తితాః ॥ ౧౦ ॥ లౌకికేన ప్రమాణేన అబ్దో యో మానుష
స్స్మృతః। ఏతద్దివ్యమహోరాత్రమిత్యేషా వైదికీ శ్రుతిః ॥ ౧౧ ॥ దివ్యే రాత్ర్య

హానీవర్షంప్రవిభాగస్తయోఃపునః । అహస్తుయదుదగ్జశ్చ రాత్రిర్యాదక్షిణాయనమ్॥ ౧౨ ॥ ఏతేరాత్ర్యహనీదివ్యేప్రసఙ్ఖ్యాతేతయోఃపునః। త్రింశద్యానితువర్షాణిదైవోమాసస్తుసస్మృతః ॥౧౩ ॥ మానుషాణాంశతంయచ్చదివ్యామాసాస్త్రయస్తుతే । తథైవసహసఙ్ఖ్యాతోదివ్యఏషవిధిస్స్మృతః॥౧౪॥ త్రీణివర్షశతాన్యేవషష్టివర్షాస్తథైవచ । దివ్యస్సంవత్సరోహ్యేషమానుషేణప్రకీర్తితః ॥ ౧౫ ॥ త్రీణివర్షసహస్రాణిమానుషేణప్రకీర్తితః।త్రింశదన్యానివర్షాణిస్మృతస్సప్తర్షివత్సరః॥౧౬॥నవయానిసహస్రాణివర్షాణాంమానుషాణిచ । వర్షాణినవతిశ్చైవధ్రువసంవత్సరస్స్మృతః ॥ ౧౭ ॥

షట్త్రింశతుసహస్రాణివర్షాణాంమానుషాణితు । వర్షాణాంతచ్ఛతంజ్ఞేయందివ్యోహ్యేషవిధిస్స్మృతః॥ ౧౮ ॥ త్రీణివర్షసహస్రాణివర్షాణాంమానుషాణిచ। షష్టిశ్చైవసహస్రాణిసఙ్ఖ్యాతానితుసఙ్ఖ్యయా ॥ ౧౯ ॥ దివ్యంవర్షసహస్రంతుప్రాహుస్సఙ్ఖ్యావిదోజనాః।ఇత్యేతదృషిభిర్గీతందివ్యయాసఙ్ఖ్యయాద్విజాః ॥ ౨౦ ॥ దివ్యేనైవ

॥ కృతయుగాదిపరిమాణమ్. ॥

ప్రమాణేనయుగసఙ్ఖ్యాప్రకల్పితా । చత్వారిభారతేవర్షేయుగానిఋషయోబ్రువన్ ॥ ౨౧ ॥ కృతంత్రేతాద్వాపరంచకలించైవచతుర్యుగమ్। పూర్వంకృతయుగంనామతతస్త్రేతాభిధీయతే ॥ ౨౨ ॥ ద్వాపరంచకలించైవయుగానిపరికల్పయేత్ । చత్వార్యాహుస్సహస్రాణివర్షాణితుకృతంయుగమ్ ॥ ౨౩॥ తస్యతావచ్ఛతీసన్ధ్యాసన్ధ్యాంశశ్చతథావిధః । ఇతరేషుససన్ధ్యేషుససన్ధ్యాంశేషుచత్రిషు ॥ ౨౪ ॥ ఏకపాదేనివర్తన్తేసహస్రాణిశతానిచ । త్రేతాత్రీణిసహస్రాణియుగసఙ్ఖ్యావిదోవిదుః ॥ ౨౫ ॥ తస్యాపిత్రిశతీసన్ధ్యాసన్ధ్యాంశస్సన్ధ్యయాసమః । ద్వేసహస్రేద్వాపరంచసన్ధ్యా సన్ధ్యాంశతశ్చతే ॥ ౨౬ ॥ సహస్రమేకంవర్షాణాంకలిరేవప్రకీర్తితః । ద్వేశతేచతథాన్యేచసన్ధ్యాసన్ధ్యాంశయోస్స్మృతః ॥ ౨౭ ॥ ఏషా

ద్వాదశసాహస్రీయుగంఖ్యాతుససంజ్ఞితా । కృతంత్రేతాద్వాపరంచకలిశ్చేతిచతుష్టయమ్ ॥ ౨౮ ॥ తత్రసంవత్సరాస్సృష్టామానుషాస్తాన్నిబోధత । చత్వారింశత్తథాత్రీణికృతంయుగమిహోచ్యతే ॥ ౨౯ ॥ వింశతిశ్చసహస్రాణికాలోహ్యేషచతుర్యుగః । పృథక్త్వేనైహవక్ష్యామియుగానితునిబోధత ॥ ౩౦॥ యుగానిదశద్వేపశ్చపశ్చైవాత్రసఙ్ఖ్యయా।అష్టావింశత్సహస్రాణికృతంయుగమిహోచ్యతే॥౩౧॥ అయుతంతుతథాపూర్ణేద్వేవాన్యేనియుతేపునః। షడ్వింశచ్చసహస్రాణిసఙ్ఖ్యాతానితుసఙ్ఖ్యయా ॥ ౩౨ ॥ త్రేతాయుగస్యసఙ్ఖ్యైవమానుషేణతుకీర్తితా । అష్టాశతసహస్రాణివర్షాణాంమానుషాణితు ॥ ౩౩ ॥ చతుష్షష్టిసహస్రాణివర్షాణాంద్వాప

రంయుగమ్ । చత్వారినియుతాన్యస్యుర్వర్షాణితుకలిర్యుగమ్ ॥ ౩౪ ॥ ద్వాత్రింశచ్ఛతథాన్యానిసహస్రాణితుసఙ్ఖ్యయా । ఏతత్కలియుగంప్రోక్తంమానుషేణప్రమాణతః ॥ ౩౫ ॥ ఏషాచతుర్యుగావస్థామానుషేణప్రకీర్తితాః । చతుర్యుగస్యసఙ్ఖ్యాతాసన్ధ్యాసన్ధ్యాంశకైస్సహ ॥ ౩౬ ॥ ఏషాచతుర్యుగాఖ్యాతుసాధితాత్వేకసప్తతిః ।

॥ మన్వన్తరపరిమాణనిర్ణయః ॥

కృతత్రేతాదియుక్తాసామనోరన్తరముచ్యతే ॥ ౩౭ ॥ మన్వన్తరస్యసఙ్ఖ్యాతుమానుషేణనిబోధత । ఏకత్రింశత్తథాకోట్యస్సఙ్ఖ్యాతాసఙ్ఖ్యయాద్విజైః ॥ ౩౮ ॥ తథాశతసహస్రాణిదశచాన్యానిభాగశః । సహస్రాణిచద్వాత్రింశచ్ఛతాన్యష్టాధికానిచ ॥ ౩౯ ॥ అశీతిశ్చైవవర్షాశ్చమాసాశ్చైవాధికాస్తుషట్ । మన్వన్తరస్యసఙ్ఖ్యైషామానుషేణప్రకీర్తితా ॥ ౪౦ ॥ దివ్యేనచప్రమాణేనప్రవక్ష్యామ్యన్తరంమనేః । సహస్రాణాంశతాన్యాహుర్నవచైవతుసఙ్ఖ్యయా ॥ ౪౧ ॥ చత్వారింశత్సహస్రాణిమనోరన్తరముచ్యతే । మన్వన్తరస్యకాలస్తుయుగైస్సహప్రకీర్తితః ॥ ౪౨ ॥ ఏషాచతుర్యుగాఖ్యాతుసాధికాహ్యేకసప్తతిః । క్రమేణపరివృత్తాస్తామనోరన్తరముచ్యతే ॥ ౪౩ ॥ ఏతచ్చతుర్దశగుణంకల్పమాహుస్తతద్విదః । కల్పప్రమాణాద్ద్విగుణోయథాభవతిసఙ్ఖ్యయా ॥ ౪౪ ॥ తతస్తుప్రళయఃకృత్స్నస్సతుసమ్ప్రళయోమహాన్ । చతుర్యుగసమాఖ్యాతాద్వాపరంకలిమేవచ ॥ ౪౫ ॥ యుగపత్సమవేద్యాతౌద్విధావక్తుంనశక్యతే । క్రమాగతంమయాప్యేతత్తుభ్యంనోక్తంయుగద్వయమ్ ॥ ౪౬ ॥ ఋషివంశప్రసఙ్గేనవ్యాకులత్వాత్తథాక్రమాత్ । నోక్తంత్రేతాయుగంశేషంతద్వ

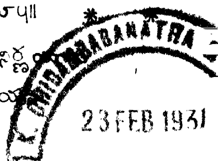
॥ త్రేతాయుగధర్మాః ॥

క్ష్యామినిబోధత ॥ ౪౭ ॥ అథత్రేతాయుగస్యాదౌమనుస్సప్తర్షయశ్చయే । శ్రౌతస్మార్తంధ్రువంధర్మంబ్రహ్మణాతుప్రచోదితాః ॥ ౪౮ ॥ దారాగ్నిహోత్రసమ్బన్ధంఋగ్యజుస్సామసంహితమ్ । ఇత్యాదిబహులంశ్రౌతంధర్మంసప్తర్షయోబ్రువన్ ॥ ౪౯ ॥ పరమ్పరాగతంధర్మంస్మార్తంత్వాచారలక్షణమ్ । వర్ణాశ్రమాచారయుక్తంమనుస్స్వాయమ్భువోఽబ్రవీత్ ॥ ౫౦ ॥ సత్యేనబ్రహ్మచర్యేణశ్రుతేనతపసాతథా । తేషాంసుతప్తతపసామార్షేణానుక్రమేణహ ॥ ౫౧ ॥ సప్తర్షీణాంమనోశ్చైవఆదౌత్రేతాయుగేతతః । అబుద్ధిపూర్వకంతేనసకృత్పూర్వకమేవచ ॥ ౫౨ ॥ అభివృత్తాస్తుతేమన్త్రాన్దశతైస్తారకాదిభిః । ఆదికల్పేహిదేవానాంప్రాదుర్భూతాస్తుతేస్వయమ్ ॥ ౫౩ ॥ ప్రమాణేష్వథసిద్ధానామన్యేషాంచప్రవర్తనైః । మన్త్రయోగోవ్యతీతేషుకల్పేష్విహసహస్రశః ॥ ౫౪ ॥ తేమన్త్రావైపునస్తేషాంప్రతిభాయాముపస్థితాః । ఋచోయజూంషిసామానిమన్త్రాశ్చాథర్వణాశ్చయే ॥ ౫౫ ॥ సప్తర్షిభిస్తుతేప్రోక్తాస్స్మార్తంతుమనురబ్రవీత్ । త్రేతాదౌసహతావేదాఃకేవలంధర్మసేతవః ॥ ౫౬ ॥ సంరో

థాదాయుషశ్చైవ వశ్యతే ద్వాపరేషు తే । ఋషయస్తపసో వేదో నాహోరాత్ర
మధీయతే॥ ౫౭॥ అనాదినిధనాదీని పూర్వే ప్రోక్తాస్స్వయమ్భువా। స్వధర్మసంస్కృ
తాన్త్యాజ్ఞా న్యథాధర్మం యుగే యుగే॥ ౫౮॥ విక్రియన్తే స్వధర్మాస్తు వేదవేదాధ్యయా
యుగమ్। ఆరమ్భయజ్ఞాః క్షత్రస్య హవిర్యజ్ఞా విశస్స్మృతాః॥ ౫౯॥ పరిచారయజ్ఞాశ్శూ
ద్రశ్చ జపయజ్ఞాశ్చ బ్రాహ్మణాః। తతస్సముదితా వర్ణాస్త్రేతాయాం ధర్మశాలినః॥ ౬౦॥
క్రియావన్తః ప్రజావన్తస్సమృద్ధాస్సుఖినశ్చ వై। బ్రాహ్మణైశ్చ విధీయన్తే క్షత్రియాః క్షత్రి
యైర్విశః॥ ౬౧॥ వైశ్యాఞ్ఛూద్రాననువర్తన్తే తతః పరమనుగ్రహాత్। శుభాః ప్రకృతయ
స్తేషాం ధర్మా వర్ణాశ్రమాశ్రయాః ॥ ౬౨ ॥ సఙ్కల్పితేన మనసా వాచా వా హస్తక
ర్మణా । త్రేతాయుగే హ్యవిఫలః కర్మారమ్భః ప్రసిధ్యతే ॥ ౬౩ ॥ ఆయూరూపం బలం
మేధా ఆరోగ్యం ధర్మశీలతా। సర్వసాధారణం హ్యేతదాసీత్త్రేతాయుగే తు వై॥ ౬౪॥
వర్ణాశ్రమవ్యవస్థానం తేషాం బ్రహ్మా తథాకరోత్ । సంహితాశ్చ తథా మన్త్రా ఋషి
భిర్బ్రాహ్మణస్సుతైః ॥ ౬౫ ॥ యజ్ఞాః ప్రవర్తితాశ్చైవ తదా హ్యేవ తు దైవతైః। యా
మైశ్శుక్లైర్జయైశ్చైవ సర్వసాధనసమ్భృతైః॥ ౬౬॥ సార్ధం విశ్వభుజా చైవ దేవేన్ద్రే
ణ మహౌజసా। స్వాయమ్భువేऽన్తరే దేవైస్తైర్యజ్ఞాః ప్రాక్ప్రవర్తితాః॥ ౬౭॥ సత్యం జ
పస్తపో దానం పూర్వధర్మో య ఉచ్యతే । యథా ధర్మస్య గ్రసతో యా సా ధర్మస్య వ
ర్ధతే ॥ ౬౮ ॥ జాయన్తే చ తదా శూరా నయుష్మన్తో మహాబలాః । న్యస్తదణ్డా మ
హాయోగా యజ్వానో బ్రహ్మవాదినః॥ ౬౯॥ పద్మపత్రాయతాక్షాశ్చ పృథువక్త్రా
స్సుసంహితాః। సింహోరస్కా మహాసత్త్వా మత్తమాతఙ్గగామినః॥ ౭౦॥ మహా
ధనుర్ధరాశ్చైవ త్రేతాయాం చక్రవర్తినః । సర్వలక్షణసమ్పూర్ణా న్యగ్రోధపరిమణ్డ
లాః॥ ౭౧॥ న్యగ్రోధౌ తు స్మృతౌ బాహూ వ్యామో న్యగ్రోధ ఉచ్యతే। వ్యాయామోన్నో
చ్ఛ్రయో యస్య త్వధ ఊర్ధ్వం చ దేహినామ్॥ ౭౨॥ సముచ్ఛ్రయపరీణాహే న్యగ్రోధ
పరిమణ్డలే। చక్రం రథో మణిర్భార్యా నిధిరశ్వో గజస్తథా॥ ౭౩॥ ప్రోక్తాని సప్త రత్నాని
పూర్వే స్వాయమ్భువేऽన్తరే । విష్ణోరంశేన జాయన్తే పృథివ్యాం చక్రవర్తినః॥ ౭౪॥ మ
న్వన్తరేషు సర్వేషు అతీతానాగతేషు వై। భూతభవ్యాని యానీహ వర్తమానాని యా
ని చ॥ ౭౫॥ త్రేతాయుగాని తేష్వత్ర జాయన్తే చక్రవర్తినః। భద్రాణీమాని వై తేషాం వి
భావ్యన్తే మహీభృతామ్॥ ౭౬॥ అత్యద్భుతాని చత్వారి బలం ధర్మస్సుఖం ధనమ్। అన్యో
న్యస్యావిరోధేన ప్రాప్యన్తే తైర్నృపైస్సమమ్॥ ౭౭॥ అర్థో ధర్మశ్చ కామశ్చ యశో విజ
య ఏవ చ। ఐశ్వర్యేణాణిమాద్యేన ప్రభుశక్తిబలాన్వితాః ॥ ౭౮॥ శ్రుతేన తపసా చైవ
ఋషయస్తైర్భవన్తిహి। బలేనాభిభవం తే చ తేన దానవమానవాన్॥ ౭౯॥ లక్షణైశ్చై
వ జాయన్తే శరీరస్థైరమానుషైః । కేశాస్థితా లలాటేన జిహ్వా చ పరిమార్జనీ ॥ ౮౦ ॥

శ్యామప్రభాశ్చతుర్దంష్ట్రాశ్శ్రీవత్సాశ్చోర్ధ్వరోమకాః । ఆజానుబాహవశ్చైవ తాలహ
స్తావృషాకృతిః ॥ ౮౧ ॥ పరిణాహప్రమాణాభ్యాం సింహస్కన్ధాశ్చ మేధినః । పాద
యోశ్చక్రమత్స్యౌతు శఙ్ఖపద్మౌ చ హస్తయోః ॥ ౮౨ ॥ పఞ్చాశీతసహస్రాణి జీవన్తే హ్య
జరామయాః । అసఙ్గా గతయస్తేషాం తేచలశ్చక్రవర్తినామ్ ॥ ౮౩ ॥ అన్తరిక్షే స
ముద్రేషు పాతాలే పర్వతేషు చ । ఇజ్యాదానం తపస్సత్యం త్రేతాధర్మాస్తు వై స్మృ
తాః ॥ ౮౪ ॥ తదా ప్రవర్తతే ధర్మో వర్ణాశ్రమవిభాగశః । మర్యాదాస్థాపనార్థం చ ద
ణ్డనీతిః ప్రవర్తతే ॥ ౮౫ ॥ హృష్టపుష్టా జనాస్సర్వే ఆరోగ్యా పూర్ణమానసాః । ఏకో వే
దశ్చతుష్పాదస్త్రేతాయాం త్రివిధస్స్మృతః ॥ ౮౬ ॥ త్రీణి వర్ష సహస్రాణి జీవన్తే తత్ర
తాః ప్రజాః । పుత్రపౌత్రసమాకీర్ణా మ్రియన్తే చ క్రమేణ తః ॥ ౮౭ ॥ ఏష త్రేతాయు
గే త్రేతా సఙ్ఖ్యయా తాన్నిబోధత । త్రేతాయుగస్వభావానాం సన్ధ్యాం పాదేన వర్త
తే ॥ ౮౮ ॥ సన్ధ్యాపాదే స్వభావాచ్చ యోంశః పాదేన తిష్ఠతి ॥ ౮౯ ॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మన్వన్తరానుకీర్తనే నిమేషాదికాలనిర్ణ
కథనం నామ ఏకచత్వారింశదుత్తర శతతమోధ్యాయ

త్రేతాయుగే యజ్ఞప్రవృత్తికథనమ్

ఋషయః ॥ కథం త్రేతాయుగముఖే యజ్ఞస్యాసీత్ప్రవర్తనమ్ । పూర్వే స్వాయ
మ్భువే సర్గే యథా చ ప్రబ్రవీహి నః ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ అన్తర్హితాయాం సన్ధ్యాయాం సార్ధం కృ
తయుగేన తు । కాలాఖ్యాయాం ప్రవృత్తాయాం ప్రాప్తే త్రేతాయుగే తథా ॥ ౨ ॥ ఓ
షధీషు చ లీనాసు ప్రవృత్తే వృష్టిసర్జనే । ప్రతిష్ఠితాయాం వార్తాయాం గ్రామేషు చ పు
రేషు చ ॥ ౩ ॥ వర్ణాశ్రమసమస్థానం కృత్వా మన్త్రాశ్చ నః పునః । సంహితాస్తాస్తు
సంహృత్య కథం యజ్ఞం ప్రవర్తయేత్ ॥ ౪ ॥ దైవతైస్సహ సంహృత్య సర్వసాధన
సంవృతః । తస్యాశ్వమేధే వితతే సమాజగ్ముర్మహర్షయః ॥ ౫ ॥ యజన్తం పశుభిర్మే
ధ్యైరూచుస్సర్వే మహర్షయః । యజ్ఞకర్మణ్యపితతే కర్మణ్యగ్రే తథార్త్విజి ॥ ౬ ॥
హూయమానే దేవహోత్రే అగ్నౌ బహువిధః క్రతుః । సమ్ప్రతీతేషు దేవేషు సామ
గేషు చ సుస్వనమ్ ॥ ౭ ॥ పరిక్రాన్తేషు లఘుషు అధ్వర్యుపురుషేషు చ । ఆలబ్ధేషు
చ ముఖ్యేషు తదా పశుగణేషు వై ॥ ౮ ॥ ఆహూతేషు చ దేవేషు యజ్ఞభుక్షు తదా మ
యా । య ఇన్ద్రియాత్మకా దేవా యజ్ఞభాగభుజస్తు తే ॥ ౯ ॥ తాన్యజన్తి తదా దేవాః క
ల్పాదిషు భవన్తి యే । అధ్వర్యుప్రేషకాలే తు వ్యుత్థాయ ఋషయస్తథా ॥ ౧౦ ॥ మ

ఋషీణామిన్ద్రస్య చ యజ్ఞవిషయకవివాదః

హర్షయశ్చ తాన్దృష్ట్వా దీనాన్దేవగణాంస్తథా । విశ్వం చ భుఙ్క్తే తత్ర కోఽయం యజ్ఞ
విధిస్తథా ॥ ౧౧ ॥ అధర్మో బలవానేష అసద్ధర్మేప్సయా తవ । పశుబన్ధవధస్త్వేష్ట

స్తవయజ్ఞేసురోత్తమ ॥ ౧౨ ॥ అధర్మోధర్మఘాతాయప్రారబ్ధఃపశుభిస్త్వయా। నా
యంధర్మోహ్యధర్మోయంనహింసాధర్మఉచ్యతే ॥ ౧౩ ॥ ఆగమేనభవాన్ధర్మంప్రకా
శేతుయదిచ్ఛసి । విధిదృష్టేనయజ్ఞేనధర్మేణాత్యయసేతునామ్ ॥ ౧౪ ॥ యజ్ఞబీజై
స్సురశ్రేష్ఠత్రివర్గపరిమోషితైః । ఏషయజ్ఞోమహానిన్ద్రస్వయమ్భువిహితఃపురా ॥ ౧౫ ॥
ఏవంవిశ్వభుగిన్ద్రస్తుఋషిభిస్తత్త్వదర్శిభిః । ఉక్తోనప్రతిజగ్రాహమానమోహస
మన్వితః ॥ ౧౬ ॥ తేషాంవివాదస్సుమహాన్యజ్ఞేఇన్ద్రమహర్షిణామ్। జఙ్గమైస్స్థావరైః
కేనయష్టవ్యమితిచోచ్యతే॥ ౧౭ ॥ తేతుఖిన్నావివాదేనశక్త్యాయుక్తామహర్షయః।సన్ధా
యసమమిన్ద్రేణపప్రచ్ఛుఃఖచరంవసుమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఋషయః ॥ మహాప్రాజ్ఞకథం
దృష్టస్త్వయయజ్ఞవిధిర్నృప । ఉత్తానపాదప్రబ్రూహిసంశయన్నోనుదప్రభో ॥ ౧౯ ॥
సూతః ॥ శ్రుత్వావాక్యంవసుస్తేషామవిచార్యబలాబలమ్ । వదశాస్త్రమనుస్మృత్య
యజ్ఞేవిధిమువాచహ ॥ ౨౦ ॥ యథోపనీతైర్యష్టవ్యమితిహోవాచపార్థివః । య
ష్టవ్యంపశుభిర్మేధ్యైరథమూలఫలైరపి ॥ ౨౧ ॥ హింసాస్వభావోయజ్ఞస్యఇతిమేద
ర్శనాగమః । యథేమేభాషితామన్త్రాహింసాలిఙ్గామహర్షిభిః॥ ౨౨ ॥ దీర్ఘేణతపసా
యుక్తస్తారకాదీనిదర్శనైః।తత్ప్రమాణంమయాచోక్తంతస్మాత్క్షమితుమర్హథ ॥ ౨౩ ॥
యదిప్రమాణంస్మృత్యేవమన్త్రవాక్యానివోద్విజాః । తదాప్రవర్తతాంయజ్ఞోఅన్య
థామానృతంవద ॥ ౨౪ ॥ ఏవంహతోత్తరాస్తేతుయుక్త్వాత్మానంతతోధిపమ్ । అశ
పద్భావినందృష్ట్వాతమర్థమృషయస్తథా ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుక్తమాత్రోనృపతిఃప్రవివేశరసా
తలమ్ । ఊర్ధ్వచారీనృపోభూత్వారసాతలచరోభవత్ ॥ ౨౬ ॥ వసుధాతలచారీ
తుతేనవాక్యేనశోభనా । ధర్మాణాంసంశయచ్ఛేత్తారాజావసురధోగతః ॥ ౨౭ ॥
తస్మాత్తవాన్యోహ్యేకేనబహుజ్ఞేనాపిసంశయాః । బహుద్వారస్యధర్మస్యసూక్ష్మా
దురనుగాగతిః ॥ ౨౮ ॥ తస్మాన్ననిశ్చయాద్వక్తుంధర్మశ్శక్యంహికేనచిత్ । దేవా
నృషీనుపాదాయస్వాయమ్భువమృతేమనుమ్ ॥ ౨౯ ॥ తస్మాన్నహింసాయజ్ఞేస్యా
ద్యదుక్తమృషిభిస్స్వయమ్ । ఋషికోటిసహస్రాణిస్వైస్తపోభిర్దివంగతాః॥ ౩౦ ॥
తస్మాన్నదానయజ్ఞంచప్రశంసన్తిమహర్షయః । అచ్ఛోమూలంఫలంశాకముదపా
త్రంతపోధనాః ॥ ౩౧ ॥ ఏతద్దత్త్వావిభవతస్స్వర్గలోకేప్రతిష్ఠితాః । అద్రోహశ్చా
ప్యలోభశ్చదమోభూతదయాతపః॥ ౩౨ ॥ బ్రహ్మచర్యంతపస్సత్యమనుక్రోశఃక్షమా
ధృతిః । సనాతనస్యధర్మస్యమూలమేతదిదంతవ ॥ ౩౩ ॥ ద్రవ్యమన్త్రాత్మకోయ
జ్ఞస్తపశ్చసమతాత్మకమ్ । యజ్ఞైశ్చదేవానాప్నోతివైరాజంతపసాపునః ॥ ౩౪ ॥
బ్రహ్మణఃకర్మసన్న్యాసాద్వైరాగ్యాత్ప్రకృతౌలయమ్ । జ్ఞానాత్ప్రాప్నోతికైవ
ల్యంపఞ్చైతాగతయస్స్మృతాః ॥ ౩౫ ॥ ఏవంవివాదస్సుమహాన్యజ్ఞస్యాసీత్ప్రవర్త
నమ్। ఋషీణాందేవతానాంచపూర్వస్వాయమ్భువేన్తరే॥ ౩౬ ॥ తతస్తేఋషయో

దృష్ట్వాహృతంధర్మంబలేనతు। వసోర్వాక్యమనాదృత్యజగ్ముస్తేవైయథాగతమ్॥ ౩౬॥
గతేషుఋషిసఙ్ఘేషుదేవాయజ్ఞమవాప్నుయుః । శ్రూయన్తేహితపస్సిద్ధాబ్రహ్మక్షత్రాదయోనృప ॥ ౩౭ ॥ ఏతేచాన్యేచబహవస్తేతపోభిర్దివంగతాః । రాజర్షయోమహాత్మానోయేషాంకీర్తిఃప్రతిష్ఠితా ॥ ౩౮ ॥ తస్మాద్విశిష్యతేయజ్ఞాత్తపస్సర్వైస్తుకారణైః । బ్రహ్మణాతపసాసృష్టంజగద్విశ్వమిదంపురా ॥ ౪౦ ॥ తస్మాన్నాప్నోతితద్యజ్ఞస్తపోమూలమిదంస్మృతమ్ । యజ్ఞప్రవర్తనంహ్యేవమాసీత్స్వాయమ్భువేన్తరే ॥ ౪౧ ॥ తదాప్రభృతియజ్ఞోయంయుగైస్సార్ధంప్రవర్తితః ॥ ౪౧½ ॥ ✱

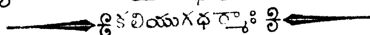
ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మన్వన్తరానువర్ణనే చతుర్యుగకల్పానుకీర్తనే
యజ్ఞవిషయక దేవర్షిసంవాద కథనంనామ ద్విచత్వారింశ
దుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీ ద్వాపరయుగధర్మాః శ్రీ

సూతః ॥ అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామిద్వాపరస్యవిధింపునః । తత్రత్రేతాయుగేక్షీణేద్వాపరంప్రతిపద్యతే॥ ౧ ॥ ద్వాపరాదౌప్రజానాంతుసిద్ధిస్త్రేతాయుగేతుయా। పరివృత్తేయుగేతస్మింస్తతస్తావైప్రణశ్యచ ॥ ౨ ॥ తతఃప్రవర్తతేతాసాంప్రజానాంద్వాపరేపునః । లోభోధృతిర్వణిగ్యుద్ధంతత్త్వానామవినిశ్చయమ్ ॥ ౩ ॥ ప్రధ్వంసశ్చైవవర్ణానాంకర్మణాంతువిపర్యయః । యజ్ఞోవధఃపరోదణ్డోమానోదర్పోక్షమాబలః॥ ౪ ॥ తథారజస్తమోభూయఃప్రవృత్తేద్వాపరేపునః । ఆద్యేకృతేనాధర్మోస్తిసత్రేతాయాంప్రవర్తితః ॥ ౫ ॥ ద్వాపరేవ్యాకులోభూత్వాప్రణశ్యతికలౌపునః । వర్ణానాంద్వాపరేధర్మాస్సఙ్కీర్యన్తేతథాశ్రమాః ॥ ౬ ॥ ద్వైధముత్పద్యతేచైవయుగేతస్మిఞ్ఛ్రుతిస్మృతౌ । ద్విధాశ్రుతిస్మృతిశ్చైవనిశ్చయోనాధిగమ్యతే ॥ ౭ ॥

అనిశ్చయోపగమనాద్ధర్మతత్త్వంనవిద్యతే । ధర్మతత్త్వేహ్యవిజ్ఞాతేమతిభేదస్తుజాయతే॥ ౮ ॥ పరస్పరంవిభిన్నైస్తైర్దృష్టీనాంవిభ్రమేణతు । అధోదృష్టివిభిన్నైస్తైః కృతమస్మాకులంత్విదమ్ ॥ ౯ ॥ ఏకోవేదశ్చతుష్పాదస్సంహృత్యతుపునఃపునః । సఙ్క్షేపాదాయుషశ్చైవవ్యస్యతేద్వాపరేతథా ॥ ౧౦ ॥ వేదశ్చైకశ్చతుర్ధాతువ్యస్యతేద్వాపరాదిషు.। ఋషిభిశ్చపునర్వేదాభిద్యన్తేదృష్టివిభ్రమైః ॥ ౧౧ ॥ సతుబ్రాహ్మణవిన్యాసైస్స్వరక్రమవిపర్యయైః । సంహృత్యఋగ్యజుస్సామ్నాంసంహితాస్తైశ్శ్రుతర్షిభిః ॥ ౧౨ ॥ సామాన్యాద్వైకృతాచ్చైవదృష్టిభిన్నైఃక్వచిత్క్వచిత్ బ్రాహ్మణంకల్పసూత్రాణిభాష్యవిద్యాస్తథైవచ ॥ ౧౩ ॥ అన్యేతుప్రస్థితాస్తాన్వైకేచిత్తాంప్రత్యవస్థితాః। ద్వాపరేషుప్రవర్తన్తేభిన్నార్థైస్తైస్స్వదర్శనైః ॥౧౪॥ ఏక

మాధ్వర్యవః పూర్వమాసీచ్చైవ తు తత్పునః । సామాన్యా విపరీతార్థైః కృతం శాస్త్రాకు
లంత్విదమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆధ్వర్యవం చ ప్రస్థానైర్బహుధా వ్యాకులీకృతమ్ । తథైవాథర్వణాం
సామ్నాం వికల్పైస్స్వస్వసఙ్క్షయైః ॥ ౧౬ ॥ వ్యాకులే ద్వాపరే సార్థైః క్రియతే భిన్నదర్శ
నైః । ద్వాపరే సన్నివృత్తాస్తే వేదా నశ్యన్తి వై కలౌ ॥ ౧౭ ॥ అవృత్తిర్నరకశ్చైవ తథైవ
వ్యాధ్యుపద్రవాః । వాఙ్మనఃకర్మభిర్దుఃఖైర్నిర్దోషాయపతేతతః ॥ ౧౮ ॥ నిర్వేదాజ్జాయ
తే తేషాం దుఃఖమోక్షవిచారణా । విచారణాయాం వైరాగ్యం వైరాగ్యాద్దోషదర్శన
మ్ ॥ ౧౯ ॥ దోషాణాం దర్శనాచ్చైవ జ్ఞానోత్పత్తిస్తు జాయతే । తేషాం మేధావినాం పూ
ర్వం మర్త్యే స్వాయమ్భువేఽన్తరే ॥ ౨౦ ॥ ఉత్పత్స్యన్తీహ శాస్త్రాణాం ద్వాపరే పరి
పన్థినః । ఆయుర్వేదవికల్పశ్చ అఙ్గానాం జ్యోతిషస్య చ ॥ ౨౧ ॥ అర్థశాస్త్రవికల్పాశ్చ
హేతుశాస్త్రవికల్పనమ్ । ప్రక్రియాకల్పసూత్రాణాం భాష్యవిద్యావికల్పనమ్ ॥ ౨౨ ॥
స్మృతిశాస్త్రప్రభేదాశ్చ ప్రస్థానాని పృథక్పృథక్ । ద్వాపరేష్వనివర్తన్తే మతిభేదాస్త
థా నృణామ్ ॥ ౨౩ ॥ మనసా కర్మణా వాచా కృచ్ఛ్రాద్వార్తా ప్రసిధ్యతి । ద్వాపర
స్సర్వభూతానాం కాయక్లేశధురస్స్మృతః ॥ ౨౪ ॥ లోభో ధృతిర్వణిగ్యుద్ధం తత్త్వా
నామవినిశ్చయః । వేదశాస్త్రప్రణయనం ధర్మాణాం సఙ్కరస్తథా ॥ ౨౫ ॥ వర్ణాశ్ర
మపరిధ్వంసః కామద్వేషౌ తథైవ చ । పూర్ణే వర్షసహస్రే ద్వే పరమాయుస్తథా నృ
ణామ్ ॥ ౨౬ ॥ నిశ్శేషే ద్వాపరే తస్మిన్ తస్య సన్ధ్యా తు పాదతః । గుణహీనాస్తు తిష్ఠ
న్తి ధర్మస్య ద్వాపరస్య తు ॥ ౨౭ ॥ తథైవ సన్ధ్యాపాదేన అంశస్తస్యాం ప్రతిష్ఠితః । ద్వా

॥ కలియుగధర్మాః ॥

పరస్య తు పర్యేషాతిష్యస్య తు నిబోధత ॥ ౨౮ ॥ ద్వాపరస్యాంశశేషే తు ప్రతిపత్తిః కలే
రథ । హింసాస్తేయానృతం మాయా వధశ్చైవ తపస్వినామ్ ॥ ౨౯ ॥ ఏతే స్వభావా
స్తిష్యస్య సాధయన్తి చ తే ప్రజాః । ఏష ధర్మస్స్మృతః కృత్స్నో ధర్మశ్చ పరిహీయతే ॥ ౩౦ ॥
మనసా కర్మణా వాచా వార్తా సిధ్యతి వా న వా । కలిప్రమాణ కో రోగస్సతతం చాపి క్షు
ద్భయమ్ ॥ ౩౧ ॥ అనావృష్టిభయం చైవ దేశానాం చ విపర్యయః । న ప్రమాణస్థి
తిర్హ్యస్తి తిష్యే ఘోరే యుగే కలౌ ॥ ౩౨ ॥ గర్భస్థో మ్రియతే కశ్చిద్యౌవనస్థస్తథాప
రః । స్థావిరే వాన్యకౌమారే మ్రియన్తే చ కలౌ ప్రజాః ॥ ౩౩ ॥ అల్పతేజోబలం పాపా మహా
కోపా హ్యధార్మికాః । అనృతవ్రతలుబ్ధాశ్చ తిష్యే చైవ ప్రజాస్థితాః ॥ ౩౪ ॥ దురిష్టైర్దు
రధీతైశ్చ దురాచారైర్దురాగమైః । విప్రాణాం కర్మదోషైస్తైః ప్రజానాం జాయతే భ
యమ్ ॥ ౩౫ ॥ హింసా మనస్తథేర్ష్యా చ క్రోధో మాయా తథాధృతిః । తిష్యే భవతి
జన్తూనాం లోభో మోహశ్చ సర్వశః ॥ ౩౬ ॥ సఙ్క్షోభో జాయతేఽత్యర్థం కలిమాసాద్య
వై యుగమ్ । నాధీయన్తే కలౌ వేదాన్న యజన్తే ద్విజాతయః ॥ ౩౭ ॥ ఉత్సీదన్తి తదా

చైవవైశ్యాస్సార్ధంతుక్షత్రియాః। శూద్రాణాంమన్త్రయోనిస్తుసమ్బన్ధోబ్రాహ్మణై
స్సహ ॥ ౩౮ ॥ భవన్తీహకలౌతస్మిఞ్ఛయనాసనభోజనైః । రాజానశ్శూద్రభూ
యిష్ఠాఃపాషణ్డానాంప్రవృత్తయః॥ ౩౯॥ కాషాయిణశ్చనిర్గ్రన్థాస్తథాకాపాలినశ్చ
హ । పైశున్యేదేవవ్రతినస్తేషాంయేధర్మదూషకాః॥ ౪౦॥ దివ్యవ్రతాశ్చయేకేచిద్వృ
త్త్యర్థంశ్రుతిలిఙ్గినః । ఏవంవిధాశ్చయేకేచిద్భవన్తీహకలౌయుగే ॥ ౪౧ ॥ అధీయన్తే
తథాశూద్రాశ్శూద్రాధర్మార్థకోవిదాః।యజన్తేహ్యశ్వమేధైశ్చరాజానశ్శూద్రయో
నయః ॥ ౪౨ ॥ స్త్రీబాలగోవధంకృత్వాహత్వాచైవపరస్పరమ్ । ఉపకృత్యతథా
న్యోన్యంసాధయన్తితథాప్రజాః ॥ ౪౩ ॥ దుఃఖప్రచురతాల్పాయుర్దేశోత్సారస్సరో
గతా । అధర్మాభినివేశత్వాత్తమోవృత్తంకలౌయుగే ॥ ౪౪ ॥ బ్రూణహత్యాప్ర
జానాంచతథాహ్యేవంప్రవర్తతే । తస్మాదాయుర్బలంరూపంప్రహీయన్తేకలౌయు
గే॥ ౪౫ ॥ దుఃఖేనాభిప్లుతానాంచపరమాయుశ్శతంనృణామ్ । భూత్వాచనభవ
న్తీహవేదాఃకలియుగేఽఖిలాః ॥ ౪౬ ॥ ఉత్సీకన్తేతథాయజ్ఞాః కేవలాధర్మసేతవః॥

॥ కలిసన్ధితదంశధర్మాః ॥

ఏషాకలియుగావస్థాసన్ధ్యాంశౌతునిబోధత॥ ౪౭ ॥ యుగేయుగేతుహీయన్తేత్రిస్త్రీ
న్పాదాంచసిద్ధయః । యుగస్వభావాస్సన్ధ్యాస్తుఅవతిష్ఠన్తిపాదతః ॥ ౪౮ ॥ సన్ధ్యా
సుభావాస్తాస్వన్తేషుపాదేనైవావతస్థిరే । ఏవంసన్ధ్యాంశకేకాలేసమ్ప్రాప్తేతు
యుగాన్తికే ॥ ౪౯ ॥ తేషాంరాజ్ఞామసాధూనాంశాస్తాభృగుకులోద్ధితః । గోత్రే
ణవైచన్ద్రమసోనామ్నాప్రమతిరుచ్యతే॥ ౫౦ ॥ కలిస్సన్ధ్యాంశభావేషుమనోస్స్వా
యమ్భువేన్తరే । సమాస్త్రింశత్తుసమ్పూర్ణాపర్యటన్వైవసున్ధరామ్ ॥ ౫౧ ॥
అశ్వకర్మాసవైసేనాంహస్త్యశ్వరథసఙ్కులామ్ । ప్రగృహీతాయుధైర్విప్రైశ్శ
తశోథసహస్రశః ॥ ౫౨ ॥ సతదాతైఃపరివృతోమ్లేచ్ఛాన్సర్వాన్నిజఘ్నివాన్ ।
సహత్వాసర్వశశ్చైవరాజానశ్శూద్రయోనయః॥ ౫౩॥ పాషణ్డాన్సతతఃసర్వా
న్నిశ్శేషానకరోత్ప్రభుః। అధార్మికాశ్చయేకేచిత్తాన్సర్వాన్హన్తిసర్వశః॥ ౫౪॥
ఉదీచ్యాన్మధ్యదేశాంశ్చపార్వతీయాంస్తథైవచ। ప్రాచ్యాన్ప్రతీచ్యాంశ్చతథావిన్ధ్య
పృష్ఠాపరాన్తికాన్ ॥ ౫౫ ॥ తథైవదాక్షిణాత్యాంశ్చద్రవిడాన్సింహలైస్సహ।గా
న్ధారాన్దరదాంశ్చైవప్రస్లవాన్యవనాఞ్ఛకాన్॥ ౫౬॥ తుషారాన్బర్బరాంశ్చైవతాన్
పులిన్దాన్పుల్కసానథ । లిమ్బకానన్ధకరకాంశ్చోరాణాంచైవజాతయః ॥ ౫౭ ॥
ప్రవృత్తచక్రోబలవాఞ్ఛూద్రాణామన్తకృద్విభుః । విద్రావ్యసర్వభూతానాంచచా
రవసుధామిమామ్ ॥ ౫౮ ॥ మానవస్యతువంశేతుత్రిదైవస్యేహజజ్ఞివాన్ । పూ
ర్వేజన్మనివిష్ణుశ్చప్రమతిర్నామవీర్యవాన్ ॥ ౫౯ ॥ సుతస్సవైచన్ద్రమసఃపూర్వే
కలియుగేప్రభుః । ద్వాత్రింశేభ్యుదితేవర్షేప్రక్రాన్తోవింశతిస్సమాః ॥ ౬౦॥ నిజఘ్నే
సర్వభూతానాంమానుషానేవసర్వశః । కృత్వాబీజావశిష్టాన్తేపృథ్వీంక్రూరేణక

ర్మణా ॥ ౬౧ ॥ పరస్పరనిమిత్తేనకాలేనాకస్మికేనచ । సంస్థితాసహసాయాన్తేసే
నాప్రమతినాసహ ॥ ౬౨ ॥ గఙ్గాయమునయోర్మధ్యేసిద్ధింప్రాప్తాస్ససాధనాః । త
తస్తేషుప్రణష్టేషుసన్ధ్యాంశేక్రూరకర్మసు ॥ ౬౩ ॥ ఉత్సాద్యపార్థివాస్సర్వాన్స్తేష్వ
తీతేషువైసదా । తతస్సన్ధ్యాంశకేకాలేసమ్ప్రాప్తేచయుగాన్తికే ॥ ౬౪ ॥ స్థితాస్వ
స్వల్పావశిష్టాస్తుప్రజాస్త్విహక్వచిత్క్వచిత్ । సుప్రదానాస్తదాతేవైలోభాదో
షాస్తుదుర్గతః ॥ ౬౫ ॥ ఉపహింసన్తిచాన్యోన్యంప్రలుమ్పన్తిపరస్పరమ్ । అరా
జకేయుగాంశేతుసంశయేసముపస్థితే ॥ ౬౬ ॥ ప్రజాస్తావైతదాసర్వాఃపరస్ప
రభయార్దితాః । వ్యాకులాస్తాపరావృత్తిస్త్యజ్యదేహాంగృహాణితు ॥ ౬౭ ॥
స్వాన్ప్రాన్ప్రాణానవేక్షన్తోనిష్కారణసుదుఃఖితాః । నష్టేశ్రౌతస్మృతేధర్మే
కామక్రోధవశానుగాః ॥ ౬౮ ॥ నిర్మర్యాదానిరానన్దానిస్స్నేహానిరపత్రపాః । న
ష్టేధర్మేప్రతిహతాహ్రస్వకాఃపఞ్చవింశకాః ॥ ౬౯ ॥ హిత్వాదారాంశ్చపుత్రాంశ్చ
విషాదవ్యాకులాఃప్రజాః । అనావృష్టిహతాస్తేవైవార్తామృత్సృజ్యదుఃఖితాః ॥ ౭౦ ॥
సదాకృష్ణాజినధరాఃనిష్క్రియాన్నిష్పరిగ్రహాః । వర్ణాశ్రమపరిభ్రష్టాస్సఙ్కరంఘో
రమాస్థితాః ॥ ౭౧ ॥ ఏతాంకాష్ఠామనుప్రాప్తాహ్యల్పశేషాప్రజాస్తతః । జన్తవశ్చ
క్షుధావిష్టాదుఃఖాన్నిర్వేదమాగమన్ ॥ ౭౨ ॥ సంశ్రయన్తివిదేశాంస్తాంశ్చక్రవత్పరివ
ర్తనాః । తతఃప్రజాస్తుతాస్సర్వామాంసాహారాభవన్తితాః ॥ ౭౩ ॥ మృగాన్వరాహా
న్వృషభాన్యేచాన్యేవనచారిణః । భక్ష్యాంశ్చైవాప్యభక్ష్యాంశ్చసర్వాంస్తాన్భక్ష
యన్తితాః ॥ ౭౪ ॥ సముద్రంసంశ్రితాయాస్తునదీశ్చైవప్రజాస్తథా । తేపిమత్స్యాన్
హరన్తీహఆహారార్థంచసర్వశః ॥ ౭౫ ॥ అభక్ష్యాహారదోషేణఏకవర్ణాగతాఃప్రజాః ।
యథాకృతయుగేపూర్వమేకవర్ణమభూత్కిల ॥ ౭౬ ॥ తథాకలియుగస్యాన్తేశూద్రీభూ
తాఃప్రజాస్తథా । ఏవంవర్షశతంపుణ్యందివ్యంతేషాంప్రవర్తతే ॥ ౭౭ ॥ * షట్త్రింశత్తు
సహస్రాణిమానుషాణితుతానివై । అథదీర్ఘేణకాలేనపక్షిణఃపశవస్తథా ॥ ౭౮ ॥ మత్స్యా
శ్చైవహతాస్సర్వేక్షుధావిష్టైశ్చసర్వశః । నిశ్శేషేష్వథసర్వేషుమత్స్యపక్షిపశు
ష్వథ ॥ ౭౯ ॥ సన్ధ్యాంశేప్రతిపన్నేషునిశ్శేషాస్తుతదాకృతాః । తతఃప్రజాస్తుసమ్భూ
యకన్దమూలమథాఖనత్ ॥ ౮౦ ॥ ఫలమూలాశనాస్సర్వేఅనికేతాస్తథైవచ । వల్క
లాన్యథవాసాంసిఅధమాచ్ఛాద్యసర్వశః ॥ ౮౧ ॥ పరిగ్రహానతేష్వస్తినచశుద్ధి
మవాప్నుయుః । ఏవంక్షయంగమిష్యన్తిహ్యల్పశిష్టాఃప్రజాస్తదా ॥ ౮౨ ॥ తాసా
మల్పావశిష్టానామహదాద్వృద్ధిరిష్యతే । ఏవంవర్షశతందివ్యంసన్ధ్యాంశస్తస్యవర్త
తే ॥ ౮౩ ॥ తతోవర్షసహస్రాన్తేఅల్పశిష్టాస్త్రియస్తుతాః । మిథునానితుతాస్సర్వా
హ్యన్యోన్యంసమ్ప్రజజ్ఞిరే ॥ ౮౪ ॥ తతస్తాతువ్యయంతేవైపూర్వోత్పన్నాఃప్రజా

* షడ్వింశత్తు

స్తుతాః । జాతమాత్రేష్వపత్యేషు తతః కృతమవర్తత ॥ ౮౫ ॥ యథా స్వర్గశరీరాణి
నరకే చైవ దేహినామ్ । ఉపభోగసమర్థాని ఏవం కృతయుగాదిషు ॥ ౮౬ ॥ ఏవం కృతస్య
సన్తానః కాలస్యైవ క్షయస్తథా । నివారణాత్తు నిర్వేదస్యావ్యావస్థాపిచారణాత్ ॥ ౮౭ ॥
తతశ్చైవాత్మసమ్బోధాత్సమ్బోధాద్ధర్మశీలతా । కలిశిష్టేషు తేష్వేవ జాయన్తే పూ
ర్వవత్ప్రజాః ॥ ౮౮ ॥ భావినోఽర్థస్య చ బలాత్తతః కృతమవర్తత । అతీతానాగ
తాని స్యుర్యాని మన్వన్తరేష్విహ ॥ ౮౯ ॥ ఏతే యుగస్వభావాశ్చ మయోక్తాస్తు
సమాసతః । విస్తరేణానుపూర్వ్యాచ్చ నమస్కృత్వా స్వయమ్భువే ॥ ౯౦ ॥
ప్రవృత్తే తు తతస్తస్మిన్పునః కృతయుగే తు వై । ఉత్పన్నాః కలిశేషేషు ప్రజాః కార్తయు
గాస్తథా ॥ ౯౧ ॥ తిష్ఠన్తి చేహ సిద్ధా యే అదృష్టా విహరన్తి చ । సహ సప్తర్షిభిర్యే తు
తత్ర యే చ వ్యవస్థితాః ॥ ౯౨ ॥ బ్రహ్మక్షత్రవిశః శూద్రా బీజార్థం యే ఇహ స్మృతాః ।
కార్తయుగైస్సార్ధం నిర్విశేషాస్తదాభవన్ ॥ ౯౩ ॥ తేషాం సప్తర్షయో ధర్మం కథయ
న్తీహ తేషు చ । వర్ణాశ్రమాచారయుక్తాశ్శ్రౌతస్మార్తోదితం తదా ॥ ౯౪ ॥ శ్రౌతస్మార్త
స్థితానాం తు ధర్మే సప్తర్షి దేశితే । తే తు ధర్మవ్యవస్థార్థం తిష్ఠన్తీహ యుగే యుగే ॥ ౯౫ ॥
మన్వన్తరాధికారే తు తిష్ఠన్త్యృషయస్తు తే । యథా దావప్రదగ్ధేషు తృణేష్వేవాపరం
క్షితౌ ॥ ౯౬ ॥ వనానాం ప్రథమం వృష్ట్యా తేషాం మూలేషు సమ్భవః । ఏవం యుగయు
గానాం వై సన్తానస్తు పరస్పరః ॥ ౯౭ ॥ వర్తతే హ్యనవచ్ఛేదాద్యావన్మన్వన్తరక్షయః ॥
సుఖమాయుర్బలం రూపం ధర్మోఽర్థః కామ ఏవ చ ॥ ౯౮ ॥ యుగేష్వేతాని హీయన్తే త్రీ
న్పాదాంశ్చ క్రమేణ తు । ఇత్యేష ప్రతిసన్ధిర్వః కీర్తితస్తు మయా ద్విజాః ॥ ౯౯ ॥
చతుర్యుగానాం సర్వేషామేతదేవ ప్రసాధనమ్ । ఏషాం చతుర్యుగానాం తు గణితా
హ్యేకసప్తతిః ॥ ౧౦౦ ॥ క్రమేణ పరివృత్తాస్తా మనోరన్తరముచ్యతే । యుగాఖ్యా
సు తు సర్వాసు భవతీహ యథా చ యత్ ॥ ౧౦౧ ॥ దేవతా చ తదాన్యాసు పురస్తాద్వై
యథాక్రమమ్ । సర్గే సర్గే యథా భేదా హ్యుత్పద్యన్తే తథైవ చ ॥ ౧౦౨ ॥ చతుర్దశ
సు జాయన్తే జ్ఞేయా మన్వన్తరేష్విహ । ఆసురీ యాతుధానీ చ పైశాచీ యక్షరాక్ష
సీ ॥ ౧౦౩ ॥ యస్మిన్యుగే తదా కాలం ప్రజా జాయన్తి తాశ్శృణు । తథా కల్పయుగైస్సా
ర్ధం భవన్తే తుల్యభక్షణాః ॥ ౧౦౪ ॥ ఇత్యేతల్లక్షణం ప్రోక్తం యుగానాం వై యథాక్ర
మమ్ । మన్వన్తరాణాం పరివర్తనాని చిరప్రవృత్తాని యుగస్వభావాత్ ॥ ౧౦౫ ॥
క్షణం న తిష్ఠన్తి హి జీవలోకః క్షయోదయాభ్యాం పరివర్తమానః । ఏతే యుగస్వభావా
శ్చ పరిక్రాన్తా యథాక్రమమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ మన్వన్తరాణి యాన్యస్మిన్కల్పే వక్ష్యామి
తాని చ ॥ ౧౦౭ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మన్వన్తరానువర్ణనే ద్వాపరకలియుగ యుగధర్మాది
కథనం నామ త్రిచత్వారింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దేవాసురయక్షగన్ధర్వమనుష్యాదిపరిమాణోత్సేదకథనమ్ ॥

సూతః ॥ మన్వన్తరాణియానిస్యుఃకల్పేకల్పేచతుర్దశ । వ్యతీతానాగతాని
స్యుర్యానిమన్వన్తరేష్విహ ॥ ౧॥ విస్తరేణానుపూర్వ్యాచ్చస్థితింవక్ష్యేయుగేయు
గే। తస్మిన్పురేచసమ్భూతిర్యాసాంయావచ్చజీవితమ్ ॥ ౨ ॥ అస్థిరంతుకలౌదృష్ట్వా
భూతానామాయుషస్తథా। పరమాయుశ్శతంత్వేతన్మనుష్యాణాంకలౌస్మృతమ్॥ ౩॥
దేవాసురమనుష్యాశ్చయక్షగన్ధర్వరాక్షసాః । పరిణాహోచ్ఛ్రయైస్తుల్యాజా
యన్తేహకృతేయుగే ॥ ౪ ॥ షణ్ణవత్యఙ్గుళోత్సేధోఅష్టానాందేవయోనినామ్ । న
వాఙ్గుళప్రమాణేననిష్పన్నేనతథాష్టకమ్॥ ౫ ॥ ఏతత్స్వాభావికంతేషాంప్రమాణమ
ధికుర్వతామ్ । మనుష్యావర్తమానాశ్చయుగసన్ధ్యాంశకేష్విహ ॥ ౬ ॥ దేవాసుర
ప్రమాణంతుసప్తసప్తాఙ్గుళంక్రమాత్ । చతురాశీతికైశ్చైవకలిజైరఙ్గుళైస్స్మృత
మ్॥ ౭ ॥ ఆపాదతలమస్తక్యేనచతాలోభవేత్తుయః । సంహత్యాయాతుబాహు
శ్చదేవతైరపిపూజ్యతే ॥ ౮ ॥ గజాశ్వహస్తినాంచైవమహిషస్థావరాత్మనామ్। క్ర
మేణైతేనవిజ్ఞేయాహ్రాసవృద్ధిర్యుగేయుగే ॥ ౯ ॥ షట్సప్తత్యఙ్గుళోత్సేధఃపశురా
కకుదోభవేత్ । అఙ్గుళానామష్టశతముత్సేధోహస్తినాంస్మృతః ॥ ౧౦ ॥ అఙ్గులీ
నాంసహస్రంతుద్విచత్వారింశదఙ్గుళమ్। శతార్ధమఙ్గుళానాంతూత్సేధశ్శాఖినాం
పరః ॥ ౧౧ ॥ మానుషస్సన్నివేశస్తుయాదృశఃపరిదృశ్యతే । తల్లక్షణంతుదేవానాం
దృశ్యన్తేప్రియదర్శనాత్ ॥ ౧౨ ॥ బుద్ధ్యాతిశయసంయుక్తందేవానాంకార్యముచ్య
తే। తథానాతిశయంచైవమానుషంకార్యముచ్యతే ॥ ౧౩ ॥ ఇత్యేవంహిపరిక్రా
న్తాంభావయేద్దివ్యమానుషాః । పశూనాంపక్షిణాంచైవస్థావరాణాంచసర్వశః॥౧౪॥
గవాజాశ్వాశ్చవిజ్ఞేయాహస్తినఃపక్షిణోమృగాః । ఉపయుక్తాఃక్రియాస్వేతేవిజ్ఞే
యాస్వితిసర్వశః॥౧౫॥యథాక్రమోపభోగశ్చదేవానాంపశుమూర్తయః। తేషాంరూ
పానురూపైశ్చప్రమాణైస్స్థిరజఙ్గమాః॥ ౧౬॥ మనోజ్ఞైస్తత్రతైర్భావైస్సుఖినోహ్యు

॥ సాధ్వాచారధర్మాః ॥

పపేదిరే । అథశిష్టాన్ప్రవక్ష్యామిసాధూనథతతశ్చవై ॥ ౧౭॥ బ్రహ్మాణస్తుతిశబ్దాశ్చ
దేవానాంపశుమూర్తయః। సారూప్యంబ్రహ్మణోహ్యేతేతేనసన్తఃప్రచక్షతే॥ ౧౮॥
సామాన్యేషుచధర్మేషుతథావైశేషికేషుచ। బ్రహ్మక్షత్రవిశోహ్యుక్తాశాన్తైవైహే
తుకర్మణా ॥ ౧౯ ॥ వర్ణాశ్రమేషుయుక్తస్యసుఖోదర్కస్యస్వర్గతౌ । శ్రౌతస్మా
ర్తస్యమార్గస్యజ్ఞానధర్మస్సఉచ్యతే ॥ ౨౦ ॥ దివ్యానాంచసుసాధూనాంబ్రహ్మచా
రీగురోర్హితః । కారణాత్సాధనాచ్చైవగృహస్థస్సాధురుచ్యతే ॥ ౨౧ ॥ తపసశ్చత
థారణ్యేసాధుర్వైఖానసస్స్మృతః । యతమానోయతిస్సాధుస్స్మృతోయోగస్యసాధ

నాత్ ॥ ౨౨ ॥ ధర్మేధర్మగతిఃప్రోక్తశ్శబ్దోహ్యేవక్రియాత్మకః । కుశలీకుశలౌధర్మౌ

ధర్మాదిలక్షణమ్.

ధర్మాన్ప్రబ్రూహిమేప్రభో ॥ ౨౩ ॥ అథదేవానపినరాఋషయోనచమానుషాః।
అయంధర్మోహ్యయన్త్వేతిబ్రువతేమానమూర్తినా ॥ ౨౪ ॥ ధర్మేతిధారణేధాతుర్మహ
త్త్వేచైవఉచ్యతే । ఆధారణేమహత్త్వేవాధర్మస్సతునిరుచ్యతే ॥ ౨౫ ॥ తత్రేష్టప్రా
ప్యకోధర్మఆచార్యైరుపదిశ్యతే । అధర్మశ్చానిష్టఫలఆచార్యైర్నోపదిశ్యతే॥ ౨౬॥
వృద్ధాహ్యలోలుపాశ్చైవఆత్మవన్తోహ్యడామ్భికాః । సమ్యగ్వినీతాగురుభిస్తానా

శ్రౌతస్మార్తధర్మవిభాగశిష్టాచారలక్షణమ్.

చార్యాన్ప్రచక్షతే॥ ౨౭॥ ధర్మజ్ఞైర్విహితోధర్మశ్శ్రౌతస్స్మార్తోద్విధాద్విజైః । దా
రాగ్న్యాహోత్రసమ్బన్ధఇజ్యాశ్రౌతస్యలక్షణమ్॥ ౨౮ ॥ స్మార్తోవర్ణాశ్రమాచారోయ
మైశ్చనియమైశ్చసః । పూర్వేభ్యోవేదయంత్యేకశ్రౌతంసప్తర్షయోబ్రువన్ ॥ ౨౯॥
ఋచోయజూంషిసామానిబ్రహ్మణోఙ్గానిసాధుభిః । మన్వన్తరస్యాతీతస్యస్మృత్వా
తంమనురబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ తస్మాత్స్మార్తస్మృతోధర్మోవర్ణాశ్రమవిభాగశః । ఏవం
వైద్వివిధోధర్మశ్శిష్టాచారస్సఉచ్యతే ॥ ౩౧ ॥ శిషేర్ధాతోశ్చనిష్ఠాన్తాచ్ఛిష్టశబ్దఃప్రవ
ర్త్యతే । మన్వన్తరేషుయేశిష్టాఇహతిష్ఠన్తిధార్మికాః ॥ ౩౨॥ మనుస్సప్తర్షయశ్చై
వలోకసన్తానకారిణః । తిష్ఠన్తీహచధర్మార్థాస్తాఞ్ఛిష్టాన్సమ్ప్రచక్షతే ॥ ౩౩ ॥
తైశ్శిష్టైశ్చరితోధర్మస్సాప్యతేవైయుగేత్రయీ । వార్తావైదణ్డనీతిశ్చప్రజావర్ణాశ్ర
మేష్వయా ॥ ౩౪ ॥ శిష్టైరాచర్యతేయస్మాత్పునశ్చైవమనుక్షయే । పూర్వైః
పూర్వైర్గతత్వాచ్చశిష్టాచారస్సశాశ్వతః ॥ ౩౫ ॥ దానంసత్యంతపోలోకోవిద్యే
జ్యాపూజనందమః । అష్టౌతానిచరిత్రాణిశిష్టాచారస్యలక్షణమ్ ॥ ౩౬ ॥ శిష్టాయ
స్మాచ్చరన్త్యేనంమనుస్సప్తర్షయస్తథా । మన్వన్తరేషుసర్వేషుశిష్టాచారస్తతస్స్మృ
తః ॥౩౭॥ విజ్ఞేయశ్శ్రవణాత్తస్మాత్స్మరణాత్స్మార్తఉచ్యతే । ఇజ్యాదేవాత్మకశ్శ్రౌత
స్స్మార్తోవర్ణాశ్రయాత్మకః ॥ ౩౮ ॥ ప్రత్యఙ్గానిప్రవక్ష్యామిధర్మస్యేహతులక్ష
ణమ్ । దృష్ట్వానుభూతమర్థంయఃపృష్టోనిష్టన్నగూహతే ॥ ౩౯ ॥ యథాభూ
తప్రవాదస్తు ఇత్యేతద్ధర్మలక్షణమ్ । బ్రహ్మచర్యంతపోమౌనం నిరాహారత్వమేవ

తపఃప్రభృతీనాంలక్షణమ్.

చ ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేతత్తపసోరూపంసుఘోరంతుదురాసదమ్ । పశూనాంద్రవ్య
హవిషామృక్సామయజుషాంతథా ॥ ౪౧ ॥ ఋత్విజోదక్షిణాశ్చసత్యాగోయజ్ఞఉ
చ్యతే । ఆత్మవత్సర్వభూతేషుయోహితాయశుభాయచ ॥ ౪౨ ॥ వర్తతేసతతం

హృష్టఃక్రియయావాపిదయాస్మృతా । అక్రుద్ధోఽభిహతోయస్తునాక్రోశేత్ప్రహరేద
పి ॥ ౪౩ ॥ అదృష్టోవాఙ్మనఃకాయైస్తితిక్షుస్సాక్షమాస్మృతా। స్వామినారక్షమాణా
నాంవిసృష్టానాంచసమ్ప్రమే ॥ ౪౪ ॥ పరస్వానామనాదానమలోభ ఇతిసంజ్ఞితః।
మైథునస్యాసమాచారోజల్పజాచ్ఛిన్తనాస్తథా ॥ ౪౫ ॥ నివృత్తిర్బ్రహ్మచర్యస్యతద
చ్ఛిద్రస్యలక్షణమ్ । ఆత్మార్థేవాపరార్థేవాఇన్ద్రియాణీహయస్యవై ॥ ౪౬ ॥ విష
యేనప్రవర్తన్తేదమస్యైవతులక్షణమ్ । దశాత్మకేయోవిషయాశకేణైవాష్టలక్షణ
మ్॥ ౪౭ ॥ నక్రుధ్యేత్ప్రతిహతస్సజితాత్మావిభావ్యతే । యద్యదిష్టతమంద్రవ్యంన్యా
యేనైవాగతంచయత్ ॥ ౪౮ ॥ తత్తద్గుణవతేదేయమిత్యేతద్దానలక్షణమ్ । శ్రుతి
స్మృతిభ్యాంవిహితోధర్మోవర్ణాశ్రమాత్మకః ॥ ౪౯ ॥ శిష్టాచారవిరుద్ధశ్చధర్మోయం
సాధుసమ్మతః । అప్రద్వేషోహ్యనిష్టేషుఇష్టంవైనాభినన్దతి ॥ ౫౦ ॥ ప్రీతిర్వామత్వి
షాదానాంవినివృత్తిర్విరక్తతా । సన్న్యాసఃకర్మణాంన్యాసఃకృతానామకృతైస్స
హ ॥ ౫౧ ॥ కుశలాకుశలాభ్యాంతుప్రహాణంన్యాసఉచ్యతే। అవ్యక్తాన్తేవిశేషాన్తే
వికారేస్మిన్నివర్తతే ॥ ౫౨ ॥ చేతనాచేతనాంకృత్వాజ్ఞానేనజ్ఞానముచ్యతే । ప్రత్య
జ్ఞానితుధర్మస్యఇత్యేతల్లక్షణంస్మృతమ్॥ ౫౩॥ ఋషిభిర్మతతత్త్వజ్ఞైఃపూర్వేస్వా
యమ్భువేన్తరే । అత్రవోవర్తయిష్యామివిధింమన్వన్తరస్యతు॥ ౫౪ ॥ తథైవచాతు
ర్హోత్రస్యతదాజ్ఞస్యచసైవహి । ప్రతిమన్వన్తరంచైవశ్రుతిరన్యావిధీయతే ॥ ౫౫ ॥
ఋచోయజూంషిసామానియథావత్ప్రతిదైవతమ్ । విధిస్తోత్రంతథాస్తోత్రంపూర్వ
వత్సమ్ప్రవర్తతే ॥ ౫౬ ॥ ద్రవ్యస్తోత్రంగుణస్తోత్రంకర్మస్తోత్రంతథైవచ । తథైవాభి
జనస్తోత్రంస్తోత్రమేవచతుర్విధమ్ ॥ ౫౭ ॥ మన్వన్తరేషుసర్వేషుయథాభేదాద్భవ
న్తిహి । ప్రవర్తయతితేషాంవైబ్రహ్మస్తోత్రంపునఃపునః ॥ ౫౮ ॥ ఏవంసర్వగుణానాం
తుసముత్పత్తిశ్చతుర్విధా। అథర్వఋగ్యజుస్సామ్నాంవేదేష్విహపృథక్పృథక్ ॥ ౫౯ ॥
ఋషీణాంతప్యతాంతేషాంతపఃపరమదుశ్చరమ్ । మన్త్రాఃప్రాదుర్భవన్త్యాదౌపూ
ర్వమన్వన్తరస్యహ ॥ ౬౦ ॥ అసన్తోషాద్భయాద్దుఃఖాత్సుఖాచ్ఛోకాచ్చపఞ్చధా ।
ఋషీణాంతారకాయేనలక్షణేనయదృచ్ఛయా ॥ ౬౧ ॥ ఋషీణాంయదృషిత్వం
హితద్వక్ష్యామీహలక్షణమ్। అతీతానాగతానాంతుపఞ్చధాహ్యార్షకంస్మృతమ్॥ ౬౨॥
తథాఋషీణాంవక్ష్యామిఆర్షస్యేతస్సముద్భవమ్ । గుణసామ్యేనవర్తన్తేసర్వసమ్ప్ర

శ్రీమహాదాదినివృత్తిః శ్రీ

శయేతదా ॥ ౬౩ ॥ అవిభాగేనవేదానామనిర్దేశ్యేతమోమయే । అబుద్ధిపూర్వకం
తద్వైవేతనార్థంప్రవర్తతే ॥ ౬౪ ॥ తేతస్యబుద్ధిపూర్వంతువేతనేచాప్యధిష్ఠితమ్।
ప్రవర్తేతేతథాతౌతుయథామత్స్యోదకావుభౌ॥ ౬౫॥ వేతనాధికృతంసర్వంప్రవర్త
తేముదాత్మకమ్। కార్యకారణభావేనతదాతస్యప్రవర్తతే॥ ౬౬॥ విషయోవిషయిత్వం

చతథాహ్యర్థేయథాత్మకమ్। కాలేనప్రాపణీయేనభేదావైకరణాత్మకమ్॥ ౬౭ ॥సంసిద్ధి
కాస్తథావృత్తాఃక్రమేణమహదాదయః। మహతోప్యాదహఙ్కారస్తస్మాద్భూతేన్ద్రి
యాణిచ॥ ౬౮ ॥ భూతభేదాశ్చభూతేభ్యోజజ్ఞిరేతుపరస్పరమ్। సంసిద్ధిఃకారణంకా
ర్యంయద్వైవవిన్నివృత్తయే॥ ౬౯ ॥ యథోల్ముకాద్విటపచయోపకకాలాద్భవన్తిహి। త
థాప్రవృత్తాఃక్షేత్రజ్ఞాఃకాలేనైకేనకారణాత్ ॥ ౭౦ ॥ యథాన్ధకారేఖద్యోతస్సహసా
సమ్ప్రదృశ్యతే। తథానివృత్తోహ్యవ్యక్తఃఖద్యోతఇవసజ్జ్వలన్ ॥ ౭౧ ॥ సమహాత్మా
శరీరస్థస్తత్రైవపరివర్తతే। మహతస్తమసఃపారేవైలక్షణ్యాద్విభావ్యతే ॥ ౭౨ ॥
తత్రైవసంస్థితోవిద్వాంస్తపసోన్తఇతిశ్రుతమ్। బుద్ధిర్వివర్ధతస్తస్యప్రాదుర్భూతా
చతుర్విధా ॥ ౭౩ ॥ జ్ఞానంవైరాగ్యమైశ్వర్యంధర్మశ్చేతిచతుష్టయమ్। సంసిద్ధి
కాన్యథైతానిఅప్రతిస్థాసతస్యవై ॥ ౭౪ ॥ మాహాత్మ్యస్యశరీరస్యచైతన్యాత్సిద్ధిరు
చ్యతే। పురేశేతేయతఃపూర్వంక్షేత్రజ్ఞానంయథాపిచ ॥ ౭౫ ॥ పురేశయనా
త్పురుషఃక్షేత్రజ్ఞానాజ్జ్ఞఉచ్యతే। తస్మాత్స్రిస్మేసుసూతేహతస్మాద్వేదాత్మకం
తువై ॥ ౭౬ ॥ సాంసిద్ధికేశరీరేచబుద్ధ్యావ్యక్తంతుచేతనమ్। ఏవంవివృత్తక్షేత్ర
జ్ఞాఃక్షేత్రంహ్యాతాభిసన్ధితాః ॥ ౭౭ ॥ నివృత్తిసమకాలేతుపురాణంతదచేతనమ్।
క్షేత్రజ్ఞేనపరిజ్ఞానంభోగ్యోయంవిషయోమమ ॥ ౭౮ ॥ ఋషిర్హింసాగతోధాతు
ర్విద్యాసత్యంతపశ్శ్రుతమ్। ఏషసన్నిచయోహ్యస్మబ్రహ్మణస్తుతతస్త్వృషిః॥ ౭౯ ॥
వివృత్తిసమకాలాచ్చబుద్ధ్యావ్యక్తిరృషిస్స్వయమ్। ఋషతేపరమంయస్మాత్పర

ఋష్యాదిలక్షణమ్.

మర్షిస్తతఃపునః ॥ ౮౦ ॥ గత్యర్థాదృషతేర్ధాతోర్నామనిర్వృత్తికారణమ్। య
స్మాదేషస్వయమ్భూతస్తస్మాచ్చఋషితామతా ॥ ౮౧ ॥ నేశ్వరాస్స్వయము
ద్భూతాబ్రహ్మణోమానసాస్సుతాః।వివర్తమానాస్తేబుద్ధ్యామహాన్పరిగతఃపరః॥ ౮౨ ॥
యస్మాదృశఃపరత్వేనసహాతస్మాన్మహర్షయః। ఈశ్వరాణాంసుతాస్తేషాంమానసా
శ్చౌరసాశ్చవై ॥ ౮౩ ॥ ఋషిస్తస్మాత్పరత్వేనభూతాదిఋషయస్తతః। ఋ
షిపుత్రఋషీకాస్తుమైథునాద్గర్భసమ్భవాః॥ ౮౪ ॥ పరత్వేనఋషంతేవైభూతా
దీనృషికాస్తతః। ఋషికాణాంసుతాయేతువిజ్ఞేయాఋషిపుత్రకాః ॥ ౮౫ ॥
శ్రుత్వారూపంపరత్వేనస్మృతాస్తస్మాచ్ఛ్రుతర్షయః। అవ్యక్తాత్మామహాన్తాత్మాహ
ఙ్కారాత్మతథైవచ॥ ౮౬ ॥ భూతాత్మాచేన్ద్రియాత్మాచతేషాంతజ్జ్ఞానముచ్యతే।
ఇత్యేవమృషిజాత్యస్తుపఞ్చధానామవిశ్రుతాః ॥ ౮౭ ॥ భృగుర్మరీచిరత్రిశ్చఅఙ్గిరా
పులహఃక్రతుః। మనుర్దక్షోవసిష్ఠశ్చపులస్త్యశ్చాపితేదశ ॥ ౮౮ ॥ బ్రహ్మణోమా
నసాహ్యేతేఉత్పన్నాస్స్వయమీశ్వరాః। పరత్వేనర్షయోయస్మాన్మతాస్తస్మాన్మ
హర్షయః ॥ ౮౯ ॥ ఈశ్వరాణాంసుతాస్తేషామృషయస్తాన్నిబోధత। కావ్యోబృ

※మన్త్రద్రష్టృఋషిపరిగణనమ్.※

హస్పతిశ్చైవ కాశ్యపశ్చ్యవనస్తథా ॥ ౯౦ ॥ ఉచథ్యో వామదేవశ్చ అగస్త్యః కౌ
శికస్తథా । కర్దమో వాలఖిల్యాశ్చ విశ్రవాశ్శక్తివర్ధనాః ॥ ౯౧ ॥ ఇత్యేతా ఋష
యః ప్రోక్తాస్తపసాం ఋషితాం గతాః । తేషాం పుత్రానృషీకాంస్తు గర్భోత్పన్నాన్ని
బోధత ॥ ౯౨ ॥ భృగుః కాశ్యపః ప్రాచేతా దధీచో హ్యాత్మవానపి । ఊర్వోథ జమదగ్ని
శ్చ వేదసారస్తతస్తథా ॥ ౯౩ ॥ ఆర్ష్టిషేణశ్చ శ్యావాశ్వో వీతహవ్యస్సవేధసః ।
వైణ్యః పృథుర్దివోదాసో బ్రహ్మస్వాగృత్సశౌనకాః ॥ ౯౪ ॥ ఏకోనవింశతిర్హ్యే
తే భృగవో మన్త్రకృత్తమాః । అఙ్గిరా బృహస్పతిశ్చ భరద్వాజో భవాత్మకః ॥ ౯౫ ॥
తథా హ్యృగధరో గర్గ శ్శితిభాకృతిరేవచ । తురవీతశ్చ మాన్ధాతా అమ్బరీషస్తథైవ
చ ॥ ౯౬ ॥ యువనాశ్వః పురుకుత్సస్స్వశ్రవశ్చ తమస్యవాన్ । అజమీఢో హ్య
హార్ధశ్చ భక్షుయః కలిరేవచ ॥ ౯౭ ॥ పృషదశ్వో విరూపశ్చ కణ్వశ్చైవాథ ముద్గలః ।
ఉచథ్యశ్చ శరద్వాంశ్చ తథా వాజిశ్రవా అపి ॥ ౯౮ ॥ అపస్యోషస్సుచిత్తిశ్చ వామ
దేవస్తథైవచ । ఉబిల్లో బృహసిక్యశ్చ ఋషిర్దీర్ఘతమా అపి ॥ ౯౯ ॥ కక్షీవాం
శ్చ త్రయస్త్రింశత్స్మృతా హ్యఙ్గిరసాం వరాః । ఏతే మన్త్రకృతస్సర్వే కశ్యపాంస్తు నిబో
ధత ॥ ౧౦౦ ॥ కాశ్యపస్సహవత్సారో నైధ్రువో నిత్యపవచ । అసితో దేవలశ్చైవ షడే
తే బ్రహ్మవాదినః ॥ ౧౦౧ ॥ అత్రిర్హ్వాస్వసనాశ్చైవ శ్యావాశ్వోథగపిష్ఠిరః । కర్ణికశ్చ
ఋషిస్సిద్ధస్తథా పూర్వాతిథిశ్చ యః ॥ ౧౦౨ ॥ ఇత్యేతే త్వత్రయః ప్రోక్తా మన్త్రకృ
తో మహర్షయః । వసిష్ఠశ్చైవ శక్తిశ్చ తృతీయశ్చ పరాశరః ॥ ౧౦౩ ॥ తతస్తు ఇన్ద్రప్ర
మితిః పఞ్చమస్తు భరద్వసుః । షష్ఠస్తు మిత్రావరుణస్సప్తమః కుణ్డినస్తథా ॥ ౧౦౪ ॥ ఇత్యే
తే సప్త విజ్ఞేయా వాసిష్ఠా బ్రహ్మవాదినః । విశ్వామిత్రశ్చ గాధేయో దేవరాతస్తథా
బలః ॥ ౧౦౫ ॥ తథా విద్ధాత్మ ఛన్దాంసి ఋషిశ్చాన్యోఘమర్షిణః । అష్టకో లోహిత
శ్చైవ స్మృతకీలశ్చ తావుభౌ ॥ ౧౦౬ ॥ దైవశ్రవా దేవరాతః పురాణశ్చ ధనఞ్జయః । శిశిరశ్చ
మహాతేజాశ్శాలఙ్కాయన ఏవచ ॥ ౧౦౭ ॥ త్రయోదశైతే విజ్ఞేయా బ్రహ్మిష్ఠాః కౌశికావ
రాః । అగస్త్యోథ దృఢాశ్వశ్చ ఇన్ద్రబాహుస్తథైవచ ॥ ౧౦౮ ॥ బ్రహ్మిష్ఠాగస్త్యయో
హ్యేతే త్రయః పరమకీర్తయః । మనుర్వైవస్వతశ్చైవ ఐలో రాజా పురూరవాః ॥ ౧౦౯ ॥
క్షత్రియాణాం వరా హ్యేతే విజ్ఞేయా మన్త్రవాదినః । బలన్ధశ్చ సవత్సశ్చ సఙ్కీలశ్చై
వ తే త్రయః ॥ ౧౧౦ ॥ ఏతే మన్త్రకృతో జ్ఞేయా వైశ్యానాం ప్రవరా ఇమే । ఇత్యేకనవతి
ప్రోక్తా మన్త్రా యైశ్చ హవిః కృతాః ॥ ౧౧౧ ॥ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా ఋషిపుత్రా
న్నిబోధత । ఋషికాణాం సుతా హ్యేతే ఋషిపుత్రాస్సుతర్షయః ॥ ౧౧౨ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మన్వన్తరానువర్ణనే దేవాసురయక్షగన్ధర్వమనుష్యాది
పరిమాణోత్సేదాదికథనం నామ చతుశ్చత్వారింశదుత్తరశతతమోధ్యాయః.

॥ తారకాసురవధకథాప్రారమ్భః ॥

ఋషయః ॥ కథం ముత్పన్నః కథితస్తారకస్య వధో మహాన్ । కస్మిన్ కాలే వినిర్వృత్తః కథయ సూతనన్దన ॥ ౧ ॥ త్వన్ముఖక్షీరసిన్ధూత్థా కథేయమమృతాత్మికా । కర్ణాభ్యాం పిబతాం తృప్తిరస్మాకం న ప్రజాయతే ॥ ౨ ॥ ఇదం మునే సమాఖ్యాహి మహాబుద్ధే మనోగతమ్ ॥ సూతః ॥ పృష్టస్త్వేవం మునా దేవో మత్స్యరూపీ జనార్దనః ॥ ౩ ॥ కథం శరవణే జాతో దేవః షడ్వదనో విభుః । ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా పార్థివస్యామితౌజసః ॥ ౪ ॥ ఉవాచ భగవాన్ప్రీతో బ్రహ్మణా చ మహామతిః । వజ్రాఙ్గో నామ దైత్యోఽభూత్తస్య పుత్రస్తు తారకః ॥ ౫ ॥ సురానుద్వాసయామాస పురేభ్యస్సుమహాబలః । తతస్తే బ్రహ్మణోఽభ్యాశం జగ్ముస్తు భయపీడితాః ॥ ౬ ॥ భీతాంశ్చ త్రిదశాన్దృష్ట్వా బ్రహ్మా తేషామువాచ హ । సన్త్యజధ్వం భయం దేవాశ్శఙ్కరస్యాత్మజశ్శిశుః ॥ ౭ ॥ తుహినాచలదౌహిత్రస్స హత్వా దానవం తతః । కాలే కస్మింశ్చిదుద్వాహ్య శైలరాజసుతాం శివః ॥ ౮ ॥ స్వరేతో వహ్నివదనే వ్యసృజత్కారణాన్తరే । తత్ప్రాప్తం వహ్నివదనే రేతో దేవాన్సమర్పయత్ ॥ ౯ ॥ విదార్య జఠరాణ్యేషామజీర్ణం నిర్గతం మునే । పతితం తత్సరోవర్యే తస్మింస్తు శరకాననే ॥ ౧౦ ॥ తస్మాత్స తు సముద్భూతో గుహో బాలదినకరప్రభః । స సప్తదివసో బాలో నిజఘ్నే తారకాసురమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఏవం శ్రుత్వా తతో వాక్యం తమూచుస్త్వృషిసత్తమాః ॥ ఋషయః ॥ అత్యాశ్చర్యవతీ రమ్యా కథేయం పాపనాశినీ ॥ ౧౨ ॥ విస్తరేణ హి నో బ్రూహి యథాతథ్యేన శృణ్వతామ్ । వజ్రాఙ్గో నామ దైత్యేన్ద్రః కస్య వంశోద్భవః పురా ॥ ౧౩ ॥ యస్యాభూత్తారకః పుత్రః సురప్రమథనో బలీ । నిర్మితః కో వధోపాయశ్చ తస్య దైత్యేశ్వరస్య తు ॥ ౧౪ ॥ గుహజన్మ తు కార్త్స్న్యేన అస్మాకం బ్రూహి మానద ॥ సూతః ॥ మానసో బ్రహ్మణః పుత్రో

॥ షష్టిసఙ్ఖ్యాకదక్షకన్యానాం ధర్మాదిభ్యో దానాదికథనమ్. ॥

దక్షో నామ ప్రజాపతిః ॥ ౧౫ ॥ షష్టిం సోఽజనయత్కన్యా వైరిణ్యామేవ నః శ్రుతమ్ । దదౌ స దశ ధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశ ॥ ౧౬ ॥ సప్తవింశతి సోమాయ చతస్రోఽరిష్టనేమయే । ఏకా బాహుకపుత్రాయ ద్వే చాన్యేఽఙ్గిరసే తథా ॥ ౧౭ ॥ ద్వే కృశాశ్వాయ విదుషే ప్రజాపతిసుతాః ప్రభుః । అదితిర్దితిర్దనుర్విశ్వారిష్టా వానాయుషా తథా ॥ ౧౮ ॥ సురభిర్వినతా చైవ తామ్రా క్రోధవతీరా । కద్రూర్మునిశ్చ లోకస్య మాతరో గోషు మాతరః ॥ ౧౯ ॥ తాసాం సకలలోకానాం జఙ్గమస్థావరాత్మనామ్ । జన్మనామప్రకారాణాం తాభ్యోఽన్యే దహినస్స్మృతాః ॥ ౨౦ ॥ దేవేన్ద్రోపేన్ద్రపూర్వాద్యాస్సర్వే హ్యదితిజా మతాః । దితేస్సకాశాద్దైత్యా హి హిరణ్యకశిపాదయః ॥ ౨౧ ॥ దానవాశ్చ దనోః పుత్రా గావశ్చ సురభేస్సుతాః । పక్షిణో వినతాపుత్రా గరుడప్రముఖాస్స్మృతాః ॥ ౨౨ ॥

నాగాః కద్రూసుతా జ్ఞేయా శేషాఖ్యోన్యేపి జన్తవః। త్రైలోక్యనాథం శక్రం తు సర్వా
మరగణప్రభుమ్ ॥ ౨౩ ॥ హిరణ్యకశిపుశ్చక్రే జిత్వా రాజ్యం మహాబలః। తతః కేనా
పి కాలేన హిరణ్యకశిపాదయః ॥ ౨౪ ॥ నిహతా విష్ణునా సఙ్ఖ్యే శేషాశ్చేన్ద్రేణ దాన
వాః। తతో నిహతపుత్రా చ దితిర్వరమయాచత ॥ ౨౫ ॥ భర్తారం కశ్యపం దేవం

శ్రీ దిత్యామేకోనపఞ్చాశన్మరుదుత్పత్తిః. శ్రీ

పుత్రమన్యం మహాబలమ్। సమరే శక్రహన్తారం స తస్యా మవదత్ప్రభుః ॥ ౨౬ ॥ ని
యమే వర్త్తసే దేవి సహస్రం శుచిమానసా। వర్షాణాం లప్స్యసే పుత్రమిత్యుక్తా సా త
థాకరోత్ ॥ ౨౭ ॥ వర్త్తన్త్యా నియమే తస్యాః సహస్రాక్షః సమాహితః। ఉపాసా
మాచరం స్తస్యాః సా చైనమనుమన్యత ॥ ౨౮ ॥ దశవత్సరశేషస్య సహస్రస్య తదా
దితిః। ఉవాచ శక్రం సుప్రీతా వరదా తపసి స్థితా ॥ ౨౯ ॥ దితిః ॥ పుత్రోత్తీర్ణాం వ్ర
తప్రాయాం విద్ధి మాం పాకశాసన। భవిష్యతి చ తే భ్రాతా తేన సార్ధమిమాం శ్రియ
మ్॥ ౩౦ ॥ భుఙ్క్ష్వ వత్స యథాకామం త్రైలోక్యం హతకణ్టకమ్। ఇత్యుక్త్వా నిద్రయా
విష్టా చరణాక్రాన్తమూర్ధజా ॥ ౩౧ ॥ స్వాయం సుష్వాప నియతా భావినోర్థస్య గౌర
వాత్। తన్తు రన్ధ్రం సమాసాద్య జవనాత్పాకశాసనః ॥ ౩౨ ॥ చకార సప్తధా గర్భం
కులిశేన తు మాయయా। ఏకైకం తు పునః ఖణ్డం చకార మఘవాం స్తతః॥ ౩౩ ॥ సప్త
ధా సప్తధా కోపాద్బుద్ధ్యత తతో దితిః। విబుద్ధ్వోవాచ మా శక్ర ఘాతయేథాః ప్రజాం మ
మ॥ ౩౪ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా నిర్గతశ్శక్రస్స్థిత్వా ప్రాఞ్జలిరగ్రతః। ఉవాచ వాక్యం సన్త్ర
స్తో మాతస్తే వదనేరితామ్ ॥ ౩౫ ॥ శక్రః ॥ దివాసుప్తిపరా మాతా పాదాక్రాన్తశి
రోరుహా। సప్త సప్తభిరాఘాతస్తవ గర్భః కృతో మయా ॥ ౩౬ ॥ ఏకోనపఞ్చాశద్భా
గా వజ్రేణ తేన తే శుభాః। దాస్యామి తేషాం స్థానాని దివి దైవతపూజితైః ॥ ౩౭ ॥
ఇత్యుక్తా సా తదా దేవీ నాభ్యభాషత వై దితిః। పునశ్చ దేవం భర్తారము వాచ దితిదుః

శ్రీ కశ్యపం ప్రతి దితేః పుత్రాన్తరప్రార్థనా. శ్రీ

ఖితా ॥ ౩౮ ॥ పుత్రం ప్రజాపతే దేహి శక్రజేతారమూర్జితమ్। యేనాస్త్రశస్త్రా
వధ్యత్వం గచ్ఛేత్త్రిదివవాసినామ్ ॥ ౩౯॥ ఇత్యుక్తస్స తథోవాచ తాం పత్నీమతిదుఃఖి
తామ్। దశవర్షసహస్రాణి తపోనిష్ఠా ప్రలప్స్యసే ॥ ౪౦ ॥ వజ్రసారమయైరఙ్గైశ్ఛే
ద్యైరవయవైర్దృఢైః। వజ్రాఙ్గో నామ పుత్రస్తే భవితా పుత్రవత్సలే ॥ ౪౧ ॥ సా తు
లబ్ధవరా దేవీ జగామ తపసే వనమ్। దశవర్షసహస్రాణి సా తపో ఘోరమాచరత్ ॥౪౨॥
తపసోన్తే భగవతీ జనయామాస దుర్జయమ్। పుత్త్రమప్రతికర్మాణమజేయం వజ్రదు

శ్రీ వజ్రాఙ్గోత్పత్తిః. శ్రీ

శ్ఛిద్రితమ్ ॥ ౪౩ ॥ స జాతమాత్ర ఏవాభూత్సర్వశస్త్రాస్త్రపారగః। ఉవాచ మా
తరం భక్త్యా మాతః కిం కరవాణ్యహమ్ ॥ ౪౪ ॥ తమువాచ తతో హృష్టా దితిర్దైత్యాధి

పంచసా । బహవో మే హతాః పుత్రాస్సహసాఽతుస్యవర్చసా ॥ ౪౫ ॥ మా
తురన్తికమాగత్య వ్యాధః క్షుద్రమృగం యథా । ఏతస్మిన్నన్తరే బ్రహ్మా కశ్యపశ్చ మ
హాతపాః ॥ ౪౬ ॥ ఆగతౌ యత్ర తత్రాస్తాం మాతాపుత్రావభీతకౌ । తతో వాక్యము
వాచేదం బ్రహ్మా కశ్యప ఏవ చ ॥ ౪౭ ॥ ముఞ్చైనం పుత్ర దేవేన్ద్రం కిమనేన ప్రయో
జనమ్ । అధమానాం వధః ప్రోక్తః పుత్ర సమ్భావితస్య తు ॥ ౪౮ ॥ ఆత్మవాక్యేన యో
ముక్తః స వై విదిత మేవ చ । పరస్య గౌరవాన్ముక్తాః శత్రూణాం భారమావహేత్ ॥ ౪౯ ॥
జీవన్నేవ మృతో వత్స దివసే దివసే స తు । మహతాం చ సమాయాతే వైరం నైవాస్తి
వైరిణి ॥ ౫౦ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వజ్రాఙ్గః ప్రణతో వాక్యమబ్రవీత్ । న మే కృత్యమ
నేనాస్తి మాతురాజ్ఞా కృతా మయా ॥ ౫౧ ॥ త్వం సురాసురనాథో వై మమ చ ప్రపితా
మహ । కరిష్యే త్వద్వచో దేవ ఏవముక్తశ్శతక్రతుః ॥ ౫౨ ॥ తపసో మే రతిర్దేవ నిర్వి
ఘ్నత్వం తు మే భవేత్ । త్వత్ప్రసాదేన భగవానిత్యుక్త్వా విరరామ సః ॥ ౫౩ ॥ తస్మిం
స్తూష్ణీం స్థితే దైత్యే ప్రోవాచేదం పితామహః ॥ బ్రహ్మా ॥ యతస్త్వం క్రూరమాపన్నో
అస్మచ్ఛాసనసంస్థితః ॥ ౫౪ ॥ అనయా చిత్రబుద్ధ్యా తే పర్యాయం జన్మనః ఫలమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా పద్మజః కన్యాం చార్వాయతసులోచనామ్ ॥ ౫౫ ॥ తామస్మై ప్రదదౌ దే
వోపత్న్యర్థం పద్మసమ్భవః । వరాఙ్గీతి చ నామాస్యాః కృత్వా యాతః పితామహః ॥ ౫౬ ॥

వరాఙ్గీసహితవజ్రాఙ్గస్య తపోవనగమనమ్.

వజ్రాఙ్గోపి తయా సార్ధం జగామ తపసే వనమ్ । ఊర్ధ్వబాహుస్స దైత్యేన్ద్రోఽచరద
ష్టసహస్రికమ్ ॥ ౫౭ ॥ కాలం కమలపత్రాక్షః శుద్ధబుద్ధిర్మహాతపాః । తావదవా
ఙ్ముఖః కాలం తావత్పఞ్చాగ్నిమధ్యగః ॥ ౫౮ ॥ నిరాహారో ఘోరతపాస్తపోరాశిర
జాయత । తతస్సోన్తర్జలం చక్రే కాలం వర్షసహస్రికమ్ ॥ ౫౯ ॥ జలాన్తరం ప్రవి
ష్టస్య తస్య పత్నీ మహావ్రతా । తస్యైవ తీరే సరసస్తత్పత్నీ మౌనమాస్థితా ॥ ౬౦ ॥
నిరాహారా తపో ఘోరం ప్రవివేశ మహాద్యుతిః । తస్యాం తపసి వర్తన్త్యామిన్ద్రశ్చక్రే

నానారూపేణ ఇన్ద్రకృతవరాఙ్గీవిభీషణమ్.

విభీషితమ్ ॥ ౬౧ ॥ భూత్వా తు మర్కటస్తత్ర తస్యాశ్రమమహద్వనమ్ । చక్రే విలో
లని శ్శేషం తుమ్బీఘటకరణ్డకమ్ ॥ ౬౨ ॥ తతస్తు ఘోరరూపేణ కమ్పం తస్యాకరోన్మ
హత్ । తతో భుజఙ్గరూపేణావృశిభే చరణద్వయమ్ ॥ ౬౩ ॥ అపాకర్షత్తతో దూరం
భ్రమంస్తస్యా మహీమిమామ్ । తపోబలాఢ్యా సా తస్య నవధ్యత్వం జగామ హ ॥ ౬౪ ॥
తతో గోమాయురూపేణ తస్యా దూషయదాశ్రమమ్ । తతస్తు మేఘరూపేణ తస్యాః క్లే
దయదాశ్రమమ్ ॥ ౬౫ ॥ భీషికాభిరనేకాభిస్తాం క్లేశం పాకశాసనః । విరరామ య
దా నైవం వజ్రాఙ్గమహిషీ తదా ॥ ౬౬ ॥ శైలేస్య దుష్టతాం మత్వా శాపం దాతుం వ్య
వస్యత । స శాపాభిముఖాం దృష్ట్వా శైలం పురుషవిగ్రహః ॥ ౬౭ ॥ ఉవాచ తాం

వరారోహాం వరాఙ్గీం భీరుచేతనామ్ । నాహం వరాఙ్గనే దుష్టం సేవ్యోహం సర్వదేహినామ్ ॥ ౧౮ ॥ విభ్రమం తు కరోత్యేష హృషితః పాకశాసనః । ఏతస్మిన్నన్తరే యాతః కాలో వర్షసహస్రికః ॥ ౧౯॥ తస్మిన్యాతే చ భగవాన్కమలసమ్భవః । హృష్టః ప్రోవాచ వజ్రాఙ్గం తమాగత్య జలాశ్రయమ్ ॥ ౨౦ ॥ బ్రహ్మా॥ దదామి సర్వకామాంస్తే ఉత్తిష్ఠ దితినన్దన । ఏవముక్తస్తదోత్థాయ దైత్యేన్ద్రస్తపసాం నిధిః ॥ ౨౧ ॥ ఉవాచ ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం సర్వలోకపితామహమ్ ॥ వజ్రాఙ్గః॥ ఆసురో మాస్తు మే భావస్సన్తు లోకా మమ తుష్టయాః ॥ ౨౨ ॥ తపసి చ రతిర్మేఽస్తు శరీరస్యాస్తు వర్తనమ్ । ఏవమస్త్వితి దేవోక్త్వా జగామ స్వకమాలయమ్॥ ౨౩ ॥ వజ్రాఙ్గోఽపి సమాప్తే తు తపసి స్థిరసంయమః । ఆహారమిచ్ఛన్భార్యాం స్వాం న దదర్శాశ్రమే స్వకే॥ ౨౪ ॥ క్షుధావిష్టస్స ఏవాహ క్వ గతేయం మమ ప్రియా । దృష్ట్వా తు తస్య శైలస్య గహనం ప్రవివేశ హ ॥ ౨౫॥ ఆదాతుం ఫలమూలాని స చ తస్మిన్వ్యలోకయత్ । రుదతీం స్వాం ప్రియాం దీనాం తస్తు ప్రచ్ఛాదితాననామ్ ॥ ౨౬ ॥ తాం విలోక్య చ దైత్యేన్ద్రః ప్రోవాచ పరిసాన్త్వయన్ । వజ్రాఙ్గః ॥ కేన తే ప్రకృతం భీరు యమలోకం యియాసునా ॥ ౨౭ ॥ కం వా కామం ప్రయచ్ఛామి శీఘ్రం మే బ్రూహి మానిని ॥ ౨౮ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే వజ్రాఙ్గోత్పత్త్యాదికథనం నామ పఞ్చచత్వారింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

పుత్రార్థం వజ్రాఙ్గకృతతపఃకథనమ్.

వరాఙ్గీ ॥ త్రాసితాస్మ్యపవిద్ధాస్మి తాడితా పీడితాపి చ । రౌద్రేణ దేవరాజేన ననష్టనాథేతి భూరిశః ॥ ౧ ॥ దుఃఖపారమపశ్యన్తీ ప్రాణాంస్త్యక్తుం వ్యవస్థితా । పుత్రం మే తారకం దేహి దుఃఖశోకమహార్ణవాత్ ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తస్స దైత్యేన్ద్రః కోపవ్యాకులలోచనః । శక్తోఽపి దేవరాజస్య ప్రతికర్తుం మహాసురః ॥ ౩ ॥ తపః కర్తుం పునర్దైత్యో వ్యవస్యచ మహాబలః । జ్ఞాత్వా తు తస్య తత్కర్మ బ్రహ్మా క్రూరతరం పునః ॥ ౪॥ ఆజగామ తదా తత్ర యత్రాసౌ దితినన్దనః । ఉవాచ తస్మై భగవాన్ప్రభుర్మధురయా గిరా॥ ౫॥ బ్రహ్మా ॥ కిమర్థం పుత్ర భూయస్త్వం నియమం క్రూరమిచ్ఛసి । ఆహారాభిముఖో దైత్య తన్మే బ్రూహి మహావ్రత ॥ ౬ ॥ యావదబ్దసహస్రేణ నిరాహారస్య వై ఫలమ్ । క్షణేనైకేన తల్లబ్ధం త్యక్త్వాహారముపస్థితమ్॥ ౭ ॥ త్యాగో హ్యప్రాప్తకామానాం కామేభ్యో న తథా గురుః । తథా వాప్తిం పరిత్యజ్య కామం కమలలోచనః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వైవ తద్బ్రహ్మణో వాక్యం దైత్యః ప్రాఞ్జలిరబ్రవీత్ । చిన్తయంస్తపసా యుక్తో హృది బ్రహ్మముఖేరితమ్ ॥ ౯ ॥ వజ్రాఙ్గః ॥ ఉత్థితేన మయా దృష్టా సమాధానాత్త్వదాజ్ఞయా । మహిషీ భీషితా దీనా రుదన్తీ శాఖినస్తలే ॥ ౧౦ ॥ సా మయోక్తా తు త

న్వఙ్గీ దూయమానేన చేతసా । కిమేవం వర్తసే భీరు వద కిం చ చికీర్షసి॥ ౧౧ ॥ ఇత్యుక్తా సా తదా దేవం ప్రోవాచ లలితాక్షరమ్। వాక్యం వాచస్పతిశ్రేష్ఠ తన్మనోహర్షసంహితమ్ ॥ ౧౨ ॥ వరాఙ్గీ ॥ త్రాసితాస్మ్యపవిద్ధాస్మి ధర్షితాస్మి పీడితాపి చ । రౌద్రేణ దేవరాజేన నష్టనాథేవ భూరిశః ॥ ౧౩ ॥ దుఃఖస్యాన్తమనాపశ్యన్తీ ప్రాణాంస్త్యక్తుం వ్యవస్థితా । పుత్రం మే తారకం దేహి అస్మాద్దుఃఖమహార్ణవాత్ ॥ ౧౪॥ ఏవముక్తస్తు సంక్షుబ్ధస్తస్యాః పుత్రార్థముత్సుకః । తపో ఘోరం కరిష్యామి జయాయ త్రిదివౌకసామ్॥ ౧౫॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచో దేవః పద్మగర్భోద్భవస్తదా। ఉవాచ దైత్యరాజానం ప్రసన్నశ్చతురాననః॥ ౧౬॥ బ్రహ్మా॥ అలం తే తపసా వత్స మా క్లేశే సలిలే విశ। పుత్రస్తే తారకో నామ భవిష్యతి మహాబలః॥ ౧౭॥ దేవసీమన్తినీనాం తు ధమ్మిల్లస్యావిమోక్షణః। ఇత్యుక్తో దైత్యనాథస్తు ప్రణిపత్య పితామహమ్॥ ౧౮ ॥ ఆగత్యానన్దయామాస మహిషీం హర్షితాననః। తౌ దమ్పతీ కృతార్థౌ తు జగ్మతురాశ్రమం ముదా॥ ౧౯॥ వజ్రాఙ్గేనాహితం గర్భం వరాఙ్గీ వరవర్ణినీ। పూర్ణం వర్షసహస్రం చ దధారోదరసంస్థితా ॥ ౨౦॥ తతో

తారకాసురోత్పత్తిః

వర్షసహస్రాన్తే వరాఙ్గీ సుషువే సుతమ్ । జాయమానే తు దైత్యేన్ద్రే తస్మిన్లోకభయఙ్కరే॥ ౨౧॥ చచాల సకలా పృథ్వీ సముద్రాశ్చ చకమ్పిరే। చేలుస్మహీధరాస్సర్వే వవుర్వాతాశ్చ భీషణాః॥ ౨౨॥ జేపుర్జప్యం మునివరా నేదుర్వ్యాలమృగా అపి। చన్ద్రసూర్యౌ జహుః కాన్తిం సనీహారా దిశోఽభవన్ ॥ ౨౩ ॥ జాతే మహాసురే తస్మిన్సర్వే చాపి మహాసురాః।ఆజగ్ముర్హర్షితాస్తత్ర తథా చాసురయోషితః ॥ ౨౪ ॥ జగుర్హర్షసమావిష్టా ననృతుశ్చాసురాఙ్గనాః । తతో మహోత్సవో జాతో దానవానాం ద్విజోత్తమాః ॥ ౨౫ ॥ విషణ్ణమనసో దేవాస్సమహేన్ద్రాస్తదాభవన్ । వరాఙ్గీ స్వసుతం దృష్ట్వా హర్షేణాపూరితా తదా ॥ ౨౬॥ బహు మేనే న దేవేన్ద్రవిజయం తు తదైవ సా। జాతమాత్రస్తు దైత్యేన్ద్రస్తారకశ్చణ్డవిక్రమః ॥ ౨౭ ॥ అభిషిక్తోఽసురైస్సర్వైః కుజమ్భమహిషాదిభిః । సర్వాసురమహారాజ్యే పృథివీతలసత్తమాః ॥ ౨౮ ॥ స తు ప్రాప్య మహారాజ్యం తారకో మునిసత్తమాః । ఉవాచ దానవశ్రేష్ఠాన్యుక్తియుక్తమిదం వచః ॥ ౨౯ ॥

* * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే తారకోత్పత్త్యాదికథనం నామ షట్చత్వారింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

తారకః ॥ శృణుధ్వమసురాస్సర్వే వాక్యం మమ మహాబలాః। స్థేయసీ క్రియతాం బుద్ధిస్సర్వైః కృత్యస్య సంహితా ॥ ౧ ॥ వంశక్షయకరా దేవాస్సర్వేషామేవ దానవాః । అస్మాకం జాతిధర్మో వై విరూఢం వైరమక్షయమ్ ॥ ౨ ॥ వయమద్య గమిష్యామః సురాణాం నిగ్రహాయ తు । స్వబాహుబలమాశ్రిత్య సర్వ ఏవ న సంశయః ॥ ౩ ॥

కింతునాతపసాయుక్తోనన్యేహంసురసఙ్గరమ్ । అహమాదౌకరిష్యామితపోఘోరం
దితేస్సుతాః ॥ ౪ ॥ తతస్సురాన్విజేష్యామోభోక్ష్యామోథజగత్త్రియమ్ । స్థిరో
పాయోహిపురుషస్సిరశ్రీరపిజాయతే ॥ ౫ ॥ రక్షితుంనైవశక్తోస్మిచపలశ్చపలాం
శ్రియమ్ । తచ్ఛ్రుత్వాదానవాస్సర్వేవాక్యంతస్యాసురస్యతు ॥ ౬ ॥ సాధుసాధ్వి
త్యవోచంస్తేతత్రదైత్యాస్సవిస్మయాః । సోగచ్ఛత్పారియాత్రస్యగిరేఃకన్దరముత్త

॥ తపఃకరణార్థంతారకస్యపారియాత్రపర్వతగమనమ్. ॥

మమ్ ॥ ౭ ॥ సర్వర్తుకుసుమాకీర్ణంనానౌషధివిదీపితమ్ । నానాధాతురసస్రావ్యంచి
త్రంనానాగుహాగృహమ్ ॥ ౮ ॥ గహనైస్సర్వతోగూఢంచిత్రకల్పద్రుమాశ్రయమ్ ।
అనేకాకారబహుళంపృథుకాక్షికులాకులమ్ ॥ ౯ ॥ నానాప్రస్రవణోపేతంనానావి
ధజలాశ్రయమ్ । ప్రాప్యతత్కన్దరేదైత్యశ్చచారవిపులంతపః ॥ ౧౦ ॥ నిరాహారఃపఞ్చ
తపాపత్రభుగ్వారిభోజనః । శతంశతంసమానాంతుతపాంస్యేతానిసోకరోత్ ॥ ౧౧ ॥
తతస్స్వదేహాదుత్కృత్యకర్షంకర్షందినేదినే । మాంసాన్యగ్నౌజుహావాసౌతతోని
ర్మాంసతాంగతః ॥ ౧౨ ॥ ఉద్విగ్నాస్తసురాస్సర్వేతపసాతస్యభీషితాః । ఏతస్మి
న్నన్తరేబ్రహ్మాపరమంతోషమాగతః ॥ ౧౩ ॥ తారకస్యవరందాతుంజగామత్రిదశా

॥ తారకాసురవరప్రదానాయబ్రహ్మావిర్భావః. ॥

లయాత్ । ప్రాప్యతంశైలరాజానంసరసస్యన్దనేస్థితః ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచతారకందేవో
గిరామధురయాతతః ॥ బ్రహ్మ ॥ పుత్రాలంతపసాతేస్తినాస్త్యసాధ్యంతవాధు
నా ॥ ౧౫ ॥ వరంవృణీష్వరుచిరంయత్తేమనసివర్తతే । ఇత్యుక్తస్తారకోదైత్యఃప్రణ
మ్యాత్మభువంవిభుమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఉవాచప్రాఞ్జలిర్భూత్వాప్రణతఃపృథువిగ్రహః ॥ తా
రకః ॥ దేవభూతమనోవాసిన్వేత్సిజన్తువిచేష్టితమ్ ॥ ౧౭ ॥ కృతప్రతికృతాకాఙ్క్షీ
జిగీషుఃప్రాయశోజనః । వయంచజాతిధర్మేణకృతవైరాస్సహామరైః ॥ ౧౮ ॥ తై
శ్చనిశ్శేషితాదైత్యాఃక్రూరైస్సన్త్యజ్యధర్మతామ్ । తేషామహంసముద్ధర్తాభవేయ
మితిమేమతిః ॥ ౧౯ ॥ అవధ్యస్సర్వభూతానామస్త్రాణాంచమహౌజసామ్ । స్యా
మహంపరమోహ్యేషవరోయంమేహృదీప్సితః ॥ ౨౦ ॥ ఏతంమేదేహిదేవేశనాన్యో
మేరోచతేవరః । తమువాచతతోదైత్యంవిరిఞ్చిరమరనాయకః ॥ ౨౧ ॥ బ్రహ్మ ॥ నయుజ్య
తేవినామృత్యుందేహినోదైత్యసత్తమ । యతస్తతోపివరయమృత్యుంయస్మాన్నశ
ఙ్కసే ॥ ౨౨ ॥ తతస్సఞ్చిన్త్యమనసిదత్వాతన్మనసేప్సితమ్ । జగామత్రిదివందేవో
దైత్యోపిస్వకమాలయమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఉత్తీర్ణంతపసస్తంతుదైత్యందైత్యేశ్వరాస్తథా ।
పరివవ్రుస్సహస్రాక్షందివిదేవగణాయథా ॥ ౨౪ ॥ తస్మిన్నహనిరాజ్యస్థస్తారకోదై
త్యనన్దనః । జ్ఞాతయోమూర్తిమన్తశ్చస్వకాలగుణబృంహితాః ॥ ౨౫ ॥ అభవత్కిఙ్క
రాస్తస్యలోకపాలాశ్చసర్వశః । కాన్తిర్ధృతిఃకీర్తిర్మేధాశ్రీరఖణ్డాచదానవా ॥ ౨౬ ॥

పరివవ్రుర్గణాకీర్ణానిశ్మ్యాద్రాస్సర్వ ఏవహి । కాలాగరువిలిప్తాఙ్గం మహామకుటభూ
షణమ్ ॥ ౨౭ ॥ రుచిరాఙ్గదనద్ధాఙ్గం మహాసింహాసనస్థితమ్। వీజయన్త్యప్సరశ్శ్రేష్ఠాః
భృశంముఞ్చన్తినైవతాః ॥ ౨౮ ॥ చన్ద్రార్కౌ దీపమార్గేషు వ్యజనేషు చ మారుతః ।
కృతాన్తోఽగ్రేసరస్తస్య బభూవ మునిసత్తమాః ॥ ౨౯ ॥ ఏవం ప్రయాతి కాలే తు విదిత
స్తారకాసురః । బభాషే సచివాన్దైత్యః ప్రావృత్తబలదర్పితః॥ ౩౦ ॥ తారకః ॥ రా
జ్యేన కారణం కిం మే యేనాక్రమ్య త్రివిష్టపమ్ । అనిర్వాప్య సురైర్వైరం కా శాన్తిర్హృ
దయే మమ॥ ౩౧॥ భుఞ్జతేద్యాపి యజ్ఞాంశాన్సురాక్రాన్తామ ఏవహి । విష్ణుశ్శ్రియం
న త్యజతి తిష్ఠతే జగతశ్శ్రియః॥ ౩౨ ॥ స్వస్థాభిస్స్వర్గనారీభిః పీడ్యన్తే చ స్వవల్లభాః।
మహీరాసోత్పలామోదాదివిక్రీడాయతేషు చ ॥ ౩౩ ॥ లబ్ధ్వా జన్మ న యః కశ్చిద్ఘట
తే పౌరుషం నరః । జన్మ తస్య వృథా భూతమజన్మా తు విశిష్యతే ॥ ౩౪ ॥ మాతాపిత్ర
భ్యాం న కరోతి కామాన్బద్ధాంశ్చ కాన్తాన్న కరోతి యో వా । కీర్తిం హి వా నార్జయతే హి
మాన్యాః పుమాన్స జాతోఽపి మృతో మృతశ్చ ॥ ౩౫ ॥ తస్మాద్యయామస్సురపుఙ్గవా

అమరవిజయాయ తారకకృతయుద్ధసన్నాహః.

నాం త్రైలోక్యలక్ష్మీహరణాయ శీఘ్రమ్ । సంయోజ్యతాం మే రథమష్టచక్రం బలం చ
మే దుయర్జ్జదైత్యచక్రమ్॥౩౬॥ ధ్వజం చ మే కాఞ్చనరత్ననద్ధం ఛత్రం చ మే మౌక్తికజా
లబద్ధమ్। తారకస్య వచశ్శ్రుత్వా గ్రసనో నామ దానవః॥౩౭॥ సేనానీర్దైత్యరాజస్య త
థా చక్రే బలాన్వితః । ఆహత్య భేరీం గమ్భీరాం దైత్యానాహూయ సత్వరః॥ ౩౮॥ గరు
డానాం సహస్రేణ చక్రాష్టకవిభూషితమ్। శుక్లామ్బరపరిష్కారం చతుర్యోజనవిస్తృ
తమ్॥౩౯॥ నానాక్రీడాగృహయుతం గీతవాద్యమనోహరమ్। విమానమివ దేవస్య సురభ
ర్తుశ్శతక్రతోః॥౪౦॥ దశకోటీశ్వరా దైత్యా దైత్యానాం చణ్డవిక్రమాః। నానాయుధప్ర
హరణా నానాశస్త్రాస్త్రపారగాః ॥ ౪౧ ॥ తారకస్యాభవత్కేతూ రౌద్రః కమల
భూషణః । కేతునాప్యపరేణాపి సేనానీర్గ్రసతస్త్విహ ॥ ౪౨ ॥ పైశాచం యస్య వద
నం జమ్భస్యాసీదయోమయమ్। ఖరం విభూతలాఙ్గూలం కుజమ్భస్యాభవద్ద్విజాః॥౪౩॥
మహిషస్య తు గోమాయుః కేతోర్హైమం తదాభవత్ । ధ్వాఙ్క్షం తు ధ్వజే తు శుమ్భస్య కృ
ష్ణాయోమయముచ్ఛ్రితమ్॥ ౪౪ ॥ అనేకాకారచిహ్నాని హ్యన్యేషాం తు ధ్వజాని తు।
శతేన శీఘ్రవేగానాం వ్యాఘ్రాణాం హేమమాలినామ్ ॥ ౪౫ ॥ గ్రసనస్య రథో యు
క్తః కిఙ్కిణీజాలమాలినః । శతేన చాథ సింహానాం రథో జమ్భస్య దుర్జయః ॥ ౪౬ ॥
కుజమ్భస్య రథో యుక్తః పిశాచవదనైః ఖరైః । రథం తు మహిషస్యోష్ట్రైర్గజస్యతుతు
రఙ్గమైః ॥ ౪౭ ॥ మేఘస్య ద్వాయుభిర్భీమైః కూష్మాణ్డైః కాలనేమినః । పర్వతాభైస్స
మారూఢో నిమిర్మత్తైర్మహాగజైః ॥౪౮॥ చతుర్దంష్ట్రైర్గన్ధవద్భిశ్శిక్షితైర్మేఘభైరవైః॥

శతహస్త్రాయతేక్ష్ణస్మిన్ గజే హేమవిభూషణే ॥ ౪౯ ॥ శతచామరజాలేన శోభితే భీష
ణాదిశమ్ । సితచన్దనచర్చాఙ్గో నానాపుష్పస్రజోజ్జ్వలః ॥ ౫౦ ॥ మదనో నామ దై
త్యేన్ద్రః పాశహస్తో వ్యరాజత । జమ్భకః కిఙ్కరో నామ జాలమాలాశతైః స్థితః ॥ ౫౧॥
కాలశ్శుక్లో మహామేషమారూఢశ్శుమ్భదానవః । అన్యేపి దానవావీరా నానావాహన
గామినః ॥ ౫౨ ॥ ప్రచణ్డచిత్రవర్మాణః కుణ్డలోష్ణీషభూషణాః। నానావిధోత్తరాసఙ్గా
నానామాల్యవిభూషణాః ॥ ౫౩ ॥ నానావర్ణసుగన్ధాఢ్యా నానావన్దిజనస్తుతాః । నా
నావాద్యపరిష్వఙ్గా అగ్రే సరమహారథాః ॥ ౫౪ ॥ నానాశౌర్యకథాసక్తా స్తస్మిన్ సై
న్యే మహాసురాః । తద్బలం దైత్యసింహస్య భీమరూపమజాయత ॥౫౫॥ ప్రమత్తచణ్డ
మాతఙ్గం ప్రమత్తరథసఙ్కులమ్ । ప్రతస్థే౽మరయుద్ధాయ బహుపత్తిపతాకినమ్॥ ౫౬॥
ఏతస్మిన్నన్తరే వాయుర్దేవదూతో౽మ్బరాలయః।దృష్ట్వా తు దానవబలం జగామేన్ద్రస్య

——— తారకయుద్ధసన్నాహవిజ్ఞాపనాయ వాయోరిన్ద్రసభాప్రవేశః ———

శంసితుమ్ ॥ ౫౭ ॥ స గత్వా తు సభాం దివ్యాం మహేన్ద్రస్య మహాత్మనః । అశంస
న్మధ్యే దేవానామిదం కార్యముపస్థితమ్॥ ౫౮ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా దేవరాజస్తు నిమీలితవిలో
చనః । బృహస్పతిమువాచేదం వాక్యం కాలే మహాభుజః ॥ ౫౯ ॥ ఇన్ద్రః॥ సమ్ప్రా
ప్తో౽తివిమర్దో౽యం దేవానాం దానవైస్సహ । కార్యం కిమత్ర తద్బ్రూహి ఇత్యుపాయ
సమన్వితమ్ ॥ ౬౦ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వచనం మహేన్ద్రస్య మహాత్మనః । ఇత్యు
వాచ మహాభాగో బృహస్పతిరుదారధీః ॥ ౬౧ ॥ బృహస్పతిః ॥ సామపూర్వా స్మృ

——— ఇన్ద్రస్య బృహస్పతికృత సామాద్యుపాయవ్యవస్థా ———

తా నీతిశ్చతురఙ్గా పతాకినీ।జిగీషతా సురశ్రేష్ఠ స్థితిరేషా సనాతనీ॥౬౨॥సామభేదౌ తథా
దానం దణ్డశ్చాఙ్గచతుష్టయమ్। నీతౌ క్రమాద్దేశకాలం రిపుయోగ్యక్రమాదిదమ్॥ ౬౩॥
న సాన్త్వగోచరో లుబ్ధః క్రూరో భుగ్నసమాశ్రయః । సన్తాపితబలో జాతిసాధితాభిస్త
సంశ్రయః॥ ౬౪ ॥ సామ దైత్యేషు వైనాస్తి యతస్తే లుబ్ధసంశ్రయాః। దానధర్మేణ చా
భేద్యా దానప్రాప్తశ్రియే చకిమ్॥ ౬౫॥ ఏకో హ్యుపాయో దణ్డో౽స్తి భవతాం యది మన్య
తే।దుర్జనేషు కృతం సామ మహాత్యాని చ బద్ధతామ్॥ ౬౬ ॥ భయాదితి వ్యవస్యన్తే క్రూ
రాస్సామ మహాత్మనామ్ । ఋజుతామార్జబుద్ధిత్వం దయాం నీతివ్యతిక్రమ్ ॥౬౭॥ మ
న్యన్తే దుర్జయా నిత్యం సామ చారిభయోదయాత్ । తస్మాద్దుర్జనమాక్రాన్తశ్శ్రియా
న్వేషసంశ్రయః ॥ ౬౮ ॥ ఆక్రాన్తే తు క్రియాయుక్తస్సత్యమేతన్మహావ్రత । దుర్జ
నస్సుజనత్వాయ కల్పతే న కదాచన ॥ ౬౯ ॥ సుజనో౽పి స్వభావస్య యోగమిచ్ఛేన్న
కర్హిచిత్ । ఏవం మే విద్యతే బుద్ధిస్థితిర్నాన్యవస్థితాః॥ ౭౦॥ ఏవముక్తస్సహస్రాక్షః
ఏవమేవేత్యువాచ హ । కర్తవ్యతాం స వై చిన్త్య ప్రోవాచామరసంసది ॥ ౭౧ ॥
ఇన్ద్రః॥ సావధానేన మే వాచం శృణుధ్వం నాకవాసినః । భవన్తో యజ్ఞభోక్తారస్తుత్యా

త్మానోతిసాత్త్వికాః ॥ ౭౨ ॥ స్వమహిమ్నిస్థితానిత్యంజగతఃపాలనేరతాః । భావ
తాంచసమిత్తేనవధ్యాస్తేదానవైస్సురాః ॥ ౭౩ ॥ తేషాంసామనచైవాస్తిదణ్డఏవవి

॥ తారకవిజయాయఇన్ద్రకృతయుద్ధసన్నాహః ॥

ధీయతామ్ । సమస్తాశ్చతథోద్యోగంసైన్యంసంయోజ్యతాంమమ ॥ ౭౪ ॥ ఆద్రియ
న్తాంచశస్త్రాణియుజ్యతామశ్విదైవతమ్ । వహతానితువర్మాణియోజయన్తుమమామ
రాః ॥ ౭౫ ॥ యమంసేనాపతింకృత్వాశీఘ్రమేవదివౌకసః । ఇత్యుక్తాస్సమయు
జ్యన్తదేవానాంయేప్రధానతః ॥ ౭౬ ॥ వాజినామయుతంచాజౌహేమఘణ్టాపరి
ష్కృతమ్ । నానాశ్చర్యగుణోపేతంసమ్ప్రాప్తంసర్వదైవతైః ॥ ౭౭ ॥ రథం
మాతలినానీతందేవరాజస్యదుర్జయమ్ । యమోమహిషమాస్థాయసేనాగ్రేసమ
వర్తత ॥ ౭౮ ॥ చణ్డకింకరబృన్దేనసర్వతఃపరివారితః । కల్పకాలోద్ధతజ్వాలాపూ
రితామ్బరగోచరః ॥ ౭౯ ॥ హుతాశోమేషమారూఢశ్శక్తిహేతివ్యవస్థితః । పవనో
ఙ్కుశపాణిస్తువిస్తారితమహాజవః ॥ ౮౦ ॥ భుజగేన్ద్రరథారూఢోజలేశోభగవాన్స్వ
యమ్ । నరయుక్తేరథేదేవోరాక్షసేశోవియచ్చరః ॥ ౮౧ ॥ తీక్ష్ణఖడ్గయుతోవీరో
భీమస్సమవస్థితః । మహాసింహరథోదేవోధనాధ్యక్షోమహాబుధః ॥ ౮౨ ॥ చ
న్ద్రాదిత్యావశ్వినౌతుతురఙ్గబలధిష్ఠితౌ । వాజిభిస్సహితాస్తస్థుర్గన్ధర్వాహేమభూష
ణాః ॥ ౮౩ ॥ హేమాయుతోత్తరాసఙ్గాశ్చిత్రచర్మరథాయుధాః । నాకపృష్ఠశిఖ
ణ్డాస్తువైడూర్యమకరధ్వజాః ॥ ౮౪ ॥ తథారక్తోత్తరాసఙ్గారాక్షసారక్తమూర్ధజాః ।
గృధ్రధ్వజామహావీర్యానిర్మలాయోవిభూషణాః ॥ ౮౫ ॥ ముసలాసిగదాహస్తార
థైశ్చోష్ట్రైశ్చదంశితాః । మహామేఘరవానాగాభీమోక్తాశనిహేతవః ॥ ౮౬ ॥ య
క్షాఃకృష్ణామ్బరధరాభీమబాణధనుర్ధరాః । తామ్రోలూకధ్వజారౌద్రాహేమరత్న
విభూషణాః ॥ ౮౭ ॥ ద్వీపిచర్మోత్తరాసఙ్గాపిశాచబలమాబభౌ । సార్ద్రపత్రధ్వజ
ప్రాయహస్తిభూషణభూషితమ్ ॥ ౮౮ ॥ ముసలాయుధముత్ప్రేక్ష్యంనానాప్రాణి
మహారథమ్ । కిన్నరాశ్శ్వేతవసనాస్సితపాదాఃపతాకినః ॥ ౮౯ ॥ మత్తేభవాహనప్రా
యాస్తీక్ష్ణతోమరహేతయః । ముక్తాజాలపరిష్కారంహంసంరజతనిర్మితమ్ ॥ ౯౦ ॥
కర్తుంజలధినాథస్యభీమరూపధ్వజానలః । పఞ్చరాగమహారత్నవిటఙ్కంధనదస్య
తు ॥ ౯౧ ॥ ధ్వజంసముచ్ఛ్రితంభాతిగన్తుకామమివామ్బరమ్ । వృకేణకార్ష్ణ్యలో
హేనయమస్యాభూన్మహాధ్వజమ్ ॥ ౯౨ ॥ రాక్షసేశస్యవదనంప్రేతస్యధ్వజమాబ
భౌ । హేమహంసధ్వజౌదేవౌచన్ద్రార్కావమితద్యుతీ ॥ ౯౩ ॥ కుమ్భేనరత్నచి
త్రేణకేతురశ్వినయోరభూత్ । మాతఙ్గంహేమరచితంచిత్రరత్నపరిష్కృతమ్ ॥ ౯౪ ॥
ధ్వజంశతక్రతోరాసీత్సితచామరమణ్డితమ్ । సనాగయక్షగన్ధర్వమహోరగనిశా
చరాః ॥ ౯౫ ॥ సేనాసాదేవరాజస్యదుర్జయాభువనత్రయే । కోటయస్తాస్త్రయ

స్త్రింశద్దేవదేవనికాయినామ్ ॥ ౯౬ ॥ హిమాచలాభే సితకర్ణచామరే సువర్ణపద్మామలసున్దరధ్వజే । కృతాభిరామోజ్జ్వలకుఙ్కుమాఙ్కురే కపోలలీనాలికదమ్బసఙ్కులే ॥ ౯౭ ॥ స్థితస్తదైరావణనామకుఞ్జరే మహాబలశ్చిత్రవిభూషణామ్బరః । విశాలవజ్రాఙ్గవిమానభూషితః ప్రకీర్ణకర్పూరభుజాగ్రమణ్డలః ॥ ౯౮ ॥ సహస్రదృగ్బన్దిసహస్రసంస్తుతస్త్రివిష్టపే శోభితపాకశాసనః । తురఙ్గమాతఙ్గరథౌఘసఙ్కులా సితాతపత్రధ్వజరాజశాలినీ ॥ ౯౯ ॥ చమూశ్చ సానుర్జయపత్తిసంయుతా విభాతి నానాయుధయోధముద్యతా ॥ ౯౯౪ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే బలయోజనం నామ
సప్తచత్వారింశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దేవదానవయోర్యుద్ధప్రారమ్భః ॥

సూతః ॥ సురాసురాణాం సమ్మర్దే తస్మిన్పరమదారుణే । తుములోఽతిమహానాసీత్సేనయోరుభయోరపి ॥ ౧ ॥ గర్జతాం దేవదైత్యానాం శఙ్ఖభేరీరవేణ చ । తూర్యాణాం చైవ నిర్ఘోషైర్మాతఙ్గానాం చ బృంహితైః ॥ ౨ ॥ హేషితైర్హయబృన్దానాం రథనేమిస్వనేన తు । జ్యాఘోషేణ చ శూరాణాం తుములోఽతిమహానభూత్ ॥ ౩ ॥ సమాసాద్యోభయోస్సేనా పరస్పరజయైషిణామ్ । రోషేణాతిపరీతానాం త్యక్తజీవితచేతసామ్ ॥ ౪ ॥ సమతాచ్యవతేన్యోన్యం ప్రక్రమేణాభిలోభితాః । రథేనాసక్తపాదాస్తే రథేన చ తురఙ్గమః ॥ ౫ ॥ హస్తిపదాతిసంసక్తౌ రథినాపి క్వచిద్రథీ । మాతఙ్గేనాపరో హస్తీ తురగైర్బహుభిర్గజాః ॥ ౬ ॥ గజైశ్చ బహుభిర్హస్తీ పదాతైర్బహుభిర్గజాః । పదాతిరేకో బహుభిర్గజైర్మత్తైశ్చ యుజ్యతే ॥ ౭ ॥ తతః ప్రాసాశనిగదాభిణ్డివాలాసిపట్టిసైః । శక్తిభిర్ముసలైశ్శూలైర్ముద్గరైః కణికైర్గదైః ॥ ౮ ॥ చక్రైః పరశ్వధైశ్చైవ తోమరైరఙ్కుశైశ్శితైః । కార్ష్ణినాలీకనారాచైర్వత్సదన్తార్ధచన్ద్రకైః ॥ ౯ ॥ భల్లైశ్చైవ సపత్రైశ్చ శుకతుణ్డైశ్చ నిర్మలైః । వృష్టిరత్యద్భుతాకారా గగనే సమదృశ్యతే ॥ ౧౦ ॥ సమ్ప్రచ్ఛాద్య దిశస్సర్వాస్తమోమయమివాకరోత్ । న ప్రజ్ఞాతం తతోఽన్యోన్యం తస్మింస్తమసి సఙ్కులే ॥ ౧౧ ॥ అలక్ష్యాస్తే సృజన్తస్తే హేతిసఙ్ఘాతముద్ధతమ్ । పతన్తి సేనయోర్మధ్యే నిరీక్షన్తే పరస్పరమ్ ॥ ౧౨ ॥ తతో ధ్వజైర్భుజైశ్ఛత్రైశ్శిరోభిశ్చ సకుణ్డలైః । గజైస్తురఙ్గైః పాదాతైః పతద్భిః పతితైరపి ॥ ౧౩ ॥ ఆకాశసరసో భ్రష్టైః పఙ్కజైరివ భూస్స్తృతా । భగ్నదన్తా భగ్నకుమ్భాశ్ఛిన్నదీర్ఘమహాకరాః ॥ ౧౪ ॥ గజాశ్శైలనిభాః పేతుర్ధరణ్యాం రుధిరస్రవాః । భగ్నేషారథచక్రాక్షా

రథాశ్చ శకలీకృతాః ॥ ౧౫ ॥ పేతుశ్శకలతాంయాతా స్తురఙ్గాశ్చ సహస్రశః । తతోఽసృగ్ధుదుహుస్తారా పృథివీ సమజాయత ॥ ౧౬ ॥ నద్యాశ్చ రుధిరావర్తా హర్షదా పిశితాశినామ్। భైతాళక్రీడమభవ త్తత్సఙ్కులరణాజిరమ్ ॥ ౧౭ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే దేవదానవయోర్యుద్ధ
కథనం నామ అష్టచత్వారింశదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

యమగ్రసనాసురయోర్యుద్ధమ్.

సూతః ॥ అథగ్రసనమాలోక్య యమః క్రోధేన మూర్ఛితః। వవర్ష శరవర్షేణ గ్రసనే సూర్యవర్చసి ॥ ౧ ॥ సవిధ్యద్బహుభిర్బాణైర్గ్రసనోఽతిపరాక్రమః । కృతప్రతికృతాకాఙ్క్షీ ధనురానమ్య భైరవమ్ ॥ ౨ ॥ శతైః పఞ్చభిరత్యుగ్రైశ్శరాణాం యమమార్దయత్ । సోఽపి విచ్ఛిద్య శరవ్రాతం గ్రసనస్యాతిపౌరుషమ్ ॥ ౩ ॥ బాణవృష్టిభిరుగ్రాభిర్యమో గ్రసనమార్దయత్ । కృతాన్తశరవృష్టిం చ పతితాం స్వాభిసర్పతీమ్ ॥ ౪ ॥ చిచ్ఛేద శరవర్షేణ గ్రసనో దానవేశ్వరః । విఫలాం తాం సమాలోక్య యమస్స్వాం శరసంహతిమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రాహిణోన్ముద్గరం దీప్తం గ్రసనస్య రథం ప్రతి । స తం ముద్గరమాయాన్తముత్ప్లుత్య గగనస్థితమ్ ॥ ౬ ॥ జగ్రాహ వామహస్తేన యామ్యం దానవనన్దనః । తమేవ ముద్గరం గృహ్య యమస్య మహిషం రుషా(త్) ॥ ౭ ॥ తాడయామాస వేగేన స పపాత మహీతలే। ఉత్ప్లుత్యాథ యమస్తస్మాన్మహిషాన్నిపతిష్యతః ॥ ౮ ॥ ప్రాసేన తాడయామాస గ్రసనం వదనే దృఢమ్ । స తు ప్రాసప్రహారేణ మూర్ఛితోఽన్యపతద్భువి ॥ ౯ ॥ గ్రసనం పతితం దృష్ట్వా జమ్భో భీమపరాక్రమః । యమస్య భిన్దిపాలేన ప్రహారమకరోద్ధృది ॥ ౧౦ ॥ యమస్తేన ప్రహారేణ సుస్రావ రుధిరం ముఖాత్ । కృతాన్తం మర్దితం దృష్ట్వా గదాపాణిర్ధనాధిపః ॥ ౧౧ ॥ వృతో యక్షాయుతైరుగ్రైర్జమ్భం ప్రత్యుద్యయౌ రుషాత్ । జమ్భో రుషా తమాయాన్తం దానవానీకసంవృతః ॥ ౧౨ ॥ జగ్రాహ వాక్యం ప్రాజ్ఞస్తు యథా స్నిగ్ధనభాషితమ్ । గ్రసనో లబ్ధసంజ్ఞోఽథ యమస్య ప్రాహిణోద్గదామ్ ॥ ౧౩ ॥ మణిహేమపరిష్కారాం గుర్వీమరివిమర్దనీమ్ । తామాపతన్తీం సమ్ప్రేక్ష్య గదాం మహిషవాహనః ॥ ౧౪ ॥ గదాయాః ప్రతిఘాతార్థం నిర్దగ్ధజ్వలదు భైరవమ్ । దణ్డం ముమోచ కోపేన జ్వాలమాలాసమాకులమ్ ॥ ౧౫ ॥ స గదాం వియతి ప్రాప్య రరాజామ్బుధరో యథా। సఙ్ఘట్టమభవత్తాభ్యాం శిలాభ్యామివ దుస్సహమ్ ॥ ౧౬ ॥ తాభ్యాం స శబ్దః నిర్హ్రాదజడీకృతదిగన్తరమ్। జగద్వ్యాకులతాం జాతం ప్రళయాగమశఙ్కయా ॥ ౧౭ ॥ తుణాత్ప్రశాన్తనిర్హ్రాదం జ్వాలముల్కాసమాచితమ్ । నిష్పేషణాన యోర్భీమమభూద్గగనగోచరామ్ ॥ ౧౮ ॥ నిహత్యాథ గదా దణ్డ స్తతో గ్రసనమూర్ధని । జితా శ్రీథమివానర్ఘో మత్స్యోత్తస్యాపతద్ద్రుమః ॥ ౧౯ ॥ స తు తేన ప్రహారేణ దృష్ట్వా సతిమిరా

దిశః। పపాతభూమావాని స్సంజ్ఞాభూమిరేణువిరూషితః॥ ౨౦ ॥ తతోమహారవోఘో
రస్సేనయోరుభయోరభూత్ । తతోముహూర్తమాత్రేణగ్రసనఃప్రాప్యచేతనా
మ్॥ ౨౧ ॥ అపశ్యత్స్వాంతనుంధ్వస్తాంవిలోలాభరణామ్బరామ్। సచాపిచిన్తయా
మాసతత్రప్రతికృతక్రియామ్ ॥ ౨౨ ॥ తద్విధేవస్తునీపుంసిప్రభోఃపరిభవోదయః। మ
య్యాశ్రితానిసైన్యానిజితేమయివినాశినః ॥ ౨౩ ॥ అసమ్భావితపవాస్తుజనస్స్వేచ్ఛా
న్దచేష్టితః । నతువ్యర్థస్సతాహ్యాప్తస్స్వభావసిధనోసరః ॥ ౨౪ ॥ ఏవంసఞ్చిన్త్యవే
గేనసముత్తస్థౌమహాబలః । ముద్గరంకాలదణ్డాభంగృహీత్వాగిరిసన్నిభమ్ ॥ ౨౫॥
గ్రసనోఘోరసఙ్కల్పస్సన్దష్టోష్ఠపుటచ్ఛదః । తతస్స్వంనిహతాందృష్ట్వాఘోరాం
కిఙ్కరవాహినీమ్ ॥ ౨౬ ॥ అగమత్పరమంక్షోభంనానాప్రహరణాయుతమ్ । గ్రస
నస్తుసమాలోక్యతాంకిఙ్కరజయీంచమూమ్ ॥ ౨౭ ॥ మేనేయమసహాప్రాణివృ
ష్టానియమమాయయా । విగ్రాహ్యగ్రసనస్సేనాంవ్యసృజఞ్ఛస్త్రవృష్టయః॥ ౨౮ ॥
కల్పాన్తఘోరసఙ్కాశోబభూవక్రోధమూర్ఛితః । కాంశ్చిద్విభేదశూలేనకాంశ్చి
ద్బాణైరజిహ్మగైః ॥ ౨౯ ॥ కాంశ్చిత్పిపేషగదయాకాంశ్చిన్ముద్గరవృష్టిభిః। కాంశ్చి
త్ప్రాసప్రహారైస్తుదారుణైస్తాడయన్త్సతు ॥ ౩౦ ॥ అపరేబహుశస్తస్యసలీ
లంబాహుమణ్డలైః । శిలాభిరపరేజఘ్నుర్గ్రామైరన్యేమహోచ్ఛ్రయైః ॥ ౩౧॥
తస్యాపరేతుదశనైర్నఖైరపిచదంశయుః । అపరేముష్టిభిఃపృష్ఠంకిఙ్కరాఃప్రహార
న్తిచ ॥ ౩౨ ॥ అభిద్రుతస్తుతైర్ఘోరైర్గ్రసనఃక్రోధమూర్ఛితః । ఉత్సృష్టగాత్రం
భూపృష్ఠేనిష్పిపేషసహస్రశః ॥ ౩౩ ॥ కాంశ్చిదుచ్ఛ్రాయముష్టిభిర్జఘ్నేకి
ఙ్కరసఞ్చయమ్ । సతుకిఙ్కరయుద్ధేనగ్రసనశ్శ్రమమాప్తవాన్ ॥ ౩౪ ॥ త
మాలోక్యయమశ్శ్రాన్తంనిహతాంచస్వవాహినీమ్ । ఆజగామసముద్యమ్యదణ్డం
మహిషవాహనః ॥ ౩౫ ॥ గ్రసనస్తుతమాయాన్తమాజఘ్నేగదయోరసి । అచిన్త
యిత్వాతత్కర్మగ్రసనస్యాన్తకస్తతః ॥ ౩౬ ॥ జఘ్నేచరణపూర్వాభ్యాంవ్యాఘూ
ర్ణ్దణ్డనకోయతః । తంచలద్భిర్విమథితైర్గాత్రైర్వ్యస్తైర్నద్ధేపిక్ష్యతే ॥ ౩౭ ॥ సం
శయంపురుషస్యేవచిత్తందైత్యస్యతద్రథమ్। సముత్సృజ్యరథందైత్యఃపదాతిర్ధరణీం
తతః ॥ ౩౮ ॥ సమంభుజాభ్యామాదాయయోధయామాసదానవః । యమోపిశ
స్త్రాణ్యుత్సృజ్యబాహుయుద్ధేవ్యవర్తత ॥౩౯॥ గ్రసనఃకటివస్త్రేతుయమంగృహ్యబ
లోద్ధతః । భ్రామయామాసవేగేనవిచిత్రమివసమ్భ్రమః॥ ౪౦॥ యమోపికణ్ఠేవష్ట
భ్యదైత్యంబాహుయుగేనతు । వేగేనభ్రామయామాసతముత్క్షిప్యమహీతలే॥౪౧॥
తౌతతోముష్టిభిర్జఘ్నుర్నర్దయన్తౌపరస్పరమ్। దైత్యేన్ద్రస్యాతికాయత్వాత్తతశ్శ్రా
న్తభుజోయమః ॥ ౪౨ ॥ స్కన్ధేనిధాయదైత్యస్యముఖంవిశ్రాన్తుమైచ్ఛత । తమాల
క్ష్యతతోదైత్యశ్రాన్తమన్తకమోజసా ॥ ౪౩ ॥ నిష్పిపేషమహీపృష్ఠేబహుశఃపా

క్షిప్తాపాణిభిః । యావద్యక్షస్యవదనాత్సుస్రావరుధిరంబహు ॥ ౪౪ ॥ నిర్జీవితంయక్షం
దృష్ట్వాతతస్సత్యజ్యదానవః । యక్షంప్రాణోద్ధతంముక్త్వానాదందైత్యమహాబ
లాః ॥ ౪౫ ॥ స్వకంసైన్యంసమాసాద్యతస్థౌగిరిరివాచలః । ధనాధిపస్యజమ్భేనసా

కుబేరజమ్భాసురయుద్ధమ్

యకైర్మర్మభేదిభిః ॥ ౪౬ ॥ దిశోఽపరుద్ధాఃక్రుద్ధేనసైన్యంతస్యాహతంభృశమ్ । త
ద్దృష్ట్వాకర్మదైత్యస్యధనాధ్యక్షఃప్రతాపవాన్ ॥ ౪౭ ॥ ఆకర్ణాకృష్టచాపస్తుజమ్భంవీ
క్ష్యమహాబలః । హృదివివ్యాధబాణానాంసహస్రేణాగ్నివర్చసామ్ ॥ ౪౮ ॥ సార
థించశతేనాలంధ్వజందశభిరేవచ । హస్తపాదంచసప్తత్యామార్గణైర్దశభిర్ధనుః ॥ ౪౯ ॥
మార్గణైర్బహుభిఃపత్తీఞ్జైత్రైస్తైలధౌతైరజిహ్మగైః । సింహమేకేనతంతీక్ష్ణైశ్శరైర్వక్షసి
దానవః ॥ ౫౦ ॥ తత్క్షణంధైర్యమాలమ్బ్యధనురాకృష్యభైరవమ్ । కిరన్బాణసహస్రా
ణినిశితానిధనాధిపః ॥ ౫౧ ॥ దిశశ్చవిదిశోభూమిమనీకాన్యసురస్యచ । సూదయా
మాసవేగేనసఞ్ఛాద్యరవిమణ్డలమ్ ॥ ౫౨ ॥ జమ్భోఽపిశరమేకైకంశరైర్బహుభిరా
హవే । చిచ్ఛేదలఘుసన్ధానోధనేశస్యాతిపౌరుషః ॥ ౫౩ ॥ తతోధనేశస్సఙ్క్రుద్ధో
దానవేన్ద్రస్యకర్మణా । వ్యధమత్తస్యసైన్యానినానాసాయకవృష్టిభిః ॥ ౫౪ ॥ త
ద్దృష్ట్వాతుకృతంకర్మధనాధ్యక్షేణదానవః । గృహీత్వాముద్గరంభీమమాయసంహే
మభూషితమ్ ॥ ౫౫ ॥ ధనదానుచరాన్యక్షాన్నిష్పిపేషసహస్రశః । తేవధ్యమా
నాదైత్యేనముఞ్చన్తోభైరవాన్రవాన్ ॥ ౫౬ ॥ రథంధనపతేస్సర్వేపరివార్యవ్యవస్థి
తాః । దృష్ట్వాతాన్నర్దితాన్కృత్వాయక్షాఞ్ఛూలంజగ్రాహదారుణమ్ ॥ ౫౭ ॥ తేనదైత్య
సహస్రాణిసూదయామాససత్వరః । క్షీయమానేష్వనేకేషుదానవఃక్రోధమూర్ఛి
తః ॥ ౫౮ ॥ జగ్రాహపరశుందైత్యోకర్తనంవిద్విషాంతతః । సతేనశితధారేణధన
భర్తుర్మహారవమ్ ॥ ౫౯ ॥ చిచ్ఛేదతిలశోదైత్యోహ్యాఖుస్సిద్ధమివామ్బరమ్ । పదా
తిరథవిత్తేశోగదామాదాయభైరవామ్ ॥ ౬౦ ॥ మహాహవవిమర్దేషుదృష్ట్వాశత్రువినా
శనమ్ । అదృష్టాంసర్వభూతానాంబహువర్షగణార్చితామ్ ॥ ౬౧ ॥ నానాచన్దన
దిగ్ధాఙ్గీందివ్యపుష్పాధివాసితామ్ । నిర్మలామోఘమయీంగుర్వీమమోఘాంహేమ
భూషణామ్ ॥ ౬౨ ॥ చిక్షేపమూర్ధ్నిసఙ్క్రుద్ధోజమ్భస్యచధనాధిపః । ఆయా
న్తీంతాంసమాలోక్యనిరుత్సృష్టాతమణ్డితామ్ ॥ ౬౩ ॥ దైత్యోగదాపిఘాతార్థంశస్త్ర
వృష్టింముమోచహ । చక్రాణికుణపాన్ప్రాసాన్భుశుణ్డీంపట్టిసానపి ॥ ౬౪ ॥ హేమ
కేయూరబద్ధాభ్యాంబాహుభ్యాంచణ్డవిక్రమః । వ్యర్థీకృత్యచతాన్సర్వానాయుధా
న్దైత్యవక్షసి ॥ ౬౫ ॥ ప్రస్ఫురన్తీపపాతాశుమహోల్కేవాద్రికన్దరే । సతయాభి
హతోగాఢంపపాతరథకూబరే ॥ ౬౬ ॥ స్రోతోభిశ్చాస్యరుధిరంసుస్రావగతచేతసః ।

—— కుబేరకుజమ్భాసురయుద్ధమ్. ——

జమ్భం తు నిహతం మత్వా కుజమ్భో ఘోరనిస్వనః ॥ ౬౭ ॥ ధనాధిపస్య సఙ్క్రుద్ధో
వాక్యేనాతీవకోపితః । చక్రే బాణమయం జాలం దిక్షు యక్షాధిపస్య తు ॥ ౬౮ ॥ ఛి
చ్ఛిద్య బాణజాలం తద్దగ్ధచన్ద్రైశ్శితైస్తతః । ముమోచ శరవృష్టిం చ తస్య యక్షాధిపో
బలీ ॥ ౬౯ ॥ స తం దైత్యశరవ్రాతం చిచ్ఛేద నిశితైశ్శరైః । వ్యర్థీకృతాం తు తాం వృష్టిం
దృష్ట్వా స ధనాధిపః ॥ ౭౦ ॥ శక్తిం జగ్రాహ దుర్ధర్షాం హేమఘణ్టావిభూషితామ్ ।
బాహునా రత్నకేయూరకాన్తిసన్తానహాసినీమ్ ॥ ౭౧ ॥ స తాం నిరూప్య వేగేన కుజమ్భా
య ముమోచ హ । సా కుజమ్భస్య హృదయం దారయామాస దారుణా ॥ ౭౨ ॥ విత్తే
శస్య స్వల్పసత్త్వస్య పురుషస్యాపి భావితా । అథాస్య హృదయం భిత్త్వా జగామ ధరణీత
లమ్ ॥ ౭౩ ॥ తతో ముహూర్తాదస్వస్థో దానవో దారుణాకృతిః । జగ్రాహ పట్టసం దై
త్యః ప్రాన్తశ్శితశిఖాముఖమ్ ॥ ౭౪ ॥ స తేన పట్టసేనాజౌ ధనదస్య స్తనాన్తరమ్ । వా
క్యేన తీక్ష్ణధారేణ మర్మాన్తరవిసర్పిణామ్ ॥ ౭౫ ॥ నిర్బిభేదాభిజాతస్య హృదయం
దుర్జనో యథా । తేన పట్టసపాతేన ధనేశో ऽతీవమూర్ఛితః ॥ ౭౬ ॥ నిషసాద రథోపస్థే
జర్ఝరః పర్వతో యథా । తథాగతం తు తం దృష్ట్వా ధనేశం నరవాహనః ॥ ౭౭ ॥ ఖడ్గ

—— నిరృతికుజమ్భయుద్ధమ్. ——

హస్తో నిరృతిస్తు నిశాచరబలానుగః । అభిదుద్రావ వేగేన కుజమ్భం భీమవిక్రమమ్ ॥ ౭౮ ॥
అథ దృష్ట్వా తు దుర్ధర్షం కుజమ్భో రాక్షసేశ్వరః । చోదయామాస దైత్యాంశ్చ రా
క్షసేశరథం ప్రతి ॥ ౭౯ ॥ స దృష్ట్వా చోదితాంస్తేన బలాంస్తానతిభీషణాన్ । రథాదా
ప్లుత్య వేగేన ఘూర్ణమానస్త్వతిభాస్వరః ॥ ౮౦ ॥ స్వఖడ్గకమలానీవ వికోశేనాప్సు రత్త్వ
షా । చిచ్ఛేద బహువక్త్రాణి విచిత్రాణి సమన్తతః ॥ ౮౧ ॥ నియమ్య తమథో చర్మ స్వం
దీర్ఘబాహుర్మహాసినా । సన్దష్టోష్ఠపుటాటోపభ్రుకుటీవికటాననః ॥ ౮౨ ॥ ప్రచణ్డ
కోపరక్తాక్షో న్యక్కృతధ్వానదారుణో । తతో నిశ్శేషితప్రాయాం విలోక్య స్వామనీకినీ
మ్ ॥ ౮౩ ॥ దృష్ట్వా కుజమ్భో బహుధా రాక్షసేన్ద్రమభిద్రవత్ । లబ్ధసంజ్ఞో ऽథ జమ్భ
స్తు ధనాధ్యక్షపదానుగాన్ ॥ ౮౪ ॥ జీవగ్రాహాన్ స జగ్రాహ బద్ధ్వా పాశైస్సహ
స్రశః । మూర్తిమన్తి తు రత్నాని నిధానాని చ దానవాః ॥ ౮౫ ॥ వాహనాని చ ది
వ్యాని విమానాని సహస్రశః । ధనేశో లబ్ధసంజ్ఞస్తు తామవస్థాం విలోక్య చ ॥ ౮౬ ॥
నిశ్శ్వస్య దీర్ఘముష్ణం చ రోషతామ్రవిలోచనః । ధ్యాత్వాస్త్రం గారుడం దివ్యం బా
ణం సన్ధాయ కార్ముకే ॥ ౮౭ ॥ ముమోచ దానవానీకే తం బాణం శత్రుదారణమ్ । ప్ర
థమం కార్ముకాత్తస్య నిశ్చేరుర్ధూమరాజయః ॥ ౮౮ ॥ అనన్తరం స్ఫులిఙ్గానాం కోట
యో దీప్తవర్చసామ్ । తతో జ్వాలాకులం వ్యోమ చకారాస్త్రం సమన్తతః ॥ ౮౯ ॥
తతః క్రమేణ దుర్వారం నానాపక్షం తదాభవత్ । ముహూర్తం చాభవల్లోకమన్ధకార

సమావృతమ్ ॥ ౯౦ ॥ తతోన్తరిక్షే దృశ్యన్తే తేజాంసి తు పరస్పరమ్ । కుజమ్భస్తం
సమాలోక్య దానవో౽తిపరాక్రమః ॥ ౯౧ ॥ అభిదుద్రావ వేగేన పదాతిర్ధనదం నదన్ ।
అథాభిముఖమాయాన్తం దైత్యం దృష్ట్వా ధనాధిపః ॥ ౯౨ ॥ బభూవ సహసా౽౽విష్టః ప
లాయనపరాయణః । తతః పలాయినస్తస్య ముకుటో రత్నమణ్డితః ॥ ౯౩ ॥ పపాత
భూతలే దీప్తో మహోల్కేవ తదామ్బరాత్ । శూరాణామభిజాతానాం భర్తర్వ్యప
సృతే రణాత్ ॥ ౯౪ ॥ మత్త్వా సఙ్గ్రామశిరసి యుక్తం తద్వ్యాపణాగ్రతః । ఇతి వ్యవ
స్యదుద్ధృష్టా నానాశస్త్రాస్త్రపాణయః ॥ ౯౫ ॥ యుయుత్సవస్స్థితా యక్షా ముకుటం
పరివార్య తమ్ । అభిమానధనా వీరా ధనదస్య పదానుగాః ॥ ౯౬ ॥ తాన్ సమస్తాంశ్చ స
మ్ప్రేక్ష్య దానవశ్చణ్డపౌరుషః । భుశుణ్డీం భైరవాకారాం గృహీత్వా శైలగౌరవా
మ్ ॥ ౯౭ ॥ రక్షిణో ముకుటస్యాశు చిక్షేప స నిశాచరః । తాన్ప్రమథ్యాథ దనుజో ము
కుటం తం స్వకే రథే ॥ ౯౮ ॥ సమారోప్యాసురరిపుర్జిత్వా ధనదమాహవే । ధనాని
రత్నాని చ మూర్తిమన్తి తథా నిధానాని శరీరవన్తి ॥ ౯౯ ॥ ఆదాయ సర్వాణి జగామ
దైత్యో జమ్భస్య సైన్యం దనుజేన్ద్రగుప్తః । ధనాధిపో౽పి ప్రతికీర్ణమూర్ధజో జగామ దీన
స్సురభర్తురన్తికమ్ ॥ ౧౦౦ ॥ కుజమ్భో నాథసంసక్తో రజనీచరసత్తమః । మాయామమో
ఘామాశ్రిత్య తామసీం రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౦౧ ॥ మోహయామాస దైత్యేన్ద్రం జగత్కృ
త్వా తమోమయమ్ । తతో౽పి ఫలనేత్రాణి దానవానాం బలాని చ ॥ ౧౦౨ ॥ న శేకుశ్చ
లితుం కుత్ర పదాదపి పదం తతః । తతో నానాస్త్రవర్షేణ దానవానాం మహాచమూ
మ్ ॥ ౧౦౩ ॥ జఘ్నుర్నీహారతిమిరాతిమిరాతురవాహనాః । వధ్యమానేషు దైత్యే
షు కుజమ్భో మూఢచేతసి ॥ ౧౦౪ ॥ మహిషో దానవేన్ద్రస్తు కల్పాన్తామ్భోదసన్నిభః ।
అస్త్రం చకార సావిత్రముల్కాసఙ్ఘాతమణ్డితమ్ ॥ ౧౦౫ ॥ విజృమ్భత్యథ సావిత్రే ప
రమాస్త్రే ప్రతాపినీ । ప్రణాశమగమత్తీవ్రం తతో మో ఘోరమనన్తగమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ తతో
స్త్రవిస్ఫులిఙ్గాజ్జ్వలనభః కృత్స్నం వ్యజాయత । ప్రోత్ఫుల్లారుణపద్మౌఘం శరదీవామ
లం సరః ॥ ౧౦౭ ॥ తతస్తమసి సంభ్రాన్తే దైత్యేన్ద్రాః ప్రాప్తచక్షుషః । చక్రుః క్రూరే
ణ మనసా దేవానీకం మహాద్రుతమ్ ॥ ౧౦౮ ॥ శస్త్రైరమఙ్గాత్సంసక్తైర్భుజఙ్గాస్త్రైర్వి
నోదితమ్ । అథాదాయ ధనుర్ఘోరమిషూంశ్చాశీవిషోపమాన్ ॥ ౧౦౯ ॥ కుజమ్భో ధా
వతక్షిప్రం రక్షో రాజరథం ప్రతి । రాజ్ఞః సేన్ద్రస్తమాయాన్తం విలోక్య సపదానుగ
మ్ ॥ ౧౧౦ ॥ వివ్యాధ నిశితైర్బాణైః క్రూరాశీవిషభూషణైః । ఆదానం చ సన్ధానం
న మోక్షం చాస్య లక్ష్యతే ॥ ౧౧౧ ॥ చిచ్ఛేద తైశ్శరవ్రాతైస్తాన్ బాణానతిలాఘవాత్ ।
ధ్వజం శరేణ తీవ్రేణ నిచకర్తాఽమరద్విపః ॥ ౧౧౨ ॥ సారథిం చాస్య భల్లేన రథ్యాన్బాణై
రపాహరత్ । కుజమ్భః కార్ముకం దృష్ట్వా రాజ్ఞః సేన్ద్రస్య సంయుగే ॥ ౧౧౩ ॥ రోషరక్తే
క్షణయుగో రథాదాప్లుత్య దానవః । ఖడ్గం జగ్రాహ దుష్టాత్మా శరదమ్బరనిర్మలమ్ ॥ ౧౧౪ ॥

చర్మచోద్రక్షస్తేనదశకేనవిభూషితమ్ । అభ్యద్రవద్రణేదైత్యోరక్షోధిపతిమోజ
సా ॥ ౧౧౫ ॥ తంరక్షోధిపతిఃప్రాప్తంముద్గరేణాహనద్వ్యధి । సతు తేనప్రహారేణ
క్షీణస్సమ్భ్రాన్తమానసః ॥ ౧౧౬ ॥ తస్థావచేష్టోదనుజోయథాధీరోధరాధరః ।
సముహూర్తాత్సమాశ్వస్థోరాక్షసేన్ద్రోతిదుర్జయః ॥ ౧౧౭ ॥ రథమారుహ్యాజగ్రా
హరక్షోవామకరేణతు । కేశేషునిశ్చలందైత్యోజానునాక్రమ్యధిష్ఠితః ॥ ౧౧౮ ॥
తతఃఖడ్గేనచశిరశ్ఛేత్తుమైచ్ఛదమర్షితః । ఏతస్మిన్నన్తరేదేవోవరుణోపాంపతిర్బల
దమ్॥ ౧౧౯॥ పాశేనదానవేన్ద్రస్యబబన్ధాశుభుజద్వయమ్ । తతోబద్ధభుజందైత్యం
విఫలీకృతపౌరుషమ్ ॥ ౧౨౦ ॥ తాడయామాసగదయాఉత్సృజ్యపాశభృత్తతః ।
సతు తేనప్రహారేణశ్రోత్రతఃక్షతజంవమన్ ॥ ౧౨౧ ॥ దధారకాలమేఘస్యరూపంవి
ద్యుల్లతాభృతః । తదవస్థంతుతందృష్ట్వాకుజమ్భంమహిషాసురః ॥ ౧౨౨ ॥ వ్యావృ
త్తవదనోగాఢోగ్రస్తుమైచ్ఛత్సురావుభౌ । నిరృతింవరుణంచైవతీక్ష్ణదంష్ట్రోత్కటాన
నః ॥ ౧౨౩ ॥ తావభిప్రాయమాలక్ష్యతస్యదైత్యస్యదూషితమ్ । త్యక్త్వారథపథం
భీతౌమహిషస్యాతిరంహసః ॥ ౧౨౪ ॥ విప్రద్రుతౌజవాదుగ్రముఖాభ్యాంభయవి
హ్వలౌ । జగామనిరృతిఃక్షిప్రంశరణంపాకశాసనమ్ ॥ ౧౨౫ ॥ క్రుద్ధస్తుమహిషో
దైత్యోవరుణంసమభిద్రవత్ । తమన్తకముఖాసన్నమాలోక్యహిమదీధితిః ॥ ౧౨౬॥
చక్రేసోమాస్త్రనిష్పిష్టహిమసఙ్ఘాతసఙ్కటమ్ । వాయవ్యంచాస్త్రమతులంచన్ద్ర
శ్చక్రేద్వితీయకమ్ ॥ ౧౨౭ ॥ వాయునాతేనచన్ద్రేణసంశుష్కేణహిమేనచ । వ్య
థితాదానవాస్సర్వేశీతభిన్నవిపౌరుషాః ॥ ౧౨౮ ॥ నశేకుశ్చలితుంతత్రశరణ్యా
దాతుమేవచ । మహాహిమనిపాతేనశస్త్రైశ్చన్ద్రప్రచోదితైః ॥ ౧౨౯ ॥ గాత్రా
ణ్యసురసైన్యానామదహ్యన్తసమన్తతః । మహిషోనిష్ప్రయత్నస్తుశీతేనాకమ్పితా
ననః॥ ౧౩౦ ॥ కక్షావాలమ్బ్యపాణిభ్యాముపవిష్టోహ్యధోముఖః । సర్వేతేనిష్ప్ర
తీకారాదైత్యాశ్చన్ద్రమసాద్రుతాః ॥ ౧౩౧ ॥ రణేచ్ఛాందూరతస్త్యక్త్వాతస్థుస్తే
జోవినార్దితాః। తత్రాబ్రవీత్కాలనేమిర్దైత్యాన్కోపేనదీపితః ॥ ౧౩౨ ॥ భోభో
శృఙ్గారిణశ్శూరాస్సర్వశస్త్రాస్త్రపారగాః। ఏకైకోపిజగత్సర్వంశక్తస్తులయితుం
భుజైః ॥ ౧౩౩ ॥ ఏకైకోపితుమోగ్రస్తుంజగత్సర్వంచరాచరమ్ । ఏకైకస్యాపిప
ర్యాప్తానసర్వేపిదివౌకసః॥ ౧౩౪ ॥ కలాపూరయితుంయత్తాష్షోడశీమపివిక్రమాః।
కింభయాత్తాశ్చతిష్ఠధ్వంసమరేపరనిర్జితాః ॥ ౧౩౫ ॥ నయుక్తమితిశూరాణాంవిశే
షాద్దైత్యజన్మనామ్ । రాజాచదితిజోస్మాకంతారకోలోకతారకః॥౧౩౬॥విరతానాం
రణాదస్మాన్క్రుద్ధఃప్రాణాన్హరిష్యతి । శీతేననష్టస్మృతయోభగ్నవాక్యరుచస్త
థా॥౧౩౭॥మూకాస్తథాభవన్దైత్యారణదర్శనవిహ్వలాః।తాన్దృష్ట్వానష్టచేతస్కాన్

దైత్యాన్వాత్రిణేనసాదితాన్ ॥ ౧౩౮ ॥ మత్వా కాలక్షమం కార్యం కాలనేమిర్మహా
సురః। ఆశ్రిత్య దానవీం మాయాం వితత్య స్వాం మహాః పునః॥ ౧౩౯॥ పూరయామాస గగ
నం దిశో విదిశ ఏవ చ । నిమేషార్ధాన వేద్యో త్రిసౌశరీరేఖాసహస్రాయుతమ్॥ ౧౪౦॥ దిశశ్చ
మాయయా చ ద్వైత్రైః పూరయామాస పావకైః। తతో జ్వాలాకులం సర్వం త్రైలోక్య
మభవత్తదా॥ ౧౪౧॥ తేన జ్వాలాసమూహేన హిమాంశురగమచ్ఛమమ్। తతః క్రమేణ
విభ్రష్టం శీతదుర్దినమాబభౌ॥ ౧౪౨॥ తద్బలం దానవేన్ద్రాణాం మాయయా కాలనేమి
నః। తద్దృష్ట్వా దానవానీకం లబ్ధసంజ్ఞం దివాకరః॥ ౧౪౩॥ ఉవాచ చారుణం దృష్ట్వా కోపా
ల్లోకైకలోచనః॥ దివాకరః॥ వహారుణ రథం శీఘ్రం కాలనేమిరథం యతః॥ ౧౪౪॥ వి
మర్దస్తత్ర విమహో భవితా శూరసఙ్క్షయః । జితపషశశాఙ్కేన యద్వయం బలమాశ్రి
తాః ॥ ౧౪౫ ॥ ఇత్యుక్తశ్చోదయామాస రథం గరుడపూర్వజః । ప్రయత్నవిధృతై
రశ్వైస్సితచామరవాలిభిః ॥ ౧౪౬ ॥ జగద్ధిపోథ భగవాన్ప్రగ్రాహవితతం ధనుః । శ
రాంశ్చ ద్వౌ మహాభాగో విషమాశీవిషద్యుతీ ॥ ౧౪౭ ॥ శమ్బరాస్త్రేణ సన్ధాయ బాణ
మేకం ససర్జ సః । ద్వితీయమిన్ద్రజాలేన యోజితం ప్రముమోచ హ॥ ౧౪౮॥ శమ్బరా
స్త్రేణ రూపాణాం తుణాచ్చక్రే విపర్యయమ్ । దేవానాం దానవం రూపం దానవానాం
చ దైవికమ్ ॥ ౧౪౯ ॥ మత్వా పరాంస్స్వకానేవ జఘ్నుర్ఘోరాస్త్రలాఘవాత్।
కాలనేమితు యోద్ధృష్టః కృతాన్త ఇవ సఙ్క్షయే ॥ ౧౫౦ ॥ కాంశ్చిత్ఖడ్గేన తీక్ష్ణేన కాం
శ్చిత్తారాశ్మవృష్టిభిః । కాంశ్చిద్గదాభిర్ఘోరాభిః కాంశ్చిద్ఘోరైః పరశ్వధైః ॥ ౧౫౧ ॥
శిరాంసి కేషాంచిదపాతయత్సమం కాంశ్చిద్రథాశ్చేట్త్రరథాంశ్చ వేగతః। కాంశ్చిత్పి
పేషాధరథాశ్వవేగాత్కాంశ్చిచ్చకార్ధోద్ధతముష్టిపాతైః॥ ౧౫౨॥ రణే విసిహతాన్దృ
ష్ట్వా నిమిస్స్వాన్దానవాధిపః । రూపం స్వం న ప్రపద్యన్తే హ్యసురా ధర్షితాస్సతః॥ ౧౫౩॥
కాలనేమిరుపావిష్టస్తేషాం రూపం న బుద్ధవాన్ । నిమిర్దైత్యాన్హతాన్దృష్ట్వా కాలనేమిము
వాచ హ ॥ ౧౫౪ ॥ అహం నిమిస్సురా గాతే కాలనేమే వదస్వమామ్ । భవతా మో
హితో త్వాతౌ నిహతా హ్యగుపిక్రమాః॥ ౧౫౫ ॥ దైత్యానాం దశలక్షాణి మజ్జయా
నాం సురైరిహ । సర్వాస్త్రవిద్రణం ముఞ్చ బ్రాహ్మమస్త్రం త్వరాన్వితః ॥ ౧౫౬॥
స తేన బోధితో దైత్యస్సన్త్రాసాకులచేతనః। యోజయామాస బాణేన బ్రహ్మాస్త్రం
విహితేన చ ॥ ౧౫౭ ॥ ముమోచ చాపి దైత్యేన్ద్రస్సస్వయం సురకణ్టకః। తతోఽస్త్ర
తేజసా వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥ ౧౫౮ ॥ దేవానాం చాభవత్సైన్యం స
ర్వమేవ రుషాన్వితమ్। శమ్బరాస్త్రం చ సంశాన్తం స్వయమాయోధనే బభౌ ॥ ౧౫౯॥
తస్మిన్ప్రతిహతే శస్త్రే విభ్రిష్ట తేజా దివాకరః । మహేన్ద్రజాలమాశ్రిత్య చక్రే సాస్త్రం
కోటిశస్తనుమ్ ॥ ౧౬౦ ॥ విస్ఫురద్రశ్మిసఙ్ఘాతసమాక్రాన్తజగత్త్రయమ్ । తతా
పదానవానీకం జలం మజ్జౌఘశోషితమ్ ॥ ౧౬౧ ॥ తతస్సోవష్టదనలం సమన్తాదతి

సంహతమ్ । చతూంషి దానవేన్ద్రాణాంచ కారాస్థానిచ ప్రభుః ॥ ౧౬౨ ॥ గజానా
మగళన్మేదః పేతుశ్చాపి రథా భువి। తురఙ్గమాః క్వథంతశ్చ ప్రమత్తా రథినోఽపిచ ॥ ౧౬౩ ॥
ఇతస్తతశ్చ సలిలం ప్రార్థయన్తస్తృషాతురాః । ప్రచ్ఛాయవిటపాంశ్చైవ గిరీణాంగ
హనానిచ ॥ ౧౬౪ ॥ తేషాం ప్రార్థయతాం శీతం ద్రుమాన్తలవిసర్పిణః । దానవా
గ్నిర్జ్వలంస్తీవ్రో ఘోరో నిర్దగ్ధపాదపః ॥ ౧౬౫ ॥ తోయార్థినః పురోదృష్ట్వా తో
యం కల్లోలమాలినః । పురస్థితమపి ప్రాప్తుం న శేకురవసాదితాః ॥ ౧౬౬ ॥ అప్రా
ప్య సలిలం భూమావ్యాప్తాస్మోహతచేతసః । తత్రతత్రవ్యదృశ్యన్త మృతా దైత్యేశ్వ
రా భువి ॥ ౧౬౭ ॥ రథా గజాశ్చ పతితాస్తురఙ్గాశ్చ సమాపితాః । స్థితారమన్తోధావ
న్తో గళచ్యుతవసాసృజః ॥ ౧౬౮ ॥ దానవానాం సహస్రాణి అదృశ్యన్త మృతాని తు।
సఙ్క్షయే దానవేన్ద్రాణాం తస్మిన్మహతి వర్తతే ॥ ౧౬౯ ॥ ప్రకోపాద్వృత్తతామ్రా
క్షః కాలనేమీరుషాతురః । అభవత్కాలమేఘాభస్స్ఫురద్భూరిశతహ్రదః ॥ ౧౭౦ ॥
గమ్భీరాస్ఫోటనిర్హ్రాదో జగద్ధృదయకణ్టకః । ప్రచ్ఛాద్య గగనాభోగం రవిమాయాం
వ్యనాశయత్ ॥ ౧౭౧ ॥ సశీతం వర్షసలిలం దానవేన్ద్రబలప్రదమ్ । దైత్యాస్తాం వృ
ష్టిమాసాద్య సమాశ్వస్తాస్తతః క్రమాత్ ॥ ౧౭౨ ॥ బీజాఙ్కురా ఇవమ్లానాః ప్రాప్య వృ
ష్టిం ధరాతలే । తతస్సమేఘరూపీ తు కాలనేమిర్మహాసురః ॥ ౧౭౩ ॥ శస్త్రవృష్టిం
వవర్షోగ్రాం దేవానాంకేషుదుర్జయామ్। తేషాం వృష్ట్యా బాధ్యమానా దైత్యాస్త్రాణాం
మహౌజసామ్ ॥ ౧౭౪ ॥ గతిం కాంచిదపశ్యన్తో గావశ్శీతార్దితా ఇవ । పరస్పరం వ్యా
లీయన్త పృష్ఠేషు న్యస్తపాణయః ॥ ౧౭౫ ॥ స్వేషు బాధావ్యలీయన్త గజేషు తురగే
షు చ । వప్రేషు చ భయత్రస్తాస్తత్రతత్రవిలిల్యిరే ॥ ౧౭౬ ॥ అపరే కుఞ్చితైర్గాత్రై
స్స్వహస్తపిహితాననాః । ఇతశ్చేతశ్చ సమ్భ్రాన్తాశ్శత్రుముద్వీక్ష్య సర్వతః ॥ ౧౭౭ ॥
ఏవం ప్రవృత్తే సఙ్గ్రామే తుములే దేవసఙ్క్షయే । దృశ్యన్తే పతితా భూమావాశస్త్రైర్భిన్నా
ఙ్గసన్ధయః ॥ ౧౭౮ ॥ విభిన్నా భిన్నమూర్ధానస్తథాచ్ఛిన్నోరుజానవః । విస్రస్తధ్వ
జసఙ్ఘాని నిష్పిష్టధ్వజపఙ్క్తయః ॥ ౧౭౯ ॥ నిర్గతైస్తురగైస్తైస్తు గజైస్త్వచలసన్ని
భైః । స్రోతరక్తప్రవాహైర్భూమిర్వ్యక్తా సమజాయత ॥ ౧౮౦ ॥ ఏవమాజౌ బలీ దైత్యః కా
లనేమిర్మహాసురః । జఘ్నే ముహూర్తమాత్రేణ గన్ధర్వాణాం దశాయుతాన్ ॥ ౧౮౧ ॥
యక్షాణాం పఞ్చలక్షాణి రక్షసామయుతానిషట్ । త్రీణిలక్షాణి జఘ్నే చ కిన్నరా
ణాం తరస్వినామ్ ॥ ౧౮౨ ॥ జఘ్నే రాక్షసముఖ్యాణాం సప్తలక్షాణి నిర్భయః । ఇ
తరేషామసఙ్ఖ్యాతసురజాతినికాయినామ్ ॥ ౧౮౩ ॥ జఘ్నే సకోటిశః క్రుద్ధశ్చిత్రా
స్త్రరణముజ్జయః । ఏవం ప్రతిచ యోఽభీమో మహాసురమహాకులే ॥ ౧౮౪ ॥ సబుద్ధ్యా

॥ అశ్వినీదేవతయోః కాలనేమేశ్చ యుద్ధమ్. ॥

ద్ధావశ్వినావపి గౌ చిత్రాస్త్రకవచోజ్జ్వలౌ । అభిజఘ్నతురద్దైత్యం కల్పాన్తానలసన్ని
భమ్ ॥ ౧౮౫ ॥ తమాసాద్య రణే సోమావేకైకం షష్టిభిశ్శరైః । జఘ్నసమంత

తీక్ష్ణాగ్రైరసురం భీమదర్శనమ్ ॥ ౧౮౬ ॥ తాభ్యాం బాణప్రహారైస్తు కిఞ్చిదాయత
లోచనః । జగ్రాహ చక్రముత్సారం తైలధౌతం రణాన్తకమ్ ॥ ౧౮౭ ॥ తేన చక్రేణ సోఽశ్వి
భ్యాం చిచ్ఛేద రథకూబరమ్ । జగ్రాహాథ ధనుర్దైత్యశ్శరాంశ్చాశీవిషోపమాన్ ॥ ౧౮౮ ॥
వవర్ష దనుజో మూర్ధ్ని సఞ్ఛాదయ్యాకాశగోచరమ్ । తావప్యతిశితైశ్శస్త్రైరభినద్దైత్య
సాయకాన్ ॥ ౧౮౯ ॥ ఏతత్కర్మ తయోర్దృష్ట్వా విస్మితః కోపమావిశత్ । మర్షితాస
తు కోపేన సన్ధాయ యమసాదనమ్ ॥ ౧౯౦ ॥ జగ్రాహ ముద్గరం భీమం కాలదణ్డవిభీష
ణమ్ । స తతో భ్రామ్య వేగేన చిక్షేపాశ్విరథం ప్రతి ॥ ౧౯౧ ॥ తం తు ముద్గరమాయా
న్తమాలోక్యామ్బరగోచరమ్ । త్యక్త్వా రథౌ ధనుర్వేగాదాప్లుతౌ తరసాశ్వినౌ ॥ ౧౯౨ ॥
తౌ రథౌ స తు నిష్పిష్య ముద్గరోఽచలసన్నిభః । దారయామాస ధరణీం హేమజాలపరి
ష్కృతః ॥ ౧౯౩ ॥ తస్య కర్మాథ తం దృష్ట్వా భిషజౌ చిత్రయోధినౌ । వజ్రాస్త్రం తు
ప్రకుర్వన్తౌ దానవేన్ద్రనివారణమ్ ॥ ౧౯౪ ॥ తతో వజ్రమయం వర్షం ప్రావర్తదతిదా
రుణమ్ । ఘోరవజ్రప్రహారైస్తు దైత్యేన్ద్రస్స తిరస్కృతః ॥ ౧౯౫ ॥ రథం ధ్వజం ధ
నుశ్ఛత్రం కవచం చాతికాఞ్చనమ్ । క్షణేన తిలశో నీతం సర్వసైన్యస్య పశ్యతః ॥ ౧౯౬ ॥
తద్దృష్ట్వా దుష్కరం కర్మ అశ్విభ్యాం భీమవిక్రమః । నారాయణాస్త్రం బలవాన్ముము
మోచ రణమూర్ధని ॥ ౧౯౭ ॥ వజ్రాస్త్రం శమయామాస దానవేన్ద్రోఽస్త్రతేజసా ।
తస్మిన్ప్రశాన్తే వజ్రాస్త్రే కాలనేమిరనన్తరమ్ ॥ ౧౯౮ ॥ జీవగ్రాహం గ్రాహయితు
మశ్వినౌ తు ప్రచక్రమే । తావశ్వినౌ రణే భీతౌ సహస్రాక్షరథం ప్రతి ॥ ౧౯౯ ॥ ప్రయా
తౌ వేపమానౌ తు తదాశస్త్రవివర్జితౌ । తయోరనుగతో దైత్యః కాలనేమిర్మహాబ
లః ॥ ౨౦౦ ॥ ప్రాప్యేన్ద్రస్య బలం చక్రే దైత్యానీకపదానుగః । తం దృష్ట్వా సర్వభూ
తాని విత్రేసుర్విహ్వలాని తు ॥ ౨౦౧ ॥ దృష్ట్వా దైత్యస్య తతోఽర్థం సర్వభూతాని మే
నిరే । పరాజయం మహేన్ద్రస్య సర్వలోకక్షయావహమ్ ॥ ౨౦౨ ॥ చేలుశ్శిఖరిణో ము
ఖ్యాః పేతురుల్కా నభస్థలాత్ । జగర్జుర్జలదా దిక్షు ఉద్భ్రాన్తాశ్చ మహార్ణవాః ॥ ౨౦౩ ॥
తాం భూతవికృతిం దృష్ట్వా భగవాన్గరుడధ్వజః । వ్యబుధ్యదహిపర్యఙ్కాద్యోగని

దేవాసురసఙ్గరం ప్రతి శ్రీవిష్ణోరాగమనమ్.

ద్రాం విహాయ తామ్ ॥ ౨౦౪ ॥ లక్ష్మీకరయుగాయస్తలాలితాఙ్ఘ్రిసరోరుహః ।
శరదీవ చ నీలాబ్జకాన్తదేహరుచిర్విభుః ॥ ౨౦౫ ॥ కౌస్తుభోద్భాసితోరస్కః కాన్తకే
యూరభాస్వరః । విమృశ్యాసురసఙ్క్షోభం వైనతేయముపాహ్వయత్ ॥ ౨౦౬ ॥
ఆహూతే జస్వినే తస్మిన్నానాకారాస్త్రవర్షిణి । దివ్యనానాస్త్రతీవ్రార్చిరారుహ్యా
గాత్తదాహవమ్ ॥ ౨౦౭ ॥ తత్రాపశ్యచ్చ దేవేన్ద్రమభిభూతమభిప్లవైః । దానవే
న్ద్రైర్నవామ్భోదసఙ్కాశైః పౌరుషోత్కటైః ॥ ౨౦౮ ॥ యథా హి పురుషో ఘోరై

ర్బాహైశ్చబలశాలిభిః । పరిత్రాణాయసుకృతంసుక్షేత్రేకర్మనిర్మలే॥ ౨౦౯ ॥ అథా
పశ్యంస్తుదైత్యేన్ద్రోఽపియతిజ్యోతిమణ్డలమ్ । స్ఫురన్తముదయాద్రిస్థంసూర్యారుణ
త్విషాఇవ ॥ ౨౧౦ ॥ ప్రభావంజ్ఞాతుమిచ్ఛన్తో దానవాస్తస్యతేజసః । గరుత్మన్త
ముపశ్యన్తఃకల్పాన్తానలభైరవమ్ ॥ ౨౧౧ ॥ తమాస్థితంచధూమాఘులిఖద్యుతిసహ
స్రభమ్।తమాలోక్యాసురేన్ద్రఽస్తుహర్షనిర్భరమానసః॥౨౧౨॥అయంచదేవసర్వస్వం
జితేస్మిన్నర్జితాస్సురాః । అయంసదైత్యచక్రాణాంకృతాన్తఃకేశవోహరిః॥ ౨౧౩॥
పనమాశ్రిత్యలోకేశంయజ్ఞభాగభుజోఽమరాః । ఇత్యుక్త్వాతుసమస్తాస్తేపరివార్య

॥ శ్రీవిష్ణోఃకాలనేమిభృతీనాంచయుద్ధమ్. ॥

సమన్తతః ॥ ౨౧౪ ॥ తంజఘ్నుర్వివిధైరస్త్రైస్స్వగరుత్మానవాహవే । కాలనేమిప్ర
భృతయోదశదైత్యామహారథాః॥ ౨౧౫ ॥ షష్ట్యావివ్యాధబాణానాంకాలనేమిర్జనా
ర్దనమ్ । నిమిశ్శతేనబాణానాం*మథనోఽశీతిభిశ్శరైః ॥ ౨౧౬॥ జమ్భకశ్చైవసప్త
త్యాశుమ్భోదశభిరేవచ । శేషాదైత్యేశ్వరాస్సర్వేవిష్ణుమేకైకశశ్శరైః ॥ ౨౧౭॥
దశభిర్దశభిర్యత్తాజఘ్నుస్సగరుడంరణే । తేషామమృష్యతత్కర్మవిష్ణుర్దానవసూద
నః॥ ౨౧౮ ॥ ఏకైకందానవంజఘ్నేషడ్భిష్షడ్భిరజిహ్మగైః।ఆకర్ణకృష్టైర్భూయశ్చ
కాలనేమిస్త్రిభిశ్శరైః ॥ ౨౧౯ ॥ విష్ణుంవివ్యాధహృదయేరోషాద్రక్తవిలోచనః ।
తస్యాశోభన్తతేబాణాహృదయేతేనకాఞ్చనాః ॥ ౨౨౦ ॥ మయూఖానీవదీప్తానికౌ
స్తుభస్యస్ఫుటత్విషః । తైర్బాణైఃకిఞ్చిదాయస్తోహరిర్జగ్రాహముద్గరమ్ ॥ ౨౨౧ ॥
సతుతద్భ్రామ్యవేగేనదానవాయవ్యసర్జయత్ । దానవేన్ద్రఽస్తమప్రాప్తంవిజిత్యే
వశిఖైశ్శరైః ॥ ౨౨౨ ॥ చిచ్ఛేదతిలశఃక్రూరోదర్శయన్పాణిలాఘవమ్। తతోవిష్ణుః
ప్రకుపితశ్శార్ఙ్గంజగ్రాహభైరవమ్ ॥ ౨౨౩ ॥ తేనదైత్యస్యహృదయంతాడయామాస
గాఢతః । క్షణేనలబ్ధసంజ్ఞస్తుకాలనేమిర్మహాసురః ॥ ౨౨౪ ॥ శక్తింజగ్రాహతీక్ష్ణా
గ్రాంహేమఘణ్టాప్రహాసినీమ్ । తయావామభుజంవిష్ణోర్బిభేదదితినన్దనః ॥ ౨౨౫ ॥
శక్త్యాభిన్నంభుజంతస్యస్రుతశోణితమాబభౌ। పద్మరాగమయేనైవకేయూరేణవిభూ
షితమ్॥ ౨౨౬ ॥ తతోవిష్ణుఃప్రకుపితోజగ్రాహవిపులంధనుః।సప్తదశచనారాచాం
స్తీక్ష్ణాంశ్చమర్మభేదినః ॥ ౨౨౭ ॥ షడ్భిర్దైత్యస్యహృదయంవివ్యాధచశరైస్త్రిభిః
చతుర్భిస్సారథించాస్యధ్వజంచైకేనపత్రిణా ॥ ౨౨౮ ॥ ద్వాభ్యాంచధనుషీచాపిభు
జంసవ్యంచపత్రిణా । సవిద్ధోహృదయేగాఢందైత్యోహరిశిలీముఖైః ॥ ౨౨౯॥ స్రుత
రక్తారుణఃప్రాంశుపీడాకులితమానసః । చకమ్పేమారుతేనైవనోదితఃకింశుకద్రు
మః॥ ౨౩౦ ॥ తమాకమ్పితమాలక్ష్యగదాంజగ్రాహకేశవః । తాంచవేగేనచిక్షేప

* మదనో.

కాలనేమిరథంప్రతి ॥ ౨౩౧ ॥ సాపపాతశిరస్యుగ్రావిపులా కాలనేమినః । సమూర్ఛి
తోత్తమాఙ్గస్తుః క్షిప్తముకుటోఽసురః ॥ ౨౩౨ ॥ స్సృతరక్తౌఘరంహాస్తుస్సృతధాతు
రివాచలః । పపాతస్వేరథేభగ్నే విసంజ్ఞశ్శ్లిష్టజీవనః ॥ ౨౩౩ ॥ పతితస్యరథోపస్థే
దానవస్యాచ్యుతోహరిః। స్మితపూర్వమువాచేదం వాక్యంచక్రాయుధఃప్రభుః॥ ౨౩౪॥
గచ్ఛాసురవిముక్తోసిసామ్ప్రతంజీవసిర్ఘృణః । తతస్స్వల్పేన కాలేనఅహమేవతవా
న్తకః॥ ౨౩౫ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వావచస్తస్యసారథిః కాలనేమినః। అపవాహ్యరథందూ
రమానయత్కాలనేమినమ్ ॥ ౨౩౬ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే కాలనేమిపరాజయో
నామ ఏకోనపఞ్చాశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ తందృష్ట్వా దానవాఃక్రుద్ధాస్సజ్యైస్సైన్యైర్బలైర్యుతాః। సరఘా
ఇవమాక్షీకంహరణేసర్వతోదిశమ్ ॥ ౧॥ కృష్ణచామరజాలౌఘేసుధావిరచితాఙ్కు
రే। చిత్రపఙ్క్తపతాకేతుప్రభిన్నకరటాముఖే ॥ ౨ ॥ పర్వతాభేగజేభీమేమదస్రావి
ణిమూర్ధరే । ఆరుహ్యచనిమిర్దైత్యోహరింప్రత్యుద్యయౌబలీ ॥ ౩॥ తస్యాసన్దానవారౌ
ద్రాగజస్యపరిరక్షిణః । సప్తవింశతిసాహస్రాఃకిరీటకవచోజ్జ్వలాః ॥ ౪ ॥ అశ్వా
రూఢశ్చమథనోజమ్భకశ్శోణితప్రవాహనః । శుమ్భోపివిపులంమేషంసమారుహ్యాచ
విహ్వలాత్ ॥ ౫ ॥ అపరేదానవేన్ద్రాశ్చఖడ్గనానాస్త్రపాణయః । ఆజగ్ముస్సమ
రేక్రుద్ధావిష్ణుమక్లిష్టకారిణమ్ ॥ ౬ ॥ పరిఘేణనిమిర్దైత్యోమథనోముద్గరేణతు । శు
మ్భశ్శూలేనతీక్ష్ణేనప్రాసేనగ్రసనస్తథా ॥ ౭ ॥ చక్రేణమహిషఃక్రుద్ధోజమ్భశ్శక్త్యా
మహాసురః । జఘ్నుర్నారాయణంసర్వేశేషాస్తీక్ష్ణైశ్చమార్గణైః ॥ ౮॥ తాన్యస్త్రా
ణిప్రముక్తానిశరీరంవివిశుర్హరేః । గురూక్తానుపదేశాంస్తుసుశిష్యాయశుభానిచ॥ ౯ ॥
అసమ్ప్రాప్తోరణేవిష్ణురథజగ్రాహకార్ముకమ్। శరాంశ్చాశీవిషాకారాంస్తైలధౌతా
నజిహ్మగాన్ ॥ ౧౦ ॥ తతోభిసన్ధ్యదైత్యాంస్తానాకృష్యాకర్ణకార్ముకమ్।అభ్యద్రవ
ద్రణేక్రుద్ధోదేవారీనతిపౌరుషః ॥ ౧౧ ॥ నిమింవివ్యాధవింశత్యాబాణానామగ్నివర్చ
సామ్ । మథనందశభిర్బాణైశ్శుమ్భంపఞ్చభిరేవచ ॥ ౧౨ ॥ ఏకేనమహిషంక్రుద్ధో
వివ్యాధోరసిపత్రిణా । జమ్భంద్వాదశభిర్బాణైస్సర్వాంశ్చైకైకశస్త్రిభిః॥ ౧౩ ॥
తస్యతల్లాఘవందృష్ట్వా దానవాఃక్రోధమూర్ఛితాః । ఘటమానాఃప్రయత్నేనచక్రుర
త్యద్భుతంరణమ్ ॥ ౧౪ ॥ చిచ్ఛేదాథధనుర్విష్ణోర్నిమిర్భల్లేనదానవః। సన్ధ్యమానం
శరంమత్వాచిచ్ఛేదమహిషాసురః ॥ ౧౫ ॥ పీడయామాసగరుడంజమ్భస్తీక్ష్ణైస్తుసా
యకైః।భుజంచాస్యాహనద్గాఢంశుమ్భోమ్భోధరసన్నిభః ॥ ౧౬ ॥ఛిన్నేధనుషిగో

విన్ద్యోగదాం జగ్రాహ భీషణమ్। తాం ప్రాహిణోత్స వేగేన మథనాయ మహాహవే॥౧౭॥
తామప్రాప్తాం నిమిర్బాణైశ్ఛిచ్ఛేద తిలశో రణే। తాంస్తాన్సమాగతాన్దృష్ట్వా ప్రస్థానే
ప్రార్థితానివ॥౧౮॥ జగ్రాహ ముద్గరం ఘోరం దివ్యరత్నపరిష్కృతమ్। తం ముమోచా
తివేగేన నిమిముద్దిశ్య దానవమ్॥౧౯॥ తమాయాన్తం వియత్యేవ త్రయో దైత్యాస్య వార
యన్। గదయా జమ్భదైత్యస్తు గ్రసనః పట్టసేన తు॥ ౨౦॥ శక్త్యా చ మహిషో దైత్యాస్స్వ
పతేః జయకాఙ్క్షయా। నిరాకృతం తమాలోక్య దుర్జనః ప్రణయం యథా॥ ౨౧॥ జగ్రాహ
శక్తిమత్యుగ్రామష్టఘణ్టోత్కటస్వనామ్ । జమ్భాయ తాం సముద్దిశ్య ప్రాహిణో
ద్రణమూర్ధని ॥ ౨౨ ॥ తామన్తరస్థాం జగ్రాహ గజో దానవనన్దనః । గృహీత్వా తాం
సమాలోక్య శిష్యామివ వివేకినా ॥ ౨౩ ॥ దృఢం భారసహం సారసతదాదత్తకా
ర్ముకమ్ । రౌద్రాస్త్రమభిసన్ధాయ తస్మిన్బాణాస్ముమోచహ ॥ ౨౪ ॥ తతోఽస్త్రతే
జసా సర్వం వ్యాప్తం లోకం చరాచరమ్ । తతో బాణమయం సర్వమాకాశం సమదృ
శ్యత ॥ ౨౫ ॥ భూర్దిశో విదిశశ్చైవ బాణజాలమయం బభౌ । దృష్ట్వా తదస్త్రమాహా
త్మ్యం సేనానీర్గ్రసనోఽసురః॥ ౨౬ ॥ బ్రాహ్మమస్త్రం చకారాశు సర్వాస్త్రవినివా
రణమ్ । తేన సర్వం శమం యాతం రౌద్రాస్త్రం లోకఘస్మరమ్॥ ౨౭॥ అస్త్రే ప్రతిహ
తే తస్మిన్విష్ణుర్దానవసూదనః । కాలదణ్డాస్త్రమకరోత్సర్వలోకభయఙ్కరమ్ ॥౨౮॥
సన్ధీయమానే తస్మింస్తు మారుతః పరుషో వవౌ । చకమ్పే చ మహీ దేవీ భిన్నాశ్చాప్యబ్ధ
యోఽభవన్ ॥ ౨౯ ॥ తదస్త్రముగ్రం దృష్ట్వా తు దానవా యుద్ధదుర్మదాః । చక్రుర
స్త్రాణి దివ్యాని నానారూపాణి సంయుగే॥ ౩౦ ॥ నారాయణాస్త్రం గ్రసనస్తు చక్రే
త్వాష్ట్రం నిమిశ్చాస్త్రవరం ముమోచ । ఏకైకమస్త్రం చ చకార జమ్భస్తత్కాలద
ణ్డాస్త్రనివారణాయ॥ ౩౧ ॥ యావచ్చ సన్ధాయ చ సమ్ప్రయాతి దైత్యేశ్వరాస్త్ర
స్త్రనివారణాయ । తావత్క్షణేనైవ జఘానకోటిం దైత్యేశ్వరాణాం సగజాం సహా
శ్వామ్॥౩౨ ॥ అనన్తరం శాన్తమభూత్తదస్త్రం దైత్యాస్త్రయోగేన తు కాలదణ్డమ్।
శాన్తం తమాలోక్య హరిస్స్వమస్త్రం సవిక్రమేణాపి పరీతమూర్తిః ॥ ౩౩ ॥ జగ్రాహ
చక్రం తపనాయుతాభముగ్రం చమార్తణ్డమివద్వితీయమ్ । చిక్షేప సేనాపతయేఽభి
సన్ధ్యకణ్ఠస్థలం వజ్రకఠోరముగ్రమ్॥ ౩౪ ॥ చక్రం తదాకాశగతం విలోక్య సర్వాత్మనా
దైత్యవరాస్స్వవీర్యైః । నాశక్నువన్వారయితుం ప్రచణ్డం దైవం యథాక్రమ్యముధా
యజన్తుః ॥ ౩౫ ॥ తమప్రతర్క్యమయజన్యవర్యం చక్రం పపాత గ్రసనస్య కణ్ఠే । ద్వి
ధాతుకృత్వా గ్రసనస్య కణ్ఠం తచ్చక్రధారారుణఘోరనాభిః ॥ ౩౬ ॥ జగామ భూ
యోఽపి జనార్దనస్య పాణిం ప్రవృద్ధానలతుల్యదీప్తిమ్ ॥ ౩౭ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసుర సఙ్గ్రామే శ్రీవిష్ణుకృతగ్రసనవధో
నామ పఞ్చాశదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ తస్మిన్వినిహతే దైత్యే గ్రసనే బలనాయకే । నిర్మర్యాదమయుధ్యన్త హరిణా సహ దానవాః ॥ ౧ ॥ పట్టిసైర్ముసలైః ప్రాసైర్గదాభిః కుణపైరపి । తీక్ష్ణాననైస్తు నారాచైశ్చక్రైశ్శక్తిభిరేవ చ ॥ ౨ ॥ తానస్త్రాన్స్వప్రయుక్తాంశ్చ చిత్రయోధీ జనార్దనః । ఏకైకం శతధా చక్రే బాణైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౩ ॥ తతః క్షీణాయుధః ప్రాయో దానవా భ్రాన్తచేతసః । అస్త్రాణ్యాధాతుమభవన్నసమర్థా యదా రణే ॥ ౪ ॥ తదా దృష్టైర్గజైరశ్వైర్జనార్దనమయోధయన్ । సమన్తాత్కోటిశో దైత్యాస్సర్వతః ప్రత్యయోధయన్ ॥ ౫ ॥ బహుకృత్వా రణం విష్ణోః కిఞ్చిచ్ఛ్రాన్తభుజోఽభవత్ । ఉవాచ చ గరుత్మన్తం తస్మింస్తుములే రణే ॥ ౬ ॥ గరుత్మన్కచ్చిదశ్రాన్తస్త్వమస్మిన్నైవ సావ్ప్రితమ్ । యద్యశ్రాన్తోసి తద్యాహి మధనస్య రథం ప్రతి ॥ ౭ ॥ శ్రాన్తోసి చ ముహూర్తం త్వం రణాదపసృతో భవ । ఇత్యుక్తో గరుడస్తేన విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ॥ ౮ ॥

॥ శ్రీవిష్ణుమధనాసురాదియుద్ధమ్. ॥

ఆససాద రణే దైత్యం మధనం ఘోరదర్శనమ్ । దైత్యస్త్వభిముఖం దృష్ట్వా శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ ॥ ౯ ॥ జఘాన భిణ్డివాలేన శితధారేణ వక్షసి । తం ప్రహారమచిన్త్యైవ విష్ణుస్తస్మిన్మహాహవే ॥ ౧౦ ॥ జఘాన పఞ్చభిర్బాణైర్మార్జితైర్లోహవాహిభిః । పునర్దశభిరాకర్ణకృష్టైర్గాఢం స్తనాన్తరే ॥ ౧౧ ॥ విద్ధో మర్మసు దైత్యేన్ద్రో హరిం బాణైరకమ్పయత్ । సముహూర్తం సమాశ్వస్య జగ్రాహ పరిఘం తదా ॥ ౧౨ ॥ జఘ్నే జనార్దనం చాపి పరిఘేణాగ్నివర్చసా । విష్ణుస్తేన ప్రహారేణ కిఞ్చిదాఘూర్ణితోఽభవత్ ॥ ౧౩ ॥ తతః కోపవివృత్తాక్షో గదాం జగ్రాహ మాధవః । మధనస్య తయా మేషం నిష్పిపేషాథ శాశ్వతః ॥ ౧౪ ॥ మేషోత్పపాత దైత్యేన్ద్రః క్షయకాలే చలో యథా । తస్మిన్నిపతితే భూమౌ దానవే వీర్యశాలినీ ॥ ౧౫ ॥ అవసాదం యయుర్దైత్యాః కర్మణ్యేకాకినో యథా । తతస్తేష్వవసన్నేషు దానవేష్వభిమానిషు ॥ ౧౬ ॥ ప్రకోపాద్రక్తనయనో మహిషో దానవేశ్వరః । ప్రత్యుద్యయౌ రణం రౌద్రస్స్వబాహుబలమాశ్రితః ॥ ౧౭ ॥ తీక్ష్ణధారేణ శూలేన మహిషో హరిమర్దయత్ । శక్త్యా చ గరుడం వీరో హృదయే న్యహనద్దృఢమ్ ॥ ౧౮ ॥ తతో వ్యావృత్య వదనం మహాచలగుహానిభమ్ । గ్రస్తుమిచ్ఛద్రణే దైత్యస్స గరుత్మన్తమచ్యుతమ్ ॥ ౧౯ ॥ దృష్ట్వాచ్యుతోఽపి విజ్ఞాయ దానవస్య చికీర్షితమ్ । వదనం పూరయామాస దివ్యైరస్త్రైర్మహాబలః ॥ ౨౦ ॥ మహిషస్యాథ ససృజే బాణౌఘైర్గరుడధ్వజః । పిధాయ వదనం దైత్యో దివ్యాస్త్రైః పరిమన్త్రితైః ॥ ౨౧ ॥ స్వతైర్బాణైరభిహతో మహిషోఽచలసన్నిభః । పరివర్తితకాయోఽసౌ పపాత చ ముమార చ ॥ ౨౨ ॥ మహిషం పతితం దృష్ట్వా భూమౌ ప్రోవాచ కేశవః । మహిషాసుర మత్తస్త్వం వధం నాస్త్రైరివార్హసి ॥ ౨౩ ॥ యోషిద్వధ్యః పురోక్తోఽసి సాక్షాత్కమలయోనినా । ఉత్తిష్ఠ జీవితం రక్ష గచ్ఛాస్మాత్సఙ్గరాద్ద్రుతమ్ ॥ ౨౪ ॥ తస్మిన్పరాఙ్ముఖే దైత్యే

మహిషేశస్తు దానవః । సన్దష్టోష్ఠపుటః కోపాద్భ్రుకుటీవికృతాననః ॥ ౨౫ ॥ నిష్పిష్య పాణినా పాణిం ధనురాదాయ భైరవమ్ । సజ్యం చకార స ధనుశ్శరాంస్తు భుజగోపమాన్ ॥ ౨౬ ॥ స చిత్రయోధీ దృఢముష్టిపాత స్తతశ్చ విష్ణుం గరుడం చ దైత్యః । బాణైర్జ్వలద్వహ్నిశిఖానికాశైః క్షిప్రైః ప్రసక్తైః పరితో గృహీతః ॥ ౨౭ ॥ విష్ణుస్తు దైత్యేన్ద్రశరార్దితోఽపి హి శక్తిం సమాదత్త కృతాన్తతుల్యామ్ । తయాశు శక్త్యా స పిపేష మేషం శుభం చ శత్రుం ధరణీధరాభమ్ ॥ ౨౮ ॥ తస్మాదథాప్లుత్య హతాచ్చ మేషాద్భూమౌ పదాతిర్దనుజాధిపస్సః । తతస్స భూస్థస్య హరిస్స ఘోరాన్ముమోచ కాలానలతుల్యభాసః ॥ ౨౯ ॥ శరైస్త్రిభిస్తస్య భుజం బిభేద షడ్భిశ్చ శీర్షం దశభిశ్చ కేతుమ్ । విష్ణుర్వికృష్టైశ్శ్రవణావసానం దైత్యస్య దత్తం వినివృత్తనేత్రః ॥ ౩౦ ॥

స తేన దైత్యో వ్యథితో బభూవ దైత్యేశ్వరో విప్లుతశోణితౌఘః । తతోఽస్య కిఞ్చిచ్చలితస్య ధైర్యాదువాచ సఖ్యే స తు శార్ఙ్గపాణిః ॥ ౩౧ ॥ కుమారవధ్యోఽసి రణం విముఞ్చ శుమ్భాసుర స్వల్పతరైరహోభిః । వధం న మత్తోఽర్హసి గచ్ఛ మూఢ వృథైవ కిం యుద్ధసముత్సుకోఽసి ॥ ౩౨ ॥ శుమ్భో వధం విష్ణుముఖాన్నిశమ్య నిమిస్స సఖ్యే సమియేష విష్ణుమ్ । గదామథోద్యమ్య నిమిః ప్రచణ్డాం జఘాన గాఢం గరుడం సఖిస్థః ॥ ౩౩ ॥ జమ్భోఽపి విష్ణుం పరిఘేణ మూర్ధ్ని ప్రసృష్టరాత్రౌఘవిచిత్రభాసా । తౌ దానవాభ్యాం విషమైః ప్రహారైర్నిపేతతుస్తౌ ఘనపావకాభౌ ॥ ౩౪ ॥ తత్కర్మ దృష్ట్వా దితిజాస్తు సర్వే జగర్జురుచ్చైః కృతసింహనాదాః । ధనూంషి చాస్ఫోట్య జవాభిఘాతైర్వ్యదారయన్భూమిమపి ప్రచణ్డాః ॥ ౩౫ ॥ వాసాంసి చైవాదుధువుః పరేతు దధ్ముశ్చ శఙ్ఖానకగోముఖౌఘాన్ । అథ సంజ్ఞామవాప్యాశు గరుడోఽపి స కేశవః ॥ ౩౬ ॥ పరాఙ్ముఖో రణాత్తస్మాత్పలాయత మహాజవః ॥ ౩౭ ॥ * * . * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే గరుడసహితవిష్ణుపలాయనం నామైకపఞ్చాశదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ తమాలోక్య పలాయన్తం విభ్రష్టధ్వజకార్ముకమ్ । హరిం దేవం సహస్రాక్షో మేనే భగ్నాన్సురానపి ॥ ౧ ॥ దైత్యాంశ్చ ముదితాన్దృష్ట్వా కర్తవ్యం నాధ్యగచ్ఛత । అథయానికటం విష్ణోస్సురేశః పాకశాసనః ॥ ౨ ॥ ఉవాచ చైనం మధురం వాక్యం ప్రోత్సాహికం పరమ్ । కిమేభిః క్రీడసే దేవ దానవైర్దుష్టమానసైః ॥ ౩ ॥ దుర్జనైర్లబ్ధరన్ధ్రస్య పురుషస్య కుతః క్రియా । శక్తేనోపేక్షితో నీచో మన్యతే బలమాత్మనః ॥ ౪ ॥ తస్మాన్న నీచం మతిమాన్గృహీతం హి న సన్త్యజేత్ । అథాగ్రే సరసమ్ప్రాప్త్యా రథినో జయమాప్నుయుః ॥ ౫ ॥ తత్స్థే సమభవత్పూర్వం హిరణ్యాక్షవధే ప్రభో ।

హిరణ్యకశిపుర్దైత్యో వీర్యశాలీ మదోద్ధతః ॥ ౬ ॥ త్వాం ప్రాప్య చ యథా నస్యాదసు
రో విషమాకృతిః । భ్రీమం ప్రతిబలా హ్యేవా దైత్యేన్ద్రాస్సురవిద్విషః ॥ ౭ ॥ వినాశ
మాప్తాస్త్వాం ప్రాప్య శలభా ఇవ పావకమ్ । సంయుగే సురదైత్యానాం త్వమేవాన్తక
రో హరే ॥ ౮ ॥ తస్మై వా హావమత్తానాం భవిష్ణోసురాశ్రయః । ఏవం ప్రబోధితో విష్ణు
ర్వ్యవర్ధత మహాభుజః ॥ ౯ ॥ బలేన తేజసా వృద్ధ్యా సర్వభూతాశ్రయో హరిః । అథో
వాచ సహస్రాక్షం కాలకృష్ణ మహాభుజః ॥ ౧౦ ॥ దైత్యేన్ద్రాస్స్వైర్యథోపాయైశ్శ
క్యా హన్తుం హి నాన్యతః । మద్బలయుస్తారకో దైత్యో యుక్త్వా సప్తదినం శిశుమ్ ॥ ౧౧ ॥
కశ్చిత్స్త్రీవధ్యతాం ప్రాప్తో వధోన్యస్య కుమారికా । జన్యస్త్వవధ్యతాం ప్రాప్తో దాన
వః క్రూరవిక్రమః ॥ ౧౨ ॥ తస్మాద్ధైర్యేణ దివ్యేన జహి జమ్భం జగద్గురమ్ । అవధ్యస్సర్వ
భూతానాం త్వాం వినా తే సుదానవః ॥ ౧౩ ॥ మాయాయుక్తో యతేజస్త్వం జగతః కణ్టకముద్ధర ।
తస్మై వ్యకృష్ణ వచశ్శ్రుత్వా సహస్రాక్షో సురారిహా ॥ ౧౪ ॥ సమాదిశత్సురాన్సర్వాన్సైన్య
స్యాస్యగ్రిచ నాంప్రతి । యత్నాన్తసర్వలోకేషు వీర్యస్య తపసోపి చ ॥ ౧౫ ॥ తదేకాదశరు
ద్రాంశ్చ కాంగ్రే సరాక్షహారిః । వ్యాఘ్రచర్మోగాంగి దోనద్ధాబలిసూసీలకన్ధరాః ॥ ౧౬ ॥
చన్ద్రఖణ్డసమక్ష్లేన మిల్లిలోభశిఖణ్డినః । శూలజ్వాలావలిప్తాగ్రా భుజమణ్డలభైర
వాః ॥ ౧౭ ॥ పిఙ్గోర్ధ్వజటాజూటాస్సింహచర్మోత్తరచ్ఛదాః । కపాలీశాదయో రు
ద్రా విద్రావితమహాసురాః ॥ ౧౮ ॥ కపాలీ పిఙ్గలో భీమో మహాపాతో విలోహితః ।
అజేశశ్శాసనశ్శాస్తా శమ్భుశ్చణ్డో భవస్తథా ॥ ౧౯ ॥ ఏతే ఏకాదశానన్తబలా రుద్రప్ర
భావినః । పాలయన్తో బలస్యాగ్రం దారయన్తశ్చ దానవాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఆప్యాయయ
న్తస్త్రిదశాపగన్ధస్త ఇవామ్బుదాః । హిమాచలాభే మహతి కాఞ్చనామ్బురుహస్ర
జి ॥ ౨౧ ॥ ప్రచలచ్చామరే హేమమణ్డలత్వాన్నఘుమణ్డితే । ఐరావణే చతుర్దన్తే మాతఙ్గే
మత్తసంస్థితే ॥ ౨౨ ॥ మహామదజలస్రావే కామరూపే శతక్రతుః । తస్థౌ హిమవత
శ్శృఙ్గే భానుమానివ దీప్తిమాన్ ॥ ౨౩ ॥ తస్యాగతక్షేత్పదం సవ్యం మారుతోఽమితవిక్రమః ।
రణేయో పరమాగ్నిస్తుజ్వాలాపూరితదఙ్ముఖః ॥ ౨౪ ॥ పృష్ఠరక్షోభవద్విష్ణుస్సైన్య
స్య శతక్రతోః । ఆదిత్యా వసవో విశ్వే మరుతశ్చాశ్వినావపి ॥ ౨౫ ॥ గన్ధర్వా రాక్ష
సా యక్షాస్సకిన్నరమహోరగాః । ప్రసాధితాశ్చ త్రిపితాస్సధానా హేమభూష
ణాః ॥ ౨౬ ॥ కోటిశః కోటిశో బృన్దం బృన్దం చిహ్నోపలక్షితమ్ । విశ్రావయన్తస్స్వాం కీ
ర్తిం వన్దిబృన్దైః పురస్సరైః ॥ ౨౭ ॥ పేతుర్దైత్యవధే దృప్తాస్సహస్రాస్సురజాతయః ।
శతక్రతోరమరనికాయపాలితా పతాకినీ గజరథవాజినాదితా ॥ ౨౮ ॥ సదోన్నతధ్వ
జపటకోటిమణ్డితా బభూవ సా దితిసుతశోకవర్ధనీ । అయాన్తీం తాం విలోక్యాథ సురసే

సురైస్సహగజాసురయుద్ధమ్.

నాంగజాసురః ॥ ౨౯ ॥ గజరూపో మహామేఘాభసంహతామేఘాధిభైరవః । పరశ్వ
ధాయుధో దైత్యో దశనాభాగసఙ్కటః ॥ ౩౦ ॥ మమర్ద చరణైర్దేవాంశ్చిక్షేపాన్యా
న్కరేణ చ । పరాన్పరశునా జఘ్నే దైత్యేన్ద్రో రౌద్రవిక్రమః ॥ ౩౧ ॥ తస్యాపాల
యత సేనాం యక్షగన్ధర్వకిన్నరాః । ముముచుస్సంహతాస్సర్వే చిత్రశస్త్రాస్త్రసం
హతాః ॥ ౩౨ ॥ పరాన్పరశ్వధాంశ్చక్రుర్భుసుణ్డీంశ్చ సముద్గరాన్ । కున్తాన్ప్రాసాన
సీంస్తీక్ష్ణాన్ముద్గరాంశ్చాతిదుస్సహాన్ ॥ ౩౩ ॥ తాన్త్సర్వాన్గ్రసద్దైత్యః కమలానీవ
యూధపః । కోపాస్ఫాలితదీర్ఘాగ్రకరాస్ఫోటేన పాతయన్ ॥ ౩౪ ॥ విచచార రణే దేవా
న్దృష్ట్వా క్రోధ్యో గజదానవః । యస్మిన్రణే సన్న్యపతత్సురబృన్దే గజాసురః ॥ ౩౫ ॥ తస్మిం
స్తస్మిన్మహాశబ్దో హాహాకారః కృతోఽభవత్ । అథ విద్రవమాణం తు బలం ప్రేక్ష్య సమన్త
తః ॥ ౩౬ ॥ రుద్రాః పరస్పరం ప్రోచురహఙ్కారోద్ధతార్చిషః । భో భో గృహ్ణీత దైత్యే
న్ద్రం భిత్త్వా చైనం మహాసురమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఘ్నన్తి తైర్నిశితైశ్శూలైర్గృహ్ణీమ్యేనం హిమా
ర్మసు । కపాలీ వాక్యమాకర్ణ్య శూలం శితశిఖాముఖమ్ ॥ ౩౮ ॥ సమ్మార్జ్య వామహ
స్తేన సంరమ్భవివృతేక్షణః । అథాగాద్భ్రుకుటీచక్రో దైత్యేన్ద్రాభిముఖో రణే ॥ ౩౯ ॥
దృఢేన ముష్టిబన్ధేన శూలం విష్టభ్య నిర్మలమ్ । జఘాన కుమ్భదేశే తు కపాలీ గజదానవ
మ్ ॥ ౪౦ ॥ తతో దశాపి తే రుద్రా నిర్మలాయోముఖై రణే । జఘ్నుశ్శూలైస్తు దైత్యే
న్ద్రం శైలవర్ష్మాణమాహవే ॥ ౪౧ ॥ స్రుతశోణితరన్ధ్రస్స నీలశూలముఖార్దితః । బభౌ
కృష్ణశ్చ్యుపి దైత్యశ్శరదీవామలం సరః ॥ ౪౨ ॥ ప్రోత్ఫుల్లారుణనీలాబ్జసఙ్ఘాతైస్సర్వతో
దిశమ్ । తస్య శుక్లతనుచ్ఛాయైరుద్భిన్నం సైరివావృతమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఉపస్థితాన్త్రి
దైత్యోఽథ ప్రచలత్కర్ణపల్లవః । కుమ్భం బిభేద దశనైర్నాభిదేశే గజాసురమ్ ॥ ౪౪ ॥
దృష్ట్వా చ శక్తిం రుద్రాభ్యాం నవరుద్రాస్తతో ద్రుతమ్ । తతక్షుర్వివిధైశ్శస్త్రైశ్శరీర
మమరద్విషః ॥ ౪౫ ॥ నిర్భయా బలినో యుద్ధమేరుభూమ్యాం వ్యవస్థితాః । వృతం మ
హిషమాసాద్య వనే గోమాయవో యథా ॥ ౪౬ ॥ కపాలినం పరిత్యజ్య ద్రుమం చాసుర
పుఙ్గవః । వేగేన కుపితో దైత్యో నవరుద్రానుపాద్రవత్ ॥ ౪౭ ॥ మమర్ద చరణాఘా
తైర్దన్తైశ్చాపి కరేణ చ । స తైస్తుములయుద్ధేన అయనాపాదితో యదా ॥ ౪౮ ॥ తదా
కపాలీ జగ్రాహ కరం తస్యామరద్విషః । భ్రామయామాస చాతీవ వేగేన చ గజాసుర
మ్ ॥ ౪౯ ॥ దృష్ట్వా శ్రమాతురం దైత్యం కించిత్స్ఫురితజీవితమ్ । నిరుత్సాహం రణే తస్మి
న్త్యాతయుద్ధోత్సవోద్యమమ్ ॥ ౫౦ ॥ తతః పతతపవాస్య చర్మ చోత్కృత్య భైరవమ్ ।
స్రవత్సర్వాఙ్గరక్తౌఘం చకారామ్బరమాత్మనః ॥ ౫౧ ॥ దృష్ట్వా వినిహతం దైత్యం దా
నవేన్ద్రా మహాబలాః । విత్రేసుర్దుద్రువుర్జఘ్నుర్నిపేతుశ్చ సహస్రశః ॥ ౫౨ ॥ దృష్ట్వా

కపాలినోరూపంగజచర్మామ్బరావృతమ్। దిక్షుభౌమంతమోఽఘోరంరుద్రందైత్యా
విలోకయన్ ॥ ౫౩ ॥ ఏవంవినిహతేతస్మిన్దానవేన్ద్రేమహాబలే। ద్విపాధిరూఢోదై
త్యేన్ద్రోహతదున్దుభినాదతః ॥ ౫౪ ॥ కల్పాన్తామ్బుదనాదేనదుర్ధరేణాపిదానవః।

——॥ సురైస్సహనిమినామకాసురయుద్ధమ్. ॥——

నిమిస్తత్రాపతత్తూర్ణంసురసైన్యాన్యలోడయత్ ॥ ౫౫ ॥ యాంయాంనిమిగజోయా
తిదిశంతాంతాంసవాహనాః। తత్యజుర్ద్రువుర్దేవాభయార్తాస్త్యక్తచేతసః॥౫౬॥
గన్ధేనసురమాతఙ్గాద్దుద్రువుస్తస్యహస్తినః । పలాయమానేసైన్యేతుసురాణాంపా
కశాసనః ॥ ౫౭ ॥ తస్థౌదిక్పాలకైస్సార్ధమష్టభిఃకేశవేనచ । సమ్ప్రాప్తోనిమిమాత
ఙ్గోయావచ్ఛక్రగజంప్రతి ॥ ౫౮ ॥ తావచ్ఛక్రగజోభీతోముక్త్వానాదంసుభైరవమ్।
ధ్రియమాణోఽపియత్నేనధరణౌనావతిష్ఠితః ॥ ౫౯ ॥ పలాయతిగజేతస్మిన్నారూఢః
పాకశాసనః । విపరీతముఖోయుద్ధ్యేదానవేన్ద్రవధంప్రతి॥ ౬౦ ॥ శతక్రతుశ్చచక్రే
ణనిమింవక్షస్యతాడయత్ । గదయాదన్తినంతస్యగణ్డస్థానేహతందృఢమ్ ॥ ౬౧ ॥
తత్ప్రహారమచిన్త్యైవనిమిర్నిశ్చలపౌరుషః। ఐరావణంకటీదేశేముద్గరేణాభ్యతాడ
యత్ ॥ ౬౨ ॥ సహతోముద్గరేణాథశక్రకుఞ్జరఆహవే । జగామపశ్చాచ్చరణైర్ధర
ణీంభూధరాకృతిః ॥ ౬౩ ॥ లాఘవాత్ప్రతిముక్తాయతతోమురమహాగజః । రణాద
పససర్పాశుభీషితోనిమిహస్తినా ॥ ౬౪ ॥ తతోవాయుర్వవౌరూక్షశ్చణ్డశ్శర్కర
పాంసులః। సమ్ముఖోనిమిమాతఙ్గఃపవనాచలకమ్పితః ॥ ౬౫ ॥ స్రుతరక్తోబభౌశైలో
ఘనదాతుహ్రదేయథా । ధనదోఽపిగదాంగుర్వీంతస్యదానవహస్తినమ్ ॥ ౬౬ ॥ చి
క్షేపహస్తాద్దైత్యేన్ద్రేనిపపాతాస్యమూర్ధని । గజోగదానిపాతేనసతేనపరిమూర్ఛి
తః॥౬౭ ॥ దన్తైర్భిత్త్వాధరాంవేగాత్పపాతాచలసన్నిభః। స్రుతరక్తోబభౌశైలస్సిం
హనాదోమహాబభౌ ॥ ౬౮ ॥ సర్వతస్సురసైన్యానాంగజబృంహితబృంహితమ్। తే
షాంరథేనచాశ్వానాంగుణాస్ఫోటేనధన్వినామ్॥ ౬౯॥ గజంతంనిహతందృష్ట్వానిమిం
చాపిపరాఙ్ముఖమ్ । శ్రుత్వాచసింహనాదంచసురాణామతికోపనః॥ ౭౦॥ జమ్భా

——॥ దేవేన్ద్రజమ్భాసురయుద్ధమ్. ॥——

జజ్వాలకోపేనసిక్తాజ్యఇవపావకః । ససురానోఽపరక్రాన్తోధనుష్యారోప్యసాయక
మ్॥ ౭౧॥తిష్ఠతిష్ఠాబ్రవీత్సర్వాన్సారథించాస్యనోదయ । వేగేనచలతస్తస్యతద్రథస్యా
భవద్ద్యుతిః ॥ ౭౨ ॥ యథాదిత్యసహస్రస్యఉద్గతస్యోదయాచలే । పతాకీనారథే
నాజౌకిఙ్కిణీజాలమాలినా ॥ ౭౩ ॥ అతిశుభ్రాతపత్రేణసతేనస్యన్దనేనతు । ఘుట
యత్సురసైన్యానాంహృదయానిచదృశ్యతే॥ ౭౪॥ తమాయాన్తమభిప్రేక్ష్యధనుష్యా
హితసాయకమ్। శతక్రతుశ్చతందృష్ట్వాదృఢమాదత్తకార్ముకమ్ ॥ ౭౫॥ బాణంచతై
లధౌతాగ్రమర్ధచన్ద్రమజిహ్మగమ్। తేనాస్యసశరంచాపంరణేచిచ్ఛేదవృత్రహా॥ ౭౬॥

త్రింశత్త్యజ్యతచ్చాపం జమ్భో దానవనన్దనః । అన్యత్కార్ముకమాదాయ వేగేన శ
రసాదనమ్ ॥ ౭౭ ॥ శరాంశ్చాసీవిషాకారాంస్తైలధౌతానజిహ్మగాన్ । శక్రం వివ్యా
ధ దశభిర్జానుదేశే తు పత్రిభిః ॥ ౭౮ ॥ హృదయే త్రిభిశ్చాపి ద్వాభ్యాం చ స్కన్ధయో
ర్ద్వయోః । శక్రోఽపి దానవేన్ద్రాయ బాణజాలమపాసృజత్ ॥ ౭౯ ॥ అప్రాప్తాన్దా
నవేన్ద్రస్తు శరాఞ్ఛక్రభుజేరితాన్ । చిచ్ఛేద దశధాకాశే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౮౦
తతస్తు శరజాలేన దేవేన్ద్రో దానవేశ్వరమ్ । ఆచ్ఛాదయన్నైవ తదా వర్షాస్వివ ఘనో
ర్ణభః ॥ ౮౧ ॥ దైత్యోఽపి బాణజాలేన వ్యధమత్సాయకైశ్శితైః । యథా వాయుర్ఘన
టోపం దుర్నివార్యం దిశో ముఖే ॥ ౮౨ ॥ తతశ్శక్రోఽపి సంరమ్భాన్నాపి శేషయితే య
దా । దానవేన్ద్రం తదా చక్రే గన్ధర్వాస్త్రం మహాద్భుతమ్ ॥ ౮౩ ॥ తస్యాస్య తేజసా
వ్యాప్తమభూచ్చ గగనోదరమ్ । గన్ధర్వైః కిన్నరైశ్చాపి నానాప్రాకారతోరణైః ॥ ౮౪
ముఞ్చద్భిరద్భుతాకారైరస్త్రవృష్టిం ప్రయత్నతః । తయాస్త్రవృష్ట్యా దైత్యానాం
హన్యమానాం మహాచమూమ్ ॥ ౮౫ ॥ జమ్భశ్శరణమాగచ్ఛదప్రమేయపరాక్రమైః
వ్యాకులోఽపి యదా దైత్యస్సహస్రాక్షాస్త్రపీడయా ॥ ౮౬ ॥ స్మరన్సాధుసమాచ
రం భీతబాణపరోఽభవత్ । అథాస్త్రం మౌసలం నామ ముమోచ దితినన్దనః ॥ ౮౭
తత్తదా ముసలైస్సర్వం సమభవత్పూరితం జగత్ । ఏకప్రహారకరణైః ప్రవృష్టిస్సమన్త
తః ॥ ౮౮ ॥ గన్ధర్వనగరాభేషు గన్ధర్వాస్త్రవినిర్మితాన్ । గాన్ధర్వమస్త్రం సన్ధాయ
సురసైన్యేషు చాపరమ్ ॥ ౮౯ ॥ ఏకైకేన ప్రహారేణ గజానశ్వాన్మహారథాన్ । ఏతా
శ్చావ్యహనత్క్షిప్రం శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౯౦ ॥ తతస్సురాధిపశ్శక్రస్త్వాష్ట్రమస్త్రం
సముదీరయత్ । సన్ధాయమానే త్వాష్ట్రే తు నిశ్చేరుః పావకార్చిషః ॥ ౯౧ ॥ తతో య
న్త్రమయాన్దివ్యాన్యాయుధాన్యస్ఫురంస్తతః । తైర్యన్త్రైః ఖవమస్థాయ తద్విరిత్తేవి త
నకమ్ ॥ ౯౨ ॥ వితానకేన తేనాథ ప్రశమం మౌసలే గతే । శైలాస్త్రం ముముచే
జమ్భో యన్త్రసఙ్ఘాతలోపనమ్ ॥ ౯౩ ॥ అప్రమాణైస్తతః పాషాణైస్తతో వర్షం ప్రవ
త । త్వాష్ట్రాస్త్రజనితాన్యాశు యన్త్రాణి శితదన్తరమ్ ॥ ౯౪ ॥ తేనోపలనిపాతే
గతాని తిలశస్తతః । యన్త్రాణి తిలశః కృత్వా శైలాస్త్రో పరిమూర్ధసు ॥ ౯౫ ॥ నిపప
తాశు వేగేన దారయన్పృథివీం తతః । తతో వజ్రాస్త్రమకరోత్సహస్రాక్షః పురన్ద
రః ॥ ౯౬ ॥ తేనోపలమహావర్షం వ్యశీర్యత సమన్తతః । తతః ప్రశాన్తే శైలాస్త్రే
జమ్భో భూధరసన్నిభః ॥ ౯౭ ॥ ఐషీకమస్త్రమకరోత్త్వరితోఽతిపరాక్రమః
ఐషీకం నామ సన్ధాయ వజ్రాస్త్రం చక్రవల్లభమ్ ॥ ౯౮ ॥ విజృమ్భత్యథ చైషీ
కే పరమాస్త్రే సుదుర్ధరే । జజ్వాలుర్దేవసైన్యాని సస్యన్దనగజాని తు ॥ ౯౯
దహ్యమానే ప్యైషీకేన తేజసా సురసత్తమే । ఆగ్నేయం చాస్త్రమకరోజ్జ్వలప
పాకశాసనః ॥ ౧౦౦ ॥ తేనాస్త్రేణ తదస్త్రం తదపభ్రశ్యదనన్తరమ్ । తస్మి
న్ప్రతిహతే చాస్త్రే పావకాస్త్రే విజృమ్భతి ॥ ౧౦౧ ॥ జజ్వాలుః కాయజన్మాన

సరథం చ ససారథిమ్ । తతః ప్రతిహతాద్వజ్రాద్దైత్యేన్ద్రః ప్రతిభానవాన్ ॥ ౧౦౨ ॥
వారుణాస్త్రం ముమోచాశు శమనం పావకార్చిషః । తతో జలధరైర్వ్యోమ స్ఫురద్వి
ద్యుల్లతాకులమ్ ॥ ౧౦౩ ॥ గమ్భీరమురజాఘాతం దిశః పూర్యం సమన్తతః । కరీన్ద్ర
కరతుల్యాభిర్జలధారాభిరమ్బరాత్ ॥ ౧౦౪ ॥ పతన్తీభిరశేషం తు క్షణేనాపూరితం
బభౌ । శాన్తమాగ్నేయమస్త్రం తు ప్రవిలోక్య సురాధిపః ॥ ౧౦౫ ॥ వాయవ్య
మస్త్రం శక్రోఽస్మై ఘనసఙ్ఘాతనాశనమ్ । వాయవ్యాస్త్రబలేనాథ నిర్ధూతే మేఘమణ్డ
లే ॥ ౧౦౬ ॥ బభూవ విమలం వ్యోమ నీలోత్పలదళప్రభమ్ । వాయునా చాతివేగేన కమ్పి
తాస్తే తు దానవాః ॥ ౧౦౭ ॥ నాశకంస్తత్ర తే స్థాతుం రణే సుబలినోఽపి యే । తతో జమ్భో
భవచ్ఛైలో దశయోజనవిస్తృతః ॥ ౧౦౮ ॥ మారుతప్రతిఘాతార్థం దేవతానాం భయావ
హః । ముక్తనానాయుధోదగ్రసిక్తాశిలతాక్రమః ॥ ౧౦౯ ॥ తతః ప్రశమితే వాయౌ దై
త్యేన్ద్రే పర్వతాకృతౌ । తతః స సంవజ్రమయం ముమోచాస్త్రం శతక్రతుః ॥ ౧౧౦ ॥
తయాఽశన్యా పతితయా దైత్యస్యాచలరూపిణః । కన్దరాణి వ్యశీర్యన్త సహసాన్యాని కన్ద
రాణి చ ॥ ౧౧౧ ॥ తతస్స దానవేన్ద్రస్తు శైలమాయాం వ్యపోహత । నివర్తితే శైలమ
యే దానవేన్ద్రో [illegible] ॥ ౧౧౨ ॥ బభూవ కుఞ్జరో భీమో మహాశైలసమా
కృతిః । [illegible] ॥ ౧౧౩ ॥ [illegible]
శ్చిత్కరేణాపేత్య దానవః । [illegible] ॥ ౧౧౪ ॥
అస్త్రం త్రైలోక్యదుర్ధర్షం నారసింహం ముమోచ హ । తతస్సింహసహస్రాణి నిశ్చే
రుస్తత్ర తేజసా ॥ ౧౧౫ ॥ [illegible] । తైర్విపాటి
తగాత్రోఽసౌ గజమాయాం వ్యపోహయత్ ॥ ౧౧౬ ॥ తతశ్శేషోపమో ఘోరోఽభవత్ఫ
ణశతాకులః । విషనిశ్శ్వాసనిర్దగ్ధసురసైన్యో మహోరగః ॥ ౧౧౭ ॥ తతోఽస్త్రం గారుడం
చక్రే శక్రశ్[illegible]తదా । తతో గరుత్మతాం తస్య సహస్రాణి వినిర్యయుః ॥ ౧౧౮ ॥
తైర్గరుత్మభిరాసాద్య జమ్భో భుజగరూపధృక్ । కృతశ్చ ఖణ్డశో దైత్యస్సాస్య మాయా
వ్యనశ్యత ॥ ౧౧౯ ॥ ప్రణష్టాయాం తు మాయాయాం తతో జమ్భో మహాసురః ।
చకార రూపమతులం చన్ద్రాదిత్యపథానుగమ్ ॥ ౧౨౦ ॥ వివృత్తవదనో గ్రస్తుమియే
ష సురపుఙ్గవాన్ । తతోఽస్య వివిశుర్వక్త్రం ససహాశ్వరథకుఞ్జరాః ॥ ౧౨౧ ॥ సురసే
నాన్యపద్భ్యాం పాతాలోత్తాలవాలుకామ్ । సైన్యేషు గ్రస్యమానేషు దానవేన బలీ
యసా ॥ ౧౨౨ ॥ శక్రో దీనత్వమాపన్నశ్శ్రాన్తబాహుస్సవాహనః । కర్తవ్యతాం
నాధ్యగమత్ప్రోవాచేదం జనార్దనమ్ ॥ ౧౨౩ ॥ కిమనన్తరమేవాత్ర కర్తవ్యస్యావ
శేషితమ్ । యదాశ్రిత్య వయం చాస్య దానవస్య యుయుత్సవః ॥ ౧౨౪ ॥ తతో హరి
రువాచేదం వజ్రాయుధముదారధీః । న సాధ్యస్తం రణం త్యక్తుం శక్యం కాతరభీతవ
త్ ॥ ౧౨౫ ॥ వధ్యా చాశు మహామాయా పురన్దర రిపోస్త్వయా । మయైతల్లక్షితో

దైత్యోఽధిష్ఠితః ప్రాప్తపౌరుషః ॥ ౧౨౬ ॥ మా శక్ర మోహమాగచ్ఛ క్షిప్రం మేఽస్త్రం స్మ
ర ప్రభో। తతశ్శక్రః ప్రకుపితో దానవం ప్రతి దేవరాట్ ॥ ౧౨౭ ॥ నారాయణాస్త్రం ప్రయ
తో ముమోచాసురవక్షసి। ఏతస్మిన్నన్తరే దైత్యో వివృత్తాస్యోఽగ్రసత్క్షణాత్ ॥ ౧౨౮ ॥
త్రీణి లక్షాణి గన్ధర్వకిన్నరోరగరక్షసామ్ । తతో నారాయణాస్త్రం పపాతాసు
రవక్షసి ॥ ౧౨౯ ॥ మహాస్త్రభిన్నహృదయస్సుస్రావ రుధిరం బహు । రణాఙ్గణమి
వోద్గాఢం సోఽగజాసురనన్దనః ॥ ౧౩౦ ॥ తదస్త్రతేజసా తస్య రూపం దైత్యస్య నాశన
మ్। తతశ్చాన్తర్దధే దైత్యోఽప్యయత్యనభిలక్షితః ॥ ౧౩౧ ॥ గగనస్థస్స దైత్యేన్ద్రశ్శస్త్రా
శనిమతీన్ద్రియమ్ । ముమోచ సురసైన్యానాం సంహారకరణాన్పరాన్ ॥ ౧౩౨ ॥ ప్రా
సాన్పరశ్వధాంశ్చక్రాన్వజ్రాన్బాణాంస్తు ముద్గరాన్ । కుఠారాన్హులనాపట్టాంశ్చభిణ్డి
పాలానయోగదాన్ ॥ ౧౩౩ ॥ వవర్ష దానవో రౌద్రో హ్యవధ్యాన్తు యానపి । తై
రస్త్రైర్దానవోఽస్త్రైస్తైర్దేవానీకేషు భీషణైః ॥ ౧౩౪ ॥ బహుభిర్ధరణీ పూర్ణా శిరోభిశ్చ
సకుణ్డలైః । ఊరుభిర్గజహస్తాభైః కరీన్ద్రైశ్చాచలోపమైః ॥ ౧౩౫ ॥ భగ్నేషాదణ్డచ
క్రాక్షై రథైస్సారథిభిస్సహ । దుస్సఞ్చారాభవత్పృథ్వీ మాంసశోణితకర్దమా ॥ ౧౩౬ ॥
రుధిరోగ్రహ్రదావర్తా శవరాశిశిలోచ్చయా । కబన్ధనృత్యసఙ్కులేసు బద్ధసాన్ద్రక
ర్దమే జగత్త్రయేపి సంహతే సహస్తసురదేహినామ్ ॥ ౧౩౭ ॥ సృగాలగృధ్రవాయ
సాః పరం ప్రమోదమాగతాః క్వచిద్వికృష్యలోచనం శవస్య రౌతి వాయసః । క్వచిద్వికృ
ష్యపీవరాం త్రకః ప్రయాతి జమ్బుకః క్వచిత్స్థితోఽతిభీషణం క్వచిచ్చ చుమ్బితోరసః ॥ ౧౩౮ ॥
మృతస్య నాసు ఆహూయ క్వచిత్స్వజాతిసంస్థితః క్వచిద్బృన్దరజాసక్తం పపౌ ప్యాలీ
యతాభవః । క్వచిత్తురఙ్గమణ్డలాం స్తు గుప్యతే స్వజాతిభిః క్వచిత్పిశాచజాతకైః ప్రపీత
శోణితోత్సవైః ॥ ౧౩౯ ॥ స్వకామినీయుతైర్వృతః పిశాచక్రోష్ట్రమోదిభిస్సహస్త్ర
మైవదావనీతకుబేరోయమస్తు మే ప్రియాః । కరౌ యమాహు సన్నిభౌ మమాస్తు కర్ణ
పూరకాస్సరోషమీక్షితా వరావయం వినా ప్రియం తయా ॥ ౧౪౦ ॥ అపాయయస్మధా
పరాధనేహ స్నేహశోణితా సదాభ్యుపాయనేన రాద్విసా తుకేశవం స్మృతా । స్థిర
ప్రగృహ్య పాణినా ప్రియా విముక్తజీవితాత్ససమాసయా చ సృజ్య సేనపశ్యతాం ప్రయాతి
మే ॥ ౧౪౧ ॥ గతం శ్మశానమామిషం నరస్య తాం జహాత్యసౌ ప్రపశ్య కిన్నరాననం సరా
గతేషు నో భయమ్। దదాతి ముక్తజీవితో న దానవస్య శిక్ష్యతే మయాత్వమేకమాతనుం
ఇతి ప్రియాయ వల్లభాః ॥ ౧౪౨ ॥ వదన్తి యక్షనారయః పరేకపాలపాణయః పిశాచ
యక్షరాక్షసా వదన్తి దేహి భైక్షికామ్। పరేతశోణితైర్ద్వివాసుధౌతమూర్తయః పితౄణాం
శ్చ తృప్య దేవతాసమర్చ్యయం స్త్వచామిషైః ॥ ౧౪౩ ॥ గజోడుపైస్సుసంస్థితాస్త
రన్తి శోణితహ్రదానితిప్రగాఢసఙ్కులేసు రాసురాసుసఙ్గరే । తతశ్శక్రో ధనేశశ్చ వ
రుణః పవనోఽనలః ॥ ౧౪౪ ॥ యమో థ నిరృతిశ్చాపి దివ్యానస్త్రాన్మహాబలాః । ఆకా

శేముముచుస్సర్వేదానవాభిముఖంతతః॥ ౧౪౫॥ అస్త్రాణివ్యర్థతాంజగ్ముర్దేవానాం
దానవంప్రతి । సంరమ్భంయాతిమహతాతద్రణేతుములేనచ ॥ ౧౪౬ ॥ గతింనవి
విదుశ్చాపిత్రస్తాదైత్యస్యదేవతాః । దైత్యాస్త్రైర్భిన్నసర్వాఙ్గానకిఞ్చిత్కరతాం
గతాః ॥ ౧౪౭ ॥ పరస్పరంవ్యకవ్వన్తాగావశ్శీతార్దితాఇవ । తదవస్థాన్హరి
ర్దృష్ట్వాదేవశ్శక్రమువాచహ ॥ ౧౪౮ ॥ బ్రహ్మాస్త్రంస్మరదేవేన్ద్రయస్యబన్ధోనవి
ద్యతే । విష్ణునానోదితశ్శక్రస్సస్మారాస్త్రంమహౌజసమ్ ॥ ౧౪౯ ॥ సమ్పూ
జితందివ్యమరాతినాశనంసమాహితంబాణమమిత్రఘాతనమ్ । ధనుష్యధృష్యంవిని
యోజ్యబుద్ధిమాన్సస్మారమన్త్రంససమాధిమానసః ॥ ౧౫౦ ॥ సమన్త్రము
చ్చార్యయతాన్తరాశయోవధాయదైత్యస్యధియాభిసన్ధితమ్ । వికృష్యకర్ణాన్తమ
కుష్ఠాధీనితింముమోచవీర్యాస్పరమార్గమున్ముఖమ్ ॥ ౧౫౧ ॥ అథాసురఃప్రేక్ష్యమ
హాస్త్రమాహితంవిహాయమాయామవనౌవ్యతిష్ఠత । ప్రవేపమానేనముఖేనశుష్య
తాబలేనగాత్రేణచసర్వమాకులః ॥ ౧౫౨ ॥ తతోఽస్యతస్యాస్త్రవరాభిమన్త్రి
తశ్శిరోర్ధచన్ద్రైఃప్రసభంమహారణే । పురన్దరస్యామరవధ్యతాంగతోనచారుబిమ్బం
వపుషాపిడమ్బయన్ ॥ ౧౫౩ ॥ కిరీటకోటిస్ఫుటకాన్తిసఙ్కటంసుగన్ధినానాకుసుమా
ధివాసితమ్ । ప్రకీర్ణధూమజ్వలనాభిమూర్ధజంపపాతజమ్భస్యశిరస్సకుణ్డలమ్॥ ౧౫౪॥
తస్మిన్వినిహతేజమ్భేదానవేన్ద్రైఃపరాఙ్ముఖాః । సర్వేతేభగ్నసఙ్కల్పాఃప్రయయు
ర్యత్రతారకః ॥ ౧౫౫ ॥ తాంస్తుత్రస్తాన్సమాలోక్యశ్రుత్వాచచతురోహతాః ।
సజమ్భాన్దానవేన్ద్రాంస్తుసురైరణముఖేతతః ॥ ౧౫౬॥ సావలేపంససన్దర్పంసగర్వం
సపరాక్రమమ్ । సాహఙ్కారంస్వసైన్యస్యతారకోరోషమావిశత్ ॥ ౧౫౭ ॥ స
జైత్రంరథమాస్థాయసహస్రేణగరుత్మతామ్ । సర్వాయుధపరిష్కారంసర్వాస్త్ర
పరిరక్షితమ్॥ ౧౫౮ ॥ త్రైలోక్యయుద్ధసన్నిద్ధంసువిస్తృతమహాసనమ్ । రణాయాభ్య
పతత్తూర్ణంసైన్యేనమహతావృతః ॥ ౧౫౯ ॥ జమ్భాస్త్రక్షతసర్వాఙ్గస్త్యక్త్వైరా
వణదన్తినమ్ । జైత్రంమాతలిసఙ్గుప్తంరథమిన్ద్రోఽధ్యతిష్ఠత ॥ ౧౬౦ ॥ తప్తహేమ
పరిష్కారంమహారత్నసమాచితమ్ । చతుర్యోజనవిస్తీర్ణంసిద్ధసఙ్ఘపరిశ్రితమ్॥ ౧౬౧॥
గన్ధర్వకిన్నరైర్గీతమప్సరోనృత్యసఙ్కులమ్ । సర్వాయుధమసమ్బాధంవిచిత్రరచనో
జ్జ్వలమ్ ॥ ౧౬౨ ॥ తద్రథండేవరాజస్యపరివార్యసమన్తతః । దంశితాలోకపాలా
శ్చతస్థుస్సగరుడధ్వజాః ॥ ౧౬౩ ॥ తతశ్చచాలవసుధాతతోరూక్షోమరుద్వవౌ । త
తోమ్బుధయఉద్ధూతాహతాచైవరవిప్రభా॥ ౧౬౪ ॥ తతోజజ్వాలచాస్త్రాణిశతతోక
మ్పస్తబాహవః । తతస్సమస్తముద్భ్రాన్తంతతోదృశ్యతతారకః॥ ౧౬౫ ॥ ఏకతస్తా
రకోదైత్యస్సురసఙ్ఘాస్తథైకతః।లోకావసానమేకస్థంలోకోద్ధరణమేకతః॥ ౧౬౬॥ జగ
త్సఙ్క్షయమేకత్రజగత్పాలనమేకతః।చరాచరాణిభూతానితదాసురవిభేదినః॥ ౧౬౭॥
తద్వధాయైకతాంయాన్తందదృశుఃప్రేక్షకాఇవ । యద్వస్తుకిఞ్చిల్లోకేషుత్రిషుసత్తా

స్వరూపకమ్ ॥ ౧౬౮ ॥ తత్రత్యాదృశ్యతాశేషం ఖలీభూతవిభూతికమ్ । అస్త్రాణి
తేజాంసి ధనాని ధైర్యం శోభా ఫలం వీరపరాక్రమశ్చ ॥ ౧౬౯ ॥ సర్వ్వాజనానాం తదనిత్యక
ల్పం బభూవ సురాసురాణాం తపసా బలేన । అథాభిముఖమాయాన్తం తారకం నవభిస్త

శ్రీసురైస్సహతారకాసురయుద్ధమ్.శ్రీ

థా ॥ ౧౭౦ ॥ బాణైరనలకల్పాగ్రైర్వివ్యాధ హృది తారకమ్ । స తానచిన్త్యదై
త్యేన్ద్రస్సురబాణక్షతో హృది ॥ ౧౭౧ ॥ సచాపి నవభిర్బాణైస్సురాన్వివ్యాధ దానవః ।
జగద్ధారణసమ్యాతైశ్శలైర్వైరిపురస్సరైః ॥ ౧౭౨ ॥ తచ్ఛిన్నశరవ్రాతం సజ్జాని
మేముముచుస్సురాః । అనన్తరం చ కోన్తానామాశుపాతమివాశనిమ్ ॥ ౧౭౩ ॥ త
దప్రాప్తం జయిన్నేవ నాశయామాస దానవః । శరైర్యథానుచరితైః ప్రఖ్యాతపరమాం
గతిమ్ ॥ ౧౭౪ ॥ సుదర్శనం క్రమాయాతం కుపుత్రస్థానమహోత్కులమ్ । తతోఽసివార్యత
ద్బాణజాలం సురభుజేరితమ్ ॥ ౧౭౫ ॥ బాణైర్దోర్భ్యాం దశ స పృథ్వీం పూరయామాస
దానవః । విచ్ఛిన్నముఖదేశేషు స్వైర్బాణైశ్చలాంసువాతే ॥ ౧౭౬ ॥ బాణజాలై
స్సుతీక్ష్ణాగ్రైః కఙ్కబర్హిణవాజితైః । కిరణాస్తే స్థితిపదైస్సువర్ణరజితోజ్జ్వ
లైః ॥ ౧౭౭ ॥ శస్త్రాణి సంశయస్త్రాతా న్యథోత్క్రాన్తైర్వికల్పితైః । తతశ్శతేన బాణానాం
శక్రం వివ్యాధ దానవః ॥ ౧౭౮ ॥ నారాయణం చ సప్తత్యా శతేన చ హుతాశనమ్ । దశభి
ర్మారుతం మూర్ధ్ని యమం దశభిరేవ చ ॥ ౧౭౯ ॥ ధనదం చైవ సప్తత్యా వరుణం చ దశాష్ట
భిః । వింశత్యా నిరృతిం దైత్యః పశ్చాత్ప్రష్టభిరేవ చ ॥ ౧౮౦ ॥ వివ్యాధ పునరేకైకం దశభి
ర్మర్మభేదిభిః । తథా స మాతలిం దైత్యో వివ్యాధ త్రిభిరాశుగైః ॥ ౧౮౧ ॥ గరుడం దైత్యరా
జస్తు దశభిశ్చైవ ఆశుగైః । అరుణం దశభిశ్చైవ హిమాంశుం దశభిస్తథా ॥ ౧౮౨ ॥ పునశ్చ దై
త్యో దేవానాం లీలయా సతపర్వభిః । చకార వర్మజాలాని చిచ్ఛేద చ ధనూంషి వై ॥ ౧౮౩ ॥
తతోఽవికవచా దేవా విధనుష్కాశ్చ రక్షితాః । అథాన్యాని చ చాపాని సజ్జేతస్మింస్తు వై శ
రాన్ ॥ ౧౮౪ ॥ సురలోకపాలాంస్తీక్ష్ణాన్సమన్తాత్పరివారయన్ । శరైశ్చ సత్వరం
దేవా దానవేన్ద్రం ప్రపీడయన్ ॥ ౧౮౫ ॥ తతస్తే దేవతాస్సర్వే క్రోధసంరక్తలోచ
నాః । తతో దానవః క్రోధసంరక్తనేత్రశ్శరానగ్నికల్పాన్స్వవర్షామరాణామ్ ॥ ౧౮౬ ॥
బాణాన్సమాదాయ తథైవ ఘోరాన్ జఘాన సతిః ప్రమిన్ద్రం సుబాహుమ్ । మహేన్ద్రోఽపి
తం పశ్యన్సోపస్థపవరథస్యాపి శీఘ్రం స మోహాః పపాత ॥ ౧౮౭ ॥ స లోకాన్తరితుం సదం
సార్కబిమ్బం ముధాదధానోర్క్షః క్రమోద్భూతవీర్యః । శరాభ్యాం జఘానాశుమాలేస
లీలస్తతః కేశవస్యోపరిష్ఠం చ విష్ణోః ॥ ౧౮౮ ॥ తతస్తారకః ప్రేతనాథం పృషత్కైర్న్యహద్వ
త్సదన్తం స్మరన్స్వప్రభావమ్ । శరైరగ్నికల్పైర్జలేశం చ కాలం రణే శాతయద్దుర్జయో దై
త్యరాజః ॥ ౧౮౯ ॥ శరైరగ్నికల్పైశ్చకారాశు దైత్యస్తథారాతిసంభీతభీతం దిశం
తు । పృషత్కైశ్చ రూక్షైర్వికారప్రయుక్తైశ్చకారానలం లీలయైవాసురేశః ॥ ౧౯౦ ॥

తుణాల్లబ్ధచిత్తాస్తథా విష్ణుశక్రానలాద్యాస్తు సంహత్య తీక్ష్ణైః పృషత్కైః । ప్రచక్రుః ప్ర
చణ్డేన దైత్యేన సార్ధం మహాసఙ్గరం సఙ్గరగ్రామకల్పమ్॥ ౧౯౧॥ హత్వా తస్య చాపం హ
రిస్తీక్ష్ణబాణైర్హత్వా సారథిం దైత్యరాజస్య హృద్యమ్ । ధ్వజం ధూమకేతుః కిరీటం మ
హేన్ద్రోఽథ నేశో ధనుః కాఞ్చనానద్ధపృష్ఠమ్ ॥ ౧౯౨ ॥ యమో బాహుదణ్డం రథాఙ్గా
ని వాయుర్నిశాచారిణామీశ్వరశ్చాపి వర్మ ॥ సూతః ॥ తద్దృష్ట్వా యుద్ధమమరైరతు
త్రియపరాక్రమమ్ ॥ ౧౯౩ ॥ దైత్యనాథః కృతే సఖ్యే సుబాహుర్యుగబాన్ధవః । ము
మోచ ముద్గరం భీమం సహస్రాష్టాయసఙ్గరే ॥ ౧౯౪ ॥ దృష్ట్వా ముద్గరమాయాన్తమ
నివార్యముథాస్పరే । రథాదాప్లుత్య ధరణీమగమత్పాకశాసనః ॥ ౧౯౫ ॥ ముద్గరో
పి రథోపస్థే పపాత పరుషస్వనః। స రథం చూర్ణయామాస యశసా చ నమాతలిమ్॥ ౧౯౬॥
గృహీత్వా పతితం దైత్యో జఘానోరసి కేశవమ్ । స్కన్ధే గరుత్మతస్సోఽపి నిషసాద విచే
తనః ॥ ౧౯౭ ॥ ఖడ్గేన రాక్షసేన్ద్రం చ నిచకర్త సవాహనమ్ । యమం చ పాతయా
మాస భూమౌ దైత్యో భుశుణ్డినా ॥ ౧౯౮ ॥ వహ్నిం చ భిణ్డిపాలేన తాడయామాస
మూర్ధని । వాయుం చ దోర్భ్యాముత్క్షిప్య పాతయామాస భూతలే ॥ ౧౯౯ ॥ ధనే
శం చ ధనుః కోట్యా కుట్టయామాస కోపనః । తతో దేవనికాయానామేకైకం సమరే త
తః॥ ౨౦౦ ॥ జఘానాస్త్రైరసఙ్ఖ్యాతైర్దైత్యేన్ద్రోఽమితవిక్రమః । లబ్ధసంజ్ఞః క్షణా
ద్విష్ణుశ్చక్రం జగ్రాహ సత్వరమ్॥ ౨౦౧ ॥ దానవేన్ద్రవసాసిక్తం సితశేఖరికాముఖమ్।
తస్మై మోచాసురేన్ద్రస్య దృఢే వక్షసి కేశవః ॥ ౨౦౨ ॥ పపాత చక్రం దైత్యస్య హృద
యే భాస్కరద్యుతిః । విశీర్య తారకోరస్థం నీలోత్పలమివావనిమ్॥ ౨౦౩॥ తతో వజ్రం
మహేన్ద్రోఽపి ప్రముమోచార్జితం చిరమ్ । యస్మిఞ్జయాశా శక్రస్య దానవేన్ద్రరణేష్వ
భూత్ ॥ ౨౦౪ ॥ తారకస్య స సమ్ప్రాప్య శరీరం శౌర్యశాలినః । వ్యశీర్యత వికీర్ణార్చి
శ్శతధా శోచ్యతాం గతః ॥ ౨౦౫ ॥ వినాశనాయ తం ముక్తం వాయునాఽసురవక్షసి।
జ్వలితం జ్వలనాభాసమఙ్కుశం కుశలేశవత్ ॥ ౨౦౬ ॥ వినాశమాగతం దృష్ట్వా వా
యుస్స్వాయుధమాహవే । దృఢం శైలేన్ద్రముత్పాట్య పుష్పితద్రుమకన్దరమ్॥ ౨౦౭॥
చిక్షేప దానవేన్ద్రాయ పఞ్చయోజనవిస్తరమ్। మహీధరం తమాయాన్తం దైత్యస్స్మితము
ఖస్తదా ॥ ౨౦౮ ॥ జగ్రాహ వామహస్తేన బాలః కన్దుకలీలయా । తతో దణ్డం సముద్య
మ్య కృతాన్తః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౨౦౯ ॥ దైత్యేన్ద్రమూర్ధ్ని చిక్షేప భ్రామ్య వేగేన
దుర్జయమ్। సోఽసురస్యాపతన్మూర్ధ్ని దైత్యస్సన్తర్జ్య దుద్రువాన్॥ ౨౧౦ ॥ కల్పాన్తద
హనాలోక్యమాజౌ చ జ్వలనస్తదా । శక్తిం చిక్షేప దుర్ధర్షాం దానవేన్ద్రాయ సంయు
గే ॥ ౨౧౧ ॥ న వా శిరీషమాలేవ సాస్య వక్షసి రాజతే । తతః ఖడ్గం సమాకృష్య కోశా
దాకాశనిర్మలమ్ ॥ ౨౧౨ ॥ ద్యుతిభాసితదిఙ్మోహం లోకపాలో హి నిరృతిః । చిక్షే

పదానవేన్ద్రియతస్యాఙ్గేనిపపాతహ ॥ ౨౧౩ ॥ పతితశ్చాఙ్గమత్తస్యసశీఘ్రంశతఖణ్డతామ్ । జలేశస్త్వాగ్రదుర్ధర్షవిషపావకభైరవమ్॥ ౨౧౪ ॥ ముమోచపాశందైత్యస్యభుజబన్ధాభిలాషుకః । సదైత్యభుజమాసాద్యసర్పస్సద్యోవ్యపద్యత ॥ ౨౧౫ ॥ స్ఫుటితఃకవచఃక్రూరోదశనాళిర్మహావానుః । తతోఽశ్వినౌసమన్త్రాత్తుససాధ్యాస్సమహోరగాః ॥ ౨౧౬ ॥ యక్షరాక్షసగన్ధర్వాదివ్యనానాస్త్రపాణయః । జఘ్నుర్దైత్యేశ్వరంసర్వేసమ్భూయసుమహాబలాః ॥ ౨౧౭ ॥ నచాస్యాస్త్రాణ్యసజ్జన్తగాత్రేవజ్రాచలోపమే । తతోరథాదవప్లుత్యతారకోదానవాధిపః॥ ౨౧౮॥ జఘానకోటిశోదేవాన్కరపార్ష్ణిభిరేవతు ।హతశేషాణిసైన్యానిదేవానాంచప్రదుద్రువుః॥౨౧౯॥ దిశోభీతానిసన్త్యజ్యరణోపకరణానిచ । లోకపాలాంస్తతోదైత్యోబబన్ధవిముఖాన్రణే ॥ ౨౨౦ ॥ సకేశవాన్దృఢైఃపాశైఃపశుమారఃపశూనివ । సభూయోరథమాస్థాయజగామస్వకమాలయమ్॥ ౨౨౧ ॥ సిద్ధగన్ధర్వసంఘుష్టోవిపులాచలమస్తకః । స్తూయమానోదితిసుతైరప్సరోభిర్వినోదితః ॥ ౨౨౨ ॥ త్రైలోక్యలక్ష్మీస్తద్గేహంప్రావిశత్స్వపురంయథా । నిషసాదాసనేపద్మరాగరత్నవినిర్మితే॥ ౨౨౩॥తతఃకిన్నరగన్ధర్వనాగనారీవినోదితైః। క్షణంవినోద్యమానస్సఃప్రచలన్మణికుణ్డలః॥౨౨౪॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే తారకజయోనామ
ద్విపఞ్చాశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ ప్రాదురాసీత్ప్రతీహారశ్శుచిశ్చీనాంశుకామ్బరః । సజానుభ్యాంమహీంగత్వాపీడితస్యాత్స్వపాణినా॥౧॥ ఉవాచనిర్మలంవాక్యమల్పాక్షరపరిష్కృతమ్ । దైత్యేన్ద్రసురబృన్దానాంవిస్తృతంచాసురంవపుః ॥ ౨ ॥ కాలనేమిస్సురాన్బద్ధ్వాఆదాయద్వారితిష్ఠతి । సవిజ్ఞాపయతిస్థేయంక్వబన్దిభిరితిప్రభో ॥ ౩ ॥ తన్నిశమ్యాబ్రవీద్దైత్యఃప్రతీహారస్యభాషితమ్ । యథేష్టంస్థీయతామేతైర్గృహంమేభువనత్రయమ్॥౪॥ కేవలంవాసవాద్యాస్తువిముక్తాశ్చావిలమ్బితమ్ । ఏవంకృతేతతోదేవాదూయమానేనచేతసా ॥ ౫ ॥ జగ్ముర్జగద్గురుంద్రష్టుంశరణంకమలోద్భవమ్ । నివే-

తారకపరాజితశ్రీవిష్ణ్వాదిదేవానాంబ్రహ్మలోకగమనమ్.

దితాశ్చశక్రాద్యాశ్శిరోభిర్ధరణీంగతాః॥ ౬॥ తుష్టువుస్సృష్టవర్ణార్థవచోభిఃకమలాసనమ్ ॥ దేవాః ॥ ఓఙ్కారాఙ్కురాయప్రసూతాయవిశ్వస్యాస్యానన్తభేదస్యపూర్వమ్ ॥ ౭ ॥ సమ్భూతస్యానన్తరంసత్త్వమూర్తేసంహారేచ్ఛాతేనమఃకాలమూర్తే । వ్యక్తింనీత్వాత్వంవపుస్స్వంమహిమ్నాచాసీదణ్డాత్స్వభిధానాదచిన్త్యమ్॥౮॥ద్యావాపృథివ్యోరూర్ధ్వఖణ్డాధరాభ్యామణ్డాదస్మాత్త్వంవిభాగంచకార।

వ్యక్తం చైతద్వ్యాప్తగత్వాత్తతో భూదేవం విద్మస్త్వత్ప్రణీతే వికారే ॥ ౯ ॥ వ్యక్తం
జన్మాజన్మనశ్వాశ్వతస్యానన్తస్యాన్తశ్చారిణో దేహభాజామ్। ద్యౌస్తే మూర్ధా లోచ
నే చన్ద్రసూర్యౌ వ్యాళాః కేశాః శ్రోత్రరన్ధ్రా దిశస్తే ॥ ౧౦ ॥ గాత్రేష్వజాథద్యౌరపి చ
స్థితా తే పాదౌ భూమిర్నాభిరన్ధ్రే సముద్రాః । మాయాకారః కారణం త్వం ప్రసిద్ధో వే
దైశ్వాన్తో జ్యోతిషత్వాద్విముక్తః ॥ ౧౧ ॥ వేదార్థేషు త్వాం వివృణ్వన్తి వృద్ధా హృత్పి
ణ్డాన్తస్సన్నివిష్టం పురాణమ్। త్వామాత్మానం లబ్ధయోగా గృణన్తి సాక్షేష్యయాస్తాస్స
ప్తసూక్ష్మాః ప్రతీతాః ॥ ౧౨ ॥ తాసాం హేతుశ్చాష్టమీ వాస్తి గీతాస్త్వం స్వాన్తస్యోజ్జీవసి
స్మాపిధానః । దృష్ట్వా మూర్తిం స్థూలసూక్ష్మాంశ్చ కారయే వై భావాః కారణైః కేచి
దుక్తాః ॥ ౧౩ ॥ సమ్భూతాస్తే తత్త్వపవాదిసర్గే భూయస్త్వత్తో వాసనా తేభ్యపే
యా । త్వత్సఙ్కల్పేనాన్తమాయాతిగూఢః కాలో మేయో ధ్వస్తసఙ్ఖ్యావికల్పః ॥ ౧౪ ॥
భావవ్యక్తిస్తస్య సంహారహేతుర్వా సోనన్త్యంతస్యకర్తాసి చాత్మన్ । యేఽన్యే సూ
క్ష్మా యే చ తేభ్యోఽపి గీతాస్థూలాభూతాశ్చాన్తరాళే చ తేషామ్ ॥ ౧౫ ॥ తేభ్యస్థ్సౌల్య
స్త్వం పురాణే ప్రతీతో నానం భూతో భూతభాజాం ప్రభావే । భావీ చ త్వం యుక్త
భావం నిరస్య వ్యక్తస్థానే వ్యక్తవృత్తిం కరోషి ॥ ౧౬ ॥ వ్యస్తం దేవైర్భక్తిభావం శర
ణ్యస్త్రాతా గోప్తా భువనేఽనన్తమూర్తిః । వినేమురమరాస్తు త్వా బ్రహ్మాణమవికారిణ
మ్ ॥ ౧౭ ॥ తస్థుర్మనోభిరిష్టార్థసమ్ప్రాప్తిప్రార్థనాస్తతః । ఏవం స్తుతో విరిఞ్చస్తు
ప్రసాదం పరమం గతః ॥ ౧౮ ॥ అమరాన్వరదః ప్రాహ వామహస్తేన నిర్దిశన్ ॥ బ్రహ్మ ॥

బ్రహ్మకృతతారకపరాజితశ్రీవిష్ణ్వాదిదేవావస్థాప్రశ్నః

నారీవాఽభర్తృకా కాస్యాత్తనుస్తే త్యక్తభూషణా ॥ ౧౯ ॥ రాజతే న తథా శక్ర మ్లానవ
క్త్రశిరోరుహా । హుతాశన విముక్తోఽపి ధూమేన న విరాజసే ॥ ౨౦ ॥ భస్మనేవస
మాచ్ఛన్నో దశధా చ విరోధితః । యమామలమలేనైవ శరీరేణ విరాజసే ॥ ౨౧ ॥
దణ్డేనాలమ్బితేనైవ కృత్వా తేన పదే పదే । రజనీచరనాథోఽపి కిం భీత ఇవ భాససే ॥ ౨౨ ॥
రాక్షసేన్ద్ర క్షతారాతే త్వం సురాతిక్షతో యథా । తనుస్తే వరుణ యుష్మత్ప్రీత ఇవ వ
హ్నినా ॥ ౨౩ ॥ విముక్తం తు చిరాయాసం పాశిభిః ప్రవిలోకయన్ । వాయో భవా
న చేతాస్త్వమస్తిమ్భైరివ నిర్జితః ॥ ౨౪ ॥ త్వం కిం వదసి సన్త్యక్త్వా పాలస్త్యనకుబేర
తామ్। రుద్రాస్తు శూలినస్సన్తో వదధ్వం బహుశూలతామ్ ॥ ౨౫ ॥ భవతాం కేన సఙ్క్షి
ప్తం తైర్జస్తుర్భవతాసును । అకిఞ్చిత్కరతాం ప్రాప్తః కరస్తేన వినాశనః ॥ ౨౬ ॥
బలం తీక్ష్ణోత్పలాభేన చక్రేణ మధుసూదన । కిం భవాధ్యుదరాలీనభువనప్రవిలోపన
మ్ ॥ ౨౭ ॥ క్రియతే స్తిమితాక్షేణ భవతా విశ్వతోముఖ । ఏవముక్తాస్సురాస్తేన బ్రహ్మ
హ్మణా బ్రహ్మమూర్తినా ॥ ౨౮ ॥ వాచః ప్రధానభూతత్వాదువాచ కమలోద్భవమ్।

బ్రహ్మాణం ప్రతి దేవకృతస్వీయావస్థావిజ్ఞాపనా.

అథ విష్ణుముఖైర్దేవైశ్శ్వసనః పరిచోదితః ॥ ౨౯ ॥ ఆహ దేవం చతుర్వక్త్రం త్వం తు

వేత్సిచరాచరమ్। క్రతవోవిహితాఃకిలదేవతయావితతేకిలజగ్ముర్దివిచిత్రగుణాః॥ ౩౦॥
అపిపుష్టికృతశ్శ్రితకామఫలావిహితావిజయాఽజకదేవగుణాః। అపినీతమభూత్త్రిక-
లయజ్ఞభుజాంభవతోవినియోగవశాత్సతతమ్ ॥ ౩౧ ॥ అపహృత్యవిమానగణంసకృ
తోజతుజైత్రమహోమనుభూమిసమః। కృతవానసిసర్వగుణాతిశయంయమశేషమ
హీధరరాజతయా ॥ ౩౨॥ కుజభూతపనాంక్వనుతామవిధింసచమేర్గుగిరిర్గగనేసస
దా। అధివాసవిహారవిధాతువిభోర్దనుజేనపరిక్షుతశృఙ్గతటః॥౩౩॥ ప్రవిలుణ్ఠితరత్న
గుహానివహాబహుదైత్యసమాశ్రయతాంగమితః। సురరాజసతస్యభయేనగతంస
విషాదశరీరనిషణ్ణతయా ॥ ౩౪ ॥ ఉపయోగతయావివృతంసుచిరంవిమలద్యుతిపూ
రితదిగ్వదనమ్। నాసీరధూళిధ్వస్తాజ్ఞాద్వారిద్వార్ధ్నసత్వకంగతాః ॥ ౩౫ ॥ లబ్ధప్ర
వేశాఃకృచ్ఛ్రేణవయంతస్యామరద్విషః। సభాయామమరాదేవప్రకృష్టైర్దూష్యపవే
శితాః ॥ ౩౬ ॥ సవినిర్మితమాదియుగేసురహేతిసహస్రవికుణ్ఠభిదమ్। దితిజస్యశరీ
రమవాప్యగతంశతధామతిభేదమివాల్పవిదమ్ ॥ ౩౭ ॥ వేత్రహస్తైరజల్పన్తస్తథాప
హసితాఃపరైః। మహార్ఘాసిద్ధసర్వార్థాభవన్తస్స్వల్పభాషిణః॥ ౩౮॥ చాటుయు
క్తంవచోఽత్యర్థమమరాబహుభాషతః। సభేయందైత్యసింహస్యనశక్రస్యావిశత్తు
లామ్॥ ౩౯॥భవద్భిరితిదైత్యస్యప్రేష్యైర్విహసితాబహు। క్రతవోమూర్తిమన్తస్త
ముపాసన్తేహ్యహర్నిశమ్ ॥ ౪౦ ॥ కృతాపరాధసన్త్రాసంసన్త్యజన్తికథంచన। త
స్త్రీలయత్రయోపేతంసిద్ధగన్ధర్వకిన్నరైః॥ ౪౧ ॥ సరాగముపధాత్తిస్త్రీయుతేతస్య
వేశ్మసు। హన్తాఽకృతోపకరణోమిత్రారిర్గతలాఘవః ॥ ౪౨ ॥ శరణాగతసన్త్యా
గంత్యక్త సత్యమితిత్రయః। ఇతినిశ్శేషమథవా నిశ్శేషంకేనశక్యతే ॥ ౪౩ ॥
తస్యావినయమాఖ్యాతుంప్రస్తాతత్రపరాయణమ్ ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్తశ్చాత్మభూర్దే
వస్సురైర్దైత్యవిచేష్టితమ్ ॥ ౪౪ ॥ సురానువాచభగవాంస్తతస్స్మితముఖామ్బుజః ॥
బ్రహ్మా ॥ అవధ్యస్తారకోదైత్యస్సర్వైరపిసురైస్సురాః॥ ౪౫॥ యస్యవధ్యస్సనాద్యా
పిజాతస్త్రిభువనేపుమాన్। మయాసవరదానేనఛన్దయిత్వానివారితః॥ ౪౬ ॥ త
పసస్సామ్ప్రతంరాజాత్రైలోక్యదహనాత్మకః। సచవవ్రేవరందైత్యశ్శిశుతస్సప్త
వాసరాత్॥ ౪౭ ॥ సచసప్తదినోబాలశ్శఙ్కరాద్యోభవిష్యతి। తారకస్యనిహన్తా
సౌభాస్కరాభోభవిష్యతి ॥ ౪౮ ॥ సోఽపిదానీమపత్నీకశ్శఙ్కరోభగవాన్విభుః।
యచ్చాహముక్తవానస్యహ్యుత్థానకరతస్సదా ॥ ౪౯ ॥ ఉత్తానోవరదఃపాణిరే
షదేవాస్సదైవతు। హిమశైలస్యదుహితాసాతుదేవీభవిష్యతి ॥ ౫౦ ॥ తస్యాంస
కామాచ్ఛర్వాణ్యాంభగవాన్పావకోయదా। జనయిష్యతితంప్రాప్యతారకంసహ
నిష్యతి॥ ౫౧ ॥ మయాభ్యుపాయస్సకృతోయథైవంహిభవిష్యతి। శేషంచాప్యస్య

విభవందివమన్యదనన్తరమ్ ॥ ౫౨ ॥ లోకపాలేశ్వరస్సోఽపినిర్విశఙ్కేనచేతసా । ఇ
త్యుక్తాస్త్రిదశాస్తేనసాక్షాత్కమలయోనినా॥ ౫౩ ॥ జగ్ముస్తేప్రణిపత్యేశంయథా
యోగ్యందివౌకసః । తతోఽగతేషుదేవేషుబ్రహ్మాలోకపితామహః ॥ ౫౪ ॥ నిశాం
సస్మారదేవేశస్స్వాంతనుంపూర్వసమ్భవామ్ । తతోభగవతీరాత్రిరుపతస్థేపితామ

⟶ శ్రీ దేవకార్యార్థంవిభావరీముద్దిశ్యబ్రహ్మోక్తిః శ్రీ ⟵

హమ్ ॥ ౫౫ ॥ తాంవివిక్తేసమాలోక్యబ్రహ్మోవాచవిభావరీమ్ ॥ బ్రహ్మా ॥
విభావరిమహత్కార్యందేవానాంసముపస్థితమ్ ॥ ౫౬ ॥ తత్కర్తవ్యంత్వయా
దేవిశృణుచార్థస్యనిశ్చయమ్ । తారకోనామదైత్యేన్ద్రస్సురకేతురనిర్జితః ॥ ౫౭ ॥
తస్యాభావాయభగవాన్జనయిష్యతిచేశ్వరః । సుతంసభవితాతస్యతారకస్యాన్తకా
రకః॥ ౫౮॥ శఙ్కరస్యాభవత్పత్నీపురాదక్షసుతాసతీ । సాపితుఃకుపితాదేవీకస్మిం
శ్చిత్కారణాన్తరే ॥ ౫౯ ॥ భవిత్రీహిమశైలస్యదుహితాలోకభావనీ । విరహేణ
హరస్తస్యామత్వాశూన్యంజగత్త్రయమ్ ॥ ౬౦ ॥ తప్యతేహిమశైలస్యకన్దరేసిద్ధ
సేవితే । ప్రతీక్షమాణస్తజ్జన్మకఞ్చిత్కాలంవిభావరి॥౬౧॥తయోస్సుతస్తపసోఽస్సం
యోగాదుభయాత్మకే । తతస్తాభ్యాంతుజనితస్స్వల్పోవాకలహోభవేత్ ॥౬౨॥
తతస్తుసంశయోభూయస్తారకస్యనదృశ్యతే। తయోస్సంయుక్తయోస్తస్మాత్సురతా
చ్ఛక్తికారణే ॥ ౬౩ ॥ విఘ్నస్త్వయాపిధాతవ్యోయథాతాభ్యాంతథాశృణు । గ
ర్భశ్చసేవ్యతాంమాతుస్స్వేనరూపేణరంహసా ॥ ౬౪ ॥ తతోఽపిహాస్యశర్వస్తాంవి
భ్రాన్తోనర్మపూర్వకమ్ । భర్త్సయిష్యతితాందేవీంతతస్సాకుపితాసతీ ॥ ౬౫ ॥
ప్రయాస్యతితపఃకర్తుంసాతస్మాత్తపసాస్థితా । జనిష్యతిసుతంశర్వాదమితద్యుతిమణ్డ
లమ్ ॥ ౬౬ ॥ సభవిష్యతిహన్తావైసురారీణామసంశయమ్ । త్వయాపిదానవాదే
విహన్తవ్యాలోకదుర్జయాః॥ ౬౭ ॥ యావత్సరంసతీదేహంసఙ్క్రాన్తగుణసఞ్చ
యా । తత్సఙ్గమేరతాచత్వందైత్యాన్హన్తుంనశక్ష్యసి॥౬౮॥ ఏవంకృతేతపస్తస్యా
స్త్వయాసాత్మవిభూషయా । సమాప్తనియమాదేవీసదాచోమాభవిష్యతి॥ ౬౯॥ త
దాత్వమేవతద్రూపంశైలజాప్రతిపత్స్యసే । తతస్తవాపిసహజాగౌరీగర్భభవిష్య
తి॥ ౭౦ ॥ రూపాంశేనచసంయుక్తాత్వముమాయాభవిష్యసి। యఃకామంచాపిలో
కస్త్వాంవరదేపూజయిష్యతి ॥ ౭౧ ॥ తథాత్వంబహుధాకాలైస్సర్వగాకామసాధ
నీ । ఓంకారవక్త్రాగాయత్రీప్రయతైర్బ్రహ్మవాదిభిః ॥ ౭౨ ॥ ఆక్రాన్తిమూర్జితా
కారారాజభిశ్చమహీభుజైః । త్వంభూరితివిశాంమాతాశూద్రైస్సేవ్యేతిపూజి
తా॥౭౩ ॥ క్షాన్తిర్మునీనామక్షోభ్యాదయానియమినామపి । త్వంమహోపాయ
సన్దోహానీతిర్నయవిసర్పిణామ్॥ ౭౪॥ పరిస్థితిస్స్వధర్మేణమమేహప్రాణితీచ్ఛయా ।
త్వంయుక్తిస్సర్వభూతానాంత్వంగతిస్సర్వదేహినామ్॥ ౭౫ ॥ త్వంచకీర్తిమతాంకీ
ర్తిస్త్వంమూర్తిస్సర్వదేహినామ్ । రతిస్త్వంరక్తచిత్తానాంప్రీతిస్త్వంహృద్యదర్శి

నామ్ ॥ ౭౬ ॥ త్వం కాన్తిస్సర్వభూషాణాం త్వం శాన్తిర్దుష్టకర్మణామ్ । త్వం భ్రా
న్తిస్సర్వభూతానాం త్వం శ్రాన్తిః కామయాయినామ్॥ ౭౭ ॥ జలధీనాం మహావేలా
త్వం చ లీలావిలాసినామ్ । త్వం భూతిస్త్వం పదార్థానాం స్థితిస్త్వం లోకపాలినా
మ్॥ ౭౮ ॥ త్వం కాళరాత్రిర్నిశ్శేషభువనావళినాశినీ । ప్రియకంచగ్రహానన్దదాయి
నీ త్వం విభావరీ ॥ ౭౯ ॥ ఇత్యనేకవిధైర్దేవీరూపైర్లోకే త్వమర్చితా । యే త్వాం వే
త్స్యన్తి వరదే పూజయిష్యన్తి వాపి యే ॥ ౮౦ ॥ తే సర్వకామానాప్స్యన్తి నియతా
నాత్ర సంశయః । ఇత్యుక్తా తు నిశా దేవీ తథేత్యుక్త్వా కృతాఞ్జలిః॥ ౮౧ ॥ జగామ త్వ

బ్రహ్మాజ్ఞప్తవిభావర్యాః హిమాచలగమనమ్

రితా దేవీ గృహం హిమగిరేర్మహత్ । తత్రాసీనాం మహాహర్మ్యే రత్నభూతిసమాశ్ర
యామ్ ॥ ౮౨ ॥ దదర్శ మేనామాపాణ్డుఛవివక్త్రసరోరుహామ్ । కిఞ్చిచ్ఛ్యామము
ఖోదగ్రస్తనభారావనామితామ్ ॥ ౮౩ ॥ మహౌషధిగణాబద్ధమన్త్రరాజనిషేవి
తామ్ । శుద్ధహంసాతకానద్ధజీవరక్షామహోరగామ్ ॥ ౮౪ ॥ మణిదీపగణజ్యో
తిర్మహాలోకప్రకాశితే । ప్రకీర్ణబహుసిద్ధార్థే చానానపరిచారికే ॥ ౮౫ ॥ శుచిచీ
నాంశుకచ్ఛన్నభూశయ్యాస్తరణోజ్జ్వలే । ధూపామోదమనోరమ్యే సర్జసర్వోప
యోగికే ॥ ౮౬ ॥ తతః క్రమేణ దివసే గతే మూరే విభావరీ । విజృమ్భితముఖోదరాగత
తో మేనామహాగృహే ॥ ౮౭ ॥ ప్రసుప్తప్రాయప్రముఖే నిద్రాభూతోపచారికే। శివలో
కేశి వేనాత్నే భ్రాన్తరాత్రివిహఙ్గమే ॥ ౮౮ ॥ రజనీచరసఞ్చారే భూతైరావృత్యచత్వ
రే । గాఢకణ్ఠగృహాలగ్నసుభాగసుదినే తతః ॥ ౮౯ ॥ కింవిదాభ్రమితాం ప్రాప్తే మే
నానేత్రామ్బుజద్వయే । ఆవివేశ ముఖే రాత్రిస్సుఖాచ్ఛకృతసఙ్గమా ॥ ౯౦ ॥ జన్మదాయా
జగన్మాతుః క్రమేణ జఠరాన్తరమ్। ఆవివేశాతులం జన్మ మన్యమానా తు పాతు వై ॥ ౯౧ ॥
అజీజయచ్ఛవిం దేవ్యా గుహారణ్యా విభావరీ । తతో జగతి సర్వాణ హేతుర్హిమగిరిస్త

మేనకాయాం పార్వత్యుత్పత్తిః.

యా ॥ ౯౨ ॥ బ్రాహ్మ్యే ముహూర్తే సుభగా ప్రాసూయత గుహారణిః। తస్యాం తు జాయ
మానాయాం జన్తవస్స్థాణుజఙ్గమాః ॥ ౯౩ ॥ అభవన్సుఖినస్సర్వే సర్వలోకనివాసినః।
నారకాణామపి తదా సుఖం సర్వగతం మహత్ ॥ ౯౪ ॥ అభవత్క్రూరసత్త్వానాం చేత
శ్శాన్తం చ దేహినామ్ । జ్యోతిషామపి తేజస్త్వం సుతరాం చాభవత్తదా ॥ ౯౫ ॥
ఘనాశ్రితాశ్చౌషధయస్స్వాదువన్తి ఫలాని చ । గన్ధవన్తి చ మాల్యాని విమలం చ న
భోఽభవత్ ॥ ౯౬ ॥ మారుతశ్చ సుఖస్పర్శో దిశశ్చ సుమనోహరాః। గిరావుద్భూతపాలి
న్యం పరిపాకగుణోజ్జ్వలః॥ ౯౭ ॥ అభవత్పృథివీ దేవీ శాలిమాలాతిసున్దరా। తపాంసి దీ
ర్ఘచీర్ణాని మునీనాం భావితాత్మనామ్॥ ౯౮ ॥ తస్మిఞ్జాతాని సాకల్యే కాలే నిర్మలచేతసామ్।
విస్మృతాని తు శాస్త్రాణి ప్రాదుర్భావం ప్రపేదిరే ॥ ౯౯ ॥ ప్రభావం తీర్థముఖ్యానాం

తదాపుణ్యతమంత్వభూత్ ।అన్తరిక్షేఽప్సరాశ్చాసన్నృమానేఘసహస్రశః॥ ౧౦౦॥
సమహేన్ద్రహరిబ్రహ్మవాయువహ్నిపురోగమాః । పుష్పవృష్టింప్రముముచుస్తస్మిం
స్తుహినభూధరే ॥౧౦౧ ॥ జగుర్గన్ధర్వముఖ్యాశ్చననృతుశ్చాప్సరోగణాః। మేరుప్రభృ
తయశ్చాపిమూర్తిమన్తోమహాచలాః॥ ౧౦౨ ॥ తస్మిన్మహోత్సవేప్రాప్తేదివ్యభూ
భృతిమానవాః । సాగరాస్సరితశ్చైవసమాజగ్ముశ్చసర్వశః॥౧౦౩॥హిమశైలోఽ
భవల్లోకేతదాసర్వైశ్చరాచరైః । సేవ్యశ్చైవాభిగమ్యశ్చసశ్రేయాంశ్చాచలో
త్తమః॥౧౦౪॥ అనుభూయోత్సవందేవాజగ్ముస్స్వానాలయాన్ముదా। దేవనాగేన్ద్ర
గన్ధర్వశైలలీలావనాఙ్గనైః ॥౧౦౫॥ హిమశైలసుతాదేవీత్వహంపూర్వికయాతతః।
క్రమేణవృద్ధిమానీతాలక్ష్మ్యేవాణ్యావశైర్బుధైః॥౧౦౬॥క్రమేణరూపసౌభాగ్యప్రబో
ధైర్భువనత్రయమ్।అజయద్రూపలబ్ధాపిసస్నాసైర్నగాత్మజా ॥౧౦౭॥ ఏతస్మిన్నన్త
రేశక్రోనారదందేవసమ్మతమ్ । దేవర్షిమథసస్మారకార్యసాధనసత్వరః॥౧౦౮॥స
తుశక్రస్యవిజ్ఞాయకాఙ్క్షితంభగవాంస్తదా । ఆజగామముదాయుక్తోమహేన్ద్రస్య

శ్రీనారదస్యేన్ద్రలోకగమనమ్.శ్రీ

నివేశనమ్ ॥౧౦౯॥ తంతుదృష్ట్వాసహసాశక్రస్సముత్థాయమహాసనాత్ । యథా
ర్హేణతుపాద్యేనపూజయామాసవాసవః ॥౧౧౦॥ శక్రప్రణీతాంతాంపూజాంప్రతి
గృహ్యయథావిధి । నారదఃకుశలందేవమపృచ్ఛత్పాకశాసనమ్ ॥ ౧౧౧ ॥ పృష్టేతు
కుశలేశక్రఃప్రోవాచవచనంవిభుః ॥ ఇన్ద్రః ॥ కుశలంజగతాంతావత్సమ్భూతంభువ
నత్రయే ॥ ౧౧౨ ॥ తత్ఫలోద్భవసమ్ప్రాప్తౌతంభవానుదినంమునే । వేత్సిచైతత్సమ
స్తంత్వంతథాపిపరిబోధకః ॥౧౧౩॥ నివృత్తింపరమాంయాతినివేద్యార్థంసుహృజ్జనే।
తద్యథాశైలజాదేవీయోగంయాయాత్పినాకినా ॥ ౧౧౪॥ శీఘ్రంతదుద్యమస్సర్వై
రస్మత్పక్షైర్విధీయతామ్ । అవగమ్యార్థమఖిలంతదస్త్వాసాన్త్రియనారదః॥౧౧౫ ॥

శ్రీనారదస్యహిమాచలగమనమ్.శ్రీ

శక్రంజగామభవనాద్ధిమశైలనివేశనమ్। తత్రద్వార్‌స్థైస్సశైలేన్ద్రశ్చిత్రవేత్రలతాకు
లైః ॥౧౧౬ ॥ వన్దితోహిమశైలేనసఙ్గతేనపురోమునిః । సహసాప్రవిశ్యభవనంభువో
భూషణతాంగతమ్ ॥౧౧౭ ॥ నివేదితేస్వయంహైమేహిమశైలేనవిస్తృతే। మహా
సనేమునివరోనిషసాదాతులద్యుతిః ॥ ౧౧౮ ॥ యథార్హంచార్ఘ్యపాద్యంచశైలస్త
స్మైన్యవేదయత్ । మునిస్తుప్రతిజగ్రాహతదర్ఘ్యంవిధివత్తదా॥౧౧౯॥గృహీతార్ఘ్యం
మునివరమపృచ్ఛచ్ఛ్లక్ష్ణయాగిరా।కుశలంతపసశ్శైలశ్శనైఃఫుల్లాననామ్బుజః ॥ ౧౨౦॥
మునిరప్యపిరాజానమపృచ్ఛత్కుశలంతదా ॥ నారదః ॥ అహోహావతారితాస్సర్వే
సన్నివేశామహాగిరే॥ ౧౨౧ ॥ పృథుత్వంమహసాతుల్యంకన్దరాణాంతవాచల। గురు

త్వం తేగుణౌఘానాం స్థావరాదతిరిచ్యతే ॥ ౧౨౨ ॥ ప్రసన్నతా చ తోయస్య మనస్తే
వ్యధికాభవత్ । నలక్ష్యామస్త్వ శైలేన్ద్ర గుణశాధికతయా స్థితః ॥ ౧౨౩॥ నానావచోభి
ర్మణిభిర్జ్వలనార్కసమప్రభైః । పావకైః పాలితోఽనిత్యం త్వత్కన్దరసమాశ్రయైః ॥ ౧౨౪॥
అవమన్య విమానం చ గగనే తు విరాగిణః । పితుర్గృహేష్వివాసన్తే దేవగన్ధర్వకిన్న
రాః ॥ ౧౨౫ ॥ అహోధన్యోఽసి శైలేన్ద్ర యస్యతే కన్దరం హరః । అధ్యాస్తే లోక
నాథోఽపి సమాధానపరాయణః ॥ ౧౨౬ ॥ ఇత్యుక్తవతి దేవర్షౌ నారదే సాదరం పు
రా। హిమశైలస్య మహిషీ మేనా మునిదిదృక్షయా ॥ ౧౨౭ ॥ అనుయాతా దుహిత్రా
తు స్వల్పాలిపరిచారికా । లజ్జాప్రణయత్రస్తాఙ్గీ ప్రవివేశ నివేశనమ్ ॥ ౧౨౮॥ తత్రస్థితో
మునివరశ్శైలేనసహితోబలీ। దృష్ట్వాగతం తపోరాశిం మునిం శైలప్రియా తదా ॥ ౧౨౯॥
వవన్దే గూఢవదనా పాణిపద్మకృతాఞ్జలిః । తాం విలోక్య మహాభాగో దేవర్షిరమితద్యు
తిః ॥ ౧౩౦ ॥ ఆశీర్భిరమృతోద్గారరూపాభిస్తాం వ్యవర్ధయత్ । తతో విస్మితచిత్తా తు హి
మవద్గిరిపుత్రికా ॥ ౧౩౧ ॥ ఉదైక్షన్నారదం దేవీ మునిమద్భుతరూపిణమ్ । ఏహి
వత్సేతి చాప్యుక్తా ఋషిణా స్నిగ్ధయా గిరా ॥ ౧౩౨ ॥ కణ్ఠే గృహీత్వా పితరమఙ్కే
తు సముపావిశత్ । ఉవాచ మాతా తాం దేవీమభివన్దయ పుత్రికే ॥ ౧౩౩ ॥ భగ
వన్తం తతో ధన్యం పతిమాప్స్యసి సమ్మతమ్ । ఇత్యుక్తా తు తతో మాత్రా వస్త్రాన్తపిహి
తాననా ॥ ౧౩౪ ॥ కిఞ్చిన్నమ్రముఖీ భూత్వా వాక్యం నోవాచ కించన । తతః పునరు
వాచేదం వాక్యం మాతా సుతాం తదా ॥ ౧౩౫ ॥ వత్సే వన్దయ దేవర్షిం తతో దాస్యా
మి తే శుభమ్ । రత్నక్రీడనకం రమ్యం స్థాపితం యచ్చిరం మయా ॥ ౧౩౬ ॥ ఇత్యు
క్తా తు తతో వేగాదుద్ధృత్య వదనం తదా । వవన్దే మూర్ధ్ని సన్ధాయ కరపఙ్కజకుట్మల
మ్ ॥ ౧౩౭ ॥ కృతే తు వన్దనే తస్యా మాతా సఖిముఖేన తు । చోదయామాస శనకై
స్తస్యాస్సౌభాగ్యశంసినమ్ ॥ ౧౩౮ ॥ శరీరలక్షణానాం తు విజ్ఞానాయ తు కౌతుకా
త్ ।సా స్త్రీస్వభావాద్రహితా చిన్తాం గాఢాదశముద్వహాత్ ॥ ౧౩౯॥ జ్ఞాత్వా తు హీఙ్గితం
శైలో మహిష్యాహృదయేన తు । అనుద్విగ్నాకృతిస్త్వనారమ్యమేతత్తపస్వినమ్ ॥ ౧౪౦॥
నోదితశ్శైలమహిషీం శిష్యాం మునివరస్తదా। స్మితాననో మహాభాగో వాక్యం ప్రోవాచ
నారదః ॥ ౧౪౧॥ నజాతోఽస్యాః పతిర్భద్రే లక్షణైశ్చ వివర్జితా । ఉత్తానహస్తా సతతం చ
రణైర్వ్యభిచారిభిః ॥ ౧౪౨॥ స్వచ్ఛాయయా భవిష్యేయం కిమన్యద్బహు భణ్యతే।
శ్రుత్వైతత్సంభ్రమావిష్టో ధ్వస్తధైర్యో హిమాచలః ॥ ౧౪౩॥ నారదం ప్రత్యువాచే
దం సాశ్రుకణ్ఠో మహాగిరిః ॥ హిమవాన్ ॥ సంసారస్యాతిదోషస్య దుర్వేదా హి గతిర్య
తః ॥ ౧౪౪॥ సృష్టా భావ్యస్య భావిత్వైః కేనాప్యతిశయాత్మనా। కర్త్రా ప్రణీతా మర్యాదా
స్థితా సంసారిణామియమ్ ॥ ౧౪౫॥ జాయాయాయా నహితద్వీర్యాజ్జనితుస్సోఽస్య సాధకః।

జనిత్రాప్యపజాతస్య నకిఞ్చిదితి చ స్ఫుటమ్ ॥ ౧౪౬ ॥ స్వకర్మణైవ జాయన్తే వివిధా భూ
తజాతయః । అణ్డజాహ్యణ్డజాజ్జాతాః పునర్జాయేత మానవః ॥ ౧౪౭ ॥ మానుషోఽపి
సరీసృప్యాం మనుష్యత్వేఽపి జాయతే । తత్రాపి జాతౌ శ్రేష్ఠాయాం ధర్మస్యోత్కర్షణేన
తు ॥ ౧౪౮ ॥ అపుత్రజన్మనశ్చైషాః ప్రాణినాం సముపస్థితాః । మనుజాస్తత్ర జాయన్తే య
తో న గృహధర్మిణః ॥ ౧౪౯ ॥ క్రమేణాశ్రమసమ్ప్రాప్తిర్బ్రహ్మచారివ్రతాదను । త
స్య కర్తుర్నియోగేన సంసారోఽయం న వర్ధితః ॥ ౧౫౦ ॥ సంసారస్య హి నోత్పత్తిస్సర్వే
ష్యూర్ధ్వదినిగ్రహాః । తతః కర్తా తు శాస్త్రేషు సుతలాభః ప్రశంసితః ॥ ౧౫౧ ॥ ప్రాణినాం
మోహనార్థాయ నరకత్రాణసంశ్రయాత్ । స్త్రియా విరహితా సృష్టిర్జన్తూనాం నోప
పద్యతే ॥ ౧౫౨ ॥ స్త్రీజాతిశ్చ ప్రకృత్యైవ కృపణా దైన్యభాగినీ । శాస్త్రాలోచనసామర్థ్య

శ్రీ నారదహిమవతోః పార్వతీవిషయకసంవాదః శ్రీ

ముజ్ఝితం తాసు కర్మణా ॥ ౧౫౩ ॥ తాసాం చోపరిమావజ్ఞా భవేదితి చ వేధసా । శాస్త్రే
షూక్తమసన్దిగ్ధం బహుద్వారం మహాఫలమ్ ॥ ౧౫౪ ॥ దశపుత్రసమా కన్యా యా న స్యా
చ్ఛీలవర్జితా । వాక్యమేతత్ఫలభ్రష్టం పుంసాం జ్ఞానప్రకోపనమ్ ॥ ౧౫౫ ॥ కన్యా హి కృప
ణా సోచ్యా పితుర్దుఃఖవివర్ధినీ । యాపి స్యాత్పూర్ణసర్వార్థా పతిపుత్రధనాదిభిః ॥ ౧౫౬ ॥
కిం పునర్దుర్భగా హీనా పతిపుత్రధనాదిభిః । త్వం చోక్తవాన్సుతాయా మే శరీరే దోష
సఙ్గ్రహమ్ ॥ ౧౫౭ ॥ అహో ముహ్యామి శోచ్యామి గ్లామి సీదామి నారద । అయుక్త
మపి వక్తవ్యమప్రాప్యమపి సాహ్రితమ్ ॥ ౧౫౮ ॥ అనుగ్రహోన్మనుచ్ఛిన్ధి దుః
ఖం కన్యాశ్రయం మునే । పరిచ్ఛిన్నేఽపి సన్దిగ్ధే మనః పరిభవాస్పదమ్ ॥ ౧౫౯ ॥
తృష్ణా ముష్ణాతి నిష్ణాతా ఫలలాభాశ్రయాశుభా । స్త్రీణాం హి పరమం జన్మ కులానా
ముభయాత్మనామ్ ॥ ౧౬౦ ॥ ఇహాముత్ర సుఖాయోక్తాస్సత్పతిప్రాప్తిసంజ్ఞికాః ।
దుర్లభస్సత్పతిః స్త్రీణాం విగుణోఽపి పతిః కిల ॥ ౧౬౧ ॥ న ప్రాప్యతే వినా పుణ్యైః ప
తిర్నార్యాః కదాచన । యతో నిస్సాధనో ధర్మః పరిమాణోజ్ఝితా రతిః ॥ ౧౬౨ ॥ ధ
నం జీవితపర్యన్తం పతౌ నార్యాః ప్రతిష్ఠితమ్ । నిర్ధనో దుర్భగో మూర్ఖస్సర్వలక్షణవర్జి
తః ॥ ౧౬౩ ॥ దైవతం పరమం నార్యాః పతిరుక్తస్సదైవ హి । త్వయా చోక్తం చ దేవ
ర్షే నజాతోఽస్యాః పతిః కిల ॥ ౧౬౪ ॥ ఏతద్దౌర్భాగ్యమతులమసహ్యం గురు దుస్సహమ్ ।
చరాచరే భూతసర్గే యద్యాపి చ నో మునే ॥ ౧౬౫ ॥ న సజాత ఇతి బ్రూషే తేన మే
వ్యాకులం మనః । మనుష్యదేవజాతీనాం శుభాశుభనివేదకమ్ ॥ ౧౬౬ ॥ లక్షణం హస్తపా
దాభ్యాం విహితైర్లక్షణైః కిల । సేయముత్తానహస్తేతి త్వయోక్తా మునిపుఙ్గవ ॥ ౧౬౭ ॥
ఉత్తానహస్తతా ప్రోక్తా యాచతామేవ నిత్యదా । శుభోదయానాం ధన్యానాం న కదాచి
త్ప్రియచ్ఛతామ్ ॥ ౧౬౮ ॥ స్వచ్ఛాయయాస్యాశ్చరణౌ త్వయా చ వ్యభిచారిణౌ । తత్రా
పి శ్రేయసాం హ్యేశాం మునే తు ప్రతిభాతి నః ॥ ౧౬౯ ॥ శరీరలక్షణాశ్చాన్యే పృథక్ఫల
నివేదినః । సౌభాగ్యధనపుత్రాయుః పతిలాభానుశంసనమ్ ॥ ౧౭౦ ॥ తైశ్చ సర్వైర్వి

హీనేయంత్వమాత్థమునిపుఙ్గవ।త్వంమేసర్వంవిజానాసిసత్యవాగసిచాప్యతః॥౧౭౧॥ మహ్యమిమునిశార్దూలహృదయందీర్యతీవమే । ఇత్యుక్త్వావిరతశ్శైలోమహాద్దుఃఖం నివేద్యతు ॥ ౧౭౨ ॥ శ్రుత్వైతదఖిలంతస్మాచ్ఛైలరాజముఖామ్బుజాత్ । స్మిత పూర్వమువాచేదంనారదోదేవపూజితః ॥ ౧౭౩ ॥ నారదః॥హర్షస్థానేతిమహతి త్వయాదుఃఖంనివేద్యతే । అపరిచ్ఛిన్నవాక్యార్థేమోహంయాసిమహాగిరే॥ ౧౭౪॥ ఇమాంశృణుగిరంమత్తోరహస్యపరినిష్ఠితామ్ । సమాహితోమహాశైలమయోక్త స్యవిచారణే ॥ ౧౭౫ ॥ నజాతోస్యాఃపతిర్దేవ్యాయన్మయోక్తంహిమాచల । సన జాతోమహాదేవోభూతభావోద్భవోభవః ॥ ౧౭౬ ॥ శరణ్యశ్శాశ్వతశ్శాస్తాశఙ్క రఃపరమేశ్వరః । బ్రహ్మవిష్ణ్విన్ద్రమునయోగర్భజన్మజరార్దితాః ॥ ౧౭౭ ॥ తస్యై తేపరమేశస్యసర్వేక్రీడనకాగిరే । * బ్రహ్మాణ్డంతత్తదిచ్ఛాతస్సమ్భూతంభువనప్ర భోః ॥ ౧౭౮ ॥ విష్ణుర్యుగేయుగేజాతోనానాజాతిమహాతనుః । మన్యసేమాయ యాజాతంవిష్ణుంచాపియుగేయుగే ॥ ౧౭౯ ॥ ఆత్మనోనవినాశోస్తిస్థావరాన్తేపిభూ ధర । సంసారేజాయమానస్యమ్రియమాణస్యదేహినః ॥ ౧౮౦ ॥ నశ్యతేదేహమే వాత్రనాత్మనోనాశఉచ్యతే।బ్రహ్మాదిస్థావరాన్తోయంసంసారోయఃప్రకీర్తితః॥౧౮౧॥ సజన్మమృత్యుదుఃఖార్తోహ్యవశఃపరివర్తతే । మహాదేవోఽచలస్స్థాణుర్నజాతోజన కోఽజరః ॥ ౧౮౨ ॥ భవిష్యతిపతిస్సోస్యాజగన్నాథోనిరామయః । యదుక్తంచమ యాదేవీలక్షణైర్వర్జితాపిచ ॥ ౧౮౩ ॥ శృణుతస్యాపివాక్యస్యసమ్యక్త్వేనవిచార ణమ్ । లక్షణందైవకోహ్యఙ్గశ్శరీరావయవాశ్రయః ॥ ౧౮౪ ॥ వంశాయుర్ధనసౌ భాగ్యపరిమాణప్రకాశకః । అనన్తస్యాప్రమేయస్యసౌభాగ్యస్యాస్యభూధర॥౧౮౫॥ నైవాఙ్కోలక్షణాకారశ్శరీరేసంవిధీయతే । అతోస్యాలక్షణంగాత్రేశైలనాస్తిమ హామతే ॥ ౧౮౬ ॥ యచ్చాహముక్తవానస్యాహ్యుత్తానకరతాసదా । ఉత్తానో వరదఃపాణిరేషదేవ్యాస్సదైవతు ॥ ౧౮౭ ॥ సురాసురమునివ్రాతవరదేయంభవి ష్యతి । యచ్చప్రోక్తంమయాపాదౌస్వచ్ఛాయావ్యభిచారిణౌ ॥ ౧౮౮ ॥ అస్యా శ్శృణుమహైవాపివాగ్వ్యక్తింశైలసత్తమ । చరణౌపద్మసఙ్కాశావస్యామలనఖో జ్జ్వలౌ ॥ ౧౮౯ ॥ సురాసురాణాంనమతాంకిరీటమణికాన్తిభిః । విచిత్రవర్ణైర్భా స్యేతేస్వచ్ఛాయాప్రతిబిమ్బితౌ ॥ ౧౯౦ ॥ ఏషాభార్యాజగద్భర్తుర్వృషాఙ్కస్య మహీధర । జననీసర్వలోకస్యసమ్భూతాభూతభావనీ ॥ ౧౯౧ ॥ శివేయంపావనా యైవత్వక్షేత్రేపావకద్యుతిః । తద్యథాశీఘ్రమేవైషాయోగంయాయాత్పినాకి నా ॥ ౧౯౨ ॥ తథావిధేయంవిధివత్త్వయాశైలేన్ద్రసత్తమ । అస్త్యత్రసుమహా

* ఆస్తే బ్రహ్మతదిచ్ఛాతస్సమ్భూతో భువనప్రభుః.

త్కార్యం దేవానాం హిమభూధర ॥ ౧౯౩ ॥ సూతః ॥ ఏవం శ్రుత్వా తు శైలేన్ద్రో నారదాత్సర్వమేవ హి । ఆత్మానం స పునర్జాతం మేనే మేనాపతిస్తదా ॥ ౧౯౪ ॥ నమస్కృత్య వృషాఙ్కాయ మహాదేవాయ ధీమతే । ఉవాచ చాపి సంహృష్టో నారదం తు హిమాచలః ॥ ౧౯౫ ॥ హిమవాన్ ॥ దుస్తరాన్నరకాద్ఘోరాదుద్ధృతోఽస్మి త్వయా విభో । పాతాళాదహముద్ధృత్య సప్తలోకాధిపః కృతః ॥ ౧౯౬ ॥ హిమాచలోఽస్మి విఖ్యాతస్త్వయా మునివరాధునా । హిమాచలాచ్ఛతగుణం ప్రాప్తోఽస్మీతి సమున్నతిమ్ ॥ ౧౯౭ ॥ ఆనన్దం దివసాహారి హృదయే మేఽధునా మునే । నాధ్యవస్యతి కృత్యానాం ప్రవిభాగవిచారిణమ్ ॥ ౧౯౮ ॥ యది వాచమధీశస్స్వాన్యం త్వద్గుణానాం విచారణే । భవద్విధానాం నియతమమోఘం దర్శనం మునే ॥ ౧౯౯ ॥ తవాస్మాన్ప్రతి చాపల్యం వ్యక్తం మమ మహామునే । భవద్భిరేవ కృత్యోఽహం నివాసాయాత్మరూపిణమ్ ॥ ౨౦౦ ॥ మునీనాం దేవతానాం చ స్వయం కర్తాపి కల్మషమ్ । తథాపి వస్తున్యేకస్మిన్నాజ్ఞా మే సమ్ప్రదీయతామ్ ॥ ౨౦౧ ॥ ఇత్యుక్తవతి శైలేన్ద్రే స తదా హర్షనిర్భరే । ఉవాచ నారదో వాక్యం కృతం సర్వమితి ప్రభో ॥ ౨౦౨ ॥ సురకార్యేఽయ ఏవార్థస్తవాపి సుమహత్తరః । ఇత్యుక్త్వా నారదశ్శీఘ్రం జగామ త్రిదివం తతః ॥ ౨౦౩ ॥ స గత్వా దేవసదనం మహేన్ద్రం సన్దదర్శ హ । తతోఽభిరూపే స మునిరుపవిష్టో మహాసనే ॥ ౨౦౪ ॥ పృష్టశ్శక్రేణ ప్రోవాచ హిమజాసంశ్రయాం కథామ్ ॥ నారదః ॥ మమానురూప్యం కర్తవ్యం తన్మయా కృతమేవ హి ॥ ౨౦౫ ॥ కిన్తు పఞ్చశరస్యైవ సమయోఽయముపస్థితః ।

॥ ఇన్ద్రస్మారితమదనసమాగమస్తయోస్సంవాదశ్చ. ॥

ఇత్యుక్తో దేవరాజస్తు మునినా కార్యదర్శినా ॥ ౨౦౬ ॥ చూతాఙ్కురాస్త్రం సస్మార భగవాన్పాకశాసనః । సంస్మృతస్తు తదా క్షిప్రం సహస్రాక్షేణ ధీమతా ॥ ౨౦౭ ॥ ఉపతస్థే రతిపతిస్సవిలాసం ఝషధ్వజః । ప్రాదుర్భూతం చ తం దృష్ట్వా శక్రః ప్రోవాచ సాదరమ్ ॥ ౨౦౮ ॥ శక్రః ॥ ఉపదేశేన బహునా కిం త్వాం ప్రతి వదే ప్రియమ్ । మనోభవోఽసి తేన త్వం వేత్సి భూతమనోగతమ్ ॥ ౨౦౯ ॥ తద్యథార్థకమేవ త్వం కురు నాకసదాం ప్రియమ్ । శఙ్కరం మోహయ క్షిప్రం గిరిపుత్ర్యా మనోభవ ॥ ౨౧౦ ॥ సంయుతో మధుమాసేన ఋతునా గచ్ఛ దుర్జయః । ఇత్యుక్తో మదనస్తేన శక్రేణ స్వార్థసిద్ధయే ॥ ౨౧౧ ॥ ప్రోవాచ పఞ్చబాణోఽథ వాక్యం భీతశ్శతక్రతుమ్ ॥ కామః ॥ అనయా దేవసామగ్ర్యా *దేవరాజ మయా ప్రభో ॥ ౨౧౨ ॥ దుస్సాధశ్శఙ్కరో దేవః కిం న వేత్సి జగత్ప్రభో । తస్య దేవస్య వేత్థ త్వం కరణం తు యదవ్యయమ్ ॥ ౨౧౩ ॥ ప్రాయః ప్రసాదః కోపోఽపి సర్వో హి మహతాం మహాన్ । సర్వోపభోగసారా హి సున్దర్యస్స్వర్గసమ్భవాః ॥ ౨౧౪ ॥ అధ్యాశ్రితం చ యతౌ సౌఖ్యం భవతా నష్టచేష్టితమ్ । ప్రమాదాదథ విభ్రశ్యేదీశం ప్రతివిచి

* మునినానవధీమయా.

న్త్ర్యతామ్ ॥ ౨౧౫ ॥ ప్రాగేవ చేహ దృశ్యన్తే భూతానాం కార్యసమ్భవాః । విశేష
కాఙ్క్షితాం శక్ర సామాన్యాద్ధ్వంశనంఫలమ్ ॥ ౨౧౬॥ శ్రుత్వా తద్వచనం శక్రస్తము
వాచామరైర్వృతః ॥ శక్రః ॥ కథం ప్రమాణం తే తత్ర రతికాన్త న సంశయః ॥ ౨౧౭॥
సన్దేశేన వినాశక్తిరపకారస్య నేష్యతే । కస్యచిచ్చక్వచిద్దృష్టం సామర్థ్యం న తు సర్వ

— ఈశ్వరమోహనార్థం రతిమధుభ్యాం సాకం మదనస్య హిమగిరిగమనమ్. —

తః ॥ ౨౧౮ ॥ ఇత్యుక్తః ప్రయయౌ కామస్సఖాయం మధుమాశ్రితః । రతియుక్తో
జగామాశు ప్రస్థం హిమవతస్తతః ॥ ౨౧౯ ॥ స తు తత్రాకరోచ్చిన్తాం కార్యస్యోపా
యపూర్వికామ్ । నిష్కమ్పా హి మనస్తేషాం మహార్ఘా యే సుదుర్జయమ్॥ ౨౨౦ ॥ త
దాదావేవ సఙ్క్షోభ్య నియతం సుజయో భవేత్ । సంసిద్ధిం ప్రాప్నుయుశ్చైవ పూర్వం
సంశోష్యమానసమ్ ॥ ౨౨౧ ॥ * కర్శితో వివిధైర్భావైర్హాస్త్రాశుగమనైర్వినా ।
క్రోధః క్రూరతరాత్సఙ్గాద్రావణేర్ష్యాం మహాసఖీమ్ ॥ ౨౨౨ ॥ చాపల్యమూర్ధ్నివిధ్వ
స్తద్ధైర్యోద్ధారమహాబలామ్ । తామస్య వినియోక్ష్యామి మనసో వికృతిం పునః ॥ ౨౨౩॥
పిధాయ ధైర్యద్వారాణి సన్తోషమపకృష్య చ । అవగన్తుం హి మాం తత్ర న కశ్చిదిహ ప
ణ్డితః ॥ ౨౨౪ ॥ వికల్పమాత్రసంస్థానే వైరూప్యం మనసో భవేత్ । పశ్చాన్మ్యాలక్రి
యారమ్భ గమ్భీరావర్తదుస్తరః ॥ ౨౨౫ ॥ హరిష్యామి హరస్యాహం తపస్తస్య స్థిరా
త్మనః । ఇన్ద్రియగ్రామమావృత్య రమ్యసాధనసంవిధిః ॥ ౨౨౬ ॥ చిన్తయిత్వేతి మ
దనో భూతభర్తుస్తదాశ్రమమ్ । జగామ జగతాం సారం సరళద్రుమవేదికమ్॥ ౨౨౭॥
శాన్తసత్త్వసమాకీర్ణమచలప్రాణిసఙ్కులమ్ । నానాపుష్పలతాజాతం † గగనస్థ
గణేశ్వరమ్॥ ౨౨౮ ॥ దివ్యకాయవృషాధ్యుష్టం నీలశాద్వలసానుకమ్। తత్రాపశ్యత్త్రి
నేత్రస్య రమ్యం కిఞ్చిద్ద్వితీయకమ్॥ ౨౨౯ ॥ వీరకం లోకవీరేశమీశానసదృశద్యుతిమ్।
యక్షకుఙ్కుమకిఞ్జల్కపుఞ్జపిఙ్గజటాసటమ్ ॥ ౨౩౦ ॥ వేత్రపాణినమవ్యగ్రం భూతి
భోగీన్ద్రభూషణమ్ । తతో నిమీలితోన్నిద్రపద్మపత్రాభలోచనమ్ ॥ ౨౩౧ ॥ ప్రే
క్షమాణమృజుస్థానస్థిరనాసాగ్రలోచనమ్ । శ్రవస్తరససింహేన్ద్రచర్మలమ్బోత్తరీ
యకమ్ ॥ ౨౩౨ ॥ శ్రవణాహిముఖోన్మత్తనిశ్శ్వాసానలపిఙ్గళమ్ । ప్రేఙ్ఖత్కపాల
పర్యన్తతుమ్బిలమ్బిజటాచయమ్ ॥ ౨౩౩ ॥ కృతవాసుకిపర్యఙ్కనాభిమూలనివేశిత
మ్। బ్రహ్మాఞ్జలిస్థపుచ్ఛాగ్రనిబద్ధోరగభూషణమ్ ॥ ౨౩౪ ॥ దదర్శ శఙ్కరం కామః క్ర
మాత్ప్రాప్తోఽన్తికం శనైః। తతో భ్రమరఝఙ్కారమాలమ్బిద్రుమసానుకమ్॥ ౨౩౫॥
ప్రవిష్టః కర్ణరన్ధ్రేణ భవస్య మదనో మనః । శఙ్కరస్తమథాకర్ణ్య మధురం మదనాశ్ర
యమ్ ॥ ౨౩౬ ॥ సస్మార ‡ చాద్రిదుహితాం దయితాం రక్తమానసః। తతస్సా తస్య
శనకైస్తిరోభూయాతినిర్మలా ॥ ౨౩౭ ॥ సమాధిభావనా తస్థౌ లక్ష్యప్రత్యక్షరూపి

---

* కథం చ వివిధైర్భావైర్ద్వేషానుగమనం వినా. † గవాక్షస్థ. ‡ దక్ష.

ణీ। తతస్తన్మయతాం యాతః ప్రత్యూహనిహతాశయః ॥ ౨౩౮ ॥ వశిత్వేన బుబోధే
శో విక్రుతిం మదనాత్మికామ్। ఈషత్కోపసమావిష్టో ధైర్యమాలమ్బ్య ధూర్జటిః॥ ౨౩౯॥
నిరాసే మదనస్థిత్యా యోగమాయాసమావృతః । స తయా మాయయా విష్టో జజ్వాల
మదనస్తతః ॥ ౨౪౦ ॥ ఇచ్ఛాశరీరో మద్గేయో రోషదోషమహాశ్రయః। హృదయా
న్నిర్గతస్సోఽథ వాసనావ్యసనాత్మకః॥ ౨౪౧ ॥ బహిస్థలం సమాలమ్బ్య హ్యుపతస్థౌ
ఝషధ్వజః । అనుయాతోఽథ హృద్యేన మిత్రేణ మధునా స్మరః ॥ ౨౪౨ ॥ సహ
కారతరోర్మూలే స్థిత్వా మృదుమారుతసుస్థితమ్ । స్తబకం మదనో రమ్యం హారవత్కుసిసత్స్వర
మ్॥ ౨౪౩ ॥ ఋమోచ మోహనం నామ మార్గణం మకరధ్వజః । శివస్య హృదయే శు
ద్ధే నాశశాలీ మహాశరః ॥ ౨౪౪ ॥ పపాత పరుషః ప్రాంశుః పుష్పబాణోఽపి మోహనః।
తతః కరణసన్నద్ధో హ్యావిద్ధస్తు హృదయే భవః ॥ ౨౪౫ ॥ బభూవ భూధరాకమ్ప్యధై
ర్యోఽపి మదనోన్ముఖః । తతః ప్రభుత్వాద్భావానాం సంక్షోభం సమపద్యత ॥ ౨౪౬॥

శ్రీ ధూర్జటిఫాలస్థనేత్రవహ్నినా మదనభస్మీకరణమ్. శ్రీ

బాహ్యం బహుసమాసాద్య ప్రత్యూహప్రసవాత్మకమ్ । తతః కోపానలోద్భూతఘో
రహుఙ్కారభీషణే ॥ ౨౪౭ ॥ బభూవ వదనే నేత్రం తృతీయం దహనాకులమ్ । రుద్ర
స్య రౌద్రవపుషో జగత్సంహారభైరవమ్ ॥ ౨౪౮ ॥ తదన్తికస్థే మదనే వ్యస్ఫారయత
ధూర్జటిః । తేన నేత్రస్ఫులిఙ్గేన క్రోశతాం నాకవాసినామ్ ॥ ౨౪౯ ॥ గమితో భస్మ
సాత్తూర్ణం కన్దర్పః కామిదర్పదః । స తు తం భస్మసాత్కృత్వా హరనేత్రోద్భవోఽన
లః॥ ౨౫౦॥ వ్యజృమ్భత జగద్దగ్ధుం జ్వాలాసఙ్ఘాతఘస్మరః । తతో భవో జగద్ధేతోర్వ్య
భజజ్జాతవేదసమ్॥ ౨౫౧॥ సహకారే మధౌ చన్ద్రే సుమనస్సు పరేష్వపి । భృఙ్గేషు కో
కిలాస్యేషు విభాగేన స్మరానలమ్ ॥ ౨౫౨ ॥ స బాహ్యాన్తర విద్ధేన హరేణ స్మరమార్గ
ణః । రాగస్నేహసమిద్ధాన్తర్గావస్త్రీప్రమహుతాశనః ॥ ౨౫౩ ॥ విభక్తల్లోకసఙ్క్షో
భకరో దుర్వారజృమ్భితః । సమ్ప్రాప్తస్నేహసమ్పృక్తం కామినాం హృదయం కి
ల ॥ ౨౫౪ ॥ జ్వలత్యహర్నిశం భీమో దుశ్చికిత్స్యం సుఖాత్మకమ్ । విలోక్య హరహు
ఙ్కారజ్వాలాభస్మీకృతం స్మరమ్ ॥ ౨౫౫ ॥ విలలాప రతిః క్రూరం బన్ధునా మధునా స
హ। తతో విలప్య బహుశో మధునా పరిసాన్త్వితా ॥ ౨౫౬ ॥ జగామ శరణం దేవమిన్దు
మౌళిం త్రిలోచనమ్। భృఙ్గానుయాతాం సఙ్గృహ్య పుష్పితాం సహకారజామ్॥ ౨౫౭॥
లతాం పవిత్రకస్థానే పాశౌ పరభృతాం సఖీమ్ । నిర్వర్త్య జటాజూటం కుటిలైరలకై
రతిః ॥ ౨౫౮ ॥ ఉద్ధూళ్య గాత్రం శుభ్రేణ హృద్యేన స్మరభస్మనా । జానుభ్యామవనిం

శ్రీ రతీదేవీకృతశివస్తుతిః శ్రీ

గత్వా ప్రోవాచేన్దువిభూషణమ్ ॥ ౨౫౯ ॥ రతిః ॥ ఓం ॥ నమశ్శివాయాస్తు నిరామ
యాయ నమశ్శివాయాస్తు మనోమయాయ । నమశ్శివాయాస్తు సురార్చితాయ తు
భ్యం సదా భక్తకృపాపరాయ ॥ ౨౬౦ ॥ నమో భవాయాస్తు భవోద్భవాయ నమో

స్తుతే ధ్వస్తమనోభవాయ। నమోఽస్తు తే గూఢమహావ్రతాయ నమస్స్వమాయాగహ
నాశ్రయాయ ॥ ౧౮౧ ॥ నమోఽస్తు శర్వాయ నమశ్శివాయ నమోఽస్తు సిద్ధాయ పురాన్త
కాయ। నమోఽస్తు కాలాయ నమః కలాయ నమోఽస్తు తే జ్ఞానవరప్రదాయ ॥ ౧౮౨ ॥ న
మోఽస్తు తే కాలకలాతిగాయ నమో నిసర్గామలభూషణాయ। నమస్త్వమేయాన్ధకమ
ర్దనాయ నమశ్శరణ్యాయ నమోఽగుణాయ ॥ ౧౮౩ ॥ నమోఽస్తు తే భీమగుణానుగా
య నమోఽస్తు నానాభువనాదికర్త్రే। నమోఽస్తు నానాజగతాం విధాత్రే నమోఽస్తు తే చి
త్రఫలప్రయోక్త్రే ॥ ౧౮౪ ॥ సర్వావసానే హ్యవినాశనేత్రే నమోఽస్తు చిత్రాధ్వర
భాగభోక్త్రే। నమోఽస్తు కర్మప్రభవస్య ధాత్రే నమస్సదా తే భవసఙ్గహర్త్రే ॥ ౧౮౫ ॥
అనన్తరూపాయ సదైవ తుభ్యమసహ్యకోపాయ నమోఽస్తు తుభ్యమ్। శశాఙ్కచిహ్నా
య నమోఽస్తు తుభ్యమమేయమానాయ నమోఽస్తు తుభ్యమ్ ॥ ౧౮౬ ॥ వృషేన్ద్రయానా
య పురాన్తకాయ నమః ప్రసిద్ధాయ మహౌషధాయ। నమోఽస్తు భక్తాభిమతప్రదాయ
నమోఽస్తు సర్వార్తిహరాయ తుభ్యమ్ ॥ ౧౮౭ ॥ చరాచరాచారవిచారవర్యమాచా
ర్యముత్ప్రేక్షితభూతసర్గమ్। త్వామిన్దుమౌళిం శరణం ప్రపన్నా ప్రియాప్రమేయం
మహతాం మహేశమ్ ॥ ౧౮౮ ॥ ప్రయచ్ఛ మే కామయశస్సమృద్ధిం పునః ప్రభో జీవతు
కామదేవః। వైధవ్యహర్త్రే భగవన్నమస్తే ప్రియం వినా త్వాం ప్రియజీవితేషు ॥ ౧౮౯ ॥
త్వత్తోఽపరః కో భువనేష్విహాస్తి ప్రభుః ప్రియాయాః ప్రభవః ప్రియాణామ్। త్వమేవ చై
కో భువనస్య నాథో దయాళురున్మూలితభక్తభీతిః ॥ ౧౯౦ ॥ సూతః ॥ ఇత్థం స్తుతశ్శ
ఙ్కర ఈశ ఈశో వృషాకపిర్మన్మథకాన్తయా తు। తుతోష దోషాకరఖణ్డధారీ హ్యు
వాచ చైనాం మధురాం నిరీక్ష్య ॥ ౧౯౧ ॥ శఙ్కరః ॥ * తే భవిష్యతి కామో
ఽయం మదనో లోకవిశ్రుతః। అనఙ్గో లోకవిఖ్యాతః ఖ్యాతిం పుత్రి గమిష్యతి ॥ ౧౯౨ ॥
సూతః ॥ ఇత్యుక్తా శిరసా వన్ద్య గిరీశం కామవల్లభా। జగామోపవనం రమ్యం రతిస్తు
హిమభూభృతః ॥ ౧౯౩ ॥ రురోదార్తా చ బహుశో దీనా రమ్యస్థలే తు సా। మ
రణవ్యవసాయాత్తు నివృత్తా గిరిశాజ్ఞయా ॥ ౧౯౪ ॥ అథ నారదవాక్యేన చోదితో
హిమభూధరః। కృతాభరణసంస్కారాం కృతకౌతుకమఙ్గళామ్ ॥ ౧౯౫ ॥ స్వ
ర్గపుష్పకృతాపీడాం శుభచీనాంశుకాంచితామ్। సఖీభ్యాం సంయుతాం శైలో గృహీ
త్వా తనయాం తతః ॥ ౧౯౬ ॥ జగామ శుభయోగేన తదా సమ్పూర్ణమానసః। స కా

రతీహిమవత్సంవాదః.

ననాన్యతిక్రమ్య వనాన్యుపవనాని చ ॥ ౧౯౭ ॥ దదర్శ రుదతీం నారీమప్రతర్క్యమహౌ
జసమ్। రూపేణాసదృశీం లోకే † రమ్యాం సురమనోహరామ్ ॥ ౧౯౮ ॥ కౌతుకేన ప
రామృశ్య తాం దృష్ట్వా రుదతీం గిరిః। ఉపసర్ప్య తతస్తస్యా నికటం సోఽథ పృచ్ఛత ॥ ౧౯౯ ॥

* భవితేతి చ కామోఽయం కాలాత్కాన్తో చిరాదపి. † రమ్యేషు వనసానుషు.

హిమవాన్ ॥ కాసి కస్యాసి కల్యాణి కిమర్థం త్వం చ రోదిషి । నైతదల్పం మహాసత్త్వే కారణం లోకసున్దరి ॥ ౨౮౦ ॥ సూతః ॥ సా తస్య వచనం శ్రుత్వా ప్రోవాచ మధునా సహా । రుదతీ శోకజననం శ్వసతీ దైన్యవర్ధనమ్ ॥ ౨౮౧ ॥ రతిః ॥ కామస్య దయితాం భార్యాం రతిం మాం విద్ధి సువ్రత । గిరావస్మిన్ స భగవాన్ గిరీశస్తపసి స్థితః ॥ ౨౮౨ ॥ తేన ప్రత్యూహరుష్టేన విస్ఫార్యానలలోచనమ్ । * విముచ్యాగ్నిశిఖాజ్వాలాం కామో భస్మావశేషితః ॥ ౨౮౩ ॥ అహం తు శరణం యాతా తం దేవం భయవిహ్వలా । స్తుతవత్యథ సంస్తుత్యా తతో మాం గిరిశోఽబ్రవీత్ ॥ ౨౮౪ ॥ తుష్టోఽహం కామదయితే కామస్తవ భవిష్యతి । స్తోత్రం తవాప్యధీయానో నరో భక్త్యా మదాశ్రయః ॥ ౨౮౫ ॥ లప్స్యతే కాఙ్క్షితం కామం నివర్త్యమరణాద్రతే । ప్రతీక్షతీ చ తద్వాక్యమాశావేశాదిభిర్హ్యహమ్ ॥ ౨౮౬ ॥ శరీరం పరిరక్షిష్యే కంచిత్కాలం మహామతే । ఇత్యుక్తస్తు తదా రత్యా శైలస్సమ్భ్రమభీషితః ॥ ౨౮౭ ॥ పాణావాదాయ దుహితాం గన్తుమైచ్ఛత్స్వకం పురమ్ । భావినోఽవశ్యభావిత్వాద్భవిత్రీభూతభావినీ ॥ ౨౮౮ ॥ లజ్జ

పార్వతీహిమవతోస్తపోవిషయకసంవాదః.

మానా సఖీముఖేనోవాచ పితరం గిరిమ్ ॥ శైలపుత్రీ ॥ దుర్భగేన శరీరేణ కిం మమానేన కారణమ్ ॥ ౨౮౯ ॥ కథం చ తాదృశం ప్రాప్తుం సుఖం మే స పతిర్భవేత్ । తపోభిః ప్రాప్యతేఽభీష్టం నాసాధ్యం హి తపస్యతః ॥ ౨౯౦ ॥ దుర్భగత్వం వృథా లోకో వహతే సతి సాధనే । తపసి భ్రష్టసన్దేహాయా ఉద్యమోఽథ జిగీషయా ॥ ౨౯౧ ॥ జీవితాద్దుర్భగాచ్ఛ్రేయో మరణం హ్యతపస్యతః । సాహం తపః కరిష్యామి యదహం ప్రాప్య దుర్లభమ్ ॥ ౨౯౨ ॥ భవిష్యామి న సన్దేహో నియమైశ్శోషయే తనుమ్ । ఇత్యుక్తశ్శైలరాజస్తు దుహిత్రా స్నేహవిక్లబః ॥ ౨౯౩ ॥ ఉవాచ వాచా శైలేన్ద్రో గద్గదస్నేహవర్ణయా ॥ హిమవాన్ ॥ ఉమేతి చపలే పుత్రి న క్షమం తావకం వపుః ॥ ౨౯౪ ॥ సోఢుం క్లేశాత్మరూపస్య తపసస్సౌమ్యదర్శనే । భావిన్యవ్యభిచర్యాణి పదార్థాని తథైవ తు ॥ ౨౯౫ ॥ భావినోఽర్థా భవన్త్యేవ హఠేనానిచ్ఛతోఽపి హి । తస్మాన్న తపసా తేఽస్తి బాలే కిఞ్చిత్ప్రయోజనమ్ ॥ ౨౯౬ ॥ భవనాయైవ గచ్ఛామి చిన్తయిష్యామి తత్ర వై । ఇత్యుక్తా తు యదా నైవ గృహాయాభ్యేతి శైలజా ॥ ౨౯౭ ॥ తతస్స చిన్తయావిష్టో దుహితాం ప్రశశంస సః । తతోఽన్తరిక్షే దివ్యా వాగభూద్భువనభూతయే ॥ ౨౯౮ ॥ ఉమేతి చపలే పుత్రి త్వయోక్తా తనయా తదా । ఉమేతి నామ తేనాస్యా భువనేషు భవిష్యతి ॥ ౨౯౯ ॥ సిద్ధిం చ మూర్తిమత్యేషా సాధయిష్యతి చిన్తితామ్ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా స వచనమాకాశాత్కాశపాణ్డురః ॥ ౩౦౦ ॥ అనుజ్ఞాయ తు తాం శైలో జగామాశు స్వమన్దిరమ్ ॥ సూతః ॥ శైలజా ప్రయయౌ శై

* దగ్ధోసౌ ఝషకేతుస్తు మమ కాన్తోతివల్లభః.

॥ హిమవద్గిరౌ పార్వతీతపశ్చరణమ్. ॥

లమగమ్యమపి దైవతైః ॥ ౩౦౧ ॥ సఖీభ్యామనుయాతా తు నియతా నగరాజజా। శృ
ఙ్గం హిమవతః పుణ్యం నానాధాతువిభూషితమ్ ॥ ౩౦౨ ॥ దివ్యపుష్పలతాకీర్ణం సిద్ధ
గన్ధర్వసేవితమ్। నానామృగగణాకీర్ణం భ్రమరైర్జుష్టపాదపమ్ ॥ ౩౦౩ ॥ దివ్యప్రస్రవ
ణోపేతం దీర్ఘికాభిరలఙ్కృతమ్। నానాపక్షిగణాకీర్ణం చక్రవాకోపశోభితమ్ ॥ ౩౦౪ ॥
జలజైస్స్థలజైః పుష్పైః ప్రోత్ఫుల్లైరుపశోభితమ్ । చిత్రకన్దరసంస్థానం గుహాగృహమ
నోరమమ్ ॥ ౩౦౫ ॥ విహఙ్గసఙ్ఘసంఘుష్టం కల్పపాదపసఙ్కులమ్ । తత్రాపశ్యన్మహా
శాఖం శాఖినం హరితచ్ఛదమ్ ॥ ౩౦౬ ॥ సర్వర్తుకుసుమోపేతం మనోరథశతోజ్జ్వ
లమ్ । నానాపుష్పసమాకీర్ణం నానావిధఫలాన్వితమ్ ॥ ౩౦౭ ॥ నతం సూర్యస్య రు
చిభిర్భిన్నసంహతపల్లవమ్ । తత్రామ్బరాణి సన్త్యజ్య భూషణాని చ శైలజా ॥ ౩౦౮ ॥
సంవీతా వల్కలైర్దివ్యైర్దర్భనిర్మితమేఖలా । త్రిస్స్నాతా పాటలాహారా బభూవ శర
దాం శతమ్ ॥ ౩౦౯ ॥ శతమేకేన శీర్ణేన పర్ణేనావర్తయత్తదా । నిరాహారా శతం సా
భూత్సమానాం తపసాం నిధిః ॥ ౩౧౦ ॥ తతశ్చోద్వేజితాస్సర్వే ప్రాణినస్తపసోఽగ్ని
నా । తతస్సస్మార భగవాన్మునీన్సప్త శతక్రతుః ॥ ౩౧౧ ॥ తే సమాగమ్య మునయ

॥ దేవేన్ద్రప్రేరితసప్తర్షీణాం పార్వతీతపోవనగమనం తత్సంవాదశ్చ ॥

స్సర్వే సముదితాస్తతః। పూజితాశ్చ మహేన్ద్రేణ పప్రచ్ఛుస్తే ప్రయోజనమ్ ॥ ౩౧౨ ॥
కిమర్థం హి సురశ్రేష్ఠ సంస్మృతాస్తు వయం త్వయా । శక్రః ప్రోవాచ శృణ్వన్తు భగవ
న్తః ప్రయోజనమ్ ॥ ౩౧౩ ॥ హిమాచలే తపో ఘోరం తపతే భూధరాత్మజా । తస్యా
శ్చాభిమతం కామం భవన్తః కర్తుమర్హథ ॥ ౩౧౪ ॥ తపస్సమాపనం దేవ్యా జగదర్థం త్వరా
న్వితాః । తథేత్యుక్త్వా తు తే శైలం సిద్ధసఙ్ఘాతసేవితమ్ ॥ ౩౧౫ ॥ పుర ఆగత్య మున
యస్తామూచుర్మధురాక్షరమ్ ॥ ఋషయః ॥ పుత్రి కిం తే వ్యవసితః కామః కమల
లోచనే ॥ ౩౧౬ ॥ తానువాచ తతో దేవీ సవ్రీడా గౌరవోన్ముఖీ ॥ పార్వతీ ॥ తపస్య
తో మహాభాగాః ప్రాప్య మానం భవాదృశాః ॥ ౩౧౭ ॥ వన్దనాయ నియుక్తా ధీః పావ
యత్యవికల్పితమ్ । ప్రశ్నోన్ముఖిత్వాద్భవతాం యుక్తమాసనమాదితః ॥ ౩౧౮ ॥ ఉప
విష్టాశ్శ్రమం ముక్త్వా తతః ప్రక్ష్యథ మామతః । ఇత్యుక్త్వా సా తతశ్చక్రే కృతాసనపరిగ్ర
హాన్ ॥ ౩౧౯ ॥ సా తు తాన్పూజ్య విధివత్పూజ్యాంశ్చైవ విధానతః । ఉవాచాది
త్యసఙ్కాశాన్మునీన్సప్త సతీ శనైః ॥ ౩౨౦ ॥ త్యక్త్వా వ్రతాత్మకం మానం మానం
జగ్రాహ హ్రీమయమ్। భావం తస్యాశ్చ మానాన్తం తస్యాస్సప్తర్షయో యదా ॥ ౩౨౧ ॥
గౌరవాధీనతాం ప్రాప్తాః పప్రచ్ఛుస్తాం పునస్తదా । సాపి గౌరవగర్భేణ మనసా చారు
హాసినీ ॥ ౩౨౨ ॥ మునీఞ్ఛాన్తకథాలాపాన్ప్రోవాచ ప్రోజ్ఝ్య వాగ్యమమ్ । ఏవం భవ
న్తో జానన్తి ప్రాణినాం మనసీప్సితమ్ ॥ ౩౨౩ ॥ శరీరాదభిరత్యర్థం కన్దర్పం తే హి దేహినః।

కేచిత్తు నియతాస్తత్ర ఘటన్తే విబుధోపమాః ॥ ౩౨౪ ॥ ఉపాయైర్దుర్లభాన్భావా
న్వాప్తుమిచ్ఛన్త్యతన్ద్రితాః। అపరే తు పరిచ్ఛిన్నా నానాకారాభ్యుపక్రమాః॥౩౨౫॥
దేహాన్తరార్థమారబ్ధ * మాశ్రయన్తి ఫలప్రదమ్ । సుమత్వాకాశసమ్భూతకుసు
మస్రగ్విభూషితమ్ ॥ ౩౨౬ ॥ వన్ధ్యాసుతం ప్రాప్తుకామా మనః ప్రసరతే ముహుః ।
అహంకిల భవం దేవం పతిం ప్రాప్తుం సముద్యతా॥ ౩౨౭ ॥ ప్రకృత్యైవ దురావాప్తం త
పస్యన్తం చ సామ్ప్రతమ్ । సురాసురైరనిర్ణీతం పరమార్థక్రియాశ్రయమ్ ॥ ౩౨౮ ॥
సామ్ప్రతం చాపి నిర్దగ్ధమదనాఙ్గమరాగిణమ్ । కథమారాధయేదీశం మాదృశీ తా
దృశం శివమ్ ॥ ౩౨౯ ॥ ఇత్యుక్తా మునయస్తే తు స్థిరతాం మనసస్తతః । జ్ఞాతుమస్యా
వచః ప్రోచుః ప్రక్రమాం ప్రకృతార్థకమ్॥ ౩౩౦ ॥ మునయః ॥ ద్వివిధం తు సుఖం తత్ర
పుత్రిల్లోకేషు భావ్యతే। శరీరస్యాస్య సమ్భోగైశ్చేతసశ్చాపి నిర్వృతిః ॥ ౩౩౧ ॥
ప్రకృత్యా స దిగ్వాసా భిక్షుః పితృవనేశయః । కపాలీ భిక్షుకో నగ్నో విరూపాక్షః స్థి
రక్రియః ॥ ౩౩౨ ॥ ప్రమత్తోన్మత్తకాకారో బీభత్సుః కృతసఙ్గ్రహః । యతినా తేన క
స్తేఽర్థో భూతనాథేన కాఙ్క్షితః ॥ ౩౩౩ ॥ యది హ్యస్య శరీరస్య సుఖమిచ్ఛసి సామ్ప్రత
మ్। తత్కథం తేన హా దేవి వాఞ్ఛ్యయభాజో జుగుప్సితాత్ ॥ ౩౩౪ ॥ స్రవద్రక్తవసాభ్యక్త
కపాలకృతభూషణాత్ । శ్వసదుగ్రభుజఙ్గేన్ద్రకృతభూషణభీషణాత్ ॥ ౩౩౫ ॥
శ్మశానవాసినో రౌద్ర ప్రమథానుగతాత్సతి । సురేన్ద్రముకుటవ్రాతనిఘృష్టచర
ణోఽరిహా ॥ ౩౩౬ ॥ హరిరస్తి జగద్ధాతా శ్రీకాన్తోఽనన్తమూర్తిమాన్। నాథో యజ్ఞ
భుజామస్తి తథేన్ద్రః పాకశాసనః ॥ ౩౩౭ ॥ దైవతానాం నిధిశ్చాస్తి జ్వలనః సర్వకా
మకృత్ । వాయురస్తి జగద్ధాతా యః ప్రాణః సర్వదేహినామ్ ॥ ౩౩౮ ॥ తథా వై
శ్రవణో రాజా సర్వార్థసహితః ప్రభుః । ఏభ్య ఏకతమం కస్మాన్న త్వం సమ్ప్రాప్తుమి
చ్ఛసి ॥ ౩౩౯ ॥ ఉత్తానదేహసమ్ప్రాప్త్యా సుఖం తే మనసేప్సితమ్ । ఏవమేతత్త
వాప్యత్ర ప్రభావో నాకసమ్పదామ్ ॥ ౩౪౦ ॥ అస్మిన్దేహే పరే చాపి కల్యాణం ప్రాప్త
యస్తవ । పితురేవాస్తి తే సర్వం సురేభ్యో యన్న విద్యతే ॥ ౩౪౧ ॥ అతస్తత్ప్రా
ప్తయే క్లేశస్స వాస్యత్రాఫలస్తవ । ప్రాయేణ ప్రార్థ్యతే హ్యత్ర స స్వల్పో హ్యతిదుర్ల
భః ॥ ౩౪౨ ॥ అస్య తే విధియోగస్యోద్ధాతా కర్తాత్ర చైవ హి ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్త
వత్సు సపితా మునివర్యేషు శైలజా ॥ ౩౪౩ ॥ ఉవాచ క్రోధరక్తాక్షీ స్ఫురద్భిద్దశనచ్ఛ
దైః ॥ దేవీ ॥ అసద్గ్రహస్య కా ప్రీతిర్వ్యసనస్యేవ యన్త్రిణా ॥ ౩౪౪ ॥ విపరీతా
ర్థబోద్ధారస్సుపథే కేన యోజితః। ఏవం మాం వేత్థ దుష్ప్రజ్ఞాం హ్యస్థానాసద్గ్రహప్రి
యామ్॥ ౩౪౫ ॥ న మాం ప్రతి విచారోఽస్తి యతోఽహం కామయే విభుమ్। ప్రజాపతిసమా
స్సర్వే భవన్తస్సర్వదర్శినః ॥ ౩౪౬ ॥ నూనం న వేత్థ తం దేవం జగతశ్శాశ్వతం ప్రభుమ్।

* మాపతస్త్రిహోత్రపదమ్.

అజమీశానమవ్యక్తమమేయమహిమోదయమ్ ॥ ౩౪౭ ॥ ఆస్తాన్తద్ధర్మసద్భావస
మ్బోధస్తావదద్భుతః।విదుర్యంనహరిబ్రహ్మప్రముఖాహిసురేశ్వరాః ॥ ౩౪౮॥ యత్త
త్సర్వంభవాత్స్వర్థంభువనేషువిజృమ్భితమ్ । ప్రకటంసర్వభూతానాంతదప్యత్రన
వేత్థకిమ్ ॥ ౩౪౯ ॥ కస్యైతద్గగనంమూర్తిఃకస్యాగ్నిఃకస్యమారుతః । కస్యభూః
కస్యవసవఃకశ్చన్ద్రార్కవిలోచనః ॥ ౩౫౦ ॥ కస్యార్చయన్తిలోకేషులిఙ్గంభక్త్యా
సురాఽసురాః । యంబ్రువన్తీశ్వరందేవా * విష్ణ్విన్ద్రాద్యామహర్షయః॥ ౩౫౧॥
ప్రభావంప్రభవంచైవతేషామపినవేత్థకిమ్ । అదితిఃకస్యమాతేయంకస్మాజ్జాతోజనా
ర్దనః ॥౩౫౨॥ అదితేఃకశ్యపాజ్జాతాదేవానారాయణాదయః।మరీచేఃకశ్యపఃపుత్రో
హ్యదితిర్దక్షపుత్రికా ॥ ౩౫౩ ॥ మరీచిశ్చాపిదక్షశ్చసుతౌతుబ్రహ్మణఃకిల । బ్రహ్మో
హిరణ్మయాత్త్వణ్డాద్దివ్యసిద్ధివిభూషితాత్ ॥ ౩౫౪॥ కస్యప్రాదురభూద్ధ్యానాత్ప్ర
క్షుబ్ధాఃప్రాకృతాంశకాః । ప్రకృతౌతుతృతీయాయాంమధుద్విడ్జననక్రియా ॥ ౩౫౫॥
జాతస్ససర్జవర్గాన్బుద్ధిపూర్వాంస్స్వకర్మజాన్ । అనజఃకోభవేద్వేధాబ్రహ్మణో
వ్యక్తజన్మనః ॥౩౫౬॥ యస్స్వయోగేనసఙ్క్షోభ్యప్రాకృతంకృతవానిదమ్। బ్రహ్మణ
స్సిద్ధిసర్వార్థమైశ్వర్యంలోకకర్తృతామ్ ॥౩౫౭॥ విదుర్విష్ణ్వాదయోయచ్చస్వమ
హిమ్నాసదైవహి । కృత్వాన్యందేహమన్యాదృక్తాదృక్కృత్వాపునర్హరిః ॥ ౩౫౮॥
కురుతేజగతఃకృత్యముత్తమాధమమధ్యమమ్ । ఏవమేవహిసంసారోయోజన్మమర
ణాత్మకః ॥ ౩౫౯ ॥ కర్మణశ్చఫలంహ్యేతన్నానారూపసముద్భవమ్ । అథనారా
యణోదేవస్స్వకాంచ్ఛాయాంసమాశ్రయత్ ॥ ౩౬౦ ॥ తత్ప్రేరితఃప్రకురుతేజన్మ
నానాప్రకారకమ్ । సాపికర్మణఏవోక్తాప్రేరణావివశాత్మనామ్ ॥ ౩౬౧ ॥ య
థోన్మాదాదిదుష్టస్యమతిరేవహిసాభవేత్ । ఇష్టాన్యేవయథార్థానివిపరీతానిమన్య
తే ॥ ౩౬౨॥ లోకస్యవ్యవహారేషుస్పష్టేషుసహతేసదా । ధర్మాధర్మఫలావాప్తా
విష్ణురేవనిబోధితః ॥ ౩౬౩ ॥ అథానాదిత్వమస్యాస్తిసామాన్యాత్తుతదాత్మనా।
నహ్యస్యజీవితందీర్ఘందృష్టందేహేతుకుత్రచిత్ ॥ ౩౬౪ ॥ భవద్భిర్యస్యనోదృష్టమ
న్తరఙ్గమథాపివా।దేహినాంధర్మఏవైషక్వచిజ్జాయేతక్వచిన్మ్రియేత్ ॥ ౩౬౫॥ క్వ
చిద్గర్భగతోనశ్యేత్క్వచిజ్జీవేజ్జరామయః । క్వచిత్సమాశ్శతంజీవేత్క్వచిద్బాల్యేవిప
ద్యతే॥౩౬౬॥శతాయుఃపురుషోయస్తుసోఽనన్తస్స్వల్పజన్మనః।జీవితోయోనమ్రియ
తేతస్మాత్సోఽమరఉచ్యతే ॥ ౩౬౭ ॥ అదృష్టజన్మనిధనాహ్యేవంవిష్ణ్వాదయోమ
తాః।ఏతత్సంశుద్ధమైశ్వర్యంసంసారేకోలభేదిహ ॥ ౩౬౮ ॥ తత్రక్షయాదియోగా
త్తునానాశ్చర్యస్వరూపిణః । తస్మాద్విత్తసురాన్సర్వాన్మలినాన్స్వల్పభూతి
కాన్॥ ౩౬౯ ॥ నాహంభద్రాఃకిలేచ్ఛామిఋతేసర్వాత్పినాకినః । స్థితంచతారత

---

* విధీన్ద్రాద్యామహర్షయః.

మ్యేనప్రాణినాంపరమంత్వేదమ్॥౩౨౦॥ధీబలైశ్వర్యకార్యాదిప్రమాణంమహతాంమ
హత్ । యస్మాన్నకిఞ్చిదపరంసర్వంయస్మాత్ప్రవర్తతే॥ ౩౨౧ ॥ యస్యైశ్వర్యమ
నాద్యన్తంతమహంశరణంగతా। ఏషమేవ్యవసాయశ్చదీర్ఘోఽతివిపరీతకః ॥ ౩౨౨॥
యాతవాతిష్ఠతైవాథమునయోమద్విధాయకాః ॥ సూతః ॥ ఏవంనిశమ్యవచనందే
వ్యామునివరాస్తదా ॥ ౩౨౩ ॥ ఆనన్దాశ్రుపరీతాక్షాస్సస్వజుస్తాంతతస్సతీమ్।
ఊచుశ్చపరమప్రీతాశ్శైలజాంమధురంవచః ॥ ౩౨౪ ॥ మునయః ॥ అత్యద్భుతా
స్యశోభాదేవివిజ్ఞానమూర్తిరివామలా । ప్రసాదయతినోభావంభవభావప్రతిశ్రయా
త్ ॥ ౩౨౫॥ నతువిద్మోవయంతస్యదేవస్యైశ్వర్యమద్భుతమ్ । నిశ్చయస్యాస్యదృఢ
తాంవేత్తుంవయమిహాగతాః ॥ ౩౨౬ ॥ అచిరాదేవతన్వఙ్గికామస్తేసభవిష్యతి ।
శ్వాదిత్యస్యప్రభాయాతిరత్నేభ్యఃస్వద్యుతిఃపృథక్॥ ౩౨౭॥ కోర్థోవర్ణాలికావ్యక్తః
కథంత్వంగిరిశంవినా। యామోనైకాభ్యుపాయేనతమభ్యర్థయితుంవయమ్॥ ౩౨౮॥
అస్మాకమపివైసోఽర్థస్సుతరాంహృదివర్తతే।అతస్త్వమేవసాబుద్ధిర్యతోనీతిస్త్వమే
వహి ॥ ౩౨౯ ॥ అతోనిస్సంశయంకార్యంశఙ్కరోపివిధాస్యతి । ఇత్యుక్త్వాఃపూ

—— సప్తర్షీణాంశఙ్కరతపోవనగమనమ్ ——

జితాయాతాముననయోగిరికన్యయా ॥ ౩౩౦ ॥ ప్రయయుర్గిరిశంద్రష్టుంప్రస్థంహిమ
వతోమహత్।గఙ్గామ్బుప్లావితాత్మానంపిఙ్గబద్ధజటాసటమ్ ॥ ౩౩౧ ॥ భృఙ్గాను
యాతపాణిస్థమన్దారకుసుమస్రజమ్ । సమ్ప్రాప్యతేగిరేఃప్రస్థందదృశుశ్శఙ్కరా
శ్రమమ్ ॥ ౩౩౨॥ ప్రశాన్తాశేషసత్త్వౌఘంనవస్తిమితకాననమ్ । నిశ్శబ్దాక్షోభసలి
లప్రపాతంసర్వతోదిశమ్ ॥ ౩౩౩ ॥ తత్రాపశ్యంస్తతోద్వారివీరకంవేత్రపాణినమ్।
సప్తతేమునయఃపూజ్యాఃవినీతాఃకార్యగౌరవాత్ ॥ ౩౩౪ ॥ ఊచుర్మధురభాషిణ్యా
వాచాతేవాగ్విదాంవరాః।ద్రష్టుంవయమిహాయాతాశ్శరణ్యంగణనాయకమ్॥ ౩౩౫
త్రిలోచనంవిజానీహిసురకార్యప్రచోదితాః । త్వమేవనోగతిస్తత్రయథాకాలానతి
క్రమః ॥ ౩౩౬ ॥ సత్కారితైషప్రాయేణప్రతీహారమయఃప్రభుః । ఇత్యుక్తోమునిభి
స్సోథగౌరవాత్తానువాచసః ॥ ౩౩౭ ॥ సమన్వాస్యాపరాంసన్ధ్యాంస్నాతుంమన్దా
కినీజలే । క్షణేనభవితావిప్రాస్తత్రద్రక్ష్యథశూలినమ్ ॥ ౩౩౮ ॥ ఇత్యుక్తామున
యస్తస్థుస్తేతత్కాలప్రతీక్షిణః । గమ్భీరామ్బుధరంప్రావృట్తృషితాశ్చాతకాయ
థా ॥ ౩౩౯ ॥ తతఃక్షణేననిష్పన్నస్సమాధానక్రియావిధిః । వీరాసనంబిభేదేశోవ్యా
ఘ్రచర్మనియామితమ్ ॥ ౩౪౦ ॥ తతోవినీతోజానుభ్యామవలమ్బ్యమహీంతథా ।
ఉవాచవీరకోదేవంప్రణయైకసమాశ్రయః ॥ ౩౪౧ ॥ సమ్ప్రాప్తామునయస్సప్త
త్వాంద్రష్టుందీప్తతేజసః । విభోసమాదిశద్రష్టుమవగన్తుమిహార్హసి॥ ౩౪౨॥ ఇత్యు
క్తోధూర్జటిస్తేనవీరకేణమహాత్మనా । భ్రూభఙ్గసంజ్ఞయాతేషాంప్రవేశంతందదౌత
దా ॥ ౩౪౩ ॥ మూర్ధకమ్పేనతాన్సప్తవీరకోపిమహామునీన్ । ఆజుహావవిదూర

ష్ఠాదర్శనాయపినాకినః ॥ ౩౯౪ ॥ త్వరాబద్ధార్ధచూడాస్తేలసత్కృష్ణాజినామ్బరాః।
వివిశుర్దివికాంశుద్ధాంగిరీశస్యవిభూతిభిః ॥ ౩౯౫ ॥ బద్ధపాణిపుటాక్షిప్తనాకపు
ష్పోత్కరాస్తతః । పినాకిపాదయుగళంవన్ద్యంనాకనివాసినామ్ ॥ ౩౯౬ ॥ తతస్స్ని
గ్ధేక్షితాశ్శాన్తామునయశ్శూలపాణినా । గిరిశంతేతతోదృష్ట్వాసమ్యక్తుష్టువురాదృ
తాః ॥ ౩౯౭ ॥ మునయః ॥ అహోకృతార్థావయమేవసామ్ప్రతంసురేశ్వరో
యత్ప్రకటోభవిష్యతి । తవప్రసాదామలవారిసేకతఃఫలేనకాచిత్తపసానియుజ్య
తే ॥ ౩౯౮ ॥ జగత్యసౌధన్యతమోహిమాచలస్త్వదాశ్రయంయస్యసుతాతపస్యతి।
సదైత్యరాజోపిమహాబలోదయోపిమాలితాశేషసురోపితారకః ॥ ౩౯౯ ॥ త్వదీ
యమంశంప్రవిలోక్యకల్మషాత్స్వకంశరీరంపరిమోక్ష్యతేహియః । సధన్యధీర్లోకపి
తాచతుర్ముఖోహరిశ్చయత్సమ్ప్రీతివహ్నిదీపితః ॥ ౪౦౦ ॥ త్వదఙ్ఘ్రియుగ్మంహృ
దయేనబిభ్రతోమహాభితాపప్రశమైకహేతుకమ్ ।త్వమేవచైకోపివిధాఃక్రతుక్రియాః
కిలేతివాచావిధురైర్విభావ్యతే ॥ ౪౦౧ ॥ అథాన్యపత్నిమివాద్రిజాయథాజగత్త్ర
దానిర్వికృతంనవైస్పృశేత్ । నవేత్సివాదుఃఖమిదంభవాత్మకంవిహన్యతేతేఖలుస
ర్వనిష్క్రియా ॥ ౪౦౨ ॥ ఉపేక్ష్యసేచేజ్జగతాముపద్రవందయామయస్త్వంతవ
కేనకథ్యతే । స్వయోగమాయామహిమాగుహాశ్రయంనవిద్యతేనిర్మలభూతిగౌరవ
మ్ ॥ ౪౦౩ ॥ వయంచతేధన్యతరాశ్శరీరిణాంయదీదృశంత్వాంప్రవిలోకయామ
హే । అదర్శనంతేనమనోరథోయథాప్రయాతిసాఫల్యతయామనోగతమ్ ॥ ౪౦౪॥
జగద్విధానైకవిధౌజగన్ముఖేకరిష్యసేతోపలభిచ్ఛరోవయమ్। పినేమురేవంమునయో
విసృజ్యతాంగిరంగిరీశస్తుతిభూమిసన్నిధౌ ॥ ౪౦౫ ॥ ఉత్కృష్టకేదారఇవావనీతలే
సుబీజముష్టింసుఫలాయకర్షకాః ॥ సూతః ॥ తేషాంశ్రుత్వాతుతాంరమ్యాంప్రక్ర
మోపక్రమక్రియామ్ ॥ ౪౦౬ ॥ వాచంవాచస్పతిరవప్రోవాచస్మితసున్దరమ్॥శఙ్క
రః॥జానేలోకవిధానస్యకన్యాసత్కార్యముత్తమమ్ ॥ ౪౦౭ ॥ జాతాప్రాలేయశై
లస్యసత్కృతకనిరూపణాః।సత్యముత్కణ్ఠితాస్సర్వేదేవకార్యార్థముద్యతాః ॥౪౦౮॥
తేషాంత్వరన్తిచేతాంసికింతుకార్యంవివక్షితమ్ । లోకయాత్రానుగన్తవ్యావిశేషే
ణవిచక్షణైః ॥ ౪౦౯ ॥ సేవన్తేతేయతోధర్మంతత్ప్రమాణ్యాత్పరేస్థితాః। ఇత్యు

ఈశ్వరవివాహోద్యమనాయసప్తర్షీణాంహిమాచలగమనమ్

క్తామునయోజగ్ముస్త్వరితాస్తుహినాచలమ్ ॥ ౪౧౦ ॥ తత్రతేపూజితాస్తేనహిమ
శైలేనసాదరమ్ । ఊచుర్మునివరాఃప్రీతాస్స్వల్పవర్ణత్వరాన్వితాః ॥ ౪౧౧ ॥ మున
యః ॥ దేవోదుహితరంసాక్షాత్పినాకీతవమార్గతే । తచ్ఛీఘ్రంపావయాత్మానమా
హుత్యేవానలార్పణాత్ ॥ ౪౧౨ ॥ కార్యమేతచ్చదేవానాంసుచిరంపరివర్తతే ।
జగదుద్ధరణాయైషవిధాతవ్యస్సముద్యమః ॥ ౪౧౩ ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్తస్తైస్తదా
శైలోహర్షావిష్టోఽవదన్మునీన్।అసమర్థోభవద్వక్తుముత్తరంప్రార్థయచ్ఛివమ్॥౪౧౪॥

తతో మేనా మునీన్వన్ద్య ప్రోవాచ స్నేహవిక్లబా । దుహితుస్తాన్మునీంశ్చైవ చరణాశ్ర
యమార్గవిత్ ॥ ౪౧౫ ॥ మేనా ॥ యదర్థం దుహితుర్జన్మ నేచ్ఛన్త్యపి మహాఫలమ్ ।
తదేవోపస్థితం సర్వం ప్రక్రమేణైవ సామ్ప్రతమ్ ॥ ౪౧౬ ॥ కులజన్మవయోరూపవిభూ
త్యృద్ధియుతోఽపి యః । వరం తస్యాః పితాహ్వాయ సుతా దేయా హ్యయాచతః ॥ ౪౧౭ ॥
తత్సఙ్గతా తపో ఘోరం కథం పుత్రీ ప్రహాస్యతి । పుత్రీప్రియా కార్యాద్యత్రాస్తి విధేయం
తద్విధీయతామ్ ॥ ౪౧౮ ॥ ఇత్యుక్తా మునయస్తేషు ప్రియయా హిమభూభృతః । ఊ
చుః పునరుదారార్థం నారీచిత్తవిశోధకమ్ ॥ ౪౧౯ ॥ మునయః ॥ ఐశ్వర్యమావగచ్ఛస్వ
శఙ్కరస్య సురాసురైః । ఆరాధ్యమానపాదాబ్జయుగళత్వాత్సునిర్వృతైః ॥ ౪౨౦ ॥
యస్యోపయోగి యద్రూపం నైవం యత్ప్రీత్తయే దిశమ్ । ఘోరం తపస్యతే కన్యా తేన
రూపేణ నిర్వృతిః ॥ ౪౨౧ ॥ యస్తద్వీణానిదివ్యాసనయివ్యతిసమాపనమ్ । తత్ర సా
వహితా తావత్తస్మాత్సైన భవిష్యతి ॥ ౪౨౨ ॥ ఇత్యుక్త్వా గిరిణా సార్ధం తే యయుర్యత్ర
శైలజా । జితాఙ్గజ్వలనాకారా తపస్తేజోమయీ హ్యమా ॥ ౪౨౩ ॥ ప్రోచుస్తాం
మునయస్స్వర్థం సమ్యాన్స్వపథమాగతమ్ । రహస్యం ప్రియయం నో హారిమారూపం తపసా
దహా ॥ ౪౨౪ ॥ ప్రాప్తస్తే శఙ్కరః పాణిమేష పుత్రి గ్రహీష్యతి । వయమర్థితవన్తస్తేపి

— శ్రీపార్వతీవివాహార్థం హిమవద్గిరౌ గృహాలఙ్కరణాదినిర్మాణమ్. శ్రీ —

తరం సర్వ ఆగతాః ॥ ౪౨౫ ॥ పిత్రా సహ గృహం గచ్ఛ వయం యామస్స్వమాస్థిరమ్ ।
ఇత్యుక్తా తపసస్సత్యం ఫలమస్తీతి చిన్త్య సా ॥ ౪౨౬ ॥ త్వరమాణా యయౌ వేశ్మ పితుర్ది
వ్యార్థశోభితమ్ । సా తత్ర రజనీం మేనే వర్షాయుతసమాం సతీ ॥ ౪౨౭ ॥ వరదర్శనస
ఞ్జాతమహోత్కణ్ఠా హిమాద్రిజా । తతో ముహూర్తే బ్రాహ్మే తు * తస్యాశ్చక్రు
స్సుహృత్స్త్రియః ॥ ౪౨౮ ॥ నానామఙ్గళసన్దోహం యథావత్క్రమపూర్వకమ్ ।
దివ్యమణ్డనమఙ్గానాం మన్దిరే బహుమఙ్గళే ॥ ౪౨౯ ॥ ఉపాసత గిరిం మూర్తా ఋతవ
స్సర్వకామికాః । వాయవో వారిదాశ్చాపస్తస్నం మార్జనే భోగికేః ॥ ౪౩౦ ॥ హ
ర్మ్యేషు శ్రీస్స్వయం దీపీకృతనానార్థసాధనా । కాన్తిస్సర్వేషు భావేషు సిద్ధిస్సర్వేష్వ
నాకులా ॥ ౪౩౧ ॥ చిన్తామణిప్రభృతయో రత్నాశ్శైలం సమన్తతః । ఉపతస్థుర్నగాశ్చ
వికల్పకాశ్చ మహాద్రుమాః ॥ ౪౩౨ ॥ ఓషధ్యో మూర్తిమత్యశ్చ దివ్యౌషధిసమన్వి
తాః । రసాశ్చ ధాతవశ్చైవ సర్వే శైలస్య కిఙ్కరాః ॥ ౪౩౩ ॥ కిఙ్కరాస్తస్య శైలస్య
వ్యగ్రాశ్చేష్టానువర్తినః । నద్యస్సముద్రా నిఖిలాస్థావరం జఙ్గమం చ యత్ ॥ ౪౩౪ ॥
తత్సర్వం హిమశైలస్య మహిమానమవర్ధయత్ । అభవన్మునయో నాగా యక్షగన్ధ

— శ్రీగన్ధమాదనపర్వతే వివాహార్థమీశ్వరాలఙ్కరణమ్. శ్రీ —

ర్వకిన్నరాః ॥ ౪౩౫ ॥ శఙ్కరస్యాపి విబుధా గన్ధమాదనపర్వతే । సర్వే మణ్డన

---

* తస్యాశ్చక్రుస్సురస్త్రియః.

సమ్భ్రాన్తాస్తస్థుర్నిర్మలమూర్తయః ॥ ౪౩౬ ॥ శర్వస్యాపి జటాజూటే చన్ద్రఖణ్డం
పితామహః। బబన్ధ ప్రణయోదారం తత్ర స్ఫారితలోచనః॥ ౪౩౭॥ కపాలమాలాం విపు
లాం చాముణ్డా మూర్ధ్న్యబన్ధత। ఉవాచ చాపి గిరిశం పుత్రం జనయ శఙ్కర ॥ ౪౩౮॥
యో దైత్యేన్ద్రకులం హత్వా మాం రక్తైస్తర్పయిష్యతి । సౌరిర్జ్వలచ్ఛిరోరత్నము
కుటం చానలోల్బణమ్ ॥ ౪౩౯ ॥ భుజగాభరణం గృహ్య సజ్జం శమ్భోః పురోఽభవత్।
శక్రో గజాజినం తస్య వసాభ్యక్తాగ్రపల్లవమ్ ॥ ౪౪౦॥ దధ్రే సరభసం స్విద్యద్విస్తీర్ణ
ముఖపఙ్కజమ్ । వాయుశ్చ విపులం తీక్ష్ణశృఙ్గం హిమగిరిప్రభమ్॥ ౪౪౧॥ వృషం విభూ
షయామాస హరయానం మనోహరమ్ । వితేనుర్నయనాన్తస్థాశ్శమ్భోస్సూర్యా
నలేన్దవః ॥ ౪౪౨ ॥ స్వాం ద్యుతిం లోకనాథస్య జగతః కర్మసాక్షిణః । చితాభస్మస
మాదాయ కపాలే రజతప్రభమ్ ॥ ౪౪౩॥ మనుజాస్థిమయీం మాలామాబబన్ధ చ పా
ణినా । ప్రేతాధిపః పురో దూరే సగదస్సమవర్తత ॥ ౪౪౪ ॥ నానాకారమహారత్న
భూషణం ధనదాహృతమ్ । విహాయోదగ్రసర్పేన్ద్రకటకేన స్వపాణినా ॥ ౪౪౫ ॥
కర్ణోత్తంసం చకారేశో వాసుకిం తక్షకం స్వయమ్ । జలాధీశో హ్యతాం స్థాణుః ప్రసూ
నావేష్టితాం స్రజమ్ ॥ ౪౪౬ ॥ తతస్తు తే గణాధీశా వినయాత్తత్ర వీరకమ్। ప్రోచు
ర్వ్యగ్రాకృతే త్వన్నోఽసమావేదయ శూలినే ॥ ౪౪౭ ॥ నిష్పన్నాభరణం దేవం ప్రసా
ధ్యేశం ప్రసాధనైః । సప్తవారిధయస్తస్థుః కర్తుం దర్పణవిభ్రమమ్ ॥ ౪౪౮ ॥ తతో
విలోకితాత్మానం మహామ్బుధిజలోదరే । ధరామాలిఙ్గ్య జానుభ్యాం స్థాణుం ప్రోవా
చ కేశవః ॥ ౪౪౯ ॥ శోభసే దేవ రూపేణ జగదానన్దదాయినా । మాతరః ప్రేరయా
కామవధూం వైధవ్యచిహ్నితామ్ ॥ ౪౫౦ ॥ కాలోఽయమితి చాలక్ష్యప్రకారేఙ్గితసం
జ్ఞయా । తతస్తాశ్చోదితా దేవమూచుః ప్రహసితాననాః ॥ ౪౫౧ ॥ రతిః పురస్తవ ప్రా
ప్తా నాభాతి మదనోజ్ఝితా। తతస్తాం సన్నివార్యాహ వామహస్తాగ్రసంజ్ఞయా॥ ౪౫౨॥

—*స్వవివాహార్థమీశ్వరస్య బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతైస్సహ హిమాచలగమనమ్ *—

ప్రయాణే గిరిజావక్త్రదర్శనోత్సుకమానసః । తతో హరో హిమగిరికన్దరాకృతిం సము
న్నతం మృదుగతిభిస్సచోదయన్ ॥ ౪౫౩ ॥ మహావృషం గణతుములాహితేక్షణం స
భూధరానశనిరివ ప్రకమ్పయన్ । తతో హరిర్ధృతపదపద్ధతిః పురస్సరశ్శ్రమాద్ద్రుమ
నికరేషు విశ్రమన్ ॥ ౪౫౪ ॥ ధరారజశ్శబలితభూషణోఽబ్రవీత్ప్రయాత మా కురు
తపథోఽస్య సఙ్కటమ్ । ప్రభోః పునః ప్రథమనియోగమూర్జయన్స్తతోఽబ్రవీద్భ్రుకుటి
ముఖోఽపి వీరకః ॥ ౪౫౫ ॥ వియచ్చరా వియతి కిమస్తి కాన్తకం ప్రయాత నో ధరణిధ
రావిదూరతః । మహార్ణవాః కురుత శిలోపమం పయస్సురద్విపాగమనమహాసుకర్ద
మాః ॥ ౪౫౬ ॥ గణేశ్వరాశ్చపలతయా న రాజతా నరేశ్వరైస్స్థిరమతిభిశ్చ గమ్య
తామ్ । నభృఙ్గిణా స్వతనుమవేత్య నీయతే పినాకినః పృథుముఖమణ్డమగ్రతః ॥ ౪౫౭॥
పృథాయమః ప్రకటితదన్తకోటరం త్వమాయుధం వహసి విహాయ పఞ్జరమ్ । పదన్నయ

ద్రథతురగైఃపురద్విషాప్రముచ్యతేబహుతరమాత్మసఙ్కులమ్ ॥ ౪౫౮ ॥ అమీసురాః
పృథగనుయాయిభిర్వృతాఃపదాతయోద్విగుణపథార్ఘహారప్రియాః । స్వవాహ
నైఃపవనవిధూతచామరైశ్చలధ్వజైర్వ్రజితవిహారశాలిభిః ॥ ౪౫౯ ॥ సురాస్స్వకం
కిమితినరాగమూర్ఛితంవిచార్యతేనియతలయత్రయానుగమ్।నకిన్నరైరభిభవితుంహిశ
క్యతేవిభూషణప్రచయసముద్భవోధ్వనిః ॥ ౪౬౦ ॥ స్వజాతికాఃకిమితినషడ్జమధ్య
మాఃపృథుస్స్వరంబహుతరమత్రవత్స్యతే । నతానతానతనతనతాఙ్గతాఃపృథక్త్వయా
సమయకృతావిభిన్నతామ్ ॥ ౪౬౧ ॥ విశఙ్కితాభవదతిభేదశీలినఃప్రయాన్త్యమీ
ద్రుతపదమేవగౌడకాః।విసంహతాఃకిమితినషాడ్గవాదయస్స్వగీతకైర్గలితపదప్రయో
గజైః ॥ ౪౬౨ ॥ ప్రభోఃపురోభవతిహియస్యచాశ్రుతంసముద్గతార్థకమితితత్ప్రతీయ
తే । అమీపృథగ్విరచితరమ్యరాసకంవిలాసినోబహుగమకస్వభావకమ్ ॥ ౪౬౩ ॥
ప్రయుఞ్జతేగిరిశయశోవిసారిణంప్రకీర్ణకంబహుతరరాగజాతయః । అమీకథంకకుభి
కథాఃప్రతిక్షణంధ్వనన్తితేవివిధవధూవిమిశ్రితాః॥౪౬౪॥ నజాతయోధ్వనిమురజాస్స
మీరితానమూర్ఛితాఃకిమితిచమూర్ఛనాత్మికాః । శ్రుతిప్రియక్రమగతిభేదసాధనంత
దాదికంకిమితినతుమ్బురేరితమ్ ॥ ౪౬౫ ॥ నహన్యతేబహువిధవాద్యడమ్బరంప్ర
కీర్ణవీణామురజాదినామయత్ । ఇతీరితేగిరిశవధానశాలినస్సురాస్సురాస్సపదితువీ
రకాఙ్క్షయా ॥ ౪౬౬ ॥ నియామితాఃప్రయయురతీవహర్షితాశ్చరాచరంజగదఖిలం
హ్యపూరయన్ । ఇతిస్తనత్కకుభిరసన్మహార్ణవేస్తనద్ఘనేవిదళితశైలకన్దరే॥౪౬౭॥
జగత్యభూత్తుములఇవాకులీకృతఃపినాకినాత్వరితగతేనభూధరః । పరిజ్వలత్కనకస
హస్రతోరణంక్వచిన్మిళన్మరకతవేశ్మవేదికమ్ ॥౪౬౮॥ క్వచిత్క్వచిద్విమలవైడూ
ర్యభూమికంక్వచిద్గళజ్జలధరరమ్యనిర్ఝరమ్ । చలధ్వజప్రవరసహస్రమణ్డితంసురద్రు
మస్తబకవికీర్ణచత్వరమ్॥ ౪౬౯ ॥సితాసితారుణరుచిధాతువర్ణకంశ్రియోజ్జ్వలంప్ర
వితతమార్గగోపురమ్ । విజృమ్భితాప్రతిమధ్వనివారిదంసుగన్ధిభిఃపురపవనైర్మనోహ
రమ్ ॥ ౪౭౦ ॥ హరోమహాగిరినగరంసమాసదత్క్షణాదివప్రవరసురాసురస్తుతః। తం

——*పురప్రవేశసమయేఈశ్వరాదికమాలోక్యపౌరనారీణామన్యోన్యసల్లాపః*——

ప్రవిశ్యతమగాత్ప్రవిలోక్యవ్యాకులతాంనగరంగిరిభర్తుః ॥ ౪౭౧॥ వ్యగ్రపురన్ధ్రిజ
నంచవియానంధావితమార్గజనాకులరథ్యమ్ ।హర్మ్యగవాక్షగతామరనారీలోచననీ
లసరోరుహమాలమ్ ॥ ౪౭౨ ॥ సుప్రకటాసమదృశ్యతకాచిత్స్వాభరణాంశువితా
నవిగూఢా । కాప్యఖిలీకృతమణ్డనభూషాత్యక్తసఖీప్రణయాహరమైక్షత్ ॥ ౪౭౩॥
కాచిదువాచకళఙ్కతమానాకాతరతాంసఖిమాకురుమూఢే । దగ్ధమనోభవపపపినా
కీకామయతేస్వయమేవవిహర్తుమ్ ॥ ౪౭౪ ॥ కాచిదపిస్వయమేవపతన్తీప్రాహప
రాంవిరహస్ఖలితాఙ్గీమ్।మాచపలేమదనవ్యతిషఙ్గంశఙ్కరజంస్ఖలనేనవదత్వమ్॥౪౭౫॥
కాపికృతవ్యవధానమదృష్ట్వాయుక్తివశాద్గిరిశోహ్యయమూచే । పశ్యసయత్రసహస్ర

మఖాద్యానాకసదామధిపాస్స్వయముత్థైః ॥ ౪౭౬ ॥ నామభిరిస్తుజటంగజాసే
వాప్రాప్తిఫలాయనతాస్తుఘటన్తే । ఏవనచైవసపఏషయదగ్రేఘుర్మపరీతతనుశ్శశిమౌ
ళీ ॥ ౪౭౭ ॥ ధావతివజ్రధరోఽసురరాజోమార్గమముంవివృతీకరణాయ । ఏషసప
ద్మభవోయముపేత్యప్రాంశుజటామృగచర్మనిగూఢః ॥ ౪౭౮ ॥ సప్రణయజర్జరఘు
ట్టితచక్రంకిఙ్కిదువాచమితంశ్రుతిమూలే । ఏవమభూత్సురనారికులానాంచిత్తవిసం
స్థులతాగురురాగాత్ ॥ ౪౭౯ ॥ శఙ్కరసంశ్రయణాద్గిరిజాయాజన్మఫలంపరమస్త్వి
తిచోచుః । తతోహిమగిరేర్వేశ్మవిశ్వకర్మనివేదితమ్ ॥ ౪౮౦ ॥ మహానీలమయస్త
మ్భంజ్వలత్కాఞ్చనకుట్టిమమ్। ముక్తాజాలపరిష్కారంజ్వలితౌషధిదీపితమ్॥ ౪౮౧॥
క్రీడోద్యానసహస్రాఢ్యంకాఞ్చనాసనదీర్ఘికమ్ । మహేన్ద్రప్రముఖాస్సర్వేసురాదృ
ష్ట్వాతదద్భుతమ్ ॥ ౪౮౨ ॥ నేత్రాణిసఫలాన్యద్యమనోభిరితితేదధుః। విమగ్దకీర్ణతే
యారాహారిణాద్వారిరోధితాః॥ ౪౮౩ ॥కథంచిదిన్ద్రప్రముఖాపివిశుర్నాకవాసినః।

॥ పార్వతీపరమేశ్వరయోర్వివాహమహోత్సవః. ॥

ప్రణతేనాచలేన్ద్రేణపూజితోథచతుర్ముఖః॥ ౪౮౪ ॥ చకారవిధినాసర్వంవిధిమన్త్ర
పురస్సరమ్ । శర్వస్యపాణిగ్రహణమగ్నిసాక్షిపురస్కృతమ్॥ ౪౮౫॥ దాతామహీ
భృతాంనాథోహోతాదేవశ్చతుర్ముఖః । వరఃపశుపతిస్సాక్షాత్కన్యావిశ్వారణి
స్తథా ॥ ౪౮౬ ॥ చరాచరాణిభూతానిసురాసురవరాణిచ । తత్రాశ్యేతేనియ
మతోహ్యభవన్వ్యగ్రమూర్తయః ॥ ౪౮౭ ॥ ముమోచాభిజనాఙ్గస్సర్వాన్తస్సస్య
శాలిరసౌషధీః । వ్యగ్రాతుపృథివీసర్వాసర్వభావమనోరమా ॥ ౪౮౮ ॥ గృహీ
త్వావరుణస్సాక్షాద్రత్నాన్యాభరణానిచ । పుణ్యానితువిచిత్రాణినానారత్నమయా
నిచ ॥ ౪౮౯॥ తస్థౌస్వాభరణోదేవోహృష్టదస్సర్వదేహినామ్ । ధనదశ్చాపిదివ్యా
నిహైమాన్యాభరణానిచ ॥ ౪౯౦ ॥ జాతరూపవిచిత్రాణిప్రయతస్సముపస్థితః। వా
యుర్వవౌచసురభిస్సుఖసంస్పర్శనోవిభుః ॥ ౪౯౧ ॥ ఛత్రమిన్దుకరోద్గారమహాసితంచ
శతక్రతుః । జగ్రాహముదితస్సశ్రీర్బాహుభిర్బహుభూషణైః॥ ౪౯౨॥ జగుర్గన్ధర్వ
ముఖ్యాశ్చనన్నృతుశ్చాప్సరోగణాః। వాదయన్తోతిమధురంజగుర్గన్ధర్వకిన్నరాః॥ ౪౯౩॥
మూర్తాశ్చఋతవస్తత్రజగుశ్చననృతుశ్చవై । చపలాశ్చగణాస్తస్థుర్గ్లోలయన్తో
హిమాలయమ్ ॥ ౪౯౪ ॥ ఉత్తిష్ఠన్శ్రీమశశ్చాత్రవిశ్వకృద్భగనేత్రహా । చకారో
ద్వాహికంకృత్యంపత్న్యాసహయథోచితమ్ ॥ ౪౯౫ ॥ దత్తార్ఘ్యోగిరిరాజేనసుర
బృన్దైర్వినోదితః । అవసత్తాంక్షపాంతత్రపత్న్యాసహపురాన్తకః॥ ౪౯౬ ॥ తతో
గన్ధర్వగీతేననృత్యేనాప్సరసామపి।స్తుతిభిర్దేవదైత్యానాంవిబుధోవిబుధాధిపః॥ ౪౯౭।

॥ వివాహానన్తరంపార్వత్యాసహేశ్వరస్యమన్దరగిరిగమనమ్. ॥

ఆమన్త్ర్యహిమశైలేన్ద్రంప్రభాతేహ్యుమయాసహ । జగామమన్దరగిరింవాయు

త్రిపఞ్చాశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః

వేగేనశృఙ్గిణా ॥ ౪౯౮ ॥ తతోఽగతేభగవతినీలలోహితేసహిమాలయారతిమ
లభన్నభూధరః । సబాన్ధవోఽభవతిచకస్యనోమనోవిసంస్తులంజగతిహికన్యకాపి
తుః ॥ ౪౯౯ ॥ జ్వలన్మణిస్ఫుటనవహాటకోత్కటంస్ఫురద్ద్యుతిస్ఫటికగవాక్షగోపుర
మ్ । హరోఽగిరౌచిరమనుకల్పితంతదావిసృజ్యతామరనివహాఽవిశత్స్వకమ్॥ ౫౦౦॥
తతోమాసహితోదేవోవిజహారభగాక్షిహా । పురోద్యానేషురమ్యేషువివిక్తేషువనే
షుచ॥ ౫౦౧ ॥ సురక్తహృదయోదేవ్యాస్సుకరాజ్ఞపురస్సరః । తతోబహుతిథేకా

॥ గజాననోత్పత్తిః ॥

లేసుతకామాగిరేస్సుతా ॥ ౫౦౨ ॥ సఖీభిస్సహితాక్రీడాంచక్రేకృత్రిమపుత్రకైః ।
కదాచిద్గన్ధతైలేనగాత్రమభ్యజ్యశైలజా ॥ ౫౦౩ ॥ చూర్ణైరుద్వర్తయామాసమలి
నాన్తరితాంతనుమ్ । తదుద్వర్తనకంగృహ్యనరంచక్రేగజాననమ్ ॥ ౫౦౪ ॥ పుత్ర
కంక్రీడతీదేవీతంచాక్షిపయదమ్భసి । జాహ్నవ్యాస్తుశివాసఖ్యాతతస్సోభూద్బృహ
త్తనుః ॥ ౫౦౫॥ కాయేనాతివిశాలేనజగదాపూరయత్తదా । పుత్రేత్యువాచతం
దేవీపుత్రేత్యూచేచజాహ్నవీ ॥ ౫౦౬ ॥ గాఙ్గేయఇతిదేవైస్సపూజితోభూద్గజా
ననః । వినాయకాధిపత్యంచతదాదాచ్చపితామహః ॥ ౫౦౭ ॥ పునస్సాక్రీడనంచ
క్రేపుత్రార్థైర్వరవర్ణినీ । మనోజ్ఞమఙ్కురంరూఢమశోకస్యశుభాననా॥ ౫౦౮॥

॥ బృహస్పతిప్రముఖదేవానాందేవ్యాసహపుత్రవిషయకసంవాదః ॥

వర్ధయామాసతంచాపికృతసంస్కారమఙ్గళా । బృహస్పతిముఖైర్విప్రైర్దివస్పతిపు
రోగమైః ॥ ౫౦౯ ॥ తతోదేవైస్సమునిభిఃప్రోక్తాదేవీత్విదంవచః । భవానిభవతీభ
వ్యాసమ్భూతాలోకభూతయే ॥ ౫౧౦ ॥ ప్రాయస్సుతఫలోలోకఃపుత్రపౌత్రై
శ్చలభ్యతే । అపుత్రాశ్చప్రజాఃప్రాయోదృశ్యన్తేదైవహేతవః ॥ ౫౧౧ ॥ అథ
నాదర్శితేమార్గేమర్యాదాంకర్తుమర్హసి । ఫలంకింభవితాదేవికల్పితైస్తరుపుత్ర
కైః ॥ ౫౧౨ ॥ ఇత్యుక్తాహర్షపూర్ణాఙ్గీప్రోవాచోమాశుభాంగిరమ్ ॥ దేవీ ॥ ఏవం
నిరుదకేదేశేకూపంయఃకారయేద్బుధః ॥ ౫౧౩ ॥ బిన్దౌబిన్దౌచతోయస్యవసతే
వత్సరందివి । దశకూపసమావాపీదశవాపీసమోహ్రదః ॥ ౫౧౪ ॥ దశహ్రదసమః
పుత్రోదశపుత్రసమోద్రుమః।ప్రోక్తాచైషైవమర్యాదానియతాలోకభావనీ॥ ౫౧౫॥
ఇత్యుక్తాస్తుతతోవిప్రాబృహస్పతిపురోగమాః । జగ్ముస్స్వమన్దిరాణ్యేవభవానీంవన్ద్య
సాదరమ్ ॥ ౫౧౬ ॥ గతేషుతేషుదేవోపిశఙ్కరఃపర్వతాత్మజామ్ । పాణినాల
మ్బమానేనశనైఃప్రావేశయచ్ఛుభామ్ ॥ ౫౧౭ ॥ చిత్తప్రసాదజననంప్రాసాదమను
గోపురమ్ । లమ్బమాక్తికదామానమతులంరత్నవేదికమ్ ॥ ౫౧౮ ॥ నిర్ధౌతకలధౌ
తంచక్రీడాగృహమనోరమమ్ । ప్రకీర్ణకుసుమామోదమత్తాళికులకూజితమ్॥ ౫౧౯॥
కిన్నరోద్గీతసఙ్గీతంగృహాన్తరితభిత్తికమ్ । సుగన్ధిధూపసఙ్ఘాతమనఃప్రాప్యమలక్షిత

మ్ ॥ ౫౨౦ ॥ క్రీడామయూరనారీభిర్వృతం వై తతవాదిభిః । హంససఙ్ఘాతసంఘు
ష్టం స్ఫాటికస్తమ్భవేదికమ్ ॥ ౫౨౧ ॥ అనావిలమతిప్రీత్యా బహుశః కిన్నరాకులమ్।
శుకైర్యత్రాభిహన్యన్తే పద్మరాగవినిర్మితాః ॥ ౫౨౨ ॥ భిత్తయో దాడిమభ్రాన్త్యా

పార్వతీపరమేశ్వరయోరత్ర క్రీడావర్ణనమ్.

ప్రతిబిమ్బితమౌక్తికాః । తత్రాతు క్రీడయా దేవో విహర్తుముపచక్రమే॥ ౫౨౩ ॥ స్వ
చ్ఛేన్ద్రనీలభూభాగే క్రీడనే చావధిష్ఠితే। వపుస్సహాయతాం ప్రాప్తా వినోదరసనిర్వృ
తా ॥ ౫౨౪ ॥ ఏవం ప్రక్రీడతోస్తత్ర దేవీశఙ్కరయోస్తదా । ప్రాదుర్భవన్మహాశబ్ద
స్తద్గృహోదరగోచరః ॥ ౫౨౫ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా కౌతుకాద్దేవీ కిమేతదితి శఙ్కరమ్।
పప్రచ్ఛ తం శుభతనుర్హారం విస్మయపూర్వకమ్ ॥ ౫౨౬ ॥ ఉవాచ దేవీం నైతత్తే దృష్ట
పూర్వం శుచిస్మితే । ఏతే గణేశాః క్రీడన్తే శైలేఽస్మిన్మత్ప్రియాస్సదా ॥ ౫౨౭ ॥
తపసా బ్రహ్మచర్యేణ నియమైః క్షేత్రసేవనైః। యైరహం తోషితః పూర్వం త ఏతే మను
జోత్తమాః ॥ ౫౨౮ ॥ మత్సమీపమనుప్రాప్తా మహద్యశ్శుభాననే । కామత్ప్ర
ప్తా మహోత్సాహా మహారూపగుణాన్వితాః ॥ ౫౨౯ ॥ కర్మభిర్విస్మయం తేషాం
ప్రయామి బలశాలినామ్ । సామరస్యాస్య జగతస్సృష్టిసంహారణక్షమాః ॥ ౫౩౦ ॥
బ్రహ్మవిష్ణ్విన్ద్రగన్ధర్వైస్సకిన్నరమహోరగైః । వివర్జితోఽప్యహం నిత్యం నైభిర్విర
హితో రమే ॥ ౫౩౧ ॥ హృద్యా మే చారుసర్వాఙ్గి త ఏతే క్రీడతే గిరౌ । ఇత్యుక్తా తుత
తో దేవీ త్యక్త్వా తద్విస్మయాకులా॥ ౫౩౨ ॥ గవాక్షాన్తరమాసాద్య ప్రైక్షతైతాన్
స్మితాననా । యావన్తస్తే కృశా దీర్ఘా హ్రస్వాః స్థూలా మహోదరాః ॥ ౫౩౩ ॥
వ్యాఘ్రేభవదనాః కేచిత్కేచిన్మేషాజరూపిణః । అనేకప్రాణిరూపాశ్చ జ్వాలా
స్యాః కృష్ణపిఙ్గళాః॥ ౫౩౪ ॥ సౌమ్యా భీమాః స్మితముఖాః కృష్ణపిఙ్గజటాసటాః । నా
నావిహఙ్గవదనా నానావిధమృగాననాః ॥ ౫౩౫ ॥ కౌశేయచర్మవసనా నగ్నాశ్చా
న్యే విరూపిణః । గోకర్ణా గజకర్ణాశ్చ బహువక్త్రేక్షణోదరాః ॥ ౫౩౬ ॥ బహు
పాదా బహుభుజా దివ్యానానాస్త్రపాణయః । అనేకకుసుమాపీడా నానావ్యాళవిభూ
షణాః॥ ౫౩౭ ॥ వృత్తాననా యుధధరా నానాకవచభూషణాః । విచిత్రవాహనారూ
ఢా దివ్యరూపా వియచ్చరాః॥ ౫౩౮॥ వీణావాద్యరవాఘుష్టా నానాస్థానకనర్తనాః।
గణేశాంస్తాంస్తదా దృష్ట్వా దేవీ ప్రోవాచ శఙ్కరమ్॥ ౫౩౯ ॥ దేవీ॥ గణేశాః కతి సఙ్ఖ్యా
తాః కిం నామానః కిమాత్మకాః। ఏకైకశో మమ బ్రూహి ధిష్ఠితా యే పృథక్పృథక్ ॥౫౪౦॥
శఙ్కరః ॥ కోటిసఙ్ఖ్యా హ్యసఙ్ఖ్యాతా నానావిఖ్యాతపౌరుషాః। జగదాపూరితం సర్వై
రేభిర్భీమైర్మహాబలైః ॥ ౫౪౧ ॥ సిద్ధక్షేత్రేషు రథ్యాసు జీర్ణోద్యానేషు వేశ్మసు। దా
నవానాం శరీరేషు బాలేషూన్మత్తకేషు చ ॥ ౫౪౨ ॥ ఏతే విశన్తి ముదితా నానాస
త్త్వాపహారిణః । ఊష్మపాః ఫేనపాశ్చైవ ధూమపా మధుపాయినః ॥ ౫౪౩ ॥ రక్త

పాంస్సర్వభక్షాశ్చ వాయుపాహ్యమ్బుభోజనాః । గేయనృత్యోపహారాశ్చ నానావా
ద్యరవప్రియాః ॥ ౫౪౪ ॥ నహ్యేషాం వైభవం మత్వా గుణాన్వక్తుం న శక్యతే ॥ దేవీ ॥
మార్గత్యగుత్తరాసఙ్గశ్శుద్ధాఙ్గో ముఞ్జమేఖలీ ॥ ౫౪౫ ॥ వామస్థేన చ శిక్యేన చపలో
రఞ్జితాననః । పినద్ధోత్పలస్రగ్దామా సుకాన్తో మధురాకృతిః ॥ ౫౪౬ ॥ పాషాణశక
లోత్తానకాంస్యతాలప్రవర్తనః । అసౌ గణేశ్వరో దేవ కిన్నామా కిన్నరానుగః ॥ ౫౪౭ ॥
య ఏష గణగీతేషు దత్తకర్ణో ముహుర్ముహుః ॥ ఈశ్వరః ॥ స ఏష వీరకో దేవి సదా మద్ధృ
దయప్రియః ॥ ౫౪౮ ॥ నానాశ్చర్యగుణాధారో గణేశ్వరగణాన్వితః ॥ దేవీ ॥ ఈ
దృశస్య సుతస్యాస్తి మనో తృష్ణా పురాన్తక ॥ ౫౪౯ ॥ కదాహమీదృశం పుత్రం ద్ర
క్ష్యామ్యానన్దదాయకమ్ ॥ ఈశ్వరః ॥ ఏష ఏవ సుతస్తేస్తు నయనానన్దహేతుకః ॥ ౫౫౦ ॥
త్వయా మాత్రా కృతార్థస్తు వీరకోపి సుమధ్యమే । ఇత్యుక్త్వా ప్రేషయామాస విజయాం
హర్షణోత్సుకా ॥ ౫౫౧ ॥ వీరకానయనాయాశు మహితా హిమభూభృతః । సా
వరుహ్య త్వరాయుక్తా ప్రాసాదాదమ్బరస్పృశః ॥ ౫౫౨ ॥ విజయోవాచ గణపంగ
ణమధ్యే ప్రవర్తనమ్ ॥ విజయా ॥ ఏహి వీరక చాపల్యాత్త్వయా దేవః ప్రకోపితః ॥ ౫౫౩ ॥
కిముత్తరం వదత్యర్థే నృత్యరజ్జేతు శైలజా । ఇత్యుక్తస్త్యక్తపాషాణశకలో మార్జితాన
నః ॥ ౫౫౪ ॥ ఆహూతస్తు తయోద్భూతమూలప్రస్తావశంసకః । దేవ్యాస్సమీపమా
గచ్ఛజ్జయయానుగతశ్శనైః ॥ ౫౫౫ ॥ ప్రాసాదశిఖరాత్ఫుల్లరక్తామ్బుజనిభద్యు
తిః । తం దృష్ట్వా ప్రస్రుతానల్పస్వాదుక్షీరపయోధరా ॥ ౫౫౬ ॥ గిరిజోవాచ సస్నే
హం గిరా మధురవర్ణయా ॥ * * * * *

స్వపుత్రీకృతవీరకస్య ప్రమథగణైస్సహ సఞ్చారవిషయక దేవీకృతహితోపదేశాది.

అథగద్యమ్.

ఉమా ॥ హేహ్యేహి జాతోసి మే పుత్రితాం దేవదేవేన దత్తోద్య నా వీరక । ఇత్యేవముక్త్వా నిధాయాఙ్కతలం పర్యష్వజత్ పోలేకలావాదినం మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ సమ్మృజ్య గాత్రాణి సమ్భూషయామాస దివ్యైస్స్వయం భూషణైః । కిఙ్కిణీమేఖలా నూపురప్రాజ్యమాణిక్యకేయూరహారోరుమూలగణైః । కోమలైః పల్లవైశ్చిత్రితైశ్చారుభిర్దివ్యమస్త్రైర్ధ్వజైస్తస్య శుభ్రైస్తతో భూతిభిశ్చాకరోన్మిశ్రసిద్ధార్థకైరక్షరక్షావిధిమ్ । ఏవమాదాయ చోవాచ కృత్వా స్రజం మూర్ధ్ని గోరోచనాపత్రభఙ్గోజ్జ్వలైః । వత్స గచ్ఛాధునా క్రీడ సార్ధం గణైరప్రమత్తో వసంశ్వభ్రవర్జితైర్వ్యాలమాలాకులా శైలసానుద్రుమదన్తిభిర్భిన్నసారాః పరే సజ్జినః । జాహ్నవీయం జలంయూబ్ధతోయాకులం కూలం మావిశేథా బహువ్యాఘ్రజుష్టే వనే । వత్స సఙ్క్షేప్యదుర్గాగణేశేష్వతస్మిన్స్వీరకే పుత్రభావోపతుష్టాన్తఃకరణాతిష్ఠతు । స్వస్యపితృజన ప్రార్థితం భవ్యమాయాతి భావిన్యసౌ భవ్యతా । సోపి నిభృత్య సర్వగణైస్సస్మయ మాహ బాలత్వలీలారసావిష్టధీః । ఏష మాత్రా స్వయం మే కృతభూషణో(త)ఏష పటః పటలైర్బద్ధభిస్సన్ద

వారస్యపుష్పైరియం మాలతీమిశ్రితా మాలికా మే శిరస్యాహితా। కోఽయమాతోద్య
ధారీగణస్తస్యదా స్యామిహస్తాదిదం క్రీడనమ్। దక్షిణాత్పశ్చిమం పశ్చిమాదుత్తరము
త్తరా త్పూర్వమభ్యేత్యసఖ్యాయుతా ప్రేత్తుతీతం గవాక్షాన్తరాద్వారకం శైలపుత్రీ
బహిః క్రీడితం వాజగన్మాతురేష చిత్తభ్రమః। పుత్రలుబ్ధో జనస్తత్ర కో మోహమా
యాతిన స్వల్పచేతా జడో మాంసరక్తవిణ్మూత్రసఙ్ఘాతదేహః। ద్రష్టుమభ్యన్తరం నా
కవాసిష్విష్టమాళిం ప్రవిష్టేషు కక్ష్యాన్తరమ్। వాహనాధ్యావరో హాగణాస్తై
ర్యుతో లోకపాలా స్రజం ముద్గరం లోడయన్ ఖడ్గపాశాసిదణ్డోత్కరానిర్మమాః కృ
తాన్తః కస్య కేనాహతో బ్రూత యా తేన వధ్యోస్తి దణ్డేన కిం దుస్స్పృహో। భీమమూ
ర్త్యాననేనాస్తికృత్యం గిరాయపషో స్త్రజ్ఞేన కిం వధ్యతే। మావృథా లోకపాలానుగా
విభ్యత ఏవమేవైతదిత్యూచురస్మైతదా దేవతాః। దేవదేవానుగం వీరకం లక్షణా
ప్రాహ దేవీవనం పర్వతాన్నిర్ఝరాణ్యగ్ని దేవ్యాన్యథో భూతపాన్నిర్ఝరామ్భోని
పాతేషు నిమజ్జత। పుష్పజాలావనద్ధేషు ధామస్వపి శేతప్రత్తుఙ్గనానాద్రికుఞ్జేష్వను
గర్జన్తు హేమారుతాన్స్ఫోటసక్త్రైపణానాకమతః। కాఞ్చనోత్తుఙ్గశృఙ్గావరోహక్షి
తౌ హేమరేణూత్కరాసఙ్గపిఙ్గద్యుతిమ్। వనేచారిణామప్యసౌ చాతిరమ్యాబభౌ
రూపసమ్పన్నకో శేగణాధీశతుః। మన్దరకన్దరే సున్దరోదారపుష్పప్రవాళామ్బుజే సి
ద్ధనారీభిరాపీతరూపామృతం విస్తృతైర్నేత్రపాత్రైరనుస్మేషిభిర్వీరకం శైలపుత్రీ
నిమేషాన్తరాదస్మరత్పుత్రగృధ్నపినోదార్థినీ। సోఽపితాదృక్క్షణావాప్తపుణ్యోద
యోయోపి జన్మాన్తరస్యాత్మజత్వం గతః। క్రీడతస్తస్య తృప్తిః కథం జాయతే యో
పి భావి జగద్వేధసా తేజసః కల్పితః ప్రతిక్షణం దివ్యగీతక్షణో నృత్యలోలో గణైశ్శైస్స్వ
ప్రణత్యక్షణస్సింహనాదాకులే గణ్డశైలేఽస్పృజద్రత్న జాలే బృహత్సాలతాలేక్షణో ఫు
ల్లనానాతమాలాలికాలేక్షణం వృక్షమూలే విలోలోమరాళేక్షణో స్వల్పపఙ్కజలే
పఙ్కజాధ్యేక్షణం మాతురఙ్కేషు భేనిషఙ్కేశు పరిక్రీడతే బాలలీలావిహారీ గణేశాధి
పో దేవతానన్దకారీ। నికుఞ్జేషు విద్యాధరైర్గీతశీలః పినాకీవ లీలావిలాసైస్స లీలః॥ ౫౫౭॥

సాయఙ్కాలవర్ణనమ్.

ప్రకాశ్యభువనాభోగం తతో దినకరే గతే। దేశాన్తరం తదా పశ్చాద్దూరమస్తావనీధర
మ్ ॥ ౫౫౮ ॥ ఉదయస్తేపురోభావీ మోహిచాస్తేఽవనీధరః। మిత్రత్వమస్య సుదృ
ఢం హృదయే పరిచిన్త్యతామ్ ॥ ౫౫౯ ॥ నిత్యమారాధితశ్శ్రీమాన్ పృథుమూలస్సమ
న్తతః। నాకరోత్సవితుస్మేరురుపకారం పతిష్యతః॥ ౫౬౦ ॥ యతిష్యేమావ్యవస్థేతి సం
శ్రయేణాఖిలం బుధః। దినాన్తానుగతో భానుస్స్వజనత్వమపూరయత్ ॥ ౫౬౧ ॥
పద్మ్యాబద్ధాఞ్జలిపుటా మునయోఽభిముఖారవిమ్। యాచన్త్యాగమనం శీఘ్రం నివార్యా
త్మని భావితామ్॥ ౫౬౨ ॥ వ్యజృమ్భదథ లోకేస్మిన్ క్రమాద్దైవభావరం తమః। కుటి

లస్యైవహృదయేకాలుష్యందూషయన్మనః॥ ౫౬౩॥ జ్వలత్ఫణిఫణారత్నదీపోద్యోతిత
భిత్తికే । శయనంశశిసఙ్ఘాతశుభ్రవస్త్రోత్తరచ్ఛదమ్ ॥ ౫౬౪ ॥ నానారత్నద్యు
తిలసచ్ఛక్రచాపవిడమ్బకమ్ । రత్నకిఙ్కిణికాజాలంలమ్బముక్తాకలాపకమ్॥ ౫౬౫॥
కమనీయచలల్లోలవితానాచ్ఛాదితామ్బరమ్ । మన్దరేమన్దసఞ్చారశ్శనైర్గిరిసుతా
యుతః॥ ౫౬౬ ॥ తస్థౌగిరిసుతాబాహులతావలితకన్ధరః । శశిమౌళిసితజ్యోత్స్నాం
శుచిపూరితగోచరః॥ ౫౬౭॥ గిరిజాప్యసితాపాఙ్గీనీలోత్పలదళచ్ఛవిః। విభావర్యా
చసమ్పృక్తాబభూవాతితమోమయీ ॥ ౫౬౮ ॥ తామువాచహసందేవఃక్రీడాకేళి
కలాయుతామ్॥ ౫౬౯ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే పార్వతీపరమే
శ్వరయోర్వివాహాదికథనంనామ త్రిపఞ్చాశదు
త్తర శతతమోఽధ్యాయః.

పార్వతీశరీరకాళిమావిషయకపరమేశ్వరకృతపరిహాసః.

శ్వరః॥ శరీరేమమతన్వఙ్గిసితేభాస్యతితేద్యుతిః । భుజఙ్గీవాసితాశుద్ధాసం
శ్లిష్టాచన్దనేతరౌ ॥ ౧ ॥ చన్ద్రాతపేనసమ్పృక్తారుచిరామ్బరయాతథా । రజనీవా
సితేపక్షేదృష్టిదోషందదాసిమే ॥ ౨ ॥ ఇత్యుక్తాగిరిజాతేనముక్తకణ్ఠాపినాకినమ్ ।
ఉవాచకోపరక్తాక్షీభృకుటీవికృతాననా ॥ ౩ ॥ దేవీ ॥ స్వకృతేనజనస్సర్వోజాడ్యే
నపరిభూయతే।అవశ్యమర్థాత్ప్రాప్నోతిఖణ్డనంశశిమణ్డన ॥౪॥ తపోభిర్దీర్ఘచరితైర్య
చ్చప్రార్థితవత్యహమ్ । తస్యామేనియతస్త్వేషహ్యవమానఃపదేపదే ॥ ౫ ॥ నైవా
స్మికుటిలాశర్వవిషమానైవధూర్జటే। సవిషస్త్వంగతఃఖ్యాతింవ్యక్తందోషాకరాశ్ర
యః ॥ ౬ ॥ నాహంపూష్ణోఽపిదశనానేత్రేచాస్మిభగస్యహి । ఆదిత్యశ్చవిజానాతి
భగవాన్ద్వాదశాత్మకః ॥ ౭ ॥ మూర్ధ్నిశూలంజనయసిస్వైర్దోషైర్మామధిక్షిపన్।
యస్త్వంమామాహకృష్ణేతిమహాకాలేతివిశ్రుతః ॥ ౮ ॥ యాంస్యామ్యహంపరిత్యక్తు
మాత్మానంతపసాగిరిమ్ । జీవత్యాస్పర్ధయాకృతవాంస్తవాహంనర్మసంశ్రయమ్ ॥ ౯॥
నాస్తిమేజీవితేకృత్యంధూర్తేనపరిభూతయా॥ సూతః ॥ నిశమ్యగస్యావచనంకోపా
త్తీక్ష్ణాక్షరంభవః॥ ౧౦॥ ఉవాచాపిష్టసమ్భ్రాన్తఃప్రణయేనేన్దుమౌళినా॥ శ్వరః ॥
అగాత్మజాసిగిరిజేనాహంనిన్దాపరస్తవ॥ ౧౧॥ చాటూక్తబుద్ధ్యాకృతవాంస్తవాహం
నర్మసంశ్రయమ్। వికల్పంస్వస్థచిత్తేపిగిరిజేనైవవిక్రియా॥ ౧౨ ॥ యద్యేవంకుపితా
భీరుత్వంతవాహంనవైపునః । నర్మవాదీభవిష్యామిజహికోపంశుచిస్మితే ॥ ౧౩ ॥
శిరసాప్రణతేనైషరచితస్తేమయాఞ్జలిః । * హేనేనహ్యవమానేన నిన్దితోనైతివిక్రి
యామ్॥౧౪॥అసతాంతుసతాంతస్మాన్నర్మస్పృష్టోజనఃకిల । అనేకైశ్చాటుభిర్దేవీదే

---

* స్నేహేనాప్యవమానేన.

వేనప్రతిబోధితా॥ ౧౫॥ కోపంతీవ్రంనతత్యాజసతీమర్మణిఘట్టితా । అవష్టభ్యమహా
స్ఫోట్యవాసశ్శఙ్కరపాణినా॥ ౧౬ ॥ విపర్యస్తాలకావేగాద్వ్యాత్తుమైచ్ఛత్తుశైలజా।
తస్యాఃప్రజన్త్యాఃకోపేనపునరాహపురాన్తకః॥ ౧౭ ॥ సుతాసర్వైరవయవైస్సుతో
పిసదృశఃపితుః । హిమాచలస్యశృఙ్గైస్తైర్మేఘజాలాకులైర్నభః॥ ౧౮॥ తథాదురవ
గాహ్యేభ్యోగహనేభ్యస్తథాశయః । కాఠిన్యాఙ్కస్త్వమస్మభ్యంవనేభ్యోబహు
ధాగతా॥౧౯ ॥ కుటిలత్వంహివర్త్మభ్యోదుస్సేవ్యత్వంహిమాదిభిః । సఙ్క్రాన్తిం
సర్వదైవైతితన్వఙ్గిహిమశైలరాట్ ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుక్తాసాపునఃప్రాహగిరీశంశైల
జారుషా । కోపసంరక్తనయనాప్రస్ఫురద్దశనచ్ఛదా ॥ ౨౧ ॥ ఉమా ॥ మాసర్వా
న్ద్రోహదానేననిన్దాన్యాన్గుణినోజనాన్। తేచాపిదుష్టసమ్పర్కాత్సఙ్క్రాన్తాస్సర్వఏ
వహి ॥ ౨౨ ॥ వ్యాలేభ్యోఽధికజిహ్మత్వంభస్మనాస్నేహబన్ధనమ్ । హృతాఙ్కలు
ష్యంశశాఙ్కాత్తేదుర్వచస్త్వంవిషాదపి ॥ ౨౩ ॥ అత్రాస్తికింబహూక్తేనాలంవా
చాశ్రమేణతే । శ్మశానవాసాన్నిర్భీస్త్వంనగ్నత్వాన్నతవత్రపా ॥ ౨౪ ॥ నిర్ఘృణ
స్త్వంకపాలిత్వాద్దయాతేవిగతాచిరమ్ ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్త్వామన్దిరాత్తస్మాన్నిర్జ

॥ పార్వత్యాఃగౌరిత్వప్రాప్త్యర్థంతపోవనగమనమ్ ॥

గామహిమాద్రిజా॥ ౨౫ ॥ తస్యాంప్రజన్త్యాందేవేశగణైఃకిలకిలేకృతే । క్వమాత
గ్గచ్ఛసీత్యుక్త్వారుదన్తోధావిధాపునః ॥ ౨౬ ॥ విష్టభ్యచరణౌదేవ్యావీరకోబాష్పగద్గ
దమ్ । ప్రోవాచమాతఃకింత్వేతత్క్వయాసికుపితాన్తరా ॥ ౨౭ ॥ అహంత్వామ
నుయాస్యామివ్రజన్తీంస్నేహవర్జితామ్ । నోచేత్పతిష్యేశిఖరాద్గిరేరస్యత్వయోజ్ఝి
తః ॥ ౨౮ ॥ ఉన్నామ్యవదనందేవీదక్షిణేనతుపాణినా । ఉవాచవీరకంమాతావా
శోకంపుత్రభావయా॥౨౯॥ శైలాగ్రాత్పతితుంనైవనచగన్తుంమయాసహ । యుక్తం
తేపుత్రవక్ష్యామియేనకార్యేణతచ్ఛృణు ॥ ౩౦ ॥ కృష్ణేత్యుక్తాహరేణాహంస్త్వవిష్ఖి
తంమేమనస్సదా । సాహంతపఃకరిష్యామియేనగౌరిత్వమాప్నుయామ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏ
షస్త్రీలమ్పటోదేవోయాతాయాంమయ్యనన్తరమ్ । ద్వారరక్షాత్వయాకార్యా
నిత్యంరన్ధ్రాన్వేక్షిణా ॥ ౩౨ ॥ యథానకాచిత్ప్రవిశేద్యోషిదన్యాహరాన్తికమ్ ।
దృష్ట్వాపరాంస్త్రియంచాథవదేథామమపుత్రక॥ ౩౩ ॥ శీఘ్రమేవకరిష్యామియథా
యుక్తమనన్తరమ్ । ఏవమస్త్వితిదేవీంసవీరకఃప్రాహసామ్ప్రతమ్॥ ౩౪ ॥ మాతు
రాజ్ఞామృతాహ్లాదస్లావితాఙ్గోగతజ్వరః । జగామకక్ష్యాంసన్ద్రష్టుంప్రణిపత్యతు
మాతరమ్॥ ౩౫ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే దేవ్యాస్తపోవన గమ
నంనామ చతుఃపఞ్చాశదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః

సూతః ॥ దేవీంచాపశ్యదాయాన్తీంసతీంమాతుర్విభూషితామ్ । కుసుమామోదినీంనామతస్యశైలస్యదేవతామ్ ॥ ౧ ॥ సాపిదృష్ట్వాగిరిసుతాంస్నేహవిక్లబమానసా । క్వపుత్రిగచ్ఛసీత్యుచ్చైరాలిఙ్గ్యోవాచదేవతామ్ ॥ ౨ ॥ సాచాస్యైసర్వమాచఖ్యౌశఙ్కరాత్కోపకారణమ్ । పునశ్చోవాచగిరిజాదేవతాంమాతృసమ్మతామ్॥ ౩ ॥ ఉమా ॥ నిత్యంశైలాధిరాజస్యదేవతాత్వమనిన్దితే । సర్వతస్సన్నిధానంతేమమచాతీవవత్సలా॥౪॥ అతస్త్వాంప్రవక్ష్యామియద్విధేయంత్వయాధునా।అన్యస్త్రీసమ్ప్రవేశశ్చత్వయారక్ష్యఃప్రయత్నతః ॥ ౫ ॥ హరస్యాస్యప్రయత్నేనచేతసాసతతంగిరౌ । పినాకినఃప్రవిష్టాయాంవక్తవ్యంమేత్వయానఘే ॥ ౬ ॥ తతోఽహంసంవిధాస్యామియత్కృత్యంతదనన్తరమ్। ఇత్యుక్తాతాంతథేత్యుక్త్వాజగామస్వంగిరింశుభా॥ ౭॥ ఉమాపిపితురుద్యానంజగామాద్రిసుతాద్రుతమ్ । అన్తరిక్షంసమావిశ్యమేఘమాలావిలప్రభమ్ ॥ ౮ ॥ తరౌవిభూషణాన్యస్యవృక్షవల్కలధారిణీ । గ్రీష్మేపఞ్చాగ్నిసన్తప్తావర్షాసుచజలోక్షితా ॥ ౯ ॥ వన్యాహారనిరాహారాశుష్కాస్థణ్డిలశాయినీ । ఏవంసాధయతీదేహంతపసాసంవ్యవస్థితా ॥ ౧౦ ॥ జ్ఞాత్వాగతాం

——*పార్వతీరూపధారిణఃఆడినామకాసురస్య ఈశ్వరాన్తఃపురప్రవేశః.*——

గిరిసుతాందైత్యస్తత్రాన్తరేబలీ । అన్ధకస్యసుతోదృప్తఃపితుర్వధమనుస్మరన్॥౧౧॥ దేవాన్సర్వాన్విజిత్యాజౌబకభ్రాతారణోత్కటః। ఆడిర్నామాన్తరప్రేక్షీసతతంచన్ద్రమౌలినః॥ ౧౨ ॥ ఆజగామామరరిపుఃపురంత్రిపురఘాతినః । సతత్రాగత్యదదృశేవీరకంద్వార్యవస్థితమ్ ॥ ౧౩ ॥ విచిన్త్యసోఽపిస్వచిరందత్తంకమలయోనినా। హతేతదాన్ధకేదైత్యేగిరిశేనామరద్విషి॥ ౧౪ ॥ ఆడిశ్చకారపరమంతపఃపరమదారుణమ్ । తమాగత్యాబ్రవీద్బ్రహ్మాతపసాపరితోషితః ॥ ౧౫ ॥ కిమాడేదానవశ్రేష్ఠతపసాప్రాప్తుమిచ్ఛసి । బ్రహ్మాణమాహదైత్యస్తునిర్మృత్యుత్వమహంవృణే ॥ ౧౬ ॥ బ్రహ్మా ॥ నకశ్చిచ్చవినామృత్యుంనరోదానవవిద్యతే । యతస్తతోఽపిదైత్యేన్ద్రమృత్యుఃప్రాప్యశ్శరీరిణా ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యుక్తోదైత్యసింహస్తుప్రోవాచామ్బుజసమ్భవమ్ । రూపస్యపరివర్తోమేయదాస్యాత్పద్మసమ్భవ ॥ ౧౮ ॥ తదామృత్యుర్మమవిభోభవేదన్యథాత్వమరోహ్యహమ్ । ఇత్యుక్తస్తుతదోవాచతుష్టఃకమలసమ్భవః ॥ ౧౯ ॥ యదాద్వితీయోరూపస్యవివృత్తిస్తేభవిష్యతి। తదాతేభవితామృత్యురన్యథానభవిష్యతి॥ ౨౦॥ ఇత్యుక్తోమరతాంమేనేదైత్యసూనుర్మహాబలః । తస్మిన్కాలేతుసంస్మృత్యతద్వధోపాయమాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ పరిహర్తుందృష్టిపథంవీరకస్యాభవత్తదా । భుజఙ్గరూపీరన్ధ్రేణప్రవివేశదృశఃపథమ్ ॥ ౨౨ ॥ పరిహృత్యగణేశస్యదానవోదేవదుర్జయః । అలక్షితోగణేశేనప్రవిశ్యాథపురాన్తకమ్ ॥ ౨౩ ॥ భుజఙ్గరూపంసన్త్యజ్యబభూవాథమహాసురః । ఉమారూపీచ్ఛలయితుంగిరిశంమూఢచేతనః॥ ౨౪॥ కృత్వోమామాయాస్తతోరూపమప్రతర్క్యంమనోహరమ్ । సర్వావయవసమ్పూర్ణంసర్వాభిజ్ఞాన

సంవృతమ్॥ ౨౫ ॥ కృత్వాభగాన్తరేదన్తాన్దైత్యోవజ్రోపమాన్దృఢాన్ । తీక్ష్ణాగ్రా
న్బుద్ధిమోహేనగిరిశంహన్తుముద్యతః॥ ౨౬॥ కృత్వోమారూపసంస్థానంతతోదైత్యో
హరాన్తికమ్ । యోషారమ్యాకృతిశ్చిత్రభూషణామ్బరభూషితః ॥ ౨౭ ॥ తాందృ
ష్ట్వాగిరిశస్తుష్టస్తదాలిఙ్గ్యమహాసురమ్ । మన్యమానోగిరిసుతాంసర్వైరవయవాన్త
రైః॥ ౨౮ ॥ అపృచ్ఛత్సాధుతేభావంగిరిపుత్రినకృత్రిమః । యాత్వంమదాశయంజ్ఞా
త్వాప్రాప్తేహవరవర్ణినీ ॥ ౨౯ ॥ త్వయావిరహితశ్శూన్యంమన్యమానోజగత్త్రయ
మ్ । ప్రాప్తాప్రసన్నవదనేయుక్తమేవంవిధంత్వయి॥ ౩౦ ॥ ఇత్యుక్తోదానవేన్ద్రస్తు
తంబభాషేస్మయఞ్ఛనైః । నచాబుద్ధ్యదభిజ్ఞానంప్రాయస్త్రిపురఘాతినః ॥ ౩౧ ॥
దైత్యః ॥ యాతాస్మ్యహంతపఃకర్తుంనాలభ్యాయతవాకులమ్ । రతిశ్చతత్రమేనా
భూత్తతఃప్రాప్తాత్వదన్తికమ్॥ ౩౨ ॥ ఇత్యుక్తశ్శఙ్కరశ్శఙ్కాంకాంచిత్ప్రాప్య
వధారయత్ । హృదయేనసమాధాయదేవఃప్రహసితాననః ॥ ౩౩ ॥ కుపితాస్మయి
తన్వఙ్గీ ప్రకృత్యాచదృఢవ్రతా । అవాప్తకామాసమ్ప్రాప్తా కిమేతత్సంశయోమ
మ॥౩౪॥ ఇతిచిన్త్యహరస్తస్యాహ్యభిజ్ఞానంవిధారయన్ । నాపశ్యద్వామపార్శ్వే
తుతదఙ్గేపద్మలక్షణమ్ ॥ ౩౫ ॥ లోమావర్తంతురచితంతతోదేవఃపినాకధృక్ । అ
బుద్ధ్యద్దానవీంమాయామాకారంగూహయంస్తతః॥ ౩౬ ॥ మేఢ్రేవజ్రాస్త్రమాదా
యదానవంతమసూదయత్ । అబుద్ధ్యద్వీరకోనైవదానవేన్ద్రంనిషూదితమ్॥ ౩౭ ॥
హరేణసూదితందృష్ట్వాస్త్రీరూపందానవేశ్వరమ్ । అపరిచ్ఛిన్నతత్త్వార్థాశైలపు
త్రైన్యవేదయత్ ॥ ౩౮ ॥ దూతేనమారుతేనాశుగామినానగదేవతా । శ్రుత్వా
వాయుముఖాద్దేవీక్రోధరక్తావిలేక్షణా ॥ ౩౯॥ అశపద్వీరకంపుత్రంహృదయేనవిదూ
యతా॥ ౩౯½ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేదేవాసురసఙ్గ్రామే ఈశ్వరకృత అన్ధకాసురనన్దనఆడినా
మకాసురవధాదికథనంనామ పఞ్చపఞ్చాశదుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

దేవీ ॥ మాతరంమాంపరిత్యజ్యయస్మాత్త్వంస్నేహవిక్లబమ్ । విహితావ
సరస్స్త్రీణాంశఙ్కరస్యరహోవిధౌ ॥ ౧ ॥ తస్మాత్తేపరుషారూక్షాజడాహృ
దయవర్జితా । గణేశక్షారసదృశోశిలామాత్రోభవిష్యసి ॥ ౨ ॥ నిమిత్తమేషవి
ఖ్యాతోవీరకస్యసుతాదరాత్ । శప్త్వావేప్రక్రమేణైవవిచిత్రాఖ్యానసంశ్రయః॥ ౩ ॥
పవముత్సృష్టశాపాయాగిరిపుత్ర్యాస్త్వనన్తరమ్ । నిర్జగామముఖాత్క్రోధస్సింహ
రూపీమహాబలః ॥ ౪ ॥ సతుసింహఃకరాళాస్యస్సటాజటిలకన్ధరః । ప్రోద్భూతలమ్బ
లాఙ్గూలోదంష్ట్రోత్కటముఖోద్భిదః ॥ ౫ ॥ వ్యాదితాస్యోలసజ్జిహ్వఃక్షామకుక్షి

శ్చిరాదిషు । తస్యాశ్శువర్తితుం దేవీ వ్యవస్యత సతీ తదా ॥ ౬ ॥ జ్ఞాత్వా మనోగతం
తస్యా భగవాంశ్చతురాననః । ఆజగామాశ్రమపదం సమ్పదామాశ్రయోయతః ॥ ౭ ॥
ఆగత్యోవాచ దేవేశో గిరిజాం స్పష్టయా గిరా ॥ బ్రహ్మా ॥ కిం పుత్రి ప్రాప్తుకామాసి కిం
మలభ్యం దదామి తే ॥ ౮ ॥ విరమ్యతామతిక్లేశాత్తపసోఽస్మాన్మదాజ్ఞయా । తచ్ఛ్రు
త్వోవాచ గిరిజా గురుం గౌరవగర్భితమ్ ॥ ౯ ॥ వాక్యం వాచా చిరోద్గీర్ణనిర్ణీతం చిత్రవా
ఞ్ఛయా ॥ దేవీ ॥ తపసా దుష్కరేణాప్తః పతిత్వే శఙ్కరో మయా ॥ ౧౦ ॥ స మాం
శ్యామలవర్ణేతి బహుశః ప్రోక్తవాన్ హరః । స్యామహం కాఞ్చనాకారా వాల్లభ్యేన
చ సంయుతా ॥ ౧౧ ॥ భర్తుర్భూతపతేరఙ్గమేకతో నిర్విశఙ్కవత్ । తస్యాస్తద్భా
షితం శ్రుత్వా ప్రోవాచ కమలాసనః ॥ ౧౨ ॥ ఏవం భవ త్వం భూయశ్చ భర్తుర్దేహార్ధ
ధారిణీ । తతస్తత్యాజ భృఙ్గాఙ్గఫుల్లనీలోత్పలత్వచమ్ ॥ ౧౩ ॥ త్వచా సా చాభవ
ద్దీప్తా ఘణ్టాహస్తా త్రిలోచనా । నానాభరణపూర్ణాఙ్గీ పీతకౌశేయధారిణీ ॥ ౧౪ ॥
తామబ్రవీత్తతో బ్రహ్మా దేవీం నీలామ్బుజత్విషమ్ । నిశే భూధరజాదేహసమ్పర్కా
త్త్వం మదాజ్ఞయా ॥ ౧౫ ॥ సమ్ప్రాప్తా కృతకృత్యత్వమేకానంశా పురా హ్యసి । స ఏష
సింహః ప్రోద్భూతో దేవ్యాః క్రోధాద్వరాననే ॥ ౧౬ ॥ స తేస్తు వాహనం దేవి కేతౌ
చాస్తు మహాబలః । గచ్ఛ విన్ధ్యాచలం తత్ర సురకార్యం కరిష్యసి ॥ ౧౭ ॥ పఞ్చాలో నా
మ యక్షోఽయం యక్షలక్షపదానుగః । దత్తస్తే కిఙ్కరో దేవి మయా మాయాశతైర్యు
తః ॥ ౧౮ ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్తా కౌశికీ దేవీ విన్ధ్యశైలం జగామ హ । ఉమాపి ప్రాప్తస
ఙ్కల్పా జగామ గిరిశాన్తికమ్ ॥ ౧౯ ॥ ప్రవిశన్తీం తదా ద్వారి హ్యపకృష్య సమాహి
తః । రురోధ వీరకో దేవీం హేమవేత్రలతాధరః ॥ ౨౦ ॥ తామువాచ చ కోపేన రూ
పాత్తు వ్యభిచారిణీమ్ । ప్రయోజనం న తేఽస్తీహ గచ్ఛ యావన్న భర్త్స్యసే ॥ ౨౧ ॥
దేవ్యా రూపధరో దైత్యో దేవం వఞ్చయితుం హి నః । స్వమాయయా ప్రవిష్టోఽసౌ దేవదే
వేన ఘాతితః ॥ ౨౨ ॥ ఘాతితే చాహమాజ్ఞప్తో నీలకణ్ఠేన కోపినా । ద్వారేపి నావధా
నం తే యస్మాత్పశ్యామి చైతతః ॥ ౨౩ ॥ భవిష్యసి న మే ద్వారే స్వవర్షపూగాన్యనేక
శః । అతస్తే నాత్ర దాస్యామి ప్రవేశం గమ్యతాం ద్రుతమ్ ॥ ౨౪ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే దేవ్యాశ్చతుర్ముఖవరేణ గౌరత్వ
ప్రాప్త్యాదికథనం నామ షట్పఞ్చాశదుత్తరశతతమోధ్యాయః.

వీరకః ॥ ఏవముక్త్వా గిరిసుతాం మాతరం స్నేహవత్సలామ్ । ప్రవేశం లభతే
నాన్యా నారీ కమళలోచనే ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్తా తు తతో దేవీ చిన్తయామాస చే
తసా । న సా నారీ స దైత్యోసౌ వాయుర్మే యామభాషత ॥ ౨ ॥ వృథైవ వీరకశ్శప్తో మ

యా క్రోధపరీతయా । అకార్యం క్రియతే మూఢైః ప్రాయః క్రోధసమీరితైః ॥ ౩ ॥ క్రోధేన నశ్యతే కీర్తిః క్రోధో హన్తి స్థిరాం శ్రియమ్ । అపరిచ్ఛిన్నతత్త్వార్థా పుత్రం శాపితవత్యహమ్ ॥ ౪ ॥ విపరీతార్థతోఽన్యేషాం సులభో వివదోదయః । సా చిన్తయైవమువాచేదం వీరకం ప్రతి శైలజా ॥ ౫ ॥ సజ్జలజ్జావికారేణవదనేనామ్బుజత్విషా ॥ దేవీ ॥ అహం వీరకతే మాతా మా తేఽస్తు మనసో భ్రమః ॥ ౬ ॥ శఙ్కరస్యాస్మి దయితా సుతా తుహినభూభృతః । మమ గాత్రచ్ఛవిభ్రాన్త్యా మా శఙ్కాం పుత్ర భావయ ॥ ౭ ॥ తుష్టేన గౌరతా దత్తా మమేయం పద్మజన్మనా । మయా శప్తోఽస్యవిదితే వృత్తాన్తే దైత్యనిర్మితే ॥ ౮ ॥ జ్ఞాత్వా నారీప్రవేశం తు శఙ్కరే రహసి స్థితే । న నివర్తయితుం శక్యశ్శాపః కిం తు బ్రవీమి తే ॥ ౯ ॥ శీఘ్రమేవ్యసి మేర్త్యత్వాత్సర్వకామసమన్వితః ॥ సూతః ॥ శిరసా తు తతో వన్ద్య మాతరం పూర్ణమానసః ॥ ౧౦ ॥ ఉవాచోదితపూర్ణేన్దుద్యుతిం తు హిమశైలజా

—— ॥ వీరకకృతగౌరీస్తుతిః ॥ ——

మ్ ॥ వీరకః ॥ నతసురాసురమౌలిమిళన్మణిప్రచయకాన్తికరాళనఖాఙ్కితే ॥ ౧౧ ॥ నగసుతే శరణాగతవత్సలే తవ నమోఽస్తు నతార్తివినాశిని । తపనమణ్డలమణ్డితకన్ధరే పృథుసువర్ణసువర్ణతనుద్యుతే ॥ ౧౨ ॥ విషభుజఙ్గనిషఙ్గవిభూషితే గిరిసుతే ప్రణమేమహదాశ్రయే । జగతికః ప్రణతాభిమతం దదౌ ఝడితి సిద్ధనుతే భవతీ యథా ॥ ౧౩ ॥ జగతి కాఙ్క్షనవాఞ్ఛతి శఙ్కరో భువనధృత్తనయే భవతీం యథా । విమలయోగవినిర్మితదుర్జయస్వతనుతుల్యమహేశ్వరమణ్డలే ॥ ౧౪ ॥ విదళితాన్ధకబాన్ధవసంహతిస్సురవరైః ప్రథమం త్వమభిష్టుతా । సితసటాపటలోద్ధతకన్ధరాభరమహామృగరాజరథాస్థితా ॥ ౧౫ ॥ విమలశక్తిముఖానలపిఙ్గళాయతభుజౌఘవిపిష్టమహాసురా । నిగదితా భువనైరితి చణ్డికా జనని శుమ్భనిశుమ్భనిషూదనీ ॥ ౧౬ ॥ ప్రణతచిన్తితదానవదానవప్రమథనైకరతిస్తరసా భువి । వియతి వాయుపథే జ్వలనోజ్జ్వలేఽవనితలే తవ దేవి చ యద్వపుః ॥ ౧౭ ॥ తదజితేఽప్రతిమే ప్రణమామ్యహం భువనభావిని తే భవవల్లభే । జలధయో లలితోద్ధతవీచయో హుతవహద్యుతయశ్చ చరాచరమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఫణసహస్రభృతశ్చ భుజఙ్గమాస్త్వదభిధాస్యతి మయ్యభయఙ్కరాః । భగవతి స్థిరభక్తిజనాశ్రయే ప్రతిగతో భవతీచరణాశ్రయమ్ ॥ ౧౯ ॥ కరణజాతమిహాస్తు మమాచలన్నుతిలవాప్తిఫలాశయహేతుతః । ప్రశమమేహి మమాత్మజవత్సలే నమోఽస్తు తే దేవి జగత్త్రయాశ్రయే ॥ ౨౦ ॥ సూతః ॥ ప్రసన్నా తు తదా దేవీ వీరకస్యేతి సంస్తుతా । ప్రవివేశ శుభం భర్తుర్భవనం భూధరాత్మజా ॥ ౨౧ ॥ ద్వాఃస్థోఽపి వీరకో దేవా హరదర్శనకాఙ్క్షిణః । వ్యసర్జయత్స్వకాన్యేవ గృహాణ్యాదరపూర్వకః ॥ ౨౨ ॥ నాస్త్యత్రావసరో దేవా దేవ్యా సహ వృషాకపిః । నిభృతః క్రీడతీత్యుక్తా యయుస్తే చ యథాగతమ్ ॥ ౨౩ ॥ గతే వర్ష సహస్రే తు దేవాస్త్వరితమానసాః । జ్వలనం చోదయామాసుర్జ్ఞాతుం శఙ్కరచేష్టి

—*పార్వతీశ్వరయోస్సమ్భోగకాలే శుకరూపిణోఽగ్నేరన్తఃపురప్రవేశః*—

తమ్ ॥ ౨౪ ॥ ప్రవిశ్య జాలరన్ధ్రేణ శుకరూపీ హుతాశనః । దదృశే శయనే శర్వం రతం గిరిజయా సహ ॥ ౨౫ ॥ దదర్శ తం చ దేవేశో హుతాశం శుకరూపిణమ్ । తమువాచ మహాదేవః కిఞ్చిత్క్రోధసమన్వితః ॥ ౨౬ ॥ శర్వః ॥ విముక్తమర్ధం దేవ్యా వై శుక్రస్య శుకవిగ్రహః । లజ్జయా విరతిస్థాయాం త్వమర్ధం విద్ధి పావక ॥ ౨౭ ॥ యస్మాత్త్వత్కృతో విఘ్నస్తస్మాత్త్వయ్యుపపద్యతే ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్తః ప్రాఞ్జలిర్వహ్నిరపిబద్వీర్యమాహితమ్ ॥ ౨౮ ॥ తేనాపూర్యత తాన్దేవాంస్తత్తత్కాయవిభేదతః । విపాట్య జఠరం తేషాం వీర్యం మాహేశ్వరం తతః ॥ ౨౯ ॥ నిష్క్రాన్తం తత్తథా హేమాభం వితతే శరకాననే । తస్మిన్త్సరో మహజ్జాతం విమలం బహుయోజనమ్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రఫుల్లహేమకమలం నానాపక్షినినాదితమ్ । తచ్ఛ్రుత్వా తు సరో దేవీ హేమద్రుమమహాజలమ్ ॥ ౩౧ ॥ జగామ కౌతుకావిష్టా తత్సరః కనకామ్బుజమ్ । తత్ర కృత్వా జలక్రీడాం తదబ్జకృతశేఖరా ॥ ౩౨ ॥ ఉపవిష్టా తతస్తస్య తీరే దేవీ సఖీయుతా । పాతుకామా తు తత్తోయం స్వాదు నిర్మలపఙ్కజమ్ ॥ ౩౩ ॥ అపశ్యన్కృత్తికాస్స్నాతాష్షడర్కద్యుతిసన్నిభమ్ । పద్మపత్రే తు తద్వారి గృహీత్వోపస్థితా గృహమ్ ॥ ౩౪ ॥ హర్షాదువాచ పశ్యావః పద్మపత్రే స్థితం పయః । తతస్తా ఊచురఖిలాః కృత్తికా హిమశైలజామ్ ॥ ౩౫ ॥ కృత్తికాః ॥ దాస్యామో యది తే గర్భస్సమ్భూతో యో భవిష్యతి । సోఽస్మాకమపి పుత్రస్స్యాదస్మన్నామ్నా చ కీర్తిమాన్ ॥ ౩౬ ॥ భవేల్లోకేషు విఖ్యాతస్సర్వేష్వపి శుభాననే । ఇత్యుక్తోవాచ గిరిజా కథం మద్గాత్రసమ్భవః ॥ ౩౭ ॥ సర్వైరవయవైర్యుక్తో భవతీభ్యస్సుతో భవేత్ । తతస్తాం కృత్తికా ఊచుర్విధాస్యామోఽస్య వై వయమ్ ॥ ౩౮ ॥ ఉత్తమాన్యుత్తమాఙ్గాని యద్యేవం తు భవిష్యతి । ఉక్తా వై శైలజా ప్రాహ భవత్వేవమనిన్దితాః ॥ ౩౯ ॥ తతస్తా హర్షసమ్పూర్ణాః పద్మపత్రస్థితం పయః । తస్యై దదుస్తయా చాపి తత్పీతం క్రమశో జలమ్ ॥ ౪౦ ॥ పీతే తు సలిలే తస్మింస్తతస్తస్మా

—*కుమారోత్పత్తిః*—

త్సరోవరాత్ । విపాట్య దేవ్యాశ్చ తతో దక్షిణాం కుక్షిముద్గతః ॥ ౪౧ ॥ నిశ్చక్రామాద్భుతో బాలో లోకశోకవినాశకః । ప్రభాకరకరాకారః ప్రతప్తకనకప్రభః ॥ ౪౨ ॥ గృహీతనిర్మలోదగ్రశక్తిశూలః షడాననః । దీప్తాన్మారయితుం దైత్యానుదితః కనకచ్ఛవిః ॥ ౪౩ ॥ ఏతస్మాత్కారణాద్దేవకుమారశ్చాపి సోఽభవత్ ॥ ౪౩½ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే కుమారోత్పత్తికథనం నామ సప్తపఞ్చాశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ వామం విదార్య నిష్క్రాన్తస్సుతో దేవ్యాః పునశ్శిశుః । స్కన్దాచ్చ వదనే వహ్నేశ్శుక్రాత్సువదనోఽరిహా ॥ ౧ ॥ కృత్తికామేళనాద్దేవశాఖాభిస్సవిశేషతః ।

శాఖాభిధాస్తమాఖ్యాతాష్షట్సువక్త్రేషు విస్తృతాః ॥ ౨ ॥ యతస్తతో విశాఖోఽసౌ
ఖ్యాతో లోకేషు షణ్ముఖః । స్కన్దో విశాఖష్షడ్వక్త్రః కార్త్తికేయశ్చ విశ్రుతః ॥ ౩ ॥
చైత్రస్య బహుళే పక్షే పఞ్చదశ్యాం మహాబలౌ । సమ్భూతావర్కసదృశౌ విశాలే
శరకాననే ॥ ౪ ॥ చైత్రస్యైవ సితే పక్షే పఞ్చమ్యాం పాకశాసనః । బాలకాభ్యాం చ
తావేకం మత్వా చామరభూతయే ॥ ౫ ॥ తస్యామేవ తతష్షష్ఠ్యామభిషిక్తో గుహః
ప్రభుః । సర్వైరమరసఙ్ఘాతైర్బ్రహ్మేన్ద్రోపేన్ద్రభాస్కరైః ॥ ౬ ॥ గన్ధమాల్యై
శ్శుభైర్ధూపైస్తథా క్రీడనకైరపి । ఛత్రైశ్చామరజాలైశ్చ భూషణైశ్చ విలేపనైః ॥ ౭ ॥
అభిషిక్తో విధానేన యథావచ్ఛణ్ముఖః ప్రభుః । సుతాం తస్మై దదౌ శక్రో దేవసేనేతి విశ్రు
తామ్ ॥ ౮ ॥ పత్న్యర్థం దేవదేవస్య దదౌ విష్ణుస్తదాయుధాన్ । యక్షాణాం దశల
క్షాణి దదావస్మై ధనాధిపః ॥ ౯ ॥ దదౌ హుతాశనస్తేజో దదౌ వాయుశ్చ వాహనమ్ ।
దదౌ క్రీడనకం త్వష్టా కుక్కుటం కామరూపిణమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం సురాస్తు తే సర్వే పరివా
రమనన్తకమ్ । దదుర్ముదితచేతస్కాః స్కన్దాయాదిత్యవర్చసే ॥ ౧౧ ॥ జానుభ్యా
మవనౌ స్థిత్వా సురసఙ్ఘాస్తమస్తువన్ । స్తోత్రేణానేన వరదం షణ్ముఖం ముఖరాస్సు

॥ అమరకృతకుమారస్తుతిః ॥

రాః ॥ ౧౨ ॥ దేవాః ॥ నమః కుమారాయ మహాప్రభాయ స్కన్దాయ చాస్కన్దిత
దానవాయ । నవార్కవిద్యుద్ద్యుతయే నమోస్తు నమోస్తు తే షణ్ముఖ కాలరూపిణే ॥ ౧౩ ॥
పినద్ధనానాభరణాయ భర్త్రే నమో రణే దారుణదారుణాయ । నమోస్తు తేఽర్కప్రతి
మప్రభాయ నమోస్తు గుహ్యాయ గుహాయ తుభ్యమ్ ॥ ౧౪ ॥ నమోస్తు తే లోకభయా
పహాయ నమోస్తు తే బాలకృపాపరాయ । నమో విశాలాయతలోచనాయ నమో విశా
ఖాయ మహావ్రతాయ ॥ ౧౫ ॥ నమో నమస్తేఽస్తు మనోరమాయ నమో నమస్తేఽస్తు గుణో
త్కటాయ । నమో మయూరోజ్జ్వలవాహనాయ నమోస్తు కేయూరధరాయ తుభ్య
మ్ ॥ ౧౬ ॥ నమో ధృతోదగ్రపతాకినేస్తు నమః ప్రభావప్రణతాయ తేస్తు । నమోస్తు
ష్టాధరవీర్యశాలినే క్రియాపరాణాం భవ భవ్యమూర్తయే ॥ ౧౭ ॥ క్రియాపరా యజ్ఞపతిం
చ స్తుత్వా విరేముర్దేవహ్యమరాధిపాద్యాః । ఏవం తదా షడ్వదనం తు సేన్ద్రైస్ముదాసు
తుష్టశ్చ గుహస్తతస్తాన్ ॥ ౧౮ ॥ నిరీక్ష్య నేత్రైరమరైస్సురేశాఞ్ఛత్రూన్ హనిష్యా
మి గతజ్వరాస్స్థ ॥ కుమారః ॥ కం వః కామం ప్రయచ్ఛామి భవతాం బ్రూత నిర్వృ
తాః ॥ ౧౯ ॥ యద్యప్యసాధ్యం హృద్యం వో హృదయే చిన్తితం పరమ్ ॥ సూతః ॥ ఇత్యు
క్తాస్తు సురాస్తేన ప్రోచుః ప్రణతమౌళయః ॥ ౨౦ ॥ సర్వ ఏవ మహాత్మానం గుహం తద్గత
మానసాః ॥ దేవాః ॥ దైత్యేన్ద్రస్తారకో నామ సర్వామరకులాన్తకృత్ ॥ ౨౧ ॥
బలవాన్దుర్జయో దుష్టో దురాచారోఽతికోపనః । తమేవ జహి హృద్యోఽర్థ ఏషోఽస్మా

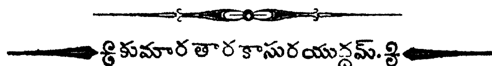
కంభయావహాః॥ ౨౨ ॥ ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా సర్వామరపదానుగః । జగామ జగ
తాం నాథః స్తూయమానోఽమరేశ్వరైః ॥ ౨౩ ॥ తారకస్య వధార్థాయ జగతాం కణ్టక
స్య వై । తతశ్చ ప్రేషయామాస శక్రో లబ్ధసమాశ్రయః ॥ ౨౪ ॥ దూతం దానవ
సింహస్య పరుషాక్షరవాదినమ్ । స తు గత్వాబ్రవీద్దైత్యం నిర్భయో భీమదర్శనః ॥ ౨౫ ॥
దూతః॥ శక్రస్త్వామాహ దేవేశో దైత్యకేతో దివస్పతిః। తారకాసుర తచ్ఛ్రుత్వా ఘటశ
క్త్యా యథేచ్ఛయా ॥ ౨౬ ॥ యజ్జగద్ధ్వంసనాదాప్తం కిల్బిషం దానవ త్వయా। తస్యాహం
శాసకస్తేఽద్య రాజాస్మి భువనత్రయే ॥ ౨౭ ॥ సూతః ॥ శ్రుత్వైవ తద్దూతవచనం క్రో
ధసంరక్తలోచనః । ఉవాచ దూతం దుష్టాత్మా నష్టప్రాయవిభూతికః ॥ ౨౮ ॥ తా
రకః ॥ దృష్టం తే పౌరుషం శక్ర రణేషు శతశో మయా । నిస్త్రపత్వాన్న తే లజ్జా విద్యతే
శక్ర దుర్గతే ॥ ౨౯ ॥ సూతః ॥ ఏవముక్తే గతే దూతే చిన్తయామాస దానవః । నాల
బ్ధసంశ్రయశ్శక్రో వక్తుమేవం హి చార్హతి ॥ ౩౦ ॥ జితస్సు శక్రో నోఽకస్మాజ్జాయతే
సంశ్రయాశ్రయః । నిమిత్తాని చ దుష్టాని సోఽపశ్యన్నాశవేదినః ॥ ౩౧ ॥ పాంసువర్ష
మస్పృశ్యాతం గగనాదవనీతలే। భుజనేత్రప్రకమ్పం చ వక్త్రశోషం మనోభ్రమమ్॥ ౩౨॥
స్వకాన్తావక్త్రపద్మానాం మ్లానతాం చావలోకయత్ । దుష్టాంశ్చ ప్రాణినో రౌద్రా
న్సోఽపశ్యద్దుష్టవేదినః॥ ౩౩ ॥ తదచిన్త్యైవ దితిజో న్యస్తచిత్తోఽభవత్క్షణాత్ । యావ
ద్గజఘటాఘణ్టారణత్కారరవోత్కటామ్॥ ౩౪॥ తావత్తురఙ్గసఙ్ఘాతఖురుణ్ణభూరేణు
పిఞ్జరామ్ । సైన్యైస్సేనాబలోదగ్రధ్వజరాజివిరాజితామ్ ॥ ౩౫ ॥ విమానై
శ్చాద్భుతాకారైశ్చలితామరచామరైః । తాం భూషణనిబద్ధాం చ కిన్నరోద్గీతనాదినీ
మ్॥ ౩౬॥ నానానాకతరూత్ఫుల్లకుసుమాపీడధారిణీమ్ । ఏకోశాస్త్రపరిష్కారాం
వర్మనిర్మలదర్శనామ్ ॥ ౩౭ ॥ వన్ద్యుద్ఘుష్టస్తుతిరవాం నానావాద్యనినాదితామ్ । సే
నాం నాకసదాం దైత్యః ప్రాసాదస్థో వ్యలోకయత్ ॥ ౩౮ ॥ చిన్తయామాస స తదా కిఞ్చి
దుద్భ్రాన్తమానసః। అపూర్వః కోఽభవేద్యోద్ధా యో మయా న వినిర్జితః॥ ౩౯ ॥ తతశ్చిన్తా
కులో దైత్యశ్శుశ్రువే వికటాక్షరామ్। సిద్ధవన్దిభిరుద్ఘుష్టమిదం హృదయదారుణమ్॥ ౪౦ ॥

అథ గాథా.

జయాతులశక్తిదీధితిపిఞ్జర - భుజదణ్డచణ్డరణరభస - సుఖద - కుముదకా
ననవికాసనేన్దో-కుమారవర- జయదితిజకులమహోదధిబడబానల- షణ్ముఖ- మ
ధురరవమయూరరథ-సురముకుటకోటిఘట్టితచరణనఖాఙ్కుర-మహాసన- జయలలిత
చూడాకలాపవనవిమలదళ- కమలకాన్త-దైత్యేశవంశదుస్సహదావానల-జయవిశా
ఖవిభో-జయబాలసప్తవాసర- జయసకలలోకతారక- స్కన్ద- జయగౌరీనన్దన- ఘ
ణ్టాప్రియ-ప్రియ-విశాఖ- విభో - ధృతపతాకప్రకీర్ణపటల- కనకభూషణభాసుర దిన

కరచ్ఛాయ- జయజనితసమ్భ్రమలీలాలూనాఖిలారాతే - జయసకలలోకతారక - దితిజాసురవరతారకాన్తక- జయ భువనావలి శోకవినాశన॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామే తారకకృతదేవసేనావలోకనకథనంనామ అష్టపఞ్చాశదుత్తరశతతమోఽధ్యాయః

కుమారతారకాసురయుద్ధమ్.

సూతః॥ శ్రుత్వైవం తత్తారకస్సర్వముద్ఘుష్టం దేవవన్దిభిః । సస్మార బ్రహ్మణో వాక్యం వధం బాలాదుపస్థితమ్ ॥ ౧ ॥ స్మృత్వా ధర్మం హ్యవర్మాఙ్గః పదాతిశ్చ పదానుగః। మన్దిరాన్నిర్జగామాశు శోకవ్యాప్తేన చేతసా ॥ ౨ ॥ కాలనేమిముఖా దైత్యాస్సంరమ్భాద్భ్రాన్తచేతసః। యోధా ధావత గృహ్ణీత యోజయధ్వం వరూథినీమ్॥ ౩॥ కుమారం తారకో దృష్ట్వా బభాషే భీషణాకృతిః । కిం బాల యోద్ధుకామోఽసి క్రీడాకన్దుకలీలయా॥ ౪ ॥ త్వయా న దానవా దృష్టా యత్సఙ్గరవిభీషకాః । బాలత్వాదథ తే బుద్ధిరేవం స్వల్పార్థదర్శినీ ॥ ౫ ॥ కుమారోఽపి తమగ్రస్థం బభాషే హర్షయన్సురాన్ ॥ కుమారః॥ శృణు తారక శాస్త్రార్థం తవ చైవ నిరూప్యతే ॥ ౬ ॥ శాస్త్రైరర్థా న దృశ్యన్తే సమయే నిర్భయైర్భటైః । శిశుత్వం మావమంస్థా మే శిశుః కాలభుజఙ్గమః ॥ ౭ ॥ దుష్ప్రేక్ష్యో భాస్కరో బాలస్తథాహం దుర్జయశ్శిశుః । అల్పాక్షరో న మన్త్రః కిం సుస్ఫురో దైత్య దృశ్యతే ॥ ౮ ॥ కుమారే ప్రోక్తవత్యేవం దైత్యశ్చిక్షేప ముద్గరమ్ । కుమారస్తం నిరస్యోగ్రం చక్రేణామోఘవర్చసా ॥ ౯॥ తతశ్చిక్షేప దైత్యేన్ద్రో భిణ్డిమాలమయోమయమ్ । కరేణ తం చ జగ్రాహ కార్త్తికేయోఽమరారిహా ॥ ౧౦ ॥ గదాం ముమోచ దైత్యాయ షణ్ముఖోఽపి ఖరస్వనామ్ । తయాహతస్తతో దైత్యశ్చకమ్పేఽచలరాడివ॥ ౧౧ ॥ మేనే తం దుర్జయం దైత్యస్తదా షడ్వదనం రణే । చిన్తయామాస బుద్ధ్యా వై ప్రాప్తః కాలో న సంశయః ॥ ౧౨ ॥ కమ్పితం తు తమాలోక్య కాలనేమిపురోగమాః । సర్వే దైత్యేశ్వరా జఘ్నుః కుమారం రణదారుణమ్ ॥ ౧౩ ॥ స తైః ప్రహారైరస్పృష్టో వృథాక్లేశైర్మహాద్యుతిః । అచాలైర్భాపిశైరఙ్గైరయుధ్యద్దానవాన్రణే॥ ౧౪॥ రణశౌణ్డాస్తు దైత్యేన్ద్రాః పునః ప్రాసైశ్శిలీముఖైః । కుమారం సామరం జఘ్నుర్బలినో దేవకణ్టకాః॥ ౧౫ ॥ కుమారస్య వ్యథా నాభూద్దైత్యాస్త్రనిహతస్య తు। ప్రాణాన్తకరణో జాతో దేవానాం దానవాహవః॥౧౬॥ దేవాన్నిపీడితాన్దృష్ట్వా కుమారః కోపమావిశత్। తతోఽస్త్రైర్ద్రావయామాస దానవానామనీకినీమ్ ॥ ౧౭ ॥ తైరస్త్రైర్భిన్నవ్రతికారైస్తాడితాస్సురకణ్టకాః । కాలనేమిముఖాస్సర్వే రణాదాసన్పరాఙ్ముఖాః॥ ౧౮ ॥ విద్రుతేష్వథ దైత్యేషు హతేషు చ సమన్తతః । కిన్నరోద్గీతవాసస్య తదాసౌన్యస్తచే

తనః॥ ౧౯ ॥ తతఃక్రుద్ధోమహాదైత్యస్తారకోఽసురనాయకః । జగ్రాహచగదాంది
వ్యాంహేమజాలపరిష్కృతామ్ ॥ ౨౦॥ జఘ్నేకుమారంగదయానిఘృష్టకనకాఙ్గ
దః। శరైర్మయూరంచిత్రైశ్చచకారవిముఖంరణే ॥ ౨౧ ॥ దృష్ట్వాపరాఙ్ముఖం
దేవోముక్తరక్తంస్వవాహనమ్।జగ్రాహశక్తింవిమలాంరణేకనకభూషణామ్॥ ౨౨॥
బాహునాహేమకేయూరరుచిరేణషడాననః । తతోఽబ్రవీన్మహాసేనస్తారకందానవా
ధిపమ్ ॥ ౨౩ ॥ తిష్ఠతిష్ఠసుదుర్బుద్ధేజీవలోకంవిలోకయ । హతోఽస్యద్యమయాశ
క్త్యాస్మరాస్త్రందైత్యశిక్షితమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుక్త్వాతుతతశ్శక్తింముమోచదితిజం
ప్రతి। సాకుమారభుజోత్సృష్టాతత్కేయూరరవానుగా ॥ ౨౫ ॥ బిభేదదైత్యహృద
యంవజ్రశైలేన్ద్రకర్కశమ్।గతాసుస్సపపాతోర్వ్యాంప్రళయేభూధరోయథా॥౨౬॥
వికీర్ణముకుటోష్ణీషోవిస్రస్తాలకభూషణః। తస్మిన్వినిహతేదైత్యేత్రిదశానాంమహో
త్సవః॥ ౨౭ ॥ నాభూత్కశ్చిత్తదాదుఃఖీనరకేష్వపిపాపకృత్ । స్తువన్తష్షణ్ముఖందే
వాఃక్రీడన్తశ్చాఙ్గనాయుతాః ॥ ౨౮ ॥ జగ్ముస్స్వాన్వేవభవనాన్భూరిధామానవోత్సు
కాః। దదుశ్చాపివరాన్తస్సర్వేదేవాస్స్కన్దముఖంప్రతి॥౨౯ ॥ తుష్టాస్సమ్ప్రాప్తసర్వే
చ్ఛాస్సహసిద్ధైస్తపోధనైః ॥ దేవాః ॥ యఃపఠేత్స్కన్దసమ్బద్ధాంకథాంమర్త్యోమ
హాద్యుతిః॥ ౩౦ ॥ శృణుయాచ్ఛ్రావయేద్వాపిసభవేత్కీర్తిమాన్నరః। బహ్వాయు
స్సుభగశ్శ్రీమాన్కాన్తిమాఞ్ఛుభదర్శనః ॥ ౩౧ ॥ భూతేభ్యోనిర్భయశ్చాపిసర్వ
దుఃఖవివర్జితః । * స్కన్దంచోపాశయన్నుర్వ్యాంస్కన్దస్యచరితంపఠేత్ ॥ ౩౨ ॥
విముక్తఃకిల్బిషైస్సర్వైర్లక్ష్మవాన్ధనపతిర్భవేత్। బాలానాంవ్యాధిజుష్టానాంరాజద్వా
రోపసేవినామ్ ॥ ౩౩ ॥ ఇదంతత్పరమందివ్యంసర్వదాసర్వకామదమ్ ।తనుతుయేచ
సాయుజ్యంషణ్ముఖస్యవ్రజేన్నరః ॥ ౩౪ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవాసురసఙ్గ్రామేకుమారకృతతారకాసురవధో
నామ ఏకోనషష్ట్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

హిరణ్యకశిపూపాఖ్యానప్రారమ్భః

ఋషయః ॥ ఇదానీంశ్రోతుమిచ్ఛామోహిరణ్యకశిపోర్వధమ్ । నరసింహస్య
మాహాత్మ్యంతథాపాపవినాశనమ్ ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ పురాకృతయుగేవిప్రాహిర
ణ్యకశిపుఃప్రభుః । దైత్యానామాదిపురుషశ్చకారసుమహత్తపః ॥ ౨ ॥ దశవర్షస
హస్రాణిదశవర్షశతానిచ । జలవాసీసమభవత్స్నానమౌనదృఢవ్రతః ॥ ౩ ॥ తత
శ్శమదమాభ్యాంచబ్రహ్మచర్యేణచైవహి । బ్రహ్మాప్రీతోఽభవత్తస్యతపసానియమేన
చ ॥ ౪ ॥ తతస్స్వయమ్భూర్భగవాన్స్వయమాగమ్యతత్రహి । విమానేనార్క

* సన్ధ్యాముపాస్యవైపూర్వాం.

❀ హిరణ్యకశిపోర్వరప్రదానాయదేవైస్సహబ్రహ్మణోవిర్భావః ❀

వర్ణేనహంసయుక్తేనభాస్వతా ॥ ౫ ॥ ఆదిత్యైర్వసుభిస్సాధ్యైర్మరుద్భిర్దైవతైస్త
థా। రుద్రైర్విశ్వసహాయైశ్చ ఖేచరైశ్చమహాగ్రహైః ॥ ౬ ॥ దిగ్భిశ్చైవవిదిగ్భిశ్చన
దీభిస్సాగరైస్తథా । నక్షత్రైశ్చముహూర్తైశ్చయక్షరాక్షసపన్నగైః ॥ ౭ ॥ దే
వబ్రహ్మర్షిభిస్సార్థంసిద్ధైస్సప్తర్షిభిస్తథా । రాజర్షిభిఃపుణ్యకృద్భిర్గన్ధర్వాప్సరసా
ఙ్గణైః ॥ ౮ ॥ చరాచరగురుశ్శ్రీమాన్వృతస్సర్వైర్దివౌకసైః । * బ్రహ్మాయజ్ఞవి
దాంశ్రేష్ఠోదైత్యంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ పితామహః ॥ ప్రీతోఽస్మితవభక్తస్యతప
సానేనసువ్రత। వరంవరయభద్రంతేయథేష్టంకామమాప్నుహి ॥ ౧౦ ॥ హిరణ్యక
శిపుః ॥ నదేవాసురగన్ధర్వానయక్షోరగరాక్షసాః । నమానవాఃపిశాచావాహన్యు
ర్మాందేవసత్తమ ॥ ౧౧ ॥ ఋషయోవానమాంశాపైశ్శపేయుఃప్రపితామహ। య
దిమేభగవాన్ప్రీతోవరఏషవృతోమయా ॥ ౧౨ ॥ శస్త్రేణవానచాస్త్రేణగిరిణా
పాదపేనచ । నశుష్కేణనచార్ద్రేణనదివాననిశాథవా ॥ ౧౩ ॥ భవేయమహమే
వార్కస్సోమోవాయుర్హుతాశనః । సలిలంచాన్తరిక్షంచనక్షత్రాణిదిశోదశ ॥ ౧౪ ॥
అహంక్రోధశ్చకామశ్చవరుణోవాసవోయమః । ధనదశ్చధనాధ్యక్షోయక్షఃకింపు
రుషాధిపః ॥ ౧౫ ॥ బ్రహ్మా ॥ ఏతేదివ్యావరాస్తాతమయాదత్తాస్తవాద్భుతాః । సర్వా
న్కామాన్సదావత్సప్రాప్స్యసిత్వంనసంశయః ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్త్వాసభగవాన్జగామా
కాశమేవహి । వైరాజంబ్రహ్మసదనంబ్రహ్మర్షిగణసేవితమ్ ॥ ౧౭ ॥ తతోదేవాశ్చనా
గాశ్చగన్ధర్వాఋషిభిస్సహ । వరప్రదానంశ్రుత్వైవంపితామహముపస్థితాః ॥ ౧౮ ॥
దేవాః ॥ వరప్రదానాద్భగవాన్వధిష్యతిసనోఽసురః । తత్ప్రసీదాశుభగవాన్వ
ధోఽప్యస్యవిచిన్త్యతామ్ ॥ ౧౯ ॥ భగవాన్సర్వభూతానామాదికర్తాస్వయంప్ర
భుః । స్రష్టాత్వంహవ్యకవ్యానామవ్యక్తప్రకృతిర్బుధః ॥ ౨౦ ॥ సర్వలోకహితం
వాక్యంశ్రుత్వాదేవఃప్రజాపతిః । ఆశ్వాసయామాససురాన్సుశీతైర్వచనామ్బు
భిః ॥ ౨౧ ॥ అవశ్యంత్రిదశాస్తేనప్రాప్తవ్యంతపసఃఫలమ్ । తపసోఽన్తేఽస్యభగవాన్వ
ధంవిష్ణుఃకరిష్యతి ॥ ౨౨ ॥ తచ్ఛ్రుత్వావిబుధావాక్యంసర్వేపఙ్కజజన్మనః ।
స్వానిస్థానానిదివ్యానివిప్రాజగ్ముర్ముదాన్వితాః ॥ ౨౩ ॥ లబ్ధమాత్రవరస్సోథస
ర్వాన్సోఽబాధతప్రజాః । హిరణ్యకశిపుర్దైత్యోవరదానేనదర్పితః ॥ ౨౪ ॥ ఆశ్ర
మేషుమహాభాగాన్మునీన్వైశంసితవ్రతాన్ । సత్యధర్మపరాన్దాన్తాన్ధర్షయామాస
దానవః ॥ ౨౫ ॥ దేవాంస్త్రిభువనస్థాంశ్చపరాజిత్యమహాసురః । త్రైలో
క్యం వశమానీయ స్వర్గేవసతిదానవః ॥ ౨౬ ॥ యదావరమదోత్సిక్తశ్చోదితః

---

* బ్రహ్మా బ్రహ్మ.

కాలకర్మణా । యజ్ఞీయానకరోద్దైత్యానయజ్ఞీయాంశ్చ దేవతాః ॥ ౨౭ ॥ తథా
దిత్యాశ్చ సాధ్యాశ్చ విశ్వే చ వసవస్తథా । రుద్రా దేవగణా యక్షా దేవద్విజమహర్ష

॥ హిరణ్యకశిపుబాధితామరాణాం విష్ణులోకగమనమ్ ॥

యః ॥ ౨౮ ॥ శరణ్యం శరణం విష్ణుముపతస్థుర్మహాబలమ్ । దేవదేవం యజ్ఞమయం
వాసుదేవం సనాతనమ్ ॥ ౨౯ ॥ దేవాః ॥ నారాయణ మహాభాగ దేవాస్త్వాం శరణం
గతాః । త్రాయస్వ జహి దైత్యేన్ద్రం హిరణ్యకశిపుం ప్రభో ॥ ౩౦ ॥ త్వం హి నః పర
మో ధాతా త్వం హి నః పరమో గురుః । త్వం హి నః పరమో దేవో బ్రహ్మాదీనాం సురోత్త
మ ॥ ౩౧ ॥ విష్ణుః ॥ భయం త్యజధ్వమమరా అభయం వో దదామ్యహమ్ । తథైవ త్రి
దివం దేవాః ప్రతిపత్స్యత మా చిరమ్ ॥ ౩౨ ॥ ఏషోఽహం సగణం దైత్యం వరదానేన దర్పితమ్ ।
అవధ్యమమరేన్ద్రాణాం దానవేన్ద్రం నిహన్మ్యహమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఏవముక్త్వా తు భగవాన్వి
సృజ్య త్రిదశేశ్వరాన్ । వధం సఙ్కల్పయిత్వా తు హిరణ్యకశిపోః ప్రభుః ॥ ౩౪ ॥ సహా
యం చ మహాబాహురోఙ్కారం గృహ్య సత్వరః । అథోఙ్కారసహాయస్తు భగవా

॥ నృసింహావతారః హిరణ్యకశిపోస్సభావర్ణనం చ ॥

న్విష్ణురవ్యయః ॥ ౩౫ ॥ హిరణ్యకశిపుస్థానం జగామ హరిరీశ్వరః । తేజసా భాస్క
రాకారః శశీ కాన్త్యేవ చాపరః ॥ ౩౬ ॥ నరస్య కృత్వార్ధతనుం సింహస్యార్ధతనుం తథా ।
నారసింహేన వపుషా పాణిం సంస్పృశ్య పాణినా ॥ ౩౭ ॥ తతోఽపశ్యత విస్తీర్ణాం దివ్యాం
రమ్యాం మనోరమామ్ । సర్వకామయుతాం శుభ్రాం హిరణ్యకశిపోస్సభామ్ ॥ ౩౮ ॥
విస్తీర్ణాం యోజనశతం శతమధ్యర్ధమాయతామ్ । వైహాయసీం కామగమాం పఞ్చయో
జనముచ్ఛ్రితామ్ ॥ ౩౯ ॥ జరాశోకక్లమాపేతాం నిష్ప్రకమ్పాం శివాం సుఖామ్ । * వే
శ్మాసనవతీం రమ్యాం జ్వలన్తీమివ తేజసా ॥ ౪౦ ॥ అన్తస్సలిలసంయుక్తాం విహితాం విశ్వ
కర్మణా । † దివ్యమాలాకులైర్వృక్షైః ఫలపుష్పప్రదైర్వృతామ్ ॥ ౪౧ ॥ నీలపీతసి
తైశ్శ్యామైశ్శ్వేతైర్లోహితకైరపి । అవతానైస్తథా గుల్మైర్మఞ్జరీశతధారిభిః ॥ ౪౨ ॥
సితాభ్రఘనసఙ్కాశా ప్లవమానేవ దృశ్యతే । రశ్మివతీ భాస్వరా చ దివ్యగన్ధా మనోర
మా ॥ ౪౩ ॥ న సుఖా న చ దుఃఖా సా న శీతా న చ ఘర్మదా । న క్షుత్పిపాసే గ్లానిం వా
ప్రాప్య తాం ప్రాప్నువన్తి హి ॥ ౪౪ ॥ నానారూపైరుపకృతా సువిచిత్రైస్సుభాస్వ
రైః । స్తమ్భైర్న విధృతా సా వై శాశ్వతీ చాక్షయా సదా ॥ ౪౫ ॥ అతి చన్ద్రం చ సూర్యం
చ శిఖినం చ స్వయంప్రభా । దీప్యతే నాకపృష్ఠస్థా భాసయన్తీవ భాస్కరమ్ ॥ ౪౬ ॥
సర్వే చ కామాః ప్రవరా యే దివ్యా యే చ మానుషాః । రసవన్తః ప్రభూతాశ్చ భక్ష్యభో
జ్యమనుత్తమమ్ ॥ ౪౭ ॥ పుణ్యగన్ధాస్స్రజశ్చాపి నిత్యకామఫలద్రుమాః । ఉష్ణే శీ
తాని తోయాని శీతే చోష్ణాని సన్తి వై ॥ ౪౮ ॥ పుష్పితాగ్రా మహాశాఖాః ప్రవాలాఙ్కుర

* వేశ్మహర్మ్యవతీం. † దివ్యరత్నమయైర్వృక్షైః.

ధారిణః । లతావతానసఞ్ఛన్నాన్నదీషు చ సరస్సు చ ॥ ౪౯ ॥ వృక్షాన్బహువిధాంస్తత్ర
మృగేన్ద్రోఽదదృశే ప్రభుః । గన్ధవన్తి చ పుష్పాణి రసవన్తి ఫలాని చ ॥ ౫౦ ॥ తాని నోష్ణాని శీ
తాని తత్ర తత్ర సరాంసి చ । అపశ్యత్సర్వతీర్థాని సభాయామత్ర సో విభుః ॥ ౫౧ ॥
నలినైః పుణ్డరీకైశ్చ శతపత్రైస్సుగన్ధిభిః । రక్తైః కువలయైర్నీలైః కుముదైస్సంవృతాని
చ ॥ ౫౨ ॥ సుకాన్తైర్ధార్తరాష్ట్రైశ్చ రాజహంసైశ్చ సుప్రియైః । కారణ్డవైశ్చక్రవా
కైస్సారసైః కురరైరపి ॥ ౫౩ ॥ విమలైస్స్ఫటికాభైశ్చ పాణ్డురచ్ఛదనైర్ద్విజైః ।
బహుహంసోపగీతాని సారసానాం రుతాని చ ॥ ౫౪ ॥ గన్ధవత్యశ్శుభాస్తత్ర పుష్పమ
ఞ్జరిధారిణీః । దృష్టవాన్సర్వతాగ్రేషు నానాపుష్పధరా లతాః ॥ ౫౫ ॥ కేతకాశోక
సరళాన్పున్నాగతిలకార్జునాన్ । గన్ధవన్తస్సుశాఖాంశ్చ బహుతాలసముచ్ఛ్రి
యాన్ ॥ ౫౬ ॥ అర్జునాశోకకర్ణాంశ్చ లకుచాంశ్చైనకద్రుమాన్ । చూతాన్నీపా
న్నాగవృక్షాన్కదమ్బాన్వకుళాన్ధవాన్ ॥ ౫౭ ॥ ప్రియఙ్గుపాటలావృక్షాఞ్ఛాల్మ
లీన్సహరిద్రకాన్ । సాలాంస్తాలాంస్తమాలాంశ్చ చమ్పకాంశ్చ మనోరమాన్ ॥ ౫౮ ॥
తథైవాన్యాన్మహాశాఖాన్సభాయాం పుష్పితప్రభాన్ । విద్రుమాంశ్చ ద్రుమానేకా
న్జ్వలితాగ్నిసమప్రభాన్ ॥ ౫౯ ॥ వరుణాన్వత్సనాభాంశ్చ పనసాన్సహచన్దనైః । నీ
పాన్సుమనసాంశ్చైవ నిమ్బాంశ్చాశ్వత్థతిన్దుకాన్ ॥ ౬౦ ॥ పారిజాతాంశ్చ లోధ్రాం
శ్చ మల్లికాన్భద్రదారుకాన్ । ఆమలక్యస్తథా జమ్బ్వార్లకుచాశోభవాలుకామ్ ॥ ౬౧ ॥
మన్దారకుస్తుమ్బురకాన్కదమ్బాంకుటజాంస్తథా । రక్తాన్కురువకాంశ్చైవ నీలాం
శ్చాగురుభిస్సహ ॥ ౬౨ ॥ కుసుమ్భాంశ్చైవ భవ్యాంశ్చ దాడిమాన్బీజపూరకాన్ ।
కాలీయకాన్దుకూలాంశ్చ హిఙ్గవస్తైలపత్రకాన్ ॥ ౬౩ ॥ ఖర్జూరనారికేళాంశ్చ హరీ
తకవిభీతకాన్ । మధూకాన్సప్తవర్ణాంశ్చ బిల్వాన్పారావతాంస్తథా ॥ ౬౪ ॥
అసనాంశ్చ తమాలాంశ్చ నానాగుల్మసమాస్థితాన్ । లతాశ్చ వివిధాకారాః పుష్పప
త్రఫలోపగాః ॥ ౬౫ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవస్తత్ర కాననజా ద్రుమాః । నానాపుష్ప
ఫలోపేతా వ్యరాజన్త సమన్తతః ॥ ౬౬ ॥ చకోరాస్సితపత్రాశ్చ మత్తాః కోకిలసా
రికాః । పుష్పితాన్పుష్పితాగ్రస్థాన్సఞ్చరన్తి మహాద్రుమాన్ ॥ ౬౭ ॥ రక్తపీతారు
ణాస్తత్ర పాదపాగ్రగతాః ఖగాః । పరస్పరమవేక్షన్త ప్రహృష్టా జీవజీవకాః ॥ ౬౮ ॥
తస్యాం సభాయాం దైత్యేన్ద్రో హిరణ్యకశిపుస్తదా । స్త్రీసహస్రైః పరివృతో విచి
త్రాభరణామ్బరః ॥ ౬౯ ॥ అనర్ఘ్యమణివజ్రార్చిశ్శిఖాజ్వలితకుణ్డలః । ఆసీనశ్చాసనే
చిత్రే దశనల్వప్రమాణతః ॥ ౭౦ ॥ దివాకరనిభే దివ్యే దివ్యాస్తరణసంస్తృతే । దివ్యగన్ధ
వహస్తత్ర మారుతస్సుసుఖో వవౌ ॥ ౭౧ ॥ హిరణ్యకశిపుర్దైత్య ఆస్తే జ్వలితకుణ్డలః
ఉపవిష్టం మహాదైత్యం హిరణ్యకశిపుం తదా ॥ ౭౨ ॥ దివ్యగానేషు గీతాని జగుర్గన్ధర్వ
సత్తమాః । విశ్వాచీ సహజన్యా చ ప్రమ్లోచ స్త్రీ చ విశ్రుతా ॥ ౭౩ ॥ దివ్యా చ సౌర

యాచసమీచీపుఞ్జికస్థలా।మిశ్రకేశీచరమ్భాచమిత్రలేఖాశుచిస్మితా॥౨౪॥చారునేత్రా
ఘృతాచీచమేనకాచోర్వశీతథా।ఏతాస్సహస్రశశ్చాన్యానృత్యగీతవిశారదాః॥౨౫॥
ఉపతిష్ఠన్తిరాజానంహిరణ్యకశిపుంతథా। తత్రాసీనంమహాబాహుంహిరణ్యకశిపుం
ప్రభుమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఉపాసన్తదితేఃపుత్రాస్సర్వేలబ్ధవరాస్తథా । తమప్రతిమకర్మా
ణంశతశోఽథసహస్రశః ॥ ౨౭ ॥ బలిర్విరోచనస్తత్రనరకఃపృథివీసుతః । ప్రహ్లాదో
విప్రచిత్తిశ్చగవిష్ఠశ్చమహాసురః ॥ ౨౮ ॥ దశగ్రీవశ్చవాలీచమేఘవాసాదురాసదః।
ఘటాస్యోకమ్పనశ్చైవప్రజానశ్చేన్ద్రతాపనః॥ ౨౯ ॥ దైత్యదానవసఙ్ఘాశ్చసర్వేతీ
వ్రపరాక్రమాః । సురహన్తాదుఃఖహన్తాసునామాసుమతిర్వరః ॥ ౩౦ ॥ ఘటోదరో
మహాపార్శ్వఃక్రథనఃకఠినస్తథా। విశ్వరూపస్సురూపశ్చస్వబలశ్చమహాబలః॥ ౩౧॥
స్రగ్విణోవాగ్మినస్సర్వేసర్వేచచరితవ్రతాః। సర్వేలబ్ధవరాశ్శూరాస్సర్వేవిగతమృ
త్యవః॥౩౨॥ ఏతేచాన్యేచబహవోహిరణ్యకశిపుంప్రభుమ్ ।ఉపాసన్తేమహాత్మానం
సర్వేదివ్యపరిచ్ఛదాః ॥ ౩౩ ॥ విమానైర్వివిధాకారైర్భ్రాజమానైరివాగ్నిభిః ।
మహేన్ద్రవపుషస్సర్వేవిచిత్రాఙ్గదబాహవః ॥ ౩౪ ॥ భూషితాఙ్గాదితేఃపుత్రాస్త
ముపాసన్తసర్వశః। తస్యాంసభాయాందివ్యాయామసురాఃపర్వతోపమాః ॥ ౩౫॥
హిరణ్యవపుషస్సర్వేదివాకరసమప్రభాః । నశ్రుతంచైవనోదృష్టంహిరణ్యకశిపోర్య
థా॥ ౩౬ ॥ ఐశ్వర్యందైత్యసింహస్యయథాతస్యమహాత్మనః । రజతకనకచిత్రవేది
కాయాంపరిహృతరత్నవిచిత్రవీథికాయామ్ ॥ ౩౭॥ సదదర్శమృగాధిపస్సభాయాం
సురచితరత్నగవాక్షశోభితాయామ్ । కనకవిమలహారభూషితాఙ్గందితితనయంస
మృగాధిపోదదర్శ ॥ ౩౮ ॥ దివసకరకరప్రభంజ్వలన్తందితిజశతైస్సతతంనిషేవ్య
మాణమ్॥ ౩౯ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే హిరణ్యకశిపూపాఖ్యానే నరసింహ
ప్రాదుర్భావ హిరణ్యకశిపు సభావర్ణనాది కథనంనామ
షష్ట్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ తతోదృష్ట్వామహాభాగంకాలచక్రమివాగతమ్ । నరసింహవపు
శ్ఛన్నంభస్మచ్ఛన్నమివానలమ్॥౧॥ హిరణ్యకశిపోఃపుత్రఃప్రహ్లాదోనామవీర్యవాన్।
దివ్యేనచక్షుషాసింహమపశ్యద్దేవమాగతమ్ ॥ ౨ ॥ తందృష్ట్వారుక్మశైలాభమపూ
ర్వాంతనుమాస్థితమ్ । విస్మితాదానవాస్సర్వేహిరణ్యకశిపుశ్చసః॥ ౩ ॥ ప్రహ్లాదః॥

ప్రహ్లాదకృతనృసింహమహిమానువర్ణనమ్.

మహారాజమహాబాహోదైత్యానామాదిసమ్భవ। నశ్రుతంనైవనోదృష్టంనారసిం
హమిదంవపుః ॥ ౪ ॥ అవ్యక్తప్రభవందివ్యంకిమిదంరూపమాగతమ్ । దైత్యాన్తకర
ణంఘోరంశంసతీవమనోమమ॥ ౫॥ అస్యదేవాశ్శరీరస్థాస్సాగరాస్సరితశ్చయాః।

హిమవాన్పారియాత్రశ్చయేచాన్యేకులపర్వతాః ॥ ౬ ॥ చన్ద్రమాస్సహనక్షత్రై
రాదిత్యాశ్చాశ్విభిస్సహ । ధనదోవరుణశ్చైవయమశ్శక్రశ్శచీపతిః ॥ ౭ ॥ మరుతో
దేవగన్ధర్వాఋషయశ్చతపోధనాః । నాగాయక్షాఃపిశాచాశ్చరాక్షసాభీమవిక్ర
మాః॥ ౮ ॥ బ్రహ్మాదేవఃపశుపతిర్లలాటస్థాభ్రమన్తివై । స్థావరాణిచసర్వాణిజఙ్గ
మానితథైవచ ॥ ౯ ॥ భవాంస్తుసహితోస్మాభిస్సర్వైర్దైత్యగణైర్వృతః। విమానశ
తసఙ్కీర్ణాతథైవభవతస్సభా ॥ ౧౦ ॥ సర్వంత్రిభువనంరాజన్లోకధర్మాశ్చశాశ్వ
తాః। దృశ్యన్తేనరసింహేస్మింస్తథేదమఖిలంజగత్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రజాపతిశ్చాత్రమను
ర్మహాత్మాగ్రహాశ్చయోగాశ్చమహీనభశ్చ । ఉత్పాతకాలశ్చధృతిస్స్మృతిశ్చరతిశ్చ
సత్యంచదమస్తపశ్చ ॥ ౧౨ ॥ సనత్కుమారశ్చమహానుభావోవిశ్వేచదేవాఋష
యశ్చసర్వే । క్రోధశ్చకామశ్చతథైవహర్షోధర్మశ్చమోహఃపితరశ్చసర్వే॥ ౧౩ ॥
సూతః ॥ ప్రహ్లాదస్యవచశ్శ్రుత్వాహిరణ్యకశిపుఃప్రభుః। ఉవాచదానవాన్సర్వా
న్సగణాంశ్చగణాధిపాన్ ॥ ౧౪॥ మృగేన్ద్రోగృహ్యతామేషఅపూర్వంసత్వమా
స్థితః। యదివాసంశయఃకశ్చిద్వధ్యతాంవనగోచరః ॥ ౧౫ ॥ తేదానవగణాస్సర్వే
మృగేన్ద్రంభీమవిక్రమమ్ । పరిక్షిపన్తోముదితాస్త్రాసయామాసురోజసా ॥ ౧౬ ॥
సింహనాదంవిముచ్యాథనరసింహోమహాబలః । బభఞ్జతాంసభాంసర్వాంవ్యా
దితాస్యఇవాన్తకః ॥ ౧౭ ॥ సభాయాంభజ్యమానాయాంహిరణ్యకశిపుస్స్వయ

—*నృసింహోపరిహిరణ్యకశిప్వాదికృతనానాశస్త్రాస్త్రవర్షణమ్.*—

మ్। చిక్షేపాస్త్రాణిసింహస్యరోషాద్వ్యాకులలోచనః ॥ ౧౮ ॥ సర్వాస్త్రాణామ
థజ్యేష్ఠందణ్డమస్త్రంసుదారుణమ్ । కాలచక్రంతథాఘోరంవిష్ణుచక్రంతథాపర
మ్॥ ౧౯॥ పైతామహంతథాత్యుగ్రంత్రైలోక్యదహనంమహత్ । విచిత్రామశనిం
చైవశుష్కార్ద్రంచాశనిద్వయమ్॥ ౨౦॥ రౌద్రంతథోగ్రంశూలంచకాలంచముసలంత
థా। మోహనంశోషణంచైవసన్తాపనవిలాపనమ్॥ ౨౧॥ వాయవ్యంమథనంచైవకాపాల
మథకైకరమ్ । తథాప్రతిహతాంశక్తింక్రౌఞ్చమస్త్రంతథైవచ ॥ ౨౨ ॥ అస్త్రం
బ్రహ్మశిరశ్చైవసోమాస్త్రంశైశిరంతథా । కమ్పనంశాతనంచైవత్వాష్ట్రంచైవసు
భైరవమ్॥ ౨౩ ॥ కాలముద్గరమక్షోభ్యంతపనంచమహాబలమ్ । సంవర్తనంమోహ
నంచతథామాయాధరంపరమ్ ॥ ౨౪ ॥ గాన్ధర్వమస్త్రందయితమచిరత్నంచనన్దన
మ్ । ప్రస్వాపనంప్రమథనంవారుణంచాస్త్రముత్తమమ్॥ ౨౫॥ అస్త్రంపాశుపతం
చైవయస్యాప్రతిహతాగతిః। అస్త్రంహయశిరశ్చైవబ్రాహ్మమస్త్రంతథైవచ॥ ౨౬॥
నారాయణాస్త్రమైన్ద్రంచసార్పమస్త్రంతథాద్భుతమ్। పైశాచమస్త్రమజితంశో
షదంశామనంతథా ॥ ౨౭ ॥ మహాబలంభావనంచప్రస్థాపనవికమ్పనే । ఏతాన్య
స్త్రాణిదివ్యానిహిరణ్యకశిపుస్తదా ॥ ౨౮ ॥ అసృజన్నరసింహస్యదీప్తస్యాగ్నేరివా

హుతిమ్ । అస్త్రైః ప్రజ్వలితైస్సింహమావృణోద్దనుజోత్తమాః ॥ ౨౯ ॥ వివస్వాన్ ఘర్మసమయే హిమవన్తమివాంశుభిః । స హ్యమర్షానిలోద్ధూతో దైత్యానాం సైన్యసాగరః ॥ ౩౦ ॥ క్షణేన ప్లావయామాస మైనాకమివ సాగరః । ప్రాసైః పాశైశ్చ ఖడ్గైశ్చ గదాభిర్ముసలైస్తథా ॥ ౩౧ ॥ వజ్రైరశనిభిశ్చైవ సాగ్నిభిశ్చ మహాద్రుమైః । ముద్గరైర్భిణ్డిపాలైశ్చ శిలోలూఖలపర్వతైః ॥ ౩౨ ॥ శతఘ్నీభిశ్చ దీప్తాభిర్దణ్డైరపి సుదారుణైః । తే దానవాః పాశగృహీతహస్తా మహేన్ద్రవజ్రాశనితుల్యవేగాః ॥ ౩౩ ॥ సమన్తతోఽభ్యుద్యతబాహుకాయాః స్థితాస్త్రిశీర్షా ఇవ నాగపోతాః । సువర్ణమాలాకులభూషితాఙ్గాః పీతాంశుకాభోగవిభక్తిభాఙ్గాః ॥ ౩౪ ॥ ముక్తావలీదామసుభూషితాఙ్గా హంసా ఇవాభాన్తి విశాలపక్షాః । తేషాం తు వాయుప్రతిమౌజసాం వై కేయూరమౌలీవలయోత్కటానామ్ ॥ ౩౫ ॥ తాన్యుత్తమాఙ్గాన్యభితో విభాన్తి ప్రభాతసూర్యాంశుసమప్రభాణి । క్షిపద్భిరుగ్రైర్జ్వలితైర్మహాబలైర్మహాస్త్రపూగైస్స సమావృతో బభౌ ॥ ౩౬ ॥ గిరిర్యథా సన్తతవర్షిభిర్ఘనైః కృతాన్ధకారాన్తరకన్దరో ద్రుమైః ॥ తైర్హన్యమానోఽపి మహాస్త్రజాలైర్మహాబలైర్దైత్యగణైస్సమేతైః ॥ ౩౭ ॥ నాకమ్పతాజౌ భగవాన్ప్రతాపాత్ స్థితః ప్రకృత్యా హిమవానివాచలః । సన్త్రాసితాస్తేన నరసింహరూపిణా దితేస్సుతాః పావకతుల్యతేజసా ॥ ౩౮ ॥ భయాద్విచేలుః పవనోద్ధతా యథా మహోర్మయస్సాగరవారిసమ్భవాః ॥ ౩౯ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే హిరణ్యకశిపువధోపాఖ్యానే నృసింహోపరి హిరణ్యకశిప్వాదికృతాస్త్రవర్షకథనం నామ ఏకషష్ట్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ ఖగాః ఖరముఖాశ్చైవ మకరాశీవిషాననాః । ఈహామృగముఖాశ్చాన్యే వరాహముఖసంస్థితాః ॥ ౧ ॥ బాలసూర్యముఖాశ్చాన్యే ధూమకేతుముఖాస్తథా । అర్ధచన్ద్రార్ధవక్త్రాశ్చ అగ్నిదీప్తముఖాస్తథా ॥ ౨ ॥ హంసకుక్కుటవక్త్రాశ్చ వ్యాదితాస్యా భయావహాః । సింహాస్యా లేలిహానాశ్చ కాకగృధ్రముఖాస్తథా ॥ ౩ ॥ విద్యుజ్జిహ్వాశ్చ త్రిశీర్షాస్తథోల్కాముఖసంస్థితాః । * కపోతకముఖాశ్చాన్యే దానవా బలగర్వితాః ॥ ౪ ॥ శైలాసవపుషస్తస్య శరీరే శరవృష్టయః । అవధ్యస్య మృగేన్ద్రస్య న వ్యథాం చక్రురాహవే ॥ ౫ ॥ ఏవం భూయోఽపరాన్ ఘోరానసృజన్దానవేశ్వరాః । మృగేన్ద్రస్యోపరి క్రుద్ధా నిఃశ్వసన్త ఇవోరగాః ॥ ౬ ॥ తే దానవశరా ఘోరా దానవేన్ద్రసమీరితాః । విలయం జగ్మురాకాశే ఖద్యోతా ఇవ పర్వతే ॥ ౭ ॥ తతశ్చక్రాణి దివ్యాని దైత్యాః క్రోధసమన్వితాః । మృగేన్ద్రాయాసృజన్నాశు జ్వలితాని సమన్తతః ॥ ౮ ॥ తైరాసీద్గగనం చక్రైస్సమ్పతద్భిరితస్తతః । యుగాన్తే సమ్ప్రకాశద్భి

---

* మహాగ్రహముఖాశ్చాన్యే.

శ్చన్ద్రాదిత్యగ్రహైరివ ॥ ౯ ॥ తానిసర్వాణిచక్రాణిమృగేన్ద్రేణాశమాత్మనః । గ్ర
స్తాన్యుదీర్ణానితదాపావకార్చిస్సమానిచ ॥ ౧౦ ॥ తానిచక్రాణివదనంవిశమానాని
భాన్తివై । మేఘోదరదరీష్వివచన్ద్రసూర్యగ్రహాఇవ ॥ ౧౧ ॥ హిరణ్యకశిపుర్దై
త్యోభూయఃప్రాసృజదూర్జితామ్ । శక్తింప్రజ్వలితాంరౌద్రాంధౌతంశస్త్రతటిత్ప్ర
భామ్ ॥ ౧౨ ॥ తామాపతన్తీముత్ప్రేక్ష్యమృగేన్ద్రశ్శక్తిముత్తమామ్ । హుఙ్కా
రేణైవరౌద్రేణబభఞ్జభగవాంస్తదా ॥ ౧౩ ॥ రరాజభగ్నాసాశక్తిర్మృగేన్ద్రేణమ
హీతలే । సవిస్ఫులిఙ్గాజ్వలితామహోల్కేవదివశ్చ్యుతా ॥ ౧౪ ॥ నారాచపఙ్క్తి
స్సింహస్యప్రాప్తారాజేవిదూరతః । నీలోత్పలపలాశానాంమాలేవోజ్జ్వలదర్శనా ॥ ౧౫ ॥
సగర్జిత్వాయథాన్యాయంవిక్రమ్యచయథాసుఖమ్ । తత్తైన్యముత్సాదితవాంస్తృ
ణాగ్రాణీవమారుతః ॥ ౧౬ ॥ తతోఽశ్మవర్షందైత్యేన్ద్రావ్యసృజన్తనభోగతాః । నగమా
త్రైశ్శిలాఖణ్డైర్గిరిశృఙ్గైర్మహాప్రభైః ॥ ౧౭ ॥ తదశ్మవర్షంసింహస్యమహన్మూర్ధ్నినిపా
తితమ్ । దిశోదశవికీర్ణంవైఖద్యోతప్రకరాఇవ ॥ ౧౮ ॥ తదాశ్మౌఘైర్దైత్యగణాఃపు
నస్సింహమరిన్దమమ్ । ఛాదయాంచక్రిరేమేఘాధారాభిరివపర్వతమ్ ॥ ౧౯ ॥
నతంసఞ్చాలయామాసుర్దైత్యౌఘాదేవసత్తమమ్ । భీమవేగోఽచలశ్రేష్ఠంసముద్ర
ఇవమన్దరమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతోఽశ్మవర్షేపతితేజలవర్షమనన్తరమ్ । ధారాభిరక్ష
మాత్రాభిఃప్రాదురాసీత్సమన్తతః ॥ ౨౧ ॥ నభసఃప్రచ్యుతాధారాస్తిగ్మవేగా
స్సమన్తతః । అవవ్రేసతతంవ్యోమదిశశ్చవిదిశస్తథా ॥ ౨౨ ॥ ధారాదివిచసర్వ
త్రవసుధాయాంచసర్వశః । నస్పృశన్తిస్మతాదేవంనిపతన్త్యోనిశంభువి ॥ ౨౩ ॥ బా
హ్యతోవవృషుర్వర్షంనోపరిష్టాచ్చవవృషుః । మృగేన్ద్రప్రతిరూపస్యస్థితస్యయుధి
మాయయా ॥ ౨౪ ॥ హతేఽశ్మవర్షేతుముతేజలవర్షేవిశోషితే । సోఽసృజద్దానవోమా
యామగ్నివాయుసమీరితామ్ ॥ ౨౫ ॥ మహేన్ద్రస్తోయదైస్సార్ధంసహస్రాక్షోమ
హాద్యుతిః । మహతాతోయవర్షేణశమయామాసపావకమ్ ॥ ౨౬ ॥ తస్యాంప్రతిహ
తాయాంతుమాయాయాంయుధిదానవః । అసృజద్ఘోరసఙ్కాశంతమస్తీవ్రంసమ
న్తతః ॥ ౨౭ ॥ తమసాసంవృతేలోకేదైత్యేష్వాత్తాయుధేషుచ । స్వతేజసాపరి
వృతోదివాకరఇవాబభౌ ॥ ౨౮ ॥ త్రిశాఖాంభృకుటీంచాస్యదదృశుర్దానవారణే ।
లలాటస్థాంత్రిశూలాఙ్కాంగఙ్గాంత్రిపథగామివ ॥ ౨౯ ॥ తతస్సర్వాసుమాయాసు
హతాసుదితినన్దనాః । హిరణ్యకశిపుందైత్యంవివర్ణాశ్శరణంయయుః ॥ ౩౦ ॥ తతఃప్ర
జ్వలితఃక్రోధాత్ప్రదహన్నివతేజసా । తస్మిన్క్రుద్ధేతుదైత్యేన్ద్రేతమోభూత

—— హిరణ్యకశిపోర్వినాశసమయేనానావిధోత్పాతప్రాదుర్భావః ——

మభూజ్జగత్ ॥ ౩౧ ॥ ఆవహఃప్రవహశ్చైవవివహోథహ్యుధావహః । పరావ

హాస్యం వహాశ్చ మహాబలపరాక్రమాః ॥ ౩౨ ॥ తథాపరివహాశ్శ్రీమానుత్పాతభయ
శంసినః । ఇత్యేతే క్షుభితాస్సప్తమరుతో గగనేచరాః ॥ ౩౩ ॥ యే గ్రహాస్సర్వలో
కస్య క్షయే ప్రాదుర్భవన్తి వై । తే సర్వే గగనే దృష్ట్వా వ్యచరన్త యథాసుఖమ్ ॥ ౩౪ ॥
అన్యం గతే చాప్యచరన్మార్గం నిశి నిశాచరః । సగ్రహైశ్చ సనక్షత్రైస్తారాపతిరరిన్ద
మః ॥ ౩౫ ॥ వివర్ణతాం చ భగవాన్గతో దివి దివాకరః । కృష్ణం కబన్ధం చ తథా లక్ష్య
తే సుమహద్దివి ॥ ౩౬ ॥ అముఞ్చచ్చార్చిషాం బృన్దం భూమివృత్తిర్విభావసుః । గగనస్థ
శ్చ భగవానభీక్ష్ణం పరిలక్ష్యతే ॥ ౩౭ ॥ సప్తధూమనిభా ఘోరాస్సూర్యాదివ సముత్థి
తాః । సోమస్య గగనస్థస్య గ్రహాస్తిష్ఠన్తి శృఙ్గగాః ॥ ౩౮ ॥ వామే తు దక్షిణే చైవ స్థి
తౌ శుక్రబృహస్పతీ । శనైశ్చరో లోహితాఙ్గో జ్వలనాఙ్గసమద్యుతీ ॥ ౩౯ ॥ సమం సమధి
రోహన్తస్సర్వే తే గగనేచరాః । శృఙ్గాణి శనకైర్ఘోరా యుగాన్తావర్తినో గ్రహాః ॥ ౪౦ ॥
చన్ద్రమాశ్చ సనక్షత్రైర్గ్రహైస్సహ తమోనుదః । చరాచరవినాశాయ రోహిణీం
నాభ్యనన్దత ॥ ౪౧ ॥ గృహీతో రాహుణా చన్ద్ర ఉల్కాభిరభిహన్యతే । ఉల్కాః
ప్రజ్వలితాశ్చన్ద్రే విచరన్తి యథాసుఖమ్ ॥ ౪౨ ॥ దేవానామపి యో దేవస్సోఽప్యవ
ర్షత శోణితమ్ । అపతన్గగనాదుల్కా విద్యుద్రూపా మహాస్వనాః ॥ ౪౩ ॥ అకాలే
చ ద్రుమాస్సర్వే పుష్పన్తి చ ఫలన్తి చ । లతాశ్చ సఫలాస్సర్వా యే చాహుర్దైత్యనాశ
నమ్ ॥ ౪౪ ॥ ఫలైః ఫలాన్యజాయన్త పుష్పైః పుష్పం తథైవ చ । ఉన్మీలన్తి నిమీలన్తి
హసన్తి చ రుదన్తి చ ॥ ౪౫ ॥ విక్రోశన్తి చ గమ్భీరం ధూమాయన్తే జ్వలన్తి చ । ప్రతిమా
స్సర్వదేవానాం కథయన్త్యో మహద్భయమ్ ॥ ౪౬ ॥ ఆరణ్యైస్సహ సంసృష్టా గ్రా
మ్యాశ్చ మృగపక్షిణః । చుక్రుశుర్భైరవం తత్రమ్యగాయుద్ధ ఉపస్థితే ॥ ౪౭ ॥ నద్య
శ్చ ప్రతికూలాశ్చ వహన్తి కలుషోదకాః । న ప్రకాశన్తి చ దిశో రక్తరేణుసమాకులాః ॥ ౪౮ ॥
వనస్పత్యో న పూజ్యన్తే పూజనార్హాః కథం చన । వాయువేగేన హన్యన్తే భజ్యన్తే ప్రణమ
న్తి చ ॥ ౪౯ ॥ యదా చ సర్వభూతానాం ఛాయా న పరివర్తతే । అపరాహ్ణగతే సూర్యే
లోకానాం యుగసంక్షయే ॥ ౫౦ ॥ తదా హిరణ్యకశిపోర్దైత్యస్యోపరి వేశ్మనః ।
భాణ్డాగారాయుధాగారే నివిష్టమభవన్మధు ॥ ౫౧ ॥ అసురాణాం వినాశాయ సురా
ణాం విజయాయ చ । పశ్యన్తే వివిధోత్పాతా ఘోరా ఘోరనిదర్శనాః ॥ ౫౨ ॥ ఏతే
చాన్యే చ బహవో ఘోరోత్పాతాస్సముత్థితాః । దైత్యేన్ద్రస్య వినాశాయ దృశ్యన్తే
కాలనిర్మితాః ॥ ౫౩ ॥ మేదిన్యాం కమ్పమానాయాం దైత్యేన్ద్రేణ మహాత్మనా । మ
హీధరా నాగగణా నిపేతురమితౌజసః ॥ ౫౪ ॥ విషజ్వాలాకులైర్వక్త్రైర్విముఞ్చ
న్తో హుతాశనమ్ । చతుశ్శీర్షాః పఞ్చశీర్షాస్సప్తశీర్షాశ్చ పన్నగాః ॥ ౫౫ ॥ వాసు
కిస్తక్షకశ్చైవ కర్కోటకధనఞ్జయౌ । ఏలాముఖః కాలియశ్చ మహాపద్మశ్చ వీర్య
వాన్ ॥ ౫౬ ॥ సహస్రశీర్షో నాగో వై హేమతాలధ్వజః ప్రభుః । శేషోనన్తో మహా

ఖాగోదుష్ప్రకమ్ప్యైఃప్రకమ్పితః ॥ ౫౭ ॥ దీప్తాన్యన్తర్జలస్థానిపృథివీధరణానిచ ।
సప్తదైత్యేన్ద్రకోపేనకమ్పితానిసమన్తతః ॥ ౫౮॥ నాగాస్తేజోపరాశ్చాపిపాతాళ
తలచారిణః । పాతాళేసహసాచక్రుర్దుష్ప్రకమ్ప్యైఃప్రకమ్పితాః ॥ ౫౯॥ హిరణ్య
కశిపుర్దైత్యస్తదాసంస్పృష్టవాన్మహీమ్ । సన్దష్టౌష్ఠపుటఃక్రోధాద్వారాహఇవపూ
ర్వజః ॥ ౬౦ ॥ నదీంభాగీరథీంచైవకౌశికీంసరయూమపి । యమునామథకావేరీంకృ
ష్ణవేణీంచనిమ్నగామ్॥ ౬౧ ॥ తుఙ్గవేణీంమహావేగాంనదీంగోదావరీమపి । చర్మ
ణ్వతీంచసిన్ధుంచతథానదనదీపతిమ్ ॥ ౬౨ ॥ మేఖలప్రభవాంచైవశోణంమణినిభోధ
కమ్। నర్మదాంశుభతోయాంచతథావేత్రవతీంనదీమ్॥ ౬౩॥ గోమతీంగోకులాకీర్ణాం
తథాపూర్ణాంసరస్వతీమ్ । మహీంకాళమహీంచైవతమసాంపుష్పవాహినీమ్॥ ౬౪॥
జమ్బూద్వీపంరత్నవన్తంసర్వరత్నోపశోభితమ్ । సువర్ణపుటకంచైవసువర్ణాకరమ
ణ్డితమ్ ॥ ౬౫ ॥ మహానదంచలౌహిత్యంశైలకాననశోభితమ్ । పత్తనంకోశకారా
ణాంరథంజగతారకమ్ ॥ ౬౬॥ మగధాంశ్చమహాగ్రామాన్ముణ్డ్రాన్సఙ్గాంస్తథైవచ।
కురుసాల్వాన్సదేహాంశ్చమాళవాన్కాశికోసలాన్॥ ౬౭॥ భవనంవైనతేయస్యదై
త్యేన్ద్రేణాభికమ్పితమ్।కైలాసశిఖరాకారంయత్కృతంవిశ్వకర్మణా॥ ౬౮॥రక్తతో
యోమహాభీమోలౌహిత్యోనామసాగరః । ఉదయశ్చమహాశైలఉచ్ఛ్రితశ్శతయోజన
మ్॥ ౬౯॥ సువర్ణవేదికశ్శ్రీమాన్మేఘపఙ్క్తినిషేవితః।భ్రాజమానోర్కసదృశైర్జాత
రూపమయైర్ద్రుమైః॥ ౭౦॥సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చకర్ణికారైశ్చపుష్పితైః। అయోము
ఖశ్చవిఖ్యాతఃసర్వతోధాతుమణ్డితః॥ ౭౧॥తమాలవనగన్ధశ్చపర్వతోమలయశ్శుభః।సు
రాష్ట్రాశ్చసబాహ్లీకాశ్శూద్రాభీరాస్తథైవచ॥ ౭౨ ॥ పాణ్డ్యాఃకళిఙ్గావఙ్గాశ్చభోజా
శ్చతామ్రలిప్తగాః। తథైవపుణ్డ్రపాణ్డ్రాశ్చవామశూలాస్తథైవచ॥ ౭౩॥క్షోభితాస్తే
నదైత్యేనసదేవాశ్చాప్సరోగణాః। అగస్త్యభవనంచైవయదగమ్యంకృతంపురా॥ ౭౪॥
సిద్ధచారణసఙ్ఘైశ్చవికీర్ణంచమనోరమమ్ । విచిత్రనానావిహగంసుపుష్పితమహాద్రు
మమ్ ॥ ౭౫ ॥ జాతరూపమయైశ్శృఙ్గైరప్సరోగణనాదితమ్। గిరిఃపుష్పితకశ్చైవల
క్ష్మీవాన్ప్రియదర్శనః॥ ౭౬॥ ఉత్థితస్సాగరంభిత్వావిశ్రామశ్చన్ద్రసూర్యయోః।
రరాజసుమహాశ్శృఙ్గైర్గగనంవిలిఖన్నివ॥ ౭౭ ॥ చన్ద్రసూర్యాంశుసఙ్కాశైస్సాగరా
మ్బుసమావృతః । విద్యున్మానార్చితశ్శ్రీమానాయతశ్శతయోజనమ్॥ ౭౮॥ విద్యు
తాంయత్రసఙ్ఘాతానిపాత్యన్తేనగోత్తమే।ఋషిభిఃపర్వతశ్చైవశ్రీమాన్వృషభసం
జ్ఞితః ॥ ౭౯ ॥ కుఞ్జరఃపర్వతశ్శ్రీమాన్యత్రాగస్త్యగృహంశుభమ్ । విశాలకణ్ఠోదు
ర్ధర్షోసర్పాణామాలయఃపురీ ॥ ౮౦ ॥ తథాభోగవతీచాపిదైత్యేన్ద్రాభిఃప్రకమ్పితా।
మహాసనగిరిశ్చైవపారియాత్రశ్చపర్వతః ॥ ౮౧ ॥ చక్రవాంశ్చగిరిశ్రేష్ఠోవారాహ

శ్చైవ పర్వతః। ప్రాగ్జ్యోతిషపురం చాపి జాతరూపమయం శుభమ్ ॥ ౮౨ ॥ యస్మిన్వ
సతి దుష్టాత్మా నరకో నామ దానవః । విశాలాక్షశ్చ దుర్ధర్షో మేఘగమ్భీరనిస్వనః॥ ౮౩ ॥
షష్టిస్తత్ర సహస్రాణి పర్వతానాం విశాంపతే । తరుణాదిత్యసఙ్కాశో మేరుశ్చైవ
మహాగిరిః ॥ ౮౪ ॥ యక్షరాక్షసగన్ధర్వైర్నిత్యం సేవితకన్దరః । హేమగ
ర్భో మహాశైలస్తథా మేఘసఖో గిరిః ॥ ౮౫ ॥ కైలాసశ్చైవ శైలేన్ద్రో దానవేన్ద్రే
ణ కమ్పితః । హేమపుష్కరసఞ్ఛన్నం తేన వైఖానసం సరః ॥ ౮౬ ॥ కమ్పితం మాన
సం చైవ హంసకారణ్డవాకులమ్ । త్రిశృఙ్గః పర్వతశ్చైవ కుమారీ చ సరిద్వరా ॥ ౮౭ ॥
తుషారచయసఞ్ఛన్నో మన్దరశ్చాపి పర్వతః । ఉశీరబిన్దుశ్చ గిరిః భద్రప్రస్థస్తథాద్రిరా
ట్ ॥ ౮౮ ॥ ప్రజాపతిగిరిశ్చైవ తథా పుష్కరపర్వతః । దేవాభ్రపర్వతశ్చైవ తథా
వై వాలుకాగిరిః ॥ ౮౯ ॥ క్రౌఞ్చస్సప్తర్షిశైలశ్చ ధూమవర్ణశ్చ పర్వతః । * సోద్యానాః
పర్వతాశ్చైవ దేశా జనపదాస్తథా ॥ ౯౦ ॥ నద్యస్ససాగరాస్సర్వాస్సోఽకమ్పయత దా
నవః । కపిలశ్చ మహీపుత్రో వ్యాఘ్రవాంశ్చైవ కమ్పితః ॥ ౯౧ ॥ ఖేచరాశ్చ సతీ
పుత్రాః పాతాళతలవాసినః। గణస్తథాపరో రౌద్రో మేఘనామాఙ్కుశాయుధః॥ ౯౨ ॥
ఊర్ధ్వగోఽభీమవేగశ్చ సర్వ ఏవాభికమ్పితాః । గదీ శూలీ కరాళశ్చ హిరణ్యకశిపుస్త
దా ॥ ౯౩ ॥ జీమూతగణసఙ్కాశో జీమూతగణనిస్వనః । జీమూతగణనిర్ఘోషో జీ
మూతగణవేగవాన్ ॥ ౯౪ ॥ దేవారిర్దితిజో వీరో నృసింహం సముపాద్రవత్ । సముత్పత్య
తతస్తీక్ష్ణైర్మృగేన్ద్రేణ మహానఖైః ॥ ౯౫ ॥ తదోఙ్కారసహాయేన విదార్య నిహ
తో యుధి । మహీ చ కాలశ్చ శశీ నభశ్చ గ్రహాశ్చ సూర్యశ్చ దిశశ్చ సర్వాః ॥ ౯౬ ॥ నద్య
శ్చ శైలాశ్చ మహార్ణవాశ్చ గతాః ప్రసాదం దితిపుత్రనాశాత్ । తతః ప్రముదితా దేవా
ఋషయశ్చ తపోధనాః ॥ ౯౭ ॥ తుష్టువుర్నామభిర్దివ్యైరాదిదేవం సనాతనమ్ । య
త్త్వయా విహితం దేవ నారసింహమిదం వపుః ॥ ౯౮ ॥ ఏతదేవార్చయిష్యన్తి పరావ

హిరణ్యకశిపువధానన్తరం బ్రహ్మాదిదేవకృతనృసింహస్తవః.

రవిదో జనాః ॥ బ్రహ్మా ॥ భవాన్బ్రహ్మా చ రుద్రశ్చ మహేన్ద్రో దేవసత్తమః ॥ ౯౯ ॥
భవాన్కర్తా వికర్తా చ లోకానాం ప్రభవోఽవ్యయః । పరాం చ సిద్ధిం చ పరం చ దేవం పరం చ
మన్త్రం పరమం హవిశ్చ ॥ ౧౦౦ ॥ పరం చ ధర్మం పరమం చ విశ్వం త్వామాహురగ్ర్యం
పురుషం పురాణమ్। పరం చ సత్యం పరమం తపశ్చ పరం పవిత్రం పరమం చ మార్గమ్ ॥ ౧౦౧ ॥
పరం చ యజ్ఞం పరమం చ హోత్రం త్వామాహురగ్ర్యం పురుషం పురాణమ్ । పరం శరీ
రం పరమం చ బ్రహ్మ పరం చ యోగం పరమాం చ వాణీమ్ ॥ ౧౦౨ ॥ పరం రహస్యం పర
మాం గతిం చ త్వామాహురగ్ర్యం పురుషం పురాణమ్ । పరం పరస్యాపి పరం రహస్యం ప
రం పరస్యాపి పరం పదం యత్ ॥ ౧౦౩ ॥ పరం పరస్యాపి పరం చ సత్త్వం త్వామా

---

* ఏతే చాన్యే గిరయో దేశాః.

హురగ్ర్యంపురుషంపురాణమ్ । ఏవంపరస్యాపిపరంపదంయత్పరంపరస్యాపిపరంచ వమ్ ॥ ౧౦౪ ॥ పరంపరస్యాపిపరంచభూతంత్వామాహురగ్ర్యంపురుషంపురాణమ్ పరంపరస్యాపిపరంనిదానంపరంపరస్యాపిపరంపవిత్రమ్॥ ౧౦౫ ॥ పరంపరస్యాపిపరంచదాన్తంత్వామాహురగ్ర్యంపురుషంపురాణమ్। ఏవముక్త్వాతుభగవాన్సర్వలోకపితామహః ॥ ౧౦౬ ॥ స్తుత్వానారాయణందేవంబ్రహ్మలోకంగతఃప్రభుః । తతోనదత్సుతూర్యేషున్నృత్యత్స్వప్సరస్సుచ ॥ ౧౦౭ ॥ క్షీరోదస్యోత్తరంకూలంజగామహరిరీశ్వరః । నారసింహంవపుర్దేవస్స్థాపయిత్వాసుదీప్తిమత్ ॥ ౧౦౮ ॥ పౌరాణంరూపమాస్థాయప్రయయౌగరుడధ్వజః । అష్టచక్రేణయానేనభూతయుక్తేనభాస్వతా॥ ౧౦౯ ॥ అవ్యక్తఃప్రకృతిర్దేవస్స్వస్థానంగతవాన్విభుః ॥ ౧౦౯౫ ॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే హిరణ్యకశిపూపాఖ్యానే నరసింహకృత హిరణ్యకశిపు వధాది కథనంనామ ద్విషష్ట్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

॥ మనుకృతనారాయణనాభిపద్మోద్భవాదిప్రశ్నాః ॥

ఋషయః. ॥ కథితంనరసింహస్యమాహాత్మ్యంవిస్తరేణచ । పునస్తస్యైవమాహాత్మ్యమన్యద్విస్తరతోవద ॥ ౧ ॥ పద్మరూపమభూదేతత్కథంహేమమయంజగత్ । కథంచవైష్ణవీసృష్టిఃపద్మమధ్యేభవత్పురా॥ ౨ ॥ సూతః॥ శ్రుత్వాచనరసింహస్యమాహాత్మ్యంరవినన్దనః । విస్మయోత్ఫుల్లనయనఃపునఃపప్రచ్ఛకేశవమ్॥ ౩॥ మనుః॥ కథంపాద్మేమహాకల్పేఽభవత్పద్మమయంజగత్ । జలార్ణవగతస్యేహనాభౌజాతంజనార్దన ॥ ౪॥ ప్రభావాత్పద్మనాభస్యస్వపతస్సాగరామ్భసి । పుష్కరేచకథంభూతాదేవాస్సర్షిగణాఃపురా ॥ ౫ ॥ ఏతదాఖ్యాహినిఖిలంయోగంయోగవిదాంపతే । శృణ్వతస్తస్యమేకీర్తిర్నతృప్తిరుపజాయతే॥ ౬ ॥ కియతాచైవకాలేనశేతేవైపురుషోత్తమః । కియన్తంవైస్వపితిచకోస్యకాలస్యసమ్భవః॥ ౭ ॥ కియతావాథకాలేనహ్యుత్తిష్ఠతిమహాయశాః । కథంచోత్థాయభగవాన్ససర్జనిఖిలంజగత్ ॥ ౮ ॥ కేప్రజాపతయస్తావదాసన్పూర్వంమహామునే । కథంనిర్మితవాంశ్చైవచిత్రంలోకంసనాతనమ్ ॥ ౯ ॥ కథమేకార్ణవేశూన్యేనష్టేస్థావరజఙ్గమే । దగ్ధేదేవాసురనరేప్రణష్టోరగరాక్షసే ॥ ౧౦ ॥ నష్టానిలానలేలోకేనష్టాకాశమహీతలే । కేవలంగహ్వరీభూతేమహాభూతవిపర్యయే ॥ ౧౧ ॥ విభుర్మహాభూతపతిర్మహాతేజామహాకృతిః॥ ఆస్తేసురవరశ్రేష్ఠోవిధిమాస్థాయయోగవాన్ ॥ ౧౨ ॥ శృణుయాంపరయాభక్త్యాబ్రహ్మన్నేతదశేషతః । వక్తుమర్హసిధర్మజ్ఞయశోనారాయణాత్మకమ్ ॥ ౧౩ ॥ శ్రద్ధయాచోపవిష్టానాంభగవన్వక్తుమర్హసి ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ నారాయణస్యయశసశ్శ్రవ

ణేయాంతవస్పృహః॥ ౧౪ ॥ తద్వంశ్యాన్వయభూతస్యన్యాయ్యంరవికులర్షభ। శృణు
ష్వాదిపురాణేషువేదేభ్యశ్చయథాశ్రుతమ్ ॥ ౧౫ ॥ బ్రాహ్మణానాంచవదనాచ్ఛ్రు
త్వావైసుమహాత్మనామ్ । యథాచతపసాదృష్ట్వాబృహస్పతిసమద్యుతిః ॥ ౧౬ ॥
పరాశరసుతశ్శ్రీమాన్గురుర్ద్వైపాయనోఽబ్రవీత్। తత్తేఽహంకథయిష్యామియథాశక్తి
ర్యథాశ్రుతిః ॥ ౧౭ ॥ యద్విజ్ఞాతుంమయాశక్యమృషిమాత్రేణసత్తమాః। కథంస
ముత్సహేజ్ఞాతుంపరంనారాయణాత్మకమ్ ॥ ౧౮ ॥ విశ్వాయనోఽయంబ్రహ్మాపినవేద
యతితత్త్వతః। తత్కర్మవిశ్వవేదానాంతద్రహస్యంమహర్షిణామ్ ॥ ౧౯ ॥ తమీ
డ్యంసర్వయజ్ఞానాంతత్తత్త్వంసర్వదర్శినామ్ । తదధ్యాత్మవతాంచిన్త్యంనరకంచ
వికర్మిణామ్ ॥ ౨౦ ॥ దేవానామధిదేవంయదధియజ్ఞంచసంజ్ఞితమ్ । తద్భూతమధి
భూతంచతత్పరంపరమర్షిణామ్ ॥ ౨౧ ॥ సయజ్ఞోవేదనిర్దిష్టస్తత్తపఃకవయోవిదుః।
సకర్తాకారకోబుద్ధిర్ధర్మఃక్షేత్రజ్ఞఏవచ॥ ౨౨॥ ప్రణవఃపురుషశ్శాస్తాఏకశ్చేతివిభావ్య
తే। ప్రాణఃపఞ్చవిధశ్చైవధ్రువమక్షరమేవచ ॥ ౨౩ ॥ కాలఃపాకశ్చపక్తాచద్రష్టా
స్వాధీనఏవచ। ఉచ్యతేవివిధైర్భావైస్సఏవాయంనతత్పరః ॥ ౨౪ ॥ సఏవభగవా
న్సర్వంకరోతివికరోతిచ। సోఽస్మాన్కారయతేసర్వమన్యేపివ్యాకులీకృతాః॥ ౨౫॥
యజామహేతమేవాద్యంతమేవష్ఠాననిర్వృతాః। యోవక్తాయచ్చవక్తవ్యంయచ్చా
హంయద్బ్రవీమివః ॥ ౨౬ ॥ శ్రూయతేయచ్చవైశ్రావ్యంయచ్చాన్యత్పరిజల్ప్యతే।
యత్కథాశ్చైవవర్తన్తేశ్రుతయోవాథతత్పరాః॥ ౨౭ ॥ విశ్వంవిశ్వపతిర్యశ్చసతు
నారాయణస్స్మృతః। యత్సత్యంయదమృతమక్షరంపరంయద్భూతంపరమమిదంచ
యద్భవిష్యమ్ ॥ ౨౮ ॥ యత్కిఞ్చిచ్చరమచరంయదస్తిచాన్యత్తత్సర్వంపురుషవరః
ప్రభుఃపురాణః ॥ ౨౯ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదేనారాయణనాభిపద్మోద్భవ-
ప్రశ్నాదికథనంనామత్రిషష్ట్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

త్రియుగపరిమాణాదికథనమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ చత్వార్యాహుస్సహస్రాణివర్షాణాంతత్కృతంయుగమ్। తస్య
తావచ్ఛతీసన్ధ్యాద్విగుణారవినన్దన ॥ ౧ ॥ యత్రధర్మశ్చతుష్పాదస్త్వధర్మఃపాదవిగ్ర
హః। స్వధర్మనిరతాస్సన్తోజాయన్తేయత్రమానవాః ॥ ౨ ॥ విప్రాస్స్థితాధర్మపరా
రాజవృత్తౌస్థితానృపాః। కృష్యామభిరతావైశ్యాశ్శూద్రాశ్శుశ్రూషవస్థితాః ॥ ౩॥
తదాసత్యంచశౌచంచధర్మశ్చైవవివర్ధతే। సద్భిరాచరితంకర్మక్రియతేఖ్యాయతేచ
వై ॥ ౪ ॥ ఏతత్కార్తయుగంవృత్తంసర్వేషామేవపార్థివ। ప్రాణినాంకర్మసజ్ఞా

నమపివైనీచకర్మణామ్ ॥ ౫ ॥ త్రీణివర్షసహస్రాణిత్రేతాయుగమిహోచ్యతే ।
తస్యతావచ్ఛతీసన్ధ్యాద్విగుణాపరివర్తతే ॥ ౬ ॥ ద్వాభ్యామధర్మః పాదాభ్యాంత్రి
భిర్ధర్మోవ్యవస్థితః । శ్రుతంసత్యంచ సత్వంచతమాధర్మేఃధీయతే ॥ ౭ ॥ త్రేతా
యాంవికృతింయాన్తివర్ణాస్తేన సంశయః । చాతుర్వర్ణస్యవైకృత్యాద్యాన్తి
దౌర్బల్యతాంజనాః ॥ ౮ ॥ ఏషత్రేతాయుగగతిర్విచిత్రాదేవనిర్మితా । ద్వాపరస్య
తుయాచేష్టాతామపిశ్రోతుమర్హసి ॥ ౯ ॥ ద్వాపరంద్విసహస్రాణివర్షాణిరఃనన్దన।
తస్యతావచ్ఛతీసన్ధ్యాద్విగుణాయుగముచ్యతే ॥ ౧౦ ॥ తత్రచార్థపరాస్సర్వేప్రాణి
నోరజసాహతాః । సర్వేనైష్కృతికాఃక్షుద్రాజాయన్తేరవినన్దన ॥ ౧౧ ॥ ద్వా
భ్యాంధర్మస్స్థితఃపద్భ్యామధర్మస్త్రిభిరుచ్ఛ్రితః । విపర్యయాచ్ఛనైర్ధర్మఃక్షయమే
తికలౌయుగే ॥ ౧౨ ॥ బ్రాహ్మణ్యభావస్యతతోతథౌత్సుక్యంవ్యశీర్యతే । వ్రతోప
వాసాస్త్యజ్యన్తేద్వాపరేయుగపర్యయే ॥ ౧౩ ॥ తథావర్షసహస్రంతువర్షాణాంద్వే
శతేతథా । సన్ధ్యయాసహసఙ్ఖ్యాతంక్రూరంకలియుగంతథా ॥ ౧౪ ॥ యత్రాధర్మ
శ్చతుష్పాదస్స్యాద్ధర్మఃపాదవిగ్రహః । కామినస్తపసాచ్ఛన్నాజాయన్తేయత్రమా
నవాః ॥ ౧౫ ॥ నైవాతిసాత్వికఃకశ్చిన్నసాధుర్నచసత్యవాక్ । నాస్తికాబ్రహ్మ
భక్తావాజాయన్తేతత్రమానవాః ॥ ౧౬ ॥ అహఙ్కారగృహీతాశ్చప్రక్షీణస్నేహ
బన్ధనాః । విప్రాశ్శూద్రసమాచారాస్సన్తిసర్వేకలౌయుగే ॥ ౧౭ ॥ ఆశ్రమాణాం
విపర్యాసఃకలౌసమ్పరివర్తతే । వర్ణానాంచైవసన్దేహోయుగాన్తేరవినన్దన॥౧౮॥
విద్యాద్ద్వాదశసాహస్రీంయుగాఖ్యాంపూర్వనిర్మితామ్ । ఏనంసహస్రపర్యన్తంతద
హోబ్రాహ్మముచ్యతే ॥ ౧౯ ॥ తతోఽహనిగతేతస్మిన్సర్వేషామేవజీవినామ్ ।
శరీరనిర్వృతిర్దృష్ట్వాలోకసంహారబుద్ధినా ॥ ౨౦ ॥ దేవతానాంచసర్వాసాంబ్రహ్మా
దీనాంమహీపతే । దైత్యానాందానవానాంచయక్షరాక్షసపక్షిణామ్॥ ౨౧ ॥ గన్ధ
ర్వాణామప్సరసాంభుజఙ్గానాంచపార్థివ । పర్వతానాంనదీనాంచపశూనాంచైవస
త్తమ ॥ ౨౨ ॥ తిర్యగ్యోనిగతానాంచసత్వానాంక్రిమిణాంతథా । మహాభూతపతిః
పఞ్చహృత్వాభూతానిభూతకృత్ ॥ ౨౩ ॥ జగత్సంహారణార్థాయకురుతేవైశసం
మహత్ । భూత్వాసూర్యశ్చక్షుషీచాదదానోభూత్వావాయుఃప్రాణినాంప్రాణజా
లమ్ ॥ ౨౪ ॥ భూత్వావహ్నిర్నిర్దహన్సర్వలోకాన్భూత్వామేఘోభూయఉ
గ్రోఽప్యవర్షత్ ॥ ౨౫ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేనారాయణనాభిపద్మోద్భవకథనేచతుర్యుగపరిమాణ
వర్ణనంనామ చతుష్షష్ట్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దైనందినప్రళయానువర్ణనమ్ ॥

సూతః ॥ భూత్వా నారాయణో యోగీ సత్యమూర్తిర్విభావసుః । గభస్తిభిః ప్రదీప్తాభిస్సంశోషయతి సాగరాన్ ॥ ౧ ॥ తతః పీత్వార్ణవాన్త్సర్వాన్నదీః కూపాంశ్చ సర్వశః । పర్వతానాం చ సలిలం సర్వమాదాయ రశ్మిభిః ॥ ౨ ॥ పీత్వా స రశ్మిభిశ్చైవ మహీం దృష్ట్వా రసాతలే । రసాతలీయమాదాయ పిబతే రసముత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ మూత్రాసృక్క్లేదమన్యచ్చ యదస్తి ప్రాణిషు ధ్రువమ్ । తత్సర్వమరవిన్దాక్ష ఆదత్తే పురుషోత్తమః ॥ ౪ ॥ వాయుశ్చ బలవాన్భూత్వా విధున్వానోఽఖిలం జగత్ । ప్రాణాపానసమానాద్యాన్వాయూనాకర్షతే హరిః ॥ ౫ ॥ తతో దేవగణానాం చ సర్వేషాం చైవ దేహినామ్ । పఞ్చేన్ద్రియగుణాస్సర్వే భూతాన్యేవ తు యాని చ ॥ ౬ ॥ గన్ధో ఘ్రాణం శరీరం చ పృథివీం సంశ్రితా గుణాః । జిహ్వా రసశ్చ స్నేహశ్చ సంశ్రితాస్సలిలే గుణాః ॥ ౭ ॥ రూపం చక్షుర్విపాకశ్చ జ్యోతిరేవాశ్రితా గుణాః । స్పర్శః ప్రాణశ్చ చేష్టా చ పవనే సంశ్రితా గుణాః ॥ ౮ ॥ శబ్దశ్శ్రోత్రం చ ఖాన్యేవ గగనే సంశ్రితా గుణాః । లోకమాయా భగవతా ముహూర్తేన వినాశితా ॥ ౯ ॥ మనో బుద్ధిశ్చ సర్వేషాం క్షేత్రజ్ఞశ్చేతి యశ్శ్రితః । తం వరేణ్యం పరమేష్ఠిహృషీకేశముపాశ్రితాః ॥ ౧౦ ॥ తతో భగవతస్తస్య రశ్మిభిః పరివారితః । వాయునాక్రమమాణశ్చ ద్రుమశాఖాముపాశ్రితః ॥ ౧౧ ॥ తేషాం సఙ్ఘర్షణోద్భూతః పావకశ్శతధా జ్వలన్ । అదహచ్చ తదా సర్వం వృతస్సంవర్తకోఽనలః ॥ ౧౨ ॥ సపర్వతద్రుమాన్గుల్మాన్లతావల్లీస్తృణాని చ । విమానాని చ దివ్యాని పురాణి వివిధాని చ ॥ ౧౩ ॥ యాని చాశ్రయణీయాని తాని సర్వాణి సోఽదహత్ । భస్మీకృత్వా తతస్సర్వాన్లోకాన్లోకగురుర్హరిః ॥ ౧౪ ॥ భూయో నిర్వాపయామాస యుగాన్తే తేన కర్మణా । సహస్రవృష్టిశ్శతధా భూత్వా కృష్ణో మహాఘనః ॥ ౧౫ ॥ దివ్యతోయేన హవిషా తర్పయామాస మేదినీమ్ । తతః క్షీరనికాశేన స్వాదునా పరమామ్భసా ॥ ౧౬ ॥ శివేన పుణ్యేన మహీ నిర్వాణమగమత్పరమ్ । తేన రోధేన సఞ్ఛన్నా పయసా వర్షతోధరా ॥ ౧౭ ॥ ఏకార్ణవజలీభూతా సర్వసత్త్వవివర్జితా । మహాసత్త్వాన్యపి విభుం ప్రవిష్టాన్యమితౌజసమ్ ॥ ౧౮ ॥ నష్టార్కపవనాకాశే సూక్ష్మే జగతి సంవృతే । సంశోషమాత్మనః కృత్వా సముద్రాణి చ దేహినః ॥ ౧౯ ॥ దగ్ధ్వా సమ్ప్లావ్య చ తదా సహ్యేకస్తు సనాతనః । పౌరాణం రూపమాస్థాయ స్వపిత్యమితవిక్రమః ॥ ౨౦ ॥ ఏకార్ణవజలవ్యాపీ యోగీ యోగముపాసతే । అనేకాని సహస్రాణి యుగాన్యేకార్ణవాప్సు సః ॥ ౨౧ ॥ నచైనం కశ్చిదవ్యక్తం వ్యక్తం వేదితుమర్హతి । కశ్చైవ పురుషో నామ కిం యోగః కశ్చ యోగవాన్ ॥ ౨౨ ॥ అసౌ కియన్తం కాలం చ ఏకార్ణవవిధిం ప్రభుః । కరిష్యతీతి భగవానితి కశ్చిన్న బుధ్యతే ॥ ౨౩ ॥ న ద్రష్టా నైవ శమితా న జ్ఞాతా నైవ పార్శ్వగః । న చ విజ్ఞాయతే కశ్చిత్తమృతే దేవసత్తమమ్ ॥ ౨౪ ॥ నభః క్షితిం

పవనమపః ప్రకాశం ప్రజాపతిం భువనధరం సురేశ్వరమ్। పితామహం శ్రుతినిలయం మ
మునిం ప్రశాస్య భూయశ్శయనం హ్యరోచయత్ ॥ ౨౫ ॥ *
ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే నారాయణనాభిపద్మోద్భవకథనే దైనందినప్రళయా
నువర్ణనం నామ పఞ్చషష్ట్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీమత్స్యః ॥ ఏవమేకార్ణవీభూతే శేతే లోకే మహాద్యుతిః । ప్రచ్ఛాద్య
తేనోర్వ్యం హంసో నారాయణస్తదా ॥ ౧ ॥ మహతో రజసో మధ్యే మహార్ణవ
స్యవై । విరజస్కం మహాబాహుమక్షయం బ్రహ్మయద్విదుః ॥ ౨ ॥ ఆత్మరూ
ప్రకాశేన తమసా సంవృతః ప్రభుః । మనస్సాత్త్వికమాదాయ తత్ర తత్సత్యమాసతే ॥
యాథాతథ్యం పరం జ్ఞానం యథా యద్బ్రహ్మణో మతమ్ । రహస్యారణ్యకోద్దిష్టే
థోపనిషది శ్రుతమ్ ॥ ౪ ॥ పురుషం బ్రహ్మ ఇత్యేతద్యత్పరం పరికీర్తితమ్ । యత్రా
పురుషో నస్యాత్స ఏవ పురుషోత్తమః ॥ ౫ ॥ యే చ యజ్ఞకృతో విప్రా యే ఋత్విజ ఇతిస్
తాః । అస్మాదేవ పురాభూతా యజ్ఞేభ్యశ్శ్రూయతాం తథా ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మాణం
థమం వక్త్రాదుద్గాతారం చ సామగమ్ । హోతారమపి చాధ్వర్యుం బాహుభ్యా
సృజత్ప్రభుః ॥ ౭ ॥ బ్రహ్మణో బ్రాహ్మణాచ్ఛంసిం ప్రస్తోతారం చ సర్వశః ।
మిత్రావరుణౌ పృష్ఠాత్ప్రతిప్రస్తారమేవచ ॥ ౮ ॥ ఉదరాత్ప్రతిహర్తారం పోతారం
వపార్థివ । అచ్ఛావాకమథోరుభ్యాం నేష్టారం చైవ పార్థివ ॥ ౯ ॥ పాణిభ్యామ
చాగ్నీధ్రిం సుబ్రహ్మణ్యం తు జానుతః । గ్రావస్తుతం తు పాదాభ్యామున్నేతారం
యాజుషమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవమేవైష భగవాన్షోడశైవ జగత్పతిః । ప్రవక్తౄన్సర్వయ
నామృత్విజోఽసృజదుత్తమాన్ ॥ ౧౧ ॥ తదేష వై వేదమయః పురుషో యజ్ఞసం
తః । వేదాశ్చైతన్మయాస్సర్వే సాఙ్గోపనిషదః క్రియాః ॥ ౧౨ ॥ స్వపిత్యేకార్ణవే తో

శ్రీ నారాయణవక్త్రాన్మార్కణ్డేయవినిర్గమః పునః ప్రవేశశ్చ

యదాశ్చర్యమభూత్పురా । శ్రూయతాం తద్యథా విప్రా మార్కణ్డేయః కుతూహ
త్ ॥ ౧౩ ॥ జీర్ణో భగవతస్తస్య కుక్షావేవ మహామునిః । బహువర్షసహస్రాయు
స్యైవఘున తేజసా ॥ ౧౪ ॥ అటంస్తీర్థప్రసఙ్గేన పృథివీం తీర్థగోచరః । ఆశ్రమాణి చ పుణ్యా
ని దేవతాయతనాని చ ॥ ౧౫ ॥ దేశాన్రాష్ట్రాణి చిత్రాణి పురాణి వివిధాని చ । జపహో
మపరశ్శాన్తస్తపో ఘోరం సమాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ మార్కణ్డేయస్తతస్తస్య శనైర్వక్త్రా
న్నిస్సృతః । నిష్క్రామన్తం స ఆత్మానం జానీతే దేవమాయయా ॥ ౧౭ ॥ నిష్క్రమ్యా
స్య వదనాదేకార్ణవమథో జగత్ । సర్వతస్తమసాచ్ఛన్నం మార్కణ్డేయోఽన్వవై
త ॥ ౧౮ ॥ తస్యోత్పన్నం భయం తీవ్రం సంశయన్నాత్మజీవితే । దేవదర్శనసన్తుష్ట
స్మయం పరమం గతః ॥ ౧౯ ॥ సోఽచిన్తయజ్జలాన్తస్థో మార్కణ్డేయశ్శఙ్కితః

కింతుస్వాన్మమచిత్తేఽయం మోహస్స్వప్నోనుభూయతే॥౨౦॥ వ్యక్తమన్యతమోభా
వస్తేషాంసమ్భావితోమమ । నహీదృశంజగత్క్లేశమయుక్తంసత్యమర్హతి ॥ ౨౧ ॥
నష్టచన్ద్రార్కపవనే నష్టపర్వతభూతలే । కతమస్స్యాదయంలోక ఇతిచిన్తామవస్థి
తః॥ ౨౨ ॥ దదర్శచాపిపురుషంస్వప్తంపర్వతోపమమ్।సలిలేర్ధమధోమగ్నంజీమూ
తమివసాగరే ॥ ౨౩ ॥ తపన్తమివతేజోభిర్గోయుక్తమివభాస్కరమ్ । శర్వర్యాం
జాగ్రతమివభాసన్తంస్వేనతేజసా ॥ ౨౪ ॥ దేవంద్రష్టుమిహాయాతఃకోభవానితివి
స్మయాత్ । తథైవచమునిఃకుక్షింపునరేవంప్రవేశితః ॥ ౨౫ ॥ సప్రవిశ్యశనైఃకుక్షిం
మార్కణ్డేయస్సువిస్మితః।తథైవచపునర్భూయోవిజానన్స్వప్నదర్శనమ్॥౨౬॥సతథై
వయథాపూర్వంసధరామటతేపురా । పుణ్యతీర్థజలోపేతాంపివిధాన్యాశ్రమాణి
చ॥౨౭॥క్రతుభిర్యజమానాంశ్చసమాప్తవరదక్షిణైః। అపశ్యద్దేవకుక్షిస్థాన్యాజకాంశ్చ
తశోద్విజాన్॥౨౮॥సద్వృత్తమాశ్రితాన్సర్వాన్వర్ణాన్బ్రాహ్మణపూర్వకాన్।చతు
రశ్చాశ్రమాన్సమ్యగ్యథోద్దిష్టాన్మయాంతవ[illegible]న్॥ ఏవంవర్షశతంసాగ్రంమార్కణ్డేయ
స్యధీమతః।చరతఃపృథివీంసర్వాంనకుక్ష్యన్తస్సమీక్షితః॥ ౩౦ ॥ తతఃకదాచిదథవైపు
నర్వక్త్రాద్వినిస్సృతః।సుప్తోన్యగ్రోధశాఖా[illegible]ంబాలమేకంనిరైక్షత॥ ౩౧॥ తథైవై
కార్ణవజలేనీహారేణావృతామ్బరే । అవ్యక్తఃక్రీడతేలోకేసర్వభూతవివర్జితే॥ ౩౨॥
సమునిర్విస్మయావిష్టఃకౌతూహలసమన్వితః। బాలమాదిత్యసఙ్కాశంనాశక్నోదభి
వీక్షితుమ్ ॥ ౩౩ ॥ సోచిన్తయత్తదైకాన్తేస్థిత్వాసలిలసన్నిధౌ । పూర్వదృష్టమిదం

శ్రీ నారాయణమార్కణ్డేయసంవాదః శ్రీ

మేనేశఙ్కితోదేవమాయయా ॥ ౩౪ ॥ అగాధసలిలేతస్మిన్మార్కణ్డేయస్సువిస్మితః।
ప్లవంస్తథార్తిమగమద్భయాత్సన్త్రస్తలోచనః ॥ ౩౫ ॥ తస్మైసభగవానాహస్వా
గతంబాలయోగవాన్ । బభాషేమేఘతుల్యేనస్వనేనపురుషోత్తమః ॥ ౩౬॥మా
భీర్వత్సనభేతవ్యమితఆయాహిమేఽన్తికమ్ । మార్కణ్డేయమునిస్త్వాహబాలస్త్వం
శ్రమపీడితః ॥ ౩౭॥ మార్కణ్డేయః ॥ కోమాంనామ్నాకీర్తయతేతపఃపరిచరన్నపి।
దివ్యంవర్షసహస్రాఖ్యంధర్షయన్నివమేవచః ॥ ౩౮ ॥ నహ్యేషవస్సమాచారోదేవే
ష్వపిమమోచితః । మాంబ్రహ్మాపిచదేవేశోదీర్ఘాయురితిభాషతే ॥ ౩౯ ॥ కస్తపో
ఘోరమాసాద్యమమేతిత్యక్తజీవితః । మార్కణ్డేయేతిమాముక్త్వామృత్యుమీక్షితుమ
ర్హతి ॥ ౪౦ ॥ సూతః ॥ ఏవమాభాష్యతంక్రోధాన్మార్కణ్డేయోమహామునిః । త
థైవభగవాన్భూయోబభాషేమధుసూదనః॥ ॥ ౪౧ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ అహంతేజన
కోవత్సహృషీకేశోమహాగురుః । ఆయుఃప్రదాతాప్రాణఃకింమాంత్వంనోపసర్ప
సి॥౪౨ ॥మాంపుత్రకామఃప్రథమంపితాతేఽఙ్గిరసోమునిః।పూర్వమారాధయామాస
తపస్తీవ్రంసమాశ్రితః॥ ౪౩ ॥ సతప్త్వాదీర్ఘతపసాత్వాంవ్రణోదమితౌజసమ్।ఉక్త్వా

నహంమాత్మస్థంమహర్షి మమితౌజసమ్ ॥ ౪౪ ॥కస్త్వముత్సహతేచాన్యోయోనభూతా
త్మకాత్మజః । ద్రష్టుమేకార్ణవగతంక్రీడతేయోగమాయయా ॥ ౪౫ ॥ తతఃప్రహృష్ట
హృదయోవిస్మయోత్ఫుల్లలోచనః । మూర్ధ్నిబద్ధాఞ్జలిపుటోమార్కణ్డేయోమహా
తపాః॥ ౪౬॥ నామగోత్రేతతఃప్రోచ్యదీర్ఘాయుర్లోకపూజితః। తస్మైభగవతేభక్త్యా
నమస్కారమథాకరోత్ ॥ ౪౭ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ ఇచ్ఛేయంతత్త్వతోమాయా
మిమాంజ్ఞాతుంతవానఘ । యదేకార్ణవమధ్యస్థశ్శేషేత్వంబాలరూపవాన్ ॥ ౪౮ ॥
కింసంజ్ఞశ్చైవభగవన్లోకేసంజ్ఞాయసేప్రభో।తర్కయేత్వాంమహాత్మానంకోహ్యన్య
స్స్థాతుమర్హతి ॥ ౪౯ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ అహంనారాయణోబ్రహ్మాత్సర్వభూతస్సర్వ
నాశనః । అహంసహస్రశీర్షాఖ్యైర్యైఃపదైరభిసంజ్ఞితః ॥ ౫౦ ॥ ఆదిత్యవర్ణఃపురుషో
మఖేబ్రహ్మామయోముఖః। అహమగ్నిర్హవ్యవాహోయాదసాంపతిరవ్యయః॥౫౧।
అహమిన్ద్రపదేశక్రోవర్షాణాంపరివత్సరః । అహంయోగీయుగాదిశ్చయుగాన్తో
ర్థమేవచ॥ ౫౨ ॥ అహంసర్వాణిరత్నానిదైవతాన్యఖిలానిచ । భుజఙ్గానామహం
శేషోతార్క్ష్యోవైసర్వపక్షిణామ్ ॥ ౫౩ ॥ కృతాన్తస్సర్వభూతానాంవిశ్వేషాంకా
లసన్నిభః । అహంధర్మస్తపశ్చాహంసర్వాశ్రమనివాసినామ్ ॥ ౫౪ ॥ అహంచైవస
రిద్దివ్యాక్షీరోదశ్చమహార్ణవః । యత్తత్సత్యంచైవపరమమహమేకఃప్రజాపతిః॥ ౫౫॥ అ
హంసాఙ్ఖ్యమహంయోగోప్యహంతత్పరమంపదమ్।అహమిజ్యాక్రియాచాపిహ్యహం
విద్యాధిపస్స్మృతః ॥ ౫౬ ॥ అహంజ్యోతిరహంవాయురహంభూమిరహంనభః। అహ
మాపస్సముద్రాశ్చనక్షత్రాణిదిశోదశ ॥ ౫౭ ॥ అహంవర్షమహంసోమఃపర్జన్యోఽప
మహం * విభుః।క్షీరోదేసాగరేచాహంసముద్రేబడబాముఖః ॥ ౫౮ ॥ అహంసం
వర్తకోభూత్వాపిబంస్తోయమహంహవిః । అహంపురాణఃపరమంతథైవాహంపరాయ
ణమ్ ॥ ౫౯ ॥ అహంభూతస్యభవ్యస్యవర్తమానస్యసర్వతః । యత్కిఞ్చిత్పశ్య
విప్రయచ్ఛృణోషిచకిఞ్చన॥ ౬౦ ॥ యచ్చానుభవసేలోకేతత్సర్వంమామనుస్మర
విశ్వంసృష్టంమయాపూర్వంసృజేచాద్యాపిపశ్యమామ్ ॥ ౬౧ ॥ యుగేయుగే
ప్రత్యాయామిమార్కణ్డేయాఖిలంజగత్ । తదేతదఖిలంసర్వంమార్కణ్డేయావధా
య ॥ ౬౨ ॥ శుశ్రూషుఃపరధర్మేప్సుఃకుక్షౌచరసుఖంమమ । మమబ్రహ్మాశరీరస్థో
దేవాశ్చఋషిభిస్సహ॥౬౩॥వ్యక్తమవ్యక్తయోగంమామవగచ్ఛాసురద్విషమ్।అహ
మేకాక్షరోమన్త్రస్త్ర్యక్షరశ్చైవతారకమ్ ॥ ౬౪ ॥ పరస్త్రివర్గాదోఙ్కారస్త్రివ
ర్గనిదర్శనః।ఏవమాదిపురాణోఽసావదన్నేవమహామతిః ॥ ౩౫ ॥ వక్త్రమావృత్య
నాశుమార్కణ్డేయంమహామునిమ్। తతోభగవతఃకుక్షింప్రవిష్టోమునిసత్తమః ॥ ౬౬

సతస్మిన్ముఖమేకాన్తేశుశ్రూషుర్హ్యంసమవ్యయమ్ । యోహమేవవివిధతనుంపరిశ్రితో
మహార్ణవేవ్యపగతచన్ద్రభాస్కరే॥ ౬౭॥ శనైశ్చరన్ప్రభురపిహంససంజ్ఞితోఽసృ
జంజగద్విరహితకాలపర్యయే ॥ ౬౮ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే నారాయణనాభిపద్మోద్భవకథనే నారాయణ
మార్కణ్డేయసంవాదో నామ షట్షష్ట్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

॥ నారాయణనాభిపద్మావిర్భావః ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ ఆపవస్సఃభుర్భూత్వాచారయామాసవైతపః । ఛాదయిత్వా
త్మనో దేహంయాదసాంకులసమ్భవమ్ ॥ ౧ ॥ తతోమహాత్మాతిబలోమతింలోకస్య
సర్జనే । మహతాంచైవభూతానాంపిశ్వోపిశ్వమచిన్తయత్ ॥ ౨ ॥ తస్యచిన్తయ
మానస్యనివాతేసంస్థితేఽర్ణవే । నిరాకాశేతోయమయేసూక్ష్మేజగతిగహ్వరే ॥౩॥
ఈషత్సఙ్క్షోభయామాససోఽర్ణవంసలిలాశ్రయః । అనన్తరోర్మిభిస్సూక్ష్మమథచ్ఛిద్ర
మభూత్పురా ॥ ౪ ॥ శబ్దంప్రతితదోద్భూతోమారుతశ్ఛిద్రసమ్భవః । సలబ్ధ్వాన్తర
మక్షోభ్యోవ్యవర్ధతసమీరణః ॥ ౫ ॥ వివర్ధతాబలవతావేగాద్విక్షోభితోఽర్ణవః । త
స్యార్ణవస్యక్షుబ్ధస్యతస్మిన్నమ్భసిమన్థితే ॥ ౬ ॥ కృష్ణవర్త్మాసముద్భవత్ప్రభుర్వై-
శ్వానరోమహాన్ । తతస్సంశోషయామాసపావకస్సలిలంబహు ॥ ౭ ॥ క్షయాజ్జల
నిధేశ్ఛిద్రమభవద్విస్తృతంనభః।ఆత్మతేజోద్భవాఃపుణ్యాఆపోఽమృతరసోపమాః॥౮॥
ఆకాశంఛిద్రసమ్భూతంవాయురాకాశసమ్భవః । ఆభ్యాంసఙ్ఘర్షణోద్భూతంపావ
కంవాయుసమ్భవమ్ ॥ ౯ ॥ దృష్ట్వాప్రీతోమహాదేవోమహాభూతవిభావనః । దృ
ష్ట్వాభూతానిభగవాన్లోకసృష్ట్యర్థముత్తమమ్॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మణోజన్మసతతంబహు
రూపోభ్యచిన్తయత్ । చతుర్యుగాభిసఙ్ఖ్యాతేసహస్రయుగపర్యయే ॥ ౧౧ ॥
బహుజన్మవిశుద్ధాత్మాబ్రహ్మణోహ్యగ్రుచ్యతే । యత్పృథివ్యాంద్విజేన్ద్రాణాంతపసా
భావితాత్మనామ్॥ ౧౨ ॥ జ్ఞానందృష్టంతువిశ్వార్థయోగినాంయాతిముఖ్యతామ్।తం
యోగవన్తంవిజ్ఞాయసమ్భూతైశ్వర్యముత్తమమ్ ॥ ౧౩ ॥ పరేబ్రహ్మణివిశ్వేశంని
యోజయతయోగవిత్ । తతస్తస్మిన్మహాతోయేమహీశోహరిరచ్యుతః ॥ ౧౪ ॥ జ
లేక్రీడంశ్చవిధివల్లోకేశస్సచలోకకృత్ । పద్మంనాభ్యుద్భవంచైవముత్పాదయితవాం
స్తథా॥౧౫॥సహస్రపర్ణంవిరజంభాస్కరాభంహిరణ్మయమ్ । హుతాశనజ్వలిత
శిఖోజ్జ్వలప్రభంసముత్థితంశరదమలార్కతేజసమ్ ॥ ౧౬ ॥ విరాజతేకమలము
దారవర్చసంమహాత్మనస్తనురుహచారుదర్శనమ్ ॥ ౧౭ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే నారాయణనాభిపద్మోద్భవ ప్రాదుర్భావో
నామ సప్తషష్ట్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథయోగవతాంశ్రేష్ఠమసృజద్భూరివర్చసమ్ । స్రష్టారం
లోకానాంబ్రహ్మాణంసర్వతోముఖమ్ ॥ ౧ ॥ తస్మిన్హిరణ్మయేపద్మేబహుయో
విస్తృతే । సర్వతేజోగుణమయంపార్థివైర్లక్షణైర్వృతమ్ ॥ ౨ ॥ పద్మంతచ్చపు
ణజ్ఞాఃపృథివీరూపముత్తమమ్ । నారాయణసముద్భూతంప్రవదన్తిమహర్షయః ॥
యాపద్మాసారతీదేవీపృథివీపరిచక్షతే । యేపద్మసారగురవస్తాన్దివ్యాన్పర్వతా
దుః ॥ ౪ ॥ హిమవన్తంచమేరుంచనీలంనిషధమేవచ । కైలాసంముఞ్జవన్తంచ
ద్రింగన్ధమాదనమ్ ॥ ౫ ॥ పుణ్యంత్రిశిఖరంచైవకాన్తంమన్దరమేవచ । ఉదరంపిఞ్జ
చైవవిన్ధ్యవన్తంచపర్వతమ్ ॥ ౬ ॥ ఏతేదేవగణానాంచసిద్ధానాంచమహాత్మన
ఆశ్రయాఃపుణ్యతీర్థానాంసర్వకామఫలప్రదాః॥ ౭ ॥ ఏతేషామన్తరేదేశోజమ్బూ
ఇతిస్స్మృతః । జమ్బూద్వీపస్యసంస్థానంయజ్ఞియాయత్రవైక్రియాః॥ ౮ ॥ తే
యత్స్రవతేతోయందివ్యామృతరసోపమమ్ । దివ్యతీర్థశతాధారాస్సురమ్యాస్స
స్మృతాః॥ ౯ ॥ యాన్యేతానిచపద్మస్యకేసరాణిసమన్తతః। అసఙ్ఖ్యేయాఃపృథి
స్తేవిశ్వేయేధాతుపర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ యానిపద్మస్యపర్ణానిభూరీణితునరాధిప ।
ర్గమాశ్శైలచితామ్లేచ్ఛదేశావికల్పితాః॥ ౧౧ ॥ యాన్యధోభాగపర్ణానిదేశావ
సుభాగశః । దైత్యానామసురాణాంచపన్నగానాంచపార్థివ ॥ ౧౨ ॥ తేష
మర్ణవోయత్రతత్రరసేత్యభిసంజ్ఞితమ్ । మహాపాతకకర్మాణోమజ్జన్తేమానవ
దా॥ ౧౩ ॥ పద్మస్యాన్తరతోయత్తదేకార్ణవగతామహీ । ప్రోక్తాథదిక్షుసం
చత్వారస్సలిలాకరాః ॥ ౧౪ ॥ ఏవంనారాయణస్యార్థేమహీపుష్కరసమ్భవా।
ప్రాదుర్భావోప్యయంతస్మాన్నామ్నాపుష్కరసంజ్ఞితః॥ ౧౫ ॥ ఏతస్మాత్కారణా

పురాణేపరమర్షిభిః । యజ్ఞియైర్వేదదృష్టైస్తైర్యజ్ఞేషూపచితఃకృతాః ॥ ౧౬ ॥
భగవతాతేనవిశ్వయాధరయావిధిః । పర్వతానాంనదీనాంచహ్రదానాంచై
తః॥ ౧౭ ॥ విభుస్తథైవాప్రతిమప్రభావఃప్రభాకరాభోవరుణాసితద్యుతిః । శనై
యమ్భూశ్శయనంసృజత్తదాజగన్మయంపద్మవిధింమహార్ణవే॥ ౧౮ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేపద్మోద్భవప్రాదుర్భావవర్ణనంనామ
అష్టషష్ట్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

మధుకైటభాసురోత్పత్తిః.

శ్రీమత్స్యః ॥ విష్ణుస్తపసిసమ్భూతోమధుర్నామమహాసురః। తేనై
వోద్భూతోహ్యసురోనామకైటభః ॥ ౧ ॥ తౌరజస్తమసౌవిష్ణుస్సము
తామసౌగుణౌ । ఏకార్ణవేజగత్సర్వంక్షోభయన్తౌమహాబలౌ ॥ ౨ ॥

క్తామ్బరధరౌ శ్వేతదీప్తోగ్రదంష్ట్రిణౌ । కిరీటకుణ్డలోదగ్రౌ కేయూరవలయోజ్జ్వ
లౌ ॥ ౩ ॥ మహావిక్రమతామ్రాక్షౌ పీనోరస్కౌ మహాభుజౌ । మహాగిరేస్సంహననౌ
జఙ్గమావివపర్వతౌ ॥ ౪ ॥ నవమేఘప్రతీకాశావాదిత్యప్రతిభాననౌ । విద్యుదాభౌ
గదాగ్రాభ్యాంకరాభ్యామతిభీషణౌ ॥ ౫ ॥ తౌ పాదయోస్తు విన్యాసాదుత్క్షిపన్తావివా
ర్ణవమ్ । కమ్పయన్తావివ హరిం శయానం మధుసూదనమ్ ॥ ౬ ॥ తౌ తత్ర విచరన్తౌ స్మ
పుష్కరే విశ్వతోముఖే । యోగినాం శ్రేష్ఠమాసాద్య దీప్తం దదృశతుస్తదా ॥ ౭ ॥
నారాయణసమాజ్ఞాతం సృజన్తమఖిలాః ప్రజాః । దైవతాని చ విశ్వాని మానసానసు

॥ చతుర్ముఖమధుకైటభసంవాదః ॥

రాన్నృషీన్ ॥ ౮ ॥ తతస్తావూచతుస్తత్ర బ్రహ్మాణమసురోత్తమౌ । దీప్తౌ యుగపత్స
ఙ్క్రుద్ధౌ రోషవ్యాకులితేక్షణౌ ॥ ౯ ॥ కస్త్వం పుష్కరమధ్యస్థస్సితోష్ణీషశ్చ
తుర్ముఖః । ఆధాయ నియమం మోహాత్తదాస్తే విగతజ్వరః ॥ ౧౦ ॥ ఏహ్యాగచ్ఛావ
యోర్యుద్ధం దేహి త్వం కమలోద్భవ । ఆవాభ్యాం పరమీశాభ్యామశక్తస్త్వమిహార్ణ
వే ॥ ౧౧ ॥ తత్ర కశ్చోద్భవస్తుభ్యం కేన వా త్వం నియోజితః । కస్స్రష్టా కశ్చ తే గోప్తా
కేన నామ్నా విధీయసే ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మా ॥ ఏక ఇత్యుచ్యతే లోకైరవిచిన్త్యసహస్ర
దృక్ । తత్సంయోగేన భవతోః కర్మ నామావగచ్ఛతామ్ ॥ ౧౩ ॥ మధుకైటభౌ ॥
నావయోః పరమం లోకే కిఞ్చిదస్తి మహామునే । ఆవాభ్యాం ఛాద్యతే విశ్వం తమసా ర
జసా చ వై ॥ ౧౪ ॥ రజస్తమోమయావావామృషిణామవలమ్బితౌ । ఛాద్యమానౌ
ధర్మశీలౌ దుస్తరౌ సర్వదేహినామ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆవాభ్యాముహ్యతే లోకో దుష్కరా
భ్యాం యుగే యుగే । ఆవామర్థశ్చ కామశ్చ యజ్ఞస్స్వర్గం పరిగ్రహః ॥ ౧౬ ॥ సుఖం
యత్ర ముదాయుక్తం యత్ర శ్రీః కీర్తిరేవ చ । యేషాం యత్కాఙ్క్షితం చైవ తత్తదావాం
విచిన్తయ ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మా ॥ యత్నాద్యోగవతో దృష్ట్వా యోగః పూర్వం మయార్జి
తః । తం సమాదాయ గుణవత్సత్త్వం చాస్మి సమాశ్రితః ॥ ౧౮ ॥ యః పరో యోగమతి
మాన్యోగాఖ్యస్సత్త్వ ఏవ చ । రజసస్తమసశ్చైవ యస్స్రష్టా విశ్వసమ్భవః ॥ ౧౯ ॥
తతో భూతాని జాయన్తే సాత్త్వికానీతరాణి చ । స ఏవ హి యువాం నాశే వశీ దేవో హ
నిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ స్వపన్నేవ తతశ్శ్రీమాన్బహుయోజనవిస్తృతమ్ । బాహుం నారా
యణో బ్రహ్మా కృతవానాత్మమాయయా ॥ ౨౧ ॥ సూతః ॥ కృష్యమాణౌ తతస్తేన
హరిణా బాహుశాలినా । చేరతుస్తౌ విగళితౌ శకునావివ పీవరౌ ॥ ౨౨ ॥ తతస్తౌ
వాహతుర్గత్వా తతో దేవం సనాతనమ్ । పద్మనాభం హృషీకేశం ప్రణిపత్య చ తావు
భౌ ॥ ౨౩ ॥ మధుకైటభౌ ॥ జానీవస్త్వాం విశ్వయోనిం త్వామేకం పురుషోత్తమమ్ ।
త్వామావాం పాహి హేత్వర్థమిదం నౌ శుద్ధికారణమ్ ॥ ౨౪ ॥ అమోఘదర్శనస్సత్యం
యతస్త్వాం విద్మ శాశ్వతమ్ । తతస్త్వామాగతావావామభితః ప్రసమీక్షితుమ్ ॥ ౨౫ ॥
తదిచ్ఛావో వరం దేవ త్వయా దత్తమరిన్దమ । అమోఘదర్శనోఽసి త్వం నమస్తే సమి

తిజ్ఞయ ॥ ౨౬ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ కిమర్థమద్భుతం బ్రూత వరం హ్యాసురసత్తమౌ । దత్త్వాయుషౌ పునర్భూయో ఘోరం హ్యాజీవితుమిచ్ఛథః ॥ ౨౭ ॥ మధుకైటభౌ ॥ యస్మిన్న కశ్చిన్మృతవాన్దేశే తస్మిన్ప్రభో వధమ్ । ఇచ్ఛావో వధం చైవ త్వత్తో నోఽస్తు మహావ్రత ॥ ౨౮ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ బాఢం యువాం తు ప్రవరౌ భవిష్యతౌ కాలసమ్భవే । భవిష్యతో న సన్దేహస్సత్యమేవ బ్రవీమి వామ్ ॥ ౨౯ ॥ సూతః ॥ వరం ప్రదాయాథ మహాసురాభ్యాం సనాతనో విశ్వవరస్సురోత్తమః । రజస్తమోవర్గభవావనౌ యమౌ మమన్థ తావూరుతలేన వై ప్రభుః ॥ ౩౦ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే నారాయణపద్మోద్భవప్రాదుర్భావ
కథనే శ్రీవిష్ణుకృత మధుకైటభాసుర వధో నామ
ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

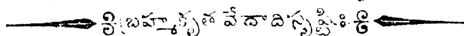
బ్రహ్మకృతస్వాయమ్భువమన్వాదిసృష్టిః

శ్రీమత్స్యః ॥ స్థిత్వా చ తస్మింస్తు ముఖే బ్రహ్మా బ్రహ్మవిదాం వరః । ఊర్ధ్వబాహుర్మహాతేజాస్తపో ఘోరం సమాశ్రితః ॥ ౧ ॥ ప్రజ్వలన్నివ తేజోభిర్భాభిస్స్వాభిస్తమోనుదః । బభాసే సర్వధర్మజ్ఞస్సహస్రాంశురివాంశుభిః ॥ ౨ ॥ అథాన్యద్రూపమాస్థాయ * స్రష్టా నారాయణోఽవ్యయః । ఆజగామ మహాతేజా యోగాచార్యో మహాయశాః ॥ ౩ ॥ సాఙ్ఖ్యాచార్యశ్చ మతిమాన్కపిలో బ్రాహ్మణో వరః । ఉభావపి మహాత్మానౌ స్తువన్తౌ తత్పరౌ ॥ ౪ ॥ తౌ ప్రాప్తావూచతుస్తత్ర బ్రహ్మాణమమితౌజసమ్ । పరావరవిశేషజ్ఞౌ పూజితౌ చ మహర్షిభిః ॥ ౫ ॥ బ్రహ్మా స్మ దృఢబద్ధశ్చ విశాలో జగదాస్థితః । గ్రామణీస్సర్వభూతానాం బ్రహ్మా త్రైలోక్యపూజితః ॥ ౬ ॥ తయోస్తద్వచనం శ్రుత్వా విప్రోఽభ్యావృత్య యోగవిత్ । త్రీనిమానకృతవాన్లోకాన్యధేయం బ్రహ్మణశ్రుతః ॥ ౭ ॥ పుత్రం స్వాయమ్భువం చైవ ముక్త్వా దయితవానృషిః । తస్యాగ్రే వాగ్యతస్తస్థౌ బ్రహ్మాణమజమవ్యయమ్ ॥ ౮ ॥ సోత్పన్నమాత్రో బ్రహ్మాణముక్తవాన్మానసస్సుతః । కిం కుర్మస్తవ సాహాయ్యం బ్రవీతు భగవానృషిః ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మా ॥ య ఏష కపిలో బ్రహ్మా నారాయణపరస్తథా । వదతే భవతస్తత్త్వం తత్కురుష్వ మహామతే ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మణస్తు తదర్థం తు తదా భూయస్సముత్థితః । శుశ్రూషురస్మి యువయోః కింకరోమి కృతాఞ్జలిః ॥ ౧౧ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ యత్సత్యమక్షరం బ్రహ్మ హ్యష్టాదశవిధం హి తత్ । యత్సత్యం యదృతం తత్తు పరం పదమనుస్మర ॥ ౧౨ ॥ ఏతద్వచో నిశామ్యైవ యయౌ స దిశముత్తరామ్ । గత్వా చ తత్ర బ్రహ్మత్వమగమజ్జ్ఞానతేజసా ॥ ౧౩ ॥

---

* శమ్భుర్నారాయణోఽవ్యయః.

తతోఽబ్రహ్మా భువంనామద్వితీయమసృజత్ప్రభుః । సఙ్కల్పయిత్వామనసాతమేవచ మహామనాః ॥ ౧౪ ॥ తతస్సోఽప్యబ్రవీద్వాక్యంకింకరోమిపితామహ । పితామహసమాజ్ఞాతోబ్రహ్మాణంసముపస్థితః॥ ౧౫॥ బ్రహ్మాభ్యాసంతుకృతవాన్సపశ్చాత్పృథివీం గతః । ప్రాప్తశ్చపరమంస్థానంసతయోఃపార్శ్వమాగతః ॥ ౧౬ ॥ తస్మిన్నపిగతే పుత్రేతృతీయమసృజత్ప్రభుః । సాఙ్ఖ్యప్రవృత్తికుశలంభభూపుర్నామతోవిభుమ్॥ ౧౭ ॥ గోపతిత్వంసమాసాద్యయోరేవాగమద్గతిమ్ । ఏవంపుత్రాస్త్రయోమోహ్యాతేఉక్తాశ్చమోక్షధర్మమహాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ తాన్గృహీత్వాసుతాంస్తస్యప్రయయౌయాస్వార్జితాంగతిమ్ । నారాయణశ్చభగవాన్కపిలశ్చయతీశ్వరః ॥ ౧౯ ॥ యంకాలంతౌగతౌముక్తౌబ్రహ్మాతంకాలమేవచ । తతోఘోరతమంభూయస్సంశ్రితఃపరమం వ్రతమ్॥ ౨౦॥ నరేమేఽథతతోబ్రహ్మాప్రభురేకస్తపశ్చరన్ । శరీరార్ధంతతోభార్యాం సముత్పాదితవాఞ్ఛుభామ్ ॥ ౨౧ ॥ తపసాతేజసాచైవవర్చసానియమేనచ । సదృశీమాత్మనోదేవీంసమర్థాంలోకసర్జనే ॥ ౨౨ ॥ తయాసమాహితస్తత్రరోమబ్రహ్మా

బ్రహ్మకృతవేదాదిసృష్టిః

తపశ్చరన్ । సృజన్ప్రజానాంపతయస్సాగరాంశ్చాసృజత్ప్రభుః ॥ ౨౩ ॥ తతో జగాదత్రిపదాంగాయత్రీందేవపూజితామ్ । అపరాంశ్చైవచతురోవేదాన్గాయత్రిసమ్భవాన్ ॥ ౨౪ ॥ ఆత్మనస్సదృశాన్పుత్రానసృజద్వైపితామహః । విశ్వేప్రజానాంపతయోయేభ్యోలోకాఃసంసృతాః ॥ ౨౫ ॥ విశ్వేశంప్రథమంతావన్మహాతపసమాత్మజమ్ । సర్వమన్త్రహితంపుణ్యంనామ్నాధర్మంససృష్టవాన్ ॥ ౨౬ ॥ దక్షంమరీచిమత్రించపులస్త్యంపులహంక్రతుమ్ । వసిష్ఠంగౌతమంచైవభృగుమఙ్గిరసంమునిమ్ ॥ ౨౭ ॥ అత్రైవాద్భుతమిత్యేతేజ్ఞేయాఃపైతామహర్షయః । త్రయోదశగుణంధర్మమాలభన్తమహర్షయః॥ ౨౮ ॥ అదితిర్దితిర్దనుఃకాలాఅనాయుస్సింహికామునిః । తామ్రాక్రోధాచసురసావినతాకద్రురేవచ॥ ౨౯ ॥ దక్షస్యాపత్యమేతావైకన్యాద్వాదశపార్థివ । మరీచేఃకశ్యపఃపుత్రస్తపసానిర్మితఃఖిల॥ ౩౦ ॥ తస్మైకన్యాద్వాదశాన్యాదక్షస్తాఃప్రదదౌతదా। నక్షత్రాణిచసోమాయతదావైదత్తవానృషిః ॥ ౩౧ ॥ రోహిణ్యాదీనిసర్వాణిపుణ్యానియదునన్దన । లక్ష్మీస్సరస్వతీసన్ధ్యావిశ్వేషాంచమతాశుభా॥ ౩౨ ॥ దేవీసరస్వతీచైవబ్రహ్మణానిర్మితాఃపురా । ఏతాఃపఞ్చవరిష్ఠాశ్చసురశ్రేష్ఠాశ్చపార్థివ ॥ ౩౩ ॥ దత్తాభద్రాయధర్మాయబ్రహ్మణాసృష్టకర్మణా । యారూపాపార్థివతీపత్నీబ్రహ్మణఃకామరూపిణీ ॥ ౩౪ ॥ సురభిస్సాహితాభూత్వాబ్రహ్మాణంసముపస్థితా । తతస్తామగమద్బ్రహ్మామైథునంలోకపూజితః॥ ౩౫ ॥ లోకసర్జనహేతుజ్ఞోగవామర్థాయసత్తమః। జజ్ఞిరేచసుతాస్తస్యాంవిపులాధూమసన్నిభాః॥౩౬॥ రక్తసన్ధ్యాభ్రసఙ్కాశాఃప్రాదహంస్తిగ్మతేజసః। తేరుదన్తోద్రవన్త

శ్చగతవన్తఃపితామహమ్ ॥ ౩౭ ॥ రోదనాద్ద్రావణాచ్చైవరుద్రాఇతితతస్స్మృతాః ।
నిరృతిశ్చైవశమ్భుశ్చైవతృతీయశ్చాపరాజితః॥ ౩౮ ॥ మృగోవ్యాధఃకపర్దీచదహనో
థకరశ్చవై । అహిర్బుధ్న్యశ్చభగవాన్కపాలీచాపిపిఙ్గళః ॥ ౩౯ ॥ సేనానీశ్చమ
హాతేజారుద్రాస్త్వేకాదశస్స్మృతాః। తస్యామేవసురభ్యాంచగావోయజ్ఞేశ్వరాంశ్చ
వై॥ ౪౦॥ ప్రకృష్టాశ్చతథామాయాస్సురభ్యాంపశవోత్తరాః । అజాశ్చైవతుహం
సాశ్చతద్వైవామృతముత్తమమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఓషధ్యఃప్రవరాయాశ్చసురభ్యాస్తాస్సము
త్థితాః। ధర్మాల్లక్ష్మీస్తథాకామంసాధ్యాసాధ్యాన్వ్యజాయత॥ ౪౨ ॥ భవంచప్రభ
వంచైవచన్ద్రిసాసురహంతథా । అరుణ్యంచారుణించైవవిశ్వావసుబలధ్రువౌ॥ ౪౩॥
హవిష్యంచవితానంచవిధానశమితావపి । వత్సరంచైవభూతించసర్వాసురనిషూద
నమ్ ॥ ౪౪ ॥ సుపర్వాణబృహత్కాన్తిస్సాధ్యాలోకనమస్కృతా । తమేవానుగ
తాదేవీజనయామాసవైసురాన్॥ ౪౫ ॥ వరంవైప్రథమందేవంద్వితీయంధ్రువమవ్య
యమ్ । విశ్వావసుంతృతీయంచచతుర్థంసోమమీశ్వరమ్ ॥ ౪౬ ॥ తతోనురూపమా
యంచయమస్తస్మాదనన్తరమ్। సప్తమంచతథావాయుమష్టమంనిరృతింవసుమ్॥ ౪౭॥
ధర్మస్యాపత్యమేతద్వైసురభ్యాంసమజాయత । విశ్వేదేవాశ్చవిశ్వాయాంధర్మా
జ్జాతాఇతిశ్రుతః ॥ ౪౮ ॥ దక్షశ్చైవమహాబాహుఃపుష్కరస్వనఏవచ । చాక్షుష
శ్చమనుశ్చైవతథామధుమహోరగౌ॥ ౪౯ ॥ విశ్వాంతశ్చవసుర్బాలోవిష్కమ్భ
శ్చమహాయశాః । రురుశ్చైవనిసత్త్వాజాభాస్కరప్రతిమద్యుతిః ॥ ౫౦ ॥ విశ్వా
ద్దేవాన్దేవమాతావిశ్వేశాఙ్జనయత్సుతాన్ । మరుత్వతీమరుత్వతోదేవానజనయత్సు
తాన్ ॥ ౫౧ ॥ అగ్నించక్షూరవిర్జ్యోతిస్సావిత్రంమిత్రమేవచ । అమరంశరవృష్టిం
చసుకర్షంచమహాభుజమ్ ॥ ౫౨ ॥ విరాజంచైవవాచంచవిశ్వావసుమతింతథా ।
అశ్వవన్తంచిత్రరశ్మింతథానిషధనంనృప ॥ ౫౩ ॥ హవ్యాయన్తంబాడబంచైవచారిత్రం
మదపన్నగమ్ । బృహన్తంచబృహద్రూపంతథావైపూతనానుగమ్॥ ౫౪ ॥ మరుత్వ
తీపురాజజ్ఞేఏతాన్వైమారుతాన్గణాన్ । అదితిఃకశ్యపాజ్జజ్ఞేఆదిత్యాన్ద్వాదశైవ
హి॥ ౫౪ ॥ ఇన్ద్రోవిష్ణుర్భగస్త్వష్టావరుణోహ్యర్యమారవిః । పూషామిత్రశ్చధన
దోధాతాపర్జన్యఏవచ ॥ ౫౬ ॥ ఏతేవైద్వాదశాదిత్యావరిష్ఠాస్త్రిదివౌకసామ్ ।
ఆదిత్యస్యాశ్వినౌసత్యాంజజ్ఞాతేద్వౌసుతౌవరౌ ॥ ౫౭ ॥ తపశ్శ్రేష్ఠౌగుణశ్రేష్ఠౌ
త్రిదివస్యాపిసమ్మతౌ । దనుస్తుదానవాన్జజ్ఞేదితిర్దైత్యాన్వ్యజాయత ॥ ౫౮ ॥ కాలా
తువైకాలకేయానసురాన్రాక్షసాంస్తువై । అనాయుషాయాస్తనయావ్యాధయస్సు
మహాబలాః ॥ ౫౯ ॥ సింహికాగ్రహమాతావైగన్ధర్వజననీమునిః । తామ్రాత్వప్స
రసాంమాతాపుణ్యానాంభారతోద్భవా ॥ ౬౦ ॥ క్రోధాయాస్సర్వభూతానిపిశా
చాశ్చైవపార్థివ । జజ్ఞేయక్షగణాంశ్చైవరాక్షసాంశ్చవిశామ్పతే ॥ ౬౧ ॥ చతు

దానిసత్త్వానితథాగావస్తుసారసాః । సుపర్ణాన్పక్షిణశ్చైవవినతాయాంవ్యజాయ ॥ ౬౨ ॥ మహీధరాన్సర్వనాగాన్దేవీకద్రూర్వ్యజాయత । ఏవంవృద్ధింసమాగ ...పిశ్చేలోకాఃపరస్పరమ్ ॥ ౬౩ ॥ తదావైపౌష్కరంరాజన్ప్రాదుర్భావంమహా సః । ప్రాదుర్భావఃపౌష్కరస్తేమహార్ణద్వైపాయనేరితః ॥ ౬౪ ॥ పురాణఃపు ...శ్చైవమయావిష్ణుర్హరిఃప్రభుః।కథితస్తేఽనుపూర్వ్యేణసంస్తుతఃపరమర్షిభిః॥౬౫॥ ...శ్చైతదగ్ర్యంశృణుయాత్పురాణంసదానరఃపర్వసుచోత్తమంచ । అవాప్యలో ...న్సహివీతరాగఃపరత్రవైస్వర్గఫలానుభుఙ్క్తే ॥ ౬౬ ॥ చక్షుషామనసావాచా ...ణాచచతుర్విధమ్ । ప్రసాదయతియఃకృష్ణంతస్మైకృష్ణఃప్రసీదతి ॥ ౬౭ ॥ రాజా లభతేరాజ్యమధనశ్చోత్తమంధనమ్ । క్షీణాయుర్లభతేచాయుస్సుతకామాస్సు ...న్తథా ॥ ౬౮ ॥ యజ్ఞావేదాస్తథాకామాస్తపాంసివివిధానిచ । ప్రాప్నోతివి ...నంపుణ్యంవిష్ణుభక్తోధనానిచ ॥ ౬౯ ॥ యద్యత్కామయతేకిఞ్చిత్తత్తల్లోకేశ్వరా ...వేత్ । ఏషపౌష్కరకోనామప్రాదుర్భావోమహాత్మనః ॥ ౭౦ ॥ కీర్తితస్తేమహా ...గవ్యాసశ్రుతినిదర్శనాత్ । సర్వంవిహాయయఇమంపఠేత్పౌష్కరకంహరేః॥ ౭౧॥ ...దుర్భావంమనుశ్రేష్ఠనతథాప్యశుభంభవేత్ ॥ ౭౨॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేపద్మోద్భవప్రాదుర్భావకథనేబ్రహ్మాదికృతవేదా దిసృష్టిర్నామ సప్తత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీవిష్ణుమహిమానువర్ణనమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ విష్ణుత్వంశృణుమేవిష్ణోర్హరిత్వంచకృతేయుగే । వైకుణ్ఠత్వంచ ...వేషుకృష్ణత్వంమానుషేషుచ ॥ ౧ ॥ ఈశ్వరస్యహితస్యైషాకర్మణాంగహనాగ ...ః । సమ్ప్రత్యతీతాన్భవ్యాంశ్చశృణురాజన్యథాతథమ్ ॥ ౨ ॥ అవ్యక్తోవ్యక్తలిఙ్గ ...యఏషభగవాన్ప్రభుః । నారాయణోహ్యనన్తాత్మాప్రభవోఽవ్యయఏవచ॥ ౩॥ ...వనారాయణోభూత్వాహరిరాసీత్సనాతనః । బ్రహ్మావాయుశ్చసోమశ్చధర్మశ్శ ...బృహస్పతిః॥ ౪॥ అదితేరపిపుత్రత్వమేషయాతోయుగేయుగే। ఏషవిష్ణురితిఖ్యా ...ఇన్ద్రస్యావరజోవిభుః ॥ ౫ ॥ ప్రసాదజంచాస్యవిభోరదిత్యాఃపుత్రకారణమ్ । వ ...ర్థంసురశత్రూణాందైత్యదానవరక్షసామ్ ॥ ౬ ॥ ప్రధానాత్మాపురాహ్యేషబ్ర హ్మాణమసృజత్ప్రభుః । సోఽసృజత్పూర్వపురుషఃపురాకల్పేప్రజాపతీన్ ॥ ౭ ॥ అ సృజన్మానవాంస్తత్రబ్రహ్మవంశాననుత్తమాన్ । తేభ్యోభవన్మహాత్మభ్యోబహుధా బ్రహ్మశాశ్వతమ్॥ ౮ ॥ ఏతదాశ్చర్యభూతస్యవిష్ణోఃకర్మానుకీర్తనమ్ । కీర్తనీయస్య ...లోకేషుకీర్త్యమానంనిబోధమే ॥ ౯ ॥ వృత్తేవృత్రవధేతత్రవర్తమానేకృతే యుగే । ఆసీత్త్రైలోక్యవిఖ్యాతస్సఙ్గ్రామస్తారకామయః ॥ ౧౦ ॥ యత్రతే

దానవో ఘోరాస్సర్వే సజ్ఞాత్రిసమజ్జయాః । ఘ్నన్తి దేవగణాన్సర్వాన్త్సయక్షో
రగరాక్షసాన్ ॥ ౧౧ ॥ తేవధ్యమానా నాపిముఖాః క్షీణప్రహరణా రణే । త్రాతారం
మనసా జగ్ముర్దేవం నారాయణం ప్రభుమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఏతస్మిన్నన్తరే మేఘా నిర్వాణా
ఙ్గారవర్చసః । సార్కచన్ద్రగ్రహగణాం ఛాదయన్తస్తతో నభః ॥ ౧౩ ॥ వేణుపద్య
ర్గణోపేతా ఘోరనిర్హ్రాదకారిణః । అన్యోన్యవేగాభిహతాః ప్రవవుస్సప్తమారు
తాః ॥ ౧౪ ॥ దీప్తతోయాశనిఘనైర్వజ్రవేగానిలాననైః । నవైస్సుఘోరైరుత్పా
తైర్దహ్యమానమివామ్బరమ్ ॥ ౧౫ ॥ పేతురుల్కాసహస్రాణి పేతుః ఖచరాణ్యపి ।
దివ్యాని చ విమానాని ప్రపతన్త్యుత్పతన్తి చ ॥ ౧౬ ॥ చతుర్యుగాతిపర్యాయే లోకా
నాం యద్భయం భవేత్ । అరూపవన్తి రూపాణి తస్మిన్నుత్పాతదర్శనే ॥ ౧౭ ॥ జా
తం చ నిష్ప్రభం సర్వం న ప్రజ్ఞాయత కిఞ్చన । తిమిరౌఘపరిక్షిప్తా న రేజుశ్చ దిశో దశ ॥ ౧౮ ॥
వివేశ రూపిణీ కాలీ కాలమేఘావగుణ్ఠితా । ద్యౌర్నభాత్యభిభూతార్క ఘోరేణ త
మసావృతా ॥ ౧౯ ॥ తాన్ఘనౌఘాన్సతిమిరాన్దోర్భ్యాముత్క్షిప్య స ప్రభుః । వ
పుస్స్వదర్శయామాస దివ్యం కృష్ణవపుర్హరిః ॥ ౨౦ ॥ బలాహకాఞ్జననిభం బలాహకత
నూరుహమ్ । తేజసా వపుషా చైవ కృష్ణం కృష్ణమివాచలమ్ ॥ ౨౧ ॥ దీప్తపీతామ్బర
ధరం తప్తకాఞ్చనభూషణమ్ । ధూమాన్ధకారవపుషం యుగాన్తాగ్నిమివోత్థితమ్ ॥ ౨౨ ॥
చతుర్ద్విగుణపీనాంసం కిరీటచ్ఛన్నమూర్ధజమ్ । బభౌ చామీకరప్రఖ్యైరాయుధైరుప
శోభితమ్ ॥ ౨౩ ॥ చన్ద్రార్కకిరణోద్యోతం గిరికూటమివోచ్ఛ్రితమ్ । నన్దకానన్ది
తకరం శరాశీవిషధారిణమ్ ॥ ౨౪ ॥ శక్తిచిత్రబలోదగ్రం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ ।
విష్ణుశైలం క్షమామూలం శ్రీవత్సం శార్ఙ్గధన్వనమ్ ॥ ౨౫ ॥ త్రిదశోదారఫలదం స్వర్గస్త్రీ
చారుపల్లవమ్ । సర్వలోకనమస్కృత్యం సర్వసత్త్వమనోహరమ్ ॥ ౨౬ ॥ నానా
విమానవిటపం తోయదామ్బుమధుస్రవమ్ । విద్యాహఙ్కారసారాఢ్యం మహాభూత
ప్రరోహణమ్ ॥ ౨౭ ॥ విశేషపత్త్రైర్నిచితం గ్రహనక్షత్రపుష్పితమ్ । దైత్యలోకమ
హాస్కన్ధం మర్త్యలోకప్రకాశినమ్ ॥ ౨౮ ॥ సాగరాకారనిర్హ్రాదం రసాతలతలాశ్ర
యమ్ । నాగేన్ద్రపాశవితతం పతుయన్త్రినిషేవితమ్ ॥ ౨౯ ॥ శీలార్థచారుగన్ధా
ఢ్యం సర్వలోకమహాద్రుమమ్ । అవ్యక్తానన్తసలిలం వ్యక్తాహఙ్కారఫేనిలమ్ ॥ ౩౦ ॥
మహాభూతతరఙ్గౌఘం గ్రహనక్షత్రబుద్బుదమ్ । విమానవాహనైర్వ్యాప్తం తోయ
దాడమ్బరాకులమ్ ॥ ౩౧ ॥ జన్తుమత్స్యగణాకీర్ణం శైలశఙ్ఖకులైర్యుతమ్ । త్రైగు
ణ్యవిషయావర్తం సర్వలోకతిమిఙ్గిలమ్ ॥ ౩౨ ॥ వీరవృక్షలతాగుల్మం భుజగోత్సృష్ట
శైవలమ్ । ద్వాదశార్కమహాద్వీపం రుద్రైకాదశపత్తనమ్ ॥ ౩౩ ॥ వస్వష్టపర్వతో
పేతం త్రైలోక్యామ్భోమహోదధిమ్ । సన్ధ్యాసన్ధ్యాతిసలిలం సుపర్ణానిలసేవిత
మ్ ॥ ౩౪ ॥ దైత్యయక్షగణగ్రాహం రక్షోగణఝషాకులమ్ । పితామహమహావీర్యం

స్వర్గస్త్రీరత్నశోభితమ్ ॥ ౩౫ ॥ శ్రీకీర్తికాన్తిలక్ష్మీభిర్నదీభిరుపశోభితమ్ । కాల
యోగిమహాపర్వప్రళయోత్పత్తివేగినమ్ ॥ ౩౬ ॥ తత్సంయోగమహాపారం నారా
యణమహార్ణవమ్ । దేవాదిదేవం వరదం భక్తానాం భక్తివత్సలమ్ ॥ ౩౭ ॥ అనుగ్రహ
కరం దేవం ప్రశాన్తికరణం శివమ్ । హర్యశ్వరథసంయుక్తే సుపర్ణధ్వజశోభితే ॥ ౩౮ ॥
గ్రహచన్ద్రార్కరచితే మన్దరాక్షవరావృతే । అనన్తరశ్మిసంయుక్తే విస్తీర్ణే మేరుగ
హ్వరే ॥ ౩౯ ॥ తారాచిత్రకుసుమే గ్రహనక్షత్రబన్ధురే । భయేష్వభయదం వ్యో
మ్ని దేవా దైత్యపరాజితాః ॥ ౪౦ ॥ దదృశుస్తే స్థితం దేవం దివ్యలోకమయే రథే । తం
కృతాఞ్జలయస్సర్వే దేవాశ్శక్రపురోగమాః ॥ ౪౧ ॥ జయశబ్దం పురస్కృత్య శర
ణ్యం శరణం గతాః । స తేషాం తాం గిరం శ్రుత్వా విష్ణుర్దైవతదైవతమ్ ॥ ౪౨ ॥ మ
నశ్చక్రే వినాశాయ దానవానాం మహామృధే । ఆకాశే తు స్థితో విష్ణురుత్తమం వపురా
స్థితః ॥ ౪౩ ॥ ఉవాచ దేవతాస్సర్వాస్సప్రతిజ్ఞమిదం వచః । శాన్తిం వ్రజత భ
ద్రం వో మా భైష్ట మరుతాం గణాః ॥ ౪౪ ॥ జితా మే దానవాస్సర్వే త్రైలోక్యం ప్రతి
గృహ్యతామ్ । తే తస్య సత్యధర్మస్య విష్ణోర్వాక్యేన తోషితాః ॥ ౪౫ ॥ దేవాః
ప్రీతిం పరాం జగ్ముః ప్రాశ్యామృతమివామరాః । తతః కుసుమవర్షాణి వవర్షుశ్చ వలా
హకాః ॥ ౪౬ ॥ ప్రవవుశ్చ శివా వాతాః ప్రసన్నాశ్చ దిశో దశ । శుద్ధప్రభాణి జ్యోతీం
షి సోమం చక్రుః ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౪౭ ॥ న విగ్రహం గ్రహాశ్చక్రుః ప్రసన్నాశ్చాపి సిన్ధవః ।
విరజస్కా భవన్మార్గాః ప్రసన్నా వీథయస్త్రియః ॥ ౪౮ ॥ యథార్థమూహుస్సరితో
నాపి చుక్షుభిరేఽర్ణవాః । ఆసఞ్ఛుభానీన్ద్రియాణి నరాణామన్తరాత్మసు ॥ ౪౯ ॥
మహర్షయో వీతశోకా వేదానుచ్చైరధీయత । యజ్ఞేషు చ హవిర్భాగం శివమాప చ పా
వకః ॥ ౫౦ ॥ ప్రవృత్తధర్మసంవృత్తా లోకా ముదితమానసాః । విష్ణోర్దత్తప్రతిజ్ఞస్య
శ్రుత్వారినిధనే గిరమ్ ॥ ౫౧ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే పద్మోద్భవప్రాదుర్భావకథనే శ్రీవిష్ణుమహిమాను
వర్ణనాది కథనం నామ ఏకసప్తత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

❀ విష్ణుప్రతిజ్ఞానన్తరం దైత్యదానవాదికృతయుద్ధోద్యోగః. ❀

శ్రీమత్స్యః ॥ తత్రాభయం విష్ణువచశ్శ్రుత్వా దైతేయదానవాః । ఉద్యో
గం విపులం చక్రుర్యుద్ధాయ విజయాయ చ ॥ ౧ ॥ మయస్తు కాఞ్చనమయం త్రినల్వాయ
తమక్షరమ్ । చతుశ్చక్రం సువిపులం కల్పితం చ మహాయుగమ్ ॥ ౨ ॥ కిఙ్కిణీజాలనిర్ఘో
షం ద్వీపిచర్మపరిష్కృతమ్ । రుచిరం రత్నజాలైశ్చ హేమజాలైశ్చ శోభితమ్ ॥ ౩ ॥
ఈహామృగగణాకీర్ణం పక్షిపఙ్క్తివిరాజితమ్ । దివ్యాస్త్రతూణీరధరం పయోధరని
నాదితమ్ ॥ ౪ ॥ స్వక్షం రథవరోదారం సూపస్థం గగనోపమమ్ । గదాపరిఘసమ్పూ

ర్ణం మూర్తిమన్తమివార్ణవమ్ ॥ ౫ ॥ హేమకేయూరవలయం చన్ద్రమణ్డలకూబరమ్ ।
సపతాకధ్వజోపేతం సాదిత్యమివ మన్దరమ్ ॥ ౬ ॥ గజేన్ద్రాభోగవపుషం క్వచిత్కేస
రివర్చసమ్ । యుక్తమృక్షసహస్రేణ సమృద్ధామ్బుదనాదితమ్ ॥ ౭ ॥ దీప్తమా
కాశగం దివ్యం రథం పరరథారుజమ్ । అధ్యతిష్ఠద్రణాకాఙ్క్షీ మేరుం దీప్తమివాంశు
మాన్ ॥ ౮ ॥ తారముత్క్రోశవిస్తారం సర్వం హేమమయం రథమ్ । శైలాకారమస
మ్బాధం నీలాఞ్జనచయోపమమ్ ॥ ౯ ॥ కార్ష్ణాయసమయం దివ్యం లోహేషాబద్ధకూబ
రమ్ । తిమిరోద్గారికిరణం గర్జన్తమివ తోయదమ్ ॥ ౧౦ ॥ లోహజాలేన మహతా సగ
వాక్షేణ దంశితమ్ । ఆయసైః పరిఘైః పూర్ణం క్షేపణీయైస్సముద్గరైః ॥ ౧౧ ॥ ప్రా
సైరస్త్రైశ్చ వివిధైరసంయుక్తైశ్చ కణ్టకైః । శోభితం త్రాసనీయైశ్చ తోమరైస్సపర
శ్వధైః ॥ ౧౨ ॥ ఉద్యన్తం ద్విషతాం హేతోర్ద్వితీయమివ మన్దరమ్ । యుక్తం ఖరస
హస్రేణ సోఽధ్యారోహద్రథోత్తమమ్ ॥ ౧౩ ॥ విరోచనస్తు సంక్రుద్ధో గదాపాణిరవస్థి
తః । ప్రముఖే తస్య సైన్యస్య దీప్తశృఙ్గ ఇవాచలః ॥ ౧౪ ॥ యుక్తం హయసహస్రేణ
హయగ్రీవస్తు దానవః । స్యన్దనం వాహయామాస సపత్నానీకమర్దనః ॥ ౧౫ ॥ వ్యా
యతం కిష్కుసాహస్రం ధనుర్విస్ఫారయన్మహత్ । వారాహః ప్రముఖే తస్థౌ సప్రరోహ
ఇవాచలః ॥ ౧౬ ॥ ఖరస్తు విక్షరన్దర్పాన్నేత్రాభ్యాం రోషజం జలమ్ । స్ఫురద్దన్తౌ
ష్ఠనయనం సఙ్గ్రామం సోఽభ్యకాఙ్క్షత ॥ ౧౭ ॥ త్వష్టా త్వష్టగజం ఘోరం యానమాస్థా
య దానవః । వ్యూహితుం దానవం వ్యూహం పరిచక్రామ వీర్యవాన్ ॥ ౧౮ ॥ విప్రచిత్తిసు
తశ్చైవ శ్వేతకుణ్డలభూషణః । శ్వేతశైలప్రతీకాశో యుద్ధాయాభిముఖస్స్థితః ॥ ౧౯ ॥
అరిష్టో బలిపుత్రస్తు వరిష్ఠాద్రిశిలాయుధః । యుద్ధాయాభిముఖస్తస్థౌ చరాచరవికమ్ప
నః ॥ ౨౦ ॥ కిశోరస్త్వభిసంహర్షాత్కిశోర ఇవ చోదితః । సబలాం దానవాంశ్చైవ స
న్నహ్యన్తే యథాక్రమమ్ ॥ ౨౧ ॥ అభవద్దైత్యసైన్యస్య మధ్యే రవిరివోదితః । లమ్బ
స్తు లమ్బమేఘాభః ప్రలమ్బామ్బరభూషణః ॥ ౨౨ ॥ దైత్యవ్యూహం గతో భాతి సనీహా
ర ఇవాంశుమాన్ । స్వర్భానురాస్యయోధీ తు దశనౌష్ఠేక్షణాయుధః ॥ ౨౩ ॥ హ
సంస్తిష్ఠతి సైన్యానాం ప్రముఖే స మహాగ్రహః । అన్యే హయగతాస్తత్ర గజస్కన్ధగ
తాః పరే ॥ ౨౪ ॥ సింహవ్యాఘ్రగతాశ్చాన్యే వరాహర్క్షేషు చాపరే । కేచిత్ఖరోష్ట్ర
గన్తారః కేచిత్తోయదవాహనాః ॥ ౨౫ ॥ పదాతినోఽపరే దైత్యా భీషణా వికృతాననాః ।
ఏకపాదా ద్విపాదాశ్చ ననృతుర్యుద్ధకాఙ్క్షిణః ॥ ౨౬ ॥ ఆస్ఫోటయన్తో బహవః క్ష్వేళ
న్తశ్చ గజోపరి । దృప్తశార్దూలనిర్ఘోషా నేదుర్దానవపుఙ్గవాః ॥ ౨౭ ॥ తే గదాపరిఘై
రుగ్రైశ్శిలాముసలపాణయః । బహుభిః పరిఘాకారైస్తర్జయన్తి స్మ దేవతాః ॥ ౨౮ ॥
పాశైశ్చ ఖడ్గైశ్చ తథా తోమరాఙ్కుశపట్టసైః । చిక్రీడుస్తే శతఘ్నీభిశ్శతధారైశ్చ ము

గ్గరైః॥ ౨౯ ॥ ఖణ్డశైలైశ్చశైలైశ్చపరిఘైశ్చోత్తమాయుధైః । చక్రైశ్చదైత్యప్రవరాశ్చక్రురానన్దితంబలమ్॥ ౩౦ ॥ ఏవంతుదానవంసైన్యంసర్వంయుద్ధమదోత్కటమ్। దేవానభిముఖంతస్థౌమేఘానీకమివాద్భుతమ్ ॥ ౩౧ ॥ తదద్భుతందైత్యసహస్రగాఢంవాయ్వగ్నిశైలామ్బుదతోయకల్పమ్ । బలంరణౌఘాభ్యుదయాభ్యుదీర్ణంయుయుత్సవోన్మత్తమివాబభాసే॥ ౩౨॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవదానవసఙ్గ్రామే తారకామయాదికృతసేనాసన్నాహకథనంనామ ద్విసప్తత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

తారకామయయుద్ధార్థందేవకృతసేనాసన్నాహః.

శ్రీమత్స్యః ॥ శ్రుతస్తేదైత్యసైన్యస్యవిస్తారోరవినన్దన । సురాణామపిసైన్యస్యవిస్తారంవైష్ణవంశృణు॥ ౧ ॥ ఆదిత్యావసవోరుద్రాహ్యశ్వినౌచమహాబలౌ । సబలాస్సానుగాశ్చైవసన్నహ్యన్తయథాక్రమమ్ ॥ ౨ ॥ పురుహూతశ్చపురతోలోకపాలస్సహస్రదృక్ । అగ్రణీస్సర్వదేవానామారురోహసురద్విపమ్॥ ౩ ॥ మధ్యేచాస్యరథస్సర్వపక్షిప్రవరరంహసః । సుచారుచక్రచరణోహేమవజ్రపరిష్కృతః॥ ౪ ॥ దేవగన్ధర్వయక్షౌఘైరనుయాతస్సహస్రశః । దీప్తిమద్భిస్సదస్యైశ్చదేవబ్రహ్మర్షిభిష్టుతః ॥ ౫ ॥ వజ్రవిస్ఫూర్జితోద్భూతైర్విద్యుదిన్ద్రాయుధోదితైః । యుక్తోవలాహకగణైఃపర్వతైరివకామగైః॥ ౬ ॥ యమారూఢస్సభగవాన్పర్యేతిసకలంజగత్ । హవిర్ధానేషుగాయన్తివిప్రామఖముఖేస్థితాః ॥ ౭ ॥ స్వర్గేశక్రానుయాతేషుదేవతూర్యనినాదిషు । సైన్యేసముపనృత్యన్తిశతశోహ్యప్సరోగణాః ॥ ౮ ॥ కేతునానాగరాజేనరాజమానోయథారవిః । యుక్తోహయసహస్రేణమనోమారుతరంహసా ॥ ౯ ॥ సస్యన్దనవరోభాతిగుప్తోమాతలినాతదా । కృత్స్నఃపరివృతోమేరుర్భాస్కరస్యేవతేజసా ॥ ౧౦ ॥ యమస్తుదణ్డముద్యమ్యకాలయుక్తంచముద్గరమ్ । తస్థౌసురగణానీకేదైత్యాన్నాదేనభీషయన్ ॥ ౧౧ ॥ చతుర్భిస్సాగరైర్యుక్తోలేలిహానైశ్చపన్నగైః। శఙ్ఖముక్తాఙ్గదధరోబిభ్రత్తోయమయంవపుః ॥ ౧౨ ॥ కాలపాశాన్సమాభిభ్రన్హయైశ్శశికరోపమైః। వాయ్వీరితజలాకారైఃకుర్వన్లీలాస్సహస్రశః ॥ ౧౩ ॥ పాణ్డురోద్ధూతవసనఃప్రవాళరుచిరాఙ్గదః । మణిశ్యామోత్తమవపుర్హారతారార్పితోదరః ॥ ౧౪ ॥ వరుణఃపాశభృన్మధ్యేదేవానీకేసతస్థివాన్ । యుద్ధవేలామభిలషన్భిన్నవేలఇవార్ణవః ॥ ౧౫ ॥ యక్షరాక్షససైన్యేనగుహ్యకానాంగణైరపి । యుక్తశ్చశఙ్ఖపద్మాభ్యాంనిధీనామధిపఃప్రభుః॥ ౧౬ ॥ రాజరాజేశ్వరశ్రీమాన్గదాపాణిరదృశ్యత । విమానయాయీధనదోవిమానేపుష్పకేస్థితః ॥ ౧౭ ॥ సరాజరాజశ్శుశుభేధనేశోనరవాహనః । ఉక్షాణమాస్థితస్సఖ్యేసాక్షాదివశివస్స్వయమ్ ॥ ౧౮ ॥ పూర్వపక్షంసహస్రాక్షఃపితృరాజశ్చదక్షిణమ్ । వరుణఃపశ్చిమంపక్షముత్తరంనరవాహ

నః ॥ ౧౯ ॥ చతుర్భియుక్తాశ్చత్వారోలోకపాలామహాబలాః । స్వాసుదిక్షుస్త్వ
రక్షన్తతస్యదేవబలస్యతు ॥ ౨౦ ॥ సూర్యస్సప్తాశ్వయుక్తేనరథేనామితగామినా ।
శ్రియాజాజ్వల్యమానేనదీప్యమానైశ్చరశ్మిభిః ॥ ౨౧ ॥ ఉదయాస్తమచక్రేణమేరు
పర్వతగామినా । త్రిదివద్వారచక్రేణతపతాలోకమవ్యయమ్ ॥ ౨౨ ॥ సహస్రరశ్మి
యుక్తేనభ్రాజమానేనతేజసా । చచారమధ్యేదేవానాంద్వాదశాత్మాదినేశ్వరః ॥ ౨౩ ॥
సోమశ్శ్వేతైర్హయైర్జ్యోతిస్స్యన్దనేశీతరశ్మివాన్ । హిమతోయప్రపూర్ణాభిర్భాభిరా
ప్యాయయఞ్జగత్ ॥ ౨౪ ॥ తమృక్షపూగానుగతంశిశిరాంశుంద్విజేశ్వరమ్ । శ
శచ్ఛాయాఙ్కితతనుంనైశస్యతమసఃక్షయమ్ ॥ ౨౫ ॥ జ్యోతిషామీశ్వరంవ్యోమ్ని
రసానాంరసదంప్రభుమ్ । ఓషధీనాంపవిత్రాణాంనిధానమమృతస్యచ ॥ ౨౬ ॥ జగ
తఃప్రథమంభాగంసౌమ్యంసత్త్వమయంరథమ్ । దదృశుర్దానవాస్సోమంహిమప్రహరణం
స్థితమ్ ॥ ౨౭ ॥ యఃప్రాణస్సర్వభూతానాంపఞ్చధాభిద్యతేనృప । సప్తస్కన్ధగతా
ల్లోకాంస్త్రీన్దధారచకారచ ॥ ౨౮ ॥ యమాహురగ్నికర్తారంసర్వప్రభవమీశ్వరమ్ ।
సప్తస్వరగతోయశ్చనిత్యంగీర్భిరుదీర్యతే ॥ ౨౯ ॥ యంవదన్త్యుత్తమంభూతంయం
వదన్త్యశరీరిణమ్ । యమాహురాకాశగమంశీఘ్రగంశబ్దయోగినమ్ ॥ ౩౦ ॥ స
వాయుస్సర్వభూతానాముద్భూతస్స్వేనతేజసా । వాతైఃప్రవ్యథయన్దైత్యాన్ప్రతి
లోమంసతోయదః ॥ ౩౧ ॥ మరుతోదేవగన్ధర్వావిద్యాధరగణైస్సహ । చిక్రీడురసి
భిశ్శుభ్రైర్నిర్ముక్తైరివపన్నగైః ॥ ౩౨ ॥ సృజన్తస్సర్పపతయస్తీవ్రంరోషమయంవిషమ్ ।
శరభూతాదవీన్ద్రాణాంచేరుర్వ్యాత్తాననాదివి ॥ ౩౩ ॥ పర్వతైశ్చశిలాశృఙ్గైశ్శత
శాఖైశ్చపాదపైః । ఉపతస్థుస్సురగణాఃప్రహర్తుందానవంబలమ్ ॥ ౩౪ ॥ యస్స
దేవోహృషీకేశఃపద్మనాభస్త్రివిక్రమః । యుగాన్తేకృష్ణవర్ణాభోవిశ్వస్యజగతఃప్ర
భుః ॥ ౩౫ ॥ సర్వయోనిస్సమధుహాహవ్యభుక్క్రతుసంస్థితః । భూమ్యాపోవ్యోమభూతా
త్మాశ్యామశ్శాన్తికరోఽరిహా ॥ ౩౬ ॥ సార్కదీప్తిప్రభందివ్యముత్తమోత్తమతేజసమ్ ।
అరిఘ్నమమరాదీనాంచక్రంగృహ్యగదాధరః ॥ ౩౭ ॥ సవ్యేనాలమ్బ్యమహతీంసర్వా
సురవినాశనీమ్ । కరేణకాలీంవపుషాశత్రుకాలప్రదాంగదామ్ ॥ ౩౮ ॥ అన్యైర్భుజైః
ప్రదీప్తాభైర్భుజగారిధ్వజఃప్రభుః । దధారాయుధజాతానిశార్ఙ్గాదీనిమహాబలః ॥ ౩౯ ॥
సకశ్యపస్యాత్మభువంద్విజంభుజగభోజనమ్ । పవనాధికసఞ్చారంగగనక్షోభకం
ఖగమ్ ॥ ౪౦ ॥ భుజగేన్ద్రేణవదనేనివిష్టేనవిరాజితమ్ । మహేన్ద్రేణామృతస్యా
ర్థేవజ్రేణకృతలక్షణమ్ ॥ ౪౧ ॥ అమృతారమ్భనిర్ముక్తంమన్దరాద్రిమివోచ్ఛ్రితమ్ ।
దేవాసురవిమర్దేషుబహుశోదృష్టవిక్రమమ్ ॥ ౪౨ ॥ శిఖినంబలినంచైవతప్తకుణ్డలభూ
షణమ్ । విచిత్రపత్రవసనంధాతుమన్తమివాచలమ్ ॥ ౪౩ ॥ స్ఫీతక్రోడావలమ్బేన

శీతాంశుసమతేజసా । భోగిభోగారిసక్తేనమణిరత్నేనభాస్వతా ॥ ౪౪ ॥ పత్రా
భ్యాంచారుపత్రాభ్యామావృత్యదిపిలీలయా । యుగాన్తే సేన్ద్రచాపాభ్యాంతోయ
దాభ్యామివామ్బరమ్ ॥ ౪౫ ॥ నీలలోహితపీతాభిఃపతాకాభిరలఙ్కృతమ్ । కేతు
వేషప్రతిచ్ఛన్నంమహాకాయనికేతనమ్॥౪౬ ॥ అరుణావరజంశ్రీమానారుహ్యాసమరే
విభుః । సువర్ణవర్ణవపుషాసువర్ణంఖేచరోత్తమమ్ ॥ ౪౭ ॥ తమన్వయుర్దేవగణాము
నయశ్చసమాహితః । గీర్భిఃపరమమన్త్రాభిస్తుష్టువుశ్చగదాధరమ్ ॥ ౪౮ ॥ తద్వై
శ్రవణసంశ్లిష్టంవైవస్వతపురస్సరమ్। ద్విజరాజపరిక్షిప్తందేవరాజవిరాజితమ్॥౪౯॥
చన్ద్రప్రభాభిర్విపులంయుద్ధాయసమవర్తత । పవనావిద్ధనిర్ఘోషంప్రదీప్తంచహుతాశ
నమ్॥ ౫౦ ॥ విష్ణోర్జిష్ణోశ్చభ్రాజిష్ణోస్తేజసాచసమావృతమ్। బలంబలబహుద్వృత్తం
యుద్ధాయసమవర్తత॥ ౫౧॥ స్వస్త్యస్తుదేవేభ్యఇతిబృహస్పతిరభాషత।స్వస్త్యస్తు
దానవానీకేఉశనావాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౫౨ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవదానవసఙ్గ్రామే దేవకృత సమరస
న్నాహోనామ త్రిసప్తత్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

❈ దేవాసురయుద్ధమ్. ❈

శ్రీమత్స్యః ॥ తాభ్యాంబలాభ్యాంసంజజ్ఞేతుములోవిగ్రహస్తదా। సురాణా
మసురాణాంచపరస్పరజయైషిణామ్ ॥ ౧॥ దానవాదైవతైస్సార్ధంనానాప్రహరణో
ద్యతాః । సమీయుర్యుధ్యమానావైపర్వతాఇవపర్వతైః ॥ ౨ ॥ తత్సురాసురసమ్బ
ద్ధంయుద్ధమత్యద్భుతంబభౌ । ధర్మాధర్మసమాయుక్తందర్పేణవినయేనచ ॥ ౩ ॥
తతోరథైఃప్రజవితైర్వారణైశ్చప్రనోదితైః । ఉత్పతద్భిశ్చగగనమసిహస్తైస్సమన్త
తః॥౪॥ క్షిప్యమాణైశ్చముసలైఃప్రాసైర్భల్లైశ్చసాయకైః । చాపైర్విస్ఫార్యమాణై
శ్చపాత్యమానైశ్చముద్గరైః ॥ ౫ ॥ తద్యుద్ధమభవద్ఘోరందేవదానవసఙ్కులమ్।జగ
తస్త్రాసజననంయుగసంవర్తకోపమమ్ ॥ ౬ ॥ స్వహస్తముక్తైఃపరిఘైర్విప్రయుక్తై
శ్చపర్వతైః । దానవాస్సమరేజఘ్నుర్దేవానిన్ద్రపురోగమాన్ ॥ ౭॥ తేవధ్యమానా
బలిభిర్దానవైర్జయకాఙ్క్షిభిః । విషణ్ణవదనాదేవాజగ్మురార్తింపరాంమృధే ॥ ౮ ॥
తేఽస్త్రశూలప్రమథితాఃపరిఘైర్భిన్నమస్తకాః । భిన్నోరస్కాదితిసుతైర్వేమూర
క్తంవ్రణైర్ముహుః ॥ ౯ ॥ వేష్టితాశ్శరజాలైశ్చనిర్యత్నాశ్చశరైఃకృతాః । ప్రవిష్టా
దానవీంమాయాంనాశక్నుస్తేపిచేష్టితుమ్ ॥ ౧౦ ॥ అస్తంగతమివాభాతినిద్రాణస
దృశాకృతీ । బలంసురాణామసురైర్నిష్ప్రయత్నాయుతంకృతమ్॥ ౧౧॥ దైత్యచా
పచ్యుతాన్ఘోరాంశ్ఛిత్త్వావజ్రేణతాఞ్ఛరాన్ । శక్రోదైత్యబలంఘోరంవివేశబహు
లోచనః ॥ ౧౨ ॥ సదైత్యప్రముఖాన్హత్వాతద్దానవబలంమహత్ । తామసేనా

త్రజాలేనతమోభూతమథాకరోత్ ॥ ౧౩ ॥ తేనోన్యోన్యం నావబుధ్యంస్తదైత్యా
నాంవాహనానిచ । ఘోరేణతమసావిష్టాః పురుహూతస్యతేజసా ॥ ౧౪ ॥ మాయా
పాశైర్విముక్తాస్తుయత్నవన్తస్సురోత్తమాః। వపూంషిదైత్యసఙ్ఘానాంతమోభూతా
న్యపాతయత్ ॥ ౧౫ ॥ అపధ్వస్తావిసంజ్ఞాశ్చతమసాఞ్జనవర్చసా । పేతుస్తేదానవ
గణాశ్ఛిన్నపక్షాఇవాద్రయః ॥ ౧౬ ॥ తద్ఘనీభూతదైత్యేన్ద్రమన్ధకారమివార్ణవే ।
దానవందేవకదనంతమోభూతమివాభవత్ ॥ ౧౭ ॥ తదాసృజన్మహామాయాంమ
యస్తాంతామసీంముహుః। యుగాన్తోద్యోతజననీంసృష్టామౌర్వేణవహ్నినా॥ ౧౮॥
సాదదాహతతస్సర్వాన్మాయయామయవికల్పితా । దైత్యాశ్చాదిత్యవపుషస్సద్యఉత్త
స్థురాహవే ॥ ౧౯ ॥ మాయామౌర్వీంసమాసాద్యదహ్యమానాదివౌకసః । భేజిరే
చన్ద్రవిషయంశీతాంశుంసలిలప్రదమ్ ॥ ౨౦ ॥ తేదహ్యమానాహ్యౌర్వేణవహ్ని
నానష్టచేతసః । శశంసుర్వజ్రిణందేవాస్సన్తప్తాశ్శరణైషిణః ॥ ౨౧ ॥ సన్తప్తేమా
యయాసైన్యేహన్యమానేచదానవైః । చోదితోదేవరాజేనవరుణోవాక్యమబ్రవీ

శ్రీఇన్ద్రాయవరుణోపదిష్టబడబానలోత్పత్తిస్తన్మాయావృత్తాన్తశ్చ

త్ ॥ ౨౨॥ ఔర్వోబ్రహ్మర్షిజశ్శుక్రతపస్తేపేసుదారుణమ్। ఔర్వస్త్వపూర్వదేజస్వాస
దృశోబ్రహ్మణోగుణైః ॥ ౨౩ ॥ తంతపన్తమివాదిత్యంతపసాజగదవ్యయమ్ । ఉపత
స్థుర్మునిగణాదివ్యాదేవర్షిభిస్సహ॥ ౨౪॥ హిరణ్యకశిపుశ్చైవదానవోదానవేశ్వరః। ఋ
షింవిజ్ఞాపయామాసపురారిసమతేజసమ్॥ ౨౫ ॥ ఊచుర్బ్రహ్మర్షయస్తంతువచ
నంధర్మసంహితమ్ । ఋషివంశేషుభగవంశ్ఛిన్నమూలమిదంపదమ్॥ ౨౬॥ ఏకస్త్వ
మనపత్యశ్చగోత్రాయాన్యోనవర్తతే । కౌమారంవ్రతమాస్థాయక్లేశమేవానువ
ర్తసే ॥ ౨౭ ॥ బహూనివిప్రగోత్రాణిమునీనాంభావితాత్మనామ్। ఏకదేహానితిష్ఠన్తి
వివిక్తానివినాప్రజాః ॥ ౨౮ ॥ ఏవముచ్ఛిన్నమూలైశ్చపుత్రైర్మేనాస్తికారణమ్ । భ
వాంస్తుతపసాశ్రేష్ఠః ప్రజాపతిసమద్యుతిః ॥ ౨౯ ॥ తతోవర్తస్వవంశాయవర్ధయా
త్మానమాత్మనా । త్వయాధర్మోర్జితస్తేనద్వితీయాంకురువైతనుమ్ ॥ ౩౦ ॥ సఏవ
ముక్తోమునిభిర్మునిర్మర్మసుతాడితః। జగర్హేతానృషిగణాన్వచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౩౧॥
యథాయంవిహితోధర్మోమునీనాంశాశ్వతఃపురా । ఆర్షంవైసేవతఃకర్మవన్యమూ
లఫలాశినః ॥ ౩౨ ॥ బ్రహ్మయోనౌప్రసూతస్యబ్రాహ్మణస్యానువర్తినః । బ్రహ్మ
చర్యంసుచరితంబ్రహ్మాణమపిచాలయేత్ ॥ ౩౩ ॥ జన్మనాంవృత్తయస్తిస్రోయేగృ
హాశ్రమవాసినః । అస్మాకంతువనేవృత్తిర్వనాశ్రమనివాసినామ్॥ ౩౪॥ అమ్బుభక్షా
వాయుభక్షాదన్తోలూఖలినస్తథా। అశ్మకుట్టాదశతథాపఞ్చతప్తసహాశ్చయే ॥ ౩౫॥
ఏతేతపసితిష్ఠన్తోవ్రతైరపిసుదుష్కరైః। బ్రహ్మచర్యంపురస్కృత్యప్రార్థయన్తఃపరాం
గతిమ్॥ ౩౬ ॥ బ్రహ్మచర్యాద్బ్రాహ్మణస్యబ్రాహ్మణత్వంవిధీయతే । ఏవమాహుః
పరేలోకేబ్రహ్మచర్యవిదోజనాః ॥ ౩౭ ॥ బ్రహ్మచర్యేస్థితంధైర్యంబ్రహ్మచర్యే

స్థితంతపః । యేస్థితాబ్రహ్మచర్యేషుబ్రాహ్మణాదివిసంస్థితాః ॥ ౩౮ ॥ నాస్తియో
గంవినాసిద్ధిర్నవాసిద్ధింవినాయశః। నాస్తిలోకేయశోమూలంబ్రహ్మచర్యాత్పరంత
పః॥౩౯ ॥ యోనిగృహ్యేన్ద్రియగ్రామంభూతగ్రామంచపఞ్చకమ్ । బ్రహ్మచర్యం
సమాధత్తేకిమతఃపరమంతపః ॥ ౪౦ ॥ అయోగేకేశధరణమసఙ్కల్పవ్రతక్రియా ।
అబ్రహ్మచర్యేచర్యాచత్రయంస్యాద్దమ్భసంజ్ఞికమ్॥ ౪౧ ॥ క్వదారాఃక్వచసంయో
గఃక్వచభావవిపర్యయః । నన్వియంబ్రహ్మణాసృష్టామనసామానసీప్రజా ॥ ౪౨ ॥
యద్యస్తితపసోవీర్యంయుష్మాకంవిదితాత్మనామ్ । సృజధ్వంమానసాన్పుత్రాన్ప్రా
జాపత్యేనకర్మణా ॥ ౪౩ ॥ మనసానిర్మితాయోనిర్నాధాతవ్యాతపస్విభిః । నదా
రయోగోవీర్యంవావ్రతముక్తంతపస్వినామ్ ॥ ౪౪॥ యదిదంలుప్తధర్మార్థంయుష్మా
భిరిహనిర్భయైః । వ్యాహృతంసద్భిరత్యర్థమసద్భిరివమేమతమ్ ॥ ౪౫ ॥ వపుర్దీప్తా
న్తరాత్మానమేతత్కృత్వామనోమయమ్। దారయోగంవినాస్రక్ష్యేపుత్రమాత్మత
నూరుహమ్॥౪౬॥ఏవమాత్మానమాత్మామేద్వితీయంజనయిష్యతి। వన్యేనానేనవిధినా
దిధక్షన్తమివప్రజాః ॥ ౪౭ ॥ ఔర్వస్తుతపసావిష్టోనివేశ్యోరుంహుతాశనే।మమన్థై
కేనదర్భేణసుతస్యప్రభవారణిమ్॥౪౮ ॥ తస్యోరుంసహసాభిత్త్వాజ్వాలామాలీహ్యని
న్ధనః । జగతోదహనాకాఙ్క్షీపుత్రోఽగ్నిస్సమపద్యత ॥ ౪౯ ॥ ఊర్వస్యోరుంవినిర్భిద్య
ఔర్వోనామాన్తకోఽనలః । దిధక్షన్నివలోకాంస్త్రీన్జజ్ఞేపరమకోపనః ॥ ౫౦ ॥
ఉత్పన్నమాత్రశ్చోవాచపితరందీనయాగిరా । క్షుధామేబాధతేతాతజగద్భక్ష్యేత్య
జస్వమామ్ ॥ ౫౧ ॥ త్రిదివారోహిభిర్జ్వాలైర్జృమ్భమాణోదిశోదశ । నిర్దహన్స
ర్వభూతానివవృధేస్మాన్తకోఽనలః॥౫౨॥ ఏతస్మిన్నన్తరేబ్రహ్మమునిమూర్వంసమాగ
మత్ । ఉవాచవార్యతాంపుత్రోజగతశ్చదయాంకురు ॥ ౫౩ ॥ అస్యాపత్యస్యతే
విప్రకరిష్యేస్థానముత్తమమ్ । తథ్యమేతద్వచఃపుత్రశృణుత్వంవదతాంవర ॥ ౫౪ ॥
ఊర్వః ॥ ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మియన్మేద్యభగవాఞ్ఛిశోః । మతిమేతాందదా
తీహపరమానుగ్రహాయవై ॥ ౫౫॥ ప్రభాతకాలేసమ్ప్రాప్తేకాఙ్క్షితవ్యేసమాగమే।
భగవన్తర్పితఃపుత్రఃకైర్హవ్యైఃప్రాప్స్యతేసుఖమ్ ॥ ౫౬॥ పుత్రశ్చాస్యనివాసస్స్యా
ద్భోజనంతుకిమాత్మకమ్ । విధాస్యతీహభగవాన్వీర్యతుల్యంమహౌజసః ॥ ౫౭ ॥
బడబాముఖస్యవసతిస్సముద్రేతేభవిష్యతి । మమయోనిర్జలంవిప్రతస్యపీతవతస్సుఖ
మ్॥ ౫౮ ॥ యత్రాహమాత్మానియతంపిబవారిమయంహవిః। తద్ధవిస్తవపుత్రస్య
విసృజామ్యాలయంచతత్ ॥ ౫౯ ॥ తతోయుగాన్తేభూతానామహమేవచపుత్రక।
సహితౌవిచరిష్యావోనిష్పుత్రాణామృణాపహః ॥ ౬౦ ॥ ఏషోఽగ్నిరన్తకాలేషుసలి
లాశీమయాకృతః ।దహనస్సర్వభూతానాంసదేవాసురరక్షసామ్॥౬౧॥ఏవమస్త్వి
తితంసోఽగ్నిస్సంహృతజ్వాలమణ్డలః।ప్రవివేశార్ణవముఖంప్రక్షిప్యపితరిప్రభామ్॥ ౬౨॥

ప్రతియాతస్తతోబ్రహ్మా తేచసర్వేమహర్షయః। ఔర్వస్యాగ్నేః ప్రభాంజ్ఞాత్వాస్వాం గతింసముపాశ్రితాః ॥ ౬౩ ॥ హిరణ్యకశిపుర్దృష్ట్వాతదాతన్మహదద్భుతమ్। ఔర్వం ప్రణతసర్వాఙ్గో వాక్యమేతదువాచహ ॥ ౬౪ ॥ భగవన్నద్భుతమిదంసంవృత్తంలోకసాక్షికమ్ । తపసా తేమునిశ్రేష్ఠపరితుష్టఃపితామహః ॥ ౬౫ ॥ అహంతుతవపుత్రస్యతవచైవమహావ్రత । భృత్యఇత్యభిమన్తవ్యస్సాధ్యోయదిహకర్మణా ॥ ౬౬ ॥ తన్మాంపశ్యసమాపన్నంతవైవారాధనేరతమ్। యదిసీదేమునిశ్రేష్ఠతవైవస్యాత్పరాజయః॥ ౬౭ ॥ ఔర్వః ॥ ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మియస్యతేఽహంగురుస్స్థితః । నాస్తితే తపసానేనభయమద్యేహసువ్రత ॥ ౬౮ ॥ తామేవమాయాంగృహ్ణీష్వమమపుత్రేణనిర్మితామ్ । నిరిన్ధనామగ్నిమయీందుష్ప్రాప్యాంపావకైరపి॥ ౬౯॥ ఏషా తేస్వస్యవంశస్యవశగోరిపునిగ్రహే । సంరక్షత్యాత్మపక్షంచవిపక్షంచప్రధర్షతి ॥ ౭౦ ॥ శ్రీమత్స్యః॥ ఏవమస్త్వితితాంగృహ్యప్రణమ్యమునిపుఙ్గవమ్ । జగామత్రిదివంహృష్టః కృతార్థోదానవేశ్వరః ॥ ౭౧ ॥ ఏషాదుర్విషహామాయాదేవైరపిదురాసదా । ఔర్వేణనిర్మితాపూర్వంపావకేనోర్వసూనునా ॥ ౭౨ ॥ తస్మింస్తువ్యథితేదైత్యేనిర్వీర్యైషానసంశయః । శాపోహ్యస్యాఃపురాదత్తోసృష్టాతేనైవతేజసా ॥ ౭౩ ॥ యద్యేషాప్రతిహన్తవ్యాకర్తవ్యోభగవాన్సుఖీ । దీయతాంమేసఖాశక్రతోయయోనిర్నిశాకరః ॥ ౭౪ ॥ తేనాహంసహసఙ్గమ్యయాదోభిశ్చసమావృతః।మాయామేతాంహనిష్యామిత్వత్ప్రసాదాన్నసంశయః ॥ ౭౫ ॥

* * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవదానవసఙ్గ్రామేఇన్ద్రాయవరుణోపదిష్టౌర్వసుతపావకతన్మాయామహిమానువర్ణనంనామచతుస్సప్తత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీమత్స్యః ॥ ఏవమస్త్వితిసంహృష్టశ్శక్రస్త్రిదశవర్ధనః । సన్దిదేశాగ్రతస్సోమంయుద్ధాయశిశిరాయుధమ్ ॥ ౧ ॥ గచ్ఛసోమసహాయత్వంకురుపాశధరస్యవై। అసురాణాంవినాశాయజయార్థంచదివౌకసామ్॥ ౨॥ త్వమన్తఃపరివీర్యశ్చజ్యోతిషాంచేశ్వరేశ్వరః। త్వన్మయంసర్వలోకేషురసంవేదవిదోవిదుః ॥ ౩ ॥ క్షయవృద్ధీతథావ్యక్తేసమస్తేష్వవమణ్డలే । పరివర్తస్యహోరాత్రంకాలంజగతియోజయన్ ॥౪॥ లోకచ్ఛాయామయంలక్ష్మతవాఙ్కేశశవిభ్రమమ్ । నవిదుస్సోమదేవాపియేచనక్షత్రయోనయః ॥ ౫ ॥ త్వమాదిత్యపథాదూర్ధ్వంజ్యోతిషాంచోపరిస్థితః। తమఃప్రోత్సార్యసహసాభాసయస్యఖిలంజగత్ ॥ ౬ ॥ శ్వేతభానుహితంమన్యేతేషాంహిమపతిశ్శశీ। అధికృతఃకాలయోగాత్మాఇష్టోయజ్ఞశ్చసోఽవ్యయః ॥ ౭ ॥ ఓషధీశఃక్రియాయోనిర్హరశేఖరధృక్తథా । శీతాంశురమృతాధారశ్చపలశ్శ్వేతవాహనః ॥ ౮ ॥ త్వంకాన్తిఃకాన్తవపుషాంత్వంసోమస్సోమపాయినామ్ । సౌమ్యస్త్వంసర్వభూతా

నాంతిమిరఘ్నస్త్వమృక్షరాట్ ॥ ౯॥ తద్గచ్ఛత్వంమహాసైన్యంవరుణేనవరూథినా।
శమయత్వాసురీంమాయాంయయాదహ్యామసంయుగే ॥ ౧౦ ॥ సోమః ॥ యన్మాం
వదసియుద్ధార్థేదేవరాజవరప్రద । ఏవంవర్షామిశిశిరందైత్యమాయాపకర్షణమ్॥౧౧॥
ఏతాన్మచ్ఛీతనిర్దగ్ధాన్పశ్యస్వహిమవేష్టితాన్ । విమాయాన్విగదాంశ్చైవపశ్యదై
త్యాన్మహాహవే॥ ౧౨ ॥ తతోహిమకరోత్సృష్టాస్సశిరాహిమవృష్టయః । వేష్టయ
న్తిస్మతాన్ఘోరాన్దైత్యాన్మేఘగణాఇవ ॥ ౧౩ ॥ తౌపాశశీతాంశుధరౌవరుణేన్దూ
మహాబలౌ । జఘ్నతుర్హిమపాతైశ్చపాశపాతైశ్చదానవాన్ ॥ ౧౪ ॥ ద్వావ
మ్బునాథౌసమరేతౌపాశహిమయోధినౌ । మృధేచేరతురమ్భోభిఃక్షుబ్ధావివమహా
ర్ణవౌ ॥ ౧౫ ॥ తాభ్యామాప్లావితంసైన్యంతద్దానవమదృశ్యత । జగత్సంవర్తకా
మ్భోదైఃప్రవిష్టైరివసంవృతమ్ ॥ ౧౬ ॥ తావుద్యతామ్బునాథౌతుశశాఙ్కవరుణా
వుభౌ । శమయామాసతుర్మాయాందేవాస్త్రైర్దైత్యనిర్మితామ్॥ ౧౭॥ శీతాంశుజా
లనిర్దగ్ధాఃపాశైశ్చప్రతితారణే। నశేకుశ్చలితుందైత్యావిశిరస్కాఇవాద్రయః॥౧౮॥
శీతాంశునిహతాస్తేతుదైత్యాస్తోయహిమార్దితాః । హిమప్లావితసర్వాఙ్గానిరూ
ష్మాణఇవాగ్నయః ॥ ౧౯ ॥ తేషాంతుదితిపుత్రాణాంవిపరీతప్రభాణివై । విమానా
నివిచిత్రాణిప్రపతన్త్యుత్పతన్తిచ ॥ ౨౦ ॥ తాన్పాశహస్తగ్రథితాన్ఛాదితాఞ్ఛీతర
శ్మిభిః । మయోఽదహన్మాయయాపిదానవాన్దివిదానవః ॥ ౨౧ ॥ సశైలజాలవితతాం
ఖడ్గచర్మాసిహాసినీమ్ । పాదపోత్కటకూటాగ్రాంకన్దరాకీర్ణకాననామ్ ॥ ౨౨ ॥
సింహవ్యాఘ్రగణాకీర్ణాంనదద్భిర్గజయూథపైః। ఈహామృగగణాకీర్ణాంపవనాఘూ
ర్ణితద్రుమామ్॥ ౨౩॥ నిర్మితాంస్వేనయత్నేనరాజితాందివికామగామ్ । ప్రథితాం
పార్వతీంమాయాంససృజేసమహాసురః ॥ ౨౪ ॥ సాసిశబ్దైశ్శిలావర్షైస్సంపతద్భి
శ్చపాదపైః । జఘానదేవసఙ్ఘాంశ్చదానవాన్ప్రత్యజీవయత్ ॥ ౨౫ ॥ నైశాకరీవా
రుణీచమాయేన్తర్దధతుస్తతః । అస్త్రైర్భిశ్చాయసగదైఃకిరన్దేవగణాన్రణే॥ ౨౬ ॥ సా
శ్మయన్త్రాయుధఘనాఉపసర్గసఙ్కటా । అభవద్ఘోరసఙ్గ్రామాద్యావత్పృథ్వీపర్వతైరి
వ ॥ ౨౭ ॥ అశ్మనాప్రహతాదేవాశ్శిలాభిశ్చసముద్గతైః । ననిరుద్ధోద్రుమగణైర్దే
వోదృశ్యతకశ్చన ॥ ౨౮ ॥ తదపధ్వస్తధనుషంభగ్నప్రహరణావిలమ్ । నిష్ప్రయ
త్నంసురానీకంవర్జయిత్వాగదాధరమ్ ॥ ౨౯ ॥ సహియుద్ధగతశ్శ్రీమానీశానోస్మ
వ్యకమ్పత । సహిష్ణుత్వాజ్జగత్స్వామీనచుక్రోధగదాధరః ॥ ౩౦ ॥ కాలజ్ఞఃకాల
మేఘాభస్సమీక్షన్కాలమాహవే। దేవాసురవిమర్దంతుద్రష్టుకామస్తదాహరిః॥ ౩౧॥
తతోభగవతాదృష్టౌరణేపావకమారుతౌ । చోదితౌవిష్ణువాక్యేనతౌమాయాంవ్యప
కర్షతామ్ ॥ ౩౨ ॥ తాభ్యాముద్గతవేగాభ్యాంప్రవృద్ధాభ్యాంమహాహవే। దగ్ధాసా
పార్వతీమాయాభస్మీభూతాననాశహ ॥ ౩౩ ॥ సోఽనిలోఽనలసంయుక్తస్సోఽనలశ్చాని

లాకులః । దైత్యసేనాం దదహతుర్యుగాన్తేష్వివమూర్ఛితౌ ॥ ౩౪ ॥ వాయుః ప్ర
ధావితస్తత్ర పశ్చాదగ్నిస్తు మారుతమ్ । చేరతుర్దానవానీకే క్రీడన్తావనిలానలౌ ॥ ౩౫ ॥
భస్మావయవభూతేషు ప్రపతత్సూత్పతత్సు చ । దానవానాం విమానేషు నిపతత్సు సమ
న్తతః ॥ ౩౬ ॥ వాతస్కన్ధాపవిద్ధేషు కృతకర్మణి పావకే । మాయాబన్ధనివృత్తేషు స్తూ
యమానే గదాధరే ॥ ౩౭ ॥ నివృత్తేషు దైత్యేషు త్రైలోక్యే ముక్తబన్ధనే ।
సమ్ప్రహృష్టేషు దేవేషు సాధు సాధ్వితి సర్వశః ॥ ౩౮ ॥ జయే దశశతాక్షస్య దైత్యా
నాం చ పరాజయే । దిక్షు సర్వాసు శుద్ధాసు ప్రవృత్తే ధర్మవిస్తరే ॥ ౩౯ ॥ అపావృతే చ
న్ద్రమసి స్వస్థానస్థే దివాకరే । ప్రకృతిస్థేషు లోకేషు త్రిషు చారిత్రబన్ధుషు ॥ ౪౦ ॥
యజమానేషు భూతేషు ప్రశాన్తేషు చ పాప్మసు । అభిన్నబన్ధనే మృత్యౌ హూయమా
నే హుతాశనే ॥ ౪౧ ॥ యజ్ఞశోభిషు దేవేషు స్వర్గార్థం దర్శయత్సు చ । లోకపాలే
షు సర్వేషు దిక్షు సంయానవర్తిషు ॥ ౪౨ ॥ భావే తపసి సిద్ధానామభావే పాపకర్మ
ణామ్ । దేవపక్షే ప్రముదితే దైత్యపక్షే విషీదతి ॥ ౪౩ ॥ త్రిపాదవిగ్రహే ధర్మే అధర్మే
పాదవిగ్రహే । అపావృతే మహాద్వారే వర్తమానే చ సత్పథే ॥ ౪౪ ॥ లోకే ప్రవృ
త్తే ధర్మేషు స్వధర్మేష్వాశ్రమేషు చ । ప్రజారక్షణయుక్తేషు భ్రాజమానేషు రాజసు ॥ ౪౫ ॥
ప్రశాన్తకల్మషే లోకే శాన్తే తమసి దానవే । అగ్నిమారుతయోస్తస్మిన్వృత్తే సఙ్గ్రా
మకర్మణి ॥ ౪౬ ॥ తన్మయా విపులా లోకాస్తాభ్యాం తజ్జయకృత్క్రియా । పూర్వం దేవభ
యం శ్రుత్వా మారుతాగ్నికృతం మహత్ ॥ ౪౭ ॥ కాలనేమీతి విఖ్యాతో దానవః ప్రత్య
దృశ్యత । భాస్కరాకారముకుటః స్ఫురిల్లాభరణాఙ్గదః ॥ ౪౮ ॥ మన్దరాద్రిప్రతీ
కాశో మహారజతసంవృతః । శతప్రహరణోదగ్రః శతబాహుః శతాననః ॥ ౪౯ ॥ శతశీ
ర్షస్థితః శ్రీమాఞ్ఛతశృఙ్గ ఇవాచలః । కోపే మహతి సంవృద్ధో నిదాఘ ఇవ పావకః ॥ ౫౦ ॥
ధూమ్రకేశో హరిశ్మశ్రుః సన్దష్టోష్ఠపుటాననః । త్రైలోక్యాన్తరవిస్తారి ధారయన్వి
పులం వపుః ॥ ౫౧ ॥ బాహుభిస్తులయన్వ్యోమ క్షిపన్పద్భ్యాం మహీధరాన్ । ఈర
యన్ముఖనిశ్వాసైర్వృష్టిమన్తో వలాహకాన్ ॥ ౫౨ ॥ తిర్యగాయతరక్తాక్షం మన్దరో
దగ్రవర్చసమ్ । దిధక్షన్తమివాయాన్తం సర్వాన్దేవగణాన్మృధే ॥ ౫౩ ॥ తర్జయ
న్తం సురగణాంశ్ఛాదయన్తం దిశో దశ । సంవర్తకాలే తృషితం దృష్టం మృత్యుమివో
త్థితమ్ ॥ ౫౪ ॥ సుతలేనోచ్ఛ్రియవతా విపులాఙ్గులిపర్వణా । లమ్బాభరణపూర్ణే
న కిఞ్చిచ్చాలితవర్ష్మణా ॥ ౫౫ ॥ ఉచ్ఛ్రితేనాగ్రహస్తేన దక్షిణేన వపుష్మతా । దాన
వాన్దేవనిహతానుత్తిష్ఠధ్వమితి బ్రువన్ ॥ ౫౬ ॥ తం కాలనేమిం సమరే ద్విషతాం
కాలచేష్టితమ్ । వీక్షన్తే స్మ సురాః సర్వే భయవిత్రస్తలోచనాః ॥ ౫౭ ॥ తం వీ
క్షన్తి స్మ భూతాని క్రమన్తం కాలనేమినమ్ । త్రివిక్రమాధిక్రమతం నారాయణమివాపర
మ్ ॥ ౫౮ ॥ సోఽభ్యుచ్ఛ్రిత్య పునః పాదం మారుతాఘూర్ణితామ్బరః । ప్రక్రామమసురో

యుద్ధే త్రాసయామాస దేవతాః ॥ ౪౯ ॥ సమయేనాసురేన్ద్రేణ పరిష్వక్తస్తతో రణే । కాలనేమిర్బభౌ దైత్యస్సవిష్ణురివ మన్దరః ॥ ౫౦ ॥ అథ వివ్యథిరే దేవాస్సర్వే శక్రపురోగమాః । కాలనేమిం సమాయాన్తం దృష్ట్వా కాలమివాపరమ్ ॥ ౫౧ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవదానవసఙ్గ్రామే కాలనేమికృతసమరసన్నాహవర్ణనం నామ పఞ్చసప్తత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీమత్స్యః ॥ దానవానామనీకేషు కాలనేమిర్మహాసురః । వివర్ధితమహాతేజాస్తపాన్తే జలదో యథా ॥ ౧ ॥ తం త్రైలోక్యాన్తరగతం దృష్ట్వా తే దానవేశ్వరాః । ఉత్తస్థురపరిశ్రాన్తాః పీత్వేవామృతముత్తమమ్ ॥ ౨ ॥ తే వీతభయసన్త్రాసా మయతారపురోగమాః । తారకామయసఙ్గ్రామే సతతం జితకాశినః ॥ ౩ ॥ రేజురాయోధనగతా దానవా యుద్ధకాఙ్క్షిణః । మన్త్రమభ్యసతాం తేషాం వ్యూహం చ పరిధావతామ్ ॥ ౪ ॥ సముద్యూతౌఘునాయే చ ప్రావృషీవ బలాహకాః । ప్రేక్షతాం చాభవత్ప్రీతిర్దానవం కాలనేమినమ్ ॥ ౫ ॥ యే తు తత్ర మయస్యాసన్ముఖ్యా యుద్ధపురస్సరాః । తేఽపి సర్వే భయం త్యక్త్వా హృష్టా యోద్ధుముపస్థితాః ॥ ౬ ॥ మయస్తారో వరాహశ్చ హయగ్రీవశ్చ వీర్యవాన్ । విప్రచిత్తిసుతశ్శ్వేతః ఖరలమ్బావుభావపి ॥ ౭ ॥ అరిష్టో బలిపుత్రశ్చ కిశోరశ్చోష్ట్ర ఏవ చ । స్వర్భానుశ్చామరప్రఖ్యో వక్త్రయోధీ మహాసురః ॥ ౮ ॥ ఏతేఽస్త్రవేదినస్సర్వే సర్వే తపసి సుస్థితాః । దానవాః కృతినో జగ్ముః కాలనేమిం తమద్భుతమ్ ॥ ౯ ॥ తే గదాభిశ్చ గుర్వీభిశ్చక్రైరథ పరశ్వధైః । కాలకల్పైశ్చ ముసలైః క్షేపణీయైశ్చ ముద్గరైః ॥ ౧౦ ॥ అశ్మభిశ్చాద్రిసదృశైర్గణ్డశైలైశ్చ దారుణైః । పట్టిశైర్భిణ్డిమాలైశ్చ పరిఘైరుత్తమాయసైః ॥ ౧౧ ॥ ఘాతనీభిస్సుగుర్వీభిశ్శతఘ్నీభిశ్చ సర్వతః । యుగైర్యన్త్రైశ్చ నిర్ముక్తైరర్గళైరుగ్రతాడితైః ॥ ౧౨ ॥ దోర్భిశ్చాయతదీప్తైశ్చ ప్రాసైః పాశైశ్చ మూర్ఛనైః । భుజఙ్గైర్లేలిహానైశ్చ విసర్పద్భిశ్చ సాయకైః ॥ ౧౩ ॥ చక్రైః ప్రహరణీయైశ్చ దీప్యమానైశ్చ తోమరైః । వికోశైరసిభిస్తీక్ష్ణైశ్శూలైశ్చ సితనిర్మలైః ॥ ౧౪ ॥ దైత్యాస్సన్దీప్తమనసః ప్రగృహీతశరాసనాః । తతః పురస్కృత్య తదా కాలనేమిం మహాహవే ॥ ౧౫ ॥ సా దీప్తశస్త్రప్రవరా దైత్యానాం రురుచే చమూః । ద్యౌర్నిమీలితసర్వాఙ్గా ఘననీలామ్బుదాగమే ॥ ౧౬ ॥ దేవతానామపి చమూర్ముముదే శక్రపాలితా । ఉపేతా సితకృష్ణాభ్యాం తారాభ్యాం చన్ద్రసూర్యయోః ॥ ౧౭ ॥ వాయువేగవతీ సౌమ్యా తారాగణపతాకినీ । తోయదావిద్ధవసనా గ్రహనక్షత్రహాసినీ ॥ ౧౮ ॥ యమేన్ద్రవరుణైర్గుప్తా ధనదేన చ ధీమతా । సంప్రదీప్తాగ్నిసదనా నారాయణపరాయణా ॥ ౧౯ ॥ సా సముద్రౌఘసదృశీ దివ్యా దేవమహాచమూః । రరాజాస్త్రవతీ భీమా యక్షగన్ధర్వశాలినీ ॥ ౨౦ ॥ తయోశ్చమ్వో

స్తదానీంచబభూవససమాగమః । ద్యావాపృథివ్యోస్సంయోగోయథాస్యాద్యుగప
ర్యయే॥ ౨౧ ॥ తద్యుద్ధమభవద్ఘోరందేవదానవసఙ్కులమ్ । క్షమాపరాక్రమపరం
దర్పస్యవినయస్యచ ॥ ౨౨ ॥ నిశ్చక్రముర్బలాభ్యాంతుభీమాస్తత్రసురాసురాః ।
పూర్వాపరాభ్యాంసంరబ్ధాస్సాగరాభ్యామివామ్బుదాః॥౨౩॥ తాభ్యాంబలాభ్యాం
సన్దృష్టాశ్చేరుస్తేదేవదానవాః । వనాభ్యాంపర్వతీయాభ్యాంపుష్పితాభ్యాంయ
థాగజాః ॥ ౨౪ ॥ సమాజఘ్నుస్తతోభేరీశ్శఙ్ఖాన్దధ్మురనేకశః । సశబ్దోద్యాంభు
వంఖంచదిశశ్చసమపూరయత్ ॥ ౨౫ ॥ జ్యాఘాతతలనిర్ఘోషోధనుషాంకూజితానిచ ।
దున్దుభీనాంచనినదోదైత్యమన్తర్దధుస్స్వనమ్ ॥ ౨౬ ॥ తేన్యోన్యమభిసమ్పేతుఃపా
తయన్తఃపరస్పరమ్ । బభఞ్జుర్బాహుభిర్బాహూన్ద్వన్ద్వమన్యేయుయుత్సవః॥౨౭॥
దేవాస్తుచాశనింఘోరంపరిఘాంశ్చోత్తమాయసాన్ । నిస్త్రింశాన్ససృజుస్సఙ్ఖ్యే
గదాగుర్వీశ్చదానవాః ॥ ౨౮ ॥ గదానిపాతైర్భగ్నాఙ్గాబాణైశ్చశకలీకృతాః । ప
రిపేతుర్భృశంకేచిత్పునఃకేచిన్నిజఘ్నిరే ॥ ౨౯ ॥ తతోరథైస్సతురగైర్విమానై
శ్చాశుగామిభిః । సమీయుస్తేతుసంరబ్ధారోషాదన్యోన్యమాహవే ॥ ౩౦ ॥ సంవ
ర్తమానాస్సమరేసన్దష్టోష్ఠపుటాననాః । రథారథైర్నియుధ్యన్తేపదాతాశ్చపదాతి
భిః ॥ ౩౧ ॥ తేషాంరథానాంతుములస్సశబ్దశ్శబ్దవాహినామ్ । నభోనభశ్చహియ
థానభస్యైర్జలదస్వనైః ॥ ౩౨ ॥ బభఞ్జిరేరథాఃకేచిత్కేచిత్సమ్పాటితారథైః ।
సమ్బాధమన్యేసమ్ప్రాప్యనశేకుశ్చలితుంరథాన్ ॥ ౩౩॥ అన్యోన్యమన్యేసమరేదో
ర్భ్యాముత్క్షిప్యదంశితాః । సంహ్లాదమానాభరణాజఘ్నుస్తత్రాసిచర్మిణః ॥ ౩౪ ॥
అస్త్రైరన్యైర్వినిర్భిన్నారక్తంవేముర్హతాయుధి । క్షరజ్జలానాంసదృశాజలదా
నాంసమాగమే ॥ ౩౫ ॥ తైరస్త్రశస్త్రగ్రథితంక్షిప్తోత్క్షిప్తగదావిలమ్ । దేవదా
నవసఙ్కీర్ణంసఙ్కులంయుద్ధమాబభౌ ॥ ౩౬ ॥ తద్దానవమహామేఘందేవాయుధ
విరాజితమ్ । అన్యోన్యశస్త్రవర్షేణయుద్ధదుర్దినమాబభౌ ॥ ౩౭ ॥ ఏతస్మిన్నన్తరేక్రు
ద్ధఃకాలనేమిస్సదానవః । వ్యవర్ధతసముద్రౌఘైఃపూర్యమాణఇవామ్బుదః ॥ ౩౮ ॥
తస్యవిద్యుచ్చలాపీడైఃప్రదీప్తాశనివర్షిణః । గాత్రైర్నగగిరిప్రఖ్యావినిపేతుర్బలా
హకాః ॥ ౩౯ ॥ క్రోధాన్నిశ్వసతస్తస్యభ్రూభేదస్వేదవర్షిణః । * సాగ్నిధూమయు
తాస్తస్యముఖాన్నిష్పేతురర్చిషః॥౪౦॥ తిర్యగూర్ధ్వంచగగనేవవృధుస్తస్యబాహవః ।
పర్వతాదివనిష్క్రాన్తాఃపఞ్చాస్యాఇవపన్నగాః ॥ ౪౧॥ శస్త్రజాలైర్బహువిధైర్ధను
ర్భిఃపరిఘైరపి । దివ్యమాకాశమావవ్రేపర్వతైరుచ్ఛ్రితైరివ ॥౪౨॥ సోనిలోద్ధూతవ
సనస్తస్థౌసఙ్గ్రామలాలసః । సన్ధ్యాతపగ్రస్తశిలస్సాక్షాన్మేరురివాచలః॥౪౩॥ ఊరువే
గప్రమథితైశ్శైలశృఙ్గాగ్రపాదపైః । అపాతయద్దేవగణాన్వజ్రేణేవమహాగిరీన్ ॥౪౪॥
బహుభిశ్శస్త్రనిస్త్రింశైశ్ఛిన్నభిన్నశిరోరుహాః । నశేకుశ్చలితుందేవాఃకాలనేమి

---

* సాగ్నిస్ఫులిఙ్గప్రతతా.

హతాయుధి ॥ ౪౫ ॥ ముష్టిభిర్నిహతాః కేచిత్కేచిత్తు విదళీకృతాః । యక్షగన్ధర్వ
పతయః పేతుస్సహ మహోరగైః ॥ ౪౬ ॥ తేన విత్రాసితా దేవాస్సమరే కాలనేమి
నా । న శేకుర్యత్నవన్తోపి యత్నం కర్తుం విచేతసః ॥ ౪౭ ॥ తేన శక్రస్సహస్రాక్షస్స
న్దితశ్శరబన్ధనైః । ఐరావతగతస్సఙ్ఖ్యే చలితుం న శశాక హ ॥ ౪౮ ॥ నిర్జలామ్భోదస
దృశో నిర్జలార్ణవసప్రభః । నిర్వ్యాపారః కృతస్తేన పాశో వరుణో మృధే॥ ౪౯॥ రణే
వైశ్రవణస్తేన పరిఘైః కామరూపిణా । విత్తదోపి కృతస్సఙ్ఖ్యే* త్యాజితో ధనదక్రియా
మ్ ॥ ౫౦ ॥ యమస్సర్వహరస్తేన మృత్యుః ప్రహరణై రణే । యామ్యామవస్థాం స
న్త్యజ్య భీతస్స్వాం దిశమావిశత్ ॥ ౫౧ ॥ స లోకపాలానుత్సార్య కృత్వా తేషాం చ
కర్మ తత్ । దిక్షు సర్వాసు దేహం స్వం చతుర్ధా విదధే తదా॥ ౫౨॥ స నక్షత్రపథం గత్వా
దివ్యం స్వర్భానుదర్శనమ్ । జహార లక్ష్మీం సోమస్య తం చాస్య విషయం మహాత్ ॥ ౫౩ ॥
చాలయామాస దీప్తాంశుం స్వర్గద్వారాత్స భాస్కరమ్ । సాయనం చాస్య విషయం
జహార దినకర్మ చ॥ ౫౪॥ సోఽగ్నిం దేవముఖం దృష్ట్వా † చకారాత్మవశానుగమ్।వా
యుం చ తరసా జిత్వా విదధే స్వవశానుగమ్ ॥ ౫౫ ॥ స సముద్రాన్సమానీయ సర్వా
శ్చ సరితో బలాత్ । చకారాత్మముఖే వీర్యాద్దేహభూతాశ్చ సిన్ధవః॥ ౫౬॥ ఆపస్స్వ
వశగాః కృత్వా దివిజా యాశ్చ భూమిజాః । స్థాపయామాస జగతీం సుగుప్తాం ధరణీధ
రైః॥ ౫౭ ॥ స స్వయంభురివాభాతి మహాభూతపతిర్యథా । సర్వలోకమయో
దైత్యస్సర్వభూతభయావహః ॥ ౫౮ ॥ స లోకపాలైకవపుశ్చన్ద్రసూర్యగ్రహాత్మ
వాన్ । పావకానిలసంయోగో రరాజ యుధి దానవః ॥ ౫౯ ॥ పారమేష్ఠ్యే స్థితస్థా
నే లోకానాం ప్రభవోపమే । తే తుష్టువుర్దైత్యగణా దేవా ఇవ పితామహమ్॥ ౬౦ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవదానవసఙ్గ్రామే కాలనేమివిజయో నామ
షట్సప్తత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

—విష్ణువిజయాయ కాలనేమినో నారాయణాన్తికగమనం తయోస్సంవాదశ్చ—

శ్రీమత్స్యః ॥ పఞ్చత్వమభ్యవర్తన్త విపరీతేన కర్మణా । వేదో ధర్మః క్షమా స
త్యం శ్రీశ్చ నారాయణాశ్రయాః ॥ ౧॥ స తేషామనుపస్థానాత్సక్రోధో దానవేశ్వరః।
వైష్ణవం పదమన్విచ్ఛన్యయౌ నారాయణాన్తికమ్ ॥ ౨ ॥ స దదర్శ సుపర్ణస్థం శఙ్ఖచక్ర
గదాధరమ్ । దానవానాం వినాశాయ భ్రామయన్తం గదాం శుభామ్ ॥ ౩ ॥ సజ
లామ్భోదసదృశం విద్యుత్సదృశవాససమ్ । స్వారూఢం స్వర్ణపక్షాఢ్యం శిఖినం కాశ్య
పం ఖగమ్ ॥ ౪ ॥ దృష్ట్వా దైత్యవినాశాయ రణే స్వస్థమవస్థితమ్ । దానవో విష్ణుమ

---

* నిర్జితః కాలనేమినా.   † చకారాత్మముఖాశ్రయమ్.

త్రైలోక్యంబభాషేలుబ్ధమానసః ॥ ౫ ॥ అయంసరిపురస్మాకంపూర్వేషాంప్రాణనాశ
నః। అర్ణవావాసినశ్చైవమధోర్వైకైటభస్యచ ॥ ౬ ॥ అయంసవిగ్రహోఽస్మా
కమశామ్యఃకిలకథ్యతే । అనేనసంయుగేష్వద్యదానవాబహవోహతాః॥ ౭ ॥ అయం
సనిర్ఘృణోలోకేస్త్రీబాలనిరపత్రపః । యేనదానవనారీణాంసీమన్తోద్ధరణంకృ
తమ్॥ ౮ ॥ అయంసవిష్ణుర్దేవానాంవైకుణ్ఠోయందివౌకసామ్ । అనన్తోభోగినా
మప్సుసస్వపన్నాద్యస్సస్వయమ్భువః ॥ ౯ ॥ అయంసనాథోదేవానామస్మాకంవ్యథి
తాత్మనామ్ । అస్యక్రోధంసమాసాద్యహిరణ్యకశిపుర్హతః ॥ ౧౦॥ అస్యచ్ఛాయా
ముపాశ్రిత్యదేవామఖముఖేస్థితాః । ఆజ్యంమహర్షిభిర్దత్తమశ్నువన్తిత్రిధాహుత
మ్॥ ౧౧ ॥ అయంసనిధనేహేతుస్సర్వేషామమరద్విషామ్ । యస్యచక్రేప్రవిష్టానికు
లాన్యస్మాకమాహవే ॥ ౧౨ ॥ అయంసకిలయుద్ధేషురార్థేత్యక్తజీవితః । సవితు
స్తేజసాతుల్యంచక్రంక్షిపతిశత్రుషు ॥ ౧౩ ॥ అయంసకాలోదైత్యానాంకాలభూ
తస్సమాస్థితః । అతిక్రాన్తస్యకాలస్యఫలంప్రాప్స్యతికేశవః ॥ ౧౪ ॥ దిష్ట్యేదానీం
సమక్షంమేవిష్ణురేషసమాగతః। అద్యమద్బాహునిష్పిష్టోమామేవప్రణమిష్యతి॥ ౧౫॥
యాస్యామ్యపచితందిష్ట్యాపూర్వేషామద్యసంయుగే । ఇమంనారాయణంహత్వా
దానవానాంభయావహమ్॥ ౧౬॥ క్షిప్రమేవహనిష్యామిరణేఽమరగణాంస్తతః। జా
త్యన్తరగతోహ్యేషబాధతేదానవాన్మృధే॥ ౧౭ ॥ ఏషోఽనన్తఃపురాభూత్వాపద్మనా
భఇతిశ్రుతః। జఘానైకార్ణవేఘోరేతావుభౌమధుకైటభౌ॥ ౧౮ ॥ ద్విధాభూతంవపుః
కృత్వాసింహస్యార్ధంనరస్యచ। పితరంమేజఘానైకోహిరణ్యకశిపుంపురా ॥ ౧౯ ॥
శుభంగర్భమధత్తైనమదితిర్దేవతారణిః । త్రీన్లోకాన్సజహారైకఃక్రమమాణస్త్రిభిః
క్రమైః ॥ ౨౦ ॥ భూయస్త్విదానీంసమ్ప్రాప్తేసఙ్గ్రామేతారకామయే । మయాస
హసమాగమ్యసదేవోవినశిష్యతి॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్త్వాబహువిధంక్షిపన్నారాయణం
రణే। వాగ్భిరప్రతిరూపాభిర్యుద్ధమేవాభ్యరోచయత్ ॥ ౨౨ ॥ క్షిప్యమాణోఽసురే
న్ద్రేణనచుకోపగదాధరః । క్షమాబలేనమహతాసస్మితంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ అ
ల్పందర్పబలందైత్యస్థిరమక్రోధజంబలమ్ । హతస్త్వందర్పజైర్దోషైర్హిత్వాయద్భా
షసేక్షమమ్॥ ౨౪॥ అధీరస్త్వంమమమతోధిగేతత్తవవాగ్బలమ్ । నయత్రపురుషాస్స
న్తితత్రగర్జన్తియోషితః ॥ ౨౫ ॥ అహంత్వాందైత్యపశ్యామిపూర్వేషాంమార్గగా
మినమ్ । ప్రజాపతికృతంసేతుంభిత్త్వాకస్స్వస్తిమాన్వ్రజేత్ ॥ ౨౬ ॥ అద్య
త్వాంనాశయిష్యామిదేవవ్యాపారఘాతకమ్। స్వేషుస్వేషుచస్థానేషుస్థాపయిష్యా

శ్రీవిష్ణునాసాకం కాలనేమినోయుద్ధమ్.

మిదేవతాః ॥ ౨౭ ॥ ఏవంబ్రువతివాక్యంతుమృధేశ్రీవత్సధారిణి । జహాసదాన
వఃక్రోధాద్ధస్తాంశ్చక్రేచసాయుధాన్॥ ౨౮ ॥ సబాహుశతముద్యమ్యసర్వాస్త్రగ్ర
హణంరణే। క్రోధాద్ద్విగుణరక్తాక్షోవిష్ణుంవక్షస్యతాడయత్ ॥ ౨౯ ॥ దానవా

శ్చాపిసమరేమయతారపురోగమాః । ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశావిష్ణుమభ్యద్రవన్ర
ణే॥ ౩౦ ॥ సతాడ్యమానోఽతిబలైర్దైత్యైస్సర్వోద్యతాయుధైః । నచచాలతతోయు
ద్ధేకమ్ప్యమానఇవాచలః ॥ ౩౧ ॥ సంసక్తస్యసుపర్ణేనకాలనేమిర్మహాసురః । సర్వ
ప్రాణేనమహతీంగదాముద్యమ్యబాహుభిః॥ ౩౨ ॥ ఘోరాంజ్వలన్తీంముముచేసంర
బ్ధోగరుడోపరి । కర్మణాతేనదైత్యస్యవిష్ణుర్విస్మయమావిశత్ ॥ ౩౩ ॥ యదాతేన
సుపర్ణస్యపాతితామూర్ధ్నిసాగదా।సుపర్ణంవ్యథితందృష్ట్వాక్షతంచవపురాత్మనః॥ ౩౪॥
క్రోధసంరక్తనయనోవైకుణ్ఠశ్చక్రమాదదే।వ్యవర్ధతచవేగేనసుపర్ణేనసమంవిభుః॥ ౩౫॥
భుజాశ్చాస్యవ్యవర్ధన్తవ్యాప్నువన్తోదిశోదశ।ప్రదిశశ్చైవఖంగాంవైపూరయామా
సకేశవః ॥ ౩౬ ॥ వవృధేచపునర్లోకాన్క్రాన్తుకామఇవౌజసా । తర్జనాయాసురే
న్ద్రాణాంవర్ధమానంనభస్తలే ॥ ౩౭ ॥ ఋషయస్సహగన్ధర్వాస్తుష్టువుర్మధుసూదన
మ్। సర్వాన్కిరీటేనలిహన్నభ్రమమ్బరమమ్బరైః ॥ ౩౮॥ పద్భ్యామాక్రమ్యవసు
ధాందిశశ్చక్రమ్యబాహుభిః।ససూర్యకరతుల్యాభంసహస్రారమరిక్షయమ్॥ ౩౯ ॥
దీప్తాగ్నిసదృశంఘోరందర్శనేనసుదర్శనమ్। సువర్ణరేణుపర్యన్తంవజ్రనాభంభయా
వహమ్ ॥ ౪౦॥ మేదోఽస్థిమజ్జారుధిరైస్సిక్తందానవసమ్భవైః । అద్వితీయంప్రహర
ణంక్షురపర్యన్తమణ్డలమ్ ॥ ౪౧ ॥ స్రగ్దామమాలావితతంకామగంకామరూపిణమ్।
స్వయంస్వయమ్భువాసృష్టంభయదంసర్వవిద్విషామ్ ॥ ౪౨ ॥ మహర్షిరోషైరావి
ష్టంనిత్యమాహవజృమ్భితమ్।ప్రక్షేపాద్యస్యముహ్యన్తిలోకాస్సస్థాణుజఙ్గమాః॥ ౪౩॥
క్రవ్యాదానిచభూతానితృప్తింయాన్తిమహామృధే । తదప్రతిమకర్మాణంసమానంసూ
ర్యవర్చసా ॥ ౪౪ ॥ చక్రముద్యమ్యసమరేకోపదీప్తోగదాధరః । సముష్ణన్దానవం
తేజస్సమరేస్వేనతేజసా ॥ ౪౫ ॥ చిచ్ఛేదబాహూంశ్చక్రేణశ్రీధరఃకాలనేమినః ।
తచ్చవక్త్రశతంఘోరంసాగ్నిచూర్ణాట్టహాసివై ॥ ౪౬ ॥ తస్యదైత్యస్యచక్రేణప్ర
మమాథబలాద్ధరిః । సచ్ఛిన్నబాహుర్విశిరానప్రాకమ్పతదానవః॥ ౪౭ ॥ కబన్ధోవస్థి
తస్సఙ్ఖ్యేవిశాఖఇవపాదపః। సంవితత్యమహాపక్షౌవాయోఃకృత్వాసమంజవమ్॥ ౪౮॥
ఉరసాపాతయామాసగరుడఃకాలనేమినమ్ । సతస్యదేహోవిముఖోవిబాహు
శ్చపరిభ్రమన్ ॥ ౪౯ ॥ నిపపాతదివంత్యక్త్వాక్షోభయన్ధరణీతలమ్ । తస్మిన్ని
పతితేదైత్యేదేవాస్సర్షిగణాస్తథా ॥ ౫౦ ॥ సాధుసాధ్వితివైకుణ్ఠంసమేతాఃప్రత్య
పూజయన్ । అపరేయేతువైదైత్యాయుద్ధేదృష్టపరాక్రమాః ॥ ౫౧ ॥ తేసర్వేబా
హుభిర్వ్యాప్తానశేకుశ్చలితుంరణే । కాంశ్చిత్కేశేషుజగ్రాహకాంశ్చిత్కణ్ఠేష్వపీ
డయత్ ॥ ౫౨ ॥ చకర్తకస్యచిద్వక్త్రంమధ్యేగృహ్ణోదథాపరమ్ । తేగదాచక్రనిర్ద
గ్ధాగతసత్త్వాగతాసవః ॥ ౫౩ ॥ గగనాద్భ్రష్టసర్వాఙ్గానిపేతుర్ధరణీతలే । తేషు
సర్వేషుదైత్యేషుహతేషుపురుషోత్తమః ॥ ౫౪ ॥ తస్థౌశక్రప్రియంకృత్వాకృతక

ర్భాగదాదరః । తస్మిన్వమర్దేనిర్వృత్తేసఙ్గ్రామేతారకామయే॥ ౫౫ ॥ తందేశమా
జగామాశుబ్రహ్మాలోకపితామహః। సర్వైర్బ్రహ్మర్షిభిస్సార్ధంగన్ధర్వైశ్చాప్సరోగ

॥ కాలనేమివధానన్తరం బ్రహ్మాదికృతవిష్ణుస్తుతిః ॥

ణైః ॥ ౫౬ ॥ దేవదేవోహరిందేవంపూజయన్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ బ్రహ్మా ॥ కృతం
దేవమహత్కర్మసురాణాంశల్యముద్ధృతమ్ ॥ ౫౭ ॥ వధేనానేనదైత్యానాంవ
యంచపరితోషితాః । యోయంత్వయాహతోవిష్ణోకాలనేమిర్మహాసురః ॥ ౫౮ ॥
త్వమేకోస్యరణేహన్తానాన్యఃకశ్చనవిద్యతే । ఏషదేవాన్పరిభవల్లోకాంశ్చసచరాచ
రాన్ ॥ ౫౯ ॥ ఋషీణాంకదనంకృత్వామామపిప్రతిగర్జతి । తదనేనతవాగ్ర్యేణ
పరితుష్టోస్మికర్మణా ॥ ౬౦ ॥ యదయంకాలకల్పస్తేకాలనేమిర్నిపాతితః । తదాగ
చ్ఛస్వభద్రంతేగచ్ఛామదివముత్తమమ్ ॥ ౬౧ ॥ బ్రహ్మర్షయస్త్వాంతత్రస్థాఃప్రతీక్ష
న్తేసదోగతాః । కిఞ్చాహంతవదాస్యామివరంవరయతాంవర ॥ ౬౨ ॥ సురేష్వపి
చదైత్యేషువరాణాంవరదోభవాన్ । నిర్యాతయైతత్త్రైలోక్యంస్ఫీతంనిహతకణ్టక
మ్ ॥ ౬౩ ॥ అస్మిన్నేవమృధేవిష్ణోశక్రాయసుమహాత్మనే ॥ మత్స్యః ॥ ఏవముక్తో
భగవతాబ్రహ్మణాహరిరవ్యయః ॥ ౬౪ ॥ దేవాఞ్ఛక్రముఖాన్సర్వానువాచశుభ
యాగిరా ॥ శ్రీవిష్ణుః ॥ శ్రూయతాంత్రిదశాస్సర్వేయావన్తోత్రసమాగతాః॥ ౬౫॥
శ్రవణావహితైశ్శ్రోత్రైఃపురస్కృత్యపురన్దరమ్ । అస్మాభిస్సమరేసర్వేకాలనేమి
ముఖాహతాః ॥ ౬౬ ॥ దానవావిక్రమోపేతాశ్శక్రాదపిమహత్తరాః । అస్మిన్మ
హతిసఙ్గ్రామేద్వావేతౌతువినిర్గతౌ ॥ ౬౭ ॥ విరోచనశ్చదైత్యేశస్స్వర్భానుశ్చమ
హాబలః । స్వాందిశంభజతాంశక్రోదిశంవరుణఏవచ ॥ ౬౮ ॥ యామ్యాంయమః
పాలయితాముత్తరాంచధనాధిపః । ఋక్షైస్సహయథాయోగంగచ్ఛతామపిచ
న్ద్రమాః ॥ ౬౯ ॥ అబ్దంఋతుముఖేసూర్యోభజతామయనైస్సహ । ఆజ్యభాగాఃప్ర
వర్తన్తాంసదస్యైరభిపూజితాః ॥ ౭౦ ॥ హూయన్తామగ్నయోవిప్రైర్వేదదృ
ష్టేనకర్మణా । దేవాశ్చబలిహోమేనస్వాధ్యాయేనమహర్షయః ॥ ౭౧ ॥ శ్రాద్ధే
నపితరశ్చైవతృప్తింయాన్తుయథాసుఖమ్।వాయుశ్చవాయుమార్గస్థస్త్రిధాదీప్యతు
పావకః ॥ ౭౨ ॥ త్రీంస్తువర్ణాంశ్చలోకాంస్త్రీంస్తర్పయంశ్చాత్మజైర్గుణైః । క్రత
వస్సమ్ప్రవర్తన్తాందీక్షణీయైర్ద్విజాతిభిః ॥ ౭౩ ॥ దక్షిణాశ్చోపపద్యన్తాంయా
జ్ఞికేభ్యఃపృథక్పృథక్ । గాశ్చసూర్యోరసాన్సోమోవాయుఃప్రాణాంశ్చప్రాణి
షు॥ ౭౪ ॥ తర్పయన్తఃప్రవర్తన్తాంమన్త్రైస్స్వైస్స్వకర్మభిః । యథావదానుపూ
ర్వ్యేణమహేన్ద్రమలయోద్భవాః ॥ ౭౫ ॥ త్రైలోక్యమాతరస్సర్వాస్సముద్రం
యాన్తుసిన్ధవః । దైత్యేభ్యస్త్యజ్యతాంభీశ్చశాన్తింవ్రజతదేవతాః ॥ ౭౬ ॥ స్వస్తి
వోస్తుగమిష్యామిబ్రహ్మలోకంసనాతనమ్ । స్వగృహేస్వర్గలోకేవాసఙ్గ్రామేవావి
శేషతః ॥ ౭౭ ॥ విస్రమ్భోవోనకర్తవ్యోనిత్యంక్షుద్రాహిదానవాః । ఛిద్రేషు

ప్రహరత్త్వైతేనతేషాంసంస్థితిర్ధ్రువా ॥ ౭౮ ॥ సౌమ్యానాంఋషిముఖ్యానాంధ్రువ తామార్జవంధనమ్॥ శ్రీమత్స్యః ॥ ఏవముక్త్వాసురగణాన్విష్ణుస్సత్యపరాక్రమః॥౭౯॥ జగామబ్రహ్మణాసార్ధంబ్రహ్మలోకంమహాయశాః । ఏతదాశ్చర్యమభవత్సఙ్గ్రామే తారకామయే ॥ ౮౦ ॥ దానవానాంచవిష్ణోశ్చయన్మాంత్వంపరిపృష్టవాన్॥౮౧॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేదేవదానవసఙ్గ్రామేశ్రీవిష్ణుకృతకాలనేమివధోనామ సప్తసప్తత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

ఈశ్వరకృతఅన్ధకాసురవధః.

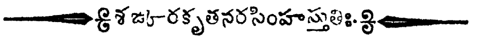
ఋషయః ॥ శ్రుతఃపద్మోద్భవస్సూతవిస్తరేణత్వయోదితః । ఏమాహాత్మ్య వమాహాత్మ్యంభైరవస్యవిధీయతామ్॥ ౧ ॥ సూతః॥ తస్యాపిదేవదేవస్యశృణుధ్వం కర్మచోత్తమమ్ । ఆసీద్దైత్యోన్ధకోనామభిన్నాఞ్జనచయప్రభః॥౨ ॥ తపసామహతా యుక్తోహ్యవధ్యస్త్రిదివౌకసామ్ । సకదాచిన్మహాదేవంపార్వత్యాసహితంవిభు మ్॥ ౩ ॥ క్రీడమానంతదాదృష్ట్వాహర్తుందేవీంప్రచక్రమే । తస్యయుద్ధంతదాఘోర మభవత్సహశమ్భునా ॥ ౪ ॥ అవన్తీవిషయేఘోరేమహాకాలవనంప్రతి । అస్మిన్యుద్ధే తదారుద్రశ్చాన్ధకేనాతిపీడితః ॥ ౫ ॥ ససృజేబాణమత్యుగ్రంనామ్నాపాశుపతంహి తత్ । రుద్రబాణవినిర్భేదరుధిరాదన్ధకస్యహ ॥ ౬ ॥ అన్ధకాశ్చసముత్పన్నాశ్శతశో థసహస్రశః । తేషాంవిదార్యమాణానాంరుధిరాదపరేపునః ॥ ౭ ॥ బభూవురన్ధకా ఘోరాయైర్వ్యాప్తమఖిలంజగత్ । ఏవంమాయావినందృష్ట్వాతంచదేవస్తదాన్ధ

—అన్ధకాసురశరీరోత్పన్నరక్తపానార్థమీశ్వరకృతమాతృగణసృష్టిః.—

కమ్॥ ౮ ॥పానార్థమన్ధకస్యాపిససృజేమాతరస్తదా । మాహేశ్వరీంతథాబ్రాహ్మీం కౌమారీంమాలినీంతథా ॥ ౯ ॥ సౌపర్ణీమథవాయవ్యాంశాక్రీంవైనాయకీంతథా। సౌరీంసౌమ్యాంశివాందూతీంచాముణ్డామథవారుణీమ్॥ ౧౦ ॥ వారాహీంనారసిం హీంచవైష్ణవీంచచలచ్ఛిఖామ్।శతానన్దాంభగానన్దాంపిచ్ఛిలాంభగమాలినీమ్॥౧౧॥ బలాంచాతిబలాంరక్తాంసురభింసుఖమణ్డికామ్ । మాతృనన్దాంసునన్దాంచబిడాలీంశ కునీంతథా ॥ ౧౨ ॥ రైవతీంశఙ్కరీంచన్ద్రాంలాంగలీంకుదినీంతథా । జయాంచవి జయాంచైవజయన్తీంచాపరాజితామ్ ॥ ౧౩ ॥ కాలీంచైవమహాకాలీందూతీంచైవ తథైవచ।సుభగాందుర్భగాంచైవకరాలీంనన్దినీంతథా॥ ౧౪ ॥ అదితించదితించైవమా రీంవైమృత్యుమేవచ । కర్ణమోటీంతథాయామ్యాముల్కాఖీంచఘటోదరీమ్॥ ౧౫। వజ్రహస్తాంపిశాచీంచకపాలీంరాక్షసీంతథా । భుసుణ్డీంశఙ్కరీంలమ్బాంచన్ద్రా కరభంతథా ॥ ౧౬ ॥ ఘోటాంసులోచనాంధూమ్రాంవరవాణీంకరాలికామ్ విశాలదంష్ట్రిణీంశ్యామాంత్రిజటీంకుక్కుటాంతథా ॥౧౭॥ వినాయకీంచవేతాలీమ

ష్మనాం ఖడఖాం తథా । సిద్ధిం చ లేలిహానాం చ కేకరీం గర్దభీం తథా ॥ ౧౮ ॥ ఉత్కటాం
బహుపుత్రీం చ ప్రేతయానాం విటఙ్కినీమ్ । క్రౌఞ్చీం శైలముఖీం చైవ వినతాం పరమాం
దనుమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఉమాం రమ్భాం మేనకాం చ సలిలాం చిత్రరూపిణీమ్ । స్వధాం స్వా
హాం వషట్కారాం ధృతీం జ్యేష్ఠాం కపర్దినీమ్ ॥ ౨౦ ॥ మాయాం విచిత్రరూపాం చ కా
మరూపాం చ సఙ్గమామ్ । ముఖేవిలాసాం మఙ్గళ్యాం మహానాసాం మహాముఖీమ్ ॥ ౨౧ ॥
కుమారీం రోచనాం భీమాం సదామాం సమదోద్ధతామ్ । లమ్బాక్షీం కాలజిహ్వాం చవు
ష్కకర్ణాం మహాసురీమ్ ॥ ౨౨ ॥ కేశినీం శునఖీం చైవ వజ్రపిశాక్షీం చ తామసీమ్ । ఉలూ
ముఖీం ధూమ్రశాఖాం కమ్పినీం పరికమ్పినీమ్ ॥ ౨౩ ॥ మోహినీం కుణ్డలీం చన్ద్రాం నిర్ఘ
యాం బాహుశాలినీమ్ । కరకర్ణీం తథైకాక్షీం విశోకాం నన్దినీం తథా ॥ ౨౪ ॥ జ్యో
త్స్నాముఖీం చ రభసాం నికుమ్భాం రక్తకమ్పనామ్ । అధికారాం మహాచిత్రాం చన్ద్ర
సేనాం మనోరమామ్ ॥ ౨౫ ॥ అదర్శనాం హరత్పాపాం మాతఙ్గీం లమ్బమేఖలామ్ ।
అబలాం వఞ్చనాం కాలీం ప్రాణదాం లాఙ్గలావతీమ్ ॥ ౨౬ ॥ చిత్తాం చిత్తజలాం కో
ణాం శాన్తికాం ధృష్టశాలినీమ్ । లమ్బస్తనీం లమ్బసటాం విసటాం వాసచూర్ణినీమ్ ॥ ౨౭ ॥
స్ఖలన్తీం దీర్ఘకేశీం చ సుచిరాం సున్దరీం శుభామ్ । అయోముఖీం కద్రుముఖీం క్రోధనీం చ
తథాశనీమ్ ॥ ౨౮ ॥ కుటుమ్బికాం ముక్తికాం చ చన్ద్రికాం బాలమోహినీమ్ । సా
మాన్యాం సహినీం లమ్బాం కోవిదారీం సమాపవీమ్ ॥ ౨౯ ॥ శఙ్కుకర్ణీం మహానా
దాం మహాదేవీం మహోదరీమ్ । హుఙ్కారీం రుద్రసుసటాం రుద్రేశీం భూతడామరీ
మ్ ॥ ౩౦ ॥ పిఙ్గజిహ్వాం చ లజ్జ్వాలాం శివాం జ్వాలాముఖీం తథా । ఏతాశ్చాన్యాశ్చ
దేవేశస్సోఽసృజన్మాతరస్తదా ॥ ౩౧ ॥ అన్ధకానాం మహాఘోరాః పపుస్తద్రుధిరం త
దా । తతోఽన్ధకాసృజస్సర్వాః పరాం తృప్తిముపాగతాః ॥ ౩౨ ॥ తాసు తృప్తాసు స
మ్భూతా భూయ ఏవాన్ధకప్రజాః । అర్దితస్తైర్మహాదేవశ్శూలముద్గరపాణిభిః ॥ ౩౩ ॥
తతస్స శఙ్కరో దేవస్త్వన్ధకైర్వ్యాకులీకృతః । జగామ శరణం దేవం వాసుదేవమజం
విభుమ్ ॥ ౩౪ ॥ తతస్స భగవాన్విష్ణుస్సృష్టవాఞ్ఛుష్కరేవతీమ్ । యా పపౌ సకలం
తేషామన్ధకానామసృక్క్షణాత్ ॥ ౩౫ ॥ యథా యథా చ రుధిరం పిబత్యన్ధకసమ్భ
మ్ । తథా తథాధికం దేవీ సంశుష్యతి జనాధిప ॥ ౩౬ ॥ పీయమానే తథా తేషామన్ధక
నాం తథాఽసృజి । అన్ధకాస్తు క్షయం నీతాస్సర్వే తే త్రిపురారిణా ॥ ౩౭ ॥ మూలా
కం తు విక్రమ్య తదా శర్వస్త్రిలోకధృత్ । చకార వేగాచ్ఛూలాగ్రే స చతుష్టావ
ఙ్కరమ్ ॥ ౩౮ ॥ అన్ధకస్తు మహావీర్యస్తస్య తుష్టో భవోద్భవః । సామీప్యం ప్రదదౌ
త్యం గణేశత్వం తథైవ చ ॥ ౩౯ ॥ తతో మాతృగణాస్సర్వే శఙ్కరం వాక్యమబ్రువన్
భగవన్భక్షయిష్యామస్సదేవాసురమానుషాన్ ॥ ౪౦ ॥ త్వత్ప్రసాదాజ్జగత్సర్వం తద
జ్ఞాతుమర్హసి ॥ శఙ్కరః ॥ భవతీభిః ప్రజాస్సర్వా రక్షణీయా న సంశయః ॥ ౪౧ ॥
అస్మాద్ఘోరాదభిప్రాయాన్మనశ్శీఘ్రం నివర్త్యతామ్ ॥ సూతః ॥ ఇత్యేవం శఙ్కరేణ

క్తిమనాదృత్యవచస్తదా ॥ ౪౨ ॥ భక్షయామాసురవ్యగ్రాస్త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ । త్రైలోక్యే భక్ష్యమాణే తు తదా మాతృగణేన వై ॥ ౪౩ ॥ నృసింహమూర్తిం దేవేశం ప్రదధ్యౌ భగవాఞ్ఛివః । అనాదినిధనం దేవం సర్వలోకభవోద్భవమ్ ॥ ౪౪ ॥ దైత్యేన్ద్రవక్షోరుధిరచర్చితాగ్రమహానఖమ్ । విద్యుజ్జిహ్వం మహాదంష్ట్రం స్ఫురత్కేసరసఙ్కులమ్ ॥ ౪౫ ॥ కల్పాన్తమారుతక్షుబ్ధం సప్తార్ణవసమస్వనమ్ । వజ్రతీక్ష్ణనఖం ఘోరమాకర్ణవ్యాదితాననమ్ ॥ ౪౬ ॥ మేరుశైలప్రతీకాశముదార్యార్కసమేక్షణమ్ । హిమాద్రిశిఖరాకారం చారుదంష్ట్రోజ్జ్వలాననమ్ ॥ ౪౭ ॥ నఖనిస్సృతరోషాగ్నిజ్వాలాకేసరమాలినమ్ । బద్ధాఙ్గదం సుముకుటం హారకేయూరభూషణమ్ ॥ ౪౮ ॥ శ్రోణిసూత్రేణ మహతా కాఞ్చనేన విరాజితమ్ । నీలోత్పలదలశ్యామం వాసోయుగవిభూషణమ్ ॥ ౪౯ ॥ తేజసాక్రాన్తసకలబ్రహ్మాణ్డాన్తరమణ్డపమ్ । పవనభ్రామ్యమాణానాం హుతాహవ్యవహార్చిషామ్ ॥ ౫౦ ॥ ఆవర్తైస్సదృశాకారైస్సంయుక్తం దేహలోమజైః । సర్వపుష్పవిచిత్రాఢ్యాం ధారయన్తం మహాస్రజమ్ ॥ ౫౧ ॥ స ధ్యాతమాత్రో భగవాన్ప్రదదౌ తస్య దర్శనమ్ । యాదృశేనైవ రూపేణ ధ్యాతో రుద్రేణ భక్తితః ॥ ౫౨ ॥ తాదృశేనైవ రూపేణ దుర్నిరీక్ష్యేణ దైవతైః । ప్రణిపత్య తు దే

శ్రీశఙ్కరకృతనరసింహస్తుతిః.

వేశం తదా తుష్టావ శఙ్కరః ॥ ౫౩ ॥ శఙ్కరః ॥ నమస్తేఽస్తు జగన్నాథ నరసింహవపుర్ధర । దైత్యనాథాసృజాపూర్ణనఖశక్తివిరాజిత ॥ ౫౪ ॥ జగత్సకలసంలగ్నహేమపిఙ్గళవిగ్రహ । నతోఽస్మి పద్మనాభ త్వాం సురశక్రజగద్గురో ॥ ౫౫ ॥ కల్పాన్తామ్భోదనిర్ఘోషసూర్యకోటిసమప్రభ । సహస్రపరమక్రోధసహస్రేన్ద్రపరాక్రమ ॥ ౫౬ ॥ సహస్రవదనస్ఫీతసహస్రచరణాత్మక । సహస్రకాలరచితసహస్రనియతేన్ద్రియ ॥ ౫౭ ॥ సహస్రభూమిసద్ధైర్యసహస్రానన్తమూర్తిమన్ । సహస్రచన్ద్రప్రతిమసహస్రగ్రహవిక్రమ ॥ ౫౮ ॥ సహస్రరుద్రతేజస్క సహస్రబ్రహ్మసంస్తుత । సహస్రవాయువేగోగ్రసహస్రాక్షనిరీక్షణ ॥ ౫౯ ॥ సహస్రయన్త్రమథనస్సహస్రబన్ధమోచక । అన్ధకస్య వినాశాయ యాస్సృష్టా మాతరో మయా ॥ ౬౦ ॥ అనాదృత్య తు మద్వాక్యం భక్షయన్త్యద్భుతాః ప్రజాః । కృత్వా తాశ్చ న శక్తోఽహం సంహర్తుమపరాజిత ॥ ౬౧ ॥ స్వయం కృత్వా కథం తాసాం వినాశమభికారయే । ఏవముక్తస్స రుద్రేణ నరసింహవపుర్ధరః ॥ ౬౨ ॥ ససర్జ దేవో జిహ్వాయాస్తదా వాగీశ్వరీం హరిః । హృదయాత్తు తథా మాయాం గుహ్యాం చ భగమాలినీమ్ ॥ ౬౩ ॥ అస్థిభ్యశ్చ తథా కాళీం సృష్ట్వా పూర్వం మహాత్మనా । యయా తద్రుధిరం పీతమన్ధకానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౬౪ ॥ యా చాస్మిన్కథితా లోకే నామతశ్శుష్కరేవతీ । ద్వాత్రింశన్మాతరస్సృష్టా గాత్రేభ్యశ్చక్రిణా తతః ॥ ౬౫ ॥ తాసాం నామాని వక్ష్యామి తాని మే గదతశ్శృణు । సర్వాస్తాస్తు మహా

ఖాగాఘణ్టాకర్ణీ తథైవచ ॥ ౧౬ ॥ త్రైలోక్యమోహినీపుణ్యా సర్వసత్త్వవశఙ్కరీ । తథాచచక్రహృదయా పఞ్చమీ కామచారిణీ ॥ ౧౭ ॥ శఙ్ఖినీ లేఖినీ చైవ కాలసఙ్కర్షణీ తథా । ఇత్యేతాః కీర్తితా రాజన్వాగీశానుచరాస్స్మృతాః ॥ ౧౮ ॥ సఙ్కర్షణీ తథాస్వస్థా బీజకన్యవచారితా । కల్యాణీ మధుదంష్ట్రీ చ కమలోత్పలహస్తికా ॥ ౧౯ ॥ ఇతి దేవ్యష్టకం రాజన్మాయయానుచరముచ్యతే । అజితా సూక్ష్మహృదయా వృద్ధా వేశాస్మదంశనా ॥ ౨౦ ॥ నృసింహభైరవా బిల్వా గురుత్మా హృదయా జయా । భగమాలిన్యరుచిరా ఇత్యష్టౌ నృపమాతరః ॥ ౨౧ ॥ ఆకర్షణీ సమ్భూటా చ తథైవోత్తరమాలికా । జ్వాలాముఖీ భీషణికా కామధేనుశ్చ బాలికా ॥ ౨౨ ॥ తథా పద్మకరా రాజన్రేవత్యనుచరాస్స్మృతాః । అష్టౌ మహాబలాస్సర్వా దేవగాత్రసముద్భవాః ॥ ౨౩ ॥ త్రైలోక్యసృష్టిసంహారసమర్థాస్సర్వదేవతాః । తాస్సృష్టమాత్రా దేవేన క్రుద్ధా మాతృగణాస్సచ ॥ ౨౪ ॥ ప్రధావితా మహారాజ క్రోధవిస్ఫురితేక్షణాః । అవిషహ్యాసమం తాసాం దృష్టితేజసుదారుణమ్ ॥ ౨౫ ॥ తమేవ శరణం ప్రాప్తా నృసింహం వాక్యమబ్రవీత్ । యథా మనుష్యాః పశవః పాలయన్తి చిరాత్సుతా ॥ ౨౬ ॥ జాయన్తే వై తథైవాశు తథా వై దేవతాగణాః । భవత్యస్తు తథా లోకాన్పాలయంతు మయేరితాః ॥ ౨౭ ॥ మనుజైశ్చ తథా దేవైర్యజధ్వం వై పురాన్తకమ్ । నచ బాధా ప్రకర్తవ్యా యే భక్తా స్త్రిపురాన్తకే ॥ ౨౮ ॥ యే చ మాం సంస్మరన్తీహ తే చరక్ష్యా నరాస్సదా । బలికర్మ కరిష్యన్తి యుష్మాకం యే సదా నరాః ॥ ౨౯ ॥ సర్వకామప్రదాస్తేషాం భవిష్యధ్వం న సంశయః । ఉచ్చాటనాదికం యే చ కథయన్తి మయేరితమ్ ॥ ౩౦ ॥ తే చ రక్ష్యాస్సదా లోకా రక్షితవ్యం చ శాసనమ్ । రౌద్రీం చైవాపరాం మూర్తిం మహాదేవః ప్రదాస్యతి ॥ ౩౧ ॥ యుష్మన్ముఖ్యా మహాదేవ్యాస్తముక్తం పరిరక్షథ । మయా మాతృగణాస్సృష్టో యోఽయం విగతసాధ్వసః ॥ ౩౨ ॥ యే మనిత్యం విశాలాక్షో మయైవసహారంస్యతే । మయా సార్థం తథా పూజాం నరేభ్యశ్చైవలప్స్యథ ॥ ౩౩ ॥ పృథక్ప్రపూజితా లోకే సర్వాన్కామాన్ప్రదాస్యథ । శుభాం సమ్పూజయిష్యన్తి యే చ పుత్రార్థినో జనాః ॥ ౩౪ ॥ తేషాం పుత్రప్రదా దేవీ భవిష్యతి న సంశయః । సర్వకామప్రదా లోకే భవిష్యతి చ పూజితా ॥ ౩౫ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ ఏతావదుక్త్వా భగవాన్సహ మాతృగణేన తు । జ్వాలామాలాకులవపుస్తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౩౬ ॥ తత్ర తీర్థం సముత్పన్నం కృతశౌచేతి యజ్జగుః । తత్రాపి పూర్వజో దేవో జగదార్తిహరో హరః ॥ ౩౭ ॥ రౌద్రస్య మాతృవర్గస్య దత్త్వా రుద్రస్తు పార్థివ । రౌద్రం దివ్యం తనుం తత్ర మాతృమధ్యే వ్యవస్థితః ॥ ౩౮ ॥ సప్త తా మాతరో దేవ్యస్సార్ధనారీనరశ్శివః । నివేశ్య రౌద్రం తత్స్థానం తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౩౯ ॥ స మాతృవర్గస్య హరస్య మూర్తిర్జుష్టే యదా తిష్ఠతి తత్సమీపే । దేవే

శ్వరస్యాపినృసింహమూర్తేః పూజాంవిధత్తేత్రిపురాన్ధకారిః ॥ ౯౦ ॥ ✱

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే ఈశ్వరకృత అన్ధకాసుర వధో
నామఅష్ట సప్తత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

✱ వారాణసీమాహాత్మ్యప్రారమ్భః ✱

ఋషయః ॥ శ్రుతోన్ధకవధస్సూతయథావత్త్వదుదీరితః । వారాణస్యాస్తుమాహాత్మ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧ ॥ భగవాన్పిఙ్గళః కేనగణత్వంసముపాగతః । అన్నదత్వంచసమ్ప్రాప్తోవారాణస్యాంమహాద్యుతిః ॥ ౨ ॥ క్షేత్రపాలః కథంజాతః ప్రియత్వంచకథంగతః । ఏతదిచ్ఛామకథితం శ్రోతుంబ్రహ్మసుతత్వయా ॥ ౩ ॥ సూతః ॥ శ్రుణుధ్వంవైయథాలేభేగణేశత్వంచపిఙ్గళః । అన్నదత్వంచలోకానాంస్థానంవారాణసీమహాన్ ॥ ౪ ॥ పూర్ణభద్రసుతశ్శ్రీమానాసీద్యక్షః ప్రతాపవాన్ । హరికేశఇతిఖ్యాతోబ్రాహ్మణోధార్మికశ్చహ ॥ ౫ ॥ తస్యజన్మప్రభృత్యేవసర్వేభక్తిరనుత్తమా । తదాసీత్తన్నమస్కారస్తన్నిష్ఠస్తత్పరాయణః ॥ ౬ ॥ ఆసీనశ్చశయానశ్చగచ్ఛంస్తిష్ఠన్ననువ్రజన్ । భుఞ్జానోథపిబన్వాపిరుద్రమేవాన్వచిన్తయత్ ॥ ౭ ॥ తమేవంయుక్తమనసంపూర్ణభద్రః పితాబ్రవీత్ । నత్వాంపుత్రమహంమన్యేదుర్జాతోథస్త్వమన్యథా ॥ ౮ ॥ నహియక్షకులీనానామేతద్వృత్తంభవత్యుత । గుహ్యకాబతయూయంవైస్వభావక్రూరచేతసః ॥ ౯ ॥ క్రవ్యాదాశ్చైవకింభక్షహింసాశీలాశ్చపుత్రక । మైవంకార్షీర్నతేవృత్తిరేవందృష్టామహాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ స్వయమ్భువాయథాదిష్టాత్యక్తవ్యాయదినోభవేత్ । ఆశ్రమాన్తరజంకర్మనకుర్యుర్గృహిణస్తుతత్ ॥ ౧౧ ॥ హిత్వామనుష్యభావంచకర్మభిర్వివిధైశ్చర । యత్త్వమేవంవిమార్గస్థోమనుష్యాజ్జాతఏవచ ॥ ౧౨ ॥ అథవాద్వివిధంతేషాంకర్మతజ్జాతిసంశ్రయమ్ । మయాపివిహితంపశ్యకర్మైతన్నాత్రసంశయః ॥ ౧౩ ॥ సూతః ॥ సఏవముక్త్వాతంపుత్రంపూర్ణభద్రః ప్రతాపవాన్ । ఉవాచనిష్క్రమక్షిప్రంగచ్ఛపుత్రయథేచ్ఛసి ॥ ౧౪ ॥ తతస్సనిర్గతస్త్యక్త్వాగృహంసమ్బన్ధినస్తథా । వారాణసీంసమాసాద్యతపస్తేపేసుదుశ్చరమ్ ॥ ౧౫ ॥ స్థాణుభూతోహ్యనిమిషశ్శుష్కకాష్ఠోపలోపమః । సన్నియమ్యేన్ద్రియగ్రామమవాతిష్ఠతనిశ్చలః ॥ ౧౬ ॥ అథతస్యైవమనిశంతత్పరస్యతదాశిషః । సహస్రమేకంవర్షాణాందివ్యమప్యభ్యవర్తత ॥ ౧౭ ॥ వల్మీకేనసమాక్రాన్తోభక్ష్యమాణః పిపీలికైః । వజ్రసూచీముఖైస్తీక్ష్ణైర్విధ్యమానస్తథైవచ ॥ ౧౮ ॥ నిర్మాంసరుధిరత్వక్చకున్దశఙ్ఖేన్దుసప్రభః । అస్థిశేషోభవత్సర్వందేవంవైచిన్తయన్నపి ॥ ౧౯ ॥ ఏతస్మిన్నన్తరేదేవీవిజ్ఞాపయతిశఙ్కరమ్ ॥ దేవీ ॥ ఉద్యానంపునరే

ధకురుక్షేత్రే గఙ్గాద్వారే చ పౌష్కరే । స్నానాత్సంసేవనాద్వాపి న మోక్షః ప్రాప్య
తే యతః ॥ ౫౫ ॥ ఇహ సమ్ప్రాప్యతే యేన తత ఏతద్విశిష్యతే । ప్రయాగే వా భవే
న్మోక్ష ఇహ వా మత్పరిగ్రహాత్ ॥ ౫౬ ॥ ప్రయాగాదపి తీర్థాగ్ర్యాదిదమేవ మహత్స్మృ
తమ్ । జైగిషవ్యః పరాం సిద్ధిం యోగతస్స మహాతపాః ॥ ౫౭ ॥ అస్య క్షేత్రస్య మా
హాత్మ్యాద్భక్త్యా చ మమ భావనాత్ । జైగిషవ్యో మహాశ్రేష్ఠో యోగినాం స్థానమిష్య
తే ॥ ౫౮ ॥ ధ్యాయతస్తత్ర మాం నిత్యం యోగాగ్నిర్దీప్యతే భృశమ్ । కైవల్యం పరమం
యాతో దేవానామపి దుర్లభమ్ ॥ ౫౯ ॥ అవ్యక్తలిఙ్గైర్మునిభిస్సర్వసిద్ధాన్తవాదిభిః ।
ఇహ సమ్ప్రాప్యతే మోక్షో దుర్లభోఽన్యత్ర కర్హిచిత్ ॥ ౬౦ ॥ తేభ్యశ్చాహం ప్రయచ్ఛా
మి యోగైశ్వర్యమనుత్తమమ్ । ఆత్మనా చైవ సాయుజ్యమీప్సితం స్థానమేవ చ ॥ ౬౧ ॥
కుబేరస్తు మహాయక్షస్తథా శర్వార్పితక్రియః । క్షేత్రసంసేవనాదేవ గణేశత్వమవా
ప హ ॥ ౬౨ ॥ సంవర్తో భవితా యశ్చ సోఽపి భక్తో మమైవ హి । ఇహైవారాధ్య మాం దేవి
సిద్ధిం యాస్యత్యనుత్తమామ్ ॥ ౬౩ ॥ పరాశరసుతో యోగీ ఋషిర్వ్యాసో మహాత
పాః । ధర్మకర్తా భారతస్య సఙ్ఖ్యావేదప్రవర్తకః ॥ ౬౪ ॥ రంస్యతే సోఽపి పద్మాక్షి
క్షేత్రేఽస్మిన్మునిపుఙ్గవః । బ్రహ్మా దేవర్షిభిస్సార్ధం విష్ణుర్వాయుర్దివాకరః ॥ ౬౫ ॥
దేవరాజస్తథా శక్రో యే చాన్యేఽపి దివౌకసః । ఉపాసన్తే మహాత్మానస్సర్వే మామిహ
సువ్రతే ॥ ౬౬ ॥ అన్యే చ యోగినస్సిద్ధాశ్ఛన్నరూపా మహావ్రతాః । అనన్యమనసో
భూత్వా మామిహోపాసతే సదా ॥ ౬౭ ॥ అలర్కశ్చ పురీమేతాం మత్ప్రసాదా
దవాప్స్యతి । స చైనాం పూర్వవత్కృత్వా చాతుర్వర్ణ్యసమాకులామ్ ॥ ౬౮ ॥ స్ఫీ
తాం జనపదాకీర్ణాం భూత్వా చ సుచిరం నృపః । మయి సర్వార్పితగుణో మామేవ ప్రతిప
ద్యతే ॥ ౬౯ ॥ తతః ప్రభృతి చార్వఙ్గి యేఽపి క్షేత్రనివాసినః । గృహిణో లిఙ్గినో వాపి
మద్భక్తా మత్పరాయణాః ॥ ౭౦ ॥ మత్ప్రసాదాద్గమిష్యన్తి మోక్షం పరమదుర్లభమ్ ।
విషయాసక్తచిత్తోఽపి త్యక్తధర్మరతిర్నరః ॥ ౭౧ ॥ ఇహ క్షేత్రే మృతస్సోఽపి సంసారం
న పునర్విశేత్ । యే పునర్నిర్మమా ధీరాస్సత్త్వస్థా విజితేన్ద్రియాః ॥ ౭౨ ॥ వ్రతినశ్చ ని
రారమ్భాస్సర్వే తే మయి భావితాః । దేహభఙ్గం సమాసాద్య ధీమన్తస్సఙ్గవర్జితాః ॥ ౭౩ ॥
గతా ఏవ పరం మోక్షం ప్రసాదాన్మమ సువ్రతే । జన్మాన్తరసహస్రేషు యుఞ్జన్యోగీ య
మాప్నుయాత్ ॥ ౭౪ ॥ తమిహైవ పరం మోక్షం మరణాదధిగచ్ఛతి । ఏవం సఙ్క్షేపతో
దేవి క్షేత్రస్యాస్య మహాఫలమ్ ॥ ౭౫ ॥ అవిముక్తస్య కథితం మయా తే గుహ్యభాషి
తమ్ । అతః పరతరం నాస్తి సిద్ధిగుహ్యం మహేశ్వరి ॥ ౭౬ ॥ యేతద్బుధ్యన్తి యోగ
జ్ఞా యే చ యోగేశ్వరా భువి । ఏతదేవ పరం జ్ఞానమేతదేవ పరం శివమ్ ॥ ౭౭ ॥ ఏత
దేవ పరం బ్రహ్మ ఏతదేవ పరం పదమ్ । వారాణసీ తు భువనత్రయసారభూతా రమ్యా పు
రీ మమ సదా గిరిరాజపుత్రి ॥ ౭౮ ॥ అత్రాగతా వివిధదుష్కృతకారిణోఽపి పాప

క్షయాద్విరజసః ప్రతిభాన్తి మర్త్యాః । ఏతత్స్మృతం ప్రియతమం మమ దేవి నిత్యం క్షేత్రం
విచిత్రతరుగుల్మనికాయపుష్పమ్ ॥ ౭౯ ॥ అస్మిన్మృతాస్తనుభృతః పదమాప్నువన్తి
మూర్ఖాగమేన రహితాపి న సంశయోఽత్ర ॥ సూతః ॥ ఏతస్మిన్నన్తరే దేవో దేవీం ప్రా

॥ దేవ్యా సహ దేవదేవస్య యక్షవర ప్రదానాయ తత్సమీపగమనమ్. ॥

హ గిరీన్ద్రజామ్ ॥ ౮౦ ॥ దాతుం ప్రసాదం యక్షాయ వరం భక్తాయ భామిని । భక్తో
మమ వరారోహే తపసా హతకిల్బిషః ॥ ౮౧ ॥ అహో పరమసౌలభ్యస్త్వత్తో భువనే
శ్వరి । ఏవముక్త్వా తతో దేవస్సహ దేవ్యా జగత్పతిః ॥ ౮౨ ॥ జగామ యక్షో యత్రా
స్తే కృశో ధమనిసన్తతిః । తతస్తం గుహ్యకం దేవీ దృష్టిపాతైర్నిరీక్షతీ ॥ ౮౩ ॥ శ్వేత
వర్ణం విచర్మాణం స్నాయుబద్ధాస్థిపఞ్జరమ్ । దేవీ ప్రాహ తదా దేవం దర్శయన్తీ చ గుహ్య
కమ్ ॥ ౮౪ ॥ సత్యం నామ భవానుగ్రో దేవైరుక్తస్తు శఙ్కర । ఈదృశే చాస్య తపసి న
ప్రయచ్ఛసి యద్వరమ్ ॥ ౮౫ ॥ అత్ర క్షేత్రే మహాదేవ పుణ్యే సమ్యగుపాసితే । కథ
మేవం పరిక్లేశం ప్రాప్తో యక్షకుమారకః ॥ ౮౬ ॥ శీఘ్రమస్య వరం యచ్ఛ ప్రసాదాత్ప
రమేశ్వర । ఏవం మన్వాదయో దేవా వదన్తి పరమర్షయః ॥ ౮౭ ॥ దుష్టాద్వాచా
థ తుష్టాద్వా సిద్ధిస్తూభయతో భవేత్ । భోగప్రాప్తిస్తథా రాజ్యమన్తే మోక్షస్సదా
శివాత్ ॥ ౮౮ ॥ ఏవముక్తస్తతో దేవస్సహ దేవ్యా జగత్పతిః । జగామ యక్షో య
త్రాస్తే కృశో ధమనిసన్తతిః ॥ ౮౯ ॥ తం దృష్ట్వా ప్రణతం భక్త్యా హరికేశో వృషధ్వజః ॥
దివ్యం చక్షుస్తదా తస్మై యేనాపశ్యత్స శఙ్కరమ్ ॥ ౯౦ ॥ సూతః ॥ అథ యక్షస్తదా
దేశాచ్ఛనైరున్మీల్య చక్షుషీ । అపశ్యత్సగణం దేవం వృషం శ్వేతముపాశ్రితమ్ ॥ ౯౧ ॥
దేవదేవః ॥ వరం దదామి తే పూర్వం త్రైలోక్యే దర్శనం తథా । సావర్ణ్యం చ శరీరస్య
పశ్య మాం విగతజ్వరః ॥ ౯౨ ॥ సూతః ॥ తతస్స లబ్ధ్వా తు వరం శరీరేణాక్షతేన చ ।
పాదయోః ప్రణతస్తస్మై కృత్వా శిరసి చాఞ్జలిమ్ ॥ ౯౩ ॥ ఉవాచాథ తదా తేన వరదో
స్మీతి చోదితః । భగవన్భక్తిమవ్యగ్రాం త్వయ్యనన్యాం విధత్స్వ మే ॥ ౯౪ ॥ అన్నదస్సర్వ
లోకానాం గణేశత్వం తథాక్షయమ్ । అవిముక్తం చ తే స్థానం పశ్యేయం సర్వదా య
థా ॥ ౯౫ ॥ ఏతదిచ్ఛామి దేవేశ త్వత్తో వరమనుత్తమమ్ ॥ దేవదేవః ॥ జరామరణని
ర్ముక్తస్సర్వరోగవివర్జితః ॥ ౯౬ ॥ భవిష్యసి గణాధ్యక్షో వరదస్సర్వపూజితః । అ
జేయశ్చాపి సర్వేషాం యోగైశ్వర్యసమన్వితః ॥ ౯౭ ॥ అన్నదశ్చాపి లోకేభ్యః క్షేత్ర
పాలో భవిష్యసి । మహాబలో మహాసత్త్వో బ్రహ్మణ్యో మమ చ ప్రియః ॥ ౯౮ ॥ త్ర్య
క్షశ్చ దణ్డపాణిశ్చ మహాయోగీ తథైవ చ । ఉద్భ్రమస్సమ్భ్రమశ్చైవ గణౌ తే పరిచా
రకౌ ॥ ౯౯ ॥ తవాజ్ఞాం చ కరిష్యేతే లోకస్యోద్భ్రమసమ్భ్రమౌ ॥ సూతః ॥ ఏవం

सभगवांस्तत्रयतःकृत्वागणेश्वरम्॥ १०० ॥ जगामवासंदेवेशस्सहतेनमहेश्वरः॥ १००५ ॥ * * * * * *

इतिश्रीमत्स्यपुराणे वाराणसीमाहात्म्येदेवीदेव देवसंवादेक्षेत्रपालकवरप्रदानंनामएकोनाशीत्युत्तरशततमोऽध्यायः.

—— सनत्कुमारायनन्दीश्वरोपदिष्टअविमुक्तमाहात्म्यम्. ——

सूतः॥ अथपुण्योद्भवांस्निग्धांकथांपापप्रणाशनीम् । श्रृण्वंतुमुनयस्सर्वेशुचिश्रद्धासमाहिताः ॥ १ ॥ गणेश्वरपतिंदिव्यंरुद्रतुल्यपराक्रमम् । सनत्कुमारोभगवानपृच्छन्नन्दिकेश्वरम् ॥ २ ॥ सनत्कुमारः ॥ ब्रूहिगुह्यंयथातत्त्वंयत्रनित्यंभवस्थितः।माहात्म्यंसर्वभूतानां परमात्मामहेश्वरः ॥ ३॥ घोररूपंसमास्थायदुष्करंदेवदानवैः। आभूतसंप्लवंयावत्स्थाणुभूतोमहेश्वरः ॥ ४ ॥ नन्दिकेश्वरः ॥ पुरादेवेनयत्प्रोक्तंपुराणंपुण्यमुत्तमम् । तत्सर्वंचप्रवक्ष्यामिनमस्कृत्यमहेश्वरम् ॥ ५ ॥ यतोदेवेनतुष्टेनउमायाःप्रियकाम्यया । कथितंभुविविख्यातंयत्रनित्यंभवस्थितः ॥ ६ ॥ रुद्रस्यार्धासनगतामेरुश्रृङ्गेयशस्विनी। महादेवंततोदेवीप्रणतापरिपृच्छति ॥ ७ ॥ देवी ॥ भगवन्देवदेवेशचन्द्रार्धकृतशेखर । धर्मंप्रब्रूहिमर्त्यानांभुविचैवोर्ध्वरेतसाम् ॥ ८ ॥ इष्टंदत्तंहुतंजप्तंतपस्तप्तंकृतंचयत् । ध्यानाध्ययनसम्पन्नंकथंभवतिचाक्षयम् ॥ ९ ॥ जन्मान्तरसहस्रेणयत्पापंपूर्वसञ्चितम् । कथंतत्क्षयमायातितन्ममाचक्ष्वशङ्कर ॥ १० ॥ यस्मिन्नवस्थितोभक्त्यातुष्यसेपरमेश्वर । व्रतानिनियमाश्चैवमाचारोधर्मएवच ॥ ११ ॥ सर्वसिद्धिकरंयत्रह्यक्षय्यगतिदायकम् । वक्तुमर्हसितत्सर्वंपरंकौतूहलंहिमे॥ १२॥ देवदेवः ॥ श्रृणुदेविप्रवक्ष्यामिगुह्यानांगुह्यमुत्तमम् । सर्वक्षेत्रेषुविख्यातमविमुक्तंप्रियंमम ॥ १३॥ अष्टषष्टिःपुराप्रोक्तास्थानानांस्थानमुत्तमम् । यत्रसाक्षात्स्वयंरुद्रःकृत्तिवासास्स्वयंस्थितः ॥ १४ ॥ तत्रसन्निहितोनित्यमविमुक्तेनिरन्तरम् । तत्क्षेत्रंनमयामुक्तमविमुक्तंततस्स्मृतम्॥१५॥अविमुक्तेपरासिद्धिरविमुक्तेपरागतिः। इष्टंदत्तंहुतंजप्तंतपस्तप्तंकृतंचयत् ॥ १६ ॥ ध्यानमध्ययनंदानंसर्वंभवतिचाक्षयम् । जन्मान्तरसहस्रेणयत्पापंपूर्वसञ्चितम् ॥ १७ ॥ अविमुक्तेप्रविष्टस्यतत्सर्वंव्रजतिक्षयम् । अविमुक्ताग्निनादग्धमग्नौतूलमिवाहितम् ॥ १८ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याश्शूद्रावैवर्णसङ्कराः । स्त्रियोम्लेच्छाश्चयेचान्येस

జీర్ణాః పాపయోనయః ॥ ౧౯ ॥ కీటాః పిపీలికాశ్చైవ యే చాన్యే మృగపక్షిణః । కా
లేన నిధనం ప్రాప్తా హ్యవిముక్తే శృణుష్వ మే ॥ ౨౦ ॥ చన్ద్రార్ధమౌలినస్సర్వే లలాటా
క్షా వృషధ్వజాః । శివే మమ పురే దేవి జాయన్తే తత్ర మానవాః ॥ ౨౧ ॥ అకామో వా సకా
మో వాఽతిర్యగ్యోనిగతోఽపి వా । అవిముక్తే త్యజేత్ప్రాణాన్ మమ లోకే మహీయతే ॥ ౨౨ ॥
అవిముక్తం యదా గచ్ఛేత్ కదాచిత్కామచర్యయా । అశ్మనా చరణౌ భిత్వా తత్రైవ
నిధనం వ్రజేత్ ॥ ౨౩ ॥ అవిముక్తం గతో దేవి న నిర్గచ్ఛేత్తతః పునః । సోఽపి మత్పదమా
ప్నోతి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౨౪ ॥ వస్త్రప్రదం రుద్రకోటిం సిద్ధేశ్వర మహాలయ
మ్ । గోకర్ణం భద్రకర్ణం చ సువర్ణాక్షం తథైవ చ ॥ ౨౫ ॥ అమరం చ మహాకాలం తథా
కాయావరోహణమ్ । ఏతాని హి పవిత్రాణి సాన్నిధ్యం సన్ధ్యయోర్ద్వయోః ॥ ౨౬ ॥
కాలఞ్జనవనం చైవ శఙ్కుకర్ణస్థలేశ్వరమ్ । ఏతాని చ పవిత్రాణి సాన్నిధ్యాద్ధి మమ ప్రి
యే ॥ ౨౭ ॥ అవిముక్తే వరారోహే త్రిసన్ధ్యం నాత్ర సంశయః । హరిశ్చన్ద్రం పరం గు
హ్యం గుహ్యమామ్రాతకేశ్వరమ్ ॥ ౨౮ ॥ జలేశ్వరం పరం గుహ్యం గుహ్యం శ్రీపర్వ
తం తథా । మహాలయం పరం గుహ్యం యమం చణ్డేశ్వరం తథా ॥ ౨౯ ॥ గుహ్యాతిగుహ్యం
కేదారం మహాభైరవమేవ చ । అష్టావేతాని స్థానాని సాన్నిధ్యాద్ధి మమ ప్రియే ॥ ౩౦ ॥
అవిముక్తే వరారోహే త్రిసన్ధ్యం నాత్ర సంశయః । యాని స్థానాని శ్రూయన్తే త్రిషు లో
కేషు సువ్రతే ॥ ౩౧ ॥ అవిముక్తస్య పాదేషు నిత్యం సన్నిహితాని వై । అథోత్తరాం
కథాం దివ్యామవిముక్తస్య శోభనే ॥ ౩౨ ॥ స్కన్దో వక్ష్యతి మాహాత్మ్యం యదుక్త
మీశ్వరేణ తు । ఋషీణాం భావితాత్మనాం తచ్ఛృణుష్వ నరేశ్వర ॥ ౩౩ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే నన్దికేశ్వరసనత్కుమారసంవాదే అవి
ముక్తమాహాత్మ్యే అశీత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

సూతః ॥ కైలాసపృష్ఠమాసీనం స్కన్దం బ్రహ్మవిదాం వరమ్ । పప్రచ్ఛుర్ఋష
యస్సర్వే సనకాద్యాస్తపోధనాః ॥ ౧ ॥ తథా బ్రహ్మర్షయస్సర్వే యే భక్తాస్తు మహే
శ్వరే ॥ ఋషయః ॥ బ్రూహి త్వం స్కన్ద భూలోకే యత్ర నిత్యం భవస్థితః ॥ ౨ ॥
మహాత్మా సర్వభూతాత్మా దేవదేవస్సనాతనః । ఘోరరూపం సమాస్థాయ దుష్కరం
దేవదానవైః ॥ ౩ ॥ ఆభూతసమ్ప్లవం యావత్స్థాణుభూతస్స్థితః ప్రభుః । గుహ్యానాం
పరమం గుహ్యమవిముక్తమితి స్మృతమ్ ॥ ౪ ॥ అవిముక్తే సదా సిద్ధిర్యత్ర నిత్యం భవస్థి
తః । అస్య క్షేత్రస్య మాహాత్మ్యం యదుక్తం త్వీశ్వరేణ తు ॥ ౫ ॥ స్థానాన్తరం పవిత్రం
చ తీర్థమాయతనం తథా । శ్మశానసంస్థితం వేశ్మ దివ్యమన్తర్హితం చ యత్ ॥ ౬ ॥ భూ
లోకే నైవ సంయుక్తమన్తరిక్షే శివాలయమ్ । అయుక్తాస్తు న పశ్యన్తి యుక్తాః పశ్యన్తి
చేతసా ॥ ౭ ॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతైశ్శాన్తాస్సిద్ధా వేదాన్తకోవిదాః । ఆ దేహపతనాద్యా

వత్క్షేత్రంయోనవిముఞ్చతి ॥ ౮ ॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతైస్సమ్యక్సమ్యగిష్టంమఖైర్యజే
త్ । అపాంపాత్మాగతిస్సర్వామయోక్తాచక్రియావతామ్ ॥ ౯ ॥ నైశ్శ్రేయసీం
గతింపుణ్యాంతథాయోగగతింలభేత్ । నహియోగగతిర్దివ్యాజన్మాన్తరశతైరపి ॥ ౧౦ ॥
ప్రాప్యతేక్షేత్రమాహాత్మ్యాత్ప్రసాదాచ్ఛఙ్కరస్యతు । యస్తత్రవసతేనిత్యంసం
యతాత్మాసమాహితః ॥ ౧౧ ॥ త్రికాలమపిభుఞ్జానోవాయుభక్షస్సమోభవేత్ । నిమే
షమాత్రమపియోహ్యవిముక్తేతుభక్తిమాన్ ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మచర్యసమాయుక్తస్సప
రంతపతేతపః । తత్రమాసంవసేద్ధీరోజితాత్మావిజితేన్ద్రియః ॥ ౧౩ ॥ సమ్యక్తేనవ్ర
తంచీర్ణందివ్యంపాశుపతంమహత్ । జన్మమృత్యుభయంతీర్త్వాసయాతిపరమాంగ
తిమ్ ॥ ౧౪ ॥ నైశ్రేయసీంగతింపుణ్యాంతథాయోగగతింవ్రజేత్ । నహియోగగతిర్ది
వ్యాజన్మాన్తరశతైరపి ॥ ౧౫ ॥ ప్రాప్యతేక్షేత్రమాహాత్మ్యాత్ప్రభావాచ్ఛఙ్కర
స్యతు । బ్రహ్మహాయోఽభిగచ్ఛేతఅవిముక్తంకదాచన ॥ ౧౬ ॥ తస్యక్షేత్రస్య
మాహాత్మ్యాద్బ్రహ్మహత్యానివర్తతే । ఆదేహపతనాద్యావత్క్షేత్రంయోనవిముఞ్చ
తి ॥ ౧౭ ॥ నకేవలంబ్రహ్మహత్యాప్రాకృతాచనివర్తతే । ప్రాప్యవిశ్వేశ్వరందే
వంనసభూయోనుజాయతే ॥ ౧౮ ॥ అనన్యమనసోభూత్వాయోవిముక్తంనము
ఞ్చతి । తస్యదేవస్సదాతుష్టస్సర్వాన్కామాన్ప్రయచ్ఛతి ॥ ౧౯ ॥ ద్వారంయ
త్సాఙ్ఖ్యయోగానాంసతత్రవసతిప్రభుః । సగణోఽపిభవోదేవోభక్తానామనుకమ్ప
యా ॥ ౨౦ ॥ అవిముక్తంపరంక్షేత్రమవిముక్తేపరాగతిః । అవిముక్తేపరాసిద్ధిరవి
ముక్తేపరంపదమ్ ॥ ౨౧ ॥ అవిముక్తంనిషేవేతదేవర్షిగణసేవితమ్ । యదిచ్ఛేన్మాన
వోధీమాన్పునర్జన్మనచాత్మనః ॥ ౨౨ ॥ మేరోశ్శక్యాగుణాన్వక్తుంద్వీపానాంతుతథై
వచ । సముద్రాణాంచసర్వేషాంనావిముక్తస్యశక్యతే ॥ ౨౩ ॥ అన్తకాలేమనుష్యా
ణాంఛిద్యమానేషుమర్మసు । వాయునాంశీర్యమాణానాంస్మృతిర్నైవోపజాయ
తే ॥ ౨౪ ॥ అవిముక్తేహ్యన్తకాలేభక్తానామీశ్వరస్స్వయమ్ । కర్మభిఃప్రేర్యమాణా
నాంకర్ణజాపంప్రయచ్ఛతి ॥ ౨౫ ॥ అవిముక్తేత్యజేద్దేహంగతమిష్టాంసగచ్ఛతి । ఈ
శ్వరప్రేరితోయాతిదుష్ప్రాప్యమకృతాత్మభిః ॥ ౨౬ ॥ అశాశ్వతమిదంజ్ఞాత్వామాను
ష్యంబహుకిల్బిషమ్ । అవిముక్తంనిషేవేతసంసారభయమోచనమ్ ॥ ౨౭ ॥ యో
గమోక్షప్రదంపుణ్యంబహువిఘ్నవినాశనమ్ । విఘ్నైరాలోడ్యమానోఽపియోఽవి
ముక్తంనముఞ్చతి ॥ ౨౮ ॥ సముఞ్చతిజరాంమృత్యుంజన్మచైతదశాశ్వతమ్ । అవిము
క్తేప్రసాదాత్తుశివసాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥ ౨౯ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేస్కన్దసనకాదిమహర్షిసంవాదేఅవిముక్త
మాహాత్మ్యేఏకాశీత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

దేవీ ॥ హిమవన్తంగిరింత్యక్త్వామన్దరంగన్ధమాదనమ్ । కైలాసంనిషధంచైవమేరుపృష్ఠంమహాద్యుతిమ్ ॥ ౧ ॥ రమ్యంత్రిశిఖరంచైవమానసంచమహాగిరిమ్ । దేవోద్యానానిరమ్యాణినన్దనంవనమేవచ ॥ ౨ ॥ స్వర్గస్థానానిపుణ్యానితీర్థాన్యాయతనానిచ । తానిసర్వాణిసన్త్యజ్యఅవిముక్తేరతిఃకథమ్ ॥ ౩ ॥ కిమత్రసుమహత్పుణ్యంపరంగుహ్యంవదస్వమే । యేనత్వంరమసేనిత్యంభూతసఙ్ఘగణైర్యుతః ॥ ౪ ॥ క్షేత్రస్యప్రవరత్వంచయేచతత్రనివాసినః । తేషామనుగ్రహఃకశ్చిత్తత్సర్వంబ్రూహిశఙ్కర॥ ౫ ॥ దేవదేవః ॥ అత్యద్భుతమిమంప్రశ్నంయత్త్వంపృచ్ఛసిభామిని । తత్సర్వంసమ్ప్రవక్ష్యామితన్మేనిగదతశ్శృణు ॥ ౬ ॥ వారాణస్యాంనదీపుణ్యాసిద్ధగన్ధర్వసేవితా । ప్రవిష్టాత్రిపథాగఙ్గాతస్మిన్క్షేత్రేమమప్రియే ॥ ౭ ॥ సమైవప్రీతిరతులాకృత్తివాసేవసున్దరి । సర్వేషాంచైవస్థానానాంతత్స్థానంతుయథాధికమ్ ॥ ౮ ॥ తేనకార్యేణసుశ్రోణితస్మింస్థానేరతిర్మమ। తస్మిన్లిఙ్గేచసాన్నిధ్యంమమదేవిసురేశ్వరి॥౯॥ క్షేత్రస్యచప్రవక్ష్యామిగుణాన్గుణవతాంవరే । యాఞ్ఛ్రుత్వాసర్వపాపేభ్యోముచ్యతేనాత్రసంశయః ॥ ౧౦ ॥ యదిపాపోథవాషణ్డోయద్యప్యధార్మికోనరః । ముచ్యతేసర్వపాపేభ్యోహ్యవిముక్తంవ్రజేద్యది ॥ ౧౧ ॥ ప్రలయేసర్వభూతానాంనష్టేస్థావరజఙ్గమే । *నాహంత్యజామితత్స్థానంమమప్రియతరంశుభే ॥ ౧౨ ॥ యత్రదేవాస్సగన్ధర్వాస్సయక్షోరగరాక్షసాః । వక్త్రంమమమహాభాగేప్రవిశన్తియుగక్షయే॥౧౩॥ తేషాంసాక్షాదహంపూజాంప్రతిగృహ్ణామిపార్వతి । సర్వగుహ్యోత్తరంస్థానంమమప్రియతరంశుభమ్ ॥ ౧౪ ॥ ధన్యాఃప్రవిష్టాస్సుశ్రోణిమమభక్తాద్విజాతయః । మద్భక్తిపరమానిత్యంయేమద్భక్తాస్తుతేనరాః ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్ప్రాణాన్పరిత్యజ్యగచ్ఛన్తిపరమాంగతిమ్ । సదాయజతిరుద్రేణసదాదానంప్రయచ్ఛతి॥౧౬॥ సదాతపస్వీభవతిఅవిముక్తస్థితోనరః। యోమాంపూజయతేనిత్యంతస్యతుష్యామ్యహంప్రియే ॥ ౧౭ ॥ సర్వదానానియోదద్యాత్సర్వయజ్ఞైర్యజేన్నరః । సర్వతీర్థాభిషిక్తశ్చసప్రపద్యేతమామిహ ॥ ౧౮ ॥ అవిముక్తంసదాదేవియేవ్రజన్తిసునిశ్చితాః। తేఽత్రస్థిత్వాహసుశ్రోణిమద్భక్తాశ్చత్రివిష్టపే ॥ ౧౯ ॥ మత్ప్రసాదాత్తతోదేవిదీప్యన్తిశుభలోచనే । దుర్ధర్షాదుర్ధరాశ్చైవభవన్తివిగతజ్వరాః॥ ౨౦ ॥ అవిముక్తంశుభంప్రాప్యమద్భక్తాఃకృతనిశ్చయాః । నిర్ధూతపాపవిమలాభవన్తివిగతజ్వరాః ॥ ౨౧ ॥ పార్వతీ॥ దక్షయజ్ఞస్త్వయాదేవమత్ప్రియార్థంనిషూదితః । అవిముక్తగుణానాంతునతృప్తిరిహజాయతే ॥ ౨౨ ॥ ఈశ్వరః ॥ క్రోధేనదక్షయజ్ఞస్తుత్వత్ప్రియార్థంవినాశితః । మమప్రియేమహాభాగేనాశితోయంవరాననే॥ ౨౩ ॥ అవిముక్తేయజన్తేయేమద్భక్తాఃకృతనిశ్చయాః । నతేషాంపునరావృత్తిఃకల్పకోటిశతైరపి ॥ ౨౪ ॥

---

* నహిత్యక్ష్యామితత్స్థానంమహాగణశతైర్వృతమ్.

దేవీ ॥ దుర్లభాస్తుగుణాదేవఅవిముక్తేతుకీర్తితాః । సర్వాంస్తాన్మమతత్త్వేనక
థయస్వమహేశ్వర ॥ ౨౫ ॥ కౌతూహలంమహాదేవహృదిస్వంమమవర్తతే ।
తత్సర్వంమమతత్త్వేనఆఖ్యాహిపరమేశ్వర ॥ ౨౬ ॥ ఈశ్వరః ॥ అక్షయాహ్యమ
రాశ్చైవహ్యదేహాశ్చభవన్తితే । మత్ప్రసాదాద్వరారోహేమామేవప్రవిశన్తి
వై ॥ ౨౭ ॥ బ్రూహిబ్రూహివిశాలాక్షికిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ దేవీ ॥ అవిముక్తే
మహాక్షేత్రేఅహోపుణ్యామహాగుణాః ॥ ౨౮ ॥ నతృప్తిమధిగచ్ఛామిబ్రూహి
దేవపునర్గుణాన్ ॥ ఈశ్వరః ॥ మహేశ్వరివరారోహేశృణుతాంస్తుమమప్రియే ॥ ౨౯ ॥
అవిముక్తేగుణాయేతుతథాన్యానపితాఞ్ఛృణు । శాకపర్ణాశినోదాన్తాస్సమ్ప్రక్షా
ళ్యామరీచిపాః ॥ ౩౦ ॥ దన్తోలూఖలినశ్చాన్యేఅశ్మకుట్టాస్తథాపరే । మాసిమాసి
కుశాగ్రేణజలమాస్వాదయన్తివై ॥ ౩౧ ॥ వృక్షమూలనికేతాశ్చశిలాశయ్యాస్తథా
పరే । ఆదిత్యవపుషస్సర్వేజితక్రోధాజితేన్ద్రియాః ॥ ౩౨ ॥ ఏవంబహువిధైర్ధర్మైర
న్యత్రచరితవ్రతాః । త్రికాలమపిభుఞ్జానాయేఽవిముక్తనివాసినః ॥ ౩౩ ॥ తపశ్చరన్తి
చాన్యత్రకళాంనార్హన్తిషోడశీమ్ । యేఽవిముక్తేవసన్తీహస్వర్గేప్రతివసన్తితే ॥ ౩౪ ॥
మత్సమఃపురుషోనాస్తిత్వత్సమానాస్తియోషితామ్ । అవిముక్తసమంక్షేత్రంనభూ
తోనభవిష్యతి ॥ ౩౫ ॥ అవిముక్తేపరోయోగోహ్యవిముక్తేపరాగతిః । అవిముక్తేప
రోమోక్షఃక్షేత్రంనైవాస్తితాదృశమ్ ॥ ౩౬ ॥ పరంగుహ్యంప్రవక్ష్యామితత్త్వేన
వరవర్ణిని । అవిముక్తేమహాక్షేత్రేయదుక్తంహిమయాపురా ॥ ౩౭ ॥ జన్మాన్తర
శతైర్దేవియోగోఽయంయదిలభ్యతే । మోక్షంశతసహస్రేణజన్మనాలభ్యతేనవా ॥ ౩౮ ॥
అవిముక్తేవసేద్దేవిమద్భక్తఃకృతనిశ్చయః । ఏకేనజన్మనాదేవియోగంమోక్షంప్రవి
న్దతి ॥ ౩౯ ॥ అవిముక్తేనరాదేవియేవ్రజన్తిసునిశ్చితాః । తేవిశన్తిపరంస్థానంమోక్షం
పరమదుర్లభమ్ ॥ ౪౦ ॥ పృథివ్యామీదృశంక్షేత్రంనభూతంనభవిష్యతి । చతుర్మూ
ర్తిస్సదాధర్మస్తస్మిన్సన్నిహితఃప్రియే ॥ ౪౧ ॥ చతుర్ణామపివర్ణానాంగతిస్తుపరమా
స్మృతా ॥ దేవీ ॥ శ్రుత్వాగుణాస్తేక్షేత్రస్యఇహచాన్యత్రయేప్రభో ॥ ౪౨ ॥ వద
స్వభువివిప్రేన్ద్రాఃకంవాయజ్ఞైర్యజన్తితే ॥ ఈశ్వరః ॥ దృష్ట్వాచైవతుమన్త్రేణమా
మేవహియజన్తియే ॥ ౪౩ ॥ నతేషాంభయమస్తీహభవంరుద్రంవ్రజన్తితే । సమన్త్రో
మన్త్రికోదేవిద్వివిధోవిధిరుచ్యతే ॥ ౪౪ ॥ సాఙ్ఖ్యంచైవాథయోగశ్చద్వివిధోయో
గఉచ్యతే । సర్వభూతస్థితంయోమాంభజత్యేకత్వమాస్థితః ॥ ౪౫ ॥ సర్వథావర్త
మానోఽపిసయోగీమయివర్తతే । ఆత్మౌపమ్యేనసర్వత్రసమంపశ్యతియోనరః ॥ ౪౬ ॥
తస్యాహంనప్రణశ్యామిసవామేనప్రణశ్యతి । నిర్గుణస్సగుణశ్చాపియోగశ్చకథితోభు
వి ॥ ౪౭ ॥ సగుణంచైవవిజ్ఞేయోనిర్గుణోమనసఃపరః । ఏతత్తేకథితందేవియన్మాం
త్వంపరిపృచ్ఛసి ॥ ౪౮ ॥ దేవీ ॥ యాభక్తిస్త్రివిధాప్రోక్తాభక్తానాంబహుధాత్వయా ।

తావమహంశ్రోతుమిచ్ఛామితత్త్వేనకథయస్వమే ॥ ౪౯ ॥ ఈశ్వరః ॥ శృణుదే
విమహాభాగేభక్తానాంభక్తివత్సలే । ప్రాప్యసాఙ్ఖ్యంచయోగంచదుఃఖాన్తంచనిగ
చ్ఛతి ॥ ౫౦ ॥ సదాయస్సర్వతోభిక్షాంతతోభవతిరక్షితః । రక్షణాత్తన్మయోగాభా
త్యాలీయతేసతుభక్తిమాన్॥ ౫౧॥ శాస్త్రాణాంచవరారోహేబహుకారణదర్శినః॥
నమాంపశ్యన్తితేదేవిజ్ఞానవాక్యవివాదినః ॥ ౫౨ ॥ పరార్ధజ్ఞానతృప్తాయేయుక్తాఃప
శ్యన్తియోగినః । విద్యయావిదితాత్మానోయోగస్యాపిద్విజాతయః ॥ ౫౩ ॥ ప్ర
త్యాహారేణశుద్ధాత్మానాన్యథాచిన్తయేచ్ఛతత్ । తుష్టించపరమాంప్రాప్యయోగం
మోక్షంపరంతథా ॥ ౫౪ ॥ త్రిభిస్తుగుణైస్సమాయుక్తోజ్ఞానవాన్పశ్యతీహమామ్ । ఏత
త్తేకథితందేవికిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ౫౫ ॥ భూయశ్చాపివరారోహేకథయా
మీహసువ్రతే । గుహ్యంపవిత్రమథవాయచ్చాపిహృదివర్తతే ॥ ౫౬ ॥ తత్సర్వంక
థయిష్యామిశృణుష్వైకమనాఃప్రియే॥ దేవీ ॥ త్వద్రూపంకీదృశందేవముక్తాఃపశ్యన్తి
యోగినః ॥ ౫౭ ॥ ఏతన్మేసంశయందేవనమస్తేసురసత్తమ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ అమూ
ర్తంచైవమూర్తంచజ్యోతీరూపంహితత్స్మృతమ్ ॥ ౫౮ ॥ తస్యోపలబ్ధిమన్విచ్ఛన్యత్నః
కార్యోవిజానతా । గుణైర్విముక్తోమూర్ధాత్మాఏవంవక్తుంనశక్యతే ॥ ౫౯ ॥ శక్య
తేయదివక్తుంవైదేవైర్వర్షశతైరపి ॥ దేవీ ॥ కింప్రమాణంతుతత్క్షేత్రంసమన్తాత్స
ర్వతోదిశమ్ ॥ ౬౦ ॥ యత్రనిత్యంస్థితోదేవఃకృత్తివాసాగణైస్సహ ॥ ఈశ్వరః॥
ద్వియోజనంతుయత్క్షేత్రంపూర్వపశ్చిమతస్స్థితమ్ ॥ ౬౧ ॥ అర్ధయోజనవిస్తీర్ణం
తత్క్షేత్రందక్షిణోత్తరమ్ । వారాణసీనదీయాచయావచ్ఛుష్కనదీతువై ॥ ౬౨ ॥ భీ
ష్మచణ్డికమారభ్యపర్వతేశ్వరమన్తికే । గణాయత్రచతిష్ఠన్తితథావిఘ్నవినాయ
కాః॥ ౬౩ ॥ కూశ్మాణ్డరాజశ్శమ్భోశ్చజయన్తశ్చమదోత్కటాః । సింహవ్యాఘ్ర
ముఖాఃకేచిద్వికటాఃకుబ్జవామనాః ॥ ౬౪ ॥ యత్రనన్దీమహాకాళశ్చణ్డఘణ్టోమహే
శ్వరః । దణ్డచణ్డేశ్వరశ్చైవఘణ్టాకర్ణోమహాబలః ॥ ౬౫ ॥ ఏతేచాన్యేచబహవోగ
ణారుద్రాస్తథేశ్వరాః । మహోదరామహాకాయావజ్రశక్తిధరాస్తథా ॥ ౬౬ ॥
రక్షన్తిసతతందేవిహ్యవిముక్తంతపోధనాః । ద్వారేద్వారేచతిష్ఠన్తిశూలముద్గరపా
ణయః ॥ ౬౭ ॥ స్వర్ణశృఙ్గీంరూప్యఖురాంచలఘణ్టాంపయస్వినీమ్ । వారాణస్యాం
తుయోదద్యాత్త్రివర్ణాంకఞ్జలోచనే ॥ ౬౮ ॥ గాందత్వాతువరారోహేబ్రాహ్మ
ణేవేదపారగే । ఆసప్తమంకులంతేనపావితంనాత్రసంశయః ॥ ౬౯ ॥ యోదద్యా
ద్బ్రాహ్మణేకిఞ్చిత్తస్మిన్క్షేత్రేవరాననే । కాఞ్చనంరజతంవస్త్రమన్నాద్యంబహువి
స్తరమ్ ॥ ౭౦ ॥ అక్షయంచైవయోదద్యాత్సువర్ణంచైవసువ్రతే । శృణుతత్త్వేనతీ
ర్థస్యవిభూతింవ్యాప్తిమేవచ ॥ ౭౧ ॥ యత్రస్నాత్వామహాభాగేభవన్తినిరుజానరః।
దశానామశ్వమేధానాంఫలంయాన్తిచమానవాః ॥ ౭౨ ॥ తదవాప్నోతిధర్మాత్మా

తత్రస్నాత్వావరాననే । స్వల్పమల్పంచయోదద్యాద్బ్రాహ్మణేవేదపారగే॥ ౨౩॥
శుభాంగతిమవాప్నోతిఅగ్నివచ్చైవదీప్యతే॥వారాణస్యాంజాహ్నవీస్యాత్సఙ్గమేలో
కవిశ్రుతే ॥ ౨౪ ॥ దత్వాన్నంచవిధానేననసభూయోపిజాయతే । ఏతత్తేకథితం
దేవితీర్థస్యఫలముత్తమమ్॥ ౨౫ ॥ ఉమేచసక్షేత్రత్యామినిశ్చయంశృణుసువ్రతే।
ఏకరాత్రోపవాసంతుకృత్వావిప్రాంస్తుతర్పయేత్ ॥ ౨౬ ॥సౌత్రామణేస్తుయజ్ఞస్య
ఫలంప్రాప్నోతిమానవః । ఏకాహారస్తుయస్తిష్ఠేన్మాసంతత్రవరాననే॥ ౨౭॥ యా
వజ్జీవకృతంపాపంసహసాతస్యనశ్యతి।అగ్నిప్రవేశంయేకుర్యురవిముక్తేవిధానతః॥ ౨౮
ప్రవిశన్తిముఖంతేమేనిస్సన్దిగ్ధంవరాననే । దశసౌవర్ణికంపుష్పంయోవిముక్తేప్రయ
చ్ఛతి ॥ ౨౯ ॥ అగ్నిహోత్రఫలంధూపగన్ధదానేనతచ్ఛృణు । భూమిదానేనత
త్తుల్యంగన్ధదానఫలంస్మృతమ్ ॥ ౩౦ ॥ సమ్మార్జనేపఞ్చశతంసహస్రముపలేపనే ।
మాలాశతసహస్రంతుఅనన్తంగీతవాద్యతః ॥ ౩౧ ॥ దేవీ ॥ అత్యద్భుతమిదందేవ
యథామేతత్ప్రకీర్తితమ్ । రహస్యంశ్రోతుమిచ్ఛామియదర్థంత్వంనముఞ్చసి॥ ౩౨॥

॥ ఈశ్వరకృతబ్రహ్మపఞ్చమశిరశ్ఛేదనకథనమ్ ॥

ఈశ్వరః ॥ ఆసీత్పూర్వంవరారోహేబ్రహ్మణస్తుశిరోవరమ్। యథేదంశృణుసుశ్రోణి
తప్తకాఞ్చనసుప్రభమ్ ॥ ౩౩ ॥ జ్వలన్తంపఞ్చమంశీర్షంజాతంతస్యమహాత్మనః ।
సపవమబ్రవీద్దేవిజన్మజానామితేహ్యహమ్ ॥ ౩౪ ॥ తతఃక్రోధపరీతేనసంరక్తన
యనేనచ । వామాఙ్గుష్ఠనఖాగ్రేణఛిన్నంతస్యశిరోమయా॥ ౩౫ ॥ బ్రహ్మా ॥ య
స్మాదనపరాధస్యశిరశ్ఛిన్నంత్వయామమ ।తస్మాచ్ఛాపసమాయుక్తఃకపాలీత్వంభ
విష్యసి ॥ ౩౬ ॥ బ్రహ్మహత్యాకులోభూత్వాచరతీర్థానిభూతలే । తతోహంగత
వాన్దేవిహిమవన్తంశిలోచ్చయమ్ ॥ ౩౭ ॥ తత్రనారాయణశ్శ్రీమాన్మయాభి
క్షాంప్రయాచితః । తతస్తేనస్వకంపార్శ్వంనఖాగ్రేణవిదారితమ్ ॥ ౩౮ ॥ మహతీ
స్రవతోధారాతస్యరక్తస్యనిస్సృతా । ప్రయాతాసాతివిస్తీర్ణాయోజనార్ధశతంత
దా ॥ ౩౯ ॥ నసమ్పూర్ణంకపాలంతుఘోరమద్భుతదర్శనమ్ । దివ్యంవర్షసహ
స్రంతుసాపిధారాప్రవాహితా ॥ ౪౦ ॥ ప్రోవాచభగవాన్విష్ణుఃకపాలంకుతఈదృ
శమ్ । ఆశ్చర్యభూతందేవేశసంశయంమయివర్తతే ॥ ౪౧ ॥ కుతశ్చశమ్భో
దేవేశంసర్వంమేబ్రూహిపృచ్ఛతః॥ఈశ్వరః ॥ శ్రూయతామస్యదివ్యస్యకపాలస్య
తుసమ్భవః ॥ ౪౨ ॥ శతంవర్షసహస్రాణాంతపస్తప్త్వాసుదారుణమ్ । బ్రహ్మాసృజ
ద్వపుర్దివ్యమద్భుతంలోమహర్షణమ్ ॥ ౪౩ ॥ తపసశ్చప్రభావేనదివ్యకాఞ్చనసుప్ర
భమ్ । జ్వలన్తప్పఞ్చమంశీర్షంజాతంతస్యమహాత్మనః ॥ ౪౪ ॥ నికృత్తంతన్మయాదే
వతదిదంపశ్యదుర్జయమ్ । యత్రయత్రావగచ్ఛామికపాలంతత్రగచ్ఛతి॥ ౪౫॥ ఏవము
క్తస్తతోదేవఃప్రోవాచపురుషోత్తమః ॥ నారాయణః ॥ గచ్ఛగచ్ఛస్వకంస్థానంబ్ర
హ్మణస్త్వంప్రియంకురు ॥ ౪౬ ॥ తస్మింస్త్వయజసిభద్రంతేకపాలంతస్యతేజసా। తత

స్సర్వాణితీర్థానిగుహ్యాన్యాయతనానిచ ॥ ౯౭ ॥ గతోస్మిపృథులశ్శ్రోణినకించిత్ప్రతితిష్ఠతి । తతోహంసమనుప్రాప్తోహ్యవిముక్తేమహాశయే ॥ ౯౮ ॥ అవస్థితస్స్వకేస్థానేశాపశ్చవిగతోమమ । విష్ణుప్రసాదాత్సుశ్రోణికపాలంతత్సహస్రధా ॥ ౯౯ ॥ స్ఫుటితంబహుధాజాతంస్వప్నలబ్ధంధనంయథా । బ్రహ్మహత్యాపహంతీర్థంక్షేత్రమేతన్మయాకృతమ్ ॥ ౧౦౦ ॥ శ్మశానమేతద్విఖ్యాతంమేదేవానాంవరవర్ణిని । కాలోభూత్వాజగత్సర్వంసంహరామిసృజామిచ ॥ ౧౦౧ ॥ దేవేశిసర్వగుహ్యానాంస్థానంప్రియతమంమమ । మద్భక్తాస్తత్రగచ్ఛన్తివిష్ణుభక్తాస్తథైవచ ॥ ౧౦౨ ॥ యేభక్తాభాస్కరేదేవిలోకనాథేదివాకరే । అత్రస్థోయస్త్యజేద్దేహంమామేవప్రవిశత్యసౌ ॥ ౧౦౩ ॥ దేవీ ॥ అత్యద్భుతమిదందేవయదుక్తంపద్మయోనినా । త్రిపురాన్తకరస్థానంగుహ్యమేతన్మహోద్యతే ॥ ౧౦౪ ॥ సన్నిధానాత్తుతేసర్వేకలాంనార్హన్తిషోడశీమ్ । యత్రతిష్ఠతిదేవేశోయత్రతిష్ఠతిశఙ్కరః ॥ ౧౦౫ ॥ గఙ్గాతీర్థసహస్రాణాంతుల్యోభవతివానవా । త్వమేవభక్తిర్దేవేశత్వమేవగతిరుత్తమా ॥ ౧౦౬ ॥ బ్రహ్మాదీనాంతుసర్వేషాంగతిరుక్తాసనాతనీ । శ్రావ్యమేతద్ద్విజాతీనాంభక్తానామనుకమ్పయా ॥ ౧౦౭ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవీదేవదేవసంవాదే అవిముక్తమాహాత్మ్యే ఈశ్వర కృతబ్రహ్మశిరశ్ఛేదాదికథనంనామద్వ్యశీత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః.

ఈశ్వరః ॥ సేవితంబహుభిస్సిద్ధైరపునర్భవకాఙ్క్షిభిః । విదిత్వాతుపరంక్షేత్రమవిముక్తనివాసినామ్ ॥ ౧ ॥ తద్గుహ్యందేవదేవస్యతత్తీర్థంతత్తపోవనమ్ । పరంస్థానంతుతేయాన్తిసమ్భవన్తినతేపునః ॥ ౨ ॥ జ్ఞానేవిహితనిష్ఠానాంపరమానన్దమిచ్ఛతామ్ । యాగతిర్విహితాసుభ్రూసావిముక్తేమృతస్యతు ॥ ౩ ॥ భవస్యప్రీతిరతులాహ్యవిముక్తేహ్యనుత్తమా । అసఙ్ఖ్యేయంఫలంతత్రహ్యన్యయాచగతిర్భవేత్ ॥ ౪ ॥ పరంగుహ్యంసమాఖ్యాతంశ్మశానమితిసంజ్ఞితమ్ । అవిముక్తంనసేవన్తేవఞ్చితాస్తేనరాభువి ॥ ౫ ॥ అవిముక్తేస్థితైస్తైఃపుణ్యైఃపాంసుభిర్వాయునేరితైః । అపిదుష్కృతకర్మాణోయాన్తిపరమాంగతిమ్ ॥ ౬ ॥ అవిముక్తగుణాన్వక్తుందేవదానవమానవైః । నశక్యంతేప్రమేయత్వాత్స్వయంయత్రభవస్థితః ॥ ౭ ॥ నాహితాగ్నిర్నయజ్వావానాశుచిస్తస్కరోపివా । అవిముక్తేవసేద్యస్తుసవసేదీశ్వరాలయే ॥ ౮ ॥ తత్రనాపుణ్యకృత్కశ్చిత్ప్రసాదాదీశ్వరస్యచ । జ్ఞానేనాజ్ఞానతోవాపిస్త్రియావాపురుషేణవా ॥ ౯ ॥ యత్కించిదశుభంకర్మకృతంమానుషబుద్ధినా । అవిముక్తంప్రవిష్టస్యతత్సర్వంభస్మసాద్భవేత్ ॥ ౧౦ ॥ సరితస్సాగరాశ్శైలాస్తీర్థాన్యాయతనా

ఽచ। భూతప్రేతపిశాచాశ్చగణామాతృగణాస్తథా॥ ౧౧ ॥ శ్మశానకపరీవారఃప్రియ
స్తస్యమహాత్మనః। తేనముఞ్చన్తిశమ్భుంచశమ్భుస్తాన్నవిముఞ్చతి॥౧౨॥ రమతేచగణై
స్సార్ధమవిముక్తేస్థితఃప్రభుః। దృష్ట్వాతాన్దీనకృపణాన్పాపదుష్కృతకర్మిణః ॥ ౧౩ ॥
కృపయాతస్యదేవస్యజాయతేపరమాగతిః । భక్తానుకమ్పీభగవాంస్తిర్యగ్యోనిగతే
ష్వపి ॥ ౧౪ ॥ భవత్యేవపరంస్థానంయత్రయాన్తినయాజ్ఞికాః । భృగవోఽఙ్గిరసస్సి
ద్ధాఋషయశ్చమహావ్రతాః ॥ ౧౫ ॥ అవిముక్తాగ్నినాదగ్ధాహ్యగ్నౌతూలమివాహి
తమ్ । నసాగతిఃకురుక్షేత్రేగఙ్గాద్వారేథపుష్కరే ॥ ౧౬ ॥ యాగతిర్విహితాపుం
సామవిముక్తనివాసినామ్ । తిర్యగ్యోనిగతాగత్వాయేవిముక్తేకృతాలయాః॥ ౧౭॥
కాలేననిధనంప్రాప్తాస్తేయాన్తిపరమాంగతిమ్ । మేరుమన్దరమాత్రేపిరాశిఃపాపస్య
కర్మణః ॥ ౧౮ ॥ అవిముక్తంసమాసాద్యతత్సర్వంవ్రజతిక్షయమ్ । శ్మశానమితివి
ఖ్యాతమవిముక్తంశివాలయమ్ ॥ ౧౯॥ తద్గుహ్యందేవదేవస్యతత్తీర్థంతత్తపోవనమ్।
తత్రబ్రహ్మాదయోదేవానారాయణపురోగమాః ॥ ౨౦ ॥ యోగినశ్చతథాసిద్ధాభగ
వన్తంసనాతనమ్ । ఉపాసన్తేశివేభక్తాముక్తాస్తత్పరాయణాః ॥ ౨౧ ॥ యాగ
తిర్జ్ఞానతపసాంయాగతిర్యజ్ఞయాజినామ్ । అవిముక్తేమృతానాంతుసాగతిర్విహితా
సదా ॥ ౨౨ ॥ సంహర్తాచైవకర్తాచతస్మిన్బ్రహ్మాదయస్సురాః । సమాశ్రిత్వారా
క్ష్మయాలోకాజాయన్తేహ్యపునర్భవాః॥ ౨౩ ॥ మహాజనస్తపశ్చైవసత్యలోకస్త
థైవచ। మనసఃపరమోయోగోభూతభవ్యభవిష్యచ ॥ ౨౪ ॥ బ్రహ్మాదిస్థావరాన్తస్య
యోనాసాఙ్ఖ్యాదిమోక్షయోః । అవిముక్తంనముఞ్చన్తినరాస్తేనైవవఞ్చితాః॥ ౨౫॥
ఉత్తమంసర్వతీర్థానాంస్థానానాముత్తమంతథా । క్షేత్రాణాముత్తమంచైవశ్మశా
నానాంతథైవచ ॥ ౨౬ ॥ తటాకానాంతుసర్వేషాంకూపానాంస్రోతసాంతథా ।
శైలానాముత్తమంశైలంతీర్థానాముత్తమంతథా ॥ ౨౭ ॥ ప్రియద్భిర్భవభక్తైశ్చ
హ్యవిముక్తంతుసేవ్యతే। బ్రహ్మణఃపరమంస్థానంబ్రహ్మణాధ్యాసితంతుయత్ ॥ ౨౮॥
బ్రహ్మణాసేవితంనిత్యంబ్రహ్మణాచైవరక్షితమ్ । తస్యైవసప్తభువనంకాఞ్చనోమే
రుపర్వతః ॥ ౨౯ ॥ మనసఃపరమోయోగఃప్రీత్యర్థంబ్రహ్మణస్సతు । బ్రహ్మేతుత
త్రభగవాంస్త్రిసన్ధ్యామీశ్వరేస్థితః ॥ ౩౦ ॥ పుణ్యాత్పుణ్యతమంక్షేత్రంపుణ్యకృద్భి
ర్నిషేవితమ్ । ఆదిత్యోపాసనంకృత్వావిప్రాశ్చామరతాంగతాః ॥ ౩౧ ॥ అన్యే
పియేత్రయోవర్ణాభవభక్తాస్సమాహితాః। అవిముక్తేతనుంత్యక్త్వాగచ్ఛన్తిపరమాం
గతిమ్ ॥ ౩౨ ॥ అన్యాయాఃకామచారిణ్యస్స్త్రియోభోగపరాయణాః । కాలేనని
ధనంప్రాప్తాగచ్ఛన్తిపరమాంగతిమ్ ॥ ౩౩ ॥ అష్టౌమాసాన్విహారస్స్యాద్యతీనాంసం
యతాత్మనామ్ । ఏకత్రచతురోమాసానబ్దంవానివసేత్పునః ॥ ౩౪ ॥ అవిముక్తేప్ర
విష్టానాంవిహారస్తునవిద్యతే । నదేహోభవితాతత్రదృష్టంశాస్త్రేవరాననే॥ ౩౫॥

త్ర్యశీత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః

మోక్షోహ్యసంశయస్తత్ర పఞ్చత్వం తు గతస్య చ । స్త్రియః పతివ్రతా యాశ్చ భవద్భ
క్తాస్సమాహితాః ॥ ౩౬ ॥ అవిముక్తే తు సన్త్యక్త్వా గచ్ఛన్తి పరమాం గతిమ్ । య
త్ర యోగశ్చ మోక్షశ్చ ప్రాప్యతే దుర్లభో నరైః ॥ ౩౭ ॥ అవిముక్తం సమాసాద్య నా
న్యద్గచ్ఛేత్తపోవనమ్। సర్వాత్మనా భవస్సేవ్యో బ్రాహ్మణేన న సంశయః॥౩౮॥ అవిము
క్తే వసేద్యస్తు మమ తుల్యో భవేన్నరః। యతో మయా న ముక్తం హి అవిముక్తం తతస్స్మృ
తమ్॥౩౯॥ అవిముక్తం న సేవన్తే మూఢా యే పాపసంయుతాః। విణ్మూత్ర రేతసాం మ
ధ్యే వసన్తి పునః పునః ॥ ౪౦ ॥ కామః క్రోధశ్చ లోభశ్చ దమ్భస్తమ్భో విమత్సరః ।
నిద్రా తన్ద్రీస్తథాలస్యం పైశున్యమితి తే దశ ॥ ౪౧ ॥ అవిముక్తే స్థితా విఘ్నాశ్శక్రేణ వి
హితాస్స్వయమ్ । వినాయకోపి గర్గశ్చ సతతం మూర్ధ్ని తిష్ఠతి ॥ ౪౨ ॥ పుణ్యామేత
ద్భవేత్సర్వం భక్తానామనుకమ్పయా । పరం గుహ్యమితి జ్ఞాత్వా తత్తచ్ఛాస్త్రేను మో
దనాత్ ॥ ౪౩॥ వ్యాహృతం దేవదేవైస్తు మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః। మేదసా విప్లుతా భూ
మిరవిముక్తే తు వర్జితా॥ ౪౪ ॥ పురా తా సమభవత్సర్వా మహాదేవేన రక్షితా।సంసా
రస్తే న క్రియతే భూమేరన్యత్ర సూరిభిః ॥ ౪౫ ॥ యే భక్త్వా వరదం దేవమక్షరం పరమం
పదమ్ । దేవదానవగన్ధర్వా యక్షరక్షో మహోరగాః ॥ ౪౬ ॥ అవిముక్తముపా
సన్తే తన్నిష్ఠాస్తత్పరాయణాః । తం విశన్తి మహాదేవమాజ్యాహుతిరివానలమ్॥ ౪౭॥
తం వై ప్రాప్య మహాదేవమీశ్వరాధ్యుషితం శుభమ్ । అవిముక్తే కృతార్థోస్మీత్యాత్మా
నముపలక్షయేత్ ॥ ౪౮॥ ఋషిదేవాసురగణైర్జపహోమపరాయణైః। యతిభిర్మో
క్షకామైశ్చ హ్యవిముక్తం నిషేవ్యతే॥ ౪౯॥ నావిముక్తే మృతః కశ్చిన్నరకం యాతి కిల్బి
షీ। ఈశ్వరానుగృహీతా హి సర్వే యాన్తి పరాం గతిమ్॥ ౫౦ ॥ ద్వియోజనమథార్ధం
చ తత్క్షేత్రం పూర్వపశ్చిమమ్ । అర్ధయోజనవిస్తీర్ణం దక్షిణోత్తరతస్స్థితమ్ ॥ ౫౧ ॥
వారాణసీ తదీయా చ యావచ్ఛుష్కనదీ తు వై । ఏతత్క్షేత్రస్య విస్తారః ప్రోక్తో దేవేన ధీ
మతా ॥ ౫౨ ॥ లబ్ధ్వా యోగం చ మోక్షం చ కాఙ్క్షన్తే జ్ఞానముత్తమమ్ । అవిము
క్తం న ముఞ్చన్తి మన్నిష్ఠా మత్పరాయణాః॥ ౫౩॥ అస్మిన్వసన్తి యే మర్త్యా న తే శోచ్యాః
కథఞ్చన । యోగక్షేత్రే తపఃక్షేత్రే సిద్ధగన్ధర్వసేవితే ॥ ౫౪ ॥ సరితస్సాగరాశ్శై
లా అవిముక్తే సమాశ్రితాః । భూర్లోకే చాన్తరిక్షే చ దివి తీర్థాని యాని చ ॥ ౫౫ ॥
అతీత్య వర్తతే సర్వాణ్యవిముక్తం ప్రభావతః । యే తు ధ్యానం సమాసాద్య ముక్తాత్మా
నస్సమాహితాః ॥ ౫౬ ॥ సన్నియమ్యేన్ద్రియగ్రామం జపన్తి శతరుద్రియమ్।అవిము
క్తే స్థితా నిత్యం కృతార్థాస్తే ద్విజాతయః ॥ ౫౭ ॥ భవభక్తిం సమాసాద్య రమన్తే తే
సునిశ్చితాః । సంహృత్య భక్తితః కామాన్విషయేభ్యో బహిష్కృతాః॥ ౫౮॥ శక్తితస్స
ర్వతో యుక్తాశ్శక్తితస్తపసి స్థితాః। న తేషాం పునరావృత్తిః కల్పకోటిశతైరపి॥ ౫౯ ॥
కరణానీహ చాత్మానమపునర్భవభావితాః । తం వై ప్రాప్య మహాదేవమీశ్వరం నిశ్చయా

స్సితాః ॥ ౬౦ ॥ అవిముక్తేతుగృహ్యాస్తేభవేనవిభునాస్వయమ్ । ఉత్పాదితంమహా
క్షేత్రంసిద్ధ్యన్తేయత్రమానవాః ॥ ౬౧ ॥ ఉద్దేశమాత్రంకథితాహ్యవిముక్తగుణాస్త
థా। సముద్రస్యేవరత్నానామవిముక్తస్యవిస్తరమ్ ॥ ౬౨ ॥ మోహానంతదభక్తా
నాంజన్తూనాంబుద్ధివర్ధనమ్ । మూఢాస్తేపినపశ్యన్తిశ్మశానమితిమోహితాః॥ ౬౩॥
హన్యమానోపియోవిద్యావసేద్విఘ్నశతైరపి । సయాతిపరమంస్థానంయత్రగత్వా
నశోచతి ॥ ౬౪ ॥ జన్మమృత్యుజరాముక్తంపరజ్ఞానంశివాలయమ్ । అపునర్మరణా
నాంహిసాగతిర్మోక్షకాఙ్క్షిణామ్ ॥ ౬౫ ॥ యంప్రాప్యకృతకృత్యస్స్యాదితిమన్యే
తపణ్డితః । నదానైర్నతపోభిర్వానయజ్ఞైర్నాపివిద్యయా॥ ౬౬ ॥ ప్రాప్యతేగతిరిష్టా
తుయావిముక్తేతులభ్యతే । నానావర్ణావివర్ణాశ్చచణ్డాలాయేజుగుప్సితాః ॥ ౬౭ ॥
కిల్బిషైఃపూర్ణదేహాశ్చప్రకృష్టైఃపాతకైరపి । భేషజంపరమంతేషామవిముక్తంవిదు
ర్బుధాః ॥ ౬౮ ॥ జాత్యన్తరసహస్రేషుహ్యవిముక్తేమ్రియేతయః । భక్తోపివిశ్వే
శ్వరేదేవేనసభూయోపిజాయతే ॥ ౬౯ ॥ తత్రజప్తంహుతందత్తంతపస్తప్తంత
థాకృతమ్ । సర్వమక్షయమేతస్మిన్నవిముక్తేనసంశయః ॥ ౭౦ ॥ కాలేనోపర
తాయాన్తిభవసాయుజ్యతాంధ్రువమ్ । కృత్వాపాపసహస్రాణిపశ్చాత్సన్తాపమే
త్యవై॥ ౭౧ ॥ అవిముక్తేవియుజ్యేతసయాతిపరమాంగతిమ్ । ఉత్తరందక్షిణంవాపి
అయనంనవికల్పయేత్ ॥ ౭౨ ॥ సర్వస్తేషాంశుభఃకాలోహ్యవిముక్తేమ్రియన్తియే ।
నతత్రకాలోమీమాంస్యోశుభంవాయదివాశుభమ్॥ ౭౩॥ తస్యదేవస్యమాహాత్మ్య
త్స్థాణురప్లుతకర్మణః । సర్వేషామేవనాథస్యసర్వేషాంవిభునాస్వయమ్ ॥ ౭౪ ॥
శ్రుత్వేదమృషయస్సర్వేస్కన్దేనకథితంపురా । అవిముక్తాశ్రమంపుణ్యంభావితంకా
రణైశ్శుభైః ॥ ౭౫ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవీదేవదేవసంవాదే అవిముక్త
మాహాత్మ్యంత్ర్యశీత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః.

సూతః ॥ అవిముక్తేమహాపుణ్యేఆస్తికాఃప్రియదర్శనాః । విస్మయంపరమంజ
గ్ముర్హర్షగద్గదనిస్వనాః ॥ ౧ ॥ ఊచుస్తేహృష్టమనసస్స్కన్దంబ్రహ్మవిదాంవరమ్ ।
బ్రహ్మణోదేవపుత్రస్త్వంబ్రహ్మణ్యోబ్రాహ్మణప్రియః ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మిష్ఠోబ్రహ్మవి
ద్బ్రహ్మన్బ్రహ్మదోబ్రహ్మలోకకృత్ । బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మచారీత్వంబ్రహ్మోదిర్బ్ర
హ్మవత్సలః ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మతుల్యోద్భవకరోబ్రహ్మతుల్యనమోస్తుతే । భవితాత్మాచ
శ్రుత్వేదంపరమంపావనంమహత్ ॥ ౪ ॥ తత్త్వంతుపరమంజ్ఞాతంయజ్ఞాత్వామృ

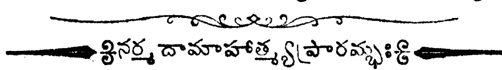
తమశ్నుతే । స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యావో భూర్లోకం శంకరాలయమ్ ॥ ౫ ॥ యత్రాఽసౌ సర్వభూతాత్మా స్థాణుభూతస్థితః ప్రభుః । సర్వలోకహితార్థాయ తపస్యుగ్రే వ్యవస్థితః ॥ ౬ ॥ సంయోజ్య యోగేనాత్మానం రౌద్రీం తనుముపాశ్రితః । గుహ్యైరాత్మభూతైస్తు ఆత్మతుల్యగుణైర్వృతః ॥ ౭ ॥ తతో బ్రహ్మాదిభిర్దేవైస్సిద్ధైశ్చ పరమర్షిభిః ।

విజ్ఞాయ పరయా భక్త్యా శ్వప్రసాదాద్గణేశ్వరమ్ ॥ ౮ ॥ వస్తుమిచ్ఛామి నియతమవిముక్తే సునిశ్చితాః । ఏవం గుణాస్తథా మర్త్యా హ్యవిముక్తే వసన్తి యే ॥ ౯ ॥ ధర్మశీలా జితక్రోధా నిర్మమా నియతేన్ద్రియాః । ధ్యానయోగపరాస్సిద్ధిం గచ్ఛన్తి పదమవ్యయమ్ ॥ ౧౦ ॥ యోగజ్ఞా యోగసిద్ధాశ్చ యోగి మోక్షప్రదం విభుమ్ । ఉపాసన్తే భక్తియుక్తా గుహ్యం దేవం సనాతనమ్ ॥ ౧౧ ॥ అవిముక్తం సమాసాద్య ప్రాప్తయోగా మహేశ్వరాత్ । పరే బ్రహ్మణి సంలీనా భవసాయుజ్యతాం గతాః ॥ ౧౨ ॥ ఏతత్పరమం క్షేత్రమవిముక్తం విదుర్బుధాః । అప్రబుద్ధా న పశ్యన్తి భవమాయాపి మోహితాః ॥ ౧౩ ॥ తేన చైవాభ్యనుజ్ఞానాస్తన్నిష్ఠాస్తత్పరాయణాః । అవిముక్తే తనుం త్యక్త్వా శాన్తా యోగగతిం గతాః ॥ ౧౪ ॥ స్థానం గుహ్యం శ్మశానానాం సర్వేషామేతదుచ్యతే । న హి యోగాదృతే మోక్షః ప్రాప్యతే భువి మానవైః ॥ ౧౫ ॥ అవిముక్తే నివసతాం యోగో మోక్షశ్చ సిధ్యతి । అనేన జన్మనైవేహ ప్రాప్యతే గతిరుత్తమా ॥ ౧౬ ॥ ఏక ఏవ ప్రభావోఽస్తి క్షేత్రస్య పరమేశ్వరి । ఏకేన జన్మనా దేవి మోక్షం పశ్యత్యనుత్తమమ్ ॥ ౧౭ ॥ అవిముక్తే నివసతా వ్యాసేనామితతేజసా । నైవ లబ్ధా క్వచిద్భిక్షా భ్రమమాణేన యత్నతః ॥ ౧౮ ॥ క్షుధావిష్టతనుః క్రుద్ధశ్చిన్తయిత్వాప్యముత్తమమ్ । దినం దినం ప్రతి వ్యాసః క్షణ్మాసం యోఽవతిష్ఠతి ॥ ౧౯ ॥ కథం మమేదం నగరం భిక్షా దోషార్థశంత్వేదమ్ । విప్రో వా క్షత్రియో వాపి విధవా బ్రాహ్మణీపి వా ॥ ౨౦ ॥ సంస్కృతా సంస్కృతా వాపి పరిపక్వాః కథన్ను మే । న ప్రయచ్ఛన్తి వైలోకా బ్రాహ్మణాశ్చ గృహకారకమ్ ॥ ౨౧ ॥ యేషాం శాపం ప్రదాస్యామి తీర్థస్య నగరస్య తు । తీర్థం చాతీర్థతాం యాతు నగరం శాపయామ్యహమ్ ॥ ౨౨ ॥ మా భూత్త్రిపురుషీ విద్యా మా భూత్త్రిపురుషం ధనమ్ । మా భూత్త్రిపురుషం సఖ్యం వ్యాసో వారాణసీం శపన్ ॥ ౨౩ ॥ అవిముక్తే నివసతాం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్ । విఘ్నం సృజామి సర్వేషాం యేన సిద్ధిర్న విద్యతే ॥ ౨౪ ॥ వ్యాసచిత్తం తదాజ్ఞాత్వా దేవదేవ ఉమాపతిః । భీతభీతస్తదా గౌరీం తాం ప్రియాం పర్యభాషత ॥ ౨౫ ॥ శృణు దేవి వచో మహ్యం యాదృశం ప్రత్యుపస్థితమ్ । కృష్ణద్వైపాయనః కోపాచ్ఛాపం దాతుం సముద్యతః ॥ ౨౬ ॥ దేవీ ॥ కిమర్థం శపతే క్రుద్ధో వ్యాసః కేన ప్రకోపితః । కిం కృతం భగవంస్తస్య యేన శాపం ప్రయచ్ఛతి ॥ ౨౭ ॥ దేవదేవః ॥ అనేన సుతపస్తప్తం బహూన్వర్షగణాన్ప్రియే । మౌనినా ధ్యానయుక్తేన ద్వాదశాబ్దాన్వరాననే ॥ ౨౮ ॥ తతః క్షుధా సఞ్జాతా భిక్షామటితుమాగతః । నైవా

స్యాకేనచిద్భిక్షాం గ్రాసార్ధమపి భామినీ॥ ౨౯ ॥ ఏవం భగవతః కాల ఆసీన్షాణ్మాసికో ము
నేః। తతః క్రోధపరీతాత్మా శాపం దాస్యతి సోఽధునా॥ ౩౦॥ యావన్నైవ శపేత్తావదు
పాయస్తత్ర చిన్త్యతామ్।కృష్ణద్వైపాయనం వ్యాసం విద్ధి నారాయణం ప్రియే॥ ౩౧॥
కోఽస్య శాపాన్న బిభేతి హ్యపి సాక్షాత్పితామహః। అదైవం దైవతం కుర్యాద్దైవం చా
ప్యదైవతమ్ ॥ ౩౨ ॥ ఆవాం తు మానుషౌ భూత్వా గృహస్థావిహ వాసినౌ। తస్య
తృప్తికరీం భిక్షాం ప్రయచ్ఛావో వరాననే ॥ ౩౩ ॥ ఏవముక్తా తతో దేవీ దేవేన శమ్భు
నా తదా । వాసస్య దర్శనం దత్త్వా కృత్వా వేషం తు మానుషమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఏహ్యేహి
భగవన్త్సద్యో భిక్షాం గ్రాహయ సత్తమ । అస్మద్గృహే కదాచిత్త్వం నాగతోసి మ
హామునే ॥ ౩౫ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా ప్రీతమనా భిక్షాం గ్రహీతుమాగతః । భిక్షాం ద
త్త్వా తు వ్యాసాయ షడ్రసామమృతోపమామ్ ॥ ౩౬ ॥ అనాస్వాదితపూర్వా సా
భక్షితా హ్యృషిణా తదా । భిక్షాం వ్యాసస్తతో భుక్త్వా చిన్తయన్హృష్టమానసః॥ ౩౭॥
వవన్దే వరదం దేవం దేవీం చ గిరిజాం తదా । వ్యాసః కమలపత్రాక్ష ఇదం వచనమబ్రవీ
త్ ॥౩౮ ॥ దేవో దేవీ నదీ గఙ్గా మిష్టమన్నం శుభా గతిః । వారాణస్యాం విశాలాక్షి వా
సః కస్య న రోచతే ॥ ౩౯ ॥ ఏవముక్త్వా తతో వ్యాసో నగరీమవలోకయన్ । చిన్త
యానస్తతో భిక్షాం హృదయానన్దకారిణీమ్ ॥ ౪౦ ॥ అపశ్యత్పురతో దేవం దేవీం
చ గిరిజాం శుభామ్ । గృహాఙ్గణస్థితం వ్యాసం దేవదేవోఽబ్రవీదిదమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఇహ
క్షేత్రే న వస్తవ్యం క్రోధస్త్వం చ మహామునే । ఏవం విస్మయమాపన్నో మహాదేవం జ
గాద సః ॥ ౪౨ ॥ వ్యాసః॥ చతుర్దశ్యాం తథాష్టమ్యాం ప్రవేశం దాతుమర్హసి।ఏవమ
స్త్విత్యనుజ్ఞాతస్తత్రైవాన్తరధీయత॥౪౩॥ న తద్గృహం న సా దేవీ న దేవో జ్ఞాయతే క్వ
చిత్ ।ఏవం త్రైలోక్యవిఖ్యాతః పురా వ్యాసో మహాతపాః॥౪౪॥జ్ఞాత్వా క్షేత్రగుణాన్క్ష
త్రే స్థితస్తస్యైవ పార్శ్వతః।ఏవం వ్యాసం స్థితం జ్ఞాత్వా క్షేత్రం శంసన్తి పణ్డితాః॥౪౫॥
అవిముక్తగుణానాం తు కస్సమర్థో వదిష్యతి । దేవబ్రాహ్మణవిద్విష్టా దేవభక్తివిడమ్బ
కాః ॥ ౪౬ ॥ బ్రహ్మఘ్నాశ్చ కృతఘ్నాశ్చ తథా నైష్కృతికాశ్చ యే । లోకద్విషో
గురుద్విష్టాస్తీర్థాయతనదూషకాః ॥ ౪౭ ॥ ఏవం పాపరతాశ్చైవ యే చాన్యే కుత్సితా
భువి । తేషాం నాస్తి నివాసో వై స్థితో సౌ దణ్డనాయకః॥ ౪౮ ॥ రక్షణార్థం నియుక్తో వై ద
ణ్డనాయక ఉత్తమః । పూజయిత్వా యథాశక్త్యా గన్ధపుష్పాదిధూపకైః॥ ౪౯ ॥ నమ
స్కారం తతః కృత్వా న్యాయకస్య తు మన్త్రవిత్ । సర్వవర్ణావృతే క్షేత్రే నానావిధ
సరీసృపైః ॥ ౫౦ ॥ ఈశ్వరానుగృహీతా హి గతిం గాణేశ్వరీం గతాః । నానారూప
ధరా దివ్యా నానారూపధరాస్తథా॥ ౫౧ ॥ సురా వై యస్య సర్వే చ తన్నిష్ఠాస్తత్పరా
యణాః । యదిచ్ఛన్తి పరం స్థానమక్షయం తదవాప్నువన్ ॥ ౫౨ ॥ వరం పదం దేవ
వదాద్విశేషమేతత్పురం బ్రహ్మపురాత్పరస్థితమ్ । తపోబలాదీశ్వరయోగనిర్మితం

నతత్సమంబ్రహ్మాదివాకపాలయమ్ ॥ ౫౩ ॥ మనోరమంకామగమంహ్యనామయమ
తీత్య తేజాంసితపాంసిహ్యోగవత్ । అధిష్ఠితంతుతస్థానేదేవదేవోవిరాజతే॥ ౫౪॥
తపాంసియానితప్యన్తేవ్రతానినియమాస్తథా । సర్వతీర్థాభిషేకంతుసర్వదానఫలా
నిచ ॥ ౫౫ ॥ సర్వయజ్ఞేషుయత్పుణ్యమవిముక్తేతదాప్నుయాత్ । అతీతంవర్తమా
నంచఅజ్ఞానాజ్ఞానతోపివా ॥ ౫౬ ॥ సర్వంతస్యకృతంపాపంక్షేత్రందృష్ట్వావినశ్య
తి । శాన్తైర్దాన్తైస్తపోభిర్వాయతిభిశ్చిద్ధర్మసంజ్ఞితమ్ ॥ ౫౭ ॥ సర్వమేతదవాప్నో
తిఅవిముక్తేజితేన్ద్రియః । అవిముక్తంసమాసాద్యలిఙ్గమర్చ్యయతేనరః ॥ ౫౮ ॥ క
ల్పకోటిశతైర్వాపినాస్తితస్యపునర్భవః । అమరోహ్యక్షయశ్చైవక్రీడన్తైరుద్రసన్ని
ధౌ ॥ ౫౯ ॥ క్షేత్రతీర్థోపనిషదమవిముక్తంనసంశయః । అవిముక్తేమహాదేవమర్చ
యన్తిస్తువన్తియే ॥ ౬౦ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తాస్తేతిష్ఠన్త్యజరామరాః । సర్వకా
మాశ్చయేయజ్ఞాఃపునరావర్తకాశ్చతే॥౬౧॥ అవిముక్తేమృతాయేతుసర్వేతేహ్యనివ
ర్తకాః । గ్రహనక్షత్రతారాణాంకాలేనపతనంభవేత్ ॥ ౬౨ ॥ అవిముక్తేమృతా
నాంతుపతనంనైవవిద్యతే । కల్పకోటిసహస్రైస్తుకల్పకోటిశతైరపి ॥ ౬౩ ॥ నతే
షాంపునరావృత్తిర్మృతాఃక్షేత్రఉత్తమే । సంసారసాగరేఘోరేభ్రమన్తఃకా
లపర్యయాత్ ॥ ౬౪ ॥ అవిముక్తంసమాసాద్యగచ్ఛన్తిపరమాంగతిమ్ । జ్ఞాత్వా
కలియుగంఘోరంహాహాభూతమచేతనమ్ ॥ ౬౫ ॥ అవిముక్తంనముఞ్చన్తికృతార్థా
స్తేనరాభువి । అవిముక్తంప్రవిష్టస్తుయదిగచ్ఛేత్పునర్నరః॥ ౬౬॥ తదాహసన్తిభూ
తానిఅన్యోన్యకరతాడనైః । కామక్రోధేనలోభేనగ్రస్తాయేభువిమానవాః ॥ ౬౭ ॥
నిష్క్రామన్తినరాదేవిదణ్డనాయకమోహితాః । జపధ్యానవిహీనానాంజ్ఞానవర్జిత
చేతసామ్ ॥ ౬౮ ॥ తమోభిఃప్రగృహీతానాంగతిర్వారాణసీనృణామ్। తీర్థానాం
పఞ్చకంసారంవిశ్వేశానన్దకాననే ॥ ౬౯ ॥ దశాశ్వమేధంలోలార్కఃకేశవోబిన్దు
మాధవః ।పఞ్చమీతుమహాశ్రేష్ఠాప్రోచ్యతేమణికర్ణికా ॥ ౭౦॥ ఏభిస్తుతీర్థవర్యైశ్చ
వర్ణ్యతేహ్యవిముక్తకమ్ । ఏతద్వైకథితంసర్వందేవ్యైదేవేనభాషితమ్ ॥ ౭౧ ॥
అవిముక్తస్యక్షేత్రస్యతత్సర్వంకథితంద్విజాః ॥ ౭౨ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవీదేవదేవసంవాదే అవిముక్తమాహాత్మ్య
సమాప్తికథనంనామ చతురశీత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

॥ శ్రీనర్మదామాహాత్మ్యప్రారమ్భః ॥

ఋషయః ॥ మాహాత్మ్యమవిముక్తస్యయథావత్కథితంత్వయా । ఇదానీం
నర్మదాయాస్తుమాహాత్మ్యంవదసత్తమ॥ ౧ ॥ యత్రోఙ్కారస్యమాహాత్మ్యంకపిలా
సఙ్గమస్యచ । అమరేశస్యచైవాహుర్మాహాత్మ్యంపాపనాశనమ్ ॥ ౨ ॥ కథం

ప్రళయకాలేపిననష్టానర్మదాపురా ।మార్కణ్డేయశ్చభగవాన్నవినష్టస్తదాహవై ॥౩॥
త్వయోక్తమాదిసర్గేయ స్తన్నోవిస్తరతోవద ॥ సూతః ॥ ఏవ దేవపురాపృష్టఃపాణ్డ
వేనమహాత్మనా ॥ ౪ ॥ నర్మదాయాస్తుమాహాత్మ్యంమార్కణ్డేయోమహామునిః ।
ఉగ్రేణతపసాయుక్తోవనస్థోవనవాసినా ॥ ౫ ॥ పృష్టఃపూర్వంమహాభాగేధర్మపుత్రే
ణధీమతా ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ శ్రుతామేవివిధాధర్మాస్త్వత్ప్రసాదాద్ద్విజోత్తమ॥౬॥
భూయశ్చశ్రోతుమిచ్ఛామితన్మేకథయసువ్రత । కథమేషానదీపుణ్యాసర్వలోకేషువి
శ్రుతా ॥ ౭ ॥ నర్మదానామవిఖ్యాతాబ్రూహిమేమునిసత్తమ॥ మార్కణ్డేయః॥ నర్మ
దాసరితాంశ్రేష్ఠాసర్వపాపప్రణాశినీ ॥ ౮ ॥ తారయేత్సర్వభూతానిస్థావరాణిచ
రాణిచ । నర్మదాయాస్తుమాహాత్మ్యంపురాణేయన్మయాశ్రుతమ్ ॥ ౯ ॥ తదేతచ్చ
మహారాజసర్వంతుకథయామితత్ । పుణ్యాకనఖలేగఙ్గాకురుక్షేత్రేసరస్వతీ॥౧౦॥
గ్రామేవాయదివారణ్యేపుణ్యాసర్వత్రనర్మదా । త్రిభిస్సారస్వతంతోయంసప్తాహే
నతుయామునమ్ ॥ ౧౧ ॥ సద్యఃపునాతిగాఙ్గేయందర్శనాదేవనర్మదా। కళిఙ్గదేశపశ్చా
ర్ధేచపర్వతేఽమరకణ్టకే ॥ ౧౨ ॥ పుణ్యాచత్రిషులోకేషురమణీయామనోరమా ।
సదేవాసురగన్ధర్వాఋషయశ్చతపోధనాః ॥ ౧౩ ॥ తపస్తప్త్వామహారాజసిద్ధించ
పరమాంగతాః । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్నియమస్థోజితేన్ద్రియః ॥ ౧౪ ॥ ఉపో
ష్యరజనీమేకాంకులానాంతారయేచ్ఛతమ్ । జలేశ్వరేనరస్స్నాత్వాపిణ్డందత్వాయ
థావిధి॥౧౫॥ పితరస్తస్యతృప్యన్తియావదాభూతసమ్ప్లవమ్ । పర్వతశ్చసమన్తాత్తు
రుద్రకోటిఃప్రతిష్ఠితా ॥ ౧౬ ॥ యస్స్నానంకురుతేతత్రగన్ధమాల్యానులేపనైః। ప్రీ
తస్తస్యభవేచ్ఛర్వోరుద్రకోటిర్నసంశయః ॥ ౧౭ ॥ పశ్చిమేపర్వతస్యాన్తేస్వయందే
వోమహేశ్వరః। తత్రస్నాత్వాశుచిర్భూత్వాబ్రహ్మచారీజితేన్ద్రియః॥౧౮॥ పితృకా
ర్యంచకుర్వీతవిధిదృష్టేనకర్మణా।తిలోదకేనరేవాయాంతర్పయేత్పితృదేవతాః॥ ౧౯॥
ఆసప్తమంకులంతస్యస్వర్గేమోదతిపాణ్డవ । షష్టిర్వర్షసహస్రాణిస్వర్గలోకేమహీ
యతే ॥ ౨౦ ॥ అప్సరోగణసఙ్కీర్ణాసిద్ధచారణసేవితే । దివ్యగన్ధానులిప్తశ్చదివ్యా
లఙ్కారభూషితః ॥ ౨౧ ॥ తతస్స్వర్గాత్పరిభ్రష్టోజాయతేవిపులేకులే । ధనవా
న్దానశీలశ్చధార్మికశ్చైవజాయతే ॥ ౨౨ ॥ పునస్స్మరతితత్తీర్థంగమనంతత్రకుర్వ
తే । కులానితారయేత్సప్తరుద్రలోకంసగచ్ఛతి ॥ ౨౩ ॥ యోజనానాంశతంసాగ్రం
శ్రూయతేసరిదుత్తమా । విస్తారేణతురాజేన్ద్రయోజనద్వయమాయతా ॥౨౪॥ష
ష్టితీర్థసహస్రాణిషష్టికోట్యస్తథైవచ।పర్వతస్యసమన్తాత్తుదృశ్యతేఽమరకణ్టకే॥౨౫॥
బ్రహ్మచారీశుచిర్భూత్వాజితక్రోధోజితేన్ద్రియః । సర్వహింసానివృత్తస్తుసర్వ
భూతహితేరతః ॥ ౨౬ ॥ ఏవంసర్వసమాచారోయస్తుప్రాణాన్పరిత్యజేత్ ।తస్యపు
ణ్యఫలంరాజఞ్ఛృణుష్వావహితోనృప॥౨౭॥ శతంవర్షసహస్రాణాంస్వర్గేమోదన్తి

పాణ్డవ । అప్సరోగణసఙ్కీర్ణే దివ్యస్త్రీపరివారితే ॥ ౨౮ ॥ దివ్యగన్ధానులిప్తశ్చ
స్త్రీలఙ్కారభూషితః । క్రీడతే దేవలోకస్థో దైవతైస్సహ మోదతే ॥ ౨౯ ॥ తతస్స్వ
ర్గాత్పరిభ్రష్టో రాజా భవతి వీర్యవాన్ । గృహం తు లభతే సౌమ్యం నానారత్నవిభూషి
తమ్ ॥ ౩౦ ॥ స్తమ్భైర్మణిమయైర్దివ్యైర్వజ్రవైడూర్యభూషితైః । ఆలేఖ్యసహి
తం దివ్యం దాసీదాససమన్వితమ్ ॥ ౩౧ ॥ మత్తమాతఙ్గశబ్దైశ్చ హయానాం హేషి
తేన చ । క్షుభ్యతే తస్య తద్ద్వారమిన్ద్రస్య భవనం యథా ॥ ౩౨ ॥ రాజరాజేశ్వర
శ్శ్రీమాన్సర్వస్త్రీజనవల్లభః । తస్మిన్గృహే వసిత్వా తు క్రీడాభోగసమన్వితః ॥ ౩౩ ॥
జీవేద్వర్షశతం సాగ్రం సర్వరోగవివర్జితః । ఏవం భోగో భవేత్తస్య యో మృతోఽమరక
ణ్టకే ॥ ౩౪ ॥ అగ్నౌ విశేజ్జలే వాపి తథా చైవ హ్యనాశకే । అనివర్తికా గతిస్తస్య ప
వనస్యామ్బరే యథా ॥ ౩౫ ॥ పతనం కురుతే యస్తు అమరేశే నరాధిప । కన్యానాం
త్రిసహస్రాణి ఏకైకస్యాపి చాపరే ॥ ౩౬ ॥ తిష్ఠన్తి తస్య భవనే ప్రేషణం ప్రార్థయ
న్తి చ । దివ్యభోగైస్సుసమ్పన్నః క్రీడతే కాలమక్షయమ్ ॥ ౩౭ ॥ పృథివ్యామాసము
ద్రాయామీదృశో నైవ జాయతే । యాదృశోఽయం నరశ్రేష్ఠ పర్వతేఽమరకణ్టకే ॥ ౩౮ ॥
తావత్తీర్థం తు విజ్ఞేయం పర్వతస్య తు పశ్చిమే । హ్రదో జలేశ్వరో నామ త్రిషు లోకేషు
విశ్రుతః ॥ ౩౯ ॥ తత్ర పిణ్డప్రదానేన సన్ధ్యోపాసనకర్మణా । పితరో దశ వర్షాణి త
ర్పితాస్తు భవన్తి చ ॥ ౪౦ ॥ దక్షిణే నర్మదాకూలే కపిలాఖ్యా మహానదీ । సకలార్జునసఞ్ఛ
న్నా నాతిదూరే వ్యవస్థితా ॥ ౪౧ ॥ సాపి పుణ్యా మహాభాగా త్రిషు లోకేషు విశ్రు
తా । తత్ర కోటిశతం సాగ్రం తీర్థానాం తు యుధిష్ఠిర ॥ ౪౨ ॥ పురాణే శ్రూయతే
రాజన్సర్వం కోటిగుణం భవేత్ । తస్యాస్తీరే తు యే వృక్షాః పతితాః కాలపర్యయా
త్ ॥ ౪౩ ॥ నర్మదాతోయసంస్పృష్టాస్తేఽపి యాన్తి పరాం గతిమ్ । ద్వితీయా తు మ
హాభాగా విశల్యకరణీ శుభా ॥ ౪౪ ॥ తత్ర తీర్థే నరస్స్నాత్వా విశల్యో భవతి క్షణాత్ ।
సా తు పుణ్యా మహాభాగా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతా ॥ ౪౫ ॥ తత్ర దేవగణాస్సర్వే సకి
న్నరమహోరగాః । యక్షరాక్షసగన్ధర్వా ఋషయశ్చ తపోధనాః ॥ ౪౬ ॥
సర్వే సమాగతాస్తత్ర పర్వతేఽమరకణ్టకే । తైశ్చ సర్వైస్సమాగమ్య మునిభిశ్చ త
పోధనైః ॥ ౪౭ ॥ నర్మదామాశ్రితా పుణ్యా విశల్యా నామ నామతః । ఉత్పాదితా
మహాభాగా సర్వపాపప్రణాశినీ ॥ ౪౮ ॥ తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్బ్రహ్మచారీ జితే
న్ద్రియః । ఉపోష్య రజనీమేకాం కులానాం తారయేచ్ఛతమ్ ॥ ౪౯ ॥ కపిలా చ విశ
ల్యా చ శ్రూయతే రాజసత్తమ । ఈశ్వరేణ పురా ప్రోక్తే లోకానాం హితకామ్య
యా ॥ ౫౦ ॥ తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్నశ్వమేధఫలం లభేత్ । అనాశకం తు యః
కుర్యాత్తస్మింస్తీర్థే నరాధిప ॥ ౫౧ ॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా రుద్రలోకం స గచ్ఛతి ।
నర్మదాయాస్తు రాజేన్ద్ర పురాణే యచ్ఛ్రుతం మయా ॥ ౫౨ ॥ తత్ర తత్ర నరస్స్నా

త్వా చాశ్వమేధఫలంలభేత్ । ఏవసన్త్యృత్తరేకాలేరుద్రలోకేవసన్తితే ॥ ౫౩ ॥
సరస్వత్యాంచగఙ్గాయాంనర్మదాయాంయుధిష్ఠిర। సమంస్నానంచదానంచయథా
మేశఙ్కరోఽబ్రవీత్ ॥ ౫౪ ॥ పరిత్యజతియఃప్రాణాన్పర్వతేఽమరకణ్టకే । వర్షకో
టిశతంసాగ్రంరుద్రలోకేమహీయతే ॥ ౫౫ ॥ నర్మదాయాంజలంపుణ్యంఫేనోర్మిస
మలఙ్కృతమ్ । పవిత్రంశిరసావన్ద్యసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ ౫౬ ॥ నర్మదాసర్వ
దాపుణ్యాబ్రహ్మహత్యాపహారిణీ। అహోరాత్రోపవాసేనముచ్యతేబ్రహ్మహత్య
యా ॥ ౫౭ ॥ ఏవంరమ్యాచపుణ్యాచనర్మదాపాణ్డునన్దన । త్రయాణామపిలోకా
నాంపుణ్యాహ్యేషామహానదీ ॥ ౫౮ ॥ వటేశ్వరేమహాపుణ్యేగఙ్గాద్వారేతపోవనే।
ఏతేషుసర్వస్థానేషుయేద్విజాస్సంశితవ్రతాః ॥ ౫౯ ॥ శ్రూయతేదశధాపుణ్యంన
ర్మదోదధిసఙ్గమే॥ ౫౯౧ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయ యుధిష్ఠిరసంవాదే నర్మదామ
హిమానువర్ణనంనామ షణ్ణాశీత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః.

జ్వాలేశ్వరతీర్థమహిమా ఈశ్వరకృతబాణాసురత్రిపురదాహశ్చ

మార్కణ్డేయః ॥ నర్మదాతునదీశ్రేష్ఠాపుణ్యాత్పుణ్యతమాహితా । మునిభిస్తు
మహాభాగైరిష్టాభక్త్యాధర్మకాఙ్క్షిభిః ॥ ౧ ॥ యజ్ఞోపవీతమాత్రాణిప్రవిభక్తానిపాణ్డవ।
తేషుస్నాత్వాతురాజేన్ద్రసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ ౨॥ జ్వాలేశ్వరంపరంతీర్థంత్రి
షులోకేషువిశ్రుతమ్ । తస్యోత్పత్తింకథయతశ్శృణుపాణ్డవనన్దన ॥ ౩ ॥ పురాముని
గణాస్సర్వేసేన్ద్రాశ్చైవమరుద్గణాః । స్తువన్తిస్మమహాత్మానందేవదేవంమహేశ్వర
మ్॥ ౪ ॥ స్తూయమానస్తుతైఃప్రాప్తస్తత్రదేవోమహేశ్వరః । విజ్ఞాపయన్తిదేవేశం
సేన్ద్రాస్తేసమరుద్గణాః ॥ ౫ ॥ భయోద్విగ్నావిరూపాక్షంపరిత్రాయస్వనఃప్ర
భో ॥ ఈశ్వరః ॥ స్వాగతంతుమునిశ్రేష్ఠాఃకిమర్థమిహచాగతాః ॥ ౬ ॥ కిందుఃఖం
కోఽత్రసన్తాపఃకుతోవాభయమాగతమ్ । కథయధ్వంమహాభాగా ఏవమిచ్ఛామివే
దితుమ్ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తాస్తురుద్రేణప్రోచుస్తేశంసితవ్రతాః ॥ ఋషయః ॥
అతిఘోరోమహాధీరోదానవోబలదర్పితః ॥ ౮ ॥ బాణోనామేతివిఖ్యాతోయస్యై
తత్త్రిపురంపురమ్ । గగనేసతతందివ్యంభ్రమతేతస్యతేజసా ॥ ౯ ॥ తతోభీతా
విరూపాక్షత్వామేవశరణంగతాః । త్రాయస్వమహతోదుఃఖాత్త్వంహినఃపరమా
గతిః ॥ ౧౦ ॥ ఏవంప్రసాదందేవేశసర్వేషాంకర్తుమర్హసి । యేనదేవాస్సగన్ధర్వా
స్సుఖమేధన్తిశఙ్కర ॥ ౧౧ ॥ పరాంనిర్వృతిమాయాన్తితత్ప్రభోకర్తుమర్హ
సి ॥ దేవదేవః ॥ ఏతత్సర్వంకరిష్యామిమావిషాదంగమిష్యథ ॥ ౧౨ ॥ అచిరేణై
వకాలేనకుర్యాంయుష్మత్సుఖావహమ్ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ ఆశ్వాసయిత్వాతాన్స

ర్వాన్నర్మదాతటమాశ్రితః ॥ ౧౩ ॥ చిన్తయామాస దేవేశ స్తద్వధం ప్రతి పాణ్డవ।
అథ కేన ప్రకారేణ హన్తవ్య స్త్రిపురో మయా ॥ ౧౪ ॥ సస్మార నారదం దేవో బ్రహ్మర్షిం
వృషభధ్వజః । స్మృతమాత్ర స్స మాగమ్య ప్రోవాచ ప్రణతో మునిః ॥ ౧౫ ॥ నారదః॥
ఆజ్ఞాపయ మహాదేవ కిమర్థం సంస్మృతో హ్యహమ్ । కిం కార్యం తు మహాదేవ కర్తవ్యం
కథయస్వ మే ॥ ౧౬ ॥ ఈశ్వరః ॥ గచ్ఛ నారద త్వైవ యత్ర తత్త్రిపురమ
హత్ । బాణస్య దానవేన్ద్రస్య శీఘ్రం గత్వా చ తత్పురు ॥ ౧౭ ॥ తా భర్తృదే
వతా స్తత్ర స్త్రియశ్చాప్సరసాం సమాః । తాసాం వై తేజసా విప్ర భ్రమతే త్రిపురం ది
వి ॥ ౧౮ ॥ తత్ర గత్వా తు విప్రేన్ద్ర గతిమన్యాం ప్రబోధయ । దేవస్య వచనం శ్రుత్వా
ముని స్త్వరితవిక్రమః ॥ ౧౯ ॥ స్త్రీణాం హృదయనాశాయ చలిత స్తత్పురం ప్రతి । శో
భతే తత్పురం దివ్యం నానారత్నోపశోభితమ్ ॥ ౨౦ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం తతో ద్వి
గుణమాయతమ్ । తతోపశ్యద్ద్విజశ్రేష్ఠ బాణం తు బలదర్పితమ్ ॥ ౨౧ ॥ మణికుణ్డలకే
యూరముకుటేన విరాజితమ్ । హారం దోః సువర్ణైశ్చ చన్ద్రకాన్తవిభూషితమ్ ॥ ౨౨ ॥
రశనా తస్య రత్నాఢ్యా బాహూ కనకమణ్డితౌ । చన్ద్రకాన్తమహావజ్రమణివిద్రుమ
భూషితే ॥ ౨౩ ॥ ద్వాదశార్కద్యుతినిభే నివిష్టం పరమాసనే । ఉత్థితో నారదం దృ
ష్ట్వా దానవేన్ద్రో మహాబలః ॥ ౨౪ ॥ బాణః ॥ దేవర్షే త్వం స్వయం ప్రాప్తో అర్ఘ్యం పా
ద్యం నివేదయే । సోఽభివన్ద్య యథాన్యాయం క్రియతాం కిం ద్విజోత్తమ ॥ ౨౫ ॥ చిరా
త్త్వమాగతో విప్ర స్థీయతామిదమాసనమ్ । ఏవం సమ్భాషయిత్వా తు నారదం ఋ
షిసత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥ తస్య భార్యా మహాదేవీ హ్యనౌపమ్యా తు నామతః ॥ అనౌ
పమ్యా ॥ భగవన్ కేన ధర్మేణ దేవా స్తుష్యన్తి నారద ॥ ౨౭ ॥ వ్రతేన నియమేనాపి

॥ అనౌపమ్యాయై నారదోక్తదానవిశేషాః ॥

దానేన తపసాపి వా ॥ నారదః ॥ తిలధేనుం చ యో దద్యాద్బ్రాహ్మణే వేదపారగే ॥ ౨౮ ॥
ససాగరవనద్వీపా దత్తా భవతి మేదినీ । సూర్యకోటిప్రతీకాశైర్విమానైః సర్వకామి
కైః ॥ ౨౯ ॥ మోదతే సుచిరం కాలమక్షయం కృతశాసనమ్ । ఆమ్రామలకపిత్థాని బ
దరాణి తథైవ చ ॥ ౩౦ ॥ కదమ్బచమ్పకాశోకానానేకవివిధద్రుమాన్ । అశ్వత్థపిప్ప
లం చైవ కదలీవటదాడిమాన్ ॥ ౩౧ ॥ పిచుమన్దం మధూకం చ ఉపోష్య స్త్రీ ప్రదాతి యా ।
స్తనౌ కపిత్థసదృశౌ వూరూ చ కదళీసమా ॥ ౩౨ ॥ అశ్వత్థే వన్దనీయా చ పిచుమ
న్దే సుగన్ధినీ । చమ్పకే చమ్పకాభా స్యాదశోకే శోకవర్జితా ॥ ౩౩ ॥ మధూకే మ
ధురం వక్తి వటే చ మృదుగాత్రికా । బదరీ సర్వదా స్త్రీణాం మహాసౌభాగ్యదాయి
నీ ॥ ౩౪ ॥ కుక్కుటీ కర్కటీ చైవ ద్రవ్యపక్షినశస్యతే । కదమ్బమిశ్రకనకమఞ్జరీపూజ
నం తథా ॥ ౩౫ ॥ అనగ్నిపక్వాశనం చ నారికేరస్య భక్షణమ్ । ఫలానాం చ పరిత్యా
గస్సన్ధ్యామానం తథైవ చ ॥ ౩౬ ॥ ప్రథమం క్షేత్రపాలస్య పూజా కార్యా ప్రయత్న

తః । తస్యాభవతివైభర్తాముఖప్రేక్షస్సదాఽనఘే ॥ ౩౭ ॥ అష్టమీచచతుర్థీచపఞ్చ
మీద్వాదశీతథా । సఙ్క్రాన్తిర్విషువచ్చైవదినచ్ఛిద్రముఖంతథా ॥ ౩౮ ॥ ఏతాంస్తుది
వసాన్దివ్యానుపవాసన్తియాస్త్రియః । తాసాంతుధర్మయుక్తానాంస్వర్గవాసోనసం
శయః ॥ ౩౯ ॥ కలికాలుష్యనిర్ముక్తాస్సర్వపాపవివర్జితాః । ఉపవాసరతాంనారీం
నోపసర్పతితాంయమః ॥ ౪౦ ॥ అనౌపమ్యా ॥ అస్మిన్కృతేనపుణ్యేనపురాజన్మకృ
తేనవ । భవదాగమనంజాతంకిఞ్చిత్పృచ్ఛామ్యహంమునే ॥ ౪౧ ॥ అస్తివిన్ధ్యావలి
ర్నామబలిపత్నీయశస్వినీ । శ్వశ్రూర్మమాపివిప్రేన్ద్రనతుష్యతికదాచన ॥ ౪౨ ॥
శ్వశురోమేసర్వకాలందృష్ట్వాచాపినతుష్యతి । అస్తికుమ్భనసీనామననాన్దాపాపకా
రిణీ ॥ ౪౩ ॥ దృష్ట్వాచైవాఙ్గులీభఙ్గంసదాకాలంకరోతిమే । దివ్యేనతుపథాయాతిమ
మసౌఖ్యంకథంవద ॥ ౪౪ ॥ ఊషరేనప్రరోహన్తిబీజంకుర్యాత్కథంచన । యేనవ్రతే
నచీర్ణేనభవన్తివశగామమ ॥ ౪౫ ॥ తద్వ్రతంబ్రూహివిప్రేన్ద్రదాసభావంవ్రజామి
తే ॥ నారదః ॥ యదేతత్తేమయాపూర్వంవ్రతముక్తంశుభాననే ॥ ౪౬ ॥ అనేనపా
ర్వతీదేవీచీర్ణేనవరవర్ణిని । శఙ్కరస్యశరీరస్థావిష్ణోర్లక్ష్మీస్తథైవచ ॥ ౪౭ ॥ సావిత్రీ
బ్రహ్మణశ్చాపివసిష్ఠస్యాప్యరున్ధతీ । ఏతేనోపోషితేనేహభర్తాస్థాస్యతితేవశే ॥ ౪౮ ॥
శ్వశ్రూశ్వశురయోశ్చైవముఖబన్ధోభవిష్యతి । ఏవంశ్రుత్వాతుసుశ్రోణియథేష్టం
కర్తుమర్హసి ॥ ౪౯ ॥ నారదస్యవచశ్శ్రుత్వారాజ్ఞీవచనమబ్రవీత్ । ప్రసాదంకు
రువిప్రేన్ద్రదానంగ్రాహ్యంయథేప్సితమ్ ॥ ౫౦ ॥ సువర్ణమణిరత్నానివస్త్రాణ్యాభ
రణానిచ । తవదాస్యామ్యహంవిప్రయచ్చాన్యదపిదుర్లభమ్ ॥ ౫౧ ॥ ప్రగృహాణద్వి
జశ్రేష్ఠప్రీయేతాంహరిశఙ్కరౌ ॥ నారదః ॥ అన్యస్మైదీయతాంభద్రేక్షీణవృత్తిస్తు
యోద్విజః ॥ ౫౨ ॥ అహంసర్వత్రసమ్పన్నోమద్భక్తిఃక్రియతామితి ॥ మార్కణ్డే
యః ॥ ఏవంతాసాంమనోహృత్వాసర్వాసాంతుపతివ్రతాః ॥ ౫౩ ॥ జగామభరత
శ్రేష్ఠస్వకీయంస్థానకంపునః । తతోహ్యహృష్టహృదయాఅన్యతోగతమానసాః ॥ ౫౪ ॥
పురేఛిద్రంసముత్పన్నంబాణస్యతుమహాత్మనః ॥ ౫౫ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే నర్మదామాహాత్మ్యేజ్వాలేశ్వర తీర్థమహిమానువర్ణనే నా
రదస్యబాణపురప్రవేశకథనంనామషడశీత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కణ్డేయః ॥ యన్మాంపృచ్ఛసికౌన్తేయతన్మేనిగదతశ్శృణు । ఏతస్మిన్న
న్తరేరుద్రోనర్మదాతటమాశ్రితః ॥ ౧ ॥ నామ్నామాహేశ్వరంస్థానంత్రిషులోకేషు
విశ్రుతమ్ । తస్మింస్థానేమహాదేవశ్చిన్తయంస్త్రైపురంవధమ్ ॥ ౨ ॥ గాణ్డీవంమ
న్దరంకృత్వాగుణంకృత్వాచవాసుకిమ్ । స్థానంకృత్వాతువైశాఖంవిష్ణుంకృత్వాశ
రోత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ శల్యేచాగ్నింప్రతిష్ఠాప్యముఖేవాయుంసమర్పయన్ । హయాంశ్చ

చతురో వేదాస్తు సర్వదేవమయం రథమ్ ॥ ౪ ॥ అభీశవోఽశ్వినౌ దేవావక్షో వజ్ర
ధరస్స్వయమ్ । స తస్యాజ్ఞాం సమాధాయ తోరణే ధనదస్స్థితః ॥ ౫ ॥ యమస్తు దక్
షిణే హస్తే వామే కాలస్తు దారుణః । చక్రే త్వమరకోట్యస్తు గన్ధర్వా లోకవిశ్రుతాః ॥౬॥
ప్రజాపతీ రథశ్రేష్ఠే బ్రహ్మా చైవ తు సారథిః । ఏవం కృత్వా తు దేవేశస్సర్వదేవమయం ర
థమ్ ॥ ౭ ॥ సోఽతిష్ఠత్స్థాణుభూతస్తు సహస్రపరివత్సరాన్ । యదా త్రీణి సమేతాని
అన్తరిక్షే స్థితాని వై ॥ ౮ ॥ త్రిపర్వాణి త్రిశల్యేన తథా తాని వ్యభేదయత్ । శరః ప్రస్థాపి
తస్తత్ర రుద్రేణ త్రిపురం ప్రతి ॥౯॥ భ్రష్టతేజాస్స్త్రియో జాతా బలం తాసాం వ్యశీర్యత ।
ఉత్పాతాశ్చ పురే తస్మిన్ప్రాదుర్భూతాస్సహస్రశః ॥ ౧౦॥ త్రిపురస్య వినాశాయ కా
లరూపాభవంస్తదా । అట్టహాసం ప్రముఞ్చన్తి హయాః కాష్ఠమయాస్తదా ॥౧౧॥ నిమే
షోన్మేషణం చైవ కుర్వన్తే చిత్రరూపిణః । స్వప్నే పశ్యన్తి చాత్మానం రక్తామ్బరవిభూషి
తమ్ ॥ ౧౨ ॥ స్వప్నేఽపి సర్వే పశ్యన్తి విపరీతాని యాని చ । ఏతాన్పశ్యన్తి ఉత్పా
తాంస్తత్ర స్థానేషు యే జనాః ॥ ౧౩ ॥ తేషాం బలం చ బుద్ధిశ్చ హరకోపేన నాశితే ।
తతస్సంవర్తకో వాయుర్యుగాన్తప్రతిమో మహాన్ ॥ ౧౪॥ సమీరితోఽనలస్తేన ఉత్త
మాఙ్గేన ధావతి । జ్వలన్తి పాదపాస్తత్ర పతన్తి శిఖరాణి చ ॥ ౧౫ ॥ సర్వతో వ్యాకు
లీభూతం హాహాకారమచేతనమ్ । భగ్నోద్యానాని సర్వాణి క్షిప్రం తత్ర ప్రభజ్యత ॥౧౬॥
తేనైవ పీడితం సర్వం జ్వలితం త్రిశిఖైశ్శరైః । ద్రుమాశ్చారామషణ్డాని గృహాణి వివిధాని
చ ॥ ౧౭ ॥ దశదిక్షు ప్రవృత్తోఽయం సమృద్ధో హవ్యవాహనః । మనశ్శిలాపుఞ్జనిభం ది
శో దశవిభాగతః ॥ ౧౮ ॥ శిఖాశతైరనేకైస్తు ప్రజజ్వాల హుతాశనః । సర్వం కింశు
కవర్ణాభం జ్వలితం దృశ్యతే పురమ్ ॥ ౧౯ ॥ గృహాద్గృహాన్తరం నైవ గన్తుం ధూమేన శ
క్యతే । హరకోపాగ్నినా దగ్ధం క్రన్దమానం సుదుఃఖితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ప్రదీప్తం సర్వతో ది
క్షు దహ్యతే త్రిపురం పురమ్ । ప్రాసాదశిఖరాగ్రాణి వ్యశీర్యన్త సహస్రశః ॥ ౨౧ ॥
నానామణివిచిత్రాణి విమానాన్యప్యనేకశః । గృహాణి చైవ రమ్యాణి దహ్యన్తే దీప్తవ
హ్నినా ॥ ౨౨ ॥ ధావన్తి ద్రుమషణ్డేషు వలభీషు తథా జనాః । దేవాగారేషు సర్వేషు
ప్రజ్వలన్తః ప్రధావితాః ॥ ౨౩ ॥ క్రన్దన్తి చానలం దృష్ట్వా సగద్గదవిభిన్నస్వరైః । గిరి
కూటనిభాస్తత్ర దృశ్యన్తేఽఙ్గారరాశయః ॥ ౨౪ ॥ స్తువన్తి దేవదేవేశం పరిత్రాయస్వ
సామ్ప్రతమ్ । అన్యోన్యం చ పరిష్వజ్య హుతాశశరదీపితాః ॥ ౨౫ ॥ దహ్యన్తే దాన
వాస్తత్ర శతశోఽథ సహస్రశః । హంసకారణ్డవాకీర్ణా నలిన్యస్సహపఙ్కజాః ॥ ౨౬ ॥
దృశ్యన్తే నలదగ్ధాసి పురోద్యానాని దీర్ఘికాః । అమ్లానపఙ్కజచ్ఛన్నా వీస్తీర్ణా యోజ
నాయతాః ॥ ౨౭ ॥ గిరికూటనిభాస్తత్ర ప్రాసాదా రత్నభూషితాః । పతన్త్యనలని
ర్దగ్ధాని స్తోయాజలజా ఇవ ॥ ౨౮ ॥ వర(స్త్రీ)బాలవృద్ధేషు ఘోషు పక్షిషు వాజిషు ।
నిర్దయో దహతే వహ్నిర్హరకోపప్రణోదితః ॥ ౨౯ ॥ సహస్రశః ప్రసుప్తాశ్చ సుప్తాశ్చ బ
హవో జనాః । పుత్రమాలిఙ్గ్య తే గాఢం దహ్యన్తే త్రిపురాగ్నినా ॥ ౩౦ ॥ అథ తస్మిన్పు

శేదీప్తే స్త్రియశ్చాప్సరసోపమాః । అగ్నిజ్వాలాహతాస్తత్రపతన్తిధరణీతలే ॥ ౩౧ ॥
కాచిచ్చాఖ్యమాపిశాలాక్షీముక్తావలివిభూషితా । ధూమేనాకులితా సాతుపతితాధర
ణీతలే ॥ ౩౨ ॥ కాచిత్కనకవర్ణాభా ఇన్ద్రనీలవిభూషితా । భర్తారంపతితందృష్ట్వా
పతితాతస్యచోపరి ॥ ౩౩ ॥ కాచిదాదిత్యసఙ్కాశాప్రసుప్తాచగృహేస్థితా । అగ్ని
జ్వాలాహతా సాతుపతితాగతచేతనా ॥ ౩౪ ॥ ఉత్థితోదానవస్తత్రగదాహస్తోమహా
బలః । వైశ్వానరహతస్సోపిప ో ధరణీతలే ॥ ౩౫ ॥ మేఘవర్ణాపరానారీహారకే
యూరభూషితా । శ్వేతవస్త్రపరీధానాబాలం స్తన్యంన్యధాపయత్ ॥ ౩౬ ॥ ద
హ్యన్తంబాలకందృష్ట్వారుదతేమేఘశబ్దవత్ । ఏవంసదహతేదీప్తోహరక్రోధేనప్రేరి
తః ॥ ౩౭ ॥ కాచిచ్చన్ద్రప్రభాసౌమ్యావజ్రవైడూర్యభూషితా । సుతమాలిఙ్గ్యవేప
న్తీదగ్ధాపతతిభూతలే ॥ ౩౮ ॥ ఆదిత్యాదర్శవర్ణాభాలక్ష్మీరేవతుశోభితా । వహ్ని
నాదహ్యమానాసాపతితాధరణీతలే ॥ ౩౯ ॥ కాచిత్కున్దేన్దువర్ణాభాయాశయానా
గృహేస్థితా । గృహేప్రజ్వలితేసాతుప్రతిబుద్ధాశిఖార్దితా ॥ ౪౦ ॥ పశ్యన్తంజ్వలి
తంసర్వంహాసుతోమేదివంగతః । సుతంసన్దగ్ధమాలిఙ్గ్యపతితాధరణీతలే ॥ ౪౧ ॥
కాచిత్సువర్ణవర్ణాభానీలరత్నైర్విభూషితా । ధూమేనాకులితాసాతుపతితాధరణీత
లే ॥ ౪౨ ॥ అన్యాగృహీతహస్తాతుసఖిదహ్యతిబాలికామ్ । అనేకదివ్యరత్నా
ఢ్యాదృష్ట్వాదహనమోహితా ॥ ౪౩ ॥ శిరసిప్రాఞ్జలింకృత్వావిజ్ఞాపయతిపావకమ్ ।
యదిత్వమిచ్ఛసేవైరంపురుషేష్వపకారిషు ॥ ౪౪ ॥ స్త్రియఃకిమపరాధంతేగృహ
పఞ్జరకోకిలాః । పాపనిర్దయనిర్లజ్జకస్తేకోపస్త్రియోపరి ॥ ౪౫ ॥ నదాక్షిణ్యంనతే
లజ్జాసత్యంశౌర్యవివర్జితా । అనేనహ్యుపసర్గేణతూపాలభ్యంశిఖిన్యదాత్ ॥ ౪౬ ॥
కింత్వయానశ్రుతంలోకేఅవధ్యాశ్చస్త్రియోమాషితః । కింతుతుభ్యంగుణాహ్యేతేదహ
నోత్పాదనంప్రతి ॥ ౪౭ ॥ నకారుణ్యందయావాపిదాక్షిణ్యంనస్త్రియఃప్రతి । ద
యాంకుర్వన్తిమ్లేచ్ఛాపిదహన్తీంవీక్ష్యయోషితమ్ ॥ ౪౮ ॥ మ్లేచ్ఛానామపికష్టోసి
దుర్నివారోహ్యచేతనః । ఏతేచైవగుణాస్తుభ్యందహనోత్పాదనంప్రతి ॥ ౪౯ ॥ ఆశా
మపిదురాచారస్త్రియఃకింత్వంనిపాతసే । దుష్టనిర్ఘృణనిర్లజ్జహుతాశనష్టభాగ్య
క ॥ ౫౦ ॥ నిరాశత్వందురాచారఅబలాందహసినిర్దయ । ఏవంవిలప్యమానాస్త్రాజల్ప
మానాబహూన్యపి ॥ ౫౧ ॥ అన్యాఃక్రోశన్తిసఙ్క్రుద్ధాబాలశోకేనమోహి
తాః । దహతేనిర్దయోవహ్నిస్సఙ్క్రుద్ధఃపూర్వశత్రువత్ ॥ ౫౨ ॥ పుష్కరిణ్యాం
జలందగ్ధంకూపేష్వపితథైవచ । అస్మాన్తస్యన్దహ్యమ్లేచ్ఛత్వంకాంగతింప్రాపయిష్య
సి ॥ ౫౩ ॥ ఏవంప్రలపతాంతాసాంవహ్నిర్వచనమబ్రవీత్ ॥ అగ్నిః ॥ స్వవశేనైవ
యుష్మాకంవినాశంతుకరోమ్యహమ్ ॥ ౫౪ ॥ అహమాదేశకర్తావైనాహంకర్తాస్వ
నుగ్రహమ్ । రుద్రక్రోధసమావిష్టోవిచరామియథేచ్ఛయా ॥ ౫౫ ॥ తతోబాణోమ
హాతేజాస్త్రిపురంవీక్ష్యదీపితమ్ । ఆసనస్థోబ్రవీదేవమహందేవైర్వినాశితః ॥ ౫౬ ॥

అల్పసత్త్వైర్దురాచారైరీశ్వరస్యనివేదితమ్ । అపరీత్య త్వహం దగ్ధశ్శంకరేణ మహా
త్మనా ॥ ౫౭ ॥ నాన్యశ్శక్తస్తు మాం హన్తుం వర్జయిత్వా మహేశ్వరమ్ । ఉత్థితశ్శీర
పాకృత్వా లిఙ్గం త్రిభువనేశ్వరమ్ ॥ ౫౮ ॥ నిర్గత్యతు పురద్వారాత్పరిత్యజ్య సుహృత్సు
తాన్ । రత్నాని సువిచిత్రాణి స్త్రియో నానావిధాస్తథా ॥ ౫౯ ॥ గృహీత్వా శిర
సా లిఙ్గం గచ్ఛన్గగనమణ్డలమ్ । స్తువంశ్చ దేవదేవేశం త్రిలోకాధిపతిం శివమ్ ॥ ౬౦ ॥
త్వత్తోఽపానలనిర్దగ్ధో యది వధ్యోఽస్మి శంకర । త్వత్ప్రసాదాన్మహాదేవ మామే లిఙ్గం వినశ్యతు ॥ ౬౧ ॥ అర్చితం హి మయా దేవ భక్త్యా పరమయా సదా । త్వత్తోఽపాద్యది
వధ్యోఽహం తదిదం మా వినశ్యతు ॥ ౬౨ ॥ శ్లాఘ్యమేతన్మహాదేవ త్వత్తోఽపాద్ధననం
మమ । ప్రతిజన్మ మహాదేవ త్వత్పాదనిరతో హ్యహమ్ ॥ ౬౩ ॥ త్రోటకచ్ఛన్దసా దేవం

——॥ బాణాసురకృతశివస్తుతిః ॥——

స్తౌమి త్వాం పరమేశ్వర ॥ ఓం ॥ శివశంకర శర్వ హరాయ నమో భవ భీమ మహేశ్వ
ర దేవ నమః ॥ ౬౪ ॥ కుసుమాయుధదేహవినాశకర త్రిపురాన్తక అన్ధకశూలధర । ప్ర
మదాప్రియ కాన్తవిభక్తనమస్సురాసురసిద్ధగణైర్నమిత ॥ ౬౫ ॥ హయవానరసింహగ
జేన్ద్రముఖైరతిహ్రస్వసుదీర్ఘముఖైశ్చ గణైః । ఉపలబ్ధుమశక్యతరైరమరైరసురైర్వ్య
థితోఽస్మి శరీరశతైర్బహుభిః ॥ ౬౬ ॥ ప్రణతోఽస్మి భవం భజ భక్తిమతీ చలచన్ద్రకలాకులదే
వ నమః । న హి పుత్రకళత్రగృహాయుధనం సతతం మమ దేవ తవ స్మరణమ్ ॥ ౬౭ ॥ వ్యథితో
స్మి తు బాహుశతైర్బహుభిర్గమితా చ మహానరకస్య గతిమ్ । న నివర్తతి జన్మ న పాపమతి
శ్శుచికర్మనిబద్ధమపి త్యజతి ॥ ౬౮ ॥ అనుకమ్పతి విభ్రమతి సతి మమ చైవ కుకర్మ నివార
యతి । యః పఠేత్త్రోటకం వృత్తం ప్రయతశ్శుచిమానసః ॥ ౬౯ ॥ బాణస్యేవ యథా రు
ద్రస్తస్యైవం వరదో భవేత్ । ఇదం స్తవం మహాదివ్యం శ్రుత్వా దేవో మహేశ్వరః ॥ ౭౦ ॥
ప్రసన్నస్తు తదా తస్య స్వయం దేవో మహేశ్వరః ॥ ఈశ్వరః ॥ న భేతవ్యం త్వయా వత్స
సౌవర్ణేఽస్తు దానవ ॥ ౭౧ ॥ పుత్రపౌత్రసుహృద్బన్ధుభార్యాబన్ధుజనైస్సహ । అద్యప్ర
భృతి బాణ త్వమవధ్యస్త్రిదశైరపి ॥ ౭౨ ॥ భూయస్తస్య వరో దత్తో దేవదేవేన పాణ్డవ । అ
క్షయశ్చావ్యయే లోకే విచరస్వాకుతోభయః ॥ ౭౩ ॥ తతో నివారయామాస రుద్రస్సత్తశే
ఖం తదా । తృతీయం రక్షితం తస్య పురం తేన మహాత్మనా ॥ ౭౪ ॥ భ్రమత్తు గగనే దివ్యం
రుద్రతేజః ప్రభావతః । ఏవం తత్త్రిపురం దగ్ధం శంకరేణ మహాత్మనా ॥ ౭౫ ॥ జ్వాలా
మాలాప్రదీప్తం తు పతితం ధరణీతలే । ఏకం నిపతితం తత్ర శ్రీశైలే త్రిపురాన్తకే ॥ ౭౬ ॥
ద్వితీయం పతితం తత్ర పర్వతేఽమరకణ్టకే । దగ్ధే తు త్రిపురే రాజన్రుద్రకోటిః ప్రతిష్ఠి
తా ॥ ౭౭ ॥ జ్వాలస్తదపతత్తత్ర తేన జ్వాలేశ్వరస్స్మృతః । ఊర్ధ్వేన ప్రస్థితాస్తస్య దిత త్త
జ్వాలా దివం గతాః ॥ ౭౮ ॥ హాహాకారస్తదా జాతో దేవాసురకృతో మహాన్ । శరమ త్త
వ్యయ రుద్రో మహేశ్వరపురోత్తమే ॥ ౭౯ ॥ ఏవం వృత్తం తదా తస్మిన్పర్వతేఽమరకణ్టే

కే। చతుర్దశాఖ్యం భువనం సభుక్త్వా పాణ్డునన్దన ॥ ౭౦ ॥ వర్షకోటిసహస్రేతు త్రింశత్కో-
ట్య స్తథాపరాః। తతో మహీతలం ప్రాప్య రాజా భవతి ధార్మికః ॥ ౭౧ ॥ పృథివీమేకచ్ఛత్రే
ణ భుఙ్క్తే నా స్త్యత్ర సంశయః । ఏవం పుణ్యో మహారాజ పర్వతేఽమరకణ్టకే ॥ ౭౨ ॥
చన్ద్రసూర్యోపరాగేషు గౌరీ యాత్యమరకణ్టకే । అశ్వమేధాద్దశగుణం ప్రవదన్తి మ
నీషిణః ॥ ౭౩ ॥ స్వర్గలోకమవాప్నోతి దృష్ట్వా తత్ర మహేశ్వరమ్ । బ్రహ్మహత్యా
గమిష్యన్తి రాహుగ్రస్తే దివాకరే ॥ ౭౪ ॥ తదేవం నిఖిలం పుణ్యం పర్వతేఽమరకణ్టకే ।
మనసాపి స్మరేద్యస్తు గిరిం త్వమరకణ్టకమ్ ॥ ౭౫ ॥ చాన్ద్రాయణశతం సాగ్రం లభతే
నాత్ర సంశయః । త్రయాణామపి విఖ్యాతో లోకానామరకణ్టకః ॥ ౭౬ ॥ ఏష పుణ్యో
గిరిశ్రేష్ఠ స్సిద్ధగన్ధర్వసేవితః । నానాద్రుమలతాకీర్ణో నానాపుష్పోపశోభితః ॥ ౭౭ ॥
మృగవ్యాఘ్రసహస్రైస్తు సేవ్యమానో మహాగిరిః । తత్ర సన్నిహితో రాజన్ దేవ్యా స
హ మహేశ్వరః ॥ ౭౮ ॥ బ్రహ్మా విష్ణు స్తథా చన్ద్రో విద్యాధరగణై స్సహ । ఋషిభిః కి
న్నరై ర్యక్షై ర్నిత్యమేవ నిషేవితః ॥ ౭౯ ॥ వాసుకి స్సహిత స్తత్ర క్రీడతే పన్నగో త్తమైః ॥
ప్రదక్షిణం తు యః కుర్యాత్పర్వతేఽమరకణ్టకే ॥ ౮౦ ॥ పౌణ్డరీకస్య యజ్ఞస్య ఫలం ప్రా
ప్నోతి మానవః । తతో జ్వాలేశ్వరం నామ తీర్థం సిద్ధనిషేవితమ్ ॥ ౮౧ ॥ తత్ర స్నా
త్వా దివం యాన్తి యే మృతా స్తే పునర్భవాః । జ్వాలేశ్వరే మహారాజన్య స్తు ప్రాణాన్ప
రిత్యజేత్ ॥ ౮౨ ॥ చన్ద్రసూర్యోపరాగేషు శృణు తస్యాపి యత్ఫలమ్ । సర్వకర్మవి
నిర్ముక్తో జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతః ॥ ౮౩ ॥ అమరా నామ దేవా స్తే పర్వతేఽమరకణ్టకే।
రుద్రలోకమవాప్నోతి యావదాభూతసమ్ప్లవమ్ ॥ ౮౪ ॥ అమరేశస్య దేవస్య పర్వ
తస్య ఉభే తటే । కోటిశో ఋషిముఖ్యా స్తే తప స్తప్యన్తి సువ్రతాః ॥ ౮౫ ॥ సమన్తా
ద్యోజనం రాజన్ క్షేత్రం చామరకణ్టకమ్ । అకామో వా సకామో వా నర్మదాయాశ్శుభే
జలే ॥ ౮౬ ॥ స్నాత్వా ముచ్యేత పాపేభ్యో రుద్రలోకం స గచ్ఛతి ॥ ౮౭ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే నర్మదామాహాత్మ్యే ఈశ్వరకృతబాణాసుర
త్రిపురదాహో నామ సప్తాశీత్యుత్తరశతతమో ఽధ్యాయః.

సూతః ॥ పృచ్ఛన్తి చ మహాత్మానో మార్కణ్డేయం మహామునిమ్ । యుధిష్ఠిర
పురోగా స్తే ఋషయశ్చ తపోధనాః ॥ ౧ ॥ ఆఖ్యాహి భగవం స్తథ్యం కావేరీసఙ్గమం
మహత్ । లోకానాం చ హితార్థాయ అస్మాకం చ వివృద్ధయే ॥ ౨ ॥ సదా పాపరతా
యే తు సదా దుష్కృతకర్మిణః । ముచ్యన్తే సర్వపాపేభ్యో గచ్ఛన్తి పరమం పదమ్ ॥ ౩ ॥
ఏతదిచ్ఛామ విజ్ఞాతుం భగవన్వక్తుమర్హసి ॥ మార్కణ్డేయః ॥ శృణుధ్వం సహితా స్స
ర్వే యుధిష్ఠిరపురోగమాః ॥ ౪ ॥ అస్తి వీర్యో మహాయక్షః కుబేర స్సత్యవిక్రమః। ఇదం
తీర్థమనుప్రాప్య రాజా యక్షాధిపో భవత్ ॥ ౫ ॥ సిద్ధిం ప్రాప్తో మహారాజ తస్మైనిగ

కావేరీసఙ్గమమాహాత్మ్యమ్.

దతశ్శృణు । కావేరీనర్మదాయత్రసఙ్గమోలోకవిశ్రుతః ॥ ౬ ॥ తత్రస్నాత్వాశుచి
ర్భూత్వాకుబేరస్సత్యవిక్రమః । తపోతప్యతయత్నేన్ద్రోదివ్యంవర్షశతంమహత్ ॥ ౭ ॥
తస్యతుష్టోమహాదేవఃప్రదాతుంవరముత్తమమ్ । భోభోయక్షమహాసత్త్వవరంబ్రూ
హియథేప్సితమ్ ॥ ౮ ॥ బ్రూహికార్యంయథేష్టంతుయత్తేమనసివర్తతే ॥ కుబేరః ॥
యదితుష్టోసిదేవేశయదిదేయోవరోమమ ॥ ౯ ॥ అద్యప్రభృతిసర్వేషాంయక్షా
ణామధిపోభవేత్ ॥ మార్కణ్డేయః ॥ కుబేరస్యవచశ్శ్రుత్వాపరితుష్టోమహేశ్వ
రః ॥ ౧౦ ॥ ఏవమస్తుతతోదేవస్తత్రైవాన్తరధీయత । సోపిలబ్ధవరోయక్షశ్శీఘ్రం
యక్షకులంగతః ॥ ౧౧ ॥ పూజితస్సర్వయక్షైస్తుహ్యభిషిక్తశ్చపార్థివ । కావేరీసఙ్గ
మంతత్రసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౧౨ ॥ యేనరానాభిజానన్తివఞ్చితాస్తేనసంశయః ॥
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనతత్రస్నాయీతమానవః ॥ ౧౩ ॥ కావేరీచమహాపుణ్యానర్మ
దాచమహానదీ। తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రహ్యర్చయేద్వృషభధ్వజమ్ ॥ ౧౪ ॥ అశ్వమే
ధఫలంప్రాప్యరుద్రలోకేమహీయతే। అగ్నిప్రవేశంయఃకుర్యాద్యశ్చకుర్యాదనాశక
మ్ ॥ ౧౫ ॥ అనివర్త్యాగతిస్తస్యయథామేశఙ్కరోబ్రవీత్ । సేవ్యమానోవరస్త్రీ
భిఃక్రీడతేదివిరుద్రవత్ ॥ ౧౬ ॥ షష్టివర్షసహస్రాణిషష్టికోట్యస్తథాపరాః । మో
దతేరుద్రలోకస్థోయత్రతత్రైవగచ్ఛతి ॥ ౧౭ ॥ పుణ్యక్షయాత్పరిభ్రష్టోరాజాభవ
తిధార్మికః । భోగవాన్దానశీలశ్చమహాకులసముద్భవః ॥ ౧౮ ॥ తత్రపీత్వాజలంస
మ్యక్చాన్ద్రాయణఫలంలభేత్ । స్వర్గంగచ్ఛన్తితేమర్త్యాయేపిబన్తిజలంశుభమ్ ॥ ౧౯ ॥
గఙ్గాయమునయోర్మధ్యేయత్ఫలంప్రాప్నుయాన్నరః । కావేరీసఙ్గమేస్నాత్వాతత్ఫ
లంతస్యజాయతే ॥ ౨౦ ॥ ఏవంతుతత్రరాజేన్ద్రకావేరీసఙ్గమంమహత్ । పుణ్యం
మహత్ఫలంతత్రసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౨౧ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేనర్మదామాహాత్మ్యేకావేరీసఙ్గమమహిమాను
వర్ణనంనామ అష్టాశీత్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

మార్కణ్డేయః ॥ నార్మదేచోత్తరేకూలేతీర్థంయోజనవిస్తృతమ్ । యస్త్రి
శ్వరేతివిఖ్యాతంసర్వపాపహరంపరమ్ ॥ ౧ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్దేవతైస్సహ
మోదతే । పఞ్చవర్షసహస్రాణిక్రీడతేకామరూపధృక్ ॥ ౨ ॥ గర్జనంచతతోగచ్ఛే
ద్యత్రమేఘస్తథోత్థితః । ఇన్ద్రజిన్నామసమ్ప్రాప్తస్తస్యతీర్థప్రభావతః ॥ ౩ ॥ మే
ఘనాదంతతోగచ్ఛేద్యత్రమేఘానుగర్జితమ్ । మేఘనాదోగణస్తత్రగణసమ్పన్నతాం
గతః ॥ ౪ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రతీర్థమామ్రాతకేశ్వరమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరా
జన్గోసహస్రఫలంలభేత్ ॥ ౫ ॥ నార్మదేచోత్తరేకూలేధారాతీర్థమనుత్తమమ్ ।

తస్మింస్తీర్థేనరస్స్నాత్వాతర్పయేత్పితృదేవతాః ॥ ౬ ॥ కామాన్త్సర్వానవాప్నోతి
మనసాయేవిచిన్తితాః । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర బ్రహ్మావర్తమితిస్మృతమ్॥ ౭ ॥ తత్ర
సన్నిహితోబ్రహ్మానిత్యమేవయుధిష్ఠిర । తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్ర బ్రహ్మలోకేమ
హీయతే॥ ౮॥ * తతోగాణేశ్వరంగచ్ఛేన్నియతోనియతాసనః। సర్వపాపవిశుద్ధా
త్మారుద్రలోకంసగచ్ఛతి॥ ౯॥ తతోగచ్ఛేచ్చరాజేన్ద్ర కపిలాతీర్థముత్తమమ్ । తత్ర
స్నాత్వానరో† రాజన్త్సర్వదానఫలంలభేత్ ॥ ౧౦ ॥ కరఞ్జతీర్థంగచ్ఛేత్తుదేవర్షిగణ
సేవితమ్।తత్రస్నాత్వానరో ‡ రాజన్రుద్రలోకమవాప్నుయాత్ ॥౧౧॥తతోగచ్ఛేత్తు
రాజేన్ద్ర కుణ్డలేశ్వరముత్తమమ్।తత్రసన్నిహితోరుద్రస్తిష్ఠతేహ్యుమయాసహ॥౧౨॥
తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్ర హ్యవధ్యస్త్రిదశైరపి । పిప్పలేశంతతోగచ్ఛేత్సర్వపాప
ప్రణాశనమ్ ॥ ౧౩ ॥ తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్ర రుద్రలోకేమహీయతే । తతోగచ్ఛే
త్తురాజేన్ద్ర విమలేశ్వరముత్తమమ్॥ ౧౪॥ తత్రదేవశిలారమ్యాచేశ్వరేణనివేశితా।
తత్రప్రాణాన్పరిత్యజ్యరుద్రలోకమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౫ ॥ తతఃపుష్కరిణీంగచ్ఛే
త్తత్రస్నానంసమాచరేత్।స్నాతమాత్రోనరస్తత్రహీన్ద్రస్యార్ధాసనంలభేత్ ॥౧౬॥
నర్మదాసరితాంశ్రేష్ఠారుద్రదేహాద్వినిస్సృతా । తారయేత్సర్వభూతానిస్థావరాణి
చరాణిచ ॥ ౧౭ ॥ సర్వదేవాధిదేవేనత్వీశ్వరేణమహాత్మనా । కథితాఋషిసఙ్ఘే
భ్యోహ్యస్మాకంచవిశేషతః ॥ ౧౮ ॥ మునిభిస్సంస్తుతాహ్యేషానర్మదాప్రవరానదీ।
రుద్రదేహాద్వినిష్క్రాన్తాలోకానాంహితకామ్యయా ॥ ౧౯ ॥ సర్వపాపహరాని
త్యంసర్వదేవనమస్కృతా । సంస్తుతాదేవగన్ధర్వైరప్సరోభిస్తథైవచ ॥ ౨౦ ॥ న
మఃపుణ్యజలేహ్యాద్యేనమస్సాగరగామిని । నమస్తేపాపశమనినమోదేవివరాన
నే॥ ౨౧ ॥ నమోస్తుతేఋషిగణసఙ్ఘసేవితేనమోస్తుతేశఙ్కరదేహనిస్సృతే । న
మోస్తుతేధర్మభృతాంవరాననే నమోస్తుతేసర్వపవిత్రపావని ॥ ౨౨ ॥ యశ్చేదం
పఠతేస్తోత్రంనిత్యంశుద్ధమనానరః । బ్రాహ్మణోవేదమాప్నోతిక్షత్రియోవిజయీభ
వేత్ ॥ ౨౩ ॥ వైశ్యస్తులభతేలాభంశూద్రశ్చైవశుభాంగతిమ్ । అర్థార్థీలభతే
హ్యర్థంస్మరణాదేవనిత్యశః ॥ ౨౪ ॥ నర్మదాంసేవతేనిత్యంస్వయందేవోమహేశ్వ
రః । తేనపుణ్యానదీజ్ఞేయాబ్రహ్మహత్యాపహారిణీ ॥ ౨౫ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేనర్మదామాహాత్మ్యేయన్త్రేశ్వర తీర్థాదిమహి
మానువర్ణనంనామ ఏకోననవత్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

* తతోగాలేశ్వరం. † రాజన్కపిలాదానమాప్నుయాత్.
‡ రాజన్గోలోకంసమవాప్నుయాత్.

మార్కణ్డేయః ॥ తదాప్రభృతిబ్రహ్మాద్యాఋషయశ్చతపోధనాః । సేవన్తే
నర్మదాంరాజన్నాగక్రోధవివర్జితాః ॥ ౧ ॥ యుధిష్ఠిరః॥ యస్మిన్నిపతితందృష్ట్వాశూ
లందేవస్యభూతలే । తస్యపుణ్యంసమాఖ్యాహియథావన్మునిసత్తమ॥ ౨ ॥ మా
ర్కణ్డేయః ॥ శూలభేదేతివిఖ్యాతంతీర్థంపుణ్యతమంమహత్ । తత్రస్నాత్వార్చ
యేద్దేవంగోసహస్రఫలంలభేత్॥ ౩ ॥ త్రిరాత్రంకారయేద్యస్తుతస్మింస్తీర్థేనరాధిప ।
అర్చయిత్వామహాదేవంపునర్జన్మనవిద్యతే॥ ౪ ॥ భీమేశ్వరంతతోగచ్ఛేన్నారదేశ్వ
రముత్తమమ్ । ఆదిత్యేశంమహాపుణ్యం * స్మృతంకిల్బిషనాశనమ్ ॥ ౫ ॥ నన్దికేశం
పరిక్రమ్యప్రాప్తంజన్మనఃఫలమ్ । వారుణేశంతతఃపశ్యేత్స్వతన్త్రేశ్వరమేవ
చ॥ ౬ ॥ సర్వతీర్థఫలంతస్యపఞ్చాయతనదర్శనాత్ । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రయుద్ధం
వైయత్రసాధితమ్ ॥ ౭॥ కోటితీర్థంతువిఖ్యాతమసురాయత్రయోద్ధితాః।యత్రతేనిహ
తారాజన్దానవాబలదర్పితాః॥ ౮॥ తేషాంశిరాంస్యగృహ్ణన్తసర్వేదేవాస్సమాగతాః॥
తైస్తుసంస్థాపితోదేవశ్శూలపాణిర్మహేశ్వరః॥౯॥ కోటిర్వైనిహతాతత్రతేనకోటీశ్వ
రస్స్మృతః । దర్శనాత్తస్యతీర్థస్యసదేహస్స్వర్గమారుహేత్ ॥ ౧౦ ॥ తదాత్విన్ద్రే
ణక్రుద్రత్వాద్వజ్రంకీలేనయన్త్రితమ్ । తదాప్రభృతిలోకానాంస్వర్గమార్గోనివా
రితః॥౧౧॥ † సఘృతంశ్రీఫలందద్యాత్కృత్వాచాన్తేప్రదక్షిణమ్ । పార్వతంసహదీ
పంతుశిరసాచైవధారయేత్ ॥౧౨॥సర్వకామసుసమ్పూర్ణోరాజాభవతిపాణ్డవ । మృ
తోరుద్రత్వమాప్నోతితతోసౌజాయతేపునః॥ ౧౩ ॥ స్వర్గాదేత్యభవేద్రాజారాజ్యం
కృత్వాదివంవ్రజేత్ । మహాదేవంతతఃపశ్యేత్త్రయోదశ్యాంతుమానవః ॥ ౧౪ ॥
స్నాతమాత్రోనరస్తత్రసర్వయజ్ఞఫలంలభేత్ । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రతీర్థంపరమ
శోభనమ్॥ ౧౫॥ నరాణాంపాపనాశాయహ్యగస్త్యేశ్వరముత్తమమ్। తత్రస్నాత్వా
నరోరాజన్ముచ్యతేబ్రహ్మహత్యయా ॥ ౧౬ ॥ కార్త్తికస్యతుమాసస్యకృష్ణపక్షేచతు
ర్దశీ । ఘృతేనస్నాపయేద్దేవంసమాధిస్థోజితేన్ద్రియః॥ ౧౭॥ ఏకవింశకులోపేతోన
చ్యవేదైశ్వరాత్పురాత్ । ధేనుంచోపానహచ్ఛత్రందద్యాచ్చఘృతకమ్బళమ్॥౧౮॥
భోజనంచైవవిప్రాణాంసర్వంకోటిగుణంభవేత్ ।తతోగచ్ఛేచ్చరాజేన్ద్రబలాకేశ్వ
రముత్తమమ్॥ ౧౯॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్సింహాసనపతిర్భవేత్ । నర్మదాదక్షి
ణేకూలేతీర్థంశక్రస్యవిశ్రుతమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఉపోష్యరజనీమేకాంస్నానంతత్రసమాచరే
త్ । స్నానంకృత్వాయథాన్యాయమర్చయిత్వాజనార్దనమ్॥ ౨౧ ॥ గోసహస్రఫలం
తస్యవిష్ణులోకంసగచ్ఛతి । ఋషితీర్థంతతోగచ్ఛేత్సర్వపాపహరంనృణామ్॥ ౨౨॥
స్నాతమాత్రోనరస్తత్ర శివలోకేమహీయతే । నారదస్యతుతత్రైవతీర్థంపరమశోభ
నమ్ ॥ ౨౩ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రగోసహస్రఫలంలభేత్ । దేవతీర్థంతతోగచ్ఛే

* తథాఘృతమధుస్రవమ్.

† సఘృతంశ్రీఫలంజగ్ధ్వా.

ద్బ్రహ్మణానిర్మితంపురా ॥ ౨౪ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్బ్రహ్మలోకేమహీయతే। అమరకణ్టకంగచ్ఛేదమరైస్థాపితంపురా ॥ ౨౫ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రరుద్రలోకేమహీయతే । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర తురాసఙ్గమముత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥ తత్పుణ్యాయతనందృష్ట్వాముచ్యతేబ్రహ్మహత్యయా। ఋణతీర్థంతతోగచ్ఛేదృణేభ్యోముచ్యతేధ్రువమ్ ॥ ౨౭ ॥ వటేశ్వరంతతోదృష్ట్వాపర్యాప్తంజన్మనఃఫలమ్ । భీమేశ్వరంతతోగచ్ఛేత్సర్వవ్యాధివినాశనమ్ ॥ ౨౮ ॥ స్నాతమాత్రోనరోరాజన్సర్వదుఃఖైఃప్రముచ్యతే।తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర రావణేశ్వరముత్తమమ్॥ ౨౯॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర నదీసఙ్గమముత్తమమ్ ॥ ౩౦ ॥ సోమతీర్థంతతోగచ్ఛేచ్చన్ద్రక్షేత్రమనుత్తమమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్భక్త్యాపరమయాయుతః ॥ ౩౧ ॥ తత్క్షణాద్దివ్యదేహస్థశ్శివవన్మోదతేచిరమ్ । షష్టివర్షసహస్రాణిశివలోకేమహీయతే ॥ ౩౨ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర పిఙ్గళేశ్వరముత్తమమ్। అహోరాత్రోపవాసేనత్రిరాత్రఫలమాప్నుయాత్ ॥ ౩౩॥ తస్మింస్తీర్థేతురాజేన్ద్ర కపిలాంయఃప్రయచ్ఛతి । యావన్తితస్యారోమాణితత్ప్రసూతికులేషుచ ॥ ౩౪ ॥ తావద్వర్షసహస్రాణిరుద్రలోకేమహీయతే । యస్తుప్రాణపరిత్యాగంతత్రకుర్యాన్నరాధిప ॥ ౩౫ ॥ అక్షయంమోదతేకాలంయావచ్చన్ద్రదివాకరౌ । నర్మదాతటమాశ్రిత్యతిష్ఠేయుర్యేత్రమానవాః॥౩౬॥ తేమృతాస్స్వర్గమాయాన్తిసన్తస్సుకృతినోయథా। సురేశ్వరంతతోగచ్ఛేన్నామ్నాకర్కోటకేశ్వరమ్॥౩౭॥ గఙ్గావతరతేతత్రదినేపుణ్యేనసంశయః । నన్దితీర్థంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౩౮॥ తుష్యతేతస్యనన్దీశస్సోమలోకేమహీయతే। తతోద్వీపేశ్వరంగచ్ఛేద్వ్యాసతీర్థంతపోవనమ్॥౩౯॥ నివర్తితాపురాతత్రవ్యాసభీతామహానదీ । హుఙ్కారితాతువ్యాసేనదక్షిణేనతతోగతా॥ ౪౦॥ ప్రదక్షిణంతుయఃకుర్యాత్తస్మింస్తీర్థేనరాధిప । స్వర్గేసమోదతేకాలంయావచ్చన్ద్రదివాకరౌ॥ ౪౧॥ వ్యాసస్తత్రభవేత్ప్రీతోవాఞ్ఛితంలభతేఫలమ్ । సూత్రేణవేష్టయిత్వాతుదీపోదేయస్సవేదికః॥ ౪౨॥ క్రీడతేహ్యక్షయంకాలంయథారుద్రస్తథైవసః । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర ఐరణ్డీతీర్థముత్తమమ్॥౪౩॥సఙ్గమేతునరస్స్నాత్వాముచ్యతేసర్వకిల్బిషైః।ఐరణ్డీత్రిషులోకేషువిఖ్యాతాపాపనాశినీ॥౪౪॥అథవాశ్వయుజేమాసిశుక్లపక్షస్యచాష్టమీ।శుచిర్భూత్వానరస్స్నాత్వాసోపవాసపరాయణః॥ ౪౫॥బ్రాహ్మణంభోజయేదేకంకోటిర్భవతిభోజితా । ఐరణ్డీసఙ్గమేస్నాత్వాభక్తిభావానురఞ్జితః॥౪౬॥మృత్తికాంశిరసిస్థాప్యఅవగాహ్యచవైజలమ్ । నర్మదోదకసమ్మిశ్రంముచ్యతేసర్వకిల్బిషైః ॥ ౪౭ ॥ ప్రదక్షిణంతుయఃకుర్యాత్తస్మింస్తీర్థేనరాధిప । ప్రదక్షిణీకృతాతేనసప్తద్వీపావసున్ధరా ॥ ౪౮ ॥ తతస్సువర్ణసలిలేస్నాత్వాదత్త్వాతుకాఞ్చనమ్ । కాఞ్చనేనవిమానేనరుద్రలోకేమహీయతే॥ ౪౯ ॥ తతస్స్వర్గాచ్చ్యుతఃకాలాద్రాజాభవతివీర్యవాన్ । తతోగచ్ఛేత్తురాజే

న్ద్రహితునద్యాస్తుసఙ్గమమ్ ॥ ౫౦ ॥ త్రైలోక్యవిశ్రుతందివ్యంతత్రసన్నిహితశ్శి
వః । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్నానాపత్యమవాప్నుయాత్ ॥ ౫౧ ॥ స్కన్దతీర్థంత
తోగచ్ఛేత్సర్వపాపప్రణాశనమ్ । తత్రగత్వాతురాజేన్ద్రతతస్స్నానంసమాచరే
త్ ॥ ౫౨ ॥ ఆజన్మసఞ్చితంపాపంస్నానమాత్రాద్వ్యపోహతి । * తతఆఙ్గిరసంగచ్ఛే
త్స్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౫౩ ॥ గోసహస్రఫలంతస్యరుద్రలోకేమహీయతే ।
గణతీర్థంతతోగచ్ఛేత్సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౫౪ ॥ తత్రగత్వాతురాజేన్ద్రస్నానం
తత్రసమాచరేత్ । గోసహస్రఫలంతస్యశివలోకేమహీయతే ॥ ౫౫ ॥ సప్తజ
న్మకృతైఃపాపైర్ముచ్యతేనాత్రసంశయః । వటేశ్వరంతతోగచ్ఛేత్సర్వతీర్థమనుత్తమ
మ్ ॥ ౫౬ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్గోసహస్రఫలంలభేత్ । సఙ్గమేశంతతోగచ్ఛేత్సర్వ
దేవనమస్కృతమ్ ॥ ౫౭ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రచేన్ద్రత్వంలభతేధ్రువమ్ । కోటి
తీర్థంతతోగచ్ఛేత్సర్వపాపహరంపరమ్ ॥ ౫౮ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజ్యంలభతేనా
త్రసంశయః । తత్రతీర్థంసమాసాద్యదానందద్యాచ్చయోనరః ॥ ౫౯ ॥ తస్యతీర్థప్రభా
వేనసర్వంకోటిగుణంభవేత్ । అథనారీభవేత్కాచిత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౬౦ ॥
గౌరీతుల్యాభవేత్సాపిత్విన్ద్రపత్నీనసంశయః । అఙ్గారేశంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రస
మాచరేత్ ॥ ౬౧ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రరుద్రలోకేమహీయతే । అఙ్గారకచతుర్థ్యాం
తుస్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౬౨ ॥ అక్షయంమోదతేకాలమవిశఙ్కితమానసః । అ
యోనిసఙ్గమేస్నాత్వానపశ్యేద్యోనిసఙ్కటమ్ ॥ ౬౩ ॥ పాణ్డవేశంతుతత్రైవస్నానం
తత్రసమాచరేత్ । అక్షయంమోదతేకాలమవధ్యస్సురైరపి ॥ ౬౪ ॥ విష్ణులోకంత
తోగత్వాక్రీడతేభోగసంయుతః । తత్రభుక్త్వామహాభోగాన్మర్త్యేరాజోఽభిజాయ
తే ॥ ౬౫ ॥ కరేశ్వరంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ । ఉత్తరాయణస
మ్ప్రాప్తేయదిచ్ఛేత్తస్యతద్భవేత్ ॥ ౬౬ ॥ చన్ద్రభాగాంతతోగచ్ఛేత్స్నానంత
త్రసమాచరేత్ । స్నాతమాత్రోనరస్తత్రసోమలోకేమహీయతే ॥ ౬౭ ॥ తతోగ
చ్ఛేత్తురాజేన్ద్రతీర్థంశక్రస్యవిశ్రుతమ్ । పూజితందేవరాజేనదేవైరపినమస్కృత
మ్ ॥ ౬౮ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్దానందత్వాతుకాఞ్చనమ్ । అథవానీలవర్ణాభం
వృషభంయస్సముత్సృజేత్ ॥ ౬౯ ॥ వృషభస్యతురోమాణితత్ప్రసూతికులేషుచ ।
తావద్వర్షసహస్రాణినరోహరపురేవసేత్ ॥ ౭౦ ॥ తతస్స్వర్గాత్పరిభ్రష్టోరాజా
భవతివీర్యవాన్ । అశ్వానాంశ్వేతవర్ణానాంసహస్రాణాంనరాధిప ॥ ౭౧ ॥ స్వామీ
భవతిమర్త్యేషుతస్యతీర్థప్రభావతః । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రబ్రహ్మావర్తమనుత్తమ
మ్ ॥ ౭౨ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్తర్పయేత్పితృదేవతాః । ఉపోష్యరజనీమేకాం
పిణ్డందత్వాయథావిధి ॥ ౭౩ ॥ కన్యాగతేయదాదిత్యేఅక్షయంసతతంభవేత్ । త
తోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రకపిలాతీర్థముత్తమమ్ ॥ ౭౪ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్కపి

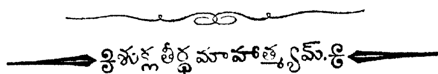
* లిఙ్గసారంతతోగచ్ఛేత్.

లాంయఃప్రయచ్ఛతి । సమ్పూర్ణాంపృథివీందత్వాయత్ఫలంతదవాప్నుయాత్ ॥ ౭౫॥ నర్మదేశంపరంతీర్థంనభూతంనభవిష్యతి । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్నశ్వమేధఫలంలభేత్ ॥ ౭౬॥ నర్మదాదక్షిణేకూలేసఙ్గమేశ్వరముత్తమమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్సర్వయజ్ఞఫలంలభేత్ ॥ ౭౭॥ తతస్సర్వగతోరాజాపృథివ్యామభిజాయతే । సర్వలక్షణసమ్పూర్ణస్సర్వవ్యాధివివర్జితః ॥ ౭౮ ॥ నార్మదేచోత్తరేకూలేతీర్థంపరమశోభనమ్ । ఆదిత్యాయతనంరమ్యమీశ్వరేణతుభాషితమ్॥ ౭౯॥ తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రదానందత్వాతుశక్తితః। తస్యతీర్థప్రభావేనదత్తంభవతిచాక్షయమ్॥ ౮౦॥ దరిద్రావ్యాధితాయేచయేచదుష్కృతకర్మిణః । ముచ్యన్తేసర్వపాపేభ్యోరవిలోకంప్రయాన్తితే॥ ౮౧॥ మాఘమాసేతుసమ్ప్రాప్తేశుక్లపక్షస్యసప్తమీ। వసేదాయతనేయస్తునిరాహారోజితేన్ద్రియః॥ ౮౨॥ నజరావ్యాధితోమూకోనచాన్ధోబధిరస్తథా। సుభగోరూపసమ్పన్నస్స్త్రీణాంభవతివల్లభః॥ ౮౩॥ ఏవంతీర్థంమహాపుణ్యంమార్కణ్డేయేనభాషితమ్। యేనజానన్తిరాజేన్ద్రవఞ్చితాస్తేనసంశయః॥ ౮౪॥ గార్గేశ్వరంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ । స్నాతమాత్రోనరస్తత్రస్వర్గలోకమవాప్నుయాత్ ॥ ౮౫॥ మోదతేస్వర్గలోకస్థోయావదిన్ద్రాశ్చతుర్దశ। సమీపతస్స్థితంతస్యనాగేశ్వరతపోవనమ్ ॥ ౮౬ ॥ తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రనాగలోకమవాప్నుయాత్ । చతుశ్చిరాన్నగకన్యాభిఃక్రీడతేకాలమక్షయమ్ ॥ ౮౭ ॥ కుబేరభవనంగచ్ఛేత్తుకుబేరోయత్రసంస్థితః । కాలేశ్వరంపరంతీర్థంకుబేరోయత్రచోషితః ॥ ౮౮ ॥ తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రసర్వసమ్పదమాప్నుయాత్। తతఃపశ్చిమతోగచ్ఛేన్మారుతాలయముత్తమమ్ ॥ ౮౯ ॥ తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రశుచిర్భూత్వాసమాహితః । కాఞ్చనంచతతోదద్యాద్యథాశక్త్యాతుబుద్ధిమాన్ ॥ ౯౦ ॥ పుష్పకేనవిమానేనవాయులోకంసగచ్ఛతి । యమతీర్థంతతోగచ్ఛేన్మాఘమాసేయుధిష్ఠిర ॥ ౯౧ ॥ కృష్ణపక్షేచతుర్దశ్యాంస్నానంతత్రసమాచరేత్ । నక్తంభోజ్యంతతఃకుర్యాన్నపశ్యేద్యోనిసఙ్కటమ్॥ ౯౨ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రఅహల్యాతీర్థముత్తమమ్। స్నాతమాత్రోనరస్తత్రహ్యప్సరోభిఃప్రమోదతే ॥ ౯౩ ॥ అహల్యాచతపస్తప్త్వాతత్రముక్తిముపాగతా। చైత్రమాసేతుసమ్ప్రాప్తేశుక్లపక్షేచతుర్దశీ॥ ౯౪ ॥ కామదేవదినేతస్మిన్నహల్యాంయస్తుపూజయేత్ । యత్రయత్రనరోత్పన్నోవరస్తత్రప్రియోభవేత్ ॥ ౯౫ ॥ స్త్రీవల్లభోభవేచ్ఛ్రీమాన్కామదేవఇవాపరః । అయోధ్యాంతుసమాసాద్యతీర్థంరామస్యవిశ్రుతమ్ ॥ ౯౬ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే । సోమతీర్థంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౯౭ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే । సోమగ్రహేతురాజేన్ద్రపాపక్షయకరంనృణామ్ ॥ ౯౮ ॥ త్రైలోక్యవిశ్రుతంరాజన్సోమతీర్థంమహాఫలమ్ । యస్తుచాన్ద్రాయణంకుర్యాత్తస్మింస్తీ

ర్థేనరాధిప ॥ ౯౯ ॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మాసోమలోకంసగచ్ఛతి । అగ్నిప్రవేశేథజ
లేఅథవాపిహ్యనాశకే॥ ౧౦౦ ॥ సోమతీర్థేమృతోయస్తునాసౌమర్త్యేఽభిజాయతే ।
శుభతీర్థంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౧౦౧ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రగో
లోకేషుమహీయతే । తతోగచ్ఛేచ్చరాజేన్ద్రవిష్ణుతీర్థమనుత్తమమ్॥ ౧౦౨॥ యో
ధనీపురమాఖ్యాతంవిష్ణుస్థానమనుత్తమమ్। అసురాయోధితాస్తత్రవాసుదేవేనకోటి
శః॥ ౧౦౩॥ తత్రతీర్థంసముత్పన్నంవిష్ణుప్రీతోభవేదిహ । అహోరాత్రోపవాసేన
బ్రహ్మహత్యాంవ్యపోహతి॥ ౧౦౪॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రతాపసేశ్వరముత్తమమ్।
హరిణీవ్యాధసన్త్రస్తాపతితాయత్రసామృగీ ॥ ౧౦౫ ॥ జలేప్రక్షిప్తగాత్రాతుఅన్త
రిక్షంగతాచసా। వ్యాధోవిస్మితచిత్తస్తుపరంవిస్మయమాగతః ॥ ౧౦౬ ॥ తేనతాపే
శ్వరంతీర్థంనభూతంనభవిష్యతి।తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రబ్రహ్మతీర్థమనుత్తమమ్॥౧౦౭॥
అమోహకమితిఖ్యాతంపితౄంశ్చైవాత్రతర్పయేత్ । పౌర్ణమాస్యామమాయాంతు
శ్రాద్ధంకుర్యాద్యథావిధి॥ ౧౦౮ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్పితృపిణ్డంతుదాపయేత్ ।
గజరూపాశిలాతత్రతోయమధ్యేప్రతిష్ఠితా॥ ౧౦౯ ॥ తస్యాంతుదాపయేత్పిణ్డంవైశా
ఖ్యాంతువిశేషతః । తృప్యన్తిపితరస్తత్రయావత్తిష్ఠతిమేదినీ ॥ ౧౧౦ ॥ తతోగచ్ఛేచ్చ
రాజేన్ద్రసిద్ధేశ్వరమనుత్తమమ్।తత్రస్నాత్వానరోరాజన్గణపత్యన్తికంవ్రజేత్ ॥౧౧౧॥
తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రలిఙ్గోయత్రజనార్దనః । తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రవిష్ణులోకేమ
హీయతే ॥ ౧౧౨॥ నర్మదాదక్షిణేకూలేతీర్థంపరమశోభనమ్ । వామదేవస్స్వయం
తత్రతపోతప్యతవైమహత్ ॥ ౧౧౩ ॥ దివ్యంవర్షసహస్రంతుశఙ్కరంపర్యుపాసత।
సమాధిభఙ్గదగ్ధాస్తుశఙ్కరేణమహాత్మనా ॥ ౧౧౪ ॥ శ్వేతపర్వాయమశ్చైవ
హుతాశశ్శుక్లపర్వణి । ఏతద్దగ్ధాస్తుతేసర్వేకుసుమేశ్వరమాస్థితాః ॥ ౧౧౫ ॥ దివ్య
వర్షసహస్రేణతుష్టస్తేషాంమహేశ్వరః । ఉమయాసహితోరుద్రస్తేషాంతుష్టోవరప్ర
దః ॥ ౧౧౬ ॥ విమోచయిత్వాతాన్సర్వాన్నర్మదాతటమాస్థితః । తస్యతీర్థప్రభా
వేనపునర్దేవత్వమాగతాః॥ ౧౧౭॥ త్వత్ప్రసాదాన్మహాదేవతీర్థంభవతుచోత్తమమ్।
అర్ధయోజనవిస్తీర్ణంతీర్థందిక్షుసమన్తతః ॥ ౧౧౮ ॥ తస్మింస్తీర్థేనరస్స్నాత్వాచో
పవాసపరాయణః । కుసుమాయుధరూపేణరుద్రలోకేమహీయతే ॥ ౧౧౯ ॥ వై
శ్వానరోయమశ్చైవకామదేవస్తథామరుత్ । తపస్తప్త్వాతురాజేన్ద్రపరాంసిద్ధిమ
వాప్నుయుః ॥ ౧౨౦ ॥ అఙ్కోలస్యసమీపేతునాతిదూరేతుతస్యవై । స్నానందా
నంచతత్రైవభోజనంపిణ్డపాతనమ్ ॥ ౧౨౧ ॥ అగ్నిప్రవేశేథజలేఅథవాచాప్యనాశ
కే । అనివృత్తాగతిస్తస్యమృతస్యాముత్రజాయతే॥ ౧౨౨ ॥ త్ర్యమ్బకేనతుతోయేన
యశ్చరుంస్నపయేన్నరః । అఙ్కోల్లమూలేదత్వాతుపిణ్డంచైవయథావిధి॥ ౧౨౩ ॥
పితరస్తస్యతృప్యన్తియావచ్చన్ద్రదివాకరౌ । ఉత్తరేత్వయనేప్రాప్తేఘృతస్నానం
కరోతియః॥ ౧౨౪ ॥ పురుషోవాస్త్రియోవాపివసేచ్ఛివపురేశుచిః । సిద్ధేశ్వరస్య

దేవస్యప్రాతఃపూజాంప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౨౫ ॥ శుభాంగతిమవాప్నోతిశివలోకేమ హీయతే । యదావతీర్ణఃకాలేనరూపవాన్సుభగోభవేత్ ॥ ౧౨౬ ॥ మర్త్యేభవ తిరాజాసౌఆసముద్రాన్తగోచరే । క్షేత్రపాలంనపశ్యేద్యోదణ్డపాణిం మహాబల మ్॥౧౨౭॥ వృథాతస్యభవేద్యాత్రాహ్యదృష్ట్వాకర్ణకుణ్డలమ్ । ఏతత్తీర్థఫలంజ్ఞాత్వా సర్వేదేవాస్సమాగతాః ॥ ౧౨౮ ॥ ముఞ్చన్తిపుష్పవృష్టింతుస్తువన్తికుసుమేశ్వ రమ్ ॥ ౧౨౯ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే నర్మదామాహాత్మ్యేశూలభేదతీర్థాది మహి మానువర్ణనంనామనవత్యుత్తరశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీశుక్లతీర్థమాహాత్మ్యమ్.శ్రీ

మార్కణ్డేయః ॥ భార్గవేశంతతోగచ్ఛేద్భగ్నోయత్రజనార్దనః। అసురైస్తుమ హాయుద్ధేమహాబలపరాక్రమైః ॥ ౧ ॥ హుఙ్కారితాస్తుదేవేనదానవాఃప్రళయంగ తాః । తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ ౨ ॥ శుక్లతీర్థస్యచో త్పత్తింశృణుపాణ్డవనన్దన । హిమవచ్ఛిఖరేరమ్యేనానాధాతువిచిత్రితే ॥ ౩ ॥ తరు ణాదిత్యసఙ్కాశేతప్తకాఞ్చనసప్రభే । వజ్రస్ఫటికసోపానేచిత్రవేదిశిలాతలే॥ ౪॥ జామ్బూనదమయేదివ్యేనానాపుష్పోపశోభితే। తత్రాసీనంమహాదేవంసర్వజ్ఞంప్రభు మవ్యయమ్ ॥ ౫ ॥ లోకానుగ్రహకంశాన్తంగణబృన్దైస్సమాకులమ్ । స్కన్దనన్దిమ హాకాలైర్వీరభద్రగణాదిభిః॥ ౬ ॥ ఉమయాసహితందేవంమార్కణ్డఃపర్యపృచ్ఛత। దేవదేవమహాదేవబ్రహ్మవిష్ణ్విన్ద్రసంస్తుత ॥ ౭ ॥ సంసారభయభీతోహంసుఖో పాయంబ్రవీహిమే । భగవన్భూతభవ్యేశసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౮ ॥ తీర్థానాం పరమంతీర్థంతద్వదస్వమహేశ్వర ॥ ఈశ్వరః॥ శృణువిప్రమహాప్రాజ్ఞసర్వశాస్త్ర విశారద ॥ ౯ ॥ స్నానాయగచ్ఛసుభగఋషిసఙ్ఘైస్సమావృతః । మన్వత్రికశ్యపా శ్చైవయాజ్ఞవల్క్యశనాఙ్గిరాః ॥ ౧౦ ॥ యమాపస్తమ్బసంవర్తాఃకాత్యాయ నబృహస్పతీ । నారదోగౌతమశ్చైవసేవన్తేధర్మకాఙ్క్షిణః ॥ ౧౧ ॥ గఙ్గాంకనఖలం పుణ్యంప్రయాగంపుష్కరంగయామ్ । కురుక్షేత్రంయథాపుణ్యంరాహుగ్రస్తేదివా కరే॥౧౨॥ దివావాయదివారాత్రౌశుక్లతీర్థంమహాఫలమ్ । దర్శనాత్స్పర్శనాచ్చైవ స్నానాద్ధ్యానాత్తపోజపాత్ ॥ ౧౩ ॥ హోమాచ్చైవోపవాసాచ్చశుక్లతీర్థంమ హాఫలమ్ । శుక్లతీర్థంమహాపుణ్యంనర్మదాయాంవ్యవస్థితమ్॥ ౧౪॥ చాణక్యోనామ రాజర్షిస్సిద్ధింతత్రసమాగతః।ఏతత్క్షేత్రంసముత్పన్నంయోజనంవృత్తసంస్థితమ్॥౧౫॥ శుక్లతీర్థంమహాపుణ్యంసర్వపాపప్రణాశనమ్ । పాదపాగ్రేణదృష్టేనబ్రహ్మహత్యాం

వ్యపోహతి॥౧౬॥ *జలస్యదృష్టిమాత్రేణభ్రూణహత్యాంవ్యపోహతి। అహంతత్రఋ
షిశ్రేష్ఠతిష్ఠామిహ్యుమయాసహ॥౧౭॥†వైశాఖేమాఘమాసేతుకృష్ణపక్షేచతుర్దశీ।
కైలాసాచ్చాపినిష్క్రమ్యతత్రసన్నిహితోహ్యహమ్॥ ౧౮॥ దైత్యదానవగన్ధర్వాస్సి
ద్ధవిద్యాధరాస్తథా।గణాశ్చాప్సరసోనాగాస్సర్వేదేవాస్సమాగతాః॥౧౯॥ గగనస్థా
స్తుతిష్ఠన్తివిమానైస్సర్వకామికైః।శుక్లతీర్థంతురాజేన్ద్రహ్యాగతాధర్మకాఙ్క్షిణః॥౨౦॥
రజకేనయథావస్త్రంశుక్లంభవతివారిణా। ఆజన్మసఞ్చితంపాపంశుక్లతీర్థంవ్యపోహ
తి॥౨౧॥స్నానందానంమహాపుణ్యంమార్కణ్డఋషిసత్తమ। శుక్లతీర్థాత్పరంతీర్థంన
భవిష్యతిభూతలే॥౨౨॥పూర్వేవయసికర్మాణికృత్వాపాపానిమానవః। అహోరా
త్రోపవాసేనశుక్లతీర్థంవ్యపోహతి॥ ౨౩॥ తపసాబ్రహ్మచర్యేణయజ్ఞైర్దానేనవాపునః।
దేవార్చనేనయాతుష్టిర్నసాక్రతుశతైరపి॥ ౨౪॥ పుణ్యేకార్తికమాసేతుకృష్ణపక్షే
చతుర్దశీ। ఘృతేనస్నాపయేద్దేవముపోష్యపరమేశ్వరమ్॥ ౨౫॥ ఏకవింశకులోపే
తోనచ్యవేదైశ్వరాత్పదాత్। శుక్లతీర్థంమహాపుణ్యమృషిసిద్ధైర్నిషేవితమ్॥౨౬॥త
త్రస్నాత్వానరోరాజన్నపునర్జన్మభాగ్భవేత్।స్నాత్వావైశుక్లతీర్థేతుహ్యర్చయేద్వృ
షభధ్వజమ్॥ ౨౭॥ కపాలపూరణంకృత్వాతుష్యత్యత్రమహేశ్వరః।అర్ధనారీశ్వరం
దేవంపరస్తంరోలిఖాపయేత్॥ ౨౮॥ శఙ్ఖతూర్యనినాదైశ్చబ్రహ్మఘోషైశ్చసద్ద్వి
జైః। జాగరంకారయేత్తత్రనృత్యగీతాదిమఙ్గలైః॥౨౯॥ ప్రభాతేశుక్లతీర్థేతుస్నానం
వైదేవతార్చనమ్।ఆచార్యాన్పూజయేత్పశ్చాచ్ఛివవ్రతపరాఞ్ఛుభాన్॥ ౩౦॥ దక్షిణాం
చయథాశక్త్యావిత్తశాఠ్యంనకారయేత్। ప్రదక్షిణంతతఃకృత్వాశనైర్దేవాన్తికం
వ్రజేత్॥ ౩౧॥ ఏవంవైకురుతేయస్తుతస్యపుణ్యఫలంశృణు। దివ్యంవిమానంచా
రూఢస్స్తూయమానోప్సరోగణైః॥ ౩౨॥ శివతుల్యబలోపేతస్తిష్ఠత్యాభూతసమ్ప్ల
వమ్। శుక్లతీర్థేతుయానారీదదాతికనకంశుభమ్॥ ౩౩॥ ఘృతేనస్నాపయేద్దేవం
కుమారంచాపిపూజయేత్। ఏవంయాకురుతేభక్త్యాతస్యాఃపుణ్యఫలంశృణు॥౩౪॥
మోదతేదేవలోకస్థాయావదిన్ద్రాశ్చతుర్దశ। పౌర్ణమాస్యాంచతుర్దశ్యాంసఙ్క్రా
న్తౌవిషువేతథా॥ ౩౫॥ స్నాత్వాతుసోపవాసస్సన్విజితాత్మాసమాహితః। దానం
దద్యాద్యథాశక్త్యాప్రీయేతాంహరిశఙ్కరౌ॥ ౩౬॥ శుక్లతీర్థప్రభావేనసర్వంభ
వతిచాక్షయమ్। అనాథందుర్గతంవిప్రంనాథవన్తమథాపివా॥ ౩౭॥ ఉద్వాహ
యతియస్తీర్థేతస్యపుణ్యఫలంశృణు। యావత్తద్రోమసఙ్ఖ్యాచతత్ప్రసూతికులేషు
చ॥ ౩౮॥ తావద్వర్షసహస్రాణిశివలోకేమహీయతే॥ ౩౯॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేనర్మదామాహాత్మ్యేశుక్లతీర్థమహిమానువర్ణనం
నామ ఏకనవత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

---

* జగతీదర్శనాచ్చైవ.

† వైశాఖేచైత్రమాసేతు.

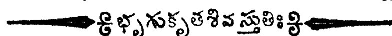
మార్కణ్డేయః॥ తత స్త్వనరకంగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ । స్నాతః
త్రోనర స్తత్రనరకంచనపశ్యతి॥ ౧ ॥ అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యంశృణుత్వంపాణ్డునన్ద
తస్మిం స్తీర్థేతురాజేన్ద్ర యస్యాస్థీనివినిక్షిపేత్ ॥ ౨ ॥ విలయంయాన్తి * సర్వాణి
పవాన్జాయతేనరః । గోతీర్థంతుతతోగచ్ఛేద్దృష్ట్వాపాపాత్ప్రముచ్యతే॥ ౩ ॥ త
గచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర కపిలాతీర్థముత్తమమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్గోసహస్రఫల
భేత్ ॥ ౪ ॥ జ్యేష్ఠమాసేతుసమ్ప్రాప్తేచతుర్దశ్యాంవిశేషతః । తత్రోపోష్యన
భక్త్యాకపిలాంయఃప్రయచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ ఘృతేనదీపంప్రజ్వాల్యఘృతేనస్నాపయే
వమ్ । సఘృతంశ్రీఫలంజగ్ధ్వాదత్వాచాన్తేప్రదక్షిణమ్ ॥ ౬ ॥ ఘణ్టాభరణసం
క్తాంకపిలాంయఃప్రయచ్ఛతి । శివతుల్యబలోభూత్వానైవాసౌజాయతేపునః॥ ౭
అఙ్గారకదినేప్రాప్తేచతుర్థ్యాంతువిశేషతః । స్నాపయిత్వాశివందద్యాద్బ్రాహ్మ
భ్యస్తుభోజనమ్ ॥ ౮ ॥ అఙ్గారకనవమ్యాంతుఅమాయాంచవిశేషతః । స్నాప
త్తత్రయత్నేనరూపవాన్సుభగోభవేత్ ॥ ౯ ॥ ఘృతేనస్నాపయేల్లిఙ్గంపూజయే
క్తితోద్విజాన్ । పుష్పకేనవిమానేనసహస్రైః పరివారితః॥ ౧౦ ॥ శైవంపదము
ప్నోతియత్రచాభిమతంభవేత్ । అక్షయంమోదతేకాలంయథారుద్ర స్తథైవసః॥౧
యదాతుకర్మసంయోగాన్మర్త్యలోకముపాగతః । రాజాభవతిధర్మిష్ఠోరూపవా
యతేకులే ॥ ౧౨ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్ర గణేశ్వరమనుత్తమమ్। శ్రావణేమాసి
మ్ప్రాప్తేకృష్ణపక్షేచతుర్దశీ॥ ౧౩ ॥ స్నాతమాత్రోనర స్తత్రరుద్రలోకేమహీయ
పితౄణాంతర్పణంకృత్వాముచ్యతేచఋణత్రయాత్ ॥ ౧౪ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురా
జేన్ద్ర ఋషితీర్థమనుత్తమమ్ । తృణబిన్దుర్ఋషిశ్శాపదగ్ధోవ్యవస్థితః॥౧౫॥ తత్ర
ర్థప్రభావేనశాపముక్తోభవేద్ద్విజః । గఙ్గేశ్వరసమీపేతుగఙ్గావదనముత్తమమ్॥౧
అకామోవాసకామోవాతత్రస్నాత్వాతుమానవః । ఆజన్మజనితైఃపాపైర్ముచ్య
నాత్రసంశయః ॥ ౧౭ ॥ తత్రతీర్థేనరస్స్నాత్వావ్రజతేయత్రశఙ్కరః । సర్వదా
ర్వదివసేస్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౧౮ ॥ పితౄణాంతర్పణంకృత్వాహ్యశ్వమే
ఫలంలభేత్ । ప్రయాగేయత్ఫలందృష్టంశఙ్కరేణమహాత్మనా ॥ ౧౯ ॥ తదేవ
లంపుణ్యంగఙ్గావదనసఙ్గమే । తస్యైవపశ్చిమేపార్శ్వేసమీపేనాతిదూరతః॥ ౨
దశాశ్వమేధనామానంత్రిషులోకేషువిశ్రుతమ్। ఉపోష్యరజనీమేకాంమాసిభాద్రప
తథా ॥ ౨౧॥ అమాయాంచనరస్స్నాత్వావ్రజతేయత్రశఙ్కరః । సర్వదాపర్వ
వసేస్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౨౨ ॥ పితౄణాంతర్పణంకృత్వాచాశ్వమేధఫ

——— దశాశ్వమేధతీర్థమాహాత్మ్యమ్. ———

లభేత్ । దశాశ్వమేధాత్పశ్చిమతోభృగుర్బ్రాహ్మణసత్తమః ॥ ౨౩ ॥ దివ్యంవ
సహస్రంతుఈశ్వరంపర్యుపాసత । వల్మీకవేష్టితశ్చాసౌపక్షిణాంచనికేతనః॥౨

* పాపాని.

ఆశ్చర్యంతుమహజ్జాతముమాయాశ్శఙ్కరస్య చ। గౌరీపప్రచ్ఛదేవేశంకోఽయమేవం తుసంస్థితః ॥ ౨౫ ॥ దేవోవాదానవోవాథకథయస్వమహేశ్వర॥ ఈశ్వరః॥ భృగుర్నామద్విజశ్రేష్ఠఋషీణాంప్రవరోమునిః ॥ ౨౬ ॥ ధ్యాయతేమాంసమాధిస్థోవరం ప్రార్థయతేప్రియే । తతఃప్రహసితాదేవీశఙ్కరంప్రత్యభాషత॥ ౨౭ ॥ ధూమవర్త్తిచ్ఛిఖాజాతాతతోఽద్యాపినతుష్యసే । దురారాధ్యోఽసితేనత్వంనాత్రకార్యావిచారణా॥ ౨౮ ॥ ఈశ్వరః ॥ నజానాసిమహాదేవిహ్యయంక్రోధేనవేష్టితః । దర్శయామి యథాతథ్యంప్రత్యక్షంతేకరోమ్యహమ్॥ ౨౯ ॥ తతస్స్మృతోఽథదేవేనధర్మరూపోవృషస్తదా । స్మరణాద్దేవదేవస్యవృషశ్శీఘ్రముపస్థితః ॥ ౩౦ ॥ వదంస్తుమానుషీంవాచమాదేశోదీయతాంప్రభో ॥ ఈశ్వరః ॥ వల్మీకంతంఖనస్వైనంవిప్రంభూమౌనిపాతయ॥ ౩౧॥ యోగస్థస్తుతతోధ్యాయన్భృగుస్తేననిపాతితః । తత్క్షణాత్క్రోధసన్తప్తోహస్తముత్క్షిప్యసోఽశపత్ ॥ ౩౨ ॥ ఏవంసమ్బాధమానస్తుకుత్రగచ్ఛసిరేవృష । అద్యాహంత్వాంసకోపేనప్రళయంత్వాంనయేవృష॥ ౩౩ ॥ ధర్షితస్తుతదావిప్రశ్చాన్తరితుంగతోవృషః । ఆకాశేప్రేక్షతేవిప్రపతదద్భుతముత్తమమ్ ॥ ౩౪ ॥ తతఃప్రహసితోరుద్రఋషేరగ్రేవ్యవస్థితః । తృతీయంలోచనందృష్ట్వావైలక్ష్యాత్పతితోభువి॥ ౩౫ ॥

॥ భృగుకృతశివస్తుతిః ॥

ప్రణమ్యదణ్డవద్భూమౌస్తువతేపరమేశ్వరమ్ । ప్రణిపత్యభూతనాథంభవోద్భవంత్వామహందివ్యరూపమ్ ॥ ౩౬ ॥ భవాతీతోభువనపతేప్రభోతువిజ్ఞాపయే కిఞ్చిత్ । త్వద్గుణనికరంవక్తుంకశ్శక్తోభవతిమానుషోనామ ॥ ౩౭ ॥ వాసుకిరపిహి కదాచిద్వదనసహస్రంభవేద్యస్య । భక్త్యాతథాపిశఙ్కరభువనపతేస్తుతిర్ముఖరయతిమాంమహేశ ॥ ౩౮ ॥ వదతఃక్షమస్వభగవన్ప్రసీదతవచరణనిరతస్య । సత్త్వం రజస్తమస్త్వంస్థిత్యుత్పత్త్యోర్వినాశనేదేవ ॥ ౩౯ ॥ త్వాంముక్త్వాభువనపతేభువనేశ్వరనైవదైవతంకిఞ్చిత్ । యమనియమయజ్ఞదానవేదాభ్యాసాశ్చధారణాయోగాః ॥ ౪౦ ॥ త్వద్భక్తేస్సర్వమిదంనార్హతిహికలాసహస్రాంశమ్ । ఉచ్ఛిష్టరస రసాయనఖడ్గాఞ్జనపాదుకావివరసిద్ధిర్వా ॥ ౪౧ ॥ చిహ్నంభవవ్రతానాం దృశ్యన్తేజన్మినఃప్రకటమ్ । శాఠ్యేననమతియద్యపిదదాసిత్వంభూతిమిచ్ఛతాందేవ ॥ ౪౨ ॥ భక్తిర్భవభేదకరీమోక్షాయవినిర్మితానాథ । పరదారపరస్వరతంపరిపరిభవదుఃఖశోకసన్తప్తమ్ ॥ ౪౩ ॥ పరవదనవీక్షణపరంపరమేశ్వరమాంపరిత్రాహి । మిథ్యాభిమానదగ్ధంక్షణభఙ్గురవిభవవిలసన్తమ్ ॥ ౪౪॥ క్రూరంకుపథాభిముఖంపతితంమాంపాహిదేవేశ । దీనేద్విజగణసర్వేబన్ధుజనేనైవదూషితావ్యాశా ॥ ౪౫ ॥ తృష్ణాతథాపిశఙ్కరకింమూఢంమాంవిడమ్బయతి । తృష్ణాంహరస్వాశీఘ్రంలక్ష్మీంమేదేహిహృదయవాసినీంనిత్యమ్ ॥ ౪౬ ॥ ఛిన్ధిమదమోహపాశానుత్తా

రయమాంమహాదేవ । కరుణాభ్యుదయంనామస్తోత్రమిదంసర్వసిద్ధిదందివ్యమ్॥ ౪౭
యఃపఠతిభక్తియుక్తస్తస్యతుష్యేద్భృగోర్యథాహిశివః॥ ఈశ్వరః ॥ అహంతుష్టో
స్మితేవిప్రవరంప్రార్థయచేప్సితమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఉమయాసహితోదేవోవరంతస్యప్ర
దాపయత్ ॥ భృగుః ॥ యదితుష్టోసిదేవేశయదిదేయోవరోమమ ॥ ౪౯ ॥ రుద్ర
దీభవేదేవమేతత్సమ్పాదయస్వమే ॥ ఈశ్వరః ॥ ఏవంభవతువిప్రేన్ద్రక్రోధ
నభవిష్యతి ॥ ౫౦ ॥ నపితాపుత్రయోశ్చైవతైకవాక్యంభవిష్యతి । తదాప్రభృ
తిబ్రహ్మాద్యాస్సదేవాసురకిన్నరాః ॥౫౧॥ ఉపాసన్తేభృగోస్తీర్థంతుష్టోయత్రమహే
శ్వరః । దర్శనాత్తస్యదేవస్యసద్యఃపాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ ౫౨ ॥ అవశాస్స్వవశ
వాపిమ్రియన్తేయత్రజన్తవః। గుహ్యాతిగుహ్యాసుగతిస్తేషాంనిస్సంశయంభవేత్ ॥౫౩
ఏతత్క్షేత్రంసువిపులంసర్వపాపప్రణాశనమ్ । తత్రస్నాత్వాదివంయాన్తియేమృతా
స్తేపునర్భవాః ॥ ౫౪ ॥ ఉపానహౌతథాచ్ఛత్రందేయమన్నంతుకాఞ్చనమ్ । భో
జనంతుయథాశక్త్యాహ్యక్షయంచతథాభవేత్ ॥ ౫౫ ॥ సూర్యోపరాగేయోదద్యా
ద్దానంచైవయథేచ్ఛయా । దీయమానంతుతద్దానమక్షయంతస్యతద్భవేత్ ॥౫౬॥
న్ద్రసూర్యోపరాగేతుయత్ఫలంత్వమరకణ్టకే । తదేవనిఖిలంపుణ్యంభృగుతీర్థేనసం
యః ॥ ౫౭ ॥ క్షీయన్తేసర్వదానానియజ్ఞదానతపఃక్రియాః । నక్షీయతేతపస్తప్తం
భృగుతీర్థేయుధిష్ఠిర ॥ ౫౮ ॥ యస్యవైతపసోగ్రేణతుష్టేనైవతుశమ్భునా । సాన్ని
ధ్యంతత్రకథితంభృగుతీర్థేనరాధిప ॥ ౫౯ ॥ ప్రఖ్యాతంత్రిషులోకేషుయత్రతుష్టోమ
హేశ్వరః । ఏవంతువదతోదేవీంభృగుతీర్థమనుత్తమమ్ ॥ ౬౦ ॥ నజానన్తినరా
మూఢావిష్ణుమాయావిమోహితాః । నర్మదాయాంస్థితందివ్యంభృగుతీర్థంనరాధి
ప ॥ ౬౧ ॥ భృగుతీర్థస్యమాహాత్మ్యంయశ్శృణోతినరస్సకృత్ । సముక్తస్సర్వపా
పేభ్యోరుద్రలోకంసగచ్ఛతి ॥ ౬౨ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రగౌతమేశ్వరముత్తమ
మ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్నుపవాసపరాయణః ॥ ౬౩ ॥ కాఞ్చనేనవిమానేన
బ్రహ్మలోకేమహీయతే । ధౌతపాపంతతోగచ్ఛేద్ధౌతంయత్రవృషేణతు ॥ ౬౪ ॥
నర్మదాయాంస్థితోరాజన్సర్వపాతకనాశనమ్ । తత్రతీర్థేనరస్స్నాత్వాబ్రహ్మ
హత్యాంవ్యపోహతి ॥ ౬౫ ॥ తస్మింస్తీర్థేతురాజేన్ద్రప్రాణత్యాగంకరోతియః ।
చతుర్భుజస్త్రినేత్రస్తురుద్రతుల్యబలోభవేత్ ॥ ౬౬ ॥ వసేత్కల్పాయుతంసాగ్రం
శివతుల్యపరాక్రమః । కాలేనమహతాప్రాప్తఃపృథివ్యామేకరాడ్భవేత్ ॥ ౬౭ ॥
తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రఐరణ్డీతీర్థముత్తమమ్ । ప్రయాగేయత్ఫలందృష్టంమార్కణ్డే
యేనభాషితమ్ ॥ ౬౮ ॥ తత్ఫలంలభతేసోపిస్నాతమాత్రోనరాధిప । మాసిభా
ద్రపదేచైవశుక్లపక్షస్యచాష్టమీ ॥ ౬౯ ॥ ఉపోష్యరజనీమేకాంతస్మిన్స్నానంస
మాచరేత్ । యమదూతైర్నబాధ్యేతరుద్రలోకంసగచ్ఛతి ॥ ౭౦ ॥ తతోగ
చ్ఛేత్తురాజేన్ద్రసిద్ధోయత్రజనార్దనః । హిరణ్యాద్వీపవిఖ్యాతంసర్వపాపప్రణాశన

మ్ ॥ ౨౧ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్ధనవాన్భూపవాన్భవేత్ । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రతీర్థంకనఖలంమహత్ ॥ ౨౨ ॥ గరుడేనతపస్తప్తంతస్మింస్తీర్థేనరాధిప । ప్రఖ్యాతంత్రిషులోకేషుయోగినీయత్రతిష్ఠతి ॥ ౨౩ ॥ క్రీడతేయోగిభిస్సార్ధంశివేనసహనృత్యతి । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్రుద్రలోకేమహీయతే ॥ ౨౪ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రహంసతీర్థమనుత్తమమ్ । హంసాస్తత్రవినిర్ముక్తాగతావూర్ధ్వంనసంశయః ॥ ౨౫ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రసిద్ధోయత్రజనార్దనః । వారాహంరూపమాస్థాయఅర్చితఃపరమేశ్వరః ॥ ౨౬ ॥ వారాహతీర్థేయస్స్నాత్వాద్వాదశ్యాంతువిశేషతః । విష్ణులోకమవాప్నోతినరకంనచపశ్యతి ॥ ౨౭ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రచన్ద్రతీర్థమనుత్తమమ్ । పౌర్ణమాస్యాంవిశేషేణస్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౨౮ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రచన్ద్రలోకేమహీయతే । దక్షిణేనతుతీరేణకన్యాతీర్థంతువిశ్రుతమ్ ॥ ౨౯ ॥ శుక్లపక్షేతృతీయాయాంస్నానంతత్రసమాచరేత్ । ప్రణిపత్యతుచేశానంబలిస్తేనప్రసీదతి ॥ ౩౦ ॥ హరిశ్చన్ద్రపురందివ్యమన్తరిక్షేతుదృశ్యతే । శక్రధ్వజేసమావృత్తేసుప్తేనాగరికేజనే ॥ ౩౧ ॥ నర్మదాతోయవేగేనతరూన్సన్ప్లావయిష్యతి । అస్మింస్థానేనివాసస్స్యద్విష్ణుశ్శఙ్కరమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ ద్వీపేశ్వరేనరస్స్నాత్వాలభేద్బహుసువర్ణకమ్ । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రరుద్రకన్యాసుసఙ్గమే ॥ ౩౩ ॥ స్నాతమాత్రోనరస్తత్రదేవ్యాస్స్థానమవాప్నుయాత్ । దేవతీర్థంతతోగచ్ఛేత్సర్వతీర్థమనుత్తమమ్ ॥ ౩౪ ॥ తత్రస్నాత్వాతురాజేన్ద్రదేవతైస్సహమోదతే । తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రశిఖితీర్థమనుత్తమమ్ ॥ ౩౫ ॥ యత్తత్రదీయతేదానంసర్వంకోటిగుణంభవేత్ । అపరపక్షేత్వమాయాంస్నానంతత్రసమాచరేత్ ॥ ౩౬ ॥ బ్రాహ్మణంభోజయేదేకంకోటిర్భవతిభోజితా । భృగుతీర్థేతురాజేన్ద్రతీర్థంకోటిర్వ్యవస్థితా ॥ ౩౭ ॥ అకామోవాసకామోవాతత్రస్నాయాచ్చమానవః । అశ్వమేధమవాప్నోతిదేవతైస్సహమోదతే ॥ ౩౮ ॥ తత్రసిద్ధింపరాంప్రాప్తోభృగుస్తుమునిపుఙ్గవః । అవతారఃకృతస్తత్రశఙ్కరేణమహాత్మనా ॥ ౩౯ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేనర్మదామాహాత్మ్యేదశాశ్వమేధతీర్థాదిమహిమాను
వర్ణనంనామ ద్వినవత్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

మార్కణ్డేయః ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రహ్యఙ్కుశేశ్వరముత్తమమ్ । దర్శనాత్తస్యదేవస్యముచ్యతేసర్వపాతకైః ॥ ౧ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రనర్మదేశ్వరముత్తమమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్స్వర్గలోకేమహీయతే ॥ ౨ ॥ అశ్వతీర్థంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమాచరేత్ । సుభగోదర్శనీయశ్చభోగవాఞ్జాయతేనరః ॥ ౩ ॥ పైతామహంతతోగచ్ఛేద్బ్రహ్మణానిర్మితంపురా । తత్రస్నాత్వానరో

భక్త్యాపితృపిణ్డంతుదాపయేత్ ॥ ౪ ॥ తిలదర్భవిమిశ్రంతుహ్యుదకంతత్రదాపయేత్
తస్యతీర్థప్రభావేనసర్వంభవతిచాక్షయమ్ ॥ ౫ ॥ సావిత్రీతీర్థమాసాద్యయస్తుస్నా
నంసమాచరేత్ । విధూయసర్వపాపానిబ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ౬ ॥ మనోహరం
తుతత్రైవతీర్థంపరమశోభనమ్। తత్రస్నాత్వానరోరాజన్పితృలోకేమహీయతే॥ ౭
తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రమానసంతీర్థముత్తమమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్రుద్రలోకే
మహీయతే ॥ ౮ ॥ తతోగచ్ఛేచ్చరాజేన్ద్రకురుతీర్థమనుత్తమమ్ । విఖ్యాతంత్రిషు
లోకేషుసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౯ ॥ యాన్యాన్ప్రార్థయతేకామాన్పశుపుత్రధనా
నిచ । ప్రాప్నుయాత్తానిసర్వాణితత్రస్నాత్వానరాధిప ॥ ౧౦ ॥ తతోగచ్ఛేత్తురా
జేన్ద్రత్రిదశజ్యోతిరుత్తమమ్। యత్రతాఋషికన్యాస్తుతపోతప్యన్తసువ్రతాః॥ ౧౧
భర్తాభవతుసర్వాసామీశ్వరఃప్రభురవ్యయః । ప్రీతస్తాసాంమహాదేవోదణ్డరూపధ
రోహరః ॥ ౧౨ ॥ వికృతాననబీభత్సుర్వ్రతీతీర్థముపాగతః । తత్రకన్యామహారా
జవరయన్పరమేశ్వరః ॥ ౧౩ ॥ అస్మాకందేవదేవస్యకన్యాదానంప్రదీయతామ్
తీర్థంతచ్చమహారాజ * దశకన్యేతివిశ్రుతమ్ ॥ ౧౪ ॥ తత్రస్నాత్వార్చయేద్దేవంస
ర్వపాపైఃప్రముచ్యతే । తతోగచ్ఛేచ్చరాజేన్ద్రస్వర్ణబిన్దుత్వితిస్మృతమ్ ॥ ౧౫
తత్రస్నాత్వానరోరాజన్దుర్గతింనచపశ్యతి । అప్సరేశంతతోగచ్ఛేత్స్నానంతత్రసమా
చరేత్ ॥ ౧౬ ॥ క్రీడతేనాగలోకస్థోహ్యప్సరైస్సహమోదతే । తతోగచ్ఛేత్తురాజే
న్ద్రనరకంతీర్థముత్తమమ్ ॥ ౧౭ ॥ తత్రస్నాత్వార్చయేద్దేవంనరకంచనగచ్ఛతి
భారభూతింతతోగచ్ఛేదుపవాసపరోజనః ॥ ౧౮ ॥ ఏతత్తీర్థంసమాసాద్యచావతా
రంతుశాంభవమ్ । అర్చయిత్వావిరూపాక్షంరుద్రలోకేమహీయతే ॥ ౧౯ ॥ అస్మి
న్తీర్థేనరస్స్నాత్వాభారభూతౌమహాత్మనః । యత్రతత్రమృతస్యాపిధ్రువంగా
ణేశ్వరీగతిః॥ ౨౦ ॥ కార్త్తికస్యతుమాసస్యహ్యర్చయిత్వామహేశ్వరమ్। అశ్వమేధా
ద్దశగుణంప్రవదన్తిమనీషిణః ॥ ౨౧ ॥ దీపకానాంశతంతత్రఘృతపూర్ణంతుదాపయే
త్ । విమానైస్సూర్యసఙ్కాశైర్వ్రజతేయత్రశఙ్కరః ॥ ౨౨ ॥ వృషభంయః
యచ్ఛేత్తుశఙ్ఖకున్దేన్దుసన్నిభమ్ । వృషయుక్తేనయానేనరుద్రలోకంసగచ్ఛతి॥ ౨౩
ధేనుమేకాంతుయోదద్యాత్తస్మింస్తీర్థేనరాధిప । పాయసంమధుసంయుక్తంభక్ష్యా
ణివివిధానిచ ॥ ౨౪ ॥ యథాశక్త్యాతురాజేన్ద్రబ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః । త
తీర్థప్రభావేనసర్వంకోటిగుణంభవేత్ ॥ ౨౫ ॥ నర్మదాయాంజలంపీత్వాసమ
ర్చ్యవృషధ్వజమ్ । దుర్గతింనచపశ్యన్తితస్యతీర్థప్రభావతః ॥ ౨౬ ॥ ఏతత్తీర్థంసమా
సాద్యయస్తుప్రాణాన్పరిత్యజేత్ । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మావ్రజతేయత్రశఙ్కరః ॥ ౨
జలప్రవేశంయఃకుర్యాత్తస్మింస్తీర్థేనరాధిప । హంసయుక్తేనయానేనరుద్రలోకం

* ఋషికన్యేతి.

గచ్ఛతి ॥ ౨౮ ॥ యావచ్చన్ద్రశ్చసూర్యశ్చహిమవాంశ్చమహోదధిః।గఙ్గాద్యా
స్సరితోయావత్తావత్స్వర్గేమహీయతే ॥ ౨౯ ॥ అనాశకంతుయఃకుర్యాత్తస్మింస్తీ
ర్థేనరాధిప । గర్భవాసేతురాజేన్ద్రనపునర్జాయతేపుమాన్ ॥ ౩౦ ॥ తతోగచ్ఛే
త్తురాజేన్ద్రఆషాఢీతీర్థముత్తమమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్నిన్ద్రస్యార్ధాసనంలభే
త్ ॥ ౩౧ ॥ (స్త్రీ)యాస్తీర్థంతతోగచ్ఛేత్సర్వపాపప్రణాశనమ్ । తత్రాపిస్నాతమా
త్రస్యధ్రువంగాణేశ్వరీగతిః ॥ ౩౨ ॥ ఐరణ్డ్యానర్మదాయాశ్చసఙ్గమంలోకవిశ్రుతమ్।
తచ్చతీర్థంమహాపుణ్యంసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఉపవాసపరోభూత్వానిత్య
వ్రతపరాయణః । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్ముచ్యతేబ్రహ్మహత్యయా ॥ ౩౪ ॥ తతోగచ్ఛే
చ్చరాజేన్ద్రనర్మదోదధిసఙ్గమమ్।జామదగ్న్యమితిఖ్యాతంసిద్ధోయత్రజనార్దనః ॥ ౩౫ ॥
యత్రేష్ట్వాబహుభిర్యజ్ఞైరిన్ద్రోదేవాధిపోఽభవత్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్నర్మదో
దధిసఙ్గమే ॥ ౩౬ ॥ త్రిగుణంచాశ్వమేధస్యఫలంప్రాప్నోతిమానవః । పశ్చిమస్యోదధే
స్సన్ధౌస్వర్గద్వారవిపాటనమ్ ॥ ౩౭ ॥ తత్రదేవాస్సగన్ధర్వాఋషయస్సిద్ధచారణాః । ఆ
రాధయన్తిదేవేశంత్రిసన్ధ్యంవిమలేశ్వరమ్ ॥ ౩౮ ॥ తత్రస్నాత్వానరోరాజన్రుద్రలోకే
మహీయతే।విమలేశంపరంతీర్థంనభూతంనభవిష్యతి ॥ ౩౯ ॥ తత్రోపవాసంకృత్వాయేప
శ్యన్తివిమలేశ్వరమ్ । సప్తజన్మకృతంపాపంహిత్వాయాన్తిశివాలయమ్ ॥ ౪౦ ॥
తతోగచ్ఛేత్తురాజేన్ద్రకౌశికీతీర్థముత్తమమ్ । తత్రస్నాత్వానరోరాజన్నుపవాసప
రాయణః ॥ ౪౧ ॥ ఉపోష్యరజనీమేకాంనియతోనియతాశనః । తీర్థస్యాస్యప్రభావే
నముచ్యతేబ్రహ్మహత్యయా ॥ ౪౨ ॥ సర్వతీర్థాభిషేకంచయఃపశ్యేత్సాగరేశ్వర
మ్ । యోజనాభ్యన్తరేతిష్ఠన్నావర్తేసంస్థితశ్శివః ॥ ౪౩ ॥ తందృష్ట్వాసర్వతీర్థాని
దృష్ట్వానితునసంశయః । సర్వపాపవినిర్ముక్తోయత్రరుద్రస్సగచ్ఛతి ॥ ౪౪ ॥ నర్మదా
సఙ్గమంయావద్యావచ్చామరకణ్టకమ్ । తత్రాన్తరేమహారాజతీర్థకోట్యోదశస్మృ
తాః ॥ ౪౫ ॥ తీర్థాత్తీర్థాన్తరేతత్రఋషికోటిభిరన్వితే । సాగ్నిహోత్రాశ్చ
విద్వాంసస్సర్వేధ్యానపరాయణాః ॥ ౪౬ ॥ సేవన్తేనర్మదాంరాజన్నీప్సితార్థప్రదా
యినీమ్ । యస్త్విదంపఠతేనిత్యంశృణుయాద్వాపిభావతః ॥ ౪౭ ॥ తస్యతీర్థానిస
ర్వాణిహ్యభిషిఞ్చన్తిపాణ్డవ । నర్మదాచసదాప్రీతాభవేత్తస్యనసంశయః ॥ ౪౮ ॥ త
స్యప్రీతోభవేద్రుద్రోమార్కణ్డేయోమహామునిః। వన్ధ్యాచలభతేపుత్రందుర్భగాసుభ
గాభవేత్ ॥ ౪౯ ॥ భర్తారంలభతేకన్యాయశ్చయద్వాఞ్ఛతేఫలమ్ । తదేవలభ
తేసర్వంనాత్రకార్యావిచారణా ॥ ౫౦ ॥ బ్రాహ్మణోవేదమాప్నోతిక్షత్రియోవిజయీ
భవేత్ । వైశ్యస్తులభతేలాభంశూద్రఃప్రాప్నోతిసద్గతిమ్ ॥ ౫౧ ॥ మూర్ఖస్తులభతే
విద్యాంత్రిసన్ధ్యంయఃపఠేన్నరః।నరకంతునపశ్యేత్తువియోనింనైవగచ్ఛతి ॥ ౫౨ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మార్కణ్డేయయుధిష్ఠిరసంవాదే నర్మదామ
హిమానువర్ణనంనామ త్రినవత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః.

గోత్రప్రవరాదినిర్ణయప్రారమ్భః.

సూతః ॥ ఇత్యాకర్ణ్య స రాజేన్ద్రో ఓఙ్కారస్యాభివర్ణనమ్ । తతః పప్రచ్ఛ
దేవేశం మత్స్యరూపం జలార్ణవే ॥ ౧ ॥ మనుః ॥ ఋషీణాం నామగోత్రాణి వంశా
వతరణం తథా । ప్రవరాణాం తథా సామ్యమసామ్యం విస్తరాద్వద ॥ ౨ ॥ మహాదే
వేన ఋషయశ్శప్తాస్స్వాయమ్భువేన్తరే । తేషాం వైవస్వతే ప్రాప్తే సమ్భవం మమ
కీర్తయ ॥ ౩ ॥ దాక్షాయణీనాం చ తథా ప్రజాః కీర్తయ మే విభో । ఋషీణాం చ త
తో వంశాన్భృగువంశవివర్ధనాన్ ॥ ౪ ॥ మత్స్యః ॥ మన్వన్తరేఽస్మిన్సమ్ప్రాప్తే
సప్తవైవస్వతే పురా । అశ్వమేధే తు వితతే బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః ॥ ౫ ॥ మహాదేవ
స్య శాపేన త్యక్త్వా దేహాంస్స్వయం తతః । ఋషయశ్చ సముద్భూతాశ్చ్యుతే శుక్రే
యదృచ్ఛయా ॥ ౬ ॥ దేవానాం మాతరో దృష్ట్వా దేవపత్న్యస్తథైవ చ । స్కన్నం
శుక్రం మహారాజ బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః ॥ ౭ ॥ తజ్జుహావ తతో బ్రహ్మా తతో జా
తా హుతాశనాత్ । తతో జాతో మహాతేజా భృగుశ్చ తపసాం నిధిః ॥ ౮ ॥ అ
ఙ్గారేష్వఙ్గిరా జాతస్సోర్చిభ్యోఽత్రిస్తథైవ చ । మరీచిభ్యో మరీచిశ్చ తతో జాతో
మహాతపాః ॥ ౯ ॥ కేశైస్తు కపిశో జాతః పులస్త్యశ్చ మహాతపాః । కేశైః ప్రల
మ్బైః పులహస్తతో జాతో మహాయశాః ॥ ౧౦ ॥ వసుమధ్యాత్సముత్పన్నో వసి
ష్ఠశ్చ తపోధనః । భృగుః పులోమ్నశ్చ సుతాం దివ్యాం భార్యామవిన్దత ॥ ౧౧ ॥
యస్యామస్య సుతా జాతా దేవా ద్వాదశ యాజ్ఞికాః । భువనో భావనశ్చైవ సుజ
న్యస్సుజనస్తథా ॥ ౧౨ ॥ శుచిః క్రతుశ్చ మూర్ధా చ యాజ్యశ్చ వసుధశ్చ హ । ప్ర
భవశ్చావ్యయశ్చైవ దక్షోఽథ ద్వాదశస్తథా ॥ ౧౩ ॥ ఇత్యేతే భృగవో నామ దేవా
ద్వాదశ కీర్తితాః । పౌలోమ్న్యాం జనయద్విప్రాన్దేవానాం చ కనీయసః ॥ ౧౪ ॥

భృగుగోత్రప్రవరవివరణమ్.

చ్యవనం చ మహాభాగమాప్నువానం తథైవ చ । ఆప్నువానాత్మజశ్చౌర్వో జమదగ్ని
స్తథాత్మజః ॥ ౧౫ ॥ ఔర్వో గోత్రకరస్తేషాం భార్గవాణాం మహాత్మనామ్ । తత్ర
గోత్రవరాన్వక్ష్యే భృగోర్వై దీప్తతేజసః ॥ ౧౬ ॥ భృగుశ్చ చ్యవనశ్చైవ ఆప్నువాన
స్తథైవ చ । ఔర్వశ్చ జమదగ్నిశ్చ వాత్స్యో దణ్డిర్నడాయనః ॥ ౧౭ ॥ వైగాయనో
వీతహవ్యః పైలశ్చైవాత్ర శౌనకః । శౌనకాయనజీవన్తిరావేదః *పార్ష్ణికస్తథా ॥ ౧౮ ॥
వైహీనరిర్విరూపాక్షో రౌహిత్యాయనిరేవ చ । వైశ్వానరిస్తథా నీలో లుబ్ధస్సావ
ర్ణికశ్చ సః ॥ ౧౯ ॥ విష్ణుః పౌరోపి బాలాకిరైలికానన్తభాగినః । భృతభార్గేయ
మార్కణ్డజవినో వీతినస్తథా ॥ ౨౦ ॥ మణ్డమాణ్డవ్యమాణ్డూకః† ఫేనపాస్స్వర
తిస్తథా । స్థలపిణ్డశ్శిఖావర్ణశ్శార్కరాక్షిస్తథైవ చ ॥ ౨౧ ॥ జాలధిస్సౌధికః క్షు
భ్యః కుత్సన్యో మౌద్గలాయనః । ‡మర్కాయనో దేవపతిః పాణ్డురోచిస్సగాలవః ॥ ౨౨ ॥

* కార్పణిస్తథా. † ఫేనపాస్తనితస్తథా. ‡ కర్మాయనో.

సాఙ్కృత్యశ్చాతకిస్సార్పిర్యజ్ఞపిణ్డాయనస్తథా । గార్గ్యాయనోగాయనశ్చఋషిర్గా
గ్గాయనస్తథా ॥ ౨౩ ॥ గోష్ఠాయనోవాత్స్యాయనోవైశమ్పాయనఏవచ । వైకర్ణిని
శ్శాఙ్కరవోయాజ్ఞేయిర్భ్రాష్ట్రికాయనిః ॥ ౨౪॥ లలాటిర్నాకులిశ్చైవలౌక్షిణ్య
పరిమణ్డలౌ । ఆలుకిస్సౌచకిఃకౌత్సస్తథాన్యఃపైఙ్గలాయనిః ॥ ౨౫ ॥ సత్యాయని
ర్మాలాయనిఃకౌటిలిఃకౌచహస్తికః । సౌహస్సౌక్తిస్సకౌవాక్షిఃకౌసిశ్చాన్ద్రమసిస్త
థా ॥ ౨౬ ॥ నైకజిహ్వోజిహ్మకశ్చవ్యాధాద్యోలోహవైరిణః । శారద్వతికనేతి
ష్యాలోలాక్షిశ్చలకుణ్డలః ॥ ౨౭ ॥ వాగాయనిశ్చానుమతిఃపూర్ణిమాగతికోఽసకృ
త్ । సామాన్యేనయథాతేషాంపఞ్చైతేప్రవరామతాః ॥ ౨౮ ॥ భృగుశ్చచ్యవన
శ్చైవఆప్నువానస్తథైవచ । ఔర్వశ్చజమదగ్నిశ్చపఞ్చైతేప్రవరామతాః ॥ ౨౯ ॥
పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । బాహ్యాబాహ్యేతథాబాహ్యేజ్ఞేయా
స్త్రిప్రవరాస్త్రిషు ॥ ౩౦ ॥ భృగుశ్చజమదగ్నిశ్చతథైవోర్ధ్వశ్చపార్థివ । అతః
పరంప్రవక్ష్యామిశృణుత్వన్యాన్భృగూద్వహాన్ ॥ ౩౧ ॥ జమదగ్నిర్భృగుశ్చైవపౌ
లస్త్యోవైజభృత్తథా । ఋషిశ్చోభయజాతశ్చకాయనిశ్శాకటాయనః ॥ ౩౨ ॥ ఔ
ర్వేయామారుతాశ్చైవసర్వేషాంప్రవరాశ్శుభాః । భృగుశ్చచ్యవనశ్చైవఆప్నువా
నస్తథైవచ ॥ ౩౩ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । భృగుదాసో
మార్గపథోగ్రామ్యాయనివటాయనీ ॥ ౩౪ ॥ ఆపస్తమ్బస్తథాభిల్లిర్నైకశిఃకపిరేవ
చ । ఆర్ష్టిషేణో * బిన్దుభిశ్చకార్దమాయనిరేవచ ॥ ౩౫॥ ఆశ్వాయనిస్తథారూపిఃప
ఞ్చార్షేయాఃప్రకీర్తితాః । భృగుశ్చచ్యవనశ్చైవఆప్నువానస్తథైవచ ॥ ౩౬ ॥ ఆర్ష్టి
షేణస్తథారూపిఃప్రవరాఃపఞ్చకీర్తితాః । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తి
తాః ॥ ౩౭ ॥ యస్కోవాపీతహవ్యోవామయితస్తథాదమః । జైవన్త్యాయనిమౌ
ఞ్జశ్చపిలిశ్చైవ † బలిస్తథా ॥ ౩౮॥ భాగిలోభాగవిత్తిశ్చకౌశాపిస్త్వథకాశ్యపిః ॥
బాలపిశ్శ్రమదాగేపిస్సౌరస్తిథిస్తథైవచ ॥ ౩౯ ॥ గ్రామదశ్చతథైతేషామార్షే
యప్రవరోమతః । ‡ గార్గేయశ్చసపాణ్యాలిస్తథాపాణ్యాయనోహ్యృషిః ॥ ౪౦ ॥
భృగుశ్చవీతహవ్యశ్చతథారైవతవైవసౌ । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తి
తాః ॥ ౪౧ ॥ శాలాయనిశ్శాకటాక్షోమైత్రేయఃఖాణ్డవస్తథా । ద్రౌణాయనోరౌ
క్మాయనఃపిశలీచాపికాయనిః ॥ ౪౨ ॥ హంసజిహ్వస్తథైతేషామార్షేయాఃప్రవరా
మతాః । భృగుశ్చైవాథవధ్ర్యశ్వోదివోదాసస్తథైవచ ॥ ౪౩ ॥ ఆర్ష్టిషేణస్తథా
రూపఃప్రవరాఃపఞ్చకీర్తితాః । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః ॥ ౪౪ ॥
పకాయనోయాజ్ఞపతిర్మత్స్యగన్ధస్తథైవచ । ప్రత్యూహశ్చతథాసౌరిశ్చౌక్షిర్వై

* గార్దభిశ్చ.   † చలిస్తథా.   ‡ గార్గేయస్త్వథజాబాలిః.

కార్దమాయనిః॥౪౫॥ తథాగృత్సమదో రాజన్ శునకశ్చ మహానృషిః । ప్రవరాస్తు తథోక్తానామార్షేయాః పరికీర్తితాః ॥ ౪౬ ॥ ఏతేతవోక్తాభృగువంశజా తామహానుభావానృపగోత్రకారాః । ఏషాంతు నామ్నాం పరికీర్తనేన పాపంసమగ్రం విజహాతి జన్తుః ॥ ౪౭ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనే భృగుగోత్రప్రవరవివరణంనామ చతుర్నవత్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

అఙ్గిరోగోత్రప్రవరవివరణమ్.

మత్స్యః॥ మరీచితనయా రాజన్ సురూపానామవిశ్రుతా । భార్యాచాఙ్గిరసో దేవాస్తస్యాః పుత్రా దశస్మృతాః ॥ ౧ ॥ ఆత్మాయుర్దమనోదక్షస్సదః ప్రాణస్తథైవచ । హవిష్మాంశ్చగవిష్ఠశ్చ ఋతస్సత్యశ్చ తేదశ ॥ ౨ ॥ ఏతేచాఙ్గిరసోనామ దేవావై సోమపాయినః । సురూపాజనయామాస ఋషీన్ సర్వేశ్వరానిమాన్ ॥ ౩ ॥ బృహస్పతిం గౌతమంచ సంవర్తమృషిముత్తమమ్ । ఉచథ్యం వామదేవంచ అజస్యమృషిజం తథా॥ ౪ ॥ ఇత్యేతే ఋషయస్సర్వే గోత్రకారాః ప్రకీర్తితాః। తేషాం గోత్రే సముత్పన్నాన్ గోత్రకారాన్నిబోధ మే ॥౫॥ ఉచథ్యో గౌతమశ్చైవ తౌలేయో౽భిజితస్తథా। సార్ధనేమిస్సలౌగాక్షిః క్షీరః కౌష్టికిరేవచ ॥ ౬ ॥ రాహుకర్ణిస్సపురిఙ్చకైరాతిస్సామలోమకిః । పౌషజితిర్భార్గవతో హ్యృషిశ్చైరీడవస్తథా ॥ ౭ ॥ కారోటకస్సజీవీచ ఉపబిన్దుసురైషిణౌ । వాహినీపతివైశాలీ క్రోష్టాచైవారుణిస్తథా ॥ ౮ ॥ సోమోత్రాయని కాసోరు కౌసల్యాః పార్థివాస్తథా। రౌహిణ్యాయని రేవాగ్నిమూలపః పాణ్డురేవచ ॥ ౯ ॥ క్షపావిశ్వకరో౽రిశ్చ పారికారారిరేవచ। త్ర్యార్షేయాః ప్రవరాశ్చైవ తేషాంచ ప్రవరాఞ్ఛృణు ॥ ౧౦ ॥ అఙ్గిరాస్సువచోచథ్యో ఉశిజశ్చ మహానృషిః । పరస్పరమవైవాహ్యా ఋషయః పరికీర్తితాః ॥ ౧౧ ॥ ఆత్రేయాయని సౌవేష్ట్యా అగ్నివేశ్యశ్శిలాస్థలిః । బాలిశాయనిశ్చైకేపీవారాహిర్బాష్కలిస్తథా ॥ ౧౨ ॥ సౌటిశ్చతృణకర్ణిశ్చ ప్రావహిశ్చాశ్వలాయనిః । వారాహిర్బర్హిసాదీచ శిఖాగ్రీవిస్తథైవచ ॥ ౧౩ ॥ కారకిశ్చ మహాకాపిస్తథాచోడుపతిః ప్రభుః । కౌచకిర్ధూమితశ్చైవ పుష్పాన్వేషిస్తథైవచ ॥౧౪॥ సోమతన్విర్బ్రహ్మతన్విస్సాలడిర్బాలడిస్తథా । దేవరాతిర్దేవస్థానిర్హారికర్ణిస్సరిద్భవిః ॥ ౧౫ ॥ ప్రావేపిస్సాద్యసుగ్రీవిస్తథాగోమేదగన్ధికః । మత్స్యాచ్ఛాదో మూలహరిః ఫలాహారస్తథైవచ ॥ ౧౬ ॥ గాఙ్గోదధిః కౌరుపతిః కౌరుక్షేత్రిస్తథైవచ ।నాయకిర్జైత్యద్రోణిశ్చ జైహ్మలాయనిరేవచ॥ ౧౭ ॥ ఆపస్తమ్బిర్మౌఞ్జవృష్టిర్మార్ష్టిపిఙ్గలిరేవచ । పైలశ్చైవ మహాతేజాశ్శా

లఙ్కాయనిరేవచ॥ ౧౮ ॥ ద్వ్యాఖ్యేయోమారుతశ్చైషాంత్ర్యార్షేయఃప్రవరోనృప।
అఙ్గిరాఃప్రథమస్తేషాంద్వితీయశ్చబృహస్పతిః ॥ ౧౯ ॥ తృతీయశ్చభరద్వాజః
ప్రవరాఃపరికీర్తితాః । పరస్పరమవైవాహ్యాఇత్యేతేపరికీర్తితాః ॥ ౨౦ ॥ కా
ణ్వాయనాఃకోపశచయాస్తథావాత్స్యతరాయణాః। భ్రాష్ట్రకృద్రాష్ట్రపిణ్డీచలై
ద్రాణిస్సాయకాయనిః ॥ ౨౧ ॥ క్రోష్టాక్షీబహువీతీచతాలకృన్మధురావహాః।లా
వకృద్గాలవిద్గాథీమార్కటిఃపౌలికాయనిః ॥ ౨౨ ॥ స్కన్దసశ్చతథాచక్రీగార్గ్య
శ్శ్యామాయనిస్తథా । బలాకిస్సహరిశ్చైవ పఞ్చార్షేయాఃప్రకీర్తితాః ॥ ౨౩ ॥
అఙ్గిరాశ్చమహాతేజాదేవాచార్యోబృహస్పతిః । భరద్వాజస్తథాగర్గశ్శైన్యశ్చభగ
వానృషిః ॥ ౨౪ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః ।కపీతరస్స్వస్తిత
రోదాక్షిశ్శక్తిఃపతఞ్జలిః ॥ ౨౫ ॥ భూయసిఙ్గలసన్ధిశ్చబిన్దుగ్మాదిఃకుసీదకిః । ఊర్వ
స్స[illegible]జకేశీచవౌషటిశ్శంసపిస్తథా ॥ ౨౬ ॥ శాలిశ్చకలశీకణ్ఠఋషిఃకారీరయస్త
థా। కాట్యోథాన్యాయనిశ్చైవభావాస్యాయనిరేవచ॥ ౨౭ ॥ భారద్వాజశ్చసౌబు
ద్ధిగ్లఘ్వీదేవమతిస్తథా । త్ర్యార్షేయోమునయశ్చైషాంప్రవరోభూమిపోత్తమ॥ ౨౮ ॥
అఙ్గిరాదమబాహ్యశ్చతథాచైవాప్యురుక్షయః । పరస్పరాయణ్యాపర్ణిలౌక్షిర్గా
గ్యహరిస్తథా ॥ ౨౯ ॥ గాలవిశ్చైవత్ర్యార్షేయస్సర్వేషాంప్రవరోమతః। అఙ్గిరా
స్సఙ్కృతిశ్చైవగౌరవీతిస్తథైవచ ॥ ౩౦ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీ
ర్తితాః । బృహదుక్థోవామదేవస్తథాత్రిఃప్రవరామతాః ॥ ౩౧ ॥ అఙ్గిరాబృహదుక్థ
శ్చవామదేవస్తథైవచ । కుత్సాకుత్సైనరవైవాహ్యాఏవమాహుఃపురాతనాః ॥ ౩౨ ॥
రథీతరాణాంప్రవరాత్ర్యార్షేయాఃపరికీర్తితాః । అఙ్గిరాశ్చవిరూపశ్చతథైవచరథీత
రః ॥ ౩౩ ॥ రథీతరాహ్యవైవాహ్యానిత్యమేవరథీతరైః । విష్ణువృద్ధిశ్శివమతిర్జతృణః
కర్తృణస్తథా॥ ౩౪ ॥ పుత్రవశ్చమహాతేజాస్తథావైరపరాయణః । త్ర్యార్షేయోభి
మతస్తేషాంసర్వేషాంప్రవరాశ్శుభాః ॥ ౩౫ ॥ అఙ్గిరామత్స్యదగ్ధశ్చముద్గలశ్చమ
హాతపాః । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః॥ ౩౬ ॥ హంసజిహ్వా
దేవజిహ్వాహ్యగ్నిజిహ్వావిరాడపః । అపాగ్నేయస్త్వశ్వయుశ్చపరణ్యస్తా
విమౌద్గలాః ॥ ౩౭ ॥ త్ర్యార్షేయాభిమతాస్తేషాంసర్వేషాంప్రవరాశ్శుభాః । అఙ్గి
రాశ్చైవతాణ్డిశ్చమౌద్గల్యశ్చమహాతపాః ॥ ౩౮ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋష
యఃపరికీర్తితాః । అపాణ్డుశ్చగురుశ్చైవతృతీయశ్శాకటాయనః॥ ౩౯ ॥ తతఃప్రాగా
థమానారీమార్కణ్డశ్శరణశ్శివః । కటుమర్కటపశ్చైవతథానాడాయనోఽప్యృ
షిః ॥ ౪౦ ॥ శ్యామాయనస్తథైవైషాంత్ర్యార్షేయాఃప్రవరామతాః । అఙ్గిరాశ్చా
జమీఢశ్చకట్యశ్చైవమహాతపాః ॥ ౪౧ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తి
తాః । తిత్తిరిఃకపిభూశ్చైవగార్గ్యశ్చైవమహానృషిః॥ ౪౨ ॥ త్ర్యార్షేయోహిమ
తస్తేషాంసర్వేషాంప్రవరశ్శుభాః।అఙ్గిరాస్తిత్తిరిశ్చైవకపిభూశ్చమహానృషిః॥ ౪౩ ॥

పరస్పరమవై వాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । అథఋషభరద్వాజౌఋషివాన్మాన వస్తథా ॥ ४४ ॥ ఋషిర్మైత్రవరశ్చైవపఞ్చార్షేయాఃప్రకీర్తితాః । అఙ్గిరాస్సభరద్వాజస్తథైవచబృహస్పతిః ॥ ४५ ॥ ఋషిర్మిత్రవరశ్చైవఋషివాన్మానవస్తథా । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః॥ ४६॥ భారద్వాజోహుతాశ్శౌఙ్గశ్శైశిరేయస్తథైవచ । ఇత్యేతేకథితాస్సర్వేద్వ్యాముష్యాయణగోత్రజాః॥ ४७॥ పఞ్చార్షేయాస్తథాహ్యేషాంప్రవరాఃపరికీర్తితాః । అఙ్గిరాశ్చభరద్వాజస్తథైవచ బృహస్పతిః ॥ ४८ ॥ మౌద్గల్యశ్శైశిరశ్చైవప్రవరాఃపరికీర్తితాః । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః॥४९॥ ఏతేతవోక్తాఙ్గిరసస్తువంశేమహానుభావాఋషిగోత్రకారాః । యేషాంతునామ్నాపరికీర్తితేన పాపంసమగ్రంపురుషోజహాతి॥ ५०॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనే అఙ్గిరోగోత్రప్రవర వివరణంనామపఞ్చనవత్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

అత్రిగోత్రప్రవర వివరణమ్.

మత్స్యః॥ అత్రివంశసముత్పన్నాన్గోత్రకారాన్నిబోధమే । కర్దమాయనశాఖేయాస్తథాశారాయణాశ్చయే ॥ १ ॥ ఉద్దాలకిశ్శౌణకర్ణిరథాశౌక్రతవశ్చయే గౌరగ్రీవాగౌరజినస్తథాచైత్రాయణాశ్చయే ॥ २ ॥ అర్ధపణ్యావామరథ్యాగోపనాస్తకిబిన్దవః । కణజిహ్వోహరప్రీతిర్నైద్రాణిశ్శాకలాయనిః ॥ ३ ॥ తైలపశ్చసవైలేయఅత్రిర్గోణీపతిస్తథా । జలదోభగపాదశ్చసౌపుష్పిశ్చమహాతపాః॥ ४ ॥ ఛన్దోగేయస్తథైతేషాంత్ర్యార్షేయాఃప్రవరామతాః। శ్యావాశ్వశ్చతథాత్రిశ్చఆర్చనానశపవచ॥ ५॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । దాక్షిర్బలిఃపర్ణవిశ్చఊర్ణనాభిశ్శిలార్దనిః॥ ६ ॥ బీజవాపీశిరీషశ్చమౌఞ్జకేశోగవిష్ఠిరః । భలన్దనస్తథైతేషాంత్ర్యార్షేయాఃప్రవరామతాః॥७॥ అత్రిర్గవిష్ఠిరశ్చైవతథాపూర్వాతిథిస్స్మృతః। పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః॥ ८॥ ఆత్రేయపుత్రికాపుత్రానతఊర్ధ్వంనిబోధమే । కాలేయాశ్చసవాలేయావాసరథ్యాస్తథైవచ ॥ ९॥ ధాత్రేయాశ్చైవమైత్రేయాస్త్ర్యార్షేయాఃపరికీర్తితాః । అత్రిశ్చవామరథ్యశ్చపైత్రిశ్చైవమహానృషిః ॥ १० ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । ఏతేత్రివంశప్రభవాస్తవోక్తామహానుభావానృపగోత్రకారాః ॥ ११ ॥ యేషాంతునామ్నాపరికీర్తితేనపాపంసమగ్రంపురుషోజహాతి ॥ ११५ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనేఅత్రిగోత్రప్రవరవివరణంనామషణ్ణవత్యుత్తర శతతమోధ్యాయః.

సప్తనవత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః

విశ్వామిత్రగోత్రప్రవరవివరణమ్.

మత్స్యః॥ అత్రేరేవాపరంవంశంతవవక్ష్యామిపార్థివ । అత్రేస్సోమస్సుతశ్శ్రీమాంస్తస్యవంశోద్భవోనృప॥౧॥ విశ్వామిత్రస్తుతపసాబ్రాహ్మణ్యంసమవాప్తవాన్। తస్యవంశమహంవక్ష్యేతన్మేనిగదతశ్శృణు॥ ౨ ॥ విశ్వామిత్రోదేవరాతస్తథావైకృతిగాలవః । వతణ్డశ్చసలఙ్కశ్చహ్యభయశ్చాయతాయనః ॥ ౩ ॥ శ్యామాయనాయాజ్ఞవల్క్యజాబాలాస్సైన్ధవాయనాః । బాభ్రవ్యాశ్చకరీషాశ్చసంశ్రుత్యాథసంశ్రుతాః ॥ ౪ ॥ ఉలూపాఔపగహాయానపయోదజనపాదపాః । ఖరవాచోహలయమాస్సాధితావాస్తుకౌశికాః ॥ ౫ ॥ త్ర్యార్షేయాఃప్రవరాస్తేషాంసర్వేషాంపరికీర్తితాః । విశ్వామిత్రోదేవరాతఉద్దాలశ్చమహాయశాః ॥ ౬ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । దేవశ్రవాస్సుజాతేయాస్సౌసుకాః కారుకాయనాః ॥ ౭ ॥ తథావైదేహరాతాయేకుశికాశ్చనరాధిప। త్ర్యార్షేయోభిమతాస్తేషాంసర్వేషాంప్రవరశ్శుభః ॥ ౮ ॥ దేవశ్రవాదేవరాతోవిశ్వామిత్రస్తథైవచ । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః ॥ ౯ ॥ ధనఞ్జయఃకపర్దేయఃపరికూటశ్చపార్థివ । పాణినిశ్చైవత్ర్యార్షేయాస్సర్వేచైతేప్రకీర్తితాః ॥ ౧౦ ॥ విశ్వామిత్రస్తథాద్యశ్చమాధుచ్ఛన్దసఏవచ। త్ర్యార్షేయాఃప్రవరాహ్యేతేఋషయఃపరికీర్తితాః॥౧౧॥ విశ్వామిత్రోమధుచ్ఛన్దాస్తథాచైవాఘమర్షణః । విశ్వామిత్రఃపూరణశ్చతథావిప్రవరస్స్మృతౌ ॥ ౧౨ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । కమలాయజినశ్చైవఆశ్మరథ్యస్తథైవచ ॥ ౧౩ ॥ వఞ్జులిశ్చాపిత్ర్యార్షేయస్సర్వేషాంప్రవరోమతః। విశ్వామిత్రశ్చాశ్మరథ్యోవఞ్జులిశ్చమహాతపాః ॥ ౧౪ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । విశ్వామిత్రోలోహితశ్చఅష్టకఃపూరణస్తథా ॥ ౧౫ ॥ విశ్వామిత్రఃపూరణశ్చతయోర్ద్వౌప్రవరౌస్మృతౌ। పరస్పరమవైవాహ్యాపూరణశ్చపరస్పరమ్॥ ౧౬ ॥ లోహితాఅష్టకాశ్చైషాంత్ర్యార్షేయాఃపరికీర్తితాః । విశ్వామిత్రోలోహితశ్చఅష్టకశ్చమహాతపాః॥ ౧౭ ॥ అష్టకాలోహితైర్నిత్యమవైవాహ్యాః పరస్పరమ్ । ఉదరేణుఃక్రథకశ్చఋషిశ్చోదావహిస్తథా ॥ ౧౮ ॥ శాట్యాయనిఃకరీరాశీసాలఙ్కాయనిలావకీ। మౌఞ్జాయనిశ్చభగవాంస్త్ర్యార్షేయాఃపరికీర్తితాః॥౧౯॥ ఖిలిఖిలిస్తథావిద్యోవిశ్వామిత్రస్తథైవచ । పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః॥ ౨౦ ॥ ఏతేతవోక్తాఃకుశికానరేన్ద్రమహానుభావాస్సతతంద్విజేన్ద్రాః । యేషాంతునామ్నాంపరికీర్తనేనపాపంసమగ్రంపురుషోజహాతి ॥ ౨౧ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనే విశ్వామిత్ర గోత్రప్రవరవివరణంనామసప్తనవత్యుత్తరశతతమోధ్యాయః.

కశ్యపగోత్రప్రవరవివరణమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ మరీచేః కశ్యపః పుత్త్రః కశ్యపస్య తథా కులే । గోత్రకారాన్న
షీన్వక్ష్యే తేషాం నామాని మే శృణు ॥ ౧ ॥ ఆశ్రాయణిర్ఋషిగణో మేషకీరిటకాయ
నాః। ఉదగ్రజా మాఠరాశ్చ భోజా వినయలక్షణాః ॥ ౨ ॥ శాలాహలేయాః కౌరిష్టాః
కన్యకాశ్చాసురాయణాః। మన్దాకిన్యాం వైమృగయాశ్శ్రుతయో భీరుపాయనాః॥ ౩॥
దేవయానా గోమయానా హ్యధచ్ఛాయాభయాశ్చ యే । కాత్యాయనాశ్శాక్రయా
ణా బర్హియోగగదాయనాః ॥ ౪ ॥ భవనన్దిర్మహాచక్రిర్దాక్షుపాయన ఏవ చ । బో
ధయానాః కార్తివయో హస్తిదానాస్తథైవ చ॥ ౫॥ వాత్స్యాయనా నికృతజా హ్యాశ్వ
లాయనినస్తథా । ప్రాగాయణాః పౌలమౌలిరాశ్వవాతాయనిస్తథా ॥ ౬ ॥ కౌబే
రకాశ్చ శ్యాకారా అగ్నిశర్మాయనాశ్చ యే । మేషపాః కైకరసపాస్తథా చైవ తు బ
భ్రవః ॥ ౭ ॥ ప్రాచేయో జ్ఞానసంజ్ఞేయా ఆగ్నాప్రాసేవ్య ఏవ చ । శ్యామో[illegible]దా
వైవశపాస్తథా చైవోద్బలాయనాః ॥ ౮ ॥ కాష్ఠాహారిణ మారీచా ఆజిహాయన హాస్తి
కాః । వైకర్ణేయాః కాశ్యపేయాస్సాసిసాహారితాయనాః ॥ ౯ ॥ మాతఙ్గినశ్చ
భృగవస్త్ర్యార్షేయాః పరికీర్తితాః। వత్సారః కశ్యపశ్చైవ నిధ్రువశ్చ మహాతపాః॥౧౦॥
పరస్పరమవైవాహ్యా ఋషయః పరికీర్తితాః । ఏతేస్సాఙ్ఖ్యమిత్రస్య తే వంశా యే ప్ర
కీర్తితాః ॥ ౧౧ ॥ వత్సారః కాశ్యపశ్చైవ సర్వే హ్యేతే మహాతపాః। పరస్పరమవై
వాహ్యా గోత్రోక్తాః పరికీర్తితాః ॥ ౧౨ ॥ అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ద్వ్యాముష్యాయణ
గోత్రజాన్ । అనసూయో నాకురయస్సునయో రాజవర్తపః ॥ ౧౩ ॥ శైశిరోదవ
హిశ్చైవ సైరన్ధ్రిరోపసేవకిః। యామునిః కద్రుపిఙ్గాక్షిస్సజాతమ్బిస్తథైవ చ॥౧౪॥ ది
వావాష్ట్రిశ్చ ఇత్యేతే భక్త్యాక్షేయాశ్చ కాశ్యపాః । త్ర్యార్షేయాశ్చ తథా వంశాః
కీర్తితాః ప్రవరాశ్శుభాః॥ ౧౫॥ వత్సారః కశ్యపశ్చైవ వసిష్ఠశ్చ మహాతపాః। పరస్పరమ
వైవాహ్యా ఋషయః పరికీర్తితాః॥ ౧౬॥ సంయాతిశ్చ నభశ్చోభౌ పిప్పల్యోథ జలన్ధరః।
భుజాతపూరః పూర్యశ్చ కర్దమో గర్దభీముఖః ॥ ౧౭ ॥ హిరణ్యబాహుః కైరాతా
ఉభౌ కాశ్యపగోభిలౌ । కులహో వృషకణ్డశ్చ మృగకేతుస్తథోత్తరః ॥ ౧౮ ॥ నిదా
ఘమస్పృణౌ భత్స్యమహాన్తః కేవలాశ్చ యే। శాణ్డిల్యో దానవశ్చైవ తథా వై దేవజా
తయః ॥ ౧౯ ॥ పైప్పలాదిస్స్ప్రవరా ఋషయః పరికీర్తితాః । త్ర్యార్షేయాభిమతా
శ్చైషాం ప్రవరాః పరికీర్తితాః॥ ౨౦॥ అసితో దేవలశ్చైవ కశ్యపస్య మహాతపాః। పర
స్పరమవైవాహ్యా ఋషయః పరికీర్తితాః ॥ ౨౧ ॥ ఋషిప్రధానస్య తు కశ్యపస్య
దాక్షాయణీభ్యస్సకలం ప్రసూతమ్ । జగత్సమగ్రం మనుసింహ ముఖ్యం తత్తే ప్రవక్ష్యా
మ్యహముత్తరేణ ॥ ౨౨ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనే కశ్యగోత్రప్రవర
వివరణం నామ సప్తనవత్యుత్తర శతతమోఽధ్యాయః.

॥ వసిష్ఠగోత్రప్రవరవివరణమ్ ॥

మత్స్యః ॥ వసిష్ఠవంశజాన్విప్రాన్నిబోధగదతో మమ। ఏకార్షేయశ్చ ప్రవరో వాసిష్ఠానాం ప్రకీర్తితః ॥ ౧ ॥ వసిష్ఠా ఏవ వాసిష్ఠా అవివాహ్యా వసిష్ఠజైః । వ్యాఘ్రపాదా ఔపగవా వైక్లబా శాద్వలాయనాః ॥ ౨ ॥ కపిష్ఠలా ఔపలోమా అలబ్ధాశ్చ శఠాః కఠాః। గౌపాయనా బోధపాశ్చ దాకవ్యాశ్చైవ బాహ్యకాః ॥ ౩ ॥ బాలిశయా పాలిశయా స్తతో వాగ్రన్థయశ్చ యే। ఆపస్థూణాశ్శీతవృత్తా స్తథా బ్రాహ్మపురేయకాః ॥ ౪ ॥ లోమాయనా స్స్వస్తిశరా శ్శాణ్డిలీ గౌడినిస్తథా । పాడోహలిశ్చ సుమనాశ్చోపావృద్ధిస్తథైవచ ॥ ౫ ॥ చౌలిర్బౌలిర్బ్రహ్మబలః పౌలిశ్రవస ఏవచ । పౌలవో యజ్ఞదత్తశ్చ ఏకార్షేయా మహర్షయః ॥ ౬ ॥ వసిష్ఠ ఏషాం ప్రవరస్త్వవైవాహ్యాః పరస్పరమ్ । శైలాలయో మహాకర్ణః కౌరవ్యః క్రోధినస్తథా ॥ ౭ ॥ కపిఞ్జలా వాలఖిల్యా భాగవిత్తాయనాశ్చయే । కీలాయనః కాలశిఖః కోరకృష్ణాస్సురాయణః ॥ ౮ ॥ శాకాహార్యాశ్శాకధియః కాణ్వా ఉపలపాశ్చయే । శాకాయనా ఉహాకాశ్చ అథమాషశరావయః ॥ ౯ ॥ దాకాయనా బాలవయో వాకయో గోరథా స్తథా । లమ్బాయనాశ్శ్యామవయో యే చ కోడోదరాయణాః ॥ ౧౦ ॥ ప్రలమ్బాశ్శ్మజరాశ్చాపి ఔపమన్యవ ఏవచ ।సాంఖ్యాయనాశ్చ ఋషయా స్తథా వై వేదశేరకాః ॥ ౧౧ ॥ పాలఙ్కాయన ఉద్గాహా ఋషయశ్చ బలేక్షవః । మాతేయా బ్రహ్మబలినః పణ్ణాగారిస్తథైవచ ॥ ౧౨ ॥ త్ర్యార్షేయోऽభిమతశ్చైషాం సర్వేషాం ప్రవరశ్శుభః । భరద్వసుర్వసిష్ఠశ్చ ఇన్ద్రప్రమద ఏవచ ॥ ౧౩ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యా ఋషయః పరికీర్తితాః । ఔపస్థలాస్స్వస్థలయో వాలోహా లోహలాశ్చయే ॥ ౧౪ ॥ మాధ్యన్దినో మాక్షుతయః పైప్పలాదిర్విచక్షుషః । త్రైశృఙ్గాయన శైవలాః కుణ్డినశ్చ నరోత్తమాః ॥ ౧౫ ॥ త్ర్యార్షేయోऽభిమతశ్చైషాం సర్వేషాం ప్రవరశ్శుభః । వసిష్ఠమిత్రావరుణౌ కుణ్డినశ్చ మహాతపాః ॥ ౧౬ ॥ దానకాయా మహాచర్యా నాగేయాః పరమాస్తథా । అలంవవాచనాశ్చాపి యే చ క్రోడోదరాయణాః ॥ ౧౭ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యా ఋషయః పరికీర్తితాః । శివకర్ణో వయశ్చైవ పాదపశ్చ తథైవచ ॥ ౧౮ ॥ త్ర్యార్షేయా ప్రవరాస్తేషాం సర్వేషాం ప్రవరా స్తథా । జాతూకర్ణో వసిష్ఠశ్చ తథైవాత్రిశ్చ పార్థివ ॥ ౧౯ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యా ఋషయః పరికీర్తితాః । వసిష్ఠవంశోऽభిహితా మయైతే ఋషిప్రధానాస్సుతతం ద్విజేన్ద్రైః ॥ ౨౦ ॥ యేషాంతు నామ్నా పరికీర్తితేన పాపం సమగ్రం పురుషో జహాతి ॥ ౨౦౧ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనే వసిష్ఠగోత్రప్రవరవివరణం నామ అష్టనవత్యుత్తరశతతమోऽధ్యాయః ॥

శివసిష్ఠనిమిచరిత్రమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ వసిష్ఠస్తు మహాతేజా నిమేః పూర్వపురోహితః । బభూవ పార్థి
వశ్రేష్ఠ యజ్ఞాస్తస్య సమన్తతః ॥ ౧ ॥ శ్రాన్తాత్మా పార్థివశ్రేష్ఠ విశశ్రామ తదా
గురుః । తం గత్వా పార్థివశ్రేష్ఠో నిమిర్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ భగవన్యష్టుమిచ్ఛామి
తన్మాం యాజయ మాచిరమ్ । తమువాచ మహాతేజా వసిష్ఠః పార్థివోత్తమమ్ ॥ ౩ ॥
కఞ్చిత్కాలం ప్రతీక్షస్వ తవ యజ్ఞైస్సుసంస్కృతైః । భృశం శ్రాన్తోఽస్మి విశ్రమ్య యా
జయిష్యామి తే నృప ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ వసిష్ఠం నృపసత్తమః । పారలౌకి
కకార్యే తు కః ప్రతీక్షితుముత్సహేత్ ॥ ౫ ॥ నచ మే సౌహృదం బ్రహ్మన్కృతాన్తేన బలీ
యసా । ధర్మకార్యే త్వరా కార్యా చలం యస్మాద్ధి జీవితమ్ ॥ ౬ ॥ ధర్మపథ్యోదనో జన్తుర్మృ
తోఽపి సుఖమశ్నుతే । శ్వః కార్యమద్య కుర్వీత పూర్వాహ్ణే చాపరాహ్ణికమ్ ॥ ౭ ॥ న
హి ప్రతీక్షతే మృత్యుః కృతం వాఽయది వాఽకృతమ్ । క్షేత్రాపణగృహాసక్తమన్యత్ర గత
మానసమ్ ॥ ౮ ॥ వృకశ్చైరణమాసాద్య మృత్యురాదాయ గచ్ఛతి । నైకాన్తేన ప్రి
యం కశ్చిద్ద్వేష్యశ్చాస్య న విద్యతే ॥ ౯ ॥ ఆయుష్యే కర్మణి క్షీణే ప్రసహ్యాహరతే జన
మ్ । ప్రాణవాయోశ్చలత్వం చ త్వయా విదితమేవ చ ॥ ౧౦ ॥ యత్ర వా జీవ్యతే బ్రహ్మ
న్క్షణమాత్రం తదద్భుతమ్ । శరీరం శాశ్వతం మన్యే విద్యాభ్యాసే ధనార్జనే ॥ ౧౧ ॥
అశాశ్వతం ధర్మకార్యే ఋణవానస్మి సఙ్కటే । సోఽహం సమ్భృతసమ్భారో భవన్మూ
లముపాగతః ॥ ౧౨ ॥ న చేద్యాజయసే మాం త్వమన్యం యాస్యామి యాజకమ్ ।
ఏవముక్తస్తదా తేన నిమినా బ్రాహ్మణోత్తమః ॥ ౧౩ ॥ శశాప తం నిమిం క్రోధాద్విదేహ
స్త్వం భవిష్యసి । శ్రాన్తం మాం త్వం సముత్సృజ్య యస్మాదన్యం ద్విజోత్తమమ్ ॥ ౧౪ ॥
ధర్మజ్ఞస్తు నరేన్ద్ర త్వం యాజకాన్కర్తుమర్హసి । నిమిస్తం ప్రత్యువాచాథ ధర్మకార్య
రతస్య మే ॥ ౧౫ ॥ విఘ్నం కరోషి నాన్యేన యాజనం చ తథేచ్ఛసి । శాపం దదాసి
యస్మాత్త్వం విదేహోఽద్య భవిష్యసి ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తే తు తౌ జాతౌ విదేహౌ ద్విజ
పార్థివౌ । దేహహీనౌ తయోర్జీవౌ బ్రహ్మాణముపజగ్మతుః ॥ ౧౭ ॥ ఆగతౌ తౌ సమీ
క్ష్యాథ బ్రహ్మా వచనమబ్రవీత్ । అద్యప్రభృతి తే స్థానం నిమిజీవ దదామ్యహమ్ ॥ ౧౮ ॥
నేత్రపక్ష్మసు సర్వేషాం త్వం వసిష్యసి పార్థివ । త్వత్సమ్బన్ధాత్తథా తేషాం నిమేషస్సమ్భ
విష్యతి ॥ ౧౯ ॥ చాలయిష్యన్తి తు తదా నేత్రపక్ష్మాణి మానవాః । ఏవముక్తే మను
ష్యాణాం నేత్రపక్ష్మసు సర్వతః ॥ ౨౦ ॥ జగామ నిమిజీవస్తు వరదానాత్స్వయమ్భువః ।
వసిష్ఠజీవం భగవాన్బ్రహ్మా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ మిత్రావరుణయోః పుత్రో వసిష్ఠ
త్వం భవిష్యసి । వసిష్ఠేతి చ తే నామ తత్రాపి చ భవిష్యతి ॥ ౨౨ ॥ జన్మద్వయమతీతం
చ తత్రాపి త్వం స్మరిష్యసి । ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు మిత్రశ్చ వరుణస్తథా ॥ ౨౩ ॥ బద
ర్యాశ్రమమాసాద్య తపస్తేపతురవ్యయమ్ । తపస్యతోస్తయోరేవం కదాచిన్మాధవే

దినే॥ ౨౪ ॥ పుష్పితద్రుమసంస్థానే శుభే వాతిచమారుతే । ఉర్వశీతువరారోహా కుర్వతీకుసుమోచ్చయమ్ ॥ ౨౫ ॥ సుసూక్ష్మరక్తవసనా తయోర్దృష్టిపథంగతా । తాందృష్ట్వాసుముఖీంసుభ్రూంనీలనీరజలోచనామ్ ॥ ౨౬॥ ఉభౌచుక్షుభతుర్ధైర్యాత్తద్రూపపరిమోహితౌ । తపస్యతోస్తయోర్వీర్యమస్ఖలచ్చమృగాసనే ॥ ౨౭ ॥ స్కన్నంరేతస్తతోదృష్ట్వాశాపభీతౌపరస్పరమ్ । చక్రతుఃకలశేశుక్రంతోయపూర్ణేమనోరమే ॥ ౨౮ ॥ తయోరృషివరౌజాతౌతేజసాప్రతిమౌభువి । వసిష్ఠశ్చాప్యగస్త్యశ్చమిత్రావరుణయోస్సుతౌ ॥ ౨౯ ॥ వసిష్ఠస్తూపయేమేథభగినీంనారదస్య తు । అరున్ధతీంవరారోహాంతస్యాంశక్తిమజీజనత్ ॥ ౩౦ ॥ శక్తేఃపరాశరఃపుత్రస్తస్యవంశంనిబోధమే । యస్యద్వైపాయనఃపుత్రస్స్వయంవిష్ణురజాయత ॥ ౩౧ ॥ ప్రకాశోజనితోయేనలోకేభారతచన్ద్రమాః । యేనాజ్ఞానతమోన్ధస్య లోకస్యోన్మీలనంకృతమ్॥ ౩౨ ॥ పరాశరస్యతస్యత్వంశృణువంశమనుత్తమమ్। కాణ్డర్షభోవాహనపోజైహ్మ్యపోభౌమతాపనః॥ ౩౩॥ గోపాలిఃపఞ్చమశ్చైషామేతేగౌరాఃపరాశరాః । ప్రపోహయావాహ్యమయాఃఖ్యాతేయాఃకౌతుజాతయః ॥ ౩౪॥ హార్యశ్విఃపఞ్చమోహ్యేషాంనీలాజ్ఞేయాఃపరాశరాః । కాష్ణాయణాఃకపిముఖాఃకాకేయస్థాజపాతయః ॥ ౩౫ ॥ పుష్కరఃపఞ్చమశ్చైషాంకృష్ణాజ్ఞేయాఃపరాశరాః । ఆవిష్టాయనవాలేయాస్స్వయష్టాశ్చోపయాశ్చయే॥ ౩౬ ॥ ఇషీకఃపఞ్చహస్తశ్చఏతేసర్వేపరాశరాః । పాటికోవాదరిశ్చైవస్తమ్బోవైక్రోధనాయనాః॥ ౩౭ ॥ క్షౌమిరేషాంపఞ్చమస్తుఏతేశ్యామాఃపరాశరాః । స్వల్పాయనావార్ష్ణాయణాస్తైలేయాఃఖలుయూథపాః ॥ ౩౮ ॥ తన్తిరేషాంపఞ్చమస్తుఏతేధూమ్రాఃపరాశరాః। పరాశరాణాంసర్వేషాంత్ర్యార్షేయఃప్రవరోమతః ॥ ౩౯ ॥ పరాశరస్యశక్తిశ్చవసిష్ఠశ్చమహాతపాః । పరస్పరమవైవాహ్యాస్సర్వఏవతేపరాశరాః ॥ ౪౦ ॥ ఉక్తాస్త్వైతేనృపంవశముఖ్యాఃపరాశరాస్సూర్యసమప్రభావాః। యేషాంతునామ్నాంపరికీర్తనేన పాపంసమగ్రంపురుషోజహాతి ॥ ౪౧ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనే వసిష్ఠగోత్రప్రవరవివరణంనామ ఏకోనద్విశతతమోధ్యాయః.

అగస్త్యగోత్రప్రవరవివరణమ్.

మత్స్యః ॥ అతఃపరమగస్త్యస్యవక్ష్యేవంశోద్భవాన్ద్విజాన్ । అగస్త్యశ్చ కరమ్భశ్చకౌసల్యఃకరటస్తథా ॥ ౧ ॥ సుమేధసోమయోభువస్తథాగాన్ధారకాయణాః । పౌలస్త్యాఃపౌలహాశ్చైవక్రతువంశభవాస్తథా॥ ౨॥ ఆర్షేయాభిమతాశ్చై

షాంసర్వేషాంప్రవరాశ్శుభాః । అగస్త్యశ్చమహేన్ద్రశ్చఋషిశ్చైవమయోభువః॥ ౩ ॥ పరస్పరమవైవాహ్యాఋషయఃపరికీర్తితాః । పౌర్ణమాసాఃపురాణాశ్చ ఆర్షేయాఃపరికీర్తితాః ॥ ౪ ॥ అగస్త్యఃపౌర్ణమాసశ్చపారణశ్చమహాతపాః । పరస్పరమవైవాహ్యాఃపౌర్ణమాసాస్తుపారణైః ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తోఋషీణాంతువంశఉత్తమపౌరుషః।అతఃపరంప్రవక్ష్యామికింభవానద్యకథ్యతామ్॥౬॥మనుః॥పులహస్యపులస్త్యస్యక్రతోశ్చైవమహాత్మనః । అగస్త్యస్యతథాప్యేవంకథంవంశస్తదుచ్యతామ్॥ ౭ ॥ మత్స్యః ॥ క్రతుఃఖల్వనపత్యోభూద్రాజన్వైవస్వతేఽన్తరే।ఇధ్మవాహంసపుత్రత్వేజగ్రాహఋషిసత్తమః ॥ ౮ ॥ అగస్త్యపుత్రంధర్మజ్ఞమాగస్త్యాఃక్రతవస్తతః । పులహస్యతథాపుత్రాస్త్రయశ్చపృథివీపతే ॥ ౯ ॥ తేషాంజన్మచవక్ష్యామిహ్యుత్తరత్రయథావిధి । పులహస్తుప్రజాందృష్ట్వానాతిప్రీతమనాస్స్వకామ్ ॥ ౧౦॥ అగస్త్యజందృఢాస్యంతుపుత్రత్వేకృతవాంస్తతః। పౌలహాశ్చతథారాజన్నాగస్త్యాః పరికీర్తితాః ॥ ౧౧ ॥ పులస్త్యాన్వయసమ్భూతాన్దృష్ట్వారక్షస్సముద్భవాన్ । అగస్త్యస్యసుతంధీమాన్పుత్రత్వేవృతవాంస్తతః ॥ ౧౨ ॥ పౌలస్త్యాశ్చతథారాజన్నాగస్త్యాఃపరికీర్తితాః । సగోత్రత్వాదిమేసర్వేపరస్పరమనన్వయాః॥ ౧౩ ॥ ఏతేతవోక్తాఃప్రవరాద్విజానాంమహానుభావాన్నృపవంశకారాః । యేషాంతునామ్నాపరికీర్తితేనపాపంసమగ్రంపురుషోజహాతి ॥ ౧౪ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే గోత్రప్రవరానుకీర్తనే అగస్త్యగోత్రప్రవరవివరణంనామ ఏకోత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

ధర్మనామకఋషివంశవివరణమ్.

మత్స్యః॥ అస్మిన్వైవస్వతేప్రాప్తేశృణుధర్మస్యపార్థివ । దాక్షాయణీభ్యస్సకలంవంశందైవతముత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ పర్వతాదిమహాదుర్గశరీరాణినరాధిప । అరున్ధత్యాఃప్రసూతానిధర్మాద్వైవస్వతేన్తరే ॥ ౨ ॥ అష్టౌచవసవఃపుత్రాస్సోమపాశ్చవిభోస్తథా । ధ్రువోధ్వరశ్చసోమశ్చఆపశ్చైవానిలోఽనలః ॥ ౩ ॥ ప్రత్యూషశ్చప్రభాసశ్చవసవోష్టౌప్రకీర్తితాః । ధరస్యపుత్రోద్రవిణఃకాలఃపుత్రోధ్రువస్యచ॥ ౪ ॥ కాలస్యావయవానాంతుశరీరాణినరాధిప। మూర్తిమన్తిచకాలాద్ధిసమ్ప్రసూతాన్యశేషతః ॥ ౫ ॥ సోమస్యభగవాన్వర్చాశ్శ్రీమాంశ్చాపస్యకీర్త్యతే । అనేకజన్మజననఃకుమారస్త్వనలస్యతు ॥ ౬ ॥ పురోజవాశ్చానిలస్యప్రత్యూషస్యతుదేవలః।విశ్వకర్మాప్రభాసస్యత్రిదశానాంసవర్ధకిః ॥ ౭ ॥ సమీహితకరాఃప్రోక్తానాగవీథ్యాదయోనవ । లమ్బాపుత్రస్స్మృతోఘోషోభానోఃపుత్రాస్సుభానవః ॥ ౮ ॥ గ్రహర్క్షాణాంచసర్వేషామన్యేషాంచామితౌజసామ్। మరుత్వత్యాంమరుత్వన్తస్సర్వేపు

త్రాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౯ ॥ సఙ్కల్పాయాశ్చ సఙ్కల్పాస్తథా పుత్రాః ప్రకీర్తితాః । ముహూర్తాస్తు ముహూర్తాయాస్సాధ్యాస్సాధ్యసుతా మతాః ॥ ౧౦ ॥ మనోఽనుమనశ్చ ప్రాణశ్చ తథాపానశ్చ వీర్యవాన్ । చిత్తహార్యోఽయనశ్చైవ హంసో నారాయణస్తథా ॥ ౧౧ ॥ విభుశ్చాపి ప్రభుశ్చైవ సాధ్యా ద్వాదశ కీర్తితాః । విశ్వాయాశ్చ తథా పుత్రా విశ్వేదేవాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౨ ॥ క్రతుర్దక్షో వసుస్సత్యః కాలః కామోఽతిథిస్తథా । కురజో మనుజో విశ్వో రోచమానశ్చ తే దశ ॥ ౧౩ ॥ ఏతావదుక్తస్తవ ధర్మవంశస్సఙ్క్షేపతః పార్థివవంశముఖ్య । వ్యాసేన వక్తుం నహి శక్తిరస్తి రాజన్స్వనా వర్షశతైరనేకైః ॥ ౧౪ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే ధర్మవంశవివరణం నామ
ద్వ్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ పితృగాథాః ॥

మత్స్యః ॥ ఏతద్వంశభవా విప్రాః శ్రాద్ధే భోజ్యాః ప్రయత్నతః । పితౄణాం వల్లభం యస్మాత్తేషు శ్రాద్ధం నరాధిప ॥ ౧ ॥ అతః పరం ప్రవక్ష్యామి పితృభిర్యాః ప్రకీర్తితాః । గాథాః పార్థివశార్దూల కామవద్భిః పురే స్వకే ॥ ౨ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం యో నో దద్యాజ్జలాఞ్జలిమ్ । నదీషు బహుతోయాసు శీతలాసు విశేషతః ॥ ౩ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం తిలమిశ్రం జలాఞ్జలిమ్ । తిలమాక్షికసంయుక్తం యో నో దద్యాత్సమాహితః ॥ ౪ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం యశ్శ్రాద్ధం నిత్యమాచరేత్ । పయోమూలఫలైర్భక్ష్యైస్తిలతోయేన వా పునః ॥ ౫ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం ఖడ్గమాంసేన యస్సకృత్ । శ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రయత్నేన కాలశాకేన వా పునః ॥ ౬ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం యో నో దద్యాత్త్రయోదశీమ్ । పాయసం మధుసర్పిర్భ్యాం వర్షాసు చ మఘాసు చ ॥ ౭ ॥ కాలశాకం మహాశాకం మధు మున్యన్నమేవ చ । విషాణవర్జ్యా యే ఖడ్గా ఆసూర్యాస్తద్దశీమహే ॥ ౮ ॥ గయాయాం దర్శనే రాహోః ఖడ్గమాంసేన యోగినామ్ । భోజయేత్కులేఽస్మాకం ఛాయాయాం కుఞ్జరస్య చ ॥ ౯ ॥ ఆకల్పకాలికీ తృప్తిస్తేనాస్మాకం భవిష్యతి । దాతా సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ అభూతసమ్ప్లవం కాలం నాత్ర కార్యా విచారణా । యదేతత్సకలం తస్మాదేకేనాపి చ సర్వదా ॥ ౧౧ ॥ తృప్తిం ప్రాప్స్యామ చానన్త్యాం కిం పునస్సర్వమేవ హి । అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం దద్యాత్కృష్ణాజినం చ యః ॥ ౧౨ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం కశ్చిత్పురుషసత్తమః । ప్రసూయమానాం యో ధేనుం దద్యాద్బ్రాహ్మణపుఙ్గవే ॥ ౧౩ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం వృషభం యస్సముత్సృజేత్ । సర్వవర్ణం విశేషేణ శుక్లం నీలం వృషం తథా ॥ ౧౪ ॥ అపి స్యాత్స కులేఽస్మాకం యః కుర్యాచ్ఛ్రద్ధయాన్వితః । సువర్ణదానం గోదానం పృథివీ

ధ్యానమేవచ ॥ ౧౫ ॥ అపిస్యాత్సకులేస్మాకంకశ్చిత్పురుషసత్తమః । కూపారామ
తటాకానాంవాపీనాంయశ్చకారకః ॥ ౧౬ ॥ అపిస్యాత్సకులేస్మాకంసర్వభావేన
యోహరిమ్। ప్రయాతిశరణంవిష్ణుందేవేశంమధుసూదనమ్ ॥ ౧౭ ॥ అపినస్సకులో
భూయాత్కశ్చిద్విద్వాన్విచక్షణః । ధర్మశాస్త్రాణియోదద్యాద్విధినావిదుషామ
పి॥౧౮॥ ఏతావదుక్తంతవభూమిపాల శ్రాద్ధస్యకల్పంమునిసమ్ప్రదిష్టమ్ । పాపాప
హంపుణ్యవివర్ధనంచలోకేషుముఖ్యత్వకరంతథైవ ॥ ౧౯ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే పితృగాథానుకీర్తనే శ్రాద్ధకల్పకథనం నామ
త్ర్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

ఉభయతోముఖీగోదానమ్.

మనుః ॥ ప్రసూయమానాదాతవ్యా ధేనుర్బ్రాహ్మణపుఙ్గవే । విధినాకేనధ
ర్మజ్ఞదానందద్యాచ్చకింఫలమ్ ॥ ౧॥ మత్స్యః ॥ రుక్మశృఙ్గీంరూప్యఖురాంముక్తాలా
ఙ్గూలభూషితామ్ । కాంస్యోపదోహనీంరాజన్సవత్సాంద్విజపుఙ్గవే ॥ ౨ ॥ ప్ర
సూయమానాంగాందత్వామహత్పుణ్యఫలంలభేత్ । యావద్వత్సోయోనిగతోయా
వద్గర్భంనముఞ్చతి ॥ ౩ ॥ తావద్గౌఃపృథివీజ్ఞేయాసశైలవనకాననా । ప్రసూయమా
నాంయోదద్యాద్ధేనుంద్రవిణసంయుతామ్ ॥ ౪ ॥ ససముద్రగుహాతేనసశైలవనకాన
నా। చతురన్తాభవేద్దత్తాపృథివీనాత్రసంశయః ॥ ౫ ॥ యావన్తిధేనురోమాణివత్సస్య
చనరాధిప । తావత్సఙ్ఖ్యంయుగగణం దేవలోకేమహీయతే ॥ ౬ ॥ పితౄన్పితామ
హాంశ్చైవతథైవప్రపితామహాన్ । ఉద్ధరేచ్చనసన్దేహోనరకాద్భూరిదక్షిణః॥ ౭॥
ఘృతక్షీరవహానద్యోదధిపాయసకర్దమాః । యత్రతత్రగతిస్తస్యద్రుమాశ్చేప్సితకామ
దాః॥ ౮ ॥ గోలోకస్సులభస్తస్యబ్రహ్మలోకశ్చపార్థివ । స్త్రియశ్చతత్రేన్దుసమా
నవక్త్రాః ప్రతప్తజామ్బూనదతుల్యరూపాః ॥ ౯ ॥ మహానితమ్బాస్తనువృత్తమధ్యా
భజన్త్యజస్రంనలినాభనేత్రాః ॥ ౧౦ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే ఉభయతోముఖీగోప్రదానికో నామ చతురు
త్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

కృష్ణాజినదానమ్.

మనుః ॥ కృష్ణాజినప్రదానస్యవిధింకాలంమమానఘ । బ్రాహ్మణంచతథాచ
క్ష్వతత్రమేసంశయోమహాన్॥౧॥ మత్స్యః॥ వైశాఖీపూర్ణమాస్యాంతుగ్రహణేశశి
సూర్యయోః। పూర్ణమాసీతుయామాఘేహ్యాషాఢీకార్తికీయథా॥౨॥ ఉత్తరాయణం

ద్వాదశీవాతస్యాందత్తంమహాఫలమ్। ఆహితాగ్నిర్ద్విజోయస్తుతద్దేయంతస్యపార్థివ॥౩॥యథాయేనవిధానేనతన్మేనిగదతశ్శృణు।గోమయేనోపలిప్తేతుశుచౌదేశేనరాధిప॥౪॥ ఆదావేవసమాస్తీర్యశోభనంశస్తమావికమ్। తతస్సశృఙ్గంసఖురమాస్తరేత్కృష్ణమార్గకమ్॥ ౫ ॥ కర్తవ్యంరుక్మశృఙ్గంతద్రౌప్యదన్తంతథైవచ। లాఙ్గూలంమౌక్తికైశ్ఛన్నంతిలయుక్తంతథైవచ ॥ ౬ ॥ తిలైస్తుస్థగితంకృత్వావాససాచ్ఛాదయేద్బుధః। సువర్ణనాభంతత్కుర్యాదలఙ్కృత్యవిశేషతః ॥ ౭ ॥ రత్నైర్గన్ధైర్యథాశక్త్యాతస్యదిక్షుచవిన్యసేత్ । కాంస్యపాత్రాణిచత్వారితేషుదద్యాద్యథాక్రమమ్ ॥ ౮ ॥ మృన్మయేషుచపాత్రేషుపూర్వాదిషుక్రమేణతు । ఘృతంక్షీరందధిక్షౌద్రమేవందద్యాద్యథావిధి ॥ ౯ ॥ చమ్పకస్యతథాశాఖామవ్రణంకుమ్భమేవచ। బాహ్యాపస్థాపనంకృత్వాశుభచిత్తోనివేశయేత్ ॥ ౧౦ ॥ నవ్యవస్త్రంశుభంపీతంసర్వాఙ్గేషునివేశయేత్ । తథామృన్మయపాత్రాణిపాదయోస్తస్యదాపయేత్॥౧౧॥ యానిపాపానికాయేనమయాలోభాత్కృతానివై। లోహపాత్రాదిదానేనప్రణశ్యంతుమమాశువై॥ ౧౨ ॥ తిలపూర్ణంతతఃకృత్వావామపాదేనివేశయేత్। యానిపాపానికామ్యానికామోత్థానికృతానివై ॥ ౧౩ ॥ కాంస్యపాత్రప్రదానేనతానినశ్యంతుమేసదా। మధుపూర్ణంతుతత్కృత్వాపాదేవైదక్షిణేన్యసేత్ ॥౧౪ పరాపవాదపైశున్యాత్పృష్ఠమాంసస్యభక్షణాత్।తత్రోత్థితంచమేపాపంతామ్రపాత్రాత్ప్రణశ్యతు ॥ ౧౫ ॥ కన్యానృతంగవాంచైవపరదారప్రధర్షణమ్ । రౌప్యపాత్రప్రదానేనక్షిప్రంనాశంప్రయాతుమే ॥ ౧౬ ॥ ఊర్ధ్వపాదేచయేకార్యేతామ్రస్యరజతస్యచ। జన్మాన్తరసహస్రేషుకృతంపాపంకుబుద్ధినా ॥ ౧౭ ॥ సువర్ణపాత్రదానాత్తునాశయాశుజనార్దన । హేమముక్తావిద్రుమంచదాడిమంబీజపూరకమ్॥౧౮ ॥ అశ్వత్థపత్రంశ్రవణేఖురేశృఙ్గాటకానిచ। ఏవంకృత్వాయథోక్తేనసర్వశాకఫలానిచ ॥ ౧౯ ॥ తత్ప్రతిగ్రహవిద్విద్వానాహితాగ్నిర్ద్విజోత్తమః। స్నాతోవస్త్రయుగచ్ఛన్నస్స్వశక్త్యాచాప్యలఙ్కృతః ॥ ౨౦ ॥ ప్రతిగ్రహశ్చతస్యోక్తఃపుచ్ఛదేశేమహీపతే। తతఏవంసమీపేతుమన్త్రమేనముదీరయేత్ ॥ ౨౧ ॥ కృష్ణఃకృష్ణగళోదేవఃకృష్ణాజినధరస్తథా।తద్దానాద్ధూతపాపస్యప్రీయతాంమేవృషధ్వజః॥ ౨౨॥ అనేనవిధినాదత్త్వాయథావత్కృష్ణమార్గకమ్।నస్పృశేత్తంద్విజంరాజఞ్చితియూపసమోహిసః ॥ ౨౩ ॥ దానేచశ్రాద్ధకాలేచదూరతఃపరివర్జయేత్। స్వగృహాత్ప్రేష్యతంవిప్రంమఙ్గళస్నానమాచరేత్ ॥ ౨౪ ॥ పూర్ణకుమ్భేనరాజేన్ద్రశాఖయాచమ్పకస్యతు । కృత్వాచాచార్యకలశంమన్త్రేణానేనమూర్ధని॥ ౨౫ ॥ ఆప్యాయస్వసముద్రజ్యేష్ఠాఋచోవాచ్యాస్తుషోడశ। అహతేవాససీపీతేఆచాన్తశ్శుచితామియాత్॥ ౨౬ ॥ తత్సర్వంకుమ్భసహితంనీత్వాక్షేప్యంచతుష్పథే । కృతేనానేనయాతు

ష్టిర్నపాశక్త్యాసుదైరపి ॥ ౨౭ ॥ వక్తుంహిన్నృపతిశ్రేష్ఠతథాపుణ్యదేశతశ్శృణు। సమ
గ్రభూమిదానస్యఫలంప్రాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ౨౮ ॥ సర్వలోకాంశ్చచరతికామ
చారీవిహఙ్గవత్ । ఆభూతసమ్ప్లవంయావత్స్వర్గంప్రాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ౨౯ ॥
నపితాపుత్రమరణంవియోగంభార్యయాసహ । ధనదేశపరిత్యాగం నచైవేహ
ప్నుయాత్క్వచిత్ ॥ ౩౦ ॥ కృష్ణేప్సితంకృష్ణమృగస్యచర్మద్విజాయదద్యా
చ్చసమాహితాత్మా । యథోక్తమేతన్మరణంనశోచేత్ప్రాప్నోత్యభీష్టంమనసఃఫ
లంతత్ ॥ ౩౧ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే కృష్ణాజినప్రదానికో నామ చతురు
త్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ వృషోత్సర్గవృషభలక్షణమ్ ॥

మనుః ॥ భగవఞ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామివృషభస్యతులక్షణమ్।వృషోత్సర్గవిధించై
వతథాపుణ్యఫలంమహత్ ॥ ౧ ॥ మత్స్యః॥ ధేనుమాదౌపరీక్షేతసుశీలాంచగుణాన్వి
తామ్। అవ్యఙ్గామపరిక్లిష్టాంజీవవత్సామరోగిణీమ్॥ ౨॥ స్నిగ్ధవర్ణాంస్నిగ్ధఖురాంస్ని
గ్ధశృఙ్గీంతథైవచ । మనోహరాకృతింసౌమ్యాంసుప్రమాణామనుద్ధతామ్ ॥ ౩ ॥ ఆ
వర్తైర్దక్షిణావర్తైర్యుక్తాందక్షిణతశ్చయా । వామావర్తైర్వామతశ్చవిస్తీర్ణజఘనాం
తథా ॥ ౪ ॥ మృదుసంహతతామ్రోష్ఠీంరక్తగ్రీవాంసుశోభితామ్ । ఆశ్యామ
దీర్ఘస్ఫుటకరక్తజిహ్వాంతథాచయా ॥ ౫ ॥ విస్తారామలనేత్రాచశఫైరవిరలైర్దృ
ఢైః । వైడూర్యమధువర్ణైశ్చజలబుద్బుదసన్నిభైః ॥ ౬ ॥ రక్తస్నిగ్ధైశ్చనయనైస్త
థారక్తంకనీనికైః । సప్తచతుర్దశదన్తాతథావాశోభతాలుకామ్ ॥ ౭ ॥ షడున్న
తాసుపార్శ్వోరుపృథుకంచసమాయతా । అష్టాయతశిరోగ్రీవాయారాజన్త్సాసు
లక్షణా॥౮॥మనుః॥షడున్నతాఃకేభగవన్కేచపఞ్చసమాయతాః । ఆయతాశ్చతథై
వాష్టౌధేనూనాంకేశుభావహాః॥ ౯॥ మత్స్యః॥ఊరూపృష్ఠంశిరఃకుక్షిశ్శ్రోణీచవసు
ధాధిప । షడున్నతానిధేనూనాంపూజయన్తివిచక్షణాః ॥ ౧౦ ॥ కర్ణౌనేత్రేలలా
టంచపఞ్చభాస్కరనన్దన । సమాయతానిశస్యన్తేపుచ్ఛంసాస్నాచసక్థినీ॥ ౧౧ ॥చ
త్వారశ్చస్తనారాజఞ్జ్ఞేయాహ్యష్టౌమనీషిభిః।శిరోగ్రీవాయతాశ్చైతేభూమిపాల
స్మృతాదశ ॥ ౧౨ ॥ తస్యాస్సుతంపరీక్షేతవృషభంలక్షణాన్వితమ్ । ఉన్నతస్క
న్ధకకుదంరుజులాఙ్గూలకమ్బళమ్ ॥ ౧౩ ॥ మహాకటీతటస్కన్ధంవైడూర్యమణిలో
చనమ్ । ప్రవాళశృఙ్గకర్ణాగ్రంసుదీర్ఘపృథువాలధిమ్॥ ౧౪ ॥ నవాష్టాదశసఙ్ఖ్యైర్వా
తీక్ష్ణాగ్రైర్దశనైశ్శుభైః । మల్లికాక్షశ్చమోక్తవ్యోగ్రహేపిధనధాన్యకృత్ ॥౧౫॥

వర్ణతస్తామ్రకపిలో బ్రాహ్మణస్య ప్రశస్యతే । శ్వేతో రక్తశ్చ కృష్ణశ్చ గౌరః పాటల ఏవ చ ॥ ౧౬ ॥ శృఙ్గిణస్తామ్రపృష్ఠశ్చ సవలః పఞ్చవాలకైః । పృథుకర్ణో మహాస్కన్ధః శ్లక్ష్ణరోమా చ యో భవేత్ ॥ ౧౭ ॥ రక్తాక్షః కపిలో యశ్చ రక్తశృఙ్గతలో భవేత్ । శ్వేతోదరః కృష్ణపార్శ్వో బ్రాహ్మణస్య ప్రశస్యతే ॥ ౧౮ ॥ స్నిగ్ధావర్ణేన రక్తేన క్షత్రియస్య తు శస్యతే । కాఞ్చనాభేన వైశ్యస్య కృష్ణేనాప్యన్త్యజన్మనః ॥ ౧౯ ॥ యస్య ప్రాగాయతే శృఙ్గే భూమిముఖాభిముఖే సదా । సర్వేషామేవ వర్ణానాం సర్వస్స్యార్థసాధకః ॥ ౨౦ ॥ మార్జారపాదకపిలో ధన్యః కపిలపిఙ్గళః । శ్వేతో మార్జారపాదస్తు ధన్యో మణినిభేక్షణః ॥ ౨౧ ॥ కరటః పిఙ్గళశ్చైవ శ్వేతపాదస్తథైవ చ । సర్వపాదసితో యశ్చ ద్విపాదశ్వేత ఏవ చ ॥ ౨౨ ॥ కపిఞ్జలసభో ధన్యస్తథా తిత్తిరిసన్నిభః । ఆకర్ణమూలం శ్వేతం తు ముఖం యస్య ప్రకాశతే ॥ ౨౩ ॥ నన్దీముఖస్స విజ్ఞేయో రక్తవర్ణో విశేషతః । శ్వేతం తు జఠరం యస్య భవేత్పృష్ఠం తు గోపతేః ॥ ౨౪ ॥ వృషభస్స సముద్రాఖ్యస్సతతం కులవర్ధనః । మల్లికాచిత్రపుష్పశ్చ ధన్యో భవతి పుఙ్గవః ॥ ౨౫ ॥ కమలైర్విమలైశ్చాపి చిత్రో భవతి భాగ్యతః । అతసీపుష్పవర్ణశ్చ తథా ధన్యతరస్స్మృతః ॥ ౨౬ ॥ ఏతే ధన్యాస్తథాఽధన్యాన్కీర్తయిష్యామి తే నృప । కృష్ణతాల్వోష్ఠదశనా రూక్షశృఙ్గశఫాశ్చ యే ॥ ౨౭ ॥ అవ్యక్తవర్ణా హ్రస్వాశ్చ వ్యాఘ్రసింహనిభాశ్చ యే । వ్యాఘ్రగృధ్రసవర్ణాశ్చ తథా మూషకసన్నిభాః ॥ ౨౮ ॥ కృష్ణాః కాణాస్తథా ఖఞ్జాః కేకరాక్షాస్తథైవ చ । విషమశ్వేతపాదాశ్చ ఉద్భ్రాన్తనయనాస్తథా ॥ ౨౯ ॥ నైతే వృషాః ప్రమోక్తవ్యా న చ ధార్యాస్తథా గృహే । మోక్తవ్యానాం చ ధార్యాణాం భూయో వక్ష్యామి లక్షణమ్ ॥ 3౦ ॥ స్వస్తికాకారశృఙ్గాశ్చ తథా మేఘౌఘనిస్వనాః । మహాప్రమాణాశ్చ తథా మత్తమాతఙ్గగామినః ॥ 3౧ ॥ మహోరస్కా మహోచ్ఛ్రాయా మహాబలపరాక్రమాః । శిరః కర్ణౌ లలాటం చ వాలధిశ్చరణాస్తథా ॥ 3౨ ॥ నేత్రే పార్శ్వే చ కృష్ణాని శస్యన్తే చన్ద్రసప్రభమ్ । శ్వేతాన్యేతాని దృశ్యన్తే కృష్ణస్య తు విశేషతః ॥ 33 ॥ భూమాలమ్బితలాఙ్గూలం ప్రలమ్బస్థూలవాలధిః । పురస్తాదుద్ధృతో నీలో వృషభః ప్రశస్యతే ॥ 3౪ ॥ శక్తిధ్వజపతాకాద్యా యేషాం రాజీవిరాజతే । అనడ్వాహస్తు తే ధన్యాశ్చిత్రసిద్ధిజయావహాః ॥ 3౫ ॥ ప్రదక్షిణం త్రివర్తన్తే స్వయం చ వినివర్తితాః । సమున్నతశిరోగ్రీవా ధన్యాస్తే ధనవర్ధనాః ॥ 3౬ ॥ రక్తశృఙ్గాగ్రనయనశ్శ్వేతవర్ణో భవేద్యది । శఫైః ప్రవాళసదృశైర్నాస్తి ధన్యతరస్తతః ॥ 3౭ ॥ ఏతే ధార్యాః ప్రయత్నేన మోక్తవ్యా యది వా వృషాః । ధారితాశ్చ తథా ముక్తా ధనధాన్యవివర్ధనాః ॥ 3౮ ॥ చరణాదిముఖం పుచ్ఛం యస్య శ్వేతాని గోపతేః । లాక్షారససవర్ణశ్చ తం నీలమితి నిర్దిశేత్ ॥ 3౯ ॥ వృషప ఏష సమోక్తవ్యో న స ధార్యో గృహే భవేత్ । తదర్థమేషా చరతి లోకే గాథా పురాతనీ ॥ ౪౦ ॥ ఏష్టవ్యా బహవః

పుత్రాయద్యేకోపిగయాంవ్రజేత్ । గౌరీముద్వాహయేత్కన్యాంనీలంవావృషము
త్సృజేత్ ॥ ౪౧ ॥ ఏవంవృషంలక్షణసమ్ప్రయుక్తంగృహోద్భవంక్రీతమథాపిరా
జన్ । ముక్త్వావనశోచేన్మరణంమహాత్మా మోక్షంగతశ్చాస్యతవాభిధాస్యే ॥ ౪౨ ॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేవృషోత్సర్గ వృషభ లక్షణాదికథనం
నామపఞ్చోత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

సావిత్ర్యుపాఖ్యానప్రారమ్భః.

సూతః॥ తతస్సరాజాదేవేశంపప్రచ్ఛామితవిక్రమః। పతివ్రతానాంమాహాత్మ్యం
తత్సమ్బద్ధాంకథామపి॥ ౧॥ మనుః॥ పతివ్రతానాంకాశ్రేష్ఠా కయామృత్యుఃపరాజితః।
నామసఙ్కీర్తనంకస్యాఃకీర్తనీయంసదానరైః ॥ ౨ ॥ సర్వపాపక్షయకరమిదానీం
కథయస్వమే॥ మత్స్యః ॥ వైలోమ్యంధర్మరాజోపినాచరత్యథయోషితామ్॥ ౩॥ ప
తివ్రతానాంధర్మజ్ఞపూజ్యాస్తస్యాపితాస్సదా । అత్రతేవర్ణయిష్యామికథాంపాపప్ర
ణాశినీమ్ ॥ ౪ ॥ యథావిమోక్షితోభర్తామృత్యుపాశాద్యతస్త్రియా । మద్రేషు
శాకలేరాజాబభూవాశ్వపతిఃపురా ॥ ౫ ॥ అపుత్రస్తప్యమానోసౌపుత్రార్థీసర్వ
కామదామ్। ఆరాధయతిసావిత్రీంలక్షితాంసద్ద్విజోత్తమైః॥ ౬॥ సిద్ధార్థకైర్హూయమా
నాంసావిత్రీంప్రత్యహంద్విజైః । శతసఙ్ఖ్యైశ్చతుర్థ్యాంతుదశమాసాగతేదినే॥ ౭ ॥
కాలేతుదర్శయామాసస్వాంతనుంమనుజేశ్వరమ్॥ సావిత్రీ॥ రాజన్భక్తోసిమేనిత్యందా
స్యామిత్వాంసుతాంసదా ॥ ౮ ॥ తాందత్తాంమత్ప్రసాదేనపుత్రీంప్రాప్స్యసిశోభ
నామ్। ఏతావదుక్త్వాసారాజ్ఞఃప్రణతస్యైకపార్థివ ॥ ౯ ॥ జగామాదర్శనందేవీయ
థావైనృపచఞ్చలా । మాలతీనామతస్యాసీద్రాజ్ఞఃపత్నీపతివ్రతా ॥ ౧౦ ॥ సుషు
వేతనయాంసాచసావిత్రీమివరూపతః । సావిత్ర్యాప్రీతయాదత్తాతద్రూపసదృశీత
థా ॥ ౧౧ ॥ సావిత్రీచభవత్వేషాజగాదన్నృపతిర్ద్విజాన్ । తమాత్రౌవ్యద్విజశ్రే
ష్ఠాస్సావిత్రీతినృపోత్తమ ॥ ౧౨ ॥ దృష్ట్వాతాంయౌవనోపేతాందదౌసత్యవతేపితా।
నారదస్తుతతఃప్రాహరాజానందీప్తతేజసమ్ ॥ ౧౩ ॥ క్షీణాయుస్సతువర్షేణభవిష్య
తినృపాత్మజః । సకృత్కన్యాప్రదీయేతచిన్తయిత్వానరాధిపః॥ ౧౪॥ తథాపిప్రదదౌ
కన్యాంద్యుమత్సేనాత్మజేశుభే । సావిత్ర్యపిచభర్తారమాసాద్యనృపమన్దిరే ॥ ౧౫ ॥
నారదస్యతువాక్యేనదూయమానాపతివ్రతా। శుశ్రూషాంపరమాంచక్రేభర్తృశ్వ
శురయోర్వనే ॥ ౧౬ ॥ రాజ్యభ్రష్టస్సభార్యస్తునష్టచక్షుర్నరాధిపః । నతుతో
షసమాసాద్యరాజపుత్రీంసదాస్నుషామ్॥ ౧౭॥ చతుర్థేహనిమర్తవ్యంయథాసత్యవతా
ద్విజాః । శ్వశురేణాభ్యనుజ్ఞాతాతదారాజసుతాపిసా॥ ౧౮ ॥ చక్రేత్రిరాత్రంధర్మ
జ్ఞాప్రాప్తేతస్మింస్తదాదినే । చారుపుష్పఫలాహారసత్యవాంస్తుయయౌవనమ్॥ ౧౯॥

శ్వశురేణాభ్యనుజ్ఞాతా యాచనాభఙ్గభీరుణా । సావిత్ర్యపి జగామార్తా సహభర్త్రా మహద్వనమ్ ॥ ౨౦ ॥ చేతసా దూయమానేన గూహమానా మహద్భయమ్ । వనే పప్రచ్ఛ భర్తారం ద్రుమపుష్పాశ్రితం తదా ॥ ౨౧ ॥ ఆశ్వాసయామాస స రాజపుత్రీం క్లాన్తాం వనే పఙ్కజపత్రనేత్రామ్ । సన్దర్శనేనాథ ద్రుమద్విజానాం తథా మృగాణాం పిపి నేనృపీరః ॥ ౨౨ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే సావిత్ర్యుపాఖ్యానే సావిత్రీసహితసత్యవతో వనప్రాస్థానికో నామ షడుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః

సావిత్ర్యై సత్యవతోక్తవనవినోదవర్ణనమ్

సత్యవాన్ ॥ వనేఽస్మిన్ పక్షిభిః కీర్ణం సహకారం మనోహరమ్ । నేత్రఘ్రాణసుఖం పశ్య వసన్తం రతివర్ధనమ్ ॥ ౧ ॥ వనేఽప్యశోకం దృష్ట్వైనం రాగవన్తం సుపుష్పితమ్ । వసన్తో హసతీవాయం మామేవాయతలోచనే ॥ ౨ ॥ దక్షిణే దక్షిణే తే సాం పశ్య రమ్యాం వనస్థలీమ్ । పుష్పితైః కింశుకైర్యుక్తాం జ్వలితానలసప్రభైః ॥ ౩ ॥ సుగన్ధికుసుమామోదో వనరాజివినిర్గతః । కరోతి వాయుర్దాక్షిణ్యమావయోః క్లమనాశనమ్ ॥ ౪ ॥ పశ్చిమేన విశాలాక్షి కర్ణికారైః సుపుష్పితైః । కాఞ్చనేన విభాత్యేషా వనరాజీ మనోహరా ॥ ౫ ॥ అతిముక్తలతాజాలరుద్ధమార్గా వనస్థలీ । రమ్యా సా చారుసర్వాఙ్గీ కుసుమోత్కరభూషణా ॥ ౬ ॥ మధుమత్తాలిఝఙ్కారవ్యాజేన వరవర్ణినీ । చాపాకృష్టిం కరోతీవ కామః పార్శ్వే జిఘాంసయా ॥ ౭ ॥ ఫలాస్వాదలసద్వక్త్రపుంస్కోకిలనినాదితా । విభాతి చారుతిలకా త్వమివైషా వనస్థలీ ॥ ౮ ॥ కోకిలశ్చూతశిఖరే మఞ్జరీరేణుపిఞ్జరః । గదితైర్వ్యక్తతాం యాతి కులీనశ్చేష్టితైరివ ॥ ౯ ॥ పుష్పరేణువిలిప్తాఙ్గీం ప్రియామనుసరన్వనే । కుసుమం కుసుమం యాతి కూజన్కామీ శిలీముఖః ॥ ౧౦ ॥ మఞ్జరీం సహకారస్య కాన్తావఞ్చాగ్రపీడితామ్ । స్వాదతే బహుపుష్పేఽపి పుంస్కోకిలయువా ద్రుమే ॥ ౧౧ ॥ కాకః ప్రసూతాం వృక్షాగ్రే స్వామేకాగ్రేణ చఞ్చునా । కాకీం సమ్భావయత్యేష పక్షాచ్ఛాదితపుత్రికామ్ ॥ ౧౨ ॥ భూభాగం చ సమాసాద్య దయితాసహితో యువా । నాహారమపి చాదత్తే కామాక్రాన్తః కపిఞ్జలః ॥ ౧౩ ॥ కలవిఙ్కస్తు రమయన్ప్రియోత్సఙ్గం సమాశ్రితః । ముహుర్ముహుర్విశాలాక్షి ఉత్కణ్ఠయతి కామినః ॥ ౧౪ ॥ క్షుద్రశాఖాం సమారూఢః శుకోఽయం సహకాన్తయా । కరేణ లమ్బయఞ్శాఖాం కరోతి సకలం గిరమ్ ॥ ౧౫ ॥ వనేఽత్ర పిశితాస్వాదతృప్తో నిద్రాముపాగతః । శేతే సింహో యువా కాన్తాచరణాన్తరగామినీ ॥ ౧౬ ॥ వ్యాఘ్రయోర్మిథునం పశ్య శైలకన్దరసంస్థితమ్ । యయోర్నేత్రప్రభాలోకే గుహా భిన్నేవ లక్ష్యతే ॥ ౧౭ ॥ అయం ద్వీపీ ప్రియాం లేఢి జిహ్వాగ్రేణ పునః పునః । ప్రీతిమా

యాతిమహతీంలిహ్యమానస్స్వకాన్తయా॥ ౧౮॥ ఉత్సఙ్గకృతమూర్ధానంనిద్రావహృ
తచేతనమ్ । జన్త్వాద్ధరణతఃకాన్తంసుఖయత్యేవవానరీ॥ ౧౯ ॥ భూమౌనిపతితాంకా
న్తాంమార్జారోదర్శితోదరీమ్ । నఖైర్దన్తైస్తుదత్యేషనచపీడయతేయథా ॥ ౨౦ ॥
శశకశ్శశకీంచైతౌసంసుప్తేపీడితేఇమే।సంలీనగాత్రేచరణేకర్ణైర్వ్యక్తిముపాగతే॥౨౧॥
స్నాత్వాసరసిపద్మాఢ్యేనాగస్తుమదనప్రియః। సమ్భావయతితన్వఙ్గీంమృణాళకబళైః
ప్రియామ్ ॥ ౨౨ ॥ కాన్తప్రోథసముత్థానైఃకాన్తమార్గానుగామినీ । కరోతికబళం
ముస్తైర్వారాహీపోతకానుగా ॥ ౨౩ ॥ దృఢాఙ్గసన్ధిర్మహిషఃకర్దమాక్తతనుర్వనే।
అనువ్రజతిధావన్తీంప్రియబద్ధచతుష్కరః ॥ ౨౪॥ పశ్యచార్వఙ్గిసారఙ్గంత్వంకటాక్ష
విభావనైః । సభార్యంమాంహిపశ్యన్తంకౌతూహలసమన్వితమ్ ॥ ౨౫॥ పశ్యపశ్చి
మపాదేనరోహీకణ్డూయతేముఖమ్ । స్నేహార్ద్రభారాత్కర్షన్తీభర్తారంశృఙ్గకో
టినా॥ ౨౬ ॥ ద్రాగిమాంచమరీంపశ్యసితవాలామగచ్ఛతీమ్।అన్వాస్తేచమరఃకామీ
మాంచపశ్యతిగర్వితః॥౨౭॥ఆతపేగవయంపశ్యప్రహృష్టంభార్యయాసహ।రోమన్థనం
ప్రకుర్వాణంకాకంకకుదివారయన్ ॥౨౮॥ పశ్యేమంభార్యయాసార్ధంన్యస్తాగ్రచరణ
ద్వయమ్ । విపులేబదరీస్కన్ధేబదరాశనకామ్యయా ॥ ౨౯ ॥ హంసంసభార్యంసర
సివిచరన్తంసునిర్మలే। సుముక్తస్యేన్దుబిమ్బస్యపశ్యవైశ్రియముద్వహన్ ॥ ౩౦॥ స
భార్యశ్చక్రవాకోయంకమలాకరమధ్యగః । కరోతిపద్మినీంకాన్తాంసుపుష్పామివసున్ద
రీ॥౩౧ ॥ మయాఫలోచ్చయస్సుభ్రూస్త్వయాపుష్పోచ్చయఃకృతః। ఇన్ధనంనకృతం
సుభ్రూస్తత్కరిష్యామిసామ్ప్రతమ్॥ ౩౨॥ త్వమస్యసరసస్తీరేద్రుమచ్ఛాయాంస
మాశ్రితా । క్షణమాత్రంప్రతీక్షస్వవిశ్రమస్వచభామిని ॥ ౩౩ ॥ సావిత్రీ ॥ ఏవమే
తత్కరిష్యామిమమదృష్టిపథస్త్వయా । దూరంకాన్తనగన్తవ్యంబిభేమిగహనేవ
నే॥ ౩౪ ॥ మత్స్యః ॥ తతస్సకాష్ఠానిచకారతస్మిన్వనేతదారాజసుతాసమక్షమ్ ।
తస్యాహ్యదూరేసరసశ్చతస్యమేనేచసాతంమృతమేవరామా॥౩౫॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే సావిత్ర్యుపాఖ్యానేసావిత్రీసత్యవతోర్వన
వినోదవర్ణనంనామసప్తోత్తరద్విశతతమోధ్యాయః

శ్రీమత్స్యః ॥ తస్యపాటయతఃకాష్ఠంజజ్ఞేశిరసివేదనా। సవేదనార్తస్సఙ్గమ్య
భార్యాంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఆయాసేనమమానేనజాతాశిరసివేదనా । తమశ్చ
ప్రవిశామీవనచజానామికిఞ్చన ॥ ౨ ॥ త్వదుత్సఙ్గేశిరఃకృత్వాస్వప్తుమిచ్ఛామిసా
మ్ప్రతమ్ । రాజపుత్రీమేవముక్త్వాతదాసుష్వాపపార్థివః ॥ ౩ ॥ తదుత్సఙ్గేశిరఃకృ
త్వానిద్రయావిలలోచనః । పతివ్రతామహాభాగాతతస్సారాజకన్యకా ॥ ౪ ॥ దద
ర్శధర్మరాజంతుస్వయంతందేశమాగతమ్ । నీలోత్పలదళశ్యామంపీతామ్బరధరంప్ర

※ సత్యవతఃప్రాణహరణార్థం సావిత్ర్యాస్సమక్షేయమాగమనమ్. ※

భుమ్ ॥ ౫ ॥ విద్యుల్లతానిబద్ధాఙ్గంసతోయమివతోయదమ్ । కిరీటేనార్కవర్ణేనకు
ణ్డలాభ్యాంవిరాజితమ్ ॥ ౬ ॥ హారభారార్పితోరస్కంవిచిత్రాఙ్గదభూషితమ్। మ
హతాపరివారేణకాలేనసహమృత్యునా ॥ ౭ ॥ సతుసమ్ప్రాప్యతందేశందేహాత్స
త్యవతస్తదా । అఙ్గుష్ఠమాత్రంపురుషంపాశబద్ధవశంగతమ్ ॥ ౮ ॥ ఆకృష్యదక్షిణా
మాశాంప్రయయౌసత్వరంతదా । సావిత్ర్యపివరారోహాదృష్ట్వాతంగతజీవితమ్॥ ౯॥
అనువవ్రాజగచ్ఛన్తంధర్మరాజమతన్ద్రితా । కృతాఞ్జలిరువాచాథహృదయేనప్రవే

※ సావిత్రీయమ సంవాదః. ※

పతా॥ ౧౦ ॥ ఇమంలోకంమాతృభక్త్యాపితృభక్త్యాతుమధ్యమమ్ । గురుశుశ్రూ
షయాచైవబ్రహ్మలోకంసమశ్నుతే ॥ ౧౧ ॥ సర్వేతస్యాదృతాధర్మాయస్యైతేత్ర
యఆదృతాః । అనాదృతాస్తుయస్యైతేసర్వాస్తస్యాఫలాఃక్రియాః॥ ౧౨ ॥ యావ
త్త్రయస్తేజీవేయుస్తావన్నాన్యంసమాచరేత్ । తేషాంచనిత్యంశుశ్రూషాంకుర్యాత్ప్రి
యహితేరతః ॥ ౧౩ ॥ తేషామనుపరోధేనపారత్త్ర్యంయదాచరేత్ । తత్తన్ని
వేదయేత్తేభ్యోమనోవచనకర్మభిః॥ ౧౪॥ త్రిష్వేతేషుకృత్యంహిపురుషస్యసమస్య
తే ॥ యమః ॥ కృతేనకామేననివర్తయాశుధర్మేనతేభ్యోపిహిఉచ్యతేచ ॥ ౧౫ ॥
మమోపరోధస్తవచక్లమస్స్యాత్తథాధునాతేనతవబ్రవీమి । గురుపూజారతిర్భక్తా
త్వంచసాధ్వీపతివ్రతా ॥ ౧౬ ॥ వినివర్తస్వధర్మజ్ఞేగ్లానిర్భవతితేఽధునా ॥ సావిత్రీ॥
పతిర్హిదైవతంస్త్రీణాంపతిరేవపరాగతిః ॥ ౧౭ ॥ అనుగమ్యస్స్త్రియాసాధ్వ్యాప
తిఃప్రాణధనేశ్వరః । మితందదాతిహిపితామితంభ్రాతామితంసుతః ॥ ౧౮ ॥ అమి
తస్యప్రదాతారంభర్తారంకానపూజయేత్ । నీయతేయత్రభర్తామేస్వయంవాయత్ర
గచ్ఛతి ॥ ౧౯ ॥ మయాపితత్రగన్తవ్యంయథాశక్తిసురోత్తమ। పతిమాదాయగచ్ఛ
న్తమనుగన్తుమహంయదా ॥ ౨౦ ॥ త్వాందేవనహిశక్ష్యామితదాత్యక్ష్యామిజీవి
తమ్ । మనస్వినీతుయాకాచిద్వైధవ్యాక్షరదూషితా ॥ ౨౧ ॥ ముహూర్తమపిజీ
వేతమణ్డనార్హాహ్యమణ్డితా ॥ యమః ॥ పతివ్రతేమహాభాగేపరితుష్టోఽస్మితేశు
భే ॥ ౨౨ ॥ వినాసత్యవతఃప్రాణైర్వరంవరయమాచిరమ్ ॥ సావిత్రీ ॥ వినష్టచక్షు
షోరాజ్యంచక్షుషాసహకారయ ॥ ౨౩ ॥ చ్యుతరాజ్యస్యధర్మజ్ఞశ్వశురస్యమహా
త్మనః॥యమః॥ దూరంపథేగచ్ఛనివర్తభద్రేభవిష్యతీదంసకలంత్వయోక్తమ్॥౨౪॥
మమోపరోధస్తవచక్లమస్స్యాత్తథాధునాతేనతవబ్రవీమి ॥ ౨౫ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే సావిత్ర్యుపాఖ్యానే సావిత్రీయమ సం
వాదో నామ అష్టోత్తర ద్విశతతమోఽధ్యాయః.

సావిత్రీ ॥ కుతఃక్లేశఃకుతోదుఃఖంసద్భిస్సహసమాగమే । సతాంతస్మాన్న
మేగ్లానిస్త్వత్సమీపేసురోత్తమ ॥ ౧ ॥ సాధూనాంవాప్యసాధూనాంసన్తఏవస
దాగతిః । నైవాసతాంనైవసతామసన్తోనైవచాత్మనః ॥ ౨ ॥ విషాగ్నిశత్రుశస్త్రే
భ్యోనతథాజాయతేభయమ్ । అకారణంజగద్వైరిఖలేభ్యోజాయతేయథా ॥ ౩ ॥
సన్తఃప్రాణానపిత్యక్త్వాపరార్థంకుర్వతేయథా। తథాసన్తోఽపిసన్త్యజ్యపరపీడాసుత
త్పరాః ॥ ౪ ॥ త్యజత్యసూనయంలోకస్తృణవద్యస్యకారణాత్ । పరోపఘాతశ
క్తాస్తంపరలోకంతథాసతః ॥ ౫ ॥ నికాయేష్వనికాయేషుతథాబ్రహ్మాజగద్గురుః । అ
సతాముపఘాతాయరాజానంకృతవాన్స్వయమ్ ॥ ౬ ॥ నరాన్పరీక్షయేద్రాజా
సాధూన్సమ్మానయేత్సదా । నిగ్రహంచాసతాంకుర్యాత్సలోకేలోకజిత్తమః ॥ ౭ ॥
రక్షణార్థాయథాధాన్యంవర్ధయన్తేతథాప్రజాః । నిగ్రహేణాసతాంరాజాసతాంచ
పరిపాలనాత్ ॥ ౮ ॥ ఏతావదేవకర్తవ్యంరాజ్ఞాస్వర్గమభీప్సునా । రాజకృత్యంహి
లోకేషునాస్త్యన్యజ్జగతాంపతే॥ ౯ ॥ అసతాంనిగ్రహాదేవసతాంచపరిపాలనాత్।
రాజభిశ్చాప్యశాస్తానామసతాంశాసితాభవాన్ ॥ ౧౦ ॥ తేనత్వమధికోదేవోదే
వేభ్యఃప్రతిభాసిమే । జగద్ధార్యతేసద్భిస్సతామగ్ర్యస్తథాభవాన్ ॥ ౧౧ ॥ తే
నత్వామనుయాన్త్యామేక్లమోదేవనవిద్యతే॥యమః॥తుష్టోఽస్మితేవిశాలాక్షివచనై
ర్ధర్మసఙ్గతైః ॥ ౧౨ ॥ వినాసత్యవతఃప్రాణాన్వరంవరయమాచిరమ్ ॥ సావిత్రీ ॥ స
హోదరాణాంభ్రాతౄణాంకామయామిశతంవిభో ॥ ౧౩ ॥ అనపత్యఃపితాప్రీ
తింపుత్రలాభాత్ప్రయాతుమే । తామువాచయమోగచ్ఛయథాగతమనిన్దితే॥౧౪॥
ఔర్ధ్వదైహికకార్యేషుయత్నంభర్తుస్సమాచర । నానుగన్తుమయంశక్యస్త్వయా
లోకాన్తరంగతః ॥ ౧౫ ॥ పతివ్రతాసితేనత్వంముహూర్తంమమయాస్యసి । గు
రుశుశ్రూషణాద్భద్రేతథాసత్యవతోమహత్ ॥ ౧౬ ॥ పుణ్యంసమార్జితంయేనన
యామ్యేనమహాంస్స్వయమ్। ఏతావదేవకర్తవ్యంపురుషేణవిజానతా ॥ ౧౭ ॥ మా
తుఃపితుశ్చశుశ్రూషాగురోశ్చవరవర్ణిని । గురుత్రితయమేతత్తుతదాసత్యవతాం
మతే॥ ౧౮ ॥ పూజితంవిజితస్స్వర్గస్త్వయానేనచిరంశుభే । తపసాబ్రహ్మచర్యే
ణగురుశుశ్రూషయాశుభే ॥ ౧౯ ॥ పురుషాస్స్వర్గమాయాన్తిహ్యగ్నిశుశ్రూష
యాతథా । ఆచార్యశ్చపితాచైవమాతాభ్రాతాచపూర్వజః ॥ ౨౦ ॥ నచైతేహ్య
వమన్తవ్యాబ్రాహ్మణేనవిశేషతః । ఆచార్యోబ్రహ్మణోమూర్తిఃపితామూర్తిఃప్రజా
పతేః॥ ౨౧ ॥ మాతాపృథివ్యామూర్తిస్తుభ్రాతాస్వైమూర్తిరాత్మనః । జన్మనా
పితరౌక్లేశంమహాన్తేసమ్భవేనృణామ్ ॥ ౨౨ ॥ నతస్యనిష్కృతిశ్శక్యాకర్తుంవర్ష
శతైరపి । తయోర్నిత్యంప్రియంకుర్యాదాచార్యస్యచసర్వదా ॥ ౨౩ ॥ తేష్వేవ
త్రిషుతుష్టేషుతపస్సర్వంసమాప్యతే । తేషాంత్రయాణాంశుశ్రూషాపరమంతపఉ
చ్యతే ॥ ౨౪ ॥ నతైరనభ్యనుజ్ఞాతోధర్మమన్యంసమాచరేత్ । తఏవహిత్రయో

లోకాస్త్రయఏవత్రయఆశ్రమాః ॥ ౨౫ ॥ త్రయఏవచత్రయో వేదాస్త్రయఏవచత్రయోఽగ్నయః।
పితా వై గార్హపత్యోఽగ్నిర్మాతాగ్నిర్దక్షిణస్స్మృతః ॥ ౨౬ ॥ గురురాహవనీయస్తు సా
గ్నిత్రేతా గరీయసీ । త్రిష్వేతేష్వప్రమాద్యేస్తుత్రీన్లోకాన్జయతేగృహీ ॥ ౨౭ ॥ దీప్య
మానస్స్వవపుషా దేవవద్దివి మోదతే ॥ యమః ॥ కృతేన కామేన నివర్త భద్రే భవిష్యతీదం
సకలం త్వయోక్తమ్ ॥ ౨౮ ॥ మమోపరోధస్తవ చ క్లమస్స్యాత్తథాధునా తేన తవ
బ్రవీమి ॥ ౨౯ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే సావిత్ర్యుపాఖ్యానే సావిత్రీయమసంవాదే సావిత్ర్యై
యమదత్తద్వితీయవరలాభో నామ నవోత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

సావిత్రీ ॥ ధర్మార్జనే సురశ్రేష్ఠ కుతో గ్లానిః క్లమోఽథవా । త్వత్పాదమూలసే
వా చ పరమం ధర్మకారణమ్ ॥ ౧ ॥ ధర్మార్జనం సదా కార్యం పురుషేణ విజానతా । త
ల్లాభస్సర్వలాభేభ్యో నిత్యమేవ విశిష్యతే ॥ ౨ ॥ ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ త్రివర్గో జన్మ
నః ఫలమ్ । ధర్మహీనస్య కామార్థౌ వన్ధ్యాసుతసమౌ ప్రభో ॥ ౩ ॥ ధర్మాదర్థస్తతః కా
మో ధర్మాల్లోకద్వయం తథా । ధర్మ ఏకోనుయాత్యేనం యత్ర క్వచనగామినమ్ ॥ ౪ ॥
శరీరేణ సమం నాశం సర్వమన్యద్ధి గచ్ఛతి । ఏకో హి జాయతే జన్తురేక ఏవ ప్రమీయతే ॥ ౫ ॥
ధర్మస్తమనుయాత్యేకో న సుహృన్న చ బాన్ధవాః । క్రియా సౌభాగ్యలావణ్యం సర్వం
ధర్మేణ లభ్యతే ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మేన్ద్రోపేన్ద్రశర్వేన్దుయమార్కాగ్న్యనిలాంభసా
మ్ । వస్వశ్విధనదాద్యానాం యే లోకాస్సర్వకామదాః ॥ ౭ ॥ ధర్మేణ తానవా
ప్నోతి పురుషః పురుషాన్తక । మనోహరాణి ద్వీపాని వర్షాణి సుబహూని చ ॥ ౮ ॥
ప్రయాన్తి ధర్మేణ నరాస్తథైవ నరగణ్డికాః । నన్దనాదీని ముఖ్యాని దేవోద్యానాని యా
ని చ ॥ ౯ ॥ తాని పుణ్యేన లభ్యన్తే నాకపృష్ఠం తథా నరైః । విమానాని విచిత్రాణి తథై
వాప్సరసశ్శుభాః ॥ ౧౦ ॥ తైజసాని శరీరాణి సదా పుణ్యవతాం ఫలమ్ । రాజ్యం నృ
పతిపూజా చ కామసిద్ధిస్తథేప్సితా ॥ ౧౧ ॥ సంస్కారాణి చ ముఖ్యాని ఫలం పుణ్యస్య
దృశ్యతే । రుక్మవైడూర్యవస్త్రాణి చన్ద్రాంశుసదృశాని చ ॥ ౧౨ ॥ చామరాణి సు
రాధ్యక్ష భవన్తి శుభకర్మణామ్ । పూర్ణేన్దుమణ్డలాభాని రత్నాంశుఖచితాని చ ॥ ౧౩ ॥
ధార్యతాం యాన్తి ఛత్రేణ నరాః పుణ్యేన కర్మణా । జయశఙ్ఖస్వరౌఘేణ సూతమాగధని
స్వనైః ॥ ౧౪ ॥ వరాసనం సభృఙ్గారం ఫలం పుణ్యస్య కర్మణః । వరాన్నపానగీతం చ
నృత్తమాల్యానులేపనమ్ ॥ ౧౫ ॥ రత్నవస్త్రాణి సకలం ఫలం పుణ్యస్య కర్మణః । రూపౌ
దార్యగుణోపేతాః స్త్రియశ్చాతిమనోహరాః ॥ ౧౬ ॥ వాసః ప్రాసాదపృష్ఠేషు భ
వన్తి శుభకర్మిణః । సువర్ణకింకిణీమిశ్రచామరాపీడధారిణః ॥ ౧౭ ॥ వహన్తి తుర
గా దేవ నరః పుణ్యేన కర్మణా । హేమపద్మైశ్చ మాతఙ్గైశ్చలత్పర్వతసన్నిభైః ॥ ౧౮ ॥

ఖేలద్భిః పాదవిన్యాసైర్యాన్తి పుణ్యేన కర్మణా । సర్వకామప్రదే దేవే సర్వాఘదురితాపహే ॥ ౧౯ ॥ వదన్తి భక్తిం పురుషాస్సదా పుణ్యేన కర్మణా । తస్య ద్వారాణి యజనం తపో దానం దమః క్షమా ॥ ౨౦ ॥ బ్రహ్మచర్యం తథా సత్యం తీర్థానుసరణం శుభమ్ । స్వాధ్యాయసేవా సాధూనాం సహవాసస్సురార్చనమ్ ॥ ౨౧ ॥ గురూణాం చైవ శుశ్రూషా బ్రాహ్మణానాం చ పూజనమ్ । ఇన్ద్రియాణాం జయశ్చైవ బ్రహ్మచర్యమమత్సరమ్ ॥ ౨౨ ॥ తస్మాద్ధర్మస్సదా కార్యో పురుషేణ విజానతా । న హి ప్రతీక్షతే మృత్యుః కృతమస్య న వా కృతమ్ ॥ ౨౩ ॥ బాల ఏవ చరేద్ధర్మమనిత్యం దేవ జీవితమ్ । కో హి జానాతి కస్యాద్య మృత్యురేవాపతిష్యతి ॥ ౨౪ ॥ పశ్యతః పశ్య లోకస్య మరణం పురతస్థ్సితమ్ । అమరస్యేవ చరితమత్యాశ్చర్యం సురోత్తమ ॥ ౨౫ ॥ యువత్వాపేక్షయా బాలో వృద్ధత్వాపేక్షయా యువా । మృత్యోరుత్సఙ్గమారూఢస్తతో వృద్ధాగ్రమాశ్రితః ॥ ౨౬ ॥ తత్రాపి విన్దతి ప్రాణం మృత్యుభీతస్య కా గతిః । న భయం మరణం దేవ ప్రాణినామభయం క్వచిత్ ॥ ౨౭ ॥ తత్రాపి నిర్భయాస్సన్తస్సదా సుకృతకారిణః ॥ యమః ॥ తుష్టోఽస్మి తే విశాలాక్షి వచనైర్ధర్మసంయుతైః ॥ ౨౮ ॥ వినా సత్యవతః ప్రాణాన్వరం వరయ మాచిరమ్ ॥ సావిత్రీ ॥ వరయామి త్వయా దత్తం పుత్రాణాం శతమౌరసమ్ ॥ ౨౯ ॥ అనపత్యస్య లోకేషు గతిః కిల న విద్యతే ॥ యమః ॥ కృతేన కామేన నివర్త భద్రే భవిష్యతీదం సకలం త్వయోక్తమ్ ॥ ౩౦ ॥ మమోపరోధస్తవ చ క్లమస్స్యాత్తథాధునా నైవ తవ బ్రవీమి ॥ ౩౧ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే సావిత్ర్యుపాఖ్యానే సావిత్రీయమసంవాదే సావిత్రీయమదత్తతృతీయవరలాభో నామ దశోత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

సావిత్రీ ॥ ధర్మాధర్మవిధానజ్ఞ సర్వధర్మప్రవర్తక । త్వమేవ పరతో నాథ ప్రజాః సంయమనో యమః ॥ ౧ ॥ కర్మణామనురూపేణ తస్మాద్యమయసే ప్రజాః । తస్మాద్వై ప్రోచ్యసే దేవ యమ ఇత్యేవ నామతః ॥ ౨ ॥ ధర్మేణేమాః ప్రజాస్సర్వా యస్మాద్రఞ్జయసే విభో । తస్మాచ్చ ధర్మరాజేతి నామ సద్భిర్నిగద్యతే ॥ ౩ ॥ సుకృతం దుష్కృతం చోభే పురోధాయ జనాయ దా । త్వత్సకాశం మృతా యాన్తి తస్మాత్త్వం మృత్యురుచ్యతే ॥ ౪ ॥ కాలం కలార్ధం కలయన్సర్వేషాం త్వం హి తిష్ఠసి । తస్మాత్కాలేతి తే నామ ప్రోచ్యతే తత్త్వదర్శిభిః ॥ ౫ ॥ సర్వేషామేవ భూతానాం యస్మాదన్తకరో మహాన్ । తస్మాత్త్వమన్తకః ప్రోక్తస్సర్వైర్దేవైర్మహాద్యుతే ॥ ౬ ॥ వివస్వతస్త్వం తనయః ప్రథమః పరికీర్తితః । తస్మాద్వైవస్వతో నామ్నా సర్వలోకేషు కథ్యతే ॥ ౭ ॥ ఆయుష్యే కర్మణి క్షీణే గృహ్ణాసి ప్రాణిజీవనమ్ । తదా త్వం కథ్యసే లోకే సర్వప్రాణహరోఽసి వై ॥ ౮ ॥ తవ ప్రసాదాద్దేవేశ సఙ్కరో న ప్రజాయతే । సతాం సనాగతిర్దేవ త్వమేవ పరికీర్తితః ॥ ౯ ॥ జగతోఽస్య జగన్నాథ మర్యాదాపరిపాలక । త్రా

హిమాం త్రిదశశ్రేష్ఠదుఃఖితాం శరణాగతామ్ ॥ ౧౦ ॥ పితరౌ చ తథా నాథ రాజపు
త్రస్య దుఃఖితౌ ॥ యమః ॥ స్తవేన భక్త్యా ధర్మజ్ఞే మయా తుష్టేన సత్యవాన్ ॥ ౧౧॥
తవ భర్తా విముక్తోఽసౌ లబ్ధకామా వ్రజాబలే । రాజ్యం కృత్వా త్వయా సార్ధం వత్సరాశీతి
పఞ్చకమ్॥ ౧౨ ॥ నాకపృష్ఠం తథారుహ్య త్వయా సహ సరంస్యతే । త్వయి పుత్రశతం
చాపి సత్యవాఞ్జనయిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ తే చాపి సర్వే రాజానో వీర్యవన్తోఽమరోపమాః ।
ముఖ్యాస్తు నామ్నా పుత్రాస్తే భవిష్యన్తి హి శాశ్వతాః ॥ ౧౪ ॥ పితుశ్చ తే పుత్రశతం
భవితా తవ మాతరి । మాళవ్యాం మాళవా నామ శాశ్వతాః పుత్రపౌత్రిణః॥ ౧౫॥ భ్రా
తరస్తే భవిష్యన్తి క్షత్రియాస్త్రిదశోపమాః । స్తోత్రేణానేన ధర్మజ్ఞే కల్య ఉత్థాయ యస్
తు మామ్ ॥ ౧౬ ॥ కీర్తయిష్యతి తస్యాపి దీర్ఘమాయుర్భవిష్యతి ॥ మత్స్యః ॥ ఏతా
వదుక్త్వా భగవాన్స ధర్మో విముచ్య తం రాజసుతం మహాత్మా ॥ ౧౭ ॥ అదర్శనం తత్ర
యమో జగామ కాలేన సార్ధం సహ మృత్యునా చ ॥ ౧౮ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే సావిత్ర్యుపాఖ్యానే సావిత్రీయమసంవాదే సావిత్ర్యై యమ
దత్తసత్యవజ్జీవితచతుర్థవరలాభో నామైకాదశోత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మత్స్యః ॥ సావిత్రీ తు తతస్సాధ్వీ జగామ వరవర్ణినీ । యథాయథాగతేనైవ
యత్రాసీత్సత్యవాన్మృతః ॥ ౧ ॥ సా సమాసాద్య భర్తారం తస్యోత్సఙ్గగతం శిరః । కృ
త్వా వివేశ తన్వఙ్గీ లమ్బమానే దివాకరే ॥ ౨ ॥ సత్యవానపి నిర్ముక్తో ధర్మరాజాచ్ఛ
నైశ్శనైః । ఉన్మీలయతి నేత్రాభ్యాం ప్రాస్ఫురచ్చ నరాధిప ॥ ౩ ॥ తతః ప్రత్యాగతప్రా
ణః ప్రియాం వచనమబ్రవీత్ । క్వాసౌ ప్రయాతః పురుషో యో మామేవం వికర్షతి ॥ ౪ ॥
జానాసి చ వరారోహే కశ్చాసౌ పురుషశ్శుభే । వనేఽస్మింశ్చారుసర్వాఙ్గి సుప్తస్య చ ది
నం గతమ్॥ ౫ ॥ ఉపవాసపరిశ్రాన్తా కర్శితా భవతీ మయా । అస్మద్దుర్హృదయేనాద్య
పితరౌ దుఃఖితౌ తథా ॥ ౬ ॥ ద్రష్టుమిచ్ఛామ్యహం సుభ్రు గమనే త్వరితా భవ ॥ సావి
త్రీ ॥ ఆదిత్యోఽస్తమనుప్రాప్తో యది తే రుచితం ప్రభో ॥ ౭ ॥ ఆశ్రమం చ ప్రయాస్యావ
శ్వశురౌ హీనచక్షుషౌ । యథావృత్తం చ తత్రైవ ప్రవక్ష్యామి తవాశ్రమే ॥ ౮ ॥

⟶ సత్యవత్సహితసావిత్ర్యాస్స్వాశ్రమగమనమ్. ⟵

ఏతావదుక్త్వా భర్తారం సహ భర్త్రా తదాయయౌ । సమాసాద్యాశ్రమం చైవ సహ
భర్త్రా నృపాత్మజ ॥ ౯ ॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు లబ్ధచక్షుర్మహీపతిః । ద్యుమత్సేనస్స
భార్యస్తు పర్యతప్యత భార్గవ ॥ ౧౦ ॥ ప్రియపుత్రమపశ్యన్వై స్నుషాం చైవాథ కర్శి
తామ్ । ఆశ్వాస్యమానస్తు తథా స తు రాజా తపోధనైః ॥ ౧౧ ॥ దదర్శ పుత్రమా
యాన్తం స్నుషయా సహ కాననాత్ । సావిత్రీ చ వరారోహా సహ సత్యవతా తదా॥ ౧౨॥
వవన్దే తత్ర రాజానం సభార్యం నృపనన్దనమ్ । పరిష్వక్తస్తథా పిత్రా సత్యవాన్నృపన

ర్దనః ॥ ౧౩ ॥ అభివాద్య తతస్సర్వాన్వనే తస్మింస్తపోధనాన్ । ఉవాస తత్ర తాం రా
త్రిమృషిభిస్సహ ధర్మవిత్ ॥ ౧౪ ॥ సావిత్ర్యపి జగామాథ యథావృత్తమనిన్దితా । వ్ర
తం సమాపయామాస తస్యామేవ తదా నిశి ॥ ౧౫ ॥ తతస్తు రాత్ర్యాం యాతాయాం ససైన్యస్త
స్య భూపతేః । ఆజగామ జనస్సర్వో రాజ్యార్థాయ నిమన్త్రణే ॥ ౧౬ ॥ విజ్ఞాపయామా
స తథా తత్ర ప్రకృతిశాసనమ్ । విచక్షుస్తే నృపం తేయే స రాజ్యం చ పురా హృతమ్ ॥ ౧౭ ॥
అమాత్యైస్సహితో రాజా భవాన్స్యైచ పురే నృప । ఏతచ్ఛ్రుత్వా యయౌ రాజా బ
లేన చతురఙ్గిణా ॥ ౧౮ ॥ లేభే చ సకలం రాజ్యం ధర్మరాజో మహాత్మనః । భ్రాతౄ
ణాం చ శతం లేభే సావిత్ర్యపి వరాఙ్గనా ॥ ౧౯ ॥ మత్స్యః ॥ ఏవం పతివ్రతా సాధ్వీ పితృ
పక్షం నృపాత్మజా । ఉజ్జహార వరారోహా భర్తృపక్షం తథైవ చ ॥ ౨౦ ॥ మోక్షయా
మాస భర్తారం మృత్యుపాశవశం గతమ్ । తస్మాత్సాధ్వ్యః స్త్రియః పూజ్యాస్సతతం దే
వవన్నరైః ॥ ౨౧ ॥ తాసాం రాజన్ప్రసాదేన ధార్యతే వై జగత్త్రయమ్ । తాసాం హి
వాక్యం భవతీహ సత్యం ఫలన్తి కామాస్సకలా హ్యభీష్టాః ॥ ౨౨ ॥ తస్మాత్సదా తాః ప
రిపూజనీయాః కామాన్సమగ్రానభికామయానైః ॥ ౨౩ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే సావిత్ర్యుపాఖ్యానే సత్యవత్సహిత సావిత్రీస్వా
శ్రమగమనాదికథనం నామ ద్వాదశోత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

రాజధర్మాః

మనుః ॥ రాజ్ఞోఽభిషిక్తమాత్రస్య కిన్ను కృత్యతమం భవేత్ । ఏతత్సర్వం స
మాచక్ష్వ సమ్యగ్వేత్తాసి యతో భవాన్ ॥ ౧ ॥ మత్స్యః ॥ అభిషేకార్ద్రశిరసా రా
జ్ఞా రాజ్యావలోకినా । సహాయవరణం కార్యం తత్ర రాజ్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౨ ॥
యదప్యల్పతరం కర్మ తదప్యేకేన దుష్కరమ్ । పురుషేణాసహాయేన కిన్తు రాజ్యం మ
హోదయమ్ ॥ ౩ ॥ తస్మాత్సహాయాన్వరయేత్కులీనాన్నృపతిస్స్వయమ్ । శూ
రాన్కులీనజాతీయాన్బలయుక్తాఞ్ఛ్రియాన్వితాన్ ॥ ౪ ॥ రూపసత్త్వగుణో
పేతాన్సజ్జనాన్క్షమయాన్వితాన్ । క్లేశక్షమాన్మహోత్సాహాన్ధర్మజ్ఞాంశ్చ ప్రి
యంవదాన్ ॥ ౫ ॥ హితోపదేశకాన్రాజ్ఞస్స్వామిభక్తాన్యశోర్థినః । ఏవం వి
ధాన్సహాయాంస్తు శుభకర్మసు యోజయేత్ ॥ ౬ ॥ గుణహీనానపి తథా విజ్ఞాయ నృ
పతిస్స్వయమ్ । కర్మస్వేవ నియుఞ్జీత యథాయోగ్యేషు భాగశః ॥ ౭ ॥ కులీనశ్శీలసమ్ప
న్నశ్చతుర్వేదవిశారదః । హస్తిశిక్షాశ్వశిక్షాసు కుశలశ్శ్లక్ష్ణభాషితా ॥ ౮ ॥ నిమి
త్తే శకునజ్ఞానే వేత్తా చైవ చికిత్సితే । కృతజ్ఞః కర్మణాం శూరస్తథా క్లేశసహో ఋ
జుః ॥ ౯ ॥ వ్యూహతత్త్వవిధానజ్ఞః ఫల్గుసారవిశేషవిత్ । రాజ్ఞా సేనాపతిః కార్యో
బ్రాహ్మణః క్షత్రియోఽపి వా ॥ ౧౦ ॥ ప్రాంశుస్సురూపో దక్షశ్చ ప్రియవాదీ న చోద్ధతః ।

త్రయోదశోత్తరద్విశతతమోధ్యాయః

దూతాదిలక్షణమ్.

చిత్తగ్రాహశ్చ సర్వేషాం ప్రతీహారో విధీయతే ॥ ౧౧ ॥ యథోక్తవాదీ దూతస్స్యాద్దేశభాషావిశారదః । శక్తః క్లేశసహో వాగ్మీ దేశకాలవిభాగవిత్ ॥ ౧౨ ॥ విజ్ఞాతదేశకాలశ్చ హితో యస్స్యాన్మహీక్షితః । వక్తా నయస్య యః కాలే స దూతో నృపతేర్భవేత్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రాంశవో వ్యాయతాశ్శూరా దృఢభక్తా నిరాకులాః । రాజ్ఞాం తు రక్షిణః కార్యాస్సదా క్లేశసహా హితాః ॥ ౧౪ ॥ అనాహార్యో నృశంసశ్చ దృఢభక్తిశ్చ పార్థివే । తాంబూలధారీ భవతి నారీ వాప్యథ తద్గుణా ॥ ౧౫ ॥ షాడ్గుణ్యవిధితత్త్వజ్ఞో దేశభాషావిశారదః । సన్ధివిగ్రహకః కార్యో రాజ్ఞా నయవిశారదః ॥ ౧౬ ॥ ఆయవ్యయజ్ఞో లోకజ్ఞో దేశోత్పత్తివిశారదః । కృతాకృతజ్ఞో భృత్యానాం జ్ఞేయస్స్యాద్దేశరక్షితా ॥ ౧౭ ॥ సురూపస్తరుణః ప్రాంశుర్దృఢభక్తిః కులోద్భవః । శూరః క్లేశసహశ్చైవ ఖడ్గధారీ ప్రకీర్తితః ॥ ౧౮ ॥ శూరశ్చ బలయుక్తశ్చ గజాశ్వరథకోవిదః । ధనుర్ధారీ భవేద్రాజ్ఞస్సర్వక్లేశసహశ్శుచిః ॥ ౧౯ ॥ నిమిత్తశకునజ్ఞానీ హయశిక్షావిశారదః । హయాయుర్వేదతత్త్వజ్ఞో భువో భాగవిశేషవిత్ ॥ ౨౦ ॥ బలాబలజ్ఞో రథినస్స్థిరదృష్టిః ప్రియంవదః । శూరశ్చ కృతవిద్యశ్చ సారథిః పరికీర్తితః ॥ ౨౧ ॥ అనాహార్యశ్శుచిర్దక్షశ్చికిత్సితవిదాం వరః । సూపశాస్త్రవిధానజ్ఞస్సూపాధ్యక్షః ప్రశస్యతే ॥ ౨౨ ॥ సూదశాస్త్రవిధానజ్ఞాః పరాభేద్యాః కులోద్భవాః । సర్వే మహానసే కార్యాః కృత్తకేశనఖా జనాః ॥ ౨౩ ॥ సమశ్శత్రౌ చ మిత్రే చ ధర్మశాస్త్రవిశారదః । విప్రముఖ్యః కులీనశ్చ ధర్మాధికరణే భవేత్ ॥ ౨౪ ॥ కార్యాస్తథావిధాస్తత్ర ద్విజముఖ్యా

లేఖకలక్షణమ్.

స్సభాసదః । సర్వదేశాక్షరాభిజ్ఞస్సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ ౨౫ ॥ లేఖకః కథితో రాజ్ఞస్సర్వాధికరణేషు వై । శీర్షోపేతాన్సుసంపూర్ణాన్సమశ్రేణిగతాన్సమాన్ ॥ ౨౬ ॥ అక్షరాన్వై లిఖేద్యస్తు లేఖకస్స వరస్స్మృతః । ఉపాయవాక్యకుశలస్సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ ౨౭ ॥ బహ్వర్థవక్తా చాల్పేన లేఖకస్స్యాన్నృపోత్తమ । వాక్యాభిప్రాయతత్త్వజ్ఞో దేశకాలవిభాగవిత్ ॥ ౨౮ ॥ అనాహార్యో భవేచ్ఛక్తో లేఖకస్స్యాన్నృపోత్తమ । పురుషాన్తరతత్త్వజ్ఞాః ప్రాంశవశ్చాప్యలోలుపాః ॥ ౨౯ ॥ ధర్మాధికారిణః కార్యా జనా దానకరా నరాః । ఏవంవిధాస్తథా కార్యా రాజ్ఞా దౌవారికా జనాః ॥ ౩౦ ॥

ధనాధ్యక్షాదిలక్షణమ్.

లోహవస్త్రాజినాదీనాం రత్నానాం చ విధానవిత్ । విజ్ఞాతా ఫల్గుసారాణామనాహార్యశ్శుచిస్మితః ॥ ౩౧ ॥ నిపుణశ్చాప్రమత్తశ్చ ధనాధ్యక్షః ప్రకీర్తితః । ఆయద్వారేషు సర్వేషు ధనాధ్యక్షసమా నరాః ॥ ౩౨ ॥ వ్యయద్వారేషు సర్వేషు కర్తవ్యాః పృథివీక్షితా । పరమ్పరాగతో యస్స్యాదష్టాఙ్గేసు చికిత్సితే ॥ ౩౩ ॥

అనాహార్యస్సవైద్యస్స్యాద్ధర్మాత్మాచకులోద్గతః । ప్రాణాచార్యస్సవిజ్ఞేయో
వచనాత్తస్యభూభుజః॥ ౩౪ ॥ రాజనాత్రిజ్ఞాసదాకార్యంయథాకార్యంపృథగ్జనైః ।

॥ హస్తిశిక్షకాదిలక్షణమ్. ॥

హస్తిశిక్షావిధానజ్ఞోవనజాతివిశారదః ॥ ౩౫ ॥ క్లేశక్షమస్తథారాజ్ఞోగజాధ్యక్షః
ప్రశస్యతే। ఏతైరేవగుణైర్యుక్తస్స్యాత్సనశ్చ విశిష్యతే॥ ౩౬ ॥ గజారోహోనరే
న్ద్రస్యసర్వకర్మసుశస్యతే । హయశిక్షావిధానజ్ఞోఽశ్వచికిత్సితపారగః ॥ ౩౭ ॥
అశ్వాధ్యక్షోమహీభర్తుస్స్వాసనశ్చప్రశస్యతే । అనాహార్యశ్చశూరశ్చవాగ్మీ
ప్రాజ్ఞఃకులోద్గతః ॥ ౩౮ ॥ దుర్గాధ్యక్షస్స్మృతోరాజ్ఞఉద్యుక్తస్సర్వకర్మసు । వా
స్తువిద్యావిధానజ్ఞోలఘుహస్తోజితక్లమః ॥ ౩౯ ॥ దర్శీచదీర్ఘశూరశ్చస్థపతిఃపరికీర్తి
తః । యన్త్రముక్తేపాణిముక్తేవిముక్తేముక్తధారితే॥ ౪౦॥ అస్త్రాచార్యోనిరుద్వే
గఃకుశలశ్చవిశిష్యతే । వృద్ధఃకులోద్గతస్సూక్తఃపితృపైతామహశ్శుచిః॥ ౪౧ ॥ రా
జ్ఞామన్తఃపురాధ్యక్షోవినీతశ్చతథేష్యతే। ఏవంసప్తాధికారేషుపురుషాస్సప్తతేపు
రే॥ ౪౨॥ పరీక్ష్యచాధికార్యాస్స్యూ రాజ్ఞాసర్వేషుకర్మసు। స్థాపనాజాతితత్త్వజ్ఞ
స్సతతంప్రతిజాగ్రతః ॥ ౪౩ ॥ రాజ్ఞస్స్యాదాయుధాగారేదక్షఃకర్మసుచోద్యతః।క
ర్మాణ్యపరిమేయాని రాజ్ఞోనృపకులోద్వహ ॥ ౪౪॥ ఉత్తమాధమమధ్యానిబుద్ధ్వాక
ర్మాణిపార్థివః । ఉత్తమాధమమధ్యేషుపురుషేషునియోజయేత్ ॥౪౫ ॥ నరకర్మవి
పర్యాసాద్రాజావ్యసనమాప్నుయాత్ । నియోగంపౌరుషంభక్తింశ్రుతంశౌర్యంకు
లంనయమ్ ॥ ౪౬ ॥ జ్ఞాత్వావృత్తిర్విధాతవ్యాపురుషాణాంమహీక్షితా । పురుషా

॥ రాజ్ఞోమన్త్రిభిస్సహమన్త్రణక్రమః ॥

న్తరవిజ్ఞానతత్త్వసారనిబన్ధనాత్ ॥౪౭॥ బహుభిర్మన్త్రయేత్కామంరాజామన్త్రం
పృథక్పృథక్ । మన్త్రిణామపినోకుర్యాన్మన్త్రీమన్త్రప్రకాశనమ్ ॥ ౪౮ ॥
క్వచిన్నకస్యవిశ్వాసోభవతీహసదానృణామ్ । నిశ్చయస్తుసదామన్త్రేకార్యఏకే
నసూరిణా ॥ ౪౯ ॥ భవేద్వానిశ్చయావాప్తిఃపరబుద్ధ్యుపజీవనాత్ । ఏకస్యైవ
మహీభర్తుర్భూయఃకార్యోవినిశ్చయః ॥ ౫౦ ॥ బ్రాహ్మణాన్పర్యుపాసీతత్రయీ
శాస్త్రసునిశ్చితాన్ । నాసచ్ఛాస్త్రవతోమూఢాంస్తేహిలోకస్యకణ్టకాః ॥ ౫౧ ॥
వృద్ధాన్హినిత్యంసేవేతవిప్రాన్వేదవిదశ్శుచీన్ । తేభ్యోహిశిక్షేద్వినయంవినీతా
త్మాహినిత్యశః ॥ ౫౨ ॥ సమగ్రాంవశగాంకుర్యాత్పృథివీంనాత్రసంశయః। బహ
వోవినయాద్భ్రష్టారాజానస్సపరిచ్ఛదాః ॥ ౫౩ ॥ ధనానిచైవరాజ్యానివినయా

॥ రాజ్ఞోవిద్యాగ్రహణవిధిః. ॥

త్ప్రాపిరే।త్రైవిద్యేభ్యస్త్రయీంవిద్యాందణ్డనీతించశాశ్వతీమ్॥ ౫౪ ॥ ఆన్వీ
క్షికీంచాత్మవిద్యాంవార్తారమ్భాంశ్చలోకతః । ఇన్ద్రియాణాంజయేయోగంసమా

తిష్ఠేద్దివానిశమ్ ॥ ౫౫ ॥ జితేన్ద్రియో హి శక్నోతి వశే స్థాపయితుం ప్రజాః । యజే
త రాజా క్రతుభిర్బహుభిర్భూరిదక్షిణైః ॥ ౫౬ ॥ ధర్మార్థమేవ విప్రేభ్యో దద్యా
ద్భోగాన్ధనాని చ । సాంవత్సరికమాప్తైశ్చ రాష్ట్రాదాహారయేద్బలిమ్ ॥ ౫౭ ॥
స్యాత్స్వాధ్యాయపరో లోకే వర్తేత పితృబన్ధువత్ । ఆవృత్తానాం గురుకులాద్ద్విజానాం
పూజకో భవేత్ ॥ ౫౮ ॥ నృపాణామక్షయో హ్యేష విధిర్బ్రాహ్మోఽభిధీయతే ।
తతస్తేమానవామిత్రాహరన్తి నపి నశ్యతి ॥ ౫౯ ॥ తస్మాద్రాజ్ఞా విధాతవ్యో బ్రాహ్మో
వై హ్యక్షయో విధిః । సమోత్తమాధమై రాజా హ్యాహూయ పాలయేత్ప్రజాః ॥ ౬౦ ॥
న నివర్తేత సఙ్గ్రామాత్క్షాత్రం వ్రతమనుస్మరన్ । సఙ్గ్రామేష్వనివర్తిత్వం ప్రజానాం పరి
పాలనమ్ ॥ ౬౧ ॥ శుశ్రూషా బ్రాహ్మణానాం చ రాజ్ఞాం నిఃశ్రేయసం పరమ్ । కృప

రాజ్ఞః కృపణాదిరక్షణవిధిః

ణానాథవృద్ధానాం విధవానాం చ పాలనమ్ ॥ ౬౨ ॥ యోగక్షేమం చ వృత్తిం చ తథైవ ప
రికల్పయేత్ । వర్ణాశ్రమవ్యవస్థానం తథా కార్యం విశేషతః ॥ ౬౩ ॥ స్వధర్మప్రచ్యు
తాన్రాజా స్వధర్మే స్థాపయేత్సదా । ఆశ్రమేషు యథాకార్యమన్నం తైలం చ భాజ
నమ్ ॥ ౬౪ ॥ స్వయమేవానయేద్రాజా సత్కృతాన్నావమానయేత్ । తాపసే స
ర్వకార్యాణి రాజ్యమాత్మానమేవ చ ॥ ౬౫ ॥ నివేదయేత్ప్రయత్నేన దేవవచ్చిరమ
ర్చయేత్ । ద్వే ప్రజ్ఞే వేదితవ్యే చ ఋజ్వీ వక్రా చ మానవైః ॥ ౬౬ ॥ వక్రాం జ్ఞాత్వా
న సేవేత ప్రతిబాధేత చాగతామ్ । సాత్త్వికం భావమాస్థాయ ఋజ్వీం చ పరిపాలయే
త్ ॥ ౬౭ ॥ నాత్మచ్ఛిద్రం పరోఽవిద్యాద్విద్యాచ్ఛిద్రం పరస్య తు । గూహేత్కూర్మ ఇ
వాఙ్గాని రక్షేద్వివరమాత్మనః ॥ ౬౮ ॥ న విశ్వసేదవిశ్వస్తే విశ్వస్తే నాతివిశ్వసేత్ ।
విశ్వాసాద్భయముత్పన్నం మూలాన్యపి నికృన్తతి ॥ ౬౯ ॥ విశ్వాసయేచ్చాప్యపరం త
త్త్వభూతేన హేతునా । బకవచ్చిన్తయేదర్థాన్సింహవచ్చ పరాక్రమేత్ ॥ ౭౦ ॥ వృ
కవచ్చావలుమ్పేత శ్యేనవచ్చ నిపాతయేత్ । దృఢప్రహారీ చ భవేత్తథా సూకరవన్నృ
పః ॥ ౭౧ ॥ చిత్రాకారశ్చ శిఖివద్దృఢభక్తస్తథా శ్వవత్ । భవేచ్చ మధురాభాషీ
సకోకిలవతన్నృపః ॥ ౭౨ ॥ కాకశఙ్కీ భవేన్నిత్యమజ్ఞాతవసతిం వసేత్ । నాపరీ

రాజ్ఞోఽపరీక్షితఅన్నభోజనాదినిషేధః

క్షితపూర్వం తు భోజనం శయనం వ్రజేత్ ॥ ౭౩ ॥ వస్త్రం పుష్పమలఙ్కారం యచ్చా
న్యం మనుజోత్తమ । న గచ్ఛేజ్జనసమ్బాధం న చాజ్ఞాతం జలాశయమ్ ॥ ౭౪ ॥ నాపరీ
క్షితపూర్వం తు పురుషైరాప్తకారిభిః । నారోహేత్కుఞ్జరం బాలం నాదాన్తం తురగం
తథా ॥ ౭౫ ॥ నావిజ్ఞాతాం స్త్రియం గచ్ఛేన్నైవ దేవోత్సవే వసేత్ । నరేన్ద్రల
క్ష్మ్యా ధర్మజ్ఞస్త్రాతా యత్తో భవేన్నృపః ॥ ౭౬ ॥ భృత్యాశ్చైవ తథా పుష్టాః సత
తం ప్రతిమానితాః । రాజ్ఞా సహాయాః కర్తవ్యాః పృథివీం జేతుమిచ్ఛతా ॥ ౭౭ ॥ య

రాజ్ఞస్తత్తత్కర్మసు యోగ్య పురుషనియోగక్రమః.

ర్థాంశ్చాప్యసుభృతో రాజా కర్మసు యోజయేత్ । ధర్మిష్ఠాన్ధర్మకార్యేషు శూరాన్సఙ్గ్రామకర్మసు ॥ ౭౮ ॥ నిపుణానర్థకృత్యేషు సర్వత్ర చ తథా శుచీన్ । స్త్రీషు షణ్ఢాన్నియుఞ్జీత తీక్ష్ణాన్దారుణకర్మసు ॥ ౭౯ ॥ ధర్మే చార్థే చ కామే చ నయే చ రవినన్దన । రాజా యథార్హం కుర్వీత ఉపధాభిః పరీక్షణమ్ ॥ ౮౦ ॥ సమతీతోపధాన్భృత్యాన్కుర్యాద్ధస్తివనేచరాన్ । తత్పాదాన్వేషణాన్యత్తాంస్తదధ్యక్షాంస్తు కారయేత్ ॥ ౮౧ ॥ ఏవమాదీని కర్మాణి నృపైః కార్యాణి పార్థివ । సర్వథా నేష్యతే రాజ్ఞాం తీక్ష్ణోపకరణక్రమః ॥ ౮౨ ॥ పాపసాధ్యాని కర్మాణి యాని రాజ్ఞో నృపోత్తమ । సన్తస్తాని న కుర్వన్తి తస్మాత్తాన్నాశ్రయేన్నృపః ॥ ౮౩ ॥ నేష్యతే పృథివీశానాం తీక్ష్ణోపకరణక్రియా । యస్మిన్కర్మణి యస్య స్యాద్విశేషేణ చ కౌశలమ్ ॥ ౮౪ ॥ తస్మిన్కర్మణి తం రాజా పరీక్ష్య వినియోజయేత్ । పితృపైతామహాన్భృత్యాన్సర్వకర్మసు యోజయేత్ ॥ ౮౫ ॥ వినా దాయాదకృత్యేషు తత్ర తే హి సమాగతాః । నియుఞ్జీత మహాభాగ తస్య తే హితకారిణః ॥ ౮౬ ॥ పరరాజగృహాత్ప్రాప్తాన్జనసఙ్గ్రహకామ్యయా । దుష్టాన్వాప్యథవాదుష్టాన్సంశ్రయీత ప్రయత్నతః ॥ ౮౭ ॥ దుష్టం విజ్ఞాయ విశ్వాసం న కుర్యాత్తత్ర భూమిపః । వృత్తిం తస్యాపి వర్తేత జనసఙ్గ్రహకామ్యయా ॥ ౮౮ ॥ రాజా దేశాన్తరప్రాప్తం పురుషం పూజయేద్భృశమ్ । మామయం దేశసమ్ప్రాప్తో నావమానేన చిన్తయేత్ ॥ ౮౯ ॥ కామం భృత్యార్జనం రాజా నైవ కుర్యాన్నృపోత్తమ । న చ వాసంవిభక్తాంస్తాన్భృత్యాన్కుర్యాత్కథఞ్చన ॥ ౯౦ ॥ శత్రవోఽగ్నిర్విషం సర్పో నిస్త్రింశ ఇతి చిన్తయేత్ । భృత్యా మనుజశార్దూల రుషితాశ్చ తథై

రాజ్ఞశ్చారనియోగక్రమః.

కతః ॥ ౯౧ ॥ తేషాం చారేణ చారిత్రం రాజా విజ్ఞాయ నిత్యశః । గుణినాం పూజనం కుర్యాన్నిర్గుణానాం చ శాసనమ్ ॥ ౯౨ ॥ కథితాస్సతతం రాజన్రాజానశ్చారచక్షుషః । స్వకే దేశే పరే దేశే జ్ఞానశీలాన్విచక్షణాన్ ॥ ౯౩ ॥ అనాహార్యాన్క్లేశసహాన్నియుఞ్జీత సదా చరాన్ । జనస్యావిదితాన్సౌమ్యాంస్తథాజ్ఞాతాన్పరస్పరమ్ ॥ ౯౪ ॥ వణిజో మన్త్రకుశలాన్సాంవత్సరచికిత్సకాన్ । తథా ప్రవ్రజితాకారాంశ్చారాన్రాజా నియోజయేత్ ॥ ౯౫ ॥ నైకస్య రాజా శ్రద్దధ్యాచ్చారస్యాపి సుభాషితమ్ । ద్వయోస్సమ్బన్ధమాజ్ఞాయ శ్రద్దధ్యాన్నృపతిస్తదా ॥ ౯౬ ॥ పరస్పరస్యావిదితౌ యది స్యాతాం చ తావుభౌ । తస్మాద్రాజా ప్రయత్నేన గూఢాంశ్చారాన్నియోజయేత్ ॥ ౯౭ ॥ రాజ్ఞశ్చ మూలమేతావద్యా రాజ్ఞశ్చాగ్రదృష్టితా । చరాణామపి యత్నేన రాజ్ఞా కార్యం పరీక్షణమ్ ॥ ౯౮ ॥ రాగాపరాగౌ భృత్యానాం జనస్య చ గుణాగుణమ్ । సర్వం రాజ్ఞాం చరాయత్తం తేషు యత్నపరో భవేత్ ॥ ౯౯ ॥ కర్మణా కేన మే లోకే జనస్సర్వోఽనురజ్యతే । విరజ్యతే కేన తథా విజ్ఞేయం తన్మహీక్షి

తా॥౧౦౦॥ అనురాగకరంలోకేతచ్ఛకార్యంమహీక్షితా । విరాగజనసంసర్గం
వర్జనీయంప్రయత్నతః ॥ ౧౦౧ ॥ జనానురాగప్రభవాహిలక్ష్మీర్రాజ్ఞాంమతాభా
స్కరవంశచన్ద్ర । తస్మాత్ప్రయత్నేననరేన్ద్రముఖ్యైఃకార్యోనురాగోభువిమాన
వేషు॥౧౦౨॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే రాజ్ఞస్సహాయసమ్పత్త్యాదికథనం
నామత్రయోదశోత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

రాజ్ఞోఽనుజీవినామనువర్తనక్రమః.

మత్స్యః ॥ యథానువర్తితవ్యంస్యాన్మనోరాజ్ఞోనుజీవిభిః । సర్వదాతుస
దాచారైర్నిబోధగదతోమమ ॥ ౧ ॥ జ్ఞాత్వాసర్వాత్మనాకార్యాస్స్వశక్త్యారవినన్ద
న । రాజాయత్తువదేద్వాక్యంశ్రోతవ్యంతత్ప్రయత్నతః॥ ౨ ॥ ఆక్షిప్యవచనంతస్య
నవక్తవ్యంతథావచః । అనుకూలంప్రియంతస్యవక్తవ్యంజనసంసది ॥ ౩ ॥ రహో
గతస్యవక్తవ్యమప్రియంయద్ధితంభవేత్ । పరార్థమస్యవక్తవ్యంసమేచేతసిపార్థి
వ॥ ౪॥ స్వార్థస్సుహృద్భిర్వక్తవ్యోనస్వయంతుకథంచన । కార్యాతిపాతస్సర్వేషు
రక్షితవ్యఃప్రయత్నతః ॥ ౫ ॥ నచహింస్యంధనంకిఞ్చిన్నియుక్తేనచకర్మణి । నోపే
క్ష్యస్తస్యమానశ్చతథారాజ్ఞఃప్రియోభవేత్ ॥ ౬ ॥ రాజ్ఞశ్చనతథాకార్యంవే
షభాషితచేష్టితమ్ । రాజలీలానకర్తవ్యాతద్విద్విష్టంచవర్జయేత్ ॥ ౭ ॥ రాజ్ఞ
స్సమోఽధికోవానకార్యోవేషోవిజానతా । ద్యూతాదిషుతథైవాన్యత్కౌశలంతు
ప్రదర్శయేత్ ॥ ౮ ॥ ప్రదర్శ్యకౌశలంచాస్యరాజానంచవిశేషయేత్ । అన్తఃపురజ
నాధ్యక్షైర్వైరిదూతైర్నిరాకృతైః ॥ ౯ ॥ సంసర్గంనవ్రజేద్రాజన్వినాపార్థివశా
సనాత్ । నిస్స్నేహతాంచావమానంప్రయత్నేనతుగోపయేత్ ॥ ౧౦ ॥ యచ్చగు
హ్యంభవేద్రాజ్ఞోనతల్లోకేప్రకాశయేత్ । నృపేణశ్రావితంయత్స్యాద్గుహ్యాద్గుహ్యం
నృపోత్తమ ॥ ౧౧ ॥ నతత్సంశ్రావయేల్లోకేతథారాజ్ఞోఽప్రియోభవేత్ । ఆజ్ఞాప్య
మానేచాన్యస్మిన్సముత్థాయత్వరాన్వితః ॥ ౧౨ ॥ అహంకింకరవాణీతివాచ్యోరా
జావిజానతా । కార్యావస్థాంచవిజ్ఞాయకార్యమేవయథాభవేత్ ॥ ౧౩ ॥ సతతం
క్రియమాణేస్మిన్లాఘవంతువ్రజేద్ధ్రువమ్ । రాజ్ఞఃప్రియాణివాక్యానినచాత్యర్థంపునః
పునః ॥ ౧౪ ॥ మహాసుశీలశ్చభవేన్నచాపిభృకుటీముఖః । నాతివక్తానిర్వక్తానచ
మాత్సరికస్తథా ॥ ౧౫ ॥ ఆత్మసమ్భావితశ్చైవనభవేచ్చకథంచన । దుష్కృతాన్యా
నినరేన్ద్రస్యనచసంకీర్తయేత్క్వచిత్ ॥ ౧౬ ॥ వస్త్రమస్త్రమలఙ్కారంరా
జ్ఞాదత్తంతుధారయేత్ । ఔదార్యేణనతద్దేయమస్మైభూతిమిచ్ఛతా ॥ ౧౭ ॥
నచైవాత్యశనంకార్యంనస్వప్నంచాపికారయేత్ । నానిర్దిష్టేతథాద్వారేప్రవిశేత్తుక

దాచన ॥ ౧౮ ॥ నచపశ్యేత్తురాజానమయోగ్యాసుచభూమిషు । రాజ్ఞస్తుదక్షిణే
పార్శ్వేవామేచోపవిశేత్తథా॥ ౧౯ ॥ పురస్తాత్తుతథాపశ్చాదాసనంతువిగర్హితమ్।
జృమ్భాంనిష్ఠీవనంకాసంకోపంపర్యస్తికాశ్రయమ్॥ ౨౦ ॥ భృకుటింవాన్తముద్గారం
తత్సమీపేవివర్జయేత్ । స్వయంతథానకుర్వీతస్వగుణాఖ్యాపనంబుధః॥ ౨౧ ॥ స్వ
గుణాఖ్యాపనేయుక్తంపరమేవప్రయోజయేత్ ।హృదయంనిర్మలంకృత్వాపరాంభక్తిం
సమాశ్రితైః ॥ ౨౨ ॥ అనుజీవిగణైర్భావ్యంనిత్యంరాజ్ఞామతన్ద్రితైః। శాఠ్యంలౌ
ల్యంచపైశున్యంనాస్తిక్యంక్షుద్రతాతథా॥ ౨౩ ॥ చాపల్యంచపరిత్యాజ్యంనిత్యంరా
జ్ఞోఽనుజీవిభిః । శ్రుతివిద్యాసుశీలైశ్చసంయోజ్యాత్మానమాత్మనా॥ ౨౪॥ రాజసే
వాతతఃకార్యాభూతయేభూతిమిచ్ఛతా । నమస్కార్యాస్సదాచాస్యపుత్రవల్లభమ
న్త్రిణః॥ ౨౫॥ సచివైశ్చాస్యవిశ్వాసోనచకార్యఃకథంచన । అపృష్టశ్చాస్యనబ్రూ
యాత్కామంబ్రూయాత్తథాయది ॥ ౨౬ ॥ హితంపథ్యంవచస్తథ్యంహితైస్స
హసునిశ్చితమ్ । చిత్తంచైవాస్యవిజ్ఞేయంనిత్యమేవానుజీవిభిః ॥ ౨౭ ॥ ఏవమారా
ధనంకుర్యాచ్చిత్తజ్ఞోమానవస్సుఖమ్ । రాగాపరాగౌచైవాస్యవిజ్ఞేయౌభూతిమిచ్ఛ

విరక్తరక్తలక్షణమ్.

తా ॥ ౨౮ ॥ త్యజేద్విరక్తంనృపతీరక్తవృత్తింతుకారయేత్ । విరక్తఃకారయేన్నా
శంవిపక్షాభ్యుదయంతథా ॥ ౨౯ ॥ ఆశావర్ధనకంకృత్వాఫలంనాశంకరోతిచ । అ
కోపోపిసకోపాభఃప్రసన్నోపిచనిష్ఫలః ॥ ౩౦ ॥ వాక్యంచసమదంవక్తివృత్తిచ్ఛే
దంకరోతిచ । ప్రదేశవాక్యముదితోనసమ్భావయతేయథా ॥ ౩౧ ॥ ఆరాధనాసు
సర్వాసుసుప్తవచ్చవిచేష్టతే । కథాసుదోషంక్షిపతివాక్యభఙ్గంకరోతిచ ॥ ౩౨ ॥
లక్ష్యతేవిముఖశ్చైవగుణసఙ్కీర్తనేపిచ। దృష్టింక్షిపత్యథాన్యత్రక్రియమాణేచకర్మ
ణి॥ ౩౩ ॥ విరక్తలక్షణంహ్యేతచ్ఛృణురక్తస్యలక్షణమ్ । దృష్ట్వాప్రసన్నోభవతి
వాక్యంగృహ్ణాతిచాదరాత్॥ ౩౪॥కుశలాదిపరిప్రశ్నంహృష్టోవదతిశోభనమ్ । వివిక్త
దర్శనేచాస్యరహస్యేనంనశఙ్కతే ॥ ౩౫ ॥ జాయతేహృష్టవదనశ్శ్రుత్వాతస్యతు
తత్కథామ్ । అప్రియాణ్యపివాక్యానితదుక్తాన్యభినన్దతే॥ ౩౬ ॥ ఉపాయనంచగృ
హ్ణాతిస్తోకమప్యాదరంతథా । కథాన్తరేషుస్మరతిప్రహృష్టవదనస్తథా॥ ౩౭ ॥ఏవంర
క్తస్యకర్తవ్యాసేవారవికులోద్వహ । మిత్రంనచాపత్సుతథాచభృత్యంత్యజన్తియేని
ర్గుణమప్రమేయమ్ ॥ ౩౮ ॥ ప్రభుంవిశేషేణచయేవ్రజన్తిసురేన్ద్రధామామరబృన్ద
జుష్టమ్॥ ౩౯॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మేరాజ్ఞోఽనుజీవినామనువర్తనక్రమా
దికథనంనామచతుర్దశోత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ రాజ్ఞోయుక్తదేశావస్థానమ్. ॥

మత్స్యః ॥ రాజా సహాయసంయుక్తః ప్రభూతయవసేన్ధనమ్ । రమ్యమానత
సామన్తం మధ్యమం దేశమావసేత్ ॥ ౧ ॥ వైశ్యశూద్రజనప్రాయమనాహార్యం త
థాపరైః । కిఞ్చిద్బ్రాహ్మణసంయుక్తం బహుకర్మకరం తథా ॥ ౨ ॥ అదైవమాతృ
కం రమ్యమనురక్తజనాన్వితమ్ । కరైరపీడితం చాపి బహుపుష్పఫలం తథా ॥ ౩ ॥ అ
గమ్యం పరచక్రాణామారాధ్యం సహసాపది । సమదుఃఖసుఖం రాజ్ఞస్సతతం ప్రియమా
స్థితమ్ ॥ ౪ ॥ సరీసృపవిహీనం చ వ్యాఘ్రతస్కరవర్జితమ్ । ఏవంవిధం యథాలాభం

॥ దుర్గనిర్మాణక్రమః ॥

రాజా విషయమావిశేత్ ॥ ౫ ॥ తత్ర దుర్గం నృపః కుర్యాత్ షణ్ణామేకతమం బుధః । ధను
ర్దుర్గం మహీదుర్గం నరదుర్గం తథైవ చ ॥ ౬ ॥ వార్క్షం చైవామ్బుదుర్గం చ గిరిదుర్గం చ పా
ర్థివ । సర్వేషామేవ దుర్గాణాం గిరిదుర్గం ప్రశస్యతే ॥ ౭ ॥ దుర్గం చ పరిఖోపేతం వ
ప్రాట్టాలకసంయుతమ్ । శతఘ్నీయన్త్రముఖ్యైశ్చ శతశశ్చ సమావృతమ్ ॥ ౮ ॥
గోపురం సకవాటం చ తత్ర స్యాత్సుమనోహరమ్ । సపతాకం గజారూఢో యేన రాజా వి
శేత్పురమ్ ॥ ౯ ॥ చతస్రశ్చ తథా తత్ర కార్యాస్త్వాయతవీథయః । ఏకస్మిం స్తత్ర వీ
థ్యగ్రే దేవవేశ్మ భవేద్దృఢమ్ ॥ ౧౦ ॥ వీథ్యగ్రే చ ద్వితీయే చ రాజవేశ్మ విధీయతే । ధ
ర్మాధికరణం కార్యం వీథ్యగ్రే చ తృతీయకే ॥ ౧౧ ॥ చతుర్థే చైవ వీథ్యగ్రే గోపురం తు వి
ధీయతే । ఆయతం చతురశ్రం వా వృత్తం వా కారయేత్పురమ్ ॥ ౧౨ ॥ ముక్తిహీనం త్రి
కోణం చ యవమధ్యం తథైవ చ । అర్ధచన్ద్రప్రకారం చ వజ్రాకారం చ కారయేత్ ॥ ౧౩ ॥
అర్ధచన్ద్రప్రశంసన్తి నదీతీరేషు తద్వసన్ । అన్యత్ర తత్ర న కుర్వీత ప్రయత్నేన విజాన
తా ॥ ౧౪ ॥ రాజ్ఞా కోశగృహం కార్యం దక్షిణే రాజవేశ్మనః । తస్యాపి దక్షిణే భాగే గ
జస్థానం విధీయతే ॥ ౧౫ ॥ గజానాం ప్రాఙ్ముఖీ శాలా కర్తవ్యా వాప్యుదఙ్ముఖీ । ఆ
గ్నేయే చ తథా భాగే ఆయుధాగారమిష్యతే ॥ ౧౬ ॥ మహానసం చ ధర్మజ్ఞ కర్మ
శాలాస్తథాపరాః । గృహం పురోధసః కార్యం వామతో రాజవేశ్మనః ॥ ౧౭ ॥ మన్త్రి
వేదవిదాం చైవ చికిత్సాకర్తురేవ చ । తత్రైవ చ తథా భాగే కోష్ఠాగారం విధీయతే ॥ ౧౮ ॥
గవాం స్థానం తథైవాత్ర తురగాణాం తథైవ చ । ఉత్తరాభిముఖా శ్రేణీ తురగాణాం వి
ధీయతే ॥ ౧౯ ॥ దక్షిణాభిముఖా వాథ పరిశిష్టాస్తు గర్హితాః । తురగాస్తే తథా ధా
ర్యాః ప్రదీపైస్సార్వరాత్రికైః ॥ ౨౦ ॥ కుక్కుటాన్వానరాంశ్చైవ మర్కటాంశ్చ నరా
ధిప । ధారయేదశ్వశాలాసు సవత్సాం ధేనుమేవ చ ॥ ౨౧ ॥ అజాశ్చ తత్ర వై ధార్యా
స్తురగాణాం హితైషిణా । గోగజాశ్వాదిశాలాసు తత్పురీషస్య నిర్గమః ॥ ౨౨ ॥ అస్తఙ్గ
తే న కర్తవ్యో దేవదేవే దివాకరే । తత్ర తత్ర యథాస్థానం రాజా విజ్ఞాయ సారథీన్ ॥ ౨౩ ॥
దద్యాదావసథస్థానం సర్వేషామనుపూర్వశః । యోధానాం శిల్పినాం చైవ సర్వేషా
మవిశేషతః ॥ ౨౪ ॥ దద్యాదావసథాన్దుర్గే మన్త్రికాలవిదాం శుభాన్ । గోవై

ద్యానశ్చ వైద్యాంశ్చ గజవైద్యాంస్తథైవచ॥ ౨౫ ॥ఆహరేతభృశంరాజాదుర్గేహిప్ర
బలారుజః । కుశీలవానాంవిప్రాణాందుర్గేస్థానంవిధీయతే ॥ ౨౬ ॥ నబహూనామ
తోదుర్గేవినాకార్యంతథాభవేత్ । దుర్గేతుయన్త్రాఃకర్తవ్యానానాప్రహరణాన్వి
తాః ॥ ౨౭ ॥ సహస్రఘాతినోరాజంస్తైస్తురక్షావిధీయతే । దుర్గేద్వారాణిగుప్తా

శ్రీ దుర్గే ఆయుధాదిసఙ్గ్రహః. శ్రీ

నికార్యాణ్యపిచభూభుజా ॥ ౨౮ ॥ సఙ్గ్రహశ్చాత్రసర్వేషామాయుధానాంచశ
స్యతే । ధనుషాంక్షేపణీయానాంతోమరాణాంచపార్థివః ॥ ౨౯ ॥ శరాణామథ
ఖడ్గానాంకవచానాంతథైవచ ॥ ౩౦ ॥ అశ్మనాంచప్రభూతానాంముద్గరాణాం
తథైవచ । పట్టసానాంత్రిశూలానాంశూలానాంచతథైవచ ॥ ౩౧ ॥ ప్రాసానాం
చైవశస్త్రాణాంశక్తీనాంచతథైవచ । పరశ్వధానాంచక్రాణాంచర్మణాంవర్మభి
స్సహ ॥ ౩౨ ॥ కుఠారక్షురవేత్రాణాంపరిఘాణాంతథైవచ।తుషాణాంచైవదాత్రా
ణామఙ్గారాణాంతథైవచ ॥ ౩౩ ॥సర్వేషాంశిల్పిభాణ్డానాంసఞ్చయస్తత్రచేష్య
తే । వాదిత్రాణాంచసర్వేషామౌషధానాంతథైవచ ॥ ౩౪ ॥ యవసానాంప్రభూ
తానామిన్ధనస్యచసఞ్చయః । గుడస్యసర్వతైలానాంరసానాంచతథైవచ ॥ ౩౫ ॥
వసానామథమజ్జానాంస్నాయూనామస్థిభిస్సహ । గోచర్మపటహానాంచధాన్యా
నాంసర్వతస్తథా ॥ ౩౬ ॥ తథైవాభ్రపటానాంచయవగోధూమయోరపి । చణ
సర్జరసంభూర్జంజతులాటఙ్కాచటఙ్కణమ్ ॥ ౩౭ ॥ రాజాసఞ్చినుయాద్దుర్గేయచ్చా
న్యదపికించన । రత్నానాంసర్వలోహానాంవస్త్రాణాంచాప్యశేషతః ॥ ౩౮ ॥కోద్ర
వంముద్గమాషాణాంచణకానాంతిలైస్సహ । తథాచసర్వసస్యానాంపాంసుగోమ
యయోరపి ॥ ౩౯ ॥ కుమ్భాశ్చాశీవిషైఃకార్యావ్యాళసింహాదయస్తథా । మృ
గాశ్చపక్షిణశ్చైవరక్ష్యాస్తేచపరస్పరమ్ ॥ ౪౦ ॥ స్థానానిచవిరుద్ధానాంసుగుప్తా
నిపృథక్పృథక్ । కర్తవ్యానిమహాభాగయత్నేనపృథివీక్షితా ॥ ౪౧ ॥ ఉక్తాని
చాప్యనుక్తానిరాజద్రవ్యాణ్యశేషతః । సుగుప్తానిపురేకుర్యాజ్జనానాంహితకామ్య

శ్రీ దుర్గే సఙ్గ్రాహ్యవృక్షాః. శ్రీ

యా॥ ౪౨॥ జీవకర్షభకాకోలమామలక్యాటరూషకాః । శాలపర్ణీపృశ్నిపర్ణీముద్గపర్ణీ
తథైవచ ॥ ౪౩ ॥ మాషపర్ణీచమేదద్వేసారివేద్వేబలాత్రయమ్ । వారాశ్వ
సన్తీవృష్యాచబృహతీకణ్టకారికా ॥ ౪౪ ॥ శృఙ్గీశృఙ్గాటకీద్రోణీవర్షాభూర్దర్భరేణు
కా । మధుపర్ణీవిదార్యేచమహాక్షీరామహాతపాః ॥ ౪౫ ॥ ధన్వనస్సహదేవాహ్వా
కటుకైరణ్డకంవిషః । పర్ణీశతాహ్వామృద్వీకాఫల్గుఖర్జూరయష్టికాః ॥ ౪౬ ॥ శు
క్రాతిశుక్రకాశ్మర్యంఛత్రాతిచ్ఛత్రవీరణాః । ఇక్షురిక్షువికారాశ్చఫణితాద్యాశ్చ
సత్తమ ॥ ౪౭ ॥ సింహీచసహదేవీచవిశ్వేదేవాశ్వరోధకమ్ । మధుకంపుష్పహం
సాఖ్యాశతపుష్పామధూలికా ॥ ౪౮ ॥ శతావరీమధూకేచపిప్పలంతాలమేవచ।

పఞ్చదశోత్తరద్విశతతమోధ్యాయః

ఆత్మగుప్తాకట్ఫలాఖ్యాదార్వీకారాజశీర్షకీ ॥ ౪౯ ॥ రాజసర్షపధాన్యాకమృష్య
ప్రోక్తాతథోత్కటా । కాలశాకంపద్మబీజంగోవల్లీమధువల్లికా ॥ ౫౦ ॥ శీతపాకీకు
బేరాక్షీకాకజిహ్వోరుపుష్పికా। పర్వతత్రపుసౌచోభౌగుఞ్జాతకపునర్నవే॥ ౫౧॥
కశేరుకారుకాశ్మీరీవల్యాసాలూకకేసరమ్ । శూకధాన్యానిసర్వాణిసర్వేషాంచత
థైవచ ॥ ౫౨ ॥ క్షీరంక్షౌద్రంతథాతక్రంతైలంమజ్జావసాఘృతమ్ । నీపశ్చారిష్టకా
శ్చోడవాతామసోమబాణకమ్ ॥ ౫౩॥ ఏవమాదీనిచాన్యానివిజ్ఞేయోమధురోగణః
రాజాసఞ్జ్ఞానుయాత్సర్వంపురేనిరవశేషతః॥౫౪॥ దాడిమామ్రాతకాచైవతిన్త్రిడీకా
మ్లవేతసమ్ । భవ్యకర్కన్ధులకుచకరమర్దకరూషకమ్ ॥౫౫ ॥ బీజపూరకకణ్డూరే
మాలతీరాజబన్ధుకమ్ । కోలకద్వయపర్ణానిద్వయోరామ్లాతయోరపి ॥ ౫౬ ॥ పా
రావతంనాగరకంప్రాచీనోళకమేవచ । కపిత్థామలకంచుక్రఫలందన్తశఠస్యచ॥౫౭॥
జామ్బవంనవనీతంచసౌవీరకతుషోదకమ్। సురాసవంచమద్యానిమణ్డతక్రదధీనిచ॥౫౮॥
యానిశుక్తానిసర్వాణిజ్ఞేయమామ్లగణంద్విజ । ఏవమాదీనిచాన్యానిరాజాసఞ్జ్ఞాను
యాత్పురే ॥ ౫౯ ॥ సైన్ధవోద్భిదపాఠేయపాక్యసాముద్రలోమకమ్ । కుప్యసౌ
వర్చలాబిల్వంబాలకేయంయవాహ్వకమ్ ॥ ౬౦ ॥ ఔర్వంక్షారంకాలభస్మవిజ్ఞే
యోలవణోగణః । ఏవమాదీనిసర్వాణిరాజాసఞ్జ్ఞానుయాత్పురే ॥ ౬౧ ॥ పిప్పలీపి
ప్పలీమూలంచిత్రకంనాగరంతథా ।కుబేరకంమరిచకంశిగ్రుభల్లాతసర్షపాః ॥ ౬౨ ॥
కుష్ఠాజమోదాకిణిహీహిఙ్గుమూలకధాన్యకమ్ । కారవీకుఞ్చికాయాజ్యాసుముఖా
కాలమాలికా ॥ ౬౩ ॥ ఫణిజ్జకోథలశునంభూస్తృణంసురసంతథా । కాయ
స్థాచవయస్థాచహరితాళంమనశ్శిలా ॥ ౬౪ ॥ అమృతాచరుదన్తీచరోహిషం
కుఙ్కుమంతథా । జయాపరణ్డకాణ్డీరంసల్లకీహఞ్జికాతథా ॥ ౬౫ ॥ సర్వపిత్తా
నిమూత్రాణిప్రాయోహరితకానిచ । ఫలానిచైవసూక్ష్మాణిసూక్ష్మేలాహిఙ్గుపత్రి
కా ॥ ౬౬ ॥ ఏవమాదీనిసర్వాణిరాజాసఞ్జ్ఞానుయాచ్ఛనైః । ఏవమాదీనిసర్వాణి
గణఃకటుకసంహితః ॥ ౬౭ ॥ రాజాసఞ్జ్ఞానుయాద్దుర్గేప్రయత్నేననృపోత్తమ ।
ముస్తంచన్దనహ్రీబేరకృతమాలకదారవః ॥ ౬౮ ॥ హరిద్రానళదోశీరనక్తమా
లకదమ్బకమ్ । దూర్వాపటోలకటుకాదీర్ఘత్వక్పత్రకంవచా॥ ౬౯॥ కిరాతతిక్తభూ
నిమ్బవిషాచాతివిషానిచ । తాళీసపత్రతగరంసప్తపర్ణవికఙ్కతాః ॥ ౭౦ ॥ కాకోదు
మ్బరికాదివ్యాతథాచైవసురోద్భవా । షడ్గ్రన్థారోహిణీమాంసీపర్పటంచాథదన్తి
కా॥ ౭౧ ॥ రసాఞ్జనంభృఙ్గరాజంపతఙ్గీపరిపేలవమ్। దుస్స్పర్శాగురుణీకామాశ్యా
మాకంగన్ధనాకులీ ॥ ౭౨ ॥ రూపపర్ణీవ్యాఘ్రనఖంమఞ్జిష్ఠాచతురఙ్గుళా॥ రమ్భాచై
వాఙ్కురాస్ఫోతాతాలాస్ఫోతాహరేణుకా ॥ ౭౩ ॥ వైత్రాగ్రవేతసస్తుమ్బీవిషా
ణీలోధ్రమఞ్జరీ । మాలతీకరకృష్ణాఖ్యావృశ్చికాజీవితాతథా॥౭౪ ॥ పర్పటంచగళూ

చీచసగణాస్తిక్తసంజ్ఞకాః। ఏవమాదీనిసర్వాణిరాజాసఞ్చినుయాత్పురే ॥ ౭౫ ॥ అభయామలకేచోభేతథైవచవిభీతకమ్। ప్రియఙ్గుధాతకీపుష్పంమోచాఖ్యాచార్జునాసనాః ॥ ౭౬ ॥ అనన్తాస్త్రీతువరికాస్యోనాంకట్ఫలకంతథా। భూర్జపత్రంశిలాపత్రంపాటలాపత్రలోమకమ్ ॥ ౭౭ ॥ సమఙ్గాత్రివృతామూలకార్పాసగైరికాఞ్జనమ్। *తిన్దుకంసమధూచ్ఛిష్టంకుమ్భీకాకుముదోత్పలమ్॥ ౭౮ ॥ న్యగ్రోధోదుమ్బరాశ్వత్థకింశుకాశ్శింశుపాశమీ।ప్రియాలపీలుకాసారిశిరీషాఃపద్మకంతథా॥ ౭౯ ॥ బిల్వోఽగ్నిమన్థఃప్లక్షశ్చశ్యామాకంచవకోఘనమ్। రాజాదనంకరీరంచధాన్యకంప్రియకస్తథా॥ ౮౦ ॥కజోలాశోకబదరాఃకదమ్బఖదిరద్వయమ్। ఏషాంపత్రాణిసారాణిమూలానికుసుమానిచ॥ ౮౧ ॥ ఏవమాదీనిసర్వాణికషాయాఖ్యోమతోరసః। ప్రయత్నేననృపశ్రేష్ఠరాజాసఞ్చినుయాత్పురే॥ ౮౨॥ కీటాశ్చమారణేయోగ్యావ్యఙ్గతాయాంతథైవచ। వాతధూమాశ్చమార్గాణాందూషణానితథైవచ ॥ ౮౩ ॥ ధార్యాణిపార్థివైర్దుర్గేతాంస్తువక్ష్యామిపార్థివ। విషాణాంధారణంకార్యంప్రయత్నేనమహీభుజా॥ ౮౪ ॥ విచిత్రాశ్చగదాధార్యావిషస్యశమనాస్తథా।రక్షోభూతపిశాచఘ్నాః పాపఘ్నాఃపుష్టివర్ధనాః ॥ ౮౫ ॥ కలావిదశ్చపురుషాదుర్గేధార్యాఃప్రయత్నతః। భీతాన్క్రుద్ధాంప్రమత్తాంశ్చతథైవచవిమానితాన్॥ ౮౬ ॥ కుభృత్యాన్పాపశీలాంశ్చనరాజావాసయేత్పురే। యన్త్రాయుధాట్టాలచయోపపన్నంసమగ్రధాన్యౌషధిసమ్ప్రయుక్తమ్ ॥ ౮౭ ॥ వణిగ్జనైశ్చావృతమావసేతదుర్గంసుగుప్తంనృపతిస్సదైవ॥ ౮౮ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే దుర్గసమ్పత్తికథనంనామ
పఞ్చదశోత్తర ద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ విషనిర్హరణోపాయాః ॥

మనుః ॥ రక్షోఘ్నానివిషఘ్నానియానిధార్యాణిభూభుజా। అథేదానీంసమాచక్ష్వతానిధర్మవతాంవర॥ ౧ ॥ మత్స్యః॥ బిల్వాటకీయవక్షారంపాటలాబాహ్లికోషణాః। శ్రీపర్ణీసల్లకీయుక్తోనిక్వాథఃప్రోక్షణంపరమ్ ॥ ౨ ॥ సవిషంప్రోక్షితంతేనసద్యోభవతినిర్విషమ్।యవసైన్ధవపానీయవస్త్రశయ్యాసనోదకమ్ ॥ ౩ ॥ కవచాభరణంఛత్రంబాలవ్యజనవేశ్మనామ్। శేలుఃపటోలాతివిషాశిగ్రుమూర్వాపునర్నవా॥ ౪ ॥ సమఙ్గావృషమూలంచకపిత్థవిషశోణితమ్। † సహదేవాహరిద్రేతువిషనాశంప్రకీర్తితమ్॥ ౫ ॥ లాక్షాప్రియఙ్గుమఞ్జిష్ఠాసమమేలాహరేణుకా। యష్ట్యాహ్వమధునాయుక్తాబభ్రుపిత్తేనకల్పితాః॥ ౬ ॥ నిక్షిపేద్గోవిషాణస్థంసప్తరాత్రంమ

---

*విద్రుమం.

†మహాదన్తశఠంతద్వత్పోత్రిణంవిషనాశనమ్.

హీంతలే । తతఃకృత్వామణింహేమ్నాబద్ధంహస్తేనధారయేత్ ॥ ౭ ॥ సంస్పృష్టం సవిషంతేనసద్యోభవతినిర్విషమ్ । మనోహ్వాయాశమీపత్రంతుమ్బికాశ్వేతసర్షపాః ॥ ౮ ॥ కపిత్థంకుష్ఠమఞ్జిష్ఠాఃపిత్తేనశ్లక్ష్ణకల్పితాః । శునోగోఃకపిలాయాశ్చసౌమ్యాక్షిప్తోఽపరోగదః ॥ ౯ ॥ విషజిత్పరమంకార్యంమణిరత్నంచపూర్వవత్ । మూషికాజతుకాచాపిహస్తేబద్ధావిషాపహా ॥ ౧౦ ॥ హరేణుమాంసీమఞ్జిష్ఠారజనీమధుకామధు । అక్షత్వక్సురసంలాక్షాశ్వపిత్తంపూర్వవద్భువి ॥ ౧౧ ॥ వాదిత్రాణిపతాకాశ్చపిష్టైరేతైర్విలేపితాః । శ్రుత్వాదృష్ట్వాసమాఘ్రాయసద్యోభవతినిర్విషః ॥ ౧౨ ॥ త్ర్యూషణంపఞ్చలవణంమఞ్జిష్ఠారజనీద్వయమ్ । సూక్ష్మైలాత్రివృతాపత్రంవిడఙ్గానీన్ద్రవారుణీ ॥ ౧౩ ॥ మధుకంవేతసంక్షౌద్రంవిషాణేచనిధాపయేత్ । తస్మాదుష్ణామ్బునామాత్రంప్రాగుక్తంవినియోజయేత్ ॥ ౧౪ ॥ విషభుక్తంజ్వరంయాతినిర్విషోపిత్తదోషకృత్ । శుక్లంసర్జరసోశీరసర్షపాఃఫలవాలుకైః ॥ ౧౫ ॥ సవేగాతసరసురౌకుసుమైర్గుగ్గులస్యతు । ధూపోవాసగృహేహన్తివిషంస్థావరజఙ్గమమ్ ॥ ౧౬ ॥ నతత్రకీటానవిషందర్దురానసరీసృపాః । నకృత్యాకర్మణాంచాపిధూపోయంయత్రదహ్యతే ॥ ౧౭ ॥ శిఖిపిచ్ఛబలాకాష్ఠసర్షపాశ్చన్దనంఘృతమ్ । ధూపోవిషఘ్నశ్శయనవస్త్రగేహేతథాపిచ ॥ ౧౮ ॥ పూర్వోక్తంభూషణాద్యంచస్నానేనాన్యసియోజయేత్ । క్వాథోవాఽర్కకుసుమశ్వేతాపామార్గసర్షపైః ॥ ౧౯ ॥ సదద్యాద్ఘృతఘృతైర్యుక్తఃకామోనాస్యాకులర్ధయః । కల్పితైశ్చన్దనక్షీరపలాశద్రుమవల్కలైః ॥ ౨౦ ॥ మూర్వైలావాలుసరసానాకులీతణ్డులీయుక్తైః । క్వాథస్సర్వోదకార్యేషుకాకమాచీయుతోహితః ॥ ౨౧ ॥ రోచనాపత్రనేపాలీకుఙ్కుమైస్తిలకాన్వహన్ । విషైర్నబాధ్యతేసాధునరనారీనృపప్రియః ॥ ౨౨ ॥ చూర్ణైర్హరిద్రామఞ్జిష్ఠాకిణిహీకణనిమ్బజైః । దిగ్ధంనిర్విషతామేతిగాత్రంసర్వవిషార్దితమ్ ॥ ౨౩ ॥ శిరీషస్యఫలంపత్రంపుష్పంత్వఙ్మూలమేవచ । గోమూత్రఘృష్టోహ్యగదస్సర్వకర్మకరస్స్మృతః ॥ ౨౪ ॥

ఏకవీరమహౌషధ్యశ్శృణుచాతఃపరంనృప । వన్ధ్యాకర్కోటకీరాజన్విష్ణుక్రాన్తాతథోత్కటా ॥ ౨౫ ॥ శతమూలీసితానన్దాబలామోచాపటోలికా । సోమాపిణ్డానిశాచైవతథాదగ్ధరుహాచయా ॥ ౨౬ ॥ స్థలేకమలినీయాచవిశాలీశఙ్ఖమూలికా । చణ్డాలీహస్తిమగధాగోఽజాపర్ణీకరమ్భికా ॥ ౨౭ ॥ రక్తాచైవమహారక్తాతథాబర్హిశిఖాచయా । కోశాతకీనక్తమాలంప్రియాలంచసులోచనీ ॥ ౨౮ ॥ వారుణీవసుగన్ధాచతథావైగన్ధనాకులీ । ఈశ్వరీశివగన్ధాచశ్యామలావంశనాలికా ॥ ౨౯ ॥ జతుకాలీమహాశ్వేతాశ్వేతాచమధుయష్టికా । వజ్రకఃపారిభద్రశ్చతథావైసిన్ధువారకాః ॥ ౩౦ ॥ జీవానన్దావసుచ్ఛిద్రానతనాగరకణ్టకా । నాళంచనాలీజాతీచతథాచ

వటపత్రికా ॥ ౩౧ ॥ కార్తస్వరంమహానీలాకుస్తురుర్వ్యాంసపాదికా । మణ్డూకపర్ణీ
వారాహీద్వేతథాతణ్డులీయకే ॥ ౩౨ ॥ సర్పాక్షీలవలీబ్రాహ్మీవిశ్వరూపాసుఖా
కరా । రుజాపహావృద్ధికరీతథాచైవతుశల్యదా ॥ ౩౩ ॥ పత్రికారోహిణీచైవ
రక్తమాలామహౌషధీ । తథామలకవన్దాకంశ్యామచిత్రఫలాచయా ॥ ౩౪ ॥ కా
కోలీక్షీరకాకోలీపీలుపర్ణీతథైవచ । కేశినీవృశ్చికాలీచమహానాగాశతావరీ॥ ౩౫ ॥
తథాగరుడవేగాచజలేకుముదినీతథా । స్థలేచోత్పలినీయాచమహాభూమిలతాచ
యా ॥ ౩౬ ॥ ఉన్మాదినీసోమరాజీసర్వరత్నానిపార్థివ । విశేషాన్మరకతాదీనికీ
టపక్షంవిశేషతః॥ ౩౭ ॥ జీవజాతాశ్చమణయస్సర్వేధార్యాఃప్రయత్నతః । రక్షో
ఘ్నాశ్చవిషఘ్నాశ్చకృత్యావైతాళనాశనాః॥ ౩౮ ॥ విశేషాన్నరనాగాశ్చగోఖరో
ష్ట్రసముద్భవాః । సర్పతిత్తిరగోమాయువస్త్రమణ్డూకజాశ్చయే॥ ౩౯ ॥ సింహవ్యా
ఘ్రర్క్షమార్జారద్వీపివానరసమ్భవాః । కపిఞ్జలాగజావాజిమహిషైణభవాశ్చ
యే ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేవమేతైస్సకలైరుపేతంద్రవ్యైశ్చసర్వైస్స్వపురంసురక్షితమ్ ।
రాజావసేత్తత్రగృహంసుశుభ్రంగుణాన్వితంలక్షణసమ్ప్రయుక్తమ్ ॥ ౪౧ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే విషనిర్హరణోపాయకథ
నంనామషోడశోత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ రాజ్ఞోఽపరీక్షితాన్నభోజనాదినిషేధః. ॥

మనుః॥ రాజరక్షారహస్యానియానిదుర్గేనిధాపయేత్ । కారయేద్వామహీ
భర్తాబ్రూహితత్త్వానితానిచ ॥ ౧ ॥ మత్స్యః॥ శిరీషోదుమ్బరశమీబీజపూరంఘృత
ప్లుతమ్ । క్షుద్యోగఃకథితోరాజన్మాసార్ధంతుపురాతనైః ॥ ౨ ॥ కశేరుఫలమూ
లానిఇక్షుమూలంతథాబిసమ్ । దూర్వాక్షీరఘృతైర్మణ్డస్సిద్ధోఽయంమాసికఃప
రః॥ ౩ ॥ నరంశస్త్రహతంప్రాప్తోనతస్యమరణంభవేత్ । కల్మాషవేణునాతత్రజన
యేత్తువిభావసుమ్ ॥ ౪ ॥ గృహేత్రిరపసవ్యంతుక్రియతేయత్రపార్థివ । నాన్యోఽగ్ని
ర్జ్వలతేతత్రనాత్రకార్యావిచారణా॥ ౫ ॥ కార్పాసాస్థ్నాభుజఙ్గస్యతేననిర్మోచనం
భవేత్ । సర్పనిర్వాసనేధూపఃప్రశస్తస్సతతంగృహే ॥ ౬ ॥ సాముద్రసైన్ధవయవ
విద్యుద్దగ్ధాచమృత్తికా । తయానులిప్తంయద్వేశ్మనాగ్నినాదహ్యతేనృప ॥ ౭ ॥
దివాచదుర్గేరక్ష్యోఽగ్నిర్వాతివాతేవిశేషతః । విషాచ్చరక్ష్యోనృపతిస్తత్రయుక్తింని
బోధమే ॥ ౮ ॥ క్రీడానిమిత్తంనృపతిర్ధారయేన్మృగపక్షిణః । అన్నంవైప్రాక్పరీక్షే
తవహ్నౌచాన్యతరేషుచ॥ ౯ ॥ వస్త్రంపుష్పమలఙ్కారంభోజనాచ్ఛాదనంతథా।
నాపరీక్షితపూర్వంతుస్పృశేదపిమహామతిః॥ ౧౦ ॥ స్యాచ్ఛ్యావసౌవక్త్రస్సన్తప్తస్సో
ద్వేగంచనిరీక్షతే । విషదోఽథవిషందత్తంయచ్చతత్రపరీక్షతే॥ ౧౧ ॥ స్రస్తోత్తరీయో
విమనాస్తమ్భకుడ్యాదిభిస్తథా। ప్రచ్ఛాదయతిచాత్మానంలజ్జతేత్వరతేతథా॥ ౧౨॥

భువంవిలిఖతిగ్రీవాంతథాచాలయతేనృప । కణ్డూయతిచమూర్ధానంపరిలోఢ్యాననం
తథా ॥ ౧౩ ॥ క్రియాసుత్వరితోరాజన్విపరీతాస్వపిధ్రువమ్ । ఏవమాదీనిచిహ్నా

॥ విషదిగ్ధాన్నాదిపరీక్షణోపాయః ॥

నివిషదస్యపరీక్షయేత్ ॥ ౧౪ ॥ సమీపేప్రక్షిపేద్వహ్నౌతదన్నంత్వరయాన్వితైః।
ఇన్ద్రాయుధసవర్ణంతురూక్షంస్ఫోటసమన్వితమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఏకావర్తంతుదుర్గన్ధిభృ
శంచటచటాయతే । తద్ధూమసేవనాజ్జన్తోశ్శిరోరోగశ్చజాయతే॥ ౧౬ ॥ సవిషే
న్నేవిలీయన్తేనచపార్థివమక్షికాః। నిలీనాశ్చవిపద్యన్తేసంస్పృష్టేసవిషేతథా॥ ౧౭॥
విరజ్యతిచకోరస్యదృష్టిఃపార్థివసత్తమ । వికృతించస్వరోయాతికోకిలస్యతథానృ
ప॥ ౧౮ ॥ గతిస్ఖలతిహంసస్యభృఙ్గరాజశ్చకూజతి । క్రౌఞ్చోమదమథాభ్యేతికృ
కవాకుర్విరౌతిచ ॥ ౧౯ ॥ విక్రోశతిశుకోరాజన్సారికావమతేతతః । చామీకరో
న్యతోయాతిమృత్యుంకారణ్డవస్తథా॥ ౨౦ ॥ మేహతేవానరోరాజన్గ్లాయతేజీవజీ
వకః । హృష్టరోమాభవేద్బభ్రుఃపృషతశ్చైవరోదితి ॥ ౨౧ ॥ హర్షమాయాతిచశిఖీ
విషసన్దర్శనాన్నృప । అన్నంచసవిషంరాజంశ్చిరేణచవిపద్యతే॥ ౨౨ ॥ తదాభవతిని
శ్స్రావ్యంపక్వపర్యుషితోపమమ్।వ్యాపన్నరసగన్ధంచచన్ద్రికాభిస్తథాయుతమ్॥ ౨౩॥
వ్యఞ్జనానాంతుశుష్కత్వంద్రవాణాంబుద్బుదోద్భవః। ససైన్ధవానాంద్రవ్యాణాంజా
యతేఫేనమాలితా॥ ౨౪॥ సస్యరాజిశ్చతామ్రాస్యాన్నీలాచపయసస్తథా। కోకిలా
భాచమద్యస్యతోయస్యచనృపోత్తమ॥ ౨౫ ॥ ధాన్యామ్లస్యతథాకృష్ణాకపిలాకోద్రవ
స్యచ।మధుశ్యామాచతక్రస్యనీలాపీతాతథైవచ॥ ౨౬॥ ఘృతస్యోదకసఙ్కాశాకపో
తాభాచసత్తమః। హరితామాక్షికస్యాపితైలస్యచతథారుణా॥ ౨౭ ॥ ఫలానామ
ప్యపక్వానాంపాకఃక్షిప్రంప్రజాయతే । ప్రకోపశ్చైవపక్వానాంమాల్యానాంమ్లాన
తాతథా ॥ ౨౮ ॥ మృదుతాకఠినానాంస్యాన్మృదూనాంచవిపర్యయః । సూక్ష్మా
నాంరూపదళనంతథాచైవాతిరఞ్జనా ॥ ౨౯ ॥ శ్యామమణ్డలతాచైవవస్త్రాణాం
చవిశేషతః । లోహానాంచమణీనాంచమలపఙ్కోపదిగ్ధతా ॥ ౩౦ ॥ అనులేపనగ
న్ధానాంమాల్యానాంచనృపోత్తమ।విగన్ధతాచవిజ్ఞేయావర్ణానాంమ్లానతాతథా॥౩౧॥
పీతాభాసాచవిజ్ఞేయాతథారాజఞ్జలస్యతు । దన్తకాష్ఠత్వచశ్శ్యామాస్తనుసత్వా
స్తథైవచ ॥ ౩౨ ॥ ఏవమాదీనిచిహ్నానివిజ్ఞేయానినృపోత్తమ । తస్మాద్రాజాసదాతి
ష్ఠేన్మణిమన్త్రౌషధాంగదైః ॥ ౩౩ ॥ ఉక్తైస్సంరక్షితోరాజాప్రమాదపరివర్జకః।ప్ర
జాతరోర్మూలమిహావనీశస్తద్రక్షణాద్వృద్ధిముపైతిరాష్ట్రమ్ ॥ ౩౪ ॥ తస్మాత్ప్ర
యత్నేననృపస్యరక్షాసర్వేణకార్యారవివంశచన్ద్ర ॥ ౩౫ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేరాజధర్మేవిషదిగ్ధాన్నాదిపరీక్షణోపా
యకథనంనామసప్తదశోత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

రాజకర్తవ్యస్వపుత్రశిక్షాక్రమః

శ్రీమత్స్యః ॥ రాజన్పుత్రస్యరక్షాచకర్తవ్యాపృథివీక్షితా । ఆచార్యశ్చా
స్యకర్తవ్యోనిత్యాయుక్తశ్చరక్షిభిః ॥ ౧ ॥ ధర్మకామార్థశాస్త్రాణిధనుర్వేదాంశ్చశి
క్షయేత్ । రథేచకుఞ్జరేచైనంవ్యాయామంకారయేత్సదా॥ ౨॥ శిల్పానిశిక్షయేచ్చై
నంనాప్తైర్మిథ్యాప్రియంవదేత్। శరీరరక్షావ్యాజేనరక్షిణోఽస్యనియోజయేత్ ॥ ౩॥
నచాస్యసఙ్గోదాతవ్యఃక్రుద్ధలుబ్ధావమానితైః। తథాచవినయేదేనంయథాయౌవనగో
చరే ॥ ౪ ॥ ఇన్ద్రియైర్నాపకృష్యేతసతాంమార్గాత్సుదుర్గమాత్ । గుణాధానమ
శక్యంతుయస్యకర్తుంస్వభావతః ॥ ౫ ॥ బన్ధనంతస్యకర్తవ్యంగుప్తదేశేసుఖాన్విత
మ్। అవినీతకుమారంహికులమాశువిశీర్యతే ॥ ౬ ॥ అధికారేషుసర్వేషువినీతంవిని
యోజయేత్ । ఆదౌస్వల్పేతతఃపశ్చాత్క్రమేణాథమహత్స్వపి ॥ ౭॥ మృగయా

రాజ్ఞోవర్జనీయకర్మాణి

పానమక్షాంశ్చవర్జయేత్పృథివీపతిః। ఏతాన్సేవమానాస్తువినష్టాఃపృథివీక్షితః॥౮॥
బహవోనరశార్దూలసఙ్ఖ్యాయేషాంనవిద్యతే । దివాస్వాపంక్షితీశస్తువిశేషేణవివర్జ
యేత్ ॥ ౯ ॥ వాక్పారుష్యంనకర్తవ్యందణ్డపారుష్యమేవచ । పరోక్షనిన్దాచత
థావర్జనీయామహీక్షితా ॥ ౧౦ ॥ అర్థస్యదూషణంరాజాద్విప్రకారంవివర్జయేత్ ।
అర్థానాందూషణంచైకంతథార్థేషుచదూషణమ్॥ ౧౧ ॥ ప్రాకారాణాంసముచ్ఛే
దోదుర్గాదీనామసత్క్రియా । అర్థానాందూషణంప్రోక్తంవిప్రకీర్ణత్వమేవచ॥౧౨॥
అదేశకాలేయద్దానమపాత్రేదానమేవచ । అర్థేషుదూషణంప్రోక్తమసత్కర్మప్ర
వర్తనమ్ ॥ ౧౩ ॥ కామఃక్రోధోమదోమానోలోభోహర్షస్తథైవచ । ఏతేవర్జ్యాః
ప్రయత్నేనసాదరంపృథివీక్షితా ॥ ౧౪ ॥ ఏతేషాంవిజయంకృత్వాకార్యోభృత్యజయ

రాజ్ఞోభృత్యాదీనాంస్వాధీనకరణాదిక్రమః

స్తతః । కృత్వాభృత్యజయంరాజాపౌరజానపదాఞ్జయేత్ ॥౧౫॥ కృత్వాతువిజయం
తేషాంశత్రూన్బాహ్యాంస్తతోజయేత్ । బాహ్యాస్తువివిధాజ్ఞేయాతుల్యాభ్యన్తర
కృత్రిమాః ॥ ౧౬ ॥ గురవస్తేయథాపూర్వంతేషుయత్నపరోభవేత్ । పితృపైతా
మహంమిత్రంసామన్తంచతథారిపోః ॥ ౧౭ ॥ కృత్రిమంచమహారాజమిత్రంత్రివిధ
ముచ్యతే । తథాపిచగురుఃపూర్వంభవేత్తత్రాపిచాప్యతః ॥ ౧౮ ॥ స్వామ్య
మాత్యోజనపదోదుర్గందణ్డస్తథైవచ । కోశోమిత్రంచధర్మజ్ఞసప్తాఙ్గంరాజ్యముచ్య
తే॥ ౧౯ ॥ సప్తాఙ్గస్యాపిరాజ్యస్యమూలంస్వామీప్రకీర్తితః । తన్మూలత్వాత్తథా
ఙ్గానాంసతురక్ష్యఃప్రయత్నతః ॥ ౨౦ ॥ షడఙ్గరక్షాకర్తవ్యాతథాతేనప్రయత్నతః।
అఙ్గేభ్యోయస్తథైకోపిద్రోహంకుర్యాత్ఫలోల్పధీః ॥ ౨౧ ॥ వధస్తస్యప్రకర్తవ్యశ్శీ
ఘ్రమేవమహీక్షితా । నరాజ్ఞామృదునాభావ్యంమృదుర్హిపరిభూయతే ॥ ౨౨ ॥

నభావ్యందారుణేనాతితీక్ష్ణాముద్విజతేజనః । కాలేమృదుర్యోభవతికాలేభవతిదారుణః॥ ౨౩ ॥ రాజాలోకద్వయాపేక్షీతస్యలోకద్వయంభవేత్ । భృత్యైస్సహమహీపాలఃపరిహాసంవివర్జయేత్ ॥ ౨౪ ॥ భృత్యాఃపరిభవంతీహనృపంహర్షవశంగతమ్। వ్యసనానిచసర్వాణిభూపతిఃపరివర్జయేత్ ॥ ౨౫ ॥ లోకసంగ్రహణార్థాయకృతకవ్యసనీభవేత్ । శౌండీరస్యనృపేంద్రస్యనిత్యముద్రిక్తచేతసః ॥ ౨౬ ॥ జనావిరాగమాయాంతిసదాదుస్స్వభావతః। స్మితపూర్వాభిభాషీస్యాత్సర్వస్యైవమహీపతిః ॥ ౨౭ ॥ వధ్యేష్వపిమహాభాగభ్రుకుటింనసమాచరేత్ । భావ్యంధర్మభృతాంశ్రేష్ఠస్థూలలక్ష్యేణభూభుజా ॥ ౨౮ ॥ స్థూలలక్ష్యస్యవశగాసర్వాభవతిమేదినీ। అదీర్ఘసూత్రశ్చభవేత్సర్వకర్మసుపార్థివః ॥ ౨౯ ॥ దీర్ఘసూత్రస్యనృపతేఃకర్మహానిర్ధ్రువంభవేత్ । రాగేదర్పేచమానేచద్రోహేపాపేచకర్మణి ॥ ౩౦ ॥ అప్రియేచైవకర్తవ్యేదీర్ఘసూత్రఃప్రశస్యతే। రాజ్ఞాసంవృతమంత్రేణసదాభావ్యంనృపోత్తమ ॥ ౩౧ ॥ తస్యాసంవృతమంత్రస్యరాజ్ఞస్సర్వాపదోధ్రువమ్। కృత్వాన్యేవతుకార్యాణిజ్ఞాయంతేయస్యభూపతేః ॥ ౩౨ ॥ నారబ్ధానిమహాభాగతస్యస్యాద్వసుధావశే। మంత్రమూలంసదారాజ్యంతస్మాన్మంత్రస్సురక్షితః ॥ ౩౩ ॥ కర్తవ్యఃపృథివీపాలైర్మంత్రభేదభయాత్సదా । మంత్రవిత్సాధితోమంత్రస్సంపత్తీనాంసుఖావహః ॥ ౩౪ ॥ మంత్రచ్ఛలేనబహవోవినష్టాఃపృథివీక్షితః । ఆకారైరింగితైర్గత్యాచేష్టయాభాషితేనచ॥ ౩౫॥ నేత్రవక్త్రవికారైశ్చగృహ్యతేఽన్తర్గతంమనః। నయస్యకుశలైస్తస్యవశేసర్వావసుంధరా ॥ ౩౬ ॥ భవతీహమహీపాలేసదాపార్థివసత్తమ। నైకస్తుమంత్రయేన్మంత్రంరాజానబహుభిస్సహ॥ ౩౭॥నారోహేద్విషమాంనావమపరీక్షితనావికీమ్ । యేచాస్యభూమిజయినోభవేయుఃపరిపంథినః॥౩౮॥ తానానయేద్వశేత్సర్వాన్సామాదిభిరుపక్రమైః। యథానస్యాత్కృశీభావఃప్రజానామనపేక్షయా ॥ ౩౯ ॥ తథారాజ్ఞాప్రకర్తవ్యంస్వరాజ్యంపరిరక్షితా । మోహాద్రాజాస్వరాష్ట్రంయఃకర్షయత్యనవేక్షయా॥ ౪౦ ॥ సోచిరాద్భ్రశ్యతేరాజ్యాజ్జీవితాచ్చసబాంధవః । భృతోవత్సోజాతబలఃకర్మయోగ్యోయథాభవేత్ ॥ ౪౧ ॥ తథారాష్ట్రంమహాభాగభృతంకర్మసమావహేత్ ।యోరాష్ట్రమనుగృహ్ణాతిరాజ్యంసపరిరక్షతి ॥ ౪౨ ॥ సఞ్జాతముపజీవేత్తువిందతేసమహత్ఫలమ్। గృహ్యాద్ధిరణ్యంధాన్యంచమహీంరాజాసురక్షితామ్ ॥ ౪౩ ॥ మహతాతుప్రయత్నేనస్వరాష్ట్రస్యచరక్షితా । నిత్యంస్వేభ్యఃపరేభ్యశ్చయథామాతాయథాపితా ॥ ౪౪ ॥ గోపితానిసదాకుర్యాత్సంయతానీంద్రియాణిచ । అజస్రముపయోక్తవ్యంఫలంతేభ్యస్తథైవచ॥ ౪౫ ॥ సర్వంకర్మేదమాయత్తంవిధానేదైవమానుషే । తయోర్దైవమచింత్యంహిపౌరుషేవిద్యతేక్రియా ॥ ౪౬ ॥ ఏవంమహీంపాలయతోస్యభర్తుర్లోకా

నురాగః పరమోభవేచ్చ । లోకానురాగప్రభవా హిలక్ష్మీర్లక్ష్మీవతశ్చైవపరా చలక్ష్మీః ॥ ౪౭ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే రాజకర్తవ్యస్వపుత్రశిక్షాక్రమాది కథనం నామ అష్టాదశోత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దైవపురుషకారయోస్తారతమ్యవిచారః ॥

మనుః॥ దైవేపురుషకారేచ కింజ్యాయస్తత్ప్రబ్రవీహి మే । అత్ర మే సంశయో దేవ ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః ॥ ౧॥ శ్రీమత్స్యః ॥ స్వమేవకర్మదైవాఖ్యంవిద్ధిదేహాన్తరార్జితమ్ । తస్మాత్పౌరుషమేవేహ శ్రేష్ఠమాహుర్మనీషిణః ॥ ౨ ॥ ప్రతికూలంతథా దైవంపౌరుషేణవిహన్యతే । మఙ్గళాచారయుక్తానాంనిత్యముత్థానశాలినామ్॥ ౩॥ యేషాంపూర్వకృతంకర్మసాత్త్వికంమనుజోత్తమ । పౌరుషేణవినాతేషాంకేషాంచిద్దృశ్యతేఫలమ్ ॥ ౪ ॥ కర్మణాప్రాప్యతేలోకేరాజసస్యతథాఫలమ్ । కృచ్ఛ్రేణకర్మణావిద్ధితామసస్యతథాఫలమ్॥ ౫ ॥ పౌరుషేణాప్యతేరాజన్ప్రార్థితవ్యంఫలంనరైః । దైవమేవవిజానన్తినరాఃపౌరుషవర్జితాః॥ ౬ ॥ తస్మాత్త్రికాలసంయుక్తం దైవంతుసఫలంభవేత్ । పౌరుషందైవసమ్పత్త్యాకాలేఫలతిపార్థివ॥ ౭॥ దైవంపురుషకారశ్చకాలశ్చమనుజోత్తమ । త్రయమేతన్మనుష్యస్యపిణ్డితంస్యాత్ఫలావహమ్॥ ౮॥ కృషివృష్టిసమాయోగాద్దృశ్యన్తేఫలసిద్ధయః। తాశ్చకాలేప్రదృశ్యన్తేనైవాకాలేకథఞ్చన॥ ౯॥ తస్మాత్సదైవకర్తవ్యంసధర్మంపౌరుషంనృభిః । విపత్తావపియస్యేహపరలోకేఫలంధ్రువమ్ ॥ ౧౦ ॥ నాలసాఃప్రాప్నువన్త్యర్థాన్నచదైవపరాయణాః । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనఆచరేద్ధర్మముత్తమమ్ ॥ ౧౧ ॥ త్యక్త్వాలసాన్దైవపరాన్మనుష్యానుత్థానయుక్తాన్పురుషాన్హిలక్ష్మీః। అన్విష్యయత్నాద్వృణుయాన్నృపేన్ద్ర తస్మాత్సదోత్థానవతాహిభావ్యమ్॥ ౧౨॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే దైవపురుషకారతారతమ్యవిచారో నామైకోనవింశత్యుత్తర ద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ సామోపాయవిచారః ॥

మనుః ॥ ఉపాయాన్మే సమాచక్ష్వసామపూర్వాన్మహామతే। లక్షణంచతథాతేషాంప్రయోగంచసురోత్తమ ॥ ౧ ॥ మత్స్యః ॥ సామభేదస్తథాదానందణ్డశ్చమనుజోత్తమ । ఉపేక్షాచతథామాయాఇన్ద్రజాలంచపార్థివ ॥ ౨ ॥ ప్రయోగాః కథితాస్సప్తతన్మేనిగదతశ్శృణు । ద్వివిధంకథితంసామతథ్యంచాతథ్యమేవచ ॥ ౩ ॥

తత్రాప్యతథ్యంసాధూనామాక్రోశాన్నైవజాయతే। తత్రసాధుఃప్రయత్నేనసామసా
ధ్యోనరోత్తమ ॥ ౪ ॥ మహాకులీనాఋజవోధర్మనిత్యాజితేన్ద్రియాః। సమాసా
ధ్యానచాతథ్యంతేషుసామప్రయోజయేత్ ॥ ౫ ॥ తథ్యంచసామకర్తవ్యంకులశీలా
దివర్ణనమ్। తథాతదుపచారాణాంకృతానాంచైవవర్ణనమ్॥ ౬ ॥అనయైవతథాయు
క్త్యాకృతజ్ఞాఖ్యాపనంస్వకమ్। ఏవంసామ్నాచకర్తవ్యావశగాధర్మతత్పరాః॥ ౭ ॥
సామ్నాయద్యపిరక్షాంసిగృహ్ణన్తీతిపరాశ్రుతిః। తథాప్యేతదసాధూనాంప్రయు
క్తంనోపకారకమ్ ॥ ౮ ॥ అతిశఙ్కితమిత్యేవంపురుషంసామవాదినమ్। అసాధవో
విజానన్తితస్మాత్తత్తేషువర్జయేత్ ॥ ౯ ॥ యేశుద్ధవంశాఋజవఃప్రణీతాధర్మేస్థి
తాస్సత్యపరావినీతాః। తేషామసాధ్యాఃపురుషాఃప్రదిష్టాఅనువ్రతాయేసతతంచ
రాజన్ ॥ ౧౦ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే సామోపాయకథనం
నామవింశత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః

॥ భేదోపాయవిచారః ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ పరస్పరంచయేదుష్టాఃక్రుద్ధాభీతావిమానితాః। తేషాంభేదం
ప్రయుఞ్జీతభేదసాధ్యాహితేమతాః ॥ ౧ ॥ యేతుయేనైవదోషేణపరస్మాన్నాపిబి
భ్యతి। తేతుతద్దోషపాతేనభేదనీయాభృశంతతః ॥ ౨ ॥ ఆత్మీయాందర్శయేదాశాం
పరస్మాద్దర్శయేద్భయమ్। ఏవంహిభేదయేద్భిన్నాన్యథావద్వశమానయేత్ ॥ ౩ ॥
సంహతాహివినాభేదంశక్రేణాపిసుదుస్సహాః। భేదమేవప్రశంసన్తితస్మాన్నయవిశా
రదాః ॥ ౪ ॥ స్వముఖేనాశ్రయేద్భేదభేదంపరముఖేనచ। పరీక్ష్యసాధుమన్యేతభే
దంపరముఖాచ్ఛ్రుతమ్ ॥ ౫ ॥ సద్యస్స్వకార్యముద్దిశ్యకుశలైర్యేహిభేదితాః। భేదిన
స్తేవినిర్దిష్టానైవరాజ్ఞార్థవాదిభిః॥ ౬ ॥ అన్తఃకోపోబహిఃకోపోయత్రస్యాతాంమహీ
క్షితామ్। అన్తఃకోపోమహాంస్తత్రనాశకఃపృథివీక్షితామ్॥ ౭ ॥ సామన్తకోపోబా
హ్యస్తుకోపఃప్రోక్తోమనీషిభిః। మహిషీయువరాజాభ్యాంతథాసేనాపతేర్నృప॥ ౮॥
అమాత్యమన్త్రిణాంచైవరాజపుత్రేతథైవచ। అన్తఃకోపోవినిర్దిష్టోదారుణఃపృథివీ
క్షితామ్ ॥ ౯ ॥ బాహ్యకోపేసముత్పన్నేసుమహత్యపిపార్థివః। శుద్ధాన్తస్తుమహా
భాగశీఘ్రమేవజయీభవేత్ ॥ ౧౦ ॥ అపిశక్రసమోరాజాఅన్తఃకోపేననశ్యతి।
సోన్తఃకోపఃప్రయత్నేనతస్మాద్రక్ష్యోమహీక్షితా ॥ ౧౧ ॥ పరతఃకోపముత్పా
ద్యభేదేనవిజిగీషుణా। జ్ఞాతీనాంభేదనంకార్యంపరేషాంవిజిగీషుణా॥ ౧౨॥ రక్ష్యస్స్వ
తుప్రయత్నేనజ్ఞాతిభేదస్తథాత్మనః। జ్ఞాతయఃపరితప్యన్తేసతతంపరితాపితాః॥౧౩॥
తథాపితేషాంకర్తవ్యంసుగమ్భీరేణచేతసా। గ్రహణందానమానాభ్యాంభేదస్తేభ్యో

భయఙ్కరః ॥ ౧౪ ॥ * నజ్ఞాతిరనుగృహ్ణాతి నజ్ఞాతిర్దగ్ధుమిచ్ఛతి । జ్ఞాతిభిర్భేదనీయా
స్తూ రిపవస్తేన పార్థివైః ॥ ౧౫ ॥ భిన్నా హి శక్యా రిపవః ప్రభూతాః స్వల్పేన సైన్యే
న నిహన్తుమాజౌ । సుసంహతానాం హి తతస్తు భేదః కార్యో రిపూణాం నయశాస్త్ర
విద్భిః ॥ ౧౬ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే భేదోపాయకథనం నామ
ఏకవింశత్యుత్తర ద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దానోపాయవిచారః ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ సర్వేషామప్యుపాయానాం దానం శ్రేష్ఠతమం మహత్ । సు
దత్తేనేహ భవతి దానేనోభయలోకజిత్ ॥ ౧ ॥ నసోఽస్తి రాజన్దానేన వశగో యో న జా
యతే । దానేన వశగా దేవ భవన్తీహ సదా నృణామ్ ॥ ౨ ॥ దానమేవోపజీవన్తి
ప్రజాస్సర్వా నృపోత్తమ । ప్రియో హి దానవాన్లోకే సర్వస్యైవోపజాయతే ॥ ౩ ॥
దానవానచిరేణైవ తథా రాజా పరాన్జయేత్ । దానవానేవ శక్నోతి సంహతాన్భేత్
తుం పరాన్ ॥ ౪ ॥ యద్యప్యభేద్యా గమ్భీరాః పురుషాస్సాగరోపమాః । న గృహ్ణన్తి
తథాప్యేతే జాయన్తే పక్షపాతినః ॥ ౫ ॥ అన్యత్రాపి కృతం దానం కరోత్యన్యాన్యథా వ
శే । ఉపాయేభ్యః ప్రశంసన్తి దానం శ్రేష్ఠతమం జనాః ॥ ౬ ॥ దానం శ్రేయస్కరం
పుంసాం దానం శ్రేష్ఠతమం పరమ్ । దానవానేవ లోకేషు యత్నేనధ్రియతే సదా ॥ ౭ ॥
న కేవలం దానపరా జయన్తి భూర్లోకమేకం పురువప్రవీరాః । జయన్తి తే రాజసురేన్ద్ర
లోకం సుదుర్జయం యో విబుధాధివాసః ॥ ౮ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే దానోపాయకథనం
నామ ద్వావింశత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దణ్డోపాయవిచారః ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ న శక్యా యే వశీకర్తుముపాయత్రితయేన తు । దణ్డేన తాన్వశీకు
ర్యాద్దణ్డో హి వశకృన్నృణామ్ ॥ ౧ ॥ సమ్యక్ప్రణయనం తస్య తథా కార్యం మహీ
క్షితా । ధర్మశాస్త్రానుసారేణ ససహాయేన ధీమతా ॥ ౨ ॥ తస్య సమ్యక్ప్రణయన
యథా కార్యం మహీక్షితా । వానప్రస్థాంశ్చ ధర్మజ్ఞాన్నిర్మమాన్నిష్పరిగ్రహాన్ ॥ ౩ ॥
స్వదేశే పరదేశే వా ధర్మశాస్త్రవిశారదాన్ । సమీక్ష్య ప్రణయేద్దణ్డం సర్వం దణ్డే ప్ర
తిష్ఠితమ్ ॥ ౪ ॥ ఆశ్రమీ యది వా వర్ణీ పూజ్యో వాథ గురుర్మహాన్ । నాదణ్డ్యో నామ రా
జ్ఞోఽస్తి స్వధర్మే యో న తిష్ఠతి ॥ ౫ ॥ అదణ్డ్యాన్దణ్డయన్రాజా దణ్డ్యాంశ్చైవాప్యద

* నజ్ఞాతిమనుగృహ్ణన్తి నజ్ఞాతిం విశ్వసన్తి చ.

యః ॥ ఇహ రాజ్యపరిభ్రష్టో నరకం ప్రతిపద్యతే ॥ ౬ ॥ తస్మాద్రాజ్ఞా వినీతేన ధర్మశాస్త్రానుసారతః । దణ్డప్రణయనం కార్యం లోకానుగ్రహకామ్యయా ॥ ౭ ॥ యత్ర శ్యామో లోహితాక్షో దణ్డశ్చరతి నిర్భయః । ప్రజాస్తత్ర న ముహ్యన్తి నేతా చేత్సాధు పశ్యతి ॥ ౮ ॥ బాలవృద్ధాతురయతిద్విజస్త్రీవిధవా యతః । మాత్స్యన్యాయేన వర్తేరన్యది దణ్డం న పాతయేత్ ॥ ౯ ॥ దేవదైత్యోరగగణాస్సర్వే భూతపతత్రిణః । ఉత్క్రామయేయుర్మర్యాదాం యది దణ్డం న పాతయేత్ ॥ ౧౦ ॥ ఏష బ్రహ్మాభిశాపేషు సర్వప్రహరణేషు చ । సర్వవిక్రమకోపేషు వ్యవసాయే చ తిష్ఠతి ॥ ౧౧ ॥ పూజ్యన్తే దణ్డినో దేవైర్న పూజ్యన్తే త్వదణ్డినః । న బ్రహ్మాణం విధాతారం న పూషార్యమణావపి ॥ ౧౨ ॥ యజన్తే మానవాః కేచిత్ప్రశాన్తాస్సర్వకర్మసు । రుద్రమగ్నిం చ శక్రం చ సూర్యాచన్ద్రమసౌ తథా ॥ ౧౩ ॥ విష్ణుం దేవగణాంశ్చాన్యాన్దణ్డినః పూజయన్తి హి । దణ్డశ్శాస్తి ప్రజాస్సర్వా దణ్డ ఏవాభిరక్షతి ॥ ౧౪ ॥ దణ్డస్సుప్తేషు జాగర్తి దణ్డం ధర్మం విదుర్బుధాః । రాజదణ్డభయాదేవ పాపాః పాపం న కుర్వతే ॥ ౧౫ ॥ యమదణ్డభయాదేకే పరస్పరభయాదపి । ఏవం సాంసిద్ధికే లోకే సర్వం దణ్డే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౬ ॥ అన్ధే తమసి మజ్జేయుర్యది దణ్డం న పాతయేత్ । యస్మాద్దణ్డో దమయతి దుర్మదాన్దమయత్యపి ॥ ౧౭ ॥ దమనాద్దణ్డనాచ్చైవ తస్మాద్దణ్డం విదుర్బుధాః । దణ్డస్య భీతైస్త్రిదశైస్సమేతైర్భాగో ధృతశ్శూలధరస్య యజ్ఞే ॥ ౧౮ ॥ చక్రుః కుమారం ధ్వజినీపతిం చ వరం శిశూనాం చ భయాద్బలస్థమ్ ॥ ౧౯ ॥

* * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే దణ్డోపాయకథనం నామ
త్రయోవింశత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

రాజ్ఞో దణ్డోపాయస్యావశ్యకర్తవ్యతా.

శ్రీమత్స్యః ॥ దణ్డప్రణయనార్థాయ రాజా సృష్టస్స్వయమ్భువా । దేవభాగానుపాదాయ సర్వభూతాదిగుప్తయే ॥ ౧ ॥ తేజసా యదముం కశ్చిన్నైవ శక్నోతి వీక్షితుమ్ । తదా భవతి లోకేషు రాజా భాస్కరవత్ప్రభుః ॥ ౨ ॥ యదాస్య దర్శనే లోకః ప్రసాదముపగచ్ఛతి । నయనానన్దకారిత్వాత్తదా భవతి చన్ద్రమాః ॥ ౩ ॥ యథా యమః ప్రియే ద్వేష్యే ప్రాప్తే కాలే ప్రయచ్ఛతి । తథా రాజ్ఞా విధాతవ్యాః ప్రజాస్తద్ధి యమవ్రతమ్ ॥ ౪ ॥ వరుణేన యథా పాశైర్బద్ధ ఏవ ప్రదృశ్యతే । తథా పాపాన్నిగృహ్ణీయాద్వ్రతమేతద్ధి వారుణమ్ ॥ ౫ ॥ పరిపూర్ణం యథా చన్ద్రం దృష్ట్వా హృష్యన్తి మానవాః । తథా ప్రకృతయో యస్మిన్స చన్ద్రప్రతిమో నృపః ॥ ౬ ॥ ప్రతాపయుక్తస్తేజస్వీ నిత్యం స్యాత్సర్వకర్మసు । దుష్టసామన్తహింస్రేషు రాజాగ్నేయవ్రతే స్థితః ॥ ౭ ॥ తథా సర్వాణి భూతాని బిభ్రతః పార్థివం వ్రతమ్ । ఇన్ద్రస్యార్కస్య వాతస్య యమస్య వరుణస్య చ ॥ ౮ ॥ చన్ద్రస్యాగ్నేః పృథివ్యాశ్చ తేజోవ్రతం నృపశ్చరేత్ । వార్షికాంశ్చతు

రోమాసాన్యథేన్ద్రోఽభివర్షతి ॥ ౯ ॥ తథాభివర్షేత్స్వంరాజ్యంకామమిన్ద్రవ్రతం
స్మృతమ్ । అష్టౌమాసాన్యథాదిత్యస్తోయంహరతిరశ్మిభిః॥ ౧౦ ॥ తథాహరేత్కరం
రాష్ట్రాన్నిత్యమర్కవ్రతంహితత్ ।ప్రవిశ్యసర్వభూతానియథాచరతిమారుతః॥౧౧॥
తథాచారైఃప్రవేష్టవ్యంవ్రతమేతద్ధిమారుతమ్॥ ౧౧౫ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే దణ్డోపాయవిచారేరాజ్ఞస్సర్వదేవతాస్వ
రూపకథనంనామ చతుర్వింశత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

స్తేయాదౌదణ్డాః.

శ్రీమత్స్యః ॥ నిక్షేపస్యసమంమూల్యందణ్డ్యోనిక్షేపభుక్తథా । వస్త్రాదిక
సమస్తస్యతదాధర్మోనహీయతే॥ ౧ ॥ యోనిక్షేపంనార్పయతియశ్చానిక్షిప్యయా
చతే । తావుభౌచోరవచ్ఛాస్యౌదాప్యౌవాద్విగుణంధనమ్ ॥ ౨ ॥ ఉపధాభిశ్చయః
కశ్చిత్పరద్రవ్యంహరేన్నరః । ససహాయస్సహన్తవ్యఃప్రకామంవివిధైర్వధైః ॥ ౩ ॥
యోయాచితంసమాదాయనతద్దద్యాద్యథాక్రమమ్ । సనిగృహ్యబలాద్దాప్యోదణ్డ్యో
వాపూర్వసాహసమ్ ॥ ౪ ॥ అజ్ఞానాద్యదివాకుర్యాత్పరద్రవ్యస్యవిక్రయమ్ । నిర్దో
షోజ్ఞానపూర్వంతుచోరవద్వధమర్హతి ॥ ౫ ॥ మూల్యమాదాయయోవిద్యాంశిష్యే
భ్యోనప్రయచ్ఛతి । దణ్డ్యస్సమూల్యంసకలంధర్మజ్ఞేనమహీక్షితా ॥ ౬ ॥ ద్విజభో
జ్యేతుసమ్ప్రాప్తేప్రతివేశ్మనభోజయన్ । హిరణ్యమాషకందణ్డ్యఃపాపేనాస్తివ్య
తిక్రమః ॥ ౭ ॥ ఆమన్త్రితోద్విజోయస్తువర్తమానశ్చస్వేగృహే । నిష్కారణంనగ
చ్ఛేద్యస్సదాప్యోఽష్టశతందమమ్ ॥ ౮ ॥ ప్రతిశ్రుత్యాప్రదాతారంసువర్ణందణ్డయేన్నృ
పః । భృత్యశ్చాజ్ఞాంనకుర్యాద్యోదర్పాత్కర్మయథోదితం ॥ ౯ ॥ సదణ్డ్యఃకృష్ణలా
న్యష్టౌనదేయంచాస్యవేతనమ్ । సఙ్గృహీతంనదద్యాద్యఃకాలేవేతనమేవచ॥ ౧౦ ॥
అకాలేతుత్యజేద్భృత్యందణ్డ్యస్స్యాచ్ఛతమేవచ । యోగ్రామదేశసఙ్ఘానాంకృ
త్వాచైవసుసంవిదమ్ ॥ ౧౧ ॥ విసంవదేన్నరోలోభాత్తంరాష్ట్రాద్విప్రవాసయే
త్ । క్రీత్వావిక్రీయవాకిఞ్చిద్యస్యేహానుశయోభవేత్ ॥ ౧౨ ॥ సోఽన్తర్దశాహా
త్తత్స్వామ్యందద్యాచ్చైవాదదీతవా । పరేణతుదశాహస్యనదద్యాన్నైవదాపయే
త్ ॥ ౧౩ ॥ ఆదదద్విదదంశ్చైవరాజ్ఞాదణ్డ్యశ్శతానిషట్ । యస్తుదోషవతీంకన్యా
మనాఖ్యాయప్రయచ్ఛతి ॥ ౧౪ ॥ తస్యకుర్యాన్నృపోదణ్డంస్వయంషణ్ణవతింపణాన్ ।
అకన్యేతియఃకన్యాంబ్రూయాద్ద్వేషేణమానవః ॥ ౧౫ ॥ సశతంప్రాప్నుయాద్ద
ణ్డంతస్యాదోషమదర్శయన్ । యస్త్వన్యాందర్శయిత్వాన్యాంవోఢుఃకన్యాంప్రయ
చ్ఛతి ॥ ౧౬ ॥ ఉత్తమంతస్యకుర్వీతరాజాదణ్డంతుసాహసమ్ । వరోదోషంసమా
చ్ఛాద్యయఃకన్యాంవరయేదిహ ॥ ౧౭ ॥ దత్తాప్యదత్తాసాతస్యరాజ్ఞాదణ్డ్యశ్శతద్వ

యమ్ । ప్రదాయకన్యాంయోన్యస్మైపునస్తాంసమ్ప్రయోజయేత్ ॥ ౧౮ ॥ దణ్డః
కార్యోనరేన్ద్రేణతస్యాప్యుత్తమసాహసః। తత్ప్రకారేణవావాచాయుక్తంపుణ్యమ
సంశయమ్ ॥ ౧౯ ॥ లుబ్ధోహ్యన్యత్రవిక్రేతాషట్ఛతందణ్డమర్హతి । మహీంతుశ్శుల్క
విక్రేతాసత్యంకారాత్తుసన్త్యజేత్ ॥ ౨౦ ॥ ద్విగుణందణ్డయేదేనమితిధర్మోవ్యవస్థితః।
మూల్యైకదేశందత్వాతుయదిక్రేతాధనంత్యజేత్ ॥ ౨౧ ॥ సదణ్డ్యోమధ్యమందణ్డం
తస్యపణ్యస్యమోక్షణమ్।దుహ్యాద్ధేనుంచయఃపాలోగృహీత్వాభక్తవేతనమ్॥ ౨౨॥
సతుదణ్డ్యశ్శతంరాజ్ఞాసువర్ణంచాప్యరక్షితా । దణ్డందత్వాతువిరమేత్స్వామితఃకృ
తరక్షణః॥ ౨౩ ॥ బద్ధఃకాష్ఠాయసైఃపాశైస్తస్యకర్మకరోభవేత్ । ధనుశ్శతపరీణా
హోగ్రామస్యచసమన్తతః॥ ౨౪ ॥ ద్విగుణంత్రిగుణంచాపినగరస్యతుకల్పయేత్ ।
వృత్తింతత్రప్రకుర్వీతయాముష్ట్రోనావలోకయేత్ ॥ ౨౫ ॥ ఛిద్రంవావారయేత్సర్వం
శ్వసూకరముఖానుగమ్ । యత్రాపరివృతంధాన్యంవిహింస్యుఃపశవోయది ॥ ౨౬ ॥
నతత్రకారయేద్దణ్డంనృపతిఃపశురక్షిణే । అనిర్దశాహాంగాంసూతాంవృషందేవపశుం
తథా ॥ ౨౭ ॥ ఛిద్రంవావారయేత్సర్వంనదణ్డ్యామనురబ్రవీత్ । అతోన్యథావి
నష్టస్యదశాంశందణ్డమర్హతి ॥ ౨౮ ॥ పాల్యస్యపాలకస్స్వామీవినాశేక్షత్రియస్యతు।
భక్షయిత్వోపవిష్టస్తుద్విగుణందణ్డమర్హతి ॥ ౨౯ ॥ విశందణ్డ్యోదశగుణంవినాశేక్షత్రి
యస్యతు । గృహంతటాకమారామంక్షేత్రంవాపిసమాహరన్ ॥ ౩౦ ॥ శతానిప
ఞ్చదణ్డస్స్యాదజ్ఞానాద్ద్విశతోదమః । సీమాబన్ధనకాలేతుసీమాన్తంయోహికారయే
త్ ॥౩౧॥ తేషాంసంజ్ఞాందదానస్తుజిహ్వాచ్ఛేదనమాప్నుయాత్ । అథైనామపియో
దద్యాత్సంవిదంవాధిగచ్ఛతి ॥ ౩౨ ॥ ఉత్తమంసాహసందణ్డ్యఇతిస్వాయమ్భువోఽ

॥ అకార్యకారిబ్రాహ్మణాదీనాంప్రాయశ్చిత్తరూపదణ్డవిధిః ॥

బ్రవీత్ । వర్ణానామానుపూర్వ్యేణత్రయాణామవిశేషతః ॥ ౩౩ ॥ అకార్యకారిణ
స్సర్వాన్ప్రాయశ్చిత్తానికారయేత్। అసత్యేనప్రమాప్యస్త్రీంశూద్రహత్యావ్రతంచ
రేత్ ॥౩౪॥ దానేనచధనేనైకంసర్పాదీనామశక్నువన్।ఏకైకంసచరేత్కృచ్ఛ్రం
ద్విజఃపాపాపనుత్తయే ॥ ౩౫ ॥ ఫలదానాంచవృక్షాణాంఛేదనేజప్యమృక్ఛతమ్।
గుల్మవల్లీలతానాంచపుష్పితానాంచవీరుధామ్ ॥ ౩౬ ॥ అస్థిమతాంచసత్వానాం
సహస్రస్యప్రమాపణే । పూర్ణేవానస్యవస్థాతుంశూద్రహత్యావ్రతంచరేత్ ॥ ౩౭ ॥
కించిద్దేయంచవిప్రాయదద్యాదస్థిమతాంవధే। అనస్థ్నాంచైవహింసాయాంప్రాణా
యామైర్విశుధ్యతి ॥ ౩౮ ॥ అన్నాదిజానాంసత్వానాంరసజానాంచసర్వశః । ఫ
లపుష్పోద్భవానాంచఘృతప్రాశోవిశోధనమ్ ॥ ౩౯ ॥ కృష్టానామోషధీనాంచజా
తానాంచస్వయంవనే । వృథాచ్ఛేదేనగచ్ఛేతదినమేకంపయోవ్రతః ॥ ౪౦ ॥ ఏ
తైర్వ్రతైరపోహ్యంస్యాదేనోహింసాసముద్భవమ్। స్తేయకర్తృపహర్తౄణాంవ్రతా

నాంశ్రూయతాంవిధిః॥ ౪౧ ॥ ధాన్యాన్నధనచౌర్యాణికృత్వాకామంద్విజోత్తమః
స్వజాతీయగృహాదేవకృచ్ఛ్రార్ధేనవిశుద్ధ్యతి ॥ ౪౨ ॥ మనుష్యాణాంతుహరణేస్త్రీ
ణాంక్షేత్రగృహస్యచ । కూపవాపీజలానాంతుశుద్ధిశ్చాన్ద్రాయణంస్మృతమ్॥ ౪౩॥
ద్రవ్యాణామల్పసారాణాంస్తేయంకృత్వాన్యవేశ్మనః । చరేత్సాన్తపనంకృచ్ఛ్రంత
ద్వదాత్మవిశుద్ధయే ॥ ౪౪ ॥ భక్ష్యభోజ్యాపహరణేయానశయ్యాసనస్యచ । పు
ష్పమూలఫలానాంచపఞ్చగవ్యంవిశోధనమ్॥ ౪౫॥ తృణకాష్ఠద్రుమాణాంతుశుష్కా
న్నస్యగుడస్యచ । చేలచర్మామిషాణాంతుత్రిరాత్రంస్యాదభోజనమ్ ॥ ౪౬ ॥ మణి
ముక్తాప్రవాళానాం*స్వర్ణస్యరజతస్యచ। అయఃకాంస్యోపలానాంచద్వాదశాహం
కణాన్నభుక్॥ ౪౭ ॥ కార్పాసకీటవర్ణానాంద్విశఫైకశఫస్యచ । పక్షిగన్ధౌషధీనాం
చరజ్వాశ్చైవత్ర్యహంపయః ॥ ౪౮ ॥ ఏతైర్వ్రతైరపోహన్తిపాపంస్తేయకృతంబు

అగమ్యాగమనేప్రాయశ్చిత్తరూపదణ్డవిధిః.

ధః । అగమ్యాగమనీయంతువ్రతైరేభిరపానుదేత్ ॥ ౪౯ ॥ గురుతల్పవ్రతంకుర్యా
ద్రేతోముక్త్వాస్వయోనిషు ।†శిష్యపుత్రస్యపత్నీషుకుమారీష్వన్త్యజాసుచ॥ ౫౦॥
పితృష్వస్రీయభగినీంస్వస్రీయాంమాతురేవచ । మాతుశ్చభ్రాతృభార్యాయాంగ
త్వాచాన్ద్రాయణంచరేత్॥ ౫౧ ॥ఏతాస్తిస్రస్తుభార్యార్థేనోపగచ్ఛేత్తుబుద్ధిమాన్।
జ్ఞాతీశ్చమాతులేయాస్తేపతతాహ్యుపయన్తిచేత్ ॥ ౫౨ ॥ అమానుషీషుపురుషోఉ
దక్యాయామయోనిషు । రేతస్సిక్త్వాజలేచైవకృచ్ఛ్రంసాన్తపనంచరేత్ ॥ ౫౩ ॥
మైథునంచసమాలోక్యపుంసియోషితివాద్విజః । గోయానేప్సుదివాచైవసవాసా
జలమావిశేత్॥ ౫౪॥ చణ్డాలాన్త్యస్త్రియంగత్వాభుక్త్వాచప్రతిగృహ్యచ। పతత్య
జ్ఞానతోవిప్రోజ్ఞానాత్సామ్యంతుగచ్ఛతి ॥ ౫౫ ॥ విప్రదుష్టాంస్త్రియంభర్తానిరున్ధ్యా
దేకవేశ్మని । యత్పుంసఃపరదారేషుతచ్చైనాంచారయేద్వ్రతమ్ ॥ ౫౬ ॥ సాచే
త్పునఃప్రదుష్యేత్తుసదృశేనోపమన్త్రితా।చరేచ్చాన్ద్రాయణంచైవతత్తస్యాఃపావనం
స్మృతమ్ ॥ ౫౭ ॥ యఃకరోత్యేకరాత్రేణవృషలీసేవనంద్విజః । తదేకభుగ్జపేన్ని
త్యంత్రిభిర్వర్షైర్వ్యపోహతి ॥ ౫౮ ॥ ఏషాపాపకృతాముక్తాచతుర్ణామపినిష్కృతిః।

పతితసంసర్గేప్రాయశ్చిత్తరూపదణ్డవిధిఃఘటస్ఫోటవిధిశ్చ.

పతితైస్సమ్ప్రయుక్తానామిమాంశృణుతనిష్కృతిమ్ ॥ ౫౯ ॥ సంవత్సరేణపతతిపతి
తేనసమాచరన్ । యాజనాధ్యాపనాద్యానాదనుయానాశనాసనాత్ ॥ ౬౦ ॥
యోయేనపతితేనైషాంసంసర్గంయాతిమానవః । సతస్యైవవ్రతంకుర్యాత్తత్సంసర్గవి
శుద్ధయే॥ ౬౧ ॥ పతితస్యోదకంకార్యంసపిణ్డైర్బాన్ధవైస్సహ। నిన్దితేఽహనిసాయా

* తామ్రస్య.

† సఖ్యుఃపుత్రస్య.

క్షేణాక్షాతిభిర్గురుసన్నిధౌ ॥ ౬౨ ॥ దాసీఘటమపాం పూర్ణం పర్యస్యేత్ప్రేతవత్ప
దా । అహోరాత్రం సపిణ్డానామాశౌచం బాన్ధవైస్సహ ॥ ౬౩ ॥ నివర్తయేరం స్త
స్మాత్తు సమ్భాషణసహాసనమ్ । దాయాదస్య ప్రమాణం చ యాత్రామేవం చ లౌకిక
మ్ ॥ ౬౪ ॥ జ్యేష్ఠకార్యం నివర్తేత జ్యేష్ఠలభ్యం చ యత్పునః । జ్యేష్ఠాంశం ప్రాప్నుయా
చ్చాస్య పాపీయాన్గుణతోఽపి వా ॥ ౬౫ ॥ స్థాపితాం చాపి మర్యాదాం యే భిన్ద్యుః పా
పకర్మిణః । సర్వే పృథగ్దణ్డనీయా రాజ్ఞా ప్రథమసాహసమ్ ॥ ౬౬ ॥ శతం బ్రాహ్మణమా
క్రుశ్య క్షత్రియో దణ్డమర్హతి । వైశ్యస్తు ద్విశతం రాజఞ్ఛూద్రస్తు వధమర్హతి ॥ ౬౭ ॥
పఞ్చాశద్బ్రాహ్మణో దణ్డ్యః క్షత్రియస్యాభిశంసనే । వైశ్యస్తు సార్ధపఞ్చాశచ్ఛూద్రే
ద్వాదశకో దమః ॥ ౬౮ ॥ క్షత్రియస్యాప్నుయాద్వైశ్యస్సాహసం పునరేవ చ । శూ
ద్రః క్షత్రియమాక్రుశ్య జిహ్వాచ్ఛేదనమాప్నుయాత్ ॥ ౬౯ ॥ పఞ్చాశత్క్షత్రియో దణ్డ్య
స్తథా వైశ్యాభిశంసనే । శూద్రే చైవార్ధపఞ్చాశత్తథా ధర్మో న హీయతే ॥ ౭౦ ॥
వైశ్యస్యాక్రోశనే దణ్డ్యశ్శూద్రశ్చోత్తమసాహసమ్ । శూద్రాక్రోశే తథా వైశ్యశ్శ
తార్ధం దణ్డమర్హతి ॥ ౭౧ ॥ సవర్ణాక్రోశనే దణ్డ్యస్తథా ద్వాదశకం స్మృతమ్ । వాదే
ష్వవచనీయేషు తదేవ ద్విగుణం భవేత్ ॥ ౭౨ ॥ ఏకజాతిర్ద్విజాతిం చ దారుణం యా
క్షిపేద్భువి । జిహ్వాయాః ప్రాప్నుయాచ్ఛేదం జఘన్యః ప్రభవో హి సః ॥ ౭౩ ॥
నామజాతిగ్రహం తేషామభిద్రోహేణ కుర్వతః । నిక్షేప్యోఽయోమయశ్శఙ్కుర్జ్వ
లన్నాస్యే దశాఙ్గులః ॥ ౭౪ ॥ ధర్మోపదేశం శూద్రస్తు ద్విజానామభికుర్వతః । తప్త
మాసేచయేత్తైలం వక్త్రే శ్రోత్రే చ పార్థివః ॥ ౭౫ ॥ శ్రుతిం దేశం చ జాతిం చ కర్మ శా
రీరమేవ చ । వితథం చ బ్రువన్దణ్డ్యో రాజాద్విగుణసాహసమ్ ॥ ౭౬ ॥ యస్తు పాతక
సంయుక్తః క్షిపేద్వర్ణాన్తరం నరః । ఉత్తమం సాహసం తస్మిన్దణ్డః పాత్యో యథాక్ర
మమ్ ॥ ౭౭ ॥ రాజ్ఞోఽనివేశనియమం వితథం యాన్తి వై మిథః । సర్వే ద్విగుణదణ్డ్యాస్తే
విప్రలమ్భన్నృపస్య తు ॥ ౭౮ ॥ ప్రీత్యా మయాస్యాభిహితం ప్రమాదేనాథవా వదేత్ ।
భూయో న చైవం వక్ష్యామి స తు దణ్డార్ధభాగ్భవేత్ ॥ ౭౯ ॥ కాణం వాప్యథవా ఖఞ్జమ
న్ధం చాపి తథావిధమ్ । తథ్యేనాపి బ్రువన్దాప్యో దణ్డం కార్షాపణం ధనమ్ ॥ ౮౦ ॥ మాత
రం పితరం జ్యేష్ఠం భ్రాతరం శ్వశురం గురుమ్ । ఆక్రోశయఞ్ఛతం దణ్డ్యః పన్థానం చార్ధ
యన్గురోః ॥ ౮౧ ॥ గురువర్జ్యం తు మార్గార్హం యో హి మార్గం న యచ్ఛతి । స దాప్యః కృ
ష్ణలం రాజ్ఞా తస్య పాపస్య శాన్తయే ॥ ౮౨ ॥ ఏకజాతిర్ద్విజాతిం చ యేనాఙ్గేనాపరా
ధ్నుయాత్ । తదేవ చేదయేత్తస్య క్షిప్రమేవావిచారయన్ ॥ ౮౩ ॥ అవనిష్ఠీవతో
దర్పాద్ద్వావోష్ఠౌ ఛేదయేన్నృప । అవమూత్రయతో మేఢ్రమపశబ్దయతో గుదమ్ ॥ ౮౪ ॥
సహాసనమభిప్రేప్సురుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః । కట్యాం కృతాఙ్కో నిర్వాస్యస్స్ఫిచం
వాప్యస్య కర్తయేత్ ॥ ౮౫ ॥ కేశేషు గృహ్ణతో హస్తం ఛేదయేదవిచారయన్ । పాద
యోర్నాసికాయాం చ గ్రీవాయాం వృషణేషు చ ॥ ౮౬ ॥ త్వగ్భేదకశ్శతం దణ్డ్యో

లోహితస్యచదర్శకః । మాంసభేత్తాచషణ్ణిష్కాన్ప్రవాస్యస్త్వస్థిభేదకః ॥ ౮౭ ॥
అఙ్గభఙ్గకరస్యాఙ్గంతదేవావహరేన్నృపః । దణ్డపారుష్యకృద్దణ్డ్యస్సముత్థానవ్యయం
తథా ॥ ౮౮ ॥ అర్ధపాదకరఃకార్యోగోగజాశ్వోష్ట్రఘాతకః । పశుక్షుద్రమృగా
ణాంచహింసాయాంద్విగుణోదమః ॥ ౮౯ ॥ పఞ్చాశచ్చభవేద్దణ్డ్యస్తథైవమృగప
క్షిషు । క్రిమికీటేషుదణ్డ్యస్స్యాద్రజతస్యచమాషకమ్ ॥ ౯౦ ॥ తస్యానురూపంమూ
ల్యంచప్రదద్యాత్స్వామినేతథా।స్వస్వామికానాంసకలంశేషాణాందమమేవచ॥౯౧॥
వృక్షంతుసఫలంఛిత్త్వాసువర్ణందణ్డమర్హతి। ద్విగుణందణ్డయేచ్చైవపథిసీమ్నిజలా
శయే ॥ ౯౨ ॥ ఛేదనాదఫలస్యాపిమధ్యమంసాహసంస్మృతమ్। గుల్మవల్లీలతానాం
చసువర్ణస్యచమాషకమ్ ॥ ౯౩ ॥ వృథాచ్ఛేదీతృణస్యాపిదణ్డ్యఃకార్షాపణంభవేత్ ।
త్రిభాగంకృష్ణలాదణ్డ్యాఃప్రాణినస్తాడనేతథా ॥ ౯౪॥ దేశకాలానురూపేణమూల్యం
రాజాద్రుమాదిషు । తత్స్వామినేతథాదద్యాద్దణ్డముక్తంతుపార్థివ ॥ ౯౫ ॥ య
త్రాతివర్తతేయుగ్యంవైగుణ్యాత్ప్రాజకస్యతు । తత్రస్వామీభవేద్దణ్డ్యోనాప్తశ్చే
త్ప్రాజకోభవేత్ ॥ ౯౬ ॥ ప్రాజకశ్చభవేదాప్తఃప్రాజకోదణ్డమర్హతి । నాస్తిద
ణ్డశ్చతస్యాపితథావైహేతుకల్పకః ॥ ౯౭ ॥ ద్రవ్యాణియోహరేద్యస్యఅజ్ఞానాజ్ఞా
నతోఽపివా । సతస్యోత్పాదయేత్తుష్టింరాజ్ఞోదద్యాత్తతోదమమ్ ॥ ౯౮ ॥ యస్తుర
జ్జుంఘటంకూపాద్ధరేద్భిన్ద్యాచ్చతాంప్రపామ్ । సదణ్డంప్రాప్నుయాన్మాషంతచ్చస
మ్ప్రతిపాదయేత్ ॥ ౯౯ ॥ ధాన్యందశభ్యఃకుమ్భేభ్యోహరతోఽభ్యధికంవధః । శే
షేఽప్యేకాదశగుణంతస్యదణ్డంప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౦౦ ॥ తథాభక్ష్యాన్నపానానాం
నతథాప్యధికేవధః । సువర్ణరజతాదీనాముత్తమానాంచవాససామ్ ॥ ౧౦౧॥ పురు
షాణాంకులీనానాంనారీణాంచవిశేషతః । మహాపశూనాంహరణేశస్త్రాణామౌష
ధస్యచ ॥ ౧౦౨ ॥ ముఖ్యానాంచైవరత్నానాంహరణేవధమర్హతి। దధ్నఃక్షీరస్యత
క్రస్యపానీయస్యరసస్యచ ॥ ౧౦౩ ॥ వేణువైదళభాణ్డానాంలవణానాంతథైవచ ।
మృణ్మయానాంచసర్వేషాంమృదోభస్మనఏవచ ॥ ౧౦౪ ॥ కాలమాసాద్యకార్యంచ
రాజాదణ్డంప్రకల్పయేత్ । గోషుబ్రాహ్మణసంస్థాసుమహిషీషుతథైవచ॥ ౧౦౫ ॥
అశ్వాపహారకశ్చైవసద్యఃకార్యోఽర్ధపాదకః। సూత్రకార్పాసకిణ్వానాంగోమయ
స్యగుడస్యచ ॥ ౧౦౬ ॥ మత్స్యానాంపక్షిణాంచైవతైలస్యచఘృతస్యచ । మాం
సస్యమధునశ్చైవయచ్చాన్యత్త్వన్యసమ్భవః॥౧౦౭॥అన్యేషాంలవణాదీనాంమద్యా
నామోదనస్యచ । పక్వాన్నానాంచసర్వేషాంతన్మూల్యాద్ద్విగుణోదమః॥ ౧౦౮॥
పుష్పేషుహరితేధాన్యేగుల్మవల్లీలతాసుచ।అన్నేషుపరిపూర్ణేషుదణ్డస్స్యాత్పఞ్చమా
షకమ్॥ ౧౦౯ ॥ పరిపూర్ణేషుధాన్యేషుశాకమూలఫలేషుచ । నిరన్వయేశతందణ్డ్య
స్సాన్వయేద్విశతందమః ॥ ౧౧౦ ॥ యేనయేనయథాఙ్గేనస్తేనోఽన్యేషువిచేష్టతే।

తత్తదేవహరేత్తస్యప్రత్యాదేశాయపార్థివః ॥ ౧౧౧ ॥ ద్విజోఽధ్వగఃక్షీణవృత్తి
ర్ద్వావిక్షూద్వేచమూలకే । త్రపుసోర్వారుకాద్వేచతావన్మాత్రంఫలేషుచ॥౧౧౨॥
యథాచసర్వధాన్యానాంముష్టిగ్రాహేణపార్థివ । శాకేశాకప్రమాణేనగృహ్యమా
ణేనదుష్యతి ॥ ౧౧౩ ॥ వానస్పత్యంమూలఫలందార్వగ్న్యర్థంతథైవచ । తృణంగో
భ్యవహోరార్థమస్తేయంమనురబ్రవీత్ ॥ ౧౧౪ ॥ అదేవవాటికాపుష్పందేవతార్థంత
థైవచ । ఆదదానఃపరక్షేత్రాన్నదణ్డందాతుమర్హతి॥౧౧౫॥ శృఙ్గిణాంనఖినాంరాజ
న్దంష్ట్రిణాంవావధోద్యతమ్। యోహన్యాన్నసపాపేనలిప్యతేమనుజేశ్వర॥౧౧౬॥
*శస్త్రోద్యతకరంచైవబ్రాహ్మణంవాబహుశ్రుతమ్। ఆతతాయినమాయాన్తంహన్యా
దేవావిచారయన్॥ ౧౧౭ ॥ ఆతతాయివధేదోషోహన్తుర్భవతికశ్చన। ప్రకాశంవాఽ
ప్రకాశంవామన్యుస్తంమన్యుమృచ్ఛతి ॥ ౧౧౮ ॥ గృహక్షేత్రాభిహర్తారస్తథాగ
మ్యాభిగామినః । అగ్నిదోగరదశ్చైవతథాచాభ్యుద్యతాయుధః ॥ ౧౧౯ ॥ అభిచా
రంచకుర్వాణోరాజగామిచపైశునమ్ । ఏతేహికథితాలోకేధర్మజ్ఞైరాతతాయి
నః॥ ౧౨౦ ॥ పరస్త్రియాంచసమ్భాషేతీర్థేఽరణ్యేగృహేపివా। నదీనాంచైవసమ్భే
దేస్సఙ్గ్రహణమాప్నుయాత్ ॥ ౧౨౧॥ నసమ్భాషేత్సహస్త్రీభిఃప్రతిషిద్ధఃపుమా
న్ఖలు । యస్తుసమ్భాషతేస్త్రీభిస్సువర్ణందణ్డమర్హతి ॥ ౧౨౨ ॥ నైషచారణదారే
షువిధిరాత్మోపజీవిషు । సజ్జయన్తిమనుష్యైస్తానిగూఢంవాచరన్త్యుత॥ ౧౨౩॥ కిఞ్చి
దేవతుదాప్యస్స్యాత్సమ్భాషేణాపచారయన్ । ప్రేష్యాసుచైవసర్వాసుగృహప్రవ్ర
జితాసుచ ॥ ౧౨౪ ॥ యోఽకామాందూషయేత్కన్యాంససద్యోవధమర్హతి। సకా
మాందూషయేద్యస్తుప్రాప్నుయాద్ద్విశతందమమ్ ॥ ౧౨౫॥ భిక్షుకోప్యథవానారీం
యేపిచాన్యేకురీతయః । ప్రవిశేత్ప్రతిషిద్ధస్తుప్రాప్నుయాద్ద్విశతందమమ్॥ ౧౨౬॥
యశ్చసంరక్షకస్తత్రపురుషస్సతథాభవేత్ । పారదారికవద్దణ్డ్యోయోపిస్యాదవ
కాశతః ॥ ౧౨౭ ॥ బలాత్సన్దూషయేద్యస్తుపరభార్యాంనరఃక్వచిత్ । వధోదణ్డోభ
వేత్తస్యనాపరాధోభవేత్స్త్రియః ॥ ౧౨౮॥ రజస్తృతీయంయాకన్యాస్వగృహేప్రతి
పద్యతే । అదణ్డ్యాసాభవేద్రాజ్ఞావరయన్తీపతింస్వయమ్ ॥ ౧౨౯ ॥ స్వదేశేకన్య
కాందత్వాతామాదాయతథావ్రజేత్ । యత్రదేశేభవేద్వధ్యస్స్త్రీచోరస్సతదా
భవేత్ ॥ ౧౩౦ ॥ అద్రవ్యాంమృతపత్నీంతుసఙ్గృహ్ణాన్నాపరాధ్యతి । సద్రవ్యా
తాంసఙ్గ్రహీతాదణ్డముత్తమమర్హతి ॥ ౧౩౧ ॥ ఉత్కృష్టంయాభజేత్కన్యాదే
యాతస్యైవసాభవేత్ । జఘన్యాన్తేసేవమానాంతాంసంయతాంవాసయేద్గృ
హే ॥ ౧౩౨ ॥ ఉత్తమాంసేవమానస్తుజఘన్యోఛేదమర్హతి। జఘన్యముత్తమానారీ

* గురుంవాబాలవృద్ధంవా.

సేవమానాస్తథైవచ ॥ ౧౩౩ ॥ భర్తారంలఙ్ఘయేద్యాస్త్రీస్వజ్ఞాతిబలదర్పితా।తాం
శ్వభిఃఖాదయేద్రాజాసంస్థానేబహుసంస్థితే ॥ ౧౩౪ ॥ హృతాధికారాంమలినాం
పిణ్డమాత్రోపజీవినీమ్ । వాసయేత్స్వైరిణీంనిత్యంసవర్ణేనాభిదూషితామ్॥ ౧౩౫ ॥
జ్యాయసాదూషితానారీముణ్డనంసమవాప్నుయాత్ । వాసశ్చమలినంనిత్యశిఖాం
సమ్ప్రాప్నుయాద్దశ ॥ ౧౩౬ ॥ బ్రాహ్మణఃక్షత్రియోవైశ్యఃక్షత్రవిట్ఛూద్రయో
షితః । వ్రజన్దణ్డ్యోభవేద్రాజ్ఞాదణ్డముత్తమసాహసమ్ ॥ ౧౩౭ ॥ వైశ్యాగమేతువి
ప్రస్యక్షత్రియస్యాన్త్యజాగమే । మధ్యమంప్రథమంవైశ్యోదణ్డ్యశ్శూద్రాగమాద్భ
వేత్ ॥ ౧౩౮ ॥ శూద్రస్సవర్ణాగమనేశతందణ్డ్యోమహీక్షితా । వైశ్యశ్చద్విగుణం
రాజన్యక్షత్రియాస్త్రిగుణంతథా ॥ ౧౩౯ ॥ బ్రాహ్మణశ్చభవేద్దణ్డ్యస్తథారాజంశ్చ
తుర్గుణమ్ । అగుప్తాసుభవేద్దణ్డస్సుగుప్తాస్వధికోభవేత్ ॥ ౧౪౦ ॥ మాతా
పితృష్వసాశ్వశ్రూర్మాతులానీపితృష్వసా। పితృవ్యసఖిశిష్యస్త్రీ * భగినీతత్సఖీత
థా ॥ ౧౪౧ ॥ భాగినేయీతథాశ్రేయీరాజపత్నీతథైవచ । తథాప్రవ్రజితానా
రీవర్ణోత్కృష్టాతథైవచ ॥ ౧౪౨ ॥ ఏతాహ్యగమ్యాఃనిర్దిష్టాస్తాసాంతుగమనేనరః॥
శిశ్నస్యకర్తనంప్రాప్యనరస్తువధమర్హతి ॥ ౧౪౩ ॥ భార్యాస్యభార్యాగమేపూర్వాద్ద
ణ్డస్తుద్విగుణోమతః । చణ్డాలీంచశ్వపాకీంచగచ్ఛన్వధమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౪౪॥
తిర్యగ్యోనౌచగోవర్జంమైథునంయోనిషేవతే । సపణంప్రాప్నుయాద్దణ్డంతస్యాం
చయవసాదికమ్ ॥ ౧౪౫ ॥ సువర్ణంచభవేద్దణ్డ్యోగాంవ్రజన్మనుజాధిప। వేశ్యాగా
మీద్విజోదణ్డ్యోవేశ్యాశుల్కసమంపణమ్ ॥ ౧౪౬ ॥ గృహీత్వావేతనంవేశ్యాలో
భాదన్యత్రగచ్ఛతి । వేతనంద్విగుణందద్యాద్దణ్డంచద్విగుణంతథా ॥ ౧౪౭ ॥ అన్యము
ద్దిశ్యయోవేశ్యాంనయేదన్యస్యకారయేత్ । తస్యదణ్డోభవేద్రాజన్సువర్ణస్యచమా
షకమ్ ॥ ౧౪౮ ॥ నీత్వాభోగాన్నయోదద్యాద్దాప్యోద్విగుణవేతనమ్। రాజ్ఞశ్చద్వి
గుణందణ్డస్తథాధర్మోనహీయతే ॥ ౧౪౯ ॥ బహూనాంవ్రజతామేకాంసర్వేతేద్వి
గుణందమమ్ । దద్యుఃపృథక్పృథగ్గాసందణ్డంచద్విగుణంపరమ్ ॥ ౧౫౦ ॥ నమా
తానపితానస్త్రీనపుత్రస్త్యాజ్యమానవః। అన్యోన్యంపతితాస్త్యాజ్యాయోగేదణ్డ్యా
శ్శతానిషట్ ॥ ౧౫౧ ॥ పతితాగురవస్త్యాజ్యానతుమాతాకథఞ్చన। గర్భధారణ
పోషాభ్యాంతేనమాతాగరీయసీ ॥ ౧౫౨॥ మన్దంచశీనౌకర్తవ్యాకూటాక్షేపసవే
దినా । అధీయానోఽప్యనధ్యాయేదణ్డ్యఃకార్షాపణత్రయమ్ ॥ ౧౫౩ ॥ అధ్యాపక
శ్చద్విగుణంతథాచారస్యలఙ్ఘనే। అనుక్తస్యభవేద్దణ్డస్సువర్ణస్యతుకృష్ణలమ్॥ ౧౫౪॥
భార్యాపుత్రశ్చదాసశ్చశిష్యోభ్రాతాసహోదరః। కృతాపరాధాస్తాడ్యాస్సూత్ర
రజ్వావేణుదలేనవా ॥ ౧౫౫ ॥ పృష్ఠతస్తుశరీరస్యనోత్తమాఙ్గేకథఞ్చన।అతోఽన్య

* గర్భిణీ.

థాప్రహరతఃప్రాప్తస్స్యాచ్చోరకిల్బిషమ్ ॥ ౧౫౬ ॥ ద్యూతంసమాహ్వయంచైవ
వధోనిషిద్ధం సమాచరేత్ । ప్రచ్ఛన్నంవాప్రకాశంవాసదణ్డ్యఃపార్థివేచ్ఛ
యా॥ ౧౫౭ ॥ వాసాంసిఫలకైశ్లక్ష్ణైర్నిర్ణిజ్యాద్రజకశ్శనైః । అతోऽన్యథాహితు
ర్వంస్తుదణ్డ్యస్స్యాద్ద్రమ్మమాషకమ్ ॥ ౧౫౮ ॥ రత్నౌస్వధికృతైశ్చైవప్రదేయంమై
ర్విలుప్యతే । కర్షకేభ్యోऽర్థమాదాయయఃకుర్యాత్తరమన్యథా ॥ ౧౫౯ ॥ తస్య
సర్వస్వమాదాయరాజాతంవిప్రవాసయేత్ । యేనియుక్తాస్స్వకార్యేషుహన్యుఃకా
ర్యాణికార్యిణామ్ ॥ ౧౬౦ ॥ నిర్ఘృణాఃక్రూరమనసస్సర్వేకర్మాపరాధినః । ధనోష్మ
ణాపచ్యమానాస్తాన్నిస్స్వాన్కారయేన్నృపః॥ ౧౬౧ ॥ కూటశాసనకర్తౄంశ్చప్ర
కృతీనాంచదూషకాన్ । స్త్రీబాలబ్రాహ్మణఘ్నాంశ్చవధ్యాద్ద్విట్సేవినస్తథా॥ ౧౬౨॥
అమాత్యఃప్రాడ్వివాకోవాయఃకుర్యాత్కార్యమన్యథా । తస్యసర్వస్వమాదాయ
రాజాతంవిప్రవాసయేత్ ॥ ౧౬౩ ॥ బ్రహ్మఘ్నశ్చసురాపశ్చతస్కరోగురుతల్పగః॥
ఏతాన్సర్వాన్పృథగ్విద్యాన్మహాపాతకినోనరాన్॥ ౧౬౪॥ మహాపాతకినోవధ్యా
బ్రాహ్మణంతువివాసయేత్ । కృతచిహ్నంస్వదేశాచ్చశృణుచిహ్నకృతింతతః॥ ౧౬౫॥
గురుతల్పేభగఃకార్యస్సురాపానేసురాధ్వజః । స్తేయేతుశ్వపదంతద్వద్బ్రహ్మహణ్య
శిరాఃపుమాన్ ॥ ౧౬౬ ॥ అసమ్భోజ్యాహ్యసమ్భాష్యాఅసంవాహ్యావిశేషతః ।
త్యక్తవ్యాశ్చతథారాజన్జ్ఞాతిసమ్బన్ధిబాన్ధవైః ॥ ౧౬౭॥ మహాపాతకినోవిత్తమా
దాయనృపతిస్స్వయమ్ । అప్సుప్రవేశయేద్దణ్డవరుణాయోపపాదయేత్ ॥ ౧౬౮ ॥
సహోఢంనవినాచోరంఘాతయేద్ధార్మికోనృపః । సహోఢంసోపకరణంఘాతయే
దవిచారయన్ ॥ ౧౬౯ ॥ గ్రామేష్వపిచయేకేచిచ్చోరాణాంభక్తదాయకాః ।
భాణ్డావకాశదాశ్చైవసర్వాంస్తానపిఘాతయేత్ ॥ ౧౭౦॥ రాష్ట్రేషురాజ్ఞాధికృ
తాస్సామన్తాశ్చైవదూషకాః । అభ్యాఘాతేషుమధ్యస్థాఃశీఘ్రంవధ్యాశ్చచోరవ
త్॥ ౧౭౧ ॥ గ్రామఘాతేహితాభఙ్గేపథిమోషాదిమర్దనే । శక్తితశ్చాప్యధావన్తోని
ర్వాస్యాస్సపరిచ్ఛదాః॥ ౧౭౨॥ రాజ్ఞఃకోశాపహర్తౄంశ్చప్రతికూలేచసంస్థితాన్ ।
అరీణాముపజప్తౄంశ్చఘాతయేద్వివిధైర్వధైః॥ ౧౭౩॥ సన్ధింకృత్వాతుయేచౌర్యం
రాత్రౌకుర్వన్తితస్కరాః । తేషాంఛిత్వానృపోహస్తౌతీక్ష్ణశూలేనివేశయేత్ ॥ ౧౭౪॥
తటాకభేదకంహన్యాదప్సుశుద్ధవధేనవా । యస్తుపూర్వంనివిష్టంస్యాత్తటాకస్యోదకం
హరేత్ ॥ ౧౭౫ ॥ ఆగమంచాప్యపాంభిన్ద్యాత్సదాప్యఃపూర్వసాహసమ్ । కోష్ఠాగా
రాయుధాగారదేవాగారవిభేదకాన్ ॥ ౧౭౬ ॥ పాపాన్పాపసమాచారాన్సర్వా
న్దణ్డ్యాన్పృథక్పృథక్ । సముత్సృజేద్రాజమార్గేయస్త్వమేధ్యమనాపది॥ ౧౭౭ ॥
సహికార్షాపణందణ్డ్యస్తత్త్వమేధ్యంచశోధయేత్ । ఆపద్గతోऽథవావృద్ధోగర్భిణీబా
లఏవచ ॥ ౧౭౮ ॥ పరిభాషణమర్హన్తితచ్చశోధ్యమితిస్థితిః । ప్రథమంసాహసందణ్డ్యః

పశూన్మిథ్యాచికిత్సతే ॥ ౧౭౯ ॥ పురుషేమధ్యమందణ్డ్యఉత్తమేచతథోత్తమమ్ ।
ఛత్రస్యధ్వజయష్టీనాంప్రతిమానాంచభేదకాః ॥ ౧౮౦ ॥ ప్రతికుర్యుశ్చతత్సర్వేద
ణ్డాఃపఞ్చశతానిచ । అదూషితానాంద్రవ్యాణాందూషణేభేదనేతథా ॥ ౧౮౧ ॥
మణీనామపిభేదేనదణ్డ్యఃప్రథమసాహసమ్ । సమంచవిషమంచైవచరతేమూల్యతో
పివా ॥ ౧౮౨ ॥ సమాప్నుయాచ్ఛతత్పూర్వందమంమధ్యమమేవచ । బన్ధనానిచ
సర్వాణిరాజమార్గేనివేశయేత్ ॥ ౧౮౩ ॥ క్లిశ్యన్తోయత్రదృశ్యన్తేవికృతాఃపాప
కారిణః । ప్రాకారస్యచభేత్తారంపరిఘాణాంచభేదకమ్॥ ౧౮౪॥ ద్వారాణాంచైవ
భేత్తారంక్షిప్రంనిర్వాసయేత్పురాత్ । మూలకర్మాభిచారేషుకర్తవ్యోద్విశతోద
మః ॥ ౧౮౫ ॥ అబీజవిక్రయీయాయశ్చబీజోత్కృష్టకఏవచ । మర్యాదాభేదకశ్చై
వవికృతంబన్ధమాప్నుయాత్ ॥ ౧౮౬ ॥ సర్వసఙ్కరపాపిష్ఠంహేమకారంనరా
ధిప । అన్యాయేవర్తమానంచఛేదయేల్లవశఃక్షురైః ॥ ౧౮౭ ॥ ద్రవ్యమాదాయవ
ణిజమనర్ఘేణావరున్ధతామ్।ద్రవ్యాణాందూషకోయశ్చప్రతిచ్ఛన్నస్యవిక్రయీ॥౧౮౮॥
మధ్యమంప్రాప్నుయాద్దణ్డంకూటకర్తాతథోత్తమమ్।రాజాపృథక్పృథక్కుర్యాద్దణ్డం
చోత్తమసాహసమ్॥౧౮౯॥శాస్త్రాణాంయజ్ఞతపసాందేశానాంక్షేపకృన్నరః। దేవ
తానాంసతీనాంతుఉత్తమందణ్డమర్హతి॥ ౧౯౦ ॥ ఏకస్యదణ్డపారుష్యేబహూనాం
ద్విగుణోదమః । కలహాపహృతోదాప్యోదణ్డశ్చద్విగుణస్తతః ॥ ౧౯౧ ॥ మ
ధ్యమంబ్రాహ్మణంరాజావిషయాద్విప్రవాసయేత్ । లశునంచపలాణ్డుంచసూకరం
గ్రామకుక్కుటమ్ ॥ ౧౯౨ ॥ తథాపఞ్చనఖంసర్వంభక్ష్యాదన్యత్రభక్షణమ్ । వివా
సయేత్క్షిప్రమేవబ్రాహ్మణంవిషయాత్స్వకాత్ ॥ ౧౯౩ ॥ అభక్ష్యభక్షణేదణ్డ్యశ్శూ
ద్రోభవతికృష్ణలమ్ । బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాంచతుస్త్రిద్విగుణంస్మృతమ్॥ ౧౯౪ ॥
యస్సాహసంకారయతిసదణ్డ్యోద్విగుణందమమ్ । యస్త్వేవముక్త్వాహందాతాకా
రయేత్సచతుర్గుణమ్ ॥ ౧౯౫॥సన్దిష్టస్యాప్యదాతాచసముద్రగృహభేదకః।పఞ్చాశత్ప
ణకోదణ్డస్తయోఃకార్యోమహీభృతా॥౧౯౬॥అస్పృశ్యంచస్పృశన్నార్యోహ్యయో
గ్యోయోగ్యకర్మకృత్ ।పుంస్త్వహర్తాపశూనాంచదాసీగర్భవినాశకృత్ ॥ ౧౯౭॥
పఞ్చాశత్పణకోదణ్డస్తయోఃకార్యోమహీభృతా । శూద్రఃప్రవ్రజితానాంచదైవేపి
త్ర్యేచభోజకః ॥ ౧౯౮ ॥ అప్రవజంబాధముక్త్వాతుతథైవచనిమన్త్రణే । ఏతేకా
ర్షాపణశతంసర్వేదణ్డ్యామహీభుజా ॥ ౧౯౯ ॥ దుఃఖోత్పాదిగృహేద్రవ్యంక్షిపేద్ద
ణ్డ్యస్స్యకృష్ణలామ్ । పితాపుత్రవిరోధేచసాక్షిణాంద్విశతోదమః ॥ ౨౦౦ ॥ స్యా
న్నరస్యతయోర్యస్యాత్తస్యాప్యష్టశతోదమః। తులాశాసనమానానాంకూటకృన్నా
ణకస్యచ ॥ ౨౦౧ ॥ ఏభిశ్చవ్యవహర్తాయస్సదణ్డ్యోదమముత్తమమ్ । విషాగ్నిదా
మ్పతిగురుంనిజాపత్యప్రమాపణీమ్ ॥ ౨౦౨ ॥ వికర్ణనాసికాంవోష్ఠీంకృత్వాగోభిః
ప్రమాపయేత్ ।ఖలస్యదాహకాయేచయేచక్షేత్రస్యవేశ్మనః॥౨౦౩॥ రాజపత్న్యభిగా

మీచదగ్ధవ్యాస్తైకటాగ్నినా। ఊనం వాప్యధికం వాపి లిఖేద్యో రాజశాసనమ్॥ ౨౦౪॥ పారదారికచౌరం తు ముఞ్చతో దణ్డ ఉత్తమః । అభక్ష్యేణ ద్విజం దూష్య దణ్డ ఉత్తమసాహసః ॥ ౨౦౫ ॥ క్షత్రియో మధ్యమో వైశ్యః ప్రథమః శూద్ర మాషకః । మృతాఙ్గలగ్నవిక్రేతుర్గాప్తుస్తాడయితుస్తథా ॥ ౨౦౬ ॥ రాజయానాసనారోఢుర్దణ్డ ఉత్తమసాహసః । యో మన్యేతాజితోఽస్మీతి న్యాయేనాపి పరాజితః॥ ౨౦౭॥ తమాయాన్తం పునర్జిత్వా దణ్డయేద్ద్విగుణం దమమ్। ఆహ్వానకారీ మధ్యః స్యాదనాహూతస్తథాహ్వయన్ ॥ ౨౦౮ ॥ దణ్డికస్య చ యో హస్తాదభియుక్తః పలాయతే । హీనః పురుషకారేణ తద్దద్యాద్దణ్డికో ధనమ్ ॥ ౨౦౯॥ ప్రేష్యాపరాధాత్ప్రేష్యస్య సదణ్డ్యోఽర్ధమేవ చ । దణ్డార్థం నియమార్థం చ నీయమానేషు బన్ధనమ్ ॥ ౨౧౦ ॥ యది కశ్చిత్పలాయేత దణ్డశ్చాష్టగుణం భవేత్ । అనిన్దితవివాదేషు నఖరోమావతారణమ్॥ ౨౧౧॥ కారయేద్యస్స పురుషో మధ్యమం దణ్డమర్హతి। బన్ధనం చాప్యవధ్యస్య బలాన్మోచయితా భవేత్ ॥౨౧౨॥ వధ్యం విమోచయేద్యస్తు దణ్డాద్ద్విగుణభాగ్భవేత్। దుష్టానాం వ్యవహారాణాం సభ్యానాం ద్విగుణో దమః ॥ ౨౧౩ ॥ రాజ్ఞా త్రింశద్గుణో దణ్డః ప్రత్యేష్యముగకే భవేత్ ।అల్పదణ్డేఽధికం కుర్యాత్ప్రబలే చాల్పమేవ చ॥౨౧౪॥ అనాధికం తు తం దణ్డ్యం సభ్యో దద్యాత్స్వకాద్గృహాత్। యావానవధ్యస్య వధే తావాన్వధ్యస్య రక్షణే॥౨౧౫॥ అధర్మో నృపతేర్దృష్టస్తథా వధ్యస్య మోక్షణే । న జాతు బ్రాహ్మణం హన్యాత్సర్వపాపేష్వవస్థితమ్ ॥ ౨౧౬ ॥ ప్రవాసయేత్స్వకాద్రాష్ట్రాత్సమగ్రధనసంయుతమ్। న జాతు బ్రాహ్మణవధాత్పాపమప్యధికం భవేత్ ॥౨౧౭॥ యస్మాత్తస్మాత్ప్రయత్నేన బ్రహ్మహత్యాం వివర్జయేత్ ।అదణ్డ్యాన్దణ్డయేద్రాజా దణ్డ్యాంశ్చైవాప్యదణ్డయన్ ॥ ౨౧౮॥ అయశో మహదాప్నోతి నరకం చైవ గచ్ఛతి । జ్ఞాత్వాపరాధం పురుషస్య రాజా కాలం తథా చానుమతం ద్విజానామ్ ॥ ౨౧౯ ॥ దణ్డ్యేషు దణ్డం పరికల్పయేత్తు పాపస్య యద్వచ్ఛమనం చ కుర్యాత్ ॥ ౨౧౯౪ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే రాజకర్తవ్యదణ్డవిధిర్నామ షడ్వింశత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ దివ్యాన్తరిక్షభౌమోత్పాతశాన్తిః ॥

మనుః ॥ దివ్యాన్తరిక్షభౌమేషు యా శాన్తిరభిధీయతే । తామహం శ్రోతుమిచ్ఛామి మహోత్పాతేషు కేశవ॥ ౧ ॥ మత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి వివిధేష్వద్భుతాదిషు । విశేషేణ తు భౌమేషు శాన్తిః కార్యా యథా భవేత్ ॥ ౨ ॥ అభయాం చాన్తరిక్షేషు సౌమ్యాం దివ్యేషు పార్థివ । విజిగీషుః పరం రాజన్భూతికామస్తథా భవేత్ ॥ ౩ ॥ విజిగీషుః పరానేవమభియుక్తస్తథాపరైః । తథాభిచారశఙ్కా-

యాంశత్రూణామభినాశనే ॥ ౪ ॥ భయేమహతిసమ్ప్రాప్తేఅభయాశాన్తిరిష్య
తే । రాజయక్ష్మాభిభూతస్యక్షయక్షీణస్యచాప్యథ ॥ ౫ ॥ సౌమ్యాప్రశస్యతేశాన్తి
ర్యజ్ఞకామస్యచాప్యథ । భూకమ్పేతుసముత్పన్నేప్రాప్తేచాన్నక్షయేతథా ॥ ౬ ॥
అతివృష్ట్యామనావృష్ట్యాంశలభానాంచభీషు । ప్రమత్తేషుచచారేషువైష్ణవీశాన్తి
రిష్యతే ॥ ౭ ॥ పశూనాంమరణేప్రాప్తేనరాణామపిదారుణే । భూతేషుదృశ్యమా
నేషురౌద్రీశాన్తిస్తథేష్యతే ॥ ౮ ॥ వేదనాశేసముత్పన్నేజనేజాతేచనాస్తికే । అ
పూజ్యపూజనేజాతేబ్రాహ్మీశాన్తిస్తథేష్యతే ॥ ౯ ॥ భవిష్యత్యభిషేకేచపరచక్ర
భయేషుచ । స్వరాష్ట్రభేదేఽరివధేశాన్తిరౌద్రీప్రశస్యతే ॥ ౧౦ ॥ త్ర్యహాతిరిక్తేపవనే
రూక్షేసర్వవిగర్హితే । వికృతేవాతజేవ్యాధౌవాయవ్యాశాన్తిరిష్యతే ॥ ౧౧ ॥ అనా
వృష్టిభయేజాతేవికృతేవర్షణేతథా । జలాశయవికారేచవారుణీశాన్తిరిష్యతే ॥ ౧౨ ॥
అపిశాపభయేప్రాప్తేభార్గవీచతథాద్విజ । జాతేప్రసవవైకృత్యేప్రాజాపత్యామహా
భుజ ॥ ౧౩ ॥ ఉపస్కరాణాంవైకృత్యేత్వాష్ట్రీపార్థివసత్తమ । బాలానాం
శాన్తికామస్యకౌమారీచతథానృప ॥ ౧౪ ॥ ఆగ్నేయీశాన్తిరేవస్యాత్సమ్ప్రా
ప్తేవహ్నివైకృతే । ఆజ్ఞాభఙ్గేతుసమ్ప్రాప్తేతథాభృత్యాదిసఙ్క్షయే ॥ ౧౫ ॥ అ
శ్వానాంశాన్తికామస్యతద్వికారేతథోత్థితే । అశ్వానాంకామయానస్యగాన్ధర్వీశా
న్తిరిష్యతే ॥ ౧౬ ॥ గజానాంశాన్తికామస్యతద్వికారేతథాస్థితే । రాజ్యంవాకా
మయానస్యశాన్తిరాఙ్గిరసీభవేత్ ॥ ౧౭ ॥ పిశాచాదిభయేజాతేశాన్తిర్నైరృ
తీస్మృతా । అపమృత్యుభయేజాతేదుస్స్వప్నేచతథావిధే ॥ ౧౮ ॥ యామ్యాంతు
కారయేచ్ఛాన్తింప్రాప్తేతునరకేతథా । ధననాశేతుసమ్ప్రాప్తేకౌబేరీశాన్తిరిష్య
తే ॥ ౧౯ ॥ వృక్షాణాంచతథాగ్ధానాంవైకృతేసముపస్థితే । భూమికామస్తథా
శాన్తింపార్థివీంసమ్ప్రయోజయేత్ ॥ ౨౦ ॥ ప్రథమేదినయామేచరాత్రౌచరవిన
న్దన । హస్తేస్వాతౌచచిత్రాయాంసావిత్రేచాశ్వినేతథా ॥ ౨౧ ॥ అర్యమ్ణేసౌమ్య
జాతేషువాయవ్యాంత్వద్భుతేషుచ । ద్వితీయేదినయామేషురాత్రౌతురవినన్దన ॥ ౨౨ ॥
పుష్యాగ్నేయేవిశాఖాసుపిత్ర్యాసుభరణీషుచ । ఉత్పాతేషుతథాభాగ్యేఆగ్నేయీం
తత్రకారయేత్ ॥ ౨౩ ॥ తృతీయేదినయామేచరాత్రౌచరవినన్దన । రోహిణ్యాంవై
ష్ణవేబ్రాహ్మేవాసవేవైశ్వదైవతే ॥ ౨౪ ॥ జ్యేష్ఠాయాంచతథామైత్రేయేభవన్త్య
ద్భుతాఃక్వచిత్ । ఐన్ద్రీతేషుప్రయోక్తవ్యాశాన్తీరపికులోద్వహ ॥ ౨౫ ॥ చతు
ర్థేదినయామేచరాత్రౌచరవినన్దన । సార్పేపౌష్ణేతథార్ద్రాయామహిర్బుధ్న్యేచవా
రుణే ॥ ౨౬ ॥ మూలేచజలదైవత్యేయేభవన్త్యద్భుతాస్తథా । వారుణీతేషుకర్త
వ్యామహాశాన్తిర్మహీక్షితా ॥ ౨౭ ॥ మిత్రమణ్డలవేలాసుయేభవన్త్యద్భుతాఃక్వచి
త్ । తత్రశాన్తిద్వయంకార్యంనిమిత్తేసతినాన్యథా ॥ ౨౮ ॥ నిర్నిమిత్తాకృతాశాన్తిర్ని
మిత్తేనోపయుజ్యతే । బాణప్రహారానభవన్తియద్వద్రాజన్నృణాంసన్నహనైర్యుతా

ణామ్॥ ౨౯౪॥ దైవోపఘాతాన్భవన్తి తద్వద్ధర్మాత్మనాం శాన్తిపరాయణానామ్॥ ౨౯౫॥
ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే అద్భుతశాన్తివిధిర్నా
మషడ్వింశత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

అద్భుతానాంఫలంతచ్ఛాన్తిశ్చ.

మనుః ॥ అద్భుతానాంఫలం దేవ శమనంచ తథా వద। యథావేత్స్యద్యహం
సమ్యక్ప్రబ్రూహి వదతాం వర ॥ ౧ ॥ మత్స్యః ॥ అత్ర తే కీర్తయిష్యామి యదువాచ
మహాతపాః । అత్రయే వృద్ధగర్గస్తు సర్వధర్మభృతాం వరః॥ ౨ ॥ సరస్వత్యాం సమా
సీనం గర్గం స్రోతసి పార్థివ । పప్రచ్ఛాత్రిర్మహాతేజా గర్గం మునిజనప్రియమ్ ॥ ౩ ॥
అత్రిః ॥ నశ్యతాం పూర్వరూపాణి జనానాం కథయస్వ మే । నరాణాం చ తథా రాష్ట్రే
త్వం హి సర్వవిదుత్తమః॥ ౪॥ గర్గః ॥ పురుషాపచారాన్నియమమపరజ్యన్తి దేవతాః।
తతోఽపరాగాద్దేవానాముపసర్గః ప్రవర్తతే॥ ౫॥ దివ్యాన్తరిక్షభౌమం చ త్రివిధం పరికీ
ర్తితమ్। గ్రహనక్షత్రవైకృత్యమాన్తరిక్షం నిబోధ మే॥ ౬ ॥ ఉల్కాపాతో దిశో దా
హః పరివేషస్తథైవ చ । గన్ధర్వనగరం చైవ వృష్టిశ్చ వికృతా చ యా ॥ ౭ ॥ ఏవమాదీ
ని లోకేస్మిన్నాన్తరిక్షం వినిర్దిశేత్। చరస్థిరభవం భౌమం భూకమ్పమపి భూగతమ్॥ ౮॥
జలాశయానాం వికృతం భౌమం తదపి కీర్తితమ్ । భౌమే చాల్పఫలం జ్ఞేయం చిరేణైవ వి
పచ్యతే ॥ ౯ ॥ అభ్రజం మధ్యఫలదం శాన్త్యా చైవోపశామ్యతి । అద్భుతే తు సము
త్పన్నే యది వృష్టిశ్శివా భవేత్ ॥ ౧౦ ॥ సప్తాహాభ్యన్తరే జ్ఞేయమద్భుతం నిష్ఫలం భ
వేత్ । అద్భుతస్యవికారస్య వినాశాన్త్యా న దృశ్యతే ॥ ౧౧ ॥ త్రిభిర్వర్షైస్సమాజ్ఞే
యం సుమహద్భయకారకమ్ । రాజ్ఞశ్శరీరే లోకస్య పురే ద్వారే పురోహితే॥ ౧౨ ॥
పాకమాయాతి పుత్రేషు తథా వై కోశవాహనే । ఋతుస్వభావాద్రాజేన్ద్ర భవన్త్య
ద్భుతసంజ్ఞితాః ॥ ౧౩ ॥ శుభావహాస్తేపి జ్ఞేయాస్తాంశ్చ మే గదతశ్శృణు । వజ్రాశ
నిమహీకమ్పసన్ధ్యానిర్ఘాతనిస్వనాః॥ ౧౪ ॥ పరివేషరజోధూమా రక్తార్కాస్తమ
యోదయాః । ద్రుమేభ్యో భవతి స్నేహో బహుశస్తు ఫలోద్రుమాః ॥ ౧౫ ॥ గోప
క్షిమధువృష్టిశ్చ శుభాని మధుమాధవే । తథోల్కాపాతకలుషం కపిలార్కస్య మణ్డల
మ్ ॥ ౧౬ ॥ * అనగ్నిజ్వలనం స్ఫోటో ధూమరేణ్వనిలాహతమ్ । పద్మరక్తారుణాస
న్ధ్యా నభఃక్షుబ్ధార్ణవోపమమ్ ॥ ౧౭ ॥ సరితాం చామ్బుసంశోషం దృష్ట్వా గ్రీష్మే శుభం
వదేత్ । శక్రాయుధం పరీవేషవిద్యుదుల్కాధిరోహణమ్ ॥ ౧౮ ॥ కమ్పోద్వర్తన
వైకృత్యం హాసనం దారుణం క్షితేః । నద్యోదపానసరసాం విధూనతరణప్లవాః॥ ౧౯ ॥
శృఙ్గిణాం చ వరాహాణాం వర్షాసు శుభమిష్యతే । శీతానిలతుషారత్వం నర్దనం మృగప
క్షిణామ్ ॥ ౨౦ ॥ రక్షోభూతపిశాచానాం దర్శనం వాగమానుషీ । దిశో ధూమాన్ధ

---

* కృష్ణశ్వేతం తథా పీతం ధూసరం ధ్వాన్తలోహితమ్.

కారాశ్చ సనభోవనపర్వతాః ॥ ౨౧॥ ఉచ్చైస్సూర్యోదయాస్తౌ చ హేమన్తే శోభనా
స్స్మృతాః । దేవగన్ధర్వభూకమ్పవిమానాద్భుతదర్శనమ్॥ ౨౨॥ గ్రహనక్షత్రతారాణాం
దర్శనం వా గమానుషీ । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషో వనపర్వతసానుషు ॥ ౨౩॥ సస్యవృద్ధీరసో
త్పత్తిశ్శరత్కాలే శుభావహాః । హిమపాతానిలోత్పాతవిరూపాద్భుతదర్శనమ్॥ ౨౪॥
కృష్ణాఞ్జనాభమాకాశం తారోల్కాపాతపిఞ్జరమ్। చిత్రగర్భోద్భవ స్త్రీషు గోఽజాశ్వ
మృగపక్షిషు॥ ౨౫॥ పత్రాఙ్కురలతానాం చ వికారాశ్శిశిరే శుభాః । ఋతుస్వభా
వేన వినాద్భుతస్య జాతస్య దృష్టస్య చ శీఘ్రమేవ ॥ ౨౬ ॥ కుర్యాచ్ఛుభాం శాన్తిమన
న్తరం చ శుభాం యథోక్తాం వసుధాధిపేన ॥ ౨౭ ॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే గర్గాత్రిసంవాదే అద్భుతశాన్త్యాదికథనం
నామ సప్తవింశత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

దేవతార్చావికారోపశాన్తిః.

గర్గః ॥ దేవతార్చాః ప్రనృత్యన్తి వేపన్తే ప్రజ్వలన్తి చ । ఆరయన్తి రుదన్త్యే
తాః ప్రస్విద్యన్తి హసన్తి చ ॥ ౧ ॥ ఉత్తిష్ఠన్తి విషీదన్తి ప్రధావన్తి ధమన్తి చ । భఞ్జ
న్తే వికిషపం తే వశస్త్రేణ ప్రహరన్తి చ ॥ ౨ ॥ అధోముఖాశ్చ తిష్ఠన్తి స్థానాత్స్థానం చ
లన్తి చ । వమన్త్యగ్నిం తథా ధూమం స్నేహం రక్తం తథా వసామ్ ॥ ౩ ॥ ఏవ
మాద్యాశ్చ దృశ్యన్తే వికారాస్సహసోత్థితాః । లిఙ్గాయతనవిప్రేషు తత్ర వాసం న రో
చయేత్ ॥ ౪ ॥ రాజ్ఞో వా వ్యసనం తత్ర స చ దేశో వినశ్యతి । దేవయాత్రాసు చోత్పా
తాన్ దృష్ట్వా దేశభయం వదేత్ ॥ ౫ ॥ పితామహస్య హర్మ్యేషు తత్ర వాసం న రోచయేత్
పశూనాం రుద్రజం జ్ఞేయం నృపాణాం లోకపాలజమ్ ॥ ౬ ॥ జ్ఞేయం సేనాపతీనాం త
యత్స్యాత్స్కన్దవిశాఖజమ్। లోకానాం విష్ణుసమ్భూతం విశ్వకర్మసముద్భవమ్॥ ౭॥
నాయకోద్భవం జ్ఞేయ గణానాం యే తు నాయకాః। దేవప్రేష్యా నృపప్రేష్యా దేవస్త్రీ
భిర్నృపస్త్రియః ॥ ౮ ॥ వాస్తుదేవోద్భవం జ్ఞేయం గ్రహాణామివ నాన్యథా । దే
తానాం వికారేషు శ్రుతివేత్తా పురోహితః ॥ ౯ ॥ దేవతార్చాం తు గన్ధాద్యైస్స్నా
న మాచ్ఛాద్య భూషయేత్ । పూజయేచ్చ మహాభాగ గన్ధమాల్యాన్నసమ్పదా ॥ ౧౦
మధుపర్కేణ విధివదుపతిష్ఠేదనన్తరమ్ । తల్లిఙ్గేన చ మన్త్రేణ స్థాలీపాకం యథా
ధి ॥ ౧౧ ॥ పురోధా జుహుయాద్వహ్నౌ సప్తరాత్రమతన్ద్రితః । విప్రాశ్చ పూజ్యా
మధునాన్నపానైస్సదక్షిణం సప్తదినం నరేన్ద్ర ॥ ౧౨ ॥ ప్రాప్తేష్టమేభిఃక్షితిగో
దానైస్సకాఞ్చనైశ్శాన్తిముపైతి పాపమ్ ॥ ౧౩ ॥ * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే అర్చావికారోపశమనం నామ
అష్టావింశత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ అగ్నివైకృత్యశాన్తిః ॥

గర్గః॥ అగ్నిరాదీప్యతేయత్రరాష్ట్రేభృశమనిన్ధనః। నదీప్యతేచేన్ధనవాన్తద్రాష్ట్రంపీడ్యతేనృపైః॥ ౧ ॥* ప్రజ్వలేచ్చామ్బునాసేకాత్తదార్ద్రంవాపికిఞ్చన। ప్రాకారంతోరణంద్వారంనృపవేశ్మసురాలయమ్॥ ౨ ॥ ఏతానియత్రదీప్యన్తేతత్రరాజభయంభవేత్। విద్యుతావాప్రదహ్యన్తేతత్రాపినృపతేర్భయమ్ ॥ ౩ ॥ అనైశానితమాంసిస్యుర్వినాపాంసురజాంసిచ। ధూమశ్చానగ్నిజోయత్రతత్రవిద్యాన్మహద్భయమ్ ॥ ౪ ॥ తడిద్వినాభ్రంగగనేభయంస్యాద్వృష్టివర్జితే। దివాసతారేగగనేతథైవభయమాదిశేత్॥ ౫ ॥ గ్రహనక్షత్రవైకృత్యేతారావికృతదర్శనే। పురవాహనయానేషుచతుష్పాన్మృగపక్షిషు ॥ ౬ ॥ స్వభావాద్వాపిహీయేతధేనువత్సాదికంచయత్। ఆయుధేషుచదీప్తేషుధూమాయత్సుతథైవచ ॥ ౭ ॥ నిర్గమత్సుచకోశాచ్చసఙ్గ్రామస్తుములోభవేత్। వినాగ్నింవిస్ఫులిఙ్గాశ్చదృశ్యన్తేయత్రకర్హిచిత్॥౮॥ అనారోప్యాభిపూర్యన్తేధనూంషివికృతానిచ। వికారాశ్చాయుధానాంచతత్రసఙ్గ్రామమాదిశేత్ ॥ ౯ ॥ త్రిరాత్రోపోషితస్తత్రపురోధాస్ససమాహితః। సమిద్భిఃక్షీరవృక్షాణాంసర్షపైశ్చఘృతేనచ ॥ ౧౦ ॥ హోమంకుర్యాదగ్నిమన్త్రైర్బ్రాహ్మణాంశ్చైవభోజయేత్। దద్యాత్సువర్ణంచతథాద్విజేభ్యోగాశ్చైవవస్త్రాణితథాభువంచ ॥ ౧౧ ॥ ఏవంకృతేపాపముపైతినాశంయదగ్నివైకృత్యభవంద్విజేన్ద్ర ॥ ౧౨ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే అగ్నివైకృత్యశాన్తికథనం
నామ ఏకోనత్రింశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః॥

॥ వృక్షోత్పాతశాన్తిః ॥

గర్గః ॥ పురేషుయేషుదృశ్యన్తేపాదపాదేవచోదితాః। రుదన్తోవాహసన్తోవావిముఞ్చన్తిరసంముహుః॥ ౧ ॥అరోగావావినావాయుంశాఖాంముఞ్చన్తియత్రద్రుమాః। ఫలంపుష్పంతథాఽకాలేదర్శయన్తిత్రిహాయనాః॥ ౨ ॥పూర్వవత్సర్వందర్శయన్తిఫలంపుష్పంతథాన్తరే। క్షీరంస్నేహంసురాంరక్తంమధుతోయంస్రవన్తిచ॥ ౩॥ శుష్యన్తిరోగరహితాశ్శుష్కారోహన్తివాపునః। ఉత్తిష్ఠన్తీహపతితాఃపతన్తిచతథోత్థితాః ॥ ౪ ॥ తత్రవక్ష్యామితేబ్రహ్మన్విపాకంఫలమేవచ। రోదనేవ్యాధిమాప్నోతిహసనేదేశవిభ్రమమ్ ॥ ౫ ॥ శాఖాప్రపతనంకుర్యాత్సఙ్గ్రామేయోధపాతనమ్। బాలానాంమరణంకుర్యాద్బాలానాంపుష్పితంతథా ॥ ౬ ॥ స్వరాష్ట్రేకురుతేభేదంఫలంపుష్పమథాన్తరే। క్షరయన్తస్సర్వతఃక్షీరంస్నేహందుర్భిక్షలక్ష

* ప్రజ్వలేదప్సుమాంసంవా.

యస్త్రీంశ్చవిఘాతయేత్ ॥ ౪ ॥ ఉపస్కరాదివికృతౌ ఘోరంశస్త్రభయంస్మృతమ్ । వాయోస్తుపూజాంద్విజసక్తుభిశ్చకృత్వాసియుక్తాంశ్చజపేచ్చమన్త్రాన్ ॥ ౫ ॥ దద్యాత్ప్రభూతంపరమాన్నభవ్యంసదక్షిణంతేనశమోఽస్యభూయాత్ ॥ ౫౬ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మేఉపస్కరవైకృతశాన్తికథనంనామ
చతుస్త్రింశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మృగపక్షివైకృతశాన్తిః

గర్గః ॥ ప్రవిశన్తియదాగ్రామమారణ్యామృగపక్షిణః । అరణ్యంయాన్తివై గ్రామ్యాస్థలంయాన్తిజలోద్భవాః ॥ ౧ ॥ స్థలజాశ్చజలంయాన్తి ఘోరంవాశన్తి నిర్భయాః । రాజద్వారేపురద్వారే శివాచాప్యశివప్రదా ॥ ౨ ॥ దివారాత్రించ రావాపిరాత్రావపిదివాచరాః । గ్రామ్యాస్త్యజన్తిగ్రామంవాశూన్యతాంతస్యనిర్దిశేత్ ॥ ౩ ॥ దీప్తావాశన్తిసన్ధ్యాసుమణ్డలానిచకుర్వతే । వాశన్తివిస్వరంయత్రతదాప్యేతత్ఫలంలభేత్ ॥ ౪ ॥ ప్రదోషేకుక్కుటోవాశేద్ధేమన్తేచాపికోకిలః । అరోకదయేత్సభిముఖీశివారౌతిభయంభవేత్ ॥ ౫ ॥ గృహేకపోతఃప్రవిశేత్క్రవ్యాదోమూర్ధ్నిలీయతే । మధువామక్షికాఃకుర్యుర్మృత్యుర్గృహపతేర్భవేత్ ॥ ౬ ॥ ప్రాకారద్వారగేహేషుతోరణాపణవీథిషు । కేతుచ్ఛత్రాయుధాద్యేషుక్రవ్యాదఃప్రపతేద్యది ॥ ౭ ॥ జాయతేవాథవల్మీకోమధువాస్రవతేయది । సదేశోనాశమాయాతిరాజాచమ్రియతేతథా ॥ ౮ ॥ మూషకాశ్శలభాన్దృష్ట్వాప్రభూతంయుద్ధ్యయంభవేత్ । కాష్ఠోల్మకాస్థిశృఙ్గాద్యాశ్శ్వనోమకర్కటవేదనాః ॥ ౯ ॥ దుర్భిక్షవేదనాజ్ఞేయాఃకాకాధాన్యముఖాయది । జనానభిభవన్తీహసిర్భయారణవేదనః ॥ ౧౦ ॥ కాకోమైథునయుక్తస్తుశ్వేతస్తుయదిదృశ్యతే । రాజావామ్రియతేతత్రసచదేశోవినశ్యతి ॥ ౧౧ ॥ ఉలూకోవసతేయత్రన్యపద్వారేతథాగృహే । జ్ఞేయోగృహపతేర్మృత్యుర్ధననాశస్తథైవచ ॥ ౧౨ ॥ మృగపక్షివికారేషుకుర్యాద్ధోమంసదక్షిణమ్ । దేవాఃకపోతాఇతిచజప్తవ్యాపఞ్చభిర్ద్విజైః ॥ ౧౩ ॥ గావశ్చదేయావిధివద్ద్విజేభ్యస్సకాఞ్చనావస్త్రయుగోత్తరీయాః । ఏవంకృతేశాన్తిముపైతిపాపంమృగైర్ద్విజైర్యావినివేదితంయత్ ॥ ౧౪ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మేమృగపక్షివైకృతశాన్తికథనం
నామ పఞ్చత్రింశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

ప్రాసాదపతనాదినిర్నిమిత్తశాన్తిః

గర్గః ॥ ప్రాసాదతోరణాట్టాలద్వారప్రాకారవేశ్మనామ్ । నిర్నిమిత్తంతుప
తనందృఢానాంరాజమృత్యవే ॥ ౧ ॥ రజసావాపిధూమేనదిశోయత్రసమాకులాః ।
ఆదిత్యచన్ద్రతారాశ్చవివర్ణాభయవృద్ధయే ॥ ౨ ॥ రాక్షసాయత్రదృశ్యన్తేబ్రాహ్మ
ణాశ్చవిధర్మిణః । ఋతవశ్చవిపర్యస్తాఅపూజ్యాన్పూజయేజ్జనః ॥ ౩ ॥ నక్షత్రా
ణివియోగీనితన్మహద్భయలక్షణమ్ । కేతూదయోపరాగౌవాఛిద్రంవాశశిసూర్య
యోః ॥ ౪ ॥ గ్రహర్క్షవికృతిర్యత్రతత్రాపిభయమాదిశేత్ । స్త్రియశ్చకలహోయ
న్తేబాలాన్నిఘ్నన్తిబాలకాః ॥ ౫ ॥ క్రియాణాముచితానాంచవ్యుచ్ఛిత్తిర్యత్రజా
యతే । అగ్నిర్యత్రనదీప్యేతహూయమానోపిశాన్తిహృ॥ ౬ ॥ పిపీలికాశ్చక్రవ్యాదా
యాన్తిచోత్తరతస్తథా । పూర్ణకుమ్భాస్స్రవన్తేచమహాపిణ్డాపిప్రలుప్యతే ॥ ౭ ॥
మఙ్గళ్యాశ్చగిరోయత్రశ్రూయన్తేనసమన్తతః । క్షువథుర్బాధతేచాత్రప్రహసన్తిన
దన్తిచ॥ ౮ ॥ నచదేవేషువర్తన్తేయథావద్బ్రాహ్మణేషుచ। మన్దఘోషాణివాద్యా
నివాద్యన్తేవిస్వరాణిచ ॥ ౯ ॥ గురుమిత్రద్విషోయత్రశత్రుపూజారతానరాః । బ్రా
హ్మణాన్సుహృదోమాన్యాన్భజతోయత్రావమన్యతే ॥ ౧౦ ॥ శాన్తిమఙ్గళహోమే
షునాస్తిక్యంయత్రజాయతే । రాజావైమ్రియతేతత్రసదేశోవావినశ్యతి ॥ ౧౧ ॥
రాజ్ఞోవినాశసమ్ప్రాప్తేఃచిహ్నానినిబోధమే । బ్రాహ్మణాన్ప్రథమంద్వేష్టిబ్రాహ్మ
ణైశ్చవిరుధ్యతే॥౧౨॥ బ్రాహ్మణస్వానిచాదత్తేబ్రాహ్మణాంశ్చజిఘాంసతి । నైతా
న్స్మరతికృత్యేషుయాచితంచప్రకుప్యతి ॥ ౧౩ ॥ రమతేనిన్దయాతేషాంప్రశంసాం
నాధిగచ్ఛతి । అపూర్వంతుకరంలోభాత్తథాపాతయతేజనే ॥ ౧౪ ॥ ఏతేష్వభ్య
ర్చయేత్సమ్యక్సపత్నీకంద్విజోత్తమం । భోజ్యానిచైవకార్యాణిసురాణాంబలయస్త
థా॥ ౧౫॥ సన్తోపిప్రాశ్చపూజ్యాస్స్యుస్తేభ్యోదానంచదీయతామ్ । గావశ్చదేయా
ద్విజపుఙ్గవేభ్యోవాసాంసిరత్నానిసమన్దిరాణి ॥ ౧౬ ॥ హోమశ్చకార్యోఽమర
పూజనంచఏవంకృతేశాన్తిముపైతిపాపమ్ ॥ ౧౭ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మేగర్గాత్రిసంవాదే ప్రాసాదపతనాదినిర్నిమి
త్తశాన్తికథనంనామ షట్త్రింశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

గ్రహయజ్ఞవిధిః

మనుః ॥ గ్రహయజ్ఞఃకథంకార్యోలక్షహోమఃకథంనృపైః । కోటిహో
మోపివాదేవసర్వపాపప్రణాశనః ॥ ౧ ॥ క్రియతేవిధినాయేనయద్దృష్టంశాస్త్రచి
న్తకైః । తత్సర్వంవిస్తరాద్దేవకథయస్వజనార్దన॥ ౨ ॥ మత్స్యః ॥ ఇదానీంకథయి
ష్యామిప్రసఙ్గాదేవతేనృప । రాజ్ఞాధర్మప్రసక్తేనప్రజానాంచహితేప్సునా ॥ ౩ ॥

గ్రహయజ్ఞస్సదా కార్యో లక్షహోమసమన్వితః। నదీనాం సఙ్గమే చైవ సురాణామగ్రతస్తథా ॥ ౪ ॥ సుసమే భూప్రదేశే తు దైవజ్ఞాధిష్ఠితో నృపః । గురుణా చ ద్విజైశ్చైవ సార్ధం భూమిం పరీక్షయేత్ ॥ ౫ ॥ ఖనేద్వై తత్ర కుణ్డం తు సుసమం హస్తమాత్రకమ్। ద్విగుణం లక్షహోమే చ కోటిహోమే చతుర్గుణమ్ ॥ ౬ ॥ యుగ్మాను ఋత్విజః ప్రోక్తా అష్టౌ వై వేదపారగాః । కన్దమూలఫలాహారా దధిక్షీరాశినోఽపి వా ॥ ౭ ॥ వేద్యాం నిధాపయేచ్చైవ రత్నాని వివిధాని చ । సికతాభిస్సమావేష్ట్య తతోఽగ్నించ సమిన్ధయేత్ ॥ ౮ ॥ గాయత్ర్యా దశసాహస్రం మానస్తోకేన షడ్గుణః । త్రింశద్గ్రహాణాం మన్త్రైశ్చ చత్వారో విష్ణుదైవతైః ॥ ౯ ॥ కూశ్మాణ్డైర్జుహుయాత్పఞ్చ కుసుమాద్యైస్తు షోడశ । హోతవ్యా దశసాహస్రిం బాదరైర్జాతవేదసి ॥ ౧౦ ॥ శ్రియో మన్త్రేణ హోతవ్యాస్సహస్రాణి చతుర్దశ। శేషాః పఞ్చసహస్రాస్తు హోతవ్యాస్త్విన్ద్రదైవతైః ॥ ౧౧ ॥ హుత్వా శతసహస్రం తు పుణ్యస్నానం విధీయతే। కుమ్భైష్షోడశసఙ్ఖ్యైశ్చ సహిరణ్యైస్సుమఙ్గలైః ॥ ౧౨ ॥ స్నాపయేద్యజమానం తు తతశ్శాన్తిర్భవిష్యతి । ఏవం కృతే తు యత్కిఞ్చిద్గ్రహపీడాసముద్భవమ్ ॥ ౧౩ ॥ తత్సర్వం నాశమాయాతి దత్వా వై దక్షిణాం తతః। తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రదానం దక్షిణా స్మృతా ॥౧౪॥ హస్త్యశ్వరథయానాని భూమివస్త్రయుగాని చ । అనడుద్గోశతం దద్యాదృత్విజాం చైవ దక్షిణామ్ ॥ ౧౫ ॥ యథావిత్తానుసారాత్తు విత్తశాఠ్యం న కారయేత్ । మాసే పూర్ణే సమాప్తిస్తు లక్షహోమస్య నరాధిప ॥ ౧౬ ॥ లక్షహోమస్య రాజేన్ద్ర విధా

॥ కోటిహోమవిధిః ॥

నం పరికీర్తితమ్ । ఇదానీం కోటిహోమస్య శృణు త్వం కథయామ్యహమ్ ॥ ౧౭ ॥ గఙ్గాతటేఽథ యమునాసరస్వత్యోర్నరేశ్వర। నర్మదాయాం దేవికాయాం తటే హోమో విధీయతే ॥ ౧౮ ॥ తత్రాపి ఋత్విజః కార్యా రవినన్దన షోడశ । సర్వహోమే తు రాజేన్ద్ర దద్యాద్విప్రేథవాధనమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఋత్విగాచార్యసహితో దీక్షాం సాంవత్సరీం స్థితః । చైత్రే మాసే తు సమ్ప్రాప్తే కార్తికే వా విశేషతః ॥ ౨౦ ॥ ప్రారమ్భః కరణీయో వా వత్సరం వత్సరం నృప । యజమానః పయోభక్షీ ఫలాశీ చ తథా నృప ॥ ౨౧ ॥ యవాద్రివ్రీహయో మాషాస్తిలాశ్చ సహసర్షపైః । పలాశసమిధశ్శస్తా వసోర్ధారాస్తథోపరి ॥ ౨౨ ॥ మాసేఽథ ప్రథమే దద్యాదృత్విగ్భ్యః క్షీరభోజనమ్ । ద్వితీయే కృసరా దేయా సర్వకార్యార్థసాధనీ ॥ ౨౩ ॥ తృతీయే మాసి సంయావో దేయో వైరపినన్దన । చతుర్థే మోదకా దేయా విప్రాణాం ప్రీతిమాహరేత్ ॥ ౨౪ ॥ పఞ్చమే దధిభక్తం తు షష్ఠే వై సక్తుభోజనమ్ । అపూపాస్సప్తమే దేయా హ్యష్టమే ఘృతపూపకాః ॥ ౨౫ ॥ షష్ట్యోదనం చ నవమే దశమే యవషష్టికాః । ఏకాదశే సమాష్కం తు భోజ

నంరవినన్దన॥ ౨౬ ॥ ద్వాదశేత్వథసమ్ప్రాప్తేమాసేరమికులోద్వహ । షడ్రసైస్స
హభక్ష్యైశ్చభోజనంసార్వకామికమ్ ॥ ౨౭ ॥ దేయాద్విజానాంరాజేన్ద్రమాసి
మాసిచదక్షిణామ్ । అహతవాసాస్సంవీతోదినార్ధంహోమయేచ్ఛుచిః ॥ ౨౮ ॥
తస్మాత్సదోక్థితైర్భావ్యంయజమానస్యఋత్విజైః । ఇన్ద్రాదీనాంసురాణాంచప్రీణ
నంసార్వకామికమ్ ॥ ౨౯ ॥ కృత్వాసురాణాంరాజేన్ద్రపశుఘాతసమన్వితమ్ । స
ర్వదానాదిదేవానామగ్నిష్టోమంచకారయేత్ ॥ ౩౦ ॥ ఏవంకృత్వావిధానేనపూ
ర్ణాహుతిశతేగతే । సహస్రేద్విగుణాదేయాయావచ్ఛతసహస్రకమ్ ॥ ౩౧ ॥ పురో
డాశస్తతస్సాధ్యోదేవతార్థేచఋత్విజైః । యుక్తోవసన్యానవైశ్వపునఃప్రాప్తార్చనా
ద్విజాన్ ॥ ౩౨ ॥ ప్రీణయిత్వాసురాన్సర్వాన్పితృదేవంతతఃక్రమాత్ । కృత్వాశా
స్త్రవిధానేనపిణ్డానాంతుసమర్పణమ్ ॥ ౩౩ ॥ సమాప్తౌతస్యహోమస్యవిప్రాణా
మథదక్షిణామ్ । సమాంచైవతులాంకృత్వాబద్ధ్వాశిక్యద్వయంపునః ॥ ౩౪ ॥ ఆత్మా
నంతోలయేత్తత్రపత్నీంచైవద్వితీయకామ్ । సువర్ణేనతథాత్మానంరజతేనతథాప్రియా
మ్ ॥ ౩౫ ॥ తోలయిత్వాదదేద్రాజావిత్తశాఠ్యవివర్జితః । దదేచ్ఛతసహస్రంతు
రూప్యస్యకనకస్యతు ॥ ౩౬ ॥ సర్వస్వంవాదదేత్తత్రరాజసూయఫలంలభేత్ । ఏ
వంకృత్వావిధానేనవిప్రాంస్తాంశ్చవిసర్జయేత్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రీయతాంపుణ్డరీకాక్షస్సర్వ
యజ్ఞేశ్వరోహరిః । తస్మింస్తుష్టేజగత్తుష్టంప్రీణితేప్రీణితంభవేత్ ॥ ౩౮ ॥ ఏవంసర్వో
పఘాతేషుదైవమానుషకారణే । ఇయంశాన్తిస్తవాఖ్యాతాయాంకృత్వాసుకృతీభ
వేత్ ॥ ౩౯ ॥ నశోచేజ్జన్మమరణేకృతాకృతవిచారణే । సర్వతీర్థేషుయత్స్నానంస
ర్వయజ్ఞేషుయత్ఫలమ్ ॥ ౪౦ ॥ తత్ఫలంసమవాప్నోతికృత్వాయజ్ఞత్రయంనృప ॥ ౪౧ ॥*

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మేగ్రహయజ్ఞకోటిహోమ
కథనంనామసప్తత్రింశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః

రాజ్ఞోయాత్రాకాలవిధిః

మనుః ॥ ఇదానీంసర్వధర్మజ్ఞసర్వశాస్త్రవిశారద । యాత్రాకాలవిధానం
మేకథయస్వమహీక్షితామ్ ॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ యదామన్యేతనృపతిరాక్రన్దేనబ
లీయసా । పార్ష్ణిగ్రాహోభిభూతోవాతదాయాత్రాంప్రయోజయేత్ ॥ ౨ ॥ దుష్టా
యోధాభృతాభృత్యాఃప్రభూతంచబలంమమ । మూలరక్షాసమర్థోస్మితదాయా
త్రాంప్రయోజయేత్ ॥ ౩ ॥ అశుద్ధపార్ష్ణిర్నృపతిర్నతుయాత్రాంప్రయోజయేత్ ।
పార్ష్ణిగ్రాహాధికంసైన్యంమూలేనిక్షిప్యవావ్రజేత్ ॥ ౪ ॥ చైత్ర్యాంవామార్గశీర్ష్యాం
వాయాత్రాంయాయాన్నరాధిపః । చైత్ర్యాంపశ్యేచ్చనైదాఘంహన్తిపుష్టించశార

దీమ్ ॥ ౫ ॥ ఏతదేవవిపర్యస్తంమార్గశీర్ష్యాంనరాధిపః । శత్రోర్వావ్యసనేయాయాద్యా
త్కాలపవనుదుర్లభః ॥ ౬ ॥ దివ్యాన్తరిక్షక్షితిజైరుత్పాతైఃపీడితంపరమ్ । షడృక్ష
పీడాసన్తప్తంపీడితంచతథాగ్రహైః॥ ౭ ॥ప్రజ్వలన్తీతథైవోల్కాదిశంయాంచప్రప
ద్యతే । భూకమ్పోల్కాదిశంయాతియాంచకేతుఃప్రసూయతే ॥ ౮ ॥ నిర్ఘాత
శ్చపతేద్యత్రతాంయాయాద్వసుధాధిపః । స్వబలవ్యసనోపేతంతథాదుర్భిక్షపీడిత
మ్ ॥ ౯ ॥ సమ్భూతాన్తరకోపంచక్షిప్రంయాయాదరింనృపః । యూకామక్షికబా
హుళ్యంబహుపఙ్కంతథావిలమ్ ॥ ౧౦ ॥ నాస్తికంభిన్నమర్యాదంతథామఙ్గళవా
దినమ్ । అపేతప్రకృతించైవనిస్సారంచతథాజయేత్ ॥ ౧౧ ॥ విద్విష్టనాయకంసై
న్యంతథాభిన్నంపరస్పరమ్ । వ్యసనాసక్తనృపతింబలంరాజాభియోజయేత్ ॥ ౧౨॥
సైనికానాంచశస్త్రాణిస్ఫురన్త్యఙ్గానియత్రచ । దుస్స్వప్నాన్యపిపశ్యన్తిబలంతత్రా
భియోజయేత్ ॥ ౧౩ ॥ ఉత్సాహబలసమ్పన్నశ్చతురఙ్గబలస్తథా । హృష్టపుష్టబ
లోరాజాపరానభిముఖోవ్రజేత్ ॥ ౧౪ ॥ శారీరస్ఫురణేధన్యేతథాదుస్స్వప్ననాశ
నే । నిమిత్తేశకునేధన్యేనృపశ్శత్రుపురంవ్రజేత్ ॥ ౧౫ ॥ ఋక్షేషుషట్సుశుద్ధేషుగ్ర
హేష్వనుగుణేషుచ । ప్రశ్నకాలేశుభేజాతేపరాన్యాయాన్నరాధిపః॥ ౧౬ ॥ ఏ
వంసదైవసమ్పన్నస్తథాపౌరుషసంయుతః । దేశకాలోపపన్నాంతుయాత్రాంయా
యాన్నరాధిపః ॥ ౧౭॥ స్థలేనక్రస్తునాగస్యతస్యాపిసజలేవశే। ఉలూకస్యనిశిధ్వాం
క్షస్సచతస్యదివావశే ॥ ౧౮ ॥ ఏవందేశంచకాలంచజ్ఞాత్వాయాత్రాంప్రయో
జయేత్। పదాతినాగబహుళాంసేనాంప్రావృషియోజయేత్ ॥ ౧౯ ॥ హేమన్తే
శిశిరేచైవరథవాజిసమాకులామ్ । ఖరోష్ట్రబహుళాంసేనాంతథాగ్రీష్మేనరాధి
పః॥ ౨౦ ॥ చతురఙ్గబలోపేతాంవసన్తేవాశరద్యథా । సేనాపదాతిబహుళాయ
స్యస్యాత్పృథివీపతేః ॥ ౨౧ ॥ అభియోజ్యోభవేత్తేనశత్రుర్విషమమాశ్రితః । సస్య
వృక్షావృతేదేశేస్థితంశత్రుంతథైవచ ॥ ౨౨ ॥ కిఞ్చిత్పఙ్కేతథాయాయాద్బహునా
గోనరాధిపః । చతురఙ్గబలోపేతోరథాశ్వబహులోనృపః ॥ ౨౩ ॥ విషమాశ్రిత
భూభాగశ్శత్రుస్సమ్యక్సమధిష్ఠితమ్ । తమాశ్రయన్తోబహుళాస్త్రాశ్చరాజాభియోజయే
త్ ॥ ౨౪ ॥ ఖరోష్ట్రబహుళోరాజాశత్రుర్బన్ధేనసంశ్రితః । బద్ధనస్థోభియోజ్యోఽ
రిస్తథాప్రావృషిభూభుజా॥ ౨౫ ॥ హిమపాతయుతేదేశేస్థితంగ్రీష్మేఽభియోజయే
త్। యవసేన్ధనసంయుక్తఃకాలేపార్థివహైమనే॥ ౨౬॥శరద్వసన్తౌధర్మజ్ఞకాలౌసాధా
రణౌస్మృతౌ।విజ్ఞాయరాజాద్విజదేశకాలౌదైవంత్రికాలంచతథైవబుద్ధ్వా॥ ౨౭॥యా
యాత్పరంకాలవిదాంమతేనసఞ్చిన్త్యసార్ధంద్విజమన్త్రవిద్భిః॥ ౨౮॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేమత్స్యమనుసంవాదే రాజధర్మేరాజ్ఞోయాత్రా
కాలవిధిర్నామ అష్టత్రింశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ అవయవస్పన్దననిమిత్తకశుభాశుభవిచారః ॥

మనుః ॥ బ్రూహి మే త్వం నిమిత్తాని అశుభాని శుభాని చ । సర్వధర్మవిదాం శ్రేష్ఠ త్వం హి సర్వవిదుచ్యసే ॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ అఙ్గదక్షిణభాగే తు శస్తం ప్రస్ఫురణం భవేత్ । అప్రశస్తం తథా వామే పృష్ఠస్య హృదయస్య తు ॥ ౨ ॥ మనుః ॥ అఙ్గానాం స్పన్దనం చైవ శుభాశుభవిచేష్టితమ్ । తన్మే విస్తరతో బ్రూహి యేన స్యాం తద్విదో భువి ॥ ౩ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ పృథ్వీలాభో భవేన్మూర్ధ్ని లలాటే రవినన్దన । స్థానం వివృద్ధిమాయాతి భ్రూదేశే ప్రియసఙ్గమః ॥ ౪ ॥ భృత్యలబ్ధిశ్చాక్షిదేశే దృగుపాన్తే ధనాగమః । ఉత్కణ్ఠోపగమో మధ్యే దృష్టం రాజన్విచక్షణైః ॥ ౫ ॥ దృగ్బన్ధనే సఙ్గరే చ జయం శీఘ్రమవాప్నుయాత్ । యోషిల్లాభోపాఙ్గదేశే శ్రవణాన్తే ప్రియా శ్రుతిః ॥ ౬ ॥ నాసికాయాం ప్రీతిసౌఖ్యం ప్రియాప్తిరధరోష్ఠయోః । కణ్ఠే తు భోగలాభః స్యాద్భోగవృద్ధిరథాంసయోః ॥ ౭ ॥ సుహృత్స్నేహశ్చ బాహుభ్యాం హస్తే చైవ ధనాగమః । పృష్ఠే పరాజయస్సద్యో జయో వక్షఃస్థలే భవేత్ ॥ ౮ ॥ కుక్షిభ్యాం ప్రీతిరుద్దిష్టా స్త్రియాః ప్రజననం స్తనే । స్థానభ్రంశో నాభిదేశే జఘనే చ ధనాగమః ॥ ౯ ॥ జానుసన్ధావరైస్సన్ధిర్బలవద్భిర్భవేన్నృప । సలాభం చాధ్వగమనం భవేత్పాదతలే నృప ॥ ౧౦ ॥ లాఞ్ఛనం పిటకం చైవ జ్ఞేయం స్ఫురణవత్తథా । విజ్ఞైకదేశనాసాయజ్ఞాయాం రవినన్దన ॥ ౧౧ ॥ ఉత్తమం స్థానమాప్నోతి పద్భ్యాం ప్రస్ఫురణాన్నృప । విపర్యయేణ విహితాస్సర్వే స్త్రీణాం ఫలాగమాః ॥ ౧౨ ॥ దక్షిణేఽపి ప్రశస్తేఽఙ్గే ప్రశస్తం స్యాద్విశేషతః । అప్రశస్తే తథా వామే త్వప్రశస్తం విశేషతః ॥ ౧౩ ॥ అతోఽన్యథా సిద్ధిరజల్పనాత్తు ఫలస్యశస్తస్య చ నిన్దితస్య । అనిష్టచిహ్నోపగమే ద్విజానాం కార్యం సువర్ణేన చ తర్పణం స్యాత్ ॥ ౧౪ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే రాజధర్మే అవయవస్పన్దననిమిత్తకశుభాశుభవిచారో నామ ఏకోనచత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ దుస్స్వప్నసుస్వప్నకథనం తత్ఫలం చ ॥

మనుః ॥ స్వప్నాఖ్యానం కథం దేవ గమనే ప్రత్యుపస్థితే । దృశ్యన్తే వివిధాకారాః కథం తేషాం ఫలం భవేత్ ॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ ఇదానీం కథయిష్యామి నిమిత్తం స్వప్నదర్శనే । నాభిం వినాన్యగాత్రేషు తృణవృక్షసముద్భవః ॥ ౨ ॥ చూర్ణనం మూర్ధ్ని కేశానాం ముణ్డనం నగ్నతా తథా । మలినామ్బరధారిత్వమభ్యఙ్గః పఙ్కదిగ్ధతా ॥ ౩ ॥ ఉచ్చాత్ప్రపతనం చైవ డోలారోహణమేవ చ । అర్జనం పక్వలోహానాం హయానామపి మారణమ్ ॥ ౪ ॥ రక్తపుష్పద్రుమాణాం చ చుమ్బనం స్యాత్తథైవ చ । వరాహర్క్షఖరోష్ట్రాణాం తథా చారోహణక్రియా ॥ ౫ ॥ భక్షణం పక్వమాంసానాం తైలస్య కృసర

స్యచ । నర్తనంహసనంచైవవివాహోగీతమేవచ ॥ ౬ ॥ తన్త్రీవాద్యవిహీనా
నాంవాద్యానామపివాదనమ్। స్రోతోఽవగాహగమనంస్నానంగోమయవారిణా॥ ౭॥
పఙ్కోదకేనచతథామహీతోయేనచాప్యథ। మాతుఃప్రవేశోజఠరేచితారోహణమేవ
చ॥ ౮ ॥ శక్రధ్వజాభిపతనంపతనంశశిసూర్యయోః । దివ్యాన్తరిక్షభౌమానాము
త్పాతానాంచదర్శనమ్ ॥ ౯ ॥ దేవద్విజాతిభూపాలగురూణాంక్రోధఏవచ । ఆలి
ఙ్గనంకుమారీణాంపురుషాణాంచమైథునమ్ ॥ ౧౦ ॥ హానిశ్చైవస్వగాత్రాణాంవిరే
కవమనక్రియా । దక్షిణాశాభిగమనంవ్యాధినాభిభవస్తథా॥ ౧౧ ॥ ఫలాపహానిశ్చత
థాపుష్పహానిస్తథైవచ । గృహాణాంచైవపాతశ్చగృహసమ్మార్జనంతథా॥ ౧౨॥ క్రీడా
పిశాచక్రవ్యాదవానరర్క్షనరైరపి । పరాదభిభవశ్చైవతస్మాచ్చవ్యసనోద్భవః॥ ౧౩॥
కాషాయవస్త్రధారిత్వంతద్వత్స్త్రీక్రీడనంతథా । స్నేహపానావగాహౌచరక్తమా
ల్యానులేపనమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఏవమాదీనిచాన్యానిదుఃస్వప్నానివినిర్దిశేత్ । ఏషా
మకథనంధన్యంభూయఃప్రస్వాపనంతథా ॥ ౧౫ ॥ కల్కస్నానంతిలైర్హోమోబ్రా
హ్మణానాంచపూజనమ్ । స్తుతిశ్చవాసుదేవస్యతథాతస్యైవపూజనమ్ ॥ ౧౬ ॥
నాగేన్ద్రమోక్షశ్రవణంజ్ఞేయందుఃస్వప్ననాశనమ్ । స్వప్నాస్తుప్రథమేయా
మేసంవత్సరవిపాకినః ॥ ౧౭ ॥ షడ్భిర్మాసైర్ద్వితీయేచత్రిభిర్మాసైస్తృతీయ
కే । చతుర్థేమాసమాత్రేణపచ్యన్తేనాస్తిసంశయః ॥ ౧౮ ॥ అరుణోదయవేళా
యాందశాహేనఫలంభవేత్ । ఏకస్యాంయదివారాత్రౌశుభంవాయదివాశుభ
మ్ ॥ ౧౯ ॥ పశ్చాద్దృష్టస్తుయస్స్వప్నస్తస్యపాకంవినిర్దిశేత్ । తస్మాత్తుశోభనే
స్వప్నేపశ్చాత్స్వాపోనశస్యతే ॥ ౨౦ ॥ శైలప్రాసాదనాగాశ్వవృషభారోహణం
హితమ్। ద్రుమాణాంశ్వేతపుష్పాణాంగమనేచతథాద్విజ॥ ౨౧ ॥ ద్రుమతృణోద్భవో
నాభౌతథాచబహుశీర్షతా । తథైవబహుబాహుత్వంఫలితోద్భవఏవచ॥ ౨౨ ॥ సు
శుక్లమాల్యధారిత్వంసుశుక్లామ్బరధారణమ్ । చన్ద్రార్కతారాగ్రహణంపరిమార్గ
ణమేవచ ॥ ౨౩ ॥ శక్రధ్వజాలిఙ్గనంచతదుచ్ఛ్రాయక్రియాతథా । భూమ్యమ్బుధీ
నాంగ్రసనంశత్రూణాంచవధక్రియా ॥ ౨౪ ॥ జయోవివాదద్యూతేషుసఙ్గ్రామేచ
తథానృప । భక్షణంచార్ద్రమాంసానాంమత్స్యానాంపాయసస్యచ ॥ ౨౫ ॥ దర్శ
నంరుధిరస్యాపిస్నానంవారుధిరేణవా । సురారుధిరమద్యానాంపానంక్షీరస్యవాప్య
థ॥ ౨౬ ॥ అన్త్రైర్వావేష్టనంభూమౌనిర్మలంగగనంతథా । ముఖేనదోహనంశస్తం
మహిషీణాంతథాగవామ్ ॥ ౨౭ ॥ సింహీనాంహస్తినీనాంచబడబానాంతథైవచ ।
ప్రసాదోదేవవిప్రేభ్యోగురుభ్యశ్చతథాశుభః ॥ ౨౮ ॥ అమ్భసాత్వభిషేకస్తుగవాం
శృఙ్గాశ్రితేనచ । చన్ద్రాద్భ్రష్టేనవారాజన్జ్ఞేయోరాజ్యప్రదోహిసః॥ ౨౯ ॥ రా
జ్యాభిషేకశ్చతథాఛేదనంశిరసస్తథా । మరణంవహ్నిదాహశ్చవహ్నిదాహో

గృహాదిషు ॥ ౩౦ ॥ లబ్ధిశ్చ రాజ్యలిఙ్గానాం తస్త్రీవాద్యాభివాదనమ్ । తథోదకానాంతరణం తథాపివిషమలఙ్ఘనమ్ ॥ ౩౧ ॥ హస్తినీబడబానాంచ గవాంచ ప్రసవో గృహే । ఆరోహణమథాశ్వానాం రోదనంచ తథాశుభమ్ ॥ ౩౨ ॥ వరస్త్రీణాం తథా లాభస్తదాలిఙ్గనమేవచ । నిగళైర్బద్ధనం ధన్యం తథా విష్ఠానులేపనమ్ ॥ ౩౩ ॥ జీవతాం భూమిపాలానాం సుహృదామపిదర్శనమ్ । దర్శనం దేవతార్చానాం విమలానాం తథాప్యపామ్ ॥ ౩౪ ॥ శుభాన్యథైతాని నరస్తు దృష్ట్వా ప్రాప్నోత్యయత్నాద్ధ్రువమర్థలాభమ్ । స్వప్నాని వై ధర్మభృతాం వరిష్ఠ వ్యాధేర్విమోక్షం చ తథాతురోఽపి ॥ ౩౫ ॥

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే స్వప్నానుకీర్తనం నామ చత్వారింశదుత్తర ద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ శుభాశుభశకునవిచారః ॥

మనుః ॥ గమనం ప్రతి రాజ్ఞస్తు సమ్ముఖాదర్శనే నకిమ్ । ప్రశస్తాంశ్చైవ సమ్భాష్యాస్తాన్సర్వానేతాంశ్చ కీర్తయ ॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ ఔషధాని త్వయుక్తాని ధాన్యం కృష్ణం తు యద్భవేత్ । కార్పాసశ్చ తృణం రాజఞ్ఛుష్కం గోమయమేవ చ ॥ ౨ ॥ ఇన్ధనం చ తథాఙ్గారం గుడం తైలం తథాశుభమ్ । అభ్యక్తో మలినో ముణ్డస్తథా నగ్నశ్చ మానవః ॥ ౩ ॥ ముక్తకేశో రుజార్తశ్చ కాషాయామ్బరధారిణః । ఉన్మత్తకస్తథా సత్త్వదీనో వాథ నపుంసకః ॥ ౪ ॥ అయఃపఙ్కస్తథా చర్మ కేశబన్ధనమేవ చ । తథైవోద్ధృతసారాణి పిణ్యాకాదీని యాని చ ॥ ౫ ॥ చణ్డాలశ్వపచశ్చైవ రాజబన్ధనపాలకాః । వధకాః పాపకర్మాణో గర్భిణ్యస్స్త్రియ ఏవ చ ॥ ౬ ॥ తుషభస్మకపాలాస్థిభిన్నభాణ్డాని యాని చ । రక్తాని చైవ భాణ్డాని మృతం శార్ఙ్గికమేవ చ ॥ ౭ ॥ ఏవమాదీని చాన్యాని అశస్తాన్యభిదర్శనే । అశస్తో వాద్యశబ్దశ్చ భిన్నభైరవజర్జరః ॥ ౮ ॥ ఏహీతి పురతశ్శబ్దశ్శస్యతే న తు పృష్ఠతః । గచ్ఛేతి చైవ పశ్చాత్తు పురస్తాత్తు విగర్హితః ॥ ౯ ॥ క్వ యాసి తిష్ఠ మా గచ్ఛ కిం తత్ర గగనస్య తు । అన్యే శబ్దాశ్చ యేఽరిష్టాస్తే విపత్తికరా అపి ॥ ౧౦ ॥ ధ్వజాదిషు తథా స్థానం క్రవ్యాదానాం విగర్హితమ్ । స్ఖలనం వాహనానాం చ వస్త్రభఙ్గస్తథైవ చ ॥ ౧౧ ॥ నిర్గచ్ఛతస్తు ద్వారాదౌ శిరసశ్చాభిఘాతనమ్ । ఛత్రధ్వజానాం వస్త్రాణాం పతనం చ తథాఽశుభమ్ ॥ ౧౨ ॥ దృష్టే నిమిత్తే ప్రథమమమఙ్గళ్యవినాశనమ్ । కేశవం పూజయేద్విద్వాంస్తవేన మధుసూదనమ్ ॥ ౧౩ ॥ ద్వితీయే తు తతో దృష్టే ప్రతీపే ప్రవిశేద్గృహమ్ । అథేష్టాని ప్రవక్ష్యామి మఙ్గళ్యాని తథానఘ ॥ ౧౪ ॥ శ్వేతాస్సుమనసశ్శ్రేష్ఠాః పూర్ణాః కుమ్భాస్తథైవ చ । జలజాః పక్షిణశ్చైవ మాంసం మత్స్యాశ్చ పార్థివ ॥ ౧౫ ॥ గావస్తురఙ్గమా నాగా బుద్ధ ఏకః పశుస్త్వజః । త్రిదశాస్సుహృదో విప్రా జ్వలితశ్చ హుతాశనః ॥ ౧౬ ॥ గణికా చ మహాభాగ దూర్వా చార్ద్రం చ గోమ

యమ్ । రుక్మం రూప్యం తథా తామ్రం సర్వరత్నాని చానఘ ॥ ౧౭ ॥ ఔషధాని వధ
ర్మజ్ఞయవాస్సిద్ధార్థకాస్తథా । నృవాహ్యమానం యానం చ భద్రపీఠం తథైవ చ ॥ ౧౮ ॥
ఖడ్గం ఛత్రం పతాకా చ మృదశ్చాయుధమేవ చ । రాజలిఙ్గాని సర్వాణి సర్వేరుదితవ
ర్జితాః ॥ ౧౯ ॥ ఘృతం దధి పయశ్చైవ ఫలాని వివిధాని చ । స్వస్తికం వర్ధమానం చ నన్ద్యా
వర్తం సకౌస్తుభమ్ ॥ ౨౦ ॥ వాదిత్రాణాం సుఖశ్శబ్దో గమ్భీరస్సుమనోహరః । గా
న్ధారషడ్జఋషభా యే చ శస్తాస్స్వరాస్తథా ॥ ౨౧ ॥ వాయుస్సశర్కరో రూక్షస్సర్వత్రస
ముపస్థితః । ప్రతిలోమస్తథా నీచో విజ్ఞేయో భయకృద్ద్విజ ॥ ౨౨ ॥ అనుకూలో మృ
దుస్స్నిగ్ధస్సుఖస్పర్శస్సుఖావహః । రూక్షౌ రూక్షస్స్వరాభద్రాః క్రవ్యాదాః పరిగచ్ఛ
తామ్ ॥ ౨౩ ॥ మేఘాశ్శస్తా ఘనాస్స్నిగ్ధా గజబృంహితసన్నిభాః । అనులోమాస్తటిచ్ఛ
న్నాశ్శక్రచాపం తథైవ చ ॥ ౨౪ ॥ అప్రశస్తే తథా జ్ఞేయే పరివేషప్రవర్షణే । అనులోమా
గ్రహాశ్శస్తా వాక్పతిస్తు విశేషతః ॥ ౨౫ ॥ ఆస్తిక్యం శ్రద్దధానత్వం తథా పూజ్యాభిపూ
జనమ్ । శస్తాన్యేతాని సర్వాణి యచ్చ స్యాన్మనసి ప్రియమ్ ॥ ౨౬ ॥ మనసస్తుష్టిరేవాత్ర
ప్రథమం జయలక్షణమ్ । ఏకతస్సర్వలిఙ్గాని మనసస్తుష్టిరేకతః ॥ ౨౭ ॥ యాత్రోత్సు
కత్వం మనసః ప్రహర్షం శుభస్య లాభో విజయప్రవాదః । మఙ్గళ్యస్వస్తిశ్రవణం చ రా
జ్ఞో జ్ఞేయాని నిత్యం విజయావహాని ॥ ౨౮ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే రాజధర్మే
యాత్రానిమిత్తశుభాశుభశకునవిచారో నామ ఏక
చత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ శ్రీ వామనచరిత్రప్రారమ్భః ॥

ఋషయః ॥ రాజధర్మాస్త్వయా సూత కథితో విస్తరేణ చ । తథైవాద్భుతమఙ్గ
ళ్యం స్వప్నదర్శనమేవ చ ॥ ౧ ॥ విష్ణోరిదానీం మాహాత్మ్యం పునర్వక్తుమిహార్హసి । కథం స
వామనో భూత్వా బబన్ధ బలిదానవమ్ ॥ ౨ ॥ క్రమతః కీదృశం రూపమాసీల్లోకత్రయం హ
రేః ॥ సూతః ॥ ఏతదేవ పురా పృష్టః కురుక్షేత్రే తపోధనః ॥ ౩ ॥ శౌనకస్తీర్థయాత్రాయాం
వామనాయతనే పురా । యదా సమయభేదిత్వం ద్రౌపద్యాః పార్థివం ప్రతి ॥ ౪ ॥ అర్జునే
నకృతం తత్ర తీర్థయాత్రాం తదాయయా । ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే వామనాయతనే స్థి
తః ॥ ౫ ॥ దృష్ట్వా స వామనం తత్ర అర్జునో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ అర్జునః ॥ కిం నిమిత్తమయం

॥ వామనావతారవిషయకశౌనకార్జునసంవాదః ॥

దేవో వామనాకృతిరిష్యతే ॥ ౬ ॥ వారాహరూపీ భగవాన్కస్మాత్పూజ్యో భవత్పు
రా । కస్మాచ్చ వామనస్యేదమిష్టం క్షేత్రమజాయత ॥ ౭ ॥ శౌనకః ॥ వామనస్య ప్రవ
క్ష్యామి వారాహస్య చ ధీమతః । త్యక్త్వాతివిస్తరం తస్య మాహాత్మ్యం కురునన్దన ॥ ౮ ॥

పురాణివారితేశక్రేసురేషువిజితేషుచ । చిన్తయామాసదేవానాంజననీపునరుద్భవ
మ్ ॥ ౯ ॥ అదితిర్దేవతానాంచమాతాపరమదుఃఖితా । తపశ్చచారవర్షాణాంసహ
స్రంపృథివీపతే ॥ ౧౦ ॥ ఆరాధనాయకృష్ణస్యవాగ్యతావాయుభోజనా । దైత్యై
ర్నిరాకృతాన్దృష్ట్వాతనయాన్కురునన్దన ॥ ౧౧ ॥ వృథాపుత్రాహమస్మీతినిర్వేదా
త్ప్రీణతాహరిమ్।తుష్టావవాగ్భిరర్థ్యాభిఃపరమార్థావబోధనీ॥౧౨॥దేవదేవంహృషీకే

అదితికృతవాసుదేవస్తుతిః.

శంనత్వాసర్వగతంహరిమ్ ॥ అదితిః ॥ నమస్కృతార్తినాశాయనమఃపుష్కరమాలి
నే॥ ౧౩ ॥నమఃపరమకల్యాణకల్యాణాయాదివేధసే। నమఃపఙ్కజనేత్రాయనమఃప
ఙ్కజనాభయే॥౧౪॥నమఃపఙ్కజసమ్భూతిసమ్భవాయాత్మయోనయే। కాన్తాయదా
న్తదృశ్యాయపరమార్థాయచక్రిణే ॥ ౧౫ ॥ నమఃశఙ్ఖాసిహస్తాయనమఃకనకరేతసే।
తథాత్మజ్ఞానవిజ్ఞానయోగిచిన్త్యాత్మయోగినే ॥ ౧౬ ॥ నిర్గుణాయవిశేషాయహర
యేబ్రహ్మరూపిణే । జగత్ప్రతిష్ఠితంయత్రజగతాయోనదృశ్యతే ॥ ౧౭ ॥ నమస్థూ
లాతిసూక్ష్మాయతస్మైదేవాయశార్ఙ్గిణే।యంనపశ్యన్తిపశ్యన్తోజగదప్యఖిలంనరాః॥౧౮॥
అపశ్యద్భిర్జగద్యత్రదృశ్యతేహృదిసంస్థితః। యస్మిన్నన్నంపయశ్చైవనద్యశ్చైవాఖి
లంజగత్ ॥ ౧౯ ॥ తస్మైనమోస్తుజగతామాధారాయనమోనమః । ఆద్యఃప్రజాప
తిర్యశ్చయఃపితౄణాంపరఃపతిః॥౨౦॥పతిస్సురాణాంయస్తస్మైనమఃకృష్ణాయవేధసే।
యఃప్రవృత్తౌనివృత్తౌచఇజ్యతేకర్మభిస్స్వకైః ॥ ౨౧ ॥ స్వర్గాపవర్గఫలదోనమస్త
స్మైగదాభృతే।యశ్చిన్త్యమానోమనసాసద్యఃపాపంవ్యపోహతి॥౨౨॥నమస్తస్మైవిశు
ద్ధాయపరాయహరిమేధసే । యంబుద్ధ్వాసర్వభూతానిదేవదేవేశమవ్యయమ్॥౨౩॥
నపునర్జన్మమరణేప్రాప్నువన్తినమామితమ్ । యోయజ్ఞేయజ్ఞపరమైరిజ్యతేయజ్ఞసం
జ్ఞితః ॥ ౨౪ ॥ తంయజ్ఞపురుషంవిష్ణుంనమామిప్రభుమీశ్వరమ్ । గీయతేసర్వవే
దేషువేదవిద్భిర్విదాంపతిః ॥ ౨౫ ॥ యస్తస్మైవేదవేద్యాయవిష్ణవేజిష్ణవేనమః। య
తోవిశ్వంసముత్పన్నంయస్మింశ్చలయమేష్యతి ॥ ౨౬ ॥ విశ్వోద్భవప్రతిష్ఠాయనమ
స్తస్మైమహాత్మనే । బ్రహ్మాదిస్తమ్బపర్యన్తంయేనవిశ్వమిదంతతమ్ ॥ ౨౭ ॥ మా
యాజాలంసముత్తర్తుంతముపేన్ద్రంనమామ్యహమ్। విషాదతోషరోషాద్యైర్యోజ
స్రంసుఖదుఃఖజైః ॥ ౨౮ ॥ నృత్యత్యఖిలభూతస్థస్తముపేన్ద్రంనమామ్యహమ్ ।
యమారాధ్యవిశుద్ధేనకర్మణామనసాగిరా ॥ ౨౯ ॥ తరన్త్యవిద్యామఖిలాంతముపే
న్ద్రంనమామ్యహమ్ । యస్స్వతోవిశ్వరూపస్థోబిభర్త్యఖిలమీశ్వరః ॥ ౩౦ ॥ వి
శ్వంవిశ్వపతింవిష్ణుంతంనమామిప్రజాపతిమ్ । మూర్తిస్తమోసురమయీంతద్విధావిని

హర్త్రీయః ॥ ౩౧ ॥ రాత్రిరూపీసూర్యరూపీతముపేన్ద్రంనమామ్యహమ్ । కపిలో
యస్స్వరూపస్థోయశ్చాజ్ఞానమయంతమః॥ ౩౨ ॥ హన్తిజ్ఞానప్రదానేనతముపేన్ద్రం
నమామ్యహమ్ । యస్యాక్షిణీచన్ద్రసూర్యౌసర్వలోకశుభఙ్కరమ్॥ ౩౩ ॥పశ్యతః
కర్మసతతంతముపేన్ద్రంనమామ్యహమ్ । యస్మిన్సర్వేశ్వరేవిశ్వంసత్యమేతన్మ
యోదితమ్ ॥ ౩౪ ॥ నానృతంతమజంవిష్ణుంనమామిప్రభుమవ్యయమ్ । యద్యేతత్స
త్యముక్తంచభూయాంశ్చాతోజనార్దనః ॥ ౩౫ ॥ సత్యేనతేనసఫలాఃపూర్యన్తాం
మేమనోరథాః ॥ శౌనకః ॥ ఏవంస్తుతోఽథభగవాన్వాసుదేవఉవాచతామ్ ॥ ౩౬ ॥

॥ అదిత్యైవిష్ణుదత్తవరలాభః ॥

అదృశ్యస్సర్వభూతానాంతస్యాస్సన్దర్శనేస్థితః ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ మనోరథాంస్త్వమ
దితేయానిచ్ఛస్యభివాఞ్ఛితాన్॥ ౩౭ ॥ తాంస్త్వంప్రాప్స్యసిధర్మజ్ఞేమత్ప్రసాదా
న్నసంశయః । శృణుష్వత్వంమహాభాగేవరోయస్తేఽభివాఞ్ఛితః ॥ ౩౮ ॥ తమా
శుప్రియతాంకామంశ్రేయస్తేసమ్భవిష్యతి । మద్దర్శనంహివిఫలంనకదాచిద్భవిష్య
తి ॥ ౩౯ ॥ అదితిః ॥ యదిదేవప్రసన్నస్త్వంమద్భక్త్యాభక్తవత్సల । త్రైలోక్యాధి
పతిఃపుత్రస్తదస్తుమమవాసవః ॥ ౪౦ ॥ హృతంరాజ్యంహృతాశ్చాస్యయజ్ఞభాగా
మహాసురైః । త్వయిప్రసన్నేవరదప్రాప్నోతుసురసత్తమ ॥ ౪౧ ॥ హృతంరాజ్యం
నదుఃఖాయమమపుత్రస్యకేశవ । సాపత్న్యాద్దాయనిర్భ్రంశోబాధాంనఃకురుతేహృ
ది ॥ ౪౨ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ కృతఃప్రసాదోహిమయాతవదేవియథేప్సితమ్ । స్వాంశే
నచైవతేగర్భేసమ్భవిష్యామికశ్యపాత్ ॥ ౪౩ ॥ తవగర్భేసముత్పన్నస్తత్రతేయేసు
రారయః । తాన్హనిష్యామిసర్వాంస్తేనిర్వృత్తాభవనన్దిని ॥ ౪౪ ॥అదితిః॥ ప్రసీద
దేవదేవేశనమస్తేవిశ్వభావన। నాహంత్వాముదరేణైవవోఢుంశక్ష్యామికేశవ॥ ౪౫॥
యస్మిన్ప్రతిష్ఠితంవిశ్వంవిశ్వస్యస్వయమీశ్వరః । తమహంనోదరేణత్వామోఢుం
శక్ష్యామిదుర్ధరమ్ ॥ ౪౬ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ సత్యమాత్థమహాభాగేమయిసర్వమిదం
జగత్ । ప్రతిష్ఠితంనమాంశక్తావోఢుంసేన్ద్రాదివౌకసః ॥ ౪౭ ॥ కింత్వహంసర్వలో
కాంస్తాన్సదేవాసురమానుషాన్ । జఙ్గమాన్స్థావరాన్సర్వాంస్త్వాంచదేవిసక
శ్యపామ్ ॥ ౪౮ ॥ ధారయిష్యామిభద్రంతేతదలంసమ్భ్రమేణచ । గ్లానిర్నతేనచ
స్వేదోగర్భస్థేభవితామయి ॥ ౪౯ ॥ దాక్షాయణిప్రసాదన్తేకరోమ్యన్యైస్సుదుర్ల
భమ్ । గర్భస్థేమయిపుత్రాణాంతవయోఽభిభవిష్యతి ॥ ౫౦ ॥ తేజస్తస్యహానించ
కరిష్యేమావ్యథాంకృథాః ॥ శౌనకః ॥ ఏవముక్త్వాతతస్సద్యోగతోఽన్తర్ధానమీశ్వ
రః ॥ ౫౧ ॥ సాపికాలేనతంగర్భమవాపపురుషోత్తమమ్ । గర్భస్థేతేతతఃకృష్ణేచచా
లసకలాక్షితిః ॥ ౫౨ ॥ చకమ్పిరేమహాశైలాజగ్ముఃక్షోభంతథాబ్ధయః । యతో
యతోదితిర్యాతిపదాతిలలితంపదమ్ ॥ ౫౩ ॥ తతస్తతఃక్షితిఃఖేదాన్ననామవసుధా

ధిప । దైత్యానామథ సర్వేషాం గర్భస్థే మధుసూదనే ॥ ౫౪ ॥ బభూవ తేజసో హాని
ర్యథోక్తం పరమేష్ఠినా ॥ ౫౫ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే వామనచరిత్రేఽదితిగర్భే విష్ణుప్ర
వేశకథనం నామ ద్విచత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

శౌనకః ॥ నిస్తేజసోఽసురాన్దృష్ట్వా సమస్తానసురేశ్వరః । ప్రహ్లాదమథ పప్ర
చ్ఛ బలిరాత్మపితామహమ్ ॥ ౧ ॥ బలిః ॥ తాత నిస్తేజసో దైత్యా నిర్దగ్ధా ఇవ వహ్ని
నా । కిమేతే సహసైవాద్య బ్రహ్మదణ్డహతా ఇవ ॥ ౨ ॥ దురిష్టం కిన్ను దైత్యానాం
కిం కృత్యా వైరినిర్మితా । నాశాయైషా సముద్భూతా మయా నిస్తేజసోఽసురాః ॥ ౩ ॥ శౌ
నకః ॥ ఇతి దైత్యపతిర్వీరః పృష్టః పౌత్రేణ పార్థివ । చిరం ధ్యాత్వా జగాదైవమసురేన్ద్రం
బలిం తదా ॥ ౪ ॥ ప్రహ్లాదః ॥ చలన్తి గిరయో భూమిర్జహాతి సహసా ధృతిమ్ । సర్వే స
ముద్రాః క్షుభితా దైత్యా నిస్తేజసః కృతాః ॥ ౫ ॥ సూర్యోదయే యథాపూర్వం తథా
గచ్ఛన్తి న గ్రహాః । దేవానాం చ పరా లక్ష్మీః కారణైరనుమీయతే ॥ ౬ ॥ మహదేత
న్మహాబాహో కారణం దానవేశ్వర । న హ్యల్పమభిమన్తవ్యమిదం కార్యం సురార్ద
న ॥ ౭ ॥ శౌనకః ॥ ఇత్యుక్త్వా దానవపతిం ప్రహ్లాదః సోఽసురోత్తమః । అత్యన్తభక్తో దేవే
శం జగామ మనసా హరిమ్ ॥ ౮ ॥ స ధ్యానయోగం కృత్వాథ ప్రహ్లాదస్సుమనో
హరమ్ । విచారయామాస తతో దేవదేవం జనార్దనమ్ ॥ ౯ ॥ స దదర్శోదరేఽదిత్యాః
ప్రహ్లాదో వామనాకృతిమ్ । అన్తఃస్థం బిభ్రతం సప్తలోకానాదిప్రజాపతిమ్ ॥ ౧౦ ॥ త
దన్తఃస్థాన్వసూన్రుద్రానశ్వినౌ మరుతస్తథా । సాధ్యాన్విశ్వాంస్తథాదిత్యాన్గన్ధర్వోరగ
రాక్షసాన్ ॥ ౧౧ ॥ విరోచనం చ తనయం బలిం చాసురనాయకమ్ । జమ్భం కుజమ్భం
నరకం బాణమన్యాన్మహాసురాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఆత్మానముర్వీం గగనం వాయుమమ్భో హు
తాశనమ్ । సముద్రాద్రిద్రుమసరిత్సరాంసి చ పశూన్మృగాన్ ॥ ౧౩ ॥ దేవాన్మను
ష్యానఖిలాంస్తథైవ చ సరీసృపాన్ । సమస్తలోకస్రష్టారం బ్రహ్మాణం భవమేవ చ ॥ ౧౪ ॥
గ్రహనక్షత్రభేదాంశ్చ దక్షాద్యాంశ్చ ప్రజాపతీన్ । సమ్పశ్యన్విస్మయావిష్టః ప్రకృతిస్థః
క్షణాత్పునః ॥ ౧౫ ॥ ప్రహ్లాదః ప్రాహ దైత్యేన్ద్రం బలిం వైరోచనిం తథా ॥ ప్రహ్లాదః ॥

⟶ బలిం ప్రతి ప్రహ్లాదోపదిష్టవిష్ణుమహిమా. ⟵

వత్స జ్ఞాతం మయా సర్వం యదర్థం భవదామియమ్ ॥ ౧౬ ॥ తేజసో హానిరుత్పన్నా త
చ్ఛృణుష్వ యథార్థతః । దేవదేవో జగద్యోనిరయోనిర్జగదాదికృత్ ॥ ౧౭ ॥ అనాది
రాదిర్విశ్వస్య వరేణ్యో వరదో హరిః । పరమ్పరాణాం పరమం పరః పరవతామపి ॥ ౧౮ ॥
ప్రమాణం చ ప్రమాణానాం సప్తలోకగురోర్గురుః ॥ ప్రభుః ప్రభూణాం పరమో మహాత్మా
అనాదిమధ్యో భగవాననన్తః ॥ ౧౯ ॥ త్రైలోక్యమంశేన సనాథమేష కర్తుం మహాత్మా

దితిజోఽవతీర్ణః ।నయస్యరుద్రోనచపద్మయోనిర్నేన్ద్రోనసూర్యేన్దుమరీచిముఖ్యాః॥౨౦॥
జానన్తిదైత్యాధిపయత్స్వరూపంసవాసుదేవఃకలయావతీర్ణః । యోఽఙ్గసౌకలాంశేన
నృసింహరూపీజఘానపూర్వంపితరంమమేశః ॥ ౨౧ ॥ యస్సర్వయోగీశమనోని
వాసస్సవాసుదేవఃకలయావతీర్ణః । యమక్షరంవేదవిదోవిదిత్వావిశన్తియంజ్ఞానవి
ధూతపాపాః ॥ ౨౨ ॥ యస్మిన్ప్రవిష్టానపునర్భవన్తితంవాసుదేవంప్రణమామినిత్య
మ్। భూతాన్యశేషాణియతోభవన్తియథోర్మయస్తోయనిధేరజస్రమ్॥౨౩ ॥ లయంచ
యస్మిన్ప్రళయేప్రయాన్తితంవాసుదేవంప్రణమామ్యజస్రమ్ । నయస్యరూపంనబల
ప్రభావౌనయస్యభావఃపరమస్యపుంసః ॥ ౨౪ ॥విజ్ఞాయతేశర్వపితామహాద్యైస్తం
వాసుదేవంప్రణమామ్యజస్రమ్ । రూపస్యచక్షుర్గ్రహణేత్వగిష్టాస్పర్శగ్రహిత్రీరస
నారసస్య॥ ౨౫ ॥శ్రోత్రంచశబ్దగ్రహణేనరాణాంఘ్రాణంచగన్ధగ్రహణేనియుక్తమ్ ।న
ఘ్రాణగ్రాహ్యశ్శ్రవణాదిభిర్యస్సర్వేశ్వరోవేదితుమక్షయాత్మా॥౨౬॥శక్యస్తమీడ్యం
మనసైవదేవంగ్రాహ్యంతతోఽహంహరిమీశితారమ్ ।యేనైకదంష్ట్రాగ్రసముద్ధృతేయం
ధరాచతాంధారయతీహసర్వాన్ ॥ ౨౭ ॥ యస్మింశ్శయేతేసకలంజగచ్చతమాద్య
మీశంప్రణతోఽస్మివిష్ణుమ్ । అంశావతీర్ణేనచయేనగర్భేహృతానితేజాంసిమహాసురా
ణామ్ ॥ ౨౮ ॥ నమామితందేవమజస్రమీశమశేషసంసారతరోఃకుఠారమ్ । దేవో
జగద్యోనిరయంమహాత్మాసషోడశాంశేనమహాసురేన్ద్రా ॥ ౨౯ ॥ సదేవమాతుర్జఠ

బలికృతవిష్ణ్వాక్షేపః

రంప్రవిష్టోహృతానివస్తేనబలాద్వపూంషి ॥ బలిః ॥ తాతకోఽయంహరిర్నామయ
తోనోభయమాగతమ్ ॥ ౩౦ ॥ సన్తిమేశతశోదైత్యావాసుదేవబలాధికాః । విప్ర
చిత్తిశ్శిబిశ్శఙ్కురశ్శ్వశీర్షస్తథైవచ ॥ ౩౧ ॥ అయశ్శిరాఖరశిరాభఙ్గకారోమహా
సురః । ప్రతాపఃప్రఘసశ్శమ్భుఃకుకురశ్చసుదుర్జయః ॥ ౩౨ ॥ ఏతేచాన్యేచమేసన్తి
దైతేయాదానవాస్తథా । మహాబలామహావీర్యాభూభారధరణక్షమాః ॥ ౩౩ ॥
ఏషామేకైకశఃకృష్ణోనవీర్యార్ధేనసమ్మితః ॥ శౌనకః ॥ పౌత్రస్యైతద్వచశ్శ్రుత్వా
ప్రహ్లాదోదైత్యపుఙ్గవః ॥ ౩౪ ॥ ధిగ్ధిగిత్యాహసబలింవైకుణ్ఠాక్షేపవాదినమ్ ॥ ప్రహ్లా

వైకుణ్ఠాక్షేపకబలింప్రతిప్రహ్లాదకృతనిన్దా.

దః ॥ వినాశముపయాస్యన్తిమన్యేదైతేయదానవాః ॥ ౩౫ ॥ యేషాంత్వమీదృశో
రాజాదుర్బుద్ధిరవివేకవాన్ । దేవదేవంమహాభాగంవాసుదేవమజంవిభుమ్ ॥ ౩౬॥
త్వామృతేపాపసఙ్కల్పకోన్యఏవంవదిష్యతి । యఏతేభవతాప్రోక్తాస్సమస్తాదైత్య
దానవాః ॥ ౩౭ ॥ సబ్రహ్మాణస్తథాదేవాస్స్థావరాన్తమూర్తయః । త్వంచాహం
చజగచ్చేదంసాద్రిద్రుమనదీనదమ్ ॥ ౩౮ ॥ సముద్రద్వీపలోకాశ్చనసమంకేశవ
స్యహి । యస్యాతివన్ద్యవన్ద్యస్యవ్యాపినఃపరమాత్మనః ॥ ౩౯ ॥ ఏకాంశేనజగత్స
ర్వంకస్తమేవంప్రవక్ష్యతి । ఋతేవినాశాభిముఖంత్వామేకమవివేకినమ్ ॥ ౪౦ ॥

దుర్బుద్ధిమకృతాత్మానంవృద్ధానాంశాసనాతిగమ్। శోచ్యోహంయస్యమేగేహేజాత
స్తవపితాధమః ॥ ౪౧ ॥ యస్యత్వమీదృశఃపుత్రోదురాత్మాకృష్ణనిన్దకః । తిష్ఠత్యేషా
హిసంసారసమ్భృతాఘవినాశినీ ॥ ౪౨ ॥ కృష్ణేభక్తిరహంతావదవేక్ష్యోభవతా
నుకిమ్। నమేప్రియతమఃకృష్ణాదపిదేహోమహాత్మనః॥ ౪౩ ॥ ఇతిజానాత్యయంలో
కోనభవాన్దితిజాధమ। నజానాసిప్రియతరంప్రాణేభ్యోఽపిహరింమమ ॥ ౪౪ ॥ నిన్దాం
కరోషితస్యత్వమకుర్వన్గౌరవంమమ। విరోచనస్తవగురుర్గురుస్తస్యాప్యహంబలే॥ ౪౫॥
మమాపిసర్వజగతాంగురోర్నారాయణోగురుః । నిన్దాంకరోషియస్తస్మిన్కృష్ణే
గురుగురోర్గురౌ ॥ ౪౬ ॥ యస్మాత్తస్మాదిహైశ్వర్యాదచిరాద్భ్రంశమేష్యసి। మమ
దేవోజగన్నాథోబలేతావజ్జనార్దనః ॥ ౪౭॥ భవత్వహముపేక్ష్యస్తేప్రీతిమానస్తుమే
గురుః। ఏతావన్మాత్రమప్యేవంనిన్దితోజగతోగురుః ॥ ౪౮॥ నావేక్షితంత్వయాయ
స్మాత్తస్మాచ్ఛాపందదామితే । యథామేశిరసశ్ఛేదాదిదంగురుతరంవచః ॥ ౪౯ ॥
త్వయోక్తమచ్యుతాక్షేపిరాజ్యభ్రష్టస్తథాపత । యథాచకృష్ణాన్నపరంపరిత్రా
ణంభవార్ణవే ॥ ౫౦ ॥ తథాచిరేణపశ్యేయంభవన్తంరాజ్యవిచ్యుతమ్ ॥ శౌనకః॥
ఇతిదైత్యపతిశ్శ్రుత్వాగురోర్వచనమప్రియమ్ ॥ ౫౧ ॥ ప్రసాదయామాసగురుంప్ర

కుపితప్రహ్లాదంప్రతిబలికృతానునయః

ణిపత్యపునఃపునః ॥ బలిః ॥ ప్రసీదతాతమాకోపంకురుమోహహతేమయి ॥ ౫౨ ॥
బలావలేపమత్తేనమయైతద్వాక్యమీరితమ్ । మోహాపహతవిజ్ఞానఃపాపోఽహం
దితిజోత్తమ ॥ ౫౩ ॥ యచ్ఛప్తోఽస్మిదురాచారస్తత్సాధుభవతాకృతమ్। రాజ్యభ్రం
శంవసుభ్రంశంప్రాప్స్యేవనతథాప్యహమ్ ॥ ౫౪ ॥ విషణ్ణోఽస్మియథాతాతతవై
వావినయేకృతే । త్రైలోక్యరాజ్యమైశ్వర్యమన్యద్వానాతిదుర్లభమ్॥ ౫౫ ॥ సం
సారేదుర్లభాస్తేతుగురవోయేభవద్విధాః । తత్ప్రసీదనమేకోపంకర్తుమర్హసిదైత్య
ప॥ ౫౬ ॥ త్వత్కోపదృష్ట్యాతాతాహంపరితప్యేనశాపతః ॥ ప్రహ్లాదః ॥ వత్సకోపో
నమోహేనజనితస్తేనతేమయా॥ ౫౭ ॥ శాపోదత్తోవివేకశ్చమోహేనాపహృతోమ
మ । యదిమోహేనమేజ్ఞానంనక్షిప్తంస్యాన్మహాసుర ॥ ౫౮ ॥ తత్కథంసర్వగం
జానన్హరింకిఞ్చిచ్ఛపామ్యహమ్। యోఽయంశాపోమయాదత్తోభవతోసురపుఙ్గ
వ॥ ౫౯ ॥ భావ్యమేతేననూనంతేతస్మాన్మాత్వంవిషీదవై । అద్యప్రభృతిదేవేశేభ
గవత్యచ్యుతేహరౌ ॥ ౬౦ ॥ భవేథాభక్తిమానీశేసతేత్రాతాభవిష్యతి। శాపంప్రా
ప్యాథమాంవీరసంస్మరేథాస్స్మృతస్త్వయా॥ ౬౧ ॥ తథాతథాయతిష్యేహంశ్రేయ
సాయోక్ష్యసేయథా । ఏవముక్త్వాసదైత్యేన్ద్రంవిరరామమహాద్యుతిః॥ ౬౨॥ అజా

శ్రీవామనమూర్త్యవతారః

యతసగోవిన్దోభగవాన్వామనాకృతిః । అవతీర్ణేజగన్నాథేతస్మిన్సర్వామరేశ్వ
రే॥ ౬౩॥ దేవాశ్చముముచుర్దుఃఖందేవమాతాదితిస్తథా । వవుర్వాతాస్సుఖస్పర్శా

విరజస్కామభూన్నభః ॥ ౬౪ ॥ ధర్మేచ సర్వభూతానాంతథామతిరజాయత । నో
ద్వేగశ్చాప్యభూత్తత్రమనుజేన్ద్రాసురేష్వపి ॥ ౬౫ ॥ తదాదిసర్వభూతానాంభూ
ష్యప్సరదివౌకసామ్ । తంజాతమాత్రంభగవాన్బ్రహ్మాలోకపితామహః ॥ ౬౬ ॥
జాతకర్మాదికంకృత్వాకృష్ణందృష్ట్వాచపార్థివ । తుష్టావదేవదేవేశమృషీణాంచైవశృ

॥ బ్రహ్మకృతవామనమూర్తిస్తుతిః ॥

ణ్వతామ్ ॥ ౬౭ ॥ బ్రహ్మా ॥ జయాధ్యేశజయాజేయజయసర్వాత్మకాత్మక । జయ
జన్మజరాపేతజయానన్తజయాచ్యుత ॥ ౬౮ ॥ జయాజితజయామేయజయావ్యక్త
స్థితేజయ । పరమార్థార్థసర్వజ్ఞజ్ఞానజ్ఞేయాత్మనిస్సృత ॥ ౬౯ ॥ జయాశేషజగత్సాక్షి
న్జగత్కర్తర్జగద్గురో । జగతోఽస్యాన్తకృద్దేవస్థితింపాలయితుంజయ ॥ ౭౦ ॥ జయాశేష
జయాశేషజయాఖిలహృదిస్థిత । జయాదిమధ్యాన్తజయసర్వజ్ఞాననిధేజయ ॥ ౭౧ ॥ ము
ముక్షుభిరనిర్దేశ్యస్వయంహృష్టజనేశ్వర । యోగినాంముక్తిఫలదదమాదిగుణభూష
ణ ॥ ౭౨ ॥ జయాతిసూక్ష్మదుర్జ్ఞేయజయస్థూలజగన్మయ । జయస్థూలాతిసూక్ష్మత్వంజ
యాతీన్ద్రియసేన్ద్రియ ॥ ౭౩ ॥ జయస్వమాయాయోగస్థశేషభోగజయాక్షర । జయై
కదంష్ట్రాప్రాన్తాగ్రసముద్ధృతవసున్ధర ॥ ౭౪ ॥ నృకేసరిన్జయారాతివక్షస్స్థలవిదారణ ।
సామ్ప్రతంజయవిశ్వాత్మన్జయవామనకేశవ ॥ ౭౫ ॥ నిజమాయాపటచ్ఛన్నజగన్మూ
ర్తేజనార్దన । జయాజితజయానేకస్వరూపైకవిధప్రభో ॥ ౭౬ ॥ వర్ధస్వవర్ధితాశేషవికా
రప్రకృతేహరే । త్వయ్యేషాజగతామీశేసంస్థితాధర్మపద్ధతిః ॥ ౭౭ ॥ నత్వామహంనచే
శానోనేన్ద్రాద్యాస్త్రిదశాహరే । నజ్ఞాతుమీశామునయస్సనకాద్యానయోగినః ॥ ౭౮ ॥
త్వన్మాయాపటసంవీతేజగత్యత్రజగత్పతే । కస్త్వాంవేత్స్యతిసర్వేశత్వత్ప్రసాదంవి
నానరః ॥ ౭౯ ॥ త్వమేవారాధితోయేనప్రసాదసుముఖప్రభో । సఏకఃకేవలోదేవ
వేత్తిత్వాంనేతరేజనాః ॥ ౮౦ ॥ తదీశ్వరేశ్వరేశానప్రభోవర్ధస్వవామన । ప్రభవా
యాస్యవిశ్వస్యవిశ్వాత్మన్పృథులోచన ॥ ౮౧ ॥ శౌనకః ॥ ఏవంస్తుతోహృషీకేశ
స్సతదావామనాకృతిః । ప్రహస్యభావగమ్భీరమువాచాబ్జసముద్భవమ్ ॥ ౮౨ ॥ స్తు
తోఽహంభవతాపూర్వమిన్ద్రాద్యైఃకశ్యపేనచ । మయాచవఃప్రతిజ్ఞాతమిన్ద్రస్యభు
వనత్రయమ్ ॥ ౮౩ ॥ భూయశ్చాహంస్తుతోదేవ్యాతస్యాశ్చాపిప్రతిశ్రుతమ్ । య
థాశక్రాయదాస్యామిత్రైలోక్యంహతకణ్టకమ్ ॥ ౮౪ ॥ సోఽహంతథాకరిష్యామిమ
హేన్ద్రోజగతఃపతిః । భవిష్యతిసహస్రాక్షస్సత్యమేతద్బ్రవీమివః ॥ ౮౫ ॥ తతః
కృష్ణాజినంబ్రహ్మాహృషీకేశాయదత్తవాన్ । యజ్ఞోపవీతంభగవాన్దదౌతస్మైబృహస్ప
తిః ॥ ౮౬ ॥ ఆషాఢమదదాద్దణ్డంమరీచిర్బ్రహ్మణస్సుతః । కమణ్డలుంవసిష్ఠశ్చకౌశం
వేదమథాఙ్గిరాః ॥ ౮౭ ॥ అక్షసూత్రంచపులహఃపులస్త్యస్సితవాససీ । ఉపతస్థుశ్చ
తంవేదాఃప్రణవోచ్చారభూషణాః ॥ ౮౮ ॥ శాస్త్రాణ్యనేకానితథాసాఙ్ఖ్యయోగో

శ్రీవామనమూర్తేర్బలియజ్ఞవాటగమనమ్.

త్తయశ్చయాః । సవామనోజటీదణ్డీఛత్రీభృతకమణ్డలుః ॥ ౮౯ ॥ సర్వదేవమయోభూత్వాబలేరధ్వరమభ్యగాత్ । యత్రయత్రపదంభూయోభూభాగేవామనోదదౌ॥౯౦ ॥ దదాతిభూమిర్వివరంతత్రతత్రాతిపీడితా। సవామనోజడగతిర్మృదుగచ్ఛన్సపర్వతామ్॥౯౧॥సాబ్ధిద్వీపవతీంసర్వాంచాలయామాసమేదినీమ్ ॥ ౯౨॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకార్జునసంవాదే శ్రీవామనచరిత్రేవామనస్యబలియజ్ఞవాటగమనంనామ త్రిచత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

శ్రీవామనమూర్తిసమాగమసమయేబలిశుక్రసంవాదః.

శౌనకః ॥ సపర్వతవనాముర్వీందృష్ట్వాసఙ్క్షోభితాంబలిః । పప్రచ్ఛోశనసంశుద్ధంప్రణిపత్యకృతాఞ్జలిః ॥ ౧ ॥ ఆచార్యక్షోభమాయాతాసాద్రిద్వీపవనామహీ। కస్మాచ్చనాసురాన్భాగాన్ప్రతిగృహ్ణన్తివహ్నయః॥ ౨ ॥ ఇతిపృష్టోథబలినాకావ్యోవేదవిదాంవరః। ఉవాచదైత్యాధిపతించిరంధ్యాత్వామహామతిః॥ ౩ ॥ అవతీర్ణోజగద్యోనిఃకశ్యపస్యగృహేహరిః । వామనేనేహరూపేణపరమాత్మాసనాతనః॥౪॥సనూనంయజ్ఞమాయాతితవదానవపుఙ్గవ । తత్పాదన్యాసవిక్షోభాదియంప్రచలితామహీ॥౫॥ కమ్పన్తేగిరయశ్చామీక్షుభితోమకరాలయః । నైనంభూతపతింభూమిస్సమర్థావోఢుమీశ్వరమ్ ॥ ౬॥ సదేవాసురగన్ధర్వయక్షరాక్షసపుఙ్గవా। అనేనైవభృతాభూమిరాపోగ్నిఃపవనోనభః ॥ ౭ ॥ ధారయత్యఖిలానీశోమన్వాదీంశ్చమహాసురాన్ । ఇయమస్యజగద్ధేతోర్మాయాకృష్ణస్యగహ్వరీ ॥ ౮ ॥ ధార్యధారకభావేనయయాసమ్పీడితంజగత్ । తత్సన్నిధానాదసురాభాగార్హానాసురోత్తమ ॥ ౯ ॥ భుఞ్జతేనాసురాన్భాగానమీత్రేనైవవహ్నయః ॥ బలిః ॥ ధన్యోహంకృతపుణ్యశ్చయన్మేయజ్ఞపతిస్స్వయమ్ ॥ ౧౦ ॥ యజ్ఞమభ్యాగతోబ్రహ్మన్మత్తఃకోభ్యధికఃపుమాన్। యంయోగినస్సదోద్యుక్తాఃపరమాత్మానమవ్యయమ్ ॥ ౧౧॥ ద్రష్టుమిచ్ఛన్తిదేవేశంసమేఽధ్వరముపైష్యతి। హోతాభాగప్రదోయంచయముద్గాతాచగాయతి॥ ౧౨॥ తమధ్వరేశ్వరంవిష్ణుంమత్తఃకోన్యఉపైష్యతి । సర్వేశ్వరేశ్వరేకృష్ణేమదధ్వరముపాగతే ॥ ౧౩ ॥ యన్మయాచార్యకర్తవ్యంతన్మమాదేష్టుమర్హసి ॥ శుక్రః॥ యజ్ఞభాగభుజోదేవావేదప్రామాణ్యతోసుర॥౧౪ ॥ త్వయాతుదానవాదైత్యామఖభాగభుజఃకృతాః । అయంచదేవస్సత్వస్థఃకరోతిస్థితిపాలనమ్ ॥ ౧౫ ॥ విసృష్టేరనుచాత్తేచస్వయమత్తిప్రజాఃప్రభుః। త్వత్కృతేభవితానూనందేవోవిష్ణుస్స్థితాస్థితః॥ ౧౬॥ విదిత్వైతన్మహాభాగకురుయత్నమనాగతమ్ । త్వయాహిదైత్యాధిపతేస్వల్పకేపిహివస్తుని ॥ ౧౭ ॥ ప్రతిజ్ఞానహివోఢవ్యావాచ్యంసామవృథాఫలమ్ । నాలందాతు

మహాందేవదైత్యవాచ్యంత్వయావచః ॥ ౧౭ ॥ మరుత్తాంవైవిభూత్యర్థంప్రవృత్తస్స
మహాసుర ॥ బలిః ॥ బ్రహ్మన్కథమహంబ్రూయామన్యేనాపిహియాచితః ॥ ౧౮ ॥
నాస్తీతికిముదేవేనసంసారాఘౌఘహారిణా । వ్రతోపవాసైర్వివిధైః ప్రతిగ్రా
హ్యతేహరిః ॥ ౨౦ ॥ సచేద్వక్ష్యతిదేహీతిగోవిన్దఃకిమతోధికమ్ । యదర్థముపవా
సాద్యైర్దమశౌచగుణాన్వితైః ॥ ౨౧ ॥ యజ్ఞాఃక్రియన్తేదేవేశస్సమాందేహీతివక్ష్య
తి। తత్సాధుసుకృతంకర్మతపస్సుచరితంతునః ॥ ౨౨ ॥ యన్మయాదత్తమీశేశస్స్వ
యమాదాస్యతేహరిః । గురోనాస్తీత్యహంవక్ష్యేనస్పృహాగతమీశ్వరమ్ ॥ ౨౩ ॥
వఞ్చయేద్యదిమాంప్రాప్తంవృథామేజన్మనఃఫలమ్ । యజ్ఞేస్మిన్యదియజ్ఞేశోయాచతే
మాంజనార్దనః॥ ౨౪ ॥ నిజమూర్ధానమప్యత్రప్రదాస్యామ్యవిచారితమ్ । నాస్తీతియ
న్మయానోక్తమన్యేషామపియాచతామ్ ॥ ౨౫ ॥ వక్ష్యామికథమద్యైతన్నతదభ్య
స్తమచ్యుతే । శ్లాఘ్యఏవహిధీరాణాందానాదాపత్సమాగమః ॥ ౨౬ ॥ నాబాధ
కారియద్దానంతదఙ్గబలవత్కథమ్।మద్రాష్ట్రేనాసుఖీకశ్చిన్నదరిద్రోనచాతురః॥ ౨౭॥
నాభూషితోనచోద్విగ్నోనస్రగాదివివర్జితః। హృష్టఃపుష్టస్సుగన్ధిశ్చతృప్తస్సర్వసుఖా
న్వితః॥ ౨౮ ॥ జనస్సర్వోమహాభాగకిముతాహంసదాసుఖీ। ఏతద్విశిష్టపాత్రోయం
దానబీజంమహాఫలమ్ ॥ ౨౯ ॥ విదితంభృగుశార్దూలమయైతత్త్వత్ప్రసాదతః। ఏత
ద్విజానతాదానబీజంపతతిచేద్గురో ॥ ౩౦ ॥ జనార్దనమహాపాత్రేకింనప్రాప్తంత
తోమయా । మత్తోదానమవాప్యైషయదపుష్ణాతిదేవతాః॥ ౩౧ ॥ ఉపభోగాద్దశగు
ణందానంశ్లాఘ్యతరంతతః । మత్ప్రసాదపరోనూనంయజ్ఞేనారాధితోహరిః॥ ౩౨ ॥
తేనాభ్యేతినసన్దేహోదర్శనాదుపకారకృత్ । అథకోపేనవాభ్యేతిదేవభాగోప
రోధినమ్ ॥ ౩౩ ॥ మాంనిహన్తుమనాశ్చైవవధశ్శ్లాఘ్యతరోచ్యుతాత్ । యన్మ
యంసర్వమేవేదంనాప్రాప్యంతస్యవిద్యతే ॥ ౩౪ ॥ సమాంయాచితుమభ్యేతినాను
గ్రహాన్ముఞ్చతేహరిః । సృజత్యాత్మేచ్ఛయాసర్వంచేతసైవాపహన్తియః॥ ౩౫॥ సమాం
హన్తుంహృషీకేశఃకథంస్వయముపైష్యతి । ఏతద్విదిత్వానగురోదానవిఘ్నకరేణ
చ॥ ౩౬॥ త్వయాభావ్యంజగన్నాథేగోవిన్దేసముపస్థితే ॥ శౌనకః ॥ ఇత్యేవంవదత
స్తస్యప్రాప్తస్తత్రజగత్పతిః ॥ ౩౭ ॥ సర్వదేవమయోచిన్త్యోమాయావామనరూప
ధృక్ । తందృష్ట్వాయజ్ఞవాటాన్తఃప్రవిష్టమసురాఃప్రభుమ్ ॥ ౩౮ ॥ జగ్ముస్సభాస
దఃక్షోభంతేజసాతస్యనిష్ప్రభాః।జేపుశ్చమునయస్తత్రయేసమేతామహాధ్వరే॥ ౩౯॥
బలిశ్చైవాఖిలంజన్మమేనేసఫలమాత్మనః। తతస్సఙ్క్షోభమాపన్నోనకశ్చిత్కిఞ్చిదుక్త
వాన్॥ ౪౦ ॥ ప్రత్యేకందేవదేవేశంపూజయామాసచేతసా।అథాసురపతింప్రహ్వం
దృష్ట్వామునివరాంశ్చతాన్॥ ౪౧ ॥ దేవదేవపతిస్సాక్షాద్విష్ణుర్వామనరూపధృక్।
తుష్టావయజ్ఞంవహ్నించయజమానమథర్త్విజః ॥ ౪౨ ॥ యజ్ఞకర్మాధికారస్థా
న్సదస్యాన్ద్రవ్యసమ్పదః । తతఃప్రసన్నాస్స్వఖిలావామనంప్రతితత్క్షణాత్ ॥ ౪౩॥

బలికృతవామనపూజాది.

యజ్ఞవాటస్థితం ధీరం సాధు సాధ్విత్యుదీరయన్ । అర్ఘ్యమాదాయ చ బలిః ప్రోద్భూతపులకస్తథా ॥ ౪౪ ॥ పూజయామాస గోవిన్దం ప్రాహ దేవం చ సోఽసురః ॥ బలిః ॥ సువర్ణరత్నసఙ్ఘానాం గజానామమితం తథా ॥ ౪౫ ॥ స్త్రియో వస్త్రాణ్యలఙ్కారాంస్తథా గ్రామాంశ్చ పుష్కలాన్ । సర్వాద్రిసకలాముర్వీం త్వం గృహాణ యథేప్సితమ్ ॥ ౪౬ ॥ తద్దదామి వృణుష్వేదమర్థయస్వ చ యత్ప్రియమ్ । ఇత్యుక్తో దైత్యపతినా ప్రీతిమానచ్యుతస్తతః ॥ ౪౭ ॥ ప్రాహ సస్మితగమ్భీరం భగవాన్వామనాకృతిః । మమాగ్నిశరణార్థాయ దేహి రాజన్పదత్రయమ్ ॥ ౪౮ ॥ సువర్ణగ్రామరత్నాది తదర్థిభ్యః ప్రదీయతామ్ ॥ బలిః ॥ త్రిభిః ప్రయోజనం కిం తే పదైః పదవతాం వర ॥ ౪౯ ॥ శతం శతసహస్రం వా పదానాం మార్గతాం భవాన్ ॥ వామనః ॥ ధర్మబుద్ధ్యా దైత్యపతే కృతకృత్యోఽస్మి తావత ॥ ౫౦ ॥ అన్యేషామర్థినాం విత్తమిచ్ఛాతాం దాస్యతే భవాన్ ॥ శౌనకః ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు గదితం వామనస్య మహాత్మనః ॥ ౫౧ ॥ దదౌ తస్మై మహాబాహుర్వామనాయ పదత్రయమ్ । పాణౌ తు పతితే తోయే వామనోఽభూదవామనః ॥ ౫౨ ॥

శ్రీవామనేన సర్వదేవమయస్వరూపప్రదర్శనమ్.

సర్వదేవమయం రూపం దర్శయామాస తత్క్షణాత్ । చన్ద్రసూర్యౌ చ నయనే ద్యౌర్మూర్ధా చరణౌ క్షితిః ॥ ౫౩ ॥ పాదాఙ్గుల్యః పిశాచాశ్చ హస్తాఙ్గుల్యస్తు గుహ్యకాః । విశ్వేదేవాశ్చ జానుస్థా జఙ్ఘే సాధ్యాస్సురోత్తమాః ॥ ౫౪ ॥ యక్షా నఖేషు సమ్భూతా రేఖాభ్యోఽప్సరసస్తథా । దృష్టిర్ఋక్షాణ్యశేషాణి కేశాస్సూర్యాంశవః ప్రభో ॥ ౫౫ ॥ తారకా రోమకూపాణి రోమాణ్యోషధయస్తథా । బాహవో విదిశస్తస్య దిశః శ్రోత్రే మహాత్మనః ॥ ౫౬ ॥ అశ్వినౌ శ్రవణే తస్య నాసా వాయుర్మహాత్మనః । ప్రసాదశ్చన్ద్రమా దేవో మనో ధర్మం సమాశ్రితః ॥ ౫౭ ॥ సత్యం తస్యాభవద్వాణీ జిహ్వా దేవీ సరస్వతీ । గ్రీవాదితిర్దేవమాతా విద్యాస్తద్వలయస్తథా ॥ ౫౮ ॥ స్వర్గద్వారమభూన్మైత్రం త్వష్టా పూషా చ తద్భ్రువౌ । ముఖే వైశ్వానరశ్చాస్య వృషణౌ తు ప్రజాపతిః ॥ ౫౯ ॥ హృదయం చ పరం బ్రహ్మ పుంస్త్వం వై కశ్యపో మునిః । పృష్ఠే చ వసవో దేవా మరుతస్సర్వసన్ధిషు ॥ ౬౦ ॥ సర్వసూక్తాని దశనా జ్యోతీంషి విమలాః ప్రభాః । వక్షఃస్థలే మహాదేవో హృది చాస్య మహార్ణవాః ॥ ౬౧ ॥ ఉదరే చాస్య గన్ధర్వాస్సమ్భూతాశ్చ మహాబలాః । లక్ష్మీర్మేధా ధృతిః కాన్తిస్సర్వా విద్యాశ్చ వై కటౌ ॥ ౬౨ ॥ సర్వజ్యోతీంషి జానీహి తస్య తత్పరమం మహః । తస్య దేవాదిదేవస్య తేజః ప్రోద్భూతముత్తమమ్ ॥ ౬౩ ॥ స్తనౌ కుక్షీ చ వేదాశ్చ ఉదరే చ మహామఖాః । ఇష్టయః పశుబన్ధాశ్చ ద్విజానాం చేష్టితాని చ ॥ ౬౪ ॥ తస్య దేవమయం రూపం దృష్ట్వా విష్ణోర్మహాబలాః । ఉపాసర్పన్త దైతేయాః పతఙ్గా ఇవ పావకమ్ ॥ ౬౫ ॥ ప్రమథ్య సర్వానసురాన్పాదహస్తతలైర్వి

భుః । కృత్వారూపంమహాకాయంజహారాసురమేదినీమ్ ॥ ౧౬ ॥ తస్యవిక్రమ
తోభూమించన్ద్రాదిత్యౌస్తనాన్తరే। నభోవిక్రమమాణస్యసక్థిదేశేస్థితావుభౌ ॥౧౭॥
పరంవిక్రమమాణస్యజానుమూలేప్రభాకరౌ। విష్ణోరాస్తాంమహీపాలదేవపాలనకర్మ
ణి॥౧౮॥ జిత్వాలోకత్రయంకృత్స్నంహత్వాచాసురపుఙ్గవాన్ । పురన్దరాయత్రై

॥ త్రివిక్రమనియోగాద్బలేఃపాతాళగమనమ్. ॥

లోక్యందదౌవిష్ణురురుక్రమః॥ ౧౯ ॥ సుతలంనామపాతాళమధస్తాద్వసుధాతలాత్
బలేర్దత్తంభగవతావిష్ణునాప్రభవిష్ణునా ॥ ౨౦ ॥ అథదైత్యేశ్వరంప్రాహవిష్ణుస
ర్వేశ్వరేశ్వరః । యత్త్వయాసలిలందత్తంగృహీతంపాణినామయా॥ ౨౧ ॥ కల్ప
ప్రమాణంతస్మాత్తేభవిష్యత్యాయురుత్తమమ్ । వైవస్వతేతథాతీతేబలేమన్వన్తరే
తథా ॥ ౨౨ ॥ సావర్ణికేతుసమ్ప్రాప్తేభవానిన్ద్రోభవిష్యతి। సామ్ప్రతందేవరా
జాయత్రైలోక్యమఖిలంమయా॥ ౨౩ ॥దత్తంచతుర్యుగానాంచసాధికాహ్యేకస
ప్తతిః । నియన్తవ్యామయాసర్వేయేతస్యపరిపన్థినః ॥ ౨౪ ॥ తేనాహంపరయాభ
క్త్యాపూర్వమారాధితోబలే।సుతలంనామపాతాళంత్వమాసాద్యమనోరమమ్॥౨౫॥
వసాసురమమాదేశంయథావత్పరిపాలయన్ । తత్రదివ్యాఙ్గనోపేతేప్రాసాదశతస
ఙ్కులే ॥ ౨౬ ॥ ప్రోత్ఫుల్లపద్మసరసిసరచ్ఛుభ్రసరిద్వరే । సుగన్ధిధూపస్రగ్వస్త్ర
చామరారుణభూషితే ॥ ౨౭ ॥ స్రక్చన్దనాదిముదితేగేయనృత్యమనోరమే । పానా
న్భోగవివిధాన్భుఞ్జానస్త్వంమహాసుర॥ ౨౮ ॥మమాజ్ఞయాకాలమిమంతిష్ఠస్త్రీ
శతసంవృతః।యావత్సురైశ్చవిప్రైశ్చనవిరోధంకరిష్యసి॥ ౨౯ ॥తావదేతాన్మహాభో
గానవాప్స్యసిమహాసుర । యదాచదేవవిప్రాణాంవిరోధంత్వంకరిష్యసి ॥౩౦॥ వ
ధిష్యన్తితదాపాశావారుణాస్త్వామసంశయమ్ । ఏతద్విదిత్వావచనంమయాజ్ఞప్తం
విశేషతః॥౩౧॥నవిరోధస్సురైఃకార్యోవిప్రైర్వాదైత్యసత్తమ।ఇత్యేవముక్తోదేవేనవి
ష్ణునాప్రభవిష్ణునా॥ ౩౨ ॥ బలిఃప్రాహమహారాజప్రణిపత్యముదాన్వితః॥ బలిః ॥ త
త్రాసతోమేపాతాళేభగవన్భవదాజ్ఞయా ॥ ౩౩ ॥ కింభవిష్యత్యుపాదానముపభో
గోపపాదకమ్ ॥ విష్ణుః ॥ * దానానియానిదత్తానిశ్రద్ధయాశ్రోత్రియేషుచ ॥ ౩౪ ॥
హుతానిశ్రద్ధయాయానితానిదాస్యన్తితేఫలమ్ । సదక్షిణాస్తథాయజ్ఞక్రియాశ్చ
వివిధాఃకృతాః ॥ ౩౫ ॥ ఫలానితవదాస్యన్తిఅధీతానివ్రతానిచ ॥ శౌనకః ॥ బలే
ర్వరమిమందత్వాశక్రస్యత్రిదివంతథా॥ ౩౬ ॥వామనేనైవరూపేణజగామాదర్శనం
హరిః । శశాసచయథాపూర్వమిన్ద్రస్త్రైలోక్యమూర్జితమ్॥ ౩౭ ॥ సిషేవేచవరా
న్కామాన్బలిఃపాతాళమాస్థితః । ఇహైవదేవదేవేనబద్ధోసౌదానవోత్తమః ॥ ౩౮ ॥
దేవానాంకార్యకరణేభూయోపిజగతిస్థితః । సమ్బన్ధీతేమహాభాగాద్వారకాయాం

---

* దానాన్యవిధిదత్తానిశ్రాద్ధాన్యశ్రోత్రియాణిచ । హుతాన్యశ్రద్ధయాయానితానిదాస్యన్తితే ఫలమ్॥ అదక్షిణాస్తథాయజ్ఞాఃక్రియాశ్చావిధినాకృతాః । ఫలానితవదాస్యన్తిఅధీతాన్యవ్రతానిచ॥

వ్యవస్థితః ॥ ౮౯ ॥ దానవానాంవినాశాయభూభారోత్తారణాయచ । జాతోయదుకులేకృష్ణోభవతశ్శత్రునిగ్రహే ॥ ౯౦ ॥ సహాయభూతస్సారథ్యంకరిష్యతిబలానుజః॥ సూతః ॥ ఏతత్సర్వంసమాఖ్యాతంవామనస్యచధీమతః ॥ ౯౧ ॥ అవతారంమహావీరశ్రోతుమిచ్ఛస్తవార్జున ॥ అర్జునః ॥ శ్రుతవానిహతేపృష్టంమాహాత్మ్యంకేశవస్యచ ॥ ౯౨ ॥ గఙ్గాద్వారమితోయాస్యామ్యనుజ్ఞాందేహిమేవిభో।ఏవముక్త్వాయయౌపార్థోనైమిశంశౌనకోగతః॥ ౯౩ ॥సూతః॥ఇత్యేతద్దేవదేవస్యవిష్ణోర్మాహాత్మ్యముత్తమమ్ । వామనస్యపఠేద్యస్తుసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే॥ ౯౪ ॥బలిప్రహ్లాదసంవాదంమన్త్రితంబలిశుక్రయోః । బలేర్విష్ణోశ్చకథితంయస్స్మరిష్యతిమానవః॥ ౯౫ ॥ నాధయోవ్యాధయస్తస్యనచమోహాకులంమనః । భవిష్యతికురుశ్రేష్ఠమనుజస్యకథంచన ॥ ౯౬ ॥ చ్యుతరాజ్యోనిజంరాజ్యమిష్టప్రాప్తిర్వియోగవాన్ । అవాప్నోతిమహాభాగనరశ్శ్రుత్వాకథామిమామ్ ॥ ౯౭ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకార్జునసంవాదే శ్రీవామనచరిత్రేబలేః పాతాళ
నియమనంనామ చతుశ్చత్వారింశదుత్తరద్వి శతతమోధ్యాయః

వరాహావతారచరిత్రప్రారమ్భః

అర్జునః ॥ ప్రాదుర్భావాన్పురాణేషువిష్ణోరమితతేజసః । సతాంకథయతాం విప్రవారాహఇతినశ్శ్రుతమ్ ॥ ౧ ॥ జానేనతస్యచరితంనవిధానంనవిస్తరమ్। నకర్మగుణసంస్థానంనవాప్యస్తంమనీషిణః ॥ ౨ ॥ కిమాత్మకోవరాహోసౌకామూర్తిః కాస్యదేవతా । కింప్రమాణంప్రభావఃకఃకింవానేనపురాకృతమ్॥ ౩ ॥ ఏతన్మేశంసతత్త్వేనవరాహోత్పత్తివిస్తరమ్ । యథార్థంచసమేతానాంద్విజాతీనాంవిశేషతః॥ ౪॥శౌనకః ॥ ఏతత్తేకీర్తయిష్యామిపురాణంబ్రహ్మసమ్మితమ్। మహావరాహచరితంకృష్ణస్యాద్భుతకర్మణః ॥ ౫ ॥ ఏషనారాయణోరాజన్వారాహంవపురాస్థితః । దంష్ట్రయాగాంసముద్రస్థాముజ్జహారారిమర్దనః ॥ ౬ ॥ ఛన్దోగిర్భిరుదారాభిశ్శ్రుతిభిస్సమలఙ్కృతః । మనఃప్రసన్నతాంకృత్వానిబోధవిజయాధునా ॥ ౭ ॥ ఇదంపురాణంపరమంపుణ్యంవేదైశ్చసమ్మితమ్ । నానాశ్రుతిసమాయుక్తంవరాహచరితంమహత్ ॥ ౮ ॥ పురాణవేదమఖిలంసాఙ్ఖ్యయోగంచవేదయః । కార్త్స్నేననవిధినాప్రోక్తంసౌఖ్యార్థంవైవదిష్యతి ॥ ౯ ॥ విశ్వేదేవాస్తథాసాధ్యారుద్రాదిత్యాస్తథాశ్వినౌ । ప్రజానాంపతయశ్చైవసప్తచైవమహర్షయః ॥ ౧౦ ॥ మనస్సఙ్కల్పజాశ్చైవపూర్వజాఋషయస్తథా । వసవోమరుతశ్చైవగన్ధర్వాయక్షరాక్షసాః ॥ ౧౧ ॥ దైత్యాఃపిశాచానాగాశ్చభూతానివివిధానిచ । బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియావైశ్యాశ్శూద్రామ్లేచ్ఛాశ్చయేభువి॥ ౧౨ ॥ చతుష్పదానిసర్వాణితిర్యగ్యో

నిశతానిచ । జఙ్గమానిచసత్త్వానియచ్చాన్యజ్జీవసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౩ ॥ పూర్ణేయుగస
హస్రాన్తేబ్రాహ్మేఽహనితథాగతే। నిర్వాణేసర్వభూతానాంసర్వోత్పత్తిసముద్భ
వే॥౧౪ ॥ హిరణ్యరేతాస్త్రిశిఖస్తతోభూత్వావృషాకపిః । శిఖాభిర్వ్యథయల్లోకా
నశేషానిహదేహినః ॥ ౧౫ ॥ దహ్యమానాస్తతస్తస్యతేజోరాశిభిరుచ్ఛ్రితైః । వి
వర్ణవర్ణాదగ్ధాఙ్గాహతార్చిష్మద్భిరాననైః ॥ ౧౬ ॥ సాఙ్గోపనిషదోవేదాస్సేతిహాస
పురాణకాః । విద్యాస్సర్వాఃక్రియాశ్చైవసర్వధర్మపరాయణాః ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మాణ
మగ్రతఃకృత్వాప్రభవంవిశ్వతోముఖమ్ । సర్వేదేవగణాశ్చైవత్రయస్త్రింశచ్చకోట
యః ॥ ౧౮ ॥ తస్మిన్నహనిసమ్ప్రాప్తేతంహంసంమహాదక్షరమ్ । ప్రవిశన్తిమహా
త్మానంహరింనారాయణంప్రభుమ్ ॥ ౧౯ ॥ తేషాంభూయఃప్రవృత్తానాంనిధనోత్ప
త్తిరిష్యతే । యథాసూర్యస్యసతతముదయాస్తమనేత్విహ ॥ ౨౦ ॥ పూర్ణేయుగస
హస్రాన్తేకల్పేనిశ్శేషఉచ్యతే । యస్మిఞ్జీవకృతంసర్వంనిశ్శేషంసమతిష్ఠత ॥ ౨౧ ॥
సంహృత్యలోకానఖిలాన్సదేవాసురపన్నగాన్ । కృత్వాత్మసంస్థంభగవానాస్తఏ
కోజగత్పతిః ॥ ౨౨ ॥ యస్స్రష్టాసర్వభూతానాంకల్పాన్తేషుపునఃపునః । అవ్య
యశ్శాశ్వతోదేవోయస్యసర్వమిదంజగత్ ॥ ౨౩ ॥ నష్టార్కకిరణేలోకేచన్ద్రగ్ర
హవివర్జితే । త్యక్తధూమాగ్నిపవనేత్యక్తయజ్ఞవషట్క్రియే ॥ ౨౪ ॥ అపక్షిగణ
సఙ్ఘాతేసర్వప్రాణిహరేపథి । అమర్యాదాకులేరౌద్రేసర్వతస్తమసావృతే ॥ ౨౫ ॥
అదృశ్యేసర్వలోకేస్మిన్నభావేసర్వకర్మణామ్ । ప్రశాన్తేసర్వసమ్పాతేనష్టేవైరిప
రిగ్రహే ॥ ౨౬ ॥ గతేస్వభావసంస్థానేలోకేనారాయణాత్మకే । పరమేష్ఠీహృ
షీకేశశ్శయనాయోపచక్రమే ॥ ౨౭ ॥ పీతవాసాలోహితాక్షఃకృష్ణోజీమూతసన్ని
భః । శిఖాసహస్రవికచంజటాభారంసముద్వహన్ ॥ ౨౮ ॥ శ్రీవత్సలక్ష్మసంయుక్తం
రక్తచన్దనభూషితమ్ । వక్షోబిభ్రన్మహాబాహుస్సవిద్యుదివతోయదః ॥ ౨౯ ॥ పు
ణ్డరీకసహస్రేణస్రగస్యశుశుభేశుభా । పత్నీతస్యస్వయంలక్ష్మీర్దేహమావృత్యతి
ష్ఠతి ॥ ౩౦ ॥ తతస్స్వపితిశాన్తాత్మాసర్వలోకసుఖావహః । కిమప్యమితయోగా
త్మానిద్రాయోగముపాగతః ॥ ౩౧॥ తతోయుగసహస్రేతుపూర్ణేపురుషసత్తమః।
స్వయమేవవిభుర్భూత్వాబుధ్యతేవిబుధాధిపః ॥ ౩౨॥ తతశ్చిన్తయతేభూయస్సృ
ష్టింలోకస్యలోకకృత్ । నరాన్దేవగణాంశ్చైవపారమేష్ఠ్యేనకర్మణా॥ ౩౩॥తతస్స
శ్చిన్తయన్కార్యంవేదేషుసమితిఞ్జయః । సద్భావంసర్వలోకస్యవిదధాతిసతాంగ
తిః॥ ౩౪ ॥ కర్తాచైవవికర్తాచసంహర్తాచప్రజాపతిః । నారాయణఃపరంసత్యంనా
రాయణఃపరంపదమ్ ॥ ౩౫ ॥ నారాయణఃపరోయజ్ఞోనారాయణఃపరాగతిః। సస్వ
యమ్భూరితిజ్ఞేయస్సస్రష్టాభువననాధిపః ॥ ౩౬ ॥ ససర్వమితివిజ్ఞేయోహ్యేషయ
జ్ఞఃప్రజాపతిః । యద్వేదితవ్యంత్రిదశైస్తద్దైవపరివర్తతే ॥ ౩౭ ॥ యచ్చవేద్యంభ
గవతోదేవాఅపినతద్విదుః । ప్రజానాంపతయస్సర్వేఋషయశ్చసహామరైః॥౩౮॥

నాస్యాన్తమధిగచ్ఛన్తివిచిన్వన్తఇతిశ్రుతిః । యదస్యపరమంరూపంనతత్పశ్యన్తిదేవ
తాః ॥ ౩౯ ॥ ప్రాదుర్భావేతుయద్రూపంతత్పశ్యన్తిదివౌకసః। దర్శితంయదనేనైవత
ద్దేవేక్షన్తిదేవతాః ॥ ౪౦ ॥ యన్నదర్శితవానేవకస్తదన్వేష్టుమర్హతి । గ్రామణీస్స
ర్వభూతానామగ్నిమారుతయోర్గతిః ॥ ౪౧ ॥ తేజసస్తమసశ్చైవనిధానమమృతస్య
చ । చతురాశ్రమధర్మేశశ్చాతుర్హోత్రఫలాశనః ॥ ౪౨ ॥ చతుస్సాగరపర్యన్తశ్చాతు
ర్యుగనివర్తకః । తదేషసంహృత్యజగత్కృత్వాగర్భస్థమాత్మనః ॥ ౪౩ ॥ ముమో
చాణ్డంమహాయోగీధృతంవర్షసహస్రకమ్ ॥ సురాసురద్విజభుజగాప్సరోగణైర్ద్రుమౌ
షధిక్షితిధరయక్షగుహ్యకైః ॥ ౪౪ ॥ ప్రజాపతిశ్శ్రుతిభిరసఙ్కులంతదాసవైస్సృజ
జ్జగదిదమాత్మనాప్రభుః ॥ ౪౪౫ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే శౌనకార్జునసంవాదే వరాహచరిత్రేదైనందినప్రళయ
కథనంనామపఞ్చచత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

శౌనకః ॥ జగదణ్డమిదంసర్వమాసీద్దివ్యంహిరణ్మయమ్ । ప్రజాపతేరియం
మూర్తిరితీయంవైదికీశ్రుతిః ॥ ౧ ॥ తత్తువర్షసహస్రాన్తేబిభేదోర్ధ్వముఖంవిభుః ।
లోకసర్జనహేతోశ్చబిభేదాధోముఖంతతః॥ ౨॥ భూయోష్టధాబిభేదాణ్డంవిష్ణుర్వై
లోకజన్మకృత్ । చకారజగతశ్చాత్రవిభాగంసవిభాగకృత్ ॥ ౩ ॥ యచ్ఛిద్రమూ
ర్ధ్వమాకాశంవివరాకృతితాంగతమ్। విహితంవిశ్వయోగేనయదధస్తద్రసాతలమ్॥౪॥
యదణ్డమకరోత్పూర్వందేవోలోకచికీర్షయా । తత్రయత్సలిలేస్కన్నముల్బంత
త్కాఞ్చనోగిరిః ॥ ౫ ॥ శైలైస్సహస్రైర్గహనావిషమామేదినీతథా । తైశ్చపర్వ
తజాలౌఘైర్బహుయోజనవిస్తరైః ॥ ౬ ॥ పీడితాగురుభిర్దేవీవ్యథితామేదినీతదా ।
సహోమహైర్భూమిబలందివ్యంనారాయణాత్మకమ్ ॥ ౭ ॥ హిరణ్మయంజగత్సృష్టంతే
జోవైజాతరూపిణమ్ । అశక్తావైధారయితుమధస్తాత్ప్రవివేశసా॥ ౮ ॥ పీడ్యమా
నాభగవతస్తేజసాతస్యసాక్షితిః।పృథ్వీంవిశన్తీందృష్ట్వాతుతామధోమధుసూదనః॥౯॥
ఉద్ధారార్థంమనశ్చక్రేతస్యావైహితకామ్యయా ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ మత్తేజపసావ
సుధాసమాసాద్యతపస్వినీ॥ ౧౦॥ రసాతలంప్రవిష్టాసిపఙ్కేగౌరివదుర్బలా ॥ పృథివీ॥

శ్రీభూదేవీకృతవిష్ణుస్తుతిః.

త్రివిక్రమాయామితవిక్రమాయమహావరాహాయసురోత్తమాయ ॥ ౧౧ ॥ శ్రీశార్ఙ్గచ
క్రాసిగదాధరాయనమోస్తుతేదేవవరప్రసీద । తవదేహాజ్జగజ్జాతంపుష్కరద్వీపము
త్థితమ్ ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మణమిహలోకానాంభూతానాంశాశ్వతంవిదుః । తవప్రసా
దాద్దేవోయందివంభుఙ్క్తేపురన్దరః॥ ౧౩ ॥ * తవక్రోధాద్వినిర్ధూతాస్సర్వేదైత్యాజ

* తవక్రోధాద్ధిబలంబాణ్ణనాద్దనజతోఽనిః.

నార్దన । ధాతావిధాతాసంహర్తాత్వయిసర్వంప్రతిష్ఠితమ్॥ ౧౪ ॥ మనుఃకృతాన్తో
నియతంజ్వలనఃపవనోఘనః । వర్ణాశ్చాశ్రమధర్మాశ్చసాగరాస్తరవోఽచలాః॥౧౫॥
నద్యోధర్మశ్చకామశ్చయజ్ఞోయజ్ఞస్యయాఃక్రియాః । విద్యావేద్యంచసత్త్వంచహ్రీ
శ్రీఃకీర్తిర్ధృతిఃక్షమా ॥ ౧౬ ॥ పురాణంవేదవేదాఙ్గంసాఙ్ఖ్యంయోగోభవాభవౌ।
జఙ్గమంస్థావరంచైవభవిష్యంచభవచ్చయత్ ॥ ౧౭ ॥ సర్వంతచ్చత్రిలోకేషుప్ర
భావోపహితంతవ । త్రిదశోదారఫలదస్స్వర్గస్త్రీచారుపల్లవః॥ ౧౮ ॥ సర్వలోకమ
నఃకాన్తస్సర్వసత్త్వమనోహరః । విమానానేకవిటపస్తోయదామ్బుమధుస్రవః॥ ౧౯॥
దివ్యలోకమహాస్కన్ధస్సత్యలోకప్రశాఖవాన్ । కాలోభూత్వాప్రసన్నాభిరద్భిర్హ్లా
దయతేపునః ॥ ౨౦ ॥ సాగరాకారనిర్యాసోరసాతలజలాశ్రయః । నాగేన్ద్రపాద
పోపేతోజన్తుపక్షినిషేవితః॥౨౧॥శీలాచారార్యగన్ధశ్చసర్వలోకమయోద్రుమః।ద్వా
దశార్కమయద్వీపోరుద్రైకాదశపత్తనః॥ ౨౨॥ వస్వష్టాచలసంయుక్తస్త్రైలోక్యా
మ్భోమహోదధిః । సిద్ధసాధ్యోర్మిసలిలస్సుపర్ణానిలసేవితః ॥ ౨౩ ॥ దైత్యలోక
మహాగ్రాహోయక్షోరగగణాకులః।పితామహమహాధైర్యస్స్వర్గస్త్రీరత్నభూషి
తః॥౨౪॥ధీహ్రీశ్రీకాన్తిభిర్నిత్యంనదీభిరుపశోభితః। కాలయోగమహాపర్వప్రయోగవ
తిరేకరాట్॥౨౫॥త్వంస్వయోగమహావీర్యోనారాయణమహార్ణవః। త్వయాసృష్టా
స్త్రయోలోకాస్త్వయైవప్రతిసంహృతాః॥ ౨౬॥విశన్తియోగినస్సర్వేత్వామేవప్రతి
యోజితాః। యుగేయుగేయుగాన్తాగ్నిఃకాలమేఘోయుగేయుగే॥ ౨౭॥ మహాభా
రావతారాయదేవత్వంహియుగేయుగే । త్వంహిశుక్లఃకృతయుగేత్రేతాయాంచ
ప్పకప్రభః॥౨౮॥ద్వాపరేరక్తసఙ్కాశఃకృష్ణఃకలియుగేభవాన్। వైవర్ణ్యమభిధత్సే
త్వంప్రాప్తేషుయుగసన్ధిషు ॥ ౨౯ ॥ వైవర్ణ్యంసర్వధర్మాణాముత్పాదయసివేదవి
త్ । భాసివాసిప్రతపసిత్వంచపాసివిచేష్టసే॥ ౩౦ ॥ క్రుధ్యసిక్షాన్తిమాయాసిత్వం
దీపయసివర్షసి । త్వంహాస్యసిననిర్యాసినిర్వాపయసిజాగ్రసి ॥ ౩౧ ॥ నిశ్శేషయసి
భూతానికాలోభూత్వాయుగక్షయే । శేషమాత్మానమాలోక్యవిశేషయసిత్వంపు
నః॥ ౩౨ ॥ యుగాన్తాగ్న్యవలీఢేషుసర్వభూతేషుకిఞ్చన । యాతేషుశేషోభవసిత
స్మాచ్ఛేషోసిసన్తతమ్ ॥ ౩౩ ॥ చ్యవనోత్పత్తియుక్తేషుబ్రహ్మేన్ద్రవరుణాదిషు ।
యస్మాన్నచ్యవసేస్థానాత్తస్మాదచ్యుతఉచ్యసే ॥ ౩౪ ॥ బ్రహ్మాణమిన్ద్రంరుద్రంచ
యమంవరుణమేవచ । నిగృహ్యహరసేయస్మాత్తస్మాద్ధరిరిహోచ్యసే ॥ ౩౫ ॥
సన్మానయసిభూతానివపుషాయశసాశ్రియా । చిరేణవపుషాదేవతస్మాచ్చాసిసనా
తనః॥ ౩౬ ॥ యస్మాద్బ్రహ్మాదయోదేవామునయశ్చోగ్రతేజసః । నతేత్వామభి
గచ్ఛన్తితేనానన్తస్త్వముచ్యసే ॥ ౩౭ ॥ నక్షీయసేనక్షరసేకల్పకోటిశతైరపి ।
యస్మాత్త్వమక్షరత్వాచ్చతస్మాద్విష్ణుఃప్రకీర్త్యసే॥ ౩౮ ॥ విష్టబ్ధంయత్త్వయాస

ర్వం జగత్స్థావరజఙ్గమమ్ । జగద్వ్యాప్తత్వ్భనాచ్చైవవిష్ణురేవేతికీర్త్యసే ॥ ౩౯ ॥ వి
ష్టభ్యతిష్ఠసేనిత్యంత్రైలోక్యంసచరాచరమ్ । యత్తుగన్ధర్వనగరంసుమహాభూతప
న్నగమ్॥ ౪౦ ॥ వ్యాప్తంత్వయిప్రవిశతిత్రైలోక్యంసచరాచరమ్ । తస్మాద్విష్ణురి
తిప్రోక్తస్స్వయమేవస్వయమ్భువా ॥ ౪౧ ॥ నారాఇత్యుచ్యతేహ్యాపోఋషిభిస్త
త్త్వదర్శిభిః । అయనంతస్యతాఃపూర్వంతేననారాయణస్స్మృతః ॥ ౪౨ ॥ యుగే
యుగేప్రణష్టాంగాంవిష్ణోవిన్దసితత్త్వతః । గోవిన్దేతితతోనామ్నాప్రోచ్యసేఋషి
భిస్తథా ॥ ౪౩ ॥ హృషీకాణీన్ద్రియాణ్యాహుస్తత్త్వజ్ఞానవిశారదాః । ఈశత్వే
వర్తసేతేషాంహృషీకేశస్తథోచ్యసే ॥ ౪౪ ॥ వసన్తిత్వయిభూతానిబ్రహ్మాదీనియు
గక్షయే । త్వంవావససిభూతేషువాసుదేవస్తథోచ్యసే॥ ౪౫ ॥ సఙ్కర్షయసిభూ
తానికల్పేకల్పేపునఃపునః । తతస్సఙ్కర్షణఃప్రోక్తస్తత్త్వజ్ఞానవిశారదైః ॥ ౪౬ ॥
ప్రతివ్యూహేనతిష్ఠన్తిసదేవాసురరాక్షసాః । ప్రవిద్యస్సర్వధర్మాణాంప్రద్యుమ్నస్తే
నచోచ్యసే॥ ౪౭ ॥ నిరోద్ధావిద్యతేయస్మాన్నతేభూతేషుకశ్చన । అనిరుద్ధస్తతఃప్రో
క్తఃపూర్వమేవమహర్షిభిః॥౪౮॥ యత్త్వయాధార్యతేవిశ్వంత్వయాసంహ్రియతే
జగత్ ।త్వంధారయసిభూతానిభువనంత్వంబిభర్షి చ॥౪౯॥యత్త్వయాధార్యతేకిఞ్చి
త్తేజసాచబలేనవా।మయాహిధ్యారతేపశ్చాన్నాధృతంధార్యతేత్వయా॥౫౦॥నహి
తద్విద్యతేభూతంత్వయాయన్నాత్రధార్యతే। త్వమేవకురుషేదేవనారాయణయుగే
యుగే॥ ౫౧॥ మహాభారావతరణంజగతోహితకామ్యయా।తవైవతేజసాక్రాన్తాంర
సాతలతలంగతామ్॥౫౨॥త్రాయస్వమాంసురశ్రేష్ఠత్వామేవశరణంగతా । దానవైః
పీడ్యమానాహంరాక్షసైఃక్రోధతత్పరైః॥ ౫౩॥ త్వామేవశరణంనిత్యముపయామిస
నాతనమ్।తావన్మేస్తిభయందేవయావన్నత్వాంకకుద్మినమ్ ॥ ౫౪ ॥ శరణంయామి
మనసాశతశోప్యుపలక్షయే । ఉపమానంనతేశక్తాఃకర్తుంసేన్ద్రాదివౌకసః ॥ ౫౫ ॥
త్వమేవసతతంవేత్సినిరుత్తరమతఃపరమ్ ॥ శౌనకః ॥ తతఃప్రీతస్సభగవాన్పృథివ్యా
శ్శార్ఙ్గచక్రభృత్ ॥ ౫౬ ॥ కామమస్యాయథాకామమభిపూరితవాన్హరిః । అబ్ర
వీచ్చమహాదేవిమాధవీయంస్తవోత్తమమ్ ॥ ౫౭ ॥ ధారయిష్యతియోమర్త్యోనాస్తి
తస్యపరాభవః । లోకాన్నిష్కల్మషాంశ్చైవవైష్ణవాన్ప్రతిపత్స్యతే ॥ ౫౮ ॥ మ
హదాశ్చర్యసర్వస్వంమాధవీయంస్తవోత్తమమ్। అధీతవేదఃపురుషోమునిఃప్రీతమనా
భవేత్ ॥ ౫౯ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ మాభైర్ధరణికల్యాణిశాన్తింవ్రజమమాగ్రతః । ప
శ్యత్వాముచితంస్థానంప్రాపయామిమనీషితమ్ ॥ ౬౦ ॥ శౌనకః ॥ తతోమహాత్మా

మనసాదివ్యంరూపమచిన్తయత్ । కిన్నురూపమహంకృత్వాఉద్ధరేయంధరామిమా

మ్॥ ౮౧ ॥ జలక్రీడారుచిస్తస్మాద్వారాహంరూపమాస్థితః । అదృశ్యంసర్వభూతా
నాంవాఙ్మయంబ్రహ్మసంస్థితమ్ ॥ ౮౨ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణముచ్ఛ్రితంద్విగుణం
తతః । నీలజీమూతసఙ్కాశం మేఘస్తనితనిస్స్వనమ్ ॥ ౮౩ ॥ గిరిసంహననంభీమం
శ్వేతతీక్ష్ణోగ్రదంష్ట్రిణమ్ । విద్యుదగ్నిప్రతీకాశమాదిత్యసమతేజసమ్ ॥ ౮౪ ॥ పీన
వృత్తాయతస్కన్ధంధృప్తశార్దూలగామినమ్ । పీనోన్నతకటీదేశంవృషలక్షణమూర్జి
తమ్ ॥ ౮౫ ॥ విపులంరూపమాస్థాయవారాహమమితౌజసమ్ । పృథివ్యుద్ధరణార్థా
యప్రవివేశరసాతలమ్॥ ౮౬॥ వేదపాదోయూపదంష్ట్రఃక్రతుదన్తశ్చితీముఖః । అ
గ్నిజిహ్వోదర్భరోమాబ్రహ్మశీర్షోమహాతపాః॥ ౮౭ ॥ అహోరాత్రేక్షణధరో
వేదాఙ్గశ్రుతిభూషణః।ఆజ్యనాసస్స్రువతుణ్డస్సామఘోషస్వనోమహాన్ ॥ ౮౮ ॥
సత్యధర్మమయశ్శ్రీమాన్క్రమవిక్రమసత్కృతః । ప్రాయశ్చిత్తనఖోఘోరఃపశు
జానుర్మఖాకృతిః ॥ ౮౯ ॥ ఉద్గాత్రాహోమలిఙ్గోథబీజౌషధిమహాఫలః । వాద్య
న్తరాత్మాయజ్ఞాస్థివికృతిస్సోమశోణితః ॥ ౯౦ ॥ వేదస్కన్ధోహవిర్గన్ధోహవ్యకవ్యవి
భాగవాన్ । ప్రాగ్వంశకాయోద్యుతిమాన్నానాదీక్షాభిరన్వితః ॥ ౯౧ ॥ దక్షిణా
హృదయోయోగీమహాసత్రమయోమహాన్ ।ఉపాకర్మోష్ఠరుచకఃప్రవర్గ్యావర్తభూ
షణః॥ ౯౨ ॥ నానాఛన్దోగతిపథోగుహ్యోపనిషదాసనః । ఛాయాపత్నీసహా
యోవైమణిశృఙ్గఇవోత్థితః ॥ ౯౩ ॥ రసాతలతలేమగ్నాంరసాతలతలంగతామ్ ।
ప్రభుర్లోకహితార్థాయదంష్ట్రాగ్రేణోజ్జహారతామ్ ॥ ౯౪ ॥ తతస్స్వస్థానమానీయ
పృథివీంపృథివీధరః । ముమోచపూర్వంమనసాధారయిత్వావసున్ధరామ్ ॥ ౯౫ ॥
తతోజగామనిర్వాణంమేదినీతస్యధారణాత్ । చకారచనమస్కారంతస్మైదేవాయ
శమ్భవే॥ ౯౬ ॥ ఏవంయజ్ఞవరాహేణభూత్వాభూతహితార్థినా । ఉద్ధృతాపృథి
వీదేవీసాగరాన్తర్గతాపురా ॥ ౯౭॥ అథోద్ధృత్యక్షితిందేవోజగతస్స్థాపనేచ్ఛయా ।
పృథివీప్రవిభాగాయమనశ్చక్రేమ్బుజేక్షణః ॥ ౯౮ ॥ రసాంగతామవనిమచిన్త్యవి
క్రమస్సురోత్తమఃప్రవరవరాహరూపధృక్ । వృషాకపిఃప్రసభమథైకదృష్టయాసముద్ధ
రద్ధరణిమతుల్యవిక్రమః ॥ ౯౯ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే వరాహావతారచరిత్రేధరణీసముద్ధరణంనామ
షట్చత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

అమృతమథనకథాప్రారమ్భః.

ఋషయః ॥ నారాయణస్యమాహాత్మ్యంశ్రుత్వాసూతయథాక్రమమ్ । న
తృప్తిర్గాయతేస్మాకమతఃపునరిహోచ్యతామ్ ॥ ౧ ॥ కథందేవాగతాఃపూర్వ

మమరత్వంవిచక్షణాః । తపసాకర్మణావాపిప్రసాదాత్కస్యతేఽసురాః ॥ ౨ ॥
సూతః ॥ యత్రనారాయణోదేవోమహాదేవశ్చశూలభృత్ । తత్రామరత్వంస
ర్వేషాంసహాయాత్తత్రతౌస్మృతౌ ॥ ౩ ॥ పురాదేవాసురేయుద్ధేహతాశ్చశతశ
స్సురైః । పునస్సఞ్జీవినీంవిద్యాంప్రయోజ్యభృగునన్దనః ॥ ౪ ॥ సఞ్జీవయతిదై
త్యేన్ద్రాన్యథాసుప్తోత్థితానివ । తస్యతుష్టేనదేవేనశఙ్కరేణమహాత్మనా ॥ ౫ ॥
మృతసఞ్జీవినీనామవిద్యాదత్తామహాప్రభా । తాంతుమాహేశ్వరీంవిద్యాంమహే
శ్వరముఖోద్గతామ్ ॥ ౬ ॥ భార్గవేసంస్థితాందృష్ట్వాముముదుస్సర్వదాన
వాః । తతోఽమరత్వందైత్యానాంకృతంశుక్రేణధీమతా ॥ ౭ ॥ యన్నాస్తిసర్వలో
కానాందేవానాంయక్షరక్షసామ్ । ననాగానామృషీణాంచబ్రహ్మేన్ద్రోపేన్ద్రవి
ష్ణుషు ॥ ౮ ॥ తాంలబ్ధ్వాశఙ్కరాచ్ఛుక్రఃపరాంనిర్వృతిమాగతః । తతోదేవాసురో
ఘోరస్సమరస్సుమహానభూత్ ॥ ౯ ॥ తత్రదేవైర్హతాన్దైత్యాఞ్ఛుక్రోవిద్యాబలేన
చ । ఉత్థాపయతిదైత్యేన్ద్రాన్లీలయైవవిచక్షణః ॥ ౧౦ ॥ ఏవంవిధేనశక్రస్తుబృహస్ప
తిరుదారధీః । హన్యమానాస్తతోదేవాశ్శతశోథసహస్రశః ॥ ౧౧ ॥ విషణ్ణవదనాస్స
ర్వేబభూవుర్విహ్వలేన్ద్రియాః । తతస్తేషువిషణ్ణేషుభగవాన్కమలోద్భవః ॥ ౧౨ ॥

బ్రహ్మాదిదేవకృతఅమృతమథనోద్యోగః

మేరుపృష్ఠేసురేన్ద్రాణామిదమాహజగత్పతిః ॥ బ్రహ్మా ॥ దేవాశ్శృణుతమద్వాక్యంత
దేవచనిరూప్యతామ్ ॥ ౧౩ ॥ క్రియతాందానవైస్సార్ధంసఖ్యమత్రప్రవర్తతామ్ । క్రి
యతామమృతోద్యోగోమథ్యతాంక్షీరవారిధిః ॥ ౧౪ ॥ సహాయంవరుణంకృత్వాచక్ర
పాణిర్విబోధ్యతామ్ । మన్థానంమన్దరంకృత్వాశేషనేత్రేణవేష్టితమ్ ॥ ౧౫ ॥
దానవేన్ద్రోబలిస్స్వామీస్తోకకాలంనిషేవ్యతామ్ । ప్రార్థ్యతాంకూర్మరూపశ్చపా
తాళేవిష్ణురవ్యయః ॥ ౧౬ ॥ ప్రార్థ్యతామన్దరశ్శైలోమన్థకార్యంప్రవర్త్యతామ్ ।
తచ్ఛ్రుత్వావచనందేవాజగ్ముర్దానవమన్దిరమ్ ॥ ౧౭ ॥ అలంవిరోధభావేనభృత్యా
స్తవబలేధునా । క్రియతామమృతోద్యోగఃక్రియతాంశేషనేత్రకమ్ ॥ ౧౮ ॥ త్వయా
చోత్పాదితేదైత్యఅమృతేమృతమన్థనే । భవిష్యామోఽమరాస్సర్వేత్వత్ప్రసాదాన్న
సంశయః ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తస్తదాదేవైఃపరితుష్టస్సదానవః । యథావదతహేదేవా
స్తథాకార్యంమయాధునా ॥ ౨౦ ॥ శక్తోహమేకఏవాత్రమథితుంక్షీరవారిధిమ్ ।
బాహుభ్యామేవసంలోడ్యసర్వతఃక్షీరవారిధిమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఆహరిష్యేమృతందివ్యమ
మృతత్వాయవోధునా । సుదూరాదాశ్రయంప్రాప్తాన్ప్రీణతానపివైరిణః ॥ ౨౨ ॥
యోనపూజయతేభక్త్యాప్రేత్యచేహవినశ్యతి । పాలయిష్యామివస్సర్వానధునాస్నే
హమాస్థితాన్ ॥ ౨౩ ॥ ఏవముక్త్వాసదైత్యేన్ద్రోదేవైస్సార్ధంయయౌతదా । మ
న్దరంప్రార్థయామాససహాయత్వేధరాధరమ్ ॥ ౨౪ ॥ మన్థోభవత్వమస్మాకమధు

నాఽమృతమన్థనే । సురాసురాణాం సర్వేషామిదం కార్యం మహద్యతః ॥ ౨౫ ॥ త
థేతి మన్దరమ్ప్రాహ యద్యాధారో భవేన్మమ । యత్రస్థితో భ్రమిష్యామి మథిష్యే వరు
ణాలయమ్ ॥ ౨౬ ॥ కల్ప్యతాం నేత్రకార్యే చ యస్సహస్రఫణీ మమ । తతస్తు నిర్గతౌ
దేవౌ కూర్మశేషౌ మహాబలౌ ॥ ౨౭ ॥ విష్ణోర్భాగౌ చతుర్థాంశాద్ధరణీధరణే స్థితౌ ।
ఊచతుర్గర్వసంయుక్తం వచనం శేషకచ్ఛపౌ ॥ ౨౮ ॥ త్రైలోక్యధారణేనాపి న గ్లాని
రిహ జాయతే । కిన్ను మన్దరకాత్క్షుద్రాద్ఘుటికాసన్నిభాదిహ ॥ ౨౯ ॥ శేషః ॥ బ్ర
హ్మాణ్డవేష్టనేనాపి బ్రహ్మాణ్డమథనేన చ । న మే గ్లానిర్భవేద్దేహే కిము మన్దరవర్తనే ॥ ౩౦ ॥
తత ఉత్పాట్య తం శైలం తత్క్షణాత్క్షీరసాగరే । చిక్షేప లీలయా నాగః కూర్మశ్చాథ స్థితస్త
స్తదా ॥ ౩౧ ॥ నిరాధారం యదా శైలం న శేకుర్దేవదానవాః । మన్దరభ్రమణం కర్తుం

బలిప్రభృతీనాం విష్ణులోకగమనమ్.

క్షీరోదమథనే తదా ॥ ౩౨ ॥ నారాయణనివాసం తే జగ్ముర్బలిసమన్వితాః । యత్రా
స్తే దేవదేవేశస్స్వయమేవ జనార్దనః ॥ ౩౩ ॥ తత్రాపశ్యంస్తతో దేవం సితపద్మో
పమం శుభమ్ । యోగనిద్రాసునిరతం పీతవాససమచ్యుతమ్ ॥ ౩౪ ॥ హార
కేయూరనద్ధాఙ్గం హేమవర్యఙ్కసంస్థితమ్ । పాదపద్మేన పద్మాయాస్స్పృశన్తం
నాభిమణ్డలమ్ ॥ ౩౫ ॥ స్వపక్షవ్యజనేనాథ వీజ్యమానం గరుత్మతా । స్తూ
యమానం సమన్తాచ్చ సిద్ధచారణకిన్నరైః ॥ ౩౬ ॥ ఆయుధైర్మూర్తిమద్భిశ్చ స్తూ
యమానం సమన్తతః । సవ్యవాహూపధానం తం తుష్టువుర్దేవదానవాః ॥ ౩౭ ॥

దేవదానవకృతవిష్ణుస్తుతిః.

కృతాఞ్జలిపుటాస్సర్వే ప్రణతాస్సర్వతోదిశమ్ ॥ దేవదానవాః ॥ నమో లోకత్రయా
ధ్యక్ష తేజసా జితభాస్కర ॥ ౩౮ ॥ నమో విష్ణో నమో జిష్ణో నమస్తే కైటభార్దన । నమ
స్సర్గక్రియాకర్త్రే జగత్పాలయతే నమః ॥ ౩౯ ॥ రుద్రరూపాయ శర్వాయ నమస్సం
హారకారిణే । నమశ్శూలాయుధాధృష్య నమో దానవఘాతినే ॥ ౪౦ ॥ నమః క్రమ
త్రయాక్రాన్తత్రైలోక్యాయాభవాయ చ । నమః ప్రచణ్డదైత్యేన్ద్రకులకాలమహా
నల ॥ ౪౧ ॥ నమో నాభిహ్రదోద్భూతపద్మగర్భమహాబల । పద్మభూతమహాభూతక
ర్త్రే హర్త్రే జగత్ప్రియ ॥ ౪౨ ॥ జనితాశేషలోకేశ క్రియాకారణకారిణే । అమ
రారివినాశాయ మహాసమరశాలినే ॥ ౪౩ ॥ లక్ష్మీముఖాబ్జమధుప నమః కీర్తినివాసి
నే । అస్మాకమమరత్వాయ ధ్రియతాం ధ్రియతామయమ్ ॥ ౪౪ ॥ మన్దరస్సర్వశైలా
నామయుతాయుతవిస్తరః । అనన్తబలబాహుభ్యామవష్టభ్యైకపాణినా ॥ ౪౫ ॥
మథ్యతామమృతం దేవ స్వధాస్వాహార్థకామినామ్ । తతశ్శ్రుత్వా స భగవాన్ స్తోత్ర
పూర్వం వచస్తదా ॥ ౪౬ ॥ విహాయ యోగనిద్రాం తామువాచ మధుసూదనః ।
శ్రీభగవాన్ ॥ స్వాగతం విబుధాస్సర్వే కిమాగమనకారణమ్ ॥ ౪౭ ॥ యస్మాత్కా
ర్యాదిహ ప్రాప్తాస్తద్బ్రూత విగతజ్వరాః । నారాయణేనైవముక్తాః ప్రోచుస్తత్ర దివౌ

కసః ॥ ౪౮ ॥ అమరత్వాయ దేవేశ మథ్యమానే మహోదధౌ । యథామృతత్వం దేవేశ తథా నః కురు మాధవ ॥ ౪౯ ॥ త్వయా వినా న తచ్ఛక్యమస్మాభిః కైటభార్దన । ప్రాప్తుం తదమృతం నాథ తతోఽగ్రే భవ నో విభో ॥ ౫౦ ॥ ఇత్యుక్తశ్చ తతో విష్ణురప్రధృష్యోఽరిమర్దనః । జగామ సహితో దేవైర్యత్రాసౌ మన్దరాచలః ॥ ౫౧ ॥ వేష్టితో నన్తభోగేన ధృతశ్చామరదానవైః । విషభీతాస్తతో దేవా యతః పుచ్ఛం తతః స్థితాః ॥ ౫౨ ॥ ముఖతో దైత్యసఙ్ఘాస్తు సైంహికేయపురస్సరాః । సహస్రవదనం చాస్య శిరస్సవ్యేన పాణినా ॥ ౫౩ ॥ దక్షిణేన బలిర్దేహం నాగస్యాకృష్టవాంస్తదా । దధారామృతమన్థానమన్దరం చారుకన్దరమ్ ॥ ౫౪ ॥ నారాయణస్తు భగవాన్భుజయుగ్మద్వయేన తు । తతో దేవాసురైస్సర్వైర్జయశబ్దపురస్సరమ్ ॥ ౫౫ ॥ దివ్యం వర్షశతం సాగ్రం మథితః క్షీరసాగరః । తతశ్శ్రాన్తాస్తు తే సర్వే దేవా దైత్యపురస్సరాః ॥ ౫౬ ॥ తతశ్శ్రాన్తేషు దేవేన్ద్రో మేఘో భూత్వామ్బుశీకరాన్ । వవర్షామృతకల్పాంస్తాన్వవౌ వాయుశ్చ శీతలః ॥ ౫౭ ॥ శ్రాన్తప్రాయేషు దేవేషు అశ్రాన్తః కమలాసనః । మథ్యతాం మథ్యతాం సిన్ధురిత్యువాచ పునః పునః ॥ ౫౮ ॥ అవశ్యముద్యోగవతాం శ్రీరపారా భవేత్సదా । బ్రహ్మప్రోత్సాహితా దేవా మమన్థుః పునరమ్బుధిమ్ ॥ ౫౯ ॥ భ్రామ్యమాణే తతశ్శైలే యోజనాయుతశేఖరే । నిపేతుర్హస్తియూథాని వరాహశరభాదయః ॥ ౬౦ ॥ శ్వాపదాయుతలక్షాణి తథా పుష్పఫలద్రుమాః । తతః ఫలానాం వీర్యేణ పుష్పౌషధిరసేన చ ॥ ౬౧ ॥ క్షీరసఙ్ఘర్షణాచ్చాపి దధిరూపమజాయత । తతస్తు సర్వజీవేషు చూర్ణితేషు సహస్రశః ॥ ౬౨ ॥ తదమ్బుమేదసోత్పన్నా వారుణీ సమపద్యత । వారుణీగన్ధమాఘ్రాయ ముముహుర్దేవదానవాః ॥ ౬౩ ॥ తదాస్వాదేన బలినో దేవదైత్యాదయోఽభవన్ । తతోఽతివేగాజ్జగృహుర్నాగేన్ద్రం సర్వతోఽసురాః ॥ ౬౪ ॥ మన్థానం మన్థయష్టిస్తు మేరుస్తత్రాచలోఽభవత్ । అభవచ్చాగ్రతో విష్ణుర్భుజమన్దరబన్ధనః ॥ ౬౫ ॥ సవాసుకిఫణాలగ్నపాణిః కృష్ణో వ్యరాజత । యథా పద్మోత్పలైర్వ్యాప్తో బ్రహ్మదణ్డోఽతివిస్తరః ॥ ౬౬ ॥ ధ్వనిర్మేఘసహస్రస్య జలధేరుచ్ఛ్రితస్తదా । భాగే ద్వితీయే మఘవా నాదిత్యాస్తు తతః పరమ్ ॥ ౬౭ ॥ తతో రుద్రా మహోత్సాహా వసవో గుహ్యకాదయః । పురతో విప్రచిత్తిస్తు నముచిర్వృత్రశమ్బరౌ ॥ ౬౮ ॥ ద్విమూర్ధా వజ్రదంష్ట్రశ్చ సైంహికేయో బలిస్తదా । ఏతే చాన్యే చ బహవో ముఖభాగమవస్థితాః ॥ ౬౯ ॥ మమన్థురమ్బుధిం దృప్తా బలవన్తో విభూషితాః । బభూవాత్ర మహాఘోషో మహామేఘరవోపమః ॥ ౭౦ ॥ ఉదధేర్మథ్యమానస్య మన్దరేణ సురాసురైః । తత్ర నానాజలచరా వినిర్ధూతా మహాద్రిణా ॥ ౭౧ ॥ విలయం సముపాజగ్ముశ్శతశోఽథ సహస్రశః । వారుణాని చ భూతాని వివిధాని మహీధరః ॥ ౭౨ ॥ పాతాళతలవాసీని విలయం సముపానయత్ । తస్మింశ్చ భ్రామ్యమాణేఽద్రౌ సఙ్ఘృష్టాశ్చ పరస్పరమ్ ॥ ౭౩ ॥

స్యపతన్పతగోపేతాః పర్వతాగ్రాన్మహాద్రుమాః। తేషాం సఙ్ఘర్షణాచ్చాగ్నిరర్చిర్భిః ప్ర
జ్వలన్ముహుః ॥ ౭౪ ॥ విద్యుద్భిరివ నీలాభ్రమావృణోన్మన్దరం గిరిమ్ । దదాహ కుఞ్జ
రాంశ్చైవ సింహాంశ్చైవ వినిస్సృతాన్ ॥ ౭౫ ॥ విగతాసూని సర్వాణి సత్త్వాని వివి
ధాని చ । తమగ్నిమమరశ్రేష్ఠః ప్రదహన్తం యతస్తతః ॥ ౭౬ ॥ వారిణా మేఘజేనే
న్ద్రశ్శమయామాస సర్వతః । తతో నానారసాస్తత్ర నిపేతుస్సాగరామ్భసి ॥ ౭౭ ॥
మహాద్రుమాణాం నిర్యాసా బహవశ్చౌషధీరసాః । తేషామమృతవీర్యాణాం రసానాం
ప్రస్రవేణ వై ॥ ౭౮ ॥ అమరత్వం సురా జగ్ముః కాఞ్చనచ్ఛవిసన్నిభాః । అథ తస్య సము
ద్రస్య తజ్జాతముదకం పయః ॥ ౭౯ ॥ రసోత్తమైర్విమిశ్రం చ తతః క్షీరాదభూద్ఘృత
మ్ । తతో బ్రహ్మాణమాసీనం దేవా వచనమబ్రువన్ ॥ ౮౦ ॥ శ్రాన్తాస్స్మ సుభృశం బ్ర
హ్మన్నోద్భవత్యమృతం చ యత్ । ఋతే నారాయణాత్సర్వే దైత్యా దేవోత్తమాస్త
థా ॥ ౮౧ ॥ చిరాయితమిదం చాపి సాగరస్యాపి మన్థనమ్ । తతో నారాయణం దేవం
బ్రహ్మా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౮౨ ॥ విధత్స్వైషాం బలం విష్ణో భవానేవ పరాయణమ్ ॥ శ్రీ
విష్ణుః ॥ బలం దదామి సర్వేషాం కర్మైతద్యే సమాస్థితాః ॥ ౮౩ ॥ క్షుభ్యతాం క్ర
మశస్సర్వైర్మన్దరః పరివర్త్యతామ్ ॥ ౮౪ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవదానవకృత అమృతమథనం నామ
సప్తచత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

౼౼౼ మథనసమయే శీతాంశుప్రభృతీనాముత్పత్తిః. ౼౼౼

సూతః ॥ నారాయణవచశ్శ్రుత్వా మన్థస్తేన మహోదధిమ్ । తత్పయ
స్సహితా భూత్వా చక్రిరే భృశమాకులమ్ ॥ ౧ ॥ తతశ్శతసహస్రాంశుసమాన ఇవ సా
గరాత్ । ప్రసన్నాభస్సముత్పన్నస్సోమశ్శీతాంశురుజ్జ్వలః ॥ ౨ ॥ శ్రీరనన్తరము
త్పన్నా ఘృతాత్పాణ్డరవాసినీ । సురాదేవీ సముత్పన్నా తురగః పాణ్డురస్తథా ॥ ౩ ॥
కౌస్తుభశ్చ మణిర్దివ్యశ్చోత్పన్నోఽమృతసమ్భవః। మరీచివికచశ్శ్రీమాన్నారాయణ
ఉరోగతః ॥ ౪ ॥ పారిజాతశ్చ వికచకుసుమస్తబకాన్వితః । అనన్తరముపశ్యంస్తే ధూ
మమమ్బరసన్నిభమ్ ॥ ౫ ॥ ఆపూరితదిశాం భాగం దుస్సహం సర్వదేహినామ్ । త
మాఘ్రాయ సురాస్సర్వే మూర్ఛితాః పరిలమ్బితాః ॥ ౬ ॥ ఉపవిశ్యామ్బుధితటే

౼౼౼ కాలకూటవిషోత్పత్తిః. ౼౼౼

స్వశిరో గృహ్య పాణినా । తతః క్రమేణ దుర్వారస్సోఽనలః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౭ ॥
జ్వాలామాలాకులాకారం సమన్తాద్భీషణార్చిషా । తేనాగ్నినా పరిక్షిప్తాః ప్రాయ
శస్తే సురాసురాః ॥ ౮ ॥ దగ్ధాశ్చాప్యర్ధదగ్ధాశ్చ బభ్రముస్సకలా దిశః। ప్రధానా దేవ
దైత్యాశ్చ భీషితాస్తేన వహ్నినా ॥ ౯ ॥ అనన్తరం సముద్భూతాస్తస్మాద్దృష్టిభుజఙ్గభజాతయః।

కృష్ణసర్పా మహాదంష్ట్రా రక్తాశ్చ పవనాశనాః ॥ ౧౦ ॥ శ్వేతపీతాస్తథా చాన్యే
తథా గోనసజాతయః । మశకా భ్రమరా దంశా మక్షికాశ్శలభాస్తథా ॥ ౧౧ ॥
కర్ణశల్యాః కృకలాసా అనేకాశ్చైవ బభ్రవః । ప్రాణినో దంష్ట్రిణో రౌద్రాస్తథాఽహి-
విషజాతయః ॥ ౧౨ ॥ శార్ఙ్గహాలాహలాముస్తవత్సకం గుల్మవత్సకాః । నీలస్సౌరాష్ట్రాద-
యశ్చాన్యే శతశో బహుభేదినః ॥ ౧౩ ॥ యేషాం గన్ధేన దహ్యన్తే గిరిశృఙ్గాణ్యపి ధ్రు-
వమ్ ॥ అనన్తరం నీలరసౌఘభృఙ్గభిన్నాఞ్జనాభం విషమం శ్వసన్తమ్ ॥ ౧౪ ॥ కా-
యేన లోకాన్తరపూరకేణ కేశైశ్చ వహ్నిప్రతిమైర్జ్వలద్భిః । సువర్ణముక్తాఫలభూ-
షితాఙ్గం కిరీటినం పీతదుకూలజుష్టమ్ ॥ ౧౫ ॥ నీలోత్పలాభైః కుసుమైః కృతార్ధం గర్జ-
న్తమమ్భోధరభీమవేగమ్ । అద్రాక్షురమ్భోనిధిమధ్యసంస్థం సవిగ్రహం దేహిభయా-
శ్రయం తమ్ ॥ ౧౬ ॥ విలోక్య తం భీషణముగ్రనేత్రం త్రేసుశ్చ భూతాని సురాశ్చ సర్వే । కే-
చిద్విలోక్యైవ గతా హ్యభావం నిస్సంజ్ఞతాం చాప్యపరే ప్రపన్నాః ॥ ౧౭ ॥ వేముర్ము-
ఖేభ్యోఽపి చ ఫేనముగ్రం త్వన్యే నిపేతుశ్చ మహార్ణవే చ ॥ శ్వాసేన తస్య నిర్దగ్ధాస్తతో
విష్ణ్వద్రిదానవాః ॥ ౧౮ ॥ దగ్ధాఙ్గారనిభా జాతా యే భూతా దివ్యరూపిణః । తత
స్తు సమ్భ్రమాద్విష్ణుస్తమువాచ సురాత్మకమ్ ॥ ౧౯ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ కో భవానన
న్తకప్రఖ్యః కిమిచ్ఛసి కుతోఽపి వా । కిం కృత్వాఽతిప్రియం జాయేత్తదేవాచక్ష్వ మేఽఖిల
మ్ ॥ ౨౦ ॥ తత్తు తస్య వచశ్శ్రుత్వా విష్ణోః కాలాగ్నిసన్నిభః । ఉవాచ కాలకూటస్తు భి
న్నదున్దుభినిస్స్వనః ॥ ౨౧ ॥ కాలకూటః ॥ అహం హి కాలకూటాఖ్యో విషోఽమ్బుధిస
ముద్భవః । యదాఽతీవ్రతరామర్షైః పరస్పరవధైషిభిః ॥ ౨౨ ॥ సురాసురైర్విమథితో
దుగ్ధామ్భోనిధిరాదృతైః । సమ్భూతోఽహం తదా స[illegible]హన్తుం దేవాన్సదాన
వాన్ ॥ ౨౩ ॥ సర్వాని హా హనిష్యామి క్షణమాత్రేణ దేహినః । మాం వా గ్రసధ్వం వై
సర్వే యూయం దేవాస్సవాసవాః ॥ ౨౪ ॥ శ్రుత్వైవ తద్వచనం తస్య తతో భీతాస్సు

కాలకూటవిషభీతవిష్ణ్వాదిదేవతానాం శఙ్కరాలయగమనమ్.

రాఽసురాః । బ్రహ్మవిష్ణూ పురస్కృత్య గతాస్తే శఙ్కరాన్తికమ్ ॥ ౨౫ ॥ నివేదితాస్త
తో ద్వాస్థైర్నన్దీశైస్తు సురాసురాః । అనుజ్ఞాతాశ్శివేనాథ వివిశుర్గిరిశాన్తికమ్ ॥ ౨౬ ॥
మన్దరస్య గుహాం హైమీం ముక్తామణివిభూషితామ్ । సుస్వస్థమణిసోపానాం వైడూ
ర్యస్తమ్భమణ్డితామ్ ॥ ౨౭ ॥ తత్ర దేవాసురైస్సర్వైర్జానుభిర్ధరణీం గతైః । బ్రహ్మా
ణమగ్రతః కృత్వా ఇదం స్తోత్రముదాహృతమ్ ॥ ౨౮ ॥ దేవదానవాః ॥ నమస్తుభ్యం వి

దేవదానవకృతశఙ్కరస్తుతిః.

రూపాక్ష నమస్తే తిగ్మచక్షుషే । నమః పినాకహస్తాయ ధన్వినే కామరూపిణే ॥ ౨౯ ॥
నమస్తే శూలహస్తాయ దణ్డహస్తాయ ధూర్జటే । నమస్త్రైలోక్యనాథాయ భూతగ్రా

మశరీరిణే ॥ ౩౦ ॥ నమస్సురారిహన్త్రే చ సోమార్కవహ్నిచక్షుషే । బ్రహ్మణే చైవ రుద్రాయ నమస్తే విష్ణురూపిణే ॥ ౩౧ ॥ బ్రహ్మణే వేదరూపాయ నమస్తే విశ్వరూపిణే। సాఙ్ఖ్యయోగాయ భూతానాం నమస్తే శమ్భవాయ తే ॥ ౩౨॥ మన్మథాఙ్గవినాశాయ నమః కాలక్షయఙ్కర । రంహసే దేవదేవాయ నమస్తే వసురేతసే ॥ ౩౩॥ ఏకవీరాయ సర్వాయ నమః పిఙ్గకపర్దినే । హర్త్రే కర్త్రే నమస్తుభ్యం నమస్త్రిపురఘాతినే॥ ౩౪ ॥ శుద్ధబోధప్రబుద్ధాయ ముక్తికైవల్యరూపిణే । లోకత్రయవిధాత్రే చ వరుణేన్ద్రాగ్నిరూపిణే ॥ ౩౫ ॥ ఋగ్యజుస్సామవేదాయ పురుషాయేశ్వరాయ చ । అగ్ర్యాయ చైవ చోగ్రాయ విప్రాయ శ్రుతిచక్షుషే ॥ ౩౬ ॥ రజసే చైవ సత్త్వాయ నమస్తే తామసాత్మనే । అనిత్యనిత్యభాసాయ నమో నిత్యచరాత్మనే॥ ౩౭ ॥ వ్యక్తాయ చైవావ్యక్తాయ వ్యక్తావ్యక్తాత్మనే నమః । భక్తానామార్తినాశాయ ప్రియనారాయణాయ చ॥ ౩౮ ॥ ఉమాప్రియాయ శర్వాయ నన్దివక్త్రాఞ్చితాయ వై । ఋతుమన్వన్తకల్పాయ పక్షమాసదినాత్మనే ॥ ౩౯ ॥ నానారూపాయ ముణ్డాయ వరూథపృథుదణ్డినే । నమః కపాలహస్తాయ దిగ్వాసాయ శిఖణ్డినే ॥ ౪౦ ॥ ధన్వినే రథినే చైవ యతయే బ్రహ్మచారిణే । శివాయ దేవదేవాయ నమస్తుభ్యం నమో నమః ॥ ౪౧ ॥ ఏవం సురాసురైస్స్థాణుస్స్తుతస్తోషముపాగతః । ఉవాచ వాక్యం భీతానాం స్మితాన్వితశుభాక్షరమ్ ॥ ౪౨ ॥ శఙ్కరః ॥ కిమర్థమాగతా బ్రూత త్రాసగ్లానముఖామ్బుజాః । కిం వాభీష్టం దదామ్యద్య కామం ప్రబ్రూత మాచిరమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఇత్యుక్తాస్తే తు దేవేన ప్రోచుస్తం సురాస్సురాః॥ సురాఽసురాః॥ అమృతార్థే మహాదేవ మథ్యమానే మహోదధౌ ॥ ౪౪ ॥ విషమద[illegible]ముద్భూతం లోకసఙ్క్షయకారకమ్ । స ఉవాచాథ సర్వేషాం దేవానాం భయకారకః॥ ౪౫ ॥ సర్వాన్వా భక్షయిష్యామి యూయం వా భక్షతాథ మామ్ । తమశక్తా వయం గ్రస్తుం సోస్మాఇచ్ఛత్యో మహోత్కటః ॥ ౪౬ ॥ ముఖనిశ్వాసమాత్రేణ శతపత్రసమద్యుతిః। విష్ణుః కృష్ణః కృతస్తేన యమశ్చ విమనాత్మకః॥ ౪౭॥ మూర్ఛితాః పతితాశ్చాన్యే విప్రనాశం గతాః పరే। అర్థోనర్థక్రియాం యాతి దుర్భగానాం యథా విభో॥ ౪౮ ॥ దుర్బలానాం చ సఙ్కల్పో యథా భవతి చాపది । విషమేతత్సముద్భూతం తస్మాదమృతకాఙ్క్షయా ॥ ౪౯ ॥ తస్మాద్భయాన్మోచయ త్వం గతిస్త్వం చ పరాయణమ్। భక్తానుకమ్పీ సర్వజ్ఞో భువనాధీశ్వరో విభుః॥ ౫౦ ॥ యజ్ఞాగ్రభుక్సర్వహవిస్సోమస్సౌమ్యస్సురాన్తకృత్ । త్వమేకో నో గతిర్దేవ గీర్వాణగ్రామశర్మకృత్ ॥ ౫౧॥ రక్షాస్మాన్భక్తసఙ్కల్పాద్విరూపాక్షవిషజ్వరాత్ । తచ్ఛ్రుత్వా భగవానాహ భగనేత్రాన్తకృద్భవః ॥ ౫౨ ॥ దేవదేవః ॥ భక్షయిష్యామి తం ఘోరం కాలకూటం మహావిషమ్ । తథాన్యదపి యత్కృత్యం కృచ్ఛ్రసాధ్యం సురాఽసురాః ॥ ౫౩ ॥ తత్సర్వం సాధయిష్యామి తిష్ఠధ్వం విగతజ్వరాః । తే సర్వే హృష్టరోమాణో బాష్పగద్గదకణ్ఠో

నః ॥ ౫౪ ॥ ఆనన్దాశ్రుపరీతాక్షాస్సనాథా ఇవమేనిరే । సురాబ్రహ్మాదయస్సర్వే తే

శ్రీకాలకూటభక్షణార్థమీశ్వరాగమనమ్.

సమాశ్వస్తమానసాః ॥ ౫౫ ॥ తతోయయాద్రుతగతినాకకుద్మినాహరోవృషేవన
గతిర్జగత్పతిః । ప్రథావితైరసురసురేన్ద్రనాయకైస్స్వవాహనైర్వి చలితశుభ్రచామ
రైః ॥ ౫౬ ॥ పురస్సరైస్సతుశుశుభేశుభాశ్రయైశ్శివోవశీశిఖికపిశోర్ధ్వజూటకః ।
ఆసాద్యదుగ్ధసిన్ధుంతంకాలకూటంవిషంయతః ॥ ౫౭॥ తతోదేవోమహాదేవోవిలోక్య
విషమంవిషమ్ । ఛాయాస్థానంసమాస్థాయసోపిబద్వామపాణినా ॥ ౫౮ ॥ పీయ
మానేవిషేతస్మింస్తతోదేవామహాసురాః । జగుశ్చననృతుశ్చాపిసింహనాదాంశ్చ
పుష్కలాన్ ॥ ౫౯ ॥ చక్రుశ్శతక్రతుముఖాహిరణ్యాక్షాదయస్తథా । సంస్తువన్త
శ్చదేవేశంప్రసన్నాశ్చాభవంస్తథా ॥ ౬౦ ॥ కణ్ఠదేశంతదాప్రాప్తేవిషేదేవమథా
బ్రువన్ । విరిఞ్చిప్రముఖాదేవాబలిప్రముఖతోసురాః॥ ౬౧ ॥ శోభతేదేవకణ్ఠస్తేగా
త్రేకున్దనిభప్రభే । భృఙ్గమాలానిభంకణ్ఠేతత్రైవాస్తువిషంతవ ॥ ౬౨ ॥ ఇత్యుక్తశ్శ
ఙ్కరోదేవైస్తథేత్యాహపురాన్తకః॥ విషేదేవగణాన్విముచ్యగతోహరోమన్దర
శైలమేవ॥౬౩॥తస్మిన్గతేదేవగణాఃపునస్తంమమన్థురబ్ధింవివిధప్రకారైః॥౬౪॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే అమృతమథనే ఈశ్వరకృత కాలకూటభ
క్షణంనామాష్టచత్వారింశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

ధన్వన్తరిప్రభృతీనాముత్పత్తిః

సూతః॥ మథ్యమానేపునస్తస్మిఞ్జలధౌసమదృశ్యత । ధన్వన్తరిశ్చభగవానా
యుర్వేదప్రజాపతిః ॥ ౧ ॥ మదిరాచాయతాక్షీసాలోక[illegible]త్రప్రమాథినీ । తతోమృ
తంచసురభిస్సర్వభూతమయాపరా ॥ ౨ ॥ జగ్రాహకమలాంవిష్ణుఃకౌస్తుభంచమ
హామణిమ్ । గజేన్ద్రంచసహస్రాక్షోహయరత్నంచభాస్కరః॥ ౩ ॥ ధన్వన్తరిం
చజగ్రాహలోకారోగ్యప్రవర్తకమ్ । ఛత్రంజగ్రాహవరుణఃకుణ్డలేచశచీపతిః॥ ౪॥ పా
రిజాతతరుంవాయుర్జగ్రాహముదితస్తథా । ధన్వన్తరిస్తతోదేవోవపుష్మానుదతిష్ఠ
త॥ ౫ ॥ శ్వేతంకమణ్డలుంబిభ్రదమృతంయత్రతిష్ఠతి । ఏతదేవాద్భుతందృష్ట్వాదాన
వానాముపస్థితః ॥ ౬ ॥ అమృతార్థేమహానాదోమమేదమితిజల్పతామ్ । తతోనా
రాయణోమాయామాస్థితోమోహినీంవిభుః ॥ ౭ ॥ స్త్రీరూపమతులంకృత్వాదా
నవానభిసంశ్రితః । తతస్తదమృతంతస్యైదదుస్తేమూఢచేతసః॥ ౮ ॥ స్త్రియైదాన
వదైతేయాస్సర్వేతద్గతమానసాః ॥ సూతః ॥ అథాస్త్రాణిచముఖ్యానిమహాప్రహర
ణానిచ ॥ ౯ ॥ ప్రగృహ్యాభ్యద్రవన్దేవాన్సహితాదైత్యదానవాః । తతస్తదమృతం
దేవోవిష్ణురాదాయవీర్యవాన్ ॥ ౧౦ ॥ జహారదానవేన్ద్రేభ్యోనరేణసహితఃప్ర
భుః। తతోదేవగణాస్సర్వేపపుస్తదమృతంతథా ॥ ౧౧ ॥ విష్ణోస్సకాశాత్సమ్ప్రాప్య

విష్ణుకృతరాహుశిరశ్ఛేదనమ్.

సఙ్గ్రామే తుములే సతి । తతః పిబత్సు సకలం దేవేష్వమృతమీప్సితమ్ ॥ ౧౨ ॥ రాహుర్వి
బుధరూపేణ దానవోఽప్యపిబత్తదా । తస్య కణ్ఠమనుప్రాప్తే దానవస్యామృతే తదా ॥ ౧౩ ॥
ఆఖ్యాతశ్చన్ద్రసూర్యాభ్యాం సురాణాం హితకామ్యయా । తతో భగవతా తస్య శిరో
ఛిన్నమలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ వరాయుధేన చక్రేణ పిబతోఽమృతమోజసా । తచ్ఛైలశృ
ఙ్గప్రతిమం దానవస్య శిరో మహత్ ॥ ౧౫ ॥ చక్రేణోత్కృత్తమపతచ్చాలయద్వసు
ధాతలమ్ । తతో వైరవినిర్బన్ధః కృతో రాహుముఖేన వై ॥ ౧౬ ॥ శాశ్వతశ్చన్ద్రసూ
ర్యాభ్యాం ప్రసహ్యాద్యాపి బాధతే । విహాయ భగవాంశ్చాపి స్త్రీరూపమతులం హ

సురాఽసురయుద్ధమ్.

రిః ॥ ౧౭ ॥ నానాప్రహరణైర్భీమైర్దానవాన్సమకమ్పయత్ । ప్రాసాస్సువిపులా
స్తీక్ష్ణాన్యపతన్త సహస్రశః ॥ ౧౮ ॥ తేఽసురాశ్చక్రనిర్భిన్నా వమన్తో రుధి
రం బహు । అసిశక్తిగదాభిన్నా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౧౯ ॥ భిన్నాని పట్టిశైశ్చాపి శి
రాంసి యుధి దారుణే । తప్తకాఞ్చనమాల్యాని నిపేతురనిశం తదా ॥ ౨౦ ॥ రుధిరేణ
నులిప్తాఙ్గా నిపేతుశ్చ మహాసురాః । అద్రీణామివ కూటాని ధాతురక్తాని భూతలే ॥ ౨౧ ॥
తతో హలహలాశబ్దస్సమ్బభూవ సమన్తతః । అన్యోన్యం భిన్దతాం శస్త్రైరాదిత్యే లో
హితాయతి ॥ ౨౨ ॥ పరిఘైశ్చాయసైః పీతైస్సన్నికర్షైశ్చ ముష్టిభిః । నిఘ్నతాం స
మరేఽన్యోన్యం శబ్దో దివమివాస్పృశత్ ॥ ౨౩ ॥ ఛిన్ధి భిన్ధి ప్రధావేతి పాతయాభిసరేతి
చ । వ్యశ్రూయన్త మహాఘోరాశ్శబ్దాస్తత్ర సమన్తతః ॥ ౨౪ ॥ ఏవం సుతుములే యు
ద్ధే వర్తమానే మహాభయే । నరనారాయణౌ దేవౌ సమాజగ్మతురాహవమ్ ॥ ౨౫ ॥ అ
త్ర దివ్యం ధనుర్దృష్ట్వా నరస్య భగవానపి । చిన్తయామాస వై చక్రం విష్ణుర్దానవసూద
నః ॥ ౨౬ ॥ తతోఽమ్బరాచ్చిన్తితమాత్రమాగతం మహాప్రభం చక్రమమిత్రనాశనమ్ ।
విభావసోస్తుల్యమకుణ్ఠవిక్రమం సుదర్శనం భీమమసహ్యముత్తమమ్ ॥ ౨౭ ॥ తదాగ
తం జ్వలితహుతాశనప్రభం భయఙ్కరం కరికరబాహురచ్యుతః । మహాప్రభం దనుకు
లదైత్యదారణం తథోజ్జ్వలజ్వలనసమానవిగ్రహమ్ ॥ ౨౮ ॥ ముమోచ వై తదతులము
గ్రవేగతో మహాప్రభం దితిజగణావదారణమ్ । సంవర్తకజ్వలనసమానతేజసం పునః
పునర్న్యపతత వేగవత్తదా ॥ ౨౯ ॥ వ్యదారయద్దితితనయాన్సహస్రశః కరేధృతం పు
రుషవరేణ సంయుగే । దహత్క్వచిజ్జ్వలన ఇవానిలేరితం ప్రసహ్య తానసురగణాన్న్యకృ
న్తత ॥ ౩౦ ॥ ప్రవేరితం వియతి ముహుః క్షితౌ తదా పపౌ రణే రుధిరమయః పిశాచవ
త్ । అథాఽసురా గిరిభిరదీనమానసా ముహుర్ముహుస్సురగణమార్దయంస్తదా ॥ ౩౧ ॥
మహాచలా విగళితమేఘవర్చసస్సహస్రశో గగనమభిప్రపేదిరే । అథాన్తరా భయ
జననాః ప్రపేదిరే సపాదపా బహువిధమేఘరూపిణః ॥ ౩౨ ॥ మహాద్రయః ప్రవిగళితాగ్ర

సానవాఃపరస్పరంప్రమతమభిస్సృత్యభాస్వరాః। తతోమహీప్రచలతసాద్రికాననామహీ
దరాఃపవనహతాస్సమన్తతః ॥ ౩౩ ॥ పరస్పరంభృశమభిగర్జితంబహూనారణాజిరే
భృశమభిసమ్ప్రవర్తతే। నరస్తతోవరకనకాగ్రభూషణైర్మహేషుభిఃపవనపథంసమా
స్తృణోత్ ॥ ౩౪ ॥ విదారయన్గిరిశిఖరాణిపత్రిభిర్మహాభయేసురగణవిగ్రహేతదా।
తతోమహీంలవణజలంచసాగరంమహాసురాఃప్రవివిశురర్దితాస్సురైః ॥ ౩౫ ॥ వియ
ద్గతంజ్వలితహుతాశనప్రభంసుదర్శనంపరికుపితంనిశామ్యచ। తతస్సురైర్విజయమ
వాప్యమన్దరస్స్వమేవదేశంగమితస్సుపూజితః ॥ ౩౬ ॥ వినాదయన్త్స్వదిశముపేత్య
సర్వతస్తతోగతాస్సలిలధరాయథాగతమ్। తతోమృతంసునిహితమేవచక్రిరేసురాః
పరాంముదముపగమ్యపుష్కలామ్॥ ౩౭ ॥ దదుశ్చతంనిధిమమృతస్యరక్షితుంకిరీటినే
బలిభిరథామరైస్సహ ॥ ౩౮॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే అమృతమథనేసురాఽసురయుద్ధకథనంనామ
ఏకోనపఞ్చాశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

శ్రీ వాస్తుశాస్త్రప్రారమ్భః శ్రీ

ఋషయః ॥ ప్రాసాదభవనాదీనాంనివేశంవిస్తరాద్వద। కుర్యాత్కేనవి
ధానేనకశ్చవాస్తురుదాహృతః ॥ ౧ ॥ సూతః ॥ భృగురత్రిర్వసిష్ఠశ్చవిశ్వకర్మామ
యస్తథా। నారదోనగ్నజిచ్చైవవిశాలాక్షఃపురన్దరః ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మకుమారోనన్దీ
శశ్శౌనకోగర్గఏవచ। వాసుదేవోనిరుద్ధశ్చతథాశుక్రోబృహస్పతిః ॥ ౩ ॥ అష్టాద
శైతేవిఖ్యాతావాస్తుశాస్త్రోపదేశకాః। సఙ్క్షేపేణోపదిష్టంయన్మనవేమత్స్యరూపి
ణా ॥ ౪ ॥ తదిదానీంప్రవక్ష్యామివాస్తుశాస్త్రమనుత్తమమ్। పురాన్ధకవధేఘో

శ్రీ వాస్తూత్పత్తిః శ్రీ

రేఘోరరూపస్యశూలినః ॥ ౫ ॥ లలాటస్వేదసలిలమపతద్భువిభీషణమ్। కరాళ
వదనంతస్మాద్భూతముద్భూతముల్బణమ్ ॥ ౬ ॥ గ్రసమానమివాకాశంసప్తద్వీపాం
వసున్ధరామ్। తతోన్ధకానాంరుధిరమపిబత్పతితంక్షితౌ ॥ ౭ ॥ తేనతత్సమరేసర్వం
పతితంయన్మహీతలే। తథాపితృప్తిమగమత్తద్భూతంనయదాతదా ॥ ౮ ॥ సదాశి
వస్యపురతస్తపశ్చక్రేసుదారుణమ్। క్షుధావిష్టంతుతద్భూతమాహర్తుంజగతీత్రయ
మ్ ॥ ౯ ॥ తతఃకాలేనసన్తుష్టోభైరవస్తస్యచాహవై। వరంవృణీష్వభద్రన్తేయదభీ
ష్టంతవాఽనఘ ॥ ౧౦ ॥ తమువాచతతోభూతంత్రైలోక్యగ్రసనక్షమమ్। భవా
మిదేవదేవేశతథేత్యుక్తంచశూలినా ॥ ౧౧ ॥ తతస్తుత్రిదివంసర్వంభూమణ్డలమశే
షతః। స్వదేహేనాన్తరిక్షంచరున్ధానంప్రపతద్భువి ॥ ౧౨ ॥ భీతభీతైస్తతోదేవై
ర్బ్రహ్మణాచైవశూలినా। దానవాసురరక్షోభిరవష్టబ్ధంసమన్తతః ॥ ౧౩ ॥ యేన

యత్రైవచాక్రాన్తం సతతైర్వాభవత్పునః । నివాసాత్సర్వదేవానాం వాస్తురిత్యభిధీ
యతే ॥ ౧౪ ॥ అవష్టమ్భేన తేనాపి విజ్ఞప్తాస్సర్వదేవతాః । ప్రసీదధ్వం సురాస్సర్వే
యుష్మాభిర్నిశ్చలీకృతః ॥ ౧౫॥ స్థాస్యామ్యహం కిమాహారో హ్యవష్టబ్ధో హ్యధోముఖః।
తతో బ్రహ్మాదిభిః ప్రోక్తం వాస్తుమధ్యే తు యో బలిః ॥ ౧౬ ॥ ఆహారో వైశ్వదేవాన్తే
నూనమస్య భవిష్యతి । అజ్ఞానాత్తు కృతే యజ్ఞస్తవాహారో భవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ యజ్ఞో
త్సవాదౌ చ బలిస్తవాహారో భవిష్యతి । వాస్తుపూజామకుర్వాణస్తవాహారో భవిష్య
తి ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్తస్తతో హృష్టస్స వాస్తురభవత్తదా । వాస్తుయజ్ఞస్స్మృతస్తస్మా
త్తతప్రభృతి శాన్తయే ॥ ౧౯ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే వాస్తుశాస్త్రే వాస్తూత్పత్తికథనం నామ
పఞ్చాశదుత్తర ద్విశతతమోఽధ్యాయః.

⁂ గృహాదినిర్మాణకాలనిర్ణయమ్. ⁂

సూతః॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి గృహకాలవినిర్ణయమ్। యథాకాలం శుభం
జ్ఞాత్వా సదా భవనమారభేత్ ॥ ౧॥ చైత్రే వ్యాధిమవాప్నోతి యో గృహం కారయేన్న
రః। వైశాఖే ధనరత్నాని జ్యేష్ఠే మృత్యుం తథైవ చ॥ ౨॥ ఆషాఢే భృత్యరత్నాని పశువర్గమ
వాప్నుయాత్ । శ్రావణే భృత్యలాభం చ హానిం భాద్రపదే తథా॥ ౩॥ పత్నీనాశోఽశ్వినే
విద్యాత్కార్తికే ధనధాన్యకమ్। మార్గశీర్షే తథా భక్తం పౌషే తస్కరతో భయమ్॥ ౪॥
లాభం చ బహుశో విద్యాదగ్నిం మాఘే వినిర్దిశేత్ । ఫాల్గునే కాఞ్చనం పుత్రమితి కాలబ
లం స్మృతమ్॥ ౫ ॥ అశ్వినీరోహిణీమూలముత్తరాత్రయమైన్దవమ్ । స్వాతీహస్తా
నురాధా చ గృహారమ్భే ప్రశస్యతే ॥ ౬ ॥ ఆదిత్యభౌమవర్జ్యాస్తు సర్వే వారాశ్శుభా
వహాః । వర్జం వ్యాఘాతశూలే చ వ్యతీపాతాతిగణ్డయోః ॥ ౭ ॥ విష్కమ్భగణ్డపరిఘ
వజ్రయోగేషు కారయేత్ । శ్వేతమైత్రే చ మాహేన్ద్రే గాన్ధర్వాభిజితిరౌహిణే॥ ౮॥
తథా వైరాజసావిత్రే ముహూర్తే గృహమారభేత్ । చన్ద్రాదిత్యబలం లబ్ధ్వా శుభల
గ్నం నిరీక్ష్య చ ॥ ౯ ॥ స్తమ్భోచ్ఛ్రాయాదికర్తవ్యమన్యత్తు పరివర్జయేత్ । ప్రాసా

⁂ గృహాదినిర్మాణార్థం భూపరీక్షా. ⁂

దేష్వేవమేవం స్యాత్కూపవాపీషు చైవ హి ॥ ౧౦ ॥ పూర్వం భూమిం పరీక్షేత పశ్చా
ద్వాస్తుం ప్రకల్పయేత్ । శ్వేతా రక్తా తథా పీతా కృష్ణా చైవానుపూర్వశః ॥ ౧౧ ॥ వి
ప్రాదేశ్శస్యతే భూమిరతః కార్యం పరీక్షయేత్ । విప్రాణాం మధురాస్వాదా కషాయా
క్షత్రియస్య తు॥ ౧౨ ॥ కషాయకటుకా తద్వద్వైశ్యశూద్రేషు శస్యతే । రత్నిమాత్రే
తతో గర్తే స్వనులిప్తే చ సర్వశః ॥ ౧౩ ॥ ఘృతమామశరావస్థం కృత్వా వర్తిచతుష్టయ
మ్ । జ్వాలయేద్భూపరీక్షార్థం పూర్ణం తత్సర్వదిఙ్ముఖమ్ ॥ ౧౪ ॥ దీప్తౌ పూర్వాది

గృహ్ణీయాద్వర్ణానామానుపూర్వశః । వాస్తుస్సామూహికో నామ దీప్యతే సర్వతస్తు యః ॥ ౧౫ ॥ శుభదస్సర్వవర్ణానాం ప్రాసాదేషు గృహేషు చ । రత్నిమాత్రమధోగర్తే పరీక్ష్యం ఖాతపూరణే ॥ ౧౬ ॥ అధికే సుఖమాప్నోతి న్యూనే హానిం సమే సమమ్ । ఫాలకృష్టే తథా దేశే సర్వబీజాని వాపయేత్ ॥ ౧౭ ॥ త్రిపఞ్చసప్తరాత్రేణ యత్రారోహన్తి తాన్నృప । జ్యేష్ఠోత్తమా కనిష్ఠా భూర్వర్జనీయతరా సదా ॥ ౧౮ ॥ పఞ్చగవ్యౌష

॥ వాస్తుకర్మణ్యేకాశీతిపదే దేవపూజా. ॥

ధిజలైః పరిక్షిత్వావసేచయేత్ । ఏకాశీతిపదం కృత్వా రేఖాభిః కనకేన చ ॥ ౧౯ ॥ పశ్చాత్పిష్టేన చాలిప్య సూత్రేణాలోడ్య సర్వశః । దశ పూర్వాయతా రేఖా దశ చైవోత్తరాయతాః ॥ ౨౦ ॥ సర్వవాస్తువిభాగేషు విజ్ఞేయా నవకా నవ । ఏకాశీతిపదం కృత్వా వాస్తువిత్సర్వవాస్తుషు ॥ ౨౧ ॥ పదస్థాన్పూజయేద్దేవాంస్త్రింశత్పఞ్చదశైవ తు । ద్వాత్రింశద్బాహ్యతః పూజ్యాః పూజ్యాశ్చాన్తస్త్రయోదశ ॥ ౨౨ ॥ నామతస్తాన్ప్రవక్ష్యామి స్థానాని చ నిబోధత । ఈశానకోణాదిషు తాన్పూజయేద్ధవిషా నరః ॥ ౨౩ ॥ శిఖీ చైవాథ పర్జన్యో జయన్తః కులిశాయుధః । సూర్యస్సత్యో భృశశ్చైవ ఆకాశో వాయురేవ చ ॥ ౨౪ ॥ పూషా చ వితథశ్చైవ గృహక్షతయమావుభౌ । గన్ధర్వో భృఙ్గరాజశ్చ మృగః పితృగణస్తథా ॥ ౨౫ ॥ దౌవారికోఽథ సుగ్రీవః పుష్పదన్తో జరాధిపః । అసురశ్శోషణశ్చైవ రోగో హిర్ముఖ్య ఏవ చ ॥ ౨౬ ॥ భల్లాటస్సోమసర్పౌ చ అదితిశ్చ దితిస్తథా । బహిర్ద్వాత్రింశదేతే తు తదన్తస్తు తతశ్శృణు ॥ ౨౭ ॥ ఈశానాదిచతుష్కోణసంస్థితాన్పూజయేద్బుధః । ఆపశ్చైవాథ సావిత్రో జయో రుద్రస్తథైవ చ ॥ ౨౮ ॥ మధ్యే నవపదే బ్రహ్మా తస్యాష్టౌ చ సమీపగాః । సాధ్యానేకాన్తరాన్విద్యాత్సర్వాంస్తాన్నామతశ్శృణు ॥ ౨౯ ॥ అర్యమా సవితా చైవ వివస్వాన్విబుధాధిపః । మిత్రోఽథ రాజయక్ష్మా చ తథా పృథ్వీధరః క్రమాత్ ॥ ౩౦ ॥ అష్టమశ్చాపవత్సస్తు పరితో బ్రహ్మణస్స్మృతః । ఆపశ్చైవాపవత్సశ్చ పర్జన్యోఽగ్నిర్దితిస్తథా ॥ ౩౧ ॥ పదికానాం తు వర్గోఽయమేవం కోణేష్వశేషతః । తన్మధ్యే తు బహిర్వింశద్ద్విపదాస్తే తు సర్వశః ॥ ౩౨ ॥ అర్యమా చ వివస్వాంశ్చ మిత్రః పృథ్వీధరస్తథా । బ్రహ్మణః పరితో దిక్షు త్రిపదాస్తే తు సర్వశః ॥ ౩౩ ॥ వంశానిదానీం వక్ష్యామి బహూనపి పృథక్పృథక్ । వాయుం యావత్తథా రోగాన్పితృభ్యశ్శిఖినం పునః ॥ ౩౪ ॥ ముఖ్యాద్భృశం తథా శోషాద్వితథం యావ దేవ తు । సుగ్రీవాదదితిం యావన్మృగాత్పర్జన్యమేవ చ ॥ ౩౫ ॥ ఏతే వంశాస్సమాఖ్యాతాః క్వచిచ్చ జయమేవ చ । ఏతేషాం యస్తు సమ్పాతః పదమధ్యే సమన్తతః ॥ ౩౬ ॥ నర్మ చైతత్సమాఖ్యాతం త్రిశూలం కోణగం చ యత్ । స్తమ్భన్యాసేషు వర్జ్యాని తులావిధిషు సర్వదా ॥ ౩౭ ॥ కీలోచ్ఛిష్టోపఘాతాది వర్జయేద్యత్నతో నరః । సర్వత్ర వాస్తుర్నిర్దిష్టః పితృవైశ్వానరాయతః ॥ ౩౮ ॥ మూర్ధన్యగ్నిస్సమాదిష్టో ముఖే వాపస్సమాశ్రితః ।

పృథ్వీధరోఽర్యమా చైవ స్తనయోస్తావధిష్ఠితౌ ॥ ౩౯ ॥ వక్షఃస్థలే చాపవత్సః పూజనీయస్సదా బుధైః । నేత్రయోర్దితిపర్జన్యావ్ శ్రోత్రే దితిజయన్తకౌ ॥ ౪౦ ॥ సర్పేన్ద్రావంసస్థౌ చ పూజనీయౌ ప్రయత్నతః । సూర్యసోమాదయస్తద్వద్బాహ్వోః పఞ్చ పఞ్చ చ ॥ ౪౧ ॥ రుద్రశ్చ రాజయక్ష్మా చ వామహస్తే సమాస్థితౌ । సావిత్రస్సవితా తద్వద్ధస్తం దక్షిణమాస్థితౌ ॥ ౪౨ ॥ వివస్వానథ మిత్రశ్చ జఠరే సంవ్యవస్థితౌ । పూషా చ పాపయక్ష్మా చ హస్తయోర్మణిబన్ధనే ॥ ౪౩ ॥ తథైవాసురశోషౌ చ వామపార్శ్వే సమాశ్రితౌ । పార్శ్వే తు దక్షిణే తద్వద్వితథస్సగృహక్షతః ॥ ౪౪ ॥ ఊర్వోర్యమామ్బుభౌ జ్ఞేయౌ జాన్వోర్గన్ధర్వపుష్పకౌ । జఙ్ఘయోర్భృఙ్గసుగ్రీవౌ స్ఫిచౌ దౌవారికో మృగః ॥ ౪౫ ॥ జయశక్రౌ తథా మేఢ్రే పాదయోః పితరస్తథా । మధ్యే నవపదే బ్రహ్మా హృదయే స తు పూజ్యతే ॥ ౪౬ ॥ చతుష్షష్టిపదో వాస్తుః ప్రాసాదే బ్రహ్మణా స్మృతః । బ్రహ్మా చతుష్పదస్తత్ర కోణేష్వేకపదాస్తతః ॥ ౪౭ ॥ బహిఃకోణేషు వాస్తౌ తు సార్ధాశ్చోభయసంస్థితాః । వింశతిర్ద్విపదాశ్చైషాం చతుష్షష్టిపదే స్మృతాః ॥ ౪౮ ॥ గృహారమ్భేఽతికణ్డూతిస్స్వామ్యఙ్గే యత్ర జాయతే । శల్యం త్వపనయేత్తత్ర ప్రాసాదే భవనేఽపి చ ॥ ౪౯ ॥ సశల్యం సురజం యస్మాదశల్యం శుభదాయకమ్ । హీనాధికాఙ్గతా వాస్తోస్సర్వథా తు వివర్జయేత్ ॥ ౫౦ ॥ నగరగ్రామదేశేషు సర్వత్రైవం ప్రకల్పయేత్ । చతుశ్శాలం త్రిశాలం చ ద్విశాలం చైకశాలకమ్ ॥ ౫౧ ॥ నామతస్తాన్ప్రవక్ష్యామి స్వరూపేణ ద్విజోత్తమాః ॥ ౫౨ ॥ * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే వాస్తుశాస్త్రే ఏకాశీతిపదనిర్ణయో నామ ఏకపఞ్చాశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ చతుశ్శాలనిర్మాణక్రమః ॥

సూతః ॥ చతుశ్శాలం ప్రవక్ష్యామి స్వరూపం నామతస్తథా । చతుశ్శాలం చతుర్ద్వారైరలిన్దైస్సర్వతోముఖమ్ ॥ ౧ ॥ నామ్నా తత్సర్వతోభద్రం శుభం దేవనృపాలయే । పశ్చిమద్వారహీనం చ నన్ద్యావర్తః ప్రచక్షతే ॥ ౨ ॥ దక్షిణద్వారహీనం తు వర్ధమానముదాహృతమ్ । పూర్వద్వారవిహీనం తు స్వస్తికం నామ విశ్రుతమ్ ॥ ౩ ॥ రుచకం చోత్తరద్వారవిహీనం తత్ప్రచక్షతే । సౌమ్యశాలావిహీనం తత్త్రిశాలం ధాన్యకం చ యమ్ ॥ ౪ ॥ క్షేమవృద్ధికరం నౄణాం బహుపుత్రఫలప్రదమ్ । శాలయా పూర్వయా హీనం సుక్షేత్రమితి విశ్రుతమ్ ॥ ౫ ॥ ధన్యం యశస్యమాయుష్యం శోకమోహవినాశనమ్ । శాలయా యామ్యయా హీనం యద్విశాలం తు శాలయా ॥ ౬ ॥ కులక్షయకరం నౄణాం సర్వవ్యాధిభయావహమ్ । హీనం పశ్చిమయా యత్తు పక్షఘ్నం నామ తత్పునః ॥ ౭ ॥ మిత్రబన్ధుసుతాన్హన్తి తథా సర్వభయావహమ్ । యామ్యాపరాభ్యాం

శాలాభ్యాం సర్వధాన్యఫలప్రదమ్॥ ౮॥ క్షేమవృద్ధికరం నౄణాం తథా పుత్రఫలప్రదమ్। యమసూర్యం చ విజ్ఞేయం పశ్చిమోత్తరశాలికమ్॥ ౯॥ రాజాగ్నిభయదం నౄణాం కులక్షయకరం మహత్। ఉదక్పూర్వే తు శాలే ద్వే దణ్డాఖ్యే యత్ర తద్భవేత్ ॥ ౧౦॥ అకాలమృత్యుభయదం పరచక్రభయావహమ్। ధనాఖ్యం పూర్వయామ్యాభ్యాం శాలాభ్యాం చ ద్విశాలకమ్ ॥ ౧౧ ॥ తచ్ఛస్త్రిభయదం నౄణాం పరాభవభయావహమ్ । చుల్లీ పూర్వాపరాభ్యాం తు సా భవేన్మృత్యుసూచనీ॥ ౧౨॥ వైధవ్యదాయినీ స్త్రీణామనేకభయదాయికా। కార్యముత్తరయామ్యాభ్యాం శాలాభ్యాం భయదం నృణామ్॥ ౧౩॥

॥ రాజభవనాదినిర్మాణక్రమః ॥

సిద్ధార్థవజ్రభాగ్యాణి విశాలాని సదా బుధైః । అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి భవనం పృథివీపతేః ॥ ౧౪ ॥ పఞ్చప్రకారం తత్ప్రోక్తముత్తమాదివిభేదతః । అష్టోత్తరం హస్తశతం విస్తరశ్చోత్తమో మతః॥ ౧౫॥ చతుర్ష్వన్యేషు విస్తారో హీయతే త్వష్టభిః కరైః। చతుర్థాంశాధికం దైర్ఘ్యం పఞ్చస్వపి నిగద్యతే ॥ ౧౬ ॥ యువరాజస్య వక్ష్యామి తథా భవనపఞ్చకమ్ । షడ్భిష్షడ్భిస్తథాశీతిర్హీయతే తత్ర విస్తరాత్ ॥ ౧౭ ॥ త్ర్యంశేన చాధికం దైర్ఘ్యం పఞ్చస్వపి నిగద్యతే । సేనాపతేః ప్రవక్ష్యామి తథా భవనపఞ్చకమ్ ॥ ౧౮ ॥ చతుష్షష్టిస్తు విస్తారాత్షడ్భిష్షడ్భిః ప్రహీయతే। పఞ్చస్వేతేషు దైర్ఘ్యం చ షడంశేనాధికం భవేత్ ॥ ౧౯ ॥ మన్త్రిణామపి వక్ష్యామి తథా భవనపఞ్చకమ్ । చతుశ్చతుర్భిర్హీనా స్యాత్సా కరషష్టిః ప్రవిస్తరే ॥ ౨౦ ॥ అష్టాంశేనాధికం దైర్ఘ్యం పఞ్చస్వపి నిగద్యతే । సామన్తామాత్యలోకానాం వక్ష్యే భవనపఞ్చకమ్॥ ౨౧॥ చత్వారింశత్తథాష్టౌ చ చతుర్భిర్హీయతే క్రమాత్ । చతుర్థాంశాధికం దైర్ఘ్యం పఞ్చస్వేతేషు శస్యతే ॥ ౨౨ ॥ శిల్పినాం కఞ్చుకీనాం చ వేశ్యానాం గృహపఞ్చకమ్ ।। అష్టావింశకరాణాం తు విహీనం విస్తరాత్క్రమాత్ ॥ ౨౩ ॥ ద్విగుణం దైర్ఘ్యమేవోక్తం మధ్యమేష్వేవమేవ తు । దూతీకర్మాన్తికాదీనాం వక్ష్యే భవనపఞ్చకమ్॥ ౨౪ ॥ చతుర్థాంశాధికం దైర్ఘ్యం విస్తారో ద్వాదశైవ తు। అర్ధార్ధకరహానిస్స్యాద్విస్తారాత్పఞ్చసు క్రమా-

॥ బ్రాహ్మణాదిగృహనిర్మాణక్రమః ॥

త్ ॥ ౨౫ ॥ దైవజ్ఞగురువైద్యానాం సభాస్తారపురోధసామ్। తేషామపి ప్రవక్ష్యామి తథా భవనపఞ్చకమ్ ॥ ౨౬ ॥ చత్వారింశత్తు విస్తారాచ్చతుర్భిర్హీయతే క్రమాత్ । పఞ్చస్వేతేషు దైర్ఘ్యం చ షడ్భాగేనాధికం భవేత్ ॥ ౨౭ ॥ చాతుర్వర్ణ్యస్య వక్ష్యామి సామాన్యం గృహపఞ్చకమ్ । ద్వాత్రింశతికరాణాం తు చతుర్భిర్హీయతే క్రమాత్ ॥ ౨౮ ॥ ఆషోడశాదితి పరం న్యూనమన్తేవసాయినామ్ । దశాంశేన త్రిభాగేన త్రిభాగేనాథ పాదికమ్॥ ౨౯॥ అధికం దైర్ఘ్యమిత్యాహుర్బ్రాహ్మణాదేః ప్రశస్యతే। సేనాపతేర్నృపస్యాపి గృహయోరన్తరేణ తు ॥ ౩౦ ॥ నృపవాసగృహం కార్యం భాణ్డాగారం తథైవ చ । సేనాపతేర్గృహస్యాపి చాతుర్వర్ణ్యస్య చాన్తరే॥ ౩౧॥ వాసా

యచ్చగృహంకార్యంరాజపూజ్యేషుసర్వదా। అన్తరప్రభవాణాంచస్వపితుర్గృహమి ష్యతే ॥ ౩౨ ॥ తథాహస్తశతాదర్ధంగదితంవనవాసినామ్ । సేనాపతేర్నృప స్యాపిసప్తత్యాసహితేన్వితే ॥ ౩౩ ॥ చతుర్దశహృతేవ్యాసేశాలావ్యాసఃప్రకీర్తి తః।పఞ్చత్రింశాన్వితేతస్మిన్నలిన్దస్సముదాహృతః ॥ ౩౪ ॥ తథాషట్త్రింశద్ధస్తాతు సప్తాఙ్గులసమన్వితా । విప్రస్యమహతీశాలానదైర్ఘ్యంపరతోభవేత్ ॥ ౩౫ ॥ దశా ఙ్గులాధికాతద్వత్క్షత్రియస్యవిధీయతే । పఞ్చత్రింశత్కరావైశ్యేఅఙ్గులానిత్రయో దశ ॥ ౩౬ ॥ తావత్కరైవశూద్రస్యయుతాపఞ్చదశాఙ్గులైః।శాలాయాస్తుత్రిభా గేనయస్యాగ్రేవీథికాభవేత్ ॥ ౩౭॥ సోష్ణీషంనామతద్వాస్తుపశ్చాచ్ఛ్రయోచ్ఛ్రి యంభవేత్।పార్శ్వయోర్వీథికాయత్రసావష్టమ్భంతదుచ్యతే॥ ౩౮ ॥ సమన్తాద్వీథి కాయత్రసుస్థితంతదిహోచ్యతే । శుభదంసర్వమేతత్స్యాచ్చాతుర్వర్ణ్యేచతుర్వి ధమ్ ॥ ౩౯ ॥ విస్తారాత్షోడశోభాగస్తథాహస్తచతుష్టయమ్ । ప్రథమోభూమికో చ్ఛ్రాయఉపరిష్టాత్ప్రహీయతే॥ ౪౦ ॥ ద్వాదశాంశేనసర్వాసుభూమికాసుతథో చ్ఛ్రియః । పక్వేష్టకాభవేద్భిత్తిష్షోడశాంశేనవిస్తరాత్ ॥ ౪౧॥ దారవైరపికల్ప్యా స్యాత్తథామృన్మయభిత్తికా । గర్భమానేనమానంతుసర్వవాస్తుషుశస్యతే ॥ ౪౨ ॥ గృహవ్యాసస్యపఞ్చాశదష్టాదశభిరఙ్గులైః । సంయుతోద్వారవిష్కమ్భోద్విగుణ స్సోచ్ఛ్రియోభవేత్ ॥ ౪౩ ॥ ద్వారశాఖాసుబాహుళ్యముచ్ఛ్రాయకరసమ్మితైః। అఙ్గులైస్సర్వవాస్తూనాంపృథక్త్వంశస్యతేబుధైః॥ ౪౪ ॥ ఉదుమ్బరోత్తమాఙ్గంచ తదర్ధార్ధప్రవిస్తరాత్ ॥ ౪౫ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేవాస్తుశాస్త్రేచతుశ్శాలాదినిర్మాణక్రమో నామ ద్విపఞ్చాశదుత్తర ద్విశతతమోధ్యాయః.

స్తమ్భమానవినిర్ణయః

సూతః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిస్తమ్భమానవినిర్ణయమ్ । కృత్వాస్వభ వనోచ్ఛ్రాయంసదాసప్తగుణంబుధైః॥ ౧॥ అశీత్యంశఃపృథుత్వంస్యాదగ్రేనవగుణై స్సహ । రుజకశ్చతురశ్రస్స్యాదష్టాశ్రోవజ్రఉచ్యతే ॥ ౨ ॥ ద్వివజ్రష్షోడశాశ్రస్తుద్వా త్రింశాశ్రఃప్రలీనకః । మధ్యప్రదేశేయస్తమ్భోవృత్తోవృత్తఇతిస్మృతః ॥ ౩ ॥ ఏతే పఞ్చమహాస్తమ్భాఃప్రశస్తాస్సర్వవాస్తుషు । పద్మవల్లీలతాకుమ్భపత్రదర్పణభూషి తాః ॥ ౪ ॥ స్తమ్భస్యదశమాంశేనపద్మకుమ్భోత్తరాణితు । స్తమ్భతుల్యాతులా ప్రోక్తాహీనాశ్చోపతులాతతః ॥ ౫ ॥ త్రిభాగేనేహసర్వత్రచతుర్భాగేనవాపునః । హీనంహీనంచతుర్థాంశాత్తథాసర్వాసుభూమిషు ॥ ౬ ॥ వాసగేహానిసర్వేషాం

ద్వారవినిర్ణయస్తత్రవేధనిషేధశ్చ.

ప్రవేశేదక్షిణేనతు। ద్వారాణితుప్రవక్ష్యామిప్రశస్తానీహయానితు ॥ ౭ ॥ పూర్వేణే న్ద్రజయంతంచద్వారంసర్వత్రశస్యతే । యామ్యంచవితథంచైవదక్షిణేనవిదుర్బుధాః ॥ ౮ ॥ పశ్చిమేపుష్పదన్తంచవారుణంచప్రశస్యతే । ఉత్తరేణచభల్లాటంసౌమ్యంచశుభదంభవేత్ ॥ ౯ ॥ తథావాస్తుషుసర్వత్రవేధంద్వారస్యవర్జయేత్ । ద్వారేతురథ్యయావిద్ధేభవేత్సర్వకులక్షయః ॥ ౧౦ ॥ తరుణాద్వేషబాహుళ్యంశోకఃపఙ్కేనజాయతే । అపస్మారోభవేత్కూపవేధేనసర్వదా ॥ ౧౧ ॥ వ్యథాప్రస్రవణేనస్యాత్కీలేనాగ్నిభయంభవేత్ । వినాశోదేవతావిద్ధేస్తమ్భేనస్త్రీకృతంభవేత్ ॥ ౧౨ ॥ గృహభర్తువినాశస్స్యాద్గృహేణచగృహేకృతే । అమేధ్యావస్కరైర్విద్ధేగృహిణీబన్ధకీభవేత్ ॥ ౧౩ ॥ తథాచాస్త్రభయంవిద్యాదన్త్యజస్యగృహేణతు । ఉచ్ఛ్రాయాద్ద్విగుణాంభూమింత్యక్త్వావేధోనజాయతే ॥ ౧౪ ॥ స్వయముద్ఘాటితేద్వారే ఉన్మాదోగృహవాసినామ్ । స్వయంవాపిహితేవిద్యాత్కులనాశంవిచక్షణః ॥ ౧౫ ॥ మానాధికేరాజభయంన్యూనేతస్కరతోభయమ్ । ద్వారోపరిచయద్ద్వారంతదన్తకముఖంస్మృతమ్॥ ౧౬ ॥ అధ్వనోమధ్యదేశేతుఅధికోయస్యవిస్తరః । వజ్రంతుసఙ్కటంమధ్యేసద్యోభర్తుర్వినాశకమ్॥ ౧౭ ॥ తథాన్యపీడితంద్వారంబహుదోషకరంభవేత్ । మూలద్వారాత్తథాన్యత్తునాధికంశోభనంభవేత్ ॥౧౮॥ కుమ్భశ్రీపర్ణివల్లీభిఃకుమ్భద్వారంతుశోభయేత్ । పూజయేచ్చాపితన్నిత్యంబలినాచాక్షతోదకైః ॥ ౧౯ ॥ భవనస్యవటఃపూర్వేదిగ్భాగేసార్వకామికః। ఉదుమ్బరస్తథాయామ్యేవారుణ్యాంపిప్పలశ్శుభః ॥ ౨౦ ॥ ప్లక్షశ్చోత్తరతోధన్యోవిపరీతాస్త్వసిద్ధయే । కణ్టకీక్షీరవృక్షశ్చహ్యాసనస్సఫలోద్రుమః॥ ౨౧ ॥ భార్యాహానిఃప్రజాహానిర్భవేతాంక్రమశస్తదా । నచ్ఛిన్ద్యాద్యదితాన్యాన్తరేస్థాపయేచ్ఛుభాన్ ॥ ౨౨ ॥ పున్నాగాశోకవకుళశమీతిలకచమ్పకాన్ । దాడిమీపిప్పలీద్రాక్షాస్తథాకుసుమమణ్టపమ్ ॥ ౨౩ ॥ జమ్బీరపూగపనసద్రుమకేతకీభిర్జాతీసరోజశతపత్రికమల్లికాభిః । యన్నాళికేరకదళీదళపాటలాభిర్యుక్తంతదత్రభవనంశ్రియమాతనోతి॥ ౨౪ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే వాస్తుశాస్త్రే స్తమ్భమానవినిర్ణయాది
కథనంనామత్రిపఞ్చాశదుత్తర ద్విశతతమోఽధ్యాయః.

గృహనివేశాదికథనమ్.

సూతః ॥ ఉదగాదిప్లవంవాస్తుసమానశిఖరంతథా । పరీక్ష్యపూర్వవత్కుర్యాత్స్తమ్భోచ్ఛ్రాయంవిచక్షణః ॥ ౧ ॥ నదేవధూర్తసచివచత్వరాణాంసమీపతః । కారయేద్భవనంప్రాజ్ఞోదుఃఖశోకభయంతతః॥౨॥ తస్యప్రదేశాశ్చత్వారస్తథోత్సర్గో

గ్రతశ్శుభః । పృష్ఠతఃపృష్ఠభాగస్తుసవ్యావర్తఃప్రశస్యతే ॥ ౩ ॥ అపసవ్యోవినాశా
యదక్షిణేశీర్షకస్తథా । సర్వకామఫలోనృణాంసమ్పూర్ణోనామవామతః ॥ ౪ ॥
ఏవంప్రదేశమాలోక్యప్రయత్నేనగృహమారభేత్ । అథసాంవత్సరప్రోక్తేముహూర్తే
శుభలక్షణే ॥ ౫ ॥ రత్నోపరిశిలాంకృత్వాసర్వబీజసమన్వితామ్ । చతుర్భిర్బ్రా
హ్మణైస్స్తమ్భంవస్త్రాలఙ్కారభూషితమ్ ॥ ౬ ॥ శుక్లామ్బరధరశ్శిల్పిసహితోవేద
పారగైః । స్నాపితంవిన్యసేత్తద్వత్సర్వౌషధిసమన్వితమ్ ॥ ౭॥ నానాక్షతఫలోపే
తంవస్త్రాభరణసంయుతమ్।బ్రహ్మఘోషేణవాద్యేనగీతమఙ్గళనిస్స్వనైః॥ ౮॥
పాయసంభోజయేద్విప్రాన్ ... మధుసర్పిషా । వాస్తోష్పతేప్రతిజానీహి
మన్త్రేణానేనసర్వదా ॥ ౯ ॥ సూత్రపాతేతథాకార్యమేవంస్తమ్భోచ్ఛ్రయే
పునః । ద్వారబన్ధోచ్ఛ్రయేతద్వత్ప్రవేశసమయేతథా ॥ ౧౦ ॥ వాస్తూపశమ
నేతద్వద్వాస్తుయజ్ఞస్తుపఞ్చధా। ఈశానేసూత్రపాతస్స్యాదాగ్నేయేస్తమ్భరోపణ
మ్॥౧౧ ॥ ప్రదక్షిణంప్రకుర్వీతవాస్తోఃపదవిలేఖనమ్ । తర్జనీమధ్యమాచైవతథాఙ్గు
ష్ఠస్తుదక్షిణః ॥ ౧౨ ॥ ప్రవాళరత్నకనకఫలపుష్పాక్షతోదకమ్ । సర్వవాస్తువిభా
గేషుశస్తంపదవిలేఖనమ్ ॥ ౧౩ ॥ నభస్మాఙ్గారకాష్ఠేననఖశస్త్రేణచర్మభిః । నవం
శాస్థికపాలేనక్వచిద్వాస్తువిలేఖనమ్ ॥ ౧౪॥ ఏభిర్విలేఖితంకుర్యాద్వాస్తుఃఖరోగభయా
దికమ్। యదాగృహప్రవేశస్స్యాచ్ఛిల్పీతత్రాపిలక్షయేత్ ॥ ౧౫॥ స్తమ్భసూత్రాది
కేతద్వచ్ఛుభాశుభఫలోదయమ్ । ఆదిత్యాభిముఖంరౌతిశకునిఃపరుషంయది॥ ౧౬॥
తుల్యకాలంస్పృశేదఙ్గంగృహభర్తుర్యదాత్మనః। వాస్త్వఙ్గేతద్విజానీయాన్నరశల్యం
భయప్రదమ్ ॥ ౧౭ ॥ శకునానన్తరంయత్రహస్త్యశ్వశ్వాపదంభవేత్ । తదఙ్గస
మ్భవంవిద్యాత్తత్రశల్యంవిచక్షణః॥ ౧౮ ॥ ప్రసార్యమాణేసూత్రేతుశ్వాగోమాయు
ర్విలఙ్ఘనమ్ । తత్రశల్యంవిజానీయాత్స్వరశబ్దైవభైరవే ॥ ౧౯॥ యదీశానేతుదిగ్భా
గేమధురంరౌతివాయసః । ధనంతత్రవిజానీయాద్భాగేవాయదధిష్ఠితే॥ ౨౦॥ సూ
త్రచ్ఛేదేభవేన్మృత్యుర్వ్యాధిఃకీలేత్వధోముఖే । అఙ్గారేషుతథోన్మాదంకపాలేషు
చసంశయమ్॥౨౧॥కమ్బుశల్యేషుజానీయాత్పౌంశ్చల్యంస్త్రీషువాస్తువిత్। గృహభ
ర్తుర్గృహస్యాపివినాశశ్శిల్పిసఙ్గ్రమే॥ ౨౨॥ స్తమ్భేస్కన్ధచ్యుతేకుమ్భేశిరోరోగం
వినిర్దిశేత్। కుమ్భాపహారేసర్వస్యకులస్యాపిక్షయోభవేత్ ॥౨౩॥ మృత్యుస్థానచ్యు
తేకుమ్భేభగ్నేబన్ధంవిదుర్బుధాః।కరసఙ్ఖ్యావినాశేతునాశంగృహపతేర్వదః ॥ ౨౪॥
బీజౌషధివిహీనేతుభూతేభ్యోభయమాదిశేత్ । ప్రాగ్దక్షిణేనవిన్యస్యస్తమ్భేచ్ఛత్రం
నివేశయేత్ ॥ ౨౫ ॥ తతఃప్రదక్షిణేనాన్యాన్న్యసేత్స్తమ్భాన్విచక్షణః । యస్మాద్భ
యకరంనృణాంయోజితాహ్యప్రదక్షిణమ్ ॥ ౨౬ ॥ రక్షాంకుర్వీతయత్నేనస్త
మ్భోపద్రవనాశనీమ్ । తథాఫలవతీంశాఖాంస్తమ్భోపరినివేశయేత్ ॥ ౨౭ ॥ ప్రా
గుదక్ప్లవణంకుర్యాద్దిఙ్మూఢంతునకారయేత్ । స్తమ్భంవాభవనంవాపిద్వారం

వాసగృహంతథా ॥ ౨౮ ॥ దిఙ్మూఢేకులనాశస్స్యాన్నచసంవర్ధయేద్గృహమ్।యది సంవర్ధయేద్గేహంసర్వదిక్షువివర్ధయేత్ ॥ ౨౯॥పూర్వేణవర్ధితంవాస్తుకుర్యాద్వైరాణిసర్వదా । దక్షిణేవర్ధితంచైవమృత్యవేస్యాన్నసంశయః ॥ ౩౦ ॥ పశ్చాద్వివృద్ధం యద్వాస్తుతదర్థక్షయకారకమ్। వర్ధాపితంతథాసౌమ్యేబహుసన్తాపకారకమ్॥౩౧॥ ఆగ్నేయేయత్రవృద్ధిస్స్యాత్తదగ్నిభయదంభవేత్। వర్ధితంరాక్షసేకోణేశిశుక్షయకరంభవేత్॥౩౨॥వర్ధాపితంతువాయవ్యేవాతవ్యాధిప్రకోపకృత్। ఐశాన్యాంతుప్రజాహానివాస్తౌసంవర్ధితేసదా ॥ ౩౩॥ ఐశానేదేవతాగారంతథాశాన్తిగృహంభవేత్। మహానసంతథాగ్నేయేతత్పార్శ్వేచోత్తరేజలమ్ ॥ ౩౪ ॥ గృహస్యోపస్కరంసర్వంనైరృత్యేస్థాపయేద్బుధః । వధస్థానంబహిఃకుర్యాత్స్నానమణ్డపమేవచ ॥ ౩౫॥ ధనధాన్యంచవాయవ్యేకర్మశాలాతతోబహిః। ఏవంవాస్తునివేశస్స్యాద్గృహభర్తుస్సుఖావహః ॥ ౩౬ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే వాస్తుశాస్త్రే గృహనివేశోనామచతుః
పఞ్చాశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

గృహనిర్మాణార్థం దార్వాహరణాదికథనమ్

సూతః ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిదార్వాహరణముత్తమమ్ । ధనిష్ఠాపఞ్చకంత్యక్త్వావిష్ట్యాదికమతఃపరమ్ ॥ ౧ ॥ తతస్సాంవత్సరోద్దిష్టేదినేయాయాద్వనంబుధః । ప్రథమంబలిపూజాంతుకుర్యాద్వృక్షాయసర్వదా ॥ ౨ ॥ పూర్వోత్తరేణపతితంగృహదారుప్రశస్యతే । అన్యథానశుభంవిద్యాద్యామ్యేపరినిపాతితమ్ ॥ ౩॥క్షీరవృక్షోద్భవందారునగృహేవినివేశయేత్ ।కృతాధివాసంవిహగైరనిలానలపీడితమ్॥౪॥ గజావభగ్నంచతథావిద్యున్నిర్ఘాతపీడితమ్। అర్ధశుష్కంతథాదారుభగ్నశుష్కంతథైవచ ॥ ౫ ॥ చైత్యదేవాలయోత్పన్నంనదీసఙ్గమజంతథా । శ్మశానకూపనిలయంతటాకాదిసముద్భవమ్ ॥ ౬ ॥ వర్జయేత్సర్వదాదారుయదిచ్ఛేద్విపులాంశ్రియమ్ । తథాకణ్టకినోవృక్షాన్నీపనిమ్బవిభీతకాన్ ॥ ౭ ॥ శ్లేష్మాతకానాభ్రితరూన్వర్జయేద్గృహకర్మణి । అసనాశోకమధుకసర్జశాలాశ్శుభావహాః ॥ ౮ ॥ చన్దనంపనసంధన్యంసురదారుహరిద్రకాః । ద్వాభ్యామేకేనవాకుర్యాత్త్రిభిర్వాభవనంశుభమ్ ॥ ౯ ॥ బహుభిఃకారితంయస్మాదనేకభయదంభవేత్ । ఏకైవశింశుపాధన్యాశ్రీపర్ణీతిన్దుకీతథా ॥ ౧౦ ॥ ఏతానాన్యసమాయుక్తాఃకదాచిచ్ఛుభకారకాః । స్యన్దనఃపనసస్తద్వత్సరళార్జునపద్మకాః ॥ ౧౧ ॥ ఏతేనాన్యసమాయుక్తావాస్తుకార్యశుభప్రదాః । తరుచ్ఛేదేతథాపీతేగోధాంవిద్యాద్విచక్షణః ॥ ౧౨॥మాఞ్జిష్ఠవర్ణేభేకస్స్యాన్నీలేసర్పాదినిర్దిశేత్ । అరుణేసరటంవిద్యాన్ముక్తాభేశుకమాదిశేత్॥ ౧౩ ॥కపిలేమూషకాన్వా

ద్వార్యద్వాత్రిజాభేజలమాదిశేత్ । ఏవంవిధంనగర్భంతువర్జయేద్వాస్తుకర్మణి ॥ ౧౪॥
పూర్వచ్ఛిన్నంతుగృహిణాయాన్నిమిత్తశకునైశ్శుభైః । వ్యాసేనగుణితేదైర్ఘ్యేఅష్టా
భిరేవహృతేతథా॥౧౫॥యచ్ఛేషమాయతంవిద్యాదష్టభేదంవదామితత్ ।ధ్వజోధూ
మశ్చసింహశ్చవృషశ్శ్వాఖరఏవచ॥ ౧౬॥ గజోధ్వాఙ్క్షశ్చపూర్వాద్యాఃకరశేషాభ
వన్త్యమీ। ధ్వజఃపూర్వముఖోధన్యఃప్రత్యగ్ద్వారేపిశేషతః॥౧౭॥ ఉదఙ్ముఖోభవేత్సిం
హఃప్రాఙ్ముఖోవృషభోభవేత్ ।దక్షిణాభిముఖోహస్తీసప్తభిస్సముదాహృతః॥ ౧౮ ॥
ఏకేనధ్వజఉద్దిష్టస్త్రిభిస్సింహఃప్రకీర్తితః। పఞ్చభిర్వృషభఃప్రోక్తోవిన్యాసాంశ్చవర్జ
యేత్ ॥ ౧౯ ॥ తమేవాష్టగుణంకృత్వాఖరరాశింవిచక్షణః ।సప్తవింశాహృతేభాగే
ఋక్షంవిద్యాద్విచక్షణః ॥ ౨౦ ॥ అష్టభిర్భాజితేఋక్షేయశ్శేషస్సవ్యయోమ
తః। వ్యయాధికంనకుర్వీతయతోదోషకరంభవేత్ ॥ ౨౧ ॥ ఆయాధికేభవేచ్ఛాన్తి
రిత్యాహభగవాన్హరిః ॥ కృత్వాగ్రతోద్విజవరానథపూర్ణకుమ్భందధ్యక్షతామ్ర
దళపుష్పఫలోపశోభమ్ ॥ ౨౨॥ దత్వాహిరణ్యవసనానితదాద్విజేభ్యోమాఙ్గల్యశా
న్తినిలయాయగృహంవిశేత్। గృహ్యోక్తహోమవిధినాబలికర్మకుర్యాత్ప్రా
సాదవాస్తుశమనేచవిధిర్యఉక్తః ॥ ౨౩ ॥ సన్తర్ప్యచద్విజవరానథభక్ష్యభోజ్యై
శ్శుక్లామ్బరస్స్వభవనంప్రవిశేత్సధూపమ్ ॥ ౨౩½ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే వాస్తుశాస్త్రే దార్వాహరణాది కథనంనామ
పఞ్చపఞ్చాశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

క్రియాయోగవిధిః

ఋషయః ॥ క్రియాయోగఃకథంసిద్ధ్యేద్గృహస్థాదిషుసర్వదా। జ్ఞానయో
గసహస్రాద్ధికర్మయోగోవిశిష్యతే॥ ౧॥సూతః॥ క్రియాయోగంప్రవక్ష్యామిదేవతా
ర్చానుకీర్తనమ్ । భుక్తిముక్తిప్రదంయస్మాన్నాన్యల్లోకేవిశిష్యతే ॥ ౨ ॥ ప్రతిష్ఠా
యాంసురాణాంతుదేవతార్చానుకీర్తనమ్ । దేవయజ్ఞోత్సవంచాపిబన్ధనాద్యేనముచ్య

విష్ణుప్రతిమాలక్షణమ్.

తే॥ ౩॥విష్ణోస్తావత్ప్రవక్ష్యామియాదృగ్రూపంప్రశస్యతే ।శఙ్ఖచక్రధరంశాన్తంపద్మ
హస్తంగదాధరమ్ ॥ ౪ ॥ ఛత్రాకారంశిరస్తస్యకమ్బుగ్రీవంశుభేక్షణమ్ । తుఙ్గ
నాసంశుక్తికర్ణంప్రశాన్తోరుభుజక్రమమ్ ॥ ౫ ॥ క్వచిదష్టభుజంకుర్యాచ్చతు
ర్భుజమథాపివా । ద్విభుజంవాపికుర్వీతభవనేషుపురోధసా ॥ ౬ ॥ దేవస్యాష్టభు
జస్యాస్యయథాస్థానంనిబోధమే । ఖడ్గోగదాశరఃపద్మందివ్యందక్షిణతోహరేః॥ ౭॥
ధనుశ్చఖేటకంచైవశఙ్ఖంచక్రంచవామతః।చతుర్భుజస్యవక్ష్యామియథైవాయుధసం
స్థితిః॥ ౮॥ దక్షిణేనగదాపద్మంవాసుదేవస్యకారయేత్ । వామతశ్శఙ్ఖచక్రేతుకర్త

వ్యే భూతిమిచ్ఛతా ॥ ౯ ॥ కృష్ణావతారే తు గదా వామహస్తే ప్రశస్యతే । యథేచ్ఛయా శఙ్ఖచక్రే ఉపరిష్టాత్ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౦ ॥ అధస్తాత్పృథివీ దేవీ కర్తవ్యా పాదమధ్యతః । దక్షిణే ప్రణతం తద్వద్గరుత్మన్తం నివేశయేత్ ॥ ౧౧ ॥ వామతస్తు భవేల్లక్ష్మీః పద్మహస్తా శుభాననా । గరుత్మానగ్రతో వాపి సంస్థాప్యో భూతిమిచ్ఛతా ॥ ౧౨ ॥ శ్రీశ్చ పుష్టిశ్చ కర్తవ్యే పార్శ్వయోః పద్మసంయుతే । తోరణం చోపరిష్టాత్తు విద్యాధరసమన్వితమ్ ॥ ౧౩ ॥ దేవదున్దుభిసంయుక్తం గన్ధర్వమిథునాన్వితమ్ । పత్రవల్లీసమోపేతం సింహవ్యాఘ్రసమన్వితమ్ ॥ ౧౪ ॥ తథా కల్పలతోపేతం స్తువద్భిరమరేశ్వరైః । ఏవంవిధో భవేద్విష్ణోస్త్రిభాగేనాస్య పీఠికా ॥ ౧౫ ॥ నవతాలప్రమాణాస్తు దేవదానవకిన్నరాః । అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మానోన్మానం విశేషతః ॥ ౧౬ ॥ జాలాన్తరప్రవిష్టానాం భానూనాం యద్రజః స్ఫుటమ్ । త్రసరేణుస్స విజ్ఞేయో వాలాగ్రం తైరథాష్టభిః ॥ ౧౭ ॥ తదష్టకేన లిక్షా తు యూకా లిక్షాష్టకం తథా । యవో యూకాష్టకం తద్వదష్టభిస్తైస్తథాఙ్గులమ్ ॥ ౧౮ ॥ స్వకీయాఙ్గులమానేన ముఖం స్యాద్ద్వాదశాఙ్గులమ్ । ముఖమానేన కర్తవ్యా సర్వావయవకల్పనా ॥ ౧౯ ॥ సౌవర్ణీ రాజతీ వాపి తామ్రీ రత్నమయీ తథా । శైలీ దారుమయీ వాపి లోహసఙ్ఘమయీ తథా ॥ ౨౦ ॥ రీతికా ధాతుయుక్తా చ తామ్రకాంస్యమయీ తథా । శుభదారుమయీ వాపి దేవతార్చా ప్రశస్యతే ॥ ౨౧ ॥ అఙ్గుష్ఠపర్వాదారభ్య వితస్తిర్యావదేవ తు । గృహేషు ప్రతిమా కార్యా నాధికా శస్యతే బుధైః ॥ ౨౨ ॥ ఆషోడశాత్తు ప్రాసాదే కర్తవ్యా నాధికా తతః । మధ్యోత్తమకనిష్ఠా తు కార్యా విత్తానుసారతః ॥ ౨౩ ॥ ద్వారోచ్ఛ్రాయస్య యన్మానమష్టధా తత్తు కారయేత్ । భాగమేకం తతస్త్యక్త్వా పరిశిష్టం తు యద్భవేత్ ॥ ౨౪ ॥ భాగద్వయేన ప్రతిమా త్రిభాగీకృత్య తత్పునః । పీఠికా భాగతః కార్యా నాతినీచా న చోచ్ఛ్రితా ॥ ౨౫ ॥ ప్రతిమాముఖమానేన నవభాగాన్ప్రకల్పయేత్ । చతురఙ్గులా భవేద్గ్రీవా భాగేన హృదయం పునః ॥ ౨౬ ॥ నాభిస్తస్మాదధః కార్యా భాగేనైకేన శోభితా । నిమ్నత్వే విస్తరత్వే చ అఙ్గులం పరికీర్తితమ్ ॥ ౨౭ ॥ నాభేరధస్తాన్మేఢ్రం చ భాగేనైకేన కల్పయేత్ । ద్విభాగేనాయతావూరూ జానునీ చతురఙ్గులే ॥ ౨౮ ॥ జఙ్ఘే ద్విభాగే విఖ్యాతే పాదౌ చ చతురఙ్గులౌ । చతుర్దశాఙ్గులస్తద్వన్మౌలిరస్య ప్రకీర్తితః ॥ ౨౯ ॥ ఊర్ధ్వమానమిదం ప్రోక్తం పృథుత్వం చ నిబోధత । సర్వావయవమానేషు విస్తారం శృణుత ద్విజాః ॥ ౩౦ ॥ చతురఙ్గులం లలాటం స్యాదూర్ధ్వం నాసా తథైవ చ । ద్వ్యఙ్గులం తు హనుర్జ్ఞేయమోష్ఠస్స్వఙ్గులసమ్మితః ॥ ౩౧ ॥ అష్టాఙ్గులం లలాటం తు తావన్మాత్రే భ్రువౌ మతౌ । అర్ధాఙ్గులా భ్రువో లేఖా మధ్యే ధనురివానతా ॥ ౩౨ ॥ ఉన్నతాగ్రా భవేత్పార్శ్వే శ్లక్ష్ణా తీక్ష్ణా ప్రశస్యతే । అక్షిణీ ద్వ్యఙ్గులాయామే తదర్ధం చైవ విస్తరాత్ ॥ ౩౩ ॥ ఉన్నతోదరమధ్యే తు రక్తాన్తే శుభలక్షణే । తారకార్ధవిభాగేన దృష్టిస్స్యాత్పఞ్చభాగి

కా॥ ౩౪ ॥ ద్వ్యఙ్గుళం తు భ్రువోర్మధ్యే నాసామూలమథాంగుళమ్ । నాసాగ్రవిస్త
రం తద్వత్పుటద్వయమథానతమ్॥ ౩౫॥ నాసాపుటబిలం తద్వదర్ధాంగుళముదాహృత
మ్। కపోలే ద్వ్యంగులే తద్వత్కర్ణమూలాద్వినిర్గతే॥ ౩౬॥ హన్వగ్రమంగుళం తద్వద్వి
స్తారో ద్వ్యంగులో భవేత్ । అర్ధాంగుళా భ్రువో రాజీ ప్రణాళసదృశీ సమా॥ ౩౭॥
అర్ధాంగుళసమస్తద్వదుత్తరోష్ఠస్తు విస్తరే । నిష్పావసదృశం తద్వన్నాసాపుటదళం
భవేత్ ॥ ౩౮ ॥ సృక్విణీజ్యోతిస్తుల్యే తు కర్ణమూలాత్షడంగులే । కర్ణౌ తు భ్రూ
సమౌ జ్ఞేయా ఊర్ధ్వం చ చతురంగులౌ॥ ౩౯॥ ద్వ్యంగులౌ కర్ణపార్శ్వౌ తు మాత్రామే
కాం తు విస్తృతౌ। కర్ణయోరుపరిష్టాచ్చ మస్తకం ద్వాదశాఙ్గుళమ్॥ ౪౦॥ లలాటాత్పృష్ఠ
తోఽర్ధేన ప్రోక్తమష్టాదశాంగుళమ్। *షడ్వింశదంగుళం చాస్య పరిణాహః శిరోగతః॥ ౪౧॥
సకేశనిచయో యస్య ద్విచత్వారింశదంగుళః । కేశాన్తాద్ధనుకాత్తద్వదంగుళాని తు
షోడశ॥ ౪౨॥ గ్రీవామధ్యపరిణాహశ్చతుర్వింశతికాంగుళః। అష్టాంగుళా భవేద్గ్రీవా
పృథుత్వేన ప్రశస్యతే ॥ ౪౩ ॥ స్తనగ్రీవాన్తరం ప్రోక్తమేకతాళం స్వయమ్భువా ।
స్తనయోరన్తరం తద్వద్ద్వాదశాంగుళమిష్యతే॥ ౪౪ ॥ స్తనయోర్మణ్డలం తద్వద్ద్వ్యం
గుళం పరికీర్తితమ్ । చూచుకౌ మణ్డలస్యాన్తర్యవమాత్రావుభౌ స్మృతౌ ॥ ౪౫ ॥ ద్వి
తాళం చైవ విస్తారాద్వక్షఃస్థలముదాహృతమ్। కక్షే షడంగులే ప్రోక్తే బాహుమూలస్త
నాన్తరే॥ ౪౬॥ చతుర్దశాంగులౌ పాదావంగుష్ఠౌ త్ర్యంగులౌ స్మృతౌ। పఞ్చాంగుళపరి
ణాహమంగుష్ఠాగ్రం తథోన్నతమ్॥ ౪౭॥ అంగుష్ఠక సమా తద్వదాయామాత్స్యాత్ప్రదే
శినీ । తస్యాః షోడశభాగేన హీయతే మధ్యమాంగుళీ ॥ ౪౮ ॥ అనామికాష్టభాగేన కని
ష్ఠాపి చ హీయతే । పర్వత్రయేణ చాంగుళ్యో గుల్ఫౌ ద్వ్యంగుళకౌ మతౌ ॥ ౪౯ ॥ పా
ర్ష్ణిర్ద్వ్యంగుళమాత్రస్తు కలయోశ్చ ప్రకీర్తితః । ద్విపర్వాంగుష్ఠకః ప్రోక్తః పరిణాహ
శ్చ ద్వ్యంగుళః॥ ౫౦॥ ప్రదేశినీపరిణాహస్త్ర్యంగుళః సముదాహృతః । కనిష్ఠాచాష్ట
భాగేన హీయతే క్రమశో ద్విజాః॥ ౫౧॥ అంగుళేనోచ్ఛ్రియః కార్యో హ్యంగుష్ఠస్య
విశేషతః । తదర్ధేన తు శేషాణామంగుళీనాం తథోచ్ఛ్రియః ॥ ౫౨ ॥ జఙ్ఘాగ్రే పరిణా
హస్తు అంగుళాని చతుర్దశ । జఙ్ఘామధ్యే పరీణాహస్తథైవాష్టాదశాంగుళః ॥ ౫౩ ॥
జానుమధ్యే పరిణాహ ఏకవింశతికాంగుళః। జానూచ్ఛ్రియోఽంగుళః ప్రోక్తో మణ్డలం తు
త్ర్యంగుళమ్॥ ౫౪ ॥ ఊరుమధ్యే పరీణాహో హ్యష్టావింశతికాంగుళః । ఏకత్రింశోపరిష్టా
చ్చ వృషణౌ చ త్ర్యంగులౌ ॥ ౫౫ ॥ ద్వ్యంగుళం తు తథా మేఢ్రం పరిణాహః షడంగుళమ్।
మణిబన్ధాదధో విద్యాత్కేశరేఖాస్తథైవ చ ॥ ౫౬॥ మణిబన్ధపరిణాహశ్చతురంగుళ
ముష్కయోర్విస్తరేణ భవేత్తద్వత్కటిరష్టాదశాంగుళా॥ ౫౭॥ ద్వావింశతితథా స్త్రీణాం

---

* షట్త్రింశదంగుళం చాస్య

స్తనౌ చ ద్వాదశాంగుళౌ। నాభిమధ్యపరీణాహో ద్విచత్వారింశదంగుళః॥ ౫౭॥
పురుషే పఞ్చపఞ్చాశత్కట్యాం చైవ తు వేష్టనమ్। కక్షయోరుపరిష్టాత్తు స్కన్ధౌ ప్రోక్తౌ
షడంగుళౌ॥ ౫౯ ॥ అష్టాంగుళం తు విస్తారే గ్రీవాం చైవ తు నిర్దిశేత్। పరిణాహే తథా
గ్రీవాం కలా ద్వాదశ నిర్దిశేత్ ॥౬౦॥ ఆయామో భుజయోస్తద్వద్ద్విచత్వారింశదంగు
ళః। కార్యం తు బాహుశిఖరం ప్రమాణే షోడశాంగుళమ్॥ ౬౧॥ ఊర్ధ్వం యద్బాహుపర్య
న్తం విద్యాదష్టాంగుళం శతమ్ । తత్రైకాంగుళహీనం తు ద్వితీయం పర్వ ఉచ్యతే॥౬౨॥
బాహుమధ్యే పరీణాహో భవేదష్టాదశాంగుళః। షోడశోక్తః ప్రబాహుస్తు షట్కలో
గ్రకరో మతః॥ ౬౩ ॥ సప్తాంగుళం కరతలం పఞ్చ మధ్యాంగులీ మతా। అనామికా మధ్య
మాయాస్సప్తభాగేన హీయతే ॥ ౬౪ ॥ తస్యాశ్చ పఞ్చభాగేన కనిష్ఠా పరిహీయతే।
మధ్యమాయాస్తు హీనా వై పఞ్చభాగేన తర్జనీ॥ ౬౫ ॥ అంగుష్ఠస్తర్జనీమూలాదధః ప్రో
క్తస్తు తత్సమః। అంగుష్ఠపరిణాహస్తు విజ్ఞేయశ్చతురంగుళః॥౬౬॥ శేషాణామంగులీనాం
తు భాగో భాగేన హీయతే। మధ్యమా మధ్యభాగం తు అంగుళద్వయమాయతమ్॥ ౬౭॥
యవో యవస్తు సర్వాసాం తస్యాస్తస్యాః ప్రహీయతే। అంగుష్ఠపర్వమధ్యం తు తర్జన్యా
సదృశం భవేత్ ॥ ౬౮ ॥ యవద్వయాధికం తద్వదగ్రపర్వ ఉదాహృతమ్ । పర్వార్ధే
న నఖాన్విద్యాదంగులీషు సమన్తతః ॥ ౬౯ ॥ స్నిగ్ధం శ్లక్ష్ణం ప్రకుర్వీత ఈషద్రక్తం తథా
గ్రతః । నిమ్నపృష్ఠం భవేన్మధ్యే పార్శ్వతః కలయోచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౭౦ ॥ తత్రైవ కే
శవల్లీయం స్కన్ధోపరి దశాంగులా। స్త్రియః కార్యాస్తు తన్వఙ్గ్యస్తనోరుజఘనాధి
కాః॥ ౭౧॥ చతుర్దశాంగులాయామముదరం తత్తు నిర్దిశేత్ । నానాభరణసమ్పన్నాః
కిఞ్చిచ్ఛ్లక్ష్ణముఖాస్తథా ॥ ౭౨ ॥ కిఞ్చిద్దీర్ఘం భవేద్వక్త్రమలకావలిరుత్తమాః । నా
సాం గ్రీవా లలాటం చ సార్ధమాత్రం త్రిరంగుళమ్ ॥ ౭౩ ॥ అధ్యర్ధాంగుళవిస్తారశ్శ
స్యతే ధరపల్లవః । అధికం నేత్రయుగ్మం తు చతుర్భాగేన నిర్దిశేత్ ॥ ౭౪ ॥ గ్రీవావలి
శ్చ కర్తవ్యాః కిఞ్చిదర్ధాంగులోచ్ఛ్రయా । ఏవం నారీషు సర్వాసు దేవానాం ప్రతిమా
సు చ ॥ ౭౫ ॥ నవతాళమిదం ప్రోక్తం లక్షణం పాపనాశనమ్ ॥ ౭౬ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే విష్ణుప్రతిమాలక్షణాదికథనం నామ
షట్పఞ్చాశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

ఈశ్వరప్రతిమాలక్షణమ్.

సూతః ॥ అతః పరం ప్రవక్ష్యామి దేవాకారాన్విశేషతః । దశతాలస్స్మృతో
రామో బలిర్వైరోచనిస్తథా ॥ ౧ ॥ వారాహో నారసింహశ్చ సప్తతాళశ్చ వామ
నః । మత్స్యః కూర్మోవినిర్దిష్టో యథాశోభం స్వయమ్భువా ॥ ౨ ॥ అతః పరం ప్రవక్ష్యా
మి రుద్రాద్యాకారముత్తమమ్ । ఆపీనోరుభుజస్కన్ధస్తప్తకాఞ్చనసన్నిభః ॥ ౩ ॥

శుక్లార్కరశ్మిసఙ్ఘాతశ్చన్ద్రాఙ్కితజటో విభుః । ద్వ్యష్టవర్షాకృతిస్సోపి జటామకుటభూషితః ॥ ౪ ॥ బాహూ వారణహస్తాభౌ వృత్తజఙ్ఘోరుమణ్డలః । ఊర్ధ్వకేశస్తు కర్తవ్యో దీర్ఘాయతవిలోచనః ॥ ౫ ॥ వ్యాఘ్రచర్మపరీధానః కటిసూత్రత్రయాన్వితః । హారకేయూరసమ్పన్నో భుజగాభరణస్తథా ॥ ౬ ॥ బాహవశ్చాపి కర్తవ్యా నానాభరణభూషితాః । పీనోరుగణ్డఫలకః కుణ్డలాభ్యామలఙ్కృతః ॥ ౭ ॥ ఆజానులమ్బబాహుశ్చ సౌమ్యమూర్తిస్సుశోభనః । ఖేటకం వామహస్తే తు ఖడ్గం చైవ తు దక్షిణే ॥ ౮ ॥ శక్తిం దణ్డం త్రిశూలం చ దక్షిణే వినివేశయేత్ । కపాలం వామపార్శ్వే తు నాగం ఖట్వాఙ్గమేవ చ ॥ ౯ ॥ ఏకశ్చ వరదో హస్తస్తథాక్షవలయోపరః । వైశాఖం స్థానకం కృత్వా నృత్యాభినయసంస్థితః ॥ ౧౦ ॥ నృత్యే దశభుజః కార్యో గజచర్మధరస్తథా । తథా త్రిపురదాహే చ షోడశైవ తు బాహవః ॥ ౧౧ ॥ శఙ్ఖం చక్రం గదా శార్ఙ్గం ఘణ్టా తత్రాధికా భవేత్ । తథా ధనుః పినాకం చ శరో విష్ణుమయస్తథా ॥ ౧౨ ॥ చతుర్భుజోష్టబాహుర్వా జ్ఞానయోగేశ్వరో మతః । తీక్ష్ణనాసాగ్రదశనః కరాళవదనో మహాన్ ॥ ౧౩ ॥ భైరవశ్చాస్య తే లోకే ప్రత్యాయతనసంస్థితః । న మూలాయతనే కార్యో భైరవస్తు భయఙ్కరః ॥ ౧౪ ॥ నరసింహో వరాహో వా తథాన్యే చ భయఙ్కరాః । నాధికాఙ్గా న హీనాఙ్గాః కర్తవ్యా దేవతాః క్వచిత్ ॥ ౧౫ ॥ స్వామినం ఘాతయేన్న్యూనా కరాళవదనా తథా । అధికా శిల్పినం హన్యాత్కృశా చైవార్థనాశినీ ॥ ౧౬ ॥ వక్రనాసా తు దుఃఖాయ సఙ్క్షిప్తాఙ్గీ భయఙ్కరీ । కృశోదరీ తు దుర్భిక్షం నిర్మాంసా ధననాశినీ ॥ ౧౭ ॥ చిపిటా దుఃఖశోకాయ అనేత్రా నేత్రనాశినీ । దుఃఖదా హీనవక్త్రా చ పాణిపాదకృశా తథా ॥ ౧౮ ॥ హీనాఙ్గా హీనజఙ్ఘా చ భ్రమోన్మాదకరీ నృణామ్ । శుష్కవక్త్రా తు రాజానం కటిహీనా చ యా భవేత్ ॥ ౧౯ ॥ పాణిపాదవిహీనో యో జాయతే మారకో మహాన్ । జఙ్ఘాజానువిహీనా చ శత్రుకల్యాణకారిణీ ॥ ౨౦ ॥ పుత్రమిత్రవినాశాయ హీనవక్షస్థలా తు యా । సమ్పూర్ణావయవా యా తు ఆయుర్లక్ష్మీప్రదా సదా ॥ ౨౧ ॥ ఏవం లక్షణమాసాద్య కర్తవ్యః పరమేశ్వరః । స్తూయమానస్సురైస్సర్వైస్సమన్తాద్దర్శయేచ్ఛివమ్ ॥ ౨౨ ॥ శక్రేణ నన్దినా చైవ మహాకాళేన శఙ్కరమ్ । ప్రణతా లోకపాలాస్తు పార్శ్వే తు గణనాయకాః ॥ ౨౩ ॥ నృత్యన్భృఙ్గిరిటిశ్చైవ భూతభేతాళసంవృతః । సర్వే హృష్టాస్తు కర్తవ్యాస్స్తువన్తః పరమేశ్వరమ్ ॥ ౨౪ ॥ గన్ధర్వవిద్యాధరకిన్నరాణామథాప్సరోగుహ్యకనాయకానామ్ । గణైరనేకైశ్శతశోమరేన్ద్రైర్మునిప్రవీరైరపి నమ్యమానమ్ ॥ ౨౫ ॥ ధృతాతపత్రైశ్శతశః ప్రవాళపుష్పోపహారప్రచయం దదద్భిః । సంస్తూయమానం భగవన్తమీడ్యం నేత్రత్రయేణామరమర్త్యపూజ్యమ్ ॥ ౨౬ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే ఈశ్వరప్రతిమాలక్షణాదికథనం నామ సప్తపఞ్చాశదుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

అర్ధనారీశ్వరప్రతిమాలక్షణమ్.

సూతః ॥ అధునాసమ్ప్రవక్ష్యామిఅర్ధనారీశ్వరంపరమ్ । అర్ధేనదేవదేవస్య నారీరూపంసుశోభనమ్ ॥ ౧ ॥ ఈశార్ధేతుజటాభాగోబాలేన్దుకలయాయుతః । ఉమార్ధేచాపిదాతవ్యౌసీమన్తతిలకావుభౌ ॥ ౨ ॥ వాసుకిర్దక్షిణేకర్ణేవామేకుణ్డలమాదిశేత్ । బాలికాచోపరిష్టాత్తుకపాలందక్షిణేకరే ॥ ౩ ॥ త్రిశూలంవాపికర్తవ్యందేవదేవస్యశూలినః । వామతోదర్పణందద్యాదుత్పలంవావిశేషతః ॥ ౪ ॥ వామబాహుశ్చకర్తవ్యఃకేయూరవలయాన్వితః । ఉపవీతంచకర్తవ్యంమణిముక్తామయంతథా ॥ ౫ ॥ స్తనభారమథార్ధేతువామేపీనంప్రకల్పయేత్ । పరార్ధముజ్జ్వలంకుర్యాచ్ఛ్రోణ్యర్ధంతుతథైవచ ॥ ౬ ॥ లిఙ్గార్ధమూర్ధ్వగంకుర్యాద్వ్యాఘ్రాజినకృతామ్బరమ్ । వామేలమ్బపరీధానంకటిసూత్రత్రయాన్వితమ్ ॥ ౭ ॥ నానారత్నసమోపేతం దక్షిణేభుజగాన్వితమ్ । దేవస్యదక్షిణంపాదంపద్మోపరిసుసంస్థితమ్ ॥ ౮ ॥ కిఞ్చిదర్ధేతథావామంభూషితంనూపురేణతు । రత్నైర్విభూషితాన్కుర్యాదఙ్గుళీష్వఙ్గుళీయకాన్ ॥ ౯ ॥ సాలక్తకంతథాపాదంపార్వత్యాదర్శయేత్సదా । అర్ధనారీ

ఉమామహేశ్వరప్రతిమాలక్షణమ్.

శ్వరస్యేదంరూపమస్మిన్నుదాహృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉమామహేశ్వరస్యాపిలక్షణంశృణుతద్విజాః । సంస్థానంతుతయోర్వక్ష్యేలీలాలలితవిభ్రమమ్ ॥ ౧౧ ॥ చతుర్భుజం ద్విబాహుంవాజటాభారేన్దుభూషితమ్ । లోచనత్రయసంయుక్తముమైకస్కన్ధపాణినమ్ ॥ ౧౨ ॥ దక్షిణేనోత్పలంశూలంవామేకుచభారేకరమ్ । ద్వీపిచర్మపరీధానం నానారత్నోపవీతినమ్ ॥ ౧౩ ॥ సుప్రతిష్ఠంసువేషంచతథార్ధేన్దుకృతాననమ్ । వామేతుసంస్థితాదేవీతస్యోరౌబాహుగూహితా ॥ ౧౪ ॥ శిరోభూషణసంయుక్తైరళకైర్లలితాననా । సబాలికాకర్ణవతీలలాటతిలకోజ్జ్వలా ॥ ౧౫ ॥ మణికుణ్డలసంయుక్తాకర్ణికాభరణాక్వచిత్ । హారకేయూరబహులాహరవక్త్రావలోకినీ ॥ ౧౬ ॥ వామాంసందేవదేవస్యస్పృశన్తీలీలయాతతః । దక్షిణంతుబహిఃకృత్వాబాహుం దక్షిణతస్తథా ॥ ౧౭ ॥ స్కన్ధంవాదక్షిణేతస్యస్పృశన్త్యఙ్గుళిభిఃక్వచిత్ । వామే చదర్పణందద్యాదుత్పలంవాసుశోభనమ్ ॥ ౧౮ ॥ కటిసూత్రత్రయంచైవనితమ్బేస్యాత్ప్రలమ్బకమ్ । జయాచవిజయాచైవకార్తికేయవినాయకౌ ॥ ౧౯ ॥ పార్శ్వయోర్దర్శయేత్తత్రతోరణేగణగుహ్యకాన్ । మాలావిద్యాధరాంస్తద్వద్వీణావానప్సరో

శివనారాయణప్రతిమాలక్షణమ్.

గణః ॥ ౨౦ ॥ ఏతద్రూపముమేశస్యకర్తవ్యంభూతిమిచ్ఛతా । శివనారాయణంవక్ష్యే సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౨౧ ॥ వామార్ధేమాధవంకుర్యాద్దక్షిణేశూలపాణినమ్ । బాహుద్వయంచకృష్ణస్యమణికేయూరభూషణమ్ ॥ ౨౨ ॥ శఙ్ఖచక్రధరంశాన్తమారక్తాంగుళివిభ్రమమ్ । చక్రస్థానేగదాంవాపిపాణౌదద్యాద్గదాభృతః ॥ ౨౩ ॥ శఙ్ఖంచైవేతరే

దద్యాత్కట్యర్థంభూషణోజ్జ్వలమ్।పీతవస్త్రపరీధానంచరణంమణిభూషణమ్॥ ౨౪॥
దక్షిణార్ధేజటాభారమర్ధేన్దుకృతభూషణమ్ । భుజఙ్గహారవలయంవరదందక్షిణంకర
మ్॥ ౨౫॥ద్వితీయంచాపికుర్వీతత్రిశూలవరధారిణమ్ । వ్యాళోపవీతసంయుక్తంకట్య
ర్థంకృత్తివాససమ్ ॥ ౨౬ ॥ మణిరత్నైశ్చసంయుక్తంపాదంనాగవిభూషితమ్ ।

మహావరాహప్రతిమాలక్షణమ్.

శివనారాయణస్యైవంకర్తవ్యంరూపముత్తమమ్ ॥ ౨౭ ॥ మహావరాహంవక్ష్యా
మిపద్మహస్తంగదాధరమ్।తీక్ష్ణదంష్ట్రాగ్రఘోణాస్యం మేదినీవామకూర్పరమ్॥ ౨౮॥
దంష్ట్రాగ్రేణోద్ధృతాందాన్తాంధరణీముత్పలాన్వితామ్। విస్మయోత్ఫుల్లనయనాము
పరిష్టాత్ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౯ ॥ దక్షిణంకటిసంస్థంతుకరంతస్యాఃప్రకల్పయేత్ । కూ
ర్మోపరితథాపాదమేకంనాగేన్ద్రమూర్ధని ॥ ౩౦ ॥ సంస్తూయమానంలోకేశైస్స

నారసింహప్రతిమాలక్షణమ్.

మన్తాత్పరికల్పయేత్ । నారసింహంప్రకర్తవ్యంభుజాష్టకసమన్వితమ్ ॥ ౩౧ ॥ రౌ
ద్రంసింహాసనంతద్వద్విదారితముఖేక్షణమ్ । స్తబ్ధపీనసటాకర్ణందారయన్తందితే
స్సుతమ్ ॥ ౩౨ ॥ వినిర్గతాన్త్రజాలంచదానవంపరికల్పయేత్ । వమన్తంరుధిరం
ఘోరంభృకుటీవదనేక్షణమ్ ॥ ౩౩ ॥ యుధ్యమానస్తుకర్తవ్యఃక్వచిత్కరణబన్ధనైః।
పరిశ్రాన్తేనదైత్యేనతర్జమానోముహుర్ముహుః ॥ ౩౪ ॥ దైత్యంప్రదర్శయేత్తత్రఖడ్గ
ఖేటకధారిణమ్ । స్తూయమానంతథావిష్ణుందర్శయేదమరాధిపైః ॥ ౩౫ ॥ తథాత్రి

త్రివిక్రమప్రతిమాలక్షణమ్,

విక్రమంవక్ష్యేబ్రహ్మణ్డక్రమణోల్బణమ్ । పాదపార్శ్వేతథాబాహుముపరిష్టాత్ప్ర
దర్శయేత్ ॥ ౩౬ ॥ అధస్తాద్వామనంతత్రకల్పయేత్సకమణ్డలుమ్ । దక్షిణేఛత్రికాం
దద్యాన్ముఖందీనంప్రదర్శయేత్ ॥ ౩౭ ॥ భృఙ్గారధారిణంతద్వద్బలింతస్యచపార్శ్వ
తః । బన్ధనంచాపికుర్వన్తంగరుడంచాస్యదర్శయేత్ ॥ ౩౮ ॥ మత్స్యరూపంతథామ
త్స్యంకూర్మంకూర్మాకృతింన్యసేత్ । ఏవంరూపస్తుభగవాన్కార్యోనారాయణో

బ్రహ్మప్రతిమాలక్షణమ్.

హరిః ॥ ౩౯ ॥ బ్రహ్మాకమణ్డలుధరఃకర్తవ్యస్సచతుర్ముఖః। హంసారూఢఃక్వచిత్కా
ర్యఃక్వచిచ్చకమలాసనః ॥ ౪౦ ॥ వర్ణేనపద్మగర్భాభశ్చతుర్బాహుశ్శుభేక్షణః ।
కమణ్డలుంవామకరేస్రువంహస్తేచదక్షిణే ॥ ౪౧ ॥ వామేదణ్డధరంతద్వత్స్రువంచా
పిప్రదర్శయేత్ । మునిభిర్దేవగన్ధర్వైస్స్తూయమానంసమన్తతః ॥ ౪౨ ॥ కుర్వాణమి
వలోకాంస్త్రీఞ్శుక్లామ్బరధరంవిభుమ్ । మృగచర్మధరంవాపిదివ్యయజ్ఞోపవీతిన
మ్ ॥ ౪౩ ॥ ఆజ్యస్థాలీంతథాపార్శ్వే వేదాంశ్చచతురఃపునః । వామపార్శ్వేతు
సావిత్రీందక్షిణేనసరస్వతీమ్ ॥ ౪౪ ॥ అగ్రేచఋషయస్తద్వత్కార్యాఃపైతామ

॥ కార్త్తికేయప్రతిమాలక్షణమ్ ॥

హేఽపదే । కార్త్తికేయం ప్రవక్ష్యామి తరుణాదిత్యసన్నిభమ్ ॥ ౪౫ ॥ కమలోదరవర్ణాభం కుమారం సుకుమారకమ్ । దణ్డకేయూరకైర్యుక్తం మయూరవరవాహనమ్ ॥ ౪౬ ॥ స్థాపయేత్స్వప్తనగరే భుజాన్ద్వాదశ కల్పయేత్ । చతుర్భుజః ఖర్వటే స్యాద్వనే గ్రామే ద్విబాహుకః ॥ ౪౭ ॥ శక్తిః పాశస్తథా ఖడ్గశ్శరశ్శూలం తథైవ చ । వరదశ్చైవ హస్తస్స్యాదథ చాభయదో భవేత్ ॥ ౪౮ ॥ ఏతే దక్షిణతో జ్ఞేయాః కేయూరకటకోజ్జ్వలాః । ధనుః పతాకా ముష్టిశ్చ తర్జనీ తు ప్రసారితా ॥ ౪౯ ॥ ఖేటకం తామ్రచూడం చ వామహస్తేషు శస్యతే । ద్విభుజస్య కరే శక్తిర్వామే స్యాత్కుక్కుటోపరి ॥ ౫౦ ॥ చతుర్భుజే శక్తిపాశౌ వామతో దక్షిణే త్వసిః । వరదోఽభయదో వాపి

॥ వినాయకప్రతిమాలక్షణమ్ ॥

దక్షిణస్స్యాత్తరీయకః ॥ ౫౧ ॥ వినాయకం ప్రవక్ష్యామి గజవక్త్రం త్రిలోచనమ్ । లమ్బోదరం చతుర్బాహుం వ్యాళయజ్ఞోపవీతినమ్ ॥ ౫౨ ॥ శూర్పకర్ణం బృహత్తుణ్డమేకదంష్ట్రం పృథూదరమ్ । స్వదన్తం దక్షిణకరే ఉత్పలం చాపరే తథా ॥ ౫౩ ॥ మోదకం పరశుం చైవ వామతః పరికల్పయేత్ । బృహత్త్వాత్ క్షిప్తవదనం పీనస్కన్ధాఙ్ఘ్రిపాణికమ్ ॥ ౫౪ ॥ యుక్తం తు బుద్ధిబుద్ధిభ్యామధస్తాన్మూషకాన్వితమ్ । కాత్యాయ

॥ కాత్యాయనీప్రతిమాలక్షణమ్ ॥

న్యాః ప్రవక్ష్యామి రూపం దశభుజం తథా ॥ ౫౫ ॥ త్రయాణామపి దేవానామనుకారానుకారిణీమ్ । జటాజూటసమాయుక్తామర్ధేన్దుకృతలక్షణామ్ ॥ ౫౬ ॥ లోచనత్రయసంయుక్తాం పద్మేన్దుసదృశాననామ్ । అతసీపుష్పసఙ్కాశాం సుప్రతిష్ఠాం సులోచనామ్ ॥ ౫౭ ॥ నవయౌవనసమ్పన్నాం సర్వాభరణభూషితామ్ । సుచారుదశనాం తద్వత్పీనోన్నతపయోధరామ్ ॥ ౫౮ ॥ త్రిభఙ్గస్థానసంస్థానాం మహిషాసురమర్దినీమ్ । త్రిశూలం దక్షిణే దద్యాత్ఖడ్గం చక్రం తథైవ చ ॥ ౫౯ ॥ తీక్ష్ణబాణం తథా శక్తిం వామతోఽపి నిబోధత । ఖేటకం పూర్ణచాపం చ పాశమఙ్కుశమేవ చ ॥ ౬౦ ॥ ఘణ్టాం చ పరశుం చాపి వామతస్సన్నివేశయేత్ । అధస్తాన్మహిషం తద్వద్విశిరస్కం ప్రదర్శయేత్ ॥ ౬౧ ॥ శిరశ్ఛేదోద్భవం తద్వద్దానవం ఖడ్గపాణినమ్ । హృది శూలేన నిర్భిన్నం తిర్యగ్రక్తవిభూషితమ్ ॥ ౬౨ ॥ రక్తరక్తీకృతాఙ్గం చ రక్తవిస్ఫారితేక్షణమ్ । వేష్టితం నాగపాశేన భ్రుకుటీభీషణాననమ్ ॥ ౬౩ ॥ వమద్రుధిరవక్త్రం చ దేవ్యాస్సింహం ప్రదర్శయేత్ । దేవ్యాస్తు దక్షిణం పాదం సమం సింహోపరి స్థితమ్ ॥ ౬౪ ॥ కిఞ్చిదూర్ధ్వం తథా వామమఙ్గుష్ఠం మహిషోపరి । స్తూయమానం చ తద్రూపమమరైస్స

॥ ఇన్ద్రప్రతిమాలక్షణమ్ ॥

న్నివేశయేత్ ॥ ౬౫ ॥ ఇదానీం సురరాజస్య రూపం వక్ష్యే విశేషతః । సహస్రనయనం దేవం మత్తవారణసంస్థితమ్ ॥ ౬౬ ॥ పృథూరువక్షోవదనం సింహస్కన్ధం మహాభు

జమ్ । కిరీటకుణ్డలధరం పీనరోరుభుజేక్షణమ్ ॥ ౬౭ ॥ వజ్రోత్పలధరం తద్వన్నానాభరణభూషితమ్ । పూజితం దేవగన్ధర్వైరప్సరోగణసేవితమ్ ॥ ౬౮ ॥ ఛత్రచామరధారిణ్యస్త్రియః పార్శ్వే ప్రదర్శయేత్ । సింహాసనగతం వాపి గన్ధర్వగణసేవితమ్ ॥ ౬౯ ॥ ఇన్ద్రాణీం వామతశ్చాస్య కుర్యాదుత్పలధారిణీమ్ ॥ ౬౯½ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే అర్ధనారీశ్వరప్రతిమాదిలక్షణం నామ అష్టపఞ్చాశదుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

సూర్యప్రతిమాలక్షణమ్

సూతః ॥ ప్రభాకరస్య ప్రతిమామిదానీం శృణుత ద్విజాః । రథస్థం కారయేద్దేవం పద్మహస్తం సులోచనమ్ ॥ ౧ ॥ సప్తాశ్వం చైకచక్రం చ రథం తస్య ప్రకల్పయేత్ । ముకుటేన విచిత్రేణ పద్మగర్భసమప్రభమ్ ॥ ౨ ॥ నానాభరణభూషాభ్యాం భుజాభ్యాం కృతపుష్కరమ్ । స్కన్ధస్థే పుష్కరే తే తు లీలయైవ ధృతే సదా ॥ ౩ ॥ చోలకచ్ఛన్నవపుషం క్వచిచ్చిత్రేషు దర్శయేత్ । వస్త్రయుగ్మసమోపేతం చరణౌ తేజసావృతౌ ॥ ౪ ॥ ప్రతీహారౌ చ కర్తవ్యౌ పార్శ్వయోర్దణ్డిపిఙ్గలౌ । కర్తవ్యౌ ఖడ్గహస్తౌ తౌ పార్శ్వయోః పురుషావుభౌ ॥ ౫ ॥ లేఖనీకృతహస్తం చ పార్శ్వే ధాతారమవ్యయమ్ । నానాదేవగణైర్యుక్తమేవం కుర్యాద్దివాకరమ్ ॥ ౬ ॥ అరుణః సారథిశ్చాస్య పద్మినీపత్రసన్నిభః । అశ్వౌ సువలయగ్రీవావన్తస్థౌ తస్య పార్శ్వయోః ॥ ౭ ॥ భుజఙ్గరజ్జుభిర్బద్ధాః సప్తాశ్వా రశ్మిసంయుతాః । పద్మస్థం వాహనస్థం వా పద్మహస్తం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮ ॥ వ

వహ్నిప్రతిమాలక్షణమ్

హ్నేస్తు లక్షణం వక్ష్యే సర్వకామఫలప్రదమ్. । దీప్తం సువర్ణవపుషమర్ధచన్ద్రాసనస్థితమ్ ॥ ౯ ॥ బాలార్కసదృశం తస్య వదనం చాపి దర్శయేత్ । యజ్ఞోపవీతినం దేవం లమ్బకూర్చధరం తథా ॥ ౧౦ ॥ కమణ్డలుం వామకరే దక్షిణే త్వక్షసూత్రకమ్ । జ్వాలావితానసంయుక్తం స్వాహాసముజ్జ్వలమ్ ॥ ౧౧ ॥ కుణ్డస్థం వాపి కుర్వీత మూ

యమప్రతిమాలక్షణమ్

ర్ధ్నిసప్తశిఖాన్వితమ్ । అథో యమం ప్రవక్ష్యామి దణ్డపాశధరం విభుమ్ ॥ ౧౨ ॥ మహామహిషమారూఢం కృష్ణాఞ్జనచయోపమమ్ । సింహాసనగతం చాపి దీప్తాగ్నిసమలోచనమ్ ॥ ౧౩ ॥ మహిషం చిత్రగుప్తం చ కరాలాః కిఙ్కరాస్తథా । సమన్తాద్దర్శయే

నిరృతిప్రతిమాలక్షణమ్

త్తస్య సౌమ్యాసౌమ్యాన్సురాసురాన్ ॥ ౧౪ ॥ రాక్షసేన్ద్రం తథా వక్ష్యే లోకపాలం చ నైరృతమ్ । నరారూఢం మహాకాయం రక్షోభిర్బహుభిర్యుతమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఖడ్గహస్తం మహానీలం కజ్జలాచలసన్నిభమ్ । నరయుక్తవిమానస్థం పీతాభరణభూషితమ్ ॥ ౧౬ ॥

॥ వరుణప్రతిమాలక్షణం వాయుప్రతిమాలక్షణం చ. ॥

వరుణం చ ప్రవక్ష్యామి పాశహస్తం మహాబలమ్ । శఙ్ఖస్ఫటికవర్ణాభం సితహారామ్బరావృతమ్. ॥ ౧౭ ॥ ఝషాసనగతం శాన్తం కిరీటాఙ్గదధారిణమ్. । వాయురూపం ప్రవక్ష్యామి ధూమ్రం తు మృగవాహనమ్ ॥ ౧౮ ॥ చిత్రామ్బరధరం శాన్తం యువానం కుఞ్చితభ్రువమ్ । మృగాధిరూఢం వరదం పతాకాధ్వజసంయుతమ్ ॥ ౧౯ ॥ కుబేరం చ

॥ కుబేరప్రతిమాలక్షణమ్. ॥

ప్రవక్ష్యామి కుణ్డలాభ్యామలఙ్కృతమ్ । హారకేయూరరచితం చిత్రామ్బరధరం శుభమ్ ॥ ౨౦ ॥ గదాధరకరం కుర్యాద్వరదం ముకుటాన్వితమ్ । నరయుక్తవిమానస్థం మేషస్థం వాపి కారయేత్ ॥ ౨౧॥ వర్ణేన పీతవర్ణేన గుహ్యకైః పరివారితమ్ । మహోదరం మహాకాయం నిధ్యష్టకసమన్వితమ్ ॥ ౨౨ ॥ గుహ్యకైర్బహుభిర్యుక్తం ధనవ్య

॥ ఈశానప్రతిమాలక్షణం సప్తమాతౄణాం లక్షణం చ. ॥

గ్రకరైస్తథా । తథైవేశం ప్రవక్ష్యామి ధవళం ధవళేక్షణమ్ ॥ ౨౩ ॥ త్రిశూలపాణినం దేవం త్ర్యక్షం వృషగతం ప్రభుమ్ । మాతౄణాం లక్షణం వక్ష్యే యథావదనుపూర్వశః ॥ ౨౪ ॥ బ్రహ్మాణీ బ్రహ్మసదృశీ చతుర్వక్త్రా చతుర్భుజా । హంసాధిరూఢా కర్తవ్యా సాక్షసూత్రకమణ్డలుః ॥ ౨౫ ॥ మహేశ్వరస్య రూపేణ తథా మాహేశ్వరీ మతా । జటామకుటసంయుక్తా వృషస్థా చన్ద్రశేఖరా ॥ ౨౬ ॥ కపాలశూలఖట్వాఙ్గవరదాఢ్యచతుర్భుజా । కుమారరూపా కౌమారీ మయూరవరవాహనా ॥ ౨౭ ॥ రక్తవస్త్రధరా తద్వచ్ఛూలశక్తిధరా శుభా । హారకేయూరసమ్పన్నా కృకవాకుధరా తథా ॥ ౨౮ ॥ వైష్ణవీ విష్ణుసదృశీ గరుత్మన్తం సమాస్థితా । చతుర్బాహుశ్చ వరదా శఙ్ఖచక్రగదాధరా ॥ ౨౯ ॥ సింహాసనగతా చాపి బాలకేన సమన్వితా । వారాహీం చ ప్రవక్ష్యామి మహిషోపరి సంస్థితామ్ ॥ ౩౦ ॥ వరాహసదృశీ దేవీ శుణ్డా చామరధారిణీ । గదాచక్రధరాం తద్వద్దానవేన్ద్రవినాశినీ ॥ ౩౧ ॥ ఇన్ద్రాణీమిన్ద్రసదృశీం వజ్రశూలగదాధరామ్ । గజాసనగతాం దేవీం లోచనైర్బహుభిర్యుతామ్॥ ౩౨॥ తప్తకాఞ్చనవర్ణాభాం దివ్యాభరణభూషితామ్।తీక్ష్ణఖడ్గధరాం తద్వద్దానవేన్ద్రవినాశినీమ్ ॥ ౩౩ ॥ చాముణ్డాం చ ప్రవక్ష్యామి యథారూపాం యథాయుధామ్ । దీర్ఘజిహ్వాం దీర్ఘకేశీం మాంసఖణ్డైశ్చ సమ్మితామ్॥ ౩౪ ॥ దంష్ట్రాకరాళవదనాం కుర్యాచ్చైవ కృశోదరీమ్ । కపాలమాలినీం దేవీం ముణ్డమాలావిభూషితామ్ ॥ ౩౫ ॥ కపాలం వామహస్తే తు మాంసశోణితపూరితమ్ । మస్తిష్కాక్తం చ బిభ్రాణాం శక్తికాం దక్షిణే కరే ॥ ౩౬ ॥ గృధ్రస్థా వాయసస్థా వా నిర్మాంసా వినతోదరీ । కరాళవదనా తద్వత్కర్తవ్యా సా త్రిలోచనా ॥ ౩౭ ॥ చాముణ్డా బద్ధఘణ్టా చ ద్వీపిచర్మధరా శివా । దిగ్వాసాః కాళికా తద్వద్రాసభస్థా కపాలినీ॥౩౮ ॥ సురక్తపుష్పాభరణా వర్ధనీ వజ్రసం

యుతా । వినాయకంచకుర్వీతమాతౄణామగ్రతస్సదా॥ ౩౯ ॥ వీరేశ్వరశ్చభగవా
న్వృషారూఢోధనుర్ధరః । వీణాహస్తస్త్రిశూలీచమాతౄణామగ్రతోభవేత్ ॥౪౦॥

——శ్రీలక్ష్మీదేవీప్రతిమాలక్షణమ్.——

శ్రియందేవీంప్రవక్ష్యామినవేవయసిసంస్థితామ్ । సుయౌవనాంపీనగణ్డాంరక్తోష్ఠీంకు
ఞ్చితభ్రువమ్ ॥ ౪౧ ॥ పీనోన్నతస్తనద్వన్ద్వమణికుణ్డలమణ్డితామ్ । సుమణ్డలంము
ఖంతస్యాశ్శిరస్సీమన్తభూషితమ్ ॥ ౪౨ ॥ పద్మస్వస్తికశఙ్ఖైర్వాభూషితాముత్తమా
లకైః । కఞ్చుకాబద్ధగాత్రౌచహారభూషౌపయోధరౌ ॥ ౪౩ ॥ నాగహస్తోపమౌ
బాహూకేయూరకటకోజ్జ్వలౌ । పద్మంహస్తేనదాతవ్యంశ్రీఫలందక్షిణేకరే॥ ౪౪ ॥
మేఖలాభరణాంతద్వత్తప్తకాఞ్చనసన్నిభామ్ । నానాభరణసమ్పన్నాంశోభనా
మ్బరధారిణీమ్ ॥ ౪౫ ॥ పార్శ్వేతస్యాస్స్త్రియఃకార్యాశ్చామరవ్యగ్రపాణయః ।
పద్మాసనోపవిష్టాతుపద్మసింహాసనస్థితా॥ ౪౬ ॥ కరిభ్యాంస్నాప్యమానాసౌభృఙ్గా
రాభ్యామనేకశః । ప్రక్షాళయన్తౌకరిణౌభృఙ్గారాభ్యాంతథాపరౌ॥ ౪౭ ॥ స్తూయ

——శ్రీయక్షిణీప్రతిమాలక్షణం క్షేత్రపాలకప్రతిమాలక్షణంచ.——

మానాచలోకేశైస్తథాగన్ధర్వగుహ్యకైః । తథైవయక్షిణీకార్యాసిద్ధాసురనిషేవి
తా॥ ౪౮ ॥ పార్శ్వయోఃకలశౌతస్యాస్తోరణేదేవదానవాః । నాగాశ్చైవతుకర్త
వ్యాఃఖడ్గఖేటకధారిణః ॥ ౪౯ ॥ అధస్తాత్ప్రకృతిస్తేషాంనాభేరూర్ధ్వంతుపౌరుషీ ।
ఫణాశ్చమూర్ధ్నికర్తవ్యాద్విజిహ్వాబహవస్సమాః ॥ ౫౦ ॥ పిశాచారాక్షసాశ్చైవ
భూతభేతాళజాతయః । నిర్మాంసాశ్చైవతేసర్వేరౌద్రావికృతరూపిణః ॥ ౫౧ ॥
క్షేత్రపాలశ్చకర్తవ్యోజటిలోవికృతాననః । దిగ్వాసాజటిలస్తద్వచ్ఛ్వగోమాయు
నిషేవితః॥ ౫౨ ॥ కపాలంవామహస్తేతుశిరఃకేశైస్సమావృతమ్ । దక్షిణేశక్తికాం

——శ్రీమన్మథప్రతిమాలక్షణమ్.——

దద్యాదసురక్షయకారిణీమ్॥ ౫౩ ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిద్విభుజంకుసుమాయు
ధమ్ । పార్శ్వేచాశ్వముఖంతస్యమకరధ్వజసంయుతమ్ ॥ ౫౪ ॥ దక్షిణేపుష్పబా
ణంచవామేపుష్పమయంధనుః । ప్రీతిస్స్యాద్దక్షిణేతస్యభోజనోపస్కరాన్వితా॥౫౫॥
రతిశ్చవామపార్శ్వేతుశయనోపస్కరాన్వితా । పటశ్చపటహశ్చైవఖరఃకామా
తురస్తథా ॥ ౫౬ ॥ పార్శ్వతోజలవాపీచవనంనన్దనమేవచ । సుశోభనశ్చకర్తవ్యో
భగవాన్కుసుమాయుధః॥ ౫౭ ॥ సంస్థానమీషద్వక్త్రంస్యాద్విస్మయస్మేరనేత్ర
కమ్ । ఏతదుద్దేశతఃప్రోక్తంప్రతిమాలక్షణంమయా ॥ ౫౮ ॥ విస్తరేణనశక్నోతిబృ
హస్పతిరపిద్విజాః ॥ ౫౮½ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే సూర్య ప్రతిమాదిలక్షణకథనంనా
మైకోనషష్ట్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

పిణ్డికాలక్షణమ్.

సూతః॥ పిణ్డికాలక్షణం వక్ష్యే యథావదనుపూర్వశః । పీఠోచ్ఛ్రాయం యథావచ్చ భాగాన్షోడశ కారయేత్ ॥ ౧ ॥ భూమావేకః ప్రవిష్టస్స్యాచ్చతుర్భిర్జగతీ మతా । వృత్తో భాగస్తథైకస్స్యాద్వృత్తః పటలభాగతః ॥ ౨ ॥ భాగైస్త్రిభిస్తథా కణ్ఠః కణ్ఠపట్టస్త్రిభాగతః । భాగాభ్యామూర్ధ్వపట్టస్తు శేషభాగేన పిణ్డికాః ॥ ౩ ॥ ప్రవిష్టం భాగమేకైకం జగతీ యావదేవ తు । నిర్గతస్తు పునస్తస్యా యావద్వై శేషపిణ్డికా ॥ ౪ ॥ వారినిర్గమనార్థం తు తత్ర కార్యా ప్రణాలికా । పిణ్డికానాం తు సర్వాసామేతత్సామాన్యలక్షణమ్ ॥ ౫ ॥ విశేషాద్దేవతాభేదాచ్ఛృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః । స్థణ్డిలా చాథవా పీచ యక్షీ వేదీ చ మణ్డలా ॥ ౬ ॥ పూర్ణచన్ద్రా చ వజ్రా చ పద్మా వార్ధశశీ తథా । త్రికోణా దశమీ తాసాం సంస్థానం చ నిబోధత ॥ ౭ ॥ స్థణ్డిలా చతురశ్రా తు వర్జితా మేఖలాదిభిః । వాపీ ద్విమేఖలా జ్ఞేయా యక్షీ చైవ త్రిమేఖలా ॥ ౮ ॥ చతురశ్రాయతా వేదీ న తాం లిఙ్గేషు యోజయేత్ । మణ్డలా వర్తులా యా తు మేఖలాభిర్గణప్రియా ॥ ౯ ॥ రక్తా ద్విమేఖలా మధ్యే పూర్ణచన్ద్రా తు సా భవేత్ । మేఖలాత్రయసంయుక్తా షడశ్రా వజ్రికా భవేత్ ॥ ౧౦ ॥ షోడశాశ్రా భవేత్పద్మా కిఞ్చిద్ధ్రస్వా తు మూలతః । తథైవ ధనుషాకారా సార్ధచన్ద్రా ప్రశస్యతే ॥ ౧౧ ॥ త్రిశూలసదృశీ తద్వత్త్రికోణా చోర్ధ్వతో మతా । ప్రాగుదక్ప్రవణా తస్య ప్రశస్తా లక్షణాన్వితా ॥ ౧౨ ॥ పరివేషత్రిభాగేన నిర్గమం తత్ర కారయేత్ । విస్తారం తత్ప్రమాణం చ మూలే చాగ్రే తథోర్ధ్వతః ॥ ౧౩ ॥ జలమార్గశ్చ కర్తవ్యస్త్రిభాగేన సుశోభనః । లిఙ్గస్యార్ధవిభాగేన నిర్గమం తత్ర కారయేత్ ॥ ౧౪ ॥ స్థౌల్యేన సమధిష్ఠం తం లిఙ్గస్య చ త్రిభాగతః । మేఖలా తత్త్రిభాగేన ఖాతం చైవ తత్ప్రమాణతః ॥ ౧౫ ॥ అథవా పాదహీనం తు శోభనం కారయేత్సదా । ఉత్తరస్థం ప్రణాలం చ ప్రమాణాదధికం భవేత్ ॥ ౧౬ ॥ స్థణ్డిలాయామథారోగ్యం ధనం వాప్యాం చ పుష్కలమ్ । గోప్రదా తు భవేద్యక్షీ వేదీ సమ్పత్ప్రదా భవేత్ ॥ ౧౭ ॥ మణ్డలాయాం భవేత్కీర్తిర్వరదా పూర్ణచన్ద్రికా । ఆయుః ప్రదా భవేద్వజ్రా పద్మా సౌభాగ్యదాయినీ ॥ ౧౮ ॥ పుత్రప్రదార్ధచన్ద్రా స్యాత్త్రికోణా శత్రునాశినీ । దేవస్య యజనార్థం తు పిణ్డికా దశ కీర్తితాః ॥ ౧౯ ॥ శైలే శైలమయీం దద్యాత్పార్థివే పార్థివీం తథా । దారుజే దారుజాం కుర్యాన్మిశ్రే మిశ్రాం తథైవ చ ॥ ౨౦ ॥ నాన్యయోనిస్తు కర్తవ్యా సదా శుభఫలేప్సుభిః । అర్చాయామసమం దైర్ఘ్యం లిఙ్గాయామసమం తథా ॥ ౨౧ ॥ యస్య దేవస్య యా పత్నీ తాం పీఠే పరికల్పయేత్ । పతత్సర్వం సమాఖ్యాతం సమాసాత్పీఠలక్షణమ్ ॥ ౨౨ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే పిణ్డికాలక్షణం నామ షష్ట్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

లిఙ్గలక్షణమ్.

సూతః॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి లిఙ్గలక్షణముత్తమమ్। సుస్నిగ్ధంచ సువర్ణంచ లిఙ్గం కుర్యాద్విచక్షణః ॥ ౧ ॥ ప్రాసాదస్య ప్రమాణేన లిఙ్గమానం విధీయతే । లిఙ్గమానేన వా విద్యాత్ప్రాసాదం శుభలక్షణమ్ ॥ ౨ ॥ చతురశ్రే సమే గర్తే బ్రహ్మసూత్రం నిపాతయేత్ । వామేన బ్రహ్మసూత్రస్య అర్చా వా లిఙ్గమేవ చ ॥ ౩ ॥ ప్రాగుత్తరేణ లిఙ్గం తు దక్షిణాపరయాశ్రితమ్ । పురస్యాపరదిగ్భాగే పూర్వద్వారం ప్రకల్పయేత్ ॥౪॥ పూర్వేణ చాపరం ద్వారం మాహేన్ద్రం దక్షిణోత్తరే। ద్వారం విభజ్య పూర్వం తు ఏకవింశతిభాగికమ్ ॥ ౫ ॥ తతో మధ్యగతం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మసూత్రం ప్రకల్పయేత్। తస్యార్ధం తు త్రిధా కృత్వా భాగం చోత్తరతస్త్యజేత్ ॥ ౬ ॥ ఏవం దక్షిణతస్త్యక్త్వా బ్రహ్మస్థానం ప్రకల్పయేత్ । భాగార్ధేన తు యల్లిఙ్గం కార్యం తదిహ శస్యతే ॥ ౭ ॥ పఞ్చభాగవిభక్తే వా త్రిభాగే జ్యైష్ఠ్యముచ్యతే । భాజితే నవధా గర్భే మధ్యమం పాఞ్చభాగికమ్ ॥ ౮ ॥ పఞ్చభాగవిభక్తే న కనీయానేకభాగికః । ఏకస్మిన్నేవ నవధా గర్భే లిఙ్గాని కారయేత్ ॥ ౯ ॥ సమసూత్రం విభజ్యాథ నవధా గర్భభాజినమ్ । జ్యేష్ఠమర్ధం కనీయోర్ధం తథా మధ్యమమధ్యమమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం గర్భస్సమాఖ్యాతస్త్రిభిర్భాగైర్విభాజయేత్ । జ్యేష్ఠం తు త్రివిధం జ్ఞేయం మధ్యమం త్రివిధం తథా ॥ ౧౧ ॥ కనిష్ఠం త్రివిధం తద్వల్లిఙ్గభేదాన్నవైవ తు । నాభ్యర్ధమష్టభాగేన విభజ్యాథ సమం బుధైః॥ ౧౨॥ భాగత్రయం పరిత్యజ్య విష్కమ్భం చతురశ్రకమ్। అష్టాశ్రం మధ్యమం జ్ఞేయం వృత్తభాగం తదర్ధతః ॥ ౧౩ ॥ వికీర్ణే చేత్తతో గృహ్య కోణాభ్యాం లాఞ్ఛయేద్బుధః । అష్టాశ్రం కారయేత్తద్వదూర్ధ్వమప్యేవమేవ తు ॥ ౧౪ ॥ కిఞ్చిచ్చ పూజనం జ్ఞాత్వా షోడశాశ్రం ప్రదర్శయేత్ । షోడశాశ్రం కృతం పశ్చాద్వర్తులం కారయేత్తతః ॥ ౧౫ ॥ ఆయామం తస్య దేవస్య నాభ్యాం వై కుణ్డలీకృతమ్। మాహేశ్వరం త్రిభాగం తు ఊర్ధ్వవృత్తం తు యత్స్థితమ్ ॥ ౧౬ ॥ అధస్తాద్బ్రహ్మభాగస్తు చతురశ్రో విధీయతే । అష్టాశ్రో వైష్ణవో భాగో మధ్యస్తస్య ఉదాహృతః ॥ ౧౭ ॥ ఏవం ప్రమాణయుక్తం చ లిఙ్గం వృద్ధిప్రదం భవేత్ । అథాన్యదపి వక్ష్యామి గర్భమానం ప్రమాణతః ॥ ౧౮ ॥ గర్భమానప్రమాణేన లిఙ్గం యదుచితం భవేత్ । చతుర్ధా తద్విభజ్యాథ విష్కమ్భం తు ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౯ ॥ తదేవ చాయతం సూత్రం భాగత్రయవికల్పితమ్ । అధస్తాచ్చతురశ్రం తు అష్టాశ్రం మధ్యభాగతః ॥ ౨౦ ॥ పూజాభాగస్తతోర్ధేన నాభిభాగస్తథోచ్యతే । ఆయామే తద్భవేత్సూత్రం నాహస్య చతురశ్రకే ॥ ౨౧ ॥ చతురశ్రం పరిత్యజ్య అష్టాశ్రస్య తు యద్భవేత్ । తస్యాప్యర్ధం పరిత్యజ్య తతో వృత్తం తు కారయేత్ ॥ ౨౨ ॥ శిరః ప్రదక్షిణం తస్య సక్లిష్టం వర్ణతో భవేత్ । జ్యేష్ఠం పూజ్యం భవేల్లిఙ్గమధస్తాద్విపులం చ యత్ ॥ ౨౩॥ శిరసా చ సదా నిమ్నం మనోజ్ఞం లక్షణాన్వితమ్ । సౌమ్యం తు దృశ్యతే లిఙ్గం లిఙ్గం తదప్ర

ద్ధిదంభవేత్ ॥ ౨౪ ॥ అథమూలేచమధ్యేచప్రమాణంసర్వతస్సుఖమ్ । ఏవంవిధంత యల్లిఙ్గంభవేత్తత్సార్వకామికమ్ ॥ ౨౫॥ అన్యథాయద్భవేల్లిఙ్గంతదసత్సప్రవృచ్యతే । ఏవంరత్నమయంకుర్యాత్స్ఫాటికంపార్థివంతథా ॥ ౨౬ ॥ శుభందారుమయంవాపియద్వామనసివర్తతే॥ ౨౭ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే లిఙ్గలక్షణంనామ ఏక
షష్ట్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ దేవతాప్రతిష్ఠావిధిః కుణ్డమణ్డపవేదీనాంలక్షణంచ. ॥

ఋషయః ॥ దేవతానామథైతాసాంప్రతిష్ఠావిధిముత్తమమ్ । కుణ్డమణ్డపవేదీనాంప్రమాణంచయథాక్రమమ్ ॥ ౧ ॥ వదసూతయథాన్యాయంసర్వేషామప్యశేషతః ॥ సూతః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిప్రతిష్ఠావిధిముత్తమమ్ ॥ ౨ ॥ కుణ్డమణ్డపవేదీనాంప్రమాణంచయథావిధిః । చైత్రేవాఫాల్గునేవాపిజ్యేష్ఠేవామాధవేతథా॥ ౩॥ మాఘేవాసర్వదేవానాంప్రతిష్ఠాశుభదాభవేత్ । ప్రాప్యపక్షంశుభంశుక్లమతీతేదక్షిణాయనే ॥ ౪ ॥ పఞ్చమీచద్వితీయాచతృతీయాసప్తమీతథా । దశమీపౌర్ణమాసీచతథాశ్రేష్ఠాత్రయోదశీ ॥ ౫ ॥ ఆసుప్రతిష్ఠాంవిధివత్కృత్వాబహుఫలంలభేత్ । ఆషాఢేద్వేతథామూలముత్తరాద్వయమేవచ ॥ ౬ ॥ జ్యేష్ఠాశ్రవణరోహిణ్యఃపూర్వాభాద్రపదాతథా । హస్తాశ్వినీరేవతీచపుష్యోమృగశిరాస్తథా॥ ౭ ॥ అనూరాధాతథాస్వాతీప్రతిష్ఠాదిషుశస్యతే । బుధోబృహస్పతిశ్శుక్రస్త్రయోప్యేతేశుభగ్రహాః ॥ ౮ ॥ ఏభిర్నిరీక్షితంలగ్నంనక్షత్రంచప్రశస్యతే । గ్రహతారాబలంలబ్ధ్వాగ్రహపూజాంవిధాయచ ॥ ౯ ॥ నిమిత్తంశకునంలబ్ధ్వావర్జయిత్వాద్భుతాదికమ్ । శుభయోగేశుభస్థానేక్రూరగ్రహవివర్జితే ॥ ౧౦ ॥ లగ్నఋక్షేచకుర్వీతప్రతిష్ఠాదికముత్తమమ్ । అయనేవిషువేతద్వత్షడశీతిముఖేతథా॥ ౧౧ ॥ ఏతేషుస్థాపనంకార్యంవిధిదృష్టేనకర్మణా । ప్రాజాపత్యేతుశయనంశ్వేతేతూత్థాపనంతథా ॥ ౧౨ ॥ ముహూర్తేస్థాపనంకుర్యాత్పునర్బ్రహ్మేవిచక్షణః । ప్రాసాదస్యోత్తరేవాపిపూర్వేవామణ్డపోభవేత్ ॥ ౧౩ ॥ హస్తాన్షోడశకుర్వీతదశద్వాదశవాపునః । మధ్యేవేదికయాయుక్తఃపరిక్షిప్తస్సమన్తతః ॥ ౧౪ ॥ పఞ్చసప్తాపిచతురఃకరాన్కుర్వీతవేదికామ్ । చతుర్భిస్తోరణైర్యుక్తోమణ్డపస్స్యాచ్చతుర్ముఖః ॥ ౧౫ ॥ ప్లక్షద్వారంభవేత్పూర్వంయామ్యేచౌదుమ్బరంభవేత్। పశ్చాదశ్వత్థఘటితంన్యగ్రోధంచతథోత్తరే ॥ ౧౬ ॥ భూమౌహస్తప్రవిష్టానిచతుర్హస్తానిచోచ్ఛ్రియే । సూపలిప్తంతథాశ్లక్ష్ణంభూతలంస్యాత్సుశోభనమ్ ॥ ౧౭ ॥ వస్త్రైర్నానావిధైస్తద్వత్పుష్పపల్లవశోభితమ్। కృత్వైవంమణ్డపంపూర్వంచతుర్ద్వారేషు

విన్యసేత్ ॥ ౧౮ ॥ అవ్రణాన్కలశాన్స్థాప్యజ్వలత్కాఞ్చనగర్భితాన్। చూతపల్లవస
ఞ్ఛన్నాన్సితవస్త్రయుగాన్వితాన్ ॥ ౧౯ ॥ నానాపుష్పఫలోపేతాన్గన్ధో
దకపూరితాన్ । ఏవంనివేశ్యతద్గర్భేగన్ధధూపార్చనాదిభిః ॥ ౨౦ ॥ ధ్వజారోహ
ణంకార్యంమణ్డపస్యసమన్తతః । ధ్వజాంశ్చలోకపాలానాంసర్వదిక్షునివేశయే
త్ ॥ ౨౧ ॥ పతాకాజలదాకారామధ్యేస్యాన్మణ్డపస్యతు । గన్ధధూపాదికంకుర్యా
త్తైస్తైస్సర్వైర్మన్త్రైర్యథాక్రమమ్ ॥ ౨౨ ॥ బలించలోకపాలేభ్యస్స్వమన్త్రైర్విని
వేదయేత్। ఊర్ధ్వంతుబ్రహ్మణోదేయంత్వధస్తాచ్ఛేషవాసుకేః ॥ ౨౩ ॥ సంహి
తాయాంతుయేమన్త్రాస్తద్దైవత్యాశ్చతేస్మృతాః । తైఃపూజాలోకపాలానాం
కర్తవ్యాచసమన్తతః ॥ ౨౪ ॥ త్రిరాత్రమేకరాత్రంవాపఞ్చరాత్రంతథాపివా । అ
థవాసప్తరాత్రంవాకార్యంస్యాదధివాసనమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఏవంసతోరణంకృత్వాఅధి
వాసనమణ్డపమ్ । తస్యచోత్తరతఃకుర్యాత్స్నానమణ్డపముత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥ తదర్ధే
నత్రిభాగేనచతుర్భాగేనవాపునః । ఆనీయలిఙ్గమర్చాంవాశిల్పినంపూజయేద్బు
ధః ॥ ౨౭ ॥ వస్త్రాభరణరత్నైశ్చయేపితత్పరిచారకాః । క్షమధ్వమితితాన్బ్రూ
యాద్యజమానోప్యతఃపరమ్ ॥ ౨౮ ॥ దేవంప్రస్తరణేకృత్వానేత్రజ్యోతిఃప్రకల్పయే

॥ నేత్రోన్మీలనవిధిః ॥

త్। అక్ష్ణోరుద్ధరణంచైవలిఙ్గస్యాపిసమాసతః ॥ ౨౯ ॥ సర్వతస్తుబలిందద్యాత్సి
ద్ధార్థఘృతపాయసైః । శుక్లపుష్పైరలఙ్కృత్యఘృతగుగ్గులుధూపకైః ॥ ౩౦ ॥
విప్రాణాంచార్చనంకుర్యాద్దద్యాచ్ఛక్త్యాచదక్షిణామ్। గాంమహీంకాఞ్చనంచైవస్థా
పకాయనివేదయేత్ ॥ ౩౧ ॥ లక్షణంకారయేద్భక్త్యామన్త్రేణానేనవైద్విజః ॥ ఓం ॥ న
మోభగవతేతుభ్యంశివాయపరమాత్మనే ॥ ౩౨ ॥ హిరణ్యరేతసేవిష్ణోవిశ్వరూపా
యతేనమః । మన్త్రోయంసర్వదేవానాంనేత్రజ్యోతిష్యపిస్మృతః ॥ ౩౩ ॥ ఏవమా
మన్త్ర్యతందేవంకాఞ్చనేనవిలేఖయేత్ । మఙ్గళ్యానిచవాద్యానిబ్రహ్మఘోషంస
గీతకమ్ ॥ ౩౪ ॥ సిద్ధ్యర్థంకారయేద్విద్వానమఙ్గళ్యనివారణమ్ । లక్షణోద్ధరణం
కుర్యాల్లిఙ్గస్యసుసమాహితః ॥ ౩౫ ॥ త్రిధావిభజ్యపూజ్యాయాంలక్షణంస్యాద్విభా
గకమ్ । లేఖాత్రయంతుకర్తవ్యంయవాష్టాన్తరసంయుతమ్ ॥ ౩౬ ॥ నస్థూలంనకృ
శంతద్వచ్ఛేదభేదవివర్జితమ్ । నిమ్నంయవప్రమాణేనజ్యేష్ఠలిఙ్గస్యకారయేత్ ॥ ౩౭ ॥
సూక్ష్మాస్తతస్తుకర్తవ్యాసదామధ్యమకేన్యసేత్ । అష్టభక్తంతతఃకృత్వాత్యక్త్వా
భాగత్రయంబుధః ॥ ౩౮ ॥ లమ్బయేత్సప్తరేఖాస్తుపార్శ్వయోరుభయోస్సమాః ।
భాగత్రికంచభాగార్ధంకారయేత్సఙ్గమంతతః ॥ ౩౯ ॥ తావత్ప్రలమ్బయేద్విద్వానా

వద్భాగచతుష్టయమ్ । రేఖయోస్సఙ్గమం తద్వత్పృష్ఠే భాగద్వయం భవేత్ ॥౪౦॥
ఏవమేతత్సమాఖ్యాతం సమాసాల్లక్షణం మయా ॥౪౧॥ * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే దేవతాప్రతిష్ఠానుకీర్తనే మణ్డపనిర్మాణాదికథనం
నామ ద్విషష్ట్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మూర్తిపలక్షణమ్.

సూతః ॥ అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మూర్తిపానాం తు లక్షణమ్ । స్థాపకస్య స
మాసేన లక్షణం శృణుత ద్విజాః ॥ ౧ ॥ సర్వావయవసంయుక్తో వేదమన్త్రవిశారదః ।
పురాణవేత్తా తత్త్వజ్ఞో దమ్భలోభవివర్జితః ॥ ౨ ॥ కృష్ణసారమయే దేశే య ఉత్పన్న
శ్శుభాకృతిః । శౌచాచారపరో నిత్యం పాషణ్డకులనిస్పృహః ॥ ౩ ॥ సమశ్శత్రౌ చ మి
త్రే చ బ్రహ్మోపేన్ద్రహరప్రియః । ఊహాపోహార్థతత్త్వజ్ఞో వాస్తుశాస్త్రస్య పార
గః ॥ ౪ ॥ ఆచార్యస్తు భవేన్నిత్యం సర్వదోషవివర్జితః । మూర్తిపాస్తు ద్విజాశ్చైవ
కులీనా ఋజవస్తథా ॥ ౫ ॥ ద్వాత్రింశత్షోడశాథాపి అష్టౌ వా వేదపారగాః । జ్యేష్ఠ
మధ్యకనిష్ఠేషు మూర్తిపాశ్చ ప్రకీర్తితాః ॥ ౬ ॥ తతో లిఙ్గమథార్చాం వా నీత్వా స్నపన

అధివాసనవిధిః.

మణ్డపమ్ । గీతమఙ్గళశబ్దేన స్నపనం తత్ర కారయేత్ ॥ ౭ ॥ పఞ్చగవ్యకషాయేణ మృ
ద్భిర్భస్మోదకేన చ । శౌచం తత్ర ప్రకుర్వీత వేదమన్త్రచతుష్టయాత్ ॥౮॥ సముద్రజ్యే
ష్ఠమన్త్రేణ ఆపో దివ్యేతి చాపరః । యాసాం రాజేతి మన్త్రశ్చ ఆపోహిష్ఠేతి చాప
రః ॥ ౯ ॥ ఏవం స్నాప్య తతో దేవం పూజ్య గన్ధానులేపనైః । ప్రచ్ఛాద్య వస్త్రయుగ్మే
న అభివాద్యాధివాసయేత్ ॥ ౧౦ ॥ ఉత్థాపయేత్తతో దేవముత్తిష్ఠ బ్రహ్మణస్పతే ।
ఆమూరజేతి చ తథా రథే తిష్ఠతి చాపరః ॥ ౧౧ ॥ రథే బ్రహ్మరథో వాపి ధృతాం శిల్పిగణే
న తు । ఆరోప్య చానయేద్విద్వానాకృష్టేన ప్రవేశయేత్ ॥ ౧౨ ॥ తత ఆస్తీర్య శయ్యా
యాం స్థాపయేచ్ఛనకైర్బుధః । కుశానాస్తీర్య పుష్పాణి స్థాపయేత్ప్రాఙ్ముఖం త
తః ॥ ౧౩ ॥ తతస్తు నిద్రాకలశం వస్త్రకాఞ్చనసంయుతమ్ । శిరోభాగే తు దేవస్య జ
పన్నేవం నిధాపయేత్ ॥ ౧౪॥ ఆపో దేవీతి మన్త్రేణ ఆపోఽస్మాన్మాతరేతి చ । తతో
దుకూలపట్టైశ్ఛాద్య నేత్రోపధానకమ్ ॥ ౧౫ ॥ దద్యాచ్ఛిరసి దేవస్య కౌశేయం వా
విచక్షణః । మధునా సర్పిషాభ్యజ్య పూజ్యా సిద్ధార్థకైస్తతః ॥ ౧౬ ॥ ఆప్యాయస్వే
తి మన్త్రేణ యా తే రుద్రశివేతి చ । ఉపవిశ్యార్చయేద్దేవం గన్ధపుష్పైస్సమన్తతః ॥ ౧౭॥
సితం ప్రతిసరం దద్యాద్బృహస్పత్యేతి మన్త్రతః । దుకూలపట్టైః కార్పాసైరాజ్ఞానాచి
తైరథాపి వా ॥ ౧౮ ॥ ఆచ్ఛాద్య దేవం సర్వత్ర ఛత్రచామరదర్పణమ్ । పార్శ్వత

స్థాపయేత్తత్రవితానంపుష్పసంయుతమ్ ॥ ౧౯ ॥ రత్నాన్యోషధయస్తత్రగృహో
పకరణానిచ । భాజనానివిచిత్రాణిశయనాన్యాసనానిచ ॥ ౨౦ ॥ అభిత్వాశూరమ
న్త్రేణయథావిభవతోన్యసేత్ । క్షీరంక్షౌద్రంఘృతంతద్వద్భక్ష్యభోజ్యాన్నపాయ
సైః ॥ ౨౧॥ షడ్విధైశ్చరసైస్తద్వత్సమస్తాత్పరిపూజయేత్ ।బలిందద్యాత్ప్రయత్నే
నమన్త్రేణానేనభూరిశః ॥ ౨౨ ॥ త్ర్యమ్బకంయజామహఇతిసర్వతశ్శనైర్బుధః ।
మూర్తిపాన్స్థాపయేత్పశ్చాత్సర్వదిక్షువిచక్షణః ॥ ౨౩ ॥ చతురోద్వారపాలాంశ్చ
ద్వారేషువినివేశయేత్ । శ్రీసూక్తంపావమానంచసోమసూక్తంసుమఙ్గళమ్ ॥౨౪॥
తథాచశాన్తికాధ్యాయమిన్ద్రసూక్తంతథైవచ। రక్షోఘ్నంచతథాసూక్తంపూర్వ
తోబహ్వృచఃపఠేత్ ॥ ౨౫॥ రౌద్రంపురుషసూక్తంచశ్లోకాధ్యాయంసశుక్రియమ్।
తథైవమణ్డలాధ్యాయమధ్వర్యుర్దక్షిణేజపేత్ ॥ ౨౬ ॥ వామదేవంబృహత్సామజ్యే
ష్ఠసామరథన్తరమ్ । తథాపురుషసూక్తంచరుద్రసూక్తంసశాన్తికమ్॥ ౨౭ ॥ భారు
ణ్డానిచసామానిచ్ఛన్దోగఃపశ్చిమేజపేత్ । అథర్వాఙ్గిరసంతద్వన్నీలంరౌద్రంతథైవ
చ॥ ౨౮ ॥ తథాపరాజితాదేవీమధుసూక్తంసరౌద్రకమ్। తథైవశాన్తికాధ్యాయ
మాథర్వశ్చోత్తరేజపేత్॥ ౨౯ ॥శిరస్థానేతుదేవస్యస్థాపకోహోమమాచరేత్ ।
శాన్తికైఃపౌష్టికైస్తద్వన్మన్త్రైర్వ్యాహృతిపూర్వకైః॥ ౩౦ ॥పలాశోదుమ్బరాశ్వ
త్థఅపామార్గశ్శమీతథా।హుత్వాసహస్రమేకైకందేవంపాదేతుసంస్పృశేత్ ॥౩౧॥
తతోహోమసహస్రేణహుత్వాహుత్వాతతస్తతః।నాభిమధ్యంతథావక్షశ్శిరశ్చా
ప్యాలభేత్పునః ॥ ౩౨ ॥ హస్తమాత్రేషుకుణ్డేషుమూర్తిపాస్సర్వతోదిశమ్।సమేఖ
లేషుతేకుర్యుర్యోనివక్త్రేషుచాదరాత్ ॥ ౩౩ ॥వితస్తిమాత్రాయోనిస్స్యాద్గజోష్ఠ
సదృశీతథా। ఆయతాచ్ఛిద్రసంయుక్తాపార్శ్వతఃకలయోచ్ఛ్రితా ॥౩౪॥కుణ్డాత్క
లానుసారేణసర్వతశ్చతురఙ్గుళా।విస్తారేణోచ్ఛ్రయాస్తద్వచ్చతురశ్రాసమాభవే
త్॥ ౩౫ ॥ వేదిభిస్త్రింపరిత్యజ్యత్రయోదశభిరఙ్గులైః ।ఏవంనవసుకుణ్డేషులక్షణంచై
వదృశ్యతే॥ ౩౬॥ ఆగ్నేయశక్రయామ్యేషుహోతవ్యముదగాననైః। శాన్తయో
లోకపాలేభ్యోమూర్తిభ్యఃక్రమశస్తథా॥ ౩౭ ॥తథామూర్త్యధిదేవానాంహో
మంకుర్యాత్సమన్తతః।వసుధావసురేతాశ్చయజమానోదివాకరః॥౩౮॥ జలంవాయు
స్తథాసోమ ఆకాశశ్చాష్టమస్స్మృతః।దేవస్యమూర్తయస్త్వష్టావేతాఃకుణ్డేషుసంస్మ
రేత్ ॥ ౩౯ ॥ ఏతాసామధిపాన్వక్ష్యేపవిత్రాన్మూర్తినామతః । పృథివీంపాతిశ
ర్వశ్చపశుపశ్చాగ్నిమేవచ ॥ ౪౦ ॥ యజమానంతథైవోగ్రోరుద్రశ్చాదిత్యమేవచ।
భవోజలంసదాపాతివాయుమీశానఏవచ॥ ౪౧॥ మహాదేవస్తథాసోమంభీమశ్చాకా
శమేవచ । సర్వదేవప్రతిష్ఠాసుమూర్తిపాహ్యేతఏవతు॥ ౪౨ ॥ ఏతేభ్యోవైదికైర్మ
న్త్రైర్యథాస్వంహోమమాచరేత్ । తథాశాన్తిఘటంకుర్యాత్ప్రతికుణ్డేషుసన్నవ

సేత్ ॥ ౪౩ ॥శతాన్తేవాసహస్రాన్తేసమ్పూర్ణాహుతిరిష్యతే।సమపాదఃపృథివ్యాం
తుప్రశాన్తాత్మావినిక్షిపేత్ ॥౪౪॥ ఆహుతీనాంతుసమ్పాతంపూర్ణకుమ్భేషుశస్యతే।
మూలమధ్యోత్తమాఙ్గేషుదేవంతేనావసేచయేత్ ॥ ౪౫ ॥ స్థితంచస్నాపయేత్తేనస
మ్పాతాహుతివారిణా । ప్రతియామేషుధూపంచనైవేద్యంచన్దనోదకమ్॥ ౪౬ ॥పు
నఃపునఃప్రకుర్వీతహోమాఃకార్యాఃపునఃపునః । పునఃపునశ్చదాతవ్యాయజమానేనద
క్షిణా ॥ ౪౭ ॥ సితవస్త్రైశ్చతేసర్వేపూజనీయాసమన్తతః । విచిత్రైర్హేమకట
కైర్హేమసూత్రాఙ్గులీయకైః॥ ౪౮ ॥ వాసోభిశ్శయనీయైశ్చపరిధాప్యాస్స్వశక్తితః।
భోజనంచాపిదాతవ్యంయావత్తస్యాధివాసనమ్॥ ౪౯ ॥త్రిసన్ధ్యంతుబలిర్దేయోభూ
తేభ్యస్సర్వతోదిశమ్।బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పూర్వంశేషాన్వర్ణాంస్తుకామతః॥౫౦॥
రాత్రౌమహోత్సవఃకార్యోనృత్యగీతకమఙ్గలైః।సదాపూజ్యాఃప్రయత్నేనచతుర్థీ
కర్మయావతా॥ ౫౧ ॥త్రిరాత్రమేకరాత్రంవాపఞ్చరాత్రమథాపివా । సప్తరాత్ర
మథోకుర్యాత్క్వచిత్సద్యోధివాసనమ్॥ ౫౨ ॥సర్వయజ్ఞఫలంయస్మాదధివాసోత్సవ
స్సదా॥ ౫౩ ॥ * * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే అధివాసనవిధిర్నామత్రిషష్ట్యుత్తరద్వి
శతతమోఽధ్యాయః.

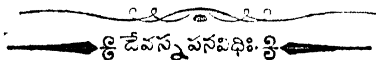
సూతః ॥ కృత్వాధివాసందేవానాంశుభంకుర్యాత్సమాహితః।ప్రాసాదస్యా
నురూపేణమానంలిఙ్గస్యవాపునః॥౧॥పుష్పోదకేనప్రాసాదంప్రోక్ష్యమన్త్రేణతేనతు।
పాతయేత్పృథుసూత్రంతుద్వారసూత్రంతథైవచ ॥ ౨ ॥ ఆశ్రయేత్కిఞ్చిదీశానీం
మధ్యంజ్ఞాత్వాదిశంబుధః । ఐశానీమాశ్రితందేవంపూజయన్తిదివౌకసః ॥ ౩ ॥ ఆ
యురారోగ్యఫలదమథవాచోత్తరాశ్రితమ్ । శుభంస్యాదశుభంప్రోక్తమన్యథాస్థాప
నంబుధైః ॥ ౪ ॥ అధఃకూర్మశిలాప్రోక్తాసదాబ్రహ్మశిలాధికా । ఉపర్యవస్థితాత
స్యాద్బ్రహ్మభాగాదికాశిలా ॥ ౫ ॥ తతస్తుపిణ్డికాకార్యాపూర్వోక్తైర్మానలక్షణైః।
తతఃప్రక్షాళితాంకృత్వాపఞ్చగవ్యేనపిణ్డికామ్ ॥ ౬ ॥ కషాయతోయేనపునర్మన్త్రై
యుక్తేనసర్వతః । దేవతార్చాశ్రయంమన్త్రింపిణ్డికాసునియోజయేత్ ॥ ౭ ॥ తత
ఉత్థాప్యదేవేశముత్తిష్ఠబ్రహ్మణేతిచ । ఆనీయగర్భభవనంపీఠాన్తేస్థాపయేద్బుధః॥౮॥
అర్ఘ్యపాద్యాదికంతత్రమధుపర్కంప్రయోజయేత్ ।తతోముహూర్తంవిశ్రమ్యరత్న
న్యాసంసమాచరేత్ ॥ ౯ ॥ వజ్రమౌక్తికవైడూర్యశఙ్ఖస్ఫటికమేవచ । పుష్యరాగే
న్ద్రనీలంచనీలంపూర్వాదిదిక్క్రమాత్ ॥ ౧౦ ॥ తాలకంచశిలావజ్రంగన్ధకంశౌ
మమఞ్జనమ్ । కాఙ్క్షికాశీసమాక్షీకంగౌరికంచాదితఃక్రమాత్ ॥ ౧౧ ॥ గోధూమంచ
యవంతద్వత్తిలముద్గంతథైవచ । నీవారమథశ్యామాకంసర్షపంవ్రీహిమేవచ॥ ౧౨ ॥

న్యసేత్క్రమేణపూర్వాదిచన్దనంరక్తచన్దనమ్ । అగరుంచాఞ్జనంచైవఉశీరంచతతః
పరమ్ ॥ ౧౩ ॥ వైష్ణవీంసహదేవీంచలక్ష్మణాంచతతఃపరమ్।స్వర్లోకపాలనామ్నా
తున్యసేత్ప్రణవపూర్వకమ్ ॥ ౧౪ ॥ సర్వబీజానిధాతూంశ్చరత్నాన్యోషధయస్త
థా । కాఞ్చనంపద్మరాగంచపారదంపద్మమేవచ ॥ ౧౫ ॥ కూర్మంధరాంవృషంత
త్రన్యసేత్పూర్వాదితఃక్రమాత్ । బ్రహ్మస్థానేతుదాతవ్యాస్సంహతాస్స్యుఃపరస్పర
మ్ ॥ ౧౬ ॥ కనకంవిద్రుమంతామ్రంకాంస్యంచైవారకూటకమ్ । రజతంవిమలంపు
ష్పంలోహంచైవక్రమేణతు ॥ ౧౭ ॥ కాఞ్చనంహరితాళంచసర్వాభావేవినిక్షిపే
త్ । దద్యాద్బీజౌషధీస్థానేసహదేవీంయవానపి ॥౧౮॥ న్యాసమన్త్రానతోవక్ష్యే
లోకపాలాత్మకానిహ । ఇన్ద్రస్తుసహసాదీప్తస్సర్వదేవాధిపోమహాన్ ॥ ౧౯ ॥
వజ్రహస్తోమహాసత్వస్తస్మైనిత్యంనమోనమః । అగ్నిర్యఃపురుషోరక్తస్సర్వదేవమ
యశ్శిఖీ ॥ ౨౦ ॥ ధూమకేతురనాధృష్యస్తస్మైనిత్యంనమోనమః । యమశ్చోత్పల
వర్ణాభఃకిరీటీదణ్డధృక్సదా ॥ ౨౧ ॥ ధర్మసాక్షీవిశుద్ధాత్మాతస్మైనిత్యంనమోనమః ।
నిరృతిస్తుపుమాన్కృష్ణస్సర్వరక్షోఽధిపోమహాన్ ॥ ౨౨ ॥ఖడ్గహస్తోమహాసత్వస్తస్మై
నిత్యంనమోనమః । వరుణోధవళోవిష్ణుఃపురుషోనిమ్నగాధిపః॥౨౩ ॥ పాశహస్తోమ
హాబాహుస్తస్మైనిత్యంనమోనమః। వాయుశ్చసర్వవర్ణోవైసర్వగన్ధవహశ్శుభః॥౨౪॥
పురుషోధ్వజహస్తశ్చతస్మైనిత్యంనమోనమః । గౌరోయశ్చపుమాన్సౌమ్యస్సర్వౌ
షధిసమన్వితః ॥ ౨౫ ॥ నక్షత్రాధిపతిస్సోమస్తస్మైనిత్యంనమోనమః । ఈశానఃపు
రుషశ్శుక్లస్సర్వవిద్యాధిపోమహాన్ ॥ ౨౬ ॥ శూలహస్తోవిరూపాక్షస్తస్మైనిత్యంన
మోనమః । పద్మయోనిశ్చతుర్మూర్తిర్వేదావాసఃపితామహః ॥ ౨౭ ॥ యజ్ఞాధ్య
క్షశ్చతుర్వక్త్రస్తస్మైనిత్యంనమోనమః । యస్సదానన్తరూపేణబ్రహ్మాణ్డంసచరా
చరమ్ ॥ ౨౮ ॥ పుష్పవద్ధారయేన్మూర్ధ్నితస్మైనిత్యంనమోనమః । ఓఙ్కారపూ
ర్వకాహ్యేతేన్యాసేబలినివేదనే ॥ ౨౯ ॥ మన్త్రాస్స్యుస్సర్వకార్యాణాంవృద్ధిపుత్ర
ఫలప్రదాః । న్యాసంకృత్వాతుమన్త్రాణాంపాయసేనానులేపనమ్॥ ౩౦ ॥ పటే
నాచ్ఛాదయేచ్ఛ్వభ్రంశుక్లేనోపరియత్నతః । తతఉత్థాప్యదేవేశమిష్టదేశేతుశోభ
నే॥ ౩౧ ॥ ధ్రువాద్యైరితిమన్త్రైశ్శ్వభ్రోపరినివేశయేత్ । తతస్స్థిరీకృతస్యాస్య
హస్తంకృత్వాతుమస్తకే ॥ ౩౨ ॥ ధ్యాత్వాపరమసద్భావాద్దేవదేవంతునిష్కలమ్।
దేవవ్రతంతథాసామరుద్రసూక్తంతథైవచ ॥ ౩౩ ॥ ఆత్మానమీశ్వరంకృత్వానానా

భరణభూషితమ్ । యస్య దేవస్య యా మూర్తిస్తద్ధ్యానే సంస్మరేత్తథా ॥ ౩౪ ॥ అత
సీపుష్పసఙ్కాశం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ । సంస్థాపయామి దేవేశం దేవో భూత్వా జనా
ర్దనమ్ ॥ ౩౫ ॥ త్ర్యక్షం చ దశబాహుం చ చన్ద్రార్ధకృతశేఖరమ్ । గణేశం వృషసంస్థం
చ స్థాపయామి త్రిలోచనమ్ ॥ ౩౬ ॥ ఋషిభిస్సంస్తుతం దేవం చతుర్వక్త్రం జటా
ధరమ్ । పితామహం మహాబాహుం స్థాపయామ్యమ్బుజోద్భవమ్ ॥ ౩౭ ॥ సహస్ర
కిరణం శాన్తమప్సరోగణసంయుతమ్ । పద్మహస్తం మహాబాహుం స్థాపయామి దివాక
రమ్ ॥ ౩౮ ॥ వేదమన్త్రైస్తథా రౌద్రైస్తు రుద్రస్య స్థాపనే జపేత్ । విష్ణోస్తు వైష్ణవాం
స్తద్వద్బ్రహ్మణాన్బ్రహ్మణో బుధైః ॥ ౩౯ ॥ సౌరాన్సూర్యస్య జప్తవ్యాస్తథాన్యే
షు తదాశ్రయాః । వేదమన్త్రప్రతిష్ఠా తు యస్మాదానన్దదాయినీ ॥ ౪౦ ॥ స్థాపయేద్యం
తు దేవేశం తం ప్రధానం తు కల్పయేత్ । తస్య పార్శ్వస్థితానన్యాన్సంస్మరేత్పరివారి
తః ॥ ౪౧ ॥ గణం నన్దిమహాకాళం వృషం భృఙ్గిరిటిం గుహమ్ । దేవీం వినాయకం చైవ
విష్ణుం బ్రహ్మాణమేవ చ ॥ ౪౨ ॥ రుద్రం శక్రం జయన్తం చ లోకపాలాన్సమన్తతః ।
తథైవాప్సరసస్సర్వా గన్ధర్వగణగుహ్యకాః ॥ ౪౩ ॥ యో యత్ర స్థాప్యతే దేవస్తస్యా
స్పరితస్స్మరేత్ । ఆవాహయేత్తథా రుద్రం మన్త్రేణానేన యత్నతః ॥ ౪౪ ॥ యస్య
సింహో రథే యుక్తో వ్యాఘ్రో భూతాస్తథోరగాః । ఋషయో లోకపాలాశ్చ దేవస్స్క
న్దస్తథా వృషః ॥ ౪౫ ॥ ప్రియో గణో మాతరశ్చ సోమో విష్ణుః పితామహః । ఉరగా
యక్షగన్ధర్వా యే చ దివ్యా నభశ్చరాః ॥ ౪౬ ॥ తమహం త్ర్యక్షమీశానం శివం రుద్రముమా
పతిమ్ । ఆవాహయామి సగణం సపత్నీకం వృషధ్వజమ్ ॥ ౪౭ ॥ ఓం ॥ ఆగచ్ఛ భగవన్రు
ద్రానుగ్రహాయ శివో భవ । శాశ్వతో భగవన్పూజాం గృహాణ త్వం నమో నమః ॥ ౪౮ ॥
వాక్యాని ॥ ఓం నమస్స్వాగతం భగవతే నమః ఓం నమస్సోమాయ సగణాయ స
పరివారాయ ప్రతిగృహ్ణాతు భగవన్మన్త్రపూతమిదం సర్వమర్ఘ్యపాద్యమాచమనీయ
మాసనం బ్రహ్మణాభిహితం నమో నమస్స్వాహా ॥ ౪౯ ॥ తతః పుణ్యాహఘోషేణ బ్రహ్మ
ఘోషైశ్చ పుష్కలైః । స్నాపయీత తతో దేవం దధిక్షీరఘృతేన చ ॥ ౫౦ ॥ మధుశర్క
రయా తద్వత్పుష్పగన్ధోదకేన చ । శివధ్యానైకచిత్తస్తు మన్త్రానేతానుదీరయేత్ ॥ ౫౧ ॥
వాక్యాని ॥ యజ్జాగ్రతో దూరముదేతి । తతో విరాడజాయతేతి చ । సహస్రశీర్షా
పురుష ఇతి చ । అభి త్వా శూర నోనుమ ఇతి చ । పురుష ఏవేదం సర్వమితి । త్రిపాదూర్ధ్వ
మితి యేనేదం భూతమితి । న త్వావాం అన్య ఇతి ॥ ౫౨ ॥ సర్వాంశ్చైతాన్ప్రతిష్ఠాసుమ
న్త్రాఞ్జప్త్వా పునః పునః । చతుఃకృత్వస్స్పృశేదద్భిర్మూలే మధ్యే శిరస్యపి ॥ ౫౩ ॥ స్థా
పితే తు తతో దేవే యజమానోఽథ మూర్తిపమ్ । ఆచార్యం పూజయేద్భక్త్యా వస్త్రాల
ఙ్కారభూషణైః ॥ ౫౪ ॥ దీనాన్ధకృపణాంస్తద్వద్యే చాన్యే సముపస్థితాః । తతస్తు మ
ధునా దేవం ప్రథమేఽహని లేపయేత్ ॥ ౫౫ ॥ హారిద్రాయాథ సిద్ధార్థైర్ద్వితీయేఽహని

తత్త్వతః । చన్దనేనయవైస్తద్వత్తృతీయేఽహని లేపయేత్ ॥ ౫౬ ॥ మనశ్శిలాప్రియఙ్గుభ్యాంచతుర్థేఽహని లేపయేత్ । సౌభాగ్యశుభదంయస్మాత్స్నపనంవ్యాధినాశనమ్ ॥ ౫౭ ॥ పరంప్రీతికరంసమ్యగ్ఞామేతద్వేదవిదోవిదుః । కృష్ణాజినంతిలంతద్వత్పఞ్చమేఽహ్నివిశేషతః ॥ ౫౮ ॥ వస్త్రేతుసఘృతందద్యాచ్చన్దనంపద్మకేసరమ్ । రోచనాగరుపుష్పంచసప్తమేఽహనిదాపయేత్ ॥ ౫౯ ॥ యత్రసద్యోఽధివాసస్స్యాత్తత్రసర్వంనివేదయేత్ । స్థితంనచాలయేద్దేవమన్యథాదోషభాగ్భవేత్ ॥ ౬౦ ॥ పూరయేత్సికతాభిస్తున్నిచ్ఛిద్రంసర్వతోభవేత్ । లోకపాలస్యదిగ్భాగేయస్యసఞ్చలతేఽభుః ॥ ౬౧ ॥ తస్యలోకపతేశ్శాన్తిర్దేయాశ్చేమాశ్చదక్షిణాః । ఇన్ద్రాయాభరణందద్యాత్కాఞ్చనంచాల్పవిత్తవాన్ ॥ ౬౨ ॥ అగ్నేస్సువర్ణమేవస్యాద్యమస్యమహిషంతథా । అన్నంచకాఞ్చనందద్యాన్నైరృతంరాక్షసంప్రతి ॥ ౬౩ ॥ వరుణంప్రతిముక్తానిసశుక్తీనిప్రదాపయేత్ । రీతికాంవాయవేదద్యాద్వస్త్రయుగ్మేనసంయుతమ్ ॥ ౬౪ ॥ సోమాయధేనుర్దాతవ్యారజతంవృషంశివే । యస్యాంయస్యాంసఞ్చలనంశాన్తిస్స్యాత్తత్రతత్రతు ॥ ౬౫ ॥ అన్యథాతుభవేద్ఘోరంభయంకులవినాశనమ్ । అచలంకారయేద్యత్నాత్సికతాద్యైస్సురేశ్వరమ్ ॥ ౬౬ ॥ అన్నంవస్త్రంచదాతవ్యం పుణ్యాహజయమఙ్గళమ్ । త్రిఃపఞ్చదశసప్తైవాదినానిస్యాన్మహోత్సవః ॥ ౬౭ ॥ చతుర్థేఽహ్నిమహాస్నానంచతుర్థీకర్మకారయేత్ । దక్షిణాచపునస్తద్వద్దేయాతత్రా శక్తితః ॥ ౬౮ ॥ దేవప్రతిష్ఠావిధిరేషతుభ్యంనివేదితఃపాపవినాశహేతోః । యస్మాద్బుధైఃపూర్వమనన్తముక్తమనేకవిద్యాధరదేవజుష్టమ్ ॥ ౬౯ ॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవప్రతిష్ఠావిధిర్నామ చతుష్షష్ట్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

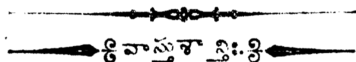
దేవస్నపనవిధిః.

సూతః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి దేవస్నపనముత్తమమ్ । అర్ఘ్యస్యాపి సమాసేనశృణుధ్వంవిధిముత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ దధ్యక్షతకుశాగ్రాణిక్షీరందూర్వాతథా మధు । యవాస్సిద్ధార్థకాస్తద్వదష్టాఙ్గోఽర్ఘ్యఃఫలైస్సహ ॥ ౨ ॥ గజాశ్వరథ్యావల్మీకవరాహోత్ఖాతమణ్డలాత్ । అగ్న్యాగారాత్తథాతీర్థాద్వ్రజాద్గోమణ్డలాదపి ॥ ౩ ॥ కుమ్భేషుమృత్తికాందద్యాదుద్ధృతాసీతిమన్త్రితః । శన్నోదేవీత్యపాంమన్త్రమాపోహిష్ఠేతివైతథా ॥ ౪ ॥ సావిత్ర్యాదాయగోమూత్రంగన్ధద్వారేతిగోమయమ్ । ఆప్యాయస్వేతిచక్షీరందధిక్రావ్ణేతివైదధి ॥ ౫ ॥ తేజోఽసీతిఘృతంతద్వద్దేవస్యత్వేతిచోదకమ్ । కుశమిశ్రంక్షిపేద్విద్వాన్పఞ్చగవ్యంభవేత్తతః ॥ ౬ ॥ సంస్నాప్య పఞ్చగవ్యేనదధికుమ్భేనవైతతః । దధిక్రావ్ణేతిమన్త్రేణ కార్యంతస్యాభిమన్త్రణమ్ ॥ ౭ ॥ ఆప్యాయస్వేతిపయసా తేజోఽసీతిఘృతేనచ । మధువాతేతిమధునాతతః

పుష్పోదకేనతు॥ ౮ ॥సరస్వత్యై భైషజ్యేనకార్యంతస్యాభిమన్త్రిణమ్ । హిరణ్యా
క్షేతిమన్త్రేణస్నాపయేచ్చాపిదైవతమ్॥ ౯ ॥కుశామ్భసాతతస్స్నానం దేవస్యత్వేతి
కారయేత్ । కుశోదకేనచస్నానమగ్నఆయాహికారయేత్ ॥ ౧౦ ॥ తతస్తుగ
న్ధతోయేనసావిత్ర్యాచాభిమన్త్రితమ్ । తతోఘటసహస్రేణసహస్రార్ధేనవాపు
నః॥౧౧॥తస్యాప్యర్ధేనవాకుర్యాదథవాష్టశతేనవా।చతుష్షష్ట్యాతతోఽర్ధేనతదర్ధార్ధేనవా
పునః॥ ౧౨ ॥చతుర్భిరథవాకుర్యాద్ఘటానామల్పవిత్తవాన్ । సౌవర్ణై రాజతైర్వాపి
తామ్రైర్వారీతికోద్భవైః॥౧౩॥ కాంస్యైర్వాపార్థివైర్వాపిస్నపనంశక్తితోభవేత్ ।
సహదేవీవచావ్యాఘ్రీబలాచాతిబలాతథా॥ ౧౪ ॥ శఙ్ఖపుష్పీతథాసింహీహ్యష్టమీచ
సువర్చలా।మహౌషధ్యష్టకంహ్యేతన్మహాస్నానేషుయోజయేత్ ॥౧౫॥యవగోధూ
మనీవారతిలశ్యామాకశాలయః। ప్రియఙ్గవోవ్రీహయశ్చస్నానేషుపరికల్పితాః॥౧౬॥
స్వస్తికంపద్మకంశఙ్ఖముత్పలంకమలంతథా । శ్రీవత్సందర్పణంతద్వన్నన్ద్యావర్తమ
థాష్టకమ్ ॥ ౧౭ ॥ పతాసిగోమయైఃకుర్యాన్మృదాచశుభయాతతః।పఞ్చవర్ణాదికం
తద్వత్పఞ్చవర్ణంరజస్తథా ॥ ౧౮ ॥ దూర్వాకృష్ణతిలాన్దద్యాన్నీరాజనవిధింతతః।ప
వంనీరాజనంకుర్యాద్దద్యాదాచమనంతతః॥ ౧౯ ॥ మన్దాకిన్యాస్తుయద్వారిసర్వపా
పాపహంశుభమ్ । తతోవస్త్రయుగందద్యాన్మన్త్రేణానేనసువ్రతః ॥ ౨౦ ॥ వేద
సూత్రసమాయుక్తేయజ్ఞదానసమన్వితే । సర్వవర్ణశుభేదేవవాససీతవనిర్మితే॥౨౧॥
తతస్తుచన్దనందద్యాత్సమంకర్పూరకుఙ్కుమైః । ఇమముచ్చారయేన్మన్త్రందర్భపా
ణిఃప్రయత్నతః ॥౨౨ ॥ శరీరంతేనజానామిచేష్టాంనైవచనైవచ । మయానివేదితో
గన్ధఃప్రతిగృహ్యవిలిప్యతామ్॥ ౨౩॥ తతస్త్వేతేనమన్త్రేణధూపందద్యాద్విచక్షణః।
వనస్పతిరసోదివ్యోగన్ధాఢ్యస్సుమనోహరః॥౨౪॥మయానివేదితోభక్త్యాధూపోఽయం
ప్రతిగృహ్యతామ్ । చత్వారింశద్వరాన్దీపాన్దద్యాచ్చైవప్రదక్షిణాన్॥ ౨౫ ॥ త్వం
సూర్యచన్ద్రజ్యోతీంషివిద్యుదగ్నిస్తథైవచ । త్వమేవసర్వజ్యోతీంషిదీపోఽయంప్ర
తిగృహ్యతామ్ ॥ ౨౬ ॥ తతస్త్వాభరణందద్యాన్మహాభూషాయతేనమః । అనేనవి
ధినాకుర్యాత్సప్తరాత్రంమహోత్సవమ్ ॥ ౨౭ ॥ దేవకుమ్భైస్తతఃకుర్యాద్యజమా
నోభిషేచనమ్ । చతుర్భిరష్టభిర్వాపిద్వాభ్యామేకేనవాపునః॥ ౨౮ ॥ సపఞ్చరత్న
కలశైస్సితవస్త్రాభివేష్టితైః। దేవస్యత్వేతిమన్త్రేణసామ్నాచాథర్వణేనచ ॥ ౨౯॥
అభిషేకేచయేమన్త్రానవగ్రహమఖేస్మృతాః । సితామ్బరధరస్స్నాత్వాదేవాన్సం
మ్పూజయేత్తతః॥ ౩౦ ॥ స్థాపకంపూజయేద్భక్త్యావస్త్రాలఙ్కారభూషణైః । య
జ్ఞభాణ్డానిసర్వాణిమణ్డపోపస్కరాదికమ్ ॥ ౩౧ ॥ యచ్చాన్యదయితంగేహేతదా
చార్యాయదాపయేత్ । సుప్రసన్నేగురౌయస్మాత్తృప్యన్తేసర్వదేవతాః ॥ ౩౨ ॥
నైతద్విశేషేనతుదామ్భికేనలిఙ్గినాస్థాపనమత్రకార్యమ్ । విప్రేణకార్యంశ్రుతిపార

గేణగృహస్థధర్మాభిరతేననిత్యమ్ ॥ ౩౩ ॥ పాషణ్డినంయస్తుకరోతిబుద్ధ్వావిహాయవి
ప్రాఞ్ఛ్రోత్రియధర్మయుక్తాన్ । గురుంప్రతిష్ఠాదిషుతత్రనూనంకులక్షయస్స్యాదచిరాద
పూజ్యః ॥ ౩౪ ॥ స్థానంపిశాచైఃపరిగృహ్యతేవాఅపూజ్యతాంయాత్యచిరేణలోకే।
విప్రైఃకృతంయచ్ఛుభదంకులేస్యాత్పూజ్యతాంయాతిచిరంచకాలమ్ ॥ ౩౫ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే దేవతాస్నపనవిధిర్నామ పఞ్చషష్ట్యు
త్తర ద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ వాస్తుశాన్తిః ॥

ఋషయః ॥ ప్రాసాదాఃకీదృశాస్సూతకర్తవ్యాభూతిమిచ్ఛతా। ప్రమాణం
లక్షణంతద్వద్వదవిస్తరతోఽధునా॥ ౧ ॥ సూతః॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిప్రాసా
దవిధినిర్ణయమ్ । వాస్తోపరీక్షితేసమ్యగ్వాస్తుదేహవిచక్షణః ॥ ౨ ॥ వాస్తూపశ
మనంకుర్యాత్సమిద్భిర్బలికర్మణా । జీర్ణోద్ధారేతథోద్యానేతథాగృహనివేశనే ॥ ౩ ॥
నవప్రాసాదభవనేప్రాసాదపరివర్తనే । ద్వారాభివర్తనేతద్వత్ప్రాసాదోపవనేషు
చ॥ ౪ ॥ వాస్తూపశమనంకుర్యాత్పూర్వమేవవిచక్షణః। ఏకాశీతిపదంలిఖ్యవాస్తుమ
ధ్యేతుపిష్టకైః ॥ ౫ ॥ సోమాయస్త్రిమేఖలేకార్యఃకుణ్డోహస్తప్రమాణకే । యవైః
కృష్ణతిలైస్తద్వత్సమిద్భిఃక్షీరవృక్షజైః ॥ ౬ ॥ పాలాశైఃఖాదిరైశ్చాపిమధుసర్పి
స్సమన్వితైః । కుశదూర్వామయైర్వాపిమధుసర్పిస్సమన్వితైః॥ ౭ ॥ కార్యస్తుపఞ్చభి
శ్శ్రీఫలైర్బిల్వబీజైస్తథాపిచ । సోమాన్తేభక్ష్యభోజ్యైశ్చవాస్తుదేశేబలింహ
రేత్ ॥ ౮ ॥ తద్వద్విశేషనైవేద్యమేవందద్యాత్క్రమేణతు । హరకోణేఘృతాన్నం
తుశిఖినేవినివేదయేత్ ॥ ౯ ॥ ఓదనంసఫలందద్యాత్పర్జన్యాయఘృతాన్వితమ్ । జ
యన్తాయధ్వజాన్పీతాన్పిష్టంకూర్మంచసన్న్యసేత్ ॥ ౧౦ ॥ ఇన్ద్రాయపఞ్చరత్నా
నిపిష్టంచకులిశంతథా । వితానకంచసూర్యాయధూమ్రంసక్తుంతథైవచ ॥ ౧౧ ॥
సత్యాయఘృతగోధూమంమత్స్యందద్యాద్భృశాయచ । శష్కులీశ్చాన్తరిక్షాయ
దద్యాత్సక్తుంచవాయవే ॥ ౧౨ ॥ లాజాఃపూష్ణేప్రదాతవ్యావితథేచణకౌదనమ్ ।
గన్ధోదనంచగన్ధర్వేభృఙ్గరాజస్యభృఙ్గికామ్ ॥ ౧౩ ॥ గృహక్షతాయమధ్వన్నంయ
మాయపిశితౌదనమ్ । మృగాయయావకందద్యాత్పితృభ్యఃకృసరంతథా ॥ ౧౪ ॥ దౌ
వారికేదన్తకాష్ఠంపిష్టంకృష్ణబలింతథా । సుగ్రీవేపూరికాందద్యాత్పుష్పదన్తాయ
పాయసమ్ ॥ ౧౫ ॥ కుశస్తమ్భేనసంయుక్తంతథాపద్మంచవారుణమ్ । పిష్టంహిర
ణ్యందద్యాదసురాయసురామృతా ॥ ౧౬ ॥ ఘృతౌదనంచశోషాయయవాన్నం
పాపయక్ష్మణే । ఘృతలడ్డుకాంస్తురోగాయనాగేపుష్పఫలానితు ॥ ౧౭ ॥ భక్ష్యం
ముఖ్యాయదాతవ్యంముద్గౌదనమతఃపరమ్ । భల్లాటస్థానకేదద్యాత్సోమాయఘృత

పాయసమ్ ॥ ౧౮ ॥ భగాయశాలికంపిష్టమదిత్యైపూరికాస్తథా। దిత్యైతుపూరి
కాందద్యాదిత్యేవంబాహ్యతోబలిః ॥ ౧౯ ॥ క్షీరంయమాయదాతవ్యమాపవత్సాయ
వైదధి । సావిత్రేలడ్డుకాందద్యాత్సమరీంచకుశోధనమ్ ॥ ౨౦ ॥ సవితుస్గుడపూపాం
స్తుజయాయైఘృతచన్దనమ్ । వివస్వతేపునర్దద్యాద్రక్తచన్దనపాయసమ్ ॥ ౨౧ ॥హ
రితాళౌదనందద్యాదిన్ద్రాయఘృతసంయుతమ్ । ఘృతౌదనంచమిత్రాయరుద్రాయ
ఘృతపాయసమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆమంపక్వంతథామాంసందేయంస్యాద్రాజయక్ష్మణే ।
పృథ్వీధరాయమాంసానికూశ్మాణ్డానిచదాపయేత్ ॥ ౨౩ ॥ శర్కరాపాయసంద
ద్యాదర్యమ్ణేపునరేవహి । పఞ్చగవ్యంయవాశ్చైవతిలాక్షతమయంచరుమ్ ॥ ౨౪ ॥
భక్ష్యంభోజ్యంచవివిధంబ్రహ్మణేవినివేదయేత్ । ఏవంసమ్పూజితాదేవాశ్శాన్తింకు
ర్వన్తితేసదా ॥ ౨౫ ॥ సర్వేభ్యఃకాఞ్చనందద్యాద్బ్రాహ్మణేగాంపయస్వినీమ్ ।
రాక్షసీనాంబలిర్దేయోహ్యపియాదృక్తథాశృణు ॥ ౨౬ ॥ మాంసౌదనంఘృతంప
ద్మకేసరంరుధిరాన్వితమ్ । ఈశానభాగమాశ్రిత్యచరక్యైవినివేదయేత్ ॥ ౨౭ ॥
మాత్స్యౌదనంసరుధిరంహారిద్రౌదనమేవచ । ఆగ్నేయీందిశమాశ్రిత్యవిదార్యైవిని
వేదయేత్ ॥ ౨౮ ॥ దధ్యోదనంసరుధిరమస్థిఖణ్డైశ్చసంయుతమ్ । పీతరక్తంబలింద
ద్యాత్పూతనాయైసరాక్షసే ॥ ౨౯ ॥ వాయవ్యాంపాపరాక్షస్యైమత్స్యమాంసం
సురాసవమ్ । పాయసంవాపిదాతవ్యంస్వనామ్నాసర్వతఃక్రమాత్ ॥ ౩౦ ॥ నమ
స్కారాన్తయుక్తేనప్రణవాద్యేనసంయుతః । తతస్సర్వౌషధీస్నానంయజమానస్య
కారయేత్ ॥ ౩౧ ॥ ద్విజాన్త్సమ్పూజయేద్భక్త్యాయేచాన్యేగృహమాగతాః । ఏత
ద్వాస్తుప్రశమనంకృత్వాకర్మసమారభేత్ ॥ ౩౨ ॥ప్రాసాదభవనోద్యానప్రారమ్భే
వినివర్తనే । పురవేశ్మప్రవేశేషుసర్వదోషాపనుత్తయే ॥ ౩౩ ॥ రక్షోఘ్నపావమా
నేనసూక్తేనభవనాదికమ్ । నృత్యమఙ్గళవాద్యంచకుర్యాద్బ్రాహ్మణవాచనమ్॥ ౩౪॥
అనేనవిధినాయస్తుప్రతిసంవత్సరంబుధః । గృహేవాయతనేకుర్యాన్నసదుఃఖమవా
ప్నుయాత్ ॥ ౩౫ ॥ నచవ్యాధిభయంతస్యనచబన్ధుజనక్షయః । జీవేద్వర్షశతంసా
గ్రంస్వర్గేకల్పంచతిష్ఠతి ॥ ౩౬ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే వాస్తుశాన్తికథనంనామషష్ట్యుత్తర
ద్విశతతమోధ్యాయః.

ప్రాసాదవిధినిర్ణయః.

సూతః ॥ ఏవంవాస్తుబలింకృత్వాభజేత్షోడశభాగికమ్ । తస్యమధ్యేచతుర్భి
స్తుభాగైర్గర్భంతుకల్పయేత్ ॥ ౧ ॥ భాగద్వాదశకంసార్ధంతతస్తుపరికల్పయేత్ ।
చతుర్భాగేనభిత్తీనాముచ్ఛ్రాయస్స్యాత్ప్రమాణతః ॥ ౨ ॥ ద్విగుణశ్శిఖరోచ్ఛ్రా

తాంభిత్త్యుచ్ఛ్రాయానుమానతః । శిఖరార్ధస్య చార్ధేన విధేయా తు ప్రదక్షిణా ॥ ౩॥
చతుర్దిక్షు తథా జ్ఞేయం నిర్గమం తు తతో బుధైః । గర్భసూత్రద్వయం చాగ్రే విస్తారో మ
ణ్డపస్య తు ॥ ౪ ॥ ఆయతస్స్యాత్త్రిభిర్భాగైర్భద్రయుక్తం సుశోభనమ్। పఞ్చభాగే
న సుష్యభజ్య గర్భమానం విచక్షణః॥౫॥ భాగమేకం గృహీత్వా తు ప్రాగ్గ్రీవం కల్పయేద్బు
ధః।గర్భసూత్రసమాద్భాగాదగ్రతో ముఖమణ్డపః॥౬ ॥ఏతత్సామాన్యముద్దిష్టం ప్రాసా
దస్యేహ లక్షణమ్।తథాన్యం తు ప్రవక్ష్యామి ప్రాసాదం లిఙ్గమానతః॥ ౭ ॥లిఙ్గపూజాప్ర
మాణేన కర్తవ్యా పీఠికా బుధైః । పీఠికార్ధేన భాగస్స్యాత్తన్మానేన తు భిత్తయః ॥ ౮॥
బాహ్యభిత్తిప్రమాణేన ఉత్సేధస్తు భవేత్పునః । భిత్త్యుచ్ఛ్రాయాచ్చ ద్విగుణశ్శిఖర
స్య సముచ్ఛ్రయః ॥ ౯ ॥ శిఖరస్య చతుర్భాగాత్కర్తవ్యా తు ప్రదక్షిణా। ప్రదక్షిణా
యాస్తు సమస్త్వగ్రతో మణ్డపో భవేత్ ॥ ౧౦ ॥ తస్య చార్ధేన కర్తవ్యస్త్వగ్రతో ముఖ
మణ్డపః । ప్రాసాదాన్నిర్గతౌ కార్యౌ కపోలౌ గర్భమానతః ॥ ౧౧ ॥ ఊర్ధ్వం భిత్త్యు
చ్ఛ్రయాత్తస్య మఞ్జరీం తు ప్రకల్పయేత్ । మఞ్జర్యాశ్చార్ధభాగేన శుకనాసాం ప్రకల్ప
యేత్ ॥ ౧౨ ॥ ఊర్ధ్వం తథార్ధభాగేన వేదీబన్ధో భవేదిహ । వేద్యాశ్చోపరియచ్ఛే
షం కణ్ఠశ్చామలసారకః ॥ ౧౩ ॥ ఏవం విభజ్య ప్రాసాదం శోభనం కారయేద్బుధః । త
థాన్యచ్చ ప్రవక్ష్యామి ప్రాసాదస్యేహ లక్షణమ్ ॥ ౧౪ ॥ గర్భమానప్రమాణేన ప్రాసా
దం శృణు తద్ద్విజాః । విభజ్య నవధా గర్భం మధ్యే స్యాల్లిఙ్గపీఠికా ॥౧౫ ॥ పాదాష్టకం
తు రుచిరం పార్శ్వతః పరికల్పయేత్ ।మానేన తేన విస్తారో భిత్తీనాం తు విధీయతే ॥ ౧౬॥
పాదం పఞ్చగుణం కృత్వా భిత్తీనాముచ్ఛ్రయో భవేత్ । స ఏవ శిఖరస్యాపి ద్విగు
ణస్స్యాత్సముచ్ఛ్రయః ॥ ౧౭ ॥ చతుర్ధా శిఖరం భజ్య అర్ధభాగద్వయస్య తు । శుక
నాసం ప్రకుర్వీత తృతీయే వేదికా మతా ॥ ౧౮ ॥ కణ్ఠమామలసారం తు చతుర్థే పరిక
ల్పయేత్ । కపోలయోస్తు సంహారో ద్విగుణోఽస్య విధీయతే ॥ ౧౯ ॥ శోభనైః పత్రవ
ల్లీభిరణ్డకైశ్చ విభూషితః । ప్రాసాదోఽయం తృతీయస్తు మయా తుభ్యం నివేదితః ॥ ౨౦॥
సామాన్యమపరం తద్వత్ప్రాసాదం శృణు తద్ద్విజాః । త్రిభేదం కారయేత్క్షేత్రం యత్ర తి
ష్ఠన్తి దేవతాః ॥ ౨౧ ॥ రథాఙ్కస్తేన మానేన బాహ్యభాగవినిర్గతః । నేమీపాదే
న విస్తీర్ణా ప్రాసాదస్య సమన్తతః ॥ ౨౨ ॥ భిత్తిశ్చ ద్విగుణా కార్యా తస్య మానం భ
వేదిహ । స ఏవ భిత్తేరుత్సేధో ద్విగుణశ్శిఖరో మతః ॥ ౨౩॥ ప్రాగ్గ్రీవః పఞ్చభాగేన ని
ష్కాసస్తస్య చోచ్యతే । కారయేత్సుషిరం తద్వత్ప్రాకారస్య త్రిభాగతః॥౨౪॥ప్రా
గ్గ్రీవం పఞ్చభాగేన నిష్కాసేన విశేషతః।కుర్యాద్వా పఞ్చభాగేన ప్రాగ్గ్రీవే కర్ణమూ
లతః ॥ ౨౫ ॥ స్థాపయేత్కనకం తత్ర గర్భాన్తే ద్వారమూలతః। ఏవం తు త్రివిధం కుర్యా
జ్జ్యేష్ఠమధ్యకనీయసమ్ ॥ ౨౬ ॥ లిఙ్గమానానుభేదేన రూపభేదేన వా పునః । ఏతే స
మాసతః ప్రోక్తా విభాగాశ్శృణు తద్ద్విజాః ॥ ౨౭ ॥ మేరుమన్దరకైలాసకుమ్భసింహ
మృగాస్తథా । విమానశ్ఛన్దకస్తద్వచ్చతురశ్రస్తథైవ చ ॥ ౨౮ ॥ అష్టాశ్రష్షోడశాశ్ర

శ్చ వర్తులస్సర్వభద్రకః । సింహాస్యో నన్దనశ్చైవ నన్దివర్ధనకస్తథా ॥ ౨౯ ॥ హంసో వృషస్సువర్ణేశః పద్మకోథ సముద్గకః । ప్రాసాదా నామతః ప్రోక్తా విభాగా ఇచ్ఛయా తద్విజాః ॥ ౩౦ ॥ శతశృఙ్గశ్చతుర్ద్వారో భూమికాషోడశోచ్ఛ్రితాః । నానావిచిత్రశిఖరో మేరుప్రాసాద ఉచ్యతే ॥ ౩౧ ॥ మన్దరో ద్వాదశః ప్రోక్తః కైలాసో నవభూమికః । విమానశ్ఛన్దకస్తద్వదనేకశిఖరాననః ॥ ౩౨ ॥ సోప్యష్టభూమికస్తద్వత్సప్తభిర్నన్దివర్ధనః । విషాణాకసమాయుక్తో నన్దనస్స ఉదాహృతః ॥ ౩౩ ॥ షోడశాశ్రసమాయుక్తో నానారూపసమన్వితః । అనేకశిఖరస్తద్వత్సర్వతోభద్ర ఉచ్యతే ॥ ౩౪ ॥ చిత్రశాలాసమోపేతో విజ్ఞేయః పఞ్చభూమికః । వలభిశ్ఛన్దకస్తద్వచ్ఛుకనాసత్రయాన్వితః ॥ ౩౫ ॥ వృషస్యోచ్ఛ్రాయతస్తుల్యో మణ్డలశ్చాత్రివర్జితః । సింహస్సింహాసమో జ్ఞేయో గజో గజసమస్తథా ॥ ౩౬ ॥ కుమ్భః కుమ్భాకృతిస్తద్వద్భూమికానవకోచ్ఛ్రయః । అఙ్గులీపుటసంస్థానః పఞ్చాణ్డకవిభూషితః ॥ ౩౭ ॥ షోడశాశ్రసమస్తాచ్చ విజ్ఞేయస్స సముద్గకః । పార్శ్వయోశ్చన్ద్రశాలేస్య ఉచ్ఛ్రాయో భూమికాద్వయమ్ ॥ ౩౮ ॥ తథైవ పద్మకః ప్రోక్త ఉచ్ఛ్రాయో భూమికాత్రయమ్ । షోడశాశ్రస్సవిజ్ఞేయో విచిత్రశిఖరశ్శుభః ॥ ౩౯ ॥ భృఙ్గరాజస్తు విఖ్యాతశ్చన్ద్రశాలావిభూషితః । ప్రాగ్గ్రీవేణ విశాలేన భూమికాసు సమున్నతః ॥ ౪౦ ॥ అనేకచన్ద్రశాలస్తు గజప్రాసాద ఇష్యతే । పర్యస్తగృహరాజో వై గరుడో నామ నామతః ॥ ౪౧ ॥ సప్తభూమ్యుచ్ఛ్రయస్తద్వచ్చన్ద్రశాలాత్రయాన్వితః । భూమికాషడశీతిస్తు బాహ్యతస్సర్వతో భవేత్ ॥ ౪౨ ॥ తథాన్యో గరుడస్తద్వదుచ్ఛ్రాయదశభూమికః । పద్మకష్షోడశాశ్రస్తు భూమిద్వయమథాధికః ॥ ౪౩ ॥ పద్మతుల్యప్రమాణేన శ్రీవృక్షక ఇతి స్మృతః । పఞ్చాణ్డకో ద్విభూమిస్తు గర్భే హస్తచతుష్టయమ్ ॥ ౪౪ ॥ వృషో భవతి నామ్నాయం ప్రాసాదస్సర్వకామికః । సప్తకాః పఞ్చకాశ్చైవ ప్రాసాదా యే మయోదితాః ॥ ౪౫ ॥ సింహాస్యేన సమా జ్ఞేయా యే చాన్యే తత్ప్రమాణతః । చన్ద్రశాలైస్సమోపేతాస్సర్వే ప్రాగ్గ్రీవసంయుతాః ॥ ౪౬ ॥ పఞ్చకా దారవాశ్చైవ శైలా వాస్యుస్సతోరణాః । మేరుః పఞ్చాశద్ధస్తస్స్యాన్మన్దరః పఞ్చహీనకః ॥ ౪౭ ॥ చత్వారింశస్తు కైలాసశ్చతుస్త్రింశద్విమానకః । నన్దివర్ధనకస్తద్వద్ద్వాత్రింశత్సముదాహృతః ॥ ౪౮ ॥ త్రింశతా నన్దనః ప్రోక్తస్సర్వతోభద్రకస్తథా । వర్తులః పద్మకశ్చైవ వింశద్ధస్త ఉదాహృతః ॥ ౪౯ ॥ సింహో గజశ్చ కుమ్భశ్చ వలభీశ్ఛన్దకస్తథా । ఏతే షోడశహస్తాస్స్యుశ్చత్వారో దేవవల్లభాః ॥ ౫౦ ॥ కైలాసో మృగరాజశ్చ విమానశ్ఛన్దకో మతః । ఏతే ద్వాదశహస్తాస్స్యురేతేషాం విహితాత్మనామ్ ॥ ౫౧ ॥ గరుడోఽష్టకరో జ్ఞేయో హంసో దశ ఉదాహృతః । ఏవమేతత్ప్రమాణేన కర్తవ్యాశ్శుభలక్షణాః ॥ ౫౨ ॥ యత్ర రాక్షసనాగానాం మాతృహస్తాః ప్రశస్యతే । తథా మేర్వాదయస్సప్త జ్యేష్ఠలిఙ్గేషు భావవాః ॥ ౫౩ ॥ శ్రీవృక్షకాదయశ్చాష్టౌ మధ్యమస్య ప్రకీర్తితాః । తథా హంసాదయః పఞ్చ కన్యసేషు

భద్రాస్మృతాః ॥ ౫౪ ॥ వలభీచ్ఛన్దకే గౌరీ జటాంముకుటధారిణీ । వరదాభయదా తద్వత్సాక్షసూత్రకమణ్డలుః ॥ ౫౫ ॥ గృహేతు రక్తముకుటాముత్పలాఙ్కుశధారిణీ । వరదాభయదాంచాపి పూజనీయా సభర్తృకా ॥ ౫౬ ॥ తపోవనస్థామితరాం తాంతు సమ్పూజయేద్బుధః । దేవ్యాపి నాయకస్తద్వద్వలభీచ్ఛన్దకే శుభః ॥ ౫౭ ॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే ప్రాసాదవిధినిర్ణయో నామ సప్తషష్ట్యు
త్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

మణ్డపలక్షణమ్

సూతః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి మణ్డపానాంతు లక్షణమ్ । మణ్డపప్రవరాన్వక్ష్యే ప్రాసాదస్యానురూపతః ॥ ౧ ॥ త్రివిధా మణ్డపాః కార్యా జ్యేష్ఠమధ్యకనీయసః । నామతస్తాన్ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వమృషిసత్తమాః ॥ ౨ ॥ పుష్పకః పుష్పభద్రశ్చ సువ్రతోఽమృతనన్దనః । కౌశల్యో బుద్ధిసఙ్కీర్ణో గజభద్రో భయావహః ॥ ౩ ॥ శ్రీవత్సో విజయశ్చైవ వాస్తుకీర్తిశ్శ్రుతింజయః । యజ్ఞో భద్రోపి శాలశ్చ సుశ్లిష్టశ్శత్రుమర్దనః ॥ ౪ ॥ భాగపఞ్చో నన్దనశ్చ మానవో మానభద్రకః । సుగ్రీవో హారితశ్చైవ కర్ణికారశ్శతర్ధికః ॥ ౫ ॥ సింహశ్చ శ్యామభద్రశ్చ శశకశ్చ తథైవ చ । సప్తవింశతిరాఖ్యాతా లక్షణం శృణుత ద్విజాః ॥ ౬ ॥ స్తమ్భా యత్ర చతుష్షష్టిః పుష్పకస్స ఉదాహృతః । ద్విషష్టిః పుష్పభద్రస్తు షష్టిస్సువ్రత ఉచ్యతే ॥ ౭ ॥ అష్టపఞ్చాశకస్తమ్భః కథ్యతేఽమృతనన్దనః । కౌశల్యష్షట్పఞ్చాశచ్చతుఃపఞ్చాశతాః పునః ॥ ౮ ॥ నామ్నా తు బుద్ధిసఙ్కీర్ణో ద్విహీనో గజభద్రకః । జయావహస్తు పఞ్చాశచ్ఛ్రీవత్సస్తద్విహీనకః ॥ ౯ ॥ విజయస్తద్విహీనస్స్యాద్వాస్తుసఙ్కీర్ణకస్తథా । ద్వాభ్యామేవ ప్రహీయేత తతశ్శ్రుతిజయోఽపరః ॥ ౧౦ ॥ చత్వారింశద్యజ్ఞభద్రస్తద్విహీనో విశాలకః । షట్త్రింశచ్చైవ సుశ్లిష్టో ద్విహీనశ్శత్రుమర్దనః ॥ ౧౧ ॥ ద్వాత్రింశద్భాగపఞ్చస్తు త్రింశద్భిర్నన్దనస్స్మృతః । అష్టావింశన్మానవస్తు మానభద్రో ద్విహీనకః ॥ ౧౨ ॥ చతుర్వింశస్తు సుగ్రీవో ద్వావింశో వర్షణో మతః । వింశతిః కర్ణికారస్స్యాదష్టాదశశతర్ధికః ॥ ౧౩ ॥ సింహో భవేద్విహీనశ్చ శ్యామభద్రో ద్విహీనకః । సుభద్రస్తు తథా ప్రోక్తో ద్వాదశస్తమ్భ ఉచ్యతే ॥ ౧౪ ॥ మణ్డపాః కథితాస్తుభ్యం యథావల్లక్షణాన్వితాః । త్రికోణవృత్తమధ్యంతు హ్యష్టకోణం ద్విరష్టకమ్ ॥ ౧౫ ॥ చతుఃకోణంచ కర్తవ్యం సంస్థానం మణ్డపస్య తు । రాజ్ఞాంచ విజయం చైవ శత్రూచ్చాటనమేవ చ ॥ ౧౬ ॥ పుత్రలాభస్స్త్రియః పుష్టిస్త్రికోణాదిక్రమాద్భవేత్ । ఏవంతు శుభదః ప్రోక్తో హ్యన్యథా తు భయావహః ॥ ౧౭ ॥ చతుష్షష్టిపదం కృత్వా మధ్యే ద్వారం ప్రకల్పయేత్ । విస్తారాద్ద్విగుణోచ్ఛ్రాయస్త్రిభాగాచ్చ కటిర్భవేత్ ॥ ౧౮ ॥ విస్తారార్ధో భవేద్గర్భో

భిత్తయోఽన్యాస్సముస్తతః । గర్భపాదేన విస్తీర్ణం ద్వారం త్రిగుణమాయతమ్ ॥ ౧౯ ॥
తథా ద్విగుణవిస్తీర్ణముఖస్తద్వదుదుమ్బరః । విస్తారపాదప్రతిమం బాహుల్యం శా-
ఖయోస్స్మృతమ్ ॥ ౨౦ ॥ త్రిపఞ్చసప్తనవభిశ్శాఖాభిర్ద్వారమిష్యతే । కనిష్ఠం మ-
ధ్యమం జ్యేష్ఠం యథాయోగం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౧ ॥ విస్తారాద్ద్విగుణోచ్ఛ్రాయా-
చ్చత్వారింశద్భిరున్నతమ్ । అఙ్గులానాం శతం సార్ధం చత్వారింశత్తథోన్నతమ్ ॥ ౨౨ ॥
త్రింశద్వింశోత్తరం ధన్యముత్తమం పఞ్చమేన తు । శతం చాశీతిసహితం వాతనిర్గమనం
భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ అధికం దశభిస్తద్వత్తథా షోడశభిశ్శతమ్ । శతమానం తృతీయం తు
నవత్యాశీతిభిస్తథా ॥ ౨౪ ॥ దశ ద్వారాణి చైతాని క్రమేణోక్తాని సర్వదా । అన్యా-
ని వర్జనీయాని మనసోద్వేగదాని తు ॥ ౨౫ ॥ ద్వారవేధం ప్రయత్నేన సర్వవాస్తుషు వ-
ర్జయేత్ । వృక్షకోణభ్రమిద్వారస్తమ్భకూపధ్వజాదపి ॥ ౨౬ ॥ కుడ్యశ్వభ్రేణ వా
విద్ధం ద్వారం న శుభదం భవేత్ । తుయశ్చ దుర్గతశ్చైవ ప్రవాహః కుద్ధ్యయం తథా ॥ ౨౭ ॥
దౌర్భాగ్యం బన్ధనం రోగో దారిద్ర్యం కలహం తథా । విరోధశ్చార్థనాశశ్చ సర్వం వేధా-
ద్భవేత్క్రమాత్ ॥ ౨౮ ॥ పూర్వేణ ఫలినో వృక్షాః క్షీరవృక్షాస్తు దక్షిణే । పశ్చిమే
న జలం శ్రేష్ఠం పద్మోత్పలవిభూషితమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఉత్తరే సరళైస్తాలైశ్శుభా స్యాత్పుష్ప-
వాటికా । సర్వతస్తు జలం శ్రేష్ఠం స్థిరమస్థిరమేవ వా ॥ ౩౦ ॥ పార్శ్వతశ్చాపి కర్త-
వ్యం పరివారాలయాదికమ్ । యాస్యైతపోధనస్థానముత్తరే మాతృకాగృహమ్ ॥ ౩౧ ॥
మహానసం తథాగ్నేయే నైరృత్యే ధవినాయకమ్ । వారుణే శ్రీనివాసస్తు వాయవ్యే గృ-
హమాలికా ॥ ౩౨ ॥ ఉత్తరే యజ్ఞశాలా తు నిర్మాల్యస్థానముత్తరే । వారుణే సోమ-
దైవత్యే బలినిర్వాపణం స్మృతమ్ ॥ ౩౩ ॥ పురతో వృషభస్థానం శేషే స్యాత్కుసు-
మాయుధః । జలం వా పితథైశానే విష్ణోశ్చ జలశాయినః ॥ ౩౪ ॥ ఏవమాయతనం కు-
ర్యాత్కుణ్డమణ్డపసంయుతమ్ ॥ ఘణ్టావితానకసతోరణచిత్రయుక్తం నిత్యోత్సవప్రము-
దితేన జనేన సార్ధమ్ ॥ ౩౫ ॥ యః కారయేత్సురగృహం వివిధధ్వజాఢ్యం శ్రీస్తం న ము-
ఞ్చతి సదా దివి పూజ్యతే చ । ఏవం గృహార్చనవిధావపి శక్తితస్స్యాత్సంస్థాపనం సకల-
మత్ర విధానయుక్తమ్ ॥ ౩౬ ॥ గోవస్త్రకాఞ్చనహిరణ్యధరాప్రదానం దేయం గు-
రుద్విజవరేషు తథాన్నదానమ్ ॥ ౩౭ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మణ్డపలక్షణాదికథనం నామ
అష్టషష్ట్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ భవిష్యద్రాజానుకీర్తనప్రారమ్భః ॥

ఋషయః ॥ పూరోర్వంశస్త్వయా సూత సమ్భవిష్యో నివేదితః । సూర్యవం-
శే నృపా యే తు భవిష్యన్తి హి తాన్వద ॥ ౧ ॥ తథైవ యాదవే వంశే రాజానః కీర్తివర్ధనాః ।

కలౌయుగేభవిష్యన్తితాన్సపీహవదస్వనః ॥ ౨ ॥ వంశాన్తేజ్ఞాతయోయాశ్చరాజ్యంప్రాప్స్యన్తిసువ్రతాః । బ్రూహిసర్వ్వంపతస్తాసాంయథాభావ్యమనుక్రమాత్ ॥ ౩ ॥ సూతః ॥ బృహద్బలస్యదాయాదోవీరోరాజాహ్యురుక్షయః । ఉరుక్షయసుతశ్చాపి *వత్సవ్యూహోమహాతపాః ॥ ౪ ॥ వత్సవ్యూహాత్ప్రతివ్యోమస్తస్యపుత్రోదివాకరః । తస్యైవమధ్యదేశేతుఅయోధ్యానగరీశుభా ॥ ౫ ॥ దివాకరస్యభవితాసహదేవోమహాయశాః । సహదేవస్యభవితాధ్రువాశ్వోవైమహామనాః ॥ ౬ ॥ తస్యభావ్యోమహాభాగఃప్రతీపాశ్వశ్చతత్సుతః । ప్రతీపాశ్వసుతశ్చాపిసుప్రతీపోభవిష్యతి ॥ ౭ ॥ మరుదేవసుతస్తస్యసునక్షత్రస్తథోభవత్ । కిన్నరాశ్వసునక్షత్రాద్భవిష్యతిపరన్తపః ॥ ౮ ॥ కిన్నరాశ్వాదన్తరిక్షోభవిష్యతిమహామనాః । సుషేణశ్చాన్తరిక్షాచ్చసుమిత్రస్యాప్యమిత్రజిత్ ॥ ౯ ॥ సుమిత్రజోబృహద్రాజోబృహద్రాజస్యవీర్యవాన్ । పుత్రఃకృతఞ్జయోనామధార్మికశ్చభవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ కృతఞ్జయసుతోవిద్వాన్భవిష్యతిరణేజయః । భవితాసఞ్జయశ్చాపివీరోరాజారణేజయాత్ ॥ ౧౧ ॥ సఞ్జయస్యసుతశ్శాక్యశ్శాక్యాచ్ఛుద్ధోదనోనృపః । శుద్ధోదనస్యభవితాసిద్ధార్థఃపుష్కలస్సుతః ॥ ౧౨ ॥ ప్రసేనజిత్తతోభావ్యఃక్షుద్రకోభవితాతతః । క్షుద్రకాత్కులకోభావ్యఃకులకాత్సురథస్స్మృతః ॥ ౧౩ ॥ సుమిత్రస్సురథాజ్జాతోఅన్యస్తుభవితానృపః । ఏతేచైక్ష్వాకవఃప్రోక్తాభవిష్యన్తికలౌయుగే ॥ ౧౪ ॥ బృహద్బలాన్వయాయేతుభవిష్యాఃకులవర్ధనాః । నిశ్శేషాఃకథితాశ్చైవనృపాయేవైపురాతనాః ॥ ౧౫ ॥ అత్రానువంశశ్లోకోయంగీతోవిప్రైఃపురాతనైః । ఇక్ష్వాకూణామయంవంశస్సుమిత్రాన్తోభవిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ సుమిత్రంప్రాప్యరాజానంసంస్థాంప్రాప్స్యన్తివైకలౌ । ఇత్యేవంమానవోవంశఐళస్యసముదాహృతః ॥ ౧౭ ॥ అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామిమాగధాయేబృహద్రథాః । పూర్వేణయేజరాసన్ధాత్సహదేవాన్వయేనృపాః ॥ ౧౮ ॥ అతీతాన్వర్తమానాంశ్చభవిష్యాంశ్చనిబోధత । సఙ్గ్రామేభారతేవృత్తేసహదేవేనిపాతితే ॥ ౧౯ ॥ సోమాధిస్తస్యదాయాదోరాజాభూత్సగిరివ్రజే । పఞ్చాశతంతథాష్టౌచసమారాజ్యమకారయత్ ॥ ౨౦ ॥ శ్రుతశ్రవాశ్చతుష్షష్టింసమాస్తస్యాన్వయేభవత్ । అప్రతీపీచషట్త్రింశత్సమారాజ్యమకారయత్ ॥ ౨౧ ॥ చత్వారింశత్సమాస్తస్మాన్నిరామిత్రోదివంగతః । పఞ్చాశతంసమాష్షట్చసురక్షఃప్రాప్తవాన్మహీమ్ ॥ ౨౨ ॥ బృహత్కర్మాత్రయోవింశదబ్దంరాజ్యమకారయత్ । శ్యేనజిత్సామ్ప్రతశ్చాయంభోక్తాపఞ్చశతంమహీమ్ ॥ ౨౩ ॥ శ్రుతఞ్జయశ్చవర్షాణాంచత్వారింశద్భవిష్యతి । అష్టావింశతివర్షాణిమహీంసమ్ప్రాప్స్యతేవిభుః ॥ ౨౪ ॥ అష్టపఞ్చాశతంచాబ్దాన్జ్యేష్ఠాస్యతివైశుచిః । అష్టవింశత్సమారాజాక్షేమోభోక్ష్యతిమేదినీమ్ ॥ ౨౫ ॥

* వత్సద్రోహః.

అనువ్రతశ్చతుష్షష్టి రాజ్యం ప్రాప్స్యతివీర్యవాన్ । పఞ్చత్రింశతివర్షాణిసునేత్రోభోక్ష్యతేమహీమ్ ॥ ౨౬ ॥ భోక్ష్యతేనిర్వృతిశ్చైమామష్టపఞ్చాశతంసమాః । అష్టావింశత్సమారాజ్యంత్రినేత్రోభోక్ష్యతేతతః॥ ౨౭॥ చత్వారింశత్తథాష్టౌచ*సుమహాసేనోభవిష్యతి । త్రయస్త్రింశత్తువర్షాణిమహీనేత్రఃప్రకాశ్యతే ॥ ౨౮ ॥ ద్వాత్రింశత్తుసమారాజాసుబలశ్చభవిష్యతి।రిపుఞ్జయస్తువర్షాణిపఞ్చాశత్ప్రాప్స్యతేమహీమ్॥౨౯॥ ద్వాత్రింశత్తునృపాహ్యేతేభవితారోబృహద్రథాః।పూర్ణంవర్షసహస్రాత్తుతేషాంరాజ్యంభవిష్యతి॥ ౩౦ ॥ జయతాంక్షత్రియాణాంచబాలకఃపులకోభవేత్ ॥౩౧॥

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భవిష్యద్రాజానుకీర్తనంనామషణ్ణ
నసప్తత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

సూతః ॥ బృహద్రథేష్వతీతేషువీతిహోత్రేష్వవన్తిషు। పులకస్స్వామినంహత్వాస్వపుత్రమభిషేక్ష్యతి॥ ౧॥ మిషతాంక్షత్రియాణాంతుబాలకఃపులకోద్భవః। సవైప్రణతసామన్తోభవిష్యోనయవర్జితః ॥ ౨ ॥ త్రయోవింశత్సమారాజాభవితాసనరోత్తమః । అష్టావింశతివర్షాణిపాలకోభవితానృపః ॥ ౩ ॥ విశాఖయూపోభవితాత్రిపఞ్చాశత్తథాసమాః । ఏకవింశత్సమారాజాసూర్యకస్తుభవిష్యతి ॥ ౪ ॥ భవిష్యతినృపస్త్రింశత్తత్సుతోనన్దివర్ధనః । ద్విపఞ్చాశచ్చతేభుక్త్వాప్రణష్టాఃపఞ్చతేనృపాః ॥ ౫ ॥ హత్వాతేషాంయశఃకృత్స్నంశిశునాగోభవిష్యతి। వారాణస్యాంసుతంస్థాప్యశ్రయిష్యతిగిరివ్రజమ్॥ ౬ ॥ శిశునాగస్తువర్షాణిచత్వారింశద్భవిష్యతి । కాకవర్ణసుతస్తస్యషడ్వింశత్ప్రాప్స్యతేమహీమ్॥ ౭ ॥ షడ్వింశతిచవర్షాణిక్షేమధర్మోభవిష్యతి । చత్వారింశత్సమారాజాక్షేమజిత్ప్రాప్స్యతేమహీమ్॥ ౮ ॥ అష్టావింశతివర్షాణివిన్ధ్యసేనోభవిష్యతి । భవిష్యతిసమారాజానవకాణ్వాయనోనృపాః॥౯॥ భూమిమిత్రసుతస్తస్యచతుర్దశభవిష్యతి । అజాతశత్రుర్భవితా సప్తవింశత్సమానృపః ॥ ౧౦ ॥ చతుర్వింశత్సమారాజావంశకస్తుభవిష్యతి। ఉదాసీభవితాతస్మాత్త్రయస్త్రింశత్సమానృపః॥౧౧॥చత్వారింశత్సమాభావ్యోరాజావైనన్దివర్ధనః। చత్వారింశత్త్రయశ్చైవమహానన్దిర్భవిష్యతి॥ ౧౨ ॥ ఇత్యేతేభవితారోవై†వంశేస్మిఞ్ఛిశునాకజాః । శతానిత్రీణిపూర్ణానిషష్టివర్షాధికానిచ ॥ ౧౩ ॥ శిశునాకాభవిష్యన్తిరాజానఃక్షత్రబన్ధవః । ఏతైస్సార్ధంభవిష్యన్తియావత్కాలినృపాఃపరే॥ ౧౪ ॥ తుల్యకాలంభవిష్యన్తిసర్వేహ్యేతేమహీక్షితః । చతుర్వింశత్తథైక్ష్వాకాఃపాఞ్చాలాస్సప్తవింశతిః ॥ ౧౫ ॥ కాశేయాస్తుచతుర్వింశదష్టావింశతిహైహయాః । కళిఙ్గాశ్చైవ‡ద్వావింశదశ్మకాఃపఞ్చవింశతిః ॥౧౬॥ కురవశ్చాపిషడ్వింశదష్టావింశత్తుమైథిలాః॥

---

* ద్యుమత్సేనో. † దశద్వౌశిశునాకజాః. ‡ ద్వాత్రింశ.

శూరసేనాస్త్రయోవింశద్వీతిహోత్రాస్తువింశతిః ॥ ౧౭ ॥ ఏతేసర్వేభవిష్యన్తి
ఏకకాలంమహీక్షితః । మహానన్దిసుతశ్చాపిశూద్రాయాంకలికాంశజః ॥ ౧౮ ॥ ఉ
త్పత్స్యతేమహాపద్మస్సర్వక్షత్రాన్తకోనృపః । తతఃప్రభృతిరాజానోభవిష్యాశ్శూద్ర
యోనయః ॥ ౧౯ ॥ ఏకరాట్సమహాపద్మఏకచ్ఛత్త్రోభవిష్యతి । అష్టాశీతిసవర్షాణి
పృథివ్యాంతుభవిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ సర్వక్షత్రమథోత్సాద్యభావినార్థేనచోదితః । * సు
మాల్యాదిసుతాహ్యష్టౌసమాద్వాదశతేనృపాః ॥ ౨౧ ॥ మహాపద్మస్యపర్యాయభ
విష్యన్తినృపాఃక్రమాత్ । ఉద్ధరిష్యతికౌటిల్యస్సమైర్ద్వాదశభిస్సుతాన్ ॥ ౨౨ ॥ కౌటి
ల్యశ్చన్ద్రగుప్తస్యతతోరాష్ట్రేభిషేక్ష్యతి । భుక్త్వామహీంవర్షశతంతతోమౌర్యా
న్గమిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ భవితాశతధన్వాతుతస్యపుత్రస్తుషట్సమాః । బృహద్రథస్తువర్షా
ణితస్యపుత్రస్తుసప్తతిః ॥ ౨౪ ॥ † షడ్వింశత్తుమహారాజాభవితాశకఏవచ । సప్తా
నాందశవర్షాణితస్యనప్తాభవిష్యతి ॥ ౨౫ ॥ రాజాదశరథోష్టౌతుతస్యపుత్రోభవిష్య
తి । భవితానవవర్షాణితస్యపుత్రస్తుసప్తతిః ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యేతేదశమౌర్యాస్తుయేభో
క్ష్యన్తివసున్ధరామ్ । సప్తవింశచ్ఛతంపూర్ణంతేభ్యశ్శుఙ్గాన్గమిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ పు
ష్యమిత్రస్తుసేనానిస్సముద్ధృత్యబృహద్రథాత్ । కారయిష్యతివైరాజ్యం ‡ షడ్వింశతి
సమానృపః ॥ ౨౮ ॥ వసుమిత్రసుతోభావ్యోదశవర్షాణివైనృపః । భవితాపివసుజ్యే
ష్ఠస్సప్తవర్షాణివైనృపః ॥ ౨౯ ॥ తతోన్తకస్సమేద్వేతుతస్యపుత్రోభవిష్యతి । భవి
ష్యతిసమాస్తస్మాత్తిస్రోవంసపులిన్దకః ॥ ౩౦ ॥ భవితావజ్రమిత్రస్తుసమారాజా
పునర్భవః । ద్వాత్రింశచ్చసమాభాగస్సమాభాగాత్తతోనృపః ॥ ౩౧ ॥ భవిష్యతిసుత
స్తస్యదేవభూమిస్సమాదశ । దశైతేశుఙ్గరాజానోభోక్ష్యన్తీమాంవసున్ధరామ్ ॥ ౩౨ ॥
శతంపూర్ణంశతేద్వేచతతశ్శుఙ్గాన్గమిష్యతి । అమాత్యోవసుదేవస్తుప్రసహ్యోవ్యస
నీనృపః ॥ ౩౩ ॥ దేవభూమిమథోత్సాద్యశౌఙ్గస్సభవితానృపః । భవిష్యతిసమారాజా
నవకాణ్వాయనోనృపః ॥ ౩౪ ॥ భూమిమిత్రసుతస్తస్యచతుర్దశభవిష్యతి । నారాయ
ణసుతస్తస్యభవితాద్వాదశైవతు ॥ ౩౫ ॥ సుశర్మాతత్సుతశ్చాపిభవిష్యతిదశైవతు ।
ఇత్యేతేశ్శుఙ్గభృత్యాస్తుస్మృతాఃకాణ్వాయనానృపాః ॥ ౩౬ ॥ చత్వారింశద్ద్విజా
హ్యేతేకాణ్వాభోక్ష్యన్తివైమహీమ్ । చత్వారింశత్పఞ్చచైవభోక్ష్యన్తీమాంవసున్ధ
రామ్ ॥ ౩౭ ॥ ఏతేప్రణతసామన్తాభవిష్యాధార్మికాశ్చయే । తేషాంపర్యాయకా
లేతుభూమిరన్ధ్రాన్గమిష్యతి ॥ ౩౮ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భవిష్యద్రాజానుకీర్తనంనా
మ సప్తత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

---

* సుకల్పాది. † షట్త్రింశత్తు. ‡ షట్త్రింశతి.

సూతః ॥ కాణ్వాయనాస్తతోభూపాస్సుశర్మాణంప్రగృహ్యతమ్ । శృఙ్గా
నాంచైవయచ్ఛేషంక్షపయిత్వాబలీయసః ॥ ౧ ॥ శిశుకోఽన్ధ్రస్సజాతీయఃప్రాప్స్యతీ
మాంవసున్ధరామ్ । త్రయోవింశత్సమారాజాశిశుకస్తుభవిష్యతి ॥ ౨॥ కృష్ణభ్రాతా
యవీయాంస్తుహ్యష్టాదశభవిష్యతి । శ్రీమల్లకర్ణిర్భవితాతస్యపుత్రస్తువైదశ ॥ ౩ ॥
పూర్ణోత్సఙ్గస్తువైరాజావర్షాణ్యష్టాదశైవతు।పఞ్చాశతంసమాష్షట్చశాన్తకర్ణిర్భవిష్య
తి॥౪॥శోచ్యస్తుతిస్తథారాజాసమాహ్యష్టాదశైవతు।దశచాష్టౌచవర్షాణితస్యలమ్బో
దరస్సుతః ॥ ౫ ॥ ఆపీతకోదశద్వేతుతస్యపుత్రోభవిష్యతి। దశచాష్టౌచవర్షాణిమేఘ
స్వాతిర్భవిష్యతి ॥ ౬ ॥ స్వాతిశ్చభవితారాజాసమాస్త్వష్టాదశైవతు। స్కన్దస్వా
తిస్తథారాజాసప్తచైవభవిష్యతి ॥ ౭ ॥ మృగేన్ద్రస్వాతికర్ణస్తుభవిష్యతిసమాస్త్రి
యః। కున్తలస్వాతికర్ణస్తుభవితాష్టౌసమానృపః ॥ ౮ ॥ పుష్పసేనశ్చభవితాతస్మా
త్సోమ్యోభవిష్యతి । ఏకసంవత్సరంరాజాస్వాతికర్ణోభవిష్యతి ॥ ౯ ॥ షడ్వింశత్యే
కవర్షాణిపులోమావిర్భవిష్యతి । భవితారిష్టకర్ణిస్తువర్షాణిపఞ్చవింశతిః॥ ౧౦ ॥ తత
స్సంవత్సరాన్పఞ్చహాలోరాజాభవిష్యతి । పఞ్చమన్దలకోరాజాభవిష్యతిసమాన్నృ
పః॥ ౧౧ ॥ పురీన్ద్రసేనోభవితాతస్మాత్సోమ్యోభవిష్యతి । సున్దరశ్శాన్తికర్ణస్తు
అబ్దమేకంభవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ చకోరస్స్వాతికర్ణస్తుషణ్మాసాన్వైభవిష్యతి। అష్టావిం
శతివర్షాణిశివస్వాతిర్భవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ రాజాచగౌతమీపుత్రోఏకవింశత్యతోనృపః ।
అష్టావింశసుతస్తస్యపులోమావైభవిష్యతి ॥ ౧౪॥ శివశ్రీర్వైపులోమాత్తుసప్తైవభవి
తానృపః । శివస్కన్దశ్శాన్తికర్ణాద్భవితాహ్యాత్మజస్సమాః ॥ ౧౫ ॥ నవవింశతివర్షాణి
యజ్ఞశ్రీశ్శాన్తికర్ణికః । షడేవభవితాతస్మాద్విజయస్తుసమాస్తతః ॥ ౧౬ ॥ చణ్డ
శ్రీశాన్తికర్ణిస్తుతస్యపుత్రస్సమాదశ।పులోమాసప్తవర్షాణిఅన్యస్తేషాంభవిష్యతి॥౧౭॥
ఏకోనవింశతిర్హ్యేతేఅన్ధ్రాభోక్ష్యన్తివైమహీమ్ । తేషాంవర్షశతానిస్యుశ్చత్వారి
షష్టిరేవచ ॥ ౧౮ ॥ అన్ధ్రాణాంసంస్థితారాజ్యేతేషాంభృత్యాన్వయేనృపాః। సప్తై
వాన్ధ్రాభవిష్యన్తిదశాభీరాన్నృపాస్తథా॥ ౧౯॥ సప్తగర్దభినశ్చాపిశకాశ్చాష్టాదశై
వతు । యవనాష్టౌభవిష్యన్తితుషారాశ్చచతుర్దశ ॥ ౨౦ ॥ త్రయోదశగురుణ్డాశ్చ
హూణాహ్యేకోనవింశతిః । యవనాష్టౌభవిష్యన్తిసప్తాశీతిమహీమిమామ్॥ ౨౧ ॥స
ప్తగర్దభిలాభూపాభోక్ష్యన్తీమాంవసున్ధరామ్ । సప్తవర్షసహస్రాణితుషారాణాం
మహీస్మృతా ॥ ౨౨ ॥ * శతానిత్రీణిచతథానవచాష్టాదశైవతు । శతాన్యర్ధంచతు
ష్కాణి † భవితవ్యాశ్చతుర్దశ॥ ౨౩॥ Xరుణ్డావృషలైస్సార్ధంభోక్ష్యన్తేమ్లేచ్ఛసమ్భ
వాః।శతానిత్రీణిభోక్ష్యన్తేవర్షాణ్యేకాదశైవతు॥౨౪॥ ఆన్ధ్రాశ్శ్రీపార్వతీయాశ్చతే
ద్వేపఞ్చాశతంసమాః । సప్తషష్టిసహస్రాణిదశాభీరాస్తతస్తువై॥ ౨౫॥ తేషూత్స
న్నేషుకాలేషుతతఃకిలకిలానృపాః।భవిష్యన్తీహయవనాధర్మతఃకామతోర్థతః॥ ౨౬॥

* శతానిత్రీణ్యశీతించశతాన్యష్టాదశైవతు.   † భవితవ్యాస్త్రయోదశ.

తైర్విమిశ్రా జనపదా ఆర్యా మ్లేచ్ఛాశ్చ సర్వశః। విపర్యయేణ వర్తన్తే క్షయమేష్యన్తి వై
ప్రజాః॥ ౨౭॥ లుబ్ధానృతధుర్యావాశ్చైవ భవితారో నృపాస్తతః। కలినా తు హతాస్సర్వే
ఆర్యా మ్లేచ్ఛాశ్చ సర్వతః॥ ౨౮॥ అధర్మికాస్తు యే త్యర్థం పాషణ్డాస్తు తథైవ చ। ప్రనష్టే
నృపవంశే తు సన్ధ్యా నష్టే కలౌ యుగే॥ ౨౯ ॥ కిఞ్చిచ్ఛిష్టాః ప్రజాస్తా వై నష్టధర్మపరిగ్రహాః।
అసాధనా హ్యసత్వాశ్చ వ్యాధిశోకేన పీడితాః ॥ ౩౦ ॥ అనావృష్టిహతాశ్చైవ పర
స్పరవధే స్పవః । అశరణ్యాః పరిత్రస్తా స్సఙ్కటం ఘోరమాశ్రితాః ॥ ౩౧ ॥
సరిత్పర్వతవాసిన్యో భవిష్యన్త్యఖిలాః ప్రజాః। ఏవం నృపేషు నష్టేషు ప్రజాస్త్యక్త్వా
గృహాణి చ ॥ ౩౨ ॥ నష్టస్నేహా నిరాసక్తాస్త్యక్తభార్యా సుహృద్గణాః। వర్ణాశ్రమ
పరిభ్రష్టా హ్యధర్మే నిరతాశ్చ తాః॥౩౩॥ పత్రమూలఫలాహారాశ్చీరపత్రాజినామ్బరాః।
వృత్త్యర్థమభిలిప్సన్త్యశ్చరిష్యన్తి వసున్ధరామ్ ॥ ౩౪ ॥ ఏవం కష్టమనుప్రాప్తాః ప్రజాః
కలియుగాన్తరే । నిశ్శేషాస్తు భవిష్యన్తి సార్ధం కలియుగేన తు ॥ ౩౫ ॥ క్షీణే కలియు
గే తస్మిన్దివ్యవర్ష సహస్రకే । ససన్ధ్యాంశే తు నిశ్శేషః కృతం తు ప్రతిపత్స్యతే ॥ ౩౬ ॥
ఏష వంశక్రమః కృత్స్నః కీర్తితో యం మయా క్రమాత్ । అతీతా వర్తమానాశ్చ తథైవా
నాగతాశ్చ యే ॥ ౩౭ ॥ మహాపద్మాభిషేకాత్తు యావజ్జన్మ పరీక్షితః । ఏకమేవ స
హస్రం తు జ్ఞేయం పఞ్చశతోత్తరమ్ ॥ ౩౮॥ పౌలోమాస్తు తథాన్ధ్రాస్తు మహాపద్మాన్త
రే పునః। అనన్తరం శతాన్యష్టౌ* షడ్వింశత్తు సమాస్తథా ॥ ౩౯॥ తావత్కాలాన్తరం
భావ్యమాన్ధ్రాన్తాదాపరీక్షితః। భవిష్యే తే ప్రసఙ్ఖ్యాతాః పురాణజ్ఞైః శ్రుతర్షిభిః॥ ౪౦॥
సప్తర్షయస్తథా ప్రాంశుః ప్రదీప్తేనాగ్నినా సమాః । సప్తవింశతిభావ్యానామాన్ధ్రా
ణాం తు యథా పునః ॥ ౪౧ ॥ సప్తర్షయస్తు వర్తన్తే యత్ర నక్షత్రమణ్డలే। సప్తర్షయస్తు
తిష్ఠన్తి పర్యాయేణ శతం శతమ్ ॥ ౪౨ ॥ సప్తర్షీణాం తు పర్యాయే తత్స్మృతం దివ్యసఙ్ఖ్య
యా । సమా దివ్యాస్స్మృతా షష్టిర్దివ్యాబ్దాని చ సప్తతిః॥ ౪౩ ॥ ఏభిః ప్రవర్తతే కాలో
దివ్యస్సప్తర్షిభిస్తు వై । సప్తర్షీణాం తు యా పూర్వా దృశ్యేతే హ్యుదితౌ నిశి ॥ ౪౪ ॥
తయోర్మధ్యే తు నక్షత్రం దృశ్యతే యత్సమం దివి । తేన సప్తర్షయో జ్ఞేయా యుక్తా వ్యో
మ్ని శతం సమాః ॥ ౪౫ ॥ నక్షత్రాణామృషీణాం తు యోగస్యైతన్నిదర్శనమ్। సప్త
ర్షయో మఘాయుక్తాః కాలే పారిక్షితే శతమ్ ॥ ౪౬ ॥ బ్రాహ్మణాస్తు చతుర్వింశో భవి
ష్యన్తి శతం సమాః । తతః ప్రభృత్యయం సర్వో లోకో వ్యాపత్స్యతే భృశమ్ ॥ ౪౭ ॥ అ
నృతోపహతా లుబ్ధా ధర్మతః కామతోఽర్థతః । శ్రౌతే స్మార్తే ప్రశిథిలే నష్టవర్ణాశ్రమే త
థా ॥ ౪౮ ॥ సఙ్కరం దుర్బలాత్మానః ప్రతిపత్స్యన్తి మోహితాః । బ్రాహ్మణాశ్శూ
ద్రయోనిష్ఠాశ్శూద్రా వై మన్త్రయోనయః ॥ ౪౯॥ ఉపస్థాస్యన్తి విప్రాస్తాన్వేదార్థ

ష ఖిలిప్రవః క్రమేణైవహిదృశ్యన్తే స్వవర్ణాన్తరదాయకమ్॥ ౫౦॥ క్షయమేవగమిష్యన్తి క్షీణశేషా యుగక్షయే। యస్మిన్కృష్ణో దివం యాతస్తస్మిన్నేవ తదాహని ॥ ౫౧ ॥ ప్రతిపన్నం కలియుగం ప్రమాణం తస్య మే శృణు। చతుశ్శతసహస్రం తు వర్షాణాం యత్స్మృతం బుధైః ॥ ౫౨ ॥ * షష్టిర్వర్షసహస్రాణి సఙ్ఖ్యాతం మానుషేణ తు । దివ్యం వర్షసహస్రం తు తదా సన్ధ్యా ప్రవర్తతే ॥ ౫౩ ॥ నిశ్శేషే తు తదా తస్మిన్కృతం వై ప్రతిపత్స్యతే । ఐళస్యేక్ష్వాకువంశస్య సహదేవః ప్రకీర్తితాః॥ ౫౪॥ ఇక్ష్వాకోస్సంస్మృతం క్షత్రం సుమిత్రాన్తం భవిష్యతి। ఐళం క్షత్రం సమాక్రాన్తం సోమవంశవిదో విదుః॥ ౫౫॥ ఏతే వివస్వతః పుత్రాః కీర్తితాః కీర్తివర్ధనాః । అతీతా వర్తమానాశ్చ తథైవానాగతాశ్చ యే ॥ ౫౬ ॥ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాస్తథా శూద్రాశ్చ తే స్మృతాః । వైవస్వతేఽన్తరే తస్మిన్నితి వంశస్సమాప్యతే ॥ ౫౭ ॥ దేవాపిః పౌరవో రాజా ఐక్ష్వాకో యశ్చ తే మతః । మహాయోగబలోపేతౌ కలాపగ్రామమాశ్రితౌ ॥ ౫౮ ॥ ఏతౌ క్షత్రప్రణేతారౌ నవవింశే చతుర్యుగే। సువర్చా మనుపుత్రస్తు ఐక్ష్వాకాద్యో భవిష్యతి॥ ౫౯ ॥ నవవింశే యుగే సోఽపి వంశస్యాదిర్భవిష్యతి । దేవాపిపుత్రస్సత్యస్తు ఐళానాం భవితా నృపః ॥ ౬౦ ॥ క్షత్రప్రవర్తకావేతౌ భవిష్యే చ చతుర్యుగే । ఏవం సర్వేషు విజ్ఞేయం సన్తానార్థం తు లక్షణమ్ ॥ ౬౧ ॥ క్షీణే కలియుగే చైవ తిష్ఠన్తీతి కృతే యుగే । సప్తర్షయస్తు తైస్సార్ధం మధ్యే త్రేతాయుగే పునః ॥ ౬౨ ॥ బీజార్థం వై భవిష్యన్తి బ్రహ్మక్షత్రస్య వై నృపః । ఏవమేవం తు సర్వేషు తిష్ఠన్త్యన్తరేషు చ ॥ ౬౩ ॥ సప్తర్షయో నృపైస్సార్ధం సన్తానార్థం యుగే యుగే । ఏవం క్షత్రస్య చోత్సేధస్సమ్బన్ధో వై ద్విజైస్స్మృతః॥ ౬౪ ॥ మన్వన్తరాణాం సన్తానే సన్తానాశ్చ శ్రుతౌ స్మృతాః । అతిక్రాన్తయుగాశ్చైవ బ్రహ్మక్షత్రస్య సమ్భవాః ॥ ౬౫ ॥ తథా ప్రశాన్తిస్తేషాం వై ప్రకృతీనాం యథా క్షయః । సప్తర్షయో విదుస్తేషాం దీర్ఘాయుస్త్వం క్షయోదయా ॥ ౬౬ ॥ ఏతేన క్రమయోగేన ఐళా ఇక్ష్వాకవో నృపాః । ఉత్పద్యమానాస్త్రేతాయాం క్షీయమాణాః కలౌ యుగే ॥ ౬౭ ॥ అనుయాన్తి యుగాఖ్యాం తు యావన్మన్వన్తరక్షయమ్ । జామదగ్న్యేన రామేణ క్షత్రే నిరవశేషితే ॥ ౬౮ ॥ రిక్తేయం వసుధా సర్వా క్షత్రియైర్వసుధాధిపైః । ద్వివంశకరణం సర్వం కీర్తయిష్యే నిబోధ మే ॥ ౬౯ ॥ ఐళం చేక్ష్వాకువంశం చ ప్రకృతిం పరిచక్షతే । రాజానశ్శ్రేణిబద్ధాశ్చ తథాన్యే క్షత్రియా భువి ॥ ౭౦ ॥ ఐళవంశాస్తు భూయాంసో న తథేక్ష్వాకవో నృపాః। ఉత్పద్యమానా తే చాశు క్షీయమాణాః కలౌ పునః ॥ ౭౧ ॥ తేషామేకశతం పూర్ణం కులానామభిరోచతే । తావదేవ తు భోజానాం విస్తారాద్ద్విగుణం స్మృతమ్ ॥ ౭౨ ॥ భోజానాం ద్విగుణం క్షత్రం చతుర్ధా తద్యథాతథమ్ । తే హ్యతీతాస్సనామానో బ్రువతస్తాన్నిబోధ మే ॥ ౭౩ ॥ శతం వై

* చత్వార్శట్.

ప్రతివింధ్యానాంశతంనాగాశ్శతంహయాః । శతమేకంధార్తరాష్ట్రా హ్యశీతిర్జనమేజ
యాః॥ ౭౪ ॥శతంవైబ్రహ్మదత్తానాంవీరాణాంకురవశ్శతమ్। తతశ్శతంచపఞ్చాలా
శ్శతంకాశికుశాదయః ॥ ౭౫ ॥ తథాపరేసహస్రేద్వేయేనీపాశ్శశబిన్దవః । ఇష్టవ
న్తశ్చతేసర్వేసర్వేనియుతదక్షిణాః ॥ ౭౬ ॥ ఏవంరాజర్షయోఽతీతాశ్శతశోఽథ
సహస్రశః । మనోర్వైవస్వతస్యాస్యవర్తమానేఽన్తరేవిభోః ॥ ౭౭ ॥తేషాంతుని
ధనోత్పత్త్యాలోకసంస్థితయస్స్థితాః। నశక్యోవిస్తరస్తేషాంసన్తానస్యపరస్పరమ్॥ ౭౮॥
తత్పూర్వాపరయోగేనవక్తుంవర్షశతైరపి।అష్టావింశసమాఖ్యాతాగతావైవస్వతేఽ
న్తరే ॥ ౭౯ ॥ ఏతేదేవగణైస్సార్ధంశిష్టాఏతాన్నిబోధత । చత్వారింశత్త్రయశ్చై
వభవిష్యాస్తేమహాత్మనః ॥ ౮౦॥ అవశిష్టాయుగాఖ్యాస్తేతతోవైవస్వతోహ్యయమ్।
ఏతద్వఃకీర్తితంసర్వంసమాసవ్యాసయోగతః॥ ౮౧ ॥ పునరుక్తంబహుత్వాత్తునశ
క్యంవిస్తరేణతు । ఉక్తారాజర్షయోయేతుఅతీతాస్తేయుగైస్సహ ॥ ౮౨ ॥ ఏతేయ
యాతివంశ్యానాంయేచవంశవిశాప్పతే। కీర్తితాద్యుతిమన్తస్తేయఏతాన్ధారయేన్న
రః॥ ౮౩ ॥ లభతేసవరాన్పఞ్చదుర్లభానిహలౌకికాన్ । ఆయుఃకీర్తింధనంస్వర్గంపు
త్రవాంశ్చాభిజాయతే॥౮౪॥ధారణాచ్ఛ్రవణాచ్చైవపరంస్వర్గస్యధీమతః॥౮౫॥*

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే భవిష్యద్రాజానుకీర్తనంనామ
ఏకసప్తత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

షోడశమహాదానానుకీర్తనప్రారమ్భః

ఋషయః ॥ న్యాయోపార్జనమర్థానాంవర్ధనంచాభిరక్షణమ్ । సత్పాత్రప్ర
తిపత్తిశ్చసర్వశాస్త్రేషుపఠ్యతే॥ ౧ ॥ కృతకృత్యోభవేత్కేనమనస్వీధనవాన్బుధః।
మహాదానేనదత్తేనతన్నోవిస్తరతోవద ॥ ౨ ॥ సూతః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి
మహాదానానుకీర్తనమ్ । దానధర్మేఽపియన్నోక్తంవిష్ణునాప్రభవిష్ణునా ॥ ౩ ॥
తదహంసమ్ప్రవక్ష్యామిమహాదానమనుత్తమమ్ । సర్వపాపక్షయకరంనృణాందు
స్స్వప్ననాశనమ్॥ ౪॥ యత్తత్షోడశధాప్రోక్తంవాసుదేవేనభూతలే।పుణ్యంపవిత్రమా
యుష్యంసద్యఃపాపహరంపరమ్॥ ౫ ॥ పూజితందేవతాభిశ్చబ్రహ్మవిష్ణుశివాదిభిః।ఆ
ద్యన్తుసర్వదానానాంతులాపురుషసంజ్ఞకమ్॥౬॥హిరణ్యగర్భదానంచబ్రహ్మాణ్డంతద
నన్తరమ్।కల్పపాదపదానంచగోసహస్రంతుపఞ్చమమ్॥ ౭॥ హిరణ్యకామధేనుశ్చహి
రణ్యాశ్వస్తథైవచ।హిరణ్యాశ్వరథస్తద్వద్ధేమహస్తిరథస్తథా॥ ౮॥ పఞ్చలాఙ్గలకం
తద్వద్ధరాదానంతథైవచ।ద్వాదశంవిశ్వచక్రంచతతఃకల్పలతాత్మకమ్॥ ౯ ॥ సప్తసా
గరదానంచరత్నధేనుస్తథైవచ । మహాభూతఘటస్తద్వత్షోడశంపరికీర్తితమ్॥ ౧౦॥
సర్వాణ్యేతానికృతవాన్పురాశమ్బరసూదనః । వాసుదేవశ్చభగవానమ్బరీషశ్చభా

ర్గవః ॥ ౧౧ ॥ కార్తవీర్యార్జునో నామ ప్రహ్లాదః పృథురేవచ । కుర్యురన్యే మహీపాలాః కేచిచ్చ భరతాదయః ॥ ౧౨ ॥ యస్మాద్విఘ్నసహస్రేణ మహాదానాని సర్వదా। రక్షన్తే దేవతాస్సర్వాః ఏకైకమపి భూతలే ॥ ౧౩ ॥ ఏషామన్యతమం కుర్యాద్వాసుదేవప్రసాదతః । నశక్యమన్యథా కర్తుమపి శక్రేణ భూతలే ॥ ౧౪ ॥ తస్మాదారాధ్య గోవిన్దముమాపతివినాయకౌ ।మహాదానమఖం కుర్యాద్విప్రైశ్చైవానుమోదితః॥౧౫॥ ఏతావదేవమనునా పరిపృష్టో జనార్దనః । యథావదనువక్ష్యామి శృణుధ్వమృషిసత్తమాః॥౧౬॥మనుః॥మహాదానాని యానీహ పవిత్రాణి శుభానిచ । రహస్యాని ప్రదేయా

——— ॥ తులాపురుషదానవిధానమ్. ॥ ———

నితాని మే కథయాచ్యుత ॥ ౧౭ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ నోక్తాని యాని గుహ్యాని మహాదానాని షోడశ । తాని తే సమ్ప్రవక్ష్యామి యథావదనుపూర్వశః ॥ ౧౮ ॥ తులాపురుషయోగోఽయం యేషామాదౌ విధీయతే। అయనే విషువే పుణ్యే వ్యతీపాతే దినక్షయే॥౧౯॥ యుగాదిషూపరాగేషు తథా మన్వన్తరాదిషు । సఙ్క్రాన్తౌ వైధృతిదినే చతుర్దశ్యష్టమీషు చ ॥ ౨౦ ॥ సితపఞ్చదశీపర్వద్వాదశీష్వష్టకాసు చ । యజ్ఞోత్సవవివాహేషు దుస్స్వప్నాద్భుతదర్శనే ॥ ౨౧ ॥ ద్రవ్యబ్రాహ్మణలాభే వా శ్రద్ధా వా యత్ర జాయతే । తీర్థేష్వాయతనే గోష్ఠే కూపారామసరిత్సు చ ॥ ౨౨ ॥ గృహే వాఽఽయతనే వాపి తటాకే రుచిరేఽపి వా । మహాదానాని దేయాని సంసారభయభీరుణా ॥ ౨౩ ॥ అనిత్యం జీవితం యస్మాద్వసు చాతీవచఞ్చలమ్। కేశేష్వివ గృహీతస్సన్మృత్యునా ధర్మమాచరేత్ ॥ ౨౪ ॥ పుణ్యాం తిథిమథాసాద్య కృత్వా బ్రాహ్మణవాచనమ్। షోడశారత్నిమాత్రం తు దశ ద్వాదశ వా కరాన్॥ ౨౫ ॥ మణ్డపం కారయేద్విద్వాన్ చతుర్భద్రాననం బుధః । సప్తహస్తా భవేద్వేదీ మధ్యే పఞ్చకరాథవా॥ ౨౬॥ తన్మధ్యే తోరణం కృత్వా సారదారుమయం బుధః। కుర్యాత్కుణ్డాని చత్వారి చతుర్దిక్షు విచక్షణః ॥ ౨౭ ॥ సమేఖలాయోనియుతాని కుర్యాత్సమ్పూర్ణకుమ్భాని సహాసనాని । సుతామ్రపాత్రద్వయసంయుతాని సయజ్ఞపాత్రాణి సువిస్తరాణి॥ ౨౮ ॥ హస్తప్రమాణాని తిలాజ్యధూపపుష్పోపహారాణి సుశోభనాని।పూర్వోత్తరే హస్తమితా చ వేదీ గ్రహాది దేవేశ్వరపూజనాయ॥ ౨౯॥ అథార్చనం బ్రహ్మశివాచ్యుతానాం తత్రైవ కార్యం ఫలమాల్యవస్త్రైః। లోకేశవర్ణాః పరితః పతాకా మధ్యే ధ్వజః కిఙ్కిణికాయుతస్స్యాత్ ॥ ౩౦ ॥ ద్వారేషు కార్యాణి చ తోరణాని చత్వారి చ క్షీరవనస్పతీనామ్ । ద్వారేషు కుమ్భద్వయమత్ర కార్యం స్రగ్గన్ధధూపామ్బరరత్నయుక్తమ్ ॥ ౩౧ ॥ శాలేఙ్గుదీచన్దనదేవదారుశ్రీపర్ణిబిల్వప్రియకాఞ్చనోత్థమ్ । స్తమ్భద్వయం హస్తయుగాభిఖాతం కృత్వా దృఢం పఞ్చకరోచ్ఛ్రితం చ ॥ ౩౨ ॥ తదన్తరం హస్తచతుష్టయం స్యాదథోదరఙ్గశ్చ తదఙ్గమేవ। సమానజాతిశ్చ తులావలమ్బ్యా హైమేన మధ్యే పురుషేణ యుక్తా॥ ౩౩॥ దైర్ఘ్యేణ సా హస్తచతుష్టయం స్యాత్పృథుత్వమస్యాశ్చ దశాఙ్గులాని । సువర్ణపట్టాభరణా

నుకార్యాస్సలోహపాత్రద్వయశ్శృఙ్ఖలాభిః ॥ ౩౪ ॥ యుతాసువర్ణేనతురత్నమాలా
విభూషితామాల్యవిలేపనైశ్చ । చక్రంలిఖేద్వారిజపత్రయుక్తంనానారజోభిర్భువిపు
ష్పకీర్ణమ్ ॥ ౩౫ ॥ వితానకంచోపరిపఞ్చవర్ణంసంస్థాపయేత్పుష్పఫలోపశోభమ్ ।
అథర్త్విజోవేదవిదశ్చకార్యాస్సురూపవేషాన్వయశీలయుక్తాః॥ ౩౬ ॥ విధానదక్షాః
పటవోనుకూలాయేచార్యదేశప్రభవాద్విజేన్ద్రాః । గురుశ్చవేదార్థవిచారదక్షస్సము
ద్భవశ్శీలకులాభిరూపః ॥ ౩౭ ॥ పురాణశాస్త్రాభిరతోతిదక్షఃప్రసన్నగమ్భీరసరస్వ
తీకః । సితామ్బరఃకుణ్డలహేమసూత్రకేయూరకణ్ఠాభరణాభిరామః ॥ ౩౮ ॥ పూ
ర్వేణఋగ్వేదవిదావథాస్తాంయజుర్విదౌదక్షిణతశ్చశస్తౌ । స్థాప్యౌద్విజౌసామవి
దౌచపశ్చాదాథర్వణావుత్తరతశ్చకార్యౌ ॥ ౩౯ ॥ వినాయకాదిగ్రహలోకపాలవ
స్వష్టకాదిత్యమరుద్గణానామ్। బ్రహ్మాచ్యుతేశార్కవనస్పతీనాంస్వమన్త్రతోహోమ
మచతుష్టయంస్యాత్ ॥ ౪౦ ॥ జప్యానిసూక్తానితథైవచైషామనుక్రమేణైవయథా
స్వరూపమ్ । హోమావసానేకృతతూర్యనాదో గురుగృహీత్వాబలిపుష్పధూ
పాన్ ॥ ౪౧ ॥ ఆవాహయేల్లోకపతీన్క్రమేణమన్త్రైరమీభిర్యజమానయుక్తః ।
ఏహ్యేహిసర్వామరసిద్ధసాధ్యైరభిష్టుతోవజ్రధరామరేశః ॥ ౪౨॥ సంవీజ్యమానో
ప్సరసాంగణేనరక్షాధ్వరంమేభగవన్నమస్తే ॥ ఓం ఇన్ద్రాయనమః ॥ ఏహ్యేహి
సర్వామరహవ్యవాహమునిప్రవీరైరభితోభిజుష్టః ॥ ౪౩ ॥ తేజోవతాలోకగణేనసా
ర్థంమమాధ్వరంరక్షకవేనమస్తే॥ ఓం అగ్నయేనమః ॥ ఏహ్యేహి●వైవస్వతధర్మరా
జసర్వామరైరర్చితదివ్యమూర్తే ॥ ౪౪ ॥ శుభాశుభానాందదతామధీశశివాయనః
పాహిమఖంనమస్తే ॥ ఓం యమాయనమః ॥ ఏహ్యేహిరక్షోగణనాయకస్త్వం
సహైవస్తుభేతాళపిశాచసఙ్ఘైః॥౪౫॥ మమాధ్వరంపాహిశుభాధినాథలోకేశ్వరత్వం
భగవన్నమస్తే ॥ ఓం నైరృతాయనమః ॥ ఏహ్యేహియాదోగణవారిధీనాంగణే
నపర్జన్యసహాప్సరోభిః ॥ ౪౬ ॥ విద్యాధరేన్ద్రామరగీయమానపాహిత్వమస్మాన్భగ
వన్నమస్తే ॥ ఓం వరుణాయనమః ॥ ఏహ్యేహియజ్ఞేమమరక్షణాయమృగాధిరూ
ఢస్సహదేవసఙ్ఘైః॥ ౪౭ ॥ ప్రాణాధిపఃకాలకవేస్సహాయోగృహాణపూజాంభగవన్న
మస్తే ॥ ఓం వాయవేనమః ॥ ఏహ్యేహియజ్ఞేశ్వరయజ్ఞరక్షాంవిధత్స్వనక్షత్రగ
ణేనసార్థమ్॥౪౮ ॥ సర్వౌషధీభిఃపితృభిస్సహైవగృహాణపూజాంభగవన్నమస్తే॥ఓం
సోమాయనమః॥ఏహ్యేహివిశ్వేశ్వరనస్త్రిశూలకపాలఖట్వాఙ్గధరేణసార్థమ్॥౪౯॥
లోకేశభూతేశ్వరయజ్ఞసిద్ధ్యైగృహాణపూజాంభగవన్నమస్తే ॥ ఓం ఈశానాయ
నమః ॥ ఏహ్యేహిపాతాళధరాధరేన్ద్రనాగాఙ్గనాకిన్నరగీయమాన ॥ ౫౦ ॥యక్షో
రగేన్ద్రామరలోకపూజ్యహ్యనన్తరక్షాధ్వరమస్మదీయమ్ ॥ ఓం అనన్తాయనమః॥ ఏ
హ్యేహివిశ్వాధిపతేమునీన్ద్రలోకేనసార్థంపితృదేవతాభిః॥ ౫౧ ॥సర్వస్యధాతాస్య

మితప్రభావాఘౌఘధ్వరనోఽభగవన్నమస్తే ॥ ఓం బ్రహ్మణేనమః ॥ త్రైలోక్యేయా
నిభూతానిస్థావరాణిచరాణిచ ॥ ౫౨ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివైస్సార్ధంరక్షాంకుర్వన్తుతా
నిమే । దేవదానవగన్ధర్వాయక్షరాక్షసపన్నగాః ॥ ౫౩ ॥ ఋషయోమనవోగా
వోదేవమాతరఏవచ । సర్వేమమాధ్వరేరక్షాంప్రకుర్వన్తుముదాన్వితాః ॥ ౫౪ ॥
ఇత్యావాహ్యసురాన్దద్యాదృత్విగ్భ్యోహేమభూషణాన్ । కుణ్డలానిచహైమానిసూ
త్రాణికటకానిచ ॥ ౫౫ ॥ అఙ్గులీయపవిత్రాణివాసాంసిశయనానిచ । ద్విగుణంగు
రవేదద్యాద్భూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ ॥ ౫౬ ॥ జపేయుశ్శాన్తికాధ్యాయంజాపకాస్స
ర్వతోదిశమ్ । ఉపోషితాస్తతస్సర్వేకృత్వైవమధివాసనమ్ ॥ ౫౭ ॥ ఆదావన్తేచ
మధ్యేచకుర్యాద్బ్రాహ్మణవాచనమ్ । తతోమఙ్గళశబ్దేనస్నాపితోవిప్రపుఙ్గవైః ॥ ౫౮ ॥
త్రిఃప్రదక్షిణమావృత్యగృహీతకుసుమాఞ్జలిః । శుక్లమాల్యామ్బరోభూత్వాతాం
తులామభిమన్త్రయేత్ ॥ ౫౯ ॥ నమస్తేసర్వదేవానాంశక్తిస్త్వంసత్యమాస్థితా ।
సాక్షీభూతాజగద్ధాత్రీనిర్మితావిశ్వయోనినా ॥ ౬౦ ॥ ఏకతస్సర్వసత్యానితథానృ
తశతానిచ । ధర్మాధర్మకృతాంమధ్యేస్థాపితాసిజగద్ధితే ॥ ౬౧ ॥ త్వంతులేసర్వభూతా
నాంప్రమాణమిహకీర్తితా । మాంతోలయన్తీసంసారాదుద్ధరస్వనమోస్తుతే ॥ ౬౨ ॥
యోసౌతత్త్వాధిపోదేవఃపురుషఃపఞ్చవింశకః । సఏషోఽధిష్ఠితోదేవిత్వయితస్మాన్న
మోనమః ॥ ౬౩ ॥ నమోనమస్తేగోవిన్దతులాపురుషసంజ్ఞక । త్వంహరేతారయ
స్వాస్మాన్భవసంసారసాగరాత్ ॥ ౬౪ ॥ పుణ్యకాలంసమాసాద్యకృత్వైవమధివా
సనమ్ । పునఃప్రదక్షిణీకృత్యతాంతులామారుహేద్బుధః ॥ ౬౫ ॥ సఖడ్గచర్మకవచీ
సర్వాభరణభూషితః । ధర్మరాజమథాదాయహేమసూత్రేణసంయుతమ్ ॥ ౬౬ ॥
కరాభ్యాంబద్ధముష్టిభ్యామాస్తేపశ్యన్హరేర్ముఖమ్ । తతోపరేతులాభాగేన్యసేయుర్ద్వి
జపుఙ్గవాః ॥ ౬౭ ॥ సమాదభ్యధికంయావత్కాఞ్చనంచాతినిర్మలమ్ । పుష్టికామ
స్తుకుర్వీతభూమిసంస్థంనరేశ్వరః ॥ ౬౮ ॥ క్షణమాత్రంతతస్స్థిత్వాపునరేతముదీర
యేత్ । నమస్తేసర్వభూతానాంసాక్షిభూతేసనాతని ॥ ౬౯ ॥ పితామహేనదేవి
త్వంనిర్మితాపరమేష్ఠినా । త్వయాధృతంజగత్సర్వంస్థావరంజఙ్గమంతథా ॥ ౭౦ ॥ స
ర్వభూతాత్మభూతస్థేనమస్తేభూతధారిణి । తతోవతీర్యగురవేపూర్వమర్ధంనివేదయే
త్ ॥ ౭౧ ॥ ఋత్విగ్భ్యోపరమర్ధంతుదద్యాదుదకపూర్వకమ్ । గురవేగ్రామరత్నా
నిఋత్విగ్భ్యశ్చనివేదయేత్ ॥ ౭౨ ॥ ప్రాప్యతేషామనుజ్ఞాంతుతథాన్యేభ్యోపిదాప
యేత్ । దీనానాథవిశిష్టాదీన్పూజయేద్బ్రాహ్మణైస్సహ ॥ ౭౩ ॥ నచిరంధారయేద్గేహే
సువర్ణంప్రోక్షితంబుధః । తిష్ఠద్భయావహంతస్మాచ్ఛోకవ్యాధికరంనృణామ్ ॥ ౭౪ ॥
శీఘ్రంపరస్వీకరణాచ్ఛ్రియఃప్రాప్నోతిమానవః । అనేనవిధినాయస్తుతులాపురుష
మాచరేత్ ॥ ౭౫ ॥ ప్రతిలోకాధిపస్థానేప్రతిమన్వన్తరంవసేత్ । విమానేనార్క
వర్ణేనకిఙ్కిణీజాలమాలినా ॥ ౭౬ ॥ పూజ్యమానోఽప్సరోభిశ్చతతోవిష్ణుపదంవ్రజేత్ ।

కల్పకోటిశతంసాగ్రంతస్మిన్లోకేమహీయతే ॥ ౭౭ ॥ కర్మక్షయాదిహపునర్గాయతేభువిరాజరాట్। భూపాలమాళిమణిరఞ్జితపాదపీఠశ్శ్రద్ధాన్వితోభవతియజ్ఞసహస్రయాజీ ॥ ౭౮ ॥ దీప్తప్రతాపజితసర్వమహీపలోకో మోదీయమానమపిపశ్యతిభక్తియుక్తః । కాలాన్తరేస్మరతివాచయతీహలోకేయానిశృణోతిపఠతీన్ద్రసమానరూపః ॥ ౭౯ ॥ సోపిప్రమోదశతసంయుతతత్స్వరూపఃప్రాప్నోతిధామసపురన్దరదేవజుష్టమ్ ॥ ౭౯౪ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే తులాపురుషప్రదానికో

నామ ద్విసప్తత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

హిరణ్యగర్భదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిమహాదానమనుత్తమమ్। నామ్నాహిరణ్యగర్భాఖ్యంమహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యందినమథాసాద్యతులాపురుషదానవత్ । ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనానిచ ॥ ౨ ॥ కుర్యాదుపోషితస్తద్వల్లోకేశావాహనంబుధః । పుణ్యాహవాచనంకృత్వాతద్వత్కృత్వాధివాసనమ్॥ ౩ ॥ బ్రాహ్మణైరానయేత్కుమ్భంతపనీయమయంశుభమ్। ద్విసప్తత్యఙ్గుళోచ్ఛ్రాయంహేమపఙ్కజగర్భవత్ ॥ ౪ ॥ త్రిభాగహీనంవిస్తారమాజ్యక్షీరాభిపూరితమ్ । దశాస్త్రాణిసరత్నానితామ్రసూచీంతథైవచ॥ ౫ ॥ హేమనాళంసపిష్టకంబహిరాదిత్యసంయుతమ్ । తథైవావరణంనాభేరుపవీతంతుకాఞ్చనమ్ ॥ ౬ ॥ పార్శ్వతస్థాపయేత్తద్వద్ధేమదణ్డకమణ్డలుమ్।పద్మాకారంపిధానంస్యాత్సమన్తాదఙ్గుళాధికమ్ ॥ ౭ ॥ ముక్తావళీసమోపేతంపద్మరాగదళాన్వితమ్ । తిలద్రోణోపరిగతంవేదిమధ్యేవ్యవస్థితమ్ ॥ ౮ ॥ తతోమఙ్గళశబ్దేనబ్రహ్మఘోషస్వరేణచ। సర్వౌషధ్యుదకస్నానంస్నాపితోద్విజపుఙ్గవైః ॥ ౯ ॥ శుక్లమాల్యామ్బరధరస్సర్వాభరణభూషితః। ఇమముచ్చారయేన్మన్త్రంగృహీతకుసుమాఞ్జలిః ॥ ౧౦ ॥ నమోహిరణ్యగర్భాయహిరణ్యకవచాయచ।సప్తలోకసురాధ్యక్షజగద్ధాత్రేనమోస్తుతే॥ ౧౧॥ భూర్లోకప్రముఖాలోకాస్తవగర్భేవ్యవస్థితాః । బ్రహ్మాదయస్తథాదేవానమస్తేవిశ్వధారిణే ॥ ౧౨ ॥ నమస్తేభువనాధారనమస్తేభువనాశ్రయ । నమోహిరణ్యగర్భాయపితామహపితామహ ॥ ౧౩ ॥ పరస్త్వమేవభూతాత్మాభూతేభూతేవ్యవస్థితః। తస్మాన్మాముద్ధరాశేషదుఃఖసంసారసాగరాత్ ॥ ౧౪ ॥ ఏవమామన్త్ర్యతన్మధ్యమావిశ్యాస్తఉదఙ్ముఖః। ముష్టిభ్యాంపరిసఙ్గృహ్యధర్మరాజచతుర్ముఖౌ॥ ౧౫॥ జానుమధ్యేశిరఃకృత్వాతిష్ఠేదుచ్ఛ్వాసపఞ్చకమ్ । గర్భాధానంపుంసవనంసీమన్తోన్నయనంతథా ॥ ౧౬ ॥ కుర్యాద్ధిరణ్యగర్భస్యతతస్తేద్విజపుఙ్గవాః। గీతమఙ్గళఘోషేణ

గురురుత్థాపయేత్తతః ॥ ౧౭ ॥ జాతకర్మాదికాః కార్యాః క్రియాష్షోడశ చాపరాః ।
సూచ్యాదికం చ గురవే దద్యాన్మన్త్రమిమం జపేత్ ॥ ౧౮ ॥ ఓం ॥ నమో హిరణ్య
గర్భాయ విశ్వగర్భాయ వై నమః । చరాచరస్య జగతో గృహభూతాయ వై నమః ॥ ౧౯ ॥
యథాహం జనితః పూర్వం మర్త్యధర్మా సురోత్తమ । త్వద్గర్భసమ్భవా దేవ దివ్యదే
హో భవామ్యహమ్ ॥ ౨౦ ॥ చతుర్భిః కలశైర్భూయస్తతస్తే ద్విజపుఙ్గవాః । స్నా
పయేయుః ప్రసన్నాఙ్గాః సర్వాభరణభూషితాః ॥ ౨౧ ॥ దేవస్యత్వేతి మన్త్రేణ స్థి
తస్య కనకాసనే । అద్య జాతస్య తేఽఙ్గాని హ్యభిషేక్ష్యామహేపయమ్ ॥ ౨౨ ॥ దివ్యే
నానేన వపుషా చిరంజీవ సుఖీ భవ । తతో హిరణ్యగర్భం తు తేభ్యో దద్యాద్విచక్షణః ॥ ౨౩ ॥
సమ్పూజ్య సర్వభావేన బహుభ్యో వా తదాజ్ఞయా । తత్రోపకరణం సర్వం గురవే విని
వేదయేత్ ॥ ౨౪ ॥ పాదుకోపానహచ్ఛత్రచామరాసనభాజనమ్ । గ్రామం వా వి
షయం వాపి యదన్యద్దయితం భవేత్ ॥ ౨౫ ॥ అనేన విధినా యస్తు పుణ్యేఽహని నివేద
యేత్ । హిరణ్యగర్భదానం స బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ ౨౬ ॥ పురేషు లోకపాలా
నాం ప్రతిమన్వన్తరం వసేత్ । కల్పకోటిశతం యావద్బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ ౨౭ ॥
కలికలుషవిముక్తః పూజితస్సిద్ధసాధ్యైరమరచమరమాలావీజ్యమానోప్సరోభిః । పితృ
శతమథ బన్ధూన్పుత్రపౌత్రాననేకానపి నరకనిమగ్నాంస్తారయేదేక ఏవ ॥ ౨౮ ॥ ఇతి
పఠతి య ఇత్థం యశ్శృణోతీహ సమ్యఙ్మధురిపురివ లోకే పూజ్యతే సర్వసిద్ధైః । మతి
మపి చ జనానాం యో దదాతి ప్రియార్థం విబుధపతిజనానాం నాయకస్స్యాదమోఘ
మమ్ ॥ ౨౯ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే హిరణ్యగర్భప్ర
దానికో నామ త్రిసప్తత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ బ్రహ్మాణ్డదానవిధానమ్ ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి బ్రహ్మాణ్డవిధిముత్తమమ్ । యచ్ఛ్రే
ష్ఠం సర్వదానానాం మహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యం దినమథాసాద్య తులాపురు
షదానవత్ । ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ ॥ ౨ ॥ లోకేశా
వాహనం తద్వదధివాసనకం తథా । కుర్యాద్వింశపలాదూర్ధ్వమాసహస్రాచ్చ శక్తి
తః ॥ ౩ ॥ కలశద్వయసంయుక్తం బ్రహ్మాణ్డం కాఞ్చనం బుధః । దిగ్గజాష్టకసంయుక్తం
షడ్వేదాఙ్గసమన్వితమ్ ॥ ౪ ॥ లోకపాలాష్టకోపేతం మధ్యస్థితచతుర్ముఖమ్ । శివా
చ్యుతార్కశిఖరముమాలక్ష్మీసమన్వితమ్ ॥ ౫ ॥ వస్వాదిత్యమరుద్గర్భం మహారత్నస
మన్వితమ్ । వితస్తేరఙ్గుళశతం యావదాయామవిస్తరమ్ ॥ ౬ ॥ కౌశేయవస్త్రసం
యుక్తం తిలద్రోణోపరి న్యసేత్ । తథాష్టాదశధాన్యాని సమన్తాత్పరికల్పయేత్ ॥ ౭ ॥

పూర్వేణానన్తశయనం ప్రద్యుమ్నం పూర్వదక్షిణే। ప్రకృతిం దక్షిణే దేశే సఙ్కర్షణమ
తఃపరమ్ ॥ ౮ ॥ పశ్చిమే చతురో వేదాననిరుద్ధమతః పరమ్ । అగ్నిముత్తరతో హై
మం వాసుదేవమతః పరమ్ ॥ ౯ ॥ సమన్తాద్గుడపీఠస్థానర్చయేత్కాఞ్చనాన్పృథః। స్థా
పయేద్వస్త్రసంవీతాన్పూర్వకుమ్భాన్దశైవతు॥ ౧౦ ॥ దశైవ ధేనవో దేయాస్సహై
మామ్బరదోహనాః । పాదుకోపానహచ్ఛత్రచామరాసనదర్పణైః ॥ ౧౧ ॥ భక్ష్య
భోజ్యాన్నదీపేక్షుఫలమాల్యానులేపనైః। హోమాధివాసనాన్తే తు స్నాపితో వే
దపుఙ్గవైః ॥ ౧౨ ॥ ఇమముచ్చారయేన్మన్త్రం త్రిః కృత్వాథ ప్రదక్షిణమ్। నమోస్తు వి
శ్వేశ్వర విశ్వధామ విశ్వేశ్వరాధార జగత్పవిత్రే ॥ ౧౩ ॥ సప్తర్షిలోకామరభూతలే
శగర్భేణ సార్ధం వితరాభిరక్షామ్ । యే దుఃఖితాస్తే సుఖినో భవన్తు ప్రయాన్తు పాపాని
చరాచరాణామ్ ॥ ౧౪ ॥ త్వద్దానశస్త్రాహతపాతకానాం బ్రహ్మాణ్డదోషాః ప్రళ
యం వ్రజన్తు । ఏవం ప్రణమ్యామరవిశ్వగర్భం దద్యాద్ద్విజేభ్యో దశధా విభజ్య ॥ ౧౫ ॥
భాగద్వయం తత్ర గురోః ప్రకల్ప్య సమం భజేచ్ఛేషమనుక్రమేణ । స్వల్పే తు హోమే
గురురేక ఏవ కుర్యాదథైకాగ్నివిధానయుక్త్యా ॥ ౧౬ ॥ స ఏవ సమ్పూజ్యతమో
ల్పవిత్తైర్యథోక్తవస్త్రాభరణాదికేన। ఇత్థం య ఏతదఖిలం పురుషోత్ర కుర్యాద్బ్రహ్మాణ్డదా
నమధిగమ్య మహద్విమానమ్ ॥ ౧౭ ॥ నిర్ధూతకల్మషవిశుద్ధతనుర్మురారేరానన్దకృత్ప
దముపైతి సహాప్సరోభిః । సన్తారయేత్పితృపితామహపుత్రపౌత్రబన్ధుప్రియాతిథిక
ళత్రశతాష్టకం సః ॥ ౧౮ ॥ బ్రహ్మాణ్డదానశకలీకృతపాతకౌఘమానన్దయేచ్చ జననీం
కులమప్యశేషమ్ । ఇతి పఠతి శృణోతి వా య ఇత్థం సురభవనేషు గృహేషు ధార్మికాణా
మ్॥ ౧౯ ॥ మతిమపి చ దదాతి మోదతే సావమరపతేర్భవనే సహాప్సరోభిః॥ ౧౯౹॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే బ్రహ్మాణ్డప్రదానికో
నామ చతుస్సప్తత్యుత్తర ద్విశతతమోధ్యాయః.

శ్రీకల్పపాదపప్రదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః॥ కల్పపాదపదానాఖ్యం మహాదానమనుత్తమమ్ । మహాదానం ప్రవ
క్ష్యామి మహాపాతకనాశనమ్॥ ౧ ॥ పుణ్యం దినమథాసాద్య తులాపురుషదానవత్ । పు
ణ్యాహవాచనం కృత్వా లోకేశావాహనం తథా॥ ౨॥ ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణా
చ్ఛాదనాదికమ్ । కాఞ్చనం కారయేద్వృక్షం నానాఫలసమన్వితమ్॥ ౩॥ నానావి
హగవస్త్రాణి భూషణాని చ కారయేత్ । శక్తితస్త్రిపలాదూర్ధ్వమాసహస్రాత్ప్రకల్ప
యేత్ ॥౪॥ అర్ధక్లృప్తసువర్ణస్య కారయేత్కల్పపాదపమ్ । గుడప్రస్థోపరిష్టాచ్చ సితవస్త్ర
యుగాన్వితమ్॥౫॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివోపేతం పఞ్చశాఖం సభాస్కరమ్। కామదేవమధస్తా
చ్చ సకళత్రం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬ ॥ సన్తానం పూర్వతస్తద్వత్తురీయాంశేన కల్పయేత్ ।మ

ద్వారందక్షిణేపార్శ్వేశ్రియాసార్ధంఘృతోపరి॥ ౭॥ పశ్చిమేపారిజాతంచసావిత్ర్యా
సహజీరకే । సురభీసంయుతంతద్వత్తిలేషుహరిచన్దనమ్ ॥ ౮ ॥ తురీయాంశేనకు
ర్వీతసౌమ్యేనఫలసంయుతమ్। కౌశేయవస్త్రసంయుక్తానిక్షుమాల్యఫలాన్వితాః ॥ ౯ ॥
తథాష్టౌపూర్ణకలశాన్పాదుకాసనభాజనమ్ । దీపకోపానహచ్ఛత్రచామరాసనసం
యుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఫలమాల్యయుతంతద్వదుపరిష్టాద్వితానకమ్ । తథాష్టాదశధాన్యా
నిసమన్తాత్పరికల్పయేత్ ॥ ౧౧ ॥ హోమాధివాసనాన్తేతుస్నాపితోవిప్రపుఙ్గవైః ।
త్రిఃప్రదక్షిణమావృత్యమన్త్రమేతదుదీరయేత్ ॥ ౧౨ ॥ నమస్తేకల్పవృక్షాయచిన్తితా
ర్థప్రదాయినే । విశ్వమ్భరాయదేవాయనమస్తేవిశ్వమూర్తయే॥ ౧౩ ॥ యస్మాత్త్వ
మేవవిశ్వాత్మాబ్రహ్మస్థాణుర్దివాకరః । మూర్తోఽమూర్తపరంబీజమతఃపాహిసనా
తన॥ ౧౪ ॥ త్వమేవామృతసర్వస్వమనన్తఃపురుషోఽవ్యయః । సన్తానాద్యైరుపేతా
స్మాన్పాహిసంసారసాగరాత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవమామన్త్ర్యతందద్యాద్గురవేకల్పపాద
పమ్। చతుర్భ్యశ్చాపిఋత్విగ్భ్యస్సన్తానాదీన్ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౬ ॥ స్వల్పేద్వే
కాగ్నివత్కుర్యాద్గురవేచాభిపూజనమ్ । నవిత్తశాఠ్యంకుర్వీతనచవిస్మయవాన్భవే
త్ ॥ ౧౭ ॥ అనేనవిధినాయస్తుమహాదానంనివేదయేత్ । సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సోఽ
శ్వమేధఫలంలభేత్ ॥ ౧౮ ॥ అప్సరోభిఃపరివృతస్సిద్ధచారణకిన్నరైః। భూతాన్భవ్యాం
శ్చమనుజాంస్తారయేద్గోత్రసమ్మితాన్ ॥ ౧౯ ॥ స్తూయమానోదివఃపృష్ఠేపుత్రపౌత్ర
ప్రపౌత్రకైః । విమానేనార్కవర్ణేనవిష్ణులోకంసగచ్ఛతి ॥ ౨౦ ॥ దివికల్పశతంతిష్ఠే
ద్రాజరాజోభవేత్తతః । నారాయణబలోపేతోనారాయణపరాయణః॥౨౧॥నారా
యణకథాసక్తోనారాయణపురంవ్రజేత్ । యోవాపఠేత్సకలకల్పతరుప్రదానంయో
వాశృణోతిపురుషోఽల్పధనస్స్మరేద్వా ॥ ౨౨ ॥ సోఽపీన్ద్రలోకమధిగమ్యసహాప్స
రోభిర్మన్వన్తరంవసతిపాపవిముక్తదేహః॥ ౨౩ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేమహాదానానుకీర్తనేకల్పపాదపప్రదానికోనామ
పఞ్చసప్తత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

॥ గోసహస్రప్రదానవిధానమ్. ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిమహాదానమనుత్తమమ్ । గోసహ
స్రప్రదానాఖ్యంసర్వపాపహరంశుభమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యాంతిథింసమాసాద్యయుగమ
న్వన్తరాదికమ్ । పయోవ్రతంత్రిరాత్రంస్యాదేకరాత్రమథాపివా ॥ ౨ ॥ లోకేశా
వాహనంకుర్యాత్తులాపురుషదానవత్ । పుణ్యాహవాచనంకృత్వాహోమంకు
ర్యాత్తథైవచ ॥ ౩ ॥ ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ । వృషంలవణ
సంయుక్తంవేదీమధ్యేఽధివాసయేత్ ॥ ౪ ॥ గోసహస్రాద్విసృష్టంయద్గవాందశకమే

వచ । గోసహస్రం బహిః కుర్యాద్వస్త్రమాల్యవిలేపనమ్ ॥ ౫ ॥ సువర్ణశృఙ్గాభర
ణం రూప్యపాదసమన్వితమ్ । అన్తః ప్రవేశ్య దశకం వస్త్రమాల్యైః ప్రపూజయేత్ ॥ ౬ ॥
సువర్ణఘణ్టికాయుక్తం కాంస్యదోహనకాన్వితమ్ । సువర్ణతిలకోపేతం హేమపట్టైర
లఙ్కృతమ్ ॥ ౭ ॥ కౌశేయవస్త్రసంవీతం మాల్యగన్ధైర్విలేపితమ్ । హేమరత్నమ
యైశ్శృఙ్గైశ్చామరైరుపశోభితమ్ ॥ ౮ ॥ పాదుకోపానహచ్ఛత్రభాజనాసనసంయు
తమ్ । గవాం దశకమధ్యే స్యాత్కాఞ్చనో నన్దికేశ్వరః ॥ ౯ ॥ కౌశేయవస్త్రసంవీ
తో నానాభరణభూషితః । లవణద్రోణశిఖరే మాల్యేక్షుఫలసంయుతః ॥ ౧౦ ॥ కుర్యా
త్పలశతాదూర్ధ్వం సర్వమేతదశేషతః । శక్తితః పలసాహస్రత్రితయం యావదేవ
తు ॥ ౧౧ ॥ గోశతేపి దశాంశేన సర్వమేతత్సమాచరేత్ । పుణ్యకాలం సమాసాద్య
గీతమఙ్గళనిస్వనైః ॥ ౧౨ ॥ సర్వౌషధ్యుదకస్నానం స్నాపితో వేదపారగైః । ఇమ
ముచ్చారయేన్మన్త్రం గృహీతకుసుమాఞ్జలిః ॥ ౧౩ ॥ నమోస్తు విశ్వమూర్తిభ్యో వి
శ్వమాతృభ్య ఏవ చ । లోకాధివాసినీభ్యశ్చ రోహిణీభ్యో నమోనమః ॥ ౧౪ ॥ గవా
మఙ్గేషు తిష్ఠన్తి భువనాన్యేకవింశతిః । బ్రహ్మాదయస్తథా దేవా రోహిణ్యః పాన్తు మాత
రః ॥ ౧౫ ॥ గావో మమాగ్రతస్సన్తు గావో మే సన్తు పృష్ఠతః । గావశ్శిరసి మే సన్తు గ
వాం మధ్యే వసామ్యహమ్ ॥ ౧౬ ॥ యస్మాత్త్వం వృషరూపేణ ధర్మ ఏవ సనాతనః ।
అష్టమూర్తేరధిష్ఠానమతః పాహి సనాతన ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యామన్త్ర్య తతో దద్యాద్గుర
వే నన్దికేశ్వరమ్ । సర్వోపకరణోపేతం గోయుతం చ విచక్షణః ॥ ౧౮ ॥ ఋత్విగ్భ్య
శ్చ ధేనుమేకైకాం దశకాద్వినివేదయేత్ । గవాం చ శతమేకైకం తదర్ధం వాథ వింశతి
మ్ ॥ ౧౯ ॥ దశ పఞ్చాథవా దద్యాదన్యేభ్యస్తదనుజ్ఞయా । నైకా బహుభ్యో దాత
వ్యా యతో దోషకరీ భవేత్ ॥ ౨౦ ॥ బహ్వ్యశ్చైకస్య దాతవ్యాః శ్రీమదారోగ్యవృద్ధ
యే । పయోవ్రతస్తతస్తిష్ఠేదేకాహం గోసహస్రదః ॥ ౨౧ ॥ శ్రావయేచ్ఛృణుయా
ద్వాపి మహాదానానుకీర్తనమ్ । తద్దినే బ్రహ్మచారీ స్యాద్యదీచ్ఛేద్విపులాం శ్రియమ్ ॥ ౨౨ ॥
అనేన విధినా యస్తు గోసహస్రప్రదో భవేత్ । సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సిద్ధచారణసేవి
తః ॥ ౨౩ ॥ విమానేనార్కవర్ణేన కిఙ్కిణీజాలమాలినా । సర్వేషాం లోకపాలానాం
లోకే సమ్పూజ్యతేఽమరైః ॥ ౨౪ ॥ ప్రతిమన్వన్తరం తిష్ఠేత్పుత్రపౌత్రసమన్వితః ।
సప్తలోకానతిక్రమ్య తతశ్శివపురం వసేత్ ॥ ౨౫ ॥ శతమేకోత్తరం తద్వత్పితౄణాం
తారయేద్బుధః । ప్రతిమన్వన్తరం తిష్ఠేత్పుత్రపౌత్రసమన్వితః ॥ ౨౬ ॥ యావత్క
ల్పశతం సాగ్రం రాజరాజో భవేత్తతః । అశ్వమేధశతం కుర్యాచ్ఛివధ్యానపరాయ
ణః ॥ ౨౭ ॥ వైష్ణవం లోకమాసాద్య తతో ముచ్యేత బన్ధనాత్ । పితరశ్చాభినన్దన్తి
గోసహస్రప్రదం సుతమ్ ॥ ౨౮ ॥ అపి స్యాత్స కులే స్మాకం పుత్రో దౌహిత్ర ఏవ చ ।

గోసహస్రప్రదో భూత్వా నరకాదుద్ధరిష్యతి ॥ ౨౯॥ తస్య కర్మకరో వా స్యాదపి ద్రష్టా తథైవ చ। సంసారసాగరాదస్మాద్యోఽస్మాన్ సంతారయిష్యతి॥ ౩౦॥ ఇతి పఠతి య ఏతద్గోసహస్రప్రదానం హరిభువనముపేయాత్ సంస్మరేద్వాథ పశ్యేత్ । అనుభవతి ముదం వా ముచ్యమానో నికామం ప్రహతకలుషదేహస్సోఽపి యాతీన్ద్రలోకమ్ ॥౩౧॥ *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే గోసహస్రప్రదానికో నామ షట్సప్తత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

కనకకామధేనుదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః॥ అథాతశ్శృణు భూపాల కామధేనువిధిం పరమ్ । సర్వకామఫలం నృణాం మహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧॥ లోకేశావాహనం తద్వద్ధోమః కార్యోఽధివాసనమ్ । తులాపురుషవత్కుర్యాత్కుణ్డమణ్డపవేదికమ్ ॥ ౨ ॥ స్వల్పే త్వేకాగ్నివత్కుర్యాద్గురురేకస్సమాహితః। కాఞ్చనస్య విశుద్ధస్య ధేనుం వత్సం చ కారయేత్ ॥ ౩॥ ఉత్తమా పలసాహస్రీ తదర్ధేన తు మధ్యమా । కనీయసీ తదర్ధేన కామధేనుః ప్రకీర్తితా ॥౪॥ శక్తితస్త్రిపలాదూర్ధ్వమశక్తోఽపి హి కారయేత్ । వేద్యాం కృష్ణాజినం న్యస్య గుడప్రస్థసమన్వితమ్ ॥ ౫ ॥ న్యసేదుపరి తాం ధేనుం మహారత్నైరలంకృతామ్। కుమ్భాష్టకసమోపేతాం నానాఫలసమన్వితామ్ ॥ ౬ ॥ తథాష్టాదశధాన్యాని సమన్తాత్పరికల్పయేత్ । ఇక్షుదణ్డాష్టకం తద్వన్నానాఫలసమన్వితమ్॥ ౭ ॥ భాజనం చాసనం తద్వత్తామ్రదోహనకం తథా ॥ కౌశేయవస్త్రద్వయసంయుతాం గాం దీపాతపత్రాభరణాభిరామామ్ ॥ ౮ ॥ సచామరాం కుణ్డలినం సఘణ్టాం సువర్ణశృఙ్గీం పరిరూప్యపాదామ్। రసైశ్చ సర్వైః పరితోఽభిజుష్టాం హరిద్రయా పుష్పఫలైరనేకైః॥౯॥ అజాజికుస్తుమ్బురుశర్కరాదిభిర్వితానకం చోపరి పఞ్చవర్ణమ్ । స్నాతస్తతో మఙ్గళవేదఘోషైః ప్రదక్షిణీకృత్య సపుష్పహస్తః ॥ ౧౦ ॥ ఆవాహయేత్తాం గురుణోక్తమన్త్రైర్ద్విజాయ దద్యాదథ దర్భపాణిః ॥ త్వం సర్వదేవగణమన్దిరమఙ్గభూతా విశ్వేశ్వరి త్రిపథగోదధిపర్వతానామ్ ॥ ౧౧ ॥ త్వద్దానశస్త్రశకలీకృతపాతకౌఘః ప్రాప్తోఽస్మి నిర్వృతిమతీవ పరాం నమామి । లోకే యథేప్సితఫలార్థవిధాయినీం త్వామాసాద్య కో హి భువి దుఃఖముపైతి మర్త్యః॥ ౧౨॥ సంసారదుఃఖశమనాయ యతస్వ కామం త్వాం కామధేనుమితి దేవగణా వదన్తి। ఆమన్త్రితాయ గుణశీలగుణాన్వితాయ విప్రాయ యః కనకధేనుమిమాం ప్రదద్యాత్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రాప్నోతి ధామ స పురన్దరదేవజుష్టం కన్యాగణైః పరివృతః పదమిన్దుమౌళేః ॥ ౧౪ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే కనకకామధేనుప్రదానికో నామ సప్తసప్తత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

హిరణ్యాశ్వదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిహిరణ్యాశ్వవిధింపరమ్ । యస్యప్రదా
నాద్భువనేచానన్త్యంఫలమశ్నుతే॥౧॥ పుణ్యాంతిథిమథాసాద్యకృత్వాబ్రాహ్మణవా
చనమ్ । లోకేశావాహనంకుర్యాత్తులాపురుషదానవత్ ॥ ౨ ॥ ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భా
రభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ । స్వల్పేప్యేకాగ్నివత్కుర్యాద్ధేమవాజిముఖంబుధః॥౩ ॥
స్థాపయేద్వేదిమధ్యేతుకృష్ణాజినతిలోపరి । కౌశేయవస్త్రసంవీతంకారయేద్ధేమవా
జినమ్ ॥ ౪ ॥ శక్తితస్త్రిపలాదూర్ధ్వమాసహస్రపలాత్తథా । పాదుకోపానహచ్ఛ
త్రంచామరాసనభాజనైః॥ ౫॥ పూర్ణకుమ్భాష్టకోపేతంమాల్యేక్షుఫలసంయుతమ్ ।
శయ్యాంసోపస్కరాంతద్వద్ధేమమార్తాణ్డసంయుతామ్॥ ౬ ॥ తతస్సర్వౌషధీస్నాన
స్నాపితోవిప్రపుఙ్గవైః । ఇమముచ్చారయేన్మన్త్రంగృహీతకుసుమాఞ్జలిః॥ ౭ ॥ న
మస్తేసర్వదేవేశ వేదాహరణలమ్పట । వాజిరూపేణమామస్మాత్పాహిసంసారసా
గరాత్॥ ౮ ॥ త్వమేవసప్తధాభూత్వాఛన్దోరూపేణభాస్కర । యస్మాద్భాస
యసేలోకానతఃపాహిసనాతన॥ ౯ ॥ ఏవముచ్చార్యగురవేతమశ్వంవినివేదయేత్ ।
దత్వాపాపక్షయాద్భానోర్లోకమభ్యేతిశాశ్వతమ్ ॥ ౧౦ ॥ గోభిర్విభవతస్సర్వాన్
ఋత్విజశ్చాపిపూజయేత్ । సర్వధాన్యోపకరణంగురవేవినివేదయేత్ ॥ ౧౧ ॥ సర్వం
శయ్యాదికందత్వాభుఞ్జీతాతైలమేవచ । పురాణశ్రవణంతద్వత్కారయేద్భోజనాది
కమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఇమంహిరణ్యాశ్వవిధింకరోతియస్సమ్యగ్యజ్యమానోదివిదేవసఙ్ఘైః । వి
ముక్తపాపస్సపదంమురారేఃప్రాప్నోతిసిద్ధైరభిపూజితస్సః ॥ ౧౩ ॥ ఇతిపఠతియ
ఏతద్ధేమవాజిప్రదానంసకలకలుషముక్తస్సోశ్వమేధేనయుక్తః । కనకమయవిమానే
నార్కలోకంప్రయాతిత్రిదశపతివధూభిఃపూజితోయోఽభిపశ్యేత్ ॥ ౧౪ ॥ యోవా
శృణోతిపురుషోల్పధనస్స్మరేద్వాహేమాశ్వదానమభినన్దతిచేహలోకే । సోపిప్రయా
తిహతకల్మషశుద్ధదేహస్స్థానంపురన్దరమహేశ్వరదేవజుష్టమ్॥౧౫॥ * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే హిరణ్యాశ్వప్రదాని
కోనామ అష్టసప్తత్యుత్తర ద్విశతతమోధ్యాయః.

హిరణ్యాశ్వరథదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిమహాదానమనుత్తమమ్ । పుణ్యమశ్వ
రథంనామమహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యందినమథాసాద్యకృత్వాబ్రాహ్మణవా
చనమ్। లోకేశావాహనంకుర్యాత్తులాపురుషదానవత్ ॥ ౨ ॥ ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భా

రభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ । కృష్ణాజినేతిలాన్కృత్వా కాఞ్చనంస్థాపయేద్రథమ్॥ 3॥ అష్టాశ్వంచతురశ్వంవాచతుశ్చక్రంసకూబరమ్ । ఐన్ద్రనీలేనకుమ్భేనధ్వజరూపేణ సంయుతమ్ ॥ ౪ ॥ లోకపాలాష్టకంతద్వత్పద్మరాగదళాన్వితమ్ । చతురఃపూర్ణ కలశాన్ధాన్యాన్యష్టాదశైవతు ॥ ౫ ॥ కౌశేయవస్త్రసంయుక్తముపరిష్టాద్వితానకమ్ । మాల్యేక్షుఫలసంయుక్తంపురుషేణసమన్వితమ్ ॥ ౬ ॥ యోఽయద్భక్తః పుమాన్కుర్యాత్సతన్నామ్నాధివాసనమ్ । ఛత్రచామరకౌశేయవస్త్రోపానహసంయుతమ్ ॥ ౭ ॥ గోభిర్విభవతస్సార్ధందద్యాచ్ఛయనాదికమ్ । కుర్యాత్త్రిపలాదూర్ధ్వశక్తితఃకారయేద్బుధః ॥ ౮ ॥ అశ్వాష్టకేనసంయుక్తంచతుర్భిరథవాజిభిః । ద్వాభ్యామథయుతందద్యాద్ధేమసింహధ్వజాన్వితమ్॥ ౯ ॥ చక్రరక్షావుభౌతస్యతురగస్థావథాశ్వినౌ । పుణ్యకాలమథావాప్యపూర్వవత్స్నపితోద్విజైః ॥ ౧౦ ॥ త్రిః ప్రదక్షిణమావృత్యగృహీతకుసుమాఞ్జలిః । శుక్లమాల్యామ్బరోదద్యాదిమంమన్త్రముదీరయేత్ ॥ ౧౧ ॥ నమోనమఃపాపవినాశనాయవిశ్వాత్మనేవేదతురఙ్గమాయ । ధామ్నామధీశాయదివాకరాయపాపౌఘదావానలదేహిశాన్తిమ్ ॥ ౧౨॥ వస్వష్టకాదిత్యమరుద్గణానాంత్వమేవధాతాపరమంనిధానమ్ । యతస్తతోమేహృదయంప్రయాతుధర్మైకతానత్వమఘౌఘనాశాత్ ॥ ౧3 ॥ ఇతితురగరథప్రదానమేకంభవభయసూదనమత్రయఃకరోతి । సకలుషపటలైర్విముక్తదేహఃపరమమునేపైతిపదంపినాకపాణేః ॥ ౧౪ ॥ దేదీప్యమానవపుషావిజితఃప్రభావమాక్రమ్యమణ్డలమఖణ్డితచణ్డభానోః। సిద్ధాఙ్గనానయనషట్పదపీయమానవక్త్రామ్బుజోమ్బుజభవేనచిరంసహాస్తే॥ ౧౫ ॥ ఇతిపఠతిశృణోతివాయఏతత్తురగరథస్యమహాప్రదానమస్మిన్ । నసనరకపురంవ్రజేత్కదాచిన్నరకరిపోర్భవనంప్రయాతిభూయః ॥ ౧౬ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే హిరణ్యాశ్వరథప్రదానికోనామ ఏకోనాశీత్యుత్తర ద్విశతతమోధ్యాయః.

హేమహస్తిరథదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి హేమహస్తిరథంశుభమ్ । యస్యప్రదానాద్భువనంవైష్ణవంప్రాప్యతేనరైః ॥ ౧ ॥ పుణ్యాంతిథిమథాసాద్యతులాపురుషదానవత్ । విప్రవాచనకంకుర్యాల్లోకేశావాహనంబుధః ॥ ౨ ॥ ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనానిచ।అత్రాప్యుపోషితస్తద్వద్బ్రాహ్మణైస్సహభోజనమ్॥3॥ కుర్యాత్పుష్పరథాకారంకాఞ్చనంమణిమణ్డితమ్ । వలభీభిర్విచిత్రాభిశ్చతుశ్చక్రసమన్వితమ్ ॥ ౪ ॥ కృష్ణాజినేతిలద్రోణంకృత్వాసంస్థాపయేద్రథమ్। లోకపాలాష్టకో

పేతంబ్రహ్మార్క-శివసంయుతమ్ ॥ ౫ ॥ మధ్యేనారాయణోపేతంలక్ష్మీపుష్టిసమన్వితమ్ । తథాష్టాదశధాన్యానిభాజనాసనచన్దనైః ॥ ౬ ॥ దీపకోపానహచ్ఛత్రపాదుకాదర్పణాన్వితమ్ । ధ్వజేతుగరుడంకుర్యాత్కుబేరాగ్రేవినాయకమ్ ॥ ౭ ॥ నానాఫలసమాయుక్తఉపరిష్టాద్వితానకమ్ । కౌశేయంపఞ్చవర్ణంచఅమ్లానకుసుమాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ చతుర్భిఃకలశైస్సార్ధంగోభిరష్టాభిరన్వితమ్ । చతుర్భిర్హేమమాతఙ్గైర్ముక్తాదామవిభూషితైః ॥ ౯ ॥ స్వరూపతఃకరిభ్యాంచయుక్తంకృత్వానివేదయేత్ । కుర్యాత్పఞ్చపలాదూర్ధ్వమాభారాదపిశక్తితః ॥౧౦॥ తథామఙ్గళశబ్దేనస్నాపితోవేదపుఙ్గవైః । త్రిఃప్రదక్షిణమావృత్యగృహీతకుసుమాఞ్జలిః ॥ ౧౧ ॥ ఇమముచ్చారయేన్మన్త్రంబ్రాహ్మణేభ్యోనివేదయేత్ ॥ నమోనమశ్శఙ్కరపద్మజార్క-లోకేశవిద్యాధరవాసుదేవైః ॥ ౧౨ ॥ త్వంసేవ్యసేవేదపురాణయజ్ఞైస్తేజోమయస్యన్దనపాహితస్మాత్ । యత్తత్పదంపరమగుహ్యతమంమురారేరానన్దహేతుగుణరూపవిముక్తమన్తః ॥ ౧౩ ॥ యోగైకతానసదృశోమునయస్సమాధౌపశ్యన్తితత్త్వమసినాథపదేధిరూఢ । యస్మాత్త్వమేవభవసాగరసమ్ప్లుతానామానన్దభాగమ్యగమధ్వరపానపాత్రమ్॥౧౪ ॥ తస్మాదఘౌఘశమనేనకురుప్రసాదంచామీకరేభరథమాధవసమ్ప్రదానాత్ । ఇత్థంప్రణమ్యకనకేభరథప్రదానంయఃకారయేత్సకలపాపవిముక్తదేహః ॥ ౧౫ ॥ విద్యాధరామరమునీన్ద్రగణాభిజుష్టంప్రాప్నోత్యసౌపదమనుత్తమమిన్దుమౌలేః । కృతదురితవితానప్రజ్వలద్వహ్నిజాలవ్యతికరకృతదేహోద్వేగభాజోపిబన్తః ॥ ౧౬ ॥ నయతిచపితృపౌత్రాన్బద్ధవానప్యశేషాన్కృతగజరథదానాచ్ఛాశ్వతంసద్మవిష్ణోః ॥ ౧౭ ॥ * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే హేమహస్తిరథ
ప్రదానికోనామాశీత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

పఞ్చలాఙ్గలకదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిమహాదానమనుత్తమమ్ । పఞ్చలాఙ్గలకంనామమహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యాంతిథిముపాసాద్యయుగాదిగ్రహణాదికమ్ । భూమిదానంనరోదద్యాత్పఞ్చలాఙ్గలకాన్వితమ్ ॥ ౨॥ ఖర్వటంఖేటకంవాపిగ్రామంవాసస్యశాలినమ్ । నివర్తనశతంవాపితదర్ధంవాపిశక్తితః ॥ ౩ ॥ సారదారుమయాన్కృత్వాహలాన్పఞ్చవిచక్షణః । సర్వోపకరణైర్యుక్తానన్యాన్పఞ్చచకాఞ్చనాన్ ॥ ౪ ॥ కుర్యాత్పఞ్చపలాదూర్ధ్వమాసహస్రపలావధి । వృషాన్లక్షణసంయుక్తాన్దశైవతుధురన్ధరాన్ ॥౫॥ సువర్ణశృఙ్గాభరణాన్ముక్తాలాఙ్గూలభూషణాన్ ।

రూప్యపాదాగ్రతిలకాన్రక్తకౌశేయభూషితాన్ ॥ ౬ ॥ స్రగ్దామచన్దనయుతాఞ్ఛాలాయామధివాసయేత్ । * పర్జన్యాదిత్యరుద్రేభ్యః పాయసం నిర్వపేచ్చరుమ్ ॥ ౭ ॥ ఏకస్మిన్నేవ కుణ్డేషు గురుస్తేభ్యో నివేదయేత్ । పాలాశసమిధస్తద్వదాజ్యం కృష్ణతిలాంస్తథా ॥ ౮ ॥ తులాపురుషవత్కుర్యాల్లోకేశావాహనం బుధః । తతో మఙ్గళశబ్దేన శుక్లమాల్యామ్బరో బుధః ॥ ౯ ॥ ఆహూయ ద్విజదామ్పత్యం హేమసూత్రాఙ్గులీయకైః । కౌశేయవస్త్రకటకైర్మణిభిశ్చాపి పూజయేత్ ॥ ౧౦ ॥ శయ్యాం సోపస్కరాం దద్యాద్ధేనుమేకాం పయస్వినీమ్ । తథాష్టాదశధాన్యాని సమన్తాదధివాసయేత్ ॥ ౧౧ ॥ తతః ప్రదక్షిణీకృత్య గృహీతకుసుమాఞ్జలిః । ఇమముచ్చారయేన్మన్త్రమథ సర్వం నివేదయేత్ ॥ ౧౨ ॥ యస్మాద్దేవగణాస్సర్వే స్థావరాణి చరాణి చ । ధురన్ధరాఙ్గే తిష్ఠన్తి తస్మాద్భక్తిశ్శివేస్తు మే ॥ ౧౩ ॥ యస్మాచ్చ భూమిదానస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్ । దానాన్యన్యాని మే భక్తిర్ధర్మ ఏవ దృఢా భవేత్ ॥ ౧౪ ॥ దణ్డేన సప్తహస్తేన త్రింశద్దణ్డం నివర్తనమ్ । త్రిభాగహీనం గోచర్మమానమాహ ప్రజాపతిః ॥ ౧౫ ॥ మానేనానేన యో దద్యాన్నివర్తనశతం బుధః । విధినా తేన తస్యాశు క్షీయతే పాపసంహతిః ॥ ౧౬ ॥ తదర్ధమథవా దద్యాదపి గోచర్మమాత్రకమ్ । భవనస్థానమాత్రం వా సోపి పాపైః ప్రముచ్యతే ॥ ౧౭ ॥ యావన్తి లాఙ్గలకమార్గముఖాని భూమేర్భాసాం పతేర్దుహితురఙ్గజరోమకాణి । తావన్తి శఙ్కరపురే స సమాహితః స్యాద్భూమిప్రదానమిహ యః కురుతే మనుష్యః ॥ ౧౮ ॥ గన్ధర్వకిన్నరసురాసురసిద్ధసఙ్ఘైరాధూతచామరముపేత్య మహద్విమానమ్ । సమ్పూజ్యతే పితృపితామహబన్ధుయుక్తశ్శమ్భోః పురం వ్రజతి చామరనాయకస్సన్ ॥ ౧౯ ॥ ఇన్ద్రత్వమప్యధిగతం క్షయమభ్యుపైతి గోభూమిలాఙ్గలధురన్ధరసమ్ప్రదానాత్ । తస్మాదఘౌఘపటలక్షయకారి భూమేర్దానం విధేయమితి భూతిభవోద్భవాయ ॥ ౨౦ ॥ * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే పఞ్చలాఙ్గలకప్రదానికో నామ ఏకాశీత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

ధరాదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి ధరాదానమనుత్తమమ్ । పాపక్షయకరం నౄణామమఙ్గళ్యవినాశనమ్ ॥ ౧ ॥ కారయేత్పృథివీం హైమీం జమ్బూద్వీపానుకారిణీమ్ । మర్యాదాపర్వతవతీం మధ్యే మేరుసమన్వితామ్ ॥ ౨ ॥ లోకపాలాష్టకోపేతాం నవవర్షసమన్వితామ్ । నదీనదసమోపేతామన్తే సాగరవేష్టితామ్ ॥ ౩ ॥ మహారత్నసమాకీర్ణాం వసురుద్రార్కసేవితామ్ । హేమ్నః పలసహస్రేణ తదర్ధేనాపి శక్తితః ॥ ౪ ॥ శతత్రయేణ వా కుర్యాద్ద్విశతేన శతేన వా । కుర్యాత్పఞ్చపలాదూర్ధ్వ

* ధరణ్యాదిత్య.

మశక్తోపివిచక్షణః ॥ ౫ ॥ తులాపురుషవత్కుర్యాల్లోకేశావాహనంబుధః । ఋ
త్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ ॥ ౬ ॥ వేద్యాంకృష్ణాజినంకృత్వాతిలా
నాముపరిన్యసేత్ । తథాష్టాదశధాన్యానిరసాంశ్చలవణాదికాన్ ॥ ౭ ॥ తథాష్టౌపూ
ర్ణకలశాన్త్సమన్తాత్పరికల్పయేత్ । వితానకంచకౌశేయంఫలానివివిధానిచ ॥ ౮ ॥
తథాంశుకానిరమ్యాణిశ్రీఖణ్డశకలానిచ । ఇత్యేవంరచయిత్వాతామధివాసనపూ
ర్వకమ్ ॥ ౯ ॥ శుక్లమాల్యామ్బరధరశ్శుక్లాభరణభూషితః । ప్రదక్షిణంతతఃకృ
త్వాగృహీతకుసుమాఞ్జలిః ॥ ౧౦ ॥ పుణ్యంకాలమథాసాద్యమన్త్రానేతానుదీరయే
త్ । నమస్తేసర్వదేవానాంత్వమేవభవనంయతః ॥ ౧౧ ॥ ధాత్రీచసర్వభూతా
నామతఃపాహివసున్ధరే । వసుధారయతేయస్మాద్వసుచాతీవనిర్మలమ్ ॥ ౧౨ ॥ వసు
న్ధరాతతోజాతాతస్మాత్పాహిభయాదలమ్ । చతుర్ముఖోపినోగచ్ఛేద్యస్మాదన్తంత
వాచలే ॥ ౧౩ ॥ అనన్తాయైనమస్తస్మాత్పాహిసంసారకర్దమాత్ । త్వమేవలక్ష్మీర్గోవి
న్దేశివేగౌరీతిసంస్థితా ॥ ౧౪ ॥ గాయత్రీబ్రహ్మణఃపార్శ్వేజ్యోత్స్నాచన్ద్రేరవౌ
ప్రభా । బుద్ధిర్బృహస్పతౌఖ్యాతామేధామునిషుసంస్థితా ॥ ౧౫ ॥ విశ్వంవ్యాప్యస్థి
తాయస్మాత్తస్మాద్విశ్వమ్భరాస్మృతా । ధృతిఃస్థితిఃక్షమాక్షోణీపృథ్వీవసుమతీర
సా ॥ ౧౬ ॥ ఏతాభిర్మూర్తిభిఃపాహిదేవిసంసారసాగరాత్ । ఏవముచ్చార్యతాం
దేవీంబ్రాహ్మణేభ్యోనివేదయేత్ ॥ ౧౭ ॥ ధరార్ధంవాచతుర్భాగంగురవేప్రతిపాద
యేత్ । శేషంచైవాథఋత్విగ్భ్యఃప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ ॥ ౧౮ ॥ అనేనవిధినాయస్తు
కుర్యాద్ధేమధరాంశుభామ్ । పుణ్యకాలేతుసమ్ప్రాప్తేసపదంయాతివైష్ణవమ్ ॥ ౧౯ ॥
విమానేనార్కవర్ణేనకిఙ్కిణీజాలమాలినా । నారాయణపురంగత్వాకల్పత్రయమథా
విశేత్ ॥ ౨౦ ॥ పితౄన్పుత్రాంశ్చపౌత్రాంశ్చతారయేదేకవింశతిమ్ । ఇతిపఠ
తియఇత్థంయశ్శృణోతిప్రసఙ్గాదపికలుషవితానైర్ముక్తదేహస్సమన్తాత్ ॥ ౨౧ ॥
దివమమరవధూభిర్యాతిసమ్ప్రార్థ్యమానః పురమమరసహస్రైస్సేవితంచన్ద్రమౌ
ళేః ॥ ౨౨ ॥ * * * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనేధరాప్రదానికో నామ
ద్వ్యశీత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

విశ్వచక్రదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిమహాదానమనుత్తమమ్ । విశ్వచక్ర
మితిఖ్యాతంసర్వపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ తపనీయస్యశుద్ధస్యవిషువాదిషుకారయేత్ ।
జ్యేష్ఠంపలసహస్రేణతదర్ధేనతుమధ్యమమ్ ॥ ౨ ॥ తదర్ధేనకనిష్ఠంస్యాద్విశ్వచక్రము
దాహృతమ్ । అన్యద్వింశపలాదూర్ధ్వమశక్తోపినివేదయేత్ ॥ ౩ ॥ షోడశారంతత

శ్చక్రంభూషణైరష్టధావృతమ్ । నాభిమధ్యేస్థితంవిష్ణుంయోగారూఢంచతుర్భుజ
మ్ ॥ ౪ ॥ శఙ్ఖచక్రేఽస్యపార్శ్వేతుదేవ్యష్టకసమావృతమ్ । ద్వితీయావరణేతద్వ
త్పూర్వతోజలశాయినమ్ ॥ ౫॥ అత్రిర్భృగుర్వసిష్ఠశ్చబ్రహ్మాకశ్యపఏవచ । మత్స్యః
కూర్మోవరాహశ్చనరసింహోఽథవామనః ॥ ౬ ॥ రామోరామశ్చకృష్ణశ్చబుద్ధః
కల్కీతితేదశ । తృతీయావరణేగౌరీమాతృభిర్బహుభిర్యుతా ॥ ౭ ॥ చతుర్థేద్వా
దశాదిత్యావేదాశ్చత్వారఏవచ । పఞ్చమేపఞ్చభూతానిరుద్రాశ్చైకాదశైవతు॥౮॥
లోకపాలాష్టకంషష్ఠేదిఙ్మాతఙ్గాస్తథైవచ । సప్తమేఽస్త్రాణిసర్వాణిమఙ్గళ్యాని
చకారయేత్ ॥ ౯ ॥ అన్తరాన్తరతోదేవాన్విన్యసేదష్టమేపునః । తులాపురుషవ
చ్ఛేషంసమన్తాత్పరికల్పయేత్ ॥ ౧౦ ॥ ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనాని
చ । విశ్వచక్రంతతఃకుర్యాత్కృష్ణాజినతిలోపరి ॥ ౧౧ ॥ తథాష్టాదశధాన్యానిర
సాంశ్చలవణాదికాన్ । పూర్ణకుమ్భాష్టకంచైవవస్త్రాణిఃవిధానిచ ॥ ౧౨ ॥ శాలీ
క్షుఫలరత్నానివితానంచాపికారయేత్ । తతోమఙ్గళశబ్దేనస్నాతశ్శుక్లామ్బరోగృ
హీ ॥ ౧౩ ॥ హోమాధివాసనాన్తేతుగృహీతకుసుమాఞ్జలిః । ఇమముచ్చారయే
న్మన్త్రంత్రిఃకృత్వాతుప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౪ ॥నమోవిశ్వమయాయేతివిశ్వచక్రాత్మనేన
మః।పరమానన్దరూపీత్వంపాహిసంసారసాగరాత్ ॥ ౧౫ ॥తేజోమయమిదంయస్మా
త్సదాపశ్యన్తియోగినః । హృదిచక్రంగుణాతీతంవిశ్వచక్రంనమామ్యహమ్ ॥ ౧౬ ॥
వాసుదేవేస్థితంచక్రంచక్రమధ్యేతుమాధవః । అన్యోన్యాధారరూపేణప్రణమామిస్థి
తావిహ॥౧౭॥విశ్వచక్రమిదంయస్మాత్సర్వపాపహరంపరమ్। ఆయుధంచాధివాసశ్చ
భవాదుద్ధరమామతః ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యామన్త్ర్యచయోదద్యాద్విశ్వచక్రంవిమత్సరః।
విముక్తస్సర్వపాపేభ్యోవిష్ణులోకేమహీయతే ॥ ౧౯ ॥ వైకుణ్ఠలోకమాసాద్యచతు
ర్బాహుస్సనాతనః । సేవ్యతేఽప్సరసాంసఙ్ఘైస్తిష్ఠేత్కల్పశతత్రయమ్ ॥ ౨౦ ॥
ప్రణమేద్ద్వాదశకృత్వావిశ్వచక్రందినేదినే । తస్యాయుర్వర్ధతేనిత్యంలక్ష్మీశ్చవిపులా
భవేత్ ॥ ౨౧ ॥ ఇతిసకలజగత్సురాధివాసంవితరతియస్తపనీయషోడశారమ్। హరి
భవనముపాగతస్ససిద్ధైశ్చిరమధిగమ్యనమస్యతేశిరోభిః॥ ౨౨॥శుభదర్శనతాంప్రయా
తిశత్రోర్మదనసుదర్శనతాంచకామినీభ్యః । ససుదర్శనకేశవానురూపఃకనకసుదర్శన
దానదగ్ధపాపః॥ ౨౩॥ కృతగురుదురితానిషోడశారఃప్రవితరణేప్రవరాకృతిర్మురారేః।
అభిభవతిభవోద్భవాతిభీతింభవమభితోభువనేభయానిభూయః ॥ ౨౪ ॥ *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనేవిశ్వచక్రప్రదానికో
నామ త్ర్యశీత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ కనకకల్పలతికాదానవిధానమ్. ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి మహాదానమనుత్తమమ్ । మహాకల్పలతా నామ మహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యాం తిథిమథాసాద్య కృత్వా బ్రాహ్మణవాచనమ్ । ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ ॥ ౨ ॥ తులాపురుషవత్కుర్యాల్లోకేశావాహనం బుధః । చామీకరమయీః కుర్యాద్దశ కల్పలతాశ్శుభాః ॥ ౩ ॥ నానాపుష్పఫలోపేతా నానాంశుకవిభూషితాః । విద్యాధరసుపర్ణానాం మిథునైరుపశోభితాః ॥ ౪ ॥ హారానాదిత్సుభిస్సిద్ధైః ఫలాని చ విహఙ్గమైః । లోకపాలానుకారిణ్యః కర్తవ్యాస్తాసు దేవతాః ॥ ౫ ॥ బ్రహ్మాణం చ తతశ్శక్తిం లవణస్యోపరిన్యసేత్ । అధస్తాల్లతయోర్మధ్యే పద్మశఙ్ఖకరే శుభే ॥ ౬ ॥ ఇభాసనస్థా తుగుడే పూర్వతః కులిశాయుధా । రజనీసంస్థితాగ్నేయా స్రువపాణిరథాఽనలే ॥ ౭ ॥ యామ్యే చ మహిషారూఢాగదినీ తణ్డులోపరి । ఘృతే తు నైరృతీ స్థాప్యా సఖడ్గా దక్షిణే కరే ॥ ౮ ॥ వారుణ్యాం వారుణీ క్షీరే ఝషస్థా నాగపాశినీ । పతాకినీ చ వాయవ్యే మృగస్థా శర్కరోపరి ॥ ౯ ॥ సౌమ్యా తిలేషు సంస్థాప్యా శఙ్ఖినీ నిధిసంస్థితాః । మాహేశ్వరీ వృషారూఢా నవనీతే త్రిశూలినీ ॥ ౧౦ ॥ మాలిన్యో వరదాస్తద్వత్కర్తవ్యా బాలకాన్వితాః । శక్త్యా పఞ్చపలాదూర్ధ్వమా సహస్రాత్ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౧ ॥ సర్వాసాముపరి స్థాప్యం పఞ్చవర్ణం వితానకమ్ । ధేనవో దశ కుమ్భాశ్చ వస్త్రయుగ్మాని చైవ హి ॥ ౧౨ ॥ మధ్యమే ద్వే తు గురవే ఋత్విగ్భ్యోఽన్యాస్తథైవ చ । తతో మఙ్గళశబ్దేన స్నాతశ్శుక్లామ్బరో బుధః ॥ ౧౩ ॥ ప్రదక్షిణమథావృత్య మన్త్రానేతానుదీరయేత్ ॥ నమో నమః పాపవినాశనీభ్యో బ్రహ్మాణ్డలోకేశ్వరపాలినీభ్యః ॥ ౧౪ ॥ ఆశంసితాధిక్యఫలప్రదాభ్యో దిగ్భ్యస్తథా కల్పలతావధూభ్యః । ఇతి సకలం దిగఙ్గనాప్రదానం భవభయసూదనయః కరోతి ॥ ౧౫ ॥ అభిమతఫలదే స నాకలోకే వసతి పితామహవత్సరాణి త్రింశత్ । పితృశతమథ తారయేత్స్వనార్ద్భవదురితౌఘవిఘాతశుద్ధదేహః ॥ ౧౬ ॥ సురపతివనితాసహస్రసఙ్ఘైః పరివృతమమ్బురుహోద్భవాభివన్ద్యః । ఇతి విధానమిదం దిగఙ్గనానాం కనకకల్పలతావినివేదకమ్ ॥ ౧౭ ॥ పఠతి యస్స్మరతీహ తథేక్షతే స పదమేతి పురన్దరసేవితమ్ ॥ ౧౮ ॥ * * * * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే కనకకల్పలతికాప్రదానికో నామ చతురశీత్యుత్తర ద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ సప్తసాగరదానవిధానమ్. ॥

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి మహాదానమనుత్తమమ్ । సప్తసాగరకం నామ మహాపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యం దినమథాసాద్య కృత్వా బ్రాహ్మణవాచనమ్ ।

తులాపురుషవత్కుర్యాల్లోకేశావాహనంబుధః ॥ ౨ ॥ ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భా
రభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ । కారయేత్సప్తకుణ్డాని కాఞ్చనానివిచక్షణః ॥ ౩ ॥
ప్రాదేశమాత్రాణితథారత్నిమాత్రాణివాపునః । కుర్యాత్సప్తపలాదూర్ధ్వమాసహ
స్రాచ్చశక్తితః ॥ ౪ ॥ సంస్థాప్యానిచసర్వాణికృష్ణాజినతిలోపరి । ప్రథమంపూర
యేత్కుణ్డంలవణేనవిచక్షణః ॥ ౫ ॥ ద్వితీయంపయసాతద్వత్తృతీయంసర్పిషాపునః ।
చతుర్థంతుగుడేనైవదధ్నాపఞ్చమమేవచ ॥ ౬ ॥ షష్ఠంశర్కరయాతద్వత్సప్తమం
తీర్థవారిణా । స్థాపయేల్లవణస్థంతుబ్రహ్మాణంకాఞ్చనంశుభమ్ ॥ ౭ ॥ కేశవంక్షీర
మధ్యేతుఘృతమధ్యేమహేశ్వరమ్ । భాస్కరంగుడమధ్యేతుదధిమధ్యేనిశాధిప
మ్ ॥ ౮ ॥ శర్కరాయాంన్యసేల్లక్ష్మీంజలమధ్యేతుపార్వతీమ్ । సర్వేషుసర్వరత్నా
నిధాన్యానిచసమన్తతః ॥ ౯ ॥ తులాపురుషవచ్ఛేషమత్రాపిపరికల్పయేత్ । తతో
వారుణహోమాన్తేస్నాపితోవిప్రపుఙ్గవైః ॥ ౧౦ ॥ త్రిఃప్రదక్షిణమావృత్యమన్త్రా
నేతానుదీరయేత్ । నమోవస్సర్వసిన్ధూనామాధారేభ్యస్సనాతనాః ॥ ౧౧ ॥
జన్తూనాంప్రాణదేభ్యశ్చసముద్రేభ్యోనమోనమః ॥ క్షీరోదకాజ్యదధిమాధురలావ
ణేక్షుసారామృతేనభువనత్రయజీవసఙ్ఘాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఆనన్దయన్తివసుభిశ్చయతోభ
వన్తస్తస్మాన్మమాప్యఘవిఘాతమలందిశన్తు । యస్మాత్సమస్తభువనేషుభవన్తఏవతీ
ర్థామరాసురసుబద్ధమణిప్రదానమ్ ॥ ౧౩ ॥ పాపక్షయామృతవిలేపనభూషణాయలోక
స్యబిభ్రతితదస్తుమమాపిలక్ష్మీః । ఇతిదదాతిరసామృతసంయుతాఞ్చిరవిస్మయవా
నిహసాగరాన్ ॥ ౧౪ ॥ అమలకాఞ్చనవర్ణమయానసౌపదముపైతిహరేరమరార్చి
తః । సకలపాపవిధౌతవిరాజితఃపితృపితామహపుత్రకళత్రకమ్ ॥ ౧౫ ॥ నరకలోకస
మాకులమప్యయంఝడితిసోపినయేచ్ఛివమన్దిరమ్ ॥ ౧౫ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనేసప్తసాగరప్రదానికోనా
మ పఞ్చాశీత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

రత్నధేనుదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామిమహాదానమనుత్తమమ్ । రత్నధేను
రితిఖ్యాతంగోలోకఫలదంనృణామ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యందినమథాసాద్యతులాపురుషదాన
వత్ । లోకేశావాహనంకృత్వారత్నధేనుంప్రకల్పయేత్ ॥ ౨ ॥ భూమౌకృష్ణాజినం
కృత్వాలవణద్రోణసంయుతమ్ । ధేనుంరత్నమయీంకుర్యాత్సఙ్కల్పవిధిపూర్వక
మ్ ॥ ౩ ॥ స్థాపయేత్పద్మరాగాణామేకాశీతిర్ముఖేబుధః । పుష్యరాగశతంతద్వద్ఘోణా
యాంపరికల్పయేత్ ॥ ౪ ॥ లలాటేహేమతిలకముక్తాఫలశతందృశోః । భ్రూయు
గేవిద్రుమశతంశుక్తీకర్ణద్వయేస్మృతా ॥ ౫ ॥ కాఞ్చనానిచశృఙ్గాణిశిరోవజ్రశతా

త్మకమ్ । గ్రీవాయాం నేత్రపటకం గోమేదకశతాన్వితమ్ ॥ ౬ ॥ ఇన్ద్రనీలశతం పృష్ఠే వైడూర్యశతపార్శ్వకే । స్ఫాటికైరుదరం తద్వత్సౌగన్ధికశతైః కటిమ్ ॥ ౭ ॥ ఖురా హేమమయాః కార్యాః పుచ్ఛం ముక్తావలీమయమ్ । సూర్యకాన్తేన్ద్రకాన్తౌ చ ఘ్రాణే కర్పూరచన్దనే ॥ ౮ ॥ కుఙ్కుమానిచ రోమాణి రౌప్యనాభిం చ కారయేత్ । గారుత్మతశతం తద్వదపానే పరికల్పయేత్ ॥ ౯ ॥ తథాన్యాని చ రత్నాని స్థాపయేత్సర్వసన్ధిషు । కుర్యాచ్ఛర్కరయా జిహ్వాం గోమయం చ గుడాత్మకమ్ ॥ ౧౦ ॥ గోమూత్రమాజ్యేన తథా దధి దుగ్ధస్వరూపతః । పుచ్ఛాగ్రే చామరం దద్యాత్సమీపే తామ్రదోహనమ్ ॥ ౧౧ ॥ కుణ్డలాని చ హైమాని భూషణాని చ శక్తితః । కారయేదేవమేవం తు చతుర్థాంశేన వత్సకమ్ ॥ ౧౨ ॥ తథా ధాన్యాని సర్వాణి పాదాశ్చేక్షుమయాస్స్మృతాః । నానాఫలాని సర్వాణి పఞ్చవర్ణం వితానకమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవం విరచనం కృత్వా తద్వద్ధోమాధివాసనమ్ । ఋత్విగ్భ్యో దక్షిణాం దద్యాద్ధేనుమామన్త్రయేత్తతః ॥ ౧౪ ॥ గుడధేనువదావాహ్య ఇదం చోదాహరేత్తతః ॥ త్వాం సర్వదేవగణధామ యతః పఠన్తి రుద్రేన్ద్రసూర్యకమలాసనవాసుదేవాః ॥ ౧౫ ॥ తస్మాత్సమస్తభువనత్రయదేవయుక్తా మాం పాహి దేవి భవసాగరపీడ్యమానమ్ । ఆమన్త్ర్య చేత్థమభితః పరివృత్య భక్త్యా దద్యాద్ద్విజాయ గురవే జలపూర్వకం తామ్ ॥ ౧౬ ॥ యః పుణ్యమాప్య దినమత్ర కృతోపవాసః పాపైర్విముక్తతనురేతి పదం మురారేః । ఇతి సకలవిధిజ్ఞో రత్నధేనుప్రదానం వితరతి స విమానం ప్రాప్య దేదీప్యమానమ్ ॥ ౧౭ ॥ సకలకలుషముక్తో బన్ధుభిః పుత్రపౌత్రైస్సహ మదనసరూపస్స్థానమభ్యేతి విష్ణోః ॥ ౧౮ ॥ * * * *

ఇతి శ్రీమత్స్యపురాణే మహాదానానుకీర్తనే రత్నధేనుప్రదానికో నామ షడశీత్యుత్తరద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మహాభూతఘటదానవిధానమ్.

శ్రీమత్స్యః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి మహాదానమనుత్తమమ్ । మహాభూతఘటం నామ మహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥ పుణ్యాం తిథిమథాసాద్య కృత్వా బ్రాహ్మణవాచనమ్ । ఋత్విఙ్మణ్డపసమ్భారభూషణాచ్ఛాదనాదికమ్ ॥ ౨ ॥ తులాపురుషవత్కుర్యాల్లోకేశావాహనాదికమ్ । కారయేత్కాఞ్చనం కుమ్భం మహారత్నాచితం బుధః ॥ ౩ ॥ ప్రాదేశాదఙ్గుళశతం యావత్కుర్యాత్ప్రమాణతః । క్షీరాజ్యపూరితం తద్వత్కల్పవృక్షసమన్వితమ్ ॥ ౪ ॥ పద్మాసనగతాం స్తత్ర బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాన్ । లోకపాలాన్మహేన్ద్రాదీన్స్వస్వవాహనమాస్థితాన్ ॥ ౫ ॥ వరాహే

ణోద్ధృతాంతద్వత్కుర్యాత్పృథ్వీంసపఙ్కజామ్ । వరుణంచాసనగతంశాఙ్ఖ్యశంమ కరోపరి ॥ ౬ ॥ హుతాశనంమేషగతంవాయుంకృష్ణమృగాసనమ్ । తథాకోశాధిపంకుర్యాన్మూషకస్థంవినాయకమ్॥ ౭॥ విన్యస్యఘటమధ్యేతాన్వేదపఞ్చకసంయుతాన్ । ఋగ్వేదస్యతుసూత్రంస్యాద్యజుర్వేదస్యపఙ్కజమ్॥ ౮ ॥ సామవేదస్య వీణాస్యాద్వేణుందక్షిణతోన్యసేత్ । అథర్వవేదస్యపునస్స్రుక్స్రువాకమలంకరే॥౯ ॥ పురాణవేదోవరదస్సాతుసూత్రకమణ్డలుః । పరితస్సర్వధాన్యానిచామరాసనదర్పణమ్॥ ౧౦ ॥ పాదుకోపానహచ్ఛత్రందీపికాభూషణానిచ । శయ్యాంచజలకుమ్భాంశ్చపఞ్చవర్ణంవితానకమ్ ॥ ౧౧ ॥ స్నాత్వాధివాసనంకుర్యాదిమంమన్త్రముదీరయేత్ । నమోవస్సర్వదేవానామాధారేభ్యశ్చరాచరే ॥ ౧౨ ॥ మహాభూతాదిదేవేభ్యశ్శాన్తిరస్తుశివంమమ । యస్మాన్నకించిదప్యస్తిమహాభూతైర్వినాకృతమ్॥ ౧౩ ॥ బ్రహ్మాణ్డేసర్వభూతేషుతస్మాచ్ఛ్రీరతుయాస్తుమే । ఇత్యుచ్చార్యమహాభూతఘటంయోవినివేదయేత్ ॥ ౧౪ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సయాతిపరమాంగతిమ్ । విమానేనార్కవర్ణేనపితృబన్ధుసమన్వితః ॥ ౧౫ ॥ స్తూయమానోవరస్త్రీభిఃపదమభ్యేతివైష్ణవమ్ । షోడశైతానియఃకుర్యాన్మహాదానానిమానవః॥ ౧౬ ॥ నతస్యపునరావృత్తిరిహలోకేనజాయతే ॥ ఇతిపఠతియఇత్థంవాసుదేవస్యపార్శ్వేససుతపితృకళత్రస్సంశృణోతీహసమ్యక్॥౧౭॥మురరిపుభవనేవైమన్దిరేచార్కలక్ష్మ్యాత్వమరపురవధూభిర్మోదతేసోఽపినిత్యమ్॥ ౧౮ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేమహాదానానుకీర్తనేమహాభూతఘటప్రదానికోనామ సప్తాశీత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

కల్పనామానుకీర్తనమ్.

మనుః ॥ కల్పమానంత్వయాప్రోక్తంమన్వన్తరయుగేషుచ। ఇదానీంకల్పనామానిసమాసాత్కథయాచ్యుత ॥ ౧ ॥ శ్రీమత్స్యః ॥ కల్పానుకీర్తనంవక్ష్యేసర్వపాపప్రణాశనమ్ । యస్యానుకీర్తనాదేవవేదపుణ్యేనయుజ్యతే ॥ ౨ ॥ ప్రథమంశ్వేతకల్పస్తుద్వితీయోనీలలోహితః। వామదేవస్తృతీయస్తుతతోరాథన్తరోఽపరః ॥ ౩ ॥ రౌరవఃపఞ్చమఃప్రోక్తష్షష్ఠోదేవఇతిస్మృతః । సప్తమోఽథబృహత్కల్పఃకన్దర్పోఽష్టమఉచ్యతే ॥ ౪ ॥ సద్యోఽథనవమఃప్రోక్తఈశానోదశమస్స్మృతః । తమఏకాదశఃప్రోక్తస్తథాసారస్వతఃపరః ॥ ౫ ॥ త్రయోదశఉదానస్తుగారుడోఽథచతుర్దశః। కౌర్మఃపఞ్చదశోజ్ఞేయఃపౌర్ణమాస్యామజాయత॥ ౬ ॥ షోడశోనారసింహస్తుసమానస్తుతతోఽపరః । ఆగ్నేయోఽష్టాదశఃప్రోక్తస్సోమకల్పస్తథాపరః ॥ ౭ ॥ మా

నవోవింశతిఃప్రోక్తస్తత్పుమానితిచాపరః । వైకుణ్ఠశ్చాపరస్తస్మాల్లక్ష్మీకల్పస్తథాప
రః ॥ ౮ ॥ చతుర్వింశతిమఃప్రోక్తస్సావిత్రీకల్పసంజ్ఞకః । పఞ్చవింశస్తతోఘోరో
వారాహస్తుతతోఽపరః ॥ ౯ ॥ సప్తవింశోఽథవైరాజోగౌరీకల్పస్తథాపరః । మ
హేశ్వరస్తథాప్రోక్తస్త్రిపురోయత్రఘాతితః ॥ ౧౦ ॥ పితృకల్పస్తథైవాన్తే
యాకుహూర్బ్రహ్మణాస్మృతా । ఇత్యేవంబ్రహ్మణోమాసస్సర్వపాతకనాశ
నః ॥ ౧౧ ॥ ఆదావేవహిమాహాత్మ్యంయస్మిన్నస్యవిధీయతే । తస్యకల్పస్యతన్నా
మవిహితంబ్రహ్మణాపురా ॥ ౧౨ ॥ సఙ్కీర్ణాస్తామసాశ్చైవ రాజసాస్సాత్వికాస్త
థా।రజస్తమోమయాస్తద్వదేతేత్రింశదుదాహృతాః॥౧౩ ॥సఙ్కీర్ణేషుసరస్వత్యా
పితౄణాంవ్యుష్టిరుచ్యతే। అగ్నేశ్శివస్యమాహాత్మ్యంతత్స్వరూపేణవర్ణ్యతే॥ ౧౪॥
రాజసేషుచమాహాత్మ్యమధికంబ్రహ్మణస్స్మృతమ్ । యస్మిన్కల్పేతుయత్ప్రోక్తం
పురాణంబ్రహ్మణాపురా ॥ ౧౫॥ తస్యతస్యతుమాహాత్మ్యంతత్స్వరూపేణవర్ణ్యతే।
సాత్వికేష్వధికంతద్వద్విష్ణోర్మాహాత్మ్యముచ్యతే ॥ ౧౬ ॥ తేష్వేవయోగసంసి
ద్ధాగమిష్యన్తిపరాంగతిమ్ । బ్రాహ్మంపాద్మమిమంయస్తుపఠేత్పర్వణిపర్వణి॥ ౧౭॥
తస్యధర్మేమతింబ్రహ్మకరోతివిపులాంశ్రియమ్ । యస్తుదద్యాదిమాన్కృత్వాహైమా
న్పర్వణిపర్వణి ॥ ౧౮ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుపురేకల్పంమునిభిఃపూజ్యతేదివి । సర్వపాపక్ష
యకరంకల్పదానంయతోభవేత్ ॥ ౧౯ ॥ మునిరూపాంస్తథాకృత్వాదద్యాతక
ల్పాన్విచక్షణః । పురాణసంహితాచేయంతవభూపమయోదితా ॥ ౨౦ ॥ సర్వ
పాపహరానిత్యమారోగ్యశ్రీఫలప్రదా । బ్రహ్మసంవత్సరశతాదేకాహంశైవముచ్య
తే ॥ ౨౧ ॥ శివవర్షశతాదేకంనిమేషంవైష్ణవంవిదుః । యదాసవిష్ణుర్జాగర్తితదిదం
చేష్టతేజగత్ ॥ ౨౨ ॥ యదాస్వపితిశాన్తాత్మాతదాసర్వంప్రలీయతే ॥ సూతః ॥
ఇత్యుక్త్వాసర్వదేవేశోమత్స్యరూపీజనార్దనః ॥ ౨౩ ॥ పశ్యతాంసర్వభూతానాంత
త్రైవాన్తరధీయత । వైవస్వతోపిభగవాన్వ్యసృజద్వివిధాఃప్రజాః ॥ ౨౪ ॥ స్వా
న్తరంపాలయామాసమార్తణ్డకులవర్ధనః । యస్యమన్వన్తరంచైతదధునాచానువర్త
తే ॥ ౨౫ ॥ పుణ్యంపవిత్రమేతద్వఃకథితంమత్స్యభాషితమ్ । పురాణంసర్వశాస్త్రా
ణాంయదేతన్మూర్ధ్నిసంస్థితమ్ ॥ ౨౬ ॥ * * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణేమత్స్యమనుసంవాదే కల్పనామానుకీర్తనంనామ
అష్టాశీత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

॥ ఏతత్పురాణవిషయానుక్రమణికా. ॥

సూతః ॥ ఏతద్వఃకథితంసర్వంయదుక్తంవిశ్వరూపిణా । మాత్స్యంపురాణ
మఖిలంధర్మకామార్థసాధనమ్॥ ౧ ॥ యత్రాదౌమనుసంవాదోబ్రహ్మాణ్డకథనంతథా।

సాఙ్ఖ్యంశారీరకంతద్వచ్చతుర్ముఖముఖోద్భవమ్ ॥ ౨ ॥ దేవాసురాణాముత్పత్తిర్మారుతోత్పత్తిరేవచ । మదనద్వాదశీతద్వల్లోకపాలాభిషేచనమ్॥ ౩ ॥ మన్వన్తరాణాముద్దేశో వైన్యరాజాభివర్ణనమ్ । సూర్యవైవస్వతోత్పత్తిర్బుధస్యాగమనంతథా ॥ ౪ ॥ పితృవంశానుకథనంశ్రాద్ధకల్పస్తథైవచ । పితృతీర్థప్రచారశ్చసోమోత్పత్తిస్తథైవచ ॥ ౫ ॥ కీర్తనంసోమవంశస్యయయాతిచరితంతథా । కార్తవీర్యస్యమాహాత్మ్యంవృష్ణివంశానుకీర్తనమ్ ॥ ౬ ॥ భృగుశాపస్తథావిష్ణోర్దైత్యశాపస్తథైవచ। కీర్తనంపురువంశస్యవంశోహౌతాశనస్తథా ॥ ౭ ॥ పురాణకీర్తనంతద్వత్క్రియాయోగస్తథైవచ । వ్రతంనక్షత్రపురుషంమార్తణ్డశయనంతథా ॥ ౮ ॥ కృష్ణాష్టమీవ్రతంతద్వద్రోహిణీచన్ద్రసంజ్ఞితమ్ । తటాకవిధిమాహాత్మ్యంపాదపోత్సవఏవచ ॥౯॥ సౌభాగ్యశయనంతద్వదగస్త్యవ్రతమేవచ । తథానన్తతృతీయాతురసకల్యాణినీతథా ॥ ౧౦ ॥ ఆర్ద్రానన్దకరీతద్వద్వ్రతంసారస్వతంపునః।సప్తమీసప్తకంతద్వద్విశోకద్వాదశీవ్రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఉపరాగాభిషేకంచసప్తమీస్నపనంపునః । భీమాఖ్యాద్వాదశీతద్వదనఙ్గశయనంతథా ॥ ౧౨ ॥ అశూన్యశయనంతద్వత్తథైవాఙ్గారకవ్రతమ్ । మేరుప్రదానందశధాగ్రహశాన్తిస్తథైవచ ॥ ౧౩ ॥ గ్రహస్వరూపకథనంతథాశివచతుర్దశీ । తథాసర్వఫలత్యాగసూర్యవారవ్రతంతథా ॥ ౧౪ ॥ సఙ్క్రాన్త్యుద్యాపనంతద్వద్విభూతిద్వాదశీవ్రతమ్ । షష్టివ్రతానాం మాహాత్మ్యంతథాస్నానవిధిక్రమః ॥ ౧౫ ॥ ప్రయాగస్యచమాహాత్మ్యంభువనస్యతుకీర్తనమ్ । ఐలాశ్రమఫలంతద్వల్లోకేద్వీపానుకీర్తనమ్ ॥ ౧౬ ॥ తథాన్తరిక్షచారంచధ్రువమాహాత్మ్యమేవచ । భువనానిసురేన్ద్రాణాంత్రిపురప్లోషణంతథా ॥ ౧౭ ॥ పితృపిణ్డదమాహాత్మ్యంమన్వన్తరవినిర్ణయః । వజ్రాఙ్గస్యచసమ్భూతిస్తారకోత్పత్తిరేవచ ॥ ౧౮ ॥ తారకాసురమాహాత్మ్యంబ్రహ్మదేవానుకీర్తనమ్ । పార్వతీసమ్భవస్తద్వత్తథాశివతపోవనమ్ ॥ ౧౯ ॥ అనఙ్గదేహదాహస్తురతిశోకస్తథైవచ । గౌరీతపోవనంతద్వద్విశ్వనాథప్రసాదనమ్ ॥ ౨౦ ॥ పార్వతీఋషిసంవాదంతథైవోద్వాహమఙ్గళమ్ । కుమారస్యతథోత్పత్తిఃకుమారవిజయస్తథా ॥ ౨౧ ॥ తారకస్యవధోఘోరోనారసింహోపవర్ణనమ్ । పద్మోద్భవవిసర్గస్తుతథైవాన్ధకఘాతనమ్ ॥ ౨౨ ॥ వారాణస్యాస్తుమాహాత్మ్యంనర్మదాయాస్తథైవచ । ప్రవరానుక్రమాస్తద్వత్పితృగాథానుకీర్తనమ్ ॥ ౨౩ ॥ తథోభయముఖీనామదానంకృష్ణాజినస్యచ ।తత్రసావిత్ర్యుపాఖ్యానంరాజధర్మస్తథైవచ ॥ ౨౪ ॥ యాత్రానిమిత్తకథనంస్వప్నమఙ్గళ్యకీర్తనమ్ । వామనస్యతుమాహాత్మ్యంతథైవాథవరాహజమ్ ॥ ౨౫ ॥ క్షీరోదమథనంతద్వత్కాలకూటాభిశాసనమ్ । దేవాసురవిమర్దశ్చవాస్తువిద్యాతథైవచ ॥ ౨౬ ॥ ప్రతిమాలక్షణంతద్వన్మణ్డపానాంచలక్షణమ్ । ప్రాసాదలక్షణంతద్వత్ప్రతిష్ఠావిధిముత్తమమ్॥ ౨౭ ॥

——• ఏతత్పురాణపఠనఫలశ్రుతిః. •——

భవిష్యరాజ్ఞాముద్దేశో మహాదానానుకీర్తనమ్ । కల్పానుకీర్తనంతద్వద్గ్రన్థానుక్రమ
ణంతథా ॥ ౨౮ ॥ ఏతత్పవిత్రమాయుష్య మేతత్కీర్తివివర్ధనమ్ । ఏతత్సర్వగుణోపే
తమేతత్కల్మషనాశనమ్ ॥ ౨౯ ॥ అస్మాత్పురాణాదపిపాదమేకంపఠేత్తుయస్సర్వవి
ముక్తపాపః । నారాయణాఖ్యంపదమేతినూనమనఙ్గవద్దివ్యసుఖానిభుఙ్క్తే ॥ ౩౦ ॥
పురాణమేతత్సకలంరహస్యంశ్రద్ధాన్వితఃపుణ్యమిదంశృణోతి । కృత్వాశ్వమేధావ
భృథంశ్రీధరాయశృణోతివా॥ ౩౧॥ శ్రావయేద్వాపిధర్మజ్ఞస్తత్ఫలంశృణుతద్విజాః।
బ్రాహ్మణోలభతేవిద్యాంక్షత్రియోలభతేమహీమ్ ॥ ౩౨ ॥ వైశ్యోధనమవాప్నో
తిశూద్రస్తుసుఖమేధతే । ఆయుష్మాన్పుత్రవాన్ధన్యోలక్ష్మీవాన్పాపవర్జితః ॥ ౩౩ ॥
శ్రుత్వాపురాణమఖిలంశత్రుభిశ్చాపరాజితః ॥ ౩౪ ॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్స్యపురాణే మత్స్యమనుసంవాదే చతుర్దశసాహస్ర్యాం
సంహితాయామేతత్పురాణానుక్రమణికాదికథనంనా
మైకోననవత్యుత్తరద్విశతతమోధ్యాయః.

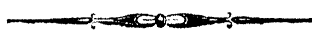
సమాప్తమిదంమత్స్యపురాణమ్.

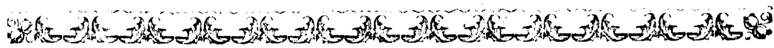
స్వస్త్యస్తు.

శ్లో॥ త్రైయ్యన్తసౌధవిలసన్నవముక్తికాన్తాసంసర్గకాఙ్క్షివిదుషఃకృపయాచ
కార। వ్యాసఃపురాణదశకేనసమాప్తకేనసోపానమార్గమతులంపృథులంమునీన్ద్రః॥ *

శ్లో॥ శ్రీవత్సవంశవిలసన్నవమౌక్తికశ్రీః పువ్వాడవేఙ్కటమణిఃపృథుకీర్తిరమ్యః॥
కాలక్రమేణశిథిలంహిపురాణజాతముద్ధర్తుమైహతయథాహరిరత్రధర్మమ్॥ *

శ్లో ॥ శ్రీమద్వేఙ్కటరాయభూసురమణిః పువ్వాడవంశోద్భవో నానాధర్మక
థావిచిత్రమతులంమాత్స్యంపురాణంమహత్ ।విద్వద్భిఃపరిశోధ్యలేఖనగతాన్దోషా
నకార్షీత్స్ఫుటంముద్రామన్దిరముద్రితంబుధజనానన్దాయధాత్రీతలే॥ * *

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్స్యపురాణసారసంగ్రహవిషయసూచిక.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్స్యపురాణసారసంగ్రహము.

మత్స్యావతారకథ - సంస్కృతము - అధ్యాయము - ౧.

శ్రీమద్రమారమణ చరణారవింద మకరంద పానానంద పరిపూర్ణహృదయారవింద దేవబృంద నిషేవితంబును, అగణ్య పుణ్యక్షేత్రతీర్థాది భరితంబును, సతత సద్ధర్మ నిష్ఠాగరిష్ఠ మునిజనశ్రేష్ఠనిలయంబును, అగు నైమిశారణ్యంబున ప్రవర్తిల్లిన దీర్ఘసత్రాంతంబున శౌనకాది మునివరులెల్ల పౌరాణికుండగు సూతునివలననేక పుణ్యపురాణాదుల వినియు దనియక యిట్లనిరి - మహాత్మా! అమృతంబెంత గ్రోలినను దృప్తిగలుగని చందంబున శ్రియఃపతి సత్కథలువినవినజవులు నిక్కుచుండు, కావున సకలచరాచరాత్మకంబగు ప్రపంచంబెట్లుబుట్టె? శ్రీవత్సుండు మత్స్యంబెత్తెరంగున నయ్యె? గౌరీపతికి భైరవత్వపురారిత్వ కపాలిత్వము లెట్లుగలిగె? వీనినిపుడు దెలియజెప్పుమని ప్రార్థించినసూతుండు ప్రీతిచేతస్కుండై వారింగనియోమునివరులారా! మీరలడిగిన యర్థంబు నెరుంగ గరతలామలకోపమానంబగు నుపాఖ్యానమును మత్స్యరూపియగు విష్ణుండే వక్కాణించియుండె. దానివివరించెదవినుడు.

పూర్వము సూర్యసుతుండగు మనువు మలయ పర్వతంబున నలువంగూర్చి కోటి వత్సరంబు లత్యుగ్రతపం బొనర్చిన నాకమలాసను డాతనికి బ్రత్యక్షుండై నీతపంబునకు మెచ్చితి వలయు వరమిచ్చెద వేడుమనిన నతండు ప్రళయకాలంబున సర్వప్రపంచంబులు నీటమునుంగుతఱి సకల భూతంబులును నాచే గాపాడబడునట్లువరంబొసంగుమని ప్రార్థించిన బ్రహ్మసమ్మతించి యవ్వరంబొసంగి యంతర్హితుడయ్యె.

అంత నారవినందనుడు పితృతర్పణము సేయుచుండనతనిదోసిట నొకచిన్నచేపపడిన దానిగని యారవిసూనుడు కరుణించి తనకమండలునందునిచె. అందదియొకయహోరాత్రంబుండి పదియారంగుళముల పొడవుంగలిగి తనకాకమండలు చాలదని మొరలిడ దానికతండు సంతసించి తత్క్షణంబ దానినెత్తి యొకమణికంబున (నీళ్లకాగున) నునిచె. అందది యొకరాతిరియుండి మూడుమూరల పొడవుగలదై యదిసగా జాలదు జచ్చెద రక్షింపుమని ప్రార్థించిన నతండు దానిగొని యొక నూతింద్రోచె. అదిసగా బట్టకుండునటుల మేను బెంచిన దాని నొకసరసిం

జేర్చె. అదియును బట్టకున్న నొక నదిని విడిచె. అదిసగా బట్టకపోయిన తుదకు సముద్రమునవిడిచె. అయిననేమి? ఆమీనము సముద్రముజొచ్చిన తోడనే జలధికల్లోలంబగునట్లు మేను బెంచి రెండు లక్షల యోజనముల ప్రమాణముగల శరీరముగలదై మరలదన్ను గాపాడమని మొరలిడియె. అందునకాతండు తనడెందంబున నాశ్చర్యంబంది యామీనముం గాంచి యిట్లనియె. ఓమత్స్యమా? ఇల నీలీలలు మున్నెన్నడును వినబడినవియును గనబడినవియునుగావు- కావున నాకుంజూడ నీవు అసురుడవో! లేక వాసుదేవుడవో! ఇంతియకాని వేరుగాదనిన నామీనంబమ్మనువుంజూచి నీవు నన్నెరింగితివని నుడివి యాతని కొకనావంజూపి యిట్లనియె. ప్రళయకాలమాసన్నమవుచున్నయది-, అపుడిప్పుడమి యంతయు వనపర్వత సహితంబుగ జలార్ణవంబున మునుంగుంగాన నక్కాలంబున నీవు జీవకోటినంతయు నీనావనెక్కించి కాపాడవలయు. పిదప యుగాదిని నీవుమనువై ప్రజలంబాలించెదవు. ఇంతియ కాదపుడు ప్రళయమారుత మీమహార్ణవమును గల్లోలము జేయుగాన నీ యోడ కదలును. ఐన నీవోడక యియ్యోడను నాశృంగంబునకు కట్టి నే మొదట నుడివినటుల భూతసముదాయంబు నేలుము.

అవాంతరప్రళయము, బ్రహ్మాండసృష్టియు - సం - అ - ౨.

అనిన మను వా మత్స్యంబుం గాంచి ప్రళయ మిక నెంతకాలమునకు సంభవించు? అట్టి లయకాలంబున నేభూతకోటిని రక్షింప నెట్లు సమర్థుడ నవుదు? నీ సంబంధంబు నాకెట్లు గలుగు? చెప్పుమని యడిగిన నా మత్స్యండిట్లనియె. ఇపుడు చాక్షుష మన్వంతరము నడుచుచున్నయది. దీని యవసాన మిది మొదలు మొదలిడినది కావున నిక నూరేండ్ల పర్యంతము తొలుత ననావృష్టిదోషంబును దత్కారణంబున క్షామంబును సంభవించు. పిదప సముద్రంబునం బుట్టెడు బడబాగ్నియు పాతాళలోకవాసియు జనార్దన స్వరూపుండునగు ఫణిపతి వక్త్రంబునుండి వెడలు నగ్నియు శూలిఫాలనేత్రాగ్నియు, నేకమై భూసారంబునంతం బీల్చి భూమిని గూర్మాకృతివలె ముద్దం గావించు. పిమ్మట నగ్నిస్వేదంబునం బుట్టెడు సంవర్తము, భీమనాదము, ద్రోణము, ఇంద్రము, వలాహకము, విద్యుత్పతాకము, శోణము, అను సప్తమేఘములు విజృంభించి యధికవృష్టిం గురియునపుడు సప్తసముద్రంబు లేకంబై పైనం జెప్పినమాడ్కి ద్రేతాగ్నులచే ముగ్ధగనున్న భూమినంతయు ముంచు. అపుడు నీవిచట మత్స్యభావంబుచే నుండుము. అపుడనంతనామక సర్పం బీనీటం దేలుచుండు. దానిచే నీ యోడను నాశృంగంబునకుగట్టుము. సూర్యచంద్రులు, నేను, సృష్టికారణుడైన బ్రహ్మ, నర్మదానది, మార్కండేయుడు, ధ్రువుడు, దేవతలు మొదలగు వారలును, వేదములు, పురాణసందోహము, విద్యలు, బీజ

ములు మొదలగునవి యును ఈ నావయందునే చేరక్షింప బడవలయునని చెప్పి యంతర్ధానము నొందిన మనువు సంతుష్టాంతరంగుండై భగవద్ధ్యానాయత్తచిత్తుండై యుండె.

అంత గొంత కాలంబునకు మత్స్యుండు వచించిన చాడ్పున లయము సంఘటిల్లిన తదాజ్ఞానుసరణి మనువు అనంతుని రజ్జువుగా గొని దానిచే నన్నావ నామీన శృంగంబునకుం గట్టి సమస్తంబును జలార్ణవంబున మునింగి యెల్లెడల గాఢాంధకారంబు వెల్లిగొని యుండుతఱి మత్స్యుని శృంగ సమీపవాసియై యుండి నమ్మత్స్యంబు నడిగిన నతనికి మత్స్యస్వరూపుండగు విష్ణుం డిప్పురాణమును జెప్పుటం బట్టి యిది మాత్స్యంబని పరంగు. అత్తెరంగెల్ల వివరించెద వినుడు.

అటులనా చేపకొమ్ము చెంత జేరి మనువు మత్స్యుంగాంచి దేవా ! స్థావరజంగమాత్మకంబగు ప్రపంచం బుత్పన్నం బగుటయు, ప్రళయ వివరణమును, వంశ వివరణమును, మన్వంతరములను, వంశానుచరితమును, భువన విస్తారమును, దానధర్మములను, శ్రాద్ధకల్పమును, వర్ణాశ్రమవిభాగములను, ఇష్టాపూర్తములను, దేవతా ప్రతిష్ఠలను, వివరించి నన్నుద్ధరింపుమని ప్రార్థించిన మత్స్యుండు తద్దయునొద్దిక చేనిట్లనియె.

ప్రళయంబున నెల్లెడల నీటివెల్లువలు వెల్లిగొని తమోమయమై యుండుతఱి నొక పరమపురుషుండు తనంతట తానే పుట్టె, కావున నతండు స్వయంభువు, ఆదిత్యుండు, బ్రహ్మ అను మొదలగు ననంత నామంబులం బరంగుచు బ్రకృతికిబరుడై యుండు. అతండు జగత్తును సృజించ నిచ్ఛాపరుడై తన వీర్యమును జలంబుల విడిచిన నందు స్వర్ణకాంతిగల యొకయండంబు పుట్టె. అట్టి గ్రుడ్డు వుట్టియు వేయు వత్సరముల పర్యంతమందు తేజోవిహీనమైయుండ నాపరమ పురుషుడు దానింజొచ్చి తన్మధ్యంబున వేడి వెలుంగై వెలిగిన నది యగ్రభాగంబునం జీలె. అందావిర్భవించిన బ్రహ్మభూనదీ పర్వతాదులను సృజించె.

బ్రహ్మచేసిన సృష్టియు, బ్రహ్మకు నాలుగు మోములు గలుగుటయు- సం - అ- 3.

అనిన మత్స్యుం గాంచి అట్టి బ్రహ్మకు నాలుగు ముఖము లెట్లు గలిగె ? అతనికి లోక పితామహుడను నామంబు రాగతం బెట్టి ? చెప్పుమన నద్దేవుం డిట్లనియె.

ఆబ్రహ్మ వదనము వలన తొలుత సకల వేదంబులును, తదంగంబులును, పురాణమీమాంసాదివిద్యలునుపుట్టె. పిదప నాబ్రహ్మకు మరీచి, అత్రి, అంగిరస్సు, పులస్త్యుడు, పులహుడు, క్రతువు, ప్రచేతస్సు, వసిష్ఠుడు, భృగువు, నారదుడు అను మానస పుత్రులును. పిమ్మట నాతని దక్షిణాంగుష్ఠమున దక్షుడును పుట్టిరి. పిదప నాభిని ధర్ముడు, హృదయంబున మన్మథుడు, భ్రూమధ్యంబున క్రోధుడు, అధరమున లోభుడు, బుద్ధివలన మోహుడు, అహంకారమువలన మనస్సు, కర్ణముల

నుండి ప్రమోదుడు, నేత్రములనుండి మృత్యువు, అగంబువలన నేకకన్యయు నాత్మవిహీనసంతానముగా జనించిరి.

అనిచెప్పిన శౌనకాదులు సూతుం జూచి బుద్ధివలన మోహాంబుజనించెనన్నను డివితివి- అహంకారంబన నెద్ది? బుద్ధియన నెద్ది? నెరింగింపుమని యడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. సత్వరజస్తమంబులను త్రిగుణంబులు గలవు. వీటి సామ్యావస్థ మూలప్రకృతియని చెలంగు; దానిని కొందరుప్రధానం బనియు అవ్యక్తంబనియు వచించెదరు - అది మిశ్రంబై యందుండి త్రిమూర్తులుద్భవిల్లి సత్వంబున విష్ణుండనియు, రజంబున బ్రహ్మయనియు, దమంబున రుద్రుండనియు పరంగిరి- అయ్యవ్యక్తతత్త్వంబువలన మహత్తత్త్వంబు, నద్దాన నహంకారంబును బొడమె- అయ్యహంకార మూలంబున శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబులను జ్ఞానేంద్రియ పంచకంబును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలను కర్మేంద్రియపంచకంబును బుట్టె. అందు జ్ఞానేంద్రియములకు క్రమముగా శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు గుణంబులుగను, కర్మేంద్రియములకు క్రమముగ, ఉత్సర్గము, ఆనందము,ఆదానము, గతి, వాకు- అనునవిక్రియలుగను ఉండు. పై యింద్రియ దశకంబునకుమనస్సు పదనకొండవదియై యుండు. ఇంద్రియ గుణంబగు శబ్దంబువలన నాకాశముపుట్టుటంబట్టి యది శబ్దగుణము మాత్రము గలది. తద్వికారంబు వలన వాయువు జనించెం గాన నది శబ్దస్పర్శ గుణంబులంగలిగి యుండు. ఆస్పర్శ తన్మాత్రంబు వలన తేజస్సు గలిగెం గావున నది శబ్దస్పర్శ రూపంబులం జెలంగు. అత్తేజో వికారంబున నుదక ముదయించుటం జేసి యది శబ్దస్పర్శ రూప రసంబులంగలిగి వెలయు. ఆరస తన్మాత్రంబువలన భూమిప్రభవించి నందున నది శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులను నైదు గుణంబులం గలిగి తక్కిన నాలుగు భూతములకన్న నెక్కుడు బలువై యుండు. ఇట్టి చతుర్వింశతి తత్త్వముల కతీతుండై పంచవింశతి తత్త్వాత్మకుండై యుండువాడు పరమాత్మ. ఇయ్యిరువదేను తత్త్వంబులంగూడి యిరువది యారవదిగా నుండునదియ శరీరము. అందు బుద్ధి కర్మగుణ యుక్తమై యుండు. ఇది యటు లుండనిండు. అమ్మనువునకు నమ్మత్స్యుడు ముందు జెప్పిన రీతిం జెప్పెద వినుండని సూతుండు మఱియు నిట్లనియె.

పైనం జెప్పబడినట్టి స్వాయంభువునకు బుట్టిన స్వాయంభువ మనువే విరాట్పురుషుడై వెలసె. అతని వెనుకటి యారుగురు మనువులును ముందురాగల సూర్యసావర్ణి మొదలగు నేడుగురు మనువులును బ్రహ్మసమానులే. సృష్టిహేతు భూతుండగు బ్రహ్మ తన హృదయంబున సావిత్రి నిడికొని సృష్టింజేయ దలంచుతఱి నతని తనువు అర్ధ పురుషాకృతిగను అర్ధనారీ రూపంబుగను అయి యాయర్ధనారీ రూపము శతరూపని యను నతి రూపవతియగు సుత యయ్యె. అది గాయత్రీ సరస్వ

త్యాది నామంబులచే బరంగు. బ్రహ్మ యమ్ముగ్ధియ సౌందర్యాతిరేకంబునకు గం
దర్ప శరాహత చేతస్కుడై యప్పడతి నెప్పుడును బొగడ దొడంగిన వసిష్ఠాదులు
దాని నెఱింగి మాకు సోదరియని మొఱలిడిరి- అయిననేమి? ఆకమల జునకెద్దియుదో
చకనుండె. అంత నాయువతి బ్రహ్మకు నమస్కరించి ప్రదక్షిణం బొనర్చుటకై దక్షి
ణదిశ కేగిన బ్రహ్మ నాయువతిని మోముద్రిప్పి జూచిన వసిష్ఠాదులు గందురనులజ్జ
చే దక్షిణపార్శ్వంబున నొక ముఖము గల్పించికొని యాలావణ్యవతి నాలోకింపదొ
డంగె. పిదప పశ్చిమదిశ కేగిన నతండు పశ్చిమంబున వేరొకవదనంబు గల్పించికొని
చూడసాగె. పిదప నాసుదతి యుత్తర దిక్కున కేగిన నా బ్రహ్మ యుత్తర ముఖ
ముం దాల్చె. ఇట్టులం జతుర్దిక్కులం జతుర్ముఖములు గలవాఁడై యక్కలువకంటిని
దిలకింప నారంభించిన నాశృంగారవతి గగనంబున కెగసిన యాబ్రహ్మ తన శిరం
బున సగా నొక వదనమును ధరించి యారమణీమణి యెందరిగినను బరికించుచు
మరీచ్యాదుల సృష్టిం గావింప ననిచి మనసిజబాణ జాలంబున కోర్వనేరక యా
నారీరత్నంబును వరించి కమలమందిరంబున నూరు వత్సరంబులు సుఖంబుననుండు
తఱి స్వాయంభువ మనువు పుట్టె.

నలువ మన్మథునకు శాపమిచ్చుట - సం - అ - ౪.

అని చెప్పిన మనువు వెఱగొంది మత్స్యం గాంచి యో భక్తవత్సలా! ఇది
యేటి విచిత్రంబు, సకల సృష్టికిం గారణభూతుండగు ప్రజాపతియ తన సుతను వ
రించునట్టి యకృత్యంబునకు లోబడందగునా? అనియడిగిన వనజనాభుం డిట్లనియె.
మహాత్ము లొనరించు కార్యంబులు దోషకృత్యంబులని దూషించిన దోషము వచ్చు.
ఆభాషామయోషాధిపు డొనరించినది దోషము కాదని వేదంబులుద్ఘోషించుచుండు
గాన దక్కువారల కెఱుంగ శక్యము గాదు. మఱియు నెచట భారతి యుండెడినో
యచట వారిజగర్భుండును, ఎచట నా పంకజాసను డుండెడినో యచట నా పంక
జేక్షణయు నుండెదరుగాని వారొండొరుల బాసి యేకాకిత్వంబున నుండరని తెలి
యుము. అటులాతఁడా కుటిలకుంతలను గూడకున్న నున్మాదియగుచుండెం గాన ద
త్సంసర్గము నింద్యంబుగాదు. అది యట్లుండనిమ్ము-అటుల నా స్రష్ట యాయొప్పుల కు
ప్పం గూడి తన కామంబు దీర్చికొని పిదప దెలివి నొంది కలువ విల్తుం దిలకించి కడు
నలిగి యిట్లు బలికె. ఓ మీనకేతనా! నీమష్టకృత్యమువలనగదా నే దెలివిం దప్పి
యాకలికిం గలియవలసె. కావున నీవు ఫాలనేత్రు కోపాగ్నిచే భస్మంబయ్యెదవు,
అని శపించిన మనసిజుడు కడు జడిసి జనకా! జనులనెల్ల నింద్రియ వ్యాపారత జి
క్కించి మగలకును మగువలకును దగులుపాటు సేయను నను నీవ పుట్టించి యట్టు
లొనర్ప నాజ్ఞ సగా నిచ్చితివి. త్వదాజ్ఞానుసరణి నేజేసినందుకు నాయందు నేర

మి లేకయ యూరక నిట్టుల దిట్టం దగునా ? ఐనను నేనటుల జపించిన పిదప మఱల దనువుం దాల్చునటుల ననుగ్రహింపుమని పలువిధంబులం బ్రార్థించిన నాసరసిజోద్భవుడు గరుణించి అట్లు నీవు దగ్ధంబై పోయినను వైవస్వత మన్వంతరంబున ధరను జనార్దనాంశచే యాదవ కులంబున నవతరించు బలరాముని తమ్ముండగు కృష్ణునకు సుతుడవై పుట్టి ప్రద్యుమ్నాఖ్యచే బఱంగి మఱి కొంతకాలంబునకు భరతవంశంబున వత్ససుతుడుగా జనించి కీర్తివడసి పిదప విద్యాధరాధిపతివై తుదకు మఱల నిప్పటి శరీరంబు నొందెదవని చెప్పె.

అని చెప్పిన ఋషులామన్మథుడు రుద్రకోపాగ్నిచే భస్మంబగుటయు, భరతవంశంబునంబుట్టుట మొదలగు కథలంజెప్పుమని వేడిన సూతుండిట్లనియె.

అట్లు బ్రహ్మ సరస్వతిం బొంది దానియందు సప్తాపత్యములను బుట్టించినవారు సర్వజ్ఞానసంపన్నులై నెగడిరి - పిదప నాబ్రహ్మ వామదేవ సనత్కుమారాది సుతులంగాంచి వామదేవుని సృష్టిగావింప నియమించిన నతండు బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య శూద్రులను, అనేక కోట్లసాధ్య గణములంబుట్టించిన స్రష్ట వామదేవుంగని జరామరణంబులులేని కోట్లకొలది సాధ్యులంబుట్టించియు వ్యర్థంబనిన నతండు సృష్టికి విముఖుండయ్యె.

అంత స్వాయంభువమనువునకు ప్రియవ్రత, ఉత్తానపాదులను నిరువురు తనయులు జనించిరి. అందుత్తానపాదునకు, అయంపత్యాది సుతులుగలిగిరి - ధ్రువునకు శిష్టియు, నతనికి రిపుచాక్షుషాదులును, చాక్షుషునకు ఊరు పురూరవాదులును, ఊరువునకు అంగుడు వేనుడు మొదలగు వారలును, వేనునకు బృథుచక్రవర్తియు బృథువునకు హవిర్ధానాదులును హవిర్ధానునకు ప్రాచీనబర్హిస్సు మొదలగువారలును, ప్రాచీన బర్హిస్సునకు ప్రాచేతసులును, ప్రాచేతసదశకంబునకు దక్షుడును, దక్షునకు అనంత భద్రవతులునుగలిగిరి. మఱియు నాదక్షుడు రెండుమూడు నాలుగు మొదలగు పాదంబులును ఉలూకవ్యాఘ్రశ్వానసూకర ఉష్ట్రము మొదలగు వికారముఖంబులుంగల దేవదానవమనుష్యాదుల బెక్కండ్రంబుట్టించె.

దక్షసృష్ట్యాదివివరణము - సం - అ - ౫.

మఱియు దక్షుడు ప్రాచేతసులకుబుట్టక పూర్వము స్మరణమాత్రంబునను, దర్శనమాత్రంబునను, స్పర్శమాత్రంబునను, కోట్లకొలది సంతానము గలుగుచుండెంగాని మిథున సంయోగంబున సంతానాపేక్షయుండనందున దక్షునకుయేబదివేల సుతులు గలిగి జనుల సృజింపబూనిన నారదుడు వారల కడకేగి మీరెల్లనీతీరున సృష్టిసేయదొడంగిన మీరు సృజించెడు ప్రజలంబట్టి భూమి చాలెడినో చాలదో,

కావునదొలుత భూప్రమాణము నెఱింగిపిదప సృజింపుడని చెప్పిన వారలాతని వాక్యపద్ధతి భూప్రమాణ మరయనేగి సముద్రంబుంజొచ్చునది చాడ్పున మఱలదిరుగనైరి - అంతదక్షుడు వేరు సహస్రసుతులంగనిన నారదుడు వారలనగా భూ విస్తీర్ణము దెలిసికొనుటకును దమయన్నల జాడ నెఱుంగుటకును, అనిచినవారలు నగావారియన్నల దారిపోయిరి కాని మఱలరైరి. కావుననే యీలోకంబున దేశాంతర్గతులగు నన్నలను వెతకుటకు దమ్ములు చనిన నశుభంబుగలుగునను పద్ధతి యాచరణీయంబై యున్నది. పిదప దక్షుడు వైరిణియందు నఱువది కన్యలంగని వారల ధర్ముడు కశ్యపుడు, చంద్రుడు మొదలగువారికిచ్చి బరిణయ మొనరించె. అందుధర్ముని సతులలో విశ్వయనుదానికి విశ్వే దేవతలును, సాధ్యకు సాధ్యులును, మరుత్వతికి మరుత్వంతులును, వసువుకు వసువులును, భానుకు భానవులును, ముహూర్తకు ముహూర్తములును, రేవకు ఘోషులును, జామికి నాగవీధ్యులును, బుట్టిరి. అందు వసువులు, ఆపుడు, ధ్రువుడు, సోముడు, ధరుడు, అనిలుడు, అనలుడు, ప్రత్యూషుడు, ప్రభాసుడు, అన, అష్టవసువులు. వీరిలో ప్రభాసుసుతుండగు విశ్వకర్మ శిల్పవిద్యానిపుణుడై వెలసె. ఆధర్మునిసంతతియందే, అజైకపాదుడు, అహిర్బుధ్న్యుడు, విరూపాక్షుడు, రైవతుడు, హర్యశ్వుడు, బహురూపుడు, ప్రబలుడు, సావిత్రుడు, జయంతుడు, పినాకి, అపరాజితుడు, అను నేకాదశరుద్రులు వుట్టి యెనుబదికోట్ల బలముం గలిగి దిక్పాలుంగా పాడుచుండెదరు.

కశ్యపసంతతి - సం - అ - ౬.

ఇక గశ్యపుభార్యలలో నదితికి జాక్షుష మన్వంతరమున దేవతలుగానున్న వారలు వైవస్వతమన్వంతరమున, ఇంద్రుడు, ధాత, భగుడు, త్వష్ట, మిత్రుడు, వరుణుడు, యముడు, వివస్వంతుడు, సవిత, పూషుడు, అంశుమంతుడు, విష్ణువు, అన ద్వాదశాదిత్యులుగలిగిరి - దితికిహిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షులు జనించిరి. అందుహిరణ్యకశిపునకు ప్రహ్లాదాదులును, ప్రహ్లాదునకు శిబి, విరోచనాదులును, విరోచనునకు బలియు, బలికి బాణాదిపుత్రశతంబును బొడమిరి. ఈబాణుడు సహస్రకరములం గలవాడై శివునారాధించి తత్సమానపదవినుండె. హిరణ్యాక్షునకు దుర్ధరాదులు గలిగిరి. వారి సంతానంబు డెబ్బదేడుకోట్లకొలదిగలదై లోకంబంతయు వ్యాపించె. కశ్యపుమూడవభార్యయగు దనువుకు, విప్రచిత్తి, మరీచి, మయుడు, తారకుడు, స్వర్భానుడు, వృషపర్వుడు మొదలగు నూర్వురు కొమరులుద్భవిల్లిరి. అందు విప్రచిత్తికి సైంహికేయుడును, సర్భానునకు శచియు, మయునకు ఉపధ, మండోదరి, కుహువులును, వృషపర్వునకు శర్మిష్ఠ చంద్రలును, మరీచికి పౌలోమకాలకేయులును ప్రభవించిరి. వీరిలో పౌలోమకాలకేయులఱువదివేల సంఖ్యగలవారై హిరణ్య గ

ర్భువరప్రభావంబున హిరణ్యపురమున గండుమీరియుండ బాండవ మధ్యముండగు గాండీవి వీరలనెల్లం జెండాడె. వినతకు అరుణుడును, గరుడుడును సౌదామినియను కన్నియయు గలిగిరి. అందు అరుణునకు సంపాతి జటాయువులు బుట్టిరి. వీరిసంతతి యేగృధ్రంబులు - కద్రువకును, సురసకును సర్పంబులు జనించె. ఈసర్పంబుల జనమేజయుడు సర్పయాగంబున నశింపజేసె. (కాకున్న నీలోకంబంతయు సర్పమయమై యిప్పటికన్న నెక్కుడు బాధవాటిల్లు) ఇక గశ్యపునితక్కు భార్యలకు, కిన్నెర గంధర్వ యక్షరాక్షస వృక్షులతా గుల్మాదులు జనించె. మఱియు గశ్యపు తేజంబునదితికి నలువది తొమ్మండ్రు మరుత్తులుపుట్టిరి.

మరుత్తులజననము - సం - అ - ౭.

అనినమునులచ్చరువంది సూతుంజూచి దైత్యులమాతయగుదితికిబుట్టినమరుత్తులు దేవతలలో నెట్లుగలిసిరి? దాని వివరింపుమని వేడిన నతండిట్లనియె. దితి తన సుతులగు దైత్యులకు దేవతలవలన నపజయంబు గలుగుటకు జింతించి తపంబొనరింపుచుండ వసిష్ఠాదు లవ్వనితను మదన ద్వాదశీవ్రతము సలుపునటులంజేసిరి - అవ్వ్రతము సేయుతెఱంగెట్లన్న - చైత్రమాస శుక్లపక్షంబున ద్వాదశినాడు నియతిచేనుండి యొకవ్రణ్మయపాత్ర నలంకరించి, ఫలేక్షుఖండాదుల దానమొంచి విధిపూర్వకముగ బూజించి వివిధభక్ష్య నైవేద్యంబుల సమర్పింపవలయు - మఱియు నొక రాగి ప్రాతయందు గుడమునుంచి యావ్రణ్మయకలశంబు పైనిడవలయు. ఆ పాత్రాంతర్గతగుడంబుపై కదళీపత్రంబునునిచి కనకాకృతిగల మదనుని దద్వామభాగంబున రతీదేవిని స్థాపించి విధి పూజలంజేయవలయు. అట్లు జేయంజాలరేని మదనకేశవు లనేకాకృతిగ నొనర్చియైన నవ్విష్ణుని మన్మథనామంబులచే బూజింపవలయు.మఱియునావ్రతమాచరించువారా ద్వాదశీదినంబున నిరాహారతనుండి త్రయోదశీదినంబున శక్తికొలది హరిపూజం జేయవలయు. ఇట్లు బదమూడు శుక్ల ద్వాదశులు వ్రతముసలిపి పదమూడవ ద్వాదశిని ఘృతధేను శయ్యాదానంబు లొసంగవలయు. పిదప నొక పత్నీయుక్తుడగు సద్బ్రాహ్మణునకు మన్మథ ప్రీతిగా నాబంగరు ప్రతిమ నిచ్చి తత్ప్రతిమాదక్షిణగా నొక తెల్లయావు నివ్వందగు. పిదప దెల్లనుప్పులను ఆవునెయ్యి క్షీరాన్నము, వీటిని మదన ప్రీతిగా హోమము సేసి శక్తికొలది బ్రాహ్మణ భోజనాదు లొసంగవలయు. ఇట్లు జేసిన నీలోకంబున బెక్కండ్రు పుత్రులం బడసి సుఖించుటయ గాక యంత్యంబున విష్ణు సాలోక్య పదవిం గను.

ఇట్టివ్రతమును సలిపి దితిధన్యయై యుండ గశ్యపుడా మగువ కడకేతెంచిన నతనిగాంచి దితి దేవతలం బరిభవింప సమర్థుండగు నొక కొడుకు నాకు బుట్టునట్టులనను గ్రహింపు మనిన నతండు నీకోరినట్టుల నిపుడు ఆపస్తంబుడు పుత్రేష్టిని

జేయించి నీసునోవాంఛితంబుమాడ్కి జేయునని చెప్పి చనియె. అంత నాపస్తంబుడు పుత్రేష్టిని జేయుచో నింద్రుని జయించునట్టి సుతుని పొందుమని శుభాశీర్వాదం బొనర్చిన నాఫలంబునను గశ్యపు తేజంబునను దితి గర్భము దాల్చె. ఆసమయమున గశ్యపుడు దితికడ కరుగుదెంచి యో తరుణీ! నీవు దాల్చిన గర్భమునూరేండ్లు కాపాడితివేని పరాక్రమ వంతుండగు సుతుడు జనించు గావున నీవతి జాగరూకత నీగర్భమును గాపాడవలయు. ఎట్లన్న. సంధ్యాకాలంబున భుజించుటయు నొక చోటనే కూర్చొని యుండుటయు చెట్టునీడం జనుటయు, రోలు రోకలి మొదలగు వానిపై కూర్చుండుట యు, నీళ్ల దొంగిచూచుటయు, పాడిండ్ల కేగుటయు, పుట్టలపైకూర్చుండుటయు, చింతాభరితయై యుండుటయు, గోళ్లచేనేని బూడిదె బొగ్గులచేనేని భూమినిగీచుటయు, ఎపుడును శయ్యంజేరి యుండుటయు, అలసటగలుగునటుల సంచరించుటయు, ఊముక, బొగ్గులు, బూడిదె, ఎముకలు, పుర్రెలు, వీటిపైకూర్చుండుటయు, కలహము సేయుటయు,శరీరమును గదలించుటయు, వెంట్రుకల విరియబోసికొని యుండుటయు, అపరిశుద్ధముగానుండుటయు, పశ్చిమోత్తరముల శిరంబునిడిపరుండుటయు, వస్త్రిము లేకయుండుటయు, తడికాళ్ల చేనుండుటయు,అశుభ వాక్కుల బలుకుటయు, వీటినివర్జించి గురుశుశ్రూష సేయుచు నోషధిమిశ్రితోష్ణోదక స్నానం బొనర్చుచు వాస్తుపూజ సేయుచు గర్భిణి స్త్రీ యుండవలయు. నీ వీరీతియ యుండ వేని నీగర్భంబు పతనం బగునని చెప్పి నిజేచ్ఛం జనియె.

పిదప దితి పతివాక్యానుసరణి వ్రతమునలుపుచుండ నింద్రుండా తన్విగర్భంబును భేదింప గడంగి శుశ్రూష జేయు నెపంబున దితికడ కేగుదెంచి కడువినయంబునం బ్రవర్తింపుచు నాయమ దురాచారం బొనర్చిన తత్క్షణంబ గర్భంబు ఛేదింప సమయము నన్వేషించుచుండె. అంత నాదితి కడుపరిశుద్ధత దొంబది తొమ్మిదేండ్లు పదునకొండు మాసములు ఇరువదేడు దినము లుండి నాపతిచెప్పిన వ్రత కాలము గడిచెంగదా? ఇక మూడుదినము లున్నవి, నేనిన్నాళ్లు క్రమంబుగ నుంటినని యుబ్బిమైమఱచి దివాకాలంబుననే పాదశౌచ మొనరింపక శయ్యంజేరి వెంట్రుకల విరియ బోసికొన్ని నిద్రించె. అట్టి యశుచి సమయాసన్నమున కింద్రు డెదమెచ్చి దితిగర్భముం జొచ్చి తద్గర్భస్థుని నేడు ఖండములుగ ఖండించె. అందునంజేసి యయ్యేడు ఖండము లేడ్వసాగిన నింద్రుండు వారల నెంత వారించిన వారలేడుపు లుడుగకున్న నతండా యేడుతునియలను మఱల నొక్కొక్కదాని నేడేడు ఖండములం జేసె. ఐన నానలువది తొమ్మిది తునకలు చావక యేడ్వసాగిన నింద్రుం డదియంతయు మదన ద్వాదశీవ్రతఫల పరిపాకంబని నిజదివ్య దృష్టి నెఱింగి వారిగొని దితి నాదరించి దితిసయితము నాకంబున కేగె. అన్నలువది తొమ్మండ్రు, (మారుదః అనగా

నేక్ష్వవద్దు.) అను కారణంబున మారుతులనియు మరుత్తులనియు బఱంగి దానవమై త్రిలోక దేవాళింగూడి నాకవాసులై యజ్ఞ హవిర్భాగ భోక్తలై యున్నారలు.

పృథ్వ్యాదిరాజ్యాభిషేకము - స - అ - ౮.

అనిచెప్పినసూతుంజూచిమునులు పౌరాణికోత్తమా ! ఆది సర్గ వివరణముం జెప్పితివి. అందు ప్రభువులుగానున్న వారల నెఱుంగింపుమనిన నాతండు వారలకి ట్లనియె.

స్రష్టయట్టుల సృష్టింజేసి భూమికి బృథుచక్రవర్తిని, ఓషధీయజ్ఞ వ్రతనక్షత్రాదులకు జంద్రుని, ఉదకమునకు వరుణిని, ధనమునకును యక్షులకును గుబేరుని, ద్వాదశాదిత్యులకు విష్ణుని, వసువులకగ్నిని, ప్రజాపతులకు దక్షుని, దేవతలకు శక్రుని, దైత్యదానవులకు బ్రహ్లాదుని, పితరులకు యముని, పిశాచరక్షఃపశుభూత యక్షబేతాళములకు శివుని, పర్వతములకు హిమవంతుని, నదులకు సముద్రుని, గంధర్వవిద్యాధరకిన్నరులకుజిత్రరథుని, సర్పములకువాసుకిని, దిగ్గజంబులకైరావతంబును, పక్షులకు గరుత్మంతుని, హయములకు నుచ్చైశ్శ్రవస్సును, మృగములకుసింహంబును, వనస్పతులకు బ్లక్షంబును,తూర్పుదిక్కునకు సుధర్ముని,దక్షిణదిశకు శంఖపదుని, పశ్చిమమునకు సుకేతుమంతుని, ఉత్తరమునకుహిరణ్యరోముని, అధిపులుగనేర్పఱిచె. వీర లేయిపుడయ్యె యధికారంబులంగలిగి యుందురు. అందుగడపటి నలువురే చాక్షుషమన్వంతరానంతరము వైవస్వతమన్వంతరంబున బృథుచక్రవర్తిని భూమీపతిగా నభిషేచన మొనర్చెదరు.

మన్వంతరవివరణము - స - అ - ౯.

అనిచెప్పిన మత్స్యుంగాంచి మనువు మన్వంతరముల వివరణమును జెప్పుమని వేడిన మత్స్యుండు సంగ్రహముగ జెప్పెదవినుమని యిట్లనియె.

స్వాయంభువమన్వంతరంబున యాములను దేవతలును మరీచ్యాదిసప్తర్షులును, అగ్నీధ్రుడు మొదలగుమను పుత్రులును, స్వారోచిషమన్వంతరంబున దుషితులు దేవతలుగను, దత్తాది సప్తర్షులును, నభస్సుమొదలగుమను పుత్రులును, ఉత్తమ మన్వంతరంబున భానవులు దేవతలుగను, కౌకరండ్యాది సప్తర్షులును, ఇషాదిమను పుత్రులును, తామసమన్వంతరంబున సాధ్యులు దేవతలుగను, కవ్యాదిసప్తర్షులును, అకల్మషాదిమనుపుత్రులును, రైవతమన్వంతరంబున భూతరజులు దేవతలుగను దేవబాహ్వాదిసప్తర్షులును, అరుణాదిమను పుత్రులును, చాక్షుషమన్వంతరంబున లేఖులు దేవతలుగను, భృగ్వాదిసప్తర్షులును, ఊరువాదిమను పుత్రులును, వెలసిరి;

ఇంకరాగలవైవస్వత మన్వంతరంబున సాధ్యాది దేవగణంబులును, అత్ర్యాదిసప్తర్షులును, ఇక్ష్వాక్వాదిమనుపుత్రులును, తక్కు మన్వంతర ములయందు వీరలే వేరు నామంబుల భాసిల్లెదరు.

భూమికిపృథ్వియను పేరువచ్చుటయుభూమిగోవగుటయు - స - అ - ౧౦.

అని చెప్పినవిని మునులు సూతుంగాంచి యిద్ధచరిత్రా! గోరూపంబగు నిద్ధరకు బృథ్వియను నామంబెట్లుగలిగె? తెలియంబలుకుమని ప్రార్థించిన నతండిట్లనియె. తొల్లిస్వాయంభువ వంశంబునంబుట్టిన అంగుడను వానికి దుర్ముఖసునీథయను రెండుపేళ్లచే వెలయు మృత్యువు సుతయందు వేనుడను పుత్రుడుగ్గలిగి కడు దుర్మార్గుడై పరదారల బరిభవింపుచుండ సైరింపక విప్రులెల్ల వానిబట్టికట్టి మథించినవానివామపార్శ్వంబునుండి మ్లేచ్ఛులుపుట్టిరి. దక్షిణహస్తంబునుండి పృథురోముడను సుతుడుజనించె. ఆపృథురోమునకు బృథువుగలిగిహరిపూజాపరుడై విష్ణువలన సర్వప్రభుత్వమును వడసి విప్రులచే రాజ్యాభిషేచనముంగొని భూమియందెచ్చటచూచినను సారములేక ఆచారములుచెడి స్వాధ్యాయాది పఠన వర్జితంబగు భూమింగాంచి కోపగిల్లి చేతధనువుంబూని భూమిని గాల్పంగమకించిన పుడమి గడగడవడంకి యొకగోవైపరువు లిడందొడంగె. ఐనను బృథువుదాని వెన్నంటియెందు జనినను విడువకున్నం దుదకు నాగోవునిలిచి పృథువుంగాంచి నన్నేల నలజడపెట్టెదవు? నీకేమి కావలయునో కోరుమిచ్చెదనన్నిన బృథువు ధరాగోవుంజూచి సకలప్రాణులు బ్రతికియుండుట కాధారంబెద్దియో దాని నిమ్మనియడిగె. అందునకాయావు నాపాలు పితుకమని చెప్పిన సంతసించి స్వాయంభువునివత్సంబుగాగొని తనదోసిట పాలుపితికినదానినుండియన్నముపుట్టి సర్వజీవకోటికి నాధారభూతమయినయది. ఇదిగని ఋషులు తమకాధారము లేదనివచ్చిరి. వారిలోబృహస్పతి, చంద్రునివత్సముగను, వేదములంబాత్రగనుగొని పితకగాదపోరసంబుజనించె. మాకునేమియులేదని వగచి దేవతలు ఇంద్రునివత్సముగనిడి మైత్రునిచేస్వర్ణపాత్రయందు బితికించిన బలము గలిగె. దీనిజూచిపితరులకుగాను, అంతకుడు యముని దూడగాగొని రజితపాత్రంబితికిన స్వధారసముపుట్టె; దానింగాంచిసర్పములుప్పొంగి తక్షకుని వత్సగానిడి ప్రవాళ పాత్రయందు ధృతరాష్ట్రుడను సర్పముచే బితికించిన విషముత్పన్నంబయ్యె. పిదపరాక్షసులు విరోచనుని దూడగానిడి అయస్పాత్రను విమూర్ధునిచే బితికించినమాయజనించె. పిమ్మటయక్షులు కుబేరుని దూడగానిడి మృణ్మయపాత్రలోబితికిన అంతర్ధానముసంభవించె. ఆవెనుక ప్రేతములు సుమాలిని వత్సముగానిడి రౌప్యనాభునిచే బితికించిన రక్తముత్పన్నంబయ్యె. పిదప గంధర్వులు చిత్రరథునివత్సంబుగాగొని వసురుచిచే బితికించినగానవేదముడ

యుంచె. పర్వతములు హిమవంతుని వత్సముగా నిడి మేరువుచే బితికించిన నోషధు లుపుట్టె. తుదకు వృక్షములు పితికిన నవి ఛేదింపబడి వేలు స్థలంబున నాటంబడె నేని మఱల జిగురించు సారమును పొందె. ఇటుల నాగోవు యెల్లవారల యుల్లంబుల కుల్లాసము కొల్ల గొల్పి మఱల ధరాకృతి బూనె. అట్టి గోరూపయగు ధరను బృథుచక్రవర్తి బితికెంగాన నది పృథ్వి యనం బఱంగె. దానంజేసి దాని నేలువారలెల్లం బార్థివులని పేరొ్కందురు.

సూర్యవంశవివరణము. స - అ - ౧౧.

ఇట్లు వక్కాణించిన సూతుంజూచి ఋషులు సూర్యచంద్రుల వంశవివరణమును జెప్పుమని యడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. కశ్యపునకు నదితియందు సూర్యుడుపుట్టె. ఆసూర్యుని ముగ్గురు భార్యలలో రాజ్ఞియనుదానికి రైవతుడును, ప్రభయనుదానికి ప్రభాతుడును, సంజ్ఞ యనుదానికి మనుయములనునిరువురు సుతులును, యమునయను సుతయుజనించిరి. పిదపసంజ్ఞ తనశరీరమునుండి ఛాయయను వనితను బుట్టించిననది సంజ్ఞంజూచిన న్నేలబుట్టించితివి ? నే జేయందగు పనియెయ్యది ? చెప్పుమనియడిగిన సంజ్ఞ దానిం గాంచి నీవు నామాఱుగా నాభర్తయొద్ద నీవే నేనను భావము పుట్టించి యుండి నాబిడ్డల నందఱ గారాబంబున గాపాడుచుండుమని చెప్పి నిజేచ్ఛంజనియె. అంత నాఛాయకు సూర్యునితేజంబువలన సావర్ణి మనువు శనియనుకొమరులును, తపతి, విష్టియను గన్యలును గలిగిరి. కావున నాఛాయ తనబిడ్డలయందుంచిన వాత్సల్యము సంజ్ఞకొమరులయం దుంచకుండిన యముడది తెలిసికొని యాఛాయను దన యెడమకాలందన్నె. అందున కాయమ కోపించి యతనిపాదంబున గీటకంబులుపడి రక్తముగాఱునట్టులం దిట్టె. ఈశాపంబందు యముడు తండ్రికడకేగి తండ్రీ! నాయన్న యెంతవలదని చెప్పినను వినక నాజనని నాకాలంబు రుగులు వడునట్లుశపించినది. ఈసతి సుతులయెడ సమాన వాత్సల్యము లేకుండుట జూడ నీయమ మాజనని కాదని తోచుచున్నదనెను. అందునకు సూర్యుడు సేయునది లేక నీకర్మంబుకొలదివచ్చిన శాపం బనుభవింపకతీరదు. ఐనను నీపాదంబుననుండు పురుగులు భక్షించుటకై యొక కుక్కుటంబు నిచ్చెదననిన యముడు దానింగైకొని గోకర్ణక్షేత్రంబునకేగియందు శివుంగూర్చి కోటివత్సరంబులు నిష్ఠుర తపంబు సలిపి యాపశుపతిని మెప్పించి తాను లోకాధిపతియు పితృదేవాధిపతియు ధర్మపరి శీలకుండును అగునట్లువరంబు వడసె.

అంత సూర్యుడు ఛాయయొక్క చేష్టలచే నది సంజ్ఞకాదని యెఱింగి సంజ్ఞాజనకుండగు త్వష్టపాలికేగి తనసతివృత్తాంతం బడిగిన నతం డిట్లనియె. సంజ్ఞ నీ

తేజంబునకు సహింపనేరక నాయొద్ది కేతెంచిన బెద్దకాలమాడువారు పుట్టినింట నుండం దగదని చెప్పి నేననుపగా నదినీవేడిమి కోడి భూమిని మేరుపర్వత సమీపంబున నశ్వాకృతి బూని తపంబు సేయుచున్నది. కావున నీవు నాపై కోపగించకున్న నీ తేజము నొరచెదనని చెప్పి యతని సమ్మతిగొని యతని తేజము నొరచి యందు బుట్టిన రజంబుచే విష్ణునకు జక్రంబును శివునకు త్రిశూలంబును ఇంద్రునకు వజ్రాయుధంబును జేసి యిచ్చె. అంత దివాకరుడు సౌమ్యరూపుడై సంజ్ఞ తప మొనరించు తలంబున కేగి తాను అశ్వాకృతిబూని గోడిగయైయున్న సంజ్ఞముఖము నాఘ్రాణించిన దాని నాసికారంధ్రములనుండి యశ్వినీ దేవతలు జనించిరి. పిదప సూర్యుడును సంజ్ఞయు నిజరూపములం దాల్చి నిజస్థానంబున కరిగిరి. సూర్యుని సంతానములో వైవస్వతుడు మనువయ్యె. యముడు పితృపతి యయ్యె. శని గ్రహసామ్యంబు నొందె. యమునాతపతులు నదులైరి. విష్టి మహాపుణ్య కాలమయ్యె. సావర్ణియిక మనువు కాగలడు.

సూర్యవంశజుడగు ఇళునకు స్త్రీరూపము గలుగుట.

పై వైవస్వతునకు, ఇళుడు, ఇక్ష్వాకుడు, మొదలగు పుత్రులు పుట్టిరి. అందు జ్యేష్ఠుండగు ఇళుని రాజ్యాభిషిక్తుం గావించి తండ్రివనంబున కేగె. ఇళుడు కడుబల పరాక్రమ వంతుడై దిగ్విజయము చేయబూని సమస్త దేశంబులు ద్వీపములు మొదలగువాని నెల్లం దిరిగి వనపర్వతాదులం సంచరింపుచు శరవణమను శంకరుని యుద్యాన వని కరిగె. అందు సదాశివుడు గౌరీయుతుడై క్రీడించుచుండుటంజేసి యత్తలంబున దశయోజనముల వలయము లోపలికి వచ్చెడు నే పురుషజంతువేని స్త్రీరూప మొందునట్లు వచించియుండె. దీని దెలియక యామానవనాయకు డావనముజొచ్చి తనగుఱ్ఱము సయితము స్త్రీత్వము నొంది యసమాన రూపలావణ్యాది విశేషంబులం దేలుచు బూర్వ స్మరణను మఱచి తనలో దాను నేనెవ్వానిసుతను ? ఇవ్వనంబున కేల వచ్చితి ? నావిభు డెవ్వండు ? అనితలపోయుచు విహరించుతఱి జంద్ర సుతుండగు బుధుడా సమీపాశ్రమ వాసి యగుటచే బువ్వులకై వచ్చి యవ్వనిత నీక్షించి పువ్వువిలుకాని చిక్కులంజిక్కి యక్కలికి జాడల తనదివ్యదృష్టి నెఱింగి దాని డగ్గరి యయ్యిళ తనసతియను భావము దానికిదోచునట్లు బిగ్గరనిట్లనియె. ఓయిందుముఖీ ! నీవీచందంబున మందిరంబునువదలి గృహకృత్యంబులమాని యింత తడవిక్కడ నొక్కతియ యుండందగదు. ఇంతకును, ఇది సంధ్యాకాలముగాన వనవిహార సమయముకాదు. అనిన నావనజనేత్రియాతని గాంచి యోసుందరాకారా ! ఔనౌను, నను నేమఱచియుంటిని, ఐనను నీవెవ్వండవు? నేనెవ్వతెను? చెప్పుమనియడిగిన నతండిట్లనియె. నీవుయిళ నేకాముక నామధేయుండగు బు

ధుడను తేజోవంతునకు బుట్టినవాఁడను. మజ్జనకుఁడు ద్విజపతియై వెలయు. కావున నీవిం కదడవు సేయ నేల రమ్మనిన నమ్ముద్దుగుమ్మ యాతని వెంటనరిగి సర్వాలంకార భూషితమగు నాతనిమందిరంబును గాంచి తన డెందంబున నానందించి ఆహా ! నా పూర్వకృతపుణ్యమేమందు ? నాకెట్టియుత్కృష్టభవనంబబ్బె ? నేనెంతటి యైశ్వర్యవంతనైతి ? ఇవియన్నియు గాక నాసౌందర్యము నతిక్రమించు మగనింగంటినని తలంచి యాబుధుని సతియై యతని గూడివలుగతుల రతిక్రీడలందేలుచుండె.

ఇక్ష్వాకుప్రభృతులిళుని వెదకుట - స - అ - ౧౨.

అంత నాయిళుని సోదరులగు నిక్ష్వాకుప్రభృతులు తమయన్న దిగ్విజయార్థమేగి పురంబునకు మఱలి రాకుండుటకు గడుదిగులొంది యాతని నెల్లదిక్కుల నరసి తుదకు శరవణసమీపంబున కేతెంచి యచ్చట నొకగోడిగం గాంచి దాని నలంకరించిన భూషణంబులచే నదితమయగ్రజు హయముగా నెఱింగి యది తొలుత ఘోటకముగానుండి యిపుడు ఘోటియై యుండుటకు గారణము దెలియనేరక తమకులగురుండగు వసిష్ఠునడిగిన నతండు తనదివ్యదృష్టిచే నంతయు నెఱింగి యిళుఁడు శరవణముజొచ్చి పార్వతివాక్యానుసరణి స్త్రీత్వము నొందుట మొదలగు వానిం జెప్పె. అప్పుడా యిక్ష్వాకు ప్రభృతులు గౌరీసమేతుఁడై యుండు పురారికడకేగి యద్దేవు బహువిధంబుల వినుతించి తమయన్నకు మఱల బురుషత్వము గలుగనట్టుల ననుగ్రహింపుమని ప్రార్థించిన నతండు కరుణించి యిక్ష్వాకుఁడు మదర్పితంబుగ నొకయశ్వమేధయాగ మొనరించెనేని నిళకింపురుషుఁ డగునని యానతినొసంగె. తదాజ్ఞానుసరణి నిక్ష్వాకుఁడశ్వమేధముం జేసిన దత్ఫలంబున నిళకునొకమాసము పురుషత్వంబును, ఒకమాసము స్త్రీత్వంబును గలుగుచుండె. అట్టి స్త్రీత్వంబున బుధునకు బురూరవుఁడను సుతుం గనియె. పురుషత్వంబున సుద్యుమ్నుఁడన బఱంగి ఉత్కలుఁడు, గయుఁడు, హరితాశ్వుఁడు, అనముగ్గురు తనయులం గాంచె. పైపురూరవుఁడు సూర్యచంద్రవంశంబుల రెంటికిని దీపకుఁడై ప్రతిష్ఠానపురమేలె. ఉత్కలాదులును, ఇక్ష్వాక్వాదులును తక్కు దేశంబులం బాలించిరి. ఇట్లొనర్చి యయ్యిళుఁడు తపంబునకరిగె. అతనింబట్టియే యతనిరాజ్యము యిళావృతవర్షమనంబఱగె. మఱియు నీసూర్యాన్వయంబున నిక్ష్వాకుని సంతతిలో నిరువదిరెండవవాఁడగు మాంధాత, ముప్పదవవాఁడగు హరిశ్చంద్రుండు, ముప్పది నాలవవాఁడగు సగరుఁడు, ముప్పదెనిమిదవ వాఁడగు భగీరథుఁడు, నలువదియవ వాఁడగు అంబరీషుఁడు, నలువది తొమ్మిదవవాఁడగు రఘువు ఏబదినాలవవాఁడగు దశరథుఁడు, ఏబదేనవవాఁడగు శ్రీరాములు, అఱువదియవవాఁడగు నళుఁడు కడుప్రసిద్ధిం గాంచిరి. వారిలో భగీరథుఁడే గంగను భూమికి దెచ్చినవాఁడు. దశరథునకు నారాయణుఁడు రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులన నలువురు సుతులుగా

జనించె. అందురాముడు లోకకంటకుడగు రావణుంజంపి లోకోపకారమొనర్చె. ఆచరిత్రము నంతయు వాల్మీకివిస్తరించియుండు.

పితృవంశవివరణము స - అ - ౧౩.

అంతమనువు మత్స్యంగాంచి దేవా! పితృవంశమునుసూర్యచంద్రులు శ్రాద్ధదేవతలుగా నుండుటయు వివరింపుమని యడిగిన నతండిట్లనియె. పితృదేవతలెల్ల నేడుగణములుగా నుందురు. అందు మూడుగణములు శరీరములు లేకయు నాలుగుగణములు శరీరములతోటి నుందురు. వారిలో శరీరము లేనివారు వైరాజులని పఱంగుచు దేవపూజ్యులై యోగభ్రష్టులై బ్రహ్మాదినాంత్యంబునబ్రహ్మవేత్తలుగాజనించి పూర్వస్మృతినొంది నుత్తమ పదవిబడయుదురు. కానయోగులనే శ్రాద్ధనిమంత్రణ చెప్పవలయు. ఈపితరులకు మేనయను మానస కన్యగలిగి హిమవంతునిభార్యయయ్యె. ఆమేనకకు మైనాకుడను సుతుడుజనించె. ఆమయినాకునకు క్రౌంచుడను తనయుడుగలిగి క్రౌంచద్వీప మాపేరబఱంగుటకుగారణభూతుడయ్యె. మఱియునామేనకకు ఉమ, ఏకపర్ణ, అపర్ణ, అనముగ్వురు కూతుండ్లుగలిగిరి. వారల క్రమముగా రుద్రుడు, భృగువు, జైగిషవ్యుడు, పరిణయంబందిరి.

అనిచెప్పిన సూతుంజూచిమునులు రుద్రాణి తొలుత దక్షకన్యగాబుట్టియుండె. ఇపుడు హిమవంతునకుగూతురెట్లయ్యె? దక్షుడు రుద్రునకేమిద్రోహముచేసె? తెలియంజెప్పుమనియడిగిన నతండు వారలకిట్లనియె. తొల్లి దక్షుండొక యజ్ఞముసేయుతఱి నతనిసుతయగు సతీదేవి దక్షుంజూచి యీయాగమునకు సురలు, మునులు మొదలగువారలెల్ల వచ్చియుండ మత్పతియగు పశుపతి రాకుండుటకుగతంబేమనిన నతండునవ్వి యవ్వనితంగాంచి నీపతి లయంబొనర్చువాడు గావున నిట్టిశుభకార్యంబునకు రానర్హుడుగాడనియె. అందున కాయిందీవరాక్షి కోపారుణనేత్రయై దక్షునీక్షించి సకలభువనములకధ్యక్షుండగు ఫాలాక్షు నాక్షేపించు నీచుండవగుటచే నీవు పదుగురుతండ్రులకు గొడుకుగాబుట్టెదవు. మఱియు నీచేయుజన్నంబు పన్నగభూషుచే భిన్నంబగుననికడుబెడిదముగానుడివి యోగాగ్నిచే దన తనువు విడనాడ గడంగిన నని మిషులు మనంబునం బెదఱుచుండ దక్షుం డడ్డవింజేరి ఓజగన్మాతా! సకలంబునకు హేతుభూతంబగు నీవు నాపుణ్యాకతం బున నాకు జనించితివి. నాపై నలుగవలదు. అనుగ్రహింపుమని వేడిన నాగౌరి నేదలంచినదాని ద్రిప్ప వేరికిని దరముగాదు కావున నీవట్లు బదుగురకు సుతుడవై బుట్టినను నాసాన్నిధ్యంబుజేరి నన్నారాధించిన మేలు గలుగు ననియె. అందునకా దక్షుడు డెందంబున దిగులొంది యోయిందుధరమనోహరీ! నీవెయ్యేస్థలంబుల నెట్టినామంబులచే బఱంగుచుందువు? నిన్నారాధించు తెఱంగెయ్యది? తెలియం బలుకుమన నాయలివేణి కాశీ మొ

దలగు (౧౦౮) పేళ్లచేనెప్పట మొదలగువానిం జెప్పి యోగాగ్నిని దన తనువు విడనాడె.

పితృవంశీయాచ్ఛోదోపాఖ్యానము - సం - అ - ౧౪.

అనిచెప్పి సూతుండు మఱియు నిట్లనియె. మరీచి నందనులగు పితృగణములు సోమపథులు అగ్నిష్వాత్తులు, అని పఱంగుచు దేవతలచే పూజింపబడుచు పితృలోకంబున వసించెదరు. మానుషలోకంబున ననేక యజ్ఞంబులం జేసి మృతులైన వారలును సోమపథులు అగ్నిష్వాత్తాదులతో గలిసి యుండెదరు. వీరికి అచ్ఛోదయను మానస కన్యక పుట్టి తనపితలచే నిర్మితంబగు అచ్ఛోదంబను సరోవర తీరంబున సహస్ర దివ్యవర్షంబులు తపంబు సలిపి పితరుల మెప్పించినవారలు దివ్యాలంకార భూషితులై పొడసూపిన దనతండ్రులగు వారలలో మావసుడను వాని తనపతిగా గోరె. ఈవ్యభిచారంబున నది యోగభ్రష్టయై స్వర్గంబునుండి క్రిందికి బడెంగాని భూమినంటక మధ్యంబున నిలిచె. అది దుర్మతియై కోరినను ధీరతచే మావసుడు తన మనసుం జలింప నివ్వకుండుటంజేసి యకార్యము ప్రవర్తిల్లిన దినంబు అమావాస్యయని పఱంగె. ఇది పితృసంబంధంబగునది గావున నద్దినంబు పితరులకు ముఖ్యంబు. ఆ అమావాస్యను వారలకు జేసెడు స్వల్పక్రియలైనను అక్షయములుగ వారలు భావించి తృప్తిం జెందుదురు. అట్లచ్ఛోద తలక్రిందుగా బడి పితరులందఱ బలుచందంబుల వినుతించి నావ్యభిచారమును మన్నించి నాకు మఱల గతులుగలుగునట్లు గరుణింపుడని వేడిన నాపితరులు దానిం జూచి నీవిపుడు దేవతలు చేసెడు కర్మ ఫలంబు లనుభవింపుచుండి యిరువదెనిమిదవ ద్వాపరంబున మీనయోనిం బుట్టి సత్యవతియని పేర్గాని తొలుత బరాశర మహాముని తేజంబున వ్యాసమహామునిం గని పిదప శంతను భార్యవై విచిత్రవీర్యుడు, చిత్రాంగదుడను, నిరువురు పుత్రులంగాంచి యంత్యంబున అచ్ఛోదయను బుణ్యనది వయ్యెదవని చెప్పి యంతర్హితులైరి.

దానవుల పితృగణములవివరణము- సం - అ - ౧౫.

పైన నుడువంబడిన వారలుగాక . విభ్రాజులనియు బర్హిషదులనియు రెండు పేళ్లచే వెలయు వేలు పితృగణములు గలరు. వారలు దర్భవిమానంబు లెక్కి యభ్యుదయస్థలంబుల నాసన్నులగుచుందురు. వీరు పులస్త్య వంశజులై దానవ యక్షరాక్షస గంధర్వాదులచే బూజింప బడుదురు. వీరలకు బీవరియను యోగిని మానస కన్యగా బుట్టి విష్ణుం గూర్చి ఘోరతపంబు చేసిన నతండు ప్రత్యక్షుడై వర మొసంగెద నడుగుమన నాపీవరి తనకు యోగవంతుడును సుందరాకారుండునగు మగడు గలుగునట్లు వేడిన నతండు నీకోరినట్టుల భగవ దంశను వ్యాసులకు

శుకుడను యోగిబుట్టి నిన్ను వరించు. అతనివలన నీవుకృత్తియను కన్నియను కృష్ణ, గౌర, ప్రభు, శంభులను నలువురు సుతులను బడసెదవు. ఆకృత్తిని పాంచాల దేశాధిపతికిమ్ము. తుదకు నీవు నీపతిసయితము మోక్షపదవిం గందువనిచెప్పి యంతర్హితుడయ్యె. వీరలుగాక వసిష్ఠునకు సుమూర్తి మంతులను మానస పితృగణములుగలిగి బ్రాహ్మణులచే బూజింపబడుచు ధర్మస్వరూపులై తేజస్సువలన బ్రకాశింపబడు స్వర్గమున నూర్ధ్వలోకంబున నివసింతురు. వీరలకు "గౌః" అనుమానస కన్యగలిగి శుక్రుభార్యయయ్యె. మఱియు అంగిరస్సుసుతులగు మరీచిగర్భులను పితరులు, సూర్యమండలంబున నివసింపుచు క్షత్రియులకు బితరులుగానుందురు. వీరి మానస పుత్రియగు యశోదయను భామిని పంచవనపుత్రుడగు పాశుమతు బెండ్లాడెం.దిలీపునకు దల్లియు భగీరథునకు బితామహియు నయ్యె. వీరుగాక కర్దమపులహప్రజాపతుల సంతానము స్వధులు, ఆజ్యపులు, అను నామంబులచే వైశ్యులకు బితృదేవతలై యుందురు. వీరి మానసపుత్రియగు విరజ నహుషుని భార్యయై యయాతియను తనయుం బడసె. మఱియు మానసులన నాలవపితృగణము (శూద్రులకు బితరులై) బ్రహ్మలోకంబున నుందురు. వీరి మానసకన్య ధర్మదయను భామిని. ఇంతియకాదు సోమపులను వేఱు పితృగణములు బ్రహ్మలోకంబున నూర్ధ్వంబునమానసలోకంబునన్నివసింపుచు దదాజ్ఞను వివిధసృష్టిం గావింపుచుందురు. వీరిమానసపుత్రియగు నర్మద కడు బ్రసిద్ధవాహినియైయుండు. కావునబ్రాహ్మణాదులు తమపితరులిట్టి వారనియెఱింగి శ్రాద్ధాదులొనర్చిరేని దత్ఫలము నొందెదరు. ప్రథమసృష్టియందు బ్రహ్మపితృతృప్తికై శ్రాద్ధమును నిర్మించె - మఱియు నెల్లపితరులకు రజతపాత్రప్రీతి నిచ్చుగావునదక్రియలయందు రజతపాత్ర నుపయోగింపుచు స్వధాశబ్దోచ్చారణ సేయవలయు. అగ్నిష్వాత్తునకును, యమునకిని దృప్తిగా హోమము సేయవలయు. అగ్ని లేమిని బ్రాహ్మణహస్తంబునందేని, జలమునందేని, అజాకర్ణంబుననేని, శివసన్నిధినేని హోమమును జేయందగు. పితరులకెల్లను దక్షిణదిశ ప్రశస్తంబై యుండు. మఱియు అపసవ్యము, ఉదకము, నువ్వులు, సవ్యాంగము, దర్భ, మత్స్యమాంసము, ఆవుపాలు, మధురరసము, ఖడ్గమృగమాంసము, తేనె, చామలు, యవలు, నీవారము (పత్తకయేపండుధాన్యము) పెసలు, చెఱుకు, బెల్లము, పువ్వులు, నెయ్యి, అనునివి పితృప్రీతికరములు. ఇక, చిఱుశనగలు, శనగలు, అనుములు, అలచందలు, ఉలవలు, తామరపువ్వులు, బిల్వదళములు, జిల్లేడుపువ్వులు, దత్తూరము (ఉమ్మెత్తపువ్వులు) పారిజాతములు, గొఱ్ఱెపాలు, ఆఱికలు, జొన్నలు, దాడిమపండ్లు, వెలగపండ్లు, ఇప్పపండ్లు, అవిసికూర, అనునివి పితృకార్యములయందు వర్జింపదగినయవి. కాబట్టి దీని నెఱింగి పితృతృప్తింజేయవలయు. పితరులు తృప్తింజెందిన సకలాభీష్టంబులు సమకూడుటయగాక యుత్తమపదవిసగాం గలుగుటంజేసి దేవకార్యమునకన్న బితృ కార్యమె

కు_డుగా నెన్నవలయు. మఱియు నేకార్యంబుననేనిదొలుత దేవపితరుల బూజింపవలయు.

పార్వణశ్రాద్ధవిధానము - స - అ - ౧౬.

అనిచెప్పిన మత్స్యంజూచి మనువు వనజనాభా! శ్రాద్ధమునకు కాలంబెద్ది? తద్భేదంబులెవ్వి? నిమంత్రణార్హులగు వారెవ్వరు? ఎట్టివారివర్జింపవలయు? తదారంభ కాలమెట్టిది! శ్రాద్ధమునందివ్వబడిన ద్రవ్యము పితరులకెట్లు జెందు? శ్రాద్ధవిధానంబెట్టిది? అనువాని నెల్లదేటపడం జెప్పుమనిన నప్పురుషో_త్తముండిట్లనియె.

శ్రాద్ధము,. నిత్యము, నైమి_త్తికము, కామ్యము, అనమూడువిధములుగనుండు. అందు బ్రతిదినమును అన్నోదకఫలాదులచే నర్ఘ్యావాహన దైవతవర్జితంబై జేయంబడునది నిత్యశ్రాద్ధమనంబడు. పర్వకాలంబులం జేయంబడునది పార్వణమనంబడు. ఈపార్వణ శ్రాద్ధనిమంత్రణకు, పంచాగ్ని (గార్హాపత్య, ఆహవనీయ, దక్షిణాగ్ని, సభ్య, ఆవసథ్యము) అనునైదగ్నులనుపాసించు వాజసనేయుడు, స్నాతకుడు,(వేదవిద్యావ్రతస్నాతకము చేసినవాడు, త్రిసువర్ణుడు (ఋగ్యజుస్సులలో నేకదేశమైన మంత్రముప్రతపూర్వకముగ నధ్యయనము సేసినవాడు) శ్రోత్రియుడు (వేదముచదివినవాడు) శ్రోత్రియునిపుత్రుడు) విధివాక్య విశారదుడు (కర్మవిధాయక మెఱింగినవాడు) సర్వజ్ఞుడు (సర్వశాస్త్రములు దెలిసినవాడు) వేదవిత్ (ధర్మజ్ఞానవంతుడు) సత్రి(సత్రమనుయాగమును జేసినవాడు) జ్ఞాతవంశ కులాన్వితుడు (తెలియంబడ్డకులవంశంబులంగలవాడు) పురాణవే_త్త (పురాణార్థమెఱింగినవాడు) ధర్మజ్ఞుడు (వర్ణాశ్రమాచారముల నెఱింగినవాడు) స్వాధ్యాయజప తత్పరుడు (సదా వేదముబఠియించునాకాంక్షగలవాడు) సూర్యభ_క్తుడు, విష్ణుభ_క్తుడు, బ్రహ్మజ్ఞాని, యోగవే_త్త, ఇంద్రియనిగ్రహముగలవాడు, యుంజీతాత్మ,(బుద్ధినిస్వాధీనమందుంచు కొన్నవాడు) బలవంతుడు, దౌహిత్రుడు, శ్వశురుడు (పెండ్లాముతండ్రి) గురువు, అల్లుడు, మేనమామ, బంధువు, ఋత్విక్కు (యజ్ఞముచేయించువాడు) ఆచార్యుడు(ధర్మములనుపదేశించువాడు,) సోమపానముసేసినవాడు (సోమయాజి) వ్యాకరణవే_త్త, మీమాంసవే_త్త, సామస్వరవే_త్త, సామవేదవే_త్త, బ్రహ్మచారి, దేవతాభ_క్తిగలవాడు, అనువారలు, అర్హులుగానుందురు- ఇక, పతితుడు(బ్రహ్మహత్యాదిపాతకుడు) పతితునిసుతుడు, నపుంసకుడు, కొండెగాడు, అంగహీనుడు, రోగి (అచికిత్సితమైన రోగముగలవాడు) పుప్పిగోళ్లవాడు, నల్లపండ్లవాడు, కుండుడు (పతిజీవించియుండగా జారత్వమువలన గలిగినవాడు) గోళుడు (పతిమృతుడైన పిదపజారత్వమువలన బుట్టినవాడు) పాలకుడు (అశ్వాదిపాలకుడు) పరివి_త్తి అనగా (అన్నకుబెండ్లికాక పూర్వమే పెండ్లాడినవాడు) నియు_క్తాత్మ (ఒకనియాజ్ఞలోపనిజేయువాడు,)

మత్తుడు, (మదించినవాడు,) ఉన్మత్తుడు, పిచ్చివాడు, దారుణుడు సదాక్రూర కృత్యముల జేయువాడు. బైడాలబకవృత్తులగలవాండ్రు (మోసగాండ్రు,) డాంభి కుడు, దేవలకుడు, (కూలికి దేవతా పూజచేయువాడు,) కృతఘ్నుడు, ఉపకారికి నప కారము సేయువాడు,) నాస్తికుడు, మ్లేచ్ఛత్రిశంకుబర్బరాది దేశవాసులు, లింగులు, వీ రు నిమంత్రణకర్హులుగారు. నిమంత్రిత బ్రాహ్మణులయందు పితరులావహించియుందు రుగాన శ్రాద్ధకర్తమిగుల నమ్రుడై తాజేయబోవు మాతృపితృశ్రాద్ధములకు పూర్వ దినమందుగాని, లేక, తద్దినమందుగాని నిమంత్రణార్హ బ్రాహ్మణ గృహంబునకరిగి- వారల కుడిపాదమును స్పృశించి, నేజేయబోవు శ్రాద్ధమునకు క్రోధము లేక బ్రహ్మవాదులై నిమంత్రితులుగ నుండవలయునని బ్రార్థింపవలయు. శ్రాద్ధకర్తఆహి తాగ్ని యయ్యేనేని దర్శయందు పిండపితృయజ్ఞమును ముందుగా జరిపి పిదపపా ర్వణ శ్రాద్ధము సేయవలయు. స్వగృహములోగాని పసలదొడ్డిలోగాని నదీతీరము నగాని దక్షిణపువాలుగల భూమిని గోమయాదులచే శుద్ధిజేసి శ్రాద్ధంబొనర్చుట యుత్తమము. శ్రాద్ధోపయోగ చర్వాది సంభారములను శ్రాద్ధమొనర్చెడిస్థలమున కు దక్షిణభాగమునందుంచవలయు. పిదప శ్రాద్ధకర్త గోమయ లిప్తమండలములను తిలాక్షతలచేబూజించి వాటియందు బ్రాహ్మణుల పాదములను సవ్యాపసవ్యములతో కడిగి ఆచమనానంతరం వారిని దర్భాసనములయందు కూర్చుండునటుల బ్రార్థిం పవలయు. అందు విశ్వేదేవస్థానమందిరువురిని పితృస్థానమందు ముగ్వురిని లేక నొ క్కొక్కరినయిన శక్త్యనుసారము నియమింపవలయు. ధనికుడైనను శ్రాద్ధవిస్తరం బు జేయంజనదు. అట్టినిమంత్రితబ్రాహ్మణులకు విశ్వేదేవపూర్వకముగ అర్ఘ్యాదులనొ సంగి యాబ్రాహ్మణుల యనుమతిని స్వసూత్రోక్త విధానముగ కాంస్యపాత్రయందు చర్వునునిచి అగ్నిహోమయముల కాహుతులొసంగి పర్యుక్షణాదికమునుసవ్యముగను తదుక్కార్యముల నపసవ్యముగను జేయవలయు. శ్రాద్ధకర్త సర్వాధానియయ్యేనేని దక్షిణాగ్నియం దగ్నౌకరణ మొనర్పవలయు. పిదప హవిశ్శేషంబుచే నారు పిండము లుజేసి యుల్లేఖనాదులచే భూశుద్ధిగావించి దక్షిణాగ్రములుగ దర్భలనునిచి యెడమ కాలుమడచికొని అపసవ్యముగ పైదర్భలయందారుస్థానములలో కాంస్యపాత్రోదక ముచే నవనేజనముగావించి మాతాపిత్రాదుల నామగోత్రములనుజెప్పి క్రమముగ నారుపిండములనుదర్విలో నొక్కొక్కటిగనునిచి మఱల వాటికవనేజనము సేసిపిండ శేషకణములను లేపభాక్కుల తృప్తికి దర్భలకు చమిరి గంధపుష్పాదులచే బూజించి నమస్కరించి ప్రతిపిండమునకవనేజనముజేసి నిమంత్రితబ్రాహ్మణుల హస్తమునందు తిలోదకసహితముగ పవిత్రమునునిచి దానియందు పైపిండముల యందొక్కొక్క యంశమును దీసియుంచి ముందుగా దాని వారిని భుజింపజేయవలయు. పిదపనని మంత్రితబ్రాహ్మణులకు సవ్యంజనమైనయుష్ణాన్నమును సావధానముగ హరిస్మరణజే

యుచుభుజింపజేసి తృప్తులైనపిదప వారిసమీపమున ఉదక యుక్తవికిరాన్నమునుంచవలయు. ఆబ్రాహ్మణులు హస్తపాదప్రక్షాళనముసేసికొని ఆచమనీయముజేసినపిదపజలపుష్పాక్షతాదుల నొసంగవలయు. స్వస్తివాచనము పిండోపరి జేయవలయు. శ్రాద్ధమునాద్యంతదైవికముగ జేయవలయు. ఇట్లుజేయరేని శ్రాద్ధనాశంబగు- బ్రాహ్మణులకు ప్రదక్షిణ నమస్కారములుసేసి పంపునెడలకర్త దక్షిణాభిముఖుండై నాదాతలు వృద్ధిబొందవలయు, నాసంతతి వేదసంతతిగావలయు, నాకీకర్మయందు శ్రద్ధ గలుగునటులజేయవలయు, విశేషసంపదను అన్నమును అతిథులను యాచకులను కలుగునట్లు జేయవలయు. ఇవి మొదలగు అర్థముగల "దాతారోనోభివర్ధన్తామ్" అనుమంత్రముచే బ్రార్థించిపంపవలయు. ఇది పిండాన్వాహార్యక పార్వణశ్రాద్ధంబని చెప్పంబడు. ఈశ్రాద్ధము అమవసనునిత్యముగ జరుపవలయు. దీనియందుంచబడిన పిండములను బ్రాహ్మణులకుగాని గోవులకుగాని అజములకుగాని యివ్వవలయు, లేక, అగ్నియందుగాని యుదకమునందుగాని యుంచవలయు- పుత్రునిగోరెడు వనిత నియతరై పితృమధ్యపిండమును భుజించిన పుత్రుడుజనించు - పిదపకర్త వైశ్వదేవంబొనర్చి పితృశేషమును స్నేహితులతో భుజింపవలయు. అట్టికర్తృభోక్తలు తద్దినంబునందు పునర్భోజనము, త్రోవనడచుట, అలుపుగల పనులుసేయుట, మైథునము, స్వాధ్యాయము, కలహము, దివాస్వాపము, వీటినివర్జింపవలయు - అగ్నిమంతుడు, కన్యాకుంభవృషభమాసముల కృష్ణపక్షములందును - జరిపెడిశ్రాద్ధముల సపిండీకరణ శ్రాద్ధపరమునందు సలిపెడి గయాశ్రాద్ధాదుల నిటులజరుపవలయు.

సాధారణశ్రాద్ధకాలనిర్ణయము - స - అ - ౧౭.

అఃసూతుండు మత్స్యునిచే జెప్పంబడిన భుక్తిముక్తి ఫలంబగు సాధారణ శ్రాద్ధమును వక్కాణించెదనని యిట్లనియె. దక్షిణోత్తరాయనములు, విషువత్పుణ్యకాలములు, సంక్రమణములు, అమవసలు, అష్టకలు, కృష్ణపక్షచతుర్దశులు- ఆర్ద్రామఖారోహిణీనక్షత్రములు, ద్రవ్యబ్రాహ్మణుల సన్నిధి, గజచ్ఛాయ, వ్యతీపాత, విష్టి, వైధృతులు, వైశాఖశుద్ధ తృతీయ, కార్తీకశుద్ధ నవమి, దశమి, పూర్ణిమ, మాఘశుద్ధ సప్తమి, పూర్ణిమ, శ్రావణశుద్ధ త్రయోదశి, బహుళాష్టమి, ఆశ్వయుజ శుక్ల నవమి, చైత్రశుద్ధ తృతీయ పూర్ణిమ, భాద్రపదశుద్ధ తృతీయ, ఫాల్గున శుద్ధపూర్ణిమ, బహుళ అమావాస్య, పుష్య శుద్ధైకాదశి, ఆషాఢ శుద్ధ దశమి, బహుళాష్టమి, జ్యేష్ఠశుద్ధ పూర్ణిమ, గ్రహణము, మహాలయ పక్షము, తీర్థక్షేత్రములు, వీటియందు శ్రాద్ధమును జేసిరేని యక్షయంబగు. మఱియు మన్వంతరాదియందు సూర్యుడు రథమును పొందుంగాన యది రథసప్తమి యనంబఱగు. అందు

తిలయుక్తోదకంబేని పితరులకు నిచ్చిన వేయువత్సరంబులు యథోక్తశ్రాద్ధంబు జేసిన ఫలంబును పితరు లిచ్చెదరు. కర్త శీలాదిగుణ వయస్సంపత్తులుగల బ్రాహ్మణులను ముందు దినంబునగాని తద్దినంబునగాని నిమంత్రింపవలయు. విశ్వేదేవస్థానంబున నిరువురిని పితృస్థానంబున మువ్వురిని, లేక ఉభయస్థలంబుల నొక్కొక్కరినైనను నియమింపవలయుగాని శ్రాద్ధవిస్తారమును జేయందగదు. అందు విశ్వేదేవతలను యవపుష్పాదులచేతను, "యవోసి, విశ్వేదేవాస, యాదివ్యా" అను నీ మంత్రములచే నర్ఘ్యపాత్రపూజావాహనాదు లొనర్పవలయు - పితరుల తిలపుష్పాదులచేత, "శన్నోదేవి, తిలోసి" అనుమంత్రములచే బూజింపవలయు- ఆపితృపాత్రలను, దారు, తామ్ర, రజిత, స్వర్ణ, వీటిచే జేయుట యుత్తమము. రజితము శివనేత్రమువలనబుట్టినదిగాన పితరులకు దృప్తికరంబగు. దానిచేనుదకం బిచ్చిన యక్షయపదంబు నిచ్చు. అర్ఘ్యమునకును, పిండప్రదానమునకును రజిత పాత్ర ప్రశస్తంబుగ నుండు. ఐనను, యీరజతము దేవకార్యములయందు వర్జింపందగు. ఇట్లు శక్తికొలది పాత్రలనమర్చికొని వాటిలో విమత్సరుడై దర్భహస్తుడై పితరుల నామగోత్రముల నుచ్చరింపుచు దర్భలనుంచవలయు. "ఉశంతస్త్వా, ఆయంతునః" అనుమంత్రములచే బితరుల నావాహనముజేసి పిదప "యాదివ్య" యనుమంత్రముచే నర్ఘ్యమొసంగి యాపాత్రలను, "పితృభ్యస్థానమసి "యనుమంత్రముచే వారియుత్తర భాగమునందుంచి పరిషేచనముజేసి - బ్రాహ్మణుల గంధపుష్పాదులచే బూజించి దేవపూర్వకముగ వస్త్రము లొసంగి యగ్నియందాహుతి నొనర్చగా మిగిలిన యన్నమును భక్ష్యభోజ్యములతో బ్రాహ్మణుల పాత్రలయందుంచి దత్త మొనర్పవలయు *. వారి భోజన సమయంబున పితృసంబంధమగు మంత్రములను, బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రస్తవములను, ఇంద్రాగ్ని సోమ పవమాన సూక్తములను, బృహద్రథంతర జ్యేష్ఠ రౌహిణసామములను, శాంతికాధ్యాయము, మహాబ్రాహ్మణము, మండలబ్రాహ్మణము, వీటిని పితృప్రీతిగ పఠింపవలయు - తేనెతో గలసిన క్షీరఘృత పాయసంబులు పితరుల కక్షయంబగు. కావున శ్రాద్ధమునందు వీటిని ముఖ్యముగ నివ్వవలయు. బ్రాహ్మణ భోజనానంతరము వికిరాన్నమును అగ్నిదగ్ధులయిన వారికిని కానివారికిని తృప్తికొఱకు పిండమును యివ్వవలయు. వారికి యుత్తరాపోశన మిచ్చిన పిదప గోమయాదులచే శుద్ధి జేయంబడిన భూమియందు దర్భల దక్షిణాగ్రములుగనునిచి సర్వపక్వశాకాదిమిళితంబగు నన్నంబుచే జేయబడిన పిండములను పితరుల నామగోత్రంబుల నుచ్చరింపుచు పితృయజ్ఞమువలెనే దర్భలయందునిచి సవ్యాపసవ్యముగా బూజా ప్రదక్షిణ నమస్కారములను చేసి పిండోద్వాసన చేయవలయు. పిదప బ్రాహ్మణులును

---

* శ్రాద్ధమునందు కొన్ని మాంసములు జెప్పియున్నను కలియుగమున వర్జింపదగు.

కర్తయు, హస్తప్రక్షాళనాచమనముల జేసికొనిన పిదప పితరుల నామగోత్రముల నుచ్చరింపుచు పుష్పాక్షతలు అక్షయోదకము వీటిని యివ్వవలయు. అట్టికాలంబున తనను తన పితరుల కిష్టమైన వస్తువులను శక్తికొలది భోక్తల కొసంగి స్వధావాచనికములను జెప్పి విశ్వేదేవతల కుదక మొసంగి తాను ప్రాఙ్ముఖుడై బ్రాహ్మణులచే నాశీర్వాదమును బొంది "వాజే వాజే" అను మంత్రమునుచ్చరింపుచు ప్రదక్షిణము జేసి కుశాగ్రముచే విసర్జనము సేసి పాదములను స్పృశించి ఆసీమాంతము వరకు పుత్రకళత్ర బంధుయుక్తుడై వారితోకూడ జని మఱలి గృహంబునకు వచ్చి మంత్రవత్తుగ నగ్నిం బూజించి వైశ్వదేవముజేసి నిత్యబలుల నొసంగి సుతులు సగోత్రులు బంధువుల్లు, వీరితోడ భుజింపవలయు. ఈసాధారణ శ్రాద్ధము ననుపనీతుడు, అపత్నీకుడు, పరవాసము జేయువాడు, వీరలు జేయందగు - శూద్రుడు నిటులనీశ్రాద్ధమును నమంత్రవత్తుగ జేయవలయు.

ఆభ్యుదయికశ్రాద్ధవివరణము.

ఈశ్రాద్ధము-ఉత్సవము, సంతోషసమయము,యజ్ఞము, వివాహము, మొదలగు శుభకర్మలయందు మొదటజేయందగు. అందు ముందుమాతను, పిదపపితరునిబూజించి వెనుక పితామహులను, వారికనంతరము విశ్వేదేవతులను బూజింపవలయు- అటులజేయుటలోప్రదక్షిణ నమస్కారంబులొనర్చి ప్రాఙ్ముఖుడై పెరుగు, అక్షతలు, ఫలోదకము, వీట్లచే బిండములజేసి - గరిక, కుశ, వీట్లయందునిచి - పితరులతృప్తిబొందవలయునని ప్రార్థింపవలయు- సువర్ణవస్త్రాదులచే భార్యాయుక్తులగు బ్రాహ్మణులబూజింపవలయు. ఇకార్యమునందు తిలలుపయోగింపంజనదు. ఈనాందియందు విప్రులచే మంగళవచనముల జెప్పింపవలయు. ఇటుల శూద్రులును నమంత్రవత్తుగజేయందగు వారికి దానమేప్రధానము.

బ్రాహ్మణాదులకాశౌచవిధి - సం - అ - ౧౮.

పితమరణమును పొందిన-పుత్రులచే నాచరింపతగిన ఏకోద్దిష్టా శౌచములను వివరించెద. బ్రాహ్మణులలో పిత్రాది సపిండులు మృతులైరేని యాశౌచము పదిదినంబులు - క్షత్రియులకు పండ్రెండుదినములు వైశ్యులకు పదునైదుదినములు - శూద్రులకు ముప్పదిదినములు - చూడా కర్మవిహీనులగు శిశువులు మృతిజెందిన యాశౌచ మొకదినము-చూడా కర్మనొనర్చినపిదప యాశౌచము మూడుదినములు - పైవర్ణములవారు జాతాశౌచమును కూడ మృతాశౌచంబువలెనే నాచరింపవలయు. మృతుడు యమపురమునకు నయింపబడెడి పండ్రెండుదినములవరకు ప్రథమదివసము మొదలు పిండప్రదానము సేయవలయు. అది వానికిపాథేయమగును. ఆపండ్రెండుదినములవరకు వాడు మృతిబొందిన స్థలమునుండి గృహపుత్రకళత్రాదులను వీక్షిం

వుచుండు - అట్టిస్థలంబున నుట్టికట్టి యందుపదిదినములవరకు ప్రేతతృప్తికై ప్రత్యహము క్షీరముంచవలయు-పదునొకండవదినమున వృషోత్సర్జనము జేసిపదునొకండు బ్రాహ్మణులకు భోజనం బిడవలయు. మాతృవిషయమందును వృషోత్సర్జనము ముఖ్యముగా జేయందగు. క్షత్రియాదులాశౌచాంతంబున పదివేల బ్రాహ్మణులను గాని, లేక, శక్తికొలది వారిని భోజనాదులచే దృప్తింగావింపవలయు - పండ్రెండవదివసంబున ఏకోద్దిష్టము జరుపవలయు. అందావాహనాగ్నౌకరణములు లేకపోవుటయేగాక పైశ్రాద్ధము దేవహీనముగా జేయవలయు. మఱియు పవిత్రము పిండము అర్ఘ్యమునొక్కొకటిగా బ్రాహ్మణుల కొసంగి పిదప తిలోదకములనిచ్చి వికిరమును స్వదితమని యుచ్ఛరింపవలయు. కడపట(«దత్తంశ్రాద్ధమభిరమ్యతామ్”) అను మంత్రముచే విసర్జింపవలయు. ఇటుల పండ్రెండు మాసములవరకు మృత దినంబున ఏకోద్దిష్టవిధానముగ శ్రాద్ధ మొనర్పవలయు. పండ్రెండవదివసంబున శయ్యాదానంబును బురుషాకృతిగల స్వర్ణవిగ్రహము వస్త్రాలంకారాదులతో బూజించి దానిని భార్యాసహితులగు బ్రాహ్మణుల బూజించి వారికొసంగవలయు. కపిలధేను దానంబిచ్చుట యుత్తమము-సంవత్సరాంతమువరకు ప్రతిదినంబున తిలోదక సహిత యుదకుంభదానము నివ్వవలయు. సంవత్సరాంతమున చేసెడి సపిండీ కరణముతో మృతుడు ప్రేతత్వము వదలి పార్వణశ్రాద్ధమున కర్హుడగు - ఆసపిండీకరణమును దేవాద్యంతపూర్వకముగ జేయవలయు. అటులజేయునెడ ప్రేతకును ప్రేత పితరులకును వేర్వేరుగా నర్చనాదులొనర్పవలయు. మఱల సంకల్పం బొనర్చి ప్రేతకొకపాత్ర పిత్రాదులకు మూడు పాత్రలను నిడి అర్చనాది పూర్వకముగ ప్రేతపాత్రస్థార్ఘ్యమును పితరుల మూడు పాత్రలలో సంయోజన మొనర్చి నాలుగు పిండములుసేసి అందు ప్రేతపిండమును «ఏసమానా” అనుమంత్రముచే మూడుగా విభజించి పిత్రాదిపిండములతో సంయోజనము సేయవలయు. అది మొదలు వృద్ధప్రపితామహుని పిండము వీడిపోవు. మృతుడు ప్రేతత్వమువదలి అగ్నిష్వాత్తాది పితృమధ్యగతుండగు-అది మొదలు సంక్రాంతి గ్రహణాదులయందు పార్వణ విధానముగ శ్రాద్ధమొనర్పవలయు. (ప్రతిసాంవత్సరిక మృతాహమునందు ఏకోద్దిష్ట విధానముగశ్రాద్ధమును మాత్రము జేయవలయుననియు పార్వణశ్రాద్ధము సేసిన యధోలోకంబు గలుగుననియు నుప్పురాణమునందు విధియేర్పడి యున్నయది.) సంక్రాంత్యాదులయందు అన్నశ్రాద్ధము జేయుటకుపపత్తి లేనియడల ఆమశ్రాద్ధము సేయవలయు. అటుల జేయునపుడు అగ్నౌకరణ పిండదానము లామముతోడనే జేయవలయు. పిండము విడిపోయిన వృద్ధప్రపితామహుడు లేపభాక్కగుటచే యతని తృప్తికొఱకు పార్వణశ్రాద్ధమునందలి పిండలేపములను దర్భలకు చరమవలయు. లేపభాక్కులనగా ప్రపితామహునితండ్రి అతనితాత యతనిముత్తాత ఈముగ్గురని దెలిసికొనవలయు. తండ్రితాత ముత్తా

త యిమ్మువ్వురు పిండభాక్కులు. ఈపిండభాక్కులును లేపభాక్కులును పిండదాత యును వీరేడ్గురన్యోన్యము సపిండులనం బఱగెదరు.

పితృతృప్తి ప్రకరణము - సం - అ - ౧౯.

అని చెప్పిన శౌనకాదులు సూతుంగాంచి మహాత్మా! నీనుడువులు చిత్రంబు లత్తి పవిత్రంబులుగ నున్నయవి - ఈలోకంబున జేసెడి హవ్యకవ్యములు బ్రాహ్మణులకును అగ్నికిని దృప్తియగుంగాని లోకాంతరమునందుండెడి వారలకెట్లు తృప్తి యగునని యడిగిన సూతుండిట్లనియె.

పితృపితామహ ప్రపితామహులు క్రమముగ వసురుద్రాదిత్యులుగ నుండెదరు. వీరి కగ్నిష్వాత్తాదులు ప్రభువులు - వీరి నామగోత్రముల నుచ్చరించుచు నిచ్చెడి హవ్యకవ్యములు మరణాంతమునం దెవనికి యేజన్మము గలుగునో ఆజంతువు భక్షించెడి యాహారరూపంబై తృప్తిని జెందించు. అదెట్లన్న - తండ్రి మరణమును జెంది యతని పుణ్య వంశముచే దేవత్వము నొందెనేని యిచట నొసంగెడి యన్నాదు లమృతంబై తృప్తిని జెందించు. దైత్యుడయ్యెనేని భోగరూపముగను, పశువయ్యెనేని తృణరూపముగను సర్పంబయ్యెనేని వాయురూపంబుగను, యక్షులయ్యిరేని మద్యరూపంబుగను, గృధ్రాదులైరేని మాంసాది రూపంబులుగను, తక్కు జన్మంబులందు ఆయాజంతువుకు తగిన యాహారంబగు - విశేషముగ జెప్పనేల పితరులు సంతసించిరేని ఆయువును, పుత్రులను, ధనమును, విద్యను, స్వర్గమును, మోక్షమును, సుఖమును, రాజ్యమును, యొసంగెదరు. పూర్వము కౌశిక పుత్రులు గోవధజేసి శ్రాద్ధ మొనర్చినందున వారి కయిదవ జన్మంబున మోక్షం బబ్బె.

శ్రాద్ధఫలంబున గౌశికపుత్రులకు విష్ణులోకము గలుగుట సం - అ - ౨౦.

అని చెప్పిన సూతుంగాంచి ఋషులు మహాత్మా! కౌశికుని కొమరులగు నేడుగురు యుత్తమంబగు యోగంబెట్లు జెందిరి? వార లైదుజన్మములెత్తి క్షీణకర్ములై ముక్తిని యెట్లుబొందిరి? వివరింపుమన యతండిట్లని వక్కాణింప దొడంగె.

పూర్వము కురుక్షేత్రమున గౌశికుడను బ్రాహ్మణునకు ఖస్సృప, క్రోధన, మిథున, కవి, వాగ్దుష్ట, పితృవర్తులను నేడుగురు కొడుకులు గలిగిరి. వారు తమతండ్రి మృతినొందిన పిదప గర్గుడను విప్రునియొద్ద విద్య నభ్యసించుచుండు తఱి వనావృష్టి దోషంబువలన నధిక క్షామంబు సంభవించె. అట్లుండ నొకనాడాయేడుగురును దమ గురుని హోమధేనువును మేపుటకై యడవికి గొనిచని క్షామకాల మగుటచే నాకలికి జీకాకుపడి యా యావుంగోసితిన సమకట్టిరి. అట్టి చెడుతనమునకు బిట్టులిక్కి పడి వారిలో గనిష్ఠుండగు పితృవర్తి వారింజూచి మీర లావుం జంపె

తినుట కడు క్రూరకృత్యము. ఐనను మీరలు సేయఁబూనిన పనిని మానరు గాన నా గోమాంసము శ్రాద్ధోపయుక్తముగ భక్షించితిరేని దోషము గలుగనేరదనియె. అందునకు వారంద రానందించి యా యావుం గోసిన గడపటివాఁడగు పితృవర్తి తాను గర్తయై మొదటి యిద్దరన్నల విశ్వేదేవస్థానంబునను, మిగిలినవారిలో ముగ్వుర పితృస్థానంబునను, దక్కిన నొక్కని నతిథిగను, ఉనిచి పితృతృప్తిగ శ్రాద్ధమిడియె. అంత వారందఱును దూడనుమాత్రము గురు నొద్దికి గొనిచని యొక పెద్దపులి యా గోవుం దినెనని చెప్పిరి. ఈగోహత్యంజేసి వారలేడుగురును దాశరపురములో నెఱుకలవాండ్రుగా బుట్టినను, ఆ గోమాంసము శ్రాద్ధమున కుపయోగించిన కారణమున బూర్వజన్మ జ్ఞానము గలిగియుండిరి. కొంతకాలమునకు పిదప వారందఱును గాళంజరమను గట్టున జింకలై పుట్టి సదాశివుని యెదట సంచరింపుచు దొల్లిటి జ్ఞానముచే విలసిల్లుచుండి యాజన్మము మాని చక్రవాకపక్షులై మానససరోవర తీరముం జేరిరి. అట్లు వారుపక్షులై మెలంగుకొలంకు నొద్ది కొక నాఁడు పాంచాలదేశాధిపుండగు విభ్రాజుఁడను రాజేతెంచె. అతనిఁజూచి యాయేడుజక్కవపక్షులలో గడపటిదితాను రాజుగావలయుననికోరె. వానికి పైవారిద్దరు రాజమంత్రుల విభవముంగాంచి తాము మంత్రులుగావలయునని యపేక్షించిరికాని తొలినలువురు నేమియుగోరకనిష్కాములైయుండిరి. అందునంబట్టి కనిష్ఠుఁడా విభ్రాజునకు బ్రహ్మదత్తుఁడన కొడుకై పుట్టి సకలయోగవిద్యా ప్రవీణుఁడై సమస్తజంతువుల భాష నెఱుంగుశక్తి గలిగియుండె. అతనిపై యన్నలిద్దరు విభ్రాజునిమంత్రులకు కండరీకుడు సువాలకుడు, అన తనయులుగా జనించిరి. తక్కిన నలువురు నిష్కాములై యుండుటంజేసి బ్రాహ్మణకులంబునంబుట్టిరి. అట్టి బ్రహ్మదత్తునికి యుక్తవయస్సు రాగానే యతని తండ్రి యతనికి బట్టముగట్టి వనమునకరిగె. అంత బ్రహ్మదత్తుఁడుత్తమగుణాను వర్తనుఁడై భృత్యులంబాలించుచుఁదొల్లి తనయేడుగురన్న దమ్ములచే జంపబడిన యావు దేవలుఁడను వానికి గూతురై పుట్టి యుండ దానిఁజేబట్టి దానింగూడి బలుక్రీడలందేలుచు నొక నాఁడు విహారార్థముద్యానవనికేగి యందు, ఆడు మగచీమలు రెండు వాదులాడుచుండ సకలజంతు భాషాపరిజ్ఞానము గలవాఁడగుటచే నావాదమునామోదంబున నాలించె, ఎట్లన్న: ఆ రెండు చీమలలో నాఁడుది మగనిపైయలిగియుండ మగది తన మగువకోపము దీర్పబుజ్జగింపుచు ననేక విధంబులదాని చక్కఁదనంబును, ఎక్కుడు పతిభక్తియు నొక్కి యొక్కవక్కాణించి నాపైనీవలుగం గతంబేమి? తెలియ బలుకుమనియడిగిన నాయాఁడుచీమ తన మగనింగని నిన్ననీవొక కుడుముచూర్ణము నాకివ్వక వేఱుజవ్వని కిచ్చినాఁడవు గావున నేనలుగవలసెననియె. అందున కామగఁడు దిగులొంది నేఁదెలివిలేక నీవనియెంచియే వేఱుదానికా చూర్ణమిచ్చితిగాని వేఱుగాదు. కావున నానేరమిసైరించి నన్ను మన్నించమని దానికాళ్లపై వ్రాలిన నాయాఁలు

చాలుచాలు లెమ్ము మగల నమ్మవచ్చునా సమయమునకు దగినటుల మగువల వగ లందగిలించికొని వెనుకటి మాటలగలలో నైనను దలంపరు. ఐనను నీవు దీనతనున్నా డవు గాన సూనశర కేళింగూడుమని యాడిననామగడు సూత్రధారుని చేతిలోని బొమ్మక్రియ లేచి యమ్మగువను గూడె.

చక్రవాకచతుష్టయములకు బ్రాహ్మణత్వముగలుగుట- సం - అ - ౨౧.

అనిన విని మునులు సూతుంగాంచి యాబ్రహ్మదత్తునకు సకలజంతు జాల భాష నెఱుంగు శక్తియెట్లుగలిగె ? ఇతని మొదటి నలువురన్న లెచ్చట బ్రాహ్మణులై పుట్టియెట్టులం బ్రవర్తించిరి ? యెఱుంగింపుమనికోరిన నతండు వారలకిట్లనియె. బ్రహ్మదత్తుని తండ్రియగు విభ్రాజుడు తపంబు పెంపున విష్ణునిమెప్పించి సకల విద్యా ప్రవీణుడును, సకలజంతుజాల భాషాజ్ఞానియగు సుతుడు గలుగునట్లు వరము వడసి యుండుటంజేసి బ్రహ్మదత్తున కంతటి శక్తిగలిగె. ఇక నాతని తొలినలువు రన్నలు, బ్రహ్మదత్తుని పట్టణమందే యొకబీద బ్రాహ్మణు నింటబుట్టి కొంతకాలమునకు యోగసిద్ధికై పోవసమకట్టిన వారితండ్రియిట్టులనియె. అన్నలారా ! కన్నది మొద లుయిన్నాళ్లు మిమ్ములనే గాపాడినందునకిపుడు నాముసలితనంబున నన్నీబీదతన ములోదిగనాడి పోవందగునా యనియె. అందునకు వారలు నాయనా ! నీవిందు నకై యింతసంతాపమొందనేల; మేమొకశ్లోకమును జెప్పెదము. దానినీవు గొని చని యాపురవరుడగు బ్రహ్మదత్తునెదట జదివితివేని నీదారిద్ర్యము తొలిగిపోవునని చెప్పియొక శ్లోకమునువ్రాసియిచ్చి మానససరోవర తీరంబుంజేరి యోగసిద్ధినుండి రి. అదియట్టులుండనిమ్ము - బ్రహ్మదత్తుడు పైనంజెప్పంబడినట్టుల రెండుచీమలసం వాదమును వినినవ్వె. అదిచూచియతని సతియగు సన్నతి తనపతింగాంచి నీవిపుడుని ష్కారణముగ నేలనవ్వితివని యడిగిన నతండు తానాచీమల సంవాదమును వినిన తెఱంగెల్ల నెఱుంగించిన నాతరుణివానినమ్మక నీవునను జూచినవ్వియుందువు. ఇం తియకాని చీమలవలుకులు నీకుదెలియుట సాధ్యముకాదని కడుబెడిదములగు నుడువు లు నుడివిన నాతడు సేయునది లేకయూరకుండి వనవిహారంబు చాలించి యూరికిను బివచ్చితదేక చింతనుండి సప్తరాత్రవ్రతమును నొకవ్రతమున శతపత్ర నేత్రునా రాధించిన సప్తమరాత్ర ప్రభాతకాలంబున శ్రీశుడొక భూసురరూపంబున బ్రహ్మ దత్తునకు గలలోదోచి యుదయకాలంబున నీవునీపురంబెల్లం దిరిగితివేనినొక వృద్ధా వనీ సురుండు నీకగుపడి నీ సందియంబెల్ల మాన్పునని చెప్పి యదృశ్యుడయ్యె. అంత బ్రహ్మదత్తుడు మేల్కాంచి తత్కాలోచితకృత్యంబులం దీర్చితనమంత్రిమిత్రజనసహి తంబుగ రాజవీధిని బోవుచుండ నావృద్ధబ్రాహ్మణుడే తెంచి రాజునుడగ్గరి తననలు వురు పుత్రులుచెప్పిన శ్లోకమిట్లుజదివె. ("యేవిప్ర ముఖ్యాఃకురు జాఙ్గలేషు వ్యాధాః

స్తథాదాశపురేమృగాశ్చ। కాళఞ్జరే సప్తచచక్రవాకా యేమానసే తేవయమత్రసిద్ధాః"॥ అనగా - కురుజాంగల దేశమందు విప్రముఖ్యులుగను, దాశపురంబున నెఱుకలుగను, కాళంజరంబున మృగములుగను, మానససరసీ తీరంబున జక్రవాకంబులుగను, ఉండినమనలో మేమిపుడు యోగసిద్ధులుగ నున్నారము.) అనునా శ్లోకార్థము గ్రహించిన తత్క్షణంబ బ్రహ్మదత్తుండును, మంత్రులుగనున్న యతనియన్నలిరువురును బూర్వజన్మస్మరణంబుగలిగి మూర్ఛిల్లి కొంతతడవునకు దెలివినొందిరి. అంతవారలు మువ్వురును మనమిక వృథాభోగాదులం బడిచెడనేల యోగసిద్ధిం గందమని యాలోంచిచుటంజేసి బ్రహ్మదత్తుఁడా ముసలిబాపని కమితధనంబును, అనేకాగ్రహారంబులనిచ్చి తనతనయుడగు విష్వక్సేనుని రాజ్యాభిషిక్తుంగావించి మంత్రులుగనున్న తనయన్నలంగూడి మానససరస్సు కరిగియందుండు తక్కుయన్నలతోఁగూడి యోగసిద్ధినొందె. అపుడాతని సతి సన్నతి సగానాతని వెంటనరిగి నరవరా! నానిమత్తంబునంగదా నీకిట్టి యుత్తమమార్గము చే కూరెననియె. అట్లాయన్నదమ్ములు గోహత్యచేసినను, దానిశ్రాద్ధమున కుపయోగించుటంజేసి వైదవ జన్మంబున ముక్తిజెందిరి.

శ్రాద్ధకాలనిర్ణయము - సం - అ - ౨౨.

అని మత్స్యుండు మనువునకుజెప్పెనని సూతుండుమునులు వినంబలికి మఱియు నిట్లనియె. అపరాహ్ణంబున నభిజిద్రౌహిణముహూర్తంబు లుదయించుకాలము శ్రాద్ధయోగ్యమైన యది. అకాలంబునంజేయు స్వల్పదానంబేని నక్షయంబగు. మఱియు గయ, కాశీ మొదలగుస్థలంబుల నగణ్యంబులగు తీర్థములుగలవు. దానియందు బితృదేవతలకు దీర్థశ్రాద్ధంబులిడిన నెక్కుడు ఫలమగు. ఇంతకును వర్ణాశ్రమధర్మంబులందప్పక శ్రాద్ధముపెట్టుట యన్నిటికన్న నెన్నందగునదిగా నున్నయది-ఒకపవలు ౧౫ ముహూర్తములు గలిగియుండు. రెండుఘడియలైన నొక ముహూర్తమగు. అట్టిముహూర్తములు, ఉదయమున మూడును, సంగవమున మూడును, మధ్యాహ్నమున మూడును, అపరాహ్ణమునమూడును, వెలయుచుబడునైదగు. అందెనిమిదవముహూర్తము కుతపకాలమనంబడు. ఆకుతపకాలము మొదలుకొని నాలుగు ముహూర్తములలోపల శ్రాద్ధమునిడందగు, మధ్యాహ్నకాలము, ఖడ్గపాత్రము, నేపాళకంబళి, రజతము, దర్భ, నువ్వులు, గోవు, దౌహిత్రుడు, అను నెనిమిదియు కుతపములు (పాపమునకు కుత్సితమని పేరు. కుత్సితమును దపింపజేయునవిగాన నివి కుతపములనంబడును) అందుదర్భ నల్లనువ్వులు, విష్ణుని దేహమునుండి పుట్టుటంబట్టి శ్రాద్ధంబునకు శ్రేష్ఠంబులని దేవతలు వచించిరి. మఱియు దీర్ఘవాసులగు వారలుజలమధ్యంబున నిలిచి తిలమిశ్రితోదకాంజలిని బితృతృప్తిగనివ్వ నియతి. శ్రాద్ధకర్తనంతయు దర్భహస్తుడై కావింపవలయు.

చంద్రవంశవివరణము - చంద్రోత్పత్తియు. సం - అ - ౨౩.

ఇకజంద్రోత్పత్తియు దద్వంశవివరణమును జెప్పెదవినుడని సూతుండిట్లుల వక్కాణింపదొడంగె. పూర్వము అత్రిమునినిజూచి సృష్టిసేయ స్రష్టయాజ్ఞ నొసంగిన నతండకార్యంబునకై మిక్కుటంబగు తపముసేయుచుండు నెడ హరి హర హిరణ్యగర్భ దివాకరుల కంతరంగుండును, పరమానంద రూపియునగు బ్రహ్మానధిష్ఠించి ఉమాపతి యాయత్రినేత్రమునందుండ యతని యష్టమాంశము సోమాఖ్యచే బఱంగుచునీరైకాఱందొడంగె. అది చూచి దిశలు పుత్రాకాంక్షతో దరుణీరూపంబుల ధరించి యాతేజంబునువహించిననది వారల గర్భంబున త్రింశత్సాహస్రి వత్సరంబులు నిలిచిన వారలాగర్భభారంబును భరింపనేరక గర్భపతన మొనరించికొనిరి. దాని బరికించి సరసిజోద్భవుడు దానినంతయుంజేర్చి యొకలావణ్యాతిరేకుండగు యౌవనపురుషుంగావించి దేవనిర్మితంబును, సహస్రరథ్యంబులం గలదియునగురథంబున నతనినునిచితన లోకంబునకు గొనిచనియె. అట్టి యౌవనపురుషుంగాంచి బ్రహ్మలోకవాసులగు బ్రహ్మర్షులెల్ల నుల్లంబుల నుల్లాసంబునొంది తమవల్లభుడని భావించిరి. అంతసురముని గంధర్వాదులతని బలుగతుల వినుతిసేయసాగిన నతండుమఱియు విశేషతేజోరాశియయ్యె. ఇంతలో సంధ్యాకాలమాసన్నమగుట చేద్వణజ్యోతిస్సులును, నక్షత్రంబులును, వెలుగనారంభించె. అదికారణంబుగా నారేఱేడు ద్విజపతియనియు, ఓషధీశుడనియు, చుక్కల దొరయనియు బఱంగుచుండు. అట్టి చంద్రుడు దక్షకన్యల నిరువదేడుగురను బెండ్లాడి విష్ణుంగూర్చి దశసహస్రాధిక పద్మసహస్రి వత్సరంబులు నిష్ఠురంబగు తపంబునలిపిన నలిననేత్రుడు పొడసూపివలయు వరమిచ్చెదవేడుమనిన నావేడివెలుంగుజోడుకాడు నేజేయు రాజసూయ యాగంబున నీవును దేవతలును బ్రత్యక్షముగ హవిర్భాగంబులం గొనవలయుననియు మహేశుండురక్షఃపాలకుడు గానుండవలయుననియు గోరిన నాశౌరి యారీతియ వరంబొసంగియంతర్ధానమునొందె.

అంతజంద్రుండా రాజసూయమును జేయనారంభించిన విష్ణుడాది దేవతలెల్లవచ్చియుపద్రష్టాదులై యజ్ఞము సమాప్తమొందించిరి. పిదప నాతనినిరుపమాన విలాసంబుం దిలకింపందలంచి, లచ్చి, శినీవాలి, ద్యుతి, తుష్టి, ప్రభ, కుహు, కీర్తి, వసువు, ధృతి, అనుదొమ్మండ్రు జవరాండ్రేతెంచి యాతని గాంచి పంచబాణునివంచనం జిక్కిన నాచుక్కలఱేడు వారిందన నారీరత్నంబుల తీరున గారవించె. దీనివెఱింగి యాసారసేక్షణుల పతులగు నీరజేక్షణుడు మొదలగు వారలువచ్చి యాతనిందాకి బహువిధంబులం బోరియు నాతని నొంపనేరరైరి. ఈరీతి నాసోముడు భీమపరాక్రమత దుర్జయుడై సురలోకపదవి ననుభవింపుచు నొకనాడుద్యానవ

నంబున బృహస్పతి సతియగు తారం గాంచి దాని యెక్కుడు చక్కదనమునకు టక్కువిలుకాని చిక్కులం జిక్కి యాటక్కులాడిని మక్కువ నపహరించె. దానం జేసి యామహాత్ముని సూనశరకోటి సన్నిభుండగు జంద్రువిడువ డెందంబొప్పక యుండెను. అతండును దారయందుగల ప్రేమాతిరేకంబుచే దాని మావడయ్యె. ఇట్లుదనసతింగోల్పడి బృహస్పతి యతిక్రోధమానసుండై యాచంద్రు సమయింపందన మంత్ర సామర్థ్యంబును, అస్త్రవిద్యా నిపుణత్వంబును జూపియు నాతని జయింప నోపక దీనతందన యాలినిమ్మని వేడె. ఐనను దారాచంద్రుల కొండొరుల యందు గలయనురాగంబుచే జంద్రుండా మందయాన నివ్వకున్న గురుడు గిరిజాధిపునకు దన దీనభావము విన్నవించిన నాపన్నగభూషణుడు బ్రహ్మాదిదేవ గణయుక్తుడై వచ్చి యెన్నివిధంబులం జెప్పినను జంద్రుడొప్పకున్న పన్నగధరుడు మిగులరోషించి సంఖ్యాతీత ప్రమథగణంబులను భూతభేతాళాది భృత్యులును గుబేరుని నాతనిబలంబునుగూడి చంద్రునితో యుద్ధమొనర్ప సన్నద్ధుడయ్యె. అయ్యిరువురకును బెద్దపోరయ్యెంగాని నాపినాకి యాతని నేవిధంబునం బరిభవింప నేరక క్రూరతరంబగు బ్రహ్మశీర్షాస్త్రమును బ్రయోగించె. దానికెదంబెదరక చంద్రుడు సోమాస్త్రంబును బ్రయోగించె. ఇట్లా రెండస్త్రంబు లొండొంటిందాకి మంటలం గ్రక్కుచు భూనభోంతరాళంబులనిండి సమస్తంబుంగాల్ప దొడంగిన బ్రహ్మదిగులొంది వారిపోరు తనచమత్కారంబున వారించి చంద్రుండగ్గరి నీవు పరదారనపహరించిన యపచార మొనరించియు నీరీతి క్రూరత బోరందగదు. కావున నీవు ప్రజలకు బాపగ్రహమయ్యెదవని బిట్టుగ దిట్టి యావాచస్పతిసతి నతనికి మఱలనిమ్మనిన జంద్రుండు తనప్రాణపదంబగు దారను గురునకొప్పగించె.

బుధోత్పత్తి - సం - అ - ౨౮.

ఆ చంద్రవదనకు చంద్రవీర్యమునిలిచి ద్వాదశాదిత్యసన్నిభుండును సకలవిద్యావిశారదుండునగు బుధుడను కుమారుండుగలిగె. అపుడు దేవతలరుగుదెంచి యీకుమారుడెవ్వని తేజంబునంబుట్టెనని తారనడిగిన నాపడతి చంద్రనందనుడనియె. అందునంజేసి చంద్రుడాబుధుని దోడ్కొనిచని జాతకర్మాది కృత్యంబులొనర్చి భూలోకంబునకు రాజ్యాభిషిక్తుంగావించె. పిదప బ్రహ్మ యాతని నవగ్రహములలో నొకనిగా జేసె.

పురూరవచరిత్రము.

ఆబుధునకు పై జెప్పబడిన మాడిక్క నిళయందు బురూరవుండను తనయుడు జనించి హిమవద్గిరిని విష్ణుంగూర్చి పెద్దకాలము తపంబుసలిపి యవ్విష్ణువరప్రభావంబున సప్తద్వీపాధిపుడై నిరుపమానబలసమన్వితుడై యెల్లెడల సంచరించుకీర్తిం గలిగి ధర్మార్థకామంబుల మూటిని సమతననుష్ఠింపుచు నుత్కృష్టచరిత్రుండై ధా

త్రీపాలన మొనరింపుచుండె. అపుడు ధర్మార్థకామంబులు మూడును, అతడు తమను మువ్వురను సమత్వంబునం జూచెడినో న్యూనాధికత్వంబుల భావించెడినో యెఱుంగుదమని తలంచి స్వస్వరూపంబుల నతనికడకేతెంచిన నతండు వారలమువ్వురను సమానంబుగ నాసనార్ఘ్యాదులచే సత్కరించెంగాని ధర్మమును మాత్రము కొంత మెక్కువగా బూజించె. అందునంజేసి యర్థము రోషించి నీవులోభము (అత్యాసక్తి) వలన నశించెదవనియు, కామము నీవు ఊర్వశీవియోగంబున నున్మాదివయ్యెదవనియు శపించిరి. అంతధర్మమాతనిగుణంబునకు సంతుష్టాంతరంగమై నీవధికైశ్వర్యయుక్తుడై యుండుటయగాక సూర్యచంద్రులుండు పర్యంతము నీవంశపరంపరలనంతంబుగ వృద్ధింజెంది ఖ్యాతింగాంచునని నుడివె. ఇది యటులుండనిమ్ము. ఇంద్రుని సగాజయించిన కేశియను దనుజుడొకతఱి నూర్వశియను నచ్చరకన్నెనెత్తికొని పోవుచుండ బురూరవుడు వాని మర్దించి యాముద్దియను విడిపించి యూర్వశిని నింద్రునకొప్పించె. అందునంజేసి యింద్రునకును బురూరవునకును గడుమైత్రిగలిగియనిమిషపతి యాభూపతికి నిజార్ధాసనమిచ్చుచుండె. పురూరవుడు ప్రతిదినమును స్వర్గమునకుబోవుమాడిక నొకనాడేగియుండ శక్రుడు ఊర్వశి మొదలగువారల లక్ష్మీస్వయంవర నాటకమాడనాజ్ఞాపించె. కావున నూర్వశి లక్ష్మీవేషమునవచ్చి నృత్యము సలుపుచు బురూరవుని బరికించి విరులవిల్తునిబారింజిక్కి నాట్యము సేయందప్పిన భరతశాస్త్రాధిపుండగు భరతుడందుండుటంజేసి యూర్వశింజూచి కోపించి నీవొకలతవై యేబదేనేండ్లు భూమింబడియుందువనియు బురూరవుని పిశాచంబై దానినాశ్రయించెదవనియు శపించె. అంత నూర్వశిపురూరవుని వరించి ధరకరుగుదెంచె. పిదపశాపాంతంబునందూర్వశికి పురూరవునివలన ఆయువు మొదలగు నెనమండ్రుసుతులు గలిగిరి. అందు ఆయువునకు నహుషుడు, వృద్ధశర్మ, రజి, రసుడు, విపాప్మ, అన నైదుగురు కొమరులుగలిగిరి. అందురజియనువాడు నూర్వురుపుత్రులంబడసి పెద్దకాలము హరింగూర్చి యుగ్రతపంబొనరించి తద్వరప్రభావంబున దేవ దానవాదులకజేయుడై యుండె. అట్టితఱి సురాసురులు మున్నూరేండ్లేకరీతి బోరుచుండనందుశక్ర ప్రహ్లాదులు భయంకరమగుయుద్ధముసలుప నందెవరికిని జయాపజయంబులు గలుగనందున వారలు నలువకడకరిగి యెవడుజయించునని యడుగ యాతడు రజిజయించునని జెప్ప సురాసురులు రజినిదమతమ సేనానిగాగోరినను రజిసురలకు సహాయుడై యసురులంబరిభవించె. దానంజేసి శతముఖుడతని సుతుడుగానటించుచుండ, రజి, రాగిల్లియతని తనరాజ్యమునకంతయు బ్రభువుంగావించి తపోవనికేగె. రజిపుత్రులు తమకురాజ్యమేమియులేక శక్రుడంతటికినిబలిమియైయుండ సైరింపక జంభారితోరణమొనర్చి యాతనిదోలి తమపైతృకరాజ్యంబును. స్వర్గపదవియు, యజ్ఞహవిర్భాగంబులును దూసికొనిరి. ఇట్లు నింద్రుండు ప్రభుత్వసంపదచెడి బృహస్పతినాశ్ర,

యించిన నాతడతనిగ్రహశాంతివిధాన పౌష్టిక కర్మలబలవంతుంగావించి యారజిసుతులం దనచమత్కృతిచే వేదబాహ్యులగునటులంజేసిన నింద్రుండు వారలనోడించి తనయాధిపత్యమును మఱలవహించె.

యయాతిచరిత్రప్రారంభము.

ఆయాయువు జ్యేష్ఠపుత్రుండగు నహుషునకు,యతి, యయాతి, సంయాతి,ఉద్ధవుడు, పాంచి, సయాతి, మేఘసంయాతి, అన నేడుగురు సుతులుగలిగిరి. అందు జ్యేష్ఠుండు యతి బాల్యంబుననే వైఖానసుడను యోగియయ్యె. ద్వితీయపుత్రుడగుయయాతిరాజ్యమును బూని కడుధర్మమార్గప్రవర్తకుడై త్రిలోకంబులంగీర్తివడసె. అతనికి శుక్రపుత్రియగు దేవయానియు వృషపర్వుని సుతయగు శర్మిష్ఠయు, మానినులుగనుండిరి. వారియందాతడు, యదు, తుర్వసు, ద్రుహ్యు, అను, పూరులను నైదుగురు సుతులంగాంచి శుక్రశాపంబున ముదిమినొంది తనపుత్రులంజూచి తనకు స్వచ్ఛందనవనితాదులయం దాసక్తి వీడనందున దనముదిమి నెవ్వడేనిగొని తనకు వానియౌవనమిచ్చునటులం గోరినవారలెల్ల నూరకున్ననందు గనిష్ఠుండగు బూరువు తనజనకునిష్టంబీడేర్చె. దానంజేసి యయాతి సహస్రవత్సరంబు లన్నిభోగంబు లనుభవించి తనజరంగొన్న పూరువుపై ప్రేమచే నతనిం దన దేశాధిపుంజేసి యాతనివంశంబన్నిటి కన్న నెన్నందగునదియై భరతాన్వయులకాలయమై యొప్పునటుల నుడివి కాలగతినొందె.

యయాతిచరిత్రము - సం - అ - ౨౪ - మొదలు - ౪౨ - వరకు.

అని చెప్పిన మునులు సూతుంజూచి యిదికడుచిత్రంబు జ్యేష్ఠుడగు యదువుండం గనిష్ఠుడగు బూరువువంశంబెట్లు శ్రేష్ఠంబయ్యె ? మఱియు నీయయాతిమహానుభావుడని యనిమిషులుసగా కీర్తించెదరు. కావున నాతని చరిత్రంబు సవిస్తరంబుగ జెప్పుమని ప్రార్థించిన సూతుడువారింగాంచి తొల్లిశౌనకుడను విప్రముఖ్యుడియ్యయాతి పుణ్యచరిత్రమును శతానీకునకు జెప్పియుండు. అక్కరణి మీకు నేవక్కాణించెదవినుడు. బ్రహ్మకు నెనిమిదవ పురుషుండును మద్వంశకారణుండునగు యయాతిచరిత్రంబును వివరింపుమని శతానీకుడడిగిన నతనికి శౌనకుడిట్లనియె.

శుక్రతనయయగు దేవయానీ వృత్తాంతము.

తొల్లి దేవదానవులెల్ల బల్లిదులై స్వర్గపదవికై పలువిధంబులబోర సమకట్టి బృహస్పతిని దేవగురునిగను శుక్రుని దానవాచార్యునిగను గొనిరి. అందునంజేసి గురుశుక్రు లిద్దరును దమబుద్ధినంతయు బ్రసరింపంజేయుచు దమతమ శిష్యులకు దేజంబుగలుగంజేయ దొడంగిరి. ఐనను, శుక్రునందు సంజీవనియను నొకయత్యద్భు

డె. అట్టివిద్యాగురునంపు లేమింజేసి దేవాళిదైన్యంబునొంది వాచస్పతి నందనుడగు గచుని కడకేతెంచి యతని బలుగతులం బ్రార్థించి నీవు దానవనాయకుండగు వృషపర్వుని పురంబుననున్న శుక్రుపాలికేగి యతని శుశ్రూష సేయుచు నాతని కూతురగు దేవయాని నెయ్యేవిధంబుల దృప్తినొందింపవలయునో యయ్యైచందంబుల వర్తించి యాసంజీవనివిద్యను గ్రహించి యీదేవ పదవినుద్ధరింప వలయునని పెద్దయుగోరినం దద్దయునుద్దికచే నాగురునందనుడు దేవకార్య నిర్వాహకాపేక్షచే శుక్రు పాలికేగి సాష్టాంగదండమిడి మోడ్పుకేలు ఫాలభాగంబునం జేర్చియోయాచార్యవర్యా! నేనంగిరస్సుని పౌత్రుడును, సురగురుని పుత్రుడను, యుష్మచ్ఛిష్యుడనై సహస్రవర్షంబులు బ్రహ్మచర్య వ్రత మనుష్ఠింపవచ్చితిననిన మెచ్చి శుక్రుం డాతనింగాంచి నాకు బూజ్యుండగు గురునకు నీవుతనయుడవగుటచే నీవును బూజనీయుడవు. నీ కోరినప్రకారముండుమని నియమించి యతనికి బ్రహ్మచర్య వ్రతోపదేశమిచ్చిన నాకచుడు వికచవదనుండై బహుభంగుల శుక్రుసదేవయానిని సేవింపుచుండ నాతనివ్రతనిష్ఠ శీలాచారసౌందర్యాతిరేకంబులకు దేవయాని ధ్యానంబున భావజబాణపీడితయై యతనిపై నత్యనురాగ ముంచియుండె. ఇట్లు నేనూఱేండ్లతడు ప్రవర్తింపుచు ప్రతిదినముం బోవునటుల నొకనాడు నిజాచార్యుని గోవులంగొని యడవికేగియుండ దానవులాతనింగాంచి మనవైరుగురుని బిడ్డడు వీని జంపుట యుక్తమని చిత్తంబులం దలంచి యాతని దునియలుతునియలుగ ఖండించి యాఖండంబుల శునకంబుల పాలు గావించిన సాయాహ్నంబున గాపరిలేక గోవులు మాత్ర మింటి కరిగె. దేవయాని కచునిప యింగలప్రేమచే బ్రతిదినము నాతని నెమఱు చూచెడి పద్ధతి నద్దినంబును జూచి యాతడు మఱలమికి బరితాపమొంది తనతండ్రింజూచి ఖిన్నభావంబునడగ్గుత్తికతో నిట్లనియె. తండ్రీ! అంగిరస్సుని పౌత్రుడును గురునిపుత్రుండును బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠా గరిష్ఠుండును శ్రీమచ్ఛిష్యశ్రేష్ఠుండునగు గచుడు సాయంకాలమైనను మందిరంబునకు మఱలడయ్యె. ఆవులు మాత్రమువచ్చి యున్నవి. ఇదిచూడంగుటిల దైత్యులాతని వధించి యుందురని తోచుచున్నయది. మత్ప్రాణంబులెల్ల నాతనిపైగలవు. కావున నాతడు మృతినొందియుండె నేని నేనాతనిగతి నొందెదననియె. అందునకాయసురగురుడు నిజతనూజంగాంచి యమ్మా! నీవిందునకై యింతచింత జెందనేల? నాయందు సన్నిహితమైయుండు "ఏహ్యేహి" అను సంజీవనీ విద్య నుచ్చరించిన తత్క్షణంబు నాకచుడు వచ్చునని తద్వాక్యము నుచ్చరించి "కచా" అనిపిలచిన తోడనే కచుడు మఱిల శరీరధారియై యాతనికడ కేతెంచి యాతని చరణముల కెఱగె. ఇదిగని దేవయాని యానంద భరితాత్మయై కచునందు దినదినంబునకు ననురాగంబు వృద్ధినొందింపుచుండె కొంతకాలమునకు బిదప గచుని దనకు వలయు విరులం దెచ్చుటకై

యుద్యానవని కనిచిన నతండేగియుండ నతని దైత్యులు మఱలగని మనమితని నెన్నిమాఱులు చంపినను శుక్రుడు మఱల బ్రతికించుంగాన ననూనమగు నుపాయము సేతమని తలంచి కచునిజంపి చూర్ణముసేసి యాచూర్ణమును మద్యమునం గలిపి శుక్రునొద్దికిదెచ్చి యతం డజ్ఞానంబున నామద్యమును ద్రావునటులంజేసిరి.

అంతదేవయాని కచుడు పువ్వులందేనరిగి మఱలి రానందున జింతాక్రాంతయై తనసందియమును దనజనకున కెఱింగించిన నతండిట్లులనియె. నాముద్దుల పట్టీ! యీవట్టిపిచ్చి నీకేల ? బ్రహ్మాదిసురలకూడ మన్మాహాత్మ్యంబున నినుబెద్దగబుద్ధిందలంపనేజేసియుండ నీవొకనికై యింతగవంత నొందనేల ? నేనెన్నిమారు లా చిన్నవాని బ్రతికించినను దానవులు వానింజంపక మానరనియె. అంతనకాయిందీవరాక్షి తనడెందంబున దిగులొంది యిట్లనియె. నాయనా! ఈయకృత్యముదగదు. తొల్లి నేనుడివినటులం గచుడంగిరసవంశజుడును బ్రహ్మచర్య వ్రతనిష్ఠాగరిష్ఠుడు నగుటచేబూజ్యుడు. మఱియునాప్రాణంబు లాతనిపైయుండుటంజేసి యాతడు వోయిన మార్గంబున నేనునుబోయెదననియె. అపుడుశుక్రుడుతిన్నగ గచా! యనిపిలచిన నతని జఠరాంతరంబునున్న కచుడుతిన్నగ బ్రత్యుత్తరమిచ్చిన శుక్రుడత్యాశ్చర్యమునొంది కుమారా ! నీవుమదుదరమెట్లుజొచ్చితివి ? అజ్జఠరాగ్ని మొదలగువాని నెట్లుసహింపుచున్నవాడవు ? అనియడిగిన నద్దేవగురుసుతుడిట్లనియె. మహాత్మా ! అసురులసూయచేననుసమయించి మచ్ఛరీరచూర్ణమును సురంగలిపి నీకుద్రాపిరి. ఐనను భవదుపదిష్ట బ్రహ్మచర్యవ్రతమాహాత్మ్యంబున నేనీజఠరనరక సంకటంబులనొందక జ్ఞానముచే నున్నాడను. అనినవిని దనుజగురుడు తనసుతంజూచి నేగచుంబ్రతికించితినేని నతండు నాయుదరముంజించుకవచ్చుంగావున నేజచ్చెద. అట్లు జేయకున్నం గచుడు మఱల బ్రతుకనేరడని పలికిననాకలికి యులికిపడి కడు డోలాయమానమానసయైయుండ శుక్రుండుకచునకు సంజీవనీవిద్య నుపదేశించి కడుపువెడలిరమ్మనిన నతండాతనియుదర దక్షిణపార్శ్వమును భేదించికొని బైలువెడలివచ్చి యుదరభేదనకారణంబున మరణంబు నొందియుండిన తనగురుని నాసంజీవినీ మహామంత్రమూలంబునంబ్రతికించె. అందునంజేసి దేవయాని యమందానందంబునొందె. అంతశుక్రుడు దానవులయెడ గరంబుకోపించి బ్రహ్మహత్యంగావించిన నీచులు నీచదశనొందకపోరు. మఱియు మద్యపానపుమత్తు నాకిత్తీరునంజిత్తభ్రమణగలుగంజేసెగాన నిదిమొదలు పృథ్విసురుండెవ్వడేని సురాపానము సేసెనేని వానికివేదములును గర్మలునునశించుటయగాక యట్టివాడు జాతినిందితుడగునని శపించి దీనిని దివినుండు సురాదులును భువినుండు నరాదులు నెఱుంగుడనిపలికి గురుసుతుండు తనజఠరమునుండి పుట్టుటంబట్టి యతినిం దనసుతుడుగ భావించి యొక్కవమక్కు

వచే ప్రోచుచు దానవులనెల్లరావించి వారిదుర్న్నయమును వర్ణించి యికగచుని జెనకకుండుడని యాజ్ఞనొసంగె.

ఇట్లాకచుడు సహస్రవత్సరంబులందు వ్రతమును ముగించి వలసినవిద్యను బడసి శుక్రునాజ్ఞంగొని స్వర్గంబునకు నేతేర గమకించిన దేవయాని యడ్డపడియో భావజాకారా! నీపైపెద్ద కాలమునుండి బుద్ధినిడికొనియున్న నన్నుదైన్యము నొందంజేసి దిగనాడి పోవందగదు. నీవు రెండు మారులు మరణము నొందియుండ నేబ్రతికించినదైనను మనంబున నెన్నుము. నామాటంద్రోయక నన్ను బెండ్లాడుమని యెన్నివిధంబులం జెప్పినను గచుడొప్పక హరిహరీ! ఓతరుణీమణీ! ఇట్టిక్రూర వాక్యములాడందగునా? నీవుమద్గురు పుత్రివి. అదియుంగాక నీవేయుదరము నుండి యుదయించితివో యాగర్భము నుండియ నేనిపుడుద్భవమొందితి. ఇట్టుల నీవు నాతోబుట్టువగుచు నీతగనివగలందగులం దగదనియె. అందునకు దేవయాని కోపించి నేనెన్ని విధంబులం బ్రార్థించినను గనికరములేదు, కావున నీవిపుడు బడసిన సంజీవనీవిద్య నీకు ఫలించకుండుగాకని శపించె. అందున కాతండు నవ్వి యోజవ్వనీ! నీవిప్పుధిందిట్టుటంబట్టి యవ్విద్య నాకు ఫలింపకున్న నాచేనుపదేశము గొనువారలైనం దత్ఫలముగందురుకదా? నీవుమద్గురుపుత్రివగుటచే బ్రతిశాపంబివ్వనేరనైన నీవెద్దానిం గోరియుండెదవో యదినీకు గలుగదని చెప్పి స్వర్గమునకరిగి తానేర్చిన విద్యనుదేవతలకుపదేశించిన వారలుబ్బి జంభారికడకేగి యతనికావార్తం దెలిపి యిక దడవుసేయందగదు పగతుల నొగులంజేతమని యాలోచించిరి.

అంతనొకనాడు దానవనాయకుండగు వృషపర్వుని కూతురగు శర్మిష్ఠయు, శుక్రసుతయగు దేవయానియు ననేకసఖులంగూడి జలక్రీడార్థము పురివెలికరిగియచటనొక సరసీతీరంబునం దమయందలి వస్త్రంబులవిప్పి వేఱు వేఱుగా నిడి జలక్రీడలాడుతఱి నింద్రుండందరికి మారుతమైయాయన్ని చీరెలు గలియునటులంజేసె. పిదప నాకన్నియలు నీళ్లాటంజాలించి తమతమ పుట్టంబులంగట్టికొనిన శర్మిష్ఠ దేవయానివస్త్రంబు ధరించిన నదిగని దేవయానికోపించిశర్మిష్ఠను దూరుటంజేసి వారొండొరులతో వాదులాడిరి. అపుడు శర్మిష్ఠనే రాజసుతను నీవట్టిపట్టభద్రుమనాశ్రయించిన విప్రకన్యవు. ఈభేదమెఱుంగక నీవు నన్నవమానించితివనిపలికి నాయడవిని నొకపాడుబావియుండ దానిలో దానింద్రోచి యదిమృతి నొందినదని మతినుబ్బి తనచెలికత్తియలతో నిజపురికరిగె.

అద్దేశముయయాతిపార్థివోత్తమ పాలితంబగునది కావున నయ్యయాతిమృగయావినోదార్థ మయ్యడవికేగి డప్పిగొని నీరునరయుచు దేవయానిపడియుండు శిథిలకూపంబుజేరంజని యందు నగ్నిశిఖంబోలి దగద్ధగాయమానంబై సర్వాభరణభూ

షితమైయుండు నొకమీనాక్షి నీక్షించియిట్లనియె. ఓనారీరత్నమా! నీవీరీతి నీనూతినిబడియుండ గారణమెద్ది? నీవెవ్వానిసుతవు? తెలియంబలుకుమనిన నక్కలుకుల తుప్ప యప్పురుషపుంగవుంగాంచి యోపంచబాణసన్నిభా! ఎవ్వాడు నిజసంజీవనీ మంత్రమాహాత్మ్యంబున దానవులకు నాశములేకుండ జోకతో బ్రోచెడినో యట్టిశుక్రునకేను బుత్రిని; నీవునన్నెరుంగకున్నను నీకీర్తిని నేవిన్నానుగాన నీవు నను నీదక్షిణహస్తంబిచ్చి నూతిగట్టు కెక్కించుము. నీవునను వరింపగలవనిచెప్పిన నప్పార్థివుం డప్పగిదిగావించి తనపురంబునకేగె.

అంతదేవయాని తనపురంబునకరుగ నిష్టములేక తనసఖియగు ఘూర్ణికతో దనతండ్రికి దనవార్తం దెలుపబంపిన నదియేగి యారీతియగావింప శుక్రుడు తన తనయకడకేతెంచి యెవ్వారెంతెంతం జేసికొనియెదరో యంత ననుభవించెదర నియె. అందున కాతనినందన చింతాక్రాంతయై శర్మిష్ఠ పలికినపగిది నేనాశ్రయించువానికిని దానముగొనువానికిని గూతురైనది నిజమేకదా యనియె? అపుడు శుక్రుడు తనతనయంజూచి నీవివ్విధమున నివ్వగలనొందనేల? ఆశ్రయింపబడువాడును దాతయునేనైనది యింద్రునకును, వృషపర్వునకును, యయాతికిని దెలియుగాని తక్కినవారికెఱుంగ శక్యముగాదు. నాకుసచ్చిదానందాత్మ స్వరూపుడగు పరబ్రహ్మంబేబలము. మఱియు బాల్యావస్థను మీదెఱుంగక క్రోధమునుబూని జనులుబాధ జెందుదురు. నరులున్యాయాన్యాయ పరిజ్ఞానములేక వృథాక్రోధమునొందిరేని వారిని పశుప్రాయులుగ నెన్నవలయు. ఎన్నిటంజూచిన దన్నుజంపుక్రోధమును శాంతముచేజంపి శాంతప్రధానుడై నిలిచెనేని నాశాంతమువలనం క్రోధము తనవినాశకారణమని తెలియబడుటయగాక యట్టిశాంతమతికి నివ్వసుమతి నెవ్వరు వైరులు లేక యతండు లోకంబులన్నిటిం జయించినవాడగు. అట్లు గోపమునడంచి శాంతమునువహించు మానవోత్తమునకు సముడిబ్భువిం గలుగనేరడు. మఱియు శతవత్సరంబు లేకతీరునం బ్రతిమాసంబునం దప్పక యశ్వమేధయాగము సేయువానికన్నను సతతము బ్రాహ్మణులకు భోజనమిడువానికన్నను శాంతపరుడు పుణ్యుడని ధన్యచరిత్రులందురు. అట్లుగాక క్రోధముచే సాధువులనొప్పించిన నరకబాధగలగకపోదు. దుస్సంగతిచేగలుగు నీకోప మిహపరలోకంబుల రెంటను గీడునాపాదించు. ఇంతియకాదు. ధరను నరునకు ధనమెచ్చెనేని మదమెచ్చును, మదమెచ్చెనేని దురభిమాన మెచ్చును, దురభిమానంబునం గ్రోధమెచ్చును, క్రోధంబున సకలపాపంబులెచ్చును. మఱియు దనమది కపటముగలిగెనేని నొరునియందు గపటమున్నట్లునూహాగలుగు. తనకు గపటము లేకున్నందనకెవ్వడును గపటిలేడు. కావున నీవు సత్కులమందు బుట్టియు నీచందమున నీచులక్రియ నలుగందగదని యెంతచెప్పినను «రోగికి బథ్యాహారంబుగంటకించుపగిదియు, నాస్తికునకు దేవతాస్మరణయన్న శిరో

భారముగలుగు విధంబున" దేవయానికది ప్రియంబుగాక నేనాశర్మిష్ఠపట్టణంబునకు రాననియె. అంతశుక్రుడు పుత్రివ్యామోహాత దానివిడనాడనేరక వృషపర్వురావిం చిరక్కసులుకుమిగిలి కచుని రెండుమారులు వధించినవిధంబును శర్మిష్ఠదేవయా నినవమానించిన తెఱంగును దెలిపి నేనిక నీపురంబున నుండననిన నతండు భీతిల్లి యాతనిపాదంబులపై వ్రాలి నాసామ్రాజ్యంబంతయు నీయది నీయాజ్ఞానుసరణి నేనటించెదననిన నట్లైన దేవయానియిష్టముంబట్టి చరింపుమనియె. అంతవృషప ర్వుడు దేవయాని ననునయించి నీయిష్టంబుం దెలుపుమన నావశత శర్మిష్ఠ వేవురు దాసీజనంబులతోడ దనదాసిగ నిపుడుండుటయగాక నేబెండ్లాడినపిదపసగా నా దాసిగా నుండవలయుననియె. అప్పుడా వృషపర్వుడు శర్మిష్ఠనురావించి అమ్మా! నీవిమ్మెయింజేయవైతివేని మాకులమెల్లనశించుననిన నాసుగుణాలవాలయామోదిం చిసహస్రదాసీజన సహితయై దేవయానికి దాసియయ్యె. అపుడుదేవయాని దా నింజూచి యాశ్రయింపంబడునట్టియు యాచింపంబడునట్టియునీవు నాకిపుడు దాసి వెట్లయ్యెదవని యపహసించిన నాగుణశ్రేష్ఠయగుశర్మిష్ఠ కోపమునొందక యెట్లైన నేమి; మతుకులరక్షణార్థమై యీవేవురస్త్రీలతో నీకునేదాసినై యిపుడును నీవు మగనింటికింబోయిన పిదపసగా నినుసేవించెదననియె.

దేవయానియయాతినివరించుట.

ఇట్లుశర్మిష్ఠ సహస్రసఖీజన సహితయై తనుసేవింపుచుండ దేవయాని కొంతకాలము సుఖించి యొకనాడు తనదాసీజనంబులుగొలువ తొల్లి తానేనూతి నుండియయాతిచే గట్టుకీడ్వంబడెనో యానుయ్యి యుండువనంబునకు విహారార్థ మేగి యందుసంచరింపుచుండ దైవయోగంబున యయాతియు నద్దినంబు వేటకై కానలకేగి పిపాసాపీడితుడై దేవయానియుండు నావనంబునకువచ్చి యచ్చట నె చ్చెలురూపాదివిభవంబులందేలుచు వేవురుదాసీ వనితలుసేవింపగ దేవయానయు వేఱు వేవురు దాసీజనులు తనుసేవింప దేవయాని దాసత్వమొనర్చు శర్మిష్ఠయు నుండంజూచి వారిచరిత్రనరయంగోరి వారిండగ్గరి దేవయానితో మీరలెవ్వరివ్వ నంబునకు రాగతంబేమి ? అనియడిగిన నాయుడురాజముఖియిట్లులనియె. ఓపురు షశ్రేష్ఠా ! నీయుత్కృష్టవాక్యవిజృంభణయు స్వరూపకాంతులునుజూడ నీవు బా డబుడని తెలియవచ్చుచున్నయది - నీవెవ్వండవు ? వాక్రువ్వుమన నవ్వసుదేశుడు నేబ్రహ్మచర్యకాలంబున వేదముల బోధించికొనియుండటంజేసి విప్రునిగదోచెద నిం తియకాని నేరాజవంశజుడను, నహుషునందనుడను, ననుయయాతియందురనియె. అందునకాదేవయాని సంతసిల్లి యత్యంత ప్రియవాక్యంబులనిట్లనియె. నేశుక్రనందను.

మదీయదాసియగు నియ్యిందుముఖి దానవేంద్రుండైన వృషపర్వుని పుత్రియగు
శర్మిష్ఠ. ధన్యాత్ముండగు నినుగంటి. నేధన్యనైతి. నినుతప్ప వేఱుపురుషునీశరీరం
బుతో వరింపనుగావున ననుజేబట్టుమనిన నాజనపతి యవ్వనజగంధింజూచి విప్రుడు
క్షత్రియకన్యం బరిగ్రహింపనగుంగాని క్షత్రియుడవనీసురాంగనను బెండ్లాడుట ధ
ర్మవిరోధమనియె. అందునకామందయాన మందహాస ముఖారవిందయై బ్రాహ్మ
ణులును క్షత్రియులును బ్రహ్మశరీరోద్భవులై సమాధికార వేదాభ్యాస వైదికకర్మా
దులంగలిగియుండ రాజులు ద్విజకాంతలం బరిగ్రహించుట యకృత్యంబుగాదు. మ
ఱియుదొల్లి నే నీకూపంబునం బడియుండ నీవునను జేబట్టిమీదికెత్తితివి. అట్టి శుద్ధ
మగు నాపాణినొరున కివ్వనని పలువిధంబులం జెప్పిన నప్పుడమ్మిఱేడుదాని నీక్షిం
చి చతుర్వర్ణములవారును వారిజగర్భు శరీరోద్భవులే. ఐనను వారువారు వేఱువే
ఱాచారంబుల విధానవిధేయులై ప్రవర్తింపకున్న దోషముంజెందుట సిద్ధంబు. ఐన
ను నీవిన్నివిధంబులంజెప్పెదవు కావున నీజనకుడు నిను నాకిచ్చెనేని నిను నేబరిగ్ర
హించెదను. అట్లుగాదేని వినుము తెలియంబలికెద. సర్పంబొక్కని గఱచి చంపనో
పు. శరంబొక్కపురుషుం బొరిగొనగలదు. బ్రాహ్మణకోపంబు కార్చిచ్చు కాననం
బుంగాల్చుచందంబున రాష్ట్రకోశ వంశాదులన్నిటి నున్నగ జేయనోపుంగావున
నేశుక్రుకోపంబునకు వెరచెదననియె. దానికామానిని నేనే నిను వరించెదగాన నీ
యందు దోషములేమింజేసి మజ్జనకుడు రోషింపడైనను నీకోరినరీతిం జేసెదనని చె
ప్పి తనజనకుని రావించిన శుక్రుండేతెంప యయాతినమస్కరించిన నతనిసత్కరించి
దేవయానివలన నంతయువిని యయాతింగాంచి మత్తనయ నిను వరించెంగాన దీనిం
బరిగ్రహింపుమనిన నతండాతనిజూచి నాకు ధర్మవిరోధంబును సంకరదోషంబును
గలుగకుండ ననుగ్రహింపుమనిన నద్దనుజగురు డవ్వరంబునిచ్చి యాశర్మిష్ఠ మత్సు
తదాసియైయుండు నిది సర్వవిషయంబులం బూజ్యురాలే. ఐననుదీనికి నీశయ్యామా
త్రమివ్వకుండుము. (పొందవద్దు) అనిచెప్పి తనస్థానంబునకరిగె. అంతయయాతి ద్వి
సహస్రదాసీయుతులగు దేవయాని శర్మిష్ఠలంగూడి తనపురికేగి దేవయానిం దన
పట్టపురాణింగావించి తదాజ్ఞను శర్మిష్ఠ నొకయశోకవనియం దొక భవనము
ననునిచె.

అంతగొంతకాలమునకు దేవయానికి యదువుఅను తనయుడుజనించె. పిదప
శర్మిష్ఠసంప్రాప్త యౌవనయై ఋతుకాలం బాసన్నమైన విన్నంబోయి నన్ని
పుడు వరించువారెవ్వరు ! నేదేవయానకు దాసిగాన దానివరుడే నావరుడు
గాని పెఱపురుషుడేల ? ఐననీసమయమున నాసుమశరాస ముడిటకేకతంబవచ్చిన
గాని మదీప్సితము తీరనేరదని భావించుచుండ దైవయోగంబున యయాతియొ
క్కడవ్వనంబున కేగిన నప్పువ్వుబోణియుప్పొంగుచు నప్పార్థివుంజేరి ప్రణమిల్లి

యంజలినిడి మ్రొక్కుడమి తండ్రీ! కడుదీనత ఋతుకాలంబున బుత్రాకాంక్షుతను న్ననాకు బుత్రదాన మొసంగుమని ప్రార్థించిన యతండు శుక్రుడు తనుశర్మిష్ఠదోడం గూడకుమని నియమించిన దానినంతయు జెప్పిన నొప్పక యప్పుడతి స్త్రీవివాహ ప్రాణధనాదుల విషయంబుననన్నృతంబాడినను దోషములేదని యార్యులు వచించెద రని నుడివి బహుప్రకారంబుల వేడిన యయాతి యాచకమనోరథ పరిపూరణవ్రత నిష్ఠుడగుటచే దాని మనోరథంబీడేర్చె. అందునంజేసి శర్మిష్ఠకు ద్రుహ్యుడనుసుతుడు గలిగె. శర్మిష్ఠకొక పట్టిపుట్టుటవిని దేవయాని భావమున ఖేదము నొందుచు శర్మిష్ఠక డకేతెంచి తత్పుత్రజన్మకారణభూతుని నెఱుంగ నెన్నియుక్తులం బన్నినను అన్ని టికన్ని సమర్పకంబులు సెప్పి శర్మిష్ఠ తనకొక ఋషి యనుగ్రహంబున నాసు తుడు వుట్టినట్టుల దేవయాని నమ్మంజేసి పంపె.

పిదప దేవయానికి యయాతి తేజంబున మొదటియదువుగాక తుర్వసుడను సుతుడువుట్టె. అతనివలననే శర్మిష్ఠకు మొదటికొడుకుగాక అనువు, పూరువు, అ నునిద్దరుసుతులు జనించిరి. పిదప నొకనాడు దేవయాని యయాతింగూడి శర్మిష్ఠా వాసంబునకువచ్చి యందు దివ్యవిలాసవంతులగు ముగ్గురుబాలురంగాంచి వారి యందు యయాతిరూపాది విశేషంబుల బరికించి వారిచరిత్రంబుంగూర్చి యయా తినడిగి యతనివలన నెఱుంగనేరక యాబాలుంబుజ్జగించి వారివలన యయాతివా రితండ్రియనియు శర్మిష్ఠవారితల్లియనియు నెఱింగి రోషారుణనేత్రయై శర్మిష్ఠపాలి కేగి మ్రోమడుకుపడతీ! నీకీచెడుగుబుద్ధి యేలకలిగె? నాదాసిగనుండి ననువంచిం చితివిగదా? అనినశర్మిష్ఠ నేనాడినది యన్నృతంబుగాదు. మఱియు నేనొనర్చినది య కృత్యంబుగాదు. ఎట్లన్న, రాజర్షియగు యయాతివలన నీపుత్రులంగన్నది నిజంబు. నీవరుడే నావరుడగుటం జేసియు నేనునీదాసిగనుండుటంజేసియు దోసము సేసి ప రుని వరింపక మనవల్లభుని వరించితినని యె. ఆమాటలువిని దేవయాని దీనాననయై య యాతింజూచి నీవునాకధర్మము సేసితివి. కావున నీయొద్ద నేనుండనని చెప్పి తనపుట్టి నింటిదారింబట్టె. యయాతియుదాని బోవలదని వేడికొనుచుదాని వెంటనేగె. ఇట్లా దేవయాని తనజనకునొద్దికేగి యయాతియధర్మమునకుం జొచ్చి రహస్యవృత్తి శ ర్మిష్ఠంగూడి దానికిముగ్గురు తనయులంజనింపజేసి నాకిరువుర కొమరులమాత్రమి చ్చినాడనిన శుక్రుడు కడుకోపించి తనకూతురితోడ వచ్చియుండు యయాతింగాంచి నీవు మదాజ్ఞనుల్లంఘించి యావల్లవాధరిని వరించితివి కావుననీకు కడుదుఃఖాస్పద మగు ముదిమిగలుగుగాకని శపించిన యయాతియాతనింగాంచి భార్గవా! నేజేసి నదితప్పెన్నటికిని గానేరదు. ఎవ్వరేద్దాని యాచించిననద్దానినివ్వనే వ్రతమువట్టి యుండుటంబట్టియు ఋతుకాలంబునం గామశరపీడితయై వేడు వాడుదానింగూడ కున్న భ్రూణహత్యాఘము సంభవించుటంజేసి యట్టి భ్రూణఘ్నుడిందునందునింది

తుడగుననియు, వృద్ధజనంబులువచించుటంజేసియు నేనట్లొనర్చితి. నాకుదేవయానియందుగల కామంబీడేరలేదు. కావుననీవు నన్ననుగ్రహించి యీముదిమిపోవం బ్రసాదింపుమనిన శుక్రుండుసాదరదృష్టి నతనిజూచి నీవొనర్చినది యకృత్యంబుగాదు కాని మదాజ్ఞనుల్లంఘించినాకుదెలుపక రహస్యంబున నాకలికిం గలియుటచే నేనట్టులం దిట్టితి. ఆతిట్టునుద్రిప్పగానేరదు. కాననీసూనులం దెవ్వనికేని నీముదిమినొకవేయిసంవత్సరములిచ్చి యాతనియౌవనమునుగొని భోగంబులనుభవింపుమని న నామనుజపతి దనుజగురుం దిలకించి నాసూనులందు జ్యేష్ఠక్రమాధికత్వముంజూడక యెవ్వాడు నాముదిమింగొనునో వానికినారాజ్యమంతయు నేనొసంగునటుల ననుగ్రహింపుమనిన నతం డట్లుజేయ వరంబిచ్చి యట్టిజనకవాక్య పరిపాలకుడు కులదీపకుడై ప్రఖ్యాతిగాంచునని నుడివి నీవునీముదిమిని నీసుతునకిచ్చుతఱి ననుస్మరించుమని యొకమంత్రంబుపదేశించి యతని దేవయాని సయితమనిచె.

అంత యయాతి కడువృద్ధుడై తనపురికేతెంచి తనతనయులలో యదువు, తుర్వసుడు, ద్రుహ్యుడు, అనువు, అనువారల గ్రమంబుగబిలిచి తనకు శుక్రశాపంబున ముదిమిగలుగుటయు, స్రక్చందన వనితాదులయందుగలయాసక్తి దీరకుండుటయుజెప్పి యొకసహస్రవర్షంబులు తనముదిమిగొని వారియౌవనమును దనికిమ్మని వారిని వేఱువేఱనడిగిన వారలుముదిమి పడతులకు గడురోతంగలుగజేసు, బలాహారనిద్రల దగ్గించి, తనువికారము గలుగజేయు, మఱియుముదిమిచే బలువిధాసహ్యములు సంభవించుంగాన నీముదిమి మేమొల్లమనిన యయాతికోపించి యదువుంజూచి నీవంశజులకు రాజ్యసంపద లేకుండెడుననియు - తుర్వసుంగాంచి నీసంతతివారలు వేఱువేఱైతురకలుచండాలురు మొదలగు నీచజాతికిం బ్రభువులయ్యెదరనియు- ద్రుహ్యునీక్షించి నీయన్వయులు పల్లెవారికి (ఓడలునడుపువారు) దొరలయ్యెదరనియు - అనువుంగని నీపరంపరవారు మ్లేచ్ఛాధిపతులయ్యెదరనియు శపించి శర్మిష్ఠకనిష్ఠపుత్రుండగు బూరుపుని వారియన్నలనడిగినపగిది నడిగిన నాతడుసంతసించి దానికొప్పిన నుప్పొంగి యయాతిశుక్రుందలంచి తదుపదిష్టమంత్రంబు నుచ్చరించి తనముదిమిని బూరువునకిచ్చి యాతనివయసుంగొని సహస్రవత్సరంబులు సకలసుఖంబులనుభవించి యనేకయాగంబులొనర్చి కడుధర్మమార్గ ప్రవర్తకుడైయుండి తుదకు బూరువునివలన దనముదిమింగొని యాతని యౌవనమతనికిచ్చియతనికిబట్టముగట్టసమకట్టిన నప్పట్టణవాసులెల్లనతని పాలికేతెంచి రాజా! నీవీజగత్తున మిగులధర్మజ్ఞుడవని పేరొందినయిపుడు నీజ్యేష్ఠపుత్రుడగు యదువును, వారివెనుకటి ముప్పురుసుతులును,ఉండ నీకనిష్ఠునకేట్లు బట్టముగట్టెదవనియడిగిన నాపుడమితేడు వారలంజూచి యోప్రకృతిజనులారా! వినుడు. జననీజనకుల వాక్యానుసరణి నటించెడికొడుకే కొడుకుకాని జడమతిచే జనకునుల్లంఘించిన కొడుకు కొడుకుగాడు. కావున

మీచెప్పిన నలువురును మదాజ్ఞనుల్లంఘించుటంజేసి వారురాజ్యార్హులుగారు.మఱి యుశుక్రుండు మద్వాక్యాను సరణి నెవ్వండు నాముదిమింగొనెడినో వాడే నారాజ్యాధిపుడగునటుల వరంబిచ్చి యుండుననియె. దానివిని పౌరజనులు సమ్మతించిపూరునకు బట్టముంగట్టి వేడుకంజూచి తమతమయిండ్లకరిగిరి. అంతయయాతి బ్రాహ్మణసహితంబుగ వనంబునకేగి యందు గొంతకాలము నిరాహారత,కొంతకాలము పానీయాహారత, కొంతకాలము వాయుభక్షణంబున, కొంతకాలము జలమధ్యంబున నిలిచి, కొంతకాలమేకపాదంబుననిలిచి,కొంతకాలము పంచాగ్ని మధ్యముననుండిమఱియు ననేక విధంబులం బెద్దకాలము నుగ్రతపము సేసి యంత్యంబున స్వర్గమునకేగి బ్రహ్మలోకాదుల నివసింపుచు నొకనాడు నాకమునకరిగిన నింద్రుం డాతని సత్కరించి నీవు వనంబునకేగుతఱి బూరువునకు బట్టముగట్టుచో నేమిచెప్పితివనియడిగిన యయాతితాను బూరువునకు గంగాయమునల మధ్యరాష్ట్రంబేలునటులను, అతని యన్నలుదాని చుట్టునున్న రాజ్యంబులం బాలించునటులను, మఱియు రాజ్యము నెయ్యే ధర్మమార్గంబునం బాలింపవలయునో యత్తెఱంగును జెప్పితినని చెప్పిన నింద్రుండట్టులైన నీవు దేవాదులలో గడుధన్యాత్ముడవనియె. అందునకు యయాతి మైమఱది యహంకారముబూని బ్రహ్మాదిసురమునిమానవాదులలో మత్సములెవ్వరును లేరనియె. అయ్యహంకారంబున నాతనిపుణ్యంబంతయు క్షీణించిన నింద్రుండాతనింగాంచి నీవు మహాత్ముడవైనను దేవతాదుల నల్పంబుగదలంచితివి కావున నీపుణ్యముక్షీణించె.నిక భూమి కేగుమనిన యయాతిస్వర్గమునుండి భూమికిపడుచు నోదేవనాయకా! నాపైదయనుంచి నేభూమింబడ్డను సత్పురుషుల మధ్యంబునంబడునటులననుగ్రహింపుమని వేడిన నాతడవ్వరం బొసంగుటంజేసి యయాతి,వసుమతుడు,అష్టకుడు, ప్రతర్దనుడు, శిబి యనురాజర్షులు నివసించుతలంబునకు నీటుగాబడుచుండ నాతని నష్టకుడు దృష్టించి ప్రచండమార్తాండసన్నిభ తేజా!నీవెవ్వండవైనదియునునీవిప్విధంబున స్వర్గమునుండి భూమికిబడుటకు గారణంబును నెఱుంగను. సత్పురుషులమధ్యనున్న నిన్నుజెనక నింద్రాదులైన వెఱచెదరు కావున నీవు వెఱువక భూమింబడక మద్వచన ప్రభావంబున నంతరిక్షంబుననుండి నీచరిత్రమును జెప్పుమనియె.

అష్టకయయాతి సంవాదము.

అతనివాక్యప్రభావంబున యయాతిభూమింబడక యంతరిక్షంబున నిలిచియిట్లనియె. నే మీయందఱకన్న వృద్ధుండనగుటచే మీకునమస్కృతి నొనర్పనైతి. నేను నహుషుని సుతుండనగు యయాతిని. పూరువునకు జనకుని. ఇట్టినేనుస్వర్గమునకేగి యందుకొంతకాలముండి నాపుణ్యముక్షీణించుటచే భూమికిబడనయ్యెననిన నష్టకుడతనింగాంచి నీవుమన్మాతామహుడవు, గుణవృద్ధుడవు, వయోవృద్ధుడవు, మహాపుణ్యపురుషుండవు. ఇట్టి నీవేయేలోకంబు లనుభవించితివి, నీపుణ్యంబెట్టుల క్షీణించెం

జెప్పుమనిన యయాతియిట్లనియె. నేసహస్రవత్సరంబులు దివ్యతపంబొనర్చి స్వర్గంబునకరిగి యందు వేయువర్షములుండి వేయువత్సరములు బ్రహ్మలోకమనుభవించి యంతియకాలమెన్ని పుణ్యలోకంబులు గలవో వానినెల్ల ననుభవించి తుదకు దశసహస్రసహాయనంబు లింద్రునినందనవనంబున నచ్చరముచ్చకంటులంగూడి సుఖించితి. నాపుణ్యంబంతయు క్షీణించుటంజేసియ కాబోలు నొకదేవదూతవచ్చి కంఠగ్రాహ్యముచేసి నన్నదలించినది నాకుజ్ఞాపకమున్నయది. తత్క్షణంబున స్వర్గంబునుండి క్రిందికింబడితి. అపుడు దేవవిభుంజూచి నను సజ్జనులమధ్యంబున వైవుమని వేడినటుల నాకుజ్ఞాపకమున్నది. ఆరీతియ మీసాహామసుగంధ మాయింద్రలోకంబుం జేరుచుండుటం జేసి వారు నన్నింందుబడంజేసిరి. మఱియు నరుడొనరించిన పుణ్యమెంత యుండెడినో యంతకాలమువాడు పుణ్యలోకము లనుభవించి పుణ్యముక్షీణించినతోడనే భూమియను నరకమునంబడి రాక్షసపక్షి మృగాదులచే బీడింపబడి భక్షింపబడు. కావున నేను సుఖదుఃఖముల సమతంజూచెద. మత్కర్మానుసరణి విధివిధించిన విధంబున రాగక్లేశంబునొందక దప్పదని తత్ప్రసంగంబుగా బహువిధంబుల బోధించిన విని యష్టకుడు పుణ్యక్షీణానంతరము నరుడుధరానరకంబున జనించుతెఱంగును, గర్భోత్పత్తిక్రమంబును అశ్రమముని మానాదివివరణమును వివరింపుమని ప్రార్థించిన యయాతియిట్లనియె.

స్త్రీకిఋతుకాలంబున రక్తముతోటి రేతముగలిసి పిండమైయది క్రమక్రమంబునవృద్ధినొంది సర్వాంగములంగలిగి ప్రాణమువచ్చినతోడనే జ్ఞానమునొంది దశమమాసంబునంజనించు. మఱల మరణమునొంది పుణ్యపాపానుసరణి మఱలంజనించుచుండు. పాపకారణంబునం గ్రిమికీటాదియోనులంబుట్టు. ఇక బుణ్యకర్మలనగా, తపస్సు, దానము, శమము, దమము, లజ్జ, మృదుత్వము, సర్వభూత దయాళుత్వము అను నేడును స్వర్గమునకేగ మార్గములై యుండు. దురభిమానంబును, అజ్ఞానము, నిజపాండిత్య గర్వంబునంబండితుల నవమానించుట, ఇవిమూడును నరునకు వినాశము గలుగజేయుంగావున మానవుడుతానెంతటి ధనికుడైనను, ఎంతటివిద్వాంసుడైనను, సాధువుల నవమానింపక నిజాశ్రమధర్మముందప్పక చరింపవలయు. అయ్యాశ్రమధర్మంబులెవ్వియన్న.

ఆశ్రమధర్మములు.

లోకంబున బ్రహ్మచర్యము, గార్హస్థ్యము, వానప్రస్థము, సన్న్యాసము, అననాలుగాశ్రమములు వెలయు. అందుబిలువంబడినతోడనే గురునొద్దనధ్యయనము సేయుట, గురుకార్యంబులం జెప్పించికొనకయేయొనర్చుట, గురునికన్నముందునిద్రనుండిమేల్కొంచుట, గురుడు నిద్రించినపిదప నిద్రించుట, మృదుత్వమును శాంతిని

ధైర్యమునుగలిగియుండుట, బహుజాగరూకతస్వాధ్యాయ పఠనంబొనర్చుట, అనునవిబ్రహ్మచర్యధర్మములు. ధనమునార్జించి యజ్ఞదానాదులొనర్చుట, అతిథిపూజంజేయుట, ఆశింపందగని వస్తువనాశింపకుండుట, అనునవి గృహస్థధర్మములు. నిజశక్తిచేజీవించుట, పాపకర్మదూరుడై యుండుట, దానమిచ్చుట, పరహింసనొనర్పకుండుట, అడవినిదగిన యాహారవేషములంగలిగి తపముసేయుట, అనునవివానప్రస్థధర్మములు. నిజకృషిఫలంబున జీవింపకుండుట, తత్త్వవేత్తయు, జితేంద్రియుడును, నిస్సంగుండును, లఘ్వాహారభక్షకుండును, అయి యొకచోసదానివసింపక సంచరింపుచుండుట, మొదలగునవి యతిధర్మములు. మఱియుజనులకు సర్వస్పందనాదిభోగంబుల కర్హుంబగునరాత్రికాలంబున యతి యరణ్యవాసియైయుండవలయు.

మునిమానాది వివరణము.

ఇకగ్రామము పృష్ఠభాగంబునంగలిగి యరణ్యంబుననుండు వాడును, అరణ్యంబును బృష్ఠభాగంబునంగలిగి గ్రామమందుండువాడును, మునినామంబునం బఱంగుదురు. ఎట్లన్న, గ్రామసంబంధ పదార్థముల నపేక్షింపక యడవినుండువానికి గ్రామము వెనుకైయుండు - ఊరనున్నను, అగ్నియు, గృహమును, గోత్రమును లేక కౌపీనమును నారచీరలంగట్టికొని పొట్టనిండగూడుగుడువక ప్రాణమునిలుచుటకు వలయునంతం దినుచునుండువానికి వనము వెనుకనగు. ఎవ్వాడు కామముంద్రుంచి యింద్రియంబులజయించి కర్మలనిర్మూలముచేసి మౌనముచేనుండునో యట్టివానికి సిద్ధి కరస్థమైయుండు. మఱియు సదాదంతశుద్ధింగలిగి నఖకృంతనమొనరించికొని స్నాతుడై యలంకృతుడై బ్రహ్మవిషయక జ్ఞానాయత్తచిత్తుండైయుండు నుత్తమునెవ్వారైనంబూజింపుదురు. నిరంతరము శరీరమును దపంబుచేకృశింపజేయుచు బశువుమాడ్కినాహారాదులం గొనుచు దనుబరమాత్మయందు లీనమొనరించుచుండు మౌనిసత్తముడు, సర్వలోకములం జయించినవాడని గ్రహింపవలయు.

ఇకపైనంజెప్పబడిన గ్రామారణ్యవాసు లిరువురలో గ్రామమందుండియు విషయాదుల నిగ్రహించుమునియే తొలుతయుక్తింగను. కానమానవుడు తనకాలము వ్యర్థముసేయక బాల్యంబుననే మనస్సును నిగ్రహించి దుర్మార్గాదులవర్జించి సన్మార్గంబునం బ్రవర్తించెనేని శ్రేయమునొందు.

అనిచెప్పినవిని యష్టకుడు యయాతింజూచి నీవిపుడిటకెవ్వని పంపునవచ్చితివి? ఎచ్చటికేగెదవు? చెప్పుమన నప్పార్థివుండిట్లనియె. నాపుణ్యకర్మంబుకొలదిపెద్దకాలము పుణ్యలోకములననుభవించి పుణ్యమంతయుక్షీణించుటచే దేవపతియాజ్ఞను ఘోరనరకంబునంబడియెద - నాయట్టులనే బ్రహ్మలోకాది పుణ్యలోకవాసులెల్లం

దమపుణ్యము క్షీణించినతోడనే భూమింబడియెదరు. అనినవిని యష్టకుడు తనమనంబున వగచి యయాతింజూచి మాతామహా! నీతోటిసమానులగు బుణ్యవంతులును, యశోధనులును ధరంగిననరుదు. అగుటచేనిను స్వర్గమునుండి ధరానరకంబునం బడనివ్వను నాపుణ్యంబుకొలది బహుకాల మనుభవింపందగిన యనేకపుణ్యలోకములుండు. కానవానిలో దేనినేని వానినెల్లనేని నీకిచ్చెదను, వానిగొని నీవంతరిక్షంబుననేని స్వర్గంబుననేనినుండుము, అనిబహుభంగుల బ్రార్థించెను. అతనియట్లులనే తక్కినరాజర్షులగు బ్రతర్దనుడును, వసుమంతుడును, శిబియునరేకరీతులం దమతమ పుణ్యానుసరణింగల శాశ్వత పుణ్యలోకంబు లనుభవింపుమనిరి. అందువసుమంతుడును శిబియుదుదకు నాతనికి (యయాతికి) గలకించిత్పుణ్యమునకైనం దమతమపుణ్య లోకముల విక్రయమునకైనం గొనుమని చెప్పిరి. వారలెన్నివిధంబులం జెప్పినను యయాతి యొప్పక మీతోసమానుండనగు నే మీవలనంబుణ్యలోకములు దానము గొనంజాలను, విక్రయమునకు మొదలేయొప్పను. నాకర్మానుసరణి నాపుణ్యమునశించుటంజేసి భూనరకమనుభవించెదంగాని తొల్లిమీయట్టులనే యనేకులకునే బుణ్య లోకదానములిచ్చి యిప్పుడు ప్రతిగ్రహీతనుగానేరని పలుచందంబులంజెప్పె. అప్పుడు వారునలువురును దిగ్గునలేచి రాజా! నీవుమేమిచ్చులోకము లొల్లనంటివేనిమా పుణ్యలోకములన్నియు గొఱలేక యిదెనీకుదత్తముసేసి మేమునరకమునకు బోయెదమని పలికి యట్లులంజేయ సమకట్టుతఱి స్వర్గమునుండి నైదుదివ్యవిమానంబుల చటికివచ్చినవానిని వారుయయాతికిజూపి యీవిమానంబులు మనలనేవురను స్వర్గమునకుగొనిచన నేతెంచెంగావున నీవు మాప్రార్థనంబంగీకరించి యందొకవిమానం బెక్కి రమ్ము. కాదేనిమేము మొదటనుడివినట్టుల మాపుణ్యము నీకర్పించి నరకమునకేగెదమనిరి. అంమనకుయయాతి సేయునదిలేక వారింగూడి స్వర్గమునకేగి శాశ్వతమగు పుణ్యలోకంబులననుభవించె. అట్టియగణ్య పుణ్యచరిత్రుని యన్వాజులేనీతాతలగు గౌరవులు, కాననిప్పుణ్య కథాశ్రవణపఠనాదులచే సకలాభీష్టంబులు సమకూడునని శౌనకుడుశతానీకునకుం జెప్పెనని సూతుడు మునులకుంజెప్పె.

యదువు మొదలగువారలవంశవివరణము. సం-అ-౪౩-మొదలు-౫౦-వరకు.

అంతమునులు యయాతిప్రభావంబున కద్భుతాంతఃకరణులై యాతనిసుతులగు యదువు మొదలగు వారి వంశపరంపరను వివరింపుమని యడిగిన సూతుండిట్లనియె.

యయాతి జ్యేష్ఠపుత్రుండగు యదువుకు సహస్రజిత్త్రాదిపుత్ర పంచకంబుగలిగె. ఇయ్యదువంశంబునం బదిరెండవ పురుషుండగు కృతవీర్యునకు గార్తవీర్యార్జునుడను తనయుడుజనించి పదివేలేండ్లుతపమొనరించి అత్రికి వనజనాభునంశను, ఉద్భ

విల్లిన దత్తాత్రేయయోగిశిరోమణి నాశ్రయించి తద్వరప్రభావంబున సహస్రకరంబులంగలిగి యతి పరాక్రమవంతుడును ధర్మపరిపాలకుండునై యనేక యజ్ఞంబులం జేసి నారదునిచే నిరుపమాన యజ్ఞదానాదికృతధురీణుండని పొగడంబడి మఱియు నెన్నజాలని యెన్నియో పరాక్రమకృత్యంబులొనర్చి మాహిష్మతియనుపురము నిజనివాసతలంబుగజేసికొని యెనుబదేనువేలేండ్లు సప్తద్వీపముల నేకఛత్రాధిపుడై పాలించె. అయ్యపూర్వబలుండొకతఱి నిజసహస్రకరంబులచే సముద్రమునంతయుందొల్లి మందరగిరిచేదఱచిన చందంబున గల్లోలంబుగావించె. ఒకతఱి నిజప్రియ సఖిజనసహితక్రీడార్థమై నర్మదానది నడ్డుకట్టి దాని యురువడినఱసేసె. మఱియొకతఱి దశగ్రీవుండగు రావణు నొకకోలసోలంజేసి తనపురంబున గారాగృహంబున నునిచిన పులస్త్యప్రజాపతివచ్చి తన్నువేడిన నప్పుడారావణు విడిచె. ఇట్టియుత్కృష్టపరాక్రము డొకసమయమున భార్గవుని బంగరుతాటివనముం గాల్చిన నతండు కోపించి యతనివేయుచేతులా చెట్లయట్లొక బ్రాహ్మణునిచే ఖండింపబడునని శపించెంగావున నెకకారణమున మృత్యుశాపనిమిత్తంబున భార్గవునకు సుతుడుగాబుట్టిన పరశురాముడు కార్తవీర్యార్జునుని వేయుహస్తముల ఖండించి వానిసమయించె. ఆకార్తవీర్యునిసంతతి యనంతంబైవర్ధిల్లె. దత్తాత్రేయదత్తవరప్రభావ చోరమారణుండగు నిక్కార్తవీర్యార్జున స్మరణచే నష్టద్రవ్యము మఱలం జిక్కు.

కార్తవీర్యార్జునచరిత్రము.

అనినవినిమునులు సూతుంజూచి ప్రజలపాలించువాడయ్యునా గార్తవీర్యుడు కనకతాళవనమేలగాల్చె? చెప్పుమన సూతుండిట్లనియె. అక్కార్తవీర్యార్జునుడు ధరంబరిపాలింపుచుండ నొకతఱి సూర్యుడు బ్రాహ్మణవేషంబున నతనికడకేతెంచి యోవదాన్యోత్తమా! నాకు దృప్తిగలుంగజేయుమని వేడిన నతండాతని గాంచి నీకెద్దివలయునద్దాని నొసంగెద గోరుమన నినుడు తనకు స్థావరంబులాహారంబు గనివ్వుమనియె. అందున కవ్వసుధాధిపుడు నవ్వి స్థావరంబులనే నెట్లునివ్వనోపుదు? నీవువానిచే దృప్తియెట్లుగలుగు? తెలియంబలుకుమన నారవిసంతసించి నీకు నేనక్షయతూణీరంబులిచ్చెద వానిచే స్థావరంబులెల్లదగ్ధంబగు. మత్తేజంబుననవి దగ్ధంబయ్యెనేని నాకుదృప్తిగలుగునని చెప్పి యప్పుడయక్షయతూణీరంబు లొసంగె. తత్క్షణంబయయ్యాక్షితిపతి పట్టణగ్రామవనాది స్థావరంబులనెల్లంగాల్చె. ఆసమయమున భార్గవుని తాళవనముసగా ననలుపాలయ్యెంగావున భార్గవుడు పైనంజెప్పబడినట్టుల నాతని వేయుచేతులు నఱకబడునటులండిట్టె.

ఇట్లు యదువు రెండవకొడుకగు క్రోష్టుని సంతతని నలువది రెండవపురుషుండగు సాత్వతునకి భాగినుడు, భజమానుడు, వృష్ణి, యదువు, మొదలగు తనయులు జనించిరి. అందు భజమానునిసంతతిని నైదవపురుషునకు దేవకుడు, ఉగ్రసేనుడు, అననిరువురు సుతులు జనించిరి. అందు దేవకుని సుతలగు దేవకిమొదలగు నేడుగురుకన్యల శూరునిసుతుడగు వసుదేవుడువరించె. ఉగ్రసేనునకు గంసాదులుపుట్టిరి. పైభజమానుని యన్వయుడే కృతవర్మ. పైసాత్వతుని యేడవసుతుడగు వృష్టికి నైదుగురుకొడుకులు గలిగిరి. అందుగడపటివాడగు శినియనువానికి సత్యవంతుడు, నతనికి సాత్యకియుబుట్టిరి.

శమంతకోపాఖ్యానము.

వృష్టిమూడవకొడుకుకు బ్రసేనుడు, సత్రాజిత్తుఅన నిద్దరుపుత్రులు గలిగిరి. అందుబ్రసేను డొకదివ్యమణినిబడసి తనయురస్థలిధరించి రవిప్రకాశుడైయుండె. కృష్ణుడు దానింగొనజాలియుండియు బలవంతంబునం దీసికొనకయుండె. ఆప్రసేనుడొకతటి మృగయావినోదముగలవాడై యడవికరిగి యందొక పర్వతబిలంబున జయధ్వనివిని దానిజొచ్చి యచ్చటిభల్లూకనాథుండగు జాంబవంతునితోబోరిన నతండు వానిజంపి యామణిని గ్రహించె. ఇట్లు బ్రసేనుడుమృతినొంది పురమునకు రాకుండుటవిన్న హరి వానింబరిమార్చి యవ్వరమణి నపహరించినాడని యజ్ఞానులు నిందించిన గోపాలుడు లోకాపవాదముబోగొట్టికొన బ్రసేనునరయుచు నేగి జాంబవంతునిగుహంజొచ్చి యిరువదియెనిమిదిదినములు వానితోబోరిన నాపరమభాగవతోత్తము డతండు హరియని యెఱింగి తనుజక్రముచే ద్రుంపకనియు దాబ్రసేనుజంపికొన్న మణిని, జాంబవతియను నిజకన్యకామణిని గ్రహింపుమనియు బ్రార్థించిన నాపురుషోత్తముడు గరుణించి యమ్మణి కన్యామణుల గ్రహించి ఋక్షనాథు నపేక్షితంబుమాడ్కి జక్రముచే నతని తలద్రుంచి నిజపురమునకరిగి యమ్మణిని సత్రాజిత్తునకిచ్చె. అపుడు మణింగూర్చిహరిందూరిన పౌరజనులెల్ల నుల్లంబుల సంతాపమునొందిరి. సత్రాజిత్తుశౌరిని దూరిన యపరాధమునకై యమ్మణిని సత్యభామాది కన్యలను దెచ్చి కృష్ణునికిచ్చె.

పైశూరునకు వసుదేవాదిపుత్ర దశకంబును, శ్రుతకీర్తి పృథశ్రుతశ్రవతాది పుత్రికాపంచకంబును గలిగె. అందువసుదేవుని ప్రథమభార్యయగు రోహిణికి రాముడును దేవకికి కృష్ణ సుభద్రలునుగలిగిరి. కృష్ణునకు బూర్వము దేవకి గన్న యేడుగుర కొడుకులం గంసుడువధించె. వసుదేవుని సంతానమనంతము. అందువీరలు ముఖ్యులు. అవ్వసుదేవునితోబుట్టువులగు శ్రుతకీర్తికి గేకయులును, శ్రుతశ్రవతకు జైద్యుడును గలిగిరి. పృథనుదాని తండ్రి స్నేహముపెంపునంగుంతిభోజునకు పాలనకిచ్చియుండ నాపృథకుంతియనంబఱగి పాండురాజ మహిషియై ధర్మానిలేంద్రుల

తేజంబుల క్రమంబుగ ధర్మజభీమార్జునులంగనియె. పాండుని రెండవసతియగు మాద్రికి నశ్వినీదేవతల తేజంబున నకులసహదేవులు పుట్టిరి. ఆకౌరవవంశము ముందు వర్ణించెదంగావున నదియట్లుండనిండు. పైవృష్ణిసుతాన్వయంబుననే యద్భూరుడుపుట్టె. ముందు చెప్పబడిన దేవకీసుతుడగు కృష్ణుడు ఆది విష్ణుండు. అతనికి రుక్మిణీ, సత్యభామా, జాంబవత్యాది షోడశసహస్రాంగనలు వెలసిరి. అందు రుక్మిణికి ప్రద్యుమ్నాదులును, జాంబవతికి సాంబాదులు ఈరీతియ కృష్ణుభార్యలకెల్లం జేరి లక్షయెనుబదివేల తనయులు జనించిరి. ఈతనయులకెల్లను జేరి మూడుకోట్ల నరువదివేవురుసుతులు గలిగిరి. కావున నీయాదవకులమంతయు నూఱునొక్క భేదములంగలిగి కృష్ణుచే ప్రఖ్యాతిగాంచె. ఆకృష్ణుండు దొలుత జతుర్భుజుడై చక్రాదిహస్తుడై శ్రీవత్సవక్షుడై యవతరించిన వసుదేవుడు కంసుడాతని జంపునని వెఱచి తత్తేజంబుప సంహరింప ప్రార్థించి యాతనిరహస్యవృత్తిని గొనిచని రేపల్లెయనందు నింటనునిచిన యశోద నబ్బాలు బాలించె. ఆగోపాలుడు కంసాదుల విధ్వంసనంబొనర్చె. మఱియు నద్దేవుండుపుట్టి నెట్టి తపంబొనర్చినను సామాన్యమానవుల యుదరంబుననుదయించడు. బ్రహ్మాంశసంభూతుండగు కశ్యపుడును బృథ్వియంశనుబుట్టినయదితియు దేవహితార్థమై ధరను వసుదేవదేవకులన నరులుగాబుట్టిరి. కావున నాదినారాయణుండు భృగుశాపనిమిత్తంబున ధరను గులాచారధర్మములు చెడి నరులు పలుతెఱంగుల బోవు కాలంబులను, దేవాసురులయుద్ధంబున మృతులైన దానవులు భూమిని రక్కసులై పుట్టి యుక్కుమిగిలి యెక్కుడుబాధ సేయుసమయంబులను, నరాదిజన్మంబులెత్తుచుండుంగాన నాదానవారిని సూనునిగాగన వసుదేవదేవతలకు బుణ్యమబ్బె.

దేవాసురయుద్ధవివరణము.

అనినమునులు సూతుంజూచి దేవాసురులనిమిత్తంబున విష్ణుండేల నవతరించె? దేవాసురులకెత్తెఱంగున దురముదొరకొనియె? వివరింపుమనిన నతండిట్లనియె. కశ్యపునిభార్యలగు నదితికి దేవతలును, దితికి దైత్యులును, సుతులుగానవారలు దాయాదిమచ్చరంబున దాయభాగనిమిత్తమై పోరాడిరి. అట్లువారు పండ్రెండుమారులు పోరిరి. ఆయుద్ధము లెవ్వియన్న. (౧) నారసింహము(౨)వామనము(౩) వారాహము (౪)అమృతమంథనము (౫) తారకామయము(౬)బకము (౭)త్రైపురము (౮) అంధకారము(౯)వృత్రఘాతకము (౧౦) ధ్వాత్రము (౧౧) హాలాహలము (౧౨)కోలాహలము—.అందు నారసింహంబున సురలం బరిపరివిధముల బరిభవించుచున్న హిరణ్యకశిపుని హరినరహరియై పరిమార్చె - వామనమున నసమాన్యుడై ముజ్జగములకొజ్జయైన బలిని నలిననేత్రుడు వామనుడై బద్ధునిగావించె. - వారాహంబున నాదిత్యు

లఁబాధించు హిరణ్యాక్షుని వారిజనాభుఁడు వారాహమై ధారుణి నొరుగంజేసె. అమృతమంథనంబున దానవులకెల్ల వల్లభుఁడైన ప్రహ్లాదుఁడు శతముఖునిచే విముఖుఁడయ్యె - తారకామయంబున విరోచనుఁడనేకమారులు దేవద్రవ్యమున్నపహరించి దేవపతిచే మృతినొందె. ఈరీతియ తక్కినయుద్ధంబుల నగా రక్కసు లణఁగద్రొక్కఁబడిరి.

భృగువువిష్ణునినరజన్మమెత్తశపించుట.

ఇట్లు దానవులు పదిదేవయుగములు ప్రభుత్వసంపదం గలిగియుండి తుదకుప్రభుత్వసంపదం గోల్పడిరి. వీరిలో హిరణ్యకశిపుఁడు, అర్బుదసంఖ్యాతీత వత్సరంబులు బలిషష్టిసహస్రవర్షంబులు నంతియకాలము ప్రహ్లాదుఁడును బాలనమొనర్చిరి. దానవులలో వీరుముప్పురే దానవేంద్రులని పఱంగినవారలు. అట్లుసురలచే బరాభవము నొంది యసురులెల్ల బ్రహ్లాదుం బురస్కరించికొని శుక్రునొద్దికేతెంచి తమకుజయముగలుగు నుపాయమువేఁడిన నతండు వారలంగాంచి మీరలు పదియుగంబు లేకతీరున బ్రభుత్వసంపదననుభవించితిరి. మీయందు గడుపరాక్రమవంతులగు విరోచనాదులు సమయింపంబడిరి. బలిబద్ధుఁడై రసాతలంబునకేగె. కావున దొల్లి బ్రహ్మనాతో జెప్పినచొప్పున మీకుగొంతకాలము దీనదశయు దేవతలకువిజయంబునుండు. కావున మనము మనజయకాలము పరీక్షింపవలయు. ఐనను మీరు వెరువవలదు. నేగౌరీపతినారాధించి మీకువిజయమూల మంత్రాదుల బడసెదనని చెప్పి తానురజతగిరికరిగి హరుం బలుగతులవినుతించి సురగురుఁడెఱుంగని కొన్నిమంత్రాదులదనకొసంగి వానిమూలంబున దానవులకు జేజంబుగలుగునట్లనుగ్రహింపుమని ప్రార్థించిన నామహేశుఁడు గరుణించి శుక్రుంజూచి నీవునీశిరంబున జ్వాలాధూమంబులువెడలు నొకకుండంబునిడికొని దానింజూడక సహస్రవత్సరంబులు వ్రతముసలిపితివేని నీతలచినకోరికలు చేకూరునని యానతిచ్చియనిపె. శుక్రుండు నిజాశ్రమంబునకేతెంచి యాతీరున నిష్ఠురవ్రతము సలుపుచుండె.

అంతదేవతలు దీనినంతయువిని దనుజగురుఁడావ్రతము సంపూర్తిసేయులోపల దనుజుల దునుమాడసమకట్టి వారివెదకివెదకికొట్టసాగిన వారలు ప్రాణభీతిని భృగువుసతి మఱగుచొచ్చిన నమ్మచ్చకంటి వారలకు నభయదానంబొసంగి నను జెందిన మిముజెనక నేరికినిదరముగా నేరదని నుడివి యారక్కసుల వెన్నంటివచ్చిన సురలం గుపితారుణలోచనంబుల నాలోకించి మీరలుధరను నరపతులుగ బుట్టెదరని శాపమివ్వగ వారలు పరువులిడిన దేవేంద్రుని నిజప్రభావంబున స్తంభించె. అపుడువిష్ణుండటకేతెంచి యింద్రుంజూచి యికదడవుసేయవలదు. నీవునాశరీరమున జొచ్చితివేని నేనీమానిని దునిమెదననిన సురపతి సరసిజపతి శరీరంబునం బ్రవేశించె. ఐనను

భృగుపత్నియేకరూపమునవున్న యింద్రోపేంద్రుల నిరువురను భస్మముసేయదలంచిన నుపేంద్రుండు స్త్రీవధగావింపనేరక కొంతతడవు సందేహించి తడసిననాపడతి తమ బూడిదెచేయునను భీతిచే నాతన్వితలను నిజచక్రంబునంద్రుంచె. దీనినాలకించి భృగుఫుకోపించి విష్ణుందిలకించి నీవుస్త్రీని వధించితివి కావున నేడుమారులు నర యోనిం బుట్టెదవనితిట్టె. ఇట్టికారణంబున హరి సప్తపర్యాయంబులు ధరనునరజ న్మమెత్తి ధర్మస్థాపనంబును దుష్టనాశంబునుగావించు. అంతభృగువు తనసతి శిరం బును మొండెమునకుజేర్చి నేసత్యవ్రతుడనైతినేని నీమానిని పునర్జీవితయగునని ను చ్చరించిన నచ్చపలాక్షి నిదురనుండి మేల్కాంచులీలం మఱలం బ్రతికె.

ఇట్టులసగోదన పట్టుగొనముట్టకున్న నాగట్టులపగతుడు తనముద్దులపట్టి యగుజయంతింజీరి తనదీనభావము దానికెఱుగంజెప్పి యదిశుక్రుకడకేగి యతనికె ట్టులిష్టంబోయట్టులం బ్రవర్తించితనకు మేలుగలుగజేయుమని ప్రార్థించిన నా ముద్దుగుమ్మ జనకవాక్యపరిపాలనచిత్తయై శుక్రుడుగ్రతపంబొనరించుతలంబునకేగి యతనికి బలుప్రీతుల శుశ్రూషసేయుచుండె. శుక్రుడట్లు వేయువత్సరంబులు సదాశి వోపదిష్టప్రకారంబున వ్రతమునలిపిన నానీలలోహితుడాతనికి బొడసూపిన నతం డుబహుప్రకారంబుల నాగౌరీపతిని వినుతించిన నప్పశుపతిప్రసన్నవదనుండై వలయు వరము వేడుమనియడిగి యతనియీప్సిత మెఱింగియుతండెవ్వరిచేతను వధ్యుండుగా కుండవరంబిచ్చి కొన్నిదివ్యమంత్రంబుల నుపదేశించి తిరోధానమునొందె. అంతశు క్రుండు జయంతింగాంచి నీవెవ్వనిసుతవు ? నీకేద్దియిష్టంబు ? నీభక్తిశుశ్రూషలకు నేమెచ్చితి నెద్దికోరిన నిచ్చెదననిన నావనిత నీవ మదాకాంక్షితంబు నెఱుంగుమన నాయసురగురుడు తనతపోదృష్టిచే దానికిబదేండ్లు, ఎవ్వరికిని గోచరంబుగాకుండం దనతో గ్రీడింపవేడుక గలిగియుండుటం దెలిసికొని దాని గొనితనమందిరంబునకరిగి పెండ్లాడి తనమంత్రశక్తిచే దానునదియు నెవ్వారికిని గోచరముగాకుండ గ్రీడిం చుచుండె. ఇట్లుండదానవులు శుక్రుమందిరంబునకుపచ్చి యందుశుక్రుగాననేరక మఱలిపోయిరి. ఇట్టిసమయాసన్నమున కేదమెచ్చి సురలకీవార్తదెలిపి సురగురుడు శుక్రుని వేషంబున నసురులకడకేగి నేనుహరువరంబున దివ్యమంత్రంబులంబడసితి. ఇకమనకుజయకాలము సమీపించుచున్నయది యనిపలుచందంబుల కపటంబునవా రిమోసపుచ్చి తనశిష్యులుగాజేసికొని తనయందలిభక్తిగలుగునట్లుజేసె. శుక్రుం డట్లుజయంతింగూడి దశవర్షంబులుండ జయంతికి దేవయానియను తనయజనించె. పిదపశుక్రుడు జయంతితో నాశిష్యులజూచి వచ్చెదనని జెప్పితన శిష్యులగునసురులం జూడవచ్చి తనరూపంబుననున్న బృహస్పతింజూచి దానవులంగాంచి యోయసురు లారా! ఈతడంగిరసునినందనుండును బృందారక గురుండునగు బృహస్పతి.

భృగుసుతుడను మీనిజగురుండనైన శుక్రుండను నేను. ఐననీగురుడు దేవకార్యార్థమై మిము మోసము సేయంగపట శుక్రుడై వచ్చినాడనియె. అంతనటు దానవులందఱు నిరువురు శుక్రులంజూచి యందునిజమగు శుక్రుండెట్టివాడని తెలియనేరక విభ్రాంతిం జెందియుండ బృహస్పతివారింజూచి మీ కేలనీభ్రమగలిగె. భృగునందనుడగు శుక్రుండను నేను. ఇతడు దేవగురుడు మిమువంచింపవచ్చినాడనిన దనుజులు పదివత్సరములుగ బృహస్పతినే తమగురుడనినమ్మియుండుటంజేసి యాతనిమాటలనమ్మి శుక్రుంజూచి యితడు దేవగురుడుగాని నిజముగుశుక్రుడుగాని పదివత్సరంబులనుండి యుండుటంబట్టి యితడేశుక్రుడనిమాకు నిశ్చయముగ దెలియవచ్చుచున్నయది. నీవుకపట శుక్రుడుగానున్నావు. కాననీవువచ్చిన దారింబట్టిపొమ్మనిరి. అంతనకుశుక్రుండుకోపించి మిమువంచించువాని నెఱుంగక నన్నవమానించితిరి. కావునమీబుద్ధులుసెడి మీకపజయముగలుగునని బిట్టుగదిట్టి తనగృహంబునకరిగె. ఇట్లులందఱనవచ్చిన కార్యముదీర్చికొని బృహస్పతి యున్నవాడున్నట్టులనే మాయమయ్యె.

అంతరక్కసులు తాము మోసపోయినందునకు బలుచందంబులవిలపించుచు బ్రహ్లాదుండోడ్కొని శుక్రునొద్దికేగి తద్దయుదీనత దమ యపచారంబుల విన్నవించి మన్నించి తమను మనుప బ్రార్థించిన నతండు కరుణించి యిట్లనియె. విధివిధానవిధంబున సుఖదుఃఖంబు లనుభవింపకతప్పదు. మీరలు పదియుగంబులు సాంబ్రాజ్యంబనుభవించితిరి. శివుడు నాకువరమునిచ్చునపుడుసగా మీకు జయకాలమురాను కొంతతడవుగలదనియె. విష్ణుండు బలిని రసాతలంబునకు బనుచునపుడు నాతడు సావర్ణిమన్వంతరంబున నింద్రుండగునని యానతిచ్చెంగాన నక్కాలపర్యంతము మీరలు రసాతలంబుననుండుడని చెప్పి తనశిష్యులగు శండామర్కులవారికి జూపి వీరలుబృహస్పతితోసమానులుగావున దేవతలు మిము బాధింపకుండ జేసెదరని యానతిచ్చె. ఐనను దానవులు బాతాళంబునకుబోక దేవతలపై సంగ్రామంబునకేగి వారింబరిభవించినవారు శండామర్కుల దమలోగలిపికొని యొకయజ్ఞముసేసి తత్ఫలంబున నసురులందోలిన వారలు రసాతలంబునకేగిరి. ఇదియ దేవాసురయుద్ధవివరణము. దీనిని యాదవవంశదీపకుడగు గోవిందుప్రభావవర్ణనగ వివరింపవలసె.

ఇంతకుపూర్వము చాక్షుషమన్వంతరమున విష్ణుండు ధర్ముడన నవతరించె. వైవస్వతమన్వంతరంబున సురలు బ్రహ్మనుబురోహితునిగాగొని యసురవిజయము కొఱకొక యజ్ఞ మొనరించిరి. ఈరీతిగనే నరసింహ వామనావతారంబుల యందుగూడ సురలు రుద్రుని ధర్ముని, బురోహితులుగాగొని జన్నంబులొనరించిరి. ఇవి మూడు దివ్యావతారములు. ఇక భృగుశాపనిమిత్తంబున దుష్టుల శిక్షింపనా పక్షివాహనుడెత్తంగల యేడు నరావతారము లెవ్వియన్న. ౧ ప్రథమత్రేతాయు

గంబున దత్తాత్రేయుడు, ఇతని కులగురువు మార్కండేయుడు; పదునేనవత్రేతాయుగంబున మాంధాతచక్రవర్తి, కులగురువు రైభ్యుడు; పదితొమ్మిదవ త్రేతాయుగంబున బరశురాముడు, కులగురువు విశ్వామిత్రుడు - ఇరువదినాలవ త్రేతాయుగంబున దశరథరాముడు, కులగురువువసిష్ఠుడు; ఇరువదెనిమిదవ ద్వాపరంబున వేదవ్యాసుడు; కులగురువు జాతూకర్ణి; అయ్యుగంబుననే కృష్ణుడు: కులగురువు ద్వైపాయనుడు; కలియుగాంత్యమునం గల్కి, కులగురువు; యాజ్ఞవల్క్యులు ఇక్కలియుగంబున నరులు కులుచశరీరులై స్వల్పాయువుంగలిగి బలహీనులై యొకరితో నొకరుపోరుచు వర్ణాశ్రమధర్మంబులందప్పి సంకరులై పట్టణ గ్రామాదులు లేక పర్వతవనాదుల నివసింపుచు పత్రంబులను మృగచర్మంబులను వస్త్రంబులుగధరించి యాకు అలములచేబొట్టలనించి కొనుచు జెడుగు తెరువుంజరించెదరు. అపుడువిష్ణుండు కల్కిగా నవతరించి దుష్టులనెల్లందండించి భూమినిధర్మమును స్థాపించు.

తుర్వసుడు మొదలగు వారిసంతతివివరణము.

ఇకయయాతి రెండవసుతుడగు దుర్వసుని సంతతిక్రమ మెట్లన్న. తుర్వసునిసంతతియేడుతరముల వరకువర్ధిల్లి తండ్రిశాపనిమిత్తంబున నక్కడినుండిభిన్నంబయ్యె. ఇతనివంశంబున నేడవస్త్రీనిజారుని వంశజుడు పెండ్లాడి దుష్యంతునిగాంచె- యయాతిమూడవకొడుకును శర్మిష్ఠప్రథమపుత్రుండునగు ద్రుహ్యునిసంతతి తొమ్మండ్రుపురుషుల పర్యంతమువృద్ధినొందె. వారెల్ల మ్లేచ్ఛప్రభువులైరి - నాలవసుతుడగు ననువుసంతతిని నాలవపురుషునకు, ఉశీనరుడు, తితీక్షుడు, అననిద్దరుపుత్రులుగలిగిరి. అందుఉశీనరునకు శిబిమొదలగువారలుదయించిరి. వారిసంతానంబనంతంబయ్యె. తితీక్షునిపరంపరను మూడవపురుషునకు దానవేంద్రుండగు బలిచక్రవర్తి తనవంశంబంతయు నశించుటచే మనుష్యయోనిని బలియనజన్మించి తొల్లిబల్లిదుడై విలసిల్లిన చందంబున నిపుడుసగా ప్రభుత్వమువహించి తనపూర్వపు భార్యయగు సుధేష్ణంగూడి కడుప్రసిద్ధింజెంది, అంగ,వంగ,సుంహాక, పుండ్ర, కళింగులన నేవుర బ్రాహ్మణపుత్రులంబడసె. బలి యిలాధిపుడైయుండ నతనికిబ్రాహ్మణసుతులుగలుగుట కడు చిత్రముగాన నచ్చరిత్రము జెప్పెదవినుడనిసూతుండిట్లనియె.

దీర్ఘతమునిజన్మాదికథ.

అంగిరసునకు ఉచథ్యుడు, బృహస్పతి, అననిరువురుతనయులుగలరు. అందు ఉచథ్యునకు మమతయనుభార్య వెలయు. ఆసుందరాంగింజూచి బృహస్పతిమోహించి దానిబొందం గమకించిననాచంచలేక్షణయాతనిం గాంచి మీయన్నవీర్యంబున నేనిపుడు సంపూర్ణగర్భముతోడనుండెదను. మద్గర్భస్థుండగు నర్భకుడు దివ్యప్రభావుం

డగుటచే నెల్లపుడు వేదములనుచ్చరించుచుండు. నీవీర్యంబమోఘంబైనయదియి ఇపుడు నేదాని ధరింపగా నేరదు. కావునయీశిశు వుదయించినపిదప నీయిష్టానుసర ణి నటింపుమనియె. ఐనను దేవగురుడు, తనకామముంబట్టజాలక బలాత్కారంబున నామమతనురమించె. దాని నెఱింగి తద్గర్భస్థుండగు నిసు వాతనినుద్దేశించి నీవనుమం తైన ఇకాంత గర్భిణిగానుండుట చింతింపక బలోద్గమనము సేయుట తగదనిన గు రుడురోషించి సర్వభూతములకును జేతోమోదకరంబగు గార్యము నేనొనర్చియుం డనీవునన్నునిందించుటంజేసి దీర్ఘతముడవు(పుట్టుఅంధుడవు)అయ్యెదవనిశపించె. దా నంజేసి యీశిశువుపుట్టి యంధుడై దీర్ఘతముడని పేరొంది తనయగ్రజు నాశ్ర మంబుననే పెఱుగుచుండె. మమతగర్భంబునట్లు వేఱుశిశువుండుటచే గురుడుమమ తనుబొందుటంజేసి వెడలిన యాతని రేతస్సు భూమిపైపడి తత్క్షణంబ యొకశిశువై భరద్వాజుడనిపరంగె. ఆశిశువును గురుడును మమతయు నిరాకరించి పుట్టినచోట నే డించిపోయిన సప్తఋషులు వానింగొనిచని పాలించిరి.

ఇట్లుండ నొకనాడాయాశ్రమమునందుండెడి సురభిపుత్రుండగునొక వృషభము యజ్ఞోపయుక్తదర్భలందినుచుండ దీర్ఘతముడెఱింగి దానికొమ్ములు గట్టిగబట్టి నీపిట్టిదు ష్కృత్యము సేయందగునా? నిను విడువననియె. అందునకాయెద్దు దీర్ఘతముని జూచి యిట్ల నియె. ఋషిశ్రేష్ఠా! నీవు కడు బలిష్ఠుడవగుటచే నీకు నేనెట్లు నీడొదు. ఇదియునుంగాక తినరానిపదార్థంబులందినరాదనియు, చేయరానికార్యంబుల జేయరాదనియు, పొంద రానిదానిబొందరాదనియు, గలనిబంధనలు జ్ఞానవంతులగు నరులకేకాని జ్ఞానశూ న్యులును జతుష్పాదజంతువులునగు మాకు కాదనియె. ఇట్లావృషభంబాడిన గోధర్మము లదనమనంబున నిడికొని యావృషభమును విడిచి యయూరకుండి కొంతకాలమునకు బిదప దనకుగోడలు కాగల స్త్రీనిబొందుచుండ యాయన యీమదోద్రిక్తుడైవాడు వె ర్రితనమునం జెడ్డపనులం జేయుచుండుగాన వీనినిందుంచరాదనియెంచి కొన్నికొయ్య లుగట్టి వానిపై వీనినునిచి గంగానదిని విడిచె. ఇట్టులనా దీర్ఘతముడు ప్రవాహము వెంటగొట్టికొనిపోవుచు నయ్యయో! నేడిచ్చెద ననుగావుడని నోరుగొట్టికొనుచు నొకగట్టుంజేరె. ఆగట్టుబలిరాజపాలిత పట్టణమగుటంబట్టి బలి దీర్ఘతముని దనమం దిరంబునకుగొనిచని బహుకాలము బహుప్రకారంబులందనిపిన నాయంధుండు సం తుష్టాంతరంగుడై బలింజూచి నీయాదరణకు నేమోదమందితి. గోరినదాని నిచ్చెద జెప్పరంజెప్పుమనన నప్పుడప్పుడమిఱేడు తనకు దనభార్యయందు బుత్రులనివ్వుమని యె. అందునకాయంధుం డానందించి వల్లెయనిన నాజనవల్లభుడు తనవల్లభయగు సుధేష్ణను దీర్ఘతమునిగూడబొమ్మని యాజ్ఞచేసిన నాసుకుమారి యంధుండును వృ ద్ధుండునగు దీర్ఘతమునిబొందుటకిచ్ఛలేక తనదాసినాతనియొద్దికనిచిన నదియతనివల్ల జంబునకక్షీ, కాండి, అననిద్దరుసుతులంగాంచె. అంత కొంతకాలమునకు బలివారిద్దరు

చిన్నవాండ్రుతనభార్యకుబుట్టినవారుగారనియు దాసియగు శూద్రస్త్రీకిబుట్టినవారనియు దీర్ఘతమునివలన నెఱింగి తనపత్నికడకేగి దానికపటకృత్యంబునకు గినిసి మఱల నొకనాడలంకరించిదాని నమ్మునిపాలికనిచె. ఇమ్మాడ్కి వచ్చినసుధేష్ణ దిక్కుముఖంబుచేసి యమ్మునియిట్లనియె. నీవుదొలుత నను దాకనసహ్యపడితివి కాన నిపుడునిను నే స్పృశించను. నీవుదధిమిశ్రితలవణమును నామేనంతయుబూసి దానిపై మధువుసగా బూసినాకితివేని నీకుపుత్రలాభంబుగలుగుననియె. దానికామాట సేయునదిలేక దీర్ఘతముడుచెప్పిన పెరుగుప్పుతేనెలనాతనివంటికంటించి యాతనిమేనెల్ల నాకెనుగాని యసహ్యమున నపానస్థలంబునాకదయ్యె. అంతనకాఋషి దానికిట్లనియె. నీవుగుదస్థానము నాకనందున నీకుగుదములేని పుత్రలాభముగలుగు. అనిన నావనితవచనంబు నదిగులొంది యమ్మునిపాదంబులపైవ్రాలి యట్టిపట్టిపుట్టియు నిష్ప్రయోజనము, నాయపరాధమును మన్నించి నను గావుమన నామునినీచేసినతప్పితమును నీవనుభవింపకతప్పదు. అనినుడివి దానిశరీరమంతయుం దడవిచూచి యపానస్థానములులేకున్ననేమి నాస్పర్శచేనీకు దివ్యప్రభావులగు సుతులుగలిగెదరనిచెప్పె. ఈచొప్పునబలిదనక్షేత్రమగు సుధేష్ణయందు నంధునివీర్యంబున నంగాది బ్రాహ్మణపుత్రులబడసె. అంతసురభి దీర్ఘతమునిపాలికేతెంచి నీవుమాగోధర్మంబు ప్రమాణంబుగ గైకొని యనుష్ఠించితివి. కావున బృహస్పతిశాపనిమిత్తంబునం బాపరూపంబగు నీయంధత్వమునుమాపెదనని చెప్పి యతనిశరీరము నాఘ్రాణించి శాపపాపంబుంబీల్చిన నతండు దివ్యయౌవనవంతుడై తనయంధత్వమునుబాసి గోతముడను నాఖ్యచే దేజరిల్లి గిరివ్రజపర్వతమునకు దపము సేయనరిగె. అతనికి దాసియందుబుట్టిన కక్షీవంతుడు నతనివెంట నగ్గిరికరిగి యందుఘోరతపము సేసి తనశూద్రత్వమునుబాసి బ్రాహ్మణుడయ్యె. కావున గోతముడాతని దనసుతుడుగాగొనిన నతనికి గూశ్మాండులు, గౌతములు, అనవేవురుసుతులుగలిగిరి. ఇకపైనం జెప్పబడిన బలిపుత్రులలో నంగునివంశంబున భారతయుద్ధములో బ్రసిద్ధుండగు కర్ణుడు ముప్పదాఱవపురుషుడయ్యె. ఆవంశంబున ముప్పదేనవవాడగు సూతుడనువాడాతనింబాలించుటంజేసి యాతడు సూతసంజాతుడని పేర్కొనియె. ఆకర్ణునకు వృషసేనుడను కొడుకుగలిగె. ఆవృషసేనునకు వృషసేనియను సుతుడుగలిగె. ఇకబూరువంశమునువినుడు.

పూరువంశవివరణము.

యయాతి నాలవసుతుండును, యయాతికి యౌవనమిచ్చినవాడునగు బూరువుని సంతతినిబమనాలవపురుషుండగుదుష్యంతుడు శకుంతలయనుగాంత నేకాంతంబునబొంది దానికిబుట్టినసుతుని దనసుతుడు గాడనివాదింప నశరీరవాణి యెల్లరువినసోరాజా! పుత్రునకు జనని తోలుసంచి చందంబుననుండు. పతిపీర్యమే సతిగర్భము

చొచ్చి సుతుడగుంగాన బలిమేసుతుడయ్యెనని భావింపనగు. అట్టిసుతుని భరించుట జనకునకు దప్పదని జెప్పుటంబట్టి యాపట్టిభరతుడని పేరొందెనని దుష్యంతుడు వనమున కేగినపిదప ప్రభువయ్యె. ఆభరతుడు పుత్రాకాంక్షచే నొకయజ్ఞము సేసి దానఫలములంగానేరక మరుత్స్తోమము చేసి మరుత్తుల మెప్పించినవారు తొల్లితనయన్నభార్యయగు బృహస్పతిమమతను బలాత్కారంబున బొందినపుడు వెడలిన వీర్యము వలనబుట్టి దమచేబోషింపబడుచున్న భరద్వాజుని భరతునికిచ్చిన భరతుడు వానికి బట్టముగట్టివనమునకరిగె. ఆభరద్వాజుడు అవితథమహారాజని పలుంగిద్వ్యాముష్యాయణులను బ్రాహ్మణులకును, కౌలీనులను క్షత్రియులకును దండ్రియయ్యె. కావుననితని వంశంబులెల్లనితని ప్రభావంబున బ్రాహ్మణాధికారంబును క్షత్రాధికారంబునుగలిగి వెలసిరి. ఈభరద్వాజునకు నేడవపురుషుండగు శిబికిశైబ్యులను రాజులును గర్గ్యులను బ్రాహ్మణులునుగలిగిరి. పండ్రెండవవాడగు హస్తియనువాడు ప్రసిద్ధినొంది హస్తినాపురమునునిర్మించె. ఆహస్తికి అజామీళాది పుత్రులుపుట్టిరి. ఆయ్యజామీళుని భార్యలలోగేశిని యనుదానికి గణ్వమహర్షి జనించె. అమ్మహాత్మునకు మేధాతిథిగలిగె. అతనియన్వయజులెల్ల గాణ్వాయనులనిపలుంగుచు బ్రహ్మక్షత్రియాధికారంబులరెంటింగలిగియుందురు - అయ్యజామీళుని రెండవ భార్యయగు ధూమిని కొడుకు సంతతిలోనిరువదెనిమిదవవాడగు జనమేజయుడనువాడు సంతానము లేక స్థాణుత్వంబున వేయువత్సరములుతపము సేయుచున్న ఉగ్రాయుధుడను సూర్యవంశజుని పుత్రునిగాగొని దాయాదులును దుర్మార్గులునగు నీచులదోలి ధర్మనిష్ఠచే జ్ఞానమునుబడసె - అజామీళునిమూడవ భార్యసంతానసంతతిని ముప్పది తొమ్మిదవపురుషుండగు కృతుడనువాడు కోసలదేశవాసియగు హిరణ్యనాభుని యనుగ్రహంబున నిరువదినాలుగుఖండములం గలసామవేదమునుబఠించె - అజామీళునినాల్గవసతియగు నీలినియనుదానికి నీలుడుగలిగె. అతనిసంతతినినాలవవానికినైదుగురు కొడుకులుపుట్టి యైదుదేశంబులనేలిరి. కావునవారికి బాంచాలదేశాధిపులనియు నాదేశంబులకు బాంచాల దేశంబులనియు నామములుగలిగె. ఆపాంచాలురలోనెక్కండగు ముద్గలునకు మౌద్గల్యులుపుట్టిరి. ఈయన్వయజులగు మౌద్గల్యులందఱును గాణ్వాయనులచందంబున బ్రహ్మక్షత్రియాధికారంబుల రెంటింగలిగియుందురు. ఆముద్గలునకు బ్రహ్మిష్ఠియు, నతనికివంధ్యాశ్వుడు, నతనికిదివోదాసుడను సుతుడును, అహల్యయను గన్నియయుగలిగిరి. అందుదివోదాసునకు మిత్రాయతి, మైత్రాయనుడు అనుతనయులుజనించిరి. అందుమైత్రాయనునకు మైత్రేయుడుగలిగె. ఆయహల్య గౌతముని భార్యయైశతానందునిగనియె. శతానందునకు సత్యధృతియను కొడుకుగలిగె. ఈసత్యధృతియొకనాడు జలమధ్యంబున నొకయచ్చరకన్నెంగని మోహించినతని యమోఘవీర్యము వెడలిభూమిపయింబడి యొకపుత్రుడునునొకపుత్రియు

నయ్యె. అట్టిదివ్యాంగనా కొలనుగట్టుననుండ శంతనుడుగని తనపురికిఁగొనిచని వా రింబెంచె - అజామీళునిప్రథమ భార్యయగు ధూమిని సంతానప్రాప్తిలేకతపంబునన జామీళు మెప్పించిన నతండు దానికిపుత్రుడను బుత్రుడుగలుగంజేసె. ఆపుత్రునకు సంవరణమునియు, నతనికికురువును గలిగిరి. ఆకురువుప్రయాగాది దేశంబులనేలుచు బెద్దతపంబుజేసెంగాన నత్తలంబు కురుక్షేత్రమనిపలుంగె. అతనివంశజులేకౌరవులు.

కౌరవులవంశవివరణము.

ఆకురువుకు నాల్గవపురుషుడగు చైద్యుడను వానికిబృహద్రథుడు, యజువు మొదలగు నేడుగురుసుతులుగలిగిరి. అందుబృహద్రథునిసంతతిని దొమ్మిదవవాడగు బృహద్రథునకు నొకకోడకు రెండుచీలికెలుగవుట్టినజరయను రక్కసిచే నారెండుఖండంబులొండొంటితో జేర్చబడుటంజేసియతడుజరాసంధుడని పలుంగె. అతనికిసహదేవుడను సుతుడుగలిగె - వీరలుమగధదేశాధీశులు. ఆచైద్యుని దొమ్మిదవసుతుడగు యజువువంశములోబదునాలవవాడగు బ్రదీపునకుదేవాపి శంతనుడు, బాహ్లీకుడు, అనమువ్వురుసుతులు జనించిరి. వారిలోదేవాపి కుష్ఠురోగముచే మునియై తపంబునకేగె. బాహ్లీకునకు బాహ్లీశ్వరులననేడుగురు పుత్రులుగలిగిరి. శంతనుడు రాజ్యముబూనియధికధార్మికుడైపరిపాలనముసేసె. ఎట్టిరోగియైనను, ఎట్టివృద్ధుడైనను, శంతనుడుతాకుటచే రోగమునేని ముదిమినేని బాయుచుండుటంబట్టి యతండుశంతనుడు (శం-సుఖమును, తనోతి—యిచ్చువాడు-అనగాశరీరమునకు సుఖమిచ్చువాడు)అని పేరొందె. ఆశంతనుడు గంగనువరించిదానియందుభీష్ముని గాంచె. మఱియు నాశంతను సుతుడగు విచిత్రవీర్యుని భార్యయందు వ్యాసులుధృతరాష్ట్రుని, పాండురాజును,దాసియందువిదురునింగాంచె. అందుధృతరాష్ట్రునకు నూటుగురుసుతులుగలిగిరి. వారిలోజ్యేష్ఠుడగు దుర్యోధనుడు రాజాధిరాజై వెలసె. పాండురాజుకుగల భార్యలలోబృథయను దానికి ధర్మునివలన యుధిష్ఠిరుండును, వాయువువలన భీముండును,ఇంద్రునివలననర్జునుండును, మాద్రియనుదానికి నశ్వినీదేవతలవలన నకులసహదేవులును గలిగిరి.వీరైదుగురును ద్రౌపదినివరించిన నాద్రౌపదికియుధిష్ఠిరువీర్యంబున బ్రతివింధ్యుడు,భీముని వలన శ్రుతసేనుడు,అర్జుననివలనశ్రుతకీర్తి, నకులునివలనశ్రుతవర్మ,సహదేవునివలన నీకుడు, అన నైదుగురు ఉపపాండవులువుట్టిరి. వీరుకాక పాండవులకు వేఱొగ్గురు కొమరులుగలిగిరి. వారలెవ్వరన్న, యుధిష్ఠిరునకు దేవకియనుభార్యయందు యౌధేయుడనువాడును, భీమునకు హిడింబయందు ఘటోత్కచుడు, జలధరయందు సర్వగుడు, అర్జుననకు సుభద్రయందు అభిమన్యుడు, నకులునకు గరేణుమతియందు నిరమిత్రుడు, సహదేవునకు మాద్రియందు సుహోత్రుడు, ఈప్రకారముపుట్టిరి. వీరిలో నభిమన్యునకు బరీక్షిత్తును, పరీక్షిత్తునకు జనమేజయుడునుగలిగిరి. ఆజనమేజయుడు యాగముసేసియందు యాజ్ఞవల్క్యుల బ్రహ్మగానియమించె. అదిచూచి

వైశంపాయనుడు సైరింపక జనమేజయునిమాట చెల్లకుండునట్లును, అతనికియజ్ఞాధికార ముండకుండునట్లులను శపించె. అయిన నతండు ధీరతమెయి పౌర్ణమాసేష్టినిగావించి రెండశ్వమేధములనుజేసి వాజసనేయులలో శ్రేష్ఠుడై వెలసె. ఆజనమేజయునిసుతుడు శతానీకుడు. ఆశతానీకుని పుత్రుడగుఅధిసీమకృష్ణుడు, ఇపుడు(అనగా సూతుండు మునులకీపురాణమును చెప్పుసమయమున) ప్రభువుగానుండు. అనిసూతుండుచెప్పి మఱియునిట్లనియె. చంద్రవంశమున నేనిప్పురాణమును జెప్పునికాలమువరకు ప్రభువులవివరించితి. ఇకరాగలరాజు లెవ్వరన్న: ఈయధిసీమకృష్ణునకు వివక్షుడుడుగలుగు. అతడుహస్తినాపురముగంగనుమునింగిన తోడనే కౌసుంబియనుపురమును నిజరాజధాని గావించికొనును. అతనికి భూరిశ్రేష్ఠుడు, వానికి చిత్రరథుడు, వానికి శుచిద్రథుడు, వానికి వృష్టిమంతుడు, వానికి సుషేణుడు, వానికి సునీథుడు, వానికి నృచక్షుడు, వానికి సుఖీలవుడు, ఈరీతి క్షేమకుడనువాని పర్యంతంబీచంద్రవంశము వర్ధిల్లు. ఈవంశము బ్రహ్మక్షత్రియుల కిరువురకును గారణభూతంబై యుండు.

అగ్నిసంతానవివరణము. సం - అ - ౫౧.

అంతమునులుసూతుంజూచి అగ్నిదేవుసంతానము వివరింపుమనియడిగిన నతండు వారికి నగ్నిసంతానసంతతియు నలువదితొమ్మిదివిధములై యెయ్యేనామంబుల నేయ్యేస్థలంబుల నెయ్యేకార్యంబుల కుపయోగింపబడుట మొదలగువాని విశదముగవివరించి యికవిననలయువాని నడుగుమన వారలు కర్మయోగమును వివరింపుమన నతండిట్లనియె.

కర్మయోగవివరణము. సం - అ - ౫౨.

లోకంబుననరుడు కర్మయోగముననుసరించినగాని జ్ఞానయోగము సాధింపనేరడు. కర్మయోగమువలన జ్ఞానయోగము, దానివలనబ్రహ్మప్రాప్తియుగలుగు - ఎట్లన్న:నున శరీరము కూపసమానము. అందు బరమాత్మజలంబు పగిదినుండు. ఇట్టులుండుటంబట్టిగట్టున నూరకుండి యంత్రాది సాధనంబుల నీరునీడ్చకున్న నీరునుబడనేరనిరీతి గర్మమర్మంబులనెఱింగి కష్టించకయే కర్మరహితుడై శుద్ధజ్ఞానయోగినని పేరుపెట్టుకొన్న మాత్రంబుననేయెన్నిజన్మములకైనను బొందదగినవస్తువును బొందజాలడు. కావున గర్మననుష్ఠించుట యత్యావశ్యకము. అట్లుగర్మమార్గప్రవర్తకుడు సర్వభూతదయాళుత్వము, శాంతి, క్రోధములేకుండుట, అంతర్బహిశ్శౌచము (ఆత్మశుద్ధియు, దేహవస్త్రాదిశుచిత్వము,) శరీరమును విశేషముగ గష్టపెట్టకుండుట, సదాచారము, ధనమార్జించినను విశేషాశలేకుండుట, పరదారపరధనములనపేక్షించకుండుట, అనునెనిమిది గుణముల ముఖ్యముగగలిగి యుండవలయు. ఈగుణములుగలిగెనేని సర్వకర్మములు సమకూడు. గృహస్థుండగువాడు ఋషుల

ను స్వాధ్యాయముచేతను, దేవతల యజ్ఞముచేతను, పితరుల శ్రాద్ధము చేతను, భూతములబలులచేతను, అతిథులబూజలచేతను, అనుదినమును దనుపవలయు. ఇది పంచయజ్ఞంబులనంబడునది. మానవుడు నిరతము చేయుకార్యంబుల ఖండని, పేషిణి, చుల్లి, జలకుంభి, ప్రమార్జని, యను బంచసూనములు గలుగు. ఎట్లన్న, ఖండని. (దేనినైననరుకుటచే నందులో క్రిమికీటకాదులు చచ్చు.) పేషిణి. (దేనినైన రాతినినూరితే కొంతజంతుబాధకలుగు.) చుల్లి. (పొయ్యియందగ్నియుంచునపుడందు జేరియుండుజంతు హింసయగు.) జలకుంభి. (కడవలో జలముతీసుకవచ్చి యదిభూమి యందుంచునపుడు భూమియందలికొంతజంతు హింసయగు.) ప్రమార్జని. (కసువుచిమ్మునపుడు కొన్నిపిపీలికాదులునశించు.) ఈరీతిని నరునకు నిత్యము దురితముపొసగుచుండుగాన మానవు డీపంచసూనములు తనుబొరయకుండ నిరతమును బంచయజ్ఞంబులొనర్పవలయు. ఇట్లుగర్మాచరణుండై యొరులకు జెరుపుగలుగజేయక నిష్కాముండై సదాపరబ్రహ్మంబును స్మరించు నరోత్తమునకీధరాతలంబున బొందరానిదెద్దియునుండదు. అట్టివాడుజ్ఞానయోగమును సగాబొంది కొద్దికాలంబున ముక్తింగను. అట్లుగాక కర్మరహితుడగువాడు పంచుడు నందును నిందితుడగు.

పురాణములసంఖ్యావివరణము. సం - అ - ౫౩.

అనిచెప్పినవిని మునులు మనంబుల నను మోదంబునొంది సూతుంజూచి యనఘాత్మా! పురాణములసంఖ్యను వివరింపుమనియడిగిన మనువునకుమత్స్యుడు చెప్పినమాడ్కి నతండిట్లు నుడువదొడంగె. మొట్టమొదట బ్రహ్మముఖమునుండి సకలశాస్త్రసారపూరితములగు బురాణసంహిత శతకోటిగ్రంథ సంఖ్యగలదై పుట్టె. పిదప ముఖములవలన గ్రమక్రమంబున నాలుగువేదంబులు వెడలె. అట్టుల మొట్టమొదటధర్మార్థకామ సాధకమైపుట్టిన పురాణసంహిత యొక్కటిగనుండె. ప్రళయకాలంబున లోకంబులెల్ల దగ్ధంబులైనతటి నేను (విష్ణుడు) హయగ్రీవావతారమెత్తి వేదంబులను దదంగంబులను, పురాణసంహితను, న్యాయశాస్త్రమును, మీమాంసమును, ధర్మశాస్త్రమును, నాయందుబూనితి. విస్మృతకల్పాదిని నేనుదకమధ్యంబున మత్స్యముగానుండి వానినెల్లం బ్రహ్మకుజెప్పిననతండు వానిగ్రహించి మునులకుపదేశించె. అప్పటినుండి పురాణప్రవర్తనమలంగలిగె. నేనుప్రతిద్వాపరంబున వ్యాసుడుగానవతరించి యప్పురాణసంహిత నాలుగులక్షల గ్రంథసంఖ్యగలదిగా సంగ్రహమొనర్చితి గాని యదియిప్పటికిని దేవలోకమున శతకోటిప్రవిస్తరముగానే యున్నది. అట్టులశతకోటిప్రవిస్తరంబగుదాని యర్థమంతయు నీనాలుగులక్షల సంహితను సంగ్రహముగానుండును. పురాణసంహితయంతయు బదునెనిమిదిభాగములుగ విభజింపబడినయది. ఎట్లన్న.

సంఖ్య.	పురాణముల నామములు.	గ్రంథసంఖ్య	ఆయాపురాణమును దానమిచ్చు విధానము తత్ఫలము.	షరా.
౧	బ్రాహ్మము ...	౧౦౦౦౦	దీనిని జలధేనువుతోటి వైశాఖపూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన బ్రహ్మలోకప్రాప్తియగు.	ఈపురాణమునందు అష్టాదశపురాణముల సంఖ్య ౪౦౧౭౦౦ గ్రంథసంఖ్యవివరించియున్నది - ఐన భవిష్యత్పురాణ సంఖ్యలో ౫౦౦ గ్రంథము స్కాందపురాణ సంఖ్యలో ౧౦౦౦ గ్రంథము బ్రహ్మాండపురాణసంఖ్యలో ౨౦౦ గ్రంథము ఉభయము ౧౭౦౦ గ్రంథ మధికమనే యూహించెద పురాణములన్నిటిని సమగ్రముగ జూచునటుల గలిగెడి శుభోదయంబున పైయధిక సంఖ్యయొక్క వివరము తేటపడు. పు. వెం.
౨	పాద్మము. ...	౫౫౦౦౦	దీనిని స్వర్ణలేఖినితోటి జ్యేష్ఠమాసపూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన అశ్వమేధఫలప్రాప్తి.	
౩	వైష్ణవము ...	౨౩౦౦౦	దీనిని ఘృతధేనువుతోటి ఆషాఢపూర్ణిమయందు దానమిచ్చినవిష్ణులోకముకలుగు.	
౪	శైవము, ఇదే వాయవీయం	౧౨౦౦౦	దీనినిగుడధేనువుతోటిశ్రావణ పూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన శివలోకవాసియగు. ...	
౫	భాగవతము ...	౧౮౦౦౦	దీనిని బంగరుసింగముతోటి భాద్రపదపూర్ణిమయందు దానమిచ్చినపరమపదంబుగలుగు	
౬	నారదీయము.	౨౫౦౦౦	దీనిని ప్రత్యక్షధేనువుతోటిఆశ్వయుజపూర్ణిమయందు దానమిచ్చినఇష్టలోకప్రాప్తి. ...	
౭	మార్కండేయము.	౯౦౦౦	దీనిని స్వర్ణ గజంబుతోటి కార్తికపూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన పౌండరీక ఫలము.	
౮	ఆగ్నేయము.	౧౬౦౦౦	దీనిని హేమపద్మ సహితములగు రెండుతిలధేనువులనుమార్గశిర్ష పూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన సర్వక్రతు ఫలంబుజెందు... ...	
౯	భవిష్యము...	౧౪౫౦౦	దీనిని గుడధేనువుతోటి పౌషమాసపూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన అగ్నిష్టోమఫలంబువాటిల్లు	
౧౦	బ్రహ్మకైవర్తము	౧౮౦౦౦	దీనిని గృహముతోటి మాఘపూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన బ్రహ్మలోకంబు సంఘటిల్లు.	
౧౧	లైంగము. ...	౧౧౦౦౦	దీనిని తిలధేనువుతోటిఫాల్గుణపూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన శివలోకంబుగలుగు. ...	
౧౨	వారాహము.	౨౪౦౦౦	దీనిని హేమగరుడ సహితమగు తిలధేనువుతోటి చైత్రపూర్ణిమయందు దానమిచ్చిన విష్ణులోకంబునవసించు...	
౧౩	స్కాందము.	౧౦౧౦౦౦	దీనిని బంగరుశూలముతోటి దానమిచ్చిన శివలోకమును పొందు...	
౧౪	వామనము ...	౧౪౦౦౦	దీనిని విషువత్పుణ్యకాలమున దానమిచ్చిన విష్ణులోకమున వసించు...	
౧౫	కౌర్మము ...	౬౦౦౦	దీనిని యుత్తరాయణపుణ్యకాలమున బంగరు తాబేటితోటి దానమిచ్చినగోసహస్రదాన ఫలంబబ్బు...	
౧౬	మాత్స్యము.	౧౪౦౦౦	దీనినియుగాదిని గోసహితము దానమిచ్చిన సకల పృథ్వీదాన ఫలంబనుభవించు. ...	
౧౭	గారుడము...	౧౯౦౦౦	దీనిని బంగరుహంసతోటి దానమిచ్చిన శివలోకమునజేరు...	
౧౮	బ్రహ్మాండము.	౧౨౨౦౦	దీనిని స్వర్ణసహితకంబళముతోటి వ్యతీపాతమున దానమిచ్చినసహస్రరాజసూయయాగఫలంబునిద్ధించు...	
	వెరశి...	౪౦౧౭౦౦		

ఇటుల మత్స్యుడు మనువుకు జెప్పెనని సూతుడు మునులకు జెప్పి మఱి యునిట్లనియె. ఈపురాణంబులనెల్ల దొల్లి వ్యాసుడు నాతండ్రికుపదేశించె. అతండు నాకెఱింగించె. ఈపదునెనిమిది మహాపురాణంబులుగాక అన్యపురాణకర్తచే నొనరింపంబడిన యుపపురాణములు పదునెనిమిదిన్నగాగలవు - సర్గము(సృష్టి) ప్రతిసర్గము (ప్రళయము) వంశములు, మన్వంతరములు, వంశానుచరితము, అను నైదంగంబులంగలదియే పురాణమనబడు. పంచలక్షణ లక్షితంబులగు నిప్పురాణంబుల హరిహర హిరణ్యగర్భ దివాకరభువనమాహాత్మ్యంబులు చెప్పంబడు. అందుసాత్వికకల్పంబులవిష్ణుమాహాత్మ్యంబును, రాజసకల్పంబుల బ్రహ్మమాహాత్మ్యంబును, తామసకల్పంబుల రుద్రాగ్నుల మాహాత్మ్యంబును, సంకీర్ణకల్పంబుల సరస్వతీపితరుల మాహాత్మ్యంబును వెలయుచుండు. వ్యాసుడీపురాణములనెల్లంగావించి లక్షగ్రంథమునుగల భారతమునుజేసె. నారదమునిచే నుపదేశింపబడి వాల్మీకి యిరువదినాలుగువేల గ్రంథసంఖ్యగల రామాయణమునుజేసె. ఈ రెండును పురాణంబులును జేరి అయిదు లక్షల యిరువదినాలుగువేల గ్రంథసంఖ్యగలవిగా జెప్పనగు. పురాణమనగా పూర్వముజరిగిన చరిత్రము - కానవానివిన్న శ్రేయముగలుగు.

వ్రతాదుల వివరణము.

ఇకమనువుకు మత్స్యుడుచెప్పనచొప్పున వ్రతదానాదుల వివరించెదవినుడు.

నక్షత్రపురుషవ్రతము నారదునకు గౌరీపతిచెప్పుట- సం - అ - ౫౪.

(౧) చైత్రమాస సోమవారయుక్తంబగు మూలానక్షత్రంబున నొకకలశమందు కనకమయంబగు లక్ష్మీనారాయణప్రతిమలను స్థాపించి కల్పోక్తప్రకారము పూజా దానాదులంజేసినవారలకు సకలాభీష్టంబులు సమకూడి విష్ణులోకము ప్రాప్తించు.

ఆదిత్యశయనవ్రతము నారదునకు శివుడుచెప్పుట- సం - అ - ౫౫.

(౨) హస్తానక్షత్రయుక్తసప్తమిదినముననగాని, ఆదివారము హస్తానక్షత్రములంగూడిన సంక్రమణముననైనను, ఉమామహేశ్వరప్రతిమను సూర్యనామములతో కల్పోక్తప్రకారముపూజించి తత్ప్రకారము దానాదులొసంగిన సకలదురితంబులంబాసి తమపితరులసయితము శివలోకమునకేగుదురు. ఇదిశివభక్తులకు ముఖ్యవ్రతము.

కృష్ణాష్టమీవ్రతము నారదునకుమాపతిచెప్పుట - సం - అ - ౫౬.

(౩) మార్గశీర్షమాసము మొదలు పండ్రెండు మాసములయందలిపండ్రెండు కృష్ణాష్టములయందు శంకరాదులను కల్పోక్తప్రకారముపూజించి దానాదులిచ్చిన ముక్తిగలుగు. కృష్ణాష్టమిఅనగా కృష్ణపక్షఅష్టమి.

రోహిణీచంద్రశయనవ్రతము నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట- సం - అ - ౫౭.

(౮) సోమవారమైనను మృగశీర్షా నక్షత్రమైనను వచ్చిన పూర్ణిమయందు విష్ణుని జంద్రనామములతో బూజించి కల్పోక్తవిధిప్రకారము దానాదులిచ్చిన కోరికలు నెరవేరి మఱలజన్మము లేని ముక్తిగలుగు.

తటాకప్రతిష్ఠ - మత్స్యుడు మనువుకు జెప్పుట - సం - అ - ౫౮.

(౯) తటాకములు నూతులు మొదలగువాని ప్రతిష్ఠ సేయు విధానము మాత్రము దెలియబడుచున్నది.

వనప్రతిష్ఠ సూతుడు శౌనకాదులకు జెప్పుట-సం - అ - ౫౯.

(౬) తటాకప్రతిష్ఠకువలె విధానము మాత్రమున్నది.

సౌభాగ్యశయనవ్రతము మత్స్యుడు మనువుకు జెప్పుట- సం - అ - ౬౦.

(౭) చైత్రశుద్ధతృతీయ పూర్వాహ్ణమునందు ఉమామహేశ్వర ప్రతిమలకు వివాహము సేసి కల్పోక్తప్రకారము పూజాదానాదులం జేసిన శివలోకము సంఘటిల్లు.

అగస్త్యోత్పత్తి పూజావ్రతము నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౬౧.

(౮) తొల్లి భూమిని తారకుడు మొదలగు రక్కసులుమిక్కిలి జనులకు బెక్కుబాధలం గలుగజేయుచుండ వారిం బరిమార్ప నింద్రుడగ్నిని వాయుసహితముగ మహీతలమునకనిచిన నాదనుజులు బెదరి సముద్రమధ్యంబున దాగి శత్రువుల బాధింప నుపాయంబులు చింతింపుచుండ నగ్ని వారిదురాలోచనల నెఱుంగక వారు ప్రాణభీతిని బఱచి శరధిం దాగిన వారి కోగు సేయరాదనియు నూరకుండె. అంత నా దుష్టరాక్షసు లప్పుడప్పుడు భూమికేతెంచి దేవనరోరగాదుల బాధింపుచు మునులహింసింపుచు యజ్ఞంబుల విఘ్నము సేయుచు మఱియు నెన్నియో దుష్టకార్యంబుల నాచరింపుచుండ బురందరుడు మరుత్సహితుండగు నగ్నిం జూచి నీవూరకుండుటం జేసి యీదానవులిట్టి దుష్కృత్యంబులొనర్చెదరు. కావున వారికి దాగికొన నాలయమగు సముద్రంబులోని నీరెల్ల నింకంజేసిన నారక్కసులు మనచేజిక్కి స్రుక్కిపోమెదరనిన నగ్నిసురపతింగాంచి దేవేంద్రా! కొందఱసు మనవగతులకై సముద్రములోని నీరునింకంజేసిన నందుండు సంఖ్యాతీత జలచరంబులన్నియు నశించుగాన దీని నాచరింపదగదనిన ననిమిషపతి మనంబునగినుకం బూని నీవు నా చెప్పినచొప్పున జేయవైతివి కావున నీవు వాయువుసహితము భూమిని సంభవించుమట్టి యీసముద్రము నీరెల్లనింద్రావెదవు. అట్టులంద్రావిన పిదప నీకు మఱల దేవశరీరము గలుగునని వచించిన తత్క్షణంబ యగ్నిమరుత్సహితుడై భూమింబడి యగస్త్యుడుగా జనించె. ఎట్లన్న.

పూర్వము విష్ణువు ధర్ముడను వానికి కొడుకై గంధమాదన పర్వతమున నుగ్రతపము సేయుచుండ దద్విఘ్నంబొనర్ప మన్మథాదుల నప్సరసలతోడ నింద్రుండు పంపిన వారేతెంచి యెట్టిప్రయత్నంబులం జేసినను, ఆతపోధన్యుని మనసు చలించదయ్యెం గాని యతడు మాహాత్మ్యమెల్లరకు దెల్లంబగునట్లు దనయూరుప్రదేశమునుండి యసమాన రూపలావణ్యాతిరేకంబుల నోలలాడు బాలామణినిబుట్టించి దానికి నూర్వశియను నామంబిడియె. అయ్యూర్వశిని మిత్రుడనువాడు వరించిన వానితోడనది యరుగుచుండ వరుణుడనువాడు సగౌరవంబుగ వరించె. అంతనకామందయాన మందహాస ముఖారవిందయై నన్నొకడు వరించెంగాన నేనతనికి సతినైతి. వెఱపురుషు వరింపగా నేరదనిన నతండట్లనిచుదకు నిన్నా మిత్రుడు మదనసంగరంబునం గూడినపుడు నీచిత్తంబుమాత్రము నాయందుంచుమనిన నామత్తేభయాన యందునకొప్పికొని యారీతియగావించిన మిత్రుడుతన దివ్యదృష్టిచే దీనినెఱింగి యూర్వశిం జూచి నీవు వెలయాలివలెనటించితివి కావున భూమిని నరయోనినిబుట్టి పురూరవుని సతివయ్యెదవని శపించె. అట్లా యూర్వశిపయింగల మోహముచే మిత్రావరుణుల కిరువురకును వెడలిన రేతస్సు ఒకజలకుంభమందుంచబడిన నాకుంభమునుండి తొలుత నిమియనుమహాత్ము డుదయించి పెక్కుయువతులంగూడి క్రీడించుతఱి నచ్చటికి బ్రహ్మపుత్రుండగు వసిష్ఠుడు విచ్చేసిన నతని నిమిసత్కరింపడయ్యె. అందునంజేసి వసిష్ఠుడు నిమి దేహము లేనివాడగునట్లులందిట్టిన నిమిసహింపక తన్నుదిట్టినట్లుంవలెవసిష్ఠునిందిట్టె- ఇట్టుల వారలొండొరులచే దిట్టంబడి స్రష్టపాలికేతెంచి యదియంతయు నాతనికి విన్నవించిన నాబ్రహ్మ నిమిని దననేత్రాంతరవాసిం జేసె. అది కారణముగా నిమేషము (రెప్పపాటుకాలము) వెలయుచుండు. అంతవసిష్ఠుడు నిమిటట్టుంబట్టి మిత్రావరుణుల వీర్యముగల కుంభమునుండి పూర్వమువలెజనించె - పిదపనందుండి యగస్త్యుడు చతుర్భుజకమండలు యుక్తుడై యుదయించి మలయాచలమున బెద్దకాలముతపము సేసె. నరులంబాధించు దారకాద్యసురులు నశింప సముద్రోదకము నెల్లం బానము సేసె. అత్యున్నతంబై దినదినమునకు వృద్ధినొందుచుండు వింధ్యపర్వతమును బరుండంజేసె. రెండవ మృత్యువును నిర్మించె. కాలకూటమును (సముద్రమథనమువలన బుట్టినవిషము.) వ్యర్థముగావించె, శ్వేతకేతువుంబరిమార్చె. మఱియు నెన్నియోయెన్నజాలని ప్రభావకృత్యంబు లొనర్చిన మెచ్చి త్రిమూర్తులును దేవగణములతోడ నాతనికిబొడసూపి కోరుమనిన నతండుతనకు ౨౫౦౦౦౦౦౦౦౦౦౦ సంఖ్యాకసృష్టికర్తలుమాఱుపర్యంతము దక్షిణాపథంబున నాకాశపీఠిని శాశ్వతస్థానంబుండునట్లును, తనయుత్పత్తి (అగస్త్యనక్షత్రోత్పత్తి.) కాలంబుల దనకర్ఘ్యమిచ్చుచు దనయుత్పత్తివ్రతము సేయువారలకు నేడుపుణ్యలోకములు గలుగునట్లును, వరంబివ్వుడని వేడిన వారలవ్వరంబొసంగి తిరోధానమునొందిరి. కావున

నెవ్వాడేని నీయగస్త్యోత్పత్తి వ్రతమును గల్పోక్తప్రకార మేడువత్సరములు చేసె నేని నట్టివాడు సకలదురితములనుబాసి సకలాభీష్టసిద్ధినొంది సప్తపుణ్యలోకముల ననుభవించు.

ఆనందతృతీయావ్రతము పార్వతికిశివుడుచెప్పుట. సం - అ - ౬౨.

(౯) ఇది స్త్రీలకుముఖ్యవ్రతము. విధవలుగాని సువాసినులుగాని దీనిబూనవచ్చు. శ్రావణ శుద్ధతదియమొదలు పండ్రెండుతదియలు ఈవ్రతమునుబట్టి యిందు గౌరిని గల్పోక్తప్రకారముగ పూజించి దానాదులుచే వ్రతముసంపూర్తిచేయువారికి శివలోకము గలుగు.

రసకల్యాణతృతీయావ్రతము - పార్వతికీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - - అ - ౬౩.

(౧౦) ఇది మాఘశుద్ధతృతీయ మొదలారంభించి గౌరీపూజాదానాదులం గల్పోక్తప్రకారముచేసిన బార్వతీలోక మును జెందెదరు.

ఆర్ద్రానంద తృతీయావ్రతము - పార్వతికీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౬౪.

(౧౧) ఈవ్రతము ఉత్తరాషాఢ, పూర్వాషాఢ, మృగశీర్ష, హస్తమూలాల, వీటి లోనేదిగాని వచ్చెడుశుక్లపక్షతృతీయను ఈవ్రతము నారంభించి ఉమామహేశ్వరుల కల్పోక్తప్రకారముపూజించిన దేవీలోకముగలుగు.

అక్షయతృతీయావ్రతము - పార్వతికీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - అ - ౬౫.

(౧౨) దీనిని వైశాఖశుద్ధతదియనుండి ప్రారంభింపవలయు. ఇదియుపవాస వ్రతము దీనినాచరించెడివారు రాజసూయ ఫలమునొంది కోరినపుణ్యలోకంబుల నొందెదరు.

సారస్వతవ్రతము-మనువుకుమత్స్యుడుచెప్పుట - సం - అ - ౬౬.

(౧౩) ఈవ్రతమును తారాబల చంద్రబలయుక్తమైన ఆదివారమునగాని తానేదైనవ్రతమును జేయబూనిన శుభదినమందుగాని ప్రారంభింప వలయు. దీనిని పదమూడుమాసములు చేయవలయు. ఇందుసరస్వతి బూజింపబడుంగాన దీనినాచరించువారికి విద్యాభివృద్ధియు బ్రహ్మలోకప్రాప్తియు గలుగు.

గ్రహణస్నానవ్రతము - మత్స్యుడు మనువుకుజెప్పుట. సం - అ - ౬౬.

(౧౪) ఎవనిజన్మరాశియందు గ్రహణముపట్టునో అట్టివాడాగ్రహణకాలంబున నీవ్రతమును విధానప్రకారము సేయవలయు. అట్టులంజేసిన నాగ్రహణపీడవానినంటదు.

శ్రీమత్స్యపురాణసారసంగ్రహము.

సప్తమీస్నపనవ్రతము - స - అ - ౬౮.

(౧౫) ఇది స్తన్యపానము సేయుశిశువునకువచ్చెడి ప్రాణాపాయరోగముల పరిహారము కొరకై చేయదగినయది. (దీనినాచరింపగడు రోకట ముట్టకను.) ఇందుసూర్యనిరుద్రుని గల్పోక్తప్రకారము పూజింపవలయు.

కల్యాణభీమద్వాదశీవ్రతము—బ్రహ్మకేశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౬౯.

(౧౬) దీనిని కృష్ణుని యుపదేశమువలన భీముడు సేసెం గాననిది భీమద్వాదశీవ్రతమనంబడె. దీని మాఘశుద్ధ ౧౦ ప్రారంభించి యేకాదశిని ఉపవాసజాగరణలు సేసి కల్పోక్తప్రకారము విష్ణునిబూజించి ద్వాదశిని శక్తికొలది విష్ణుపూజయు బ్రాహ్మణులకు దానభోజనాదు లిచ్చువారలకు విష్ణులోకము ప్రాప్తించు.

అనంగశయనవ్రతము—బ్రహ్మకేశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౭౦.

(౧౭) ఇది వేశ్యాంగనలే చేయదగినది. దీనిని హస్తాపునర్వసు పుష్యమీనక్షత్రములలో నేదైనవచ్చిన ఆదివారమున ప్రారంభించి కల్పోక్తప్రకారము పదమూడుమాసములు సేయవలయు. పూర్వము శ్రీకృష్ణుడు పదియారువేల స్త్రీలంగలసి జలక్రీడార్థమేగియుండ నటకేతెంచిన మదనసుందరాకారుండును కృష్ణునిపుత్రుండునగు సాంబునిజూచి, వారెల్ల వ్యామోహము నొందిరి. దీనిం దెలిసికొని కృష్ణుడు కోపించి వారింగాంచి మీరు నాసన్నిధిని వేఱుపురుషుని గోరితిరి కావున మీరలు చోరుల పాలయ్యెదరని శపించి వారిప్రార్థనంబున మఱలగరుణించి యట్లు చోరుల పాలైనను దాల్భ్యుడను ముని యనుగ్రహంబున దరించు నుపాయము గంటురని చెప్పె. పిదప కృష్ణాది యాదవవంశక్షయానంతరము అర్జునుడీపదియారువేల స్త్రీలను గొనిపోవుచుండ కొండఱు చోరులువచ్చి యర్జునుని జయించి యా స్త్రీలు వేశ్యావృత్తిచే దమభామలుగనుండునట్లు జేసికొనిరి. అంతనొకనాడు దాల్భ్యుడు వారికడ కేగిన వారలతని బ్రార్థించి కృష్ణుడు తమకు జెప్పిన వాక్యమును సగా జెప్పి తమనుద్ధరింప వేడిన నతండిట్లనియె. మీరలు పూర్వజన్మమున నప్సరసలు. మీరొకదినంబున క్రీడించుస్థలమునకు నారదుడు వచ్చిన నాతనికి నమస్కారములొనర్పక మాకు నారాయణుడు భర్తయెట్లగునని యడిగిన నారదుడు మీరిట్టుల దలంచుటకే కృష్ణుని సతులయ్యెదరని జెప్పె నన్ను మీరు సత్కరింపకుండుటం జేసి తుదకు చోరుల పాలయ్యెదరనియు శపించె. ఆతిట్టుంబట్టియే సాంబుని జూచి మీకట్టిమత్తబుద్ధిపుట్టిన కృష్ణుడు మీకిట్టి కష్టదశగలుగునట్టులందిట్టె. అని చెప్పి వేశ్యలకు శ్రేయస్కరమగు ననంగశయనవ్రతము సేయువిధానము వారికుపదేశించి వారిచే నావ్రతము సేయించి నిజేచ్ఛంజనియె.

అశూన్యశయనవ్రతము—బ్రహ్మకేశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౭౧.

(౧౮) శ్రావణశుద్ధవిదియను విష్ణుమూర్తిని బూజింపవలయు. దీనిగల్పప్రకారము చేసిన విష్ణులోకప్రాప్తిగలుగు.

అంగారకవ్రతము—బ్రహ్మకేశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౨౨.

(౧౯) పూర్వము కౌరవులచే కపటద్యూతంబున సంపదగోల్పడి యుధిష్ఠిరుడు వనమున నివసించుతఱి పిప్పలుడను ముని యతనికి సకలాభీష్టంబులు సమకూడుట కై యీవ్రతమును జెప్పె. ఎట్లన్న. తొల్లి బ్రహ్మోదుని కుమారుండును, అతిరూపవంతుడును, పదియాఱేండ్ల వయసు గలవాడును నగు విరోచనుని జూచి శుక్రుడొకసమయమున బాగుబాగని నవ్వె. అందునకా విరోచనుడు నివ్వెఱపడి శుక్రుం జూచి నీవునను గని నిష్కారణముగ బాగుబాగని యేలనవ్వితివని యడిగిన శుక్రుడతనిం గాంచి అంగారకవ్రతమాహాత్మ్యంబున నవ్వితి. దాని దెలియంబలికెద వినుము. పూర్వకాలమున దక్షుని శిక్షించుటకై యతిక్రోధము నొందిన ఫాలాక్షు ఫాలమునుండి యొకచమట బిందువు భూమింజొచ్చి యధోలోకంబు లన్నిటిం గాల్చి ప్రళయకాలరుద్రుని బోలు వీరభద్రుడయ్యె, అవ్వీరభద్రుడు రుద్రునాజ్ఞ చే దక్షునింబున దక్షునియజ్ఞము నాశము సేసి దానిచే తృప్తినొందక ముజ్జగంబుల గాల్పదొడంగిన గౌరీపతి వారించి నీవు పుట్టినపని తీరె. ఇక నీ తీరున లోకముల నశింపజేయవలదు. నీవు సౌమ్యమగు వేలురూపము గలిగి అంగారకుడని పిలువంబడి గ్రహమధ్యవర్తివై యుండుము. నినుబూజించు వారలకు నాలోకము సిద్ధించునని చెప్పిన వీరభద్రుడు సౌమ్యరూపము చేనంగారకుడై వెలసె. ఆ యంగారకవ్రతము నొకశూద్రుడు సేయుచుండగ నీవు నీపూర్వజన్మమున జూచుటచే నీ కట్టివిశేషకాంతిగల యాకారము గలిగి తత్కారణమున విరోచనుడని పల్కంగితివి. మఱియు దాన వేంద్రుని సుతుడవైతివి, కావున నావ్రతమాచరించినవారి కెంతటి ఫలము గలుగునో నీవ తెలిసుకొమ్మనిన విరోచనుడు తనకావ్రతము సేయువిధానము చెప్పుమనియడిగిన శుక్రుండు దానినంతయు వివరించి విరోచనుడా యంగారకవ్రతము సేయునట్లు జేసె. కావున నో యుధిష్ఠిరుడా! నీవు నీవ్రతంబును గావించి సకలభోగంబుల ననుభవింపుమని యంగారకవ్రత విధానంబు దెలియంజేసె.

గురుశుక్రపూజావ్రతము—బ్రహ్మకేశ్వరుడు చెప్పుట సం - అ - ౨౩.

(౨౦) ఇందు శుక్రునిపూజ ప్రయాణాది కాలంబుల నెమ్ముఖుశుక్రుని పీడగలుగకుండ జేయదగినయది. గురుపూజ కల్పోక్తప్రకారముగ జేసిన సమస్తగ్రహపీడ నివృత్తియగు.

కల్యాణసప్తమివ్రతము—బ్రహ్మకేశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౨౪.

(౨౧) శుక్లపక్షసప్తమిని ఆదివారము వచ్చెనేని నది కల్యాణసప్తమి యనంబడు. ఇది పదమూడు మాసములు సేయదగినయది. ఇందు సూర్యుడు పూజింపబడు.

సప్తమీస్నపనవ్రతము - స - అ - ౬౪.

(౧౫) ఇది స్తన్యపానము సేయుశిశువుకువచ్చెడి ప్రాణాపాయరోగముల పరిహారము కొరకై చేయదగినయది. (దీనినాచరింపగడు రొక్కముబట్టును.) ఇందుసూర్యునిరుద్రుని గల్పోక్తప్రకారము పూజింపవలయు.

కల్యాణభీమద్వాదశీవ్రతము—బ్రహ్మకునీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౬౯.

(౧౬) దీనినికృష్ణుని యుపదేశమువలన భీముడు సేసెంగాననిది భీమద్వాదశీవ్రతమనంబడె. దీనిమాఘశుద్ధ ౧౦ ప్రారంభించి యేకాదశిని ఉపవాసజాగరణలు సేసి కల్పోక్తప్రకారము విష్ణునిబూజించి ద్వాదశినిశక్తికొలదివిష్ణుపూజయుబ్రాహ్మణులకు దానభోజనాదు లిచ్చువారలకువిష్ణులోకము ప్రాప్తించు.

అనంగశయనవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౭౦.

(౧౭) ఇదివేశ్యాంగనలేచేయదగినది. దీనినిహస్తాపునర్వసు పుష్యమీనక్షత్రములలో నేదైనవచ్చిన ఆదివారమున ప్రారంభించి కల్పోక్తప్రకారము పదమూడుమాసములు సేయవలయు. పూర్వము శ్రీకృష్ణుడు పదియారువేల స్త్రీలంగలసి జలక్రీడార్థమేగియుండ నటకేతెంచిన మదనసుందరాకారుండును గృష్ణునిపుత్రుండునగు సాంబునిజూచి, వారెల్ల వ్యామోహము నొందిరి. దీనింజెలిసికొని కృష్ణుడు కోపించివారింగాంచి మీరునాసన్నిధిని వేఱుపురుషుని గోరితిరి కావున మీరలుచోరుల పాలయ్యెదరని శపించి వారిప్రార్థనంబున మఱలగరుణించి యట్లుచోరుల పాలైనను దాల్భ్యుడనుముని యనుగ్రహంబున దరించునుపాయముగందురని చెప్పె. పిదప కృష్ణాది యాదవవంశక్షీణానంతరము అర్జునుడీపదియారువేల స్త్రీలనుగొనిపోవుచుండ గొందఱుచోరులువచ్చి యర్జును జయించియాస్త్రీలు వేశ్యావృత్తిచే దమభామలుగనుండునట్లు జేసికొనిరి. అంతనొకనాడు దాల్భ్యుడువారికడకేగిన వారలతని బ్రార్థించికృష్ణుడు తమకు జెప్పినవాక్యమును సగాజెప్పితమనుద్ధరింప వేడిన నతండిట్లనియె. మీరలుపూర్వజన్మముననప్సరసలు. మీరొకదినంబున క్రీడించుస్థలమునకు నారదుడువచ్చిన నాతనికి నమస్కారములొనర్పక మాకునారాయణుడు భర్తయెట్లగునని యడిగిన నారదుడు మీరిట్లుల ధరంబుట్టి కృష్ణునిసతులయ్యెదరని జెప్పినన్ను మీరుసత్కరింప కుండుటంజేసితుదకుచోరులపాలయ్యెదరనియు శపించె. ఆతిట్టుంబట్టియేసాంబునిజూచి మీకట్టిమత్తబుద్ధిపుట్టిన గృష్ణుడుమీకిట్టికష్టదశగలుగునట్లులందిట్టె. అనిచెప్పి వేశ్యలకుశ్రేయస్కరమగు ననంగశయనవ్రతము సేయువిధానము వారికుపదేశించి వారిచేనావ్రతము సేయించినిజేచ్ఛంజనియె.

అశూన్యశయనవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౭౧.

(౧౮) శ్రావణశుద్ధవిదియను విష్ణుమూర్తిని బూజింపవలయు- దీనిగల్పప్రకారము చేసిన విష్ణులోకప్రాప్తిగలుగు.

అంగారకవ్రతము—బ్రహ్మాకీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౭౨.

(౧౯) పూర్వము కౌరవులచే కపటద్యూతంబున సంపద గోల్పడి యుధిష్ఠిరుడు వనమున నివసించుతఱి పిప్పలుడను ముని యతనికి సకలాభీష్టంబులు సమకూడుటకై యీ వ్రతమును జెప్పె. ఎట్లన్న. తొల్లి బ్రహ్మోదుని కుమారుండును, అతిరూపవంతుడును, పదియాఱేండ్ల వయసు గలవాడును నగు విరోచనుని జూచి శుక్రుడొకసమయమున బాగుబాగని నవ్వె. అందునకా విరోచనుడు నివ్వెఱపడి శుక్రుంజూచి నీవు నను గని నిష్కారణముగ బాగుబాగని యేల నవ్వితివని యడిగిన శుక్రుడతనిం గాంచి అంగారకవ్రతమాహాత్మ్యంబునకు నవ్వితి. దాని దెలియం బలికెద వినుము. పూర్వకాలమున దక్షుని శిక్షించుటకై యతిక్రోధము నొందిన ఫాలాక్షు ఫాలమునుండి యొకచెమటబిందువు భూమింజొచ్చి యధోలోకంబు లన్నిటిం గాల్చి ప్రళయకాలరుద్రుని బోలు వీరభద్రుడయ్యె, అవ్వీరభద్రుడు రుద్రుని యాజ్ఞ చేదక్షణంబున దక్షుని యజ్ఞము నాశము సేసి దానిచే తృప్తినొందక ముజ్జగంబుల గాల్పదొడంగిన గౌరీపతి వారించి నీవు పుట్టినపని తీరె. ఇక నీ తీరున లోకముల నశింప జేయవలదు. నీవు సౌమ్యమగు వేఱు రూపముం గలిగి అంగారకుడని పిలువంబడి గ్రహమధ్యవర్తివై యుండుము. నిను బూజించువారలకు నా లోకము సిద్ధించునని చెప్పిన వీరభద్రుడు సౌమ్యరూపము చేనంగారకుడై వెలసె. ఆ యంగారకవ్రతము నొక శూద్రుడు సేయుచుండగ నీవు నీ పూర్వజన్మమున జూచుటచే నీకిట్టి విశేష కాంతిగల యాకారము గలిగి తత్కారణమున విరోచనుడని పరంగితివి. మఱియు దానవేంద్రుని సుతుడవైతివి, కావున నా వ్రతమాచరించినవారి కెంతటి ఫలము గలుగునో నీవ తెలుసుకొమ్మనిన విరోచనుడు తనకా వ్రతము సేయువిధానము చెప్పుమనియడిగిన శుక్రుండు దానినంతయు వివరించి విరోచనుడా యంగారకవ్రతము సేయునట్లు జేసె. కావున నో యుధిష్ఠిరుడా! నీవు నీ వ్రతంబును గావించి సకలభోగంబుల ననుభవింపుమని యంగారకవ్రత విధానంబు దెలియంజేసె.

గురుశుక్రపూజావ్రతము—బ్రహ్మాకీశ్వరుడు చెప్పుట సం - అ - ౭౩.

(౨౦) ఇందు శుక్రుని పూజ ప్రయాణాది కాలంబుల నెదురు శుక్రుని పీడ గలుగకుండ జేయదగినయది. గురుపూజ కల్పోక్తప్రకారముగ జేసిన సమస్తగ్రహపీడ నివృత్తియగు.

కల్యాణసప్తమీవ్రతము—బ్రహ్మాకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౭౪.

(౨౧) శుక్లపక్షసప్తమిని ఆదివారము వచ్చెనేని నది కల్యాణసప్తమియనంబడు. ఇది పదమూడుమాసములు సేయదగినయది. ఇందు సూర్యుడు పూజింపబడు.

విశోకసప్తమీవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - అ - ౭౫.

(౨౨) మాఘశుద్ధ పంచమి మొదలు ఆశుద్ధసప్తమివరకీవ్రతముసేయవలయు. అది మొదలు పదమూడుమాసములకు వ్రతముసంపూర్తియగు - ఇందు సూర్యుడు పూజింపబడు.

ఫలసప్తమీవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - అ - ౭౬.

(౨౩) మార్గశీర్షశుద్ధపంచమి మొదలు ఆశుద్ధసప్తమివరకీవ్రతనియమము. దీనినిబదమూడుమాసములు సేయవలయు. ఇందు సగాసూర్యుడుపూజింపబడు.

శర్కరాసప్తమీవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - అ - ౭౭.

(౨౪) ఇదిమాఘశుద్ధసప్తమిం జేయబడునది. అది మొదలు పదమూడుమాసములకుదీరును. అధిదేవత సూర్యుండు.

కమలసప్తమీవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - అ - ౭౮.

(౨౫) చైత్రశుద్ధసప్తమి మొదలు పదమూడుమాసములు దీనిం జేయవలయు. సూర్యుని నియమబూజింపవలయు.

మందారసప్తమీవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౭౯.

(౨౬) మాఘశుద్ధపంచమి మొదలు ఆశుద్ధసప్తమివరకు నియమము. పదమూడు నెలలుదీనిచే సూర్యునిబూజింపవలయు.

శుభసప్తమీవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - అ - ౮౦.

(౨౭) ఆశ్వయుజ శుద్ధసప్తమి మొదలు పదమూడుమాసము లీవ్రతమున సూర్యునిబూజింపవలయు.

విశోకద్వాదశీవ్రతము—బ్రహ్మకీశ్వరుడుచెప్పుట. సం - అ - ౮౧.

(౨౮) ఆశ్వయుజశుద్ధ దశమి మొదలు ఆశుద్ధద్వాదశివరకీవ్రతనియమము. ఇదిపదమూడుమాసముల కుద్యాపనయగు. ఇందులక్ష్మీనారాయణులు బూజింపబడుదురు, కావున నిది లక్ష్మీకరమైనది.

ఇందొక విశేషంబుగలదు. మానవులు, గుడధేనువు, ఘృతధేనువు, తిలధేనువు, జలధేనువు, రసధేనువు, ధాన్యధేనువు, శర్కరాధేనువు, లవణధేనువు, రత్నధేనువు, ప్రత్యక్షధేనువు, వీటిని అయనాదిపుణ్యకాలములయందు కల్పోక్తప్రకారముదానముసేసిరేని నిహంబున సకలసౌఖ్యంబులనుభవించిపరంబునవిష్ణులోకంబునొందెదరు.

మేరుపర్వతదానము—నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౮౨.

౩౦౦ ద్రోణములు మొదలు ౧౦౦౦ ద్రోణములవరకు శక్త్యనుసారము ధాన్యముచే మేరుపర్వతమును, దీనికి తూర్పున నాలవభాగము ధాన్యముచే మందరమును, దక్షిణంబున గోధూమములచే గంధమాదనమును, పశ్చిమంబున తిలలచే తిలపర్వతమును, ఉత్తరంబున మాషములచే సుపార్శ్వపర్వతమును, నిర్మించి కల్పోక్తప్రకారము దానముసేసిన సురపూజితంబగు లోకంబులను పొందెదరు.

లవణపర్వతదానము—నారమనకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౮౩.

లవణము నాలుగుద్రోణములు మొదలు పదియారు ద్రోణములవరకు కల్పోక్తప్రకారము దానముచేసిన పార్వతీసాన్నిధ్యమున వసించెదరు.

గుడపర్వతదానము—నారమనకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౮౪.

గుడము మూడుబారువలు మొదలు పదిబారువులవరకు కల్పోక్తప్రకారము దానముచేసిన పశుపతిసతీ సాన్నిధ్యమున వసించెదరు.

స్వర్ణ పర్వతదానము—నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౮౫.

ఇన్నూటయేబది పలములు మొదలు వేయుపలముల సువర్ణమును దానముచేసిన బ్రహ్మపదప్రాప్తిగలుగు.

తిలపర్వతదానము—నారమన కీశ్వరుడు చెప్పుట సం - అ - ౮౬.

తిలలుమూడుద్రోణములు మొదలు పదిద్రోణములవరకు దానముచేసిన స్వర్గప్రాప్తియగు.

కార్పాసపర్వతదానము—నారమన కీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౮౭.

కార్పాసమనగా (ప్రత్తి.) ఐదుబారువలు మొదలిరువది బారువులవరకు దానముచేసిన రుద్రలోకప్రాప్తియగు.

ఘృతపర్వతదానము—నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౮౮.

ఐదుకుంభములు మొదలిరువదికుంభములవరకు ఘృతపర్వతదానముచేసిన శివలోకప్రాప్తియగు.

రత్నపర్వతదానము—నారదున కీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౮౯.

మున్నూరుపలములు మొదలు వేయుపలములవరకు రత్నపర్వతదానము సేసిన బ్రహ్మహత్యాది పాతకంబులు నశించి విష్ణులోకముగలుగు.

రౌప్యపర్వతదానము—నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం-అ-౯౦.

౨౫౦౦ పలములు మొదలు ౧౦౦౦౦ పలములవరకు రౌప్యపర్వతదానము చేసిన శివలోకము గలుగు.

శర్కరాపర్వతదానము—నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం-అ-౯౧.

రెండు బారువలు మొదలెనిమిది బారువలవరకు శర్కరాపర్వతదానము చేసిన గౌరీపతిలోకము ప్రాప్తియగు.

ఇటుల జేయు పర్వతదానములయందు ప్రతిపర్వతమునకు నాలవ భాగమునొక్కొక విష్కంభ పర్వతమును నాలుగు దిక్కుల నిర్మించి దానము చేయవలయు. ఇందొక యితిహాసంబు గలదు వివరించెద వినుడు. గతబృహత్కల్పమున ధర్మమూర్తియను నొకరాజు గలడు. ఆరాజేంద్రుడనేక రక్కసులను కుమ్మాపుటం జేసి యాతనికి నింద్రుండు మిత్రుడయ్యె. అతనికి భానుమతియను భార్యకలదు. ఆతడొకదివసంబున సింహాసనాసీనుండై తనపురోహితుడగు వసిష్ఠుంగాంచి మహాత్మా! నేనే పుణ్యవ్రతంబు జేసితి? నాకిట్టి సంపదయు, సౌందర్యంబెటుల గలిగె? వివరింపుమన వసిష్ఠుండిట్లనియె. ఓరాజా! పూర్వంబున శివభక్తిగల లీలావతియనునొక వేశ్యకలదు. అది చతుర్దశీ దివసంబున హేమవృక్షసురయుక్తంబగు లవణపర్వతంబును విధిపూర్వకముగ తనగురువుకు దానంబొసంగె. నీవు పూర్వజన్మమున బంగరుపనుల జేయు సొండుడని పేర్కొనంబడి యాలీలావతి దానము చేయుటకు స్వర్ణవృక్షములను దేవవిగ్రహములను భక్తిపూర్వముగ జేసియిచ్చి దానికి భృతకముగైకొనకుండుటం జేసి మిగుల సంపదయు సౌందర్యముగలవాడవై సప్తద్వీపాధిపత్యమును వహించితివి. అకాలంబున నీభార్య నీకు సహకారిగ నుండుటంబట్టి ఇపుడాయమ నీకు కళత్రంబై రూపలావణ్యాది సుగుణములచే నొప్పుచు స్త్రీలకధిపతిగానున్నయది - కావున నీవిపుడు ధాన్యాదిపర్వత దశకంబును దానంబొసంగుమనిన రాజు తనగురువునకు నమస్కరించి అద్దానంబులొసంగి శివలోకంబుం జేరె. గాన నీపర్వత దాన దర్శనంబున సకలైశ్వర్యంబులు గలుగు. దానిజేసిన వాని ఫలంబు వచింప నేరికి శక్యముగాదు.

గ్రహయజ్ఞవిధి, అయుతహోమము, లక్షహోమము, వీనిని శౌనకునకు వైశంపాయనుడు చెప్పుట. సం-అ-౯౨.

వీనిని జేయుటవలన శత్రునాశము గలుగుటయగాక ఆయురారోగ్యయుక్తుడై పుణ్యలోకములనొందు. సంస్కృతమును చూడుడు.

నవగ్రహస్వరూపము—నారదునకీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౯౩.

వీటిస్వరూపములను సంస్కృతముచూచిన తేటపడును.

శివచతుర్దశీవ్రతము- నారదునకునందీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౯౪.

మార్గశీర్ష శుక్లత్రయోదశిని నేకభక్తము జేసి చతుర్దశిని నిరాహారుడై శివుని పూజించి స్వర్ణవృషభమును దానముసేసి పూర్ణిమయందు భుజింపవలయు - ఇటు లపండ్రెండు మార్గశీర్షమాసములలో ప్రతిచతుర్దశిని గోమూత్రము - గోమయము- గోక్షీరము-గోదధి- గోఘృతము - కుశోదకము - పంచగవ్యము - బిల్వము- కర్పూ రము- అగరు- యవలు - నల్లనువ్వులు - వీనినిమాసక్రమముగ భక్షించికల్పోక్త ప్ర కారము వ్రతసంపూర్ణముసేసిన తనపితరులుసోదరులు చేసినపాపమునశించుటయ గాక వేయు యశ్వమేధఫలము శివలోక ప్రాప్తియుం గలుగు - ఈవ్రతమును స్త్రీ లుసగా యాచరింపందగు.

ఫలత్యాగవ్రతము- నారదునకునందీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౯౫.

మార్గశీర్ష శుక్లతదియ-అష్టమి-ద్వాదశి-చతుర్దశి-యీతిథులలోనేతిథియందైన నసీవ్రతముచేయుటయుక్తము - అదిగాక పుణ్యకరములగు మాసములయందును ప్రా రంభింపవచ్చును. కల్పోక్తప్రకారమీవ్రతము చేసినశివలోక వాసుడగు.

ఆదివారనక్తవ్రతము- నారదునకునందీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౯౬.

శనివారమునసేక భక్తుడైహస్తానక్షత్రయుక్త ఆదివారమున కల్పోక్తప్రకా రము సూర్యునారాధించి రాత్రిభోజనముచేయవలయు- ఇటులొకవత్సరంబు సలి పినమనుజుడు దురితదూరుడై సూర్యలోకవాసియగు.

సంక్రాంత్యుద్యాపనవ్రతము - నారదునకునందీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౯౭.

దీని విషువత్పుణ్యకాలమందైన ఉత్తరాయణపుణ్యకాలమందైన యాచరిం పవలయు- ఒకసంవత్సరము సూర్యునారాధించిన సప్తద్వీపయుక్త భూదానఫలము గలుగు.

విభూతిద్వాదశీవ్రతము - నారదునకునందీశ్వరుడు చెప్పుట - సం - అ - ౯౮.

చైత్రవైశాఖకార్తిక మార్గశీర్షఫాల్గునాషాఢమాసముల శుక్లదశిమిని యేకభ క్తముచేసిమరుదినమునిరాహారుడై ద్వాదశిని బ్రాహ్మణులతోడ భోజనముచేసెదన ని ప్రతిజ్ఞచేసి యొకవత్సరంబటులసలిపి కల్పోక్తప్రకారము విష్ణునిపూజించికడపట

లవణపర్వతయుక్తమైన శయ్యాదానముసేసిన సహస్రయుగపర్యంతము స్వర్గలోకమునవసించు. ఇందొక యితిహాసముకలదు. తొల్లి రాథంతరకల్పమున పుష్పవాహనుడను పార్థివుడు బ్రహ్మంగూర్చి తపంబుసలిపె. యాతని తపంబునకు కమలజుడుమెచ్చి స్వేచ్ఛాసంచార శక్తిగల నొక కనక కమలము నొసంగె. పిదపనారాజు తనపురవాసులు పరిజనులసయితము సప్తద్వీపములను దేవలోకములను తన యిచ్ఛకొలది సంచరింపుచు కల్పాదియందు నేడవద్వీపమును జేరిన నాద్వీపవాసులాపుష్పమును పూజించుటచే దానికి పుష్కరద్వీపమని పేరువాటిల్లె. అతని కాపుష్పము లభించుటచే పుష్పవాహనుడనంబఱగె. ఆపుష్పవాహనుని కనేకవనితలుసేవింపబడు సౌందర్యాతిశయములుగల లావణ్యవతియను భార్యగలదు. అవ్వనితకు పుష్పవాహనునివలన మిగుల బలపరాక్రమముగల పదివేవురుసుతులు జనించిరి. ఇట్టిభార్యాపుత్రుల నాలోకించి మిగుల యాశ్చర్యముగలవాడై అభ్యాగతుడుగ వచ్చిన ప్రచేతస్సుండను మునివర్యునిగాంచి యోమహాత్మా! నాకిట్టిసంపదకలుగుటకు కారణంబెద్ది? ఇది యెవరిపుణ్యఫలంబో వివరింపుమనిన ప్రచేతస్సుండిట్లనియె. ఓరాజా! పూర్వమునీవు బోయకులంబునజన్మించి విముఖియనుభార్యంగూడి అతిభయంకరుడవై పాపంబు లొనరింపుచుండుతఱి అనావృష్టి సంభవించె. అట్టి క్షామకాలంబున క్షుత్పిపాసచే యాహారంబఱయుచు దారినొక తామరకొలనుంగాంచియందరిగి యాపువ్వులంగోసి వానివిక్రయించి వాని మూల్యముచే జీవించుకొఱకు వైదిశపురంబుజేరితివిగాని యచట నాపువ్వులుగొనువారులేమింజేసి వేసరి సూర్యుడస్తమించిన పిదప నొకస్థలంబున విశ్రమించియుండ సమీపంబునజరిగెడిమంగళధ్వనులవిని భార్యతోడ నచటికేగి యందు అనంగవతియను వేశ్యవిభూతిద్వాదశీవ్రతముసలిపి యందు విష్ణుపూజం గావింపుచుండ నీవాపూజంగాంచి యిట్టి సత్కార్యముల కుపయోగించని యీపువ్వులు మనచేనుండి ననేమి ప్రయోజనంబని దలంచి పువ్వులన్నియు యావేశ్యచేబూజింపబడు విష్ణువుకొసంగి నిద్రాహారంబులు వర్జించియుండితిరి. మరుదినముదయమున యావేశ్య లవణపర్వతశయ్యా దానాదుల గురునకొసంగి బంధుమిత్ర సహితముగ భుజించి మిమ్మునుసగా భోజనాదులచే దృప్తింగావించె. కావున కమలములచే విష్ణుపూజాదులను నీవుచేసినందున యాఫలంబున నీవిట్టి రాజకులంబునజనించి పుష్పవాహనుడను ఖ్యాతినొందితివి. అప్పటిభార్యే యిపుడుసగా నీకుకళత్రంబుగానున్నయది. ఆవ్రతపూజా మహిమచేకామగమంబగు బంగరు తామరపువ్వును బ్రహ్మ నీకొసంగె. ఆయనంగవతి మన్మథునికి భార్యయై రతీదేవికి సవతిగానున్నయది. కావున నోరాజోత్తమా! నీవుగంగాతీరంబుజేరి విభూతి ద్వాదశీవ్రతము జేయుమని యానతిచ్చి మునిపుంగవుం డంతర్ధానమునొందె. తోడనేపుష్పవాహనుడు నీవ్రతమునుసలిపి యఖండఫలంబునొందె.

శ్రీ మత్స్యపురాణసారసంగ్రహము.

దేవవ్రతము మొదలఱువదియొకవ్రతములను నారదునకు నందీశ్వరుడు చెప్పుట. సం - అ - ౯౯.

దేవవ్రతము - ౧ - రుద్రవ్రతము - ౨ - వీరవ్రతము - ౩ - ప్రీతివ్రతము - ౪ - గౌరీవ్రతము - ౫ - కామవ్రతము - ౬ - శివవ్రతము - ౭ - సౌమ్యవ్రతము - ౮ - సౌభాగ్యవ్రతము - ౯ - సారస్వతవ్రతము - ౧౦ - సంపద్వ్రతము - ౧౧ - శుద్ధివ్రతము - ౧౨ - కీర్తివ్రతము - ౧౩ - కామధుగ్వ్రతము - ౧౪ - వీరవ్రతము - ౧౫ - పితృవ్రతము - ౧౬ - ఆనందవ్రతము - ౧౭ - రాజ్యవ్రతము - ౧౮ - అహింసావ్రతము - ౧౯ - సూర్యవ్రతము - ౨౦ - విష్ణువ్రతము - ౨౧ - శీలవ్రతము - ౨౨ - దీపవ్రతము - ౨౩ - గౌరీవ్రతము - ౨౪ - దీప్యవ్రతము - ౨౫ - కాంతివ్రతము - ౨౬ - బ్రహ్మవ్రతము - ౨౭ - సువ్రతము - ౨౮ - కల్పవ్రతము - ౨౯ - భీమవ్రతము - ౩౦ - ధరావ్రతము - ౩౧ - మహావ్రతము - ౩౨ - ప్రభావ్రతము - ౩౩ - ప్రాప్తివ్రతము - ౩౪ - సుగతివ్రతము - ౩౫ - వైశ్వానరవ్రతము - ౩౬ - కృష్ణవ్రతము - ౩౭ - దేవీవ్రతము - ౩౮ - భానువ్రతము - ౩౯ - వినాయకవ్రతము - ౪౦ - కాలవ్రతము - ౪౧ - సౌరవ్రతము - ౪౨ - నారాయణవ్రతము - ౪౩ - వృషవ్రతము - ౪౪ - ప్రాజాపత్యవ్రతము - ౪౫ - త్రియంబకవ్రతము - ౪౬ ఘృతవ్రతము - ౪౭ - ఇంద్రవ్రతము - ౪౮ - సదాశివవ్రతము - ౪౯ - అశ్వవ్రతము - ౫౦ - గజవ్రతము - ౫౧ - నిర్దుఃఖవ్రతము - ౫౨ - వరుణవ్రతము - ౫౩ - చంద్రవ్రతము - ౫౪ - రుద్రవ్రతము - ౫౫ - భవానీవ్రతము - ౫౬ - స్థాపకవ్రతము - ౫౭ - ధామవ్రతము - ౫౮ - సోమవ్రతము - ౫౯ - శిఖవ్రతము - ౬౦ - విప్రవ్రతము - ౬౧ - ఈవ్రతములన్నియు మిగులను త్తమములు. వీటిలో దేవవ్రతము మొదలు పదునేనిమిదివ్రతములు శివలోకప్రదములు. వీరవ్రతము మొదలు ౧౦ వ్రతములు విష్ణులోకప్రదంబులు - గౌరీవ్రతము మొదలైదువ్రతములు గౌరీలోకప్రదంబులు - సౌమ్య, విప్రవ్రతములు, రెండు శివవిష్ణులోకప్రదంబులు - ఆనందవ్రతము మొదలు తొమ్మిదివ్రతములు బ్రహ్మలోక ప్రదంబులు - సూర్య, భాను, సౌర, ధామవ్రతములు నాలుగు సూర్యలోకప్రదంబులు - ఇంద్రవ్రతము మొదలైదువ్రతంబులింద్రలోకప్రదంబులు- దీప్య, వరుణవ్రతములు రెండు వరుణలోకప్రదంబులు - శిఖవ్రతమగ్నిలోకప్రాప్తికరమగు-చంద్రవ్రతము చంద్రలోకప్రాప్తికరమగు, నిర్దుఃఖవ్రతము చేయమౌధిపత్యంబొనగూడు - సారస్వతవ్రతము సరస్వతీలోకంబునిచ్చు. దేవీవ్రతము లక్ష్మీలోకంబునొసంగు - కీర్తివ్రతము, భూతికీర్తులనిచ్చు. కావునసీవ్రతముల నే మానవుడైనకల్పోక్తప్రకారంబుగ జేసినవానికిహంబున సకలైశ్వర్య సంపదలుగలుగుటయగాక పరంబున నాయాదేవతలోకంబు సమకూడు.

స్నానవిధి - నారదునకునందీశ్వరుడుచెప్పుట - సం - అ - ౧౦౦.

మానవుడు నదీతటాకాదులయందును అందుండిగొనివచ్చినజలమునందును స్నానముచేయునపుడు“నమోనారాయణాయ”అనుమూలమంత్రమునుస్మరించిదర్భపాణియై మూడుమారులాచమనముచేసి “విష్ణుపాదప్రసూతాసి” అనుపురాణమంత్రముల నేడుపర్యాయములు జపించిదోసిలియం దుదకమునునిడికొని మైదుపర్యాయములుశిరమునప్రోక్షించుకొని “అశ్వక్రాంతే, మృత్తికేహర,ఉద్ధృతాసి” అనుమంత్రములజెప్పుచు మృత్తికను శరీరమునకలదుకొని స్నానముచేయవలయు - పిదపధౌతవస్త్రమునుధరించి దేవాదులతృప్తికి సవ్యముగాను సనకాదులతృప్తికి ఉపవీతముగాను అగ్నిష్వాత్తాదులు,పితరులు, వీరితృప్తికి గోత్రనామంబులతోడ యపసవ్యముగాను తర్పణముసేయవలయు - పిదపసూర్యుని పూజించి బ్రాహ్మణునిగోవును బంగరును స్పృశించివిష్ణుపూజచేయవలయు.

ప్రయాగమాహాత్మ్యము.

ధర్మరాజునకుమార్కండేయుడుసెప్పుట - సం - ౧౦౧ - మొ - ౧౧౦ - వ.

భారతయుద్ధంబు కడచినపిదప ధర్మరాజు రాజ్యమునుపొంది భ్రాతృవియోగసంతప్తుడై. అయ్యయో, పదునొకొండక్షోహిణీలకు పతియగుదుర్యోధనుడుమడిసె. వాసుదేవుని కృపచేబాండవులమగు మేమయిదుగురము జీవించితిమి- గురువులగు భీష్మద్రోణాదులను జంపితిమి - కావుననిట్టిరాజభోగంబు నాకేలనని వచించి దుఃఖించుచు నాపాపము బోవుట కుపాయంబెద్దియని చింతించుచుండుతఱి మార్కండేయు డేతెంచిననర్ఘ్యపాద్యాది పూజలొనర్చి యోమునివర్యా! నాపాపంబు బోవునుపాయంబు దెలుపుమని వేడిన నమ్మునియిట్లనియె. క్షత్రియుండవగునీవు సంగరమొనర్చుటచే బాపముసోకదు - ఐనప్రయాగగమనంబు సేయుము నీమనంబు పరిశుద్ధమగునని జెప్పినధర్మజుం డదినాకెరుగింపుమనిన యాతడిట్లనియె. ప్రయాగమొదలు ప్రతిష్ఠానపురమువరకును వాసుకిహ్రదము మొదలు కంబళాశ్వతర బహుమూలసర్పములవరకును, మధ్యనుండునది ప్రజాపతిక్షేత్రమనబడు. అచటస్నానము జేసినవారికిస్వర్గముగలుగుటయగాక మరణమునొందిన వారికిపునర్జన్మము లేదు- బ్రహ్మాదిదేవతలాక్షేత్రమును నెల్లప్పుడు రక్షణచేయుచుండెదరు. ఆస్థలంబునగలతీర్థముల లెక్కింపశక్యముగాదు - (౬౦౦౦౦) ధనుస్సుల పరిమాణముగల జాహ్నవియమునానదులను సూర్యుడురక్షించుచుండు - ప్రయాగను దానిమండలమును వటవృక్షమును శివుడును- స్నానఫలంబును దేవతలును రక్షించెదరు-ప్రయాగను స్మరించినమాత్రంబున సకలదురితంబులుబాయు - పాపులకు ప్రయాగగమనంబు వాటిల్లదు-ప్రయాగదర్శనస్పర్శన మృత్తికలేపనంబులచే బాపహరంబగు - అందైదుపర్వతం

బులుగలవు. మధ్యగంగానదియున్నయది. సహస్రయోజనంబుల దూరమునుండి గంగను స్మరించెడి వానిపాపంబులునశించు. అందు గ్రుంకిన సప్తపూరుష పర్యంతము ముక్తిగను. గంగా యమునాసంగమంబున నొకమాసంబువసించి పితృతర్పణం బొసంగెనేని యిష్టకామంబులు సమకూరు. అచట శివుడు వాసము సేయుచుండు. దేవదానవులందరుదాని స్పృశించి స్వర్గలోకవాసులైరి-అట్టితీర్థంబునగ్రుంకిన వారలుయనేకపుణ్యలోకఫలంబు లనుభవించిపిదప జంబూద్వీపాధిపతులగుదురు-అచటకపిలధేనుదానంబుజేసెడివాడు తద్గోరోమ సంఖ్యాకసహస్రవత్సరంబులు స్వర్గఫలంబనుభవించి పిదప నుత్తరకురుదేశంబుల జనించు. కావున లక్షగోదానంబులు చేయుటకంటే ప్రయాగంబున నొకదానంబు చేయుటచే నెక్కుడుఫలంబుగలుగు - ఈయాత్రనపేక్షించెడివాడు వాహనాదుల వర్జింపవలయు - వాహనారోహణముజేసిన తాజేయుక్రియలు పితరులకు తృప్తికరంబులుగావు - అచటకన్యాదానముచేయువారు పాపంబులనుబాసి యుత్తరకురుదేశంబుల జనించెదరు - దానిఫలంబుచే తీర్థఫలంబతిశయిల్లు - వటమూలంబున మరణంబునొందిన శివలోకప్రాప్తియగు - ద్వాదశాదిత్యులు ప్రపంచమునుదహించునెడ వటమూలమునశించదు - మహాప్రళయంబున విష్ణువు యావృతుంబున నిద్రించు - గంగా యమునలమధ్య మకర మాసంబున స్నానముసేయువానికి రాజసూయాశ్వమేధఫలంబులు సమకూరు - ఈప్రయాగంబున (౧౬౦) కోట్లసహస్రతీర్థంబులుగలవు. బ్రహ్మవేత్తకెట్టిఫలముగలదో అట్టిఫలము ప్రయాగయందు మరణమునొందెడివానికికలదు - యమునాదక్షిణతటంబుననుండు కంబళాశ్వతరక్షేత్రంబున స్నానముచేసిన పాపవిముక్తుడగు - అందు సమీపవర్తియగుమహాదేవస్థానంబున మృతిజెందిన ముందు వెనుకటి యిరువదితరముల పితరులు తరించెదరు-గంగా పూర్వభాగంబున సముద్రోదకయుక్తంబగు కూపంబుగలదు-అందు మూడురాత్రులువసించినను అందుత్తరభాగంబునహంసప్రపతనంబను తీర్థంబుగలదందు స్నానముచేసినను - అశ్వమేధఫలంబుగలుగుటయగాక సూర్యచంద్రములుండువరకు స్వర్గభోగంబులనుభవింతురు - ఇటులపుణ్యఫలంబులనిచ్చెడియనేకమహాస్థలంబు లున్నయవి. వాటిని జెప్పుటకు శక్యంబుగాదు. సూర్యపుత్రియగు యమునయందు స్నానముచేసినవాని పితరు లేడు పురుషులవరకు తరింతురు - మఱియు యమునానదికి దక్షిణోత్తరములయందు అగ్నితీర్థము ధర్మరాజతీర్థమను రెండుతీర్థములున్నయవి - ఉత్తరముననిరంజనాది తీర్థములనేకములుకలవు - అవియును మిగులపుణ్యతమంబులు. కావుననచటికేగి యాతీర్థములగ్రుంకుము. గంగపెద్దదియగుటచే ముందుదాని పూజింపుము - అని చెప్పినధర్మజుడు మహాత్మా! నైమిశారణ్యంబునననేకతీర్థములుండగ ప్రయాగతీర్థంబు నెక్కుడుస్తోత్రముచేసెదవు-దానిమాహాత్మ్యమునుమటిల చెలుపుమనిన ధర్మజునకుమార్కండేయుండిట్లనియె. ఓయుధిష్ఠిరుడా!

వేయిజన్మముల కొకజన్మనుమాత్రము మనుజుడు యోగమునుపొందు- ఇటులవేయు మారులు యోగాభ్యాసముచేసెనేనియూ యోగముసిద్ధించు - అట్టిధర్మము ప్రయాగయందు స్నానముచేయుటచే సులభముగగలుగు - నీవచటికేగి స్నానముచేయుము పుణ్యలోకంబులు నీకులభించు. ఈప్రయాగకుత్తరంబుననుండు ప్రతిష్ఠానమే బ్రహ్మస్వరూపము. వటవృక్షము శివస్వరూపము - దేవతలందరచటనే వసింపుచుందెదరు - అని చెప్పినధర్మనందనుండు ద్రౌపదీసహితుడై తమ్ములతోడప్రయాగకుజనిస్నానముసేసి జపతపహోమాదికములనుదీర్చి బ్రాహ్మణులకును గురు దేవాదులకును తృప్తినొనర్చియుండు నవసరంబున కృష్ణుండచటికేగి భీమాదులతోడనభిషేకంబుగావించి నంతమార్కండేయుం డాశీర్వదించి తనయాశ్రమంబునకేగె- పిదపధర్మరాజు షోడశమహాదానంబు లొసంగిసుఖంబుననుండె - అంతనందీశ్వరుడు నారదుంగాంచి నీవుప్రయాగదర్శనంబు జేయుమని చెప్పియంతర్ధానంబునొందె. నారదుండును ప్రయాగగమనంబుసేసె - ఈప్రయాగమాహాత్మ్యంబును ప్రాతఃకాలంబుననేమానవుడైన పఠించినను వినినను స్వర్గవాసియగు.

భూగోళవర్ణనము-సం-అ- ౧౧౧-మొదలు-౧౨౨-వరకు.

అని చెప్పినమునులు సూతుంగాంచి మనువుకు మత్స్యుడు చెప్పిన భూవిస్తారతెఱం గెరింగింపుమని యడిగిన సూతుండిట్లనియె. ఈభూమండలం బేబదికోట్లవిస్తీర్ణంబుగలిగి - లవణ, ఇక్షు, సురా, సర్పి, దధి, క్షీర, జలసముద్రముల చేతను జంబు, ప్లక్ష, శాల్మలి, కుశ, క్రౌంచ, శాక, పుష్కరద్వీపముల చేతను వెలయుచున్నదనిన మునులుసూతుంగాంచి మహాత్మా! ద్వీపంబులు, సముద్రంబులు, పర్వతంబులు, వర్షంబులు, నదులు, మహాభూతప్రమాణంబు, లోకాలోకపర్వతము సూర్యచంద్రగమనంబులు వీనిం దెలుపుమనివేడిన సూతుండిట్టుల పకాశించె. పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణంబగు నీభూమండలంబున ననేకద్వీపంబులునునేకఖండంబులునుగలవు అయినసూర్యచంద్రగ్రహ యుక్తములగు నేడుద్వీపములవివరించెద-అట్టిద్వీపములలో సప్తవర్షంబునందు నీజంబూద్వీపమునుమున్ను వకాణించెదవినుడు-ఈజంబూద్వీపమునూరు వేలయోజనముల విస్తీర్ణముగలది-ఇది దేవతలు, సిద్ధులు, చారణులు, పర్వతములు, నదులు మొదలగువానిచే ప్రకాశింపుచుండు - మఱియునీద్వీపములకును వర్షములకును హద్దులుగ హిమవంతము హేమకూటము సుముఖము నిషధము చాతుర్వర్ణము మేరువు అనుపర్వతములు పూర్వపశ్చిమ సముద్రములయందు మునిగియున్నవి- అందు మేరువుయిరువదినాలుగు వేల యోజనముల విస్తీర్ణము గలిగియుండు- ఇది యిలావృతవర్షంబునకు మధ్యను దక్షిణదిక్కుకు హద్దుగానుండు - ఇటులనే తక్కినపర్వతంబులతోడను ద్వీపంబులునుకలిసి మెరయుచుండుననిచెప్పిన సూతుంగాంచి భారతవర్షవివరణమును వివరింపుమని మునులువేడిన సూతుండిట్లనియె.

భారతవర్షవర్ణనము.

భారతవర్షము భూమధ్యప్రదేశంబున నున్నయది - ఈవర్షము ప్రజలభరించుటచే నిది భారతవర్షమని పేర్కొనంబడియె-ఇందు ధర్మార్థ కామమోక్షములు జేకూరు - ఇదియకర్మభూమి - మఱియుదీనియందు ఇంద్రము, కశేరువు, తామ్రపర్ణము, గభస్తిమత్తు, నాగము, సౌమ్యము, గంధర్వము, వారుణము, భారతము, అను తొమ్మిదిద్వీపములుగలవు - ఈద్వీపములకు కన్యాకుమారి గంగానది యుత్పత్తిస్థానము హద్దులుగానున్నయవి. ఇది తొమ్మిదివేలయోజనముల పరిమాణముకలిగి వాని యాద్యంతములయందు యవనకిరాతకమ్లేచ్ఛులచేతను మధ్యప్రదేశంబున బ్రహ్మక్షత్త్ర వైశ్య శూద్రాదులచేతను మహేంద్రాది సప్తపర్వతంబులచేతను మెరయుచుండు. ఆర్యమ్లేచ్ఛాదిదేశవాసులు గంగాది పుణ్యనదులజలంబును పానంబుజేసి మిగుల సుఖంబుగనుండెదరు. కింపురుషవర్షంబున జనులుజంబూఫలంబులను భక్షించి స్వర్ణచ్ఛాయంగలిగి (౧౦౦౦౦) వేలవత్సరంబులు జీవించెదరు. భారతవర్షంబునకుపరి హరివర్షముగలదు. స్వర్గంబున క్షీణపుణ్యులై భూమిని జనించెడివారందరు హరివర్షంబునబుట్టి రౌప్యచ్ఛాయగలవారై ఇక్షురసంబుగ్రోలుచు ముదిమిలేక పదునొకవేల వత్సరంబులు జీవించెదరు. వీనికిమధ్య నిలావృత వర్షంబుగలదు. అది సూర్యచంద్ర పవనానలంబులు లేకయుండును- అచటజనించెడివారు తామరపువ్వులవన్నెగలవారై పదిమూడువేలవత్సరంబులు రోగవర్జితులై జీవించెదరు - అచటజంబూఫలరసముచే నుత్పన్నంబైన జంబూనది మేరువుకు ప్రదక్షిణంబుగ ప్రవహించుచుండుగావున నారసమును గ్రోలి స్వర్ణచ్ఛాయచే నొప్పుచు క్షుత్పిపాసావర్జితులై సుఖంబుగనుండెదరు - అచటిజంబూనదంబున స్వర్ణముఫలించు. మేరుపర్వతంబున నింద్రాది సకలదేవతలువసించెదరు.

పురూరవునిపూర్వచరిత్రము.

అనినమనువు మత్స్యంగాంచి పురూరవుని చరిత్రమును వివరింపుమని వేడినయిట్లువకాణించెనని సూతుండు మునులకువివరింపదొడంగె. పూర్వము చాక్షుషమన్వంతరమున మద్రపతియగు పురూరవుండు సమస్తరాజ లక్షణలక్షితుండును శత్రుపురజేతయయినను రూపవర్జితుండుగానుండెనన్నిన మునులతనికేపుణ్యకతంబున రూపంబుగలిగె? మొదటవిరూపియగుటకు కారణంబెద్ది? వివరింపుమనిన వారింజూచి సూతుండిట్లనియె - అతనుపూర్వంబున బ్రహ్మకులజనితుడై యాజన్మమును గడిపి మఱల క్షత్రియకులంబునజనించి మద్రదేశాధిపత్యమును వహించె, అయిననతడు తనపూర్వజన్మంబున ప్రతియేకాదశులయం దుపవాసముసలిపి ద్వాదశిని విష్ణుపూజలం జేయుచుండె. ఇట్లువర్తింపుచు ద్వాదశులయం దభ్యంగనస్నానము సలుపుచువచ్చినం

దున వైరూప్యము, విష్ణుపూజచే మద్రదేశాధిపత్యము, లభించెంగావున జనులువ్రతోపవాసముసేసి పారణదివసంబున యభ్యంగనముజేయంజనదు. కురూపియగు తనయందు ప్రజలకనురాగంబులేమింజేసి తపంబుచే రూపంబువడయుటకు సమకట్టి తనరాజ్యంబును మంత్రికొప్పించి పాదచారియై హిమవంతంబునకేగి యతిపవిత్రంబగు అత్రిమహాముని యాశ్రమంబుజేరి యందొకచో స్వర్ణరజితరత్నాదులచేతను, అనేకవృక్షలతాదులచేతను, నిబిడీకృతంబై మెరయుచున్న యొకసరోవరంబుంగాంచి దానిసమీపంబునందుగల బిలంబుంజొచ్చి దానికావలనొండొక సరసీ మధ్యప్రదేశంబున నవరత్ననిర్మితంబై ప్రకాశింపుచుండెడి యుప్పరిగెంజూచి యచటికేగి శేషతల్పంబున పవ్వళించియున్న విష్ణుంగని నమస్కరించి సహస్రనామంబులంబొగడి దానిసమీపవర్తియగు నొకవిజనస్థలంబునవిష్ణుంగూర్చి తపంబుసలుపుచుండె- అచటవసించెడి గంధర్వాదులతనింగాంచి రాజోత్తమా! స్వర్గసదృశంబగు నీప్రదేశంబున కెటులవచ్చితివి? నీకిష్టంబగు వరంబువేడుము? మేమిచ్చెదమని నుడివిరి. అందుకుపురూరవుండు విష్ణుదేవునియనుగ్రహంబు నాకుగలుగునటుల జేయుడని వేడిన యటులనొసంగిరి. పిదపనారాజు ముప్పదిదినములు విష్ణువు నారాధింపుచుండిన నొకరేయి విష్ణువుస్వప్నంబున ప్రసన్నుడై అత్రిముని రేపకడనీకడ కరుగుదెంచి నీకోరిక సఫలంబుజేయుననిచెప్పి తిరోధానంబునొందె - మరుదినముదయమున స్నానసంధ్యాది కృత్యంబులందీర్చికొని విష్ణుని పూజింపుచుండుతరి యత్రిమహాముని యేతెంచి దివ్యరూపంబొసంగె. కావున విష్ణుపూజచే బురూరవచక్రవర్తి సమస్తకోరికలనువడసి సుఖంబుననుండె.

కైలాసాదిపర్వతములవివరణము.

ఈయాశ్రమంబున కుత్తరంబున త్రిపురారినివసింపుచుండు. హిమవత్పర్వతపృష్ఠభాగంబున కైలాసపర్వతముగలదు - అందనేక గుహ్యకులతోడ కుబేరుడువసించు - అందుగలసరోవరంబునుండి మందాకినియనునదంబు ప్రవహింపుచున్నయది - దానిదరిని చందనవనము సువేలపర్వతంబున కెదురుగా చంద్రప్రభలనుపర్వతములుగలవు - దానిసమీపంబున నచ్ఛోదంబనుసరస్సు దానియందుద్భవిల్లిన యచ్ఛోదయనునది దానితీరంబున చైత్రరథవనము వెలయు. చంద్రప్రభయనుపర్వతంబున యక్షసేనాధిపతియగు మాణిభద్రుండు వసింపుచుండు - శబలపర్వతమునకెదుట సూర్యప్రభయను వనంబుగలదు. దానియందు లోహితంబనకమలాకరంబున్నయది - అందుండి లౌహిత్యంబను నదంబువొడమె - ఆతీరంబన దేవారణ్యంబుగలదు - అందుమాణిధరుండను యక్షుడుగుహ్యక పరివేష్టితుడై వసింపుచుండెడిని - కైలాసంబునకు పశ్చిమంబున కకుద్మంతమనుపర్వతము.

లము. అదియ శివునిస్థానము. అందలి సరోవరంబునుండి బొడమిన నదియే సరయూనదియని పేర్కొనంబడియె - దానితీరంబున వైభ్రాజంబను వనంబుగలదు - అది కుబేరానుచరుండగు ప్రహేతి సుతుడగు బ్రహ్మధానునకి నివాసంబై యున్నది - దానికి వెనుక అరుణము, ముంజవంతము, అను రెండు పర్వతంబులుగలవు - ముంజ పర్వతము శివునినివాసస్థానము - అందలి శైలోదంబను సరోవరమునుండి వెడలిన నది శైలోదకమను నామముచే దక్షుసీతనదుల మధ్య ప్రవహించి సముద్రగామిని యయ్యె - కైలాసమున కుత్తరమున గౌరమనుపర్వతముగలదు - అందు కాంచన వాలుకమను పుష్కరిణియుండు - అదియు బిందు సరోవరంబనంబడు - ఇచటనే భగీరథు డనేకవత్సరంబులు తపంబు సలిపె - అచటగంగ సోమపాదంబునంబుట్టి సప్తవాహినులుగ ప్రవహించె - అదియ యంతరిక్షమును పవిత్రము చేసి భూమింబడసె. యోగమాయచేయాగంగ కట్టబడినందున గంగకోపించి శివునినిగ్రహించి పాతాళంబునకేగ సమకట్టిన ఈశ్వరుడు దానియాశయము దెలిసికొని బ్రహ్మవాక్యమును స్మరించి వదిలినందున నాగంగ యేడు ప్రవాహములుగ వెడలినళినీ, హ్లాదిని, పావనియను మూడు ప్రవాహములు తూర్పుదిక్కునకును - సీత, చక్షు, సింధు, అను మూడు ప్రవాహములు పశ్చిమదిక్కునకును ఏడవది భగీరథుని వెంబడించి దక్షిణదిక్కునకును ప్రవహించె - వీనియందనేక యుపనదులు పుట్టినవి - వస్వోకసారంబను నదీతీరంబున సురభియను వనంబుగలదు - అందు కుబేరానుచరుడగు హిరణ్యశృంగుడు బ్రహ్మరాక్షసవిద్యాధ్యబృందములతో డవసింపుచుండు - హేమకూటపర్వత జనితయగు సర్పసరస్సునుండి సరస్వతీనదియు, నిషధపర్వతంబున విష్ణుపదంబను సరసియుపుట్టె - దానియందుండి జనించిననదులకు గాంధారి, కులయను నామంబులుగలిగె - మేరుపార్శ్వంబున చంద్రప్రభయను హ్రదంబుగలదు - అందుండియుద్భవిల్లిననది జాంబూనదియనంబజగె - మఱియునచట పుండరీకపయోదంబను హ్రదంబుగలదు - దానియందు మేఘంబులుజనించు - హిమవత్పర్వతంబున కుత్తరంబున మానససరోవరంబుగలదు - ఆసరోవరంబున జ్యోత్స్నా, అమృత కాంత అనునదులుపుట్టె - మఱియు కురుదేశములయందు వైజయంబులను పేరుగల పద్రెండు హ్రదంబులుగలవు. వానియందు శాంతిసంధ్యలను రెండునదులు ప్రవహింపుచుండు - కింపురుషాద్యష్ట వర్షంబుల మేఘములు వర్షించుటలేదు - భూమియందుగల యుదకముచేతనే యిచటవసించెడివారికి తృప్తికలుగుచున్నయది - ఋషభ మైనాక బాలక వజ్రచంద్రకాంత ద్రోణసుమహత్తు చక్రరుధికర నారద జీమూత ద్రావణ మొదలగు పర్వతంబులు తూర్పు దక్షిణ పశ్చిమోత్తరసముద్రములయందు మునిగియున్నవి - వజ్రమైనాకపర్వతంబులకు మధ్యసంవర్తకంబను నగ్నిపర్వతము గలదు అదియుదకపానము చేయుచుండునని చెప్పిసూతుండు శాకద్వీప విస్తరంబును వివరింపందొడంగె.

శాకద్వీపంబు జంబూద్వీపద్విగుణవిస్తరంబును క్షీరోదధిపరివేష్టితంబును మేరువు మొదలగు సప్తపర్వతయుతంబును ఉదయాదిసప్తవర్ష సహితంబును సుకుమారాదిసప్తనదీయుక్తంబై నానావృక్షంబులచేతను శోభిల్లుచుండు- అందు త్రేతాయుగధర్మంబులు వెలయు - కుశద్వీపము శాకద్వీపద్విగుణవిస్తరంబై సురాంబోధిపరివేష్టితంబై కుముదాదిసప్తపర్వతయుక్తంబై కామాదిసప్తవర్ష పరివృతంబై ధూతపాపాదిసప్తనదీయుతంబై యొప్పు - క్రౌంచద్వీపము కుశద్వీపద్విగుణవిస్తరంబై ఘృతసముద్రపరివేష్టితంబై క్రౌంచాదిసప్తపర్వతయుతంబై కుశాదిసప్తపర్వతయుక్తంబై కుశలాదిసప్తవర్షపరివృతంబై గౌర్యాదిసప్తనదీయుక్తంబై దధిసముద్రపరివేష్టితంబై సుమనాదిపర్వతయుక్తంబై యుండు - ముందు జెప్పినద్వీపములయందు వసించెడివారు రోగములులేక ముప్పదివేలవత్సరంబులు జీవించియుండెదరు. గోమేధద్వీపము సురాసముద్రవేష్టితంబై శాల్మలద్వీప ద్విగుణవిశాలంబై సుమన కుముదయను పర్వతములతోడను సౌమక కుముదంబులను వర్షంబులతోడ నొప్పుచుండు - పుష్కరద్వీపము శుద్ధోదకసముద్రయుతంబై గోమేధద్వీప ద్విగుణవిశాలంబై యుండు - దానిపూర్వభాగంబున చిత్రసాను వనుపర్వతము కలదు - దానిపరిమాణ మిరువదియైదు వేల యోజనములు కలిగియుండు - దానికుత్తరంబుననుండెడి మానసంబను పర్వతము ఇరువదినాలుగు వేల యోజనముల పరిమాణము కలిగియున్నది - అచటవసించెడిజనులు పదివేలవత్సరంబులు జీవించెదరు - శాకద్వీపంబున శాకపర్వతంబును కుశద్వీపమున కుశస్తంబమును క్రౌంచద్వీపంబున క్రౌంచపర్వతంబును శాల్మలద్వీపంబున శాల్మలవృక్షంబును గోమేధద్వీపంబున గోమేధపర్వతంబును పుష్కరద్వీపంబున పుష్కరవృక్షంబును ఇట్టినామంబులచే బ్రకాశింపుచుండు - శుద్ధోదకసముద్రంబున కావల లోకాలోకపర్వతంబు గలదు.

ఉదకము భూమికంటే పదిభాగములధికముగలదై యాభూమిలో నర్ధభాగము నాపరించుకొని దానికాధారముగనున్నయది. తేజస్సు ఉదకముకంటే పదిభాగములధికముగలదై యది యాయుదకమున కాధారంబుగనున్న యది. వాయువు తేజస్సుకు పదిభాగములధికముగదలదై యాతేజస్సు కాధారముగనున్నయది. ఆకాశము వాయువుకు పదిభాగము లధికముగలదై యావాయువు కాధారముగనున్నయది. అని సూతుండిట్టుల వక్కాణించి సూర్యచంద్రగమన విశేషంబుల జెప్పందొడంగె.

ఖగోళవివరణము - స - అ - ౧౨౩ - మొదలు - ౧౨౬ - వరకు.

సూర్యమండల విష్కంభము ౯౦౦౦ యోజనములు - దానివలయము ౨౭౦౦౦ యోజనములు - చంద్రమండలము సూర్యమండలమునకు ద్విగుణముగనున్నయది. భూమి ౫౦ కోట్లయోజనముల విస్తీర్ణముగలదని లెక్కింపబడియె.

భూమధ్యంబునయందు జంబూద్వీపంబునంగల యిళావృతవర్షంబున మేరునగంబు గలదు. ఇమ్మేరునగంబునకు తూర్పు మానసపర్వంబున యింద్రపట్టణము దక్షిణమానసంబున యమపట్టణము పశ్చిమమానసంబున వరుణపట్టణము ఉత్తరమానసంబున సోమపట్టణము ఇటుల నాలుగుపట్టణంబులుగలవు. ఇప్పట్టణములయందు లోకసంరక్షణంబునకై యింద్రాదులు వసించెదరు. ఇప్పట్టణంబుల యూర్ధ్వభాగంబున సంచరించెడిసూర్యగమన వివరణమును జెప్పెదవినుడు.

సూర్యగమనవివరణము.

సూర్యునికి దక్షిణాయనంబున శీఘ్రగతిగలదు - సూర్యుడు మధ్యాహ్నంబున యింద్రపట్టణములో నుండునపుడు యమపట్టణములో నుదయము వరుణపట్టణములోనర్ధరాత్రి సోమపట్టణములో నస్తమానంబగు. మధ్యాహ్నంబున యమపట్టణములోనుండునపుడు వరుణపట్టణములోనుదయము సోమపట్టణములో నర్ధరాత్రి ఇంద్రపట్టణములోనస్తమానంబగు. మధ్యాహ్నంబున వరుణపట్టణములోనుండునపుడు సోమపట్టణములో నుదయము ఇంద్రపట్టణములో నర్ధరాత్రి యమపట్టణములో నస్తమానంబగును. మధ్యాహ్నము సోమపట్టణములోనుండునపుడు ఇంద్రపట్టణములో నుదయము యమపట్టణములో నర్ధరాత్రివరుణపట్టణములో నస్తమానంబగును-దక్షిణాయనంబున సూర్యుడు కుమ్మరుని చేవిడువబడిన బాణమువలె శీఘ్రముగ సంచరించుచుండు-నక్షత్రములును సూర్యునితోడ నేతెరుచుండు-వృద్ధిపొందెడి కిరణములతోడ నుదయించి మధ్యాహ్నంబుననాకిరణములచే దపింపుచు సాయాహ్నంబున శాంతముగల కిరణములతోడనస్తమించు-మఱియు సూర్యుడపుష్కర మధ్యమునసుండునపుడు భూమియందు ముప్పదియవముహూర్తములకాలము సంచరించును. ఊర్ధ్వభాగంబున సంచరించునపుడు సూర్యునకిగలివిశేషంబులు పెక్కులుగలవు - దక్షిణదిశనుండు సూర్యుడు ప్రతిదినము ౯౦౧౮౫౦౦౦ వేలయోజనముల దూరము సంచరించు - దక్షిణదిశనుండి మఱిలి ౩౦౧-౨౧౦౦౦౦యోజనముల దూరమునందుత్తరదిశకు శ్రావణంబున బ్రవేశించు - ఈదక్షిణోత్తర దిశల మధ్యప్రదేశము విషువమండలమని పేర్కొనంబడియున్నది - అట్టిసమయంబున గోమేధిక ద్వీపమునకు దగ్భాగంబున సంచరించు- దక్షిణోత్తరదిశల మధ్యంబునంగల మండలమునకు జరద్గవ ఐరావత వైశ్వానరస్థానములను గురుతులుగ నెంచవలయు - అజవీధికి దక్షిణంబుననాగవీధికలదు - ఈరెండు నాషాఢవీధికి కారణములైయున్నవి. అశ్విని భరణి కృత్తిక రోహిణి మృగశీర్షార్ద్ర ఈయారునక్షత్రములు నాగ వీధియనంబడును. పునర్వసు పుష్యమి ఆశ్లేష ఈమూడునక్షత్రములు ఐరావతవీధియని బడును. ఈవీధులుత్తర

మార్గమని జెప్పంబడు. పూర్వఫల్గుని ఉ[illegible] ఋషభవీధి. పూర్వాభాద్ర ఉత్తరాభాద్ర ఈరెండు గోవీధి - శ్రవణ [illegible] ములు ఈమూడు జరద్గవ వీధి - ఈమూడువీధులు మధ్యమమార్గమని జెప్పంబడు - హస్తచిత్తస్వాతి ఈమూడు నాగవీధి - విశాఖజ్యేష్ఠ అనూరాధ ఈమూడు మృగవీధి - మూలపూర్వాషాఢ ఉత్తరాషాఢ ఈమూడు వైశ్వానరవీధి - ఈవీధులుమూడు దక్షిణమార్గమని జెప్పంబడు - దక్షిణోత్తరమార్గములకు మధ్య ౧౦౦౩౨౧ యోజనములవిశాలముగలదు. ఉత్తరాయణంబున సూర్యుండు మండలమధ్య వర్తిగసంచరింపుచుండు- దక్షిణాయనంబున ముందుజెప్పిన వీధులకు వెలపటతిరుగును - దక్షిణదిశను దిరుగునపుడు సూర్యమండలము ౧౦౦౫౮ యోజనముల విశాలముగలదైయుండు. రవిచంద్రులు కులాలచక్రమువలె తిరుగుచుందురు. దక్షిణాయనంబున సూర్యునికి శీఘ్రగతిగలదుగాన పగలు - ౧౨ - ముహూర్తములకాలము ఉత్తరాయణంబున పగలు ౧౮ - ముహూర్తముల కాలము సంచరించును. ధ్రువుడు మృత్పిండమువలె ఉత్తరదక్షిణ మధ్యప్రదేశములందుండి రాత్రింబగళ్లు ముప్పదిముహూర్తములకాలమునకు లోపల మండలముగా దిరుగుచుండు, లోకాలోకపర్వతమున కుత్తరముఅగ్నిమార్గమునకు వెలపటనుండు పుష్కరదేశములకు, దక్షిణవీధియందుండుసూర్యుని కాంతివ్యాపించును - ఆదేశములకొకభాగమునందు పదివేలయోజనముల యౌన్నత్యముగల లోకాలోకపర్వతముగలదు - దానికిలోభాగంబున సూర్యచంద్రనక్షత్రతారాగణములు వర్తింపుచుండెదరు. ఇదియేగోచరంబగునది - గోచరాగోచరంబగునదియె లోకాలోకపర్వతము - ఈలోకాలోకమును సూర్యుడుచేరునట్టి కాలమే సంధ్యయనిపలుంగు - అదియరాత్రి పవళ్లసంధికాలము.

కాలవిభాగము.

ముప్పదిగడియలు పదియైదు ముహూర్తములుగల కాలము పవలనంబడు - సూర్యగతిభేదమువలన కాలముమారుచుండును-ప్రాతఃకాలము మూడుముహూర్తములు, సంగమకాలముమూడుముహూర్తములు, మధ్యాహ్నము మూడు ముహూర్తములు అపరాహ్ణముమూడుముహూర్తములు సాయాహ్నము మూడు ముహూర్తములు ఇటుల పదునైదు ముహూర్తములయ్యె గావున ముహూర్తమునకు కాలము రెండుగడియలగు- సుధాముడు హిరణ్యరోముడు, పర్జన్యుడు, కేతుమంతుడు, అనువారు లోకరక్షకులై లోకాలోకపర్వతమునకు మధ్యప్రదేశంబున ప్రళయపర్యంతము వసింపుచుండెదరు. అగస్త్యునికి ఉత్తరము అగ్నిమార్గమునకు వెలుపల పితృమార్గముగలదు- అచట నగ్నిహోత్రపరులగు ఋషులు లోకసంతానవృద్ధికి

హేతుభూతులై వసించెదరు - ధ్రువస్థానము విష్ణుపదంబని పేర్కొనబడియున్నది- అచట దుఃఖంబెరుంగనివారే వసింపుచుండెదరు.

ధ్రువసంచారవివరణము.

ఉత్తానపాదపుత్రుడగు ధ్రువుడాకసంబున పదునాలుగు నక్షత్రములయందు శింశుమారచక్రంబున మేధీభూతుడై గ్రహయుక్తులగు సూర్యచంద్రులను వాతరూపమగు పాశములచే ద్రిప్పుచు తానునుతిరుగుచుండు. చక్రమువలె నొకచో తిరుగునట్టి ధ్రువునితోడనే నక్షత్రములు సహితముతిరుగుచుండు.

మేఘమండలవివరము.

జీమూతంబులను మేఘంబులుగలవు - అవియావహంబను వాయువునాశ్రయించి యుదకంబులనిచ్చు- అవి భూమికామడదూరంబుననుండి సదావర్షింపుచుండు - పూర్వము ఇంద్రుడు పర్వతముల ఱెక్కలు నరుకునపుడు వానిలోనుండి వెడలిన పుష్కలావర్తకములను మేఘములు వాయ్వాధారములై కల్పాంతమున వర్షించు. బ్రహ్మజనించునపుడు బ్రహ్మాండము భిన్నమై యందుత్పన్నంబులైన శకలంబులు మేఘంబులయ్యె. ఈమేఘంబులు ధూమముచే వృద్ధియగు - వీటిలో పర్జన్యుడుత్తముడు, ఇతనువర్షాకాలంబున వర్షమును హేమంతఋతువున మంచునుకురిపించును. ఇవి పరివహంబను నారవవాయువుచే రక్షింపబడుచుండు. ఆకాశగంగను దిగ్గజములుతమతుండములచే గ్రహించి భూమియందు విడుచుటచే యది మంచువలె వర్షింపుచుండు - హిమవత్పర్వతమునకు దక్షిణభాగమునందుండు హేమకూటపర్వతమున పుణ్డ్రాయను పట్టణంబుకలదు. అందు మంచుకురియుచుండు. హిమగిరియందు కురిసెడిమంచే ఇచటికినివచ్చు - వర్షము, మంచు, ఎండ, పగలు, రాత్రి, సంధ్యశుభాశుభఫలములు ఇవి యన్నియు ధ్రువునివలన ప్రవర్తిల్లు - సూర్యుడు ధ్రువుని యాజ్ఞాబద్ధుడై సకలజీవులకు ప్రాణాధారమగు నుదకమునిచ్చు. స్థావరజంగమాదులనుండి ధూమరూపంబుగ వెడలెడియుదకమును సూర్యుడుతనకిరణములచే గ్రహించి మేఘము వాయువు వీనిద్వారముగ ఆఱుమాసములుభూమియందు వర్షించునటులజేయు. మేఘములయందుండి యుదకములు కదలకుండునపుడు వాయుప్రేరణముచే పైమూడును కలుగును.

సూర్యరథపరిమాణము.

ఏకచక్రముగల రథము నెక్కి సూర్యుడు ధ్రువవాధారముచే ౨౦౦మండలములుతిరుగుచుండు. ఈరథమునకాయామము ౧౦౦౦౦౦ల యోజనములుకలవు

౨౦౦౦౦ యోజనములపొడవుగల ఈపాదదండంబొకటికలదు - ఛందోరూపంబుల గునేడుగుఱ్ఱములచేనీడ్వబడుచున్నయది - మున్నీరథమును నలువసృజియించె.

వసంతాదిఋతువులయందు సూర్యగణభేదములు.

చైత్రవైశాఖములయందు - ధాత అర్యములను ఆదిత్యులును - పులస్త్యపుల హులను ప్రజాపతులును, వాసుకికంకాదులను సర్పములును, తుంబురునారదులను గంధర్వులును, కృతస్థల, పుంజికస్థలలను అప్సరలును- రథకృత్స్న రథౌజస్సులనుగ్రామణులును - హేతి ప్రహేతులను రాక్షసులును - జ్యేష్ఠాషాఢములయందు మిత్రా వరుణులను ఆదిత్యులును - అత్రి. వసిష్ఠులను మహర్షులును - తక్షకరంభకులను స ర్పములును, మేనకసహజన్యలను అప్సరలును, హాహాహూహువులను గంధర్వు లును, రథంతరరథకృత్స్నులను గ్రామణులును, పౌరుషవధులను, రాక్షసు లును, శ్రావణభాద్రపదములయందు, ఇంద్రవివస్వంతులను, ఆదిత్యులును- అం గిరోభృగువులను, మహర్షులును, ఏలాపుత్రశంఖపాలులను, సర్పములును, వి శ్వావసూగ్రసేనులను, గంధర్వులును, ప్రమ్లోచానుమ్లోచలను అప్సరలును,హే తివ్యాఘ్రులను రాక్షసులును-ఆశ్వయుజకార్తికములయందు పర్జన్యపూషులను ఆ దిత్యులును, భరద్వాజగౌతములను మహర్షులును, చిత్రసేనసురుచులను, గంధర్వులు ను, విశ్వాచీఘృతాచులను అప్సరలును; ఐరావతధనంజయులను సర్పములును, సేన జిత్సుషేణులను గ్రామణులును, పౌరుడు అపౌరుడను రాక్షసులును, మార్గశీర్షపు ష్యములయందు హంసభగులను ఆదిత్యులును, కశ్యపక్రతువులను ఋషులును, మ హాపద్మకర్కోటకులను సర్పములును, చిత్రసేనఘూర్ణాయువులనుగంధర్వులును, పూ ర్వచిత్తిఊర్వసులనుఅప్సరలును, తార్క్ష్యారిష్టనేములనుగ్రామణులును,విద్యుత్స్ఫూర్జ్యుల ను రాక్షసులును, మాఘఫాల్గుణములయందు త్వష్టావిష్ణువులను ఆదిత్యులును,జమద గ్నికౌశికులను మహర్షులును, కంబళాశ్వతరులను సర్పములును, ధృతరాష్ట్రసూర్య వర్చస్సులను గంధర్వులును, తిలోత్తమారంభలను,అప్సరలును ఋతజిత్సత్యజిత్తులను గ్రామణులును బ్రహ్మోపేతయజ్ఞోపేతులను రాక్షసులును, ఈగణములు ఆయా ఋతువులయందు తమతమ ... తకార్యంబులను సలుపుచుసూర్యుంబరివేష్టించి యుండెదరు- ఇట్టిపరివారంబులోడ సూర్యుడులోకాలోకంబుసంజుట్టుచు మనుజుల పాపంబులంబోకడచి తనకిరణములలో నొకటియగు సుషుమ్నమువలన వృద్ధిబొం దిన చంద్రునియమృతమును పితరులు దేవతలకును వర్షముచేఫలింపజేసెడి ధాన్యా దులును మనుజులకును జీవనాధారముగనునిచి రక్షింపుచుండు.

చంద్రమండలపరిమాణాదుల వివరణము.

సూర్యవీథికి నుపరిభాగంబున చంద్రుడు, చంద్రునికి నుపరిభాగంబున నక్షత్రములు సంచరింపుచుండు. ఉదకమునుండి జనించిన చంద్రునిరథము మూడుచక్రములు పదిశుక్లాశ్వములచే నొప్పుచుండు. యుగక్షయపర్యంతము చంద్రునిరథము నీడ్చెడిపై యశ్వంబులకు అజ, శత, శాక్షి, వృష, వాజి, నర, అక్ష్య, సప్తధాతు, హంస, వామ, మృగములను నామంబులు గలిగియున్నవి. చంద్రుడు దేవతలచేతను పితరులచేతను పరివేష్టింపబడియుండు. సూర్యునిసుషుమ్న కిరణముచే శుక్లపక్షంబున చంద్రుడు వృద్ధిబొందిపూర్ణిమయందు సంపూర్ణమండలముచే ప్రకాశించు. కృష్ణపక్షద్వితీయ మొదలు చతుర్దశవరకు దేవతలును అమావాస్యయందు పితరులును చంద్రకిరణములను పానము చేసెదరు.

బుధాదిగ్రహములరథపరిమాణాదులవివరణములు.

బుధునిరథము రాహురథంబునకెదురుగా నడుచుచుండు. ఆరథంబునకు వాయువేగంబును పచ్చనివర్ణంబునుగల యెనిమిదిగుఱ్ఱములుగలవు. అంగారకునిరథమును అగ్నిసంభవములగు ఎఱుపువర్ణముగల యెనిమిదిగుఱ్ఱము లీడ్చుచుండు. ఈయంగారకుడు ఋజువక్రాతివక్రములచే నడుచు. బృహస్పతి గౌరవర్ణముగల యెనిమిదిగుఱ్ఱములు కట్టినరథంబునెక్కి సంవత్సరమున కొకరాశివంతున మందగతితో నడుచు. శుక్రునిరథమును అగ్నిసంభవములగు ఎనిమిదిగుఱ్ఱము లీడ్చుచున్నయవి. శనైశ్చరుడు నీలిరంగుగల యెనిమిదిగుఱ్ఱములు కట్టినయినపరథము నెక్కి మందగతితో సంచరించుచుండు. రాహువునల్లని వర్ణముగల యెనిమిదిగుఱ్ఱములంబూన్చిన తమోమయంబగు రథంబునెక్కి పర్వములయందు సూర్యచంద్రులమీదికి నడుచుచుండు. కేతువుధూమ్రవర్ణముగల యెనిమిదిగుఱ్ఱములంబూన్చిన రథంబునెక్కి చరింపుచుండు. ఈగ్రహంబులన్నియు ధ్రువునిబద్ధములై వాయునామపగ్గములచే గట్టబడియుండు. ఉదకములో నావయెటులనడుచునో అటులనె వాయుమార్గంబున సూర్యచంద్రగ్రహాదినక్షత్రములు సంచరింపుచుండు. ఇట్టిగ్రహనక్షత్రములు ధ్రువుడు శింశుమారచక్రరూపంబున యాకాశములో దిరుగుచుండు. లోకమునందలి జనులు ప్రతిదినము ధ్రువునిచూచుచుండిరేని ధ్రువమండలములో నెన్నినక్షత్రములుండునో అన్నిహాయనంబులుజీవించెదరు. ఈధ్రువునికిడుత్తరపుహనువున ఉత్తానపాదుండును, ఉదరంబున యజ్ఞుండును, శిరంబున ధర్ముడును, హృదయంబున నారాయణుండును, పూర్వపాదంబులయందు సాధ్యులు యనునిదేవతలును, ఊరువులయందు నశ్వినార్యములును, మేఢ్రంబున సంవత్సరంబును, మిత్రావపానంబునను, పృష్ఠంబున అగ్నియు

హేంద్రమారీచ కాశ్యపులును, నివసించి ప్రదక్షిణముగ తిరుగుచుండెదరు. ధ్రువు డధోముఖుడై మేరు ప్రదక్షిణము చేయుచుండు.

అగ్నికిని సూర్యునికిని పరస్పరము తేజంబైక్యంబగుట.

పూర్వముననవ్యక్తజాతుండగు నలువ తిమిరముచే నావరింపబడిన లోకమును గాంచితాను మెఱుపురూపమును వహించియున్న త్రిని చింతింపుచు నగ్నిస్థానంబు తెలంగెలంగి తన తేజముననణచి యగ్ని తేజమును మూడు రూపములుగ విభజించిపచనముచేయు నగ్నికి పావకుడనియు, తపింపచేయు సూర్యుడు శుచ్యగ్నియనియు, జఠరాగ్నికి వైద్యుతుడనియు నామంబులిడియె. సూర్యుని తేజస్సు రాత్రుల యందగ్నిం బ్రవేశించియుండు. సూర్యుడు(౧౦౦౦)కిరణములచే నొప్పుచుండు గాననందు చందన మేధ్య కాంతక చోతన అమృతములు మొదలగు నన్నూరు కిరణములు వర్షమును గురిపించును. మున్నూరు కిరణములు హిమమును గురిపించును. చంద్రతారలగ్నియు సూర్యునికిరణములే-యవి శీతలముగనుండును. అందు హిమాంబువులను గురిపించు కిరణములు వెలుగుల పవిత్రములైనయవి. అవియ సంతోషంబున కాస్పదంబులుగనుండు. శుక్లములు కకుభములు గోవులు విశ్వభృత్తులు మొదలగు నామములుగల ౩౦౦ సూర్య కిరణములు ఆతపమును గలుగజేయు. సూర్యుడాయా ఋతువులయందు బ్రవేశించ నపుడు సూర్యకిరణముల నేక భేదములుగలవియై యుండు.

చంద్రాదిగ్రహములకు సూర్యకిరణములచే తృప్తిగలుగుట.

సుషుమ్నయను సూర్యకిరణము క్షీణించెడి చంద్రుని వృద్ధిపొందించును. హరికేశవను సూర్యకిరణము నక్షత్రములకు తృప్తినిగలుగజేయు- దక్షిణదిశనుండు విశ్వకర్మయను కిరణము బుధుని పోషించును. విశ్వావసువను కిరణము శుక్రుని రక్షించు. సంవర్ధనయను కిరణము అంగారకుని నాదరించు ఆఱవ కిరణము బృహస్పతికాధారంబైయుండు. స్వరాట్టను కిరణము శనైశ్చరునికి తృప్తినిగలుగజేయు.

సూర్యాదులజననము.

భగవంతుడగు సూర్యుడు అదితికి యొనిమిదవసుతుడు. తేజోవంతుడగు చంద్రుడు వసువు- భృగుముని పుత్రుడు శుక్రుడు. దేవాచార్యుడగు బృహస్పతి అంగిరస్సుకుపుత్రుడు. బుధుడు ఋషిపుత్రుడు. శనైశ్చరుడు సంజ్ఞాపుత్రుడు. కేతు అగ్నికి విశేశియందు జనించినవాడు. రాహువు సింహికాపుత్రుడు. నక్షత్రములు దక్షపుత్రులు.

సూర్యాదులమండల ప్రమాణములు.

సూర్యవిష్కంభము(౯౦౦౦) యోజనములు. మండలప్రమాణము ౨౭౦౦ యోజనములు. చంద్రమండలము సూర్యమండలమునకు ద్విగుణముగానుండు.

సూర్యచంద్రమండలముల కుపరిభాగంబున తక్కినగ్రహమండలంబు లున్నయవి. రాహువువీరికి సమానుడుగ తమోమయుండగుచు పృథ్వీచ్ఛాయనవలంబించియుండును. ఇతను చంద్రపర్వములయందు సూర్యునివదిలి చంద్రుని- సూర్యపర్వములయందు చంద్రునివదిలి సూర్యునిమ్రింగుచుండును. చంద్రమండలములో పదనాఱవభాగము శుక్రమండలము. శుక్రమండలములో నాలవభాగము గురుమండలము. ఈగురుమండలములో నాలవభాగము-అంగారకశనిమండలములు. వీరిమండలములలో నాలవభాగముబుధమండలము. తక్కిననక్షత్రములుబుధునికి సమానముగనుండును. శనిబృహస్పత్యంగారకులకు మందగమనము. వీరికిదిగువగానుండు రాహుకేతు చంద్ర శుక్రబుధులకు శీఘ్రగమనము కలిగియుండును - రాహుకేతువులుతప్పతక్కిన గ్రహములకన్నిటికి సూర్యుడుక్రిందుగానుండును. సూర్యునికుపరిచంద్రుడు చంద్రునికుపరిబుధుడు బుధునికుపరిశుక్రుడు శుక్రునికుపరియంగారకుడు అంగారకునికుపరిబృహస్పతి బృహస్పతికుపరి శని యితనికుపరి సప్తర్షిమండలముగలదు. దీనికిపైనుండునది యేఘ్రవమండలము.

త్రిపురోపాఖ్యానము - సం - అ - ౧౨౯ - మొదలు - ౧౩౯ - వరకు.

అనిచెప్పిన ఋషులు సూతునింగాంచి మహాత్మా! మహేశ్వరుండు పురారిత్వంబునెట్లుజెందె? త్రిపురంబులనెట్లుదహించె? తెలియంబలుకుమని వేడిన వారికతండిట్లనియె. మయుడను నసురుడు యుద్ధంబునసురలచేనోడి ఘోరతపంబుచేయసమకట్టిన విద్యున్మాలి తారకాక్షులను నిద్దఱు దానవులతని తపోవృద్ధికై తపంబుచేయుటకు సమకట్టిరి. పిదపవీరుముగ్గురును త్రేతాగ్నులవలె ముల్లోకములను తపోగ్నిచే దపింపచేయుచు హేమంతంబున నుదకమునందును గ్రీష్మంబున పంచాగ్నిమధ్యంబునను వర్షంబున నిరావరణస్థలములయందును నిలచితపంబు సల్పుచులోకములు చీకాకుపడునటులంజేసిన నలువయాయసురులకడకేతెంచి వారి తపంబులకు మెచ్చిమీరుకోరెడివరంబుల నిచ్చెదనేడుమన యారక్కసులునలువకు మ్రొక్కియుండనందుమయుండిట్లనియె. తారకయుద్ధంబున దానవులోడిరి దేవతలుజయించిరి మాకు రక్షకులులేమింజేసి తపంబుసలిపితిమి. కావుననొక బాణముచే దప్పయితరోపాయంబుల నాశముకాని దుర్గమువలయునని కోరినయటులవరంబొసంగియంతర్హితుడయ్యె. అంతనద్దానవులు వరప్రభావంబునకుబ్బి బాణముచేగురితగలకుండునటుల యోచించి మూడుపట్టణంబుల కట్టుటకునిశ్చయించి యొక్కొక్కదానికి నూఱుయోజనములదూరముగల ప్రతిపట్టణము నూఱుయోజనముల నిడుపువెడల్పుగలిగియుండునటుల పుష్యమినక్షత్రంబువలె భూమినినినుముచేతను ఆకాసంబున రజతముచేతను దానికిపైనబంగరుచేతను నిర్మించి భూమియందుగల యినపపట్టణమునకు తారకాక్షుడును, రజతపట్టణమునకు విద్యున్మాలియు, బంగరుపట్టణము

నకు మయుడును అధిపులగనుండిరి. పిదపనీపట్టణములకు క్రమక్రమముగ దానవులు ప్రవేశించిపరస్పర క్రోధంబులు మాని శివునిం బూజింపుచు అనేకవత్సరంబులుగడిపిరి. ఇట్లుండనొకసమయంబున కామక్రోధలోభమోహంబులునాలుగును సంధికాలము నందు పురత్రయంబునం బ్రవేశించియచటనుండు దానవులబాధింపందొడంగె. దానికిదానవులు భీతిల్లుచుండ నప్పుడుమయుడు సభకుం బ్రవేశించి తనజాతివారిని గాంచి అయ్యలారా! కడచినరేయి నేనొక స్వప్నంబు గాంచితిని వినుడు చెప్పెద. ఈ పురత్రయంబున బలిష్ఠులగు మువ్వురుపురుషులు తనసఖులతోడం బ్రవేశించి వారనేకశరీరులుగా ప్రకాశించుచుండిరి, అంతనీపట్టణము తమముచే గప్పబడియె. దినములతో నొకయువతి నగ్నగాజనతె జూచుచు గార్దభము నెక్కి ... జుట్టుచు తనుబోలిన యనేకయువతులను గూడి ... తోడనాలుగుపాదములుగల పురుషుని నేజూచితి, ఓయసురులారా! మనకుకష్టము సంభవించును. మీరు కామక్రోధంబులు మాని శివుని పూజించుడని భార్గవులందరు కోపితమానసులై సత్యధర్మములను వదలి లోకంబులను బాధించుచు ... అంతదేవతలు పరమేష్ఠికడకేగి ... చేసిన పగల బాధలను విన్నవించిరి. అంతనాబ్రహ్మ ... తనకు ... కుంబోదమని సురలంబునిరీక్షించుకొనుచు ... మహాదేవుండానందభరితాంతరంగుడై ... యసిన మహాత్మా! రక్కసులు ... లోకంబులు బాధించెదరు, మయుండను రక్కసుడు నిర్మించిన పురంబులం బ్రవేశించు ... నారక్కసులు మాచే బనిగొనుచున్నారు. ... లను చంద్రుని యశ్వంబులను ... నే త్రిపురంబుల దహించెద, ... మేరువును స్థానంబుగను ... సూర్యచంద్రులను చక్రంబులుగను ... లగు ననేకసాధనంబులచే ... నిర్మించిన ... శివుండు ... చిముదమంది బ్రహ్మనుసారథిగా ... యుద్ధంబునకు వెడలిన దేవతలు సింహనాదంబులు చేసిరి, ... భృగుభరద్వాజవసిష్ఠగౌతమాదులును మంగళస్వనములను జేసిరి. నారదుండు త్రిపురంబులకేగి మయునింగాంచి నీవుదుష్టులగు రక్కసులంగూడి యధర్మములు జేసితివిగావున నీపట్టణంబులకు నాశంబుగలుగుగాన శివుని శరణంబు వేడుమని చెప్పి స్వర్గంబునకేగి వేల్పులంజేరె. మయుండు దానవులంగాంచి మనము సురలతోడ యుద్ధంబు చేయవలె. మీరు భయంబుమాని దేవతలతోడ యుద్ధంబుసల్పుడని యానతిచ్చి తాను తనపురంబుజేరి శివునిపూజించి పలుగతులపనుతి సేయుచుండె. అంతశివుండు ఇంద్రాదులాదినీవుసురులం

శ్రీమత్స్యపురాణసారసంగ్రహము.

గూడి రక్కసులతోడ భండనంబు సలుపుము. పుష్యమీనక్షత్రయుక్తదినంబున నొక బాణంబుచే త్రిపురంబులఁ గాల్చెదననిన నింద్రుండు సురసమూహంబుతోడ సంగరంబునకు వెడలి సింహనాదంబులు చెలఁగునటులం జేసె. అట్టి నాదమును త్రిపురవాసులగు రక్కసులు విని రోషించి మేఘంబులవలె నార్చుచు భండనంబునకుఁ దలపడిన సురలు మేఘంబులు చంద్రుని గప్పు చందంబున త్రిపురంబులం జుట్టుకొని హస్త్యశ్వపాదములను నాశము చేయుటను [illegible] వల్మీకమునుండి సర్పములు వెలువడు రీతిని తారకాక్షుని పురంబునుండి వెలువడిన దానవులు సింహనాదంబులు చేయుచు యుద్ధతలంబునం జేరి మహాఘోరశస్త్రా[illegible]గల ప్రమథగణంబుల నాలోకించి తమతమ ప్రగల్భములం బ్రకటించుకొనుటను ప్రమథగణంబులుఁ జూచి రోషించి గండశైలంబులం బెరికి వారిపైవైచిన యా దానవులు [illegible] చాపంబులాకర్ణాంతముగ నెక్కిడి ధనుష్టంకారంబులొనర్చి బాణవర్షంబును గురిపించు శివగణంబులాగ్రహించి వారి [illegible] శిలా[illegible] గావించుచు, ఉభయ సైన్యంబులు [illegible] దేవతలు దానవులనోడించిన మహా[illegible] దానవులు [illegible] నిలయంబులకుం జేరిరి. అంతట మయుడు విద్యున్మాలి తీవార్త నాలించి [illegible] దేవసంఘంబులం జూచి విద్యున్మాలి నందికేశ్వరుని [illegible] విద్యున్మాలి పైకి [illegible] [illegible] నేలంగూలె. అంతట మయ తారకాక్షులు [illegible] బలపడి దేవబలంబులమీద బాణవర్షంబులు గురిపించిన యమ వరుణ కుబేర సూర్యచంద్రులు ఇంద్రాదులు శత్రుబలంబులం బ్రవేశించి ఇంద్రుండు [illegible] యముడు దండంబును వరుణుడు పాశంబును ఇటుల ప్రమథగణంబులు తమతమ [illegible] యుధంబులచే శత్రువులతో డంబోరిరి. సూర్యచంద్రమస్సులు [illegible]. ఇటుల ఘోరయుద్ధంబు జరుగుతలకి మయతారకాక్షులు [illegible] పురంబులకుం బరువులిడిరి. [illegible] విద్యున్మాలి [illegible] చింతించి మృతులగు రక్కసులను జీవ[illegible] జేయుటకి [illegible] మాయాబలంబుచే రెండుయోజనముల పొడవు ఒక యోజనము వెడల్పుగల అమృతభరితంబగు నడబావి సృజించి నిర్జీవులగు రక్కసుల నందులో ముంచునటులం జేసె. కావున సంగరంబున సమసిన రక్కసులందరు పునర్జీవితులై మరల యుద్ధంబునకు తారసిల్లిరి. అంతనందీశ్వరునింగూడి ప్రమథులును తారకాక్షునింగూడి దైతేయులును సమరంబు చేసె మృతులగుచుండెడి రక్కసులమృతపానముచే జీవింపుచున్నారను వార్తను శంకుకర్ణుడాలించి ఈశ్వరుచెంతం జని జగదీశా! ప్రమథులచే నీల్గిన యసురులు జలసేచనంబున సస్యంబులం బోలి జీవింపుచున్నారు. త్రిపురంబున నొక యమృతవాపి నిర్మింపబడినది.

అమ్మృతకళేబరంబులు వైచినమాత్రన జీవితులగుదురని చెప్పుటయు శరాగ్రవాసియగువిష్ణుం డాలించి వృషరూపంబునొంది దానవపురంబుం జొచ్చి యమృతవాపిం బీల్చి మరల శరాగ్రంబుం జేరె. అంతసురప్రమథగణంబులు యుద్ధంబున శరదుర్దినంబు గావించిన దానవులు వేరుపాయంబు గానక సంగరంబున పరాజితులై తమపట్టణంబులం జేరిరి. అంతమయుండు దానవులం గాంచి ఓదానవులారా! మీకమితమగు చెడుగువాటిల్లె, ప్రథమంబున సురలం ధిక్కరించిన మరల వారిచే జిక్కిరి. పలు తెఱంగులగు నుపాయంబుల యోచించి కట్టినయీత్రిపురంబునకు నాశము సంఘటిల్లెనని మయుండు పలికింపుచుండ వాపీపాలకులరుదెంచి మయుం గాంచి దేవరా! ఎవ్వడో వృషభరూపంబుం బూని మనయమృతవాపి కడకేతెంచి దానినంతయు గ్రోలిపరుగిడెనని జెప్పిన నాపలుకులు కుక్కములుకులవలె మయుని కర్ణంబులకు సోకిన మాత్రంబున యులికి పడి దీర్ఘనిశ్వాసంబులం విడిచి దానవులం గాంచి నేనిర్మించినయమృతవాపిని జేరి యందుండు అమృతమును గ్రోలినవాడు విష్ణుండుగాని మఱియొకనికిట్టి శక్తిగలుగంజాలదు. ఇక మనకపజయంబు చేకూరు. కావున మనము సముద్రంబున జేరితిమేని సురలు జయింప జాలరని నుడివిన దానవులొడంబడి తమపురంబులతోడ జలధిం జేరిరి. ముక్కంటి నలువ నీక్షించి దానవులు సురంబున నోడి తమపురంబులతోడ వరుణాలయంబు జొచ్చిరి. కావున నచటికి యరదంబును పోనిమ్మనిన కమలగర్భుం డటులం జేసె. సురలందరు శివునింబరివేష్టించి పడమటికడలికరిగి సింహనాదంబులు చేసి యసురుల యుసురులం బాపసమకట్టి దేవేంద్రుడును లోకపాలురును ప్రమథగణంబులు మొదలగు దండినాగలు ఖండనంబు సేయ యంతజమార్గంబున నిలిచి శంఖపటహఢక్కాకాహళభేరీ భాంకారంబులు చెలంగింపుచుండ త్రిపురవాసులా ధ్వనులనాలించి హరుండు దురంబునకు వచ్చెనని తలంచి యసురులు రౌద్రాకారులై బ్రహ్మాండంబు భేదిల్లునటుల నార్చుచు సమరంబునకరుదెంచిన నిరుదెరంగులవారును దలపడి పరస్పరజయేచ్ఛలం బోరుచు కొండఱు ఖడ్గంబుల చేతను కొండఱు పరశ్వధంబుల చేతను కొండఱు ఇనుపగదియ ఘుట్టనంబు చేతను కొండఱు పిడికిటిపోటుల చేతను కొండఱు శూలంబుల చేతను నీల్గిరి - సముద్రంబునతిమి తిమింగిల మకరాదిజలచరంబులు తిరుగుచుండంబున విశిఖములచే ఖండింపబడిన కళేబరములొండొంటిం దాకుచుండె. అంతనీశపుత్రుండగు కుమారస్వామి త్రిపురదక్షిణద్వారంబునను యముండు కుబేరుడు పశ్చిమద్వారంబునను శివుండుత్తరద్వారంబునను నిలచియుండ ప్రమథగణంబులు తూర్పుద్వారంబున త్రిపురంబులోనికిం బ్రవేశించి గృహంబులం బెరికి సముద్రంబునబడవైచుటం జూచియందలి స్త్రీబాలాదివృద్ధు లనేకభంగుల విలపించుచుండిరి. అంత తారకాసురుండతిగర్వంబున నందికేశ్వరు నెదిర్చి యతనిచే హతుండయ్యె. ప్రమథగణములు సింహనాదంబులు చేసిరి. మయుడు తారకాసురుడు సమరంబున సమసెనని శూరులవలనవిని విద్యున్మాలిని

రావించి యుద్ధంబునకరుగుమని చెప్పి తానును వెడలి దానవులంగాంచి యీత్రిపురం
బును పుష్యమీసంబంధమున దహింపజేయవలయుగాన నటుల జేయుట కెవరికిని సా
ధ్యంబుగాదు. ప్రాణంబులుండువరకు యుద్ధంబు జేయుడనిన వారు సంతసించి యు
ద్ధసన్నద్ధులైరి. అంతట సూర్యుడస్తమించె. చంద్రుడుదయించినను త్రిపురంబున
తిమిరముంగప్పుకొని యరిష్టసూచకంబులు కనుపట్టె. మరునాడుదయంబున ముక్కం
టి త్రిపురంబుల మీదకెగపిసిన దానవులు కోపోద్దీపితమానసులై ప్రాసాద్యాయుధం
బులంబూని వర్షర్తు మేఘంబులంబోలి యుద్ధసన్నద్ధులై ప్రమథగణంబులంజేరి వజ్రం
బులచే బొడుచుచు చక్రంబులచే ఖండింపుచు బాణంబులచే భేదింపుచు దేవదానవులు
బోరుచుండుతటి మృతములగు గజాశ్వపదాతులు సముద్రంబునబడుచుండ నట్టి
యకాండ ప్రళయము విద్యున్మాలిచూచి నందీశ్వరునిమీదికురికి ఓరి ప్రమథాధమా!
ఇపుడు నిన్నునే యమపురంబునకనిపెద నిలునిలుమని ధిక్కరింపుచుండ నందీశ్వరు
డు వానింగాంచి నీ జాతిధర్మంబున నిటులాడెదవు, నీవయమపురంబునకరిగెదవన
నావిద్యున్మాలి ఓరి మొర్ఖయొద్ధా! సూర్యునిపదత్రోసెడి వాడైన, ఆకసంబు
ను బట్టెడివాడైన నాయెదుట నిలువంజాలడని హుంకరించి నందీశ్వరుని
హృదయంబున నొకబాణంబు నాటనేసిన నందీశ్వరుండొక్క సాలవృక్షంబుం
బెఱికి వానిపై వైచిన దాని తనబాణంబులతుండెములుగావించె. అంతనందీశ్వ
రుడు రోషించి వానిపైకురికిన నాదనుజుండొక శక్తినివైచె. నాశక్తింగొని
యాదనుజునిపై వైచినవాడు వజ్రహతంబుచే గూలెడిపర్వతంబు కరణి నేలంగూలె.
అంతసిద్ధులు పొగడిరి, దేవవాద్యంబులు ఘూర్ణిల్లె. విద్యున్మాలిసంగరంబున సమసె
ననువార్తను మయుండువిని దందహ్యమానమానసుండై దేవసంఘంబులతోడ సమ
రము చేయదలపడి శూలంబులచే భేదింపుచు గదలచే మొత్తుచు బాణంబులచే తూ
లనేయుచుండ దేవవ్యూహంబులు బెదరిచెదరి చీకాకుపడుటనీక్షించి, ఇంద్రయమ
కుమారనందీశ ప్రమథగణంబు లేకంబై యెదిర్చిన వీరిబాణజాలంబులకు మయుండు
మొదలగు దానవులు దిక్కుసొక్కు ఉక్కుచెడి హాహాకారములు చేయుచు మఱలి త్రిపు
రంబులంజేరిరి. అంత త్రిపురనాశంబునకై దైవయోగంబున పుష్యమి నక్షత్రసంబంధ
కాలము సంఘటిల్లె. ఆకాలంబును తప్పనీక ముక్కంటితనబాణంబును త్రిపురంబుల
మీదికి ప్రయోగించె. అంతనందీశుండు శివునియాజ్ఞచే త్రిపురంబులోని మయునికడకుం
జేరి, ఓమయుడా! ఈత్రిపురంబు దగ్ధంబగునట్టి కాలమాసన్నమైనది. త్వరితగతిచే దీని
విడిచి వెడలుమనియె, మయుండు వెడలిన తత్క్షణంబున శివునిచే విడువబడిన బాణంబా
పురంబులం బ్రవేశించి హర్మ్యప్రాసాదా[illegible]ోస వనాదులదహించునెడయందలి జను
లగ్నిదగ్ధులై కొందఱు ఓతాత! తల్లీ! పుత్రుడా! మామా! యనియు, కొందఱు స్త్రీ
లుభర్త్రాలింగనలై వెండొరులు విడనాడనేరక యనేకవిధంబుల చింతింపుచుండ తఱి

యుండా కవనితపులా శయనుండగాంచి కేలుమోడ్చి ఓపావకుడా! నేనన్యునిభార్యను, పతివ్రతను, కావున నీవు పరపురుషుడవు నన్ను స్పృశింపదగదని వేడుకొనినను, మరియొక శతపత్రనేత్రి ఓ అనలుడా! యీనాశిశువు ననేకదినంబులజేసి జననం బ జేసితినిగాన దహింపకుమని ప్రార్థించినను, ఇట్లనేకులనేకరీతులవిలపించినను యా యగ్ని నిర్దయుడై వారిని యాపట్టణంబుల నుదహించె. పిదప దేవతలు పరమేశ్వరుని యనేకవిధంబులం బొగడి వారి వారి స్థానంబులకేగి సుఖంబుగనుండిరి. కావున యీత్రిపురోపాఖ్యానమును వినినను చదివినను అట్టివారికి సకలాభీష్టంబులు సమకూరునని సూతుండు మునులకు నెరింగించె.

అమావాస్యాపితృతృప్తివర్ణనము - అ - ౧౪౦.

అనిన మునులు సూతునింగాంచి ప్రతిమాసంబున అమావసయెటుల సంఘటిల్లు? పురూరవుడు పితరులకు తృప్తినెట్లు గావించె? దీనిని వినుపింపుమనిన మనువునకు మత్స్యుడు చెప్పిన చొప్పున జెప్పెద వినుండని సూతుండిట్లనియె - సౌమ్యులు, బర్హిషదులు, కావ్యులు, అగ్నిష్వాత్తులు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు, వీరెల్లయమావసయందు సూర్యమండలమున వసించెదరు - అట్టితఱి నైళుడు (అనగా పురూరవుడు) సూర్యమండలమునకేగి తనమాతామహపితామహులను సూర్యచంద్రులకును తనపిత్రాదులకును నమస్కరించి సినీవాలీకుహువుల సంధికాలమున దర్శశ్రాద్ధంబొనర్చుట యుక్తంబనిదలంచి ఆర్తవాదులకు బఱుంగెడి తన పితరుల తృప్తికొఱకు చంద్రమండలమునం దుత్పన్నంబయ్యెడి యమృతంబును ప్రతీక్షించుచుండె. సూర్యుడు తనసుషుమ్న నాడి వలన శుక్లపక్షప్రతిపద మొదలుకొని నిండెడియుండు కాలముగలయొక్కొక్క తిథిని తనసుషుమ్ననాడిచే యమృతమును పూర్తిజేయుచు పదునైదవదియగు పూర్ణిమయందు చంద్రునిపూర్ణకళలుగల వానిగా జేయు. కావున చంద్రునకు పదునైదుకళలనే గ్రాసస్థంబును - కృష్ణపక్షప్రతిపద మొదలు యమృతమును తిథిక్రమానుసారముగ అగ్న్యాదిదేవతలు పానము సేసెదరు గాన నట్టియమృతమును పురూరవుడు జెంది తనపిత్రాదుల తృప్తిజేసెనని సూతుండు వచించి మఱల పర్వసంధులం జెప్పందొడంగె.

వేణువయందు పర్వంబులు కూర్పంబడియుండు మాడ్కి సంవత్సరాదుల యందు ఋతువులు మాసములు పర్వములయందు ప్రతిపదాదితిథులు కూడియుండుటంబట్టి పూర్ణిమామావాస్యా పర్వసంధ్యాదులయం దన్వాధానము మొదలగు దర్శపూర్ణమాసములు, పితృయాగములు, పిండపితృయజ్ఞము, దర్శశ్రాద్ధాదులొనర్పవలయు, పూర్ణిమయనగా చంద్రునికళలుసంపూర్ణమగుదినము, సూర్యుడు చంద్రుడు కూడినదినము అమావస యని జెప్పిన మునులు సూతునింగాంచి యీలోకంబున

శ్రాద్ధంబే దేవతల కొసంగవలయు? వారికమనాగమనంబు లెట్టివి? వచింపుమని వేడిన వారి కాతండిట్లనియె. ఈలోకంబుననరుడు క్షుత్పిపాసాదియుక్తులైన తనపితృమాత్రాదుల నామగోత్రంబులతోడ శ్రాద్ధంబిడిన వారేలోకంబునం దేరూపంబుగనుండినను నదివారిం జెందు. మఱియుబ్రహ్మచర్యము, కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదితపస్సు జ్యోతిష్టోమాదియజ్ఞములు, సంతానోత్పత్తి, శ్రాద్ధము, విద్యాదానము, అన్నదానము, వీటినొనర్చినపితరుల కత్యంతతృప్తిగలుగు గాన మనుజుడుమరణము జెందువరకునైసత్కృత్యములను సలిపినపితరులాయురారోగ్యాది సంపత్తులొసంగుదురు. సత్కార్యంబులొనర్చెడి మనుజులుస్వర్గాది భోగంబులం జెందెదరు. వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులను శాస్త్రకర్మములను వదలిభ్రష్టులై మృతి జెందిన యమలోకంబున నానావిధవికార యాతనాదేహంబులంబొంది క్షుత్పిపాసలుగలవారై యమభటులచే గొట్టంబడుచు తమతమవంశీయులలో నెవ్వరేని శ్రాద్ధాదులచే దృప్తింగలుగజేయుదురా; యని చింతింపుచు తమతమపాపకర్మానుసారముగ-అసిపత్రవనాది భయంకరనానావిధనరకంబులం ద్రోయంబడిదుఃఖింపుచుండెదరు - కావున మానవులు మిగులశ్రద్ధాభక్తిగలవారై తమమాతాపితరుల శ్రాద్ధముజేసిన మిగులశ్రేయంబు వాటిల్లు.

చతుర్యుగములవివరణము సం - అ - ౧౪౧.

అటనుడివినమునులు సూతుంగాంచి మహాత్మా ! చతుర్యుగపరిమాణంబుల జెప్పవలయునని వేడిన సూతుండిట్లనియె. లౌకికప్రమాణముచేత మానుషమానమును చతుర్యుగపరిమాణమును జెప్పెదవినుడు. (౧౫) నిమిషములొక కాష్ఠ (౩౦) కాష్ఠలొక కళ (౩౦) కళలొకముహూర్తము (౩౦) ముహూర్తములొక యహోరాత్రంబని జెప్పంబడు. అట్టియహోరాత్రములను మానుషలోకమునందు సూర్యుడుతన యుదయాస్తమయములచే విభజింపుచుండు. పవలుకర్మములు జేయుటకును రాతిరి నిదురకునుమనుజుల కనుకూలంబైయున్నయది - ఇట్టియహోరాత్రంబులు ముప్పదియైన నొకమాసంబగు - పితరులకదియొకయహోరాత్రంబగు -అందుకృష్ణపక్షముపవలు శుక్లపక్షమురాత్రియునగు - అట్టిమానుషమాసంబులు (౩౬౦) యైన పితరులకొకమాసంబగు - అట్టిమాసంబులు (౧౨) అయ్యేనేని వారికొకవత్సరంబగు - లౌకికప్రమాణవత్సరంబు దేవతలకొకదినంబగు - అందుత్తరాయణముపవలు దక్షిణాయనము రాత్రియనంబడు లౌకికప్రమాణవత్సరంబులు (౩౦) యయ్యేనేని దేవతలకొకమాసంబగు - అట్టిమాసంబులు (౧౨) అయ్యేనేని దేవతలకొకవత్సరంబగు- లౌకికప్రమాణవత్సరంబులు (౩౦౩౦) అయ్యేనేనిసప్తర్షులకొకవత్సరంబగు - అట్టివత్సరంబులు (౩) అయ్యేనేనిధ్రువునికొకసంవత్సరంబగు. [illegible]

కప్రమాణవత్సరంబులు (౩౬౦౦౦) లయ్యె నేని దేవతలకు నూఱువత్సరంబులగు- ఈ భారతవర్షంబున కృతత్రేతాద్వాపరకలియుగములు దివ్యమానముచే నొప్పియున్నవి- అందు - (౧) కృతయుగము (౨) త్రేతాయుగము (౩) ద్వాపరయుగము (౪) కలియుగము- దివ్యమానముచే కృతయుగవత్సరములు (౪౦౦౦) సంధికాలవత్సరములు (౪౦౦) సంధ్యంశకాలవత్సరములు (౪౦౦) త్రేతాయుగదివ్యవత్సరములు (౩౦౦౦) సంధికాలవత్సరములు (౩౦౦) సంధ్యంశకాలవత్సరములు (౩౦౦) ద్వాపరయుగదివ్యమానవత్సరములు (౨౦౦౦) సంధికాలవత్సరములు (౨౦౦) సంధ్యంశకాలవత్సరములు (౨౦౦) కలియుగప్రమాణదివ్యవత్సరములు (౧౦౦౦) సంధికాలవత్సరములు (౧౦౦) సంధ్యంశకాలవత్సరములు (౧౦౦) చతుర్యుగదివ్యవత్సరములు (౧౨౦౦౦) ఈ చతుర్యుగములకు మానుషమానంబుచే వక్కాణించెదవినుడు - కృతయుగము (౧౭౨౮౦౦౦) త్రేతాయుగము (౧౨౯౬౦౦౦) ద్వాపరయుగము (౮౬౪౦౦౦) కలియుగము (౪౩౨౦౦౦) చతుర్యుగప్రమాణము (౪౩౨౦౦౦౦) యగుచున్నయవి. మన్వంతరప్రమాణము (౩౦౬౭౨౦౦౦౦) ఇట్టిమన్వంతరములు పదునాలుగయ్యె నేని బ్రహ్మకొకపవలగు - పవలెంతకాల మయ్యెడినో రాత్రినంతియయగు - అదియ ప్రళయమనంబడు. అనిమునులు సూతుంగాంచి యుగధర్మశేషమును జెప్పుమని వేడిన యిట్లని వక్కాణింపదొడంగె. త్రేతాయుగాదియందు మనువు, సప్తర్షులు, దారాగ్నిహోత్ర ఋగ్యజుస్సామ సంబంధములగు శ్రౌతస్మార్తధర్మములను విశేషముగజెప్పిరి. అప్పటి ఋషులు తపోబలముచే నొకయహోరాత్రంబున వేదములను సాంగముగ నధ్యయనముజేయుచుండిరి. అవ్వేదము లనాదిసిద్ధమని బ్రహ్మచేనుడువబడియె. అక్కాలంబున బ్రాహ్మణునకి జపయజ్ఞము, క్షత్రియునికారంభయజ్ఞము, వైశ్యునకి హవిర్యజ్ఞము, శూద్రునకి పరిచారయజ్ఞము విధిచోదితంబులైయుండె. అప్పటి ప్రభువులు ప్రజలకనుకూలముగ ధర్మములు జరుపుచుండిరి. అయ్యుగంబున ఆయువు రూపము బలము బుద్ధి ఆరోగ్యము ధర్మచింత ఇవి సర్వసాధారణములుగ నుండెనను యనేకధర్మములను జెప్పిరి.

త్రేతాయుగమునయజ్ఞప్రవృత్తివిషయము సం - అ - ౧౪౨.

అనివక్కాణించిన మునులు సూతుంగాంచి త్రేతాయుగంబున నెట్లుయజ్ఞంబుప్రవర్తిల్లె ననియడిగిన సూతుండిట్లనినుడువదొడంగె. కృతయుగసంధికడచినపిదప త్రేతాయుగాదియందు ఇంద్రుడు యిహపరసాధనంబగు యజ్ఞమునం దుపయుక్తంబగు మంత్రములచే నశ్వమేధయాగమును ప్రారంభించె. ఆయజ్ఞంబునకు కొందఱు మహర్షులు ఋత్విక్కులుగానుండిరి. అందులగ్నిహోత్రమునందు హవిస్సులు జేయుచుండగను, ఉద్గాతసామగానముచేయుచుండగను, హవిర్భోక్త

లగునింద్రాదిదేవతలు [illegible] లువబడుచుండగను, తక్కిన అధ్వర్యులు మొదలగువారు తమతమునియ [illegible] సుచుండగను, పశువులుపాకరణము జేయుచుండగను, అధ్వర్యుప్రేషకాలమందు ఋషులు లేచి పశువులనువీక్షించియింద్రునింగాంచి ఓయింద్రుడా! ఈయజ్ఞంబున నీవొనర్చెడి పశుహింస ధర్మనాశనంబునకు మూలముగనున్నయది. అహింస పరమధర్మముగదా; శాస్త్రానుసరణి నీవుధర్మమునుచేయుము, విధిచోదితములగు ధర్మములచేతనే యజ్ఞముజేయవలయు ధర్మార్థకామములనిచ్చెడి యజ్ఞవిధులు వేలుగానున్నవి - అట్టియజ్ఞములు బ్రహ్మచే నిర్మింపబడిన వని ఋషులు నుడివిన మానమోహ యుక్తుడగు నింద్రుడు వారివచనంబులను ధిక్కరించె - అంత వివాదంబు సంఘటిల్లె - మఱలనింద్రుడు ఋషులంగాంచి బ్రహ్మచేనిర్మింపబడినయజ్ఞము స్థావరజంగమములలో దేనిచేజేయవలయునని యడిగిన ఋషులు ప్రత్యుత్తరము జెప్పుట కోడి ఖిన్నులై ఖచరుడగు వసువునుమధ్యస్థముగోరి యతనింగాంచి మహాత్మా! యజ్ఞవిధానంబెట్టిది ? మాకుగలసంశయమును బోగొట్టుమని ప్రార్థించినవసువు నానావిధములగు ధర్మసూక్ష్మములగ్రహింపక వేదశాస్త్రములననుసరించి మంత్రలింగాదులను ఆలోచించి మోక్షాంతమైన యిహపరలోకసాధనము యజ్ఞమేయనియు, నాయజ్ఞమును, పవిత్రములగు పశువులు, కందమూలఫలాదులు - వీటిచేజేయవలెననియు నుడివిన ఋషులాగ్రహించి వసువును భూమింబడునటుల శపించిన నూర్ధ్వసంచారియగు నావసువు భూమింబడి పాతాళంబునంజేరి మఱలభూమిం జరింపుచుండె - కావున ధర్మంబున కనేకమార్గంబులుగలవు - వానిం దెలియనేరికిని శక్యముగాదు- యజ్ఞమునందు హింసదూష్యమని పూర్వము ఋషులువచించిరి. వారందఱనేక తపములుసలిపి స్వర్గమును బొందిరి - వారుహింసాయుక్తమగు యజ్ఞమును సమ్మతింపకపోయిరి. యజ్ఞము ద్రవ్యమంత్రములచేతను, తపస్సు మనస్సుచేతను, సాధింపనగు-యజ్ఞముచే దేవపదము, తపముచే వైరాజపదము, కర్మసన్న్యాసముచే బ్రహ్మపదము, వైరాగ్యముచేప్రకృతిలయము, జ్ఞానముచే కైవల్యమును, పొందెదరు-గానవి యైదుగతులుగనున్నయవి-పూర్వము ఋషులు వసువుచెప్పిన యజ్ఞవిధిని తెలిసికొనియు దాని నాదరింపకబోయిరి- ఋషులవలెనే ప్రియవ్రతుడు మొదలగు రాజులుగూడ తపముచే స్వర్గమునుబొందిరి. బ్రహ్మతపముసేసిజగత్తును సృజియించె. కావున యజ్ఞమునకన్న తపమధికఫలదంబగు.

ద్వాపరయుగ ధర్మము - సం - అ - ౧౮౩.

అనినుడివి ద్వాపరయుగ ధర్మముల మునులకు సూతుండిట్లని వక్కాణింప దొడంగె- ద్వాపరాదియందు త్రేతాయుగ ధర్మములుమారి ద్వాపరయుగ ధర్మము

లువాటిల్లె. అవిద్యాన్వయనిన లోభము, వ్యభిచారవృత్తి, వాణిజ్యము, యుద్ధము, తత్త్వానిశ్చయము, వర్ణసంకరము, కర్మవ్యత్యయము, రజస్తమోగుణవ్యాప్తి, అధర్మము, వర్ణాశ్రమధర్మములకు వైపరీత్యము, వేదములయందవిశ్వాసము, బుద్ధిభ్రంశము, స్వల్పాయువు, ఇట్టియధర్మములు ప్రబలుటయేగాక-ఏకరూపమగు వేదము ఋషులచే నాలుగువిధములుగ జేయంబడియె. మఱియు నట్టి వేదసూత్రాదులకు జనులు తమతమ మతానుసారముగ యర్థములను జెప్పెదరు. ఇటుల విపరీతధర్మములు వ్యాపించుటచే పాపంబతిశయిల్లు. ద్వాపరయుగ సంధిసంధ్యాంశములయందిట్టి యధర్మములు వృద్ధిజెంది ద్వాపరయుగాంతమున కలియుగధర్మములు ప్రారంభించు.

కలియుగధర్మములు.

ఇక కలియుగమునందు, హింసాచౌర్యానృతమాయాదులు వృద్ధియై తపంబులుక్షీణించి ధర్మస్వరూపంబునశించు. మనుజులవచనంబులుసిద్ధించుటలేదు. వారెల్లపుడు మోహసాగరమగ్నులై యుండెదరు. క్షుత్పిపాసానావృష్టి దేశవిపర్యయములు సదాకలుగుచుండు. శాస్త్రప్రమాణంబులులోపించు. మనుజులు కొందఱు గర్భమునందును, కొందఱు బాల్యయౌవన కౌమారములయందును, అల్పతేజస్కులై మృతిజెందెదరు. అనృతము, అధార్మికత్వము, కోపము, వ్రతలోపము, ఇవి మొదలగు వాటిచే మిగులపాపిష్ఠులుగనుండెదరు. బ్రాహ్మణులు వేదాధ్యయనమును యజ్ఞాదులనుత్యజించి శూద్రులచే మంత్రయోనిసంబంధులుగనుండెదరు. పాషండులు వృద్ధిజెందెదరు. కొందఱు కాషాయవస్త్రధారులై కాపాలికాదివేషములనుధరించి ధర్మహీనులయ్యెదరు. బ్రాహ్మణులు తమయునికిపోషణకై వేదవిక్రయము, జపతపహోమాదులను జేసెదరు. శూద్రులు వేదాధ్యయనముసేయుటకపేక్షించుటయేగాక ధర్మనిరూపణముచేయుటకు దలపడియెదరు. శూద్రయోనుల జనించెడి క్షత్రియులశ్వమేధాదిక్రతువులొనర్చెదరు, భ్రూణహత్యాదిమహాపాతకంబులు జేయుటకు శంకింపకుండెదరు. ఇటుల కలియుగసంధికాలముపరకు జరుగుచుండు. సంధిసంధ్యంశకాలములలో బ్రహ్మక్షత్ర వైశ్యశూద్రవర్ణములుచెడి సంకరంబగు, శూద్రమ్లేచ్ఛప్రాయులుగనుండు రాజులను సంహరించుటకు భృగుకులమునందు ప్రమతియను నొకపురుషుడుజనించి యీభూమండలమున (౩౦) వత్సరంబులు సంచరించుచు నానావిధాయుధోపేతులగు విప్రులచే బరివేష్టింపబడి గజతురగరథపదాతులతోడంగూడి నానాదేశీయులగు దుష్టరాజులంబరిమార్చి పాషండులంబొరిగొని గంగాయమునల మధ్యప్రదేశంబువసమును - పిదపలోకరక్షకుడు లేమింజేసిప్రజలు తమతమమర్యాదలందప్పి లోభమోహాదిదూషితులై అన్యోన్యకలహంబుచే మృతినొందెదరు. ఇటుల జరిగినపిదప కృతయుగసంధియందు హతశేషులగు స్త్రీపురుషు

...కు జనించినవారు రాగల కృతయుగంబలిమిచే స్వధర్మముల నాచరింపుచుండ సప్తర్షులువచ్చి శ్రమాదినానావిధధర్మముల ప్రవర్తిల్ల జేసి లోకమునభివృద్ధిజేసెదరనియు-ఇటులనే ప్రతియుగంబునం దాయాయుగధర్మములు జరుగుననివచించె.

దేవాసురాదిపరిమాణకథనము-సం-అ-౧౭౭.

అనినమునులు మూతుంగాంచి మన్వంతరములు, దేవాసురయక్షగంధర్వమనుష్యాదుల వ్యక్తిప్రమాణంబులజెప్పుమని వేడిన వారలకిటుల జెప్పందొడంగె.

ఒక బ్రహ్మకల్పమునకతీతానాగత మన్వంతరములు పదునాలుగు - వీటియంతరములింతకుముందే విశదపరచియున్నయవి. కలియుగమునందు, మనుష్యులకుపరమాయువు (౧౦౦) వత్సరంబులు. కృతాదియుగములయందు దేవాసురమనుష్యయక్షగంధర్వరాక్షసు లేకరీతిగనుండెదరు. వీరపాదవు వానివానియంగుళములచే దొంబదియారు యంగుళముల యౌన్నత్యముగలిగియుందురు. మనుష్య పశు పక్షి మృగాదులకు యుగానుసారముగ హ్రాసవృద్ధులు గలిగియుండు. పశువులకు డెబ్బదియారు, గజముల కెనమన్నూరు, వృక్షములకు (౭౭౦౦౦) యంగుళములపరమావధిగల యౌన్నత్యముగలిగియుండు. మనుష్యులకెట్టి ముఖాద్యవయవములుగలిగియుండునో దేవతలకటులనుండినను బుద్ధియందు వారెక్కుడుగనుండెదరు. పశుపక్షి మృగాదులు మనుష్యుల కుపయుక్తముగనుండుననిచెప్పి పిదప సాధ్వాచారాదిధర్మముల జెప్పందొరకొనెను.

సాధ్వాచారధర్మములు.

శ్రుతులు, దేవతలు, పశువులు, ఇవియ సత్తులు. బ్రహ్మ క్షత్ర వైశ్య శూద్రులు ధర్మానుష్ఠానముల జేయుటచే సత్తులయ్యెదరు. బ్రాహ్మణాదులలో బ్రహ్మచారి గురుసేవాదులచేతను, గృహస్థు జ్ఞానసాధకమగు శ్రౌతస్మార్తకర్మానుష్ఠానములచేతను, వానప్రస్థుడుతపో విద్యాచరణముచేతను, యతిబ్రహ్మజ్ఞానయోగాభ్యాసములచేతను, సాధువులగుదురని వచించి ధర్మములజెప్ప నుపక్రమించె.

ధర్మావిలక్షణములు.

దేవతలు, పితరులు, ఋషులు, శిష్టులగు మనుజులు, వీరలచే దెలుపబడునవియ ధర్మాధర్మములు - అందు స్వర్గాదిప్రాపకజ్యోతిష్టోమాదులు ధర్మములు - అనిష్టమగు నరకాదిసాధనకలంజభక్షణాదు లధర్మములు - వృద్ధులయ్యు చపలులుగాక డంభాదివర్జితులగు వారు శిష్టులని [illegible] స్మార్తమనియు [illegible] ...శ్రౌతధర్మము - బ్రాహ్మణాదివర్ణములకును బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమంబులకును విధిం

వబడిన సదాచారంబులు, ఇద ౧ ౬ ౨ [illegible] యయగుచి శేషంబులు, ఇవియస్మా ర్తధర్మములు, ఆచారములును [illegible] స్వాయంభువమనువు, భృగ్వాదిసప్తర్షులు, కురుక్షేత్రాదులయందుండెడి ధర్మప్రవర్తకులు, వీరలాయాయుగంబున ధర్మవ్యవస్థాపకులుగనుండెదరు. దానము, సత్యము, తపము, అలోభము, ఇజ్య, దేవపూజ, దమము, ఇవి శిష్టలక్షణములనిచెప్పి సూతుండు ఋషిలక్షణములవివరించె. అవియె వ్వియనిన ప్రతిమన్వంతరమున ఋగ్యజుస్సామరూపములగు వేదములవరుస వెవ్వేరుగనుండు - అవ్వేదములు - విధిస్తుతి, ద్రవ్యస్తుతి, గుణస్తుతి, కర్మస్తుతి, జనస్తుతి, బ్రహ్మస్తుతి, ఇటుల ననేకవిధములుగ నున్నయవి. ప్రతిమన్వంతరమున భృగువసిష్ఠాది ఋషులుగతమన్వంతరాంతములయందు లుప్తమైన వేదభాగములను తమ తపోమహిమచే బూర్ణముగ జేయుటవలననే ఋషులని పేర్కొనంబడియెదరు. వీరిలో బ్రహ్మపుత్రులగు భృగ్వాదులుముఖ్యులు - శుక్రబృహస్పతి మొదలగువారు ప్రవరాధ్యాయమునందు ప్రసిద్ధులుగనుండెదరు. వీరును బ్రహ్మర్షులే - వైవస్వతమనువు మొదలగువారు క్షత్రియఋషులు - బలంధుడు మొదలగువారు వైశ్యఋషులు, ఇటుల ఋషిసంతతివివరింపబడియె.

తారకాసురవధకథ - సం - అ - ౧౪౫.

అనిన మునులుసూతుంగాంచి తారకాసురవధకథ వివరింపుమని ప్రార్థించిన సూతుండు ప్రీతమనస్కుడై మనువుకు మత్స్యుడు చెప్పిన చాద్పుననిట్లనియె.

తొల్లివజ్రాంగుడను దైత్యుడుకలడు-అతనికి తారకుండనుసుతుడుద్భవిల్లికడు బలవంతుడై ఇంద్రాదిదేవాళినెల్ల బారదోలినవారుభీతాత్ములై కమలజుకడకరిగిన నతండు పిటికి వేల్పులంబొడగాంచి యోదేవతలారా! మీరలుభయంబు దెగడుడు -శంకరునిసుతుండును హిమవంతునిపౌత్రుడునునగు షణ్ముఖుండువధించెడిని అని చెప్పి వారలంబనిచె - అంతకొంతకాలంబునకు ముక్కంటి, గట్టిరాయనివట్టిని పరిణయంబొంది కారణాంతరమున తనవీర్యమునగ్నిముఖమున వదలిననతడు దాని దేవతలకొసంగె-వారలకుక్షులందది జీర్ణముకాక వారిగర్భములు ప్రకటించుకొని శరవణవనమందుండు పరోపరంబుజేరె. అందుండి సూర్యసమానోపేతుడగు కుమారుండుద్భవిల్లి యేడవదివసంబున తారకునివధించెనని సూతుండుచెప్పిన మునులు వెగడొంది మహాత్మా! నీవుచెప్పినయుపాఖ్యానము మిగులచిత్రముగను పరమపవిత్రముగమన్నయది - కావునవజ్రాంగుండెవడు? వానివరంబెట్టిది? వానికి తారకుండెటులనుద్భవిల్లె? సవిస్తరముగ నానతిమ్మని మునులు వేడిన వారలసూతుండిట్లనియె-బ్రహ్మమానసపుత్రుండగు దక్షుండనుప్రజాపతికలడు-అతను వైరిణియనుభార్యయందఋవదికూతుంద్రనుపుట్టించె. అందుపదునొకరిని ధర్మునకునుపదమువ్వురిని కాశ్యపునకు

...రు ఇరువదియేడ్గురుని చంద్రునికిని నలువురిని నరిష్టనేమికిని ఒకతెను బాహుకపు
...నకిని ఇరువురిని అంగిరస్సునకును ఇరువురిని కృశాశ్వునకును సమర్పించె. కశ్యపు
...ద్భిన పదమువ్వురిలో ఇంద్రోపేంద్రాదులు దితికిప్రభవించిరి. దితికి హిరణ్యకశి
...ప్రభృతులుద్భవిల్లిరి-సురభికిగోవులును వినతకు గరుడాదిపక్షులును, కద్రువకు శే
...షుడు మొదలగు సర్పములును జనించె- అందుహిరణ్యకశిపుడు త్రైలోక్యనాథుండ
...సురపతినోడించి రాజ్యంబుగైకొని మత్తుడై యుండుతఱి కొంతకాలంబునకు విష్ణువు
...హిరణ్యకశిపుప్రభృతి దైతేయులను బొరిగొనియె-తక్కిన దానవులను ఇంద్రుండు
...పుమాపె - అంతదితి కశ్యపుజేరంజని తనపుత్రనాశమును దేటపడంజెప్పి సంగ
...ంబున నింద్రుని జయించునట్టి పుత్రుంగోరిన నతడనుగ్రహించి సహస్రవత్సరంబు
...ు పరిశుద్ధతనుండుమని వాక్రుచ్చె- అంతదితియును గర్భంబుదాల్చి నియతయైయుం
...నింద్రుండు తన్నువధించెడి శత్రువుజనించునని తలంచి సహస్రవత్సరంబుల మధ్యవి
...స్నంబున నొకడైననేని యాశిశువునుపట్టి వధించెదనని యెంచి దితిసమీపంబునం జేరి
శుశ్రూష చేయుచు యంతరప్రేప్సుడై యుండ తొమ్మన్నూట తొంబదితొమ్మి
ది వత్సరంబులుగతించె- అంతదితి కృతార్థురాలనని మదినెంచి నింద్రుంగాంచిపుత్రా!
నేవ్రతము సమగ్రముగ నాచరించితి నీకనుజు డుద్భవించు కావున వానితోకూడ నీవు
రాజ్యసంపదను సుఖంబుగ ననుభవింపుమని చెప్పి మఱదియశుచియై శిఖముడివిడ
నిద్రించుట నింద్రుండుగాంచి యతిరయంబున నుదరంబుజొచ్చి గర్భస్థపిండము నేడు
ఖండములు చేసి అందొకొక్కదాని నేడేడు శకలములుగావించిన నంతదితి మేల్కాంచి
ఓరియింద్రా! నాసంతానమును వధింపకుమనిన యింద్రుడుదితినివీక్షించి ఓతల్లీ! నీవుకు
రులముడివిడి పగలు నిద్రించితివి గావున నీగర్భంబునంజొరబడి అందలిపిండమును నలువ
దితొమ్మిది శకలములుగావించితి కావున వారికిస్థానంబులనొసంగెదననియె. అంతదితి
మారుమాటాడక కశ్యపుంగాంచి మహాత్మా! ఇంద్రుంజయించునట్టిపుత్రునిమ్మని మఱ
లంబ్రార్థించినయతనువజ్రకవచయుక్తుడగు పుత్రునింగాంచెదవని వరంబొసంగె. అంత
నాదితితపంబునకు వనంబునకరిగి (౧౦౦౦౦)వత్సరంబు లత్యుగ్రతపం బొనర్చిన శ
త్రుదుర్జయుండగు వజ్రాంగుడు శస్త్రాస్త్రయుక్తుడై జనించి తల్లింగాంచి ఓతల్లీ! నే
నేమి జేయవలయుననిన వానింజూచి నాకుజనించిన ననేకసుతులనునింద్రుడు వధించెం
గావున నీవతనివధింపుమని జెప్పె-అత్తఱిబ్రహ్మయును కశ్యపుడును నేతెంచి వజ్రాం
గునింగాంచి స్వాధీనుడగు దేవేంద్రుని జంపుటచే బ్రయోజనంబెద్ది అతనుబ్రతికియు
చచ్చినవాడే- అనిన వజ్రాంగుడు కమలజుంగాంచి నేతపంబున కేగెద- విఘ్నంబు
లేకుండు నట్లనుగ్రహింపుమని వేడిన కమలజుడు సంతసిల్లి వజ్రాంగియను నొక
కన్నియంబుట్టించి యతనికొసంగి యంతర్ధానంబునొందె. పిదపనావజ్రాంగుడు వ
జ్రాంగింగూడి వనంబునకరిగి యూర్ధ్వబాహుండై (౮౦౦౦)ల వత్సరంబులు తప

బుసలిపి మఱల యధోముఖుండై (౫౦౦౦) వత్సరంబులును పంచాగ్ని మధ్యంబున (౫౦౦౦)వత్సరంబులును జలమధ్యంబున(౧౦౦౦) వత్సరంబులును తపంబునలిపె-జలమధ్యంబున తపంబుజేయునపుడు అతనిభార్యయగు వజ్రాంగి యాతీరంబునసే మౌనంబున తపంబుజేయుచుండ ఇంద్రుండు వానర రూపంబున వజ్రాంగికడకే తెంచి యచటి సామగ్రుల బడద్రోచి సర్పరూపంబున పాదంబులకుం జుట్టుకొని కొంతదూరంబీడ్చి జంబుకరూపంబున యాశ్రమంబపవిత్రంబుగావించి మేఘరూపంబున నాయాశ్రమంబు నీటంజేలించి మఱియు ననేకభంగుల పీడించిన వజ్రాంగి తానుతపంజేసెడి యాశ్రమంబును పర్వతంబునకు శాపంబిచ్చుటను గమకించిన నా పర్వతరాజు ప్రత్యక్షుడై నేనేమిచేయుదు-ఇంద్రుండిట్టివికారంబులు చేయుచున్నాడనిచెప్పె - అదస్లుండ - వజ్రాంగునికడకు పద్మజుండేతెంచి నీవుతపంబుచాలించి జలంబునుండి బయలువెడలుము- నీతపంబునకు మెచ్చితి కోరినవరంబులిచ్చెద వేడుమన వజ్రాంగుడు నీటనుండి వెడలివచ్చి కమలజునకు మొక్కి- నాకాసురభావంబున యక్షయలోకంబులును తపంబునందాసక్తియుగలుగునటుల వరంబొసంగుమని వేడిన యటులయొసంగి యంతర్హితుడయ్యె - అంతవజ్రాంగుడు నాహారముకోరి తనయాశ్రమంబునకు జనుదెంచి భార్యంగానక ఫలాదులకై పర్వతంబున సంచరింపుచుండ నొకయెడ రోదనంబుజేసెడి తనభార్యంగాంచి డాయవచ్చి ఓసుందరీ ! నీకిట్టియాపదను గలుగజేసిన వాడెవడు? చెప్పుము వానినిపుడె యమపురికనిపెదననిన వజ్రాంగియిట్లనియె.

తారకోత్పత్తి- సం - అ - ౧౪౬.

ఓదైత్యశ్రేష్ఠా! దుర్మార్గుడగు ఇంద్రునిచే నేననేకకష్టముల జెందితి-గాన ప్రాణత్యాగంబుజేసెద - అట్లు సకష్టములేదేని మహాభాగ్యవతారకుండగు పుత్రుని యొసంగుమనిన వజ్రాంగుడు భ్రుకుటీకుటిలాననుండై ఇంద్రునిజయింప బలముగల సుతుంగోరి క్రూరంబగు తపంబుజేయసమకట్టిన నది కమలజుడరసి వజ్రాంగుని కడకరుగుదెంచి యతనింగాంచి నీవునిట్టి తపంబుజేయుటకేల పనిగొంటివనిన నతండు ఇంద్రునివలన నాభార్యకమితంబగు ఆపదసంఘటిల్లినది - అతనిజయించెడి పుత్రునొసంగుమని వేడిన యటులవరంబొసంగి కమలజుండు తనపురంబునకుం బోయె. వజ్రాంగుడును ముదమంది గృహంబునకుంజని యావృత్తాంతంబంతయు తనయువతికెరుంగించి భార్యాభర్తలిరువురును సుఖంబనుభవింపుచుండ వజ్రాంగి గర్భముదాల్చి (౧౦౦౦) వత్సరంబులకు సుతుంగనియె - అంతవజ్రాంగుడు ముదమందె- భూమివడంకె- పర్వతంబులుకదలె - సుడిగాడ్పులు చెలరేగె - సింగంపుకొదములు ధ్వనులొనర్చె- సోమార్కుల తేజంబు మందంబయ్యె - దిగంబులుమంచుచే

గప్పబడియె - ఋషులు భయనివారణార్థము జపంబులు చేయుటకు తలపడిరి - అసురులు తమయంగనలం గూడి యానందభరితులైరి - దానవులుప్పొంగిరి - సురలుభయంబుచే విషణ్ణమనస్కులైరి - వజ్రాంగి మహదానందపరవశయయ్యె - దానవులందరు గుమిగూడి యాశిసువును పట్టణాభిషిక్తుం గావించిన యతనుమహారాజ్యసంపన్నుండై దానవులం గాంచి యుక్తియుక్తంబుగ నిట్లనియె.

తారక ప్రభావము - సం - అ - ౧౪౭.

ఓయసురులారా ! నే జెప్పెడి వాక్యమును వినుడు - దేవతలు మనవంశమును నాశము జేయ జ్ఞాతివైరమును పలుమారులు ప్రకటించెదరుగాన వారినిజయించుటకు నేతపంబునకు బోయెదనని పారియాత్రపర్వతంబునకరిగి యనేకవత్సరంబులు తపంబు జేయుచునూరువత్సరంబుల కొకతూరి యొకనిమిష పరిమితిగల తనశరీరమాంసము నగ్నిలో హోమము చేయుటను దేవతలు దెలిసికొని వెరగొందుచుండ కమలజుండతనికడకేతెంచి నీతపంబునకు మెచ్చితి; వరంబు వేడుమన నతండు తనజాతియులుతనచే రక్షింపబడునటులను తానితరులచే నవధ్యుండగునటులను వరంబు వేడినకమలజుండు యెవ్వరిచే నవధ్యుండగునటులడిగినవరంబునకు సమ్మతింపక సప్తవాసరంబులుగల నిసువుచే నీకోరినట్లు మరణంబుగలుగుగాక యనివరంబొసంగి యంతర్హితుడయ్యె - అంత తారకుండు నిజనివాసంబునకరిగిన దైత్యులత్యుత్కంఠత గొలిచియుండ తారకుండు వారలం గాంచి ఇంద్రుని జయింపవలయుగాన యుద్ధోపేతసన్నద్ధులై శీఘ్రింబుగ రథంబుం దెండని నియమింజేసె - దైత్యసేనాగ్రేసరుడగు గ్రసనుడు బలంబులం గూర్చి నాలుగు యోజనముల యాయామమును, ఎనిమిది చక్రములుంగలిగి గరుడపక్షులచే నలంకరింపబడిన రథమును పదికోట్ల సేనాధిపతులను తోడగొని తెచ్చిన తారకుండుతిరయంబున రథంబు నెక్కె - కయ్యంబునకుం జనుదేర శతశార్దూలంబులం బూన్చిన రథంబును గ్రసనుడు, నూరు సింగంబులం బూన్చిన రథంబును జంభుడు, పిశాచముఖంబులుగల నూరుగార్దభంబులం బూన్చిన రథంబును కుజంభుడు, నూరు ఉష్ట్రింబులం బూన్చిన రథంబును మహిషుడు, నూరు ఘోటకంబులం బూన్చిన రథంబును గజుడు నెక్కి వెడలిరి. ఇటుల వెడలిన దానవబలంబును వాయువుజూచి, ఇంద్రునికెరింగింప నావేల్పులవారె కించిన్మాత్రంబు నిమీలితలోచనుండై బృహస్పతినిపొడగని, దుర్జయులగునసురులనే యుపాయంబున జయింపవచ్చునన నతండు కాలోచితకృత్యములను యోచించి ఇంద్రుని గాంచి దండోపాయంబులందప్ప సామాద్యుపాయంబుల నసురులజయింపజాలముగాన సంగరంబునకు వెడలుమనవల్లెయని దానవులబలంబులకెదుట దేవబలంబు జేరె - సేనాధిపతియగు యముండు మహిషారూఢుడై సేనాముఖంబున నిలిచె - అగ్నితగరు వాహనమును, వరుణుడు భుజగరూ

వంబగు రథంబును, నిర్ృతినరవాహయుక్తరథంబును, కుబేరుడు సింహాయుక్త రథంబును, చంద్రుఁడశ్వయుక్తరథంబును, గంధర్వాదులనేక లనేకవాహనంబుల నెక్కి సంగరస్థలమునందలి యింద్రునిరథంబును జుట్టిముట్టియుండిరి- అంతరక్కసులు ఱొజ్జునివస్త్రంబులను ఇనపతొడవులనుధరించి ముసలాద్యాయుధంబులంబూని వికృతరూపములతోడనే తెంచిరి.

దేవాసురయుద్ధము - సం - అ - ౧౪౮.

ఇట్లు దేవదానవులు పరస్పరజయేచ్ఛలచే వీరావేశంబులు వహించి గజంబులుగజంబులతోడను, తురగంబులు తురగంబులతోడను, అరదంబులరదంబులతోడను, పదాతులు పదాతులతోడను, బహుభంగుల పెనంగుచుండిరి.

యమగ్రసనాసురయుద్ధము - సం - అ - ౧౪౯.

ఇట్లుండయముండు గ్రసనాసురు నాలోకించి క్రోధమానసుండై వాని యుదరంబున యనేకబాణంబులనాటనేసె - గ్రసనుండుగ్రుడ్డై బాణపరంపరలచే యమునింగప్పిన యతండు వానిఖండించి గ్రసనునిపై ప్రాసాయుధంబు బ్రయోగించిననతండు కించిన్మూర్ఛఁజెందె - అంత జంభుడను రక్కసుండుక్కుమిగిలియమునిపై భిండివాలంబు బ్రయోగించిన నతండురక్తంబు గ్రక్కుచు నేలంబడియె. అంతగ్రసనుండు మూర్ఛందెలిసి యమునింగని యరిమర్దన గదంబ్రయోగించె - అంతయముండుసింహనాదంబు చేయుచుదండాయుధంబుం బ్రయోగించె - ఇవిరెండును మింటికెగసి పోరుచుండుతఱి ప్రళయంబుసంఘటిల్లునని లోకంబులుభీతిల్లె - అంతయమునిదండంబరిమర్దన గదంబడగొట్టి గ్రసనునిపైబడిమొత్తిన నతండు నిశ్చేష్టుఁడై భూమిం ద్రెళ్ల రక్కసులాహాకారంబులు చేసిరి - వ ఒకముహూర్తంబునకు గ్రసనుండుతెలివినొందిపండ్లుపెటపెటకొరుకుచునొడలుజువ్వాడింపుచు యమభటులంగాంచి ముద్గరంబుచే గొట్టిన యముండు దందహ్యమాన మానసుండై కొందఱు శూలంబులచేతను, కొందఱుబాణంబులచేతను మఱికొందఱుగదలచేతను, కొందఱుముద్గరంబులచేతను ఇట్లనేకులనేకభంగుల నిర్జీవితులంగావించె- గ్రసనుండు కింకరులతోడంబోరి యలసినయముండు గ్రసనునిరథంబునబూన్చిన యశ్వంబులను తనదండముచేఁబడగొట్టె - అంతగ్రసనుండు రథంబుడిగ్గియమునికడంజేరి యతనిపిడిగుద్దులనొప్పించి తనకటివస్త్రంబునం జుట్టిగిరగిరంద్రిప్పి నేలంగొట్టిన రక్తంబుగ్రక్కుచు మూర్ఛిల్లె - అంతగ్రసనుండు తనసేనంజేరి పర్వతంబుభంగి మెరయుచుండె.

కుబేరజంభాసురాదులయుద్ధము.

అంతకుబేరజంభులు బహుభంగులపోరు నవసరంబున కుబేరుండొకగదంబ్ర

యోగించినదానిచే జంభుడుహతుడయ్యెనని కుజంభుడుదలంచి కుబేరుని తనబాణ
ములచేగప్పిన నాబాణంబుల విఫలంబుగావించి కుజంభునిపై నొకశక్తింబంపినయ
దియతనివక్షంబుంజీల్చి నేలంజొచ్చె-అద్దానవుండు ముహూర్తకాలంబున మూర్ఛం
దేరి కుబేరుంగాంచి తనపట్టిసాయుధం బతనియుదరంబుననాటనేసిన సొమసి రథం
బుపైబడియె-అదినిర్బృతిగాంచి కుజంభునిపై దూరంబునకరిగిదానవనేసిన రూపడంచె-
కుబేరుండును మఱలందెలివొంది గరుడాస్త్రమునుబ్రయోగించిన యదియనేకరూ
పంబులగాండుచు వెడలిరక్కసులబలంబును దగ్ధంబుగావించిన కుజంభుడుగనలి
కుబేరునిపైగదిసిన నతనువిహ్వలమానసుండై తనకిరీటంబును నేలంబడవైచి మకుట
విహీనుడై ఇంద్రునికడకేతెంచె యక్షులారత్నమకుటంబు జూచుచుండ కుజంభు
డు భుసుండిచే వారలనోడించి దానిం గొనిచనియె-అంతనిర్బృతి కుజంభునితో బోరు
తఱి తిమిరంబుగప్పి దానవులను దుర్బలులంగావించిన దానినరసి మహిషాసురుడు
సూర్యాస్త్రముచే తిమిరముంబాపె- అంతదానవులుమత్తులై నిర్బృతితోఁబోర సమ
కట్టిరి- అంతనిర్బృతి ప్రళయకాలయమునింబోలి యొకబాణంబున కుజంభుని సారథిని,
నాలుగస్త్రంబుల యశ్వములనుద్రెళ్లనేసిన కుజంభుడు హుంకరించి నిర్బృతింబట్టి
ఖడ్గంబుచే నతనిశిరంబు దెగవేయంబూనిన వరుణుండు పాశాయుధంబున వాని
హస్తంబులంగట్టి గదచేవానితలంగొట్టిన రక్తంబుగ్రక్కుచు నేలంబడిన మహిషు
డాయవస్థనుజూచినిర్బృతివరుణులద్రిమింగగమకించిన వారిరువురు మహిషుమార్గముం
దొలిగి నిర్బృతియింద్రునికడకేతెంచె- చంద్రుడు చంద్రాస్త్రమును వాయవ్యాస్త్ర
మునుబ్రయోగించిన దానవులుశీతబాధపీడితులై నిశ్చేష్టులై సంగరంబునను పరా
ఙ్ముఖులైరి ఇట్లుండ కాలనేమి వారలంగాంచి ఓయసురులారా! మీలోనొక్కొకడు
త్రిలోకంబులద్రిమింగుటకును దోలనలెనాడించుటకును జాలుదురు - మీకిట్టిపిరికితనం
బేలబొడమె- సంగరమునుండి తొలగెడివారి ప్రాణములను ప్రభువను మనతార
కుండు హరిగొనునని పలికిచిత్తనమాయచే (౧౦౦౦౦) సూర్యులను అందరగ్నులను
గల్పించి లోకత్రయంబునకు తేజంబుగావించిన చంద్రుండు వేడిమికోడి సంగరస్థ
లంబువిడిచిచనియె-అంతసూర్యుండు కాలనేమి మాయంగాంచి రోషించి శంబరా
స్త్రంబును ఇంద్రజాలాస్త్రంబును బ్రయోగించిన శంబరాస్త్రతాడితులగు దాన
వులు దేవతలైరి- దేవతలు దానవులైరి- దానవులుపరస్పరము ఖడ్గంబులచేతను శిల
లచేతను గదలచేతను ఇనుపగుదియలచేతను కొట్టికొని యమపురంబునకరిగిరి- నిమి
యనురక్కసుండు కాలనేమింజూచినీచే నసురులకిట్టిచెడుగువాటిల్లె- పదిలక్షులదాన
వులుహతులైరి- సర్వాస్త్రసంహారకరంబగు బ్రహ్మాస్త్రంబు బ్రయోగింపుమనిన
కాలనేమి అటులొనర్చె- దానిచే శంబరాస్త్రంబు పెంపడంగె-అంతసూర్యుండు
క్రుద్ధుడై మహేంద్రజాలంబునం బ్రవేశించి యనేకసూర్యులంగల్పించిన లోకంబులు

తపించి యగ్నివర్షంబువాటిల్లిన దానవులు వ్యధితులైరి - కాలనేమి ఇట్టి మహోత్పాతంబునుగాంచి తాను మేఘరూపముదాల్చి సూర్యబహుత్వమువారించి మిక్కుటముగవర్షించి యసురుల బ్రోకించి బలమునదిమించి సురలను బాణవర్షంబుననోడించిన సురలుగతిచెడి శీతబాధపీడితులుగనుండిరి- అంతయశ్వినీదేవతలుసంగరంబునకేగి యనేకబాణంబులచే గాలనేమింగప్పిరి-అతను చలింపక యశ్వినీదేవతల సర్వసన్యశంబులను బాణములచే నొప్పించె - అశ్వినులాబాణంబులనుఖండించి యిరువదిబాణంబుల దనుజుల నుదరంబుంబీల్చిన దనుజులు రోషావేశులైగుదియలచేమొత్తిరి - వాటిందప్పించుకొని యశ్వినులాకసంబునకెగసిరి- ఆగదాపాతముచే వారిఘోటకంబులును రథంబులునునశించె-అంతనశ్విను లాకసంబుననుండి వజ్రాయుధవర్షంబుచే గాలనేమితోబోరిరి-కాలనేమివారుణాస్త్రముం బ్రయోగించి వజ్రాయుధంబుల చూర్ణంబులుగావించిన అశ్వినులుకాలనేమితో కయ్యంబునలుపనోపక వెగడొంది ఇంద్రుకడకుం జేరిరి - ప్రళయకాలరుద్రునింబోలు కాలనేమిం జూడగాంచి వేల్పుల కపజయంబు రక్కసులకు జయంబు ఘటిల్లునని సకలభూతంబులు భీతిల్లె - దిగ్గజంబులుచలించె - పర్వతంబులువడంకె - మింటనుండి నిప్పులురాలె- గరుడధ్వజుం డీయుత్పాతంబుంగాంచి సమరంబునకేతెంచిన కాలనేమి మొదలగు దానవులువీక్షించి యితనియాశ్రయించి యింద్రాదులు యజ్ఞంబులహవిర్భాగంబులంగొనిరెదరు- కావున నితనిజయించితివేని వేల్పుల నిర్మూలంబుగావింపనగునని కయ్యంబునకుదలపడి కాలనేమి అఱువదిబాణంబులను, నిమిదతిజుడు నూఱుబాణంబులను, మథనుడు ఎనుబదిబాణంబులను, జంభాసురుడు డెబ్బదిబాణంబులను, శుంభుడుపదిబాణంబులను.ఇంకననేకు లనేకబాణంబులను వేసిన విష్ణువువాని చూర్ణంబుగావించి వాఱల ఆతేసి బాణంబులచే దనుజులనొప్పింపనగిడచే గాలనేమి తలంగొట్టిన యతనికిరీటంబు చూర్ణంబయ్యె- వాడు నిశ్చేష్టుడై రథంబునంబడియె- విష్ణువుకాలనేమింగాంచి ఓరిదనుజా! నీవిపుడు బ్రదికితివి- నిర్భయుడవై యుండుము- కొద్దికాలమున నినుబోరిగొనియెదనని నుడివిన నక్కాలనేమి సారథి వానిరథంబును దూరముగ గొనిచనియె.

గ్రసనాసురవధ - సం. అ. ౧౫౦.

దానవులునిగుల క్రుద్ధులై యమిత బలంబులంగూడి సంగరస్థలికేతెంచి విష్ణుంగాంచి (౭౭౦౦౦)ల కిరీటధారులును వారివారిగజాశ్వపదాతు లొక్కమొగిందాకి భిండివాలపట్టిస ముద్గరశూలా ద్యనేకాయుధంబులం బ్రయోగించిన విష్ణుండుకోపోద్దీపితమానసుండై వానినన్నిటిని నుసియలు గావించినిమిని యిరువదిబాణంబులచేతను మథనుని పదిబాణంబులచేతను శుంభుని నైదుబాణంబులచేతను

మహిషు నొకబాణంబుచేతను జంభుని పండ్రెండు బాణంబులచేతను తక్కినవారిని మూడుమూడు బాణంబులచేతను మూర్ఛితులం గావించె. అంతనతి మూర్ఛం దెలిసి భల్లమును చేబూని విష్ణుని ధనువును ఖండించె. అంత సంధించియున్న బాణమును మహిషుండును గరుడుని జంభుండును ప్రహరించిరి. ఇట్లు పరస్పర జయేచ్ఛలం బ్రయోగించెడి బాణపరంపరలు ముల్లోకంబులం నిండియుండె. దైత్యసేనానాయకుడు గ్రసనుండు బ్రహ్మాస్త్రమును ప్రయోగించిన విష్ణువు తన బాణంబుల చే దానిని వారించె. అంత విష్ణువు దండాస్త్రమును బ్రయోగించిననది గాడ్పులు వీచుట చే భూమి గడగడవడంకె. సముద్రంబులు కలంగె. దానవుల సేనలు హతులైరి. గ్రసనుడు ప్రయోగించిన నారాయణాస్త్రము చే దండాస్త్రమున కుపశాంతి వాటిల్లె. పిదప విష్ణువు సుదర్శనచక్రముం బ్రయోగించిననది గ్రసనుని తల ద్రుంచి మరల విష్ణువుం జేరె.

విష్ణుపలాయనము - సం - అ - ౧౫౧.

ఇట్లు దానవులు గ్రసనుని మరణంబునకు చింతింపుచుండ విష్ణుని మథనుడు భిండివాలంబు చే గొట్టిన పదునైదు బాణంబుల విష్ణువు వాని రూపడంచి మహిషాసురుండు కయ్యంబునకు గమకించిన ననేక బాణంబుల వానిం బడగొట్టి నాలవజన్మంబున స్త్రీ చే మృతినొందెదవు గాని మరణంబు సేయవలదని వారుణులం జేసె. అంత శుంభుండు క్రోధగర్జితలోచనుండై హరిం దాకిన నగడు వానిం గాంచి యోరి దానవాధమా! కుమారిస్వామి చే నీ మరణంబు సంఘటిల్లు గాన వైరంబు మానుమని హితవుం దెలిపె. ఇట్టి మాటలు విని నిమిగదను జంభుడు పరిఘంబును బూని హరిం దాకిన హరి మూర్ఛిల్లి నిమిషమాత్రంబున మూర్ఛం దెలిసి సంగరంబును వదలి మరలె.

తారకాసురవిజయము - సం - అ - ౧౫౨.

ఇట్లు మరలిన విష్ణుం గాంచి సురలు చింతిల్లిరి. అసురులు సింహనాదంబులు చేసిరి. సురలు విష్ణుకడ కేగి ఓ లక్ష్మీకాంతా! దుష్టమనస్కులగు దానవుల బోరిగొనవేని లోకంబులను బాధించెదరు. అల్పుని కుపకారము సేసిన వ్యర్థమగు. సోదరుని మరణంబునకాగ్రహించి మిమ్మెదిర్చిన హిరణ్యకశిపుడు మృతినొందె. అతని సేనలు నీతో బోరి యగ్నింబడు మిడుతల చందంబున హతులైరి. యుద్ధంబున దైత్యదానవుల మృత్యువు పాలు గావించితిరి. అటులయిపుడేల జేయరని సురలునుడివిన విష్ణువు సురేంద్రుం గాంచి దైతేయులను పాయంబున బోరిగొనవలయు గాన బలము చేజంపుట కలవి కాదు. అదెట్లన్న, తారకాసురుడు యేడుదినముల శిశువు చే మృతినొందు. జంభాసురుని నీవ వధింపవలయు నని చెప్పిన పద్మనాభుని వాక్యంబుల గైకొని యింద్రుడు దేవతలం గాంచి సురలారా! మీరు యుద్ధంబునకు వెడలుడని యాజ్ఞనొసంగి ఏకాదశరుద్రుల ముందిడుకొని తానైరావతంబు నెక్కి పురంబునకు వెడలె. విష్ణుం

డు పృష్ఠరక్షకుండుగానుండె - ఇట్టుల సేనాపరివృతుడై వచ్చెడి దేవపతింగాంచి గ
జాసురుండెదిర్చి బ్రహ్మాండంబు వ్రక్కలగునట్టుల పెడబొబ్బలిడుచు కొండలపా
దఘట్టనంబుచేతను కొండలతుండంబుచేతను వాటికొండల పరశ్వధాద్యాయుధం
బులచేతను ఇట్టుల తిరస్కారముగావింపుచుండెడి గజాసురుంగాంచి యక్షగంధర్వకిం
పురుషాదులనేకాయుధంబులుజొనిపిన నవియన్నియు గ్రసించి ఘీంకారముసేయుచు
నిర్భయుడై సంగరతలంబున చరించుచుండె అట్టియెడ నేకాదశరుద్రులును స్వరాలోక
నంబులచేయుచు వీనిజయించుదమని పలుకుచుండ నందు కపాలియను రుద్రుండావా
క్యంబుల నాలించి తీక్ష్ణంబగు నొక శూలాయుధంబు బ్రయోగింపు తఱి తక్కినరుద్రు
లును తమతమాయుధంబులం బ్రయోగించిరి. అంత నాగజాసురుడు బలంబు చెడి
రక్తంబు గ్రక్కుచు ప్రాణావశేషుడై యుండ కపాలి కత్తియుక్తగు వానిచర్మము
ను వస్త్రంబుగావించికొనియె. ఇట్టుల గజాసురుని పాటుగాంచి నిమిదానవుడు గ
జంబునెక్కి పురంబున నిలచిన నింద్రునిగని వాని గజముంగాంచి పలాయనంబు
నొందె - ఐననింద్రుండు తలద్రిప్పచక్రాయుధంబుచే వాని తుండంబునడచి గదాయు
ధంబుచే గజంబును మరణము నొందించిన నిమిదానవుండవి లెక్కింపక ముద్గరం
బుచే నైరావతంబుం గొట్టిన నాపెట్టునకు దట్టుచెడి భ్రామింబడినయల దిట్టతనమున
యుద్ధరంగమునుండి పలాయనంబయ్యె - అంతవాసవుడు సక్రోధుడై గదచే నిమి
దానవుని వాని గజంబును మొత్తిన నక్షణంబ వానిగజము మరణంబునొందె- పిదప
నిమియు బరాజితుడయ్యె - అదిపీక్షించి దేవతలు సింహనాదంబులజేసిరి - ఇట్టిసు
రనాదంబులాలించి జంభుండాజ్యసిక్తంబైన నగ్నింబోలి ప్రజ్వలింపుచు రథంబు
నెక్కి సురలనిలునిలువుడని యదలింపుచు బ్రోలనిలచిన నింద్రుండు విల్లుచేబూని యర్ధ
చంద్రాకారబాణము సంధించి జంభునిచేనున్న విల్లుందునిమె - అంత వాడు వేరొక
విల్లందికొని నింద్రునితో ఘోరయుద్ధంబుజేసె - మఱియు వాడనేకదానవమాయచే
యుద్ధంబున సురలమోహింపజేసిన నింద్రుడు నుక్కియేమియుం దోచక తడబడుచు వి
ష్ణుప్రేరితుడై బ్రహ్మాస్త్రంబు బ్రయోగించి వాని శిరంబుం దునిమె. అవ్వార్తను తార
కుడాలించి కోపోద్దీపితమానసుడై గరుడపక్షులచే నలంకరింపబడిన జయశీలంబ
గు రథము నెక్కి సంగరంబునకేతెంచిన నింద్రుండైరావతము వదలి మాతలిగుత్తమ
గు రథంబునెక్కి పురంబునకరుగ తక్కిన లోకపాలాది సురలు యింద్రుం బరివేష్టించి
యుద్ధముననిలచిరి - అంత తారకుడింద్రాదుల ననేకబాణంబుల నొప్పించిన వారలు
సుడివడియు ధీరతను తమతమముఖ్యాయుధములం బ్రయోగించిరి - తారకుడు వాటి
నన్నియు తునియలుగావించి తనయస్త్రములచే వారలం గట్టి కాలనేమి మొదలగు
వారలకొప్పగించి దానవులు జయ జయధ్వనులు జేయుచుండ తనపురిం జేరిసుఖం
బునమండె.

పార్వతీపరమేశ్వరవివాహము - సం - అ. ౧౫౩.

ఇటులుండ తారకునికడకు ద్వారపాలకుడేతెంచి నమస్కరించి దేవరా! కాలనేమి దేవతలంగట్టిదెచ్చి వాకిటనున్నవాడు- వారి నెచటనుంచవలయునో నానతిమ్మని వేడిన తారకుండాలించి త్రిలోకంబులు నాకు గృహంబులుగనున్నయవి. కావున వారికిష్టంబగు ప్రదేశంబుననుండ నివ్వుడనినవాడట్లొనర్చి-పిదపనింద్రాదులుపిని దుఃఖింపుచు బ్రహ్మకడకేగి యతనికి సాష్టాంగనమస్కారంబులొనర్చి యనేకభంగులవినుతించిన బ్రహ్మదేవతలంగాంచి హస్తనిర్దేశంబునసనిష్ఠనిరె. ఓయింద్రుడా! నీమేనున భర్తృకవలెనిర్ధ్యానమైయున్నదదేల? ఓహుతాశనుడా! నీవేమిధూమముచేగప్పబడి ప్రకాశించుటలేదదేల? ఇటులనే తక్కినవారినడిగిన సురలునలుపంగాంచి తారకునిచే దనుకుగల యపజయంబును దెలిపిన కమలజుడు దేవతలనూరార్చి తారకుడు వధ్యుడగు. వానివధించెడి శిశువుజనించు. తొల్లి తారకుడు తపంబొనర్చి ఈశ్వరునికిజనించిన యేడుదినముల శిశువుచే మరణమునుగోరి వరంబుజేకొనె. ఇప్పుడీశ్వరు డపత్నీకుడుగ తపంబుసేయుచున్నవాడు - యతనికి హిమవంతునిపుత్రికయగు పార్వతిభార్యకాబోవుచున్నయది. ఆపార్వతియందు భగవత్స్వరూపుడగు గొవకుమారసుతుని జనింపజేయు. అటులజనించెడి శిశువు తారకుని వధించునని జెప్పిన దేవతలు కమలజునికి నమస్కరించి తమతమ నిలయంబులకుంజనిరి. అంతబ్రహ్మ తనపూర్వశరీరమగు విభావరిని స్మరించిన యది ప్రత్యక్షమైన దానివీక్షించి దేవతలకొఱకు నీవొనర్పవలసిన మహత్కార్యంబొకటికలదు. తారకుడను దానవుడు దేవతలబాధించుటంజేసి యతని జంపుటకీశ్వరునకొక పుత్రునిపుట్టించు - దక్షపుత్రియగు సతిదేవిశివునికి భార్యగానుండి కారణాంతరంబుచేతండ్రియందు కోపించిహిమవంతునికి సుతగాజనించు - గౌరీవియోగమున గౌరీజన్మనిరీక్షకుడై తపంబుసలుపుచుండెడిని - అయిన గౌరీశివులకు స్వల్పకలహముజనించు- దానివారింపకున్న తారకుడు వధ్యుండుగానేరడు. కావుననీవాకలహమును వారింపవలయు. అదియెటులనిన, మేనకగర్భమును సేవించిననంముందు పిండమునల్లదియై జనించినదానిశివుడువరించి పరిణయంబునొందిన పిదప నొకానొకసమయంబున భర్తచేపరిహసింపబడి పార్వతిసక్రోధయై తపంబుసలిపిగౌరత్వమును జెందితేజోవంతుడగు పుత్రునిగను- ఆపుత్రుడే తారకుని జంపు- నీవు కాళియంశమును గొని దుర్గయులగుదానవులనుకడంగింపుము - మఱియునిన్నెవ్వాడు పూజించునో వానికోర్కెలు నెరవేరును - గాయత్ర్యాద్యనేకనామంబుల బ్రాహ్మణాదులచే బొగడబడియెదవు - అని జెప్పనవిభావరి బ్రహ్మకు నమస్కరించి హిమగిరి కరిగి మేనకగర్భమునం ప్రవేశించె.

పార్వతీజననము.

పిదపహిమవంతుడు మేనకయందొకకన్నియం గాంచె - అట్టియెడనఖిలలోకములయందలి స్థావరజంగమాదులకు సుఖంబువాటిల్లె - నరకవాసులునుచల్లనిగాడ్పులచే నానందించిరి. దేవవాద్యములు ఘూర్ణిల్లె - అచ్చరలాడిరి - గంధర్వులు పాడిరి - దేవతలుపుష్పవృష్టిని గురిపించిరి - ఇట్టుల జనించిన పుత్రిక సౌందర్యాదిసుగుణములచే వృద్ధినొందుచు ముల్లోకములకానందంబు వాటిల్లంజేయుచుండె - అంతశచీపతికార్యసాధనాయత్తచిత్తుడై దేవర్షియగు నారదుని స్మరించినయాతడేతెంచె- ఇంద్రుడాతనిం గాంచి ఋషిశ్రేష్ఠా! నీవుసర్వజ్ఞుండవుగానలోకబాధలనువారించుటకు దేవిజనించియున్నది. కావున నాయమకుశివుని సంబంధముకలుగునట్టులంజేయుమనిన నారదుండు హిమవద్గిరికరిగి హిమవంతునిచే నర్ఘ్యపాద్యాదిపూజలంగైకొని కనకపీఠమునందాసీనుడై కుశలంబడిగి, ఓహిమవంతుడా! నీయందుశివుడు తపంబుజేయుటంబట్టి నీవుకృతార్థుండవైతివని ననేకవిధములం బొగడుచుండ హిమవంతునిభార్యయగు మేనకనారదాగమనంబువిని కూతుతోడనేతెంచిమునివరుంగాంచి నమస్కరించి వారియాశీర్వాదంబు గైకొనియె- అంతపార్వతిని తాపసుండువీక్షించి తనసన్నికటంబునకు రావించి హిమవంతుని యూరువులయందాసీనతగావించె. అత్తఱితల్లితనయం గాంచి పుత్రీ! నీవుమునివరునకునమస్కరింపుము- భగవత్స్వరూపుడగుపతిని బొందెదవనిచెప్పిన నాబాలికతలవంచుకొని మాటాడకయుండ రిత్తనుచితంబగుబంతి నీకొసంగెద - మునికి మ్రొక్కుమని తల్లిజెప్పిన నాబాలిక తత్క్షణంబలేచి యట్లుగావించె నంతమేనక యొకచెలియంజూచి హస్తలక్షణంబుజూచునట్టుల మునికివిన్నవింపుమనిన యదియట్టులవిన్నవించె - అంతముని యాబాలిక హస్తంబువీక్షించి జననమరణవర్జితుండగు పరమేశ్వరునకు కళత్రమై నిఖిలదేవతలచే నమస్కారంబులం గొనుచుండు- కావుననీకన్నెను శివునికొసంగుమని హిమవంతునికిజెప్పి దేవలోకంబునకేగి సురపతికెఱింగించి నేజేయుకార్యంబు నెరవేర్చితి- ఇకమన్మథుని కార్యంబనివచించిన దేవపతిమన్మథుని స్మరించె - తత్క్షణంబ నతండేతెంచిన గాంచి ఓచూతాంకురాస్త్రా! నీవు దేవకార్యార్థము రతివసంతులతోడ శంకరునికడకేగి యతనిభార్యతో గూడునట్టులజేయుమని చెప్పిన మన్మథుడు హిమవంతంబునకుంబోయి తపంబుసలిపెడిశంకరుని సమీపస్థలంబునం జేరి భ్రమరయుక్తమగు నారిమ్రోయించిన నాధ్వని శంకరుని కర్ణరంధ్రంబులకు సోకిన మాత్రంబున మదనవికారమనస్కుడై మన్మథునివీక్షించి దహనాత్మకమగు దనఫాలనేత్రము దెరచినందుండి వెడలిన నొకయగ్నికణము మన్మథుని భస్మంబుజేసినదియగాక లోకంబునుసగంగాల్పంగమకించిన యాకణమునువిభజించి, తియ్యమామిడి, వసంతఋతువు, చంద్రుడు, పుష్పములు, తుమ్మెదలు, కోయిలలు, వీటి

యుండుమనటుల నియోగించె- పిదప రతీదేవి తనమగని పాటుగాంచి దుఃఖసాగరమగ్నయై వసంతునిచే నోదార్పబడి మదనుని భస్మంబును మేన నలదికొని శంకరునకునమస్కరించి పలువిధంబులం బొగడిన యతడు సంతసించి రతీదేవికి బ్రత్యక్షుడై నీమనోరథంబీడేరు నీమగడనంగుడనంబేర్కొని ఖ్యాతినొందునని చెప్పిన నంత నారతీదేవి హిమవంతమునందలి యొకయుద్యానవనంబు జేరి మరణవ్యవసాయంబునువదలి పతిరాక నిరీక్షింపుచు రోదనంబు జేయుచుండె.

ఇట్లుండ నారదునివాక్యానుపగిది హిమవంతుండు శుభలగ్నంబున చెలికత్తియలతోడ బార్వతిని శంకరునికడకు గొనిపోవుటకు వెడలి యనేకయడవులుకడచి మార్గమధ్యంబున నేడ్చుచున్నరతింగాంచి యూరార్చి నీవెవరు ? ఎందుకేడ్చెదవు? తెలియంబలుకుమన రతియిట్లనియె- నేనుమదనునిసతి, యీపర్వతంబున శంకరుండు తపంబుసేయుచుండ యత్నితపంబును నాభర్తవిఘ్నం బొనర్చుటకు సమకట్టిన శంకరుడు సక్రోధుడై తనఫాలనేత్రాగ్నికణముచే భస్మముగావించె. పిదపనేశంకరునికడంజేరి పతిభిక్షయొసంగుమని వేడిన నామనోరథం బీడేరునట్లు శంకరుండువరంబొసంగె. కావున భర్తరాక నిరీక్షింపుచు శరీరమును గాపాడుకొనుచున్నదాననసిన హిమవంతుండు శంకరునికృత్యంబునకు భీతిల్లి తనకూతునిమఱలగృహంబునకుం గొనిచన నెత్నించిన పార్వతి తండ్రింగాంచి నేతపంబొనర్చి శంకరుని కటాక్షంబువడసెద. తపంబువలన సాధింపతగనిదేమియును లేదనిన హిమవంతుడు- వలదు, వలదు, నీశరీరముతపంబున కోర్వంజాలదు- కాగలకార్యం బెటులనైన సమకూరకపోదని హితంబు జెప్పిన నొప్పక వాదులాడుచుండుతఱి యంతరిక్షంబున తపంబుజేయుము నీకుసిద్ధియగునని దివ్యవాక్కు వినబడియె. అట్టివాక్కును హిమవంతుడువిని తపంబుసేయ కూతునివిడిచి గృహంబునకరిగె. అంతబార్వతి శంకరునిగూర్చి తపంబుసేయుచుండ నింద్రుండు సప్తర్షుల స్మరించినవారు తత్క్షణంబ నేగుదెంచిన వారింగాంచి మహర్షులారా ! హిమవంతంబున సహస్రవర్షంబులుగతించియు బార్వతి తపంబుసేయుచున్నయది. కావున నాయిష్టంబు సమకూర్పుడని చెప్పిన వల్లెయని పార్వతికడకుంబోయి నీకోర్కెయెద్ది ? ఏలతపంబుసలిపెదవు ? తెలియంబలుకుమన నాబాలామణి వారినర్ఘ్యపాద్యాదులచే దృప్తులంగావించి తపోమౌనంబునువదలియు లజ్జనువదలకుండిన మౌనులు మఱలం బార్వతింగాంచి నీయాశయంబు దెలుపుమన - పార్వతి వారింగాంచి యోమౌనులారా ! తమకు బ్రాణుల మనోభీష్టంబులు దెలియనవిగావు- లోకంబున గొందఱునియతులు తపంబులుసలిపి దేవసమానులయ్యెదరు-ఇటుల ననేకులనేకభంగులతపంబుచేసెదరు-నే శంకరుని భర్తగాగోరి తపంబొనర్చెదననియె - అందునకామౌనులు శంకరుడు స్వభావముచే దిక్కులే వస్త్రముగగలవాడు- (అనగా దిగంబరుడు) శ్మశానవాసి,

భయంకరుడు, మఱియు నిట్టియనేక దుర్గుణములుకలవాడు కావున నింద్యుడు - సకలదేవపూజ్యుడగు విష్ణువుకలడు- అఖిలదేవపతియగు నింద్రుండుగలడు - దేవతలకాధారుండగు యగ్నికలడు- ఇట్టిపూజ్యులగువా రనేకులుండగ వీరిలో నీకిష్టమగు వారిని వేడుమనిన కోపోద్దీపితమానసయై శంకరుని మీ రెఱుంగరు- యాదేవుని మహిమను హరిహిరణ్యగర్భాది దేవతలుసగా గనజాలరని వచించిన యామాటలు సంతసించి పార్వతింగాంచి మఱలనిట్లనిరి, ఓదేవీ! మేము నీమనోభీష్టము దెలియటకువచించితిమి గాన నీకోరిక శీఘ్రంబుననీడేరు- తేజస్సు సూర్యుని వదలకుండునటుల నీమనంబు శంకరునియందే లయించియుండుకావున నాశంకరుడు నీమనోభీష్టంబు నెరవేర్పునని నుడివి శంకరునికడకుబోయి యతనిననేకభంగుల వినుతించిస్వామీ !మీరు జగదుపద్రవ నివారణార్థము పరిణయంబు జేసికొనవలయునని వేడిన యందుకుశంకరు డనుమతించి హిమవంతుడుతన పుత్రికనునాకిచ్చి వివాహంబుజేయునటుల మీరతనివద్దికేగి నాయాశయమును దెలుపుడనిన యాఋషులు హిమవంతునికడకేగి యీశ్వరుని యాశయము దెలిపిన నతడు పరమానందభరితుడై యుండ యతనిందోడ్కొని తపంబునలిపెడి పార్వతికడకేగి నీవుశరీరమును బోషించుకొనుము- రేపటిప్రాతఃకాలంబునశంకరుడు నీపాణిని గ్రహించును-గానతండ్రితోడనీవు గృహంబునకరుగుమని జెప్పి ఋషులుతమతమ నిలయంబులకరిగిరి.అంతపార్వతియు దండ్రితోడ గృహంబునకేగె- మరుదిన ముషఃకాలంబున పార్వతి చెలులచే నలంకరింపబడియె- మఱియుహిమవంతుని గృహములునలంకరింపబడియె- తూర్యధ్వనులు మ్రోసె-ఋతువులన్నియు శరీరములనుధరించి సేవింపుచుండె- వాయుమేఘములు నగరసమ్మార్జనాలంకారాదుల జేయుచుండిరి-శ్రీదేవి యనేకసాధనంబులతోడ నగరంబుశోభిల్లంజేసె- మఱియు చింతామణి మొదలగురత్నములును, పర్వతములును, కల్పవృక్షములును శరీరధారులై వెలసియుండిరి - ఇట్లుండ గంధమాదనపర్వతంబున హరిహిరణ్యగర్భాది నిఖిలదేవతలు సకలాలంకరణ సంభార సంభృతులై యేతెంచి పితామహుడు చంద్రఖండముచేతను, యముడు సర్పసరములచేతను, తక్కుదేవతలు నానావిధ భూషణములచేత శంకరునినలంకరించి బరివేష్టించియుండిరి. అంతదేవప్రార్థనచే రతీదేవికి మఱలభర్తగలుగునట్లనుగ్రహించి వృషభారూఢుడై దేవతాగణంబులతోడ హిమగిరికరిగె - అట్టిసమయంబున విష్ణుండు దేవసమూహంబునకు ముందు పరుగులిడుచు, జోహారులుగా[illegible]పుచు జనసమ్మర్దము లేకుండునటుల భూపరాగశోభిత దేహుడైయుండె. ఇట్లఖిలదేవతలతోడ శంకరుడు విశ్వకర్మ నివేదితంబగు హిమవంతుని గృహంబునం జేర దేవవాద్యంబులు ఘూర్ణిల్లె - పుష్పవర్షంబులువర్షించె- అంత హిమవత్పూజితుడగు నలువ పార్వతీశంకరుల కిరువురికి వివాహంబొనర్చె- ఇంద్రుడుఛత్రంబుపట్టె, గంధర్వులుపాడిరి, అప్సరలాడిరి, కుబేరుడు రత్న

మయంబులగు ఆభరణముల నొసంగె- ఇట్లు దేవతాబృందముతోడ నారాత్రియు
చటనుండి హిమవంతుని వదలి మరునాడుదయమున పార్వతీసహితుడై శంకరుడు
మందరగిరికరిగి యచట నుద్యానవనములయందును, రహస్యప్రదేశములయందును,
మన్మథప్రేరితుడై క్రీడింపుచుండె. ఇటులకొంతకాలము గడచినపిదప పార్వతి పుత్ర
కామయై చెలికత్తియలతోడ దారుమయంబులగు బొమ్మలచే నాడుకొనుచు నొ
కతఱి గంధయుక్తతైలమును మేనపూసికొని చూర్ణముచే నలుగిడుకొని నాచూర్ణ
ముచే గజాననము నరాకారముగలబొమ్మనుజేసి పుత్రుడని నుడువుచు గంగలో
వదలిన నాబొమ్మ కొంతకాలమునకు గురుశరీరముగలదై లోకమంతయు వ్యాపిం
చె. వానిని గంగయును పార్వతియు పుత్రుడనిబిలచిరి-అతనే దేవతలచేగాంగేయుడని
పూజింపబడియె- అంతచతుర్ముఖుడేతెంచి వినాయకాధిపత్యము నొసంగె- ఇటుల
నే పార్వతి చెలికత్తియలతోడంగూడి నొకయశోకాంకురమును పుత్రుడని వదింపుచు
బెంచుచుండె- బృహస్పతి మొదలగు ఋషులును, యింద్రుడు మొదలగు దేవతలును
దేవింగాంచి దారుమయ పుత్రులతోడ ఫలంబులేమగాన నిజపుత్రునిబడయుమని
ప్రార్థించిరి - అంతశంకరుడు పార్వతితోడ క్రీడాగృహంబునకుంబోయి పాచికల
నాడుచుండ సూర్యుడస్తమించె - రాత్రియగుటచే పార్వతి మిక్కిలి తమో
రూపంబునొందె.

పార్వతితనమేని నలుపుబోవుటకు దపంబుసేయుట- సం - అ- ౧౫౪.

అంతబార్వతి తనమేని నలుపును శివునిచే బరిహాసింపబడి యానలుపు బోవు
టకు తపంబుజేయ సమకట్టి తనయంతఃపురంబున నితరస్త్రీలు ప్రవేశింపకుండ వీర
కుని నియోగించె.

ఆడిదానవునివధ - సం - అ - ౧౫౫.

అంతకుసుమామోదినియను పర్వతాభిమానదేవతంజూచి నేతపంబునకేగెద
మఱలి నేవచ్చువరకిచటికితరస్త్రీలెవ్వరు రాకుండునటులమొనర్పుమని నియోగించి
పార్వతితపంబునకరిగె. అట్టియెడ నంధకపుత్రుడగుఆడిదానవుడు స్వస్వరూపంబున
నాజిలోమరణముజెందకుండునటులను వేరురూపంబుజెందిన మరణముగలుగునటుల
ను నలువంగూర్చి తపంబుసలిపి వరంబువడసి తనపితవధికుడగు శంకరునిందెగటా
ర్పంబూని ద్వారరక్షకుడగు వీరకున కగోచరుండై సర్పరూపంబుగొని బిలద్వారం
బున శంకరుని యంతఃపురంబుజొచ్చి పార్వతీరూపధారియై చరింపుచుండ శంకరు
డువానింగాంచి యాలింగనంబుజేసికొనిన పార్వతివామభాగంబునంగల పద్మాకార
మగు లోమావర్తములేమింజేసి యిది రాక్షసమాయయని దలంచి దానిభగంబున
వజ్రదంతములుగలవనియెఱింగి తనమేహనముచే వజ్రాయుధమును బ్రయోగించి మా

యారూపియగు నద్దానవుం దెగటార్చె- ద్వారరక్షకుడగు వీరకున కీవృత్తాంతమేమి యు దెలియదయ్యె - ఐనకుసుమామోదిని యావృత్తాంతంబంతయు వాయువుచే దెలిసికొని పార్వతికి నెఱింగించిన యాయమ కోపోద్దీపితమానసురాలై వీరకుని శిల యగునటుల శపించె.

పార్వతిబ్రహ్మవలన కాంచనాకారము పొందుట - సం - అ - ౧౫౬.

వీరకుని శిలయగునట్లు శపించిన నవ్వీరకుడు ఆడిదానవునిమాయ నెఱింగింపమిచే పుత్రవాత్సల్యతచే వానిననుగ్రహించె- అంత నాదేవికి బొడమిన క్రోధము సింహరూపంబుగ వెడలి దేవిసమీపంబున వర్తింపుచుండె- అంతతపంబొనర్చు పార్వతికడకు గమలజుడేతెంచి కాంచనచ్ఛాయ గలుగునట్లును శంకరుని దేహార్ధధారియగునట్లును వరంబొసంగిన నంతపార్వతితన శరీరస్థమగు నిందీవర కాంతిగల త్వక్కునువదిలె- అది స్త్రీరూపంబువడసి ఘంటాహస్తయై యెదుటనిలువంబడిన నలువ క్రోధోత్పన్నమగు సింగమును దానికివాహనంబగునటుల నియోగించి మాయావియగు పంచాలుండను యక్షాధిపుని భటునిగానిచ్చి వింధ్యాచలంబునకరిగి దేవకార్యంబులను సఫలంబుగావింపుమని యాజ్ఞాపించె-నంతపార్వతి సంపూర్ణమనోరథ యగుచు శంకరుని సమీపంబున కరుగుటకు ద్వారప్రవేశంబు జేయసమకట్టిన వీరకుండాయమంజూచి మున్నొకదైత్యుడు మాయావియై నాకును శంకరునకిని గోచరుండుగాక స్త్రీరూపంబున నంతఃపురంబునం బ్రవేశించిన శంకరుడు వానిమాయ నెఱింగివానిం దెగటార్చి ననుగాంచి యంతఃపురంబులో నెవ్వరినం జొరనివ్వకుండుమని యాజ్ఞాపించెగావున నీవుబోవలదని వచించె.

కుమారసంభవము - సం - అ - ౧౫౭ - ౧౫౮.

అం వీరకుడనపరాధియైయ్యు శపింపబడెనని గుందుచు వాయుదేవుని వా నటుల జేసితినిగదా యనిదలంచి వీరకుంగాంచి ఓరి వీరకా! నే పార్వతిని, మాతను, నీమనంబును చలింపజేయకుము, హిమవత్పుత్రికనగు నే శంకరునిభా ను - కాంచనచ్ఛాయగల నాశరీరమును జూచిభ్రమింపకుము - కమలాసనుడు నాతపంబునకు మెచ్చికాళిమమపోకడచి యిట్టికాంచనచ్ఛాయనా సంగె-మున్నుదానవమాయ నెఱుంగకనీకు నేశాపంబిచ్చితి- ఐన ననునీవుస్తోత్రంబొనర్చుటచే నీమనోభీష్టంబుజేకూరునని పలికినవీరకుండు పార్వతింగాంచి పలువిధంబులంబొగడినవాని స్తోత్రంబునకాదేవిసంతసించి భర్తృసమీపముంజేరి క్రీడావినోదంబులందేలుచుండె- అంతశివదర్శనార్థము సురలేగుదెంచిన వీరకుడువారింగాంచి ఓదేవతలారా! శివుడుపార్వతితోడంగూడి క్రీడింపుచుండుటంజేసి యిది సమయంబుగాదనివచించిన వారుముదమంది తమతమనిలయంబులకుం బోయికొంతతడవు చింతించి శివునిచేష్టలనఱయుట కగ్నింబనిచిన నతండుశుకరూపంబునొంది జాలరం

ధరిముచేనంతః పురంబుజొచ్చిన శివుండు శుకరూపియగు నగ్నింగాంచి క్రోధరక్తేక్షణుడై యిట్లనియె. నీ గాకను పార్వతినరసిసిగ్గుచే దొలంగె - కావున విఘ్నకరుడవగు నీవు పార్వతిగర్భమునందు పతనమై మిగిలినయర్ధ రేతస్సును పానముజేయుమనిన శుకరూపియగు నాయగ్నిదానిం గ్రహించి భరింపనోపక భాగక్రమంబున దేవతలకొసంగిన యది వారియుదరంబులం జీంచుకొని శరవణమునం బడి బహుయోజనవిస్తీర్ణంబగు నొకకొలంకుంజేరె - ఆకొలను కనకకమలాదుల చేతను, మనోహరంబగు యుదకంబుచేతను బ్రకాశింపుచున్నదను వార్తను పార్వతియాలించి దానిసొబగుపీక్షింప సమకట్టి చెలికత్తియలంగూడి యందరిగి జలక్రీడ మలొనర్చి యాతీరంబున విశ్రమించియుండ కృత్తికలార్గురాకొలనుంజేరి క్రీడలుసలిపి కమలపత్రంబులతోడ జలంబునుగొని పోవుటను పార్వతిగాంచి బిలచి వారిహస్తంబులందిడికొని యున్నజలంబులరిగోరిన, నాకృత్తికలటుల జేసెదముగాని నీకుద్భవిల్లెడి కొమరుడుమా నామంబులం బ్రసిద్ధియగు నట్లుజేయుమనికోరిరి. అంతపార్వతి యొడంబడి యాకృత్తికలచేనున్న యుదకంబును క్రమముగపుచ్చుకొని పానంబుజేసిన తత్క్షణంబ పార్వతి దక్షిణకుక్షినుండి లోకశోకనాశకుండును, తప్తకాంచనప్రభాకరుండును, శక్త్యాద్యాయుధోపేతుండు నగుబాలుండుద్భవిల్లె - మఱలబార్వతికి ఈశ్వర రేతోత్పన్న సరోవరజలపానముచే వామకుక్షినుండి మఱియొకబాలుండుబొడమె - అంతదేవేంద్రుండేతెంచి దేవకార్యమునూహించి పార్వతి కిరుప్రక్కలంబుట్టిన శిశువుల నిరువురిని నొకనిగాజేసి మరుదినమగు చైత్రశుద్ధషష్ఠిని నిఖిలదేవతులతోడంగూడి. తనకు సేనాధిపతిగ వానినభిషిక్తుంగావించి, గంధమాల్యాద్యలంకారంబులంజేసి తనసుతయగు దేవసేనను భార్యగానొసంగె- అంతవిష్ణువు ఆయుధములను, కుబేరుడుయక్షులను, అగ్ని తేజంబును, వాయువు వాహనంబును, నలువకుక్కుటధ్వజమును, ఇటులతక్కు దేవతలు పరివారంబులనిచ్చి పలుతెఱంగుల నాబాలుంబొగడిన నతండుసంతసిల్లి దేవతులన్వీక్షించి మీయభీష్టంబులెవ్వి! దెలుపుమనన నంత దేవతలతనింగాంచి మహాత్మా! తారకుండను దానవుడుమము బాధింపుచున్నాడు కానవాని వధింపుమని వేడ నతండట్లొనర్చెదనన తారకుని యుద్ధంబునకు రమ్మని నింద్రుండొకదూతంబనిచె. అంతతారకుండు సేనాసమన్వితుడై నానావిధాయుధంబులంబూని సంగరస్థలంబునకేతెంచి దేవసేనను వీక్షించి యందలి కుమారస్వామిని జేయుస్తోత్రంబుల నాలించె.

తారకవధ - సం - అ - ౧౫౯.

ఇట్లు తారకుడు కుమారస్వామిని జేయుస్తోత్రంబుల నాలించిపూర్వము బ్రహ్మచే దానువడసిన వరంబును దలంచిదుఃఖింపుచు కాలనేమి మొదలగు ప్రముఖులను రావిం

చినంగరంబునకు వెడలుడని నాజ్ఞాపించి తానును యుద్ధరంగమునం బ్రవేశించె-అంత తారకుడు షణ్ముఖుంజూచి నీవు బాలుడవు ఇది చెండాటగాదు - నీవు యుద్ధదుర్జయులగు దానవుల నెప్పుడును వీక్షించినవాడవు గావని బలువిధముల బరిహసించిన తారకుని వాక్యంబులనువిని ఓరి తారకా ! నన్ను బాలుడని యెంచకుము- శాస్త్రార్థమును దెలిపెదవినుము-బాల్యమున కాలసర్పమునకు విషము లేకంబోవునా! బాలసూర్యుని వీక్షించుటకు శక్యముగలదా? అల్పాక్షరముగల మంత్రమునకు మాహాత్మ్యము కొఱవడునా? నే బాలుడనైనను నను జయింపుమన తారకుండు నతనిమీద నొకనాయుధంబు వైచిన దాని వ్యర్థంబు గావించె-అంత వాడు దందహ్యమాన మనస్కుండై భిండివాలము వైచిన కుమారుండు దానినొక చేబట్టి తనగదచే వానిం గొట్టిన నాపెట్టుకు తారకుడు వడవడవడంకుచు తనకు కాలమాసన్నమైనదని యెన్నుచుండ కాలనేమి మొదలగు దానవులు మిగుల రోషించి యంపసోనలం గురిపించిరి - దానిచే దేవతలకు ప్రాణాంతకరముగనుండినను షణ్ముఖుడు వాని శిథిలములుగావించి కాలనేమి మొదలగు దానవులను విముఖులం జేసె- వ్యాకుల తారకుడు కినిసి భగ్గుభగ్గని మండెడి గదను కుమారుని పైవైచినదాని వేడిమికి కుమారుని వాహనంబు స్రుక్కుటం బట్టియా కుమారుండు రౌద్రానలభీషణుండై శక్త్యాయుధముచే దారకుని హృదయంబు వ్రక్కలగునటులం గొట్టిన తారకుడు ప్రళయకాలంబున పర్వతంబులు గూలెడి కైవడి నేలం గూలె-అంత దేవతలు ముదమంది షణ్ముఖుని పలుగతులం బొగడి తమతమ నిలయంబులకరిగిరి.ఈ షణ్ముఖుని విజయమును వినినను జదివినను ఆయురారోగ్యాభివృద్ధి యగుటయగాక యంత్యంబున స్కందుని సాయుజ్యంబు జేకూరు.

హిరణ్యకశిపు చరిత్రము- సం - అ - ౧౬౦.

మునులు సూతుంగాంచి మహాత్మా ! నృసింహావతారమును హిరణ్యకశిపుని వధను వివరింపుమని వేడిన సూతుండిట్లనియె - తొల్లి కృతయుగమున హిరణ్యకశిపుడను దైత్యుడు గలడు - అతను (౧౧౦౦౦) వత్సరంబులు జలవాసియై బ్రహ్మం గూర్చి యుగ్రతపంబొనరించిన యతనికి సంతసిల్లి సురసంఘంబులతోడం బ్రత్యక్షుడై వరంబు వేడుమన హిరణ్యకశిపు కమలజుంగాంచి దేవతలు, యసురులు, గంధర్వులు, యక్షరాక్షసులు, మనుష్యులు, పిశాచములు, శస్త్రాస్త్రగిరిపాదపములు, శుష్కార్ద్రములు, వీటిచే దివారాత్రములయం దెప్పుడు మరణంబుగలుగకుండునటులను ఋషుల శాపంబులు సోకకుండునటులను సూర్యసోమవాయ్వగ్ని సలిలాంతరిక్ష నక్షత్ర దశదిశ కామక్రోధ వరుణ వాసవ యమ కుబేర యక్ష కింపురుషాధిపుల యాధిపత్యము తనకే జెందునటులను వరంబొసంగుమన కమలజుండవ్వరంబిచ్చి యంతర్హితుడయ్యె.

అంత దేవతలవ్వరప్రదానమునువిని నలువకడకేతెంచి నీవుహిరణ్యకశిపున కేవరంబిచ్చుటంబట్టి యతనమమ్ము వధించుచున్నాఁడు గావున ననుగ్రహింపుమని వినుతించిన బ్రహ్మసురలనూరార్చి హిరణ్యకశిపు తపంబునకు మెచ్చి నేవరంబిచ్చితి - ఐనవిష్ణువు వానివధింపుననిచెప్పిన దేవతలుముదమంది తమనిలయంబులకుం జనిరి - అంత హిరణ్యకశిపు తనవరప్రభావముచే సంగరంబున సురలనోడించి ముల్లోకంబులంగైకొని యజ్ఞభాగంబులు తమవారిం జెందునటులంజేసె- అంతనాదిత్యులు, సాధ్యులు, విశ్వేదేవతలు, వసువులు, రుద్రులు, దేవతలు, యక్షులు, మహర్షులు, కడుభీతులై విష్ణువుంజేరి పలుతెఱంగులం బొగడిన వారికివిష్ణువు ప్రసన్నుఁడై హిరణ్యకశిపుని వధియించెద- వెరువకుడని వాక్రుచ్చి అర్ధ నరాకారంబును, నర్ధ సింహాకారంబు నొంది (నృసింహాకారము.) హిరణ్యకశిపు పేరోలగంబుజేరి జాజ్వల్యమాన మణిగణ ఖచిత మకరకుండల కేయూర కిరీటాద్యనేక నానాభరణ భూషితుండును, అనర్ఘ్య చిత్రరత్న చిత్రితకనకమయ సింహాసనాసీనుండును, అనేక దేవదానవ యక్షరాక్షస కిన్నరకింపురుషాది సేవ్యమానుండును, బందీకృతసురసుందరీ కరకమలసంవీజ్యమాన చామర మరుల్లరితోత్తరీయుండునునగు హిరణ్యకశిపుం గాంచె.

నృసింహమూర్తి యసురులజంపుట - సం - అ - ౧౬౧.

అంతప్రహ్లాదుండు తండ్రింజూచి జనకా ! ఘోరాకారంబగు నిట్టినృసింహ రూపంబు లోకంబున నెప్పుడు కన్నది విన్నది లేదు-ఈస్వరూపంబున బ్రహ్మేంద్రాది నానావిధదేవతలు, మానవులు, సర్పములు, సముద్రములు, సరస్సులు, పర్వతములు వీటితోఁగూడిన చతుర్దశభువనంబులు, సమస్తదానవులతో కూడియుండెడి నీవును నాకుగోచరమగుచున్నది గావున దైత్యుల కంతమువాటిల్లినదని నుడివిన హిరణ్యకశిపు రోషించి తమబలంబుంజూచి నృసింహునిని పట్టుండని యాజ్ఞాపించె-అంతవాని సేనయేకంబై సింహనాదంబులంజేయుచు ఘోరాకారంబగు నృసింహుని జుట్టుముట్టిన నామూర్తి రోషించి సింహనాదంబులంజేయుచు హిరణ్యకశిపుని సభనుంగూల్చె- అట్టిచెడుగును హిరణ్యకశిపుండువీక్షించి నృసింహోపరి ప్రయోగించిన దండాస్త్రము మొదలగునవి యగ్నికి యాహుతింబోలి నృసింహమూర్తి కోపంబును బ్రజ్వలింపంజేసె - తక్కదానవులు బ్రయోగించిన అస్త్రంబులునువ్యర్థంబులయ్యె- ఇట్టిచిత్రంబునకు దానవులు భయంబందిరి.

హిరణ్యకశిపువధ - సం - అ - ౧౬౨.

ఇట్లుదానవులువైచిన బాణజాలంబులు వ్యర్థంబులైనహిరణ్యకశిపుడు మఱల హుంకరించి రౌద్రాకారంబుగ బ్రజ్వలింపుచుండెడి శక్త్యాయుధమును నృసింహ

మూర్తిపై వైచిన దాని నృసింహమూర్తి హుంకరించినమాత్రంబున నాకసమునుం డిపతనంబైన యుల్కంబుంబోలి బ్రద్దలైనేలంగూలె- అప్పటి హిరణ్యకశిపునకనేకయ రిష్టసూచకంబులు దృశ్యంబులయ్యె- అంత నృసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుం గవిసి వానివక్షంబును నఖంబులచే జీల్చి యమాలయంబునకనిపె- వీని మరణంబునకు చతుర్దశభువనంబులు సంతసిల్లె- ఇంద్రాదులు తమ తమాధిపత్యంబులం జెందిరి- నృసింహమూర్తి స్వస్వరూపంబుతో వైకుంఠమునకేగె.

విష్ణునాభి పద్మోద్భవ కథనము - సం - అ - ౧౬౩.

అని చెప్పిన మునులు సూతుంగాంచి పాద్మమహాకల్పంబున జలార్ణవశాయి యగు విష్ణు నాభియందిజగత్తు హేమమయ పద్మాకారంబుగ నెటులయుత్పన్నంబయ్యె ? అట్టిపద్మంబున దేవర్షిగణాదు లెట్లువసించిరి ? అచటవిష్ణుం డెంతకాలంబు శయనింపుచుండె ? మఱల నెప్పుడు మేల్కని యీజగంబు నెటులసృజించె ? ఇటకుమున్ను జగత్తు నష్టమై తమోమయంబై యుండెగదా ? అనియడిగిన మనువుకు మత్స్యుడును, పరాశరసుతుడగు, వేదవ్యాసుడును చెప్పినచాడ్పున మునులకు సూతుండిట్లని వక్కాణించె - విష్ణుతత్వమును బ్రహ్మకూడ దెలిసికొనజాలడు- అట్టివిష్ణువే చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచరూపిగనుండు- భగవంతుడగు విష్ణువే సృష్టిస్థితిలయములకు కారణభూతుండుగ నుండునని వచించె.

యుగపరిమాణము - సం - అ - ౧౬౪.

కృతయుగపరిమాణము సంధిసంధ్యంశములతోడదివ్యవత్సరములు (౪౮౦౦) ఇందుధర్మము నాలుగు పాదములుగ నధర్మమొకపాదముగ చరింపుటచే మనుజులు స్వధర్మనిరతులై యుండెదరు - సత్యధర్మములువృద్ధి బొందుచుండు - త్రేతాయుగ ప్రమాణము సంధిసంధ్యంశములతోడదివ్యవత్సరములు (౩౬౦౦) ధర్మమమూడు పాదములుగ నధర్మము రెండు పాదములుగచరించు - చాతుర్వర్ణములవారు సంకరము చేయుర్బలులుగనుండెదరు - ద్వాపరయుగప్రమాణము సంధి సంధ్యంశములతోడదివ్యవత్సరములు (౨౪౦౦) అందుధర్మము రెండు పాదములుగనధర్మముమూడు పాదములుగవర్తిల్లుచుండు - మనుజులద్దానపక్తులై రజోగుణ వ్యాప్తులై నీచమార్గప్రవర్తకులుగనుండెదరు - కలియుగప్రమాణము సంధిసంధ్యంశములతోడ దివ్యవత్సరములు (౧౨౦౦) ధర్మమొకపాదముగ నధర్మమునాలుగు పాదములుగనటింపుచుండు- అందుమనుజులు కాముకులై సాత్వికమునువర్జించి యనృతములాడుచు నాస్తికులుగను సాహంకారులుగను - స్నేహరహితులుగ నుండుటయేగాక బ్రాహ్మణులుశూద్రప్రాయులుగ పిలుసిల్లెదరు. యుగాంతమున వర్ణసంకరులయ్యెదరు- ఈ నాలుగుయుగములదివ్య వత్సరసంఖ్య (౧౨౦౦౦) ఇట్టియుగములు నాలుగు జేరెనేని

యొకమహాయుగంబగు - ఇట్టి వేయిమహాయుగంబులయ్యేనేని బ్రహ్మకొక పవలగు - ఇట్టిపవలుకడచినపిదప నీశ్వరుడుపంచ భూతాత్మకంబగు లోకంబుల సంహరించు.

దైనందినప్రళయము - సం - అ - ౧౬౫.

అంతనారాయణుండు సూర్యస్వరూపుడై తనకిరణములచే సముద్రములు మొదలగువానిలోని యుదకములను పీల్చి జగత్తును నీరసముగావించు - అట్టినారాయణుడే వాయురూపధరుడై జగత్తునుకంపింపంజేయుచు నందలిజీవకోటి ప్రాణాపానాదులను చక్షురాదీంద్రియగత గుణంబులను, పంచమహా భూతాంతర్గత గంధరసాదిగుణంబులను, మనోబుద్ధులను నాకర్షించి తనకిరణ వ్యాప్తిచేతను, వాయువసంఘర్షణచేతను నుత్పన్నంబైన యగ్నిజ్వలించి బ్రహ్మాండమును భస్మంబుగావించి పిదపమేఘరూపియై లోకంబును జలార్ణవముగావించి పురాణరూపంబుజెంది యోగనిద్రాతత్పరుడై యనేకదివ్యవత్సరంబు లందు శయనించు - ఇట్లు యోగనిద్రయందుండు విష్ణుతత్త్వంబు నెవరుంగనజాలరు.

నారాయణ మార్కండేయసంవాదము - సం - అ - ౧౬౬.

ఇట్లు యోగమాయాతత్పరుడై శయనించియుండు విష్ణుదేవుని కుక్షియందలి నానావిధ తీర్థాయతనములతోగూడిన భూమియందు చిరాయువుగల మార్కండేయుండు తీర్థయాత్రావ్యాజముచే సంచరింపుచు నారాయణుని ముఖమునుండి బయలువెడలి సప్తచంద్రార్కములుగలిగి జలమయమై యంధకారంబై యుండెడి జగత్త్రయంబు మేఘంబునుంబోలి బ్రహ్మాండాకారంబుగల నొకపురుషుం గాంచి భీతుడై మరల యుదరముంజొచ్చి యందలి యనేకతీర్థయాత్రలంగావించి జగత్తత్త్వంబుగానంగోరి మరలబయలువెడలిజలార్ణవమునందు కోటిసూర్యప్రకాశ దేదీప్యమానుండును, వటపత్రశాయియునగు నొకబాలుంగాంచి భీతచేతస్కుండై యుండుతఱియబ్బాలుండాతనింగాంచి ఓమార్కండేయా! నీవుభయంబందక నాచెంతం జేరుమనన నతండా వటపత్రశాయింగాంచి, అనేకదివ్యవత్సరంబులు తపంబుసలిపిన నన్నుబ్రహ్మాదులుసగా నామంబుచేబిలువ జడియుచుండ నీవట్లొనర్చితివిగాన నీవ యమపురికేగెదవన నాభగవంతు డిట్లనియె- వత్సా! నేనునీజనకుడను, భగవంతుడనునగువిష్ణుండను,తొల్లి నీతండ్రియగు నంగిరస్సుచిరాయువుగల సుతుడుద్భవిల్లుటకై నన్నుంగూర్చి తపంబుసలుప నటుల నేవరంబొసంగితినన నతండు సంతసించి కేలుమోడ్చి నమస్కరించి జగదీశా! బాలరూపివై వటపత్రశాయివగు నీమాయాతత్త్వమును నెఱుంగం గోరెదననన్భగవంతుండిట్లనియె - మార్కండేయా!

నేను నీకగుపడెడి సమస్తప్రపంచస్వరూపియు, సకలజగత్సృష్టికర్తయునగు నారాయణుడను; నాకుక్షియందే సకలబ్రహ్మాండంబు లున్నయవి- మఱియు నింద్రాదిదేవతాపరివృతుడగు బ్రహ్మయునసించు - అందేనీవును సంచరించెదవను మొదలగు ననేకతత్త్వంబులం దెలిపిన మార్కండేయుండు సంతసించి వఱల యుదరంబుంబొచ్చె.

నారాయణునినాభి పద్మావిర్భావము - సం - అ - ౧౬౭.

అంత లోకవిభుడగు నారాయణుడు ప్రపంచమును సృష్టి జేయందలంచి ప్రళయకాలమునందలి యాకారమును వదలి నిరాకారమును వాయు శూన్యంబునగు జలార్ణవమును చలింపజేసిననందొక ఛిద్రంబగుబడియె- అందుండి శబ్దంబును, వాయువు జనించివర్ధిల్లె- ఆవాయువువలన నగ్నిపుట్టి జలమునంతయు శోషింపంజేసిన నాకాశం బుత్పన్నంబయ్యె- పిదప భగవంతుడు తాజేయుసృష్టి కాధారంబగు వాయ్వాదిభూతంబులంగాంచి సంతసిల్లి సృష్టికారకుడగుబ్రహ్మ నెట్లు సృజింపవ గునని చింతింపుచు తననాభియందుండి సహస్రదళంబులుగలిగి కోటిసూర్యప్రకాశమానంబగు నొకకమలంబును పుట్టించె.

నారాయణుని నాభికమలమునందు బ్రహ్మోద్భవించుట - సం - అ - ౧౬౮.

ఇట్లుదయించిన కమలమును మహర్షులు జగదాకారంబని నుడివెదరు - అందుండి యోగవేత్తలలో శ్రేష్ఠుండును, చతుర్ముఖుండును, సృష్టికర్తయునగు బ్రహ్మజనించె.

మధుకైటభా సురోత్పత్తి - సం - అ - ౧౬౯.

అక్కమలమునుండి, సంచరించెడిపర్వతంబులంబోలిన యాకారంబులుగలవారును, రక్తాంబరధరులును, కిరీటకుండల కేయూరాద్యనేక భూషణాలంకృతులును, కడుబలిష్ఠులునునగు మధుకైటభులను నిరువురు నసురులు బొడమిరి- వారాకమలమునందు సంచరింపుచు జగత్సృష్టి యొనర్పుట కాజ్ఞప్తుడైన బ్రహ్మకడకేతెంచి ఓరికమలోద్భవా! నీవెవ్వండవు? ఇచటనివసించుట కేమి కారణము? నీనామంబెద్ది? మాతో సంగరం బొనర్పుమన చతుర్ముఖుండిట్లనియె- మీరెవ్వరు? మీరేలిచటయుండెదరు? మీనామంబులెవ్వి? యనవసుల తనంగాంచి మేముస్వయముగనే యుద్భవిల్లితిమి; మము రక్షింపువాడును, సృజించువాడు నెవడును లేడు; ప్రతియుగమునందును మేమురజస్తమోగుణములచే లోకముల నావరింపజేసెదము, ధర్మార్థకామములు మొదలగునవి మాయధీనంబుగనున్నవనిన బ్రహ్మయిట్లనియె. నేబ్రహ్మను, పరమయోగము నాశ్రయించి ప్రపంచమును సృష్టిజేసెదను - మీరువాసుదేవునిచే మడిసెదర

సముండ యోగమాయచే నిద్రించు వాసుదేవుడు మహదాకారమైన శరీరముబూని తన ప్రభావంబుచే వారినాకర్షించిన యాయసురుల తనికడంజేరి ఓజగత్సృష్టి కారణభూతుడగు పురుషోత్తమా! నీదర్శనంబమోఘంబుగాన మేము నీచే సమసునట్టుల జేయవలయునన భగవంతుడు వారల తనతొడలచే వధించె.

బ్రహ్మస్వాయంభువమనువు మొదలగువారిని సృజించుట - సం - అ - ౧౭౦.

పిదపహిరణ్యగర్భుడు తపంబొనర్చి, స్వాయంభువమనువు మొదలగు మువ్వురిని సృజింప వారు తత్త్వవేత్తలై సృష్టికివిముఖులైరి తపంబునకరిగిన బ్రహ్మతనశరీరార్థమును స్త్రీరూపంబుగ సృజించితనపోలికమిచే నాయమనుసృష్టికి శతరూపగా పిలిచియామెయు పతింగూడె, మరీచ్యాదులను, సప్తసాగరాదులను, సృజించి, పిదప విస్తారంబగుతపంబునలిపి చతుర్వేదములను, ధర్ముడు మొదలగువారిని సృజించె- అందుదక్షుడు, అదితిమొదలగు (౧౨) కన్యలను సృజించి మరీచిపుత్రుడగు కశ్యపునకు, రోహిణ్యాది (౨౭) నక్షత్రములను చంద్రునికినొసంగె- బ్రహ్మతాను సృజించినలక్ష్మ్యాది (౫) కన్యలను ధర్మునకిచ్చె- అంతసరస్వతి సురభిరూపమును ధరించి బ్రహ్మకడ నిలచిన నతండు దానింబొంది నిరృత్యాది ఏకాదశరుద్రులు, గోవులు, అజములు, హంసలు, ఓషధులు, మొదలగువానిని సృజించె. అందు కశ్యపునికి నదితియందు, ద్వాదశాదిత్యులు, అశ్వినీదేవతలు, గలిగిరి. దితికి దైత్యులును, దనువుకు దానవులును, కాలకు కాలకేయులును, అనాయువుకు వ్యాధులును, క్రోధకు భూతపిశాచయక్షరాక్షసులును, వినతకు గరుత్మంతుడు మొదలగు పక్షులును, కద్రువకు సర్పములును, గలిగి జగద్వృద్ధినొందెనని వ్యాసులుచెప్పిన చాడ్పున మీకు నేనెరింగించితి గాన నీపుణ్యకర ప్రాదుర్భావోపాఖ్యానము భక్తియుక్తులై పఠనాదులొనర్చువారు సకలపాపవిముక్తులై స్వర్గాదిలోకముల జెందెదరని ఋషులకు సూతుండు వర్ణించె.

విష్ణుమహిమానువర్ణనము. - సం - అ - ౧౭౧.

అనినమునులు సూతునింగాంచి శ్రీమన్నారాయణునికి విష్ణుత్వము, కృతయుగమునందు హరిత్వము, దేవతలలో వైకుంఠత్వము, మనుష్యులలో కృష్ణత్వము, నెట్లు ప్రాప్తించెనన నతండిట్లనియె. భగవంతునిచరిత్ర కనుంగొనుట కెవ్వరికి శక్యంబుగాదైన నుడివెదవినుడు- అవ్యక్తస్వరూపియగు పరమాత్మ స్వమాయచే వ్యక్తలింగుడై నారాయణస్వరూపియై హరిస్వరూపమును బొందె ఇట్టిభగవంతుడు చతుర్ముఖబ్రహ్మగను, వాయువుగను, చంద్రుడుగను, బృహస్పతి మొదలగు నానారూపంబులు గనుండి అదితి గర్భంబున వామనుడుగాజనించి విష్ణుత్వమును బొందె- ఇతడేపూర్వకల్పమున బ్రహ్మను, సనత్సుజాతులను, మానవులను, వీరలచే సకలప్రపంచమును

జనింపంజేసె- ఇట్టిభగవంతుని మహిమందెలిసికొనుట బ్రహ్మాదులకైన నలవిగాదు- మఱియు నాతని చరిత్రంబు జెప్పెదవినుడు.

తొల్లికృతయుగమున వృత్రాసురవధ జరుగుచుండ ముల్లోకములయందు బ్రసిద్ధుడగు తారకాసురుడు దానవులతోడ సంగరంబున నింద్రాదిదేవతలం బరిభవింపవారుభీతులై విష్ణువే మనకు శరణుడని దలంచుచుండ- అతిగాఢాంధకారంబగు మేఘంబులుసూర్యచంద్రాదులంగప్పి యెల్లెడల తమోమయమై గగనంబున భయంకరమగు ఉరుములు, మెరుములతోడంగూడి మేఘంబులు ఘూర్ణింప సప్తమరుత్తులుద్భవిల్లె- అంతంతి ఉల్కంబులు భూమింబడ దొడంగె - అట్టియుత్పాతకాలంబునఁకృష్ణమూర్తి తనబాహువులచే నామేఘంబుల పైకెత్తిన నందంజనాచలాకారుండును, కిరీటమకుటకుండల పీతాంబరధారుండును, కనకరథారూఢుండునునగు భగవంతుని నింద్రాదిదేవతలుగాంచి కేలుమోడ్చి జయశబ్దంబులచే బలుగతులబొగడ నతండువారింగాంచి ఓదేవతలారా! మీరుభయంబందకుడు నేనసురుల బరిమార్చెదనని ప్రతిజ్ఞయొనర్చ యుత్పాతంబులదృశ్యంబులయ్యె- పుష్పవృష్టివర్షించె - దేవతలుముదంబందిరి.

దైత్యదానవులు యుద్ధసన్నద్ధులగుట - సం - అ - ౧౭౨.

అంతదైత్యదానవు లిట్టిభగవంతునివాక్యంబులాలించి దేవతలంగ్రుంప సమకట్టి,త్రినల్వప్రమాణంబును,నాలుగు చక్రంబులును,కింకిణీజాలాలంకృతంబును, వేయుభల్లూకములు గట్టినదియునునగు కనకరథంబును నానావిధాయుధోపేతుండగు తారకాసురుండును, సహస్రశిర యుక్తంబునగు అయోమయరథంబును విరోచనుండును,విప్రచిత్తి, అరిష్టుడు, కిశోరుడు, మొదలగు నసురులుతమతమరథాదుల నెక్కి-తక్క-సేనలు అశ్వగజ వ్యాఘ్రాద్యధిరూఢులై సంగరతలంబునకేతెంచి కొందఱు సింహనాదంబులంగావించిరి - కొందఱు భుజాస్ఫాలనముంజేసిరి - కొందఱు శంఖంబులంబూరించిరి - ఇటుల బ్రహ్మాండంబు తల్లడిల్లంజేయుచు పరిశ్వధాద్యాయుధంబులంబూని యుద్ధసన్నద్ధులుగనుండిరి.

దేవదానవయుద్ధము- సం - అ - ౧౭౩ - ౧౭౪.

అంతదేవతలిదిగాంచి ఐరావతంబును నింద్రుండును, కుబేరుడు విమానంబును, ఈశ్వరుడు వృషభంబును, శ్వేతాశ్వంబులంబూన్చిన రథంబును చంద్రుడును, సప్తాశ్వంబులుగలరథంబును సూర్యుడు తక్క-దేవతలు వారివారి రథాదులనెక్కి- యుద్ధంబునకుబయలువెడలి రందునలువురు లోకపాలురు చతుర్దిక్కులంగాపాడ శార్ఙ్గాద్యాయుధములంబూని యుద్ధసన్నద్ధులై సంగరతలమున కేతేర దేవతల

బలమున బృహస్పతియు, నసురుల బలమున శుక్రుండును, జయశబ్దంబులం బలుకుచుండిరి. ఇట్లారెండువారలు సంగరతలంబునం జేరి పరస్పర జయేచ్ఛులుగలవారై పర్వతముల పర్వతములు డీకొనుమాడ్కి ప్రాసపరిఘ శూలాద్యాయుధంబులతో బోర నందు దానవులు భుసుండిభిండివాల తోమరకుంత గదాద్యాయుధంబుల దేవసేనలపై బ్రయోగించిన వారిలో గొందరి శిరంబులు తెగి నేలంగూలె - కొందరివక్షంబులు వ్రక్కలయ్యె- కొందరు రక్తంబులు గ్రక్కుచు జీవచ్ఛవంబులుగనుండిరి. ఇట్టిఘోరంబగు సమరంబుం గాంచి నింద్రుం డసురులపై తామసాస్త్రమును బ్రయోగించిన నద్దైత్యులు తమోమయులగుచు తమవాహనంబులను తమవారినిగానక నిశ్చేష్టితులై యుండుతఱి తక్కుదేవత లాయుధములంబూని పటుచ్ఛిన్న పర్వతంబులమాడ్కి నద్దైత్యుల భూమిం ద్రెళ్లునటులం జేసిరి. ఇట్లుతమోమయంబగు సంగరతలంబును తారకామయుండు గాంచి ప్రళయకాలమునం బ్రకాశించెడి యగ్నింబోలి నొకబడబాగ్నిం బుట్టించిన నాప్రతాపంబుం గాంచి యసురులు తమంతట తామే ఉక్షీణులైరి. అంతనాయగ్ని జాజ్వల్యులై భగభగమండుచు దేవతలనావరించిన దాని వేడిమి కోడి సితాంశుడగు చంద్రునికడం జేరిరి. అట్టితఱి దేవేంద్రుడు వరుణునింగాంచి ఓవరుణుడా! ఈబడబాగ్నిం బాడ బహుదీప్తంబుగనున్నయది; దేవతలనగా గాల్పం దొడంగె గాన దీనితేజంబు నణంగింపుమని నవేడిస్లినియె.

తొల్లి సకలవిద్యాసంపూర్ణుడగు ఉర్వుడను మహర్షి ఘోరంబగు తపమునలుపుచుండ, నారదాది దేవర్షులు, బ్రహ్మర్షులు, హిరణ్యకశిపు, మునులను నసురు లనేకదకేతెంచి యిట్లనిరి. ఓఋషిశ్రేష్ఠా! ఋషివంశములు ఛిన్నమూలంబులుగ నున్నయవి. ఒక్కనికైన సంతానం బొడమదయ్యె. కావున కౌమారవయస్సుగల నీవు తపంబొనర్చి కాయక్లేశంబు జేయుట యుక్తంబుగాదు. వంశోద్ధారంబునకై పరిణయంబొందుమని నతండీకష్టకరోరంబులగు వార్తలనాలించి వారిం గాంచి బ్రహ్మర్షులారా! బ్రాహ్మణులకునియమయుగు తపంబు నేజైనెడ - దీనిచే బ్రహ్మను సగాజయింపనగు - ఇట్టిబ్రహ్మచర్యవ్రతంబుచే బ్రాహ్మణునికి బ్రాహ్మణత్వము సంఘటిల్లుచున్నయది - దారాదిపుత్రులచే సిద్ధించుగార్హస్థ్యంబునకును బ్రహ్మచర్యంబునకును మహాద్వైషమ్యంబుగాన బ్రహ్మమానసపుత్రులగు మీరు తపోమహిమచే బ్రహ్మమాడ్కి మానస పుత్రుల గలుగజేయుడు - సత్పురుషులంబోలి మీర సన్మార్గంబుల నుపదేశించెదరు గాననాతపోమహిమచే నాశరీరమునుండి పుత్రునిపుట్టించెదజూడుడని నొకరెల్లును చేతంబూనితనయూరువును నగ్నియుందునిని మథించిననందుండి జ్వాలామాలియు, నిరింధనుండును, నగ్నియనగ నొకసుతుండుద్భవిల్లి లోకంబుల దహింపంగమకించి తండ్రింగాంచి జనకా! నేమహాక్షుధితుడుగనుండుటం జేసి లోకం

నంమునా వీడేగదా; యనేకదానవుల బోరిగొనె, హిరణ్యకశిపుని వీడేగదా; వధిం చె- కావున వీడతిదయావిహీనుం డిట్టివా డింతకాలమునకు గోచరంబయ్యె- వీని నేలం ద్రెళ్లునటులం జేసిన దేవతలజయింపగునని పలుతెఱంగుల బరుషవాక్యములా డుచు-విష్ణువుం గవియసమకట్టిన నవ్విష్ణుమూర్తి చిరునగవుతో వానింగాంచి ఓయసురుడా! నీపూర్వికులేగిన మార్గంబున నిను నేనతిరయంబున జూచెదనన నా కాలనేమి భీషణాకారుండై నంమండి విస్ఫులింగంబులు వెడల సింహనాదం బుల దిక్తటంబులదరంజేయుచు దన నూఱు బాహువులచే విష్ణుని వక్షస్థలమునం గొట్టుచుండనయతారకాద్యసురులు తమతమాయుధములం బ్రయోగించినను పర్వ తములమాడ్కి- చలింపకుండుటంజేసి కాలనేమి తనగదం గిరగిరంద్రిప్పి గరు త్మంతుని శిరమున బ్రహరించిన విష్ణువుకోపించి చక్రాయుధముంబూని గరు త్మంతునితోడ బ్రహ్మాండాకారుండై తనపాదముల భూమియందిడి, కోటిసూర్య ప్రకాశమానంబును, శత్రుభయంకరంబునునగు సుదర్శనచక్రము బ్రయోగించిన నది నకాలనేమి బాహువులనఱికి శిరమును ద్రెళ్లినేసె- అంతనా మొండె శరీరయం బున బుసగిడినవ్విగరుత్మంతుని భూమింబడద్రోసి విష్ణుసమీపంబున సంచరింపుచు తత్క్షణమున నేలంగూలె. ఆచక్రంబును తక్కు-దైత్యులనుక్కు-డంగించి వారిని యమ పురికనిపె విష్ణువుంజేరె - సిద్ధచారణ గంధర్వాదులు పుష్పవర్షము కురిపించిరి- బ్రహ్మాదేవతలతోడ విష్ణుకడకేతెంచి పలుగతులబొగడ విష్ణువువారింజూచి వారి వారియధికారముల జెంది సుఖముగనుండుడనని యభయంజేసి వైకుంఠనకేతెంచె.

ఈశ్వరు డంధకాసురుని వధించుట - సం - అ - ౧౭౮.

అని చెప్పిన ఋషులు సూతుంగాంచి మహాత్మా! పద్మోద్భవప్రాదుర్భావ కథనము దేటపడంజెప్పితివి. శివుని మాహాత్మ్యమును వచింపుమని ప్రార్థించిన నతం డిట్లనియె - తొల్లి యంధకుడను దైత్యుడు నిష్ఠురంబగు తపంబొనరిపి దేవతలచే నవ ధ్యుండగునటుల వరంబువడసి యొకనాటి మహాకాళవనంబున పార్వతీపరమేశ్వరులు కేళివినోదంబులం దేలుచుండ నాయంధకాసురుడటకేతెంచి పార్వతిం గొనిచన నె న్నించిన నీశ్వరునకిని వానికిని ఘోరంబుదోరకొనియె- అట్టిసంగరమున నీశుండు వా నిపెట్టున కోడిపాశుపతాస్త్రముం బ్రయోగించిన నదివాని తనువును భేదింప నం దుండి రక్తంబుప్రవహింప దొడంగె - అందువలన ననేకనంధకాసురు లుద్భవిల్లిన వారిని నీశ్వరుండు శరములచే నొప్పింప వారిరక్తమునుండియు, ననేక కోట్లంధకు లుద్భవిల్లుటంజేసి వారిచే బ్రహ్మాండంబంతయు నావరింపంబడియె. అంతనా గౌరీపతి భీతుండై యారక్తపానంబు జేయుటకు మాహేశ్వర్యాద్యనేక మాతృకల సృజిం చిన వారారక్తపానం బొనర్చినను యంధకు లుద్భవిల్లుచుండ నీశుండు భీతచే

తనుఁ గుంఠుఁడై వాసుదేవుని శరణుజొచ్చె. అంతనతండు శుష్కరేవతియను నొకమాతృ కనుసృజించిన నదియారక్తంబు నెల్లంగ్రోలిన నీలకంఠుం డంధకుల నెల్లబొరిగొనిమూ లాంధకుని తనశూలాయుధంబునం గ్రుచ్చి గగనంబున కెత్తిన నద్దైత్యుఁడు పలుగతు లంవినుతించుటం జేసి శంకరుఁడుముదమంది గణేశాధికారమునొసంగె-పిదప మాతృక లాకలిగొని నీశుంగాంచి లోకంబుల భక్షించెదమన నతండట్లొనర్పంజనదు- లోకం బుల రక్షింపవలయుననినను, నవిశివవాక్యోల్లంఘనంబు గావించి లోకంబులభక్షిం పం దొడంగె-అంత కార్తికేయగురుండు కడుభీతుండై నృసింహునిధ్యానింప విదారిత హిరణ్యకశిపువక్షస్థలవినిస్సృత రక్తార్ద్రీకృతనఖుండును,కనకాచలసన్నిభుండును నగు నృసింహుండు బొడసూపిన శివుం డతనింగాంచి కేలుమోడ్చి యోలక్ష్మీకాం తా! నేనంధక రక్త పానార్థంబు సృజించిన మాతృకలు నన్నునాదరించి లోకంబు ల భక్షింపుచున్నయవి- నేసృజించినవాటిని నే నేనశింపజేయు టయధర్మంబుగాన సం హరింపనైతిననిన నృసింహమూర్తి తనయంగములనుండి ఘంటాకర్ణాది(౩౨) మాతృ కల సృజించిన నవిక్రోధావేశులై ఈశ్వరసృష్ట మాతృకలం దఱుమ నవిభీతులై నృసిం హుని శరణుజొచ్చిన నతండువారింగాంచి ఓమాతృకలారా! ముల్లోకములయం దు మీకు బలిపూజాదు లొసంగెడివారిని రక్షింపుడనినుడివి వారితోడ నృసింహుఁ డంతర్ధానంబునొందె- శివుండును తననిలయంబునకరిగె.

కాశీమాహాత్మ్యము - సం - అ - ౧౭౯ మొదలు - ౧౮౮ - వరకు.

అనినుడువ ఋషులు సూతుంగాంచి వారాణసీ మాహాత్మ్యంబును నుడు వుము - పింగళుండనవాఁడు ? అతనికి గణేశత్వ, అన్నదత్వ, క్షేత్రపాలకత్వాదు లెట్లుగలిగె ? వీనిని సవిస్తరంబుగ వినువేడ్కపుడన నతం డిట్లనియె- పూర్వము పూర్ణ భద్రుండను యక్షుడుగలడు అతనికిహరికేశుండను సుతుడుద్భవిల్లె - అతం డనిశము సదాశివపదారవింద మకరందపానానందుండై యుండ పూర్ణభద్రుం డతనింగాంచి కుమారా! నిను నే సుతునిగా పిలంచదగదు; మనయక్షకులంబునంబుట్టి యిట్టియకృ త్యంబు లొనర్పనగునా; ఈశ్వరుండు మనకువిధించియుండు జీవహింసయు మాంస భక్షణంబునువదలి మనుష్యాదులొనరించు శివపూజాధ్యానాదు లొనర్పంగూడదని నుడివి అతికఠినంబుగగృహంబునుండి వెలువడినీకిచ్చవచ్చిన నెచ్చోటనైన నుండుమని వచింప తత్క్షణంబ నతండు వారాణసికేతెంచి యింద్రియ నిగ్రహుండై వేయువ త్సరంబులు నిష్ఠురంబగు తపంబుసలుప నతనిపై వల్మీకంబుజనించిన క్రిమికీటాదుల చే భక్షింపబడి శల్యప్రాయుడైయుండె - అంత పార్వతీపరమేశ్వరు లుద్యానవనం బునకేగి కల్హార కేదార కరవీర జాజి విరుజాజి మొదలగు ననేకపుష్పవృక్షంబుల తోడను, సాలరసాలాది తరువులతోడను, హంసకారండవాది పక్షులతోడను, నిర్మ

లోదక రమణీయ సరోవరంబులతోడంగూడిన వనంబును పార్వతిగాంచి సంతసిల్లి యీశునంగని కాశీమాహాత్మ్యంబడుగ నతండు కాశికేగి యందువసించువారికి గలిగెడి ఫలంబును నందు దానధర్మంబులొనర్చిన లభ్యంబగు ఫలంబును మొదలగు మాహాత్మ్యంబుల దెలియంజేయుచు తపంబొనర్చెడి యక్షుండగు హరికేశుకడంజేర దేవిదేవదేవుంగాంచి ఇట్టి నీభక్తుండు శల్యమాత్రావశేషితుడగువరకు వరంబొసంగనైతివిగాన నీవవ్యుగ్రుండవగుట నిజంబేయని యనేకవిధంబులనుడువ నీలకంఠుం డతనింగాంచి ఓతపశ్శ్రేష్ఠా! నీతపంబుచాలించి వలయువరంబు వేడుమన నతండీశ్వరునకు నమస్కరించి, మీయందవిచ్ఛిన్నభక్తియు, అన్నదత్వమును, గణేశత్వమును, క్షేత్రపాలకత్వమ్ము మొదలగువరంబులొసంగుమన నీశ్వరుం డట్లొసంగి దేవితోడ యంతర్ధానంబునొందె.

నందికేశ్వరుడు సనత్కుమారుని కవిముక్త క్షేత్ర
మాహాత్మ్యంబు దెలియంజేయుట.

అని సూతుండుమడెవి నందికేశ్వరుడు సనత్కుమారునికి జెప్పిన చాడ్పున నవిముక్తక్షేత్రమాహాత్మ్యంబు జెప్పందొడంగె - తొల్లి మేరునగంబున ఉమామహేశ్వరులు సింహాసనమునం దాసీనులైయుండ గౌరినీలలోహితుంగాంచి దేవా! లోకంబున జను లేక్షేత్రంబున నివసించిన పాపంబులుదొలంగు? యెచ్చట వ్రతాచార తపాదులొనర్చిన నక్షయంబగు? క్షేత్రంబులలో నెయ్యది యెక్కుడు ఫలం బొసంగు? వీనిని దేటపడం దెలియబలుకుమన నతండిట్లనియె- ఓపంకజాక్షీ! వినుము; మున్ను నేవక్కాణించిన (౬౮) క్షేత్రములలో కాశి నాకత్యంత ప్రియకరంబు- నేనందు నిరంతరము వసించుటచే నది యవిముక్తక్షేత్రమనంబడు - అందెవ్వడేనివసించుచు సర్వేశ్వరుడగునన్ను నారాధించినజన్మాంతర దురితంబులంబాసి ముక్తుండగు- అందువ్రత తపాదులొనర్చిన నక్షయంబగు. మఱియు మనుజులు, దేవతలు, పశుపక్షి మృగాదులు, యవిముక్తక్షేత్రంబుజొచ్చి మరణంబుజెందిన నాసారూప్యంబు జెందెదరు- మఱియు మదీయక్షేత్రంబగు నవిముక్తంబునందలి గంగయందు స్నానంబొనర్చి రూప్యఖుర సహితమగు గోవును వేదపారగుడగు బ్రాహ్మణునికి దానంబొసంగిన వానియేడుకులంబు లతిపవిత్రంబులగు- అందు కాంచన రజత వస్త్రాన్నదానాదులొసంగిన యక్షయంబగుటయగాక మదీయపదంబుగలుగు. మఱియు నాగంగయందు స్నానంబొనర్చిన దశాశ్వమేధఫలంబు వాటిల్లునను మొదలగ నేకవిధంబులుగ నాయవిముక్తక్షేత్ర మాహాత్మ్యంబు దెలియంబలుక శైలజ జటాజూటుంగాంచిమన్మథాంతకా! ఈక్షేత్రంబును నెక్కుడు స్తోత్రంబొనర్చెదవు? నీవాస్థానంబు నేల వదలకుండెదవన నతండు దేవింగాంచి ఓసుందరీ! తొల్లి చతుర్ముఖునకుత ప్తకాంచన

ప్రభాభాసురంబగు నైదవశిరంబుండె. అతండొకతఱి నన్నుంగాంచి ఓయీశా! నీవుట్టక నేనెటులుంగుదునన నేను క్రోధరక్తేక్షణుడనై నావామాంగుష్ఠముచే నతని పంచమ శిరంబును ద్రెళ్లవేసిన నంత హిరణ్యగర్భుండు కడురోషించి నన్నుంగాంచి నిరపరాధియగు నాశిరంబును ద్రుంచితివిగాన నీవు కపాలిత్వమును జెంది భిక్షాటనంబొనర్చుచు బ్రహ్మహత్యా వ్యాకులుడవై తీర్థయాత్రల గావింపుదువని శాపంబొసంగ నంత నేనందుండి బయలువెడలి తీర్థయాత్రలగావింపుచు హిమవద్గిరికరిగి నందునివసించు నారాయణునిగాంచి భిక్షయొసంగుమనిన నతండు తననఖాగ్రముచే నిజపార్శ్వంబునుంజీల్చనందుండి (౫౦)యోజనముల విస్తీర్ణముగల రక్తధార వెడలిననతండు దానింభిక్షగొమ్మనె. అంత నేను ధీరతకపాలంబునొడ్డిన నాకారసహస్రమహావత్సరంబు లేకరీతింబారినను కపాలమునిండదాయె- అంత విష్ణుండు విస్మయంబంది ననుగాంచి గరళకంఠా! మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరంబగు నీకపాలం బెక్కడిది? దీని వివరము దెలియంబలుకుమన నేనతనింగాంచి శ్రీపతీ! వినుము; పితామహుండు నూఱుదివ్య సహస్రవర్షములు ఘోరంబగు తపముసలిపి కనకాకారమును, పంచమ శీర్షమును జెందె- అట్టిశిరంబు నేద్రుంచుటంజేసి నాకపాలము నే నెక్కడికివెళ్లిన కూడ వెంబడించుననిన నను విష్ణుగాంచి నీవుపరమేష్ఠి కిష్టంబొనర్చిన నాతని తేజోమహిమచే నిది నిను వదలుననిన నేనందుండి వెడలి యనేక తీర్థయాత్రలగావింపుచు నవిముక్తక్షేత్రమునం బ్రవేశింప విష్ణ్వనుగ్రహముచే స్వప్నలబ్ధధనంబురీతి నాకపాలము సహస్రవ్రక్కలై నేలంగూలె. అగుటంజేసి యాక్షేత్రము బ్రహ్మహత్యాపహంబని బేర్కొనె - కావున నోయిందుముఖీ! యాక్షేత్రము నా యనిష్టమును బోగొట్టుటంబట్టి నాకిష్టమగు - అందు నాభక్తులుగాని విష్ణుభక్తులుగాని ప్రవేశించి మరణముజెందిన వారికి నా సాయుజ్యంబు సిద్ధించు- మఱియు నెల్లక్షేత్రములలో నవిముక్తక్షేత్రము శ్రేష్ఠముగాన, సిద్ధులు, సాధ్యులు,బ్రహ్మర్షు, లందు సదావసించెదరు. లోకమున మానవులకు యోగంబులేకున్న మోక్షంబుసిద్ధింపదు - అట్లుసిద్ధించినను అనేక సహస్రజన్మములకు యోగసిద్ధియు పిదప వేయుజన్మములకు మోక్షసిద్ధియు కలుగుగాన ఈయవిముక్తమున నివసించిన నరుల కొక జన్మమున యోగమును, మోక్షమును, జేకూరు. ఈమహిమ నెఱింగి మున్ను వ్యాసు లిందేవసియింపుచుండి శాపంబివ్వ సమకట్టెననిన దేవి నతనిగాంచి చంద్రమౌళీ! వ్యాసుడు శాపంబిచ్చుటకేల నుద్యుక్తుడయ్యెననిన నతండిట్లనియె - తొల్లి వ్యాసులనేకసహస్ర హాయనము లుగ్రంబగు తపంబొనర్చియాకలిగొని భిక్షాటనముజేయుచు నాలుమాసము లప్పట్టణమంతయు దిరిగి దిరిగి వేసరి యొకనైన భిక్షనిడకున్న సక్రోధుడై నాకాశీవాసులకు శాపంబివ్వ యత్నించుచుండ మనము భీతులమై- నరాకారములంబూని కాశికేగి యొకచో గృహస్థులమై వ్యాసరాక నిరీక్షింపుచుండ

నతండేగుదెంచిన మహాత్మా ! నేటిదినము మాగృహమున భిక్షగొమ్మన నతండు వల్లెయన భద్రసే సహిత భిక్షనిడ యాతఁడుభుజించి సంతృప్తుఁడై మనల నెఱింగి పలువిధముల బొగడ నేవ్యాసుంగాంచి కటకటా కట్టడి తనమున యిట్టి క్రూరకృత్యమునలుప సమకట్టందగునా ? ఇదిమహాపుణ్యక్షేత్రం బిందువసించునరులు పాపమూరు లట్టివారల శపింపం బూనందగునా ? నీవు కుటిలమనస్కుఁడవుగాననిందుండందగదు వెడలిపొమ్మటకేనిం బొమ్మన నతండుభరిపడి చతుర్దశ్యష్టములయందు దానుగాశిని బ్రవేశించునటుల వరమడుగ మనవాల్లో సంగి యంతర్ధానము నొందితిమి. పిదప వ్యాసుఁడాపట్టణమును విడనాడనేరక తత్పార్శ్వమున నొకస్థానంబు గల్పించికొని నందు వాసము జేయుచుండు. (అదియే వ్యాసకాశియనంబడు.) కావున వారాణసియందునివసించి మరణముజెందువారికి దశాశ్వమేధఫలమును సర్వక్రతుఫలముగలిగి నాసాయుజ్యముజెందుదురు. మఱియునందు విశ్వేశానందకానసంబున, దశాశ్వమేధము, లోలార్కము, కేశవము, బిందుమాధవము, మణికర్ణిక, యనునైదుతీర్థములు పరమపవిత్రములై వెలయుననియనేక విధములుగ నామాహాత్మ్యమును దేవికి దేవదేవుండుపదించె.

నర్మదామాహాత్మ్యము - స - అ - ౧౮౫ - మొదలు - ౧౯౩ - వరకు.

అనిచెప్పిన ఋషులు సూతుంగాంచి నర్మదామాహాత్మ్యము, ఓంకారమాహాత్మ్యముల వినుపింపుడనిన నతండు వారలంగాంచి యిట్లనియె. తొల్లి యుధిష్ఠిరుఁడు మార్కండేయునింజూచి మహాత్మా ? నర్మదామాహాత్మ్యమునుడువుమనిన నతండిట్లనియె - ఓయుధిష్ఠిరుఁడా ! కనఖలమునగంగయు, కురుక్షేత్రమున సరస్వతియు జనించుటంజేసి యందేయవిశ్రేష్ఠంబగు - నీనర్మదగ్రామమునందుండినను నరణ్యమున నుండినను సర్వత్రశ్రేష్ఠంబై వెలయు - సరస్వతీనది మూడుదినంబులును యమునానది నియేడుదినములును స్నానముసేసిన పుణ్యంబబ్బు - (౧౦౦) యోజనములపొడవు (౨) యోజనముల వెడల్పుగలిగి అరువదికోట్లయరువదివేల తీర్థములచే వెలయుచుండెడి ఈనర్మదానదియందు దేవాసుర యక్షగంధర్వ విద్యాధరులు తపంబొనర్చి సిద్ధినిజెందిరి. గానదాని గాంచినమాత్రంబున పవిత్రుండగు - అందలి తీర్థములయందు స్నానదానాదులజేసిన వారికి స్వర్గముజేకూరు. అందుముల్లోకములయందు బ్రసిద్ధిజెందిన జ్వాలేశ్వరమను తీర్థముగలదు. దానియుత్పత్తినివివరించెద వినుము.

త్రిపుర బాణాసురోపాఖ్యానము.

తొల్లి బాణుండను నసురుడు త్రిపురముల నిర్మించికొని గగనంబున సంచరింపుచు నింద్రాదిదేవతల బాధింపుచుండ వారుభీతింజెంది శివునికడకేగి యతనిగాంచి కాలకంధరా! బాణాసురుడను నసురడు మూడుపట్టణంబు లాకసంబునగల్పించి

కొని మముబాధింపుచున్నాడని నుడివిన శివుండు వారింగాంచి మీరు భయంబువ
దలుడు, నే మీదుఃఖంబును బాపెదనని వారింబనిచి నారదుని స్మరించె. అతండే
గుదెంచి నమస్కరించి ననుస్మరించిన కారణంబేమనిన శివుండతనింగాంచి నారదా!
త్రిపురాధికారియగు బాణునిపురంబులకరిగి యందలి మారకామినీసుందరాకారసమా
నులగు స్త్రీలపాతివ్రత్య మాహాత్మ్యంబుచే నానగరులు గగనంబునందిరుగుచుండుటం
జేసి నీవు వారల బుద్ధులు జెడునట్లుగం జేయుమనిన నతండందుండి వెడలి (౧౦౦)
యోజనముల వెడల్పు (౧౦౦) యోజనముల పొడవుగల బాణునిపురంబు జొచ్చె.
అంత మకరకుండలాద్యనేక భూషణాలంకృతుండై సింహాసనాసీనుడగు బాణుండు నా
రదుంగాంచి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులచే బూజించి నతనిచే సకలలోక సంగతులనె
ఱుంగుచుండ బాణుని నెలతయగు ననౌపమ్య నారదునికడ కేతెంచి నమస్కరించి
నతనిచే నాశీర్వాదంబుగైకొని యిట్లనియె. నారదా! ఏదానముచేత దేవతలుముద
మందుదురు? ఉపవాసముచే నేమిఫలంబబ్బు? వినుపింపుమనిన నాయముం డిట్లనియె. ఓ
యిందీవరాక్షీ! వేదపారగుడగు బ్రాహ్మణునకు తిలధేనుదానంబొసంగిన సప్తద్వీ
పసహిత ధరణీదానఫలంబు జెంది స్వర్గంబునను నివసించు. ఏకన్యాలలామ ఆత్రమాదివ్ర
తదానంబొసంగునో నాయమకు భర్తృవశ్యంబై యుండు. మఱియు, అష్టమి, చతు
ర్దశి, పంచమి, ద్వాదశి, సంక్రాంతులు విషువత్పుణ్యకాలము, వీటియందుపవసిం
చు నారీమణికి స్వర్గంబుగలుగు. అనినుడివిన నారదుంగాంచి యనుపమా! నాపూర్వ
జన్మ పుణ్యఫలంబుననో, నీజన్మపుణ్యఫలంబుననో భగవదాగమనంబు జూడంగంటి
నైన నొక రహస్యతెలుంగవలెనన్నదంచెదవినుడు. నాకు విద్యావతియను నొక అత్త
గారుగలదు-ఆయమ యొకప్పుడుననుజూచి సంతోషించుటలేదు-శ్వశురుండునున
ట్లనేయుండు. మఱియునతిక్రూరురాలగు కుంభీనసయను భర్తృసోదరిగల దదిననుజూ
చినపుడెల్ల యంగుళీభంగము(మెటికలువిరుచుట)నొనర్చుచుండు. కావునవీరలు స్వా
ధీనమగు వ్రతమునుపదేశింపుడని ప్రార్థించిన నాతండిట్లనియె. మున్ను నేజెప్పిన వ్రత
ము అరుంధతి, లక్ష్మి, సరస్వతి, మొదలగు వారలనుష్ఠించి సౌఖ్యంబుం జెందిరిగా
న నీవునుదానిని సలిపిన సుఖంబువారికిల్లునని నుడువ నాసుందరాంగి యతనింగాం
చివస్త్రాదిమణులదానంబొసంగెద స్వీకరింపుడనిన నారదుండు న్యాకువలదు. వీదల
గు ద్విజులకొసంగుమని నచటనుండు పతివ్రతలమనంబులను చలనంబుగావించి
నీశ్వరాజ్ఞప్తకార్యంబొనర్చికొని నంతర్ధానంబునొందె. అంత నప్పట్టణవనితలు
యనేకభంగుల వర్తింపుచుండ నానావిధకలహములు వాటిల్లె - అంతనర్మదాత
టమందలి మహేశ్వరస్థానమునను పరమేశ్వరుడేతెంచి బాణాసురుని త్రిపురంబులద
హింప సమకట్టి చతుర్వేదంబుల గుఱ్ఱములుగను, సర్వదేవమయంబగు రథంబును
గావించి, బ్రహ్మను సారథిగాగొని మందరమును గాండీవముగను, వాసుకిని వింటి

నారిగను, విష్ణువును బాణంబుగను, అగ్నివాయువుల బాణాగ్రముగను, జేకొని రథంబునెక్కి బాణమును బ్రయోగించుటకు వేయువత్సరములు బ్రతీక్షింపుచుండి త్రిపురంబు లేకంబగు సమయమున బాణమును బ్రయోగింప నంత నప్పట్టణస్త్రీలు భ్రష్టచేతస్కలై శైథిల్యమును జెందిరి- చిత్రప్రతిమలు గనులుదెరచి జూడదొడంగె- దారుమయగుజ్జములు పకపకనవ్వసాగె- అందలిస్త్రీపురుషులు స్వప్నమున తాము దిగంబరులుగనుండుటను గనుగొనిరి- వృక్షము లు భగ్నంబులయ్యె - ఇట్టి యుత్పాతంబులనేకము లుద్భవిల్లె - అంతట నీశ్వర విసృష్టబాణాగ్ని పట్టణములవ్యాపించి హర్మ్యప్రాసాద గృహాదుల దహింపుచుండుతఱి నానావిధానేక భూషణాలంకృతులగు నారీమణులు నగ్నిచే గాల్పంబడుచు నావేదనను సహింపనోపక నగ్నింగాంచి నయ్యయో నిర్దయుడగు పావకా! క్రూరులగు పురుషులయందుగదా నీ శౌర్యమును జూపవలయు, గృహములనుపంజరములయందు వసించు కోయిలలంబోలిన స్త్రీలు నీకేమపరాధంబొనర్చిరని యనేకు లనేకభంగుల నగ్నినిదూషించినను నాబాణాగ్ని దయావిహీనుడై దహించె- అంతబాణుం డిది యీశ్వరకృత్యంబనిదలంచి తనకత్యంతప్రియమగు శివలింగమును శిరముననిడికొని పుత్రకళత్రాముల విడనాడిగగనంబును చేరి నను దహించిన నీలింగమును దహింపకుమని జగద్రక్షకుడగు శంకరుని తోటకవృత్తములతో పలువిధముల బొగడిన నుమాపతి సంతసిల్లి ఓబాణుడా! నీవు భయము దెగడుము, దేవతలచే నవధ్యుండవై నీమూడవ స్వర్ణపురమును జేకొని బ్రహ్మాదిలోకముల సంచరింపుచు సుఖంబుగనుండుమని వరంబొసంగె- అంతనా రెండుపట్టణములుదహింపబడి యొకటి శ్రీశైలంబునను, రెండవది జ్వలింపుచు యమరకంటక నగ సమీపమున బడుటంజేసి యది జ్వాలేశ్వరంబని చేరొ్కనె - పిదపనా యగ్ని లోకముల గాల్పందొడంగిన నీశ్వరుండుపసంహరించె - అగుటంజేసి జ్వాలేశ్వరమున స్నానంబొనర్చి సకలదేవతాపరివృతుడగు నీశ్వరుని దర్శించిస్నానదానాదుల గావించిన నరుడు దురితదూరుడై స్వర్గాదిలోకముల జెందు- మఱియు కావేరీసంగమము, నర్మదాసంగమము, యంత్రేశ్వరము, ధారాతీర్థము, బ్రహ్మావర్తము, అను మొదలగుతీర్థంబుల... ప స్నానము, పితృశ్రాద్ధాదులు, గోదానాదిదానములు, గావించిన మానవు... శివలోక విష్ణులోకాదులులభించు. అంమదశాశ్వమేధంబను తీర్థంబుగలదది మిక్కిలిపుణ్యకరంబు, దానికిపశ్చిమంబున భృగువను మహర్షి శివుంగూర్చి (౧౦౦౦) దివ్యవత్సరంబులు తపంబొనర్ప నతనిపైవల్మీకముద్భవిల్లి అందుపై వృక్షంబులుపెరిగి పక్షులకాధారంబుగనుండె. ఉమామహేశ్వరులొకతఱి యచటికేతెంచిన గౌరిశివుంగాంచి దేవా! ఈతపంబుసలుపు నతడుదైత్యుడా? దానవుడా? యనినడుగ నాయమకతని తెలుం గెఱింగించిన పార్వతిపశుపతింగాంచి నీవు నిర్దయుండవు, ఇతనిశిరంబున తపోగ్నివలన ధూమంబు వెడలుచున్న

దిజూడుము; నీవేల వరంబొసంగవైతివన నాగంగాధరుడు చిరునగవుతో నిట్లని యె. ఇతండు నిష్ఠురంబగు తపంబొనర్చుచుండినను క్రోధమును విడవడయ్యె యిది నీకెఱింగించెద జూడుమని తనవృషభమునుస్మరించిన నదియేతెంచి శివునికి నమస్కరించి నిలువంబడిననతండు దానింగాంచి యీవల్మీకమును పెకలించి విప్రుని భూమిం బడద్రోయుమన నావృషభమట్లొనర్ప భృగువు "పాదతాడిత భుజంగంబుమాడ్కి" క్రోధపరీతాత్ముడై నిజబాహువులంబై కెత్తిఓవృషభమా!నీవెటకేగెద నిలునిలువుము, నిను నాశంబొనర్చెదనని నుడువుచుండ నదిగగనంబునకెగసె. అంత శివగౌరులతని కడకేతెంచిన నతండు వారింగని నమస్కరించి పలువిధముల స్తుతింప శివుడు సంతుష్టుడై వలయు వరము వేడుమన నతండుమీరీస్థలంబునని వసింపవలయుననివరంబు వేడ శివుడట్లొసంగె. కావున నాతీర్థముభృగుతీర్థమని పేర్కొనంబడె. అందు సదా సదా శివుండువసించు. అందు స్నానదానాదులొనర్చెడి నరులు స్వర్గవాసులగుదురు ఓధర్మరాజా ! ఇట్లనేక తీర్థంబులుగలవందుమ్రుంకిన వారిఫలంబులంజెప్ప నలవిగాదు కావున నీవందరికి నీకోర్కులుబడయుమన నతండట్లొనర్చె. మార్కండేయుండు తననిలయంబునకరిగె.

గోత్రప్రవరాదినిర్ణయము - భృగుగోత్రవివరము - సం - అ - ౧౯౪.

అనినుడివినమనువు మత్స్యంగాంచి మహాత్మా ! ఋషులనామగోత్రవంశప్రవరాదులవినుపింపుమనిన మత్స్యండిట్లనియె. తొల్లి సప్తర్షులీశ్వరుని శాపంబుచే దనువులవిడదిమఱలజనించిరి,అదెట్లన్న,మున్నుబ్రహ్మ అశ్వమేధక్రతువునొనర్పుతఱి దేవపత్నులను, దేవమాతలనువీక్షించుటచే నాహంసవాహనునకు రేతస్స్రవించి ధరణింబడె. అంతనావీర్యమును నగ్నియందు హోమంబుజేయ నాయగ్నినుండి భృగువు, అంగారములవలన నంగిరస్సు, అర్చిస్సులవలననత్రి, కిరణములవలన మరీచి, వ్రేలుకేశములనుండిపులస్త్యుడు, కేశములవలన పులహుడు, వసుమధ్యంబువలన వసిష్ఠు, జనించిరి. అందుభృగువు పులోమునిసుతనుబరిణయమంది దానివలనభువనాది పుత్రద్వాదశకంబును వడసె. వీరలే భృగువులనిపేర్కొనంబడి దేవతలుగనెగడిరి.

ఈభృగుగోత్రము (౭) గణములుగవిలసిల్లు.

(౧) ఔర్వాది (౯౦) గోత్రకారులు - వీరు పంచార్షేయులు- ప్రవరఋషులు- భార్గవచ్యావన ఆప్నవానఔర్వజామదగ్న్యులు.

(౨) జామదగ్న్యాది (౮) గో. త్ర్యార్షేయులు - ప్ర. భార్గవచ్యావన ఆప్నవానలు.

(౩) భృగుదాసాది (౧౩) గో. పంచార్షే - ప్ర. భార్గవ, చ్యావన ఆప్నవాన, ఆర్ష్టిషేణ అనూపులు.

(౪) యస్కాది (౧౭) గో. త్ర్యా - ప్ర. భార్గవ, వైతహవ్య, సావేదులు.

(౫) శాలాయనాది (౧౦) గో. పంచార్షే - ప్ర. భార్గవ, వాధ్ర్యశ్వ - దైవోదాస, ఆర్ష్టిషేణ, అనూపులు,

(౬) ఏకాయనాది (౯) గో. వీరుముందు జెప్పిన ప్రవరాదులతోగూడియుందురు. ఆయాగణములవారు ఆయాగణములతో పరస్పరము వివాహము జేసికొనందగదు. వీరి నామము లుచ్చరించిన పాపములుదొలంగు.

అంగిరోగోత్రవివరము - సం - అ - ౧౯౫.

అంగిరస్సు మరీచి సుతయగు సురూపను పరిణయించి ఆత్మాయుష్యాది దశసుతులువడసె. వీరు సోమపులని దేవతలుగ బలగిరి. పిదప బృహస్పత్యాది (౭) గురుజనించిరి. వీరుగోత్రప్రవర్తకులు ఇందు (౧౩) గణములుగలవు.

(౧) ఉచథ్యాది (౩౦) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిరస్సు, సువచ, ఉచథ్యులు.
(౨) ఆత్రేయాది (౫౪) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, బృహస్పతి, భారద్వాజులు.
(౩) కాణ్వాయనాది (౩౩) గో. పంచార్షే - ప్ర. అంగిర, బృహస్పతి, భారద్వాజ, గర్గ, శినిలు,

(౪) కపీతరాది (౨౫) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, దమవాహ్య, ఉరుక్షయులు.
(౫) పరస్పరాయణ్యాది (౫) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, సంకృతి, గౌరవీతులు.
(౬) బృహదుక్థాది (౨) గో. పంచార్షే - ప్ర. అంగిర, బృహదుక్థ, వామదేవ, కుత్స, కుత్సులు.

(౭) రథీతరులు — గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, విరూప, రథీతరులు.
(౮) విష్ణువృద్ధా (౨) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, మత్స్యదగ్ధ, ముద్గలులు.
(౯) హంసజిహ్వాదులు (౮) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, తాండ, ముద్గలులు,
(౧౦) ఆపాండ్యాది (౧౨) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, అజమీఢ, కణ్వులు,
(౧౧) తిత్తిర్యాదులు (౩) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అంగిర, తిత్తిర, కపిభూలు.
(౧౨) ఋక్షాదులు- (౫) గో. పంచార్షే - ప్ర. అంగిర, భరద్వాజ, బృహస్పతి. మిత్రవర, మానవులు.

(౧౩) భరద్వాజాది (౪) గో. పంచార్షే - ప్ర. అంగిర, బృహస్పతి, భరద్వాజ మౌద్గల శైశిరుడు వీరుద్వ్యాముష్యాయణగోత్రజులు.
ఆయాగణములవారు ఆయాగణములవారితో వివాహమొనర్పం జనదు. వీరి నామంబు లుచ్చరించిన పాపంబులుదొలంగు.

అత్రిగోత్రవివరము. సం - అ - ౧౯౬.

ఈఅత్రిగోత్రము (3) గణములు గలిగియుండు.

(౧) కర్దమాయనాది(౨౬)గో- త్ర్యార్షే - ప్ర. అత్రి, అర్చనానస, శ్యావాశ్వులు,
(౨) దాత్ర్యాది (౧౧) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అత్రి, గవిష్ఠర, పూర్వాతిథులు,
(3) ఆత్రేయపుత్రికాపుత్రులుకాలేయాదులు (౫) గో. త్ర్యార్షే - ప్ర. అత్రి, వామరథ్య, పైత్రులు- ఆయాగణములవారితో ఆయాగణములవారు వివాహము జేసికొనగూడదు. వీరినామములస్మరించిన సకలపాపములునశించు.

విశ్వామిత్రగోత్రము - సం - అ - ౧౯౭.

ఈవిశ్వామిత్రగోత్రము (౭) గణములుగలిగియుండు.

(౧) విశ్వామిత్రాది (౨౫) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. విశ్వామిత్ర, దేవరాత, ఉద్దాలకులు.
(౨) దేవశ్రవాది (౭) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. విశ్వామిత్ర, దేవశ్రవ, దేవరాతులు.
(3) ధనంజయాది (౧౦) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. విశ్వామిత్ర,ఆద్య,మాధుచ్ఛందసులు.
(౪) కమలాయజినాది(3) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. విశ్వామిత్ర, అశ్మరథ్య- వంశజులు.
(౫) విశ్వామిత్రాది (౪) గో - ద్వ్యార్షే- ప్ర. విశ్వామిత్ర, పూరణుడు.
(౬) లోహితాది (౨) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. విశ్వామిత్ర, లోహిత, అష్టకులు.
(౭) ఉదరేణ్యాది (౯) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. విశ్వామిత్ర, ఖిలిఖిలి, విద్యులు.

ఆయాగణములవారాయాగణములవారిలో కన్యల బరిగ్రహింపంజనదు- వీరినామములుచ్చరించిన సకలపాపహరంబగు.

కశ్యపగోత్రవివరము - సం - అ - ౧౯౮.

ఈకశ్యపగోత్రజులు (3) గణములుగనుందురు.

(౧) ఆశ్రాయణ్యాది (౪౮) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. కశ్యప, వత్సార, నిధ్రువులు.
(౨) అనసూయాది (౧౨) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. కశ్యప, వత్సార, వసిష్ఠులు, వీరు ద్వ్యాముష్యాయణగోత్రజులు.
(3) సంయాత్యాది (౨3) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. కశ్యప, అసిత, దేవలులు.

ఆయాగణములవారాయాగణములతో వివాహముచేసికొనంజనదు. వీరినామములుచ్చరించిన సకలపాపభంజనమగు.

వసిష్ఠగోత్రవివరము - సం - అ

ఈవసిష్ఠగోత్రజులు (౪) గణ[illegible]ందురు.

(౧) వ్యాఘ్రపాదాది (33) గో - ఏకార్షే [illegible] సిష్ఠుడు.
(౨) శైలాలయాది (౪౦) గో - త్ర్యా[illegible] ప్ర. వసిష్ఠ, ప్రమద, భరద్వసులు.
(3) ఔపస్థలాది (౧౮) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. వసిష్ఠ, మిత్రావరుణ, కుండినలు.
(౪) శివకర్ణాది (3) గో - త్ర్యార్షే - ప్ర. వసిష్ఠ, జాతూకర్ణ, అత్రి.

ఆయాగణములవారాయాగణములతో వివాహంబొనర్పంగూడదు. వీరినామములుచ్చరించిన సకలపాపములువలాయనంబగు.

వసిష్ఠనిమిచరిత్రము - సం - అ - ౨౦౦.

తొల్లి నిమియను చక్రవర్తి వసిష్ఠుని పురోహితునిగగొని ననేకక్రతువులొనర్చె. అంత వసిష్ఠుండు మిక్కిలియలసి యొకచో విశ్రమించియుండునెడ నంతలో నిమియతనికడకేగి మునివర్యా! మఱలజన్నంబొనర్పదలంచియున్నాడ. కావున జరిపింపవలయునని వేడ వసిష్ఠుడిట్లనియె. నృపాలా! ఇపుడేగదా యనేకయజ్ఞంబులజేయించి బడలియున్నాడను. అలసట తీరినపిదప జేయించెదనని నిమియిట్లనియె. మహాత్మా! ధర్మకార్యంబులకాలస్యము జేయంజనదు. నరునకు "జాతస్యమరణం ధ్రువమ్" బను శాస్త్రరీతి దేహమనిత్యంబుగాన ధర్మమచిరయంబునన యొనర్పవలయు. నరుడు మృతిజెందినను ధర్మముపాథేయంబుగనుండి సుఖముగలుగంజేయు. మఱియు "శ్వఃకార్యమద్యకర్తవ్యమ్" "శుభస్యశీఘ్రమ్" బనియు శాస్త్రంబులువిధించుటంజేసి యజ్ఞార్థమైనే కూడబెట్టిన సంభారంబులు వ్యర్థమగుంగాన తామేగుదెంచి జరుపవలయు - అట్లుగావింపరేని, నన్యునిచే జేయించికొనియెదననిన నమ్మునిక్రోధావిష్టుడై భీషణారుణవీక్షణంబులవాని వీక్షించి ఓరికష్టాత్మా! యాజకుడగునన్నునాదరించియన్యునిచే జేయించికొనియెదనని నుడివితివిగాన నీవు శరీరరహితుడవుగమ్మని శపించె. అంతనిమికోపగిల్లి వసిష్ఠా! నీవును జేయింపక, నన్యునిచే జేయించుకొనక ధర్మకార్యము జేయంబూనిననను నీవిట్టులండిట్టితివిగాన నీవును విదేహుండవయ్యెదవని శపించె. ఇట్లాండొరులుశపింపబడి విదేహులై కమలాసనునికడకేగిన నతండు వీరి తెఱంగెఱింగి నిమిని సకలప్రాణులనేత్రపక్ష్మములందు వసించునటులను, వసిష్ఠుని మిత్రావరుణులకు సుతుడుగ జనించునటుల ననుగ్రహించిపంపె. అంతనిమిప్రాణులనేత్రములయందువసించె. మిత్రావరుణులొకతఱి తపంబు సలుపుచుండ నవ్వానంబున నూర్వశి పువ్వులంగోయ నేతెంచిన మిత్రావరుణులుదానింగాంచి మోహపరవశులైయుండ కృష్ణాజి[illegible] వారివీర్యముస్రవించె. అంతవారావీర్యము నొకకడవయందుంచిననందుండి [illegible]డునుఅగస్త్యుడునుజనించిరి. పిదపవసిష్ఠుడు నారదునకు తోబుట్టువగు నరుంధతి[illegible] బరిణయమాడి శక్తియను పుత్రునిబుట్టించె. వారెవ్వరనిన కౌండిన్యాది(౨౫) గో-త్ర్యార్షేయులు-ప్ర. పరాశరశక్తివసిష్ఠులు వీరు పరస్పరమవైవాహ్యులు - వీరినామములుచ్చరించిన పాపములు నశించు.

అగస్త్యగోత్రవివరము - సం - అ - ౨౦౦.

ఈగోత్రంబున (౨)గణములుగలవు.

(౧) అగస్త్యాది (౧౫) గో-త్ర్యా-ప్ర-అగస్త్య-మాహేంద్ర-మయోభువులు.
(౨) పౌర్ణమాసాది (౨) గో-త్ర్యా-ప్ర-అగస్త్య-పౌర్ణమాస-పారణులు.

ధర్మవంశవివరము సం - అ - ౨౦౧.

ఈవైవస్వతమన్వంతరమున దక్షపుత్రికలగు అరుంధతి మొదలగువారివలన ధర్మునికి ధర్మిష్ఠులగు వసువులష్టకంబును, ఘోషాదులును జనించిరి - ఓసూర్యకులతిలకా! యీధర్మునివంశమును వివరించుటకు వేదవ్యాసునకైన నలవిగాదు.

పితృగాథ - సం - అ - ౨౦౨.

పితృగాథయనగా, పితరులువచించు వచనంబులెవ్వియనిన, మనవంశస్థులలో నెవ్వరేని, నదీతీరంబున తిలోదకమును, నిత్యశ్రాద్ధమును, కాలశాకాదులచే శ్రాద్ధాదులును, ఉభయతోముఖిగోదానము, కృష్ణాజినదానము, వృషోత్సర్జనము, పృథివీసువర్ణ గోదానములు, వాపీకూపతటాకారామప్రతిష్ఠలు, మొదలగునవి జేయుదురా; అందు చేనను దృప్తిజెందుదుమా; యని పలుగతులచింతింపుచుండెదరుగాన ముందుజెప్పినవాటిని మానవులొనర్పవలయు.

ఉభయతోముఖిగోదానము-మనువుకు మత్స్యుడుజెప్పుట - సం-అ-౨౦౩.

గ్రహణాదిపుణ్యకాలములయందు ఉభయతోముఖి (పశుప్రసూతికాలంబున వత్సము అర్ధముదరంబునను నర్ధముబయలువెడలియుండునది) గోవును స్వర్ణరజతముక్తాఫలములతో నలంకరించి దక్షిణసహితముగ బ్రాహ్మణునికి దానంబొసంగిన సప్తసాగరసహితధరణీదానఫలంబు గలుగుటయగాక పితరులును దృప్తిజెందెదరు.

కృష్ణాజినదానము - మత్స్యుడుమనువుకుజెప్పుట - సం - అ - ౨౦౪.

మాఘాషాఢకార్తికలయందును, పూర్ణిమ చంద్రసూర్యగ్రహణ ఉత్తరాయణద్వాదశీపుణ్యకాలములయందును, ఆహితాగ్నియగు ద్విజునికి కల్పోక్తప్రకారము కృష్ణాజినదానంబొసంగిన శివసాయుజ్యాదులుగలుగు.

వృషోత్సర్జనవిధి - సం - అ - ౨౦౫.

పురాణోక్తసర్వలక్షణ సహితముగు గోవుదరమునందుదయించియున్నత స్కంధతామ్రాదివర్ణము మొదలగు లక్షణములుగలవృషభమును కల్పోక్తప్రకారము వదిలిన మోక్షంబుజేకూరు.

సావిత్ర్యుపాఖ్యానము - సం - అ - ౨౦౬-మొ-౨౧౨-వరకు.

మనువు మత్స్యంగాంచిమహాత్మా! పతివ్రతలలోనుత్తమురాలగుస్త్రీ యెవ్వతె? యేస్త్రీ మృత్యువునుజయించె? యేస్త్రీనామంబునుచ్చరించిన పాపభంజనంబగు? నని మనువు ప్రార్థించిన నతండిట్లనియె. ఓదినకరసమానతేజా! తొల్లిమద్రదేశంబున నశ్వపతియను పార్థివుడు మాలతియను యువతింగూడి రాజ్యపాలనంబొనర్పుచుండ పుత్రులులేమింజేసి సావిత్రీదేవతనునారాధింప నాదేవిప్రత్యక్షంబై యిట్లనియె. ఓ

నృపాలా! నన్నునీవు నీవారాధించుటంజేసి సర్వగుణయుక్తురాలగు సుతజనించు ననివచించి యంతర్ధానంబునొందె. పిదప నతని నెలతయగు మాలతిగర్భంబునందొక్క సావిత్రియనుపుత్రికంగనెను. అంతనబ్బాలికకు యౌవనంబాసన్నంబైనది జనకుం డెఱింగి సత్యవంతుడను రాజకుమారునికివ్వదలంచియుండ నాశౌకలునికడకు నార దుడేతెంచి నృపపుంగవుంగాంచి ఓ తండ్రీ! నీవిపుడు కన్యనివ్వందలంచియుండు సత్యవంతుడొకవత్సరంబులో మరణంబు జెందుననినుడివి యదృశ్యుండయ్యె. అంతన పార్థివుండు విగతధైర్యుండుగాక "సకృత్కన్యాప్రదాతవ్యా" అను శాస్త్రరీతి నాసత్యవంతునకి తనసుతనొసంగె. పిదపసావిత్రినారదు వాక్యంబులదలంచి చింతిం పుచు భర్తతోడంగూడి రాజ్యభ్రష్టులైయంధులై కళత్రపుత్రాదులతో వనంబున వసించుతనశ్వశురుడు మొదలగువారికి శుశ్రూషజేయుచు నొకవత్సరంబు గతింపం జేసె. అనంతర మా యువతితన భర్తమృత్యువుపాలగు దివసమునకు నాలుగుదినములు మొదలుకొని ఫలాద్యాహారంబులచే వ్రతాచారాదు లొనర్చుచుండె. అంతసత్య వంతు డాచతుర్థదినమున పుష్పఫలేంధనాదులం దెచ్చుటకు దండ్రిచే నాజ్ఞప్తుడై యడవికి వెడలె. సావిత్రియు ఖిన్నురాలై మామచే నాజ్ఞంగైకొని నతనితోడ వనంబు నకేగి కొంతదూరంబరిగినపిదప సత్యవంతుడు బడలినతనభార్యంగని తరణికిరణ ములుసోకని తరుచ్ఛాయయందు నిలచి నాగపున్నాగ మల్లికామతల్లికాద్యనేకకుసు మతరు రాజివిరాజమానంబును, కలాపికలహంసకోకిలాద్యనేక పక్షిరవితమనోజ్ఞ కిలకిలనినద వినోదంబును, సింహవ్యాఘ్రమత్తగజాదులు తమతమనురవంబులంగూడి కేళీవినోదంబులందేలుసొగసుల నాసత్యవంతుడు తనసుందరాంగికి దెలియంజే యుచు బడలికందీర్చి ఓ చంద్రవదనా! మనయొక్క పుష్పఫలాదు లుండుటంజేసి నే కాష్ఠంబుల నటకితెచ్చెద. నీవీద్రుమచ్ఛాయ నాశ్రయించి క్షణంబుండుమన నా యొప్పులకుప్ప నతనింగాంచి వన్నెకాడా! నిన్నెడబాసి నేనొకనిమిషంబైన నుం డజాల. దూరంబరుగవలదన నతండందుండుమాత్రిసుల నఱకబోరకొనెను.

ఇట్లారాజనందనుడు వృక్షంబును దనకుఠారంబుచే గొట్టగా నది తలయందు దగిలిన శిరోవేదన గలవాడై భార్యంగాంచి నాకు శిరోవేదన గలిగియున్నదనినుడి వినాయువతితోడయందు శయనించె. అంత మకరకుండల పీతాంబరాద్యలంకృతుడ గుకాలుండేతెంచి సత్యవంతుని శరీరంబుననుండు యంగుష్ఠమాత్ర పురుషు డగు జీవుని తనకాలపాశముచేగట్టి నతిసత్వరంబుగ దక్షిణదిక్కునకు గొనిపోవుచుం డ సావిత్రి తనపతి గతజీవుండగుటనెఱింగి యముని వెంబడించి యాతనిగాంచి కృ తాంజలురాలై ఓకృతాంతా! స్త్రీలు మాతృశుశ్రూషచే మధ్యమలోకంబును, పితృశుశ్రూషచే స్వర్గలోకంబును, భర్తృశుశ్రూషచే బ్రహ్మలోకంబును జెందెద రుగాన నేనట్టివ్రతంబులు సలిపితి నాభర్తనుపిడువుమన యముండుసావిత్రింగాంచి

ఓవనితారత్నమా! నీవట్టి శుశ్రూషలఁ జేసినదాన వైనను నను వెంబడింపకుము, నీవు బడలియుండుటం జేసి మందిరంబున కేఁగుమన నాయిందీవరాక్షి యిట్లనియె - ఓఅంతకుఁడా! "పతిర్హి దైవతం స్త్రీణాం పతిరేవ పరాగతిః" అను శాస్త్రరీతి మానినులకు పతియే దైవంబును ప్రాప్యస్థానంబును నగుటం జేసి పతినే స్త్రీలనువర్తింపఁ దగు - అట్టియవితలోకాముల నిచ్చునా ప్రాణనాథునిని నీవెచటికి గొనిచనియెదవో నేనచటికే తెంచెదనన్న యముండా కన్యాలలామంగాంచి ఓమత్తకాశిని! నీవు మహాపతివ్రతవు నీ పలుకులకు నే సంతసిల్లితి, సత్యవంతుని ప్రాణంబులం దప్ప వలయు వరంబు వేఁడుమన సావిత్రి యిట్లనియె- ఓదండధరా! నాశ్వశురుండంధకుడు, చ్యుతరాజ్యుండు కావున నాతనికి నయనంబులు గలిగి రాజ్యంబు జెందునటుల వరంబొసంగుమన నతండట్లొసంగి నీవు క్లేశంబు జెందితివి గృహంబున కేఁగుమన నాయువతి మఱలి యిట్లనియె.

ఓవైవస్వతా! వినుము; సత్పురుషుల సహవాసంబున క్లేశంబేల గలుగు క్లేశంబు జనింపఁజేయు దుష్టుల శిక్షించుటకు శక్తిశాలివగలవు - అట్లు నృపునిచే శిక్షింపబడని వారిని నీవు దండించెదవు. కావున నింద్రాది దేవతలలో నధికుఁడగు నీసమీపంబున నుండు నాకు శ్రమంబేల గలుగునని యనేకధర్మవచనంబులం బలికిన యముండిట్లనియె- ఓరాజ్ఞీ! నీవిప్పుడు వచించిన ధర్మవచనంబులవలన నే సంతుష్టుడనైతి- నీభర్తప్రాణంబులు వినా వలయు వరంబు వేఁడుమన నాకు లికితనకు సహోదరులను పుత్రులు బొడమునటుల వరంబిమ్మనిన నతండట్లొసంగి సావిత్రింగాంచి ఓతోయజాక్షీ! నీవు నను వదలి నీయింటి కేగి దేహక్రియ లొనర్చి గురు శ్వశురులకు శుశ్రూష జేయుచుండిన సద్గతి గలుగు- నీవు శ్రమంబు జెందితివి గాన నాశ్రమంబున కేఁగుమన నాపతివ్రతాశిరోమణి వెండియునిట్లనియె. ఓశమనుఁడా! ధార్మికులకు శ్రమంబెక్కడిది? లోకంబున జనులు ధర్మము గదా నాచరింపవలయు- పరలోకంబునను ధర్మమే గదా సుఖంబును గలుగంజేయు గాన నీపాదసేవే నాకు మహాధర్మంబని యనేకధర్మంబులఁ దెలియంబలికిన నతండిట్లనియె. ఓపద్మగంధీ! నీధర్మవచనంబులవలన కరంబు సంతోషంబు జెందితి- సత్యవంతుని ప్రాణంబులం దప్ప వేఱొండు వరంబడుగుమన నాకరభోరు యముంగాంచి ఓకృతాంతా! అనపత్యులకు గతులు కలగవు గాన నాకును నూర్గురు సుతులు కల్గునట్లుగ వరంబొసంగుమన నతండట్లుగాక యనిన నావరారోహ మఱల యముని బలుగతుల బొగడి మిక్కిలి యున్నతాత్మయై ఓధర్మరాజా! నను నేశరణు జొచ్చితి- పతిభిక్షయొసంగి రక్షింపుమని ప్రార్థించిన నతండు సంతసిల్లి నీభర్తనొసంగితి- ఇతను నన్నూఱు వత్సరంబులు రాజ్యంబేలి సుఖంబుగనుండునని వరంబొసంగి యంతర్ధానము నొందె. పిదప సావిత్రి తనభర్త శరీరంబుండు స్థానంబున కేతెంచిన నతండు నిదుర మేల్కాంచినరీతి నుత్థితుడై తన నెలతం గాంచి ఓప్రాణేశ్వరీ! నేనే పురుషునిచే నీడ్వంబడితినో నతండెక్కడ? నేనిదురించినందున నొక దినంబు

గడచినదిగాబోలు - జననీజనకులు గృహంబున దుఃఖింపుచుందురనిన సావిత్రిభర్తం గాంచి మనోహరా! దివాకరుడస్తగిరి జెందుటంబట్టి ఆశ్రమంబునకు బోదమురండు- పిదప సర్వవృత్తాంతంబు విన్నవించెదనని సావిత్రి సత్యవంతునితోడ వనంబునువదలి మందిరంబునకేగ లబ్ధచక్షుష్కులై మాతాపితలు సత్యవంతునిగని సంతోషభరితాంతరంగులై కోడలింగాంచి నింతతడవుండుట కేమి కారణంబన సావిత్రియు సర్వవృత్తాంతంబంతయు నివేదించె-పిదప ద్యుమత్సేనుడు రాజ్యంబు జెందె- సావిత్రియు నూర్గురు కొమరులంబడసి సుఖంబుగనుండె. ఈ సావిత్ర్యుపాఖ్యానము శ్రవణపఠనాదులొనర్చువారికి పాపంబులుదొలంగి స్వర్గంబు జేకూరు.

రాజధర్మంబులు - సం - అ - ౨౧౩ - మొదలు - ౨౨౪ వరకు.

పట్టాభిషిక్తుడైన రాజు జేయందగిన కార్యంబులెవ్వి? జెప్పుమని వేడినమనువుకు మత్స్యుండిట్లనియె. ఓ సూర్యకులోద్భవా! వినుము; పట్టాభిషిక్తుడగు రాజు తానెంతశక్తియుక్తుడైనను నొరులసహాయంబు లేక నతనివలననొక కార్యంబైన నెరవేరదుగాన కార్యంబుల యుత్తమమధ్యమాధమంబు లెఱింగి తత్తత్కార్యములయందు సమర్థులగువారిని నియమింపవలయు. ప్రభువుకుహితముగోరువాని దూతకృత్యంబునను, శౌర్యధైర్యాదిగుణయుక్తుని సంగరక్షకునిగను, సౌందర్యాది గుణసంపన్నురాలగు యువతిని తాంబూలంబొసంగుటకును, సంధివిగ్రహంబులు దెలిసినవానిని దేశరక్షకుడగను, శత్రుమిత్రులయందు సమబుద్ధిగలిగి ధర్మశాస్త్రజ్ఞుడగు వాని ధర్మకార్యంబునను, సర్వభాషాలిపిజ్ఞానముగలవాని లేఖకునిగను, నాడీస్పర్శాష్టస్థానాదిపరీక్షలుదెలిసి చికిత్సలుచేయువాని వైద్యుడుగను, ఇటుల తత్తత్కార్యములయందు సమర్థులగు వారిని నియోగింపవలయు-మఱియు రాజు యొక కార్యం బాలోచించునెడ మంత్రులు మొదలగు సభాధ్యక్షులతో యోచించందగు. రాజు ఏకనియందును నమ్మకముంచంజనదు. వినయరహితుడగు [illegible]పాలుడు రాజ్యచ్యుతుండగుగాన వేదవేత్తలై సదాచారసంపన్నులగు బ్రాహ[illegible]ులను సతతము సేవింపుచు వారివలన వినయాదిగుణముల నభ్యసించి దండనీతి, [illegible]వ్వీక్షికీ, వార్తారంభాదివిద్యల గ్రహింపవలయు. అసచ్ఛాస్త్రకులసంగముత్యజించి యింద్రియనిగ్రహోపాయంబునునహర్నిశము నభ్యసింపవలయు. మఱియు రాజసూయాశ్వమేధాదిక్రతువు లొనర్చుచు సువర్ణ, ధరణీదానాదుల సదాగావింపుచుండవలయు. తానుపరిపాలించు జనులయెడ సంవత్సరోపయుక్తమగుద్రవ్యము నే కప్పముగా గొనుచు బ్రాహ్మణాదులను వేదాధ్యయనాదులందు ప్రవర్తిల్లంజేయవలయు. రాజుయుద్ధకాలంబున తనక్షత్రియధర్మమునుస్మరించి సంగరతలమునుండిపఱలంజనదు-అట్లుపఱలకుండుట, ప్రజాపరిపాలనంబొనర్చుట, బ్రాహ్మణశుశ్రూషజేయుట, రాజుకుశ్రేయస్కరంబగు. తనరహస్యకార్యంబన్యునికి దెలియంజేయకపరుని ఛిద్రంబుంగనవలయు. మఱియురాజుమదించినయశ్వంబును, బాలగజం

బున, నెకల్రంజనను. తా నెఱుంగనియువతితోడ కేళీవినోదంబులం దేలందగదు. "రా
జానశ్చారచక్షుషః" అనురీతి రాజు చారులవలన సర్వము నెఱుంగవలయు. సేవకులు
సదాచారసంపన్నులై తమతమకార్యశక్తినతిక్రమింపక రాజాజ్ఞానుసరణిని నటింపుచు
రాజునకుప్రియంబులగు వాక్యంబుల రహస్యంబున నెఱింగింపుచు రాజవేషభాషా
దుల ననువర్తింపక, ద్యూతాదులయందు తమతమ చాతుర్యంబుల దెలియంజేయ
వలయు. ఇటుల సేవకులు రాజును సేవింపవలయు. పట్టాభిషిక్తుడైన పార్థివుడు
తృణకాష్ఠాది సమృద్ధిగల నదీతీరదేశమధ్యంబున బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యాదులతోఁగూడి
న నగరంబు నిర్మింపవలయు. అందు పరిఘ ప్రాకారాట్టాలకములు, నానావిధా
యుధములు, వీటితోఁగూడి, ధ్వజపతాకాదులచే నలంకరింపంబడి నాలుగు తెరువులు
గలదుర్గము నిర్మింపవలయు. అందొక వీథ్యగ్రభాగంబున దేవాయతనము, (౨) వీథ్య
గ్రభాగంబున రాజగృహము (౩) వీథిని ధర్మాధికారిమందిరము, (౪) వీథ్యగ్రభాగం
బున ప్రాకారములుగలిగి యుండవలయు. రాజగృహ దక్షిణభాగంబున కోశగృహ
ము, అందుకుదక్షిణంబున ప్రాఙ్ముఖంబుగ గజస్థానము, ఆయుధాగారము, నిర్మింపవ
లయు. రాజగృహ వామభాగంబున, పురోహితుడు, మంత్రి, వైద్యుడు, వీరినిలయం
బులు, అశ్వాదిశాలలు, నిర్మింపవలయు. సేనాపతి మొదలగువారికి వారివారికి
యుచితమగు స్థానములు నియమింపవలయు. రాజు దుర్గమునం దనేకయంత్రములని
ర్మించి నానావిధ విషంబులును, కాల కాకోలాద్యావధోపయుక్త వృక్షంబులును
సేకరింపవలయు. ఇట్టిదుర్గమును రాజుపరిపాలింపవలయు.

విషనిర్హరణోపాయము.

బిల్వాటకి, యవక్షారము, పాదిరి, ఇంగువ, పిప్పలి, లేక మిరియాలు, గు
మ్ముడు, లేక నూరనెల్లి, అందుగచెట్టు, వీటివేళ్లకషాయము పెట్టి విషముమీదప్రో
క్షించిన నది నిర్విషంబగు- విరిగిచెట్టు, జేమపోట్ల, అతివస, మునుగ, మూర్వ, గరి
జేరు, మంజిష్ఠ, అడ్డసరపుచెట్టు, వెలగ, సహదేవి, పసపు, వీటివేళ్లువిషమునుబోగొ
ట్టును- లక్క, ప్రేంకణపువేరు, మంజిష్ఠవేరు, ఏలకులు, హరేణు, యష్టిమధుకము,
ఇవి, తేనె, బభ్రుపిత్తము వీటితో జేర్చి గోవిషాణంబున నిడిదాని భూమియందు యేడు
దినములు పూడ్చిపిదప నాగొట్టమునందుండు ద్రవ్యమునుమాత్రజేసి తాయితునం
దుంచి రెట్టనుగట్టుకొనిన విషముసమీపంబునం జేరవెరచు- మతియు విషంబుంచినవా
డు, భయపడుచు స్తంభకుడ్యాదులంజూచుచు, భూమిని గోటితో గీచుచు, శిరః కం
డూయనంబొనర్చుచుండు, కావున నిట్టిలక్షణములుగలవాని విషము పెట్టినవాని
గా నెన్నందగు- ఓరవినందనా! ఇటులనేకక్రియలుగలవు ఇంక విషదిగ్ధాన్నాదిపరీక్ష
ణోపాయంబు నుడివెద యాకర్ణింపుము. విషదిగ్ధాన్నమును నగ్నియందుంచిన చి
త్రవర్ణముగలిగి చిటచిటమనుశబ్దం బుత్పన్నంబై దుర్గంధముగలుగును. అనూము

సేవనవలన శిరోరోగంబు ధ్వపిల్లుటయగాక నాయోదనమును మక్షికలుసగా స్పృశించవు. విషదిగ్ధాన్నమును చకోరపక్షిసమీపమందుంచిన దానికన్నులెఱ్ఱనగు, కోయిలవికారస్వరముగగూయు, హంసకుగతిస్ఖలనంబుగలుగు, చిలుకబొట బొటకన్నీరువిడిచి మాయాయని ప్రలాపింపదొడంగు, కారండవము మరణంబుజెందు, వానరము మూత్రోత్సర్జనంబుగావించు, వ్యంజనంబులు ద్రవములేకయుండును, కావున నిటుల పరీక్షించి భుజింపవలయు. ఇక రాజపుత్రశిక్షాక్రమమును వివరించెదవినుము. రాజు తనపుత్రునికి వేదవేదాంగాది విద్యలంగరపవలయు. ధనుర్వేదము అశ్వగజారోహణము ఇవిమొదలగువాటియందు శిక్షింపంజేయవలయు. మఱియు రాజు ద్యూతము,మద్యపానము, దివాస్వాపము, కామక్రోధాదులు, వీటినివర్జింపవలయు-స్వామి, అమాత్యుడు, స్నేహితుడు,కోశము,దుర్గము, సేన, ఇవిసప్తాంగములుగాన రాజు వీటినివృద్ధిజేయుచు దైవమేసర్వంబునొనర్చునని దైవకారంబును నమ్మిపురుషకారమునందుపేక్షజేయక నానావిధోపాయములచే రాజ్యపరిపాలనంబొనర్చిన లక్ష్మిప్రసన్నమగు. మఱియు రాజు సామ దాన భేద దండంబులనెఱింగి ప్రవర్తింపవలయు. అందు దండోపాయమావశ్యకము. ధర్మశాస్త్రము ననుసరించి బాలవృద్ధాతుర వానప్రస్థయత్యాదుల వర్జించిదండింపవలయు. దండార్హులను శిక్షించకను, దండింపదగనివారిని దండించినను, యిహలోకమున రాజ్యభ్రష్టుడై నరకంబుజెందు. ఇంద్రాదిలోకపాలురు, సకలదేవతలు, లోకోపకారంబునకై దండాదులయందు నియమింపబడియుండెదరు. కావున సకల దేవతాస్వరూపుడగు నీశ్వరుంబోలి సకలాధికారంబులజేయుటచే రాజు దేవతలకన్న నెక్కుడు. రాజు దండవిధి నావశ్యకముగ జేయవలయు. అభియోక్తయనిన ఒకడు సంఖ్యయుంచి బహునియొద్ద ద్రవ్యంబిడినదానినతడపహరించినను, మఱియొకడు ధన మొకనియొద్దనుంచక నుంచితినని కల్లలాడినను, వీరిరువురును చోరునిశిక్షకుబాధ్యులు, మఱియు కిప్పము మొదలగు రాజార్హద్రవ్యమును నపహరించిన వానికుటుంబముతోడ వధింపవలయు. ఒకండొకని యాచించినవాడు ద్రవ్యంబిచ్చి మఱలనైకొని అపహరించిన, వానిశిక్షించి ద్విగుణధనంబును యాచకునకిప్పింపవలయు- బ్రాహ్మ[ణక్షత్రి]య వైశ్యశూద్రాదులలో నెవడైన అకార్యంబులొనర్చిన నతని ధర్మశాస్త్ర[ోక్త]ప్రాయశ్చిత్తాదుల జేయింపవలయు - ఇటుల నృపపుంగవుండు ప్రజల తారతమ్యంబులంగని దండనీతులచే శిక్షింపవలయు.

ఉత్పాతశాంతులు - సం - అ - ౨౨౬ - మొదలు - ౨౩౬ వరకు.

అంతమనువు మత్స్యంగాంచి దేవా! దివ్యాంతరిక్ష భౌమోత్పాతాదులకు శాంతుల దెలియంబలుకుమన నతండిట్లనియె. దివ్యాంతరిక్ష భౌమోత్పాతము, అప్సుగోత్పాతము, దేవతార్చా వికారోత్పాతము, అగ్నివైకృతోత్పాతము, వృక్షోత్పాతము, అతివృష్ట్యాద్యుత్పాతము, నద్యాదివైకృతము, ప్రసవోత్పాతము, ఉప

స్వరవైకృతము, మృగపక్షివైకృతము, ప్రాసాదపతనాది దుర్నిమిత్తము, వీటికిపు రాణోక్తప్రకారము శాంతులుగావించిన నవిమానును.

గ్రహయజ్ఞాదివిధి. - సం - అ - ౨౩౭.

రవినందనుండు జనార్దనుని గ్రహయజ్ఞాదివిధుల నడుగుమను నతండిట్లనియె. లోకమునకు దైవకృతముగనైనను, మనుష్యకృతముగనైనను, క్షోభ వాటిల్లిన గ్రహయజ్ఞము, లక్షహోమము, కోటిహోమము, వీటిని పురాణోక్తప్రకారంబొనర్చిన యెల్లయనిష్టంబులుదొలంగి సర్వక్రతుఫలంబు జేకూరు.

రాజ్ఞోయాత్రాకాలవిధి - సం - అ - ౨౩౮.

నరపాలుం డుద్ధయాత్రం జేయుకాలం బెద్దియని పృచ్ఛంజేసిన మనువుకు మత్స్యుండిట్లనియె. అతిభయంకరమగు యుద్ధముజరుగునపుడును, తనపృష్ఠదేశము నందలి శత్రుం డెదుర్చునపుడును, పరుడిపట్టణంబున నుత్పాతంబు లుద్భవిల్లునపుడును, అతని వ్యసనకాలంబునను, యాత్రంజేయవలయు. అదియును పార్ష్ణిగ్రాహుని జయించినైనను, అతనిజయించుసేనను నగరంబునం దుంచినైనను, యుద్ధంబునకు వెడలవలయు. అయ్యాత్ర మంత్రిమొదలగువారి సహాయంబుతో చైత్రమార్గశీర్ష మాసంబులలో గావించిన శుభంబువాటిల్లు.

అవయవస్పందన లక్షణములు తత్ఫలంబులు - సం - అ - ౨౩౯.

మనువుమత్స్యుంగాంచి అవయవస్పందన లక్షణములు తత్ఫలంబులు జెప్పుమని ప్రార్థించిననతండిట్లనియె. పురుషులకు వామభాగంబున, పృష్ఠమున, హృదయమున స్పందనముగలిగిన నప్రశస్తము, శిరస్సునయందైన భూలాభము, లలాటమున స్థానవృద్ధి, కనుబొమలందు తానుకోరిన వనితాసంగమము, నేత్రంబున భృత్యలాభము, దృగుపాంతమున ధనలాభము, ఱెప్పలయందు శత్రుజయము, కడకంటియందు వనితాలాభము, శ్రవణాంతమున క్షేమ సమాచారంబాకర్ణించుట, నాసికయందు సౌఖ్యము, అధరోష్ఠమునందు యిష్టస్త్రీలాభము, కంఠమునందు భోగము, భుజంబున భోగవృద్ధి, బాహువులందు మిత్రప్రాప్తి, హస్తమున ధనప్రాప్తి, పృష్ఠమునందు పరాజయము, ఱొమ్మునందుజయము, కుక్షియందుప్రీతి ఇవిపురుషులకు దక్షిణభాగంబున గలిగిన శుభము. స్త్రీలకు స్తనము చలించిన పుత్రలాభము, బొడ్డుయందు స్థానభ్రంశము, జఘనంబున ధనాగమము, జానుసంధులయందు పగల సంధి, పాదంబున లాభయుక్తక్షోపనచుట, ఇవి స్త్రీలకు వామభాగమునందు కలిగినశుభము. అనిష్టస్పందనములు గలిగిన స్వర్ణదానంబొనర్పవలయు.

స్వప్నఫలములు - సం - అ - ౨౪౨.

మనువువత్స్యంగని పురుషోత్తమా! సుస్వప్న దుస్స్వప్నఫలంబుల నెఱింగిం పుమన నతండిట్లనియె. నాభినిదప్ప శరీరంబెల్ల తృణవృతుమార్గంబునలదికొనినట్టును, మలినవస్త్రము ధరించినట్టును, అభ్యంగనం బొనర్చినట్టును, అడుసుపూసికొనినట్టు ను, ఉన్నతస్థానంబులనుండి భూమినిబడినట్టును, ఉయ్యాలలూగినట్టును, స్వర్ణాది లోహముల నార్జించినట్టును, అశ్వమును వధించినట్టును, రక్త పుష్పద్రుమముల చుంబనం బొనర్చినట్టును, వారాహ ఖరోష్ట్రములయం దెక్కినట్టును, పక్వమాం సము, పులగము, ఇవిభక్షించినట్టును, నర్తనము సేసినట్టును, నవ్వినట్టును, వివా హము జూచినట్టును, గానముచేసినట్టును, తంత్రీవాద్యరహిత వాద్యము వాయిం చినట్టును, ప్రవాహమున మునిగినట్టును, గోమయవారి, పంకోదకము, వీటితోస్నా నము సేసినట్టును, జనని యుదరమున బ్రవేశించినట్టును, చితారోహణము సేసినట్టును, ఇంద్రధ్వజముపడినట్టును, సూర్య చంద్రులు క్రింద పడినట్టును, దివ్యాంతరిక్ష భౌ మోత్పాతంబులంగాంచినట్టును, దేవద్విజ భూపాల గురువులు కోపించినట్టును, కుమారీల నాలింగనము సేసినట్టును, పురుషులమైథునం బొనర్చినట్టును, నిజావయ వములు నష్టమైనట్టును, విరేకవమనములు గావించినట్టును, దక్షిణముగ ప్రయాణమై పోయినట్టును, వ్యాధిపీడితుడైనట్టును, ఫలపుష్పంబుల దొంగిలినట్టును, మందిరము లు మగ్నములైనట్టును, సమ్మార్జనం బొనర్చినట్టును, పిశాచ, రాక్షస, వానర, మ నుష్యాదులతో క్రీడించినట్టును, పరులచే తిరస్కృతుడై దుఃఖించినట్టును, కాషాయ వస్త్రధారియైనట్టును, కాషాయవస్త్రము ధరించిన స్త్రీతో సంభోగంబొనర్చి నట్టును, నూనెలో మునిగినట్టును, రక్తపుష్పమాలికల ధరించినట్టును, ఇవి మొదల గునవిగలిగిన దుస్స్వప్నంబులని నెఱుంగవలయు.

ఇట్టిదుస్స్వప్నంబులు జనించిన మఱలశయనించి దాని నెరుని తో వచింపక శుచియైస్నానంబొన[illegible]లహోమము, బ్రాహ్మణపూజ, భగవన్నామస్మరణ, గ జేంద్రమోక్షపా[illegible]నపఠనము, వీటినిగావించిన దుస్స్వప్నదోషమునశించు - ఓమార్తండనందనా! శుభస్వప్నంబుల వాక్రుచ్చెదనాకర్ణింపుము - గిరిప్రాసా దహస్త్యశ్వవృషభంబులు, శ్వేతకుసుమవృక్షంబులు, వీటిపైయెక్కినట్టును, తనకుబ హుశిరంబులనేక బాహువులుగలిగినట్టును, శ్వేతపుష్పమాలికలధరించినట్టును, తాను శుక్లవస్త్రధారియైనట్టును, సూర్యచంద్రనక్షత్రంబులకు గ్రహణముపట్టినట్టును, వెల కినట్టును, శక్రధ్వజాలింగనంబొనర్చినట్టును, ధ్వజనిగగనంబునకెత్తినట్టును, ధరణీర రత్నాకరంబును మ్రింగినట్టును, శత్రునివధించినట్టును, కలహము, వాదము, యుద్ధ ము, వీటియందు [illegible]యుండినట్టును, పక్వమాంసము, మత్స్యమాంసము

హాయసము, వీటిని భక్షించినట్టును, రక్తముం గాంచినట్టును, అందుస్నానము సేసినట్టును, సురా, రక్తము, మద్యము, క్షీరము, వీటిని పానంబు సేసినట్టును, పేగులచే కట్టంబడి భూమిని పొర్లినట్టును, ఆకసంబును గాంచినట్టును, మహిషములు, పశువులు, స్త్రీసింహంబులు, స్త్రీనాగంబులు, వీటిని ముఖముతో దోహనము సేసినట్టును, దేవబ్రాహ్మణగురువుల బూజించినట్టును, గోశృంగోదకము, శుద్ధోదకము, వీటితో స్నానము సేసినట్టును, స్వప్నంబులు గలిగిన శుభంబు వాటిల్లును - చంద్రుడు పరిపూర్ణుండైనట్టు స్వప్నంబైన రాజ్యలాభంబు గలుగు - తాను పట్టాభిషిక్తుడైనట్టును, తన శిరంబు తెగినట్టును, మరణము సంప్రాప్తించినట్టును, తానగ్నియందు దహింపబడినట్టును, గృహంబులగ్నిచే నాశము జెందినట్టును, ఛత్రచామరంబులు జెందినట్టును, తంత్రీవాద్యాదుల వాయించినట్టును, నద్యాదియుదకంబుల తరించినట్టును, నిమ్నోన్నతధరణిని దాటినట్టును, హస్త్యశ్వపశువులు గృహంబున బ్రసవించినట్టును, తాను ప్రలాపించినట్టును, ఉత్తమస్త్రీలాభము గలిగినట్టును, నాయుపతి వారింగ సంభోగనర్చినట్టును, తాను శృంఖలముంచే గట్టుబడ్డట్టును, పురీషంబు మేనసలదికొనినట్టును, తత్కాలంబున జీవించియుండు నృపులను, స్నేహితులను, దేవతాగ్రహంబులను, నిర్మలోదకంబులను బొడగాంచినట్టును, స్వప్నంబైన శుభంబు గలుగు. ఇట్టిసుస్వప్నంబులు గలిగిన నెవ్వనికిని దెలుపంజనదు. ఈ స్వప్నంబుల గన్నవారికి అర్థలాభాదులు గలుగు - రోగికి రోగము నివర్తించు - మఱియు ప్రథమయామంబున స్వప్నంబైన ఫలము సంవత్సరంబునకును, ద్వితీయంబున ఆఱుమాసంబులకును, తృతీయంబున మూడుమాసంబులకును, చతుర్థయామంబున నొకమాసంబునకును, అరుణోదయ వేళనైన పదిదివసంబులలోను గలుగు.

శుభాశుభశకునవిచారము-సం-అ-౨౪౧.

మనువు మత్స్యంగాంచి దేవా! తావకంబగు నపాంగావలోకనంబు నాపయిం గలుగంజేసి శుభాశుభశకునంబుల దెలియంబలుకుమన నతండిట్లనియె- ఓ దినకరకులోత్తమా! ప్రథమంబున నశుభశకునంబుల నుడివెద వినుము- కృష్ణధాన్యంబులు, ప్రత్తి, కసువు, కరీషము, కాష్ఠములు, అగ్ని, గుడము, తైలము, తలంటుకొన్నవారు, మలినులు, శిరోముండనంబొనర్చికొనినవారు, రోగి, ఒంటిపిఱ్ఱి, కాషాయవస్త్రధారి, ఉన్మత్తుడు, బలహీనుడు, దీనుడు, నపుంసకుడు, ఇనుము, అడుసు, చర్మము, కేశబంధనము, తెలికపిండి మొదలగునవియు, చండాలుడు శ్వపచుడు, రాజబంధనపాలకుడు, వధకుడు, పాపకర్మ చేయువాడు, గర్భిణిస్త్రీలు, పొట్టు, భస్మము, ఎముకలు, పుఱ్ఱెలు, పగిలినకుండలు, ఎఱ్ఱకుండలు, విషాణంబులచే జేయంబడిన పాత్రలు, ఇవి తాను ప్రయాణంబై పోవునెడ నెదురుగా వచ్చిన నశుభము- భిన్నవాద్యము, భయం

కరవాద్యము వీటినాలించినను నశుభము - తానుబయలు వెడలి పోవునపుడు పృష్ఠపార్శ్వంబునుండి పిలుచుట, తనయెదురుపార్శ్వమున పో అనుశబ్దము, ఎక్కడికిబోయెదవనుట, పోవువాని కూర్చుండుమనిచెప్పుట, పోవువాని రమ్మనిపిలుచుట, ఏమిపనిగాజనియెదవు? నేనునువచ్చెదననుట ఇవి మొదలగునవియు, ధ్వజాదులయందు గృధ్రము మొదలగు పక్షులుకూర్చుండుట. వాహనములుజారిగిపడుట, తనపైవస్త్రము క్రిందపడుట, గృహమునుండి బయలు వెడలునెడ ద్వారబంధనము తలతాకుట, ఛత్రధ్వజంబులు భూమింబడుట, ఇవి మొదలగు నపశకునంబులు గలిగిన నరులు భగవన్నామస్మరణంజేసి జనవలయు. ద్విరావృత్తికలిగిన గృహంబునకేగవలయు. ఓరవికులరత్నమా! ఇకశుభశకునంబులం బేర్కొనియెద నాకర్ణింపుము. శ్వేతపుష్పంబులు, ఉదకుంభములు, హంసాదిపక్షులు, మాంసము, మత్స్యములు, నాగాశ్వపశువులు, ఒంటిబౌద్ధుడు, మేక, మిత్రులు, దేవతలు, అనేకబ్రాహ్మణులు, భగభగమండెడగ్ని, భోగముచాన, గరిక, ఆర్ద్రగోమయము, స్వర్ణరూప్యతామ్రంబులు, వజ్రవైడూర్యాదిరత్నంబులు, ఔషధంబులు, యవలు, తైలాలు, పల్లకి, సింహాసనము, ఖడ్గాద్యాయుధములు, రాజచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాదులు, దధిక్షీరఘృతంబులు, నానావిధఫలములు, మంగళద్రవ్యంబులు, భూషణములు, నంద్యావర్తము, ఇవి యెదుర్కొనుట, మనోహరవాద్యశబ్దంబులు వినుట, సుఖస్పర్శాది గుణయుక్తమగు వాయువు, తటిత్సనితయుక్తంబై గర్జించు మేఘము, అనులోమగ్రహములు, ఇవిప్రయాణమై పోవునెడ గలిగినశుభము, మఱియు తానుబయలు వెడలు సమయమున, ఔత్సుక్యస్థిక్యము, శ్రద్ధకలుగుట, పెద్దలనుబూజించుట, జయశబ్దములంబలుకుట, ఔత్సుక్యముగలుగుట, ఇవియును ప్రశస్తంబులు, ఇందు మనస్సంతుష్టియే శ్రేష్ఠముగాన ప్రయాణమైపోవునెడ సంతుష్టుడై జనవలయు.

వామనచరిత్ర - సం - అ - ౨౪౨-మొదలు - ౨౪౪-వరకు.

ఇటులరాజధర్మములవినుపించినమునులొప్పొంగి సూతుంగాంచి పుణ్యపురుషా! విష్ణువామనావతారంబెత్తి బలిచక్రవర్తి నెటులబంధించె? ముల్లోకంబుల నెటులావరించె? వీనినెఱింగింపుమన నతండిట్లనియె - మునులారా! తొల్లి అర్జునుడుతీర్థయాత్రంజేయుచు కురుక్షేత్రంబున కేతెంచి యందలి వామనాయతనమున శ్రీవామనమూర్తిని దర్శించియచ్చోనివసించు శౌనకమునిఋషివర్యా! జనార్దనుండు వామనావతారంబేలయెత్తె? ఈక్షేత్రంబువామనుని కిష్టంబగుటకేది కారణము? వరాహావతారియైయెటులపూజింపబడె? ననియడిగిన నతనికి శౌనకుండిట్లనియె - పూర్వముదేవాసుర యుద్ధంబుననసురులచే తాడితులై యింద్రాదిదేవతలోడిన వారిమాతయగు నదితియాకర్ణించి ఖిన్నురాలై అయ్యయో, మిక్కిలిబలి

ష్ఠులును, అజేయులును నైన నాపుత్త్రు లసురులచే నోడిరిగదా, యనియనేకవిధంబుల విలపించి దుఃఖసాగరమగ్నయై శ్రియఃపతిని శరణుజొచ్చి పలుగతుల బొగడ నతండు ప్రత్యక్షుండై వలయు వరంబు వేడుమనఁ నదితి యిట్లనియె- ఓయిందిరారమణా! అసురులు త్రిలోకాధిపతియు, నాపుత్త్రుఁడు నగు దేవేంద్రుని రాజ్యంబపహరించి యజ్ఞభాగంబులు సగా లేకుండం జేసిరి - భవదీయప్రసాదంబుచే నతనికి రాజ్యాదులు లభించినను నాసపత్నీసుతు లపహరించిరను దుఃఖము నను బాధింపుచున్నయది- దాని నివర్తింపుమనఁ రమాపతి యిట్లనియె - ఓదేవమాతా! నీకోరినయట్టుల కశ్యపునివలన నే నీయుదరమునం దుదయించి యసురుల బరిమార్చెదననియె - అంతనదితి చరాచరాత్మక స్వరూపివగు నిను నే నెటుల భరింపనోపుదునని నుడువ మురారి యిట్లనియె. ఓదాక్షాయణీ! చతుర్దశ భువనంబులను, సకలదేవతలను, కశ్యపప్రజాపతిని, నిన్నును నేధరించెద నీవు భీతిం జెందవలదని నుడివి యంతర్హితుడయ్యె. పిదప నదితిగర్భంబున విష్ణువు బ్రవేశింప భూమికంపించె, సముద్రములు కలంగె, అదితి తనపాదంబుల పుడమినినడిన నది నిమ్నంబగుచుండె. దైత్యులు నిస్తేజస్కులైరి. ఇట్టుల ననేకంబులగు నుత్పాతంబు లుద్భవిల్లె. అంత బలిచక్రవర్తి తేజోరహితులగు నసురులం గాంచి తనపితామహుండగు ప్రహ్లాదునితో నిట్లనియె. ఓపితామహా! ఈ దైత్యులం జూచిన వహ్నిదగ్ధులుగను, శాపగ్రస్తులుగను, నుండుట కెద్ది కారణం బెఱింగింపుమన నతండు ఓదైత్యనాయకా! ఈ చెడుగుఁ గాంచిన దేవతలను జయంబుగలుగునట్టుల కానంబడుచున్నయది, యనినుడివి కించిన్మీలితలోచనుండై అదితిగర్భంబున భగవంతుఁడు వామనాకృతింబూని ప్రవిష్టుడై యుండుటను, యతనియందు సూర్యచంద్రగ్రహనక్షత్త్రములు, బ్రహ్మాదిదేవతలు, జంభకుజంభాద్యసురులు, బలి, తాను, మఱియు జంగమస్థావరాములుండుటం గనుంగొని విస్మయావిష్టుడై యున్మీలితలోచనుండై బలింగాంచి వత్సా! పరాత్పరుఁడును సనాతనుండు ముల్లోకముల నింద్రుని కివ్వంబూని స్వాంశంబుతో నదితిగర్భమున బ్రవేశించియుండుటచే నిట్టియుత్పాతంబు లుద్భవిల్లెననియె. అంత బలి పితామహా! మనకు భీతింగలుగఁ జేయు హరియనువాడెవడు? మహాశౌర్యవీర్య ధైర్యాదులతో గూడి నాకంటెంబుతో రయింబున బృథ్విని నగా గగనమున కెత్తునట్టి శక్తిగల విప్రచిత్తి, శివి, శంకు, అయశ్శీర్షుడు మొదలగు నసురులుండ వారియంశమున నొకఁడైనను నాహరిబోలునా యనిపలువిధంబుల నిందించిన ప్రహ్లాదుడు నిజకరంబులచే గర్ణంబులం బొదివికొని హరిహరి యని క్రోధావేశుఁడై యిట్లనియె - ఓరిపాపాత్మా! నాను ఇందును, జగద్రక్షకుండును నగు లక్ష్మీపతిని నిందించితివి గావున రాజ్యభ్రష్టుడవగుదువని శపించె. అంత బలి దీనమనస్కుఁడై ప్రహ్లాదునకు నమస్కరించి పితామహా! మోహావిష్టుడనై మదోన్మత్తతచే నే వచించిన వాక్యంబుల కాగ్రహింపవలదని యనేకభంగుల వేడిన

ప్రహ్లాదుండు బలింగాంచి నీవిక మీదు హరింగూరకుమని నియతింజేసె. ఓ యర్జునా! యిదియిట్లుండనిమ్ము, అంత లీలామానుష విగ్రహుండు వామనాకృతింబూని నదితిగర్భమునుండి వెడలిన దేవతలుముదమంది పుష్పవర్షము గురిపించిరి. శైత్యసౌరభ్యాదియుక్తమగు వాయువువీచె. దేవవాద్యంబులుఘూర్ణిల్లె, అంత విరించి యేగుదెంచి వామనునికి జాతకర్మాదిక్రియలొనర్చి పలుగతులబొగడ నతండును నింద్రునికి త్రైలోక్యాధిపత్యమునొసంగి దేవతలకు హవిర్భాగములు గలుగునటులం జేసెదననిన హిరణ్యగర్భుడు కృష్ణాజినమును, బృహస్పతి యజ్ఞోపవీతమును, మరీచి పాలాశదండమును, వసిష్ఠుడు కమండలమును, అంగిరస్సు వేదమును, పులహుండక్షసూత్రమును, పులస్త్యుడు శుభ్రవస్త్రమును, నిట్లొసంగిన వానింగైకొని వేదములచే బొగడంబడుచు వామనమూర్తి జటాదండ ఛత్రకమండులలతో గూడి బలియజ్ఞవాటంబున కేతెంచుచుండు నెడ యనేకపర్వత సముద్రసహితంబగు నీధరణిచలించె. అంతబలిచక్రవర్తి తనకులగురుడగు శుక్రుంగాంచి ఆచార్యా! సకలద్వీపాదియుక్తమగు నీభూమి కీకంపంబేలగలిగె? అసురులకు హవిర్భాగములొసంగిన వీతిహోత్రుండు బ్రీతిచే నేలగ్రహింపడయ్యె? ఎఱింగింపుమన నసురగురుడు బలింజూచి హరివామనుడై నీయజ్ఞశాల కేతెంచుచున్నవాడు, అతనిపాదవిన్యాసముచే బుడమినిటుల చలింపదొడంగె, అతండేగుదెంచుటంబట్టియే నసుర భాగంబు లీయగ్నులు గొనవయ్యె ననిన బలి విస్మయోత్ఫుల్లలోచనుడై నేధన్యుండనైతి యజ్ఞకర్తయగు కేశవుడే నాయజ్ఞశాల కేతెంచుటంజేసి నాసము లెవ్వరు లేరుగాన నతండిట కేతెంచిన నేజేయుసత్కార్యము లెవ్వియనిన శుక్రుండో విరోచననందనా! వేదప్రామాణ్యముచే దేవతలకు హవిర్భాగములు గలిగియుండ వాటింబడగొట్టి యసురులకు కల్పించితివి, అట్టి హవిర్భాగంబసురులకు లేకుండంజేయుటకై యతడేగుదెంచు-కావున నతని కెట్టి స్వల్పవస్తువునైన నిచ్చెదనని ప్రతిజ్ఞయొనర్పకుమనియె - అంతబలిశుక్రుంగాంచి, దానముచేమానవుండు శ్లాఘింపబడు, దానమేగదా కీర్తినిగలుగజేయు- మఱియు శ్రీమద్వైకుంఠవాసుడగు హరియే "దేహీ" అనియడిగిన దానంబివ్వని వానిజన్మంబేల- అట్లొసంగని వానికి పలుచెడుగులు వాటిల్లునని యనేకవిధంబులుగ బలిశుక్రులొండొరులు వాదింపుచుండ వామనమూర్తియజ్ఞశాల కేతెంచి యజ్ఞకర్తను, నందుండు వజ్రవైడూర్యాదిమణులను, నాజన్మనిలయంబును శ్లాఘింపుచుండు తఱి బలి నర్ఘ్యపాద్యాదివిధులచే నతని బూజించి ఓ జగద్రక్షకా! సర్వసాగరవనపర్వత సహితంబగు భూమియు, గోపురప్రాకారాద్యనేక విభవంబులుగల పట్టణంబులు, పురంబులు, వనంబులుగలవు, మఱియు మరకతమాణిక్యపుష్యరాగాద్యనేకమణిగణఖచితభూషణాలంకృతులగు సుందరులును యున్నవారలు కావున మీకిష్టంబగుదాని నిచ్చెదవేడుడని ప్రార్థింపనా వామనమూర్తి మందహాసముఖారవిందుడై పృథ్వీశా! నేనగ్నిహోత్రంబులొనర్చుకొనుటకు మూడడు

గులపుడమినిమ్మనని నడుగ బలి పీతాంబరధరా! ఇంతకొద్దిభూమితో నేమిప్రయోజనంబు - లక్షపదతలంబుగా వలసిన నొసంగెదనని నుడువుచు నచ్యుతునిచ్ఛ చొప్పున మూడడుగుల భూమిని నుదకధారాసహితముగ దానంబొసంగె - తత్క్షణంబ వామనుడు సర్వదేవమయస్వరూపుండును, బ్రహ్మాండాకారుండును నై ముల్లోకంబుల నావరించి నసురులయుక్కణగ్గడంగించి త్రిలోకంబులను దేవపతివశంబు జేసి బలింగాంచి దానవేంద్రా! నీవు నాకు దానంబొసంగుటచే వైవస్వతమన్వంతరానంతరము సావర్ణికమన్వంతరంబున నింద్రుండవయ్యెదవు - మఱియు నా యాజ్ఞాప్రకారము దేవద్విజులకు విరోధంబొనర్పక సుతలంబను పాతాళలోకంబధిష్ఠించి దానిని పాలింపుచుండుమని నుడివి దేవతలతోడ నంతర్ధానమునొందె - ఓ అర్జునా! ఇచట పుండరీకాక్షుండు వామనావతారంబెత్తి బలిని బంధించుటచే నది వామనాయతనంబని బరగుంగె - ఈ విష్ణువే ద్వారకయందు కృష్ణుడై యవతరించి నీకు సారథ్యంబొనర్చునని వక్కాణించెనని సూతుండు తాపసోత్తములం గాంచి యీ వామన చరిత్రపఠనాదు లొనర్చువారు సకలపాప విముక్తులగుదురు - రాష్ట్రభ్రష్టులు రాజ్యము జెందుదురు.

వరాహావతారచరిత్ర- స-అ-౨౪౫-౨౪౮.

శౌనకుడర్జునుం గాంచి వరాహావతారవివరంబు నుడువదొడంగె - ఓ భారత కులతిలకా! యుగసహస్రాంతంబున భగవంతుడు తనజ్వాలలచే బ్రహ్మాండంబును దహింపంజేయ బ్రహ్మాదిస్తంబ పర్యంతమైన నీజగత్తు, సాంగవేద పురాణేతిహాసాదిసమస్తవిద్యలు, ఇంద్రాదిదేవతలు, వీరెల్ల వివశులై బ్రహ్మను ముందిడుకొని భగవంతునిశరీరంబున బ్రవిష్టులైరి - అంతనతండది దెలిసికొని మకరకుండలకేయూరాద్యలంకృతుడై శ్రీవత్సచిహ్నుడై పీతాంబరధరుడై సుస్థిరయోగంబు నారంభించె- అంత వేయుదివ్యయుగంబులు గడచినపిదప జగత్సృష్టి గావింపందలంచి తొల్లి తనయుదరమునందు బ్రవేశించిన బ్రహ్మాండమును మఱల బ్రకాశింపంజేసి సహస్రహాయనంబులు గడచిన పిదప కనకమయమగు దానిని ఊర్ధ్వాధోముఖములగునట్లు రెండుగ ఖండించి మఱల యెనిమిదిగ భేదించి యందు పదునాలుగు లోకంబుల సృజించె - అంత యధోభాగాండ ఛిద్రంబునుండి యొక యుల్బము భూమింబడిననది మేరుపర్వతంబయ్యె - పిదప నానావిధానేక పర్వతతరుగుల్మవన ద్విజభుజగమనుష్యాదుల భారము వహింపనేరక పృథ్వీదేవి పాతాళంబునకేగి ఖిన్నురాలై నన్నుద్ధరింపుమని యిందిరాధీశుని శరణు జొచ్చి పలుగతుల బొగడ నానందు సంతసిల్లి పంకంబున దిగబడిన నశక్తమగు గోవువలెనుండెడి ధరణింగాంచి నీవు భయంబందకుము- నిన్నుద్ధరించెదనని వచించి నూఱామడ వెడల్పు యిన్నూఱామడ పొడవుగలిగి

నీలజీమూత సంకాశంబును, యజ్ఞస్వరూపంబునునగు వరాహరూపంబు దాల్చి రసాతలంబునకేగి నిజదంష్ట్రాగ్రముచే భూమింబైకెత్తిన నదిస్వస్థానంబునంజేరి విష్ణునిపలువిధంబుల స్తుతించెననినుడివిన పార్థుండు శౌనకునకు నమస్కరించినతనిచే ననుజ్ఞవడసి గంగాద్వారంబునకేగె- శౌనకుండు నైమిశంబునకుజనె.

అమృతమథనము-సం-అ-౨౪౭-మొ-౨౪౯-వరకు.

మానుల్లిసులనారాయణ కథామృతపానం బొనర్చియు తనివిదీరకసూతుంగాంచి వ్యాసోపదేశజ్ఞానాయత్తచిత్తా! దేవతలుతపోకర్మలచేతనా, లేక, యెవరియనుగ్రహంబుననమరులైరి తెలియంబలుకుమన నతండిట్లనియె - తొల్లి దేవాసురసంగరంబున దేవతలచే దానవులు మృతులగుటను శుక్రుండుగాంచి వీరినెటులనైన పునర్జీవితులగావింపవలయునని మనంబున నెన్ని యంబికానాథుంగూర్చి నిష్ఠురంబగు తపంబుసలిపినతనిచే బ్రహ్మాదిదేవతలకును నశక్యంబగు మృతసంజీవిని యనువిద్యం జెంది యుద్ధంబునహతులైన దైత్యదానవుల నుజ్జీవింపవారలమరులై నింద్రాదిదేవతలంబరిభవింప నాకవాసులు మరణభావను జెంది విషణ్ణవదనులై మేరుపృష్ఠంబున నివసించు పరమేష్ఠి చెంతంజేర సరసిజోద్భవుడు వారింగాంచి ఓదేవతలారా! మీరుబలిమొదలగు దానవులతో సఖ్యంబొనర్చి యమృతోద్యోగం బొనర్పుడు- అదెట్లనిన, క్షీరాబ్ధిని తరించుటకై మందరనగంబును మంథానంబగునటులను, మేరువను మంథదండంబుగను, కూర్మంబును దీనికాధారంబగునటుల బ్రార్థించి యమృతము జనించునటుల జేయుడన వారును బలిచక్రవర్త్యాద్యసురులతో స్నేహంబొనర్చికొని క్షీరవారిధిని మథింపబోడంగిరి. అంత నాపర్వతము చలింపకుండుటంజేసి ఖిన్నులై దేవతలు బలిమొదలగు నసురులతోడ నారాయణునినిలయంబునకేగి దివ్యపీతాంబర స్రక్చందనాద్యలంకృతుడును, హేమపర్యంకశాయియునైయుండు దైత్యారింగాంచి నమస్కరించి పలువిధంబుల స్తుతింప నతండు వారినిమీరేతెంచిన కార్యంబెద్దియనవారల మృతోత్పన్నంబునకై మీరుసహాయంబుగనుండవలయునని వేడ నతండు దేవతలతోడ నందుండి వెడలి పాలకడలికేతెంచిన దేవాసురులు వాసుకిని మందరాచలంబునకుజుట్టి పక్షభీతులై దేవతలు పుచ్ఛభాగంబునుబట్టికొన నసురులు శిరోభాగంబునుబట్టికొనిరి - పిదప నారాయణుడు తనరెండుబాహువులచే నారెండు భాగములంబట్టికొనె - అంత వారిహితంబునకై సహస్రాక్షుడు మేఘరూపంబుదాల్చి అంబుశీకరములవర్షింప, వాయువుచల్లగావీవ నందఱు జయశబ్దములచే కలకలమని కోలాహలముల చేయుచు నాక్షీరసాగరమును దివ్యవర్షశతంబులు మథింపుచుండ నామందరగిరి గిరిగిరదిరుగుటచే నందలి పశుపక్షి మృగాదితరువులు కిడలింబడుచుయుగాక నోషధులును పతనంబగుటచే నందుఘనీభూతమగు ఘృతంబుద్భవిల్లె, పిదపనందుండి వారుణియను మద్యము

జనింప దేవాసురులు దానిపానంబొనర్చి మిక్కిలిబలిష్ఠులై మఱియు సంఖ్యాతీత వర్షములు తరించినను యమృతము పుట్టనందున మిక్కిలి డస్సి మథింప నేరక బ్రహ్మకెఱింగించిన నతండు భగవదనుగ్రహముచే వారికిబలముగలుగంజేసి మథింపుడనినవారును జలధికల్లోలం బగునటులమథించిరి. అనంతరమా క్షీరసముద్రమునుండి శీతాంశుడగు చంద్రుండు, ధౌతవసనధారియగు లక్ష్మి, సురాదేవి, ఉచ్చైశ్శ్రవము, కౌస్తుభమణి, పారిజాతము, కామధేనువు, ఐరావతము, ఇవి మొదలగునవి పుట్టె-కట్టకడ జగత్సంతాపకారిణియగు నొకధూమస్తోమంబు వెడలి భూమిని నాకసమును నావరించిన నందుగొందఱు దాని నాఘ్రాణించి మూర్ఛితులైరి-కొందఱుశిరోన్యస్త హస్తంబులుగలవారైరి-మఱికొందఱు దిక్కుదిక్కులకు బరుగులిడిరి. అంతనాధూమము భీషణజ్వాలా మాలలతోగూడి భగభగమండుచు కాలాగ్నియై యెల్లరిని దహింపుచుండె. పిండియు నారత్నాకరమునుండి డుండుభంబులు, వృశ్చికంబులు, కృష్ణసర్పములు, జనించినవిపిమ్మట నంజనాచలాకారంబును కిరీటకుండలాద్యలంకృతంబును నై విగ్రహాకృతినిం బూని మేఘంబువలె గర్జింపుచు కాలకూటవిషాగ్ని వెడలె-నంతదానినిశ్వాసాగ్ని కోర్వంజాలకనేకులు సముద్రతటమునం గూలిరి-విష్ణ్వింద్రాది దేవదానవులు దగ్ధాంగారములవలె యుండనంత గోవిందుడు దానిం గాంచి నీవెవ్వడవు! నీకోరికెయ్యది? నీకేమియొసర్చిన నిష్టంబు వాటిల్లు? ననిన నది భీషణారుణవీక్షణంబుల వారి న్వీక్షించి నేను దేవాదులచే మథింపబడిన సముద్రంబునుండి వెడలిన కాలకూటవిషంబును, నిదిగో జగంబులెల్ల క్షణమాత్రంబున దేవదానవుల నశింపంజేసెద, లేకున్నచో నన్ను మీరు భక్షింపుడనుడు విష్ణ్వాది దేవతలు భీతులై శంకరునిలయంబున కేగి యతనికి నమస్కరించి పలువిధంబుల స్తుతింప నతండు సంతుష్టుడై మీరేతెంచిన కార్యంబెద్దియని వారి నడిగెను. ఓ చంద్రశేఖరా! మేమమృతేచ్ఛగలవారమై క్షీరసాగరమును మథింపనందొక విషంబు వెడలినదై నన్ను మీరు భక్షింపుడు, లేక మిమ్మెల్లరిని దహించెదనని నుడివె- కావున నోయీశా! దానిజ్వాలలచే దహింపబడి విష్ణుండు కృష్ణవర్ణుండాయె, యముడు విమనస్కుడయ్యె - ననిమొఱబెట్టుకొన నతండువారికి భయంబొసంగి నావిషంబు నేభక్షించెదనని నుడివి వృషభారూఢుడై బ్రహ్మాది దేవతలు చామరంబులు వీవ జయజయశబ్దంబులతో పరమేశ్వరుడు పాలకడలికేతెంచి తన వామపాణిచే నావిషంబునాకర్షించి భక్షింప నదికంఠగతమగుచుండ దేవదానవులతనింగని ఇందుధరా! యీవిషమును మీ శరీరకాంతికి యొక భూషణంబుగనుండుటచే దానినందే నిలుపుడన నతండట్లొనర్చి తననిలయంబునకరిగె - (అందువలన నీలకంఠుడనిబఱంగె) పిదప దేవాసురులు మఱల పాలకడలిని మథింపదొడంగినందుండి ఆయుర్వేదకర్తయగు ధన్వంతరి అమృతకలశ హస్తుడై యుద్భవించె - పిదప లక్ష్మ్యాదులుద్భవించిన అందు లక్ష్మిని కౌస్తు

భమును విష్ణువు, ఐరావతమును కుండలములను నింద్రుడు, ఉచ్చైశ్శ్రవంబును సూర్యుడు, ఛత్రంబునువరుణుడు, పారిజాతమును వాయువు, నిటుల దేవతలుత్తమమగు పదార్థంబుల గ్రహించిరి - అంతధన్వంతరి యమృత కలశహస్తుడై దేవాసురమధ్యంబున నిలువ అమృతముమనది అమృతముమనదియని యొండొరులకు కలహంబువాటిల్లిన నసురులమృత కలశమును గ్రహించిరి - అంతవిష్ణువు జగన్మోహనాకారంబగు స్త్రీరూపంబుదాల్చి రక్కసులప్రక్క నిలువ వారాకామినీ సుందరాకారంబునకు భావజుబాణంబులం జిక్కి మోహపరవశులై యమృతకలశమా రమణికొసంగి నిశ్చేష్టితులుగ నుండుటయగాక నానీలవేణిని నితరులుగ్రహింపకుండునటుల నసురులు నానావిధాయుధంబులచే దేవతలందరిమిరి - అంత నారీమణి రూపధారియగు నారాయణుడమృతకలశంబును దేవతలకొసంగిన వారుదానింగ్రోలుచుండుతఱి రాహువుదేవరూప ధారియై నాకవాసులతోడంగూడి యమృతపానము జేయుచుండె - అంతతార్క్ష్యవాహనుడు సూర్యచంద్రులచే దేవరూపధారియగు రాహువసురుడని నెఱింగి తనచక్రంబుచే వానిశిరంబునుద్రుంచిన వాడుసూర్యచంద్రులను బాధింపుచుండు. పిదపశ్రీపతిస్త్రీరూపమును వదలి నిజాకారముజెంది ప్రాసపట్టసాద్యనేకాయుధంబులచే దైత్యదానవులం బ్రహరించినవారు రక్తంబులంగ్రక్కుచు భూమింద్రెళ్ళిరి-హతశేషులు సక్రోధులై హుంకార భయంకరాట్టహాసంబులెసంగ కోలాహల శబ్దంబులం గావింపుచు దేవతలతో బోరుచుండ నాసంగరతలంబునకు నరనారాయణులేతెంచిరి - అంత నారాయణుడు తనసుదర్శనచక్రంబును స్మరింప నదికోటిసూర్య ప్రకాశమానంబుగను, శత్రుభయంకరంబుగను, నగ్నింబోలి జ్వలింపుచు నేతెంచిన విష్ణువుదాని నసురుల పైప్రయోగింపనందుచే ననేకులు మడిసిరి - తక్కు రక్కసులుక్కు చెడి తల్లడిల్లుచు లవణసాగరంబునంజొచ్చిరి - పిదప దేవతలుమందరమును స్వస్థానంబుననునిచి నమృతరక్షకునిగ దేవపతిని నియమింజేసి తమతమ నెలవుల కుంజనిరి.

వాస్తుశాస్త్రము - సం - అ - ౨౫౦ - మొ - ౨౫౫ - వ.

ప్రాసాదాదిగృహ ని… క్రమంబును, వాస్తు విధానంబును, వాస్తుపురుషస్వరూపంబును, వివరింపుమ మునులువేడ సూతుండిట్లనియె. ఓతాపసోత్తములారా! భృగ్వత్రిమొదలగు పదునెనమండ్రుగురు మహాత్ములచే విస్తరింపంబడియుండుసీ వాస్తుశాస్త్రమును మనువుకు మత్స్యమూర్తిచెప్పిన యాద్పున నుడివెదవినుడు-తొల్లి నిటిలాక్షుడు యంధకాసురుని వధింపక్రోధమానసుండగుటచే నతని నిటిలంబునుండి స్వేదబిందువుభూమింబడియె - అంతనా స్వేదబిందువునుండి భయంకరమగు నొకభూతము వెడలియంధకుల రక్తంబునెల్లం ద్రావియుతృప్తి నొందక ముక్కంటింగూర్చి

తపంబుసలిపి తద్బాధచే ముల్లోకంబులనెల్ల భక్షింపగమకింపుచుండ విరూపా
క్షుండు నాభూతంబుంగాంచి నీకువలయు వరంబువేడుమన నదినాకిమ్ముల్లో
కంబుల భక్షింపందగిన గొప్పతనమునివ్వుమననతండట్లొసంగె - అంతనా భూతము
బ్రహ్మాండాకారియై ముల్లోకంబుల నావరింప బ్రహ్మాదిదేవతలు, సర్వలోకవాసులు,
భీతింజెంది నాభూతంబావరించిన స్థలంబుననే దానినణచినదియగాక మఱలనది వె
డలకుండయందే వసింపిరి (అందుచే వాస్తుపనంబడిరె.) పిదప నాభూతంబధోముఖము
గలదై నేనిట్లనేయుండెద నాకాహారంబొసంగుడని బ్రహ్మాదిదేవతలం బ్రార్థింపవా
రిట్లనిరి - ఓభూతమా ! వైశ్వదేవాంతంబున నివ్వంబడు బలియును, అజ్ఞానం
బుచేజేయునర్చ్య యజ్ఞహవిర్భాగంబులును, యజ్ఞోత్సవాదులయందివ్వంబడు బలి
యును, నిన్నుపూజింపక గృహారంభముజేసెడి యజమానుడును నీకాహారంబగుననిరి.
నవాస్తువుసంతసిల్లె- అదిమొదలుగా నెల్లెడలవాస్తుశాంతివాటిల్లె.

మానులారా ! గృహ నిర్మాణక్రమంబు వచించెదవినుడు - చైత్ర మాసంబున
గృహనిర్మాణంబొనర్చుట కారంభించిన వ్యాధియు, వైశాఖంబున ధనరత్న ప్రా
ప్తియు, జ్యేష్ఠంబున మృత్యువు, ఆషాఢంబున భృత్యరత్నపశుప్రాప్తియు, శ్రావణం
బున భృత్యలాభంబు, భాద్రపదంబున హానియు, ఆశ్వయుజంబున భార్యానాశం
బు, కార్తికంబున ధనధాన్యలాభంబు, పుష్యంబున చోరభయంబు, మా
ఘంబున ధనాద్యాగమంబు, ఫాల్గుణంబున సువర్ణ పుత్రలాభంబులునుగలుగు-
అశ్విని, రోహిణి, మూల, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, మృగశీర్ష, స్వాతి,
హస్త, అనూరాధ, ఈనక్షత్రంబులయందును, ఆది, మంగళ,వారంబులందప్ప తక్కి
నవారంబులయందును, విష్కంభ, గండ, పరిఘ, వజ్ర ములయందును, శ్వేత,
మైత్ర, మాహేంద్ర, గాంధర్వ, అభిజిద్రౌహిణ. రాజస, ఈముహూర్తముల
యందును, సూర్యచంద్రగ్రహబలంబులయందును, శుభలగ్నంబులయందును, గృహ
నిర్మాణప్రారంభము, స్తంభోచ్ఛ్రాయము, ప్రాసాద, వాపీ,కూపంబులొనర్పందగు-
మఱియు భూపరీక్ష జేయవలయు, ఎట్టులనిన; భూమి, బ్రాహ్మణాదివర్ణ చతు
ష్టయంబునకు క్రమముగా, శ్వేత, రక్త, పీత, కృష్ణవర్ణంబులుగను, నందలి మృ
త్తిక - మధుర, కషాయ, కటుకంబులుగను నుండవలయు - వెండియు నాభూమి
యందు మూరెడుచదరముగను లోతుగను త్రవ్వినొక పచ్చిమూకుడుయందు ఘృ
తంబునుంచి నాలుగువర్తులువేసి దీపమువెలిగించి ప్రజ్వలింపంజేసిన నది ప్రాగాది
దిక్కులయందు క్రమముగాజ్వలించినను, లేక, సర్వత్రజ్వలించినను బ్రాహ్మణాదు
లకు శుభకరంబగు. మఱియు నాభూమియందే పైజెప్పిన ప్రమాణముగ త్రవ్వినందలి
మృత్తికనుబైటవెడలంజేసి మఱల నాపల్లమును పూరించిన మృత్తికయధికమైన
సుఖముగలుగు - తక్కువైనహానిగలుగు. లేక నావాస్తుభూమిని మన్నినవధాన్యం

ములందు వి త్తినవవి, ౩, ౫, ౭, దినములలో మొలిచిన శుభము, లేకున్న నశుభము ఇటుల భూమిని పరీక్షించి పిదప గోమయంబుచేనలికి స్వర్ణశలాకు చేనందేకాశీతిప దస్థానంబులమర్చి దానిపై తండులపిష్టంబును జల్లి ఈశానాదికోణస్థానములయందు శిఖాది దేవతల పురాణోక్తప్రకారము బూజించి గృహనిర్మాణంబు జేయవలయు. మఱియు, చతుశ్శాలనిర్మాణక్రమము- నలుప్రక్కల ద్వార బంధనంబులనునిచి నిర్మింపంబడిన గృహోదులు చతుశ్శాలలనియు సర్వతోభద్రంబులనియు బఱంగు. ఇందు పశ్చిమద్వారంబు లేకున్న నంద్యావర్తమనియు, దక్షిణద్వారరహితంబైన వర్ధమానంబనియు, పూర్వద్వారవిహీనంబైన స్వస్తికంబనియు, ఉత్తరద్వారము లేదేని రుచకంబనియు జెప్పంబడు - ఓమునులారా ! ఇక రాజభవన నిర్మాణక్రమంబు వచించెద నాకర్ణింపుడు - ఆభవనంబైదువిధంబులు గనుండు అందు మొదటిది - నిడుపు (౧౩౫) మూరలు, వెడల్పు (౧౦౮) మూరలుగలిగి యుండిన నుత్తమము - నిడుపు (౧౨౫) మూరలు, వెడల్పు (౧౦౦) మూరలు, గలిగియుండినమధ్యమము - నిడుపు (౧౧౫) మూరలు, వెడల్పు (౯౨) మూరలుగలిగియుండిన నధమము- నిడుపు (౧౦౩) మూరలు - వెడల్పు (౮౪) మూరలు గలిగియుండిన నధమాధమము నిడుపు (౯౫) మూరలు వెడల్పు (౭౬) మూరలు గలిగియుండినహీనము, యువరాజగృహంబైదువిధములు. నిడుపు మూరలు (౧౦౬) అంగుళములు (౧౬) వెడల్పు మూరలు (౮౦) గలిగియుండిన నుత్తమము. తక్కిన నాలుగువిధ గృహములకు వెడల్పులో క్రమముగా నాలేసిమూరలు తగ్గించి నాయా మొత్తములో మూడవభాగమును నిడుపులో హెచ్చింపుచువచ్చిన మధ్యమాధమాధమహీనములగు గృహ[illegible]ము లేర్పడును. సేనాపతిగృహంబైదువిధములు - నిడుపు మూరలు (౭౪) అంగుళములు (౧౬) వెడల్పు మూరలు (౬౪) గలిగియుండిన నుత్తమము తక్కిన నాలుగువిధగృహములకు వెడల్పులో క్రమముగా నాలేసిమూరలు తగ్గించి నాయా మొత్తములో నారింట నొకభాగము నిడుపులో హెచ్చింపుచువచ్చిన మధ్యమాదిగృహప్రమాణము లేర్పడును. (మంత్రిసామంత మాత్యశిల్పి కంచుకి వేశ్యాదైవజ్ఞ గురుభిషక్సభాసద[illegible]త బ్రహ్మక్షత్ర వైశ్యశూద్రాది గృహనిర్మాణక్రమంబులుపురాణోక్తప్రకా[illegible]నర్పవలయు.) ఓమునివర్యులారా ! ఇటుల వాస్తువిధాన క్రమమునని[illegible]లతో గృహముని ర్మింపవలయు-మఱియు స్తంభమానంబుల బేరొకొనియెద వినుడు- స్తంభంబులు (౪) పట్టెలుతీర్చిన రుచకంబనియు, (౮) పట్టెలుతీర్చిన వజ్రంబనియు,(౧౬)పట్టెలుగాపించిన ద్వివజ్రంబనియు, (౩౨)పట్టెలుండిన ప్రలీనకంబనియు, వృత్తంబుగనుండిన వృత్తంబనియు జెప్పంబడు- ఈయైదువిధంబులగు స్తంభంబులనుపద్మ వల్లీలతాది చిత్రంబులుగలవిగ నిర్మించి సర్వవాస్తువుల యందుంచందగు- ఆ స్తంభత్రిభాగంబుచేనైనను, చతుర్భాగంబుచేనైనను, బోదెపీటలం జేయవలయు.

తూర్పునన్ ఇంద్ర జయంతస్థానములయందును, దక్షిణంబున యామ్యవితథంబులయందును, పశ్చిమంబున, పుష్పదంతవారుణములయందును, ఉత్తరబున భల్లాట సౌమ్యస్థానంబులయందును ద్వారబంధనం బొనర్పవలయు - ఇక ద్వారవేధలను తత్ఫలంబులను దెలిపెదవినుడు- రాజమార్గ నిరోధంబైన కులక్షయంబును- బురద,పల్లము, నిరోధంబైన శోకము - కూపనిరోధంబైన నపస్మారరోగము, స్తంభంబుండిన నగ్నిభయము, దేవాలయంబుండిన గృహవినాశంబు, గృహంబునకు గృహ నిరోధంబైన గృహస్వామికి మరణంబునుగలుగుగాన నివి మొదలగు వేధలవర్జించి ద్వారబంధంబుగావించి ప్రత్యహము దానిబూజింపవలయు. ఇట్టి వేధలు తనయింటి పొడవునకు ద్విగుణప్రమాణంబుగల దూరంబుననుండిన దోషంబుజేకూరదు - గృహపూర్వాది దిక్కులయందు, పున్నాగాశోకవకుళ శమీ తిలక చంపక దాడిమాది వృక్షంబులనుంచవలయు. ఓ ఋషులారా! శిల్పి, ఉత్తరదిశయందైన, తూర్పుదిశయందైన భూమిని నిమ్నంబుగావించి స్తంభశిఖరాదుల సమముగనుంచి స్తంభోచ్ఛ్రాయము సేయవలయు- దేవాలయము, ధూర్తుడు, మంత్రి, సచివుడు, వీరి గృహసమీపంబున నిలయమునిర్మించిన దుఃఖశోకభయంబులుగలుగు. కావున నటులపరీక్షించి గృహము నిర్మింపవలయు. ఇట్లు స్తంభోచ్ఛ్రాయము సేయుటకును, గృహంబునిర్మించుటకును నుపయుక్తంబైన దార్వాహరణక్రమంబుదెలిపెదవినుడు. ధనిష్ఠాపంచకాదినిషిద్ధ నక్షత్రంబులన్వదలి శుభనక్షత్రయుక్త శుభలగ్నంబున వనంబునకు వెడలి శ్మశానంబునందలి వృక్షంబులను, పిడుగులు, అగ్ని, వాయువు, ఇవి మొదలగువానిచే బీడింపబడిన వృక్షంబులను, క్షీరకంటకాది వృక్షంబులనువర్జించి దారుసంగ్రహింపంబోయెడివృక్షంబులకు బలిపూజాదులొనరించి శాస్త్రవిహిత. అశోక, మధూక, చందన, పనస, హరిద్రకాది వృక్షంబుల గ్రహింపవలయు. ఇట్టివృక్షంబులను ఛేదించునెడ నవియీశాన్యభాగంబునంబడిన శుభము, దక్షిణదిశయందు బడిన నశుభము, మఱియువాటి మధ్యంబున పీతవర్ణంబుగనుండిన గోధికయు, మాంజిష్ఠవర్ణంబుగనుండిన కప్పయు, నీలంబుగనుండిన సర్పము, రక్తంబుగనుండిన తొండయు, శ్వేతంబుగనుండిన చిలుకయు, కపిలవర్ణంబుగనుండిన నెలుకయు, ఖడ్గకాంతిగనుండిన జలంబునుండునుగాన నిట్టివర్ణంబులు గర్భంబునంగల వృక్షంబులవర్జించి పురాణోక్తవృక్షంబుల సంగ్రహించి గన్ధాక్షతాదులచే పూజించి పుష్పంబులచే నలంకరించి కలశంబును ముందిడుకొని బ్రాహ్మణులతోడ స్వస్తివాచన పూర్వకంబుగ దారువులను గృహంబునకు గొనివచ్చి వాస్తుపూజాదులొనర్చి బ్రాహ్మణసంతర్పణగావించి శుభలగ్న ముహూర్తంబున స్తంభోచ్ఛ్రాయము సేయవలయు. అట్లు సేయునెడలయందు నవరత్నంబులుంచి నందుపై పాషాణంబులనునిడి వస్త్రాలంకారాదులచే నలువురు బ్రాహ్మణులతోడ పూజా

ణోక్తప్రకారము నా స్తంభంబును బూజించి ద్విజులతోడశిల్పి శుభాశుభశ కునంబులంజూచి స్తంభోచ్ఛ్రాయము సేయవలయు.ఇటులద్వారబంధనంబును నె నర్పందగు. స్తంభోచ్ఛ్రాయాదికాలంబున నీశానదిశయందు వాయసముమధు రశబ్దంబులంగావించిన నచటధనంబుండు - సూత్రంబుపట్టునెడ నది ఛిన్నంబైన యజమానునకి మృత్యువొకలుగు. బోదెపీటలుక్రిందబడిన యజమానునకి శిరోరోగ ముస్థిరముగనుండుననియు నెఱుంగవలయు. మఱియు నితర స్తంభంబుల దిక్కు్మ్ఖం బులుగాకుండునటుల ప్రదక్షిణంబుగ నిడవలయు- పిదప గృహంబును నెల్ల దిక్కు్ల యందు సమముగ వృద్ధిజేయవలయు. అట్లుగావింపక నొక్కొక దిక్కు్యందు వృ ద్ధింజేసిన నశుభమ్ముగలుగు. నీశానంబున దేవపూజాగృహము- ఆగ్నేయంబున పా కశాలయు, దానియుత్తరంబున జలస్థానంబు,నిర్భతిదిక్కు్న సంభారగృహము, వా యవ్యంబునధనధాన్యాగారము, గృహమునకుబైట కర్మశాల పథస్థానము స్నాన ముజేసెడి స్థలము నిర్మించి పురాణోక్తప్రకారము వాస్తుపూజ, బలి హోమము బ్రాహ్మణసంతర్పణగావించి యాగృహంబుననివసించిన గృహపతిక్షేమంబుజెంది సుఖంబుగనుండు.

దేవప్రతిమాలక్షణములు-సం-అ-౨౫౬-మొ-౨౬౮-వ.

శౌనకాదులుసూతుంగాంచి పుణ్యపురుషా ! జ్ఞానయోగంబుకన్న సహస్ర గుణంబులధికంబగు కర్మయోగంబు జెప్పుడనివేడ నతండు వారింగని ఋషిశ్రే ష్ఠులారా ! దేవతాప్రతిష్ఠ, దేవతార్చానుకీర్తనము, దేవయజ్ఞము, దేవోత్సవము, ఈరూపంబులుగ నుండెడి క్రియాయోగంబునందు ప్రథమంబున విష్ణు ప్రతిమాలక్ష ణము జెప్పెదవినుడు- అప్ప్రతిమ శంఖచక్రగదాపద్మధారిగనుండు హస్తంబులును, ఛత్త్రాకారంబునుంబోలిన శిరమును, శంఖమువంటి కంఠమును, పద్మదళాయతా క్షులును, తుంగనాసికమును, శుక్తికర్ణములును, ప్రశాంతోరుభుజంబులును గలదిగ నిర్మింపవలయు (౨) మఱియునీశ్వర ప్రతిమాలక్షణంబును నుడివెదవినుడు - బలి సినతొడలు, భుజంబులు, స్కంధంబులు, చంద్రరేఖగల యూర్ధ్వ జటలు తప్త కాంచనచ్ఛాయ పదియా[illegible]యస్సుగలవర్చస్సు మకుటవ్యాఘ్రచర్మహా రకేయూర భుజగాభరణా[illegible]కారంబు వామహస్తంబున కపాల ఖట్వాంగము దక్షిణంబున ఖడ్గ త్రిశూలంబులు వామభాగంబున పార్వతి ఇట్టి చిహ్నములతో నీశ్వరప్రతిమ యొనర్పవలయు - మఱియు నృత్యేశ్వర త్రిపుర సంహారేశ్వ ర దక్షిణామూర్తి భైరవ శంకర అర్ధనారీశ్వర ఉమామహేశ్వర శివనారా యణ మహావరాహ నారసింహ త్రివిక్రమ బ్రహ్మ కార్తికేయ వినాయక కాత్యా యనీ ఇంద్ర సూర్య వహ్ని యమ నిర్భతి వరుణ వాయు కుబేరీశాన సప్తమాతృ

శ లక్ష్మీ యక్షిణీ క్షేత్రపాలక మన్మథప్రతిమాదులను, పిండికలను, శివలింగము లను, వీటి మానోన్మానంబుల నెఱింగి పురాణోక్త లక్షణంబులుగలవిగ నిర్మిం పవలయు, అధికావయవములు గలవిగాగాని, విహీనాంగములు గలవిగాని నొవ ర్పంజనము- అజ్ఞానర్పిన శిల్పినిమృత్యువాలుగావించు. స్థూలంబుగను కరాళవదన ము గలవిగను నిర్మించిన యజమానుని జంపును, కృశంబుగనుండిన నర్థనాశంబును, నాసిక కుటిలంబై హీనవక్త్రంబుగ నుండిన దుఃఖంబును, సంక్షిప్తాంగంబులు గనుండిన భీతిని, కృశోదరము గలవిగనుండిన దుర్భిక్షంబును, హీనవక్షస్థల మైన పుత్రమిత్రనాశంబును, మాంసహీనంబుగనుండిన ధననాశంబును, గలు గజేయు, శుష్కవక్త్రమైన రాజునువధించు - కావునశిల్పి మానోన్మాన ప్రమాణంబు లెఱింగిప్రతిమల నిర్మింపవలయు - పిదప వాస్తుపూజబలియజ్ఞాదులను గావించి కుండ మండపంబుల విధిప్రకారముజేసి చైత్రఫాల్గునాది శుభమాసంబు లయందును పంచమ్యాది తిథులయందును శుభముహూర్త లగ్నంబులయందును ప్రతిష్ఠను, నేత్రోన్మీలనంబును, అధివాసనదేవస్నపన ధూపదీపాదిపూజలను పురా ణోక్తప్రకారముగావించి గోవస్త్రకాంచన హిరణ్య ధరాదానంబులంజేసిన మా నవు లిహలోకంబున లక్ష్మీకరులై సుఖంబుగనుండి అంత్యంబున స్వర్గంబునంజేరి దేవతలచే పూజింపబడియెదరు.

భవిష్యద్రాజానుకీర్తనము-సం- అ- ౨౭౮-మొ-౨౭౧-వ.

ఋషులు సూతుంగని సూర్యచంద్ర వంశాంతంబున రాగలరాజులెవ్వ రు? వారి నామంబులంజెప్పుమనిన నతండిట్లనియె- ఓఋషులారా ! కలియుగమంద ు యిక్ష్వాకువంశంబున బృహద్బలుడు, అతనికిడురుక్షయుడు, వానికివత్సవ్యూహుడు, వీనికి దివాకరుడు నిటులక్రమక్రమంబుగ(౨౭)జనించెదరు- పిదపసుమిత్రునితో నిక్ష్వా కు వంశంబుసమాప్తింజెందు - తదనంతరము మగధదేశస్థులు, జరాసంధునివంశజు లగు సహదేవాదులు రాజ్యముపాలించెదరు - పిదపహైహయులు, (౨౮) కళింగ దేశస్థులు, (౨౨) అశ్మకులు,(౨౫) కురువులు (౨౬) మైథిలులు (౨౮) శూరసేనలు (౨౩) వీతిహోత్రులు (౨౦) ఇటులవీరివంశస్థులుకలియుగంబున జనించి రాజ్యపా లనంబుగావింపం బోయెదరు-వీరివంశాంతంబునకలిపురుషాంశ సంజాతుండగు మహా నందియనువాడు సర్వక్షత్రాంతకుడైశూద్ర యోనియందుజనించి రాజ్యంబేలు-అది మొదలెల్లెడల శూద్రులు రాజ్యపరిపాలనంబొనర్తురు- పిదప [illegible]లు, యవ నులు, కిలకిలులు, బర్బరులు, కిరాతకులు, వీరివంశస్థులు పృథ్వినేలుటచే ప్రజలుదుః ఖంబులంజెంది నశించెదరు - మఱియువర్ణాశ్రమధర్మంబులుచెడి పాషండులు,మిగు లవృద్ధిజెందెదరు - శూద్రులుమంత్రాధికారంబులనుబొంది బ్రాహ్మణుల కుపదేశిం చెదరు- లోకులెల్లను లనావృష్టిబాధలచే పీడితులై సస్యహీనము వర్షించక [illegible]పుదు

గృహంబులులేక పుత్రమిత్రకళత్రాదుల విడనాడి దుఃఖంబులంజెంది పర్వతంబుల యందు వసింపుచు ఘోరంబగుసంకటంబులజెందెదరు - పిదపద్వాపరయుగధర్మంబులు వాటిల్లిన ప్రజలు సుఖంబుగనుండెదరు - కావున నీభవిష్యద్రాజుల నామంబుల శ్రవణపఠనాదులు గావించిన నిహలోకంబున నాయువు నంత్యంబున స్వర్గంబును జెందుదురు.

షోడశమహాదానంబుల వివరము- సం - అ - ౨౭౪ - మొ - ౨౮౯-వ.

ఋషులు సూతుంగని లోకంబున మానవులు ధర్మాది సమస్తయంబును జెందునట్టి మహాదానంబులం జెప్పవలసిన నతండిట్లనియె. విప్రోత్తములారా! భూతలంబున వాసుదేవునిచే మహాదానంబులు పవిత్రంబుగ భావింపబడియె- వాటిని వివరించెద- తులాపురుషము, హిరణ్యగర్భము, బ్రహ్మాండము, కల్పపాదపము, గోసహస్రము, కనకకామధేనువు, హిరణ్యాశ్వము, హిరణ్యాశ్వరథము, హేమహస్తిరథము, పంచలాంగలకము, ధరాదానము, విశ్వచక్రము, కల్పలతికము, సప్తసాగరము, రత్నధేనువు, మహాభూతఘటము, అను నీదానంబులను మనువునకు మత్స్యరూపుడై వచించిన చాడ్పున నుడివెద నాకర్ణింపుడు.

(౧) తులాపురుషదానము—ఈదానంబులు, ఉత్తరాయణము, విషువత్పుణ్యకాలము, వ్యతీపాతము, దినక్షయము, యుగాదులు, మన్వంతరాదులు, యుగ్మము, ఉత్సవము, వివాహము, పితృయందును, స్వప్నము జూచుట సమయమును, సత్పాత్రబ్రాహ్మణులభించినపుడును, పుణ్యతీర్థంబులయందును, గోవనమునను గృహంబునయైనను, దేవాలయమును, తటాకతీరములయందైనను జేయవలయును. దానాధికారి స్నానంబొనర్చి పరిశుద్ధుడై బ్రాహ్మణులతోడ పుణ్యాహవాచనాదులంజేసి సవియాచార్యువరలకు కొలువడని మంటపమునిర్మించి దానియందు సప్తహస్తప్రమాణముగల వేదికనేర్పరచి దానికి నాలుగుదిక్కుల నాలుగుకుండంబులనేర్పరచి పురాణోక్తప్రకారము కలశస్థాపనములజేసి యందు బ్రహ్మ, విష్ణు, శివుల ప్రతిమలచే బూజించి యేడుమూరలుగల దేవదారు మొదలగు తరువులలోనేదైన రెండు స్తంభంబులు నిల్చి యొకింత దూరంబున నిరుప్రక్కల రెండు మూరలు భూమిలోపాతి అందుపై సువర్ణపట్టాద్యలంకృతమగు తులాదండంబునునిచి లోహమయమగు త్రాడులను గొలుసులతోడ సంధించి దానిని వితానధ్వజాదులతో నలంకరించి యాచార్యుని, వేదసంపన్నులగు నెనమండుగురు ఋత్విక్కులను, వరించి వేదికయందు నలుదిక్కులయందిద్దరిద్దరినునిచి బ్రహ్మాదిదేవతలకు హోమాదులంజేసి యజమానుడాచార్యునితోడ బలిపూజాదులొసంగి నద్దినంబున వారందఱుపవసించి రేపకడస్నానాదులొనర్చిపరిశుద్ధులైయజమానుడు నానావిధభూషణంబులంధరించి యాచార్యునితోడ తులకునమస్కారం

బొనర్చి పురాణోక్త ప్రకారము స్తోత్రపుష్పాంజలాదులం జేసి ఖడ్గంబు చేబూని తులారోహణము సేయవలయు. అందొక ప్రక్క యజమానుండు కూర్చుండి రెండవ ప్రక్క సువర్ణమునుంచి సమముగా తూగి తులంబందుండి దానివదలి యందలి ద్రవ్యంబర్ధము నాచార్యునకిని శేషంబును ఋత్విక్కులకు నిచ్చుటయగాక గ్రామాదు లొసంగవలయు. పిదప వారియనుజ్ఞచే దక్కువారలకు భూరిదానంబు లివ్వవలయు. ఓముని పుంగవులారా! యిటులొనర్చిన మానవుం డిహలోకంబున నాయువును కీర్తిని జెంది యంత్యంబున విమానారూఢుండై కిన్నరాంగనలచే బొగడంబడుచు విష్ణుపదంబు జెందు. మఱియు షోడశమహాదానంబులకు ఋత్విక్కుండపాదులు తులాపురుషదానంబువలె గావింపవలయు.

(౨) హిరణ్యగర్భదానము—స్వర్ణంబుచే డెబ్బదిరెండంగుళముల పొడవును దాని మూడవాంశము వెడల్పును గలిగి కమలంబుం బోలిన యొక కుంభంబొనర్చి ఆజ్యదధితో పూరించి వేదికయందలి ద్రోణపరిమిత తిలలయందు దాని నునిచి కల్పోక్త ప్రకారము పూజా ప్రదక్షిణాదులగావించి యజమానుడా హిరణ్యకలశ గర్భంబున నొకయుచ్ఛ్వాసకాలంబుండవలయు. పిదప నాచార్యుడు నాహిరణ్యగర్భునికి గర్భాధానపుంసవన సీమంతజాతకర్మాదిక్రియ లొనర్పవలయు. అనంతరము యజమానుండందుండి వెడలి నాకలశంబును, గ్రామాదులతోడ దానంబు సేయవలయు. అట్లొసంగిన నరుడు కల్పకోటిశతము బ్రహ్మలోకంబున వసింపుచు తనపితృపితామహాదులను నరకంబునుండి తరింపంజేయు.

(౩) బ్రహ్మాండదానము—౨౦ పలములు మొదలు ౧౦౦౦ పలములవరకు శక్తికొలది శతాంగుళాయామము, రెండుకలశంబులు, దిగ్గజాష్టకములు, అష్టదిక్పాలకులు గల యొక బ్రహ్మాండమును గావించి నందు బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వర ప్రతిమలనుంచి పట్టువస్త్రములచే నలంకరించి నాబ్రహ్మాండమును ద్రోణపరిమిత తిలలపైనునిచి పురాణోక్తప్రకారము పూజానమస్కారాదులం గావించి దానంబొసంగిన మానవుడు, సకలపాపంబుల విడనాడి కోటిసూర్యప్రకాశముగల విమానంబు నెక్కి అప్సరస్సులచే బొగడంబడుచు మురారిపదంబు జేందు.

(౪) కల్పపాదపదానము—౩ పలములు మొదలు ౧౦౦౦ పలములవరకు శక్తికొలది స్వర్ణంబుచే బ్రహ్మవిష్ణు శివప్రతిమలతో నైదుశాఖలు నానావిధ పక్షులు ఫలములు వీటితోగూడిన కల్పవృక్షంబొనర్పవలయు. పూర్వదిశయందు సకళత్రకామదేవ యుక్తంబగు సంతానవృక్షంబును, దక్షిణంబున లక్ష్మీసహిత మందారంబును, పశ్చిమమున సావిత్రీయుక్త పారిజాతంబును, ఉత్తరమున సురభితో గూడిన హరిచందన వృక్షంబును, నిర్మించి పురాణోక్తప్రకారము హోమాదులు, పూ

జాప్రదక్షిణ నమస్కారంబులనుగావించి దానంబొసంగిన మనుజుడు సిద్ధచారణ కిన్నరాప్సరస్సులచే సేవింపబడుచు సర్వవర్ణవిమానంబెక్కి విష్ణులోకంబు జేరియ చట నూలుకల్పంబులువసించు.

(౫) గోసహస్రదానము—౩-పలములు మొదలు ౧౦౦౦ - పలములవర కుశక్త్యను సారముస్వర్ణంబుచే బదిగోవుల నిర్మించివాటిమధ్యంబున నొకస్వర్ణ నిర్మితవృషభంబునునిచి-పిదప(౧౦౦౦)నిజగోవులను స్వర్ణరజితాదులచే నలంకరిం చికల్పోక్తప్రకారము పూజాదానాదులం జేసినమనుజుడు,సర్వపాపవిముక్తుడై కింకి ణీజాలమాలలతోఁగూడిన విమానంబెక్కి సిద్ధచారణులచే సేవింపబడుచు నీలకంఠు నినిలయంబున నివసించుటయగాకతన (౧౦౧) గోత్రజులను తరింపంజేయు.

(౬) కనకకామధేనుదానము— శక్తినతిక్రమింపక ౧౦౦౦ -౫౦౦ - లేక ౨౫౦ - సంఖ్యగలపలంబుల స్వర్ణంబుచే వత్ససహితగోవును నిర్మించివస్త్రాభర ణాదులచే నలంకరించి పురాణోక్తప్రకారము పూజాదానాదుల గావించినమాన వుడు, పురందరాదిదేవతలచే సేవింపంబడుచు నిందుమౌళిపదంబున నివసించు.

(౭) హిరణ్యాశ్వదానము—౩- పలములు మొదలు ౧౦౦౦ - పలములవర కు శక్తికొలది హిరణ్యంబుచేనశ్వంబు నొనర్చినానావిధోపకరణ సహితమగునె కశయ్యను, ఎనిమిదిస్వర్ణకలశంబులను, వేదికయందు స్థాపించి కల్పోక్తప్రకారము పూజాదానాదులంజేసినమనుజుడు, దేవసంఘంబులచే బూజింపబడుచు నిందిరా ధీశునిపదంబుజెందు.

(౮) హిరణ్యాశ్వరథదానము—౩-పలములుమొదలు ౧౦౦౦ - పలముల వరకుశక్త్యనుసారము స్వర్ణంబుచే నొకరథంబుగావించినందు బంగరుచే నొకది వ్యమగుస్వాభీష్టదేవతాప్రతిమనునిచి దానికి-౮-లేక,౪-కనకాశ్వంబులంగట్టి వస్త్రా దులచే నలంకరించిశయ్యాది సహితముగ పురాణోక్తప్రకారము పూజాదానాదుల జేసిననరుడు, సకలపాప విముక్తుడై ప్రచండమార్తాండ ప్రకాశమానమగు శరీర కాంతిగలవాడై పినాకపాణి పదంబుజెందు.

(౯) హేమహస్తిరథదానము—౫ - పలములుమొదలొక భారువవరకు శక్తికొలది బంగరుచేనొక పుష్పరథంబును గావించి - ౪ - కనకగజములను రెం డుసజీవగజములనుగట్టి నారథమధ్యంబున లక్ష్మీనారాయణులను నిరుప్రక్కల బ్ర హ్మామహేశ్వరాదిదేవ ప్రతిమలనుంచి కల్పోక్తప్రకారము పూజాదానాదులంజేసి నమనుజుడు, సకలపాపరహితుడై విద్యాధరులచే బొగడంబడుచు పరమేశ్వరుని పట్టణంబునవసించు.

(౧౦) పంచలాంగలకదానము—సారముగల ౧౦౦ గ్రామములు లేక శక్తి కొలది గ్రామంబును దారువులతోజేయబడిన నైదులాంగలములను, స్వర్ణశృంగాదులచే నలంకరింపబడిన పదివృషభములను, ఐదుపలములు మొదలు వేయుపలముల వరకు శక్తికొలది ఐదు హేమహలంబులను, వత్ససహిత గోవును, వీటిని పురాణోక్తప్రకారము దానంబొసంగిన మానవుడు దివ్యవిమానారూఢుడై శంభుపురంబున నివసించు.

(౧౧) ధరాదానము—౧౦౦ పలములు మొదలు ౧౦౦౦ పలములవరకు శక్త్యనుసారము హిరణ్యముచే జంబూద్వీపంబుంవలె నానావిధానేక పర్వతసాగర నగరగ్రామంబులు భారతాదినవవర్షంబులతోగూడిన భూమిని నిర్మించి దానిచుట్టు సముద్రమునుగావించి - పురాణోక్తప్రకారము దానంబొసంగిన నరుడు, తననేక వంశలిగోత్రజుల తరింపంజేసి మూడుకల్పంబులు నారాయణ నగరంబుననివసించు.

(౧౨) విశ్వచక్రదానము—శక్తినతిక్రమింపక ౧౦౦౦-౫౦౦-లేక ౨౫౦-పలములకనకముచే బదియారు అరములుగల విశ్వచక్రమును నేడావరణములుగలదిగ గావించి దానిమధ్యంబున శంఖచక్రాది ధరుడును దేవ్యష్టకసమన్వితుడునునగు విష్ణుప్రతిమను, ప్రథమాద్యావరణములయందు దశావతారాది ప్రతిమలను నిర్మించి పురాణోక్త ప్రకారము పూజాదానాదులను జేసినమనుజుడు, హరిపదంబుజెందు.

(౧౩) కనకకల్పలతికాదానము—౫-పలములు మొదలు ౧౦౦౦-పలముల వరకు శక్తికొలది స్వర్ణంబుచే హంసకారండవాది పక్షులు, విద్యాధరప్రతిమలు వీటితోగూడిన పదికల్పలతలంజేసి కల్పోక్తవిధిప్రకారము పూజాదానాదులంజేసిన నరుడు, సత్యలోకంబున వసించు.

(౧౪) సప్తసాగరదానము—౫-పలములు మొదలు ౧౦౦౦పలములవరకు శక్తికొలది బంగరుచే జానెడు-లేక, మూరెడు ప్రమాణముగల నేడుకుంభంబులను నిర్మించి ప్రథమసాగర కుంభమును లవణముచేబూరించి యందు సరస్వతీయుక్త పరమేష్ఠిని, ద్వితీయసాగరకుంభమును క్షీరముచేబూరించి యందు విష్ణువును, తృతీయసాగరకుంభమును ఘృతముచే నిండించియందు శివుని, చతుర్థసాగరకుంభమును గుడముచేబూరించి యందు సూర్యుని, పంచమసాగర కుంభమును దధిచే బూరించియందు చంద్రుని, షష్ఠసాగరకుంభమును శర్కరచేబూరించి యందు లక్ష్మిని, సప్తమ సాగర కుంభమును శుద్ధోదకముచే బూరించి యందు పార్వతిని, నిటుల ప్రతిమలనునిచి పురాణోక్తప్రకారము పూజాదానాదులంగావించిన మానవుడు,

దివ్యకాంతిగల విమానంబునెక్కి ముల్లోకంబుల సంచరింపుచుండుటయగాక విష్ణు పదంబును జెందు.

(౧౫) రత్నధేనుదానము—వజ్రవిద్రుమహావైడూర్య గోమేధిక పుష్యరాగము రకత మాణిక్యాదులచేతను, శర్కరగుడాదిద్రవ్యములచేతను, పురాణోక్త ప్రకారము రత్నధేనువునొనర్చి పూజాదానాదుల గావించినమనుజుడు, దేదీప్యమానంబగు విమానంబునెక్కి మదనసమానకాంతిగలవాడై వైకుంఠనిలయంబున నివసించు.

(౧౬) మహాభూతఘటదానము—౧౦౦ - అంగుళములపొడవుగలిగి నానావిధమణిగణఖచితకుంభంబును క్షీరాజ్యంబులతో పూరించియందొక స్వర్ణకల్పవృక్షంబునునిడి బ్రహ్మ విష్ణ్వాదిదేవతలతోడ పురాణోక్తప్రకారము పూజాదానాదులం జేసిననరుడు, కోటిసూర్యప్రకాశమానంబగు విమానంబెక్కి వరస్త్రీలచే బొగడంబడుచు విష్ణుపదంబు జెందు. కావున ఋషిశ్రేష్ఠులారా! ఈషోడశమహాదానంబులం జేసిన మానవులు పునర్జన్మంబు జెందక సదా స్వర్గంబున నివసింపుచుండెదరు.

కల్పనామానుకీర్తనము - స. - అ - ౨౮౮.

మార్తాండనందనుండు మత్స్యంగాంచి కల్పనామంబులం జెప్పుమన నతండిట్లనియె. శ్వేతకల్పము, ౧ - నీలలోహితము, ౨ - వామదేవము, ౩ - రాథంతరము, ౪ - రౌరవము, ౫ - దేవకల్పము, ౬ - బృహత్కల్పము, ౭ - కందర్పము, ౮ - సద్యము, ౯ - ఈశానము, ౧౦ - తమము, ౧౧ - సారస్వతము, ౧౨ - ఉదానము, ౧౩ - గారుడము, ౧౪ - కౌర్మము, ౧౫ - నారసింహము, ౧౬ - సమానము, ౧౭ - ఆగ్నేయము, ౧౮ - సోమము, ౧౯ - మానవము, ౨౦ - పుమము, ౨౧ - వైకుంఠము, ౨౨ - లక్ష్మీకల్పము, ౨౩ - సావిత్రీకల్పము, ౨౪ - ఘోరము, ౨౫ - వారాహము, ౨౬ - వైరాజము, ౨౭ - గౌరీకల్పము, ౨౮ - మాహేశ్వరము, ౨౯ - పితృకల్పము, ౩౦ - ఇట్లు యీముప్పదికల్పంబులయ్యేనేని బ్రహ్మకొకమాసంబగు. ఇట్టిమాసంబులుపండ్రెండయ్యేనేని బ్రహ్మకొకవత్సరంబగు. ఇట్టివత్సరంబులు - ౧౦౦ - అయ్యేనేని శివునకొకదినమగు - ఇట్టిదినములుగల శివవర్షంబులు (౧౦౦) అయ్యేనేని విష్ణువుకొకనిమిషంబగు. అతండు జాగ్రదవస్థయందుండునపుడు జగత్తు చేష్టలుగలిగియుండు. విష్ణువు శాంతిజెంది నిద్రావస్థయందుండునపుడు ఈజగత్తు నిశ్చేష్టితమైయుండు. ముందుదహరించిన కల్పంబులు సాత్త్విక రాజస తామస సంకీర్ణంబులను నామంబులచే వెలయుచుండు. సాత్త్వికకల్పంబున విష్ణుమాహాత్మ్యము, రాజసంబున బ్రహ్మమాహాత్మ్యము, తామసంబున అగ్ని శివమాహాత్మ్యంబులును, సంకీర్ణంబున సరస్వతీ పితృమాహాత్మ్యంబులును, ప్రకాశింపుచుండునని వచించిమత్స్యస్వరూపుండగు నారా

యయుండి సవుంగ శ్రీ రాణసంహితసకల పాపంబుల బోక
డది యారోగ్యసంపదల శ్రీ వున నీకుసాంగంబుగ వినుపించితినని
జెప్పి సకలదేవతలు జూచుచు గ్గితుండయ్యె - పిదప మనువుసృష్టినిగా
వించి రాజ్యపరిపాలనం బొనర్చుచుండె - ఆవైవస్వతమన్వంతర మేనిపుడును
జరుగుచున్నయది.

మత్స్యపురాణానుక్రమణిక - సం - అ - ౨౯౧.

సూతుండు శౌనకాదులంగాంచి ఋషులారా! మత్స్యరూపియగు జనార్దనుడు రవినందనునకు వచించిన చాడ్పునమీకు మత్స్యమనుసంవాదము, బ్రహ్మాండవివరణము, చతుర్ముఖముఖోద్భవము, సాంఖ్యశారీరకంబులు, దేవాసురమారుతోత్పత్తియు, మదనద్వాదశీవ్రతంబు, లోకపాలాభిషేచనము, మన్వంతరవివరము, వైన్యరాజచరిత్రము, సూర్యవైవస్వతోత్పత్తి, బుధాగమనంబు, పితృవంశవివరణము, శ్రాద్ధకల్పము, పితృతీర్థప్రచారము, సోమోత్పత్తి, చంద్రవంశవివరణము, యయాతిచరితము, కార్తవీర్యుని కథనము, వృష్ణివంశవివరణము భృగు విష్ణుదైత్య శాపంబులు, పురువంశంబు, హుతాశనునివంశంబు, పురాణముల సంఖ్యయు, క్రియాయోగంబు, నక్షత్రపురుష మార్తండశయన కృష్ణాష్టమీ రోహిణీచంద్ర వ్రతంబులు, మఠము, తటాకవిధిపాద పోత్సవములు, సౌభాగ్యశయన, అగస్త్తి, అనంతతృతీయ, రసకల్యాణినీ, ఆర్ద్రానందకరీ, సారస్వతము, సప్తమీస్నపనము, విశోకద్వాదశీ, భీమద్వాదశీ, అనంగశయన, అశూన్యశయన, అంగారక, వ్రతంబులు, గ్రహస్వరూపంబులు, శివచతుర్దశీ ఫలత్యాగ సూర్యవారసంక్రాంత్యుద్యాపన విభూతిద్వాదశీవ్రతంబులు, అటువనివ్రతంబుల మాహాత్మ్యంబులు, స్నానము సేయువిధియు, ప్రయాగమాహాత్మ్యము, భువన కీర్తనము, ఇళుని ఆశ్రమధర్మము, ద్వీపవర్ణనములు, అంతరిక్షభూమి భావనమాహాత్మ్యంబులు, త్రిపురదహనము, పిత్రుపిండమాహాత్మ్యము, మన్వంతర నిర్ణయములు, వజ్రాంగతారకోత్పత్తియు, తారకాసురుని మాహాత్మ్యము, బ్రహ్మదేవుని కీర్తనము, పార్వతీజననము, శివుండు తపంబొనర్చుటయు, మదనుని దేహదహనము, రతిశోకము, గౌరితపంబొనర్చుటయు, పార్వతీ సప్తర్షి సంవాదము, పార్వతీపరమేశ్వర వివాహము, కుమారస్వామియుత్పత్తియు, కుమారవిజయము, తారకాసురవధయు, నృసింహప్రాదుర్భావము పద్మోద్భవమాహాత్మ్యము, అంధకాసురవధయు, వారాణసీనర్మదామాహాత్మ్యంబు లు, ప్రవరలవివరణము, పితరులువచించు వచనంబులు, ఉభయతోముఖిగోదానము, కృష్ణాజినదానము, సావిత్ర్యుపాఖ్యానము, రాజధర్మములు, యాత్రావివరణము, వామను కీర్తనము, వామనవారాహ మాహాత్మ్యములు, క్షీరసాగరమథనము,

కాలకూటభక్షణము, దేవాసుర యుద్ధము, వాస్తువిద్యయు, ప్రతిమాదిలక్షణంబులు, ప్రతిష్ఠావిధియు, భవిష్యద్రాజానుకీర్తనము, షోడశమహాదానంబులు, కల్పానుకీర్తనము, గ్రంథానుక్రమణికయు, ఇవి మొదలగునవి వచించితి కావున నిప్పురాణంబున నొకపాదశ్లోకంబు పఠించినవానికి సకలపాపంబులు దొలంగి నారాయణుని పదంబు జేకూరు- మఱియు నిప్పురాణంబు శ్రవణమును గావించిన బ్రాహ్మణుడు విద్యను, క్షత్రియుడు రాజ్యంబును, వైశ్యుడు ధనంబును, శూద్రుడు సుఖంబును జెందును.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

ఓంతత్సత్.

